Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

+ *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.

+ *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.

+ *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.

+ *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertati di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da `http://books.google.com`

INDIANA
UNIVERSITY
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI.

KNJIGA XVIII.

U ZAGREBU 1886.

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

MM

Digitized by Google

682629

DB363
.J93
V.12-22

Dionička tiskara u Zagrebu.

Digitized by Google

SADRŽAJ.

	Strana
Prilozi k razpravi: Imena Slovjanin i Ilir u našem gostinjcu u Rimu poslije 1453. god. — Priobćio Ivan Črnčić	1
Apokrifski zbornik našega vijeka. — Priobćio Stojan Novaković . .	165
Zapisi od grada, mojca i crvi po ńivama. — Priobćio Stojan Novaković	183
Apokrifske priče o Bogorodičinoj smrti i još neke sitnice apokrifske o Bogorodici. — Priobćio Stojan Novaković	188
Otkrivenje Varuhovo — Priobćio Stojan Novaković	203
Prinos za životopis Gjurgja Križanića, svećenika i kanonika zagrebačke biskupije. — Priobćio Evsebije Fermendžin	210
Jedan prilog k poznavanju bosanskijeh bogumila. — Priobćio Ljubomir Stojanović	230

Digitized by Google

Digitized by Google

Prilozi k razpravi: Imena Slovjenin i Ilir u našem gostinjcu u Rimu poslije 1453 god.

(v. Rad knj. LXXVIII.)

PRIOBĆIO DOP. ČLAN DR. IVAN ČRNČIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 29. studenoga 1884.

Prva doba do 1485 god: samo Slovjeni.

I. 1449.* 28. maji. In Dei nomine Amen. Constitutus personaliter cor(am) me infrascripto domino potestate (?) infrascriptus Franciscus, et produxit infrascriptam petitionem, cuius tenor talis est, v(idelicet): Comparuit coram Vobis nobili viro Nerio de Franchis pro sancta Apostolica Romana Ecclesia, et sanctissimo domino nostro domino nicholao (sic) diuina prouidentia papa quinto hon(orabili) potestate Ciuitatis Viterbij . . . . . Franciscus quondam (?) petri carracterij[1] de *sclauonia,* habitator Urbis, et coram ipso domino potestate produxit patentes (?) literas seu publicum instrumentum . . . . . continentem protestationem (?), mandatum et processum et inhibitum in eo contentum, manu publici notarij subscriptum . . . . . et solito sigillo cum cera rubea intercluso in cera alba cum cordula rubea dicto instrumento . . . . . Reuerendissimi domini decretorum doctoris domini vannugi (?) . . . . . curie causarum camere apostolice . . . . . executoris ordinarij ad contenta in dictis literis et publico instrumento . . . . . specialiter deputati . . . . . instru-

* A „locatio Petri de Segna de una domo quam locavit Cath(arin)e de Zagabria 1446", kako je u popisu: „Inuentarium scripturarum quae reperiuntur penes Venerabilem Societatem S Hieronymi Illyricorum de Urbe, per q. D Antonium Rosaneum de anno 1562 tunc temporis eiusdem Ven. Societatis Presidentem confectum, et per me Simeonem Turrinum presbyterum Iadrensem eiusdem Societatis Capellanum, jussu dominorum officialium praedictae Ven. Societatis in hanc meliorem formam restitutum 1586" („Istromenti, I. 1 158—9), ta izprava je propala, kako je i nekoliko drugih totu popisanih. A ova Kata možda je ona ista koja pod II.

[1] po talijansku: carrettiere = kolar ili vozac.

Digitized by Google

mentum, ut premititur, in publicam formam producturum (?) . . . . . exequi et executioni mandari . . . . . contra Jacobum de monte pescario,[1] et magistrum Angelum . . . . . de Viterbio, detentores et occupatores bonorum ad dictum Franciscum spectantium et pertinentium in dictis literis seu instrumento productis, de quibus supra fit mentio, contentorum et alios quoscunque . . . . . vel modo aliquo impedientes vel molestantes dicto vel facto executionem literarum et instrumenti . . . . . contentorum, et maxime pro executione eorum, quod (?) mitti et poni possit (?) in realem et corporalem possessionem infra scriptorum bonorum, v(idelicet) unius domus cum orto *(sic)* et cellario, posite in ciuitate Viterbij in contrata podiaro (?) . . . . . bona domine Caterine . . . . . Johannis . . . . . bona antonij petri . . . . . via vicinalis . . . . . et vinee vineate posite in territorio Viterbij in contrata . . . . . quod pensionem et fructum dicte vinee et domus per eum detentarum et fruitarum jam pluribus annis elapsis singula singulis respondeat, det, tradat, restituat, soluat, dicto Francisco, et dictam domum et vineam liberam et expeditam dimittat et relinquat . . . . sic etiam precipiat et mandet dicto Jacobo de monte pescali . . . . . quod dent, soluant et restituant dicto Francisco ducatos auri quinquaginta quatuor de camera pro expensis factis et taxatis in causa et causis Viterbij . . . . . .

Acta fuerunt omnia et singula suprascripta per me Johannem notarium infrascriptum in Ciuitate Viterbij in palactio *(sic)* habitationis et residentiae domini potestatis, videlicet in sala magna ubi jus redditur, anno millesimo quadragintesimo quadragesimo nono, ind. XII, die vero vigesima octaua mensis maij, pontificat. smi. in X°. (= *Christo)* patris, et domini nostri domini Nicholai pape quinti . . . . . .

Ego Johannes quondam Francisci (?) . . notarius . . . . scripsi (L. S.) . . . . . .

Autographum membr. in archivo congregationis s. Hieronymi Illyricorum de Urbe.

II. 1451. 21. jan. In nomine domini Amen. Anno domini mill(es)imo $^{c}_{IIII}$[2] LI, pontificatu domini Nicolai pp. V^{ti}, indictione XIII, mensis januarij die XXI, in p(rese)ntia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum Quia (?) umane nature condictio statum habet instabilem, et ea que visibiliter videntur habere existentiam, interdum et visibiliter . . . . . non esse: idcircho *catarina stephani de frigoli (di)strict(us) sclauonie*[3] existens Rome in r(egio)ne pontis in burgo sancti petri, gra-

[1] niže: *pescali,* a to valja da ono u Toskani.

[2] Ov bilježnik i ovdje i drugdje za 400 piše „IIII“ (= 4), i „c“ (= centum) nada tim.

[3] A „caterina *valit* (valjada: Valić?) de frigoli *sclaua* r(egio)nis pontis in burgo sancti petri“, ovako tu ženu isti bilježnik, „julianus jotij nardi listij“ na 7. aprila 1450 godine zapisa u izpravi, kako je ona 70 dukata ostavila u nekoga Provensana Dardanova, što i ova izprava niže

Digitized by Google

(tia) omnipotentis dei sana mente, et conscientia pura, existens tamen corpore languido, timens umane fragilitatis p(er)iculum et future mortis euentum, quod omnibus est . . . . . quia nil certius morte, et nil incertius hora ipsius mortis, nolens intestata decedere, hoc suum nuncupativum testamentum, quod de jure ciuili dicitur sine scriptis in hunc modum facere curavit et fecit. Et primo et ante omnia animam suam altissimo creatori et gloriosissime beate virgini marie eius genitrici, et beatis suis ap(osto)lis petro et paulo, et omnibus sanctis curie celestialis deuotissime commendauit. Et quando eius anima a corpore separata fuerit, voluit, ut . . . cadauer suum sepeliri debeat in venerabili hospitali campi sancti, cui hospitali dicta testatrix pro eius anima reliquit unum lectum fulcitum. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum unum aliud lectum ecclesie sancte marie delle gratie[1]. Item reliquit dicta testatrix unum aliud lectum fulcitum venerabili hospitali sancti spiritus in saxia de Urbe, et ea hospitalia contenta fecit, quod plus de bonis suis petere non possint quoquo modo, jure, titulo, sine causa, saluis vero semper relictis et legatis supra et infra scriptis Item dicta testatrix fecit, instituit, creauit . . . . . ordinauit suos heredes uniuersales murellum[2] *sclauum,* petrum spalastrum,[3] et jo(annem) frollanum[4] *sclauum,* et quemlibet ipsorum in solidum, quibus, et cuilibet ipsorum reliquit (?) ipsa testatrix omnia bona sua, relictis et legatis supra et infra scriptis semper vero saluis. Item dixit et asseruit dicta testatrix in judicio . . . . . prouensano dardani merciario r(egio)nis aren(ule) ducat. auri LXX, secundum quod app(aret) publicum documentum contentum in . . . . . scriptum (manu mei juliani jotij nardi) listij publici notarij. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum infrascriptis executoribus ducatos LXX

---

spominje. A držim, da nije bila sjeverna, nego južna *slovjenka.* A i ta izprava je istica. ter na kvieru.

[1] „delle“, to je očito, a „gratie“ po prilici, i još po razlogu, što tada bijaše u Rimu tako zvana crkva.

[2] Morda: Marullum?

[3] I ovoga ovamo niže zove *slovjenином.* A da je „spalastrum“ = spalatrinum = spalatinum = spalatensem, to kaže V. i VI. izprava; prva ovako: „Martinus Petri sclaui . . . . donauit . . . . venerabili hospitali sancti Jeronimi . . . . et viris discretis georgio johannis sclauo, et *petro spalat*o *(= spalatino) sclauo,* officialibus societatis et hominum sclauorum“; a druga: . . . . „domina Caterina ux(or) quondam petri pauli sclaui de R(egio)ne sancti Eustachi . . . . vendidit . . . . petro georgij de *spalatro* sclauo de r(egione pontis . . . . quandam vineam“. . . Vidj još izpravu od 23. jan. 1457 „spalatrum“ (sa r), ovako je na talijansku.

[4] Najbrže: Frlan, kakov pridjevak je sada u Senju; a „Frlanić“, ovako se je Boljunski (u Istri) župnik 1590 g. pisao, po Kukuljevićevih spomenicih na 292 s.

*

Digitized by Google

. . . . . ad libitum ipsorum dispensandos pro anima ipsius testatricis modo infrascripto, v(idelicet): medietatem dictorum LXX ducat. auri pro nuptu et maritagio . . . . . r(egio)nis pontis et ipsius testatricis, et aliam vero medietatem pro maritagio et nuptu honeste puelle johanne filie (?) ipsius testatricis . . . . . uxori (?) strenui viri sbardellati de niconca (?) generali pedestrium conductori, saluis vero semper relictis et legatis supra et infra scriptis . . . . . dicte magdalena et johanna eiusdem testatricis filie morerentur in pupillari etate, vel postea . . . sine legitimis filijs . . . . . (successo)ribus . . . . . quod una alteri moriatur, et si ultima decesserit sine filijs, ut supra, q. moriatur sine heredibus prefatis et executoribus infrascriptis (?) . . . . . , ad faciendum et disponendum, de dictis LXX ducatis pro anima ipsius testatricis ecclesijs infrascriptis quibuscumque eis melius videbitur. Et si . . . . . seu alter ipsorum non vixerit, reliquit dicta testatrix prefatos LXX ducat. auri in hunc modum et formam, v(idelicet): tertiam partem ecclesie sancte marie in trespadin[1] r(egio)nis pontis in burgo sancti petri, et aliam tertiam partem ecclesie sancti petri principis apotolorum de Urbe, et ultimam tertiam partem reliquit dicta testatrix venerabili hospitali sancti spiritus in saxia de Urbe ad faciendum de dictis bonis sibi et pijs (?) relictis pro eorum libito voluntatis. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima unum mataratum cum capitali et linteamine, q.od est desuper . . . . . prefatis . . . . stephano . . . . . ad faciendum pro eorum (?) libito voluntatis. Item reliquit, voluit, et mandauit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum, q(uod) fiat comestio[2] LX pauperum ipsius testatricis sumptibus et expensis soluenda per dictos heredes et executores infrascriptos de bonis et rebus ipsius testatricis. Item reliquit dicta testatrix ecclesie sancte marie in trespadin pro eius anima suorumque parentum et mortuorum unum calicem argenteum pretiatum quatuordecim florenos currentes, et tres ducat. auri, dispensand(os) per infrascriptos executores in dicta ecclesia pro anima ipsius testatricis. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum ecclesie sancte prasedis unum ducatum auri pro missis celebrandis in diuinis. Item reliquit dicto venerabili hospitali sancti spiritus in saxia de Urbe (?) campi sancti[3] pro sumptibus (?) sui funeris duos ducat. auri. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum . . . . . tres ducatos et duas camisias Item reliquit dicta testatrix pro eius anima eius cadauer portantibus . . . . . per eos.

---

[1] *transpontina*, pravo, za koju crkvu pišu, da je 1563 godine sazidana; no ovo kaže, da je jur onda nekakova bila. I ova izprava još jedan krat spominje tu crkvu; a i XII.

[2] da budu karmine, iliti dâća. A tako i Jakov Allegretti 1468 g. naredi, u XIV.

[3] Valja da se je zarekao, jer drugo je „hospitale S. Spiritus in Saxia", a drugo „Campi Sancti".

Digitized by Google

Item reliquit dicta testatrix *venerabili sotietati confallonorum sclauorum dicti burgi sancti petri*[1] . . . . . *c(ura?) dictorum confallonorum.* Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum cuidam nutrici et lactatrici . . . . . duos ducat. auri, et eam contentam fecit, quod plus de bonis suis dicta nutrix et lactatrix petere non possit . . . . . Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum mo(nasterio) sancti pauli quinque florenos currentes pro missis oblatis, illudque (?) contentum fecit, quod plus de bonis suis petere non possit quoquo modo, jure, titulo, siue causa. Cetera autem bona mobilia et immobilia, jura, nomina et actiones, presentia et futura, videlicet aurum et argentum, pannos lane et lini, et supellectilia, res, et massam ipsius testatricis tam in Urbe quam extra existentia existentia (sic) dicta testatrix reliquit dictis suis heredibus et executoribus infrascriptis ad faciendum et disponendum pro eorum libito voluntatis, saluis vero semper relictis et legatis supradictis. Executores et fideicomissarios huius sui ultimi testamenti, et sue ultime voluntatis fecit, instituit, creauit, et ordinauit prefatos murellum *sclauum,* et petrum spalastrum *sclauum,* et jo(annem) frollanum *sclauum,* et quemlibet ipsorum. Quibus et cuilibet ipsorum dedit et concessit plenam licentiam et liberam potestatem predicta omnia et singula effectualiter exequendi et executioni mandandi. Et hoc est suum ultimum testamentum, et sua ultima voluntas, per quod et quam semper et perpetuo ratum, gratum, et firmam habere voluit firmitatem. Et si non valeret jure testamenti, saltem valere voluit jure codicillorum, seu donationis causa mortis, et omni meliori modo, via, jure, et forma, quibus melius fieri potest et debet. Cassauit, irritauit, et annullauit omne aliud suum testamentum . . . . aliamque suam ultimam voluntatem, per ipsam testatricem alias (?) factum et factam, scriptum et scriptam manu cuiuscumque notarij publici . . . . . Actum Rome in R(egio)ne pontis in Burgo sancti petri sc(ilicet) in domo habitationis dicte testatricis, presentibus hijs testibus, v(idelicet), Stephano Jo(hannis) de *Sengnia (ovako) sclauo,* Ant(oni)o *busingnaco*[2] *sclauo,* Antonuccio de lanciano r(egio)nis pontis, stephano petri de gallipuli, georgio Jo(hannis),[3] stephano ant(onii) *sclauo,* et Antonio de predicta regione alijsque ad hec vocatis, habitis et rogatis.

Et ego (julianus jotij nardi) listij,[4] ciuis romanus, dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et

---

[1] Nije moći pročitati što je ostavila; no netko negda prije valja da je to mogao, zapisav na hrbtu te listine: „21 Junij (nije istina) 1451. Testamentum Cattarinae de frigoli sclauonae. Reliquit *duc. X* societati Confallonorum Sclauorum s. Petri in Burgo".

[2] = bošnjak. Toga i XII. izprava pominje.

[3] Ovo, i ono: „Georgio Johannis *sclauo*" u V. izpravi, i još: „Georgius Johannis de Singna de partibus Sclauonie" u X., držim, da je isti.

[4] V. III. V. VII. i IX.

Digitized by Google

singulis interfui, et presens fui vocatus scribere cripxi (sic), et publicaui, et in publicam formam reddigi rogatus, meumque signum apposui consultum. (L. signi.)
Autograph. membr. Ibidem.

III. 1451. Testamentum Joannis *slaui*, in quo reliquit Coitati[1] *slauorum* de burgo[2] ducatos duos. 1451. Notarius Julianus Jocij Nardi listij.[3]

IV. 1453, 21 aprilis. a) Nicolaus Epiꝛcopus seruus etc. Venerabili fratri episcopo Tiburtino salutem etc. Pijs fidelium votis, illis presertim per que pauper. et miserabilium personarum hospitalitas et subsidium procurantur, libenter annuimus, eaque fauoribus prosequimur opportunis. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte di-(le)ctor. filior. Hier(ony)mi de Potonia[4] et alior. pauper. Heremitar.

---

[1] = Communitati; no u matici najbrže da je bilo: societati, sudeć po II. izpravi.

[2] t. j. s. Petri, po II.

[3] Ovako u Turinovu p›pisu. Nu te oporuke nisam mogao naći.

[4] Ovo držim da je namjesto: *Potomnia* = *Potamnje*, na dalmatinskom poluotoku Peliešcu grad, za koji dobro znamo iz „*Potomanjskoga* Vieća", pjesme od davna, koju je Kurelac u „Runjah i Pahuljicah". i to vele shabno dao na svjetlo. Evo kako tote netko pjeva:

„Nad svim selim, vrh svih sgrada, *Potomnje* se paka vidi:
Dvori u njem kako od grada; sried dva brda liepo sidi.
Ti bi rekô, da po blagu stan ono je od pokoja,
Ali nije, neg po vragu od žalosti i od znoja.
Iz onega mjesta jadna mir se i pokoj dalek tjera,
Ter života sred neskladna još se uzdrži stara vjera.
Ondje tužna ja sam bila s Poljanića rodila se
Pak sred liepih skladnih vila *od Peliešca* gojila se.
Moga otca sad na stanu ja stanovah u *Potomnju*,
Ki mi obilnu dava hranu, i od mene ima pomnju"

. . . . . .

„S te nevolje težke sgode, posred sbora veoma grda
Potomnjani pravdu vode, a ja utekoh posred brda".

. . . . . .

„Smirite se, bratjo mila, *Potomnjani*, smirite se!" . . . .
„Katić Matia usta gori, ter zavika: *Potomnjani!*
Nie potreba da se sbori, to se vidje prikolani" . . . .
„Za njim Ivan Vukac veli: *Potomnjani*, bratjo mila!
Zaludjeli vi jeste li? tu sramotna nije dila" . . . .

I držim da je „Potomnje" pravo, a ne „Potomje", kako je u dubrovačkom šematizmu od 1867 g. Ovdje bez *m*, a ondje bez *n!* I to mjesto da je obzidano: a tako to je grad, ter od davna. Pak držim, da je očito, da je „Potonia" = Potomje. Pak Potomnjanom ako je ono „vieće" na sramotu, nije ovaj Jeronim! On jim je, ako i nije bio dobar Slovjenin, na čast! I držim, da nije bio pop, kako je to rečeno

Digitized by Google

Dalmatiae et Sclauoniae nationum in Alma Urbe degentium petitio continebat, quod l(ice)t in d(ict)a Urbe pro suscipien(dis) diuersar. nationum pauperibus et egenis ad illam pro tempore confluentium[1] multa Hospitalia esse noscant(ur), *Dalmatica t(ame)n et Sclauoniae nationes* Hospitale pro suscipiendis special(ite)r *earumdem nationum* pauperib(us) carere noscunt(ur); propter quo ! ipsi pietate moti pro suscep(tion)e pauper. et personar. hu(iusm)o(d)i quoddam Hospitale sub inuocat(ion)e sancti Hier(ony)mi in ecclesia dirutta *(sic)* et discooperta sanctae marinae[2] de Campo martio dictae Urbis ad collationem dilecti filij nostri Philippi tituli Sancti Laurentij in Lucina presbiteri Cardinalis ratione ipsius tituli, cui prefata ecclesia subesse dignoscitur, pertinere,[3] ex pijs fidelium elemosinis, prefati Cardinalis ad id accedente consensu, construere et edificare, eamdemque ecclesiam reparare, et in ea caetera ad hospitalitatem necessaria conuenienter disponere et ordinare affectant.

Quare pro parte Hier(ony)mi et aliorum Heremitarum pr(aefa)torum nobis fuit humiliter supplicatum, ut attentis premissis, Ecclesiam predictam cum omnibus iuribus et pertinentijs suis eis pro fundando Hospitale huiusmodi ad usum predictum concedere et donare de benignitate apostolica dignaremur.

Nos ig(itu)r etc. huiusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuae mandamus, quatenus super premissis omnibus et singulis, ac eorum circumstantijs uniuersis te diligenter informes, et si per informationem huiusmodi, super quo conscientiam tuam oneramus, ea vera esse reperer s, et ad id titularis assensus accedat, Ecclesiam p(raedic)tam, cuius fructus, redditus, et prouentus duorum florenorum auri de Camera secundum communem estimationem, ut ijdem heremitae asserunt, non excedunt, cum omnibus juribus et pertinentijs supradictis eisdem heremitis pro fundando et construendo[4] Hospitale huiusmodi eadem authoritate nostra . . . . .[5] ita quod liceat Hier(ony)mo pr(aefa)to per se uel alium seu alios corporalem

---

u malo istinitu spisu: Della Congregazione Illirica e de' nuovi affreschi da essa fatti eseguire nella sua (?!) Chiesa di S. Girolamo", što je neki Pilip Maria Gerardi u Rimu 1853 g. dao na svjetlo. — A „Posonia", kako je u Arkivu za jugoslov. povjest u I. k. na 109 s., ono je dašto, pogrješno.

[1] Ovako shabno u svih prepisih, namjesto: confluentibus. A tomu držim da je skraćenica „confluen." kriva, i nerazbor prvoga prepisača.

[2] „Marinella", i to trikrat, u nekakovoj pravdi od 1516 g. medju kapitulom ovoga sv. Lovrenca i našim gostinjcem, kako to XXXVI. izprava kaže.

[3] U dvih drugih prepisih je: „pertinen." = pertinente (ecclesia). A tako i pristoji.

[4] Ovako još u četirih prepisih; a tako držim da je i pravo, a ne „conseruando", kako je u trih drugih.

[5] *„concedas et dones"* pristoji; no toga u podpunijih prepisih nije, nego piknje u dvih, a u jednom ništa; ali jest u skraćenih.

Digitized by Google

possessionem Ecclesiae, iuriumque et pertinentiarum predictarum authoritate propria libere apprehendere, illiusque fructus, redditus et prouentus (iure tamen dicti tituli semper saluo) in Ecclesiae et Hospitalis ac pauperum predictorum usus et utilitatem conuertere, alicuius licentia super hoc minimae requisita, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ceterisque contrarijs quibuscunque. Datum Rom(ae) apud S. Petrum 1453, Anno 7°.

Tako je od 1613 do 1625 g. večkrat propisano, a sada u knjizi: „Jura diuersa romana Hospitalis, stantiarum, administrationis, et redditionis rationis", kojoj su samo gibna pobrojena, ter to je u 8., u 18., u 20., i u 26. gibnu.

b) Nicolaus Episcopus, seruus seruorum Dei: Venerabili fratri Episcopo Tiburtino salut. et Apostolicam Benedictionem. Pijs fidelium votis illis praesertim, per quae pauperum et miserabilium personar. hospitalitas et subsidium procurantur, libenter annuimus, eaque fauoribus prosequimur oportunis: Exhibita siquidem Nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Hieronymi de Potonia et alior. pauperum heremitarum Dalmatiae *seu Illiricae nationis* in Alma Urbe degentium petitio continebat, quod licet in dicta Urbe pro suscipiendis diuersar. nationum pauperibus et egenis ad illam pro tempore confluentium[1] multa hospitalia esse noscantur, Dalmatica tamen *seu Illirica natio* Hospitale pro suscipiendis specialiter *eiusdem nationis* pauperibus carere *noscitur*, propter quod Ipsi pietate moti pro susceptione pauperum et personar. hu(iusmo)di quoddam hospitale sub uocabulo sancti Hieronymi in ecclesia diruta discoperta sanctae Marinae de Campomartio dictae Urbis ad collationem dilecti filij n(ost)ri Philippi Tituli sancti Laurentij in Lucina prebyteri Cardinalis ratione ipsius Tituli, cui prefata ecclesia subesse dinoscitur, pertinen(te), ex pijs fidelium elemosinis prefati Cardinalis ad id accedente consensu construere et edificare eandemque ecclesiam reparare et in ea caetera ad hospitalitatem necessaria conuenienter disponere et ordinare affectant: Quare pro parte Hieronymi et alior. heremitar. dictor. Nobis fuit humil(ite)r supplicatum, ut attentis premissis ecclesiam predictam cum omnibus iuribus et pertinentijs suis eis pro fundando Hospitali huiusmodi ad usum praedictum concedere et donare de benignitate apostolica dignaremur: Nos ig(itu)r de praemissis certam notitiam non habentes, *(et)* hujusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus super praemissis omnibus et singulis ac eorum circumstantijs uniuersis auctorit·te n(ost)ra Te diligenter informes, et si per informationem huiusmodi, super quo conscientiam tuam oneramus, ea uera esse reppereris *(sic)*, et ad id praefati Cardinalis assensus accedat, ecclesiam praedictam, cuius fructus, et prouentus duorum florenorum auri de Camera secundum communem extimationem valorem annuum (ut idem *(sic)* heremitae asserunt) non excedunt, cum omnibus juribus et pertinentijs supradictis eisdem heremitis pro fundando et conseruando hospitali hu-

[1] V. pod *a*.

Digitized by Google

insmodi eadem auct(oritat)e nostra,[1] ita quod liceat hieronymo prefato per se uel alium seu alios corporalem possessionem ecclesiae, juriumque et pertinentiarum praedictar. auctoritate propria libere apprehendere, illiusque fructus, redditus, et prouentus (jure tamen dicti Tituli semper saluo) in ecclesiae et hospitalis, ac pauperum predictorum usus et utilitatem conuertere, alicuius licentia super hoc minime requisita. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, coeterisque contrarijs quibuscunque. Datum Romae apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, undecimo Kl. May, Pontificatus Nostri anno septimo.

Tako je prepisano na kvieru, pak (po svoj prilici 1651—1655 g.) izopačeno, što je Theiner, i to ne posve vjerno, dao na svjetlo (Monum. Slavor. Merid. I. 523.)

V. 1454. 20 martii. In nomine domini, Amen Anno domini millesimo $\overset{c}{\text{IIII}}$. LIIII., pontificatu domini Nicolai pape quinti, indictione secunda, mensis martij die XX. in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogator. martinus petri de *sancta cruce de sclauonia*[2] dudum et nunc habitator Urbis in R(egio)ne pontis, non vi, non metu, nec aliqua alia persuasione ductus, sed eius bona propria libera et spontanea voluntate, et ex certa eius scientia, et non per errorem donauit et titulo donationis irreuocabiliter et in perpetuum dedit, cessit et concessit, transtulit et mandauit *venerabili hospitali sancti jeronimi* existenti in R(egione) campi martis, et viris discretis Georgio Joh(ann)is *sclauo,* et petro spalat^{o} (= *spalatino) sclauo*, officialibus societatis et hominum *sclauorum* dicti hospitalis, et Georgio stephani *busagnaco,*[3] et Clementi michaelis de *capransa,*[4] petro giurcio,[5] et stephano ga-

[1] Ovdje nije ni „concedas et dones", ni prazna prostora.

[2] Držim da nevalja na sjeverne Slovjene pomisliti, nego na južne, pak u tih iskati ovo mjesto „Sveti Križ", ter od tada. No i u senjskoj biskupiji je tako zvana župa, i u zagrebačkoj, (pod Obed) i u ljubljanskoj (pola Kostanjevice), ter za senjsku pišu, da je od starine („antiquissima"), a za zagrebačku, da je od davna („antiqua"), a za ljubljansku, da je od prije 1258 g. I još jedna tako zvana župa držim da je tada bila u zagrebačkoj biskupiji, sudeć po ovom: „Ego Gregorius plebanus *Sancte Crucis de Velika* dyoc(esis) Zagrabien. 24. may 1492" (Starine XV.). Pak je težko odsuditi, iz kojega je to sv. Križa bio taj Martin, koji 1461 godine još bijaše živ (IX.)

[3] = bošnjak.

[4] Držim, da je ovo po magjarsku, *Kapronczа* (V. Kukuljevićevo: Iura regni C. D. et Sl. p. II. p. 42—43), za *Koprivnicu* u zagreb. biskupiji, komu gradu jur 1432 g. jest spomena (Farlati V. 466.). Pak: . . . . „presentibus testibus, Andrea de Zagata (?) . . . . Clemente Michaelis de *charpecote* sclauone", kako je u *prepisu* nekakove izprave od 16 novem. 1466 (XIII), ono, držim, da je krivo prepisano.

[5] giurcio = Gjurčić?

Digitized by Google

liotti[1] *sclauis* hominibus societatis prefate et dicti hospitalis, presentibus, recipientibus et legitime stipulantibus pro se se ipsis ac *vice et nomine* dicti hospitalis et michi notario infrascripto, ut publice persone presenti, recipienti *vice et nomine* dicti hospitalis, ac vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest nunc, et in futurum poterit quomodolibet interesse, id est, quandam vineam ipsius martini sex petiarum inter vineam vineatam et terram sodam cum tertia parte vasche vaschalis, et tini, et statij junct. pro indiviso cum alijs duabus tertijs partibus dicte vasche vaschalis et tini et statij ecclesie sancti blasij et hered. petri tartari positam extra portam castelli[2] in loco qui dcit (= *dicitur)* marinecta, inter hos fines, cui ab uno latere tenent menia urbis s. d. n. pape Nicolai quinti, ab alio latere tenet . . . . . autem est via publica seu viculus vicinalis, vel si qui sunt, vel esse possunt ad dict. vineam plures, aut veriores confines antiqui vel moderni, vel vocabula veriora, liberam et exemptam ab omni canone, censu, et re sponsione, nisi tantum et dumtaxat censuatam ad respondendum omni anno et in perpetuum heredibus quondam matthei lelli[3] varatti R(egio)nis columne duas caballatas boni et puri musti exuberant. ex dicta vinea tempore vendemiarum cum omnibus et singulis introijtibus et exitibus suis, omnibusque suis usi us, utilitatibus, comoditatibus, juribus, jurisdictionibus, et pertinentijs et adjacentijs suis universis, tam de jure quam de consuetudine ad dictas res supra donatas spectantibus et pertinentibus. Item simili modo et forma dictus martinus donauit, et titulo donationis, ut supra, dedit, cessit et concessit dictis hospitali et officialibus jam dictis ac prefatis hominibus dicte societatis hospitalis jam dicti et michi notario infrascripto, ut publice persone presenti recipienti et legitime stipulanti vice et nomine dicti hospitalis ac omnium et singulorum, quorum interest nunc et in futurum poterit quomodolibet interesse, omnia et singula jura omnesque actiones, conditiones reales et personales, utiles et directas, tacitas et expressas, ypothecarias seu mixtas in rem scriptas, off(iciu)m judicis, beneficium juris, et quecunque alia, que ipse martinus habet vel habere posset, ac sibi competunt, vel quomodolibet competere possunt nunc et in futurum in et super dictis rebus supra donatis, et juribus et pertinentijs suis predictis ad habendum, intrandum, tenendum, possidendum, utendum, fruendum, vendendum, donandum obligandum, pignorandum et cetera alia faciendum, ut quilibet verus dominus et possessor bonorum, rerum, et jurium suorum facere potest, dans et concedens dictus martinus dicto hospitali et officialibus eiusdem presentibus et legitime stipulantibus pro dicto monast(erio!) et futuris in dicto hospitali, et michi notario infrascripto ut publice persone presenti et legitime stipulanti vice et nomine omnium et

[1] Oporuka mu od 1466 pod XII.
[2] Ova vrata bijahu tadanjemu gradu Lavovcu na sjever.
[3] Ako nije: Celli?

Digitized by Google

singulorum quorum interest nunc, et in futurum poterit quomodalibet interesse, plenam licentiam et liberam potestatem sine aliqua pena cuie (= curie) et ipsius juris lesione dictam vineam . . intrandi, tenendi, possidendi, vendendi, et cetera alia faciendi, prout eis, et cuilibet ipsorum melius videbitur, et placebit, constituens . . . . dictus martinus . . . . . magistrum Johannem Ferrarium Regionis pontis, testem infrascriptum, presentem et acceptantem, quem dictus martinus fecit . . . . . constituit ad inuestiendum dictum hospitalem et officiales ac homines dicti hospitalis, recip(ientes) vice et nomine eiusdem hospitalis de dicta vinea supra donata cum juribus et pertinentijs suis. Et donec corporalem possessioem accep(er)it, dictus martinus constituit, se nomine dicti hospitalis, officialium et hominum eiusdem hospitalis tenere et possidere, volens et mandans dictus martinus, quod dictum hospitale, officiales et homines jam dicti nomine dicti hospitalis ex nunc in antea in locum, jus et priuilegium ipsius succedant in dictis rebus supra donatis, ita quod eorum proprio nomine agant petant exigant recipiant et defendant, ac directis et utilibus act(ionibus?) utantur fruantur et recipiantur, et de eis rebus supra donatis faciant et disponant quemadmodum ipse martinus facere poterat an(te) factam presentem donationem, ac factum et celebratum presens instrumentum, nullo jure nullaque actione ipsi martino in dictis rebus supra donatis, et jur(ibus) ipsarum de cetero reseruatis, sed in omne jus, omnemque actionem, quod et quam ipse martinus habet, vel habere posset in eisdem rebus supra donatis, et juribus ipsius voluit, quod prefatum hospitale et officio (= *officiales!)* eiusdem succedant, et succedere debeant tanquam in rebus suis proprijs, et propria hereditate, reservato tamen ipsi martino donatori prefato usumfructu dictarum rerum supra donatarum toto tempore vitae sue, ita quod post eius mortem ad dictum hospitale et donat. *(sic)* prefatos nomine dicti hospitalis prefata res supra donata cum juribus et pertinentijs suis libere reuertatur ad faciendum et disponendum pro eorum et cuiuslibet ipsorum nomine dicti hospitalis libito voluntatis, pactis ac tenoribus et conditionibus inscriptis inter ipsas partes, et quamlibet ipsarum habitis et firmatis, semper vero saluis. Hanc autem donat(ionem), dati(onem), cessi(onem) et concess(ionem), et omnia que dicta sunt vel dicentur, fecit dictus martinus eisdem hospitali et offic(ialibus) eiusdem presentibus et legitime stipulantibus vice et nomine dicti hospitalis ob infirmitatem et paupertatem ipsius martini, et ob reue(re)ntiam et remissionem suorum peccatorum. Item et quia sic sibi bene placuit facere et donare. Item et quia dicti officiales et homines sotietatis eiusdem hospitalis promiserunt et conuenerunt dicto martino per sese suosque successores in dicto hospitali ipsum martinum toto tempore vite sue et usque ad mortem suam, et tempore suarum infirmitatum et inopie et calamitatis alere et gubernare proprijs expensis dicti hospitalis, cum hac adiecta conditione, quod casu quo dicti officiales qui nunc sunt et per tempora futura erunt in dicto hospitali, aut homines dicte societatis hospitalis jam dicti predicta

682629

Digitized by Google

facere et adimplere neglesserint circha infirmitatem, victum et vestitum dicti martini, tam de presenti, quam in futurum post eiusdem exitum, et tempore sui funeris, ut supra extitit expressum et declaratum, et circha inopiam et calamitatem ipsius martini, quod ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc hec donatio sit nulla nulliusque valoris roboris efficacie vel momenti, et dictum hospitale et officiales eiusdem a presenti donatione ipso jure cadant omni exeptine (= exceptione?) remota et solepnitate jur(is) requisita nec ss(ariis) et oportunis remedijs, dictusque martinus donator prefatus dictam rem supra donatam valeat et possit alteri locare, vendere, donare et alienare ad voluntatem ipsius martini, obmissis alijs actionis omnibus jur. solempnitat. a jure necessarijs, requisitis et oportunis, cum hoc etiam quod casu quo presens donatio nulla esset, et nullum effectum obtinuerit, et prefat. hospitale, officiales et homines dicte sotietatis aliquas expensas fecerint in dicta vinea et territorio eiusdem, decultiuando, scassando, fodendo et pastinando territorium vinee ipsius martini expensis proprijs ipsius hospitalis, vel officialium eiusdem nomine dicti hospitalis, quod ipse martinus. vel quis cui de jure debentur, tenentur eidem hospitali et officialibus eiusdem reficere omnes expensas fiendas nomine dicti hospitalis ut supra in vinea facta et fienda, q(uia) sic actum et conventum extitit inter ipsum martinum ex una, et prefatos officiales et homines dicti hospitalis vice et nomine ipsius hospitalis recip. et stip. partibus ex alia, me autem notario ut publica persona presente, recipiente et legitime stipulante vice et nomine dicti hospitalis, et ipsius martini, ac omnium et singulorum, quorum interest nunc, et in futurum poterit quomodolibet interesse, promittens nanque dictus martinus per se suosque heredes et successores eisdem hospitali et officialibus ac hominibus sotietatis jam nominate, et michi notario infrascripto ut publice persone presenti, recipienti, et legitime stipulanti vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest nunc, et in futurum poterit quomodolibet interesse, quod dicta vinea supra donata cum jur(ibus) et pertinen(tijs) suis est ipsius martini, et ad eum spectat et pertinet pleno jure, et quod nemini est vendita, data, donata, cessa, concessa, nec modo aliquo alienata, et quod nec de ea, vel eius parte aliquis contractus, vel quasi contractus factus est, nec factus apparet in prejudicium presentis instrumenti, et si contrarium aliquo tempore appareret, et dicta ecc(lesi)a dictum hospitale, aut eius offiic(iales) et homines dicte sotietatis nomine eiusdem hospitalis litem aliquam seu q(uesti)onem haberent in dapnum aliquod incurrerent, expensas fecerint, aut interesse aliquod substinuerint, promisit dictus martinus eisdem off(icialibus) et hospitali dicte sotietatis hospitalis jam dicti presen. et stip. vicę et nomine dicti hospitalis statim ac in continenti de dicta lite et q(uesti)one, ipsam litem et questionem in et supra se suscipere, aduocare et . . . . ipsius martini a principio medio usque ad finem omnibus suis sumptibus et expensis. Et nichilominus se . . . . . ita et taliter cum effectu, q(uod) omnis q(ui) aliquod jus

Digitized by Google

. . . . . in dicta vinea et jur(ibus) et pertin(entijs) suis huic presenti instrumento et omnibus et singulis in eo contentis consentiet, et suum consensum prestabit, et renunciabit omni suo juri, si quod habet in dicta vinea, et juribus ipsius quotiescunque et qualitercunque tacite vel expresse ad omnem pet(itionem), requis(itionem) et voluntatem dictorum offic(ialium) et hominum, ad quos spectat, dicti hospitalis. Quam quidem donationem, cessionem et concessionem promisit dictus martinus eisdem officialibus et hominibus eiusdem hospitalis presentibus et stipulantibus, ut supra, perpetuo ratam, gratam et firmam habere et tenere, et eam non revocare, irritare et annullare, nisi qua deceat, ut supra extitit expressum et declaratum. Pro quibus omnibus et singulis exequendis, et plenarie adimplendis dicte partes ad invicem, v(idelicet) una pars ad alteram obligaverunt et pignori posuerunt omnia et singula earum, et cuiuslibet ipsarum bona mobilia et imm bilia, jura, nomina, et actiones, presentia et futura. Et voluerunt pro dictis et quolibet predictorum posse cogi, constringi, compelli, et conueniri omni tempore, et in omni curia tam ecclesiastica quam seculari, diebus feriatis et non feriatis, quibus feriis et feriatis diebus ren(unciantes) expresse et ex certa earum, et cuiuslibet ipsarum scientia, legi cedo bonis beneficio, cess. bonorum, priuilegio fori, et illi legi, qua cauetur, quod si debitor non habuit aurum, argentum, vel aliquod mobile, unde possit suo satisfacere credit(ori), quod possit offerre de stabilibus; et generaliter omnibus alijs et singulis ex(cepti)onibus et defensionibus juris et facti, et legum auxilijs, stat(utis), benefic(ijs), et consuetudinibus Urbis, factis et fiendis, quibus contra hoc presens instrumentum (seu aliquam eius partem venire), uti, tueri et sese quomodolibet defendere possent, ren(unciantes) expresse ex certa earum, et cuiuslibet ipsarum scientia. Que quidem omnia et singula supradicta, et quodlibet predictorum . . . . . conuenerunt dicte partes, videlicet una pars ad alterutram, ac jur(antes) ad sancta dei evangelia corporaliter manutactis sacrosanctis scripturis, semper et perpetuo rata, grata, et firma habere et tenere, et in nullo contrafacere, dicere vel venire aliqua ratione vel ingenio de jure vel de facto sub ypothecha et obligatione predictorum, et dicti prestiti juramenti.

Actum Rome in R(egio)ne p(ar)ionis in domo habitationis mei not(arij), presentibus hijs testibus, videlicet magistro johanne ferrario, petro portunansi, matheoccio marini r(egio)nis pontis, et thoma johannis de anania murat. regionis p(ar)ionis, ad hec vocatis, habitis et rogatis.

Et ego Julianus Jocii Nardi de Listijs ciuis romanus dei gratia pub. imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis, dum sic fierent et agerentur una cum prenotatis testibus interfui et presens fui rogatus scribere, sed quia grauatus infirmitate hanc scripturam scribere non valui, sed per alium mi(hi) fidum scribi feci . . . . . cum protocollo et notula meis diligenter concordare inueni. In fidem autem omnium premissorum presens in-

Digitized by Google

strumentum publicaui, et in publicam formam reddegi vocatus, meumque signum apposui consuetum. (L. signi.)

Apograph. membr. Ibidem.

VI. 1454. 6 octobris. In nomine domini, Amen. Anno domini millesimo CCCC.LIIII., pontificatu sanctissimi in Xpo. patris et domini nostri domini Nicolai diuina prouidentia pape quinti, Indictione tertia, mensis octobris die sexto. in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum domina Caterina uxor quondam petri pauli *sclaui* de R(egio)ne Sancti Eustachi sponte et ex certa eius scientia, et non per errorem vendidit et venditionis titulo dedit, cessit et concessit, transtulit et mandauit jure proprio et in perpetuum Petro Georgij de *spalatro sclauo* de R(egio)ne pontis presenti et recipienti et legitime stipulanti pro se ipso suisque heredibus et successoribus, id est, quandam vineam, v(idelicet) vites et arbores ipsius domine Caterine quatuor petiarum plus vel minus quanta est cum quadam terra soda, et cum vascha vascali et tino et canneto et puteo in dicta vinea existentibus. Que vinea posita est extra portam castelli in loco qui dicitur marinecta, inter hos fines, cui ab uno latere tenet et est vinea Augustini de Viterbio de R(egio)ne pontis, ab alio vinea juliani jacobini, (?) ab alio vinea georgij petri *sclaui* de R(egio)ne p(ario)nis, vel si qui sunt, aut esse possunt plures aut veriores confines antiqui vel moderni, seu vocabula veriora . . . . . pro pretio et nomine pretij centum florenor. in Urbe currentium . . *(I ostalo.)* Actum Rome in R(egio)ne Sancti Eustachi in porticali apothece seu domus pauli . . . . presentibus, audientibus et intelligentibus hijs testibus v. Stefano Filippinc, nardo zacharia, ambobus de R(egio)ne S. Eustachi, et Johanne palutij, Mathei de R(egio)ne pontis testibus ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

(Za ovim je na 19. januara 1455 g. pridano, kako je ta Kata tomu Petru za posve izručila taj vinograd) Actum Rome in R(egio)ne pontis in porticali ecclesie sancti Apollinaris, presentibus, audientibus, et inteligentibus Nardo Zacharia, Angelo de . . . . jacobo colij et Saba mathei cagni, omnibus de R(egio)ne pontis, testibus ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Ego Dominicus quondam mathei de malamerendis, ciuis romanus, publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, quia suprascriptis contractibus et instrumentis emptionis et venditionis suprascripte vinee ac quietat. et refutationis et omnibus et singulis in eis contentis, dum sicut premittitur agerentur et fierent, sua cum prenotatis testibus interfui, et presens fui, ideo ea scripsi, subscripsi et publicaui, meumque signum apposui consuetum. (L. s.)

Autograph. membr. Ibidem.

VII, 1457. 23 januarii . . . . . Anno domini millesimo $^{c}_{IIII}$. LVII., pontificatus domini Calixti pape tertij, indictione V$^{a}_{=}$, mensis januarii die XXIII$^{a}_{=}$, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum Bar(tholomeu)s Jo(hannes)

Digitized by Google

della pilosella R(egio)nis pontis, cum consensu, assensu, presentia, licentia, verbo et voluntate Antonii eius germani fratris presentis, volentis et consentientis, et suum consensum et auctoritatem prestantis, et renunciantis et refutantis quantum ad hec cum juramento per eum corporaliter manu tactis sacrosanctis scripturis, omnia et singula jura, nomina et actiones, que, quas et quod dictus Antonius nunc habet, vel habere posset quomodolibet in futurum in et super infra scripta vinea et juribus ipsius, nullo jure nullaque actione ex nunc in antea sibi ipsi Antonio quomodolibet reseruatis, eius bona, propria, libera et spontanea voluntate, et non per errorem vendidit et venditionis titulo dedit, cessit et concessit, transtulit et mandauit Johanni Stephani de *trimacia*[1] *de sclauonia* dudum et nunc de Urbe R(egio)nis pontis, presenti, ementi, recipienti, et legitime stipulanti pro se suisque heredibus et successoribus, et cui, vel quibus infrascriptam vineam cum juribus et pertinentijs suis infrascriptis dictus Jo(annes) vendere, dare cedere et concedere voluerit in perpetuum, id est, unam vineam ipsius par. trium petiarum inter vineam vineatam et terram sodam, positam extra portam pertusi[2] in loco qui dicitur marinecta inter hos fines: cui ab uno latere tenet petrus *(de) spalatro,*[3] ab alio latere tenent res sancti petri, ante est via publica . . . . . pro pretio et nomine pretij nouem ducat. auri . . . . . *(I ostalo.)*

Actum Rome in R(egio)ne pontis, v. in porticali domus mei notarij, presentibus hijs testibus, v. symeone bar. varila(r)io, Georgio *sclauo* R(egio)nis pontis, et alexandro funa(r)io Regionis parionis ad hec vocatis, habitis et rogatis.

Et ego julianus jotij Nardi de listijs, ciuis romanus dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis interfui et presens fui, vocatus scribere scripxi *(sic),* et publicaui, et in publicam formam reddegi, meumque signum apposui consuetum. (L. S.)

Apograph. membr. Ibidem.

VIII. **1461. 28 aprilis.**[4] Pius episcopus seruus seruorum Dei. Ad futuram rei memoriam. Inter cetera apostolicum occupantia pectus,

[1] Latinin neima sloga *sra, sre, sri, sro, sru,* pak ja pomislih, da je ovo krivo zapisano, na mjesto: srimacia, što pak može biti: Sriem, grad, koji sada zovu: Mitrovica. Najbrže da je taj Ivan Stepanov bilježniku talijaninu za se rekao da je Srimac, pak da je taj načinio: „trimacia". No i ovo može biti: da je „trimatia" na mjesto: тръмьць, što je = turris, ili pravo = turricula, pak da su tako Slovjeni negdje zvali, a morda i sada zovu kojigod grad ili župu.

[2] Ova vrata bijahu u gradu Lavovcu.

[3] = spalatro = spalato = Split.

[4] Ovoj povelji je spomena 1552 godine na 18 decembra, kada za nju brašćina odredi, da ju valja prepisati: „Nella quale (congregatione) si è risoluto, che si renoui la Bolla di pp. Pio II. sopra le spoglie ab intestato" . . . . (Decreti.)

Digitized by Google

illa rebus preferenda veniunt in omnibus, per que pauperum et infirmorum necessitati consulitur, et caritatis sperantur obsequia peramplius propagari. Sane pro parte dilectorum filiorum Castaldionum et administratorum hospitalis sancti Jeronimi nationis *sclauonorum*[1] de Urbe nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet natio predicta, sicut et quedam alie nationes in eadem Urbe, prefatum hospitale pro usu pauperum et miserabilium personarum de dicta natione titulo cardinalatus sancti Laurentij in Lucina subiectum habeat, tamen ipsius hospitalis fructus, redditus et prouentus adeo tenues et exiles sunt, ut ad perferenda onera huiusmodi hospitali imminere consueta, cum presertim plures de predicta, quam de alijs nationibus in eadem Urbe pauperes reperiantur, minime sufficere possint, et sicut eadem petitio subiungebat, si bona decedentium ab intestato de ipsa natione in Urbe et districtu predictis dumtaxat proximos heredes non habentium, eidem hospitali saltem pro medietate applicarentur et debita forent, ex hoc non mediocriter dicti Hospitalis facultas augeretur, eiusque redditus et prouentus ad huiusmodi perferenda onera longe copiosius sufficere possent. Quare pro parte castaldionum et administratorum predictorum asserentium, quod fel. recor. Calixtus papa III. predecessor noster eis super hijs prope similem gratiam concessit, licet super huiusmodi concessionis gratia apostolicae littere, eius superueniente obitu, confecte non fuerint, nobis fuit humiliter supplicatum ut hospitalis predicti, et pauperum atque infirmorum de ipsa natione in eo pro tempore degentium statui et commodo super his oportune prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur, qui ad procurandam eorumdem[2] pauperum et infirmorum utilitatem manus operarias libenter apponimus, huiusmodi supplicationibus inclinati auctoritate apostolica tenore presentium statuimus et ordi amus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus omnium et singulorum de predicta natione *sclauonorum* in eadem Urbe vel eius districtu ab intestato decedentium, et patrem, vel matrem, aut uxorem, filios, fratres, sorores, nepotes, vel neptes ex filio, filia, fratre, sorore non habentium, bona mobilia et immobilia quecumque etiam in nominibus debitorum consistentia, ad ipsum hospitale pro medietate duntaxat deuolvantur, ipsumque hospitale dictis sic ab intestato decedentibus succedat eo ipso, ita quod liceat castaldionibus et administratoribus hospitalis huiusmodi pro tempore existentibus medietatis eorumdem bonorum taliter decedentium et proximos heredes, ut prefertur, non habentium, possessionem per se, vel per alium seu alios auctoritate propria libere et licite apprehendere, et pro dicto hospitali perpetuo retinere, ac illorum fructus, redditus, et proueñtus in usus pauperum et infirmorum conuertere, alicuius licentia desuper minime requisita. Volumus autem, quod alia medietas bo-

[1] Ovako još dva krat, a Vatikanski prepis svaki krat: Sclavonum; a tako i u X. izpravi.

[2] „eorumdem", ova u našem prepisu držim da je pridana.

Digitized by Google

norum predictorum Camere apostolice applicetur, ipsaque Camera in eadem medietate, sicut prefertur, decedentibus succedat eo ipso.[1] Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, nec non priuilegijs, indultijs, et litteris apostolicis dilectis filijs Archipresbitero et Capitulo Basilice Principis Apostolorum de Urbe, et Abbati ac Conuentui monasterij sancti pauli extra muros eiusdem Urbis Ordinis sancti benedicti ab apostolica sede concessis, presertim quibus caueri dicitur, quod Archipresbiter et Capitulum ac Abbas et conuentus praefati in huiusmodi ab intestato decedentium bonis succedere debeant, quibus quoad sic decedentes de eadem *sclauonorum* natione dumtaxat, et illis alias in robore permansuris, derogamus expresse, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, voluntatis et derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eum se nouerit incursurum. Datum Rome apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominice M.CCCC.LXI, quarto Calendas Maij, pontificatus nostri anno tertio.

Ibidem. Po našem prepisu od 1543 god u knjizi „Catasto" na 6 listu, gdje ih je nekoliko drugačije nego u Vatikanskom, po kojem je Theiner dao na svjetlo: Monum. Slavor. merid. I, 458.

IX. 1461. 3 novem. In nomine . . . . . Anno domini millimo. IIIIc. LXI, pontificatu sanctissimi in Xpo. patris et domini nostri domini

[1] No ta papina državna blagajna prigovori ovoj povelji, kada je „Francisca *sclauona* q. Michaelis do Vicesorovich nella Bosna Argentina" na 31 oktobra 1670 godine bez oporuke umrla u Rimu u samostanu sv. Dinka i Sista, „in quo permanebat educanda, annorum 75 circiter", pak nasta pravda medju njom i ovim gostinjcem kako to pisma u našem arkivu kažu. Ter gostinjac ovako se je branio: „Bona q. Franciscae *Sclauonae* defunctae ab intestato sine consanguineis in gradu successibili, non possunt praetendi in totum a Reu. Camera, sed pro medietate spectant ad Hospitale S. Hieronymi *Sclauonum* seu Illiricorum, quia quod decedentibus in Urbe uel eius districtu *Sclauonibus* absque testamento et absque consanguineis, succedat pro medietate R. Camera, et pro alia d. Hospitale, expresse statuitur in Breue, seu Bulla sanct. mem. Pij secundi, in actis producta, cuius copia datur integra et de cuius auctoritate dubitari non potest" . . . „In eleganti scriptura pro R. Camera emanata merito fuit omissa impugnatio Breuis Sanct. mem. Pij secundi ex capite non usus per spatium 200 annorum, quia non constat in tanto tempore euenisse unquam casum, eo utendi, sine quo lapsus temporis nihil operatur", itd I sve do 1681 g. se je gostinjac za to pravdao, pak i dobio, a to polovicu ovoga: „et in eius hereditate adsunt loba octo cum dimidio montium . . . . . Insuper census scut. 50 in sorte". A ni ove nevalja zamučati: „Registro delle patenti de' Luochi de' Monti. Francesca Illirica filia qm. Michaelis Bosinae Argentinae in **Scithia!!**" A ovako je u dvih svjedočbah za te njezine novce.

Digitized by Google

pij diuina prov. pape secundi, indict. decima, mensis nouembris die tertio, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator et rogator. Cum hoc fuerit et sit, quod dominus romanus scia . . a R(egio)nis pontis habuerit et habeat in locationem perpetuam a venerabili viro domino Antonio de baron. dioc(esis) dud., rectore venerabilis ecclesie sancti blaxij de fouea de . . . pareaitium (?) alias della fossa R(egio)nis pontis infrascriptam vineam duarum petiarum dictae ecclesie tria barilia musti tempore vindemiarum ad vascham, ut ipse partes dixerunt et asseruerunt, et cum juramento per ipsas partes et quamlibet ipsarum corporaliter prestito affirmarunt . . . . verum . . . . voluerunt, quod idem romanus alte (= ante?) dictam et infrascriptam vineam cum juribus et pertinentijs suis possit locare, cedere et concedere in et pro comodo et utilitate ipsius ecclesie. Protanto dictus romanus tanquam locatarius antedictus cum consensu, presentia, licentia et voluntate reuerendi patris et domini domini Georgij protonotarij apostolici, et nunc rectoris ipsius ecclesie, ac venerabilis viri dicti domini Antonij dud(um) rectoris ipsius ecclesie, et nunc canonici venerabilis basilice sanctorum laurentij et damaxi R(egio)nis p(ar)ionis, presentium, volentium, et consentientium eorum, et cuiuslibet ipsorum pro bono (?) dictae ecclesie sancti blaxij consensum et . . . . . prestantium omnibus melioribus modo, via, jure, et forma, quibus magis et melius fieri potest et debet, et non vero metu, dolo, nec aliqua . . . . sed certa scientia, et non per errorem locauit, et locationis titulo dedit, traddidit, cessit et concessit, transtulit et mandauit jure perpetuo in emphiteosim et in perpetuum discreto viro jacobo allegretti *schlauo*[1] habitatori Urbis R(egio)nis pontis in burgo sancti petri principis apostolorum de Urbe, presenti, recipienti, et legitime stipulanti pro se suisque heredibus et successoribus, id est, quandam vineam ipsius romani et prefate ecclesie duarum petiarum plus vel minus quanta est cum canneto in ea existente, positam extra portam cast(elli) sancti angeli, in loco, qui dicitur marinecta, inter hos fines, cui ab uno latere tenet Nardus della corona R(egio)nis pontis, ab alio latere tenet martinus *sclauus*, ante est via publica, vel si qui alij sunt, vel esse possunt ad dictam vineam plures aut veriores confines antiqui vel moderni, vel vocabula veriora. Item simili modo et forma dictus romanus cum consentientibus prefatibus locauit, et titulo dicte locationis dedit et concessit eidem jacobo *sclauo*, et mi(hi) notario infrascripto, ut publice persone . . . . . *(I ostalo)*

---

[1] rodom iz Dalmacije, kako mu oporuka od 26 oktobra 1468 g. kaže; morda iz Dubrovnika, sudeć po ovom: Elias *Allegretti* de *ragusa*, 5. junii 1513", „m(esser) dun Marco *Alegreti* de *Ragusa*, agosto 1554", kako je to zapisano, prvo u Starinah XV. 175, a drugo u sv. Jeronima bratovskoj knjizi; ako nije bio iz Splita, kako je „m(esser) de Girolamo *Alegretti*", ter članom Svetojerolimske bratovšćine od 1588 do 1590.

Digitized by Google

Actum Rome in R(egio)ne pontis, v. in porticali ecclesie sancti blaxij de fouea, presentibus hijs testibus, v. domino Petro de vicentia auditore domini vicecam(erarij), et domino Francisco de capua, et domino jacobo archipresbitero Olibani,[1] existentibus omnibus in Regione p(ario)nis, ad hec vocatis, habitis, ed rogatis.

Et ego julianus jotij Nardi de listijs, ciuis romanus, dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius. *(I ostalo.)* (L s.)

Ibidem. Autogr. membr.

X. **1462. 14 martii**. . . . . Anno domini millesimo cccc. lxii., pontificatu sanctissimi in Xpo. patris et domini nostri, domini Pij, diuina prov. pape secundi, die vero XIIII mensis martii, X indict., in presentia mei not. et septem testibus (sic) infrascriptis Georgius[2] Jo(hannis) de *singna*[3] de partibus *Sclauonie*, infirmus corpore, sanus tamen mente, et conscientia pura, timens, casus futur. mortis euentum, quio nil certius morte, et nil incertius hora et puncto mortis, nolens ab intestato discedere, ne post eius mortem de bonis suis aliqua possit questio exoriri, id circho hoc presens suum nuncupatiuum testamentum, quod de jure ciuili dicitur sine scriptis, facere curauit et fecit in hunc modum et formam, v(idelicet), et quia de anima, que dignior est corpore, prius est putandum, idcircho animam suam omnipotenti deo, eiusque gloriosissime matris *(sic)* virginis marie, et totius celestis curie humiliter et deuote recomendauit. In quo quidem suo testamento et ultima eius volunptate suam heredem uniuersalem instituit, v. dominam Stanam[4] eius testatoris uxorem, presenptem, abstantem, et acceptantem, cui reliquit omnia bona sua q(ue) nunc (?) habet, et post eius mortem et pererentum (= *parentum?)* preter legata et relicta infrascripta. Et primo voluit suppelliri *(sic)* in ecclesia sancti simeonis R(egio)nis pontis, et obsequium sibi fieri ad volunptatem dicte sue heredis et executorum infrascriptorum. Cui ecclesie reliquit ducat. duos pro anima sua, et socteratorio cadaueris sui. Item reliquit dicte sue heredi omnia et singula bona quacunque et qua-

[1] Sada: Olevano, na rimskom.

[2] Ako li ovo „Gog . . ius", kako je u matici, nije: Gregorius, kako su dva ina čitaoca odsudila, pak na drugu stranu zapisala. No što je drugo slovo *o* a ne *e*, i što je za drugim *g or* donekle *izbrisano*, i jošte, što mu je otcu bilo imę „Ivan", kako i onomu u II i V, i što je stavao (v. na kraju) „in regione Pontis", kako i onaj, po tom ja sudim, da je „Georgius" pravo, i da je to onaj isti. Na moju i pop Šimun Turrin ono 1586 g., rekši za ovu oporuku ovako: „Testamentum *Georgij* de Segnia".

[3] Ovo je: *Senia* = Senj, kako je evo Turin i još onaj jedan odsudio, a ne: de *suignio spalatensis* dio(cesis)", kako je drugi pomislio, valja da: Sinj. Da je i drugi mnogi Rimljanin pisao: *Signa*, namjesto: *Segna*, to eno Theinerova „Vetera monumenta Slavor. merid." kažu. Pak „Stephanus Johannis de Sengnia", ono u II, morda je ovomu bio brat.

[4] Slovjensko ime.

Digitized by Google

litercunque existentia tam in Urbem quam extra Urbem, v(idelicet) bubalos domitos cum argangeris currulis ad artem lingor. (= *ligonum?)* spectantibus et pertinentibus, et nonnulla linga (= *ligna?)* amputat . . . . . unam vineam ipsius testatoris positam extra portam castelli in loco, qui vlgaliter *(sic)* dicitur marinecta, quant(a) est suis finibus confinat(a), sub proprietate ecclesie sancti petri de Urbe ad respondendum singulis annis dicte ecclesie libr. denariorum quatuor, ut de ea faciat et disponat pro suo libito volunptatis. Item reliquit dicte sue heredi medietatem c ii(us)dam domus versum sanctum seruestrolum, in qua de presenti habitat ipse testator iuncta (?) pro indiuiso cum alia medietate versus prazitellam, quam medietatem vlt (= *vult)* ipse testator, ut sit et esse debeat post eius mortem Elene filie pupille dicte Stane, eiusque heredum et successorum pro anima sua cum hoc, si contingerit premori ante dicta Stana eius matre sine legitimis et naturalibus filijs, quod tunc et in eo casu mu . . . dicte Stane, et eo casu si dicta Stana contingerit premori ante dicta Elena sine filijs legitimis et naturalibus, dicta medietas domus dicte Stane ut supra relicta, sit et esse debeat dicte Elene, ita quod una ipsarum alteri mu . . . . . quoad domum prefatam tentum et ita dictus testator mandauit; de alijs vero bonis dicta Stana faciat et disponat pro suo libito volunptatis. Si vero contingerit ame (= *ambe)* ipsarum mori sine legitimis et naturalibus filijs, quod tunc et in eo casu vlt (= *vult)* et mandauit ipse testator, quod dicta medietas domus dicte Stane relicta versus sanctum sernestrolum remaneat et esse debeat hospitalis *(et?)* societatis *Sclauonum* Urbis Sancti Jeronimi de R(egio)ne campimartis, quod dicta sotietas teneatur facere unniuersarium *(sic)* prout moris est; alia vero medietas versus prazitellam vlt (= *vult)* et mandauit dictus testator, quod sit et esse debeat venerabilis hospitalis Inmaginis saluatoris ad sancta sanctorum de Urbe pro anima sua et suorum mortuorum cum hoc, quod teneatur dicta sotietas facere uniuersarium *(sic)* prout est de more in Urbe. Item reliquit dicto hospitali et societati jam dicte ducat. Auri XL, in quibus laurentyus crote eidem testatori obligatus extitit, ut ipse testator asseruit in constientia anime sue. Quas pecunias asseruit idem testator debere habere occasione unius piacte seu barche, q(ue) erat comunis inter eos, ut ipse testator asseruit. Quam barcham ipse testator assseruit actasseratari (?) fecisse suis sumptibus et expensis, et nunquam rehabuit. Quas pecunias reliquit dicto hospitali Saluatoris pro anima sua et suorum mortuorum Item dixit et asseruit pingorasse (= *pignorasse)* duas taxias aregenteri (= *argentario?)* andreotio seoli spitiarij pro quinque ducatis, de quibus dixit et asseruit rehabuisse duos ducatos ponderis . . . . . Ita dixit in constientia anime sue predicta vera esse. Et executores huius sui testamenti et ultime sue volunptatis fecit, constituit, creauit et ordinauit, v(idelicet) Colam cotianum (?) absentem tamquam presentem, et dictam dominam Stanam heredem . . . . . *(I ostalo.)*

Digitized by Google

Actum Rome in R(egio)ne pontis, in domo habitationis ipsius testatoris, presentibus videntibus, audientibus, et intelligentibus hijs testibus, vt. discretis viris Antonio condam matthei cangi (?) de R(egio)ne pontis, martino matthei de *singna,*[1] georgio clementis de *costangiza,*[2] mariano matthei de *singna,* mattheo de *sibenico* de R(egio)ne triuij prope sanctum marcellum,[3] Nicolaus (?) de *zocha* de R(egio)ne pontis (?) laurentio de pop . . . . . *tuschane* (?), et Stephano de *giara*[4] de partibus *sclauonie*[5] ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Et ego Angelus condam Cor . . . . spanga (?) ciuis romanus de R(egio)ne pontis, dei gratia publicus imperiali auctoritate not., quia predictis omnibus et singulis dum prout premittitur, agerentur et fierent, interfui et presens fui, ideo ea rogatus scribere sripsi. *(I ostalo.)* (L. s.)

Autograph. membr. Ibidem.

XI. 1463. 3 decem. . . . . Anno domini M.CCCC.L(X)III.,[6] pontificatu sanctissimi in christo patris et domini nostri domini pij div. prov. pape secundi, indict. XII. mensis decembris die III, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad h(ec) specialiter vocatorum et rogatorum domina Caterina ux(or) Nicolao *(sic)* cole de marganis de R(egio)ne jurauit ad sancta dei euangelia, tactis per eam co·poraliter sacrosanctis scripturis, contra infrascripta omnia et singula et precipue ausilium (sic) velleani senat(us) consult(i) introduct. in fauorib. mulieribus (sic), et omni alio fauore perpetuo non facere, dicere vel venire aliqua ratione, jure, titulo, vel causa, cum consenxu (sic), presentia, voluntate et verbo dicto Nicolao (sic) suo viro presentis, consentientis, et eius consensum prestantis, ac similiter jurauit ad sancta dei euangelia tactis per eum corporaliter scripturis contra infrascripta omnia et singula non facere, dicere, vel venire aliqua ratione, jure, titulo, vel causa, ac renupt. (= *renuntiare?)* omnia suo juri (?) competent(ia), aut competituro (sic) in et super infrascriptas vineas reb(us), eius bona. propria, libera, et spontanea voluntate vendidit et titulo venditionis

[1] Senj, kakono sprieda.

[2] Pravo: Kostanjica, a to grad na Uni. Da je „Kostanjica", pravo, a ne „Kostajnica" kako sada pišu, to ja sudim po ovom: „gospodovaše (knez Martin Frankapan) . . . i inimi gradi: Komugojnû, i *Kostanicû"* = Kostanjicu (Kukuljević: Pov. Spom. 82. s.)

[3] Ova za stan, držim, da se obzira ne samo na ovoga Mata, nego i na trih sprieda.

[4] = Zara, po talijansku, namjesto: Jadera?

[5] Za ovu nije očito, obzira li se na sve ove svjedoke, ili samo na zadnjega.

[6] Da je ovako pravo, a ne „M.CCCC.LIII", kako je u matici, to je očito po papi i po indikciji. I toga lje nije spoznao onaj neki sudac, zapisav na hrbtu: „1453", i još dvie neistinite: „Venditio vineae extra portam *portuensem* in loco, qui dicitur *lo pozzo santi pantaleo",*

Digitized by Google

dedit, tradidit, cessit, concessit, transtulit et mandauit paulo[1] .... *schauo (sic)* de R(egio)ne Rip(e), presenti, recipienti, et legitime stipulanti pro sese suisque heredibus et successoribus in perpetuum, videlicet tres petiarum vinearum cum canneto, et mediet. part. vascha et tino esistent. in dicta vinea, plus vel minus, quanta est, posita est sub proprietate eccl(esie) vel sotietatis santi quaranta de R(egio)ne trst. (= *transtiberim*), ad respondendum singulis annis tempore vendebiarum (sic) dicte ecclesie vel societati p(ro) d(atione?) unam salomam musti, liberam et exemptam ab omni alio honere *(sic)* responsionis, solutionis, reditus, census, aut canonis solutionis, et etiam prestationis (?). Que vinea ut supra, poxita *(sic)* est extra portam portuensem[2] in loco, qui dicitur lo pozzo santi pantaleo,[3] quibus *(sic)* ab uno latere tenet marcho *schauo*,[4] ab alio latere tenet luca (?) lunardo de R(egio)ne trst. (= *transtiberim*), ante est via publica .... *(I ostalo)* ..... pro pretio et nomine pretij septuaginta nouem flor(enorum) ..... *(I ostalo)* ....

Actum Rome in R(egio)ne Rip(e), in portiale Ecclesie santi bartholomei, presentibus et intelligentibus hijs testibus, v. Ambrosio pauli, angeli de R(egio)ne Rip(e), et Ludouicho pasquarelli de R(egio)ne trst. (= *transtiberim*) ad predicta vocatis, habitis, et rogatis.

Et ego laurentius jacobi de Urilis *(Vercelis?)*, ciuis Romanus, dei gratia publicus imperiali auct. not. *(I ostalo.)* (L. s.)

Autograph. membr. Ibidem.

XII. 1466. 31 maji. ..... Anno domini millesimo quatringentesimo (sic) sexagesimo sexto, pontificatu ..... Pauli diuina prouidentia Pape secundi, indictione decima quarta mensis maij die XXXI, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator. et rogator. Stephanus Galeotti de *sclauonia*,[5] habitator Urbis in burgo sancti Petri, infirmus corpore, sanus tamen mente, et conscientia pura, videns quod nihil certius morte, et incertius hora et puncto ipsius mortis, nolens decedere intestatus, volens facere testamentum et de bonis suis disponere, ne post eius mortem schandolum *(sic)* aliquod oriatur, coram me notario publico et septem testibus infrascriptis fecit hoc suum ultimum nuncupatiuum (testamentum), quod de jure ciuili dicitur sine scriptis, et ultimam suam voluntatem in hunc modum et formam fecit et procurauit. Primo et ante omnia recommendauit animam suam altissimo creatori et gloriosissime virgini marie genitrici domini nostri yhesu christi, et suis beatis apostolis Petro et Paulo, et omnibus sanctis curie celestialis. Voluit, jussit et mandauit corpus suum sepelliri in ecclesia sancte Marie in trespontina eius parochiae,

[1] pak je za jednu ili dvie rieči čista prostora.

[2] Na jugo, ter Tiberu na desnu; sada portese.

[3] I sada tako zovu.

[4] Na oporuci Andrije Grassa 1476 godine svjedokom je „Marcus sclauus", pak držim, da je ono ov isti.

[5] A „Slovjenin" u V. i u XIII.

Digitized by Google

dum eius anima a corpore separata fuerit, cui reliquit . . . . . Item reliquit dictus testator, ac fecit, instituit, et solleniter ordinauit et fecit suam heredem uniuersalem dominam Mariam eius uxorem presentem, cui reliquit omnia et singula eius bona mobilia et immobilia, presentia et futura. Item voluit, mandauit et reliquit dictus testator, quod post mortem dictae Mariae eius uxoris et heredis prefatae vineam et terras sodatas, quas dictus testator habet in valliferre[1] intra suos fines confinatas, cum juribus et pertinentijs suis reliquit pro eius anima et dictae Mariae eius uxoris et heredis prefatae, Venerabili *hospitali sancti Hieronimi de Urbe prope sanctam Mariam del Populo*,[2] recollectis tamen fructibus primi anni, in quo dicta heres decesserit, per illum, qui dictam vineam laborauerit, vel cui ipsa sua heres voluerit, et mandauerit, ac reliquerit . . . . . *(I ostalo)* . . .

Exequtores et fideicommissarios veros *(vero ?)* suos et huiusmodi sui ultimi testamenti suaeque ultimae voluntatis fecit, constituit, deputauit et ordinauit supradictum Clementem et Antonium *busignachu(m)*[3] et Gratiosum absentes tanquam presentes . . . *(I ostalo)*.

Actum Romae in burgo sancti Petri in domo dicti testatoris, presentibus, audientibus, et intelligentibus his testibus, v. d. Baptista rectore sanctae Mariae in transpontine *(sic)* de Urbe, d. Johanne de benardi de Borgognia, presbitero Grando de peupello de cremona, Stephano Pauli de buta, Clemente Michaelis de beletio[4] spetiario, Johanne magistri Jerni[5] de beninsz[6] et Nicolao Thomasij de sancta croce,[7] testibus ad predicta vocatis, habitis, et rogatis.

Et ego Jo(annes) Baptista de sanctis, ciuis Romanus, Dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius *(I ostalo.)*

Apograph. membr. Ibidem. Po skraćenu prepisu od 1562 ili 1586 god.

XIII. 1466. 16 nov. . . . . Anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto, pontificatu . . . . domini Pauli, diuina prouidentia pape secundi, indictione decima quinta, mensis nouembris die decima sexta, in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum Domina Maria uxor quondam Stephani galeocti *schlaui*,[8] habitat(rix) Urbis in Burgo sancti Petri, que domina primo et ante omnia cum juramento re-

[1] Krivo, namjesto: *Valle Inferni, Val d' Inferno*, dol Vatikanu na zapad.

[2] No do pol hilometra je ta crkva daleko od sv. Jeronima.

[3] V. u II.

Mjesto na Ugrih, po XIII.

[4] Belec, župa u zagreb. biskupiji, ili ono „Bilecia“ u Bosni. „1386. Adi 27 agosto furono rotti li Turchi in Bosna in *Bilecia*“ . . . (Monum. spect. hist. Slav. mer. V. XIV. 48.)

[5] Ovo i „Jornus“ u XIII. brže da je isto slovjensko ime = Bartul.

[6] Brže da je krivo prepisano.

[7] na talijansku; a ovo bi moglo biti ono isto mjesto (V.)

[8] V. V.

Digitized by Google

nuntiauit auxilio veleani senatus consulti, et autentice, si qua mulier, et omnibus auxilijs et juribus dotalibus in fauorem mulierum introductis, certiorata prius dicta Domina per me notarium infrascriptum de dictis auxilijs et juribus, quid sint, quid inportent, et quem effectum habe(a)nt, sponte et ex certa eius scientia, et non per errorem donauit causa mortis, et titulo donationis causa mortis, dedit, cessit, concessit, transtulit et mandauit jure proprio *(ir)*reuocabiliter omni meliori modo, via, jure et forma, quibus magis et melius potuit et debuit *venerabili Hospitali sancti Hieronimi supra fontem, qua itur ad Sanctam Mariam del Populo*[1] de Urbe, et *jorne*[2] *de monacho* et johanne *(johanni)* della stuffa[3] guardianis dicti Hospitalis, presentibus, recipientibus, et legitime stipulantibus vice et nomine dicti Hospitalis, (et) mihi notario infrascripto, (ut) publice persone, presenti, recipienti et legitime stipulanti pro dicto Hospitali et guardianis, qui nunc sunt et per tempora erunt, et omnium et singulorum, quorum nunc (inter)est, vel in futurum poterit quomodolibet interesse, id est, medietatem omnium et singulorum suorum bonorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum, quae reperirentur et inuenirentur post eius mortem. Item simili modo et forma prefata domina Maria donatrix donauit et titulo donationis causa mortis *(ir)*reuocabiliter dedit, cessit, concessit, transtulit, et mandauit dicto Hospitali sancti Hieronimi et Guardianis presentibus, recipientibus, et legitime stipulantibus vice et nomine dicti Hospitalis, ut supra, *(et)* mihi notario iufrascripto, ut publice persone, presenti, recipienti, et legitime stipulanti, ut supra, medietatem omnium et singulorum suorum bonorum, jurium, nominum, conditionum, exceptionum, defensionum utilium et direptarum *(directarum)*, tentarum *(tacitarum)* et expresse *(expressarum)*, ypotecharum *(hypothecariarum)*,[4] pignoratitiarum seu mistarum, et in rem scriptarum, ciuilium et pretoriarum, et officium judicis, quae, quas et quod dicta Maria donatrix habet, sibique competunt habere, et competere possunt nunc et in futurum super medietate dictorum suorum bonorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum supra per eam donatorum, nullo jure, nullaque actione eidem Domine Marie donatrici in supradictis medietatibus dictorum suorum bonorum supradonatorum reseruatis, dans et concedens dicta Domina Maria donatrix dictis Jorno et Johanni guardianis dicti Hospitalis vice et nomine dicti Hospitalis, ac omnibus aliis guardianis, qui per tempora in dicto Hospitali erunt vice et nomine dicti Hospitalis, *(et)* mihi notario infrascripto, ut publice persone, presenti,

[1] V. XII.

[2] Ovdje Jorna, a niže, ter dvakrat, Jornus. No tomu, držim, da je prepisač kriv. Vidj 6. prim. pod XII

[3] „de monacho" i „della stufa" držim da je prevedeno: „Koludar" i „Pećarić", kakova pridjevka jest u Pov. spom.

[4] Po ovih ovakovih pogrješkah možemo lako odsuditi prepisačevu razboru!

Digitized by Google

recipienti et legitime stipulanti ut supra, q(uod) post eius mortem plenam licentiam, liberam facultatem, ac omnimodam potestatem, dictam medietatem dictorum suorum bonorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum supradictorum, ubique reperirentur, propria auctoritate, absque aliqua juris sollemnitate cum omnibus dictae Marie competentibus et competituris, capiendi, possidendi, apreendendi, alienandi, cedendi, utendi, fruendi, fructificandi, et de eis faciendi et disponendi pro eorum libito et voluntate, prout veri domini et patroni faciunt de rebus et bonis eorum propriis, et quemadmodum dicta donatrix facere poterat ante presentem contractum donationis, nullo jure nullaque actione dicta donatrix *(dictae donatrici)* de cetero reseruatis, sed omnia jura et actiones sibi competentes in de et super dicta medietate omnium suorum bonorum ut supra donatorum transtulit et mandauit dicto Hospitali et guardianis, et volens prefata domina Maria donatrix, q(uod) presens donatio (ir)reuocabiliter causa mortis per eam, ut supra, facta post eius mortem habeat et habere debeat omnes et singulas suas vires, et actiones suas reales et personales, et in omnem euentum presens donatio sit ualida et firma et penitus *(ir)*reuocabilis, quia sic ipsa domina Maria donatrix prefata dicto Hospitali sancti Hieronimi et mihi notario infrascripto ut publice persone presenti, recipienti et legitime stipulanti ut supra, quia sic sibi bene placuit pro eius anima, et ut dicti guardiani, qui in dicto hospitali sunt, et qui per tempora erunt, eam defendant, et defendere debeant contra omnem personam eam molestantem, vel molestare facientem. Hanc autem donationem (ir)reuocabiliter causa mortis, cessionem, concessionem, et omnia supradicta et quae infra dicentur, fecit dicta d. Maria donatrix prefata dicto Hospitali sancti Hieronimi de Urbe, et Jorno de monacho et Johanni della stufa guardianis dicti Hospitalis presentibus, et legitime stipulantibus vice et nomine dicti Hospitalis, mihique notario infrascripto, ut publice persone, presenti, recipienti, et legitime stipulanti, ut supra, pro eius anima, et ut dicti guardiani dicti Hospitalis, qui nunc sunt et per tempora erunt, eam defendant, ut supra, et ob maximam deuotionem et reuerentiam, quam habet in dicto Hospitali, et quia habuit, et in futurum sperat habere multa grata seruitia a guardianis dicti Hospitalis ..... *(I ostalo)*

Actum Romae in Burgo sancti Petri, in via publica, presentibus, audientibus, et intelligentibus his testibus, v(idelicet), Andrea de Zagata,[1] Thomas de *sclauonia*, Stephano Pauli de buta de ongaria, Thomassio de *signia* de *sclauonia*, Clemente Michaelis de charpecote[2] *sclauone*, omnibus habitantibus in Burgo s. Petri, et Petro barberio de regione Campimartis, testibus ad predicta vocatis, habitis, et rogatis

[1] Bojim se da je krivo prepisano
[2] V. V. 3. prim.

Digitized by Google

Et ego Jo(annes) Baptista Jacobi de Sanctis, ciuis Romanus, Dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis . . . *(I ostalo)*

Apograph. Ibidem. Po prepisu god. 1562 ili 1586.

XIV. 1468. 26. octobris. In nomine sanctissime et indiuidue trinitatis patris et filij et spiritus sancti . . . . indigentibus et anime suffragijs et temporalis cure pr . . . . vite presentis satis prouidetur etiam languen . . . . legittime disponuntur. Hinc est, quod anno a natiuitate domini nostri ihesu christi millesimo quadringentesimo sexagesimo octauo, indictione secunda,[1] die vigesima sexta mensis octobris, pontificatus sanctissimi in christo patris et domini nostri domini pauli diuina prouidentia pape secundi anno quinto, in mei notarij publici et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum presentia personaliter . . . . . et constitutus honestus atque discretus vir Jacobus Allegretti de *Dalmacia,*[2] laicus, sanus et compos mente, ratione et intellectu, licet corpore languens . . . . . premeditato, ut asserit, ne intestatus a vita sua decedat, volens anime sue saluti prouidere, et de bonis suis . . . . . disponere, ne occasion . . . . . post eius mortem . . . . . materia questionis. Quare omnibus melioribus modo, via, jure et causa . . . . . fecit, condidit . . . . . suum testamentum siue ultimam eius voluntatem in hanc formam seu modum. Imprimis . . . . . prout quiuis tam eger quam etiam sanus . . . . . super omnia opera eius . . . . . animam suam . . . . . inexplicabili misericordie huiusmodi gloriose virginis marie, beato Iheronimo . . . . debeat corpus suum seu cadauer ecclesiastice tradi sepulture in *Sancti Iheronimi* in urbe romana[3] . . . . . aqua extinguet . . . . . elemosinis . . . . . dicte *ecclesie sancti Iheronimi eiusque societati seu fratribus* quandam suam vineam ut asseruit . . . . . continentem duas petias, sitam prope (?) Urbem extra portam Castelli in loco, qui dicitur Marinetta[4] cum omnibus melioribus modo. via, jure et causa et forma, quibus alias efficacius potuit et debuit, legauit, donauit et assigurauit perpetuis temporibus, nolens huiusmodi vineam indebite per quempiam absque dictorum fratrum sancti Iheronimi voluntate quomodolibet possideri, aut eos desuper molestari, sed voluit, quod antedicti de vinee commodis et de ipsa vinea gauderent potestate plenaria disponendi . . . . . prout eisdem fratribus seu societati dicte ecclesie videbitur expedire. Confessus est autem expresse antedictus Jacobus Allegretti testator, quod eadem vinea antedicta de jure et . . . . consuetudine teneatur quolibet anno respondere et annualiter persoluere tria barilia vini sancto blaxio de fouea in Regione pontis dicte Urbis romane. Optauitque propterea et rogauit quantum in eo fuerit (?) sue anime (?)

[1] Ovih zadnjih trih veće nije moći pročitati, no lako im je odsuditi, po papi, i po godinah njegova papovanja.

[2] V. IX. gdje ga „Slovjenom" zovu.

[3] Bilježnik tudjin nije hotio samo Rim zvati: Urbs.

[4] V. ondje.

Digitized by Google

salutis remedium meditando, ut premissa tria barilia vini juxta memoratam consuetudinem siue de jure quolibet anno persoluerentur et amplius pro remuneratione antedicti sui legati . . . . . et pro singulari consolatione anime sue atque ad Dei honorem, ad cuius similitudinem omnis humana anima creata existit. Voluit idem testator, ut singulis annis in sepememorata ecclesia sancti Iheronimi et in ipsa solemnitate siue in ipso festo et die sancti Iheronimi pro ipsius anima tres misse celebrentur et commemoratio sua obseruetur . . . . . tribus celebrantibus antedictas tres missas eodem die antedicto . . . . . Insuper antefatus Jacobus testator cuidam honesto viro Johanni de *dalmacia* laico jadrensis diocesis[1] suo hospiti, in cuius domo languens jacet (?), reliquit (?) duas vegetes[2] vini, quas eumdem Johannem in eiusdem presentia asseruit . . . . . tenere et habere. Quibus quidem dictis idem Johannes r spondendo confessus est et publice recognouit, se dictas duas vegetes vini tenere et habere a dicto testatore, in custodiam . . . . . cum hac conditione subsequenti et . . . . alias videlicet . . . . . debeat sepedictum testatorem in eius . . . . infirmitate prouidere et gubernare, et ut decet infirmum nutrire . . . . . diligenter in dicta sua infirmitate . . . . . si deo jubente debitum nature soluendo ab hac luce . . . . . debeat de sui corporis siue cadaueris . . . . . et sepultura, alijs quoque singulis circa huiusmodi fieri solit. et consuet . . . . . facere, et precipue singulariter atque diligenter in die sui obitus seu decessus facere celebrare decem missas; et item septimo die, a die eius obitus computando, alias decem missas similiter facere celebrare pro anima dicti testatoris, et de hijs viginti missis . . . persoluere, et eis post missarum celebrationem antedictarum prandium[3] largiri, aut saltem quod executor inferius nominandus predicto Johanni de suis laboribus et expensis prius (?) satisfaciat, et dictas duas vegetes vini in usum supradicte fraternitatis sancti Iheronimi det cum dictis oneribus supportandis secundum quod ipsi executori nominando expedire videbitur. Idem testator volens . . . . Et postquam memoratus Jacobus testator premissa omnia et singula sic ut premissum est, legauit . . . . . omnibus melioribus modo, via, jure, causa, et forma premissis elegit, nominauit, et deputauit suum huius testamenti siue voluntatis sue ultime executorem unicum solum et in solidum venerabilem honorabilemque virum domi num dominum Mathiam Baronellis[4] abbatem monasterij sancti Ge-

[1] Ovih trih nije veće poznati, nego samo „oç“ zadnjoj; no da je ovako bilo zapisano, kaže ona ovamo na kraju: . . . . „in domo habitationis *supradicti* Johannis de Dalmatia laici *dicte Jatren.* (a: Niemac) *dioc(esis)*“.

[2] Ni ove nije veće poznati ovdje, ni drugoč. no trećoč jest; a držim da je = talij. veggia = bačva.

[3] t. j. karmine V. III.

[4] Ova je jur izlizana; no *ll* je još poznati. a na kraju je očito: „presentibus ibidem venerabili et discreto viro domino *Mathia baronellis*

Digitized by Google

orgij de copriua[1] ordinis sancti benedicti Nonen(sis) dioc(esis) ad presens penitentiarium in ecclesia principis apostolorum de Urbe. suumque patrem spiritualem et confessarium presentem, et onus huiusmodi executionis assumentem ad perficiendum sepedicti testatoris in quantum eiusdem testatoris bona se ad hoc extendere valeant, et non alias, de quo protestabatur et protestatus est publice et expresse. Atque idem testator se commendans orationibus antedicti sui executoris, eidem executori legauit, donauit, et dimisit omnia et singula sua bona et credita, si que fuerint, quecunque et ubicunque fuerint superius non nominata aut legata. Voluit etiam idem testator et commisit antedicto domino executori in animam suam, ut si aliqua personarum, quibus supra de suis bonis legauit in aliquo . . . . . contrauenerit sue ultime voluntati huiusmodi, illam non adimplendo statutis temporibus et per omnia, ut supra dictum est, huiusmodi testamentum quoad infringentes voluntatem ultimam antedictam nullius sit roboris vel momenti, sed quod ipse ex nunc pro extunc illa legata in aliud bonum opus debeat conuertere, aliasque per omnia huiusmodi testamentum exequi plenarie secundum quod ipsi videbitur saluti animarum suarum hincinde expedire, dans et concedens eidem domino Mathie executori antedicto plenam liberam et . . . m potestatem et auctoritatem omnia et singula bona sua ubicunque existentis seu reperiri potuerint a quibuscunque personis (?) forsan habentibus et tenentibus petendi, exigendi, locandi, habendi, percipiendi, et de illis juxta sue ultime jam dicte voluntatis formam et tenorem pro anime sue salute dispondendi et ordinandi, et pro recuperatione illorum quorumcunque judicialiter . . . . conueniendi, et de recept(is) quitandi. Et huiusmodi suum testamentum seu ultimam voluntatem in omnibus et per omnia, ut premissum est, exequendi, perficiendi et adimplendi, ceteraque faciendi, que de jure, equitate, et consuetudine in similibus fieri consuetum est. Voluitque idem testator antedictus premissa omnia et singula valere jure testamenti, vel saltem jure codicillorum seu donationis inter vivos, aut alterius cuiuscunque ultime voluntatis, aut alias via, jure, causa et forma aut consuetudine, quibus melius, firmius, et validius subsistere potuerint, ac firmitatem quomodolibet obtinere; reseruans nihilominus idem testator premissus sibi plenariam potestatem reuocandi huiusmodi testamentum seu ultimam voluntatem, si Dei gratia ad corporis sanitatem peruenerit, et si reuocare uoluerit de quo expresse testatus est. De et super quibus om ibus et singulis idem testator premissus a me notario publico subscripto unum vel plura publicum seu

abbate, nec non Johanne de Dalmacia *antedictis*". A u onom Turrinovu kazalu ovo: „Venditio domus in burgo s. Petri emptae per Matthiam de Baronellis 1475", pak držim, da je ovo on isti. A te izprave nije veće.

[1] blizu Obrovca, zašto „Kopriva" = rieka Zrmanja, po dokazih u mojoj „Najstarijoj povjesti" od 17 do 49 s. Theiner ondje na 241 s. krivo: Coprina.

Digitized by Google

publica fieri petiit et confici instrumentum et instrumen'a, seu testamentum et testamenta.

Acta fuerunt hec Rome in burgo sancti Angeli in domo habitationis supradicti Johannis de *Dalmacia* laici dicte Jatren(sis) dioc(esis), hospitis memorati testatoris, presentibus ibidem venerabili et discreto viro domino Mathia baronellis abbate, nec non Johanne de *Dalmacia* antedictis, atque Johanne *slauo* de *slauonia*[1] et Jacobo de *Jadra* Jadren. dioc. laicis ad premissa vocatis specialiter et rogatis (L. s.)

Et ego Mathias Kalthoff, clericus colon(iensis), et canonicus collegiate ecclesie sancti Seruacii trajecten(sis) Leodien dioc(esis), quia supradicti testamenti factioni, executor(is) deputationi, protestationi, potestatis dationi, et potestatis ad reuocandum reseruationi, omnibusque aliis et singulis premissis dum sic, ut premittitur, fierent et agerentur, una cum supra nominatis testibus personaliter presens interfui, ea quoque omnia et singula, sic ut premissum est et non alias, fieri vidi et audiui; ideo ego Mathias premissus publicus imperiali auctoritate et juratus notarius hoc presens publicum instrumentum seu testamentum manu mea propria scriptum et sub scriptum fideliter exinde confeci, et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine ac cognomine meo solit et consuetis subscripsi et signaui, in fidem, robur, et testimonium indubitat. omnium et singulorum premissorum

Ibidem. Autographum membr.

XV. 1474 (?). In nomine Domini Amen. Anno . . . . . millesimo quadringentesimo septuages mo[2] . . . . . mensis m . . . . . pontificatu sanctissimi in chrysto patris et domini nostri domini . . . . . diuina prouidentia pape . . . . . in presentia mei . . . . notarij publici et testium infrascriptorum[3] . . . . . omnipotenti deo . . . . jussit, voluit . . . (in ecclesia sancte marie) super minerba (sic) de Urbe (sepelirl?) . . . . . scuta (?) duo. Item jure legati reliquit venerabili societati sancte marie de consolatione . . . . . scutum (?) unum Item jure legati d. caterine (?) *sclauone* pro eius anima scuta tria reliquit. Item jure legati reliquit[4] . . . . . pro eius anima scuta decem. Item jure legati reliquit unam . . . . . pro eius anima . . . heredem suam in bonis, juribus, nominibus et actionibus ubicunque existentibus ipsi testatrici competentibus . . . . instituit suam sororem margaritam *sclauonam* eius sotiam, cui jure institutionis reli-

[1] bez *c!* zašto pisac ne bijaše talijanin.

[2] i još, po svoj prilici: *quarto;* a to bijaše sveta godina.

[3] Oporučiteljici imena nije veće poznati, a na drugoj strani nije nego: „Testamentum". A ni u Turrinovu kazalu nije ništa o toj oporuci; no totu jest ovo: „Testamentum Antonij de Spalato caducum illegibile"; a ove oporuke nije, pak to može biti, da je ovo ista da je on ili prije njega Rožanić pročitao: Antonius, namjesto: Antonia, a da nije one: „testatrix".

[4] morda slovjenskomu gostinjcu. Izlizane su tri ili četiri strane.

Digitized by Google

quit omnia et singula eius bona, jura, nomina et actiones .... exceptis legatis sapradictis. Executor(em) huius presentis testamenti dicta testatrix facit et reliquit supradictam margaritam heredem predictam, presentem. Cui dedit potestatem post eius mortem bona omnia ipsius testatricis capiendi, possidendi et alienandi pro executione presentis testamenti et contentorum in eo. Et hoc esse voluit ultimum testamentum *(I ostalo.)* ....

Actum Rome in R(egio)ne Columne in camera solite habitationis ipsius testatricis, presentibus, audientibus, et intelligentibus hijs testibus, v. marcho qd. jo(annis), baptista de raglis (?) de urbino .... in Columna, m(agistr)o baptista qd. bortolli de Ceris de C ..., baptista qd. boriani (?) de .... testore in R(egio)ne Columne, petro paulo quondam mattei miunelli (?) ro(mano) eodem (sic) regione, johanne qd. Coluza[1] de castello nouo et testore eodem regione, francisco q. antonii de caualieri de carpino fabrino (?) alla rotonda, et augustino de angelinis ro(mano) eodem regione Columne, testibus ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Et ego vincentius quondam Antonij de p ..... ro(manus) de R(egio)ne Columne publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius *(I ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

XVI. 1476.[2] In nomine etc. Anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto, pontificatu etc. Sixti diuina prouidentia pape quarti, indictione nona, mensis augusti die .... in presentia mei notarij publici et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum discretus vir Andreas grassus q(uondam) ..... habitator urbis in Regione campi martis, gratia omnipotentis dei sanus mente et conscientia pura, timens future mortis euentum, quia nil certius morte, et nil incertius hora ipsius mortis, nollens decedere intestatus, hoc suum ultimum testamentum et suam ultimam voluntatem .... in hunc modum fecit .... Imprimis animam .... et gloriose virgini marie .... beatis apostolis petro et paulo, ac toti curie celestiali, (corpus vero suum jussit) sepelliri in ecclesia sancti augustini[3] de urbe, cui reliquit pro anima sna ducatos quinque. Item reliquit ..... ducatos similiter quinque. In ceteris autem ..... suo ultimo testamento suaque ultima voluntate (heredem snum) .... ordinauit discretum virum Matheum julianum .....

---

[1] morda svoj onomu Jurju „Colutia“ u XVIII.

[2] U Turinovu popisu zabilježena je izprava, kako je 1475 god. kardinal Oliverij Caraffa, vršeć oporuku popa Fantina „de Valle“, Trogiranina, „Rotae Auditoris“, dao sazidati gostinjac (valja da veći); ali ta je izprava propala A spisao da ju je bilježnik Jakov „Picheuer“. Što Farlati u IV. na 305 s. piše za toga glasovitoga Trogiranina, da je zastavio ovdje „collegium“, ono nije istina

[3] Tako krivo Nibby piše za tu crkvu, da je 1484 god. sazidana. Njega je napis na pročelju prevario.

Digitized by Google

. . . . . p. prefatum eius heredem . . . . . legitim . . . . . pertineant hospitali predicto[1] . . . . . .

Executores huiusmodi sue ultime voluntatis . . . . . instituit spectabilem virum franciscum . . . . . .

Actum (Rome in regione Campi martis) in domo habitationis dicti testatoris, presentibus, videntibus, audientibus . . . . . Johannis pauli de pisis barbitonsore . . . . . in urbe . . . . . antonio blasij *sclauo* et marco joh(ann)is *sclauo* . . . . . (geor)gio benedicti (?) *sclauo*,[2] testibus ad premissa omnia et singula vocatis specialiter, habitis et rogatis.

Et ego Valerianus de lauro, ciuis romanus, publicus imperiali auctoritate notarius, premissis omnibus et singulis interfui. *(I ostalo.)* (L. S.)

Ibidem. Autographum membr.

XVII. 1478. 20 octobris. . . . . De anno Incarnationis dominice millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, Indictione undecima, die vero vigesima mensis Octobris, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Sixti divinâ providentia pape IIII. anno octavo. In mei notarii et testium infrascriptorum et subscriptorum, ad omnia et singula infrascripta vocatorum specialiter et rogatorum, presentia Illustrissima domina Catherina quondam Ducis Stephani filia, Regina Bosne, nunc in alma Urbe in Regione Pinee, in domo sue solite habitationis prope ecclesiam sancti Marci de Urbe constituta, egra corpore, sana tamen et compos mente . . . . suum presens nuncupativum testamentum seu ultimam modo infrascripto condidit voluntatem. *(Preskočiv).* Insuper in reliquis bonis mobilibus et immobilibus, que sua hic in Urbe reperiuntur et extant, suos heredes et successores equis portionibus instituit similiter et esse voluit dominam Paulam Mirosani[3] Mirchovich; dominam Helenam Iohannis Sempchouich, et dominam Maram Georgii

[1] Ova kaže, da je sprieda, gdje nije moći čitati, imenovan nečiji „hospitale", a to ovaj slovjenski, po napisu od davna na drugoj strani: „Testamento d' Andrea Grasso, il quale doppo la morte di matheo juliano suo herede et di suoi figli lassa doi case alla compagnia et hospitale di santo Girolimo, fatto del M CCCC LXXVI. . . . . agosto" (na koliko. to se veće neda pročitati.)

[2] Po ovih držim, da je slobodno odsuditi, da je i taj Grassi (morda „Debelić" ?) bio Slovjenin. Nebi ne Talijanin dvie kuće zapisao slovjenskomu gostinjcu.

[3] po prepisačevu nerazumievanju i nerazabiranju, namjesto: Mirosaui, t. j. Mirosavi, kako i jest niže prvoč. a to namjesto: Miroslavi; no drugoč je: Mirosam!! A Theiner prvoč: Marosani, a drugoč i trećoč: Mirosani! No za ovu Pavlicu ovako nije očito, je li „Miroslavu Mirkoviću" bila kći ili žena A godinu dana zatim je umrla po ovom napisu: „Paulae Nobili Bosnensi Reginam usque ad mortem secutae, Helena constantiss fort. sotia mestiss. f. c. an. sal. MCCCCLXXIX. Id Octub. (sic), na kamenu u našoj staroj sakristiji.

Digitized by Google

Misglenouich[1] . . . . . Item legavit et legat Hospitali sancti Hieronimi de Lausto[2] pro natione *sclauonorum* capellam suam integram, hoc est Missale, calicem cum patena et corporale, planetam cum suis camisiis et aliis sacerdotalibus indumentis, et unum tusale sericeum, quo altare cohoperitur. Item prefata regina dixit et confessa est se habuisse ex causa mutui a prefata domina Paula ducatos viginti duos. Item dixit se habuisse a Radice[3] Johannis Clesich[4] sue domus Magistro ducatos triginta octo. Item dixit se esse debitricem certis honestis causis Luce Vucichovich[5] in ducatis decem et octo et carlenis octo. Quibus ante omnia et cuilibet eorum satisfieri voluit et mandavit. Ulterius prefata domina Regina dicte domine Paule Mirosaui Mirchouich prelegavit ducatos quinquaginta . . . . . Item prelegavit domine Helene, Iohannis Semphodiuich[6] prefate ducatos viginti quinque . . . . . Item prelegavit dicte domine Mare Georgii Misglenovich ducatos triginta . . . . . Item legavit Georgio Nicolai Zubranich suo familiari ducatos quinquaginta. Item legavit Habrahe Radici suo familiari ducatos triginta . . . . Executores autem suos instituit, ordinavit, et esse voluit, nobilem virum juris utriusque doctorem dominum Matheum de Raguis[7] de Ragusio Canonicum Ragusinum, Reverendi-simi domini Cardinalis sancti Petri ad Vincula Capellanum et dictam Paulam M rosam (sic!) Mirochovich (sic!) et Radicem Johannis Clesic supradict(um). *(Preskočiv).*

Acta fuerunt omnia suprascripta, que in hoc publico testamento continentur, presentibus, audientibus et intelligentibus venerabilibus et discretis ac religiosis viris, videlicet domino Georgio de Marinellis Archidiacono Arbensi et Capellano Reverendissimi patris domini Cardinalis s. Marci . . . . . .

Et ego Antonius Georgii[8] de *scla(v)onia,* presbyter *spalatensis*

---

[1] Da je ova „Mara“ (kako je ovdje dvakrat, a to po slovjensku, rečeno) Marija i da je bila hći ovomu „Jurju Mišljenoviću“, to XX. izprava kaže, kako i da je ova „Jelena“ njoj bila sestra a ovomu „Ivanu Semkoviću“ žena.

[2] naopako, kako i „Lausta“, i „Austa“, i „Hausta“, a to namjesto: Augusta: što tu blizu je mausoleum *Augusti.*

[3] ime „Radko“?

[4] niže: Clesic, a to valjada: Klešić.

[5] Držim da: Vučković.

[6] Ova smiešna shaba držim da nije prvoga pisca *Slovjenina,* nego prepisačeva; njegova je i „Zubrauich“, namjesto: „Zubranich“, a to nam: Čubranić. A i ono „Habrache“ bojim se da nije pravo.

[7] Ragnis? jer ovo držim da je onaj isti: Matheus Araneus Archidiaconus ecclesie Ragusine“, komu Innocenac VIII. (ondje na 524 s.) piše, pak da je krivo „Araneus“, namjesto: A raneo ili Raneis; a to valjada: Ranjina.

[8] Još i u XIX, i u XX.

Digitized by Google

diocesis, clericus in basilica principis Apostolorum de Urbe, publicus imperiali auctoritate notarius. *(I ostalo)*

Ibidem. Po vatikanskom prepisu, po kom je i Theiner (monum. Slav. merid. I. 509), no ne posve pravo.

XVIII. 1480. 12 apr. .... Anno ..... millesimo quadringentesimo octuagesimo, indictione tertia decima, pontificatu sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Sixti diuina prouidentia papae quarti, die vero duodecima mensis aprilis. Pateat omnibus et singulis (?) hoc publicum instrumentum visuris pariter ac lecturis, quod ..... honorabilis confraternitas et confratres venerabilis hospitalis sancti Iheronimi de Lausta de Urbe congregati ad sonum campanelle, ut moris est, in ecclesia dicti hospitalis in ..... Interfuerunt infrascripti confratres, Johannes Calinchich[1] et .... Uetus Guardiani, et Georgius Colutia[2] Camerarius Georgius Zapich, Andreas Barba,[3] magister Johannes de Tragurio, Nicolaus Ranis (?), Blasius Michaelis (?), ... Johannes Magnus (?), Matheus ....., Andreas Clementis, Marcus Georgius de Bosina, Georgius Ungarus, totam vel majorem partem dicte confraternitatis representantes ex una, et Lucas Jedrich[4] parte ex altera, venerunt ad infrascriptum concordium, pactum et transactionem, videlicet quod cum alias societas et confratres dicti hospitalis locauerint et titulo locationis concesserint dicto Luce ..... vineam in perpetuum ad vitam dicti Luce ac uxoris sue Helene .... prout in instrumento dicte locationis plenius continetur ..... Lucas asseruit: magistri stratarum Urbis cogunt ..... locatam nunc dictam vineam vendere ducatis auri quatuordecim, vel ..... Lucas sentiat se grauatum de dicta solutione .... e conuerso confratres hospitalis predicti dicant, quod Lucas predictus ..... venerunt dicte partes de comuni concordia ad infrascriptum concordium, pactum et transactionem[5] .... Actum (Rome in ecclesia) dicti hospitalis presentibus ibidem venerabilibus viris fratre Stefano ..... et domino an ... Georgii, in magistro francisco de carauag(io?), testibus itd.

Et ego Sanctus ..... de Viterbio, publicus apostolica auctoritate notarius, quia hijs omnibus et singulis, dum sic ut premictitur, agerentur et fierent una cum supranominatis testibus presens fui, eaque sic fieri vidi et audiui *(I ostalo)* (L. s.)

Ibidem. Autograph. membr.

---

[1] u XX.: Chalicich.

[2] Ovo i „Georgius Colluxa", „Coluza" u XXXIV. držim da je isti.

[3] Još i u XX. i u XXVIII., i a XXIX, a brže da *Bradić* prevedeno.

[4] Isti i u XXVI., ter: Jadrich, i jošte: *sclauonus*.

[5] Napried nije moći pročitati nego po kojugod. No na drugoj strani je, ter od davna: „Concordium inter Societatem Ven. Hospitalis Sancti hier(onym)i et Lucam Jadrich *(krivo!)* super XV (XIV?) scutatis et erectione domus", ter ova zadnja je i u Turrinovu kazalu.

Digitized by Google

XIX. 1482. In nomine domini, Amen. Per hoc publicum presens instrumentum pateat euidenter, quod anno a natiuitate eiusdem domini millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo, indictione XV,[1] die vero duodecima mensis junij,[2] pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini sixti diuina prouidentia pp. quarti anno undecimo. In mei notarij publici et testium infrascriptorum ad hoc specialiter rogatorum et vocatorum presentia, personaliter constitutus coram me discretus vir Dimitrius Urbani de Verhouaz[3] .... dioc(esis) ..... et quod nil certius morte, et nil incertius hora mortis ..... hoc suum ultimum testamentum in hanc formam .... condidit Primo et ante omnia, quia anima nobilior est corpore et rebus humanis ..... omnipotenti deo et beate marie semper virgini, sancto Iheronimo ..... et contingerit eum de hac luce migrare, corpori suo elegit sepulturam in ecclesia sancti Iheronimi (sic) de Lausto hospitalis natio(n)is *sclauonorum*, ubi secundum suum honestum modum voluit sepelliri. Cui ecclesie sive hospitali pro anima ipsius testatoris legauit ducatos papales auri quinque. Item reliquit etc. Item reliquit etc Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit unam domum ipsius testatoris sitam in campo martis inter hos fines, cui ab uno latere tenet ..... stephani ... ab alio latere ..... vel si qui sunt vel esse possunt plures aut veriores confines antiqui vel moderni ad predictam domum spectantes et pertinentes .... v(idelicet) mathie ..... helene ..... et cuilibet ipsorum ..... succedat alter eorum ..... et illico post mortem .... mathie et helene minime desuper requisita aliqua licentia (?) auctoritate (?) propria succedat venerabile hospitale sancti Iheronimi de Lausto natio(n)is *sclauonorum* positum in regione campi martis ..... possideat in perpetuum ..... cum con-

[1] No broj je izlizan.

[2] Ako nije: maij.

[3] Za ove dvie: „de Verhouaz" i za ime biskupiji jest prostora, no su posve izlizane, a nadrugoj strani nije zapisano nego ovo: „Testamentum Dominici (nije istina!) Urbani per quod reliquit" itd. Kako je i u Turrinovu kazalu prvoč, no drugoč ovako: „Testamentum Demetrij Urbani de Verhouaz 1482. In quo reliquit heredem hospitale sancti Hier(ony)mi (On onakov „Ilirac" zamučao je onu: „Sclavonorum".), et etiam unam suam domum post mortem quarundam mulierum (Na pol istina, po onih: „mathie", „helene", „ipsorum", „alter eorum".), sitam in campo martio" .... Pak to može biti, da je bilo totu napisano „de Verhovaz", a to namjesto: Verhovec", što je župa u zagrebskoj biskupiji; ako li nije bilo napisano: Verhoraz, ili, pravo, Verhgoraz = Vrgorac, što je župa u splitskoj biskupiji (sada Talijanom za volju pišu Vergorac). Ovo je priličnije istini, sudeć po tom, što je tu za ъ(jerić)*a*, a ne *e*.

Digitized by Google

dicione et pacto prefatus testator legauit predictam domum . . . . . et actiones quascunque dictus testator reliquit . . . . . instituit, reliquit, fecit et ordinauit. Executorem . . . . . instituit, creauit, fecit et ordinauit . . . . . hospitalis, cui dedit, cessit, et concessit plenam licentiam . . . . . testatoris, omni bona et jura ipsius testatoris mobilia et immobilia . . . . . faciendi et relicta satisfaciendi. Et hoc voluit esse suum ultimum testamentum . . . . . .

Actum romae in regione campi martis in hospitali supradicto, presentibus, audientibus et intelligentibus discretis viris, Johanne (?) petri de ragusa, thomaso de licha, paulo barilario, vito de spirona (?), helya stephani . . . . . martini de garigio (?), ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Et ego antonius georgij pbr. (= *presbyter)* Spalaten. dioc(esis), publicus imperiali auctoritate notarius *(I ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autograph. membr.

Druga doba: Slovjeni i Ilirci.

XX. 1485, 17 sept. In nomine . . . . . Anno . . . . . millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto, indictione tertia, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Innocentij diuina prouidentia pape octaui, pontificatus eius anno secundo, die vero decima septima mensis septembris. In mei Notarij publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presentia personaliter constituta coram me Nobilis et discreta mulier domina Maria filia quondam domini georgij misglenouich[1] de regno bosne nunc Rome in regione pinee[2] sana mente et intellectu, licet infirma corpore, considerans huius mundi pericula, et quod nil certius morte nilque incertius hora et puncto mortis, nolens ab intestato decedere, sed facta (?) sua omniaque bona a deo sibi collata ordinare et disponere, hoc presens ultimum testamentum suum et suam ultimam voluntatem in hunc, qui sequitur, modum condidit et ordinauit. Primo et ante omnia, quia anima est nobilior corpore et rebus humanis de diuini regis cena plene confidens, quia cor contritum et humiliatum deus non spernit, animam suam eximie. humiliter et deuote omnipotenti deo, beatissime virgini marie, diuo jeronimo omnibusque sanctis curie supernatis comendauit. Et si eam de infirmitate, qua laborat de presenti, decedere contingerit et de hac luce migrare, corpori suo elegit sepulturam in ecclesia sancte marie de Araceli,[3] cui quidem ecclesie reliquit ducatos tres de Carlenis pro anima ipsius testatricis, et pro debito sepultnre. Item reliquit pro cera sui obsequij ducatos

[1] Tako nije pravo: „Marija Jurja Mišljenović“, kako u Klaićevoj Poviesti Bosne, na 340 str. Po XVII. izpravi, bila je dvorkinjom bosanskoj kraljici. Niže spominje svoga sina Petra, no muža nigdjer.

[2] Tu negdje i kraljičini dvori bijahu.

[3] Gdje joj i kraljica bijaše sahranjena.

Digitized by Google

quinque similes. Item reliquit hospitali sancti jeronimi nationis *illirice*[1] ducatos tres et duo linteamina, unum tapetum et duo pulmentaria. Item reliquit Canonicis sancte Marie ducatum unum similem ut cantent missam pro anima ipsius testatricis. Item reliquit magistro vincentio de Ragusa ducatum unum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit ducatum unum puellis maritandis in ecclesia sancte Marie de Urbe. Item reliquit ducatos duos ecclesie sancti gregorij, ut celebrentur misse triginta pro anima ipsius testatricis. Item reliquit sancte Marie de consolatione ducatum unum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit ducatum unum sancte Marie supra mineruam, ut cantetur missa pro anima ipsius testatricis. Item reliquit georgio nicolai[2] et dinche eius uxori unum equum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit michi presbitero antonio infrascripto notario ducatos tres. Item reliquit carlenos duos, ut celebretur missa in ecclesia sancti sebastiani pro anima ipsius testatricis. Item reliquit domino Marino de Copitibus[3] ducatos tres, quos jam habet, et duo linteamina, et unum pulmentarium. Item reliquit nicolao cipriani[4] ducatos duos et unam camisiam. Item reliquit clare, lucie et Catherine ducatos duos pro anima ipsius testatricis Item reliquit francisce carlenos quinque pro anima ipsius testatricis. Item reliquit luce *(lucie?)* alias cunseglio (?) ducatum unum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit alijs, qui sunt in domo cum francisca carlenos quinque pro anima ipsius testatricis. Item reliquit thomice et stane carlenos quinque pro anima ipsius testatricis. Item reliquit jeronimo filio pauline (?) unam paruam crucem argenteam pro anima ipsius testatricis. Item reliquit paulo gregorij unum anullum aureum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit margarite tragurine carlenos tres pro anima ipsius testatricis. Item reliquit petro filio ipsius testatricis ducatos viginti et duos crateres argenteos, et anullos tres, ac unam[5] . . Item voluit et ordinauit, quod si autem dictus petrus eius filius moreretur ante quam recipiat infrascripta[6] bona, disposuit, quod prefata pecunia et res una cum vestimentis suis, et alijs rebus sibi pertinentibus, ut de dictis bonis ematur una domuncula pro pauperibus mulieribus *sclauonice* nationis, que merito honeste videbuntur ad recipiendum infrascriptis executoribus.[7] Et voluit, quod prefate mulieres, que ibidem pro

[1] No u matici morda bijaše: *sclavonice*, kako je ovamo niže.

[2] Ovo i „Georgius Nicolai Zubranich" u XVII. držim da je isti.

[3] Isto iz Bosne, ter pop i bilježnik, po XXIV. izpravi od 1492 g. Držim, da je ovo onaj isti „Marin", koji 1451 g. bosanskomu kralju Stjepanu Tomi bijaše „kapelanom" (Miklošić: Mon. serb. p. 447—450), i da mu je bio pridjevak po slovjensku: Kopčić.

[4] Isti, držim, da i u XXVII. i u XXIX., ter Trogiranin i vlastelin.

[5] Dviju rieči nije moći pročitati.

[6] *suprascripta,* valja da.

[7] Na drugoj strani je, ter od davna, zapisano: „Testamento di . . . Maria Misglenouich della casa in Colonna quale subdita ala compagnia

Digitized by Google

tempore habitabunt, teneantur reparare dictam domum pro posse suo, et quod teneantur soluere et consignare annuatim unam libram candelarum cerearum hospitali sancti jeronimi in festo ipsius in signum subiectionis, quod domus sit subjecta prefate ecclesie et hospitali post obitum infrascriptorum. Officiales prefate ecclesie siue hosp talis pro tempore existentes debeant habere curam dicte domus et prefatarum mulierum ibidem habitantium. Et si aliqua earum erit fraudolosa vel litigiosa seu inhonesta, ipso facto sit expulsa sine spe restitutionis per dictos officiales. Item voluit et ordinauit suam heredem uniersalem Nobilem et discretam mulierem dominam helenam[1] uxorem domini johannis semchouich de bosna sororem suam Executores autem et commissarios instituit, fecit et ordinauit, videlicet venerabilem virum presbiterum Marinum de Copitibus, et Nobilem virum georgium nicolai[2] una cum prefata domina helena, quibus statim post separationem anime a corpore eius dedit, et concessit plenam facultatem et liberam potestatem capiendi et apprehendendi ac disponendi . . . . voluntatis, et omnia faciendi ac si ipsa esset dum viuebat Et hoc voluit, jussit, ordinauit et mandauit esse suum ultimum testamentum, ultimamque suam voluntatem, et si non valeret vel valebit jure testamenti, valere voluit jure codicillorum seu donationis causa mortis, et cuiusuis alterius ultime voluntatis, quibus melius potest et debet.

Actum rome in regione pinee in domo solite habitationis predictarum dominarum, presentibus, audientibus, et intelligentibus discretis viris, videlicet andrea petri alias barba, cola francisci, johanne martini alias chalicich, magistro Nicolao Theotonio (?) pistore, Nicolao luce alias cipriano, Biasio Johannis de regione transtiberim, et ultimo Nicolao de palma (?) testibus ad predicta vocatis, rogatis et habitis.

Et ego antonius georgij pbr. spalaten. dioc(esis) de *sclauonia* publicus imperiali auctoritate notarius, quia premissis omnibus et singulis, dum agerentur, sicut premittitur, una cum prenominatis testibus interfui, eaque sic fieri vidi et . . . . . publicum instrumentum manu mea fideliter scriptum extraxi et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signaui in fidem et robur omnium et singulorum premissorum rogatus et legitime requisitus.

---

di santo hieronimo del 1485", pak po tom sudim, da su bili kupili „kućicu" za takove slovjenke, i da je to ta bila; a i po ovom: „1547, 3 aprile. La sopradita Compagnia hordenò, che se debba andare visitare per li officiali della compagnia le *donne* che stano in la *casa posta in Colona* secondo il solito" (Decreti). No to bi mogla biti i nekakova ina kućica blizu sv. Marka, jer za tu „Cabrero" knjiga kaže: „l' habitano le *pouere donne* della Natione".

[1] V. XVII.

[2] Ovo i ono „Georgius Nicolai Zubranich" u XVII. držim, da je isti.

Digitized by Google

Et ego Marcus de Vitis,[1] clericus Sibinic(ensis), publicus imperiali auctoritate notarius et judex ordinarius, hunc publicum transsumptum siue copiam testamenti, alinea manu[2] scriptum, et prius cum autentico auscultatum, inveni eum concordare, propterea me subscripsi, signo et nomine meis (sic) aposui in fidem omnium premissorum. (L. s)

Ibidem. Po prepisu negdje 1496—1497 god.

XXI. 1486. 10 oct. Innocentius papa VIII. Dilecti filii salutem et apostolicam benedictionem. Expositum fuit nobis pro parte vestre Societatis hospitalis Sancti hieronimi *Illirice* nationis de Urbe, quod cum juxta Vineam dicti hospitalis et ei contiguam via mediante sit quedam Cripta sita subtus montem seu sepulchrum Augustorum, que licet ad cameram Alme Urbis spectare noscatur, tamen Venerabilis Frater noster Oleuerus Episcopus Sabinensis Cardinalis Neapolitanus illam ad se spectare pretendens Vobis et dicto hospitali eam tradere et donare velle se offert. Verum quia de ipsius titulo dubitari forsam *(sic)* posset, cum de eo nomine[3] constet. Nos considerantes illam utilitati et comodo dicti hospitalis cessuram esse, vestris in hac parte supplicationibus inclinati, de nostra mera liberalitate et ex certa scientia ac Motu proprio dictam Criptam ac omnia et singula Jura dicte Camere quomo(do)l(ibe)t competen(tia) ipsi hospitali tenore presentium donamus et concedimus, ipsumque hospitale in Juribus et actionibus dicte Camere surrogamus, sine tamen juris alicuius alterius preiudicio, et ipsius Cardinalis accedente consensu. Volumus tamen, ut Cripta ipsa in eo statu, in quo ad presens est, conseruetur, et in eius dispositione non alteretur,[4] in contrarium facien(tibus) non obstan(tibus) quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum petrum sub Anulo (sic) Piscatoris die decima Octobris MCCCCLXXXVI, Pontificatus nostri anno tertio.

Ibidem. Po skorijem prepisu na istoj živoj harti, na kojoj je i IV izprava, ter za njom. Pak Theiner (op. cit. 522) krivo, da je matica.

XXII. 1490. 9 decem..... Anno domini millesimo quatricentesimo nonagesimo, pontificatu sanctissimi in Christo patris domini nostri domini Innocentii diuina prouidentia pp. octaui, indictione nona, mensis decembris die nona, in presentia mei notarii et sectem *(sic)* testium infrascriptorum ad hec spetialiter vocatorum et rogatorum. Cum nil sit certius mortis *(sic)*, et nil incertius ora et puncta *(sic)* mortis; idcirco prouidus Simon *Sclauonus* morans in Urbe in Regione transtiberim, licet infirmus corpore, mente tamen

[1] još i u XXVII, i u XXIX.

[2] Jest drugakovo pismo.

[3] *nemini*, neumni prepisaču!

[4] Te pećine već nije; no je tu ulica: „Vicolo del *Grottino*“, ter valja da po njoj prozvana.

Digitized by Google

sanus et conscientia pura existens, timens casum future mortis, nolens intestatus decedere, ne post eius mortem super eius bonis scandalum aliquod oriatur, sed potius cum testamento, ut omnia quieta remaneant et tranquilla, hoc suum ultimum testamentum, quod de jure ciuili dicitur sine scriptis, facere et ordinare procurauit, ac fecit et ordinauit in hunc modum et formam prout infra sequitur. V. quia primo ante omnia animam suam et corpus suum altissimo deo creatori eiusque gloriosissime matri semper virgini marie, et toti curie celesti humiliter deuote commendauit. Et jussit ac voluit eius corpus post eius mortem sepelliri in venerab li ecclesia sancte Bonose sita in dicta Regione Transtiberim. Cui ecclesie prefatus testator reliquit pro reparatione unius capelle site in dicta ecclesia carlenos decem. Item reliquit pro cera torcias sex, et paria sex facularum, et tres cannellarum *(sic)* libras pro sex presbiteris suisque exequijs fiendis in dicta ecclesia. Item reliquit missas sancti gregorii carlenos decem, et libram unam cannellarum pro anima ipsius dicti testatoris. Item in omnibus alijs et singulis suis bonis, tam stabilibus quam mobilibus, ac juribus, nominibus et actionibus, presentibus et futuris ad ipsum testatorem spectantibus et pertinentibus quomodocunque *(quocumque)* titulo et ubicunque existentibus, prefatus testator eius uniuersalem heredem instituit ac fecit Bonam[1] eius uxorem. Cui Bone heredi predicti jure institutionis reliquit omnia et singula bona sua preter legata supradicta ad usumfructum tantum toto tempore vite dicte Bone. Post eius mortem dictus testator reliquit omnia sua bona hoc modo, videlicet medietatem bonorum reliquit *ecclesie sancti hyeronimi et eius sotietati* pro anima sua; reliquam vero medietatem dictorum bonorum reliquit quibusdam suis neptibus, quas ipse testator dixit habere in *sclauonia,* et earum nomine *(sic = nomina)* dixit ignorare. Et voluit dictus testator, quod si dicte eius neptes ad Urbem non venerint spatio trium annorum a die obitus ipsius testatoris computandorum, tunc dictus testator reliquit dictam reliquam medietatem bonorum suorum, relictam dictis neptibus ut supra, prefate ecclesie sancti hieronimi et societati predicte pro anima sua. Executores autem et fidei comissarios huius sui ultimi testamenti ultime(que) sue voluntatis prefatus testator constituit ac fecit prefatos executores *(sic)*, v. Nobilem virum Franciscum de Syniballis, et prouidum virum georgium de *Signia*[2] *de Sclauonia*. Quibus dedit et concessit plenam et omnimodam potestatem et facultatem dicta omnia sua bona et res apprehendendi, tenendi, vendendi, distrahendi et alienandi pro executione et amplimento *(sic)* dicti sui ultimi testamenti et ultime sue voluntatis . . . . . *(Preskočiv)*.

Actum Rome in Regione Transtiberim, presentibus, audientibus et intelligentibus his v. prouidis viris Benedicto Sterniculi, Casattoni de Corsicha, Segerio petri Flandrie, Magistro Johanne aque-

[1] „Dobra" prevedeno?
[2] i u XXX.

Digitized by Google

uitis (?) de almania, Marcho Christophori sancti poli, Francischo marioli fauacchij collescipionis, Benedicto beltrami de Bergamo, testibus ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Et ego presbiter Jacobus Nicolosi Corsi de montefortino publicus dei gratia apostol ca et imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis *(I ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autogr. membr.

XXIII. 1491. 12 decem. Venerabilibus Fratribus Amerin(o) et Modrusiensi Episcopis in Romana Curia residentibus Innocentius papa octauus. Venerabiles fratres, salutem et apostolicam benedictionem. Exponi nobis fecerunt dilecti filii Prior, Guardiani, Camerarius et Uniuersitas Confraternitatis Hospitalis sancti Jeronimi in Lausta[1] alme Urbis *Illirice* nationis, quod dictum Hospitale inter cetera immobilia bona habet quandam (vineam ili contiguam,[2] ex qua paruum commodum) consequitur; verum si eis licentia concederetur, ut super illa domos, seu casas edificare possent cum pacto, (quod pro qualibet canna terreni ad mensaram Senatus Urbis, quam capi contigerit, unum grossum annuatim dicto) Hospitali soluere teneantur, profecto utilitati Hospitalis ipsius maximopere consuleretur, ibidemque propterea diuinus cultus magnum susciperet incrementum. Nos (de hic alias non informati, augmento) et commodo nichilominus piorum omnium locorum, quantum cum Deo possumus, libenter intendentes, eorum supplicationibus inclinati, fraternitati vestre committimus et mandamus, (ut de premissis vos diligenter informetis), et si per informationem eandem coniunctim compereritis ita esse, et id, si fiat, in euidentem dicti Hospitalis utilitatem cedere, super quo vestram conscientiam oneramus, (eisdem Priori, Guardianis, Camerario, uniuersitati et hominibus dicte Confraternitatis, domos seu casas huiusmodi super dicta vinea cum pacto seu responsione premissa edificandi litentiam auctoritate nostra concedatis pariter et facultatem, felicis recordationis Pauli pape secundi predecessoris nostri, et aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Rome apud sanctum Petrum snb anulo Piscatoris die duodecima Decembris millesimo quadringentesimo nonagesimo primo, pontificatus nostri anno octauo. Ita signat(us) N. Consan prefati domini nostri pape secretarius.

Ibidem. Iz XXIV izprave; a što je u zaporci, to je strto, pak je uzeto iz ine izprave od 1556 god.

XXIV. 1492, 3 januar. Cristoforus dei et apostolice sedis gratia episcopus Modrusiensis et Cesar eadem gratia episcopus Amerinus, Commissarii ad infrascripta a sede apostolica specialiter deputati, uniuersis et singulis presentes litteras inspecturis salutem in do-

[1] V. XVII.

[2] Tomu vinogradu nije spomena u spredńjih izpravah, ako to, daj nije bilo nekoliko onoga, što je papa Mikula V zapisao.

Digitized by Google

mino, et presentibus fidem indubiam adhibere. Noueritis, q(uod) nuper sanctissimus in Christo pater et dominus noster dominus Innocentius diuina prouidentia papa octauus quasdam literas apostolicas in forma Brevis sub annulo Piscatoris sigillatas, sanas et integras, non viciatas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, ut in eis prima facie apparebat, nobis per procuratorem venerabilium et circumspectorum virorum dominorum Prioris, Guardianorum, Camerarii et Uniuersitatis Confraternitatis Hospitalis sancti Jeronimi in Lausta alme Urbis *Illirice nationis* principalium in eisdem literis apostolicis principaliter nominatorum coram notario publico et testibus infrascriptis p(rese)ntatas (sic), Nos cum ea, qua decuit, reuerentia noueritis recepisse huiusmodi sub tenore, a tergo: Venerabilibus fratribus Amerin. et Modrusien. episcopis (V. XXIII.) ..... Post cuius quidem Breuis apostolici siue commissionis presentationem et receptionem nobis et per nos, ut premittitur, factas, fuimus pro parte Prioris, Guardianorum, Camerarii, et uniuersitatis predicte Confraternitatis debita cum instantia requisiti, quatenus ad executionem dictarum literarum apostolicarum et contentorum in eisdem procedere curaremus iuxta tradditam seu directam per eas a sede apostolica nobis formam. Nos tunc attendentes requisitionem huiusmodi fore iustam et rationi consonam, volentesque mandatum apostolicum nobis in hac parte directum reuerentur exequi, ut tenemur, attenta prius ipsarum litterarum forma, et quia per diligentem et legitimam informationem et examinationem repperimus: quod si dicta vinea in litteris apostolicis designata in edificationem domorum seu casarum et habitationum conuerteretur, hoc in maximum, ut nobis per diligentem informationem et loci visitationem ac dictorum testium examinationem constitit et constat, cedere commodum et euidentem utilitatem dicti Hospitalis et diuini cultus augmentum. Idcirco auctoritate apostolica nobis commissa et qua fungimur in hac parte premissis attentis, eisdem Priori, Guardianis, Camerario et uniuersitati Confraternitatis antedicte licentiam et facultatem auctoritate apostolica concedimus, dom s, casas, et domunculas siue habitationes in loco dicte vinee edificandi et componendi, cum tamen conditionibus et oneribus infrascriptis, videlicet: quod illi, qui voluerint edificare domos seu casas in dicta vinea, teneantur edificare honestas et congruas domos iuxta ipsarum personarum potestatem et facultatem, et soluere annuatim effectualiter Camerariis pro tempore existentibus dicto Hospitale pro qualibet canna ad mensuram Senatus Urbis grossum unum: item in dictis domibus nulla persona inhonesta possit residere seu habitare; item quod si aliquem contigerit ab hac luce migrare ab intestato, dicte domus deuoluantur ad dictum Hospitale, viuentibus vero ipsis habitatoribus et eorum heredibus, possint uti, frui, et gaudere de dictis domibus tanquam de rebus propriis ipsis legitime spectantibus et pertinentibus, soluto tamen annuo censu pro qualibet canna, ut premittitur, unius grossi; item si alique

Digitized by Google

petre inibi reperirentur cuiuscunque generis, sint legitime dicti Hospitalis spectan(tes) et pertinen(tes). In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum presentes litteras nostras per notarium publicum infrascriptum subscribi et fieri mandauimus, nostrorumque solitorum sigillorum iussimus et fecimus appensione communiri Datum et actum Rome in dicta vinea apud sanctum Jeronimum sub anno a natiuitate domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, indictione decima, die uero tertia mensis Januarii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Innocentii diuina prouidencia anno octauo, presentibus ibidem venerabilibus viris dominis Symone Sellario[1] presbytero Capellano dicti Hospitalis, Conrado Piscatoris clerico et magistro Mareo Cristofori de Carauaso Urbis habitatoribus Zagrabien(sis) et Feltren(sis) diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter atque rogatis.

Ego presb. Marinus de Copitibus[2] de Bosna publicus imperiali auctoritate notarius premissis omnibus et singulis, dum sic ut premittitur, fierent et agerentur per predictos Reuerendos dominos commissarios una cum prenominatis testibus presens fui, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audiui, et de mandato predictorum Reuerendorum dominorum comissariorum scripsi et publicaui, nunc autem in aliis negotiis occupatus manu alterius presenti instrumento fideliter scripto me subscripsi, et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signaui in fidem et robur ac testimonium omnium singulorum premissorum rogatus et requisitus. (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

Pečatima samo vrpca ostala, a ni 1556 g. nebijaše ih veće, po riečih: „Litteras ... scriptas cum duabus capsulis, in quibus, ut apparet, erant sigilla, eidem pendentibus", u onoj izpravi.

XXV. 1494. 20 januarii. Anno domini M.CCCC.LXXXXIIII., pontificatus sanctissimi in Christo *(sic)* patris et domini nostri domini Alexandri diuina prouidentia pape sexti, indictione XII, mensis januarii die XX, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum. Cum hoc fuerit et sit, quod nobilis vir Rophinus de rophinis de regione columne locauerit et in perpetuum in locationem concesserit petro alias petriza ungaro et michaeli *sclauono* pro sese ipsis et eorum filijs per eos conducendis et nominandis in dicta locatione quoddam tenimentum sive clarius loquendo quoddam cannetum ad fabricandum in eum domos et habitationes, positum in regione campi martis iuxta suos confines

[1] Valja da: Sedlarić.

[2] Ova je izlizana, pak za nju je izprava od 1556 g. pomógla. A tu izpravu je, ter isto na koži napisao: „Franciscus Albericus I. U. d., Prothonotarius apostolicus, sanctissimi D. N. PP. eiusque Camerarij, nec non Curie causarum camere apostolice generalis auditor, Romaneque curie Judex ordinarius".

Digitized by Google

cum pactis, tenoribus, conuentionibus et sponsionibus et capitulis, prout in instrumento desuper celebrato et publicato manu mei nonotarij infrascripti clarius clarius *(sic)* continetur, ad quod in omnibus et per omnia relatio habeatur, pro tanto prefatus petrus alias petriza et pro se et dicto michaele eius conlocatario in primo instrumento declarauit et declarando nominauit inter alios locatorios et fabricatores in dicto loco cardinalem[1] *sclauonum* habuisse, habere et possidere de dicto tenimento cannas XXVII, et in eo fabricasse et habitationem fecisse, cardinale . . . . dicto petriza . . . . pro eo promittente suisque heredibus et successoribus dicto Rofino presenti et stipulanti ut supra pro se suisque heredibus et successoribus semper et perpetuo stare primo contractui locationis prefate et adimplere in eo contenta et respondere singulis annis dicto Rofino presenti suisque heredibus quibuscunque bolonenos tres pro qualibet canna dicti tenimenti supra expressi et per eum possessi et gallinam unam in festo natiuitatis domini nostri Iesu Cristi, seu carnispriuij; alijs pactis, conuentionibus, et capitulis in instrumento prime locationis semper saluis, integris et inlesis remanentibus, quia sic actum et conuentum extitit inter dictas partes sollepni stipulatione interueniente, et promiserunt dicte partes premissa et in primo instrumento conlocationis contenta actendere et obseruare, hinc inde singula siugulis congrue referendo, cum promissionibus, stipulationibus, conuentionibus, ipotecis et renunptiationibus in eo appositis, et iurauerunt ad sancta dei euangelia manu tactis scripturis in manibus mei notarij premissa omnia et singula et alia in primo instrumento expressa actendere et obseruare, et in nullo (?) contra facere, dicere, vel venire aliqua ratione, modo, iure, titulo. *(I ostalo.)* Actum Rome in domo mei notarij, presentibus, audientibus, et intelligentibus his v. magistro dominico luchelli (?) et bernardino antonini lombardis, testibus ad predicta habitis, vocatis et rogatis. Et ego Cola Sanctis de giptijs romanus ciuis de R(e gio)ne Campimartis publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius. *(I ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

XXVI. 1494, 25 junii. Indictione duodecima, mensis Junij die 25. 1492.[2] Cum hoc fuerit et sit, quod Guardiani Hospitalis et Societatis Sancti Hyeronimi *(sic)* in Augusta de Urbe *Illiricae* nationis habeant potestatem locandi quandam vineam dicti Hospitalis positam in loco qui dicitur Augusta de Urbe *Illiricae* nationis prope dictum Hospitale in Emphitheusim in perpetuum personis uolentibus in dicta vinea edificare etc. et dicto Hospitali etc. respondere annuatim in perpetuum pro censu grossum unum pro qualibet canna

[1] Ovo brže da je pridjevak, sudeć po onoj: „Elena uxor quondam Johannis aliter dicti *Cardinale,* sclavona“ . . . U XXX.

[2] Da to nije bilo tada nego kašnje, kaže ovo: . . . per *felicis recordationis* Innocentium VIII.“, jer taj papa je umro na 25 julija 1492; a da je 1494 g. bilo, kaže indikcija, što je dvanaesta.

Digitized by Google

dictae vineae, et dicta facultas eidem *(sic)* fuit concessa per fel. record. Innocentium VIII. uirtute Breuis,[1] et sententiae[2] tenor talis est videlicet etc.

Id circo honorandi viri Stephanus Corradi[3] de Bosna et Georgius Jadrio de Tragurio[4] Guardiani ven. Ospitalis *(sic)* Sancti Hyeronimi et societatis praefatae uirtute praefati Breuis et potestatis eis attributae locauerunt et titulo locationis in emphitheusim perpetuum *(sic)* dederunt etc. honestae Dominae Helenae uxori q(uondam) Lucae Jadrich *Sclauonis*[5] pro se suisque heredibus et successoribus triginta tres cannas dictae vineae dicti Hospitalis positae in loco praefato iuxta quamdam grìppa *(sic)*, cui ab uno latere tenet et est domus cuiusdam Sophiae, ad habendum, tenendum etc., saluis tamen et reseruatis pactis et conditionibus infrascriptis.

Item simili modo prefati Guardiani et Camerarius[6] locauerunt et titulo locationis in emphitheusim perpetuam dederunt etc. dictae Dominae Helenae omnia et singula jura etc. Hanc autem locationem etc. fecerunt d. Guardiani et camerarius praefatae Helenae etc. eo quia d. Helena promisit etc. in dicta vinea edificare unam domum, et nihilominus respondere pro censu triginta trium cannarum dictae vineae quolibet anno eis et eorum successoribus in perpetuum ducatos duos et bonenos quindecim, ad rationem bonenorum septuaginta quinque pro quolibet ducato, in festo S. Hyeronimi cuiuslibet anni, his pactis etc., quod casu quo dicta Helena decederet ab hac luce intestata, et sine legitimis heredibus, quod tunc et eo casu d. domus et solum reuertantur ipso jure ad dictam Societatem et Hospitale Sancti Hyeronimi praefati cum omni melioramento in eis facto. Item quod dicta Helena et sui heredes et successores non possint d. domum uendere sine licentia Guardianorum d. Hospitalis etc.

Ibidem. Po prepisu u pravdi od 1701 god

XXVII. 1496. 23 maii. . . . . Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, indictione quarta decima, die uero vicesima tertia mensis maij, pontificatus sanctissimi in Christo patris et d. n. d. Alexandri diuina prouidentia pape sexti anno quarto. In mei notarij publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presentia personaliter constituti honesti viri Johannes Marius[7] et Paulus Aquarius[8] g(u)ardiani Hospitalis sancti Jeronimi

[1] XXIII izprava.

[2] XXIV.

[3] shabno, namjesto: Rado, kako u XXVII.

[4] Ovo i „Georgius de Dragura", kako je u XXVIII., i „Georgius de Tragurio", kako u XXIX, držim da je isti, i da je „Jadrio" namjesto: Jadrić, ili Jedrić.

[5] V. XVIII.

[6] No ovomu sprieda nije spomena, pak je očito, da ga je prepisač preskočio.

[7] Ako nije: Mucius, ili: Marnus, ili: Mirvus.

[8] i u XXIX.; na ovo „Aquarius" neznam, je li pridjevak, ili služba.

Digitized by Google

de Urbe prope Hospitale Anglicorum,[1] nec non Johannes de Segna eiusdem Hospitalis Camerarius, et nonnulli alii de societate prefati Hospitalis et societatis virtute suorum officiorum nomine prefati Hospitalis et societatis omnibus melioribus modo, via, jure, causa, et forma, quibus melius et efficatius potuerunt et debuerunt, et quilibet eorum potuit et debuit ac voluit pro se ipsis eorumque successoribus dicti Hospitalis guardianis pro tempore existentibus sponte ac ex eorum certa scientia animoque deliberato dederunt, locauerunt, et concesserunt in enphiteusim perpetuam honesto viro Stephano Rado[2] de bosina, et helene eius uxori, presentibus, recipientibus, et conducentibus pro se suisque descendentibus ac heredibus et successoribus quibuscunque, id est quoddam *(sic)* fundum seu terenum cannarum triginta secundum mensuram Romanam, positum prope Hospitale in Vico nouo **Illyricorum**,[3] ubi fuit alias vinea dicti Hospitalis juxta hos fines, videlicet ab oriente bona pre(sby)teri Valentini Johannis,[4] ab ante via publica. ab occidente bona Pauli[5] . . . ab aquilone . . . . . saluis suis alijs verioribus confinibus, si qui sunt, ad habendum, tenendum, possidendum, construendum et edificandum, in eoque fundo lapidibus vel alias murandum, prout dicto Stephano melius videbitur, cum omnibus juribus, pertinentijs et appenden(tijs) suis pro pretio et nomine pretij ac annuo censu vel liuello pro qualibet canna dicti fundi bolonninorum quinque anno quolibet dicto hospitali et societati prefate soluendorum a principio cuiuslibet anni de sex mensibus in sex mensibus cum hoc, quod dictus Stephanus prefatum fundum vendere et alienare possit et valeat, dicto annuo censu semper saluo et debito dicto Hospitali, videlicet quinque bolonninorum pro canna, ea tamen lege, quod ipse magister Stephanus teneatur et sit obligatus in euentum venditionis et future alienationis (?) . . . forsan de fundo vel domo predict(is) per eundem fiend(e) requirere (?)

[1] Zarekao se je. Jer blizu toga inglezkoga gostinjca bijaše ini sv. Jeronim, *della Carità*.

[2] Ovako na drugoj strani i u Turrinovu kazalu, ter bez prvoga imena „Stephano": no u matici je: Radi, pak to mu je otčino ime. A taj bosanac je nešto *umio*, jer ovamo niže zove ga *meštrom*.

[3] A u XXXIX.: Vicus *Illiricus*". No Rimljani, pravi gospodari u Rimu, oni s prvoga početka tu ulicu prozvaše *slovjenskom*, po riečih: „in loco qui *dicitur Scauonia*" u XXXI., „in l. q. d. *Schiavonia* u XXXII.. u XXXIII.; u XLI., i XLII., „in l. q. *vulgariter dicitur Schiauonia*" u XXXIV., „in l. q. d. *sciauonia*" u XXXVII., a to 1514 do 1516 god. Ter su ju zvali i pisali „Via *Schiavonia*" ili „di *Schiavonia*" sve do 1871, koje godine izpraviše: Via degli *Schiavoni*. A nekakovu manju ulicu blizu tê zovu, ne znam od kada: Vicolo degli *Schiavoni*.

[4] Po XXX. Slovjenin, pridjevkom Bonić, ter kapelan sv. Jeronima. 1517 g. jur bijaše umro, po XXXVIII.

[5] Jedne, morda pridjevka, ili otčina imena, ili domovine, nije moći pročitati.

Digitized by Google

Guardianos et Camerarium seu officiales dicte societatis et hospitalis pro tempore existentes, se illud vel illam . . . . . conseruare habeat . . . . . dicte partes omnia et singula supra et infra scripta . . . . . obseruare et adimplere . . . . . dicti Guardiani et Camerarius . . . . . prefato magistro Stephano et suis heredibus descendentibus . . . . . contra et adversus quoscunque deffendere . . . . . dictus magister Stephanus dictis Guardianis Camerario et Officialibus . . . . . de dicto Annuo censu modo quo supra . . . . . sub ipotheca et obligatione . . . . . Acta fuerunt hec Rome in ecclesia Sancti Jeronimi . . . . prope hospitale *Illyricorum* in Regione Campi Martis, sub anno, indictione, mense, die et pontificatu, quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus (?) viris dominis Nicolao Cypriano nobili Tragurien(si), magistro . . . . . Et ego pbr. Marcus de Vitis Sibenicensis publicus imperiali auctoritate notarius et judex ordinarius, quia premissis omnibus et singulis cum sic, ut premittitur, fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens fui, eaque sic fieri vidi et audiui ac in notam sumsi ex qua hoc presens publicum instrumentum manu aliena scriptum exinde (?) confeci, subscripsi et publicaui . . . . . (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

XXVIII. 1496. 10 julii. . . . . Anno domini millesimo quatricentesimo *(sic)* LXXXXVI, pontificat. sanctissimi Crhisto (sic) patris et domini nostri domini Alexandri diuina prouidentia pape VI, indictione XIIII, mensis Julij die X, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum. Cum hoc fuerit et sit secundum infrascriptorum partium assertionem, quod alias Georgius de dragura,[1] Stefanus de Bosna et Andreas Barba, ut officiales hospitalis et societatis sancti Hyeronimi *(sic)* de Hausta nationis **ylirice** *(sic)* vice et nomine dicti Hospitalis et Societatis prefate locauerunt et locationis titulo dederunt Johanni de Sibilia tabernario tunc presenti et conducenti quandam dicti Hospitalis domum terruream,[2] soleratam et tectatam cum orto retro eam et cum omnibus et singulis suis juribus, membris et pertinentiis, positam in R(egio)ne Campimartis in contrada sancte Ce cilie iuxta res quondam Antonij de Spagnolis ab uno latere, et res . . . . . ab alio latere, et alios suos fines, sub certa annua pensione per ipsum Johannem officialibus prefatis et alijs in dicto officio successoribus promissa et sub certis pactis et conuentionibus inter ipsos initis et firmatis verbotenus tantum. Et quia de his aliqua scriptura non apparet, et sepenumero mutari soleant officiales dicti Hospitalis, ad obuiandum differentiis, que forsan obuenire possent, et ut veritas elucescat, idcircho Johannes de Segna Came-

[1] V. XXVI.

[2] Ili: *terrineam*, kako u XXXII.?

Digitized by Google

rarius et Paulus . . . .[1] guardianus prefati hospitalis et societatis officiales iure et nomine eiusdem hospitalis et societatis deuenerunt cum dicto Johanne presente ad declarationem omnium pactorum et conuentionum super dicta domo, ut supra, locata solempni tamen et legitima stipulatione inter eos adinuicem interueniente, videlicet. In primis quod dicta domus intelligatur locata per dictam societatem dicto Johanni toto tempore vite sue pro annua pensione XII ducatorum de carlenis cum dimidio soluenda pro dimidia parte in principio cuiusque semestris per ipsum Johannem dicte societati et officialibus secundum morem et consuetudinem Urbis. Item quod dicta pensio incipiat currere singulis annis die octaua mensis januarij, quo tempore de presenti anno habuit dictus Johannes dictam domum. Item quod omne et quicquid per dictum Johannem de Sibilia fuerit expositum in dicta domo, quod accedat ad commoditatem et lucrum dicte domus, et repeti ab eo non possit, nec debeat excomputari ad pensionem. Item quod dictus Johannes non possit nec valeat dictam domum seu iura sibi competentia super ea alteri locare, vendere, seu alienare sine expressa licentia et voluntate dictorum officialium. Et in euentum ubi propter aliquem casum dictus Johannes se absentauerit ab Urbe, non possit nec valeat retinere dictam domum per alium, nisi per unum annum, dummodo satisfaciat de pensione dicto Hospitali, et eius officialibus debitis temporibus, quo casu dicta societas teneatur expectare eius reditum per unum annum; et ubi non redierit, ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc liceat dicte societati proprio auctoritate dictam *(domum)* capere et aprehendere, et de ea facere, ut dominus et patronus eiusdem. Item quod teneatur et debeat debitis temporibus dictus Johannes satisfacere dicto Hospitali et societati et officialibus eiusdem de debita pensione sub pena deuolutionis dicte domus ad dictum Hospitale et societatem prefatam cum omni melioramento quod in ea reperietur facto. Item quod dicta societas teneatur et debeat sua expensa dictam domum reparare in scalis, portis, fenestris, tecto et alijs necessarij secundum consuetudinem urbis, ac ipsum Johannem mantenere in possessione domus locate, ac ipsum defensare ab omni molestante p(erson)a, collegio seu uniuersitate secundum morem et consuetudinem urbis. Pro quibus omnibus et singulis obseruandis et plenarie adimplendis dicti officiales presentes iure et nomine dicte societatis et hospitalis prefati obligauerunt omnia et singula bona dicte societatis et hospitalis, et dictus Johannes obligauit se et omnia bona sua mobilia et immobilia presentia et futura. Et voluerunt dicti contrahentes pro predictis et quolibet predictorum posse cogi, compelli, constringi et conueniri omni tempore, et in omni curia tam ecclesiastica quam seculari, et coram quocunque judice ordinario, *(de)* legato, vel subdelegato, diebus feriatis et non feriatis, quibus ferijs ac feriatis

[1] Kojê ovdje prepisač nije mogao pročitati, ta držim da je bila: **Aquarius, sudeć po XXVI. i po XXVIII.**

Digitized by Google

diebus et beneficio fori, renun(ciantes) expresse renunciauerunt etiam cum iuramento beneficio cessionis bonorum et termini quinquennalis cedentes et diuid. (?) art. et illi l(egi), qua cauetur, quod si debitor non habuerit aurum, argentum vel quid mobile unde suo possit satisfacere creditori, quod liceat offerre de stabilibus. Et ad maiorem firmitatem predictorum iurauerunt ad sancta dei euangelia corporaliter (per) eosdem manibus tactis sacrosanctis scripturis in manibus mei notarij infrascripti contra suprascripta omnia et singula, vel aliquid suprascriptorum non facere, dicere, vel venire aliqua ratione, modo, iure, titulo, fine, causa, sub obligationibus predictis, et sub dicto vinculo iuramenti, rogantes me notarium infrascriptum, ut de predictis publicum conficerem instrumentum unum vel plura prout opus fuerit.

Actum Rome in R(egio)ne Campimartis, et in discoperto seu reclaustro dicte ecclesie sancti hyeronimi, presentibus, audientibus et intelligentibus his testibus, v. prouidis viris Bartholomeo cole dela matalena et Michaele[1] . . . . . **sclauono,**[2] ad premissa specialiter vocatis, habitis et rogatis.

Et ego Gregorius de Consellis ciuis Romanus, publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, quia premissis omnibus et singulis dum, sic ut premictitur, agerentur et fierent, unacum pronominatis testibus interfui et presens fui, rogatus scribere scripsi, subscripsi, et publicaui, et in fidem et testimonium premissorum signum meum apposui consuetum. (L. s.)

Ibidem. Po skorijem prepisu na koži.

XXIX. 1497. 12 martii. . . . . . Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, indictione quinta decima, die vero duodecima mensis martij, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Alexandri diuina prouidentia pape sexti anno quinto, in mei notarij publici testiumque infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum presentia personaliter constituti egregij viri domini Stephanus de Bosna, Paulus Aquarius Guardiani, Georgius de Tragurio Camerarius hospitalis sancti Jeronimi **Illiricorum** de Urbe, non vi, dolo, metu, aut aliqua alia sinistra machinatione seducti, seu circumuenti, sed omnibus melioribus modo, via, iure, causa et forma, quibus melius et efficatius potuerunt et debuerunt, et quilibet eorum potuit et debuit ac voluit pro se ipsis eorumque successoribus dicti Hospitalis Guardianis pro tempore existentibus sponte et ex eorum certa scientia animoque deliberato dederunt, locauerunt, concesserunt in emphiteusim honestis viris dominis Ilario Ugis et Paulo Ugis, fratribus germanis, presentibus, recipientibus et conducentibus pro se suisque descendentibus ac heredibus et successoribus masculinis de legitimo matrimonio duntaxat ex eisdem procreatis usque ad tertiam generationem quibuscunque, id est quandam domum siue fundum, positam apud domum Reue-

[1] prazno za jednu rieč.

[2] brže da onaj isti u XXV.

Digitized by Google

rendissimi domini Cardinalis Parmen(sis) infra hos confines, videlicet, ab oriente via publica, a transmontana via publica, ab occidente bona domine Paule fornarie, ab meridie bona domine Catherine quondam magistri Nicolai alias Cypolete, saluis alijs suis verioribus confinibus, si qui sunt, ad habendum, tenendum, possidendum, construendum, et edificandum, in eoque fundo lapidibus vel alias murandum, prout dictis Ilario et Paulo fratribus et suis heredibus placuerit. Item similibus modo et forma prefati Stephanus *(et)* Paulus Aquarius Aquarius *(sic)* Guardiani, et Camerarius cesserunt, locauerunt, et concesserunt eisdem fratribus presentibus, stipulantibus *(sic = recipientibus)*, et stipulantibus pro se suisque heredibus et successoribus masculinis duntaxat omnia et singula jura, nomina, et actiones utiles et directas, taxitas *(tacitas)* et expressas, reales et personales, ypothecarias, pignoraticias seu mixtas, ciuiles et pretorias et . . . . . et officium judicis et beneficium juris, que, quas et quod dicti Stephanus Paulus Guardiani, Georgius Camerarius et alij de societate habent, eisque competunt, et competere possent quomodolibet in futurum, ac eosdem Ilarium et Paulum fratres presentes in locum, ius, et priuilegia eorum posuerunt ita quod de cetero in locum, ius, priuilegia eorundem omnino in totum succedant, nulloque iure nullaque actione in et super dicta domo et eius iuribus, ut supra, cessis, de cetero ipsis et dicto eorum hospitali quomodolibet reseruatis. Hanc autem dationem, cessionem et locationem et concessionem et emphiteusim fecerunt dicti Stephanus Paulus Guardiani, et Camerarius pro pretio et nomine pretij et annuo censu ducatorum auri in anno de Camera decem dicto Hospitali et societati prefate soluendorum de sex mensibus in sex menses, et incipiendo primo die mensis maij proxime futuri ea tamen lege et conditione, quod si prefati Ilarius et Paulus de Ugis decederent sine legitimis heredibus masculinis, tunc et eo casu prefata domus reuertatur ad manus domine Margarite uxoris dicti Ilarij, ita tamen, quod eadem domina Margarita de eadem domo juribusque et pertinentijs suis utatur et gaudeat eius vita tantum durante, nec non post mortem predictorum heredum dominorum Ilarij et Pauli, ac post mortem domine Margarite dicta domus perueniat pleno jure ad prefatum hospitale sancti Jeronimi *Illiricorum* cum omnibus juribus et pertinentijs ac melioramentis suis; ac etiam quod prefati Ilarius et Paulus fratres, eorundemque heredes masculini, ac domina Margarita teneantur et debeant in fabricam et reparationem dicte domus centum et quinquaginta ducatos auri de Camera exponere et expendere infra tres annos proxime futuros. Promitentes dicte partes omnia et singula supra et infra scripta solemni stipulatione interueniente conuenerunt, ac utraque pars per se conuenit dictis modis et nominibus quibus supra perpetua, firma, et rata habere, tenere, actendere, obseruare et adimplere, et contra predicta non facere, dicere, vel venire per se vel alium seu alios aliqua ratione, iure, vel causa in iudicio vel extra, iure vel de facto, sub pena predicta. Pro quibus omnibus et sin-

Digitized by Google

gulis obseruandis et adimplendis dicte partes et quelibet earum de *(sic)* per se dictis modis et nominibus solemni stipulatione hinc inde interueniente sibi inuicem et vicissim, videlicet dicti Guardiani et Camerarius nomine dicti Hospitalis dictam domum prefatis Hilario et Paulo et suis Heredibus et successoribus legitime descendentibus perpetuis quibuscunque manutenere contra et aduersus quoscunque defendere, tenere, custodire, et preseruare . . . . . *(I ostalo.)*

Acta fuerunt hec Rome in ecclesia sancti Jeronimi *Illiricorum* de Urbe, sub anno, indictione, die, mense, et pontificatu quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus viris dominis Andrea Barba, Nicolao Cypriano Trigorien(si)[1], Petro Nauarino[2], Augustino de Sebenico[3], Paulo Beliza, et Georgio Getzani laicis et omnibus alijs de prefata societate sancti Jeronimi testibus. *(I ostalo.)*

Et ego Marcus de Vitis pr(esbyte)r Sibenicen(sis), archipbr. (= archipresbyter) de Luca Scradonen(sis) dioc(esis)[4] publicus imperiali auctoritate notarius et iudex ordinarius, quia premissis omnibus et singulis, cum sic, ut premititur, fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens fui, eaque sic fieri vidi et audiui, ac in notam sumsi, ex qua hoc presens publicum instrumentum manu aliena scriptum exinde (?) confeci, subscripsi et publicaui, ac in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signaui in fidem et testimonium omnium premissorum rogatus et requisitus scripsi et co(rro)boraui (?). (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

XXX. 1498. 28 apr. . . . . Anno domini millesimo cccc. nonagesimo octauo, pontificat. sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini alexandri diuina prouidentia pape sexti, indictione prima, mensis aprilis die vigesima octaua, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator. et rogator. domina Elena uxor quondam Johannis aliter dicti cardinale[5], *sclauona,* moram trahens rome et in R(egio)ne et in burgo sancti petri, infirma corpore, tamen dei gratia mente sana et conscientia pura, timens casum future mortis, cum nil certius morte, et nil incertius hora et puncto ipsius mortis, nolens intestata decedere, s(ed) potius cum testamento, ut post eius mortem inter remanentes nulla oriatur discordia, idcirco hoc suum ultimum testamentum nuncupatiuum, quod de iure ciuile dicitur sine scriptis, facere procurauit et fecit in hunc modum et formam, v(idelic)et: Et quia anima

[1] = Traguriensi, po XX.

[2] Još i u XXX—XXXV., i XXXVII—XXXIX., i u XLI.

[3] „Augustinus sclavonus" u XXX. držim da je isti.

[4] „Luka" pod Skradinsku biskupiju?

[5] Na drugoj strani i još u Turinovu kazalu: „Testamentum Helenae q. Joannis Semcouih" (po XVII. i po XX izpravi), no ovdje nije „semcovich", nego „cardinale", taj pridjevak, pak ja držim, da ovo nije isti Ivan.

Digitized by Google

dignior est corpore, idcirco eam, cum de suo fragili corpore se separauerit, altissimo deo omnipotenti comendauit, corpus suum siue cadauer sepelliri jubsit (sic) in ecclesia sancti Jeronimi de Austa. Et quia eiusque testatoris .... heredis institutio, idcirco dicta Elena suum uniuersalem heredem instituit et fecit Societatem hospitalis sancti Jeronimi de Austa prope supradictam ecclesiam[1]. Cui eius heredi dicta testatrix reliquit omnia sua bona mobilia et stabilia, et eorum iura, nomina, et actiones ubicunque[2] (existentia) preter legata infrascripta. Item dicta testatrix confessa fuit et in veritate recognouit se esse veram debitricem antonij de castrouiza[3] ... (in)ducatis quinque (?) ... in quibus eidem tenetur ex causa amicabilis mutui ab eo recepti, quos mandauit eidem restitui. Item reliquit Ca..... unam eius g..... lane ipsius testatricis pro eius anima. Item confessa fuit dicta testatrix se esse debitricem domine mariete de ge..... ducatis quatuor .... ex causa amicabilis mutui ab ea recepti, pro quibus quatuor ducatis dixit ipsa testatrix dedisse in pignus eidem u..... (a)uri et unum..... argenti cum lapide crigmole (?) in eo existente, et duas corigias argenti, et unum cuchiarellum argenti, quos quatuor (ducatos mandauit re)stitui. Item dicta testatrix confessa fuit se esse debitricem Johanete fornasarrij absentis incertam pecuniarum sumam pro pretio..... dixit se non recordari, tamen stari mandauit eius iuramento, et eo prestito, illas eidem solui mandauit. Item dicta testatrix (confessa fuit se) esse debitricem ursoline claude presentis et acceptantis in carlenis quadraginta quatuor ex causa amicabilis mutui ab ea recepti, quos mandauit dicta testatrix restitui. Item dicta testatrix confessa fuit et in veritate recognouit se esse veram debitricem domini marci de litis absentis .. in carlenis quatuor (ex causa amicabilis) mutui ab ea (sic) recepti, quos quatuor carlenos mandauit eidem restitui. Item dixit et asseruit dicta testatrix Gratiosam[4] de sibenico *sclauonam* (presentem et accep)tantem esse debitricem ipsius testatricis in carlenis quatraginta (sic), eidem gratiose mutuatis, pro quibus ipsa testatrix dixit habere in pignus ab ea ... linteamina stoppe usitata, et unum cuchiarellum argenti, que linteamina et cuchiarelum mandauit eidem gratiose presenti et acceptanti (restitui, pro dictis) quatraginta carlenis. Item reliquit dicta testatrix Augustino *sclauono*[5] unam bancham de suis meliorem quam habet pro..... (benefi)ciorum ab eo receptorum et habitorum. Item reliquit dicte ursoline claude pro eius anima

[1] No ove dvie zadnje nisu očite.

[2] Počimlje škulja.

[3] Talijanin naše *h* ili zanemari, ili izreče kako *k*, pak držim, da je ovo: Hrastovica, u Zagrebskoj biskupiji, ter župa od starine, po ovom zapisu: „Johannes plebanus ecclesie Sancti Spiritus in *krasthowca* zagrabien. dioec. 1493. 11 maij" u bratovskoj knjizi sv. Duha u Rimu.

[4] Valjada „Milica" prevedeno.

[5] Ovo i niže „Augustinus Johannis sclauonus" držim, da nije isti.

Digitized by Google

unum materatum et unum capitale, et unum par l . . . . . copertorio ipsius testatricis. Item reliquit ipsa testatrix marie uxori georgij de segni[1] *sclauone* unum materatum et unum copertorium cum capitali . . . . . Item reliquit marie filie suffie *sclauone* ipsa testatrix pro eius anima unam cassam, et unum oglierium (?), et unum rete sete (?), et unum linteamen . . . . . unum materatum. Item reliquit ipsa testatrix marte mathei *sclauone* unum gurenellum (?), et unam libram filati suctillis (sic) pro anima ipsius testatricis. Executores et fideicommissarios huius sui ultimi testamenti sueque ultime volunptatis prefata testatrix fecit et ordinauit paulum de bosina et Johannem (?) (m?)ahanza *sclauonos* absentes, ut presentes, pro executione huius sui ultimi testamenti ac sue ultime volunptatis, quibus suis executoribus dicta testatrix dedit vim et no(men) heredis. Et hoc esse voluit suum ultimum testamentum eiusque ultimam volunptatem. *(I ostalo)* Actum Rome in burgo sancti petri et in domo habitationis ipsius testatricis, presentibus, audientibus, et intelligentibus his testibus, videlicet: paulo symonis petri *sclauono* habitatore in portica (?) in austa, et reuerendo patre domino Valentino iohannis bonichi *sclauono* capellano[2] dicte ecclesie sancti Jeronimi de austa, bernardino petri de mediolano, antonio antonij veneto, tabernario in burgo, Ambrosio antonij de bergamo, et symone blaxij calafacti de zara (?) barberio (?), et francisco alberti macellario in burgo, et Augustino Johannis *sclauono* de sancto laurentio[3] tabernario in dicto burgo, testibus ad predicta vocatis, habitis, et ab ipsa testatrice specialiter rogatis. Et ego Agnielus luce de Janzys, ciuis Romanus, publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus, dum, sicut premictitur, agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus interfui et presens fui, ideo ea rogatus scribere, scribsi (sic), subscribsi, et in fidem omnium premissorum signum nomenque meum apposui consuetum. (L. s.)

Ibidem. Autogr. membr. Koža je škuljasta.

XXXI. 1514. 28 decem. . . . . Anno domini millesimo quingentesimo decimo quarto, pontificatus sanctissimi in cristo patris et domini nostri domini leonis diuina prouidentia pape decimi, indictione tertia, mensis decembris die vicesima octaua, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator. et rogator. honesta domina domina elisabetta relicta quondam cole *sclauoni,* que domina primo et ante omnia in quantum ad infrascripta omnia et singula medio eius iuramento renunptiauit auxilio velleani senatus consultus, et autentice, si qua mulier, et legi julie de fondo (sic) dotali, ac omnibus iuris, dotis, donationis propter nuptias, parrafernorum, bonorum, alimentorum, et omnium aliorum

[1] V. XXII.

[2] V. XXVII. i XXXVIII.

[3] „Sv. Lovrenac", tako zovu dvie župe u Istri, pak ja tamo pomislih.

Digitized by Google

legum et juris auxilio in favorem mulierum introductis, certiorata prius per me notarium infrascriptum de dictis iuribus et fauoribus rebusque dotalibus supra renunptiatis, quid sint, quid dicant, quidue importent, et quem effectum habeant, sponte et ex certa eius scientia, et non per errorem, non vi, dolo, metu, fraude, nec alia aliqua sinistra machinatione circumuenta seu ducta, sed sua libera et spontanea voluntate et non per errorrem, cum consensu, presentia, verbo, voluntate et mandato Reuerendi patris domini vincentij episcopi octosien(sis)[1] tanquam presidentis infrascripti hospitalis, et cum consensu petri nauarini et andree sutoris guardianorum venerabilis hospitalis sancti Hieronymi de Austa (Augusta) presentium et consentientium, et quilibet ipsorum consentientes et eorum et cuiusque ipsorum consensum prestantis infrascripto instrumento (?) comunicationis et omnibus in eo contentis cum consensu predicto dicta domina elizabetta comunicauit et in comunionem posuit cum discreto viro bartolino quondam quilermi (sic) de centina de lauaglia episcopatus placentie presente et stipulante pro se suisque heredibus et successoribus, id est, quandam (sic) parietem muri existentem inter medium domus prefate domine elizabette et domus ipsius bartolini sitas in regione campi martis et in loco qui dicitur **scauonia**[2] retro sanctum rochum et positas sub proprietate sancti hieronymi predicti, et infra hos fines, videlicet cui ab uno latere est domus ipsius bortolini, ab alio est domus dicti hospitalis, retro est gripta seu mons austi (Augusti), vel si qui alij sunt plures aut veriores confines antiqui vel moderni, aut vocabula veriora ad dictam domum seu parietem quomodolibet spectantes et pertinentes, id est a fondamentis *(sic)* dicte (sic) parietis usque ad culmen tecti, quem parietem dicte partes asseruerunt ascendere ad cannas decem et . . . . . cum pactis et conuentionibus infrascriptis, quod liceat et licitum sit dicto bartolino in dicto muro coicato (= *communicato)* apodiare, trabes mittere, et super eo edificare, et omnia alia facere, que de iure in simili muro comunicato facere potest. Hanc autem comunicationem et omnia alia et singula, que superius dicta sunt, et infra dicentur, fecit dicta domina elizabetta cum consensu prestito (?) dicto bartolino presenti et stipulanti ut supra, pro pretio et nomine pretij nouem ducatorum auri ad rationem decem juliorum pro quolibet ducato, de quibus dicta domina elizabetta confessa fuit et in veritate recognouit habuisse et recepisse a dicto bartolino presente et stipulante. *(I ostalo.)* Actum Rome in dicta regione campi martis et in sala domus sit(e) in hospitali sancti hieronymi predicti, presentibus, audientibus et intelligentibus hijs v. prbri. (= presbyteri) mattie (sic) canonico de

[1] = Ottociensis = Otočki (Otočac), pridjevkom „de Andreis" (Andrijčić?) po XL, a rodom iz Trogira.

[2] Valja da je hoteo izreći = ščavonia, kako to i izriču nekoji Talijani; no za to bješe mu zapisati: *sciavonia,* kako je u XXXVII., a u XLV. pak *„sciauoni"*.

Digitized by Google

trau capellano dicti reuerendi patris domini episcopi, et presbyteri Jacobo canonico spalatensi cum eodem episcopo, testibus . . . . .

Et ego . . . . . ciuis romanus, publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, ac notarius perpetuus et actuarius Curie Capitolij . . . *(I ostalo)* (L. s)

Ibidem. Autogr. membr.

XXXII. 1515. 9 sept. . . . . Anno Domini millesimo quingentesimo decimo quinto, Indictione quarta, die vero nona septembris, pontificatus sanctissimi in Christo Patris et D. N. Domini Leonis diuina prouidentia Papae decimi anno tertio. In presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator. et rogator., cum fuerit et sit, quod alias. prout infrascripte partes asseruerunt, Venerabilis Societas Sancti Hieronimi **Illiricorum** locauerit ad liuellum in perpetuum quondam Baptiste et Antonio germanis fratribus **sclauonis** quoddam petium soli seu terreni ipsius societatis triginta cannarum in totum cum certa domuncula parua, terrinea, et tectata, tantum ex creta confecta in eo existente, situm et sita in Regione Campi Martis in loco qui dicitur *Schiauonia,* cui ab uno latere sunt res proprietatis ipsius societatis, quas retinet ad similem locationem Fabianus de Chelichi[1], ab alio etiam res proprietatis societatis prefate, ante et retro sunt vie publice . . . . . ad respondendum singulis annis eidem societati ducatos duos de carlenis decem pro ducato ad computum monetae veteris, videlicet ad rationem unius grossi pro qualibet canna dicti soli seu terreni, computata dicta domuncula. Et cum dictus Baptista, predefuncto dicto Antonio eius fratre intestato sine filijs et alijs proximioribus, in suo ultimo testamento solum ipsum cum dicta domuncula reliquerit domine Ursoline[2] sue uxori, sub conditione, quod post ipsius Ursoline mortem remaneret prefate societati et Hospitali *Illiricorum;* dictaque domina Ursolina postmodum solum ipsum et domunculam cum juribus et pertinentijs suis donauit et titulo donationis ireuocabiliter et inter viuos dedit et concessit viro nobili Rufino Campi Martis, propterea quod orta fuit super dicto solo et domuncula controuersia inter dictam societatem ex una pretendentem solum ipsum cum domuncula ad se deuolutum et deuolutam, et prefatum Rufinum ex alia (parte); quapropter volentes partes ipse litis anfractus euitare, et sumptibus et expensis parcere; hinc est, quod personaliter congregati et cohadonati, ut moris est, in ecclesia Sancti Hieronimi *Illiricorum,* sita in Regione Campi Martis prope montem Augustalem, ubi tales congregationes et cohadunantie pro negotijs peragendis et expediendis fieri solent, venerabiles et discreti uiri Dominus Georgius de Ubertis[3], abbas Si-

[1] Bijaše članom toga družtva, kako je ovamo niže; no „Chelichi", ovo neznam, je li: Kelik, ili Helik, ili Čelić, ili Ćelić, ili Čelići, a brže da je mjesto.

[2] Morda ona ista u XXIX.?

[3] I još u XXXIII., i u XXXIV., i u XXXV.

Digitized by Google

billicensis[1], presidens, D. Johannes Pollacus[2] Penitentiarius sanctissimi Domini N. Papae, D. Marius Petri de Marmoreis[3], beneficiatus s. Petri de Urbe, D. Simon de Dominis, D. Johannes de Dominis[4], Mattheus Johannis[5], Paulus Marci[6], Dominicus de Parma[7] tabernarius et Petrus Nauarinus guardiani, magister Baptista de firmo[8] camerarius, Georgius quondam Pauli zagrabiensis, Bartholomeus de Cremona[9], magister Andreas sutor[10], magister Marcus quondam Gregorii spadarius[11], magister Gregorius Brigliarius[12], Fabianus de Chelichi, Marcus quondam Gregorij de Guba[13], Radichius stipendiarius sanctissimi Domini N. Papae, Johannes de Asti scoparolus, alias Roscio[14], omnes de dicta societate Sancti Hieronimi *illiricorum*, asserentes se esse ultra duas tertias partes de tribus integris tertijs partibus ipsius societatis. *(Preskočiv)*. Actum ut supra, presentibus prouidis viris magistro Stefano de Cugia Comen. dioc. muratore in Urbe et Regione Campi Martis commo-

---

[1] Bih rekao, da je ovo shabno, namjesto: Sibinicensis, no neznam za Šibensku opatiju.

[2] I u XXXIV.

[3] I u XXXV., i još u knjizi „Catastro" od 1543 g. na 87. l.

[4] Najbrže obadva iz Raba, pak Ivan Senjski biskup od 1537—1541.

[5] I u XXXIV. Je l' ovo on isti „Mathaeus Ivanich" u XXXIII., i u XXXIX.?

[6] I u XXXV., i još morda isti „Paulus Smougliar" u XXXIX.

[7] Ovako i u XXXIII., a u XXXIV. *Puema*, a XXXVIII *Palma*, u tih *prepisih;* no „Pernia" i „Perna" u XXXV. i u XXXVII. izpravi, u tih *maticah*, kako držim, da je pravo. A to daj vidj.

[8] Ovako i u XXXIII., a u XXXIV. „frimo". Što u ondašnjih pismih s priliči *f-u*, po tom sudim, da je u matici bilo: *srimo*, ili *sirmo* = *Sirmio* = *Sriem*, ako nije *Srima*, u Šibenskoj biskupiji župa od 1298 do 1570 g., kako te biskupije „Prospectus" kaže.

[9] Pravo?! Isti „Barth. Lombardus" u XXXIII., i u XLI.?

[10] I još u XXXIV., i u XXXIX.

[11] Sabljar. Isti još u XXXIV, i u XXXV. A i „Marcus de Nona" u XXXVIII. jest ov isti, kako to „Catasto" na 9. i na 55. l. kaže.

[12] Ovo i „Gregorius fornimentarius" u XXXIX., i u XLIII. držim da je isti. Jer „brigliarius" može biti = „fornimentarius" = uzdar. A brže da je i ono „Gregorius de Zagrabia" u XXXV., i „magister Gregorius" u XLI. ov isti.

[13] Ovo u prepisu, i ono „Marcus quondam Georgii de crupa" u XXXVII., ter u matici, držim, da je isti, pak da je prvo krivo a drugo pravo. A i „Marcus de Cimpe" u XXXVIII., držim, da je shabno prepisano, namjesto: Crupa, pak da je ono ov isti, kako možda i „Marcus Georgii, spedalerius", u XLI.

[14] „Asti" držim, da je krivo prepisano. „Roscio" je = Rosso, po talijansku, a po latin.: Rubeus, kako je u XXXIV., u XXXV., i u XXXVI.

Digitized by Google

rante, et magistro Antonio quondam Virgilij del Frate de Bononia carpentario in Urbe testibus ecc. Stefanus de Amannis notarius etc.
Ibid. Po prepisanu. Istromenti I, 56.

XXXIII. 1515. 7 octobris. Cum fuerit et sit, quod alias Dominus Ciprianus Juuenalis clericus Amerinus emerit a domina Flora uxore q. Georgij de Rena quandam domum proprietatis S. Hieronymi *Iliricorum* de Urbe, seu Hospitalis et societatis ipsius Ecclesiae s. Hieronymi, videlicet melioramenta et jura ipsius Florae, quae habet super solo et proprietatis (sic) prefatae societatis nouem cannarum cum dimidia mensurae senatus ad respondendum singulis annis eidem societati et Hospitali in perpetuum grossos nouem cum dimidio videlicet ad rationem unius grossi pro qualibet canna. Quae domus posita est in regione Campi Martis in loco qui dicitur *Schiauonia*, cui ab uno latere sunt res praefati domini Cipriani sitae sub eadem proprietate sancti Hieronymi, a duobus alijs lateribus sunt viae publicae, vel si qui alij sunt, aut esse possunt plures aut veriores confines . . . . . pro certo pretio inter eas conuento, prout in publico instrumento manu d. Johannis Cozardi publici notarij de eo rogato. Hinc est quod orta fuit controuersia inter praefatam societatem sancti Hieronymi ex una, et dictam d. Floram ex alia de et super deuolutione dictae domus rebusque alijs, et coram Reverendo Patre Domino Auditore Camerae Apostolicae. Et propterea personaliter constituti in praesentia mei notarij v. Reuerendus Pater Dominus Georgius de Ubertis Prothonotarius Apostolicus et Praesidens eiusdem societatis sancti Hieronymi, Petrus Nauarinus et Dominicus de Parma[1] tabernarius, Guardiani Societatis praedictae, ac Baptista de Firmo[2] Camerarius, dominus Matteus Florius[3], Capellanus Matteus Iuanichi[4], Fabianus Brigliarius[5], magister Andreas Bilensis sutor[6], magister Andreas de Subinico[7], Fabianus Piscator[8], Bartholomeus Lombardus, Fabianus Carozzarius[9], omnes de dicta Societate Sancti Hieronimi, pro se ipsis et alijs absentibus, pro quibus de rato, quatenus opus sit,

[1] *Perna*, po XXXV., i po XXXVII,
[2] Vidj XXXII.
[3] Morda „Cvetković" prevedeno? I u XXXV.
[4] U XXXIX.: Ivanich; a tako i u „Catastru" na 9. i na 35. l., ter ne „Matteo" (na talijan), nego „Matia".
[5] I ovo uzdar. Isti još u XXXIV., XXXV. i u XXXVII., gdje mu je i otčino ime (Šimun), i domovina (Zagreb).
[6] I „magister Andreas Ropis Belinzis" u XXXV. držim da je isti, a morda i „mr. Andreas q. Ropis de Zablak sudubalen". u XXXVIII.
[7] Još u XXXV. i u XXXVII., gdje mu je i otčino ime (Paval). Svagdje je „Subinico", pak se bojim reći, da je to pogrješka, namjesto: Sibenico, a za „Subinik", ili „Zubinik" neznam. Vidi još u XXXVI.
[8] *ribar*, ili *Ribarić?*
[9] *kolar.*, ili *Kolarić?*

Digitized by Google

promiserunt in forma etc., et vocatis alijs absentibus pro hac die et hora ad infrascripta facienda, asserentes tamen se esse ultra duas integras partes de tribus integris tertijs partibus eiusdem Societatis, totamque Societatem representantes sponte et ex certa eorum, et cuiusque ipsorum scientia etc. vice et nomine dictae Societatis et pro ea cesserunt primo et ante omnia liti et causae huiusmodi per dictam Societatem motae contra praefatam dominam Floram licet absentem, me notario praesenti etc. Et insuper consenserunt, et eorum et cuiusque ipsorum consensu et assensu vice et nomine Societatis praedictae dederunt et praestiterunt supradictae venditioni et jurium cessioni, ut praemititur, de supradicta domo et melioramentis factis eidem D. Cipriano praesenti etc., dictamque venditionem et jurium cessionem ratificauerunt, approbauerunt, et omologauerunt, ratamque, gratam et firmam haberi voluerunt semper et perpetuo, et in nullo contra facere etc. dictae Societatis nomine aliqua ratione, vel causa, omni meliori modo etc. et hoc praesertim intuitu et contemplatione Reuerendissimi D. Cardinalis de Grassis, a quo dicta Societas plura beneficia recepit, et in futurum Deo concedente recipere sperat . . . . . Hanc autem locationem nouam etc. fecerunt praenominati Confratres eidem Domino Cipriano praesenti etc. pro eo, quia praefatus d. Ciprianus promisit et conuenit annuatim soluere et pacare in perpetuum eidem Societati et Hospitali etc. dictam annuam responsionem nouem grossorum cum dimidio ad rationem quinque bolendorum pro quolibet grosso . . . . . *(Preskočiv).*

Actum Romae in Regione Campi Martis in ecclesia praefati S. Hieronimi praesente I. U. doctore Galeotto de Ferazzolis aduocato concistoriali *(sic)*, ac D. Joanne Benedicti de Bonsauenis Clerico Bononien., et Domino Rosato Speculino laico ortano testibus etc.

Stefanus de Amannis ciuis romanus not. publ.

Ibid. Istromento I, 104.

XXXIV. 1515, 21 octob. . . . . Anno Domini millesimo quingentesimo decimo quinto, indictione quarta, die vero vigesima prima mensis octobris, pontificatus Sanctissimi in Christo patris et domini nostri d. Leonis diuina prouidencia Papae decimi, anno (tertio), in presentia mei notarij et testium infrascriptor. . . . . congregati et cohadunati, ut moris est, in ecclesia Sancti Hieronimi nationis *Illiricorum* venerabiles viri D. Georgius de Ubertis Presidens, D. Johannes Pollacus Penitentiarius sanctissimi D. N. Papae, Dominicus de Puema[1] guardianus, magister Baptista de frimo[2] camerarius, Andreas quondam Pauli de subinico, Marcus spadarius, Fabianus brigliarius, Rubeus scoparolus, magister Andreas sutor, Mattheus Johannis, omnes de societate S. Hieronimi *Illiricorum,* asserentes se esse maiorem partem dictae societatis, et habere potestatem infrascriptam locationem faciendi, sponte et ex eorum certa

[1] V. XXXII.

[2] Ondje, 9.

Digitized by Google

scientia et non per errorem unanimiter et concorditer, nemine ipsorum discrepante, locauerunt et titulo locationis in emphiteosim dederunt et concesserunt prouido viro Petro Nauarino eorum confratri presenti, recipienti et stipulanti pro se et eius futura uxore, licet absente, videlicet quandam ipsius societatis domunculam, sitam in Regione Campi Martis in loco qui *vulgariter* dicitur *schiauonia,* cui ab uno latere est ecclesia sancti Rochi, a duobus alijs lateribus res proprietatis hospitalis et societatis prefate, ante est via publica, vel si qui alij etc., id est ad vitam et durante vita prefati Petri Nauarini et eius future uxoris, si uxorem ducere contingerit . . . . . *(I ostalo).*

Actum Romae in Regione Campimartis, videlicet in dicta ecclesia Sancti Hieronimi *Illiricorum,* presentibus prouidis viris D. Francisco Serena clerico Lucen., et Johanne Moneto clerico Urionen. (Visonen?) diocesis testibus . . . . .

Ibidem. Istromenti I, 57.

XXXV. 1516, 20 jan. . . . . Anno domini millesimo quingentesimo decimo sexto, indictione 4. die vero vicesima mensis januarii, pont. sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Leonis div. pror. pape X., anno eius tertio, in presentia mei notarij et test. infrascriptor. . . . . congregati et cohadunati, ut moris est, in ecclesia sancti hieronimi *illiricorum,* loco congregationis solito venerabilis societatis et hospitalis dicte ecclesie sancti hieronimi *illiricorum* de urbe, Reverendissimus pater dominus georgius de ubertis presidens, petrus uauarinus et Dominicus de perma[1] guardiani eiusdem societatis et hospitalis, et magister andreas ropis belinzis camerarius, domini Jacobus beuilaqua[2] mazerius sanctissimi domini pape, fabrianus *(sic)* brigliarius, marcus posidua[3], Rubeus scoparolus, marcus spadarius, andreas de subinico, et gregorius de zagabria *(sic)*[4], paulus marci, dominus matteus florius cappellanus eiusdem societatis, tomas de zarra *(sic)*[5], omnes de dicta societate sancti hieronimi *illiricorum,* asserentes et affirmantes se esse ultra duas tertias partes de tribus integris partibus societatis prefate, ac

[1] U matici je: **p̄ma** *(p* je zdola prekriženo), kako držim, da je bilo i u maticah XXXII., XXXIII. i XXXIV. izprave, jer tada su svi pisci skraćivali. A to držim da nije *Parma,* jer talijanin nemogaše biti medju ovimi Slovjeni; nego *Perma,* prama drugim ovakovim skraćenicama u ovoga istoga pisca: „facto sup (= *super)* his colloquio . . . . nemine repto (= *reperto)* . . . cum juribus et ptinentijs (= *pertinentiis)* suis . . . . . salua tamen in omnibus et p (= *per)* omnia . . . p (= *per)* dictam societatem" a to „Perma" namjesto *Perna,* kako u XXXVII. A to daj vidj.

[2] I u XLI., i još u „Catastu" na 9. i na 53. l. Morda „Vodopijić" prevedeno? A „mazerius" = štakonoša.

[3] I ono „Marcius Posilovich" u XLII. brže da je isti.

[4] I ono „Gregorius claudus Zagabria" držim da je isti.

[5] I u XXXVII., a brže da i ono u XXXIX.

Digitized by Google

affirmantes societatem et hospitale predictos fore grauatam et grauatum multis et diuersis litibus et debitis . . . . . societatis fuisse contra eandem societatem decretas et traditas literas executoriales, dictamque societatem et hospitale non habere in presentiarum manuales pecunias ad satisfacienda . . . . . alias diuersas lites prosequendas tam pro recuperatione bonorum occupatorum ad eandem societatem et hospitale spectantium, quam pro defensione et tuitione aliorum bonorum eiusdem societatis et hospitalis. Propterea facto super his pluries colloquio et parlamento inter omnes, et considerantes denique societatem et hospitale habere quandam domum sitam in dicta R(egio)ne campi martis in . . . . . ab uno latere est dictum hospitale sancti hieronimi, ab alio . . . . . eiusdem societatis et hospitalis, vel si qui alij sunt vel esse possunt ad dictam domum spectantes plures aut veriores confines . . . . . que indiget reparatione . . . . . damno societatis et hospitalis prefati. Ad euitandum igitur huiusmodi damnum ac venditionem et alienationem alicuius sui stabilis . . . . deliberatum fuit, matura deliberatione preambula, esse deueniendum ad infrascriptam locationem de dicta domo fiendam cum pactis et conditionibus infrascriptis, et nemine reperto qui meliorem aut talem conditionem obtulerit, quam infrascriptus dominus nicolaus delfi; idcirco prenominati guardiani et officiales et homines societatis predicte vice et nomine dicte societatis et hospitalis et pro eis, salua tamen in omnibus et per omnia si necesse fuerit, sauctissimi d. n. pape et sedis apostolice auctoritate et confirmatione, unanimiter et concorditer, nemine ipsorum discrepante pro se ipsis et alijs de dicta societate absentibus, pro quibus etiam, quantum opus sit, promiserunt de rato, in forma iuris . . . . . in euidentem utilitatem ipsius societatis et hospitalis locauerunt et titulo locationis in emphiteosim dederunt, cesserunt et concesserunt v. dicto domino Nicolao delfi mercatori . . . . . in ea, ut supra, preter quam dominum marium petri do marmoreis[1] beneficiatum principis apostolorum de urbe pretensum locatarium seu conductorem eiusdem domus . . dictus dominus nicolaus delfi promisit concordare, si quod ius dictum dominum marium legiptime habere constabit virtute alicuius locationis de dicta domo per dictam societatem ut dicitur, sibi facte, illud eidem domino nicolauo (sic) cedet ita et taliter, quod presens locatio modoet forma premissis firma remaneat, ac si nullam per dictam societatem eidem domino mario factam locationem appareret . . . . . .

Actum rome in R(egio)ne campi martis in dicta ecclesia sancti hieronimi *illiricorum,* presentibus prouidis viris v. dominico de vendictis not(ari)o, et francisco lisis clerico abbulen. (?) et domino . . . de mediolano, testibus . . . .

Et ego Stephanus de amannis, ciuis ro(manus), publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis,

[1] V. XXXII.

Digitized by Google

dum sic ut premititur, agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus interfui et presens fui, eaque rogatus scribere in notam sumpsi, ex qua hoc presens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum sumi et scribi feci, ideo in testimonium . . (L. s)
Ibidem. Autograph. membr.

XXXVI, 1516, 5 mar. . . . . Anno Domini millesimo quingentesimo decimo sexto, indictione quarta, die vero quinta mensis martij, pontif. sanctissimi in Christo patris et domini nostri d. Leonis diu. prou. pape decimi, anno eius tertio, in presentia mei not. et testium infrascriptorum . . . . . Cum fuerit et sit, quod versa fuerit lis, que adhuc in prima instantia coram r. p. d. gulielmo Cassadoro uno ex sacri Palatij Apostolici auditore pendet indecisa, inter venerabile Capitulum et Canonicos sancti Laurentij in Lucina de Urbe actores ex una, et venerabile hospitale et societatem sancti Hieronimi *Illiricorum* etiam de Urbe conuentos ex alia, de et super certo annuo censu, ut dicebatur, per dictam societatem et hospitale debito eisdem Canonicis et Capitulo occasione et ex causa sancte Marinelle, que ecclesia sancte Marinellae erat unita ecclesiae et Capitulo sancti Laurentij in Lucina, pretendentes dicti Canonici et Capitulum, quod fundum hospitalis predicti et etiam circumcirca que de presenti possidet dictum hospitale, spectare et pertinere (sic) alias ad dictam sanctam Marinellam; nec non similis lis et differentia versa fuerit et sit inter dictas partes, videlicet Canonicos et Capitulum ex una, et dictum hospitale et illius societatem ex alia, de et super bonis et hereditate q(uondam) Georgij colluxe[1] ac Thomasij[2] *(et)* Paulize[3] de partibus *illiricis* de Urbe defunctorum, rebusque alijs in actis causae et causarum huiusmodi latius deductis, et illorum occasione in prima instantia coram r. p. d. Bartholomeo Petra sancta etiam uno ex dictis sacri palatij apostolici auditoribus, coram quo predictum hospitale et societas difinitiua sententia in eorum fauorem et contradictos possidentes ex una et cum fructibus et expensarum condemnatione facta, a qua pro parte dicti Capituli et Canonicorum appellatum, causa huiusmodi appellationis r. p. d. Jo(anni) Antonio triuusio comissa extitit, coram quo in secunda instantia pendet indecisa: inter partes sic penden. fuit per communes Amicos tractatum et conclusum de concordia et compositione infrascripta. Hinc est, quod personaliter constituti in presentia mei notarij et testium infrascriptorum . . . . r. p. d. Bernardus ruta sedis apostolicae prothonotarius, et r. d. Cardinalis mantuani secretarius nec non predicte ecclesiae sancti Laurentij in Lucina Vicarius ac eiusdem Capituli et Canonicorum procurator ac eorum vice et nomine ad infrascriptam concordiam et

[1] Niže: „Coluza"; a tako i u „Catastu" na 63. l., ter prama onomu u XVIII.

[2] Možda onaj iz Like u XIX

[3] Niže, ter trikrat: Pauluza, i još očito, da su to tri osobe. Zato sam pridao *et*.

Digitized by Google

cessionem cum capitulis infrascriptis faciendam specialiter deputatus, prout de dicto procurationis mandato manu eiusdem notarij infrascripti latius continetur ex una parte, et spectabiles viri domini Egidius gallus[1] humanarum literarum professor[2], Jacobus de subiaco[3] guardiani dicti hospitalis et societatis ac Andreas decano nichnes[4], Johannes alias Rubeus scoparolus, procuratores eiusdem societatis sancti Hieronimi *illiricorum,* ad infrascriptam concordiam faciendam et adimplendam cum pactis et conuentionibus infrascriptis similiter specialiter deputati, prout etiam de dicto mandato manu eiusdem notarij infrascripti latius apparet, volentes et cupientes, ut par est, litium anfractus euitare et expensas *(sic)* parcere ac mandata *(sic)* eorum resp(ectiu)e debite executioni, non ui, metu, dolo, fraude, aut aliqua alia sinistra machinatione seducti seu circumuenti, sed sponte et ex certa eorum et cuiuscunque ipsorum scientia, et non per errorem aliquem juris vel facti, ac omnibus melioribus modo, via, jure, causa et forma, quibus magis et melius de jure potuerunt et possunt ac debent, debuerunt et debent pro se ipsis ac vice et nomine quibus supra respectiue, saluis et reseruatis, si necesse fuerit S. D. N. pape et sedis apostolice auctoritate et confirmatione, deuenerunt ad infrascriptam concordiam, transactionem, conuentionem, compositionem et pactum solemni et legitima stipulatione inter eos interueniente; v. propter huiusmodi concordiam dicta societas et hospitale habeat *(et)* habere debeat de dicta hereditate q. Georgij coluze, Thomasij et Pauluze domum magnam angularem cum juribus, membris et pertinentijs suis, liberam et exemptam ab omni onere seruitutis, redditus, canonis siue census, in qua ipsi Georgius, Thomasius et Pauluza successiuis temporibus habitauerunt, que in presentiarum est diuisa in tribus habitationibus, positam in regione Campi martis in platea sancti Laurentij in Lucina; cui a duobus lateribus sunt vie publice, retro res proprietatis venerabilis Cappelle Sancti Johannis site in dicta ecclesia sancti Laurentij in Lucina; nec non quandam aliam domum ipsius hereditatis terrineam et tegulatam tantum, cum juribus, membris et pertinentijs suis, sitam in dicta regione Campi Martis et juxta dictam domum magnam viculo mediante, ut uiam publicam ante-

---

[1] I još u XXXVII. i u XXXVIII., ter totu on „Romanus"; pak, ako je to istina, ja neznam, kako li je mogao medju Slovjene.

[2] A u „Catastu" na 75. l.: „1523. Marco e fratelli heredi del condam Egidio Gallo *Poeta laureato* tengono et possedino canne trenta quatro mensurate". . . .

[3] Grad na rimšćini, pak držim, da je ovo krivo prepisano, morda namjesto: Sibenico; pak bi moglo biti, da je ovo, „Jacobus q. Joannis Jacobi canonicus Sibinicensis", u XL., ili: „Prete Jacomo de Sebenico", u „Catastu" na 87. l.

[4] A niže: „de Caramchnet". Pak ili ovdje, ili ondje je krivo prepisano; a morda i ovdje i ondje; no „de" to je svakako predlog.

Digitized by Google

riorem, in qua ad presens inhabitat quidem Andreas Jobunco[1] *Hiliricus (sic)* . . . . . *(Preskočiv.)* saluo et reseruato dictis Capitulo et Canonicis super dicta domo parua infrascriptis *(sic)* annuo censu seu canone trium ducatorum soluend. ut infra; et quod dicti Canonici et Capitulum ex dicta hereditate predicti *(sic)* q. Georgij, Thomasij et Pauluze habeant et habere debeant unam aliam domum cum horto retro eam et alijs juribus *(et)* membris suis, liberam ab omni onere seruitutis, redditus, canonis seu census, sitam in dicta regione Campi Martis, cui ab uno latere sunt res ecclesiae sancti Ludouici de Urbe nationis gallicane, ab alio res Johannis baptiste q. magistri Antonij de Mediolano muratoris, et res predicte societatis et hospitalis s. Hieronimi *Illiricorum,* retro res Johannis bonfortis de Casinatis, ante est via publica . . . . *(Preskočiv.)* nec non predicti domini Canonici et Capitulum habeant et habere debeant omnia et singula melioramenta, vites, superficies, aut jura et actiones, que, quas et quod dicti q. Georgius, Pauluza, et Thomasius successiue habuerunt et possiderunt, et dictum hospitale habet seu habere posset super quadam vinea, que de presenti occupatur per Moniales seu bizochas ordinis S. Augustini, comorantes iuxta dictam plateam sancti Laurentij in Lucina. Et similiter predicti Canonici et Capitulum habeant et habere debeant de dicta hereditate omnia bona mobilia descripta in quodam inuentario confectu manu domini Siluestri de Soletanis clerici romani, nec non omnes et singulos fructus, redditus et prouentus per dictos d. Canonicos et Capitulum ex dictis domibus et hereditate perceptos usque in presentem diem; et predicti Canonici et Capitulum, siue dictus d. Bernardus procurator pro eis, possint et valeant recuperare, exigere et leuare eadem bona mobilia *(et)* immobilia a quibuscumque personis illa occupantibus seu quomodolibet detinentibus, et arrestan(tibus) sua super eiusdem bonis facta et apposita siue relaxata (?) faciendum (?) Qui relaxationi ex nunc consenserunt predicti domini Egidius, Jacobus, Andreas, ac Johannes guardiani et procuratores respectiue dicte societatis sancti Hieronimi *hiliricorum (sic)* ad deseruiendum in diuinis eidem ecclesie . . . . . *(Preskočiv).* Et insuper prefati D. Egidius et Jacobus et Andreas de Caramchnet, et Johannes alias Rubeus procuratores prefate societatis et hospitalis *(I ostalo.)*

Actum Romae in regione Coll(umne), et in parocchia *(sic)* sancti Saluatoris de Cupellis, v. in reclaustro domus solite habitationis r. p. d. Johannis Staphilei episcopi sabucen[2], sacri palatij auditoris, presentibus spectabilibus viris d. Jacobo eue (?) clerico veneten.

---

[1] A niže (a to sam preskočio): „In qua (domo) de presenti inhabitat *dictus Andreas de suburro*“; no ni ovdje ni ondje, držim, da nije pravo prepisano. Morda je ovo „Andreas de Subinico“ u XXXIII., u XXXV., i u XXXVII.?

[2] Pravo: Sebenicensis, ili: Sibenicensis. A bio je taj Šibenskim biskupom od 1512 do 1528 g., a Trogiranin rodom.

Digitized by Google

dioc. et domino Nicolao de pileis canonico ciuitatis spoletane, et d. Johanne lutio c(anonic)o agonen.[1], nepote predicti r. p. d Johannis Staphilei testibus . . .

Stephanus de Amannis not. publ romanus . . . . .

Ibid. Istromenti I, 14.

XXXVII. 1516. 20 sept. . . . . Anno domini millesimo quingeutesimo decimo sexto, indictione quinta, die vero vigesima septembris, pontif. sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Leonis diuina prouidentia pape decimi, anno eius quarto. In presentia mei notarij et testium infrascriptorum . . . . . congregati et cohadunati, ut moris est, in ecclesia s. Hieronimi *Illiricorum* de urbe prouidi viri petrus nauarinus guardianus, Dominicus de perna[2] tabernarius, Franciscus Zanoby alias capo de cetta[3] Ro(manus)[4], Fabianus brigliarius q. Simonis de Zagabria, Mattias etiam de Zagabria, Mattias etiam de Zagabria[5], Gregorius claudus etiam de Zagabria, magr. antonius de penyytis[6] pifararius[7] de pisino, Tomasius quondam mattei de Zara, Nicolaus quondam gregorij de Castagna[8], magr. Andreas quondam ropis de Zablak[9] sudubalen., Marcus quondam georgij de crupa[10], et Andreas q. pauli de subinico, omnes de ven(erabi)li societate prefati hospitalis sancti hieronimi *Illiricorum* de urbe siti in R(egio)ne Campi martis, asserentes se esse maiorem partem eiusdem Societatis, ac affirmantes dictam

[1] shaba, namjesto: Traguriensi, sudeć po drugoj: „*nepote*“ . . . . i po onoj: „Joannes Lucius Staphileus Canonicus Tragonensis (Traguriensis)“ u XXXIX., jer držim da je ovo isti

[2] U matici je: *pna (p* je zdola prekriženo), a to je: *perna,* sudeć po ovih drugih ovakovih skraćenicah: „confines . . . ptinentes (= pertinentes), . . . vocabula . . . ptinentia“, „ex quo solo dicta societas . . . nichil pcipit (= percipit)“, „facto sup (= super) his colloquio, et nemine repto (= reperto), qui . . .“ „imppetuum (= imperpetuum)“, „psona (= persona)“, „semp (= semper)“, i sve ovako p za *per;* a „Perna“, to je bio grad u zagrebačkoj biskupiji“, kako Kukuljevićeva „Jura“ (I. 133, II. 20), „Acta Croatica“ (239, 253, 257, 259, 280, 299 s.) kažu; ter su ga i „Pernia“ pisali.

[3] I u XXXVIII., no nešto drugačije.

[4] Pak ovdje?

[5] I „Mattheus (?) de Zagabria“ u XXXVIII. držim, da je isti.

[6] ako nije: *penyycis.*

[7] = sopac.

[8] Valja da „Kostanje“ u Splitskoj biskupiji, ter župa. Isti brže da i u XXXIX. i u XLI.

[9] Ova je ponovljena, a prije sudim da je bilo: *sablaco;* prvo *s* još je zdola poznati, a i zadnje *o.* „Sabljak selo“ u Krbavskoj biskupiji držim da to nije; nego, ili „Zabljak“ župa u Bosnoj, ili „Žabljak“ grad u Crnoj gori. A tomu, držim, da pomaže ova druga: „sudubalen“-(si? — sis?); no ja je nemogu protumačiti.

[10] Grad na Uni.

Digitized by Google

societatem habere in dicta R(egio)ne Campi martis in locho qui dicitur *Sciauonia*[1] certum petium soli seu terreni alias ad similem locationem dari solitum, quod in totum est triginta quatuor cannarum, vel circa, ad mensuram senatus; cui ab uno latere sunt res rufini de Casalibus ro(mani) ci(vis) de dicta Re(gio)ne campi martis, site sub eadem proprietate hospitalis et societatis sancti hieronimi, ab alio res pauli scaucla eiusdem proprietatis, ante et retro sunt vie publice *(Preskočiv)*. Ex quo solo dicta societas in presentiarum nichil percipit. Et facto pluries et pluries, ut ipsi confratres asseruerunt, super his colloquio et parlamento, et nemine reperto, qui meliorem condictionem *(sic)* de eo optulit, quam infrascriptus d. Egidius gallus; idcirco prefati Confratres unanimiter et concorditer, nemine ipsorum discrepante, in euidentem utilitatem ipsius societatis et hospitalis et pro eis, salua tamen et reseruata, si necesse fuerit, sanctissimi d. n. pape et sedis apostolice auctoritate et confirmatione, locauerunt et titulo locationis in emfiteosim imperpetuum dederunt, cesserunt et concesserunt, trastulerunt, tradiderunt et mandauerunt prefato domino Egidio gallo, presenti, recipienti, conducenti et legitime stipulanti pro se suisque heredibus et successoribus, id est supra dictum solum supra positum et confinatum cum juribus et pertinentijs suis . . . *(Preskočiv)* . . . . . Hanc autem locationem, dationem, et jurium cessionem, seu concessionem fecerunt dicti Confratres pro se vice et nomine, quibus supra, eidem domino Egidio presenti et stipulanti, ut supra pro annua responsione seu canone duorum ducatorum de carlenis decem pro ducato ad computum monete veteris, et bol. viginti, videlicet ad rationem quinque bol. pro qualibet canna dicti soli seu terreni soluendorum integraliter de anno in anno eidem societati in Kl. (= *Kalendis)* septembris cuiuslibet anni incipiendo in Kl. presentis mensis septembris; nec non pro eo quod prefatus d. Egidius promisit in dicto solo edificare, et in eo construere et facere unam domum habitabilem ad minus suis sumptibus et expensis, illamque manutenere etiam suis sumptibus. *(I ostalo.)*

Actum in dicta ecclesia sancti Hieronimi *Illiricorum*, presentibus prouidis *(viris)* Johanne quondam petri de criminale lauden. dioc(esis) librario in Campo Flore, et Johanne Filippo htruelis[2] de naña[3] stampatore librorum de bononia in Re(gio)ne arenule, et aug(usti)no quondam andree de ghosminiis[4] ro(mano) ci(ue) etiam stampatore testibus etc.

Et ego Stefanus de amannis ci(uis) ro(manus), publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius. *(I ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

---

[1] V. XXXI.

[2] Ako nije: heruelis, ili: htrudis, ili: henudis.

[3] = Nanna? ili: Nonna, kako u prepisu?

[4] Ako nije: ghosmirinj.

Digitized by Google

XXXVIII. 1517, 15 febr. . . . . Anno . . . . millesimo quingentesimo decimo septimo, indictione quinta, die uero decima quinta mensis februarij, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Leonis diuina prouidentia Papae decimi anno quinto, in presentia mei notarij publici *(Preskočiv)* . . . . personaliter constituti, congregati, et coadunati, ut moris est, in ecclesia sancti Hieronimi *Illiricorum* de Urbe sita in Regione Campi martis ad infrascriptum actum faciendum prouidi viri D. Egidius Gallus Romanus, Petrus Nauarinus guardiani societatis et nationis sancti Hieronimi *Illiricorum* una cum Dominico de Palma[1] Camerario dictae societatis, D. Franciscus de Zenobijs alias Caput accede, Mattheus de Zagabria, magister Andreas sartor, Bartholomeus Nicolai de baccais, Marcus de Cimpe[2], Giorgius *(sic)* de bosina[3], Fabianus de Zagabria, Mattheus de Chiecuta. Marcus de Nona, omnes Confratres predicte Societatis sancti Hieronimi *Illiricorum,* asserentes, et quilibet eorum asserens, se maiorem partem hominum dicte Societatis facere, pro quibus de rato et ratihabitione in forma juris valida, et in Urbe consueta, prout moris est, promiserunt, et quilibet eorum promisit, et contra infrascriptam locationem nullo umquam tempore nec aliquo quesito colore uenire, nec contra facere, sed illam ratam et gratam habere. Quibus praemissis, omnes concorditer, et nemine discrepante, non contradicente, sponte et ex eorum et cuiuslibet ipsorum certis scientijs ac spontaneis voluntalibus, non coacti, nec seducti, sed omnibus melioribus modo, uia, jure, causa et forma . . . . . confirmauerunt, et quilibet eorum confirmauit, et de nouo locauerunt . . . . . honorabili viro domino Ludouico de perris de Amelia presenti[4] hered(um) q(uondam) D. Presbiteri Valentini, dum in humanis ageret, Capellani dictae societatis, licet absenti, mihi tamen notario publico stipulan(ti) et recipien(ti), et etiam pro ipsis heredibus et successoribus dicti Valentini conducen(ti) et acceptan(ti), v(idelicet) pro Mariano et fratribus imperpetuum v(idelicet) omnes domus et cappannas, quas dictus q. D. Presbiter Valentinus retinebat, et heredes sui retinent, cum eisdem pactis et conditionibus qua *(sic)* prius habebat dictus Presbiter Valentinus et heredes, v. cum responsione quinque bolendinorum (sic) pro qualibet canna singulis annis, cum ista etiam noua conditione, v. quod prefati heredes et successores dicti presbiteri Valentini exponant et exponere habeant ducatos quinquaginta de carlenis monete veteris, et hoc in melioramentis et reparatione dictarum cappannarum, quia ad presens minantur ruinam. Et si dicti heredes et successores dicti Valentini non exposuerint dictos quinquaginta ducatos de carlenis infra terminum quinque annorum, quod dicte

[1] Nam.: Perna, ili Pernia!

[2] Nam.: Crupa!

[3] I u XLI.?

[4] Krivo, nam.: procuratori, sudeć po drugih riečih, a navlastito po protivnoj: „absenti".

Digitized by Google

cappane reuertantur ad dictam societatem eo ipso, prout plenius continetur in certo contracto (sic) locationis facto pro hac re inter Guardianos et Camerarium dictae societatis tunc existentes, et per dictum D. Ludouicum procuratorem predictorum heredum et successorum dicti domini Valentini *(Preskočiv)* . . . . . .

Acta fuerunt haec rome in regione campimartis in ecclesia Sancti Hieronimi societatis *Illiricorum* presentibus ibidem venerabilibus viris dominis magistro Bernardino Martini de Bussia, et D. Angelo Centolini de gallesio testibus . . .

Salustius de Soletanis notarius . . . . .

Ibidem. Po prepisu god. 1653. Istromenti I, 89.

XXXIX. 1519, 7 aug. Collegium Arch(iv)ij Romanae Curiae scriptorum. Uniuersis et singulis, ad quos praesentes nostrae, siue praesens instrumenti consensus sumptum peruenerint, salutem in Domino, et nostris huiusmodi fidem indubiam adhibere. Noueritis quod in notis instrumentorum rogatorum per q. dominum Joannem Lucium Staphileum[1] notarium publicum, quae conseruantur in archiuio generali Urbano, scilicet in Libro extensorum nuncupato numero 35., inter alia reperitur infrascriptum instrumentum tenoris sequentis, videlicet. Die Dominica, septima mensis Augusti 1519. Cum sit, *(quod)* alias Joannes Dominicus de Fidelibus de Ripatransonis laicus firmanus *(sic)* dioc(esis), scriptor Archiuij Rom. Curiae prin(cipa)lis emerit a domina Helena Chicha[2] *Illirica* relicta q. Antonij Ungari, et filia Catherinae *Illiricae* eius matris quaedam meliora menta sita in quodam fundo sito in Vico *Illirico*[3] sub proprietate Hospitalis S. Hieronimi *Illiricorum* regionis Campi martij, prout in instrumento rogato manu D. Joannis de Gais latius apparet. Hinc est, quod supradicta die venerabiles viri Gregorius fornimentarius, et magister Andreas sutor, Guardiani, nec non Nicolaus de Gregorio Camerarius, omnes officiales in praesentiarum dicti Hospitalis, ac d. Joannes Jacobus Canonicus Sibinicensis[4], Petrus Nauarinus, Georgius Zoppo[5], Mattheus Iuanich, Paulus Smuogliar[6], et magister Thomas pannorum tonsor, omnes *Illirici,* et Confratres dictae Societatis S. Hieronimi *Illiricorum,* et *Illirici (sic)* dederunt et prestarunt *(sic)* omnium (?) eorum consensum, ut officiales et Confratres dicti Hospitalis, et dicti Hospitalis nomine, ac totam Socie-

[1] I šibenski biskup od 1528 do 1557 g. ovako se pisao, pak je li ovo on isti?

[2] A u „Catastru" na 63. l: „1523. La casa quarta che fo de Zorzi colluza, la qual casa, e *(sic)* in eampo marzo appresso alla piaza di S. Lorenzo in lucina possiduta per margarita qual fo moglie del q. Andrea *chichia*" . . . .

[3] V. u XXVII.

[4] I u XL.

[5] Najbrže = „Gregorius Claudus" u XXXVII.

[6] *Smuglier* u XLI, u „Catastru" na 11. l. *Smuegliaro* a na 72. *Smucgliar.* A pravo?

Digitized by Google

tatem representantes, et dictae Societatis nomine consenserunt, et consensum prestarunt, ac uoluerunt dictum Joannem Dominicum, eiusque haeredes et successores in dicta melioramenta in perpetuum possidere etc. ad habendum etc., salua tamen solutione Census sex Carlenorum et bolendinorum duorum cum dimidio, soluendorum annuatim in duabus pagis[1] officialibus dicti Hospitalis . . . *(Preskočiv)*

Actum Romae in ecclesia praefata S. Hieronimi praesentibus ibidem venerabilibus uiris D. D. Jacobo Dominici de bona erba laico Vercellensi, et Venturino q. Stephani Caruiglia de bona *(sic)* monte laico yporigiensis diocesis testibus etc. — Joannes Lucius Staphileus Canonicus Tragonen(sis)[2], publicus apostolica auctoritate notarius, ac in Arch(ivi)o Romanae Curiae descriptus pro nota.

XL. 1520, 26 febr. Copia extracta ex libro extensorum num. 38 Instrumentorum existente in Archiuio Urbano, in quo libro folio 31 reperitur instrumentum infrascriptum rogatum per q. Franciscum Serrenam notarium.

. . . . . Anno Domini 1520, die 26 februarij etc. Constituti et congregati in ecclesia sancti Hieronymi de Urbe *Illyricorum,* videlicet Societas seu Confraternitas Hospitalis, videlicet R p. d. Vincentius de Andreis Episcopus Ottociensis[3], Presidens dicte Societatis, venerabilis presbyter Jacobus q. Joannis Jacobi canonicus Sibinicensis etc. sponte etc. reseruato tamen beneplacito Sedis Apostolice, locauerunt et locationis titulo uere proprio et in perpetuum dederunt etc. quodam casamentum, seu cappannam sitam in Regione Campi Martis, cui ab uno latere sunt heredes quondam presbyteri Valentini, via publica, et ab alio latere uia, quae ducit ab ipso Hospitale ad Sanctum Ambrosium, aut si qui etc. cum omnibus suis juribus etc. et exceptam ab omni onere praeter a responsione et pacto infrascripto, magistro Zannino muratori d(iocesis) Cremonensis, ita quod deinceps perpetuo praefatus conductor, et eius successores et haeredes possint de dicta cappanna seu casamento, et juribus disponere etc., hac tamen conditione, quod dictus magister Zanninus, et sui successores perpetuo teneantur et obligati sint etc. singulis annis pro annuo censu etc dicto Hospitali seu Societati *Illyricorum* uiginti septem Julios monetae currentis etc. uidelicet decem bajochos pro Julio etc. Actum Romae in dicta ecclesia etc. praesentibus etc. testibus etc.

Franciscus Serrena notarius rogatus.

Ibidem. Po skorijem prepisu.

XLI. 1522, 1. jun. Collegium Archiuij Romanae Curiae scriptorum Uniuersis et singulis, ad quos praesentes nostrae, siue praesens instrumenti sumptum peruenerint, salutem in Domino et nostris huiusmodi fidem indubiam adhibere. Noueritis, quod in notis instrumentorum rogatorum per q. Dominum Bernardinum Corradinum

[1] Valja da po talijansku: paga = plaća.

[2] Traguriensis.

[3] V. XXXI.

Digitized by Google

notarium pub., quae conseruantur in Archiuio generali Urbano, scilicet in libro Extensorum nuncupato n. 38 inter alia reperitur infrascriptum instrumentum, tenoris sequentis, uidelicet: Die prima Junij 1522, congregata uniuersa Societas (Hospitalis) S. Hieronimi in Lusta Almae Urbis *Illiricae* nationis in ecclesia S. Hieronimi dicti Hospitalis, videlicet dominus Gregorius Raretius[1] Ripae et Ripettae[2] almae Urbis Sensarius, et magister Thomas q. Petri Palatrij[3], Guardiani, d. Jacobus Beuilacqua Sindicus, magister Gregorius alter Sindicus, Marcus Georgij Spedalerius, Presbiter Simon auxerensis Capellanus dicti Hospitalis, Petrus Nauarinus[4], Paulus Smuglier, magister Simon Guadagnini[5] pellicciarius, mr. Paulus Ragusinus tessitor pannorum, Nicolaus Gregorij, mr. Georgius de Triesto, Michael Ambrosius spadarius q. Francisci Pastocchij[6], d. Georgius q. Martini de Bosna insoppo (?) pro infrascriptis negotijs peragendis, ut moris est, omnes concorditer et unanimiter et in mei notarij etc personaliter in dicta ecclesia congregati, coram quibus, et in mei notarij etc. praesentia personaliter constituta honesta mulier Pasquinia filia et haeres, ut asserit, q. magistri Marci pellicciarij[7], et ibidem exposuit, qualiter praefatus mr. Marcus suus pater habuerit et tenuerat certum terrenum uineatum dicti Hospitalis in locationem, et in emphiteusim perpetuam, videlicet cannas uiginti septem, et palmos tres terreni in Urbe positi, ubi dicitur *Schiauonia*, juxta suos confines, uidelicet: ab uno latere ecclesia S. Rocchi, ab alio bona cuiusdam Helenae relictae a quodam Joanne Factore, ante est uia publica, retro est mons Laustus uulgariter dictus, ad respondendum annuatim unum grossum pro qualibet canna dicti terreni . . . . . *(Preskočiv)* . . . . . .

Ideo praefatae dominae Pasquinae filiae et haeredi dicti magistri Marci, praesenti, petenti, et instanti pro se et suis heredibus et successoribus recipienti et stipulanti dictam locationem confirmauerunt et approbarunt *(I ostalo.)*

Actum Romae in dicta ecclesia S. Hieronimi dicti Hospitalis, praesentibus et audientibus discretis uiris d. Petro Francisci laico mediolanensis dioc., magistro Christophoro muratore de Finetis laico cremonen. dioc., Antonio filio Leonis de Gabianis de Carauaggio, Bartholomeo alias Chirugino buscaren. Cremonen dioc., et Baptista Giorgi laico cremonen. dioc. testibus . . . .

Presbiter Bernardinus Coradinus pro nota.

Ibidem. Po skorijem prepisu.

[1] A u „Catastu" na 74 l.: „Gregorio *rerecio* sensale di ripa *(pristanište na Tiberu)* tiene e possedi Canne sedici e meza" . . . Ja držim da je *Rerečić* pravo.

[2] Prvoč u naših pismih.

[3] Možda: „Petri Spalastri" = Spalatensis u III.?

[4] Navarinus, po sprednjih izpravah.

[5] I još u XLIII., i u XLIV.

[6] Pravo?

[7] I u „Catastu" na 90. l.

Digitized by Google

XLII. **1522.** 1. jun. Collegium Archiuij . . . *(kako u XLI.)* Eadem die prima Junij 1522, quibus supra, guardiani et officiales et alij confratres hospitalis S. Hieronimi similiter congregati etc. in praesentia mei notarij etc. personaliter etc. honesta mulier d. Margherita uxor q. Lucae di *(sic)* Luca[1] di *(sic)* Segna, nomine Catherine et Petronillae eorum filiarum, et heredum dicti d. Lucae, et ibidem exposuit qualiter praefatus Lucas olim maritus suus, dum uixit, et pater dictarum Catherinae et Petronillae, habuerat et tenuerat certum terrenum uineatum, uidelicet cannas uiginti quatuor sitas in Urbe, ubi dicitur *Schiauonia,* cui ab uno latere sunt res Marci possilouich, ab alio res Bartholomei Lombardi, retro est mons Laustus, ab alio res d. Cipriani de Amelio, uel si qui sunt etc. dicti Hospitalis S. Hieronimi in locationem et in emphiteusim perpetuam ad respondendum unum grossum pro qualibet canna dicti terreni . . . . . *(Preskočiv).* Ideo praefatae Margheritae nomine, quo supra, instanti et petenti et pro praefatis heredibus et successoribus praefati Lucae praesenti et recipienti et stipulanti ipsi guardiani, officiales, et confratres dicti hospitalis Sancti Hieronimi sic congregati unanimiter, nulloque discrepante confirmauerunt dictam locationem . . . *(I ostalo.)*

Actum Romae . . . . *(Sve kako u XLI.)*

Ibidem. Po skorijem prepisu.

XLIII. **1532,** 5. maii. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat euidenter et sit notum, quod anno . . . millesimo quingentesimo trigesimo secundo, indictione quinta, die uero quinta Maij, sedente Clemente diuina prouidentia papa septimo, anno pontificatus sui . . In quondam d. Thome Seueri, dum uixit, notarij publici etc presentia personaliter cohadunati et congregati in discoperto s. Hieronimi Regionis Campimartij nationis *sclauonorum,* videlicet magister Gregorius fornimentarius, magister Johannes Babici[2] guardiani eiusdem societatis *sclauonorum,* et d. Gaspar beuelaqua[3] camerarius eiusdem societatis, magister Simon guadagninus, magister Mattheus barbitonsor[4], presbiter Alexander Sagotta[5], magister Joannes calzolarius, Antonius pisanus, Gregorius cornetta, Johannes spadarius, omnes de dicta societate et natione, confratres dictae societatis, prehabito consilio inter eos, sponte et ex eorum

[1] Morda: Lika? No u „Catastu" na 101. l. ovako: „Margarita *Schiauona* in nome di Caterina sua fiolla et erede di condan luca de Segnia" . . .

[2] t. j. *Babić,* ter možda iz Trogira, kako i „Mate Babić" ovamo niže.

[3] Svoj onomu u XXXV., i u XLI.

[4] U knjizi „Decreti 1541—1550", na 10. l ovako: „Mattheus *babich* (i na 22) barbitonsor", a na 33.: „magr. Matheus barbitonsor *tragurien(sis)*", a to na 1. aprila 1543.

[5] Rabljanin, ter pravo: Segotta. Isto tote na 24. na 41., i na drugih stranah; i još u knjizi: Istromenti, I. na 2. l, a to 1546 god., kada tu bijaše kapelanom.

Digitized by Google

et cuiuslibet ipsorum certa scientia, et spontanea uoluntate, omnibus melioribus modo, uia, jure, causa et forma, quibus magis, melius, ualidius et efficatius debuerunt et potuerunt, reseruato beneplacito sanctissimi d. n. pp., quatenus opus sit, cesserunt, et quilibet eorum cessit, cessionisque titulo dedit magistro Thome quondam magistri Jacobi de Colla, sellario, presenti, recipienti et stipulanti pro se suisque heredibus, eodem de Thoma notario publico, ut publica et autentica persona, presente et legitime stipulante uice et nomine omnium quorum interest, intererit, aut interesse poterit quomodolibet in futurum, omnia et singula iura, nomina et actiones reales et personales, utiles et directas, tacitas et expressas, hypotecarias, pignoraticias et in rem scriptas, officium judicis, et beneficium juris que, quas et quod habent super quadam vinea trium petiarum plus uel minus sita in loco dicto prato .... *(Preskočiv)* quia predictus magister Thomas per se et suos heredes promisit et conuenit soluere et pagare eisdem guardianis et pro tempore existentibus ducatos quinque de carlenis ueteribus in perpetuum *(I ostalo)*

Ibidem Po prepisu. Istromenti I, 7.

XLIV. 1544, 25 avg. Congregati li infrascritti fratelli in loco solito alle cose necessarie per molti boni respeti hanno deliberato, e perche alli giorni passati furno fatti dui Capellani al seruitio della chiesia et compagnia di Santo Hieronimo di *schiauoni* di roma per piu augumento del culto diuino, et essendosi absentato m. (= messer) p. (= pre) Zorzi[1] per alquanti giorni con licentia della compagnia, fu per detta compagnia dato comm(issio)ne a p(re) Gio-(vanni) scarabelich[2], che sino alla venuta di detto p. Zorzi seruisse per lui con li medesimi patti et condition et salario promesso a detto p. Zorzi per la ratha parte delli giorni che seruira. Et essendo tornato detto la spesa di tre capellani, per tanto li infrascritti officiali et fratelli danno licentia a detto pre Giovanni scarabelich, ordenando li sia intimato a prouedersi, altrimente non si intenda a correre il salario suo da hoggi indrieto, cosi se li facia intender che dia la camera a pre Zorzi. E questa è la ferma deliberatione volunta et ordinatione di detti officiali et fratelli, c(i)oe de

m. (= messer) Aluise Bassano[3], } guardiani
m. Hieronimo mircouich[4], }
m. pasino de justis[5], } sindyci
m. Gio. pietro sfondrati[6], }

[1] Pridjevkom: *de Costantinis,* ter iz Zadra. „Decreti" l. 32, 33, 34, i dr.

[2] „Pre Giouani de nasis ditto Scarabelici" na 7. l., a na 44.: „M. Pre Gio. scarabella".

[3] Zadranin, na 39. l.

[4] Rabljanin, isto tu, i još na 8 l. ovako: „Hieronymus mircouich can(oni)cus Arben".

[5] Zadranin, na 39 l.

[6] Dubrovčanin, u knjizi „Piante delle Case", 7, 91.

Digitized by Google

m. nicolo de dominis[1] camerlengo,
mo. (= maestro) gregorio[2] fornimentario,
mo. baptista[3] sarto,
m. Gio. maria ferro[4],
mo Simon guadagnino.

Ibidem. Libro delli Decreti 1541—1550. p. 41.

XLV. 1544, 9 nov. Adi 9. di nouembre 1544, in Roma. Per la presente poliza si fa noto ad ogni persona che legerà questa scritta nostra qualmente hoggi la congregatione di Santo hieronimo di *sciauoni* di Roma, udita la petitione di Bernardina di castelnouo di pia *(sic)* monte, quale desiderando di stare in vita sua nela casa posta in Campo marzo d' in contro ale bizoche di Santo Augustino, pertinente a S. Hierolimo, si e offerta di megliorare ditta casa delle cose necessarie, et maximamente di farui un pozo, conzare il destro, et porte, et altro . . . (I ostalo. Pri tom je bilo pet onih istih, a to: Alojsij Bassano, Pasin Justić, Ivan Petar Sfondrati, Mikula Dminić, Ivan Krstitelj Marganić, i Ivan Ferro; i još: pop Anton Natali[5], pop Ivan Tavileo[6], i Juraj Goro, Zadranin).

Ibid. fol. 43.

XLVI. 1553. adi 22 Aprile. Andrea depitro *(sic)* de luca Drago euichi[7], catarino, camerlengo della venerabile compagnia de Santo Hieronimo deli *sclauoni* a ripetta in Roma

Ibid. Giornale de S. Hieronimo.

XLVII. 3. marzo 1555.

a) Comettemo a uoi m. Pietro Cacich[8] camerlengo della Compagnia di Santo Jeronimo di *Sclauoni* che douiate paggare al Notaro della causa contra le donne in Collona[9] scudi tre di moneta,

---

[1] Rabljanin, „Decreti", na 16. i na 39. l.

[2] Zagrebčanin, isto tu.

[3] Zadranin, na 33. l. Ovo i „magister Jo(annes) baptista *marganici*", — „magr. Baptista marganichi" (= Marganić, ili Mrganić?), na 31, na 32 i na 34. l., držim da je isti.

[4] Zadranin, na 8. l.

[5] Šibenčanin, po svoj prilici, sudeć po Ivanu „Natale iz Šibenika" 1581 g.

[6] brže da: Tavilić, i to šibenski kanonik, na 8. l.

[7] na mjesto: Dragoević

[8] ovo i „petro de macarscha" (Decreti, I. 14), držim, da je isti. Prvi put je u zapisniku na 29 avg. 1546.

[9] nam.: Colonna = Columna, a to je predjel u Rimu. Toj kući je više putî spomena u zapisnicih („Decreti") od 1547 do 1557; i još u „Catastu" na 263 s. ovako: „Questa casa fù già di alcune donne *scauone*, con le quali litigò molti mesi la nostra Congregatione, et finalmente ottenne la sentenza in fauore et entrò in possesso di detta casa".

Digitized by Google

quali sono per la nota della sentenza seconda Et in fede del uero gli habiamo fatto la presente, ut supra, in congregatione ordinaria.

Io Andrea Dragoeuichio[1], presidente.

Io Jacomo Zellio[2], guardiano.

Io Lorenzo Palcit[3], guardiano.

b) Comettemo a uoi m. Pietro Cacich camerlengo della Compagnia di Santo Jeronimo della natione *sclauona* .... (I još dva puta ovako, a jednoč: *di sclauoni.)*

21. aprile 1555.

Comettemo a uoi m. Pietro Cacich camerlengo della Compagnia di Santo Jeronimo della natione *sclauona* .... (I još četirikrat ovako.)

Ibidem. Mandati di pagamento.

XLVIII. 11 (?) Luglio 1557.

a) M. Jacomo Zellio nostro camerlengo della Compagnia di S. Jeronimo delli *Schiauoni* pagarete scudi dodici ... *(I ostalo.)*

Io Nicolo Raguseo, presidente,

Io Lorenzo Palcit, guardiano,

Io Pietro Cacichio *(sic),* guardiano.

b) 1. Agosto 1557. M. Jacomo Zellio nostro camerlengo della Compagnia di S. Jeronimo della natione *Schiauona* pagarete .... (I još jednoč: deli *Schiauoni;* a pak na 5 septembra, kada drugim čuvarom bijaše Mikula Adauto, Splićanin, četirikrat: S. Jeronimo della natione *Schiauona)*

XLIX. 10 agosto 1559. Fu posta parte che le case di già Io: Battista alias detto Frà Stupino, le quali teneua dalla Compagnia in loco detto *Schiauonia* sub proprietate sancti Hier(ony)mi *ylliricorum (sic)* et dicte societatis, per mortem di esso Frà Stupino siano deuolute alla detta Chiesa et Compagnia secondo la narratiua et tenor che seguita, et cosi fu ballotata, et nemine discrepante obtenuta per tutti uoti ch'è deuoluta, ut sequitur:

Frate Io: Battista de Chiauarinis genouese, altrimenti dicto Fra Stupino, mentre uisse, tenette et possedette dui case poste nel Rione de Campo Marzo in loco detto *Schiauonia,* confinante con li loro confini, quali qui se intendono espressamente specificati, et le dette case sempre furno, sicome sono al presente, sotto la proprietà dominio et iurisdictione dello hospitale, chiesa et confraternita de Santo Hieronimo delli *Schiauoni* ... (I još jednoč ovako tote.)

Ibidem. Decreti.

L. 1563. Le entrate deli censi deli beni di Santo hierolimo dela nacione *(sic) scauona (sic)* a ripetta riscosse per me nicolo ragugeo (= *dubrovčanin)* camerli(n)go nell' anno 1563.

Ibidem. Censi.

---

[1] Kotoranin, po XLVI.

[2] Trogiranin.

[3] Pažanin.

Digitized by Google

LI. 1566 alli 15 sett. In questa congregatione fu decretato di pigliar per procuratore delle *(sic)* tutte le cose et haueri mobili et stabili del loco nostro di Santo Hier(oni)mo di *Schiauoni* m. Pompeo belmiser da Poltremoli . . . ."

Ibidem. Decreti.

LII. Adi 6 di Marzo 1569. Si radunarono li infrascritti . . tutti compagni et Fratelli della Compagnia di S. Hieronimo delli *Schiauoni* . . . . .[1]

Ibidem.

LIII. A di 19 di Febraro 1570. In questa Congregatione fu decretato et ordenato, che si debbia procedere contro prete fabio de justis[2] per hauer rubatto paramenti et più cose della chiesa di Santo gieronimo de *Schiauoni.*

Item fu decretato che mastro Francesco de briansa muratore debbia godere la casa che luy ha restauratto della compagnia di santo gierolimo delli *Schiauoni* . . . . nella via della *Schiauonia.*

Ibidem.

LIV. A 17 Maggio 1570. Fu anche decretato che per esser la casa assignata a uso delle pouere donne della natione nostra, posta in via detta *Schiauonia,* doue al presente è deputato il serraglio per habitatione delle publice meretrici, che non essendo conueniente che le dette donne honeste *Schiauone* habitino in luocho dishonesto.

Ibidem.

LV. 24 di Luglio 1576. Essendo partito da Roma el mese passato il R. Hieronimo Abbate Bucchia Presidente[3] della Venerabile compagnia et Hospitale di S. Hieronimo de *Schiauoni,* con licentia dell' Illustrissimo Sig. Card. Farnese Protettore et delli fratelli di della Compagnia . . .

Ibidem.

LVI. Adi 23 d' Aprile 1577. Fu decretato in la presente congregacione extraordinaria particularmente congregata che si deputasse un procuratore per mandare a Magliano di Sabina et in compagnia sua uno dei nostri fratelli della compagnia . . . et questa deputatione et electione fu fatta per mandarli a Magliano di Sabina, et altroue doue bisognarà, per hauere piena et reale informatione

[1] To bijahu: Mikula, Dubrovčanin (on' isti); Petar Pančarić (pišu ga i: Opančarić, kako brže da je i pravo), Zadranin; Ivan Razolić, isto Zadranin; Andrija Dragoević (onaj isti); Petar Kačić (onaj isti); Fran „Britanico", Zadranin; Grgur Fianić iz Neretvice; Mikula Adauto (naj isti); Ivan iz Omiša; Luka Lucianović, Šibenčanin; Luka Stjepanov, dubrovčanin; Anton Ragusin; i Grgur, dubrovčanin.

[2] Zadranin, ter pobratim od 1559 g. Decreti, I. 6.

[3] na 5 aprila 1503 zapisan: „m heronimo buchia abbate di Sibenico"; a tako i zatim više puti. Presjednikom je bio od 10 aprila 1575.

Digitized by Google

d' un legato lassato alla nostra chiesa et hospitale, come si dice, la ualuta di mille scudi, che consistono in terreni et case, et per hauer il testamento di Pietro *schiauone*, et Agnile sua moglie, et pigliarne la possessione . . . . . (A na 4. avgusta iste godine:) „Fu anco decretato che si facesse il mandato di scudi 12: 65 che si sono spesi in mandar il procuratore con doi fratelli della Compagnia in più uolte a Magliano di Sabini per la *pretensa* eredità di Pietro *Schiauon*" . . . .

Ibidem.

LVII. Adi 5 d' Ottobre 1578. In nomine Domini, et della gloriosa uergine, et del beato santo Hieronimo aduocato di questo loco et Hospitale della natione *Schiauona* di Roma in piena congregatione congregata secondo il solito, presenti li infrascritti: il giudice deputato[1] dell Illustrissimo e Reuerendissimo cardinal Farnese nostro Protettore . . . . . .[2]

Ibidem.

LVIII. 1583. In nome della santissima et indiuidua Trinità Padre, Figliolo et Spirito Santo, amen. Per questo presente publico Instrumento a tutti sia noto et manifesto, come nel anno della Natiuità di N(ostro) Signore Giesu Christo 1583, adi 26 di febraro, nel pontificato della Santità di Papa Gregorio XIII, l' anno del suo pontificato XII, per me Don Giovanni Parentio da Nona, al presente Capellano et Confessore della Chiesa et venerabile Hospitale di S. Gierolimo in Ripetta della Natione *Schiauona,* et delli infrascritti testimonij a questo effetto specialmente chiamati et pregati, essendo presente et personalmente constituita m(adonn)a Margarita fiola del q. m. Martino Giurcouich da Sibenico città in Dalmatia, essendo amalata di corpo, et passata nel letto nel detto Hospitale . . . . . (Omissis.)

Et tutto il restante tanto di beni mobili et stabili, presenti et futuri, tanto in Roma, come in qualsiuoglia altro loco, uole et lassa per l' anima sua alla Chiesa et Hospitale di detto Santo Gierolimo, del quale disse hauer hauuto più uolte agiuto tanto in sanità, come nelle molte infermità, doue per li molti beneficij receuuti instituisce la detta Chiesa et Hospitale suo erede uniuersale[3].

Ibidem.

---

[1] To bijaše: „Aurelio Coperchio", Svetopetarski kanonik.

[2] i jos 13 pobratima: Mikula Dubrovčanin, Petar Opančarić, Ivan Rasolić, Andrija Dragoević i Luka Lucianović, oni isti od 1569 g. (LII); i još: pop Ivan Parenčić, Ninjanin, Mihovil Opančarić, Zadranin, Mikula Ricci (Ježić?), Rabljanin, Mate iz Zadra, Miho „Marchi", Splićanin, pop Ivan „d' Allegris", Rabljanin, Luka iz Šibenika, i Benko Gallo (i „Galleli"), Zadranin.

[3] I ovo je vriedno pokazati: „Fu fatta congregatione generale hordinaria nella solita sala di Santo Gerolimo di *Sclauoni* adi 3. di aprile 1588" („Decreti").

Digitized by Google

LIX. 1589. 1 augusti. Sixtus Episcopus seruus seruorum Dei[1]. Ad perpetuam rei memoriam. Sapientiam Sanctorum narrant populi et laudes nunciat alma Mater Ecclesia piis eorum suffragiis et intercessionibus adiuta, praeclaris operibus et exemplis edocta doctrinis et miraculis illustrata, ipsorum in primis praestantium Doctorum, qui suis salutaribus documentis eamdem Ecclesiam decorarunt, virtutibus et sanctissimis moribus informarunt, inter quos maxime elucet inclytus Confessor et Doctor egregius S. Hieronymus Romani Sacerdotis praeditus titulo, cuius mira facundia, caelestis roris gratia influente, Scripturarum Sanctarum enigmata reserat, soluit nodos, obscura dilucidat, dubiaque declarat, adeo ut ipsius diuinis Scriptis sacrum Ecclesiae Aedificium, velut gemmis uernantibus, rutilet, ac verborum elegantia singulari eleuatum in sublime coruscet. Quare Nos iam inde ab ineunte aetate praecipuum gerentes erga hunc Sanctum Doctorem deuotionis affectum, eo etiam magis pro in eum studio accensi sumus, quod Nobis iam pridem in minoribus constitutis diuino contigit beneficio, ut cum in amplissimum S. R. E. Cardinalium Collegium ascripti fuimus[2], eius Ecclesia, quae *Illyricorum* dicitur, in Urbe ad Ripam Fluminis Tyberis sita, in Titulum[3] nostri Cardinalatus Nobis concessa de more, et assignata, hunc unicum[4] proprium et perpetuum Titulum nunquam dimissum tamdiu retinuerimus, donec diuina sic disponente Clementia nullis nostris meritis ad Sacrum Summi Apostolatus Apicem assumpti sumus: quo tempore aucta in dies magis erga eumdem gloriosum Doctorem veneratione; primum quidem in Sacrosancta Basilica B. Mariae Maioris, in qua eius sacrum Corpus religiose asseruatur, Altare ipsius Sancti, humili, nec satis decenti loco situm, in ampliorem et augustiorem Cappellam ad Sanctum Praesepe D N. Iesu Christi per Nos a fundamentis aedificatum, in qua etiam idem Praesepe reposuimus, eo quo par erat ornatu et decore transtulimus. Deinde vero ad praedictam Ecclesiam S. Hieronymi nostri olim tit. nos conuertimus, quam cum plane angustam, obscuram, vetustate paene collapsam, ac Sancti tam eximii dignitati minime respondentem videremus, ea solo aequata, in eodem loco, dilatato tamen undequaque aedificio[5], illustriorem Ecclesiam, et ut nostra in praecel-

[1] Nekoji naši lakovjerci svojataju ovoga papu; no prava je istina, da nije bio Slovjenin, a ni otac mu, ni djed, ni pradjed, ni šukundjed. A je li njegova šukundjeda otac bio Slovjenin, o tom držim da nije vriedno rieči trošiti. Tempesti: „Storia della vita e delle gesta di Sisto V."

[2] To je bilo na 17 maja 1570 godine. — Isto tote na 77 s.

[3] Kardinalkom ovu našu crkvu stvori papa sv. Pij V. mjeseca fe bruara 1566 g., dav ju kardinalu *Santa Croce,* Rimljaninu. Naši „Decreti".

[4] Ova neda, da mu je s početka bila dana crkva kardinalka sv. Šimuna, kako Tempesti za Ughellom piše.

[5] No kuće, koje za to poruši, pripadale su gostinjcu, i nosile mu tada 200 škudî na godinu Da je kanio navrieditì gostinjcu tu škodu,

Digitized by Google

lentem Doctorem deuotis postulat, ampliorem a fundamentis non mediocri impensa pie et liberaliter erogata ereximus, ornauimus, et Sacra supellectili abunde instruximus, ut praeclaro Confessori, si non pro ipsius meritis, at pro nostra tenuitate honor debitus tribuatur, et Christi fideles ad eius venerationem et imitationem maiori celebritate ac frequentia inflammentur, et nostrae erga eum summae deuotionis, hoc quasi perpetuum et insigne monumentum apud posteros extet. Cum itaque nuper Ecclesia, seu Cappella sine cura S. Mariae de Sora nuncupatae prope et extra muros Oppidi seu loci de Canta Mediolanensis Dioecesis, quam q. Joannes Angelus Creminati, ipsius Ecclesiae seu Cappellae Rector dum viueret, obtinebat, per obitum eiusdem Io. Angeli, qui, infrascripto beneplacito adhuc durante, extra Romanam Cur(i)am de mense Iulii proxime praeteriti diem clausit extremum, et Praeceptoria S Antonii eiusdem Oppidi seu loci Ordinis S. Augustini Commenda, in quam d. Io. Angelus illam ad eius vitam ex concessione Apost. etiam obtinebat[1], per obitum huiusmodi cessante, adhuc, eo quo ante Commendam ipsam vacabant modo, vacauerint et vacent ad praesens, nullusque pro eo quod Nos dudum omnia beneficia Ecclesiastica ex tunc usque ad voluntatis nostrae beneplacitum in Julii et certis aliis tunc expressis mensibus extra d. Cur(i)am aliis[2] quam per resignationem vacatura, collationi et dispositioni nostrae reseruauimus, decernentes ex tunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, de d. Ecclesia seu Cappella B. Mariae praeter Nos hac vice disponere potuerit, siue possit, reseruatione et decreto obsisten. supradictis: Nos, pro nostra singulari erga eumdem S. Confessorem et Clarissimum S. E. Doctorem deuotione et reuerentia, in eius Ecclesia predicta, iuxta quam est Hospitale Nationis *Illyricae* pro pauperibus Peregrinis et Infirmis ex ea prouincia ad Sedem Apostolicam et Sacra limina Apostolorum visitanda pro tempore confluentibus recipiendis, et cuius fabrica iam Deo annuente feliciter absoluta et ad tectum perducta existit, diuinum cultum, ac personarum Deo seruientium laudes eius nomini persoluentium numerum ad laudem et gloriam Dei Omnipotentis, et honorem eiusdem S. Hieronymi augeri cupientes, nec non uerum et ultimum Praeceptoriae et Ecclesiae seu Cappellae S Mariae huiusmodi vacationis modum, et si ex illo quaeuis generalis reseruatio in corpore Iuris clausa resultet, ac unionis, annexionis et incorporationis dudum per Nos de dicta Praeceptoria, cum primum dicto Ioanne Angelo cedente, vel decedente Commendam praedictam cessare, ipsamque Praeceptoriam ex eius persona, vel alias quouis modo vacare con-

piše za njega 1652 godine pop Jeronim Pastrić, ali da nije mogao, zašto da je toga istoga mjeseca umro; a to nije istina. Jer on je na 24 avgusta 1590 umro. Tako više godinu dana zatim.

[1] ili je „in .... illam“ previše, ili nekoje je nestalo.

[2] modis?

Digitized by Google

tingeret in fauorem Collegii Heluetiorum in Ciuitate Mediolanensi instituti etiam Motu proprio sub quibuscumque tenoribus et formis, ac cum quibusuis clausulis et decretis quomodolibet forsan factarum, quae suum effectum sortitae nunquam fuerunt, e· seu earum Concessionibus tenores praesentibus pro expressis habentes, ipsasque unionem, annexionem et incorporationem, ac earum concessionem cum inde secutis quibuscumque ex certis causis animum nostrum mouentibus, et ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine dissoluentes, reuocantes, cassantes, irritantes, et annullantes, viribusque et effectu vacuis haberi et censeri volentes, et declarantes, Motu, scientia et potestatis plenitudine similibus Ecclesiam Sancti Hieronymi praedictam sic de nouo constructam, cui dilectus filius noster Petrus tituli eiusdem Sancti Hieronimi *Illiricorum* Presbyter Cardinalis de Dezza nuncupatus praeesse dignoscitur, in Collegiatam Ecclesiam sub invocatione Sancti Hieronymi huiusmodi cum mensa Capitulari, sigillo et arca communibus aliisque collegialibus insignibus, et in ea unum Archipresbyteratum pro uno Archipresbytero, qui post Presbyterum Card. Titularem pro tempore existentem aliorum Caput existat, ac sex Canon catus, et totidem praebendas pro sex Canonicis, qui omnes una cum praedicto Archipresbytero Capitulum dictae Ecclesiae S. Hieronymi faciant, ac Horis Canonicis interesse, ac in ea residere teneantur, nec non quatuor perpetua beneficia Ecclesiastica seruitoria Clericatus nuncupanda, pro quatuor Clericis in dicta Ecclesia S. Hieronymi perpetuis Beneficiatis, qui illi nec non Archipresbytero et Canonicis praedictis in his, quae ad ipsam Ecclesiam S. Hieronymi spectant, inseruiant, Apost. auctoritate tenore praesentium perpetuo, ac sine alicuius praeiudicio, ac statu et essentia eiusdem tituli, iureque tam praedicto, quam pro tempore existenti Presbytero Cardinali titulo Sancti Hieronymi huiusmodi in ea competenti, et etiam ipsius Hospitalis iuribus semper saluis, erigimus et instituimus, ac Praeceptoriam, quae nec Conuentualis, neque generalis existit, et a Monasterio eiusdem Sancti Antonii de Sancto Antonio dicti Ordinis Viennensis Dioecesis dependet, cuique Cura Parochianorum non imminet animarum, et Ecclesiam seu Capellam S. Mariae praedictas, quarum insimul, et illis forsan annexorum fructus, redditus, et prouentus trecentorum ducatorum auri de Camera secundum communem aestimationem valorem annuum, ut etiam accepimus, non excedunt, et super quibus, videlicet ipsius Praeceptoriae pensio annua centum scut. seu ducatorum auri similium certae personae Ecclesiae illam annuatim percipienti dicta auctoritate reseruata praetenditur, siue Ecclesia vel Cappella S. Mariae praemisso siue alio, et tam illa quam Praeceptoria huiusmodi quouis modo, aut ex alterius cuiuscumque persona, seu per liberam resignationem dicti Joannis Angeli, vel cuiusuis alterius de illis in dicta Curia, vel extra eam etiam coram Notario publico et testibus sponte factam, aut d. Praeceptoria per constitutionem fel. rec. Joannis Papae XXII. Praedecessoris nostri quae incipit „Exe-

Digitized by Google

crabilis", vel assecutionem alterius beneficii Ecclesiast. quauis auctoritate collati, seu dissolutionem unionis, annexionis et incorporationes huiusmodi vacent, etiam si tanto tempore vacauerint, quod earum collatio iuxta Lateranen. Statuta Concilii ad Sedem Apost. legitime deuoluta, ipsaque Praeceptoria et Ecclesia seu Cappella S. Mariae dispositioni Apostolicae specialiter vel generaliter reseruatae existant, et ad Praeceptoriam praedictam consueuerit quis per electionem assumi, eique Cura jurisdictionalis immineat, et super ea nec non d. Ecclesia seu Cappella S. Mariae inter aliquos lis, cuius statum praesentibus etiam haberi volumus pro expresso, pendeat indecisa, dummodo quoad dictam Ecclesiam seu Cappellam S. Mariae cuius collatio ad Nos hac vice pertineat, cum annexis huiusmodi, ac omnibus iuribus et pertinentiis suis praedictae mensae Capitulari pro illius ac Archipresbyteratus, Canonicatuum et praebendarum, beneficiorumque praedictorum dote, et onerum illa pro tempore obtinentibus incumbentium supportatione, auctoritate et tenore praedictis etiam perpetuo unimus, anneximus,[1] et incorporamus; Ita quod liceat Archipresb. et Capitulo praedictis per se, vel alium seu alios eorum et eiusdem mensae nominibus corporalem, realem, et actualem possessionem Praeceptoriae et Ecclesiae seu Cappellae S. Mariae, ac annexorum, iuriumque et pertinentiarum praedictorum propria auctoritate libere apprehendere, et perpetuo retinere, illorumque fructus, redditus, prouentus, iura, obuentiones, et emolumenta quaecumque percipere, exigere, et leuare, ac in distributionum quotidianarum[2] inter praesentes, et diuinis officiis interessentes dumtaxat, iuxta prouidam ordinationem desuper facienda(*m*) diuidendarum et repartiendarum, nec non Sacristiae ipsius Ecclesiae S. Hieronymi usus et onerum eis pro tempore incumben. supportationem conuertere, Diocesani *(sic)* loci, vel cuiusuis alterius licentia desuper minime requisita ex supradictis auctoritatem, et aliis per Nos eidem mensae in augmentum distributionum quotidianarum huiusmodi assignandis redditibus annuis, quae saltem ad summam et valorem annuum 640 scutorum auri similium insimul

[1] Annectimus?

[2] No ta mu se nije izpunila. Jer mi sada vršimo službu samo na nedjelju i na blagdan; a tako su ovdje i prije nas, sudeć po ovih riečih: „Ipso (t. j. Sisto V.) interea defuncto, cum redditus essent tenues, constans est opinio, Capitulum per organum Cardinalis Titularis supplices porrexisse preces Urbano VII. pro reductione, qui vivae vocis oraculo reduxit servitium faciendum tantum diebus Dominicis et festis de praecepto, nec non feria Quinta, Sexta, et Sabbato majoris Hebdomadae, quomodo nunc praticatur, eademque consuetudo observata dignoscitur ex Libris Capitularibus usque ab anno 1605", što je 1719 godine rekao kardinal Ivan Ptolomej, pokle je po zapoviedi pape Klementa XI razvidio što i kako je u Svetom Jerolimu, pak to popisao. („Iura diversa romana Hospitalis" . . .)

Digitized by Google

ascendent[1], Archipresbyter 120, et singuli Canonici 60, singuli vero beneficiati praedicti 40 scuta similia annuatim eidem Ecclesiae S. Hieronymi assidue inseruiendo, et diuinis officiis interessendo, nec alias percipere possint; quicquid autem supererit usque ad summam 20 scut. parium Sacristiae praedictae, ultra eam vero eisdem Archipresbytero et Canonicis ac Beneficiatis iuxta ratam praedictam itidem perpetuo applicamus. Praeterea pro tempore existentibus Archipresbytero et Canonicis praedictis, ut ornamentum et indumentum ad instar Canonicorum aliarum Collegiatarum d. Urbis deferre, ac omnibus et singulis priuilegiis, immunitatibus, exemptionibus, praerogatiuis, libertatibus, gratiis, fanoribus et indultis aliis Collegiatis Ecclesiis praedictis, illarumque Arch presb., Capitulis, Canonicis, et personis de iure, statuto, usu, et consuetudine, vel ex priuilegio, aut aliis quomodolibet concessis uti, potiri, et gaudere, ac in ipsa Eccl. S. Hieronymi ius sepulturae, omniaque Parochialia iura pro se ac omnibus illius presbyteris, Clericis, Ministris et personis, sine tamen praeiudicio Rectoris et Jurium Parochialium Parochialis Ecclesiae, infra cuius limites ipsa Ecclesia S. Hieronymi consistit, perpetuo habere ac consequi, nec non quaecumque statuta, ordinationes et decreta ad eiusdem Eccl. S. Hieronymi, illiusque personarum, rerum, et bonorum spiritualium et temporalium curam, regimen, gubernium, directionem et administrationem pertinentia, licita tamen et honesta, ac sacris Canonibus, et Concilii Tridentini decretis non contraria, a Vicario dictae Urbis examinanda et approbanda, facere et edere, ac illa, quoties pro rerum et temporum qualitate, seu alias expediens videbitur, de eiusdem Vicarii consilio immutare, corrigere, moderari, reformare, et etiam alia similiter examinanda et approbanda ex integro condere libere et licite valeant, eisdem auctoritate et tenore similiter perpetuo concedimus et indulgemus.

Insuper Jus patronatus et praesentandi personas idoneas dictae Nationis *Illiricae*, seu alias etiam origenas eiusdem tamen *Illiricae* linguae et idiomatis, ad Archipresbyteratum videlicet Card. Titulari, ad sex Canonicatus vero et praebendas, nec non quatuor beneficia huiusmodi Arhipresbytero pro tempore existen(tibus) praedictis tam hac prima vice ab eorum primaeua erectione et institutione huiusmodi apud Sedem praedictam vacantia[2], quam quoties

[1] No dao ih nije nego 350, kako isti kardinal Ptolomej svjedoči: .. „in quorum (640 aureorum) computu tradidit tot redditus ascendentes ad annua 350 aureorum". Pak je naš gostinjac jur trikrat morao pridati kapitulu dohodka: 1782 tristo i šesdeset i šest škudî, a 1827 četiri stotine i trideset i dva škuda, a 1880 godine 5280 franaka. I tako je dobio pravo imenovati osmericu za u kapitul.

[2] U Svetojerolimskom zapisniku („Decreti"), pisanu dva dana prije nego je ova izprava, čitam ovo: „Domenica di alli *(sic)* 30 di Luglio 1589. Fu fatta congregatione estraordinaria per trattare gli infrascritti negotij, nella quale interuenero gli infrascritti officiali et fratelli:

Digitized by Google

ex nunc de caetero illa quibusuis modis et ex quorumcumque personis etiam nostris aut Romani Pontificis pro tempore existen(tis), seu cuiusuis Card(inalis) etiam tunc viuentis familiaribus continuis commensalibus, seu Rom. Curiae officialibus, aut aliis quumodolibet reseruationem inducentibus, seu per liberas, etiam ex causa permutationis, resignationes de illis in dicta Curia, etiam in manibus nostris, vel Romani Pontificis pro tempore existentis, vel extra eam quomodolibet factas et admissas, aut assecutionem alterius beneficii Ecclesiastici quauis auctoritate collati, seu illa pro tempore obtinentium decessum, vel quamvis aliam dimissionem, admissionem, priuationem, religionis ingressum, matrimonii contractum, aut alias quomodocumque et qualitercumque, etiam apud Sedem praedictam simul vel sucessione vacare contigerit, per Cardinalem Titularem et Archipresbyterum praedictos, vel ipsis indebite recusantibus, per Protectorem dictae Cappellae nostrae ad Praesepe Domini ad praesentationem huiusmodi in forma solita instituendas dilecto filio nobili Adolescenti Michaeli Peretto Marchioni de Encisa Burgi S.

Il Reu. Padre Don Alessandro Abbate comuli Presidente *(Splićanin)*;
Il Reu. m. Don Domenico de Alegri *(Rabljanin ?)*;
M. Natale Bonifacio *(Šibenčanin)*; } guardiani
Il Reu. M. Don Nicolo Brauti *(Lopudjanin)* Sindico;
Il Reu m. . . Benedetto Gallo *(Zadranin)*;
M. Giouanni capiccio *(Cresanin)*;
M. Don Simon Georgieuichi *(Zadranin)*;
M. Pietro Milaneo *(Splićanin)*;
Il Capitano Pauli Lupo *(Zadranin)*;
M Ambrosio vetnich (za ovoga pišu samo: *Illirico)*;
M. Giorgio da Zara;
M. Simone da Fiume;
M. Stephano Falcone *(Sokolić?* A za domovinu mu pišu: „da nouegradi", da Castelnuouo;
M Nicolo Riccio *(Ježić? Rabljanin)*.

Fu proposto che hauendo data intentione Sua Santita al Illustrissimo Sig. Cardinale Santa Seuerina nostro protettore di fare un' Arciprete, sei canonici et quatro chierici nella chiesa noua fatta da Sua Santita, si douesse fare una nota e lista delli sacerdoti et altri habili a poter esser, quale fu fatta e sottoscritta dalli officiali, et sigillata con il sigillo di San Hirolamo per dar al Illustrissimo S. Cardinale Protettore, e li nominati forno per Arciprete et canonici: Il R Padre Don Alessandro comuli Presidente, il R. Don Domenico Alegri Guardiano, il R. Don Nicolo Brauti Sindico, il Reu. Don Benedetto Gallo, il R. Don Simon Georgi, il R. Don Giulio Grisogoni *(Zadranin)*, Don Nicolo Maruli *(brže da Splićanin)*. Per chierici furno Francesco Magnorichi *(Zadranin)*, Piefro Riccio *(Ježić? Rabljanin)*, Pietro Hieronimo Bonifacio *(Šibenčanin)*, et Nicolo Cuinichi (?), e cosi fini la congregatione". Tako ovi Dalmatini sami sebe preporučiše za mladi kapitul! Komulić na 13 maja 1590 godine jur bijaše nadpopom.

Digitized by Google

Petri et militum Custodiae nostrae Praefecto, nostro secundum carnem ex sorore germana pronepoti, eiusque filiis et descendentibus legitimis et naturalibus, ac ex legitimo matrimonio natis et procreatis, nec non in eorum defectum *(sic)* aliis in reseruationem similis Juris patronatus et praesentandi personas idoneas ad Praeposituram et Sacristiam ac Cappellanias et beneficia per Nos in dicta Cappella nostra erecta et instituta nominatis, et ibidem comprehensis, ac alias modo, forma, et ordine, ac in omnibus et per omnia iuxta litterarum nostrarum desuper confectarum tenorem, quem similiter haberi volumus pro expresso, auctoritate et tenore similibus itidem reseruatum concedimus et assignamus, decernentes Jus patronatus et praesentandi huiusmodi Michaeli et descendentibus ac aliis praedictis non ex priuilegio, sed ex vera, reali, et actuali, non autem ficta fundatione et dotatione competere, prout vere et non ficte competit, ipsumque sub derogatione Juris patronatus ex priuilegio Apostolico nullatenus comprehensum, sed tamquam eis ex fundatione competens, prout verum est, exceptum esse et censeri, ac illi ullo unquam tempore etiam per d. Sedis, aut legatorum eius quomodolibet, etiam motu, scientia, et potestatis plenitudine similibus pro tempore concessas litteras quascumque, etiam derogatoriarum derogatorias, et alias efficaciores clausulas in se continentes nullatenus derogari, nec derogatum censeri posse, nisi de toto tenore, et specifica Dat(a) praesentium, nec non nominibus et cognominibus Patronorum, qui pro tempore fuerint, specialis, specifica, et expressa mentio facta fuerit, et ipsorum Patronorum expressus ad hoc accesserit assensus, et quascumque collationes, prouisiones, et alias dispositiones de Archipresbyteratu ac Canonicatibus et Praebendis, nec non per praesentes erectis beneficiis praedictis deinceps quomodolibet, etiam apud Sedem praedictam vacaturis alias quam praesentationem, seu de consensu dd. Patronorum etiam per Nos, aut Romanum Pontificem pro tempore existentem faciendas etiam eo praetextu, quod Archipresbyteratus ac Canonicatus et Praebendae, nec non per praesentes erecta beneficia huiusmodi inter aliquos litigosa, seu apud Sedem praedictam vel alias vacantia, et ex illa obtinentium personis ex quauis causa specialiter vel generaliter Nobis, vel Rom. Pont. pro tempore existenti reseruata tunc forent, seu in futurum esse contingat, nullius prorsus roboris vel momenti existere, ac penitus pro infectis haberi debere, nullique jus, seu coloratum titulum possidenti tribuere, ac praesentibus litteris in nulla sui parte per quascumque derogationes, clausulas, etiam derogatoriarum derogatorias fortiores, efficaciores, et insolitas, ac litteras, in quibus praesentes etiam de verbo ad verbum insererentur, nisi in eisdem cum conditione huiusmodi, videlicet si ad id Patronorum praedictorum expressus accedat assensus, et non alias, nec alio modo nunquam derogatum vel detractum ullo modo censeri, sicque nostrae et eiusdem Sedis incommutabilis intentionis fore, et si quae huiusmodi a Nobis et d. Sede ullo unquam tempore etiam motu, scientia et potestatis plenitudine

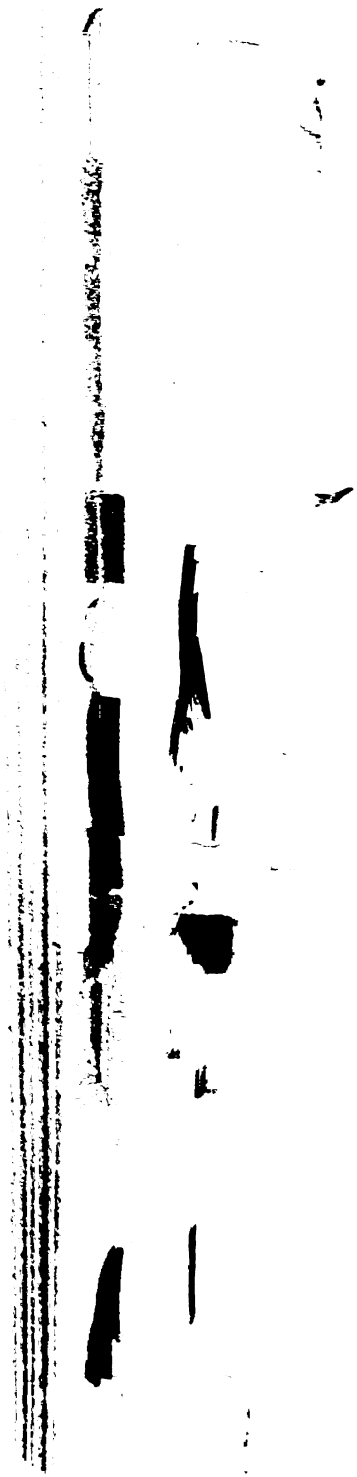

Digitized by Google

obtineantur, illas, praeter nostram et d. Sedis mentem emanatas ac praesentationem per ipsos Patronos ad Archipresbyteratum Canonicatusque et Praebendas, nec non per praesentes erecta beneficia huiusmodi, et institutiones ad eorum praesentationes huiusmodi alias rite pro tempore factas, validas et efficaces existere ac suos effectus sortiri, sicque per quoscumque Judices et Commissarios etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E Cardinales, sublata eis, et eorum cuilibet quauis aliter judicandi et interpretandi facultate, et auctoritate iudicari et diffiniri *(sic)* debere, ac quoad d. Ecclesiam seu Cappellam S. Mariae, prout est si attentatum forsan est hactenus vel imposterum, quo vero ad omnia alia praemissa ex nunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca venerabilibus fratribus nostris Amerino et Marturanensi Episcopis, ac dilecto filio Curiae Causarum Cam. Apost. Auditori Motu simili per Apost. scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum per se, vel alium, seu alios praesentes litteras et in eis contenta quaecumque, ubi et quando opus fuerit, ac quoties pro parte pro tempore existen. Archipresbyteri, Capituli, Canonicorum, Beneficiatorum ac Patronorum praedictorum, seu alicuius eorum fuerint requisiti, solemniter publicantes, eisque in praemissis efficacis defensionis praesidio assistentes faciant auctoritate nostra praesentes litteras et in eis contenta huiusmodi ab omnibus ad quos spectat et pro tempore spectabit, inuiolabiliter observari, nec non Archipresbyterum, Capitulum, Canonicos, Beneficiatos, et Patronos pro tempore existentes praedictos, eorumque singulos illis pacifice frui et gaudere, non permittentes ipsos vel quempiam ex eis per quoscumque desuper quomodolibet indebite molestari, perturbari, vel inquietari, contradictores quoslibet et rebelles per sententias, censuras, et poenas ecclesiasticas aliaque opportuna iuris et facti remedia, appellatione postposita, compescendo, ac legitimas super his habendis seruatis processibus, sententias, censuras, et poenas ipsas etiam iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, non obstantibus praemissis, ac piae memoriae Bonifacii Papae VIII. Praedecessoris nostri, etiam qua cauetur, ne quis extra suam ciuitatem vel dioecesim, nisi in certis expressis casibus, et in illis ultra unam dietam a fine suae dioecesis ad iudicium euocetur, seu ne Judices a Sede praedicta deputati extra ciuitatem uel dioecesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii, vel aliis vices suas committere audeant seu praesumant, et in Concilio generali edita de duabus dietis, dummodo ultra tres dietas aliquis auctoritate praesentium ad Judicium non trahatur, ac nostris de unionibus committendis ad partes vocatis, quorum interest, et exprimendo vero annuo valore tam beneficii uniti, quam illius, cui fit unio, nec non quatenus opus sit de non tollendo iure quaesito, Lateranensisque nouissime celebrati, et quorumuis aliorum generalium Conciliorum uniones perpetuas, nisi in casibus a Jure permissis fieri, ac bene-

Digitized by Google

ficia unius dioecesis beneficiis alterius dioecesis uniri prohiben., aliisque Apostolicis ac in Prouincialibus et Synodalibus Conciliis editis specialibus vel generalibus constitutionibus et ordinationibus nec non Urbis ac monasterii et Ordinis praedictorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, priuilegiis quoque indultis et litteris Apostolicis illis ac dilectis filiis eorum Abbatibus, Superioribus, Conuentibus et personis, ac pro tempore existenti Cardinali Titulari d. Ecclesiae S. Hieronymi, nec non etiam et dilectis filiis Populo Romano sub quibuscumque tenoribus et formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, nec non irritantibus, et aliis decretis per quoscumque Rom. Pont. Praedecess. nostros, ac Nos et d. Sedem etiam Motu, scientia et potestatis plenitudine paribus etiam iteratis vicibus concessis, approbatis, et innouatis, etiam si in eis caueatur expresse, quod dignitates, canonicatus, et praebendae, aliaque beneficia ecclesiastica d. Urbis nonnisi Ciuibus Romanis, ac Ciuium Romanorum filiis originariis, et alias certo tunc expresso modo qualificatis conferri possint, et alias de illis etiam per Sedem praedictam pro tempore factae collationes et prouisiones, ac quaeuis aliae dispositiones nullius sint roboris vel momenti, quodque eisdem statutis, priuilegiis, indultis ac litteris nullatenus, aut nonnisi sub certis modo, et forma in eis expressis derogari possit, etiam si illis aliter derogari contingat, derogationes huiusmodi nemini suffragentur, quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, alias de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, et indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importan. mentio seu quauis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma ad hoc seruanda esset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus ommisso, et forma in illis tradita obseruata inserti forent, praesentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, contrariis quibuscumque, aut si aliqui super prouisionibus sibi facien. de Praeceptoriis, aut huiusmodi speciales, vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus generales d. Sedis vel Legatorum eius litteras impetrarint, etiamsi per eas ad inhibitionem, reseruationem, et decretum, vel etiam quomodolibet sit processum. Quas quidem litteras, et processus habitos per easdem, ac inde secuta quaecumque ad Praeceptoriam et Ecclesiam seu Capellam S. Mariae huiusmodi volumus non extendi, sed nullum per hoc eis, quoad assecutionem Praeceptoriarum, vel beneficiorum aliorum preiudicium generari, seu si alicui praedictorum, vel quibusuis aliis communiter aut diuisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et quibuslibet aliis priuilegiis, indulgentiis, litteris Apostolicis generalibus vel specialibus quorumcumque tenorum existant, per quae praesentibus

Digitized by Google

non expressa, vel totaliter non inserta, effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri, et de quibus quorumcumque totis tenoribus haben. sit in nostris litteris mentio specialis. Volumus autem, quod propter posteriores, unionem, annexionem, incorporationem, praefatas, Praeceptoria et Ecclesia seu Cappella huiusmodi debitis non fraudentur obsequiis, sed eorum congrue supportentur onera consueta. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae erectionis, institutionis, unionis, annexionis, incorporationis, applicationis, reseruationis, concessionis, assignationis, decreti, derogationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum[1]. Datum Romae in Monte Quirinali Anno Incarnationis Dominice M.DLXXXIX Kal. Augusti, Pontificatus Nostri Anno Quinto. M. Vestrius Barbianus. Loco † plumbi. A. de Ponte.

Po primjerku tada tiskanu Romae ex typographiae (sic) reverendae camerae Apostolicae.

LX. 1590, 18 martii. Fu decretato si facci mandato a Thomaso *schiauone* da Zara di scudo uno per elemosina.

Ibid. Decreti.

LXI. 1590, 1 julii. Fu decretato si dassero a noue poueri schiaui che sono uenuti di *Schiauonia* giuli doi per uno alla partita loro di Roma.

Fu decretato si dasse per elemosina a Nicolo da Cherso *schiauone* scudi uno.

Ibidem.

LXII. 1597. 2 martii. . . . fu presentato un memoriale in congregatione per olimpia figliola del q. Gio. da Zara *schiauone* . . .

Ibidem.

LXIII. 1598. 23 jan. Il sopradetto giorno fu fatta congregatione straordinaria, nella quale interuennero li infrascritti fratelli: Monsignor Reuerendissimo Vescovo di Corzola, il Sig. Simone Urmaneo[2] Presidente, m. Michele Riccio[3], guardiano, m. Giouanne Salich[4],

---

[1] No toga se nije bojao „Duca Francesco Sforza Cesarini", komu je lako i tako pripadalo pravo imenovati dva kanonika i jednoga klerika za ovaj kapitul, pak nas je talijanskim nepravednim zakonom prisilio dati mu dvadeset tisuć franaka od onoga što je taj papa izručio kapitulu! I tako je on zatro to troje.

[2] Urmanić, ter Splićanin, po ovoj; „6 Nouembre 1583. Comparse m. Pre. Simone Urmaneo da *Spalato*" (i još dva puta ovako). I ja držim, da je ovo onaj isti, koga Ljubić u Pregledu Hrvatske Poviesti na 234 s. po pravu hvali. Pak ili ovdje je po krivu „Splićanin", ili ondje „Bračanin". A predsjednikom ovdje bijaše od 13. aprila 1597.

[3] Rabljanin, i to sin ovdje ovoga Mikule.

[4] Zadranin.

Digitized by Google

s. Nicolo Boliza[1], sindico, s. Girolamo Alegretti[2], s. Paulo Rafaelli[3], m. Nicolo Riccio[4], m. Pietro da Sibenico, Don Pietro Viteneo[5], Don Giorgio Liberale[6], m. Francesco Bonifatij[7], m. Pietro Bonifatij[8], s. Simone Georgio[9], m. Giouanne Pastrouich[10], m. Lorenzo Moscardin[11]. Hauendo riferito il R. Presidente, et congregata la congregatione straordinaria secondo che richiede l' offitio suo, et con grandissimo nostro dispiacere inteso, ch' el R. don Simone Georgio Canonico et Sindico della nostra Congregatione, zaratino, deputato da noi li mesi passati sopra la festa di S. Girolimo prossima passata, non solo non ha procurato, che l' arma della Serenissima Signoria e Republica Veneta fosse posta sopra la porta della nostra Chiesa, *secondo ch' è sempre stato consueto di farsi* in testimonio del honore et riuerenza che a quella Serenissima Republica portiamo, come boni et fideli suditi; ma essendo stata posta da persone che sopra ciò più matura consideratione hanno hauuto, egli di propria autorità l' ha leuata con publico scandalo et male esempio, come è publica uoce e fama, et riferiscono testimoni degni di fede et come egli stesso orgoliosamente ha confessato a quelli che di cosi fatto errore modestamente l' hanno auertito et amonito, con proposito di farlo per l' auenire ogni uolta che gliene uenisse occasione *(sic)* per li sinistri occorsi è stata interpretata per alienatione di fedeltà, et demostratione di ribelione di tutti noi che representiamo la Natione nostra in Roma uerso il nostro Principe, al quale siamo tanto obligati. Però ad espurgatione di noi tutti, ad esempio de' posteri, a terrore dell' inobedienti hauendo bisogno di nuouo rimedio quelle cose che di nouo succedono, et essendo grane l' errore, a grauare anco la prouisione per l' auenire, et

[1] Kotoranin, a svetojerolimski kanonik.
[2] Splićanin, isto kanonik.
[3] Korčulanin.
[4] Rabljanin.
[5] Šibenčanin (pišu ga i: Viteneo, i Vitelei, i Vitenich).
[6] pravo: Blašković, Jelšanin.
[7] Šibenčanin.
[8] Isto.
[9] Zadranin, a svetojer. kanonik.
[10] Na 1. jul. 1590: „Comparse in congregatione m. Gio. Pastrouichi da *Susaza*“ . . ., a gdje je to mjesto i kakovo, ja neznam.
[11] Cresanin: samo Dalmatini, ter svi osim Korčulanina, Benetčanom podloženi. Zato su im se i klanjali onako. No još bijaše u Rimu Svetojerolimaca: Martin „de Lauro *schiauone* del territorio di Zagabria“ (možda: iz Javora? od 3. julija 1594, ter od 21. aprila 1596 do 13 istoga mjeseca druge godine predsjednikom); Toma, Riečanin („da Fiume“), Ivan Divnić, Šibenčanin, Toma „di Fiore“ (Cvetković?), Dubrovčanin; Pavao Lupo Damianović (od 1582), i Petar, Zadranin; pak ti valja da se nisu hotjeli klanjati Mletčanom; a zašto bi se Zagrebčanin, Riečanin, i Dubrovčanin, njim nepodložni?

Digitized by Google

prouedere con conueniente castigo al passato, con uoti unanimi di tutti li fratelli congregati et conuocati a questo effetto priuiamo il suddetto Don Simone dell' offitio di Sindico, et lo cassiamo e rademo dalla nostra congregatione per sempre[1], non essendo degno d' esser conumerato tra li nostri fratelli per non mantener li ordini et lodeuole usanze nostre, per hauere anche particularmente con questa accione machiato l' honore di tutta la nostra natione uerso del nostro Principe.

Fu medesimamente ordinato che per qualsiuoglia rispetto non si resti mai più di metter l' arma della Serenissima Signoria Veneta *secondo che sempre*[2] *è stato solito di farsi* in segno della fedeltà che teniamo a quella Serenissima Republica, secondo che richiede il debito nostro.

Ibidem.

LXIV. 1601. 11 marzo. A di XI marzo in general congregatione il Reverendissimo Monsignor di Sidonia judice deputato presentò una terminatione dell' Illustrissimo et Reverendissimo Signor Cardinal S(anta) Seuerina Protettore della natione (sic) *Illiricha,* la qual letta ad intelligentia di tutti, il tenor di essa:

Hauendo l' Illustrissimo et Reverendissimo Signor Cardinal S(anta) Seuerina Protettore del Hospitale et natione *Slauona*[3], nostro patrone, domenica matina alli 18 di febraro 1601 in camera sua et in presentia nostra et di molti gentilomini seruitori di S. S. Illustrissima vive uocis oraculo ha *(sic)* rimesso, restituito, et reintegrato il Signor Caualier Marcho Samuel Colirani[4] di Antiuari[5] nel pristino stato che era per prima nella congregatione del sudetto Hospitale et natione come persona benemerita et della istessa natione *Slauona et Illiricha,* essendo Antiuarino, non ostante qualsiuoglia decreto particolare o generale che fosse fatto in contrario da qualunque persona in deta congregatione, quale ha comandato che sia casso, irrito, et nullo, et in fede di ciò habbiamo sotoscritto la presente di mano nostra, et sigilatolla con il nostro sigillo. Et

[1] Ali na 5 dec. 1599 god. opet ga uzeše medju se, očitovavši za njega, da je bio prav!

[2] Bojim se, sudeć po ovoj: „Adi 24 septembre 1586, per tanti contati al nostro mandatario per arme *3, cioè del papa, del Farnese* (kardinal štitnik), *et del Montalto* (kard. naslovni) per metter alla porta di fori per ordine delli guardiani bajocchi 33" (Pellegrini, 1578—1587.)

[3] Prvi put Talijanin piše samo: *el!* Možda je umio po slovjensku?

[4] a na 27 apr. iste godine: caloiani.

[5] Primili su ga bili u bratšćinu na 6 marča 1583, a na 7. sept. 1586 pišu za njega, da se je za nešto na njih razsrdio, pak da se sam odrekao („disse che dubitando egli se la patria sua sudetta („Antiuari") sia compresa nella prouincia di Dalmatia, et trouandosi hauer hauta mala sodisfattion in detta Compagnia"). Sva je prilika, da su mu Dalmatini, onako malo Slovjeni, poticali, da je Arbanas. To sudim po „Albanese", koja je njemu više puti pridana u zapisniku.

Digitized by Google

per comandamento di S. S. Illustrissima ordiniamo che sia eseguita et registrata nel libro delli decreti di essa congregatione ad futuram rei memoriam. Questo di undecimo, cioè XI di Marzo mille è *(sic)* seicento è uno, cioè del 1601.

Ibid. Decreti 1599—1610.

LXV. 1651. 30 decem. Illustrissimi DD. DD. Colendissimi! Congregatio Hospitalis Sancti Hieronymi Illiricorum, seu *Slauonorum* scripsit proximis diebus DD. VV. Illustrissimis[1], easque instanter supplicauit, quatenus dignarentur suam benignam mentem circa controuersiam ortam nobis declarare, Utrum ista Prouincia Carniolae sit Illyrica, seu *Slauonica*[2], an vero Germanica, et Theutonica, ad effectum, ut DD. VV. Illustrissimae declarantes, tam ipsam Prouinciam, quam Populos utriusque Ordinis Illyricos, et *Slauos* esse debeat ipsa Congregatio continuare in suscipiendis Peregrinis de praedicta Prouincia, et haec pro viribus suum auxilium paupertati dicti Hospitalis ad eius opera et onera pia sustentanda elargiri; Visum eidem est denuo DD. VV. Illustrissimas pro eodem effectu supplicare, ut secus declarantes, Hospitale possit consulere rebus suis, idque eueniet absque praeiudicio Peregrinorum dictae Prouinciae, quae si est Germanica, et gaudeat priuilegijs Germanorum, mittat suos non ad hoc Hospitale Illyricum, sed ad Hospitale Theutonicum, pro suscipiendis Germanis hic Romae erectum. Nos interim DD. VV. Illustrissimis obsequium nostrum exhibemus, et diuturnam felicitatem, et maiorem exaltationem omnium vestrum a Deo deprecamur. Romae die 30 decembris 1651. DD. VV. Illustrissimarum Additissimi *(sic)* obsequentissimi[3].

Ibidem. Prepis popa Jeronima Pastrića.

LXVI. 1652, 18 januarii. Reuerendissimi, Admodum Reuerendi, et Illustres Domini. Desiderio et petitioni D. D. V. V. satisfacere annuentes, propositae nobis quaestioni ad dirimendam inibi[4] ortam controuersiam, Utrum nostra Prouincia Carniolia, Illyrica seu *Sclauonica*, an uero Germanica et Theutonica sit, et hinc aduentantes Peregrini ad illud[5] Hospitale S. Hieronymi recipiendi sint, hisce respondere uoluimus: Esse nimirum hunc Inclitum Ducatum, et Prouinciam Carnioliam Sacrae Caes. Majestati ut Duci et Principi

[1] Mjeseca novembra, i to ne samo Kranjskim, nego i Koruškim zastupnikom. Registro delle spese.

[2] Da je ova i u matici bila, vidjeti je po odgovoru na ovaj list: . . . „Utrum nostra Prouincia Carniolia, Illyrica seu *Sclauonica* . . . sit“ . . . LXVI.

[3] Po odgovoru sudim, da su u matici bili podpisani: štitnik t. j. Kardinal Julij Sachetti, predsjednik, t. j. Juraj „Georgiceo“ (Juričić?) Splićanin, izabran biskup Ninski, i čuvar, a to: ili Ivan Steir, Kranjac, ili Ivan Anton Pellegrini, Tržašćanin.

[4] *istic*, pravo.

[5] *istud*.

Digitized by Google

terrae immediate subiectam, et Germaniae, sic etiam Imperio Romano non minus, quam Styria et Carynthia, etiamsi plebs de Illirica lingua participet, addictam. Eapropter hinc demeantibus peregrinis non illuc[1], sed ad Hospitale Germanorum confugiendum. Et, ut a nostris imposterum omnis in solito recursu infligenda molestia praepediri possit, singulares hac de causa per hunc Ducatum expediuimus patentes, ut hinc in futurum ad uisitanda Sacra limina procedentes non ad Illyricum amplius, sed ad Germanorum Hospitale, quos eatenus necessitas oppresserit, refugiant, quibus etiam simile Directorium et Testimonium a suis Parochis et Plebanis impertiri iussimus. Interea DD. VV., si quos ex priori errore illuc *(istuc)* deuenire contigerit, eos ad competentem locum benigne dirigere non dedignentur, quibus omnia fausta, ut percepimus, auspicamur. Dedimus Labaci in Metropoli Ducatus Carnioliae 15 Calend. Februarij 1652. DD. VV. addictissimi N. Praesidens et Deputati Ducatus Carnioliae.

(Nitko nije podpisan, no iz vana na tom listu po duljini redom jest pet različnih pečata a za nje na istom listu, kada je bio otvoren, pak na 17 februara iste godine predan sudu t. j. papina namjestnika zamjeniku[2], ovako posvjedočeno: „Jurati (?) Illustrissimus D. Joannes Erben (?) Cazianer Baro de Cazensteni de Carniola ducatus Prouinciae Germaniae superioris ..... recognouit et recognoscit omnes sigillos in presenti Epistola impressos, quorum primus *(sic)* d(ici)t esse Illustrissimi D. Vulffanghi Enghelbert Comitis Auspergh Presidentis sup(radic)ti ducatus Carniolae, 2. Illustrissimi et Reuerendissimi D. Fr(atr)is Joannis Abbatis Sitizensis, 3. Illustrissimi D. Ghirardi Visini Comitis Plaghi, 4. Illustrissimi D. Gottfridi Galler, 5. Illustrissimi Fra(ncis)ci Gasparis Pusner, omnes deputati dicti ducatus Carniole, in forma, et tacta cruce more s(olito) jurauit“ .... Ter jošte su cieli ti pečati, samo nije treći).

Reuerendissimis, Admodum Reuerendis, Illustribus, ac Nobilibus Dominis Venerabilis Congregationis Hospitalis S. Hieronymi, Protectori, Praesidi, et Custodi pp.[3] Romae.

Ibidem. Autographum.

XLVII. 1652 ante 18 februarii. De situ Lubianae metropoli *(sic)* Carnioliae. Lubianam, seu, ut Germani uocant, Laubacum, ueram et genuinam *Illyrij, siue Sclauoniae Urbem esse*, adeo certum est, ut siquis audacius contradicere nitatur, is omnibus non immerito Geographis bellum indixisse uideatur, *cum nullus* inter tot et tantos *Geographos tam ueteres, quam recentiores, ac pariter Historicos, qui id non asserat, inueniatur.* Quod ut euidenter constet,

[1] *istuc.*

[2] „R. V(ice) G(eren)te Pro Venerabili Hospitali S. Hieronymi Illiricorum de Urbe Contra D. Joannem Baptistam Jamsi. Die 17 feb. 1652. Desaria“ (?), isto totu ter na drugom kraju.

[3] = per postam?

Digitized by Google

testimonia singulorum hoc loco adducenda constitui. Claudius Ptolomaeus Lib. 2. cap. 17. Illyrij terminos, secundum longitudinem statuit utranque Pannoniam, et Istriam, cuius dictae longitudinis medium cum Lubiana seu, ut uocant, Nauportum praecise teneat, necessario tenendum est, Lubianam Illyrij ueram et proprie dictam urbem esse. *Quem sequuntur quotquot hodierna die terrarum descriptione famam sibi pepererunt Geographi.*

Munsterus in sua Cosmographia sic loquitur: Fuerunt olim inter mare Adriaticum et Regnum Hungariae duae insignes regiones, quae Illyricum et Dalmatia appellantur, inter quas nostro aeuo prior in multas scissa est partes, nempe Carinthiam, Croatiam, Carniam, cuius caput Laubacum est, et Marcam Sclauonicam, quam uulgo Windisch March dicunt. Huic adstipulatur Abraham Ortellius, qui in suo Theatro Orbis terrarum, eandem ijsdem plene *(plane?)* uerbis confirmat. Joannes Antonius Maginus in geographico suo opere fol. 83. in utri(u)sque sententiam ultro descendens, sequentibus uerbis suum interponit iudicium Carniolia Illyrij prouincia duplex, unam siccam, alteram irriguam uocant incolae, cuius (?) caput Goritia est, huius Lubiana, seu Laubacum. Quibus lib. 3 fol. 97 suae Introductionis subscribit Io. Philippus Cluuerius, luculenter demonstrans, quod, quidquid Sauum inter Drauumque terrarum interiacet, Sclauonicum sit, Carniolaeque Sauum inter Drauumque medium tenentis caput existat Lubiana, quae uulgo Laubach dicitur". Idem prorsus asserunt Rithamerus, Leuinus, Itulsius, Nauaton, Nouus Atlas, Vulphangus Lazius lib. 6 pag. 133 in fine, nec dissentiunt Vernefridus Diaconus, Laubardicarum (sic) rerum scriptor, et Laurentius de Anania in suo de fabrica mundi tractatu, et proinde superuacaneum esse ratus sim, eorum uerba ad longum hoc loco protexere.

Patet itaque unanimi Geographorum consensu, Lubianam urbem nec esse, nec dici posse *(Germaniae)*. Neque dictis officit *imperitia* (imperita?) nonnullorum argumentatio, dum, eo quod Lubiana Austriae Archiducibus subiaceat, eam inde Germaniae Urbem esse inferunt. Inualida ne dicam ridicula argumentandi methodus, cum pari pacto concludere liceret, Mediolanum, eo quod Hispaniae Regis Imperio subiaceat, non Italiae, sed Hispaniae urbem esse, quod quam absurdum sit, quis non uidet? Nationes itaque iuxta dominantium iurisdictionem nequaquam sumendae sunt, sed iuxta naturales situs et terminos, in quos singula ueterum Geographorum depescuit (?) auctoritas, ut docte putat Tolosan. lib. 1. Sintagm. de Jure gent.

Cum itaque Lubiana Carnioliae Metropolis sit, Carniola *(sic)* uero uera et genuina *unanimi* Geographorum consensu *Illyrij siue Sclauoniae prouincia sit,* in optima forma sequitur Lubianam ueram esse Illyrij seu Sclauoniae ciuitatem.

Quae cum ita *(sint)*, necessario sequitur, omnes inde oriundos communibus dictae Nationi priuilegijs concessis frui posse et debere, neque ulla ratione a Beneficijs huiusmodi Congregationis Illyricae

Digitized by Google

nationi in Urbe conceduntur *(concessis?)* excludi debere, ut supra citatus Gregorius Tolosanus in Sintagmate Juris fuse probat.

Concludo tandem id, cuius causa praesens discursus institutus fuit, Lucam Jampsech *(sic)*, filiumque eius Joannem Baptistam nequaquam a dicta Congregatione excludendos esse, sed tanquam ueros, et genuinos *sclauones* recipiendos esse, praesertim cum Lucas Jampsech iam fere 22 annorum in dicta Congregatione commoratione peracta[1], Jus sibi ad dictae Congregationis Priuilegia quasi praescripserit.

Ita sentio ego infrascriptus Athanasius Kyrcherus Soc(cietatis) Jes(u).

Huic sententiae, utpote ueritati per omnia consonae meum quoque calculum addo et subscribo: Lucas Holstenius, Vaticanae Basilicae Canonicus[2].

Po Pastrićevu ne točnu prepisu: Attestatio p. Kirkeri et D. Lucae Holsteini.

LXVIII. 18 febr. 1652. Responsio Hieronymi Pastritij[3], 18 februarij 1652. De situ Carnioliae, ac Lubianae eius Metropolis.

In Ecclesia Sancti Hieronymi Illyricorum de Urbe tria adesse uidentur. P(rimum) Hospitale eiusdem Nationis aedificatum uigore Apostolicae concessionis s. m. Nicolai V. sub dat. Kal. Maij 1453 ex legato (?) ad hunc effectum relicto per bo. me. Fantinum Valle de Tragurio ex Dalmatia S. Rotae Auditorem, pro suscipiendis in eo specialiter pauperrimis peregrinis Dalmatiae seu (?) Illyrice (?) Nationis. 2. Collegiata erecta de anno 1589 a s. m. Sixto V. cum Archipresbyteratu, sex Canonicatibus, et quatuor Beneficijs ecclesiasticis pro personis dictae Nationis Illyricae, et peritis Illyricae linguae et idiomatis. 3. Congregatio pro gubernio iusdem Hospitalis, in qua plures ex Italia (?) et Germania (?) fuerunt admissi una cum Illyricis, quia tunc nulla dispositio, seu constitutio aderat in contrarium, (??) donec per Decretum Emin. D. Julij Cardinalis Sacchetti moderni illius Protectoris emanatum die XI Maij 1651 cautum fuit, non posse de cetero in eam admitti nisi oriundos ex Prouincia Illyrica, a parentibus Illyricis, et peritos Illyrici idiomatis.

[1] No na 9 nov. 1631 bili su ga pobratili, pak još nebijaše 22 godine bratom.

[2] I jošte Siponatski nadbiskup i devetero vlastele iz Kranjske ili iz susjedstva posvjedočiše za Kranjce da su Ilirci, kako to pop Juraj Križanić, isto njihov, a to ćemo potla vidjeti, zagovornik, svjedoči u svojoj obrani predanoj sudcem na 10 decembra 1655: „Insuper quod Carniolia sit Illyrica, extat in actis attestatio Illustrissimorum DD. *(Archi) Episcopi Sipontini,* et Lucae Holstenij, et R. P. Atanasij Kirkerij, quantorum uirorum, et alia nouem nobilium“ .... (LXXV). A Siponatski nadbiskup, to držim, da je bio Ivan Puccinelli, koji to posta na 13 maja 1663, i da je on to posvjedočio prije toga, dokle još stanovaše u Rimu.

[3] A na svršetku je podpisan.

Digitized by Google

Unde ex receptionibus antea factis in dicta Congregatione non oritur obseruantia efficax pro admissione ad Canonicatus eiusdem Collegiatae iuxta cons. Oldrad. 337 no. 3 cum alijs relatis in S. Seuerini Fideicommissi 14 decembris 1646 coram R. P. D. Verospio.

Versamur itaque non ut ex aduerso supponitur, in questione: an a dicta Congregatione excludi debeant Lucas Jamsech, et Joannes Baptista eius filius ex Lubiana Metropoli Ducatus Carnioliae recepti ante praedicti Decreti emanationem, sed nostra principalis controuersia in hoc consistere uidetur: an dictus Carnioliae Ducatus comprachendatur *(sic)* in Prouincia Illyrica iuxta Bullam et mentem Sixti V fundatoris, seu potius in Germania recentiori, et an praedictus Joannes Baptista aspirans ad Canonicatum in dicta Ecclesia uacatum de mense octobris 1651 per mortem q. D. Vincentij Mazzolae Dalmatae sit ex natione et prouincia Illyrica, et habeat peritiam Illyrici idiomatis. Has enim duas qualitates necessario requirunt Bulla eiusdem Sixti V, et Decreta Sacrae Visitationis Apostolicae, confirmata anno 1630 ab Urbano s. m. Papa octauo quoad dictam Collegiatam.

Dato etiam et non concesso, quod dictus Joannes Baptista natus Romae a matre itala, esset origena Prouinciae Illiricae, tamen est incapax ad huiusmodi canonicatum, quia caret omnino Illyrica Lingua, nec eam intelligit. De iure indubitatum est, quod quando plures debent concurrere qualitates, ut in praesenti casu, unius probatio non sufficiat, sed omnes copulatiue probari debent per text. in L. si haeredi plures ff. de condit. instit. § penult. Paris cons. 48 no. 9, ac no. 19, et seqq., Gutieréz cons 2 no. 5, cons. 4 no. 1, Lother de re Beneficiaria lib. 2. 9. 11 n. 42, Gonzal. ad Regul. 8 gloss. 3 in principio n. 100. Rot. cor. Seraph. decis. 1270 n. 2. coram Mantie decis. 115 n. 5. In recent. decis. 15 n. 1 et 3. par. 2, et in Cracouien. Praepositurae Sancti Floriani 28 Aprilis 1650 coram R. P. D. Bichio § non obstat, et 28 Junij, et 24 Nouembris 1651 coram R. P. D. Verospio.

Quo autem ad Provintiam Illyricam animaduertendum est, quod duplex Illyricum apud Geographos et Historicos praesertim antiquos reperiatur. Alterum scilicet proprium, naturale, et stricte sumptum; alterum generale et commune latissime dictum.

Illyricum naturale[1], uerum, proprium, et particulare est illud, quod Claudius Ptolomeus ueterum Geographorum merito princeps descripsit in sua Geographia lib. 2. cap. 17 tabula 5 Europae iuxta celestes obseruationes, constituendo illi terminos ab ortu uidelicet Macedoniam iuxta Drilonem amnem, a septentrionali plaga utranque Pannoniam, Superiorem nempe et Inferiorem iuxta Bebios montes, ab occasu Istriam iuxta Arsiam fluuium, a meridie Adriaticum mare; quem sunt secuti celeberrimi recentiores Geographi eodem libro 2. cap. 17 tabula 5 Europae Pircheimerus, Syluanus, Berlin-

[1] Da bi to bila istina, nebi sada Austrija baš Kranjsku i Istru zvala Ilirijom.

Digitized by Google

gerus, Villanouanus, Maletius, Glareanus, Ortellius, Mercator, et in Ptolomaicarum tabularum annotationibus fol. 13 sub titulo Illyridis, Maginus, Ruscellus, Rosacius et alij. Vulphangus quoque Lazius Vienensis in suo opere de Migratione gentium lib. 5, fol. 140 exponens textum, et situationem Illyrici Ptolomaei declarat his uerbis: Illyricum mediterraneum secundum discriptionem Ptolomaei erat tractus ille a Sauo ad mare Jonium et Adriaticum exporrectus, tam late extentus, quantum hodie maritima pars Dalmatiae, Croatiae, et Bosna dilatantur Ad huiusmodi Illyrici descriptionem ea omnia pertinent, quae de Gentio Rege Illyricorum a Tito Liuio quatuor prioribus libris Decad. 5 sunt praescripta.

Huius proprij et ueri Illyrici recentiores classici Geographi particularem tabulam in eorum *(sic)* opere ediderunt cum titulo et nomine Sclauoniae, eiusque tractum in quatuor regiones distribuerunt, et descripserunt, scilicet in Sclauoniam, Croatiam, Bosnam, et Dalmatiam, praesertim Girardus Mercator Atlas maior, Judocus Hundius Atlas minor, Guglielmus Blaeu Atlas nouus tomo primo fol. 30, Petrus Bertius in tabulis Geographicis lib. 4, fol. 477, Ludouicus Tesseirac, Petrus Plancius, et Guglielmus Jansonius, omnes in magna tabula totius orbis sub titulo Illyrici, et nouissime Abraham Golintz in compendio Geographico lib. 2 cap. 6 fol. 177, ubi in haec uerba scribit: Illyricum sub se complectitur quatuor prouincias: I. Sclauoniam, quae inter Drauum et Sauum interiacet amnes, cuius oppida sunt: Posega, Gradisca ad Sauum flu., Zagabria, Kopranitz[1]. Huic adhaeret Rascia[2], cuius (?) oppida sunt Garra, Sirmium etc. II. Croatiam, ubi oppida Scisek *(sic)*, et Vihitich[3] etc. III. Bosnam in qua Jaytza, Warbosina[4], quae Regni est Metropolis. IV. Dalmatiam, in qua est Comitatus Jadera olim Liburnia, hodie Zara. Praeterea ibi Fianona, Tarsaz *(sic)*, Nona, Scardona, Sibenicum, Tragurium, Salona, Spalatum, Narenta *(?)*, Sabioncello, Ragusium, Cataro *(sic)*, Butua etc.

Nicolaus Istuanfi in Historia Hungarica lib. 2 fol. 17 inquit: „In ea quoque Illyrici parte, quam modo Sclauoniam uocant[5], Joannes Corbinus ea omnia *(complectitur?)*, quae a Drauo flumine usque ad fines Adriatici maris sita sunt". Ludouicus Tubero in suis Commentarijs temporum lib. primo fol. 10 ait: „A littore Dalmatiae quod mari Adriatico abluitur ad Drauum amnem gentes Illyricae sunt. Bonfinius de rebus Hungaricis lib. pr. decad. prima, Blondus Inclinationis Romani Imperij dec. 2 lib. 2, Joseph Lagius in elementale Geographicum cap. 37.

Huiusmodi proprij Illyrici spacium alij geographi strictius concludunt, in duas uidelicet partes: Croatiam olim Liburniam, et Dal-

[1] Koprivnica, pravo.
[2] Serbia.
[3] Bihač.
[4] Vrhbosna.
[5] Ne „vocant", nego: *est* Sclauonia.

Digitized by Google

matiam uulgo Sclauoniam nuncupatam, sumendo longitudinem eius ab Arsia occidentali limite usque ad Boianam siue Drinum amnem ad ortum expositum, latitudinem uero a mari Adriatico usque ad montes Croatiae protendunt, presertim Maginus in nouis tabulis Geographiae uniuersalis fol. 179, Cluuerius in sua Introductione lib. 4 cap. 4. de Illyrico, Joannes Boterus in suis relationibus lib. 1. par. Europae fol. mihi 97 sub titulo *Sclauoniae,* Ludouicus Vergerius Justinopolitanus in epistola sub dat. 15 decembris 1549 relata in Cosmographia uniuersali lib. 4. fol. mihi 987, Rosacius in sua Geographia uniuersali lib. pr fol. 57 et 58, Henricus Glareanus de Geographia cap. 27 n. 16 et 17, Dauit in descriptione statum *(sic)* Imperij, et Principum uniuersi Orbis, idiomate gallico, fol. 738 n. 20.

In tractu praedictarum quatuor Illyrici proprij regionum uetus olim Dalmatia continebatur, ut suadent uerba Constantini Porphirogenetae Graecorum Imperatoris circa annum 912, qui in opere de Administrando Imperio ad Romanum filium cap. 30 „De themate Dalmatiae" his uerbis loquitur: „Antiquitus igitur Dalmatia incipiebat a confinijs Dirrachij, siue ab Antiuari, et ad Istriae montes pertingebat; in latitudinem uero ad Danubium flumen se extendebat. A Zettina autem fluuio incipit regio Croatiae, et extenditur uersus oram maritimam usque ad confinia Istriae, siue ad castrum Albunum". Ludouicus Tubero in dd. Commentarijs lib. 3 fol. 62 ait: „Joannes natus in ea mediterraneae Dalmatiae regione, quae inter Sauum et Drauum amnes sita, a Pannonia dirimitur Drauo", lib. 4. fol. 118. — „Neque enim Dalmatae, quorum pars potior est Croatia, lib. XI. fol. 333, „Praemisso ultra Sauum Balide Jachiuo eius partis Dalmatiae, quam Bosnam uocant.

Sub uno quoque Dalmatiae et Croatiae Rege a Legatis Sanctae Sedis Apostolicae anno 1076 inuestito in urbe Salona metropoli Dalmatiae teste Baronio Annal. Eccles. tomo XI. praedictae quatuor regiones continebantur, et ad hanc quoque diem tum Archiepiscopus Spalatensis alias Salonitanus continuat suum antiquum titulum Primatis Dalmatiae totiusque Croatiae, habens sua jura in parte Bosnae et Croatiae, ut tradit Andreas Maurocenus Patritius Venetus in Historia Veneta lib. 15, tum Banus, id est, pro — Rex Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, et Bosnae (??) eas regit, quem Leo s. m. Papa X. Praetorem Illyrici nominauit in litteris apostolicis ad eundem Banum datis anno 1515 relatis a Joanne Tomco Margnauich *(sic)* in uita Petri Berislaui Bani fol. 31. Nicolaus Istuanfi lib. 4., et Hungari maritimum Praefectum appellant, teste Bonfinio in sua Hungaria Dec. I. lib. 8. fol. 127.

Quibus geographis et historicis in hac materia plena fides (?) praestatur. Gloss. in cap. Inter dilectos de fide instrum., Menoch. cons. 2. sub n. 80, et cons. 378 n. 8, Mascard. de probat. conclusione 287 n. 1. et seq., Franciscus Antonius Costa cons. 23 n. 117, Gratian. discepta. 893. n. 7, et pluries Rota dixit in Florentina, seu Bononien. de Barbadoris 25 Junij 1640 coram 60. me Coccino

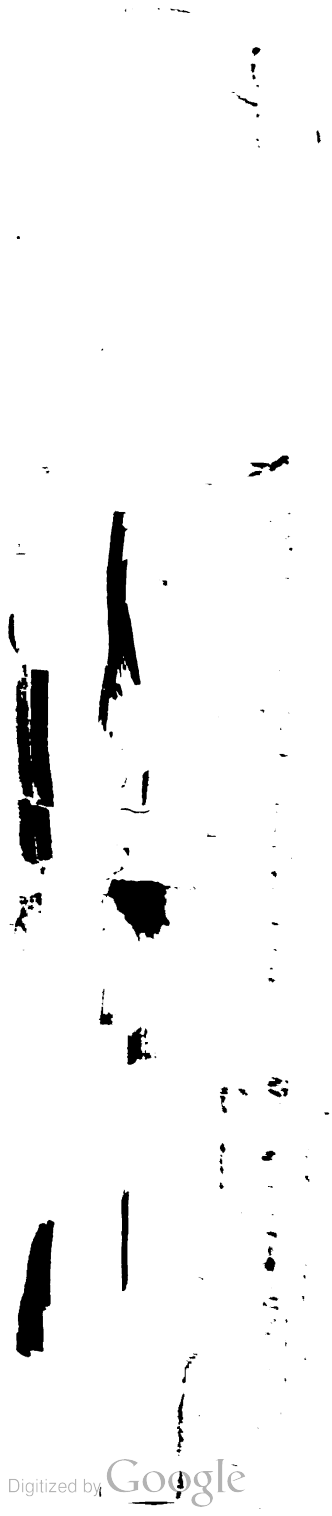

Digitized by Google

uers. quod attinet etc., et in Calaritana Primatis 25 Aprilis eiusdem anni coram Reuerendissimo Tarraconensi, et in Nazarena Juris deferendi crucem 28 Junij 1647 coram RPD Verospio, uers. haec autem obseruantia.

Illyricum uero uniuersale, commune, generale, et latissime sumptum incipit a Danubij et Rheni fontibus (??), et extenditur usque ad mare Euxinum (??), et urbem Constantinopolim (??). Continet decem et septem ac ultra prouincias, ut ex Appiano Alexandrino in suo libr. de Illyrico, ex Breuiario Sexti Ruffi, ex Strabone lib. 7..ex Jornande, ex Sacro Concilio Calcedonense act. 4. Diuisumque fuit a Romanis Principibus in Illyricum orientale, et in Illyricum occidentale, utrumque amplectens huiusmodi prouincias: Rhetiam (?) uidelicet, Vindelitiam (?), Noricum Ripense (?), Noricum mediterraneum (?), Pannoniam Superiorem (?), Pannoniam Inferiorem (?), Sauiam, Valeriam, Dalmatiam, Epirum vetus, Epirum noua *(sic)*, Macedoniam, Dardaniam, Preualim, Mysiam Superiorem, Mysiam Inferiorem, Traciam Tessaliam, Cretam (?) insulam, Acaiam (?), ut tradunt Pancirolus in Notitia utriusque Imperij, late Pater Philippus Brietius Soc. Jes. in sua Parallela ueteris et noue geographiae tomo 2. lib. 1. cap. 2. fol. 259, et cap. 4. fol. 277, et seqq., Lazius in Commentarijs Reipublicae Romanae lib. 1. fol. 3., Miraeus in Notitia Episcopatuum universi orbis lib. 1. fol. 6., Carolus a S. Paulo Abb. in sua Geographia Sacra lib. 3., et seqq.

Nostra (?) siquidem aetate prouinciae uniuersalis Illyrici nouam diuisionem et nuncupationem sortitae sunt, unde preter Sclauoniam, Bosnam, Croatiam, et Dalmatiam hodie censentur Ducatus Bauariae, pars Sueuiae, Archiducatus Austriae, Stiria, Carinthia, Carniolia, Comitatus Tiroli, Archiepiscopatus Salisburgensis, pars Hungariae, Transiluaniae, Valachiae, Seruia, Bulgaria, Romania, insula siue regnum Candiae, Morea siue Acaia, Macedonia, et Albania.

Quando itaque Sixtus V. erexit praedictam cum suis Canonicatibus, expresse in suis litteris apostolicis super eadem erectione dixit: „Juxta quam Ecclesiam est Hospitale Nationis Illyricae pro suscipiendis in eo specialiter pauperrimis peregrinis et infirmis ex ea Prouincia". Per uerbum igitur „Prouincia" singulari numero prolata non intellexit compraehendere *(sic)* generale Illyricum cum omnibus suis regionibus, sed uoluit se restringi ad Illyricum uerum, proprium, et particulare uigente *(sic)* tempore eiusdem Pontificis, sub quo continere uidentur quatuor tantum regiones: Slauouia, Bosna, Croatia, et Dalmatia. Ex dispositione Juris qualitas intelligitur de tempore uerbi, l. in dilectis § Si extraneus ff de Noxal., Surd. de aliment. tit. q. q. 13. n. 5., et iustificari debet de tempore Praesentationis ad Canonicatus controuersi cap. Dudum d. 2. elect. cap. Si eo tempore de Reseruat, adeo ut praeterita, uel superueniens non sufficiat, Mandel Alb. cons. 60 n 12, Surd. cons. 494 n. 2., Rota diuers. decis 100 n. 2. par. 2.

Idem comprobat inconcussa obseruantia spacio 150 annorum et ultra, cum a die fundationis praedicti Hospitalis in eo semper fue-

Digitized by Google

runt recepti peregrini et infirmi oriundi ex dictis quatuor proprij Illyrici regionibus, ita ut nullus ex Carinthia, Stiria seu Carniolia fuit *(sic)* ad huiusmodi hospitalitatem receptus[1], et minus admissus ad Canonicatus eiusdem Ecclesiae, qui semper collati fuerunt Dalmatis solummodo connationalibus eiusdem Diui Hieronymi Dalmatae. Ob eius *(sic)* specialem et antiquam deuotionem Sixtus V. huiusmodi erexit Collegiatam, in qua depingi in Choro et tribuna fecit idem Pontifex sua insignia ac prouinciae Dalmatiae tantum; haec continent tria capita leonum coronatorum, illa uero leonem erectum gerentem tria pyra *(sic)* in ungula con *(sic)* monte stellaque supra eum. Quae obseruantia remouet omne scrupulum, et litterae Sixti V debent intelligi eo modo et in eo sensu, quem firmiter et inconcusse declarauit obseruantia subsecuta, quae est optima interpres constitutionum apostolicarum. Gratian. discept. 181 n. 9., Rota diuers. decis. 503 n. 1. et 2. Grey. decis. 184 n. 8 uers Animaduertendum est et in recent. decis. 450 n. 3. par. 5, in Montisalti Primiceriatus 8 Juny 1643 coram RPD. Verospio, et in Barchionen. Canonicatus 4. Decembris 1644, 19 Junij 1645. coram eodem RPD. Verospio, et in eadem 15 xbris 1645, et 1646 coram Rmo Archiepiscopo Tarraconen., ubi dicitur, dictae obseruantiae standum esse etiam si contrarius intellectus de Jure esset uerior; et in Comnen. Collegij 17 Martii 1649 § quod clarius in fin.; et 5 Julij eiusdem anni § hanc etiam coram RPD. Peutingero.

Per appositionem uero insignium Dalmatiae euincitur clara uoluntas d. Pontificis donandi eandem Collegiatam Dalmatis (?), cuius *(sic)* insignia depingere fecit, ut optime probat Nicol. Euarad. Senior cons. 186 n. 4, et sequuntur Theod. Hoeping de Jure insignium et armorum cap. 13 n. 167, Roland. a Valle cons. 84 n. 23, et seqq. lib. 2., Peregr. cons. 75 n. 3. lib. 1., Surd. cons. 61. n. 29, et cons. 179 n 59, Enriquez cons. 70 n. 5, Mandel cons. 777 n. 3, Rauden. de Analog. cap. 23 n. 49, et tenuit Rota coram Coccino decis. 201 sub n. 2, et decis. 230 n. 1., et coram Seraph. decis. 141 n. 7, et inter diuer. decis. 527 sub n. 6, et in Mediolanen. Prioratus 14 Martij 1646 coram Emo. Card. Corrado § 6. Inquam.

Nec attendenda uidetur (?) quaedam asserta attestatio de situ Lubianae R. Patris Athanasij Kirkeri Soc. Jes. insignis Mathematum professoris, subscripta ab Illmo. D. meo Luca Holstenio Basilicae Vaticanae canonico, et rerum geographicarum diligentissimo scrutatore, ne dum quia aperte est nimis affectata (?) ad fauorem partis dd. Lucae et Ioannis Baptistae Jampsek super meritis causae, uerum etiam quia plures continet euidentes (!) errores, et presertim:

Primus error in eo consistit, ubi asserunt, quod Lubiana, seu ut Germani uocant, Laubach, sit uera et genuina Illyrici seu Sclauoniae urbs, et adeo certum, ut nullus inter tot et tantos geographos, qui id non asserat, reperiatur. Et nihilominus multi praestantissimi geographi supra relati § „Huius proprij" etc. particularem

[1] Da laže, kaže LXIX prilog.

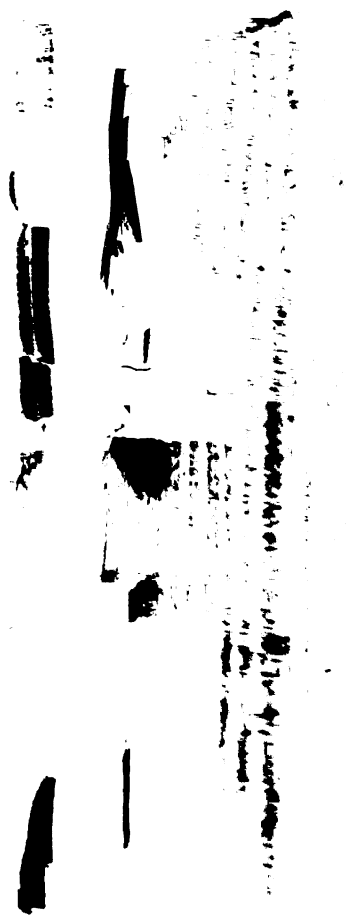

Digitized by Google

Illyrij et Sclauoniae tabulam ediderunt, illiusque ciuitates et alia loca cum terminis suis descripserunt, et nullam de Lubiana seu Laubach mentionem fecerunt. Et ratione bene comprobari uidetur. Lubiana enim non potest constitui in Sclauonia inter Drauum et Sauum amnes, dum Sclauonia ab occasu in parte habet Stiriam et in parte Comitatum Ciliae; non in Croatia, quae separatur a Carniolia Kuppa fluuio, ut tenet Lazius migrationum lib. 5. fol. 143 n. 30. Ipsa etiam Laubach ciuitas tam a finibus Sclauoniae, quam Croatiae distat sexaginta quatuor milliaria, ut tabulae et mensurae geographorum patenter comprobant; neque in Bosna, uel Dalmatia, quae, ut refert Petrus Ranzanus in Epitomen rerum hungaricarum Ind. 1. fol. 5. cum Illyride et Liburnia Ptolomaei uno uocabulo ab omnibus fere orbis nationibus Sclauonia uocatur, et quidquid est trans Sauum agrorum per quos sit iter Italiam uersus, Croatia nominatur. Quarum regionum ciuitates et oppida Golintz suprarelatus in suo compendio numerat, et tamen nullibi Lubianam, seu Laubach reponit.

2. error ex eo patet, ubi adducunt testimonium Ptolomaei lib. 2. cap. 17. de situ Illyridis et Dalmatiae, asserendo, quod geographus iste statuerit Lubianam, seu, ut uocant, Nauportum in Illyrico suo, et propterea necessario tenendum, Lubianam Illyrij ueram et propriam urbem esse. Attamen omnino contrarium probatur tum ex descriptione Ptolomaei d. lib. 2. cap. 17, ubi nullum oppidum Nauportum, Nouiodunum seu Lubianam reposuit, et nemo alius ex tot Ptolomaei signatoribus et expositoribus superius adductis § „Illyricum naturale". Imo ipsi expositores in lib. 2. cap. 15. de situ Pannoniae superioris eiusdem Ptolomaei oppidum Naupontum, seu Nauportum uel Aemonam, quam hodie Lubianam, seu Laubach uocant, in ipsa Pannonia Superiori non minus quam Viennam collocant, Villanouanus, Maletius, Maginus, Roscellus Mercator, Pius 2., Rosacius, et nouissime Petrus Bertius in Theatro ueteris geographiae, Pr. Brietius in dicta Parallela tomo 2. lib. 1. cap. 2. fol. 272., Melchior Indofer Soc. Jes. in apparatu annal. Eccles. Hungariae pag. XV.

Et eo magis dum Carnioliae est portio eiusdem Pannoniae Superioris, ut firmiter tenent Petrus Bertius in Commentarijs rerum germanicarum lib. 2, fol. 157, Abraham Ortellius in Thesauro geographico uerbo Pannonia, Carolus Steffanus in Dictionario geographico uerb. Pannonia, Jacobus Cordonus in Cronologia circa finem de urbibus in ditione Germaniae, Blaeu Atlas nouus tomo 1. tabula ueteris Germaniae fol. 69, et Petrus Dauit in descriptione Statuum Imperij et Principum fol. 869. 890 etc.

Sed omnem difficultatem tollit (??) Philippus Cluuerius in 1. par. antiquae Italiae, in qua edidit tabulam Venetiae et Istriae agri, distinquendo punctis et lineis terminos harum regionum cum finitimis, adeo ut clare ponit *(sic)* Nauportum et paulo altius Aemonam oppidum in ipsa Pannonia, idque confirmat ead. par. lib. 1. cap. 2. his expressis uerbis: „Nauportus Pannoniae oppidum erat

Digitized by Google

apud amnem cognomine(m), qui uulgo nunc dicitur accolis Laubach, siue alia dialecta *(sic)* Laupach dictus, Italis Lubiana, ad hunc *(sic)* oppidum fuit eiusdem nominis Nauportum XI mill. pass. a Summo Julio traiectu, et XII ab eo millia in eadem planiciae *(sic)* colonia Aemona, a qua in praescripto itinere octo numerantur millia ad Sauum amnem Unde patet Aemonam esse urbem, quae in ripa dicti amnis uulgo nunc incolis communi amni(s) uocabulo Laupach, Italis Lubiana, Carnioliae caput. Cum igitur Aemona tam procul ultra Alpes Pannonicas posita Pannoniae (?) urbs habeatur Plinio atque Ptolomeo, in eadem prouincia censeatur". Haec ille, et id ipsum alibi tenet eodem lib. 1. cap. 20. fol. 198 n. 30., et fol. 206. n. 40.

3. error depraehenditur *(sic)* ex eo, ubi adducunt Philippi Cluerij lib 3. suae Introductionis de Sclauonia testimonium, putantque hunc auctorem intellexisse Sclauoniam quidquid longitudine et latitudine terrarum inter Drauum et Sauum fluuios interiacet, nec non Carnioliam Lubianamque eius metropolim inter eosdem amnes esse sitam, et consequenter ad Illyricum seu Sclauoniam uere pertinere. Hoc Cluerius non solum non dicit, sed contrarium omnino tenet. Primo, quia dictae Introductionis lib. 3. cap. 8. fol. mihi 182. Carnioliam una cum Stiria et Carinthia inter regiones Germaniae Superioris recenset; 2-do quia ibidem lib. 4. cap 3 fol. 302. memorat, nomine Sclauoniae uulgo accipi quidquid terrarum a Drauo amne ad Adriaticum mare protenditur, et clarius subiungit in haec uerba: „At proprie Sclauonia dicitur ea regio, quae Drauum Sauumque amnes interiacet, ab occasu Stiria, ab ortu Danubio clausa. Longitudo eius ab oppido Kopranitz ad Draui confluentem millium germanicarum L, latitudo a Drauo ad Sauum XII. Oppida notiora: Posega, Gradischa, Zagabria, et Kopranitz". — Patet igitur ex huiusmodi situatione et descriptione Cluuerij nec in Sclauonia esse Carnioliam, nec Lubianam eius urbem, nec posse inter dictos amnes constitui, tum quia Carniolia non clauditur ab ortu Danubio uel ab occasu Stiria, sed omnino diuersos fines habet. Ab occasu enim dirimitur Carinthia, ab ortu Kuppa Croatiae fluuio, tum quia Lubiana praedicta urbs constituta in medio fere Carnioliae, ultra Sauum amnem mare uersus distat ab eodem flumine octo millia pass., ut de facto tabulae geographorum luculenter perhibent; 3-o quia uulgo accipiendo Sclauoniam quantum a Drauo ad mare Adriaticum protenditur, initium seu longitudinem eius, quae excedit 200 milliaria, non debemus sumere a fontibus Draui e Norici *(sic)* orientis, quia compraehenderet totum Ducatum Carinthiae, et non mediocrem Styriae, et sic confunderentur huiusmodi fines, et noui constitui deberent ultra Carinthiam in finibus Archiepiscopatus Salisburgensis; neque ab ortu Saui amnis ex Alpibus Carnicis, qui 120 millium passuum interuallo in Danubium plane se differt, ut tradit Bonfinius in Historia Hungarica decad. 1. lib. 1. fol. 20 et 22.; sed ipsa longitudo incoari debet uel ab oppido Copranitz iuxta Cluuerium, uel ab oppido et arce Vinicensi iuxta descriptionem Georgij Ratkai canonici Zagabriensis lib. 1. memoriae Regum et Banorum Dalma-

Digitized by Google

tiae et Croatiae, qui latitudinem eiusdem Sclauoniae ab eodem Kopranitz oppido desumit. 4°. quia idem Cluuerius dictae Introductionis lib. 4. cap. 4. fol. 304., et cap. 5. fol. 306., describens Illyrici regiones, limites, latitudinem, longitudinemque ac ciuitates, oppida, et in *(sic)* incolas, nullibi Carnioliam, seu Laubachum uel Lubianam urbem aut Carniolenses populos compraehendit, uel reponit in tractu eiusdem Illyrici.

Demum ridiculum putant esse, tenere Carnioliam in Germania, et arguunt imperitiae illos, qui huiusmodi opinionem sequuntur Non attendimus dominia Principum, quae non confundunt jura naturalia prouinciarum, nam Dalmatiae subiacet potior pars Venetorum in Italia imperio, et tamen nemo somniauit, Dalmatiam compraehendi in Italia; sed obseruamus descriptionem et situationem regionum iuxta statuum diuisionem, et modernam orbis faciem, quae ab antiqua omnino est diuersa, ut facile prudens geographus et Historicus scrutari et cognoscere potest.

Germania etenim antiquitus non erat amplissima secundum hodiernum typum, nam extra Rhenum a parte Galliae, neque trans Danubium Italiam uersus non se extendebat. Sed postquam Carolus Magnus Romanum Imperium Germaniam transtulisset, eam in prouincias et ducatus diuisit, ut tradunt Andreas Knichen de Jure territ cap. 1. n. 6., Trettemius de origine Franc. fol 94., et Blaeu Atlas nouus tom. 2. tabula 1. Germaniae hodiernae. Hinc Germania fuit diuisa in Superiorem et Inferiorem. In superiori fuerunt inclusae etiam Bauaria, Austria, Stiria, Carinthia, et Carniolia, ut praecise tenent Cluuerius dicta Introductione lib. 3. cap. 8., Maginus in descriptione Magnae Germaniae fol. 78., Abraham Golintz in dicto Compendio lib. 2. cap. 4. fol. 134., Blaeu Atlas nouus dicto tomo 2. tabula 1. Germaniae, Pater Gabriel Bucelinus in sua Germania fol. 2. sub titulo Superioris Germaniae prouinciae n. 33, Bertius in septem libris tabul. geograph. fol. 386, Pr. Brietius dicta Parallela ueteris et nouae geograph. tom. 2. lib. 2. cap. 3. fol. 44., Joannes Natalius Metellus in Speculo Orbis ac descriptione Germaniae, Cornellius de Judeis in Speculo Orbis ac descriptione Germaniae fol. 3. tab. 1., Registrum mundi sub titulo septimae aetatis fol. 277., Hermanus Coringius de finibus Imperij Germanici lib 1. cap. 4. fol. 31., Abraham Ortellius in Theatro Orbis tabula 29. Germaniae, Elseuerius de Republ Imperij par. 1. fol. 13., Petrus Dauiti de statu Imperij et Principum fol. 916., Aubertus Miraeus in Notitia Episcopatuum lib. 4. cap. 17. fol. 203 et 207., Ziglerius Annal. de Boys lib. 4., Joannes Aubanus de moribus gentium lib. 3. cap. 12., Joseph Rosacius in descriptione uniuersali sub titulo Germaniae.

Prouinciae Germaniae illae censentur, quae referuntur ad decem illos Circulos, in quos Constitutiones Sacri Imperij recentiores Germaniam diuidunt, suntque hi, nempe: 1. Electorialis Rhenanus, 2. Austriacus, sub quo continetur Ducatus Carnioliae ac Episcopatus Labacensis metropolis illius, ut affirmant M. Sebastianus Schroterus

Digitized by Google

in descriptione historica totius orbis cap. 4. de Germania fol. 62, 77, et 80, Girardus Mercator Atlas maior tabula Austriae fol 259, Hundrius Atlas minor in dicta tabula fol. 536, Golintz in dicto Compendio lib. 2. cap. 4. fol. 136, Hieronymus Caninus in Hist. Summaria de electione Regis Romanorum, ac in Compendio Bullae Aureae Caroli 4. Imperatoris fol. 22 et 53, Elseuerius de Republ. Imperij 1. par. fol. 17., Petrus Dauit de Statu Imperij fol . . .

Hoc comprobare uidentur (?!) litterae Ferdinandi II. Imperatoris, qui Craniam, id est, Carnioliam una cum Stiria et Carinthia inter prouincias Interioris Austriae recenset[1], ut in eius epistolis ad dd. prouincias datis de anno 1627, relatisque per R. P. D. Carafam Episcopum Anuersanum in eius Historia intitulata Germania Sacra fol. 188 et 206. Huiusmodi Caesareae Maiestatis assertio plenissime (!) probat in hac materia diuisionis et constitutionis prouinciarum, Belluga in Specul. Principum Rubr. XI. § iam supra n. 2. folio mihi 43 a tergo, Theod. Rheingh de Regimine secul. et eccles. lib. 1. class. 5. cap. 2. n. 4., et in specie tradunt Alberic. in L ex quacunque n. 7 ff. Si quis in ius uocatus non ierit, Calcan. cons. 34. n. 16. uers. Et propterea, Brunc. cons. 34. n. 2., Menoch. cons. 147 sub n. 21 uers. septimo et seqq.

Cum his concordant (!) testes examinati occasione promottionis *(sic)* ad dictum Labacensem Episcopatum R P. D. Otthonis Friderici Comitis a Buchaim de anno 1642[2] . . . deponentes, Lubianam esse metropolim Carnioliae in Germania; fides quoque baptismatis Joannis Baptistae Jamp(s)ech supradicti de anno 1636, in qua declaratur esse filium Lucae Jampsech de Lubiana in Germania; litterae denique Illustrissimorum DD. Praesidis et Deputatorum Ducatus Carnioliae datae Labaci 17 Kal. Februarij 1652 cum quinque eorum sigillis ad Em. Protectorem et Officiales dictae Congregationis Sancti Hieronymi, fatendo in ipsis, Carnioliae Ducatum non minus quam Stiriam et Carinthiam ad Germaniam spectare; et demum attestatio R. Georgij Crisanij sacerdotis ex Croatia, affirmando Carnioliam esse prouinciam Germaniae[3]. Et propterea magis est differendum *(sic)* huiusmodi probationibus et confessionibus, quae cum geographis conueniunt, et eorum auctoritati standum esse uidetur ex adductis supra § Quibus etc., quam attestationi af-

[1] No i Dalmacija bijaše Mletačka. A ova još više vriedi: Prvi Ferdinando na 25 februara 1549 godine piše, i to papi, za Pićansku biskupiju u Istri, da je u *Iliriji*, ovako: „Quam tenuis quamque exiguus sit Episcopatus Petinensis in *Illirico* ditionis nostrae“ . . . Theiner: Mon. Slavor. merid. 662.

[2] 1641?

[3] To bijaše istina u državnom smislu, kako i za Dalmaciju da je Mletačka. Da je taj vele razumni Slovjenin samo to mislio, vidjeti je po tom, što je potle odvjetovao za Kranjce da su Slovjeni (LXXVI, i LXXVII).

Digitized by Google

fectatae, quae intelligi debet secundum antiquam et generalem diuisionem Illyrici.

His accedunt Constitutiones Apostolicae tum s. m. Gregorij XIII. super erectione Collegij Germanici in Urbe a Julio fel. record. Papa III. fundati pro centum alumnis Nationis Germanicae ex uniuersali Germania euocandis, ut patet ex Bulla 14. eiusdem Gregorij expedita anno 1573, uigore cuius Carniolia uti prouincia Germaniae[1] habet locum alumni in huiusmodi Collegio. Similiter Urbanus s. m. Papa VIII. restituit Collegium Illyricum in ciuitate Lauretana de anno 1580[2], pro uiginti alumnis nationis Illyricae et ex prouincijs Illyricis euocandis, quorum octo loca assignauit ciuitatibus littoralibus Dalmatiae. Ex reliquis octo locis Bosna, et regio inter Sauum et Drauum constituta, scilicet Sclauonia, singulae unicum locum habent, nulla facta mentione uel compraehensione ciuitatum Carnioliae, uel Stiriae, aut Carinthiae, ut in Bullar. eiusdem Urbani la. 65 §. 2. 3. 4. 5. Juxta quarum Constitutionum intellectum regulari debent (?) litterae Sixti V, cum una Constitutio per alteram declaretur, et ex usu Curiae, et Romanorum Pontificum interpraetationem *(sic)* recipiant, ut late fuit decisum in Sac. Rota in Barchinonen. Canonicatus 4 Decembris 1644, et 9 Junij 1645 coram R. p. d. Verospio, et 15 Decembris eiusdem anni, ac 16 Aprilis 1646 coram Reuerendissimo Archiepiscopo Tarraconen., in quibus agebatur, an Cathalani compraehenderentur sub Indulto concesso Regi Catholico.

Non obstat, quod nonnulli ex aduerso adducti scriptores Carnioliam compraehendant in Illyrico una cum Stiria, Carinthia et Histria, quia praeterquam Istria ab Augusti Caesaris diuisione semper fuerit inclusa in Italia, ut innumeri antiqui et moderni scriptores praecise tenent, praedictae aliae regiones continentur in hodierna Germania, et si istae annumerandae essent in Illyrico, intelligendum erit de generali latissime sumpto secundum antiquam diuisionem (??), et sic necessario in illo comprehendi deberent Bauaria (?), Archiepiscopatus Salisburgensis (?), Comitatus Tirolis (?), et tot aliae prouinciae Graeciae, et orientalis Illyrici supra nominatae, quae eadem ratione (?!) possent praetendere hospitalitatem et beneficia ecclesiastica in eadem Ecclesia S. Hieronymi contra mentem fundatoris, et inconcussam (?) obseruantiam.

Minus obstat, quod Carniolenses cum Carintijs, Styrijs, et Istris

---

[1] Ali samo u državnom smislu.

[2] Evo što sam našao u naših knjigah:

„1585, adi 12 Nouembrio. Venero in hospitale otto peregrini, cioè sei *Alunni del Collegio Illyrico,* Don Martino Clemente da Cataro, Don Stefano da Spalato, Don Marino da Ragusa, Don Marco Fumati da Zara, Don Marin Zlenda da Gielsa, Don Nicolo d' Almissa" (Pellegrini) — „1586, adi 11 marzo. Venero in hospitale doi peregrini, cioè mr. don Mattheo da Liesina alluno del *Collegio,* et don Michel chilrico (= chierico?) dalla Braza" (Ondje).

Digitized by Google

a nonnullis scriptoribus appellantur Slaui, tum quia apud eos uiget imago (!) slauicae linguae, corrupto et mixto *(sic)* cum germanicae linguae dialecto[1]. Hinc est, quod multae gentes ex affinitate linguae ac morum Illyrici et Slaui sunt appellati, et in hoc sensu intelligendi sunt huiusmodi scriptores. Tum quia ipsi non solum Dalmatas, aliosque incolas proprij Illyrici Slauos appellant, uerum etiam Bohemos et Polonos, qui a Dalmatis (??) ortum duxerunt, ut eorum referunt historiae, et praesertim Pius s. m. Papa 2. in sua Bohemia, et egregie insignis Cardinalis Hosius Polonus in dialogo de sacro uernacule legendo, ubi in haec uerba scribit: „Quamlibet autem nos ipsos amemus, tamen fateamur illud necesse est, Sclauorum, aut Dalmatarum linguam elegantiorem esse, quam sit nostra, et si praecationes et sacras lectiones in uernaculam transferri linguam oporteret, in eam potissimum transferendae sint, a qua nostra duxit originem, quae praestat etiam ceteris elegantia; cum praesertim Dalmatica (?!) lingua sacros libros Hieronymum uertisse constet (!!). Morauos, Silesios, Moscouitas, Ruthenos, et alios innumeros fere populos per Europam et Asiam (?), qui non solum lingua, sed litteratura Illyricae linguae utuntur, Slauos appellare possumus. Olim ueterem Germaniam ipsi Slaui uarijs nominibus distincti diu incoluerunt, et late dominati sunt, ad hanc quoque diem ibi reliquiae huius gentis et lingue haerent, de quibus copiose agunt prbr. Helmoldus in Chronica Slauorum, Maurus Orbinus in Regno di Slaui, Adam Chronographus lib. 2. cap. 10., Choranzius in sua Saxonia et Vandalia, Ziglerius Annal. de Boijs lib. 4., Joannes Natalius Metellus in Speculo Orbis in descriptione tabulae Lusatiae, Baronius Annal. eccles. tomo XI. sub anno xpi. 1012, 1062, Bozius de Signis Ecclesiae Dei, signo 93. lib. 2. tom. 1. fol. 495, Joannes Aubanus de Moribus gentium lib. 3. cap. 12, Paulus Jouius in Legatione Moscouitica fol. mihi 169, Sigismundus baro Herbestaim in Commentarijs rerum Moscouitarum fol. 1. et 2, Laurentius Surius in suis Comentarijs rerum gestarum sub anno Domini 1501.

Slauinorum siquidem nomen uarias (?!) nationes compraehendit, ut affirmant Beatus Rhenanus de rebus germanicis sub titulo: Venedi Slauini in Germania, Olaus Magnus in sua Historia Gothica l. — cap. —, Bozius loco citato fol. 495.

Idioma denique Slauorum seu Illyricorum maiorem Europae, et Asiae (?) maximam portionem incolit, ut declarat sapientissimus Urbanus glor. me. Papa VIII. in Bulla institutionis Collegij Illyrici Lauretani. Adeo ut nulla alia lingua preter Arabicam latius et maior est *(sic)* quam Slauorum, qua hodie utuntur maximi populi ad incognita usque loca, ut tradit Jodocus Ludouicus Decius de uetustatibus Polonorum, et de omnibus late tractat Hieronymus Megisaeras in dictionario multilinguae in principio tabula V. de Slauica seu Illyrica lingua.

[1] A koliko bolje bijaše slovjenskomu jeziku u Dalmaciji po mletačkom, po talijanskom? a ako bi Mletčani još bili ostali ondje? . . .

Digitized by Google

Cum itaque Carniolia non compraehendatur in Illyrico proprio et naturali, sed olim in Pannonia Superiori, et hodie in Germania recentiori, et habeat locum in Collegio Germanico pro natione germanica fundato, et nullum locum in Collegio Illyrico pro Illyricis erecto, clare patet Joannem Baptistam Jampsech esse incapacem ad Canonicatum controuersum ob defectum nationalitatis et peritiae idiomatis Illyrici. Et licet hodie cum patre tolleretur, ut ad arbitrium possit interuenire in Congregatione praedicta, tamen alteri locum non occupat, nec exinde habilis esse potest.

Habemus etiam ante oculos exemplum in Ecclesia et Congregatione Sancti Caroli ad Cursum nationis Lombardorum, in qua deseruit pro Rectore, et interuenit actis praedictae Congregationis admodum R. D. Franciscus Marchius sacerdos Dalmata Spalatensis[1].

Clarissimam ergo praedictam ueritatem iuri conformem (?), tot, auctoritatibus insignium (?) scriptorum et Constitutionibus Apostolicis firmatam ego Hieronymus Pastritius Dalmata Spalatensis collegi et subscripsi, saluo prudentiori et saniori iudicio, cui omnia supra exposita subijcio *(sic)*.

Prepis samoga Pastrića.

LXIX. Koji Kranjci su prije 1625 god[2]. bili na stanu u slovjenskom gostinjcu u Rimu.

1522, 1. junij, magister Georgius de Triesto *(sic)*. Ovaj bijaše tu pobratimom. (V. izpravu);

1548, 20 sept., paulo di seuidal (Ciuidale, Čabdad, pod Vidamsku biskupiju) fu accetato;

1553, 10 agosto, vene dorotea de goritia, 6 sett., vene amalato groro (Gregorio) de goritia; 30 sett. et piu orsa Cragniza serua in lo ospitale sia pagata a razon de b(ajoc)chi 30 al mese; 1. ottobrio, castrato libre una per gregorio de goricia amalato († na 7);

1563, 5 mag. margarita crangicia (= kranjica; ali ova sada izopačena: craglieuich),

1569, 18 Maggio, Orsola de Costellezu slouenca. (Ovako četirikrat; no u drugakovoj knjizi: „Ursa de seluzu sta a San Marco", t. j. u kući kod crkve sv. Marka, pripadajućoj tada ovomu gostinjcu. *Kastelec* je selo u Tržaškoj biskupiji.);

1580, 11 agosto, Gian Pietro da gliubliana;

1582, 20 luglio, et più a dato a caterina da glubliana amalata, per ordine del Guardiano;

1583, 17 apr., Gieronima da Goricia; 2 luglio, linardo da s. pietro di vipauo;

1584, 27 feb., filipo da trieste; 11 apr., Zuanne d' Antonio da Gorizza;

1597, 5 apr., Baldazar de Goriza;

---

[1] Od 19 decem. 1649 do 16 julija 1651 je svetojeronimskim predsjednikom, a od 1654 do 1660 nadpopom, pak krčkim biskupom.

[2] Jer Dalmatini su tvrdili, da njih su tek tada počeli prijimati.

Digitized by Google

1609, 5 maggio, Mattio Garsic da postoina (ali ova izopačena: pastrouich);
1611, 19 apr., Matio Golich di Gorizia (po prilici, ali izopačena: Traù); 1 mag., Giouani Ilicerio, 23 mag. fu aloziato al solito, Simone, 11 lug., Adamo Schiauo, 13 lug., Giouani di Michele, 14 lug., Giouani Slauichio, 14 lug., Gio. Pedouichio, 14 lug., Martino, 18 lug., Nicholo Lomatichio, 30 lug., Michele Salichio, tutti da Gabria (na Goričkom),
1612, 20 mag.. Gregorio osegouich da Pettouia (ali ova izopačena: Pettouich.);
1614, sett., Biasio da Lubiana,
1615, lug., Antonio da Goricia, Andrea da Goricia, Bastian da Cornolia (= *Carniolia)* de Zille; agost., Vincenzo da Rubiana (= Lubiana);
1616, ott., Georgio da Lubiana.
Ibidem. Spese per i Pellegrini e Infermi.

LXX. Koji Istrani su bili pobratimi ili na stanu u Slovjenskom gostinjcu u Rimu:

a) Pobratimi:

1516, 20 sept., magister Antonius de penyytis (?) pifararius[1] de pisino (XXXVII izpr.);
Die 6. febr. 1549.
In mei Notarij publici testiumque infrascriptorum praesentia praesentes et personaliter constituti R D. Nicolaus Ingaldeus[2] clericus *Justinopolitanus,* et D. Antonius de Natalibus clericus Spalatensis, confratres et deputati a Ven. Societate S. Hieronymi Illyricorum de Urbe ad Ripettam[3], ...;

b) Na stanu kako hodočastnici:

1547. 15 lug., Martino de busagni[4] de istria; 17 lug., Paulo de giorgio de Istria,
1549, 19 zug., Bernardo Voschina da Histria, 19 ott., Gregor uecchio da labin[5], 10 nou., pre Joanne rebelicho da piran,
1550, 3 apr., pietro de momiano de Histria, 8 nou., Nicolo Zotto de Capo d' Histria,
1556, decem., marino de Istria,
1557, 9 di decembrio, lucia de Istria,
1558, 20 mag., prete Francisco de Istria, 20 ott., ursa de Capo d' Istria,

---

[1] sopac.
[2] Na 1. aprila 1543 jur bijaše u bratovštini, pak ga izabraše za razvidnika („in syndicum". Decreti, I.)
[3] Izprava u arkivu, prepisana. Istromenti.
[4] Ne znam za ovo mjesto.
[5] kako je po slovjensku (Labinj), a po talijansku je: Albona. I još je tu nekoliko putî zapisano: Labin.

Digitized by Google

1560, . . . decem., Ursulina di pisino,

1561, 18 marzo, ianantonio di istria di deschoeuigo (no slova *eu* neočita),

1570, 18 apr., Gio. de Histria.

1574, alli 19 agosto.

Mathio Prianouich[1] d' Istria, trouandon amalato nel hospitale di S. Gieronimo, confesso in presentia di me Capellano[2] del ditto loco, et di m(esser) Biasio de Nerenta, et m. Andrea fornaro, che si troua delli sui denari apresso maestro Zuanne Rassolich caligaro scudi di moneta sei, et più da Stephano da Velli scudi de moneta 3 b(ajocchi) 10, quali sono per la mercede sua per hauerlo seruito mesi uno, giorni cinque, Item da m. Biasio julij 8; Item confesso esser debitor a maestro Marco Marangon a Ven(eti)a, qual fu prezo per ditto Mathio per andar fuori con la naue a viaggiar. Et uuole ditto Mathio che sia satisfatto ditto maestro Zuanne. Item ordino che del restante si compra uno scudo di cera, et dui scudi per le mese *(sic)* al Capellano, il auanzo al hospedale. Et cosi fu la sua ultima uolonta. Testimonij ut supra. Item maestro Andrea Fiorentin li die dar baiochi 38 per hauer lauorato alli conduti. Item uolse ditto Mathio che uolendo andare il Capellano preditto a Ven(eti)a, che lui porta (?) sudetti 5 scudi a Ven(eti)a a ditto maestro Marco. Item ordino che di otto duc(ati), li quali ha da dar Vidiuisich figliolo di Zorzi habbitante alla Villa Carniza[3], che ditto debitor habbia il 3, et il restante dia al capellano che diga tante messe per l' anima sua.

1574, alli 20 agosto.

Item ordino che Gregorio Bragneuich (?) d' Istria suo compagno debba scoder scudi 3 a horte (?) doue ha seruito, et che anchor scoda in Istria da Vido Difsich da Carniza scudi otto. Et anchor ordino, che li si debba dar delli scudi 3 che ha d' hauer da Stefano da Velli julij 15, li quali portara seco in Istria, et come haura scosso 8 scudi da ditto Vido, che porti a Ven(eti)a a maestro Marco maragon L(?) 30, il restante che daga per amor di Dio per l' anima mia. Et cosi uolse, et fu l' ultima sua uolonta delli denari cioe scudi (?) sie, quali sono da maestro Gio. sudetto, uolse che si compra cera et mese come di sopra, il restante al hospedale, presenti m. Lorenzo da Pago, et m. Biasio da Nerenta.

1579, 3 mar., Michele di Capodistria, 20 apr., Nicola d' Istria, 23 apr., Andrea d' Istria.

1580, 7 mag., Battista de Valentini de Labin d' Istria, 9 mag.,

---

[1] ali *P* nije očito; bi moglo biti i *B*.

[2] To bijaše pop Ivan Budinić, možda rod popu Šimunu Budiniću našemu književniku.

[3] Ne znam, je li ovo: *Krnica*, a to selo u Porečkoj, ili: *Črnica*, a to selo u Tržaškoj biskupiji a u Buzetskoj župi, kako držim da je i „Cerniza" ovamo 1585 g.

Digitized by Google

Vicentio d' Antonio Banicich da Labin d' Istria, 29 mag., Giouanni Benesco et Giorgio da Pisin de Istria, 8 lugio, Stefano Grandeveuich da pasino[1] d' Istria et perina sua moglie et nicholo suo figliolo, 12 luglio, Giorgio di Lorenzo da Fianona d' Istria, 15 agosto, Andrea da Montona d' Istria, 2 ott., michel Chlechnich (!) da Pola, et Jouane Gauich d' Istria.

1581, 13 di zenaro, Nicholo e Mateo d' istria, 1 mazo, Andrea d' istria, 16 mazo, Margarita d' istria, 10 giugno, Nicholo d' istria.

1582, 9 gen., Giouani Regulo et Giouani di bolsana[2] d' Istria, 4 mag., michel da montona d' istria, 22 mag., pietro da pirano, 2 luglio, don mateo zoiolo et mateo rasichi d' istria.

1583, 29 mazo, pietro cranz et Nicolo Petrouich d' Istria, 5 zug., biasio, andrea, thomaso iuanis, istriani de vesniza[3], 15 zug., Zorzi sirischia con sua moglie d' Istria, 18 zug., jacomo merigo con suo fiolo d' Istria

1584, 12 feb., m. Antonio Bosco de Capodistria, 17 feb., Margarita da Pirano, 19 feb., Zuanne letognia de radgona[4], 1 apr., Zorzi Vrbanich da Capodistria, 8 mag., Siluestro Bosich de Istria, 8 luglio, Perina et jera *(Jerka?)* da Pazin, 22 luglio, Giouanni di Istria, 29 luglio, Lorenzo Panadich da Smign[5], 23 agosto, Marco Cenertich de Istria.

1585, 21 feb., 17 luglio. Lucia di Fianona, 1 mazo, Don Giacomo Lucanouich et Don luca Glacich d' Istria, 21 mazo, Gioanni d' Albona, 8 giugno, Mattheo Crilcich (?) da Lourana, 9 giugno, Francesco Sissich da Cerniza, et pre Mattheo da Rachagl[6] d' Istria, 28 giugno, Antonio Calich da Pasin de Istria, 10 luglio, mad(alen)a (?) elena da Fianona.

1586, 25 feb., don Gioanni da Istria, chierico, 5 giugno, Gioanni de Penesich (?) et Thomaso suo figliolo habitanti à S. Lorenzo in Istria, 10 giugno, Martino d' Istria, 20 agosto, Gioanni d' Istria

1587, 5 gen., Giouanni di Capodistria[7], 11 gen., Giouanni d' Istria, 26 maggio, un peregrino d' Istria, 30 maggio, pietro raif, stefano roscinich da pisino.

1588, 24 marzo, pre Ioan Batilana d' Albona, 6 aprile, pre Giouanni uitulouich (?) e pre martino milucanich (?) d' istria, 2 giugno, un putto pellegrino d' Albona, 25 giugno, Giouanni d' Al-

---

[1] = Pazin.

[2] možda: Volzana (Volče) na Goričkom?

[3] Ne znam gdje je.

[4] Ovo i „Radguna" („1627, 6 apr., Pietro Bracich da *Radguna*") držim da je isto mjesto, i da su to još i „Rašpurg" (kako je u Istranskom Razvodu) zvali, ter po njemačku: Ratspurch.

[5] kako Slovjeni (Žminj), a Talijani: Gimino.

[6] kako je i u Istranskom Razvodu, i kako još i sada Slovjeni („Rakalj") zovu, a Vlasi: Castelnuovo, župu blizu Pula.

[7] No i po našu: „1608, 26 Luglio, Lucia di Michiel Jugouich da *Copar* in Istria".

Digitized by Google

bona, 7 sett., Filippo et Ambrosio di Capodistria, 5 decembrio, Giouanni schiauo de istria, 10 decembrio, tomaso de istria.

1589, 1 gen. matio d' Istria, 22 luglio, pre Simon da Montona.

1590, 27 febr., francesco da labdin *(Labin)* d' Istria, 15 maggio, cusmana quondam lorenzo Lucorich *(Lucouich?)* d' Istria 27 mag., Gioannne di condam Giacomo Pupelich da Vognano[1] d' Istria.

1592, 30 giugno, uincenzo de Albona, 7 luglio, aniza con uno figliolo da San Vincenzio de Istria.

1593, 25 marzo, Giure e Mico de Istria.

1594, 22 marzo, Gioanna da Pazino in histria, 11 agosto, lucia d' Istria, 24 sett., Nicolo de Istria.

1595, 10 marzo, Nicola de Istria, 16 marzo, Mattia de Istria, 31 marzo, Michele de Istria, 7 giugno, Christoforo de Istria.

1596, 2 luglio, Gregorio Putinich da Istria, 26 nou., Matthio e Jacomo de Istria.

1597, 8 marzo, Gregorio da Estria *(sic)*, 1 agosto, Michele Istriano, 7 agosto, Caterina Istriana, 15 sett., Matthio da Istria, 16 sett., Stephano da Istria, 23 sett., Catherina d' Istria.

1599, 16 sett., Pietro d' Istria, 29 nou., Stephano d' Istria, 25 decembrio, Pietro d' Istria.

1600, 5 febr., Francesco di Andrea d' Istria, 5 marzo, Thomasso di Pietro d' Istria. 15 marzo, Andrea di Christoforo di Istria, 6 apr., Fra Bartolomeo e Giorgi di Vidale, d' Istria, 11 apr., Simone di Nicolo d' Istria, 24 apr., Andrea de Istria, 15 maggio, Mattheo di Lorenzo Murero, Antonio di Domenico, Leonardo di Simone, Matthio di Gasparo, Giorgio di Pietro, Danielle di Nicola, Pietro di Biascio *(sic)*, Menica di Pasquino, Lucia di Domenico, Vida di Christoforo, Anna di Luca, tutti da Dignano in Istria, 22 maggio, Biascio di Pietro d' Istria, 25 maggio, Don Gregorio Marinouich, Don Gregorio Radanouich, Don Baldo Ritosa, Don Giacomo Millanouich, sacerdoti da Parenzo, Simon di Giorgio, Nicolo di Michele, Nicolo di Moro, da Parenzo in Istria, Biascio di Antonio, Jacomo di Mattheo, Gasparo di Jacomo, da Montona in Istria, 29 maggio, Gregorio Petrouich e Hieronimo Sottillich d' Istria, 1 giugno, Fra Martino Terzarolo d' Istria, 2 giugno, Matthia Sircot d' Istria, 4 giugno, Giouani di Pelegrino e Valentino di Pelegrino suo fratello d' Istria, 6 giugno, Benedetto Salmo d' Istria, 15 giugno, Francesco Pancich e Antonio Matacouich, da Galignana in Istria, Giouanne Bastich, Gregorio Bencich, Matthia Curechich, Bernardo Orlouich, da Zimin in Istria, 18 giugno, Michiel Cola d' Istria, 19 giugno, Nicolo Caligaro di Montona in Istria, 20 giugno, Giorgi Palusa e Pietro Babich, d' Istria, 29 giugno, Jacomo di Jacomo d' Istria, 12 luglio, Jacomo Crassauaz d' Istria. 17 luglio, Giouanni di Christoforo d' Istria, 18 luglio, Fra Giouani d' Istria, 19 luglio, Andrea Sigichex *(sic)* d' Istria, 23 luglio, Pietro Cauallo di Capodistria, 25 luglio, Pietro di Antonio e Christoforo di Mattheo, d'

[1] t. j. Vodnjan, po slovjensku, a po Talijansku: Dignano.

Digitized by Google

Istria, 27 luglio, Thomasso di Gasparo e Hieronimo di Giouanni, d' Istria, 1 agosto, Antonio Bolcich, Jacomo Zonta, Paulo Cettino, Iseppe Zanin, Michel d' Antonio, d' Istria, 4 agosto, Antonio di Giouanni e Francesco di Antonio, d' Istria, 3 sett., Thomasso di Piero e Francesco d' Antonio, d' Istria, 12 sett., Thomasso di Antonio e Nicolo di Domenico, di Montona in Istria, 13 sett, Nicolo di Antonio d' Istria, 20 sett., Fra Ambrosio e Fra Gregorio, terzaroli d' Istria, 24 sett., Christoforo di Michiel e Siluestro di Andrea, d' Istria, 2 ott., Elia d' Istria, 16 ott., Bartolomeo di Gasparo da Fianona, 19 ott., Giorgio di Michele, Thomasso di Martino, Antonio Brauich, d' Istria, 25 ott,, Nicolo Rosmodi da Pinguente, 28 ott., Francesco di Nicolo, Thomasso di Nicolo, Piero di Francesco, d' Istria.

Znam i koliko je od 1608 do 1617 godine bilo hodočastnika iz Istre u ovom gostinjcu na stanu: 32, ter 4 iz Trsta; a 1625-te bilo ih je tu 70, ter 6 iz Trsta.

Spese fatte per infermi, Pellegrini, et altro, dal 1594 al 1627.

LXXI. Pobratimi i hodočastnici iz Barske krajine u ovom gostinjcu.

a) Pobratimi:

1546, adi 7 di febraro. In dicta congregratione forno acettati et balotati .... et pre uicentio de *baro* ebe una (t. j. fava = bob) contra et resto in fauor *(t. j. 12 glasova.* Decreti, 1. 51.) — 1546, 4 apr..... Nomina Societatis praedictae (t. j. „S. Hieronimi Illyricornm") sunt ista, et primo D. Io. Petrus Sfonderatus presidens .... Dominus Vincentius bazotus *antibariensis* ... (Instromenti, I, 2.). No ovo je prepis, pak za pridjevak „Bazotus" bojim se da nije pravo prepisano, i to tim više, što ga u inoj izpravi, a to je matica, ovako pišu: „1554, 19 aug. Congregatione .... M. dun Vincenzo *Bussota* de Antiuari" (Decreti, II.).

1550 (a možda i prije nekoliko ili kašnje, Zuan paulo pasquali de Antiuari, Lorenzo preculian de Antiuari (Decreti, I, 9, 17).

1583, 6 marzo, Marco Samuel d' Antiuari accettato per fratello[1].

1584, 1 luglio. Comparse m. Giouani di Antiuari per esser admesso per fratello, donde la compagnia soprasedette a tale admissione, perche alcuni diceuano che tal paese era Albanese, et non illirico. Et cosi si dette ordine di tal informatione a Monsignor Reuerendissimo Vescovo di Lesina, m. Simone Zapich guardiano, m. Marco Zodenico, et m. Natale Bonifatio, che si doccessino informare, et referir alla compagnia iusta quello che da essi sarà trouato, et per ballotatione furno tutte bianche eccetto una nera (valjada Marka Samuela, koji bijaše pri tom. No tomu baraninu Ivanu tu nije već spomena.)

[1] V. LXIII. izpr.

Digitized by Google

b) Hodočastnici:

1549, 9 zugno, Francisco d' Antiuari.

1553, 5 nouem., fra L(orenz)o de giorgi de Antiuari, uene amalato, 6 decembrio, francescho d' Antiuari *(sic)* (i još na 7, na 26, i na 30 januara 1554).

1573, 9 maggio, Margarita de Dolcigno ammalata.

1577, 7 agosto, Georgio d' Antiuari.

1580, 1 zugno, Antonio Oliuerio Antiuerino.

1581, 23 ott., don pietro d' antiuari.

1584, 25 feb., Don Pietro d' Antiuari, 3 sett., Lena et Zuanne d'Antiuari.

1585, 22 luglio, Pietro da Antiuari, 10 nou., Dimitri d' Antiuari — et fu licenziato per esser albanese (!).

1589, 22 luglio, Gio(uanni) da dulcigno. (Spese per i Pellegrini).

K ovomu imam pridati, da je pop Juraj iz Bara 1621 godine bio *beneficiatom* u ovoj našoj crkvi (Decreti, na 23 oktobra). I još nešto mogu ovdje spomenuti: „Adi 20 di genaro 1461 Zorzi di *zarna gora* ouer per dir meglio da monte nigro uense al ospitale". — „1584, 21 sett., pelegrino Zuanne de Siluestro di *Zetta da Budua*". (Ali „Budva" nije što i „Zeta"!)

LXXII. Srbi u ovom gostinjcu na stanu.

1550, 3 feb., Jacomo sarbglin calugiero ed il suo compagno amalato uene al hospitale et stette fino adi 19 martio;

1579, 22 marzo, Baldassaro et Giouanni da Belgrado;

1580, adi 8 di Marzo, Venero nel Hospitale doi Reuerendi Padri del ordine di S. Basilio del monastero di Santo Michiel posto al Fiume di carcha (= *Krka)* per nome frate efrem, et gabriel;

1581, 19 apr., uene nel Hospitale per albergo el Reuerendo monsignor Vescouo di Samandria[1] con uno suo seruitore;

1596, 7 giugno, Monsignor Vescouo di Samandria;

1611, 5 apr., Constantin de Georgio da Belgrado;

1625, 20 maggio, Andria Giorgieuich da Belgrado, 23 maggio, Mattheo di Michele da Belgrado;

1693, 24 maggio, p. Paulo schirotichouich da Samandria, (Pellegrini.)

LXXIII. Bugari u ovom gostinjcu.

a) Pobratimi:

1638, 4 ott. Fu acceettato per fratello .... il Sig. Pietro Parciauich Bulgaro[2].

---

[1] To, po Coletovu (Illyricum sacr. VIII, 152), bijaše Mikula Ugrinović, dalmatin, poljičanin, za koga on piše da je 1587 g. umro; no ili to nije istina, ili je počeo prije 1605 njegov nasljednik Stjepan Cecchi, sudeć po ovom drugom zapisu.

[2] Decreti. — 1654 godine više puti je u ovoj crkvi mašio „Petrus Parceuich", pak držim, da je ovo onaj isti. I da je bio velik diplomat.

Digitized by Google

b) Na stanu:

1580, 8 marzo, Giorgio Andrieuich d' Audrinopoli *(sic)*;
1610, 22 feb., venne Stanislao Poporicos da Soffia, e fu alloggiato secondo il *solito,* 1 giugno, venne Gio. Battista Bulgaro Imperial (Ne znam zašto: carevac?), qualo fu alloggiato;
1613, gen, Steffano Nicolo de Macedonico, (Pellegrini);
1618, 9 decembrio. Fu ordinato al detto guardiano, che deva dare di elemosina straordinaria a Francesco Zuban scudi tre, a Luca da Segn scudo uno, a tre *Bulgari* et un Crouatto fuggiti da schiauitù de Turchi mezzo scudo per uno (Decreti);
1625, 4 maggio, Giouanni Stipanouich et Giouanni suo figliuolo da Soffia;
1627, 2 sett., Filippo Stanislauich da Nicopoli;
1628, 5 marzo, Pietro Nicholich da Bulgaria (Pellegrini).

LXXIV. Od naseljenih Slovlena u Taliji, u Napuljskoj, bili su na stanu u ovom gostinjcu kako hodočastnici:

1548, 20 gen, jouanni di lansano[1];
1600, 16 maggio, Giouani di Francesco di lupo et Lorenzo suo figliuolo da Santo Mitro in Puglia (no „in Puglia", ove su izbrisane, ali ne posve. A „Sv. Mitar", to držim da je: „San Demetrio ne' Vestini", u Aquilskoj pokrajini, a ne: „S. Demetrio Corone" u Kozenačkoj (Cosenza); 21 maggio, Biascio di Luca, Angelo di Braia[2], Cesare di Valente, da Santo Mitro in Puglia (zadnje dvie donekle izbrisane); Donato di Papich, Thomaso di Marino, Michel di Pietro, Barbara di Braia, da Santo Felice in Puglia (zadnje dvie donekle izbrisane. Ovo držim da je: „San Felice Islavo", gdje da još i sada govore po Slovjensku: „Villaggio in monte, uno dei più vaghi del Molise, dove parlasi un dialetto *schiavone",* kaže „Vocabolario geografico-storico-statistico dell' Italia", djelo tiskano u Bolonji 1875); 30 maggio, Matthia di Thomasso, Ottauiano di Antonio, Sando di Domenico, Antonio di Nicolo, Pavolo di Criato, Gregorio di Giouanni, dal Monte di Santo Angelo in Puglia (zadnje dvie donekle izbrisane. Ovo je župa i grad u pokrajini: Foggia);
1602, 24 maggio, Donato, Marino, Nicolo et Martino, tutti da Santo Felice;
1626, 23 marzo, Fra Gaudenzio di Giacomo Carli Heremita nel territorio di Monte Santo Angelo; 22 luglio, Angelo Antonacci da Giulia Nuoua *(I sada se ovako zove)* in Abruzzo; 7 agosto, Giouanni Depriba, Giouanni de Cattinara, Mattheo figliuolo di Michele, Martino Tornaro, da Ortona (Ovo držim da je: „Ortona a Mare", kako i jest drugdje zapisano, a ne: „Ortona dei Marsi". Prvo je grad blizu Jadranskoga mora, ter Lancianu na sjever); 22 agosto, Don Gasparo Corieri, Diana sua madre, Biagio Brattacampo, Marzia

[1] sada: *Lanciano*, osam kilometara daleko od Jadranskoga mora.
[2] Prispodobi *Braianouich* de tucepi de Bosina admesso (= pobratiše ga) 1554". (Decreti, l. 9).

Digitized by Google

sua madre, Gregorio di Persa, Catherina sua zia, Marco Corriero, Giuseppa figliuola di Jura dello Prete, Nicola Corriero, Diana sua moglie, Lorenzo di Nola, Christoforo di Santo sagno, Bernardino della Farriciuola, Marino della Farriciuola, Nardo della Farriciuola, da Ortona a Mare; 22 sett., Claudio Impacciatore, Librato da Scola, Francesco figliuolo di Claudio sudetto, Matthia, moglie di Claudio, Pasqua, Moglie di Librato, Don Marco di Martino, da Ortona; Giouanni di Rosa, Renzo di Rosa, Andrea di primo, Abondio Brontano, Andrea di Mi' l' Antonio *(sic!)*, Gio. Battista di Nardo, Giacoma moglie di Nardo, Santa di Sabbattino, Nardo Acitella, Minerua Fella, Francesca della Tessa, Thomassa di Donato, da Lanciano; 20 nou., Donato Marinich, Pietro Giadrin, Santa Tenina, Maddalena Marinouichia (= Marinovićka), Catherina Lucdina, Agniola Blasa Chopichia — da Lanciano; 3 decembrio, Gregorio Marchouich, Marco di Vita, da San Felice; 15 decembrio, Steffano di Hamech, Giouanni di Stonar, Andrea da Lancalz, Antonio di Hanach, Luca Radmino, da Lanciano. (Pellegrini[1].)

LXXV. Nekoliko prije 18 februara 1652. Scriptura facta a Reuerendo D. Georgio Crisanio Croata[2].

Canonicatum, ad S. Hieronymum Illyricorum, nunc uacantem, a S. m. Sixto V. Pontif. opt max. pro Natione Illyrica crectum, quidam alienigenae ambiunt[3]. Capitulum et Congregatio nationalis praedicti loci ipsis contradicit, et eos prorsus incapaces praefati Beneficij esse demonstrat; idque tripliciter: de congruo, et decenti, ex consuetudine; et per legem perque rigorem Juris.

Primo, quippe congruum, decens, et necessarium est mentem justi testatoris, et pij fundatoris per omnia illibate obseruari, et non licet

[1] A evo što Rafo Riera, isusovac, piše, i to nekoliko poslie 1559 god., za Slovjeue u Loretu i naokolo: . . . „Habitabant autem in tuguriis et mapaliis tanquam in tentoriis sine proprio duce, sine privatis legibus, Recanatensibus per omnia subjecti, in cujus praenobili ditione colles illi sunt constituti. Et quamvis saeva illa pestis, quae anno 1464, et rursus anno 1496 nimium infestavit totum agrum Picenum, praedictas Illyricorum Colonias multum debilitaverit, eas tamen omnino non extinxit; sed usque ad nostra tempora in praedictis locis perdurarunt, suasque facultates vel Almae Domui Lauretanae, vel Venerabili Societati Corporis Christi Lauretani oppidi contulerunt . . . . Hinc gemina Xenodochia, alterum intra oppidi maenia, in quo honeſtiores peregrini excipiuntur, alterum extra, ubi scabiosis et miserabilioribus cubilia aliaque subsidia praebebantur . . . . , propter quod Societas illa usque ad tempora Pauli III. Confraternitas *Sclavonum* vulgo est appellata", Pietro Valerio Martorelli: „Teatro istorico della S. Casa Nazarena". Roma 1732, I I. p. 22.

[2] Križanićevi suparnici, držim, da su ove rieči pridali, i ro sudim po njihova bilježnika riečih ovamo na kraju.

[3] To bijahu: Ivan Jamšek rodom Rimljanin a po otcu Ljubljanac, i Ivan Pavao Trumsi rodom Lešanin (Alessio) ter pokršćen Turčin.

Digitized by Google

ei in aliquo contraire. Sed mens sanc. Pontificis Sixti V. fundatoris pientissimi est, ut ad hoc Capitulum sola natio Illyrica admittatur. Ergo haec mens obseruanda est, et ipsi in aliquo contraire non potest. Maior est certa, minor probatur.

Mens fundatoris erat erigere non solum domum Hospitalem pro peregrinis[1]. hoc, inquam, nec solum, nec omnino primarium fuit intentum. Quid enim ad hunc solum finem opus erat Ecclesia tam magnifica, et Collegio Sacerdotum? Principale fundatoris eo respiciebat, quod in hac Urbe communi omnium gentium receptaculo et patria, sub nomine plurium Nationum proprios reges habentium extent Ecclesiae, uel Capitula, quae fundata sunt a pijs Principibus aemulantibus per hoc uenerari hanc S. Sedem Apostolicam. Et quia natio Illyrica numerosissima a Turcis oppressa est, neque proprium Principem habet, per quem tale ipsi Collegium sacerdotale erigi potuisset, id circo placuit S. Sedi Apostolicae pro ipsa erigere praememoratum Capitulum. Sicut etiam pro Graecis, et alijs nationibus idem factum est. Hoc uero eo potissimum fine factum esse non ambigitur, ut gens nostra semper et maneret et cresceret in deuotione erga hanc S. Sedem Apostolicam. Nunc si ad hoc beneficium alienigenae admittantur, quomodo praedicta deuotio crescet? Tali pacto nostra natio, aut mox, aut certe sensim ex dicti loci usu usurpabitur[2]. Admisso enim uno exemplo, mox sequuntur plura inconuenientia. Quia si etiam cum Graecis et Maronitis simile fiat, quae consolatio, quae deuotio in his gentibus erga Sedem Apostolicam manebit? Turpius eijcitur, quam admittitur hospes. Haec loca potissimum pro harum gentium sacerdotibus erecta esse constat, siue ad institutionem et doctrinam, siue ad premium et solatium senectutis, ut eo alacrius populares suos in uera fide et in deuotione Sedis Apostolicae contineant. Hoc beneficium si ipsis auferatur, non tam facile munus suum exercebunt. Tali uia intentio et uoluntas sanctissimi fundatoris minime obseruatur.

2-o. Consuetudo licita uim legis obtinet. Sed consuetudo in hoc Capitulo constanter perdurauit, ut linguae Illyricae ignari non admitterentur. Quae consuetudo et licita, et iusta, et legitima, siue legi a fundatore latae conformissima est. Ergo eadem uim legis obtinet, et infringi non potest

3-o. Lex et uoluntas fundatoris, idest, Bulla errectionis mandat, ut promouendi ad hoc beneficium sint gente et lingua Illyrici, uel ex parentibus Illyricis oriundi, eiusdem tamen linguae.

Hac lege primo irrefragabiliter excluduntur Albanenses, et quicunque alij, qui nec gente, nec lingua, nec origine sunt Illyrici.

Excluduntur 2-o. illi, qui olim quidem erant Illyrici, sed casu temporum linguam Illyricam amiserunt, et in aliam nationem ac priuilegia translati sunt. Huiusmodi sunt Carniolani, quia prouincia Carniolia non est Illyrica, sed Norica, siue Germanica, Austriacis

[1] Nije taj papa gostinjca zastavio, nego Mikula V. 136 godina prije.
[2] exturbabitur?

Digitized by Google

prouincijs haereditarijs (quae Germanicae sunt) adnumeratur. Lingua ibi Germanica in Judicijs, Concionibus, Scholis, et in quibuscunque publicis negotijs sola usurpatur, adeo, ut neque epistolam slauonice scriptam ibi uidere liceat Gens Illyrica olim mediante Marte illuc irruperat, sed a Germanis priscis possessoribus denuo pulsa, uel oppressa est. Hinc est, quod inter agricolas, et non inter omnes, adhuc imago aliqua linguae Illyricae permaneat, adeo tamen corruptae, ut a nobis Illyricis non sine interprete (?) intelligi possunt *(sic)*. Media quippe pars linguae est Germanica. De his praecise loquitur Brodom·s Coptus, ubi ait: Slauones finitimi Germaniae, quorum dialectus adeo ex harum nationum idiotismis confusa est, ut plerique lingua promiscua loquentes nihil loqui uideantur. Appellat eos Slauones, quia olim tales erant. Nunc potiores non sunt tales, quia integri Comitatus in ipsa media Carniolia mere Germanice loquuntur, ut Coceuia[1], et Bohinia[2]; et quia Nobilitas tota est Germanica, et profitentur se esse Germanos, nec uolunt dici Illyrici. Qui ex agricolis imaginem linguae Illyricae ritinent, ii linguam ipsam perdiderunt, et tertium quid, nec Illyricum, nec Germanicum, sed utrinque mixtum loquuntur, quod et liber praefatus, et experimentum testatur. Proinde hi non gaudent Priuilegio nostrae Bullae, quae uult, ut qui promouentur, sint linguae Illyricae, et non eiusdem mixturae, quae a nobis Illyricis sine interprete (?) percipi nequeat.

Excluduntur igitur Carniolani.

Excluduntur 3-o illi, qui oriundi sunt ex patre Carniolano et matre non Illyrica, et qui neque linguam Illyricam, neque ipsam mixturam Carniolanam callent[3], qualis est D. Lucas[4] competitor. Bulla expresse uult, ut qui promouentur, sint linguae Illyricae homines, et tales eam ignorant. (?) Ergo excluduntur.

Excluduntur postremo etiam illi, qui essent origine Illyrici, sed extra patriam nati, si adsint competitores in patria nati linguam perfectius callentes, aetate, et meritis digniores. Et praesertim si sunt sacerdotes, aemulus autem ipsorum non sit sacerdos, sicut non est praefatus dominus Lucas[5].

Probatur assertum, quia qui extra patriam nascuntur, praesumuntur linguam non sufficienter callere, ut illi, qui eam in patria didicerunt. Quocirca tempore Jubileorum, uel alterius necessitatis non possunt tam commode supplere officium Poenitentiariorum. Secundo, quia qui legem intelligere uult, mentem legislatoris ante omnia spe-

---

[1] *Gottsche,* po njemačku. Uzporedi „*Cacceo*", kako je dvakrat u LXXVIII. izpravi u odgovoru III. svjedoka na VIII. pitanje; a u LXXIX., tu je pak: *Gochevia.*

[2] valja da: *Bohinska* Bela.

[3] po ovoj je on meči, nego po onoj: „excluduntur"; a još meči u svojem spisu pod LXXXIII, navlastito u 7 tački.

[4] Ivan Krstitelj otcu mu bijaše ime Luka.

[5] Mjeseca kolovoza 1652 tri svetojer. kanonici nebijahu svećenici.

Digitized by Google

tare debet. Legislator autem intendebat per erectionem praefati Capituli Nationi Illyricae gratiam facere, ipsam in deuotione erga Sedem Apostolicam excitare et confirmare, beneficia personis linguam callentibus et meritis conferre, et non intendebat promoueri nihil de natione meritos, aut mereri posentes *(sic)*, et postponi digniores multos, et contristari nationem. Sed si admittantur alienigenae ignari linguae, iuuenes non sacerdotes, et reiciantur sacerdotes nationales seniores, digniores, tunc nationi Illyricae gratia non fiet, neque ipsa in deuotione erga Sedem Apostolicam exercitabit[1], neque beneficia de natione benemerita[2] conferentur. Sed seniores et digniores reicientur, Natio contristabitur, sensim ex loci illius fruitione extrudetur. Et sic mens pientissimi funditoris prorsus euertetur, quod ne fiat, iustitia et Vestrarum Illustrissimarum Dominationum[3] gratia prohibebunt. Manfrono Judice d(eputa)to.

Pro Venerabili Congregatione Hospitalis Sancti Hieronymi Illyricorum de Urbe, contra R. D. Georgium Crisanium Croatam, die 5. februarij 1654[4]. De Sanctis Notarius etc

In mei etc. supradictus R. D. Georgius Crisanius filius quondam Gasparis de Croatia mihi cognitus etc mediante iuramen to tacto pectore more etc. recognouit et recognoscit retroscriptam eius manum litteras, et caractherem *(sic)* in presenti scriptura apposit et content. in forma etc., et sic tacto pectore more etc. iurauit etc super quibus etc.

Prepisano ondje l. 235—7, a na l. 135 na drugoj strani ista svjedočba skraćena.

LXXVI. 20. oktobra 1652. U Rimu. Križanić piše Svetojeronimskomu nadpopu.

Molto Illustre et Rdo. Sigr. mio Patrone Colmo.

Non potendo io trouar V. S. M. J. in casa, la supplico con la

---

[1] exercitabitur?

[2] benemeritis?

[3] misli svetojer. bratovštinu u kojoj on tada još nebijaše.

[4] Da Križanić ovoga nije tada napisao, nego nekoliko prije 18 februara 1652 godine, vidjeti je po tom, što je Pastrić tada spomenuo ovu njegovu svjedočbu, odbijajuć Kranjce (LXVIII); a i po samih njegovih riečih u 7-moj tački njegova odgovora pod LXXXVIII. A da je on tada jur bio u Rimu, to je očito, jer na 15 februara iste godine svetojeron. bratovština (najbrže Pastrić) po svojem pravdašu obznani na sudu, da je njega odabrala, da mladoga Jamšeka izkusi, umie li slovjenski: „Dicta die (15 februarij 1652). Pro Congregatione contra eundem int(imetur) qualiter D. (t. j. procurator) elegit in Peritum *Georgium Crisanium*, et reassumpsit causam“ . . . . „Die 15 feb. 1652. Vicesgerente. Intimetur Joa. Baptistae Jampsi, qualiter Instans elegit *Georgium Crisanium* peritum ad effectum de quo agitur“. . . u I-voj knjizi: „Informationi facti et iuris“ itd. na 2 i na 125 l. (No Jamšek nepristade na taj izpit. Rekoh, u *prvoj* knjizi, jer

Digitized by Google

presente cedola, a non palesar al Sig. Card(ina)le[1] quelle oppositioni fatte contra me, prima ch'io mostri a V. S. qualche cosa più di quello, che gia hò mostrato. Io son pronto alle mie proue chiare, et euidenti. Ma se il Sig. Car(dinale) risapesse quelle fintioni, mi potrebbono trattenere anche per un mese. Io ho fatto la Replica, se bisognara produrla. Ma credo che non ci occorrerà altro, che produr le mie proue. Con tanto umilmente bacio a V. S M. J. le mani. Roma adi 20. octobre 1652. Di V. S. M. J. et Rda. Prontiss(im)o et humi(li)ssimo ser(uito)re Gior. Crisanio.

Na listu: Al Molto Illustre et Rdo. Sig. mio Patrone Colmo. il Signor Arciprete di S. Gerolamo.

Matica u istoj knjizi prilieplјena medju str. 44—45.

LXXVII. Izvana: 1654. R. p. d. Romana Canonicatus, pro R D. Jo. Baptista Jampsi, contra Congregationem Illyricam, quatuor articuli.

Articulos et positiones infrascriptas dat, facit, et producit procurator[2] Joannis Baptistae Lampsik *(sic)* Canonici Ecclesiae Collegiatae Sancti Hieronymi Illyricorum contra nationem Illyricam tanquam non legitimam contradictricem, sed turbatricem de facto, quos ad probandum admitti petit, et repetitis omnibus iuribus, ex quibus constare dixit de suo bono iure, citra tamen onus superfluae probationis nec se astringens probare uult et intendit

1-o. Qualiter ueritas fuit et est, quod ciuitas Lubiana, Laibachum sermone latino nuncupata, est metropolitana prouinciae Carniolae, quae prouincia connumeratur inter prouincias *Sclauonicas* et *Illyricas*. Nam *Sclauonia* constat ex prouincijs Stiriae, Croatiae, Carniolae, de qua agitur, Istriae, Dalmatiae, Bossinae, et irrigatur a duobus fluminibus circumcirca, nempe a flumine Saua et Draua, intra eorum limites est situata dicta prouincia Carniolae, et signanter illius metropolitana, et profertur Lubiana, seu Laibacum nuncupata. Et haec testes sciunt, quia sunt ex eadem regione Illyrica, et quia a tempore eorum ricordatus (sic) agnouerunt, et quia etiam ita ab omnibus Illyricis semper existimatum fuit, et quia etiam a versatibus *(sic)* in geographia, et a scriptoribus illius ita recensetur, recensitum et agnitum semper fuit et est apud habentes notitiam huiusmodi nationis. Et si aliter fuisset, testes sciuissent, et scirent per rationes ab ipsis iam assignatas, et latius recensendas. Et de his fuit et est publica vox et fama.

2-o. Qualiter veritas fuit et est, quod in eadem ciuitate Lubiana a tempore, de quo non est memoria in contrarium, semper viguit, et de praesenti viget idioma *Sclauonicum et Illyricum*, ita ut parum differat ab idiomate Dalmatiae, et diuersitas solum versatur circa

---

su dvie isto ovako prozvane, ter ono je *druga,* koju sam do sada spominjao, ne znajuć jošte za ovu. Na prvoj je A napisano, a na drugoj B.

[1] Štitnik Sacchetti, po svoj prilici.

[2] po imenu: Lesandar Saracinelli.

Digitized by Google

accidentalia, prout est inter Neapolitanos, Januenses, et Mediolanenses. Et haec testes sciunt, quia sunt de eadem regione, et *(per)* alias rationes latius ab ipsis recensendas. Et de his fuit et est uox publica, et fama.

3-o. Qualiter veritas fuit et est, quod omnes prouinciales ex prouincia Carniolae semper in Congregatione Illyricorum Sancti Hieronymi Urbis recepti et habiti et admissi fuerunt tanquam *Sclauones et Illyrici* ex Illyrica natione. Et hoc obseruatum et practicatum fuit a tempore, de quo non est memoria in contrarium, et si aliter fuisset, sciuissent, prout uiderunt ita obseruari. Et de his est publica uox et fama.

4-o. Qualiter veritas fuit et est, quod Lucas[1] genitor articulantis a multis annis citra fuit admissus in congregationibus dictae nationis, in qua semper fuit, tanquam verus *Sclauonus et Illyricus* habitus, admissus, et receptus in votando, et alia fauendo prout fieri consueuerunt *(sic)* a ueris Confratribus Illyricis. Et haec testes sciunt, quia interfuerunt in dictis congregationibus[2], et ita uiderunt fuisse obseruatum absque ulla hesitatione et contradictione. Et de his est publica uox, et fama.

Nomina et cognomina testium:
Joannes Petrus Antonius Seghinus *(Sephinus?)*, Tergestinus,
Joannes Zuech[3], Aquilionensis *(= Aquilejensis)*,
Matthias Carbinairus (?) ex Lubiana[4],
Matthias Strosser ex Lubiana,
Joannes Striet Salsturgensis *(= Salsburgensis?)*,
Joannes Luin Aquilionensis,
Nicolaus Carnet Tergestinus,
Joannes Antonius Pellegrinus ex Triest,
Georgius Colenz ex Lubiana,
Joannes Steier ex Carschoue[5].

LXXVIII. Da su Kranjci i Istrani, a donekle i Štajerci i Koruščí, Slovjeni.

1654 Illustrissimo et Reuerendissimo Domino Priolo[6]. Romana (t. j. causa) Canonicatus. Summarium quatuor testium in Curia examinatorum ad instantiam R. D. Joannis Baptistae Jampsi contra Congregationem Illyricam. Luccor. (?) q. Petri Buscaroli not(arius). 1654[7].

---

[1] na 19 nov. 1631 g.

[2] No samo tri, i to zadnji, bijahu u bratovštini.

[3] U LXXVIII izpr., spominje ga 3-ći svjedok, i još četvoricu ovih.

[4] ili ovaj ili ovaj drugi „Matija" bijaše iz Kranja, po LXXVIII izpr.

[5] A u LXXX. izpravi: *Carsco*, kako držim da je i pravo, t. j. Krško. A ova svjedočba je prepisana u istoj knjizi od 146 do 148 l.

[6] sudac („auditor") sv. Rote, rodom Mletčanin, komu su ove svjedočbe predane te godine na 15 maja, kako Pastrić kaže u svojoj drugoj obrani: . . . „in particulari Summario No. 1-o dato die 15 May 1654".

[7] I navrh i na dno prve strane napisana godina.

Digitized by Google

Summarium quatuor testium in Curia examinatorum in causa intitulata „Romana Canonicatus“, in Sacro Rotae auditorio introducta coram Illustrissimo et Reuerendissimo Patre Hieronymo Priolo inter dominum Joannem Baptistam Jampsium ex una et venerabilem Congregationem sancti Hieronymi nationis Illyricorum[1] de Urbe ex altera partibus vertente, qui testes medio eorum juramento, quod tactis etc primo juxta interrogatoria in actis data, et deinde super articulis dixerunt et deposuerunt prout infra, videlicet:

Primus testis juxta primum interrogatorium et recte respondet[2].

Juxta secundum interrogatorium: Respondit de nomine, cognomine, patre, et patria ut supra et: Io sono di Clamfort[3], metropoli della prouincia di Carintia, et non è nell' Italia ne nella Germania, et e compresa nella Panonia (?). Et io[4] habito nel palazzo del Signore Cardinale Colonna, che saranno da tre mesi in qua, et studio Teologia nel Collegio Romano. Et io mi ritrovo in Roma dalli dicidotto d' ottobre prossimo passato[5] in qua. Et io per il passato sono stato a Praga, et mi ci sono trattenuto da quatro anni, et per primo sono stato in casa mia in Clanfort; et io non sono ne ricco ne pouero, et io viuo a spese del Signore Theodoro Hostens[6], et io non sono mai stato prigione, ne inquisito, ne querelato, et io sono solito confessarmi e communicarmi spesso, et la Pasqua passata[7] mi confessai in Praga nella chiesa del saluatore, et ui erano presenti molte persone che non mi raccordo.

Juxta tertium interrogatorium: Respondit: Io sono uenuto ad essaminarmi ricercato da mastro Luca, che il suo cognome non lo so[8], et habita uicino Campidoglio, et è calzolaro, et venne da me quattordici giorni incirca nel palazzo del signore cardinale Colonna, et mi disse, che uerteua una lite nella quale haueua bisogno di monstrare se esso fusse *Schiauone,* et se io poteuo sopra dicio testificare. Et io gli risposi, che molto uolentieri hauerei detto quello che sopra di ciò hauerei saputo. Et io non sono stato ricercato altre uolte, et non mi pare che ui fosse presente alcuno, et io ho uisto l' articoli, sopra li quali mi doueuo essaminare, che mi sono stati monstrati dal Procuratore, che non so come si chiama, ma è uicino alla piazza de Sancti Apostoli, et mi disse, se io poteuo dire qualche cosa sopra quelli. Et io gli risposi, che hauerei detto quello che hauessi saputo. Et a me non è stato parlato da altri di questa

---

[1] Ali ovi svjedoci vazda *slovjenskim* zovu ovaj zavod.

[2] No toga odgovora ovdje ne ima, pak ovomu svjedoku ne znam za ime. A da je bio rodom iz Celovca, to ćemo do časa vidjeti, kako i da se je tada u Rimu učio bogoslovju.

[3] Klagenfurt, Celovac.

[4] Vidjeti je, da je po njemačku mislio.

[5] t. j. 1653 g.

[6] „Hostein“, u četvrtom odgovoru trećega svjedoka.

[7] Tako ovo je svjedočio prije uskrsa 1654.

[8] t. j. Jamšić, ili Jamšek.

Digitized by Google

causa, ne meno sono stato instrutto di quello deuo deporre. Et detto mastro Luca mi disse, che in questa causa si doueuano essaminare altri testimonij, et io non so chi siano, eccetto che hauendomi detto mastro Luca sudetto, che si doueua essaminare un soldato che stà a Termini[1], et alla descritione che mi fece ne uenni in cognitione, essendo che per prima era mio cognoscente[2]; non gli ho però mai discorso di questo negotio.

Juxta quartum interrogatorium: Respondit: Io cognosco il figliolo di mastro Luca, che è quel giouane, che e stato qui poco fà, et saranno da sei giorni che l' ho cognosciuto quello giouane, et lo cominciai a cognoscere con l' occasione, che io fui a casa di detto maestro Luca, et saranno da due mesi e più che io cognosco detto maestro Luca, et lo conobbi con occasione, che il detto signore Theodoro mio padrone mi mando da detto maestro Luca a chiamarlo, et a fargli accomodare le scarpe. Et io non sono creditore, ne debitore, ne parente, ne meno sono suo intrinseco, ne commensale, ne con detto suo figliolo ho interesse alcuno. Et sò che la controuersia di questa causa per quanto mi ha detto maestro Luca consiste, se la citta di Lubiana sia nella prouincia di *Schiauonia*. Et io di questa causa non ho inteso ne discorso cos' alcuna.

Juxta quintum interrogatorium: Respondit: Io so che accio che uno possa ottenere un Canonicato nella Chiesa di S. Girolamo de *Schiauoni* di Roma si ricercha che uno sia *Schiauone*. Se poi si ricercha che sia nato in *Schiauonia,* o che basti che uenghi de *Schiauoni,* io non ne so niente. Et io non sò se debbia hauere altra qualità, et io non posso dire se la mia città di Clamfort sij nella prouincia di *Schiauonia,* non sapendolo, subdens ex se, dico bene a Vossignoria, che nella chiesa principale del mio paese, chiamata San Spirito, si predica in *Schiauone.*

Interrogatus ex officio per dominum interpretem, an praedicetur in dicta ciuitate Clamfort, ex quo in illa reperiantur plures de prouincia Illyrica[3], et ut dicitur de *Schiauonia,* non autem quod sit in prouincia Illyrica, et ut dicitur di *Schiauonia.* Respondit: Nella mia patria massime nelli luoghi conuicini ci sono de *Schiauoni* assai che non sanno parlare d' altro linguagio. Se poi la predica si facci per questo rispetto, io non lo sò Et prosequendo dictum interrogatorium: Io non so se del mio paese ui sia stato alcuno il quale sia stato Canonico, overo habbia preteso di essere Canonico nella detta Chiesa di San Girolamo de *Schiauoni* di Roma, ne meno è stato tra noi altri di quelle bande ciò discorso. Et io non so da chi sia stata eretta detta chiesa, ne di che tempo, ne a fauore di quali persone, et di quale natione. Ho però inteso qui in Roma che

[1] U Rimu mjesto gdje bijahu cara Dukljanina *thermae* = toplice.

[2] U trećem odgovoru za desetim zove ga Matijom; a to držim da je treći svjedok koji bijaše iz Kranja.

[3] Ali tako zvane pokrajine tada nebijaše nigdjer na svietu!

Digitized by Google

la chiesa è sotto la deuotione di San Gerolimo e per la natione *schiauona.*

Juxta sextum interrogatorium: Respondit: Io ho letto alle uolte qualche libro che tratta di geographia, et l' hauere peritia della geographia consiste in sapere in che parte del mondo sij una prouincia; che citta e luoghi la prouincia comprenda, di che lingua sia; sotto che dominio sia, o sia stato; e non credo secondo il mio parere che consista in altro. Et io non ho studiato geographia ex professo, mi sono però dilettatto di geographia, et io hauerrò letto dui l bri di geographia, che trattano di questa materia, che non so il nome dell' Autori principali che descriuono tutto il mondo. Et sono pochi mesi che io l' ho letti. Et io non sono perito nella geographia, et io circa qualche luogo posso errare; circa questo però del quale si tratta, dirrò quello che sò, et io tengo a memoria quello che ho letto in d tti libri. Et io in detti libri ho letto solamente circa la Carenthia per uedere in che parte sia compresa la mia patria, et che gente fossero.

Juxta septimum interrogatorium: Respondit: Io non ho cognitione ne peritia della geographia descritta da Claudio Tholomeo, Michele Villanouano, Gioseffe Molesio, Pietro Bertio, Gesardo Mercatorio, Jodoco Undeco, Giouanni e Guglielmo Bleue, Filippo Cluuerio, Giouanni Antonio Magino, et delli altre che hanno seguitato il Tholomeo, et in che parte li detti authori habbino descritta la prouincia di *Schiauonia,* che confini gl' habbino assegnati, in che Tauola habbino descretto Lubiana, ouero Labachum città della Carniola, io non sò niente, perche non ho letto li detti autori.

Juxta octauum interrogatorium: Respondit: Il mio paese non è Illyrico; io non ci sono mai stato, et non so se l' Illyrico confini con l' Italia; et io non sò che l' Italia si diuida dall' Illyrico da fiume alcuno. Et propterea non fuit ulterius interrogatus, et prosequendo dixit: Et io non sò quale sia la prima città dell' Illirico, ne i confini d' Italia uerso l' oriente. Et io ho inteso dire che la prouincia di Stiria è della Panonia Inferiore; ma la prouincia di Carniola et Istria ho inteso dire che siano della prouincia di *Schiauonia;* et l' ho inteso dire in Praga, mentre io stauo in detto luogo a studio, da diuersi che io non mi raccordo i nomi. La Stiria confina verso Oriente con la Carniola (?), verso mezzogiorno con la Crouatia, et uerso occidente con l' Austria (?), et uerso settentrione con la Carinthia (?). Et io so li detti confini perche li ho passati da due bande, cioè dalla banda di Carinthia, et Austria, e che fossero li confini mi fu detto da quelli che ueniuano con me, che io non mi raccordo chi fossero; et che confini con la Crouatia, lo sò perche ci è un fiume, che si chiama Mura. Et io pur so che detto fiume sia il confine tra la Stiria et Crouatia, verso mezzo giorno; et che confine con la Carniola, lo sò perche me l' ho detto mio fratello che andò alla città di Lubiana, et me lo disse con occasione, che gli domandai doue era stato nella Carniola, et nella città di Lubiana. Et la Carniola ho inteso che confini da una banda con

Digitized by Google

Foro Julij, e ui sonno due città, Trieste et Goricia. Et mi pare, che questo confine sia da settentrione (!). Et che questo sia confine della Carniola da detta banda, l' ho inteso da mio fratello, et non lo sò per altra raggione. Et con chi confini la Carniola da Oriente, io non lo sò, ma mi pare, che confini con la Stiria (?), et l' ultima città sia Zila; io però non lo sò di certo Et da occidente con chi confini l' Istria, io non ne so niente. Et io sono stato in Stiria et Carintia, et sono stato in Gratz metropoli della Stiria, et ci stetti da due anni et due mesi del mille sei cento quaranta otto, et mille sei cento quaranta noue. Et io, mentre mi trattenni, in Instria[1], sempre stetti in Gratz. E ben uero che di passaggio sono stato in Vudemburgo[2], et sono stato anco nella città di Loeiben[3], et sono stato anche in Marburgo, et sono stato anche in altri luoghi per passaggio. Et nella Carinthia sono stato a Frisa[4], Vuelchmort *(sic)*, et altri luoghi per passaggio. Et nella Carniola et Istria io non ui sono stato mai. Et per Stiria et Carinthia io ui sarro stato da quattro o cinque uolte per passaggio. Del resto io non ne ho altra prattica. Et poteuo hauere sedici anni quando passai le prime uolte per detti luoghi di Stiria, et Carinthia. Et la Stiria et Carinthia sono luoghi montuosi. Et per Carinthia passa un fiume, che si chiama Draua. Et io non so che ui siano altri fiumi. Et nella Stiria io non ho inteso altra lingua che la germanica, et nella Carniola io ho inteso parlare *schiauone*. Et se in tutta la Carniola si parli *schiauone*, io non lo sò. Et nella Istria per quanto ho inteso da un giouane mio paesano, che non mi ricordo il nome, che era stato in Istria, mi disse che si parlaua *schiauone*. Et io non lo sò per altra causa. Et io non ho letto niun authore, il quale descriua in che prouincia siano la Stiria, Carniola, et Istria; ho letto bene, come ho detto, questa matteria un authore per uedere che cosa diceua della Carniola, et de costumi di quella gente.

Juxta nonum interrogatorium: Respondit: Io non ho letto alcuno authore, il quale comprenda alcune di dette prouincie, o paesi che uogliamo dire, cioè Stiria, Carniola, et Istria, nelle prouincia di Germania, ouero Italia. Et io non so che ui sia alcuno authore, il quale dica che la Stiria, Carniola, et Istria siano paesi della prouincia Illirica. Et detti paesi, cioè Carniola et Istria non so che habbino hauuto mai altro nome; Stiria però ho inteso da miei condiscepoli, che anticamente si chiamaua Panonia. Et io non so che ui siano persone prattiche, le quali dichino che la Stiria, Carniola, et Istriano siano prouincie o paesi della prouincia Illyrica; ma puo essere, che ue ne siano; io però non ne ho parlato con alcuno.

Juxta decimum interrogatorium: Respondit: Io ho inteso dire che San Girolamo sia stato *Schiauone* di Dalmatia. Et io non so i confini della prouincia Illirica. Io non so che prouincia si compren-

[1] Stiria.
[2] Judenburg.
[3] Leoben, Ljubno.
[4] Friesach, Brezovje.

Digitized by Google

dono *(sic)*, et si comprendessero sotto questo nome dell' Illirico. Dico bene, che quando questo nome di Illirico s' intenda per tutta la prouincia di *Schiauonia*, dico hauer inteso dire che la prouincia di *Schiauonia* comprende la Crouatia, Dalmacia, Istria, et Carniola. Et mi pare di hauer inteso dire ancora, che anticamente comprendesse la Bosna argentina, et l' ho inteso dire in diuersi discorsi come accade; ma de quali persone et con che occasione, io non me ne raccordo.

Interrogatus per dominum interpretem ex officio: An sub isto nomine Illyrici, seu prouinciae Illyricae intelligatur tota prouincia, ut dicitur di *Schiauonia*, et prout compraehendit Stiriam, Croatiam, Dalmatiam, Carniolam, Istriam, et Bosnam Argentinam, siue aliqua eius pars; quae sint confinia istius partis, et quomodo ipse testis sciat? Respondit: Io sempre ho inteso dire, che sotto questo nome de Illirico si comprende tutta la prouincia di Schiauonia, et che sia il medemo dire Illirico, prouincia Illyrica, et *Schiauonia*. Et non lo so per altra raggione, senon per hauerlo inteso dire. E quali siano li confini di tutta la *Schiauonia*, io non lo sò.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem ex officio: quomodo ipse testis intelligat uerbum istud Illyricum siue prouinciam Illyricam, an pro tota prouincia *Sclauoniae*, et prout comprehendit Dalmatiam, Croatiam, Carniolam, Istriam, et Bosnam Argentinam? Respondit: Io intendo per questa parola Illyricum siue prouincia Illyrica per tutta la *Schiauonia*, et conforme comprende la Croatia, Istria, et Bosna Argentina, e doue si parla in lingua *schiauona*.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem: An ipse testis sciat in omnibus dictis locis, nempe Croatia, Dalmatia, Istria, Ca*(r)*gniola, et Bosna Argentina loqui sermone *schiauonico*, et an omnes de dictis prouincijs siue locis utantur *eodem* idiomate, et quomodo ipse testis hoc sciat. Respondit: Io so che in tutti li luoghi sudetti si parla *schiauone*, et hanno la medesima lingua. Se poi si parli in tutte le città e terre delli medesimi luoghi et prouincie, io non lo so. Et io so che in tutte le sudette prouincie si parla *schiauone*, perche ho parlato con uno della Bosna Argentina, che non mi souuiene il nome ne il cognome, con occasione, che staua a studio con me in Ferdinandeo di Gratz, et parlaua *schiauone;* et che fosse della Bosna Argentina lo so perche l' ho uisto stampato quando si adottorò; ma di che luogo preciso della Bosna, io non me ne raccordo. Ho parlato anco con un Dalmatino, il nome del quale io non me ne raccordo; mi raccordo bene del cognome, che è Dobrilouiz[1], quale parlaua *schiauone*, nel medemo modo che parlaua quello della Bosna; et di che luogo fosse della Dalmatia, io non me ne raccordo. Ho parlato inoltre con uno della Croatia, che non mi raccordo il nome, il cognome però e Leua Ciccia[2], e da che luogo

[1] Dobrilović, toga pridjevka je sada u Rabu. A u odgovoru na 13-to pitanje: Dovrilović; ali držim da krivo.

[2] Levačić?

Digitized by Google

fosse della Croatia, io non lo sò, et parlaua *schiauone*. Et che fosse della Croatia, io l' ho uisto stampato con altri quando fu promosso al dottorato. Ho parlato parimente con uno della Carniola qui in Roma chiamato Matthia[1], quale è soldato a Termini, et parlaua *schiauone*. Et che sia della Carniola, me l' ha detto lui medesimo, et non mi ha detto di che luogo sia, perche non gli l' ho domandato.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem ex officio, an ipse testis sit peritus linguae *schiauonicae* ita, ut possit deponere, praedictos locutos esse *sclauonico* sermone? Respondit: Io non sono schiauone, ne mene sono prattico di quella lingua; ma però intendo qualche poco il parlare, et la distinguo bene dall' altre lingue confinanti, come a dire dalla pollacha, et Bohema.

Et prosequendo decimum interrogatorium, respondit: Io non so che le sudette prouincie, Croatia, Istria, Carniola, Dalmatia, et Bosna Argentina habbino hauuto mai altro nome che questi, et se dall' authori tanto antichi quanto moderni vengino chiamati con altri nomi, io non lo so. Io non so se antichamente si comprendessero altre prouincie delle sudette sotto la prouincia di *Schiauonia*, hauendo inteso dire solamente, come ho detto di sopra, che comprenda le sudette prouincie, Istria, Carniola, Dalmatia, Croatia, et Bosna Argentina, et ciò per hauerlo inteso dire come ho detto, non lo so per altra raggione.

Juxta decimum primum interrogatorium respondit: Io so che ci sono alcuni, i quali tengono, che la Carniola sia prouincia Illirica, et ui è il Padre Chierchen[2] Jesuita, et non so che ui sia altro. Et io non ho parlato con il Padre Chierchen, et io so che il Padre Chierchen tiene cosi, perche ho uisto una scrittura, nella quale si dice, che esso Padre asserisce essere la Carniola una parte della prouincia Illirica; ma se poi detta scrittura sia mano di detto Padre, io non lo so, et da chi mi sia stata monstrata detta scrittura, io non me ne raccordo. Et mi è stata monstrata in Roma nel palazzo doue io sto, et se bene mi raccordo, è stata portata da mastro Luca al mio padrone acciola vedesse. Et io detta scrittura l' ho ritenuta appresso di me da un hora. Et io non mi raccordo da quanti giorni sijno che io habbi in mano detta scrittura. Et io non ho discorso mai con il mio padrone di questa causa. Et io non so *(di)* che luogo sia il sudetto Padre Chierchen. Io so che è publica uoce e fama, et publica uoce e fama intendo quello che si dice communemente da tutti, et io non so che si ricerchi altri requisiti per la publica uoce et fama, se non che si dichi da più della magior parte, et non ui siano alcuni che dichino publicamente il contrario.

Juxta decimum secundum interrogatorium respondit: Io non so scriuere, ne parlare *schiauone*. Et propterea non fuit ulterius inter-

[1] treći svjedok.
[2] LXVII pril.

Digitized by Google

rogatus. Et prosequendo: Io non sono mai stato nella città di Lubiana, et la città di Lubiana non so con quali città (!) et luoghi confini; dico bene, che nella Carniola, et Lubiana è lontano da Clamfort mia patria, che sta nella prouincia di Carinthia, dodici miglia todeschi. Et io non so niuna altra città della prouincia di Carniola; so pero de luoghi della detta prouincia, che non so se siano città, terre o castelli, come Clamburgo[1], Piscia Floch[2], Obre Labo[3], et non so altri luoghi Et io non sono stato in niuno di questi luoghi, perche ho detto non essero mai stato in detta prouincia di Carniola, e donde sia uenuta questa denominatione di Carniola, io non le so. Et la città di Lubiana è sotto il dominio dell' Imperatore, quale manda un Capitanio che si chiama il Capitanio di prouincia, la quale gouerna. Et in Stiria ue n' è altro, et in Carinthia un altro. Et come si usi nell' altre prouincie, io non lo so, fuorche in Croatia et Ungheria, che ci è un Vice Re, che lo so per hauerlo inteso dire da quelli di quel paese miei condescepoli che ho detto di sopra. In Lubiana si parla *schiauone* da tutti del paese. Io lo so, percho mio fratello, che è stato in Lubiana, me l' ha detto, quale sarrà stato in Lubiana per un anno e mezzo ad essercitare la pittura[4]. Et in detta città di Lubiana non ci è altra lingua che la *schiauona,* che sij commune a tutti, che cosi parimente mi disse mio fratello. Et so che ci sono alcuni in Lubiana che parlano tedesco[5], che non so chi siano, et parimente me l' ha detto mio fratello. Et (?) se in che lingua si faccino le scritture tanto publiche quanto priuate, io non lo so. Et le prediche si fanno in lingua *schiauona,* perche, se si fanno anco nel mio paese, molto maggiormente si faranno in Lubiana. Subdens ex se: Et io ho studiato nel Ferdinandeo con tre della prouincia della Carniola, li quali predicano[6] nel Ferdinandeo per essercitio in lingua *schiauona,* poi hebbero beneficij curati in Carniola. Et io so, per che sendo partiti dal Ferdinandeo, dissero che nella loro patria haueuano auuti beneficij curati. Et non sapeuano altro parlare che *schiauone.*

Interrogatus ex officio per dominum interpretem, de quo loco Carniolae essent dicti tres, quia una cum ipso studuerunt; et per quantum temporis spatium insimul studuerint; quomodo uocentur; et cur praedicarent idiomate *schalonico (sic),* et si (?) forsan accederet *(audierit?),* ex quo in Ferdinandeo et ciuitate Gratz uiget etiam idioma *schiauonicum?* Respondit: Io non mi raccordo da che luogo fossero quelli tre da me detti di sopra, ne meno mi raccordo de loro nomi. Et con me haueranno studiato due anni incirca,

[1] Krainburg.
[2] Bischof — Lack.
[3] Oberlaibach.
[4] ali ova nije očita.
[5] manje nego talijanski n. p. u Zadru.
[6] predicavano?

Digitized by Google

cioè del mille sei cento quaranta otto, et mille sei cento quaranta noue. Et predicauano *schiauone* in refettorio per essercitio, accio tornando al paese sapessero predicare nella lingua loro, et non gli sia difficile il predicare Et nella città di Gratz et nel Ferdinandeo non ui sono altri che uenghino da Carniola che parlino *schiauone.*

Interrogatus ex officio per eumdem dominum interpretem: An in ciuitate Clamfurtij vigeat idioma *sclauonicum,* et in locis eidem ciuitati finitissimi *(sic! finitimis);* quae sint eadem loca; quot milliaria distent a dicta ciuitate Clamfurtij?

Respondit: Nel mio paese ci è la lingua *schiauona,* et si parla ancho *schiauone* in tutti l' altri luogni uicino alla città, et in particolare sono stato in una villa chiamata Vuaitentorf, che sarrà lontana dalla mia città un miglio italiano, doue si parla *schiauone.* Sono stato anche a san Giorgio, lontano dal mio paese un miglio et meno italiano, doue si parla *schiauone.* Et da una banda uerso la Stiria, doue io sono stato per quatro miglia tedeschi, che faranno venti italiane, et si parla *Schiauone.* Et dall' altre bande non so se si parla *schiauone,* perchè io non ci sono stato.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem: An omnia loca praedicta posita circa ciuitatem Clamfurti sint in prouincia Carinthiae, et per quot milliaria extendatur territorium C(*l*)amfurti? Respondit: Tutti i sudetti luoghi sono nella prouincia di Carinthia, et da alcune bande il territorio di C(*l*)amfurt si stende per quatro miglia di Italia al più.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem, quot ciuitates compraehendantur prouincia praedicta; quibus finibus terminetur; et quomodo praedicta sciat. Respondit: Nella prouincia di Carinthia, ui è Clamfort, mia patria, la città di San Vito, la città di Fribacho, la città di Vuelchamarch, Vuolspergh, la città di Vilach, che non ne so altro. Et io sono stato in tutte le sudette città. Et io non posso dire doue sia compresa la prouincia di Carinthia, se nella Panonia Inferiore, ouero nella *Schiauonia,* perche non lo so.

Et prosequendo dictum interrogatorium, respondit: La prouincia di Carinthia confina dall' oriente con la Stiria e da mezzo giorno non so con chi confini, da settentrione confina con la Carniola (!), et da occidente con il Foro Giulio.

Interrogatus ex offiicio per dominum interpretem: An Stiria, quam dixit ipse testis, essere (?) in Prouincia, sit in Panonia Inferiori, uel Superiori? Respondit: Mi pare che la Stiria sij parte nella Pannonia Inferiore, et parte nella Superiore.

Et prosequendo supradictum decimum secundum interrogatorium, respondit: Li negotij da quelli che non sanno altra lingua che *schiauona,* credo che si trattino in lingua *schiauona;* da quelli però che sanno altra lingua, puol essere, che si tratino et concludino in altra lingua della *schiauona.* Io però non so dire altro circa quello, perche io non sono mai stato in Lubiana, ne ho uisto trattare o negociare cos' alcuna.

Juxta decimum tertium interrogatorium, respondit: Io non so

Digitized by Google

tutti li luoghi nei quali si parla et si e diffusso il parlare *schiauone,* et quelli che ho saputo l' ho detto di sopra. Et che differenza sij tra il parlare de Da(*l*)matini da quello che si usa in Carniola, io non lo so, perche non intendo ne l' una ne l' altra lingua; ne meno so la differenza, che è tra il parlare che si usa in Lubiana et quello che si usa in Dalmatia; dico bene che tra di loro si intendeuauo, et era un Dalmatino et uno della Carniola, che il Dalmatino si chiamaua Dourilouitz, come ho detto di sopra, et dell' altro non mi raccordo ne nome ne cognome. Et l' ho inteso parlare a Gratz, et non lo so per altra raggione

Juxta decimum quartum interrogatorium, respondit: Io non sono informato per niente della Congregatione di san Geronimo de *Schiauoni* di Roma, se non come ho detto di sopra. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Juxta decimum quintum interrogatorium, respondit: Io non so di che prouincie siano le città di Triestè, Gradisca, Carmons (sic), et di San Giouanni de Douino[1]; ho bene inteso dire da miei condescepoli, i nomi de quali non mi souuengono, che Trieste et Gradischa siano nel Foro Giulio (?), et non so altro circa questo particolare. Et io non so del sito et confini delle dette città, ne in che prouincia siano, se non come ho detto di sopra. In reliquis negatiue in omnibus.

Juxta decimum sextum interrogatorium, respondit: Io non so che i Confrati che si riceuano nella Congregatione di San Gerolamo, si notino in alcun libro, ne meno so che sia stato riceuuto alcuno in detta Congregatione da Trieste, Gradisca, Cormons, et San Giouanni de Douino, ne anche so se auanti questa lite, ouero in altro tempo si riceuessero nella Congregatione sudetta confrati quali fossero della Stiria. Istria, Carniola, (e) de Foro Giulio. È ben uero però quanto mi ha detto maestro Luca, quale è della città di Lubiana, per quello che parimente esso mi ha detto, è stato riceuuto nella Congregatione sudetta, et circa ciò non posso dire altro che quanto ho detto di sopra. Et propterea reliqua contenta in interrogatorio fuerunt omnia.

Juxta decimum septimum interrogatorium, respondit: Io non so chi sia il Prottetore della Congregatione sudetta, ne se sia stato fatto decreto, nel quale si prescriuano le qualità che deuono hauere quelli che uogliono entrare et essere riceuuti in detta Congregatione, se non come ho detto di sopra. Et propterea reliqua fuerunt omissa de voluntate domini interpretis.

Deinde deuentum fuit ad Articulos.

Super primo Articulo dixit: È la uerità, come ho detto di sopra nell' interrogatorij, che la città di Lubiana è la metropoli della prouincia della Carniola, la quale, come ho inteso dire, si communemente[2], et è nella *Schiauonia,* essendoui anche nella *Schiauonia*

---

[1] Dovin i Devin po našu, a po tal. Duino.

[2] pogrješno, na mjesto: *connumera,* sudeć po tom što je drugi svjedok na isto odgovorio.

Digitized by Google

compresa la Croatia, l' Istria, Dalmatia, et Bosna. Et questo io lo so per le raggioni da me dette di sopra nell' interrogatorij.

Super secundo articulo dixit: È la uerità, per quanto ho inteso dire, che nella *(nelle ?)* città di Carniola si parla ordinariamente et dalla maggior parte in lingua *Schiauona,* per le raggioni da me dette e conforme ho deposto nell' interrogatorij.

Super tertio articulo[1] dixit; nescire.

Super quarto articulo[2] dixit: tantum scire quantum supra deposuit in interrogatorijs, ad que se refert.

Super ultimo: generalis est. In causa scientiae etc.

Secundus testis[3]. Juxta primum interrogatorium fuit monitus de nomine, cognomine, et patria, ut supra. Io sono della città di Lubiana, et habito uicino alla Minerua sotto Santa Chiara, et l' essercitio mio e di calzolaro, et sono padrone di bottegha, et io sono puouero huomo, et non ho altro che la mia bottega, et campo cosi giornalmente come Iddio lo sa; et sono in Roma da quaranta anni in qua, et io non mi sono mai partito da Roma da che ci uenni, solo che sono stato alla Madonna di Loreto per mia diuotione. Et io sono stato due uolte in prigione, in Torre di Nona una uolta per la festa (?), et un altra per hauer fatto sigurtà che bisognò pagarla. Del resto non sono stato più prigione, ne inquisito, ne processato. Et io sono solito confessarmi et communicarmi in Sant' Eustachio mia parrochia Et io per il tempo che sono stato in Roma ho habbitato in San Luigi, e nella casa doue sto al presente.

Juxta tertium interrogatorium, respondit: Io sono uenuto ad essaminarmi, chiamato da un fratello della nostra Congregatione di S. Geronimo de *Schiauoni* di Roma, quale si chiama maestro Luca Jamplik *(sic),* et me ricerco la settimana passata, che non mi raccordo il giorno, in casa mia, et mi disse, se mi uoleuo essaminare per uerita: Se doue fosse la prouincia di *Schiauonia,* et se doue confinasse. Et non mi disse altro. Et io gli risposi, che per la uerità mi sarrei essaminato, et hauerei detto quello che hauerei saputo Et non ci era presente altro, et a me non sono stati monstrati ne articoli, ne materie sopra le quali mi deuo essaminare, ne sono stato instrutto di quello che deuo deporre. Et ho inteso dire da detto maestro Luca, che si deuono essaminare altri testimonij in questa causa, et ne cognosco alcuni, cioè Giouan Antonio Pelegrini[4], collararo in piazza Farnese, Giouanni Stayer, orologiaro alla Chiesa Nuoua, et un soldato, che lo cognosco di uista. E che

---

[1] Tu su, sudeć po odgovoru drugoga i četvrtoga svjedoka, pitali: da jesu li prije prijimali Kranjce u svetojeronimsku bratovštinu.

[2] da je li stari Jamšić u toj bratovštini.

[3] To bijaše Juraj Kolenčić, ili Golic (i ovako i onako ga pišu), rodom Ljubljanac, postolar, ter brat u sv. Jeronimu od 1 marta 1617 godine.

[4] Ovdje četvrti (zadnji) svjedok.

Digitized by Google

si deuino essaminare me l' ha detto maestro Luca. Et di questa causa ne ho discorso con li sudetti Giouanni Antonio Pelegrini et Giouanni Staier, et con altri fratelli della Congregatione, et si è discorso che la nostra prouincia è nella *Schiauonia,* et che era quaranta anni che sono della Congregatione[1]. Et loro dicono l' istesso che diceuo io, et che la nostra lingua è uera *Schiauona.* Et questi discorsi sono stati fatti più et più uolte, et in particolare è stato quando siamo andati alla Congregatione. Et Giouan Antonio Pelegrini credo che sia da Goritia o Trieste. Et io non so la prouincia ne il luogo d' onde sia detto Giouanni Stayer, hauendo mi detto che è di un loco di Zila, et io non so in che prouincia sia della *Schiauonia* detta città di Zila; ma è nella *Schiauonia,* et noi altri la chiamamo „Sauina" perche è uicino ad un fiume chiamato Saua. Et io so che detta città di Zila è nella *Schiauonia,* et ho inteso che si parli *schiauone,* et non lo so per altra raggione. Et io non sono informato di quello che sono per deporre l' altri testimonij in questa causa.

Juxta quartum interrogatorium, respondit: Io cognosco le parti che litigano, cioè mastro Luca da una banda, et Don Girolamo, che non mi raccordo il cognome[2], ma è essattore della nostra Congregatione. Et io non so che litigano altri, et io cognosco mastro Luca da venti anni in quà, et lo cominciai a cognoscere da che venne in Roma, et perche anco è della mia professione, cioè essercitio[3]. Et io non sono parente in grado alcuno di detto maestro Luca, ne domestico, ne familiare, ma amico come di tutti l' altri, et è mio paesano. Et tra noi non ci è interesse di dare, ne di hauere, ne di altro. Et io non so altro se non che Don Girolamo sudetto uuol cacciare noi altri, che semo soggetti all' Imperatore, dalle Congregatione con tutto che siamo nella uera *Schiauonia.* Et di questo se ne è trattato, come ho detto di sopra.

Juxta quintum interrogatorium, respondit: Io non sono informato che qualità debba hauere uno che uoglia ottenere un Canonicato nella Chiesa di San Gerolimo de *Schiauoni* di Roma. Et fu fatta Collegiata, per quanto ho inteso dire, da Papa Sisto quinto, et io non so il tempo, et fu fatta a fauore della natione de *Schiauonia* sotto il titolo di San Girolamo de *Schiauoni* Et credo che detto Santo fosse di Croatia[4], per quanto ho inteso dire, quale è Capo di *Schiauonia.*

Juxta sextum interrogatorium, respondit: Io non so che cosa uoglia dire hauere prattica della geographia, et io non ho letto, ne inteso leggere i libri, che trattano di geografia. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

---

[1] ne 40, nego 37 godina.
[2] t. j. Pastrić.
[3] t. j. postolar.
[4] I četvrti svjedok isto tvrdi.

Digitized by Google

Juxta septimum interrogatorium. Fuit omissum de uoluntate domini interpretis.

Juxta octauum interrogatorium. Respondit: Io so che la parola Illirico uuol dire *Schiauone.* Et la prouincia di *Schiauonia* confina con l' Italia, et credo che Trieste sia il suo confine, cioè un luogo uicino Trieste una giornata chiamato Fiume *(sic).* Et io in detto luogo chiamato Fiume, che non so se sia castello o terra, non ci sono mai stato. Et io so che il detto luogo è confine verso Italia (?); l' ho inteso dire da diuerse persone, che non mi ricordo d' alcuna. Et la prima città che si troua uerso Italia è Trieste, et confina detta città con il mare Adriatico. Et io non so in che prouincia l' Authori mettono la Stiria, la Carniola, et l' Istria. Et io non so che confini assegnino l' authori alla Stiria, Carniola, et Istria. Dico bene, che i confini delle sudette tre prouincie io no li so, ma che sono nella *Schiauonia,* e lo so che sono nella *Schiauonia,* perche sono nato di là, e mio padre non sapeua altra lingua che la *Schiauona,* et per hauerlo inteso dire da altri, che non mi raccordo da chi, et ne hauemo discorso più uolte tra noi di Congregatione, e perche non intrano in Congregatione le genti se non sono ueramente *Schiauoni,* et se non sanno la lingua. E che si ricerchi che uno sia *schiauone* ò[1] sappi la lingua per entrare in Congregatione, io lo so per essere fratello. Et che siano dette tre prouincie nella *Schiauonia* non lo so per altre ragioni che per le sudette. Et io sono stato per passaggio nella Stiria; et nella Carniola sono stato in più luoghi, sono stato in Cranio per passaggio, e sono stato per passagio anco a Triffigi, et sono stato in Clamfort

Interrogatus per dominum interpretem ex officio: An ciuitas Clamfurti sit in prouincia Carniola, siue in alia, et in qua, et an in ciuitate Clamfurti vigeat lingua siue idioma *schiauonicum* eodem modo quo uiget in ciuitate Lubania[2], per quantum temporis spatium ipse commoratus fuerit in ciuitate Clamfurti. Respondit: La città di Clanfort *(sic)* e nella prouincia della Stiria *(sic),* e confina con i Tedeschi, et sta di la dal Fiume Draua in modo che puol essere *(e)* sclusa dalla *Schiauonia.* Et in detta città di Clamfort' si parla tedescho e *schiauone.* E so che si parla cos perche ci sono passato una volta o dui, et non mi ci sono trattenuto niente, ma solamente passato. Et che si parli tedescho e *Schiauone* non lo so per altra raggione.

Interrogatus ex officio per eumdem dominum interpretem: An circa ciuitatem Clamfurti adsint loca sub regimine eiusdem ciuitatis, in quibus vigeat tantum idioma *schlauonicum,* et quae sint loca praedicta? Respondit: Come ho detto nella città di Clamfort si parla tedescho et *schiauone;* dalli luoghi però dalla banda verso Carniola in tutti si parla *schiauone,* et da quelli della banda di la si parla tedescho. Et i luoghi della banda di quà non me ne rac-

[1] možda: *e?*

[2] krivo, nam.: Lubiana.

Digitized by Google

cordo, perche ui sono stato di passaggio, et ero piccolo quando ui passai. Et io non mi raccordo se uicino Clamfort di la dal fiume ui siano luoghi nelli quali si parli solamente *schiauone.*

Interrogatus per eumdem dominum interpretem: an ipse sciat siue dici audiuerit adesse in ciuitate Clamfurti concionatorem pro illis, qui intelligerent tantum idioma *sclauonicum;* in qua ecclesia? Respondit: In Clamfort si predica in lingua *Schiauona,* et lingua tedescha. Et lo so per hauerlo inteso dire per esserne stato discorso tra noi altri qui in Roma et in paese. Et io non so se ui sia il predicatore particolare, quale predichi solamente *schiauone,* o che si predichi da uno nell' una et altra lingua.

Et prosequendo dictum interrogatorium dixit: Et io tornando da terra todescha passai per Zila, et mi ci tratteni solamente una notte di passagio. Et Zila sta in capo alla Croatia (?); et io non so in che prouincia stia, ma credo che stia nella prouincia di Carinthia *(sic).* Et in Zila tanto dentro quanto fuori si parla *Schiauone.* E da Zila per uenire a Lubiana non ui è altra città, ma si bene terre, e castelli, et il primo che si troua è Walselz, che è un castello; si troua San Pietro, che è un castello, si troua Sauignache un villaggio, et passato Sauignach si troua Mattnich, che è un castello, et tutti l' altri sono villaggi, ma io non li so.

Interrogatus per dominum interpretem ex officio: An omnia dicta castra sint in Carniola, siue in alia, et in qua; et quomodo praedicta sciat. Respondit: Tutti li sudetti da me detti di sopra sono nella prouincia di Carniola, et lo so per hauerlo inteso dire, et perche sono da quelle parti, et il primo luogo che sia in Carniola è il castello Saultz.

Et prosequendo dixit: Et io sono stato per tutti li luoghi della Carniola, ma non mi raccordo di altro, se non come ho detto di sopra, et ci sono stato con occasione che andauo a uendere scarpe con il mio maestro per uenderli et per lauorare, et in Vusaul mi ci trattenni da due mesi a lauorare. Et a lauorare non sono stato in altri luoghi eccetto che a Lubiana mia patria; et nei altri luoghi mi sarro trattenuto un giorno, o dui al più. Et la Craniola *(sic)* confina uerso i Tedeschi con il fiume Draua, che è fiume nauicabile, il quale ua sino alla Turchia, et da quella banda non so che ui siano altri confini; et uerso Italia con Trieste et Goritia, et con il detto luogo chiamato Fiume, in modo che Trieste e Goritia sono nella prouincia di Carniola. Et sono stato a Trieste, ma non a Goritia, et mi ci trattenni tre giorni, aspettando una barcha per uenire dalla banda di Venetia.

Juxta nonum interrogatorium, respondit: Io non so che alcuna di dette prouinciae, Stiria, Carniolia, et Istria, siano comprese d' alcun Authore tra le prouincie di Germania ò d' Italia, ne meno so che ui siano authori, i quali asserischino, che la Stiria, Carniola, et Istria sijno comprese nella *Schiauonia,* perche, come ho detto, non ho letto authore di sorte alcuna, et io non so se le sudette tre prouincie, o alcuna di esse habbino hauuto altro nome per il

Digitized by Google

passato. Et io non so che ui siano persone perite le quali dichino, che la Stiria, Carniola, et Istria siano paesi della prouincia Illirica o *Schiauonica* che uogliamo dire. Et io di questi paesi non ho parlato con altri, se non con quelli che ho detto di sopra.

Juxta decimum interrogatorium, respondit: Io non posso sapere li ueri et proprij confini della prouincia di *Schiauonia*. Io sempre ho inteso dire che la prouincia di *Schiauonia* tanto anticamente quanto di presente, et da che io mi raccordo, comprende tre prouincie cioè Stiria, Carniola, et Carinthia, et non so se ui si comprenda la Croatia, ma io credo di sì, et che io sappia, non comprende altro che le sudette prouincie (?), quali non so se habbino hauuto mai altro nome, come ho detto.

Juxta decimum primum interrogatorium, respondit: Io so che ci sono alcuni della prouincia di *Schiauonia*, che sono quelli che ho detto di sopra, i quali dicono che la Carniola è nella prouincia di *Schiauonia*, e con essi ho parlato più uolte come ho detto. Et io non mi posso riccordare di che tempo io habbi discorso con li sudetti di questo particolare, ne habbiamò discorso però tanto prima, che si mouesse questa causa, quanto doppo, e che li sudetti siano di questo parere lo so per hauere discorso, come ho detto di sopra. Per publica voce et fama intendo quando una cosa si sa da ogn' uno, et che se ne discorre publicamente. Io non so che cosa si uoglia intendere per questa parola „metropoli", et il significato di essa.

Juxta decimum secundum interrogatorium, respondit: Et io so parlare *Schiauone* meglio che italiano, et io so da quando nacqui. Et io sono stato in Lubania (= *Lubiana*), perche è mia patria, che è una città della Carniola e capo di quella; et è nella prouincia della *Schiauonia*, che lo so per le raggioni da me dette di sopra Et il padrone della Carniola è l' Imperatore, ma uiene gouernata dall' Arciduca d' Austria. Et il parlare che si usa in detta città di Lubiana è *schiauone*. Vi sono anco di le genti che parlano italiano, alcuni che parlano tedescho. Et i negotij si trattano et concludono per ordinario in lingua *Schiauona*, et nella medema lingua si fanno le scritture; credo però che ui siano dell instrumenti latini, et in altra lingua. Le prediche sonno in lingua *Schiauona*; ui è però una chiesa, che non mi raccordo il nome, che si predica in lingua tedescha per i forastieri checci *(sic)* sonno. Et le sudette cose le so per essere da Lubiana, et hauere trattato con quelli del paese.

Juxta decimum tertium interrogatorium respondit: Io so che si parla *schiauone* in Carniola, in Stiria, in Istria, in Croatia, in Carinthia, et in Dalmatia, et non so altri luoghi, nei quali si parli *Schiauone*, et ui possono essere altri luoghi doue si parli *Schiauone*, et io non lo sappia. Et so che nei sudetti luoghi si parla *Schiauone*, perche ne uengono qui in Roma spesso di quei luoghi.

Interrogatus ex officio per dominum interpretem, ut dicat: an idioma *Sclauonicum* uigeat in omnibus supradictis prouincijs, et

Digitized by Google

sic (?) omnes loquantur communiter, et quomodo ipse testis hoc sciat, et an possit esse, quod predicti, qui Romam uenerunt, locuti sint *sclauonice,* et quia scirent linguam praedictam, et non quod intelligerentur ab ipso teste, et ab alijs illarum partium? Respondit: Che nelle sudette prouincie si parli *schiauone,* io non lo so per altre raggioni, se non per hauer parlato con diuersi che sono uenuti di la, quali ho cognosciuto che erano di quei paesi, et al parlare, et all' habbiti. Et se ui sia altra lingua in dette prouincie, eccettuando la Carniola, io non lo so, ma tengo, che non ui sia altra lingua, perche nel passare per li luoghi, che ho detto di sopra, non ho inteso altra lingua.

Et prosequendo supradictum interrogatorium dixit: Tra la lingua dell' una et l' altra prouincia ui è differenza, e ui sarra quella differenza, che tra la lingua Romana e Napolitana, la Fiorentina et la Bolognese, che tutti parlano Italiano, ma hanno diuerse pronuncie. Et io non sono stato mai nella Dalmatia. E quelli di Dalmatia hanno la medema lingua *schiauona,* ma un poco più gentile. E so che hanno la medesima lingua perche ho parlato con più Dalmatini, et particolarmente con il Signore Arciprete Diodati[1], con il Signore Banich[2], et altri. E che li sudetti siano di Dalmatia, et che altri con i quali ho parlato fossero di detta prouincia, lo so per hauerlo detto loro, et hauer portate le loro fedi in Congregatione, quali io ho uedute. Et la lingua che si usa in Dalmatia mi pare più difficile di quella che si usa in Carniola, et particolarmente in Lubiana, se bene ho inteso da Dalmatini, che la loro lingua è più facile, et la nostra più difficile.

Juxta decimum quartum interrogatorium, respondit: Io sono informato della Congregatione di San Gierolimo de *Schiauoni* di Roma, essendo fratello di detta Congregatione, et saranno quaranta anni che io fui riceuuto in detta Congregatione[3]. Et io quando uenni a Roma fui ricercato ad intrare in detta Congregatione dal Signor Don Marcho Spudeo[4], e dal Signore Giouanni Battista Passari[5], et dal Signore Biassio de Bianchi[6], et non mi dissero, se io per essere della natione uoleuo intrare nella Congregatione, et loro mi fecero riceuere. Il detto Don Marcho Spudeo era ministro, et essattore del Hospedale, et io non mi posso ricordare tutti i fratelli, che erano della Congregatione nel tempo che io ui entrai; me ne ri-

[1] Svetojeronimski nadpop.

[2] Fran, po imenu, a kanonik svetojeronimski.

[3] na 1 marča 1617 g.

[4] „Spudichieuich" u Svetojeronimskih zapisnicih; i to od 6 maja 1607. Rodom bijaše Splićanin.

[5] Tršćanin. Pobratiše ga na 5 junija 1616 (Decreti.)

[6] Ovo ime i prezime i još „Croatto" prvoč je zapisano na 9 januara 1619, a prije na 5 oktobra 1617 godine ovako: „Biagio Gribenzi Croatto"; a kašnje i ovako i onako, ali to bijaše isto, sudeć po LXXVII. izpravi.

Digitized by Google

cordo bene de alcuni, et sono il detto Don Marco Spudeo che era de un luogo uicino Zara, ò Setenigo *(sic)* ò Spalatro, che io non lo so, il detto Signore Giouan Battista Passari, che era da Trieste (et so che era da Trieste, perche lui me l' ha detto), ci era un tale Giacomo[1] et Giouanni fratelli carnali (?) da Trieste, per haver melo detto loro, il detto Giouanni Antonio[2] da Goritia[3] per quanto mi ha detto, ui era Biagio de Bianchi cucchiere[4] della Signora Donna Anna Barberini, da un luogho uicino Clamfort[5], che credo si chiami Blach (sic), per quanto mi ha detto lui; et ci erano altri de quali non mi raccordo i nomi, et nel tempo che io entrai, ui era un tal Urbano Slucaro[6] sartore, che è gia morto, che era di un luogho della Carniola uicino il fiume D(*r*)aua, che io non so il nome di detto luogo. Et lo so perche me l' ha detto lui. Et ci erano altri della Carniola per quanto ho uisto et inteso dire; ma non mi raccordo il numero, ne i loro nomi. Et so che ui erano anco alcuni dell' Istria, ma non mi raccordo il numero, e *(sic)* ne i nomi. Et che fossero dell' Istria, l' intesi da loro. E della Stiria pure ce ne erano, ma io non mi raccordo il numero, ne i loro nomi. Et che fossero della Stiria, lo so, perche lo diceuano loro. E di Foro Giulio ce ne erano come ho detto, essendo compresi (?) nel foro Giulio Trieste et Goritia come ho detto. Et che siano comprese nel Foro Giulio dette due città, l' ho inteso dire da diuersi, et per essere passato, et non lo so per altra causa.

Juxta decimum quintum interrogatorium, respondit; Nel tempo che io entrai in Congregatione si litigaua con l' Arciprete et Canonici[7], *(che)* uoleuano entrare in Congregatione, come che noi altri fratelli, et noi altri non ci li uolevamo; et da chi fosse protestata *(la lite)*, e di che tempo cominciasse et d' onde e da chi auesse origine, io non lo so, perche la trouai cominciata. Et io non so di che prouincie siano le città di Trieste, Gradisca, Cormons, et San Giouanni da Doino, ma credo che siano di Capo d' Istria (!!) per quanto ho inteso dire. Et io non sono informato del sito, et confini di dette città, et se siano più in una prouincia che in un altra.

Interrogatus ex officio per eumdem dominum interpretem, quae differentia sit in vestibus, quibus utuntur Carniolae ab illis, quibus utuntur aliae prouinciae conuicinae, respondit: Io, come ho detto, so che ui è differenza dal uestire di una prouincia all' altra, ma non so redire le foggie dei vestiti.

Juxta decimum sextum interrogatorium, respondit: Io so che li

---

[1] Oktob. 1619 (Decreti).

[2] Pellegrini.

[3] pravo: Trieste.

[4] valja da: cocchiere, kočijaš.

[5] ili ovo nije istina, ili ono: „Croatto".

[6] Ali u zapisniku od 7 aprila 1619: „Urbano *Xucari* (a kašnje i: Succari) di Schiauonia" (Decreti).

[7] od 1613 do 1630!

*

Digitized by Google

confrati che si riceuano in detta Congregatione di San Gerolimo si notano, et si scriuono in un libro che si conserua in Archiuio, del quale ne tiene una chiaue l' essatore, che al presente è detto Signore Don Gerolimo, et l' altra credo che la tenghi il presidente, che al presente è il Signore Giouan Francesco de Marchis; e con quali parole si descriuano in detto libro, io non lo so. Et del tempo che io fui riceuuto in Congregatione ci erano alcuni di Trieste, et non so se da Gradischa, Cormons, et San Giouanni de Doino ui fosse alcuno. Et doppo che io sono entrato in Congregatione et del tempo che duraua la lite, io non mi raccordo li nomi et cognomi di quelli che erano di detti luoghi, cioè Trieste, Gradisca, Cormons, et San Giouanni di Doino, et sono stato riceuuti in Congregatione. Ne meno mi raccordo quanti ne siano stati riceuuti di detti luoghi. Io non so se auanti detta lite si riceuessero in detta Congregatione i confrati che fossero di Stiria, Istria, Carniola, e Foro Giulio; dico bene, che doppo esser entrato io in Congregatione sono stati riceuuti della Stiria, che io non so nè i loro nomi, ne cognomi, sono stati riceuuti di Carniola diuersi, et della mia patria, et sono stati riceuuti Giouanni Clobassone[1], decano del Signore Cardinale Triultio, Giouanni Stayer[2], maestro Luca, et non mi raccordo d' altri d' Istria. Non so se ne siano stati riceuuti alcuni et de Foro Giulio, ne meno me ne ricordo i mesi, che sono stati riceuuti in Congregatione, ne per quanto tempo ui siano stati.

Juxta decimum septimum interrogatorium, respondit: Al presente è Protettore della Congregatione di S. Gerolamo de *Schiauoni* il Signore Cardinale Sacchetti, et detto Signore Cardinale non so (!) che habbia fatto decreto alcuno o ordine, nel quale prescriua le qualità, che deuono hauere quelli che uogliono intrare in detta Congregatione di San Gerolimo. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Deinde deuentum fuit ad articulos.

Super primo articulo dixit: È la uerità, che Lubiana è la prima città della prouincia di Carniola, et questa si connumera et è nella *Schiauonia*. Et questo lo so, perche sonno dell' istessa città, per parlarsi communemente in lingua *Schiauona*, et perche tanto io quanto l' altri di mia patria siamo stati riceuuti nella Congregatione di San Girolamo, che fu eretta da Sisto quinto *(sic!)* a beneficio della natione di *Schiauonia*, conforme anche l' altre prouincie, che ho detto di sopra nell' interrogatorij, sono parimente comprese nella *Schiauonia* per le raggioni dette di sopra nell' interrogatorij.

Super secundo articulo dixit: È parimente uero, che nella città di Lubiana per l' ordinario et comunemente da tutti si discorre et si tratta et si parla in lingua *Schiauona*, non seruendosi il popolo

[1] na 6 oktobra 1641. To bijaše Goričanin. (Decreti, i još LXXVII pril.)

[2] iz Kranja. Pobratiše ga na 25 novembra 1649 (Decreti.)

Digitized by Google

di altra lingua che di questa. Et questo io lo so per essere del medesimo luogo, et per altre raggioni da me dette nell' interrogatorij. Et in reliquis se tantum scire quantum supra deposuit.

Super tertio articulo dixit: È parimente uero, che tutti della prouincia della Carniola ogni uolta che hanno fatto instanza d' essere ammessi alla Congregatione di San Geronimo di Roma, vi sono stati riceuuti et admessi come della prouincia di *Schiauonia* et ueri *Schiauoni,* non essendo mai stato escluso alcuno di questa prouincia che io sappia. Et questo io lo so tanto per le raggioni dette nell' interrogatorij, quanto nell' articoli.

Super quarto articulo dixit: È la uerita, che maestro Luca padre di Giouanni Battista Jampsi, molti anni sono[1], fu riceuuto nella Congregatione di San Gerolimo come uero *schiauone,* essendo natiuo di Lubiana capo della prouincia di Carniola, come ho detto, et in detta Congregatione detto maestro Luca ha fatto tutte le funtioni solite da farsi dall' altri fratelli secondo l' occasione; et occorrenza da negotij. Et questo lo so per hauerlo uista nelle Congregationi, nelle quali sono stato io.

Super ultimo articulo generalis est. — In causa scientiae etc.

Tertius testis[2]. Juxta primum interrogatorium fuit monitus, et recte respondit.

Juxta secundum interrogatorium de nomine, cognomine, patre et actate, ut supra ui(delicet): Io sono di Clamburg[3]. Et detta città mia patria è in mezzo tra la Germania et l' Italia. Et io sono in Roma dall' anno santo in qua. Et da che sono in Roma ho habbitato nel quartiere di Termini, essendo io soldato. Et io non sono ne ricco, ne pouero, et il mio hauere consiste nella paga che mi da il Principe. Et io non sono stato mai prigione, ne inquisito, ne processato. Et io sono solito confessarmi et communicarmi, et la Pasqua passata mi confessai et communicai nella chiesa di San Pietro di Roma, doue erano presenti molte genti, che io non li cognosco.

Juxta tertium interrogatorium, respondit: Io sono uenuto ad essaminarmi, ricercato da maestro Luca Jampsi, atteso che sapendo, che io ero di quelle bande, mi uenne a trouare a Termini, et sarranno circa otto giorni, et mi disse, se mi uoleuo essaminare per una certa lite che haueua, et che hauessi uoluto dire quello che hauerei saputo per la uerità, ne mi disse, che cosa si trattasse in detta lite. Et mi uenne a trouare una uolta per condurmi qui. Et non mi raccordo che ci fosse presente alcuno quando mi ricercò. Et a me

[1] V. LXVII.

[2] Prvi svjedok zove ga Matijom, a sam za se, kako ćemo vidjeti, veli da je iz Kranja, i da je papin vojnik.

[3] Krainburg. Pisac bijaše zapisao, a to je još poznati, Clamfurt, pak je ovako na pol izpravio. Da je „Clamfurt" bila pogrješka, to je očito ovamo po osmom odgovoru. No i u 12-om odgovoru je isto ovakova pogrješka i popravak.

Digitized by Google

non sono stati monstrati, ne materie, ne articoli, ne instrutto di quello che deuo deporre nel presente essame. Et io so che si deuono essaminare altri in questa causa, perche sono stati a giurare con me in questo officio dui altri, uno dei quali si chiama Joannes Zuech, qualle mi pare che sia di Santa Croce di Goritia[1], et l' altro si chiama Joannes Luni, che è soldato del Signore Conte Vidman, et è di quei luoghi uicini alla Goritia, ma il luogo preciso non lo so[2]. Et so che sono delle dette bande, perche habbiamo pratticato assieme, et prattichiamo, et loro me l' hanno detto. Et il sudetto Joannes Zuech è mio camerata, essendo anche lui soldato nella medema compagnia, doue sto io. Et tra noi altri non habiamo mai discorso di questa causa, et di quello che in essa si contiene.

Juxta quartum interrogatorium, respondit: Io cognosco le parti che litigano in questa causa, et una parte è maestro Luca et suo figliolo, et l' altra, per quanto mi ha detto detto maestro Luca, è un prete che io veddi in questo anno santo nell' hospedale di San Gerolamo de *Schiavoni* di Roma, del quale io non so ne il nome ne il cognome, et non l' ho uisto più dall' anno santo in quà. Et non sono sei mesi che io cognosco maestro Luca sudetto; et il suo figliolo cognosco da puochi giorni in quà, che l' ho uisto in questo officio, et i' conobbi con occasione, che io ero dal Signore Theodoro Hostein, segretario latino dell' Eminentissimo Colonna. Et essendo uenuto detto maestro Luca a portargli un paro di scarpe, mi disse detto Signore Theodoro che era paesano. Et io non ho hauuto mai interesse alcuno con detto maestro Luca, ne ce l' ho di presente. Et io non sono stato informato da alcuno di quello, che si tratta in questa causa.

Juxta quintum interrogatorium, respondit: Io non so, che requisiti et qualità debba hauere uno, che uoglia intrare per Canonico nella chiesa di San Gerolimo de *Schiauoni* di Roma; ne meno so da quale pontifice sia stata fatta detta chiesa di San Gerolimo; ne meno so di che prouincia fosse detto Santo!

Juxta sextum interrogatorium, respondit: Io non ho prattica della Geografia, ne l' ho mai studiata. Ne meno so che cosa sia l' hauere peritia di quella. Et io non ho letto mai niuno authore che tratti della discrettione *(sic)* del mondo, et della geografia. Et se Vossignoria mi domanderà di qual che parte del mondo, doue io sono stato, non credo di potere errare; ma in quanto alle parti doue io non sono stato, potrei errare.

Juxta septimum interrogatorium, respondit: Io non ho letto nessun authore, che tratti di geografia, come ho detto di sopra; ho uisto bene delle tauole stampate, ma non ho letto alcuna et per questo non posso dire in che parte del mondo li authori che trattano di simil materia, habbino posta la prouincia dell' Illirico, o

[1] Na Goričkom je župa zvana: sv. Križ.

[2] Ali ova dva valja da nisu bila pitana.

Digitized by Google

che uogliamo dire, di *Schiauonia,* et che confini l' habbino assegnati li detti authori, ne meno l' ho inteso dire.

Juxta octauum interrogatorium, respondit: La prouincia di *Schiauonia* confina con l' Italia da una banda uicino al mare, e uicino la Goritia ci è un fiume, che non so come si chiami[1], ne meno so la sua lunghezza, et è largo quanto questo di Roma; ma però non ha tanta acqua. Et detto fiume sarrà lontano da Goritia quanto dalla porta del Popolo a Ponte Molle. Et di la dal fiume si parla schiauone, et di quà italiano[2]. Se poi detto fiume sia il confine tra l' Italia et la *Schiauonia,* io non lo so. Io non so, che ui siano authori che dichino di che prouincia sia la Stiria, la Carniola, et Istria. Et io sono prattico di detti paesi perche sono nato li, et io l' ho caminati, essendo stato dui anni e mezzo a Gratz, che sta nella Stiria sono stato tre anni in Clamfort, che sta in Carinthia, et sono stato anco a Felgmarg, che sta in Carinthia, et ce sono stato tre uolte di passaggio, et al più mi sono trattenuto un giorno. Sono stato anche a Pleiburg[3] parimente di passaggio da tre o quatro uolte. Et detto luogho è in Carinthia. Sono stato anche a Bolsburg[4] una uolta di passaggio. Et questo luogho è nella Carinthia e l' ultima città uerso la Stiria. Et della Carniola sono stato a Lubiana, che è lontano dal mio paese quatro miglia tedesche. Et ci sarrò stato quindici uolte a uedere la detta città et i miei parenti. Et alle uolte mi ci sono trattenuto otto giorni, alle uolte quattordici, et alle uolte più, et alle uolte meno, ma mai sono arriuato ad un mese. Sono stato a Piscia floch[5], luogo parimente della Carniola, et ci sono stato tre uolte, et non mi ci sono trattenuto più di un giorno; et è lontano dal mio paese un miglio tedescho. Sono stato a Ratmanstarff[6], luogo pure nella Carniola, et ci sono stato da quatro o cinque uolte per deuotione, sendoci in detto luogo grandissime indulgenze, et sarrò andato la mattina et tornato la sera; et è lontano dal mio paese due leghe. Et sono stato a Stain[7], luogo parimente della Carniola, una uolta di passaggio, che andai a Gratz. Et sono stato in detti luoghi in diuersi anni. Sono stato a Haistelbi (?), luogo parimente della Carniola, una uolta, et mi ci trattenni dui giorni, che saranno noue anni, che io ui fui con un Gentil huomo che io seruiuo, che andò a visitare i suoi parenti. Sono stato a Obrelaboch[8] una uolta, et mi ci trattenni una notte, et saranno cinque anni del mese di settembre pure per transito con occasione che da Goritia andai a Vienna. Et il detto luogo è parimente nella Carniola. Sono stato

[1] To je Soča, a talij. Isonzo.
[2] Ali donekle i slovjenski.
[3] Bleiberg.
[4] Wolfsberg.
[5] Bischof-Lack, slov.: Škofja Luka.
[6] Radmansdcrf, sl.. Radolica.
[7] Kamnik.
[8] Vrhnika, slov.

Digitized by Google

ad Iddria, luogo parimente della Carniola, tre uolte, due uolte per passaggio, et una uolta ci stetti otto giorni, che andai con il Signor Conte de Lentier, quale io seruiuo, et saranno da cinque anni che io ci fui. Et io non sono stato in altri luoghi della Carniola. Et la detta prouincia di Carniola confina da una banda con il Foro Giulio detto Frioli, dall' altra con la Carinthia, dall' altra con la Stiria, et dall' altra con la Dalmatia[1], et dall' altra con la Turchia (?), et l' ultimo luogo della Carniola che confina con il Turcho, è Carlstat. Et dalla Stiria sono stato a Zila, et ci sono passato una uolta per andare a Vienna cinque anni sono. Sono stato a Morburgh (sic) due uolte, et mi ci sono trattenuto dui notte, et la prima uolta che ui fui saranno dieci anni, et la seconda cinque, che la prima uolta andai a Gratz, et la seconda a Vienna. Et detto luogo è nella Stiria. Sono stato anco a Rildan dui uolte, et la prima uolta ci fui saranno dieci anni, et l' altra cinque, et mi sono trattenuto un giorno et una notte in tutto. Et sono stato a Gratz dui anni e mezzo come ho detto, et fu dell' anno mille seicento quaranta otto, et ci fui a schola. Sono stato a Pruch tre uolte per passaggio, et la prima uolta ui fui, saranno sette anni, la seconda, sei, et la terza, cinque. Et io della Stiria non sono stato in altri luoghi. La prouincia di Stiria confina con l' Ungheria, et io non so l' ultimo confine uerso l' Ungheria; confina con la Carinthia, et l' ultimo luogo della Stiria uerso Carinthia è Vindisgratz; ma il confine poi io non lo so come si chiami; ma è una casa uicino ad un fiume chiamato Draua; confina con l' Austria, et il primo luogo d' Austria, che confina con la Stiria, è Schiaustien. Et quale sia il confine di Stiria con la prouincia di Salsburgh, io non lo so. Et confina con la Carniola. Et il confine tra la Carniola et la Stiria proprio non lo so; ma l' ultimo luogo de confini della Carniola versola Stiria è Potpeuia.

Et prosequendo dictum interrogatorium dixit: Et io non so altri confini della Stiria che quelli ho detti di sopra. Et io so, che sono ti confini della Stiria perche ui sono passato, et nel passare mi è stato detto; del resto io non lo so per altra raggione. Et nella prouincia d' Istria io non ci sono mai stato, ne meno so li confini di quella. Et nella Carniola ci sono delle montagne, et ui è del piano, et verso Kaisel (?), e li monti stanno sopra Lubiana. Et nella Carniola per tutti luoghi si parla *schiauone*. Et in Caueo[2] luogo della Carniola verso Dalmatia (!) si parla tedescho et *schiauone*. Et io lo so, perche sono stato nella prouincia della Carniola, nelli luoghi da me detti di sopra. E che in Caueo si parli e tedescho e *schiauone* lo so, perche l' ho inteso dire, et ho parlato con quella gente; ma fuori di detto luogo non essendoci io stato (?). Nella Stiria si parla *Schiauone* e tedescho, cioè dai confini di Cranio sino a Morburgh (sic) si parla Schiauone, et alcuni parlano

[1] Zarekao se, namjesto: Hrvatska, koju i spominje ovamo napried.
[2] ako nije: Cacceo. A to su možda Kočevari?

Digitized by Google

anco tedoscho. Ma da Morburg in la tutti parlano tedescho. Et lo so perche sono stato nella Stiria da due anni e mezzo, come ho detto di sopra. Et la maggior parte della Stiria è montosa, et ui è anco dell piano uerso la Croatia.

Juxta nonum interrogatorium respondit: Io non so se alcune delle dette prouincie Stiria, Carniola, et Istria siano tra le prouincie d' Italia, o Germania; dico bene, che la Stiria è nella prouincia di Germania, et in quale prouincia della Germania sia, io non lo so. Et io non so che ui siano authori quali dicono, che la Stiria, Carniola, et Istria siano paesi della prouincia Illirica, o che uogliamo dire della *Schiauonia*. Et io non so, che le dette prouincie, Stiria, Carniola, et Istria, habbino hauuto altro nome.

Juxta decimum interrogatorium respondit: Io non posso dire li confini della prouincia di *Schiauonia*, non intendendo quello che uoglia dire questo nome „Prouincia"; dico bene, che si parla *Schiauone* in una parte della Carinthia, in una parte della Stiria, nella Carniola, in Istria, per hauer inteso dire si parla anche in Goritia, et non so altri paesi che li detti, nella quali si parla lingua *Schiauona*. Et non so quali prouincie siano comprese sotto questo vocabolo Illirico, o *schiauone* che uogliamo dire.

Juxta decimum primum interrogatorium respondit: Io non so, ne meno ho inteso dire da altri che la Carniola sia prouincia di *Schiauonia*, perche non intendo che cosa uoglia dire questo nome „Provincia". Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Juxta decimum secundum interrogatorium, respondit: Io so parlare *schiauone* da che nacqui, et io sono di Clamburg *(sic)* come ho detto. E sono stato in Lubiana più uolte, come ho detto di sopra. Et della detta città di Lubiana ne è padrone l' Imperatore, et uien gouernata dal Signore Conte de Artesburgi[1], fratello del Maggiordomo del Re de Romani. Et in Lubiana tutto il popolo parla *schiauone*. Vi sono alcuni che parlano anco tedescho et italiano, et io so per hauerlo inteso parlare, et hauerui anco io parlato. Et le scritture di contratti si fanno in lingua tedescha, et le dette scritture si fanno dai dottori, et chi ha imparato tedescho le fa da se. Et le prediche si fanno in lingua *schiauona*, et nella medema lingua insegnano nelle schole il parlare latino. Et in detta città ci uengono a parlare lingua *Schiauona*.

Juxta decimum tertium interrogatorium respondit: Io non sono stato in alcun luogo della Dalmatia, et io non mi raccordo hauer sentito parlare altro Dalmatino che il Signore Don Geronimo, che al presente sta in San Geronimo de *Schiauoni*. Et detto Don Geronimo con occasione che andai ad alloggiare in San Gerolimo quando uenni l' anno santo mi parlò in lingua *Schiauona*, che allhora non sapeuo la lingua italiana ne l' intendeuo in modo alcuno, hauendola imparato qui in Roma.

Interrogatus ex offiicio per dominum interpretem, quomodo sciat

[1] Auersperg ?

Digitized by Google

dictum dominum Don Girolamum esse Dalmatinum, a qua ciuitate sit, et an possit esse, quod dictus dominus Don Hieronymus fuerit locutus cum ipso teste *sclauonice,* ex quo ipse testis non intelligat aliam linguam, et non ex quo ita Dalmatae loquantur. Respondit: Io non so se detto Signore Don Geronimo sia Dalmatino, ma, come ho detto, con me parlò *schiauone,* et puol essere che uno parli *Schiauone,* et non sia, et in consequenza puol essere che detto Don Geronimo parli *schiauone* per essere inteso da quelli della natione che non sano altra lingua, et che non sij *schiauone.*

Juxta decimum quartum interrogatorium respondit: Io non sono informato per niente della Congregatione di San Geronimo de *Schiauoni* di Roma, et non so se ui sia alcuno in detta Congregatione di Carniola, Istria, Stiria, et del Frioli o Foro Giulio che uogliamo dire.

Juxta decimum quintum interrogatorium respondit: E (sic) so, che la città di Trieste è nella *Schiauonia,* et lo so, perche in detta città si parla *Schiauone.* Et io dentro Trieste non ci sono stato mai, et so che si parla *Schiauone* in detta città, perche in Roma ci ne è uno che si chiama Giouanni Slauiz, che mi ha detto essere di là, et parla *Schiauone,* et non lo so per altra raggione. Et non so se Gradischa, Corsmons *(sic),* et San Giouanni de Doino siano città d' Italia, o di altra prouincia. E Gradisca è posto in piano uicino un fiume che non so come si chiama, che passa anco per Goritia. Et i confini di detta città io non li so.

Juxta decimum sextum interrogatorium fuit omissum de uoluntate domini interpretis.

Juxta decimum septimum interrogatorium — ut ad proximum.

Deinde deuentum fuit ad examen super articulis.

Et super primo articulo dixit: È la uerità, che Lubiana è la prima città della Carniola, et è nel paese di *Schiauonia,* perche ci si parla *Schiauone.* Et fin doue si estenda la *Schiauonia,* e per li quali luoghi si parli *Schiauone,* già l' ho detto nell' interrogatorij, sapendolo per le raggioni che ho addotto in essi.

Super secundo articulo dixit: E parimente la uerità, nella sudetta città di Lubiana per l' ordinario da tutti si discorre et si parla in lingua *Schiauona,* sapendolo io per esserci stato, per hauerli sentito parlare, et discorre*(re)* assieme, et per altre raggioni da me dette nell' interrogatorij.

Super tertio articulo dixit: tantum scire quantum supra deposuit in interrogatorijs.

Super quarto articulo dixit ut ad proximum.

Super ultimo articulo: generalis est etc.

In causa scientiae etc.

Quartus testis.[1] Juxta primum interrogatorium fuit monitus, et recte respondit.

---

[1] t. j. Ivan Anton Pellegrini, Tršćanin iliti Tržašćanin, ter od 1616 godine Svetojeronimski brat.

Digitized by Google

Juxta secundum interrogatorum respondit: De nomine, cognomine, et patre, ut supra. Et io sono della città di Trieste, et habbito qui in Roma in piazza Farnese, et sono da quaranta anni che io ci habbito, et in Roma ho habbitato anco in piazza Fiammetta in casa di Monsignore Volta da tre o quatro anni. Et sono stato in casa di Monsignore Massa che staua in Piazza Farnese, et ui sono stato pure da quatro anni incirca. Et doppo essere stato con detto Monsignore Massa, mi partij da Roma, et andai alla mia patria, doue mi trattenni da un anno e mezzo, et poi tornai in Roma, et andai a stare dal signore Prencipe Peretti, doue ci stetti per un paro d'anni, et seruiuo detto Signore Prencipe che ero compagno del mastro de paggi. Et doppo presi moglie, et sempre ho continuato a stare in Piazza Farnese. E dentro quaranta anni che sono stato in detta Piazza, tornai al paese dell' anno mille sei cento ventisette, et mi ci trattenni da un anno incirca. Et poi tornai in Roma, donde non mi sono qui partito. Et io sono pouero, et sono colloraro[1], et uiuo delle mie fatiche, et io non posso sapere quello che uaglia il mio, perche non l'ho mai stimato, ma ho poco.

Interrogatus ex officio per dominum interpretem, an eius patria sit in Germania, siue in Italia? Respondit: La mia patria è in *Schiauonia*.

Et prosequendo dictum interrogatorium, respondit: Et io sono solito confessarmi et communicarmi, e nella prossima pasqua passata mi confessai et communicai nella chiesa di Santa Catherina della Rota incontro il Collegio Inglese, et ui erano presenti molti che non ci auertij. Et io sono stato dui uolte prigione. La prima uolta fui prigione in Campidoglio ad instanza di un tale calzolaro, quale pretendeua che io hauessi uoluto subornare i testimonij in una lite che haueuo con esso. Et come si chiamasse questo calzolaro sudetto, io non me ne raccordo, ma habitaua in quel tempo dietro a San Carlo de Catinari, e meno mi raccordo del notario, ne meno di quel giudice che era a quel tempo, ma era il primo collaterale, et io non mi raccordo l'anno preciso, ma saranno da venti otto in trenta anni. Et io uscij, et non pagai altro che quello andaua al notario, et per le spese delle carceri. Et la seconda uolta fui prigione in Borgo per una rissa che io hebbi con un mio genero chiamato Aurelio Laurentij, et è colloraro incontro a . . . ., et non mi raccordo l'anno, ma saranno più di venticinque anni. Et ne uscij con pagare il notario, et le spese delle carceri, ne fui condemnato in pene alcune. Del resto io non sono stato più prigione, ne inquisito, ne querelato.

Juxta tertium interrogatorium respondit: Io sono uenuto ad essaminarmi, ricercato dal Signore Giouan Baptista Jamplik *(sic)* Cano-

[1] Ovako je za njega rečeno i u odgovoru drugoga svjedoka na treće pitanje. Pak ovo brže da je = coloraro (mastilac), nego = collararo (tko koralje prodaje). On i za svoga zeta ovamo malo niže veli da je: colloraro.

Digitized by Google

nico nella chiesa di San Geronimo de *Schiauoni*, et è stato a ricercarmi a casa mia da due uolte che io mi raccordi, et non ci è stato altro a ricercarmi che detto Signore Giouan Baptista, e maestro Luca suo padre, et mi dissero, che mi fossi uoluto essaminare come che loro erano nationali Illirici, et non mi dissero altro. Et non ui era presente alcuno, et fu nella mia bottega come ho detto. Et a me non sono stati monstrati d'alcuno ne articoli ne materie de quali mi habbia di essaminare, et non sono stato instrutto di quello che deuo deporre. Et so, che si deuono essaminare altri in questo causa, che sono nationali, et questo lo so, perche me l'hanno detto loro.

Interrogatus per dominum interpretem ex officio, quomodo uocentur ij, qui ipsi testi dixerunt, ipsos deberi examinari in hac causa, in quo loco praedicto[1] ipsi testi dixerint, et quibus verbis. Respondit: Che si debbano essaminare altri nationali in questa causa me l'ha*(nno)* detto li detti Giouanni Battista Jamplik *(sic)* et suo padre et non lo so per altra raggione, et che siano questi nationali che si deuono essaminare, io non lo so.

Et prosequendo supradictum tertium interrogatorium respondit: Et io non so se sin qui si siano essaminati altri; mi hanno detto però detti Giouanni Battista e suo padre che se ne sono essaminati alcuni.

Juxta quartum interrogatorium respondit: Io cognosco le parte che litigano, cioè li detti Giouanni Baptista Jamplik *(sic)* et suo padre, et il Signore Don Geronimo Pastritio essattore di S. Geronimo litiga con il Signore Cardinale Montalto, perche vorrebbe leuare al detto Don Giouanni Baptista il Canonicato, che gli ha dato il detto Signore Cardinale. Et io non so che litighino altri che li sudetti. Sono da dicidotto anni che io cognosco mastro Luca sudetto, et lo cognobbi qui in Roma nell' intrare che fece nella Congregatione de San Gerolimo de *Schiauoni*, che fu accettato come nationale, che era. Et io non mi raccordo l'anno preciso, che fu accettato. Et io sono amico di detto maestro Luca, come di tutti l'altri fratelli della Congregatione. Ne io sono parente, ne ho interesse alcuno con detto maestro Luca ne suo figliolo. Et io cognosco il sudetto Signore Don Girolimo Pastritij da quando detto Don Geronimo uenne in Roma, che fu da un anno auanti l'anno Santo incirca che l'accettassimo per Essatore della nostra Congregatione. La lite è che detto Don Geronimo pretende, che i Carnioli non siano nationali Illirici, e propose ciò in Congregatione doue ci ero anche io che ero guardiano. Et gli fu risposto, particolarmente da me et dal presidente, et dall' altri fratelli ancora, che ciò non litigasse, ma che si uedesse d'amore et d'accordo senza litigare.

Interrogatus ex officio per dominum interpretem: de quo anno, mense, die fuerit propositum a dicto Don Hieronymo in Congregatione praedicta, et an resolutio Congregationis fuerit descripta in

[1] praedicta?

Digitized by Google

aliquo libro, siue fuerit facta de illa aliqua scriptura. Respondit: Quando ciò fu proposto in Congregatione dal detto Don Gerolimo fu l'anno doppo l'anno santo, ma non mi posso raccordare ne il giorno ne il mese[1]. Et in detta Congregatione ui erano presenti: Io testimonio, Monsignore[2] e Vescouo di Veglia[3], allhora presidente, un tale Signore Don Nicolò, che non so il cognome[4], ma ha le stanze sopra la nostra sacrestia, Giouanni Stayer o*(ro)*logiaro, et molti altri fratelli nationali, che io non mi raccordo il nome di tutti. E le risolutioni della Congregatione si scriuono in un libro che si chiama de Decreti. Et fu risoluto in congregatione che non si litigasse. Et non so se fosse scritta detta resolutione dal notario de Santis nostro notario. Et hauendo ciò inteso detto Don Geronimo, rispose queste precise parole: Alle Signorie Vostre sta il commandare, et a me l' obedire. Subdens ex se: et era il douere che obedisse, mentre mangia il nostro pane, et non obedi.

Interrogatus ex officio per eumdem dominum interpretem: An ipse testis locutus fuerit cum aliquo de Congregatione; cum quo, siue quibus, et quid inter ipsos tractauerint; et an aliqui, siue ipsemet testis conquestus fuerit de dicto Domino Hieronymo, ex quo hanc litem mouerit, et illam prosequatur nomine proprio et particulari, siue potius nomine aliorum; qui sint isti; et quomodo praedicta ipse testis sciat. Respondit: Fra noi altri fratelli habbiamo discorso, cioè adesso con uno, adesso con l'altro, et detto, che detto Don Gerolimo ci haueua mosso una lite ingiusta, et che non si poteua negare, che non *(sic)* fossimo nationali; subdens ex se: ma la comodita fa l' huomo ladro. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Juxta quintum interrogatorium respondit: Io non so che qualità e requisiti debba hauere uno, il quale uoglia ottenere un canonicato nella chiesa di San Girolimo de *Schiauoni* di Roma. Et io non pretendo ottenere canonicato alcuno in detta chiesa, ne per me, ne per i miei parenti. Et da chi sia stata fatta Collegiata detta chiesa, io no lo so; et è sotto la deuotione di San Gerolimo, et San Gerolimo era parimente della Croatia. Et che sia della Croatia lo so parimente, perche me l' ha detto uno chiamato Georgio, che non so il cognome, et è sacerdote a San Gerolimo della Carità[5]. Et mi disse, che San Girolamo era della Croatia[6], e del medemo paese donde è esso Don Giorgio.

---

[1] to je bilo na 10 decembra 1651.

[2] Luka Antun Mafron štitnikov zamjenik; ali ne bijaše pri tom.

[3] Juraj Georgiceo, Splićanin; ali tada još ne bijaše krčkim, nego ninskim odabranim biskupom; ter ni njega nebijaše pri tom.

[4] Kopčić.

[5] Istoga svećenika spominje i u 11-tom odgovoru; a to, po LXXVI. izpravi, bijaše Juraj Križanić.

[6] Valja da je i on za sv. Jeronima vjerovao da se je u Strigovu u Međjumurju rodio.

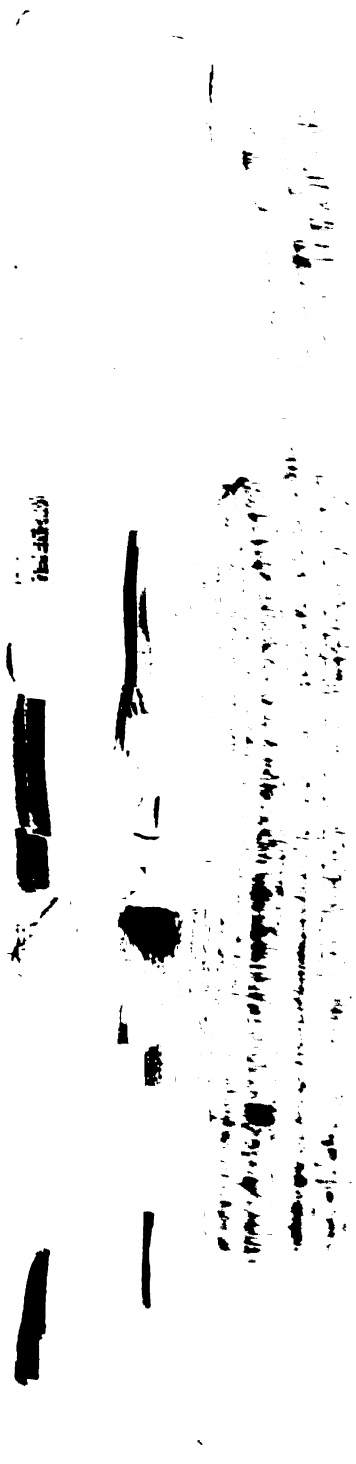

Digitized by Google

Interrogatus per eumdem d. interpretem ex officio, a qua ciuitate seu loco Croatiae sit dictus Dominus Don Georgius. Respondit: Il detto Signore Don Giorgio è della *(sic)* Zagabria, o d' un loco li uicino, che la so per hauerlo me *(sic)* detto il medesimo Don Georgio.

(Što je na šesto i na sedmo pitanje odgovorio, u tom nije ništa znamenita).

Juxta octauum interrogatorium respondit: Sotto questa parola Illirico[1], cioè la *Schiauonia* confina da qualche banda con l' Italia, et confina con il Frioli, et io lo so, perche attaccato[2] al Frioli, cioè il Venetiano, lo so anco per prattica, perche sono stato da quelle bande uerso Aquileia. Et io sono passato a Grado et Caorli, che sono due terre dei Signori Venetiani, che sono sotto la jurisdictione d' Aquileia. Et io non so, se le sudette due terre siano nel Frioli, o in altra prouincia, sono bene sotto la giurisdictione dei Signori Venetiani. Et con l' Italia non so che confini dall' altra banda. Et io non so il confine che diuide l' Italia dalla *Schiauonia,* et se sia fiume o altro. Et io non so, quale sij la prima città di *Schiauonia* nel confine d' Italia uerso l' oriente. Et io non so, che ui siano autori che dicano di quale prouincia siano la Stiria, Carniola, et Istria. Et i confini della Stiria è un fiume chiamato Draua, che diuida *(sic)* la Stiria dalla Carniola. Et questo fiume uiene dall' occidente, et ua uerso Constantinopoli *(sic),* che entra nel Danubio. Et so, che il detto fiume è il confine della Stiria, perche ci sono passato una uolta sola Et il detto fiume Drau in quella parte doue sono passato io, sarra largo per due uolte quanto questo di Roma, et io non so se sia nauigabile, non hauendoui uiste altre che quelle barche, le quali portano la gente dall' altra banda. Et io non so che si chiami quel luogo, doue si passa. Et io della Stiria non so altri confini. E nella Stiria io sono stato a Petouia per passaggio, e mi ci trattenni una notte, e sono stato in altri villagi per passaggio, ma non me ne raccordo dei nomi, et io ci sono passato una uolta sola. Et io non ho altra informatione della Stiria, che quanto ho detto di sopra. Et io non so i confini della Carniola. Et io sono stato nella Carniola, et ci ho habbitato in Lubiana per un anno e mezzo. E sono più di cinquanta anni, che io *(ci ho)* habbitato in una casa uicino al fiume chiamato Lubianiza, et ci fui a schola ad imparare. Et per tornare a casa mia, cioè alla città di Trieste, sono passato per Vernich, Lugatez, che sono luoghi della Carniola. Et ci sono anco altri villaggi per uenire a Trieste, luoghi parimenti della Carniola, ma io non mi raccordo li loro nomi. Et io non sono stato in altri luoghi della Carniola. Et io sono stato nell' Istria, et sono stato in un luogo detto Pasino, ouero Pisin, et ci sono stato una uolta, et mi trattenni più di un anno, et quando ui fui, ero giouane che non haueuo passato anco li sedici anni. Et detto luogo è terra, et ci stetti con occasione che mio fratello car-

[1] Nije dorečeno.

[2] valja da: è attaccata?

Digitized by Google

nale, chiamato Giuseppe, era gouernatore della parte dell' Istria, che è dell' imperatore, essendo una parte di quella de Venetiani. Et io non so li confini della Istria. Et io sono stato in Pedena città dell' Istria, et Antignana che è una terra dell' Istria, che ci sono stato a spasso, et mi sono trattenuto una giornata et una notte. Et non mi raccordo di altri luoghi. Et ui fui quando ero giouane dell' età detta di sopra, et nel passare per detti luoghi ui ho uisto delle montagne, valli e fiume.

Juxta nonum interrogatorium respondit: Io non ho letto authori, come ho detto di sopra, di sorte alcuna, li quali comprendano le dette tre prouincie di Stiria, Carniola, et Istria nelle prouincie di Germania, o d' Italia; dico bene, che sono nella prouincia di *Schiauonia,* perche in tutti li sudetti luoghi doue sono stato io, parlano tutti *Schiauone,* ne ho inteso altro linguaggio. Et lo so anche perche essendo uenuto qualcheduno delle sudette prouincie a Trieste mia patria, et dimandatogli di doue erano, rispondeuano, che erano *Schiauoni.* Non mi raccordo però dei nomi dei paesi, terre, e luoghi donde diceuano, che erano; mi raccordo bene di hauere domandato a qualcheduno, et hauermi quello detto essere della *Slauonia*[1], che è una prouincia lontano da Trieste da quindici miglia d' Italia, che quella veramente è il capo (?!) dell' Illirico. Et io non so, se la Stiria, Carniola, et Istria habbino hauuto mai altri nomi di questi.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem ex officio: an dicta prouincia *Slauiae (sic)* sit prouincia separata ab Istria, Stiria, et Carniola; et quae sint confinia dictae prouinciae *Slauoniae;* et an ipse fuerit unquam in prouincia praedicta *Slauoniae;* in quibus locis; quot vicibus. Respondit: Io non so, se la prouincia de *Slaonia (sic)* sia separata e diuisa dalle prouincie Stiria, Carniola, et Istria; nemeno so li suoi confini, non sapendo altro che quei tali che ueniuano a Trieste, diceuano essere da detto luogo (!) di *Slauonia.* Ne io sono stato in nessun luogo di *Slauonia.*

Juxta decimum interrogatorium respondit: Io non so li ueri et proprij confini della vera (!) prouincia Illirica o di *Schiauonia,* che uogliamo dire. Et che prouincie si comprendessero sotto questo nome di Illirico o di *Schiauonia,* io non lo so. Et al presente si comprendono sotto questo nome d' Illirico o di *Schiauonia:* la Croatia, la Stiria, la Carniola, l' Istria, la Slauonia, la Bosna, et la Dalmatia. Et lo so, che tutte le sudette prouincie sono comprese nella *Schiauonia,* per i discorsi che habbiamo fatto tra noi altri paesani, et l' ho inteso dire doppo che sono entrato nella detta Congregatione di San Geronimo de *Schiauoni* di Roma, et anco auanti che io ui entrassi, et non mi posso reccordare chi siano stati quelli dai quali l' ho inteso. Et lo so che dette prouincie sono nella *Schiauonia* per hauerlo inteso dire, come ho detto, et perche parlano *schiavone;* et non lo so per altra raggione.

[1] tobože medju Dravom i Savom. Drugo mu je: *Schiavonia,* a drugo: *Slavonia!*

Digitized by Google

Interrogatus ex officio per dominum interpretem: an ipse testis fuerit uuquam in prouincijs Croatiae, Dalmatiae, et Bosnae; quibus finibus illae terminentur; quo idiomate habitatores dictarum prouinciarum utantur; in quibus locis earumdem prouinciarum fuerit ipse testis. Respondit Io non sono stato mai nella prouincia della Bosna, ne meno so li suoi confini. Et in Dalmatia sono stato in luogo detto Tersat, doue staua la Santissima Madonna di Loreto, che è un Conuento de Zoccolanti. Et non sono stato in altro luogo della Dalmatia[1]. Et la Dalmatia da quella banda doue sono stato io, confina con una terra detta Fiume, che non so se detta terra di Fiume sia nella Dalmatia, ouero nell' Istria. Et per andare a Tersat essendo partito da Trieste mia patria, passai per diuersi villaggi, che non mi raccordo il nome di quelli, arriuai a detta terra di Fiume, doue allogiai, atteso che ui haueuo due mie sorelle maritate, et da detta terra di Fiume arriuai a Tersat, che è lontano da Fiume mezzo miglio. E che Tersat sia il confine della Dalmatia da quella banda lo so per hauerlo inteso dire da diuersi, che non mi raccordo i nomi. Et io non so altri confini della Dalmatia. Et io sono stato in Crouatia, et sono stato a Lipograo[2], che è un conuento della religione di San Pauolo primo eremita. Sono stato a Varasdin, che è città della Croatia, per passaggio da quatro o cinque hore, et sono stato in altri villagi di là attorno, che non mi posso raccordare. Et haueuo, quando fui in tutti li sudetti luoghi, da quindici o sedici anni. Et io non so i confini della Croatia. Et per andare da Trieste in Croatia si passano Vernich, Lubiana, et poi certi altri villaggi, che io non mi raccordo. Et doppo arriuai a Lipograo, come ho detto, et mi ci trattenni da un anno e mezzo a schuola, et alloggiauo dentro al conuento. E so, che sono luoghi della Croatia, perche si parla alla Croatta. .

Juxta decimum primum interrogatorium respondit: Io so che in Roma ci sono dei *Schiauoni,* i quali stimano et tengono, che la prouincia di Carniola sia una delle prouincie di *Schiauonia,* che sono: maestro Luca Jampsik, il Padre[3] Giorgio sacerdote di San Geronimo della Carità[4], et un tale maestro Georgio[5] calzolaro, che sta uicino a Santa Chiara, un tale Biagio[6], che è cocchiere della *Signora Donna* Anna Colonna, Giouan Battista Giuliano[7], che è un seruitore, che non so con chi stia, che è da Trieste mia patria, Giouanni Clobasson, che sta per seruitore, che non so con chi stia;

[1] No ni Trsat ne bijaše u Dalmaciji.

[2] Liepoglava.

[3] namjesto: Don = pop

[4] t. j. Križanić, V. peti odgovor.

[5] drugi svjedok.

[6] Ovo držim da je onaj isti: „Biagio de Bianchi" u 14-tom odgovoru drugoga svjedoka. Pak ili „Barberina" ondje nije istina, ili ovdje „Colonna".

[7] Trsćanin, ter svetojeronimski brat od 5 aprila 1620 g.

Digitized by Google

era già decano del Signore Cardinale Triultio, quale non so di che luogo sia Et io non mi raccordo di altro, et lo so per hauerne discorso assieme, et per essere della Congregatione. Et questi discorsi sono stati diuerse uolte: due mesi fa, cinque mesi fa, et anco un anno e mezzo, et dui e tre. Et io non mi raccordo a che proposito si discorresse di questo. Et la Carniola è prouincia di *Schiauonia,* non altrimenti della Germania; et che sia della *Schiauonia,* la cauo perche tutti parlano *Schiauone,* essendoci io stato, come ho detto di sopra, et non lo so per altra causa. Et io publica uoce et fama intendo che sia quando una cosa è diuolgata in generale. Et i requisiti della publica uoce et fama tengo che sia la uerità; ne io so altri requisiti.

Juxta decimum secundum interrogatorium respondit: Io so parlare *Schiauone;* non so però scriuere *Schiauone.*

Interrogatus per eumdem dominum interpret m[1], ut dicat: quibus uerbis diceret *sclauonice:* La quadragesima è di quaranta se giorni, et da niun Christiano si deue mangiare carne. Respondit: La quadragesima so stir deset dam *(sic)* ij sest, in etrebe[2] da Christiani jeio mesa.

Et prosequendo respondit: Io, come ho detto, sono stato in Lubiana, et questo luogo è città nella prouincia della Carniola sotto il dominio dell' Imperatore, et li ministri ci li manda l' Imperatore. Et in detta città di Lubiana si parla *schiauone* communemente; si parla anche tedescho da quelli che uengono lì, e sono quasi tutti quelli parlano *schiauone.* Et io non so in che lingua si faccino le scritture in Lubiana, ne publiche ne priuate, ne so in che lingua si predica. Et i ministri *(sic)* di schola insegnano e parlano *Schiauone;* non so però se si parli da tutti li maestri, perche non sono stato in tutte le scuole. Et io fui a scola in casa di un particolare, ne mi raccordo il nome di detto maestro, perche saranno da cinquanta cinque, o cinquanta sei anni che io fui a scuola in dette luogo, ne so in che lingua si tratti*(no)* et concludino li negotij.

Juxta decimum tertium interrogatorium respondit: Io so, che nella Carniola si parla *schiauone,* nella Crouatia credo che si parli *schiauone,* nella Slauonia si parla *schiauone,* et nella Bosna, perche ne ho inteso parlare alcuni della Congregatione quì in Roma, quali dicono essere di detta prouincia; si parla nella Dalmatia, e lo so, perche dei Dalmatini ue ne sono in Congregatione, come il Signore Don Gerolimo, et Francesco Marchi, et un altro che si chiama Carlo[3], che è guardiano al presente[4], et io non so di che luogo siano della Dalmatia, e so che sono della Dalmatia, perche l' hanno detto loro. Et ui sono altri Dalmatini nella Congregatione, ma io non so il nome. Et si parla *schiauone* nell principio della Carinthia,

[1] Toga tumača valja da je Pastrić naputio.
[2] = i netrebe.
[3] Herenda, pop iz Trogira.
[4] od 7 decembra 1753 godine.

Digitized by Google

che io non so li luoghi; ui sono stato però in alcuni per passaggio, Et si parla anco *schiauone* nel principio del Frioli, che non mi raccordo i luoghi. Et io non so altri luoghi, doue si parli *schiauone*. Et tra il parlare che si usi in Dalmatia et quello che si usa in Carniola ui è qualche differenza, come sarebbe tra il Romano et il Lombardo, essendo un poco più difficile la lingua che usano li Dalmatini, et la difficultà consiste nel proferire le parole. Et io non ho tanta prattica della lingua che possi dire, se ui sia differenza nei vocaboli.

Juxta decimum quartum interrogatorium respondit: Io sono informato della Congregatione di San Gerolimo de *Schiauoni* di Roma, perche sono fratello di quella da trentacinque anni in quà, et non so se fossi riceuuto nell' anno mille sei cento dicisette, o mille sei cento dicidotto in circa[1]. Et fui ricercato ad entrarui da Marcho Spudeo allhora essattore dell' Hospedale, et ministro della Congregatione. Et io non mi posso ricordare li fratelli che erano in Congregatione del tempo che ui entrai. Et della Carniola ue ne era la maggior parte, che non mi raccordo, chi fossero. Et della Stiria et Istria se uene fossero, io non me ne raccordo; credo bene, che ue ne fossero. Et di Frioli ue ne erano parimente, ma io non mi ricordo li nomi.

Juxta decimum quintum interrogatorium respondit: Io non so che con li sudetti della Carniola, Istria, Stiria, et Frioli ui sia stata mai lite alcuna con la Congregatione, et che la Congregatione habbia mai hauuta lite con essi ne doppo ne prima il mio ingresso in Congregatione, se non questa che uerte al presente, che questa è stata cominciata come ho detto di sopra. Le città di Trieste, Gradisca, Carmons *(sic)*, et San Giouanni di Doino sono comprese nella Carniola, e non in altra prouincia, perche in detti luoghi et città si parla *schiauone*, et non lo so per altra raggione, atteso che sono stato a San Giouanni, et si parla *schiauone*. A Gradisca non sono stato, ne meno a Cormons; et che si parli *schiauone* in detti luoghi doue non sono stato, l' ho inteso dire dalle genti che ui sono stato *(sic)*. Del sito poi non posso dire altro, che San Giouanni. doue sono stato, sta in piano vicino al mare. Et io non so il sito dell' altri luoghi, ne il loro termini.

Juxta decimum sextum interrogatorium respondit: Tutti i fratelli che si riceuano in Congregatione di san Geronimo, si notano in un libro, che lo tiene l' essattore. Et per entrare in Congregatione quello che uuole entrare presenta un memoriale, et la Congregatione suol deputare dui per pigliare informatione della qualità delle persone per uedere se è nationale, e referendo quei tali di hauerlo trouato degno et nationale s' accetta nella Congregatione. Et della relatione dei sudetti non se ne fa scrittura, ma sogliono riferire a bocca. Et riceuuto che è si nota nel libro, nel quale libro si nota il nome, et cognome e patria. Et io non mi ricordo di quelli, che

[1] 1616 godine.

Digitized by Google

sono stati riceuuti in Congregatione, di Trieste, Gradisca, Cormons, et San Giouanni di Doino; so bene, che ne sono stati riceuuti a mio tempo, et per l' innanzi ancora, ma io non mi raccordo li loro nomi ne il numero. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Juxta decimum septimum interrogatorium respondit: Al presente è protettore della Congregatione et natione di San Gerolimo de *Schiauoni* di Roma il Signore Cardinale Sacchetti, et io ho inteso che detto Signore Cardinale ha fatto un non so che decreto; ma non so (!), ne ho inteso dire, che cosa detto decreto contenga, ne meno per che causa si sia mosso a fare detto decreto.

Deinde deuentum fuit ad articulos.

Super primo articulo dixit: È la uerità che la città di Lubiana è la prima città della prouincia di Carniola, che è una prouincia di *Schiauonia*. Et questo io lo so, perche si parla *schiauone*, et perche da tutti cosi si crede, et perche cosi è, e perche quelli di detta città sono stati sempre riceuuti in Congregatione di San Gerolimo come nationali et *Schiauoni*, et per altre raggioni da me dette di sopra nell' interrogatorij.

Super secundo articulo dixit: È la uerità, che in detta città di Lubiana communemente da tutti si discorre et parla *schiauone*. Et questo io lo so per le raggioni dette di sopra nell' interrogatorij.

Super tertio articulo dixit: È parimente uero, che quelli della prouincia di Carniola sempre sono stati riceuuti et ammessi in Congregatione come nationali et ueri *Schiauoni*, non essendone mai stato escluso alcuno in tempo mio; che io lo so per essere della medesima Congregatione, come ho detto hauer uisto cosi osseruare, hauendolo inteso da altri della Congregatione, et per l' altre raggioni da me dette di sopra nell' interrogatorij.

Super quarto articulo dixit: È la uerità, che mastro Luca Jampsik da Lubiana fu riceuuto et ammesso in Congregatione da molti anni sono, come nationale et *Schiauone*, in modo che nella Congregatione ha fatto quella funtioni solite farsi da l' altri fratelli. Et questo io lo so per le medeme raggioni da me dette di sopra.

Super ultimo articulo generalis est.

In causa scientiae etc.

Ibidem. Rukopis od 78 listova.

LXXIX. 1654. 31 martii. Devetorica vlastele svjedoče, da su Kranjci Slovjeni.

Cum lex charitatis admoneat, rogantibus utilem ueritatem non celare, nos infrascripti ab honesto uiro Luca Jampsich rogati, ut iuxta animas nostras coram Domino perhiberemus testimonium ueritati de casu subiecto, roganti annuimus, et coram Deo de pura conscientia, et certa scientia, utpote in Carniolia nati et educati, dicimus et attestamur, quod prouincia Carniolia sit prouincia *Sclauonica siue Illyrica* et populus eam inhabitans sit Illyricus, et lingua, qua omnes communiter utuntur, sit Illyrica sola in omnibus ciuitatibus, oppidis, et villis, neque aliam callent, praeter oppidum

Digitized by Google

Gocheuia cum aliquot villis annexis, ubi incolae loquuntur Germanicè: est autem ille tractus inter Carnioliam et Dalmatiam, uicinus mari Adriatico et undequaque a populis linguae Illiricae cinctus.

Insuper de certa scientia attestamur praedictam prouinciam et eius incolas ab omnibus populis uno ore et consensu censeri et appellari Illyricos. Nec turbare debent litterae Dominorum Deputatorum dictae prouinciae[1], quia uerissimum quidem est, quod illi dicunt, prouinciam esse Caesareae Maistati subiectam, et Germaniae additam; unde tamen non sequitur, prouinciam uel gentem non esse Illyricam. Et quod addunt peregrinos debere ad Germanorum Hospitale recurrere, et non ad Illyricum, id sine dubio, uel ex aliqua praua, aut insufficiente informatione subrepsit, qua putabant, peregrinos praedictos in Germanico suscipi Hospitali, aut suscipiendos esse. Nunquam enim intendebant, aut intendere poterant, uel debebant, pauperes peregrinos ab utroque Hospitali excludere, et naturali eorum iure priuari, quo eos nemo priuare potest. In horum fidem manuum nostrarum subscriptiones et sigilla nostra apposuimus. Romae Martij die trigesima prima anno 1654.

Joannes Georgius à Lamberg Baro in Stein, et Af. Guetenberg manu propria † Loco signetti *(sic)*, Joannes Sigefridus a Lamberg m. p. † Loco signetti, Franciscus Albertus Kayssel manu propria † signetti, Joannes Franciscus Cepriua[2] de Reichsperg m. p. L. signetti, Jodocus Jacobus a Galemberg m. p., Sigefridus a Gallemberg, Joannes Adamus Engelshauser m. p. L. signetti.

Nos quoque infrascripti, nati et educati in Croatia prouincia Carnioliae contermina, eorum quae hic suprascripta sunt bene consci et periti cum praedictis testibus supradicta eodem ut illi modo affirmamus. Romae trigesima prima Martij 1654. Comes Nicolaus Draskouich perpetuus de Trahostian m. p. † Loco signetti, Comes Joannes Draskouich perpetuus de Trahostian m. p. † Loco signetti.

Fidem facio per presentes ego Notarius publicus infrascriptus qualiter die XI Aprilis 1654 Illustrissimi DD Comites Nicolaus et Joannes Draskouitij perpetui de Trahoistian *(sic)*, filij quondam Illustrissimi et Excellentissimi D. Comitis Joannis Palatini Proregis Hungariae, et med(iante iuramen)to, tactis scripturis, recognouerunt et recognoscunt subscriptiones suas et duo sigilla, quibus ordinarie utuntur; eo *(et)* medio eorum iuramento tactis corporaliter scripturis recognouerunt similiter subscriptiones et sigilla Illustrissimi D. Joannis Georgij Baronis a Lamberg et Illustrissimi D. Joannis Francisci Copriua subscriptiones, litteras, caratheres *(sic)* in forma etc. omni etc. Et alias latius prout in actis mei etc. Ad quae et. in quorum fidem Datum hac die et anno praedictis.

Ita est. Ego Leonardus de Leonardis Curiae Eminentissimi et Rdsmi. D. Cardinalis Vicarij, notarius in fidem etc. † Loco sigilli.

Ibid Prepis: Informationi facti et iuris I, 255—6.

---

[1] LXVI izpr.

[2] no ovamo niže: Copriva.

Digitized by Google

LXXX. 1654. 17 aprilis. Mandatum procurae collitigantium.

Fidem facio per praesentes ego Reuerendae Camerae Apostolicae Notarius infrascriptus, qualiter die decima septima Aprilis 1654 D. Joannes Staier filius q. Stephani de Carsco[1] syndicus[2], et Joannes Clabason q. Vincentij de Goritia, Blasius de Blanchis q. Christophori de Grebenzis, Georgius Colonz[3] q. Andreae de Lubiana, et Ludouicus eius filius mihi etc cogniti etc. D. Joannem Antonium Pellegrinum filium q. Justi de Tergesto mihi etc. cognitum, et asserentem mediante iuramento etc. cognoscere omnes et singulos suprascriptos, ac idem D. Jo. Antonius Pellegrinus o(mn)es, ut asseruerunt, confratres Ven. Societatis S. Hieronymi nationis Illyricorum Urbis insimul congregati in loco infrascripto sponte etc. omni meliori modo etc. constituerunt et fecerunt etc. eorum uti confratruum *(sic)* praedictorum procuratorem etc. Illustrissimi et Excelentissimi D. Hippolitum Ursellium I U. D. absentem, et Reuerendissimi D. *Georgium Chrisanium* q. Gasparis Diocesis Zagrabiensis dictae Societatis confratrem praesentem et acceptantem, et quemlibet eorum in solidum, ita quod etc. ad ipsorum uti confratruum praedictorum nomine agendum omni et quocunque iure dictae Societatis litem motam a D. Hieronymo Pastritio exactore d. Ven. Societatis asserto nomine dictae Societatis contra Reuerendissimum D. Jo. Baptistam Jampsech actiue et passiue, coram quibuscunque DD. Judicibus comparendum, dictaeque Societatis et ipsorum iura tuendum etc. calumniae, et aliud quodcunque, licitum tamen et honestum iuramentum in eorum anima prestandum etc. cum pleno, amplo, libero, et generali mandato ac clausula ad lites etc. amplissime extenden. iuxta stilum Romanae Curiae. Et generaliter promittentes etc. releuantes etc. super quibus etc. et alias latius prout in actis mei etc. ad quae etc. In quorum etc. Datum Romae in Camera Apostolica hac die 20 Aprilis 1654.

Ita est. B. (?) Brunorus Reu. Cam. ap. not.

Ibid. p. 93.

LXXXI. 1654. 22 aprilis. Križanić imenuje pravdaša.

Romana seu Illyricorum. R. P. uertit hec causa inter D. Joannem Baptistam Jampsi, et D. Hieronymum Pastritium asserto nomine Congregationis Illyricae, et fuit subscriptum dubium, an constet de inhabilitate eiusdem Jampsi ad Canonicatum illi confertum *(sic)*, et de requisitis in litteris Sixti V., quae duo sunt, nempe origo et lingua Illyrica.

In huius dubij resolutione, quia facilime tangi et determinari potest, quid sit Illyricum, et quae prouinciae illius appellatione comprehendantur, indeque praeiudicium generari peregrinis ad Urbem confluentibus, ne in Hospitali nationis ulterius reciperentur,

[1] U Kranjskoj je dvoje: Krško.

[2] tim on bijaše u bratovštini.

[3] Colenz, po LXXVII, i po LXXVIII.

Digitized by Google

ac ab eo Romae commorantes, dum contingit egrotari, excluderentur, sicuti etiam a communi sepultura in Ecclesia nationis, et capacitate beneficiorum eiusdem Ecclesiae, proinde D. Georgius *Crisanius* cum alijs quinque[1] ex diuersis prouincijs Illyrici obtinuerunt[2] solitam commissionem admissionis ad causam huiusmodi, et facte mandato procurae in mei personam, quod datur in calce contra instantiam ex aduerso in praesenti Rota factam eos repelli a limini *(sic)* iudicij pro eorum et cuiusque ipsorum patriae interesse.

Constat enim de dicto interesse ex praedictis, quia si contigeret firmari Illyricum esse proprie Dalmatiam, que uulgo dicitur Slauonia, uel quod dici non possint Illyrici illi, qui extra Illyricum habitant, quamuis retineant idioma, et u uant uti populus, quod esset absurdissimum etiam ex mente s. m. Sixti V., speramus faciliter demonstrare, sequeretur, quod fere omnes principales mei et caeteri ex illorum prouincijs, imo et ipsa patria Diui Hieronymi[3] essent perpetuo exclusi a supranarratis. Et clarum est, qnod ad hunc effectum sufficeret etiam apparenter de interesse docere. Put. decis. 166 in fine, parte 3., Marches. de Comiss. p. 2. de comm. quando tertius ad causam admitt. sub numero 20, fol. mihi 255. Quare. Hippolitus Ursellus.

Ego quoque sup(rascri)ptus Georgius Crisanius instituo meum procuratorem p(raedic)tum D. Hippolitum Ursellum omni etc. hac die 22 Aprilis 1654.

Idem qui supra manu propria.

Pro R. D. Georgio Crisanio contra R. D. Hieronymum Pastritium, 13 Aprilis 1654.

Ibid. f. 88.

LXXXII. 1654. 15 maii. Lesandar Saracinelli odvjetuje za patrona i za njegova kanonika Jamšeka.

R. p d Priolo, pro aduersario responsio facti[4].

Romana Canonicatus. R. P. Sententia lata[5] a Vicesgerente super inhabilitate nostri praesentati non meretur allegari, et proinde censeri debet ac si fuisset lata a priuato, non solum quia institutio horum canonicatuum reseruata legitur soli archipresbytero Ecclesiae decreto irritanti, et clausula sublata, ideo cognoscere de habilitate, uel inhabilitate praesentati spectabat ad instituere habentem. Verum etiam quia Ecclesia S. Hieronymi Illyricorum Urbis est titulus Cardinalitius, in qua propterea titulares de iure communi habent ius instituendi, et iurisdictionem episcopalem . . . . . Ideo tanto minus iurisdictio illius non fuit prorogabilis per comparitionem factam

[1] V. LXXX. i LXXXIII.

[2] i to još na 3 febrara iste godine, kako je na ovoj izpravi napisano: 1654. 3 februarij. Commissio obtenta nomine peregrinorum".

[3] Držim da je mislio: Strigovo, u Medjumurju. Uzporedi što o tom veli 4-ti svjedok u svojem odgovoru na 5-to pitanje, u LXXVIII. izpravi.

[4] Ovo nisu odvjetnikove rieči.

[5] na 20 febr. 1652.

Digitized by Google

a genitore huius praesentati coram dicto Vicesgerente, in quem *(quam?)* in praeiudicium filij consentire non poterat, quia pater in beneficialibus non est procurator filij, ut animaduertit Ang. in l. final. §. Sin autem in 2. in fine . . . . . Ideo optime R. p. d. Areostus pronunciauit[1] dictam sententiam nullam, et attentatam, et ius instituendi spectare ad archipresbyterum, qui illum instituit[2] tanquam idoneum, et Signatura, rescribendo per clausulam sine praeiudicio, omnia canonizauit.

Itaque cum institutio, de qua agitur, nullo comparente legitimo contradictore et competitore in beneficio uacuo emanauerit extra iudicium, ita ex illa remanent probatae (?) omnes qualitates requisitae in fundatione ex iuris praesumptione, quae est liquidissima probatio in proposito Sarnen. q 3. uers. breuiter de idiomate.

Nec farago ex aduerso nimis prolixe adducta inturbidat, quia stant auctoritates tam antiquorum, quam modernorum scribentium geographiam primae classis, Prouincia(m) Carnioliae, ex qua trahit originem praesentatus, esse in parte Illyrica, et in ea uigere idem idioma, nec ex aduerso allegati hoc negant, licet eam omiserint adnotare inter partes Illyricas, quo fit, ut nostro praesentato possessori ad excluden. aduersarios dantes obiectum liceat allegare hanc probabilem opinionem et possibilitatem, bene Rota decis. 706. n. 17, et 21. par. 3. recent.

Maxime, quia in geographia, quam nos damus in manibus Illustrissimi Ponentis pars Illyrica terminatur a duobus fluminibus, nempe Saua et Draua, et mare *(sic)* Adriatico, intra cuius fines clare uidetur esse ciuitas Laubachum.

Nec probatur ex datis in sum. ex aduerso no. 5., quod Hospitale Illyricum fuerit solum erectum pro Dalmatinis, quia Nicolaus V. alternatiue loquutus fuit, ibi Dalmatiae, seu Illyrica natio[3]. Nam dictio *seu* non potest stare declaratiue, dum papa contemplauit totam nationem[4], quia nationes constituuntur ex pluribus prouincijs, prout fecit Sixtus V., dum mandauit praesentari personas nationis Illyricae, seu etiam origenas eiusdem tamen linguae et idiomatis, quia solum uoluit excludere illas prouincias, quae antiquitus commorabantur inter partes Illyricas, et in quibus tamen non concurrit idem idioma, prout concurrit in nostro praesentato, et dum papa loquutus est de tota natione eiusdem linguae, non est in odium comprehensi facienda restrictio; quia huiusmodi restrictiones, quando non est diuersitas linguae, sunt odiosae, et a iure exorbitant, secundum quod non est acceptio personarum, ultra quod ex hospitali non bene infertur ad Ecclesiam per Sixtum V. postea dotatam.

Nec pariter obstat, quod aliquando fuerint admissi orti in Italia, quia omnibus notissimum est in Apulia, Aprutio, Calabria, Marca

---

[1] na 8 avgusta 1652.

[2] na 25 istoga mjeseca.

[3] I on je držao da je ovako papa rekao!

[4] Da bi bio znao, da je papa rekao: Dalmatiae *et Sclavoniae nationes!*

Digitized by Google

Anconitana inibi plures reperiri a parte maris Adriatici Coloniae *Sclauorum,* in quibus non utuntur alia lingua, quam *Sclaua*[1], ut contingit in genitore Sixti V., qui, cum esset Illyricus[2], iuit ad inhabitandum Cupris[3] prope Mare Adriaticum, et inibi duxit uxorem, et genuit dictum Sixtum, ut dicitur in illius sepulcro in capella Praesepis S. Mariae Maioris: „Cupris natus, Monte Alti educatus". Ideo non mirum, quod tales tanquam originarij, eiusdem tamen linguae et idiomatis admittantur in Congregatione, quia concurrunt qualitates in Bulla requisitae, et si intelligeretur de sola Dalmatia, frustratoria fuissent illa uerba contemplantia totam nationem, et uniforme idioma, quae concurrere debent in praesentato; et quidem Status Mediolani sub Rege Hispaniarum non esset de Natione Italiae. Quare. Alexander Saracinellus.

Izvana: R. p. d. Priolo, Romana Canonicatus pro Eminentissimo et Reuerendissimo D. Cardinale Montalto illiusque praesentato, contra nonnulos ex natione Illyrica, responsio facti.

Prepis u I knjizi: Informationi. fol. 251—2.

LXXXIII. 1654. 15 maii. Herkul Ronconi odvjetuje isto za patrona i za njegova kanonika Jamšeka.

(R. p. d. Priolo, pro aduersario, responsio Juris).

Romana Canonicatus. R. Pr Quod D. Joannes Baptista sciat loquellam Illyricam, et probatum et certum, si audiatur. Quod autem ciuitas Lubiana sit in Illyrico, est certum ex tabulis geographicis et ex attestatione peritorum in his materijs. Et ex inspectione librorum patet et hoc euidentissime. Nam, et Abraham Hortellius fol. mihi 102, posuit etiam in Illyrico, nec non Pius 2. in historia Europae cap. 16, mihi fol. 407 dicit: „Post Albaniam Illyricae sequuntur gentes. Hoc genus hominum nostra aetas Sclauos appellat, et Bosnenses, alij Dalmatae, alij Croaci *(sic),* Istri, Carnique nuncupantur". Et cap. 18 in tabula *Sclauoniae* Lubianam ponit, et cap. 19 dicit in Carniola sermonem *sclauum* obtinere. Inter tabulas Ptolomaei tabula 14 nouiter addita a Maletio Mathematico mihi fol. 340 continetur Slauonia, sub eius nomine, inquit, continentur prouinciae plures, ut Styria, Japidia, olim Carinthia (?), quae Illyricis et Lubiana dicebatur, Dalmatia, Croatia etc. Populi harum prouinciarum pro maiori parte utuntur lingua *Sclauonica,* et tabula Lubianam ponit. Raphael Volaterranus Coment. lib. 8. cap. 1. de Illyrico, tractatu fol. mihi 227. col. 2. ponit inter eos Carniolam et oppidum Lubianam, quem *(sic)* Plinius Neuportum appellasse dicit. Unde descendit Argonauis ad Istros. Dalmatae hoc oppidum Lublanam uocant etc.

---

[1] V. LXXIV.

[2] No Sistov otac rodio se je u Taliji; a tako i djed mu i pradjed i šukundjed. Tempesti: Storia di Sisto V. I. 1—34. Ali može biti, da su poreklom bili Slovjeni.

[3] t. j. Grotta a mare.

Digitized by Google

Restringitur igitur ex aduerso natio Illyrica ad solos Dalmatinos sine fundamento, nam ex admissione Dalmatinorum non sequitur exclusio aliarum prouinciarum ex Illyrico, sicuti ex admissione Bononiensium non sequitur exclusio aliorum ex Italia. Et Sixtus V. sermone latino uocauit Illyricos, ergo debet intelligi, qui sunt tales, iuxta sensum eorum, qui latina lingua utuntur, non autem prouti credunt Dalmatini, sicut de communi usu loquendi in lingua uernacula dixerunt maiores nostri, tunc nempe attendi, quando disponens uernacula lingua, secus si utatur lingua latina. Tunc enim statur proprietati uerborum, Barthol. in l. 5. Si quis filiabus n. 3. ad med., ff. de testam tutel. Decis. Cons. 366 n. 8. Roland cons. 83. n. 21 lib. 3. Menoch. cons. 459 n. 17. Sard. Cons. 140 n. 82. Rot. decis. 245 n. 15. par. 5. recent.

Patet igitur, quod, dum ex aduerso dicitur ex historicis et geographis constare Carniolam esse separatam ab Illyrico, assumi propositionem in facto minus ueram, cum a peritissimis talis nobilissimae scientiae contrarium asseratur; et patet ex praedictis libris impressis, et ex alijs allegatis in responso de hoc reddito a doctissimo Holstenio, ad quem me remitto.

Admissio ad Congregationem plene probat habilitatem ex adductis in informatione. Et abusus ex aduerso gratis asseritur, et sufficit, quod non fuerit quoad principalem nostrum, nec quoad patrem emendatum ab Eminentissimo Cardinale Protectore. Unde approbatum etiam ab eodem censetur, quia aliqua reformans et expellens, caeteros confirmasse uidetur. Nota Cons. 484 n. 17, et seqq., Sard. decis. 38. n. 16, et alijs passim.

Onus probandi negatiuam spectat ad partem aduersam, non autem nobis affirmatiuam, ut in informatione. Et satis ex praedictis patet nos probasse, hanc Ecclesiam fundatam propter legationes mittendas gratis dicitur ex aduerso, et nec in Bulla erectionis adest ullum uestigium, nec reuellationem aliquam in mundum uenisse scimus. Et ideo ad jurisconsultos non pertinent huiusmodi considerationes, cum interpretemur scripturas mortuorum, non condamus scripturas de uoluntatibus uiuorum.

Bulla 64. Urbani 8. non est pro Illyricis, sed pro littoralibus Dalmatiae et certorum locorum; patet ex eius tenore, in quo sapientissimus ille pontifex, et harum rerum politioris litteraturae obseruantissimus, tam proprie et stricte loquitur, ut nulli dubitationi locum relinquat. Nomen enim Collegij, Illyricum a Gregorio XIII. datum, retinuit, loca concessit *Dalmatinis tantum,* non autem caeteris eiusdem prouinciae, nec de Illyricis tunc loquitur, sed de Dalmatinis tantum.

Accedat, quod sumus in admissione, quae et fauorabilis, et non stricte, sed late interpretanda. Gonzal. glos. q. §. 1. n. 114., Menoch. cons. 227. n. 1. et seqq., Mant. decis. 274. n. 7., Seraph d. 162, n. 3, Merl. decis. 797. n. 3. Quare. Hercules Ronconius Aduocatus.

Digitized by Google

Izvana: R p. d. Priolo, Romana Canonicatus, pro Eminentissimo et Reuerendissimo D. Cardinale Montalto, illiusque praesentato, contra nonnullos ex natione Illyrica Responsio juris Ronconij.
Ibid. fol. 254—5.

LXXXIV. 1654, 15 maii. Križanić odgovara i prigovara Pastriću.
1. Aduersarius allegat nimiam latitudinem linguae Illyricae. Respondetur: Polonos, Bohemos, Ruthenos etc. habere quidem in genere similitudinem linguae cum nobis Illyrijs, in specie tamen illorum linguae ita (??) distant a nostra, ut Gallica ab Italica[1]. Ideo neque illi dicuntur loqui Illyrice, neque confitentur Poenitentiario Illyrico sed Polonico, et Ruthenico: neque solent accedere nostrum Hospitale. Facile ergo illi a nobis Illyrijs discernuntur propter magnam linguae differentiam. Quod non est in Carniolis, qui confitentur Poenitentiario Illyrico.

2. Asserit Joannem Jampsium non esse capacem, quia natus est Romae. Respon. Uniuersim de Carniolis aduertendum, posito etiam quod non essent in Illyrico, certe tamen, cum omnes Illyrice loquantur, impossibile est, ut non sint saltem oriundi ab Illyrijs, quod solum sufficeret; cum Bulla dicat: „Aut alias origenas".

3. Allegat, quod in Collegio Illyrico Lauretano Carnioli non habeant, in Germanico autem Romae habeant locum, et ideo esse Germanos. Resp. Aduersarius profitetur, Croatos esse ueros Illyricos, et eorum peregrinos suscipit ut curator Hospitalis. Et tamen Croatorum nullus fuit in Collegio Lauretano, nec habent ibi locum. Habent autem duo loca Romae in Germanico, idque sub nomine Ungarorum, quorum Regno uniti sunt. Ergone propterea dicet, Croatos esse Ungaros? Similiter de Carniolis est, et friuolum est, ex hisce pijs fundationibus (quae fiunt, et nominantur ad placitum conditorum) uelle iura nationum turbare.

4. Croatiam quidem aduersarius aperte suscipit, occulte autem excludit contra mentem Bullae, *(quam?)* ad solam Dalmatiam contrahere nititur per multa argumenta hinc inde ex parietibus collecta. Ex geographis autem nullum habet textum assertiue loquentem, Carniolia non est Slauonica, uel Illyrica, quod ei (ut asserenti) probandum incumbat *(incumbit?)* assertiue. Ille autem tantum per negationes incedit, dicendo, quod ibi, uel ibi non exprimitur Carniolia, uel quod ponatur inter prouincias Domus Austriacae etc., qui modus arguendi est fallacissimus. Nos autem assertiue probare, etsi non teneamur, possumus tamen cum Cluuerio (et alijs) dicente: „Quidquid Sauum inter Drauumque interiacet, Sclauonicum est". Ibi autem est Carniolia et Croatia.

5. Dum uult euertere attestationem nouem Nobilium[2], inter quos duo sunt filij Proregis Ungariae, ait, despiciendam esse, ut extortam

[1] Kako se je pokajao za onu, da Kranjci nisu Slovjeni (vidi ovamo 7-mu točku), tako držim, da se je i za ovu poslije, kada drugi put bijaše u Rusiji.
[2] LXXIX izpr.

Digitized by Google

lite pendente. Respondetur: Illorum Nobilium aliqui adhuc sunt Romae, et scire potest, an sit extorta.

6. Dum uult euertere attestationem D. Lucae Holstenij Pontificis geographi, ait, principaliter attendi debere patriam D. Hieronymi, et ubi illa est, illam regionem intentam in Bulla. Euge, bene uertat, fatetur ueritatem! Hinc porro sequitur, Carniolos et Croatos esse capaciores, quam Dalmatas, quia sunt uiciniores patriae Diui Hieronymi[1], quod nos demonstratiue euicimus[2] ex Incoferio, citante ad idem Lazium, Sambucum, Ranzanum etc, et potissimum ex testibus[3] ipsiusmet D. Hieronymi, addito textu Porphirogenetae imperatoris, quem et aduersarius allegauit.

7. Producit quandam scripturam meam[4] (Georgij Crisanij) de Carniolia, ad maculandam meam famam. Respondetur: Cum mens magis quam uerba attendi debent (Scac. de appel. q. 4. n. 15), patefacta mea intentione mihi nihil, et alias comuni Confratrum causae nullo m do nocere potest. Initio motae litis cum familiariter uersaremur, aduersarius petijt meum consilium. Ego, qui tunc Joannem Jamsium non noueram, credebam aduersario, eum non callere linguam, et ob hanc causam posse contra eum merito procedi, non autem quasi non esset de natione. Et hoc saepius suadebam, ut non procederet contra totam prouinciam. Cum autem non possem persuadere, tentaui hunc modum: Scripsi aliquot argumenta ad sensum aduersarij prorsus hyperbolice (!), quae probari non possunt, et haec monstrando dicebam: Etiamsi haec omnia (ut tu uelles) probari possent, tamen nihil concluderent ad exclusionem Carniolorum. Quia si haec concluderent, sequeretur per eandem rationem excludi etiam Dalmatas, utpote multo magis italia*(ni)*zatos, quam Carnioli sint germanizati. Et hortabar, ac serio monui, ut nec illa nec alia argumenta unquam contra Carniolos allegaret, nisi uellet causa cadere, nam meliora non posse inueniri. Ille dixit, se illis nolle uti (prout nec usus est)[5], habere tamen meliora, et nolle ab

[1] Vidi 2-gi pripomenak u LXXXI.

[2] Po ovoj bih rekao, da je on o tom nešto napisao; no toga nisam našao.

[3] textibus.

[4] V. LXXV.

[5] Ili je Pastrić ove pridao, ili Križanić nije obličio onih njegovih rieči: . . . „et demum attestatio R. Georgij Crisanij sacerdotis ex Croatia, affirmando Carnioliam esse prouinciam Germaniae", u prvoj obrani (LXVIII), a u drugoj („discursus"): „Georgius Crisanius in sua scriptura formiter recognita *(ono na 5 februara 1654)* expresse tenet, quod prouincia Carniolae non est Illyrica, sed Germanica. ut dicta nota ad partes n. 9". — „tum quia in Carniolae Ducatu uiget idioma pariter germanicum, ut deponunt ipsi ex aduerso testes . . . Hoc idem affirmat Crisanius in dicta scriptura, in dicta nota ad partes n. 19". — A i odvjetnik Dalmatinski, Mikula Ševeroli, upotrebio je, nekada od 30 septembra do 10 decembra 1655, istu Križanićevu svjedočbu: „Georgius

Digitized by Google

competitione Carnioliae desistere. Tunc ego incorrigibilem reliqui, ille autem me postea citauit, et scripturam recognoscere coëgit. Haec num sic se habeant, ut retuli, et iam antea uerbo scriptoque coram R. p. d. Priolo protestando omnia submisi, et submitto iuramento aduersarij Haec ergo priuata causae communi nihil nocere debent. Et facta sunt fortiora ad declarandam mentem, quam uerba, quae saepe proferuntur contra intentionem proferentis, (L. quibus, ubi Jas. col. 9. ff. de leg.). Ego uero factis semper protestatus sum, me stare pro Carniolia, et postea etiam pro Io. Jampsio, postquam fuit etiam quoad linguam legitime examinatus et approbatus.

Georgius Crisanius.

Izvana: Rpd. Priolo, Romana Canonicatus pro pauperibus peregrinis et 7[1] confratribus Nationis Illyricae, contra D. Hieronymum Pastritium, asserto nomine Congregationis Illyricae. — Replica, 15 Maij 1654

Ibid. 255–6.

LXXXV. 1655. 10 decembris. Križanić opet odvjetuje za Kranjce.

Ad Sac. Rotam Rom. Rpd Priolo, Romana Canonicatus, pro Confratribus Imperialibus, et peregrinis, contra D. Hieronymum Pastritium. Adiumentum informationis. Die X. Decembris 1655.

Romana Canonicatus. R. P. Ego Georgius Crisanius, qui causam confratrum imperialium sustineo, die martis fui in domibus aliquot DD. Votantium, sed responsum fuit: Cras erit audientia, et non hodie. Die autem mercurij fuit festum, et ego cum sim indignus sacerdos in S. Hieronymo de Caritate[2], debui tota die adesse officijs Ecclesiae, a quibus ob nullam causam, quantumuis grauissimam, abesse licet. Ea est loci obseruantia. Excurri tamen post Completorium, sed non potui colloqui, nisi Illmis. DD Ponenti et Albergato. Et haec est causa, cur pro nostra parte nemo informauerit, cum procurator noster[3] tunc *(nunc?)* ob infirmitatem e domo non exeat. Quod cum ego praeuidissem, ea, quae oretenus dicenda erant, summatim describere debui, et porrexi.

Quodsi autem aduersarius scripturam aliqualiter infirmare tentauerit, cogitet, quaeso, V. Illustrissima D. hoc dilemma. Jus nostrum in Congregatione uel est nullum, uel aliquod; si nullum, quomodo ergo, et quare uocamur ad congregationes publicas, quociescunque factae sunt? Quare ex nobis unus patria Carniolus[4] in

---

enim Crisanius sacerdos et hodie Confessarius in Ecclesia S. Hieronymi Charitatis, in fide per ipsum iurata attestatur, Carnioliam non esse prouinciam Illyrici, sed Germaniae" . . . Informationi II. 75 l.

[1] Mislio je onih pet u LXXXI. i još oba Jamšića.

[2] V. odgovor četvrtoga svjedoka na 5 to pitanje u LXXVIII. izpr., i još 7-mi pripomenak k LXXXIII, na kraju.

[3] Valja da Hipolit Urselli.

[4] Ivan Štajer.

Digitized by Google

ultima creatione officialium ante triennium[1], lite iam mota creatus est syndicus, et si nunc fieret congregatio in loco syndici consideret? Quare alter ex nobis, pariter ex patria per aduersarium reiecta, saepius gessit uaria officia guardianatus, exactoratus, et, ni fallimur, syndacatus[2]? Si autem ius nostrum est aliquod, tunc uel est minus uel maius iure aduersarij, uel aequale. Minus non est, quia nulla ratio hoc persuadet. Maius esse probari posset, cum nos simus corpus Congregationis omnes Romae habitantes et a nobis ipse sit in officium constitutus, et a nobis deponibilis. Sed maioritatem iuris pro hac uice non urgemus. Ergo est aequale; quodsi aequale, de expensis partecipare debemus.

Insuper, quod Carniolia sit Illyrica, extat in actis attestatio Illmor. DD. *(Archi)*episcopi Sipon ini, et Lucae Holstenij, et R. P. Atanasij Kirkerij[3], quantorum uirorum! et alia nouem nobilium[4]. Et si opus fuerit, plures producere poterimus, quia frequenter in hac Urbe adsunt aliqui nobiles ex illis partibus. Aduersarius autem nullam huiusmodi attestationem produxit, nec producere poterit. Quod bene notetur.

Insuper si opus fuerit, non diffidimus, quod ab ipsismet Illustrissimis DD. Deputatis Carnioliae, qui per certa tempora mutantur, habebimus attestationem iuri nostro consonam; quanquam et illa, quam aduer arius producit[5], si bene perpenditur, nobis non contradicit, iuxta dicta in nostra informatione[6], tantum ubi de peregrinis disponunt, limites suae potestatis excesserunt.

Neque nobis desunt autho es grauissimi, et plurimi, quia profecto dabimus semper tres, aut fortasse etiam decem, clare loquentes contra unumquemque, si quos aduersarius allegat, obscure utique loquentes, uel potius ab ipso male expositos.

Insuper notandum, quod post motas has turbulentias DD. Canonici S. Hieronymi nostrae nationis (omnes Dalmatae[7] praeter unum, de quo litigatur), cupientes hisce rumoribus sua presentia et opera opportunum adferre remedium, petierunt admitti ad Congregationem, aduersarius noster obstitit qnantum potuit. Sed facta uotatione[8], nostra uota superarunt, ut DD. Canonici admitterentur. Hoc facto aduersarius exlamauit, interposita appellatione ad Em. D. Protectorem, asserens, rem esse praeiudiciosissimam admitti Canonicos, et debere fieri aliam uotationem in alia Congregatione. Et hac

[1] na 27 aprila 1653.
[2] Ivan Antun Pellegrini, Tršćanin.
[3] LXVII. izpr.
[4] LXXIX.
[5] LXVI.
[6] u LXXIX.
[7] No Juraj Vušković, kanonik od 7 septembra 1623, a prije toga od 1616 beneficiat, to bijaše Baranin. Informationi itd. I. 118, 123, 124 l.
[8] na 11 maja 1653. Decreti.

Digitized by Google

ratione, D. Praesidente acquiescente illi semper et ad hoc et ad reliqua similia, aduersarius exclusit a Congregatione DD. Canonicos Dalmatas suos ciues! Ex aduerso autem studiose conquisiuit et introduxit scholares quosdam ex Collegijs Neophitorum et propagandae fidei, rem nunquam antea factam, ut uota nostra superaret. Non uult Canonicos, uult autem scholares in Congregatione, et nos, qui Romae habitamus nititur eijcere! Et quare hoc, nisi ut ipse fruatur dictatoria potestate in depressionem Nationis? qua et fruitur et fruetur quandiu DD. huiusmodi nefas non intellexerint, et VV. Ill. DD. proteruiam hominis non refrenauerint.

Insuper singularissime notandum, quod post acceptas litteras DD. Deputatorum, mox institit in Congregatione, ut peregrini excluderentur. Sed Congregatio non consensit. Ipse autem, more consueto, interposita appellatione ad Em. D. Protectorem, et praeocupatam habens mentem Praesidentis, proposuit temperamentum, quod nimirum singuli peregrini deberent remitti ad ipsumet Em. D. Protectorem pro licentia hospitandi obtinenda toties quoties. Qua propositione estne aliquid, quod imprudentius cogitari possit? Et tamen a D. Praesidente sicut cetera huiusmodi, ita hoc quoque obtinuit Sed ne(c) propositam *(rem?)* nunquam adimpleuit, quia nullum peregrinum suscepit, et nullum, quantum scimus, ad Em. D. pro licentia obtinenda remisit, aut direxit.

Certe non leue censendum est, iniurias fieri Romipetis, quod Bulla Coenae Domini sub censuris seuere uetat. Romipetae enim censeri debent esse personae, quae uel propter uota in infirmitate facta conuolant ad sepulchra Principum Apostolorum, uel post peccata commissa huc properant ad absolutionem, uel cupidi uidendi maiestatem Ecclesiae Catholicae, suscipiunt labore*(m)* itineris ad ueneranda sacra ossa innumerorum martyrum. Aduersarius autem noster, parum curans da praeceptis Bullae praedictae et aliarum, conculcat iura, et perseuerat in obstinatione, et perseuerabit, nisi auctoritate VV. Ill. DD. compescatur

Finaliter proponimus temperamentum forte idoneum, quod in hoc casu adhiberi possit, si ita DD. VV. Ill. uidebitur, uidelicet: ut aduersarius non audiatur, donec de nouo iustificet suum mandatum procurae ex consensu unanimi Congregationis, ac proinde fiat dilatio usque ad proximam Dominicam in Albis, qui dies est deputatus pro generali Congregatione, et pro officialium electione. Quam electionem profecto, nobis interim impigre solicitaturis, nullis artibus amplius impedire poterit.

Si sic decretum fuerit, speramus profecto fore, aut potius certo praeuidemus, ut nunquam imposterum aures VV. Ill DD. hac leuissima et molestissima disputatione obtudantur Leuissima dico, quia agitur de uno, uel ad summum de tribus scutis per annum in peregrinos nostros expendendis. Molestissima uero, quia non est in materia legali et consueta, sed requirit inspectionem et considerationem plurimorum historicorum; quandoquidem aduersarius attestationibus non acquiescit.

Digitized by Google

Quodsi hoc non placet, fiat id, quod in informatione petiuimus, scilicet, ut de expensis participemus[1], et ut in reliquo iuri nostro per omnia prouideatur, ne in possessione turbemur. Nam de iure nostro nec latum unguem cedere cog tamus, nec debemus. His factis, mox utrinque alacriter litigabitur. Caeterum quaecunque ego uel hic uel in informatione scripsi, nisi omnia liquide probauero, poenas condignas sustinere uolo. Totum autem etc

Quas Deus etc.

Ibid. Informationi II, 78.

LXXXVI. 1655. 10 decembris. Dalmatini prigovaraju Križaniću. Romana Canonicatus. R. P. Audiuimus, quod sub nomine Subditorum Imperio petitur dilatio per D. *Georgium Crisanium* super resolutione causae, sed eam capi supplicamus. Dilatio quippe denegauda uidetur, dum a mense Junij praeteriti fuit *(a?)* parte citata obtenta specialis Commissio a Sanctissimo super huiusmodi articulo, et dubium[2] tunc subscriptum fuit pariter transmissum cum innumeris intimationibus subsecutis pro illius propositione, quae ad ultimam hanc Rotam fuit protracta. Et gratis hodie allegatur aduersa ualetudo D. procuratoris[3], tum quia iam per mensem et ultra conualuit, tum quia aduersarij in hac causa etiam habent procuratorem D. Coppetum, ut in memorialibus et informationibus datis sub die 31 Maij proxime praeteriti, et in ultima propositione causae coram Reuerendissimo D. meo Ponente, qui D. Coppettus bene poterat informare. Et praeterea fuit super hoc articulo etiam ex aduerso scriptum sub die 15 Maij 1654. Ex alia uero parte causa requirit celerem expeditionem, ut sit finis huius controuersiae, et sciantur quinam possint ad Canonicatus praesentari, et in Hospitali recipi, et Congregatio*(ne)*, quae ut locus pius iam fecit plures expensas in praesenti praepositione[4], et si, emanata resolutione fauorabili, ut speramus, ex aduerso aliquid afferetur, noua audientia dignum, RRmi. DD. mei illam non denegabunt, et sic potest esse consultum utrique parti.

Caeterum non bene fit ex aduerso oppositio nec sub nomine Subditorum Imperio, quia non adest legitimum mandatum, et contra

[1] Za to njihov odvjetnik Dragutin Copeti na 31 maja 1655 g. ovako odvjetuje: . . . . „Imo ideo praemittendum est dubium possessorij: quodsi in illo Imperiales uincent, prout utique uincent cum sint in possessione, uel Congregatio Illyrica tenebitur ipsis Imperialibus *subministrare expensas lites*, prout ex pecunia Congregationis (pravo: Hospitalis) praetendunt litem substentare Illyrici Dalmatini; uel utraque pars litem proprijs sumptibus substinere cogetur: cum Congregatio potius uni parti, quam alteri, non debeat expensas subministrare, dum utraque pars est de corpore". Informationi, I. 389—290 l.

[2] t. j: „Quaenam intelligatur esse vera et propria ea Prouincia Nationis Illyricae iuxta (!) Bullam et mentem Sixti V. in Casu".

[3] To je valjada bio Urselli.

[4] propositione?

Digitized by Google

eos (?!), urget expressio ipsius Sacrae Caesareae Maiestatis in literis per Reuerendissimum Carolum Carapham, ut in informatione, et declaratio DD. Praesidis et Deputatorum Carniolae, nec a D. Georgio *Crisanio*, qui attestatus fuit regiones, ex aduerso adductas uti Illyricas, esse in Germania. Quare etc.

Franciscus Liberatus.

Izvana: Rpd. Priolo, Romana Canonicatus, pro Ven. Congregatione Illyrica, contra D. Io. Baptistam Jampsi et litis Consortes — memoriale pro resolutione X Decembris 1655.
Ibid. II, 79—80.

LXXXVII. 1656, 24 aprilis. Odsuda sv. rote na 24 aprila 1656. Christi nomine inuocato, pro tribunali sedentes, et solum Deum prae oculis habentes, per hanc nostram deffinitiuam sententiam, quam de Dominorum nostrorum Coauditorum consilio pariter et assensu ferimus in his scriptis in causa et causis, quae primo, et in prima coram nobis uersae fuerunt, et uertuntur instantia inter Venerabilem Congregationem Nationis et Hospitalis Sancti Hieronymi Illyricorum de Urbe ex una, ac Io. Baptistam Jampsi filium Lucae Jampsi oriundum ex Ducatu Carnioliae, Joannem Calabassonum quondam Vincentij de Goricia, Blasium de Blanchis qm. Christophori de Gribensis[1], Georgium Colonz[2] qum. Andreae de Lubiana, ac Georgium Crisanium qm. Gasparis partibus ex altera de et super declaratione Bullae s. m. Sixti quinti editae super erectione Ecclesiae Collegiatae Sancti Hieronymi Illyricorum, quoad Prouinciam Nationis Illyricae in ea nominatam, rebusque alijs, prout in actis, Dicimus, pronunciamus, sententiamus, definimus, et declaramus, Prouinciam ueram et propriam Nationis Illyricae iuxta (?) Bullam et mentem dicti Sixti quinti fuisse et esse, ac intelligi debere, Dalmatiam, siue (sic) Illyricum, cuius partes sunt Croatia, Bosna, et Slauonia, exclusis penitus Carinthia, Styria, et Carniola, et oriundos ex dictis quatuor regionibus *(sic)* Dalmatiae, Croatiae Bosnae, et Slauoniae tantum admitti posse tam ad Canonicatus et Beneficia ecclesiastica eiusdem Collegiatae iuxta formam praedictae Bullae ac decretorum Sacrae Visitationis anni 1630, quam ad hospitalitatem et Congregationem eiusdem Sancti Hieronymi, et mandatum quodcunque desuper necessarium et opportunum decernendum et relaxandum fore et esse, prout decernimus et relaxamus victosque uictrici in expensis[3] condemnamus, quarum taxationem nobis, uel cui de iure, imposterum reseruamus. Et ita dicimus, pronunciamus, definimus, et declaramus non solum praemisso, sed et omni alio meliori modo.

Ita pronunciaui ego Hieronymus Priolus S. Rotae Auditor.
Ibid. II, 89. Istromenti I, 100.

---

[1] Možda ime kakovu mjestu?
[2] namjesto: Colenz. A jošte shabnije: Golic, kako je u inom prepisu.
[3] V. LXXXVII.

Digitized by Google

LXXXVIII. Koliko je potrošeno za parnicu.

Spese fatte nella causa del Canonicato di S. Girolamo delli Illirici ad instantia della Congregatione del medesimo Santo contra Gio. Battista Jampsi Romano oriundo da Carniola dal mese di decembre 1651 auanti Monsignore Vicegerente, auanti Monsignore Ariosto, in Signatura di Giustitia, di Gratia, in Sacra Rota auanti Monsignor Priolo, et Donozetto in anni cinque per tutto il mese di Maggio 1656:

Citationi in detto tempo, come nelli libri della spesa giornale	scudi	9.81
Fedi di diuerse scritture prodotte in Rota . . .	„	11.30
Propine tre de scudi d' oro dieci, fanno scudi 43—75 moneta, et una de scudi cento d' oro, fanno sc. 152.50 moneta, in tutto	„	198.25
Per la nota della prima sentenza auanti Mons. Vicegerente	„	1.50
Registri fatti et pagati ai Notari diuersi di Rota .	„	73.80
Per Summario delli quatro testimonij essaminati in Rota ad instantia del Jampsi, scudi sette baj. 15 moneta per interprete, scudi 11, et per registro delli detti testimonij, in tutto	„	21.05
Per nihil transeat et incassas le commisioni diuerse,	„	2.90
Per le manze[1] alli staffieri delli votanti et ponenti in Rota quando fu decisa più uolte la causa, et data la sententia, ...	„	36.60
Per le scritture originali alli procuratori	„	8.50
Per dati a tre auocati, compreso il procuratore due uolte pagato	„	75.50
Per copie delle positioni, et altre scritture in detta causa pagate a copisti diuersi	„	80.27
Stampa del libro del Papafaua con la copia . . .	„	30.00
	scudi	549.48

In archivo congregationis s. Hieronymi.

LXXXIX. 1657. Pastrić odvjetuje za Barane.

Dalmaten. seu Albanen. Confiniorum Eminentissime et Reuerendissime D. Hospitale Sancti Hieronymi Illyricae nationis de anno 1453 fuit aedificatum pro suscipiendis in eo specialiter peregrinis eiusdem nationis, – Sixtus fel. recor. papa V oriundus ex patre Dalmata *(sic!)* ecclesiam eiusdem D. Hieronymi in Collegiatam erexit de anno 1589, in eaque Archipresbyteratum, sex Canonicatus et 4 Beneficia pro personis dictae Illyricae nationis et peritis in Illyrica lingua instituit.

De anno 1651 uacante Canonicatu in praedicta Ecclesia ad illum se praesentari Joannes Baptista de Lubiana ciuitate Carnioliae in Germania *(sic)*, et Joannes Paulus de Alessio ciuitate in Albania, iactantes se et dictas prouincias esse nationis Illyricae. Quibus se

[1] mancie, dari.

Digitized by Google

opposuit Congregatio dicti Hospitalis, et pendente iudicio introducto coram R. p. d. Riualdo tunc Vicegerente fuit ad praedictum canonicatum praesentatus dictus de Lubiana, sed tam ab eodem D Vicegerente per suam sententiam definitiuam, quam per tres decisiones et sententias emanatas in gradu appellationis in S. Rota fuit declaratus inhabilis, et expulsus ab eodem Canonicatu ob defectum linguae Illyricae, omissa discussione, an Carniola esset prouincia Illyricae nationis.

De anno 1655 die X. Decembris ex speciali commissione Sanctissimi emanata in Signatura Gratiae S. Rota coram R. p. d. Priolo in Romana Canonicatus Illyricorum firmauit, et per sententiam definitiuam declarauit, quod uera et propria prouincia dictae Illyricae nationis iuxta Bullam et mentem Sixti V fundatoris intelligi debeat Dalmatia, Croatia, Bosna, et Slauonia, et quod ex his quatuor regionibus tantum oriundi recipi debeant ad Beneficia dicti Hospitalis et Ecclesiae, ut summario numero p-o.

Vacante hodie Antibarensi Ecclesia una ex quatuor metropolitanis in Dalmatia (?), quidam Albani, ut auditur, conantur perturbare iura prouinciarum, asserendo, Antibarim esse ciuitatem in Albaniae prouincia, non obstante quod antea scriptis et tabulis D. Holstenius et Pater Kirker probare conati sunt, Alessium supra Drinum amnem uersus orientem porrectam esse ciuitatem Dalmatiae, licet a lacu Boianae 30, et ab Antibaro *(sic)* 42 milliaria distat (sum. n. 2).

Verum quia praedictum Hospitale semper recepit peregrinos et infirmos oriundos ex Antibaro uti ciuitate in Dalmatia (?), et timens, ne exprimatur in Decreto promotionis personae ad praedictam Antibarensem Ecclesiam, seu in processu et praeconio illius, ut est consuetum, quibus saepe utuntur partes, dictam urbem esse in prouincia Albaniae, humiliter supplicat Eminentissimos Patres, quatenus dignentur huiusmodi occasione declarare, dictam ciuitatem compraehensam esse in Dalmatia, et terminos Dalmatiae et Albaniae esse lacum di Scutari *(sic)*, uulgaritor dictum lago seu fiume[1] di Boiana. Et uidetur ex benignitate esse concedendum, tum quia de facto non clare constat ex Litteris, Visitationibus, et Constitutionibus Apostolicis, ac ex alijs ualidissimis rationibus, tum quia tolluntur lites, expensae, et controuersiae, quae possunt oriri. Nam huiusmodi Hospitale admittendo ad praedicta beneficia oriundos ex Antibaro, si permitteretur, hanc urbem esse in Albania, cogeretur ad eadem beneficia admittere oriundos ex alijs (?) ciuitatibus Albaniae, et sic confunderentur iura dictae Illyricae nationis et Hospitalis, nec non Constitutiones Apostolicae, decisiones et sententiae Sacrae Rotae.

Nulli dubium esse potest, Antibarum esse ciuitatem in Dalmatia: 1-o. omnes geographi illam describunt in Dalmatia, et secundum eorum mensuram distat a Scodra et a lacu Boianae 35 milliaria. Sum. numero 3., et praesertim Jansonius in tomo V. Atlantis Orbis maritimi in tabula Illyriae fol. 242 et seq., cuius descriptionem

[1] po talijanski ?!

Digitized by Google

refert Rubertus Papafaua patauinus nobilis venetus in suo libello de situ Carnioliae etc. quaestione 4. fol. 62. lit. *e*, ac fol. 63. lit. B.

2-o. Adest Decretum Em. D. Cardinalis Sanctae Seuerinae 60. mo. Protectoris dicti Hospitalis de anno 1601, in quo declarauit Marcum Samuelem equitem ortum ex Antibaro esse nationis Illyricae[1], Summario n. 4.

3-o. Litterae prouisionis, ac instrumentum possessionis Canonicatus in dicta Ecclesia Sancti Hieronymi ad fauorem Georgij Vuscouich de anno 1623 expresse testantur dictum prouisum esse de Antibaro ciuitate in Dalmatia, sum n. 5.

4-o. Sacra uisitatio Apostolica in Dalmatia R. p. d. Garzadori Archiepiscopi Jadrensis de anno 1625 numerat et describit Antibarensem Ecclesiam metropolitanam inter alias Dalmatiae, ut est uidere in magno volumine actorum dictae visitationis existente in archiuio huius Sac. Congregationis de propaganda.

5-o. Bulla s. m. Urbani 8. super noua institutione Collegij Illyrici in ciuitate Lauretana de anno 1627[2], in quo, habito maturo consilio cum Eminentissimis Patribus huius Sac Congregationis, assignauit duodecim loca urbibus litoralibus Dalmatiae, et inter has signanter numerat Antibarensem Ecclesiam, unam ex quatuor metropolitanis Dalmatiae. Et insuper requirit eadem Bulla, quod alumni dictarum 12 urbium sint ex parentibus Illyricis, et periti Illyricae linguae etc. Sum. n. 6.

6-o. Omnes notitiae episcopatuum uniuersi orbis Antibarensem Ecclesiam reponunt in Dalmatia, uulgariter etiam *Sclauonia* dicta. Sum. n. 7.

7-o. Lingua Illyrica naturalis, qua ciues et habitatores territorij Antibarensis urbis utuntur, ut ex fide Georgij Vuscouich missionarij Apostolici sum. n. 8. denotat eos esse Illyricos, et non Albanos, qui proprio utuntur idiomate prorsus diuerso. Nam illud neque Graeci intelligunt, ut tradit idem Papafaua dicta quaestione 4. fol. 64 litera E dicto n. 8. litera B

Quo uero ad Dalmatiae et Albaniae limites, certissimum est, quod iuxta insignium scriptorum testimonium proprius et communis recentior terminus harum prouinciarum sit lacus seu amnis Boiana, ad cuius ripam uersus ortum est posita urbs Scodra, ita ut regiuncula citra dictum lacum Illyrice Crana dicitur *(sic)*, et Latinis confinium significat, ut ex Verantij et Michaliae dictionario refert ipse Papafaua d. q 4. fol. 60. l. C, ac in summario n. 9., quos sequitur Jansonius in dicto tomo V. Atlantis in tabula Illyriae fol. 242 et 247, ac in tabula Albaniae dicto fol. 247, ubi ultimum terminum

[1] Opet laže, jer u toj odluci je ovako: „natione *Slavona*“ prvoč, a drugoč: „natione *Slavona* et Illiricha“. V. LXIII. pril.

[2] Taj kolegij je papa Grgur XIII. 1580 godine bio zastavio u Loretu, pak ga neznam kada, premjestiše u Rim, i prozvaše, a to naši zapisnici kažu, Klementovcem: valjada po papi Klementu VIII.

Digitized by Google

Dalmatiae et Albaniae memorat esse Boianam fluuium, ut dicta quaest. 4 Papafauae fol. 63. li . A., ac in eodem sum. d. n. 9. lit. C. Id ipsum comprobare uidetur Bulla s. m. Urbani 8 super dicta institutione Collegij Illyrici, in quo duo loca assignauit prouinciae Albaniae, donec eidem peculiare Collegium erigatur, unicum uidelicet citra Drinum amnem, alium uero ultra Drinum Ecclesiae constitutae locum habeant. Sum. n. 10. Ex quibus duobus locis unum occupauit ciuitas Scutarensis, uti prima citra Drinum in Albania, ut ex fide Rectoris d. n. 10. l. D. Signum ergo euidens est, quod Scutarensis Ecclesia constituta ad ripam Boianae sit in limite Albaniae, et quod terminus illius ac Dalmatiae sit dictus Boianae fluuius, nam Antibarensis ciuitas remota 35 milliaria a Scodra nunquam occupauit locum Albaniae prouinciae in dicto Collegio, ut supra assignatum.

Non obstat, quod Scutarensis, Alessiensis et Polatensis Ecclesiae in Albania subiectae sint archiepiscopo Antibarensi in Dalmatia; quia non solum exinde probari non potest Antibarum esse in Albania, sed quia Ecclesiastica iurisdictio non modo naturales atque ciuiles regionum limites plerumque transcendit, sed in diuersas omnino atque seiunctas terras fines suos proferre solet, ut multa exempla adducit idem Papafaua dicta quaestione 4. fol 60. l. D. Et ipse Antibarensis antistes praeter iura, quae habet in Albania et Dalmatia, est etiam Primas totius regni Seruiae, ut ex subscriptione Joannis Bruni in Sac. Concilio Tridentino in ordine archiepiscoporum sub Julio Papa 3. liquet Quare etc

Hieronymus Pastritius.

Ovaj spis je u svetojeronimskom arhivu, ter na njem je ovako napisano: Sac. Congreg de Propaganda Fide, Eminentissimis DD. Spada, Bragadino, et Rospiglioso, Dalmaten. seu Albanen. Confiniorum, pro ven. Hospitale S Hieronymi Illyricorum, — memoriale Hieronymi Pastricij. Die martis X Julij 1657. Decretum: Non indigent declarare, tamen Secretarius abstineat exprimere prouinciam.

Digitized by Google

Apokrifski zbornik našega vijeka.

PRILOŽIO DOPISNI ČLAN STOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 25. lipnja 1885 godine.

U mojim dosadašńim prilozima za našu literarnu historiju sredńega vijeka ja sam više puta napomińao, kako se periodi literarne historije ne mogu dijeliti po godinama, nego da ih vaļa lučiti po pojavama bez obzira na godine Ima pojava često iz najnovijega vremena, i štampom, najmodernijim sredstvom publikacije, na svijet puštenih, koji po sadržini i duhu ideja svojih pripadaju kulturnom stańu četrnaestoga vijeka I koja korist onda što je tako nešto štampano, i štampano ma kojeg dana ili godine XIX vijeka? Od kako je nastala obnova nauke i knńiževnosti, i od kako se počińe novi vijek kulturni, mogu se i obratni primjeri navesti. I prije sto, i prije dvje sta godina doista su mnoge napredne knńige postale, koje pripadaju prije XIX vijeku nego gdjekoje koje su usred istoga vijeka štampane. U novu potvrdu ovome, što je i vrlo prirodno i vrlo poznato, hoću da opišem jedan zbornik, koji je postao u našem vijeku, 1836 u Crnoj Gori; koji je, tako reći pisan u sami momenat, kad je u toj pokrajini svitalo vrijeme nove knńiževnosti osnovańem štamparije na Cetińu; koji je prepisivan rukom a minejskim ili rukopisnim slovima i sadašńim rusko-slovenskim dijalektom crkvenoga jezika, ali koji, osim toga, ništa drugo suvremeno nema, pripadajuć i prošlim vijekovima po cijeloj sadržini svojoj.

Zbornik je taj pisao многогрешни свештеноіерей или попъ Іованъ, братствомъ Лоровићъ, племеномъ изъ Брчели, нахиомъ из Цермице, kako se sam u knńizi u zapisima imenuje. I tu, na takoj blizini mjesta, kao što su Crmnica i Cetińe, sa svijem u isto vrijeme na Cetińu Vuk Karaģić štampa svoje *poslovice*, Milaković svoju *Grlicu*, zbornik novoga vremena i sa suvremenim sadržajem, i Sima Milutinović svoju *Diku crnogorsku* — a pop Jovan Lorović na Crmnici spokojno minejskim slovima ispisuje iz starih knńiga u svoj zbornik što mu se dopada; i onda, kad oni gore pomenuti

Digitized by Google

uvode novo vrijeme, on služi vremenu starome, jedva sluteći na ono što novijem vremenom nastaje.

Ali je i pop Jovan imao svoj razlog. Ja znam da su se u pređašńa vremena, dok još nijesu nastali popovi školovani u novijem školama, jako cijenio među popovima onaj koji je imao kńigu sa molitvama kojih nema u običnim odobrenim trebnicima, koji je znao čitati neke rijetke molitve što ih svaki pop nema i svaki pop ne čita. Takvijem se popovima daleko išlo; mislilo se da ńihove molitve nekako osobito i boļe pomažu. Lako je danas nama znati, kakve su te osobite kńige. To su zbornici sa osobitim ali nepriznatim molitvama, kojih u svakom zborniku nema; to su kńige sa zapisima od bolesti i od raznih drugih bijeda; u tima su kńigama razni apokrifski članci. Glas, koji su te kńige do pošļedńega vremena imale, poštovańe koje se činilo popovima koji takve kńige imaju, može interesovati one kńiževnike koji se zanimaju historijom starih jeresi i ńihove literature.

Zbornik popa Jovana Lorovića pisan je minejskim i rukopisnim slovima. Ovima pošļedńim obično je pisano ono što je u ńemu narodnim jezikom, a onima prvim ono što je crkveno-slovenskim jezikom. Biļeženi su i rukopisi iz kojih je vađeno. Tako je na drugoj strani lista 54 zabiļeženo: Изписах из книге попа Ивана Раиковића из Косиер, 1836. To je zabiļeženo na kraju nepriznatih molitava. Na prvoj strani lista 92, na kraju apokrifske priče o smrti Bogorodičinoj, za koju je neki Jakov zabiļežio da je obretena u kńigama Petra cara Bugarskoga kojega je prijesto bio u Velikom Preslavu à koji je umr'o u Rimu — stoji da ju je pop Jovan Lorović našao u kńizi popa Stanka Popovića, koja je prepisana 1572 u Veneciji. Na drugoj strani lista 132 zabiļeženo je da je iz iste kńige popa Stanka izvađen *Gromovnik*. A za Vječiti Kalendar stoji na drugoj strani lista 128 da je ispisan *iz štampe*. Kao obično, kńiga je, dakle, iz raznih takih kńiga ispisana.

Na prvoj strani lista 70 ima pečat mitropolije vrańinske, garom od svijeće u hartiju uštampan. Pečat ima u prečniku 6 santimetara. Na sredini je slika sv. Nikole s natpisom **Сты Нн҃колле**. Okolo je natpis: **Сіи печать митрополіє Враніне, храм ст҃аго Николле**. U sredini vijenca s natpisom vrhu glave svečeve ima krst i okolo ńega **IC** s jedne, a **XC** s druge strane.

Poznato je da su se prijedmeti apokrifske literature tijesno isprepletali s narodnim vjerovańima i narodnom usmenom literaturom, što je najboļi dokaz onoga upliva koji su ideje apokrifske litera-

Digitized by Google

ture imale na život narodni i na kulturno stańe ńegovo. Onaj put, koji vodi iz staroslovenske kńiževnosti u narodni život, čini mi se da se najboļe vidi u kńizi koju ovdje opisujem Bez kanonične i bogoslovske obrazovanosti (kakvi su kroz sredńe vijekove skoro svi bili) samouk pop prepisuje po svome, iz narodnog života crpenom ukusu, ono što mu se svidi da će najboļe biti; on pravi zbornik za sebe, i on ga sam kanoniše Po takovome zborniku čita on i vrši svoje obrede. Niti koga pita, niti mu to kad na um pada. Kao što će se daļe vidjeti, on po svom nahođeńu prevodi, umeće, prerađuje, spaja, tako reći, ovu nepriznatu, ali sa kulturnim stańem narodnim homogenu literaturu s onijem što se po ńegovim gorama i poļima vjerovalo ili propovijedalo.

Pošto nas zbornik upravo svojom sadržinom i svojim sklopom interesuje, ja sam se u transkripci,i, osim pristupnog zapisa, svuda služio običnim prepisivańem, zamjeńujući stara slova prostijima. A pisac se držao svuda onoga načina koji je pokazan u pristupnom zapisu.

Na pošļetku imam da napomenem, da je rukopis svojina g. arhimańdrita N. Dučića, kojemu neka je prijateļska zahvalnost što mi ga je za ovaj posao ustupio

Zbornik je pisan na običnoj hartiji u osmini malo široj Broji danas u tvrdom povezu 145 lista, ali se vidi da su svežńići pisani za se i da su prije poveza od nekoga bili drugojačije paginirani, te da je nešto u povezu preturano i oduzimano Svi su članci u zborniku cijeli.

Današńa sadržina zbornika ovo je:

L. 1. zapis o Zborniku, koj glasi ovako:

Во славꙋ сватыа единосꙋщнина и животворащина и нераздѣлнина тронци, отца, и сына и сватаго дꙋха преписахъ сей молитки сватихь за во лащихъ при великомъ господаромъ императоромъ Николаемъ Павловичемъ и преѡсвещенѣишнимъ митрополитом Петромъ Петровичемъ азъ многогрешни свещеноıерей Иѡанинъ Лоровићъ ҂аѿлѕ. .а. сетемвра. Тѣмже молю ви, оци и братиѡ моа, и колѣном касаю са, аще что бꙋдет погрѣшено и поквареново, любве ради Христовѣ исправите а не клените, но благословите; не писа сие аггелъ господенъ ни дꙋхъ свати, но рабь грешни попъ Иѡванинъ Лоровићъ ѿ Черне Горе, из Цермнице; поманꙋхъ нелоджнаго пророка Давида, дние лѣтъ нашихъ въ ниже седамдесатъ лѣтъ; аще же вь силахъ осамдесатъ лѣтъ, и паки апостола Павла, сей глагола: красай церковъ, свою дꙋшꙋ краситъ; Богꙋ слава вь сей и вь бꙋдꙋщи вѣкъ, аминъ.

Poslije toga dolazi sadržaj izrađen od samoga pisca, preko kojega prelazim Prva grupa začińe na l. 4, i to su *Molitve svetih vračeva.* To su molitve nad bolesnicima U početku je pred ńima pristup sveštenički i đakonski na listu 1, 5 i na prvoj strani lista 6, a na drugoj strani toga lista počińu molitve, i produžuju se do kraja lista 29. Tijeh *molitava svetih vračeva* ima na broj dvanaest, i sve su za vidańe bolesnika.

Poslije običnoga crkvenoga pristupa dolazi prizivańe u ovim riječima: Не даждь намъ, Господи, по дѣломъ нашимь, кои си бонаго риечомъ оздравио и губавца очистио, кои си четверти денъ мертваго Лазара из гроба дигнуо, кои оу купелницу сылуамну доће и бонаго си оздравио, и рекао си нѣму, ево здравъ есы, к тому не согрешай; ты созда, владико, человѣколюбче, милостыве и долготерпѣливе, да не како без погану без покаяния утврждаши мя у дубыну адовиту, но уздвигни раба твоего *име рекъ,* невидимимъ посѣштениемъ; — светы три отроци, кои пећъ погасише, помозите рабу божиему *име рекъ;* — светы пророче Авакуме отъ сихемские, светы пророче Аггее отъ Вавилона, светы пророче Азарие, помозите рабу божиему *име рекъ,* итд. U ovakom dosta dugačkom nizu svetaca poslije arhanđela Mihaila dolaze i srpski sveci ovako: „Светы првовѣнчани кралю Стефане сарпски, светы архиерею Максиме сарпски, помозите рабу божиему *име рекъ;* — светы Степане сербскы десноте, светы Иоанне десноте сарбски, света госпођо Анђелио сарбска, помозите рабу божему *име рекъ;* — светы кралю Стефане Дечански, светы кралю Стефане отъ Студенице, светы кралю Стефане Штиляновићу, помозите рабу божему *име рекъ;* — светы архиерею Саво сербски, светы Симеоне сербски, светы Арсение сарбски, помозите рабу божему *име рекъ;* — светы млади мучениче, млади царе Оуроше оть Призрена; светы кнеже Лазаре отъ Раванице, светы архиерею Василие отъ Острога помозите рабу божему *име рекъ;* — светы Стефане, света Елено сарпска, светы кралю Милутыне, помозите рабу божему *име рекъ.* Za tijem se nastavļa daļe ređańe ostalih crkvenih svetaca, pa na pošļetku se završuje ovijem: Непобѣдимая сыло чеснаго и животворящаго креста, припадаите и молитеся милостывому Богу, ако да подастъ рабу своему *име рекъ* здравлѣ и спасение, и продолжениемъ днемь отжени отъ него всяку язу тресавичну и всяку болестъ приходящи на нъ. Заклинаю ви .о. и .в. болести, иже иматъ всякъ человѣкъ,

Digitized by Google

отступите отъ раба божего *име рекъ*, еда отъ небесъ овамо сниде, отъ солнца, или отъ мѣсеца, или грома, или отъ града. или отъ труса, или отъ облисания придосте, или отъ коего распутия, или отъ вертогра, или отъ свиехъ распутнице придосте увриедыти раба божего *име рекъ;* — или еда клетвою или ревностию восхотѣсте сотворити или положиты в' домъ или в градъ или отъ везания очию или отъ ситосты или отъ напасти приходяще на нъ или отъ дне, или отъ тресавице, или главе, или отъ сердечне болесты придосте оувриедити раба божего *име рекъ;* — еда глава боли, или очи, или руце, или груди, иди слевия, или запретия води и сви злы недуэи, кои приходятъ на раба божего *име рекъ*, отступите отъ раба божия, и возвратыте ся у гору пусту, кождо во своя си, кои досаћуете нѣму, или у чело или у главу или у уши или у уста или у евикъ и у свиехъ злобова нѣговиехъ, кои приде да нѣму досаћуете унутра у сердцу, отступите отъ него и поверните се у главу кои ве посла; ако ли туђи учинио естъ, или ближни, или служебникъ, или свободникъ, или естъ отърабилъ или друго што зло учинно, заклинаю васъ све зле натруне великимъ именемъ Христовимъ и пречестиемъ его образомъ и державномъ нѣговомъ десницомъ осеэающи пречестну верхъ его, благи человѣколюбче, милостиве и милосерде Господи, отъ всяке натруне и болесты оздрави раба божего *име рекъ*, итд. Ona molitva koju je Lj. Kovačević po starijem rukopisu priopćio u Starinama X. 280 pod br. 14 ima sličnosti s ovom, ali je ova i od ńe različna. Vidi se, da su prepisači davali maha i svojim kombinacijama i stvaraňu kad su po voli svoje dodatke umetali.

Poslije toga na listu 30 počiňu Молитвы отъ духовъ нечистихъ i iza običnih priziva Gospodu naređuje se: Таже канонъ отъ заклинания или молбанъ Богородици по канону Молитве велегласно икосно. Za tijem su: Молитвы си естъ Златоустаго великаго Іоанна и Василіа к страждуштимъ отъ демоновъ и на всяку немошть Primjera radi navešću tu molitvu u cjelini:

Господу помолим ся! Господы помилуі.

Боже Боговъ и Господы Господеи, огненныхъ чиновъ содѣтелю, и невештественныхъ силъ хитродѣтелю, небесныхъ и земныхъ хетрче (?), егоже никтоже отъ человѣкъ выдѣты можетъ, егоже боится и трепещетъ вся тварь, иже вию возвисиша иногда архистратига и свое служение преслушаниемъ

Digitized by Google

отверша низвергіі на землю. и отступникі с' нимъ аггели демони бывшия въ помрачения глубины тартаръ предавы і, даждъ заклинанію сему о страшнѣмъ имени твоемъ совершаемому страху быти сему предводителю лукавствыя и всѣмъ полкомъ его с нимъ снизпадшамъ отъ горняго свѣтоношеніа, и обрати его въ бѣгство, и запрѣты емоу и демономъ его отступити конечнѣ, да ничтоже вредно сопротивознаменанному образу содѣлаетъ, но да приімутъ крѣпостъ державы сей запечатанній; во еже ступати на змію и на скорпію и на всю силу вражію, твое бо поется и величается и отъ всякаго дихания со страхомъ славится всесвятое имя оцу, и сыну и святому духу и нинѣ и присно и во вѣкы вѣковъ аминъ

Po tom dolazi na dnu druge strane lista 31:

Молитва вторая отъ заклинания великаго Василие.

Господу помолимся! Господи помилуй!

Заклинаю тя злоначалника хулнаго, началника сопротивнаго востания и самодѣтеля лукавства; заклинаю тя низверженнаго отъ горняго свѣтоношения и во тму глубины низведеннаго возношения ради; заклинаю тя и всю низпадшую силу послѣдователную твоего произволения; заклинаю тя, душе нечистыи, Богомъ Саваотомъ и всѣмъ воинствомъ аггелъ божіихъ Адонаі, Елои, Бога вседержителя, изиди и разлучи ся отъ раба божия *име рекъ;* заклинаю тя Богомъ, словомъ вся создавшимъ, и Господемъ нашимъ Іисусомъ Христомъ, единороднимъ сыномъ его прежде вѣкъ неизречено и безстрастно отъ него рожденымъ, видымую же и невидимую тварь содѣлавшимъ по образу своему человѣка создавшимъ закономъ перѣе естественѣ сия дѣтоводившимъ и аггелскимъ приставлениемъ сохраншимъ, водою согрѣшение с више потопившимъ и поднебесния бездни разустившимъ и геганти нечествовшия растлѣвшимъ, и столпъ сквернихъ растрясшимъ и землю Содомовъ и Гоморовъ огнемъ жупелнимъ испепелившимъ, егоже свидѣтель дымъ неугасимый курится, жезломъ море раздѣлшимъ и люди ногами немокримы проведшымъ, и мучителя Фараона и воинство богоборное во вѣкы волнами нечистия бранъ потопившимъ, ва послѣдная отъ дѣви чистоти сохраншимъ, омити крещениемъ древную нашу скверну благоизволившимъ, еюже мі преступленіемъ осквернихомся; заклинаю тя крестившимся во Иорданѣ и образъ намъ негліния в' водѣ по благости подавшимъ, егоже аггели и вся сили небесныя оудивишася, воплощена Бога смирившагося зряще, бев-

Digitized by Google

началии отецъ, безначалное рождество сыновное откри и святаго духа схождение троическое единство свидѣтелствова; заклинаю тя онимъ вѣтру запрѣтившимъ и бурю морскую укротившимъ, полкъ демонскій отгнавшимъ и зѣницы очиния отъ утробы лишеныя, брениемъ слѣпия прозрѣты содѣлавшимъ, и древнее рода нашего создание обновившимъ и нѣмия еже глаголаты исправшимъ, струпы проказъ очистывшимъ и мертвия отъ гробовъ воскресившимъ даже до погребения человѣкомъ бесѣдовавшимъ, и адъ востаниемъ плѣнившимъ, и все человѣчество необято смертию устроившимъ; заклинаю тя Богомъ вседержителѣмъ, богодухновенимъ гласомъ человѣки вдохнувшимъ и апостоломъ содѣйствовавшимъ, всю вселенную благочестыя исполнившимъ; убоій ся, бѣжи, бѣжи, развлучи ся, демоне нечисти и скверныій, преисподниі, глубинныій, лестивыій, безобразни, видимыи бездушия ради, невидимыій лицемѣрия ради, идѣже аще еси или отидеши, или самъ еси Веелзевулъ, или сотрясаій, или змиевидныій, или звѣровидни, или яко пара, или яко птица, или нощноглаганикъ, или хулникъ, или нѣмій, или отъ нашествія устрашаій, или растерзаій, или навѣствуяй или в' снѣ тяжцѣмъ или в' недузѣ, или в язвѣ или в' смѣсѣ скотаій, или слезы любосластыя творяі, или блудни или злосмрадныи или похотни, или сластотворни или отраволюбивыій или любонеистовныій или звѣздоволхвуяй, или домоволшникъ или безстудныи, или любопрителныій или непостояныій или съ мѣсецем пременяяйся, или временемъ нѣкимъ сообращаяй ся, или утрени, или полудни, или полунощніі, или безгодія нѣкоего, или блистаныя или по случаю срѣтился еси, или отъ него посланъ еси, илі нашелъ еси в'невапу, или в' мори, или ва рѣцѣ, или отъ земли, или из кладязя, или отъ стремления, или отъ рова или отъ езера, или отъ трости, или отъ вещества, или отъ верху земли, или отъ скверни, или отъ лука или отъ лѣса, или отъ древа, или отъ птицъ или отъ грома, или отъ покрова банаго, или отъ купѣли водния, или отъ гроба идолскаго, или отнюдуже вѣми, или не вѣми, или отъ знаемихъ или отъ незнаемихъ и отъ непосѣщаемаго мѣста отлучи ся и премѣни ся, оустиди ся образа рукою божиею созданаго и воображенаго, убои ся воплощенаго Бога подобия и сокри ся в' рабѣ божиемъ *име рекъ*, но жезалъ желѣзныій и пещъ огненная и тартръ и скрежетъ зубныи, отмещение преслушания тебе ожи-

Digitized by Google

даетъ Убойся, умолкни, бѣжи, не возврати ся, ни сокри ся со инѣмъ лукавствомъ нечистыхъ духовъ, но отиди в' землю безводную, пустую, недѣланую, на неи же человѣкъ не обитаетъ, Богъ единъ призираетъ, связаяй всѣхъ уязвляющихъ и зло совѣтующихъ на образъ его и веригами мрака тартару предави въ долгую нощь и день тебѣ всѣхъ злихъ искусителя и изобрѣтателя діавола, яко великій есть страхъ божій и велия слава оца и сына и святаго духа нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ, аминъ.

U istome smislu ali kraća i bez stilističkoga granańa dolazi Молитва Іоанна Златоустаго na drugoj strani 36 i na prvoj 37 lista, pa za ńom na drugoj strani lista 37: Молитва иная тогожде, opet u istom smislu; pa za tim na prvoj strani 38 lista: Молитва иная тогожде opet taka; pa za tim na strani prvoj 39 lista: Молитва иная тогожде opet taka, samo što se ova pošledńa pruža do kraja prve strane 44 lista, i s ńom se ovaj red molitava protiv nečistih duhova svršava. Poslije svega toga na drugoj strani lista 44 i na 45 listu dolazi još Указъ о молитвѣ о духу нечистом; псалми и канон ко Христу и Богородицѣ и ко всѣмъ святимъ гласъ .в. пѣсань а. Tu je upravo propis službe ili ceremonije, kojom se molitve svršavaju.

Na prvoj strani lista 46 dolazi Молитва святыхъ седмі отроковъ на немощнаго и неспящаго U toj molitvi pozivlu se također sveci, ali prije nego što će se to prizivańe svršiti, stoji uputstvo: и прочихъ глаголи святыхъ елико хощеши име рекъ Na osnovu tome su u prvo navedenoj molitvi uvršćeni srpski sveci, a u onoj što ju je Lj. Kovačević u Starinama (vidi citat gore) štampao, na tom su osnovu umetnute izvjesne svetińe naših zemaļa, kojih u starijim prijepisima i u originalima bez sumńe nije moglo biti.

Na prvoj strani lista 49 dolazi: Егда крестъ творитъ священикъ на страсть недуга со святымъ копіемъ, глаголетъ сия тропари. Po tom su navedena tri tropara Hristu, a na prvoj strani lista 50 počińe: Правило о избавлѣнии отъ злихъ помисловъ. Poslije uputa na pjesme crkvene kojima se pristupa k molitvi dolaze o istom prijedmetu tri molitve, a za ńima, opet o istom prijedmetu, Молитва Богоматере. To se produžuje do kraja lista 53, a na listu 54 ima: Херувика на святую пасху и всю свѣтлую недѣлю. Na drugoj strani istoga lista gdje se to svršava na dnu je rukopisnim slovima zapisano: Конацъ и Богу слава, аминъ. Изписахъ из книге попа Ивана Ранковића из Косиер, 1836. Kadašńa je pak bila

Digitized by Google

kńiga iz koje je pop Lorović ovo prepisivao, nije zabiļeženo. Među tim tu nije ni kraj svežńića, jer se odmah na listu 55 produžuje u nekoliko isti prijedmet, jer tu dolazi: О недужныхъ многихъ или о единомъ на проскомидии. Razne naredbe i pjesme crkvene za taj čin traju sve do kraja lista 59.

Sad ću u daļem izlagańu sadržine preskočiti običan red i odmah prijeći na list 69, jer se na tom listu čita nastavak molitava o kojima je dovde govoreno. Da svršim, dakle, s molitvama prije nego što bih se daļe krenuo

Tako je na listu 69: Молитва отъ страха нощнаго, koja je u nekoliko vrsta, a za ńom: Молитва .в. святаго оца нашего Николая чудотворца. Ista glasi ovako:

Свяши Николае, помози рабу божему *име рекъ*, якоже помогалъ еси Василию сину Агрикову и избавилъ еси Димитрия отъ потопа воднаго; якоже три мужие праведныихъ умрети предъ царемъ епархомъ повинения в скорѣ умрети избавилъ еси ихъ и пустілъ ихъ еси, тако избави раба боже . . . *име рекъ* отъ всякия напасти и враговъ видимихъ и невидимихъ и отъ всякия напасти и зле болести, яко тебѣ подобаетъ всяка слава, честь и поклонение оцу и сыну и святому духу и нинѣ и присно и во вѣки вѣковъ аминъ.

Na listu 70 dolazi: *Молитва глаголемая во время када стока нестас отъ цержавице или отъ инаго. Господу помолим ся.* Pošto je ta molitva tijesno vezana sa vjerovańima narodnim, nalazim za opravdano ispisati je i priopćiti ovdje u cijelosti sa ostalim što u rukopisu k ńoj spada.

Ona glasi ovako, a pisana je rukopisnim slovima.

Господи Боже нашъ, силни и крепки, имѣяи властъ живота и смерти, и человѣки и скоти спасаяй, и скоро послушаяй во всѣхъ вѣрою призиваюшихъ тя и прошения ихъ милостивно исполняяй, тебѣ ми недостоини раби твои припадаюше вѣрно и сердцемъ сокрушенимъ молим ся и мили ся дѣемъ, призри милостивно на скоти сие, тешкимъ недугомъ и лютою болѣзнею обдержимие, и силою твоего благословения скоро сия исцѣли, и погашаяй пламенъ вънутреняя ихъ жегуція, и утоли болѣзанъ, воздухъ злорастворения губящи ихъ во благорастворения претвори, и вие и еже аще что в нихъ или отъ нихъ и естъ отъ лукаваго бѣсовскаго дѣиства чародѣяниемъ и обаваниемъ или в нихъ коими волшебнимъ злохитримъ насилиемъ дияволскимъ далече отжени отъ нихъ, и

Digitized by Google

даруи имъ живота, здравие, исцѣление, ништихъ ради и вѣрнихъ людеи твоихъ. Ми грѣшни к тебѣ, Боже, вопиемо и милостивно просимо молитвами пречистия владичице нашея Богородици и приснодѣви Мари, силою частнаго и животворящаго креста, предстателстви небесенихъ силъ, часнаго славнаго пророка, предтечи и крстителя Иоанна, светихъ, славнихъ и всехвалнихъ апостолъ Петра и Павла и всехъ светихъ апостолъ, светихъ добропобѣднихъ мученикъ Георгия, Димитрия и прочихъ мучениковъ; свети Василие велики, Григорие богословъ, Иоанне Златоусте, и вси светители господни, преподобни и богоносни оци наши Антоние, Евтимие, Саво, Онуфрие и вси преподобни оци святих чудотворцовъ и брезсребреникова, Козмо и Дамяне, Кире, Иоане, Пантеилемоне, Иермолае, и вси безсребрници, светихъ сербскихъ просветителие, Симеоне, светителю Саво и Арсение и Максиме и Стефане и святи Василие острошки и Стефане пиперски, святи митрополите Петре Черногорски и вси святи сербски угодници, молите ся Господу Богу яко да подастъ рабу божему *име рекъ* его стаду здравие, исцѣление; ти бо еси источникъ жизни нашея податель, человѣки и скоти спасаяй и создатель и вседержитель всея вселения, и тебѣ славу восилаемъ, оцу и сину и святому духу и нинѣ и присно и во вѣки вѣковъ аминъ.

Молитва в. над стадомъ отъ духовъ нечистихъ.

Заклинаю васъ вселукави злоначалници, древни змиеви, проклети мерски бесове, иже аще кто естъ и елико васъ естъ, иже обаваниемъ и чародѣиство же и злотворни дѣянми на человѣка сего *име рекъ* привидѣниемъ бивше на стадо сие обурстанителе (?) мечтаниемъ, облазанствомъ своимъ повреждуете и пакости дѣиете дому сему и живущти в немъ и стаду ихъ; заклинаю васъ всесилнимъ и всемощнимъ именемъ единаго сотворителя Бога в троицѣ святѣй славимаго оца и сина и святаго духа и силою честнаго и животворящимъ крестомъ и всѣхъ спасителнихъ страстей и животворящей смерти Господа и Бога и спаса нашего Исуса Христа сю же вся темная ваша и лютое на человѣка мучение и всемъ сознаниемъ божимъ крѣпко повелѣваю вамъ отъ нинѣ со всѣмъ болшаствомъ обаваниемъ и чародѣяниемъ вашимъ отъ дому и отъ мѣста и отъ стада сего скоро отбѣжите, идите у мѣсто уготовано вамъ далече и никако же николиже возвращати се на создание, но обратите се воснятъ, о проклети низвежници, отидите и бѣжите

Digitized by Google

со всеми злодѣями вашими отъ стада раба божего *име рекъ*, и дадите мѣсто божой сили и своимъ непзчтнимъ милосердиемъ и благодатию да разрушитъ злодѣяния ваша; да запретитъ вамъ перстъ божи, якоже запретилъ естъ Фараону, погрузившему во чермное море; да запретитъ вамъ тои егоже спасе Давида царя отъ Саула, да запретитъ вамъ, богомерски демони, тои егоже сохрани Иону во чревѣ китовѣ; да запретитъ вамъ той, егоже Моисею даде десеть заповѣди; да запретитъ вамъ той, егоже сохрани Ноя и синовъ его отъ потоплѣния во ковчезѣ, да запретитъ вамъ, проклети дуси, тои, егоже сожеже Содомъ и Гоморъ ради грѣха ихъ; да запретитъ, нечисти демони, тои егоже любяше Аврама, Исака и Якова; да запретитъ вамъ, егоже дарова Соломуну премудростъ; да запретитъ вамъ, нечисти демони, егоже роди ся во яслѣхъ нашего ради спасения, а чародие и волхвомъ его и тѣмъ и мучити иматъ; да запретитъ тои егоже апостола Павла немощнои вашего лукавства силу на елиме (?) волхве и всякия власти и злоби исполнѣномъ, врази же и всякая неправди, имъ же ви много повреждуете и пути господни развращаете, обли ихъ и посрами и испразни; да запретитъ вамъ той, егоже Еноха и Илию пророка воздвиже отъ земли на небо; да запретитъ вамъ тои егоже Симона волхва в' Римѣ сокруши; да запретитъ вамъ егоже Кипопса погрузи в море; да запретитъ тои егоже Арию низложи; да запретитъ тои егоже именомъ Павла апостола отъ отроковици духи нечистия изгна; да запретитъ вамъ той, егоже Лазаря изъ мертвихъ четвородневна воскреси и животъ даровави; да запретитъ вамъ егоже святую истину креста знамениемъ и на нѣмъ распятаго Христа Бога нашего; да запретитъ вамъ тои иже крести ся во Иорданѣ; да запретитъ вамъ тои иже повелѣниемъ море утишиви; да запретитъ вамъ, нечисти духи, тои иже очи слиепому даровави; да запретитъ, нечисти демони, тои иже во адъ сошеди и гроби истряси и всѣхъ содержими, связанихъ свободиви и в себѣ возвави, егоже вратници видѣвше ужасоша ся и подвижници адови крiюще ся ичезоша; да запретитъ вамъ и да проженетъ васъ отъ мѣста сего и отъ дому и отъ стада сего, сице нинѣ да нападетъ на васъ ужасъ, обиметъ васъ трепетъ Бога вседержителя, оца и сина и святаго духа, хотящаго васъ низринути во огенъ вѣчни и безконачно в немъ мучити, аминъ.

Кропя водицом глаголя:

Digitized by Google

Да угаснетъ и прогнана будетъ всякая болѣзань и недугъ и все лукавое бесовское дѣйство отъ скотовъ сихъ отъ кропленіе освештения води сея во имя оца и сина и святаго духа, нинѣ и присно, во вѣки вѣковъ, аминъ.

По томъ напиши на хлебу пшеничну: Да угаснетъ и прогнана будетъ . . . *до конца, по том смерви ситно и дай стоки у со.*

Iza svega toga na prvoj strani lista 78 dolazi *Молитва г. благословение стада*, običnoga sadržaja i prilično kratka, koja se svršava na prvoj strani lista 79. S tijem se ujedno svršava odsjek molitava, koji je u našem zborniku sigurno najznamenitiji.

Prije nego što dalje pođemo, vratićemo se na sadržinu lista 60 – 68 koja je malo prije preskočena Tu su upravo srpski prijevodi nekoliko jevanđelja po danima. Najprije je Matijino jevanđelje na Božić, po tom jevanđelje koje se čita na Bogojavljeńe, pa na Uskrs, pa na Duhove, pa na Preobraženje. Prijevod je crnogorskim dijalektom, dolazi redovno 4 pad. m. 7. ima jedan put *ked* m *кад* i miješan je sa slovenskim prijevodom.

Na drugoj strani lista 79 počińu pitańa i odgovori o osnovima vjere, koja se obično nalaze u katihisisima. Ista se produžuju do kraja lista 85.

U početku lista 86 počińe opet apokrifski članak, kojega ćemo ispisati u cijelosti jedno što ima na kraju zabilježeno da je iz mnogo starije knige prepisan, a drugo što je jezik već skoro sa svijem narodni, te pokazuje kako su se ap krifi počeli u narodni jezik prevoditi. To je:

Григориа чудотворца кои виде на успение пресвятия Богородици како доше г. спискоти, ал апостоли облакомъ, како рече Христос апостолом: тако подобастъ вам свако лѣто доходити в' празник' и во Iерусалимъ

Во .в. мѣсеца Августа посланъ бистъ архангелъ Гавриль к' святои дѣви Марии и овако рече ои: тако говори они кои се из тебе родио; въ .ег. овога мѣсеца преставитъ хоће матерь свою к' вѣчнимъ обителем. И тако поче святая Мария ко одру приносити омофуръ свои, ерь бо бѣше на нѣмъ много кресте. И кадъ є виђеше они ближни свои, рекоше ои: што се хоће сатворитъ ово отъ тебе к' одру? Тадарь она рече: сада трећомъ являя ми се архангелъ Гавриль, кои ми каза первом, да ћу родитъ Христа, другомъ, кадъ ићахъ по мору све како

Digitized by Google

ми е било, и кадъ виће Атоская гора Лазаря четвородневнаго воскресшаго нашохъ во кипирскаго острова и того епископа сотворихъ, и све заповиедати и учити за Христа, у Атоскую гору нашох еднога идола у едно село кое се зваше Ножевица, и те идолъ крсти се, и све што говорахъ слушаху с радостию великою, и доносаху ми равлична воћа, и я рекохъ селу тому: подобаетъ селу назвати се воћно и свято, и люћи справише насъ с радошћу великом до мѣста кое се зваше Климетова риека у бродъ. Тадаръ людма тиема молитву оставихъ и мѣсту проштенћ рекохъ. Ово кажеваше Григории епископу, коега бѣше она крстила и епискупом поставила свему Иерусалиму. И рече му: ову ноћь доће къ мене аггелъ Гаврилъ, и ово ми рече: тако говори сынъ твои, аггелскии царъ, во .еі. овога мѣсеца преставићу матеръ мою къ вѣчнимъ обителемъ, и ово ми рече архаггелъ Гаврилъ: радуи се, мати безсмертнаго царя, по томъ невидимъ би. И тогда удари громъ велики и вѣтаръ около двора и ту доше богомудри три епископа: Дионисие, Иеротеи отъ Атина и Тимотеа отъ Македоние отъ града Коласиа. И тадаръ бѣху сви апостоли раздалеко по свему свиету, и ту доше .і. апостоле, во .ді. денъ, Петаръ доће, богомудри апостолъ Павелъ во .еі. денъ, и виће святую Марию на одаръ ће лежи и око нѣ .д. епископи и .і. апостолъ ће плакаху са сузама многими. Она рече свема апостолима: ове халине мое кое су руке сатвориле што видите, раздиелите и убогим ћевоикама на радостъ моего преставления, а ову велику халину што видите на ню много крсте, ню ми обуците, еръ самъ ню обуковала на празнике, по нови[1] ме назваете архиереи, и я васъ поставихъ .ві. епископи; и рече святая мати къ апостоломъ: с номъ покрите ме на одаръ мои, тако и у гробъ кад ме положите покрите ме с номъ тадаръ. Богопровѣдникъ апостолъ приступи к одру богоматере, и рече са сузама: о мати великаго Бога, ако и Христа с тиеломъ не видимо, тебѣ гледасмо и с тобомъ учешисмо се, сед[2] не хоћешъ оставити сиротне по седъ; до садъ дохоћасмо отъ све землѣ во денъ празника .н.-таго во Иерусалимъ, наиприе к тебѣ дохоћасмо и тебе све кажевасмо ко и ћеца матери своои. Она рече нима: ћецо моя, када будетъ страшни судъ, тадаръ ће битъ обште воскресение, и сваки ће устадъ ко се гоћъ родио на землю,

[1] ńojzi.

[2] po crnogorskom dijalektu m. *sad*.

Digitized by Google

и сваки ће тадаръ изниет собомъ своя ћела зла и добра предъ Христомъ, моиемъ синомъ; тадаръ ћете сви ви .вı. сѣсти на дванаестъ престоле около моего сина и вићеће ве весь свиетъ и езици кои су подъ небомъ ка и великие .вı. чудние старѣшине, и на васъ будетъ фелонъ чудни и многосвиетли како звиезде и каменъ драги, него имаите вѣру праву в чистоту отъ тиела и любовъ нелицемѣрную, и што гоћъ просите у оца и сина и святаго духа, вама ће се даровати. Тадъ, у исти зборъ, призва сина свего и Бога: садъ ти, сине и Боже мои, прими духъ мои! Онда предаде духъ свои у руке сину своему Христу. И тад'р .аı. апостоле и они .д. іепископа пониеше пречисто тиело богоматере у село Гетсимани, ербо ту бѣху погребени и родители нѣ Иоакимъ и Анна, и ту апостоли і епископи сотворише пѣния до трећега дневи.

Но и другу жалост имаху апостоли међу собомъ. Како не мога приспѣти и Тома на ово преставение богоматере, у то доће и Тома отъ Индие. Кадъ .аı. апостолъ вићеше Тому, радоваху се са сузама и рекоше му: днесъ трећи денъ отъ када се преставила богомати. Онда поче и Тома ту са сузама многиема зборити: о мати и дѣво чистая, како не могохъ приспѣти када успне, али ово би за што не вѣровахъ каде обидохъ сина твоего и Бога моего у ране гожћене[1], кое разбоиникъ Логинъ копиемъ прободе у божествена ребра, жаляше много са сузама. И ту вићеше Томино уздисанѣ и плачъ. Рекоше у себе: хаидете да му гробъ отворимо, тако да и Тома види свято тѣло боже матере, како смо и ми видѣли. И того раде отворише му гробъ. И не нађоше ништа у нѣмъ, нако покривало коием се бѣше покрила святое и живоначалное лице богоматере Тадаръ Тома узе оно покривало, кое бѣше платно отъ биеле свиле, и рече Тома: ово подобаетъ мене, да другимъ далнимъ мѣстима казати ово знамение, яко да вѣрую многи невѣрни таквому знаменю и чуду божиои матери како успне, послѣдъ тѣло аггели на небо вознесоше святе ћевоике во вѣки вѣковъ аминъ.

И ту азъ Григорие іепископъ самовидецъ бихъ и вся случившися тогда видѣхъ, и услишахъ вся реченная отъ святия Богородици Марии и отъ .вı. святихъ апостолъ, сие же списахъ еврейскимъ языкомъ по маломъ времену придохъ в' Амосию града, и

[1] gvožđene.

Digitized by Google

ту обрѣтохъ единаго іепископа именемъ Федемъ, и сказахъ ему вся иже видѣхъ на успение Богородице, и како придоша три іепископа, .в. апостолъ, и сие слитавъ Федемь іепископъ, и онъ же преписа харапскимъ езикомъ во славу святе Богородице и святихъ апостолъ, во вѣки аминъ.

Сии изводъ обрѣтохъ азъ Ияковъ въ книгахъ Петра царя болгарскаго, иже бѣше тому настолни градъ Велики Преславъ, и умре ва велики Римъ.

Сие же обрѣтохъ азъ попъ Иоаннъ Лоровиħъ у книги попа Станка Псповиħа, иже бѣше преписанъ отъ Адама ҂ѕп (7080 — 1572) ва Венеци.[1]

Iza ovoga na listu 92 drugoj strani počińu poznata apokrifna pitańa i odgovori, jedan od najinteresnijih odjeļaka apokrifske literature. Pošto o tome odijeļku na drugom mjestu mislim zasebice govoriti, to ga ovdje prelazim. Pitańa i odgovori produžuju se do kraja lista 95.

Na prvoj strani lista 96 dolazi članak: Тогожде Григорія іепископа отъ житиа святаго Иоанна Крстителя. Taj članak, takođe apokrifan, traje do kraja lista 99.

Na prvoj strani lista 100 ima nekakvo *Vjeruju*, u kojem se ređa šta vjeruje pravoslavni hrišćanin sve u pojedinijem tačkama.

To se svršava na listu 102; list 103 je prazan, a na listu 104 dolazi Сказание колико се учинѣло залах и знамение у петакъ. U tome je upravo popularna prerada poznatoga apokrifskog članka o petcima, ali prerada dosta slobodna, koja je stvar od prvobitnih tekstova znatno udaļila. Radi te interesnosti izvadiću iz te priče ono što je najinteresnije, na ime način, kojim se, po toj priči, saznalo za dvanaest petaka. Tako se pripovijeda:

И вергоше .в. мудерца одъ книге, еднога Християна, а другога Абрела[2] и ш нима бѣше Мале[3] син Абрела. И затворише се у едну кућу за три дни, и Християнинъ доби правду. Када видие Абрео да е изгубио правду, покори се, и рече Християнину: када си добио, кажи ми за дванест великие петекъ што доходе преко године? И рече Християнинъ: не знам. Абрео о[4] жестока сердца побѣже на дворъ, а остаде нѣговъ синъ

---

[1] Što je kursivom sve je u originalu crvenijem.
[2] Jevrejina?
[3] U Starinama IV, gdje je ponajstariji tekst čita se Малехъ (str. 25).
[4] od

*

Digitized by Google

Мале. Упита га Филосовъ: знаш ли, Мале, ти дванаестъ петеке[1] великие што доходе преко године? Мале рече: знамъ, ема имамо клетву међу собом да не кажемо Християнима; тебе хоћу. И каза и Мале, и рече: ти су петки, каде ваше апостола мучише и уморише, и нађоше у нѣга листъ книге написани, прошћеше[2] и изгорише, и те петке у нѣга нађоше. И у них не валя никаква почетка чинитъ, ни жито снятъ, ни жене халине кроити, ни орати, ни виноградъ садити, ни женидбе чинити, ни своом женом спавати, за што ако се зачне диете, биће омало живота, сакато, али крвопролитиво, али злочинецъ, али зао чоекъ. И каза дванаестъ великихъ петеке, кое валя светковати преко године. Sad dolaziređaňe petaka, koje izostavļam, a priča se na drugoj strani lista 107 završuje ovijem: Онда улѣже опетъ Абрео у кућу. Тадаръ рече Християнинъ Абрелу: я знадох .ви. петака што доходе преко године, те се светкую. Абрео му рече: Ахъ, во истину, каза ти е мои синъ Мале. И извади свои ножъ из жестока сердца, и вакла Маил своего сина, послѣдъ самъ себе уби.

Na prvoj strani lista 108: Святаго Григория іепископа слово о .л. сребреницѣхъ Июдиних. Druga je strana toga lista prazna, a ovo je opet pisano minejski.

Na prvoj strani lista 109 opet minejski: Толкованіе словех што су око образа Христова.

Na prvoj strani lista 110 dolazi opet rukopisnim slovima Премудростъ Соломунова како валя разбирати се свакоему человѣку. Evo šta se tu čita:

Мѣсеца Сетебра: ни млеко на што сердце, биѣеш здравъ;

Мѣсеца Октобра: чувай се купляня и умиваня главе;

Мѣсеца Новбра: варуй се лука чешняка, да не учине на тебе красте преко године;

Мѣсеца Дскемврл: варуй се зеленога купуса, да на лѣто чиганъ не имашъ и грояницу;

Мѣсеца Јнуарня: ни вино на што серце, неће ти наудити ваш (?) вѣтарь;

Мѣсеца Фсрфара: еђи сотом (?) свако естне;

Мѣсеца Марта: санъ никомъ не кажи;

Мѣсеца Априла: варуй се рене, за што отъ нѣ отокъ удара;

---

[1] I ovo je po crnogorskom dijalektu mjesto *petaka*.

[2] прочьтѣше.

Digitized by Google

Мѣсеца Мая: варуй се не ясти главахъ ни ногахъ; нећешъ имати сердчане болести;

Мѣсеца Июния: пи воду на ште сердце, бити ћешъ здрава серца;

Мѣсеца Июлия: чувай се топлине, не ећи, ере ћешъ иматъ огань на лѣто;

Мѣсеца Августа: не ећи воћа на ште сердце, ни вруће ништа. Конацъ.

Na listu 113 dolazi *Типикъ отъ змиинаго уядения*. Prvo je naredba šta se pjeva i čita prije molitve, a poslije molitva, u kojoj je upravo prerađeni tekst poznate molitve apostola Pavla, koji je naštampan i u mojoj knjizi Примери, Београд 1877. str 515. Iza molitve su dalje naredbe: и возми сосудъ чисти, и вли воду чисту, молитву сию глаголи надъ водою, и напои болящаго, и помажи его и отпустъ. Na listu 115 ima još i zapis ovako: пиши ови записъ на лебъ шенични, три и подаи га да га изне: Кагкан; пагка; крарата; понопоидоюръ, пагъ канана; пагнарарать. A na pošljetku se pomiñe i lijek: И ово е добро отъ змиинога уядения: сатри сунпоръ, истри добро и смиешаи га с медом и прииви на рану.

Na dnu prve strane lista 115 dolazi kao *zapis od zapora vode* ono isto što u drugim rukopisima dolazi kao *molitva* od istoga zla, pa tako je i u Ļ. Kovačevića (Starine X, 282 pod br. 15). Tekst je potpunce isti. Naprijed crvenijem slovima piše: отъ запора воде напиши на хартию и даи у воду чисту чоику али скоту (dolazi tekst). Poslije toga ima još ovo: и тако оми, да испиетъ И се отъ запора напиши сия слова на два палца ручни и ножни по два слова, ручна: а. ф. ѿ. г.; ножна: м. т. н. п. И ошть разтуци зрно дафиново и пи добро велми, то е лиекъ.

Na prvoj strani lista 116 ima zapis od mahnita psa. Taj glasi: А се отъ махнита пса напиши на квасни хлѣбъ пшенични да пие за г. ютра а преко живе воде да не минуе за три ютра. Sad dolazi kvadrat crvenim i crnim gredicama ispresijecan na kockice ili kvadratiće, od kojih u svakom dolazi po jedno od ovijeh slova i ovijem redom

ш а т о р а
р е п о т о
н о т о п е
р а р о т с

Digitized by Google

Ispod toga ograđeno kao zapis još i ovo:

Помози, Господи, страстному на безестрастие взіди и исцѣли ся отъ греха и познати себе, и получи сагрѣшением проштение молитвами пречистия твоея матере и всѣхъ святихъ твоихъ, аминъ.

Na listu 117 počińe *vječiti kalendar.* Na kraju toga kalendara ima opet zapis popa Jova, koji glasi: писахъ азъ рабъ божи попъ Иово Лоровиħъ, исписахъ си календаръ изъ штанпе на ҂аѿлѕ (1836) Июлия мѣсеца .к. денъ. Конецъ.

Na prvoj strani lista 129 počińe *Gromovnik* i svršuje se na listu 139. Na kraju 132 lista ima pribiļežen izvor odakle je ispisan, a to je: сие же исписахъ из книге попа Станка, a ta se kńiga ranije spomińe sa ļetopisom 1572. Gromovnik je ovdje cio, i vidi se da je dvostruk po onome na što se u ńemu gleda. Prvi je *po čislima* koja su u mjesecu obiļežena, i u tome se gleda po danu kojega zagrmi; drugi je *сказание о громовнѣи луни,* kako se u ovom rukopisu veli na drugoj strani lista 136. Tu se gleda kako je mjesec onda kad grmi. Primjera radi ispisaću odatle jedan mjesec.

Мѣсецъ Сетеберъ. Аште погермитъ растушти луни, то всему изобилие и здравие кажетъ и цару болѣзанъ и погибелъ; пшеници и сочива млого а соли мало; аште сходяште луни погармитъ, то рано сниегъ кажетъ. Аште тутань будетъ, то отлучение кажетъ многим мужемъ избранимъ отъ еве многе.

Ovijem treba ispraviti ili popuniti ono što o tome stoji u mojim Примерима (Београд 1877) na strani 512.

Na prvoj strani lista 140 počińe *Kolednik* i svršava se na prvoj strani lista 142.

Na drugoj strani lista 142 počińu i na drugoj strani lista 143 svršavaju se *Dani dobri i zli.*

Na pošļedńa dva lista 144 i 145 dolaze pjesme Новообретеному иже во святихъ оцу нашему Петру архиепископу и митрополиту черногорскому и берцкому.

Tijem se svršava ovaj rukopis.

Digitized by Google

Zapisi od grada, moļca i crvi po ńivama.

PRILOŽIO DOPISNI ČLAN STOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 25. lipnja 1885 godine.

Zapisi koji se ovdje štampaju po rukopisu karlovačke patrijaršijske biblioteke br. 3624 sačuvani su u potpunosti i opširnosti koja se rede nalazi u toj vrsti kńiževnosti. S toga ih ovdje iznosimo na svijet.

Се же ѥсть, аште кто хоштеть ӡапись ѡть града или ѡть молїа или ѡть чрьвїи же по нивахь.

Вънѥгда хоштеши писати .А. ӡапись, пиши вь велики понедѣлникь до прѣжде свештенїе лѵтоѵргїе; .В. ӡапись къ вѣлики вторьникь, до прѣжде свештенїе лѵтоѵргїе; .Г. ӡапись вь вѣликѹю срѣдѹ до прѣжде свештеннїе лѵтоѵргїе; .Д. запись вь вѣлики четврьтак до Василїеве лѵтоѵргїе. И сьедини вьсѣхь, и стави на светѹю трапеӡѹ под светы лиьтиьмись доньдеже сьврьшить се слѹжба божьствнаа великаго Василїа и страстна еѵаггелїа. И вь великѹю сѹботѹ, вь когожде стави вьнѹтрь честь панагїе великїе и стави ихь, идеже хоштеши, вь виноградь или вь нивѹ: .А. на вьстокь, .В. на ӡападь, .Г. на югь, .Д. на севѣрь. Крѣпко блюди, да тько не ѡсетить ихь, да их не иӡмѣть.

Се .а. ѥсть на вьстокь. Ӡапись .а.

Вь име ѡца и сына и светаго дѹха

Мат					І.	Н. Ц. І					Мар.
	є ѡ,	д,	ч,	к			х				
Архаггель Михаиль	х	х	х	х	Іс	Хс	к	к	к	к	Архаггель Гавриль
	б	б	б	б	Ни	ка	в	в	в	в	
	с	с	с	с			ч	ч	ч	ч	
	н	н	н	н	П	В	д	д	д	д	
	р	р	р	р			ц	ц	ц	ц	
Лоук			м	л		р	в				Іѡн

Digitized by Google

Ста Финесь, и оугоди и прѣста сеуь, и вьмѣни се ему вь правду, вь родь и родь до вѣка. Про ѳипонтинь анастасинь тинь синь Христе ѡ ѳеѡс ѳѡѳе паравинькьти трисума маньтинь тасапинь.

Мл. Вь истину достоино и праволѣпьно Господомь нашимь Іѵс. Христомь, посилаеи архаггела Михаила да стрежеть рѣки водьніе, да діаволь не имать ѡбласти надь ними, Господь пріиде клетвою вѣликою, с ѡцемь и светымь доухомь, ꙗко да діавола оутврьдить ѡть рѣкь водьніихь светою троицею, ꙗко да не имать ѡбласти на трудехь христіанскыхь, одаждевати бурею, злою. Ꙁапрѣштаю те, діаволе, Богомь вьседрьжителѥмь живіимь и истиниимь и прѣчистою его матерію Маріею, ѡбрученною Іѡсифови, имена светыхь .м. мученикь, Доменьтіань, Алеѯаньдарь, Касаньтіе, Ѵаль, Еѵтисахіе, Еѵносіе, Нулиань Флавіе, Аѯентіе.

Еѵаггеліе ѡть Маѳтеꙗ: Вь врѣме ѡно въскресе Іисусь ꙁа утра вь прьвую суботу и ꙗви се прѣжде Маріи Магьдалини, из нѥеже изьгна .ꙁ. бѣсовь . . . Послѣдствую ми ꙁнаменьми аминь.

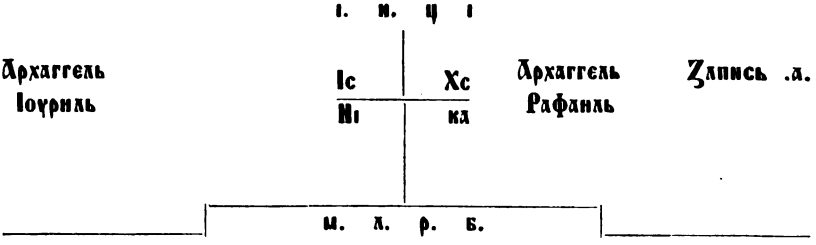

Да стрежет прѣдѣль, име рекь, вь име ѡца и сына и светаго духа.

Свети великомученикь Трифоунь, свети аггель Полутось.

Ꙁапись .в. на ꙁападь,

Вь име ѡца и сына и светаго духа.

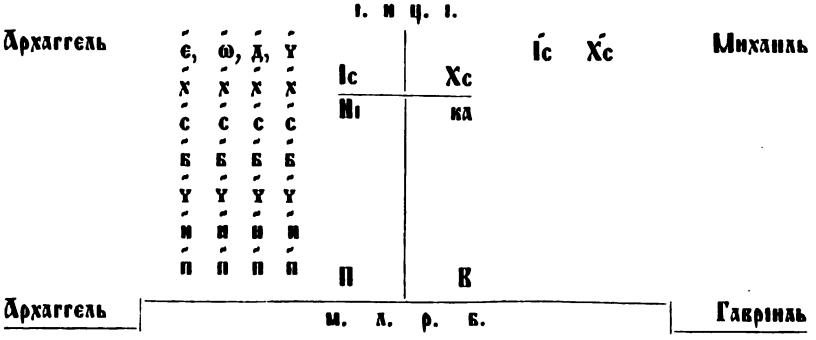

Digitized by Google

Светы великомученикь Трифунь и светы аггель Полутось и светы аггель Тиргіюль, Тогаетронь, Ксиакоконь, Єньдоѳакорь, Іермонь, Єсонь.

Єуаггеліе ѡт Маѳтеа: Въ врѣме ѡнѡ едини на десете оучениции идоше вь гору галилеискую, и обешта се прѣбивати съ оученики до скончаніа вѣка, аминь.

Ꙁапрѣштаю те, діаволе, .д. : ми оугальми небесними; запрѣштаю те, діаволе, четирми еуаггелисти, Маѳ. Мар. Лоук. Іѡаньномь, подьдрьжештінимь небо и землю; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, .ві. : мъ апостолѡмь; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, светыхь .м. мученикь; запрѣштаю ти, діаволе, великимь пророкомь, прѣдтечемь крьстителюмь Іѡаномь; запрѣштаю ти, діаволе, .д. : ми патриархи; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, .тиі. светыхь отьць иже вь Никеи, да не имаши ѡбласти на трудехь христіанскыхь нивь, одаждевати бурею ꙁлою, светыхь .м. мученикь Маѯиміе, Леѡньтіе, Северіань, Галактіонь, Амонь, Аглась, Ираклие, Єутихіе, Киріань, Акакіе

I Н Ц I

Іс | Хс

Ꙁапись .в. — Ні | Ка — на Ꙁападь.

Царь славе
на ꙁападь

Ovdje se, očevidno, svršuje drugi a počiṅe treći zapis, ali natpisa nema kao što se nad prva dva nalaze, nego je u rukopisu na osobitoj strani i bileška na dnu.

Вь име ѡца и сына и светаго духа.

Архаггель			I. Н.	Ц I.				Михаиль
Маѳ	х̃, х̃, х̃, х̃,	є̃ ѡ̃ д̃	Іс	Хс	ч̃ к̃ х̃	к̃ к̃ к̃ к̃		Мар
	с̃ с̃ с̃ с̃		Ні	Ка		в̃ в̃ в̃ в̃		
	б̃ б̃ б̃ б̃					ч̃ ч̃ ч̃ ч̃		
	ц̃ ц̃ ц̃ ц̃					д̃ д̃ д̃ д̃		
Лоук	н̃ н̃ н̃ н̃					р̃ р̃ р̃ р̃		Іѡн
	п̃ п̃ п̃ п̃		П.	к				
Архаггель								Гавріиль

.мг. Ꙁоє сотори метаморь менутасаворь ріѡнорѡрь Фотіє скепаскои иматитє суаугіе.

Еуаггеліе ωть Лѹки. Кь врѣме ωно вьнидє Інсоусь вь вѣсь нѣкѹю, тѣмь же, блажєніи, слишєштєи слово божіє и хранєштєи. . . .

Ꙁапрѣштаю ти, діаволе, .д. ⁖ ми рѣками Фисонь, Гіωнь, Өигарь и Єфрать, ωбходєштєи вьсѹ вьселєнѹю, да не имаши ωбласти иꙁбити жить христіаньскихь никь; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, аггели и архаггели Господа нашего Інсоуса Христа; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, рождьствомь Христовѣмь; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, крьштєніємь господнимь; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, вьскрьсєніємь Лаꙁаревымь; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, цвѣтоносіємь Господа нашего Інсѹса Христа; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, распѣтіємь Христовѣмь; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, вьскрєсєніємь Господнимь; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, боголѣпнимь єго прѣωбражєніємь Лисимахь, Гане, Атанасіє, Летіє, Клавдіє, Николае, Хѹдіωнь, Кандиде, Іѹліань, Сьκердонь, Рифлие, Авьꙃѹсь, Єндо, Єꙁафиөиꙁись, Мєфєри, Лаꙁлаєни, Єсєфи, Єлои, Саваωөь, Агаи, Өєломєни, Єсєфи, Адонаи, Пронимихие, Єкєнѣи, Домєньтіань, Горьгоніє, Прискѹ, Өєωдѹль, Аөаліє, Флавіань, Өєωфиль, Нелитонь, Мелитωнь, Іωань

Архаггель	Іс	Хс	Іоуриль
Архаггель	Ні	ка	Рафаиль
	м л р б		
Маө.			Мар.

Да стрежет мѣста сего, име рек, вь име ωца и сына и светаго дѹха светы великомѹченикь Трифѹнь, светы аггель Палѹтось, светы аггель Тиргіюль

Іωан

Ꙁапись .г. на сѣверь.

Isto tako kao i treći dolazi i četvrti zapis s potpisom na dnu.

Вь име ωтца и сына и светаго дѹха.

І. Н. Ц І.

Архаггель	х̃ х̃ х̃ х̃ є̃ ω̃ д̃	Іс	Хс ѷ̃ к̃ х̃	к̃ к̃ к̃ к̃	Михаиль
Маө	с̃ с̃ с̃ с̃	Ні	ка	к̃ к̃ к̃ к̃	Мар.
	б̃ б̃ б̃ б̃			ѷ̃ ѷ̃ ѷ̃ ѷ̃	
	ц̃ ц̃ ц̃ ц̃			д̃ д̃ д̃ д̃	
Лоук	н̃ н̃ н̃ н̃	П.	к.	р̃ р̃ р̃ р̃	Іωн.
	п̃ п̃ п̃ п̃				
Архаггель		м. л.	р б.		Гавріиль.

Digitized by Google

Рифане, Афѯѹсь, Єдьно, Єзафити, Єлои. Саваѡѳ, Мифериꙁись, Єсефи, Пропимихие, Аазамени, Єлои, Агли, Тиломени, Адоменаи, Євекѣи.

Ꙁапрѣштаю те, діаволе, силою чьстнаго и животворештаго крьста, да не имаши ѡбласти избити жить христіанскихь нивь; запрѣштаю те, діаволе, Сѣдрахѡмь, и Мисахѡмь, и Авденьнаго; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, двѣма свѣтили великими, еже сьтвори Господь, сльнце дневи а лѹнѹ ношти; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, херѹвіми и серафимп Іис. Христовѣмь Господомь нашимь, пѣніемь немльчнимь, сь ними же и нашь глась да пріеть бѹдеть прилежаніемь и исповѣданіемь вьсегда и ныня и прысно и вь вѣки вѣкомь аминь.

Єѵагг. оть Лѹкы.

Вьскресе Іисѹсь ѡть мрьтвіихь, ста по срѣдѣ оученикь своихь, рече имь: мирь вамь. И бѣхѹ вь црькви хвалеште и благословеште Бога, аминь.

Имена мѹченикомь: Домиось, Горгоніе, Прискось, Ѳеѡдѹль, Пелетоньдіи, Аболить, и Іѡань, Имеліе, Флавіань, Ѳеѡфиль, аминь.

Архаггель	Іс	Хс	Иоуриль
Архаггель	Ні	ка	Рафаиль.
	м. л.	р. б.	

Лоук. — Да стрѣжеть мѣсто сіе, име рекь, въ име ѡца и сына и светаго доуха светы великомоученикь Трифѹнь, светы аггель Полѹтось, светы аггель Тирьгіюль,

Ꙁапись .д. на югь.

Такожде пиши вьсе ꙁапис више крьсть сь слови крстии, и ниже крьсть съ слови крьстиіи.

Ꙁапись .д. на югь.

Digitized by Google

Apokrifske priče o Bogorodičinoj smrti i još neke sitnice apokrifske o Bogorodici.

PRILOŽIO DOPISNI ČLAN ŠTOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 25. lipnja 1885.

Priče o smrti Bogorodičinoj takođe su maňe poznate u slovenskim etnografskim zbornicima. Nema bar nijedne u poznatim zbornicima A. N. Pipina i Tihonravova, ni u Porfirjeva Исторіи русской словесности, изданіе 2ое, Казань, 1876, gdje se o apokrifima opširnije govori. Tim većma je vrijedno, da se o ňima nešto progovori i da se izdaňem naših tekstova popuni praznina u poznavaňu ovoga odsjeka naše apokrifske literature.

Jedan tekst o Bogorodičinoj smrti štampan je već u mojim Примерима књижевности и језика старога и српско-словенскога. Београд 1877, str. 430. Taj isti tekst, prerađen narodnim jezikom, štampa se u ovoj istoj knjizi Starina u prilogu „Apokrifski zbornik našega vijeka“. U završetku toga teksta kaže se da je priču napisao jepiskop Grigorije, koji je sve svojim očima gledao, na jeziku jevrejskom, da je isti opet ono što je gledao kazivao jepiskopu Fedimu u Amasiji gradu, a ovaj je isto to napisao na jeziku arapskom. Priča kaže, da je toga Grigorija Bogorodica krstila i postavila ga za jepiskopa Jerusalimu. Kad se Bogorodici primakao smrtni čas, zvati su k ňoj svi apostoli, a došla su joj, osim jepiskopa Grigorija, još tri jepiskopa: Dionisije i Jerotej iz Atine i Timotej iz Makedonije iz grada Kolasija. Po ovome i po onome što se u priči spominje dolazak Bogorodičin u Svetu Goru, mogućno bi bilo misliti, da je apokrif tu negdje i postao. U ňemu se govori o Tomi apostolu, kako je na pogreb kasno stigao, te su mu otvorili grob, ali u ňemu nijesu našli ništa osim pokrivala od bijele svile kojim je bilo pokriveno lice Bogorodičino, i koji je Toma uzeo za spomen te da bi ga mogao pokazivati onima koji su dalje. U članku naprijed štampanom u ovoj istoj knjizi vidi se da je ista ova priča

Digitized by Google

na narodnom jeziku prerađivana sa teksta koji je bio pisan 1572, i vidi se da je u tom tekstu pribiļeženo da je priču našao nekakav Jakov u kńigama Petra cara bugarskoga kojemu prestonica bješe Veliki Preslav.

Sa svijem je drugojačiji i od toga texta mnogo opširniji tekst iz rukopisa br. 501 kńižnice Akademije Jugoslovenske, o kojem je riječ u Starinama IX, 60. U tom rukopisu priča nosi naslov: **Мѣсеца Авгоуста .еі. слово Іωнна богослова на оусненне прѣсвѣтне владичице наше и Богородице и прысноде́вїи Марие. Благослови отьче!** Ovaj je tekst sa svijem drugojačiji i na drugojačijoj osnovi izrađen. U tome se tekstu pripovijeda, kako je Bogorodica svaki dan pohodila grob Hrista sina svoga, i kako mu se tu molila da je k sebi uzme. Judeji se od toga uznemire, i namjeste straže da ne dadu nikome prići ka grobu tome, ali Bog ne dopusti da straže smotre Bogorodicu, te je ona išla i daļe, a opaziti je ne mogaše niko. Jednoga dana arhanđeo Gavril javi Bogorodici da će je Hristos primiti k sebi, i Bogorodica se stane spremati za odlazak na onaj svijet, zamolivši sina svojega Isusa Hrista, da joj pošļe apostola svoga Jovana Bogoslova, što odmah bude i izvršeno. Na plašńu Bogorodičinu, da će joj Judeji, kao što su se kleli, tijelo poslije smrti spaliti, Jovan Bogoslov je uvjeravaše da ńeno prečasno tijelo nikad neće propasti. Za tijem se vaskrsavaju već pomrli apostoli i upućuju se u Vitlejem da bi bili na samrtnome času Bogorodičinu. Apostolima se govori: ne mislite da je sad Vaskrs; vi ustajete iz grobova samo za to da idete na cjelivańe, čudo i čast matere Gospodńe, jerbo se približilo putovańe ńeno na nebesa. I kad su se svi skupili, Bogorodica pita kako je koji saznao za ńeno razrješeńe i kako je došao tamo. I oni na to pitańe svi odgovaraju. Kad je Bogorodica izdahnula, svi bolesni i nevoļni, koji su se ńojzi zamolili, nalazili su lijeka dodirujući zidove kuće u kojoj je ona ležala, i toga radi povrvi tamo svijet sa svijeh strana. Judejski sveštenici pošļu vojsku da to rastjera, ali se toj vojsci noge sapeše, i ne mogahu se maći od strahovitog nekog priviđeńa. Za tijem se izište rimska vojska. Ali prije nego što ona dođe u Vitlejem, sila božija prenese je zajedno sa apostolima u Jerusalim, gdje se istom peti dan saznalo da je ona tamo. Rimski vojni zapovjednik potjera sa sobom Vitlejemce koji su javili o onome što on u ńihovoj varoši nije mogao naći. Judejski sveštenici hoćahu sad da zapale kuću u kojoj je bilo tijelo Bogorodičino, ali vatra iz te kuće suknu na one koji bijahu pošli da to urade, i oni se moradoše vratiti. Nakon

Digitized by Google

toga čuda povjerova u Hrista mnogi svijet. Kad su Bogorodicu ponijeli u vječni stan, nekakav jak Jevrejin Jofonija zaletje se da apostolima iz ruku istrgne i na zemļu obori kovčeg sa svetim tijelom. Ali mu obje ruke ostaše pri kovčegu. Na to čudo i on povjeruje u Hrista i pođe za kovčegom slaveći Hrista, te na riječ sv. Petra ruke mu se opet povrate i prirastu kao što su i bile. U tome su glavne crte ove priče. U ńoj se ništa ne nalazi o tome da je koji apostol izostao.

Osim ove priče nalazi se u rukopisu br. 184 Narodne Biblioteke u Biogradu članak pod naslovom **Слово апостола Ѳоми како въздвиже панагію**, koji takođe pripada ovamo. Nešto nalik na prvi tekst, ali opet drugojačije, tu se kazuje kako Toma nije dospio kao svi apostoli na pogreb Bogorodičin, već kako je pogreb sreo na oblacima. Na molbu ńegovu da se na ń smiluje, da bi ga primili drugovi ńegovi, Bogorodica mu dade *stuzicu*. Apostoli ga doista ne primiše među se, ali im on pokaza od Bogorodice kao biļeg dobivenu *zuninicu*, i tijem se sve izpravi. Tražeći obje te riječi u Miklošića Lexicon palaeoslovenico- graeco- latinum *stuzicu* ne nađoh nikako, a kod *zunice (zuninica* je bez sumńe pogrješkom) nađoh da je vestis genus i da se pominje opet u nekom prijepisu ovoga istoga članka koji se nalazi u rukopisu nomokanona pisana 1596 godine, pored kojega se, po Miklošićevu opisu, nalaze Physiologus et alia quaedam. Pošto se u prvom tekstu spomińe da je Tomi dato kao biļeg pokrivalo od bijele svile kojijem je bilo pokriveno Bogorodičino lice, mogućno je da se i ove riječi na to odnose.

Gore spomenuti apokrif akademijskoga rukopisa br. 501 ostao je nepoznat i u evropskim zbornicima. Migne, koji je bez sumńe najopširniju literaturu o apokrifima pod rukom imao, iznosi *jedan opširniji tekst ovoga istoga apokrifa* — „Livre de passage de la bienheureuse vierge Marie, écrit par saint Jean“ u svome Dictionnaire des apocryphes, II, 503, i ovako govori o ńemu: „Ovo djelo je ostalo nepoznato sve dokle jedan ńemački naučnik Maksimilijan Enger nije obznanio arapski tekst i latinski prijevod 1854 godine. U ostalom zna se da je u prvim vijekovima poznata bila kńiga Transitus sanctae Mariae. Ona se pomińe u dekretu pape Gelasija, kojim je 494 godine zabrańena bila kao apokrif uz još neke take vrste spise“. Spis izdan od Maksimilijana Engera Migne priopćuje cio u francuskom prijevodu. Kao što već malo prije spomenuh, i lica, i događaji i red pričańa isti su i u nas i u tom arapskom spisu ili prijevodu. Samo je u nas sasvijem drugi i kraći, a onamo

Digitized by Google

je opširniji izrad. Da bi se to još bolje vidjelo, mećem ovdje u prijevodu odlomak iz glave druge Migné-voga prijevoda i to onaj u kome se govori o sazivańu apostola na samrtnički odar Bogorodičin: „Kad je došao petak, razbolje se sveta Bogorodica, i pošto je uzela kadionicu i tamjan, zamoli se Bogu: O moj Gospode i Bože vječni, Isuse Hriste . . . . . usliši molitve tvoje majke i pošļi mi Jovana najmlađega, kojega toliko ļubiš i koji tvoje naredbe svijetu objavi; učini da mi se razveseli duša gledajući ńega, i pošļi mi i sve tvoje mnogoļubļene učenike, proroke i izbranike, žive i mrtve, e da bih se razveselila gledajući ńih kad polazim s ovoga svijeta. Ja znam da ti možeš sve što hoćeš i da ćeš mi učiniti što želim. I čim je ona prestala govoriti, sjajan jedan oblak uze mene Jovana, koji se nalažah u Efesu. A sveti duh mi reče: O Jovane, mati tvoga Gospoda hoće da te vidi prije nego što pođe s ovoga svijeta. Idi k ńoj u Vitlejem, a ja ću pozvati tvoje drugove i žive i mrtve, da i oni k ńojzi dođu. I onda osjetih gdje me poče nositi onaj svijetao oblak, i učini mi se kao da idem po zemļi, i na jedan put se nađoh pred vratima kuće u kojoj je stanovala presveta Bogorodica. I otvorivši vrata, uđoh. A ona ležaše na posteļi i moļaše se Bogu . . . . . I pošto ja svrših molitvu, sveta Bogorodica mi reče: O sveti Jovane, tvoj Gospod je obećao da će mi se ukazati sa svojim anđelima i svojim izbranicima prije nego što ostavim ovaj svijet, i da ću u tako slavnoj pratńi ja ovaj svijet ostaviti. A ja rekoh: On će doći da ga vidiš i ispuniće riječ svoju. A ona onda reče: O Jovane, Jevreji su odlučili, da poslije moje smrti uzmu moje tijelo i da ga sažegu. A ja joj rekoh: ne boj se ničega; bila ti živa ili mrtva, ni Jevreji niti iko drugi neće imati oblasti nad tobom, jerbo je s tobom Gospod Bog. A ona onda reče: O Jovane, gdje li ćete me sabraniti? A ja joj rekoh: Gdje bude naredio naš Gospod Isus Hristos . . . . . Po tome mi Marija reče na novo: Upali kadionicu i moli se Bogu. I ja upalih kadionicu i počeh se moliti: „Gospode i Bože moj, Isuse Hriste, usliši molitvu moju i čuj glas majke tvoje i ispuni ono što si joj obećao. Neka bude po voļi tvojoj i po želama tvojega oca nebeskog, pošto si ti sam izabrao da ti stan bude u tijelu ove žene. Anđeli i sav stvor neka ti hvalu dižu". Čim sam ja molitvu svršio, začu se silan glas: Amin. I mene obuze neobično čuđeńe. I kad me sveti duh zapita: Da li si, Jovane, čuo ovaj glas? — ja odgovorih: Čuo sam ga vrlo dobro. A sveti duh mi reče: Taj će glas ići k učenicima, i oni će doći da pozdrave bla-

Digitized by Google

ženu Mariju; svakome sam od njih ja javio onamo gdje se koji nalazi i prigotovio sam im kola koja će ih na sjajnom oblaku ovamo donijeti. I javio sam u Rim Simeonu Kefi baš kad je bio pošao u hram da prinese žrtvu, i rekao sam mu: Pošto prineseš žrtvu, požuri se u Vitlejem, jer je tamo mati tvoga Gospoda i spremna je da polazi sa ovoga svijeta. Isto sam to kazao Pavlu koji se nalazio na pedeset strijela od Rima prepirući se sa Jevrejima koji mu se podrugivahu govoreći: Budi uvjeren da se neće vjerovati ono što propovijedaš, jer ti propovijedaš ime Hristovo, a ovamo si iz Tarsa, i mi te poznajemo. Čim sam javio Pavlu, s mjesta se digao i pošao. Za tijem sam pozvao Tomu, koji se nahodio u unutrašńoj Indiji; on je bio ukraj posteļe kćeri kraļeve i bijaše je krstio. S mjesta se požurio u crkvu, pomolio se Bogu, i pošao. Po tome sam pozvao Matiju i Jakova. A onda sam se obratio mrtvima: Filipu, Andriji, bratu Simeonovu, Luki, Simeonu Kananitu, Marku i Vartolomiju, i rekoh im: Ustajte, pođite iz vaših grobova, ali ne mislite da je došao pošļedńi dan; još nijesu nastala pošļedńa vremena. Nego se požurite u Vitlejem da pozdravite preblaženu djevicu, svetu majku božiju, jerbo je spremna da polazi sa ovoga svijeta. A oni rekoše: Kako ćemo to učiniti i ko će nas tamo odnijeti? I na jedan put spustiše se u sredinu ńihovu sjajna kola koja nošaše jedan oblak. Vjetrovi duvahu iz sve snage, a muńe i gromovi tutńahu po nebu i po zemļi. I onaj ih oblak odnese sve u Vitlejem, i oni se približiše Mariji, i pozdraviše je, i bi radost velika, a Jovan paļaše mirise u kadionicama, i pozdravļaše ih. A na glavama ńihovim sijaše se sjajna kruna Hristova . . . . . .

Osim naše glavne priče iz akademijskoga rukopisa br. 501 koja se ovdje štampa pod α, predajem ovdje javnosti još neke odlomke iz apokrifa o Bogorodici. Tako se

pod β štampa priča o apostolu Tomi, ispisana iz rukopisa Narodne biblioteke u Biogradu, br. 184 (list 46 i 47);

pod γ: Єпифаніа мниха прѣзвітера ѡ знамени прѣсветые Богородице, ispisano iz istoga rukopisa Narodne Biblioteke;

pod δ: Слово светаго Єпифаниꙗ мниха и прѣзвитера. Ꙁнамениѥ и правь образа и вьзраста прѣсветиѥ владичицѣ наше Богородицѣ и приснодѣви Марие iz zbornika na hartiji g. prof. P. Srećkovića, kojim je jedan put poslužio. To je odlomak. I na pošļetku

pod ε: Вьпросы прєсветые Богородици ѡ .ꙁ. грѣховь iz zbornika na hartiji Srpskog učenog društva pod br. 147. S tijem je srodno

Digitized by Google

i u mnogome jednako ono što je po kijevskom rukopisu štampano pod β u Starinama XVI, 91. Ovdje je potpunije i na drugi način zaokrugļeno, a onamo je pomiješano i raširenо sa još nekom građom, koja obično dolazi u apokrifskim pitańima i odgovorima.

α.

Мѣсеца Авгоуста .еі. слово Іѡнна богослова на оуспение прѣсветие владичице наше и Богородице и прыснодѣвіи Марие. Благословы отьче!

Свѣтаа и прѣславнаа Богородица и приснодѣва Маріа по обичаю на светы гробь Господа нашего Іус. Христа ходешти кадити, и поклонши светѣи колене свои, молаше се изь нѥѥ рождьшаго се сына Христа Бога нашего, да би ва немоу ишла. Видешти же ею Іюдене ходештоу на светы гробь, припадоше кь архіереомь, глаголюште, ꙗко Маріа по все дьни ходить на гробиште. Призваше же архіереѥ стражоу, еже бѣхоу оучинили не даты проиходь никомоу же на гробь тьи светы, и вьпрашахоу о нѥи, аште вь истиноу тако ѥсть. Стражие же отвѣштавше реше: „ꙗко ничесоже таковаго видехомь“, Богоу не оставльшоу ихь чьстнааго прихожденна ѥѥ видети.

Вь единь же оть дьни, петкоу соуштоу, приде на гробь по обичаю светаа Маріа Богородица, и молитвоу еи творешти архаггель Гаурінль сьшьдь кь нѥи рече: радоуи се, рождьшиꙗ Христа Бога нашего, молитва твоꙗ на небеса вьзьшьдши, кь рождьшомоу се изь тебѣ, приета бысть, и ты ныиꙗ по прошенію твоемоу оставльши мирь сь на небеса кь твоемоу сыноу на животь истинны и непременаемни отходиши.

Слишавши же сіи от архаггела Гаурінла, вьзврати се вьспеть вь Виѳлеемь, имоушти сь собою .г. дѣвы, еже еи слоужахоу. Рече же кь дѣвамь: принесете ми кадилницоу, да помолоу се. И принесоше заповеданомоу имь. И помоли се рекши: Господи мои, Іс. Христе, изволеи родити се оть мене, великие ради благостине, оуслиши глась мои, и посли мнѣ апостола Іоанна, да видевше и начноу веселити се, и посли мнѣ светые апостоли твое, иже соуть юже кь тебѣ ишли на семь свѣте, на неи же ѥсть кьждо стране светимь твоимь повелениемь, да сие видевшіи благословлю многохвалное ти име, надею бо се, ꙗко послоушати ме имаши, рабоу свою, о коемь ждо.

Молешти же се еи придохь азь Іоаннь, доухоу светомоу вьсхитившоу ме на облацѣхь оть Єфеса, и поставльшоу ме на мѣсте, идеже лежаше мати господнь, вьниде же кь неи, прославль рождьшаго се

Digitized by Google

изь неѥ, и рехь: радоуи се, маты господиꙗ, рождьшиꙗ Христа Бога нашего, веселі се, ꙗко сь вѣлию славою отходиши житіꙗ сего. И прослави светаа Маріа Бога, зане придохь азь Іоаннь кь неи, поменоувь глась господиꙗ рѣкши: се маты твоꙗ и се сынь твои, и .г. дѣвы пріидоше, поклонише ми се. И глагола ми Богородица: сьтвори молитвоу и вьзложи кадило. И помоли се тако рекь: Господи Іс. Христе, сьтвореи чюдеса, и ныиꙗ сьтвори чюдеса прѣдь рождьшею те, и изидеть маты твоꙗ оть житиꙗ сего, и оустрашеть се распьншеи те, и не веровавшеи вь те. И ꙗко сьтворихь молитвоу, глагола ми светаа Богородица Маріа: Принеси кадилницоу. Рече Господи, сьврьши о мнѣ елико ми се еси обешталь прежде даже не вьзиде на небеса, ꙗко егда отхождоу оть міра сего, придеши ты и множьство аггель твоихь сь славою многою кь мнѣ. И глаголахь кь неи азь Іоаннь: придеть Господь Господь нашь, Іс. Христось, Богь нашь, и оузриши, ꙗкоже ти се ѥсть обѣшталь. И отвѣштавши светаа Мариа рече ми: Іюдене клели се соуть, ꙗко егда оумроу, да сажегоуть тело мое. Отвѣштавь рѣхь еи: не имать видети истлѣніа прѣчьстно и чьстное тело твое. Отвѣштавши же светаа Маріа рече: кь мне принеси кадилницоу, и вьзложи кадило, и сьтвори молитвоу. И бысть глась сь небесе глаголѥ: аминь. И слишахь азь Іоаннь глась и светыи доухь: Іоанне, слиша ли глась, реченыи на небеси, егда скончa молитвоу? И отвѣштавь рѣхь: еи, Господи, слишахь. И рече ми глась: и еже слиша, сказаеть пришьствие боудоуштее братіе твое, апостоль и светыхь силь, ꙗко дьнь сь придоуть кь вамь.

Азь же Іоаннь о семь молꙗхь се, и светыи доухь рече апостоломь: вси вь коупѣ на облакь вьседше оть кон'ць вьселенниѥ сьбѣрете се вь светемь Виѳлееме, ты Сімонь Петре изь Рима, Паувле оть Ивѣриона, Ѳома оть Индїе вьноутрьнѥишеѥ, Іаковь оть Іероусалима, Андреꙗ, брать Петровь, Филиппь, Лоука и Симонь Кананить почившеи, вьставше оть гроба светыимь доухомь, кь нимь же и рече: не мните, ꙗко вьскрѣшеніе ѥсть ныиꙗ, на сего ради вьсташе изь гробь, да идете на целованиѥ и чьсть и чюдо матере господне и Бога и спаса нашего, ꙗко приближи се вьсхожденіе ѥѥ на небеса. Марко же їеште сіи, такожде и ть изь Александріе приде и сь прочими апостоли, ꙗкоже рехомь о коемьждо страни кьждо. Петрь же на облацѣ ста междоу небомь и землею, светымь доухомь подпираемь, и подобно светимь апостоломь, и темь вьсхиштеномь на облацѣхь, обрѣтохомь се сь Петромь.

И тако светыимь доухомь кь коупь си придохомь вь домь, и пришьдьше кь матери Господа Бога нашего, поклонше се рѣхомь: не бои се, ни

Digitized by Google

скрьби, Господь Бог рожден се изь тебѣ изводить те изь мира сего сь славою. И вьзрадовавши се о Бозѣ спасѣ нашемь, вьзвѣдь се и седе на одрѣ и глагола ка нымь: ныня вероу ехь, яко придеть оучитель вашь и Богь сь небесе, и виждоу и. И тако се изрѣдшоу оть житіа сего, якоже видехь и вась пришьдшихь, и хоштоу да ми повесте, како разоумевше отрѣшеніе мое оть тѣлесе сего придосте кь мнѣ, и оть книхь странь и вь колицѣ пріидосте само, заніе тако оускористе на мое провсештеніе, не оутаи бо мене рождьши се изь мене Господь Іус. Христось Богь всѣхь.

Отвештавь же азь Іоаннь, рѣхь: азь, егда вьсхождахь вь светы олтарь слоужбоу сьтворити вь Єфесе, доухь светы глагола ми, яко приближи се врѣме преставленіа матере Господа Бога твоего, поиди кь Выѳлеемь на цѣлованіе ѥѥ. И облакь свѣтль вьсхити ме и вь дворехь, идеже лежиши, постави ме.

И Петрь рече: азь вь Риме віи жінвіи кь оутрьници, слишахь глась светымь доухомь глаголюшть кь мнѣ, яко маты Господа Бога твоего врѣмени приближившоу се преставленіе ѥѥ, иды вь Выѳлеемь на цѣлованіе ѥѥ. И се облакь свѣтьль вьсхити ме и вь дврехь, идеже лежиши, постави ме, и видехь и прочеѥ апостоли на облацехь грѣдоуште кь мне и глаголюшть глась: вси идете кь мнѣ вь Выѳлеемь.

Отвѣштавь же и Пауль рече: и азь вь граде отстоештінмь оть Рима не маломь отстояніемь жінви, Тыверионсцѣи стране нарицаемѣеї, слишахь доухь светы гласомь глаголюшть кь мнѣ: маты Господа твоего оставлаюштіи мирь сь, на небеса прѣставленіемь, теченіемь творить, нь иди самь вь Выѳлеемь на цѣлованіе ѥѥ. Се облакь светль вьсхити ме, и постави ме идеже и віи.

Отвѣштавь же Ѳома и рече: и азь индинскіе страни прошьдь по проповеди, Христовою благодатию оутрьждье и сынь сестри царице именемь Дав'дань мною хотештимь знаменати се вь полате, и вьнезапоу светы доухь глагола кь мнѣ: и ты, Ѳома, идіи вь Выѳлеемь на целованіе матере Господа твоего, яко преставленіе на небеса творить. И се облакь свѣтьль вьсхити ме, и постави ме при вась.

Отвѣштавь же Марко рече: и азь по законоу вь .г. часъ дьне вь александрьсцѣмь граде молитвоу творахь, егда ме светы доухь вьсхити и привѣде ме кь вамь.

Отвѣштавь же Іаковь рече: мнѣ вь Іероусалиме соуштоу, светы доухь повѣле ми, глаголе: боуди вь Выѳлеемѣ, яко маты Господа твоего преставленіе творить. И се облакь свѣтьль вьсхити ме и постави ме прѣдь вами.

Отвѣштавь же и Маѳеи рече: азь прославихь и славѣ Бога, яко

*

соуштоу ми кь мори вльноуюшти се и вьзмоуштьшоу се вльнами, и вьнезапоу облакь светль осени и вльнѥніе моутное престави на тихость, мене же вьзхишть постави предь ваміи.

Отвѣштавше же такожде отшьдшеи и прѣжде, како и ты, придоше и Врьтоломеи рече: азь вь Ѳиванде бѣхь, проповедае слово, и се светы доухь глагола кь мнѣ: маты Господа вашего преставленіе творить, иди оубо на целованіе ѥѥ вь Выѳлеемь. И се облакь свѣтьль вьсхити ме, прѣдь вами постави. Сіи вса поведаше светы апостоли: како придоше кь Богородици и которою кьзнію. И вьздвигшіи роуцѣ на небо помоли се, глаголюшти: кланаю се и хвалоу и славлю многохвалное име твое, Господи, ꙗко призрѣль ѥси на смереніе раби твоее, и сьтвориль ми еси великое име, силне, и се блаже те вси роди.

И по молитве рече апостоломь: вьзложите кадило и сьтворите молитвоу. И помолившимь се имь, громь бысть сь небесе, и приде глась страшьнь оть колѣсниць, и се множьство кои аггелскіихь и глась, ꙗко сына чловѣча слишань бысть, и серафими окрьсть храминіи стоꙗхоу пдѣже вьзлежаше светаа божіа маты и непороучнаа и присно-дѣваа, ꙗко вси соуштіи вь Выѳлееме видештѣ вса чюдеса, и вьшьдьше вь Іероусалимь вьзвѣстише вса чоудеса бившаа. И громоу бившоу вьнезаапоу ꙗви се сльнцѣ и лоуна окрьсть домоу, и сьборь прьвѣниць светыихь бысть, и сташе вь чьсть и вь славоу светые. Видевше же вси знаменіа многаа бившаа, слепи зираюште, глюси слишешти, прокаженны очиштаюштаа и бесніе цѣлештаа, и всакь, иже беше вь недоузѣ езы, прикасаюште се вьнеюдоу стенахь храмины сь верою вьпиꙗхоу: светаа Маріе, рождьши Христа Бога нашего, помилоуи ни. И абіе исцелевахоу. Многь же народь оть Іероусалима и о коегождо отьчьствіа молитви ради пришьдьше и оуслишавше биваемаа вь Выѳлеемѣ матерію господнею знаменіа, придоше на то место различними недоуги одрьжими, просеште исцѣленіа, и оулоучахоу Бысть же радость веліа и не(и)зглаголаннаа вь ть дьнь оть множастка исцѣлевшихь и зрѣштихь славлꙗ Христа Бога нашего и матерь его; вьсь же Іероусалимь оть Выѳлеема хвалами и песими доуховными веселеште се пришьдьше вьзвраштахоу.

Іереіе же іоудеисціи, вь коупе сь лоудми своими, оудивише се о биваемихь, завистию тежкою низпадше, и пакы соуетною мислию сьвѣть сьтворише, мишлахоу послати на светоую и на светие апостоли вь Выѳлеемь. И множаство Июдеи сьбравь се оустрьмленіе творахоу, ꙗко оть пьпришть единого. И оузреше видение страшно, и оть страха спьишемь се ногама ихь, и вьспѣть вьзвратише се кь родоу своемоу, и все страшно виденіе повѣдаше архіереомь. Они же паче раждегше

Digitized by Google

се ꙗростію идоше кь игемоноу, кьпиюште и глаголюште: погибѣ єзикь іюдеискыи оть жени сеѥ, отжени є оть Виѳлеема и оть єпархіє іероусалимские. Игемонь же оужасе се, и ꙗко слишца ѵюдеса, реѵе кь нымь: азь ни оть Виѳлеема изгоню ѥѥ ни оть иного мѣста. Іюдене же паѵе вьпиюште спасениемь кѥсара Ѳикеріа заклинахоу и, да бы апостолы изгиаль оть Виѳлеема. Аште ли же сего не сьтвориши, накадимь на те Ѳикерію, кѥсароу. И ноужденъ же посла тисоуштика кь Виѳлеемь на апостоли.

Светы же доухь глагола кь апостоломь и кь матеры господины: се игемонь послаль ѥсть тисоуштинка на ви Іюдеомь вьставшимь на вы, изьшьдше оубо изь Виѳлеема не бои се, се бо вь облацѣхь провождоу ви вь Іероусалимь, сила бо отьца и сына сь мною и сь вамі ѥсть. Вьставше же свети апостоли изидоше изь домоу, носеште одрь владиѵице Богородице и стрьмлѥніє твореште вь Іероусалимь. И абіє, ꙗкоже реѵе светы доухь, на облацехь вьсхиштении обрѣтохо се вь Іероусалиме, кь домоу госпождине, и ставше молитвоу сьтворихомь на петь дьни не поѵикаюште. Єгда доиде тисоуштинкь кь Виѳлѣмь, не обрете тоу матерь господнию ни апостоли, и дрьжаше Витлеемлꙗни, глаголе кь нимь: не ви ли вьиндосте кь игемоноу і кь іереомь, глаголюште вса бившаа и ѵюдеса, ꙗко пришли соуть апостоли оть всѣхь странь тогда соуть, ныне приде те, идемь кь гѥмоноу вь Іероусалимь, не вѣдѣаше бо тисоуштинкь, ꙗко апостоли и мати господнꙗ ишли соуть вь Іероусалимь. Поимь же тисоуштинкь Виѳлѣемлꙗни, вьинде кь игѥмоноу, ꙗко инедниого обрѣть.

По петихь же дьнехь оувѣдѣ игѥмонь, іереіе и вси граждане, ꙗко вь своемь домоу ѥсть вь Іероусалиме маты господнꙗ и сь апостоли. Бише же тоу знаменіа и ѵюдеса, и множьство моужь и жень и дѣвиць сьбравше се вьпиꙗхоу глаголюште: светаа дѣво, рождьшіа Христа Бога нашего, не забоуди рода ѵловѣѵьскаго. Сымь же биваюштимь наипаѵе движеште людие июдеісціи, сы ѥреи приемше дрька и ог'нь наидоше, пожешти хотеште домь, идеже бѣ маты господнꙗ сь апостолы. Игѥмонь же стоꙗше изь далеѵе позори дѣе, ꙗко тькмо толико доидоше двери домоу людие їюдеісціи, се вьнезапоу сила огнꙗ изашьдьши сь аггеломь изь вьноутрь попали множьство много люди июдеіскыихь, и бысть вь всѣмь граде страхь великь, и вси верни славлꙗхоу Бога, рождьшаго се из нѥѥ. Єгда же видѣ игѥмонь вса бывшаа и вьзоупоу прѣдь всемоу людміи, глаголѥ: вь истиноу сынь божіи ѥсть рожден се оть дѣви, єгоже вы прогнаты мнѣсте, знаменіа бо сіи истиннаго Бога соуть.

Бысть же разделіє междоу Іюдеи, и мнозіи кь име Исоухриста

Бога Господа нашего вероваше о бывшихъ знаменіихъ. По томъ же, ꙗко бише вьса сіи, светоую и славноую и присподѣвы Марію матерію Господа нашего соуштіимь намь сь нею апостоломь вь Іероусалимѣ, рече доухь светы: вѣсте, ꙗко вь неделю приеть благовештеніе Маріа оть архаггела Гавріила, и вь неделю роди се спась вь Выѳлѣемѣ, и вь неделю чеда іероусалимскаа сь ванемь изыдоше противоу Іисоусовы вь сретеніе ѥго глаголюште: осиаа вь вышнихь благословень грѣди вь име господне, и вь недѣлю вьскресе изь мрьтвіихь Христось, и вь недѣлю пакы имать прити сь небесе вь славѣ и чьсты прѣставленіа ради светые дѣвы рождьшоую и.

Вь тоу ношть глагола маты господиꙗ кь апостоломь: вьзложите кадило, ꙗко господь гредеть сь вои аггельскымы. И се кь нимь Господь сѣде на прѣстоле хероувимсцѣмь, и всѣмь молитвоу творештимь, ꙗви се безьчисльнное множьство аггель сь нимь, и свѣтло знаменіе прѣдходе на светоую дѣвоу пришьльствіемь єдіночедаго сына и вьзглаголаше кь матери, рече Господь: Маріе! Она же отвешта: Се азь, Господи. И рече еи Господь: не скрьбы, нь да веселить се срьдце твое и радоуеть, обрѣла бо еси благодать, и вождь славоу мою, юже имамь сь отцемь моимь. И вьзрѣвшы светаа Маріа, божіа маты, виде славоу на нѥмь, ѥѥже оумь чловѣчь не можеть сказати ни разоумети. Господь же кь неи рече: се нынꙗ боудеть тело твое чьстное прѣложено на раи, а светаа твоꙗ доуша на небеса вь скровишта отьча вь свѣтлость, идеже ѥсть мирь и веселиѥ. Отвѣштавши же рече светаа Маріа кь немоу: наложи десницоу твою, и благослови ме. И простръ чьстноую десницоу свою, и благословы ю. Таче дрьжешти лобызаше чьстноую его десницоу, и глаголюшти: кланаю се десници сеи, сьтворши небо и землю, молоу многохвалное име твое, Христе Боже, цароу всехь вѣкь, єдиночедіи сыне отьчь, прими рабоу твою, изволеи родити се оть мене смереніе спасеніа ради чловѣча, зане изреченное твое сьмотреніе вьсакомоу же чловѣкоу призиваюштоу или нарицаюштоу име раби твоѥе, подаждь емоу помошть твою Сіи же еи глаголюшти, пристоупльше апостоли кь ногама еѥ, и поклонише се рехомь: маты господиꙗ, остави всемоу мироу благословеніе твое, ꙗко отходиши оть него, благословила бо еси и вьскрѣсила погыбшіихь, рождьши светь всемоу мироу.

Помолши же се маты господиꙗ рече вь своеи молитвѣ сіице: Боже, иже еси благостыю сь небесе пославь єдиночедіи твои сынь вьселити се вь смерен'ное мое тело, и роди се оть мене, помилоуи всь мирь свои, и всакоу доушоу нарицаюштоую име твое светое и благое, да прославлен'на боудеть рождьшіа те. И паки помолиши се, рече: Христе,

Digitized by Google

цароу небесны, сыне Бога живаго, прими всакого чловѣка призиваюштаго име твое светое и благое, да прославлѥнинь боудоуть рождьшиꙗ те. И паки помолши се, рече: иже все можеши на небесы и на земліи, и се молѥніе пріми, молю име твое светое, на всако врѣме и мѣсто, идеже бивает паметь имени твоего, светы мѣсто тоо, и прославлꙗюштеѥ те прослави именемь моимь, приемле таковіе на всако приношеніе и молитвоу и отвѣты.

Сінце же еи молешти се, Господь рече кь неи: весели се, и да радоуѥть се срьдцѣ твое, всака бо благодать и всака дарь дань ты бысть отьцемь небеснымь и мною и светымь доухомь; всака доуша, ꙗже име твоѥ призиваеть и не имать постидети се, нь обрѣштеть милость и оутехоу и застоуплѥніе и дрьзновеніе и вь нинꙗшніи вѣкь и вь боудоштіи прѣдь отьцемь моимь небеснымь.

Обрашть же се кь Петроу рече Господь: преспе време, начны пеніе. Петроу же начьншоу пеніе, все сілі небесные отпевахоу аллілоуꙗ. И тогда лице матере господнѥ просвѣти се паче света, и вьзведши се своѥю роукою благословы коегождо апостола, и вьздахомь вси славоу Господоу Богоу. Простръ же роуце, пріеть светоую и непороучноую ѥе доушоу. Вь исхожденіи же светые доуше ѥе, испльны се воне благые и неизреченна свѣта вь мѣсто то. И се глась бысть сь небесе глаголѥть: Блажена еси ты вь женахь. И текши Петрь и Павьль и Ѳома и прочіи апостолы обхоуниxомь чьстнѣи нозѣ ѥе, да се бихомь свѣтилы оть неѥ ніи оба на десете чьстное же и светое тело ее на одрь вьзложше понесоше.

И се несоуштемь намь, Євреинь етерь, именемь Іофоніа, крѣпакь сіи теломь, оустрьмль се, начеть сметати на землю одрь апостоломь носештимь. И се аггель господнꙗ невидимою силою мьчемь огньномь оть плештоу его отсече обѣ роуце ѥго, и по аероу сьтвори при одрѣ висѣти. Семоу жѣ чюдеси бывшомоу вьзоупише тоу вси обрѣтшеи се людие іоудеисціи, видеше ꙗко по истине истиннь Богь ѥсть рожден се из тебѣ, Богородице, приснодѣво Маріе. И ть самь Іофоніа, Петроу повелѣвшоу емоу, да се ꙗветь чюдеса божіа, вьставь вьслѣдь одра вьпиаше: светаа Маріе, рождьшіа Христа, помилоуи ме! Обрашть же се Петрь рече кь немоу: вь име рождьшаго се изь неѥ, да прилепита се роуце отьтетеи оть тебѣ І абіе словомь Петровомь роуцѣ, оть одра божіе матере висештеи, шьдшыи прилепіше се Іофоніи на мѣсте своемь. И веровавь и ть славе Христа Бога нашего рождьшаго се изь неѥ.

Соумоу же бывшоу чюдеси, егда исхождахоу апостоли изь града Іероусалим'скаа носеште одрь, вьнезапоу .ві. облацы свѣтліи вьсхитише

ны сь тѣлессемь кладиунце наше Богородице, прѣлагаюшти на раи Семоу же преложению тамо, кидехомь тоу Єлисавеѳь, матерь Іоанноkoy, и Анноу, и матерь госножды Богородици и Авраама и Давида, поюштаа аллилоуіа, и все лики светіихь кланяюштіихь се уьстномоу тѣлеси светые матере господне, и мѣсто свѣтло, егоже свѣта того нынтоже iесть свѣтлѣе, и множьство бо благие воние вь немь, и велмы поюштемь рождьшаго се изь неie Христа Бога нашего пѣснію, иже сьхранымь юность свою уистоу, тькмо даниаа вивають. Таковь сладькь гласъ iего слишеште не насиштаемь се, мы же апостолы оубо видевше вьнезаноу светаго iее телесе уьстное преложение прославихомь Бога показавшаго намь уюдеса своia и преславние матере Христа Бога и спаса нашего Іис. Христа, еiеже молитвами и молениемь достоины боудемь вси обрѣсти милость и отпоуштение грѣхомь отъ Господа нашего Іис. Христа вь нынѣшниы вѣкь и вь боудоуштіи, славеште вь воуие отьца и сына и светаго доуха, и нынѣ и прысно и вь вѣкь вѣкомь, аминь.

в.

Слово апостола Ѳомы, како вьздвиже панагию.

Єгда бысть оуспение прѣсветые Богородице, тогда аггели и апостоли сьбраше се. Ѳома се близьньць вѣреше зем'лю .ӡ. тисоушть людь, и не досиѣ гдѣ вси апостолы. Єгда понесоше прѣсветвю Богородицв вь раи, Ѳома срѣте Богородицв на ѡблацехь и вьзоупи гласом велиином: Помилви ме, прѣуистаа, не доспѣхь, даи ми милость, да примвть мене дрвзи мои. Богородица стѵзицв дадѣ емв и благословение. Ѳома вьзьмь приидѣ вь апостоломь; ѡни вь гнѣвь имахв его. Ѡнь реие: мирь вамь, дрвзы мои! Ѡни же не ѡтвѣшташе, догдѣ ѡправѣ жалость прѣсвѣтеи Богородици, имахв бо вь срдци ѡдрнвти Ѳомв вь проклетие. Сьбрав'шимь се на трапезв, где комв iест било мѣсто, Ѳома не сѣде на мѣсте, зание не быст на оуспении. Ѳома же не проповѣдве стѵзицв, сѣдѣ на краи всѣх. И егда ядоше, и рѣше: изберемо слово, како да поуьтѣмь прѣуьсноу. Рѣше вьси по єдиномоу словв, и ниедино быст прiетно. И пакы глаголаше, и ниедино не изьбраше. Рѣше: рьци и ты, Ѳомо! Ѳома реие: ѡтлоууили ме сте ѡт себѣ, невьзможно мнѣ глаголати. Апостоли рѣше: рьци, дѣло твоiе ѡтавуило те iесть Тогда Ѳома нарѣза хлѣбь на три страни, и вьставь поклони се имь, реие: Простете ми, и благословыте! Ѳома реие: Велико име апостоли рѣше прѣсветѣи троици. Ѳома прѣкрьстивь се: Прѣсветаіа Богородице, помагаи намь, и дасть вьсѣмь ѡть него. И

взеть зѹнинницѹ, и покѣда имь. Ѡни же познавше, и поклонише се и ѹмлькоше. Петрь рече: Благословень еси, Ѳомо, кь вѣкы, Богѹ же нашемоу слава кь вѣкы аминь.

γ.

Епифаніа мниха прѣзвіѳера ѡ знамени прѣсветые Богородице.

Бѣше вьзрастом срѣдным. нѣціи же рѣше больши вьзрасть срѣдны имѹшти; смагла лицѣмь, рѹса власы, ѡчи благолѣпьнѣ, брьвы чрьнѣ нось похиль, рѹцѣ дльзѣ, прьсти дльзи, дльгом лицѣмь, ризы носешти ѡт самоучиньніе вльни, а не цвѣти ѡсиніеніи или ѡбагрѣніи, и сьчитают се лѣта ѥе сице: кь .еі. лѣто приѥт благовѣштеніе ѡт архаггела Гавріила и сыном своим Богом нашим сьтвори лѣть .гл. И по вьзнесеніи господны кь домѹ Іѡана Богослова прѣбыст .кд. лѣта доньдеже прѣстави се. Всѣх лѣт .ов.

Мои же Христось и Богь бѣ ѡбразом красьнь зѣло, вьзрастомь же, рѣкьше висотою тѣлесе шесть стопь сьврьшених. И томѹ слава кь вѣкы вѣкомь.

δ.

Слово светаго Епифаниꙗ мниха и прѣзвитера. Ꙁнамениѥ и нравь образа и вьзраста прѣсветиѥ кладиѹницѣ наше Богородицѣ и приснодѣви Марие. Благослови оуе.

Бѣше ѡтлѹчено мѣсто кь храме божиемь близь левиѥ страни жрьтавника, идѣже стоꙗхѹ тькмо дѣви единиѥ. Иниѥ ѹбо дѣви по скончании нѣніа ѡдхождахѹ кьждо кь своꙗ си, Мариꙗ же ѡстаꙗше блюдоѹшти црквѣ и жрьтавьника и слѹжешти ереѡмь дьнь и нôшть. Нравь же еѥ беше сицѣ: Кротостию кь всемь. Малоглаголива, скоропослѹшлива, благоприѥтлива, стидѣниѥ имѹшти кь всакомѹ чловѣкоу, не смехлива, не смѹштена, не гнѣ . . . . . .

ε.

Вьпросы пресветые богородици ѡ .ꙁ. грѣховь.

Ѡтреши ѹбрѹсь свои пресветаꙗ богородица и постави на лоне господни, и молꙗше се светаꙗ богородица глаголюште: Господи, скажи ми, кои сѹть ѹбиставніе грѣси? И рече Господь: Ꙁа

Digitized by Google

сл'зи и за вьздиханиє твоє ѡтпꙋштꙋ грѣхи ѵловѣкомь, и ꙗже .ꙁ. грѣховь не ѡтпꙋштꙋ. И реѵе светаꙗ Богородица: Господи, повѣжд ми, кои сꙋть грѣси тиє? И реѵе: Слиши, мати моꙗ! .А. грѣхь єже вь неделю блꙋдь творить, не имат проштениꙗ; .к. єже Бога хꙋлить, и ѡтметает се светаго дꙋха, си свезань вь веки; .г. грѣхь, єже не вьстаєть вь неделю и не идеть вь црквь, и не целꙋєть светоє єѵаггелиє; .д. грѣхь, єже досаждаєть светимь црквамь и ꙋкараєть слꙋжештимь имь; .є. грѣхь, иже творить блꙋдь сь материю или сь сест'рою своєю или сь кꙋмою своєю, сего зем'лꙗ пожираєть; .ѕ. грѣхь иже вь богатьст'ве живеть и Бога не вьспоминꙋє и не идеть вь црквь сь страхомь и сь гоненіємь, и не плачет се о гресехь своихь, и не мислить ѡ цркве, нь треплеть ногами, и рꙋками плештеть и ѡчима помизаєть и ꙋстнами неѵастивими глаголеть и смеет се и крикоприца сы дꙋшегꙋбьць єст, и свезань сы ѡтидеть ѡть Бога вь самоє д'но адово; .ꙁ. грѣхь вьсихь сихь горши єсть, ѡчааніє єже не покает' се и не ѡтстанет' се грѣхь творити, нь прилагаєть зло кь злꙋ и грехь кь грехꙋ и глаголеть: Понеже погинꙋль есьмь. Сы не имать вѣре кь Богꙋ. Нь разꙋмеи, безꙋм'не ѵловѣѵе, и ѡтстани се грѣхь творити и ѡбрати се кь Богꙋ постомь, молитвою ꙋсрд'но сь слезами и сь вьздиханіємь и крѣп'кою любовию, понеже Богь милостивь єсть, а Богꙋ вьса вьз'мож'на сꙋть; нь притеци, ѵловѣѵе, и покаи се. Тогда реѵе светаꙗ Богородица, и паде пред нимь глаголюште: Помилꙋи ме, Господи и скажи ми кои аггель снѣгь и градь носить. И реѵе Господь: Архан'гель Міханль снѣгь и градь носить где сꙋть зліє ѵловѣци, погани, кр'вомеш'циє, дꙋшегꙋбци, тѣхь слана и снег' и градь биеть, Богꙋ нашемꙋ слава вь веке амінь.

Otkriveńe Varuhovo.

PRILOŽIO DOPISNI ČLAN STOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 25. lipnja 1885.

Otkriveńe ili viđeńe Varuhovo pripada bez sumńe među najstarije ali i među najmańe poznate apokrifske spise staroga zavjeta.

U svome članku o „Slovenskim tekstovima kanona i knigama staroga i novoga zavjeta podjedno s indeksom lažnih knjiga“ (Starine IX). V. Jagić navodi citat iz „Stihometrije“ carigradskoga patrijarha Nikifora († 828), u kojoj se već pomińe apokrif o Varuhu. Tekst taj glasi: Ἠλια προφήτου, Σοφονιου προφήτου, Ζαχαριου πατρὸς ϣάννου, Βαρούχ, Ἀββακούμ, Ἐζεκιηλ καὶ Δανιηλ ψευδεπίγραφα. U spisu Nikona Crnogorca († 998) kojega djela na grčkom jeziku još ni izdana nijesu, dolazi gorńi tekst Nikiforov bez Varuha u ovakom redu i izrazu: **ѱалми Соломоноки, Илиино ѡткрокенье, Исаиино видѣнье, Софониино ѡткрокенье, Ѕахариино ѡткрокенье, Ездры ѡткрокенье** (V. Jagić, Starine IX.)

Tihonravov u predgovoru k svojoj knjizi Памятники отреченной русской литературы, томъ I, Ст. Петербургъ 1863 načinio je neki svod starih spisa koji su древнею Россіею въ различныя времена считались ложными и отреченными. On tu navodi pod br. 18—24: Псалмы Соломонови, ψαλμοι Σολομῶντος; Пѣсни нѣкія Давидови; Ильино обавленіе, Ἠλιοῦ αποκάλυψις; Захаріино обавленіе, Ζαχαρίου ἀποκάλυψις; Исаино видѣніе, Ἠσαίου ὅρασις; О плѣненіи іероусалимскомъ паралипомена іереміина, что орла слали съ грамотою въ Вавилонъ къ Еремеи — Βαρούχ, (Ἀββακούμ) . . . . ψευδεπίγραφα (?) — Izgleda mi da Tihonravovu nije bio poznat apokrif Varuhov, ili upravo otkriveńe Varuhovo, pošto ga on ne navodi kao osobit spis, sa zasebnim brojem, nego kao da je voljan smatrati ga kao drugo ime poznatoga apokrifa o plijeńenju Jerusalima.

I J. A. Fabricije u svome Codex pseudepigraficus veteris testamenti, Hamburgi et Lipsiae 1713, I 1116 uvršćujući Varuha u

Digitized by Google

red pisaca o kojima govori, nije znao kakav je upravo apokrif Varuhov. I on spominje Nikifora, ali što piše vidi se da piše o drugom nekom književnom djelu. „Epistola Barucho tributa apud Syros et diuersa ab libro qui sub ejus fertur nomine et ab epistola Jeremiae prophetae supposita, quae eidem libro subjici solet", koju je Fabricije priopćio u drugoj knizi svoga zbornika (II, 147) ne dodiruje ovu stvar, već se tiče ropstva vavilonskoga. Istoga se ropstva tiče i poznati apokrif o Jeremiji i Varuhu, koji je pod naslovom **Слово пророка Ієреміе о плѣненіи Іерусалима**, štampan u Starinama VIII, 40. Kako su prorok Jeremija i Varuh ńegov čatac glavna lica u tome apokrifu, i kako se istoga prijedmeta tiče i gore navedena Varuhova *Epistola*, to se pod utiskom istih djela lako moglo misliti, da se samo ńih tiče tekst Nikiforov, a pravo *djelo o otkriveńu* dolazilo je toga radi u zasjenak, te pisci, koji su o ovijem stvarima radili, nijesu na ń ni mislili, tim prije i tim lakše što je ono malo poznato bilo.

Abbé Migne u svome opširnom djelu Dictionaire des apocryphes ou collection de tous les livres apocryphes I. Paris 1858 str. 162 pominje i u prijevodu priopćuje također samo epistolu Varuhovu i, držeći se u svemu Fabricija, ni riječju ne spominje ovo djelo Varuhovo.

Među tijem Otkriveńe Varuhovo, kao što će se vidjeti, ne ide u vrstu apokrifa o proroku Jeremiji ni o vavilonskom ropstvu. Apokrif taj ide u onu veliku i interesnu grupu apokrifa, kojima u starom zavjetu pripada *Enoh*[1], *Viđeńe Isaijino*, a koje je u novozavjetnoj apokrifskoj literaturi jače zastupljeno onim različitim apokrifima, u kojima se govori o nebu i zemli, o raju i paklu, o životu i smrti i o životu s one strane groba. Ta grupa apokrifa predstavla kulturno stańe i literarne pojmove sredńega vijeka oštrije i uočlivije nego ikakav drugi prijedmet literature iz tijeh vijekova. Što je već i pri Enohu u Starinama XVI pribilježeno, pri ovome se apokrifu još većma potvrđuje, da su oni u literaturi apokrifa rijetko i malo poznati. Da li je to zato, što su ih kao starozavjetne apokrife te vrste zaklańali i nazad potiskivali slični im apokrifi novoga zavjeta?...

Ja nemam pri ruci toliki prijegled literature, da bih mogao pouzdano ustvrditi je li doista grčki tekst ovoga apokrifa već štampan; po svemu što sam mogao saznati, vidi se da je on ńijedak, te lako može biti da ovijem prvi put u štampu ulazi. Štampa se

[1] Vidi moje izdańe u Starinama XVI, 66.

Digitized by Google

pak po onom punom interesa zborniku iz biblioteke Jugoslovenske Akademije znanosti i umjetnosti br. 501, iz kojega je štampan Rodoslov u Starinama IX, 60, gdje se i o rukopisu može saznati što treba. Način štampańa je isti kojega se ja držah u ostalim prilozima, što u ovome zborniku do sad izlaziše.

Открьвѣние Варохово.

Сегда плака се оть племени ѥроусалимовѣ, и посланъ бисть къ немоу аггель, а егда плѣни Навьходоносорь царь ѥроусалимскь и обогати Вавилонь, и се азь Варохь плакахь се немльчно и глаголахь: Господи, што неправедно ѥсть Навьходоносору цароу, но что не поштеди е града скоего Єроусалима; что се, господи мои, сьтвори?

И се плачоуштоу ми се, и се аггель Господнь предста ми и рече. оумльчи, моужоу, оть жалости твое, тако бо подобаеть Єроусалимоу преиты, нь тако глаголеть Господь вседрьжитель, и посла ме предь лицемь твоимь, да ти скажоу все таинии божие, зане сльзи твое вь оушию Богь Господь нашего вьнидоше, нь рци ми, да ніи приложишь ни оутаишь словесе единого, и скажоу ти таини, ихь же не виде чловѣчьскь оумь николиже.

И рекохь азь Варохь кь аггелоу: живь Господь Богь мои, аште кажеши ми, не требоую приложити ни оутаити словесе единого

И вьзметь ме аггель силы, и несе ме, и идеже бѣ оутврьждение небесное, и беше прьвои небо, и на томоуи небоуи дьвры превеликие и рече ми аггель: вьнидивѣ вь двери сіе. И бе шьствие дьни .н., и показа ми спасение божие, и видехове поле превеликоѥ, и бехоу чловѣціи живоуштеи на немь, имь же лица бѣхоу волюѩ а рози елени, а нозе козии, а чрева овче. И вьпросихь аггела, и рехь: скажи ми, что ѥсть тльстота небесь, еже проидоховѣ, или что ѥсть полѥ сьїѥ, скажи ми, да и азь скажоу синомь чловѣчьскимь. И рече ми аггель: фаноуиль дьвры ѥже видеше ими же проидоховѣ, елико ѥсть оть вастока до запада, толика ѥсть тльстота небеснаѩ, полѥ сыѥ великое. И рехь кь аггелоу: А сы имени образи что соуть? И рече мы: сіи соуть сьздавше стльпь, и преобрази е Богь.

И поеть ме аггель, и веде ме на .в. небо, и показа ми дьвры отврьсты великие. И рече: вьнидеве. И вьнидоста летешта, ѩко шьствиѩ дьни .ꙁ. и показа мы клѣть прѣвеликоую, и бехоу вь неи живоуште инообразны, ихь же лица бехоу пьсиѩ а ноги елены, а рози кози. Вьпросіихь азь Вьрохь аггела, и рехь: кто соуть сы? И рече ми: сіи

Digitized by Google

соуть сьздавше стльпь, хотеште вьзлести на небо. Ти бо здаше стльпь, и сьгнаше всь народь моужьска пола и женска. Тоу бо бе видети овіи дрьва секоуште, овіи тлькоуште каль, овіи метоуште варь, овіи камение жегоуште. И тоу бѣ тоуга велика людемь темь оть вьстока до запада, ꙗко отрицати се комоуждо житиꙗ своего. И бѣ скрьбь велика людемь темь. И тоу раждаюшти жена дете, и не отстоупи родивши дети метоушти варь. И приемши окриль свои и обивьши повръже на землю. И паки тьжде делаше. И сьздаше стльпь .п. тисоушта сежани а ва широтоу .е. сьть, и ськоваше свръдле, да прокрьтеть небо, да видеть, каково ѥсть, или е камено, или медено. И виде Богь безоумьство ихь и високооумие ихь, и порази е палицею невидимою, и раздели имь езики на .л. и .в езика И поидоше кьждо вь свои езикь, глаголюште, бѣхоу бо прежде единимь езикомь глаголюште, сирьскымь оть Адама до сьзданиꙗ стльпа

И тако поеть ме аггель до светилишта, ꙗко шьствіа дьни .л. и .в., и показа ми полѥ превеликое, егоже оумь чловѣчьскіи не дооумеѥть, и се бе на поли томь гора превелика зело, и на неи лежаше змѣи, ꙗко се оть вьстока до запада, и прѣкланаѥ се пиꙗше оть мора на всакы дьнь по лакьть ꙗ землоу ꙗдеше ꙗко и сено. И рехь азь Варохь кь аггелоу: Господи, по что пиеть змы сы оть мора по лакьть на дьнь, и како не оскоудееть море? И рече ми аггель: Слиши, Вароше, сьтворы Богь .т. великіихь рекь .лг.; .а. ѥсть рѣка Афиꙗ, .в. Авариꙗ, .г. Агореникь, .д. Доунавь, .е. Єфрать, .ѕ. Азавать, ꙁ. Ꙁѣтноусть .и Ниеоусь, .ѳ. Тигрь. Ниехь рекь ѥсть много великіихь, и те все валазеть ва море, и напльнаеть се море. Того ради сьтвори Богь змиꙗ сего, и повеле его емоу да пиеть оть мора на дьнь по лакьть. Аште не би пила мора зми сы, не би соуша била по васеи земли, да сего ради повеле емоу Богь, да пиеть оть мора на дьнь по лакьть, ꙗко да ни прибива моу ни оубоуде ме. И рехь азь Варохь кь аггелоу: Господи, да колика ѥсть оутроба змѣꙗ сего, да пиеть на дьнь оть мора по лакьть, а землю ꙗсть ꙗко сено? И рече ми аггель: елико ѥсть дно адоу, толика ѥсть оутроба его. И рехь азь Варохь кь аггелоу: покажи ми древо, имь же прелаштень бисть Адамь и Євга изгнань бисть изь раꙗ? И рече ми аггель: слиши, Вароше: .а. ѥсть лоза, .в похоть греховнаю ꙗже излеꙗ Сьтанаиль на Адама и на Ѥввоу, сего ради прокле Богь лозоу, зане бо ю Сатанаиль вьсади, и тоу прок(л)еть на Адама и на Ѥвгоу. И рехь: аште Богь проклеть лозоу, иниꙗ кто како ѥсть на потребоу? И рече аггель: ѥгда Богь сьтвори потопь на земли, и вьзиде вода прѣвише горь високиихь .м. лакать надь горами, и оста Ное единь, и вьниде вода вь раи, и изнесе лозоу. Ꙗко

Digitized by Google

исеуе вода, изиде Ное изь кораблꙗ, и обрете лозоу лежештоу на земли, и не знаше кто бо бѣ; слишаль бо бѣ о неи какова бѣ образомь, и вь себе мишлаше: ѥсть вь истиноу лоза, ѥюже вьсади Сатанаиль вь раи, и преласти Адамь Неввоу. И сего ради проклета ю Богь. И рече Ное: аште вьсаждоу ю, прогневаеть се на ме Богь. И преклонь колени моли се, и пости се .м. дьни, молеи се и глаголе: Господи, аште вьсаждоу лозоу сію, еда како прогневаеши се на ме, Господи мои? И посла Богь аггель своего Сарьсаила, и рече емоу: вьстани, и вьсади древо, еже обрете, и азь пременоу еи име, и сьтвороу ю на добро, на блоуди се, Вароше, и еште имать злобо вь себе, ꙗко и Сатанаиль. Не премени злобе свое, елико се опиꙗють, толико сьгрешають, ни брать брата милоуеть, ни отьць синь лоубить, за злобоу вини ѥю биваеть разбои и прелоубодеꙗніе, тьтаба и зло биваеть.

И паки рече аггель: ходіи, Вароше, и скажоу ти таины все, и видишь, оть коудоу сьнце. И показа ми ороужиꙗ четвороконьчиꙗ, кои иже и аггели перьиты, нь ороужи же томь седеше чловѣкь, носе венць огньнь, носимо же бѣ ороужие то .д. ста аггель, и птица прелетаюшти оть вьстока до западь. И рече азь кь аггелю: Господи мои, покажи ми о всем, и рци ми! Аггель чловѣкь седе на ороужи, носе венць огньнь, се ѥсть сьлнце, а птица прелетаюшти ѥсть хранителница мироу вьсемоу. И рече ми аггель: сиꙗ птица простираеть крилѣ свои, и закриваеть лоучь огньние сльнцоу. Аште не би закривала лоучь огньніи сльнцоу, не би жиль родь чловѣчьскы на земли, ни вьсь тварь оть вара сльньчьного. И повеле работати сеи птици вьсемоу мироу до скончаниꙗ века; нь виждь на десномь крилоу, что ѥсть написано. И азь пристоупивь, и проутохь. И бехоу книги, ꙗко и токь гоумьнени злати. И беше писано сице: ни ме роди небо ни земла, нь ме роди синь отьчь. И вьпросихь аггель: что ѥсть птици сеи? И рече ми: име ѥсть еи фоунизь.

И рече ми аггель: поиги, Вароше, мало, и оузриши славоу божію. И бехова стоѥшта и поюшта песнь аггельскоую. И слишаховѣ громь великь сь небе. Вьпросихь аггель: что ѥсть громь сьи мои? И рече ми: сьи громь еже слишышы, разлоучаѥть се свѣть сльньчии оть тьми, и вьзносеть аггели венць до престола божіꙗ. И видехь сльнцѣ гредоуште ꙗко чловѣкь оуниль и дрехль. Видехь птицоу сію оунилю и дрехлоу, гредоуштоу сь нимь. И вьпросихь аггело: что ѥсть птица сы оунила и дрехла? И рече аггель: оуниль ѥсть и дрехла птица сіꙗ оть вара сльнчнаго. И слишахь ю зовоуштоу: Светодавче Господи, послы светь мироу. И абие петли вьспеше. И паки вьпросіихь аггела:

Господи, многи поущаѣть сльнце? И рече ми аггель: оть исланже нетли въспоють, дондеже скѣть боудеть.

И рече ми аггель: слыши, Карошє, скажоу ти о прехождени сльнъномоу, егда мимоходить иже дьни приходить .у. аггель, и къземоуть конць сльнцоу, и къносеть его до престола божіа, оскрьнлеть бо се оть грехъ улокѣуьскінхъ, а егда приходить сльнце подь небесемь, не трьпить видети безаконіи улокѣуьскінхъ, по земли оубистка, безаконіа, прелюбодеіама и плачеть се, оскрьнама конць свои Сего ради оумитаѣть се оу престола божіа.

И паки рехъ къ аггелоу: Господи, скажи ми о прехождени мессоуневь, да оукемь, како ѣсть? И рече аггель: мессоць ѣсть подобнь жене седѣшти на колесиници, и соуть колоке меуюште колесницоу .м. аггель, и кьси аггели соуть. Образь мессоуни подобнь ѣсть жене седѣшти на колесиць.

И рехъ азь Карохъ къ аггелоу: о семь, сже те хоштоу къпросити, по уто лоуна тьуьма скета сльнцоу не нылать? И рече ми аггель: слыши, Карошє, и скажоу ти: кса весн, и весн егда прелъсти змиа Адама и Єкгоу и обличи єю наготоу, и плакаста се о наготѣ своѣи горко, и плакаше се о нью кса тварь, небеса и сльнце и звезди, и тварь колебаше се до престола божіа, аггелы же и силы подвигоше се о престоупленни Адамове, а лоуна посмѣа се; за то прогнѣва се на моу Богь, и помрачи свѣть єе, и створи ю къ мало кремѣ старити се и паки родити се: а испрьва же не бѣ тако, на беше свѣтлѣи сльнца и дьлготоу дьни имоуштн.

И паки поѣть ме аггель силы, и показа ми єзеро великое зело, и рече ми: се ѣсть єзеро, идеже облаци водоу къзимлаютъ и одьждаютъ по земли И рехъ азь Карохъ къ аггелоу: како глаголоуть улокѣци, ако облаци исходѣть оть мора, къзимлаютъ водоу морскоую и даждить по земли? И рече ми аггель: льстить се родь улокѣуьски, не ведоуште инчесоже, кса морскь вода слана ѣсть, да аште би дьждь биль оть мора, не би плодь расль по земли

И поѣть ме аггель сълы и постави ме на небесе и показа ми врата великаа зело. И бѣхоу писанна на нінхъ имена улокѣуьскаа. И рече ми аггель: нынь же къннти семо, тѣхъ имена соуть зде. И рече Карохъ къ аггелоу: не откръзають ли се врата сна, да къндекє къ нн. И рече ми аггель: не откръзаю се, доидеже Михаиль придѣть, къ идн и оузрнши славоу божію. И ожидающтныа нама, и биеть глась оть небесе, ако и громъ .г. = шть. И рехъ къ аггелоу: уто ѣсть глась сьи? И рече: Михаиль исходить, да прнемлѣть молитвн улокѣуьскнѣ. И еште придє глась, глаголе, да откръзоуть се врата. И откръзоше се.

Digitized by Google

И бысть громь боли прьваго, и приде Михаиль, и срете аггела, иже бѣ сь мною, и поклони се емоу. И видехь вь роуце его храпилницоу превеликоую зело, и глькока, елико оть небесь до земле. И рехь кь аггелоу: Господи мои, что ѥсть иже дрьжи Михаиль вь роуце? И рече ми аггель: се ѥсть, идеже вьходеть молитви чловѣчьские. И се ми глаголюштоу, приидоу аггели оть земле, носеште дари пльни цветиꙗ. И рехь кь аггелоу: Господи, кто соуть сы? И рече ми аггель: сы соуть слоужеште праведнимь чловѣкомь, темь добрие дари принесоше, и приемлеть дари Михаиль, и вьложи е вь храпилницоу Михаиль. И видехь инне аггели, носеште скровишта празна, не имоуште ничесоже. И бехоу дрехли о грешнихь чловѣцехь, ꙗко не обретаю ничесоже вь нихь. И вьпиꙗхоу кь прьвоначелникоу Михаилоу: о лютѣ намь, ꙗко злоу местоу предани есми, не обретаюште вь нихь ничесоже праведна, да аште ѥсть вьзможно, да не бихомь кь томоу вьзвратили се и смрада ихь не обонали, ꙗко оубо вь црьквіи прѣбегаюште, жене ихь они изводе ихь на блоудь и все зло стварають, да юже же можемь сь непокоривиміи жити Рече же Михаиль: слишите, аггели божіи, несть вамь повелено отстоупити оть грешніихь чловѣкь, на повелѣнно ѥсть вамь работати имь доидеже покають се и обратеть се, азь соуждоу имь, глаголеть Господь. Се паки глась бысть сь небесь: послоужите грешникомь, доидеже покають се; аште ли не покають се, то нанесете на ніе езоу лютоую и сьмрьти напрасние и проуги и гоусненице, сланоу и громь и градь и бесы и раздроушение градовомь ихь, и чеда ихь издавите, заніе не оубоꙗше се богь, ни сьбирають се вь црьковь божію молитве ради, вь место молитве клетвоу принесеше.

Рече ми аггель: вьзры, рабѣ божіи, и виждь покоиште праведніихь и славоу и веселие и радость, и паки виждь покоиште нечьстивіихь, слызи и вьздихание и чрьви неоусипаеми зовоуштѣ до небесь грешни, соуди праведни помилоуи ни И рехь азь Карохь кь аггелоу: кто сы соуть, Господи мои? И рече ми: сы соуть грешници. И рехь кь аггелоу: повелѥ ми, Господи мои, да и азь плачоу се сь нимы; некли Господь послоушаеть гласа моего, и помилоуеть ѥ. Приде сь небесь глась, глаголе: снесете Кароха на землю, да скажеть синомь чловѣчьскимь, еже виде и слиша все тайни божіе, Богоу нашемоу слава вь векь, аминь.

Digitized by Google

Prinos za životopis Gjurgja Križanića, svećenika i kanonika zagrebačke biskupije.

PRIOBĆIO O. EVSEBIJE FERMENDŽIN.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 27. siečnja 1886 godine.

Križanić u Rimu od 1640—1642.

Veliki crkveni pokret medju Rusi, koji pod konac 16. i početkom 17. stoljeća velikom stranom bjehu se ujedinili sa rimskom crkvom, potakne i raztura istu misao sjedinjenja i medju ostale Slovjene. Ozbiljniji ljudi odciepljene crkve počeše o tom nesamo misliti i govoriti, nego još i odlučno djelovati. Uslied toga Bulgari (Pavlićani)[1], Srblji iz sinoda u Moračevu[2], Crnogorski vladika[3], Uskoci po Hrvatskoj i Primorju stupiše koje u ozbiljni dogovor, koje pako u podpunu uniju sa Rimom. Slovjenom bijaše taj pokret tim miliji, što su u njemu nazrievali nesamo klicu buduće čvrstije sloge bratinske, nego još i pravednu težnju za oslobodjenjem od turskoga jarma.

Sasma je dakle naravno, da je ta idea sbliženja i sjedinjenja slovjenske crkve s Rimom krepko zahvatila bujni duh mladoga

---

[1] . . il quale (t. j. fra Petar Bošnjak iz mjesta Soli-Tuzle) dopo aver convertita e battezatta la maggior parte dei Pauliani che habitano le ripe del Danubio . . . passò a meglior vita (1623) . . . *Relatione della chiesa di Bulgaria* 1626 (Arkiv Aracelitanski). Gundulić *(Relatione dello stato* kod Bandurini-a Imperium Orientale II.), a po njemu i Jireček Geschichte d. Bulgaren 464. velc, da je te Pavlićane na vjeru katoličku obratio biskup Filip Stanislavov; nu tomu dokaza neima. Filip postade kanonikom istom god. 1648. 6. srpnja (Vallicelit. Cod. mss. I. 60.), dakle za dvadeset godina poslje obraćenja.

[2] Determinassimo (piše srbski kler na sinodu u Moračevu sakupljen) mandare alla S. Santità ambasciatori di tutto nostro concilio dandoli autorità per stabilire l' amore e dar obbedienza al capo della chiesa a S. Santità. Però non nel modo novo, m' al' antico come la concessò ad altre terre et nationi et in particulari a picciola e bianca Russia . . . . . Scritta nella terra di Servia nel gran monasterio imperiale dal concilio di Moracevo . . . . 1648 primo di Febraro.

[3] Farlati Illyric. Sacr. II 128. Balan La Chiesa Cattol. e gli Slavi . . 247.

Digitized by Google

Križanića, tim većma, što se je ta misao baš sada u Hrvatskoj iznovice počela u život uvadjati[1]. Toga radi ostavi on Bolonju, pak svakako Levakovićem, onud putujućim nagovoren, pridje god. 1640[2] u Rim sa izrazitom mišlju, da se za promicanje unije pripravi i usavrši, što se iz kašnjih njegovih spisa i djelovanja lako razabrati može.

Čim se je Križanić u Rimu bavio i što je učio, to su točno pobilježili učena gospoda Kukuljević[3] i Jagić[4]; ništa nemanje ja ću ipak nješto iztaknuti, po čemu, barem mi se vidi, da je lakše pogledati u sadanji duh i smjer Križanićev. Iz Levakovićevih spisa razabire se, da kler nesjedinjene grčko-iztočne crkve kod Uskoka ništa nije znao o sadržini sabora Florentinskog glede unije, a niti je poznavao poviesti jur učinjenog razkola, jer nisu razumievali ni grčkoga ni latinskoga jezika, a u njihovom jeziku toga napisana nisu imali[5]; kada im se je pako o tih priepornih pitanjih šta govorilo, bilo im je nepovoljno[6].

Uzmimo li to na oko, pak dopustimo li, što je vjerovatno, da je Franjo Ingoli, tajnik zbora vjeroplodnice, a stalni zaštitnik Križaničev, sve to, što mu je Levaković o uskočkom kleru i uniji pisao, takodjer i Križaniću, koga je stvar morala vrlo zanimati, saobćivao: onda moramo i to dopustiti, da je on izazvao u Križaniću misao, da piše kontroversije proti nesjedinjenim. Ova misao od sada postade kretačem svih njegovih poduzeća: s toga on nigdje nemože ostati, gdje bi ga okolnosti u pisanju kontroversija priečile; za tu svrhu on sve žrtvuje, toj misli ostaje do konca svoga života vjeran. U tu svrhu lati se marljivo učiti jezik grčki, svoj

---

[1] Iz Levakovićevih listova u Rim pisanih počam od veljače 1641 do jeseni te godine vidimo, da je on blizu Ivanićgrada u Morači, u Zagrebu, i oko Žumberka mlogo radio za uniju; osobito ga pomagahu hrvatski ban, biskup Vinković i gjenerali Vuk Frankopan, Schwarzenberg i Paradeiser (Arkiv. Aracelit.)

[2] Kukuljević Arkiv X. 25

[3] Arkiv. X. 26—29

[4] Rad XVIII. 164—215.

[5] . . loro (biskup Maksim i djakon mu Gavro) non dissero altro . . . . se non che era fatto tal concilio, ma che cosa contenesse non l' havevano in lingua loro . . . . ultimamente conclusi, che lui (Gavro) malamente si poteva dolere non sapendo ne greco ne latino e conseguentamente non potendo saper l' historie . (list pisan 10 rujna 1641 Arkiv. Aracel.)

[6] . . Mi provocava anche . . . a parlar delle controversie et io mi scusavo con dire che io mal volontieri ragionavo di simili cose con persone che andavano in colera . . . . pure fui astretto a narrare tutta la historia dello schisma . . . . *La mia* (Levakov.) *relatione del vescovo Massimo.* (Arkiv Aracelit.)

Digitized by Google

hrvatski, osobito štokavsko nariečje, i staroslovjenski[1], bez dobroga bo poznavanja tih jezika nebi mogao svrhe polučiti.

Ali Levaković u drugom svom listu od 20. kolovoza 1641. opet piše, kako je kardinal Barberini Vinkoviću odgovorio, da on (Levaković) nemože biti biskupom kod Vlaha — che per essere io del rito latino non potevo secondo li canoni esser fatto vescovo loro che sono del rito greco . .[2] — Razumjevši dakle Križanić od istog sekretara tu potežkoću, pored koje nije mogao Levaković postati biskupom, da ju glede sebe unapried odkloni, zaiska dozvolu, da smije službu božju iztočnim obredom obavljati; postigav bo ovo lako bi si bio utro put do biskupata medju Vlasi, pošto je i onako te biskupije kanonikom bio. Nu al mi neimamo dokaza, da je on ikad iztočnim obredom svetu službu obavljao, nego protivno da je po rimskom obredu služio. Zašto je pako tu namjeru svoju pred Levakovićem i Vinkovićem krio, samo se po sebi razumije.

Križanić u Hrvatskoj od 1642—1646.

Godine 1642 u studenom povrati se Križanić iz Rima u Zagreb, gdje mu biskup Vinković odmah obeća kapelaniju u Ivanićgradu; nu pošto mu biskup na skoro umrie[3] a naprotiv kapelanija ne bje izpražnjena, skupi se on, te ode u Ljubljanu, da si, ko što sam veli, nabavi potrebite stvari za zimu, odkale je u Rim pisao pomenutom tajniku propagandinom Franji Ingoli-u, svom osobitom pokrovitelju[4]. Poslje svog povratka iz Ljubljane ponudi mu kaptol već po drugi put profesuru u sjemeništu, koju on okolnostmi primoran doduše primi ali je neobnaša s voljom, jer mu se je činilo, da ga ona, kano i u obće njegovo boravljenje u Zagrebu, prieči u izvedenju svoje glavne misli (pisanju kontroversija)[5]. Pošto se dakle još iste godine (1643) na toj profesuri bio zahvalio, kaptol mu ponudi rektorat u Bolonji, ali on nehtjede ni toga primiti, nego podje u *Nedeljce* (Nedelišće?) za župnika. On doduše u svom listu od 12. srpnja, gdje nabraja mjesta, na kojih je služio, nespominje *Nedeljaca*, nego naprosto veli, da je neprimiv rektorata Bolonjskoga izašao na župu; a u izkazu misionara te dobe dolazi zabilježen kano takav medju Vlasima, bez da se kaže kada[6]; ja pako držim, da je on te

[1] Vidi pjesme hrvatske, srbske i staroslovjenske u slavu Ferdinandu III spjevane. Str. 226.

[2] Arkiv Aracelit.

[3] Vinković biskup zagrebački umrie 2. prosinca te god. 1642. Farlati Illyr. sacr. V. 578.

[4] Vidi list pisani 10 prosinca te godine. Str. 216

[5] . . . ove (na profesuri u Zagrebu) insieme con le occupationi ecclesiastiche e gli intrigi secolari del canonicato che sono infiniti non fui mai quasi un hora quieto per poter adoperarmi al *proposito fine*. List od 12 Jula 1645. Str 221.

[6] . . in Croazia Don Giorgio Crisanio missionario alli Valachi di

Digitized by Google

godine ondje (u Nedeljcih) župnikovao, pošto je u jednom na tajnika propagandinog pisanom listu zabilježio mjesto ovako: Nedelce 18 Jan. 1644.

Ove godine (1643) Metodij Terlecki Rusin, biskup holmski (1630 do 1649), veliki promicatelj unije s rimskom crkvom, putujući u Rim udari kroz Ugarsku i Hrvatsku, svakako s namjerom, da one, koje je u tih krajevih još za svoga djačtva na uniju bio preveo, tom zgodom posjeti i okriepi[1]. Tom prilikom sastane se i sa našim Križanićem od prilike u mjesecu lipnju ili srpnju, jer 14. kolovoza te godine nalazimo ga već u Rimu[2]. Terlecki je svojim govorom i uplivom toli jako djelovao na našeg i onako sada već dosta ogorčenog Križanića, da mu je ovaj obećao, da će k njemu u Rusiju poći. Od sada opažavamo na Križaniću dvie u cielom mu životu oštro izražene zadaće: pisati kontroversije i djelovati u Rusiji. Pod Rusijom je Križanić za sada razumievao one krajeve poljskoga kraljestva, u kojih stanovahu Malorusi iliti Rusini[3]. Da pako tu odlučnu svoju nakanu izvede, trebalo mu je dvoje, naime da se oslobodi duga (200 talira), koj je bio učinio još djakom, i da si izhodi potrebnu dozvolu za selitbu; u tu svrhu dogovori se sa novoimenovanim biskupom unijatskim Gavrom[4], da ga na trošak varaždinskog gjenerala prati u Rim, gdje se je svakako nadao,

---

monte Feltrio . . (Arkiv Aracelit) Monte Feletrio je kod Žumberka . . Il monte che va verso Xumberg . . . . il Contado di Ciglia quasi tutto e bona parte di esso monte che non so chi ha dato in nota col nome di Feletrio nel quale sta bona parte delli Valachi sotto il capitaneato di Xumberg. Levaković u listu od 20 kolov. 1641. (Arkiv Aracelit.)

[1] Noch als Student in Wien erzählt Susza (Jakob Susza t. j. Terlecki, biskup holmski, u svom djelu de laboribus unitorum . . . pag. 323 editio Harasievicz) begab er sich in der Ferienzeit zu den in Ungarn, Kroatien und Slavonien wohnenden Ruthenen und Walachen, und hat viele von ihnen zur Union bekehrt. Pelesz Geschichte der Union der Ruthenischen Kirche II 331.

[2] Die . . 28 Augusti 1643 relata instantia episcopi Chelmensis (Meth. Terlecki-a), ut decretum in praecedenti congregatione (bila je držana 14 kolov. iste god.) editum circa sonum campanarum in hebdomada maiori abrogaretur, ne Rutheni perturbarentur congregatio petitioni oratoris annuit. A C. Petruszević: Lêtopis str. 92.

[3] Ja Jozef Velamin Rutski niegodny metropolita Kijovski, halicki i *całej Rusi* . . . . u svojoj oporuki od god. 1637. Guépin-Kalinka: Život s Jozafata Kuncevicza 370.

[4] A quo hac transivit Reverendissimus Methodius Ruthenus . . . . expectabam . . . . ut sumptibus domini Generalis Varasdinensis comitarer Gabrielem episcopum Valachorum ad limina apostolorum visitanda . . . sed ille iam circiter ante duos menses migravit e vivis. Križanić u listu od 11. kolov. 1644. Ovaj dakle Gabriel nemože biti ista osoba sa Gabrom Miakićem, o kom piše Krčelić Notit. Prolłm. 431. da je na doživotnu tavnicu odsudjen bio.

Digitized by Google

svoje poslove ustmeno i na brzo svršiti; ali i tu ga snadje nesreća, jer Gabro umre od prilike mjeseca lipnja; sada mu nepreostade ino nego da pokuša svoje poslove kroz listove urediti. U to vrieme uputi se varaždinski gvardijan Franjevaca u Rim, a Križanić šalje po njemu pismo (11. kolov. 1644) na pomenutog propagandinog tajnika, te mu priobći svoju nakanu, da predje u Rusiju k Terleckomu, i to, čim dugove namiri; pak ga uvjerava, da je on još isti onaj, koj je bio u Rimu, i da marljivo radi oko svojih kontroversija[1], ter preporučuje štovanoga gvardijana, svoga susjeda. Mjeseca studenoga vrati se gvardijan iz Rima, te mu donese dozvolu za put u Rusiju i preporuku na nuncijusa u Beč.

Medjutim, dok se ovi poslovi amo tamo povlačahu, bivalo je mlogo koješta u Nedeljcih za Križanića veoma neugodna, i to, kano što sam veli, od strane neprijatelja svojoj rodbini[2], uslied čega bi prisiljen ostaviti župu. Sada priedje opet u Zagreb, gdje je njeku službu uz godišnju plaću od 25 škuda malo mjeseci obnašao, a medjutim hranu i stan je imao badava kod velikoga predstavnika Petretića[3]. Koncem svibnja 1645 predje u Varaždin za župnika, gdje su ga uz kapelana s prodikami i u izpoviedaonici pomagali Isusovci i Franjevci onoga grada; dohodci nisu mu bili za ono vrieme slabi; nu njega je ipak tištio stari dug i uznemirivale ga novo nadošle ekonomične brige; osobito pak ga je jedilo, što ni ovdje nije mogao baviti se pisanjem svojih kontroversija[4]. Premda iz pomenutih uzroka jošte je uzrujan bio, ipak čovjek bi mislio, da će se nakon tolikokratnih selitba valjda u Varaždinu smiriti; nu njegov živahni duh i Terleckomu zadana rieč toga mu nedopuščaju, njegov ideal ga goni u sviet. Istom mjesec dana prodje, kako je tu novu župu nastupio, al on opet svom silom radi, moli, piše, da ga zbor propagandin u Rim pozove; pa pošto mu je u naravi bilo, da svoje namjere kadkada od nalježnih starešina krije i taji, opisuje on još i način, na koji bi najbolje bilo da ga pozovu; dapače on se usudjuje i isti formular pozovnice sastaviti, ter veli, da će se to sve moći lako obaviti bez grieha i grisća[5]. Naposljetku ište, da ako ga nebi htjeli pozvati u Rim, barem neka se pobrinu, da dobije u Mletcih bezplatno stan i hranu, a on bi onda izdavajuć

[1] . . Interea vero temporis non cessabo prouti quotidie non cesso circa controversias elaborare . . . List. 11. kolovoza 1644.

[2] . . ove ho patito molti stenti dalli nemici de' miei parenti si che bisogna che io mi partissi . . . List od 12. srpnja 1645.

[3] Stetti da poi in Zagabria in casa del Mons. Preposito il quale mi prometteva libera tavola, ma ancor là non mi potei fermare . . . . Ibidem.

[4] . . . bisognarebbe spender tutto il tempo in cose dette (t. j. traffichi et intrighi . . dell' economia) e non mi restarebbe niente per promovere la *mia intentione* . . . Ibid.

[5] E ciò tutto sarà vero, intendolo in allegoria . . . List od 12. srpnja 1645.

Digitized by Google

svoje knjige u brzo dugove namirio. Da se mogu duga osloboditi, veli on, odma bi se prisegom obvezao, da ću, vjeran svetom otcu, raditi medju nevjernici do smrti[1].

Križanić polazi u Rusiju (1646).

Medjutim propaganda, kako mi se čini, na ovaj način mu je pomogla, da su bili dugovi na skoro namireni, te on poče već rano u proljeće godine 1646. pripravljati se na put. Sakupiv nuždne si knjige, odrekav se župe, podje sa Tomom Dujmovićem, koga si je za druga bio uzeo, u Beč, odkale je opet pisao tajniku propagandinom o svom putu i veli, da će se i kanonikata odreći, čim mu se budu dala sva potrebna za put. Okolnosti sada su takve bile, da je morao ne u željeni mu Holm nego u Smolensko poći. Tomu uzrokom je svakako bila velika buna koja se bje od 1644. godine u Holmskoj biskupiji medju sjedinjenimi i nesjedinjenimi podigla, i s koje je sva ta biskupija mlogo trpila[2]. Što i kojim uspjehom je u toli željenoj Rusiji radio, o tomu opet neznamo ništa.

Križanić odlazi iz Rusije (1650).

Godine 1650. vrati se u Beč, odkale je opet izvješće o svom djelovanju poslao već novomu tajniku propagandinom Dominiku Massari-u; prijašnji tajnik Franjo Ingoli, njegov stalni i mogući prijatelj i zaštitnik, valjda je već bio umro. Križanić napisa još jedan list i kardinalu prefektu propagandinom, komu iznova preporučuje svoju osnovu o pisanju i izdavanju kontroversija protiv nesjedinjenim; iz misli u tom listu pobilježenih rekao bi, da je Križanić za ove četiri godine i balkanske krajeve proputovao. Jeli se iz Beča opet natrag u Rusiju vratio, ili je drugamo otišao, ništa neznamo. Nu vjerovatno je, da za sada nije u Rusiju išao, pošto baš te godine 1650. bile su u onih krajevih velike bune; i isti Methodije Terlecki, njegov prijatelj, bijaše već umro 1649., a unija kraljevom naredbom iste godine dignuta.

---

[1] Pur che da questo (duga) io possa esser libero, io sempre parechiato ad astringermi col giuramento ad ubbedire talmente la Santità del N. Sre, che sino alla morte andaro e ristaro in qualunque parte degl' infedeli . . . Ibid.

[2] . . . Posteaquam vero idem Methodius factus esset episcopus Chelmensis, plane in Vladislaiana incidit tempora, videbaturque schisma omne suum virus in eum episcopatum exeruisse. Commissarii a Vladislao rege per schismaticos obtenti totam eam dioecesim mirum in modum afflixerunt (pag. 323) . . . circa annum 1644 . . . (pag. 326). Susza *De laboribus unitorum.* Kod Harasevicza Annales Eccles. Ruthen. 1862.

[3] 1650. In Januario rex Casimirus tollit ad instantiam Cosaccorum unionem. Episcopatum Chelmensem, Luceoriensem, Premislens. etc. tradidit schismaticis . . . Kiški kod Petruszevicza Svodnaja Galiczko Ruskaja Lêtopis 1874. str. 109.

Digitized by Google

Križanić opet u Rimu (1652—1656.)

Godine 1652. već ga nalazimo u Rimu[1], gdje je, koliko se znade, do 1656 boravio. Što li je ovdje radio i čim se je zanimao, to je opet u Arkivu X. gosp. Kukuljevića vidjeti; ja ću samo napomenuti, da je on 1655. sa najučenijimi muževi u Rimu u tiesnom savezu stajao, te š njimi u družtvu caru Ferdinandu III. u slavu *„harvaçki dumu"*, *„sarbski davoriju"*. *„staroslovinski pjsan"* i latinski pjevao, koje su pjesme medju ostalima takodjer tiskane u Rimu „typis Vitalis Mascardi anno MDCLV". Naslov djelu je: Triumphus Caesareus-Polyglotus[2].

Izprave.

I. 1642, 10 dec. Lubiana. Illustrissimo e Reverendissimo Signore! Ho scritto a V. S. Illustrissima alli 2 di Novembre promettendo di voler più in particolare scrivere, quando saria venuto al Monsg. Vescovo di Zagabria. Così adunque venuto a lui fui alquanti giorni con esso, et egli subito commincio di procurarmi un buon luogo vicino al Monastero[3], nel quale io potevo esercitare la mia missione; et a questo fine mi lascio per alcuni giorni a procurarmi le cose necessarie per quest' inverno. Quella conditione fu un capellanato nella fortezza di Iuanichi; ma il Monsig. al 1°. (sic) di Decembre s' e ne andato a miglior vita, che Iddio lo habbia in cielo, e cosi io dovrò aspettare fino che qualcun' altro li succeda; ma con tutto ciò farò diligenza ottenere la predetta conditione et per la memoria della mia missione e del mio obligo, io ho tralasciato una commodita in Zagabria di esser Magister Seminarij, la quale m' offriva il nostro capitolo, ma io la rifutai dicendo che io debbo ubidire (sic) prima il mio Rmo., il quale mi ha destinato ad altro luogo. Prego intanto con ogni instanza V. S. Illustrissima, che dia ordine acciò che si spedisca quanto prima questa mia missione e che mi la mandi il Signor Domenico[4] per quella via che io li ho detto e

[1] Kukuljević Arkiv. X 30

[2] U Lavovu u Osolinskoj knjižnici medju rukopisi pod brojem 2163 nalazi se „Latopis Jerzego Jawkanicy Križanicza. Original jego znajduje się w Moskwie . . (u bibliotheki typograficeskoj. Pisan je (original) taj Ljetopis god. 1662 u Tobolskom latinskimi slovi.

[3] Razumieva Marču, samostan kalugjera, o kom je Levaković ova zabilježio: Mi mostro (Maksim biskup neujedinjeni) il Breve di Paulo quinto dato a Simone Vrotonich vescovo delli Valacchi suo antecessore nel quale li concedeva facolta di fabricare un monastero di Marcha e la chiesa di S. Michaele con le pietre della chiesa anticha di tutti li santi, quale sino al presente sta discosta dal monastero poco più d' un tiro d' archibugio . . . *La mia Relatione del Vescovo Massimo.* (Arkiv Aracelit.)

[4] Ovaj Domenico Varisio bio je agent missionara jugoslavenskih.

Digitized by Google

scritto, e se non ha pigliato la mia lettera, il P. Raffaele lo informara. Io mi procuro adesso sufficenti vestiti per l' invernata e per l' estate, fatti questi subito tornarò da qui, da Lubiana per Zagabria e cercarò di accomodarmi in tutte le maniere per poter mettere in opera il mio obligo; per che ce ne ancora una parocchia non molto piu lontana dal proposito luogo, che e il sopradetto capellanato. E non dico altro che io ho grandissimo desiderio di esseguire quanto mi sarà possibile.

E per fine a V. S. Illustrissima humilmente mi raccomando et le baccio le sagre mani.

Di Lubiana 10 Xbre 1642.

Di V. S. Illustrissima humilissimo servitore Giorgio Crisanio.

Responsum die 3. Januarii. Oltre alle missioni si sono mandate le facoltà spedite a V. S. la quale all' arrivo di questa havra ricevuta l' una e l' altre per la strada da lei ordinata, ch' è in quanto mi occorre ora in risposta alla sua delli 10. Xbre. Prego il Signore che con l' anno nuovo conservi a lei et accresca il desiderio, che le da di servirlo a beneficio delle anime; e per fine me l' offero e raccomando.

II. 1646, 28. febr. Varasdin. Illustrissimo e Reverendissimo Signore! . . . mi ho risoluto effettivamente ad inviarmi verso il Ms. vescovo di Chelma . . . causa della mia tardanza . . . di voler accordarmi con li amici creditori . . . Non dubiti un punto del mio animo . . . per grazia del Signore mi stano bene a mente quelle parole, con le quali mi chiamò il Mons. vescovo di Chelma et le tengo esser dette per bocca sua dal Sig. Iddio, ciòe: Egredere de terra tua etc. et veni in terram quam monstrabo tibi Gen. 12. Ego protector tuus sum et merces tua magna nimis Gen. 15. . . .

In questa parocchia (e) finito il mio anno col fine del Maggio . . . . Del non haver fatto verun frutto con questi Valachi penso che non sia stato cagione il mio animo ma molte altre incommodità, le quali non posso tutte scrivere, ma la principale e stata la presta morte della bona memoria del quondam Benedetto nostro prelato. Però vedendomi esser impossibile di far qualche frutto in prattica mi messi tutto allo scrivere della materia dello schisma et continuai ciò in tutto questo tempo. Et il frutto che penso di haver fatto ho guadagnato un compagno col nome Tomaso Duimovich olim alunno di Loreto, detto la Dumiceo et gia una volta a Roma cognoscuto da V. S Illustrissima . . . . Questa persona ha fama d' esser di vita casta et timoroso di Dio . . . . Con la sua compagna dunque desidero spender il picciolo talento al honor di Dio.

(Moli da ga preporuči sekretar nunciusu bečkom) . . . che egli mi ricetti con mio compagno a Vienna e ci proveda del modo di passare di là a Chelma, per che non siamo bastanti con nostre spese a far tanto viaggio, massimamente havendo io a portare una man di libri che mi sono necessarii . . . *(Zatim da ga preporuči)*

Digitized by Google

. . . al Mons. Arcivescovo di Russia . . . et Mons. Martino Bogdan vescovo di Zagrabia. — Varasdin li 28 Febr. 1646. Georgio Crisanio, Parocho in Varasdino.

III. 1646, 29 giugno. Vienna. Illustrissimo et Reverendissimo Signore! . . . . Venni a Vienna li 26 di Giugno et al presente lo aspetto (biskupa iz Smolenskoga) qui nel collegio di Croati vicino alle scole publiche . . . . . et se per sorte fusse passato per altra strada che ella mi raccomandi al Mons. Nuntio, accio che egli mi possa dare una patente di tal tenore, che la sagra Congregatione di propaganda fede manda me al Mons. di Smolensco, che io col favore et incaminamento del Mons. Nuntio (possa) arrivar al detto fine, per che egli avra bene il modo e potenza di mandarmi cola, ove a me e impossibile a venire con le proprie spese. Egli mi potra raccomandare a certi Sign. Prelati d' Ungaria et al Nuntio di Polonia . . . . . Io di gia ho rinuntiato la parocchia et sto disposto a rinuntiare ancora il canonicato subito che vedro la prima possibilita per passare al supradetto fine, dove con multo maggior gusto andro che a Chelma . . . . . Quando havro questo . . (da može odputovat u Rusiju) subito rinuntiaro al mio canonicato. Ho mostrato al Mons. Nuntio la copia di quella raccomandatione, che V. S. R. haveva fatto per me verso il detto Monsig. e mandato mi la per un padre francescano alli 9. novembre del 1644 per che l' originale . . . mi e brusato nel incendio di Zagrabia . . . Se fra breve tempo non verra qua il Mons. vescovo di Smolensco, io non havro commodità di aspettar qui . . . . .

Et se forse il Mons. di Smolensco sta eziandio in Roma, io li facio humilissima riverenza et desidero a sapere il suo nome. Vienna li 29 di Giugno 1646. Georgio Crisanio.

IV. 1644, 11 aug. Nedelce. Illustrissime et Reverendissime Domine! A quo hac transivit Reverendissimus Methodius Ruthenus carui convenienti occasione scribendi ad Reverendissimam Dominationem . . . . Nunc vero per exhibitorem praesentium admodum rev. patrem guardianum Varasdiensem[1] meum vicinum breviter Vestrae Reverendissimae Dominationi molestus fieri . . . . volui. Expectabam ab illo tempore, ut sumptibus Domini Generalis Varasdiensis comitarer Gabrielem, episcopum Valacorum, ad limina Apostolorum visitanda fideique professionem exhibendam. Sed ille iam circiter ante duos menses migravit e vivis, nec adhuc mihi innotuit quis in eius locum suffectus aut sufficiendus sit Interea ego de commissione quam

[1] To će biti o. Imre Isaak, koji dolazi podpisan na dekretu rimskom izdanom god 1644 XXII. studenoga, kojim se dozvoljava samostanu Varaždinskom, da može nješta z mljišta posjedovati. Antiquarium provinciae Marianae mss. (Arkiv Aračelitanski).

Digitized by Google

Domino Methodio feci praestanda sollicitus sum, scilicet de expediendo me versus Russiam, sed ob debita aliqua, quae dum adhuc in scholis agerem contraxi, me movere non possum, donec illa exolvam.

. . . Interea vero temporis non cessabo prouti quotidie non cesso circa controversias elaborare . . . .

Semper hactenus is sum, qui Romae fui, et ut in Deo spero, ero in posterum. Ausim profecto iureiurando affirmare, me neque hac in patria, nec alibi, ubi nunc beneficium querere cepi, aliud praetendere, quam ut fidem meam creditoribus liberare possim atque ita remota et postposita omni spe et expectatione qui hic in patria detineri possem ad destinatum locum properare, Patrem vero Gvardianum . . . eidem commendo ad iuvandum in eius negotiis, dignus enim est, utpote qui in tota hac patria in religiosae vitae observantia, in concionibus et in auctoritate inter religiosos sui ordinis primus omnium iudicio existimatur. 11. Augusti 1644. Georgius Crisanius.

V. 1644, 18 jan. Nedelce. Illustrissimo e Reverendissimo! . . . Non scrissi a V. S. Illustrissima . . . piu volte . . . per (non) darle molestia . . . Ma adesso hebbi alle mani una lettera dal Mons. Terlezki Ruteno, che fu scritta alli 28 di Luglio et a me presentata nel corrente mese Genaro.

Nedelce 18 Jan. 1644.

Se V. S. Illustrissima mi vorra qualche cosa comandare, faccia la coperta con la soprascritta: Il Mastro di Posta in Pettovia, per che esso mi la mandera con prestezza. Giorg. Crisanio.

VI. 1645, 7 iul. Varasdin. Reverendissime et Illustrissime Domine, Patrone Colendissime. Triennium iam prope elabetur a quo ego hic moras traho, neque meae missioni in ullo satisfacere potui. Causas vero, cur tantum tempus amissum sit, et cur cum Domino Episcopo Chelmensi non abiverim, recensere satis non nisi praesens possum. Oro itaque Vestram Reverendissimam Dominationem, tanquam Patronum et Fautorem meum maximum, ut s. Congregationi me comendando suadeat, quatenus ipsa totalem meae personae curam suscipiendo, mihi simplicem aliquam sustentationem sive in Collegio suo, sive alibi R(omae) assignet; ubi in s. Congregationis servitiis exerceri valeam. Deinde ut S. C. literas ad me scribi curet, quibus me revocabit hinc ad se, uti sibi et Sedi Apostolicae obligatum, quodque velit me presentem habere, ac audire, quidnam egerim in mea missione; aut denique simpliciter iubendo ut veniam, neque enim opus est, ut S. C. causas adscribat, cur mihi imperare dignatur.

Tum etiam ut S. C. literas dirigat ad Reverendissimum Dominum Martinum Bogdan Episcopum, et admodum Reverendum Dominum Petrum Petretich praepositum, Zagrabienses meos Praelatos; quibus

Digitized by Google

postulabit, ut ipsi reddant testimonium de vita et conversatione hoc triennio a me acta. Neque istud scribo, quasi confidens nullo vitio me fore notandum: quoniam si dicimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus; sed scribo idcirco, quia sic oportet fieri, neque aliter s. Congregationi possem meam fidem et animum testata facere. Supplico tamen, ut in nullis litteris mentio fiat huius meae postulationis, ut ita literae s. Congregationis motu proprio, vel saltem non ad meam sed ad Dominationis Vestrae Reverendissimae instantiam expeditae esse videantur Sic enim varia, quae me impedire possent, evitabuntur. Ego hic non alio animo sum, quam si in carcere essem: crucior quotidie et affligor, quo citius hinc eliberari, atque ad s. Congregationis imperia properare possim. Ad hunc finem, pro mea ope, omnem iam movi lapidem. Unde et literas comendatorias ad D. Nuncium a Vestra Reverendissima Dominatione expetii: quae mihi in Conflagratione civitatis Zagrabiensis incendio perierunt. Deinde preterita hyeme supplicavi cuidam prelato, in itinere versus Poloniàm habitanti, ut mihi iter ad Dom. Chelmensem suis sumptibus procuraret: sperabam enim, modo si illuc pervenirem, plane ibi me facilius fore liberandum; sed petitam gratiam non obtinui. Nunc tandem petii obtinuique parochiam civitatis Varasdini sperans ita, quamprimum post unum aut duos annos me liberatum iri. Sed et in hoc carui successu: siquidem Dominus Praelatus non consentit, ut mihi ambo beneficia tenenda permittat, sed vult me canonicatu privare. Et alias in parochia visis videndis experior, me longo tempore non fore liberandum. De cuiusmodi liberatione ego loquar, V. Rever. D. bene intelligit. Omnibus igitur iam tentatis, destituor omni consilio, praeterquam ut me s. Congregationi committam totaliter, ut ipsa de mea persona disponat quidcumque voluerit. Paratus enim et cupidus sum exequendi mandata s. Congregationis plura et maiora, quam forte his literis crederetur, quae oretenus magis explicabo. Meminerit autem V. Rma D. dicere s. Congregationi, quod ego me ad ista offeram, non ob acquirendum panem, sed ob meliorem aliquem finem. In hac enim parochia per Dei gratiam mediocriter ssecundum proprietatem huius patriae vivere possum, et quidem in optima quiete conscientiae, quoad obligationes parochiales administrandas. Conciones enim, si ego volo, perficiunt semper Patres Soc. Jesu, qui in hac civitate scholas docent. Confessiones autem tum dicti Patres, tum fratres Minores de observantia peragunt: et in reliquo coadjutor meus me supportat. Attamen agricultura et oeconomia ita me distrahunt, ut ad perficienda illa opera, quae in controversiis fidei dudum agressus sum, neque semel manum admovere potuerim. Quapropter nihil ita doleo, quam iacturam aurei temporis. Si mea sponte Urbem petere pararem, plurima hic mihi exoritura incommoda timerem. Si vero vocatus discessum paravero, omnia plana erunt. V. R. D. parcat obsecro meae prolixitati: quam D. O. M. conservet felicem in annos plurimos.

Varasdini 7. Julii 1645.

Digitized by Google

V. Rm et Illm. Dnis. Servitor humillimus Georgius Chrisanich.

VS. Rma. indirizzi le lettere al Mro. di Posta in Pettovia con una coperta di sopra: si che le altre lettere ancora siano mandate a me.

Varad. pro die 7. Julii 1645. Giorgio Chrisanich ha scritto dopo questa un' altra in italiano, e se gli è risposto.

VII. 1645, 12 iulii. Varasdin. Illustrissimo et Reverendissimo Signor Patron mio Colendissimo. Alli 7. del corrente Luglio, scrissi a V. S. Illustrissima una lettera latina; et per chè il seguente di m' incontrai col Don Giovanni Tenini olim Missionario[1], mi parve a dover scrivere un' altra volta. Et per chè forse potrà perdersi quella lettera, per maggior sigurtà rinovarò con questa quanto che scrissi là.

Et in quanto al detto Tenini, egli sta in una parochia discosta da me una lega, et già altre volte ho conversato con esso, e questa volta mi disse che il Mons. nostro Vescovo gli ha raccontato d'una lettera scritta per conto di lui dalla Sacra Congregatione. Egli dunque si raccomanda a V. S. Illustrissima et la riverisce humilissimamente e dice, che lui è sempre parecchiato ad andare alla sua antica missione del Vescovato di Nona. ma che senza la Provisione sufficiente non lo può fare: quando io sarò presente con V. S. Illustrissima le dirò più l'animo di lui.

Di più io venni in cognitione d'una persona di vita inculpata, la quale sarebbe ancora a proposito per li servitii della S. C. che già era alunno in Loreto, e sta qui circa sei anni in una pieve: a costui dunque provarò persuadere a servire Iddio senza guardare gli interessi temporali.

In quanto dunque a me, io non posso ne potei avere in questo paese veruna comodità ne tempo per fare quello che desidero ad honor di Dio, et al piacere della S. C. Illustrissimo Signore, io in verità sto qui come in prigione, fino a tanto che il Signor Iddio mi conceda una congiuntura da poter spendere all' honor suo quel piccolo talento, che mi ha donato, e non sotterrarlo: il che indubitamente deve seguire, s'io starò in questo paese, e se non havrò ajuti singolari e straordinarj dalla Sacra Congregatione. Io non posso assai ringratiare il Signore che mi ha conservato fermo l'animo nel proposito fra tanti e tanti disviamenti; perchè al primo nissun huomo secolare, ne ecclesiastico, ne religioso mi ajutò mai per un punto a poter applicarmi alla mia missione: e fra tante prove e pensieri che feci da me stesso per questo fine, e le accennai ad alcuni, non hebbi mai manco un conforto di parole a

[1] Ovaj Ivan Tenini bio je domaći kapelan banov, o njemu piše Levaković tajniku propagande: Don G. Tinino. sta al servitio del Signor conte bano, qual l'ama come se fosse suo proprio figliuolo Lui sta benissimo con bona provisione et ottima riputatione.. 24 Veljače 1641. (Arkiv Aracelit.)

Digitized by Google

perseverare nel mio proposito; anzi la maggior parte mi furono contrarii o mi ridevano, overo mi disviavano; eccetto che solo V. S. Illustrissima, et il Monsig. Vescovo di Chelma mi inanimirono. Di più mi chiamarono alle sue Corti, il Signor Conte Bano, cioè il Governatore di questo Paese, e due altri Conti, con varie speranze di promotioni future, principalmente per via del Signor Governatore, sicome potrò ogni cosa testificare. Ma io mi scusai a tutti temendo fra le turbe delle Corti di perdere il tempo et il proposito. Altri disviamenti sono stati a Zagrabia; perchè quelli Canonici mi hanno voluto trattenere per mastro della Scola; ove insieme con le occupazioni ecclesiastiche e gl'intrighi secolari del Canonicato, che sono infiniti, non fui mai quasi un' hora quieto, per poter adoprarmi al proposito fine. Da poi mi volsero mandare a Bologna per tre anni in un suo certo Collegio per Rettore; ma questi impedimenti io li ho sfuggiti col andare a una parochia, ove ho patito molti stenti dalli nemici de' miei parenti, si che bisognò ch' io mi partissi Stetti da poi in Zagabria in casa del Monsignor Preposito, il quale mi prometteva libera la tavola, ma ancor là non mi potei fermare; perchè a pena in dieci anni mi potria sdebitare, essendo che il mio beneficio colà in Zagabria difficilmente importa 25 scudi all' anno. Però mi appigliai a questa Parochia, nella quale. quanto alla sustentazione, posso stare comodamente, e mi posso aiutare per isdebitarmi, ma non prima di 4 o 5 anni, e ciò ancora non altramente, se non giorno e notte stentando fra i traffichi et intrighi infiniti dell' economia et occupationi ecclesiastiche; si che bisognarebbe spendere tutto il tempo in cose dette, e non mi restarebbe niente per promovere la mia intentione. Io feci pur l' elettione di questo benefitio, solo acciochè la S. C. sappia che io gia sono provisto quanto alla mia persona, e che non mi raccomando a lei per mancamento del pane, ma solo per ciò che non ho altramente il potere di sbrigarmi presto da questo paese.

Però prego V. S. Illustrissima a far tanto con l' Emo. Signor Cardinale direttore della S. C. che egli scriva alli miei Prelati, al Rmo. Martino Bogdan Vescovo et al M. R. Pietro Petretich Preposito di Zagabria, chiedendo da loro l' informatione della vita e conversatione mia, in questi tre anni. E perchè son certo, che essi non mi daranno cattivo testimonio, però prego ancora, che il Signor Emo con la Sacra Congregazione mi scrivano a me una lettera, dove mi richiamaranno a Roma, con una provisione qualsivoglia da poter sostentarmi a Roma, fino che la Sac. Congregatione mi mandi altrove. Di più prego da V. S. Illustrissima, che Ella da parte sua mi mandi una lettera di simile senso a questo: Essendo che l' Emo. Card. N. (cioè il direttore della Sac. Congregatione) desidera di havere in sua Corte huomini di varie lingue e nationi, io li ho proposto la persona Vostra, e li piacque, e vi fece chiamare per via di me: però vi esorto a venire in qua, ove potrete sperare promotioni maggiori che in vostro paese etc. E ciò tutto

Digitized by Google

sarà vero, intendendolo in allegoria. Et io dimando tal lettera, perchè la vorria mostrare a questi cittadini, alli miei creditori, et a varii miei Patroni: et con tal coperta vorria ascondere il mio proposito, et appresso loro servar il credito. Perchè se sapessero loro, che io ho l' animo d' andare agli infedeli, tutti mi abbandonarebbono e non mi ardiria mostrar alle persone, altri mi reputerebbono per pazzo, altri per hipocrita, e tutti mi biasimarebbono; come di già ho esperimentato in quelli, li quali hanno suspettato di me tal intento. Perchè li minori mi amano per l' interesse e li maggiori per li servitii che sperano col tempo haver da me; ma quando risapessero li miei secreti non sperarebbono più e mi biasimarebbono. Et ancora senza tal colore o pretesto io non mi posso honestamente partir lontano da miei creditori. In questa lettera non bisogna mettere ne il nome della Sacra Congregatione ne qualche altra cosa de' miei trattati con essa. Ma se V. S. Illustrissima mi vorrà scrivere qualche altra cosa, lo scriva in un' altra lettera appresso. Da quelle lettere poi che saranno scritte alli miei Prelati, prego che non si possa scorgere in nessum modo che io habbia fatto questa instanza, ma che paiano esser fatte o motu proprio o ad instanza di V. S. Illustrissima, la quale prego che tutte me le mandi quanto più presto si può, fino che durano li tempi buoni da navigare. Se li signori miei Prelati risapranno o scorgeranno dalle lettere, che io habbia fatto questa instanza, io temo qualche impedimento di parole e di varii consigli e pareri: non tanto da loro, quanto da quelli altri Signori Canonici, alli quali essi rivelano il tutto. Quello che in tal caso io habbia già patito, lo dirò a V. S. Illustrissima in presenza.

Illustrissimo Signore, io non desidero altro, che senza perdimento di tempo accingermi subito alla mia gia intenta missione; et altro non mi ritiene, se non, come già avanti ho scritto, un debito di 200 scudi. Pur che da questo io possa esser libero, io sono sempre parecchiato ad astringermi col giuramento ad ubbidire talmente la Santità del N. S. che sino alla morte andarò e ristarò, in qualunque parte degl' infedeli da lui sarò mandato.

Però prego V. S. Illustrissima che essa fatto il Consiglio con qualche suo Patrone delli Em. Signori Cardinali, faccia a se, et a quel signore l' animo di ajutarmi in tal caso, con le loro efficaci raccomandationi, o appresso sua Santità per la liberatione della mia fede, con una pensione, o altrimente, overo appresso qualch' altro Principe. Io ho inteso, che il fratello del Re di Polonia, quale si haveva fatto Religioso, sia fatto Cardinale; se ciò è vero prego V. S. Illustrissima che mi avvisi, e che mi raccomandi a lui, perchè spero col suo favore io potrò far quanto desidera il Mons. Vescovo di Chelma: si che io possa andare a lui, e con la liberalità di quelli Prelati soddisfare alli miei creditori. E per fine ancorchè niente di queste cose mi potrà ajutare: pur che io habbia il modo di sostentarmi a Venetia per alcuni mesi, io assicuro V. S. Illustrissima, che solo dalle mie opere (che apparten-

Digitized by Google

gono pure alla pensata impresa) io potrò sdebitarmi, se saranno stampate. Di più posto tutte queste cose da banda, pur che solo V. S. Illustrissima mi accenni con la sua lettera il suo favore e protetione, e che mi chiami lei a Roma, io voglio subito rinuntiare ambedue li miei benefizii e sbrigarmi da qui perfettamente, senza più perdere il pretioso tempo e struggermi pensieri: poichè nemo propheta acceptus in patria sua, e non è possibile che io faccia qualche opera desiderata in queso paese. Prego V. S. Illustrissima che tenga in secreto tutte queste cose da quelli, alli quali non tocca il saperle. Denique io mi trado tutto nella protetione et discretione di V. S. Illustrissima e la prego con ogni instanza, che faccia cosi, che io subito del tutto mi sbrighi da qui: per chè haveria nuovi disturbi; s' io non slasciassi la familia mala ritenessi fino all' andar e ritornar da Roma per dislasciarla poi all' hora. Basta che V. S. Illustrissima me lo accenni et io farò ogni suo comando. Demetrio Greco scolare del Collegio per le virtù e dottrina che egli ha, può fare a tutti buona speranza di se: et io ho sempre desiderato ad essere in sua compagnia, perchè spero ad essere assai aiutato da lui ne' miei disegni; però prego V. S. Illustrissima a non lasciarlo partire da Roma per niun caso fino che io possa parlare con esso lui e con V. S. Reverendissima, la quale il Signor la conservi molti anni in ogni prosperità; et io humilissimamente le bacio le mani.

Varasdino alli 12 di Luglio 1645.

Di V. S. Illustrissima Humillimo Servitore N. N.

V. S. Illustrissima faccia una coperta al Mastro della Posta in Pettovia.

(Iz vana). Varasdino 12 Luglio 1645. D. Giorgio Chrisanich scrive de' suoi interessi e della sua missione. Al mro. delle poste in Petovia R. die 14 Augusti.

Solo il Monsignor Illustrissimo Secretario, mio Patrone, ha da leggere questa e nissun huomo altro.

VIII. 1650, 7 maii. Vienna. Eminentissimo Signore. Non è pretensione, ma humilissima veneratione ch' io scriva a V. Eminentissima. Ella gratiosamente si degnò prima scrivere a un servo indegno, quando avanti quattro anni fui spedito per Moscovia. Dal che restai obligato a rispondere et a rendere il conto della missione. Ed a tal fine di già al M. Massari ho scritto la relatione, et come bramo proseguire la detta missione. Et con la presente vengo a presentare humilmente a V. Emza la medesima mia proposta, come bramo impiegarmi nel servitio di V. Eminenza. Cioè che vorrei scrivere le Controversie degli Orientali con quel modo come fece Bellarmino nelle controversie degli heretici moderni. Della qual' opera l' utilità e necessità si può pensare da queste ragioni.

1. Perchè si come il Belarmino, doppo innumeri autori, che hanno scritto contro gli heretici, fece una opera non vana, ma

Digitized by Google

necessaria: ragunando insieme le ragioni di tutti gli altri, et riducendole all' ordine e chiarezza et alla vera forma logica, cosi pare che non sarebbe vana simile opera per gli scismatici: ancorchè si trovino molti autori di questa materia: poichè nissuno pur si trova con l' ordine e forma scolastica, et che habbia trattato tutte le difficoltà compitamente. Di più gli scismatici non paiono essere men numerosi degli heretici, ma ben sono meno esercitati nelle lettere e meno intelligenti. Quindi pare che ad essi bisogna propor le cose con magior chiarezza et ordine che agli heretici. E pure fino ad hora tutto quasi ciò che se gli è proposto, ha della confusione Oratoria, et poco della forma e chiarezza logica.

2. In particolare poi occorrono gli scismaticii della lingua Illirica: cioè nella Moscovia, ove sono vescovati 15: et nella Bulgaria et Albania, ove sono due Metropoliti, l' uno d' Ocrida l' altro di Pecchi, quali anno incirca 40 vescovi. Questi tutti infino al giorno d' oggi non sono mai da veruno toccati con qualche istromento esortativo alla unione. Pare adunque opra non vana, che si scrivesse qualche cosa per tanti popoli in lingua loro: massimamente poichè una medesima fatica può servire e per li Moscoviti, e per li due detti Metropoliti, con li loro popoli. Laonde appunto questi giorni fui esortato da un Religioso Greco a scrivere qualche cosa per li detti Metropoliti.

3. In Moscovia l' anno 1644 con l' autorità del Metropolita fu stampato un volume grosso[1], riferto di calunnie e biasteme contro la Chiesa Cattolica. Pensar si può quanto danno da ciò proceda alla fede cattolica sotto una tal' autorità, se si lascia senza la risposta. Dall' altro canto pensar si può, questo piutosto essere bene che male, et essere una strada per la verità. Perchè i Moscoviti, benchè prima sfugivano udir la verità e temevano le dispute, adesso saranno in jure gentium costretti a sentire le risposte. Poichè essi disfidarono e provocarono: et alli Cattolici tocca rispondere. Onde se alcuno fusse colà mandato dalla Sede Apostolica con le risposte et col risentimento della Santa Chiesa: non è dubbio, che sarebbe udito e forse con frutto

4. Finalmente a una tal' opera non si richiede troppo gran tempo, o spese, o difficoltà. Le controversie tutte si trovanno negli autori, tutta la fatica sarebbe nel metterle in ordine. Non sono poi tante che dovessero crescere in troppo gran volume come quelle degli heretici. Et a comporle in lingua latina e greca si trovano molti habili. Io mi pigliarei la parte di interpretarle per li sud. Moscoviti e Bulgari, et aportar gliele ove sarei mandato. Aspettarò da V. Em. una gratiosa risolutione: nella cui gratia resto confidato et le faccio humilissimo inchino.

Vienna a di 7 di Maggio 1650.

Di V. Eminenza Humilissimo Servitore Giorgio Crisanio.

[1] To će biti djelo Petra Mogile, metropolite Kijevskoga, koje bje tiskano 1645., nu ne u Moskvi nego u Kijevu, pod naslovom Λυτος (kamen). Pelesz Geschichte der Union. II. 415.

Digitized by Google

IX. Triumphus Caesareus Polyglottus, tot concinnatus linguis, quot in veterum doctrina stabilienda linguis Oedipus Aegyptiacus utitur. Quem immortali — Ferdinandi III. — Sapientissimi Romanorum Imperatoris Gloriae — ob immortale in priscae sapientiae instauratione meritum — Literatorum — in Romani orbis terrarum Theatro — ex omnibus populis et Nationibus — Congregatorum — Chorus — aeternum — erigit — dicat — consecrat.

Elogium XII.

Illyria:

Напис Похвални Големомꙋ пресилномꙋ Преславомꙋ Царꙋ Хвердинандꙋ Третомꙋ; Повелѣвшемꙋ толковати Єгипска каменна столпи ꙗже пребесѣдѣ изꙋщи Мꙋдрецъ Атанасъ Кирхаръ.

Napis Pohvalni Golemomu, Presilnomu, Preslavnomu çaru Hverdinandu — Tretomu — Povelivzemu tolkovati Jegipske kamennae stolpi. — Jaexe prebesjdi izuqui Mudreç — Atanas Kirhar.

Maximo, Potentissimo Gloriosissimo — Imperatori — Ferdinando III. — Mandanti enarrari obeliscos.

Epigramma Prosphoneticum.

Augustissimo Teroptimo Caesari — Illyria — Vitam precatur — Pacem gratulatur — Victoriam ominatur — Hoc in opere — Augustali munificentia — plane digno — Cui simile Orbis non vidit — Unde et Musa Illyrica — Prorumpit in versus inauditos — Carmineque Illirico — modis latinis colligato — Maiestatem Sacram — devota veneratur.

Duma

Harvaçki.*)

Vîle, gorske knegínye
Ke u kôlo sastâvʒe
Spîvate dîvne písni,
Nad studençi bistrîmi
Kîmno vicnôe íme
Orpey Odrízkih dao ye Knez pevāça
Gdi mutna, rīka Mariça
I virovíta Strumiça,
Sūsedski izuir prijamʒe
Idu protîvne çiste.

Vîle, ke iz visoçih
Drivate Ríle varhōva
Ʒirôka Sridçà grâda
I xitoródna pólya
Razmîrate ocima.

Istinu mi kazuite:
Kadí su one guste;
Kîmi iz iâm martvackih
On svoiu, na svît bîli,
Euridíku vedîʒe?

---

*) q = ć, ç = c, ʒ = š, c = č.

Digitized by Google

Kîmi derlyive vuke
Divye medvîde, i rise,
Pokorne si tvorâze.
Kod vassi se hrâne; il zaisto
Bozi rázkōzno nyími
Svoie gudu popîvke?

Onih, onih ie meni
Golemo nínye trîba:
Da slavim silna çara;
Da spômnim mudra muxa;
Da pravim dîvno dílo.

Carmen Pindaricum.

Illirice moderne.

Nymphae montanae principes,
Quae in chorum sistentes,
Concinitis geniales hymnos:
Lympidos supra fontes,
Queis nomen dedit aeternum
Odrysiorum Orpheus princeps vatum.

Hebrus vbi amnis turbidus,
Strimonque vorticosus,
Ortu vicine sumpto
Adversas abeunt vias.

Nymphae, quae ab excelsis
Frondosae Rhodopes iugis,
Spaciosas Sardicae vrbis
Et frugum feraces campos
Dimetimini oculis.

Vera mihi narrate:
Vbinam Lyra illa,
Qua ex cauernis inferum
Ille suam, ad lucem candidam,
Euridicem ducebat?

Qua laniaces lupos
Ferosque vrsos, lyncesque,
Obsequiosos tenebat.

Vobisne illa conditur; an reuera
Dij iucunde ad illam
Sua personant carmina?

Illa nunc, illa mihi
Est vehementer opus:
Ut celebrem fortem Caesarem;
Ut memorem sapientem virum;
Ut narrem mirum opus.

Pjsan.

Staroslovinskì.

Sîlni nebesnim çar opomenyen gîbom
Dîvna tvoríti iest poveljl cudesa:
Kirharxe djvna mjru stvorj cudesa;
Jako bo Môiza xezlyem udarj skalu,
Abye xe xivjh vôd izavrízae vrūtçi;
Síçe i Kîrhar skali gdj kosnù umom
Tâineae vrutçi mūdrósti sae iavízae
Uxe da vmôlknut strúni bogîny Parnaskjh
Spjvati drjvnjh hvalnaia djla muxey;
Vsixe dvoivathae sínavi luzi góri
Çârskimi glasno da vozvonaet hvalami.
Úxe i mudrjh ti Davoriy podately,
Vîl nedoglasjh gizdâvi kolovode,

Digitized by Google

Skíni iz glavi tae svitonosae trâki,
Ixeno mnaet sae xârkago sòlnça kôsi:
Ibo bezumya markluiu nôq razgonaet:
Tixe Homîru vólhve suspaeti djvno
Pêtye: i vaeneç lôvorni pūsti luczim.
Hoqet bo pravda: da iasni svjta traçi
Celo castnôe Svjtlago çara razut;
Pravda kazúiet: da mudro Atanasa
Cudnago tíme lôvorni vaenec krasit.

Jambicum Bettinianum.

Sclauonice antique.

Fortissimus coelico Caesar permotus nutu
Mira patrari mandavit prodigia:
Kircherusque mira orbi patrauit prodigia
Vt quippe virga Moîses percussit rupem,
Protinusque perennium aquarum ebulliere fontes;
Sic et Kircherus cautes ut tetigit mente
Arcanae fontes sapientiae apparuere.
Iam conticescant dearum Parnassidum fides
Celebrare priscorum facta laudanda virum.
Omnes autem umbrosi montis bicollis luci
Caesareis alte resonent praeconijs
Iam et doctarum tu Iliadum dictator
Nympharum mellisonarum superbiens chorage,
Corripe vertice istos luciferos radios,
Qui reputantur fervidi solis comae:
Quoniam ignorantiae caecam dispellunt noctem;
Tuque Homere vates contine mirandum
Carmen: et coronam lauream linque melioribus.
Vult quippe Themis, ut sereni lucis radij
Frontem colendam Augusti Caesaris cingant;
Dictatque aequum, ut doctum Athanasij
Mirandi verticem, laureum sertum ornet.

Romae 1655.

Davorija.

Sarbski.

Kliknite mi sîlna çara mîla bratyo, i druxíno:
Nacnì More Davoriju; ili qu ia zapêti.
Kripost mi va svakom muxu hvālē y' vridna i poztênya;
A iz çarskih ona parsî kot daníça lîpo blîska.
Kîm te ímam slavni Kralyu pêti glasom i besidom?
Tî, za mūdrost dati zqedro milovao nīsi zlata:
Vridno tî y' iz obla zlata klast' obraze i stobore.

Digitized by Google

Epos Heroicum.

Modi et styli Sarbiaci.

Insonate fortem Caesarem cari fratres et sodales:
Incipe commilito heroicum; aut id ego insonabo.
Virtus quidem in omni viro laude est digna et honore;
At ex regio illa pectore ceu phosphorus pulcre fulget.
Qua te debeo gloriose Caesar canere voce aut sermone?
Tu pro sapientia copiose dandó non pepercisti auro:
Aequum tibi ex solido auro poni statuas et columnas.

Davorija.

Latinski.

Nî cestiti çaru, tvîm dîkam bîlo dovôlyno,
Cà se neizbroinih glasom proslavlyaze lyudî
Tva kripost: iur i tvardo zvonî tva imena skalye,
I studene stîne daiu mudrosti slovesa.
Kîh, pokoli lîtnih dvî tisuqa Sunçe okrugov
Obtece, vîklasti mûdraç nemogaze iedîni;
Sam Atanàs ova cuda tvorî: sam pameti sîlom
Iskre nàvukov iz kamena kreze bogato.
Na perutîh, hvālē çarovo pako îme visôko
Prik gôr, i priko môra letî, i nebesa dosîxe.
Jur moa kobza mucî: ali hôt nevstane xeliti,
Cestito mnoga lîta çvati, slovì, îme golemo,
Vikuy, premagay, vladay, bud strazno protivnim.

Epos Heroicum.

Modi Latini.

Non erat, o felix Caesar, tuis gloriis satis,
Quod innumerorum vocibus praedicabatur populorum
Tua virtus; iam et dura sonant tua nomina saxa,
Et gelidae cautes edunt sapientiae verba.
Quae, ex quo duo millia annorum Sol circuituum
Percurrit, sapientum nullus valuit explanare;
Solus Athanasius haec miranda facit: solus ingenij vi
Scintillas doctrinarum ex lapide excutit copiose.
At Caesareum, super alas laudis, nomen sublime
Trans montes, trans maria volat, et sidera tangit.
Iamque mea cithara silescit: animus vero vouere non desinet,
Perfauste multos annos flore, claresce, nomen ingens,
Perenna, triumpha, regna, inimicis esto tremendum.

Georgius Crisanius accinuit.

Digitized by Google

Jedan prilog k poznavanju bosanskijeh bogumila.

PRIOBĆIO LJUBOMIR STOJANOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 29. travnja 1886.

U bogatoj zbirci rukopisa imperatorske publične biblioteke u Petrogradu nalaze se na jednom pultu pod staklom megju ostalijem i 4 pergamenska lista u 8°, koja su sačinjavala završetak jevangjelja bogumilskog. Ti listići nijesu zavedeni ni u kakav spisak.

Sem završetka jevangjelja po Jovanu na njima su još i dva vrlo važna zapisa. U jednom su zapisana imena 28 novoobraćenijeh bogumila — ljudi „ки соу се нарекли ѹ редь цркве“. Zapis nam taj osvetljuje u nekoliko unutrašnje stanje bosanske crkve, i pokazuje kako su propovjednici bogumilski marljivo vodili računa o svojoj pastvi.

Iz drugog zapisa vidimo da je rukopis pisan 1393 g. za tepačiju Batala njegovijem djakom Stankom. Ovaj će Batalo biti isti što se nalazi podpisan medju ostalom vlastelom na desetak diploma bosanskijeh krajem 14 i početkom 15 stoljeća, ali — čini mi se — ovdje se prvi put opredjeljuju zemlje koje je držao i odnos njegov prema bogumilima i „Vojevodi“ Vukcu. — Dalje doznajemo za još jedno ime časnika crkve bosanske — *starca Radina,* prethodnika — po svoj prilici u istom mjestu — mnogopominjatog u bosanskijem i dubrovačkijem listinama prve polovine 15 stoljeća prvo krstjanina, poslie gosta pa starca Radina.

I filolog će naći interesnoga u ovijem zapisima. Pored neobičnijeh imena bogumilskijeh nalazi se i oblik dat. pl. крстнѣмь, kakav u do sad poznatijem spomenicima svega 3—4 puta dolazi. Dalje: ѿ роєннѣ etc. — Interesno je da se u jevangjelju nalazi jednom gotovano *e:* ѥ̅т, što inače ni u docnijim bosanskijem spomenicima, po glagoljskoj tradiciji, nikako ne dolazi, ako slučajno pogrješkom nije tako napisano mjesto: є̅т.

Evo cijele sadržine tijeh listića:

Digitized by Google

L. 1 α do polovine: Jevangjelje po Jovanu XXI 21—25. Придаеи те 21. сего видивь Петрь гла Исоу: ги, а сь что? 22. гла емоу Ись: аще хощоу да та прибиваеть доидиже пр(и)оу чо ѥ теби? ти по мии гредии 23 изиде же слово се вь братию ѣко ѹченикь та не ѹмреть[1] нь аще хощоу да та прибиваеть доидиже придоу, что теби? 24. сы есть оученикь свидтелоуеи о сихь, иже и написа си, и вимь ѣко истинно есть свидтельство его. 25 соуть же и ина многа ѣже сьтвори Ись, ѣже аще по единомь писана бивають, ни самомѹ, миоу, всемоу мироу вьмистити пишемихь сихь книгь амнь.

Druga polovina strane prazna.

L. 1 β. Ovaj pozniji bugarski zapis:

Сие евлие го ѡкова Трьпенъ Кацалинови и Горшо ѿ грътъ Орытъ (od grada Ohrida?) и го приложиа в(ь ман)атирь Скръбатно за своꙗ дша (въ лѣ)го ҂ѕсаї (1703).

L. 2 α. prazan. L. 2 β. u dva stupca:

St. a. Вь име оца и сна и стаго дхь

.а. Еремись
.в. Азариѣ
.г. Коукьлечь
.д. Ивань
.е. Годинь
.г. Тишемирь
.ѕ. Дидодрагь
.и. Боучинь
.ѳ. Крачь
.і. Братичь
.аі. Боудиславь
.ві. Драгошь
.гі. Драгичь
.ді. Лоубинь
.еі. Дражета
.гі. Томишь

Се пишоу прь реченне редове ки соу се нарекли ѹ редь цркве гна нашего Растоудиѣ.

Се пишоу вь име оца и сна

St. b и стаго дхь

.а. гнь Растѹдое
.в. Радое
.г. Радованъ
.д. Радованъ
.е. Хлапое
.г. Драгошь
.ѕ. Поврожень
.и. Радославь
.ѳ. Радославь
.і. Мирославь
.аі. Болеславь
.ві. Раатко.

L. 3 α. prazan. L. 3 β. crvenijem: Вь име оца и сна и стаго дхь сеи книге направи тепачиѣ Батало своимь диѣкомь Станькомь Кромириѣниномь и оковавь е сребромь и златомь и одивь кросницомь и приказа е старьцѹ Радинѹ. А написаше се сие книге ѹ дни крала

[1] Izpuštene rieči: не речеть же емоу исоусь, ѣко не оумреть.

Digitized by Google

Дабише ѿ роєнинѣ сна бжнѣ .ч. и т и .ъ. и .г. лоⷮ, но ѹмрьти Крала ...[1]. Тврьтка дрѹго лито.

Dalje produženo drugom rukom crnijem: Сєи справи книге тєпачнѣ Батало кои бише много славань, кои дрьжаше Торичан и Л[2]ашкѹ, а ꙁа нимь бише госпоѣ Реса, Вѹкца кое(во)де кѣи А бише он єдинь братьи

L. 4 α. кое(во)да босаньски, дрѹги кнезь босаньски а трети бань хрьватьски. А тада Батало тєпачнѣ дрьжаше Санѹ, и гредише мѹ на возницихь кино ис Кремене ѹ Торичань. А онь бише много добрь добримь лѹдемь и много славань добримь крьстнѣмь и за то га бь множаше ѹ вѣки вѣкомь, амъ.

Ostalo prazno. L. 4 β. prazan.

U Petrogradu 28 Februara 1886.

---

[1] Početo Даби . . . pa prevučeno perom.

[2] Л nejasno.

Digitized by Google

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI.

KNJIGA XIX.

U ZAGREBU 1887.

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

Digitized by Google

Dionička tiskara u Zagrebu.

Digitized by Google

SADRŽAJ.

Strana

Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu. (svršetak, god. 1558—1695) — Priobćio dop. član Radoslav Lopašić 1

Dva popisa listina (908—1782) glasovitoga manastira sv. Krševana u Zadru. — Priobćio pravi član prof. Sime Ljubić 81

Izprave o bitci kod Siska dne 22. lipnja 1593. godine — Priobćio P. pl. Radić 172

Bugarsko četverojevangjelje u biblioteci českog muzeja u Pragu. — Priobćio dr. Gj. Polívka 194

Прилози за историју Црне Горе из времена владика из различних племена. . Приопћио Марко Драговић 251

Digitized by Google

Digitized by Google

Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu.

Priobćio dop. član Radoslav Lopašić

u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 15. ožujka 1884.

(Svršetak.)

1558. novembra 19. Beč. Kralj Maksimilijan pozivlje štajerske stališe, da radi pogibelji, nastale padom Lišnice, Otoka i Buševića, dignu na noge 30toga momka te vojsku pošlju na krajinu u pomoć.

— **novembra 30. Mehovo (Maichau).** Izvješćuje general Ivan Lenković kralja Maksimilijana, da su se Turci natrag povratili, a da njemu valja putovati na Rieku k povjerenstvu sa Mletčani:

Durchleichtigister, grossmechtigister khunig. — Derselben genedigisten beuelch auss Wien von 19. novembris vnd verordnung bey den dreyen lannden Steyer, Khärndten vnd Crain aufmanung halben ires dreissigisten mans, gleichesfals bey den herrn graffen von Serin vnd herrn waan irer phärdt vnd des Windischen vnd Crabatischen aufpots halben zu rettung desselben Crabatlandts, sambt andern merern e. khun. würde genedigisten beuelchen, hab ich an nachten alhie empfangen vnd vnderthanigist vernomben, vnd bedankh mich erstlichen gegen e. khun. w. jeczgemelter verordenter hülf mit aller vnderthenigister gehorsam, vnd zaig daneben derselben an, das der Türkisch hauff zu ross vnd fuess di nächst verschiner wochen gar ab vnd von einander gezogen, vnd das schloss Wuscheuitsch (Bušević) (darein ich auf euer khun. würde jungist zu Graz beschehen verordnung 40 khnecht vnd aber geen Ostroschäcz annder 40, gleichesfals 100 phärdt derselben end gegen Costaneuiz von den Crainerischen khriegswesen gelegt gehabt) aufrecht beliben, daselbst hin ich zu merer besterkhung von stund an zu meiner hieher ankhonfft widerumb von der Crainerischen vnd Möer gränizen 100 phärdt vnd 120 fuesskhnecht mit zimblicher vnd gefärlicher emplössung derselben wekhgenomen, vnd bis auf di anordnung des neuen khriegswesens an beide ort in Wuschewicz vnd gegen Costaneuiz verordnen, vnd dagegen noch zuuor den 15. diez monats nouembris aus Lipoglaua vnd aber den 18. vnder Sossedt bey den

Digitized by Google

vorwolgedachten landen den anczug des 30. mans abkhundt, denselben bis auf weitter fürfallende nott sambt der darauf gehörigen bezallung onn vnnderlass widerumben zum anczug gerecht zuhalten. — Vnd jez bey den vnerhörlichen grossen wassern von den veinden in Crabaten gar still, waiss nit, was Gott der allmechtig noch disen winter schikhen wirdet Dan wouer herr waan vnd herr graff von Serin e. kh. w. jezig genedigist beuelch auch uolziehen, so mag demnach den veinden in iren geringen sträffen zimblicher widerstandt erzaigt werden.

Aber sonnst di anndern e. kh. w. genedigist beuelch all auch dazwischen, was hieuorgemelten herrn waan antrifft, solchen durch mich alzeit, souie imer menschlich vnd müglich volezogen werden, allain das ich der Zengerischen comission halben, zu welicher auf den 18. december der herrschaft Venedig geen St. Veidt an Phlaumb ain tag benenndt werden, daran dan disen landen vnd Möers granizen, wie e. kh. w. genedigist bewist. zum höchsten gelegen, auf den ersten januarij des eingeünden 59. jars zu der berathschlagung vnd anordnung des neuen khriegswesens geen Wienn nicht khumen wird mügen, aber mit Gottes zuegebung etlich wenig tag darnach, ee als di erforderten aussusch von landen mit iren abraitungen fertig werden. — Datum Maichau in eill den lesten tag november im 58. jar. Vnderthenigister diener H. Lenkhowitsch.

An die khu. würde zu Beheim (Maximilian). Fasc. 7, br. 5.

— **decembra 12. Varaždin.** Franjo Teufenbach, leutenant na slavonskoj krajini, javlja štaj. stališem, da su Turci do 6000 jaki sakupljeni kod nove tvrdje u Lišnici, te jim priobćuje sliedeća dva pisma:

I. Edler gestrenger, lieber herr vnd freundt. Thue euch hiemit zu wissen, dass mir die khay. Mt. zwei schreiben, etliche sachen dises landts betrefenr, darinen sy per postam ainen bericht begert, wenn mir zu uerseen zuegeschikht, derwegen ich ierer Mt. hiemit diesem schreiben antwort gib, mit sonder freundlichen pitten, wellet solliches ierer Mt. auf der post vbersenden, den ich khain post halt, noch darauf besoldung hab — Weiter ist mier jetzt gewisse khuntschaft zuekbommen, wie der Malkhotschweg ain gross her zu fuess versamblet vnd zugericht hat, das auch alle seine sanschäkhen vnd reuter zue fuess sein müssen, mit villen doplhaggen, so er auf parippen fuert, wo er aber hinaus wil, ist vnbewust — Item ist auch der weeg aus Poschega, welcher willens auf di Khraping mit ainer grosser macht zu ross ain renen zu thuen. — Datum Sellyn die 29. novembris 1558. Petrus Erdewdj, banus. — Naslov: Den ritter Franczen von Teuffenbach, khrigsrath vnd leutenambt der Windischen vnd Crabatischen lande.

II. Edler, gestreng herr obristen leutenambt. Gib euch zu uernemen, das die Türkhen bis in die 1000 starkh den 29. verschines jetzt nouembris für Copreinicz alhie vmb mittenacht ankhumen vnd die vorstat angezindet, aber nit mher dan sechs heuser abge-

Digitized by Google

prendt, also sein h. Christof Vngnad, h. Jacob Zägkhl, ich, Wetschkhouitsch vnd Margetitsch, wellicher seine phert mit bey vns gehabt, nachgezogen, vnd zwo meil wegs vnter Sanct Georgen schloss sie angetroffen vnd auf sie gehauen, in die flucht geschlagen, bey 150 an der walstat beliben, vnd 100 vnd 20 gefangner hieher gebracht, aber als man nuer fuessuolkh vnd das armb volkh sambt den vieh, so sy von hinen gefüert, mit Gottes hülf erledigt, ist an euch herrn mein freuntlich pitten, wellet dise glückliche new zeitung, so vns Gott der almechtige verliehen, vnsern obristen vnd beeden landen Steyer vnd Khernten zueschreiben. Wie alle gefangenen anzaigen, so sein zwelf aigai vnd vier wayuoda bey samen gewest, in warhait es sein schene phert gewest, aber gegen vns nit khönnen standt thuen. — Datum Copreinicz den lesten november 1558. Veit v. Hallegkh. — Naslov: Den ritter Franczen v. Teuffenpach, obrister leutnambt der Windischen graniczen. — Fasc. 7, br. 6.

— **decembra 29. Beč.** Kralj Maksimilijan dozvoljuje Ivanu Lenkoviću, da može, ako Turci proti ustanovam mira navale u Hrvatsku, njim oprieti se, a o tom da se obaviesti i ban hrvatski:

Maximilian etc. Edl, ersam, andachtige vnd lieben getreuen. Euer schreiben, dessen datum steet den siebenczehenden diez monats, sambt seinen einschluss jungsten der Türkhen straifung in Krabaten betreffendt, haben wir mit gnaden angehört vnd verstanden. Vnd wiewol wir vns gnedigilich zuerinndern wissen, das die R. k. Mt., vnser gnedigister liebster herr vnd vatter, irer Mt. wan in Windischen vnd Krabatischen lannden, auch allen andern derselben haubtleuthen vnd innhaber der gränizen gegen den Türkhen mit allen ernst auferlegt vnd beuolchen, den fridlichen anstandt zu halten, so haben doch ir Mt. darumben nit verbotten, wo die Türkhen demselben zuwider was thatlichs fürnemen wurden, das nit entgegen widerstandt beschehen solle. Wöllen demnach bedacht sein, ine den ban aines solchen nochmaln mit gnaden zu erindern vnd aufczulegen, wan sich hinfür dergleichen dem fridlichen anstandt entgegen handlungen zuetragen wölten, das er die gegenwör an die handt zu nemen nit waiger, sunder der kün. Mt. vnderthanen zu rötten vnd zu schüczen in alweg beflissen sey, wolten wir auch auf angeregt euer schreiben gnediger antwort nit pergen, vnd seien euch mit gnaden genaigt. Geben Wien den neun vnd zwanzigisten tag decembris des eingeunden achtvndfunfczigisten vnsers Behemischen reichs im neunten. Maximilian m. p Ad mandatum regis proprium: H. Fieringer. — Iz vana: Den edlen Georgen freih. zu Herberstein, landthaubtman in Steyer. — Izvornik fasc. 7, br. 6.

1558. Popis četa na slavonskoj krajini:

Des herrn obristen beratschlagung vnd memorial mier kriegszalmaister zu übergeben.

*

Digitized by Google

I. Hernach volgen die haubt befelchs vnd gmain dienstleut zu ross vnd fuess, so zw endt des verschinen juni geurlaubt, vnd vber das so etlich auf denen lehen weis empfangen auf vier monat völlig beczalt werden müessen.

Erstlichen Lasslo Kharatschin sein abgetan vnd geurlaubt phärdt 30.

Iwan Ortschitsch, haubman, mit seiner person vnd seinen 60 vndergeben phärdten gar peurlaubt worden, id est phärdt 60.

Tomasch Sallay auch mit seinen vndergeben 30 ph. geurlaubt worden, id est phärdt 30.

Steffan Turoczy mit seinen aindlef phärdts auch gar geurlaubt worden, id est ph. 11.

Petter Ratkay mit seinen vndergeben 20 phärdten geurlaubt worden, id est phärdt 20.

Janusch Wersay auch mit seine vnd. 20 ph. gar geurlaubt worden, id est 20 ph.

Petter Khastelannphi von seinen 20 phärdten auch 10 abgethen, rest 10.

Item Steffan Possidarsskhi mit allen seinen vndergebenen Janitscharen geurlaubt, id est 36.

An H. Walthassar Khazianer, Khranerischen khriegs-rath, auch 4 monat auszuczallen.

II. Hernach volgen aber die haubt befelchs vnd gmain dienstleut zu ross vnd fuess, so von ersten juli angenomben:

Erstlichen auf die 400 gerüsten phärdt, oder als vil derselben sein.

Zum andern auf die 170 Teutsche khnecht, so zw der bewilligten besterkhung vnd besazung sanct Jorgen schloss, Copreiniz, Creuz vnd Iwanitsch, samt ainen haubtman daselbst gen Iwanitsch jez angenomben werden, auch ain monat soldt zw bezallen.

Zum dritten auf die 100 geringen phärdt vnd 100 haramien, so durch den obristen yecz aufgenomben, auch ain monat soldt zu bezallen.

Zum vierten auf des obristen wachtmaister vnd quartirmaister ausser derer phärdt, welche hie ob vnder den 100 vnderpracht werden müessen, auch ain monat soldt zu bezallen.

Zum fünften auf den Alexa, neuen haramien voywoda, vnd seine neue angenomene vndergebene haramia, doch das die zuuor gemustert, auch ain monat soldt zu bezallen.

Zum sechsten, das allen haubtleuten vber die geringe pherdt vnd haramia, voywoden neuer fäan, welch zuuor khain haben, zuegericht vnd bezalt werden. Fasc. 7, br. 1.

1559. marta. Varaždin. Franjo Teufenbach izvješćuje štajerske stališe, da je Hrvat Marko Stančić (Kroat Marko) pobiedio Turke. Fasc. 27, br. 168.

— **aprila 28.** Lieutnant na slavonskoj krajini Vid Halek javlja, da je Malkoč beg razorio grad Čazmu. Fasc. 27, br. 168.

Digitized by Google

— **junija 22. Varaždin.** Franjo Teufenbach i Vid Halek priobćuju štaj. stališem izvadak iz pisma Ivana Lenkovića, u kojem taj dojavlja, da će s vojskom krenuti u Metlički kraj. Fasc. 28, br. 35.

— **junija 26.** Ivan Lenković izvješćuje kralja, da Turci neprestano prekidaju mir; pogibelj od njih da nastaje sve to veća, pa da se Uskoci bune; novaca da neima za vojsku. Fasc. 28, br. 41.

— **junija.** Izviešće o žumberačkih Uskocih. Fasc. 28, br. 53.

— **julija 6.** Ivan Lenković opisuje Vidu Haleku stanje, u kojem se nalazi hrvatska krajina. Fasc. 28, br. 60.

— **oktobra 11.** Vid Halek izvješćuje štaj. stališe o provali Turaka pod Novigrad u Hrvatskoj. Fasc. 25, br. 21.

1560. marta 24. i 26. Cetin i Bihać. General Ivan Lenković izvješćuje kralja Ferdinanda o četovanju Turaka kod Vranograča i Slunja, a Malkoč beg da će popraviti pusti grad Obrovac kod Bišća:

Allerdurchleuchtigister grossmechtiger vnd vnnuberwindlichister Römischer khayser. — Wie ich derselben dj verschinen tag aus Agramb vnder andern vnderthänigist geschriben, das ich mich eilendt herein in Crabathen vnd gar auf Wihitsch, daselbst etlich beschwerlich vnd geferlich mangl so uil müglichen in richtigkhait zu pringen, erheben muessen, demnach ich das maist mein vndergeben volkhlein zu ross vnd fuess an disen Crabatischen gräniczen ausser der ordinarj besatzung in den orttfleckhen sambt der von Crain 200 prouisionirten puchsenschutzen, alles in dj 1500 starkh, gegen Wihitsch zusamen ziehen lassen. In dem sein gleich heut acht tag 400 etlich vnd zwainczig Türkhen zu ross auss irer neuen befestigung herüber dj Vna auf Vranigradt gerennt, dasselbst ainen grossen raub von volkh vnd vieh hinueg triben, vnd wie ainsthails des obgemelten meines vndergebnen volkhleinss vngefärlich bey 300, gleichsfals des herrn grafenss von Serin 60 oder 80 pherdten, dieselben Türkhen bei Schirofnicza ereilt, in die flucht gepracht, den raub von volkh vnd vieh abgedrungen vnd von inen den feindten, alsuill ich noch bisher vernomen mügen, vber dj 100 gefangen vnd etlich wenig darzwischen zu todt geschlagen, zwen renfanen erobert vnd bej 200 allerley ross vnd parippen gewunnen.

Vnd aber, wie ich vor gestern spat hie ankhomen, sein widerumb 200 vnd etliche Türkhische pherdt von iren ortschlössern gegen den meer ain mail von hie fur Slun gerennt, daselbss vber 70 arm Christlich seelen gefangen, vnd sambt 60 haubt rindt hinweg gefuert. Denselben bin ich mit allen obgemelten volkhlein nachgeeilt vnd vermaint, der feindt wär vill stärckher. Dieselben sein auch auss Gottes almechtigen schickhung durch meinen vorczug ereyllt vnd vber alle waldt gegen den meer creuczweiss auch zerjagt, ainen renfanen erobert, das arm gefangen volkhl sambt den vich abgedrungen vnd biss auff dise stundt beyleuffig an allen ortten in di 100 erschlagen, gefangen vnd ain guette anczall allerlay zinchtige

Digitized by Google

ross gewunen worden. Dauon ich aber e. Mt. noch nichts grundtlichs anczuzaigen waiss, dan noch vill meines vndergebnen fuessuolkhs auss den wäldern nicht khomen, welihe den feindten allenthalben nachseczen, so palt ich aher mit Gotts almechtigen zuegebung wider von Wihitsch herauss khom, will ich e. M. von bayden scharmitzen, gefangen Türkischen zungen sambt den eroberten renfanen vnderthanigist zueschikhen.

Die gemelten Türkhischen gefangen zaigen an, wie Malcotsch beeg, wassclia auss Bossan, neulicher zeit seinen sun zum Türkhischen khayser geschickht, vnd ime anczaigen lassen, wie die Christen auf dj Türkhisch gräniczen on vnderlass raisen vnd rauben, vnd er zu zeitten gegen inen vnd vmb beschaidt gepetten, wie er sich darinnen furan halten soll, daruber ime aufgelegt worden, das er sein anbeuolchne gräniczen huetten vnd gegen den Christen auch raisen vnd das öedt schloss Obrowatz vnderhalb Wihitsch pauen vnd besetzen soll. Das er also zuthuen vorhabenss erstlichen zu dem eingeunden schein ein geweltig rennen in Crobathen vnd Crain zu thuen vnd das yeczgemelte oedt schloss in wenig tagen anfachen zu pauen, zubefestigen vnd zubeseczen, vnd so solches beschieht, wirdt Wihitsch damit von den feindten gleich gar eingenomen. Vnd so mir e. Mt. dj aufmanung des 30. manss in den dreyen erblanden auch diczmall aller genedigist einstellen waiss ich den feindten in iren vorhaben so woll mit dem furgenomen rennen, als aufpaung yeczgemelts öedten schloss mit nichts khainen widerstandt noch verhinderung zu thuen. Dan die vorgemelten pherdt diser Crobatischen gränitzen jeczo in den zwayen nach einander gethanen rennen vnd nachjagen den feindten ire ross dermassen abgeritten vnd abgemiett, das der wenige thail derselben, biss sich die von der gross mühe widerumb erholen, gegen den feindt nicht zugeprauchen. Darczue so hat das volckhlein khain gelt, vnd mag sich auss vnerhörlichen mangl der ross fuett· rung vnd menschlicher narung nyndert an den ortten, da es dj notturft erfordert, erhalten. — Datum in eyll zu Czettin in Crabathen den 24. martij a. 60. vnderthenigister vnd gehorsamister diener H. Lenkhowytsch.

Naknadno piše Lenković 26. marta iz Bihaća stališem štajerskim, kojim bješe priobćio i pismo, upravljeno na cesara:

Secz ich derselben abermallen an, das mir widerumben sider gestern biss auf dise stundt dreyerley gehaimbe khundsčhaften zukhomen, die zaigen an, das jeczgemelter Malckhotsch weg auf sterkhist zu ross vnd fuess numalls geen Nouigrad zu dem neuerpautten Türkhischen schloss ennhalb der Unna ankhomen; wo er von danen aufprechen oder was er sonst anfachen wirdt, ist innen vnbewisst. Datum Wihitsch 26. marz 1560. H. Lenkhowytsch. Fasc. 8, br. 4.

— **junija 12.** Izviešće generala Ivana Lenkovića kralju Ferdinandu, da su Turci Zrinskov Novigrad (Todorovo) sa 6000 vojske napali i uništili, i da je svuda velika nevolja na hrvatskoj i slavonskoj granici:

Digitized by Google

Copi artigels aus des obristen vndertenigisten schreiben an die Rom. kay. Mt. aus Warasdin den zwelfften juny anno im sechzigisten.

Souill aber des capitls zu Agramb vnd andere ortschlosser in Crabathen beruert, die werden dermassen, wie ichs jüngist e. Mt. vndterthenigist zuegeschriben, allenthalben aufs geeingist versehen, welches aber gegen des feindts vnaufhörlich gewaltig einfall daselbst hin auf Crabathen bey weiten vnd gar nichts erkhleckhlich, wie jecz zu endt verschines monats may sy die feindt innerhalb acht tagen viermallen in jeczgemelten armen Chrabat landt vnderschiedliche fleckhen als offt bey dreytausent starkh zu ross vnd fuess vberfallen, etlich darzwischen ausprendt vnd sonst mit weegfuerung vill armes Christhlichs volckhs vnd viechs schaden gethan. Dargegen mein vndergeben volkh der enden notturfftigen widerstandt oder abbruch zu thuen vnmüglich gewest, dann sy dy di feindt, syder die etlichmall zerjagt worden, nun jeczo nit mer wie zuuor in das landt ir renen lassen, sondern allweeg mit irem hauffen starkh versamblt vnd vnzertrennt sein vnd wider ziehen. Wie sy jecz am nächst verschinen phingstag vnder vorgedachts herrn grauen von Serin schlösser aines daselbst in Crabathen, Nouigradt genant vber sechs thausent starkh zu ross vnd fuess ainen offen markth vberfallen, alles volkh vieh vnd anders sambt vierzig gefangen Türkhen hinweg genomen, den markht anzindt, vnd sein des herrn graffen fürnembsten vnderhaubtman oder diener Deli Tudor genant am scharmiczel erschossen, nachmalls in den gesträpl ain puluer im schloss angangen das schloss anzyndt vnd darinnen etlich arm edlleutt mit ire auch sein des Tudors weib vnd khyndern, haab vnd guettern, vnd andern meren armen leutten beyleuffig vber drey hundert Christen sellen verprunnen.

Zu dem allem khombt mir ain khundschafft vber die ander zue, das sich die Türkhischen sanschakhen alle vnd zuuordrist Malcotschweg aus Wossen v n der Traa bis zum Meer (von Vngern will ich geschweigen, dan e. Mt. von denen ortten jeder zeit andere ansechlichere khundtschafften haben mügen) mit geschücz vnd ander khrigsrüstung hefftig gefasst machen, zu endt dits monats juni aufs sterkhist anzuziehen vnd Wihitsch, Hrastowicz vnd Sissegkh zu belagern vnd daneben den khlainen vbertheill an Crabaten vnd Windisch landt sambt Vnder-Crain, Carst vnd Istereich vndersteen einzunemen, oder sonst in grundt zuuerhörn vnd zuuerderben.

Weil nun den jeczigen der feindt einfallen durch mich vnd mein vndergeben volkh khain notturfftiger widerstandt gethan werden mag, sonder der Christlich gräniczen von tag zu tag gleich jecz in meiner verwaltung zu drymern geen, haben e. M. als der hoch vnd khriegsuerstendigist allergnedigist zu beherzigen vnd zu bedenkhen, wo die jecz gedachten gräniczen vnd landt mit ainem solchen gwallt, wie hieoben daruon gemelt, angriffen, was ich doch zu rettung vnd erhaltung derselben an e. M. merere ansechliche

Digitized by Google

hilff vnd ander notturfftiger einsehung für die handt nemen, handlen oder ausrichten wiret mügen, vnd wie es nochmalls vmb die nächst anrainenden landt steen wirdet.

Vber solches alles pitt ich e. khay. Mt. vmb ehiste allergnedigiste hilff vnd besterkhung meines vndergeben khriegswesens vnd daneben vmb notturfftige rettung diser derselben getreuisten armen landt vnd graniczen, vnd souill tausen armer Christen seelen darzu. Gleichffals vmb ehiste verordnung halben thaills des khriegsvncostens abgangs an die Crobatisch gräniczen beyleuffig in die neunzehen tausent Reinisch gulden (weyll die landtbewilligung dits sechszigisten jars nun zimblich anticipirt, vnd gleich jecz die bezallung des Crabatischen khriegswesens dits abgangs halben stekhundt bleiben wirdet) allergnedigist vnd vätterlich bedacht zu sein.

Mittlerweill hab ich den dreyen fürstenthumben Steyer, Khärndten vnd Crain, sich mit irer bewilligten landtrustung vnd dreyssigisten man auf primo july zu meiner weittern aufmanung (wouer es von nöten wirdt) sambt anherr bezallung auf das khriegsvolckh gericht vnd gefast zu halten, geschriben vnd vermanung gethan. Waiss nit ob es beschehen würdt mügen oder nit. Woher aber di profandt vnd sonderlich in Crabathen darauf zubekhomen, pin ich in höchsten sorgen, mit derselben zuezug vnd ander weeg, will ich meinen leib vnd treuisten vleiss in furfallenden sachen nit sparen, vnd mich vmb das vbrig gegen e. Mt. vnd derselben khunigreichen vnd landen auch menigelich jecz abermals, wie zuuor beschehen, von wegen ainicher meiner khunfftigen verantworttung mit protestation entschuldigt haben.

Was sonst der Windischen vnd Crabatischen ständt im jüngisten Agramischen landtag bewilligte robath zu der orthfleckhen gepeuen vnd bestetigungen, dergleichen di angeschlagen profantierung belangt, wirdt an der Windischen graniczen bisher in derselben robath zum thaill, vnd aber zu Crabaten ausser des herrn grauen von Seryn vnderthanen gar khein gehorsamb gelaist. Trag fürsorg, es werde bey gegenwärtigen gefärlichisten wesen dieselb bewilligt robath vnd profandt beuorab in Crobaten gar steckhundt vnd dardurch Wihitsch, Repitsch, Zeng, Ottoschacz vnd mehrere flekhen der enden vnprofantirt bleiben. — Fasc. 8, br. 7.

— **junija 15. u Gradcu.** Stališi (verordeut) Štajerske nalažu poslanikom u dolnjem Štajeru, da po zaključku sabora u mjesto 30 momka dadu 2000 strjelaca, i pošto je velika pogibelj od Turčina nastala, tu vojsku spreme na opredieljenih mjestih do 1. julija, te se bezodvlačno odazovu pozivu generala Lenkovića. Svakomu momku ima se dati za vrieme od tri mjeseca po 6 novč. na dan. Nalog tiskan. Fasc. 8, br 7.

— **junija 17. Koprivnica.** General Ivan Lenković izvješćuje štaj. stališe, da će Malkoč beg sa svimi obližnjimi sandžaki udariti na Sisak i Hrastovicu:

Wolgeborne, gestreng etc. herrn vnd freund. (Pozivlje se na izvieštaj od 12. junija, što je podnio rimskom cesaru [kralju Ferdi-

Digitized by Google

nandu I.] te nastavlja:) Jeczundt zaig ich e. h. widerumb in der eill an, dass mir sider von mer ortten souil gleichlautundt khundschafften zuekhomen, wie das Malkhotschweg alles geschücz mit ansehenlichen merer municion zu Grädischkhy Wrod numals in die schiffung auf dem wasserfluss Saw legen, vnd allenthalben in ganczen Wossen vnd an den greniczen etlich vil hundert ross vnd ochsen beschriben lassen vnd menigelich von den vier sänschäkhen Herczogouina, Hlefno, Wossen vnd Tschasma in der gehaim ernstlich beuolchen, sich auf nechsten Sandt Johans Goldtaufers tag aufs sterkhist zu ross vnd fuess zuerheben, vnd auf iren Nouigrad an der Vnnä gegen Crabbathen zueczucziehen, von danen Hrastouicz vnd Siseckh oder aber Wihitsch, Repitsch vnd Ostroschicz anczugreifen. Demnach ich in ansehung der noth, damit wir von den feinden nicht vbereillt als in verschinen jarn, da ich mit den maisten e. h. mir vndergeben khriegsfolckh vnder Wobatsch (Bobovac) gewest, mit Kostanouicz beschehen, nicht vmbegeen mugen, gegenwirtigen irer Rom kh. Mt. haubtman zu Kopreinicz vnd e. h. bestellten vber die 2000 pichsenschüczen Casparn Rabben zu e. h. in der eill abczufertigen vnd dieselb widerum, wie jungist, auf das höchst zuuermanen, sich mit der landtsrüstung vnd zwayer monat lifergelt auf die 2000 pichsenschüczen neben merer beczallung auf das Windisch khriegsfolkh vor ausgang dicz monats juni gerecht vnd gefasst zu halten, vnd das mittlerweill er Gaspar Raab jeczo von stund an vnd vnuerczogenlich vierhundert derselben gering fertigisten pichsenschüczen auf Agram abfertigen soll, von danen weitter, wo sich die noth am gefärlichisten erzaigen wirdet, zeitlich zu legen vnd zu geprauchen, vnd dan die vbrigen sechzehen hundert pichsenschüczen auf weiter mein aufmanung in richtige ordnung zu bringen. —

Gleichermassen hab ich an heut vorwolgedachten herren von Khärndten vnd Crain vnderschiedlich geschriben, das jedes landt 200 pichsenschüczen auch auf Agram eilendts abfertigen muge. — Datum in eill Kopreinicz den 17. juni 1560. H. Lennkhowytsch.

An herrn Georgen freyherrn zu Herberstein, landthaubtman in Steyer vnd h. verordenten. — Fasc. 8, br. 7.

— **septembra 15. Varaždin.** Lieutnant Vid Halek izvješćuje, da su hrvatske haramije usmrtili u boju kod Popovca pri Čazmi Šaferbega, sina Malkočbega:

Wolgeboren, gestreng etc. E. h. hab ich numals von Khreuz aus wassmassen Sayfferbeg des Malkhotschbeg bascha in Boosen eltiste vnd liebste sun, der des Rossumbaschaj tochter gehabt, die ist des Türkhischen khayser enkhl, durch 68 haramien, so ich zuuerhuettung der paiss aus Ivanitsch geschikht ain meill weegs vndter Tschasmaj bej eine eden khirchen, Popowacz genant, zw todt geschlagen, geschriben vnd erindert, verhofenlich e. h. werden sollich mein schreiben empfangen haben. Er Säfferbeg hatt biss in die 2000 phardt bej sich gehabt.

Digitized by Google

Jeczt aber gib ich e. h. zu uernemen, das Malkotschbeg zw Gradischkhi ist, vnd vill versamblet volkh zu Libatschkho hat, darundter vill pixenschuczen, willens fur Ibanitsch die haramien zu suehen, so seinen sun erlegt, vnd auf ander flekhen in das Windischland zu ziehen vnd dieselben zu verhören. Darauf in ganzen land die warnung beschehen. — Der haramien sein nur 12 todt beliben. Warasdin den 15. septembris 7 vhr vormittag 60. gehorsamer Veit v. Halleg. Wolgeboren — herrn Georgen v. Herberstein, freyherr, landshaubtman in Steyer. Izvornik f. 8, br. 10.

— **septembra 20.** Izpovied ufaćenoga harambaše Vujice o smrti Šaferbegovoj i o smjerovih turskih:

Des Vuicza, harumbwascha, so vor an der Windischen gräniczen ain voyuoda gewest, anczaigen, so on heut den 20. september gefangen vnd examinirt.

Der Malcotschweeg hat allenthalben aufpoten, das sich jenigelich mit puchsen, torden, hakhen, sablen vnd andres khriegsrustung bey verlierung yres khophs gefast machen solle, vnd so bald der mon im miten schein wird, drey tag zuuor, das is vngeuörlich den ersten october, welle es gewisslich anziechen. Das geschray seie, er welle Jessenouacz pauen, aber wie er Vuicza vermaint, werde er auf Iuanicz, Khreuz oder andere flegkhen des Windischen landt ziehen.

Der Malcotschweeg hat zu seinem khaiser geschickt bitt, damit des Schäfferweeg haubtmanschafft dem andern seinen sun nach dem Schäfferweeg den eltern gegeben werdt. Der Schefferweeg hat nunmals nit ins Windischland, sonder in Chrobaten renen wellen, von seinen vattern volkh begeert, ime der vatter das abgeschlagen, vnd angeczaigt, es seie der Cauren ain grosses höer versamblt in Chrobaten. soll diss zeit Chrobaten mit rhue lassen. Daran Schefferweg nit allen saiten zufriden sich aufgemacht vnd hiebei gegen Windischlandt geczogen, ist also nit weit von Päkheriz mit seinen volckh vnbewist des Perhaitweegs gefallen, vnd seines khriegs volckh die colaussen oder weegfierer von Perhait begert, ime Vuicza bej der handt genomen gefragt, wie dunckht dich mit Chreucz, möch ichs nit vberfallen, oder das kriegsvolkh, so darinen auf die holdt bringen? Der Vuicza anczaigt, herr, Chreuz halben ratt ich nit, es ist da guete fursechung. Ich besorg, wir wurden grossen schaden laiden vnd mit gespott abcziehen. Darauf Schefferbeg gesagt, gibt mir Gott gluckh, dass ich gesundt von diser rais khumb, will ich mich rusten vnd Chreuz sechen. Du musst mein collauss sein. Der Vukh Dobrosslenitsch, welicher dan auch vnder inen ain beruembter weegfuerer ist, hat auch ime Schefferweg wie Vuicza gerathen, so sagt Schefferweeg, nun wolan, wir wellen sechen, ob wir die von Iuaniz auf die holdt bringen möchten; sein also fort zogen.

Der Perhatweeg ist vest khrankh. Den Perchatweeg ist dast lieb, das Schefferweeg vmbkhomen, dan er jederzeit aus dem Perchaitweg der jüngsten durch die Teutschen im Windischlandt bescheenen

Digitized by Google

niderlag vnd ime zuegefuegt schmach vnd schaden halber das gespott getriben, vnd sein schanschäkhenthumb zu seiner des Schefferweeg haubtmanschafft ausbitten wellen Actum ut supra. Fasc. 8, br. 10.

— **septembra 21. U Zagrebu**. Franjo Teuffenbach i Franjo Poppendorf izvješćuju kralja Ferdinanda, da je velika nevolja na krajini kod obskrbe vojske sa hranom, a da se nemože niti krme za konje dobiti. Ugarski, hrvatski i slavonski stališi jako su sebični. Ne samo da uzimlju daće u novcu, u žitu i vinu od svega, što na njihovih zemljištih raste, već zabranjuju kmetovom, izlišne im stvari komu drugomu prodati osim vlasteli. Sve se dakle mora kupovati za vojsku ili od vlastele ili od gradjana, na koliko ovi svoja zemljišta imaju, a ciene su dvostruke, pače kadšto i šesterostruke prema cienam, uz koje kmetovi vlastelom svoje stvari odstupljuju. Žito nemože se voziti iz nasljednjih austrijskih zemalja, jer bi se odviše daleko vozilo i bilo bi preskupo, pa zato jako vojska strada i vojne ekspedicije po svuda stradaju i većinom su bezuspješne. Povjerenici mole kralja, da učini odredbu, da budu kmetovi ovlašteni, svoje proizvode sami izravno prodati vojnomu obskrbniku. Naročito da se naloži Zagrebačkomu biskupu i kaptolu, zatim knezovom Zrinskim, banu Petru Erdediu, Andriji Batoriu i bar. Teuffenbachu, vlastelom u Susjedu, nadalje Ivanu Alapiću, gospodi Ratkajem, Keglevićem, Sekeljem, Baćanu, vlastelinu u Vinici nad Varaždinom, grofu Tržačkomu i Gruberu vlastelinom u Samoboru, da odstupe krajiškomu proviandtmeštru količinu pšenice, raži, zobi i vina za cienu, kako te stvari dobivaju od kmetova. Fasc. 8, br. 10.

— **septembra Želin**. Ban Petar Erdedi pozivlje plemstvo i narod Križevačke županije, da se radi obrane domovine listom digne na noge:

Petrus Erdewdj de Monyerekerek, comes hereditarius montis Claudij ac regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae banus, egregiis ac nobilibus vicecomitj et judicibus nobilium comitatus Crisiensis salutem cum fauore. Sciatis, nos ex certissimis rumoribus intelexisse, Turcam nominis christiani Malkotschbegum . . . cum alijs beghis et bassis, principalibus Turcis ad Leuatschko conuenisse, magnum bellum vndique et ex omnibus partibus et confinijs, videlicet et pedestrem facere confluere, ut sic cum bello et copijs hoc regnum Sclavoniae et miseras reliquias inundat, fortalitia nonnulla expugnet et ignis voragine consumet, uastetque et depopulet, quod nisi potentia diuina reprimatur et refrenatur, ac si omnino domini magnates et nobiles regnicolae oscitauerint et in vtramque aurem dormitauerint, nec saluti ipsorum pro omni posse consuluerint, animaduerterintque conatus suos in miseram patriam profundet: ne itaque hoc malum et aduersi conatus ipsius inimici in effectum veniant et super nos accidat, visum est nobis, vt omnes domini magnates et nobiles regnicolae et sessionatj statim contra eundem hostem armatj insurgant et prius obstent, inuasionique et depopu-

Digitized by Google

lationi resistant, potius etiam semel pro salute et permansione patriae vna nobiscum, si ita Deo visum fuerit, moriantur, quam toties inuasiones et depopulationes, dedecorosaque acta ipsius hostis paciantur et sufferant. Quare vobis et vestrum cuilibet authoritate sacrae cesareae, regiaeque Maiestatis, qua fungimur, comittimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, dominos magnates personaliter accedatis, nobilibusque regnicolis et sessionatis in locis solitis publice promulgandum insinuetis et dicatis. committentes nomine nostro et authoritate ipsius s. caes Mattis, vt non tantummodo illam quantam partem colonorum pixidariorum videlicet et equitum in decretis, articulis eorum expressatis, sed personaliter et capitatim ad capiendum arma in singulas horas et dies sese paratos teneant, vt dum alijs literis nostris et mandato per vos exquisiti fuerint, statim insurgant armatj, et eo, quo necessitas expostulauerit, armis bene instructj proficiscantur atque eant. Nec secus faciatis. Praesentes post earum lecturam unus ad alterum dirigat. Datum ex castro nostro Selin, die mensis septembris anno lx mo. Fasc. 8, br. 10.

— **septembra 24. Zagreb.** Namjestni zapovjednici slavonske krajine Franjo Teufenbach i Franjo Poppendorf izvješćuju štajerske stališe, da će Malkočbeg sa svimi okolišnimi sandžaci napasti Ivanić, Križevce, ili još najprije Sisak i Hrastovicu, koja su mjesta ključ do ostaloga još kršćanskoga diela Hrvatske:

Wolgeboren etc — Glaubwirdig nicht zu zweifeln das sich Malcotschweeg von tag zu tag in ganneczen Wossen vnd seinen vndergebenen gepieth aufs sterkhist so muglich zu ross vnd fuess. auch mit geschucz vnd anderer khriegsrüstung sambt den Zerkhesch voyuoda, Deli Mehmet vnd andern meer schanschakhen gar von des Mörs greniczen versamblt des enntlichen vorhabens, aintweder ein neu geschloss zu Jessenouacz, vngeuerlich zwe meil vnder Syssekh vnd Chrastauicza an den furnemisten vnd gewaltigisten pass gegen disen landt greniczen, vnd eben an dem ort, da die Saw vnd Vnna gleich zusamenstossen, darczue er dan des vergangnen jars alles nodturfftig gehulz niderfellen vnd schlachen lassen, zuerpauen, zubeseczen, zubefestigen, oder aber Iuanitsch. Chreuz vnd ainen andern des Windischen lands flegkhen zu überfallen vnd zuuerderben. Daruber gleichwol der herr waan des Windischen lands aufpot vermög seines gethanen ausschreibens aufmonen thuet. Darczue auch alles anders baider Windischen alten vnd neuen Chrabatischen greniczen khriegsvolkh zu ross vnd fuess an die besten mitterspiel zusamen zuziehen vnd auf ir der feindt furnemen zuwarten verordennt. Solte aber der feindt sich vndersteen, mit grossen volkh vnd gewalt anngeczogen schloss dermassen zuerpauen vnd zubefestigen, so wurde ime solches allain mit des Windischen landts gemainen manns aufpot vnd baider greniczen ordinari khriegsvolkh, souil onne entplossung der flegkhen wegczunemen, ausser der lannde rustung vnd zuezug schwerlich zu whören sein, vnd wo nun der

Digitized by Google

feindt von solchen seinen furnemen zuegelassen, so hat er alsdan ainen freien offnen gewaltigen pass auf baid eusserist grenczheuser Syssegkh vnd Chrastauicza, welches die schlusl zue dem noch vberbelibnen tail Chrobaten, darczue des Windischen vnd ganczen Chrainlanndt vnd derselben angereichten herrschafften, Metling, Ysterreich vnd Charst sein. Vnd mag dardurch so woll vnd meer bei der nacht dan bei tag nit allain den offen vnbewarten flegkhen Syssekh, weliher ain zimbliche weit von schloss, doch auch zu nächst an den wasser der Culp gelegen, sonder alle andere dörfer, deren noch solcher enden ain guet anzall vnd beseczt, yederzeit vnd zu seinen gefallen zu wasser vnd landt vberfallen, rauben, verbrennen, veröden vnd mit den raub widerumben annhaimbs ziehen. Auch wo derselben flegkhen ainen oder meer gar einnemen, dardurch er dan einen freien zuegang vnd pass hete das gancze Chrabaten, Duropolie poden vnd nechst darnach Metling vnd landts Chrain, zugleich Windischlandt zu bezwingen vnd vnder sich zu bringen, so khundten auch die vnsrigen volgunds der feindten der orten vnd beuor mit der schiffung oder scheikha am wasser gegen Gradischkhi vnd derselben enden, verrer in ir landt, wie durch den h. waan hieuor vnd noch bescheen möchte, khain raiss oder abbruch thun, sondern muessten sich alweeg an dennselben neu erbauten schloss vnd pass anstossen aufhalten. -- Des wir dann an hieuor wenig jaren beschehenen verlust baider Chrabatischen ortgeschlösser Nouigrad vnd Costeineuicz eine erschrecklich exempl vor augen haben, wieuiel is landt vnd erdt reichs volgends in khurczer zeit bishero von danen auss mit den teglichen rhennen verödt, verwüesst vnd ainen starkhen fuess in Chrobaten geseczt.

Demnach wir e. h. hieneben pitten, sich wieuor mit mergemelten gemainen manns aufpot auf verrer fürfallendt feindts not auch denen prouisionirten puxenschüczen am Charst vnd Ysterreichs zu jeder aufmanung zum anczug gerecht vnd genau zu halten. Vnd nachdem sich Chrobatischen vnd Windischen grafen vnd herrn grosses aigennuczigen furkhaufs, verbiethenes überschäczens vnd verhaltung aller menschlicher rossnaarung mit grossen vnerhörten wueher gebrauchen, haben wir solches der Rom. kh. Mt. vmb erntliche einsehung fürzubringen nit vnderlassen müessen. Datum in eill, Agramb den 24. septembrus 1560. dienstwillige Francz von Teuffenpach m. p. Francz von Poppendorf. Fasc. 8, br. 10.

-- **septembra 29. u Križevcih.** Vid Halek moli zem. kapetana u Štajerskoj Jurja Herbersteina za poslanje 400 strjelaca na krajinu, jer će skoro Malkoč beg pokraj Siska provaliti u Hrvatsku:

Wolgeboren gestreng etc. E. h. gib ich zuuernemen, das aus vilseitigen gewissen khundschaften vnd gefangnen, auch des Malkhotschbeg vnd Perhatbeg ansehnlichen vnd besten wegfüerer in diss Windisch land, so ich alhie fahen lassen, welche von Malkhotschbeg auf zungen fahen hieher geen Khreuz geschickht worden, für gewiss anczaigen, das Malkhotschbeg nun vill täg in versamblung vnd

Digitized by Google

allain mereres beschaids von seinen khayser gewardt, welcher inen dise tag von der portten zuekhomen, das Malkhotschbeg mit geschütz dise zeit zufriden sein soll, was ehr aber nit prennen, rauben vnd fleckhnen sunder gross geschücz zw vberfallen thuen mueg, sol ers seinen muglichen vlaiss furwenden, vnd ime 5. sansaggen zw hilf zuegeben werden, darauf dan h. baan das aufpots in disen land geen lassen vnd sonst alles khryegsfolkh, so besöld, in gueter warnung vnd rustung.

Ehe gib ich zuuernemen, das Malkhotschbeg vber die Culpp nit weit von Sissekh ein furt gefunden, wellihen der herr baan vnd die herrn von Agramischen cappitl vleissig suchen lassen, darüber Malkhotschbeg vnd sonderlich bej yeczt khlainen wasser mit allen seinen hör khumen mug vnd so ein Malkhotschbeg erindern, das man das aufpott in disen Windisch land geen last, vnd sonst aine vnd andere firsehung thuet, meht er Malkhotschbeg sein fürnemen hieher gegen dise graniczen andern, vnd vber den selben furt vnd Sissekh vberfallen, ist derohalben an e. h. mein hoh vleissig bitten vnd vermonen, dieweilen bej disen gewisen gefärlichen khundschafften die 400 puxenschützen, so von einer ersamen landschafft aus Steyer besoldt vnd zum theil aldort ligen, deren monad den 26. dits geendet, noch biss solang sich das geschrey aindern, oder aber man gewiss des feinds fürnemen oder aufbruch erindern mag, bleiben lassen. Wie ich den mit haubtman Gaspar Raaben gestern zw Copreiniz, vnd er haubtm. Gaspar Raab darauf geen Pethaw vmb das ligend vnd auf dieselben pixenschuczen gehörendt noh ein monadtsbesoldung gereist. — Datum Khreuz den 29 septembris anno 60. dienstgevlissner Veit v. Hallegg. — Den wolgebornen herrn Georgen von Herberstein, landtshaubtman in Steyer. Izvornik f. 8, br. 10.

— **oktobra 1.** Kralj Ferdinand povjerava, pošto je general Lenković obolio, a Turci pod Malkočbegom smjeraju podignuti tvrdju u Jasenovcu i uzeti Sisak i Hrastovicu, zapovjedničtvo nad krajiškimi četami i pomoćnom vojskom iz austrijskih pokrajina Franji Teuffenbachu i Franji Poppendorfu. Fasc. 8, br. 11.

— **oktobra 6. pod Petrovom gorom.** Kapetan Herbart Auersperg javlja kranjskoj oblasti u Ljubljanu, da su Turci 2000 jaki izpali pod Kladušu i odanle se odtisnuli prama Cetinu, Hoisiću i Plešivici (?):

Wolgeboren, gestreng vnd gebietundt herrn etc. Yeczo den verschinen 29. septembris hab ich e. h. aus Zernembl die khundschafften vberschikht. was massen Malkhotschweg in grosser versamblung vnd zueperaittung eindbeder das ort geschloss Jassenouacz in Windisch landt oder das odt schloss in Crabatten an der Unna, Obrouacz genandt, zu pauen, oder aber ein geweldigen einfall in das Windisch oder Crain landt zu thuen, e. h. daneben erindert, das mier gleichfals desselben mals khundschaften zuekhomen, wie das vorgestert oder gestert in die 3000 Thurkhen zu ross von Nouigradt aus in disse landts ortt einfallen sollen, auch

Digitized by Google

das ich mich also auf dieselb zuekhunndung mit den eyllentisten in dise gegenthen hieher verfüegt.

Hierauf pericht ich e. h., das gestert vor dags vber 2000 Türkhen zu ross gegen Vnter Khlatusch eingefallen, vnd haben zween thumbar gestellt, den einen vnder den geschloss pey der khirchen vnd prugckhlen, den andern auf den perg oberhalb des geschloss pey des Kharintschitsch hoff, vnd haben das rennen gegen Zettin auf Husitsch vnd Pletschicz zu den selben terffern vnd heyssern thuen lassen, von dort layder zimblich volkh vnd vieh abgetriben, auch sonst vast geprenndt. Nachdem ich aber alhie pey Petrouogora auf sy die Türkhen gewart vnd niemandts von meinen vndergebenen scheregen das rennen erraichen mugen, als graff von Slun vnd Thersecz die am negsten gebest, die aber, albeill die Turgkhen so starkh, dardurch man innen khain sondern abbruch thuen khünen, allein was des graffen von Slun dienstleuth fünff gefangen erobert, hab ich sollich ier anzaigen e. h. hiemit zuekhunden wellen, nemblichen, das die selbigen gefangnen Turgkhen nach befragung furgeben, das der obgemelt haubtman Turgkhen vber 2000 all zu ross gewest, vnd was massen Malkotschweg pershanndlichen zu Liuatschkhy mit zimlichen viel volgkhs vnd spahien ist sy wissen aber nit, was er in synn, ob er die geschlosser pauen oder ein weitern einfall thuen will. Geben gleich woll fur, weill sy disse rayss mit sein des Malkotschweg willen gethan, gedenkhen sy nit, das er disen wollen — Der vorgeer dises Türghen hauffen war ein weywoda mit namen Cschech, so zu Yaicza wonhafft, vnd sich aber des meisten thails an des Malkotschweg hoff erhellt. Sonst von vnsern reittern ist niemandt verloren, als des graffen von Thersacz khnab, so ime den spies nachgefuert, ist nidergehauen, vnd seinen edelman einen zway ross genomen worden, vrsach da er in nepel an die feindt vnuersehens geratten vnd die selben mit den seinigen gejagt, so ist doch auch zuleczt von inen was getrungen. Datum in eill den 6. octobris pey Petrouogor in der gegend Woynouitsch des 1560. Herbarth frh. zu Auersperg.

Copy-schreiben an die landtobrigkheit in Khrain Fasc. 8, br. 11.

— **oktobra 18. Zagreb.** Franjo Poppendorf izvješćuje kralja Ferdinanda o dolazku velike vojske Malkoč bega.

Allerdurchleuchtigister, grossmächtigister, vnüberwindlichister Römischer khayser etc. etc. Füeg derselben vnderthenigist zuuernemen, das ich abermals durch khundtschafften vnd gefangne zungen pericht, wasmassen Malcotschbeeg nach entleybung seines suns Saphir beekhs des elters, gewesnen haubtman zu Gradischkhy, zu seinem khayser den beuelch vnd haubtmonschafft daselbs zu Gradischkhy mit dem andern seinen sun Hussainbeeg zuersezen geschikht vnd gebeten, solcher antwort vnd beschaydt in starkher versamblung, dauon ich hieuor e. kön. khay. Mt. geschriben taglichen gewarttundt vnd aigentlich entschlossen, so paldt er solch sein pegern bey gedachtem seinen khayser, wie er dan gantz vngezbeifelter hoffnung ist,

Digitized by Google

erhalten, das schloss Jessenowitz zuerpauen, vnd volgents Sissegkh, Hrastowitz vnd Juanitsch mit geschütz. so baldt die gefrür angeet, anzugreiffen, zu dem werde sein sun Hussainbeg (welchem im fall, das er Malcotsch persondtlich nit ziehen möcht, alles khriegsfolkh, so starkh dessen zusamen gepracht werden mag, bewilligt) sich in Windisch landt sehen lassen, so haben auch bayde khundschafft vnd gefangen das geschütz zueberaitt gesehen, vnd solches fort zu pringen, hab Malcotsch beg in ainem haus aynen ochsen vnd von dem andern ain person aufgemant, so aber gedachter beuelch vnd haubtmanschafft gemelten Hussain beg nit gedeyen möcht, werde sich Malcotschbeeg disen herbst oder weiter ansehliches vnderwinden. Allain etliche starkhe rennen wie das bisher on vnderlass zu zbaj oder drey tausend pherden weniger oder mer sunderlich in Crabathen beschieht zu thuen vorhabens. — Datum Agramb den 18. tag october anno im 1560. Vnderthäniger Franz von Poppendorff. — P. Scripta. Ist mir abermals in diser stundt durch bestelten gehaimben khundtschaffter ainen, welcher nachten vngefärlich vmb mittenacht geen Iwanitsch ankhomen, anzaigt worden, wie das Malkhotschbeeg in grosser eyll alle seine spahien vnd beuelchs leuth abgefertigt, das auffgemant volkh zum anzug zusamen zu pringen, das er auch sechzehn grosse stückh zum wasser an die Sau fueren lassen, vnd aygentlich entschlossen, das obbenente ort aines als Iwanitsch, Sissekh vnd Hrastowitz anzugreiffen. Dan er Malkhotsch wisse woll, das diser zeit s. khay. Mt. khriegsuolkh nit in so starkhe versamblung sey, das ime solch sein furnemen gewert werden möcht, vnd wie woll der khundschaffter nit aygentlich waiss anzuzaigen, ob ime der beschaydt von seyem khayser khumen oder nit. — Fasc. 8, br. 11.

1561. julija 4. pod Sračicom. — General Lenković izvješćuje bana Petra Erdedia o svojem četovanju po gornoj krajini, te da je kod Sračice Turke Kostanjičane potukao i uhodu Jurja Vrlića živa uhvatio:

Wollgeborner herr wann, sonsten gönnstiger herr etc. Wie ich jungst vndter Mreschnicz von euer gnaden abgeschiden, pin ich sambt herrn Franneczen von Teuffenpach mit meinem vndtergeben völckhl zu ross vnd fuess vndter Zasynn gefallen, daselbst drey nacht gelegen, vnd alss Mustaweeg Sokholouitsch mit seinem volckh nicht allain vndter Wunitsch (Bunić), souder vonn Woritschewitsch (Boričevac) auch eullente weeg gewichen, hab ich mich von stunden auf auf Wuschin (Bužim), Woyna (Bojna) piss hicher erhöbt, vnd gestern zeitlich hie ankhomen. Also sein beyleiffig vonn sechczig piss inn die achczig Türkhisch pherdt gestern vmb essen zeit von Khostanobiz (Kostanjica) ausczogen, nachten spath für den hiesigen fleckhen gerendt, vnd vmb mich nichts gewist; dieselben sein Gott lob all zertrennt, der maist thaill dauon gefangen vnd erschlagen. Darunter Juray Verlitsch, der obrist weeg fuerer auss Khostainobiz, welichen e. g. woll khenen, vnd auch wissen, das er des Malckotsch-

Digitized by Google

weg anschleg vnd fürnemen für all annder seine voyuoda, agga vnd beuelchs leyth jederczeit woll waiss, für mich pracht worden, dem ich erstlich güetlich, nochmals peinnlich nottürffigkhlich examenieren vnd sambt ainen andern von vnns entsprungnen weegfüerer, Nicola Tschutscha genannd, inn diser stund auf ain spiss stekhen lassen.

Diser Verlitsch hat vor seinen todt etlich mal nach einander gleichlaudtundt bekhenndt, wie hernach volgt:

Erstlichen, das an heut vnd auf morgen in die drey thausendt Türkhen zu ross vnd fuess zu Khostainobiz zusamen komen, vnd am negsten sonntag auf Gore, zwa meill weegs von hie, einfallen sollen, vnd das er mit dissen erlegten pherdten hieher zuegen zusechen, ob ainich khriegsfolkh vmb Hrastobiz verhanden ware, renen sol, wo aber disser versamblten Türkhen fürnemen durch jeczgemellten ieres pherdt erlegung zertrenndt oder sein fernen fürganng haben wirdt, khan er nit wissen.

Zaigt weitter an, das gwiss der Weglerweeg auss Romania oder des Thürkhischen khaiser visier ainer nun am zug auf Sigeth vnd Malckotschweg Syssegkh zu belegern mit geschücz vnd aller anderen khriegsrüstung, vnd das Sygeth vnd Syssegkh auf ainmal belegert werden solle, wie in den verschinen jarn eins Sigeth vnd eroberung Khostainobiz auch dermassen beschehen. — Zeigt weitter an, das der Malckotschweeg alle seine khundschaft von vnnseren thuen vnd wessen auss den perkgwerch Guossdannskay all tag haben soll, vnd merers, das ich zu meinen ankhunfft zu euer gnaden anstell.

Darauf ich dieselb pith vnd vermane, sich mit aller derselben khriegsfolckh zu ross vnd fuess herüber die Khulpp auf Gore eyllundts erhöben, daselbst woll ich, wills Gott, morgen zeitlich auch sein, dan ich derselben im vertrauen woll anczaigen mag, das ich an meinem aufpruch von Zasym das Crobatisch khriegsfolckh allenthalben auf iere austhailte ortten von mir ziechen lassen, vnd nun jeczt vber 800 zu ross vnd fuess bey mir nicht hab, vnd mir von dennselben inn den nechtigen lärme ain gross annzall lediger ros allenthalben in die wälder verloffen; trag fürsorg, die maisten werden verloren sein .... Dattum inn eyll vnndter Sratschitsch in Crobathen, den 4. tag july anno im 61. Hans Lennkhowitsch.

An herrn waan. Fasc. 46, br. 48.

1562. februara 5. u Zlatnom Pragu. — Kralj Ferdinand I. nalaže banu Petru Erdedu i knezu Nikoli Zrinskomu, da skupa sa četami generala Lenkovića zaprieče navalu paše Budimskoga na sjevernu stranu Ugarske:

Ferdinandus etc. Spectabilis et magnifice, fidelis nobis dilecte. Quum passa Budensis feratur cum copijs Turcicis versus partes regni nostri Hungariae superioris contra exercitum ibi nostrum, et in vastitatem, direptionemque dicionis et subditorum illic nostrorum moturus, ad auertendos hosce illius conatus comissimus fideli nostro

Digitized by Google

spectabili et magnifico comiti Thome de Nadasd, regni eiusdem nostri Hungarie palatino etc, ut casu, quo idem passa sese mouerit, comitatus illos vltra Danubianos levet, et adiunctis sibi confiniorum quoque nostrorum gentibus aliquid contra ditionem Turcicam aggrediatur, vt hoc pacto passa ipse visis hisce apparatibus a facienda expeditione detereatur. Quum autem commiserimus fideli quoque nostro, magnifico Johannj Lenchowich etc., vt habita cum eodem palatino mutua intelligentia prodente in expedictione ad dictas regni nostri Hungariae partes passa ipse cum militibus sub se existentibus ipse quoque versus ditionem hostilem aliquid moliri, attentareque debeat, fidelitatj quoque tuae harum serie committimus et mandamus, vt habita cum ijsdem palatino et Lenchowich mutua similiter inteligentia casu in praemisso te ipsi Lenchowich cum militibus sub te existentibus coniungere et hostilia quaeuis versus Turcos attentando, nihil, quod ad impediendos dictos passae conatus pertinere, facereue visum fuerit, cum illis vna praetermittere debeas. Secus non facturus. Datum in arce nostra Pragensi quinta februarij, anno domini 1562. Ferdinandus m p. Joh. Listius. — Ad dominum Petrum Erdeudj, baanum etc. - In simili ad dominum Nicolaum, comitem de Zrinyo. Fasc. 8, br. 20.

— **februara 26. u Zagrebu.** General Lenković javlja stališem štajerskim, što je učinio uslied naloga kraljeva, da ide na pomoć u Ugarsku proti Turkom, te nastavlja:

Gegenwärtigen meinen vettern, irer Mt. haubtman zu Kopreinitz, Gasparn Raaben zu e. hr. in der eil abzufertigen, vnd dieselb vnangesehen, das solches das hochlöbliche fürstenthumb Steyer nicht zu thun schuldig vnd sonst mit andern beschwärlichen khriegsausgaben one vnderlass häfftig beladen, zum höchsten zu bitten vnd zu uermanen, von des landts rüstung der vndern viertl in die 300 odor 400 pherdt vnd aus den dreissigsten man etlich hundert puchsenschüczen beileiffig auf ain monat — herab auf die greniczen zu bewilligen vnd dermassen abzufertigen, das die all dem 20. eingeundes monats marcy abents geen Creucz ankhomen vnd sich von dannen aus Creucz zum wenigisten auf zehn tag gar auf khain andere profanndt der menschen oder ross narung nicht versehen, oder ainiche andere die wenigist raittung darauf machen.

Lesstlich. Nachdem das khriegsvolkh an disen Windischen grenczen nun jeczt abermals in die sechs monat vnbeczallt dient, grosse noth vnd armuet leut, vnd sonderlich auf profandtirung vnd rüstung zu diser rais gelts zum höchsten nottürfftig wirdet, bitt vnd vermane ich abermals euer herrschaft, jezt auf das eingeundt monat marcy widerumben ain statliche bezallung oder ain ansehenliches darlehen. — Datum Agram, den 26. tag february anno im 62. H. Lenkhowitschen. — Fasc. 8, br. 20.

— **februara 26. u Zagrebu.** Ban Petar Erdedi i Ivan Lenković pozivlju kneza Nikolu Zrinskoga, da svoje čete prikupi kod

Digitized by Google

Rače u svrhu, da preko Velikoga Dola predju u Ugarsku na pomoć proti Turkom:

Spectabilis, generose ac magnifice domine et amice nobis obseruandissime, salutem et seruiciorum nostrorum commendationem. Literas spectabilis, gen. ac magn. dominationis vestrae una cum parijs sacrae cesareae Maiestatis, domini et principis nostri communis clementissimi, sane intelleximus, quibus scribit sua Maiestas dominationi vestrae, vt coniunctis gentibus vltra Dravam contra hostem expeditionem faceremus, nos itaque cum dominis consiliarijs belicis, caeterisque dominis capitaneis eiusdem s. cesareae Maiestatis superinde consultauimus, comperimusque, nobis tutum fore minime, ista loca confinia gentibus omnino denudanda esse, visum attamen est nobis omnibus, vt nos cum caeteris capitaneis eiusdem s. cesareae Maiestatis, simul et cum armigeris, si quos adhuc a dominis prouincialibus obtinere poterimus, vigesima die futuri mensis martij Crisij constitui, vt tandem ad vigesimam secundam diem eiusdem mensis gen. ac magn. dom. vestra vna cum omnibus suis gentibus apud Ratczam in obuiam nostri venire posset, vt inde tandem Dei auxilio ad Veliki dol, aut quo nobis mutuo colloquio visum fuerit, vna simul cursitare possimus. Rogamus itaque gen. ac magn dom. vestram, velit hanc nostram opinionem domino palatino significare, si autem gen. ac magn. dom. ac eidem domino palatino alia melior opinio videretur, vbi eidem sacrae cesareae Maiestati melius inseruire possemus absque demitatione istorum confiniorum, gen. ac magn. dom vestra nos certiores reddere vellit; huic relationem a vestra gen. ac magn. dom. expectamus, qua et feliciter valere optamus. Datum Zagrabiae, 26. febr. anno 1562. Petrus Erdewdj de Monorokerek, baanus, Johannes Lenchovich m. p. — Ad dom comitem de Zrinio. — Fasc. 8, br. 20.

— **aprila 2. u Bihaću.** Zapovjednik hrvatskih gradova Herbart Auersperg priobćuje generalu Ivanu Lenkoviću dojavu Mikše Ključanina, da je Bosanski paša prikupio na Lječevačkom polju kod Save 7000 vojske, te izvješćuje, što se čini za bolju utvrdu Bišća:

Edler vnd gestrenger ritter, herr obrister, ginstiger vnd lieber schwager. Das schreiben thue ich allain derhalben, das ich euch herr erinder, wasmassen nächten spat des Iuan Khlutschanin brueder mit namen Mikhsa, so auch vor mit dem Khlutschanin heruber entsprungen, vnd widerumben hinieber vor dem Khlutschanin entrunen, geen Repitsch khomen mit pegern, mit dem purgkhgrafen auf glauben zu reden, alsdan der purgkhgraf Iuan Issatschitsch zu ime geschickht, hat er souil angezaigt, wo ir herr gemelten Khlutschanin vnd ime glauben zuesagen wolt, so will er widerum herüber khomen vnd dermassen der Cristenhait mit treuen dienen, als ers vor nie im synn gehabt. Was ihn nun bewegt hat, hinüber zu entspringen, das hat im vrsach geben sein weib vnd khind, so im aber jetzo trauet, daselb alles mit ime heruberzuspringen. —

*

Digitized by Google

Verer zaigt er an, das sich der wascha in Wossen gewislich zu Liuatschky versamblt, ob die 7000 starkh zu ross vnd fuess beieinander, des willens, in dise Cristliche landt einzufallen, hat sich dernach von stund an widerumen hinweckhgemacht vnd zuegesagt, das anders muglichen ist, noch vor dem hör widerumben zu khumen, wohin es sich wenden will, anzuzeigen, diser zeit aber kann ers noch nit wissen.

Radonia Isthepitz ist von hinen auf rais gezogen, vnd bey Yaitza funf gefangen erobert, die gleichfals angezaigt, wasmassen sich alles volkh auf Liuatschkhj zu erhebt. Solche gefangen aber, nachdem Radonya von den Türkhen zerjagt, sein all entrunen, vnd aus seiner tschetta noch 4 gefangen, als nemblichen des Iuan Yssatschitsch khnecht ainer, Medoschouitsch von Pötsch, vnd des Vuitza prueder vnd einer mit namen Vukhmier vnder dem Schobath.

Iwan vnd der Vsskhokhisch pfaf sein mit iren tschetta an der rais zusamen khomen, vnd nachdem sy was thuech gewonnen, vnd wenig profant nimer khabt, haben sj 9 von irer tschetta mit dem thuech hieher geschickht, die sein von den Turkhischen martholosen bej Sanct Stefan zwischen Welaj vnd Repitsch zerjagt worden, also das ier von denselbigen nit mer dann 5 entrunen, die 4 als nämblichen des Issatschitsch khnecht ainer, zwee von Zettin vnd ain hiesiger junger dienstman des schuelmaisters son gefangen; er Iuan vnd der pfaf sein gester khomen, aber nicht merers als zween pueben pracht.

Vnsers gepaus halben erindere ich euch herr, das man von der verhakhung der auen vnd des waldt von Matsch an piss gegen Sokhol vngefierlichen in 3 tagen fertig wirdt mugen werden, so vermachen wir die wäser souil muglichen, nimbt furwar vil mühe vnd arbait, vnd ist das ergist, das sich das waser vast verleuert vnder sich durch die khlifft der tuffstain; khan den herrn demnach noch nit schreiben, wan wier fertig mugen werden.

Sonst ist anders nichts neues, als das wier zu zeiten von Thurkhischen mertholosen vnd Thurkhischen phärdten als am maisten enhalb der verhakhung larmen haben. Si haben aber pisher nichts schaden gethan. So haben sj auch von den vnsrigen nie mögen ereilt werden. — Datum Wihitsch in eil den 2. tag aprilis des 1562 zwo stundt im tag des 62. Herwart freih. zu Auersperg. — An herrn obristen herrn Hansen Lenkowitsch. — Fasc. 8, br. 22.

— **aprila 3. u Varaždinu**. — Vid Halek, leitnant na slavonskoj krajini, javlja, da su krajiške čete sa banom Petrom Erdedom popalile i uništile Vučin i sva okolišna mjesta, a Nikola Zrinski da je Turke odtjerao iz Moslavine podravske u Osjek i Moslavinu posve popalio.

Wolgeboren etc. Euer herl. hab ich den 30. jecz verschines marcz aus Khreuz in eill geschriben vnd angeczaigt, wasmassen (Gott lob) die furgenumen reyss gluckhlichen vnd mit guetter ausrichtung vericht, verhof euer herl. werden sollch main schreyben numals

Digitized by Google

empfangen vnd vernumen haben, vnd gib euer her. in fall sollch mein schreiben derselben nit zuekhomben wör, zuuernemen das die raiss (Gott lob) glücklichen vericht, mehrern theil der Wallahischen dörffer vmb Atschinaj (Vučin), Slattinaj, S. Miclosch, wellche diser Windischen greniczen ohne vnnderlass grossen schaden zuegefuegt, vol geraumte vber 1000 heuser verprendt, ausser des schloss Slattinay, verczeinten fleckhes vnd zu nägst ainen darpey gelegnen dorffen, welches alles in grundt aussprenndt, darin bej vnd 370 Türggen kriegffolkh vnd sonnst, so hinein entrunen, verprunen, darunder der däsdär, das ist burggraf, so ain agaj, viel ansehnliche Türggen zu ross, wiewol sye sih lang gewerdt, aber doch nit erhalten mägen, vnd von den grossen fewr. vber das sye sih ergeben wellen, khainen jung oder alt heraus khumben; es ist auch vill guetts hinein geflehnet, dan sye darinen siher zu seyn vermaint, welches alles auch verprunen. Haubtman Gaspar Raab hatt mit den halben thaill euer her puchsenschüczen vnd andern Teutschen khnechten neben allen Windischen besoldten haramyen auch gestürmbt Der vnserigen seyn (Gott lob) nit vber 4 personen von ganneczen hauffen, der bey vnd vber 5000 starkh sambt des herrn baan aigner person gewest, geschedigt vnd vmkhomen, darunter Petter Farggeschitsch ainer (des Georgen Farggeschitsch, seligen gewesnen haubtman in Sygeth son) des herrn grafen von Serin haubtman in Khrabatten vber ain anczall geringe pherdt, welcher von ainen Wallachen mit ainer tarday gestochen, wird ihme aber an leben nit schaden, die andern drey ist ein Teutscher vnd zben haramien.

Der Oroslanbeg, beeg in Posega, ist nur 5 khlaine meill wegs daruon gewesst mit 2000 man zu ross vnd fuess, da er neben der Trau ain flekhen Mosslawinaj genant gepaut, wellichen so er ausspauen hette mügen, von khriegsfolkh aus Sygeth der pass auf die Türggische flekhen in Windischlannd zestraiffen gespert vnd Sygeth zu grossen nahtaill khomben wert. Dieweill wir aber mit Slattinaj zethuen vnd zw nägst darpey das nachtleger geschlagen, ist herr graf von Seryn, mit dem zuuor alle sachen abgeredt, mit seinen khriegsfolkh vber die Traa gefaren biss in die 8 stükhen bej sih gehabt, der beeg von Mosslawinaj mit seinem khriegsfolkh die flucht geen Ossegg genomen, herr graf bemelten fleckhen Mosslauinaj, auch das so von neuen erpauet, zerissen vnd in grundt ausprendt, ain aigaj gefangen vnd ettlich dörffer verprendt. — Datum Warasdin, 3. apprilis anno 1562. Eur her. jederzeit gehorsamster vnd dienstgeflissener Veit Halleg. — H. Hansen flhr. zw Scharffenberg, landtshaubtman in Steiermark. Fasc. 8, br. 22.

— **aprila 21. u Cetinu.** Herbart Auersperg izvješćuje generala Ivana Lenkovića, da će Turci uzimati Jezersko, Menić i Mihajlovu Peć (Peći kod Cazina).

Edler vnd gestrenger ritter, herr obrister vnd liebreicher schwager. Ich zaig euch in der eil an, das in diser stund Franesch

Digitized by Google

Golloglauitsch hieher zu mir khumen, den ich eur hr. erst morgen persönlich zueschikhen will; der zeigt an, das alle wäschlie zu Leuatschkhy versamblt, vnd alles volkh Smyana, Sanitza vnd Ostralukha auf ist, das willens morgen oder vbermorgen Jesserskho anzugreifen, vnd dan eben ain grosse starkhe halt vmb Menitsch zu stellen, mit vermelden, wo aus demselbigen nichts werden mag, sollen die phärdt fort vmb Michälä Petsch rauben vnd rennen. Derwegen weil ich niemandts bey mir hab als etlich Wichitscher, den Schobath, Vuynn Paukhowitsch vnd Fränesch Radegossitsch allain mit iren personen, vnd sonst ir volkh zu Wihitcsh bej der verhüetung der arbaiter dasselbst gelassen, vnd nit wais, ob die schereg an ir bestimbt ortt erschinen, demnach bin ich willens, heit in der nacht zu dem grafen von Slun geen Cristin zu ziehen, vnd schreib sonst allenthalben offen schreiben an alle schereg, das sie mir geen Cristin eillen sollen möcht — leider — das die bei einander sein möchten Merers zeigt er an, das erst nach verrichtung diser sachen das gross hör ausziehen soll, alles mit gleichlautunder vermeldung, wie auch die vorigen khundtschafft dise tag zuekhomen, dann man die weil erst des Malkhotschweeg ankhunfft erwart sambt seines volkh aus Hertzogovina. — Zettin den 21. aprill 3 stundt in der nacht in 1562. Herwart freih. zu Auersperg.

An herrn obristen Hansen Lenkhowitsch. — Suvremeni prepis. Fasc. 8, br. 22.

— **junija 15. u Varaždinu.** General Ivan Lenković javlja štaj. stališem o spremi Turaka u Ugarskoj i o dogovoru sa Nikolom Zrinskim, kako valja Turke dočekati te priobćuje ovo pismo banu P. Erdedu:

Wolgeborner h. waan, mein lieber herr. Wunsch ich e. h. von Gott dem allmechtigen derselben volkhumen gesundt vnd alles was e. h. lieb wäre. Vnd zeig derselben in der eill an, das an heut der h. graff von Serin von Tschorgaw wegkh gefaren vnd in diser stundt alhie zu mir ankhumen, sich nit lang alhie gesaumbt, sondern vor stund an widerumben seinen weeg auf Tschakathurn vnd Mayorokherekh genumen. Mit welichem ich vom jeczigen vnserm vermaindten anczug lang vnd viel geredt vnd dahin geschlossen, weil von allen khundschafften endtsprungnen Pribeghen vnd in anderweeg glaubwurdig furkhumbt, das die versamblten Turkhischen sanschakhen in die neun oder zehen tausendt woll geruster pherdt vnd etlich tausendt allerley fuesskhnecht vnd sarahoria bey iren gepey vndter Monossla in der Poschega haben vnd sich noch von tag zu tag daselbst sterkhen, das auch der wascha von Offen noch albey bey Solnokh vnd der von Temischwar bey Lipa zu veld ligen sollen, khunen wir nicht wissen, wie es noch mit dem gebotnen fridlichen anstandt steen wirdet, khunen auch nicht befinden, das wir one sondere ansehenliche hülff der Röm. khay. Mt., khunig auch zu Behemb, vnser baider allergnedigisten herrn, auch derselben khunigreich vnd lande gewaltigen zueczug gegen inen den feinden, so thüeff in ierem landt was handeln oder für-

Digitized by Google

nemen möchten, sondern das wir soliches alles in der eill an ir khun. würde, gleichesfals an die drey fürstenthumb Steyer, Kherndten vnd Crain gelangen lassen, vnd ferers ir khun. würde beschaidt des gebottenen fridstandts vnd diser notturfftiger hulff halben erwarten, vnd mittlerweillen allenthalben auf den greniczen mit allen khriegsfolckh auf den feindt weitter fürnemen, bey einander bleiben vnd das e. h. zu derselben gefallen e. h. khriegsfolkh zu ross vnd fuess bey der Saw vnd den enden vmb sich erhalten, vnd des Windischen landt zuezug auf Rokhonegkh vnd Creuz aufmanen vnd so lang, bis die feindt wider vonainander ziehen, oder aber was weitteres gegen disen landen vnd greniczen fürnemen möchten, nicht von ainander ziehen lassen sollen. — Datum Warasdin den 15. juni vmb vesper zeit in 62. Hanns Lenkhowitsch. — An herrn Waan. — Prepis Lenkovićevom rukom pisan. Fasc. 8, br. 24.

— **junija 16.** javlja Lenković stališem štajerskim, da više turskih sandžaka sakuplja čete, i da će Turci nedavno popaljena mjesta oko Požege opet podignuti i urediti:

Darüber ich nun durch des herrn graffen von Serin die tag her souill mallen beschwärlich vermandt worden, etlich hundert haramia von diser Windischen greniczen hinein gen Sygeth zu besterkhung vor ainer besorgunden belegerung zuuerordnen, vnd nachmals der dreyer landt rustung vnd dreisigisten man eylundt aufzumanen, vnd mit denselben volkh sambt allen andern, was von baiden mir anbeuolchnen greniczen hinwegkh genumen werden mocht, neben ime vnd dem herrn waan den feindten, so funff in ir landt zueczuziehen, vnd die von ieren gepayen in ire ditionen helfen abzutreiben, mit merern, des ich mich aber aus villen hochbeweglichen vrsachen verwidern muessen, erstlichen ob ich gleich die aufmanung jecz wollgedachter dreyer landt rustung vnd dreysigisten man an die handt nemen sollt, wäre ich in höchsten zweiffl, ob soliches bey inen den landen zu erhöben vnd ob auch ier Röm. khay. Mt. vnd khun wr damit zufriden sein mochten oder nicht, dass ich mit so wenig volkhs, als zu schazen mit lairer handt, den feindten, so der zeit in die zechen tausendt starkh zu ross vnd vber sechs tausendt zu fuess jeczt der enden versamblt, vber den gebottnen fridlichen anstandt so weith in ir landt vnd diction zu ziehen vnd alle dise landt vnd greniczen in höchster geferligkhait zu verlassen, mit merern, pis vorgedachter h. graff an gestern persondlich zu mir hieher ankhumen vnd mit mir in allen sachen beschlossen, wie ich des wollernenten waan an gestern zuegeschriben.

Jecz nun, so die feindt in so starkher versamblung vnd etlich iere flekhen der enden in Poschega ierer diction den haubt orthflekhen Sigeth vnd disen greniczen zum höchsten nachtl pauen, waiss nicht, was merers fürnemen vnd den gebottnen fridlichen anstandt halten möchten oder nicht, bitt ich e. hr. den handel woll zu behörczigen vnd zu erwegen, was aus diser Türkhischer flekhen gepayen den negst daran rainunden landen vnd greniczen

Digitized by Google

khonfftiglich eruolgen, vnd ob es e. h. gelegen vnd nicht zu wider sein möchte, die landtrustung vnd dreisigisten man aufzunemen vnd an die obgemelten orth geprauchen zu lassen, mich des mit dem eysten schrifftlichen zu berichten; wie ich des den andern zweyen fürstenthumben an heut datto gleichermassen zuegeschriben. Warassdin den 16. juni 1562. H Lenkhowytsch m. p. — Izvornik Fasc. 8, br. 24.

— **juni a 16. u Varaždinu**. Popis turskih četa u Slavoniji oko Moslavine:

Verzeichung das anzaigen aines entsprungenen Turkhischen harambascha, Stojan Stopitsch genandt, welicher aus ierem veldt leger vndter Masslawina in der Poschega den zehendten gegenwurtigs monats juni daselbst mit fünff seinen bruedern gewichen vnd an heut den 16. gemellt juni hieher geen Waraschdin ankhumen.

Zaigt erstlichen, das er die hernach beschriben Türkischen sannschakhen mit zwainczig tausendt pherdten, zway tausendt puchsenschüczen vnd drey tausendt arbaytter bej dem gepey zu Mosslauina gelassen, vnd das innen noch von tag zu tag volckh zu ross zueczeucht, vnd das sy nach volendung des gepeys Mosslauina ieren jüngsten verprenndten flekhen Slatinikh vnd noch ain oedt schloss nachendt daselbst an der Traa gelegen, Sopia genanndt, auch wider erpauen, befestigen vnd beseczen sollen. Das sy aber weidter furnemen möchten, ist ime vnbewisst.

Erstlichen Malkhotschweeg, sannschackh der Herczogouina, der zeit fürgesecztes haubt desselben Türkhischen hauffens.
Mustaffweg Sokholouitsch, sanschakh von Khliss vnd Hleufna.
Item des schach Osman Nus wascha aus Wossen.
Allay weg mit den furnemsten Wossnerischen spahien.
Orosslanweeg, sannschakh in der Poschega.
Ferhat weeg, sannschakh von Tschasma
Sannschakh von Suornikh.
Sannschakh von Smedroua
Sannschakh Kutschiteransskhy.
Sannschakh Illotschkhy.
Mehmet weeg Mueratweegowytsch.
Item noch zween sannschakhen aus der tueffen Türkhay, die erst die tag zum hauffenn khumen sein, dieselben er nicht nennen khann.
Item zu Funfkhirchen Khasma weeg, zu welichen noch die tag zween sanschakhen auch aus der tueffen Turkhey mit ieren volkh khumen sollen.

Des herrn obristen einschluss -- Fasc. 8, br. 24.

— **junija 23. u Lincu.** Kralj Maksimilijan priobćuje generalu Ivanu Lenkoviću, da je naložio knezu Nikoli Zrinskomu, da se oprezno postupa, ako se kani prepriečit Turkom podizanje grada Moslavine.

Digitized by Google

Maximilian, von Gottes genaden khunig zu Behemb, erczherzog zw Ostterreich. — Getrewer, lieber. Wir haben dein schreiben von 16 dits monnats sambt seinem einschlüssen alles der Turkhen khriegs rustung vnd erpauung des khastels Monossla betreffendt empfangen vnd vernumen. Wellen darauf dir zu bericht nit pergen, dass vnss der edl, vnser lieber, getreue Niclass graff zu Serin in der sachen gar vill geschriben, vnd vmb hulff hefftig angehalten. Daruber wir etlichmall geantwortet, dass er sye die Turkhen in ieren furnemen hindern möchte, souer Monasslo neutral wäre oder an mittl in die khay. Mt. dition gelegen ist, auch er mit dein vnd des waan hilf ime an sondere gefer die Türkhen zu verhindern getraute. Ausser des solle er sich vnnottürfftiger weiss in khein gefer geben vnd sonderlich den fleckhen Sigeth an khriegsleithen nit entplössen. Eben auf dise mainung haben wir ime jeczo abermalls beantwort, dan dieweil er ime mit der hilf, so du vnd der waan ime bewilligt, nichts auszurichten getraut, khunden wir nit erdenkhen, wie ime ain mere von weiten zugefürdert werden möchte in solichen vill, alss er derselben vonnetten. Souer anderst die Turkhen, wie er schreibt, das khastel numeer nachendt volpracht, auch in so gro ser anczall, alss er beduerfte, so die Turkhen zw ross vnd fues in die sechzehn tausent starkh sein, so ist auch dass enntgegen, dass Monossla dennen anczaigen nach inn der Turkhen gepueth, vnd gar tüef in ieren landt gelegen. Dan tun sich die erblande mit ierem zueczug von ierem greniczen schwärlich so weit belegen lassen. Vnd ob es gleich woll geschehe, wuerde es dannacht gegen der Türkenmacht zu wenig sein. Zu dem allen will vnss in crafft des anstandts nit gepurn, sy an ieren gepayen zu hindern, so wenig wir vns in vnser dition hindern lassen. Wan aber Monossla neutrall wäre, oder an mittl in die khay. Mt. dition läge, oder die Turkhen nach demselben weiter ruckhen wuerden vnd merers pauen vnd handlen wollten, das ierer kh. Mt. dition nachtaillig ware, des wir doch nicht woll glauben khundten, dass sy es thuen werden, so muessen wir jaa wol auf die mitl vnd weg gedenkhen, wie wir vnss des gewallts entschütlen möchten. Dieweil aber Monossla in ieren dition ist, vnd sy alda so starkh ligen, wissen wir nit, warumben wir mit gefär etwas gegen inen furnemen lassen sollen. Aber in den hast dw vernunfftigkhlich gehandlt, dass du die lanndt allersachen erinndert vnd ermandt hast bey guetter warnung vnd zum anczug gerecht zu sein, dass du auch den waan, das Windisch aufpoth bey der Sav umb sich zu erhalten geschriben, dw auch selbst mit deinen vndtergebnem khriegsvolkh in guetter ordnung vnd rustung bist. Vnd dieweil man nicht wissen mag, wass sie die Türkhen weitter in sin haben, so ist vnser gnediger beuelch, dass du bei solicher guettes warnung fort beleibest vnd widerstandt thuest. — Geben zw Luincz den 23. tag juni a. im 62. Maximilian. — An Hansen Lenkowitsch, obrist. F. 8, br. 23.

— **junija 24. u Varaždinu.** General Ivan Lenković izvješćuje **stališe štajerske, kako se turska vojska uzduž Drave po Slavoniji**

Digitized by Google

razmjestila, i da su Turci četovali kod Kladuše, Bovića i Ludbrega, te odveli dosta kršćana u sužanjstvo:

Wolgeboren etc. — Vor jecziger gwöltiger Turkhischer versamblung an der Poschega mit merern zaich ich e. h. ferer an, wie mir das in den verschinen tagen piss auf heut datto von dem gehaimben khundtschafftun gleichlautend zuekhomen, wie jecz gedachte Türkhische versamblung noch albeg bey ieren gepayen zu Mosslauina vnd derselben enden in der Poschega zu veld noch sterkher, alss der jungist entsprungen Turkhische harambascha anczaigt, vnzertrendt bey einander ligen, vnd merere öde fleckhen daselbst gegen Sigeth vnd diser Windischen greniczen zu erpauen vnd zu befestigen angefangen, ain schiff prugkhen vber die Traa geschlagen vnd am negst verschinen sontag ain gwöltiges rennen auf das Hungrisch thuen hetten sollen, aber sy die Türkhischen sänschakhen sich desswegen vndterainander nicht vergleichen mügen, sonder soliches ir furgenumen rennen auf dissmall eingestelt, vnd von dannen etlich tausendt starkh zw ross herwercz piss gen Werowoticz geruekht, daselbst bey fünfhundert wollgerüsster vnd ausskhlaubter pherdt auf den scarten vnd von vnss one vndterlass züngen zufachen gelassen, vnd der vbrig hauffen widerumben zurugkh in ir veldleger geczogen, wass sy die feundt nun vor oder nach vollendung diser ierer gepay weitter furnemen möchten, mag niemandt nichts gwiss dauon anczaigen.

Sonst sein in jecz verschiner wochen zwen des neuen wascha vom Wossen voyuoda aus Khostainobiz vnd Nouigrad zw zwaienmallen nacheinander, alss offt vber ain tausendt starkh, zu ross in Chrabaten gerendt, das erstmal vndter Khladusch, den herrn graffen von Slun zuegehörig, nicht mer alss siben armer Cristen gefangen daruon gefuert, vnd sonst gar kheinen andern schaden weder mit prenen noch in ander weeg gethan. Aber zum andermall haben sy vndter Wobitsch (Bović) zu der abthay Topolsskha gehörig, vber hundert armer Cristen seelen gefangen, vil viechs dauon getriben, geprenndt vnd grossen schaden gethan. Gleichesfals alhie bey Ludwerg fünfczig oder sechczig ieres der Türkhen puchsenschuczen zu fuess zwischen meinem versamblten völkhl zw ross vnd fuess etlich vnd zwainczig armer Cristliche personen gefangen vnd vber alles jeczgemeltes meines vndtergebens völkhl zu ross vnd fuess treulich vnd vleissigst nacheyllen vnd fuerpuegen damit dauon khumen, weliches ich mir zw exempl ainer khönnftigen grossen straf von Gott den allmechtigen zu rechen mag auch nicht gedenkhen. Wass sich bey solichen der feindt wessen auf den gebottnen fridlichen anstandt zuuerlassen, vnd ob den dreyen landt rüstung vnd dreissigisten man darüber mit beschärlichisten vncosten der landt vnd ierem langsamen zueczug aufzumanen vnd gegen ainen solichen der feindt gwalt polder was zuuerlieren, alss fill fruchtpers ausszurichten vnd aber jeczgedachte rustung vnd dreissigisten man nicht aufzumanen, wie es mir dan von e. hr. jeczt vnd vor albeg zu erwegen vnd zu bedenkhen haimbgestelt wirdeth. — Datum Warassdin

Digitized by Google

den 24. juni a. im 62. H. Lenkhowitsch. — An die verordenten in Steyer. Izvornik f. 8, br. 24.

1563. Popis ukupne vojske (kriegstatt) na hrvatskoj i slavonskoj krajini. Fasc. 42, br. 1 (9).

— Pregled utvrda na hrv. krajini: Rieke, Senja, Brinja, Otočca; muštranje 200 njemačkih konjanika. Fasc. 42, br. 7.

— Ban Petar Erdedi moli stališe štajerske za preporuku kod kralja, da ga štiti u uživanju grada na medjah Turske Želina (grenzschloss Schelin). Fasc. 42, br 7.

— General Ivan Lenković moli, da se odpusti od službe, što bude posebnim riešenjem odbito. Fasc. 42, br. 8.

1564. januara 14. Andrija Lilko, luteranski prodikač vojske na krajini, dobivao plaće godišnjih 140 fl Fasc. 40.

1565. junija 26. Beč. Kralj Maksimilijan priobćuje generalu Ivanu Lenkoviću, da nemože poslati za obranu Krupe, obsjednute po Turcih, pomoćne vojske od Drave i Dunava, pa da s toga neka Lenković Krupu sa vlastitimi četami brani:

Maximilian der andere von Gottes genaden erwelter Römischer khayser, zu allen zeiten merrer des reichs. Getreuer, lieber. Wir haben dein schreiben von 18. diss verstanden, vnd wiewoll wir darauf dir zu dess belegerten schloss Khrupp endseczung genediglich gern hilf schigkhen wolten, so werden doch vnnser graniczen herdisshalb der Traa vnd enhalb der Tonnaw, von welchen in eill solliche hilff genumen werden solle, dermassen angefochten, das woll mer von nötten wär, die alle mit volkh zu störkhen, dann das ohn gefär etwas hinwekh geschigkht werden mochte, vnd die weill die sachen ye also geschaffen, so ermanen wir dich hiemit genediglich, das du mit dem kriegsvolkh, so dir vndergeben, auch mit der landtaufpott vnd zueczueg auf dissmal das peste thuen wellest. — Geben in vnser statt Wien den xxvi juni a. 1565. Maximilian m. p. An Hansen Lenkhouitsch. — Prepis suvremeni. F. 13, br. 1 (19).

— Krupu obsjedaju Turci. Dopisi sbog toga sa generalom Iv. Lenkovićem i Jurjem Kronschallom, kapetanom u Bihaću i s podpukovnikom Herbertom Auerspergom. Fasc. 21, br. 6 (6—20).

— Nadvojvoda Karlo nalaže, da se pregleda Bihać. Fasc. 22, br. 16 (2).

— Krupu osvojiše Turci. Fasc. 23, br. 1 (3).

— Bihaćki vojnici pod kapetanom Adamom Schrampfom mole hrane i plaće. Fasc. 8, br 36 (7, 18).

— Lenković izvješćuje iz Varaždina, da su Turci provalili kod Bišća, Steničnjaka i Vrbovca. Fasc. 25, br. 142, (20, 22).

— **julija 1. u Križevcih.** Vid Halek izvješćuje zemaljskoga kapetana u Štajerskoj Ivana Scherfenberga, da Turci zidju grad Sopje

Digitized by Google

kod Drave, i da su njihove čete provalile do Gradca prama Križevcem:

Wolgeborne, gestrenge etc. herrn etc. Derselben hab ich von 20. yeczt verschines juny geschriben vnd annczaigt, was massen die zwen sansakhen, der auss Bosega vnd Ferhatbeg das öd schloss Sopia, den bistumb von Agramb gehörig, drey meil vnder Werowitticza zwischen Bresouicza vnd Slatina, zu pauen angefangen, auch dise Windische gräniczen zuüberczieheu vorhabens. Also gib ich e. hr. zu uernemben, das bemelts zwen sansakhen dasselb oed hauss Sopia nunmals vor etlichen tagen auspaut, dan die vber 600 wägen mit aussgehakhten vnd zuegerichten holcz mitgepracht, tag vnd nacht mit ainer grossen annzall pauern volgkhs daran gearbait, auch mit ainer starkhen besaczung zu ross vnd fuess versehen. Von denselben hör sein an die 1500 Thurgkhn zu ross vnd fuess gen Pakhricz vor etlich wenig tagen ankhumen vnd gestragks iren zug, vnangesehen das die Tschasmaj ser gross vnd bej vilfelltigen regen weit aussgeloffen, an die graniczen gerunen, vnd gestern sambstag frue ain stundt im tag vor Gradez mit 15 fannen zu ross vnd fuess, mit hordrumblen vnd thrumbeten, darunter vil schuczen, khumen. Demnach aber die scarten vnd wachten wol bestellt, ist das hör des abendts zuuor von den scarten aus heuligen Creuz vnd Iwanitsch offenbar wurden, das Got lob khain schaden beschehen, als das sy vnnderhalb Gradicz ain khlain heusl vnd ain larn stadl verprent, ain paurn samb seinen weib vnd ain klainen khindt hinwegkh gefuert Die haramia daselbst, darczue auch Naid Istwan, haubtman zu Cirquena mit 50 seiner vndergebnen phärten khumen, haben mit innen ainen stargkhen scharmiczl gehalten, zimblich Thürghen geschedigt, fünf feine ross niedergeschossen vnd zway genomen. Der pach vnder Gradicz ist so ser angeloffen gewest, das der Türkhen schuczen vnd andere fuessvolkh bis vnder die jexn dardurch gewatten. Die phert, so ich zu hilff Khrupp in Crabaten geschigkht, sein noh an dise graniczen nit khumen, wie es sich aber laider mit Khrupp zugetraggen, werden e h. nun mals auss des h. obristen veldhaubtman schreiben vernumen haben. — Datum Creuz den ersten juli a 1565. — Veit v. Hallekh. Iz vana: den herrn Hansen freiherrn von Scherffenberg, Röm. khay. M. rath, landshaubman in Steyer vnd verordenten. F. 23, br. 1.

— **julija 4. u Zagrebu.** Gebhard Paischer priobćuje podpukovniku Vidu Haleku o obsadi Sused grada po banu Petru Erdedu i Franji Tahiju:

Edler, gestrenger, mein sunder freundtlicher vnd verthrauter lieber schwager vnd brueder, etc. Zaig dir hieneben in der eill an, das herr waan vnd herr Färencz Tachy denn andern tag gegewuertigs july mit etlich hundert phärdten vnd etlich hundert haidockhen, haramien vnd pauern mit drein zimblichen stückhen auf veldern vnder Sossedt, dasselbig zu belegern, zu beschiessen vnd zu stiermen ankhumen. Nochmals gestern, alss die sun hat vndergeen

Digitized by Google

wellen, sein des vorgemelten herrn Tachy Ferennczen haidockhen mit 4. fändlein gar nachendt für das schloss geloffen, aines thayls sich verschannczet, ire fendlein nider gesteckht, vnd in das schloss zu schiessen angefangen. Daruber seind die pauren, welliche geen Sossedt gehörig die sich in die 3000 stargkh versamblet, iber die gemelten heyduckhen gefallen, mit inen scharmiczlt vnd des herrn waans, auch des herrn Tachy Ferenczen khriegsvolkh vill erschlagen, eines thails in die Sau veryagt vnd ertrengckht. — Die vorgemelten 3 stugckh geschücz auf redern haben dj pauern von Sossedt sambt vill andern gattungen auch genumen vnd in das schloss gefierdt. Dessgleichen auch vil von schenen rossen, sylber-geschier, khrigsrüstung, tartschen, panczer, puschen, federn, säbl, pussagen mit silber beschlagen, wägen, gutschy, vich vnd ochsen, auch sonsten von aller gewalltiger schönes khriegsristung vnsäglich vil vber khumen. Dauon dier hero all vnd lang zu schreiben wären, welches ich dier wilss selbst schriftlich oder mindlich nach lengs zu wissen thuen will.

In dissen gesträbl oder scharmiczl ist Jurey Guschitsch, diser ist des herrn waans hofmeister gewest, auf der gutsche in der flucht von den pauern zu todt erschossen worden. Herr Frannz Tahy, auch sein elltister sun, ittem des herrn Allapy sun vnd sunsten vill andere herrn vnd landleidt, dessgleichen andere von adl, solen auch gebiss in dissen scharmiczl erschossen vnd erschlagen worden sein.

Herr Petter Khegleweichen vnd Petter Ratkhay, item der Jankhouitsch sambt andern vill von adl sein auch geschossen vnd verwundt worden, aber gleichwol nicht zu todt, welche man hieher zum palbierer auf gutschyen schwärlichen khrangkh gepracht worden. Soliches hab ich dier in der eil vnanczaigt nicht lassen wellen, mit freundlichen pidt, wouer dw was neues waiss, so wolest michs auch wissen lassen. Datum in eil, Agram, den 4. juli anno im 65. Gebhardt Peischer zu Leonstain. — An herrn Veith von Hallegkh obrist-leutnannt. Fasc. 23, br. 1 (12).

— **julija 4. u Črnomlju.** General Ivan Lenković moli od štajerskih stališa pomoćne čete proti Turkom, koji pod zapovjedničtvom sandžaka Sokolovića utvrdjuju netom osvojenu Krupu i kane udariti na Bihać

Wolgeborn, gestreng etc. herrn vnd freund. — Derselben schreiben auss Gracz den andern dicz mein gethane aufmanungen vnd wider zeitlich abkhundungen eur her. lanndtsrus-tung vnd dreissigisten manss vnd zum beschluss derselben hochgunstig vnd christlich bewilligung der 600 puchsenschuczen zu rettung vnd stergkhung Wihitsch, Hrasstowicz vnd ander Krabatisch vnd Windisch ortflegkhen — hab ich vorgestern alhie empfangen, vmb welche — bewilligung der 600 schuczen ich derselben höchsten gehorsamen dangkh sag, — mit pitten vnd vermanen, die bewilligten 600 schuczen mit den ehisten auf Agramb befürdern zu lassen aus vrsachen, weil der

Digitized by Google

Sokolouitsch, schanschagkh auss Wossen, mit allen seinen khriegsvolkh, geschücz vnd anderer rustung noch albeg vnder Krupp ligt vnd dasselb zerschossen haus widerumben pauen vnd befestigen lässt, vnd erst jecz die tag selbst persondlich mit etlichen seinen hauffen enhalb der Vna gegen Ostroschacz ankhomben vnd derselben flegkhen auffordern lassen, von dannen ime aber khain ainiches wort zu antwort erfolgt, alss das die vnserigen dapfer zu ime geschossen. Mit dem ist ehr also widerumben in sein lager zurukh zogen, aber sein kriegsfolgkh lasst weit von Khrupp gegen Wihitsch vnd gar Reppitsch allenthalben vil hey machen. Dabey abzunemen, das sy solches der enden zu uerfuetern entschlossen sein mechten. So stergkht sych der ander schanschagkh von Hlevna zu ross vnd fuess von tag zu tag bey Gradschacz gegen den mör, lasst das geschray ausgehen, seiner ortschlosser ains bey Udwin, Wunitsch genandt, zu beuestigen, aber die gehaimben kundtschaffter zaigen an, es sey nichts, sondern ehr sey willens in das Weinthal vnd an Kharst oder aber auf Crobaten vnd weiter von ainer vnd Sakholouith von der andern seiten ainen gewaltigen einfahl zu thuen, vnd also bayd miteinander Wihitsch zu belegern. — Zum beschluss. Was der postfürderer nachlassigkhait oder vnthreue, verwarlosung mit fürderung dergleichen posten belanngt, waiss Gott im himel vnd auch baid herrn e h. kriegszalmaister vnd kriegrath, das ich dissen vergangen windter, wie auch zuuor zu mehrmalen durch mich beschehen, denselben bösswichten threueste nachtrag vnd erkhundigung dergleichen nachlässigkhaiten gehalten, vnd auch herrn Weytten von Hallegh — höchste müglichait anczuwenden, wie doch an ainen oder mehr orten dises beschwärlichen wesens ainicher grund befunden werden mechte, vnd vnder anderen den postmaister zw Marchpurg gefänglichen einczuziehen — Datum Tschernembl, den 10. tag juli 65. H Lenkhowitsch m. p. Izvornik, f. 23, br. 1.

— **julija 21. u Otočcu kod Novogmjesta u Kranjskoj.** General Ivan Lenković dojavlja štajerskim stališem, da će Turci sa raznih strana udariti na Bihać i Ripač.

Volgeboren, gestreng, edl, ernuest, gunstig vnd besonder lieb herrn. Eur hr. zaig ich in der eill an, das mier in diser stundt von dreyen vnderschidlicher orten aus Dalmatien, gleichesfals von Wichitsch, von Topulszkha, vnd von den gehaimen khundschafftern vmb Costainouicz topellte vnd dryfache, fast all gleichlautunde schriffliche khundschafften mit einander zuekhomen, wie die schänschägkh von Hleuno mit ainem grossen volkh zu ross vnd fuess sambt etlichen mauerprecherin, so die veindt vor uerschinen jarn vndter Khliss erobert, gegen Wihitsch vnd Reppitsch numals in annczug. So soll ich auch am nagstverschinen mitwoch ain sonder starkher hauffen Türgkhen zu ross vnd fuess bey Costaynowicz herüber der Vnna gegen Crabathen gelegert haben. Wo die auss wöllen, khann niemandt wissen.

Digitized by Google

So hat auch Sokholouitsch, schanschägkh aus Wossen, die tag ains taills seines volkhs vnd geschücz von Khrupp hinwegkh, waiss aber nit wohin gefüert.

Daraus allen vmbstennden nach zuuermueten vnd abczenemen, das diser Türkhen vnderschiedlich zwen anczueg vnder Repitsch, Wihitsch vnd weiter auspreiten mechten. Gott der allmechtig will alle sachen zum pessten schigkhen.

Darauf an euer hr. in namen der Röm. kay. Mt. meines allergenedigisten herrn mein begern vnd vermanen, sich nit allain mit der landt rüstung vnd dreissigisten mann, sondern auch der störkhist zu ross vnd fuess zu rettung des geliebten vatterlanndts in eillunde beraitschafft zuschigkhen vnd sich zu meiner weiten aufmannung ohnn vnderlass damit gerecht vnd gefasst zu hallten. Datum in eill, Wördl den 21. julli anno in 65. vmb 6 vhr nach mittag. (L. S.) H. Lennkhouitsch m. p. —

Iz vana: Türkhen khundtschafft an herrn lanndthaubtman vnd die h. verordenten des fürstenthumbs Steyer. Fasc. 23, br. 1.

— **julija 26. u Otočcu**, General Ivan Lenković izvješćuje kralja Maksimilijana, da sbog navala turske nije u stanju izvesti dati jarak oko Bišća do Une:

Aller durchleichtigister etc. khaiser. — Auf vorigen eur Röm. khay. Mt. beuelch mich mit dem dreyen lannden Steyer, Khärnndten vnd Crain von wegen besichtigung des durchschlags an den wasserfluss Vnna vmb Wihitsch aines tags zuuergleichen, auss ierem mite erfarne perschonen zuerkhiesten vnd — solichen durchschlag zusehen vnd zw berathschlagen, wie dem geholffen werden mochte, vnd ob auch Hannss Basteiger darczue zugebrauchen ware, hab ich an jecz wolgedachte drei lannde in dem werundem larma mit Khrupp vnd noch jecz bey gegenwiertiger der Thurkhen zwayer vnndterschidtlicher starker anzug gegen Reppitsch vnd Wihitsch ich des anczupringen der zeit vndterlassen muessen. — Datum Wördt, den 26. julli 1565. gehorsamer diener Lenkowitsch Prepis f. 23, br. 1/47.

1565. Nadvojvoda Karlo izdaje naredbu o izplaćivanju krajiške vojske. Fasc 22, br. 12 (8).

1566. augusta 1. Štajerski stališi posebnim saborskim člankom postavljaju pukovnika Ivana Ferenberga, kašnje zapovjednika u hrvatskoj krajini, zapovjednikom nad jednim dielom štajerskog domobranstva. Fasc. 13. br. 6.

1566. decembra 10. u Gradcu. Po naredbi nadvojvode Karla povišena poštarom izmedju Varaždina i Njem. Gradca plaća po konju od 6 na 8 fl. Fasc. 23, br 6 (5).

1567. Za vojsku na hrv. krajini za godinu 1567. do 1. marta 1568. izkazuje se ova potreba:

Digitized by Google

1. Pristojba 600 Uskokom i kapetanu mjesečno 2073 fl.; kod 14 mjeseca odbijaju se 4 mjeseca, kad nisu služili, a za jedan mjesec su već plaćeni, dakle uskočka tražbina iznosi . . . . . 18657 fl.
2. Na 12 uskočkih provizionira mjesečno 24 fl., a za 14 mjeseca (neimaju se u mirno doba držati) . . . 336 „
3. Plaća za 300 hrvatskih haramija u udaljenih gradovih grofa Zrinskoga na mjesec 991 fl., na 14 mjeseci . 13874 „
4. Na kapetaniju Senjsku i njoj pripadajuća mjesta mjesečno 2112 fl., na 13½ mj. . . . . 28512 „
5. Na kapetaniju Bihaćku i okolišna mjesta, mjesečno 3007 fl., na 14 mjeseci . . . . . 42098 „
6. Na kapetaniju Ogulinsku i okolišna mjesta, mjesečno 676½ fl., na 14 mjeseci . . . . . 8118 „
7. Na kapetaniju Hrastovičku i okolišna mjesta, mjes 912 fl., na 14 mjeseci . . . . . 12768 „
8. Na stražare (scartleute), mjes. 77 fl., na 14 mjeseci 1070 „
9. Za odpravljanje pošte na hrvatskoj granici mj. 194 fl., na 14 mjeseci . . . . . 2716 „

Ukupno za g. 1567. do 1. marta 1568 . . . . . 128157 fl.

Fasc. 81, br. 15.

1568. Izvadak iz proračuna za krajinu hrvatsku 1568 (Neues vnd khurzes summi verfass des Crabatischen kriegsstatts).

Častnici na krajini hrvatskoj:

a) Pukovnik (obrister); za njegovu plaću davaju obe zemlje Koruška i Kranjska mjesečno 300 fl, sada nije mjesto po zapoviedi carskoj popunjeno.
b) Podpukovnik mj. 260 fl., ali pošto se pukovnik nedrži, i podpukovnik podpunoma za sve odgovara to ovaj ima mjesečno više plaće za 40 fl, dakle ukupno na mjesec 300 fl.
c) Za koruškog ratnog viećnika mjes. . . . . 100 fl.
d) Za ratnoga blagajnika . . . . . 100 „
e) Proviantmaistora . . . . . 50 „
f) Bojni pisar (kriegsmaisterschreiber) . . . . . 24 „
g) Ranarnik . . . . . 15 „
h) Profoz (rohrmeister, stockmeister) . . . . . 12 „
i) Za doglasnike iz Turske . . . . . 12 „
j) Na razne troškove . . . . . 75 „

Na 600 konjanika mjesečno . . . . . 2824 „
(Trošak na kapitanije koliko g. 1567).

Pošte. Ako bude mir, imat će poštovni konji malo posla, ako se pako zarati, valjat će ih svaki čas odpravljati i zato vanredno ima se dozvolit trošak za poštu sa 15 fl. na mjesec.

Ukupni trošak za g. 1568. . . . . 162.114 fl.

Prištednje. Konjanici će se odpustiti za 3½ mjeseca i prištediti 9884 ff; od 600 Uskoka odpustiti će se 200 od 1. julija, dakle

Digitized by Google

za ostalih 8 mjesecih prišteditи će se 5280 fl.; kod ostalih 400 konj. p ištedit će se 4945 fl, dakle ukupno . . . 20109 fl.
i tako iznosit će trošak za g. 1568. do 1. ožujka 1569:

Proviantiranje	142005	„
Za zgrade dozvolio je kranjski sabor	6000	„
Dozvolom njeg. visosti (nadvojvode)	4000	„
Dakle isnosi čitava potreba za 1568	152005	fl.
Cesar dozvolio je pripomoć od	50000	„
Štajerci dozvoliše za hrv. krajinu	20000	„
Ukupno je dozvoljeno po Kranjskoj	125250	„
Preostatak kod bivšega blagajnika na hrvatskoj granici Ivana Kisela	5309	„
Prava potreba	120000	„

Fasc. 85, br. 15.

1569. marta 20. Vid Halek javlja iznovični napadaj Martoloza (Vlaha) Fasc. 10.

1571. Obrana krajine hrvatsko-slavonske proti Turkom. Utvrda Križevaca, Koprivnice, Varašdina, Legrada, Bišća, Kaniže, Fürstenfelda u Štajerskoj. Vid Hallek, ratni savjetnik i obristl. na slav. krajini. Fasc. 2, br. 1.

— **julija 25. Varašdin.** Vid Halek piše stališem štajerskim:

Wolgeboren etc. Wegen erpauung des castels Säggen (?) kann ich gar nicht erfragen. Die Türkhen in Possega vnd Pakherczer sansaggthumb sindt in versammlung gewest, sei aber jezt in schnid mer eines einfals nicht zu fürchten. (330 konjanika turskih navalilo na Hrastovicu, ali su je suzbili ban hrvatski grof Slunjski i kap. Dornberg u Hrastovici.) Es haben sich die Wallachen vnndterstanden gar bey Trakkenstein (Trakoštjan u Zagorju) das armbe volk hinwekh zu führen; ist gott lob derselb wegfürer gefangen vorden, hab ich gedachte wegfürer den h. bischof (Juraj Drašković), so Trakhenstein inen hat, zugeschickt, werde gleich bey Trakhenstein, davon er fünf personen hinwekh gefürt, gefählt. Warasdin den 25. Juli anno 71. Veit Hallek. Fasc. 96, br. 98.

1572. februara 3. Vid Halek izvješćuje, da je grof Juraj Zrinski sa kapetanom Koprivničkim Globicerom i sa momci Luke Sekela upao u turski posjed u Brezovici na Dravi. Fasc. 46, br. 102.

— **aprila 26.** Vid Halek javlja, da su Turci Topolovac (pri Belovaru) ognjem napastovali, i da su požgali Kloštar Ivanić i mjesta oko Ivanića. Moli za topove. Fasc. 46, br. 112.

1572. Izkaz vojske krajiške (Summari extract, was an allen greenzen in Hungarn, Crabaten und Windischland für kriegsvolk zu ross und fuess gegen den erbfeind christlichen namens den Tüerken unterhalten werdet)

I. Ugarska granica (ispušteno).

II. Granica prama slavonskoj zemlji. (Windischen land.)

Pukovnici i kapetani:

Digitized by Google

a) u Kaniži: Valentin Banfy, pukovnik mjesečno . . . 470 fl.
Ivan Berent v. Perein . . . . . 60 „
Antun More . . . . . 30 „

arkibusira	50	mjesečno	3500	na godinu	24000 fl.
ugarskih konjanika	400	„	2380	„	28560 „
ugarskih trabanta	300	„	400	„	4800 „
topnika	8				

b) u Malom Komoru: Schereny Gabro, kap. mjes 37 fl. 30 kr.

ugarskih konjanika	60	godimice . . .	5415 fl.
„ trabanta	60		
„ topnika	1		

c) u Legradu: Grof Jure Zrinski, mjes. 413 fl.
konjanika 150 . . . . . mjes. 413 fl. na godinu 4960 fl.
trabanta 20 . . . . . „ 52 fl. 30 kr. na godinu 630 fl.
d) Ketelju (Gethell) Janko Janušić mjes. 150 fl.
e) banovi slavonski:
biskup Zagrebački za 150 konj. mjes. 1055 fl. godim. 12660 „
Franjo grof Slunjski, ban za 150 konjanika mjes. 1242 fl. 30 kr. na godinu . . . . . 14919 „
biskupovi trabanti . . . . . 100 „
banovi . . . . . 100 „

biskub Zagrebački (Juraj Drašković) drži za osobnu plaću (leibsbesoldung) grad Trakostjan, a grof Franjo Slunjski (Frankopan) dobiva mjesečno 314 fl.

U Ugarskoj prama rudnim mjestom zapoviedao je u Karpfenu nad 170 konjanika i 200 trabanta Ivan Kružić, a on je držao u zalogu „Schütten“ (otok Schütt), gdje je takodjer držao stražu

Cesar davao je u pomoć za hrvatsku i slavonsku krajinu na mjesec 6000 fl.

III. Hrvatska krajina.

Gradiška, grad nadvojv. Karla: niemačkih i hrvatskih sluga (Teutsche und Crabatische knechte)	150	mjesečno	650	fl.
Gorica, sluga	40	„	190	„
Trst	60	„	285	„
Dvino	10	„	56	„
Preseka (na godinu pripomoć od 200 talira)				
Uglaj (Aquileja) sluga	10	„	56	„
Moravče (Moravch)	10	„	56	„
Perpeth (?)	10	„	56	„
Ljubljana	16	„	124	„
Tominje	25	„	114	„
Klana (porkalab, 20 sluga i 6 uhoda (špiona) . . .			110	„
Sv. Vid na Rieci (Fiume) sluga . .	30	„	139	„
Tersat	14	„	66	„
Ledenice	10	„	33	„
Senj grad, vlastnost Rimskoga kralja, sa porkulabom (burggraf)	271	„	1326	„

Digitized by Google

Brinje	50	mjesečno	198	fl.	
Brlog	6	„	20	„	
Otočac	70	„	260	„	
Dabar	40	„	193	„	
Jesenice	40	„	152	„	
Drežnik	20	„	62	„	
Tržac (na Korani)	20	„	63	„	
Ogulin sa kapetanom, 6 huzara i pješaka	20	„	138	„	
Modruša, sluga	20	„	81	„	
Slunj	20	„	62	„	
Cetin	18	„	31	„	
Vranograd	40	„	125	„	
Novigrad (Todorovo)	12	„	25	„	
Gradac	8	„	25	„	
Mutnica	10	„	31	„	
Ostrožin	20	„	31	„	
Hojsić	4	„	12	„	
Krstina	10	„	31	„	
Gornja Kladuša	10	„	31	„	
Dolnja Kladuša	10	„	31	„	
Podzvizd	10	„	31	„	
Peći	16	„	62	„	
Hresno	10	„	41	„	
Ajtić	15	„	43	„	
Bojna	20	„	76	„	
Brubno	10	„	55	„	
Mazin	8	„	25	„	
Greda	10	„	31	„	
Ključ (na Korani)	10	„	31	„	
Tounjska peć	12	„	38	„	
Kastel (Blagaj na Korani)	6	„	19	„	
Kremen	20	„	31	„	
Ripač	62	„	247	„	
Sokol	12	„	43	„	30 kr.
Bihać konjanika	58	„			
njemačkih sluga	100	„	1763	„	30 „
hrvatskih „	146	„			
stražara (scartleute)	30	„			
Izačić	40	„	235	„	
Topličkí turanj	10	„	33	„	
Brekovica	11	„	38	„	
Ostrožac	39	„	146	„	
Cazin 2 konjanika	40 pješ.	„	164	„	
Stiena (Biela)	12	„	50	„	
Gvozdansko	24	„	78	„	
Zrin	140	„	475	„	
Hrastovica 20 niem. sluga i hrv. haram.	100	„	459	„	

*

Digitized by Google

Sturlić	8 mj. plaća	25 fl.	
Gora	10 „	31 „	
Vinodol (kod Petrinje)	15 „	63 „	
Blinja	32 „	128 „	
Črnomalj (u Kranjskoj)			
Poljana (u Kranjskoj na Kupi).			
Vanredno (extraordinarie) drži se konjanika 600, mjesečno 576 fl., na godinu 5151 fl.			
Ukupno konjanika 672, pješaka 2754, mjesečno		14667 „	53 kr.
Čitav trošak na godinu		176014 „	39 kr.
Trošak za podpukovnika, ratno vieće, za blagajnika, meštra za muštru (mustermeister), svećenika bojnoga, ranarnika i profoza (stockmeister) mjesečno		776 „	
Proviantmeister trošak mjes.		383 „	30 „
Tajni doglasnici (kundschaften) mjes.		253 „	20 „
Gradjevine mjes.		500 „	
Vanredni trošak mjes		75 „	
Ukupno . .		1987 fl.	50 kr.
Na čitavu godinu ukupno . . .		199868 „	39 „

IV. Slavonska granica. (Windische grenze).

Zagreb: kapetan i 50 niem. sluga, mjesečno . . .	260 fl.	
Legrad (Wigstat) 10 konjanika i 20 slavonskih sluga mjesečno	75 „	
Varašdin 10 konjanika i 50 slavonskih sluga . .	289 „	
Ivanić, kapetan, 5 konjanika, 50 njem. sluga, mjesečno	276 „	
Križevci, kapetan, 5 konjanika, 87 slavonskih sluga, mjesečno	480 „	
Sv. Križ (pri Obedu), porkulab i 20 sluga mjesečno	66 „	
Topolovac, porkulab i 9 sluga	33 „	
Koprivnica, porkulab, stražmeštar, 30 konjanika, 76 sluga, 12 stražara mjesečno	522 „	30 „
Sv Juraj (Gjurgjevac), kapetan, porkulab, stražmeštar, 30 huzara, 49 sluga i 20 stražara (korschezen?) mjesečno	313 „	30 „
Vanredno 415 konjanika, 1118 pješaka mjesečno	5496 „	30 „
Ukupno 505 konjanika, 1565 pješaka mjesečno .	7811 „	30 „
Na cielu godinu potreba	93738 fl.	
Podpukovnik mjesečno	300 fl.	
Za bojno vieće, mustermeistera, ranarnika i profoza mjesečno	180 „	
Proviantiranje mjesečno	550 „	
Topničtvo mjesečno	110 „	
Za 21. poštovnog konja mjesečno	149 „	
Na tajne doglasnike mjesečno	111 „	

Digitized by Google

Vanredni izdatak	50 fl.	
Na gradnje	833 „	20 nč.
Ukupno na mjesec	2293 fl.	20 nč.
Ukupno na godinu dana . .	27520 fl.	

Čitav trošak na slavonsku krajinu godimice 121258 fl. U Sisku Hrastilnici, Božjakovini, Govnecu (Bosiljevu pri Čazmi), Gradcu, Lovrečeni, Rakovcu, u Velikom Kalniku, Malom Kalniku, Remetincu, u Varašdinskih Toplicah, Crkveni, Prodaniću (Virju), Rasinji i Ludbergu neplaćaju se posade. Fasc. 64, br. 232.

1572. februara 3. Beč. Juraj grof Zrinski bio je pošao na četovanje u Tursku Podravinu ujedno sa četami kapetana u Koprivnici Ivana Globiczera i kapetana u Gjurgjevcu Ivana Kellnera, a tim povriedio mir, na to je na izvješće zapovjednika Varašdinske krajine Vida Haleka kralj Maximilijan izdao sljedeći nalog:

Maximillian der annder, von gottes gnaden erwelter Römischer khayser, zu allen zeitten merer des reichs. Getreuer lieber. Wir haben aus deinen schreiben von acht und zwanzigisten jezt verschines januarij verstannden, wasmassen graff Georg von Serin unsern hauptman zu Copreiniz Hansen Globiczer aufpracht und mit einander in des veinds dition bey Bresonnczay (Brezovica na Dravi) eingefallen, daselbst vier döerffer aufgehebt, etliche personen und vieh wegkhgefuert haben, welliches vnns, dieweil es wider vnnsere so vilmall deswegen aussgangene beuelch beschehen, zum höchsten mispällig, sonnderlich dieweil wir erst neulich ime graffen, da er bey Bersencza eingefallen vnd das traidt angezundt, dergleichen einfall ernnstlich verbotten, nachdem vnns aber sollichen sein freuell khaineswegs zugestatten haben, wier ime hieher an vnnsern khayserlichen hoff erfordert, da verrer gegen ime furzugeen werden wissen, ime daneben beuolchen, das er allen den raub von menschen, vieh, rossen vnd anndern, so er dortten weegh gefuert, bey ainen haubt alles zusamen bringen, die gedachten armen leuth wiederumb ledig und das irig mit sicherhait wider haimb pringen lassen solle, vnd weill vnnser haubtman zu Copreiniz Hanns Globiczer auch wider vnnsere so offt ergangne beuelch ausser deines vorwissen sich auch hierzue begeben, vnd noch andere vnnsere dienstleuth mehr, die ime nit vnntervorffen aufpracht, mit sich gefuert vnd die inen beuolchene orte one besaczung gelassen, allso khunen wier solliches sein verprechen auch khaines wegs nachsechen, sonndern haben in gleichmassen hieher erfordert vnd beuolchen, was er oder seine vnndergebne leuth von gedachten raub vnd in iren hannden haben, das er dasselbig alles inmassen dem den graffen von Serin beuolchen ledig lassen vnd wiederstellen solle, vnd ist vnnser genediger beuelch, das du von unsers wegen bey inen baiden auch bey den anndern woiwoda vnd kriegsleuthen, so mit gewesen, vnd thail aus dieser peut bekhumen haben möchten, mit allen ernst darob seyest, damit sollichen vnnsern beuelch, one alle waigerung schleunige volziehung beschehe vnd der bascha

Digitized by Google

von Offen allspalth abnemen möge, wie wier ime den solliches albereit zugeschriben, dass vnns der sachen ernnst, vnd wier den friden unseres thaills zu halten gännzlich entschlossen sein, hiezwischen aber der Globiczer aus sein maht, den plaz vnd die haubtmanschafft daselbs zu Copreiniz allso versehest, damit sich khainer gefar alda zu besorgen sey.

Die weida, die sich von Globizer bereden, ire verordnete scart ort verlassen, vnd aus dem castelle auf den raub auch mit zogen sein, beuelchen wier allssballt deswegen für recht zu stellen, vnd darüber zu vrthaillen, doch mit der execution biss auf weittern vnnsern beschaidt, nachden du vnns desselben urtls verstäendigt h best, zu erwarten Was den Zäggl und seine wider ime Globiczer fürgebrachte clagen antrifft, wiert er selbs bey vns zu seiner gelegenhait annzumelden, seine undergebne phärdt vnd diennер aber, da sy annderst schuldig, wierdest du der gebür nach auch fürzufördern vnd das sy sich zu disen streit gebrauhen habe lassen, darumben zu straffen wissen. Sonst wellen wier dich vnd die kriegss rath aldorten, im fahl die sachen deinen annczeige nach geschaffen allso entschuitigt haben. — Geben in vnnser stad Wien am dritten tag february anno im zweyundsybenzigisten — Maximillian. Ad mandatum imperatoris proprium: Reisacher. Iz vana: Vnserm getreuen lieben Veitten von Halleg, vnnsern rhat vnd obristen laitenant an der Windischen graniczen. Fasc. 46, br. 112.

1574. februara 23. iz Kaniže. Izvješćuje Gašpar Alapić, da su prije tri dana navalili na Kanižu bezi Kopanički, Pečuhski, Mohački i Sigetski sa 9000 Turaka, popalili opidum, a u boju da je poginulo mnogo Ugra i Niemaca. Fasc. 43, br. 34.

— **julija 7. iz Podbriežja na Kupi** (**Freienthurm.**) General hrvatske krajine Herbart Auersperg moli stališe štajerske, da mu izplate zajam od 6000 fl., kojim će kupiti imanje Postojnu (Adelsberg); i poslije, 10. augusta, piše u istoj stvari iz Črnomlja. Fasc. 43, br. 43.

— **augusta 24. iz Zagreba.** Gjuraj Drašković, biskub Zagrebački, obavješćuje zapovjednika Varaždinske krajine Vida Haleka, da je kraljevina (Hrvatska) u velikoj opasnosti; upravo se drži sudačka osmica (judicia octavalia), inače bi sam pošao na granicu. Silna turska vojska prikupljena stoji kod Kostajnice u nakani, da sve popali medj Savom i Dravom, a Kostajnica da spada krajini slavonskoj „quam, dominus ab Auersperg (Herbert) ut solet dicere, ad confinia Sclavoniae pertinere". Moli Haleka, da odpravi nešto vojske iz Ivanića u Sisak i na Kupu.

— **augusta 25. iz Zagreba.** Drašković javlja Haleku, da je sud odgodio; a Turci da će Sisak obsjesti. Kod Drenčine jur prodjoše Kupu i zarobiše mnogo kršćana. Jučer (24. augusta) popališe i porobiše Zlat (sada Slavsko polje pod Petrovom gorom) i druga pristojališta grada Steničnjaka. Pisao je Auerspergu, koj mu odgovori, da je poslao dvie vojvode prama Hrastovici, a dva kapetana

Digitized by Google

s četami prama Zlatu i gradu Perni pod Petrovom gorom. Ali to su slabe čete, zato moli Haleka za pomoć. O tom će Štefan Kaštelanfi osobno uvjereti generala. Fasc. 43, br. 136.

1575. Naredbe proti izselivanju kmetova iz krajine. Fasc. 14, br. 24 (1).[1]

— **septembra 4. Ex nova curia in rippa Murae.** Juraj Zrinski izvješćuje štajerske stališe o pustošenju turskom oko Kaniže i Koprivnice po četerih sandžacih. Priloženo pismo Zrinskoga na Vida Haleka u Čakovca od 12. maja. Fasc. 55, br. 3.

— **septembra 28., Beč.** Pismo nadvojvode Karla o porazu i o smrti Herbarda Auersperga kod Budačkog. — Krištof Auersperg traži u staleša štajerskih naplatu tražbine od 4000 for. za odkup brata mu Vuka Engelbrechta, koj se nalazi u turskom sužanjstvu. F. 14, br. 7.

— **oktobra. Iz Zagreba.** Ban i biskup Gjuro Drašković priobćuje Vidu Haleku, da su jur težaci odredjeni za krajiške gradove. Sabor da je sazvan za 18. oktobra, u kojem će se viećati ob obrambi i o krajiških stvarih. Fasc. 69, br. 15.

— **oktobra 10. i 18. Iz Ljubljane.** Baron Josip Turn, uskočki kapetan, brani svoju momčad proti napadanju Krištofa Galla, da su tobože htieli Žumberački Uskoci pobjeći u Tursku poslije smrti Herb. Auersperga.

Uskoka poginulo je, ili dopalo sužanjstvu kod Budačkoga više od 100. Auersperg imao je u bitki svojih konjanika samo do 40 zatim konjanike poginuloga Weixelburga i nješto vojske, što mu bješe

---

[1] Kako u to doba Hrvatsku nesmiljeno uništavahu Turci i Vlasi, a vlastela i kmetovi postradaše, posvjedočava i ova službena svjedočba:

Nos Ladislaus Nezpessei aliter Pezery de Nezpesse, vicecomes, et Thomas Mykwlych, judex nobilium comitatus Zagrabiensis, notum facimus per presentes literas nostras, quod videlicet bona infrascripta tam dominorum quam nobilium regnicolarum processui nostro subiacencia partim per Walachos, Thurcas, partim vero migracione propter metum hostilem et paupertatem post conumerationem anni 1574. desolata essent, videlicet in Byztrycza dominorum Bradach et Petri Thomazowych per Walachos desolati fumi tres, ibidem plebani pauperum fumus medius. In Sosombrek Michaelis Konzky pauperum fumus medius. In Globochecz olim Melchioris Fodroczy pauperum fumus medius. In Bykzad dom. Castellanffy per Walachos fumus unus. In Zelyna Stephani Bradach pauperum fumus medius. In Marocha plebani pauperum fumus medius In Malchewcz Joannis Thoth et Zerecz per Walachos combustus et devastatus fumus vnus, in toto videlicet fumi octo et medius Super quibus omnibus premissis nos presentes literas nostras testimoniales egregio domino Michaele Wrnoczy, dicatori sue M. et S, dandas duximus et concedendas. Datum Zagrabie feria tercia sacri festi penthecostes anno domini 1576.

Izvornik na papiru sa dva pritisnuta pečata u mojoj sbirci.

Digitized by Google

poslao Turn. Išao je drzovito i nepromišljeno na Turke, kako bilježka kaže. F. 69, br. 18.

— **decembra 24.** Štaj. zem. odbor nedozvoljuje zamoljene municije Šimunu Kegleviću i njegovim susjedom Nikoli Alapiću (Mali Kalnik), Mihalju Konjskomu (Konjšćina) i Benku Pethevu (Bela, Ivanec) za njihove gradove u Zagorju. F. 69, br. 49.

1576. januara 1. Iz Gradca. Nadvojvoda Karlo preporučuje molbu Biancha od Zadra za podporu od 2000 for. za oslobodjenje kapetana Hrastovičkog Julija Zadranina iz turskoga sužanjstva.

— **maja.** Vid Halek moli kralja Maksimilijana za dozvolu, da može utamaniti (ausrotten) 40 vlaških kuća, što se dielom naseliše na Ilovi, dielom se kane tamo naseliti, jer će na granici inače štete činiti. Fasc. 15, br. 24/8.

— **junija 6. Iz Čakovca.** Juraj Zrinjski obavješćuje štaj stališe o zapuštenom i zdvojnom stanju Medjumurja, i upozoruje ih na pogibelj za Štajersku, ako pane Medjumurje. Fasc. 55, br. 3.

1576. Spisi tičći se grada Ivanića. Fasc. 17, br. 2.

1577. In arce Eberau. Jure Zrinski dojavlja, da je svoje pouzdanike Luku Iwanczya i Ivana Patačića poslao u sabor štajerski. Fasc. 55, br. 7.

1577. Kapetan u Gjurgjevcu Ivan Keller. Fasc. 18, br. 1.

— **julija 8.** Vid Halek priobćuje viesti o Turcih. F. 18, br. 1.

— **julija 20.** Izvješćuje tajnik Teufenbach o begu Požežkom i o utvrdah tamošnjih; u Slavoniju poslani su Vlasi kao uhode. Fasc. 18, br. 1 (3).

— **oktobra 2. Iz Ljubljane.** Kristof Auersperg, zem. glavar u Kranjskoj, javlja štaj. stališem, da je dobio viest iz Senja po obristleutnantu Ivanu Auerspergu, da je beg Hlievanski 23. septembra pošao s vojskom iz Hlievna u Udbinju, gdje ga čeka Ferhad, i da idu oba zajedno otimati Bihać. Priloženo pismo Ivana Auersperga iz Podbrežja od 29. rujna i više drugih pisama.

Pismom od 30. septembra iz Steničnjaka javlja Ivan Auersperg Krištofu Auerspergu, da mu je predveden Turčin, od kojih Uskoci trojicu ufatiše. Pismom od 3. oktobra iz Stenišnjaka nadalje javlja: Podzvizd da su predali stražari Turkom, i da porkulabi i stražari ostaviše Gornju Kladušu, Sturlić, Podzvizd. Peći grad Turkha Mihalja te Ajtić grad, ne mogavši stražari dobiti plaćće ni hrane, radi čega nekoliko puta pješke u Ljubljanu bijahu pošli moliti.

— **oktobra 3. Iz Steničnjaka.** Ivan Auersperg stališem kranjskim: Prošle nedjelje udario je bio Kapidji paša sa velikom vojskom na grad Smrčković (medj Slunjom i Blagajem blizu izvora Gline), gdje je oteo veliko množtvo blaga, dočim se ljudi sakriše još za doba u grad. Jučer je taj paša opet sa 5000 Turaka pljačkao prie-

Digitized by Google

djel do Korane, porobivši silu božju blaga, ali puk bješe se sakrio u šume, pećine i gradove. Na drugoj strani bješe provalio beg Hlievanjski do Kupe na Vukovdol (valjda Lukovdol kod Severina), sve na okolo porobivši. Auersperg nagoviešta, da će se osvetiti na Kranjskoj, što su ovaj kraj Hrvatske toli zapustili — Turska vojska da počiva u velikom broju u Hresnoj (podrtine mjesta nad Glinom na jednom brdu na turskoj strani medj Maljevcem i Oblajom), i sve će okolo poharati i udariti na Metliku.

— **oktobra 6. Iz Steničnjaka** Ivan Auersperg piše stališem kranjskim. Iz obsjednutoga grada Gvozdanskoga provukao se je jedan krstjanski vojnik kroz Turke, koj donese viest, da Turci već tri dana obsjedaju Gvozdansko i traže predaju, a da prije predaje neće ostaviti grada. Zato je nuždna brza pomoć. Beg (Ferad) stoji sa velikom vojskom kod Novog, gradeć most na Uni. Auersperg da ima četicu ljudi, i ne može s njom na tursku vojsku, koja broji 6000. Dok on na krajini pomoć zahman čeka, pada grad za gradom u turske šake.

— **oktobra 6 Iz Steničnjaka.** Auersperg stališem kranjskim: U jutro toga dana ufatio je 20 Turaka, koji izpovjediše, da je Ferhat beg iz Kostajnice krenuo u Novi, gdje pravi most, koj je i prije stajao, ali je bio loš. Ferhad zauzeo je grad Bužim. Kaže, da je prava sramota, kako se ovi gradovi prepuštaju Turkom. On imade 600 konjanika, ali samo na broju, dočim u istinu jedva polovica kod njega služi, i ti neće da slušaju. Turske vojske ima 6000 momaka. Bojna je zapuštena, premda je zapovjednik Taubenhauer poslao bio u Ljubljanu svoga desetnika po pomoć, koju nije dobio. Jamačno će podleći i Bihać.

— **oktobra 8. Ljubljana.** Krištof Auersperg javlja stališem štajerskim, da su običajne tope glasnike po tri puta izpalili, i da se čete prikupljaju kod Metlike. F. 51, br. 8.

— **oktobra 15. Iz Vukovine.** Ban Gašpar Alapić piše stališem:

Generosi et magnifici domini et amici nobis observandissimi, salutem et servicij nostri commendationem. Ea, quae gen. et magn. dominaciones vestrae de interceptione per Thurcas in confiniis Croaciae castri Pozvizd nobis scripserunt, accepimus; id et antea et plura quoque castra intercepta inteleximus. Et cum primum a generoso et magnifico domino Joanne a Versperg (Auersperg) haec intelexissemus, mox gentes huius regni Sclavoniae sub banderium sacr. caesareae et regiae Mttis., domini nostri clementissimi, penes nos viritim insurgere commisimus, quorum certus numerus accrevit et in dies conveniunt. Relatum est nobis et id, quod iterum unum castrum, Zracycze vocatum, non modice existimacionis, expugnassent, quod castrum fuit in manibus reverendissimi dom. archiepiscopi Colocensis; et id ex hisce cumulatis gentibus nos ipsi experiri et videre proficiscimur. Nos itaque penes sacram caesaream et regiam Mttem isti provinciae Styriae, quantum in nobis esse potest, parati

Digitized by Google

sumus adesse. Igitur d m. vestrae magn. nos quam primum cerciores reddant, si quid provincia haec vestra moliri intendat, ne gentes penes nos existentes inanibus fatigiis et expensis ac discrimine temporum fatigentur. Haec ad scripta gen. et mag. dom. vestrae rescribere voluimus, quas salubriter valere cupimus. Datum ex castro Vokovina, 15. octobris anno 1577. Earundem gen. et mag. dom vestrarum servitor: Gaspar Alapy de Nagy Kemlek, banus m. p.

— **oktobra 25. iz Vukovine.** Gašpar Alapić piše štajerskim stališem o dogodjajih na krajini.

— Obrana krajine hrvatsko-slavonske. Broj vojske i potreba novčana za g. 1577. — Dogovori radi pomoći od njem. države u Beču, kamo bjehu poslani zastupnici Štajera, Kranjske, Koruške i Gorice F. 33, br. 111

1578. januara 8. imenovan Ivan Ferenberger oberstl. na hrvatskoj krajini mjesto Ivana Auersperga. 10.000 for. dozvoljeno na krajinu. On imade odmah na svoje mjesto otići. Štajerska imade drugog zapovjednika naći. F. 81, br. 11.

— **januara 21. iz Ljubljane.** Ivan Ferenberg moli Karla nadvojvodu i upravitelja nasljednjih austrijskih zemalja, da mu se izplati 6000 for., što mu bješe bojno vieće obećalo, i da se na to pridrže Ivan Fridrik Hofman, Vajkard baron Auersperg i Franjo Poppendorf. Vlastoručno, ali je slabo pisao taj inače glasoviti vitez.

— **februara 17.** Iz Ljubljane opet piše Ferenberg nadvojvodi za plaću, a 8. maja iz Črnomlja javlja štaj. stališem, da će o duhovih udariti sa svojih 600 šicara na konjih prema Bihaću.

— **marta.** Nikola knez Zrinski moli sabor u Brucku za obećanu za Medjumurje pomoć. F. 81, br. 13.

— **maja 22. iz Črnomlja.** Ivan Ferenberg javlja stališem štajerskim, da polazi na vojnu u Hrvatskoj.

— **maja 31 iz Črnomlja** Ferenberg javlja stališem štajerskim, da je potukao jaku četu Turaka.

— **junija 11 iz Črnomlja.** Ferenberg preporučuje stališem štajerskim kapetana Jurja Muerera, koj se junački držao kao zapovjednik Hrastovice.

— **julija 29. iz Podbrežja na Kupi.** Ferenberg moli štajerske stališe, da mu pošlju dragocienosti i lanac (klainodt vnd ketten), što mu bješe dozvoljeno 23. julija po saboru štajerskom; i kašnje 18. septembra pismom iz Rudolfova (Novog mjesta) urgirao je Ferenberg te stvari. F. 46, br. 133.

— **Iz Zagreba bez datuma.** „Judex et senatores totae communitatis civium regii montis Graecensis Zagrab" mole štajerske stališe za zaštitu i obskrbu njihova grada strjelivom. F. 46, br. 133.

— **septembra.** Stališi štajerski dozvoljuju, da ostanu huzari na hrvatskoj krajini, polovicu troška da plaća štajerska pokrajina, a 600 for. njem. država. F. 55, br. 25.

Digitized by Google

— **septembra 29**. Vid Halek javlja, da je uzeo na plaću 200 huzara i toliko drugih konjanika. F. 55, br. 21.

— **oktobra. Iz Brkiševine.** Toma Dornberg, kapetan u Zrinju, piše iz Brkiševine, da su Turci zauzeli Sračicu po izdaji, a da nastoje predobiti dolnji Gradac; do ovoga mnogo je stalo Hrastovičkoj kapetaniji. Sada da je zatvoren klanac medj Zrinjem i Gradcem. Za Zrin misli, da će bit najbolje, ako se poruši, jer leži posve osamljen i u pustinji, a posada da se iz njega premjesti u Gradac. Turci da će valjda udariti na Hrastovicu, a uhode javiše, da Kapidji paša sakuplja 10.000 momaka. F. 51, br. 8.

— **oktobra 5. iz tabora kod Hojsić-kaštela na Mrežnici** javlja zapovjednik vojske Jure Khewenhüller (Freiherr u. veldobrist in Krabaten), da je Ferhat beg sa vojskom od 30.000 pješaka i 2000 konjanika banuo pod Cazin, i udario na grad s topovi. Obkoljenici branjahu se, ali sve malo po malo malaksaše tako Niemci kao što i Hrvati i predadoše se. Od Cazina odoše Turci pod Ostrožac, odkale će na Bihać. Po svoj prilici misle Turci preći preko Kupe i navaliti u Kranjsku. U Ostrožcu ostao je porkulab (burggraf) i dvie vojvode hrvatske sa svojimi ljudmi. F. 36.

— **oktobra 5.** Kevenhiller izvješćuje, da je kod Cazina prikupljeno 40000 Turaka, i da marširaju na Bihać. Njegova vojska, 4000 momaka jaka, veoma je hrdjava i okukavila. F. 36, 2.

— **oktobra 8.** Juraj Zrinski piše štajerskim ratnim viećnikom Erazmu od Sauraua i Vilhelmu od Radmansdorfa poradi utvrde i osjeguranja tvrde Baicha (Vizvara) na utoku Kaniže u Muru. Fasc. 69, br. 63.

— **oktobra 14**. Nadvojvoda Karl nalaže, da se učini priedlog za imenovanje kapetana u Bišću u mjesto Lamberga; ima se postaviti i kapetan arkibusira, povjerenik za obskrbu hranom i nadstojnik topovja. F. 81, br. 15.

— **oktobra 26. u Judenburgu.** Nadvojvoda Karlo odredjuje sbog pogibelji rata obći ustanak (aufgeboth) u Celskom okružju. F. 51, br. 8.

— Vuk baron Turn, ratni blagajnik na hrvatskoj granici. Fasc. 51, br. 8.

— Učvršćena Koprivnica, kod kojega posla pomagahu kmeti iz okolice. F. 51, br. 19.

1579. januara 6. Jakov Zach, vitez (ritter) izvješćuje iz Bišća, da je porkulab (burggraf) Ostrožki potukao Turke. F. 36, br. 3.

— **aprila 27**. Ivan Ferenberg javlja nadvojvodi Karlu, da će paša bosanski skoro napasti Hrvatsku i da dolazi vojska iz Carigrada. F. 36, br. 30.

Digitized by Google

— **aprila.** Ferenberg javlja nadvojvodi Karlu, da je tursko topničtvo sakupljeno u Banjojluki, i da Turci smjeraju učvrstiti Gvozdansko, Zrin, Cazin i Ostrožac, te obsjesti Bihać. F. 36, br. 35.

— **aprila 27. iz Črnomlja.** Ferenberg javlja nadvojvodi Karlu: Beglerbeg ide sa velikom vojskom iz Carigrada, i vozi sa sobom mnogo oružja; učvrstit će Gvozdansko, a Turci su popisali Vlahe i njihovo blago radi vožnje topova.

— **maja 13.** Ferenberg javlja nadvojvodi, da su Vlasi došli u Krupu i oni će tvrditi gradove Zrin i Cazin; vuku 25 malih i 5 velikih topova. Ferhat nalazi se sa čitavom vojskom kod Kupe, a zapovjeda nad sandžaci Kruševačkim, Prizrenskim, Hercegovačkim. — Priloženo pismo Jurja Panera iz Bišća na Ferenberga. F. 36, br. 35.

— **maja 15. iz Podbrežja.** Ferenberg izvješćuje nadvojvodu: Turci su dovezli u Banjaluku 16 topova; jedan je tolik, da je pred njim zapreženo 100 konja. U Banjojluci ima 1000 konjanika, i svaki dan se radi oko utvrde gradova Gvozdanskoga, Zrinja, Cazina, Ostrožca.

— **maja 16. Koprivnica.** Ritmaister Ivan Fridrik od Trautmannsdorfa moli da se opredieli protestantički prodikator za Koprivnicu. F. 26, br. 11.

— **maja 18.** Nalog nadvojvode Karla na Vida Haleka, da nastoji prepriečiti upadaje Martoloza u Štajersku; oni četuju preko Körmenda u Sv. Martin, Gothard, Feldbach u četvrtu Vorau. Fasc. 55, br. 25.

— **maja 23. iz tabora (feldlager) kod Dubovca:** piše Ivan Ferenberg na nadvojvodu, pošto je on u najvećoj opasnosti službu zapovjednika vršio do 1. marta, za koje vrieme nije nijedan grad niti malo zemlje na krajini propalo, da ga sada odpusti od službe. Pismo sliedi u cielosti:

Durchleuchtigister erzherzog etc. gnedigister herr. Eur fürstl. durchl. sein mein vndterthenig gehorsambist willige dienst alles getrewen fleiss zuuoran berait. Wiewoll eur. fürstl. Durchl ich gehorsamist zuegesagt, meinem yetzt tragendem obristen leuttenandt beuelch bis auf khonfftigen primo marty beyzuwohnen, vnd demselben, als sich geburt vnd die hohe nott eruordert, vorzustehen, wie ich dann zw Gott hoffe, bis daheero an meinen eusseristen fleiss, was mir mensch- vnd muglich gewest, ichte erwinden, noch die zeit meines alda seins annhes hauss, ja nicht ainen spannenbrait erdtrichs, dem Allmechtigen sey lob, verlohrn, wäre mir auch auf disem erdpoden nicht erwunschlichers, als das eur fürstl. durchl. vnd derselben getreuen lannden ich, inmassen mich dessen ganz schuldig erkhenne, vnd mein höchste begier dahin stehet, hinfuro nicht wenig vnd noch mit mehrerm diener und meinem zuesagen gehorsambist nachsezen khöndte, so khane doch eur fürstl. durchl. ich vnndterthenigist nit verhalten, das mir in disem meinem

Digitized by Google

habenden beuelh von allenorthen, nicht wais ich worumben, aber woll zuerachten vnd leichtlich abzunemen, allain aus sondernn haass vnd neidt, das mir auch das von Gott verlichen glückh vnd die ehr nicht vergöndt wierdet, vnd sonst khainer anndern billich- vnd rechtmessigen vrsach, allerhanndt widerwerttigkhaitten, mussgunst vnd vnfreundtschaft zuestehen vnd erwisen worden, dardurch ich dann höchlich gedrungen worden, eur fürstl. durchl. hiemit abermals zu behölligen vnd aufs höchst ganzundterthenigist zu pitten, die wellen mir diese fürstliche gnad vnd wolthat erzaigen vnd mich meines diensts nach aussgang des ihezigen anndern marschals gnedigist bemuessigen; dann gnedigisten herr, eur fürstl. durchl. derselben höchstem verstanndt noch selbs gnedigist zuerwegen, das ich mir bey solichen widerwerttigkhaitten ainen dergleichen nicht geringen beuelch, daran eur fürstl. durchl auch lanndt und leutten, ja ganzer Christenhait vil gelegen, nach notturfft, vnd wie ainem ehr- vnd redlichen man zuestehet, nicht zuuerstehen, mein ehr zubewaren noch gemainem vatterlanndt nuzbarlich zudienen getrawe. Bin also der gehorsamisten hofnung, eur. fürstl. durchl. worden aus angezaigten vrsachen, dises meines billich. vnd nottwendigen anlangens wegen ainiches bedenckhen wagen, sonderlich aber, weill deren so beruertten beuelch gern annemen, in- vnd ausserhalb lanndts gnueg verbannden sein. So stehet yezo das gränizwesen bei disem fridt stanndt, Gott lob, in guetten terminis, weill auch eur fürstl. durchl. mir hieuor ain raiss nach Florenz zuthuen, gnedigist bewilligt, vnd ich zu meines schwehern Hannss von Creuz, seligen, dreissigisten vnd annderer meiner obligenden ehaften geschäffte halber, daran mir vnd meinen khindern vill gelegen, in Tyroll muess, wurde ich deme durch mein abwesenheit, die sich vhast auf ain drey monat verlengern, ohne das nicht abwartten mugen, das vmb eur furstl. durchl. will ich die zeit meines lebens vndterthenigist zuuerdienen beflissen sein, deren mich zu fürstl. gnad vnd gewordtem beschaidt gehorsamist beuelchendt. Dat. im veldtleger bey Dobouez, den 23. juli anno 79. Eur fürstl. Durchl. vnndterthenigister gehorsamister diener: Hannss Fernberger von Auer.

Postscipta. Genedigister herr, haben eur fürstl. durchl., was mir der grossherzog in Tusscana meines dinen habenden diensts halber schreibt, hiebey genedigist zusehen. Vnnd da ich meinen hierin gehorsamisten bitt nit gewert solte werden, des ich aber nit verhoffe, so bitte eur fürstl. durch. vndertheuigist, mir doch die erlaubnus auf die bestimbte zeit genedigist mitzuthaillen, damit ich meine sachen aldorten der notturft nach verrichten muge. Eur fürstl. durchl. mich zu gd. gehor. beuelhend. Hanns Fernberger von Auer. Fasc. 26, br. 12.

— **julija 27.** Imade se popuniti mjesto obristleutnantna na hrvatskoj granici u mjesto Ivana Ferenberga. Predloženi su po štajerskih stališih za tu čast baron Jobst Josip Turn, Ivan Krištof od Zelkinga, Felix Herberstein, Andria Auersperg i Gotfrid baron Breuner. Fasc. 26, br. 22.

Digitized by Google

— Viesti o Turcih po Hrvatskoj. F. 26, br. 23.

— **julija 11.** Plaća bana hrvatskoga (Krištofa Ungnada) i vojna sprema. Fasc. 26. br. 28.

— **oktobra 4. iz Karlovca (Karlstadt)** javlja Ferenberg (pisao se Hannss Ferenberg von Auer) nadvojvodi, da mu je doglasio kapetan Bihaćki Sebastian Lamberg, da će Ferhat beg sa begovi od Klisa i Hlivna navaliti na Bihać, i da treba poslati pomoć u Bihać, gdje ima malo vojnika, a još manje provianta. Lamberg bješe javio, da Ferhat ide na Krupu. Fasc. 26, br. 32.

— **decembra 16.** Umro Šimun Keglević, kapetan u Križevcih, na njegovo mjesto dolazi Stiepan Castellanfi Fasc. 51, br. 32.

— **decembra 24. iz Zagreba.** Stališi hrvatski obavješćuju gospodu štajersku, da je sabor zemaljski dovršen, i da će se u Požunu nastaviti; tamo će odaslati Gašpara Alapića i Gašpara Druškovačkoga (od Druškovca), podžupana Varaždinskoga. F. 36, br. 32.

1580. Popisi arkibusira konjanika (Arhibusir reuter-verzeichnisse). Fasc. 26, br. 66.

— Izviešće i zapisnik o saboru hrvatskih i slavonskih stališa u Zagrebu. Fasc. 26, br. 77.

— Tri pisma Jurja Zrinskoga na nadvojvodu Karla radi obrane i utvrde Vizvara (Baichawara) od 5. i 23. januara i 18. junija iz Čakovca. Turci spremaju se kod Sigeta i Breznice (Berzence). Vizvar valja bolje obskrbiti. F. 55.

— **septembra 8.** Izviešće o navali Turaka u Hrvatskoj na Uni i Kupi. Fasc. 26, br. 89.

— **oktobra 14.** Kranjski stališi mole štaj. zem. odbor pripomoć za odkup Krištofa Obričana iz sužanjstva turskoga. F. 35, br. 26.

— **oktobra 27.** Pismo Ali paše Budimskoga i gubernatora kraljevine Ugarske, da su sela i posjedi oko Sigeta dana Hasan begu, sa preporukom Jurju Zrinskomu, da ih čuva. F. 55, br. 3.

— **decembra 12.** Juraj Zrinski piše nadvojvodi Karlu, da je bio nedavna u Gradcu u svojem poslu i radi obrane Medjumurja, a sve do sada da neima odgovora; pošto Turci udaraju na Medjumurje, to moli pomoć. Fasc. 57, br. 3.

— Potreba (budget) za dvorsko ratno vieće za g. 1580. (hofkriegsrat-stat.). Bilo pet proviantmeštra u Senju, Bišću, Hrastovici, Slunju i Karlovcu, i jedan glavni proviantmeštar sa 500 f. plaće. Fasc. 26, br. 106.

1581. marta 5. iz Koprivnice izvješćuje Vid Halek: Kapetan Hans Globicer srazio se sa svojih 40 momaka sa četom Turaka i izgubio 9 ljudi. Glava ubitoga Usruf-age donesena u Gjurgjevac. Bitka bila je kod sv. Petra kod Katalene. Turci su robili oko Topolovca Poginuo vojvoda Vuk. Fasc. 55, br. 84.

Digitized by Google

— **marta 10.** izvješćuje Halek polag dojave poručnika Baltazara Sauma iz Ivanića, da su Turci kod Hrastovice 40 haramija koje pohvatali, koje poubijali. Fasc. 55, br. 86.

— **aprila 19. iz Želina.** Tomo Erdedi piše Vidu Haleku, da mu je brat Petar Erdedi imao kreševa s Turci kod Križevca i Ivanića. Pomoć potražio je Tomo Erdedi kod Haleka, poslavši k njemu iz Želina svoje sluge Petra Račića i Ivana Habdelića; posljednji bio je kaštelan Erdedskoga grada Rakovca (Rakonok). F. 55, br. 90.

— **aprila 20. Čakovac.** Jure Zrinski preporučuje štaj. stališem, da i nadalje drže posadu u Keresturu, gdje su se bili zahvalili na službi vojnici. Kašnje 7. julija javlja Zrinski, da je Legrad mnogo vodom trpio. Fasc. 55, br. 3

— **junija 18. iz Monjorökereka** javlja Juraj Zrinski štajerskim stališem, da je čuo o namjeri bana Krištofa Ungnada, da se napravi kod Zakonja za promak trgovine velik prevoz, kako da se iz Slavonije bude moglo lakše obćiti sa Varaždinom i Ptujem. Upozoruje na to, da je njemu nadvojvoda Karlo zabranio bio pripuštati trgovce u Legrad, a sada se tomu u suprot radi, i Turkom otvara put. Upozoruje na pogibelj od uhoda. F. 55, br. 100.

— **julija 25.** Zapovieda arhiduka Karlo štajerskim stališem, da pozajme iz Zagreba dva topa u Karlovac. F. 53, br. 16.

— **augusta 13.** Vid Halek izvješćuje, da su Turci prešli Kupu, i odveli mnogo naroda i blaga. F. 55, br. 100.

— **oktobra 6. iz Varaždina** javlja Vid Halek, da je beg Cernički kruto poražen, a u boju da se izkazao baron Mihael Sekel. Uhićeni su konji begovi i jedna zastava, opredieljena za nadvojvodu. Fasc. 55.

— **novembra 28.** Ivan Šejbić (Scheibitz), prodikator protestantički u Koprivnici, pozivlje štajerske odbornike (verordneten) u svatove. Fasc. 53, br. 18.

— **novembra 30.** Ratno vieće pozivlje stališe štajerske, da se konačno odluče glede Hrastovice, koju niti oni a ni kranjski stališi nisu htieli uzdržavati, a Hrvati smatrali ju važnim obranbenim mjestom pred Brestom i Sredičkom. F. 55, br. 24.

1582. Vid Halek, zapovjednik Varaždinske krajine priobćuje svoje mnienje o posadah i utvrdah na krajini. Fasc 63, br. 19.

— Halek zahvalio se na zapoviedničtvu; uslied nagovora opet ostaje; napokon se opet odriče. F. 83, br. 20.

— Ivan Rindscheid, kapetan u Vizvaru, i Janko Panović, kapetan u Ivaniću, dobili su protestantičke prodikače. F. 48, br. 12.

— **februara 12.** Izviešće o ostavini prodikatora Ivana Gerlacha u Ivaniću, spravljenoj kod Ivana od Kumersea, graditelja (baumeister) u Koprivnici Imao je 12 knjiga u škrinji F. 56.

Digitized by Google

— **marta 5. iz Sriedičkoga** piše Ladislav Imprić, kapetan, **banu**, da su Turci na pepelnicu provalili do Mrežnice (Mresinko), sve porobili i 70 ljudih odveli, a mnogo ljudstva posjekli. Petar Erdedi i Stjepan Tahi da će četovati do Kostajnice. Gašpar Alapić da ne drži na opredieljenom mjestu 100 haramija, što jih Hrvatska plaća, već ih razmješćuje, kako mu se svidi; Kupa je malena i za to veća pogibelj.

— **marta 4.** javlja Vid Halek, da je Pakrački sandžak provalio bio sa 40 konjanika i srazio se sa haramijami iz Gradca. Ubijena su dva konja pod agama i donesena je glava vojvode Cerničkoga. Fasc. 56, br. 50.

— **aprila 8.** izvješćuje Vid Halek, da su haramije iz Gjurgjerca razbili dvie čete Turaka i Martolosa, a 8 ih uhvatili. F. 56, br. 56.

— **maja 13. iz Varaždina** Vid Halek javlja, da je u Ivaniću kapetan Januš Berse umro; na njegovo mjesto dobio zapovjedničtvo nad 50 konjanika Nikola Zekel. Fasc. 56, br. 60.

— **maja 21 iz Varaždina,** javlja Halek, da je 20. maja izgorio cieli grad Varaždin, te je ostala samo jedna kuća na šancu. Pogoriela je magaza i sva zaliha provianta, oružana i pregradje prama Čakavcu. Sam grad (kasteo) je spašen. Moli za gradju i novu utvrdu. Fasc. 56, br. 61.

— **augusta 30.** javlja Vid Halek, da su Turci pod Ahmed begom iz Cernika upali bili kod sv. Križa (na Obedu) preko Čazme na Vrbovac, mnogo porobili i razorili, i mnogo žena i djece odveli. Erdedska obitelj da je mnogo štete pretrpila Važno. F. 56, br. 66.

— **augusta.** Viesti i dojave o Turcih iz Ivanića od kapetana Janka Panovića i lieutnanta Ivana Globicera, i iz Novog grada na Savi (kod Martinske Vesi) od porkulaba Matije Dorotića. Beg Cernički da je spreman na boj; bosanski paša da je u taboru medj Kostajnicom i Dubicom i hoće da napane Vrbovac i Gradac. Fasc. 56, br. 69.

1583. Radi se o popravku i utvrdi Vizvara. Štajerski stališi odbiše svaki prinos. Pismo Zrinskoga Jurja na kralja Rudolfa, u kojem gradnju zagovara. Vizvar da treba radi sačuvanja Kaniže. Vizvar bješe jur uredio nadvojvoda Karlo. Datum Eberaviae. Fasc. 52.

— Karlo nadvojvoda resegnira na administraciji slavonske krajine; na molbu stališa opozivlje rezignaciju. F. 53.

— **oktobra 1. u Pragu** cesar Rudolf povjerava rescriptom opet krajinu nadvojvodi Karlu, pošto mu ju jur povjeriše carevi Ferdinand i Maksimilijan; opominje stališe, da bolje i marljivije obskrbljuju krajinu. F. 53, br. 19.

1584. junija 8. Korispondencija Jurja Zrinskoga sa Baltazarom Batjanom. Fasc. 18, br. 26 (3).

Digitized by Google

1584. decembra 1. Uvedeni su na krajini haramije u mjesto arhibuzira (arhibusier-pferde). F. 3.

— **decembra 24.** Ratno vieće odredjuje, da se uzme na službu 150—200 haramija mjesto niemačkih konjanika (statt der Teitschen pherde). Fasc. 18, br. 26 (5).

1584. Zaključkom štaj. sabora dozvoljena je svota za odkup Jakova Pranka i Tobije Dietrichsteina, koje bjehu uhvatili Turci nedaleko od Karlovca. F. 49, br. 1.

1584. Štajerski stališi darovaše dva pehara vicebanu Gašparu Druškovačkom i viceprotonotaru Ivanu Petričeviću. F. 63, br. 25.

1585. januara 23. Vid Halek dojavlja štaj. stališem, da je Zagrebački biskup zamolio za utvrdu Gradca i Kloštra Ivanića. Fasc. 53, br. 20.

1586. februara 24. Iz Varaždina. Vid Halek izvješćuje, da je navalio paša bosanski na Gradac s namjerom da ga upali, a beg Požežki, da je četovao do Koprivnice. Turci s one strane Drave navalili su na Gjurgjevac, odkud odvedoše 13 haramija i dva zastavnika. Zima je velika. Baron Mihael Sekel i kapetan Globicer navališe u januaru sa više stotina haramija i konjanika na Sirač, gdje se nalaze najpogibeljniji kalauzi (Colausen), knezi i harambaše, robeći vaviek slavonske strane; tamošnja sela posvema popališe naši, i dovedeno je više od 100 vlaških (Walachische) žena i djece, a uhvaćen je odlični knez Peašinović sa ženom i djecom; ovaj je bio vodja paši bosanskom pod Gradac, i vazda njegovim savjetnikom. Kapetan Gjurgjevca bio je odsutan od granice, boraveći kod svoje žene u Judenburgu.

Turci bili su zato naletili na Gradac, da im Vlasi iz Stupčanice (Stopsanica, danas Stupovača) ne pobjegnu.

Peašinović obećao je dovesti na kršćansku stranu svoje Vlahe, što se čini Haleku, da će biti od koristi. F. 56, br. 87.

— **februara 28.** Vid Halek javlja, da je Petar Ratkaj, zapovjednik nad 50 konjanika u Gradcu, umro u Velikom Taboru [1]), dočim je viceban Januš Zabočki (de Zabok) preminuo prije 12 dana. Halek kaže, da su to znamenite osobe u Slavoniji bile. Fasc. 53, br. 28.

— **marta 9.** Halek javlja, da je umro kapetan Ivanički Janko Panović u Ptuju; na njegovo mjesto preporuča Grgura Laibachera. Fasc, 56, br. 94.

— Odgovor stališa hrvatskih štajerskim glede krajiških poslova „in congregatione pro dominica misericordia Domini 1586." F. 56, br. 96.

---

[1]) Spomenik njegov od kamena, na kojem je izvajan u odoru vitežkom, nalazi se u župnoj crkvi u Desiniću u zidu na lievu stranu. Na spomeniku je lapidarnimi pismeni napis.

Digitized by Google

— **aprila 6. iz Varaždina** izvješćuje Vid Halek štaj. zem. odboru, da je ban pošao u Ugarsku, a čim se povrati, da će ga moliti, da sazove sabor, a da ga obaviesti 15 dana prije.

Prošli ponedjeljak nabasao je Nikola Ožegović, vojvoda pri sv. Petru (Čvrstecu), sa 18 svojih na 37 martoloza (Vlaha) medju Topolovcem i Koprivnicom, a martoloze predvodili su poglaviti (führnembsten) harambaše Zuko i Ostoja, zapovjednici u Virovitici. Ožegović pokresao se š njimi i posjekao Ostoju, koj je vazda u Slavoniji i po cieloj zemlji mnogo štete pravio i mnogo dodijao. Glavu Ostojinu odnio je Ožegović u Crikvenu, gdje je bio Ostoja zastavnikom prije, nego li je pobjegao. Uhvatio je tri jako ranjena Turčina i tri Vlaha, koji su u Virovitici služili kod Turaka. Ovi su strogo saslušani, te izjaviše, da je Ferhat paša pošao iz Bosne na vojnu prama Perziji.

Lieutnant Alban Grasswein u Koprivnici dojavlja pukovniku (Haleku), da je tamošnji vojvoda Ivan Stanković sa 24 haramije pošao bio prama Gjurgjevcu, a na putu držao konak na potoku Komarnici, gdje ih u snu zatekoše martolozi, te ubiše vojvodu i jednoga haramiju; 10 haramija uhvatiše, i samo zastavnik i 1 haramija dospješe kući težko ranjeni.

U Koprivnici dalo je jedno diete povod požaru, uslied kojeg izgorielo je 9 kuća na strani prama Gjurgjevcu.

Kod Breznice (u Ugarskoj) uhitili su haramije nekoliko osoba i 100 goveda. F. 56, br. 97.

— **junija 14. iz Križevaca.** Vid Halek izvješćuje glede gore iztaknutih dogodjaja nadvojvodi Karlu jošte sljedeće:

Vlasi ubiše velikoga tjedna (marter-woche) na Komarnici vojvodu Ivana Stankovića i nekoliko haramija. Poslije uskrsa poletiše Vlasi, nekoliko stotina jaki, na grad Gjurgjevački, ali neopraviše ništa. Prije tri nedjelje udariše pako na polju Roviškom na haramije iz Sv. Petra, Topolovca i Cirkvene, i uhvatiše jednoga haramiju iz Sv. Petra, a onomad četovalo je 30 njihovih konjanika do Topolovca, gdje uhvatiše jednoga pastira.

Da se obaviestim o ratnih namjerah turskih i da li Turci znadu, da sam dao zabrtviti (verhacken) rieku Česmu, i popraviti turanj u Dubravi i druge zgrade na krajini, poslao sam bio vojvodu Nikolu Ožegovića, koj je nedavna glasovitoga hajduka kalauza Ostoju ubio, sa 230 haramija iz Križevačke kapetanije prama turskoj kuli u Zdencih, gdje stoji do 80 turskih pješaka. Ožegović bio je obsjeo grad po noći, a jutro već kasno otvorena su gradska vrata, te je izašlo jedno Ture, tjerajući 15 konja na pašu. Taj je sa konji uhvaćen, a preslušan izpoviedio je, da su svekolike age i harambaše ujedno sa Alaj begom i Čehajom te s ostalimi četami u Podvorju (kod današnjeg Daruvara) jednu milju daleko od Zdenaca. Haramije odmah se povratiše i kad su došli do velikoga turnja u Rači, četiri milje od Podvorja, a tri male milje do Crikvene i Sv. Petra, dostigoše je age sa konjanici i pješaci, njih 500 na broju.

Digitized by Google

Kod tornja u Rači zametne se bitka; haramije udarišę ljudski i razbiše Turke, osobito njihove konjanike. Turci odbaciše do 50 kopja, a od njih pogibe Čehaja, Harun aga, najstariji sin Mustaf age Bekića, koj je zapoviedao u Zdencib i dvie odapaše. Haramije donesoše 10 glava i dvie age žive uhitiše, koji bijahu težko ranjeni Izmedju ubićenih bio je vrlo ugledan Huzref aga i knez Peašinović, koj je bio udario na haramije na Roviškom polju. Huzref agu daruju vojvode i haramije nadvojvodi, te će ga dovesti Mikula Ožegović, i veliki Ivan, vojvoda u Crikveni. Osim toga uhvaćeno je drugih 17 Turaka, a ostali su gotovo svikolici ranjeni.

Turci ratuju sa Perziom. Paša bosanski i sandžaci u Požegi i Pakracu sakupiše mnogo novca i odaslaše ga u Carigrad za ratni trošak Sandžak Zvornički otišao je sa velikvm vojskom na bojište.

— **junija 13**. bio je kod Haleka (u Križevcih) biskup Zagrebački. F. 56, br. 97.

1586. Mjesto umrvšega Gradačkoga kapetana Petra Ratkaja predložiše stališi štajerski barona Mih. Zekela. F. 63, br. 37.

— Po smrti Ivana Panovića premješten je Gjurgjevački kapetan Stiepan Grasswein u Ivanić. F. 63, br. 37.

— **oktobra 1**. izvješćuje Halek, da su Turci napali na Koprivnicu, odkud je odvedeno 150 konja i blaga; u Sv. Ivanu kod Koprivnice popaljene su 4 kuće i nekoliko osoba odvedeno. F. 56, br. 111.

— **novembra 11**. Vid Halek predlaže, da se uzme na plaću još 200 do 300 haramija, što bude dozvoljeno. Sliede dalnji njegovi predlozi. F. 56, br. 113, 114, 115

— **novembra 24**. Halek izvješćuje, da mu je dojavio Andrija Auersperg, general u Karlovcu, da je u Varaždinskoj krajini infekcija (valjda kuga). U Krapini da se Auersperg potužio sbog toga, što hrvatski konjanici grofa Zrinskoga, spadajući vojsci Karlovačkoj, tako dugo borave medju Dravom i Murom, jer se je bojati, da će ti donieti infekciju u Karlovac. Frnest Ecgh izručio je Zrinskomu za obranbu insule 5000 for. F. 56, br. 116.

— **decembra**. Izviešće kapetana Križevačkoga (oberhauptmann) Ivana Herkovića i pukovnika Haleka o boju kod Ivanića. Boj se dogodio na Nikolinje. Ali beg, brat Ferhat paše, bješe provalio sa 3500 momaka, i to 3000 konjanika i 500 pješaka iz Požege i Bosne, te dospio preko Marče 5. decembra do Ivanić-kloštra kroz Vrbovačku šumu Ivan Hrković spojio je odmah svoje čete sa četami Mihaela Sekela, a došao je bio u pomoć i lieutnant Baltazar Sumer (iz Koprivnice). Ban Toma Erdedi sa bratom Petrom željno su očekivali bitku sa svojih 500 momaka; prispjeli su na bojište i biskupovi ljudi, zvani gjumlija. Beg pane u bitci, ban uhvatio glavnu zastavu; stari Rustan aga Božić i Hassan aga Kolašina te 50 Turaka ostaše mrtvi, a 100 ih je uhvaćeno; naši tjerali su Turke do Čazme. Bega ubio je kmet biskupov Nikola Pavlečić sjekirom. Polag

*

Digitized by Google

izviešća Herkovićeva bitku je održala osobito banova četa. Poslije bilo je pravde radi diobe pliena medju ljudmi zapovjednika krajine i banovimi ljudmi. Halek predložio je glavne junake za nagradu. F. 56, br. 122. [1])

[1]) O ovoj pobjedi izviestio je Hrković 6. decembra 1586. takodjer nadvojvodu Karla u Gradcu:

Durchleuchtigster erzherzog, genedigister herr — Ich erinder eur für. dht vnderthanigst, das an heut dato der Aly beeg von Zernikh (so des Ferhat Pascha aus Bossen brueder) in dj 3500 starkh, als mit 3000 pherdten vnd 500 fuesskhnechten (nit allain auss seinen santschakh sonder auch aus Bossen vnd Poschega versamblt) ainen vnuersehen einfall auf dise graniczen gethan, vnd ist gester in der nacht vber die Martschagora für das Ibanitscher closter durch den Werbowiczer waldt durchkhumen. das renen biss auf ain dorff Pressekha genandt geen lassen, allenthalben vber 6, oder auss meist 8 pauern heuslein nit abgebrent, auch vber 16 Cristen personen, waib, man, auch khinder zu rechnen, nit bekhumen, vnd als mir vmb 11. vhr mittagzeit geen Chreucz die erinderung khumen, auch ich selbs den rauch gesehen, hab ich mich mit allen mir vndtergebnen fuessvolkh vnd des herrn Castelanffy vndergebnen pherdten ins nach jagen begeben, so ist eur fr. dht camrer vnd haubtmau vber ain anczahl geringer pherdt, herr Michel Zäekhl, freiherr, auch mit sein vndtergebnen pherdten darczue khumen, sindt dem feindt alspaldt vndterhalb Werbowacz auf den huefschlag khumen vnd nach geseczt. Nachdem aber der hieig leytnandt Balt. Samer durch sein khundtschaffter abents zuvor der feindt fürnemben erfaren, der hat alsbaldt vnaufhörliche khreidtschuss ergeen lassen, daneben soliches dem herrn Tomassen Erdeudi, baan in Windischlandt (der gleich damals sich auf ain raiss zuegerichdt vnd berait) durch aigne eylunde post erindert. Der ist sambt seinen bruedern herrn Pettern Erdeudy vnd allen ieren volkh, dero zu ross vnd fuess bey 500 man gewest, alher geen Ibanitsh khumen, vnd als der feindt sein abczug eben den weg, den er hinauf geczogen, als nemblich durch den Werbowiczer waldt (ausserhalb des Alley beeg, der mit 200 pferdten vnd den maisten fuessvolkh sich auf die seiten vber die Glogounicza von ime geschlagen gehabt, vnd auf Dombro in abczug zuekhumen), widerumben genumen, vnd aber er herr baan soliches gewahr worden, ist er mit sein volkh vnd mit im obgemelter leytnandt mit den hieigen eur fr. dht khriegsvolkh (weliches sich sonderlich für ander ritter im ersten angriff gehalten) am verhakhach zu nächst oberhalb des herrn byschoff zum Closter gehörigen teucht den angriff gethan (vngeffär ain halbe viertl stundt, ee dan ich dahin mit dem meinigen gelangt) vnd hatt mit hülff vnd beystandt Gottes almehtigen die Türkhen zertrent, vnd in die flucht geschlagen. Darczue ist im nach der gnad Gottes des verhakhah behülfflich gewest; dan er den vorczug durchkhumen lassen, den nachczug aber, darin der beeg persöndlich gewest, angriffen; ist also der beeg Gott lob, vmbkhomen, dessen haubt auch die gennumbne fanen hernach khurczlich sambt merer particularitet soll eur fr. Dt.

Digitized by Google

— **decembra 20. iz Jastrebarske** preporučuje stališem štajerskim ban Toma Erdedi Petra Ostoića, vojvodu u Ivaniću, koj se izkazao vitežki u boju kod Ivanića pod banom proti Ali begu,

Za službu vojničku moli Petar Hasanović, vojvoda u Kloštru Ivaniću. F. 56, br. 117.

1587. Grad (kašteo) Varaždinski bješe upotrebljen za magazin hrane; na zahtiev bana (Tome Erdeda) imadu se sobe izprazniti. F. 65, br. 2.

— **januara 16** Zapisnik sabora hrvatskoga, držanog „Dominica post festum circumcisionis 1587." i dopis protonotara od 16. januara na Haleka. — Priloženo više izviešća Halekovih o razpravah sa stališi hrvatskimi, i spis: „Responsum dominorum et nobilium statuum et ordinum regni Croatiae et Sclavoniae in generali eorum conventu ex edicto comitis Tom. Erdödi, bani ad mandatum s. c. r. maiestatis pro dominica proxima ante festum b Mattheij apostoli 1587. Zagrabiae celebrata ad articulos gen. dom. Viti ab Halleck, conf. Sclav, capitanei nomine s. archid. Caroli medio mag. d. Steph. Castellanfy et Steph. Grasswein, cap., eisdem statibus et ordinibus exhibitos et propositos. „Spis ovaj tiče se poglavito uredjenja krajine i prinosa za gradju i namještaja haramija. F. 52, br. 8.

— Vid Halek predlaže molbu bana Tome Erdeda za pripomoć kod gradnje Pokupskoga i drugih gradova, te Brebrovca na Lojni. F. 52, br. 8.

— Gašpar Druškovački, podžupan Varaždinski, umro; mole stališi štajerski, da se učini novi izbor. F. 52, br. 8.

— **maja 6. iz Želina** ban Tomo Erdedi piše Vidu Haleku, da mu javiše iz Karlovca, da je tamo iz Bišća dopro glas, da beglerbeg ide s velikom vojskom na Biograd. Paša bosanski i Budimski biti će mu u pomoć. Nezna se, da li će na Ugarsku ili Slavoniju. F. 52, br. 8.

— **oktobra 6.** 300 Vlaha (Walachen) navalilo u južnu Štajersku u kotar Vorau medju Murom i Dravom. F. 62, br. 6.

---

vndterthanigist von obgemelten herrn baan vnd mier zuekhomen. Von namhafthigen leutten, welliche todt sindt bliben, hab ich yeczo in der eyl nicht aigentliches erfragen mägen, aber gewiss ist, das etlich aga, darundter der alte Mustaffaga Bekhitsch, auch Hassan aga Kobaschlia sein sollen vmbkhumen, dero vnd aller Türggen allenthalben in die 50 an der wallstatt todt bliben vnd in die 100 beylaufig gefangen worden.

Wir haben inen biss an die Tschassma nachgesezt, aber die nach hat vns vberaylt (den soliches zwischen 3 vnd 4 vhr gegen abendt bescheen), haben inen derwegen nit weitte mügen nachsetzen. — Datum Ybanitsch an tag Nicolai des heiligen bischoffs vmb 11 vhr in der naht a 86. E. f. dht. vndterthanigster H. Herkouitsch m. p.

Iz vana: Der fürst. Drhlt., herrn Carln erczherzogen etc. Gracz, cito, citissime.

Vindica, 1586. december. Fasc 4.

Digitized by Google

— Dvie vojvode u Sv. Petru i Crikveni Minila (Manojlo?) Ožegović i veliki Ivan pohodili su s dozvolom dvorove Uskoka (pribega) kod Maribora i Wernse(?). Ove je Uskoke naselio bio kralj Ferdinand još oko g. 1555. F. 62, br. 11.

— **oktobra 21. iz Varaždina** piše Vid Halek štaj. zem. odboru, da je javio jur prošloga ljeta, da najodličniji kolauzi (colaussen) i harambaše, a medju ovimi knez Ivan Peašinović iz sandžaka Pakračkoga, hoće da se sa ženama, i djecom te sa imetkom presele u kršćanstvo. Prije četrnaest dana podigoše se te odlične harambaše sa svojimi ljudmi iz sandžaka Požežkoga i Pakračkoga pod izlikom, da će se seliti ili u Koppan ili Stolni Biograd; ali neodoše tamo, već dodjoše sa svojimi obitelji ovamo u Koprivnicu. Ti Uskoci imadu mnogo blaga i dosta turskih konja. U Varaždin prispješe Ivan Peašinović, Miloš od Grahovljan, Vujo Vranešac, Vuica Daničić, Rajko Dijaković, Vučeta Tepac. Milan Katalenić. U okolici Koprivnice nastaniše se Andrija Dijaković, Stipan Bošković, pop Gregorije, Radoja Radenković, Vujo Radičević, Karan Rakoš i Radivoj Calić.

Pukovnik Halek primjećuje, da su ovo najodličniji kalauzi u čitavom sandžaku Pakračkom, osobito dvojica izmedju njih. Već dulje vremena nisu se dali upotriebiti ti kalauzi za četovanje u kršćanstvu, a Martolozi nisu nikad manje štete pravili nego li ove jeseni (1587.). Kad se jednom ova selitba Vlaha dogodi, izvjestno je, da će vlaška sela oko Sirča maknuti se od granice, i da će odtuda i Turci otići, a beg će težko odgovarati kod cara radi prelaza toli brojnih kalauza i harambaša u naše priedjele, jer se to nije već odavna, i odkako ljudi pamte, dogodilo na ovoj krajini.

Moli ujedno Halek za dozvolu, da smije na službu primiti kneza Ivana Peašinovića, Miloša od Grahovljan, Vuju Vranešca, Vujicu Daničića i Rajka Dijakovića, pa da ih može pomagati iz „extra ordinari“, i da može pribjegom davati svakomu na pose tri četvrtinke za proviant. Halek uvjerava, da će biti ti ljudi vjerni.

Stališi štajerski preporučiše kalauze ratnomu vieću u Gradcu, a nadvojvoda Karlo dozvoli na 5. novembra 1587., da se kalauzom podieli zemalja, kojih dosta ima, a to je nadvojvoda tim radje dozvolio, što se takovih pribjega bilo već odprije naselilo oko Ptuja i Maribora. Fasc. 62, br. 12.

1587. Ulises Formentis, kapetan Gjurgjevački, umro. F. 63, br. 131.

1589. aprila 15. Umro u Varaždinu zapovjednik krajine Ivan Halek, postao pukovnikom Ivan Globicer, kapetan u Koprivnici; umro i taj 14 maja iste godine; zamjenik mu Stjepan Grasswein. F. 62.

— **maja 15.** nalaže nadvojvoda Karlo stališem štajerskim, da se biskupu Sremskomu (generalu Paulina Stjepanu Trnavskomu), dade jedna centa praha i toliko olova za obranu manastira Lepoglave od Vlaha i Martoloza. F. 56, br. 130.

Digitized by Google

1589. maja 4. Zagreb. Kaptol moli štajerski zemaljski odbor za priposlanje jednog puškara u Sisak. F. 81, br. 47.

— Andrija Franković, rodom iz Krupe na Uni i iztisnut po Turcih, inače plemić hrvatski, a namješten kapetanom kod zem. ustanka u Štajerskoj, moli zem odbor za podporu. F. 81, br. 50.

1591. Izvještaj Stjepana Grassweina, upravitelja velike kapetanije u Koprivnici, o stanju vojske i straža na slavonskoj krajini. Fasc. 1, br. 3.

— Provala paše bosanskoga (Hasana); on pljačka i žari Hrvatsku; napadaj (Bestürmung) na Ivanić, vojna bana Tome Erdedia. F. 1, br. 7.

— Obsada grada Ripča na Uni. F. 1, br. 12.

— **julija 10.** Mate Pichler, kapetan u Gjurgjevcu izvješćuje, da su Turci Grabranicu (valjda grad ili šance u Grabrovnici) podigli. F. 81, br. 56.

— **augusta 27. Iz Koprivnice.** Izviešće Stjepana Grassweina. Ban Erdedi sa hrvatskimi četami i Grasswein sa Varaždinskom krajinom podjoše 15. augusta pod Moslavinu, i zahtievaše od aga, kojih je bilo 24, predaju. Nehtievši se Turci predati, stadoše naši udarati na grad i upališe obkoljenikom prah. Mnogi Turci, a i nekoje age izgorieše, na što predaše Moslavinu, i budu pušteni na slobodu bez oružja. U gradu nadjoše naši tri topa na kolesih, koje je uzeo ban kao što i puške.

Paša se bosanski nepre-tano oruža i sprema na vojnu. Svakomu Vlahu bilo je zapovjedano, da dade tovarna konja.

— **augusta 31** izvješćuje Grasswein: Hasan ide na Sisak, i hoće da se utabori u Turovompolju. U Moslavini na slobodu puštene Turke svezao je Hasan i odpremio u Carigrad. F. 81, br. 67.

— Kapetaniju u Koprivnici dobio je Stjepan Grasswein, Alban Grasswein, brat Stjepanov, postade kapetanom u Ivaniću, a Stjepan baron Tah bio je podzapovjednik u Koprivnici. F. 81, br. 51.

— Kapetan Grgur Laibacher u Križevcih priobćuje glasove o kretanju Turaka. F. 63, br. 43.

— **septembra 2.** Štaj. zem odbor dozvoljuje kaptolu Zagrebačkom iz zem. oružane u Gradcu 24 puške naslonjače (doppelhacken), praha i zrnja. F. 63, br. 45.

1592 januara 2. Stjepan Grasswein, kapetan Koprivnički, javlja nadvojvodi (Ernstu), da je dobio viest od Kupe, da Hasan maršira prama Karlovcu. F. 58, br. 1.

— **marta 1.** Naputak nadvojvode Ernsta za grofa Petra Erdeda, kojemu su povjereni plaćeni i neplaćeni Uskoci u Kranjskoj i Hrvatskoj.

1. Da je podčinjen hrvatskomu zapovjedniku krajine.

Digitized by Google

2. Pošto je najbližji zapovjednik do Karlovca, valja mu priteći na pomoć Karlovcu, kad bi to trebalo; u Slunju da drži 100 Uskoka i 12 Niemaca pod poručnikom.

3 Valja mu čuvati granicu kranjsku i priečiti, da u nju ne polaze čete na pljačkanje.

4. Valja mu Žumbrčane štititi u posjedu zemljišta grada Žumbrka. kojemu nemaju davati rabotu. Štititi ima uskočke povlasti, uslied kojih su oprošteni od poreza i podavaka.

5. Ako ufati turskoga pašu, bega, sandžaka bega ili kojeg drugog odličnoga Turčina, to će biti nadvojvode, ako ufati prostoga Turčina, taj je kapetanov.

6. Kod gradnje Karlovca, koja se ima nastaviti, valja mu dati nuždnu pomoć, te će na poziv pošiljati po 200 težaka uz plaću u Karlovac, ili u druge krajiške utvrde, gdje će trebati težaka. Fasc. 2, br 10

— **marta 28.** Graswein moli obskrbu za Zagreb; topovi su mu razbijeni, i treba druge topove i praha. F. 54, br. 10

— **aprila 11.** Varoš Varaždinski uništen vatrom Štajerski stališi dozvoliše pogorielcem za dar 100 for F 65. br. 3.

— **aprila 22** Nadvojvoda Ernest opominje stališe štaj , da pošlju pomoć u Hrvatsku. Kod Bresta da je sakupljeno 40.000 Turaku Predlaže, da se posjedne Petrinja sa 2000 momaka — Hrastovicu osvojiše Turci te navališe na Sisak i u Turovopolje Nakon zgubitka Hrastovice porušen je (opet) Brest, koj služi za stražu (blokhaus)

— **aprila 23. Beč** Opet stališe opominje nadvojvoda Ernest, da nastoje zadobiti natrag Hrastovicu, i da se preprieči pustošenje Turovopolja. F. 52.

— **maja 8.** Stjepan Grasswein preporučuje Franju Taha kapetanom na krajini a kapetanija u Ivaniću da se podieli Gašparu Draškoviću. F. 54, br. 11.

— **maja 14.** Za vojnu u Brest dozvoljuje general slav. krajine iz štajerske oružane jedan šator, taffet za zastavu i zastavu trubljačem Predlaže general, da se Sisak posjedne sa 200 do 300 sluga. F. 54, br. 12.

— **maja.** Grasswein zagovara kod štajerskih stališa Mariju Hrkovićku, rodjenu Prank, a udovu Ivana Hrkovića, kapetana u Križevcih, da joj oproste dug, jer je kod požara Varaždinskoga mnogo izgubila. F. 54, br. 15.

— **maja 18. iz Čakovca.** Juraj Zrinski izpričava se vlastoručnim pismom nadvojvodi Ernstu radi tobožnje zavjere (huldigung) Turkom. Ima tu i više spisa F. 35, br. 68.

— **junija 1.** Kranjski stališi javljaju štajerskim, da je grof Zrinski pripravan u pogledu Medjumurja pokoriti se Turkom F. 52.

Digitized by Google

— **junija 8.** Grasswein pošilja u Gradac željezno zrno, što ga naperiše Turci na banov stan u Brestu. F. 54, br. 17.

— **junija 10.** Grasswein javlja, da su niemačke sluge u Brestu sbog gladi ostavile straže. F. 54, br. 8.

— **junija 11** Ban Toma Erdedi predlaže mjere, koje bi valjalo poprimiti za boj, a Petrinja da se poruši. F. 52.

— **junija 15** Grasswein izvješćuje po dojavi kapetana Paradeisera iz Karlovca, da je paša bosanski Hasan obsjeo Bihać F. 54, br. 20

— **junija.** Izvještaj o maršu vojske iz Bresta pod Hrastovicu i Petrinju na Turke, koji nastoje osvojiti Bihać i Ripač. F. 54.

— **junija.** Turski vodja (putokazac, uhoda) Mirko, na kojega bješe pukovnik Halek udario ucienu 100 talira, ubijen po ljudih (vojnicih) iz Petrinje i Crikvene. Fasc. 54, br. 25.

— **junija 24.** Grasswein javlja, da je Hasan osvojio Bihać, te svjetuje, da se otme Petrinja i razori. F. 54, br. 26.

— **junija.** Glasovi iz Senja i Ogulina o napredku Turaka. Kapetan Jakov Gal u Ogulinu. F. 2, br. 8.

— Hasan hoće da odvede Uskoke iz Mrzla polja (Žumbrka) F. 1, br 5.

— **junija 22. iz Karlovca** Petar Erdedi, kapetan uskočki, javlja arkiduki Ernstu pad Bišća, i da će Turci udariti na Slunj; zato moli, da se taj grad učvrsti po Karlovačkom pjenezniku za gradjevine (Bauzalmeister). To isto javlja 23. junija kapetan Jure Paradeiser iz Karlovca. F. 2, br. 10.

— **junija.** Postao je pukovnikom Varaždinskim Stjepan Grasswein, pošto nije htio to mjesto primiti Ivan Seifrid Trautmandorf F. 56, br. 148.

— **junija 25.** Dvorsko ratno vieće zahtieva, da se štajerski vojnici premjeste iz Bresta u Karlovac, koj je u pogibelji, a bojati se, da će odpasti Žumberački Uskoci. F. 56, br. 151.

— **junija 26 iz Jastrebarske.** Tomo Erdedi moli po Grassweinu stališe štajerske za vojnu pripomoć u Brestu F. 54, br. 29.

— **junija** Grasswein moli, da se učvrsti Prodanić (Virje) i izvješćuje, da beg Cernički kani popraviti Jelengrad (pri Moslavini), za to svjetuje, da se popravi Moslavina, kako mu to preporuča kapetan Ivanički. F. 54, br. 29.

— **junija.** Crkvu i grad u Svibovcu (niže Belovara) porobiše Turci. Valjalo bi Svibovac posjesti haramijami i obskrbiti strieljivom. Tako i Čazmu, Gemlič (Gumnik, Brsiljevo kod Čazme) Ivanić, Dubravu, što sve spada biskupiji Zagrebačkoj. F. 6, br. 4 i 5.

Digitized by Google

— **junija 28.** Juraj Andrija pl. Gleissbach, kapetan u Zagrebu, izvješćuje, da su Turci na Kupi pri Brestu napravili most, i da je već ovamo na lievu obalu prešlo 1200 Turaka. F. 54, br. 58.

— **junija 29.** Imali su Štajerci dogovor i sastanak sa Korušci i Kranjci poradi krajiških stvari u Celju i to po naredbi nadvojvode Ernesta. F. 52.

— **julija 2** Pad Bišća javlja Petar Erdedi i stališem štajerskim, a da je Hasan oteo i ostala mjesta oko Bišća (Ripač, Izačić); moli municije za Slunj, a kao zapovjednik toga grada ogradjuje se proti svakoj odgovornosti, ako se Slunju što dogodi. F. 60, br 3.

— **julija 2.** Gleissbach iz Zagreba javlja, da 400 Turaka robi s ove strane Kupe. Naših 100 vojnika pošlo je za njimi u potjeru medju Drenčinom i Brestom, nu postradaše; poginulo ih 30, a za sužnjeno 70. To su same haramije iz Bresta. Ban je bio medju tim u Brestu. Lamberg, kapetan Bihački, došao je bio u Brest k banu, i odputovao u Karlovac do tamošnjega generala, F. 54, br. 32.

— **julija 5. iz Karlovca.** General Andrija Auersperg javlja Jurju Kiselu, upravitelju Kranjske, da Mletčani udariše topovi na Bag (Karlobag), koj nadvladaše i objesiše porkulaba Samariu Vuto ia i zapovjednika straže Samaria Premba, a ostale uhvaćene vojnike okovaše na galije. Mletčani udarit će i na Senj, za koj moli njekoliko stotinu momaka, i za osjeguranje Otočca i Brinja. Ima viesti iz Like, da Turci smjeraju odanle udariti na mjesta u gornjoj Hrvatskoj. Paša je u Krupi i kupi vojsku. Obričan, nekadašnji kapetan u Bišću, izkazao se za prijašnje doba, i on će biti ovdje (u Karlovcu ili Senju) dobar vodja. Moli provianta Turci smjeraju udariti na Karlovac. Sve ovo izviesti Windischgrätz iz Zagreba 10. julija u Gradac. F. 60, br. 8.

— **julija 7.** Jonas v. Wilerstorf iz Zagreba tuži se na nered, koj vlada kod vojske; siromašni puk mnogo trpi (u Hrvatskoj); kaptol Zagrebački ne pusti Niemce u grad (Sisak). F. 60, br. 6.

— **julija 7. iz Metlike.** Juraj Kisel, Andre Paradeiser i Krištof Obričan, komisari Kranjske glede narodnoga ustanka, javljaju Štajercem: Paša (Hasan) nakanio je navaliti na glavnu tvrdju Karlovac, i zato će oni sa četami pod Karlovac, gdje će pričekati Korušce; nadaju se, da će i Štajerci u Karlovac doći. F. 60, br. 8.

— **julija 10** Priobćuje Windischgrätz iz Zagreba, da je ban u velikoj opasnosti.

— **julija 11. iz tabora kod Plesa.** Ban Toma Erdedi javlja komisarom štajerskim Vilhelmu baronu Windischgrätzu i Baltazaru Wagenspergu, da je most kod Bresta sasvim gotov na ladjah; a da su zabijeni u vodu stupovi, koji će držati ladje Iz Bresta traže silno pomoć, i zato moli ban komisare, da vojnike pošlju u Brest, i da ih ne šalju kući. Niemačko pismo.

Digitized by Google

— **julija 11.** Ban javlja iz tabora u Plesu, da su Turci kod Bresta sgotovili most, i da idu sada sigurno na Sisak, a da je paša samo na izliku proglasio, da ide u Karlovac, hoteći naše prevariti. Ban moli komisare, da ide konjaničtvo (ritterschaft) u tabor pod Sisak, a na Karlovac da se pripazi. Piše niemački. F. 60, br. 8.

— **julija 11. iz Zagreba** javljaju Windischgrätz i Wagensberg, da su u Zagrebu konjanici i pješaci štajerski sa zemaljskim ustankom. Sutra će je muštrati Ban piše, da je u Sisku kršćanski tabor u velikoj pogibelji.

Poštar u Zagrebu dobiva plaću za dva konja, a drži ih pet, jer idu pošte neprestano u Sisak i Karlovac. Stališi dozvoliše ratifikaciju. F. 60, br. 8.

— **julija 10. iz Čakovca** Juraj Zrinski razlaže obširnim pismom, što ga je prinukalo, da se pokori Turčinu. Izvornik, velevažno, u svezku 75, br. 68. — Preporučuje Petra Keglevića za kapetana nad četami pismom od 7. julija F. 75, br. 69.

— **julija 14.** Turci se spremaju na Karlovac. Ustanak pučki tu ih čeka pod zapovjedi Andrije Auersperga. F. 60, br. 8.

— **julija 16.** Za proviant ustanka brini se Hans Kisel pomoćju bana i Zagrebačkoga biskupa Jakost ustanka 2200 momaka. Fasc. 60, br. 10.

— **julija 19.** Stjepan Grasswein takodjer javlja, da je most na Kupi gotov kod Petrinje. Priloženo pismo Albana Grassweina, kapetana Ivanićkoga, od 19. srpnja o glasu, što mu je donio bio u noći vojvoda Ivačinović, da je u tri ure po podne prešao Hasan paša preko mosta iz Petrinje. Vojnici borahu se s neprijateljem od 3 do 4 ure, a zatim prodre Hasan silom u tabor, odkuda da je uskočio ban Erdedi sa svojimi ljudmi. Tu su poglavito posječeni štajerski domobranci Zapovjednik im je bio Janko pl. Saurau. F. 54, br. 33.

— **julija 20.** izvješćuje u 11 satih noću iz Zagreba Wilhelm Windischgrätz, da je kod Bresta štajerski ustanak sasvim potučen i ban pobjegao; mnogo da je poginulo od vojske paše bosanskoga (Hasana). Turci osvojiše tabor i pet topova Pomoći nije bilo ni iz Karlovca ni od slavonske krajine. Turaka bilo 15.000. Boj je bijen na otvorenom polju. F. 60, br. 13.

— **julija 20.** Andre Auersperg, general Karlovački, javlja, da je ban potučen kod Bresta od paše bosanskoga, i da su mu oteti topovi. F. 2, br. 9.

— **julija 20.** Štaj. zem. odbor nalaže, da se Andre Gleissbach i Stepan Grasswein sporazume sa generalom Andrijom Auerspergom radi dalnjih mjera. F. 54, br. 35.

— **julija 21** Ban Tomo Erdedi piše iz Jaske Wilh. baronu Windischgrätzu i Balt. Wagensbergu, da je čuo, da su dvie zastave

Digitized by Google

Niemaca sretno utekle iz boja, i moli, da se odmah odašlju u Sisak, koj će sada obsjesti Hasan. On da će odmah sa četami, što jih ima, tamo „ut hosti resistamus, ne ulterius serpat.“

Pismo to odašilja u Gradac Hans Ulrich Peuschler, poštar u Zagrebu koji ujedno uvjerava, da nije bio nemaran u službi. Fasc. 57, br. 2.

— **julija 24**. Grasswein izvješćuje, da general Auersperg namjerava utaboriti se sa banom kod Jastrebarske, a bolje bi bilo utaboriti se kod Siska. Pošilja prepis pisma, što ga je paša bosanski bio poslao banskomu porkulabu, debelomu Marku, u Hrastilnici kod Siska. Ovoga Marka baciše sunovrat u vodu popovi u Sisku Pismo pisano ćiril com glasi „da gospodin Hasan paša, možnoga cara i gospodara beglerbeg bosanski, daje znati svim službenikom i kmetom Siska i Hrastilnice, da će sve svoje pridržati, a paša ih štititi. Marku obeća Hasan, da će mu predati Hrastilnicu, čim Sisak osvoji. Marko bio je ugovorio s pašom, da će on u Sisak doći tobože na pomoć, a tom prigodom izdati grad.“ Ovdje nadjoše pismo u Marka. Zato primjećuje Grasswein, da treba paziti na banove ljude Fasc. 54, br. 37.

— **augusta 4**. Predlog učinjen, da se jedna zastava (četa) vojnika po Kranjcih i Koruščih postavi u Zagreb. F. 54, br. 43.

— **augusta 8. iz Čakovca** priobćuje Juraj Zrinski, da je beglerbeg grčki u Biogradu na Dunavu, i da mu je nakana, ići u pomoć paši bosanskomu. F. 75. br. 71.

— **augusta 26**. Grasswein javlja, da je kapetan Ivanički upalio turanj u Drenčin, gdje je bilo 60 Turaka. Taj turanj bio je visok tri kata.

Grasswein ujedno javlja, da se Hasan sprema sa svom svojom vojskom pod Sisak, i da će mu tu pomoći Uskoci.

Petar Erdedi čekao je sa 100 konjanika medj Odrom i Kupom kod Lekenika Turke i Vlahe (und daselbst auf Türken und Wallachen gewart), ali su mu ljudi zaspali, i došlo je 150 Vlaha, koji naše razbiše. F. 54, br. 46.

— **augusta 30**. Grasswein javlja štajerskim stališem, da se Hasan sprema poći po Uskoke, zato treba na Uskoke paziti.

— **septembra 2**. Turci su pripravni udariti na Ivanić i Križevce kamo se imadu smjestiti dvie zastave vojnika. Opis turske provale i sužanjstva ljudstva F. 54, br. 47.

— Pomoć za krajinu i Sisak odredjena. U Sisku imadu se popraviti zidine i pojačati posadu.

— **septembra 5**. Stjepan Grasswein javlja nadvojvodi Ernestu, da Vlasi (Walachen) djecu mienjaju za konje u Tursku.

Toma vojvoda u Drenju dao je za jednoga konja petero vlaške djece, premda je običaj bio i Turci rado su davali konja za jed-

Digitized by Google

noga momka. (Tomasch woyvoda zu Drenye um ain schnödt ross soll fünf Wallachische khinder in die Türkhei geben). F. 54, br. 50.

— Poštu držao je u Lep glavi Mihael Druškovački, a pod Lipami (in den linden) njegdje kod Krapine Gjuro Mirkovački. Fasc. 57, br. 3.

— Grad Zagreb i kaptol Zagrebački dogovaraju se sa štajerskimi stališi radi utvrde Zagreba i Siska. F 49, br. 18.

1593. Predlog za utvrdu Kupe nakon pada Bišća, a treba da se razori Petrinja, Hrastovica, Gora. Kod Bresta da se podigne tvrdja.

Proračun troška za zapremu mjesta uzduž Kupe medju Siskom i Karlovcem, zatim od toga grada na Unu i do mora. Fasc. 1, br. 6 (1—2).

— **januara 12**. St. Grasswein izvješćuje o neskladu sa Zagrebačkimi popovi (kanonici) radi Siska. F. 54, br. 66.

— **januara 16**. Grasswein javlja. da Turci kane praviti mostove na Savi i Dravi. To je javio jedan Vlah, što ga je ufatio kapetan Gjurgjevački Püchler. F. 54, br. 67.

— **februara 16**. Alban Grasswein, kapetan Ivanički, izvješćuje o službenom putu u Hrastovicu i prama Petrinji. F. 54, br. 72.

— **februara 19. iz Samobora**. Ban Toma Erdedi piše Stjepanu Grassweinu, da su njegovi ljudi nedavna dva puta razbili Turke, prvi put 400 Turaka, a drugi put, kad je išao Rustan beg osobno sa 1300 vojske iz Petrinje na Kravarsko robiti. Turaka je tu mnogo poginulo. Hrustan beg jedva jedvice je pješice pobjegao. Paša namjerava u Hrastilnici grad podignuti. F. 54, br. 75.

— **februara 22**. St. Grasswein javlja, da paša bosanski nastoji izgraditi izgorielu Hrastilnicu i druge gradove na Kupi.

— **marta 6. iz Karlovca** Andre Auersperg izvješćuje nadvojvodu Ernsta: Turčin namjerava kod Osjeka graditi most. Tu se spominje Obrist-amtsverwalter der Windischen grenze. U Brkiševini biti će najbolje graditi stražarnicu (blockhaus) od hrastova drva. Hrastilnica je izgoriela, a sad ju misle Turci opet graditi i posjesti Spominje u pismu: Bunische, Crabatische u Windische gränze. Mnije, da se na krajinu odredi Röder sa 1000 konjanika i da dodju u pomoć Zrinskoga konjanici.

Uslied ovog pisma naloži nadvojvoda Ernst na 18. marta 1593. iz Celovca Štajercem, da povodom priprava bosanskoga paše spreme domobranstvo, konjanike i pješake. F. 57, br. 49.

— **marta 15**. Stjepan Grasswein javlja o velikom tumultu, što ga počiniše banovi ljudi sa momčadi pukovnika Wernera od regimenta Reitenaua u Samoboru. Da su tu regimentu banovi ljudi grdno napali, kad su kod Mokrica dobivali profunt; 21 momak stranom je ranjen, stranom mrtav. F. 54, br. 82.

Digitized by Google

— Baron Mihael Sekel postao kapetanom u Satmaru u Ugarskoj, a za huzarskoga kapetana u Križevcih na mjesto Sekelovo predložen bude Janko Drašković. Priložena molba Draškovićeva iz Trakostjana 28. marta a podpisao se: J. D. baro in Trakostan, s. c. r. m. equitum in Ivanić Capitaneus. On je prije zapovjedao nad sto konjanika. Grasswein ga jako hvali. F. 54, br. 85.

— **marta 27. iz Karlovca.** Andrija Auersperg izvješćuje o djelovanju Hasan paše, koj gradi opet most kod Petrinje. Rustan begu naložio je Hasan pod zgubitak glave, da bude most za četiri dana gotov. F. 60, br. 18.

— **aprila 5. iz Zagreba.** Jakov v. Laudenburg, obristlieutnant, piše nadvojvodi Ernstu, da su Turci upali u Turovopolje 3. apriła u subotu sa 7 zastava na konjih. Poharaše Kravarsko i zarobiše 44 osobe; po podne toga dana odoše u Podotočje bliže Savi i zarobiše 30 osoba iz dvora Ajagerića i sina njegova, i 120 konja. Fasc. 57, br. 51.

1593. aprila 9. Predlog, da se od Rödernovih konjanika postavi u Karlovac 250, a toliko u Koprivnicu, (Oni dodjoše i sudjelovahu kašnje u bitci kod Siska, a 24/9 1593. odoše u Ugarsku). Fasc. 63, br. 48.

— **aprila 14. iz Zagreba.** Ruprecht Eggenberg javlja po banovom pismu od 11. aprila, da je bilo kreševo kod Glogove nedaleko Petrinje. Turci su potjerani, 13 ih je uhvaćeno, a 3 pogiboše. Huzari uhvatiše jednog Turčina, koji je 10. aprila u Karlovcu saslušan izpoviedao, da Turci čine priprave za prelaz u velike. Fasc. 54, br. 93.

— **maja 13. iz Senja** javlja Juraj Lenković, kapetan, da je Juraj Turković iz Ogulina utekao iz robstva turskoga, u koj bješe dospio, pošto je uhvaćen u Modruši po Martolozih, a on pripovieda, da se Turci spremaju svuda na veliku vojnu. F. 2, br. 11.

— **maja 16. iz Karlovca.** Andre Auersperg izvješćuje nadvojvodu Ernsta, te priobćuje po izvještaju kapetana Senjskoga Jurja Lenkovića, da je Mihajlo Radić došao sa svojimi ratnimi drugovi iz puta, što ga je bio učinio prama Grebenaru u Liku. Uhvatio je 15 konja, te javlja, da se u Bišću sakuplja velika turska vojska. Ličani i Kotorani, turski podanici, odlaze jučer i danas na vojnu. Lenković moli nekoliko njemačkih vojnika i provianta, kojega neima u Senju. Sbog pomanjkanja hrane razbjegoše se momci i prodavaju svoje stvari. Pismo iz Senja 14. svibnja. F. 57, br. 54.

— **maja 20. iz Karlovca.** Andre Auersperg izvješćuje nadvojvodu Ernsta: Ban mu je javio, da Turci pale i četuju oko Kerestinca. On se je spremio bio s vojskom, ali u taj čas bješe mu javio kapetan Uskočki (Petar Erdedi), da se Turci već vraćaju. On da je ostao u tvrdji (Karlovcu). Hrustan beg izašao je bio jučer sa 3000 konjanika i 300 pješaka na robiju. F. 57, br. 55.

Digitized by Google

— **maja 20. iz Jastrebarskoga.** Toma Erdedi piše Andriji Auerspergu: Hrustan beg provalio je iz Petrinje sa 3000 konjanika i 300 pješaka i pali i robi sve oko Kerestinca, Zdenčine i Vukovine. Osam dana znade se već za Turke; pisao je na sve strane, ali nikoga neima na pomoć. On sam ima malo ljudi, s kojimi ne može udariti na jaka neprijatelja. F. 57, br. 55.

— **maja 20. iz Zagreba.** Stjepan Grasswein izvješćuje nadvojvodu Ernsta: Hrustan beg prošao je noćas sa 3000 konjanika i 200 pješaka preko mosta kod Petrinje i pošao u Turovopolje i Kerestinac. Tu je porobio i popalio 6 sela Kupinac, Zdenčinu, Galgovo, Stupnik, Colnićevo selo te odveo mnogo kršćana u sužanjstvo. Jučer došla je viest iz Karlovca, da je paša spreman iz Bišća. Za boj nije naša vojska spremna i ne usudjujemo se udariti na neprijatelja. Na bana i slavonske stališe ne možemo se osloniti. Rödernovi konjanici i Salcburžka četa nije dosada ovamo prispjela; ovdje se nalaze samo konjanici Montekukuliovi i sluge regimenta Reitenauera. Uhvaćena su dva Turčina, izmedju njih jedan pop, koji izpovjedaju, da se paša bosanski sa spahijami nalazi u Kostanjici, i da će udariti na Sisak, kamo plove Savom dva velika topa. Beg Lički nalazi se s vojskom u Zrinju (Zrya), Požežki i Cernički nisu do sada došli sbog velike vode, ali čim voda oplahne, valja im krenuti do paše. Moli konja, kola, topova, artilerije i proviantа. F. 57, br. 54.

1593. maja 24. Komisari štajerski Rupprecht Egenberg i Stjepan Grasswein izvješćuju stališe u Gradcu, koje su sprave potrebite za rat. Najprije most na splavih. Graditelj (baumeister) Franjo Mörbe neka dodje. Izvješćuju takodjer nadvojvodkinju Mariju. Neima proviantа niti novca. Još su u Hrvatskoj konjanici Rödernovi i grofa Montekukula. Ban se jako tuži, da vojsku, što ju drži na trošak njemačkoga cesara, ne može upotriebiti sbog pomanjkanja plaće. Stefan Tahi odkazao je svojih 100 huzara, a neće nitko da njegovo mjesto preuzme. Most na splavih na Savi već je u radu. Robote dovoljne obećao je ban, kaptol i Zagrebački gradjani, ali neima nikoga. Skrajna je nuždа, da se kašteli na Kupi urede. F. 57, br. 53

— **maja 27. iz Karlovca.** Andrija Auersperg javlja nadvojvodi Ernstu po izpoviedi uhvaćenih Turaka prigodom četovanja u Modruši: Paša naložio je Turkom i Vlahom, što su služili u Bišću, da idu prama Kostajnici, ali kad su bili već na putu kod Krupe, vratio ih je natrag i naložio im, da budu spremni na svaki poziv. U Bišću zapovjeda Murat aga.

Auersperg bio je začuo, da će Turci četovati kod Ogulina, što se je i dogodilo. Došlo je 100 turskih konjanika i postaviše se u šumi dvie ure daleko od Ogulina. Naši zapremiše klanac kod Modruše, ali su Turci ipak izmakli. U prednju četu postaviše Turci nekoliko ranjenih kršćana i 6 svojih, i dok se naši s ovimi zabaviše, uzmakoše ostali, a uhvaćana su samo 4 momka i 30 konja.

Ami beg od Zvornika došao u Strigovle više Kostajnice do dvora Hrustan begova, a Apard beg od Hlivna imao je ostati neko

Digitized by Google

vrieme kod Sane i u Bilajskom polju. Beg Lički stoji pripravan. Hasan hoće da utvrdi Gvozdansko Vlasi naseliše sav priedjel oko Bišća s one strane Brekovice pak s ovaj kraj Ripča, zatim od Ostrvice do Vrle-drage pod Sokol, a svaki dan dolaze u te kraje novi Vlasi. Murat aga učinio je izlet na Ogulin na svoju odgovornost. E. 57, br. 57.

— **junija 3. iz Varaždina** javlja Grasswein, da Hasan maršira na Sisak i da će Sisak i Drenčinu obsjednuti. F. 54, br. 95.

— **junija 16. na Vinici pri Varaždinu**, Nikola Istvanfi piše njemački stališem štajerskim, da je ban Erdedi voljan prodati imanje Varaždinsko, a da je on hotio kupiti ga za jednoga prijatelja. Da ide u Zagreb, i da će nastojati kod bana, da imanje proda cesaru. F. 65, br. 6.

— **junija 24. iz Zagreba** u 3 ure po podne izvješćuje Grasswein stališe štajerške o pobjedi kod Siska:

Wolgeb. edl. gestreng. gn. herrn etc. Das der allmechtige Gott gnadt geben, das der bascha in Bossen den 22 dits gegen 10 vnd 11 uhr vor mitag alda bey Ottokh zwischen der Sau vnd Khulp antroffen vnd aufs haupt geschlagen, das werde e. g vnd hr nunmehr gn. wissen. Die Windische graniczen hat zu ross vnd fuess den ersten angriff gethan, aber der feindt hat sich mit denen bey sich gehabten janitscharen an der Odra dermassen so starkh versichert, das sy aus iren vortl nit wellen, darauf sinds balds nach innen die Kärrner und Krainerischen pherdt geuolgt, so gleich die aus der Carlstadt des obristen von Rödern gesellschafft mit denen von freien stuckhl. Herr baan vnd die Teutchen khnecht haben sie strackhs in die flucht geschlagen. Er bascha, wie er dan unss so starkh gesehen, ist zu der Ottok über die Khulp gerichten pruggen voran gerendt der hoffnung, er welle sy dorten aufhalten vnd wille zurukh wenden. Das treffen ist aber dermassen also geuesen, dass sy vber die pruggen so eillents nit mügen, haben sy in die Khulp geben, darinen ist ain grosse anzahl von ansehnlichen statlichen Türkhen und rossen ersoffen, allsdan gestern vnd heutigen ganzen tag die Türkhen vnd ross haufen weis nach der Khulp gerinnen. Der pascha, wie er gesehen, das nichts zu richten, hat er neben andern sein leben im wasser zalt, welcher khopff dann mit des Memy beeg, auch des Türkischen kaysers schwester sohn, abgehaut, vnd allain auf dismall in der eyl gefunden

Von anderen beegen, aga vnd namhafften Tuerkhen wais man noch nit, wer alles blieben, die zeit wirts mit sich bringen.

Acht stückh auf rödern, darunnder die Kaczianerin, vnd drey, welche zu 40, 43 vnd 55 phundten schuess, die hat er verlassen, desgleichen etlich hundert khugl, das pulffer hat er selbs in der flucht anczündt. So woll 30 gross schönen schiff, darinen er proviant, munition vnd anderš gefuert, seind mit grossen vleiss zuegerichtet worden.

Digitized by Google

In beschehner schlacht hat sich die sachen so verloffen. Was guet redlich leuth im ersten angriff mit der faust erobert, da sindt die Usgoggen vnd fuessvolkh zugefarn, haben nächtlicher weil hinvekh gefiert, darmit etlich hundert schöne statliche ross vnd vill fürtreffliche sachen von golt vnd silber verschlagen. Gott der allmechtige hat ain solch reichen sig geben, der nit baldt ist erhört worden; dem selbigen sey auch darumben lob, ehr vnd preis gesagt.

Auf gehaltner examination eines gefanngenen Tuerkhen, was macht er mitsamen: hoffgesindt mit 4000 man zu ross und fuess gewesen.

Item der Ramadan beeg 1000 starckh.

Apardi beeg von Klyss 3000.

Zymay Memy beeg 1500.

Seffir beeg von Zernikh, des bascha in Bossen brueder, 700,

Der beeg Herczegovina, des Mehmet bascha sohn an der porten 3000.

Kurt beeg, des Verhat bascha sohn, 1500.

Hrustan beeg von Petrynya 500.

Ybrahym beeg von der Lykha 2000.

Kapitan von Gradischka 1000.

Was aber die sphahya, sayn vnd ander landtvolkh, deren anzall ist oben nit begriffen und dieselben sollen sich auf 20.000 man vnd mehr erstreckht haben.

Jezo, liebts Gott, nemen wir vnsern weeg für Petrynya, khunnen wir dann in der geschwinde darbeye was fruchtbarliches richten, woll und guet. Wo nit, so muessen wir bloss auss der vermangleten profiandt, sonderlichen des habern, wider abziehen. — Datum in Veltlager bey Ottockh, den 24. juni 93, vmb 3 vhr vormittäg. Gehorsamer Steffan Grasswein.

Izvana. Den wolgebornen, edlen vnd gestrengen herrn, herrn N. einer lanndschaft des herzogthumbs Steyer verordnet. Fasc. 54, br. 100.

— **junija 31** Stjepan Grasswein polazi s vojskom (Varaždinske krajine) u Zagreb. F. 54, br. 101.

— **augusta 6.** javlja Grasswein, da vojska polazi po zaključku vojvoda pod Petrinju. F. 54, br. 103.

— **augusta 8. iz Karlovca** javlja general Andrija Auersperg nadvojvodi Ernstu, da je narednik (Vaibel) Tomaš Pavel iz Jegra (Erlau) bio uhićen po Turcih, te da je nedavno pobjegao iz Bišća i donio glasove o tamošnjih Turcih. Kod Siska bilo je samih konjanika sakupljeno 20.000, a zapovjedali su im Hasan paša, brat njegov, beg Cernički, i bezi Orehovački, Požežki i Zvornički, sin Memi bega Ibrahim beg, sestrić turskoga cara, Mehmet beg od Hercegovine, Ramathoj vojvoda Albanije. Mrtvo truplo Hasanovo pokopao je bio Petar Erdedi, a Turci su isto izkopali i odvezli. Fasc. 4° br. 32.

Digitized by Google

— **augusta 12.** Ruprecht Eggenberg i Stjepan Grasswein izvješćuju ob obsadi Petrinje. F. 50, br 42.

— **augusta 21.** Ulrichu Peuschleru poštmeštru u Zagrebu dozvoljena su tri konja. F. 57, br. 7.

— **augusta 24.** Stjepan Grasswein, opredieljen kao podzapovjednik pod Rup. Eggenbergom u Zagrebu, moli, da mu se dopusti poći pod Petrinju. F. 54, br. 104.

— **augusta 24—27.** Pisma i izvještaji ob obsadi Siska po 60.000 Turaka. F. 54, br. 105.

— **augusta 30. iz Zagreba.** Hans Fridrik Trautmansdorf javlja u Gradac, da su Turci zauzeli Sisak. F. 49, br. 45.

— **septembra 5. u Pragu.** Kralj Rudolfo upravlja pisma na bana hrvatskoga, stališe, biskupa Zagrebačkoga, nagovarajući i zaklinjajući ih, da se late sa svimi silami posla, kako da se predobi od Turaka Sisak. F. 49, br. 47.

— **septembra 9. iz Zagreba.** Eggenberg javlja u Gradac da je 10 do 12.000 Turaka provalilo preko Save do Zagreba. Fasc. 54, br. 106.

— **septembra 24. iz Cesargrada (Kaisersperg)** piše Tomo Erdedi štajerskim stališem, da je za dugotrajna ratovanja i na kraljevskih službah potrošio sve, što je imao u baniji (Hrvatskoj) i da je voljan prodati Varaždin. Još prije, 20 septembra, pisao je bio iz Jastrebarskoga u Gradac sbog iste stvari, primjetiv, da je beglerbeg (Hasan) sva njegova imanja porobio, a da nemože ni hlieba smagati za svoje siromašne kmete u Samoboru. F. 65, br. 4.

— **novembra 4.** Stjepan Grasswein javlja, da je iz Turovapolja nekoliko kmetova pobjeglo Turkom u Sisak, zašto su znali ban i kapetani, ali nisu ništa učinili. F. 54, br. 111.

— **novembra 9. iz Zagreba** javlja Grasswein, da se ban mnogo stara, da predobi Petrinju i Sisak, i da na to nagovara krajiške zapovjednike; u krajini hrvatskoj zapovieda Juraj Lenković. Fasc. 54, br. 111.

1594. Poštari u Bistri i Bistrici dobili su intervencijom zapovjednika slavonske krajine, Hansa Sigismunda Herbersteina, svaki po jednoga konja više. F. 57, br. 5.

— **junija 8.** javlja Paval Lörher, poručnik u Ivaniću, bar. Herbersteinu, zapovjedniku Varaždinskomu: Iz Siska uteklo je 6. junija pet kršćana sa pet žena i šestero drobne djece i to Savom; za njimi podje u potjeru beg sa četom pješke i na konjih; bjegunci bijahu prisiljeni djecu ostaviti, a beg posječe vlastitom rukom jednog haramiju i dovede djecu u Sisak; mužkarci utekoše.

U Sisku neće se držati Turci, ali u Petrinji odlučiše nas dočekati. Petrinju su Turci učvrstili. Sisački beg čeka Rustan bega iz

Digitized by Google

Petrinje i Kišri bega, te će zajedno udarati prama Karlovcu i Kraljevcu; dva prevoza na ladjah pripravljena su u tu svrhu. Fasc. 58, br. 7.

— **junija 9. iz Varaždina.** General Hans Sigismund Herberstein nadvojvodi Ernstu: 20 maja pošao je prama turskoj tvrdji Sisku preko vode Ilove. Iz Križevaca poveo je 1. junija 1500 momaka, i došao 4. junija u Sirač te upalio grad. Njemačke sluge držali su se valjano, dvojica ih pogibe. Nije imao topova da sruši i zidine. Poharao je cielu okolicu, odtjerao 600 goveda i zarobio 30 ljudi. Turaka ponajviše nije bilo kod kuće, jer su bili otišli s pašom u Ugarsku. Pita, šta da učini sa dva uhvaćeva kalauza (Callaussen); misli, da ih sbog šteta, što ih počiniše i što ih mogu još počiniti, nemože izpustiti, već da se usmrte. F. 58, br. 5.

— **junija 13.** Pita Herberstein stališe štajerske, da li bi poštu Varaždinsku predao mladomu Ferdinandu Hrkoviću, i plaćao ga iz vojničke dotacije (Muster zahlung) F. 58, br. 5.

— **junija 15.** Stališi štajerski dozvoljuju popravak stana luteržkoga prodikatora u Ivaniću. F. 54, br. 124.

— **julija 13.** Herberstein javlja iz tabora izmedju Save i Kupe, da se štajersko domobranstvo i koruško nalazi u Turovompolju, gdje ga je napao Hrustan beg, uhitivši 27 ljudi, ali su ove zarobljenike oslobodili slavonski huzari i ubili 4 Turčina, a medju ovimi jednog agu, te uhitili 40 konja. Hrustan beg ne izlazi na polje, već se sakriva u šume. F. 54, br. 124.

— **septembra 20. iz Čakovca.** Tomo Zerezey, provizor grada, izvješćuje, da je iza boja kod Gjura (Jaurinum) sve u strahu, i da sviet bježi, a bojat se, da će Turci navaliti na Medjumurje. F. 75.

— **oktobra 11.** Herberstein izvješćuje o stanju Krajine i o utvrdah, naročito o Ivaniću, Koprivnici i Varaždinu. F. 54, br. 125.

1594. Za poštara u Varaždinu preporučuje general Ferd. Hrkovića. F. 57.

1595. oktobra 5. Varaždin. Bar. Sig. Herberstein, general, piše zem. štajerskomu odboru i nadvojvodi Ferdinandu: Onomad jedva da se povratio iz novo zadobljene Petrinje u Varaždin, stigao je u Križevce Vlaški biskup (Wallachischer bischof), koj je bio poglavarom svojih vjernika u sandžaku Požežkom i Cerničkom (der über die Clerisei der beeden Sansiakhe Boschega vnd Zernikh zu gebieten gehabt). On pripovieda, da je život Vlaha u Turskoj svaki dan nesnosniji, tuži se na turska nasilja, a da Vlahe proganjaju kao doušnike i uhode. Moli za dozvolu, da se kod nas nastani. On će ovamo povesti još drugih 40 osoba, ponajviše dobre kalauze. Taj vladika je star čovjek, ali pokazuje fino političnо čuvstvo i poštenje (ein fein politische erbarkeit). On je imao dobar dohodak i u Re-

*

Digitized by Google

metah (u manastiru Orahovičkom, zvanom Remete) liepi stan, i od svake vlaške kuće u Požežkom i Cerničkom kraju po nekoliko aspera. Samo sbog kršćanske svoje vjere ovamo je pobjegao. General mu je dozvolio, da se nastani, a sada moli deputat (obskrbu). Obećavanja vladike tim su pouzdanija, što su se već lanjske godine mnogi Vlasi tako, kao što on izjavljivali, te ih je samo bio uplašio pad tvrdje Gjurske (Raab), da nisu ovamo uskočili. Preporučuje nadvojvodi Ferdinandu i štajerskim stališem, da podiele svakomu pribegu, koj će služiti kao vodj u Tursku, deputat jednoga vojvode iz krajiške prištednje.

Dozvoljeno bje dekretom nadvojvode od 15. oktobra 1595., da može vladika stanovati, i da dobije plaću vojvode (eines gemeinen woyvoda), a da se imaju primati Vlasi koji bi ovamo dobjegli. Doznačena je ujedno podpora i za 40 pribjega. F. 65, br. 39.

1596. Iz Zagreba išla pošta u Varaždin, Petrinju i Karlovac; — za poštu u Krapini moli Ivan Seitenick 14. novembra. F. 57, br. 18.

— U Petrinji zapovjednik Danilo Frankol; pošta oduzeta u Krapini Seitenecku i podana Mihi Janšiću. F. 57, br. 11.

— Na predlog upravitelja slavonske krajine, Grgura Laibachera, dozvoli arciduka, da se primi pokorenje (huldigung) Vlaha kojih se kani više naseliti; poslije saslušan je glede toga medjutim 1. marta naimenovani general Sigmund baron Herberstein. F. 65, br. 40.

1597. marta 15. Čakovac. Grof Juraj Zrinski pozivlje stališe štajerske u svatove prigodom vjenčanja svoje kćeri sa generalom Jurjem Lenkovićem. Pir će se držati 20. aprila u Ptuju u kući Franje grofa Stubenberga. Fasc. 75. br. 84.

— **junija 16. Križevci.** Kapetan Grgur Laibacher izvješćuje generala Sigismunda Herbersteina, da je sa svojimi krajišnici nedavno četovao u dolnjoj Slavoniji, popalivši sela Cepidlaku (Zepedtlaka) „Drabnikh“ i Kusonje (Cusina), koja su poglavito branila sandžak Požežki i Pakrački. Oteo je 1000 komada goveda, od kojih se trećina razbjegne, pošto je sbog loših putova bilo veoma težko blago tjerati. Jedna čest stanovnika rečenih sela pridruži se kršćanskoj vojsci, povedši sobom 100 goveda i 400 drobnoga blaga U svem bilo je 117 ljudih, a medju ovimi 37 sposobnih za oružje i 14 obiteljskih poglavica, ponajviše (11) iz Kusonje, a ostali iz Stupčanice (Stubzenice). Od tih pribjega, kako su obćenito zvali u Slavoniji uskoke iz turskih priedjelah, naseljene su u Crkveni obitelji harambaše Alekse i Radosava i kalauza Vuka iz Kusonje, u sv. Ivanu (Žabnu) porodice harambaša Milja i Jurice te kalauza Ognjana iz Kusonje, u Glogovnici obitelj Vuice iz Kusonje, u Topolovcu Jurko Aganić (Jurkho der Aganich), u Dubravi Ilija od Stupčanice, u Gradcu 8 pribjega takodjer iz Kusonje, u Križevcih (Kreutz) pribjegi Stjepan i Milan iz Kusonje, napokon u Sv. Petru (Čvrstecu) kalauz Bergun iz Stupčanice. F. 60. br. 63.

Digitized by Google

— **julija 17. Gjurgjevac**. Izvješćuje kapetan Püchler generalu Sigmundu Herbersteinu, da je bio odaslao u Tursku zastavnika Pavlića sa 40 momaka, koji izbaviše četiri odlična druga doglasnika Mehimetića, umorena od Turaka, i takodjer njihove žene i djecu. Fasc. 60, br. 59.

— **septembra 3.** Račun o proviantu za Karlovačke konjanike u Križevcih, kad su marširali u Viroviticu. Zapovjednici čete bijahu Jakov Prank i grof Blagajski. Kapetani arhibuzira Karlovačkih plemić Egg, lieutenant generala Jurja Lenkovića, Vilhelm Lamberg, zapovjednik hrvatskih i niemačkih četa i mazola (neuredjene čete, domobranaca) i Nikola Šišinački (od Šišinca kod Pokupskoga), lieutnant velikoga kapetana Žumberačkih Uskoka Petra Erdeda, brata bana Tome. Fasc. 79.

1597. septembra 3. Iz Križevaca izvješćuje kapetan Laibacher generala Herbersteina o Vlasih. Pošto se je vodja vlaški Piašinović, kao što i jedan drugi uhoda, kojega bijaše poslao zapovjeduik tadanje turske tvrdje Brezovice (Wersowicza), Omer aga, obsvjedočiše, da general Herberstein sprema vojsku u svrhu provale u Slavoniju, obaviestiše o tom Vlahe u tamošnjih krajevih. Vlasi iz Cepidlake poručiše, da ako bude Virovitica osvojena, da će oni sami zauzeti Stupčanicu i Dobrukuću, a Turke povezati i odpremiti poslanike do generala Beg Orahovički (Orahowitsch) neće da posluša zapovjed, da se zatvori u tvrdju Virovitičku, a ako ta tvrdja pane, to će Turci čitav tamošnji kraj oko Vučina, Brezovice, Slatine, Sopja i Mikloša izprazniti. Vlasi da će tada svikolici generalu se pokoriti (dass die Wallachen alle er. gnaden zuefallen werden). Fasc. 2, br. 19.

— **septembra 10. iz tabora kod Virovitice** izvješćuje general Sig. Herberstein stališem štajerskim, da je dan prije poslao dvie čete po narod, koj je želio, da se izbavi izpod turskoga gospodstva. Jedna od tih četa sa 1000 momaka išla je po zapoviedi Sigmunda Fridrika Trautmansdorfa i kapetana Laibachera prama Slatini. Pod večer se čete povratiše, povedši sobom do 1700 ljudi i više tisuća blaga. Ženu i djecu, kao što i blago odpremi bez odvlake u Krajinu, da ih sačuva od navale turske, dočim mužkarce, medju kojima bijaše osobito vrstnih momaka i mnogo poglavitih i valjanih kalauza i putokaza, pridrži kod sebe, imajući i onako razmjerno malo vojske i malo se uzdajući, da će tvrdju Virovitičku predobiti. F. 2, br. 19.

— **oktobra 5.** izvješćuje kopetan Laibacher, da je kašteo u Rovišću, namienjen za obranu Uskoka, gotov, a u ogradi ima prostora za smještanje još kojih 40 kuća. F. 2., br. 19.

— **novembra 3.** izvješćuje iz Varaždina general Herberstein štajerskim stališem, da su iz Turske utekavši Vlasi (entsprungenen Wallachen) oko Rovišća pogradili kolibe, živući tu sa svojim blagom, kako se je dalo. Pošto oni ipak svikolici ne mogahu na tom pro-

Digitized by Google

storu živiti, a zima se približavala, da je odpustio 100 manje valjanih vojnika, te njihova mjesta popunio odabranimi Vlasi. Pedesetoricu da je uzeo na račun tvrdje Ivaničke, odpustivši jednog tamošnjega vojvodu i njegovu četu. Vlasi imali su dužnost iz Ro višća polaziti na službu u Ivanić, kad je to trebalo. Ovaka obskrba Uskoka bila je osobito nuždna, pošto je bilo potrošeno i žito i brašno, što ga bješe za nje darovao nadvojvoda Ferdinand. Fasc. 2, br. 19.

1598. aprila 20. U Gradcu očituju zastupnici (verordneten) štajerski nadvojvodi Ferdinandu, kako žele, da se pribjezi iz Turske na Slavonskoj krajini tako smjeste i drže, da se radi razširenja krajine još i drugi na uskočenje primame, ali da ne znadu, odkuda da se podmire zato potrebni izvanredni troškovi, te mole nadvojvodu, da učini provizorne mjere, dok se ne povisi ratna potreba, utanačena sa stališi. F. 65, br. 41.

— **junija 4.** Namjestnik slavonskoga generala Grgur Laibacher, veliki kapetan u Križevcih, moli za proviant za dobjegle Vlahe. Nadvojvoda Ferdinand posla molbu stališem hrvatskim, da potrebnu hranu dadu. Fasc. 65, br. 41.

— **julija 1. Gradac.** Pozivlje nadvojvoda stališe štajerske, da skrbe za stalnu hranu Vlahom, da ih turske age ne odmame.

— **julija 4.** Pribjegom iz Turske dozvoljuje štajerska pokrajina 3000 fr. Fasc. 57, br. 50.

— **julija 13.** umro u Varaždinu poštar Ferdinand Hrković; poštu dobi njegova udova Elizabeta. Fasc. 57, br. 14.

— **oktobra 31.** opet opominje nadvojvoda štajerske stališe, da Vlahom ili pribjegom (Wallachen oder Pribegen) doznače provianta, dok ih zapovjednik krajine slavonske ne uvrsti u izkaz krajiške vojske. Fasc. 65, br. 41.

— **novembra 30.** Na obnovljeni poziv nadvojvode Ferdinanda obrekoše štajerski stališi, da će pružiti hrane dobjeglim Vlahom, ali zamoliše ujedno, da jedan dio troška doprinesu stališi hrvatski, pošto su oni dužni samo vojsku uzdržavati, a nipošto doseljenike. Ujedno preporučuju agu Dragula, koj je bio netom dobjegao iz Turke. Fasc. 65, br. 45.

— **novembra 30. Krapina.** Ivan Drašković, ban hrvatski, preporučuje po smrti poštara Peuschera Zagrebačkim poštarom Luku Calcenellia, koj ima kuću; taj je i dobio poštu 6. decembra. Fasc. 57, br. 15.

1598. Odbor zemaljski u Štajeru pozivlje generala Sigm. Herbersteinu, da obskrbi u Varaždinu prodikatore Ossiuma i Seiza, pošto zemaljski prodikatori moraju Štajer ostaviti. F. 57, br. 29.

1598. februara 2. i 1599. decembra 2. izdane naredbe, da činovnici krajiškoga ratnoga vieća (kriegskanzlei-beamte) imadu ostaviti službe, ako su protestanti. F. 57, br. 63.

Digitized by Google

1599. Predlog, da se uvede red sv. Jurja za obranu krajine od Turaka F. 2, br. 22.

— **oktobra 3. Križevci.** Baron Schrottenbuch javlja generalu S. Herbersteinu, da se Turci spremaju udariti na Hrvatsku podravinu: Wolgeborner Freiherr. — Gleich in diser stundt kumbt mir ain gehaimbe person vnd zaigt an, das sich die Türkhen bei Syratsch vnd derselben orten, alle mit iren guettern aus den dörffern vnd höfen in die fleckhen vnd geburg zu solchen begeben, auss vrsachen, dan sie für gewiss vernemben, dass der bassa auss Bossen sambt den beeg von Sygett neben 30.000 Tartaren nun alberait vber die Traa gesetzt vnd ain wail lang neben den wasser auf Copreinicz vnd volgent in das Warasdiner feld sich zu rauben begeben. Weilen sy die Türkhen der Tartaren durchzug besorgen, haben sy ire weiber, kinder vnd guetter, die innen vor denselben nit bleiben würden, saluirt. Ich hab alssbald ain gewisse tschetta abgefertigt, die sich bei andern gehaimben leuten auch erkundigen sollen, wie die sachen geschaffen vnd mich sollen alsbald berichten. Wie ich dan vber etliche tagen andern 3 tscheta hinein abgefertigt, deren ich stündlich erwarten thue Der khundschafter hat auch vermelt, inerhalb 6 tagen möchten sy von den ort, wo sy übersezen, auf die grenze gelangen, intzwischen wolt er wider herauss kumen. — Creuz den 3. october 99. Freyh. von Schrottenbach. — An hern Obersten von Windischland. Fasc. 69, br. 42.

— **oktobra 4. Varaždin.** General S. Herberstein izvješćuje nadvojvodu Ferdinanda, kako je Vlahe izveo u kršćanstvo:

Allerdurchleuchtigster. Es werden eur für dh. aus meiner Poschegerischen raiss vnderthenigsten relation gnedigist vernumben haben, das an dem hinain raisen vil Wallachen auf der strassen zu mir kumben vnd gebetten, sie sambt denen irigen aus der vihischen servitut zu erledigen vnd mit herauss zufüeren. Dieweil es aber damallen die gelegenhait nit geben, vnd ich sie gleichwol an ainen sichern ort aufzuhalten beschiden, biss ich wieder zurückh käme, so hat doch mein haimbweg strassen aus villerley bedenkhen, vnd fürnemblich der Collaussen rath nit geben, vnd ich sy gleich also verlassen müssen. Nichts desto weniger haben sich etliche heuser mit iren angehörigen sambt deroselben vieh aufgemacht, vnd eunder als meine leuth auf Ibanitsch ankhumen, sowol als die vbrigen vnd drinnen verblibenen ire gesandten heraus geschickht, mich starkh ermahnen lassen vnd gebetten, ich wolte sie doch in der vnglaubigen hendt nit also verderben, sondern dieselben heraus füeren lassen. Ob ich nun wol zwar nit gern daran kumen aus vrsachen, das solche (weilen meniglich mit inen schaffen vnd dieselben zu vnderthanen gebrauchen will) schwerlichen vnderzubringen sein, alswoll auch die herrn verordenten in Steyer alberait beuolchen, denen jenigen, so hieuor herauss kumen, khain proviant ferreres zuraichen, welches doch nur so lang gewerhrt, bis dieselben an jeczo ir fexung hetten einbringen mügen, das ich also nit ge-

Digitized by Google

wusst vnd nit wais, wie diese, so an jeczo so starkh heraus begert, dise vorsteunde winters zeit vnd biss zu kunfhtigen fexung erhalten werden müessen, aber vnuerhindert dises alles hab ich auf vilfeltig vnd eyffriges anhalten meinen gewissen nach nit anderst hinumb künnen, sondern die Ibanitscher haubmanschafft sambt 300 man aus der Creuczerischen haubmanschafft vmb sie abgefertiget, welche Gott lob vor zwaien tagen glücklich vnd mit guetter verrichtung wider kumen, vnd an die 120 heuser, welches bei 1200 seelen sein möchten, sambt iren vieh vber die 3000 haubt heraus gebracht, 17 dörffer, deren namen hiebey, darinnen diese vnd andere leuth gewohnt, in grund sambt allen traid vnd heurigen fexung verprent, vnd das kriegsvolkk noch darzue in die 1600 stückh vieh für ihr mühe gewünen vnd bekumen, auch also nach hauss gelangt, vnd durch dise verhörung vnd herausfuerung der Wallachen aus den ganzen Zernikher sanschsak vnd denselben beeglichen sicz zu ainer euseristen gräniczen gemacht. Dieweil aber dise personen alsbald die erste stund, da sie angelangt, proviant vnd die nothwendige vnderhaltung begert — werden demnach eur dht. bei denen herrn verordenten, oder ainer ers. landschaft, sowohl auch denen Windischen stände, die nottürfftige vnderhaltung für dise Pribegen gnedigist zu erhandlen wissen, als wol im widrigen dise arme leuth sambt weib vnd kindt verderben vnd hungers sterben mächten. — Warasdin den 4. october, anno 99. H. Sigm. F. Herberstein m. p.

Namen der 17 dörfer 1 Rogoly, 2 Rassoscskha, 3 Dschafferagynczy, 4. Benkhouczy, 5. Borouczy, 6. Khukawycze, 7. Tschaye, 8. Rakoutschany, 9 Dranouczij, 10. Pusstossel, 11. Zsmertinczy, 12. Bogytscheuytschy, 13. Medary, 14. Dragalytschy, 16. Barschtanycza, 17. Markt zu Wela Ztyna. Fasc. 65; br. 42.

— **oktobra 5. iz Radgonje** izvješćuje zemaljski obskrbnik (Proviantmeister), da je nedavno došlo u Ivanić 955 Vlaha iz Turske. F. 65, br. 43.

— **oktobra 6. Gradac** nalaže nadvojvoda Ferdinand stališem štajerskim, da skrbe za hranu, dok se doseljenici nenamjeste dielom pod plaću. To učiniše stališi, ali ne u dostatnoj mjeri, tako da je bilo sbog toga dosta tužbe i pisanja. U novembru doznačiše Štajerci 1000 četvrti prosa iz Ptuja; a žito dizali su bjegunci u Varaždinu. F. 65, br. 42.

1600. februara 3. Alban Grasswein, tadašnji veliki kapetan u Koprivnici, javlja generalu Sig. Herbersteinu, da je na nagovor vojvode Pavlića, koj je tvrdio da je sada najbolja prilika za četovanje oko Slatine, pak za porobiti Vlahe medju Viroviticom i Brezovicom, spremio svoje čete, pozvao plemiće Orehovačkoga i Kaštelanovića, te otišao na robiju 27. januara sve po sniegu. Napao je Slatinu po noći, kad je sve spavalo, trg popalio i porobio. Uhvaćen je Murat aga. Turci se branjahu očajano u pojedinih kućah, i radje se dadoše ubiti, nego da se predadu. Blaga oteo je 1500 komada. Virovitička i Brezovička strana sva je opustošena, a 5 sela porobljeno: Vukičica, Miholac, Miljeno, Bistrica, Medinci. U tih selih stanovahu

Digitized by Google

bivši turski doglasnici, koji upravljahu četovanji, a njihov knez zvao se Rauza Cvetinović (Zwetientvitsch). Nadvojvoda veoma se radovao i odredio 7. februara, da se proviantiraju izvedeni tajni doglasnici (gehaime leute). F. 65, br. 43.

1600. maja 22. iz Križevaca: Schrattenbach izvješćuje generala S. Herbersteina, da je poslao prije nekoliko dana svoje ljude i vojvode u Vučin, da porobe obližnja sela. Turci se sakupiše iz Brezovice, Slatine, Mikloša i Orahovice i navališe na Križevčane, ali budu suzbijeni i dva puta poraženi; 30 ih je poginulo na mjestu. Od naših poginuo je Margas, vojvoda, i dvie sluge (vojnika).

— **maja 13. iz Ivanića** kap. Gašpar Gleispach javlja generalu Herbersteinu, da je išao sa Petrinjskom vojskom u Tursku; predaše se dobrovoljno sela Kusojne, Dereza, Šumečica, Križke, Bubovje, Cikota, Pergomelje i Grahovljani sa 828 duša, medju timi 309 mužkaraca; ovi su došli u Ivanić sa harambašom Dragićem. Tri tjednja da nije spavao.

Trećina tih uskokah naseljena je na vlastitu molbu kod rodbine u Rovišću. 161 njih uzeo je Gleispach na službu u grad Ivanić, a 432 sa harambašom Dragićem nastaniše se oko Ivanića. Ove posljednje smjera Gleisbach upotriebiti za izgradjenje tvrdje Ivanićke, zašto je bio upravo krajiški graditelj Alex. Pasqualin napravio osnovu. F. 65, br. 43.

1600. maja 12. Series Volachorum, qui sunt adducti ex territorio Pakercz, videlicet ex pagis: Kussonye, Deressa, Grahowlijanj, Krychke, Bobany, Sumechycza, Czikothe et Pergamelye vocatis:

Dragić Harambaša in personis	16	Bogdan knez	9
Radivoj Novaković	9	Ivo Vučić Agić	15
Marko Pokraćević	8	Raosav Kalinić	11
Smoljan Ivanković	14	Marinko Gjurić	10
Grubac Radovanović	12	Radvo Radojević	6
Dragia Radovanović	11		305
Dobrica Milić	13		
Vuić Ivanović	13	Raosav Radojević	6
Dragoilo Vuičić	17	Ostoja Rajaković	7
Vraneš Jovanović	12	Vukašin Rajaković	6
Pop Ilija	7	Ivan Vojnović	9
Vraneš Ognjanović	10	Dragoje Dejanović	16
Petko Vranešević	12	Ratko Milojčić	6
Branko Vuičić	20	Pavko Radojević	5
Jovan Petrović	16	Radivoj Radojević	7
Novak Motić	8	Poznan Vranešević	6
Vuić Vuičić	8	Radim Vuković	8
Prodan Gjurgjević	12	Radovan Damjanović	10
Radoica Vukdragović	13	Milorad Milinović	10
Radvo Pavnović	9	Voin Petković	6
Milia Milosavić	5	Živko Ivanišević	4

Digitized by Google

Plansa Ivanišević	9	Jovan Rainović	4
Radovan Cvetić	4	Mirosav Klisurić	7

Supra scripti manebunt penes senem Bogdan, ubi voluntas dominj capitanei erit.

Radoja Draganić	10	Manojlo Selaković	3
Vidak Vuičić	6	Radivoj Heraković	5
Radman Kuić	6	Pop Milim	14
Martin Dragojević	7	Ognjan Leposavić	7
Vidak Rajaković	6	Vučko Godečević	4
Radvo Petković	5	Vukoje Niešić	3
Dragosav Rajčević	3	Bogdan Dejanović	6
Vuica Starčević	6	Vuk Žirinac	8
Vučeta Ilić	5	Slavuj Vuković	8
Vuica Stipanović	11		58
Dobrica Malešević	9		
Živko Katić	7		
Bogdan Jovanović	8		
Vuin Jovanić	7		
Vuić Česjaković	7		
	228		

Isti quoque supra scripti habitabunt in confiniis praesidii Ivaniczensis 590.

Memoriale eorum, qui a magnifico domino capitaneo veniam deprecati sunt, ut libere discederunt in Ithovische ad affines suos:

Raić Čavčić	6	Raosav Vuković	10
Jovan Cvetić	8	Bogoje Lončar	2
Radozna Goranović	25	Mileta Radojević	15
Voin Goranović	8	Miloš Raoslavić	6
Rain Goranović	10	Mučić Mihajlović	6
Radvo Vočinić	17	Raić Mikadinović	7
Obrad Malešević	9	Vukman Jovanović	17
Jovan Ognjanović	8	Mihat Bunčević	12
Petar harambaša	14	Mileta Radojević	8
Todor Radovanović	8	Tomo Radulović	5
Damjan Vuić	8	Negovan Marković	8
Filip Raosavić	5		238
Radota Radmanović	6		

Fasc. 65, br. 43.

1600. junija 2. General Herberstein pošilja nadvojvodi Ferdinandu popis Vlaha, koji su ovamo prešli i koji će doći. U posljednjih bitkah sa Ivanićani i Križevčani poginulo je Turaka 114 i 3 naša pribega.

1601. januara 7. i 22., februara 9. i marta 11. iz Čakovca. Juraj Zrinski opisuje u više pisama obširno i potanko biedno stanje Medjumurja i moli pomoć. F. 75, br. 85.

Digitized by Google

Dva popisa listina glasovitoga manastira sv. Krševana u Zadru.

Priobćio u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 27. siečnja 1886.

PRAVI ČLAN PROF. SIME LJUBIĆ.

Ivan Lucić Trogiranin, otac naše hrvatske poviesti, budući se već za mladih nogu posvetio proučavanju prošlosti svoje domovine s odlučnom nakanom, da o tom sastavi osobito djelo i na svjetlo dade, nastojao je najprije svom dušom i tielom o tom, da sakupi što više gradiva, i to po mogućnosti na samih izvorih. Kako je poznato, tu je namjeru i srećno izveo, te je još za svoga života tiskati dao pod naslovom „*De regno Dalmatiæ et Croatiæ*“ (za prvi put u Amsterdamu 1666) prvu hrvatsku narodnu poviest, koja i danas drži u nas prvo mjesto, a malo kašnje i drugo djelo ne manje važno *Memorie della città di Traù (Venezia 1677).* Gradivo, koje tako sakupi, nije on sasvim izcrpio, stranom što si u obradjenju svojih radnja postavio bio njeke granice, koje nehtjede prekoračiti, a stranom što mu je samo do njekle u prilog služilo. S toga ostavi za sobom mnogo gradiva ili sasvim neobradjena i rabljena ili jedva splavljena. Mnogo toga pobra kašnje po Dalmaciji putujući O. Riceputi, da sakupi gradivo za *Illyricum Sacrum,* i sada se nezna, kamo je to dospjelo. Samo o njekojih njegovih rukopisih znamo, gdje se sada nalaze, te se od njeko doba u nas nastoji, da se bar ovi na bieli sviet iznesu. I ja sam nješto toga već izdao *(Rad knj. XXXVI. od god. 1876 pri koncu),* a to su nadpisi slav. Marka Marulića po rukopisu našeg Ivana, koj se čuva u Marciani *(Ital. cl. XI, n. 67).* Ivan je crpio iz izvornoga rukopisa Vatikanskoga br. 5249 str. 1—15. I knjižnica jugosl. akademije posjeduje pod br. 566 jedan veoma zanimivi rukopis našega Ivana. Izdao ga je gosp. Dr. Franjo Rački u *Starinah* (Knj. XIII. 1881. str. 211—268) pod naslovom: *Notae Joannis Lucić.* To je gradivo, što je naš Ivan crpio iz starih rukopisa i listina u Trogiru, imenito iz zapisnika i registra gradskoga vieća i iz drugih spisa gradske pisarne, iz kaptolskoga arkiva i sukromnih sbiraka u onom gradu, te su Ivanu i donekle

Digitized by Google

rabili u *Memorie*. Protežu se na doba od 1226 do 1515. *Bulletino di archeologia e storia dalmata* god. 1883. str. 7 započeo izdavati na prosto bez ikakove predobznane jedan Lucićev rukopis pod naslovom: *Note cronologiche e documenti raccolti da Giovanni Lucio Tragurieuse*, te je nastavio na str. 25, 41. 55. 77. Te bilježke počimaju god. 1275., te se protežu do god. 1484, i nisu kronologički poredane. Grjehota, što izdavatelj nije barem kazao, odkud je to blago crpio.

Koncem prošle godine dodje opet u moje ruke jedan Lucićev velevažan rukopis, a da nisam umah za ovoga ni znao, da je iz njegova pera potekao. Nisam se više sjećao načina Lucićeva pisanja u gori pomenutom Marcianovu rukopisu; kad pokazav ovaj nov rukopis slučajno u moju pisaru prispjevšemu gosp. Dru. Račkomu, koj se tu nedavno bavio bio s Lucićevim rukopisom akademičkim za gori pomenuto svoje izdanje u Starinah, na prvi pogled upozori me na način Lucićeva pisma, i donesav taj akademički Lucićev rukopis, sravnivanjem oba se podpunoma osvjedočismo, da je i ovaj rukopis, tada na porabu u mojih rukuh, potekao bez ikoje dvojbe iz Lucićeva pera. Taj rukopis vlastitost je arkiva Vis. c. kr. Namjestničtva u Zadru, koje mi ga blagohotno ovamo posla uslied dozvole već od više godina podieljene mi od Vis. c. kr. Ministra za nutarnje poslove u Beču, da mi se rukopisi iz pomenutoga arkiva na porabu povjere i ovamo pošalju. Naslov mu je: *Compendium scripturarum archivii monasterii s. Chrysogoni de Jadra sine ordine dispositarum usque ad certum tempus, nunc plurimum auctarum*", a uz naslov bilježka, gdje se čuvao: *Q. Capsula VI*. Pisan je na punom listu mekanog papira, te toga radi naslovni list u okrajcih možda porabom veoma je oštećen, a gdjegdje su i ostali. Strane su gori označene arapskimi brojevi, te jih napisanih biaše 53, ali u nutri manjkaju dvie, naime strana 25 i 26, te se vidi jasno, da je polovica dotičnoga arka sa stranami 23 i 24 ostala, a druga polovica sa stranami 25 i 26 otrgana. Kada i kako se to dogodilo, o tom nema traga u rukopisu; ali iz stanja nutarnjeg ruba izostavšeg poluarka vidi se jasno, da je to već odavno učinjeno. Tako ovaj rukopis sastoji se pravo od 51 strane napisane. Sliedi za tim 21 strana prazna, izuzmeš li jednu nepodpunu bilježku iz kašnje dobe. Spomenici tu popisani počimaju godinom 969, i teku napried do god. 1642. Nisu kronologički poredani nego poskočice, onako naime, kako su same izprave u ruke pisca dolazile. Ima jih samo deset, koje su podpunoma prepisane, te se ponješto razlikuju od dotičnih kod Račkoga i Kukuljevića, koji ovaj rukopis upotrebili nisu; njeke su samo u većem ili manjem izvadku; a njeke napokon jedino sa oznakom datuma. Pismo se težko čitati daje, jer je radnja naprešno obavljena.

Nismo cieli rukopis izpisali nego samo sve ono, što se u njem nalazi do god. 1409, t. j. do onoga doba, kada je Dalmacija stalno prošla u mletačku vlast. U ostalom izprave kašnje dobe ondje označene niti nemaju kao prednje osobite važnosti, te pri množini kašnjih

Digitized by Google

daleko boljih povjestničkih izvora niti nezaslužuju, da se za sada barem na svjetlo izvedu. Poredali smo jih kronologički, jer nam se činilo, da je taj način najshodniji za porabu; ali smo pri svakom odlomku zabilježili stranu, na kojoj je u izvorniku navedena.

Ovaj nam je rukopis još svedok, da je naš Ivan znao uvažiti i vriednost arkiva naših manastira, te da je u svrhu da prouči onaj glasovitoga sv. Krševana u Zadru, morao bar njeko vrieme u ovom gradu pribivati.

S ovim rukopisom stoji u tiesnom odnošaju jedan drugi popis listina krševanskoga arkiva, koj se isto tako čuva u pomenutom zadarskom arkivu, i koji sam istim putem kao onaj ovamo primio. Ovomu je naslov: *Inventario della quantità e qualità dei documenti scritti in caratteri gottici ed in idioma latino di ragione del sopresso convento di san Grisogono esistenti presso il c. r. archivio generale degli atti antichi di Zara*". Sastavljen je i dokončan stoprv 18 lipnja god. 1826 u Zadru od Antuna Nikolića valjda u ono doba čuvara zadarskoga državnoga arkiva. Sastoji se od 74 nebrojene strane na punom papirnatom listu, dosta liepa pisma. Navadja se veoma kratak izvadak od 617 listina, koje se sve tiču gori pomenutoga manastira sv. Krševana u Zadru. Izprave su upisane pod susliednim brojem i po spremkah, u kojih se čuvaju; ali ni u ovom rukopisu ne stoje poredane kronologički, te jih trebalo u red dovesti. Ima ovdje više listina, kojim nema traga u gori opisanom Lucićevom popisu, ali na suprot i Lucićev popis donaša njekoliko njih, koje se ovdje nenalaze. Toga radi njeki nepoznati, koji je kašnje proučavao listine manastira sv. Krševana, na stražnjoj strani prednje korice ovoga popisa stavi sliedeću bilježku: *Non si sa comprendere il perché nel presente inventario non vennero descritte le molte altre pergamene di tenore intelligibile esistenti ne' pacchi de' documenti del sopresso monastero di s Grisogono, e specialmente quella del 986 ben conservata e nitida acchiusa nel mazzo M. della capsula I. al n. 1.; e quella al n. 2 del 1096, mazzo A. capsula I; nonchè quella al n. 3 del 1044, mazzo B, capsula I.*

A.

Compendium scripturarum archivii monasterii s. Chrysogoni de Jadra sine ordine dispositarum usque ad certum tempus, nunc plurimum auctarum.

Q. Capsula VI.

1. **908.** In nomine domini nostri Jesu Christi et eiusdem incarnationis anno DCCCCVIII, indictione VII, mense decembris. Imperante domino nostro Constantino piissimo ac perpetuo augusto. In civitate Jadera. Maturo namque et salubri consilio a maioribus

Digitized by Google

prouisum est, ut omnis homo ante dispensare ac deliberare suas facultates debeat, prius quam, repentine calamitatis casu periculo ingruente, mortis metu argeat, de differente deliberatio aut articulum lingue loquendi careat, aut distributor in ultima corporis angustia positus sub celeri transitu optata sibimet testatione explicare nequeat. Idcirco ego tantillus peccator Andreas prior, diuino iuuamine fretus, positus in infirmitate ..... meum decumbens lectulo, licet corporis uiribus inualidus, tamen mente, deo auxiliante, tutus, uolo et iubeo, domino auctore et omnibus sanctis eius: in primum, ut domum, in quo iussus sum uiuere, cum introitu et exitu suo abeat filio meo Andrea; et domum, que fuit de Theodosio tribuno, sit Agapi filie mee et matre eorum cum ipsis. Domum nova et aliam domum iuxta sancto Laurentio cum eius horto ibidem, et alio horto que iuxta est, que emi de Joanne filio Teudere, uolo ut habeant filii mei Niciforus, Petrus et Dabrosia; et tamen ut insimul ambo fratres et Dabrosia edificent ipsa domo iuxta sancto Laurentio, et tunc accipiat eam Dabrosia filia mea. Ista domo noua cum introitu suo habeant ambo fratres, Niciforus et Petrus; et domum, que venit mihi de socero meo Niciforus tribunus cum introitu et exitu suo uolo ut habeat filia mea Anna; et pro eo, quod non est ipsa domo, sic hec alie, adiungo ei uinea, que emi de coniux Auluci. Vinea namque de Pultago et alia uinea de sancto Joanne uolo ut habeant filii mei et filie mee, que habeo de prima uxore. Et uinea de Vculo et alia vinea in Camareto uolo ut habeant filius meus Andreas et filia mea Agapi cum matre sua Maria. Et si custodierit lectum meum, sit particeps cum eis; et si non custodierit, cedente ea, quis de meis tunc prefuerit, priuet eam. Et subtracte uinee ac terre, que videntur fuisse de prima uxore mea Agapi, cetere uinee, que sunt, diuidant omnes filii mei et filie mee, et de prima uxore et de subsequens uxore, et coniux mea Maria dividant cum ipsis. Terre uero, que comparaui in Cabrona et ibidem alie terre, que mihi euenere de matre mea et in Abrauicio, que euenerunt mihi de matre mea, uolo ut habeant filii et filie mae, que sunt de prima uxore. Terre uero, que comparaui in Sicirani, et alie terre ibidem, que mihi euenere de matre mea, uolo ut abeant filius meus Andreas et filia mea Agapis cum matre sua Maria; de pastores quidem Petro et alio Petro et Desiderio habeant filius meus et filia mea cum matre sua Maria; Ominico cum filio et filia Desidana habeant alio filii et filie mee et uxor mea Maria cum ipsis. Et in sancto Chrisogono dimitto uinea, que emi de Mazulo, et terre ad Vuculo que comparaui, et seruum et ancillam, et centum capita de pecora, et uno panno de serico et uno savano; in sancta Maria uno panno de sirico; in sancto Petro uno panno de sirico; in sancto Thome uno sauano; in sancta Anastasia una coppa de argento et uno panno de sirico. Firmino episcopo dimitto cauallum meum; Petro Diacono, fratri meo, una coppa argentea et sella argentea; Odolberti abbatis uestimentum de dequirinzo inuestito cum panno uario et una lena caprina et una butte de uino et uno ca-

Digitized by Google

uallo; Joanni diacono coopertorio de lecto quirino, investito cum sirico, et uno feltro parato cum sirico. Ad sacerdotes detur pro anima mea centum capita de peculio et centum modia de grano et una butte de uino; et cetere oues atque capre, que remanserint, dentur pro anima mea. Et in captiuis dentur solidi centum. Et naue uenundetur, et detur pro anima mea. Et pro anima mea dimitto liberos in primis Maruno cum uxore et filia, et do ei uinea, que comparaui de Constantino magistro. Ominico Caltaroto cum uxore sint liberi; liberi Casano, filio Butirani Justo cum uxore sua et quatuor filii; filio Prisinacco, filio Bribina, Techamila, Milca de Sicirano cum duo filii, uxor Rasinaco cum filio Strietecho, Semissiarto, Zaemilo. Omnes isti sint liberi. Ad Zanello dimitto uinea, que comparaui de Maria uenetica, et alia fassa de uinea, que emi de Barbano de Cresconi. Et si uult uxor mea Maria portione suam possidere, obseruet lectum; et si duxerit uirum alium, omnia auferte ab ea. Et, quod absit, si unus de filiis meis aut filias obierint, omnes fratres eius et sorores partem defuncti diuidant. Hec quidem cuncta prelibata deo auctore uolo ut firma et stabilia permaneant, et nullus unquam audeat uiolare. Quod si quis proteruus, deum non metuens, nostre diffinitioni, parui pendens, contraire uoluerit, iram dei omnipotentis patris et filii et spiritus sancti incurrat, et maledictionem CCC et XVIII sanctorum patres, et lepra Naaman Siri plexus irremediabilis crucietur, et in nouissimo maledictionis cum diabolo et eius tetros ministros ac Judas Scariothes in gehene baratro muneretur. Actum hoc tempore, die, loco ac consule ut supra. Palam his testibus: sig. † ms Formini sanctissimi episcopi, Odolberti abbatis, Petri diaconi commissori fide huius descriptionis, sig. † ms Prestantii tribuni, Constantino trib., Vitalis trib., Georgius trib.. Dabro trib., Anastasius trib., Paulo trib. Et ego Johannes diaconus iussu a supramemorato Andrea priore manu propria scripsi atque feliciter post traditam compleui. — Pag. 41.

2. **969. 15. julii.** Imperantibus Constantino et Basilio Augustorum, Basilio episcopo, Maio priore. Testamentum . . . filie Dabro tribuni, in quo relinquit monasterio omnia sua bona etc. Pag. 37.

3. **1018.** In nomine domini nostri Jesu Christi. Ego S. banus fabricaui istam ecclesiam ad honorem sancti Nicolai confessoris Christi et sancti Petri apostoli et sancti Stephani pontificis et beati Dimitri martiris et magni Crisogoni martiris nec non et beate dei genitricis Marie adque omnium sanctorum Christi; cum coniuge mea Maria fabricaui eam sub temporibus domino Constantino monomaco. Ego denique S. B. et imperialis protospatario compleui hec omnia intrante anno domini millesimo octabo decimo, indictione XII incipiente anno XB^mo. De propria mea facultate laboraui eam, et dedi in eam quindecim panno de serico et una cortina de serico, V planetas de serico et IIII paria de bacile et IIII manipulos, III stolas, VI camiso, IIII amictos, IIII cingulos, unam cupam, unum cocleare, I fistula de argento, filacteria IIII de auro et II de ar-

Digitized by Google

gento, unam capsam et I turibulum, et duos calices de argento, III libros missales, 1 passionario, III omelie, smaragdum I, duo antiphonaria, II manicale, splalteria III, imnaria II, brebiarium I, duo cirostata, I sellam, I pario dè bacili, III facitergia. Dedi etiam unam curtem, que cognominatur insula, cum ecclesia S. P. et cum VI seruos et IIII ancillas, et alia curte, que uocatur noua sella cum duodecim familia, et tertia curte, que dicitur Butinaviso cum octo familias. Dedi XX iumentas cum II equos et XXX uaccas et CCCC pecora et XXXII porcos. Posui tres campanas, que sunt apreciate I libram de auro. Hec omnia, et cum ipsa ecclesia, trado in potestate domini mei patri spirituali Trasoni abbati, ut sit in perpetuum cellas sancti Chrisogoni, cuius sacratissima membra Jadere retinentur. Et si quis, quod obsit, ausus fuerit subtrahere, ex meis vel extraneis, moriat de Ramato, et habeat semen super terra. et persolvat auri libras XXX; insuper iratum habeat patrem et filium et spiritum sanctum et maledictionem CCCX et VIII patres et in nouissimo maranathe cum diabolo et eius tetro angelos ac Juda Scariothe in inferno maneretur. Et hec cartula, volumus, ut in sua maneat firmitate. Et ego Marco Judigo (Indigo?) episcopus croatensis collaudo, confirmo, corroboro atque concedo. — Pag. 37.

4. **Obrovizzo 36.** — **1029.** indictione XII, imperante domino Romano Augusto, Andrea venerabili episcopo Jadertine civitatis. Testamentum sive cartula donationis facte monasterio sancti Chrisogoni Jadrensis per Elenizam sororem Godemiri bani de territorio sibi a matre dimisso in luoco qui dicitur Obbrovizo, ubi construxerat ecclesiam in honorem beati Chrisogoni prope ecclesiam, que ibi fuerat divi Petri et cunctorumque in eo loco sua erant territoria, et gregem ovium cum pastore nomine Volcana. duo paria bouum cum duobus seruulis, qui ipsa colerent territoria facta in dicto loco Obbrovizzo pro parte Trasi abbatis dicti monasterii. Coram domino Andrea Jadrensi episcopo et aliis fratribus videlicet Traso abbate cum suis fratribus Bolemir jupano Nonensi, Radoniza, Ueljaco, Stephanizzo, Desina jupano, Zouina centurione et nonnullis testibus. — Pag. 1.

5. Domus apud monasterium. **171.** — **1033.** indictione IIII, die quinta julii, regnante Romano Augusto, regente cathedram pontificatus Andrea venerabili episcopo, priore urbis domino Gregorio proconsule. Permutatio facta a Traso abbate monasterii sancti Chrisogoni cum filiis Constantini, qui dederunt dicto abbati domum suam, que erat prope monasterium, et ipse abbas dedit illis aliam domum, que fuerat Saniueni cum pertinentia sua et quattuordecim solidos setiricos ex auro mundo per jussionem domini Gregorii prioris et proconsulis de ipsa civitate Jadere. Scripta manu Mai diaconi rogato a Martino de civitate Jadere filio Maurentii iudicatore coram testibus Andree filio tribuno Vitali tribuno Drago archidiacono Draze tribuno Drunuazano Paruaca filio. — Pag. 1.

Digitized by Google

6. **1034.** Regnante imperatore Romano, domino Andrea episcopo, priore Gregorio decentissimo viro. Donatio octave partis domus facta monasterio sancti Chrysogoni per Sauinam uxorem Gimmai. — Pag. 33.

7. **1036. 13. februarii.** In nomine sancte et unice trinitatis. Ab incarnatione filii, qui est coaequalis patri, anno millesimo xxxvi. indictione iiii. romani uero imperii dignitas gubernante sanctissimo Michaelo. Hec securitas iussus sum exarare a prudentissimo Gregorio protospatario et stratico uniuerse Dalmatie. Nunc itaque, qualiter Lampridius senior cum venerabili Andrea episcopo universisque magnatibus nec non et minimis eorum in episcopii domum sancte Anastasie conuennere, fari incipiam. Extitit enim conventus eorum huius rei. Quia aspirante summa diuinitas, ut famulatum dignum deo exhibeant, qui in sancti Chrysogoni cenobio militant, et mens eorum cum ad opus divinum conueniunt, solida firmaque persistat, quod dominus Transo abbas reuerentissimus petit, ei concedere magnificus Gregorius protospatarius et stratico, et ueneran-dus Andreas episcopus cum omnibus magnatibus studuerunt. Est namque ante ecclesiam sancti Thome apostoli hortus iuxta positus inchoatus, habens edificium; nosque cum consilio domini episcopi et uoluntate cunctorum ciuium nostrorum in monasterio sancti Chrysogoni, ut dominus petiit Transo, deuotissime concedimus, ut sit in eius, quiue post eum futuri, potestatem faciendi quicquid illi uoluntas ministrauerit sua, cum consilio fratrum ibi degentium ad utillimam rem monasterii. Si quis autem hec nostre securitatis ruptor presumptuosus, suggerrente iniquo, inuentus fuerit, persoluat iii auri libras ad predictum cenobium. Et hec securitas firma permaneat et incorrupta. Gregorius protospatarius stratico testis. Andreas episcopus testis. Prestantius tribunus testis. Dobro tribunus testis. Cerneca tribunus testis. Gregorius de episcopo testis. Petrus de Belata testis. Basilius de Pola testis. — Pag. 30.

8. **1036.** indictione 4. Michael gloriosissimo imperatore. In finibus Dalmatiarum honorabili prothospathario et stratico Gregorio viro illustrissimo procurante, in sancte Anastasię autem ecclesia episcopalem apicem Andreas venerandus gerebat. Permutatio domus facta per Traconem abbatem cum medietate domus cuiusdam Sergii. Antfredus notarius. — Pag. 29.

9. **1036.** In nomine summe et indiuidue trinitatis. Millessimo xxxvi anno a Christi incarnatione, indictione uero iiii. Michael gloriosissimo imperante, in finibus uero Dalmatiarum honor. protospatario et stratico Gregorio uiro illustrissimo procurante, in sancte Anastasie ecclesia episcopalem apicem Andreas venerandus gerebat. Sub istorum temporibus ego Sergius filius Petri hanc securitatem scribere feci de medietatę mee domus cum curte, pertinente per ad eam, ad monasterium sancti Chrysogoni. Pro qua medietate per in cambium dedit mihi et heredibus meis domnus Transo, uenerabilis abbas, domum de Malic, que est ad portum. Et ideo ego Sergius

Digitized by Google

cunctis scientibus hanc securitatem concedo et trado ipsi domino abbati de medietate mee domus cum curte pertinente ad eam, ut sit in monasterio sancti Chrysogoni per cuncta secula seculorum. Si autem ego aut ullus heredum meorum uel aliqua quelibet persona hanc securitatem corrumpere temptauerit, componat x libras auri. Et hec securitas firma permaneat. Gregorius prior et protospatarius testis. Andreas episcopus testis. Prestantius tribunus testis. Dobro tribunus testis. Cerneca tribunus testis. Petrus de Belata testis. Gregorius de Episcopo testis. Ego Ansfredus sacerdos et notarius scripsi et roboraui. — Pag. 30.

10. **Ortus prope monasterium 121. — 1044.** indictione 13. prima septembris. Imperantibus Constantino imperatore, Petro venerabili episcopo et domino Andrea priore. Testamentum Dausetę, in quo relinquit sancto Crisogono quoddam hortum, quod erat prope monasterium, scriptum manu Crisanę diaconi. — Pag. 1.

11. **Villa Dulo 62. — 1067** indictione 5. Regnante domino Constantino Duca magno imperatore, prioratui Jadere presidente domino Leone imperiali prothospatario et totius Dalmatię Catapano. Scriptura facta per Petrum abbatem sancti Chrisogoni, in qua describuntur confinia duarum possessionum monasterii, videlicet:

Triplex et cum regesto. Ville Dulo antiquitus vocate Yculo, quam monasterio donavit Cresimirus Croatorum rex, qui tales sunt: est in eodem loco uallis infra duos humiles sed petrosos colles porrecta in orientem, que rabiosa dicitur, et est primus terminus iam dicti territorii a capite ipsius uallis in oriente, ubi etiam pusillus ulmus stare cernitur usque ad limitem, qui ultra puteum eiusdem loci in occidentali parte habetur, et alius per transuersum a mare usque viam antiquam, que est contra Sablata, in qua hac de causa sita est antiquitus petrina paruula columella,

Neuiane. Neuiane in insula, quę antiquitus Flaueyco et Pistimana dicebatur, ubi est ecclesia sancti Michaellis, quam quidem ecclesiam possessionem donavit monasterio sancti Chrysogoni domnus Maius de Columato Jaderensis prior cum suis nobilibus, cuius hi sunt confines, videlicet: a mare usque ad montium summitates, et a capite vallis, que in oriente post ecclesiam cernitur esse, in quo et factum fossatum habetur, qui contra ipsos montes mitti videtur usque maceriam, que ultra desertum oppidum est in parte occidentale, quo etiam tunc ob sui facti memoriam pusillus accervus statuit lapidum. — Pag. 1.

12. **Suhovara 3. — 1070.** indictione nona. Regnante Romano tertio imperatore; tempore Cresimiri Croatorum regis. Donatio facta per Radovanum Lilici nepotem monasterio sancti Chrisogoni territorium qui dicitur Suhovara. Scripta manu Adam presbiteri monaci.

(Na istoj strani doli opetuje se obširnije:)

Suhovara 3. — 1070 indictione nona. Regnante Romano tertio Augusto, tempore Cresimiri regis Croatinorum et Dalmatinorum.

Digitized by Google

Donatio facta per Radovanum nepotem Lilici possessionem avi sui predicti in luoco qui dicitur Suhouaria monasterio sancti Chrisogoni, inter hos confines: a lacu ex septentrionali plaga protendendo in directum versus boream ad rivum, et ab isto loco eundo ad australem partem ad terminos predii de Dubio cum suis circum adiacentibus pascuis. Scripta manu Anastasii Croatensis episcopi et aule regie cancellarii Nonensi in civitate. — Pag. 2.

Aliud exemplum eiusdem donationis seu sententia domini Andree Belle II. filii regis Hungarie, tunc Slavonię ducis, per quod dictum predium Suhouare definitiue auditis partibus adiudicat monasterio sancti Chrisogoni anno 1198. die sexto martii et exemplo bullę Celestini pape tertii, qua confirmat omnia bona atque inter alia villam Suhuisare datam anno 1195 pontificatus eiusdem pape anno III. Item exemplum privilegii Belle III. regis Vngarie, per quod confirmat monasterio sancti Chrisogoni sua predia, quorum nonnulla nominantur, datum anno 1243 regni anno 7, nec non et exempla quarundam attestationum de predicta sententia data per dominum Andream regem tunc ducem Slavonię.

Item aliud exemplum continens omnia predicta et preterea portionem datam de dicto predio abbati Joanni sancti Chrisogoni et de domuncula quadam Barti Arareri de Crisogonis ex precepto baronum et viri regis Ungarię anno 1358 die 8 mensis septembris cum eius litteris testimonialibus capituli Jadrensis anni 1374 diei 4 augusti. Pag. 3.

13. **Valles. Possessio.** — **1070.** indictione nona. Regnante Romano tertio imperatore, rege Croatię Dalmatięque Petro, Siuinnimir bano. Donatio facta per Radovanum monasterio sancti Crisogoni de omni possessione sua, quę fuit avi sui Valeci. Scripta Nonę manu Adam presbiteri monaci. — Pag. 2.

14. **Sekerani 200.** — **1070.** indictione nona. Imperante Romano tertio, regnante Crobatię rege Cresimero, bano Suinnimir. Donatio facta monasterio sancti Chrisogoni per Croatinum et fratrem eius Lutostiah de territorio, quod habebat in Sekerani contiguum territorio eiusdem ecclesie; scripta manu Adam presbiteri et monachi. — Pag. 3.

15. **Obrovizzo 185.** — **1072.** indictione septima. Regnante Cresimiro Dalmatię Croatięque. Donatio facta per Zouinam, Desimirum, Petrum, Gromelam et Slauiz tum fratres monasterio sancti Chrysogoni de ovium possessione iuxta mare infra et supra cuius pertingit terminus a parte aquilonari usque ad aquam, que oritur in longo a Siluula que vocatur Lucus, et inde extenditur iuxta alte-am aquam, que subterraneo meatu videtur habere originem a fonte, qui vocatur Selcunich, qui fons in eadem possessione est; indeque ducitur funiculus non longe a sepulcris ipsaque sepulcra eodem habentur territorio, et inde porrigitur usque ad ecclesiam sancti Chrysogoni, que adiacet ecclesiae sancti Petri, hinc et inde

Digitized by Google

usque percurrens ad mare cum omnibus suis iuribus in loco qui vocatur Bravizzo. Acta in civitate None manu Adam presbiteri et monachi. — Pag. 3.

16. **1072.** Anno incarnationis domini nostri Jesu Christi millesimo LXXII, indictione 4, regnante Cresimir Croatie et Dalmatie, Stephanoque episcopante. Visum nobis est fratribus Zouinne, Desimir, Peter, Gromela, Slauiz. de civitate Nona, ut pro remedio animarum nostrarum et parentum nostrorum defunctorum, quorum nomina indicamus: Veliacus, Stepan, Tomidrag, Vekemir, Radomir, nomina autem feminarum defunctarum: Petrona, Bolinega, dare in cenobio sancti Chrysogoni martyris, situm Jadere, possessionem in Brauizo a mare infra et supra, que a nostris possessa est, septam antiquis maceriis, cuius pertingit terminus per collem a meridie usque ad aquam recto itinere, que oritur iuxta siluula, que vocatur Lusiz, et inde extenditur in australi parte iuxta Mozaua usque ad aliam aquam, que subterraneo meatu uidetur habere originem a fonte, qui vocatur Sliunich, qui fons in eadem possessione est; indeque ducitur terminus iuxta sylvam, que dicitur Virouika, qui sursum tenditur contra mare et peruenit ad *antiqua sepulchra* que in eadem habentur possessione; et inde ducitur funiculus usque ad terrulam ecclesiae sancti Chrysogoni, ubi primitus idem martyr sepultus fuerat; et ab ipsa tenditur usque ad ecclesiam iam dicti martyris, que adheret ecclesiae sancti Petri site ibidem, hinc et inde iterum usque ad mare; tam in collibus quam in uallibus et quicquid nostri iuris reperiri potest in Brauizo in abbatis Petri presentia fratrumque eius iure perpetuo tradimus possidendum. Si quis autem nostrum post obitum hoc donum pietatis auferre a dicto cenobio temptauerit parui pendens nostro uoto, iram omnipotentis dei incurrat, et cum supremus idem iudex mundum iudicaturus aduenerit, non cum electis ad dexteram possitus necem beatitudinis sed cum reprobis condemnationis audire mereatur. Actum in ciuitate Nona in presencia prefati regis: Druznich ded. Pribidrug pestelnich, Drugana scitnich regis, Adamiz iupannus, Desimir iuppanus, Prodanus iuppanus. Item testes latini: Drago prior, Andreas prior, Maius iudex, Candidus, Nikiforus, Petrus comerzarius et Prestancius frater eius. Ego Adam rogatus a predictis donatoribus scripsi. — Pag. 33.

17. **Insula Mauni 1079.** Donatio Cresimeri regis facta monasterio sancti Chrysogoni de insula Mauni, exemplata per Petrum Papiense notarium. — Pag. 46.

18. **Castrum Lubricata 16. — 1093.** indictione quarta. Imperante Alexio magno imperatore, episcopo Jadre Andrea, Dragus Jaderensis prior nepos Dragonis magni prioris iam senex in quinto anno tertii sui prioratus post plurima pericula et agones, que ab incolis suis et diuersarum gentium feritate quassatus, consiliatus omnibus nobilibus suis concedit monachis monasterii sancti Chryso-

Digitized by Google

goni omnia illa servitia, que antiquitus priores Jadrę in castro Lubricata habuisse manifestum erat, videlicet sal, quem incole illius loci per unamquamque domum novem modia colligentes omni anno, et duas piscationes deseruiebant absque illa, que Jadertino episcopio debebant. — Pag. 4.

19. **Coguichianna 50 — 1181. mense februario, Jadere.** Regnante Bela rege Hungarię, Dalmatię, Croatię. Sententia lata per dominum Maurum dei et regis gratia comitis et totius maritime provincię studiosi exercitatoris, cum castrametatus esset in predio Desconis, qui Belizę vocatur una cum Miroslavo Bribiriensi jupano, Cathlo Tiniensi, Deseno Slouinę, Cosma Pribichievich, Posilo Rusinich, Jacob filio Mislimiri et Michat Pite Jadrensi cum consilio preteritorum jupanorum aliorumque frisonum, qui presentes erant contra Drasos filium Prodani Vtolencich et ad favorem Stanze filium Laplani, de quadam villa, que est in loco, qui dicitur Cognichianna, quam cum idem comes Jaderam ad quedam negotia patranda venisset, fecit in scriptis redigi per Matheum Jadrensem notarium. — Pag. 4.

20. **1182.** in festo sancti Sauini Canusini episcopi, quod est v idus februarii, Jadere, regnante Bela rege Ungarię, in civitate Jadertina presidente Damiano Desine Comite. Sententia bani Dionysii ad fauorem monasterii de Curte uocata Berda cum descriptione finium. — Pag. 37.

21. **1183. maii.** Regnante Bela, Damiano Desinie Jadrę presidente. — Pag. 25.

22. **Berda ad locum Sliunicus. 192. — 1182. v idus februarii, Jadre.** Regnante Bela rege Vngarię, in civitate Jadertina presidente Damiano Desinię comite. Attestatio Dadomiri filii Sramleni pristaldi dati per dominum Dionysium banum de sententia lata ad favorem monasterii sancti Chrysogoni et contra Zudonium Kerbocich de quadam curte et possessione posita in Berda ad locum qui dicitur Sliunicus ab eodem memorato bano et inductione in possessionem eiusdem a semet ut pristaldo facta, que curia ita designata est: ab orientali parte ad austrum habet unum fontem, in quo fonte sunt tres vivi lapides in formam graduum, in quorum superiori est sculptura sancti Chrysogoni signum scilicet G littera, a quo in directum protendentes per lapides plura sunt sculpta signa a parte aquilonis, ubi est arbor maxima, in qua idem signum impressum apparet, a qua arbore veniendo ad meridiem usque ad lucum, quem discurrit aqua hiemali tempore; et inde protendendo ad alium puteum, et ab illo puteo eundo ad predictum fontem. Scientes illam syluulam, que est supra eandem curtem, quantum ipsa continet, datam esse pascuis monastorio pro utilitate illorum, qui de curte erant hominum sive pecorum. Huic cause interfuerunt hi quoque nobiles: Voceana judex, Prestantius et Gunzanus filii Michaelis Pance, Diminna filius Laurentii, Bolescius Bon-

Digitized by Google

valdi, Petrus Petrizi, Stephanus Joseph, Maldenarius filius Laurentii Briacelle, Petrus filius Stephani Comascii, Jacobus Andreę de Lisca, Gaudius Nosse, Crisogonus filius Prestantii, Scioppe filius Georgii. — Pag. 4.

23. **Slivnicus in Berda 150. — 1184. mense martio.** Bela rege Ungarię etc. in civitate Jadertina Damiano presidente, Damiano Desinne comite. Actectatio Miroslavi filii Bogdanici jupani Breęeriensis de sententia lata a domino bano Dyonisio, dum Jaderam venerat, ad favorem Marinij abbatis et monasterii sancti Chrysogoni contra Kudonium Kerbocie de quada villa ad Berda in loco qui dicitur Slivnicus, datumque fuisse in pristaldum antescriptus Dadomirus et postea semet cum rursus questionem mouisset Zudonia et se dedit in pristaldum GG. (Gregorium) filium coram his testibus: Jurzici Zudonich, Saraceno Bescianni, Mestihna Stupich, Tomichia Desse, Georgio Scioppe, Petro Cere, Domaldo Briacelle, Chrysogono Bitici. — Pag. 5.

24. **Insula Mauni 188 — 1190. mense madii** XIIII **intrante, Jadere.** Regnante Bela rege Vngarię, Dalmatię, Jadertinę ecclesię Petro venerabili archielecto presidente ac Damiano Desinie inclito principe eidem ciuitati principante. Johannes Bernaldi archidiaconus, Andreas archipresbiter, Marcus Mitaganze, Marcus Mosdri, Vitus ac Silvester maioris ecclesie canonici cum toto clero beatę Anastasię, Marinus sancte Marię majoris plebanus cum suo clero, Preditius sancti Stephani plebanus cum suo clero, Joannes Pucine sancti Petri veteris plebanus cum suo clero, Joseph sancti Petri novi plebanus cum suo clero, Joannes Curille sancti Michaelis plebanus cum suo clero, cunctoque Jaderensi capitulo, Damianus dei gratia Jaderensis comes una cum Domaldo Sluradi et Martino fratre eius, Petro Vitace et Lampridio fratre eius, Petrona Cucillę, Petro Michaeliće, Prestantio fratre eius, Gregorio Cosse, Marino et Diminia filiis Madii, Micha Petrici et Petro fratre eius, Petro Camasci, Grube Lampridii, Prestantio Cipriani, Petriscia Ourte, Vulcina de Cande, Bitte de Juda, Bitte Prestantii et Grisogono fratre eius, Petro Sluradi, Zellia, Andrea Cotopanie, Forto Damiano de Rubasac, Coscia Grisogoni, Coscia Gregorii Grubescia, Stephano et Laurentio filiis Joseph, Stephano Cossuti, Marino Bucciardi, Micha et Bertaldo filiis Peceneghi, Gaudio Suronie, Damiano Organie, Desa Bite de Pezule, Jacobo Petri mortui, Marandula et universa communitate in sancti Chrysogoni ecclesia post bellum cum Venetis habitum et post victoriam de castello in promontorio quondam erecto nobis celitus destinato in festo translationis eiusdem sancti Chrysogoni in gratiarum actione de evasione maximi periculi et collatione victorie, electo Petro in Vngaria existente et Nicolao Pharense episcopo ecclesię Jadertinę suffraganeo missarum solemnia celebrante, insulam Mauni a Cresimero quondam rege Croatię monasterio donatam et multo tempore possessam, quam Jadertine civitatis priores pro eiusdem civitatis constructione et utilitate una

Digitized by Google

cum communitate abstulerant, rursus eidem monasterio restituerunt et donarunt, ut patet instrumento scripto manu Blasii sancte Anastasię diacoli et curię Jadertinę notarii. — Pag. 5.

25. **1191. primo februarii,** regnante Bela rege. Sententia Mauri dei et regis gratia comitis et totius maritimę provincię studiosi exercitatoris lata cum esset castrametatus in prędio Pisconis, quod Bilice nuncupatur, ad fauorem stante Petri Lapzanich de predio et villa Coquichina. Quam cum Jadram ad quedam patranda negotia venisset, per Matheum Jadrensem notarium scribere iussit. Matheus sancte Anastasie subdiaconus notarius. — Pag. 31.

26. **1195 maii.** Privilegium Innocentii II pape, quo confirmat omnia bona monasterio sancti Chrysogoni. — Pag. 26.

27. **1198. 6 maii** post felicem et gloriosum uitoriose dominationis ingressum illustrissimi Andreę tertii, regis Belle filii triumphum, quem sibi omnipotens, ducatus sui protector et auctor, de Dalmatia et Croatia magnifice conferre dignatus est, atque post habitam tam Chulmię quam Rassi laudabilem uictoriam, cum ad Jadertinam ciuitatem uictor rediret ducatus sui iura disponens. Sententia dicti Andreę ad fauorem Vincentii abbatis sancti Chrysogoni de Suhouara loco contra Maldenarium Jadrensem et Tolenum Cacichium, cum in planicie secus castrum Ostrouice esset castrametatus, predictus abbas uerba benigne audiens ac privilegium ipsius mona... affectuose considerans... et intelligens presentibus etiam Maldenario Jadrensi et Toleno Cacicho ipsius predii inuasores, cum ad Crupam deuenisset Andree egregiy bani et suo habito consilio etc. mihi quoque Danlo comiti iudici Jadertinorum et Sclauorum in presientia domini Nicolai Jadertini archielecti, Luce Cere Grisogoni presbiteri, Grubisce de Joseph Boriensis, Michaelis Kereznicii, Pauli Petri Lube, Miche de Ritiço, Vitaçe Petriçe, Eliube Drascimire et Marco nepote Zeze, Mathei Zorobabel, Teni Pestati, Miche Beue, Nicolai Coto, Panie Madii, Martini Bengulli, Georgii Bogdani, Nicolai Chnarsii Jurdi et Reni Inde, Madio Mitti. Ego Matheus sancte Anastasię subdiaconus ex requisitione memorati Nicolai archielecti hoc memoriale. — Pag. 26.

28. **1201. 2 martii.** Andrea magnifico duce Dalmatię, Croatię, Culmie, ecclesia Jadertina pastore carente, Ugone Berardengo eiusdem ciuitatis potestate. — Pag. 23.

29. **1201. 2 martii.** Temporibus domini Andreę ducis Dalmatię atque Culmie, ecclesia Jadertina pastore carente, Ugone Berardengo illius ciuitatis potestate. — Pag. 32.

30. **Virouschina 180. — 1201. 6 martii, Jadre.** Temporibus equidem domini nostri Andreę incliti ducis Dalmatię, Croatię atque Chulmię, ecclesia Jadertina proprio pastore vacante et Vgonis Berardengi potestatis. Conuentio quedam circa possessionem Vireuschine Juris Srezam filius Petri Slomec et comitem Georgium et

Digitized by Google

fratres eius Stephano et . . . Bribiensibus ac patruo eorum Georgio Tiniensi episcopo et Vilceno jupano. — Pag. 6.

31. **1201. 14 maii,** indictione III, **Jadre**, temporibus **Andree** incliti ducis Croatie, Dalmatię atque Culmie, ecclesia **Jadertina** uacante ac Ugonis Berardengi potestatis. Omnibus tam presentibus quam futuris cognitum fieri uolo ego namque Trunzanus quondam Sanensis comes, quod olim cum Guido de Tarco potestas Jadertine preesset ciuitati, in sua et istorum presentia Gregor uidelicet Coce, Petrizi' Uitaze, Georgii Soppe et mea Vincentius sancti Grisogoni abbas humiliter accedens cum Martino Molzach aduocato suo petiit, ut iustitiam sibi faceremus de sua parte illius domus etc. Vade postmodum ego predictus comes Trunzanus de mandato potestatis et iudicum meorum sociorum posui et locaui ipsum abbatem in parte sua etc. Lucas presbiter sancte Anastasie notarius. — Pag. 34.

32. **1209. 12 junii** Petro Ziani duce, Leonardo Jadr. archiepiscopo, Petro Michael comite. -- Pag. 42.

33. **1209. 12 junii** Petro Ziani duce, Leonardo Jadren. archiepiscopo, Petro Michael comite. Testamentum Georgii filii Oliuerii, in quo substituit monasterium sancti Chrysogoni. Notarius Vitalis sancti Petri veteris plebanus. — Pag. 43.

34. **1217. septimo januarii.** Petro Ziani duce, Joanne Jadrensi archielecto, Petro Michael comite. — Pag. 41.

35. **1220.** — archiepiscopo J. Petro Michael comite Jadrę. Attestatio Crani abbatis Traguriensi, quod quo tempore ipso extitit abbas s. Chrysogoni nullum agnum nec aliquid pro agno in pasca plebanis aut aliis bonis clericis se soluere. — Pag. 42.

36. **4. — 1221. 22 iulii.** Joanne archiepiscopo Jadre. Dominicus Petrus Michael Jadrensis comes coram archiepiscopo conquestus est de Damiano abbate sancti Chrisogoni, quod contra edictum commune civitatis dimiserit oues in pascua stareę frumentum laborari fecisset in eadem starea, et jumenta misisse in insulis in starea; quo respondente aduocato abbatis restitui debere prius puletum, quem de jumentis monasterii comes acceperat, ante omnia, cum res monasterii sub vinculo excomunicationis auferri nequeant. Episcopus decidit. Comes proposuit questionem, quam uoluerit abbas respondere teneantur sic sibi terminandi consilium dedisse archidiacono cum plebanis, negante uero archidiacono tale consilium uobis domine archiepiscope minuire dedimus. Abbas appellat, et hoc instrumentum appellationis, scriptum manu Vitalis plebani sancte Marie maioris, notarius Jadrensis. — Pag. 6.

37. **1221. mensis iulii.** Petro Ziani duce, Joanne Jadrensi archiepiscopo, ac Petro Michael comite. — Pag. 40.

38. **1222. 4 decembris.** Petro Ziani duce Veneto, Joanne Jadre archiepiscopo, Petro Michael comite. Cum pro controuersia, que

Digitized by Google

vertit inter Damianum abbatem sancti Chrysogoni ex una parte et Petrum Michael comitem et comunitatem Jadrensem ex altera super insula Mauni, quam ydem abbas et conuentus ab ipsis petebant ciuitas Jadrensis a Treuano episcopo et Crano abbate sancti Joannis Traguriesi iudicibus a sede apostolica delegatis fuisset suposita interdicto. Abbas et conuentus ex parte una, et comes, iudices et consiliarii pro se et ciuitate Jadertina ex parte altera, in presentia uirorum venerabilium d. Joannis archiepiscopi et magistri Accotii domini pape subdiaconi et capellani sedis apostolicę legati, conuentionem fecerunt, quod abbas et conuentus interdictum faciant relaxari, et a festo natiuitatis proximo ad annum negotium suspendatur, et si interim non se accordauerint, tunc redeant cuncta in pristinum, nec propter hoc abbas aut monaci aliquam molestiam patiant, aut ex urbe pellantur. Notarius Vitalis sanctę Marię maioris plebanus. — Pag. 31.

39. **1223. 17 aprilis.** Joanne Superantio duce, Joanne de Buttouano archiepiscopo, Ugolino Justiniano comite. Concessio ad pastinandum terre monasterii sancti Chrysogoni ad puteum Boccani. Notario regali Ricardo de Clugia. — Pag. 29.

40. **1223. 10. settembris.** Petro Ziani duce, Joanne archiepiscopo, Petro Michael comite. Attestatio quedam de terra ad Petrizanum dimissa monasterio sancti Chrysogoni. Notarius Camatius presbiter. — Pag. 29.

41. **1223. 8 kal. octobris.** Cum P. comes Jadrę niteretur a monasterio extorquere quamdam pecunie quantitatem propter quedam banna occasione animalium, que abbas cum fratribus eiusdem monasterii ad terram firmam transtulerat de insula, et laborerii, quod in terra firma exercuerat, ipsum abbatem coram archiepiscopo conuenit, et cum abbas recusaret respondere protestationi de excomisationis censura, archiepiscopus ipsum cogebat respondere, quapropter abbas appellauit ad Gradensem patriarcam primatem archiepiscopi, qui cum notarium quemdam comitis super hoc iudicem constituisset, et abbas contradiceret, ad pontificem appellauit Honorium, qui huius causę cognitionem commisit Treguano episcopo, Urso archidiacono Traguriensibus, a quibus comes citatus cum comparere recusaret, fertur sententia ad fauorem abbatis. Data Tragur. — Pag. 38.

42. **Cerodol 199. 1224. 3. septembris.** Temporibus domini Petri Ziani ducis Venetiarum, Joannis archiepiscopi, Marini Dandulo comitis Jadre. Concessio ad pastinandum terre monasterii sancti Chrysogoni in Cerodol quidam Radosico per dominum Damianum abbatem sancti Chrysogoni, scripta manu Vitalis sancte Marie majoris plebani notarii Jadrensis. — Pag. 6.

43. **1225. 6 aprilis,** Duce Jacobo Theupolo, Jordano Arbensi episcopo. Donatio uinee ad Petrizanu monasterio sancti Chrysogoni. — Pag. 29.

Digitized by Google

44. **1227. v idus augusti.** Cum nobilis comes Jadrensis monasterium sancti Chrysogoni moliens iugo subycere seruitutis, ut in festiuitatibus eiusdem monasterii eum longe ante ad conuiuia per solemnes nuntios inuitarent, tam in vesperis quam in celebratione missarum cum incenso, cruce, aqua benedicta et alio apparatu festiuo ad processionem admittant, sua potentia compellendo monacos, et quia ydem consentire recusabant, dictus comes ipsos et eorum monasterium opprobriis et iacturis aliisque grauaminibus afficere non formidabat. Preterea archiepiscopus ex eo sumpta occasione dumtaxat, quod comiti super ijs non assentirent, populo Jadertino sub pena excomunicationis iniunxit, ut nullus oblationem ad monaterium deferret, nec mortuos in eo sepelire presumeret, alias ipsos multipliciter aggrauans ac molestans, ea propter abbas ad pontificem romanum Gregorium recursit; ipse Treguanum episcopum Tragurinum et . . . Arbensem Jura et Ursum Traguriensem archidiaconum cause iudices delegat, ut precipiens abbati, ne assentiatur comiti; archiepiscopo et comiti, ut a decretis se remoueant, nec monacos amplius uescent, prout dicti Treguanus et Vrsus executi sunt, et causam cognoscant comitem, nec tamen ne sine speciali mandato eiusdem pontificis excomunicent. — Pag 38.

45 **1228. 5 martii.** Attestatio Bone abbatisse monasterii sancte Marie de Jadra, quod Marinus Dandulus Jadre comes querendo a se nouas honorificentias, ut eum inuitaret et vocaret ad festum monasterii sui, et in ingressu ecclesie susciperet cum aqua benedicta, cum incenso et cruce et alio ecclesiastico apparatu, sibi contradicenti dixerit: hunc honorem quero et uolo ut faciat mihi monasterium sancti Chrysogoni et omnia monasteria et omnes ecclesie Jadertine, que possunt facere, et dominus archiepiscopus in hoc iubet fieri; et ita uerum fuisse, quia et tibi abbatisse ita dominus archiepiscopus preceperat, et ipsa satisfecerit. Et monasterius de sancto Chrysogono similiter precepisse per Manfredum archidiaconum suum, quia ipsis dominus archiepiscopus per se precipere non poterat eo quod in monte sancti Michaelis de insula orationi uacabat in quadragesima ante domini natiuitatis. Et quia ydem monachi obaudierant iussioni eius propter absentiam abbatis, ne per eumdem archidiaconum eidem monasterio diuturnam off^{m} (offertam) abstulisse, precipiens sacerdotibus ciuitatis, ut alicui de clero uel de populo missam in ipso monasterio nullus diceret, neque mortuum ad sepeliendum ibidem deferret et nullus de clero aut populo portaret oblationem ad eundem aut mandaret, et sub tali sententia monasterium sancti Chrysogoni fuisse, et etiam in festo eiusdem beati martyris ante ipsius interdictum processionem consuetam cessasse propter inceptam domini archiepiscopi et comitis exactionem et inconsuetum et clericos quia se ipsis ueneraret ad eundem festum fuisse interdictos officio; sed quia fuerunt multi suplicatione capituli ecclesie Jadertine, eis ab archiepiscopo indultum fuisse. Postea plebem ciuitatis grauatam premissa prece eidem monasterio

Digitized by Google

indulgentiam a domino archiepiscopo impetrauisse, scripta et sijiltata manu propria ipsius abbatisse.

Alia attestatio capituli Jadrensis. D. M. Dandulum comitem contra antiquas consuetudines ecclesie Jadertine consueuit se facere inuitari et uocari ad festiuitatem, et in ingressu ecclesie honorifice suscipi; uerum quia in festo sancti Chrysogoni idem monasterium cum contemsit d. comiti prefatas honorificentias facere, d. archidiaconus ex precepto d. archiepiscopi priuavit idem monasterium officiis diuinis, et ei oblationes etiam denegauit, uerum tunc non denegare nec idem molestare. Manu Petri presbiteris notarii ex litteris capituli exemplata. — Pag. 7.

46. 1228. 7 aprilis. Littere episcopi Arbensis Jordanis unius ex delegatis a summo Pontifice Gregorio ad causam cognoscendam inter abbatem et comitem, quibus episcopo Traguriensi et archidiacono eisdem legatis iudicibus concedit suam auctoritatem, ut ipsi prosequantur quandoquidem ipse componit, interesse impeditus propter debilitatem corporis, timore pircitarum et incursione piratarum. — Pag. 7.

47. 1228. III kalendas maii. Cum M. Dandulo comes Jadre et J. filius eius monasterium sancti Chrysogoni moliretur huic subiicere seruituti, ut abbas longe ante festiuitates eiusdem monasterii eum inuitarent per solemnes nuntios quasi ad conuiuia tam in vesperis quam in celebratione missarum cum incenso, cruce, aqua benedicta et alio festiuo apparatu ad procesionem admitteretur, et ad id faciendum non solum prētur bene consuetudini, uerum etiam contra sacros cannones eum omnimodis impelleret, aliisque opprobriis et grauaminibus eum afficere non formidans, sed et uir venerabilis dominus Joannes archiepiscopus Jadertinus sumpta contra ipsum occasione, quod super premissis dicto comiti prout debuit denegabat prestare assensum, Jaderensi populo suo excomunicationis pena iniunxerat, ut nullus ad ipsum monasterium deferret oblationem, nullus ibidem suos mortuos sepeliret, abbas conquestus est apud summum pontificem, qui Treguanum episcopum et Ursum archidiaconum, tragurienses iudices delegauit, qui testes de rei ueritate informati, precepere abbati, ut ammodo in antea nil huiusmodi prestaret comiti, sed libertatem monasterii conseruaret. Datis Tragurii etc. — Pag. 34.

48. 1228 quinto idus augusti. Monitorium Treguani episcopi et V. archidiaconi Traguniensis, iudicum delegatorum a domino Gregorio summo pontifice, comiti, ne amplius exigat nouas honorificientias ab abbate et monasterio sancti Chrisogoni, et desistat ab eius uessatione sub pena excomunicationis. — Pag. 8.

49. 1228 v idus augusti, aliud archiepiscopo Joanni, declarantes, nullam eius excomunicationem contra abbatem et monasterium, et precipiat sub pena excomunicationis, ut desistat a uessatione eiusdem, nec eum cogat deferre nouas honorificentias comiti et eius successoribus. — Pag. 8.

Digitized by Google

50. 1228. **v idus augusti,** ne amplius deferat nouas honorificentias comiti aut eius successoribus. — Pag. 8.

51. 1230. **12 februarii.** Jacobo Theupulo duce, Joanne archiepiscopo, Marino Dandulo comite. Concessio ad pastinandum terre monasterii sancti Chrysogoni posite ad Petrizanum. Notario Raynerio. — Pag. 29.

52. **Lucorano 168 — 1231. 3 septembris, Jadre,** temporibus domini Jacobi Theupulo ducis Venetiarum, Joannis venerabilis archiepiscopi et Marini Dandulo comitis. Instrumentum uenditionis facte per uxorem Andream filiam q. Priche Justi, Catenam uxorem Jacobi et Vegiam uxorem Beroslavi de consensu dictorum suorum uirorum monasterio sancti Chrisogoni, abbate Damiano, de terris eorum in Corano iuxta terras dicti monasterii, et que fuit Scomuxe de manipulo pro perperis septem. Scriptum manu Raynerii Jadrensis notarii. Andreas de Petri examinator. — Pag. 8.

53. 1233. III **kal. septembris,** sententia Treguani Traguriensis episcopi, Todosii abbatis et magistri Gregorii canonici, qua absoluunt abbatem excommunicatum ab episcopo C. — Pag. 8.

54. 1233. **6 octobris.** Attestatio retorcentis abbatis monasterii sancti Ambrosii de Nona, quod Michael abbas sancti Chrysogoni nec ante nec in consecratione nec post promisit alicui dare ullum agnum aut in datione aliqua dictum monasterium obligauit, sed sicut liberum eiusdem monasterii regimen suscepit, ita postmodum reliquit. Presentibus uenerahili T. Traguriensi episcopo etc. Notario Gawiana diacono. — Pag. 31.

55. 1233. **mensis octobris.** Jacobo Theupolo duce, Joanne archiepiscopo, Joanne Michael comite. — Pag. 37.

56. Super tributo agnorum. 123. — 1235 **mense martii.** Testificatio Crisogoni abbatis monasterii sancti Petri licet multis sit officiis functus, eumque uidisse tempore pascatis uel alio festo exhiberi aliquod tributum agnorum capitulo Jadrensi. Scripta manu Lanfranci notarii Arbensis. — Pag. 8.

57. 1235. Anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo tricesimo quinto, indictione VIII mensis augusti die primo intrante, Arbi. Temporibus equidem Domini nostri Jacobi Theupulo incliti ducis Venetiarum, Dalmatie atque Croatie et Jor. venerabilis Arbensis episcopi, et Marci Mastro Petrii egregii comitis.

Testificor ego namque Chrysogonus abbas monasterii sancti Petri Arbensis in deo et in salute anime mee et in ea ueritate, que xp̃us est, uerum dico testimonium, quod ante destructionem Jadre fueram et eram monacus sancti Chrysogoni Jadrensis, et tunc temporis Gauze de Mutagaga factus fuit monacus dicti monasterii et se obtulit eidem monasterio cum quadam sua uinea posita in Petrizano, quam uineam in fratribus illius loci tenuimus ad utilitatem dicti

Digitized by Google

monasterii. et eam uendemiauimus et fruges ex ea suscepimus. Et cum dicta ciuitas cepit reedificari, prefatam uineam in usum et utilitate illius monasterii habuimus et tenuimus nullo nobis resistente, et hec quia scio et uidi per uerum dico testimonium.

Ego Micha abbas monasterii sancti Georgii de Copriua testificor cum deo et cum salute anime meę et in ea ueritate, que xp̃us est, quod post destructionem dicte ciuitatis Jadre monachus fui factus dicti monasterii sancti Chrysogoni, et sepe dictam uineam quę prosidam, fuit domine Gauze cum allis fructibus dicti monasterii in usum et utilitatem eiusdem monasterii. Habuimus et tenebamus, fructum ex ea suscipientes; et hec quia scio et uidi per uerum dico testimonium.

Ego Chrysogonus supranominatus, et abbas monasterii sancti Petri Arbensis testificor in salute anime et in ea ueritate, que Christus est, quod post distructionem Jadere cum eadem civitas cepit reedificari, abbas non erat in monasterio sancti Chrysogoni, sed monasterium uacabat abbate. Tamen de uoluntate communis illius civitatis presbiter Lucas de Cecre quondam cannonicus sancte Anastasie ad restaurandum et custodiendum bona dicti monasterii in eodem loco fuit constitutus, non quod esset abbas sed quasi conseruator, et quia dicebat se esse abbatem cum non esset monacus nec habitum religionis suscepisset, et ego tunc temporis eram decanus et Sirangna erat prepositus, sepe cum eodem Sirangna ipsum rogauimus et monuimus, ut habitum religionis suscipere deberet, sed minime facere curauit. Verum quia tunc pro quibusdam negotiis tam dicti monasterii quam etiam communis illius ciuitatis Romanam curiam accessi, seriatim domino I. pape intimaui, quomodo dominus Lucas presbiter in monasterio sepedicto fuerat constitutus, et quomodo dicebat se esse abbatem. Unde dictus dominus papa litteras suas destinauit comiti Damaldo qui tum ciuitatem illam regebat et aliis bonis hominibus illius terre, ut dictum Lucam de dicto monasterio expellere deberent, nominandum ipsum Lucam in suis literis retrusum et non abbatem, et hec quia scio et uidi, per uerum dico testimonium. Acta sunt hec in Arbo et testificata coram his rogatis testibus: Christophoro de Cosopagna vicecomite et iudice, Nicolao de Rufaldo et Cipriano de Madio iudicibus, Petro Dromaculo diacono, Marino aurifice et aliis ad hec conuocatis Arbensibus. Ego Lanfrancus Arbensis notarius rogatus interfui, et de precepto domini vicecomitis et iudicum hanc testificationis cartam ut audiui et uidi scripsi, compleui et roboraui. — Pag. 27.

58. **1236. 6 iannuarii.** Jacobo Theupulo duce. Joanne Jadrensi archiepiscopo, Joanne Michael comite. Donatio facta monasterio per Rellam filiam q. Vocine et uxoris Drasilli Bolienessich de omnibus bonis. Notarius magister Gregorius. — Pag. 50.

59. **1237. 4 iannuarii.** Jacob Theupulo duce, Joanne archiepiscopo Jadre, Joanne Michael comite. — Pag. 23.

Digitized by Google

60. 1238. **15 martii.** Jacobo Theupulo duce, ecclesia Jadertina proprio pastore carente, Joanne Michael comite (1). — Pag. 23.

61. 1238. **18 martii.** Sententia Joannis Michael comitis ad fauorem monasterii sancti Chrysogoni de uilla Cochichina. — Pag. 32.

62. **Villa Cokikina. 90.** — 1238. **10 aprilis.** Arbi, temporibus domini domini Jacobi Theupuli ducis Veneciarum, Dalmatie atque Croatie, Rugerii Mauroceni comitis. Testificatio Jordanis Arbensis episcopi, quod cum fuerit post mortem domini Vincentii abbatis monasterii sancti Chrisogoni ipse electus abbas dicti monasterii, semper pacifice monasterium possedit villam Cokikina. — Pag. 8.

63. 1238. **8 maii** Jacobo Theupolo duce, Tomas venerab. Jadren. archielecti, Joane Michael comite. Testificor ego namque iupanus, Georgius Lapzań de Crino in deo et super animam meam et in ea veritate, que x (christi) est. dico, quod post destructionem urbis Jadere terras illas, uineas et uillam de Coquiclimna, quam tenuit Stanze de Lapzan, juppanus Jacobus bone memorie pater meus tenuit, laborare et seminare fecit, et blauam inde collegit, et tunc temporis uidi et audiui. quod patrui mei s. Gregorius Nicola et Vinza et consaguinei mei Dorislauus et Radoslauus et alii dicebant dicto patri meo: cur non das nobis partem de uilla de Coquikiani, et terris et uineis, quas tenuit de Stanze da nobis sńa nostram. Et ipse vero pater meus respondit: hec dicta villa tenet, et uineę cum pertinentiis, mihi nec uobis nec sunt de suo patrimonio, sed sunt de monasterio sancti Chrysogoni, et nunc illud monasterium non habet potenciam ea sen . . . sed cum habuerit potentiam, ergo ea dimittam de monasterio ut illa tacuerunt, quia illud monasterium semper fuere tante potentie, non esset ut illam tenere ualeret (?) — Pag. 23.

64. **Petrizanus et domus Jadre 178.** — 1239. **8 januarii,** tempore domini Jacobi Theupulo incliti ducis Venetiarum, Dominici Franci venerabilis Jadrensis archiepiscopi, Joannis Michael egregii comitis. Testamentum Camasii archipresbiteri Jadre, quo legat monasterio sancti Grisogoni pastinum suum ad Petrizanum iuxta uineam heredum Lobbe et domum suam cum coquina Jadre positam inter domum Stefani de Mazo et domum quondam Boxe sui consanguinei. Scriptum manu magistri Gregorii Jadrensis notarii. — Pag. 9.

65. 1239. **ultimo februarii.** Jacobo Theupulo duce, Dominico Franco archiepiscopo, Joanne Michael comite. Attestatio Stephani de Laurentio, quod olim existentis Damiano Varicax, Petro de Nicola Lampridii, Budimiro Zatorikio et Zeuecicofil Dorislaui de Crino iudicibus inter Jaderenses et Crinenses, constitutis uenerunt ante presentiam dictorum iudicum Grube de Belloxir et Stepco filius

(1) *In margine legitur:* Johanes Michael dei gratia comes Jadre una cum iudicibus de Scolatura, Cerne Carbonis et Andrea de Petrizzo.

Digitized by Google

Canrasii Capelletti dicentes super iuppano Martino; tu male facis quod tenes terras nostras de Coquichiani. Martinus respondit et dixit: ostendite mihi, de quibus terris dicitis; et ita dicti iudices miserunt pro domino Desonente abbate sancti Chrysogoni, ut ueniret ante presentiam suam, quia ipse abbas faciebat dictas terras esse suas pro dicto monasterio. Et tunc dicti iudices dimiserunt me dictum Stephanum pristaldum, ut irem et saurdcarem dictas terras etc. incipiendo a quodam puteo eundo sursum per uiam publicam existentem inter dictas terras et terras dictas Jusislavi, eundo in trauersa sursum de Cnesum et terras Caccicorum, eundo in austro usque ad terras Cacicorum, ueniendo inferius in Coriń usque ad quendam lacum, qui est inter terras Dragoslavi et Petri filiorum, ultra ueniendo usque ad alium Carsum et uiam publicam usque ad predictum puteum, de quibusdam pastinis super dictas terras positis sub Castro Nadini, ut fuit dictum, quod quicunque uicerit dictas terras, habeat et ipsos pontinos. Postea dictus Stephanus Jadram reuertens, hec omnia predicta retulit dictis iudicibus. Deinde dictus ..... abbas placitauit cum dicto Martino ante dictum dominum Joannem Michael comitem. — Pag. 43.

66. **1239 13 junii**. Eodem duce, Dominico Franco archiepiscopo et eodem comite. Duarum sententiarum sub predictis millesimo et diebus per dictum comitem ad favorem monasterii sancti Chrysogoni contra illos de Lapzanich latarum super faca ville Kokiane siue Coquichiani (Quochichiane). Transumptum nob. de Slauonia Chrisiuich, Primogouich, Radigoesich, Srinosich, Vireuich (1). — Pag. 23.

67. **1239.** Martinus iupanus de Krino petit villa Cochiane, cui respondet aduocatus monasterii s. Chrysogoni. Tu juppanus Martinus male dicis, quod de illis terris, quas tu dicis uillam et predium de Coquikina sunt dicti monasterii, quia dictam villam et predium habet et tenet dictum monasterium secundum pactum constitutum inter Jadrenses et Carinenses etc. — Pag. 23.

68. **Suhovarra 57. — 1239. 4 novembris,** temporibus domini Jacobi Theupuli ducis Venetiarum, Dalmatie et Croatie et G. Arbensis episcopi, Rugerii Mauroceni comitis. Atestatio Drusingna Falizantii de sententia lata per dominum Andream regem Ungarie .... ducem Dalmatie, tempore quo castra metatus erat sub Ostrouiza et postea super Crupa ad fauorem monasterii sancti Crisogoni et Vincentii abbatis de villa Suhouarra, et pristaldis datis uidelicet Paulo comite, qui erat tunc iudex inter Ungaros et Slauos, et Pribina filio Giurine cum tunc temporis ipse Falizantius iuisset ad dictum dominum ducem nuntius comunis Jadre pro quibusdam negotiis episcopatus Quarensis, et cum inuenit castrametatum sub

1) Joannes Michael dei gratia comes Jadre cum suis iudicibus Bogodano de Slurado, Joseph de Lourechà, Petrizzo de Forto. *Sic legitur in margine.*

Digitized by Google

castro Ostrouice, inde mouit ad Crupam, ubi tulit eam sententiam. Scripta manu Lanfranchi Arbensis notarii. — Pag 8.

69. **Prvilez mon. 41. — 1243.** Priuilegium Belę regis Hungarie confirmationis omnium possessionum et iurium monasterii sancti Chrysogoni iuxta instantiam Detorensis abbatis, uidelicet s. Martini Diculi cum suis pertinentiis terram sancti Georgii Camechani cum suis pertinentiis, terram sancti Michaelis Braucii cum suis pertinentiis, terram sancti Martini ante portum ciuitatis cum suis pertinentiis, terram sancti Jacobi cum suis pertinentiis, terram Ceperlani, terram Secherani, terram Berdę, terram Suhouarre, terram Cokiiani cum uineis suis etc. Pag. 9.

70. **1247. 9 februali.** In nomine domini eterni amen. Anno ab incarnatione domini nostri Jesu Christi millesimo ducentesimo XLVII die primo intrante februario, indictione VI. In presentia domini Laurentii archielecti Jadrensis ac domino Henrico Fusculo et Andreę Marynardi militis comitis Jadrensis. Cum dominus Nicolaus Simiteculo dei gratia abbas monasterii sancti Chrysogoni de Jadra peteret cum instantia a domino Angelo Mauroceno comite Jadrensi insulam Mauni, que ad ius et proprietatem ipsius monasterii spectare noscitur, sicut in eius priuilegiis continetur, respondit ei et dixit, quod de uoluntate et consensu tam sua quam consiliariorum, scilicet Joannis Secreti et Rogerii Georgii dabat et restituebat dicto abbati et eius successoribus adatque monasterium prefatam insulam in perpetuum possidendam ut de ea faceret et disponeret sicut de re sua et ad ipsum monasterium pertinente. Actum est hoc iuxta portam ferream ciuitatis Jadre. Ego Petrus publicus notarius ut audiui scripsi, compleui et signo consueto signaui. — Pag. 34.

71. Locatio in emphiteusim de fundo cum molendinis ab oleo. 98. — 1248. **9 iulii.** Concessio in enphiteusim sive ad liuellum per 29 annos facta per abbatem Nicolaum de Jadra una cum fratribus Joanni Drulatio veneto habitanti Jadrę de una sua petia terre, in qua erant duo molendina ab oleo, qui firmat ab uno suo capite super uiam publicam veniendo de sancto Chrysogono ad portum, quod habet in sua latitudine pedes uiginti, in longitudine habet pedes triginta quinque, posita super portum eundo ad castrum siue ad portam ferream, aliud suum latus est positus uersus s. Chrysogonum predictum, ubi est quidam murus factus. Scripta manu Petri presbiteri sancti Appollinaris notarii, et subscripta a Laurentio Jadrensi archielecto et Micha de Lemes servitore, exemplata manu Marci Mauri diaconi notarii, sed incisa. — Pag. 9.

72. **1248. 8 septembris.** Concessio ad pastinandum terrarum in Lemes Draga sancti Chrisogoni facta per Nicolaum Simiteculo abbatem sancti Chrysogoni cum monacis Milogne filio Gostigne comoranti Jadrę. — Pag. 31.

73. **Lemes, Draga s. Chrysogoni 45. — 1248. 11 septembris.** Concessio ad pastinandum terre posite in Lemes, que dicitur

Digitized by Google

Draga sancti Chrysogoni, facta per dominum Nicolaum abbatem cum suis monacis Stephano filio Bratici de Jadra. Scripta manu Petri Scandorarii presbiteri sancti Appollinaris Jadrensis etc. — Pag. 9.

74. **1248 4 octobris**. Per totum hunc annum non reperio nominatum ducem, archiepiscopum nec comitem. — Pag. 10.

75. **1249. 13 maii.** non nominat nec ducem, nec regem, nec comitem. — Pag. 41.

76. **1249. mensis novembris**. Transumptum priuilegii regis Belle Ungarie monasterio sancti Chrysogoni de eius possessionibus. Manu presbiteri Petri Scandorarii notarii. — Pag. 32.

77. **1250. 5 decembris**. Marino Mauroceno duce, magistro Laurentio Jadrensi archiepiscopo, Balduino Quirino comite Renuntia iurium et pretensionum cuiusdam loci circum mur, positi in confinio sancte Marię maioris circa domum Damiani de Figazolo unum caput et alium caput firmat in domo Marini de Martel, et ab uno latere est domus Andreę filii Viti, et ab alio via publica. Guillelmus Pauper notarius — Pag. 47.

78. **1251. 3 decembris**. Marino Mauroceno duce Venetiarum, magistro Laurentio archiepiscopo Jadre, Baldoino Querino comite. Conuentio Andree dicti Longobardi ciuis Jadre cum monacis, ut cum ipse cum uxore sua Drasia tradiderint se et omnia sua bona monasterio sancti Chrysogoni, faciendo professionem monasticam in manibus domini Nicolai abbatis, ponet ipse usufructum et bona in uita sua, ut post eius mortem perueniret libere in monasterium. Marco sancte Marie maioris plebano notario. — Pag 35.

79. **1252. 10 augusti**. Concessio ad pastinandum terre monasterii in Draga sancti Chrysogoni. Notario Jordano primicerio Marino Mauroceno duce, Laurentio archiepiscopo, Joanne de Canali comite. — Pag. 29.

80. **1259. 10 iunii**. Raynerio Geno duce, magistro Laurentio archiepiscopo, Leonardo Contareno et Marco Bembolo consiliarii, rectoribus Jadrę. Donatio facta monasterio sancti Chrysogoni de vinea ad Petrizzanum iuxta uineam Borili uersus austrum, de borea est terra Coscę de Saladinis, de trauersa uinea mut. de Lemecio, et de ortu vinea eiusdem monasterii. per Dobre dictum Ozipeye q^m Giuagni ciuem Jadre. Notarius: Michaelis sanctę Marię Maioris Clerico — Pag. 29.

81. **1266 1°. aprilis**. Raynerio Geno duce, magistro Laurentio archiepiscopo, Jacobo Quirino comite. Concessio ad laborandum terrę monasterii in Cerodolo. Notarius Viuerius Alexii. — Pag. 47.

82 **1267. 10 augusti**. Raynerio Geno duce Venetorum, magistro Laurentio archiepiscopo, Philippo Mauroceno comite. Concessio ad pastinandum terrarum monasterii in insula Pisgimana supra ecclesiam sancti Martini in loco qui dicitur Bibnanti. — Pag 39.

Digitized by Google

83. **Lucorano 24. — 1266. 13 septembris.** Temporibus domini Raynerii Zeno ducis Venetiarum, magistri Laurentii archiepiscopi, Jacobi Quirino comitis. Instrumentum pastinationis facte ab abbate Nicolao et monacis sancti Chrysogoni cum multis villicis de terris in Lucorano. Scriptum manu Viti sancte Marie maioris clerici Jadrensis notarii. — Pag. 10.

84. **1268 penultimo aprilis.** Raynerio Zeno duce, magistro Laurentio archiepiscopo, Philippo Mauroceno comite. Sententia dicti domini archiepiscopi ad fauorem monasterii sancti Chrysogoni super metis terre dicti monasterii in Pischiarano. — Pag 35.

85. **141. — 1269. 11 ianuarii.** Domini Laurentii Theupuli ducis, venerabilis magistri Laurentii archiepiscopi, Thome Justiniano comitis Jadre. — Pag. 10.

86. **1270. 15 novembris.** Laurentio Theupulo duce, magistro Laurentio archiepiscopo et Andrea Molino comite Jadrę. — Pag. 32,

87. **Terrena ad M'sas 101. — 1275 18 martii** Cessio uineę posite ad M'sas, que fuerat q. Nicolai q. Sclauossi: ab austro est derium Gregorii filii Sclauossi fratris eius, ab ortu possidet Marinus filius M'sen, a trauersu est terra, que fuit predicti Nicolai, a quirina est uinea Zorzii, facta per Gregorium qm Sclauossi et sororem eius Agnesam eiusdem Nicolai. Comissarios Nicolao abbati sancti Chrysogoni cum obligatione satisfactioni legato de tenenda lampade accensa in ecclesia sancti Chrisogoni. Scripta manu Nicolai Feltrensis sacri Palatini Jadrensis notarii. — Pag. 10.

88. **1277. 7 ianuarii.** Sententia arbitraria ad fauorem monasterii sancti Chrysogoni contra filios q. Joannis Drucatio de quadam domo cum duobus molendinis. — Pag 32.

89. **1277. 13 ianuarii.** Jacobo Contareno duce Veneto, Laurentio Jadertino archiepiscopo, Jacobo Theupolo duce (1. comite). Emptio uinęe in Cerodol super terreno sancti Chrysogoni a parte austri iuxta uineam Gregorii Tagliapera, a parte boreę iuxta uineam q. Peruoslaue vidue Draguli, a parte trauerse iuxta uineam Slauso fratris Cergne filii q. Chylec uenditoris, a parte quirine iuxta terram monasterii, pro Voyno Barigliano, Dessa coniuge atque Stroiaca Desse sorore cum hac conditione, quod non possint uendere nec donare nec legare alicui ecclesiae aut monasterio quam sancti Chrysogoni. et si sine heredibus decesserint, ueniet in monasterio. Notarius Vito Jadrensis archidiaconus. — Pag. 31.

90. **Cerodolo draga sancti Chrysogoni 134. — 1277. 20 februarii.** Instrumentum uenditionis super terreno sancti Chrysogoni in Cerodolo loco uocato Draga sancti Chrysogoni facte per Peruoslauum V. Draguli habitantis in Blata Vito Batigliasno habitatori Jadrensi et de consensu domini Joannis abbatis. Scriptum manu Nicolai Feltrensis sac. Palat. Jadrensis notarii. — Pag. 10.

Digitized by Google

91. **Terrenum cum molendinis 170. — 1277. 9 iulii.** Temporibus domini Jacobi Contareni ducis Venetiarum, magistri Laurentii archiepiscopi, Jacobi Theupulo comitis Jadre. Instrumentum renouationis liuelli concessi per quondam dominum Nicolaum abbatem Joanni Drusacio de quodam terreno sancti Chrisogoni, in quo erant duo molendina ab oleo pro construenda domo facta per dominum Laurentium archiepiscopum, uacante abbatia, Andree Drusacio filio dicti q^m Joannis Drusacio. — Pag. 10.

92. **1277. 12 octobris.** Jacobo Contareno duce, Laurentio archiepiscopo, Jacobo Theupulo comite. Concessio ad pastinandum terram monasterii in Ceredolo quinquaginta sex uillanis ab Abo, Joanne de Cartisia. Notario Vito Jadrensi archidiacono. — Pag. 31.

93. **51. — 1279 aprilis.** Jacobi Contareno ducis Venetiarum, magistri Laurentii archiepiscopi, Marci Michael comitis — Pag. 10.

94 **1279. 14 maii.** Jacobo Contareno duce, Magis? Laurentio archiepiscopo, Marco Michael comite. — Pag. 28.

95. **1279. 15 augusti.** Jacobo Contareno duce, magistro Laurentio archiepiscopo, Marco Michael comite. Sententia ad favorem monasterii de vinea posita in Draga sancti Chrysogoni super terreno monasterii. Cosa de Saladinis iudex. — Pag. 44.

96 **1279. 9 octobris.** Jacobo Contareno duce, magistro Laurentio archiepiscopo, Joanne Cornario comite, — Pag. 41.

97. **Berbigno 138. — 1280. 10 aprilis.** Temporibus domini Joannis Dandulo ducis Veuetiarum, magistri Laurentii archiepiscopi, Joannis Cornario comitis Jadre. Instrumentum emptionis terrenorum in insula magna in loco uocato Berbigno in Monte uersus trauersa boream atque austrum iuxta terras dicti monasterii sancti Chrisogoni, uersus quirina iuxta mare, per dominum Joannem de Jusiria abbatem. Scriptum manu Vincentii ecclesie sancte Marię maioris clerici Jadrensis notarii. — Pag. 10.

98. **1281. 15 augusti.** Joanne Dandulo duce, magistro Laurentio Jadrensi archiepiscopo, Joanne Cornario comite. Emptio uinee a Cerodolo super terreno monasterii sancti Chysogoni pro Damiano Dobre. Notarius Vincentius sancte Marie Maioris clericus. — Pag. 31.

99. **48. — 1283. 13 octobris.** Joannis Dandulo ducis Venetiarum, Laurentii archiepiscopi, Joannis Contareno comitis. Ego namque Machaza filia Stephani Martinusi et uxor q. Joannis Radoslaui Crino fateor, quod pro bono pacis et concordie, et ut omnis lis et controuersia hinc retro habita inter me et te quidem Lampidium Preste Dacie generum atque commissarium ipsius Joannis uiri mei soceri sui coram Jadrensi curia et Pauli bano Sclauonensi excludatis. — Pag. 11.

Digitized by Google

100. **Cerodolo 1286. 12 septembris.** Joannis Dandulo incliti **ducis** Venetiarum, magistri Laurentii archiepiscopi, Nicolai Justin. **comitis** Jadre. Quietatio facta per comitem Jadre cum nobilibus uiris **Ja**cobo Baroccio et Andrea Mauroceno consiliariis suis, et **iudicibus** suis Jacobo Zadulino Blacia, Miche de Soppe et Francisco **Lampre**dii de Nicola per eos suosque sucessores. Robraci. V. Simonis **Pi**strinarii de libris 18 pro sex gognais uinee in Cerodol super **ter**reno communis. — Pag. 11.

101. **1287. penultima iunii.** Joanne Dandulo duce Veneciarum, magistro Laurentio archiepiscopo Nicolao Justiniano comite. — Pag. 11.

102. **1288. 12 iannuarii.** Joanne Dandolo duce, Andrea Gausono archielecto, Jacobo Theupolo comite. — Pag. 46.

103. **1289. 12 februarii.** Petri Gradonico ducis Venetiarum, Andreę Guerzoni Veneti archielecti, Marini Superantio comitis Jadre. Instrumentum emptioni terre undique maceriis circumdate in starea ultra portum Jadre pro Chrisano filio olim Crasingę. — Pag. 11.

104. **1289. 10 aprilis** Joanne Dandulo duce, Andrea Gausono archielecto, Jacobo Theupulo comite. Cum in pleno et maiori consilio ciuitatis Jadre ad sonum campane et uoces pręconum in sala maioris palatii dicte ciuitatis more solito congregato ordinatum fore atque firmatum per supradictum comitem Jadre suosque consiliarios iudices omnes homines dicti consilii Jadrę, quod ripa portus Jadrensis pro utilitate et comodo dicte ciuitatis Jadertine regulari debeat, et pro dicto opere faciendo debeat uendi fundamentum muri eiusdem ciuitatis predictę, incipiendo ab arsenato usque ad castrum nouum super dicta ripa, et debent dari quilibet passus communis Jadrę de quo fundamento pro tribus libris et octo solidis denariorum venetorum paruorum hominibus seu personis loca et domos habentibus super ipsum fundamentum, et quod quilibet habitantium loca uel domos super dictum fundamentum muri possit libere ac potestative facere seu laborare unum gayffum de uno passu de communi per latitudinem ante domum seu stationem suam super dictam ripam uersus trauersam absque funis et columnis vel cum furcis siue punctis seu puntellis non tangentibus terram; uendunt idem comes etc. abbati Joanno sancti Chrysogoni fundamentum muri ad eius loca pertinens pro libris 135. — Pag. 38.

105. **174. — 1291. 13 martii.** Petri Gradenico ducis Venetiarum, fratris Joannis Jadrensis archiepiscopi, Joannis Contareni comitis Jadrę.

Frater Joannes de Anagna archiepiscopus.

Teodorus q. Dese de Fumatis. — Pag. 11.

106. **1292. 3 augusti.** Petro Gradonico duce Venetiarum, fratris Joannis de Anagna archiepiscopi, Joannis Contareni comitis. — Pag. 11.

Digitized by Google

107. **1292. 6 novembris**. Petro Gradonico duce, fratre Joanne de Anagnia archiepiscopo, Joanne Contareno comite. Renuntia uinee posite in Cerodolo super terreno monasterii sancti Chrysogoni facta monasterio sancti Nicolai intra hos confines . . . — Pag. 51.

108. **1293. 9 maii.** Petro Gradonico duce. Joanne de Anagna archiepiscopo, Joanne Contareno comite. Ecclesia sancti Appollinaris diecesis Jadrensis. — Pag, 45.

109. **1294. 7 maii.** Petro Gradonico duce, fratre Joanne de Annagnia archiepiscopo, Rogerio Mauro comite. — Pag. 36.

110. **1294. 15 octobris.** Petro Gradonico duce, patre Joanne de Agnania Jadrensi archiepiscopo, domino Rogerio camerarum regiarum comite. — Pag. 40.

111. **1296. 11 augusti.** Petri Gradonici ducis Venetiarum, Joannis de Anagna archiepiscopi et Fr. Mauroceni comitis. — Pag. 11.

112. **105. — 1296 4 februarii.** Tempore Petri Gradonico ducis Venetiarum, fratris Joannis de Anania archiepiscopi, Leonardi Ghysi comitis Jadre. Testamentum (Dobroslaue v. Chresse) habitatricis Jadre, in quo relinquit heredem monasterium sancti Chrisogoni. Scriptum manu Francisci ecclesie Petri Veteris subdiaconi notarii. — Pag. 11.

113. **1297. 16 maii.** Petro Gradonico duce, fratre Henrico de Tuderto archiepiscopo, Leonardo Gyso comite Jadre. Emptio medietatis quarundam terrarum in insula m(a)gna loco uocato Chauognini Lazy Barchi Nicole de Sconsla de intra hos confines: de borea est terra monasterii sancti Michaelis de scopulo, de quirina ripa maris, de trauersa quidam montes, et de austro terra et boscum monasterii predicti. Intra quos quidem confines sunt incluse terre culte et inculte Yanni de Calcina, et quedam uinea et boscum Raue q. Andree de Raua pro monasterio sancti Chrysogoni. Guilelmo presbitero sancte Anastasie notario. — Pag. 35.

114. **1297. 16 septembris**. Petro Gradonico duce, Henrico de Tuderto archiep^e, Leonardo Gyso comite. Instrumentum promessionis facte per Joannem Raynerii de Varicassis abbati sancti Chrysogoni, ut possit emere terras in insula magna loco uocato Chauoprissi Lazi. quamuis sibi obligatas. Notarius Guilielmus presbiter sancte Anastasie. — Pag, 43.

115. **168. 1298. 11 martii.** Petro Gradonico duce Venetiarum, fratre Henrico archiepiscopo, Michael Mauroceno comite. — Pag. 11.

116. **1298. 15 iulii**. Petro Gradenico duce, fratre Henrico archiepiscopo, Leonardo Gyso comite. Emptio uinee in Cerodolo super terra monasterii sancti Chrysogoni, cui de trauersa est uinea Bogdani filii q^m Stoyci, de quirina uinea cuiusdam, qui morat Jadre, de austro uia publica, de borea uinea Iuani Lupsisch pro Vocchia filio Volcoy et Pancoslaua vidua olim Desislaui fabri et Dminoy

Digitized by Google

filio eius de Pancoslaue, habitatoribus in Blata. Notarius Guilelmo presbitero sancte Marie maioris. — Pag. 29.

117. **1299. 15 iunii**. Petro Gradonico duce, fr. Henrico archiepiscopo Jadre, Micael Mauroceno comite. — Pag. 41.

118. **1301. 18 iulii**. In Grado concilium prouinciale celebratur, in quo interuenit Joannes electus confirmatus et consecratus archiepiscopus Jadrensis, Joannes Zane Caprulanus, Joannes Magnus Aquilea, et frater Joannes Veglensis, episcopi, et alios cleri et indulgentiam ecclesie sancti Chrysogoni concedunt. — Pag. 39.

119. **1303. 5 iannuarii**. Petro Gradonico duce, fratre Jacobo archiepiscopo, Petro Fuscareno comite. Emptio medietatis unius uinee posite super terreno sancti Chrysogoni loco uocato Draga sancti Chrysogoni, cuius totius uinee hi designati confines: de trauersa terra sancti Chrysogoni, de borea uinea eiusdem monasterii, de austro et quirina uites Bratco Milcig pro Maria Miche not. de Jadra Vincentius ecclesie sancte Marie maioris notarius. — Pag. 27.

120. **1303. 12 iannuarii**. Petro Gradonico duce, fratre Jacobo archiepiscopo, Petro Fuscareno comite. Emptio uinee in Draga sancti Chrysogoni super terreno monasterii pro Luca Betthonich. — Pag. 44.

121. **1303. 12 iannuarii**. Petro Gradonico duce, fratre Jacobo archiepiscopo Jadre, Petro Fuscareno comite. — Pag. 41.

122. **115. — 1303. 3 decembris**. Petro Gradonico duce, fratre Jacobo archiepiscopo, Petro Fuscareno comite. Emptio uinee super terreno sancti Chrisogoni in loco uocato Draga sancti Chrysogoni pro Maria Miche notarii de Jadra inter hos confines: de borea terra dicti monasterii, de trauersa est terra et uinea dicti monasterii, uersus austrum et quirina est uinea Bratci Milig. Scripta manu Vincentii sancte Marie maioris clerici notarii. — Pag. 12.

123. **1303**. Petro Gradonico duce Venetorum, fratre Jacobo archiepiscopo, Petro Fuscareno comite Jadre. Permutacio unius terre ad Petrizanum, cui de borea est uinea Deue uxoris Joannis Budislaui, de trauersa est vinea quam possidet Maria vidua olim Mauri Grisogoni de Mauro, de austro est uinea Grisogoni Andree de Grubogna, de quirina est uinea Luce protomagistri, ad fauorem monasterii, cum Francisco filio olim Jacobi de Lemes. Vincentius ecclesie sancte Marie maioris cle. notarius. — Pag. 35.

124. **25. — 1304. 13 iannuarii**. Petro Gradonico duce Venetiarum, fratre Jacobo archiepiscopo, Petro Fuscareno comite.

Paulus banus donat insulam equitibus Hospit. Aurane.

Comes Georgius nititur, dictam insulam concambiare cum fratre Lognea priore Aurane cum castro Lubre, quod dictus frater Logneus Busgue acceptarat, sed a fratre Gulielmo sancte Domus sancti Joannis Hierosolimitani magistro non est ei assensum. — Pag. 11.

Digitized by Google

125. **1305 7 nouembris.** Petro Gradenico duce, fratre Jacobo archiepiscopo, Joanne Superantio comite. Compromissum inter monacos et Zuietum de Micuro ciuem Jadre de quibusdam terris in insula magna loco vocato Geyero magno. Joanne Ouat notarius. — Pag. 35.

126 **176. — 1306 5 maii.** Deliberatio capituli monacorum monasterii sancti Chrysogoni de resistendo nouitatibus, quas fecerant comes et consilium Jadre in preiudicium libertatis ecclesie monasterii, uidelicet quod in pleno Jadrensi consilio constituerant et ordinauerant procuratores laicos, qui preessent rebus et bonis monasterii supradicti, colligendis, tenendis et distribuendis per ipsos laicos pro ipsorum libito et uoluntate. Propterea dant amplam auctoritatem abbati Vito expendendi, impegnandi, uendendi et alienandi quascumque res pro litigando, et eum procuratorem constituunt. Scriptum manu Joannis Siluestri de Spello notarii. — Pag. 12.

127. **1306. 7 maii.** Petro Gradonico duce, fratre Jacobo archiepiscopo, Joanne Superantio comite. — Pag. 44.

128. **1306. 26 augusti.** Decretum fratris Egidii Gradensis Patriarche et fratris Jacobi Jadrensis archiepiscopi contra innouantes quicquam contra monasteria Jadertina. Latum Jadre. — Pag. 24.

129. **1306. 29 augusti.** Archiepiscopus frater Jacobus Jadre. — Pag. 29.

130. **1306.** Cum patriarca Gradensis accessisset ad monasterium ad uidendas rationes monacorum, et duxisset secum Jacobum de Gadulinis et Dessam de Fanfogna, protestantes monaci se nolle, ut eis preiudicet presentia laicorum, respondetque patriarca, se dictos duxisse pro eius informatione locorum etc. citra tamen preiudicium habere patronatus gradensis. — Pag. 45.

131. **1307. 2 maii.** Petro Gradonico Venetorum duce, fratre Jacobo archiepiscopo, et Mattheo Manulesso comite Jadre. Emptio unius gognai terre uineate et oliuate, posite supra Misenberi intra hos confines: de borea terra Mocheide Naso, de trauersa vinea Michaelis, de quirina et austro emptor, qui est Petri Zottus, Orlandus mercator. Manu Vincentii ecclesie sancte Marie maioris clerici notarii. — Pag. 14.

132. **1307. 7 novembris.** Petro Gradonico duce, fratre Jacobo archiepiscopo, Matheo Manolesso comite Jadre. Compromissum inter dominum Vincentium abbatem sancti Chrysogoni et Leonardum de Furaro ciuem Jadre de quadam Draga in Fasula magna uocata Saroquiza. Notario presbitero Guilelmo Castrense canonico. — Pag. 32.

133. **1308. 18 aprilis.** Restitutio depositi femine facta per dominum Guidonem abbatem sancti Chrysogoni procuratori reuerendi uiri fratris Damiani de Aftumello magistri militie templi per Ungariam et Slauoniam, deposite olim per eundem in sacrestia dicti

Digitized by Google

monasterii occasione reliquiarum, de quibus est questio inter ipsum magistrum ex una et dominum . . . comitem, consiliarios et comune Jadre; de consensu et uoluntate egregii et potentis uiri domini Mathei Manulesso comitis Jadre et nobilium uirorum Petri Venerii et Marchi Storlati eius consiliariorum facta est restitutio.

Archiepiscopus Jadre missurus in curiam romanam contra fratres minores, pecuniam ab abbate sancti Chrysogoni petit. Promittit abbas, si nuntius specificetur, et tenor litterarum mittendarum notificetur. Dicit archiepiscopus iam dudum per Venetias missas litteras et nuntium; negat abbas se daturum pecunias. Absente uero abbate, archiepiscopus ad monasterium accedens nititur pignus auferre; recusant monaci, abbatem expectandum aiunt, et cum iam impetiuerant, appellationem committunt. — Pag. 46.

134. **1310. 7 maii.** Petro Gradonico duce Venetorum, fratre Jacobo de Fulgineo archiepiscopo, Michaelle Mauroceno comite. — Pag. 36.

135. **1311. 21 octobris.** Temporibus domini fratris Jacobi uenerabilis Jadre archiepiscopi et magnifici uiri domini Mladini comitis Jadre principis Dalmatie ac secundi bani Bossinensis, ac domini Corradi domini Simonis de Ancona egregii defensoris Jadre. Concessio ad pastinandum a fratre Joanne vicario sancti Chrysogoni de duobus terris eiusdem monasterii Petro Radoslavi Orisaz, quorum unum est in Draga uocata sancti Chrysogoni intra hos confines: de quirina mare, de borea uinea Simeonis Palielegi, de trauersa via publica, de austro u nea Marie filie olim Dine; alium positum ad Petrizanum cui de quirina uia publica, de borea uinea heredum Drechie, de trauersa terra heredum Kriche Scolatura, de austro terra eiusdem monasterii. — Pag. 14.

136. **1312. 21 martii.** Regnante Carolo rege Ungarie, fratre Alexandro Jadrensi electo confirmato et consacrato, Mladeno bano Croatorum et Bosnensium comite Jadre et principe Dalmatie Emptio terrarum in contrata sancti Jacobi ultra portum intra hos confines: de trauerso terra Lubislaui Petrani, de austro uia publica, de quirina Milche sororis Begne filii Lupse, et de borea terra Cipriani Barchi, Marino olim Laurentii vendita per Begna filio olim Lubse habitatori Jadre. Presbiter Guillelmus Castrá cannonicus notarius Jadre. — Pag. 21.

137. **1312. 16 novembris.** Karolo rege Ungarie, fratre Alexandro Archiepiscopo, Mladeno secundo Croatorum et Bosne bano, Jadre comite et principe Dalmatie. — Pag. 30.

138. **1315. primo iunii.** Joanne Superantio duce, fratre Nicolao archiepiscopo, Vitali Michiel comite. Venditio ad incantum insule Mauni pro libris 602 ser Grisogono de Soppe cum iure redimendi monasterio et quibusdam partis per breuiarium — Pag. 31.

139. **1315. 4 octobris.** Joanne Superantio Veneticorum duce, fratre Nicolao Jadrensi archiepiscopo, Vitali Michaele comite. Emptio

Digitized by Google

gognai nouem cum dimidio terre in Cerodol pro Petro q. Viti de Petrigna cive Jadre intra hos confines: de austro partim emptor partim Priboy q. Ceprigne, de trauersa partim uia publica et partim terreus Joannis Berinig, de borea partim emptor, partim Jacobus Seloseuich et eius soror et partim dominus Joannes Berinig, de quirina dictus emptor. Manu Michaelis Curiardi notarii. — Pag. 13.

140. **1319. 11 februarii.** Joanne Superantio duce, fratre Nicolao archiepiscopo Jadre, Gabriele Dandulo comite. Venditio uinee in Cerodolo in confinio crucis super terreno monasterii sancti Chrysogoni facta per Ysoi et Biboy filiosque Stanislai litatoris Jadre, Deninoyo q. Desislaui habitatori ad Blatam Mom. de Spaleto Jadre notario. — Pag. 12.

141. **1323. 17 aprilis.** Joanne Superantio Duce, Joanne de Buttorano archiepiscopo, Ugolino Justiniano comite. Concessio ad pastinandum terre monasterii sancti Chrysogoni ad puteum Boccani. Notario regali Ricardo de Clugia. — Pag. 29.

142. **1323. 8 augusti.** Joanne Superantio duce, Joanne de Butouano archiepiscopo, Ugolino Justiniano comite. — Pag. 32.

143. **1325. primo novembris.** Joanne Superantio duce veneto, Joanne de Buttouano archiepiscopo, Marco Michael comite. — Pag. 15.

144. **1327. 2 decembris.** Joanne Superantio duce, Joanne de Buttouano archiepiscopo, Balduino Delphino comite. Emptio uinee super terreno sancti Jacobi ultra portum Jadre pro Dominico Tolich. Notarius Duipnus de Spaleto. — Pag. 28.

145. **1331. 13 octobris.** Francisco Dandulo duce Venetorum, Joanne de Buttovano archiepiscopo, Joanne Marino Georgio comite. — Pag. 30.

146. **1333. aprilis.** Francescus Dandulo duce ueneto et Nicolao Faletro comite Jadre, archiepiscopatu uacante. Testamentum D. V. D. Lampredii de Ceualelis. — Pag. 14.

147. **1335. 4 augusti.** Francesco Dandulo duce veneto. Niaolao de Matapharis decretorum doctor archiepiscopo, Marino Superancio comite. Testamentum Philippi q. Miche Rose, in quo heredes sibi instituit filios masculos cum reciproca perpetua substitutione. Manu Alexandri de Stella notarii. — Pag. 18.

148. **1336. 18 februarii.** Concessio uinee circa trium gognalium posite super terrenum monasterii sancti Chrysogoni in luoco nocato Sauro, intra hos confines: de austro uinea Cresoli filii Vuligne super terra dicti monasterii, de quirina uia publica, de borea vinea Joannis Bufare super terra dicti monasterii, de trauersa bonum facta per Prodanum Longinouich de Berbigno Marino filio suo. Manu Jacobi q. Bonacussi de Firmo notario. — Francisco

Digitized by Google

Dandulo duce Veneto, Nicolao de Matafaris decretorum doctor archiepiscopo, Blasio Geno comite. — Pag. 17.

149. **1336. 5 octobris.** Francisco Dandulo duce, domino Nicolao de Matapharis decretorum doctor archiepiscopo, Balduino Geno comite. — Pag. 28.

150. **1339. 8 iannuarii.** Bartholomeo Gradenico duce, Nicolao de Matapharis decretorum doctor archiepiscopo, Donato Contarino comitis. — Pag. 22.

151. **1339 13 septembris.** Francisco Dandulo duce Venetorum, Nicolao de Matapharis decretorum doctor archiepiscopo, Donato Contareno comite. — Pag. 39.

152. **1343. 16 februarii.** Andrea Dandulo duce, Nicolao de Matapharis decretorum doctor archiepiscopo Jadrensi, Joanne Sanuto comite. — Pag. 41.

153. **1350. 14 novembris**, regnante Lodouico, Nicolao de Matapharis archiepiscopo Jadre, Nicolao de Zech bano Jadr. com. — Pag. 21.

154. **1354. 23 iunii** Andrea Dandulo duce, Nicolao de Matapharis decretorum doctor archiepiscopo, Petro Zane comite. — Pag. 44.

155. **1355. 21 aprilis.** Marino Faletro Venetorum duce, Nicolao de Matapharis archiepiscopo, Petro Baduario milite comite et capitaneo Jadre. — Pag. 19.

156. **1356 28 octobris.** Demetrius de Matapharis episcopus Nonensis vicarius Nicolai de Mathapharis archiepiscopi Jadrensis. — Pag. 32.

157. **1358. 8 februarii.** Lodovico rege. Concessio possessus ville totius Suhouare per pristaldum regium abbati sancti Chrysogoni. Notarius Jacobus Bonacursi.

Eodem anno et die. Concessio possessus ville Cochichina abbati. Eodem notario — Pag 39.

158. **61 — 1358 17 martii.** Regnante Lodouico rege Ungarie, Nicolao de Matapharo decretorum doctor archiepiscopo, . . . Volcina de Matafar, Simeone de Bottono et Micha de Rosa rectoribus Jadre. Breuiarium incantus multarum peciarum terre, que omnes sunt . . . . sex sortium terre in confinio Paprat ad fauorem domini Georgii q. Blasii de Soppe nomine Paladini q. Martini ciuis Jadre pro libras 1400 — Pag. 13.

159. **182. — 1358. primo iulii.** Regnante Ludouico rege Ungarie, reuerendo patre Nicolao de Matapharis archiepiscopo, Francesco de Georgio regio milite, Bartholomeo de Zloradis et Francesco de Zadulinis rectoribus Jadre. — Pag. 22.

Digitized by Google

160. **1358. 22 nouembris**. Lodovico rege, Nicolao de Matapharis archiepiscopo, Nicolao de Zech bano, comite Jadre.

In nomine domini. Future recordationis litteris notificare satagimus, ut posteris pateat, ut si quis a ueritate exorbitare uoluerit, ipsas litteras eundem arguat. Ego denique Petrus sancti Chrysogoni abbas breuis litteris facie de a quodam terras in campo Leucarani ab ecclesia sancti Laurentii quasi passo sexaginta in parte occidentali, quem dabu filio Nichifori pro remedio anime sue in domo sancti Laurentii aferrens, postea uero omnibus Maius filio Darbe abs rahere non metuit, sed abstracta aliquantulum uineas ibidem tibi composuit. Pro qua re ego quadam die in episcopatu Jadertine sedis ueni presentə domino Stephano eiusdem cathedra residente et Candido prior et Maius iudex et aliis plures nobilibus, quod longum est enarare, ibidem plurima sunt memorata, et quod iniuste admodum fuerat abstractum iuste reddere est iudicatum, ut terras et uineas sit in perpetuum in ecclesia sancti Laurentii, et nobis nostrisque successoribus possidendum, hoc actum coram supramemorati testes. Sed tandem diuina clementia cospirante atque misericordia commotus, placuit mihi meisque confratribus, ut uineas ad ipso Maio in uita sua sine aliquo censo retinere. Comedimus post absissum uero eius. Si quis ex suo genere eas retinere uoluerit, reddat quarta in domo sancti Laurentii. Et hoc actum est presentibus istis testibus. In primis Fusso Francisco, Dominico Melate etc. — Pag. 45.

161. **1359. 8 aprilis.** Lodouico rege, Nicolao de Matapharis decretorum doctor archiepiscopo, Nicola de Zech bano comite. — Pag. 39.

162. **164. — 1359. 27 iunii.** Regnante Ludovico rege, Nicolao archiepiscopo Jadre. Protestatio abbatis Joannis sancti Chrisogoni vicario archiepiscopali, qui cum denuntiauerat, et fratres a diuinis suspenderat pro collegata legato non soluta in hec uerba. Vobis domino plebano sancte Marie vicarioque reuerendi patris et domini domini archiepiscopi Jadrensis collectam siue procurationes duorum annorum reuerendissimi in Christo patris et domini domini Egidii cardinalis Sabiniensis et legati etc. petenti respondeo ego Joannes abbas sancti Chrysogoni Jadrensis et dico extra Jadram me fuisse istis quattuor annis nupnr preteritis propter tirraniam Venetorum ; sed recuperatione Jadrę audita, monasterium sancti Andree de Brundusio renuntiaui dudum mihi collato per sedem apostolicam, istud monasterium impetratum, et pro salute anime mee ipsum tamquam penitus destructum intra et extra possem reparare ueni huc in fine mensis augusti super preteriti, et adeo istud monasterium desolatum reperi, sicut notorium est et manifestum, quod ualor duorum solidorum intra uel extra non reperi in eodem nisi aliquale uinum, quod pro decima pape uenditum fuit, prout scitis domine plebane, immo isto anno uiximus, sicut soliti sunt uiuere pauperes mendicantes, et quia tredecim anni sunt elapsi, quod aliqua possessio mo-

Digitized by Google

nasterii predicti non dedit aliqualem fructum, nec fuit habitata nisi una, que per Venetos in recuperatione Jadre fuit combusta, unde cum pene in processibus etc. — Pag. 20.

163. **1359. 18 octobris.** Lodouico regnante, Nicolao de Matapharis decret. doctor archiepº, Nicolao de Çech bano Jadre comite. Concessio ad radrizzandum uinee urterlascate: duarum gognalium terre monasterii in Cerodolo inter hos confines: de borea uia publica, de austro, quirina et trauersa terratici dicti monasterii. — Pag. 35.

164. **1360.** Elisabet mater Lodouici ab eodem pro reformatione regnorum Croatie et Dalmatie cum quibusdam baronibus missa Jadre, uenit ibi, ius ministrat, uel paulo ante. — Pag. 44.

165. **108. 1360 feria quinta pron. post festum natiuitatis.** Preceptum Lodouici regis Ungarie domino Nicolao de Scecz bano, ut restitui faciat abbati Joanni et monasterio sancti Chrysogoni villam Kokyanam. — Pag. 14.

166. **1361. 17 maii.** Lodouico rege Ungarie, Nicolao de Matapharis archiepisº, Nicolao de Zech bano et comite Jadre. — Pag. 30

167. **66. 1361. ultimo septembris** Regnante Lodouico rege Ungarie, Nicolao de Zezt regnorum Dalmatie et Croatie bani et Jadre comiti, Nicolao Matapharo archiepiscopo. Testamento di Zerne de Zuanne de Dobrono da Zara, nel qual benefica per substitution il monastero de san Grisogono della sua casa et saline a Pago releuato per breuiarium. — Pag. 13.

168. **1363. 26 may.** Lodovico rege, Nicolao de Mataph. decr. doctor archiepº, Nicolao de Zecch bano et comite. — Pag. 29.

169. **1364 feria quinta proxima post natiuitatem domini.** Sententia Ludouici regis Ungarie ad fauorem monasterii de villa Kocchiana contra Nasman iupanum de Carino de genere Lapzanich, et positio metarum, videlicet incipiendo de quirina territorium Subich ville Gelsane, et ueniendo per confinium, de borea acque ad confines de trauersa, de borea est unus puteus communis villis Vscipach et Kochiane, ueniendo recto tramite per unam uiam conuicinalem . . . duarum uillarum Vscipach et Kokiane uersus trauersam per unam uallem est una calcinata, et sic eundo recto tramite sunt duo lacus, et sic recto tramite continuando est una alia calcinata, et sic recto tramite continuando est una fouea profunda, et sic continuando usque ad trauersa est una uia publica quasi mediatim inter villam Bochouich et Chacichich, ueniendo uersus austrum dictam uiam publicam est una calcinata, et sic ueniendo recto tramite sunt multe macerie super terrenum Cochiane, et sic eundo recto tramite per dictam uiam est terrenum laboratum et non laboratum dicte uille Cochiane, et sic recto tramite eundo usque ad vallem, que mediam inter illam Cochiane et Butine, et eundo per dictam uallem usque ad quirina sunt macerie super terrenum dicte ville de Cochiana, et sic continuando recto tramite sunt ter-

Digitized by Google

reni sine maseriis usque ad quandam uiam publicam, et ueniendo per dictam uiam publicam est terrenum dicte ville de Cochiana et ville Dubzane, et continuando recto tramite est unus lapis concauus sicut una conca, et sic accedendo a dicto lapide, et ueniendo recto tramite versus quirina est una maceria, et recedendo a dicta maceria, et ueniendo uersus quirina est uia publica, per quam intratur in quamdam uiam conuicinalem, per quam uiam convicinalem itur ad puteum supradictum comunem dictis villis Kochiane et Vsipachi. Pag. 23.

170. **1365. 4 mali.** Lodouico rege, Nicolao de Matapharis decretorum doctor archiepiscopo, Nicolao de Scez bano comite. Cessit capita vitium ad Stubal super terreno monasterii facta per ser Jacobum Georgii Inbacui abbate, quę abbas uendit colonis. Notarius Bartholomeus Paganino de Bononia. — Pag. 39.

171. **1365. 29 augusti.** Nicolaus de Matapharis decretorum doctor archiepiscopus, Nicolao de Zech bano comitc Jadrę. — Pag. 37.

172. **68. — 1365.** Regnante Lodouico rege Ungarie, domino Nicolao de Matapharis archiepiscopo, Nicolao de Scez Dalmatie et Croatie regnorum bani et comitis Jadre. Dominus pater Joannes de Oucinaz abbas sancti Chrisogoni cedit et uendit aliquibus rusticis 27 gogei capium uitium super terreno monasterii sancti Chrysogoni ad Stubal. Manu Bartholi filii ser Paganini de Bononia cancellarii Jadre et notarii. — Pag. 12.

173. **1365.** Nicolao Jadrensi archiepiscopo litterę et sententia regis Ludouici Ungarię ad fauorem monasterii sancti Chrysogoni de uilla Kokiana. — Pag. 44.

174. **1368.** Lodovico rege, fratre Dominico archiepiscopo, Emerico bano et comite. — Pag. 29.

175. **1369. 17 augusti.** Lodovico rege, fratre Dominico archiepiscopo Simeone Mvricio bano Jadre comite. — Pag. 28.

176. **1369.** Regnante Lodouico rege Ungarię, fratre Dominico archiepiscopo, Simeone Morseuich bano et comite Jadrę. — Pag. 19.

177. **1370. 3 novembris.** Lodovico rege, fratre Dominico archiepº, Simeone Mauricio bano et comite Jadrę. Instrumentum conuentionis pro reparatione salinarum sancti Chrysogoni in insula Magna loco uocato Berbigno. Notarius Laurentius de Alessandria. — Pag. 32.

178. **7. — 1371. 23 aprilis.** Regnante Lodouico rege Ungarie, fratre Dominico de Albania archiepiscopo Jadrę, Stephano Cachicovich bano. Protestatio quedam pro monasterio sancti Chrisogoni super villa Suhouare. — Pag. 19.

179. **33. — 1373 ultimo decembris.** Lodouico rege Ungarię. Demetrio de Matapharis episcopo None, Nouaco de generatione Mogorouich eiusdem ciuitatis comite. — Pag. 20.

Digitized by Google

180. **1375. 8 iulii**. Lodovico rege, fratre Dominico archiepiscopo, Raphaele de Surdis de Placentia comite. — Pag. 28.

181 **100. — 1375. 14 augusti**. Regnante Ludouico rege Ungarie, inclito principe Carolo de Duraccio regnorum Dalmatie et Croatie duce, fratre Dominico archiepiscopo Jadrę, Raphaele de Surdis de Placentia comite. Quietatio de ducatis ducentis pro domino Joanne abbate monasterii sancti Chrysogoni. — Pag. 14.

182. **1375. 3 decembris**. Lodovico rege, Carlo de Duracio Dalmatię et Croacię ducis, fratre Dominico archiepiscopo, Raphaele de Surdis de Placentia comite Jadrę. Monasteriorum sancti Francisci ordinis minorum, sancti Platonis ordinis Predicatorum et sancti Chrysogoni ordinis sancti Benedicti contra comissario q. domini Slauizze olim uxoris q. Dominici de Nassis de quibusdam anniversariis. — Pag. 35.

183. **95. — 1376. 20 decembris**. Regnante Lodovico rege Ungarie etc. Petro de Matapharis archiepiscopo, Raphaele de Surdis de Placentia comite Jadrę. Locatio facta per monacos sancti Chrisogoni Colano q. Marini de Fanfogna pro tribus partibus et Iuano q. Percisi de insula Magna habitante in Repacio poglie pro quarta parte, singulas terras, uineas et quascumque alias possessiones cultas et incultas cum omnibus et singulis pasculis, aquis, montibus, nemoribus etc. in insula Magna, in loco uocato Telza et loco uocato Sobigliarat intra hos confines: de trauersa montes heredum Merdese, de borea sunt terrę dictorum heredum Merdese, de austro et quirina est mare. Item in loco uocato poglie sancti Chrisogoni inter hos confines: de trauersa et borea dominus Franciscus de Ciualellis, de austro est mare, de quirina sint montes. Item omnes et singulas terras ipsius monasterii positas in confluibus de Jesera intra hos confines: de trauersa et quirina sunt montes, de austro partim sunt montes partim lase domini Damiani de Nauis, de borea dictus ser Damianus. Pro octuaginta florenis auri sanuis et sex arodiorum. Manu Petri de Annobonis notarii. — Pag. 19.

184. **1377. ultimo aprilis**. Lodouico rege, Cogne bano comite, vacante archiepiscopatu ob mortem archiepiscopi. — Pag 37.

185. **1380. 7 februarii**. Lodovico rege, Petro de Matapharis archiepiscopo. — Pag. 24.

186. **120. — 1380. 13 februarii**. Regnante Sigismundo rege Ungarie, Petro de Matapharis archiepiscopo. Breuiarium incantus de Carsogignzi cum pedibus oliuarum nongentis ad Ozpigne intra hos confines: de borea Dobralis de Megua, de trauersa uia publica, de austro dominus Marchesina de Roua, de quirina Pribe pro domino Joanne de Vistor. Erasmo Artico. — Pag. 13.

187. **1380. 14 martii**. Maria regina, Petro de Matapharis archiepº, Stephano Laccouich bano et comite Jadre. Locatio possessionum monasterii in insula Magna loco uocato Cobigliarat facta a domino

Digitized by Google

Joanne de Roca abbate et monacis domino Runo de Nassis. Petrus Perenzanus notarius. — Pag. 32.

188. 39. — 1380. 4 maii. Regnante Ludouico rege Ungarie, Petro de Mathapharis archiepiscopo, Nicolao de Zech regnorum Dalmatie et Croatie bano et Jadrę comite. Potestatio Magisli q ser Nicolai de Gallo procuratoris Thomę abbatis sancti Chrysogoni aduersus Collanum q. Marini de Fanfogna de terris monasterii in insula Magna loco Telza et Cobigliarat. Manu Rus q. Petri de Grisogonis examinatoris. — Pag. 16.

189. 1380. 11 iunii. Lodouico rege, Petro de Matapharis archiepiscopo, Henrico Bubech bano comite Jadrę. Renuntia locationis terrarum monasterii in Cobigliaza Telza — Pag. 36.

190. 1383. 20 iunii. Regnante Lodouico rege Ungarie, Petro de Matapharis archiepiscopo et Henrico Bobech bano et Jadre comite. Concessio ad pastinandum per fratrem Thomasium abbatem monasterii sancti Chrysogoni de quodam dero cum pedibus oliuarum nonaginta quattuor positi ad Zlurao intra hos confines: ab omnibus quattuor uentis dictum monasterium. Manu Bartholomei Paganini de Bononia notarii. — Pag. 15.

191. 1383. 5 augusti. Maria regina Ungarie, Petro de Matapharis archiepiscopo, Stephano Lazcouich bano comite Jadrę. Locatio famulorum monasterii in loco uocato Zauognina Gouica. Notarius Petrus de Annobonis. — Pag. 47.

192. 149 — 1384. 2 februarii. Domina Maria regina Ungarię, Demetrii de Matapharis episcopi Nonensis, Stephani de Scech bano Croatie et Dalmatie et comite. Emptio duorum gogri terre in Gudouina sela pro Desino Discouich cive None. Michael Peibigni examinator. — Pag. 13.

193. 73. — 1386. 21 martii. Regnante Maria regina Ungarię, Croatię, Dalmatię, ser Petro de Matapharis archiepiscopo. — Pag. 18.

194 1387. 20 aprilis. Domina Maria regina Ungarię, Petro de Matapharis archiepiscopo, vacante comitatu Jadrę. — Pag. 36.

195. 1390. 16 februarii. Sigismundo rege, Petro de Matapharo archiepº, Stephano Lazcouich bano comite Jadre. Sententia curię maioris Jadre, videlicet Jacobi de Raduchi decr. doct., Magioli de Fanfogna et Georgii de Georgio iudicum maioris curie Jadre ad ciuilia deputatorum ad fauorem monasterii sancti Chrysogoni contra commissarios q. domine Francię q. Georgii Rubei uxoris ser Antonii filii ser Francisci de Gusco nobilis ciuis Jadrę de uno callice ualoris ducatorum centum auri. — Pag. 35.

196. 137. — 1391. 28 iannuarii Regnante Sigismundo rege Ungarie, Petro de Matapharis archiepiscopo Jadrensi, comitatu vacante, Emptio unius gognai terre olliuate positę in Ciupe inter hos

Digitized by Google

confines: de quirina heredes Marini de Bosco, de borea emptor, de trauersa Jacobus Miroslauich, de austro Gregorius marangonus pro presbitero Georgio Nicodemo. Bartholomeus filius Paganini notarius. — Pag. 21.

197. 136. — 1391. 29 martii. Regnante Sigismundo rege Ungarie, Petro de Matapharis archiepiscopo Jadrę, Stephano Lazcouich regni Ungarie palatino Jadre comite. — Pag. 21.

198. 103. — 1392. penultima iunii Regnante Sigismundo rege Ungarię, Petro de Mattapharis archiepiscopo, Nicolao de Garay bano et comite Jadre. Grisogonus abbas sancti Chrysogoni. Iunnusius Antimusieuich castellanus Auranę, qui detinuerat personaliter Andream archiepiscopum Spalatensem pro ducatis auri sexdecim pro quodam equo, qui apud dominum archiepiscopum erat sequestratus per Disam Petrouich de villa Pacraz, seruitorem dicti Iunnusii, qui dicebat sibi furto ablatum et pro dicto archiepiscopo fideiussit abbas predictus, et coactus est postea soluere — Pag. 14.

199. 1398. 9 iulii. Sigismundo rege Ungarię, vacante comitatu. — Pag. 36.

200. 194. — 1398. 25 septembris. Joannes q. Georgii de Soppe procurator et frater Grisogoni de Soppe ahbatis monasterii sancti Chrysogoni protestatur se paratum dare medietatem uini pro ut ei frugum dedit Comin Petro comiti camerarum reginalium. Nota hic dari medietatem fructuum abbatie exactoribus regiis. — Pag. 15.

201. 1400. Littere testimoniales capituli, que continent litteras priuilegiales regis Bellę confirmantes monasterio sancti Chrysogoni omnia bona eorum, datas anno 1243. — Pag. 51.

202. 1402. 14 aprilis. Locatio terrarum monasterii positarum in villa Lemeueuo Chroschie pro tribus ducatis auri etc. — Pag. 49.

203. 1403. Ladislavo rege, Luca de Firmo archiepiscopo. Emptio domus in confinio sancti Chrisogoni super terreno et muro eiusdem monasterii intra hos confines: de trauersa domus Tomani Opporouich super loco dicti monasterii, de sirocco et quirina uia publica, de borea domus Stoyslaue uxor q. Criano ac super loco dicti monasterii pro Pribacio Radinich tabernario. Notarius Petrus de Annobonis — Pag. 39.

204. 1404. 29 iannuarii. Ladislao rege, fratre Luca de Firmo archiepiscopo, honorabili milite Baldassare de Capresio comite Jadrę. Testamentum dominę Marię de Grisogonis nobilis ciuis Jadrę vidue q. ser Dominici de Bubogna dicto Calandra de Arbo, in quo constituit commisarios abbatem et priorem monasterii tunc presentes et successores etc. Item reliquit legatum ducatorum ducentorum pro reparatione monasterii cum obligatione celebrandi unam missam quotidianam in perpetuum super altari sanctę Annę. Notarius Artinuccius de Rurigrano. — Pag. 27.

Digitized by Google

205. **1405. nonis marcii.** Litterę Eugenii papę de translatione minarum pro legato Martini Draperii legati minę super altari in ilacuno celebrande ad aliud altare in ecclesia. Datum Romę pontificatus anno 15 — Pag. 40.

206. **1407. 11?** Regnante Ladislauo, Luca de Firmo archiepiscopo, Joane de Lusignano et Barut etc. comite. — Pag. 36.

207. **1408. 2 iunii.** Ladislano rege, Luca de Triano archiepiscopo, Joanne de Lusignano dux Baruthi regis consanguineo, et in regnis Ungarie, Croatie et Dalmatie uicesgerente ac comite Jadre. Testamentum Martini q. Palladini ciuis Jadre, in quo instituit heredem Antonium filium, et ei quandocumque decederet sine filiis masculis et feminis substituit monasterium sancti Chrysogoni. Theodoro Prandino notario. — Pag. 36.

208. **1409. ultimo septembris.** Testamentum Nicolai de Jannua, in quo instituit heredem ecclesiam et monasterium sancti Chrysogoni de Jadra. Notario Theodoro Prandino. — Pag. 44.

B.

Inventario della quantità e qualità dei documenti scritti in caratteri gottici ed in idioma latino di ragione del sopresso convento di san Grisogono existenti presso il c. r. archivio generale degli atti antichi di Zara.

(Iza susliednoga broja navadja se u zaporu broj popisa u zadarskom arkivu).

1. (616). — **908. 7 decembre.** Testamento di Andrea Tantillo di Zara, che dispone a favore della chiesa di san Grisogono una terra posta a Duculo, cento animati peccorini ed altri effetti.
Il documento è in copia, ne vi esiste fra le pergamene l' originale come viene citato in calce. Questo documento in unione ad alcuni altri nel presente stralcio indicati, vennero citati nella storia dalmata del nobile de Kreglianovich.
Casseta XXIII. ad n. 338.

2. (1). — **1005. 12 giugno.** Una copia di decisione lascera sulla proprietà di un terreno posto nelle vicinanze di Zara, pronunziata a favore di Martino Mladosi, e contro Girolamo Prinantich.
Cassetta I. ad n. 75.

3. (453). — **1029.** Donazione di alcune terre in Obbrovazzo fatta da Elena sorella di Godomiro bano della Croazia alla chiesa di s. Grisogono Casseta XVIII. ad n. 287.

4. (120.) — **1033. 11 luglio.** Permuta tra il monastero di s. Grisogono e la famiglia Samisceni di due case in Zara.
Casseta IX ad n. 223.

Digitized by Google

5. (161). — **1053. 27 giugno.** Idem fatta dal priore del convento al monaco. Dⁿ Simeone Carismano.
Cassetta XIV. ad n. 261.

6. (457). — **1065**. . . Investitura fatta dal legato apostolico a favore del monastero di san Grisogono della chiesa di san Zuanne posta in villa Silago. Casseta XVIII. ad n. 287.

7. (11). — **1066 o 1071** (epoca incerta). Confinazioni e posizione dei terreni siti a Pasmano inerenti alla chiesa del beato Michel Arcangelo, e spettanti al monasterio di s. Grisogono.
Cassetta II ad n. 106.

8. (573). — **1067.** Confinazioni e descrizione della villa di Diclo anticamente nomata Vigachi di Pasmano e Neviane, ove attrovasi le chiesa di s. Michele arcangelo appartenente all' abbazia del monastero di s. Grisogono. Cassetta XXIII ad n. 338.

9. (430). — **1069. 5 novembre.** Originale atto di donazione fatta da Cresimiro re d' Ungaria al monastero di s. Grisogono dell' isola Maon posta nel mare della Dalmazia. Cassetta XVIII ad n. 257.

10. (165). — **1070.** Atto dimostrante la qualità della possessione di Sovare, nonché le sue confinazioni parziali.
Cassetta XIV ad n. 261.

11. (164). — **1070.** Tre documenti riferribili alla possessione in villa Sovare, uno dei quali è l'original donazione fatta da Radovan Liliti al monastero di san Grisogono. Cassetta XIV ad n. 261.

12. (611). — **1070**. Donazione fatta da Croatino a Lucostrach dei terreni posti a Sacherani contigui al temitorio del convento di s. Grisogono. Casseta XXIII ad n. 338.

13. (454). — **1072.** Donazione fatta da Pietro Giuppano di tutte le terre derivategli da suo padre, e che sono poste nella località detta Bravizzo, a favore della chiesa di san Grisogono.
Cassetta XVIII. ad n. 287.

14. (455). — **1072.** Donazione fatta dalli fratelli Gromelle al monastero di s. Grisogono di alcune terre poste nel luogo detto Bravizzo.
Si avverte, che nel documento stan indicati i precisi confini.
Cassetta XVIII. ad n. 287.

15. (445). — **1072.** Atto comprovante i confini de beni in Dobravizzo di proprietà del monastero, e proposizione d' erigere una lapide. Cassetta XVIII. ad n. 287.

16. (446). — **1134.** Decisione dell' arcivescovo di Zara sulla questione vertente fra il convento di s Maria ed il monastero di s. Grisogono in punto confini delle terre in *Debravizza.*
Cassetta XVIII ad n 287.

Digitized by Google

17. (12). — **1166.** Descrizione dei confini di terre site a Camenanne lasciate da Cosmo Giuppani al monastero di s. Grisogono. Cassetta II an n. 106.

18. (173). — **1181. 1 febbraro.** — Sentenza a favore di Stanse figlio di Pietro Lapzani e contro .... in punto proprietá delle terre poste a Cochiana. Cassetta XIV. ad n 261.

19. (42S). — **1190. 14 maggio.** Restituzione fatta dal clero e dalla comune di Zara al monastero di s. Grisogono dell' isola Maon. Cassetta XVIII. ad n. 287.

20. (222) — **1198 6 marzo.** Sentenza pronunziata a favore del monastero di s. Grisogono da Andrea re d' Ungaria in punto possesso dei beni di Sovare. Casseta XIV. ad n. 261.

21. (389). — **1203. 12 febbrajo.** Concessione fatta dal monastero di san Grisogono ai fratelli Bratico di un derro in Petarçane per ridurlo a vigna, e coll' obligo di corrispondere il settimo al monastero dopo l' epoca prescritta e voluta dalle consuetudini. Cassetta XVII. ad n. 281.

22. (52). — **1203. 30 ottobre** Rinunzia fatta da Mattia Franasco relita Radislavi dei beneficj contemplati dalla testamentaria disposizione di Giuseppe Radislavi suo marito. Casseta III. ad n. 123.

23. (388). — **1205. 1 agosto.** Dichiarazione del monastero di san Grisogono sul'a reale proprietà avente sopra una vigna in Petarçane. Cassetta XVII ad n. 281.

24. (392). — **1209. 12 giugno.** Testamento di Giorgio Olivari a favore del monastero di s Grisogono. Cassetta XVII. ad n. 281.

25. (151). — **1217. 8 decembre.** Attestacione dell' abbate di s Grisogono a favore delle dite Marchiari e Pecenigi in punto conosciuta proprietà d' alcuni loro beni. Cassetta XIII. ad n. 260.

26. (2). — **1219.** Elezione di Vincenzo Donati da Zara in monaco dell' ordine dei Reverendi Predicatori di s. Domenico di Zara. Casetta I ad n. 75.

27. (3). — **1221. 22 luglio.** Appellazione interposta dal monastero di s. Grisogono presso il patriarca di Grado contro la decisione pronunziata dall' arcivescovo di Zara a favore di Pietro Michieli conte di Zara in punto di diritti ecclesiastici. Casella I. ad n. 75.

28. (432). — **1222. decembre.** Convegno fra il monastero di san Grisogono ed il conte di Zara e la comune in punto possesso del monastero dell' isola Maon. Cassetta XVIII. ad n. 287.
(N. 431 non è riportato, ma salta da 430 al 432.).

29. (409). — **1223. 1 decembre.** Derivazione al monastero di san Grisogono di una vigna in Petarçane lasciata per disposizione te-

Digitized by Google

stamentaria da Niccolò Lampedich a condizione però, che più non vivesse un suo nipote fraterno di nome Matteo.
Cassetta XVII. ad n. 281.

30. (396). **1225. 3 settembre.** Colonia accordata dal monastero al villico Radosio d' una terra posta in Cerodolo colla condizione dell' ottavo. Cassetta XVII. ad n. 281.

31. (383). **1232. 12 marzo.** Concessione a coltura fatta dal monastero di s. Grisogono al villico Mioilo d' una vigna posta in Draga san Grisogono alla condizione del settimo.
Cassetta XVII. ad n. 281.

32. (384). — **1232. 12 marzo** Concessione a coltura fatta dal monastero a 24 villici di s Grisogono per alcune terre poste nella suddetta località al settimo. Cassetta XVII. ad n 281).

33. (221). — **1233. 10 settembre.** Decisione dell' arcivescovo di Traguri in punto restituzione ad ogni convento delle loro abbazie.
(Cassetta XIV ad n. 261).

34. (166). — **1233. 4 novembre.** Attestazione dell' abbate di san Pietro d' Arbe in punto proprietà del convento di s. Grisogono della possessione in Sovare.

35. (168). — Duplicato del n. 166 (34).
(Cassetta XIV. ad n. 261.).

36. (134). — **1234.** Ricorso dell' arcivescovo di Zara al legato apostolico contro il monastero di s. Grisogono in punto dei vasi sacri di oro e di argento. Cassetta XI.

37. (175). — **1238. 14 marzo.** Sentenza a favore del monastero di s. Grisogono in punto possesso dei beni posti nella sopradetta villa contro varj individui. Cassetta XIV. ad n. 261.

38. (177). — **1238. 15 marzo.** Due sentenze a favore del monastero in punto contrastato possesso dalli Drago Cacich e . . . . Lapsanich dei beni di Cochiana. Cassetta XIV. ad n. 261.

39. (174). — **1238. 10 aprile.** Certificato dell' arcivescevo di Zara a favore del monastero di s. Grisogono in punto possesso d' una parte delle terre poste nella villa Cochiana d' appartenenza del medesimo monastero. Cassetta XIV. ad n. 261.

40. (368). — **1239. 8 gennaro.** Donazione fatta dali' arcidiacono Camusi a favore del monastero di san Grisogono d' una vigna posta in Petarçane e di una casa sita a s. Stefano di Zara.
Cassetta XVII. ad n. 281.

41. (181). — **1239. 29. febbraro.** Attestazione sulla proprietà del monastero di s. Grisogono d' una terra posta in villa Cochiana.
Cassetta XIV. ad n. 261.

Digitized by Google

42. (176). — **1239. 30 giugno.** Sentenza a favore del monastero di s Grisogono e contro Martino Cacich in punto pretese possessorie sopra i terreni in Cochiana. Cassetta XIV. ad n. 261.

43. (530). — **1239. 12 novembre.** Testamento del canonico Scombla da Zara, il quale non ha relazione con il convento. Cassetta XXII. ad n. 329.

44. (429). — **1247. 1 febbrajo.** Restituzione fatta dal conte di Zara al monastero di s. Grisogono dell' isola Maon. Cassetta XVIII. ad n. 281.

45. (381). — **1248. 11 settembre.** Idem come sopra a Milagn... di un' altra vigna nella medesima località al settimo. Cassetta XVII ad n. 281.

46. (404). — **1249. 13 marzo.** Colonia accordata dal monastero di san Grisogono a Martino Pupach d' una vigna posta in Draga a Cerodolo colla condizione del sesto. Cassetta XVII. ad n. 281.

47. (374). — **1250. 3 genaro.** Concessione a pastinatura fatta dal monastero di s. Grisogono a Stefano Dragoslavi d' una vigna sita in Draga san Grisogono colla condizione del settimo. Cassetta XVII. ad n. 281.

48. (386). — **1252. 10 agosto.** Idem come sopra al villico Dobreno per un' altra terra posta nella suddetta località. Cassetta XVII. ad n. 281.

49. (372). — **1259. 10. giugno.** Donazione fatta da Dobre.... al monastero di s. Grisogono di una vigna posta in Petarçane. Cassetta XV. ad n. 281.

50. (572). — **1264.** Decreto che pone in possesso la famiglia de Nosdrogna de' beni in Grabovçane. Cassetta XXIII. ad n. 338.

51. (407). — **1266. 1 aprile.** Colonia accordata dal monastero di san Grisogono a Giure Slavoc d' una vigna in Cerodolo alla condizione del terzo. Cassetta XVII. ad n. 281.

52. (156). — **1266. 13 settembre.** Affittanza conclusa fra il monastero di s. Grisogono e diversi villici di Lucorano per le terre vignante poste in quel villaggio.

53. (437). — **1267. 10 agosto.** Concessione a pastinatura fatta dal monastero di san Grisogono a 20 villici di Pasmano delle terre poste in detta villa sopra la chiesa di san Martino in loco denominato *Bidnaliter* colla condizione di corrispondere il quarto in genere sopra i frutti freschi, ed il quarto pure, ma in danaro, sopra secchi, e senza il diritto di ripettere indennizzo pei miglioramenti al momento della restituzione delle terre. Cassetta XVIII. ad n. 287.

54. (13). — **1268. 29 aprile.** Sentenza pronunziata dall' arcivescovo di Zara a favore del convento di s. Grisogono in punto di proprietà del terreno posto in Pischimane e contro Pietro Machucechich. Casetta II ad n. 106.

Digitized by Google

55. (82). — **1270.** Una procura (l' atto è lacero).
Cassetta v. ad n. 145.

56. (525). — **1270.** Copia d' una affittanza di alcune terre poste nelle vicinanze di san Tommaso fatta dal monastero a varj villici.
Cassetta XXII. ad n. 329.

57. (153). — **1271. 1 settembre** Donazione fatta da Cattarina Velpa Beroslavi al monastero di s. Grisogono di alcune terre poste in Lucorano nella località detta s. Lorenzo.
Cassetta XIII. ad n. 260.

58. (406). — **1275. 8 settembre.** Vendita fatta da Rado Peselich a Giorgio Bocani di una terra di tre gognali con capiviti, posta a Cerodolo per venete lire 132. Cassetta XVII. ad n. 281.

59. (398). — **1277. 13 gennaro.** Vendita fatta dal villico Cergna a Voino Bureglario col consenso del monastero di san Grisogono di alcuni miglioramenti colonici esistenti sopra terre di proprietà del Monastero poste in Cerodolo, con precise indicazioni dei particolari confini dei terreni suddetti. Cassetta XVII. ad n. 281.

60. (542). — **1277 . . . gennaro.** Vendita fatta da Dobroy . . . a Damiano . . . di una terra posta in Cudorischina.
NB. Nulla di più si può rilevare.
Cassetta XXII. ad n. 329.

61. (395). — **1277. 20 febbrajo.** Colonia di una vigna sita in Draga san Grisogono, che rende la settima parte del prodotto annuale al monastero. Fu venduta dietro consenso del medesimo da Pere Luslana relitta Dragulo a Vito Battigliano con le stesse condizioni. Cassetta XVII ad n. 281.

62. (272). — **1277. 12 marzo.** Concessione fatta da Cesare Draghinich a favore di Giovanni de Nosdrogna di usufruttuario sopra 4 gognaja di terra. Cassetta XV. ad n. 262.

63. (379). — **1277. 12 ottobre.** Locazione conclusa fra il monastero di san Grisogono e 56 villici per la coltura delle terre site in Cerodolo, colla condizione di corrispondere al proprietario monastero la dominicale sul vino ed oglio in ragione del settimo.
Cassetta XVII. ad n. 281.

64. (228). — **1279. 14 aprile.** Vendita fatta da Giovanni Stefani a Stane q. Cristino d' Arbe delle azioni coloniche d' una terra posta a Macevi sopra terreno de Nassi per lire 12.
Cassetta XIV. ad n. 261.

65. (81). — **1279. 14 maggio.** Affittanza di alcune terre poste nel suburbio di Zara di ragione del convento di s. Grisogono accordate a Stane . . . Cassetta V. ad n. 145.

66. (391). — **1279. 15 agosto.** Sentenza a favore del monastero di s. Grisogono e contro gli eredi di Secuta Rudo coloni di una

Digitized by Google

terra vignata sita in Draga s. Grisogono, in punto diritto del monastero pel settimo del mosto. Cassetta XVII. ad n. 281.

67 (53). **1279**. . . . Documento lacero e con caratteri smarriti. Cassetta III. ad n 123

68. (466). **1280. 10 aprile**. Vendita fatta da Cosma e Radda sorelle . . . al monastero di san Grisogono di alcune terre, che gli spettavano qual loro porzione materna e paterna, poste nell' isola Grande nel luogo detto Berbigno per venete lire 210. Cassetta XIX. ad n. 300.

69. (403). — **1281. 5 agosto.** Vendita fatta dal monastero di san Grisogono a Damiano Radoij d'un terreno vignato per lire 125 vencte. Cassetta XVII. ad n 281.

70. (149). — **1283. 13 settembre.** Manifestazione di Domaldo Gadulin di aver ricevuto dal monastero di s. Maria in Cologna lire 35 in via di deposito. Al tergo del documento vi è l'indicazione di non appartenere al monastero. Cassetta XIII. ad n. 260.

71. (376). — **1286 12 settembre**. Livellazione accordata dal monastero a Dobrizza relitta Pastinari sopra una vigna posta a Cerodolo sopra terreno del monastero di san Grisogono. Cassetta XVII ad n. 281.

72. (14). — **1287. 29 giugno**. Convegno privato fra Giacomo Gadulin e Rugero Moztaccio sopra alcune loro contese in proposito di diritti di successione. Cassetta II. ad n. 106.

73. (124) — **1289. 10 aprile**. Documento risguardante l' aquisto fatto dall' abbate di s Grisogono D^{n} Giovanni Cartisia delle fundamenta di una casa posta nel confin dell' arsenale per lire 135. Cassetta IX ad n 223.

74. (269). — **1289. 12 settembre**. Vendita di una terra posta a Maceri fatta da Branco Risinich a Marino Trisino. Cassetta XV. ad n. 262.

75. (382). — **1290. 14 gennaro**. Idem come sopra ai jugali Radoslavi da Cerodolo di un' altra vigna al settimo. Cassetta XVII. ad n. 281.

76 (87). — **1291. 7 novembre**. Affittanza di alcune terre poste in Etzij accordata da Draga Dolle a Bogdano deletti Velcoi. Cassetta V. ad n. 145.

77. (96). — **1291**. Procura di Carlo Matafari in N. N. Cassetta V. ad n. 145.

78. (338). — **1292. 3 agosto**. Donazione fatta da Andrea Rava a Manfredo Ruggero Mostavi d' uno spazio di terreno circondato di muro, posto nel confin di s. Stefano sopra la pubblica strada. Cassetta XV. ad n. 262.

Digitized by Google

79. (400). — **1292. 2 novembre.** Cessione fatta dal convento di san Niccolò al monastero di san Grisogono d' una vigna posta in Cerodolo, che da il reddito della settima parte de' prodotti.
Cassetta XVII. ad n. 281.

80. (125). — **1293. 7 marzo.** Scrittura obligatoria fatta dal monastero in punto del deposito pell' Ospedale.
Cassetta IX. ad n. 223.

81. (223). — **1293. 9 maggio.** Decreto a favore dell' abbate di s. Grisogono D. Giovanni Cartisini, che lo assolve dall' obligo di pagare grossetti ragusei trenta dovuti da Marino Distiçe di Ragusa. Cassetta XIV. ad n. 261.

82. (547). — **1294. 7 maggio.** Vendita fatta da Dobrizza relitta Pestinari a Teodoro Zeno di una vigna posta in *Cerodolo* di tre gognali per lire 100 sopra terreno del convento di san Grisogono.
Cassetta XXII. ad n. 329.

83. (424). — **1296. 12 agosto.** Vendita fatta dalla famaglia Rava al de Scombla di tutte le loro terre poste in *Cavagnini Lassi.*
Cassetta XVIII. ad n. 287.

84. (425). — **1297. 16 settembre.** Donazione fatta da Bartolo de Scombla al monastero di san Grisogono delle terre poste in loco *Cavagnini Lassi*, distrutta dall' estragiudiziale 16 settembre 1797. (V. N. 421). Cassetta XVIII. ad n. 287·

85. (421). — **1297. 16 settembre.** Estragiudiziale di Giovanni de Vancas, diretta al monastero di san Grisogono, manifestandogli, che le terre di Bortolo de Scombla sono obbligate in fidejussione per lire 1125, e che perció non possono essere aquistate dal monastero senza il di lui concorso. Cassetta XVII. ad n. 287.

86. (614). — **1298. 27 febbrajo.** Ricevimento fatto dal monastero di san Grisogono dalla comunità di Zara di venete lire 18.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

87. (335). — **1298. 11 marzo.** Sostituzione di procura fatta da Vido Clorado a Bonvaldo de Bonvaldi d' Ancona.
Casseta XV. ad n. 262.

88. (397). — **1298. 15 luglio.** Cessione della colonia d'una vigna di proprietà del monastero di s. Grisogono fatta da Sinimitich Stefano di Cerno a Pere Vosclav di Blatta. Cassetta XVII. ad n. 281.

89. (544). — **1298. 7 novembre** Procura fatta da Bonvaldo Bonvaldi, Paolo Grussi, Sigerio Pisi, Michele Florenza e Niccolò Frano detto Mugavero a Vido Clorado e Giacomo Gajo da Zara, affine promover abbiano la conclusione e definizione della pendenza instituita relativamente al naufragio successo nelle acque di Lissa d' una nave di proprietà de' primi. Cassetta XXII ad n. 329.

Digitized by Google

90. (555). — **1299. 14 giugno.** Restituzione fatta dal monastero di effetti aventi in deposito di proprietà dell' ospitale di s Giuseppe. Cassetta XXII. ad n. 329.

91. (341). — **1299. 14 giugno.** Sentenza pronunziata a favore del monastero di s. Grisogono e contro Matteo Messo in punto restituzione somma avuta dal convento per provvista dei breviarj. Cassetta XV. ad n. 262.

92. (309). — **1300. 12 marzo.** Vendita fatta da Bena Lupse a Marino Deatrich di una terra posta nella località di s. Giacomo. Cassetta XV. ad n. 262.

93. (426). — **1300. 9 settembre.** Divisione per mettà delle terre possedute dal de Scombla poste in *Cavagnini Lassi* fatta in concorso dell' abbate di s. Grisogono (V. N. 423). Cassetta XVIII. ad n. 287.

94. (316). — **1300. 8 ottobre.** Obbligazione di Niccolò Pigga di pagare lire 300 a Francesca relitta di Andrea Rava per conto di Giuseppe Vancasi principal debitore. Cassetta XV. ad n. 262.

95. (422). — **1300. 8 ottobre.** Facoltà concessa dal suddetto Vancasi al de Scombla di poter vendere al monastero di san Grisogono la mettà delle sue terre poste a *Cavagnini Lassi.* Cassetta XVIII. ad n. 287.

96. (423). — **1300 8 ottobre.** Donazione fatta dal de Scombla al convento di s. Grisogono di due pezzi di terra in loco *Cavagnini Lassi* formanti la sopradetta mettà, e ciò sotto il titolo di vendita. Cassetta XVIII. ad n. 287.

97. (393). — **1302. 31 gennaro.** Vendita fatta da Dobrizza relitta di Simon Postranich ad Agapita Gamadello di una vigna di gognali uno posta in Cerodolo nel luogo denominato Dragovane. Cassetta XVII. ad n. 281.

98 (380). — **1303. 7 gennaro.** Concessione a coltura fatta dal monastero di s. Grisogono a Maria Mica di una vigna posta in Draga san Grisogono colla condizione del settimo. Cassetta XVII. ad n. 281.

99. (390). — **1303. 12 gennaro.** Concessione a colonia fatta dal monastero a Maria Greci d' una vigna posta in Draga s. Grisogono al settimo. Cassetta XVII. ad n. 281.

100. (385). — **1303. 3 decembre.** Idem come sopra a Maria Mica di $^1/_2$ vigna. Cassetta XVII. ad n. 281.

101. (387). — **1303. 15 decembre.** Idem come sopra a . . . . . d' un derro porto a Petarçane. Cassetta XVII. ad n. 281.

102. (15). — **1304. 2 marzo.** Vendita al publico incanto di un terreno di gognali tre posti nella situazione di s. Giacomo di Nona per lire 432.

Digitized by Google

NB. Non si può rilevare i nomi delle respettive parti, non essendo l' atto totalmente leggibile. Cassetta II. ad n. 106.

103. (606). — **1304. 13 luglio**. Restituzione fatta dal monastero di san Grisogono ai rettori dell' ospitale di tutti i depositi. Cassetta XXIII. ad n. 338.

104. (462). — **1305. 9 agosto**. Affittanza fatta dal monastero di san Grisogono con Giovanni Merdesse detto Dompeo di tutte le terre poste in Philago per anni 10 coll' obbligo di corrispondere annualmente moggia 25 di grano e moggia 30 d' orzo. Cassetta XVIII. ad n. 287.

105. (458). — **1305. 7 novembre**. Compromesso tra il monastero di san Grisogono e Michele Macuso sopra le differenze delle terre poste nella località detta *Jesero* nell' isola grande. Cassetta XVII. ad n. 287.

106. (402). — **1306. 12 decembre**. Colonia accordata dal monastero di san Grisogono a Maria Michich d'una terra vignata in Cerodolo al settimo. Cassetta XVII. ad n. 281.

107. (287). — **1306** . . . Decreto del patriarca di Grao all' Arcivescovo di Zara sulle invazioni che succeder potessero nei conventi di Zara. Cassetta XV. ad n 262.

108. (508). — **1306** . . . Decreto del patriarca di Grao e dell' arcivescovo di Zara relativo alle visite da farsi al monastero di san Grisogono di biennio in biennio. Cassetta XX. ad n. 301.

109. (314). - **1307. 2 maggio**. Vendita fatta da Mastino Dessa a Pietro Orlando di un pezzeto di terra con alberi fruttiferi. NB. Non si può rilevare la pertinenza! Cassetta XV. ad n. 262.

110. (461). — **1307. 7 novembre**. Compromesso tra il monastero di s. Grisogono e Leonardo de Furmino in punto contesa sopra il terreno Draga detto altrimenti *Sgnodilla* posta in isola maggiore. Cassetta XVIII. ad n. 287.

111. (357). — **1308. 7 febbrajo**. Vendita di una casa di legno posta in Zara vicino s. Tommaso fatta da Radoslavi a certo Burulo da Suinaç. Cassetta XVI. ad n. 267.

112. (405). — **1311. 13. marzo**. Vendita fatta da Pietro Butelcich a Vido Crasegna d' una vigna in Cerodolo nel luogo detto Scaleniçaç per ducati veneti 55 senza alcun aggravio. Cassetta XVII. ad n. 281.

113. (270). — **1311. 21 ottobre**. Affittanza fatta dal monastero di san Grisogono con Martino Radoslavi di due terreni uno posto in Draga s. Grisogono e l' altro in villa Petarçane alla condizione del terzo. Cassetta XVII. ad n. 281.

114. (218). — **1312. 16 novembre**. Quietanza rilasciata dal monastero di s. Grisogono a Matteo Vodane per Lire 50. venete. Cassetta XIV. ad n. 261.

Digitized by Google

115. (433). — **1314. 1 giugno**. Vendita fatta dal monastero di s. Grisogono di una parte dell' isola Maon a Grisogono de Soppe per lire 602 col patto di recupero. Cassetta XVIII. ad n. 287.

116. (188). — **1314**. Sulla controversia in punto conferma di elezione di un abbate di s Grisogono. Cassetta XIV ad n. 261.

117. (394). — **1319. 11 febbrajo**. Colonìa accordata dal monastero a certo Desislavi di Blatta d' una vigna in Cerodo'o. Cassetta XVII ad n. 281.

118. (217). — **1320. 1 novembre**. Quietanza dei fratelli Firsi a favore del convento di s. Grisogono. Cassetta XIV. ad n. 261.

119. (262). **1321** . . . Conferimento fatto dal bano della Croazia e Dalmazia a Francesco de Nosdrogna della possessione in Draghinich. Cassetta XV. ad n. 262.

120. (51). — **1323. 9 marzo**. Vendita di due pezzi di terra posti in villa Dragnina, fatta da Giuseppe Dragne e Grisostomo Franasco q. Stefano da Zara Cassetta III. ad n. 123.

121. (70). — **1323. 17 aprile**. Locazione di un terreno di proprietà del monastero di s. Grisogono, posto al di là della punta di Bocagnazzo, convenuta con la famiglia Ganich, coll' obbligo di somministrare annualmente la quarta parte del prodotto. Cassetta V. ad n. 145.

122. (577). — **1323**. . Quietanza fatta dall' arcivescovo di Zara per lire 40 pagate dal convento di s. Grisogono per conto redditi della camera apostolica Cassetta XXIII. ad n. 338.

123. (488). — **1324. 30 decembre**. Vendita fatta da Grube Radoslavo a Simeon de Nosdrogna q. Giordano d' una vigna posta in villa Prasgnich. Cassetta XIX. ad n. 300.

124. (597). — **1325. 1 novembre**. Qnietanza dell' arcivescovo di Zara a favore del monastero per ducati 28 pagati a conto della decima apostolica. Cassetta XXIII. ad n. 338.

125. (69). — **1327. 2 decembre**. Affittanza di una vigna di due gognali posta oltre il porto di Zara, appartenente alla confraternita di s. Giacomo, concessa alla famiglia Radovani. Cassetta V. ad n. 145.

126. (140). — **1328. 8 aprile** Pergamena lacera, la quale appari-ce essere una scrittura obligatoria di un certo Rosa, e di non appartenere al convento di s. Grisogono. Cassetta XI.

127. (345). — **1328**. . . . Privilegio accordato dal re d' Ungaria alla famiglia de Nosdrogna quali possessori de beni in villa Bigliane. Cassetta XV. ad n. 262.

128. (587). — **1329. 10 febbrajo**. Quietanza dell' arcivescovo di Zara a favore del monastero di s. Grisogono per lire 420 venete

Digitized by Google

pagate per residuo di decime di un sessenio per il convento, e d' un triennio per l' abbazia. Cassetta XXIII. ad n. 338.

129. (375). — **1331. 13 ottobre.** Vendita fatta da Bondo Bolcich a Pietro q. Martino da Zara di tre gognaja di terra posta in Cerodolo. Cassetta XVII. ad n. 281.

130. (473). — **1333. 16 maggio.** Vendita fatta da Giorgio Lubanti a Francesco Stefani da Zara d' una casa posta in Zara nel confin dell' arsenal per lire 250 venete.

Cassetta XIX. ad n. 300.

131. (293). — Decreto di papa Giovanni XXII. **(1316 — 1334),** che ordina ad Andrea Grisogono Soppe di restituire al monastero di san Grisogono i beni da lui violentemente detenuti.

Cassetta XV. ad n. 262.

132. (111). — **1335. 5 giugno.** Testamento di Filippo q. Michel Rosa da Zara, che dispone a favor del convento di s. Grisogono un legato in denaro. Cassetta VIII. ad n. 187.

133. (467). — **1336. 13 febbraro.** Locazione fatta da Prodano Longinovich colono del monastero di san Grisogono a suo figlio Marino per la coltivazione di una vigna di circa tre gognali posta nell' isola Grande nel luogo detto *Savro* sopra terreno di san Grisogono verso l' obbligo di corrispondere annualmente il canone a titolo di terratico al convento suddetto. Cassetta XIX ad n. 300.

134. (126). — **1336. 6 ottobre.** Vendita fatta da Radetta Stanocevich a Radeno Braidussich delle azioni coloniche sopra un terreno di ragione del convento di santa Maria sito in villa Hobrovza, che rende al monastero la decima parte. Cassetta IX. ad n. 223.

135. (93). — **1339. 4 gennaro.** Vendita fatta da Matteo Rasul di una casa posta in Obbrovazzo a Stefano Rupich.

Cassetta V. ad n. 145.

136. (64). — **1339. 15 agosto.** Vendita fatta da Giacomo Rancich al convento di s. Grisogono di un terreno di due gognali posto in Bocagnazzo. Cassetta V. ad n. 145.

137. (307). — **1339. 13 settembre.** Testamentaria disposizione di Lucia Pegoni a favore di Francesco Morani con un legato della somma ricavabile dalle sue masserie da devolversi a favore di quella chiesa in Zara, che fosse più bisognosa.

Cassetta XV. ad n. 262.

138. (296). — **1343. 16 febbraro.** Concessione a pastinatura fatta dal monastero di s. Grisogono a Niccola Cucilla di gognali 6 di terra a Bibigne alla condizione del quarto.

Cassetta XV. ad n. 262.

Digitized by Google

139. (266). — 1343. 25 **aprile**. Cessione fra la fraterna Boroj di una porzione di terre poste in villa Draghinich.
Cassetta xv. ad n. 262.

140. (439). — 1344. 18 **settembre**. Affittanza fatta dal monastero di san Grisogono a Grisogono Fanfogna della metà dei beni della villa *di Neviane* per anni tre e per l' affitto di 20 ducati d' oro all' anno. Cassetta xviii. ad n. 287.

141. (613). — 1347. 19 **marzo**. Documento dimostrante, che l' abbate di san Grisogono prese ad imprestito ducati d' oro 100 da Lorenzo Barissa da Venezia col patto di restituirli entro un' anno. In calce del medesimo si vede la quietanza del Barissa comprovante la restituzione della predetta somma fatta nel giorno 10 luglio 1349. Cassetta xxiii. ad n. 338.

142. (261). — 1350. 16 **gennaro**. Fidejussione prestata da Cosmo Micovilich a Francesco de Nosdrogna per un' annua rendita di ducati 30 proveniente dalla possessione di Draghinich.
Cassetta xv. ad n. 262.

143. (83). — 1350. 20 **gennaro**. Affittanza di 4 gognali di terra arrativa con alberi fruttiferi posti in Cuclizza sopra terreno del monastero di s. Grisogono, fatta da Dobrizza relitta di Damiano Mengazza a Radoslavo Berbizza. Cassetta v. ad n. 145.

144. (601). — 1350. 26 **gennaro**. Attestazione del patriarca di Grao a favore del monastero relativamente ad un capitale di fiorini d' oro 300 preso a mutuo dal monastero dietro i superiori assensi, affine di supplire tutti i debiti del convento.
Cassetta xxiii. ad n. 338.

145. (480). — 1350. . . . Privilegio accordato da Lodovico re d' Ungaria alla famiglia Draginich di proprietà sulle ville di Grabvoçane e Prasgnich. Cassetta xix. ad n. 300.

146. (216). — 1354. 21 **giugno**. Concessione fatta dal monastero di san Grisogono a Zuanne Bocano di 1400 bestie pecorine e caprine verso l' annuo canone di ducati 35. Cassetta xiv. ad n. 261.

147. (490). — 1354. 5 **decembre**. Donazione fatta da Francesco Stefani da Zara a Francesco Moricci di una terra posta in villa Draghinich. Cassetta xix. ad n 300.

148. (586). — 1355. 26 **marzo**. Quietanza dell' arcivescovo di Zara a favore del monastero di s. Grisogono per ducati 182 pagati per conto redditi della camera apostolica.
Cassetta xxiii. ad n. 338.

149. (595). — 1355. 21 **aprile**. Quietanza dell' arcivescovo di Zara a favore del monastero per ducati 200 pagati a conto della decima apostolica. Cassetta xxiii. ad n. 338.

Digitized by Google

150. (566). — **1357. 28 decembre.** Permesso ottenuto dall' abbate vicario superiore del convento di s. Grisogono per potersi assentare Cassetta XXIII. ad n. 338.

151. (4). — **1358. 17 marzo.** Atto di vendita di alcune terre poste nella località detta Gez nella villa di Proprat mediante pubblico incanto; deliberate da Giorgio q. Biagio de Soppe.
Casella I. ad n. 75.

152. (84). — **1358. 1 luglio.** Affittanza di alcune terre situate in Spileniza fatta dal monastero a Giorgio Radoslavi.
Cassetta V. ad n. 145.

153. (170). — **1358. 8 settembre.** Atto che comprova la proprietà del convento di s. Grisogono sulla casa sita nelle pertinenze della villa Sovare. Cassetta XIV. ad n. 261.

154. (178). — **1358. 8 settembre** Volontaria cessione fatta da Ladislavo Lapsanich al monastero di s. Grisogono di altra parte di terreni in Cochiana. Cassetta XIV. ad n. 261.

155. (512). — **1358**. . . Comunicazione fatta dall' arcivescovo di Zara del decreto di Lodovico re d' Ungaria, che conferma nella proprietà della possessione in Bigliane Stefano de Frunasi.
Cassetta XX. ad n. 301.

156. (605). — **1359. 5 aprile.** Concessione fatta da Giovanni Fontanarosa al monastero di s. Grisogono di ducati 80 d' oro coll' obbligo di restituirli nel giorno del santissimo natale.
Casseta XXIII. ad n. 338.

157. (16). — **1359. 11 agosto.** Vendita di una casa posta a s. Lorenzo di Zara, era di proprietà di Giacomo Muti, acquistata da Stefano Begna per ducati 394.
Casetta II. ad n. 106.

158. (434). — **1359. 15 ottobre.** Sentenza a favore del monastero di s. Grisogono ed a danno di Pietro Valle da Venezia debitore di lire 500 per affitti dei beni in Neviane.
Cassetta XVIII. ad n. 287.

159. (399). — **1359. 18 ottobre.** Colonìa concessa dal monastero di san Grisogono a Vetimario Bogdan da Diclo di una vigna in Cerodolo colla condizione del quarto. Cassetta XVII. ad n. 281.

160. (575). — **1359. 1 novembre.** Quietanza dell' arcivescovo di Zara per fiorini d'oro 56 versati dal monastero di s. Grisogono per conto redditi della camera apostolica.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

161. (557). — **1359. 22 novembre.** Atto di sostituzione in commisario testamentario di Filippo de Rosa fatto da Maria moglie di Paolo de Giorgi in Michele de Rosa.
Casseta XXII. ad n. 329.

Digitized by Google

162. (210). — **1360. 28 febbraro.** Subdelegazione fatta da Ugolino arcivescovo di Zara a monasteri di san Grisogono di Zara e s. Stefano di Spalato (ossia agli abbati) per l'esecuzione della lettera apostolica di papa Innocente VI. in argomento studj.
Cassetta XIV. ad n. 261.

163. (576). — **1360. 8 maggio.** Quietanza dell' arcivescovo di Zara per ducati d' oro 60 versati dal manastero di s. Grisogono per conto redditi della camera apostolica.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

164. (312). — **1360. 14 decembre.** Apparisce, che il presente documento sia un' obligazione di Pietro Kelve da Curzola per una somma dovuta.
NB. Non è rilevabile di più Cassetta XV. ad n. 262.

165. (313) — **1361. 1 marzo.** Donazione di tutti i beni fatta da Giacomo Lubani da Zara a favore di suo figlio Giorgio.
Cassetta XV. ad n. 262.

166. (475). — **1361. 5 aprile.** Vendita fatta da Cristoforo e Pietro Vimessa a Stefano Maletto d' una casa in Zara posta in confin dell' arsenal. Cassetta XIX. ad n. 300.

167. (190). — **1361.** Assoluzione papale dalla scomunica accordata a P. Deodato abbate di s. Grisogono.
Cassetta XIV. ad n. 261.

168. (385). — **1362. 12 gennaro.** Quietanza dell' arcivescovo di Zara a favore del monastero per ducati d' oro 14 pagati per conto della camera apostolica. Cassetta XXIII. ad n. 338.

169. (5). — **1362. 1 aprile.** Descrizione di alcuni confini di terre poste a Berda, appartenenti al convento di s. Grisogono, derivante da un legato fatto dal nob. signor Delfin.
NB. Il presente documento è alquanto lacero.
Casella I ad n. 75.

170. (408). — **1363 23 giugno.** Livellazione accordata da Giorgio Filosi a Stefano Bertolini sopra otto gognaja di terra posta in Cerodolo per l' annuo canone in natura di due quarte di frumento.
Cassetta XVII. ad n. 281.

171. (583). — **1363. 1 novembre.** Quietanza dell' arcivescovo di Zara a favore del monastero in punto ducati d' oro 17 per conto della camera apostolica. Cassetta XXIII. ad n. 338.

172. (599). — **1363 9 decembre.** Quietanza dell' arcivescovo di Zara a favore del monastero per ducati 14 pagati a conto della decima apostolica. Cassetta XXIII. ad n. 338.

173. (208). — **1363.** Poco o nulla si può dessumere dal documento atteso il suo stato lacero; sembra però esser un mandato di procura. Cassetta XIV. ad n. 261.

Digitized by Google

174. (449). — 1364. . . **ottobre.** Concessione a colonia accordata dal monastero di san Grisogono al villico Paolo Cosmich di due gognali di terra incolta, estratta dal pezzo di 70 gognali esistente a Lemessov Craschie. Cassetta XVIII. ad n. 287.

175. (579). — 1365. 2 **maggio.** Quietanza fatta dall' arcivescovo di Zara per ducati d'oro 14 pagati dal convento di s. Grisogono per conto redditi della camera apostolica. Cassetta XXIII. ad n. 338.

176. (420). — 1365. 4 **maggio.** Vendita fatta dal monastero a sette villici di *Malpaga* di 27 gognali di terra con impianto di viti posta a *Stubal* per ducati d'oro 70. Casseta XVIII. ad n. 281.

177. (131). — Bolla del papa Urbano V. (1362 – 1370) nell' anno quarto del suo regno, colla quale concesse l' indulgenza alle armate soggette a Lodovico re di Ungheria al momento della guerra contro gli infedeli. Cassetta XI.

178. (596). — 1366 22 **aprile.** Quietanza dell' arcivescovo di Zara a favore del monastero per ducati d'oro 28 pagati a conto della decima apostolica. Cassetta XXIII. ad n. 338.

179. (242). — 1367. 30 **aprile.** Convenzione tra la commissaria testamentaria di Filippo de Rosa e la famiglia Vancasi, la quale a tacitazione d' ogni pretesa ricevette lire 1800. Casseta XV. ad n 262.

180. (78). — 1367. 4 **maggio.** Procura generale di Giovanni Relia in testa di sua moglie e figlia. Cassetta V. ad n. 145,

181. (359). — 1367. 3 **agosto.** Facoltà accordata dal priore del monastero di s. Grisogono ad un frate, perchè amministri il monastero in tempo di sua assenza. Cassetta XV. ad n. 267.

182. (49). — 1368. 18 **ottobre.** Vendita di una casa posta a Pago. Cassetta III. ad n. 123.

183. (333). — 1369. 10 **marzo.** Convenzione fra il convento di santa Maria di Zara e la famiglia Saladini riguardo alle disposizioni testamentarie di Matteo Peccorini dipendenti dal testamento 28 luglio 1348 e susseguente codicillo 3 agosto 1348. Cassetta XV. ad n. 262.

184. (31). — 1369. 11 **agosto.** Codicillare disposizione di Marco Bertolini, che elegge per commissario testamentario Matteo Depomo. Cassetta III. ad n. 123.

185. (276). 1369. 5 **novembre.** Cessione fatta da Giuseppe e Valentin fratelli Marangoni a Filippo de Nosdrogna d' una loro casa con molino da oglio sita in Zara nel confin del vecchio arsenale a pagamento di un debito. Cassetta XV. ad n. 262.

186. (347). 1370. 10 **giugno.** Donazione a favore della famiglia Draginich e suoi discendenti d'una possessione posta a Malinovatz nel distretto di Zara. Cassetta XV. ad n. 262.

Digitized by Google

187. (465). — **1370. 3 decembre.** Locazione fatta dal monastero a Francesco e Nicolò Vendarini e Martin Strosdanich di 51 saline poste nell' isola grande nel luogo detto *Berbigno* con le condizioni di costume. Cassetta XIX ad n. 300.

188. (184). — Elezione del P. Giovanni abbate di san Grisogono in esattore dei crediti della Santa Sede sotto il regno di papa Urbano V. (1362—1370). Cassetta XIV. ad n. 261.

189. (209). — Esenzione dal pagamento della decima ecclesiastica a favore dei sudditi cattolici, concessa dal papa Urbano V. (1362—1370). Cassetta XIV. ad n. 261.

190. (289). — Bolla di Urbano papa . . . (V? 1362—1370) per lo stesso oggetto. Cassetta XV. ad n. 262).

191. (292). — Decreto di papa Urbano V (1362—1370), che autorizza l' abbate di san Grisogono ad assolvere dalla scomunica l' abbadessa e monache di s. Maria di Zara Cassetta XV. ad n. 262.

192. (295). — Decreto di papa Urbano V, (1362—1370), che accorda la facoltà all' abbate di s. Grisogono di eleggere un confessore. Cassetta XV. ad n. 262.

193. (500). — **1371. 11 marzo.** Vendita fatta da Cernulo Marini a Niccolò de Gnotta di due terreni, uno prativo l' altro arrativo, posti nella valle di san Pietro. Cassetta XIX. ad n. 300.

194. (169). — **1371. 23 aprile.** Protesta del monastero di s. Grisogono in confronto dell' arcidiacono di Spalato e dell' arcivescovo di Zara in punto delle loro pretese sulla possessione di Sovare porrette a danno del convento. Cassetta XIV. ad n. 261.

195. (578). — **1373. 25 settembre.** Quietanza fatta dall' arcivescovo di Zara per ducati d'oro 14 pagati dal convento di s. Grisogono per conto redditi della camera apostolica. Cassetta XXIII. ad n. 338.

196. (308). — **1373 31 decembre.** Testamento di Drago Dinuriosi a favore di Gregorio Segurino. Cassetta XV. ad n. 262.

197. (171). — **1374. 4 maggio.** Lettera del capitolo di Zara testificante i tre documenti di donazione della possessione in Sovare fatta a favore del monastero (V. n. 164). Cassetta XIV. ad n. 261.

198. (167). — **1374.** Lettera del capitolo di Zara, che certifica e legalizza tutte le carte relative alla possessione di Sovare di proprietà del monastero di s. Grisogono. Cassetta XIV. ad n. 261.

Digitized by Google

199. (603). — **1375. 14 agosto.** Quietanza a favore del monastero di s. Grisogono fatta da Andrea Banduario di Venezia per ducati d' oro 200. Cassetta XXIII. ad n. 338.

200. (524). — **1375. 8 . . .** Vendita fatta da Cristoforo Filippi d' Arbe a Nicolò Vicito d'una possessione di terre poste a Cerno in luogo detto Canalè. Cassetta XXII. ad n. 339.

201. (419). — **1376. 22 decembre.** Affittanza decennale accordata dal monastero di san Grisogono a Colano Fanfogna ed Ivan Perçim delle terre poste nell' isola grande nelle località *Telça* e *Cobiglarath* verso l' annuo affitto di fiorini d'oro 80, e 6 barille de vino. Cassetta XVIII. ad n. 287.

202. (189). — Autorizzazione accordata dal papa Gregorio (XI? 1370—1378) nell' anno settimo del suo regno all' abbate Giovanni di allontanarsi ogni anno dal convento. Cassetta XIV. ad n. 261.

203. (89). — **1377. 13 marzo.** Atto di vendita pubblica di alcune terre (questo documento appartiene al convento di s. Maria di Zara). Cassetta V. ad n. 145.

204. (114). — Bolla di papa Urbano VI (1378—1389) rilasciata nell' anno primo de suo regno, risguardante l'elezione degli abbati. Cassetta VIII. ad n. 187.

205. (117). — Bolla di papa Urbano VI (1378—1389) dell' anno primo riferibile alle vacanze del personale in generale del culto. Cassetta VIII. ad n. 187.

206. (224). — **1379. 29 maggio.** Decreto della corte di Roma, che ordina al P. Tommaso abbate di s. Grisogono di amministrare le rendite del monastero di s. Grisogono. Cassetta XIV. ad n. 261.

207. (346). — **1379. 13 giugno.** Decisione, che defenitivamente assegna le ubicazioni e confini della possessione posta in villa Draghinich, e provante la proprietà della famiglia Draghinich con i suoi privilegj. Cassetta XV. ad n. 262.

208. (591). — **1381. 16 febbrajo.** Quietanza del legato apostolico a favore del monastero per lire 36.9 moneta romana.

209. (609). — **1383. 13 gennaro.** Quietanza a favore dell' abbate di s. Grisogono per fiorini d'oro 100. Cassetta XXIII. ad n. 338.

210. (456). — **1383. 14 marzo.** Affittanza fatta dal monastero di san Grisogono della possessione in Cobillerat per anni cinque e e per annui ducati d' oro 85. Cassetta XVIII. ad n. 287.

211. (427). — **1383. 5 agosto.** Affittanza fatta dal monastero a Cresulo Crevatinich da Dragognive di una terra posta in isola maggiore in loco vocato *Zavagnina-gniva* per anni cinque e per il prezzo annuo di ducati d'oro 8. Cassetta XVIII. ad n. 287.

Digitized by Google

212. (116). — Bolla di papa Urbano VI. (1378—89 nell' anno sesto riguardante la facoltà concessa all' abbate di s. Maria di Veglia di dare la benedizione ai cattolici, imponendogli di fare il giuramento di fedeltà. Cassetta VIII. ad n. 187.

213. (85). — 1384. **1 febbraro.** Sembra questo documento una vendita di due gognali di terra, perchè lacero.
Cassetta V. ad n. 145.

214. (196). — 1384 **14 giugno.** Procura fatta dall' abbate de ss. Cosmo e Damiano all' abbate di s. Grisogono subcollettore della Dalmazia. Cassetta XIV. ad n. 261.

215. (182). — 1384. **1 decembre.** Elezione del padre Tommaso abbate di san Grisogono in sub collettore apostolico di Zara, Spalato, Ragusa ed Antivari per la riscossione dei redditi decimali apostolici. Cassetta XIV. ae n. 261.

216. (211). — 1385. **8 gennaro.** Mandato di procura del legato apostolico all' abbate di san Grisogono per l'esazione dei diritti della Santa Sede. Cassetta XIV. ad n. 261.

217. (556). — 1385. **7 febbrajo.** Vendita fatta da Ratco Seniegotz a Giorgio Disislavi d'una terra posta in villa Grabrovizaut in Lika nella località *Mogorona Dobrava.*
Cassetta XXII. ad n. 329.

218. (115). — Bolla di papa Urbano VI. (1378—1387) rilasciata nell' anno nono riguardo all' abbate di s. Giorgio di Cattaro.
Cassetta VIII. ad n. 187.

219. (589). — 1387. **13 marzo.** Quietanza rilasciata dal legato apostolico a favore del monastero per lire 72 moneta ungarese.
Cassetta XXIII ad n. 338.

220. (94). — 1387. **20 aprile.** Sentenza pronunziata dalla curia di Zara in tempo di sede vacante arcivescovile a favore di Martin Matafari e Giovanni Filippi contro la commissaria di Filippo Rosa.
Cassetta V. ad n. 145.

221. (197). — 1387. **13 settembre.** Elezione in subcollettore della S. S. nella provinzia Dalmata nell' abbate di S. Grisogono P. Tommaso de Rosa. Cassetta XIV. ad n. 261.

222. (343). — 1388. **18. marzo.** — Vendita fatta da Paolo Gliubanich a Giordano de Nosdrogna di 32 gognali e mezzo di terra posta nella villa di Bigliane. Cassetta XV. ad n. 262.

223. (92). — 1389. **1 febbraro.** Vendita pubblica di alcune terre poste nel distretto di Zara nella località vocata Osrigno ad istanza di Antonio Caresinich q. Matteo Vancassi.
Cassetta V. ad n. 145.

Digitized by Google

224. (360). — **1389. 5 aprile**. Decreto d'elezione in sub collettore di Zara e Spalato pei redditi della camera apostolica nell' abbate di s. Grisogono Tommaso Rosa.
Cassetta XVI. ad n. 267.

225. (548). — **1390. 5 luglio**. Procura fatta dal monasterio di san Grisogono a Tommaso Dobrich di Spalato per agire in confronto dell' arcivescovo di Spalato.
Cassetta XXII. ad n. 329.

226. (581). — **1390. 30 luglio**. Quietanza dell' arcivescovo di Zara per l' annuale corrisponsione di ducati d' oro 16 devoluti alla camera apostolica. Cassetta XXIII. ad n. 338.

227. (339). — **1391. 28 gennaro**. Vendita fatta da Antonio Negrich a Gregorio Nicodenio di un gognale di terra con olivari, posta in Jacluppe. Cassetta XV. ad n. 262.

228. (364). — **1391. 21 ottobre**. Proroga accordata dalla camera apostolica al monastero di s. Grisogono per il pagamento di fiorini d' oro 50. Cassetta XVI. ad n. 267.

229. (520). — **1392. 19 maggio**. Convenzione fra l' abbate del monastero di s. Niccolò di Zara e maestro Niccolò Gianua in punto pagamento lire 270 venete dovute. Cassetta XXII. ad n. 329.

230. (460). — **1392, 10 agosto**. Vendita fatta da Stanco Givoli a Crescio de Nassi di quattro gognali di terra posta a *Dugopoglie* per lire venete 100, coll' obbligo di corrispondere il livello di 4 soldi per gognal al monastero di s. Grisogono.
Cassetta XVIII ad n. 287.

231. (494). — **1393. 29 maggio**. Vendita fatta da Lubeo Giorgio Gradissich a Giorgio Desilavich di due sorte di terra, una posta a Cernigl e l'altra a Verpogliane.
Cassetta XIX. ad n. 300.

232. (271). — **1394. 12 marzo**. Obbligazione di Rosa relitta Balbi per pagamento di L. 32 ottenute ad imprestito da . . .
Cassetta XV. ad n. 262.

233. (109). — **1394. 14 agosto**. Bolla di Papa Bonifacio IX in oggetti di cnlto. Bassetta VIII. ad n. 187.

234. (570). — **1394. 29 agosto**. Descrizione della mettà dei molini posti vicino a Nona e spettanti al primicerio di Nona.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

235. (50). — **1395. 24 settembre**. Il documento sembra essere un' affittanza di alcune azioni coloniche e terre appartenenti alla chiesa di s. Euffemia poste nel distretto di Zara, le quali fanno parte delle vendite del convento di san Grisogono. NB. Appena riconoscibile il carattere, perchè corroso.
Cassetta III. ad n. 123.

Digitized by Google

236. (502). — **1396. 3 giugno**. Quietanza fatta da Giordano de Nosdrogna a favore di Drasmillo de Obbrovazzo per ducati d'oro 40., con la quale dichiara pure di recedere dall' oppignorazione praticatagli d'alcuni terreni. Cassetta XIX. ad n. 300.

237. (450). — 1398. 9 **luglio**. Vendita fatta dai commissarj testamentarj di Maddalena moglie di Daniel Vancasi al s. Gregorio de Soppe di tre sorte di terra posta a Lemessov Craschie per ducati $3^3/_4$ per anni sei. Cassetta XVIII. ad n. 287.

238. (185). — 1398. 17 **settembre**. Lettera di sostituzione dell' abbate Grisogono Soppe in esattore dei diritti ecclesiastici. Cassetta XIV. ad n. 261.

239. (541). — 1400. 22 **marzo**. Procura fatta dall' abbate di san Grisogono a Dn. Pietro Crissava onde agisca in giudizio. Cassetta XXII. ad n. 329.

240. (17). — 1400. 12 **aprile**. Minuta di un atto di vendita della porzione di terre poste nella villa Vissozane di ragsone di Martino Dobromiri al capitolo di Zara a supplemento di debito. Cassetta II. ad n. 106.

241. (267). — 1440. 28 **decembre**. Vendita fatta da Gabriel Nosdrogna di 32 gognali di terra posta in villa Bratiscovzi. Cassetta XV. ad n. 262.

242. (183). — Mandato della corte di Roma per l'immissione in possesso dei beni della mensa al nuovo arcivescovo Luca nell' anno duodecimo di Bonifazio papa IX. (1389—1404) Cassetta XIV. ad n. 261.

243. (294). — 1402. 13 **settembre**. Decreto di papa Bonifazio IV, che accorda li privilegj ai monasteri Casinensi per l'epoca di cent' anni riguardo ai beni, ch'erano da estranei occupati. Cassetta XV. ad n. 262.

244. (200). — Assoluzione di scomunica di papa Bonifazio IX. (1389—1404). Cassetta XIV. ad n. 261.

245. (515). — 1405. 4 **marzo**. Concessione fatta dalla famiglia Varino a Mario Zrnini di patroneggiare una brazzera di sua proprietà coll' obbligo di corrispondergli il quinto netto sul prodotto. Cassetta XXII. ad n. 329.

246. (136). — 1407. 12 **marzo**. Elezione in diacono del chierico Bogdano. Cassetta XI.

247. (334). — 1407. 19 **giugno**. Testamento di Boxa moglie di Chisani pescator di Pago a favore dello stesso suo marito. Cassetta XV. ad n. 262.

248. (496). — 1407. 11 **agosto**. Sentenza in arbitri in punto di divisione de' beni di Giovanni Victor in dipendenza al di lui testamento 4 agosto 1407 tra Diana relitta Victor e Colano Victor. Cassetta XIX. ad n. 300.

Digitized by Google

249. (318). — **1410. 28 luglio**. Vendita fatta da .... a ... Lucich da Zara d' una terra posta a Bocagnazzo dell' estesa di gognali 4 con 90 piante d' olivari. Cassetta xv. ad n. 262.

250. (305). — **1410. 13 decembre**. Documento relativo alla assicurazione presa da Chiara Arbo relitta Vittori pel suo capital di dote sopra l'asse del marito. Cassetta xv. ad n. 262.

251. (254). — **1413. 22 maggio**. Vendita di una casa posta in Zara nel confin dell' arsenale nella località vocata Rasbocj. NB. non si possono rilevare i nomi dei contraenti.
Cassetta xv. ad n. 262.

252. (137). — **1413. 18 decembre**. Idem in capellano di Don Giorgio Lio canonico Scardonese. Cassetta xi.

253. (414), — **1414. 3 gennaro**. Affittanza per anni 29 accordata dal monastero di san Grisogono al s Lombardino q. Biaggio de Soppe di certe casette poste in confin di S. Catterina nova per l' annuo affitto di lire 32 pagabili nel giorno 25 decembre d' ogni anno. Cassetta xviii. ad n. 287.

254. (540). — **1415. 29 marzo**. Vendita fatta da Catterina Zezich ad Anselmo Boremonte di Nona di un gognale di terra posta in *Praprasanich* nel territorio del convento di s Grisogono per venete lire 43. Cassetta xxii. ad n. 329.

255. (452). — **1415. 27 maggio**. Confesso del monastero di s Grisogono d' esser debitore di ducati d' oro 100 al s. Lombardino de Soppe qual prezzo d'acquisto per tre sorte di terra posta a Lemessov Craschie. Cassetta xviii. ad n. 287.

256. (448). — **1415. 26 giugno**. Sentenza che condanna il convento di san Grisogono a pagare ducati 100 d'oro a Lombardino de Soppe, qual prezzo convenuto per l'acquisto di tre sorte di terra, ed un' altro pezzo di otto gognaja posto in villa *Lemessov-Craschie*.
Cassetta xviii. ad n. 287.

257. (79). — **1420. 18 aprile**. Sembra essere il presente documento, per quanto puossi rilevare dai errori, caratteri, un testamento di Bartolomeo Antonii militare pinsionato.
Cassetta v. ad n. 145.

258. (537). — **1420. 22 giugno**. Vendita fatta da Francesco Domuli al reverendiss. canonico Cerenzani d'una muracca posta in questa città di Zara nel confin *Castry veter* per lire 73.
Cassetta xxii. ad n. 329.

259. (68). — **1420. 17 decembre**. Atto dimonstrante la derivazione di due gognali di terra posti oltre il Barcagno di Zara, erano della confraternita di s. Giacomo, e passati in possesso del convento di s. Grisogono. Cassetta v. ad n. 145.

Digitized by Google

260. (336). — **1420. 28 decembre**. Istrumento di assegnazion di dote, ricevimento e quietanza fatta da Jure Cerensani et Elisabetta Obradi. Cassetta XXII. ad n. 329.

261. (531). — **1421. 12 gennaro**. Sentenza a favore di Antonio de Victor e contro Giovanni Crissava in punto pagamento dovuto da quest' ultimo di lire 45 venete a saldo affitti.
Cassetta XXII. ad n. 329.

262. (558). — **1421. 12 giugno**. Decreto ducale, che partecipa l' elezione fatta dal papa di D. Pietro di Crissava in abbate superiore del monastero di s. Grisogono.
Cassetta XXII. ad n. 329.

263. (18) — **1422. 3 gennaro**. Carta quitanzale fatta da Giacomo Muti Cesani a favore di Simon de Nosdrogna per l' importo dotale della signora Cattarina Dobrizza.
Cassetta II ad n. 106.

264. (598). — **1423. 7 marzo**. Quietanza dell' arcivescovo di Zara a favore del monastero per fiorini d'oro 40 pagati a conto della decima apostolica. Cassetta XXIII. ad n. 338.

265. (588). — **1423. 10 marzo**. Proroga accordata dalla camera apostolica al monastero per pagamento del contributo.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

266. (618). — **1424. 17 maggio**. Vendita fatta da Michele Arezio a Francesco de Bona d'una casa posta a Zara nel confin dell' arsenale sopra terreno del nobile s. Simon Begna per ducati 22 d'oro, sopra la quale è radicato il livello annuo di lire venete cinque a favor dello stesso de Begna.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

267. (584). — **1424** . . . Proroga accordata dalla Camera Apostolica al monastero di s. Grisogono in punto pagamento della quota annuale. Cassetta XXIII. ad n. 338.

268. (482). — **1425. 10 gennaro**. Quietanza fatta da Santo Susceno curatore della facoltà Muti Cesani alla famiglia de Nosdrogna.
Cassetta XIX. ad n. 300.

269. (226). — **1425. 15 febbrajo**. Dispensa accordata da papa Martino III alli monaci di s. Grisogono in punto obblighi inerenti al loro ritto. Cassetta XIV. ad n. 261.

270. (478). — **1425. 18 decembre**. Sentenza del conte di Zara, che dichiara di ragion comunale la strada, che divide le ville *Stupich* e *Bigliane,* e condanna la famiglia de Nosdrogna a demolire un fabbricato erettovi, ed emmette delle misure di pena per l'epoche successive contro quelli, che commettessero simili abusi.
Cassetta XIX. ad n. 300.

Digitized by Google

271. (337). — **1426. 3 novembre.** La corrosità de' caratteri non può somministrare che incerti lumi del presente atto, ed apparisce essere un' obbligazione tra Giorgio Pribinovich e Matteo Brecilovich.
Cassetta XV. ad n. 261.

272. (274). — **1427. 20 febbrajo.** Donazione di suor Margarita de Nosdrogna abbadessa del convento di s. Maria di Zara a favore di suo fratello Simon di un corpo di terre poste in villa Draghinich, verso la corrisponsione però di lire 100 venete all' anno vita sua durante. Cassetta XV. ad n. 262.

273. (571). — **1427. 18 marzo.** Affittanza fatta da Giorgio Rosa a Martin Slavoivich del molino in Copragl per 10 anni. e per lire 12 venete all' anno. Cassetta XXIII. ad n. 338.

274. (80). — **1427. 1 aprile.** Donazione di Martino Dubrencich di una sua casa posta in Zara. NB. Nulla di più si può rilevare, ed anche con molta difficoltà, locchè l' atto stesso è dubbio.
Cassetta V. ad n. 145.

275. (108). — **1428. 14. agosto.** Periodo del testamento di Zuanne Cipriani q. Damiano a favore di sua figlia Maria.
Cassetta VIII. ad n. 187.

276. (132). — Elezione in abbate superiore del monastero di s. Grisogono a favore dell' abbate Pietro ei s. Nicolò di Venezia, fatta dal papa Martino V. (1417—1431). Cassetta XI.

277. (135). — Dupplicato del n. 132. Cassetta XI.

278. (142). — Breve di M rtino papa (V? 1417—1431) diretto all' arcivescovo di Zara qualificante le attribuzioni della mensa.
Cassetta XI.

279. (198). — Decreto di nomina di papa Martino (V. 1417—1431) del priore di s. Grisogono. Cassetta XIV. ad n. 261.

280. (321). — **1432. 24 febbrajo.** Vendita fatta da Niccolò Jurcich da Bocagnazzo a Rade Zvittanich di 70 olivari posti nell' Ograda sita nel confin di s. Maria di Bocagnazzo.
Cassetta XV. ad n. 262.

281. (369). — **1432. 7 marzo.** Dichiarazione di Antonio Pribinich di Zara relativa a certe azioni spettantigli sopra alcuni terreni in Petarçane di proprietà del monastero di s. Grisogono.
Cassetta XVII. ad n. 281.

282. (344). — **1432. 22 novembre.** Obbligazione de coloni delle terre di Bigliane di proprietà di Simon e Marco fratelli de Nosdrogna per le annuali corrisponsioni delle onoranze.
Cassetta XV. ad n. 262.

Digitized by Google

283. (32). — **1432. 26 novembre**. Vendita fatta da Bartolommeo Rusinich a Dr. Pietro Cerensanich canonico di Zara di un ograda di otto gognali con olivari e viti posta in Maceris.
Cassetta III. ad n. 123.

284. (485). — **1432. 9 decembre**. Riconoscenza fatta dal capitolo di Zara dietro instanza di Simeon de Nosdrogna del suo diritto possessorio sui terreni in villa Bigliane.
Cassetta XIX. ad n. 300.

285. (493). — **1433. 12 gennaro**. Autorizzazione concessa a Dobrizza madre e tutrice di Giacomo Muti, acciochè il medesimo faccia testamento. Cassetta XIX. ad n. 300.

286. (36). — **1434. 24 gennaro**. Vendita fatta da Nicolò Mattievich da Bocagnazzo a Cutano padre e Pasco figlio Angelovich di una terra vignata ed olivata posta nella località di san Marco.
Cassetta III ad n. 123.

287. (19). — **1434. 19 febbraro**. Minuta semplice di procura fatta da Simon Nosdrogna a Stefano Kleglevich.
Cassetta II. ad n. 106.

288. (21). — **1434. 7 agosto**. Atto di vendita di una casa a s. Stefano a favore di Simeone Nasdrogna fatta da Gio. Battista Franasco per ducati 200 veneti. Cassetta II. ad n. 106.

289. (604). — **1434. 9 novembre**. Quietanza per ducati 100 d'oro pagati dal monastero a saldo del capitale di ducati 1000 concesso a mutuo da Michele Gallelli.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

290. (569). — **1435. 16 gennaro**. Vendita e cessione fatta da Martin Slavoivich a Dr. Pietro Cerençanin del sunominato molino per lire 67. Cassetta XXIII. ad n. 338.

291. (481). — **1435. 22 agosto**. Sentenza del contę di Zara a favore degli eredi di Giacomo Barbadico e contro Simeone de Nosdrogna acquirente della casa posta a s. Stefano per ducati 200, con la quale viene condannato al pagamento del residuo di ducati 100 del prezzo d' acquisto. Cassetta XIX. ad n. 300.

292. (275). — **1435. 28 agosto**. Fidejussione fatta da Tommaso Nassi a favore di Simeone de Nosdrogna per ducati d'oro 100.
Cassetta XV. ad n. 262.

293. (487). — **1436. 2 giugno**. Testamento di Giacomo Muti Cesani, ove dispone, che sia estratto dai suoi beni tutta la dote di sua moglie Catterina, oltre a che gli sia pagato un legato di lire 40; e per il rimanente nomina per erede universale la propria madre. Cassetta XIX. ad n. 300.

294. (501). — **1436. 26 novembre**. Decisione del capitolo di Zara ad instanza di Simeone de Nosdrogna faciente per se e fratello

Digitized by Google

Marco contro i villici di Bigliane e Draghinich in punto danni arrecati ai pascoli e gaj. Cassetta XIX. ad n. 300

295. (447). — **1438. . . maggio.** Il convento di s. Grisogono cede a Martino de Ortha di Napoli, abbate di san Antonio di Nona in luogo della pensione annua di f. 150 d'oro tutti i redditi pervenienti dalla possessione in *Cobillarat* vita sua durante, colla condizione che dopo la di lui morte i beni passeranno in perpetuo possesso del monastero di s Grisogono. Tale cessione è confermata anche dalla corte di Roma. Cassetta XVIII. ad n. 287.

296. (498). — **1439. 21 febbraro.** Affittanza d'una possessione di proprietà di Simeone di Nosdrogna posta in Bigliane con casa ed orto, accordata a Giuseppe Cattich da detta villa, Cassetta XIX. ad n. 300.

297. (582). — **1439. 11 maggio.** Attestato della camera apostolica a favore del monastero durante la priorità di Dn. Pietro Crissava d'aver soddisfatto all' annuale corrisponsione Cassetta XXIII. ad n. 338.

298. (6). — **1439. 27 maggio.** Copia lacera di un documento, che appare essere una donazione di Cattarina . . . a favore di Giacomo Muti Cesani suo marito. Casella I. ad n. 75.

299. (20). — **1439. 4 agosto.** — Decisione pronunziata dai giudici Nassi, Detrico e Gregorj a favore di Simeone Nosdrogna sulla proprietà delle terre in Bigliane. — *NB. Il documento non somministra maggiori lumi, mancandone una metà.* Cassetta II. ad n. 106.

300. (580). — **1439. 14 ottobre.** Protesto fatto dall' abbate Pietro Crissava in confronto dell' arcivescovo di Zara in punto ducati d'oro 100 dal medesimo malamente ripetuti. Cassetta XXIII. ad n. 338.

301. (477). — **1439. 24 ottobre.** Vendita fatta da Pietro Ranculini a Simeon de Nosdrogna d'una casa posta in Zara nel confin dell' arsenale per ducati d'oro 84. Cassetta XIX. ad n. 300.

302. (469). — **1440. 19 gennaro.** Donazione fatta da Tadia relitta di Zuanne da Nona a Dionisio Cirisoli di Nona d'una terra posta presso san Niccolò in territorio del monastero di s. Grisogono. Cassetta XIX. ad n. 300.

303 (442). — **1442. 14 aprile.** Affittanza accordata dal monastero di s. Grisogono a Lodovico de Matafari per anni cinque delle terre poste a *Lemessor — Craschie* per ducati d'oro tre all' anno. Cassetta XVIII. ad a. 287.

304. (594). — **1442. 14 maggio.** Quietanza fatta da Chiara relitta de Pomo a favore del monastero per ducati 140. Cassetta XXIII. ad n. 338.

Digitized by Google

305. (444). — **1442. 28 maggio** Documento spettante alla scuola di Santi Cosmo e Damiano di Bibigne relativo alla spesa per la fabbrica della chiesa. Cassetta XVIII. ad n. 287.

306. (133), — **1442. 17 giugno.** Elezione di rettore in s. Vito e s. Euffemia nell' abbate di s. Michele in Monte.
Cassetta XI.

307. (35). — **1442. 4 agosto** NB. Il documento non offre che poche indicazioni ed incerte, dalle quali risulta, contenere una obbligazione di un pupillo di nome Vito, estesa con il consenso del tutore Giorgio Carmich. Cassetta III. ad n. 123.

308. (489). — **1442. 4 ottobre.** Attestazione rilasciata dal capitolo di Zara dietro instanza di Simon de Nosdrogna sulla fatta trascrizione ne' registri capitolari della lettera del bano della Dalmazia e Croazia Pietro de Tholovaç relativa ad una possessione a Luca cessa da Stane Polumicich e Stefano Clocoç a Gregorio Stanicich. Cassetta XIX. ad n. 300.

309. (212). — **1442. 19 decembre.** Vendita fatta da Giovizza Lucich da Zara a Giorgio Dobroslavich da Boccagnazzo d' una casa e d'un terreno posto in detto luogo per lire 90 venete.
Cassetta XIV. ad n. 261.

310. (486). — **1443. 10 aprile.** Sentenza pronunziata a favore di Simeone de Nosdrogna e contro Giovanni Cattich da Bigliane in punto riduzione nel primiero stato della casa ed orto affittatogli giusta istromento 21 febbrajo 1439.
Cassetta XIX. ad n. 300.

311. (260). — **1444. 7 giugno.** Procura fatta a Simeon de Nosdrogna dalle Dobrizza madre e Cattarina relitta di Giacomo Muti.
Cassetta XV. ad n. 262.

312. (22). — **1444. 7 giugno.** Copia di procura fatta da Dobrizza e Cattarina relitta Muti a Simon de Nosdrogna.
Cassetta II. ad n. 106.

313. (479). — **1444. 29 ottobre.** Donazione di Dobrizza e Catterina madre e relitta Mutti Cesani a favore di Simeon de Nosdrogna dei beni dipendenti dall' eredità alle medesime fatta da Giacomo Muti. Cassetta XIX. ad n. 300.

314. (23). — **1444.** Documento comprovante la proprietà delli Simone, Vincenzo e Marco de Nasdrogna sopra i beni posti in Cernigl, Bigliane e Malinavatz pervenutagli da Pietro Tolanaz bano della Croazia, ed indicante la derivazione possessoria fino dai più remoti tempi del regime ungarico. Cassetta II. ad n 106.

315. (356). — **1445. 4 luglio.** Testamento di Giorgio Maradoni disponente alcuni piccioli legati a favore del convento di s. Maria di Zara. Cassetta XVI. ad n. 267.

Digitized by Google

316. (75). — **1445. 14 luglio.** Questo documento è lacero, e solamente si può scorgere, esser egli un atto di donazione di Giovanni Allegretti. Cassetta v. ad n. 145.

317. (565). — **1445.** . . . Documento tutto straciato contenente una vendita fatta da Simon Giordanich d'una possessione in *Carnigl* distretto d' Ostrovizza con grazia di ricupero.
Cassetta xxiii. ad n. 338.

318. (567). — **1446. 29. aprile.** Precetto di multe inflitte a molti coloni dei nobili fratelli Simon e Marco de Nasdrogna per aver contravenuto ai patti di coltura.
Cassetta xxiii. ad n. 338.

319. (24). — **1446. 10 giugno.** Giudizio arbitrario fra Simeone quondam Giordano de Nosdrogna qual cessionario di Cattarina relita Muti da una, e Gregorio Nassi dall' altra in punto eredita del quondam Giacomo Muti Cesani. Cassetta ii. ad n. 106.

320. (503). — **1446. 3 luglio.** Donazione fatta da Dobrizza madre di Giacomo Muti a favore di Simeone de Nosdrogna di ducati 100 d'oro ritraibili dal fondo della sua dote.
Cassetta xix. ad n. 300.

321. (251). — **1446. 6 novembre.** Assegnazione di dote fatta da Benedetto Zanini da Zara a favore di una sua serva chiamata Rosa ammogliatasi con Rado Babich da Veglia.
Cassetta xv. ad n 262.

322. (291). — **1447. 15 gennaro.** Bolla di papa Niccolò per lo stesso oggetto come sopra. Cassetta xv. ad n. 262.

323. (471). — **1447. 31 marzo** Donazione fatta da Giovanni Bajolich a favore di Simeon de Nosdrogna di una terra di gognali 32 in villa *Grabvoçane*, e ciò in compenso dell' assistenza prestatagli nelle cause civili sostenute contro varie dite.
Cassetta xix. ad n. 300.

324. (57). . . . Copia tratta dalle pubbliche scritturazioni del legale ecclesiastico privilegio accordato dal papa Eugenio IV (1431—1447) alla congregazione Casinense, e rilasciata da Giovanni Braicevich notajo di Zara a 16 agosto 1625. Cassetta iv. ad n. 134.

325. (122). — **1448. 18 marzo.** Acquisto di uno spazio di terra dinanzi la chiesa di s. Grisogono fatto dal monastero per lire 84 soldi 15 veete, nera di proprietà di Stefano Giurievich di Spalato.
Cassetta ix. ad n. 223.

326. (418). — **1448. 13 settembre.** Sentenza a favore del monastero di san Grisogono contro i Maonotti in punto animali esistenti nell' isola Maon. Cassetta xviii ad n. 287.

Digitized by Google

327. (172). — **1449. 24 marzo.** Lettera del capitolo di Zara contenente le copia di due documenti provanti i privilegj del monastero di s. Grisogono sulla possessione di Sovare.
Cassetta XIII. ad n. 260.

328. (350). — **1449. 5 ottobre.** Testamento di Nicolò Fanna, che depose molti legati a favore di diverse chiese e conventi di Zara, ov' è compreso pure anche il monastero di s. Grisogono. Non si può però rilevare l' entità di tali leg. ti, essendo il documento stracciato in varj punti. Cassetta XV. ad n. 262.

329 (99). — **1449. 12 ottobre.** Processo e sentenza in causa tra il convento di s. Grisogono ed Antonio Sibisdrich pnr rivendicazione di alcuni terreni siti a Mist—Nocrastz di proprietà del convento.
Cassetta VI. ad n. 149.

330. (415). — **144? 13 novembre.** Livello di ducati due d'oro annui radicato supra una casa sita in confin di santa Catterina vicino alla piazza de signori in Zara, dovuto da Giorgio Guercenovich ogni anno al monastero nel giorno della festività di san Grisogono. Cassetta XVIII. ao n. 287.

331. (7). — **1451. 8 gennajo.** Atto di divisione fra Lodovico de Gregorii e Simone de Nasdrogna da una e Gregorio de Nassi qual erede di Giacomo Muti Cesani dall' altra, delle terre in Peterzane.
Casella I. ad n. 75.

332. (25) — **1451. 25 marzo.** Appellazione del sudetto giudizio interposta da Simeone Nasdrogna. Cassetta II. ad n. 106.

333. (491). — **1451. 29 marzo.** Decreto del conte di Zara per la divisione de' beni Muti Cesani proindivisi fra le famiglie Nassi e Nosdrogna. Cassetta XIX. ad n. 300.

334. (141). — **1453. 7 giugno.** Breve di papa Nicolò a favore del canonico Deodato in oggetti relativi alla mensa.
Cassetta XI.

335. (143). — Duplicato al nº 141.

336. (468). — **1453. 6 agosto.** Convegno fra Dn. Matteo Blassi dell' ordine de' predicatori ed il canonico Petri in punto pagamento di ducati d'oro 25 dovuti dal. primo Cassntta XIX. ad n. 300.

337. (119). — **1453. 12 agosto.** Pubblicazione del brevetto d. papa Nicolò IV ad n. 113. diretto all' abbate di s. Michel in Monte
Cassetta VIII. ad n. 187.

338. (270). — **1453. 3 settembre.** Vendita fatta da Paolo Lapzanich da Dolaz di Novegradi a Simeone de Nosdrogna di due

Digitized by Google

vigne dell' estesa di gognaja due poste in villa Bigliane nella località detta di s. Simon per il prezzo di ducati 14.
Cassetta xv. ad n. 262.

339. (568). — **1453. 18 ottobre.** Vendita fatta dal canonico Cerençani a Giorgio Veglia da Copragl di un molino ad acqua posto in detta villa per venete lire 150. Cassetta xxiii. ad n. 338.

340. (8). — **1453. 14 novembre.** Protesto di Catterina Dobrizza relita Muti contro Gregorio de Nassi in punto della nullità pella sopradetta divisione a garanzia del suo capitale di dote assicurato sopra i beni di Peterzane. Casella i. ad n. 75.

341. (522). — **1454. 23 settembre.** Vendita fatta da Ostoya Juvenich a Matteo Minione d'una casa posta in Zara in confin *Castij veter* sopra terreno di Giovanni Ostoja aggravata di un livello di lire 4 annue. Cassetta xxii. ad n. 329

342. (273). — **1454. 12. novembre** Aquisto fatto da Matteo Lapatich di s. Martino da Camenane di una casa ed un pezzo di terra appresso Marogich. Nulla più si può rilevare.
Cassetta xv. ad n. 262.

343. (504). — **1455. 18 aprile.** Sentenza a favore di Simeone di Nosdrogna ed a danno di Giovanni e Paolo Diclich da Gorizza in punto rilascio del terreno posto iu villa di Radovosello da lor tenuto a colonia. Cassetta xix. ad n. 300.

344. (263). — **1455. 8 ottobre.** Vendita fatta da Rade Novacovich a Simeon de Nosdrogna d'un pezzo di terren vacuo posto in Zara nel confin dell' arsenal.
Cassetta xv. ad n. 262.

345. (527) — **1455. 22 ottobre.** Convenzione tra l' arcivescovo di Zara ed il canonico Bogdano Petri relativamente alla consegna a quest' ultimo di tutti i suoi beni.
Cassetta xxii. ad n. 329.

346. (33). — **1457. 16 gennaro.**. Convegno fra il monastero di san Grisogono e maestro calafato Simeon Gussich per il ricupero della nave denominata la Marsiliana
Cassetta iii. ad n. 123.

347. (495). — **1457. 28 gennaro.** Multe inflitte a vari villici di Murviçça, Grabovçane, Bigliane, e Draghinich dal conte di Zara.
Cassetta xix. ad n. 300.

348. (113). — **1457. 13 aprile.** Autorizzazione del doge Francesco Foscari ai notaj per la pubblicazione della bolla di Nicolò papa iv. dell' anno 1454. 9 settembre.
Cassetta viii. ad n. 187.

349. (187). — **1458. 3 gennaro.** Elezione in abbate di s. Grisogono del canonico Deodato Petri.
Cassetta xiv. ad n. 261.

Digitized by Google

350. (220). — **1458. 3 gennaro.** Lettera di Pio II papa al doge di Venezia, che gli partecipa la scomunica e destituzione pronunziata in aggrario dell' abbate Deodato di s. Grisogono.
Cassetta XIV. ad n. 261.

351. (215). — **1458. 7 luglio.** Idem come sopra, che gli ordina di ripetere ducati d'oro 240 dovuti da Giovanni q. Stefano Benissa alla camera apostolica. Cassetta XIV. ad n. 261.

352. (206). — **1458.** Lettere ducali venete a favore di Deodato Petri abbate di s. Grisogono in punto godimento delle rendite dell' abbazia di san Grisogono. Cassetta XIV. ad n. 261.

353. (203). — **1459. 21 gennaro.** Rielezione in abbate di s. Grisogono nel canonico Deodato Petri.
Cassetta XIV. ad n. 261.

354. (225) — **1459. 12 febbrajo** Attestazione di Cristoforo Mauro doge di Venezia alla firma del notajo Marino Fortis, estensore di una procura fatta da Lucrezia madre di Lazzaro Giorgi morto in Negroponte alli abbate di s. Grisogono e Niccola Cetteri.
Cassetta XIV. ad n. 261.

355. (26). — **1459. 17 aprile.** Copia di un documento contenente una traslazione di possesso fatta dal vicebano della Croazia Giuseppe Chul in nome del rè Ungarico a Giuseppe Sandri castellano di Ostrovizza di alcune terre poste in quelle vicinanze. Una tal copia fu rilasciata dal capitolo di Zara a mano di Simeon de Nosdrogna. Casetta II. ad n. 106.

356. (590). — **1459. 30 giugno.** Concessione a mutuo di ducati 1210 fatta da Baldassare Siverino al convento di s. Grisogono.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

357. (105). — **1460 12 marzo** Permuta fatta dal convento di s. Grisogono di una casa con l'orto di Marco Fontana.
Cassetta VIII. ad n. 187.

358. (352). — **1460. 9 giugno.** Istrumento d'assegnazion di dote fatta da Tommaso Martini a sua figlia Stanissa accopiatasi in matrimonio con Giorgio Ratcovich calzolajo di Zara.
Cassetta XVI. ad n 267.

359. (284). — **1461.. febbrajo.** Mandato apostolico a favore del monastero di s Grisogono, che gli accorda la facoltà di ricuperare ed esigere quanto era di spettanza del canonico Dn. Pietro Zerenzani di Zara accolito ed uffiziale della sede apostolica.
Cassetta XV. ad n. 262.

360. (435). — **1461. 3 aprile.** Locazione fatta dal monastero di san Grisogono a Paolo Radencich dall' isola grande per anni cinque di tutti i beni esistenti a *Neviane*, eccettuata una casa posta nel mezzo della villa per annui ducati d'oro 60.
Cassetta XVIII. ad a. 287.

Digitized by Google

261. (593). — **1462. 11 febbrajo.** Confesso di Stana relitta Merghich d'aver ricevuto l' argenteria e danari lasciati da suo marito, e ciò col mezzo del di lui commissario testamentario l'abbate di san Grisogono. Cassetta XXIII. ad n. 338.

362. (214). — **1462. 18 luglio.** Decreto di papa Pio II. all' abbate di san Grisogono prescrivente il ricupero dalle mani dell' arcivescovo di Zara di un bono. Cassetta XIV. ad n. 261.

363. (602). — **1462. 26 luglio.** Sentenza che condanna il monastero a pagare ducati d'oro 45 a Giovanni de Zollo qual pieggio del canonico Dn. Giovanni de Stal.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

364. (285). — **1462. 9 ottobre.** Decreto di Pio II., che accorda la facoltà all' abbate Deodato di s. Grisogono di esigere la terza parte de' beni di monsignor Natali vescovo di Nona.
Cassetta XV. ad n. 262.

365. (340). — **1462. 26 ottobre.** Procura fatta da Domenico Lalich a Antonio Androlini. Cassetta XV. ad n. 262.

366. (150). — **1462. 2 novembre.** Procura fatta dall' abbate di s. Grisogono a Gio. Battista Gherardi.
Cassetta XIII. ad n. 260.

367. (127). — **1462. 29 novembre.** Accompagnatoria di un brevetto del papa Massimo diretto all' abbate superiore di s. Grisogono. Cassetta XI. ad n. . .

368. (607). — **1462. 4 decembre.** Obbligazione del monastero di s. Grisogono di pagare ducati 45, più ducati 5 di spese di lite a Giovanni Follo di Venezia dipendente un tal debito dalla sentenza 26 luglio 1462, e ciò nel termine d'un anno.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

369. (492). — **1462. . .** Inventario di tutto ciò che percepì Simeon de Nosdrogna dal commissario testamentario di Catterina relitta Muti. Cassetta XIX. ad n. 300.

370. (286). — **1463. 12 gennaro.** Decreto che facoltizza l' abbate di san Grisogono a ricuperare i beni erano Zerenzani, e di assolvere tutti queli, che fossero incorsi nella scomunica come detentori dei beni stessi. Cassetta XV. ad n. 262.

371. (199). — **1464. 30 maggio.** Assoluzione di scomunica del papa Martino del priore di s. Grisogono.
Cassetta XIV. ad n. 261.

372. (204). — **1465. 22 gennaro.** Lettera ducale veneta all' abbate di san Grisogono relativamente alla commissaria del vescovo Natali di Nona. Cassetta XIV. ad n. 261.

373. (254). — **1465. 31 gennaro.** Vendita fatta dal convento di san Francesco a Simeone Oppanzarich d'una azione livellaria radi-

Digitized by Google

cata sopra una casa a s. Demetrio di proprietà di Martino Mediolano. Cassetta xvi. ad n. 267.

374. (317). — **1465. 8 febbrajo**. Procura fatta da Lucrezia Umissich all' abbate del monastero di san Grisogono ed a Niccolò Cocori. autorizzandoli di vendere i beni tutti appartenenti a suo figlio Lazzaro morto in Negroponte.

Cassetta xv. ad n. 262.

375. (363). — **1466. 30 aprile**. Procura fatta dal monastero di san Grisogono a Giorgio Misoli da Pago affine amministri i beni situati a Maon. Cassetta xvi. ad n. 267.

376. (506). — **1466. 2 agosto**. Precetto di multe inflitte ad alcuni villici contraventori alle discipline campestri.

Cassetta xix. ad n. 300.

377. (73). — **1467. 9 marzo**. Precetto di pagamento contro Bortolo Slochich per lire 31 soldi 11 venete, delle quali andava debitore verso Gregorio Allegretti per conto della facoltà del fu Cerdoni amministrata dall' abbate di s. Grisogono qual commissario testamentario. Cassetta v. ad n 145.

378. (311). — **1467. 16 novembre**. Pagarò per lire 49 dovute da Nicolò Matuli da Liubi al Sig. Andrea de Grisogono.

Cassetta xv. ad n. 262.

379. (310). — **1467. 25 novembre**. Procura generale fatta da Dn. Michele Mezzaninich a Dn. Stojan Ulisemich.

Cassetta xv. ad n. 262.

380. (139). — **1469. 28 giugno**. Privilegio concesso dalla veneta republica al convento di san Grisogono per la costituzione di un molino d' olio. Cassetta xi.

381. (483). — **1470. 21 settembre**. Acquisto fatto da Simon de Nosdrogna di un pezzo di terra di 8 gognali posto in confin di s. Giovanni per lire 1147.

Apparisce, che il terratico di questa estesa di terreno venisse pagato al monastero di s. Grisogono.

Cassetta xix. ad n. 300.

382. (86). — **1471. 13 febbraro**. Testamento di Simon da Venezia (non appartiene al convento). Cassetta v. ad n. 145.

383. (27). — **1471. 21 aprile**. Vendita di 4 gognali di terra posti nella villa di Grabvofzani, era di proprietà di Gregorio Glavognaz debitore di lire 76 a Simone de Nosdrogna, che si rese deliberatario per lire 41 a conto del suo credito.

Cassetta ii. ad n. 106.

384. (438). — **1471. 27 aprile**. Sentenza in arbitri contro Stefano . . . da Craschievich, affine s' unisca ad un suo fratello per la coltura d'una sorte di terreno a Neviane di proprietà del monastero.

Cassetta xviii. ad n. 287.

Digitized by Google

385. (600). — **1471. 4 luglio.** Sentenza a favore di Giovanni Giuliani e contro il monastero di s. Grisogono dovente lire 144 venete. Cassetta XXIII. ad n. 338.

386. (535). — **1471. 21 luglio.** Vendita di una picciola barca di Gerolamo Crisançich per ducati 60 a Simon Oppançarich. Cassetta XXII. ad n. 329.

387. (265). — **1471. 21 luglio.** Vendita all' asta di un gognale di terra a danno di Gregorio Stupich ed a richiesta di Simeone de Nosdrogna. Cassetta XV. ad n. 262.

388. (507). — **1472 19 febbrajo.** Privilegio apostolico accordato al convento di s Grisogono di eleggere sei frati. Cassetta XX. ad n. 301.

389. (441). — **1472. 15 luglio.** Conferma della sentenza in arbitri 27 aprile 1471. (V. nº 438.) Cassetta XVIII. ad n. 287.

390. (505). — **1473. 10 gennaro.** Vendita fatta da Giovanni Slavicich a Simeone de Nosdrogna di un pezzo di terra arrativa di 4 gognali posta in villa Grabovçane. Casseta XIX. ad n. 300.

391. (268). — **1473 27 settembre.** Vendita fatta da Stana relitta Radivaz a Simon Gussich calafato d'una casa di legno coperta a coppi, posta nel confin così detto Planchette in Zara sopra terreno d'appartenenza delle monache di s. Demetrio, alle quali ogni anno si paga il livello di lire 2. nel giorno di s. Giovanni Battista. Cassetta XV. ad n. 262.

392. (484). — **1474. 25 ottobre.** Sentenza a danno di Simeon de Nosdrogna ed a favore di Simeon Roschuich da Migliaçich in punto multa pecuniaria sopra una porzion di terra posta in detta villa nel luoco vocato *Nayelinku Nagrabrj* riconosciuta di proprietà del Roschuich. Cassetta XIX. ad n. 300.

393. (592). — **1475. 18 ottobre.** Donazione di Baldassare Siverino al monastero di s. Grisogono del capitale di ducati 1210 accordatogli a mutuo (come al n. 590). Cassetta XXIII. ad n. 338.

394. (328). — **1475. 26 decembre.** Testamento di Giorgio Goich da Nona disponente a favore di sua moglie, figlia e figliastro, senza legati nè obbligazioni di sorte. Cassetta XV. ad n. 262.

395. (523). — **1476. 15 ottobre.** Cessione fatta da Simeon de Nosdrogna faciente anche per suo fratello a Giovanni de Nassi d'una terra posta a Migliazza tenuta a colonìa da Matteo Polisin, e ciò verso l'esborso di 30 ducati d'oro. Cassetta XXII. ad n. 329.

396. (247). — **1477. 8 febbraro.** Sentenza a favore di Dojmo Cedolini e contro Simon Oppançarich in punto pagamento di lire 32. Cassetta XV. ad n. 262.

Digitized by Google

397. (90). — 1477. 1 **marzo.** Cedola di incanto ad istanza del monastero di s. Grisogono per la vendita di varj utensili di proprietà di un debitore del convento.
Cassetta v. ad n. 145.

398. (348). — 1477. 19 **agosto.** Sentenza che assolve Giorgio Sibrino dal pagamento di lire 8 a Francesco Pastro.
Cassetta xv. ad n. 262.

399. (517). — 1477. 29 **agosto.** Precetto di pagamento diretto a Giorgio Ventura per lire 4 11 venete dovute a Simeon Oppançarich. Cassetta xxii. ad n. 329.

400. (74). — 1477. 19 **novembre.** Sentenza pronunziata a favore del monastero di s. Grisogono, e contro Marco Bravane in punto di lire venete 50, dal medesimo dovute.
Cassetta v. ad n. 145.

401. (532). — 1477. 19 **novembre.** Sentenza che condanna Carolo Stramich a pagare lire 20 venete a maestro Simon Oppançarich. Cassetta xxii. ad n. 329.

402. (549). — 1477. 10 **decembre.** Sentenza a favore di Catterina Michieli da Sebenico e contro Simeone Oppançarich in punto pagamento lire 25.4 Cassetta xxii. ad n. 329.

403. (355). — 1478. 6 **gennaro.** Vendita fatta da Lucia Buxanin e Zvitano Vucassich dal borgo di s. Martino di due gognali di terra posta nel luogo denominato Gladusa.
Cassetta xvi. ad n. 267.

404. (246). — 1478. 27 **decembre.** Vendita fatta dal conte di Nona a Simon Oppançarich di due muracche ed un pezzo di terreno site in Nona per L. 20. Cassetta xv. ad n. 262.

405. (528). — 1480. 16 **giugno.** Testamento di Antonio . . . da Sebenico, ch' elegge suo erede la propria moglie.
NB. Il documento è lacero. Cassetta xxii. ad n. 329.

406. (34). — 1480. 1 **settembre.** Assegnazione di controdotte fatta da certo Rado a sua moglie Elisabetta. NB. Non vi è precisione nei nomi e cognomi, giacchè i caratteri sono corrosi.
Cassetta iii. ad n. 123.

407. (497). — 1480. 11 **decembre.** Sentenza a favore di Margarita . . . ed a danno della commissaria di Simon Oppançarich in punto pagamento di venete lire 40. Cassetta xix. ad n. 300.

408. (378). — 1482. 28 **ottobre.** Vendita di sette gognaja di terra posta in villa Diclo di proprietà de fratelli Xercich debitori al monastero di s. Grisogono, acquistata al pubblico incanto da Antonio Cisirellich. Cassetta xvii. ad n. 281.

Digitized by Google

409. (608). — **1483. 16 giugno**. Cessione d'una terza parte della nave denominata sagitta fatta da Paolo Pasquali di Cattaro a favore dell' abbate di s. Grisogono Deodato Venerio.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

410. (514). — **1483**. . . Atto di vendita fatto da certo Budonich ad Antonio Palladini delle azioni coloniche sopra un terreno della famiglia Nassi posto nella località detta *Malgrossi-Droga* per lire 33 venete. Cassetta XXII. ad n. 329.

411. (499). — **1484. 8 maggio**. Vendita fatta da Filippo Vladislavich da Dolaz di Novegradi a Simeone di Nosdrogna d'una villa di un gognale posta sopra terreno dello stesso acquirente per lire 27. Cassetta XIX. ad n. 300

412. (416). — **1487. 23 agosto**. Confesso di Antonio Battiferro d'esser rimasto debitore al monastero di san Grisogono di ducati 114 per affitti d'una casa sita vicino le piazze.
Cassetta XVIII. ad n. 287.

413. (76) — **1488. 1 marzo**. Procura di Matteo Civitich in Pietro Codiglicich. Cassetta V. ad n 145.

414. (219). — **1488. 9 maggio**. Pubblica recessione fatta da Elena Milich da Pago dalla causa incoata contro l' abbate Deodato di s. Grisogono in punto di sua deflorazione.
Cassetta XIV. ad n. 261.

415. (290). — **1488. 22 novembre**. Decreto di scomunica contro tutti i detentori di beni appartenenti al monastero di s Grisogono emmessa dall' auditor generale della curia della camera apostolica.
Cassetta XV. ad n. 262.

416. (365). — **1489. 18 marzo**. Confessione di debito di Roberto Pensauro di lire 1018. 2 verso Giovanni Caunalarich.
Cassetta XVI. ad n. 267.

417. (138). — **1489. 6 giugno**. Sentenza a favore del monastero di s. Grisogono, e contro l'arcivescovo di Zara in punto debiti del convento. Cassetta XI.

418. (412). — **1492. 23 febbraro**. Affittanza triennale accordata dal monastero di s. Grisogono a Giovanni Cranecucich da *Sale* di tutte le terre spettanti all' abbazia di san Grisogono poste in Sale in luogo detto *Thilago* per ducati d'oro 80 all' anno.
Cassetta XVIII. ad n. 287.

419. (306). — **1492. 28 luglio**. Decreto d' assoluzione del magistrato di Novegradi a Stanissa Borinich in punto restituzione di gognali 12 di terra. Cassetta XV. ad n. 262.

420. (553). — **1492. 6 settembre**. Donazione di Margarita moglie di Martin Cartina di tutti i proprj suoi beni a suo fratello Giorgio Vrana. Cassetta XXII. ad n. 329.

Digitized by Google

421. (28). — **1492. 4 novembre**. Quietanza per lire 56 pagate dalli coloni della possessione posta in villa Prasgnich di appartenenza di Giorgio Nosdrogna, rilasciata dallo stesso alli Michel, Pietro e Paolo fratelli Cusmich. Casella II. ad n. 106.

422. (129). — **1493. 10 ottobre**. Terminazione di Giovanni Mocenigo doge di Venezia, che inibisce l'absenza ai frati ed abbati dal loro punto di stazione senza il permesso del superiore.
Cassetta XI.

423. (255). — **1494. 3 novembre**. Procura fatta da Tommaso Allegretti per se e fratello, a Luca Pepillarich.
Cassetta XV. ad n. 262.

424. (325). — **1496. 14 agosto**. Testamento di Margarita relitta di Giovanni da Venezia a favore di Bartolo da Venezia.
Cassetta XV. ad n. 262.

425. (443). — **1497. 3 marzo**. Testamento di Giacomo Brancich in idioma italiano, che sembra non appartenere al monastero di s. Grisogono. Cassetta XVII ad n. 287.

426. (539). — **1497. 9 ottobre**. Quietanza di Rade Cramich da Diclo per lire 100. 8. m. d. pagategli dal convento di s Grisogono a saldo delle sue competenze spettantegli per la verificata perizia de' miglioramenti esistenti sopra il terreno Curtino.
Cassetta XXII. ad n. 329.

427. (91). — **1498. 12 giugno**. Vendita fatta da Lucia Sadich a maestro Martino Liborio di alcune terre a Nona.
Cassetta V. ad n. 145.

428. (551). — **1499. . . luglio**. Convegno di pagamento fatto tra Giovanni Radich ed il debitore Bernardo Abano per ducati 30 d'oro. Cassetta XXII. ad n. 329.

429. (538). — **1500. 11 gennaro**. Carta dotale di Angela relitta Bedunich, che passò in secondi voti in matrimonio con Giovanni Lourincich, dalla quale si rileva che il convento di s. Grisogono aveva il diritto di terratico sopra una vigna di 5 gognali posta vicin Zara, compresa nei beni dotali.
Cassetta XXII. ad n. 329.

430. (617). — **1500. 8 febbrajo**. Certificato ducale sulla validità della firma del pubblico notaro Andrea Scaltri di Venezia.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

431. (123). — **1500. 23 maggio**. Precetto di pagamento per lire 310 soldi 10 venete, praticato ad istanza del convento di san Grisogono al debitore Matteo Gonzorich.
Cassetta IX. ad n. 223.

432. (43). — **1500. 10 settembre**. Testamento tutto stracciato di Margherita Selena Staniza, dal quale appena si rileva esservi un legato a beneficio del convento di s. Grisogono. Cassetta III. ad n. 123.

Digitized by Google

433. (534). — **1502. 16 aprile.** Sentenza a favore di Biaggio de Soppe procuratore di Margarita Miloslavich da Verchè contro Luca Sutor in punto divisione de' beni posti nel distretto di Nona.
Cassetta XXII. ad n. 329.

434. (121). — **1502** Documento non legibile. essendo in caratteri smarriti. Cassetta IX ad n. 223.

435. (41). — **1503. 21 gennaro.** Testamento di Catterina moglie di Michel Gastaldioni a favore di suo figlio Simeone.
Cassetta III, ad n. 123.

436. (401). — **1505. 20 marzo.** Colonìa accordata dal monastero di san Grisogono a Simeon Fraslich di una vigna in Cerodolo di tre gognali al settimo. Cassetta XVII. ad n 281.

437. (39) — **1505. 30 giugno.** Carta obbligatoria di dote e controdote stipulata fra maestro Giacomo Cerdoni e maestro Nicolò Ladislanich, ambo di Zara. Cassetta III. ad n. 123.

438. (253). — **1506. 20 luglio.** Vendita fatta da Giacomo Drusetich a Giovanni Caligario d'una casa posta nel confin così detto dell' arsenal in Zara per lire 77 p. venete
Cassetta XV. ad n. 262.

439. (410). — Un scartafascio, dal quale si desume, che l' abbazia di san Grisogono di Zara sostenne una causa nell' anno 1506 contro certo Niccolò Cimelich di Zara detentore di gognaja 140 di terre poste nelle pertinenze di Cerodolo.

Dal medesimo si rileva pure, che vennero sostenute varie contestazioni nell' argomento in confronto a quasi tutti i villici di Diclo, accusati dal Cimelich di parziale detenzione delle sopradette terre. Cassetta XVII. ad n. 281.

440. (110). — **1507. 7 gennaro, 31 decembre.** Testamento di Simon Beccaro q. Giorgio a favore di due suoi nipoti di alcune terre poste a s. Giovanni Eremita. (Codicillo del sudetto prescrivente l' escorporazione della dotta di sua moglie Elena Longinovich dalla facoltà complessiva Cassetta VIII. ad n. 187.

441. (55). — **1508. 30 marzo.** Convegno tra Gregorio de Nassi e Simeone de Nosdrogna in punto d'alcune terre indivise fra loro.
Cassetta III. ad n. 123.

442. (40). — **1508. 25 giugno.** Deposizione di certo Zampetoglia da Nona riguardo alcune terre poste nella località di s. Maria di Nona, ed appartenenti al convento di s. Grisogono.
Cassetta III. ad n. 123.

443. (320). — **1509. 23 novembre.** Carta dotale di Elena moglie di Simeon Jurcovich detto Oppanzarich.
Cassetta XV. ad n. 262.

Digitized by Google

444. (474). — **1510. 10 marzo**. Vendita fatta da Matteo Sepsich a Luca Verugo di una casa posta in Zara nel confin così detto dell' arsenal per lire 66 Cassetta XIX. ad n. 300.

445 (97). — **1510 1 luglio**. Sentenza appellatoria, che riforma la decisione in prima instanza 29 luglio 1509 in punto dei diritti sulla metà dell' asse paterno di Simon q. Andrea Macellatovich frate di s. Grisogono, contrastata da Pietro Longinich facente anche per sua moglie. Cassetta V. ad. 145.

446. (249). — **1511. 9 maggio**. Una procura inconcludente. Cassetta XV. ad n. 262.

447. (278). — **1514. 3 maggio**. Bolla di papa Leone X. contro chi occupasse i beni d'appartenenza del monastero di s. Grisogono. Cassetta XV ad n. 262.

448. (288). — **1514. 3 maggio**. Bolla di Leone X contro i detentori de' beni appartenenti al monastero di san Grisogono Cassetta XV. ad n. 262.

449. (47). — **1516. 2 marzo**. Contraditorio in giudizio tra Giovanni Abrandia e Giovanni Covacich in punto di rivendicazione di quattro gognali di terra vignata con 60 oliveri, posto il tutto nella villa di s. Cassan. Cassetta III. ad n. 123.

450. (353). — **1516. 31 luglio**. Testamento di Polonia moglie di Sebastian Corso di Zara con sottoposto codicillo disponente due legati in danaro a favore della chiesa di santa Marcella di Zara. Cassetta XVI. ad n. 267.

451. (326). — **1516. 9 agosto**. Sentenza a favore di Francesca relitta del caporale Battista Montedrario e contro la commissaria del testatore Battaini da Verona in punto legato di quarte 15 orzo ed alquanto vino nero. Cassetta XV. ad n. 262.

452. (470). — **1516. 16 settembre**. Sentenza del conte di Zara a favore del monastero di s. Grisogono ed a danno di Giovanni Colani debitore di lire 71. 6. Cassetta XIX. ad n. 300.

453. (227). — **1516. 22 decembre**. Protesta fatta dal monastero di san Grisogono in punto nullità d' altro giudizio, che lo condannava al pagamento di spese legali. Cassetta XIV. ad n. 261.

454. (106). — **1517. 6 settembre**. Vendita all'asta pubblica ad istanza del monastero di s. Grisogono di due gognali di terra vignati con 22 olivari siti a Copragl sopra fondo del monastero di s. Nicolò a danno di un debitore del convento. Cassetta VIII. ad n. 187.

455. (323). — **1517. 16 novembre**. Instanza di Gerolamo Cedulini in punto amministrazione del capitale di dote di Maddalena Vlassich relitta Cucich. Cassetta XV. ad n. 262.

Digitized by Google

456. (104). — **1518. 1 marzo.** Fede di morte del capellano Giacomo Santo Supidio. Cassetta VIII. ad n. 187.

457. (330). — **1518. 5 ottobre.** Quietanza rilasciata da Maria relitta Raddi ai commissarj testamentarj di suo marito provante, che gli venne retrocessa la sua dote.
Cassetta XV. ad n. 262.

458. (100). — **1518. 27 ottobre.** Copia tratta dal foglio 119 del libro estraordinario dell' archivio capitolare di una sentenza pronunziata a favore di Simeone Dragonich da Pasmano affittuale di un terreno di ragione di Alvise de Begna.
Cassetta VIII. ad n. 187.

459. (72). — **1518. 22 decembre.** Periodo del testamento indicato al n°. 65, che riguarda il monastero.
Cassetta V. ad n. 145.

460. (65). — **1518. 22 decembre.** Testamento di maestro Florio q. Martin Cerdoni ritenente varj legati disposti a beneficio dei diversi monasterii di Zara, nonchè al convento di s. Grisogono.
Cassettina V. ad n. 145.

461. (518). — **1519. 7 decembre.** Vendita all'asta di una casa posta in Zara nel confin dell' arsenale civil.
NB. Non è dato di rilevare i nomi delle parti, essendo smarriti i caratteri. Cassetta XXII. ad n. 329.

462. (327). — **1520. 24 marzo.** Donazione di Marcella Sagodich da Nona a favore di suo figlio Lorenzo di lire 70.
Cassetta XV. ad n. 262.

463. (37). — **1520. 18 aprile.** Donazione di Lucia Vidovich pizzochera del convento di s. Nicolò di Zara a favore dei giugali Matteo e Margherita Rosa.
NB. Il documento non spetta al convento di s. Grisogono.
Cassetta III. ad n. 123.

464. (319). — **1520. 8 maggio.** Vendita fatta da Marco Utonossich a Matteo Brodarich di tre gognali di terra posti a s. Niccolò di Nona. Cassetta XV. ad n. 262.

465. (546). — **1522. 22 agosto.** Vendita fatta da Giovanni Bichianich ed Antonio Stoimilovich di Zara di due gognali di terra a s. Giacomo oltre il barcagno per venete lire 50.
Cassetta XXII. ad n. 329.

466. (521). — **1523. 1 agosto.** Quietanza fatta a Venezia per atti del notajo Bracchi da Andrea Laurana a favore di Giorgio Sutor per ducati 12 da lire 6.4. Cassetta XXII. ad n. 329.

467. (315). — **1527. 20 decembre.** Atto di cessione fatta da Elena e Catterina madre e figlia Scrisia da Nona a Giovanni Porezio d'una camera, cantina ed orto a pagamento d'un loro debita.
Cassetta XV. ad n. 262.

Digitized by Google

468. (201). — Documento non suscettibile ad esser letto, atteso lo smarrimento de' caratteri. Apparisce essere una pubblicazione di una bolla papale fatta dall' arcivescovo di Zara nell' anno 1527.
Cassetta XIV. ad n. 261.

469. (472). — **1528. 9 febbrajo.** Vendita fatta dagli eredi Sulich da Zara a Matteo Socich e Niccolò Braicinovich da Graschiane di una terra di tre gognali posta in detta villa sopra terreno di san Marco, salvo il canone a titolo di terratico di venete lire 72.
Cassetta XIX. ad n. 300.

470. (322). — **1528. 14 giugno.** Donazione di Donata Sticovich di ogni suo avere a Giovanni Bichianich.
Cassetta XV. ad n. 262.

471. (98). — **1530. 14 settembre.** Convegno privato tra Elena relitta Antonio Brizzi e Gio. Serena in punto azioni dotali della prima. Cassetta V. ad n. 145.

472. (157). — **1530. 19 settembre.** Procura fatta dall' abbate di s. Grisogono Camillo de Rubei a Gerolamo Venturini.
Cassetta XIV. ad n. 261.

473. (160). — **1531. 20 decembre.** Idem fatta da Dn. Simeone priore del manastero a Tobia Gentili.
Cassetta XIV. ad n. 261.

474. (252). — **1533. 12 marzo.** Sentenza a favore di Cecilia s. di Simon da Pontadura ed a danno del convento di s. Grisogono in punto pagamento lire 297. 12. m. s.
Cassetta XV. ad n. 262.

475. (66). — **1533. 22 marzo.** Instanza del monastero di s. Grisogono contro il guardiano della scuola di san Silvestro Pietro Simoncich commissario testamentario di Florio Cerdoni in punto del legato dallo stesso lasciato al monastero; in calce vi è la relativa sentenza a favore dell' instante. Cassetta V. ad n. 145.

476. (476). — **1534. 24 marzo.** Confesso di Pietro q. Giuseppe Cerdo sul ricevimento di lire 291 prezzo di dote avuta da Margarita Pritincevich. Cassetta XIX. ad n. 300.

477. (411). — **1534. 27 aprile.** Riconferma della livellazione di gognaja 200 di terra posti nella villa di *Sale* in luogo detto *Chersavagne* di proprietà del monastero di san Grisogono, fatto dalle stesso a favore di Gerolamo ed Antonio, padre e figlio, Venturino per l'annuo canone di soldi 4 per ogni gognale.
Cassetta XVIII. ad n. 287.

478. (529). — **1534. 27 aprile.** Vendita fatta dai jugali Suharich ad Antonio Zellupicich di un terreno sassoso boschivo posto in Lucorano denominato Gaich.
Cassetta XXII. ad n. 329.

Digitized by Google

479. (559). — **1535. 27 febbrajo.** Salvo condotto della corte di Roma a favore di Dn. Simeone Carismeo frate dell' ordine di s. Benedetto, capellano della curia apostolica, con estesissimi privilegj relativamente ai viaggi che fosse per intraprendere.
Cassetta XXII. ad n. 329.

480. (511). — **1536. . .** Diploma rilasciato dall' università di Padova ad Andrea Ziraldi detto Merendella laureato in legge.
Cassetta XX, ad n. 301.

481. (67). — **1537. 13 aprile.** Sentenza a favore del convento di san Grisogono in punto di possesso della vigna oltre il Barcagno lasciata al convento dal maestro Cerdoni col testamento 22 decembre 1518. Cassetta V. ad n. 145.

482. (95). — **1539. 11 giugno.** Privata convenzione tra Giacomo Radonich da Staranze e Giorgio Bobichievich da Vissossane in punto di debito del secondo di L. 1212 m. s
Cassetta V. ad n. 145.

483. (301). — **1540. 13 aprile.** Appellazione del monastero di san Grisogono alla sentenza pronunciata da vicario capitolare di Zara a danno del convento ed a favore di Giacomo Cerotro.
Cassetta XV. ad n. 262.

484. (250). — **1540. 3 decembre.** Carta di dote a favore di Elisabetta Lissisich ammogliata con Simon Zolich detto Mergunich.
Cassetta XV. ad n. 262.

485. (42). — **1541. 9 marzo.** Permuta tra Lorenzo Palcich e N. Grube di alcuni terreni posti nelle località di s. Giacomo e Terranova. NB. Non spetta al convento.
Cassetta III. ad n. 123.

486. (560). — **1542. 1 aprile.** Elezione fatta dal vescovo di Venezia in diacono di D. Placido monaco di s. Grisogono di Zara.
Cassetta XXII. ad n. 329.

487. (144). — **1542. 12 aprile.** Punto di legge sull' incesto e sulla legittimità de' figli. (Strisciato). Cassetta XI.

488. (459). — **1542. 19 decembre.** Vendita fatta da Simeon Furlanich da Sale a Luca Ivanicich con grazia di ricupero di una vigna in *Stugnepoglie*, sopra la quale l'abbazia di san Grisogono percepisce un annuo canone di soldi 6.
Cassetta XVIII. ad n. 287.

489. (324). — **1542. . .** Sembra essere il presente documento una disposizione testamentaria di Luca Battaglich.
Cassetta XV. ad n. 262.

490. (152). — **1545. 8 maggio.** Vendita di una vigna in Lucorano fatta da Antonio Rançich a Gregorio Rançich q. Tommaso.
Cassetta XIII. ad n. 260.

Digitized by Google

491. (373). — **1545. 8 giugno** Concessione fatta da Jacov Giordanich al monastero di san Grisogono di un Derro a Petarzane per l'epoca d'un anno affine di erigervi una calchera per la riparazione del monastero. Cassetta XVII. ad n. 281.

492. (29). — **1545. 21 novembre**. Concessione a pastinatura fatta da Nicolò q. Simeon da Nosdrogna ai villici di Migliazeva di una sua intiera possessione verso il contributo annuo del settimo sui prodotti. Cassetta II. ad n. 106.

493. (248). — **1545. 18 decembre**. Sentenza a favore del P. Simon Corisnich frate di s Grisogono e contro Stane Longinich in punto pagamento Lire 35 dipendentemente dal chirografo 15 agosto 1518. Cassetta XV. ad n. 262.

494 (54). — **1547. 30 decembre — 1620. 18 settembre.** Supplica del convento di san Grisogono contro i monaci Casinensi, diretta al consiglio nobile di Zara, tendente ad ottenere la restituzione di alcune beni. Cassetta III. ad n. 123.

495. (329). — **1548. 25 luglio**. Vendita fatta da Simon Martincich a Catterina relitta di Paolo Marissich di un pezzo di terra posta in Cerodolo. Cassetta XV. ad n. 262.

496. (413). — **1550. 8 febbrajo**. Lettera risguardante alcuni crediti dell' abbazia di san Grisogono.
Cassetta XVIII, ad n. 281.

497. (612). — **1550. 26 luglio**. Sentenza a favore del monastero di san Grisogono e contro i villici Jassam Vuchievich, e Giorgio Letarich di Diclo in punto pagamento delle onoranze annuali dovute per le terre, che tengono d'appartenenza del convento.
Cassetta XXIII. ad n. 338.

498. (440). — **1551. 3 giugno.** Concessione fatta dal monastero di san Grisogono a Simeon ed Andrea Macaronich da Neviane, d'una sorte di terra a coltura. Cassetta XVIII. ad n. 287.

499. (9). — **1551. 28 ottobre.** Donazione di Giovanni de Grisogono a favore del monastero di s. Grisogono di due terreni uno di gognali cinque, videgato, posto nelle vicinanze di san Cipriano, e l'altro di gognali uno arrativo contiguo al primo.
Cassetta I. ad n. 75.

500. (71) — **1553. 9 marzo**. Concessione a coltura fatta dal monastero di s. Grisogono alla famiglia Mattielovich di due gognali di terra posta oltre il Barcagno di questo porto, sopra la chiesa dei santi Filippo e Giacomo. Cassetta V. ad n. 145.

501. (377). — **1553. 19 luglio**. Vendita di tre quarti di gognali di terra posta in Cerodolo, ch'era incolta, a favore di Andrea Vanna. L' atto è quasi irrilevabile. Cassetta XVII. ad n. 281.

Digitized by Google

502. (155). — **1553. 10 decembre.** Affittanza di gognali 21 di terreno sito nel confin di s. Lorenzo in Lucorano di proprietà del monastero di s. Grisogono, accordato alli villici Donato Goislaulich q. Giacomo e Frane Matulcich. Cassetta XIII. ad n. 260.

503. (299). — **1554. 9 maggio.** Copia. Privilegio concesso da Giulio III. papa all' abbate di s. Grisogono ed agli altri prelati Casinensi di poter assolvere i loro dipendenti da qualunque errore. Cassetta XV. ad n. 262.

504. (331). — **1555. 3 decembre.** Risposta di Paolo Migliavich da Migliazza alla domanda di Niccolò Giordani in punto corrisponsione a titolo d'onoranza di una quarta di frumento all' anno. Cassetta XV. ad n. 262.

505. (574). — **1557. 2 giugno.** Quietanza fatta dal monastero per lire 51 4 ricevuti da Donato Fabianca. Cassetta XXIII. ad n. 338.

506 (436). — **1557. 23 decembre.** Locazione di beni al n° antecedente a Michel Radini per anni tre e per ducati 75 annui da lire 6.4. Cassetta XVIII. ad n. 287.

507. (46). — . . . Concessione degli ordini ecclesiastici al Fr. Placido nel monastero di s Grisogono data dal vescovo Giovanni Lucio in Sebenico (1528—1557). Cassetta III. ad n. 123.

508. (88). — **1558 20 aprile.** Vendita fatta tra alcuni coloni della villa di Peterzane d'una terra di due gognali aggravata di un' annuo livello di soldi otto veneti a favore del convento di s. Grisogono. Cassetta V. ad n. 145.

509. (349). - **1158. 17 ottobre.** Citazione diretta al monastero di s. Grisogono da Michel Barbirich in punto pretesa restituzione del terreno denominato Didor. Cassetta XV. ad n. 262.

510. (245). — **1559. 21 luglio.** Testamento di Cecilia Fabianca moglie di Giorgio Rissanin, ritenente varie disposizioni ma niuna a favore monastero di s. Grisogono Cassetta XV. ad n. 262.

511. (533). — **1560. 2 febbrajo.** Vendita fatta da Luca Locnicich dal suburbio di Zara a Simon Bradich da *Brevilacqua* d'una vigna posta sopra terreno di Zaccaria Cemedei nel luogo denominato *Drasanizza* per lire 70. Cassetta XXII ad n. 329.

512. (371). — **1560. 9 febbrajo.** Vendita fatta da Simon Dragonich da Pont' amica a Martino Mergut di un gognale di terra posto a Petarçane in luogo detto Orizas. Cassetta XVII. ad n 281.

513 (77). — **1562. 15 luglio.** Testamento di Maria Dibrina, che non riguarda il convento di s. Grisogono. Cassetta V. ad n. 145.

Digitized by Google

514. (332). — **1564. gennaro**. Arbitraria sentenza pronunziata da Paolo Martincich e Michele Giunassevich da Pont' amica in punto di alcune reciproche pretese tra D^{n} Giacomo Siglina e Simon Giuranovich. Cassetta xv. ad n. 262.

515. (264). — **1566. 27 marzo**. Vendita fatta da Pietro Dianovich a Trifon Dubovich di due gognali di terra con piante d'olivari e viti, posta in loco Zlocusciane per L. 160.
Cassetta xv. ad n. 262.

516. (464). — **1566. 12 novembre**. Testamento di Elisabetta Marghettono, che non tra alcuna relazione col monastero di s. Grisogono.
Si scorge espressamente indicato non appartenere al convento.
Cassetta xix. ad n. 300.

517. (151). — **1572 7 settembre**. Vendita fatta dalli fratelli Antonio e Gerolimo Dundovich da Lucorano al monastero di san Grisogono di due murache poste a Lucorano nella località detta *Pod versach*. Cassetta xiii ad n 260.

518. (159). — **1573.8 marzo**. Procura fatta da D^{n} Gregorio priore del monastero di s. Grisogono.
Cassetta xiv. ad n. 261.

519. (217). — **1574. 23 aprile**. Livellazione accordata dal monastero di san Grisogono a maestro Cesare Lombardi di tre casette contigue una all' altra, poste in contrada di s. Catterina per l'annuo canone di ducati 12 da lire 6 : 4.
Cassetta xviii. ad n. 287.

520. (526). — **1583. 16 marzo**. Documento, da cui si rileva, che Dr Andrea Soda da Venezia elesse in suo procuratore l' abbate priore del monastero di san Grisogono.
Cassetta xxii. ad n. 329.

521. (38). — **1583. 14 settembre**. Vendita di una casa posta in Zara nella località detta *Planebit* sul terreno delle monache di s. Demetrio, che percepivano un livello annuo, fatta da . . . al reverendo D^{n} Giovanni Siglinaz. Cassetta iii. ad n. 123.

522. (107). — **1594. 14 novembre**. Sentenza a favore del monastero di s. Grisogono e contro Anna Barogova sulle pretese dalla medesima vantate sopra le disposizioni testamentarie di Bortolo Srigni. Cassetta viii. ad n. 187.

523. (244). — **1595. 19 ottobre**. Acquisto fatto da Lucia Vioncato d'una casa posta in Zara in calle del Paradiso per ducati 26, era di Bortolo Bigoni, sopra la quale è radicato un annuo livello di lire 2 pagabile nel giorno di s. Michele al St Gregorio Grisogono di Zara. Cassetta xv. ad n. 262.

524. (545) — **1598. 26 marzo**. Certificato del vicario generale della Romana curia a favore del P. Silvestro Stella frate nel monastero di s. Grisogono. Cassetta xxii. ad n. 329.

*

Digitized by Google

525. (282). — **1600. 6 ottobre**. Lettera apostolica diretta all' arcivescovo di Zara sul diritto spettante al priore del monastero di s. Grisogono sulla concessione delle dimissorie ai dipendenti suoi frati. Cassetta xv. ad n. 262.

526. (302). — **1601. 20 luglio**. Idem come sopra alla sentenza pronunziata dall' arcivescovo di Zara in punto di dover far spogliare dell' abito Benedittino un giovine, ch'era stato vestito senza il permesso di monsignor. Cassetta xv. ad n. 262.

527. (58). — **1601 10 ottobre**. Immunità concesse ai frati di s. Grisogono dall' auditor della romana curia riferibili, all' istituto monastico. Cassetta iv. ad n. 134.

528. (279). — **1601**. Riforma della lettera cittatoriale dell' arcivescovo di Zara in punto riti dell' ordine Benedittino, e sul ricevimento dei novizj, in dipendenza ad un' appellazione del monastero di san Grisogono. Cassetta xv. ad n 262.

529. (280). — **1602. 15 giugno**. Decreto di riforma in oggetti di ricevimento ed esecuzione di monitorj in pendenza della lite stante alla santa congregazione.
Cassetta xv. ad n. 262.

530. (283). — **1602. 26 giugno**. Decreto della sacra congregazione, che assolve i frati Casinensi dall'andar alle processioni dovendo però andare a quella del Santissimo Sacramento.
Cassetta xv. ad n. 262.

531. (229). — **1614. 23 agosto**. Sentenza contumaciale a favore di Zuanne Rossi e contro Dn. Paolo Campari in punto pagamento venete lire 114. 4. Cassetta xv. ad n. 262.

532. (243). — **1615. 17 gennaro**. Convegno capitolare tra vari individui del distretto di Zara ed il monastero di s. Grisogono in punto concentrazione della confraternita di s. Antonio abbate nella chiesa di s. Grisogono. Cassetta xv. ad n. 262.

533. (102). — **1619. 8 luglio**. Sentenza contumaziale a danno del monastero di s. Grisogono debitore di lire 312 ad Dn. Matteo Uticich arcidiacono, come da chirografo 9 ottobre 1616.
Cassetta viii. ad n. 187.

534. (236). — **1620 28 giugno**. Convenzione tra li padri del monastero di s. Grisogono e li priori della confraternita di s. Antonio abbate in punto creazione del nuovo altare dedicato a detto santo e diritti accordati alla confraternita stessa.
Cassetta xv. ad n. 262.

535 (237) — **1622. 27 giugno**. Annullazione del contradditorio successo fra la fraterna Rasgnevich e Lazaro Tavelli pronunziata dal conte di Zara. Cassetta xv. ad n. 262

536. (60). — **1624. 22 giugno**. Idem ut ad n. 59.
Cassetta v ad n. 134.

Digitized by Google

537. (59). — **1625. 6 marzo**. Privileggio ed esenzione accordate al monastero di s. Grisogono sotto il pontificato di papa Urbano VIII in punto obblighi fra le confraternite laiche.
Cassetta IV. ad n. 134.

538. (61). — **1625. 12 decembre**. Item ut ad n. 60.
Cassetta IV ad n. 134.

539. (63). — **1626. 19 febbrajo**. Appellazione interposta da Marin Califfi contro la sentenza pronunziata a favore del convento di san Grisogono inerentemente alla terminazione 13 ottobre 1623. del provveditor generale Francesco Molin
Cassetta V. ad n. 145.

540. (241). — **1626. 7 marzo**. Acquisto fatto da Gio. Battista Scarpi di Bergano dimorante a Zara di una casa posta a s. Francesco nel confin della chiesa per lire 300, era di Antonio Telletina.
Cassetta XV ad n. 262.

541. (240). — **1627. 19 aprile**. Vendita fatta da Michiele Vidacovich al capitano Domenico Cattich di due pezzi di terra in Dobropogliana denominati Gorricina e Macarunico con sopra piante d'olivari per lire 39 venete. Cassetta XV. ad n. 262.

542. (259). — **1627. 1 giugno**. Idem come sopra contro Vito Marghetich di Lire 20 p. v. per doppia caparra, per aver mancato a tradurre da Bibigne alquanta calcina. Questo documento appartiene al convento di s. Nicolò di Zara.
Cassetta XV. ad n. 262.

543. (103). — **1627. 9 agosto** Petizione del monastero suddetto relativamente al debito ut supra. Cassetta VIII. ad n. 187.

544. (230). — **1627. 30 agosto**. Atto di acquisto fatto dal capitano Domenico Cattich di un ograda di gognaja 4 di terra sita in *Dobropogliana*, era delli consorti Mascarunich per ducati 45 da sole lire 6 venete l'uno. Cassetta XV. ad n. 262.

545. (300). — **1629**. . . Copia del breve di papa Urbano VIII, che conferma il decreto della sacra congregazione risguardante l'uso del baldachino. Cassetta XV. ad n. 262.

546. (552). — **1630 9 luglio**. Certificato a favore di Camilo Ziraldi Merendella monaco dell' ordine di san Benedetto nel monastero di s. Giorgio maggiore rilasciato in dipendenza alla legge veneta 3 luglio 1630 da tre individui del monastero.
Cassetta XXII. ad n. 329.

547. (238). — **1631. 23 febbraro**. Acquisto fatto al pubblico incanto dal capitan Domenico Cattich per lire 415 di una terza parte di una casa posta a s. Dimitri, era di Pietro e Zuanne fratelli Micoglia. Cassetta XV. ad n. 262.

Digitized by Google

548. (235). — **1631. 4 aprile.** Istrumento d'acquisto del capitano Domenico Cattich di alcune terre poste in Dobropogliana, erano di Antonio Raimondo Camulio per ducati 45, da lire 6. 4. Cassetta xv. ad n. 262.

549. (231). — **1631. 8 luglio.** Sentenza contumaciale a favore del prior della confraternita di s. Antonio abbate Cristoforo Marinoni ed a danno delli commissarj testamentarj di Domenica Lucacich in punto lascito di ducati 100 fatto alla scuola coll' obbligo di perpetuamente far celebrare due messe al mese col frutto annuo del suddetto capitale Cassetta xv. ad n. 262.

550. (239). — **1634. 9 luglio.** Acquisto all' asta della mettà di un terreno posto in Dobropogliana fatto da Catterina Luppini per lire 76. Cassetta xv. ad n. 262.

551. (128). — **1634. 6 settembre.** Copia della terminazione sopra gli abusi dell' introduzione delle uve in città senza la licenza. Cassetta xi.

552. (242). — **1635. 11 febbrajo.** Acquisto di Catterina Luppini al pubblico incanto di un pezzo di terra in Dobropogliana per ducati 7. Cassetta xv. ad n. 262.

553. (62). — **1635. 27 febbrajo.** Precetto fatto intimare dal convento di s. Grisogono ai fratelli de Ponti per pagamento di una somma. Cassetta v. ad n. 145.

554. (256). — **1638. 9 settembre.** Sentenza contumaziale pronunziata a danno di Maria Simichievich in punto pagamento lire 18 e le spese per non aver piantato secondo il convenuto una terra posta a Bibigne. Questo documento appartiene al convento di s. Nicolò di Zara. Cassetta xv. ad n. 262.

555. (257). — **1638. 9 settembre.** Idem come sopra contro Tommaso Giachich. Questo documento appartiene al convento di s. Nicolò di Zara. Cassetta xv. ad n 262.

556. (258). — **1638. 9 settembre.** Idem come sopra contro Vuco Pigliussich. Questo documento appartiene al convento di s. Nicolò di Zara. Cassetta xv. ad n. 262.

557. (232). — **1638. 16 novembre.** Acquisto fatto dal capitan Domenico Cattich di alcune terre poste in Dobropogliana erano di Gregorio Grisogono q. Biaggio colla condizione di ricupero. Cassetta xv. ad n. 262.

558. (234). — **1640. 10 febbrajo.** Legato di Maria Borga a favore della confraternita di sant' Antonio abbate di ducati 200 da lire 6.4 l'uno, e di due casette, una in calle del paradiso e l'altra fra le ostarie in Zara, con l' obbligo di far celebrare ogni anno due messe nella chiesa di s. Grisogono, e due messe nella chiesa di s. Antonio. Cassetta xv. ad n. 262.

Digitized by Google

559. (56). — **1640. 8 marzo**. Copia estratta dalla cancellaria arcivescovile di Zara sulla visita fatta da monsignor Benedetto Capello alla chiesa di Diclo. Cassetta IV. ad n. 134.

560. (281). — . . . Mandato del legato apostolico sotto il papa Urbano VIII (**1623—1644**), diretto all' arcivescovo di Spalato relativo alle regole capitolari. Cassetta XV. ad n. 262.

561. (45). — **1656. 8 aprile.** Precetti di comparsa inconcludenti. Cassetta III. ad n. 123.

562. (130). — **1662 6 luglio**. Conferma della sentenza 12 ottobre 1661 pronunziata a favore del colonnello Cernizza e contro la comune di Pontadura. Cassetta XI.

563. (233). — **1671. 4 luglio**. La confraternita di s. Antonio abbate ricompra una sua casa sita in Zara nel confin di s. Silvestro ovvero s. Dimitri per lire 3734 dal colletor Antonio Maria Pere, e conviene con lo stesso di ridurre la predetta somma a capitale fruttifero per il canone annuo di lire 180. La predetta casa è gravata in origine d'un livello a carico della confraternita ed a favor di Orazio Lantanna di lire 34.6 annue.
Cassetta XV. ad n. 262.

564 (162). — **1683. 25 novembre**. Certificato dal doge Alvise Contarini sulla firma del notajo Vincenzo Cattaneo, apposta all' attestato rilasciato da Giovanni Francesco Murotti a Giuseppe Vicentini nel giorno 19 novembre 1685
Cassetta XIV. ad n. 261.

565. (44). — **1693. 1 luglio**. Precetti di comparsa inconcludenti. Cassetta III. ad n. 123.

566. (145). — **1760**. Rottolo carte relative all' imprestito avuto dal convento di s. Grisogono dalla Rassa Ducale Veneta di ducati d'oro 100. cento. Cassetta XII. ad n. 248.

566. (362). — **1782. 22 marzo**. Riforma della sentenza 8 aprile 1780 pronunziata a favore del P. Francesco Lottieri Cellerario del monastero di san Grisogono e contro Francesca Dillimlllich relitta Agazzi. Cassetta XV. ad n. 262.

567. (10). — Procura di Stefano q. Florio Marassa Fabianca da Zara fatta al priore del convento di s. Grisogono P. Bernardo.
Cassetta I. ad n. 75.

568. (30). — Due pezzi di un' atto che apparisce essere una procura totalmente però irrilevabile. Cassetta II. ad n. 106.

569. (48). — . . . Assunzione di testimonj sulle contese dei pascoli in Novegradi. Cassetta III. ad n. 123.

570. (101). — Decisione sul terreno denominato Spitalsdrina nella pertinenza della villa di Bibbigne di proprietà del convento di s.

Digitized by Google

Maria di Zara, tenuto a colonia dai villici Giorgio e Giacomo Inucich da Cuclizza. Cassetta VIII. ad n. 187.

571. (112). — Formula del giuramento ad uso di convento di s. Grisogono. Cassetta VIII. ad n. 187.

572. (118). — Pergamena del tutto in disordine, dalla quale nulla si può rilevare. Cassetta VIII. ad n. 187.

573. (146). — Fascio di decreti d'elezioni d'amministratori del convento e di laici. Cassetta XII. ad n. 248.

574. (147). — Fascio di decreti e brevetti in manoscritto risguardanti l' istituzione religiosa del convento. Cassetta XII. ad n. 248.

575. (148). — Fascio di stampe sopra lo stesso oggetto. Cassetta XII. ad n. 248.

576. (154). — Atto d'acquisto d'un orto di un gognale posto in Lucorano, fatto dal monastero di s. Grisogono (v. n. 152. Cassetta XIII. ad n. 260

577. (158). — Formula di giuramento ad uso del monastero. Cassetta XIV. ad n. 261.

578. (163). — Questo documento appartiene al monastero da quanto sembra, ma non è leggibile, essendo stracciato et avendo i caratteri smarriti. Casseta XIV. ad n. 261.

579. (179). — Donazione, privilegj e confinazioni della possessione in Cochiana. Cassetta XIV. ad n. 261.

580. (180). — Duplicato del suddetto documento. Cassetta XIZ. ad n. 261.

581. (186). — Una revoca di procura privata. Cassetta XIV. ad n. 261.

582. (191). — Una revoca di procura privata. Cassetta XIV. ad n. 261.

583. (193). — Facoltà accordata dal legato apostolico all' abbate di s. Grisogono di esigere i diritti ecclesiastici. Cassetta XIV. ad n. 261.

584. (194). — Idem come sopra. Cassetta XIV. ad n. 261.

585. (195). — Idem come sopra. Cassetta XIV. ad n. 261.

586. (202). — Decreto papale a favore di Dr. Martino Monaco del convento di s. Niccolò di Castadi, che assegnagli una pensione annua di f. 150 esigibili dalle rendite dell' abbazia di s. Grisogono. Cassetta XIV. ad n. 261.

587. (205). — Elezione in abbate di s. Grisogono nel P. Grisogono Soppe. Cassetta XIV. ad n. 261.

Digitized by Google

588. (207). — Mandato di procura del legato apostolico all' abbate di san Grisogono. Cassetta XIV. ad n. 261.

589. (213). — ... Vendita pubblica di 12 gognali di terra con cento olivari situati in Monteferro, acquitati dal canonico Cerenzani. Cassetta XIV. ad n. 261.

590. (277). -- Decreto di revoca emmesso dalla corte di Roma riguardo l'alienazione dei beni del monastero di s. Grisogono. Cassetta XV. ad n. 262.

591. (297). — ... Quattro documenti, che concernono una pretesa dell' arcivescovo di Zara verso il monastero di s. Grisogono per una somma di danaro. Cassetta XV. ad n. 262.

592. (298). — Minuta supplicazione fatta dal monastero di s. Grisogono al sommo pontefice per riforma dei sistemi punitivi i delinquenti regolari. Cassetta XV. ad n. 262.

593. (303). — Quattro documenti, che trattano del privilegio esclusivo che avevano i frati di san Grisogono di non andar alle processioni. Cassetta XV. ad n. 262.

594 (304). — 10 documenti relativi a certe antiche pretese del conte di Zara in confronto del convento di s. Grisogono. Cassetta XV. ad n. 262.

595. (336). — ... Sembra questo documento esser un' atto di vendita di una casa di legno coperta a coppi posta a Zara nel confin denominato *Planchette*. NB. Nulla di più si può rilevare, essendo in gran disordine. Cassetta XV. ad n. 262.

596. (351). — Fascicoletto di documenti stracciati e con caratteri smarriti. Cassetta XV. ad n. 262.

597. (358). — Duplicato del n. . . . ? Cassetta XVI. ad n. 267.

598. (361). — ... Decreto del legato apostolico, che autorizza il priore di s. Grisogono ad esigere i redditi della camera. Cassetta XVI. ad n. 267.

599. (366). — Cinque manoscritti in caratteri italiani ed una pergamena simile inerenti alla divisione della mensa di Zara, da quali si rileva pure la quantità de' terreni alla medesima appartenenti. Cassetta XVI. ad n. 267.

600. (367). — Alcuni pezzi di pergamene, che per il loro stato lacero non si possono rilevare l'importanza. Cassetta XVI. ad n. 267.

601. (463). — ... Scartafaccio ritenente alcune copie di documenti nel presente indicati. Cassetta XVIII. ad n. 287.

Digitized by Google

602. (509). — . . . Elezione in abbate commendatario di s. Grisogono nel P. Luca in vigore al decreto del vescovo Natali di Nona. Cassetta xx. ad n. 301.

603. (510). — Alcuni documenti in italiano comprovanti la derivazione del molino da oglio eretto nella villa di *Diclo* dal monastero di san Grisogono. Cassetta xx. ad n. 301.

604. (513). — . . . 13 originali cedole di giuramento d'obbedienza de frati di s. Grisogono.
Cassetta xx ad n. 301.

605. (516). — . . . Convenzione fra Antonio . . . e Simeon Gussich, che accorda il diritto al secondo di transportare con la barca di proprietà del primo per anni cinque nel porto di Zara la legna od altro, coll' obbligo però di dover dividere il guadagno.
Cassetta xxii ad n. 329.

606. (519). — . . . Locazione fatta dal monastero a Maestro Vuchich di una vigna sterile coll' obbligo di rinovare l'impianto, e colla condizione, che otterrebbe l'indennizzo dei miglioramenti, allorchè dovesse esser restituita al monastero.
NB. Non si può rilevare in qual località o villaggio sia posta.
Cassetta xxii. ad n. 329.

607. (543). — . . . Licenziamento dalle scuole accordato al frate di s. Grisogono Antonio Apuleo, ritenente le prerogative di eseguiti studj. Cassetta xxii. ad n. 329.

608. (550). — . . . Vendita di una terra posta a sant' Eufemia di sei gognali sopra terreno di s. Michele in monte.
NB. I caratteri sono smarriti, e perciò l'atto non somministra maggiori lumi. Cassetta xxii. ad n. 329.

609. (554). — . . . Vendita fatta da don Paolo Noncich a Grube Disnich di una vigna posta a *Praprasgnich*.
NB. Nulla di più si può rilevare.

610. (561). — . . . Da una annotazione sembra, che il presente documento sia il testamento di certo Drasne; il suo contenuto reale però non si può rilevare, essendo i caratteri totalmente smarriti.
Cassetta xxii. ad n. 329.

611. (562). — . . . Procura fatta dal monastero di san Grisogono all' eccellente Calidonio Michieli.
Cassetta xxii. ad n. 329.

612. (563). — . . . Altra procura del monastero a Niccolò Rafaeloni. Cassetta xxii. ad n. 329.

613. (564). — . . . 4 Procure del convento di s. Grisogono a diversi individui. Cassetta xxii. ad n. 329.

Digitized by Google

614. (610). — 5 Documenti risguardanti gli effetti erano di proprietà del padre Giustiniani frate del monastero di s. Grisogono consistenti in una scattola da tabacco, un cucchiajo ed un piron tutto d'argento, un' altra scattola con cinque bottoni d'oro da camiscia ed un schiopqo da caccia.

Cassetta xxiii. ad n. 338.

615. (615). — . . . . Due documenti in causa vertente per le terre di Bigliane e Draghinich.

Cassetta xxiii. ad n. 338.

616. (619). — . . . Fascio di carte lacere con carratteri smarriti ed affatto irrilevabili.

Zara 18. giugno 1826. Antonio Niccolich.

Digitized by Google

Izprave o bitci kod Siska dne 22. lipnja 1593. godine.

Priobćio P. pl. Radić.

Predano u sjednici razreda filologičko-historičkoga jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 16. listopada 1886

I. 1593, 23. i 24. svibnja. Gradac.

23. Mai aus Gräz. Jetzo kommen leider Zeitungen ein, dass die Türken wieder in Turopolia gefallen, und es bis auf Sombolaz, eine halbe Meile von Krain, verheert und verderbt haben. Unsere Triumphiri pauen an einer Prukhen über die Saw, begern hilf, gelt und Proviandt, Gott berat sie seiner Güte, die thue das Beste an uns.

Ich will gern sehen, was die Steurer darauf thun werden, summa ipsa si salus vellit, non posset nos salvare, wo wir nit anders zur Sache thun werden Gott erbarms.

24. Mai, wieder aus Gräz. Unser Kriegsrath jagen ein aignen Courrier zu unsere Triumviris und legen ihnen auf, dass sie so stark sie immer mögen in die Bosnya fallen und sie auch in Prandt steckhen und verderben so weit sie sicher mögen, unser Herr der prosperier sie Amen.

Rukopis c kr. dvorske knjižnice u Beču, br. 8966, l. 531. Fugger Relationen.

II. 1593, 25. svibnja. Prag.

25. Mai. Prag: Aus Crabaten vernimbt man wenig besonders. Der Bassa von Bosnia befindet sich um Wihitsch mit betrauung (Bedrohung), die Unsern haimbzusuchen und geschieht auf unser Seiten wenig praeparation zum widerstandt. Ist auch die Continuation des Fridstandts halber noch kein gewissheit vorhanden.

Ondje l. 525. b.

Digitized by Google

III. 1593, lipanj. Izvještaj generala A. Auersperga.*)

Aigentliche Particularitaet, wie vnd auf wass weg die jüngste dess Bassa in Bossen Niederlag vnder Sissekh den 22 Juny dis 93 Jahrs fürgangen.

Wiewol Ich seiner des Bassa versamblung willen zeitliche kundschafften vnd absonderlichen Thaten gehabt, hat man doch vorher seinen Ausbruch wohin er entlich bemeint sei, weil er es auch seiner geheimbsten nit vertraut, nit erkundigen mögen. Inmassen dann zwar sein des Bassa opinionem seines Ausbruchs eillen weilen er den zweien Beghen als dem in der Lika und Hleuena etliche tag ehe sie zu ihm gelangt bei Zaisin zu erwarten bevolhen selbst contrariose gewesen, nichtsdestoweniger als er Bassa mit seiner volligen Macht, die man uff 50.000 Man geschätzt, den 22 Juni (?) unter Sissek gefallen. Bin ich dessen straks des andern Tags vom Burggrafen von Schelin erindert worden. Weilen ich aber etlicher massen in zweifel gestellt, ob disem also oder nit, sintemal mir dieser seits weder vom Herrn Baan noch Herrn von Eggenberg, die es doch vor andere wissen sollen, kein Wort zukommen; sonderlich aber darum, weil ich gar wenig Tag zuvor Kundschafft von einem Zengger gehabt, der aus der Türkei (unangesehen gehabter Bürgschaft) zu Fleiss entloffen, der Bassa wäre mit Geschütz unter Ottochaz zu ziehen bedacht; also hab ich demnach auf gemeltes Burggrafen von Schelin (obwolen jederzeit meine Meinung gewest, mit meinem unterhabenden Kriegsvolk, wo es von Nöthen, zwar meinen Pflichten nach zu jedem Nothfall das meinige treulich zu leisten) mich mit meiner Ritterschaft alsogleich von dannen nit erheben, sondern in allweg von gedachtem Herrn Baan vnd Herrn von Eggenberg mehre gewissheit disorts erwarten wollen vnd wie ich nun (neben dem ich mein Kriegsvolk mittlerweilen in guter Bereitschaft gehalten) mehrere Erinnerung erwarte. Also werde ich gleich den 16 hernach von Herrn Baan und Herrn von Eggenberg vmb hilf und meinen Zuzug (mit gleich Bericht der Belagerung von Sissek) ersucht und gebeten, darauf ich mich also meinem gefassten Intente nach im Namen des Allmächtigen den 17 hernach mit meiner Ritterschaft den 200 Crainerischen und 100 Cärnerischen (Kärnthnerischen) Pferden aufgemacht und denselben Tag bis gen St. Johannes, den folgenden Tag aber bis an die Schanz, so Herr von Eggenberg an dem Fluss Saw ein halb Meil von Agram aufwerfen lassen, gerukht; nach dieser meiner alda ankunft haben sich Herr Baan und Herr von Eggenberg also auch der Herr von Rödern den 19 frue bei mir befunden und mich der leidigen beschaffenheit Sissek mit mehrerem erinnert; darauf gegen wolgedachte Herrn dis mein Proponiren gewesen: Ich sei der Ursach willen mit meinem Kriegsvolk herkommen, alles dis neben ihnen mit treuem Gemüet wider den Feind zu leisten,

*) V. Monumenta XV, 176—9.

Digitized by Google

was nur aus menschlicher müglichkeit geschehen könne, mit diesen angehängten Bitten, was sie nur vorhabens, das es beides vmb der alberait vor Hand habender Not selbst vnd deswegen bald thun wollten, weilen ich mit meinem Kriegsvolk vmb Vermanglung aller Bedörfftigkeit lang im Feld nit still liegen und verbleiben könne, wie mir das Gott weis menniglich glauben mag. wo Herr Obrist Proviantmeister Innocent Moshkon auf mein freundlich Bitten hundert Gulden mir zu Freundschaft nit dargestreckht, damit ich jedwedem meiner Reiter 2 fl. aufs Pferd zum Streiff fürgelihen, ich solche meine Rais not vnd unmöglichkheit halben unter wegen hätte lassen müssen.

Auf dieses mein fürbringen wie uns nun des gestrakhen Fortzugs gegen Sisseg im Namen Gottes alsbald resolvirt; und als wir alsogleich nach dieser Resolution in Aufbruch gewesen, kommt uns eilende Post, es ziehen 300 Türken zu Ross gegen Brasenitz vnd derselben Enden; darauf ich unverzogenlich meine zween husarische Hauptleut, Miklo Thadiolovitschen und Michael Miharinitsch, mit 100 Husaren abgefertigt, denen auch Herr Baan in die 200 Husaren, also auch Herr von Eggenberg bei 70 oder 80 Montecuculische Reiter zugeordert; diese ziehen also fort, wir aber richten uns einen als den andern weg zum gleichen Fortzug, halten auch im Feld eine gute Zeit in völliger Schlachtordnung darumben still, bis wir ihrer Verrichtung, weilen es ziemlich nahent, einen Bescheid erlangten.

Über drei Stund ungefährlich kommt uns von ihnen di Post, dass sie angeregte 300 Pferd Türggen getroffen, sie geblettert (geschlagen), von ihnen, neben dem sie vber 80 Klepper (magere Pferde) bekommen und auch über 40 (Türken) gefangen vnd also die übrigen heim gejagt.

Nach diesen erlangten Zeitungen ziehen wir also den 19 Tag bis gen Schelin vnd weilen die vorigen Tag Herr von Eggenberg auch Herr Baan von Herrn Grafen von Serin etliche Posten und Bericht gebabt, er Herr Graf wölle ihnen mit seinem kriegsvolk auch Beistand leisten, deroweilen sie Herrn ihme dann absonderlichen auch bei Tag und Nacht lauffende Post ersucht und gebothen sein wir den folgenden 20 Tag alda zu Schelin sein Herrn Grafen wegen, zumahlen weilen wir uns wahrlich an Mannschaft schwach befunden, still gelegen. Als er aber denselben Tag nit angelangt, haben wir auch ferner nit gewartet. sondern den 21 ist bis gen Novigrad zwo Mail von Schelin gezogen; do wir nun alda zimblich zeitlich angelangt und gleich sintemal sich noch wenig besorgt die Klepper absatteln und zäumen lassen, kommt uns ein eilende Post es seien 200 Pferde Türggen gegen uns ziehend eine halbe Meile Wegs von dannen ersehen worden; darauf wir uns sine mora widerumb in unser Rüstung auf die Pferd und aus dem Lager in völliger Schlachtordnung an unsere Lärmenplatz begeben und alda nach Abfertigung der Husaren zum besichtigen eine gute anderthalbe Stund auf den Feind gewartet. Da nun die Zeit ver-

Digitized by Google

loffen, kommen die Husaren mit Anzaigen, dass es nichts gewesen, wie sie dann auch nichts gesehen, allein dass erst über ein Weil hernach fürkhommen, es waren etliche türkische Pferd, die von fern unser Lager besichtigt, wahrgenommen, darauf wir uns dann widerumb in unser Läger mit vorher angeordneten guten Wachten und Scarten erhoben.

Den folgenden 22 Juny kommt Herr Baan neben seinen Hauptleuten samentlich gar frue nach angebrochenem Tag zu mir, Er müsse vernemen Herr von Eggenberg seie bedacht blötzlich darumben nach Sisseg dasselbe Haus nur zu besehen, zu ziehen und des andern Tags gestrakhs sich widerumb darvon zu machen; vnd weilen dann dieses sein fürnemben des gestrakhen und dannenzugs halben, mehrers schädlich als nutzlich, zumal aber allein dieses verursachen würde, dass die Feind durch unsern widernehmenden gestrakhen Abzug allein geherzt und freudig, die unsrige aber im Schloss Sissegh nur zur Kleinmüthigkeit und dahin getrieben, dass ob sie das Schloss gleich noch länger zu erhalten wussten, es doch ehunder, als wenn wir gar nie hinkommen wären, aufgeben möchten, neben dem, man sich auch dessen zu befahren, weil des feinds Pruggen über die Kulpa bereits fertig, des auch uns nach nehmenden unserm Abzug durch den Feind merkliche Schädlichkeit leichtlich zugefügt werden könnte; demnach man alles dieses besser hätte zu bedenkhen, wie er dann sonderlich, wann er auch der Vernunfft nach gehen sollte, füglicheres nicht zu rathen wüsste, als weilen man allein das Haus Sissegh zu besetzen hinziehen und weiter nichts fürnemen wollte, der Hinzug viel besser gar zu unterlassen wäre, mich darauf gebethen (neben dem Er zum fahl dardurch dem Haus Sissegg was schedliches begegnete, darwider protestirt haben wollte) Ich wölle auch Herrn von Eggenberg zu mir berufen und ihme dieses alles entdecken.

Wie er nun Herr von Eggenberg auf mein Bitt zu mir kommen, dem ich sein des Herrn Baans auch seinen von den windischen Ständen dawesenden Hauptleuten mainung erklärt, hat er darauf geantwordt, es sei ihme, weilen er weder für die Räderischen Reiter noch die Reittenauischen Knecht mit notwendiger Proviant noch anderer Bedürfftigkeit fürgesehen, länger im Feld zu bleiben ja nit müglich, allein dass er gemeltes Schloss besichtigen und den andern Tag wiederum davon zihen wolle; derowegen er auch protestirt, und vermeldet, wann durch dieses sein hinab und gestrakhs wieder zuruckziehen (weilen sich yn allein allerlei schadlichkeit dadurch zu befahren) entzwischen das Haus Sissegg verloren werde, Er auch vor Gott und der Welt entschuldigt sein wolle. Und dieses sein beiderseits die damals fyrgeloffenen beiden Protestationen gewesen, das ich aber sagen könnte, wie ainer vnder vns gewest, der nicht hinab ziehen wöllen vnd Herr von Eggenberg (als ich etlicher massen muss verstehen) dawider protestirt hätte, davon khan Ich, sintemal ich kein wort gehört, nichts reden, dann Ich zumal zum haimbzug kein ainziges Bedenkhen gehabt,

Digitized by Google

weilen ich eben derowegen mit meiner Reitterschaft von Carlstadt gezogen.

In solchen abgehörten zu beiden Theilen hin und wider protestiren, mit welchen man eine gute Zeit zugebracht, ward endlich von allen Theilen (die recht Wahrheit zu bekennen) zwar gewiss nicht aus unerheblichen, sondern mehreren und nachfolgenden Bedenkhen der Zurückzug geschlossen, nemblich weil des Feindes Macht merklich gross, zu deme er sein Pruggen schon zum grossen Vortl hätte, wir aber entgegen über 5000 nit stark, zumahl aber mit der Bedürftigkeit für das Volk sonderlichen so weit nit fürgesehen wären, dass wir uns in einem gleichen Vortheil im Feld unter ein viertl Stund in Sicherheit (hielten).

Eben in diesem hin und wider wandeln kommt der Allmächtige Gott mit diesem genedigen Rath inzwischen und ordnet, dass (von) Sissegg eine eilende Post angelangt, gleich jetzt sei es Zeit hinzuziehen, das Haus Sissegg zu entsetzen, zu erretten oder solches ganz und gar zu überlassen und des äussersten Verderbens dadurch zu gewarten, weilen es zum Sturm so ganz und gar ja solchermassen beschaffen, so dass auch die, so darinnen sein, einige Hoffnung haben, dasselbe noch diesen Tag zu erhalten. Auf diese Post ohne allen Vorzug auch ohne weitere fürgehende Reden in puncto, in massen auch schon alles Ross und menniglich zum Aufbruch fertig wär, das Hinabrucken geschlossen, und man Gott geordnet; als wir also an dem Wasserstrom Sau auf ein Meil Wegs in der Zugordnung von Novigrad aufbrechen und fortziehen, kommen wir auf ein weit doch gar gemössigts Feld zwischen der Sau und Odra liegend, alda richte ich gestraks unser gute Schlachtordnung, die Husaren neben dem crabatischen Fussvolk mit solchem Befehl voran, dass sie neben uns, als denen 300 Archebusieren, 200 Crainerischen und 100 Cärnerischen Pferden, den Angriff thun sollen, die Röderischen 500, die Montecuculischen und die Reittenauischen Knecht aber wurden zum Nachzug verordnet; hierauf ziehen wir also angeordneter massen in des Allmächtigeu Namen fort, doch aber ganz und gar unwissend, wie es noch eigentlich mit dem Feind beschaffen, ob er herdieshalb seiner Pruggen sei oder nit. Allein das gleichwol dieser so von Sissek kommen meldet, er achte dafür, es seien in die 2000 Turggen Wacht und Scarten zu halten auf dieser Seiten.

Nach unserm zimblichen starkhen fortzug über ein halbe Stund, da wir noch weiter ins Feld kommen, haben wir zwar die beschaffenheit genugsam und 3 grosse merkliche hauffen Turggen in gleicher guter Schlachtordnung ziehend, auf diesem Weg gesehen, nemlich in ihrem gegen uns ziehen das Fussvolk, alles Schützen, auf die linke Hand zu der Odra, den Memibegh mit seinem Hauffen in der Mitten, den Bassa aber mit den Seinen auf der rechten Seiten zum Angriff verordert. Wie nun (ungeacht dieses niemand geacht) kein ander mittel gewesen als in gleichen auf die Feind

Digitized by Google

dapfer zu setzen oder schändlich zu fliehen, also hat man demnach die Resolution, nemlich anzugreifen, in einem Augenblick geschlossen; welches auch so eylendt und unverhofft zugangen, dass die Husaren, denen doch neben uns, als obgemelt, der Angriff befohlen worden, unser (unangesehen wir ihme auf der Sohlen gewest) nit erwartet, sondern wie allezeit ihr Brauch, dass sie ehr und das Prae allein haben wollen, den Angriff wider ausdrücklichen Befehl allein gethan, nach welchem ihren Angriff und als sy den Feind kaum recht angesehen sy Husaren von ihnen neben dem croatischen Fussvolk gestraks in alsbald zuruckgeschlagen und ziemlich viel unseres Fussvolks in die Odra erjagt worden. Ich aber derzeit mit obberührter meiner Ritterschaft, deren 200 Crainerischen und 100 Carnerischen Pferden da nächst an den Husaren gewest auch gesehen, wie sie alberait tractirt und an wem es erwindte, habe anders nichts thun können und sollen, dann in dem Namen Christi Resoluta mente strakhs in die Feind zu dringen, in welchem unsre Einbruch wir uns nach ersehender Gelegenheit also anordnen müssen, das obwohlen vnserer 600 Pferd Ordnung beysammen vnd, wie gemeldt, funfzehen Mann im glidt gewesen, so hat sich doch der Memi Begh mit seinem hauffen vndterstehen vns vmbringen vnd zugleich wie der Bassa von forne (vorn) also auch Er von hinderwärts auf uns schlagen wöllen, welches Er Memi Begh auch, weilen die Röderischen Pferdt vnd das Fussvolk zimblich weit nach hinden war (die wir von ihnen kein so geschwinde Entsetzung gehabt hätten), wol und leichtlich thun können, wo Ime unser mittel, in dem vnser jetztgemelte Ordnung zerschnitten vnd die Crainerischen Pferdt auf Ime Memi Begh geschickht, darunder sie sich dann warlich in gleichem ritterlich gehalten, nit gehindert noch abgewöhrt; das also da die Husaren schon geflohen vnd verjagt, Ich mit meiner Ritterschaft und den Carnerischen 100 Pferdten den Angriff in des Bassa, die Crainerischen aber in des Memi Begh hauffs gehabt, welche wir auch also gestrakhs mit des allmechtigen Beistand, daran er sonderlich zu Trost dener betrangten Landten vnd der armen Christenheit gegen diesen 600 Pferdten, die warlich, als es die ganze Welt bekennen muss, alles gethan sein grosse macht und allmechtigkait erzaigt, zu rugg geschlagen in die Flucht vnd solcher massen in die drey Wasser Kulpa Odra vnd Saw gejagt, das was nit erschossen vnd nidergehaut, wie dann gewiss was vnder die Archebusier geraten, keiner bei leben gelassen worden, sich alles hauffenweise vnder das Wasser getruckht vnd ersauffet.

Nach welcher unser Gottlob glücklicher Vernichtung als wir auch schon an dem Feindt im Wasser vnser freud gesehen der letztere hauffen, inmassen er oben benent, bej welchem auch Herr von Eggenberg gewesen, doch aber für sein Person gar baldt zu vns kommen hinnach gelangt vnd auch naher dannocht diss gelaistet, sovil ferner zu verrichten von nötten gewest.

Digitized by Google

Und dises ist die grundtliche Particularitaet aller fürlauffenhait vom 17. meines Auszugs von Carlstadt bis zum 22. Juni, welche menniglich so darbej gewesen, der warhait zu guetten wirdet confirmiren müssen. Wer aber aller vnd wie viel Volks in allem todt verbliben, das khan man seit selbmal vnd auch jetzt aigentlichist (ausser dessen, dass gleichwol vnverborgen alle die meisten Häupter als der Bassa selbst, seine Beghen, Zaimen, Vojvoden, Agen, Spahien vnd ansehnlichen ältesten Türggen vnd Grenizern vmbkommen) nicht wissen, allein inmassen Ich es gleichmässig Irer f. Dhl. meinem gnädigsten Herrn gehör berichtet, ist dise Tag ein Fribekh Namens Tanai Paul von Erlaw aus Hungarn gebürtig, welcher daselbst vor 4 Jahren auf ainer Tschette vom Türggen gefangen worden, vnd dise maiste Zeit dem Memi Voivoda von Wihitsch gedient, von do:ten hieher entsprungen, der hat angezeigt, er sey selbst auch bei dieser Niderlag vnder Sisseg gewesen, doch aber im angangnem treffen über die Pruggen vnd davon kommen, hat auch gemelt, wie er gewiss waiss, dass des Bassa ganzes Heer in die 50.000 stark sei gewesen, also hab er Bassa seinem Herrn als obgemelten Memi vojvoda befohlen, das Volk, so er mit sich über die Pruggen wider vns nemen, abzuzehlen, das hab er gethan vnd Ime Bassa mit 20 m. auserlesenen vnd der bösten Namen neben nachfolgenden Begen vnd Häuptern befunden. Als Ime Hassan Bassa selbst seinen Brudern den Begh zu Tschernikh, den Begh von Orihovitz, den Begh aus der Bossega, den alten Memibegh zu Suornikh, seines des Memibegs Sohn Ibrahim Begh aus der Lika, des Türkischen Kaisers Schwestersohn Mehmet Begh zu Zkenderia oder Albania, Hrustan Begh von Petrinia vnd dann den Begh zu Vutschitern, des alten Ferhat Bassa in Bosen Sokolovitschen Sohn, von disen Häuptern allen solle allein Ribekh anzaigen nach jetzt gemelter kurtbegh davon der aparnikh Begh von Hlena aber ehrehalb des Wassers bei den stückhen durch den Bassa gelassen worden vnd auch haimb von dem ganzen hauffen der 20.000 Mann aber gewiss über drithalb Tausent nicht hinwegkhomen sein, darüber erwartte Ich gleichwol mehrere aus der Bruggen.

Ondje l. 452—7. b.

IV. 1593.

Sigreiche Zeittung auss Sissegh vom 22. Juni A. 93. (Ergänzungen aus dem Druck)

Demnach allhin zu Prag Jüngsthin Zeitung ankommen, dass der Röm. Kais. Maj. Kriegsvolk bey Agram in grosser Eil sich versammelt, Inne Willens Sissegkh zu entsetzen, also seind sie in derselben Meinung fortgezogen, welliches der Bassa von Bosna erkundigt mit seinem [reisigen] Zeug über die Culpa und neugebauten Pruggen gezogen, die Reitterei in zween [Theil] Hauffen getheilt vnd als das Christlich Kriegsvolk daselbst auf 22 dis an-

Digitized by Google

kommen, hat er nur ein Hauffen stehen lassen, vermeint sie damit ins Feld zu locken [und in die Weite zu bringen, darmit er sie hernach wie im vergangnen Jahr beschehen, umbbringen konnt]. Derowegen die unsern zum schlagen anfänglich Bedenken gehabt, doch letztlich beschlossen, weil Sissegk in so grosser Gefahr, mechte hiedurch das ganze Land, da man dasselbige nit entsetze, verloren gehn; derowegen 200 (Hausaren) Husaren, den Feind zu erkennen fortgeschickt, als solche nahent zu des Feinds Haufen kommen, haben die Türken strakhs auf sie ge[druckht]ruckht, weil aber die Husaren zu schwach gewesen, haben sie sich alsbald gewendet, darauf sie die Schützen Reiter entsetzt vnd mit solcher furi hineingeschossen, das die Türken alsbald gewichen und in ein [unordentlich Flucht] Unordnung sich begeben. Als nun die unsern ersehen, dass gemelte Türken in der Flucht, habens mit der Schlachtordnung und ganzem Haufen ihnen nachgesetzt, seind etliche über die neugebaute Pruggen des Fluss der Culpa entrunnen, die aber vermaint zu dem [zweien] andern haufen zu stossen und daselbsten sich von Neuem zu wehren, bis ihnen [neure] Hilf vom Fussvolk aus ihrem Lager zukommen; aber es haben die unsern nach den flüchtigen Türken, deren in die 300 gewesen, die Pruggen eingenommen und verwahrt, auch den übrigen haufen der flüchtigen Türken so stark [und mit solchem Ernste] nachgesetzt, dass sie sich nicht mehr wenden können, und also ihr Ordnung gebrochen, dadurch sie zur Flucht verursacht, der meinung ein [Furth] Fort oder Pass an der Kulpa anzutreffen, welches ihnen gefehlet, dadurch sie mit grosser Unordnung ins Wasser gesetzt vnd auf der andern Seiten mit den Pferden wegen der Höhe des Ufers nit zu Land kommen könden, also ein starkhen Drunkh thun müssen; unter dessen haben die unsern dapfer gegen den Feind gearbeit und mit solchem Eifer nachgesetzt, dass sie Niemand gefangen genommen, sondern alles niedergehauen, besorgend, es möchte aus dem Lager neue Hilf ihnen auf den Rücken [ge]stossen, aber diejenige [welche theils vber die Brucken kommen und die andern] so durch die Culpa gethrummen, haben soliche Zeitung ins türkische Lager gebracht, dass sie auf keiner Entsetzung oder Gegenwehr gedacht, sondern jeder sich zu salviren und zu erretten seine Gedanken gesetzt, haben erstlich das Pulver und die Munition in der Eil angezündet und jeder da er am sichersten [zu sein vermeint] hinausgelaufen; darauf die unsern über die Pruggen gezogen, das türkische Lager eingenommen, darin 7 Stück grosses Geschütz gefunden, vnder welchen eines der Cazianer [Castianor] genannt, welches vor Jahren den Christen abgenommen worden und alle Gränitzhäuser sich vor diesem Stück entsetzt haben. Also hat Gott der Allmächtige den Unseren ein ansehnliche Victoria verliehen, sollen gleichwol der Unseren bei 500 auch umkommen sein, der Türken aber, so über 10 Tausend stark zu [Pferd] Feld gewest und mit dem Bassa von Bosna über die Pruggen gezogen seind, über [400 nit entrunnen] 800 nit erdrunkhen, des Bassa

*

Digitized by Google

bestes Hauptpferd [auch sein Sabel seind gefunden vnd sein Schildjung gefangen worden.] und der Schildjung gefangen worden. Wa er aber hinaus, waist man nit. So sollen über 3000 Türken zu Fuss in der Kulpa ersoffen sein und ist der Türkische Hauf in allem von Reiterei über die 10.000 und an Fussvolk auf 20.000 stark geschätzt worden, die unsern aber in Allem in 5500 nit stark sich befunden.

Der Herr von Eggenberg ist Feldherr gewest; die Räderischen Reiter haben sich redlich gebraucht und niemand anfänglich gefangen genommen, sondern alles niedergeschossen und zu Boden gehauen. Diese siegreiche Zeitung ist den 28. diss auf Mittag durch des Herrn von Eggenbergs Diener, welchen er aus dem Lager abgefertigt, so selbsten mit und dabei gewest, Irer Maj. zu wissen gethan, darauf man heutigen Morgens vor dem Ambt mit sonder Solemnität das Te Deum laudamus gesungen und in der Hofkirchen verrichtet worden.

Der Herr Graf von Serin ist bei diesem Treffen nit gewest, (weggeblieben), sondern hat ein andern Streiff auf Wajnaluka (Banjaluka) zuvor für sich genommen, hat man seiner des Grafen Ankunft nit erwarten können. Gleichfalls soll auch der Herr Nadasdy ausgefallen sein, aber von seiner Verrichtung hört man noch nichts. Der Allmächtig möge weiter sein Gnad mitteilen, den unsern Sieg und Hilf wider den Erbfeind verleihen. Man sagt, da diese Entsatzung nur noch einen halben Tag ausblieben, hette Sissekh nit länger halten können, dann die Türken habens dermassen beschossen und allberait Pruggen dazu gebaut, dass sie den Sturm weiters nit hätten aushalten mögen, dann von Tausend deutschen Knechten sollen nit mehr als 50 im Leben gewesen sein.

Ondje l. 460 sl.

V. 1593, 23. Juny. Gradac.

Aus Gräz vom 23. Juny 1593. Jetzt um 7 Uhr frue kombt ein Post vom Herrn von Eggenberg aus Schelin vom 20 dis, dass er im Anzug sey nach Sisseg, solches Ort zu entsetzen, oder da er über das Wasser die Kulpa kommen könd, den Feind in sein Lager anzugreifen der sey in 30 M. stark, aber hat ein los gesindel um sich, 300 Türken seien am herausziehen herüber kommen, wider welche er 400 Pferd geschickt, die habens angetroffen, von Stund an in die Flucht gebracht, etliche daraus gefangen, theils niedergehauen und über 40 Pferd mit sich davon geführt.

Ondje l. 450.

VI. 1593, 24. Juny. Pismo A. Auersberga Ungnadu.

Aus dem Leger bei Sissegg schreibt Herr Andre von Auersperg dem Herrn Ungnaden.

Ja nit allein soviel, dass als ich den 17 dis mit meiner armen

Digitized by Google

Ritterschaft ganz blos neben dem Crainerischen Ross Aufpott also auch denen 200 Cärnerischen Pferden vnd etwas wenigs zu Fuess mich von Carlstadt zur Entsetzung des Haus Sissegh, welches Hassan Bassa allberait zum Sturm ganz und gar beschossen, aufgemacht und zu dem Herrn Baan, von Redern vnd von Eggenberg erhaben, hat vns der Allmechtige Barmherzige Gott den 22 diss hernach mit so gnädigen Augen zu Trost dër armen Christen angesehn vnd des Hassan Bassa lang geyebten Hochmuet sollicher massen gestillt, dass er es auch nahendt bei Sissegg mit sambt seinen Begen, Zaimen, Voivoden, Agen, Spahien und andern ansehnlichen Türggen mit dem Kopf bezalt, wie mir dann allberait gestern sein des Bassa Körper vollig sambt des alten Memibegs von Svornikh kopf neben anderen vielen stattlichen fürgebracht worden; dem Allmächtigen sey dafür Lob, Ehr, Preiss und Dank gesagt. Wie ich nun gleich die Summa der todt verblieben Turggen (welche gewiss sehr gross) noch nit weis, ohne allein, dass mir wolbewusst Er Bassa mit seinen besten Kern und Ausbundt von allen Gränitzern, wie etlich Gefangene melden, samt 8000 verbliben, so doch verhoffe Ich in kurz aus der Türggey zu erfahren, inmassen ich dann nit unterlasse, meinen gnädigen Herrn Vattern die eigentliche Particularitaet hinach zu schicken. Sonsten sind 9 gross und kleine Stück auf Rödern, darunter die Kazianerin abgedrungen worden, und mag mir mein Herr mit Wahrheit glauben, dass ich mein Tag kein schöner mit Gold und Silber, schönen Rossen und den stärksten Personen geziertes Heer als die gesehen. Das übrig hinach.

Ondje l. 439 sl.

VII. 1593, 25. Juny.

Wie die unsern auf 22 diss und als es eben mit dem Haus Sissegg in extremis gestanden, den Bassa in Bosna geschlagen, das wird gegenwärtiger Courrier Ihrer fürstl. Dchl mundlich anzeigen, schriftlich uns nichts zukommen; wie man sagt, sollen wol in 3000 Pferd im Wasser der Kulpa herabgeschwummen und dasselbe Wasser ganz schwarz von Rossen und Türken gelegen, des Bassa Ross, Zeug, Wehren vnd anderes bekommen, auch wie man verhofft, er Bassa selbst auf dem Plan geblieben, desgleichen der Hrustan Beg von Petrinia und viel andere ansehnliche Türken auf die Haut gelegt worden sein, dan die unsern wenig gefangen sondern mehrerteils niedergehaut haben.

Ondje l. 450.

VIII. 1593, 25. Juny.

In Eil füg ich dem Herrn zu vernehmen, dass diese Stund des Herrn Obersten Herrn Rupprecht von Eggenbergs Diener per posta von der Greniz allher kommen, anzeigend, dass sie die

Digitized by Google

Türken in Stürmung Sissekh bis aufs Haupt erlegt. Der Bassa aus Bosna sammt 9 Begen mit ihrer Ritterschaft, so alda gewest, haben mit zweien Haufen in der Schlachtordnung gehalten vnd die unsern verwardt, der meinung, die fertige Jarzeit zu begehn.*) Der allmächtig aber aus seiner göttlichen Güte hat es also geschickt, dass die unsern die Türken stracks in die Flucht geschlagen, Inen die neu Pruggen, so sie bei Sissek gebaut, abgejagt und also eingenommen, dass die Türken über 300 kaum hinüber kommen, den Uberrest, was zwischen der Wasser gewest, haben die unsern fast alles niedergemacht, auch in 3000 ins Wasser gesprengt, so alle ersaufen müssen, das Fussvolk ist mehrtheils enhalb des Wassers gewest in die Flucht geben. Alles Geschütz, so dieser Bassa vor Sissegg gehabt, als nämlich 7 Stück, haben sie hinter gelassen und verhofft man, er Bassa sei sammt den 9 Begen gewiss auf dem Platz blieben, da man sein böst Hauptross bekommen hat Der Türken sein bei 16.000, der unsern 5500 gewest.

Wien 26 Juny. Heut Abends um 4 Uhr ist ein Courrier, so des Herrn von Eggenberg's Diener und bei dem Treffen gewest, so den 22 diss fürgangen, der bringt gleichwol kein Schreiben, weil sie im Feld mit Dinten und Papier in der Eil nit gefasst gewest.

Ondje l. 450. Izvod iz pisma.

IX. 1593, 26. Juny. Izvještaj Ruprechta Eggenberga.

Relation des Curriers, so aus dem Lager von Sissek durch Herrn Ruprechten von Eggenberg an die Frl. Dhl. Ertzherzog Ernst abgefertigt.

Den 20 Juny seindt das Carlstätterische und windische Kriegsvolk samt des von Rödern Reitern und anderem Kriegsvolk über das Wasser die Saw gezogen, umb Sissek zu entsetzen. Wie sie nun bey eine Meil wegs auf die Heyden kommen, alsbald Lermen worden, dann der Feindt auf 500 Pferd zum Streifen ausgeschickt, da habe der von Eggenberg entgegen auch in 100 Pferde fortpassiren lassen, zu sehen, was für ein gelegenheit. Alsbald die unsern die gemelte Türggen in die Flucht geschlagen, ungefähr bei 30 gefangen, auf solches nun die Unsern weiter geruckt, bis gen Schellin, alda über Nacht geblieben und habe der von Eggenberg wiederum 100 Pferd ausgeschickt, zu erkundigen, ob man brieff gen Sissek bringen könnte solliches Kriegsvolk alda zu treffen, sy irer ankonfft vnd des Soccorso zu berichten. Als sie nun über die Sau gefahren, habe der Feind gleichfalls underhalb auch über das Wasser gesetzt, darauf die unsern alsbald sich in die Poscheten gestelt, aber gar zu bald ausgesprengt, und nit erwartet, bis der Feind recht herfürkommen, gleichwol bei 10 in 12 Türggen erobert vnd die Andern in das bemelte Wasser die Sau gejagt. Folgenden Tags 21 Juny seindt die unsern weiter fort-

*) Ein Sprüchwort.

Digitized by Google

gezogen in das andere Quartier, alda sie berathschlagt, wie der Feind anzugreifen, und solcher angriff uf 22 diss angestöllt vnd vngefehrlich um 12 oder 1 Uhr nachmittag haben sie den Feind im Namen und mit Gottes Hilfe angriffen, welcher allberait in seiner Schlachtordnung gehalten, auch der unsrigen gewartet, alda den Bassa und seine 9 Begen, auch ganze Reiterei, so ungefähr 10 M. stark, welche alda zu Ross gewesen, entgegen kommen; alsbald habe der Ban samt den Husaren, so den Vorzug gehabt, angefangen zu treffen. Als nun die unsrigen gesehen, dass der Feind so stark, haben sie sich wiederum gewendet und die Archibusier ernstlich gemahnt, ihnen zu Hilf zu khomen, wie dann geschehen; alsbald der von Rödern und das ander Kriegsvolk zu Ross strakhs nachgedruckt, als aber der Feind vermerkht, dass die unsern auch so starkh, deren doch über 5000 in Allem nit gewest, und da es ans Treffen gangen, begab er sich in die Flucht vnd starkh nach der Pruggen zue, welche er etliche Tag zuvor gleich gegen Sissek über von Neuem geschlagen gehabt, also dass deroselben ungefährlich bei 3—400 hinüberkhomen, die Archibusier aber von der Carlstatt, so sich in diesem Treffen gar ritterlich und wol verhalten, seindt dem Feind doch vorkommen vnd solliche Pruggen doch eingenommen; darauf das ander unser Kriegsvolk, dermassen so starkh in den Feind gedrungen, den meisten Theil alles niedergehaut, das übrige so ausgerissen und durch das Wasser die Culpa sich saluiren wollen, alles ersoffen, auch niemandt derselben seiten darvon kommen. In diesem erstlichen Angriff haben die unsern bei 200 lebendige Ross erobert, vnder welchen man vermeint, dass der Bassa von Bosna auch geblieben, wie dann dessen Ross wehr auf der walstatt auch gefunden und die gefangene Türken selbsten bekennen. Über die Anzal der Gefangenen habe man noch nit gewust, dann der Eilkurier straks nach diesem Treffen abgefertigt worden, sey auch selbst mit und darbey gewest, underdessen habe man bei 3 ganzer Stunden lang des Feinds Man und Ross im Wasser todt sehen schwimmen, wie dann der gedachte Obriste von Eggenberg selbsten über 1000 Ross gezält, so in der Culpa herabgeschwommen.

Als nun das ander Kriegsvolk, welches der Feind auf der andern Seiten des Wassers gehabt, gestehen (gesehen), dass alles niedergehaut und erstochen worden, haben die das Pulver und anderes was sie bei ihnen gehabt, alles zusammengetragen und das Feuer darein gesteckt. Nach solichem allem sey der von Eggenberg in die Festung Sissek geritten, soliche besichtiget, wie der Feind gehauset, darauf Ime das Kriegsvolk angezaigt, dass der Feindt vor 2 Tagen zwen Sturm auf den Vorhof gethan, aber nichts erhalten, alsbald habe ers straks angefangen zu beschiessen, also dass sie sich nit lenger hetten erhalten können, sondern gänzlich sich zu ergeben gemeint. Hernach sei gemelter Herr von Eggenberg hinaus, alda die Türken ihr Lager gehabt, auch geritten und besichtigt, was verhanden, habe man 5 grosse Stück Geschütz,

Digitized by Google

darunter auch die Cazianerin, wie sie die Türggen nennen, samt zwei kleinen stückhlin, so darbey gewesen, befunden, welliches das türkische Fussvolk in der Flucht hieterlassen.

Vertrauter gn. Herr. In Eil diser Stundt ist des Herrn Obristen von Eggenberg Diener per Posta von der Gräniz anherkommen anzeigende, dass sie dem Türggen im Stürmen Sissegh bis aufs Haupt geschlagen. der Bassa aus Bosna samt 9 Begen mit ihrer Ritterschaft in zweien Haufen alda gewest, in Schlachtordnung gehalten und der unserigen erwartet, vermeinende, Er wolle die fertige Jahrzeit begehen, sich aber das Pletlin (Blättlein) gewendet, Inen auch die Schantz gerathen, dan sy ime die neuen Pruggen, so er bei Sissek erbauet, abgejagt und der Türggen nit über 300 hinüber kommen, der übrige Rest, so zwischen dem Wasser gewest, alles niedergehaut, also bei 3000 ins Wasser gesprengt, die alle ersaufen müssen; aber das Fussvolk, so innerhalb des Wassers gehalten, geflohen, das Geschütz, so er gehabt als 7 Stukh hinterlassen, dass man vermeint, es sey der Bassa aus Bosna sammt den 9 Begen für gewiss auch umkommen, darin des Bassa bestes Hauptferd erobert worden, sonsten sollen die Türggen bei 16.000 und die unsern in 5500 stark gewest sein. Ein aigner Courrier des vielgedachten Herrn von Eggenberg Diener, so zu der Kais. Maj. nach Prag abgefertigt, hat diese fröhliche Botschaft gebracht, dass die unsern den ersten Angriff gethan und den Pascha sammt seinem Heer bis aufs Haupt geschlagen, so ist der Beg von Petrinia Inostran, der ein heftiger Christenfeind, auch erschossen; und also ein ansehnliche Beut, sonderlich von Rossen, die unsern bekhomen, welches den Herrn ich in Eil berichten sollen. Datum Wien 26 Juny 1593.

Nach dieses einkomnen fröhlichen Botschafft zu Prag haben die kais. Maj. Gott dem Herrn zu Lob und Ehre das Te Deum laudamus singen, sonsten durch die Stadt triumphiren lassen. Gnädiger Gott wolle forthin diesem Feind sein fürnehmen weiter steuern und abkürzen. Amen.

Ondje l. 431 sl.

X. 1593, 29. Juny. Prag.

Wir haben dermalen eins, guete fröliche Zeitung vnd nemlich Aviso aus Gräz vom 25 diss gehabt, es sey desselbig Tags des Herrn Obristen Rueprecht von Eggenberg Diener per Posta von den Gränizen alda ankhomen, anzeigende, demnach dass der Bassa von Bosna auf 14 dits starkh für Sissek geruckht vnd mit 7 Stuck Geschütz beschossen auch albereit den neuen Thurn derselben Festung mit der Charthaunen niedergeschossen, habe sich gedachter Obrister vnd der Herr Ban mit Irer Ritterschaft samt den Röderischen Reitern und andern Kriegsvolk, in allem bei 600 Mann starkh, aufgemacht, stracks auf die Türggen zugeeilet, dieselben durch Gottes Kraft in die Flucht geschlagen, inen die newen Pru-

Digitized by Google

klen (so sy bey Sissek gebauet) abgejagt und den Bassa von Bosna samt 9 Begen aufs Haupt erlegt, also dass von 10.000 Türggen, die sich in Hauffen bei Belagerung der Festung Sissek befunden, kaum 400 (welchen die Pruggen abgedrungen) in der Flucht davon kommen, der Rest aller zwischen den zweien Wassern der Culpa und Sau niedergehaut und ob 3000 ins Wasser gesprengt auch ersäufft worden; man vermeint genzlich, es seye neben den vorgeachten 9 Begen der Bosnische Pascha selbsten auch umkommen, dann man sein bestes Hauptpferd und Säbel bekommen. darauf ist der ander Türkische Hauffen mehrtheils des Volkhs, so ihnhalb des Wassers gehalten, den Unsern unerwartet geflohen und haben die unsern neben 7 Stuck Geschütz, so die Türggen dahinten gelassen, ein grosse Beuth von schönen Pferden vnd andern Sachen darvon gebracht. Dem Allmechtigen sey Lob und Dank gesagt umb diese Victorja, von deren wegen man heute in der Schlosskirchen das Te Deum laudamus gesungen.

Ondje l. 429.

XI. 1593, 3. Juli. Izvod iz pisma A. Auersperga Ungnadu.

Extract eines Schreibens aus Wien, so Herr Andreas von Auersperg an Herrn Vngnaden wegen jungst bei Sissegg Türkischer Niederlag gethan.

Auff des Bassa von Bosna eroberung des Schloss Trentschina dem Capitel zu Agram gehörig, ist der feindt gehörtermassen für Sissegg geruckht, mit 6 grossen Stuckhen starckh beschossen, darauf die Gränitzen zu Agram zusammenkhomen vmb Sissegg zu entsetzen, auch alsbald dem Feind zugezogen, der Insul nachend Sissegg ankhomen, ist der Bascha inen mit 10 M. stark entgegengerukht, alda sie zu scharmüzlen angefangen vnd haben die Feind erstlich starken Fuss gehalten, aber auf der Carlstädter redliches treffen und schiessen hat der Feindt die Flucht zurugg gegen seinen leger ihnerhalb der Culpa genommen. Das windische Kriegsvolk hat den ersten Angriff gethan vnd hat der Feindt mit seinen Janitscharen, so am Wasser der Adra gelegen, stark auf die Cristen getrungen, aber die Cärner vnd Craynerische Reiter haben nit weniger mannlich und dapfer auf die Türkhen gesetzt, wie auch die Röderischen und Carlstädter, volgendts die grün und weiss Röckhlin, auf dieselbige das Teutsche Fussvolkh mit einer solchen Furia, dass der Bassa in selbst Person der Culpa Pruggen zuegerennt, in hoffnung alda sein flüchtig volkh widerrumb zu wenden, aber vergebens gewest vnd über die Pruggen nit komben khönden, sondern in das Wasser gedachter Culpa zu setzen, durch die vnsern notgedrungen worden vnd also mit vielen seiner besten Beegen ersaufen müssen. wie dann gedachtes Bosnischen Bassa sambt des Ernoth Begen, Instran Begen und Mechmet Begen Körper, welcher des Türkischen Kaysers Schwester Sohn gewest, ganz aus dem Wasser gebracht, denen man alsbald die Köpfe abge-

Digitized by Google

hauen. Wie sonsten die gefangene Türkhen zugleich bekennen, dass ein solcher Ausbundt vom Khörn vnd Mannhafftigkhait aus allen Gränzen beisan men gewest, davon nit zuesagen, vnd der Türkhische Kayser lieber ein ganz Königreich sollte verloren haben; vnd vnsere Obriste Hauptleuth schreiben, stattlichere, stärkere, grosse mannhafte Personen seien also nit gesehen worden, ain solche grosse Zierde von Leuthen vnd Rossen als an Gold vnd Silber, welches nit zum zehlen, in Summa Gott der Allmächtig hat seine Macht allda erzaigt vnd für seine arme Christen selbst gestritten; wie freudig sich unsere Reitter und kleine Ritterschaft gehalten, ist nit zu ersinnen, dann man die todten Körper ersucht und bei 8 M. so durch das Schiessen und niederhauen ausser der ersoffnen Türkhen zum Todt gebracht worden.

Der Abt von Sissegg hat sich dermassen so ritterlich gehalten, davon nit zu schreiben, seinen Brüdern oder Ordensleuten hat er bevolchen, sich auf das Angesicht zu legen und in ihren Gebet gegen Gott zu verharren. Er aber ist mit in den Streit geritten, sich neben andern ehrliebenden Rittersleuthen erzaiget, dessen ime Lutherische vnd Catholische Zeugnuss geben.

Der gedachte Bassa hat lang triumphirt, vilmahls geschrieben, wie die Teutschen huerenkind vnd hundt sein vnd dass er gern mit Inen schlagen wolte. Jetzt hat ers Jnen worden vnd erfahren, von Hurenkhindern, wie ers nennt, ist er zu schanden und von Hunden gebissen worden. Wie die Sag, wirdet man ein Anzal Türkische Ross mit irer Gezierde als des gemelten Bassa vnd andern ansehnlichen fürnembsten Türkhenköpf hieherbringen.

Das Blockhaus aus Petrina, so verschines Jar durch den Bosnischen Bassa erbauet, haben die unsern auch alberait eingenommen, wie dan die Landtstände in Crain, Cärnthen und Steyer, desgleichen auch Herr Nadasdy und Pallfi eilends fortgeruckht, sollen gleichwohl in Eroberung Petrinia die unsern mit Verlust der irigen ein starkhen Strauss ausgestanden und die Türkhen darinnen auch was flüchtig dahin khomen sich dapfer gewöhrt, jedoch die unsern Oberhandt erhalten haben.

Ondje l. 419 sl.

XII. 1593, 5. Juli. Venedig.

Diese wochen sind 3 Staffetten vnd heut dato ein Fregatta von Chataro alher gelangt mit Aviso, dass die Türhhen vor Sissek geschlagen, bei 10 M. umkhomen vnd ersoffen, auch der Bassa von Bosna hardt verwundet und gefangen worden.

Ondje l. 422.

XIII. 1593, 6. Juli. Prag.

Die jüngst angezeigte freudenreiche Victorja, so unser Kriegsvolk aus Gottes Beistand den 22 Juny wider den Bassa von Bosna

Digitized by Google

bei Sissek erhalten, wirdet aus Sissek, Agram und mehr andern Orten cofirmirt und darneben vermeldet, gedachter Bassa seye gewiss auch vmbkhomen oder ertrunkhen, wie man dan des andern Tags darnach seinen Körper völlig gefunden sammt des alten Mehmet Beegs von Saranik kopff, welcher neben andern 8 Begen, wie gleichfalls viel Agen, Spahi und ansehnliche Türken theils auf der Walstatt gebliebn theils in der Culpa und Sau ersoffen, also dass etliche gefangene Türggen selbst bekennen, sie haben bei 10.000 Mann und zwar den besten Ausbund von allen ihren Gränzen verloren und dass sie in langer Zeit kein schöners, mit Gold und Silber aus schönen Rossen der auserlesensten stärk ten Personen geziertes wolgerüstes Kriegsheer beisammen gehabt, so sich auf 18.000 Mann zu Ross und Fuss ohne das Landvolk, so auch bei 20.000 Mann gewest, erstreckt, angriffen, indem sie 12 Stuck Geschütz auf Rädern samt 10 Fahnen dahinter gelassen, darumb dan dem allmechtigen Gott billig Lob und Ehr und Dankh zuesagen, dass er seinem kleinen Hauffen, ohne sondere grosse Christen Bluet vergiessen, so einen herrlichen Sieg verliehen.

Nach solcher Victoria seyndt die Vnsern den 25 Juny strakhs uf das Türggische vöste Blockhaus Petrinia zuegangen vnd wie man von Wien schreibt, sollen sie solliches bei nächtlicher Weil bestigen, auch eingenommen, darin 500 guter Türken niedergehauen und 17 Stück Geschütz samt viel Proviant bekommen haben, doch seyen der unser bei 400 Mann auch umkommen.

In gemeltem Blockhaus ist auch das Schwert, welches der Türggische Kaiser vor diesem dem Bassa von Bosnia verehrt gehabt, gefunden worden, das wirdet man samt seinem des abgeleibten Bassa Kopf der Röm. kays. Maj. herausschicken.

Von dannen sollen die unsern weiter auf Wihitsch fortgeruckt sein und ihnen 3000 Ungarn, 5000 Teutsche Knechte und 1000 Teutsche Pferdt zu Hilf nachziehen. Gott wolle ihnen wider den erschröckenlichen Erbfeind ferneren Sieg verleihen. Aus Canischa den 24 Juny würdet geschrieben, wie das auf 19 zuvor, der Hauptman von Tschagga mit seinen und des Herrn von Nadasdy Volkh 400 starkh auf Setschin ein versuchen gethan, alda früher Tagszeit ein Portta gesprengt und 50 Man, darunter 3 Aga, niedergehauen hatten, noch ein klein Thörlein einzunehmen gehabt, dieweil sie aber alles aus freier Hand gegen dem Feind gearbeit, damit sie den Friedstandt nit brechen, kein grob Geschütz dafür führen dörffen, sondern mit geringer Beut davon gezogen.

Soviel durch erlangte gefangener Türggen ausgesagter examination vernommen, habe der Bassa aus Bosna in Belägerung Sissek bei ihme sein besöldtes Kriegsheer, wie mans nennt Hofgesindt zu Ross und zu Fuss gehabt 4000
Item Harmaten Beg 1000
O Patry Beg vo Schliss 3000
Seffer Beg von Sernek des Bassa in Bosna Bruder . . 700
Junery Beg 1500

Digitized by Google

Der Beg von Herzo Gubina des Achmet Bassa Sohn an der Portten	3000
Kuert Beg, des Ferrat Bassa Sohn	1500
Justran Beg von Petrinia	500
Ibrahim Beg von Liccajo	2000
Capitan von Gradiskaja	1000
Was aber weiter die Spahi, Saym und anderem Landvolk gewesen. das sich wa nit mehr doch auf 20 M. Mann gewiss erstreckt und gleichfalls alda bei sich gehabt, das ist in obgeschriebener Zal mitbegriffen .	20000
Summa .	38200

Na omotku: Domenico Rasa a Roma Bibliothecario nel Vaticano. Relation.

Ondje l. 417 sl.

XIV. 1593, 3. August. Prag.

Der jüngsten Victoria halben geben allein mehrertheils, so mit und darbei gewest, dem Herrn von Auersperg die Ehr.

Ondje l. 357.

XV. 1593. Opis bitke.

Geschicht-Ertzehl. vnd Beschreibung der wunderbaren vnd denkhwürdigen, mit einem khleinen Christenheuffl den so mechtigen Erbfeundt dem Türkhen aberhaltenen Victoria vndter Sisseckh im Wündischlandt, den 22 Juny Anno 1593.

Nach deme Has-an Bassa aus Bosnia, nach laut sowol der eingelangten gewissen nachricht vnd Khundtschafften, als auch der gefangenen selbst aigner Aussage, eine Armèe bis 50.000 starkh zu Ross vnd Fuess versamblet, khambe er mit hellen Hauffen sambt neun Stucken groben Geschüz, darunter das fürnembste die Khaziänerin ware, vndter Sissekh im Wündischlandt, bereimete, belegerte vnd beschosse dasselbe ohnauffhörlich vnd als er die ankhonfft vnsers, lauth nachvolgender Specification, bei 4000 Mann zu Ross vnd Fuess bestehenden Christen Völkhlein vernembe, schluege er über den Khulpfluess eine Prugkhen, setzte mit 18.000 des besten Kherns seines Volkhs, maistens zu Ross, diser seits der Khulp, der vnsern truzlich erwartende, so auch vnerschrokhenen, herzhafft vnd tapfern gemüets, ia voller hoffnung zu Gott erschinen, den Rest aber seines hauffens hindterliesse er jenseits im Lager, vndter Commando des Kurtweeg von vuzhiton, vnd operti Beeg von Hleuna, so da der Vöstung Sissekh mit stettem Canoniren höfftig zuesetzten; dessen ungeacht wurde der trotzige feundt in dem Namen Gottes von denen Chärner, Crainer vnd Carlstettischen 600 Archibusier Reuttern herzhaft angegrüffen, repousiert, getrennt vnd vollends gar in die schändeliche Flucht geschlagen, ia mit Zue-

Digitized by Google

1684. Varaždinski poštmeštar Franjo Neuheuzer radi nemara i nepristojnog ponašanja prama kavalirom na tužbu obrstara u Ivaniću Maximilijana grofa Turna ukoren. F. 57, br. 6.

1687. Tužba na Franju grofa Erdedia, da je izbio pošt. sluge sbog toga, što su puhali u rog. Slugu dao je grof po trih katanih u Ludbregu uhititi, i odveden je u grad. Tužba od 15. aprila. Izpričava se 14. junija Erdedi iz Želina da to nije tako ozbiljna stvar. F. 57, br. 36.

1691 Poštmeštar u Varaždinu Ernest Krištof Schwerthurmb; pošta išla je od Gradca, Radgonje, Kaniže u Osjek.

1695. u Varaždinu. Cesarski postmeister Joh. Alb, a stališki Georg Streitsachen; pravda radi manipulacije poštovne. F. 57.

Dodajem jošte četiri listine, koje nisu iz Gradačkoga arhiva, ali se tiču Vlaških poglavica, naseljenih u Varaždinskoj krajini te razjašnjuju donekle odnošaje naseljenika:

I. 1588. junija u Križevcih. Ivan Peašenović i ostali glavari Vlaški mole štajerske krajiške povjerenike za odpust duga na plaći, jer ljuto stradaju:

Wohlgeboren, edl vnd gestreng, genedig vnd gebietend herrn. — Nachdem wier die zeither, seyt wier auss der erbfeinde in iere fr. durchl. dition vnd lande khomen, auch durch dero genedigiste verordnung auf dieser Windischen granizen vndtergebracht worden, in diser gegenwuerttigen schwären vnd teuren zeit, da wir vnss anders mit vnsern weib vnd khinderlein erhalten vnd des hungers erwähren wöllen, ain zimbliche summa gelts dem herrn obristen proviandtmaister, wie auch Georgen Fleischman säligen, vmb ertheilte profandt schuldig worden sein, welche summa gelts vnss in jeczıger ausszallung ohne dilation an vnsern verdienen aufgehebt solle werden Dieweyl vns aber Goth der almechtig diss verwichen jar nit allein mit der teuerung haimbgesucht, sondern hernaher auch das heurig getraid, was wier mit schwörer müe vnd grossen vncosten angebaut gehabt, damit wier vnss den herein komenden winter ernehren vnd erhalten hetten sollen vnlangst verschiner zeit, da soliches in der besten plüe gewest, durch ain vngestüembs oder schauer wetter gar in grundt erschlagen vnd wegkh genuma, wie den soliches alles hochstermelter ihrer fürs. dhl. rat vnd obrister diser Windischen graniczen Veitten von Hallegkh zu Raczenegkh, ritter, gar wol vnd am besten bewusst, vnd soliches weiter zuerzellen, demnach so gelangt an euer gnaden vnd herrn vnser saments vnd sonderlichs — bitten vnd flehen eur gn. vnd herrsch. die wolten zu vordrist aus Christlichen mitdleiden, dan auch in ansehung vnser euszeristen armueth, darin wir leider geratten, vnd vmb unserer (da wier noch vndter der feinde gewalt

Digitized by Google

waren, trewerczaigten dienste willen, die wir auch noch khonfftig, geliebts Gott, zu beschucz ihrer fürst durchl. fürstenthumben vnd landen trewisstes vleiss erczaigen vnd laisten wollen, vnss sondern genandten (inmassen euer gn. vnd herr. andern ihrer für. drhl. vnd ainer ersamben lande in Steyer getreuen kriegsdienstleutten ruemblich gethan) dise vätterliche fürsorg für vnss arme khriegsleutt vber sich nemben vnd vnss des obgedachts rests bey wolgemelten h. profiandtmaister vnd Fleischman relaxiren vnd gnediglich vberheben, dan vnss ie ainmall nit müglich (wouer vnss durch diss mittl eur gn. vnd herr. nit helfen), dass wier vnss mit weib, khlainen khinderlein vnd vnsren gesind (nachdem wier das allergeringste vmb toppelts gelt erkhauffen müessen) ernöhren vnd erhalten mügen etc.

Vndterthänige vnd gehorsambe diener: Iwan Peyaschinowitsch, Mylakh Grahowlyan, Wuye harambascha vnd Milossaw Khatalenitsch, all pribeggen vnd dienstleuth zu Creuz.

Iz vana: An die herrn der fürst. durchlaucht vnd ainer ersamben löb. lande in Steyer abgesandten herrn muster comissarien Windischer graniczen.

Iz ratnoga arhiva u Beču.

II. **1597. oktobra 1. Weinburg**. Nadvojvoda Ferdinand pozivlje bana Ivana Draškovića, da skloni stališe na podavanje hrane nadošlim Vlaškim bjeguncem:

Ferdinand. Dir wirdet ohne des zum benuegen gehorsamblich vnuerborgen sain, mit was glegenheit sich die jüngst heraus endtsprungen Pribeggen vnd Wallachen in irer khay. M. vnd vnser deuotion der Christenheit zu guetten in dise Windische gränczen neben verlassung hauss vnd hoff sambt iren weib, khündern vnd befreundten begeben vnd dardurch der tyranischen seruitut, in welicher sy bisshero ir leben zuegebracht, loss vnd ledig gemacht haben. Wie nun aber in albey ain sondere notturff sain will, auf mitl vnd weeg zugedenkhen, wo vnd an welichen orth gedachte Wallachen nit allain eines ieden qualitet vnd gelegenheit nach an bequembisten orthen vndtergebracht, sonder auch mit nottürfigen proviandt so lang versehen worden mügen, biss si sich mit dem akherbau vndterrichten vnd geuolgen khunden, also e suechen wir dich hiemit gancz gnedigist, du wellest den sonderbaren gnedigsten vertrauen nach, so wir in dein person sezen vnd stellen, sowoll thuen vnd bei denen Windischen stenden die sachen dahin richten, inmassen da dich deren gegenden obrister auf derselben Windischen grenczen Hannss Sigm. Freih. von Herberstein vnlang selbs mündlich gehorsambst erbetten, damit durch sy von allerlei profiandt was zusamen geschossen, in vorrate gebracht vnd daselbs denen gedachten armen leutten, welche darmit sustentiren thuen, gereicht vnd bei vndterlassung dessen sich aus hungersnott widerumben hinein in die Turggey zubegeben nit veranlasst werden. Sonsten wellen wir vnd vnsere gehorsambiste getreue landtschaft

Digitized by Google

setzung des übrigen Christen Völkhleins, sogestalten Rütterlich überwunden, das von dennen hierüber gesetzten 18.000 Türkhen nur bey 2500 Mann endtkhommen, der Rest wurde in die Khulp gesprengt, erseuffet, zertretten vnd nidergemacht, dass Geschütz sambt anderen im lager gefundenen Beutten erobert; dahingegen von denen Vnseren sehr wenig verlohren gegangen. Des Hassan Bassa todter Körper wurde aus der Khulp gezogen vnd negst Süssekh an einem lustigen orth begraben, so da aber von den Türkhen zue Nachts ausgegraben vnd nach Beinaluka geführt, dessen wie auch des Memi Beegs Kopff sambt sechs Türkhischen Hauptfahnen vnd sein des Bassa Hörrpauckhen, darauf man nach Türkischer Art geschlagen, seyndt den 28 Junny lauffenden Jars dem Herrn Andreen von Auersperg, Obristen an der Gränizen, unter dem Einrütt zu Carlstatt triumphando vorgeführet vnd getragen, Er Herr Obrister auch daselbst vnter Lösung des Geschützes mit grossem Jubl vnd Frolokhen iedermans, siegprangendt ankhommen, vor welchem so herrlich vnd wunderbaren Sieg vnd victoriosen Triumph sey Gott gedankhet, auch immer vnd ewig gelobt, geehrt vnd geprysen. Amen.

Specification

jener Christenheübter, so diesem sieghafftem Treffen mit vnd beygewohnt:

Herr Andree von Aursperg, Herr zu Schönberg, Obrister der Crabatischen vnd Möhrgränzen mit 300 Carlstetterische Archibusierpferden.

Herr Rueprecht von Eggenberg auf Ehrenhausen, Röm. kays Mt. geordneter Khriegs-Commissarius, mit 3 Fändl Teutscher Fuessknechten.

Herr Christoph von Obritschau zu Altenburg, einer löbl. Laa. in Cärndthen bestellter Rittmaister über 100 Archibusier Reutter.

Herr Adam Rauber zu Weineckh vnd Kreuttperg, einer löbl. Laa. in Crain Rittmaister über 200 Archibusier Reitter.

Herr Melchior von Rödern, Freyherr auf Fridtlandt vnd Seidenburg, Obrister über 500 Schlesingische pferdt.

Herr Thomas Erdödy, Freyh., Bann im Windischlandt, mit seinem Landtvolkh zu Ross vnd Fuess.

Herr Alban Graasswein zum Weyer, Obristerleuttenandt an den Wündischen Gränzen, mit dem Gränizvolkh zu Ross vnd Fuess.

Herr Peter Erdeödy, Freyherr, Vsgoken haubtmann, mit seinen Vsgoken vnd Hussärn.

Herr Stephan Tähi, Freyherr auf Stättenberg, mit seinen Hussärn.

Herr Martin Pietschnikh zu Altenhoff vnd Sternhoff haubtmann mit seinen Weiss- vnd Grienrökhlern, vndtern Herrn Alphonso Graffen de Montecuculj, Obristen.

Digitized by Google

Herr Georg vnd Sigmundt Paradeyser zu Newhaus, haubtleuth mit 160 Chärner vnd Carlstettischen Musquettiren.

Da ist nit zufinden, dass einer aus allen diesen were verwundet worden oder todt gebliben.

Specification

derjenigen Türkhenheubter, so diesem, ihrerseits vnglückhhafften Treffen mit vnd beygewest.

Hassan Bassa in Bosnia, seines Geschlechts ein Christiouitsch.
Seffer Beeg von Zernik, sein, des Hassan Bassa, Brueder.
Memeni Beeg von Suornik.
Der Beeg von Orechoviz.
Mechmet Beeg von Herzogovina des Türkhischen Kaysers Schwester Sohn.
Ramatan Voyvoda, gewester Beeg aus Khanderia.

Alle diese sechs vornembste heupter des Türkhischen Höres seindt theils im Treffen gebliben, theils aber in der Chulp ellendigkhlich ersoffen.

Ibrachim Beeg aus der Lyka vnd der Beeg aus Poschega die seindt aus der Action flüchtig worden vnd mit Leben darvon khommen.

Kurt Beeg zu Vushitan, des Ferhat Bassa in Bossen Sokolovitsch Sohn, vnd Operdi Beeg aus Hlevna hat Hassan Bassa jenseits der Chulp bey den Stückhen gelassen vnd sich aber zeitlich mit der Flucht salviret vnd aus dem staub gemacht haben.

Auf der Rückseite: Geschichtserzehlung wegen der mit dem Türkhen vor Sissekh gehabten Victoriosen Schlacht den 22 Juny 1593.

Fürst Carl Auersperg'sche Hausbibliothek in Laibach. Abtheilung: Auerspergiaca.

XVI. Iz Chrönova dnevnika o sisačkoj bitci.

1601. 22. Aug. Profecti sumus ex Nardi iter facientes ad fluenta Saui per villas miserrimas, Oborovu, Shelesnu, Martiniza et Treberovu. Vidi arces ab Hassane Bassa Bosnensi vastatas. Steti cum equo meo et vidi sepulchra Haali Begi et ubi clade memorabili nostri uel Turcae affecti sunt. Circa vesperas venimus in Sissek, arcem situ magis ac natura quam arte et moenibus munitam. Vidi loca et in ijs Deum magnificavi, ut Hassan Bassa et Turcarum exercitus a nostris fuit admirabili victoria et ad futuras generationes memoranda (hocce multa milia a paucis) devicta.

23. Aug. Ex arce Sissek cum equitibus 20 et 4 peditibus per oppidi et civitatis olim eiusdem nominis famosae iuxtaque munitissimae Romanorum coloniae nunc autem praeter rudera et antiquissimum Mausoleum e duobus tamen stupendae magnitudinis

Digitized by Google

saxis exaedificatum, extra solum nil conspiciendae, per Oderam oppidulum et Drenzhina arcem ad Colapim amnem per Hassanem misere bellicis dissipatam machinis, venimus ad prandium in Petrinjam, excepti bellicorum tormentorum a praesidiariis egregie virtutis militibus; circumducti ab extra, vidi, steti cum equo meo et Deo gratias egi super Hassan Bassae et Amurathis Turcarum imperatoris ex Sorore Nepotis sepulchreta. Vidi loca Sardari Bassae Castrorum, unde Petriniam gravissima obsidione pressit, cui Georgius Lenkovizh, Capitaneus Carnioliae, fuso Sardari pene innumerabili exercitu succurrit. Tandem propugnaculum ipsam Petriniam ingressi dispeximus moenia et arcis situm. Cumque nullum se habere templum uel minimum oratorium moreque pecudum vivere sine Deo et Dei cultu milites quererentur, ego Thomas ex meis et meorum comitum collatis eleemosynis Ecclesiam ibi commodo loco aedificandam designavi, praemissa eodem in loco oratione.

24. Aug. In festo S. Bartholomei Apostoli, quae fuit 24 Augusti, cum duabus noctibus in arce Sissek semidiruta et ad tertiam turrim, per Beglerbeium Graeciae (qui arcem vi in suam redegerat potestatem), tormentis aeneis faede dissipatam, quae tunc aedificabatur non sine periculo cuius patenter (?) pernoctavissemus; semel etiam transmisso Colapi amne ad collem Arci oppositum (ubi alta turris Ecclesiae B. Mariae Virginis pulvere tormentario solo aequatae, modo perstat qui lem, sed a summo usque deorsum fissa hiat) obitis. visisque castramentationibus, locis, fossisque et aggeribus unde Hassan Bassa bellicis magnis tormentis arcem ad irruptionem usque trans Colapim conquassavit ad aliam excubitoriam Turrim, inde plus mille passibus distantem, quam ascendimus et sub tecto, ubi nostri speculatores in hostem excubabant, lati soli illis vastitatem, terramque unde quaque momentaneo ferme Turcarum et Martelossio um accessu extreme infestam satis curiose ac temerarie speculati ad duas fere horas immo quatuor procurissemus, datis ibidem dextris ac donarijs ipsis speculatoribus, ad nostras, qui in ripa Colapis et ad hiantem illam in colle turrim remanserant, nosque ut cito rediremus meticulosi saepe inclamabant, reversi sumus ac inter eundum (iuimus autem flabellum ad culicum ibi copiam arcendam manu gestantes) Vesperas ac Completorium recitavimus, transmissoque amne sub Crepusculo Serotino in Arcem salvi venissemus; in sequenti die sacro in (miserrima Sisscensis oppidi, quam Hassan Bassa iam occupatam tenuit, ibique in summo altari equis avenam exhibuit) Ecclesia S. Crucis, ad prandium in Oborovu veximus; transmisso nec procul viso inde Ibanizh castro ea nocte mansimus in Shelesnu.

Altero mane 25 Aug. Zagrabiam ad prandium uenimus, quod apud Venerabilem Dominum Praepositum Franciscum Ergelium sumpsimus. Eiusdem Capituli et Episcopi Precibus tunc infirmantis Vesperas Sacrum et secundas Vesperas in Pontificalibus De ecclesiae Zagrabiensis Festo dedicationis solenissime peregi et

Digitized by Google

Deo gratias actis sequenti die Oberburgum versus discessi. Laus Deo et B. M. Virgini. Amen.

NB. Peracto Dedicationis Festo in pontificalibus post vesperas secundas ostenderunt nobis Domini Capitulares in interiori Sacristia (in qua ordines Regni Slavoniae sua Privilegia ac praetiosa asseruant) thesaurum suum. Et inter alia Corpusculum integrum puelli ex innocentulis, qui pro Christo recubuerunt puero; Res mira, pellis, nervi, carnes et articuli adhuc integra. Vnam costulam honoris atque donarij gratia Rmi. Episcopi ac Capituli consensu obtinui. Laus Deo. Ecclesia autem aedificanda (cum illic locorum saxa nusquam suppetant) e lignis Oberburgi conductis et in ratibus aptatis et compositis usque Petrinjam una cum altaribus et Campanis mitti vehique promissa est. Titulus Ecclesiae ac Patronus designatus S. Achatius cum X millibus Martyrum, quo die 22 Juny 1593 Hassan Bassa a Carnicis Copiis manuque parva miraculose fuit devictus.

Reverendissimus autem Zagrabiensis innuit loco S. Achatii, S. Laurentium Martyrum, in cuius die Festo, anno sequenti (1594) ab Archiduce Maximiliano Petrinja cum arce Sissek capta fuit.

In Vigilia S Bartholomaei a prandio reversi sumus in Sissek, ubi sequenti mane die sancto in Eccl. S. Crucis oppiduli Sisciensis misserime ac penitus vastata in Altari semidiruto super Portatili pro populo ac regione et regno illo universo in magna oppidanorum praesentia celebravimus.

Aufzeichnung des Laibacher Bischofes Thomas Chrön. — Domcapitel-Archiv in Laibach.

Digitized by Google

Bugarsko četverojevangjelje u biblioteci českog muzeja u Pragu.

Priobćio u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 16. listopada 1886.

DR. GJ. POLÍVKA.

Bugarsko jevangjelje, koje rad sam ovdje opisati, nahodi se u ostavštìni P. J. Šafaříka, koja se sada čuva u českom muzeju.

Rukopis na papiru u maloj četvrtini ima 326 listova i je sada u novijem vezu, koji je po svoj prilici dao P. J. Šafařik učiniti. Stari rukopis nije se sačuvao potpuno; listovi 197, 299 i 304—336 su se izgubili, te su nadomješteni sada listovima pisanim mladjom rukom, po svoj prilici ruskom, jer je jezik rusko-slovenski. Mladji pisac sačuvao je da pače punoglasje; te je takodjer što to popravio u starom bugarskom rukopisu. Ovim načinom dopunjeni rukopis dobio je po svoj prilici već Šafařik, no gdje i kada, ne mogu reći.

Pismo je veoma ubavo, krupno; što svjedoči da je pisac radio s velikim trudom. Nad počecima svakog jevangjelja, osim jev. sv. Mateja, ima uresa crtanih ukusno i šareno naslikanih; manjih takodjer nad kazalima glava jev.

Pred svakim jevangjeljem stoje ѳеѡфила архїепископа блъгарскаго прѣдісловіе i kazala glava; i kod samoga teksta, gdje koja glava počima u dnu strane ili u vrhu stavljen joj je natpis. Na koncu rukopisa ima na l. 316—319 „Соборникъ дванадесятем мѣсяцемъ, na l. 320ª : еуангеліа обща святым непразднуемымъ и празднуемымъ, na l. 320ª : еуангелія за упокой, на всю седмицу, na l. 320ᵇ — 325ª : сказаніе зачаломъ како чтутся еуангелія чрезъ всѐ годище, na l. 325ª : начало святыя четыредесятницы, na l. 325ᵇ : служба святыхъ страстей господа нашего Іссухриста і „Въ святый великъ пятокъ на часѣхъ, na l. 326ª :

Digitized by Google

єуангелія оутренныи вскрьньм" і „еуангеліа размѣна всяким потребам, na l. 326: на освященииe елея мужемъ. Конецъ всѣмъ эѵангеліамъ сказаню.

Gdje i kada je pisao ovaj mladji pisac ruski, tomu nema u rukopisu traga, ni kada i gdje je pisan bugarski rukopis. U katalogu ostavštine Šafaříkove stoji, da je bugarski rukopis pisan u XV. vijeku. Svakako je ovako mislio Šafařík.

Akoprem je pisac veoma brižljivo pisao, ima ipak nemalo pogrješaka, koje je gdješto pisac sam popravio, no većinom jesu ostale. Tako je n. pr. izostavio ovdje slovo, ondje i cijelu slovku; što je izostavljeno, stavljam u zaporke: до прѣсє(лє)нія 8ª, по(до)бить 12ª, сѫ(пь)ринкомь 17ª, под(но)жїє 18ª, ко(ра)бль 26ᵇ, ӡа(по)вѣдавь 31ª, нӡы(дє)тє 31ᵇ, (а)ӡъ 36ᵇ, лѫ(ка)вомоу 40ᵇ, испльвє(нь) 43ª, ѡн(ом)ь 47ª, фи(ли)поки 52ª, со(бо)ж 57ᵇ, смѣ(рѣ)жи са 73ª, въӡлє(жє)щоу 82ᵇ, рꙗти(ти)са 87ᵇ, испоу(сти) 91ᵇ, ѡт стра(ха) 93ª, нджщ(им)а 93ᵇ, го(лѫб)ъ 98ª, пости(ти) 102ª, ӡєвє(дє)ѡва 103ᵇ, на(па)сть 141ª, до(ко)нуаль 126ʳ, въ(ӡложи въ)ржцѣ 125ᵇ, въпра(ша)жщта 161ª, вѣт(р)в 181ᵇ, a dr. Pisac je tu po svoj prilici hotio pokratiti rieči, no nije svoje namjere izveo. Naprotiv napisana je gdješto slovka dva puta: пололожєнь 106ª, єдиєдино 37ᵇ, ꙗвистастаса 53ᵇ, поудєноудєнска 152ᵇ, a dr., dapače dva puta napisano: ꙗко погржжати са има 168ª — 169ᵇ (Luk. 5, 17). — Grieškom piščevom okrnjeni su stihovi: Mat. 21, 7; 23, 7; 25, 33, 43; 27, 49. Mk. 8, 17; 9, 20; 16, 12. Luk. 1, 27; 2, 51; 4, 25; 6, 23, 37; 11, 19, 20; 12, 21; 20, 12, 20. Potpuno zaboravljeni piscem stihovi Mat. 18, 11; 22, 11.

Pismo.

Polag i na mjesto ъ, ь stavlja pisac znak ˘ nad redak.

Jotacija označuje se slovima ꙗ, ѥ, ю ili znacima nad slovima, ili se ne označuje: поась 11ᵇ, 31ᵇ, 111ª, ѡвоуаєть 15ᵇ, оувоа са 11ᵇ, даати 23ª, 202ᵇ, дааніа 23ª сіаєть 18ᵇ, 1. pl. impt оубїамь 132ª, acc. sg. сваӡна 144ª; іоуда 7ª. ю nalazimo po palatalnim suglasima: чюєть 19ᵇ, чюль 116ᵇ i protivu fonetičkim zakonima: риӡю 31ᵇ; no moguće, što se je u toj rieči, u kojoj se piše češće ѕ, izgovaralo meko dz. Takodjer se ѥ piše proti pravilu: gen. sing. врѣменѥ 235ª, аще нѥ кто родить са 258ᵇ (Jo. 3, 3; Mar. Zogr. Ass. Nik.: аштє къто нє родитъ са), вѣстѥ 280ª; нжѥ 262ª, жѥӡлъ 185ᵇ: no moguće, da je pisac izgovarao *žje*. Polag ѥ upotrijebljuje pisac još okruglo є, no ne toliko za *je* i po palatalnom suglasu,

Digitized by Google

вѣдѣаше 225, no i gdje nije pisac izgovarao je: даєте 174ᵇ. Slova ꙗ, ѭ pisac ne upotrijebljuje. Jotaciju označuje pisac jošte znacima oblučastijem.

Slovo а pisano je raznim načinom osim običajnog, osobito na koncu retka, ako nije bilo više mjesta; ravna crta skrivljena, ili petlja na desnoj strani pisana u sredini ravne crte ⌐. Tako je i mj. є pisano, osobito gdje nije bilo više mjesta, slovo slično grčkome є: прїємлєтє 259ᵃ.

Uz и piše se і, nad kojim stavljaju se dvije točke, obično pred samoglasima, ali takodjer medju suglasima.

Uz о, ѡ pisano osobito u riječima око, овча: о sa jednom ili dvije piknje u sredini; takodjer Ѻ na početku riječi.

Uz оу piše se yžica ѵ nad о, oba slova slijevaju se i piše se jednim potezom ꙋ; uz ovo slovo rabi se rijetko još drugo slovo ѫ 211ᵇ, 214ᵇ.

Nad slovima samoglasa pišu se znaci, značeći po svoj prilici naglase: akut ´, gravis ` i udvojeni akcenat ¨. Ob ovoj ću stvari opširnije govoriti na drugom mjestu. Nad prvijem vokalom u riječi stoje takodjer znaci spirit, često s ostrim akcentom.

Pravilno upotrebljeno s, gdje se piše u jeziku stslov., jedan put napisano ꙁ҃ 142ᵇ. Ima ѫ: ѫи 50ᵃ, 117ᵃ, 216ᵃ, ѫомь 22ᵇ, 50, 117ᵃ, ѫаломскых 231ᵃ.

Uz т piše se i ѿ i 7. Ovo se posljednje slovo upotrijebljuje osobito u ligaturama.

Ligature nalazimo veoma često; vežu se na ime sa 7 slova в, н, р, rijetko ѡ: никѯ 171ᵇ. Svezuju se jošte slova ѣ i р: ova ligatura kako i ligatura iz 7 i р, piše se jednim potezom a ovim načinom biva petlja slova р na lijevu stranu otvorena. Osim tog vežu se а i ѵ: ꙁаѵтра 147ᵇ, наѵтрии 97ᵇ, osobito u skraćivanju riječi: радоѵи; takodjer л i ѵ u skraćivanju riječi: литѵргіи 10ᵃ, a dr., napokon vrlo rijetko и i є 46ᵇ, 88ᵇ.

і, gdje nije bilo više mjesta, piše se nad retkom, i dobiva lik ⁼.

Gramatika.

Nauka o glasovima: Slova ъ, ь pisana su promiscue: быль 108ᵇ, бєꙁь чъсти 264ᵇ огнъ 265ᵃ, чъсѡ 34ᵇ, 35ᵃ a dr., чьсо 277ᵃ вънъ za вънь (hrv. u-nj) 284ᵃ.

*

Digitized by Google

Za stslov. свьтѣти pisano došljedno: съктѣти 44^b, 53^b, 219^a, 252^a, 268^a, 268^b. Mj. ь pisano često є: менши 9^b, темно 21^a, не пецѣте сѧ 21^b, 22^a, 32^a, 136^a, 199^b, 200^b — изчетени 199^b, женѫть 21^b (žanju), рєци 164^b, веси 30^b, 46^b, 99^b, 114^b, 119^b, 169^b, 180^b, 261^a, 291^a, loc. pl. весѣх 113^a, въ веси 119^b — зажеже 69^a — n. sg. дверь 288^a, двери 79^a, 147^a, къ дверем 99^b, при дверех 129^a, дверми 288^a — дверникь 288^a, въ скѫделницѣ 139^a, 235^b, праведень 268^a, седемь 4^b i седьмъ 180^b, ѡтечьствіе 45^a — 45^b, ꙗремнича 65^a четверѣдневен 294^a стръпетнаа 162^b ѡсель 207^b, стоуденець 207^b младенець 155$_a$, ковчежець 296^a. Za samoglasno stslov. *r* čitamo u nekijem riječima *re* ili *er*: скрежеть 25^b, 44^b, 45^a, 69^b, 78^b, 80^b, 206^b, скрежещеть 122^a. бренїе 285^b — сьперником 203^b, 220^b; part. praet. act. (n. sg. fem.) отерши 201^a — 291^b бисерь 44^b, сь жельчїѫ 90^b. Pošto je pisac tako često u istoj riječi pisao *e*, valja nam suditi, da je pisac ovako i govorio. No kako se taj pojav jezični imade protumačiti?

Često pisac, obiknuv čitati svako ь kao є, miješa oba slova: napisao je nom. sg мръзосте 215^b i opet: жьна 154^a, nom. sg. скровищь 21^a, gen. sg. кръкь 88^b, 2 plur. praes. можеть 201^a, иметь 292^a. Čitajući ѣ kao *e*, kako ćemo odmah vidjeti, napisao je takodjer ѣ mjesto ь: стьклѣница 73^b, 82^b, 115^a, 115^b. Mekaničkim svakako načinom napisano je о mj. ь u riječi добръ 162^a: U predlozi svojoj nagje napisano дъбръ, a pošto je opet svako ъ čitao kao *o*, napisa i ovdje, možda ne razumijevajući riječi: добръ.

Mj. ъ pisano je često о: тогда 289^b книгоуна 72^b, оуповасте 269^b, оуповлкаѫщимъ 126^b, врътонь 65^b, 130^a, пѧтокь 146^b, gen. pl. ѡпрѣснокь 139^a, крѣпокь 47^b, кротокь 65^a, ali плодь ꙁлъ 23^b, 39^a (na ъ jest oštri naglas), дом тъ 104^a, род тъ 137^b, 231^a, чловѣкь тъ 140^a (svuda jest na тъ oštri naglas), gdje biva u stslov. spomenicima домотъ itd.

Za ъ jest є u riječima: веплъ 10^b, 78^b, ръпет 276^a. Zanimivo, što su ove riječi takodjer u Maked. Apost. pisane sa є.

U riječi тектоново сынь 45^b napisano о mj. ъ na svaki način mekanički; takodjer є u instr. sing. гладемь 212^b, вѣ-нь 291 (hrv. u-nj), možda što je u predlozi našega pisca bilo pisano ь, mjesto kojeg obikao je pisati є. Pogriješke piščeve mogu biti samo врѧзи mj. връзи 279^b, чъсти mj. чисти 165^b.

Mj. ъ pisao je njekolikokrat ѫ, o čem ćemo poslije govoriti.

ѣ izgovarao je naš pisac skoro kao čisto є, jer je vrlo često pisao є mj. ѣ i obratno: ѡт семене 278^a некыи 184^a, мехы 102^a,

Digitized by Google

оцѣпенеклет 122ª, гыбель 138ᵇ, оувѣдено 33ª поꙁде 26ª, 47ᵇ; impt. 1 pl. идемь 141ª (Mk. 14, 42), 2 pl. прїидете 132ª (Mk. 12, 7), dat. pl. ѡнемь 41ᵇ, о марте 149ᵇ, dat. sg. тете 35ᵇ, loc. sg. къ себе. Naprotivu: бѣсѣда 87ᵇ, 282ᵇ, повѣлѣ 108ª, dat. sg. fem. g. вѣтса 29ª, praes. 3 sg. клънѣт са 73ª; aor. 2 pl. хотѣстѣ 268ª, n. sg. n. g. въсѣ житїе 232ª, сѣма авраамлѣ 281ª, gen sg. тебѣ 57ᵇ, 62ᵇ, 63ᵇ, 255ᵇ, 280ª, gen. sg. себѣ 26ª, 53ª, 56ᵇ, 120ª, 186ᵇ n. sg. n. g. вънѣшнѣе 73ᵇ, вънѣтрънѣе 73ᵇ Pogriješkom stoji ъ m. ѣ: въроваша 277ᵇ — Po koji put napisano а m. ѣ, o čem će poslije biti riječ.

Arkaistički ostalo je а m. ѣ: tako došljedno pisano само 27ª, 47ª, 55ª, 69ᵇ, 129ª, 188ª, 209ᵇ, 226ª, 262ª, ваіе 296ᵇ (Jo. 12, 13) mj. вѣне. Naprotiv ѣ m. а: трѣвѫ 201ª, подрѣжаахѫ 243ª, помѣнѫша 144ª (Mk. 15, 11) mj. поманѫша, gen. sing. от иѡрданѣ 164ᵇ Sve je to pisac po svoj prilici primio iz svoje predloge. Jer ne možemo iz ovih njekoliko primjera zaključiti, da je pisac ѣ izgovarao dvojakim načinom kao u stslov. i u česti sadašnjeg jezika bugarskog. U loc. sg. о приставници 150ª napisao и m. ѣ, kano što često biva mj. е, kako ćemo vidjeti. Slovo ѣ pisao je po koji put mj. nasalnoga vokala а.

Slovo и i ы upotrijebljuje pisac promiscue, što svjedoči, da su se oba glasa već u govoru piščevom sbili u jedan glas.

Mj. е je često napisao и, i obratno е mj. и. Pisac je svako е, na kom nije bio naglas, izgovarao kao и, bio je obikao čitati svako nenaglašeno е kao и, i ovim si načinom možemo razjasniti, što je po koji put pogriješkom mj. и u slogu nenaglašenu napisao е. n. sg. слънци (rus. сóлнце, čak sûnce), оуиса 42ª (naglas je gravis na *a*) loc. въ оуиси 175ᵇ, n. pl. оуѵиници 20ᵇ (u rkp. naglas je akut pravilno na slogu ни), птиница 74ᵇ (rus. пшенéцъ, -нцà, u našem rkp. nalazi se ova riječ jošte 159ᵇ: птеица, tu je na prvom slogu ´, na drugom `, što svjedoči, kao u opće akcentuacija ovog spomenika, da je naglas u govoru našega pisca većinom ustupio za jedan slog k početku riječi, kao u česti bug. jezika i u štok. govoru). Praes. 2 sg. бѫдиши 208ª (бѫдеши sa akutom na ѫ 153ᵇ, 169ᵇ). жениши 80ª (1. sg. женѫ 80ᵇ, 3 pl. жéнѫт 21ᵇ sa akutom na prvom slogu), 1 pl. одеждимса 22ª (naglas je po svoj prilici bio na korenu), 2 pl. плаѵите са (въсплáѵете 174 naglas je na а); aor. 3 sg. иди 28ᵇ (и́де 67ᵇ s naglasom na и), принеси 112ᵇ (принéсе 79ᵇ, s naglasom na 2 slogu); part. praet. act. пришид 226ª (пришед 80ᵇ, 151 s naglasom na при), въꙁвидше 54ª (drugih dokaza nemam),

Digitized by Google

n. sg. n. иже 12ª, 33ª, 52ᵇ itd. vrlo često, n. sg. n. си 228ᵇ (иже́ 73ª naglas na *e*). — и nalazimo jedan put takodjer za є iz ь: сънимь 86ᵇ — Obratno: по селѣ 18ᵇ mj. по силѣ (po sílê 79ᵇ, 120ᵇ, 165ᵇ), оучетелю 132ᵇ (učitélju 26ª, 60ᵇ, 107ª, 123ᵇ, 126ª, 132ᵇ, 134ª itd. i učítelju 39ᵇ, 70ᵇ, 72ª, 127ᵇ, 135ᵇ, 179ᵇ itd.), съжеѕаѫть 44ª; inf. расте 43ª (naglas ovdje na 1. sl gu), ꙗсте 81ᵇ (i tu je bio na svaki način naglas na 1. sl gu); praes. 2. sg. живеше 255ª (3 pl. живѫть 40ᵇ naglas na ѫ); imperat. 2 sg. вииде 80ª, 91ª (priídi 25ᵇ, sъnídi 145ᵇ), 2. pl. свѣжети 43ª (naglas ovdje na ѣ); loc. sg. на лице своем 84ᵇ (nom. líce 20ᵇ, 87ª, 96ª, instr. lícem 159ᵇ, 178ᵇ), веще 57ᵇ (naglas ovdje na 1. slogu). сѣдалище 71ᵇ (n. pl. sê'dališta 65ᵇ, 130ª), въ врѣтище 36ª (naglas ovdje na ѣ), n. pl оученице 51ᵇ (učeníci došljedno naglašivan), nom. sg. fem. болше 21ᵇ (bólši 29ª, 71ª), глаголаще 112ª; nom. sg m. g. еже 75ª (ežé 78ª). Napokon u grčkoj riječi фаресею 73ᵇ,

Ovim načinom treba da tumačimo takodjer, što se promijenjuju slova *o* i *u*: оубѣдь 69ª (naglas je na ѣ), възьрадꙋва сѧ 191ᵇ (възрадова сѧ 185ᵇ: naglas na korenu). чръмноеть 51ᵇ (naglas na prvom slogu), ѡ бѣсною 27ᵇ (nom. du. бѣсна 27ª naglas na ѣ, loc. бѣсноую 27ᵇ naglas na pošljednjem slogu; no moguće, što je bila ovdje analogija deklinacije pronominalne): dat sg. тѣло 21ª (nom. sg. тѣло 17ᵇ, 21ª, 33ª itd.; gen. тѣла 146ᵇ, dat. тѣлеси 21ᵇ, instr. тѣлѡм 21ᵇ: naglas svagda na prvom slogu.

Nazalni vokali: I. Slova ѫ i ѧ zamijenjuje pisac, i to:

a) u slogu tvrdom: α) слѧка (mj слѫка) 205ª (Luk. 13, 11), халѧгы 209ᵇ (mj. халѫгы). Došljedno pisano ѧ mj ѫ u 3. plur. praes. имѧть 26ᵇ, 50ᵇ, 67ª itd., u part. praes. act. имѧще 30ᵇ, 50ᵇ, 56., itd. Ovako pišu takodjer već psaltir Bolonjski i knjiga Slêpčenska (Archiv f. slav. Philol. II, 270, 272). Ovo treba da ima razlog morfologički. β) имѫ 245ᵇ mj. имѧ. Ovako piše takodjer Ochr. ap. (Archiv II. 275, takodjer: врѣмѫ); moguće da je bilo imję. 3 plur. praes. ꙗдѫть 48ᵇ, 115ª, 117ª, 171ª; дадѫть 137ª, прѣдадѫть 136ª. Bi i su polag sebe dva oblika, ꙗдѧть i ꙗдѫтъ, дадѧтъ i дадѫть, Mikl. Vgl. Gram. III², 125, 126, kako svjedoči sloven. vedô, jedô, srb.-hrv. dadu, jédû dubr. sr. Daničić Istor. obl. 293—4, rusk. дадуть, Vgl. Gram. III², 174—175. 245, 283, 329) [1]). — Part. praes. act. грѧдѫ Math. 3, 7 polag pl. acc. клънѣщѫѧ 18ᵇ. грѧдѧ polag грѧдѫ treba da se izjasni kao вѣдѧ polag вѣдѫ, вѣдѧть polag вѣдѫть. To su

[1]) V. Leskien u Archiv f. slav. Phil, IV,, 569.

Digitized by Google

dva samostalna oblika, raznim načinom sastavljena. Prof. Leskien u svom najnovijem djelu „Handbuch der altbulgarischen Sprache“ 1886, str. 76 uči, da su to „Analogiebildungen nach den Nominativen, die ursprünglich -ѧ hatten, enstanden aber erst in einer Zeit, als die Nasalvocale ihren alten Laut einbüssten, und ein sogen. irrationaler, ъ-artiger Vocal an die Stelle von ѫ getreten war, mit dem in gewissen Fällen ѧ und ꙗ zusammenfielen.“ Ovomu se tumačenju protive oblici hrv. *ide, grede* dopirući u XVII vijek (Daničić Istor. Oblika 348). Odatle se vidi, da je pisac samoglase ѫ i ѧ u tvrdom slogu još razlikovao. Ako gdješto i nalazimo ѫ mj. ѧ i obratno. ima to ili razlog morfologički ili je pogriješkom piščevom.

b) u slogu mekom: α) za ѫ pisano je ѧ i to: 1) na početku riječi, dakle za ѭ: ѧглоу 132ᵇ, 229ᵇ ѧдѣже 80ᵃ ѧжика 154ᵇ, 156ᵃ, ѧза 117ᵇ, 182ᵇ, 205ᵇ, въ ѧзылищи 34ᵇ ѧроде 16ᵇ. acc. sg fem. g.: ѧ 26ᵇ, 29ᵇ, 34ᵃ, 50ᵃ itd. ѧже 9ᵇ, 107ᵇ, 127ᵇ itd. 2) poslije samoglasa, dakle za ѭ: acc. sg. fem. благѫѧ 194ᵃ, бывшѫѧ 241ᵇ вторѫѧ 202ᵃ, въселенѫѧ 157ᵇ, 234ᵃ, вѣчнѫѧ 82ᵃ, генисаретьскѫѧ 48ᵃ, 114ᵇ, гергесинскѫѧ 27ᵃ, гладаринскѫѧ 170ᵇ, 182ᵃ, десиѫѧ 18ᵃ, 63ᵇ, 71ᵇ, 80ᵇ, 87, 90ᵇ 127ᵇ, itd., дроугѫѧ 172ᵃ, 174ᵇ, елѣѡнскѫѧ 84ᵃ, 140ᵃ. 257ᵇ, жидовскѫѧ 260ᵃ, изшедшѫѧ 109ᵇ, киносиѫѧ 70ᵃ, кромѣшнѫѧ 25ᵇ, 69ᵇ, 80ᵇ кѫѧ 19ᵃ, 28ᵃ, 91ᵃ, 204ᵃ, нарицаемѫѧ 84ᵇ, новѫѧ 171ᵇ, нѣкѫѧ 193ᵇ, 218ᵃ, 231ᵇ, 241ᵇ, ѡгньнѫѧ 45ᵃ, 56ᵇ, 124ᵇ, 149ᵃ, погыбшѫѧ 211ᵇ, пръвѫѧ 93ᵃ, 147ᵇ, 172ᵃ, распоустиѫѧ 125ᵃ. реченѫѧ 76ᵃ, 136ᵇ, стоѫщѫѧ 76ᵃ, сътворшѫѧ 109ᵇ, творенѫѧ 142ᵇ, шоуѫѧ 63ᵇ, 81ᵇ, 90ᵇ, 127ᵇ, 145ᵇ itd., четкрътѫѧ 47ᵇ itd. — моѧ 63ᵇ, твоѧ 102ᵇ, своѧ 24ᵃ, 34ᵃ, 53ᵇ, 59ᵇ, 64ᵃ itd. божїѧ 104ᵇ, шоуѧ 128ᵃ, acc sg. власфимиѧ 142ᵇ. — instr. sg. въсеѧ доушеѧ твоеѧ и въсеѧ мыслиѧ твоеѧ 71ᵃ, въсеѧ доушеѧ твоеѧ и въсеѧ мыслиѧ твоеѧ и въсеѧ крѣпостиѧ твоеѧ 134ᵃ, въсеѫ крѣпостїѧ твоеѫ 192ᵇ, коеѧ областїѧ 131ᵃ, 131ᵇ, над челѣдиѧ своеѫ 202ᵇ, съ радостїѧ 191ᵇ, надъ десатїѧ 225ᵇ, землеѧ 18ᵃ, нощїѧ 92ᵇ, 234ᵇ, 258ᵃ, 278ᵇ, кръкїѧ 236ᵃ солїѧ 124ᵇ, съторицеѧ 127ᵃ, множицеѧ 55ᵃ съ неѧ 156ᵃ, instr. sg. fem. еѧ 73, тоѧ 111ᵇ, коеѧ 66ᵇ. — acc. sg. братїѧ твоѫ 237ᵃ, на выѧ 212ᵇ, 217ᵃ, еремїѧ 52ᵃ змїѧ 23ᵃ, 195ᵃ, месїѧ 255ᵃ. — praes. 1. sg.: въздаѧ 221ᵃ, даѧ 191ᵇ, прѣдаѧ 244ᵃ, дѣлаѧ 266ᵇ знаѧ 154ᵇ. 239ᵃ, кръщаѧ 63ᵇ, 253ᵇ, наслѣдствоуѧ 220ᵃ обрѣтаѧ 204ᵇ, 240ᵇ, окопаѧ 204ᵇ, пїѧ 128ᵃ, 217ᵇ, посилаѧ 32ᵃ, разоумѣѧ 153ᵇ, свѣдѣтелствоуѧ 268ᵃ, сказаѧ 199ᵃ, скончаѧ 207ᵃ, оупокоѧ 36ᵇ i dr. 3 pl. нарицаѧть 236ᵇ, ѡтноущаѧт 27ᵇ, посагаѧть 70ᵇ, послоушаѧть 27ᵃ, 216ᵇ, посѣяѧть 23ᵇ, разбїѧть 227ᵇ, оубїѧть 32ᵇ, 55ᵇ, 198ᵃ, 222ᵃ, 290ᵃ i dr.

Digitized by Google

оумыѧть 115a i dr. part. praes. act. n. pl. пїѧщє 77b. dat. pl. клѧщим сѧ 211b, члѧщємь 202a. Moguće da ovamo ide takodjer: изьжтръѧдꙋ 194b, вънѧтръѧдоу 74a, ako je pisac izgovarao samoglasno *r*. 3) poslje í, ń, ŕ: вънѧтрь 142a, вънѧтръждоу 219a. — acc. sg. волѧ 40b, 67b, 104b, 203a, 263b, ꙁємлѧ 11a, 15a, 160a, 182a itd., коуплѧ 225a милостинѧ 19a, поустинѧ 13a, 98a, 164b, 178b, господнѧ 153a, въ нѧжє 22a, вєчєрѧ 212a, 108b, 209a. — praes. 1 sg. глаголѧ 12a, 16a, 19a, 111a i dr., слѧ 74b, послѧ 178b, 198a, 229a, 248b, молѧ 182a, 209a, помолѧ 84b, оумолѧ 303a. — оуподоблѧ 24a, 179a, 205b, погоублѧ 272b гыблѧ 211b тръплѧ 122a, ѡсыплѧ 204b ꙗвлѧ 303b, оставлѧ 303b поставлѧ 80a, 248b, славлѧ 170b, 224a, 283b, прїємлѧ 268a. — изгонѧ 38b, 195b, 207a, поклонѧ 9b, мнѧ 218a. — варѧ 140a, ꙁрѧ 119b, проꙁрѧ 129a, 223b, раꙁорѧ 142b, 200b; сътворѧ 60b, 64b, 98a, 126a, 144b, 200b i dr. 3. plur.: глаголѧть 35b, 37b, възглаголѧть 102b, прославлѧт сѧ 19a, приємлѧть 105b, 181b. — Part. praes. act. глаголѧщє 9a, 22a, 26b itd. гыблѧщєє 271a, коплѧщи 238a, приємлѧщє 269, горѧщє (iz gorjąšte) 202a. — 4) poslije *č, ž, š, št, žd:* acc. sg. притчѧ 43b, 68b, 132b, 166a itd. acc. sg. fem. ѡтьчѧ 67b, правєдничѧ 34a пророчѧ 34a acc sg. юношѧ 147b, доушѧ 34a, 64b, 128a, чашѧ 34a, 127b, 128a. — praes. 1. sg. въпрошѧ 240a, лобжѧ 141b; part. praes. act. алчѧщєи 15a алчѧщѧ 81a, 173b плачѧщи сѧ 10b, 15a, плачѧщим 148a, 173b. acc. sg. fem. сѫщѧ 201a. 5) poslije *c, s:* acc. sg. моушицѧ 73b. — acc. sg. fem. въсѧ странѫ 99a (въсѭ ass. Mikl Vgl. Gram. III², 54). Ovamo ide po svoj prilici takodjer: acc. pl. тысѧщѫ 118b, gen. pl. тысѧщь 119a. U ovoj riječi nahodimo ѧ uz ѫ već u najstarijim spomenicima stslov. jezika.

β) za ѧ pisano je ѫ, i to: 1) na početku riječi, dakle za ꙗ: inf. ѫти 68b, 238b, aor. 3. sg. ѫть 29b 2) poslije samoglasa, dakle za ꙗ: нѧѫти 62a, aor. 1. sg. поѫхъ 209b, 3. sg. нѧѫть 62a, поѫть 53b, 63a, 120b, 133a, 140b, 230b, прїѫть 9a, 224b, 270a, 3. pl. приѫшѫ 189a, 252b, 264b, part. praet. act. въсприѫль 216b. — gen. sg. ѡт всєѫ іоудєѫ 173b, ѡт всєѫ доушєѫ твоєѫ 192b, аримаѳєѫ 92a, галилєѫ 12b, 15a, 92a, 182a, кєсариѫ 52a, коустодїѫ 93b, оуриніѫ 7b nom pl. книгочїѫ 72b, acc. pl. архїєрєѫ 241, нєрєѫ 253a, іоудєѫ 296b, садоукєѫ 11b, фарисєѫ 11b; gen. sg. fem. божїѫ 70b, 240a, пръвыѫ 92b, моєѫ 60b, 126a, 180a, 222a, 290a, твоєѫ 155a, своєѫ 80b, 258b, вашєѫ 199b, тоѫ 176b, 211b, сєѫ 262a, єѫ 8b, 10b, 50a, 83a itd. иꙁ нєѫ 8a, 84a, 194a, всакоѫ 74a, 169b. — nom. pl. fem. мѫдрыѫ 79a, прочѧѫ 245b, моѫ 194b; acc. pl. божїѫ 256a, бѣ-

Digitized by Google

дныѫ 50_b, ꙁлыѫ 45^a, людскыѫ 9^a, недѫжныѫ 40_b нѣмыѫ 50_b, распоустныѫ 17^b, слѣпыѫ 50^b, хромыѫ 50^b, моѫ 303_a, своѫ 8^a, 11^b, 137^b itd. сіѫ 280^b. Part. praes. act.: благовѣсткоуѫ 180^b, богатѣѫ 200^b, боѫ сѧ 220^a, вълаѫ 47_b, вънинѫ 108^a, вѣроуѫи 259^b, 303^a, гнѣваѫи сѧ 16^b, грѣѫ сѧ 142^a, даѫи 272^a, прѣдаѫи 83^b, 85^b, 141^a, трѣсслоуѫ 51^b (= драс—), дѣлаѫи 259_b, желаѫ 240^b, ꙁапрѣщаѫ 166^b, имѣѫи 41^b, 44^b, 61^b, 80^b, 105^a itd., исплънѣѫ 160^b, обниоуѫ 289^b, 292^b, ѡсѣнѣѫ 121^a, піѫ 179^a, 262^a, ироповѣдаѫ 11_b, 30^a, 98^a, 162_a, проповѣдоуѫ 180^b, прѣбываѫи 302^b, поущаѫи 17_b. радоуѫ сѧ 211_a, раꙁарѣѫи 90^b, 145^b, раꙁдѣлѣѫи 195^b, раꙁоумѣваѫи 42^b скѣдѣтелсткоуѫи 280^b, смѣрѣѫи 208^b, 221^b, срамлѣѫ сѧ 220^a, стоѫ 153^a, 168^a, 221_a, 260^b, съблюдаѫ 303^b, събираѫи 200^b, съѕидаѫ 91^a, 145^b, оувѣщаваѫ сѧ 17^a, оукрѣплѣѫ 238^a, сѣѫи 41^a, 105^a, 181^a, 263^b, чаѫ 146^b. 3) poslije *ń*: жънѫи 263^b. 4) poslije *č, š, ž, št, žd:* praes. 1. sg. жѫждѫ 262^a, 3. sg. жѫждеть 278^a, part. praes. жѫждѫщеи 15^a, жѫтка 30_b, 77^a, 106^b, 137^b, 190^a, 231^a, 263_b жѫти 264^a, въждѫдати сѫ 272^b въждѫдах сѧ 81^b. — gen. sg. доушѫ 172^b пищѫ 21^b. — gen. sg. fem. ꙗвлъшѫѧ 9^b, текѫщѫ 262_a. n. pl. fem. кидѣвшѫ 246^b, acc. pl. вашѫ 174^a, нашѫ 194^a, множаишѫ 261^a, въшедшѫѧ 244^a четыри тысѧщѫ 118_b, бдѧщѫ 202^a, глаголѧщѫ 66^a, ꙁовѫщѫ 66^a, спѧщѫ 85^a, 138^a, 238^a, стоѫщѫ 62^a ходѧщѫ 50^b, алчѧщѫѧ 155^b, бывшѫѧ 246^b, болѣщѫѧ 14_b, 26^a, 31^b, 48^a, 184^b, въмѣтаѫщѫѧ 231^b, живѫщѫѧ 234^b, иꙁгонѧщѫѧ 18^b, клънѫщѫѧ 174^b, коупоуѫщѫѧ 65^b, 130^a, 227^b, любѧщѫѧ 19^a, 174^b, нищѫѧ 82^b, 138^b, стоѫщѫѧ 62^a, продаѫщѫѧ 65^b, 130^a, 227^b, 257^a, страждѫщѫѧ 99^b, сѣдѧщѫѧ 104^b, сѫщѫѧ 10^b, 69^a, творѧщѫѧ 18^b, 44^b, 174^b, трѣбоуѫщѫѧ 185^b, хотѣвшѫѧ 226^a. — Praes. 3. pl. слышѫть 42^a, 178^b, 181^b, оуслышѫть 267^b, 289^a, приложѫть сѧ 201^b, обложѫть 227_b, въꙁложѫть 232^b, дръжѫт 182^a. part. praes. act. слышѫи 42^b, 176^a, вълежѫи 236^b, одръжѫ 208^a, слоужѫи 236^b, пщѫ 40^a, 196^a, 204^b, ищѫи 22^b, 195^a, 276^b, страждѫ 25^a, слышѫще 181^b, 224^b, 231^b, лежѫща 200^b, 265^b, въꙁлежѫщоу 138^b, въꙁлежѫщїим 270^a, вълежѫщих 46^a, дръжѫще 239^b. aor. 3. pl.: бишѫ 191^a, иꙁбишѫ 198^a, бѣжашѫ 182^b, бѣшѫ 15^b, 205^a, ведошѫ 239^a, поведошѫ 242^a, видѣшѫ 9^b, 14^a, 187^b, 227^a, 244_b, въвръгошѫ 208^a, въꙁвратишѫ 10^a, 191^b, въꙁвѣстишѫ 182^b, въꙁрадовашѫ 10^a, въпросишѫ 37_b, 229^b, 232^a, 253^b, 266^a, идошѫ 9^b, 15^a, вънидошѫ 99_a, ѡтидошѫ 10_a, прїидошѫ 181^a, 242^b, 263^a, иꙁгнашѫ 15_b, иꙁмрѣшѫ 11^a, молишѫ 27_b, начашѫ 170^a, 236^b, несошѫ 10^a, ѡтвръꙁошѫ 12^b, пагребошѫ 216^a, поꙁобашѫ 181^a, поклонишѫ 10^a, 248^b, пристѫпишѫ 13^b, 15^a, 41^b, 44_a, 48^a itd, раꙁдѣлишѫ 90^b, рекошѫ 9^b, рѣшѫ 96^a, 169_a, 172^a,

Digitized by Google

222_b i dr. слышашѫ 192ª текошѫ 93ᵇ, оуылъуашѫ 187ᵇ, 207ᵇ, 230ª. 5) poslije *c*: gen. sg. отроковицѫ 110ª, пшеницѫ 43ª. смоковницѫ 77_a. Iz ovih se primjera razabire, da su se oba nazalna samoglasa slila u mekom slogu u jedan te isti glas. Kakav je bio taj glas jasnije će se iz slijedećega vidjeti:

II. U tvrdom slogu piše se ѫ mj. ѫ: 1) ъ: ѕѫбы 122ª, съперникь 17ª, съперникомь 203ᵇ, 220ᵇ, сѫпрѫ 209ª, постѫпи 168ᵇ, въсъминѣ 48ª, 66ᵇ, оусъминѣше сѧ 94ª, сѫуець 22ª, 22ᵇ, съсѣды 208ᵇ, 211ᵇ, 285ª, съсѣдына 211ᵇ, скѫделниче 88ᵇ, praes. 3. pl. имѫть 82ª, сѫть 194ᵇ; acc. sg. простеръ рѫкь 100ª (Mk. 1, 41), на храминѫ тъ 24ª, въстранѫ ть 48ª. Da je pisac ѫ izgovarao kao mukli glas, dokazuje to, što piše obratno takodjer ѫ mj. ъ (i ь): въѕапистѫ 27ª, 47ᵇ, 49ᵇ, 64ᵇ, въѕдѫхнѫвь 118ᵇ, въстрѫзаѫще 102ª, мѫѕдѫ 62ª, impt. 2. sg. рѫци 63ᵇ, распѫнѫт 90ª, part. praet. act. рекѫ 85ᵇ (Math. 26, 44). Taj mukli glas bio je svakako blizak glasu kojim je izgovarao ѧ, osobito na kraju riječi. Čitamo naime: acc. sg. fem. таковѧ 28ª, acc. sg. рѫка имьи соухѫ 37ᵇ (Mat. 12, 10), въ горѧ 94ª (Mat. 28, 16), въ горѫ елеѫнска 279ª, сестра своѫ 293ª. Obratno je pisano ѫ m. ѧ: поѣдѫѫщих 135ª (Mk. 12, 39). nom. sg. сѫботѫ 244ᵇ, 285ᵇ, июдѫ 31ª, плъть единѫ 125ᵇ (Mk. 10, 8), тъмѫ вас не имат 298ᵇ. 2) No i druga slova nalazimo mj. ѫ; tako оу: ѡткудоу 110ᵇ, суботѫ 147ᵇ, споудомь 106ª, acc. sg. вь киѳсандоу 119ª, въ вса странoу іѡрданьскѫѧ 162ª; i naprotiv ѫ mj. оу: трѣбѫеть 46ᵇ, ѡттоудѫ 37ᵇ, ѡткѫдѫ 43ª, ѡттѫдѫ 46ᵇ, dapače gen. du.: еѫ 159ª (Luka, 2 22). Odavle teško, mislim, može se zaključiti, da se ovo zamijenjivanje slova ѫ i оу, dogodilo pod uplivom srpskoga jezika. U naj starijim već spomenicima stsl. u Zogr. jev., Glag. Cloz., Supr. rkp., Mar. jev. nalazimo *u* mj. *ą* i obratno ѫ mj. оу. Već sam na drugom mj prigodice pokazao, da se i u njekijem sadašnjim govorima bugarskijem upotrebljuje *u* mj. staroga ѫ (Filolog. listy XI, 410); no sada ne bih htio iz ovoga fakta suditi na glasac ѫ u starom jeziku. Glas *u* mj. ѫ u njekijem se govorima bug. po svoj prilici razvio uslijed sticanja živalja srpskog i bugarskog. I u „srednje"-bugarskijem spomenicima nalazimo, da su se ѫ i оу izmijenjivala, premda vrlo rijetko; u Bol. ps. na pr. фрѫгиѫ za Φρυγίαν polag фроугиѧ, u Ochrid. ap.: доухъ пѫтескъ za grčko. πνεῦμα πύθωνος, u Slêpč. kn. щѫдна mj. штоуднѫ (Archiv II, 284). Ovo će mislim, prije svjedočiti, da je ѫ glasilo kao muklo *ŭ* blisko kratkomu grlenome *a*. 3) Jedanput nalazimo о: под спѡдѡм 16 ª, što možemo, jer jeosamljeno, smatrati pogrješkom. 4) е pisano mj . ѫ samo u 3 pl.

Digitized by Google

praes., no u ovom slučaju veoma često: бѫдеть 20ª, 25ᵇ, 63ª, 75ª, 77ᵇ, 136ª, 207ª, 232ᵇ, 287ᵇ i dr. съѣѫдет сѧ 86ª, 153ᵇ, мимоидеть 77ь, събереть 44ᵇ, попереть 22ᵇ, i obratno: praes. 3. sg. събѫдѫтъ сѧ 26ª, съберѫт 163ª, въстанѫть 196ᵇ, отъвръзѫт сѧ 22ᵇ. Osim toga još samo сѫдмь 160ª. ѫть u 3. l. jedn. i еть u 3, l. mn. po svoj prilici biti će posljedica smješivanja glagola, prelaženja glagola iz edne vrste u drugu. Takim načinom valja tumačiti: 3. plur. praes. разыдат сѧ, приведать, подвигнат сѧ i женѫт сѧ, съблазнѫт сѧ u Mihanovićevu jevangj. Jugoslav. akad. (Archiv. IV, 570—561). Posljedicom ovog procesa jest 3. pl. praes. glagola V. vrste: hranùt, lovùt u sadašnjoj bugarštini (Archiv II, 285). 5) ѣ mj. ѫ: имѣщомоу 102ь, имѣщоу 56ᵇ, 80ᵇ. Srv. имаще. клънѣщѫѧ 18ᵇ: bilo je po svoj prilici клъныи, kao je жьныи. Obratno ѫ mj. ѣ: бѫхѫ 100ᵇ, 156ᵇ. 6) ѫ pisano za etymolog. ы: gen. sg. водѫ 264ᵇ, женѫ 210ª, acc pl. ризѫ 11ᵇ, Ovako već u Bol. ps.: acc. pl. озлобленѫ, отъвръстѫ, u povelji Ivana Asjena god. 1347: gen. sg. николѫ. Naš pisac nije više razlikovao ы i и, napisao je dakle ѫ mj. и, i to se protivi onomu, što smo kazali, da je ѫ glasilo kao muklo *ù* ili kratko grleno *a* Moguće, da je ove riječi pisac primio iz svoje predloge, no vjerojetnije će biti, da su ovi oblici posljedica oslabljivanja oblîkâ.

β) za ѧ pisano je: 1) е: десете 185ᵇ, ѡтресѣте 185ª, възлегѫть 25ª. пѣнеѕоу 62ᵇ, 70ª, свежеть 104ª, петь 79ᵇ, веще 62ᵇ, вещїи 64ª, сѣме 42ᵇ. praes. 3. pl. сѫдет 22ª, part. praes. скръбе 61ᵇ, сѣдеще 100ᵇ, глаголен 87ᵇ (ovdje je pisac prije bio napisao -лаи, no popravio je odmah u -лен). — Obratno pisano ѧ mj. е: двадесѧте и пѧть или тридесета 271ª, gen. sg. врѣмане 83ª, сѣмане 133ª, матера 153ª, истакѫть 278ª, praes. 3 sg. клънат сѧ 73ª, ѡтимат сѧ 68ᵇ, сѧдѧ 61ᵇ, 80 ; aor. 3. sg. понеса 26ª. Ovamo spada part. praet. act. распаише 90ᵇ za -penše iz пьише. 2) ѣ = е: кнѣѕь 29ª, 151ᵇ, 277ª, свѣза 46ª, свѣзнѣ 89ª, свѣжети 43ª, прѣдѫ 21ᵇ, грѣдеть 33ᵇ—34ª, 34ᵇ, ѡбрѣщеть 34ª, 36ᵇ, 40ª, 53ª, 56ª, 64ᵇ itd., мѣкы 35ª (= макъкы) присвѣна 41ª, клѣткоѫ 46ª, 87ᵇ, 157ª, възѣша 47ª, 52ª, десѣте 47ª, 61ᵇ 64ª, 83ᵇ, трѣселоуѫ 51ᵇ (= драс-), вѣще 180ª, по пѣнѣѕоу 62ª, изсѣкнѫ 109ᵇ, сѣдѣте 140ᵇ, сѣди 271ᵇ. тѣжцѣ 85ª, проѕѣбъ 181ª; nom. sg. жрѣбѣ 65ª, ѡслѣ 65ª, имѣ 108ª, acc. sg. мѣ 93ᵇ, 128ᵇ, сѣ 47ᵇ, 93ᵇ, 124ᵇ, 148 . — praes. 3. pl. ꙗвѣтсѧ 20ᵇ, 259ᵇ, изгонѣть 31ª, 38ᵇ, творѣть 37ª, коупѣть 46ᵇ, присѣдѣть 50ᵇ, видѣть 57ª, 93ᵇ, исходѣт 166ª, оумръткѣть 142ª, оузрѣть 251ª, съблазнѣт сѧ 84ь — part. praes. act. молѣ 108ª, хотѣ 144ь, видѣи 19ᵇ, 272ь, видѣщи 96ᵇ, 109ᵇ, болѣща 161ª, мнѣщеи 128ª. ходѣше 31ᵇ, 49ª,

Digitized by Google

54a, 64a i dr., ꙁрѣще 41b, сѧдѣще 61b, сѣдѣщи 92b просѣще 63b, скръбѣще 83b i dr. Obratno ѧ m. ѣ: пѧтелъ 84b, 87b, 140b, 237a, 238b, пѧтоглашение 138a (Mk. 13, 35, Mar. jev.: кокотоглашение), пѧнѧѕь 296a, хлѧбь 47a, вѧси 38b, врѧмѧ 153b, обрѧте 203b, приобрѧте 79b, скръбѧти 139b, бесѧдоуѫщима 245b, бѣсѧдовѧста 245b, стрѧгѫще 91b, старѧишинам 112a, adv. вънѧ 104b, въ коупѧ 71a, лютѧ 25a, по пѧтцѧ 92b. на трѣвѧ 113b, на мѣстѣ свѧтѧ 76a, въ силѹамѧ 160a, вънѧчѧлѧ 96b, loc. pl. хлѣбѧх 52a, dat. sg. fem. вѣтсѧ 29a; aor. 3. sg. въсхотѧ 58a, просъвтѧ сѧ 53b, имѧ 232a, 3. pl. въсхотѧше 54b, бѧ 100a, impf. сѣдѧше 87b, 93a, 128b, хотѧхѫ 69a; imperat. 2. pl. връꙁѧте 80b. 3) и, koje rabi u nenaglašenim slozima mj. є: praes. 3. pl. приходить 23b (Math. 8, 15), скврънитъ 49b (Math. 15, 18), ѡсѫдить 63a (Mk. 4, 16), acc. sg. попросиши ми 112a: (Mk. 6, 23).

Navedeni primjeri potvrdjuju, što već prije rekosmo, da je pisac razlikovao glase ѫ i ѧ u tvrdim slozima. Iz ovih se primjera nadalje vidi da je našem piscu ѧ u tvrdim slozima glasilo kao є, u nenaglašenima glasilo mu, kao i izvorno є, и.

III. U mekom slogu piše se mjesto ѫ: 1) є: acc. sg. ишеницѫ своє 163a, плащаницє 147a. Praes. 1. sg. въꙁлюблє 303a, пораже 84a, крьще сѧ 128a; 3. pl. свѣдѣтелствоуєть 87a, оубієть 82a, събираєть 44a, ѡтлѫчаєт 45a, трѣбѫєть 46b, оудолѣєть 52b, посылаєть 70a, сказаєть 72a, въсхыщаєть 35a, въмѣтаєть 23b, глаголєть 134b, възглаголєть 148a, приємлєть 55b, 106a, ѡбємлєть 23b, въсплачєт сѧ 77a, послоужєть 64a, помажєть 147a. Obratno praes. 3. sg. растачѧѫть 39a, бываѫть 42b, бѣсноуѫть сѧ 50a, оугасаѫть 124b. — 2) ѣ = є: вънѣтрънѣє 73b, тысѣщи 108b, acc sg. волѣ 276a, на землѣ 284b, на кѹплѣ скоѫ 69a, въ кѫпѣль силѹамлѣ 285a, въ поустинѣ 34b, въ нѣ же мѣрѫ 106b, власть сїѫ всѣ 165a, въсѣ истинѫ 109b, всѣ странѫ тѫ 114b, въ въсѣ странѫ 48a. всѣ спирѫ 144b, — 3) и: acc. sg. въ клѧть свои Mat. 6, 6, двѣрь свои ib., въ ꙁемли 48a, 114b (naglas na korenu), acc. sg стъклѣници 82a (Mat. 26, 7, naglas za prvom slogu). Praes. 1 sg. сътвори 89b (naglas na korenitom slogu), помоли сѧ 140b (naglas na korenu). 4) ь: съѕиждь 52b (Mat. 16, 18) praes. 1. sg. — 5) ѧ: acc. sg. fem. ꙗ 53a (Mat. 16, 25), ꙗже 241b (Luk. 23, 14), заповѣдь сїѧ 125a (Mk. 10, 5), сїѧ притчѧ 288a (Iv. 10, 6), божіѧ 48b (Mat 15, 3), въ витаниѧ 129a, 129b, иліѧ 52a (Mat. 16, 14), маріѧ 158b, 293a, андреѧ 98a, 103b, 173a, захаріѧ 153b, власфимиѧ рєчє 87a, притчѧ 42a (Mat. 13, 18), 49a (Mat. 15, 15); въ весь ѡтстоѧщаѫ 245b. Praes. 1. sg. аꙁь посла

Digitized by Google

35ª, глаголѧ 67ᵇ (Mat. 21, 31), въскрѣша 274ª. — Naprotiv pisano ѫ mj. а: nom. du. m бѣста идѫщѫ 245ᵇ, глаголащѫ 30ª.

Ovi primjeri svjedoče, da je naš pisac ѫ u mekijem slozima izgovarao dvojako, većinom se jurve salilo ѭ sa ѧ u glas є, no arkaistički sačuvalo je ѫ i u mekom slogu taj glas, koj je imalo u tvrdom slogu. Tako je bilo n. pr. u zagrebačkom oktoihu XIII. vijeka: прими рождъшаѧ та богородицѫ молѧща сѧ i dr., тѣлеса вашѫ i dr. (Archiv f. slav. Philol. III 335 sl.), pod. u još starijem Strumičkom oktoihu (ib. 174).

β) Za ѧ pisano: 1) є: acc. pl. є 147ᵇ, gen. sg єже 57ᵇ, ꙁаблѫждьшєє 57ª, жетелемь 43ª, n. sg. отроче 56ª, acc. pl. ваше 19ª, глаголѧще 50ᵇ, n. pl. fem. имѧще 30ᵇ, ѡбрѣтше 246ᵇ; part. praes.: n. pl fem. слоужеще 92ª, възлежещїих 69ª, 209ª, възлежещим 139ᵇ, 180ᵇ, плачещи се 179ᵇ; aor. 3. pl. бѣжаше 27ᵇ, 86ᵇ, видѣше 42ª, въжделѣше 42ª възбоудише 26ᵇ, възвѣаше 24ª, глаголаше 71ᵇ, даше 93ᵇ, ꙁаплькаше 87ª идоше 27ᵇ, имѣше 70ᵇ начаше 209ª, ѡтвѣщаше 278ᵇ, поꙁобаше 105ª, покааше сѧ 35ᵇ, пристѫпише 50ᵇ, прїѧше 62ᵇ, раꙁоумѣше 52ª, 54ᵇ, скаꙁаше 58ᵇ, съклѣкоше 90ª, съжалише 58ᵇ, оубише 69ª, оударише 87ª i dr. v. Obratno ѧ mj. є: n. sg. n. ваша 275ᵇ, сѧ 109ᵇ, 177ᵇ, n. pl. m. g. поꙁнавша 114ᵇ, impf. 3. sg. имѣша 105ª, 107ᵇ, сѣдаша 104ᵇ. 2) ѣ: gen. sg. ꙁемлѣ 105ª, 168ᵇ, nom. pl. любодѣицѣ 67ᵇ, acc. pl. дѣлателѣ 30ᵇ, 62ᵇ, пѣнѧѕѣ 257ª; на нѣ 125ᵇ, ближнѣѧ 99ᵇ. n. pl. fem. въсѣ 45ᵇ, 78ᵇ; acc. pl. въсѣ 38ª, 48ª, 65ᵇ, 86ª itd. 3) и: gen. sg. инединоѫ полѕи 109ª, n. pl. fem. иже 92ª, 180ᵇ, acc pl. множаиши 68ª; praes. 3. pl. слышить 34ᵇ, 106ª, оуслышить 105ᵇ; aor. 3. pl. възлюбиши 259ᵇ. Obratno instr. pl. родителѧ 232ª (Luc. 21, 16). 4) а: чада 117ª, 152ᵇ; ѩсте 86ª. ѩстѣ 93ᵇ (= асте); acc. pl. ѩ 44ᵇ, а 53ᵇ; gen. sg. ѡт виѳанїа 291ª, ѡт єфимеріа авіа 152ᵇ, ѡт галилеа 279ª, ꙁахаріа 74ᵇ (Mat. 23, 35), беꙁь притча 43ᵇ, полѕа никоѫже 274ᵇ (Jo. 6, 43); двѣ птица 33ª; gen. sg. fem. божїа 94ᵇ; acc. pl. m. божиа 283ª, своа 252ᵇ; praes. 3. pl.: слышать 41ᵇ, 42ª; part. praes. глагола 53ª (Mat. 16, 22), слышаи 24ᵇ, 42ᵇ, слышаще 41ᵇ, слышащїимь 174ª; aor. 3, sg. начат 53ª. Obratno ѧ mj. ѩ: ѧват сѧ 19ᵇ, n. pl. n. ѧ 24ª (Mat. 7, 24); nom. sg. милостинѧ твоа 19ᵇ, притчѧ 95ª; въсак 22ᵇ, съблажнѧет 56ᵇ, nom. sg. fem. господнѧ 156ᵇ, impf. молѧхѫ 48ª, 117ᵇ, 182ᵇ, творѧше 144ª. n. a. du. родителѧ 284ᵇ, 286ᵇ, 287ª (Jo. 9, 2, 3, 19, 22, 23); n. pl. n. въсѧ 27ᵇ, 245ᵇ, 264ᵇ.

Takodjer ѩ glasilo je dvojako, većinom kao є, vjerojatno arkaistički ostao ne rijetko takodjer glas *ja*. Ovako čitamo

Digitized by Google

na pr. u zagrebačkom oktloihu XIII. v. i n. pl. мироносица, юноша, iacc. pl. конча ꙁемныѧ (Archiv II, 344, 348 sl.). Ovo potvrdjuje Imnijenje prof. Jagića, da je ѧ gasilo *ja* „gleichfalls etwas dumpf n der Richtung nach *je* hin.“ (ib. 347). Iz ovoga *ja* razvio se tečajem vremena glas *'e*. Ovaj prijeglas počeo se razvijati skoro, početak mu vidimo već u spomenutom spomeniku.

Za ьи, ии jest єи: nom. sg. рождеиса 9ª, nom. pl. искѫщеи 11ª, плачащеи 15ª, алчащеи 15ª, жѫждѫщеи 15 i dr., въходащеихь 72ᵇ, no gen. pl. людїи 42ª, господї 50ª.

ꙗ preglašeno: прѣжде прошениє вашего 20ª.

ѕ: ѕбѣꙁда 9ª, 9ᵇ, 10ª, 77ª, съ ѕвѣрьми 98ª, ѕидати 52ᵇ, 68ª 74ª, 91 itd., ѕѣло 10ª, 13ᵇ, 27 itd., проѕабоша 41ª, 43ª, 105ª, проѕабиєть 77ª, 106ᵇ. кнѣѕь 29ª, 30ᵇ, 38ᵇ, 64ª, 104ª, полѕа 53ª, 109ª, пѣнѧзь 58ᵇ, 62ª, 70ª i dr., du. рнѕѣ 162ᵇ, сквоѕѣ 36ᵇ, 40ª, 61ª, 102ª i dr., стъѕа 11ᵇ, 162ª; u tudjoj riječi: велѕєвоуль 104ª. — iterat.: съжеѕати 44ª, въстръѕати 43ª, 102ª, растръѕати 87ª, jedanput: растръꙁа 142ᵇ, сътаѕати 58ª, 79ᵇ. U oblicima nominalnim i glagolnim iz *g*: краѕи 33ᵇ, въ книѕѣ 162ª, ноѕѣ 56ᵇ, 58ᵇ, 69ᵇ, 93ᵇ, въ подвиѕѣ 238ª, n. pl. прѫѕи 11ᵇ, слоуѕѣ 204ª, о дроуѕѣмь 21ª, дроуѕи 52ª, 65ª, на мноѕѣ 82ᵇ, мнѡѕи 15ª, 23ª, 28ᵇ, 38ª, 50ᵇ, 61ᵇ, 75ª itd., мнѡѕѣм 91ᵇ, мноѕѣх 33ª, 79ᵇ; imperat. въвръѕи 66ᵇ, помоѕи 50ª, ѡбласи 247ª. Iznimkom napisano ꙁ m ѕ: сквоꙁѣ 130ª, impt връꙁи 130ᵇ, 165ª.

U srednje-bugarskim spomenicima rabi *c, s* mj. *č, š,* u ovom spomeniku samo jedan put čitamo: исплъниса 69 (Matt. 22, 10) mj. исплъниша.

Na l. 166 pisano je bilo вън-оуши; tako je po svoj prilici bilo u predlozi piščevoj, ali poslije je pisac slovo и istrugao.

U stslov. spomenicima svuda gdje su se sastala dva suglasa jednaka organa, ako je i prvi bio drugoga izgovora, ispao je prvi, prilagodiv se u drugom slučaju sasvim drugomu. Tako biva često takodjer u našem jevangj., no često nalazimo etymologički pravopis: иꙁьсѣцѣтє 226ª, иꙁь црькве 284ª, раꙁсыпа 257ª polag рассѣаніє 277ᵇ. — Ovakovim načinom pisano: обвить 244ᵇ. — U stslav. je dalje ispao sični suglas *s, z* pred jezičnim *č,* ili slio se u glas шт: i ovdje voli naš pisac etymologički pravopis: раꙁъчътєть 210ª, иꙁчєтєни 199ᵇ, беꙁчадъ 230ª, исчаднѣ 39ª, 74ª polag ищаднѣ, бесчьстєнь 110ᵇ, 132ª, бесчєсти 45ᵇ, ис чрѣва 153 (иꙁрѣва 60ª: pisac je zaboravio ч).

Digitized by Google

Po izgovoru je pisano: гдє 576ᵃ, пчєлъ 248ᵃ.

Suglas je ispao: празника 276ᵃ, свѣдѣтєлсвоуи 222ᵃ.

Nijemi suglas zubni mj. zvučnoga: трѣсєлоуѫ 51ᵇ mj. драсєлоуѧ.

U riječi въ виѳсфагіѧ 226ᵃ⁻ᵇ vidi se upliv grčkog izgovora.

Nauka o oblicima.

Deklinacija. Instr. sg. ѡцимь моимь 303ᵇ: ovdje je vjerojatno bio naglas na *o, e* nenaglašeno prelazi u *i*, no 36ᵇ nalazimo instr. sg. *océm*. Nom. pl. іоудєнє 275ᵃ. 284ᵃ i dr., прѣлюбодѣѥ 221ᵃ, мѫжіє 170ₐ, оучитєлїє 169ᵃ, тѧжєтєлїє 132ₐ. мытарїє 179ᵃ, пастырїє 158ᵃ, рыбарїє 168ᵃ i dr. Gen. pl. мѫжїи 113ᵇ, 218ᵃ, 262 i dr. Dat. plur. фарисєѡмь 150ь.

U lok. pl. самарѣнѣхь 261ᵇ napisao ѣ mj. є kao često. Lok. pl. архиєрєѡхь 150ᵇ, саддоукєѡхь 150ᵇ.

Lok. sg. по въскръсєнїи моимь 84ᵃ polag по прѣсєлєни 8ᵃ.

Instr. sg. клѣтвѫ, єѧжє 157ᵃ (Luk. 1, 73).

Nom. du. сына 63ᵃ, instr. du. сынома 63ᵃ.

Gen. pl ѡт чєтирєх 77ᵃ. Instr. трими дньми 86ᵇ, 257ᵇ.

Dat. du. лѣтома два насєтми 110ᵃ.

Dat. sg. камєнєви 164ᵇ. Lok. du. по двою дню 82ᵃ.

Ak. sg. матєрє 273ᵃ (Iv. 6, 42); nom. pl. дъщєрѧ 242, gen. pl. дъщєрєи 152ᵇ.

Gen. sg. fem. тоѧ 112ᵃ, никоѫжє 274ᵃ; instr. sg. fem тоѧ 111ь.

Instr. sg. сь єдиномь окомь.

Dat. pl. мноѕѣмь 91ᵃ, gen. pl. мноѕѣх 33ᵃ, 74ᵇ. loc. sg. о дроуѕѣмь 21.

Po nominalnoj deklinaciji: къ колѣнома исоусокома 169ᵃ. дотрєтіаго днє 92ᵇ.

Mj. oblika po deklinaciji složenoj upotrijebljuje naš pisac često oblik po pronominalnoj deklinaciji, osobito u dat. sg.: дроугомоу 67ᵃ, нѣмомѹ 38ᵃ, пръкомоу 67ᵃ, слѣпомоу 38ᵃ, вѣроуѫщомоу 122ь, творѧщомоу 19ᵇ, 68ᵇ, хотѣщомоу i dr. v. послѣднємоу 62ь kao gen. sg. чюждєго 288ᵃ; gen. pl. прокажєнѣх 218ᵃ, gen. du. ѡбѣшєною 90ᵇ, 243ᵇ.

Konjugacija. Nastavak 3 l. sg. i pl. često otpada: къпадє сѧ 37ᵇ (Mat. 12, 11), прѣрєчє 38ᵃ (Mat. 12, 18). — видє 296ᵇ. творѧ 102ᵃ, погоубѧ 103ᵃ, троуждаѫ сѧ 21ᵇ (Mat. 6, 28) — Lični završetak ima 1. pl. praes.: мы: вѣмы 67ᵃ, 70ᵃ, 131ᵇ, 262ᵇ 302ᵃ i dr., дамы 113ᵇ, 132ᵇ, 253ᵇ, ꙗмы 22ᵃ, 235ᵃ, имамы 119, 162, 282ᵇ i dr., єсми 108ᵃ, 185ᵇ, 281ᵃ i dr.

Digitized by Google

3. du. ima završetak та, те i тѣ: вѣста 98^b, идоста 98_b, бѫдета 125^a, ҁрѣста 147^a (Mk. 15, 47 fem. g.) поклонисте сѧ 93^b (Mat. 28, 9 fem. g.), ѩстѣ 93^b (Mat. 28, 9 fem.), видѣстѣ 159^b (Luk. 2, 30 fem.)

Imperat. 2. pl. нарецѣте сѧ 72^b, вѣдите 77^a, 2. du. приведита 129_a. — 2. sg. продаи 126_a.

Aor. 3. l. pl. ima završetak dvaputa: хѫ: вьҁдрѣмахѫ 78^b (Mat. 25, 5), дѣахѫ 87^a (Mat. 26, 67).

U potanje opisivanje sintaktičkih i leksikalnih osobina ovoga bug. jevangjelja ne ću se ovdje upuštati; sve će ovo razabrati istraživaoci iz priloga. Ovdje predlažem text, u koliko se razlikuje od staroslovenskog jevangjelja Mariinskog, koje je izdao prof. Jagić. Izabrah baš ovo evangjelje, jer je od sviju jevangjelja staroslovenskih najbolje izdano, i u njemu su već razlike od ostalih stslov. prijevoda jevangjelja uvedene. Uzorom u ovoj radnji bilo mi je Daničićevo izdanje Hvalova rukopisa (u III. knjizi Starina). Priopćujem sve i najmanje razlike, na pr. u aoristima i pod. Glavna namjera moja je bila „poslužiti poslu, kojim bi se istorija slovenskoga prijevoda sv. knjiga tražila po rukopisima u kojim je.“ Prvo predajem „predislovije“ Teofila, za tim razlike teksta. Ostalo, što je pisano na koncu svakog jevangjelja, kazala glava jevangjesokih i novije ruske listove nije treba da saopćim. Prêdislovije štampam sasvim vjerno, samo da su ligature razvedene, u ostalom pokraćenja razvedena, akcenti i znakovi nadstročni izostavljeni.

I.

List 3a—6a. Ѳеωфилака архіепкпа блъгарскаго, прѣсловіе· еже ѿ ма сто еvглїа: —

Иже оубо прѣже ҁакона ωны бжтвиїи мѫжїе. непысаними кнымами просвѣщаахѫ, нѫ уъсть имѣще съмысль, дха сїанїемь просвѣщаахѫ сѧ, и тако бжїа вѣдѣахѫ хотѣнїа. самомоу ωнωмоу бесѣдоу-

Digitized by Google

жироутѣ, оусты къ оустѡ. таковь бѣ иѡе. авраа. іаковь, мѡѵси, понеже изнемогошѫ члци. и недѡнны быша прѡсвѣщати сѧ, и оучити сѧ ѿ стго дха. да чколюбецьѣ пысанїа. да понесымн въспомынажть того хотѣнїа. сыне же и хс аплѡ оубо самолнчнѣ бесѣдова. и дха оучителѣ тѣмь посла. и понеже по сы хотѣхѫ єре- си прозабижты, и ѡбычаж наша растлити. бгословы написати сѧ, благо- вѣстиамь. да ѿ си оучими истинѣ. не ѿ водыми бѫде ѿ лъжины єресеи. ни же въсе конечнѣ растлет сѧ ѡбычае наши. Четыры же благо- вѣстїа да иа прикладно. зане съборны и връховны четиремь добро- дѣтеле, ѿ сыхь оучими єсмы. мѫжьствоу, мѫдрости правдѣ, и цѣло- мѫдрїю. мѫжьствоу. єгда глеть гь. не оубоите сѧ ѿ оубываѫщии тѣлѡ. дша же оубыты не могѫщии, мѫдроти же. єгда поучаеть. бѫдѣте мѫдри ѧко змїа, и цѣлы ѧко голѫбы. правдѣ же єгда оучи. ѧко хощете да творать ва члци, и вы твоте ймь такоже. цѣломѫдрїю. ѧкоже єгда ѿрыче. възрѣвы на женѫ къ еже въжелѣти тѫ. оуже прѣлюбодѣиль є въ срци своемь и инакоже сѫть четири благо- вѣстїа. ѧко да ѧвить ѧко четырїа ѡбдръжѫ. сирѣ прѣданїа. запо- вѣди. прѣщенїа и ѡбѣтованїа и вѣровавшии оубо прѣданїемь. заповѣди не хранащии. бѫдѫщиими прѣтаще мѫками хранащии же, вѣчнаа ѡбѣто- ванїе благаа. Благовѣстїе же глет сѧ, зане вѣсти на вещи, благо и добрѣ имащіа сирѣ. ѡставленїе грѣхѡ. правдѫ. въсхѡ на небса. снополо- женїе бжїе вѣстить же, ѧко благооудобнѣе сїа прїахѡ. єгда бо троу- дихѡ сѧ мы ѡ стажанї сы благь. или ѿ свои исправленїи сыа при- ахѡ. нѫ благодѣтїа и чколюбїемь бжїи толикы благь спобихѡ сѧ.

Четыре оубо сѫ єѵлисти. ѿ сы же оубо два маѳеи, и іѡанинь, бѣхѫ, ѿ лика дванадесати. два же, марко и лоука. ѿ седемьдесѣти. бѣ же

Digitized by Google

оубо марко последователь и оученикъ петроу. лоука же павлоу. Матѳеи же оубо прьвѣе вьсѣ написа еуаліе, еврейскы гласѡ. къ еже ѿ евреи вѣровавши. по ѡсмы лѣтѣ гнѣ възнесеніе. прѣложе сіе іѡаннъ. ѿ еврейска азыка на еллинскы. ıакоже глє. Марко же по лѣтѣ десѧти хва възнесеніа написа. ѿ петра наоучи вса. Лоука же по панадесаты лѣтѣ. Іѡ же бгословивѣиши по трыдесѧте и двѣ. гла бо ıако по съмрти ѡнѣ. възыскавшѹ емѹ. принесена быті тры благовѣстіа да види сіа и сѫди аще истиннѣ съписана сѫ. ѡн же видѣвь та истинни блгти прѣоуказа. елика ѡны ѡставиша, тъ поплънии. и елика съкрѣщеннѣ рѣша. съ распрострѣть въ свое благовѣстіи. тѣмже и ѿ бгословіа наук. понеже бо дрѹзи не въспомѣнѫша прѣвѣчное бытіе баслова. тъ бгослові сіа да не възмнит са бжіе слово прѣст' улкь быты, кромѣ бжтва. Матѳеи же ѡ плъти тѣчіа бытн хвѣ бесѣдѹеть. къ еврео бо писааше. им же доколно бѣ навыкнѫты. ıако ѿ авраама и два роді са хс. почиваеть бо іоудеи, егда слыши ıако ѿ два е хс. нж, глелеи ми, ıако не довлѣли единь благовѣстникь. слыши, ıако довлѣаше оубо. нж да покажет са наче истина. сего раді попоустыша четыри написаты, еда во видиши сы четыре, не съвѣши са, ниже съши дроугь съ дроугѡ нж много нидє сѫща та же написавши ѿ тѣже, ıако ѿ едынѣ оусть. не оубо ли оудивиши са благовѣстію истинѣ, и реши ıако ѿ дха ста глааха. негли ıако не едино гласоуѫтъ въ вьсе. виждь бо въ к ы не единогласоуѫть. еда ѡвь оубо ре ıако ро са хс. ѡв же глє ни, или ѡвь оубо, ıако въскре хс ѡв же ıако ни. не бж то. въ нѫжнѣиши и истиннѣишы не разликоуать что дниши са, аще въ мьнши мнат са разликовати, за не бо наче истиньствоуѫть. ıако аще по вьсемоу едино гласовали би.

Digitized by Google

възмнѣло се би. ꙗко съсѣдоша дроу съ дроугѡ и съвѣтовавшѥ
са напыса са елика напысаша. инѣ же елика ѡстави съ. понаплъни
ѡнь. и елика семоу избы, написа дроугыи. и сего раді минт са
въ нѣкы разликовати. и сїа оубо сице. начьнѣм же оуже по начало
книги сице:

Книга рѡтва іѵхва:

List 95b—96b. Прѣдїсловїе еже ѿ марка свѧтое еѵаньгелїа.

Ежь ѿ марка стое еѵлїе. подесѣты лѣтѣ хва възненїа съписано
бы въ римѣ. вѣ ꙋбо съ марко петроу ꙋченик же и послѣдователь.
егоже и сна своего именоуетк петръ, дховнаго ꙗвѣ ꙗко нарїцааше
же са і иѡанъ. а не исѥ иже варнавѣ. нѫ и павлꙋ съ исходень
ѡбаче оубо съ петрѡ прѣбываашe множае. и въ рїмѣ съ ни сын.
млиша ꙋбо его иже къ римѣ вѣрни, не тъчїѫ без писанїа поповѣ-
дати, нѫ и писанїе и зложити тѣ аже ѡ хѣ кꙋплѣ, едва оубо повинѫв
са съписа. петрꙋ же ѿкръвено бы ѿ ба, ꙗко марко съписа благо-
вѣстїе. видѣвь оубо и извѣстковь ꙗко истино. таже спкпа его по-
славъ еѵпе. идеже и проповѣдавь, въ алеѯандрїи же црковь съставы.
въ полꙋдньнѣи странѣ въсѣ просвѣти. еже начрьтанїе еѵлїа ꙗвестьвно.
и ничтоже имыи покръвено. приблиз же по въсе маѳеови сътиче съ
еѵлисть. развѣ ꙗко маѳеи пространѣиши. ꙗко ꙋбо маѳеи еже по
плъти рожениїе гне, въ началѣ поминаеть. съ же ѿ прка начать
іѡана. тѣже нѣцїи аще испынѣиши минт са. сице оубо нѣкѫа мыслъ
рѣшѫ ѡ еѵлистѣ. иже на херꙋвїмѣ сѣдаи бъ. их же четвороличны
писанїе глеть. прѣда на четвороѡбразное еѵлїе. единѣ дхѡ съдръ-
жимо. ꙗко же бо оубо хсхꙋвїмѡ коемоужо. едино оубо лице рѣшѫ поб-

*

но лъвꙋ. ино же чаковꙋ. ино ѡрлꙋ ино телꙋцꙋ. сице и еуаскыа, пропо-вѣди вꙋплъ. еже оубо ѿ їѡанна еуліе, имꙗ лъвово лице. црского лъвь и влчьство. такоже ꙋбо ѡань, ѿ црскаго сана, бества словꙋ зачꙗ ре. въ начала бѣ слово. а еже ѿ маѳеа, чловѣчно. ѿ еже бо плъти рожениꙗ и въчлчениꙗ словоу нача. ѿ марка же ѡрлꙋ прикладаемо ѿ пророчества бо нача ѡаннова прорчьска же блгть провидители сѫщи. и ѡстро далнѣа видѣщи. орель е. рѣша бо ѡрла ѡстрозрителна быти. ꙗко же и еднꙋ тьчїѫ ѿ ины животны. къ слнцꙋ мощи възирати не помызаѫ. телцоу же побно еже ѿ лꙋкы, тѣже и ѿ сщенства захарїина нача. ѡ грѣсѣ люскы кадѧщоу, и телець же бѣ жремь тога ѡ грѣсѣ начинае ꙋбо ꙗко еуліе ѿ прѣдїтечева прѣбыванїа. и покa-занїа. слыши оубо что рече: —

List 151a—b. Прѣдсловїе ѿ лꙋкы свꙗтаго еуаньгелїа·

Лоука бжтвнии, антиѡханинь бѣ родѡ. врач же хытростїѫ и въ-нѣшнеи прѣмѫдрости многь. нетъчїѫ же, нѫ и еврейское наказанїе. изви до конца. въ ієрмь прише. и гь на оучаше. ꙗкоже нѣцїи рѣша и того быти ѿ семь десати аплъ и ѿ мртвы въставшоу хви, срѣсти съ клеѡпоѫ. възнешоу же са гви и павлоу вѣровавшоу быти съше-ствиа и послѣдователю томоу гла павлоу. и оубо съписавь еуліе съ всѣкы изьвѣствѡ. ꙗко же и самое то начало его ѡбꙗвлꙗеть. по пѧнадесаты лѣтѣ хва възнесеніа. пише же къ теѡфилоу сѵнклитикоу сѫщꙋ и кнѧза оубо. еже бо дръжавнїи на кнѧѕѣ и игемонѣ глаше са. и павло рече къ игемонꙋ фистоу. дръжавны фисте. и въсѣк же члкь бголюбивын. дръжавѫ на стрти вьспрїе, ѳеѡфиль е дръжавныи. сирѣ бголюбець. иже доинь е по истинѣ слышати стго еуліа: —

Digitized by Google

List 249b—251b. **Прѣдїсловиѥ еже ѡтъ ꙇѡана свѧтаго еваньгелїа.**

Иже дха сила, въ немощи съвръшаетсѧ. ꙗко же и писано ѥ и вѣ-
роуѥмь. въ немощи же не тѣлесе тъчиа, нѫ оубо и слова и прѣмѫ-
дрѡсти на ѧзыцѣ лежѧще. и сє ꙗвѣ ѿ мнѡгыхь оубо ины. паче же
ѿ иже о велико бгословѣ и братѣ хвѣ благотїа зрнмѣ. съ бо рыбарѣ
ѡца ьѣ. тѫже хытрѡсть ѿчьскѫ прохода нетъчиа ненаоучень бѣ
ꙇоудѣискаго и еллинискаго наказанїа, нѫ и ѿнѫдъ безькнижень. ꙗко
же и бѫтвиыи лоука въ дѣани свѣтелствоуѥть ѡ немь. и бѡ ѿчьство
его хоудо и ненароучито. ꙗко же село бы ти несловесныѧ, нѫ рыбар-
скыѧ хытрости. внѳсаида бѡ сего изнесє. нѫ ѡбаче сыцевыи не
книгочїи ненарѡчитыи иже ничто же ины словащеѥ, кнжѣ коего
оулоучи дха. ꙗко же ꙗже ни єдинъ ѿ ины трїехь ѥ члїстъ прѣкое на
наоучи, сїа съ възгрьмѣ. понеже ѡ нѣмь оупражнѣѫщи сѧ о тѣлесны
хвѣ и ничтоже ѡ прѣвѣчнѣ его бытїи ꙗснѣвше и ѡбьꙗвлѥнивше
рекше, потрѣба бѣ да некогда нѣцїи долѣ плѣжѫщеи. и ничтоже высоко
разоумѣти могѫщеи, възнепщоуѫть ха тогда прѣвѣе въ бытїє прїити
ега ѿ марїа роди сѧ, а не прѣвѣчно ѿ ѡца родити сѧ. еже въсѣко
пострада и павелъ самосатскыи. сего ради великыи ꙇѡаннъ о горнѥ
рожении въспрнемлеть. и оубо ниже въсплъщенїє слова нѣ въспо-
мѣнѫто ѡстави. рече бѡ. и слово плъть бы. ꙗко же нѣцїи рѣшѫ.
ꙗко молишѫ его православныи написати тѣмь о горнѥ рождении.
ꙗкоже ꙗвлъши сѧ нѣкы еретикѡ въ днехъ ѡнѣх прѣдаѫщимь члка
проста быти іса єга же глетсѧ стыи. ꙗже ины ѥ г лїстъ проучѣтъ.
подвигти сѧ тамо еже ѡ въсемь истиныѧ повѣсти. посѫдити же ꙗко
з драво имѫщи. и ничто же къ блгти рекшемь аплѡ. ꙗже не ꙗсно

рѣшѫ ѡни, или сьвръшенѣ ѡставишѫ. сїа же семоу распространити и изьꙗснити и приложити своимь благовѣстїемь еже съписа въ патмѣ ѡстровѣ ꙁатѡченъ прѣбывал, по трїдесать и двѣ лѣтѣ хва вьꙁнесенїа.

Люблѣше же сѧ паче вьсѣхь оученикь іѡаннь господе. ꙗко прость же и кротокь и благонравнѣишїи. и ꙗко чисть срцемь. сирѣчь две стъкни. его же ради дарованїоу бгословь вьвѣрень бы. невидимыми многыми таинствы насладивсѧ блажени бѡ рече чистыи срцы, ꙗко ти ба оуꙁрѣть Бѣ же оубо и сърѡдникь гви. и како. слыши. іѡсифъ иже прѹтѣ и ѡбрѫчникь. имѣше ѿ прьвыѧ жены дѣтеи седмъ. четырїи мѫжъскыи полъ, и трї женскъ. марѳѫ. есѳїрь. и саломїа. сеѫ оубо саломїа снъ бѣ іѡаннъ съ. ѡбрѣтает сѧ оубо гь оучецъ емоу сын. понеже бѡ ѡцъ гви іѡсифъ. сего же іѡсифа дъщи саломи. сестра оубо гви сїа вьмѣнѣетсѧ. тѣмже и сеѫ снъ іѡаннъ, сестричищъ гви.

Ие не подобно же васнъ и имена матери же его. и самомѹ е ѵ листѹ раꙁгънѫти. ибо мати оубо саломїа нарицаемаа, тлъкоуеть же сѧ мѵрнаа. іѡаннъже. благть еѫ. Давѣсть ѳоубо вьсѣка дша ꙗко ꙗже мирна въ чаю.

II.

ЕЖЕ ѠТ МАѲЕА СВАТОЕ ЕѴАГГЕЛЇЕ.

I. 4 Аминадава. аминадавь же роди нассонна, наассѡнь же роди 5 салмона, салмон же родї воѡза ѡт рахавы, воѡꙁ же роди ѡвида ѡт роуѳы. ѡвыд же родї іесеа 6 іесеа иже-давидь же царь 7 ровоамь же роди авїа авїа же родї аса 8 аса - роди ѡзиѫ 9 іѡаѳама іѡаѳам - езыкїа 10 езекїа - амона амон же 11 іехониꙗ и братїа его 12 ехонїа рѡди салаѳилѣ салаѳиль 15 елеаꙁара елеаꙁа-р-оди 17 родовь - родове четыринадесате 18 обрѫченѣ бо - іѡсифови - сънѣсте сѧ имащи въ чрѣвѣ ѡт дѹха свата 19 и нехота еѧ ѡбличїти - поустити а 20 си же емоу помыслывшоу - прїати марїѫ жены твоеѫ - ѡт дѹха ест

Digitized by Google

свѧта 21 сына 22 ѡт господа пророкѡм глаголаѱем 23 пріимет -
сказаемо 24 въстав же - пріѫть

II. 1 въ виѳлеемѣ 2 поклонити сѧ 3 слышав - смѫти сѧ и вес
ієрѹсалимь 4 и събра вьсѧ архієреѫ и книжникы людскыѫ въпрашааше
ѡт них 5 рекошѫ. въ виѳлеемѣ юудейстѣи 6 виѳлеемь 7 призвавь
вльхвы 8 виѳлеемь - ꙗко да и азь 9 послоушавше 10 видѣвше 11 и
пришедше 13 ѡшедшем же нимь се - въ сънѣ ꙗви сѧ - въставь
поими и матерь - рекѫ ти 14 поать - и матерь 15 глаголѫщемь 16
разгнѣва сѧ - въ виѳлеемѣ - еѫ 17 глаголаѱем 18 глас въ рама слышань
быст 19 исьсѫть 20 матерь 21 и поѧ 22 пріемь 23 въ градѣ нари-
цаемѣм назареть - назорен

III. Въ дны же ѡны 2 царствїе небесное 3 съ - реченын 4 тъже -
ѡт власи 6 и крьщаахѫ въ иѡрданѣ ѡт него 7 градѫ на крьще-
нїе - нщадїа 9 авраамоу 10 бо и секїра - дрѣво иже - плода добра 11 крьщѫ-
сапогы - дѹхѡм свѧтым 12 въ рѫцѣ - пшеницѫ своѫ - плѣви же - нега-
сѫщим 13 тогда приходить 14 и ты грѧдеши 15 ісѹс къ немоу
остави - ест нам - крьщ сѧ 16 ꙗко голѫбь 17 съ небесе - благоволых

IV. 1 Тогда ісѹсь възведень быст 2 днїи четыридесѧте и нощыи
четыридесѧте послѣд възалка 3 и пристѫпль къ немоу искоуситель
рече - рьци да каменіе се хлѣби бѫдѫт 4 рече не о хлѣба изь оусть божіи
6 и глагола емоу - връзи сѧ низь - заповѣсть ѡ тебѣ съхранити тѧ
и на рѫкоу - да не когда 8 царствіа мира 9 и глагола емѹ си вьсѣ
тебѣ дам аще 10 за мноѫ сатана - господоу богоу 13 и оставль - за-
воулоных и нефѳалимлих 14 завоулонѣ - нефѳалимлѣ пѫт морѣ - іѡр-
данѣ 16 сьмртиѣ 18 (мрѣ)жа 20 мрѣжа по нем 21 видѣ ина дъва -
брата его въ корабы 24 бѣсны и мѣсечніа и ѡслабленьі жилами
25 десѧтиград

V. 1 нарѡд - и сѣдшоу емѹ 4 плачѫщеи ꙗко 6 правды ꙗко 9
блажены миротворци 10 царствіе 11 поносѧт вам и ижденѫт и -
лъжѫще 12 многа на небесех - тако бо изгнашѫ пророкы иже бѣшѫ
прѣжде вас 13 аще соль - ин къ чесомоу может к томоу тьчїѫ да 14 свѣт
мироу 15 ни вьжагаѫть свѣтилника и поставлѣѫть его - нѫ на свѣщ-
ницѣ и свѣтить 16 ꙗко да відат ваша добраа дѣла иже на небесех
17 пріидѡх - пророкы 18 аминь бо глагола вамь дондеже вьсѣ бѫдет
19 иже аще оубо разорит - въ царстви небесинѣмь съ велін 20 не
вьнидете въ царствіе небесное 22 гнѣваѫи сѧ - въ соуе повинь - иже
бо аще речет - ароде повинь ест геенѣ ѡгнѣи 24 съ братѡм своим, -
свои 25 оувѣщавлѫ сѧ съ сѫперникѡм своимь - тебе съперникь сѫдіи
и сѫдіа тѧ прѣдаст 27 ѡттѫдоу - кондрать 27 речено быст не прѣ-
любы сътвориши 29 ѡт себе - погыбнеть - въ геенѫ 30 деснаа твоа -

погыбнеть єдинь - въ геенѫ 31 речено быст ꙗко 32 любодѣаннаго творыши прѣлюбы-и иже пꙋщеніцеѫ поимет прѣлюбы дѣеть 33 въ лъже 34 клати са въсѣко ни небом 36 бѣла или 30 не противи са - дроугѫ 40 хотѣщомоу - срачицѫ 41 та поиметь 43 речено быст - твоего 44 напасть 45 на ꙁлыа и благыа 47 не и аꙁичны ли тако тожде 48 небесныи.

VI. 1 милостина ваша не творыте - да невидими бѫдѣте - аще ли мъꙁды 2 ꙗкоже и лицемѣріе - и стъгнах ꙗко да - въспрїемлет 3 творащомоу 4 ꙗко да бѫдет - тъ въꙁдаст тебѣ 5 ꙗкоже - ꙗко любат въ стъгнах пѫтии стоѫще молити са ꙗко да - ꙗко да въспріимѫт 6 въ клат свои и ꙁатвори дверь свои - твоемоу иже въ таинѣ 7 ꙗко аꙁычныци мнат бо ꙗко въ многоглаголани своем 8 оубо ѡтьць вашь их же трѣбоуете 9 и вы 11 насѫщнїи 12 и ѡстави - ꙗко же и мы ѡставлѣемь 13 ѡт лѫкаваго - царство 14 небеснїи 16 ꙗко же и лицемѣріе сѣтоуѫще - ꙗко да ꙗвѣт са чловѣкомь постаще са - въспріимѫт 18 ꙗко да - иже въ таинѣ 19 скровищь 20 съкрываете - скровищь на небеси 21 тоу бѫдеть 23 то тъма колми 24 никтоже может - либо єдинаго въꙁлюбить а дроугаго въꙁненабидить - нерадити 26 небесныа - небеснїи питае-т-а - паче лоучшї их есте 27 тѣлеси своемꙋ 28 что печете са 30 днес сѫщен и оутрѣ въ пещь въмѣтаемо 32 ѡтьць вашь небеснїи 32 ищѣте прѣжде - и сіа въсѣ приложит са вам 34 не пецѣте на оутрѣи оутрънѣ бо собоѫ.

VII. 1. Не сѫдїте да не сѫдїми бѫдѣте 5 лицемѣрїе 9 аще въпросить сынь его 10 аще вы лѫкавы 11 ѡтьць вашь небеснїи - просащим оу него 12 въсѣ оубо елика 13 въводащїимь 14 что ѫꙁка - иже обрѣтаѫть его 15 вънемлѣте са ѡт лъжных - и хыщници 16 гроꙁды 19 вьсѣко оубо дрѣво 21 глаголаи ми - небесное 22 въ ѡнь дьнь 23 дѣлаѫще 24 оуподобла его - па камени 25 пріидоша - нападоша - на камени 26 храминѫ своѫ 27 пріидоша - велїе 28 ісꙋс словеса сіа дивлѣхѫ же са 29 оуча их - книжници.

VIII 1. Съшедшоу же са - идѣхѫ 2 пришед - очистити 3 рѫкѫ коснѫ и ісꙋс - ѡчисти са - ѡчисти са емоу проказа 4 и глагола - іереѡвы и принеси дарь иже повелѣ въ ꙁаконѣ моуси въ свѣдѣтельство им 5 емоу въ капернаꙋмь - мола его 6 и глагола 7 ицѣла его 8 и ѡтвѣща - рече господи - да подь кровь 9 под властїѫ 10 чюди са и рече - вѣры ѡбрѣть 11 небеснѣмь 13 въ тъ час 16 приведоша - и и(ꙁ)гна доухы словѡм - болѣщѫа 17 ісанем пророкѡм 18 видѣв же 20 небесныа - сынь же 21 погребсти 22 рече - мрътвыих погребсти 23 идоша 24 ꙗкоже кораблю покрывати са влънами тъ же 25 спасе ны погыбаемь 26 страшьнвы 27 кто ест съ 28 емоу на ѡнь поль-

Digitized by Google

гергесинскѫа - срѣтоста его - ѡт гробь - ꙗко мощи никомоуже 29 и ее
възѫписта глаголаще - что нам(а) - мѫчити нас 32 имъ ісꙋс - изшедше
идоше въ стадо свиное - оутопоша - 33 въса 34 изыде - и молишѫ
его - прѣишед.

IX. 1. И вълѣзь ісꙋсь - прѣиде 2 принесоша - ѡтпоущаа-т-и са 3 и
се нѣціи - се хоулить 4 помыслыте лѫкавая 5 ѡтпоущаѫт ти са грѣси
или рещи въстани и ходи 6 раслабленомоу въстани - ѡдръ свои твои
7 въставь иде въ дѡм свои 8 власть таковаа 9 и прохода - сѣдаща
на мытници матѳеа глаголема 10 мытаріе и грѣшници 11 фарисее-
ꙗсть и піеть 13 шедше оучите са - милости - пріидох бо призвати
праведникы нѫ грѣшникы 14 почто мытари и фарисее - оученици же
твои 15 плакати до нелико врѣма съ ними ест женых тогда постат са
16 никтоже бо приставлѣеть 17 ни же - ащели ны просадат са - погыб-
нѫт нѫ въливаѫть вино ново въ мѣхы новы 18 и сице же емꙋ гла-
голѫщꙋ - кнѣѕь нѣкыи пришед къ ісꙋсꙋ 19 иде 21 ризь 22 ісꙋс же
рече дръзаи - спасет та - ѡт того часа 23 вида 27 ѡт тѫдꙋ - идѡша -
сыне 28 пристѫпиша - глаголаста 29 коснѫ са оучию ею 30 и ѡт-
връзостѣ са очи има - да никтоже оувѣсть 31 прослависта 32 се приве-
доша къ немоу чловѣка нѣма бѣсна 34 фарисее же - ѡ кнѧѕи бѣсѡвстѣм
35 ицѣлѣа 36 видѣ же народи милосръдова о ных.

X. 1 Ꙗко да 2 сіа - нарицаетса - брата его 3 и іакѡвь зеведеѡв и
іѡан брать его филиппь 4 кананыт - иже и прѣдаст его 5 самарѣискы
7 царство небесное 8 ицѣлите 10 ни пири - жезлъ 11 или - бънидѣте -
прѣбѫдѣте 13 бѫдет достоинь 14 ниже послоушаеть - или 14 нежели
16 посилаа 17 на еънимищих их 18 бѫдѣте 19 како или что 20 бѫ-
дете глаголѫще 22 и бѫдѣте - имени-тъ спасень 23 вам не имате
кончити 25 довлѣеть - ꙗко оучитель - велзебоула нарекоша 26 ничтоже
ест - ѡткрыет са 27 въ оуши - въ кровѣх 28 ѡт оубываѫщих тѣло
дꙋша же немогѫщих оубыти оубоите са 29 не двѣ лы птица цѣните
са единомоу асирю и ни едина ѡт нею 30 исчетени - мноѕѣх лоучши
есте вы 32 и аще - исповѣмь его иже на небесех 33 а иже - прѣд
ѡцем моимь 34 пріидѡх - мирь на земли не пріидѡх въврѣщи 35
пріидѡх бо разлѫчити 36 домашьни 37 или - сына или 40 мене прие-
млеть 41 пріиметь - и приемлаи праведника мъздѫ праведнича пріимет.

XI. 1. оучити и проповѣдати 2 посла два оученикь своих 4 или -
шедша възвѣстита іѡановы ꙗже слышита и видита 5 благовѣствоуѫть
6 не блазнит са 7 тѣм же исходащема - нарѡдѡм глаголати - изы-
досте въ поустинѣ видѣти 8 изыдосте видѣти 9 изыдосте видѣти -
еи глагола 10 мніи - небеснѣм 12 небесное 13 прорекоша 14 тъи
16 сѣдащіимь - и възглашѫщіимь 17 и глаголащіим 18 не ꙗді ни

Digitized by Google

ина 19 чловѣчьскыи - глаголать се чловѣкь 20 начать ісꙋс 21 въ тирѣ-
быша - быша 22 тироу 23 иже до небесъ възнесыи са - быша сылы
бывшѫа въ тебѣ прѣбили оубо бывшѫ до нынѣшнѣго дне 25 сѡдѡм-
стѣи - господи небеси ꙗко оутаиль еси сіа - разоумных и ѡткрыль еси
таи младенцем 26 благоволеніе прѣд тобоѫ 27 никтоже знаеть тъкмо
ѡца - емоуже аще волить 28 оупокоа 29 благо ест.

XII. 1. Иде ісꙋс въ сѫботы сквозѣ 2 фарисее - въ сѫботѫ 4 прѣ-
дложеніе 5 свѧщенници въ цръкви сѫботѫ скврънат 6 боле ест зде
9 и прѣиде ѡт тоудѫ пріде 10 въ сѫботи 11 въ сѫботы въ ꙗмѫ
не иметь ли е изметь 12 лоучши - въ сѫботы 13 рѫкѫ твоѫ и про-
стрѣт - ꙗко дроугаа 14 фарисее шедше - како да и 15 идѡша ицѣли
а въсѣ 16 творѣт 17 ꙗко да - ісаіе(м) пророкѡм 18 благоволи 19 ни
оуслышит 20 и лена вънемлѧща са - въ побѣдѫ 22 приведоша -
и ицѣли их ꙗко слѣпомꙋ и нѣмомꙋ глаголати и гладати 24 фарисее -
бѣсы тъкмо ѡ велзевоули кнѧзи бѣсовстѣм 25 ісꙋс мысли 26 са-
тана сатанѫ - царство его 27 ѡ вельзевоули - сынове же - ради бѫдет
28 аще ли же азь 29 или 31 а иже на дꙋхь хоула 32 въ си вѣк
33 ли сътвори 35 благы чловѣкь ѡт благаго - благаа и лѫкавыи чло-
вѣкь ѡт лѫкаваго - лѫкаба 37 и ѡт словесь своих ѡсѫдиши са 38
нѣціи ѡт книжникь и фарисее 40 ꙗкоже - кꙋтовѣ - въ срьдьци земли
41 мѫжіе ниневистїи - боле іѡны 42 царица южьскаа въстанеть на
сѫд съ рѡдом симь и ѡсѫдить и ꙗко пріиде ѡт конець земла слы-
шати прѣмѫдрости сѡломона и се боле соломѡна зде 43 безводнаа
мѣста 44 въ дѡм мои ѡт тѫдоу же изыдохь - и оукрашень 45 доуховь
лютѣиших - чловѣкоу томоу горшаа 46 ещеже 47 се мати твоа и бра-
тїа твоа - глаголаты тебѣ 48 рече глаголѧщомоу емоу 50 иже аще
сътворат.

XIII. 1. Вь дьнъ же тъ изшед 2 ꙗкоже емоу вь кораблъ вълѣсти
и сѣсти - на мори 3 притчами много 4 падоша - пріидоша птица и
позобаша ꙗ 5 дроугаа падоша - идеже не имѣше - прозабоша 6 при-
свѣна - исъхоша - е 8 падоша - ѡво оубо сто ѡво же 10 и пристѫ-
пишѫ 11 таины царствіа небеснаго 12 иже бо имат даст са емоу и
извѫдеть а иже не имать 13 въ притчах глагола имь - ни разоумѣѫть
15 исцѣла их 10 ваша же блажена очиса ꙗко видат - слышѫт 18
сѣѫщаго 19 въсѣкомоу слышѧщомоу слово - разоумѣваѫщоу приходить
лѫкавїи и въсхыщаеть въсѣанное въ срьдьце его - при пѫти сѣанное
20 а на камени - и съ радостіѫ 21 нѫ врѣменень - или гоненїю 22 печаль
вѣка сего - подавлѣеть слово 23 на добрѣи - разоумѣваѫи же оубо
плѡд приносыть и творить ѡво сто ѡвоже 24 небесное - доброе сѣме
25 въсѣа плѣвелы 26 тогда ꙗвиша са и плѣвелїе 27 плѣвели 28

Digitized by Google

себе сътвори 29 въстръѕлѫще плѣвели въстръгнѣте 30 ѡставите
расте обое коупно до жатвы рекѫ жетелем съберѣте плѣвели и свѣ-
жети а въ снопы 31 небесное ѕръноу горѹшїчноу 32 еже мнѣе оубо-
болїи въсѣх зелїи - небесным 33 небесное - въѕемше - въ мѫчныих
сата тры 34 сїа въсѣ - въ притчах нарѡдѡм и безь притча не гла-
голлаше къ нимъ 35 ꙗко да - ѡтрыгнѫ съкръвена ѡт съложенїа мироу
37 сѣавїи доброе сѣма ест 38 ест мирь - доброе сѣма сїи сѫт - а
плѣвелы 39 а врагь въсѣавїи ест дїаволь а жатва кончина вѣка ест-
аггелы сѫт 40 ꙗкожс оубо - въ скончанїа 41 въса съблазни - безаконіе
42 ꙗ - тоу бѫдеть 43 праведници 44 небесное - въсѣ елика - коупит
45 небесное - искѫщомоу добрїа висры 46 продаст въсѣ елико имѣше
47 небесное - събравшоу 48 и еже егда - извлѣкоша - добрыа - изкръ-
гоша 49 ѡтлѫчаеть 50 ѡгньнѫа 51 разоумѣсте ли сїа въсѣ 52 ѡи
же рече - въсѣкы - небесномоу - новаа 53 притчѫ сїѫ - ѡттѫдѹ 54 оучаше
на съимищих их - ꙗко дивити са имь и глаголати - семоу прѣмѫдрѡст
сїи и силы 55 маріамь - іѡси - и іоуда 56 емоу сїа въсѣ 57 въ ѡть-
чъстви своемь 68 силы многы.

XIV. 1. Четврьтовластныкь 2 рече 5 и хотѣаше сго его имѣхѫ
6 іродѹ 7 изрече ѥю дати 8 на блюдѣ 9 дати 11 и принесоша - на
блюдѣ 12 възаша - погребоша 13 ѡттѫдѫ - идоша пѣши ѡт градовь
14 изшед - многь нарѡд 15 позде вывшоу - и час оуже минѫ - въ веси
кѹпѣть 16 рече не трѣбѫеть - вы имь 17 имамы 18 рече им 19 и
побелѣ - ѡбѣ рыѣ - прѣломивь даст оученикѡм хлѣбы 20 и ꙗдоша
21 мѫжїе 22 оученикы своа - прѣдварити на 23 помолити са 26 и
видѣвше оученици по морю ходаща смѫтиша са 27 и абие 28 рече
господи 29 по водам пріити 30 видѣв же вѣтръ крѣпокь - спаси ма
31 и абіе ісѹс - по что въсъмнѣ 33 божїи сынь 34 и прѣшедше прїи-
доша 35 и познавше его мѫжїе - и принесоша 36 въскрылїю.

XV. 1. Къ ісѹсоу иже ѡт іерѹсалима книжници и фарисее 2
оумываѫть 3 и вы прѣстѫпасте 4 господь бо да оумреть 5 и да не
почъть ѡтьца своего или матерь 6 и разористе заповѣд божїѫ 8 людїи
сїи - чът ма срьдьце же 9 соуе же чът ма - заповѣди чловѣчьскы 10 и
рече 11 изь оусть[1]) 12 тогда пристѫпиша къ ісѹсоу оученици его
рѣша - или ꙗко фарисее слышавше 13 не насади - небесиїи 14 оставите -
въпадета са 16 рече единаче 18 а исходаща 19 прѣлюбодѣанїа
татвы - власфимиа 20 сїа сѫт скврънаще - оумывенама рѫкама 21 и
изшед ѡт тѫдѹ - въ страни тирскыа и сидонскыа 22 изшедшии - къ
немоу глаголащи - сыне 23 ѡи же ѡтвѣща ни словеси глагола 24

[1]) ovo je novija ruka popravila na „въ оуста“.

ізраилека 27 ѡт трапеза 28 велїа вѣра твоа - ѡт того часа 29 и прѣшед ѡт тѫдꙋ ісꙋс прїиде на море галилеиское и възшед - сѣдѣ 30 хроми слѣпы нѣмы бѣдны - прикръгоша 31 ꙗкоже нарѡдѡм - нѣмыѫ 32 призва - рече милосръдоуѫ - ꙗкоже - не ꙗдше ѡслаблѣѫть 33 его ѡт кѫдꙋ нам въ пꙋстыни хлѣбы толици ꙗко да наситит сѧ толикь нарѡд 35 нарѡдомь 37 и ꙗдоша - и възаша избыт(ы) 38 ꙗдши же бѣше четыры тысащь мѫжіи 39 народі вълѣзь - и прїиде - млгдалиньскы.

XVI. 1. Искоушаѫще въпросиша и 2 рече имь позде бывши - бо сѧ 3 зима трѣселоуѫ небо лицемѣри лице - знамени же 4 рѡд лѫкавівыи знаменіа - даст емоу 5 и пришедше 6 вънемлите 7 къ себѣ глаголаще ꙗко хлѣбы не възахѡм 8 рече имь что помыслыте - хлѣбы 9 ниже помните нат хлѣбь пати тысащами колико 11 разоумѣсте - вънимати ѡт кваса 12 хранити сѧ ѡт кваса хлѣбнаго иѫ 13 кого мѧ глаголат 14 рѣша ѡви оубо 15 глагола имь вы же 16 ѡтвѣща сімѡнь 17 сімѡнь вармѡана - иже на небесех 18 камени 19 и дамь ти - небеснаго - еже аще ꙗ скажеши - сказано (на) небесехь иже раздрѣшиши 20 запрѣти ісꙋс - никомоуже рекѫт - ест христос 21 сказовати - архиереа - оубыеноу 22 и поемь его - начат прѣпати - быти тебѣ се 23 сатана - чловѣчьска 24 и по мнѣ градет 25 аще хощет - а иже аще 26 мирь вес приѡбрѣщет дꙋшѫ же - или 27 съ аггелы своими - по дѣлѡм его 28 нѣціи - въкоусити съмрътн - сына чловѣчьска градѫщаго.

XVII. 1. И по днех шестих пожть 2 ризы же 3 ꙗвиста сѧ - моѵси 4 рече ісꙋсови - хощеши сътворим - моѵсеѡви - единь ілїи 5 и еще 6 падоша ниць 8 никогоже видѣша 9 заповѣда - никомоуже повѣдите 10 книжници глаголать 12 іліа оубо прїидет - ѡ нем елика - пострадати 14 и прѣшедшим 15 сына моего - падет 16 и приведѡх - възмогоша его 17 невѣрень и развращень - бѫдѫ съ вами - его само 18 ѡт того часа 19 пристѫпиша - възмогохѡм 20 невѣрствїе - ѡттѫдоу 21 съ же рѡд 23 прискръбны ѕѣлѡ 24 капернаꙋмь - прїемлаще дидрахма - не даст ли дидрахма 25 глагола - прѣдварї его - сїмонь - или кінсонь - или 26 глагола 27 въ моры - прѣжде имеши - ѡтвръзы.

XVIII. 1. Небеснѣм 3 не вънидѣте въ царство небесное 4 тъи ест - небеснѣм 5 таково въ имѧ 6 а иже аще съблазнит - оуне емоу да ѡбѣсит сѧ жрънвь ѡселскыи на выѫ его и потонет 7 горе мироу ѡт съблазнь - съблазнѡм - съблазнь 8 или - ѡтсѣци ѫ и връзи - добрѣ - или - неже ли - и ноѕѣ 9 добрѣ - въ геенѫ 10 блюдѣте да не прѣзрите единого - аггели их винѫ видѣт - небеснаго 12 нѣкоемоу - девать дссат и девят въ горах 13 и аще бѫдет обрѣсти - о девятдесатих и девят

Digitized by Google

14 небесным 15 аще съгрѣшить - ѡбличи его - приѡбрѣль еси брата твоего 16 поими съ - или - при оустѣх - трїех 17 не радити начънеть бѫди 18 елика - съвѧзань - елика аще раздрѣшите - раздрѣшени 19 глаголѧ - съвѣщаета - просита 20 еста - трїе 21 крать - въ мѧ брат мои 22 глаголѧ до седмь крать 23 оуподоби сѧ - неьесное 24 сътѧѕати сѧ приведошѧ емоу единого длъжника 25 повелѣ и господь его продати - и въсѣ елика имѣше и ѡтдати 26 въздамь 28 изшед - обрѧть единого клеврѣть - сто - емыи давлѣаше его - мї еси 29 пад оубо клеврѣть его на ноѕѣ его - мнѣ и въздамь ти 30 въсади его - въздасть длъжное 31 видѣвше же клеврѣти его бывшаа 32 призва и господинь - длъгь ѡнь 33 своего ꙗко же 34 и прогнѣва сѧ 35 небесныи - ѡтпоустите - вашых прѣгрѣшенїа их.

XIX. 1. Сїа - іѡрданѣ 2 идошѧ 3 тогда приведошѧ къ немоу и пристѫпишѧ - глаголаше емоу 4 сътворивыи искони мѫжьскыи поль и женскы 5 и матерь и прилѣпит сѧ къ женѣ своеи и бѫдета 6 ꙗкоже к томоу нѣста два нѫ плъть 7 едина моѵси заповѣда дати книсѫ распоустиѫѫ и поустити ѫ 8 моѵси - поустити - з начала 9 ꙗко аще поустити - прѣлюбодѣина и ѡженитсѧ иноѫ прѣлюбы творить и женѧи сѧ поущенїцеѫ прѣлюбы дѣеть 10 глаголашѧ 11 въмѣщаѫть словеси сего нѫ 12 кажници - кажници иже не казїшѧ сѧ ѡт чловѣкь - кажници иже сами[1]) себе царствїа ради небеснаго 13 приведошѧ 14 рече ѡставите дѣтеи не възбранѣте имь - царство небесное 15 ѡттѫдоу 16 и се единь нѣкіи 17 вънити въ живот 18 рече еже - ни прѣлюби - ни оукрадеши ни лъже свѣдѣтельствоуеши 20 въсѣ сїа 11 на небеси и гради 23 рече оученикѡм - богатїи вънидеть - небесное 24 пакы же - иглини оуши 25 оученики его 26 ѡт бога же 27 емоу се мы идохѡм 28 шедше 29 дѡм или братїѫ ли сестры - лї чада или - имени 30 мнѡѕи бѫдѫт.

XX. 1. небесное - наѫти дѣлателѧ въ виноград свои 2 и съвѣщавь съ 3 и изшед въ третїи час - стоѫщѫѧ на тръжищіи 5 идошѧ - изшед въ шестїи час и въ девятии сътвори 6 бъ едины же на десѧтїи час изшед - зде стоите 7 глаголашѧ - прїимѣте 8 поздѣ же бывшоу 9 и шедше иже въ едины надесѧтїи час 10 пришедше же - и приѧше и тїи 11 на господина 12 ꙗко сїи послѣднїи единь час сътвориша 13 съвѣща съ мноѫ 14 и семоу - ꙗкоже 15 сътворити хощѫ въ своих ми 17 на пѫти 18 сынь чловѣчьскыи 19 и предадѧть его ѧзыкѡм на поржганїе 20 сыноу зеведеѡвоу - кланѣѫще сѧ и просѣще 21 чъсѡ хощеши - сѧдета сїа оба сына 22 не вѣста чъсо просита - или кръщенїемь им же азъ кръщаѧ сѧ - глаголаста 23 чашѫ оубо моѧ - шоуѫѧ мене нѣст мое дати нѫ

[1]) na kraju mladjom rukom pripisano сказїша.

имже оуготова сѧ 24 десѣть 25 ісꙋс призкавь-вѣсте ли ѣко кнѧзи
ѧзыкь господствоуѫть ими и велицїи обладаѫть ими 26 не тако
бѫдет-въ вас вещїи-вамъ слоуга 27 иже-бити въ вас пръвїи бѫди
вам рабь 28 нѫ да послоужити-за мнωгыѧ 29 иде нарωд многь 30
възѫписта-сынѐ 31 нарωд же запрѣтї-въпїаста-сыне 33 глаголаста-
ωтвръзѣте сѧ оуи наю 34 прозрѣстѣ-идоста.

XXI. 1. пріидоша въ выѳсфагїа-оученика 2 глагола-ми 3 и аще
вама кто речеть что-ею трѣбоуеть 5 к тебѣ 6 ꙗкоже 7 приведоста-
възложиша връхоу их 8 постилахѫ-ωт дрѣвь 9 прѣходѣщеи и по-
слѣдствоуѫщеи зваахѫ-сыноу сыноу 10 ктω ест съ 11 глаголаахѫ
съ ест-галилеиска 12 и вънидѐ въ цръковь-въ цръкви-сыноу 16 изь
оусть младець 19 ничъсоже обрѣте-ωт тебе плода бѫдет въ вѣкы
абїе 20 исъше 21 аще горѣ 22 и въсѣ елика аще въпросите 23 и
пришедшоу емоу пристѫпиша-сїѫ твориши 24 слово едино-вам
рекѫ-сиѫ твора 26 речеть нам по что оубо невѣровасте емоу-вси
бо имать іωанна ꙗко пророка 27 и ωтвѣщавше ісꙋсови-вам гла-
гола-сїѫ 28 что сѧ-чловѣкь нѣкыи имѣ чадѣ двѣ 29 послѣди 32
прїиде бо къ вам іω(а)нь пѫтем праведным и не вѣровасте емоу-
вѣроваша емоу-послѣди вѣровати емоу 33 чловѣкь нѣкіи-създа
стлъпь 35 и емше дѣлателе-ωвого оубо быша ового же оубыша
36 и тѣм такожде 37 послѣди-сына своего 38 дѣлателе же видѣвше
сына-оубиꙗмь и 39 и емше его изведоша 40 егда оубо 41 гла-
голаша оубо злых злѣ 42 чъли же-ωт господа быст сын-вашею
44 на камени 45 архїерее и фарисее-глаголеть 46 и ищѫще ѫти
оубоаша сѧ-его имѣхѫ.

XXII. 1. stiha nema 2 небесное 3 на бракы 4 на бракы 5 не
брѣгше ωтидоша ωвь оубо-ωв же 6 проиіи же емше-оубише ѧ 7
и погоуби-тыѧ 8 званіи же не быша 9 призовите на бракы 10 и
изшедше-елико ωбрѣтоша-добрыѧ-бракы 11 видѣ тоу 15 фарисее
свѣть прїемше како ωблъстать слωвωм 16 къ немоу чловѣкы своѧ
съ родїаны-и пѫти-и нерадїши ни о ком же ни зриши бо на лица
17 киньсонь 18 искоушаете лицомѣри 19 златицѫ киносиѫа-при-
несоша 20 и глагола имь чїи образь 21 и-кесаревь-оубо кесареви
22 его ωтидωшѫ 23 садоукее глаголѧщеи-въскръсенїю-его 24 гла-
гола-моуси-его женѫ его 25 бѣше же-братїи-ожени сѧ-ωстави
женѫ 26 и даже до седмаго 27 послѣдї же въсѣх 28 ωт седмых 29
невѣдаще писанїа 30 на небеси 31 авраамовь-мрътвых 34 фарисее-по-
срами 35 и въпроси и единь ωт ных законооучитель искоушаа его и гла-
гола 36 болши ест 38 пръвая и болшїи заповѣд 39 своего 43 доухωм

Digitized by Google

господа нарицаеть глагола 45 давидь нарицаеть его господа како сынъ емоу ест 46 ѡтвѣщати словеси ниже смѣа ѡт того дне.

XXIII. 2. моѵсеѡвѣ - сѣдоша - фарисее 3 елика - по дѣлѡм же не творите 4 свѧзает бо - и бѣднѣ носима - пръстѡм же 5 разширѣѫть - велїчнѫть въскрилїа ризь 7 и звати сѧ ѡт чловѣкь оучителю оучителю 8 оучителю 9 не зовѣте - иже на небесех 10 ниже нарецѣте сѧ наставници единь бо ест наставникь вашъ христос 11 болїи же въ вас да бѫдет слоуга 13 фарїсее лицемѣри - молите сѧ творѧще - лишшее прїимѣте ѡсѫжденїе 14 книжници и фарисее - небесное прѣд чловѣкї - ѡставите 15 фарїсее лицемѣрї - сътворите - геены 16 ничъсоже ест 17 или цръкве свѧтѧщїа 18 и иже клънет сѧ - ничъсоже ест 19 что более - свѧтѫи 20 иже бо клънет сѧ ѡлтарем клънет сѧ - сѫщїимь 21 и иже клънетсѧ 22 и клънѫи сѧ 23 книжници и фарисее - мѧтвѫ - кымелнь и ѡставлъшѧ тѧжка законоу сѫд милост - сїа подобааше творити 24 моушицѧ велбѫда пожираѫще 25 фарисее лицемѣри - стъклѣницѧ и блюдоу вънѧтръѧдоу - неправды 26 слѣпїи - стъклѣницѧ и блюдоу - вънѣшнее 27 фарисее лицемѣри - повапленѡм - вънеѫдоу оубо ꙗвлѣѫт сѧ красны 29 фарисее лицемѣри 30 и глаголате аще быхѡм - не быхѡм 33 геенскаго 34 оубіете пропните 35 ꙗко да - на земли 36 ꙗко прїидѫт въсѣ сїа 37 іерѹсалим иерѹсалим - къ немоу коль крат 38 ꙗко не имате мене видѣти ѡтселѣ доидеже речеть.

XXIV. 1. И пристѫпишѧ къ немоу 2 Ісѹс же рече имь видите ли въсѣ сїа - ѡстати зде 3 оученици единомоу глаголѧще ръци - сїа - кончина вѣкоу 4 да никтоже вас прѣлъстит 6 бранем - зрите 7 въ станеть ѧзыкь 8 сїа начало болѣзнем 9 имени 10 прѣдадѧть 11 лъже пророци 12 многы 14 іеѵаггелїе - въ слѣдство 15 егда оузрите - стоѫщѫѧ на мѣстѣ свѧтѧ - разоумѣеть 16 да бѣжить 17 на кровѣх - възати ꙗже въ дѡмоу его 18 на селѣ да не възвратит сѧ - възати 19 въ тиѧ дни 20 бѣжество 21 ꙗкоже - начѧла мира - ниже 22 днїе тїи - спасла сѧ - за избранїѧ прѣкратѧт сѧ днїе тїи 23 речеть вам - или ѡиде не имѣте вѣры 24 лъже христїи и лъже пророци - ꙗкоже - аще ли възможно избранныѧ 26 аще оуво 27 млънїа 29 помръкнет - небесныѧ 30 на небеси - земнаа - небесныих - многоѫ 31 аггелы своѧ съ трѫбныим гласѡм велїемь - ѡт четирех 32 вѣдите 33 тако и вы егда видите сіа въсѣ 34 вам не мимоидет - сїа 36 ѡ дни же тѡм и часѣ никтоже вѣсть - не весныи 37 быст въ дни ноеви тако бѫдет и пришествїе 38 ꙗкоже бо 40 бѫдета - единь поемлет сѧ 41 два - едини ѡставлѣет сѧ 42 въ кыи час 43 вѣдѣл домоу владыка - и не даль подкопати — 44 вънже час не мните 45 поставить господинь его на-д-омѡм своим еже даати имь пищѫ въ врѣмѧ 46 господинь его

Digitized by Google

ѡбрѣщеть его тако творѧща 47 имѣнїем своим 48 аще ли же - рабъ тъ - господинь мои 49 клеврѣти ꙗсти 51 съ лицемѣри.

XXV. 1 оуподоби сѧ - небесное - прїѧше - изыдошѧ въ срѣтенїе 2 мѫдры и пѧт боуи 3 боуѧ же прїѧшѧ - елеа 4 мѫдрыѧ же - елеи 5 въздрѣмахѫ 7 въставше въсѧ дѣвы тыѧ 8 боуѧ же мѫдрыим рѣшѧ - ѡт масла 9 ѡткѣщакше 10 идѫщїим же коупити - вънидошѧ - на бракы 11 послѣди же прїидошѧ 13 дне ни ꙗса въи же сынъ ꙗловѣчьскыи прїидеть 14 ꙗловѣкь нѣкыи - свое имѣние 15 и ѡвомоу оубо - своеи силѣ 16 въ ных и сътвори дроугыѧ пѧт талантъ 17 приѡбрате и тъ 18 ископа въ земли 19 по мноѕѣ же врѣмени - господинь - и стѧѕати сѧ 20 пѧт талантъ прїемыи и принесе дроугыѧ - се дроугїѧ 21 рече же господинь - рабе благїи и вѣрныи - быст над многыѧ - господа своего 22 иже два таланта прїемїи 23 вѣрнїи - быст - над многыми - господа своего 24 жениши ѧдеже не сѣаль еси и събираеши - не растоуиль еси 25 и оубоѧв сѧ 26 лѫкавыи рабе и лѣнивыи 27 подобааше оубо тебѣ - азъ възѧль бых свое 29 имѣѧ 31 сїа глаголѧ възгласи имѣѫ и оуши слышати да слышит егдаже прїидеть 32 и разлѫчѧт ѫ дроугь 33 ѡ десиѫѧ его 34 прїидѣте благословени - сложенїа мироу 35 възведосте мѧ 36 болень и посѣтисте - прїидосте 37 и напитахѡм или 38 и въведѡхѡм или нага 39 прїидѡхѡм 40 единомоу сих братїи моих меншихъ 43 нагь и не одѣасте мене 46 праведници же.

XXVI. 1 Ісꙋс словеса сїа 2 распѧтїе 3 пръвосвѧщенници - глаголемаго 4 и съвѣщашѧ 7 жена стъклѣници мира имѣщи многоцѣннаго и възливааше - възле(жѧ)щоу 8 сїа быст 9 и да сѣ нищїимь 10 съдѣла ѡ мнѣ 11 бо сїа на тѣло 13 проповѣдана - сътвори сїа 14 единь ѡт ѡбою на десѧте глаголемыи - скарнѡтьскы 15 и рече что ми хощете - прѣдам его - ·л҃· те 16 подобно врѣмане да его 17 дьнь ѡпрѣснъчнїи - оученици ісꙋсови глаголѧще емоу - пасхѫ 18 къ онсици - глаголеть врѣмѧ мое близь ест оутебе - моими 21 и ꙗдѫщим 23 омоучїкїи-въ солило рѫкѫ тъи 24 добро - не би 26 ꙗдѫщим - прїемь - благословивь 27 и прїемь чаше и благодарывь 28 се бо - ꙗже за многы изливаемаа к оставленїе 29 до дне того егда нїѫ 30 въспѣвше изыдошѧ - елеѡнс(к)жѧ 31 въ нощь сїѫ - пастырѣ 32 по въскръсенїи 33 ѡт тебе азъ николиже съ блазнѧт сѧ 34 пѧтель - трищи 35 рекошѧ 36 съ ними ісꙋс 37 скръбити 39 паде на лице своем молѧ сѧ ѡтьче - чаша сїа 40 ѡбрѣте их 41 плъть же 42 пакы второе - аще неможеть сїа чаша 43 и пришед обрѣте их пакы спѧщѫ бѣста има очи 44 шед пакы - третїе 45 почиваите - час 47 емоу глаголѧщоу - съ ѡрѫжїемь 48 его даст 49 къ ісꙋсоу - его 50 дроуже твори на неже - ѧшѧ

Digitized by Google

его 51 иꙁемь нож - оѵдари и рѫꙁа 52 въ мѣсто его 53 или минт сѧ - ми ваще или 54 какоже съб[ѫ]дет сѧ пїсанїа 55 при вас сѣдѣх въ црькви оѵча 56 пїсанїа пророуьскаа - оставлъше его 57 конии же - ведоша 59 лъжесвѣдѣтелъства - его 60 и не ѡбрѣтаахѫ и мнѡгѡм лъжесвѣдѣтелем - не ѡбрѣтоше последи же пристѫпивша два лъжесвѣдѣтелѣ 61 рекоста - трими 62 и въста - иныъсо ли ѡтвѣщавасши 64 градѫщаго - небесных 65 хоулєнїе его 67 дѣахѫ 71 иꙁшедшоу емоу къ вратѡм видѣ его - тоу и бѣ съ ісѵсѡм наꙁарéѡм 72 ꙗко не члоеѣка 73 по малѣ же пристѫпивше - рекоша - и бо бѣсѣда 74 патель 75 ісѵсовь речєнїи емоу - патель - трищи.

XXVII. 1. его 2 ведоша - его понтїнскомоу - егемоноу 5 въ црькви - ишед оѵдавися 6 прѣвосвѧщенници же - сребрьники рекоша - их въ корванѫ 7 и ми село скѫделичє 9 іеремиѥмь пророкѡм глаголащемь иріаша - ѡт сыновь 10 на селѣ керамеѡвѣ 11 его - іоѵденскыи 12 прѣвосвѧщенници инъсо 15 на въсѣк же праꙁдникь ѡбычаи 16 глаголемаго 17 събранѡм же нимь - глаголемаго 19 жена его глаголаще инчтоже 20 архїерее 21 егемонь - рекоша 22 что оѵбо сътвори - распать 23 рече что 24 инчтоже оѵспѣваеть - праведнаго сего 26 распѫнѫт 27 прѣемше - събра на нь въсе множьство вонинь 28 и съвлъкше его ѡдѣаше и хламидоѫ чрьвленоѫ 59 іоѵденскыи 30 и плюнѫвше на нь въꙁемше трьсть - по главѣ его 31 съвлѣкоша - багреницѫ и облѣкоша и въ риꙁы его на распатїе 32 обрѣтошѫ - и семоу 33 голгоѳо - глаголемое 34 дааше - пити ѡцеть 35 распанше же его - връгше жрѣбїа 37 и въꙁложише емоу написанѫ - іоѵденскы 38 тогда раснаше 40 спаси сѧ сам аще сынъ еси божїи съинде 41 такожде и прѣвосвѧщенници 42 можеши - и вѣроуемь въ него 43 да иꙁбавить нынѣ его - есмь сынъ 44 такожде - понашаста емоу 45 ѡт шестаго же часа - до часа деватаго 46 о деватѣм же часѣ - илї илї лима савахѳани 47 нѣцїи же ѡт тоу стоѫщиих - глашаеть съ 49 проуїи же - ѡстави - спасти его 50 ісѵс же паки въꙁъпї гласѡм великѡм 51 и се ꙁавѣса - на двою съ вышнѣго краꙗ до нижнѣго и ꙁемлѣ 52 гроби ѡтврꙁоша сѧ - тѣла оѵсопших 53 иꙁшедше иꙁ гроба въскрьсени его въ святыи град - мноꙁѣмь 54 бѣ съ 55 и жены - идоша 56 сыноу ꙁеведеѡвоу 57 иже и тъ 58 тѣлеса ісѵсова тогда пилать повелѣ дати тѣло 59 ѡвитъ плащаницеѫ 60 въ новѣ - иже иꙁсѣче - въꙁвали - великь 62 въ оутрѣи же ест по патца - прѣвосвѧщенници и фарисее 64 да - оукрадѫт его 65 рече же.

XXVIII. 1 ѡт сѫботь - видѣти гробь 2 пристѫпивь 3 бѣ же - ѡдѣанїе 4 сътрасош сѧ 5 не боите сѧ вы - распатаго ищете 6 прїидѣте и видите - лежа господь 7 и скоро - рьцѣте - тамо его 8 иꙁ-

Digitized by Google

шедше скоро - текошѫ възвѣстити 9 срѣте ꙗ - радоуите са ониже 10
не боите сѣ идѣте възвѣстите 11 идѫщїи 12 съвѣт сътворише сребръ-
никы доволни даше 13 оукрадоша - спащим 14 егемона - его и вас
бес печални 15 сребръникы - и пронесе са слове се въ юудеех 16
оучениции идоша 17 и видѣвше его 18 даст ми са - на небеси 19
шедше наоучите - кръстаще их 20 оучаще их — елика.

ЄЖЕ ѠТ МАРКА СВАТОГО БЛАГОВѢСТВОВАНЇЄ.

I. 2. посилаѫ аггела моего - пѫть твои прѣд тобоѫ 3 оуготоваите
4 покаанїа - грѣхѡвь 5 въ ꙇѡрданѣ рѣцѣ 6 поась оусмѣнь ꙗдїи
акриды 7 ремень сапогь его 8 вьводѣтъ же 9 въ онѣх днех - въ и
ѡрдани 10 раздводѣща небеса 11 и глас быст - о немже благоволых
13 дни м. — сатаноѫ 15 покаите са 16 галилеистѣмь - вѣста 18
идоста 19 и прѣшед мало ѡт сѫдоу - и та въ корабли строѫща
мрѣжѫ 20 въ корабли - идоста 21 и вънидошѫ - вшед въ сънмище
оучаше 22 оуча их - книжници 23 въ сънмищи их чловѣвь въ доусѣ
нечистѣ 24 что нам и тебѣ - погоубити 26 възъпи гласѡм велиѡм
и 27 и оужасѡша са - ꙗко стазати са имь въ себѣ глаголащем что
ест се - и доухѡм 28 изыде же 29 и акїе и - сънмища исходѣще
прїидѡша 31 за рѫкѫ еа - ѡгнь акїе 32 позде 33 вес град събрал
са 34 и исцѣли мнѡгы злѣ стражджѫщѫа различними недѫгы - бѣсы
ꙗко вѣдѣхѫ и христа сѫща 35 и оутро нощи сѫщи ѕѣло въставь
изыде и иде 36 и гнаша по немь сімонь и сѫщїи съ ним 36 и ѡбрѣтше
его - тебе ищѫт 38 изыдѡх 39 вѣ 40 мола его - падаа прѣд ним
и глагола - ѡчистити 41 ісѹс милосрьдовавь - косиѫ са его - оуч-
стити са 42 ѡт него прокаженїе и оучисти са 43 и запрѣщьшоуемоу -
его 44 блюди никомоуже ничесоже речи - ꙗже - мочен въ свѣдѣтел-
ство им 45 изшед - ꙗкоже к томоу не мощи емоу ꙗвѣ - ѡт вьсѫд.

II. 1 пакы въ каперна оумь - и слышано быст 2 ꙗкоже не вмѣ-
щати са ни при дверех 3 раслаблена носима 4 приближити са - нарѡда
родї - раслабслени лежаше 5 раслабленомꙋ 6 нѣцїи - помышлѣахѫ 7
хоули - ѡставлѣти 8 что сїа 9 или 10 нѫ да оувѣсте - на земли
ѡтпоущати - раслабленомоу 12 и въставь акїе и възем одръ изыде -
ꙗко дивити са вьсѣм и славити бога 13 их 14 и вниоградыи
видѣ левїа глагола емоу послѣдствоуи ми 15 мытарїе - идоша
16 и фарисеие - его ꙗдѫща - что ꙗко съ мытари и грѣшникы
ꙗсть и пїєть 17 врача нѫ - прїидѡх призвати праведникы нѫ
грѣшникы на 18 и фарисеистїи - и прїидоша и глаголаша - и фари-
сеистїи твои же 19 рече им - дондеже женых съ ними ест по-
стити са - имат съ собоѫ жениха не могѫт пости(ти са) 20 днїе 21
прилѡженїа плата не бѣлена пришиваст въ ризѣ ветсѣ - вончинѫ его

Digitized by Google

новое 22 и никтоже въливаеть - вино новое мѣхы - нѫ вино ново - въліати 23 и быст мимоходыти емоу въ сѫботы - начаша - въстрѫзаѫще 24 еже не достоино ест 25 трѣбованіе имѣ - и иже съ ним 26 въ дѡм божіи прї авіаѳарѣ.

III. 1 имы рѫкѫ 2 въ сѫботи - его да 3 сѹхѫ имѣщому 4 въ сѫботы - или погѹбїти 5 срьдьць их - ꙗко дроугаа 6 и изшедше фарисеи абїе - како его погоуба 8 іѡрданѣ и ѡт тѵра и сидона мнѡжьство много - елика - прїидоша 9 своим да корабль бѫдет оу него 10 ꙗкоже надати им да емоу прикоснѫт са елици 11 и доусы егда видѣхѫ его - и зваахѫ - еси сынь божїи 12 да не ꙗвлена его творат 13 их же хотѣ сам и прїидоша 14 их 15 власт 16 сїмоноу їма 17 имена воанергесь 18 канаанита 19 его и прїидоша 20 и събра са - ꙗсти 21 изыдоша да имат его 22 и книжници иже въ іерѹсалима низшедше и ѡ кнѧзи бѣсовстѣм 23 и призвавь их - глаголааше им - сатана сатанѫ 24 царство 27 никтоже может съ сѫдї - аще не пръвѣе 28 съгрѣшенїа сынѡм чловѣчьскым и хоуленїа елика аще въсхоулат 29 а иже въсхоулит на дѹхь сватыи - въ вѣкы 30 глаголаахѫ дѹх нечисты 31 и прїидоша ѹбо братїа и мати его - зовѫще его 33 нарѡд ѡ нем 34 ѡкрьсть себе сѣдащѫа глагола 35 и сестра и мати ми ест.

IV. 1 оучити при мори - ꙗкоже емоу вълѣзшѹ - сѣдѣти при мори на земли бѣше 2 их 3 ово паде при - прїидоша - е 5 дроугое же - на каменных - не имѣше 6 слънцѹ въсїавшоу - корене исъше 7 дроугое 8 въсходащь и растѫщь и приплодовааше на тридесат и на шестьдесат и на сто 10 его - ѡ притчи 11 таины - ѡнѣже вънѣшным - въсѣх 12 да зраще зрат и не видат - разоумѣѫт - ѡстават са 13 притча сїѫ 15 сїи сѫт иже - егда оуслышать - приходит сатана и ѡтемлеть 16 и сы сѫт иже - сѣанны - оуслышит слово 17 та же бывши скръбии гонению 18 иже въ трьни сѣанны 19 и печаль - богатъства - похотеи въходащих 20 и си сѫт иже на земли добрѣи сѣании - и плод створѫть - десат и на шестьдесат и на съто 21 свѣтилникь приходить - на свѣщницѣ положень бѫдет 22 ни бо ест таино 23 аще кто 24 блюдѣте что слышите - възмѣрит са вам 25 възмет са 27 нощїѫ и днем 28 въ себѣ землѣ плодит - таже исплънѣеть пшеницѫ въ влас 29 наста жѫтва 30 или 31 ꙗко зрьно гороущино - въ земли меншее - ест земных 32 и егда въсѣано бѫдет въсходит и бываеть въсѣх зелїи большее - вѣтвїе велїе ꙗкоже - небесным 34 особ же оученикѡм своим сказоваше бъсѣ 35 прѣидем 36 народї поаша его ꙗко бѣхѫ въ корабле 37 вѣтрънѣа велика - въ корабль - погрѫжати са емоу 38 его-не радїши - погыбаем 39 млъчи прѣстани 40 страшливи - имате 41 и ѹбоаша са - съ ест ꙗко и вѣтръ.

*

Digitized by Google

V. 1 гадаринскѫа 2 къ дȣсѣ неүистѣ 3 и ни веригами никтоже
можаше его 4 емоу многащи - и растръѕати са ѡт него аже желѣꙁ-
ныим пѫтом съкроушати са и никтоже можааше его 5 нощь и дьнь
7 реүе 9 его үто има тебѣ и ѡтвѣща глагола легеѡнь имѣ мнѣ ꙗко
10 и молѣ - вънѣ страны 11 тоу при горѣ стадо свиное велїс пасомо
12 глагола - въ них 13 и повелѣ им абїе - въидоша бѣхѫ же ꙗко двѣ
тысѣщи - въ море 14 насѫщїи же - въ селѣх и иꙁыдоша видѣти 15 и
прїидоша - видѣвше бѣ сновавшаго сѣдаща и - и оужасоша са 16 повѣ-
даша же им 17 и наүаша молити его 18 и въшедшоу емоу въ корабль -
его - быль съ ним 19 елїка 20 въ десати градѣ елїка 21 и прѣшедшоу
ісȣсоу въ корабли 22 его - при ногоу 23 его - ꙗко да спасет са и жива
бѫдет 24 идѣхѫ народї мнѡѕи 25 нѣкаа - два на десат 26 враүевь и иꙁ-
давши своа късѣ 27 риꙁи 28 прикоснѫ са риꙁам спасена бѫдї 29
исцѣлѣ 30 раꙁоумѣвь - иꙁшедшѫа 31 мнѣ прикоснѫ са 32 и ѡбгла-
дааше 33 видѣщи ꙗже быст ѡ неи 34 ѡн же - иди въ мирь 35 еще же
емоу глаголащїоу прїидоша үто еще движеши 37 и не ѡстави ни
единого по себѣ нти тъкмо 39 не оумрѣт нѫ 40 късѣх поем - бѣхѫ -
отроковица лежащи 42 дванадесѣтим и оужасѡша са 43 никтоже
оувѣст сего - дадите.

VI. 1 идоша 2 ѡткȣдоу семоу сїа - данна 3 не съ ест - сїмеѡноу
и не сѫт ли сестры его ꙁде въ нас 4 ісȣс нѣст - бесүьстень - въ
ѡтьүъстви своем и въ сърѡдствѣ 5 недѫжных въꙁложь рѫцѣ 6 и
дивлѣше са ꙁа невѣрствїе их и прохождааше веси окрьсть оуүа 7 на-
үат их посилати два два - над дȣхы неүистними 8 и ꙁаповѣда им да
ниүтоже въꙁмѫт 10 идеже аще въниидете - ѡттѫдоу 11 ни же послоу-
шаѫт вы - гоморѡм 12 и иꙁшедше 13 елеѡм недѫжныа и исцѣле-
ваахѫ 14 и ȣслыша ірѡд царь ꙗвѣ бо быст - ѡт мрътвых въста 15
инии глаголаахѫ ꙗко иліа ест инии же глаголлахѫ ꙗко пророкь ест ꙗкоже
единь ѡт пророкь 17 тоа ѡжени са 18 достоино ест - женѫ брата
твоего 19 его 20 его - и съблюдааше его и послоушав его мнѡга
творѣше 22 дъщери тоа - еже аще хощеши 23 ꙗко аще попросиши
ми 24 реүе матери - главѫ 25 да ми даси 26 бывь царь клатвы же
радї - еа 27 посла царь спекоулатора 28 его - на блюдѣ и даст дѣвици
29 прїдоша и въꙁаша 30 елика - и елика 31 ѡтходаще - и ни ꙗсти
имь бѣ коли 32 идѡша - еднѣ 33 их - их - сътицаахѫ са тамо прѣд-
вариша их 34 и сънидоша са къ немȣ и иꙁшед видѣ ісȣс нарѡд
мнѡгь и милосрьдова ѡ ных - их 35 бывшоу и пристѫпиша - и оуже
үас мнѡго 36 их 38 реүе - хлѣбь имате - пат и двѣ 39 късѣ на
сиоды на споды 40 и въꙁлегоша - по сто и по пат десат 42 и
ꙗдоша 43 и въꙁаша 44 бѣше же ꙗдших - мѫжїи 45 и абїе понѫди -

Digitized by Google

варити на ѡнь поль къ виѳсаидѣ 46 помолити сѧ 47 и тъ 48 их - и ѡ четвръте - и хотѣше минѫти их 49 его ходѧщѧ по морю мнѣхѫ - и възъпишѧ 50 его и смѫтишѧ сѧ и абїе - и не боите сѧ 51 оужасаахѫ сѧ и дивлѣхѫ сѧ 52 вѣ бо 53 и прѣшедше прїидошѧ 54 изшедшим им - познавшѧ 55 и обътекошѧ - тѫ начашѧ на ѡдрѣх болѧщих приносити - слышаахѫ ꙗко 56 и ꙗможе аще - или - или - въскрїлїю - елици - емꙋ спасаахѫ сѧ.

VII. 1 фарисеие и нѣцїи 2 нѣкыѧ оученикы его нечистами рѫками - оумывенами - рѫгаахѫ сѧ 3 аще не трыѧще оумыѧт рѫкь не ꙗдѫть - прѣданїа 4 и ѡт тръжища - прѣѧшѧ - погрѫжанїа стъклѣницам 5 его фарисеие - оученици твои не ходѧт - оумывенами рѫками 6 пророчьствова ѡ вас ісаиа лицемѣрѣх - оустнами чътѫт сръдьце же их далече ѡтстоит 7 сѹе же - чловѣчьскых 8 дръжѧт 9 ѡтмѣтаете заповѣд(и) божїѧ 10 моуси - твоего - твоѫ иже злословѧи - или 11 или - иже аще полѕевал сѧ еси ѡт мене 12 и не к томоу - или 13 и 14 разоумѣите 15 ест вънѣѫдоу чловѣка въходимое въ него еже может - его - ѡт него 17 его 18 и рече им - ꙗко въсѣко изь въноу въходимое въ чловѣка 19 и афеидрѡнѡм 21 изьвьнѧтрьѫдоу бо срьдца - помышленїа злаа исходѧт 22 татбы лихаимства лѫкавствїа лъсти стоудодѣанїа око лѫкаво хоула гръдынѣ безоумство 23 изъвънѧтръ 24 тѵрскыѧ и сидонскыѧ и въшед въ дѡм никогоже не хотѣше да би его чюль 25 и пришедши 26 бѣ еллиниска сиринїфиникиса - его да бѣса ижаденеть 27 еи ѡстави - и покръщи ѯѡм 28 и рече - дѣтїи 29 за се слово 30 въ дѡм свои ѡбрѣте бѣсь изшедьшь и дъщерь лежѧще на ѡдрѣ 31 тѵрскых и сидонскых 32 и приведошѧ его 33 его ѡт народа единого въдѣ пръсть свои - плоунѫвь 35 развръзоста сѧ - глаголааше правѣ 36 да некомꙋже повѣдѧт - запрѣщааше паче 37 въсѣ.

VIII. 1 въ ты дни ѕѣло многоу народꙋ сѫщоу - призва ісꙋс 2 милосръдоуѧ ѡ народѣ 3 их - нѣцїи бо ѡт ных - пришли сѫт 4 сих - хлѣба въ поустини 5 их 6 нарѡдѡм - и прѣдложишѧ 7 и благословивьтыѧ 8 и ꙗшѧ и 9 бѣхѫ же ꙗдшеи - их 10 далманоуѳанскыѧ 11 и изыдошѧ фарисеие - ищѫще - его 12 что оуко рѡд съ 13 их 14 и забышѧ оученици его 15 зрите блюдѣте сѧ 16 ꙗко хлѣбы неимамы 17 хлѣбы - разꙋмѣете 19 исплънь оукроух - десѧть 20 егда же 21 и глагола - разоумѣете 22 прїведошѧ - его да емоу коснет сѧ 23 плюнѫвь - его 24 виждѫ - дрѣвїе зрѧ 25 по том же - сътвори его - свѣтло въсѣх 26 его - комоу 27 и изыде ісꙋс 28 ѡтвѣщашѧ іѡанна - дроуѕїи же 30 никомоу же глаголѧть 31 их - и оубити 32 его 33 сатана - ꙗже - нѫ ꙗже чловѣчьскаа 34 нарѡд - и по мнѣ грѧдет 35 а иже

Digitized by Google

погоубит дꙋшѫ своѫ 36 полѕа чловѣкоу - мирь вес - ѡтъщетит сѧ дꙋша своеѧ 37 или что даст 38 прѣлюводѣнинѣ - чловѣчьскы.

IX. 1 и глаголааше им аминь - нѣцїи 2 и по днех шестих - их - ѡсобь едины 3 и ризы его быша бѣлы ѕѣло - ꙗцѣх же не может бѣлилникь оубѣлити на ꙁемли 4 съ мѡѷсеѡм и вѣста 5 и ѡтвѣща - крови три - единь - единь - единь 6 що рещи бѣхѫ бо прис(т)рашии 7 и быст ѡблакь - их - того послоушаите 8 к томоу никогоже видѣша тъкмо ісꙋса 9 съходѧщим - никомоу же повѣдат - иꙁ мрътвых въскръснет 10 и слово оудръжаша 11 его - ꙗко глаголать - прїити прѣжде 12 оуничижень бѫдеть 13 елика 15 видѣвь его оужасе сѧ - его 16 въ себѣ 17 приведѡх 18 и идеже аще - его - ѡцѣпеневаєт - его - възмогоша 19 приведите его 20 и видѣвь его абїе дꙋх 21 и въпроси ѡтьца его - иꙁь дѣтьска 22 и мнѡгащи его и - въ воды да погоубит его нѫ 24 невѣрїю 25 доуше нѣми и глоухы и - повелѣваѫ - иꙁыди - въ него 26 ꙗко мноѕѣм глаголати 27 въꙁдвиже же его 28 его - възмогохѡм 29 съ рѡд ничимьже может 30 иꙁшед(ше) 31 глагола им 32 раꙁоумѣхѫ - его въпросити 33 их - помышлѣасте 34 стаѕаша сѧ 35 пригласи - пръвыи быти - въсѣм послѣдны 37 единого сицевых - мене нрїемлет 38 ѡтвѣщав же емоу - нѣкѡего - послѣдоует нам 39 браните сѧ емоу 41 въ имѧ мое 42 ѡт малых вѣроуѫщих - ест емоу паче аще ѡблежит - и въвръженъ бѫдетъ въ море 43 добрѣи ти ест бѣдникѡм - двѣ рѫцѣ - вънити въ геенѫ - неоугасаѫщїи 44 чръвь не оумирает 45 добрѣ - въ геенѫ - неоугасаѫщїи 47 добрѣ - единѡм - въ царство - въвръженоу быти въ геенѫ ѡгньнѫѧ 50 добро соль - чим осолит сѧ имѣт(е) - имѣите междоу собоѫ.

X. 1 прѣиде - іоудеискыѧ ѡб онь поль іѡрданѣ и съиидоша сѧ - обычаи имѣ 2 фарисеие въпросиша его - поустити искоушаѫще его 3 ꙁановѣда мѡуси 4 ѡни же рѣша мѡуси повелѣ книгѫ распоустиѫѧ 5 рече по 6 ѡт ꙁачала же съꙁданїа 8 и бѫдета - единѫ ꙗкоже к томоу нѣста два 9 съчета 10 въпросиша 11 своѫ прѣлюбы 12 поустит мѫжа своего и посагнеть ꙁа иного 13 да коснет сѧ их 14 и рече им 15 амінь бо 16 и ѡбем их въꙁлагаѧ рѫцѣ на нѣ благословлѣаше ѧ 17 притекь нѣкыи и поклонь сѧ на колѣноу емоу - его 19 не прѣлюбы сътвори - не лъжесвѣдѣтельствоуи чъти 20 сїа въсѣ 21 его - не доконьчаль еси иди елика имаши продаи 24 не оудобь оуповаѫщим 25 иглѣнѣ 26 то кто 27 въꙁрѣвь же - нѫ не ѡт бога - сѫт ѡт бога 28 идохѡм 29 ѡстабиль ест - или братїа или - еѵаггелїа ради 30 аще не прїимет - нынѣ въ врѣмѧ се дѡм 31 миѡѕи бѫдѫт 32 бѣхѫ на пѫти - прѣдвараѧ их ісꙋс - и въ слѣд идѫще - и поем пакы - ꙗже хотѣахѫ емоу быти 33 его ѧꙁыкѡм 34 и нарѫгаѫт сѧ

Digitized by Google

ємоу и оуꙗꙁват и и ѡплюѫт єго и оубиѫт и 35 него прїидоста -
глаголаще оучителю - єже 36 хощете да твора 37 рѣста - ѡ шоужа
тебе сѣде 38 не вѣста чьсо просита - и крьщенїємь 39 рѣста 40 ѡ
шоуа - оуготовано єст 42 их - владати аꙁыкы сѫдолѣѫт ими 43 не
тако бѫдет въ вас 44 нѫ - быти велик въ вас - хощет вас быти прь-
вїи 45 чловѣчь не прїидет - нѫ да послоужит - ꙁа многиа 46 и прї-
идоша - и оученици єго - слѣпїи сѣдаще при пѫти проса 47 ісѹсе 48
ѡи же мнѡжа(є) паче ꙁваше 49 єго вьꙁгласити и` вьꙁгласиша
єлѣица 51 что хощеши - слѣпыи же глаголаше.

XI. 1 приближиша са - въ виѳсфагїа - єлеѡнистѣи 2 жрѣба прика-
ꙁано на неже никтоже - въсѣде - є приведита 3 кто вам(а) речеть
дѣета се - трѣбоует - є само 4 и доста - обрѣтоста жрѣба приказано -
ѡтрѣшиста є 5 и нѣцїи - глаголаахѫ - творита - жрѣба 6 рѣста - ꙁа-
повѣда - а 7 и приведоста жрѣба - на не - на не 8 мнѡꙁи же рыꙁы
своа постилаахѫ по пѫти (ostaloga nema u ovom stihu) 9 ходащеи -
градѫщеи - градѫщеи ꙁваахѫ 10 градѫщее царство - господне 11
вьниде въ ієрѹсалим и въ црькові - вьсѣ - поꙁдѣ сѫщоу 12 и на
оутрѣи иꙁшедшем ѡт виѳаніа вьꙁаалка 13 и видѣ - оубо что обра-
щет на неи - ничьсоже обрѣте раꙁвѣ - не бо вѣ 14 да не к томоу -
в вѣкы - плода сънѣсть и слышаахѫ оученици єго 15 и прїидоша -
пришед - въ црькви и трапеꙁы трѫжникѡм 16 и не ѡставлѣаше да
кто мимонесеть 18 і слышавше - како єго погоубат - дивлѣше са 20
и оутро мимоходаще - иссъхшѫа 21 исъше 22 глагола им 23 аминь
бо - връꙁи са - и не раꙁмислыт въ срьдци своем нѫ вѣроуеть - ꙗко
єже 24 вьсѣ єлика аще 25 ѡтьць вашь иже єст на небесех 26 не
ѡтпоущаєте - иже єст - съгрѣшенїи 27 и прїидоша въ црькви - прїи-
доша архієрєне 28 сїа - ѡбласт сїа даст да сїа 29 вы и аꙁь слово
єдино - сїа 30 іѡанново съ небесе либѣ 32 нѫ аще - ꙗко пророкь
вѣ 33 и ѡтвѣщавъ ісѹс глагола им ни аꙁь глагола вам коеа ѡбла-
стіа сїа твора.

XII. 1 въ притчах - насади чловѣкь - и прѣдаст и дѣлателем 2 въ
врѣма рабь - ѡт плода 3 єго - и тьщь 4 бесчьстень 5 и многы ины
и ѡви оубо - оубывлѫще 6 єще оубо єдиного сына имѣѫ вьꙁлюблен-
наго послѣди - оусрамат сѫ 7 рѣша въ себѣ - єго - наслѣдствїє 8
єго оубиша и иꙁврьгоша вьнь 10 ни писанїа ли сего чьли єсте 12
єго ати - притча рече - єго ѡтидоша 13 нѣкыа - продиань да єго
ѡбльстат словѡм 14 радиши - лїца - кинсонь кесаревь дати 15 искоу-
шаєте 16 принесоша - чїи ѡбраꙁь си - кесаревь 17 вьꙁдадите кеса-
реви 18 и прїидоша - вьскрьсенїю не быти - єго 19 моуси - єго женѫ
єго - братоу своємоу 20 седмь братїа вѣ и прьвы поат 21 и витѣ

ѡстави 22 и поѧша - послѣди въсѣх 23 въ въскрѣшенїе егда - седмь
бо имѣше женѫ 24 и рече им ни сего ради прѣлъщаете сѧ - писанїа
ни 25 иже на небесех 26 ѡт мрътвых же ꙗко въстаѫт - мѡусеѡ-
вѣх - ꙗко рече - авраамѡвь 27 и вы оубо миѡѕи прѣлъщаете сѧ 28
единь книжникь - их стаѕаѫщих сѧ - его - пръваа въсѣх ꙁаповѣд 29
ѡтвѣща емоу - въсѣх ꙁановѣдеи 30 твоеѧ - твоеѧ - твоеѧ си ест
пръваа ꙁаповѣд 31 ближнѣго твоего - болши сеѧ ꙁаповѣд нѣст 32
нѣст инь 33 его - и еже любити ближнѣго - въсѣх въсесъжеженїи
жрътвь 34 видѣвь ꙗко - еси царствїа божїа и никтоже к томоу
смѣаше его въпросити 35 въ цръкви - ест сынь давидовь 36 сам
бо давидь рече - глагола господь 37 глаголет его господа и ѡткѫдоу
сынь емоу ест и миѡгь нарѡд послоушааше 38 въ ѡдѣанїи 39 пръ-
ковъзлѣганїа 40 молѧще си 41 і сѣдыи ісꙋс прѣмо скровищномоу
хранилищоу ꙁрѣше - мещет - въ скровищное хранилище 42 лептѣ
двѣ кондрат 43 сїа - въвръже въсѣх - въ скровищное хранилище 44
въвръгоша сїа же - въсѣ елика

XIII. 1 ѡт оученикь его - каковаа ꙁданїа 2 и ѡтвѣщавь ісꙋс рече -
сїа великаа ꙁданїа - иже не раꙁорит сѧ 3 елеѡньстѣк - и іѡаннь 4
ръци нам і андреи когда сіа бѫдѫть - въсѣ сїа скончати сѧ 5 им
начѧт глаголати - вас прѣлъстит 6 въ имѧ мое 7 слышанїа бранем
8 матеже 9 блюдѣте сѧ вы сами - вы на съимища и на съборищих -
прѣд кладыкы и царѧ ведени бѫдете 11 поведѫт - не прѣжде нецѣте
что - се глаголите - глаголѫще 13 имени - съ спасень бѫдеть 14
оуꙁрите мръꙁость - тогда сѫщеи въ іоудеи да бѣжат 15 въꙁати что
16 и иже на селѣ - въꙁати риꙁѫ своѧ 19 днїе ти скръбь ꙗковаа же
20 не би оубо спасла сѧ - их же иꙁбра 21 тогда аще рекѫть вам -
христос или се ѡидѣ 22 лъжехристи и лъжепророци - еже прѣлъ-
стити 23 рѣх въсѣ 24 помръкнет 25 съ небесс бѫдѫт спадаѫще и
силы еже на небесех подвигнѫт сѧ 27 и съберѫт иꙁбранныѧ ѡт че-
тырех - ѡт конець ꙁемли - небоу 28 наоучите сѧ притчи - вѣтвь еѧ
млада бѫдет и иꙁращает листвїе - жѫтва ест 29 сїа видите бываѫща
31 мимоидет словеса же моа 32 о дни же тѡм и часѣ никтоже
вѣст - на небеси 33 блюдѣте бдите молите сѧ 34 ꙗкоже бо - ѡставль -
въдавь - и вратарю повелѣ 35 или полоу нощы или въ натоглашенїе
или оутро 37 а ꙗже вам глагола бдите

XIV. 1 его 2 млъва бѫдет людскаа 3 мира нарднаго пїстикїа мно-
гоцѣннаго - въꙁливааше 4 нѣцїи - къ что мирнаа 5 се продано -
триста 6 ѡставите еѫ что еи трꙋды даете добро дѣло 7 имете -
мене же 8 сіа - вари помаꙁати 9 идеже аще проповѣст сѧ еѵаггелїе
се 10 скариѡтскы - да прѣдаст его им 11 его 12 оученици его -

Digitized by Google

оуготоваем 13 глагола имь - сращет ка чловѣкь 14 виталница идеже пасхѫ - моими 15 оуготоваите нам 16 и изыдоста - и прїидоста - ѡбрѣтоста - оуготоваста 18 и възлежещим имь и ꙗдѫщим 19 начаша скръбати и глаголати 20 ѡмочивы 21 сынь оубо - добрѣе было бы емоу 22 и ꙗдѫщим - благословивь - прїимѣте ꙗдите 24 за мнѡгы проливаема 25 аминь глагола вам ꙗко к томоу - до дне того егда пїѫ ново 26 и въставше изыдоша - елеѡньскѫа 27 въ нощь сїѫ ꙗко писано ест - и разыдѫт са ѡвца 28 и 29 аще и 30 глагола - тебѣ въ нощь сїѫ - патель - 31 ѡи же множае - ми ест съ тобоѫ оумрѣти 32 и прїидоша 34 бѫдѣте зде и вдите 36 ѡтьче мимонеси ѡт мене чашѫ сїѫ нѫ не еже азъ 37 их 40 их спаща бѣхѫ бо ѡчеса их таготна - быша емоу ѡтвѣщали 41 третицеа - почиваите доклѣет прїиде час - въ рѫкы 43 і абїе емоу глаголѫщоу - единь си - съ ѡрѫїами 44 тъ ест имѣте и 45 его 46 аша и 47 единь же нѣкто - извлѣче 48 ѡтвѣщавь же - изыдосте 49 при вас въ цръкви оуча - писанїа 50 его 51 и единь нѣкто юноша иде по нем - по нагоу - его 53 и ведоша - и съпидоша са - архиерене и книжници и старци 54 иде вънатрь 55 да оумрътвѣть его 56 и равна свѣдѣтелства не бѣхѫ 57 и нѣцїи - лъже 58 его глаголѫща 59 и ни тако равно бѣ свѣдѣтелство их 61 ничтоже ѡтвѣщавааше - его 62 градѫщаго - небесными 63 растръза 64 власьфїмїа что са вам мнит - его быти повина съмрьти 65 нѣцїи плювати - лице его и пакости дѣлати емоу - проръци и слоугы по ланїтама его бїахѫ 66 въ дворѣ низоу 68 глагола не вѣдѣни съвѣм - и алекторь възгласи 69 и рабыни видѣвши его - глаголати прѣдстоѫщим - ѡт них ест 70 и по малѣ пакы стоѫщеи 71 ротити са ꙗко - вы глаголете 72 и второе алекторь възгласи - глаголь еже - ꙗко прѣжде патель - двѣ - и начень плакааше са.

XV. 1 на оутрїа - архїерене съ старци - ведоша и прѣдаша пилатоу 2 его - іоудеискы - рече ты глаголеши 3 архиерене (ostaloga nema) 4 его 5 пилатоу 7 бѣше - съ ковникы 8 и възъпивь нарѡдь начат - ꙗкоже въсегда 9 ли ѡтпоущѫ вам 11 помѣнѫша 12 ѡтвѣщавь пакы 13 его 14 что оубо - излиха въпїахѫ - его 15 хотѣнїе сътворити - да пропиет са 16 ведоша его вънатръ двора - и съзвавше 17 и ѡблѣкоша его въ прѣпрадѫ 18 его и глаголати - іоудеискы 19 его тръстїѫ и плюваахѫ 20 съвлѣкоша емоу прѣпрадѫ и ѡблѣкоша его - изведоша его 21 нѣкоемоу сїмоноу кѵрїнеоу 22 и приведоша и на голгофѫ мѣсто - сказаемое лъбно мѣсто 23 езмѵриизмено вино 24 и распеише его раздѣлиша - метаѫще 25 час третїи 26 писано 27 распаша - шѹѫа 28 писанїе глаголѫщее и съ безаконними въмѣни са 29 его покываѫще - оуа 31 ржгаѫще са дроугь къ дроугѹ съ книж-

Digitized by Google

никы глаголаахѫ иныѧ спасе себе ли 32 вѣрѹемь емѹ - поношааста
емоѵ 33 бывшоѵ же часоѵ шестомоѵ - до часа деватаго 34 и въ час
деватїи - елѡи лима - скаꙁаемо боже мои боже мои въ что 35 нѣцїи
же - слышаше глаголаахѫ се илїѫ 36 и наплъниvь - въꙁложиv же на
тръсть - его глагола ѡставите - вънати его 38 до ниꙁоѵ 39 стоѫ -
бѣ божїи 40 и ιѡси мати 41 еже - хождаахѫ по неи - мнѡгыѧ же
въꙁыдоша 42 понеже патоk бѣ еже 43 пришед - иже ѡт аримаѳеѫ
44 аще оѵмрѣ и - въпроси его аще древле оѵмрѣт 45 ѡт сътника
46 плащаницѫ и ѡбвит плащаницеѫ и положи въ гробѣ еже 47 ιѡ-
сиева ꙁрѣста.

XVI. 1 ιсѹса 2 въ единь ѡт сѫбот прїидоша 5 сѣдаща въ десных -
оѵжасоша сѧ 6 глагола - распатаго - идеже положиша его 7 оѵченикѡм
и - варает - его 8 иꙁшедше - ничьсоже рѣша 9 въ пръвѫѧ сѹботѫ
10 ѡна же - съ ним бывшим плачащим сѧ и рыдаѫщим 11 и ѡни
слышавше - ѡт неѧ не аша вѣры 12 ꙗви сѧ нимь 13 въꙁвѣстита -
тѣмь вѣры аша 14 послѣди же - въꙁлежѫщимь единомоѵ - въставша
не вѣроваша 15 въ мирь вес 16 иже вѣроѵет - не вѣровавыи же
ѡсѫждень бѫдет 17 вѣровавшим сїѧ послѣдоѵѫт 18 ꙁмїѧ въꙁмѫт -
не врѣдит их на недѫжныѧ 19 господь же оѵбо по глаголанїю 20 про-
повѣдашѫ въсѫдѹ - послѣдствоѵѫщи ꙁнамении аминь.

ЄЖЕ ѠТ ЛѸКЫ СВѦТОЄ ЄѴАГГЕЛЇЄ.

I. 1 повѣсти 2 иже испръва самовидци и слоѵги бывшеи словеси
3 послѣдовшоѵ выше въсѣх испїтно по радоѵ тебѣ писати дръжавны
5 нѣкыи - авїа - дъщерен ааронов 6 бѣста же праведна оба - въ
всѣх ꙁаповѣдех - господи беспороѵчна 7 елисаветѳь бѣ - бѣста 9 свѧ-
щеньства - въшед 10 ѳїмїаиа 12 и смѫти сѧ 13 ꙁахарїа 15 велик
прѣд богомь 16 вь господоѵ 19 тебѣ сїа 20 глаголати - бѫдет си
21 и бѣхѫ - ждѫще - чюждаахѫ сѧ въснащѹ емоѵ 22 глаголати въ
ним 24 и - мѣсаць пат 25 мнѣ сътвори 26 въ мѣсаць же шестїи -
архаггель - галїлеискы 27 їѡсифь 28 аггель въ неи рече радоѵи сѧ
ѡбрадованна 29 смѫти сѧ - помышлѣаше каково бѫдет цѣлованїе се
33 аггель въ неи - марїамь - благодѣть 34 марїамь - идеже 35 тѣмже
и раждаемое свѧто 36 неплоды 38 марїамь 39 въставше же марїамь
въ дни ти иде въ горнѣа 41 дѹха свѧта 43 мнѣ се - господа 44 въ
чрѣвѣ моем 45 и блажена вѣровавшїа - глаголаним еи ѡт господа
46 марїам 48 ѡт нынѣ 49 велїчїе бо божщих сѧ его 41 растоочи
грьды мислы срьдца их 54 въсирїать 56 марїамь - ꙗко три 58 и
слышавше - и ѫжика еѧ 59 прїидоша ѡбрѣꙁати отроча 60 нѫ наречет
сѧ 61 въ неи - ест въ сърѡдствѣ твоем 62 еже что би хотѣль на-

Digitized by Google

рєщн 63 бѫдет нма - чюждаахѫ са вьсн 64 ѿкрьзонна 66 въ срьдцн
своєм 67 дꙋха свата 69 спасенїє нам 70 пророкь єго 71 нз рѫкы
77 въ ѡставленїє грѣх ых 78 милосрьдїа радн милости бога 79
въ тьмѣ н сѣнн сьмрьтнѣн сѣдащаа.

II. 1 ты 3 напнсатн са къждо 4 града назарета - зане бытн ємоу -
ѿчьства 6 быста тамо 7 положн єго - въ обнтѣль 8 н пастырїє
бѣхѫ въ тон странѣ 9 нх 10 благовѣствоуѫ 13 небесных хвалащнх
15 ѿндоша - на небо аггелы - пастырїє - господь сказа нам 16 н прїн-
доша поспѣшше са н ѡбрѣтоша 17 ѡ отрочатн сем 19 марїамь 20
пастырїє - нже слышаша н вндѣша 21 днїн ѡсмь да ѡбрѣжѫт н
н нарекоша - даже не - въ ѫтробѣ 22 възнесѡста - прѣдставнтн госпо-
девн 24 н єже дато жрьтвѫ - грьлнчнща нлн 25 благочьстнвь - дꙋхь
свать бѣ 26 н бѣ - обѣщано - даже не 27 въведоста 28 прнатн 29
ѿ поущаєшн 30 вндѣстѣ 32 азыкѡм 34 а - прѣрѣкаємо 35 тебѣ
самон - нко оубо да ѿкрыєт са 36 асчрока 37 нко лѣт ѡсмь-
десат н четырн нже ѿхождааше ѿ цркве постѡм - нощь н дьнь
38 нзбавленне 41 н хождааста - на вьсѣко лѣто 42 вьсходѣщнм 43
н скончавшнм днн вьнегда възвратнтн са нм - н не разоумѣ 44
мнѣвше єго - єго сѫща прїндоша дне пѫт н нскааста єго въ сьрѡ-
днницѣх н въ знаємы 45 възвратнста са 46 по трїєх днех ѡбрѣтоста -
сѣдаща - тѣх - нх 48 днвнста са н къ немоу матн єго рече - болѣща
нскаховѣ 49 нскаста - нко въ тѣх нже - моєго достонть бытн мн
50 разоумѣста - глагола 51 н прїнде въ назареѳь - 52 н възрастѡм
н благодѣтїѫ.

III. 1 понтнскомоу - фнлїпа же братоу - н лнсанїю авїлїнеѫ че-
тврътовластвоуѫщоу 3 прїнде въ вса - въ ѡставленїє 4 въ кннзѣ
словесн їсаїа - гласа 7 крьстнтн са - порожденїа єхїднова 8 покаанїа
нлн начннаєте - нмамы 9 н секера - посѣкаєт са - вьмѣтаєт са 10 єго
12 прїндоша - мытарїє крьстнтн са ѿ него 13 множає повелѣнналго
14 єго - бѫдѣте 15 чаѫщнм - єгда 16 крѣщѫ - ремень сапогоу 17
сьберѫт пшеннцѫ своє - плѣвы же - гасѧѫщїнм 18 благовѣствоваашє
людєм 19 обличаєм ѿ него - н ѡ вьсѣхь нже сьтворн зла ірѡд 20
затворн 23 лѣтѡм трндесатым начннаєм сн нко мннмь сынь ішсн-
фѡвь 24 матѳанѡвь левїнь - іѡаннаєвь 25 амѡсѡв - аггеѡвь 26
семеневь 27 іѡаннанѡвь рнсаєвь зоровавелѡвь 28 косамѡв єлмо-
дановь 29 іѡсїєвь - нѡрнмѡвь - левннль 30 нюдннь - іѡаннанѡвь -
31 мелеаєвь - наѳанѡвь 33 ноуднвь 34 іаковль - ѳаррановк 35 сала-
вѡвь 37 маѳоусалов - каннанѡвь.

IV. 1 ѿ іѡрданѣ 2 днїн четырннадесате - ѿ дїавола - въ днн
тїн - послѣдн 3 каменєвн 4 н ѿвѣщавь 5 єго - показатн - вьсѣ 6

дам а 8 рече емꙋ ісꙋс - сатана писано бо ест поклониши са господоу
богоу твоемоу 9 его - его - долоу 11 да некогда прѣтъкнеши ѡ ка-
мень ногѫ твоѫ 12 рече емоу ісꙋс 13 вьсе 15 и тъ 16 идеже бѣ
въспитань - чьсти 17 и дана быст емоу книга исаїа - книгѫ 18 бла-
говѣстити - исцѣлити 19 проповѣдати плѣненым - ѡтпоустити - и про-
повѣдати - пріатно 20 книгѫ ѡтдавь - бѣхѫ 22 свѣдѣтельствоваахѫ
23 врачю - своем 25 по истинѣ - ꙗко многы - бѣхѫ - заключи са - и
мѣсаць шесты 26 и никъ единои их - въ сарптѫ сидонскѫ 27 про-
кажені бѣхѫ при елесеи пророцѣх въ ізраили - сириинь 28 вьси ꙗрости
въ - слышавше сїа 29 его - ведоша его - да низринѫт его 31 и
сънидє въ капернаоумь град галїленскыи - оуча их 33 имѣѫ - възъ-
гласи 34 остави что нам - погоубити 35 изыде - ничтоже врѣдивь
36 что слово - повелѣваеть 37 и исхождааше глас - мѣсто страны
38 его 39 слоушааше и 40 елици - разлнчными - их - на единѡм
когождо их рѫцѣ възложь - их 41 исхождаахѫ бѣсы - запрѣщаѫ не
ѡставлѣаше их 42 пріидоша - его - ѡшель 43 благовѣстити ми по-
добаеть царствіе 44 проповѣдоуа - галїленскых.

V. 1 да быша - стоѫ при 2 кораблѣ - рыбаріе 3 вълѣзше въ единь
ѡт кораблю - его 4 постѫпи въ глѫбинѫ и въвръѕѣте 5 сїмонь
петръ - ничьсоже ахѡм - въвръгѫ мрѣжа 6 аша - 7 и помааше - и
пріидоша 9 его - ашѫ 10 бѣста ѡбещника - бѫдеши чловѣкы 11 и
извлъкше ѡба кораблѣ на землꙗ ѡставльше вьсѣ - идошѫ 12 егда бѣ
ісꙋс - градовь - молꙗ са 13 его 14 заповѣда - повѣдати - мѡѵси 15 и
съхождаахѫ са народи 16 ѡтхода 17 галїленскыа и іоудеискыа и
ієрꙋсалимьскыа - бѣ исцѣлѣѫщи их 18 носаще на одрѣ - его и поло-
жити 19 кѫдѣ вънести его народа ради - скѫделы - его - на срѣдѫ
прѣд 20 къ немоу - оставлѣѫть 21 хоулы - ѡставлѣ(ти) 23 оста-
влѣѫть - или 24 свои 26 и оужась пріать вьса и славлѣахѫ бога и
исплъниша са страха - прѣславна 27 и по сем - левїа сѣдаща 28
въставь 29 левии - мытареи многь 30 книжници на нь и 32 не пріидох
призвати праведных нѫ грѣшныа 34 съ ними есть 35 и тогда 36
новы приставлѣеть - приключит са еже 37 и никтоже вълиеает - рас-
тръгнеть новое вино мѣхы и само излѣет са 38 новое 39 ветхое.

VI. 1 вътора прѣвѫа - въстръгаахѫ - сътиражще рѫками 2 нѣції же -
въ сѫботы 3 чьли есте - сѫщїи 4 въземь и ꙗсть - единѣм іерешм 5
сѫботѣ 6 и быст - тоу чловѣкь - емоу деснаа 7 назираахѫ же 8 въставь
ста 9 добро творити или - или 10 ихь - он же сътвори тако и оутвръ-
ди са рѫка его здрава ꙗко 12 помолити са 13 призва - избра - их
же 16 иже и быст прѣдатель 17 иерꙋсалима - тѵрска - пріидоша по-
слоушати - исцѣлити са - своихь 17 нечистыихь 19 ѡт него - исцѣ-

Digitized by Google

лѣаше въса 20 оуи своа 21 въсмѣете са 22 вас 23 на небесехь 24
ѡтстоите оутѣшеніа вашего 25 насищеніи ниин ѥко възьалуете горе -
смѣжщіимь ниѣ - въсплачете 26 вам егда добрѣ рекжт вам - по сим -
лъжепророком 29 подаждъ - и ѡткъзимажщаго ти 33 вамь вла вам
34 даважт - равнаа 35 инчьсоже чажще - на[1]) безблагодѣтныа 36 ми-
лосръди 37 сждат вам ѡтпоущаите 38 мѣрж добрж 39 въпадета са
41 бръвна же 42 или - своемѹ - въ оуеси - самъ сжщаго въ оуеси
своемь бръвна - сжуецъ изь оуесе брата твоего 43 иже 44 емлат
гроздіа 47 въсѣвь бо - скажж вамь 48 наводненію же бывшѹ - поко-
лѣбати еж - на камени 49 слышавыи же и не сътворивыи - приаде
ржка - паде са.

VII 1 глаголы своа 2 нѣкоемоу - хотѣаше оумрѣти 3 иоудеискыа -
его ѥко да пришед 4 его 6 ѡт храмины - сътникь дроугы 7 ръци
слово 8 ибѡ и - под владыкож 9 сіа - иджщѹ по немь народѹ - то-
ликы вѣры обрѣтѡх 10 и възвращьше са посланіи обрѣтоша 11 и
быст по сем идѣаше въ град - оучиници миѡѕи 12 оумерша сына
единородна - миѡгь съ неж 13 милосръдова ѡ нен не плачи 14 коснж
са 15 его матери своеи 16 велии - посѣти богъ 18 нѣкаа - или 20
рѣста - нас - или 21 въ тъже - злыихь и миѡгым слѣпым 22 иѡанноу
24 оучениками иѡанноковама - изыдосте - видѣти тръсть - колѣблем
25 изыдосте видѣти - въ мяккы ризы одѣанна - сжщеи въ царствіи сжть
26 изыдосте видѣти пророка 27 съ во - посла аггела моего - оустроить
28 болеи въ рожденых 30 ѡтвръгоше 32 .сѣдащим - приглашажщим
дроугь въ дроуга и глаголащим - плакасте 35 своихь въсѣхь 36 его
нѣкыи 37 мура 37 при ногоу его зади 39 вѣдѣл би кто 40 и ѡт-
вѣщавь ісус - он же рече 41 вѣста - нѣкоемѹ - динаріи дроугыи же
42 же въздати - ею ржци паче възлюбить его 43 рече има - право 44
сімѡнови рече - вънидох - сіа - миѡѕѣи власы главы своеж ѡтрѣ 45
ми - сіа же ѡтнеліже вънидохь - ми иѡѕѣ 46 масломь - сіа же му-
ром помаза ми иѡѕѣ 47 грѣси еж миоѕи - мало оставлѣет са мение
любить 48 тебѣ грѣси 49 и начаша.

VIII 1 и быст по сем - проповѣдоуж и благовѣствоуж 2 нѣкыа -
ѡт доуховь злых и неджгь - бѣсѡвь седьмъ изыде 4 и ѡт въсѣхь
градѡвь градж щіимь - рече притча 5 сѣати - небесныа 6 дроугое же
паде на камени 7 дроугое же 8 дроугое же паде на земли благѣ -
сътори цеж сіа же 9 его - сіа 10 проуіим же 11 сіа притча 12 да не
вѣровавше спасжт са 13 вѣроужть - ѡтпадажт 14 а иже въ тръни

---

[1]) slovo є bilo je u не prepisano slovom а. srv. u Mar. Zogr. Assem. невъзблагодать.

надшее - ѡт печали и богатъстка и сластьми - и несъкръшаѫт плода 15 а иже на добрѣи - сїа глагола възгласи имѣѫи оуши слышати да слышить 19 ꙗвлено бѫдеть ниже оутаено еже не познает се 18 и иже аще не имат - възмет са ѡт него 19 прїидошѫ къ немꙋ - нарѡда ради 20 глаголаще мати 22 прѣидемь 23 и поидоша идѫщем же имь - и скончакаахѫ са и въ бѣдѣ бѣхѫ 24 и пристѫпльше въздвигашѫ его - оулегоста 25 рече же имь - глаголаще дроугь къ дроугоу 26 и прѣидошѫ въ странѫ гадаринскѫа 27 его - нѣкыи - имѣше 28 что мнѣ 29 повелѣ оубо - его - его - стрѣгѫще его и растръзаа 30 его - ест има - вънидошѫ 31 его 32 и молѣхѫ его 33 вънидоша 35 изыдошѫ же видѣти бывшее и прїидошѫ - обрѣтоша чловѣка сѣдаща - изыдѡша 36 възвѣстишѫ же имь видѣвшеи 37 и моли его - страны 38 изыдоша - ѡтпоусти же его ісꙋс 39 повѣда елика сътвори ти богъ - елика 40 его 41 мѫжь емоуже има іаиръ - его 42 единорѡдна - лѣть двѡе на десате - егдаже - его 43 крачем издавши - и не възможе ни ѡт единого исцѣлѣти 44 и пристѫплъше съ зади - краꙗ ризъ его 45 съ ним наставниче - оутищѫт та 46 изшедшѫа 47 повѣда 49 некыи 51 не ѡстави ни единого вънити тъкмо петра и іѡанна и іакѡва и ѡтьца - матере 52 плакаахѫ же са въси и рыдаахѫ еѫ - плачите са не оумрѣть бѡ 54 вънъ въса и емъ за рѫкѫ еѫ възгласи глагола 56 и дивиста са - повелѣ има никомꙋже повѣдати бывшее.

IX. 1 Съзвав же ѡба - на въса бѣси - исцѣлити 2 их проповѣдати - исцѣлити 3 ничесоже възмѣте - жезлъ - но двѣма ризама 5 и елици 6 и исцѣлѣѫще въсѫдѣ 7 слышав - четврътовластникь - глаголамо бѣ ѡт нѣкыих 8 ѡт дроугых же ꙗко пророкъ единъ ѡт древнїихь въскръсе 9 его 10 елика - их 11 идошѫ - ихь 12 пристѫпльше - рекошѫ - въ окръстныа 13 рѣща нѣст оу нас ваще тъкмо пати хлѣбы и рыбы двѣ - шедше мы коупимь въ вса люди сїа брашна 14 бѣхѫ бо мѫжїи - их на кꙋны 15 их вса 16 хлѣбы и - ихь 17 и ꙗдоша - избывшѫа им оукрꙋхы кѡша два на десате 18 их - ма глаголать нарѡди сѫща 19 дроуѕи же ꙗко пророкъ нѣкыи ѡт 23 и възмет кръстъ свои и послѣдоует ми 24 иже бѡ погоубить 25 что вѡ полѕꙋеть чловѣкъ приѡбрѣт миръ весь себе же погоубивь или ѡтъщетивь 27 нѣцїи ѡт зде стоѫщих - видать 28 помолити са 29 бѣлоблистаѫ са 30 бѣста мѡуси 31 ꙗвлъша са - глаголаста 33 разлѫчиста са - сѣни три - мѡусеѡви 34 их - въшедшемь въ ѡблакь 35 послꙋшаите 36 ꙗже 37 его 38 на сына моего - единородень 39 его - его 40 его и не възмогоша 41 сына твоего само 42 его и сътрасе запрѣти же доухови нечистомоу - его 44 сїа - прѣдати са имат 46 въ нихь 48 мене приемлет - приемлет - ест въсѣхь бас 49 нѣкоего

Digitized by Google

50 не браните иже бѡ нѣст на вы по вас есть 51 и ти въ іерꙋсалимъ 52 и изшедше вънидошѫ - ꙗко да оуготовѧт емꙋ 53 и не приѫшѫ его 54 рѣста - и потрѣбит их ꙗкоже илїа 55 и рече не вѣста коего дꙋха еста вы сынъ бѡ чловѣчьскыи не прїиде дꙋшъ чловѣчьскыих погоубити нѫ спасти 56 и идошѫ 57 идѫщем имь - нѣкыи - ꙗможе аще 58 небесныѧ сынъ же - где главѫ подклонити 59 шедше прѣжде погребсти 60 погребьсти 61 прѣжде же повели ми ѡтвѣщати ми сѧ 62 къ немоу никтоже - рѫкѫ своѫ - въ царстви божіи.

X. 1 По сих же ꙗклъ - ихь - твоим 2 дѣлателїи же 3 влъковь 4 ни пиры ни сапѡгы - на пѫти цѣлꙋите 6 оубо бѫдет - жени 8 колиждо град 9 и исцѣлите 10 изшедше 12 глаголѧ вам - содомлѣном въ дьнь тъ ѡтраднѣе бѫдеть 13 пепелѣ 15 до небесъ 17 десать 18 сатанѫ 19 на скорпїѧ - и ничесоже вас врѣдит 20 на небесех 21 небеси и земли - сїа ѡт прѣмѫдрых и разꙋмных и ѡткрылъ еси та 22 никтоже вѣстъ - хощеть ѡткрыти 23 единь рече 24 въсхотѣаше ꙗже слышите 25 нѣкыи въста искоушаѧ его - сътворивъ - наслѣдоуѫ 27 ѡт въсеѫ дꙋшеѫ твоеѫ - ближнѣго своего 28 къ немоу право 29 ближныи мои 30 нѣкыи - его - отидошѧ - жива сѫща 31 по сълꙋчаю же свѧщеник нѣкыи - его 32 левїть - видѣвь мимо иде 33 нѣкто - над ним - его 34 масло - въсадив же его - его 35 и на оутрїа изшед - сребрьника 36 ѡт тѣх трїи ближнїи мнить ти сѧ 37 сътворивыи - рече же 38 ходѧщꙋ емꙋ и самь вънидe въ весь нѣкѫѧ - же нѣкаа - его 39 и сестра еи бѣ нарицаемаа маріа 40 марѳа же - не брѣжеши ли 41 ісꙋс рече еи.

XI. 1 нѣкоемь - нѣкыи ѡт оученикь его 3 подаи 4 ѡставлѣемь длъжникꙋ - нас ѡт лѫкавааго 6 понеже дроугь прїиде - прѣдьложити емꙋ 7 и тъ - троуды - въставь 8 глаголѧ же - елика трѣбоуеть 9 вам глаголѧ - ищате 11 котораго же вас - сынъ свои - или и рыбы 12 скорпіѧ 14 бѣса - ина дивлѣхѫ сѧ нарѡди 15 нѣцїи - князи бѣсѡвстѣмь 17 помышленїа ихь - царство самь въ себѣ раздѣлѣѫсѧ запоустѣет 18 сатана - ꙗкоже - изгонѧща 19 - изгонѧ бѣсы (ostaloga nema) 20 (u ovom stihu ima samo: оубо постиже itd.) 21 въ ѡрѫжи в сѧ въ съмирени сѫть 22 крѣпкыи - побѣдит его въсе ѡрѫжїе его възмет - раздаст 24 егда нечистыи - изыдох 25 обрѧщет оупражнень и оукрашень 26 тогда идеть - седмь дроугых доуховь горших себе 27 сїа - нѣкаа жена глас - блажено - носившее 28 хранѧщеи е 29 събирѧѫщим сѧ - лѫкавь - знаменїе 30 ниневитом 31 осѫдит ихь - прѣмѫдрѡсть саломѡновѫ 32 ниневитьстїи въстанѫт - проповѣдіѧ іѡниноѫ 33 свѣть видѧть 34 (stihovi 34 do početka stiha 45 do оучителю bili su na l. 197, koji se je izgubio i sada je nadomješteno novijim ilsąmo

Digitized by Google

na rusko-slovenskom jeziku) 45 (l. 198) чителю сіа 46 и сами єдинѣм пръстомъ - не прикасаєте сѧ 47 ихь 48 свѣдѣтелствуєте бѡ дѣлѡмь - и волите съ ними ꙗко ти - ихь 49 въ нихь 50 да възыщет сѧ - съложенїа мироу 51 авела до кръве 52 ключеке вънидосте 53 глаголѧщоу же сїа къ нимъ начѧша - бѣднѣ гнѣвати сѧ на нь - его ѡ мнѡѕѣ 54 лаѧще его ищѫще оуловити - възглаголеть.

XII. 1 събравшем сѧ - глаголати оученикомъ - вънемлите 3 елика - глаголасте въ храмѣх 4 что 5 оубоите сѧ - въ дъбръ ѡгньнѫѧ 6 цѣнитѣ сѧ 7 есте вы 8 иже аще исповѣсть - его 9 ѡтвръгыи же 10 на сына чловѣчьскаго ѡставит сѧ - а на свѧтаго дꙋха хоуливщому не ѡставит сѧ 11 на съборищѧ - и владычьства 12 рещи 13 нѣкыи 15 блюдѣте и храните сѧ ѡт лихоимьства - емꙋ естъ ѡт имѣнїа его 16 чловѣкоу нѣкоемꙋ - оугобзи сѧ 17 плодовь 18 житницѫ моѫ и болшѫ - блага мол 19 имаши мнѡга блага лежѫща 20 и стажѫть - бѫдеть 21 въ бо(гъ) богатѣѫ (ostaloga nema) 22 рече же 23 дꙋша болши 24 браны - скровища ни житницѧ - питаеть ихь - лоучьши 25 възрастꙋ своемꙋ лакъть єдинь 26 можеть 27 крины 28 аще трѣвѫ на селѣ днес сѫщѧ - въмещемѫ - ѡдѣет 29 ищате - или 31 ищате - сїа 32 царство 33 имѣнїа ваша - милостыня - оскѫдѣемо 35 бѫдѫть 36 ѡтвръзѫть емоу 37 пришед господь - ихь 38 и аще прїидет въ вторѫѧ стражѫ - ихь тако 39 и не би далъ 41 или 42 вѣрныи строитель - господинь 44 его 45 господинъ 46 въ дьнь въ иже не чает и въ чле въ иже - его 47 господина - ни сътворивь 48 сътворив же - дано бѫдеть - възыщет сѧ - мнѡжьше 49 огнѣ прїидѡх въврѣщи на земляи 51 прїидѡх 53 на сына - на дъщере - на матере 54 глаголете тѫча 55 югъ вѣѧщъ глаголете зной 56 лицемѣри - врѣмени же сего како не искоушаете 58 съ съперникѡм своим привлѣчеть тебе сѫдїи и сѫдїа - въсадить тѧ 59 не изыдеши ѡттѫдоу дондеже послѣднѫѧ мѣдницѫ въздаси.

XIII 1 Прилючи же сѧ нѣцїи 2 грѣшнѣише паче въсѣх галилеань 3 погыбнете 4 или - на них - сїлѡамскыи - ихь 6 нѣкыи 7 ѡт нелѣже прихождѫ - оубо въ скѫѧ 8 дондеже окопаѧ окръстъ еѫ 9 въ градѫщее посѣчеши ѧ 10 въ сѫботы 11 бѣ имѧщи доух недѫжепь лѣт осмънадесѧтъ 12 видѣв же ісꙋс 14 ѡтвѣщавше старѣишина събѡрꙋ - въ сѫбѡтѫ - шесть днїи - сѫбѡтныи 15 же емоу господь рече лицемѣре или - напает 16 дъщере - сатана - на десѧто - раздрѣшити сѧ еи ѡт ѧзы сеѫ 19 быст дрѣво велїе - небесныѧ - въ вѣтвїе 21 въ мѫцѣ сата три - въскысе въсе 22 шествїе 23 нѣкыи емоу 25 ѡтнелѣ же въстанет домоу владыка - и оударѣти въ двери - не вѣдѣ 26 ꙗдохѡм 30 иже бѫдет пръви - пръвїи 31 нѣцїи ѡт фарисеа 32 днес и оутрѣ и въ третїи скончаѧ 34 іерꙋсалимь іерꙋсалимъ избиваѧ - къ немꙋ - ꙗкоже 35 домь вашь поусть - мене видѣти.

Digitized by Google

XIV. 1 егда кънити ємоу въ дом нѣкоего - хлѣбъ - его 2 нѣкыи - и бѣ 3 ісѹс рече - фарїсеѡм 4 его и ѡтпоусти 5 ѡт касъ 6 възмо гошѫ - къ симь 8 кымь 9 иже тебе ꙁвакыи и оного 10 на послѣднем - прѣд ꙁваниными с тобоѫ 12 къ ꙁвакшомѹ его - сътвориши - или своих ни братїа твоѫ - ни съсѣды богаты 13 хромыа слѣпыа 14 что въздати въздасть же 15 нѣкыи - сїа 16 чловѣкь нѣкы и 17 готована 18 и начаше къ коупѣ - молати са - ѡтречена 19 искоусити - ѡтречена 20 поѫхъ 21 новѣда господинѹ своемѹ сїа - домѹ владыка - скоро - и слѣпыа и хрѡмыа 23 къ рабоу 24 мѫжїи тѣх ꙁваныих въкѹсить 26 женѫ - мои быти оученикъ 27 мои быти оученикъ 28 разчътетъ имѣнїе - еже 29 ѡснованїе - еже 20 ѡснованїе - възможет 31 или - срѣсти съ десатїа тысѫщъ 32 о съмирени 33 быти мои оученикъ 34 къ чем ѡсолитса.

XV. 1 послоушати 4 девятьдесать и девать 6 ѡбрѣтѡх 7 на небесех - о девятьдесатих и девать праведникь 8 или - драхмы - помететь драхмъ и ищет 9 ѡбрѣтѡх драхмѫ погыбшѫа 11 рече же чловѣкъ нѣкыи 12 и рече юнѣишїи ею 14 въсе - лишати са 15 единомѹ - его - пасти свиниа 16 никтоже даше 17 наемникѡы 19 и оуже 20 егѡ - егѡ 21 и оуже 22 изнесѣте ми - его 23 оупитанныи - ꙗдше веселим са 24 начашѫ 26 сїа 27 его 28 его 29 ѡтьцѹ се - твоа прѣстѫних - николиже далъ еси ни козлате - своими - бихь.

XVI. 1 оученикѡм - нѣкыи - приставника - растачаеть 2 и пригласивь его 3 къ себѣ - просити стиждѫ са 4 разоумѣх 5 глаголааше пръвом 6 сто мѣръ масла - писанїе твое 7 и - рече дроугомѹ - сто мѣръ пшеница - писанїе твое 8 домоу строителѣ неправеднаго - мѫдрѣиши паче 9 ѡт мамѡны 12 къ чюждем 13 рабъ можеть двѣма господинома - же не радити 14 сїа - и похоулѣахѫ его 15 ѡправдаѫще себе - ест прѣд богомь 16 да іѡанна прѡрекѡша ѡт толѣ - и въсѣкъ въ не нѫдит са 17 ꙁемли исже 19 нѣкыи - на въса дни 20 нѣкто - прѣд врати 22 погребошѫ его 25 еси благаа - ты же 26 велика - хотащеи прѣити - не възмогѫт - приходат 26 послеши его 29 мѡѵсеа 31 мѡѵсеа.

XVII. 1 рече же оученикѡм своим - съблазны ѡбаче горе 2 съблазнить сихь 3 вънемлите - аще съгрѣшит к тебѣ - остави 4 седмижди на дьнь - к тебѣ и седмижди на дьнь - остави 5 и рекоша 6 агодичинѣ сеи въстръгни са 7 емоу съ села 10 раби неключими есмы и имже длъжни 12 въходащоу же емоу въ нѣкѫа - срѣтоша его - прокаженѣх мѫжіи 13 възнесоша 14 и видѣвь рече - свѧщенникѡм - очистиша са 15 възврати са гласѡм 17 очистиша са да девать где 18 обрѣтоша са - славѫ 20 съ съблюденїем 21 ниже - или онде

22 дне сына чловѣчьска 23 се онде не изыдѣте 24 блистаащи сѧ
ѡт поднебесныѧ на поднебеснѣи 26 чловѣчьска 28 ꙗдѣхѫ пиꙗхѫ
коупꙋваахѫ продаахѫ 29 ѡдъжди камы горащъ 31 възати 33 иже -
дꙋшѫ своѫ спасти - а иже 34 бѫдета - поемлет сѧ - ѡставлѣет сѧ 35
бѫдетѣ - една поемлет сѧ а дроугаа ѡставлѣет сѧ 36 тамо съберѫт
сѧ и орли.

XVIII. 1 стѫжати сѧ 2 сѫдїа бѣ нѣкыи въ нѣкоемъ 3 съпер-
ника 5 нѫ зане - троуды 6 сѫдїи неправдѣ 7 богъ же - ѡтмъщенїе -
дльго тръпит ониx 8 ѡтмъщенїе - си вѣрѫ 9 въ дроугым оупова-
ащим собѡѫ ꙗко сѫт праведници и хоулаще прочее 10 вънидоста -
помолити сѧ 11 фарїсеи же ставь сице въ себѣ - ꙗкоже прѣлюбодѣи
12 вьсе елико 13 мытар же - и не хотѣаше - грѣшномꙋ 14 а смѣрѣѧи
сѧ 15 да би ихь восиѫлъ 16 призвавь ихь глагола 18 иже не прїимет
18 его нѣкыи - сътворивь 19 никтоже благъ 20 заповѣди вѣси не
прѣлюбы твори не оубїи - не лъжесвѣдѣтелствоуи 21 сїѧ - ѡт 22
сїѧ - елика - на небеси 24 видѣв же его їсꙋс прискрьбна бывша 25 въ
царствїе божїе 27 сѫть ѡт бога 28 идохѡм 29 или - или сестры или
женѫ или чадъ · радї божїѧ 30 и не прїимет 31 чловѣчьстѣ 32 его -
и оукорат его и заплюѫть его 33 его и въ 34 ѡт сих разоумѣшѫ -
не разоумѣваахѫ 35 приближи сѧ въ їерихѡ - нѣкыи 37 повѣдаша -
назореи 39 плаче множае въпїаше сыне 40 его - его 43 идѣаше.

XIX. 1 въ їерихѡ 2 мѫжъ нарицаемыи закхеи 3 ѡт народа 4 на
ꙗгодичинѫ ꙗко тѫдѣ 5 видѣвь его - въ домоу твоем подобает ми 6
его 7 витати 8 къ господоу - аще кѡго чимъ ѡбидѣх 9 домоу
семоу 10 чловѣчь възыскати и спасти 11 сїа - рече притча за не
близь емоу быти їерꙋсалима - царство божїе хощет 12 и рече чловѣкъ
нѣкыи - царство 14 и граждане его 15 възврати сѧ - царство рече
пригласити рабы - каковѫ 17 градѡвъ 18 глагола господи минасъ твоѧ
19 градѡвь 21 положи 22 глагола же - лѫкавыи рабе - положивь -
сѣавь 23 сребра коупцем - бихь е 24 минасъ 26 глагола бѡ - ѡтимет сѧ
27 моѫ ѡны - бых - изьсѣцѣте прѣд 28 и сїа 30 идѣте · никтоже
николиже ѡт чловѣкъ вьсѣдь 31 въпрашает поучто ѡтрѣшаета сице
рьцѣта - его трѣбоуеть 32 обрѣтоста 33 рекоша - къ ним 34 рекоста
господь его трѣбоует 35 и привѣдоста 36 ризы своѧ 37 начаша 38
царъ въ има - на небеси 39 и нѣцїи - свони 40 възъпїеть 41 при-
ближив сѧ 42 и ты въ дьнь съ твои еже въ съмиренїꙋ - съкры сѧ 43
и ѡбымѫт та вьсѫдоу 44 камени въ тебѣ - посѣщенїа твоего 46
домъ мои домъ молитвы - его пещерѫ 47 по вьса дни въ цръкви
архїерее 48 послоушаѫще его.

Digitized by Google

XX. 1 ѡнѣх - съвѣщашѫ сѧ ієрее 2 къ нємоу глаголаще - властіа
сїа - или - власть 5 къ себѣ - съ небесе 6 аще ли же речемь - въси
людїє - бѣ ѡ іѡаннѣ ꙗко пророкъ бѣ 8 и ісѹс рече - си 9 притча
чловѣкъ - єго 10 бивше єго послаша тъщъ 11 послати дроугыи - до-
саждъше послашѫ 12 послати третїи 13 господинъ - сына моєго
възлюбленнаагз єда како сего 14 єго - мышлѣахѫ къ себѣ глаголаще -
єго 15 єго 16 рекоша 17 на них - писано - єгоже не брѣгоша 18
весъ падыи на камени - єго 19 архїерее - оубоѧшѫ сѧ разоумѣша -
притча сїа рече 20 и съблюдше послашѫ лаатела твораще себе пра-
ведникы быти да имать єго прѣдали властем и ѡбласти воєводы 21
єго 22 длати 23 ихь лъсть - искоушаєте 24 покажите ми цатѫ - же
рекошѫ кесаревь 25 рече им - єже ест кесарево - ꙗже божїа 26 мо-
гѡша - дивиша сѧ 27 пристѫпишѫ же нѣцїи - глаголѫщеи въскрьсе
нїѹ - єго 28 мѡѵси написа нам - да брат єго поимет женѫ и въста-
вит сѣма братѹ своємоу 29 пожть - безчадъ 30 бесчадъ 31 въси
седмь не ѡставиша чадъ и оумрѣшѫ 32 оумрѣт и жена 33 въ въскрѣ-
шенїє 34 рече нимь ісѹс 35 въскръсенїє мрътвых 36 въскръсенїа 37
мѡѵси 39 нѣцїи ѡт книжникъ рекошѫ 40 въпросити 41 глаголать
христа сына давыдова быти 42 сам бѡ 43 подножїє 44 давидъ оубо
господа єго нарицаєт и како сынъ ємоу ест 45 рече оученикѡм
46 ходити въ одеждах - прѣжде званїа на вечерѣх 47 лишьше осѫ-
жденїє.

XXI. 1 въметаѫщѫѧ въ храмъ иабдащїи нмѣнїа дары 2 нѣкѫѧ 3
множаєе въсѣх 4 въвръгошѫ - богови сїа же - въсѣ житїє 5 и нѣ-
коимь глаголащим - добрым съсѫдь оукрашена рече 6 сїа - днїє - на
камени 7 єго глаголаще - сїа бѫдет - сїа 8 блюдѣте да - не изыдѣте
9 быти прѣжде 10 въстанет бѡ 11 велїа съ небесе 12 сих въсѣх -
имени 13 прилѹчит же сѧ 14 ѡтвѣщавати 15 дамъ вам - или ѡтвѣ-
щати 16 и рѡдитела и братїєѫ 17 имени 18 не погыбнеть 20 ієрѹ-
салимъ вѡи 21 сѫщеи - да не исходат 22 ꙗко исплънити сѧ въсемѹ
писаномоу 23 горе же имащим въ атробѣ - велика 24 въ вса азыкы
26 небесныѧ 27 оузрат - чловѣчьска градѫща на ѡблацѣх 28 начи-
нажщим 20 притча им 30 пришибаѫт сѧ - ꙗко близь 31 сїа 32 въсѣ
си бѫдет 33 не имат прѣити 34 да не когда отагчаваѫт 35 на въса
живѫщѫѧ 36 чловѣчьскым 37 въ цръкви оуча нощїа же исхода
въдварѣаше сѧ 38 послоушати.

XXII 2 како бышѫ оубили єго 3 сатана 4 єго прѣдасть им 5
сребръникы дати 6 и искоѣда - прѣдасть єго 7 подобно врѣма 9
рекоста - хощеши оуготовлєм 10 имь се въсходащєма 11 и рьцѣта
домѹ владыцѣ 13 обрѣтоста - оуготоваста пасхѫ 14 час - апостоли

*

15 желанїемъ въжделѣхь сїѫ пасхѫ - мѫжъ 16 ѡт сели 18 глагола
вѡ вам(а) ꙗко не имам 19 сже ꙁакыдаемое - въ мое въспоминанїе
20 такожде и чашѫ по вечери - сїа - пролиѥт са 22 идет по речен-
номꙋ - прѣдаст са 23 начашѫ - се сътворити 24 их 25 цꙗрїе аꙁык
господствꙋать ими 26 въ вас - слоужѫи 27 кто 28 прѣбывше 29
ꙗко ꙁавѣща 31 сатана 34 петелъ 35 беꙁ мѣха и беꙁ сапѡгь - что
36 рече им нѫ - мѣхъ а иже 37 съ беꙁаконными 39 елеѡнскѫѧ -
идѡша 41 ѡтстѫпи 42 мимонести 43 его 44 быст же - капаѣ кръве
капающи 45 их 46 молите са 47 идѣаше прѣд ними - цѣловати его -
егоже аще лобѫжѫ 49 же иже 50 оурѣꙁа 51 его 52 и воеводамь
цръковнымь на раꙁбоиника ли иꙁыдосте - дръколми ати ма 53 въ
цръкви - рѫкы 54 емше же его ведошѫ и въведошѫ его - въ слѣд идѣ-
аше 56 его рабыни нѣкаа - съ ними бѣ 57 не ꙁнаа его 58 по мнѡѕѣ -
его 59 и мимошедшоу ꙗко часꙋ единомоу инъ нѣкын - съ ними бѣ
60 глаголащоу емꙋ - петелъ 61 петелъ не въꙁгласить ѡтвръжеши са
мене трї краты 62 вънъ плака са 64 его - въпрашаахѫ его - кто ест
оударен та 66 ведошѫ его 67 аще рекѫ вам 69 сынъ чловѣчь 70
оубѡ еси - рече къ ним.

XXIII. 1 ведоша его архїерее и книжници и старци людстии къ
пилатоу 2 начаша вадити на нь ѡбрѣтохѡм раꙁвращаѫще - кесарови
дань даати 3 его 4 и народоу никожже ѡбрѣтаа вины 6 слыша -
въпроси аще - галїлеанинь 7 его 8 желаѫ ѡт мнѡга врѣмене видѣти
его - нѣкое 9 его - ничесоже ѡтвѣщаваше 11 оукорив же его
ирѡдоу - его - его къ пїлатоу 12 быст а - бѣста 13 съꙁва 14 приве-
досте - прѣд вами и стаꙁавь ни единож же ѡбрѣтѫ въ чловѣцѣ 15
послахь бо его 16 его ѡтпоущѫ 17 нѫждѫ же 19 нѣкѫа 21 въꙁгла-
шаахѫ - распъни распъни его 22 ꙁло сътвори съ - обрѣтѡх - оубо его
23 велик - распатїе 24 прошенїоу ихь 25 ѡтпоусти же иже ꙁа кра-
молѫ и оубїиство въсаждениаго въ темницѫ - ісꙋса же прѣдавь 26
поведошѫ его - нѣко его 27 народ мнѡгъ людїи и жены 28 къ нимь
ісꙋс рече дъщера 31 въ соурокѣ дрѣвѣ сїа 32 ведѣхѫ же и ина -
оубити 33 прїидошѫ - распашѫ его - о шоуа 34 бо что 35 ини спасе -
себе - тъ ест христос божїи 37 глаголаахѫ 39 его - наю 40 осѫждень
41 и мы 42 въ царствї си 43 еси въ раи 44 час ꙗко шестыи - до
часа деватаго 46 сїа рекъ 51 свѣтоу и дѣлоу 52 проси 54 и дьнь
ба патокь 55 шедшѫа жены.

XXIV. 1 ѡт сѫбѡть - прїидѡшѫ 2 обрѣтошѫ 3 и пришедше не
обрѣтошѫ 4 домыслащим са - стаста 5 поклоньшим - рекоста 10 бѣхѫ
же магдалини и марїи - къ апостолѡм 11 и не вѣроваахѫ имь 13
бѣста - въ вес ѡтстѡѫщѫ 14 бѣсадоваста 15 бесадоующима има и

съкъпрашлѫщема сѧ - приближи сѧ 16 дръжастѣ сѧ - не позилета 18 рече же - бывшїих въ немь 19 рѣста 20 како прѣдаша его - распашѫ его 21 надѣахѡм сѧ - избавити ізраилѣ 22 нѣкыѧ бывшѫѧ 23 прїидошѫ - его 24 и идошѫ нѣцїи - обрѣтошѫ - жены рѣшѫ 25 късила сръдцемь еже вѣровати 27 мѡѵсеа - има ѡт всѣх писанїи ꙗже бѣхѫ 28 идѣаста - далече 29 и нѫждааста его - ѡблещи 30 прѣломивь - имь 31 ѡтвръзостѣ сѧ - позиаста его и тъ невидим быст има 32 и рекоста - писанїа 33 възвратиста сѧ - ѡбрѣтоста 34 глаголащих ꙗко въ истинѫ 35 повѣдаста - позна сѧ има въ прѣломленїе 36 сїа - и самь - миръ вамъ 37 осѧжите 43 ꙗстъ 44 си моѵсеѡвѣ 45 оумъ разоумѣти писаніа 46 писано ест 50 ихь - ихь 51 ихь 52 поклонишѫ сѧ - възвратишѫ же сѧ - великоѫ 52 въ цръкви.

ѠТ ІѠАННА СВѦТѲЕ БЛАГОВѢСТВОВАНЇЕ.

I. 1 въ началѣ бѣ - бѣ къ богоу - бѣ 2 къ богоу 3 ничтоже быст имать ему 9 градѫща 11 въ своа 12 елици же приѫшѫ его - ѡбласть 13 плътъскыѧ - мѫжъскыѧ 14 единороднаго ѡт отьца 15 по мнѣ градыи - пръвѣе 17 мѡѵсеѡм - благод(ѣ)ть же и истина 18 бога же никтоже видѣ нигдеже единородныи сынъ сыи - исповѣда 19 жидове - левиты - его 20 и исповѣда и не ѡтвръже сѧ и исповѣда 21 его что оубо илїа ли еси ты - пророк лї еси 25 его 28 сїа въ киѳаварѣ - іѡрданѣ 29 въ оутрѣи же - миру 31 прїидох аз 33 мѧ кръстити - надъ негоже - тъ 35 въ оутрѣи же пакы 36 и оузрѣвь 37 и слышаста его - глаголаща идѡста 39 рѣста 40 прїидѡста же и видѣста - оу него прѣбыста - бѣ же час ꙗко десатыи 42 обрѣтохѡм 43 его 44 въ оутрѣи же въсхѡтѣ изыти ему гради 46 мѡѵси - обрѣтохѡм 48 видѣв же 52 небо ѡтвръсто.

II. 4 час мои 6 бѣхѫ же тоу водоноси камѣни - лежѫще - въмѣстащем 7 их 8 и принесошѫ 9 слоугы же 10 хоуждъшее 11 се сътвори въ начаток 12 сънидe въ капериаоумь 13 въ іерусалимъ ісус 14 въ цръкви 15 изгна ѡт цръкве ѡвца и волы - разсыпа пѣнаѕѣ 16 сїа 17 писано 20 іоудее четыридесат и шестїа - цръковь 22 вѣровашѫ писанїу 23 въ праздникь пасхы - ꙗже 25 бѣ въ чловѣцѣ.

III. 1 жидѡскъ 2 къ ісусоу - никтоже бѡ может - их же ты твориши 3 аще не кто родит сѧ 4 второе вълѣсти въ чрѣво 6 рожденное 8 дишет - ѡт кѫду приходит - въсѣкь чловѣкъ рожденныи 9 сїа 11 видѣхѡм свѣдѣтелства 12 рекѡх - небесная 13 никтоже - на небо - сыи на небеси 14 мѡѵси - възнести сѧ 15 живѡт вѣчныи 17 мирови - имь миръ 18 единороднааго 19 съ же - ꙗко свѣтъ прїиде 20 лѫкава сѫть 21 твора иже 22 по сих же 23 близъ салима 24 не оу бѣ 25

Digitized by Google

іωаннокѣх 26 и прїидωша - рекоша - іωрданѣ 27 дано емꙋ 28 нѫ
ꙗко посланъ 30 понижати са 32 свѣдѣтелства 33 приемыи 34 даеть.

IV. 1 Єгда оубо разоумѣ ісꙋс - фарїсее - неже іωанна 4 подобааше -
сквозѣ 5 прїиде же въ град самарѣнскъ глаголемыи сꙋхаръ близь 6
истωчникъ - на истωчницѣ бѣ же ꙗко шестыи час 7 поуръпати водѫ
глагола еи 9 глагола емоу - жидовинь - жидωве 14 въ вѣкы - воды-
текѫщѫ 15 поуръпати 16 пригласи мѫжа своего 18 мѫжіи 20 въ
іерꙋсалимѣх 21 вѣрѫ ми ими - час 22 мы кланѣем са 23 час 25 гла-
големыи 27 и тогда прїидошѫ - никтωже бо рече 29 елика 30 изы-
дошѫ 31 его 32 рече имь 34 сътвора - дѣло 36 съвираеть 37 словω
ест истинное 38 жѫти - въ трꙋдъ их вънидосте 39 вънъ - елика 40
прїидошѫ къ немꙋ самарѣне - его 42 мироу 44 безь чъсти ест 45
приѫшѫ его - въса видѣвше ꙗже - въ іерꙋсалꙋмѣ - прїидошѫ 46 въ
кана галїленскѫ - нѣкыи царевь 47 его - хотѣаше бо оумрѣти 48 рече
оубо ісꙋс къ немꙋ 49 царевь 50 глагола емоу - и идѣаше 51 срѣ-
тошѫ его и възвѣстишѫ глаголаще ꙗко сынъ твои 52 въпраша-
аше оубо ωт них час въ которыи боле - и рѣшѫ емоу - въ час седмыи -
его 53 тъ бѣ час въ иже 54 знаменїе.

V. 5 глаголет са - виѳазда 3 сълежааше - слѣпых хрωмых соухых
4 по възмѫщени водѣ 5 нѣкыи 6 имѣаше въ недѫзѣ глагола 7 чло-
вѣка не имам - сълазить 8 възмы одръ твои и ходи 9 вземь - сѫ-
бота 10 жидове - сѫбωта - ти - свое 12 его - рекыи ти 14 его - въ
цръкви - горети что 15 повѣда - ма сътвори 16 ісꙋса іоудее - сїа -
въ сѫботѫ 18 ради паче искаахѫ его іоꙋдее - сѫбωтѫ 19 ωтвѣщавь -
творити о себѣ - сїа 20 ωтьцъ любит - показоует 21 ꙗкоже бω -
ихже хощеть 23 его 24 вѣроуа - животь вѣчныи 25 час 26 имат жи-
вωт - живωт 27 чловѣчъ 28 часъ въ иже 30 не ищѫ вола моѫ 32
свѣдѣтелство его еже 34 сїа 35 вы же не хотѣстѣ - час 36 ꙗже азъ
твора 38 вѣрѫ не емлете 39 писанїа - и та сѫт свѣдѣтелствꙋѫща 42
нѫ разоумѣх вы 43 прїидох 44 славы - и славѫ 45 мωуси на ижи 46
вѣровали мωусеωви вѣровали 47 имете.

VI. 1 тїверїадскы 2 знаменїа его ꙗже 4 жидовскъ възведе оубо
сꙋс очи свои и видѣ 6 искоушаа сего - хощет 7 не довлеть 9 пать
хлѣбы ачнѣны 10 мѫжіи 11 хлѣбы - оученици же 12 погыбнеть 13
ачнѣных 14 въ миръ 15 его - его - въ горѫ единъ 16 ꙗко - сънидоша 17 и вълѣзошѫ въ кораблъ идѣахѫ 19 стадіи в двадесате и
пать или трїдесета 21 приати его - кораблъ быст - идѣахѫ 22 въ
оутрѣи же нарωд - вънидоша - идошѫ 23 прїидошѫ - ꙗдошѫ - въздавше
господеви 24 ни оученикы его възлѣзошѫ - прїодошѫ - ищѫще 25 и
обрѣтошѫ его - рѣшѫ емоу раввї когда зде быст 31 ꙗдошѫ 32 рече

Digitized by Google

же оубо имь ісꙋс - мѡѵси - хлѣба истиннааго 33 животь 34 рѣшѫ оубо 38 сънидѡх - не да твора кола моѫ - ма отьца 39 въсе еже - въскрѣшѫ е 40 се же ест волѣ пославшааго ма - живѡт вѣчныи - въскрѣшѫ его 41 ръпталахѫ оубо іоудее 42 матере - глаголеть съ ꙗ(ко) - сънидѡх 44 никтоже можсть - его 45 оучени богоу 46 видѣль ест кто тъкмо сыи - си 49 ꙗдоша 50 сънѣст 51 ꙗсть - въ вѣкы 52 междоу собоѫ жидове - нам дати плът ꙗсти 53 кръвь его 54 ꙗдыи - піа - животь вѣчнїи 58 ꙗдоша - въ вѣкы 59 сїа 60 мнѡѕи оубо - послоушати 64 нѣцїи - ест прѣдаѫ его 65 глаголааше - никтоже можеть 66 идоша 70 не азъ - избрах два на десате и единь ѡт вас 71 его.

VII. 1 ісꙋс по сих 2 іоудеискыи потъчеиїе кѫщь 4 ꙗви себе мирови 8 не оу възыдѫ 9 сїа 10 възыдоша 11 жидове 12 мнѡго 13 никоторыи оубо 15 съвѣсть книгы не оучив са 16 ѡтвѣща оубо им ісꙋс и рече мое 17 или 19 мѡѵси 22 не мѡѵси - ѡт мѡѵсеа - въ сѫботѫ 23 въ сѫботѫ - мѡѵсеѡвь - гнѣвайте са - въ сѫботѫ 25 нѣцїи 26 съ 27 никтоже вѣст 28 прїидѡх 29 вѣмь его 30 его иниктоже възложи на нь рѫкы - час его 31 мнѡѕи же ѡт парѡда - ꙗже сътворит 32 сїа - фарисеен архиерее - его 35 іоудее - съ хощет - еллинское 36 се слово иже рече възыщете 37 праздника 38 ꙗко же рече писанїе 39 се же хотѣахѫ прїемати вѣроуѫщеи въ има его - сватыи ꙗко 40 слово глаголаахѫ 41 ісꙋс приходит 42 ѡт семене давидова и ѡт виѳлеемскаго градца идеже бѣ давидь христос прїидеть 44 нѣцїи - ати его нѫ никтоже възложи на нь рѫцѣ 45 прїидоша - приведосте 47 оубо имь фарисее 48 или 50 глагола никодим къ нимь 52 рекоша - пророкъ ѡт галилеѫ не приходит и иде къждо въ дѡм свои.

VIII. 2 заутра - сѣде оучаше ихь 3 приведоша - къ немоу женѫ - поставиша 4 и глаголаша - сїа 5 мѡѵси 6 его да быша имѣли что глаголати на нь 7 сълагаѫ имь ꙗкоже прилежаахѫ - его въсклон са рече - иже ест без грѣха въ вас 9 слышавше и съвѣстїа обличаеми исхождаахѫ - единь ісꙋс - по срѣдѣ сѫщи 10 въсклон са ісꙋс и ни единого видѣ тъчїѫ женѫ рече еи - важдаахѫ на та - тебѣ осѫди 11 никтоже - рече же еи ісꙋс - к томоу не съгрѣшаи 12 рече имь - свѣть животьныи 14 о себѣ истинно ест свѣдѣтелство мое - прїидѡх - идѫ - прихождѫ - градѫ 16 и аще сѫждѫ азъ 17 и въ законѣ вашем 19 вѣдѣли бысте 20 въ цръкви пришель час его 22 глаголаахѫ іоудее - идѫ 23 и рече имь - ѡт мира сего 24 аще оубо не имѣте вѣры 26 мнѡга - сїа 27 не - има(м) глаголаша бога 28 сїа глагола 29 оугодиаа его въсегда твора 30 сїи емоу глаголащꙋ 31 къ вѣро-

Digitized by Google

вавшим къ немоу 33 ѡтвѣщаша и рѣша емоу сѣма никомоуже
рабѡтахѡм - свободни 35 раб же - въ вѣкы сынъ прѣбывает въ вѣкы
36 свободны 38 еже 39 бысте творили 42 изыдѡх и прїидѡх прї-
идѡх 44 ѡтьца вашего дїавола · чловѣкооубица ꙗко лъжѫ ест 46
обличит - вѣры не емлете мнѣ 47 глаголы божїа - сего ради - ѡт
бога нѣсте 48 ѡтвѣщаша же іоудее - мы глаголемь 50 ищѫ 51 въ вѣкы
52 рѣша оубо емоу жидове - съмрътн не имат въкоусити въ вѣкы
55 вѣм его - вѣм его 56 и авраам 58 рече же - прѣжде даже авраам
не быст 59 възаша - хождааше тако.

IX. 1 и мимоиде 2 равви 4 никтоже может 6 сїа рекь плюнѫ -
ѡт плюновенїа и помаза очи бренїемь слѣпомꙋ 7 иди и оумии са -
силꙋамли 8 идеже бѣхѫ видѣли его 9 ꙗко съ ест ини же ини же
глаголаахѫ ꙗко подобень емꙋ ест он же глаголааше 10 како ти са
ѡтврзостѣ са очи 11 и прозрѣх 12 къ немоу кто тъ ест 13 ведоша
же его къ фарисеѡм 15 его 16 нѣцїи нѣст бїи - сицева знаменїа 17
глаголаахѫ оубо слѣпцꙋ пакы 18 не аша оубо вѣры іоудее - ꙗко слѣпь
бѣ - доидеже възгласиша 19 роди са 20 ѡтвѣщаста же оубо роди-
телѣ и рѣста имь вѣмы - роди са 21 не вѣмы или ктѡ ѡтвръзе емоу
очи мы не вѣмы сам възрасть имат самого въпросите сам 22 си
рекоста - боаста са жидовь - жидове 23 родителя рекоста 24 възгла-
сиша 25 не вѣдѣ 27 ѡтвѣща имь рекѡх - пакы хощете - оученици его
хощете быти 28 его и рѣша емоу - мѡусеѡви 29 мѡусеѡви 31 грѣш-
никы - творить 33 би съ ѡт бога быль 34 его 35 оуслыша - его -
обрѣте его рече 36 и кто - да вѣрꙋѫ въ него 39 прїидѡх 40 и слы-
шаша ѡт фарисеи сїа 41 рече имь.

X. 1 въхода - инѫдѣ тать ест 3 гласа 4 гласа его 5 по чюждем
же - чюждего гласа 7 рече же пакы им ісꙋс · дверь 8 въси елика их
9 дверь прїидѡх да животь имать и слышьше 12 нѣсѫт 16 и иныѫ
ѡвца - нѣсѫт 17 азъ дꙋшѫ моѫ полагаѫ - прїимѫ 17 а - полагаѫ
еѫ - приахь 19 сїа 21 нѣсѫт - может бѣсь слѣпомꙋ 22 свѧщенїа 23
въ цръкви 24 ѡбидоша же его іоудее 28 въ вѣкы 29 даст а мнѣ -
никтоже можеть 30 есмы 31 възаша же каменїе пакы - побиать и 32
ꙗвихь вам - мещете на ма 33 каменїе не мещем на та нѫ 35 хоулѣ -
богоу 34 писано въ законѣ вашем азъ 35 аще бо - слово божїе быст
разорити книгы 36 егоже ѡтьць свѧтїи въ мирь - хоулиши - рѣхь сынъ
37 дѣла · не имѣте 38 аще ли мнѣ вѣры не емлете дѣлѡм моим вѣ-
рꙋите - въ нем 39 искаахѫ оубо пакы ати его - ѡтрѫкы 41 прїидоша -
елика 42 въ нь тогда.

XI. 1 нѣкто - ѡт веси марїины - еи 2 бѣше же марїи - мѵрѡм -
ноѕѣ его 3 посластѣ 4 сїа - еѫ радї 8 оученици равви - іоудее 9 два ли

Digitized by Google

на десате еста часа въ дне 10 аще кто - въ нощи - въ нем 11 сїа - его 13 рече же ісус 15 бѣ тоу 16 глаголемыи близнецъ оучеником 17 пришед же ісус обрѣте его 18 ꙗко стадіе .еі. 16 оутѣшѫть их 20 марїа же 22 ꙗко елика просиши ѡт бога 25 рече же 26 въ вѣкы емлеши ли 27 въ мирь градыи 28 и сїа - пригласи - глашает та 29 скоро 30 не оу же бо бѣ пришель ісус на мѣстѣ идеже и срѣте марѳа 31 іоуждеи же оубо - оутѣшаѫще еѫ видѣша - скоро 32 идеже бѣ · его - оумрълъ мои брать 33 плачащѫа са 34 его - прїиди и виждъ 35 прослъзи са ісус 36 глаголаахѫ оубо жидове - его 37 нѣцїи 38 ꙗко прїиде 39 четверѣдневень 41 възаша - възвед(е) очи горѣ 42 видѣх - ма послоушаеши 43 и сїа 44 рѫкама и ногама - его и не дѣите ити 45 миѡзи бо - ꙗже сътвори - вънь 46 нѣцїи - идоша - рекоше имь иже 47 сънъм и глаголаахѫ - творит миѡга 48 его тако въси вѣрѫѫть въ него 49 нѣкто 50 оу нѣ 52 да и чада 53 да биша оубили его 54 близь поустына - нарицаемыи 55 възыдоша 56 оубо ісуса и глаголаахѫ въ себѣ въ цръкви - мнит са 57 ощоутить его - его.

XII. 2 створиша ему 3 литрѫ мура - пистики - ѡтри - ѡт вона маст и благовонныѫ 4 сїмѡновь - иже хотѣаше его 6 се же рече - и ковчежецъ 7 не дѣите еѫ - съблюдеть е 8 въсегда имате съ собоѫ мене же 9 прїидоша - виде 11 ѡт іоудеи 13 прїаша ваіе - изыдоша въ срѣтенїе - градыи 15 не боите са дъщи сїѡнѣ - на ждрѣбати ѡсли 16 сїа бѣша 17 прѣжде съ ним - възгласи 18 сего ради срѣте его нарѡд - сътворша 19 въ себѣ - никакаа же полза ест се мирь 20 нѣцїи еллини ѡт възшедших 21 си оубо - молѣхѫ его 22 прїиде же - глаголаста 23 прїиде час 24 пад на земли не оумреть 25 и ненавидаи душѫ своѫ 26 слоуга моа - его 27 ѡт часа сего - прїидѡх на час сьи 29 стоѫ 30 нѫ нарѡда радї 32 и аще азъ 33 назнаменоуѫ 34 въ вѣкы како - кто ест сынъ чловѣчьскыи 35 еще мало 36 въ свѣть - свѣта (odavle do stiha 11 gl. XIII. bilo je na l. 299, koji se je izgubio i je sada nadomješten novijim rusko-slovenskim tekstom. List 300 počinje sl. рече ꙗко не въси чисти есте stiha 11.)

XIII. 15 створих азъ - сътворите 17 сїа 18 ихже избрах - въздвиже - натѫ своѫ 21 сїа 23 единь ѡт оученикь его възлежа 24 помѣнѫ 26 ѡмочикь 27 сатана 28 ѡт възлежѫщих 29 нѣцїи же - ковчежецъ имѣ - или 30 и абїе изыде 31 глагола ісус 32 аще богъ прославить его въ себѣ и - его 33 съ вами мало 34 заповѣдь новѫ даѫ вам - да и вы любите себе 36 ѡтвѣща емоу ісус 38 алекторь - трище.

Digitized by Google

XIV. 1 сръдце каше 2 реклъ бых 5 можем пѫть 7 позиаете его и видите и 8 и глагола 9 тωлико крѣма - видѣвыи мене 10 и не - къ мнѣ прѣбываѫи 11 вѣроуите мнѣ - вѣрѫ имѣте ми 12 болшаа сих сътворить - кь ωтьцꙋ моемꙋ градѫ 13 просите ωт ωтьца къ има мое 16 иного оутѣшителѣ - въ вѣкы 17 ни же знает - знаете его 18 сиры 19 мирь не видить мене 20 разоумѣете вы 21 съблюдаѫ их 22 а не мирови 23 възлюбит его и къ немꙋ. (Ovdje listom 303. svršuje se rukopis bugarski, sve ostalo se je izgubilo a sada je mladjim rusko-slovenskim piscem rukopis popunjen i izgubljeni listovi nadomješteni. Taj rusko-slavenski tekst nalazi se na l. 304—315).

Digitized by Google

Прилози за историју Црне Горе

из времена владика из различних племена.

Предано у сједници филологичко-историчкога разреда југославенске академије знаности и умјетности дне 14. просинца 1886

ПРИОПЋИО МАРКО ДРАГОВИЋ.

Упуштати се у какву озбиљнију расправу о времену које наступи у Црној Гори послѣ одласка из ње послѣдњег Црнојевића, Ђорђа Иван-бегового сина, при таквим недостатним податцима, којијема за сад располажемо за историју тога времена, било би преодвећ ризично, и сваки историописац Црне Горе, који би пожелио да се у такав рад упушта, отишао би странпутицама из којих не би знао не само изаћи, но нити примаћи се правоме путу; запливао би у море погрешних нагађања из којега не би могао нити у неколико, а камоли у тачности ствар погодити.

Много муке и труда ће се још историописцу црногорскоме; много архивних артија, покривених вјековном прашином, па које су можда обгризли немилосрдни миши, или друге по архивима вазда гостеће животиње, ваља да пребере, па да сједе за стол да што год истинитога напише из историје Црне Горе послѣ одласка Црнојевића, па и вријеме Црнојевићах богме је одвећ тамно.

Не знамо још право нити које године отиде Ђорђе Црнојевић из Црне Горе у тазбину у Млетке; не знамо ни зашто отиде тамо: или отиде јер виђе да све пропада па да му стојања нема у кршевима црногорскима, или отиде да тражи од тазбине помоћ противу освајача Турака, па да опет дође у Црну Гору да њом господари и да продужи борбу противу Турака. Не знамо у каквој форми предаде Црнојевић власт владикама; не знамо ни то којему владици, или Герману или Вавилу. Па бог ти сам зна шта ти не знамо из тога времена.

Digitized by Google

Има их који оће да тврде да Црнојевић није ни предавао свјецку власт владици, него да је владика и послије његовог одласка остао само као глава цркве, а да је свјецка власт остала у руке Црнојевићевог намјестника, који се је звао губернатор. Па напослетку има их који набрајају и неке фамилије које су бајаги владале у Црној Гори послије фамилије Црнојевића. У ове посљедње, чини ми се, спада и Франц Миклошић који, цитирајући у својој посљедној књижици о Скендер-бегу Црнојевићу, или, још опширније, о фамилији, династији Црнојевића, неки чланак из Љетописа чак и именује некакве владајуће фамилије у Црној Гори реченог времена.

И ако још сада имам под рукама прилично података да речем коју ријеч опширније о именованим питањима из историје црногорске, ја ћу се овога пута устручати упуштати се у то, али свакако оћу двије проговорити о овом посљедњем.

Што се тиче владајућих бајаги фамилија, то таквих није сасвијем, и безусловно, било у Црној Гори од како њом престадоше владати Црнојевићи, па док почеше владати Петровићи. Оне фамилије из којијех биваше владике, митрополити црногорски, не могу се никако назвати владајућим фамилијама То су били људи из калуђерскога реда, који су или због каквих особитих заслуга за народ бирани за владике, или тако случајно по реду долазили на владичанску столицу. До почетка владе владика Петровића-Његоша не зна се да су били два владике из једне фамилије. Па не само што се не зна фамилија свакојега владике из различних племена, него се не зна свакоме ни мјесто одакле је био родом.

Што се тиче тако званих губернатора то не само да фамилије из којих су они били не могу се назвати владајућима него ни они ма ни у каквом смислу не могу се назвати владаоцима. Они нијесу били ништа друго до чиновници млетачки, које је млетачка влада плаћала, да пазе стање ствари на ове крајеве арбанашке, а да подржавају уплив млетачки међу Црногорцима и околним хришћанима.

Свршетком XVII. вијека (1697) би изабран за владику црногорскога Данило Петровић. Од тога времена владичанство прелази с једнога на другога све у фамилији Петровића, те таквијем начином ова фамилија постаде владајућом и тек њу, послије Црнојевића, можемо назвати владалачком фамилијом црногорском.

Дакле неистинито је тврђење свијех онијех, који оће да

Digitized by Google

nađu nekakve vladajuće familije u Crnoj Gori između Crnojevića i Petrovića na bio to i sam Miklošić; neistinito će biti tvrđenje i onijeh koji oće da dokažu da mitropoliti nijesu imali u svojijem rukama i svjecku, poređ duhovne, vlast. Uz vladike, razumije se, bilo je vazda po nekolico plemenskih glavara i među njima i gubernator, koji je, mora biti, opet imao više uplива na djela nego drugi glavar, a izvan je svake sumnje da su i turske vlasti imale uplива i učašća u upravu u Crnoj Gori za vremena vladika iz različnih plemena.

Kad bi smo se obratili k' našim historiopisicima, da nam što god pomogu u objašnjenju historije crnogorske, vremena vladika iz različnih plemena, — našli bi smo tamo tako malo podataka da se ne bi smo mogli pohvaliti onim što bi tamo napaljetkovali.

Mi imamo historiju Crne Gore od tri historiopisca (osim drugih manjih i viših radova po historiji crnogorskoj), a to su: Historija Sima Milutinovića, koja nosi naziv: „Historija Crne Gore od iskona do novijega vremena.“ Naštampana je u Beogradu u knj. srpskoj knjigopečatnji 1835. — Historiju Milorada Medakovića, koja nosi naziv: „Povjestnica Crne Gore od najstarijega vremena do 1830 godine.“ Naštampana je u Zemunu u knjigopečatnji dra. Đ. Medakovića 1850 godine, i historiju Đ. Milakovića koja nosi naziv: „Historija Crne Gore.“ Naštampana je u Zadru u tipografiji braće Battara 1856 g.

Od ovijeh najbolja je, najtačnija i najkritičnija Milakovićeva historija, jer je on, između ostalog, raspolagao najbogatijom količinom materijala za historiju Crne Gore.

No ne gledajući na to što imamo tri historije od tri autora, sva tri dosta pripoznata književnika, opet kod njih nalazimo tek po nekolico stranica u kojijema su opisani skoro dva vijeka historije crnogorske (1516 do 1696). Tako kod Milutinovića nalazimo svega četiri stranice; kod Medakovića osam stranica, a kod najopširnijeg od sve troice — Milakovića jedva deset stranica.

Svaki će viđeti da u ovako kratkom obimu nije bilo moguće ni u najkraćim potezima obilježiti historiju pomenutog vremena. U tolikom obimu jedva je bilo moguće pobilježiti imena vladika a kamo li reći koju riječ opširnije o unutrašnjem i spoljašnjem životu Crne Gore u tečaju vremena od 180 godina.

Digitized by Google

Због овога сваки и најмањи прилог, који би се односио на историју Црне Горе поменутога времена, биће добро дошао историку црногорскоме. За то ћу и ја овђе саопштити нека писма која се односе к овому времену. Колико су да су важна по садржају, опет ће улити капљицу свјетлости у историју Црне Горе поменутога периода. Писма саопштавам истим језиком и правописом, којим су писана, само су кратице разријешене.

I. 1530, 3. марта. *Книга како сѣ правда владика Ромилъ съ Махинама около землѣ, кою бѣше приложіо Иванъ бегъ Црноевићъ.*

Да ѥсть (ведомо) всакомѹ человѣкѹ пред ким се достои изнести сїе писанїе како азь архиепископ Ромїѡ Зецки и црногорски и приморски доидох на виноградь свете госпоѣ цетинске пред светѹ Петкѹ ѵ Пошанища; и почехь работати виноградь црьковни, како га ѥ и прежде црква работала по рѹкоданїю и по приложенїю господина Ивана Црноѥвића. И доидоше Радѹль Радичевичевићь и Вѹксань Ѡстоићъ и Радѹль Ивановићь, и запрїеше ме оть работе; и рекоше ми, да ѥ виноградь нихь; и изнесохь предь ними хрисоволь господина Ивана Црноѥвића; и показахь имь како ѥсть приложиѡ виноградь црькви, како ѥ и дрѹге прилоге црькви приложіѡ. И ѡни речени людіе що пише хрисоволь видевши, ѡть клетве ѵстѹпише; и виноградь црьковни ѡслободише, и с нами се простише, да ѥсть виноградь цркви како ѥст и биѡ прежде; а они да се ѵпишѹ ѵ свети поменик вь храмь богородице. И тако и рекоше више речени Радѹль и Вѹксань и дрѹги Радѹль, да есть проклеть ѡть Бога вьседрѹжителя и ѡть пречистие его матере, и ѡть .ві. светихь врховнихь апостоль, и ѡть .о. прочих и ѡть .тні. свети ѡтіць и ѡть вьсехь светихь, иже ѡть вѣка Богѹ ѵгождьшихь кто би се за речени виноградь нашь ѡть нихь племеникь или ѡть синовь или ѵнѹкь или ѡть дрѹзиехь люди да вечь црькви досаѣѹе, ни вечь що за виноградь питати, а намь помень потворити . . . . . и томѹ сведоци: кнез Радич Стефановик и Деско Дабовик и Илїа Радичевик и Вѹкь Борета; а писах азь попь Гюргь Махински по речи господина владике и реченога Радѹла и Вѹьосава и дрѹгога Радѹла. (М. П.)

Вь лето .ЗЛН. (7038) марта г днь.[1])

[1]) Код Милаковића стоји да је Ромило био владика око 1551 год. (стр. 95), а овђе видимо да је он био владика још 1530. Биће код Милаковића означена година можда свршетка владиковања владике Ромила.

Digitized by Google

II. 1629, 28. јуниа. *Рѣка. Книга оть млина оу Ривкоу оу велю Коућоу.*

Да есть ведомо пред кимь изїде сиѳ писанїе: како я епископь кѵр Роуфим [1]) са братїями, яже ѡ Христе коуписмо єдноу стаю млина оу вѣлю коућоу оу Али бега Хаидар Воиводића и неговиех синова оу Сѣлиимь челебїе са брађом за .м. грошах; томоу свѣдокь из Годичїа Моустаи челебїа брать Али беговь и син моу Оусеинь и синовци Али бегови Хаидарь Челебиа Соулеманъ Башићь и ѡсманъ челѣбиа Ахаановићь, и ѿ Доброга кнезь Никаць Радоничинь, ѡть цеклина Тодор Воучичевь. Воучићь Ражоунатовь ѡть Водиць Воукославь Иѡванчевь и братмоу Шћепаць, ѿ придвораць Станоѳ Петка Грмоуше синь и Воукославаць Миличићь, и ѿ Зачира попь Раславь, и много добриѳх людих, и игоумань Висариѡнь и Петронїѳ, боудоући послані ѡть владикѳ Роуфїма и ѡт свѳ браће манастирскѳ, ва лѣто .ЗРЛЗ. (7137) месеца июнїа КИ. оу Рїѣкоу.

А прѣждѳ би приложѳн диѡ ѡть тога млина ѡть Раславьца Шћепанова Поповића з Доубовѣ; а єдинь диѡ коуплѣнь за .КА. грошь.

III. 1673, 19. октобра. *Книга оть промѳнѳ у Лазѳ у Махинѳ.* ѿ имѳ Христа аминъ .АХОГ. (1673) на .ѲЄ. (19.) ѡктомьбра мѳсеца [2]).

Да ѳсть вѣдѳниѳ васакомѳ чловѣкѳ, прѣдъ кимъ изидѳ сиѳ писаниѳ: како би вола господина владикѳ цетинъскога Кирь Рѳфима а ѡть дрѵгѳ стране Франа Антонова спицивра, да замѳнѳ ѵчинѳ за кѣћища ѳ Лазѳ Станчићъхъ и за бащинѣ, коя сѳ нахоћаше ѡко нихъ, кою Франо бѣше кѵпиѡ ѳ Вѵла Марова, и владика да мѳ да за нѳ толико бащинѳ надно лѵга и стране на завалѳ, и не могѵћи сѳ мећѳ сѳ погодити, него ѡдъ стране Франовѳ би посланъ. . . . . Нико попъ Лововићъ ѡдъ Бѣдве, а ѡдъ стране господина владикѳ попъ Іѡванъ Гиговићъ; а ми два попа на єдно и на дрѵгѳ бащинѣ пођосмо и с ногама обидосмо и ѡчима вићесмо, и по кѵшѳнъци дадосмо ѳ рѵкѳ владици кѣћища и бащинѣ ѳ Лазѳ, кою ѳ Франо кѵпиѡ, а Франо да дръжи бащинѣ на дно лѵга и странѣ више нѳ. То ѡрниць, що сѳ църъковно нахоћаше; и тако мећѣ нима рѳкосмо и ѵгла-

[1]) Мора бити за вријеме владике Руфима I. који је, по Милаковићу, управљао Црном Гором око 1631 године.

[2]) Ово писмо мора бити за вријеме Руфима II., који је по Милаковићу управљао Црном Гором око 1675.

Digitized by Google

висмо, или бꙋдє вєћє на Завалꙋ, али ꙋ Лазє да помага єдънъ дрꙋгога да плаћаю наполи. И тако рєкосмо, да да господинъ владика попꙋ Лововићꙋ цєкинъ, а Франо попꙋ Гиговићꙋ цєкинъ за нашє трꙋдовє. ако тко съжєнє ꙋ коє доба владикꙋ с Лазєхъ, да ꙋзмє на завалꙋ и лꙋгъ, ако ли тко Франа съжєнє с' лꙋга да поћє ꙋзети и дръжати ꙋ Лазє. и тако како ихъ погодисмо, тако конътєнє ѡбиє партє бишє ꙋ виєкє аминъ. Сємꙋ свєдоци бишє, ми два попа горєрєчени и алъфиеръ Пиєро Никовъ ѡдъ краинє и Марко Стиєповъ ѡдъ Махинъхъ и Пєѡ Лалетинъ ѡдъ Боковога

И а попъ Лововић Никола потврћивам како згора,

Ꙗ попъ Іѡванъ Гиго писахъ рꙋкомъ моѡмъ.

IV. 1679. 7. јулија Котор *Книга оть бащинє Пєя Гꙋшића.*

Да се зна: како доћє Стоянь Гꙋшићь послань ѡть свога братꙋчёда Пея Гꙋшића за приложити бащинꙋ светой Госпоћи на Цєтинє за своє здравьє а за дꙋшꙋ своиєхь мрьтвиєхь; и приложи свою кꙋћꙋ и бащинꙋ и водꙋ и свє що сє нашє назива ꙋ Косиєрє, да є добарь владика своиѡм братиѡм ꙋчинити ѡть овє бащинє що гоће мꙋ драго; й ако доћє кои ѡть ѡва два братꙋчєда до кога врємена ꙋ манастирь на Цєтинє, да га є добрь свети владика своиѡм братиѡмь прихватить како свога брата. И тако рєчє рєчени Стоянь, да на нихь бащинꙋ ниє никьква дꙋга. како зна кнєзь Никола Раславьчевићь, богь мꙋ и дꙋша, и толи дрꙋзиєхь Црногорацъ, какоє доходиѡ Пеѡ Гꙋшић и подмириѡ свє що є дꙋга било на нашꙋ бащинꙋ. И ако не би хтиѡ владика прихватить, како вишє пишє, да сꙋ добри поћь на свою бащинꙋ Ћеца Петрова, али Стоꙗнова ако нє би кћєли стоꙗть ꙋ манастирь.

И томꙋ свєдоци господинь гꙋверьнадꙋрь Радє Милинь и Гаврило калꙋћєрь ѡть стє горє и монахь Михаило ѡть Туиковићь и харамьбаша Иѡво Сикимићь. Писа месеца июлиа .З. днь ꙋ Которꙋ на .АХОѲ. (1679.)

Писахь ꙗ речєни єрьманахь Михаило Спадиєровићь ѡть Цєтина.

V. *Книга оть прилога Янка Іовичєва.*

Висариѡн митрополит Скєндєриски. (М. П.)

Да се зна: како доће Ꙗнко Іѡвичевь из Махинь ꙋ манастирь на Цєтинє ꙋ свєтє госпоће, и приложи свою кꙋћꙋ и бащинꙋ поздинꙋ и камєнꙋ нивꙋ паки градинꙋ и виноград и виноград

Digitized by Google

код магазина и млинище и живачинꙋ водꙋ и бащинꙋ ѡко не и виноградинꙋ око не кꙋћꙋ и зградꙋ и ꙋ до ће е вели орахь и велю бащинꙋ на Баглаве и на врани кꙋкь виноградинꙋ и дꙋбье. що смо кꙋпили ꙋ ћꙋре и више не велꙋ дꙋбравꙋ и велю бащинꙋ више светаго їѡанна и уж ню що е кꙋпила Марица ꙋ ћꙋре Никчева ꙋ Ника Павова кꙋћꙋ и зградꙋ ꙋ вакоте и бащинꙋ загрьлаче ꙋ крайчинꙋ виноградинꙋ и по ной маслине и трети коматићь грашине и то е заложиѡ Капо Марковь Марици їѡвичиной за .КД. гроша, и каде да аспре да ꙋзме бащинꙋ; и ꙋ ѡво що мие мати кꙋпила, ꙋ то немаю ћеца Радꙋлова нища, а що ние ѡстало ѡд ћеда и ѡд оца ѡд тога доходи ћеци Радꙋловой четврьти диѡ и три диела цркви а за дꙋшꙋ мою и моега ѡца їѡвице и ћёда Станише и Ивана и маике Марице и мое браће Никца и Вꙋкца и мое братꙋчеде Ꙗне, и тко ће за ѡво пакосникь бить црькви, била мꙋ сꙋпрьница света богородица на страшномꙋ сꙋдꙋ.

И ѡвомꙋ сведоци: игꙋмань Сѵмеѡнь ѡть манастира свете троице, и кнезь Батрићь ѡть Цетинꙗ, и брат мꙋ Томашь, и попь Шабань изь Пиперахь, и писахь азь дїаконь Гаврило.

* * *

Осим овијех писама, која се у оригиналу налазе код мене, има јошт четири писма, која се односе к истоме времену владика из различних племена, али нијесу оригинали него преводи. Ова писма без сумње морала су бити преведена с турскога. Куда су се ђели оригинали непознато ми је. Будући оригинала нема да би се могао превод сличити с њим, то се не може примити одговорност за правилност садржаја. Риболови о којијема је ријеч у писмима и данас су својина манастира цетињског, те се даје мислити да је спорно питање о њима могло доћи на дневни ред онда кад су мјеста, ђе су риболови, била под турцима, те се даје држати да су и писма истинита.

Од ових писама саобћићу овђе ова три.

I. Царски ферман за три риболова у Горње блато послати Санџак-бегу Дукађина и кадији Црногорскоме.

По полꙋченію овога царскога знака дае се на знанѣ: како приступи предъ громовніемъ моиемъ дворомъ владика Пахоміе од стране калꙋћера, кои стое ꙋ Комъ и Цетинѣ, коизи сꙋ ꙋ кадилꙋкъ вишеречени, и кои владика носи овꙋ мою царску заповіедъ, защо е приказа да они свещеници имаю три риб-

Digitized by Google

ника, коизи сѹ нихови одъ давна времена, ма да люди одъ Жабляка йоштъ нѣкизи самоволно грабе и що фатаю и силомъ ѹзимаю, и зато свещеници даватъ не могѹ онѹ погодбѹ хадетнѹ.

Заповиедамъ дакле пощо примите овѹ мою великѹ наредбѹ чинићете доћъ предъ вама те люди самоволне и чините и (имъ) познатъ заповиедъ одъ истине и правице. — и ѹзмите лиепо ѹ испитованѣ овѹ стваръ и ако е како кажѹ да и (имъ) ти люди чине насилие и грабе нихъ рибѹ за не даватъ оно що е хадетно даватъ забранићете ѹ наприедъ и не пѹщите да се чине неправде. — а защо они хоће да сѹ нихови рибници познадите ели истина и када познате да нихови ниесѹ но да сѹ свещеникахъ комскиехъ и цетинскиехъ йоштъ одь давниехъ временах ви них браните вашом силомъ и насиліа и недате противѹ законахъ да се чини криво по прави сѹдъ нека сѹди и пощо све ово развидите даћете ѹ рѹке овѹ мою заповиедъ истомѹ свещеникѹ и вѣрѹйте сви моемѹ царскомѹ подписѹ. Изъ Цариграда одъ Еѣире 886-то.

Што се тиче године овђе је погрешка јер владика Пахомије управљао је Црном Гором око године 1568, што би излазило од Еџире око 946. Погрешно је можда при превођењу.

О владици Пахомију, за кога Милутиновић каже да је родом из села Зачира у околини Ријечкој, а Милаковић га зове Команином, што доказује да је родом из Комана, тако исто и Медаковић га зове Команом, код сва три наша историописца нема написано до двије врсте и то код Милутиновића који каже: „Всеосвјештени митрополит Пахомији наскоро се преставио из брености у безплотност.“ [1])

Из овога пак писма види се да је владика Пахоније одио право у Цариград да ради код султана за потврду неких црковних риболова. Дали је владика Пахоније одио у Цариград само поради овијех риболова, или је имао и других државних послова? И ако се не може о томе што гођ тврдога рећи, али се може мислити да не би један митрополит предузео тако тежак и далек пут поради само манастирских риболова. Без сумње је да ће се по архивима наћи јошт много и много до сада не познатих материјала за историју Црне Горе, па и из времена владика из различних племена, као што је ту недавно Миклошић открио у архиву

[1]) Милутиновић С. Историја Црне Горе од искона до новијег времена Биоград 1835. страница 25.

Digitized by Google

ц. кр. заједничког министарства финанција у Бечу неколико врло важних писама која се односе к времену Црнојевића.

2. Преписъ одъ иструмента од бега Скадарскога датъ за обрану свещеницима од манастирахъ Берцене[1]) и Цетине.

У якост и урокъ истога иструмента есть да се зна како дођоше овћена свещеници од манастира кои се зову Берцинѣ и Цетинѣ коизи су од Црне Горе а од Санжака Скадарскога коизи приказаше жалбе противъ неколико люди изъ града Жабляка а по имену Мустафа синъ Софи, — Муми синъ Рамазанъ, Перикачъ Азербади, и Омеръ синъ Ахметовъ и Асанъ синъ Абду алкъ, — Азербади синъ ди Курдакъ коизи хоћаху да притискаю изабране рибнике кои се зову *Олачъ и Каручъ*, коизи су рибники дати и оставлѣни церквама на начинъ вакама. и изниеше писма коя имаху од мѣста судебнога у снагу да га они уживаю и есмо видиели да им е датъ учетъ. Ми пощо видиесмо више речене разлога чинимо ово писмо кое даемо у нихъ руке да могу од сада за вазда уживатъ слободно свещеници исте рибнике и забранюемо свакому и да нитко не може задиеватъ узиматъ ни досаћеватъ на нихъ рибнике противу законахъ и уредабахъ, и толико да знате. Писато у Скадаръ у годище 984 у Ећиру на 8 Сиятанъ.

Мислим да је и овђе година погријешно преведена. 984 година од еџире излази у нашем бројању 1606. У ово вријеме морао је управљати Црном Гором или владика Венијамин (управљао је око године 1582), или Руфим Његуш (управљао је око године 1631).

Жалостно је што се недаду опредијелити барем године од које је који владика владиковао у Црну Гору: Милаковић је означио неке године онако од прилике, али се не може знати дали је Милаковић означивао године почетнице владиковања владика, али године кад се је свршавало њихово владиковање.

Мислим да је више приведено писмо из времена владике Венијамина.

3. Преписъ од учета дата одъ судникахъ на Црну Гору за обрану свещенику Руфиму а сада владици црногорскоме.

Подложници Подгорички кои су овћемъ писани Шћепанъ Янко, Рашко Божо, Тодоръ Дабов, Янко Божов; а од Герля попъ Саво, Вучета Дабовъ, Вукашинъ Бойовъ, Маркићъ Ива-

[1]) Берцине то је Брчеле ђе је манастир св. Николе филијал св. Николе Врањинскога.

Digitized by Google

ницє, Божо попъ; а изъ сєла Крєфка (sic). Никола заєдн
стариєшинама коизи бише сви свѣдоци како свєщеник Рѹфи
а сада владика кои стои ѹ манастирь на Цетинѣ, коє є п
кадилѹкомъ црногорскимъ, доће предъ сѹдомъ кои каза
разлоге предъ истиєма свѣдоцима и наставницима вєрхъ
камахъ цєрковнихъ коя принадлежѹ манастирѹ а познато *К*
Пєсцинє два рибника коизи сѹ на *Олачъ* и *Каручъ* и два мл
и по кои сѹ близѹ истиєхъ сєла и виногради, коя сѹ до
била заложена за нѣки дѹгъ. и тако приє речени влад
рєчє да ћє свє одкѹпити и одкѹпи свє и рибникє и млин
винограде, и тако ми свє остависмо владици и од свєга
разлога дигнѹсмо и ѹ оставлянѣ истомѹ владици и дадє н
владика *Шесънаєстъ хиляда асприхъ* коє аспре ми и ѹзе
свєколике и одъ данасъ не остає нама настойницима од
ковине ничесовъ разлогъ верхъ овиєхъ добара но по дан
остависмо владици да их держи како свє остало що є цєр
цєтинске. и ово би све плаћено и зборєно ћє бѣше владик
сѣдоци како све остависмо брезъ поговора и владика прим
по познаню од правога исканя владичина ѹчини се ови ѹч
за ово що є било и дадє сє ѹ рѹке владици.

Од Ећира годищє хилядѹ осамдєсєтъ пєтъ на промѣнѹ
сеца Шчивол. Свѣдоци: Махмѹтъ ага. Махмѹт чєлєби с
Османъ єфенди. Асанъ-ага. Рєизанъ-ага. Асанъ момакъ М
мѹтъ аге, Кѹманъ момакъ Махмѹтъ аге. Игѹманъ Васо
Вранинє. Раичъ Сиосиєнъ Антѹршинє (sic) и дрѹзи йош.

Година је и овђе погрешно стављена, јер би излазило
овој години да је ово писано године 1707, а међу тијем
дика Руфим I. управљао је Црном Гором око 1631 годин
владика Руфим II. око 1675[1]). Ово је писмо без сумње из
мена владике Руфима II.

За владику Руфима II. налазимо једну приписку на јед
србуљи која се налази у ризници манастира митрополије
тињске. Та приписка гласи овако:

„ . . ва л .ЗРЧЗ. (1689) азь грѣшни Рѹвимь владика . . п
дохь ва манастирь цєтинѣ ва Чєрнои Гори ѿ вѣліе бєдє
прєз да кажѹ свакь мѹдри може знати що сє чини кадє
царство измєнѹє. тачію ѹвй ѹвй що дочекасмо грѣхь р
нашїхь можє богь дати виѣєти всємь архїєрєѡмь ѡбщєга
патрїарха вь свою єпархїю да нєсмо разагнати ѿ безбожнїхь ч

[1]) Ово по Милаковићу, гледај његову историју Црне Горе стр. 95.

Digitized by Google

Ово излази да је владика Руфим дошао на Цетиње године од Р. Хр. 1689. Одакле је он дошао ове године на Цетиње? Милаковић каже да је владика Руфим II. управљао Црном Гором око 1675. Дакле разлика у цијеле 14 година. Да није вишеречене године владика Руфим одио у патријаршију у Пећ? у годинама опет свуда збрка највећа. Међу тим видимо да Милаковић године 1689 већ спомиње владику Висариона Баицу. Можда је исте године умрьо владика Руфим. Па не само ове 1689, но и јошт раније године 1687 Милаковић каже да је на управи Црном Гором био Висарион. Дакле одкуда Руфим у години 1689? Из овога видимо да се не можемо ослонити на године које се налазе у Милаковићевој историји.

Што можемо разумјети из ријечи владике Руфима: дођох у манастир цетињски од велике биједе (несреће) коју сваки мудри човјек може разумјети и да му ја не казујем, јер може знати што се чини кад се царство измјењује. . . . Може бог дати да опет видимо опћега оца патријарха у своју епархију. . . ."?

Баш у ово вријеме године 1689, ухватили су аустријанци код Кладова Ђорђа Бранковића и послье га затворили у Јегру у Чешкој. У ово вријеме била је и сеоба патријарха Арсенија Чарнојевића, те је таквим начином остао празан пећки патријаршески приестол. Због овога мислим Руфим каже: „даће бог да опет видимо опћега оца патријарха у своју епархију."

За владику Руфима I. налазимо прибиљежено на једном прологу за мјесец април сљедеће: въ .ЗРА. (7101) постави сѧ впискѹпомъ игѹменъ Рѹвимъ."

Ово излази од Р. Хр. 1593[1]). Код Милаковића налазимо да је Руфим владиковао око године 1631. Ако би Милаковићева година била истинита онда би она означавала не почетак но свршетак управе Руфимове.

Ове неколике прибиљешке додадох овђе не да објасним вријеме владиковања поменутих владика, него да поможем бар мало објаснити у своје вријеме, кад се прикупи повише материјала за означено вријеме.

Цетиње 22. августа 1886.

[1]) Г. арх. Дучић у својој расправи: „Јепископија Зетска и Дабарска (Гласник књ. 57 стр. 87) приводи једну записку коју је Даничић саопћио у **Radu jugosl. Akad.** I стр. 178 која се односи овоме владици Руфиму. Записка је од године 1608.

Digitized by Google

Digitized by Google

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI.

KNJIGA XX.

U ZAGREBU 1888.

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

Digitized by Google

Dionička tiskara u Zagrebu.

Digitized by Google

SADRŽAJ.

	Strana
Što je pisama sakupio P. Blagoslav Bartoli. — Priobćio dr. Ivan Črnčić	1
O. Rafo Levaković i Vlasi u Hrvatskoj god. 1641. — Priobćio o. E. Fermendžiu	22
Još o glagolskom napisu u crkvi sv. Lucije u drazi baščanskoj. — Priobćio dr. Ivan Črnčić	33
Izvještaj barskoga nadbiskupa Marina Bizzia o svojem putovanju god. 1610 po Arbanaskoj i staroj Srbiji. — Priobćio dr. Franjo Rački	50
Trnovsko tetrajevanđelije XIII vieka — Priobćio Matija Valjavec	157
Borba Crnogoraca s Turcima oko prevlasti nad Grahovom. — Priobćio Marko Dragović	243

Digitized by Google

Digitized by Google

Što je pisama sakupio P. Blagoslav Bartoli.

PRIOBĆIO AKADEMIK DR. IVAN CRNČIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 16. listopada 1886.

Negda 1861. ili 62. godine željno zapitah Krčke franovce, da imaju li u svojem mostiru koju knjigu ili pismo od davna, pak mi pokazaše nekakovu knjigu, ter pisanu. U toj knjizi je puno pisama, ter najveć za kojugod pravicu toga manastira. A ta pisma je u nju od 1741 do 1743 godine prepisao neki pratar Blagoslav Bartoli, kako to same njegove rieči kažu: „Indice delle scritture del Convento di San Francesco della città di Veglia, fedelmente copiate da me Frà Felice Bartoli Esprovinciale negli anni 1740—1741" (drugdje je 1743 godina zabilježena). No ja ne znam, s kuda je bio rodom taj franovac. A da je nekoliko toga znao i umjeo, možemo odsuditi po tom, što je nekada prije bio državnikom („esprovinciale"), i što je tada jur bio prevalio, a to je sâm drugdje pripomenuo, svojih šestdeset godina. Pak možemo mu povjerovati, da je vjerno („fedelmente") prepisao; no za gdjekoju držim da mu možemo prigovoriti.

A da iz kojih matica je prepisao, tih nekoliko da je našao u samom manastiru, a nekoliko u knjigah zapisnicah krčke obćine, pak da zato nisu sva pisma u njegovoj knjizi redom po godinah, kako da je bio namislio razrediti, i kako da jest do 101-ga lista.[1]

[1] „Se cominciando dalle carte num. 101, e cosi sussequentemente, si troveranno registrati istrumenti promiscuamente, e senza continuazione di tempo, come si fece da principio, e come si era ideato: sappiasi, che ciò è succeduto, perchè questi istromenti non li ho trovati in Convento, ma mi è convenuto estraerli dalli Protocolli esistenti nella Cancellaria della Comunità, che ho procurato mi siano fidati". Ovako na 107 l., a na 230: „Nota. Comecchè molti, anzi moltissimi istromenti mi é riuscito estraerli da Publici Protocolli esistenti nella Cancellaria della Comunità, però avendoli trascritti in questo libro in diversi tempi, cosi non è da maravigliarsi, se non sono registrati per successione di tempo, come sarebbe desiderabile, e come da me nel principio di questa fatica si era deliberato. Quello pertanto non ho potuto fare io, stante la mia pur troppo avvanzata età di anni 64 compiti in questo stesso giorno 8 maggio del 1743. Prego Dio venga perfezionato da altri soggetti più giovani, più forti e più abili di me. Faxit Deus".

Digitized by Google

Za nekoje matice pripominje, da su na kvieru iliti na kožici iliti na „živoj harti“ pisane, „estratto dal suo originale in *pergamena*“, — „in *carta pecora*“, — „*da pergamena*“. Pak te takove matice držim da je našao u manastiru. Čega nije mogao u maticah pročitati, za to je u prepisih ostavio po nekoliko prostora prazna. I toga je u mnogom prepisu. Ali nije se čuditi: matice bijahu od davna, koja od 200, koja od 300, koja od 400 godina. No, a to smo jur čuli, on je toga nekoliko, ter više prepisao iz prepisana, pak jur totu držim da je bila kojagod praznina, a možda i kojagod shaba. Ali svakako puno je prikoristio Krčkoj, i duhovnoj i svjetovnoj povjesti, ter nekoliko i Vinodolskoj i Modruškoj i Senjskoj i Gatanskoj, a tako i Frankopanskoj.

Pozabih pobrojiti ta znamenita pisma iliti izprave, a tako i listove knjizi. No sam prepisao tih pisama četrdeset i osam, ter nekoja sam, a to znamenitija, sva, a nekojih samo toliko, koliko sam držao da će koristiti, ili rabiti. Pak nekoliko tih pisama meni je jur dva puta rabilo: za ono nekoliko poviesti o Sv. Luciji, opatiji u Baški,[1] i za pridavak: „Nekoliko krčkih biskupov“, u „Najstarijoj Poviesti“, od 119 do 147 strane, ter sam jih i priložio tomu pridavku sedamnaest, pak i spomenuo to totu na 151 strani, u primjetbi, samo valja pridati još XIX, što smo zanemarili, ili ja, ili slagar. No za nešto drugo valja kriviti Bartolića (možda su ga ovako naši zvali, ili bi ga bili), ili toga, koji je prije njega bio prepisao: „1306, indictione 4, mensis februarii die 3 intrante, vacante sede regni Ungariae, eg(regio) domino N(icolao) Dei gratia episcopo Segniensi .... *(prazno)* egregii domini Frederici comitis Veglae, Vinodol, et Modrusiae, et *Beschae*, ac (Segniae domini) perpetui, post nati videlicet magnifici viri domini comitis Duymi“ ... (pod V.). Ni mrve se ne bojim odsuditi, da je ona „Beschae“ krivo prepisana, namjesto: *Geschae* = *Getska* = *Gatska* = *Gazka* = *Gacka* = *Gatanska*, koja župa, onamo na kopnu, znamo, da je bila *nekojih* krčkih knezova; a „Baška“ je *diel* krčkoga otoka („Veglae“), pak nije nikada imala *svoga* kneza. No ja toga onda valja da nisam znao, kada nisam izpravio.[2] A „post nati“, ona ne može biti = *postumus*, jer onomu knezu „Frederiku“ otac „Dujam“ živeo je i pokle mu se je on rodio, ter sve do 1317 godine. A tako i „post“ je shaba. A

[1] Književnik, god. I. svez. 2. 10—13.

[2] Ako za „Gatsku“ nisu znali Krčani, koji su mogli vidjeti tu župu sa svojega Triskavca: hoćete li, da su Benetčani? Evo: ..... „Anno millesimo tricentesimo vigesimo tertio, indictione sexta, die penultimo mensis Decembris. Actum est hoc Vegle in sala egregii et magnifici viri D. Comitis Frederici Veglie (*sic*), Modiulle (za: *Modrusse*), Vinodoli, atque Vezebe (za: *Gezche*) Comitis, nec non Segne dominatori*(s)* perpetuo (*sic*)“ ... u vele znamenitu pismu u *mletčanina* Jakova Koleta pridavku ka Farlatovoj V, na 644 s. Da je krčki knez Levnardo jur 1300 g. držao Gatsku, za to je dokaz u XVIII knj. ak. Rada, na 224 s.

Digitized by Google

pak „Minelino“ (pod X.) i „Minelinus“ (pod XVII.), ondje najbrže da je *e* namjesto *c*: *Minclinus*, sudeć po ovom: „1411 ... na ime Luka i Mironig i Mikula i Gižman i *Miklin*“ (u Vrbanskom statutu), — „1428 ..... Et questa parte fo presa per m(esser) lo archidiacono Zago (?), et de m. Maschola, et collo primiario, et de m. p(re) Zane fiol de Petrj, et de pre Mathio, et de p. Zane de Stanchono (?), et de p. *Minclino*“ (Krčki kanonici u nekakovu pismu a u mene), — „Mi fratar Mikula s Krka .... biskup Krčki . , ... s počtenimi muži, gospodina Mikule Rajčića[1] arhižakna,[2] g. Matija prmancera, g. Dominiga Mavrovića .... g. Bartolomeja *Minklinića*,[3] g. Antona Škinelića ..... kanonikov crikve naše Krčke .... 1466“ (u Kukuljevićevih Pov. Spom. na 101 s.)

No i ostalih trideset i jedno držim da će koristiti na vidjelu. Evo spravio sam je za na vidjelo. Prvô je 1248 godine pisano, ter je jur u Arkivu za Jugoslovinsku poviest u I. knjizi, i to, kako Kukuljević tu na 61 strani kaže, iz Marka Antona Vinciguerre kronike od 1480 g., dano na svjetlo; no u Bartolićevu prepisu više petdeset jih je drugačije ter više tih držim da pravo. Pak zato držim, da je potreba opet obznaniti pismo puno svjetla za Krčku poviest.

Jošte samo to držim da valja pripomenuti za krčke franovce, da su bili prvoga, i to črnoga, reda sve do 1782 godine, a sada su trećega.

I.

Popis Krčke vlastele.

1248. 10. Luglio. Privilegij et esenzioni de' cittadini Nobili di Veglia.[4]

Jussu Nobilium Veglensium tempore magnifici domini Marci Contareni tunc Comitis Veglensis confectum 1248.

In Christi nostri nomine. Anno eiusdem Nativitatis millesimo ducentesimo quadragesimo octavo, indictione sexta, die veneris X. intrante julio.[5] Quum esset discordia de nobilibus viris de Vegla et de sua nobilitate, nos Marcus Contarenus de mandato domini

---

[1] Smućeni prevodilac (jer matica je latinski, a to u Farlatovoj V. na 306 s.) počeo instrumentalom a svršio genitivom! I još jih čudo ne slaže u tom prevodu, koji držim da je od kada i matica. „Stanislaus de *Polonia*“ ovako je prevedeno: ⰔⰕⰀⰐⰋⰔⰎⰀⰂⰟ ⰈⰟ ⰎⰅⰐⰃⰅ t. j.: „Stanislav z *Lengje*“, po magjarsku! Da je ono = *Lengje*, a ne = *Lenje*, to sudim po pravopisu toga prevodioca.

[2] U matici: *archipresbytero*.

[3] Ne ima ga ondje, a ni drugih sedam kanonika.

[4] Valja da je Bartoli pridao ovo i što je za nekoja druga pisma talijanski pripomenuto.

[5] Bolje: julii, jer „intrante“ spada na „die“, ter znači: jutrom, pred pôdne u taj dan.

Digitized by Google

Ducis Comes Veglensis, et eius Consiliarii Joannes Fuscarenus et Jacobus de Canali posuimus in presencia nobilis viri domini Joannis Theupulo Comitis Auxerensis,[1] illustris domini ducis Venetiarum filii, quinque nobiles viros de Vegla ad sacramentum, et iuraverunt ad sancta Dei evangelia de dicere et inquirere omnes nobiles viros de Vegla.

Branicius[2] de Castromusculo,[3] et Stephanus de Bano,[4] et iudex Bora,[5] et Sprecia de Dominico, et Sprecia de Nicola sunt ili qui iuraverunt . . . . . per suum sacramentum. De progenie Dognanis, domo Branicii, sunt nobiles: Blasius de Chisa, Rabaldus nepos Branicii. Lassinus[6] frater Branicii, et Petrus nepos Branicii. De progenie Subinich[7] sunt nobiles: Stephanus de Bano, Banus filius Bore, Nicola filius quondam Nicole, filius quondam Mile, Vido filius quondam Joannis Bore . . . . . De progenie Togomorich[8] sunt nobiles: iudex Bora, Dominicus eius frater, Petrus eius nepos, Jurislaus[9] eius nepos, et Andreas eius nepos dicti Bore; Sprecia de Nicola, Lassinus filius dicti Spresiae; Jurislaus filius quondam Nicolae, Sprecia de Dominico, Jurislaus frater dicti Spreciae; Andreas de Syzo, Milogne de Syzo. De progenie Judinich sunt nobiles: Imina uxor quondam Simonis, Mattheus de Perano, Dominicus de Suzura, et Jurislaus filius Sclavogosti. Et aduc nobiles Vulcina de Dominica, Nicola eius frater, Dessa filius Rambaldi, Petrus Romanus, Barbanus de dicto Dessa, Priboslaus filius Jurislavii de Bescha, et Amicus de Martinuso.

Praeterea Branicius et Stephanus de Bano et iudex Bora et Sprecia de Dominico et Sprecia de Nicolla per sacramentum, quod nos fecimus vobis domino Marco Contareno comiti Veglensi, et vestris consiliariis, domino Joanni Fuscareno et Jacobo de Canali, dicimus omnes praedictos viros damusque pro nobilibus vobis domino Marco Contareno comiti Veglensi et vestris consiliariis dominis Joanni Fuscareno et Jacobo de Canali, dicentes predictus Branicius et Ste-

---

[1] Vinciguerra: *arbensis;* no po krivu, jer „Johannes Teupulus comes *Absari* . . . 1249", kako Ljubić kaže u V. knj. akad. Rada na 89 s.

[2] Valja da: Branič, ili Branko. Cf. Braničevo.

[3] I sada latinski: Castromusculum, a talij.: Castelmuschio, a slov.: (grad) Omišalj. Uzporedi: „Oimuscle". Docum. Hist. Chroat. per. antiq. na 383.

[4] Uzporedi ime „Ban" u vrbanskom zakonu od 1411 god.

[5] „Actum est hoc Vegle in plathea ante januam quondam Nicolai de *Borre* . . . . 1263". Arkiv za jugoslov. poviest na 60 s.

[6] Uzp.: „Ego predictus (= *Produs*) . . . Veglensis notarius . . . rogatus per . . . . . (*dvornikum?*) *vlasinum* . . . . . de Castro muscho . . . 1263". Isto totu. A u nekakovu pismu od 1496 god čitam: „Ser Antonius de *Vlasino* dictus Busse, civis et habitor Veglae".

[7] V. 6. pis. Valjada = Zubinić.

[8] = Tugomerić?

[9] Uzp.: „Ego *Juresclavus* subscripsi", 1153 g., u Koletovu pridavku ka Farlat. V, na 640 s.

Digitized by Google

phanus de Bano et iudex Bora et Sprecia de Dominico et Sprecia de Nicolla, quod iidem omnes supradicti nobiles nunquam dederunt aliquod tributum, nec dacia comitibus, qui fuerunt hinc retro in Vegla, specialiter (*tempore*) quondam nobilium virorum Comitum Joannis, Vidonis, et Emerici de Vegla non solverunt dacia nec tributa.

Praeterea dicimus de magistro Luciano, quod nos scimus, quod nobiles viri Comites Joannes, Vido, et Emericus de Vegla receperunt dictum magistrum Lucianum de Vegla per nobilem virum; et nunquam dedit aliquod tributum vel dacia predictis Comitibus, qui fuerunt hinc retro; sed de nobilitate magistri Luciani nihil scimus. Preterea dicimus de Andrea de Stregogne, quia scimus, quod Comites, qui fuerunt hinc retro in Vegla, habuerunt ipsum Andream per nobilem . . . . . quia scimus, quod Comites, qui fuerunt hinc retro receperunt . . . . nobilem, et nunquam dedit aliquod tributum vel dacia dictis Comitibus, qui fuerunt hinc retro, sed de nobilitate dicti Ottubelli nihil scimus.

Preterea dicimus de domo de Bonci de Tragomiro,[1] quia scimus, quod Comites, qui fuerunt hinc retro in Vegla, habuerunt ipsam domum per nobilem, et nullum tributum vel dacia dedit dictis Comitibus, qui fuerunt hinc retro in Vegla; sed de nobilitate sua nihil scimus.

Preterea dictus dominus Marcus Contarenus Comes Veglensis, et eius consiliarii domini Joannes Fuscarenus et Jacobus de Canali, visis et auditis rationibus secundum quod Branicius de Castro Musculo, et Stephanus de Bano, et iudex Bora, et Sprecia de Dominico, et Sprecia de Nicola dicebant et testificabantur per suum sacramentum, quod omnes predicti homines erant nobiles, et nullum tributum vel dacia dederunt dictis Comitibus qui fuerunt hinc retro in Vegla: predictus dominus Marcus Contarenus Comes Veglensis et eius Consiliarii domini Joannes Fuscarenus et Jacobus de Canali absolverunt omnes supradictos viros ab omni dacio et tributo secundum quod fuerunt absoluti a Comitibus, qui fuerunt hinc retro in Vegla.

Actum fuit Veglae in Curia domini Marci Contareni Comitis Vegle.

Ego Joannes Matei de Cerdano de Padua imperiali auctoritate notarius interfui iussu dicti Branicii et Stephani et iudicis Bore et Sprecie de Dominico et Sprecie de Nicola rogatus scripsi et corroboravi.

Ego Andreas Bragadinus, Comes Auxeri, ut vidi in matre, testis sum in filia, et manum misi.

Ego magister Joannes de Monte imperiali auctoritate notarius et cancellarius Chersii, rogatus huic exemplo me subscripsi et meo consueto signo signavi.

Ego Bartolus notarius et cancellarius Vegle,[2] exemplavi et me subscripsi.

---

[1] No: „1186 . . . Ego Bonzo de *Dragomero*“, a „1239 . . . quondam Bontii *Dragomiri*“. Isto tote od 641 do 643 s.

[2] „Bartholus“ bijaše krčkim bilježnikom 1397, 1410, 1418 i 1419 g.

Digitized by Google

Ego Petrus Dinich, notarius et coadiutor Cancellariae, suprascriptam instrumenti copiam fideliter exemplari feci, et cum copia suprascripti Notarii excultavi (*sic*), et quia concordare inveni me subscripsi, et sigillo S. Marci sigillavi in praemissorum fidem.

Ego Daniel de Terzago, publicus notarius,[1] suprascriptam copiam sic sigillo s. Marci munitam in presenti meo protocollo registravi, praecibus et instantia Nobilium Veglensium.

II.

1300, 7. febr. *Za bratovštinu sv. Frana u Krku.*

Statuti e leggi della Confraternità di S. Francesco nella Chiesa del medesimo Santo della Città di Veglia, fedelmente copiati dalla sua pergamena.

In nomine Domini amen. Haec sunt ordinationes, quas Fratres Fraternitatis Beati Francisci de Vegla apud locum Fratrum Minorum, anno Domini 1300, die 7 intrante februario, congregati concorditer voluerunt perpetuo observari. Statuerunt in primis (*I ostalo*).

Haec sunt nomina fratrum istius Fraternitatis defunctorum:

. . . . . (*Preskočiv*) . . . . . .

Duijmus Comitis Bartholi
Barthulus Comitis Petri

. . . . . (*Preskočiv*) . . . . . .

Qui praesens transumptum ex originali suo in membranis, vetustate iam quasi abrasis sive consumptis, per me presbyterum Sanctum de Stagijs, Canonicum Veglensem, publicum apostolica auctoritate notarium, transumi et exemplari fecerunt currente anno a salutifera Christi Jesu incarnatione 1524, indictione 12, die 8 mensis Octobris, Pontificatus Sanctissimi in Christo patris et Domini nostri D. Clementis Divina Providentia Papae Septimi anno primo.

III.

Anno 1317, 13 Febr. Veglae. Estratto dal suo originale in carta pecora.

In Christi nomine, amen. Anno eiusdem 1317, indictione 15, die 13 mensis februarii exeunte, Veglae in via publica apud domos olim domini Petri de Alexandro, archipresbyteri Veglae, quae sunt apud ecclesiam Sancti Petri de medio ipsius civitatis, coram domino Nicolao dicto Gospodino.[2] iudice Comunis Veglae, et praesentibus Nicolao filio quondam Marini de Lampredio, Dumicello de Pesayte, Leonardo de Ficasecca Nicola filio quondam Jacobi de Cayta, et Mencho filio quondam Joannis Rubea . . . . (*A napred „Schimosa" žena pokojnoga „Melagne" zapisuje Menku sinu pokojnoga Andrije „de Carsagno" nekakove brajde.*)

Ego supradictus Nicolaus judex manum misi

[1] Ovaj bijaše bilježnikom u Krku od 1488 do 1504 godine.

[2] A u Koletovu pridavku ka Farlat. V. k. na 644 s.: „1323 . . . d. Bonizzo condam judice Nicolao de Vegla dicto *Gospondino*" (sic).

Digitized by Google

Ego Jacobus filius quondam Gerardini de Ripatranonsis,[1] imperiali auctoritate notarius, hiis omnibus interfui, et rogatus haec omnia supradicta scripsi, publicavi, et corroboravi.

IV.

Anno 1348, 10 Julii. Veglae. *Znamenita oporuka.*

In Christi nomine, amen. Anno a nativitate eiusdem 1348, indictione prima, mensis julii die 10 intrante, Vegla- in domo infrascriptae testatricis, coram domino presbytero Nicola de Pisanto, Canonico Veglensi, patrino suo spirituali, praesentibus Joanne dicto Caristia . . . . . Pedrino de Sparverio, et aliis ad haec convocatis specialiter et rogatis testibus. Ibique Cecilia de Vulpe, uxor quondam Petri, per Dei gratiam sana mente et sensu, licet corpore languen , suarum re um et bonorum omnium dispositionem per praesens nuncupativum testamentum sine scriptis in hunc modum facere procuravit. In primis quidem voluit, praecepit et ordinavit, quod Frater Bartholinus eius filius accipiat de bonis suis quiquid sibi placuerit. Item dimisit Capitulo Veglae solidos quadraginta denariorum venetorum parvorum. Item patrino suo praedicto unum romanatum. Item cuilibet monasterio Veglae quartam romanati. Item cuilibet haeremite Veglae grossos tres, excepta haeremita Pasqua, cui dimisit id, quod ei tenetur. Item Fratribus S. Mariae de Vegla medium romanatum. Item sodalitati dictae Ecclesiae medium romanatum. Item medium romanatum sodalitati S. Joannis Evangelistae. Item grossos tres sodalitati S. Mariae de Angelis. Item grossos tres sodalitati S. Quirini Item grossos tres sodalitati S. Francisci Item grossos tres sodalitati S Mariae Magdalenae. Item grossos tres sodalitati S. Catharinae. Item Ecclesiae S. Spiritus de Casteletto unum romanatum. Item romanatum medium sodalitati dictae Ecclesiae . . . . (*I ostâlo*.)

Ego Quirinus filius q. Leonardi de Vegla, imperiali auctoritate iudex ordinarius et notarius, hiis interfui, et rogatus scripsi, publicavi et corroboravi.

V.

1350, 22 nov. *Knez Bartol izručuje krčkim Franovcem što im je pustila njegova teta Cecilija.*

In Christi nomine amen. Anno a nativitate eiusdem 1350, indictione 3, mensis Novembris die 22 intrante, Veglae in sala domini Comitis Bartholomaei infrascripti, coram domino Mauro Comunis Veglae judice, praesentibus Nicolao quondam vicecomitis Nicolai, Duymich[2] genero quondam Michaelis de Kersina, et aliis ad haec convocatis specialiter et rogatis testibus. Ibique

[1] Grad u Taliji.

[2] Više je prilike, da je ovaj bez imena, nego da valja čitati: . . . Nicolai Duymich . . .

Digitized by Google

nobilis et egregius vir dominus Bartholomaeus Comes Veglae et Modrusiae, natus bonae memoriae domini Comitis Federici, tanquam procurator et commissarius nobilis dominae dominae[1] Ceciliae eius amitae, et eius testamenti executor specialis, ut dicebat, dedit, tradidit, et donavit libere et irrevocabiliter inter vivos, nomine procuratorio suae commisionis, Nicolao quondam domini Comitis Schinellae, tanquam procuratori et factori loci Fratrum Veglae de Ordine Minorum, vice, loco, et nomine ecclesiae Sancti Francisci de Vegla, stipulanti et acceptanti unam vineam quondam dictae Ceciliae, positam in contrata Capitis de Valle apud (h)ortum judicis Petri .... (*I ostâlo*)

Dictus dominus Comes Bartholomaeus procuratorio seu commissario nomine, quo supra, se dictam vineam constituit possidere, donec ex ea possessionem acceperit corporalem, quam accipiendi sua propria auctoritate, et retinendi deinceps dictis Fratribus licentiam omnimodam dedit. Et hoc nominatim, ut Fratres eiusdem loci perpetuo annuatim teneantur et debeant omni nocte ardere unam lampadem ante altare Sanctae Trinitatis, quod est et colitur in Cathedrali Ecclesia Veglensi, et facere perpetuo annuatim duos obitus in loco Fratrum, ut ibi moris est, unum videlicet pro anima dictae dominae Ceciliae, et alium pro anima dominae Ursae eius matris . , . . (*I ostâlo*).

Ego Maurus judex supradictis manum misi.

Ego Quirinus filius quondam Leonardi de Vegla, imperiali auctoritate judex ordinarius et notarius, hiis interfui et rogatus scripsi, publicavi et corroboravi.

VI.

In Dei nomine, amen. Anno a Nativitate eiusdem 1351, indictione 4. die 7 exeunte mensis Martii, Veglae in Curia convicinali quondam Corizole, coram domino Joanne archidiacono Veglensi . . . *(Ostâlo o nekakovu mjestu darovanu Franovcem).*

Ego Dominicus de Vegla, filius quondam Vicecomitis Subenne, publicus imp. auctoritate notarius, hiis omnibus interfui, et rogatus scripsi, publicavi et corroboravi.

VII.

Anno 1362, 19 Augusti. Veglae. *Krčki sudci odsudjuju, da Klara de Virzolis ima platiti krčkim Franovcem njeki dug.*

In Christi nomine, amen. Anno a Nativitate eiusdem 1362, indictione 15, mensis Augusti die 19 intrante, Veglae in loco, ubi placita audiuntur, domini Nicolaus vicecomes Veglae, et Matthaeus judex ordinarius Veglae, et Quirinus judex dominorum Comituum (*sic*) Veglae,[2] ad instantiam et requisitionem iudicis Pauli advocati Conventus Fra-

[1] Prvo „dominae" držim da je namjesto *quondam*, kako je niže.

[2] To bijaše Stjepan i Ivan, sini kneza Bartola. V. 8 p.

Digitized by Google

trum Minorum de Vegla, eiusque Conventus loco ac nomine requirentis haec infrascripta sententiari. et se contulerunt in hunc modum dicentes: Orta quaestione in iudicio coram Nobis inter iudicem Paulum tanquam advocatum conventus Fratrum Min rum de Vegla ex parte una agentem nomine dicti Conventus, et Claram de Vizolis, filiam quondam Luciani de Rubra, seu eius advoc tum ex parte altera se defendentem, quae talis fuit. Petebat nanque dictus iudex Paulus, nomine dicti Conventus a dicta Clara certum debitum ab ea fiendum pro anima qu ndam Dessae de Banissa,[1] occasione certarum possessionum ab eo Dessa relictarum pro hoc debito. Quod debitum dicebat ipse iudex Paulus, nomine quo supra, ipsam Claram non dedisse, nec fecisse per novem annos transactos ab illo tempore usque ad praesentem diem; ipse petebat nunc et habere volebat ab ea Clara antedicta, et haec juxta formam et tenorem testamenti quondam dicti Dessae de Banissa pro possessionibus ab eo relictis, ut in eius testamento. Ad quae ipsa Clara, seu eius advocatus pro ea respondens dixit, quod ipsa Clara de hoc debito non tenebatur in aliquo, quia ipsa non tenebat dictas possessiones. Ad quae dictus iudex Paulus nomine dicti Conventus respondens dixit: Non dicis bene, Clara, quod non tenes ipsas possessiones; imo tenes et habes eas, cum unam ex eis, scilicet ortum vendidisti vicecomiti Dominico, qui ipsum habet a te et tenet; et aliam scilicet campum de Campis locasti Jacoftino, qui ipsum habet a te, et tenet tua manu, et propterea dico, quod ad ipsum debitum teneris, et eum dare debes iuxta tenorem dicti testamenti pro ipsis novem annis transactis, et etiam ut in antea. Quibus omnibus et singulis a Nobis diligenter auditis et intellectis, viso dicto testamento, et .... habito super hiis consilio diligenti, cum deliberatione solemni inter Nos et cum aliis bonis viris ..... manifeste est inventum, quod ipsa Clara vendidit ortum vicecomiti Dominico, et locavit sua manu campum dicto Jacoftino, quae possessiones obligatae sunt pro dicto debito, ut in dicto testamento habetur. Nos in loco tribunali sedentes, Dei nomine invocato, praesentibus ..... sententiando deffinimus, et sententiamus, ac deliberando concedimus, quod ipsa Clara, vel qui eius l co fuerit, debeat et faciat ipsum debitum, seu obitum dicto Conventui annuatim, tam pro dicto tempore transacto, in quo non fecit, quam pro temporibus in futuro, ut in dicto testamento continetur. Testes autem ad haec convocati et rogati fuerunt dictus vicecomes Dominicus, et Sanctus dictus Gardello, et alii. Secundum autem supradictam sententiam ipsi domini taxaverunt, quod eidem Conventui detur annuatim pro ipso obitu solidos quadraginta parvorum tam pro transacto tempore, quam in futuro.

Ego Quirinus filius quondam Leonardi de Vegla, imperiali auctoritate iudex ordinarius, et notarius, huic sententiae interfui, et, rogatus tanquam scriba fideliter publicavi et corroboravi.

[1] Čija je oporuka od 1248 g. u Najstarijoj Poviesti na 151 str. gdje je „Virzolis“, a ne „Vizolis“, kako je ovdje. No veća razlika je ono „Lunzoli“, u 8.!

Digitized by Google

VIII.

. . . . . 1368, indictione 6, mensis januarii die 15 . . . . . Matthaeus filius Laurentii de Bomāti (= *Bomanti?*) dare tenetur annuatim Conventui S. Francisci Veglen. ob donationem ei factam per Claram de Lunzoli[1] pro neresio posito in contrata Callis Partitis,[2] cuius ab uno latere et ab alio sunt viae publicae; et in campo jacente in „Campis" juxta campum domini vicecomitis Pauli, et apud viam publicam, et iuxta campum nobilium dominorum Stephani et Joannis honorabilium comitum Veglae; et in orto (*sic*) posito Veglae iuxta domum Michaelis de Bernardino, et apud viam publicam, et iuxta ecclesiam S. Marci . . ." (*I ostâlo.*)

IX.

1370. 15. jun. *Krčki sudci za nekakovo trsje odsudjuju da je totu franovačko.*

In Christi nomine, amen. Judiciali orta in loco infrascripto coram nobilibus viris providis Dominis Andrea Segniae et Rosta Veglae vicecomitibus per magnificum virum potentem Dominum Dominum Stephanum, honorabilem Comitem Veglae, Modrusiae, Segniae, etc., ad infrascripta delegatis judicibus institutis et deputatis, quaestione, et mota ac agitata inter religiosum virum Fratrem Nicolettum de Vegla, Custodem, sive Paulum judicem procuratorem et advocatum loci seu ecclesiae Fratrum Minorum Sancti Francisci de Vegla agentem de et super quadam possessione sive vinea infrascripta ex parte una, et Joannem de Malvasino Veglensem civem, sive Bunnam eius conjugem ex altera deffendentem. Quae quidem questio talis erat. Petebat nanque et agebat dictus procurator nomine loci ipsorum Fratrum Minorum, et pro eo . . . . . et adversus dictum Joannem, sive Bunnam eius coniugem, virtute et vigore cuiusdam publici instrumenti, dicendo, quod ipsi coniuges Joannes et Bunna tenebant, imo usurpabant et iniuste possidebant quandam vineam sitam in Capite Vallis, olim dimissam, cum quibus(*dam*) obitibus et tributis, ipsi loco Fratrum Minorum de Vegla per felicis memoriae Dominum Bartholomeaum Comitem Veglae, procuratorem bonae memoriae Ceciliae Comitissae eius amitae, prout de hoc in dicto instrumento clarius continetur. Quocirca petebat et supplicabat procurator ipse nomine quo supra, quatenus dicta possessio deberet restitui et reddi sententialiter eidem loco Fratrum Minorum de Vegla, prout juste expedit et convenit. Ad haec autem dicti coniuges Joannes et Bunna respondebant et allegabant, quod dictam possessionem sive vineam juridice tenebant, possidebant, et fruebantur, vigore etiam quorundam instrumentorum, ibi in judicio ostensorum, et quod obitus, debita et

[1] V. primjetbu ka VII.

[2] „de Callis spartitis" u onoj oporuci od 1284.

Digitized by Google

alia praemissa fecerant et faciebant ad plenum, ideo supplicabant Coniuges ipsi, quod non deberent molestari, sed potius in ipsa possessione permitti pacifice stare. Eapropter dicti Domini vicecomites sic delegati et deputati, visis instrumentis ipsis, plenarie examinatis, perlectis et intellectis, nec non allegationibus et responsionibus partium utriusque praedictarum hinc inde dictis et prolatis, quia ipsum instrumentum loci dictorum Fratrum Minorum de Vegla primitus fuerat factum, et vigore cujus dicta possessio attributa erat loco ipsi cum tributo, sive tributis, in eo contento sive contentis: Dei nomine invocato, sine quo nullum rite fundatur exordium, communicato consilio sapientum, stando . . . . . sedendo pro tribunali, partibus ambabus ad haec praesentibus, auctoritate et commissione praedicta delegata, sententiando deliberaverunt, et deliberando sententiaverunt, et deffiniverunt, quod ipsa possessio seu vinea remaneat perpetuo eidem loco Fratrum Minorum de Vegla, ad providendum, faciendum, et observandum continue temporibus universis dicta debita, videlicet facere comburere seu ardere unam lampadem omni nocte perpetuo ante altare Sanctae Trinitatis, quod est et colitur in Ecclesia Cathedrali Veglae; nec non et facere annuatim duos obitus, in loco praedicto Fratrum Minorum, unum videlicet pro anima quondam dictae dominae Ceciliae, et alium pro anima quondam dominae Ursae eius matris, et quod de et pro hijs debitis quibuslibet dicta possessio semper sit subjecta, et nullo modo seu ingenio praedicta ammitti vel alienari possit, prout in dicto instrumento clarius continetur, confecto et corroborato manu Quirini filii quondam Leonardi de Vegla, imperiali auctoritate judicis ordinarii et notarii; facientes etiam judices ipsi delegati instrumenta ipsa dictorum coniugum Joannis et Bunnae ibi incidi, tanquam nullius fore et esse valoris; Volentes etiam, quod si qua alia instrumenta sive scripturae aliquae, vel probationes quaelibet pro dictis coniugibus occasione vineae memoratae reperirentur, quod ammodo nullius sint vel existant efficaciae, firmitatis vel valoris; adjiciendo etiam, quod pro incisione sive putatione dictae vineae anni praesentis dictus locus debeat dare eidem Joanni romanatum unum, et quod de caetero ipsi coniuges in nullo teneantur eidem loco occasione vineae memoratae. Cujus quidem instrumenti manu Quirini memorati facti et corroborati principium tale est: „In Christi nomine, amen. Anno a nativitate eiusdem 1350, indictione 3, mensis Novembris 22 intrante, Veglae in Sala Domini Comitis Bartholomaei infrascripti, coram Domino Mauro Comunis Veglae iudice, praesentibus Nicolao q. vicecomitis Nicolai, Duymich genero q. Michaelis de Kersina, et alijs ad haec convocatis specialiter et rogatis testibus. Ibique nobilis et egregius vir dominus Bartholomaeus Comes Veglae et Modrusiae, natus bonae memoriae domini Comitis Frederici, tanquam procurator et commissarius nobilis dominae dominae Ceciliae eius amitae, et eius testamenti executor specialis, ut dicebatur, dedit, et cet., ut in dicto instrumento plenius continetur.[1] Actum fuit hoc Veglae in

Digitized by Google

ecclesia magnae salae dominorum Comituum (*sic*) sub anno 1370, indictione 8, mensis iunii die 17 intrante. Et ad haec testes fuerunt praesentes, videlicet dominus Matthaeus archidiaconus Veglae, dom. Joannes filius quondam dom. Vicecomitis Matthaei ..... de Vegla, dom. Raduchus filius quondam iudicis Jacobi de Segnia[2] et Schinella filius dom. Vicecomitis Nicolai de Vegla, et alii ad haec specialiter convocati testes et rogati. Quam quidem sententiam sic prolatam et promulgatam praemissus egregius vir dom. Comes Stephanus sibi comunicatam laudavit, ratificavit, et approbavit.

Ego Andreas Vicecomes Segnie et Amministrator manum misi.

Ego Andreas Canonicus Veglensis, filius q. Matthaei olim Mauri de Vegla, imp. auctoritate notarius, huic sententiae interfui, et de mandato dicti egregii viri dom. Comitis Stephani, nec non praemissorum dominorum Vice-Comitum Andreae et Rostae delegatorum in publicam redegi formam, et ad petitionem et requisitionem partis loci Fratrum Minorum praedictorum rogatus scripsi, publicavi et corroboravi. (L. s.)

X.

1371, 22 octobris. (*Preskočiv.*) ... Ego Quirinus filius quondam Leonardi de Vegla, imperiali auctoritate iudex ordinarius, et notarius, rogatus de mandato et auctoritate dominorum Matthaei Vicecomitis Veglae et Nicolai iudicis comunis Veglae ..... praesentibus Matthaeo et Capalbo ad instantiam vicecomitis Francisci .... sub 1371, indictione 9, mensis Octobris die 22 intrante.

XI.

..... Anno 1376, indictione 14, mensis Julii die 8 ... Veglae .... coram domino Schinella Comunis Veglensis iudice .... praesentibus religioso viro fratre Jacobo Abbate monasterii Sancti Michaelis de Vegla itd.

XII.

In Christi ..... 1377, indictione 15, mensis novembris die 15 intrante, Veglae in camerino domini Nicolai Comitis Veglae,[3] Veglensi Consilio ordinato et congregato causa dandi, faciendi, et iudicandi domino Schinellae quondam iudicis Vigi, iudici Comunis Veglae, domini Paulus et Christophorus Vicecomites Veglae expo-

---

[1] V. 5. pismo.

[2] Uzporedi 156 i 162 §. u senjskom štatutu.

[3] Ovaj knez Mikula, sudeć po ovoj izpravi, i još po njegovoj oporuci pisanoj na 22 aprila iste 1377 g. (Najstarija Poviest 156), bijaše sin kneza Marka, koji 1323 jur bijaše umro, kako to kaže nekakova izprava od tada a u onom Koletovu pridavku. Imao je biti drugi, ako ne jur treći, bratučed knezu Stjepanu i knezu Ivanu (V. 8 i 9 p.). I on držim da nije nikada vladao.

Digitized by Google

suerunt .....: Comes! Quia est orta lis inter iudicem Schinellam praedictum et Domicellum de Caris ia procuratorem Conventus Fratrum Minorum de Vegla ratione unius campi quondam domini Comitis Marci, quem ipsi Fratres tenent et possident, et dicunt, quod Vos, domine Comes, ipsum eis dedistis, si ita est, vel non nobis diceretis, ut possimus facere rationem ipsi iudici Schinellae, qui ipsum campum petit in iudicio coram nobis tanquam suum a dictis Fratribus, et ipsi Fratres ponunt Vos, et dicunt, quod Vos ipsum eis dedistis. Ad quae dictus dom. Comes Nicolaus respondens dixit: quod dom. Vicecomes Nicolaus consanguineus suus vere dedit Fratribus loci Veglae dictum campum, et ego consensi ad haec. Testes autem ad haec convocati et rogati fuerunt Vicecomes Vincentius quondam iudicis Zutigni, Petrus de Vassolino, et Joannes notarius cum aliis.

Ego Paulus vicecomes manum misi.

Ego Christophorus vicecomes manum misi.

Ego Quirinus filius quondam Leonardi de Vegla, imperiali auctoritate iudex ordinarius et notarius hiis interfui, et rogatus scripsi, publicavi, et corroboravi. (L. s.)

XIII.

In Christi etc. Anno .... 1378, indictione prima, mensis madii die sexta intrante, Veglae in via publica apud domum Michaelis dicti Clonnae, coram domino Schinella, comunis Veglae iudice filio quondam iudicis Viti, praesentibus presbytero Dominico quondam Menchi de Vegla ... (*A dalje je nekakova pogodba.*)

Ego Joannes filius quondam Petri de Rotunda Veglensis Cancellarius,[1] et imperiali actoritate notarius, hiis interfui omnibus et rogatus scripsi, publicavi, et corroboravi.

XIV.

1392, 29. junii, na Rieci. *Vitez Mikula iz Hreljina očituje, da mu je knez Ivan Krčki itd. dužan 200 dukata, pak toga pol zapisuje Krčkim a pol Jerusolimskim Franovcem.*

In Christi etc..... 1392, indictione 15, die 29 mensis iunii, in terra Fluminis Sancti Viti, in domo solitae habitationis infrascripti domini Nicolai, praesentibus Marco Violetich, Jacobo quondam Nicolai, iudicibus nunc comunis dictae terrae, et Vito quondam Bartoli cive eiusdem terrae, testibus ad infrascripta vocatis et rogatis, et aliis. Ibique egregius miles dominus Nicolaus quondam Vicebudini[2] de Creglino, et nunc habitator in dicta terra Fluminis per se suosque haeredes et successores sponte

[1] „Veglensis *Canonicus*" u pismu od 1402. u Najstarijoj Poviesti na 159 s.

[2] = vicebani?

Digitized by Google

et ex certa scientia, non per errorem, solemni stipulatione, sine aliqua exceptione iuris vel facti, dedit et donavit, titulo meae purae liberae simpliciter et irrevocabilis donationis, quae nulla ingratitudine, causa, vel offensa valeat revocari, nec non cessit, transtulit, et mandavit ex causa donationis fratri Marco Fratrum Minorum guardiano monasterii et conventus S. Francisci Fratrum Minorum de Vegla praesenti, et recipienti medietatem quantitatis ducatorum infrascriptae, vice et nomine omnium et singulorum Fratrum Minorum existentium ad Sanctum Sepulcrum supra montem Sion et reliquam medietatem vice et nomine ipsius monasterii et conventus S. Francisci Fratrum Minorum de Vegla omnia et singula iura, et actiones reales et personales, utiles et directas, tacitas et expressas, civiles . . . . . atque mixtas, et quae habet, habebat, habere potest seu poterat, seu videtur vel videbatur habere, contra et adversus magnificum et potentem Dominum Dominum *Joannem Comitem Veglae, Segniae, Modrusiae etc.*, et eius haeredes et successores, et in ipsius bonis, nomine et occasione debiti ducentorum ducatorum auri, quos ipse Dominus Dominus Comes Joannes dicto Domino Nicolao dare et solvere tenebatur ex causa mutui, ab ipso Domino Nicolao eidem Domino Domino Comiti Joanni facti, ut ipse dominus Nicolaus asseruit et suo sacramento, tactis scripturis, firmavit, omnia et singula suprascripta vera esse. Et hoc nominatim et expresse ad laudem et honorem Domini nostri Jesu Christi, et in remedium peccatorum suorum antecessorum salutemque animae suae; sub tali modo, pacto et conditione, videlicet, quod dictus Frater Marcus guardianus monasterii et conventus S. Francisci Fratrum Minorum de Vegla, vel qui pro tempore erit, teneatur et debeat mittere per nuncium fide dignum et tutum dictam medietatem dictorum ducentorum ducatorum, videlicet ducatos centum auri, vel personaliter portare ad dictum locum montis Sion, et dare ipsis Fratribus Minoribus existentibus in dicto loco; et reliquam medietatem ipsius quantitatis ducatorum, videlicet ducatos centum, distribuere et dispensare in reparatione praefati monasterii et conventus S. Francisci Fratrum minorum de Vegla. Quem Fr. Marcum Guardianum dicti monasterii et conventus, vel qui pro ipso erit, nominibus, quibus supra, ipse Dominus Nicolaus constituit procuratorem, ut in rem suam, et ponens eum in locum suum ita, quod omnimode in antea nominibus rationem dictis rationibus quibuscunque peti et exigi valeat dictam ducentorum ducatorum auri quantitatem a praefato magnifico et potenti Domino Domino Comite Joanne, et eius haeredibus et successoribus et in ipsius bonis nomine et occasione suprascripta, et adimplere velle dicti domini Nicolai . . . . . et suo sacramento tactis scripturis firmans, nec non conveniens mihi Nicolao notario . . . ut publicae personae stipulanti nomine et vice nominibus antedictis, quod nulli alii hactenus donavit, nec ex causa donationis cessit dictam quantitatem ducentorum ducatorum auri, seu aliqua eorum iura . . . . *(I ostâlo)*.

Digitized by Google

Ego Nicolaus filius quondam Ser Missoli Matthievich de Jadra, civis praedictae terrae Fluminis, publicus imperiali auctoritate notarius ac iudex ordinarius, praedictis omnibus interfui, et rogatus scripsi et publicavi. (L. s.)

XV.

. . . . . 1394, indictione 2, mensis octobris die 13 intrante, Veglae in curia magnifici domini Bartholi de Potentia[1] Vicecomitis Veglae . . . . *(Preskočiv.)*

Ego Bartholus vicecomes manum misi.

XVI.

1397, 12 decembris. Veglae. *(Preskočiv)* . . . . Ego Bartholus filius quondam vicecomitis Pauli de Vegla, imperiali auctoritate notarius, et iudex ordinarius, ac Comunis civitatis Veglae notarius iuratus . . . de mandato, licentia, et auctoritate . . . vicecomitis Marci mihi tradita et concessa, prout in dicto testamento inveni, dictam particulam de verbo ad verbum fideliter scripsi, publicavi, et corroboravi, nil addens, vel minuens, quod sensum mutet, vel intellectum. Anno 1397, indictione 5, die 12 mensis decembris, Veglae in curia dicti vicecomitis Marci, praesentibus Marino filio vicecomitis Bartholi itd

XVII.

. . . . . 1400, indictione 8, mensis madii die 6 exeunte. Actum est hoc in via publica apud Magnum Campum de prope Veglam . . . . Ibique nobilis vir dominus miles Joannes filius quondam domini vicecomitis Viti (*I ostâlo.*)

XVIII.

. . . . . 1405, indictione 13, die 9 januarii intrante, Veglae in Plathea Comunis coram domino Paulo iudice . . . . Comunis Veglae . . . discre us vir dom. Nicolaus quondam domini Comitis Schinellae (*I ostâlo.*)

Ego Duymus vicecomes Veglae manum misi.

XIX.

Da pergamena.

In Christi nomine etc. . . . 1407, indictione 15, die 6 mensis februarii, Veglae in hospitio domini Bartholi de Potento[2] vicecomitis Veglae . . . . . et quae vinea posita est in contra'a Craij,[3] apud vineam olim domini Comitis Stephani . . .

[1] Grad u Taliji.

[2] Potentia, po 15 p.

[3] = *Kraj*, a to je selo, koje sada zovemo: *Stârâ Baška*; ne ljudi iz *Mlâdê Baške* (drugako: *Primorje)* još to selo zovu: *Kraj*, a ljude tu: *Krajane.*

Digitized by Google

XX.

1418, 27. febr., u Krku. *Vid Kirinčić iz Baške zapisuje krč. franovcem četvrt nekakova vinograda.*

In Christi nomine . . . . . 1418, indictione 11, die 27 mensis febrnarii, Veglae in Ecclesia Sancti Antonii de Platea, coram d. Antonio vicecomite Veglae, praesentibus ser Bartholino iudicis Marci, Nicolao Flacho, et Cudella, civibus Veglae, et aliis testibus ad haec convocatis specialiter et rogatis, Ibique Vitus Chirincich de Bescha, tam nomine suo proprio, quam Stephani (*et*) Jurii suorum fratrum, ac Ursae eius sororis, pro quibus promisit de rato dedit, vendidit, et tradidit, ac donavit irrevocabiliter, pro parte videlicet vendens, et pro parte donans jure proprio in perpetuum domino Fratri Simoni de Vegla ad praesens Vardiano Sancti Francisci de Vegla, pro se et suis successoribus recipienti et ementi totam quartam partem pro indiviso unius vineae . . . . quae tota vinea posita est in contrata V Chraijch[1] districtus Beschae, ubi dicitur Pod Snisnu,[2] apud vineam domini Comitis Ciliae,[3] apud vineam ser Lodovici,[4] apud viam publicam, et apud Dubrovizam[5] . . . . . (*I ostâlo*).

Ego Antonius vicecomes supradictus manum misi.

Ego Bartholus quondam vicecomitis Pauli de Vegla, imperiali auctoritate notarius, et iudex ordinarius, ac Comunis Veglae cancellarius iuratus, praedictis omnibus interfui, et rogatus scripsi. (L. s.)

XXI.

. . . . 1418, indictione 11, die 8 mensis martii (*Preskočiv*) . . . . in contrata Vchraijch districtus Beschae, ubi dicitur Podsnisnu, apud vineam domini Comitis Ciliae, apud vineam ser Lodovici de Segna, itd.

XXII.

. . . . 1420, indictione 13, die 8 novembris extra Veglam, iuxta mulum, coram nobili viro domino Rigo quondam vicecomitis Schinellae, iudice comunis Veglae (*I ostâlo*).

XXIII.

. . . . 1427, die 2 februarii . . . . Veglae in claustro S. Francisci, coram Rigo de Schinella vicecomitae Veglae, presentibus domino fratre Stephano abbate Sanctorum Michaelis et Laurentii, iudice Bartholino de Marco, iudice Minellino[6] . . . . (*I ostâlo*).

[1] = v' *Krajih*, lokal množ.

[2] = *Snîžnû*, izvjestni pridavnik žen. spola u akuzativu jed. od „snieg".

[3] Celjski knez po imenu Fidrig, komn žena bijašc Jelisava hći kneza krčkoga Stjepana, koji 1407 na 6 febr. jur bijaše umro, kako 19 p. kažé. Uzporedi 21. p. za sve tri ove primjetbe.

[4] *de Segna*, isto totu.

[5] Dubravizam ?

[6] Minclino ? V. u pripomenku.

Digitized by Google

XXIV.

1445, u Krku. *Knez Ivan Frankopan, uzdajuć se u svoju braću, daje nekomu Dujmu crkvicu na Glavotoku.*

Copia tratta da un processo civile sciolto del volume decimo del 1502, vertente trà il qm. prè Nicolò Collosso e li gastaldi delle confraternite di S. Andrea, S. Martino, S. Elena, et Altare di S. Catarina di Dobrigno, a ca(*rte*) 125.

Exemplum transumptum ex authentico, prout ad litteram iacet, de slavo in latinum (?) per Ser Danielem Terzago, venetum, notarium,[1] cuius tenor talis, videlicet:

Noi Conte Joanne de Frangipanibus de Veggia, Segna, Modrusia etc. significhiamo per questa nostra lettera aperta, et in perpetual memoria, come Noi, volendo magnificar li Nostri diletti Fradelli, et il Nostro Dominio, et similmente le Capelle ouer Chiese, qual sono nel nostro dominio, acciocchè siano similmente bonificade le nostre Capelle, specialmente quelle che sono nell' isola di Veglia, hauemo dado la Capella della B. V. Maria chiamata di Capo dell' Isola, a Doimo[2] et a suoi heredi perpetualiter senza alcun impedimento predetto, con fiducia de nostri fedeli diletti Fradelli e dei nostri successori, con questa condition, che lui possa golder li terreni di questa giesia, et che abbia dar da mò avanti sempre nel zorno di San Zorzi una vedella à colui à chi fosse dada la giesia dalli nostri diletti Fradelli e da Nui similmente; et che le debbia dar la X^ma^ di tutto quello che nascesse in questi terreni a quello, el quale avesse la giesia nel e man. Item, se quando esso Doimo, ouer suoi heredi piantasse vigne, et che sia tenudi a dar la X^ma^ a cui fosse la giesia nelle man: et questo a cui li nostri diletti Fradelli e Nui, over li nostri successori desse o donasse questa giesia, sol non possa lo dito Doimo, over li suoi heredi desuzar nè azonzer altra servitù ne a lui ne a suoi heredi, eccetto come di sopra se contiene. Et questo havemo fatto, perche era deserto, non era alcuna intrada a questa giesia. Item sopra questo come Nui inquirissimo con verità dai nostri huomini dabene, che chi fosse che per invidia, o per propria volontà facesse pascolar, over danno facesse a questa giesia, che rimanga in ducati cinquanta per l' antiqua consuetudine. Et similiter Nui confermamo tutto questo con il nostro sigilo consueto questa nostra lettera sub anno Domini 1445, datum Veglae, die 9 mensis . . . .

Hinc nuncupatur sigillum, et non potest legi, cuius mensis sit.

Filotis Dardis cancellarius Veglen. ex supradicto processu, in quo descripta sunt quam plurima privilegia dicti q. domini comitis Joannis, ac instrumenta et litterae Serenissimae Dominationis Venetiarum, ac privilegia Serenissimorum Regum Ungariae, fideliter sub 18 martii 1564 exemplificavit et subscripsit.

[1] V. 14. primjetbu ka 1. pismu.

[2] Nije pridjevka, a morao je tu biti.

Digitized by Google

Ego Rainaldus Columbanus Piranensis notarius pub. ac vicecancellarius Veglae ex consimili extraxi et sigillavi sub die 19 martii 1564.

Andrea Bandata di veneta autorità nodaro pub. copiò il presente d' altro simile esistente nella cassa di' RR. PP. di S. Maria di Capo.

XXV.

. . . . . 1471, indictione 4, die 20 mensis octobris, Veglae in domo infrascripti emptoris, coram domino Hugone de Ariostis de Ferraria, milite, comite, et vicecomite Veglae . . . . . Ibique Hificus Zubranich,[1] illustris et magnifici domini dom. nostri comitis Joannis servitor, civis Veglae et habitator . . . *(I ostâlo.)*

XXVI.

. . . . . 1488, indictione 6, die 16 octobris. In Cancellaria Veglae, praesentibus discretis viris ser Bartholo Grabbia, ser Gaspare Budislavich, et ser Andrea Almerigotto testibus ad infrascripta habitis. Ibique rvdus. in Christo pater dominus frater Nicolaus Venerius Abbas Ecclesiae S. Laurentii de et extra muros civitatis Veglae, de assensu, parabola, et auctoritate magnifici Antonii Vinciguerra ducalis secretarii, et per Illmum. Excellum. Do. Do. Venetiarum Veglae et Insulae Rectoris dignissimi . . . . . jure livelli locavit *(I ostâlo)*.

Daniel Terzago notarius publicus.

XXVII.

. . . . . 1488, 19 octobris, indictione 6. In Cancellaria Veglae, praesentibus ser Gaspare Budislavich, et ser Georgio Grabbia, civibus et habitatoribus Veglae, testibus habitis et rogatis. Ibique revdus. in Christo pater dominus frater Nicolaus Venerius benemeritus Abbas S. Laurentii, et Commendatarius, sive Rector ecclesiae S. Michaelis de Vegla, pro utili dictae ecclesiae concessit ad affictum . . . *(I t. d.)*

Daniel Terzago notarius publicus.

XXVIII.

. . . . . 1501 . . . Revdus. in Christo pater d. frater Stephanus Abbas et Rector Ecclesiae seu Abbatiae S. Nicolai de Castromusculo . . . *(I t. d.)*

---

[1] A u krčkom štatutu medju vlastelom tih godina: „Ser Ifco Zubranich over Radoazzo". Tako *Ivko* (Ivan) Čubranić. Pak „Vicenco" (Čubranić) bojim se da nije pravo u pismu *dva puta* prevedenu a u Kukuljevićevih Povjest. spom. na 97 s. Koji prevod je u mene: u tom je ovako: . . . „abbiamo s(*c*)elto li nostri uomini dà bene *Zvane* Vicenzo Zubranich" . . . A ni onako nije pravo: „Buduć poslan *g(o-*

Digitized by Google

XXIX.

1502, 25. jun., u Krku. *Zaharija Garzoni, mletčanin, dostignuv po mletačkoj gospodi opatije sv. Lucije u Baški i sv. Lovrenca u Krku za uživanje, po poruku daje u najam sve dobro tih opatija.*

1502. 25 Giugno.

Actum Veglae ad cancellum mei notarii infrascripti, praesentibus probis et discretis viris ser Paulo Lando, ser Joanne Manstrich, et magistro Jurco cedrone, ac alijs civibus Veglae ad infrascripta testibus habitis, conuocatis et rogatis.

Ibique prudens vir ser Franciscus de Bergamo, uti familiaris et procurator ac commissus legitimus Reverendi Domini Zachariae de Garzonibus magnifici dom. Marini patritij veneti, militis jerosolimitani et commendatarij Abbatiarum S. Luciae Vallis Beschae, et S. Laurentij de prope ipsam ciuitatem Veglae, procuratorio nomine, quo supra, omni meliori modo, quo potuit, ad meliorandum, et non deteriorandum, iure locationis siue affictationis, locauit, et affictauit per annos quinque proxime et successive venturos probis viris d. presbytero Georgio Ilijch ac Nicolao Punarich (?) de Besca, ser Francisco Xuf . . . de Segna consortibus, interuenientibus, facientibus, et de rato promittentibus nomine Matthaei Iuranich de dicta Valle Beschae, ibidem praesentibus, et pro dicto tempore annorum quinque proxime futurorum acceptantibus et stipulantibus, omnes redditus, et prouentus Abbatiarum S. Luciae et S. Laurentij suprascriptarum, nec non omnes redditus et prouentus ecclesiarum S. Hieronymi del Craij,[1] et S. Nicolai de Bossaro, quae duae ecclesiae sunt de Abbatia praedicta S. Laurentij, cum omnibus terris, possessionibus, liuellis, aquis, molendinis, et animalibus pecudinis et caprinis, et cum omnibus suis iuribus ac seruitutibus in integrum quoquomodo spectantibus et pertinentibus Abbatijs S. Luciae et S. Laurentij; pactis tamen et conditionibus inter ipsas partes celebratis, videlicet: praedicti conductores habere et percipere debeant quinque redditus dictarum Abbatiarum et ecclesiarum tantum; et quod teneantur et sint obligati dicti conductores celebrare, et celebrari facere, ac illuminare dictas abbatias et ecclesias, videlicet singulo die missam unam in abbatia S. Luciae, nec non in omnibus Dominicis et Festivis cantari facere missam unam. In ecclesiis vero praedictis singulo mense in qualibet earum missam unam. Circa vero aliam abbatiam S. Laurentij dictus procurator dixit, quod magister Rigus cerdo curam illuminandi, et eam officiandi habet, et omnia alia facere, quae ad diuinum cultum pertinent iuxta consuetudinem hactenus obseruatam, sumptibus et expensis

spodi)n Čubranić", u *prevedenu prevodu* u istih Povjest. spom. na 103 s. Jer ono isto pismo sada je u Krčkoj poreznici prevedeno, pak u tom prevodu ovako je: „Essendo mandato *Ifcho* Chiubranich onorato uomo dal Signor Conte Zvanne" . . . .

[1] V. XIX.

*

dictorum conductorum. Et hoc ideo fecit praefatus procurator vigore commissionis et mandati praefati d Zachariae Commendatarij rogati et scripti manu, ut legitur, ser Ruffini de Gratarolis veneti notarij publici de die penultimo mensis maij mille imi instantis, a me notario infrascripto visi, perlecti etc. Quia praedicti conductores conuenerunt, et promiserunt dare, soluere, et deffere praedicto d. Zachariae, vel eius procuratori legitimo, Venetias annuatim, eorum proprijs sumptibus et expensis, pro affictu et nomine affictus dictorum reddituum, iurium, terrarum, et animalium, et omnium praedictorum locatorum, ut supra, omni et quolibet anno dictorum annorum quinque, ducatos centum sexaginta aureos boni ponderis, videlicet de praesenti ducatos quadraginta duos auri, quos dictus procurator confessus est et manifestus se cum effectu habuisse, et realiter recepisse ab ipsis conductoribus; et centum et decem octo bonae monetae in festo Ascensionis Domini proxime venturi anni 1503, et sic de tempore in tempus annuatim tempore praedictae Ascensionis ducatos 160 auri boni et iusti ponderis, siue bonae monetae, deferendos eos Venetias praedicto dom. Zachariae, vel eius commisso, ut supra dictum est. Declarato insuper, quod casu, quo praedicti conductores non attenderent circa solutionem dicti affictus tempore praedicto Ascensionis, quod tunc existat in arbitrio praefati d. Zachariae, vel eius loco legitime existentis, venire, seu mittere Veglam suum procuratorem, et, uti opus fuerit, pro redimendo, exigendo, et recuperando quicquid ab ipsis exigere deberet, et eos omnes, et quemlibet eorum in solidum convenire, sive conveniri facere et arctare tam realiter quam personaliter ubique locorum, ad dandum, solvendum et satisfaciendum id, quod tam pro parte, quam pro resto dare deberent, cum damnis et expensis omnibus, et interesse ipsorum conductorum. Et non solvendo in dicto termino, quod tunc existat in arbitrio praefati d. Zachariae, vel eius procuratoris, expellere, cassare, et licentiare dictos conductores de dictis bonis sibi, ut supra, locatis, etiamsi terminus praedictus annorum quinque elapsus non fuerit. Declarato insuper, quod conductores praedicti elapso termino teneantur restituere, et assignare praedicto d. Zachariae, vel eius procuratori legitimo, omnia et singula bona mobilia et stabilia, et potissime de animalibus pecudinis et caprinis illam quantitatem, et illius conditionis et . . . . prout eis assignatum est. Hoc declarato, quod si dicta animalia, vel pars ipsorum defficerent, videlicet guerra, fulgure, aut morbo generali, ad hoc non teneantur, quoad animalia. Hoc etiam declarato, quod praedicti conductores teneantur solvere datium animalium Abbatiae S. Luciae praedictae de eorum pecunijs. De animalibus vero S. Hieronymi et S. Nicolai non teneantur ad datium, prout constat litteris serenissimi Du(calis) Do(minii). In reliquis vero expensis ipsi conductores teneantur, ut praemittitur, ita et taliter, quod formatio ipsa ducatorum 160 auri deveniat ipsi d. Zachariae libere et expedite ultra omnes expensas.

Digitized by Google

Promittentes dictae partes, videlicet una pars alteri, et e converso, dictam locationem, et omnia et singula suprascripta attendere, observare, et adimplere, et non contravenire de iure vel de facto sub poena ducatorum 100, applicandorum parti observanti, cum refectione etc., qua poena etc.

Daniel Terzago notarius publicus.

XXX.

. . . . . 1518, indictione 6, die vero 26 aprilis. Ac um Veglae in Curtivo monasterij S. Mariae ab Angelis, praesentibus rev. dom. presbytero Dominico de Rinaldis archidiacono Veglen., ser Ioanne Cecuta nobili Veglae, et magistro Victore barbitonsore testibus. Ibique domina Mare relicta quondam magistri Georgij muratoris, cognomento Cragnaz . . . . . donavit monasterio S. Mariae ab Angelis Veglae superius dicto, praesente rel giosa et honesta domina sorore Gabriella, ipsius monasterij abbatissa dignissima . . . . et obligata sit (abbatissa) ipsam donatric m . . . . in articulo mortis habitu S. Benedicti induere . . . . *(I ostâlo).*

XXXI.

. . . . . 1521, indictione 9, die vero 2 mensis novembris.

Actum Veglae in camera rev. patris fratris Georgij de Sibenico socij provinciae Dalmatiae, praesentibus ibidem ser Petro nepote quondam Reverendissimi Domini Donati à Turre episcopi Bossonensis, alias Veglensis . . . *(I t. d.)*

Digitized by Google

O. Rafo Levaković i Vlasi u Hrvatskoj g. 1641.

Šest izprava, koje iz arkiva Aracelitanskog u Rimu

priobćuje o. Evsebije Fermendžiu.

Predano u sjednici jugosl. akademije znanosti i umjetnosti filologičko-historičkoga razreda dne 16. listopada 1886.

I. 1641, 24 veljače. U Zagrebu. *Levaković javlja Ingoli-u tajniku propagandinom, da mu je ban hrvatski (Ivan Drašković) s drugimi velikaši obećao svaku pomoć glede unije, koju bi on imao zavesti medju Vlasi sa rimskom crkvom; da ga je svjetina u Metlici primila kakono angjela s neba; da se Vinković, biskup Zagrebački, pako srdi, što on (Levaković) nije došao već kao posvećeni biskup. Moli, da se to pitanje glede svoga imenovanja za biskupa medju Vlasi, komu je i car sklon, u Rimu čim prije rieši.*

Illustrissimo e Reverendissimo Signore, padrone mio Collendissimo. Scrissi a. V. S. Reverendissima da Lubiana, et avvisai alcuni particulari che m' erano occorsi con li Valachi; hora mi sono condotto in Croatia e gionto a Zagabria per abboccarmi non solo con Monsignor vescovo, ma con il Sig. Conte Bano che è Vicerè di questi Regni e Provincie; e con altri Signori conti del paese. Ho ritrovato tutti affetionatissimi alla mia nientezza, e lodato Iddio, molto inclinati alla conversione de Valacchi. Il vicerè, overo Bano, mi ha dato la parola di cooperare con sua autorità et il medesimo hanno promesso il Signor Wolfgango Frangepani Generale di Carlistad e Crovatia, et il Signor Conte Sfarzenberg Generale di Slavonia, che sono tre principali, dalli quali dipendono tutti li Capitani et altri Offitiali di questi due Regni di Croatia e Slavonia. Li Signori Conti Erdeodi et di Zrinio, che hanno sotto di se circa sette millia Vallachi, non solo hanno la volontà di cooperare, ma m' hanno pregato per amor di Dio, che procurassi convertirli promettendo mi tutti ajuti necessarij. Monsignor Vescovo poi e tutto immerso in questo negotio, solo li dispiaque ch' io non sia venuto consacrato vescovo come lui sperava. Veramente io conosco la mia debolezza, ma posso ben dire, che tal qual io mi sono, tanquam Angelum Dei exceperunt me. Monsignor Vescovo non ha volsuto che alloggi in Monasterio, ma in Suo Palazzo dandomi stanze e quanto si può desiderare; i Signori Generali facevano a . . . che meglio sapesse regolarmi; così anco altri Signori Conti e Baroni. Tutti loro presenti e donativi io ho mandato parte alli Patri Capuccini, parte

Digitized by Google

alli Patri nostri, e parte all' Ospitale. Non ho riservato per me altro, che un Cavallo donato mi dal Signor Conte Erdeodi Pietro, che mi servirà per andare alli confini dove stanno li Valachi. Ho ritrovato casualmente D. Giovanni Tinino, che sta al servitio del Signor Conte Bano, qual l' ama come se fosse suo proprio figliuolo. Lui sta benissimo con bona provisione et ottima riputatione. Mi è stata grandissima consolatione d' haverlo incontrato, et a lui non è stata inutile la mia venuta, perchè ha acquistato miglior stima appresso tutti, e sacra Congregatione viene lodata in allevar la gioventù per beneficio publico della santa fede, che con sua occasione ho havuto campo di ragionarne. Al sudetto Don Giovanni ho dato copia della mia Istrutione o vero del mio modo, con il quale spero acquistar li Valacchi, et l' ho fatto giurare, che non accettarà cosa alcuna da loro, salvo il vitto quotidiano. Perchè appresso Metlica mentre predicai, raccolsero li Valacchi di 400 grossi per darmeli et io non ho voluto accettarne pur un solo protestando loro, che io non intendo altro, se non farli conoscere la vera strada della loro salute; et esortai che quelli denari li convertissero in beneficio della chiesa. Di questo se ne riempito tutto quel Monte, et il luogo di Rovischie che è principal nido delli Valacchi dicendo che è venuto un frate, che non vol denari e predica la fede antica

Ancora non mi sono dichiarato della unione, perchè solo ri rehendo li vitij e la discordia in particulare. Vedo però che bisognerà inpegnarsi a guadagnare il loro perfido vescovo, quall' a tutti ha commandato con anathematismi, che non debbano lasciar la sua dottrina. So che mi guarderà, perchè vede mia retta intentione In poco tempo poco posso promettermi, perchè mi ricordo benissimo della stampa del Breviario Illirico e piacendo al Signore intendo venir a farlo, con tutto ciò voglio dar il principio, che con la brevità ancora li Apostoli convertivano Provincie intiere Almeno nascerà tra questi qualche desiderio di sentir la parola di Dio,

In tanto V. S. Illustrissima veda spuntar il negotio mio, che di già non puo essere non habbia risposto Monsignor Nontio, che qui Monsignor Vescovo mi ha mostrato una sua lettera, nella quale scrive, che anche sua Maestà Cesarea era contenta.

Quando V. S. mi facesse spedire quanto si vuole, venirei subito per consacrarmi e con bona gratia tornarei finche sono questi boni Patroni e l' assicuro che in spatio di due anni haverei da loro il modo e commodità di stampare alle loro spese il Breviario costi, o dove vorrà la sacra Congregatione. Mi rimetto in tutto alli commandi della sacra Congregatione e di V. S. alla quale prego dal Signore ogni felicità e contentezza. Di Zagabria alli 24 febb. 1641. Di V. S. Illustrissima e Reverendissima Devotissimo et Obligatissimo figliolo fr. Raffaele Croato.

II. 1641, 20 svibnja. U Mrzlompolju. *Istomu, piše da je razgovarao sa Maksimom, vlaškim biskupom, pak da je on skupa sa pukom priklon uniji, nu da ga prieči njeki drugi monah (Gavro*

Digitized by Google

Miakić); te se pako zapreke, veli on, mogu odstraniti, samo ako bude molba zagrebačkog biskupa u Rimu uslišana. Zatim primećuje ob uspjehu svojih prodika i o inih stvarih.

Illustrissimo e Reverendissimo Signor Padron Colendissimo. Sono stato sin' adesso nelli confini tra li Valacchi et abboccatomi con il Massimo loro Pseudovescovo. Loro sono facili ad essere guadagnati per esser molto docili e desiderosi della parola di Dio; e suddeto Vladica non sarebbe renittente, se uno delli suoi Monaci non lo tenesse nel suo errore, ad instanza e persuasione di cui commette molti eccessi. Questo parimente Monaco con tempo e patienza si guadagnarebbe, quando persona si fermasse con qualche agiustamento et occupatione, la quale non potrà mai essere ne più ferma ne piu profittevole, se non mettendo costi in esecutione la più volte replicata dimanda del veścovo di Zagabria.

Stanno molti catolici tra li Valacchi, e fermandosi la persona tra essi et esercitando Pontificalia e cose simili si infiammerebbero li medesimi Monaci, massime quando li sermoni, che si sogliono fare in latino nell' ordinationi et altre funtioni si facessero in lingua delli sudetti Valacchi. Monsignor di Zagabria è attempato e molto occupato, oltre l' infermità che lo molestano, e però non puo conferirsi in persona a far simili funtioni, onde gli è necessario un Coadjutore tanto quanto importa la salute di molt' anime. Don Giovanni Tinnino sta discosto da me sei buone giornate, n' ha havuto tempo attendere a quanto con l' altre mie di gia ho significato, perchè sta con il Signor Conte Bano per suo capellano e conviene lo serva.

Io per hora ho guadagnato quattro anime, cioè quattro donne che prima sono state catholiche, et havendo abbandonato li loro mariti sono state congionte alli scismatici. Tutte hanno fatto la professione della fede e due si sono riconciliate con li legittimi consorti, due altre con licenza delli loro mariti primi si sono condotte alli loro parenti con proposito di vivere in continenza.

Cinque Valachi parimente hanno mandato via le concubine e ripigliate le loro prime e legittime mogli, perchè mi sono adoprato di persvadere loro la vera dottrina del Matrimonio et il vincolo di esso, dominando molto tra detti Valacchi la perversità del ripudio.

Mi sarei fermato in oltre alli confini, se certi negotii della mia provincia non mi richiamavano di abbandonarli, onde con essi passai per Zagabria, dove quel Prelato di nuovo mi diede la presente annessa per la sacra Congregatione, qual prego V. S. Reverendissima ad effettuare in servitio di Dio benedetto e salute dell' anime Christiane.

Qui a Merzlopolije vicino a Metlica habitato da Valacchi trovo un loro Pop o Sacerdote molto inclinato alla unione, ma semplice et idiota; voglio instruirlo a dir divotamente la liturgia e spiegarli la dottrina Christiana perchè è tanto dotto che non sa in che consiste la nostra santa fede, solo dice: Io credo in Christo figliuolo di Maria Vergine.

Digitized by Google

Una sola lettera di V. S. Illustrissima ho ricevuto doppo la mia partenza, nella quale mi da speranza e mi esorta a tornare alla stampa. So benissimo il mio debito e non sparagnerò la fatica, quantunque sarebbe più espediente per adesso metter mano alla conversione delli Valacchi che a stampar il Breviario, perchè ho in ajuto tutti li Signori Principali e capi da quali dipendono li Valacchi di questi due Regni, che sono nella diocesi di Zagabria. Ne occore molestar la Maestà dell' Imperatore per suo commando in questo particulare. Aspettarò la sua risposta e conforme quella mi governerò. La potrà mandare a Venetia per Lubiana. Se sacra Congregatione havesse sin hora fatto la gratia che Vescovo di Zagabria chiede per mia persona, V. S. Illustrissima facci far il processo e procuri la speditione che esso vescovo pagarà tutte le spese che si faranno, secondo che la sacra congregatione, quando lei spedisse li sol fare; et io subito venirei a consacrarmi e ricever li ordini che mi sarebbero dati. Per fine resto pregando Iddio a conservare la V. S. Illustrissima e li baccio le mani. Da Merzlopolye vicino Metlica alli 20 Maggio 1641. Devotissimo figliolo fra Raffaele Croato.

III. 1641, 20. kolovoza. U Zagrebu. *Istomu tajniku saobćuje da je bolest, koje se bje o Petrovu u Marči dopao, prebolio, te da sada prebire podatke za povjest crkve zagrebačke; zatim govori o mjestih, gdje obitavaju Vlasi, te crta njihov broj po pripoviedanju gjenerala. Prelazi na potežkoće, koje se iztiču proti njegovoj i Vinkovićevoj namjeri da postane biskupom. Tomu pridaje izvješće o Maksimu vlaškom biskupu.*

Illustrissimo e Reverendissimo Signor Padron mio Colendissimo. Questi giorni a dietro Iddio m' ha visitato con una grave infermità, dopo che tornai dal Monasterio di Marcha, dove ero andato per predicare alli Valacchi il giorno della festa di S. Pietro, cioè ali 9 di Luglio conforme al antico calendario. Giâ ero spedito dal medico, ma Iddio m' ha resa la vita, a fine che possa fare penitenza per l' offese fatte a sua divina Maestà. Mi trovo adunque ricuperando le forze et insieme mettendo insieme una radunanza dell' Antichità di questa chiesa di Zagabria dall' Archivio del Vescovo di essa. E perchè a punto hieri venne a Monsignor Vescovo la lettera del Emminentissimo Cardinale Antonio con il Decreto della sacra Congregatione fatto sopra le sue ultimamente inviate, nel quale fanno tre dificoltà sopra la sua istanza per la persona mia. Prima, che non consta che li Valacchi e Monte feletrio sia nella Diocesi di Zagabria, come havevo da certe relationi. 2-o, che per essere io del rito latino non potevo secondo li canoni esser fatto vescovo loro, che sono del rito greco; 3-o, che non s' haveva la richiesta informatione da Monsignor Nontio di Germania; mi pare degno, che sopra queste difficoltà dica quello che sento, con ogni riverenza e poi darò anco ragguaglio di quello che mi è successo con il Massimo schismatico, quando fui come ho detto nel suo monasterio a Marcha.

Digitized by Google

Primieramente quanto alla Diocesi V. S. deve sapere ch' ella è grandissima et abbraccia in se il Regno di Slavonia, posto tra fiumi Drava e Sava; abbraccia la Croatia sino a Hrastovicza, Bosiglievo et Ogulin, passa il fiume Mura e penetra più d' una giornata dentro l' Ungaria; verso Oriente e Meriggio arriva sino alli confini di Posega, nella quale anticamente ritrovo è stato il capitolo nella chiesa di S. Pietro, si come dimonstrano lettere scritte da quel capitolo, che qui ho letto. Verso l' occaso poi anticamente comprehendeva Ciglia con il suo contado et la Metlica con il Monte che va verso Xumberg, quantunque poi o per negligenza di vescovi o per altra causa, che non trovo, il contado di Ciglia quasi tutto e bona parte di esso Monte, che non so chi ha dato in nota col nome di Feletrio, nel quale sta bona parte delli Valacchi sotto il capitanato di Xumberg, è stata distrutta et occupata dalli vicini Diocesani e sin al presente non posseduta pacificamente; stante che li preti cattolici che colà si trovano arrivando alla visita Archidiacono di Zagabria dicono, che sono della Diocesi di Aquileja e cosi sfuggono la visita, et arrivando alcuno d' Aquileja dicono, che appartengono al vescovo di Zagabria. Hora lasciando da parte li Valacchi, delli quali sarebbe da disputare, come sono tutti quelli che si trovano sotto il capitanato di Xumberg, che al presente è Signor Paradeiser libero Barone, e mio particulare e singolar Padrone, sono molte migliaja delli Valacchi schismatici nella diocesi di Zagabria sparse per li confini di Croatia e Slavonia et hanno occupato molte ville appartenenti al Vescovo, nelle quali habitano con gran danno di esso. Et anco il sudetto Monastero di Marcha, dove risiede il loro vescovo Massimo suddetto, è stato f ndato sopra li beni del vescovo di Zagabria, nella sua diocesi, con obbligo di pagarne ogni anno duodici libre di cera per riconoscer il Jus del dominio; e però quantunque fusse qualche dubbio del monte Monte Feletrio, non vi è però alcun dubbio d' altri che superano di gran lunga il numero di quelli, e sono habitanti nella diocesi di Zagabria. Di modo che, dice il vescovo, che non per altri ma solo per quelli che sono della sua diocesi lui faceva instanza per essere obbligato come pastore procurar la salute di quelli che sono suoi diocesani. Il capitano di S. Maestà in Ivanich mi diede una nota, che solo sotto il suo capitanato, sotto quello di Crisevczi, e di Coprivnicza, tutti della diocesi di Zagabria sono mille e cento case delli Valacchi. Il Massimo schismatico loro mercenario mi disse, che in tutta la diocesi di Zagabria, potevano essere al presente incirca undici millia case, oltre quelli, che giornalmente arrivano da Turchia, e si doleva grandamente, che non trovava preti per tanta moltitudine. Et io so, che dalla Relatione del P. Malesio si troverà molto maggior numero et io procurerò haverlo dalli Signori capitani de confini. Quelli di Monte Faletrio, conforme mi ha detto il Signor Paradeiser suddetto lor capitano, sono da mille e duccento case in circa, et tutti questi non hanno al presente se non un prete solo et un Collogero per esser morto quel di Merzlopglie, ch' era il terzo.

Digitized by Google

Quanto alla seconda difficoltà io resto molto attonito come ella poteva nascere sopra l' ultime lettere di Mons. Vescovo, perchè hieri sera mi feci dar la copia di esse e ritrovo che non ha fatto mentione alcuna non che Instantia, acciò io mutassi il Rito, ovvero fossi fatto vescovo delli Valacchi. E però si conosce che le lettere non sono state riferite secondo il contenuto, ma vi è stata data l' aggionta, dalle prime lettere di esso vescovo, non ostante, che ultime fussero molto differenti, nel modo e nel mezo da quelle. Perchè dove nelle prime si trattava che bisognava rimover Massimo schismatico, et in sua assenza far un altro vescovo cattolico, che sapesse il rito, ceremonie il carattere, la lingua e costumi delli Valacchi e si trattava della mia persona con proporre, che si poteva dispensare sopra il canone novamente addotto; in queste ultime scriveva il vescovo che stante le difficoltà che si movevano appresso l' Imperatore sopra la rimotione d' esso schismatico vescovo, egli supplicava la sede Apostolica e la sacra congregatione, acciò io fossi fatto vescovo di qualche titolare e dato a lui per suffraganeo, perchè come suffraganeo andando alla visita delli cattolici, che stanno mischiati con li Valacchi, potevo procurare la loro conversione e forse guadagnare il principal capo di loro, che è il Massimo suddetto. Il che facilmente per la moltitudine delli negotij e per essere più volte ventilato, non sarà stato avvertito nel suo senso, ma con la occasione nova, ripigliato nel senso di prima et esaminato dalla sacra congregatione.

Circa la terza difficoltà, Monsignor Nontio non saprei perchè non da la desiata informatione, stante che l' ha ricevuta ampissima e scrive a Monsignor già molto tempo fa, che S. M. Cesarea non era contraria. Monsignor Vescovo di novo gli scrive e lo prega a darla, si come scrive all' Emminentissimo Signor Cardinale Antonio et alla sacra Congregatione spiegando meglio il suo sentimento. Ho detto tutto questo con il rispetto e riverenza debita rimettendo il tutto nelle mani di Dio e di V. S. Illustrissima, acciò sia fatto quello che è più convenevole per servitio suo e della salute mia e delli Valacchi.

IV. 1641, 20 kolovoza. U Zagrebu. *La mia Relatione del vescovo Massimo scismatico.*

Andai per li 9 di Luglio in Ivanich dominio di Monsignor Vescovo di Zagabria et indi al Monastero di S. Michele Arcangelo di Marcha, discosto da Ivanich tre miglia italiane in circa, per predicare ivi quel giorno, nel quale li Valacchi celebravano la festa di s. Pietro secondo il Calendario antico. Arrivai un giorno avanti et abbocandomi con il Massimo vescovo de' Valacchi, che ivi risiede, mi mostrò parecchi libri scritti con il carattere serviano nella lingua antica Illirica, come la Biblia, li Minii, Euchologio, le Vite di Santi Padri et altri Ecclesiastici del rito greco. Mi mostrò in oltre il Breve di Paolo Quinto dato a Simeone Vrotonich vescovo delli Valacchi, suo antecessore, nel quale li concedeva facoltà di fabricare il Monastero di Marcha e la chiesa di S. Michaele con

Digitized by Google

le pietre della chiesa antica di tutti li santi quale sin' al presente stà, discosta dal Monastero poco più d' un tiro d' archibugio; lo confermava in oltre vescovo e secondo l' espositione fatta all' hora a S. Santità li commetteva la cura di Zagabria et altri vicini, che suppone fossero tutti catolici. Mi mostrò appresso la sua *nominatoria*, con la quale l' Imperatore Ferdinando II. di fel. mem. lo nominava vescovo Vretanense con ordine e conditione espressa che debba andar a Roma farsi consacrare. Con questa occasione cominciai con bel modo a parlarli, perchè non haveva adempito la conditione di sua Maestà, ma andato ad ordinarsi da un scismatico, qual Dio sa, se era o non era mai vescovo consacrato. Rispose, che lui non era andato a Roma, perchè dice che l' Eminentissimo Signor Cardinale Pallota, in mano di cui dice haver fatto la professione della fede, mentre era Nontio a Vienna, l' haveva detto, che non era necessario andasse a Roma, ma andasse a farsi consacrare dove li piaceva. E replicando io, che dato che l' Eminentissimo Signor Cardinale Pallotta gli havesse cosi detto, intendeva però che andasse dal vescovo cattolico et che fosse *ob*ediente alla Sede Apostolica. Rispose: No, perchè, dice, raccontando ivi all' Eminentissimo Pallota, il pericolo che correva dalli Valachi, se non fosse andato a Pech da quel Metropolita a farsi consacrare, gli disse, che andassi. E soggiongendo io, perchè almeno dopo non era venuto a Roma a render l' obedienza a Sua Santità, rispose: che ciò non haveva potuto farlo per le sue spesse infermità, ma che lui honorava Sua Santità e lo riveriva, e che quando havesse potuto assicurarsi della Sua Santità, di poter camminare, verrebbe in persona a Roma. Et io dimandando perchè non haveva maadato alcuno delli suoi callogeri o preti a far tal offitio, sendo egli impedito dell' infermità; rispose: che non haveva persona a proposito e sufficiente, e perchè sperava di poterlo fare egli stesso in persona. Mi condusse poi in una sua Vigna ivi vicina, dalla quale mi mostro la montagna *Baba* et altre verso Oriente et mezzogiorno che si stendono sino in Turchia e mi disse: tutte queste sono habitate da Valachi; et ivi per esser solitarij senz' altra compagnia, entrai ad esporli quanto gran conto renderebbe a sua Divina Maestà, poichè tante anime si dannaranno per causa sua, dimonstrandoli con l' autorità di S. Cipriano, Agostino e Crisostomo, che niuno poteva salvarsi fuori della chiesa cattolica, della quale era capo il Pontefice Romano. Adonque, disse, tanti mici digiuni, tante orationi e penitenze nulla mi gioverano alla salute, e similmente alli miei popoli le loro? Nulla, risposi io, stante, sono fatte stando fuor dell' unità della chiesa cattolica. Anzi, dico, come insegna il s. Cipriano e lo riferisce e conferma s. Crisostomo, se spargesti il sangue proprio per amor di Christo, non saresti martire ne ti salveresti, se sei diviso dalla unità della chiesa; e mi stesi alla lunga sopra questo particolare. Ritornati al monastero mi interrogava di molte cose particolari et io sempre procurava di risponderli con piacevolezza il vero. Per lo che molto si doleva

Digitized by Google

che si trovava absente il suo archidiacono Gabrielle, che è quello, di cui scrissi in altra mia, che lo tiene a freno e lo fa far ogni a suo modo, con dire che volontieri sentirebbe come io saprei risolvere li suoi dubij. Io me offersi che ogni volta che vorrà sempre sarò pronto. F così andammo a pranzo; stando a tavola non potè il Massimo trattenersi di non dimandare di nuovo in presenza di tutti i suoi callogeri e preti e quattro homini cattolici, che meco erano venuti, com' era possibile, che uno facendo tanti digiuni, tante orationi e tant' opere pie, penitenze e mortificationi doveva dannarsi? E se bene io lo pregava, che sopra di ciò li risponderei dopo il mangiare, fui astretto di mostrarli la verità, onde come disperato si levò da tavola et andò via, lasciando tutti suoi collogeri pieni di spavento e maraviglia. Io restai a tavola e senza punto mutarmi seguitai il mio ragionamento alli callogeri dimostrando loro lo stato infelice nel quale si trovano, trovando si fuori della obedienza del Pontefice Romano. Dopo longo tempo tornò il Vladica e dopo altri ragionamenti mi pregò venissi il giorno seguente alla festa, si come feci. Mi provocava anche il dì seguente a parlar delle controversie et io mi scusavo con dire, che io mal volontieri ragionavo di simili cose con persone che andavano in colera, mentre si diceva loro la verità; pure fui astretto a narrare tutta la historia dello scisma del tempo di Fotio, Patriarcha di Constantinopoli, sino all' ultimo, restando molto ammirato e lui e li Vayuodi Valacchi, che presenti si trovava. Ultimamente uno di quelli Vayuodi accostando si mi pregò a sentirlo privatamente e facendo così mi disse: Noi, Padre Reverendo, volontieri veressimo alla vostra fede, se questo nostro vescovo ci lasciasse, quale sempre li minaccia col anathema e non fa altro che pelarci. Faresti cosa santa a farli venir un mandato da Papa o dall' Imperatore, che non debba impedire overo maledire quelli, che spontaneamente vogliono venire alla fede Romana. Mi disse in oltre, che bisognava probibirli, che non possa andare ne mandare li Callogeri in Turchia, ne ricevere quelli che di là vengono. E questo di già l' ho fatto fare dal Signor Conte Sfarzenberg Generale di Slavonia. Il Massimo è perversissimo, et ogni giorno imbriaco; crede tuttavia che con patienza e familiarità si guadagnarebbe. Con il suo Archidiacono non posso incontrarmi. Che è quanto per ora posso dire con farli humilissima riverenza. Da Zagabria li 20 Agosto 1641. Di V. S. Illustrissima e Reverendissima Devotissimo figliolo fra Raffaele Croato.

V. 1641, 10 rujna. U Zagrebu. *Istoimu pripovieda o disputaciji, koju je imao na dvoru biskupovom u Zagrebu i to sa Maksimom i monahom Gavrom, u kojoj je učestvovao i kanonik Ratkaj.*

Illustrissimo e Reverendissimo Padrone. Doppo haver scritto alla lunga li 20 Agosto e spiegato quanto m' era occorso con il Massimo scismatico, sicome da essa lettera, qui aggionta, s' intendera, venne a Zagabria in persona il suddetto Massimo insieme coll Gabrielle suo favorito. Lasciai tutte cose e mi posi in accoglienze. E dopo lungo famigliar colloquio mi ritirai coll Gabrielle discorrendo con

Digitized by Google

lui hora di una hora d' altra cosa. Egli è vivace d' ingegno et inclinato alle lettere, e quelli pochi libri che loro tengono, intende. È cavilloso, tenace delle sue parole e non meno testardo che ostinato. Alto di statura, faccia longa, d' età d' anni 30 incirca. Non ostante però prima non l' haveva veduto me lo resi benevolo. Dopo il pranzo Monsignor di Zagabria fece chiamare da se il Signor Ratkai Canonico di Zagabria, qual prima era stato Gesuita, e lo pregò, che si affattigasse col Vladica, ma lui benche dottissimamente parlasse, non era inteso, onde più danno faceva. Perchè il Vladika si turbò e comminciò dolersi, che detto Canonico lo ingiuriasse. Fui per tanto necessitato accostarmi con il Gabrielle e ripigliando il medesimo parlare del Signor Canonico, ch' era del Concilio fiorentino, spiegai il suo concetto per lo che restò quietato. Seguitai poi sopra esso Canonico discorrere alla lunga, e loro non dissero altro, salvo che non sapevano altro di tal cosa, se non che era fatto tal Concilio, ma che cosa contenesse, non l' havevano in lingua loro. Indi lasciando Vladica col Monsignor Vescovo a far certi fatti loro, insieme col Signor Canonico e Gabriello callogero suddetto si ritirammo in una camera et ivi feci tutto mio sforzo a conoscere da lui, in che fondato stava e che difficoltà haveva, e perchè era così infenso alli Cattolici. E se bene egli fintamente dimonstrasse, che riconosceva summo Pontefice per capo della Chiesa e che non haveva altre difficoltà se non perchè li latini non consagravano in fermentato, pure solvendoli il dubbio e dimonstrandoli quanto era grata et accetta a Dio la santa unione e la carità fraterna, conobbi il veleno che nascosto teneva. Perchè all' ultimo disse: Tutte queste cose sono verissime, ma io piuto to voglio farmi turco, che tener con voi altri latini, che ci odiate e perseguitate. Risposi: non occorre che per ciò ti facci turco, che tanto ti basterà andar in casa del demonio, qual vedo ti ha accecato mentre conosci e confessi il vero e non vogli abbraciarlo. Che poi dici, che noi vi odiamo et perseguitamo, in questo dici male, perche odiamo solo lo scisma e la ostinatione vostra, ma voi come fratelli amiamo e desideriamo la vostra salute; e mi posi a narrarli quanto hanno fatto li sommi Pontifici in procurare la unione, et in tirar li Greci dallo scisma, quante fatiche, quante spese. Ultimamente conclusi, che lui malamente si poteva dolere non potendo saper l' historie e però bisognava prima conscere il vero per tutto, che ascoltando li bugiardi Greci odiar li latini. E dicendo lui, che volontieri imparerebbe la lingua latina quando avesse occasione e commodità; dissi: venghi meco a Roma, che ti sarà data da S. Santità tutta la commodità et occasione di imparare non solo latino, ma greco et italiano. E rispondendo: e come farò per la strada? m' offersi, che senza spendesse un quattrino del suo io haverei trovato boni amici, e Dio ci provederebbe. Ultimamente parlando il Gabrielle col Massimo sopra questo li disse: Anathema Sathana. E come ho da restar io solo; se vuoi andar, va con mia maleditione, e così ambedue si discostorno di noi. Alla cena il vescovo di Zagabria entrò ancor

Digitized by Google

lui a parlare, e si fece intendere che quando il Massimo non servasse le conditioni accettate dal suo antecessore Simeone e non vivesse sotto l' obbedienza del Papa catholicamente, egli levarebbe il monasterio, stante *ora* fondato sopra li beni della sua chiesa con tali conditioni. Il Massimo e Gabrielle dissero apertamente, che non temevano, se però non veniva con qualche numero di gente al improvisa, e poi noi tenemo Papa per Papa e per capo della chiesa, che volete più? Venga il Papa, venite voi et andate a predicar alli Valacchi, fatte questa vostra unione, noi non saremo contrarij; e poi aggionsero molte altre impertinentie. Finalmente dissero: Voi Monsignore, e quanti sete, non sapete nostre cose, (e veramente e così, perchè non sanno discernere del rito) e ci fatte mille ingiurie. Lasciatici ragionar con il Padre, monstrando me, il quale cento volte sa meglio che non sapete tutti voi altri; e quando lui non ci tirarà a quest unione, voi non ci tirarete mai. Il vescovo disse: Discorrete adunque con beneditione di Dio. Discorressimo alla lunga sopra varie cose e la matina il Vladika con suo compagno partì, pregando mi che venissi a visitarlo. Io sono stato mal contento delle parole ingiuriose che il canonico lor diceva, perchè finalmente bisogna andar colle bone. Tanto mi occorre.

Mando la lettera del Sign. Card. Antonio et un' altra, che scrivo a V. S. insieme con memoriale che desidera sino all' ultimo proposto senza pur produrre altre lettere. V. S. Reverendissima veda una volta ultimar questa cosa, ch' io dimani piacendo al Signore m' incamminarò alla volta di Lubiana. E quando sentirò, che la sacra Congregatione ha fatto a me la grazia e consentito alla petitione del vescovo, io venirò ad assistere alla stampa del Breviario; in tanto me ne voglio star in casa mia. Tanti altri sono fatti e tirati et io solo tengo tutte le difficoltà e tutti l' ostacoli, perchè non servito in cosa alcuna, ne la sacra congregatione ne meno la santa Chiesa. Mi sono sempre rasegnato in mano del Signore e tuttavia mi rassegno. Sarebbe però tempo ch' una volta V. S. Reverendissima si sbraciasse; perchè son certo che quando vorrebbe *davero* colpirebbe. Del rimanente prego il Signore a guardare V. S. longamente, alla quall mi raccomando. Di Zagabria alli 10 di 7mbre 1741. Di V. S. Reverendissima Devotissimo figliolo fr. Raffaelo Croato.

VI. 1641, 25 rujna. U Gorici. *Istomu javlja, da šalje memorial u pogledu svoje težnje za biskupstvom; govori kako bi se unija lakše mogla provesti; primećuje, da ga svećenstvo iz Istrije i Liburnije moli, da se opet lati preštampavanja glagolskih brevijara itd.*

Illustrissimo e Reverendissimo Padrone! Ho scritto per la posta passata et insieme inviai lettere di Monsignor di Zagabria con un Memoriale, quale vorrei fusse prodotto nel suo tenore, e senza haver mira alle cose passate ne meno far caso del rito o simili appendici, si facesse semplice risolutione sopra la dimanda che fa, cioè che io, stando nel rito latino, fussi dato a lui et alla sua diocesi per suffraganeo, perchè visitando li cattolici, che stano mi-

Digitized by Google

schiati con li Valacchi e predicando, si pigliarà familiarità et amicitia con essi; e stando in Iuanich si contraherà domestichezza con il Massimo e con i altri Callogeri del Monastero di Marcha, et in questo non si vuole alcuna cosa dall' Imperatore. Quando la sacra Congregatione admetterà la dimanda che fa per me il vescovo di Zagabria o pure mi procuri altra chiesa da Sua Santità, io verrò ad assistere alla stampa e la finirò volontieri, che cosi starmene con discommodità e patimenti senza ricognitione altra non posso indurmi. E però V. S. Illustirssima potrà in ciò fare l' ultimo sforzo e mene dara con suo commodo l' avviso, che io me ne anderò per certi negotii sino a Venetia la settimana che viene. Sabbato passato fu da me Pret' Andrea Copayso mandato da tutti li parti e clero di Istria, Liburnia e Diocosi di Segna per conto del Breviario Illirico, al quale ho risposto secondo mi e' parso e rimandatolo a casa. Padre Rantio Gesuita parimente mi scri e e prega et io non mi spiego; perchè laborem non recuso dummodo constet de premio. Per fine a V. S. Illustrissima baccio le mani. Da Goritia 25 7mbre 1641. Di V. S. Illustrissima e Reverendissima Devotissimo figliolo fr. Raffaele Croato.

Digitized by Google

Još o glagolskom napisu u crkvi sv. Lucije u drazi baščanskoj.

PRIOBĆIO DOP. ČLAN DR. IVAN ČRNČIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 1. srpnja 1887.

Taj znameniti napis ja sam prvi pročitao na dva puta, 1861 i 1863 godine, i to gledajuć ga na mjestu, do sedamdeset rieči, a u svem jih je do stotina. A što sam i kako pročitao, to sam godinu dana zatim rado obznanio u Književniku (II, 15—19).

Dr. Rački, onako marljiv i naučen povjestnik Hrvatski, koji je bio vidio taj napis nekoliko godina prije nego ja, po tom, što sam ja obznanio, spozna, kako li je on znamenit, pak poželi pročitati ga svega. Poželi doznati, zašto je tu „Zvonimir kralj Hrvatski!“ On ne pojde opet sâm u Bašku, nego pametan priskrbi taj napis prepisan svjetlopisom, ter dva puta i još na sadri. Pak on gledaj, razbiraj i sudi. A kako li je sudio i odsudio, to je 1875 godine i on, dašto, rado svietu obznanio u „Starinah“, u VII. knjizi, od 130 do 163 strane, ter je priložio svjetlopisni snétak (bolje, nego: *snimak!)* toga napisa, smanjiv ga, dašto. I taj snétak da je vjeran.

Tko bi rekao, da sam ja zamjerio Račkomu za to djelo, taj bi se meni zamjerio. Ja volim istinu, nego sebe. Samo istina je znanje. Ja Račkomu liepo zahvaljujem, ter ne toliko za to, što je malo da ne sve moje čitanje potvrdio, jer to je morao, koliko za to, što je još dvadesetak rieči pročitao, pak bolje protumačio taj napis; a dvie godine zatim, ter Geitlerovom pomoću, još bolje, kako vidim u njegovoj neprocienjenoj knjizi „Documenta“, na zadnjih stranah; tako da on tu piše zanj, da ga je svega pročitao: .... „ita ut modo inscriptio .... *tota* pateat“.

No ja lje držim, da mogu Račkomu za dvie tri prigovoriti. On u tom napisu čita: ⰰⰸⱏ ⱁⱂⰰⱅⱏ ⰴⱃⱏⰶⰹⱈⰰ ⱂⰹⱄⰰⱈⱏ ⱄⰵ ⱁ ⰾⰵⰴⰹⱀⰵ, ⱓⰶⰵ ⰴⰰ ⰸⰲⱐⱀⰹⰿⰹⱃⱐ ⰽⱃⰰⰾⱐ ⱈⱃⱐⰲⰰⱅⱐⱄⰽⱐⰹ, ⰲⱐ ⰴⱀⰹ ⱄⰲⱁⰵⰵ ⰲⱐ ⱄⰲⰵⱅⱆⱓ ⰾⱆⱌⰹⱓ ⰺⱄⰲⰵⰴⱁⰽⰹ, a ovako to razumie: „*Ego abbas Držiha scripsi hoc de agro, quem dedit*

Zъvъnimir rex Chroatorum, dum in diebus suis in sanctam Luciam exivisset".

Ali ovako razumjeti ne daju ovi razlozi:

1. za kralja Zvonimira tu još ne bijaše sv. Lucije crkve, kako je vidjeti po drugih riečih u istom napisu, i to po samom tumačenju Račkoga. A tako „vъ dni svoee vъ svetuju Luciju isъšedъ" ne može biti prâvo čitanje.

2. ne bi bilo rečeno, komu je dao Zvonimir ledinu; a za svaki zapis ili zadušbinu mora biti očito rečeno ne samo *tko* daje i *što*, nego i *komu*, iliti *za što*. Po onakovu čitanju sv. Lucija, bojim se, da ne bi ništa dobila na tvrdu sudu;

3. ako bi rieč ⰻⰸⱏⱎⰵⰴⱏ, kako Rački čita, bila prâva, ne bi na onom mjestu bila, jer onako nebi bilo po slovjensku; nego bi bila pred svimi onimi riečmi, ili da i pred zadnjimi trimi. A da je dobro znao opat Držiha, koji je ono napisao, za zakone slovjensoga jezika, to ti svjedoči ona: „Svetago Duha", a ne: „Duha Svetago", kako mi sada po latinskoga jezika zakonu. A i po onom je vidjeti to njegovo znanje, što mu je glagol ⰴⰰ odmah za predmetom ⱓⰶⰵ a pred subjektom i ostalim;

4. nije prilike, da je ⰻⰸⱏⱎⰵⰴⱏ pravo, jer u napisu sada nisu nego dva prva slova posve očita, ter prvo može biti svoja rieč *(i)*.

Ako bih ja bio i one rieči „ⰻ ⰴⰵⰴⰻⰹⰰ ⱓⰶⰵ" pročitao (ali jesam ⰻ (ⰴⰵ)ⰴⰻ-ⰰⱓ(ⰴⰵ), pak je prilika, da ako bih bio po četvrti put tamo pošao, da bih bio), držim, da bih bio lako pomislio i odsudio, da rieči „vъ dni svoee vъ svetuju Luciju" spadaju na glagol „da" (= *dedit),* pak da je „vъ svetuju Luciju" = svetoj Luciji, ili: za svetu Luciju. I to bih bio tim laglje odsudio, što isto tada, kada pisah onu razpravu, bijahu mi na pameti, a to kaže treća moja razprava u istom Književniku pod C. na 21 s., ova dva pripomenka:

„To pisa pop Marko popu Blažu v Obrovi kapelanu svetago Jurja li[1] v Obrovi[2] dobru mužu i ophodniku[3] gospodina biskupa[4] g. Anadala. A tagda biše gospodin Anadal otegnul[5] desetinu vsu

[1] lje, isto, *itidem.*

[2] „Obrovie" u Književniku tiskarska pogrješka, kako i „biš" i „svih", namjesto: biše, svoih.

[3] obhodnik = polaznik, visitator.

[4] ninskoga.

[5] Valjada: stegnul, exegit.

Digitized by Google

ličku po isti asel[1] viku vikoma. I takoe li[2] va to vrime gospoda Mogorovići *daše županiju v' sveti Ivan na Gori* vsi kupno za svoe grihe i za svoih mrtvih duše. A pisah te kvaterni stoe na Luci[3] u svetago Luke na let g(ospod)nih 1441". „Ja pop Blaž plemeněm Bobinac, vikar v Lici pod gospodinom Anadalom biskupom ninskim, stoe[4] u svetago Ivana v Kasezih, prodah ta misal crikvi svete devě Marie na Drenovci. *(Preskočiv)*. I va to lěto se načiniše vsi Mogorovići s knezom Dujmom Banićem[5] za županiju ličku, i daše 2 sti[6] dukat, a on nim županiju pusti v Lici vikuvičnim zakonom. A oni *ju daše crkvi svetago Ivana na Gori* vikuvičnim zakonom, tekuće let 1449".

Da je: „daše v' sveti Ivan" u prvom pripomenku = „daše crkvi svetago Ivana" u drugom, to je očito.

No još toga ja mogu, a držim, da i imam pokazati, da kada su naši stariji štogod, bilo to pokretno ili nepokretno, davali, zapisivali, pušćali ili ostavljali čemu *neživu,* da im je rabio više akuzativ s predlozima ᴗᴦᴅ (ne ᴣ s genitivom = *apud),* i ᴦᴣᴖᴦᴅ, nego dativ. Otvorimo zlata vriednn knjigu, Kukuljevićeve „Povjestne Spomenike":

„1437, (v Zadri) . . . . Ja dom Juraj Zubina pop, sin ostali Pavla z Blata[7] (*Preskočiv*). I ti pinezi da *se dadu* 3 dukati svetomu Lovrincu v Kalih[8] . . . . i *v bratšćinu svetoga Jakova 2 dukata*", na 61.;

---

[1] = pod sveti Asel (Anselm)? Stolna crkva u Ninu.

[2] Vidj 1. prim.

[3] U ninskoj biskupiji.

[4] = stojeć.

[5] Knez Mikula Frankopan, ban Hrvatski, koji je 1432 god. umro, imao je devet sinova, ter medju timi i Dujma, pak držim, da je ovo bio taj, i da su njega i njegovu braću „Banići" prozvali zato, što im je otac (od 1424 g.) bio banom. Dà, i njegovu braću, jer za njegova najmladjega brata Ivana gospodara krčkoga ovako zapisa Šimun Klimentović: „1480, prvara. Tada pride Majer Blaž s voiskom na kneza Ivana *Banića* v Krk". (Arkiv IV. 35.) A tako i Šimun Glavić zapisa (Isto tu na 39.). A i njihovu djetcu su isto tako zvali, kako svjedoči ovaj zapis: „1493. Kada bi boi na Udvini . . . . pogibe (?) Ivan Cetinski i knez Mikula *Banić* imenom (sic!) Frankopan" (na 46 s.) No i od sâme te braće dva su, Ivan (stariji) i Stjepan, nekoliko banovala.

[6] dual od „sto".

[7] *Blato,* sada župa u Splitskoj biskupiji; a *Blatta* u Dubrovačkoj, ako li je pravo onako.

[8] *Kali* množ. muž. spol., a to sada župa u zadarskoj biskupiji. Kukuljević u Imeniku po krivu: Kalih, lokal nam. nominat.

*

Digitized by Google

„1460 . . . . . na Bagu . . . . . pristupi domin (= *pop*) Mihovil sin Jurja Sultića z' Gvozdnice, proseći niko mirišće bivšega domina Tomaša, vikara baguškoga a ujca njegova, *ko mirišće biše dano v' crkv' više rečenu*" („svete Marie"), na 89.;

„1466. Ja dom Toman, sin Matiše[1] Mavrovića, („kapelan Uglanski") . . . . . *pušćam v' svetu Mariju 1 dukat* . . . . . a *v sveti Impolit*[2] *7 libar v križ, v' svetu Stošiju*[3] *1 dukat*", na 102; a na 106 strani:

„Ja gospodin Jakov (s') svoim bratom Juršû, sini bivšega Jurka Mikulotića z Bribira . . . . daemo ednu našu zemlu slobodnu, ka e zemla v Dubravicah v kotari Novogradskom, *i mi ju damo*[4] *poâ oltar svetago Jurja* v dotu, ki e oltar naših pridnih i naš v crikvi svete Marie pod Novim na Ospi . . . . . Pisan v Novom . . . 1470".

No kojigod pretvrd razsudnik mogao bi mi prigovoriti, da su ovi dokazi preskori za naš napis; i to bi mogao tim laglje, što za predlog въ nije u Miklošićevu „lexiconu" svjedočastva, da je ovako rabio. Pak i za takova razsudnika, ako i nerazborita, držim, da valja pokazati dokâza. I za to će mi dobro poslužiti vele znamenita izprava, koju je baš Rački u XIII knjizi „Starina" dao na svjetlo, a pisana je, i to po Klementu, od 1185 do 1250[5] godine na bračkom (tako je u njoj, i držim da je pravo) otoku. Čujmo:

„И бѣше се ѹдаль чловекь ѹ мольстерь стаго иоанна именемь смольць, а реки: дохрани ме (до?) сьмьрти а моѣ дедина ѹса буди вь црквь". — „И заведе ѣ[6] самь жѹпань прьвошь вь црквь". — „Приде порѹга сь своимь сиомъ техоемь ѹ (*sic*) црквь стаго иоана, и бьиста тѹ колѹдра, и даста село свое на пражьницахь, и виногради,[7] и земле, и все достоѣние ию[8] вь црквь стаго иоана" — „и да владиниа локьвицѹ и нивѹ вь црквь стаго иоана" — „и да драгониа и мариа все ѹ (*sic*) црквь стаго иоанна" — „Придоста

[1] Mateše?

[2] *S. Hippolytus*, na Ugljanu.

[3] *S. Anastasia*, u Zadru.

[4] Ili u matici ili u priepisu pogrješka, namjesto: daemo.

[5] „леть тисѹща и дви сти и петьдесеть, и прьви месеца дечебра", ovako čita Rački; no ja bih rekao, da i zadnji broj „и прьви" spada na onu „леть", po tom, što je i ovdje isti veznik *i*, a ne *a;* pak da je 1251 pravo. Malo vriedi prigovor, da „prvi" ne slaže s „leto", da bi imalo biti: prvo; jer je još toga u toj izpravi, što ne slaže.

[6] namjesto: ю (дединѹ)?

[7] namj.: виноградьи.

[8] po talijanskoga jezika zakonu, namjesto: *svoje*.

Digitized by Google

два чловека в (*sic*) мольстрь стаго иоанна именемь порвга и смольц, и ръста опатв радькв: дохрании на сьмрт на наю виногради и земле вьсе бвдите вь цркви стога иоанна".

A da je i prije predlog ⰲⱏ въ Slovjenom rabio za o akove misli, to pak znam po tom, kako su *oni* tu, gdje su štogod latinski pisali, *silili in*, preko zakona toga jezika, na isto onakovu službu Evo, što sam našao u pohvaljenoj knjizi Račkoga, „Documenta“:

918 godine zadarski župan Andrija u svojoj oporuci: . . . „Et *in sancto Chrisogono dimitto uinea,* que emi de Mezulo, et terre a Duculo que comparaui, et seruum et ancillam, et centum capita de pecora, et uno panno di sirico et uno sauano; *in sancta Maria* uno panno de sirico; *in sancto Petro* uno panno de sirico; *in sancto Thoma* uno sauano; *in sancta Anastasia* una coppa de argento et uno panno de sirico“;[1]

999 g. u Zadru Agapa Dabrova u svojoj oporuci: . . . . „uolo et iubeo, ut cenaculo cum corte et quoquina et orto, que est post ipsa quoquina, *sit in ecclesia sancti Chrisogoni*“.

Za tim spominje do četrdeset pokretnih i nepokretnih stvari, pak za nje naredjuje: „Hec omnia *si(n)t in ecclesia sancti Chrisogoni*“;

1000 g. u Solinu Pinčić ili Penčić skupa sa svojim rodom: . . . „Emi itidem terrenum . . . . uolo, ut *sit in hac ecclesia*“ (sv. Mihovil u Solinu). I još trikrat ovako;

1029 g. . . . „Ego Heleniza, soror Godemiri bani, cartulam hanc recordationis de quadam mea oblacione, *quam offerre cupio in cenobio beati Chrisogoni,* iubeo fieri“. I još totu jednoč. Isto tako u 33. izpravi, koja je lje u Zadru 1034 pisana. A u ovoj (37) je pak „in“ s akuzativom, baš na slovjensku:

1042 . . . „Ego Stephanus banus fabricaui istam ecclesiam ad honorem sancti Nicolai . . . et *dedi in eam quindecim pannos de serico*“, i još to i to. Isto tako i u 70., koja je 1072, ter lje u Zadru, pisana: „Ego Petrus iupanus de Sidraga . . . . *trado in cenobium sancti Chrisogoni omne territorium*“ . . . . Na prvi način još je u 60. i u 71. izpravi rečeno.

A i sada naš narod znam da govori: *dati, pustiti, ostaviti vъ crkvu,* ili, gdje su pomiešali ovaj predlog s *u*, *u crkvu,* ili pak *pod crkvu.*

Za ove razloge onih osamnaest *očitih* riečî ovako imamo čitati i razumjeti: ⰰⰸⱏ ⱁⱂⰰⱅⱏ ⰴⱃⱏⰶⰹⱈⰰ ⱂⰹⱄⰰⱈⱏ ⱄⰵ ⱁ ⰾⰵ–

[1] „peruisum“ u 5. r., ono je pogrješka, namjesto: provisum, kako je u 21. i u 38. izpravi.

Digitized by Google

ⰴⰹⱀⱑ,[1] ⱑⰶⰵ ⰴⰰ ⰸⱏⰲⱏⱀⰹⰿⰹⱃⱏ ⰽⱃⰰⰾⱐ ⱈⱃⱐⰲⰰⱅⱐⱄⰽⱏ[2] ⰲⱏ ⰴⱀⰹ ⱄⰲⱁⱑ ⰲⱏ ⱄⰲⰵⱅⱆⱓ ⰾⱆⱌⰹⱓ = Ego abbas Drъžiha scripsi hoc[3] de agro, quem Zъvъnimir rex Chroatiae in diebus suis dedit Sanctae Luciae .... Ovako sv. Lucija držim da bi *mogla* osvojiti ili izpravdati tu ledinu.

Meni bi drago bilo, da bi to bila istina, da je Hrvatski kralj Zvonimir ne samo držao „splendidissimam civitatem *Curictarum*“,[4] nego i da je bio, kako Rački misli, na Krčkom otoku; ali po ovom napisu on tu nije bio. Za njega, kako jur spomenuh, tu još nebijaše svete Lucije crkve a držim da ni samostana. No kada je koludrom Benkovcem iz nekoga inoga samostana dao nekakovu „ledinu“, a ta držim da je bila velika, oni tu do mala uzidaše oboje, i crkvu i samostan. ter se tu nastaniše, pak u crkvi onako zapisaše, i to, kako Rački po samom napisu sudi, na dva puta.

ⱈⱃⱐⰲⰰⱅⱐⱄⰽⱏ(ⰹ?) rekao sam: *Chroatiae*, zašto po nekadanjem a donekle i po sadanjem slovjenskom govoru „Hrvati“, to je ne samo: *Chroatae*, nego i: *Chroatia*, kako i „Ugri“ = *Hungari* i *Hungaria*, a „Česi“ = *Bohemi* i *Bohemia*, a „Niemci“ = *Germani* i *Germania*, a „Vlasi“ = *Itali* i *Italia*. I za to bih lako mogao skupiti stotinu svjedoka. I to „Chroatiae“ držim da je priličnije istini i pravici, nego li „Chroatorum“. U izpravah Hrvatskih knezova i kraljeva, pisanih latinski, čitamo ne samo „dux Chroatorum“, „rex Chroatorum“, nego i „dux Chroatiae“, „rex Chroatiae“ (V. „Documenta“); a što nije svagdje ovako, tomu, držim, da je slovjensko napastovanje bilo krivo. A po slovjenskom govoru posve je dobro i pravo: „kralj Hrvatski“; i samo ovako je pravo; tako, da ako bi u onom napisu bilo: „kralj Hrvatov“, ili: „kralj Hrvatske“, ja bih ga brže bolje uništio ..... „Hrvatski-a-o“, to nije ne „croaticus-a-um“, kako Miklošić kaže i Vuk; nego = *Croatarum* i *Croatiae*. No Vuk, ako nije pravo protumačio „skî“ u ovoj rieči, jest u sto drugih, ne popustiv *Njemačkomu* napastovanju .....

Petnaestoj rieči sam zadnje slovo napisao є, a ne э, kako je Rački. Ja sam i u prvoj svojoj razpravi napisao э, zašto tako sam

---

[1] Od ove držim da potiče „Ledînî“ (muž. pridav. u izviestnom obliku), kako se dva mjesta zovu u našoj Dobrinjskoj župi.

[2] A možda još i ⰹ bijaše na kraju.

[3] No ovdje jednina, ako našemu jeziku pristoji, nepristoji latinskomu, nego množina: *haec*.

[4] Iz napisa, koji je u Krku, ter sam ga ja obznanio u onom istom Književniku.

Digitized by Google

vidio na kamenu; a tako *vidim* i u njegovu snétku, gdje je još poznati okomicu, ne na desnoj, nego na lievoj strani. Ako su znali za to slovo još 1483 godine (a da jesu, to kaže slovo æ u misalu, koji je slovjenski tada tiskan): je li čudo da su za nj znali onda, četiri vieka prije? A i v'iedni pop Petar Dorčić, baščanski župnik, *vidio* je, i to prije nego ja, ⱄⰲⱁⱗ, kako to kaže njegov priepis u mene. A ta istina, držim, da može koliko toliko koristiti slovenskoj filologiji. Ja neću da to odsudim, „jeli opat Država" izricao є kako э, ili drugačije, no tvrdim ter tvrdim, da je ono slovo є (ako li nije baš є?).

A što je za onom osamnaestom „ⰾⱆⱌⰹⱓ"? Da nije „ⰹⱄⱏ-ⱅⱁⰾⱏ", to sam jur dokazao. No da je za njom ⰹⱄ i još da i za pet slôva prostora, to je očito, ter ne samo po onom što je Dorčić, nego i po svjetlopisnom snétku. Pak za to prvo slovo (ⰹ) valja odmah reći, da ono, kako može biti početak koje rieči, tako može i svoja rieč (veznik *i*). A za tima slovima Dorčić je odsudio da je ⰲ. A tako sam i ja. A i svjetlopis, držim, da to slovo kaže. A za timi trimi slovi ono bi moglo biti э. No prije treba čuti drugih trideset i osam riečî, i to kako Rački čita: „ⰿⰹ ⰶⱆ-ⱂⰰⱀⱏ ⰴⰵⱄⰹⰾⰰ ⰽⱃⱏⰱⰰⰲⱑ, ⰶⱆⱂⰰⱀⱏ ⰲⱏ ⰾⱆⰽⱑ ⱂⱃⰱⱏⱀⰵⰱⰳⰰ ⱄⱏ ⱂⱁⱄⰾⰰ ⰲⰹⱅⱁⱄⰾⱑⰰⰲⰰ ⰲ ⱁⱅⱁⰽⱑ. ⰴⰰ ⰹⰶⰵ ⱅⱁ ⱂⱁⱃⰵⱍⰵ ⰽⰾⱏⱀⰹ ⱄ ⰱⱁ ⰹ ⰱⱀⰰ ⰱⰳⰰ ⰹ ⰳ ⰵⰲⰰⰳⰾⰹⱄⱅⰹ ⰹ ⱄⱅⰰⱑ ⰾⱆⱌⰹⱑ ⰰⰿⱀ. ⰴⰰ ⰹⰶⰵ ⱄⰴⱑ ⰶⰹⰲⰵⱅⱏ ⰿⱁⰾⰹ ⰸⰰ ⱀⰵ ⰱⱁⰳⰰ" = *Nos Desilo, Krzbavae županus, županus Lukae Prbznebga. Hic misit Vitoslavum in insulam: ut qui hoc revocaverit, maledicat illum deus et beata dei genitrix et quatuor evangelistae et sancta Lucia amen. Ut qui hic vivit, oret pro illis deum*".[1]

„ⰿⰹ", ono ne može biti = *nos*, i to ne toliko zato, što nije ⰿⱏⰹ, kako bi imalo biti, koliko zato, što toga neda ova: „ⰿⱁⰾⰹ ⰸⰰ ⱀⰵ ⰱⱁⰳⰰ" = „oret pro *illis* Deum": ako bi onako bilo pravo, ovdje, po logici, ne bi bilo ⰸⰰ ⱀⰵ (= *pro illis)*, nego ⰸⰰ ⱀⰹ, ili pravo ⰸⰰ ⱀⱏⰹ (= za nas, pro *nobis)*, ili pak, ako bi s prieda bio dual, ⰸⰰ ⱀⰰ. A ni to ne može biti, da je „ⰸⰰ ⱀⰵ" namjesto ⰸⰰ ⱀⱏⰹ (= za nas, pro nobis), pak da je pravo „ⰿⰹ" = ⰿⱏⰹ, nos. Jer tako zapovidjeno „moljenje" bilo bi namienjeno samo za ona dva župana, koji nisu

[1] Ovih zadnjih osam jest u „Starinah", a u spomenicih („Documenta") nije, ter ni medju izpravci („Corrigenda et addenda")!

Digitized by Google

ništa, sudeć po onakovu čitanju, dali, a ne i za kralja, koji je *ledinu* dao. I ne bi već bila istina, da je samo „opat Držiha" ono napisao, nego da je skupa s onima, i da su oni prije svoje *dostojanstvo* spomenuli, nego li svoje ime! A to pak nikako ne pristoji, da je ono „ⱅⰵ“ srednji spol u akuzativu jednine, pak da je „ⰸⰰ ⱅⰵ“ = *ideo*, *propterea*. A ni zato ono ⰿⰹ ne može biti = ⰿⱏⰹ, *nos,* što bi tako „župani“ bili u napisu *bez razloga.* Kako Rački čita, onako ne znamo ter ne znamo, zašto su oni totu, osobito prvi; a držim, da mora biti u samom napisu, ili ovako ili onako, očitovan razlog, zašto je njima tu spomena.

Pak taj razlog ja bih rekao da je ili u onom „ⰹ ⱄ(ⰲⰵ) . . . ⰿⰹ“, ili u nečem negdje dalje, a toga da Rački nije pravo pročitao. „ⰿⰹ“, ili je kratki oblik od ⰰⰸⱏ *(ja)* u dativu jednine, pak spada na pisca opata Držihu, ili je svršetak one nekakove rieči. No prva je prilićnija, ako li je pred onim: ⰹ ⱄⰲⰵⰴⱁⰽⱏ (ili, kako bi pravilnije bilo, ⱄⰲⰵⰴⱏⰽⱏ, ili pak ⰹⰲⰵⰴⱁⰽⰰ, ili: ⱄⰲⰵⰴⱏⰽⰰ, u dualu). Jer držim da liepo pristoji: ⰹ ⱄⰲⰵⰴⱁⰽⱏ (ili ⱄⰲⰵⰴⱁⰽⰰ) ⰿⰹ: ⰶⱆⱂⰰⱀⱏ ⰴⰵⱄⰹⰾⰰ (ⰲⱏ) ⰽⱃⱏⰱⰰⰲⱑ (ⰹ) ⰶⱆⱂⰰⱀⱏ ⰲⱏ ⰾⱆⱌⱑ ⱂⱃⰱⱏⱀⰵⰱⰳⰰ = *Et testes mihi: županus Corbaviae Dessilo (et) županus Lucae Prbъnebga.* Baš kako je želio Rački („Starine", 148).

Istina, ⱄⰲⰵ . . .; ovako nije po pravopisu, nego bi imalo biti: ⱄⱏⰲⱑ . . .; ali taj prigovor ništa ne vriedi, jer u istom napisu je, a to je očito, ⱄⰴⱑ (= *hic),* namjesto: ⱄⱏⰴⱑ, a baš ⱄⰲⰵⰴⱁⰽⱏ, namjesto: ⱄⱏⰲⱑⰴⱁⰽⱏ, u mnogom spomeniku od davna, n. p. u Bračkoj izpravi od 1251, i u Vinodolskom zakonu od 1288 godine, po nekoliko puti.

No i to bi moglo biti, da je ono „ⰹ ⱄ(ⰲⰵ . . .)ⰿⰹ“ = ⰹ ⱄⰲⰵⰴⱁⰿⰹ, a to namjesto: ⱄⱏⰲⱑⰴⱁⰿⰹ, što bi sudeć po Miklošićevu riečniku („съвѣдомъ, adj. qui boni est testimonii"), isto značilo, samo ako bi namienjeno bilo onoj *dvojici*, imalo bi biti: ⱄⰲⰵⰴⱁⰿⰰ.

Ja držim, da je il' ovako il' onako priličnije istini, nego (jer i to je moći pomisliti) da je „ⱄ“ predlog, namjesto ⱄⱏ (= *cum),* a „ⰿⰹ“ svršetak nekoje druge rieči, i to u instrumentalu množine, i da ta rieč jošte spada na glagol „ⰴⰰ“ (= *dedit),* pak da je njom nešto pridano ili priloženo „ledini“, n. p. ⰹ ⱄⰲⰵⰴⰰⰿⰹ (jer dragom Bašćanskom teče potok, a na tom je nekoliko malina). Tako bi opet „župani" tu bili bez razloga, ili bi ga trebalo iskati dalje, ondje gdje je više neočitih nego očitih pismena,

Digitized by Google

pak bi moglo biti, da nije pravo: „ⱄⰻ ⱃⰵⱄⰾⰰ ⰲⰻⱅⰵⱄⰾⱑ-ⰰⰲⰰ“, kako Rački nagadja, premda sam ja za devetim vidio ⱃ.

Zadnje rieči u napisu Rački, drugoč, ovako čita i razumie: „ⰻ ⰱⱑⱎⰵ ⰲⰻ ⱅⱏ ⰴⱐⱀⰻ (ⰿ)ⰹⰽⱆⰾⰰ ⰲⱏ Ⱁⱅⱁⱍ[ⱐ](ⰻ ⰲⱏ ⱄ)ⰲⰵⱅⱆⰻ ⰾⱆⱌⰹⰻ ⰲⱏ ⰵⰴⰻⱀ[ⱁ]“ = „*Et erat his diebus Mikula in Otočьc et in sancta* Lucia insimul“. No kako je rekao „Nicolaus“ — u „Starinah“, tako je i ovdje imao reći. Ne mogu mu potvrditi, da je šestoj rieči prvo slovo (ⰿ) po ve iztrto. No jest osmoj rieči iztrto zadnje slovo (ⰻ ili ⱑ), i za njim još nešto, što on čita: „ⰻ ⰲⱏ ⱄ“. Ali tu nije ne prostora za pet slova, nego samo za tri, a sva sila za četiri. A ni ne treba ih tu pet. Ovako nije moći ništa razumjeti. Da je osma rieč imala svoj svršetak (ⰻ ili ⱑ), a „ⰲ(?)ⰵⱅⰵⰻ“ svoj početak (ⰻ), tomu ne može biti prigovora. Istina, ova zadnja ima znak da je skraćena; no, ili je taj znak tu po klesarovoj smutnji, ili je ona s prvine pravo bila skraćena, i to ovako: ⱄⰵⱅⱆⰻ, ili baš po običaju: ⱄⱅⱆⰻ (kako je ono: ⱄⱅⰰⱑ); a možda i: ⱄⱅⰵⰻ (u instrumentalu). Rekoh, s prvine, jer je prilično istini što domišljati Rački sluti, da je u drugoj polovici toga napisa, gdje je ono nekoliko pismena na latinsku ili na Klementovu iliti na grčku, „imala posla *kasnija* a popravljajuća i obnavljajuća ruka“. Drugačije ne možeš protumačiti te smjese. A za druga tri pismena, „ⰻ ⰲⱏ“, za toliko tu nije ter nije prostora. No ovaj veznik (ⰻ) nikakor ne pristoji, pak je očito, da ga tu nije ni bilo; a ni „ⰲⱏ“ držim da nije tu bilo, nego da je ⱄ ili ⱄⰻ (= *cum)*, pak da je „ⱄⰲⰵⱅⱆⰻ ⰾⱆⱌⰹⰻ“ u instrumentalu, pak da je možda zato znak nad „Luciju“ da je skraćena, što bi imalo biti: ⰾⱆⱌⰻⰵⰻ. A to mi je sada dokazati.

„Mikula“, bez pridjevka, bez službe, bez časti, bez dostojanstva, nego samo „vъ Otočъci“, onako ne može biti pravo! No to može biti, da je zaboravio ili pisac napisati, ili klesar zaklesati; ⱄⰲⰵ-ⱅⰻⰻ, ili ⱄⰲⰵⱅⰻ (= *sveti);* i to je kle ar još laglje mogao zaboraviti ili preskočiti, ako ta bijaše skraćena: ⱄⱅⰻⰻ, ili ⱄⱅⰻ. Pak ja držim, da ono imamo čitati i razumjeti ovako: ⰻ ⰱⱑⱎⰵ ⰲⰻ ⱅⱏ ⰴⱀⰻ (ⱄⰲⰵⱅⰻ) ⱀⰹⰽⱆⰾⰰ ⰲⱏ Ⱁⱅⱁⱍⱏⱌⰻ ⱄⰻ ⱄⰲⰵ-ⱅⱆⰻ ⰾⱆⱌⰹⰻ ⰲⱏ ⰵⰴⰻⱀⱁ = *Et erat his diebus (sanctus) Nicolaus de Otočьc cum sancta Lucia in commune.* — Kako je „ⰲⰻⱄⰰ ⰽⰻⱐⰰ-ⰻⱃⰰ“ instrumental, tako je i „ⱄⰲⰵⱅⱆⰻ ⰾⱆⱌⰹⰻ“.

Digitized by Google

Da je „Otočac“ nekakov grad u Senjskoj biskupiji, ter u župi, koju Gackom (namjesto: Gatskom) zovu neki a neki Gatanskom, pak da je blizu „Svetoj Luciji“, to zna vas sviet. A da je u tom gradu bio „Sveti Mikula“, samostan i crkva, i da su bili totu koludri Benkovci iliti Benediktovci sa svojim opatom, ako toga nije znao 1704 godine Paval Ritter, Senjski povjestničar,[1] znam ja, ter ne samo po tom, što još i sada na glavi i okolo vrata komu god *popu* traje „opatija sv. Mikule Gatanskoga“, nego i po takovu svjedoku, kakovu ne možeš prigovoriti. Evo što papa Kalisto III. 1456 godine a na prvi junija piše Senjskomu biskupu: „Da mu je „pisao Ivan *opat sv. Mikule Otočkoga samostana reda sv. Benka a „poda tu biskupiju,* da je blizu toga samostana knez Žigmunt Fran„kapan Senjski iznova sagradio i sazidao grad i zagradje, a totu „ljudi za duhovnô da ne imaju svoje crkve ni svoga popa, pak da „je njemu to duhovno od davna izručeno; no tu da je bilo nestalo „koludara, a on sam da nije mogao vršiti te službe, pak da tim „ljudem ne bude škode u duhovnom, zato da je pogodio šest po„pova i dva žakna koji će mu u tom pomagati, i da im je odredio „toliko i toliko iz dohodaka toga *manastira* ili te svoje *opatije.* „A povrh toga i taj knez da im je za bolji žitak dao i izručio nešto „nepokretna, ili dohodak iz toga Pak taj *opat* i knez da ga mole, „neka im to potvrdi“.[2] Zatim naredjuje biskupu, da neka razvidi,

[1] „Ego infrascriptus Sacr. Caes. Reg. Majestatis Consiliarius, requisitus a Reverendissimo Domino Antonio Vukmerovich, Canonico Zagrabiensi . . . . . electo Abate *S. Nicolai de Gacka,* do pro memoria, quibus expedit, universis, qualiter praedicatum ejusdem *Abbatiae S. Nicolai* de praedicta *Gacka* (No „Gatzka“ u Farlatovoj IV. 164), vulgo *Ottochaz,* commune vulgetur. An autem Ecclesia illa vere Abbatialis fuerit, *nulla tradit memoria.* Verius tamen credi par est, *parochialem* solum extitisse“ . . . Sladović: Povĕsti, 247.

[2] . . . . „Sane pro parte dilecti filii Johannis *Abbatis Monasterii sancti Nicolai de Ottozac ordinis sancti Benedicti* tue dioecesis petitio continebat, quod cum olim ipse propter carentiam *monachorum* in partibus illis curam animarum parochianorum Castri et Burgi, prope ipsum *Monasterium* per dilectum filium Nobilem virum Sigismundum de Frangepanibus Comitem Signiensem *(sic)* noviter constructorum et edificatorum, ejusdem *Abbatis* cure, pro eo quod alia parrochialis *(sic)* ecclesia ibidem non existit, commissorum solus gerere et exercere non posset, ne parrochiani predicti in missis et aliis divinis officiis, et sacramentorum ecclesiasticorum administratione paterentur quomodolibet detrimentum ex deffectu . . . hujusmodi *monachorum,* sex presbiteros seculares et duos clericos conduxit, eisque ut sibi assisterent, nec non animarum curam hujusmodi simul et alia ei pro tempore incumbentia

Digitized by Google

je li tomu tako, pak da ako jest, da neka potvrdi, bilo to i preko kojega god zakona ili običaja toga *samostana i reda,* „non obstantibus .... statutis et consuetudinibus *Monasterii et ordinis predicatorum*“ (! = *predictorum*).

Tako je prava istina, da je u Otočću bio benediktovački samostan i crkva „sveti Mikula“, i da je tu 1456 godine jur nestalo bilo koludara, tako da je samo opat bio ostao. A po tom slobodno je odsuditi, da je od davna tu bio „sv. Mikula“; a još i po tom, što on tada imadjaše toliko svoga: tako da je na tom pet godina zatim mogla postati biskupija. Ovako bih odgovorio tomu, tko bi zahtievao dokâza od prije toga. Tà ni za „sv. Luciju“ do sada neimamo *očita* dokaza, od kada je ono na kamenu napisano, do 1375 godine. A za koliko crkava i opatija ne znamo baš ništa, a bile su. Gdje su to bile n. p. u Vinodolu „opatije“, koje Vinodolski zakon spominje: „§. 36 ..... ako ki ukrade rič (= *stvar)* niku nikoj crikvi ili molstiru ili *opatii,* dèržan je v osudu, kim je deržan od ričî knež*(j)*ih ili službenikî više pisanih?“

I liepo mogaše „biti v jedino“ (= sdružen, sjedinjen) taj sv. Mikula u Otočcu sa sv. Lucijom u Baški. Jer tada još ne bijaše biskupa u Senju, nego, a to sam ja u svojoj „Najstarijoj Poviesti“ dokazao, taj grad za duhovnô bijaše pod Krčkoga biskupa, a tako i Gatska, pak i „Otočac“, pak i „sv. Mikula“; a za svjetovnô kako bijaše Senj i „Otočac“ pod „kneza Kozmu“ a prije pod „kralja Zvonimira“, tako i Krčki otok. Sto putî laglje držim da je bilo sdružiti to dvoje, nego kojugod Krčku crkvu s kojimgod samostanom u Taliji. No itako Krčki biskup Petar i knez Dujam i još nekoliko Krčana 1153 godine crkvu sv. Martina i crkvicu sv. Apolinara na tom otoku dadoše samostanu sv. Benedikta na Padu rieci *u Taliji;*[1] a biskup Ivan 1186 i 1188 dade i darova tomu

onera secum una subirent, ac missas statutis diebus celebrarent, certam partem fructuum, redditiuum et proventuum ipsius *Monasterii* sive mense sue *Abbatialis* assignavit“ ..... Theiner: Monumenta Slavor. merid. I. 418.

[1] ..... „tibi Dom. Uberto Monasterii S Benedicti super *Padum* Vener. Abbati loco tuo (= *tui)* recipientibus .... ecclesiam sancti Martini tradimus, tuisque successoribus, cum capella sancti Apollinaris, et cum omnibus pertinentiis suis“ .... U Coletovu pridavku ka V. Farlatovoj, 640. Ove dvie izprave, biskupova i kneževa, ne kažu ne, da je totu tada taj knez „osnovao“ samostan, kako je Kukuljević odsudio (Rad, LXXXI, 7).

Digitized by Google

istomu i jošte samostanu sv. Ciprijana u *Muranu* blizu *Mletaka* svoju crkvu „sv. Ivan“ u Krku.[1]

No po tom, što bijahu sdružena ta dva Hrvatska samostana, prilika je, da *tada* nisu oba imala svaki svoga opata, nego da je jedan opat bio nad obima, i da je imao svoga namjestnika, a toga da su, na latinsku, zvali *priurom*, pak da je opat stanovao u ovom a *priur* u onom; kako n. p. opat sv. Ciprijana, gdje bijaše samo *priur,* sudeć po onih riečih: „monasterio S. Benedicti super Padum, et monasterio S. Cypriani de Murianis, et *Abbati* atque *Priori* supradictorum *monasteriorum*“. A tako i u Krčkom „Svetom Ivanu“ crkvi i samostanu tu postalu bijaše samo *priur*, po riečih: .... „Ego Anthasius filius quondam Bontii Dragomiri in Christi nomine trado me ipsum ad serviendum Deo et ecclesiae *S. Johannis* de Portasuso Veglensis diocesis, et stare sub obedientia *Prioris* ipsius ecclesiae ..... do, offero dono, et concedo ecclesiae seu altario *S. Johannis* de Portasuso Veglensis diocesis *obedientie S. Cypriani de Murana Torcellane diocesis* omnibus pro futuris temporibus, tempore D. Petri *Prioris* suprascripte ecclesie“ .... u dvih izpravah od 1239 godine a u onom istom Coletovu pridavku, 642—3. Isto tako u nekakovoj izpravi od 1323: ... „dono, offero, concedo et submitto monasterio S. Cypriani de Murano Torcellane diocesis in manibus fratris Paschalis *Prioris S. Johannis de Vegla*“, isto tote na 644.

A u sv. Luciji držim da je opat stanovao, a njegov namjestnik u sv. Mikuli, dokle bijahu sjedinjena ta dva samostana No kada se razdružiše, tek tada, držim, da je sv. Mikula dostignuo svojega opata, ter postao svojom opatijom. I to se je valja da dogodilo, pokle Mletčani osvojiše Krk (od 1115 do 1133), pak, kakovih trideset godina zatim, uzkrsnu Senjska biskupija; a tako Krčka izgubi Senj i Gatsku, pak i Otočac; a i Vinodol, dašto i Modruše, ter to dadoše najprije Spljetskoj nadbiskupiji, pak 1186 godine Krbavskoj biskupiji tada zastavljenoj na saboru u Spljetu. Dà, i Vinodol da-

[1] ..... „do, concedo, et offero Deo et *(monasterio)* S. Benedicti et monasterio S. Cypriani de Venetiis“ .... u prvoj izpravi, a u drugoj: .... „damus, offerimus Deo et monasterio S. Benedicti super *Padum* et monasterio S. Cypriani de *Murianis*, et Abbati atque priori supradictorum monasteriorum .... ecclesiam nostram S. Johannis positam in civitate *Vegle*“ .... U istom Coletovu pridavku na 641 s. A tako „sv. Ciprijan“ ne bijaše „na ostrvu Krku“, kako Kukuljević isto ondje kaže, nego u Taliji ter, kako rekoh, blizu Mletaka!

Digitized by Google

doše na tom saboru Krbavskoj biskupiji, a ne Senjskoj; kako se je Rački lani zarekao.[1] Tà još i sada Vinodol spada pod Krbavsku biskupiju.

No sada u Otočcu, sudeć po šematizmu Senjske biskupije, nije nego crkva presv. Trojice, pak moramo odsuditi, da je crkva „sv. Mikule" ili propala, ili da su ju onako prekrstili. Vriedno bi bilo opitati to i razvidjeti, i više toga doznati za tu crkvu i opatiju od tolike starine! I za to bi naša akademija imala skrbiti, bilo i tako, da bi ona morala tamo poslati koju glavicu!

„ⰲⱏ ⱅⰵ ⰴⱀⰻ" rekao sam kako i Rački; „his diebus"; no držim, da valja reći: *eodem tempore.* I vriedno je zapametiti, da je u tom napisu trikrat ⰴⱀⰻ (dni) = *tempus.* Zato mi rečemo: *dangubiti*, *danguba*, a ne: vrieme gubiti. Vrieme je drugo: Wetter, po njemačku. No itako držim, da bi bolje po slovjensku bilo: ⱅⰵⰳⰴⰰ ili ⱅⰵⰴⰰ *(tada)*, nego „vъ te dni". A ni ono preda tim „vъ dni kъneza Kosъmъta" ... nije baš po slovjensku, nego ovako bi bilo: za kъneza Kosъmъta, ili: pri knezě Kosmatě. „Dni" za *tempus,* tako je po svetom pismu, ter na židovsku.

Za nešto imam se potužiti na Račkoga. On u „Starinah" na 144 s. piše za me, da „mislim (a to u Književniku), da je na kraju 9 redka ⰰ izpalo, pak da čitam „zьzdah". Da ja tako nisam mislio, kaže, ne ono, „zъzdahъ" u prepisanu latinskimi pismeni, nego „(ⰰ)ⰸⱏⰸⰴⰰⱈⱏ" u mojem snétku, i još moj prigovor onomu „zъz" ..., ter u istoj knjizi „Starina" na 6. strani u prvoj primjetbi. Nisam mogao zaboraviti one pogrješke!

Rački puno toga piše o pismenih, kakova li su ono; ali ništa o pismenu ⱓ (= *ju),* premda je ono tu deset putī; nego u svojem priepisu kaže ovakovo: ⱓ, s jednom okomom crtom na lievoj, strani ter na samom kraju, i ta je kraća nego druge dvie na desnoj. No nije tako ni na kamenu ni na svjetlopisu; nego i na lievoj strani ima to pisme dvie okome črte, ter negdje su očite, a negdje je poznati, da su tu bile. I te prve nisu kraće nego zadnje; samo nisu onako okome, iliti ravne, i na dnu brže da nisu ili nisu bile sdružene. A tako to pisme je tu malo da ne onakovo, kakovo je u Assemanovu evangjelistaru, i u Kločevu rukopisu; ako li je to pravo, *po tanku* prispodabljati pismena dlietom udjelana na kamenu? ter još izderana, s pismeni perom napisanimi na koži ili na papiru:

[1] „Nutarnje stanje Hrvatske prije XII. stoljeća", Rad, k. LXXIX. 144, 2. prim.

Digitized by Google

A i to je zaboravio Rački reći, da slovu Ⱎ nije prva okomica dulja nego druge dvie.

Na pričelu je napis izlizan i skončan. No Rački malo po ovom malo po onom sudi, da je tu bilo napisano: † . Ⱍ . Ⱃ . ⰲⰵ ⰾⱅⱁ, pak da ova dva slova za križem da kažu, kada je to napisano, t. j. 1100, i da je tada to napisano. I sva je prilika, da on pravo sudi, samo ako nije bilo ⰲ ⰾⱅⱁ, kako je ono „ⰲⱁⱅⱁⰲⰰ“. Jer tako bi bilo prostora za tim čislom još za jedno slovo, a to bi moglo biti još čislo, n. p. Ⰰ = 1. ili Ⰱ = 2. I za 1101, ili 1102 poviest držim da ne bi dodijala. Ja sam bio odsudio, da je to napisano prije 1100. Tako odsuditi prisili me ono:

OC. OPVS. Ē	T ŌĪS H̄ COMVNIS
† A. D̄N̄Ī. M C.	NA. M̄Ō
. I. TP̄ŌE. I. VEḠL̄S	ĒP̄Ī ET. B. AC. W. C̄ŌV̄
	OC OPVS Ē ĪCEPTV̄,

što je napisano u Krku na Kamplinu nad vrati nekadanje sudnice i tamnice. Jer ja sam to pročitao: „*Hoc opus est omnis*[1] *hujus comunis. Anno Domini M. C. Na(tale?) Ma(gistro?) in tempore I(oannis?) Veglensis episcopi, et B(artholomaei?) ac W(iti?) Comitum hoc opus est inceptum*“, a tako 1100 godine Krčkim gospodarom ne bi bio „knez Kosma“, nego knezi B. i W“, pak ono u sv. Luciji ne bi moglo biti tada napisano. Zato držim, da je imao prigovoriti Rački, a nije, tomu, kako sam ja pročitao Krčki napis; i to tim više, što je vidio, da je i Kukuljević na moju, ter deset godina zatim, pristao,[2] a Ljubić držim da mi je kašnje za to prigovorio, i da je odsudio, da je ono „NA. M̄Ō“ = *nonagesimo* = 90, pak da je napisano 1190 godine. Čuo sam, da je on tako odsudio, ali ne znam kada i gdje. No vidim, da je pravo odsudio, jer:

1. „na. m̄o“ samo onomu pristoji, što je s prieda: „Anno Domini M. C“;

---

[1] No sva je prilika, da ono „T“ ne spada na „E“, nego na „ōis“, pak da je *totius* pravo.

[2] Codex diplom. I. 220. Izpravljeno u II, 238.

Digitized by Google

2. imamo još dosta pisama i napisa, gdje su godine donekle brojem ili brojnim slovom napisane a odnekle riečju, bilo posve napisanom, ili skraćenom; a to negdje za laginju, negdje za štednju, a negdje zato, da prava godina bude mogla više vjekovati;

3. totu je Krčkomu biskupu ime „.I.". A tako su skraćivali *Ioannes;* a tolič smo čuli, da je 1186 i 1188 godine krčkim biskupom bio *Ivan*, pak držim da je još i 1190 mogao biti, jer od mala bijaše biskupom, a za drugoga ne znamo sve do 1258. A nikakova dokaza ne imamo, da je 1100 godine u Krku biskupovao *Ivan;* a ni da je kolikogod prije toga ni za tim; a najzad

4. kako su tu rieči razredjene i svezane, po tom je vidjeti, da „veglensis" ne spada samo na „episcopi", nego i na „comitum", pak da su krčki knezi bili „B." i „W;" ali da je tko u Krku *knezovao* jur 1100 godine, za to ne znamo. Jer nije ne istina ono u Sladovićevih „Poviestih" na 192 strani: „U vremenu Bele četvrtoga ovoga imena kralja ugarskoga i hervaškoga *(sic)* ki je bil leta 1200 *(sic)* od svojih *(sic)* podložnikî iz kraljestva prognan i došal u strane primorske na *otok* aliti školj *Kerški,* ki se drugač zove *vejski,* ki je bil knežie *Frangepani,* stare familie rimske Anicii, ki Frangepani od prveh kralj*(î)* ugerskeh z istum knežium *Kerskum*(?), senskum i modruškum darovani i nadeljeni, buduć *Mikula Frangepan* iz latinskeh stran u hervaške na pomoć kerščanstvu suproti Otomanu (!!) *leta 1100 došal* (!!!), kako svedoče historie ovoga kraljestva, ku *(sic)* poštovani otac Baltazar Milovac jezuvitar leta 1661 u knižicah „Dušni kinč" imenovaneh hervaškem *(sic)* zajikom po njem spravneh, obilneje izpišuje i svedoči". I tomu Sladović nije prigovorio!!! A što znamo, jest to, da je u Krku *knezovao* 1133 i 1153, a valja da i svih onih godina knez *Dujam,* i da je tu 1186 bilo *više* knezova. Jer na znanoj krčkoga biskupa Ivana izpravi od 1186 medju podpisanimi svjedoci jest i ovaj: „*Ego Bartholomaeus frater* Comitum *tt. ss.*" = Ja Bartol brat knezom jesam svjedok. Tako tu bijahu najmane tri brata, ili bolje po slovjensku, brati. Pak držim, da je ovaj „Bartol" 1190 godine bio krčkim „knezom", pak da je ono „B" = *Bartholomaei.* I to je tim prilične istini, što bijaše ime *Bartol* krčkomu „knezu", kojemu *1193* g. kralj Bela dade modrušku županiju iliti knežiju [1] A još i drugdje je iste 1193 g. zapisano: krčki knez „B."[2] A jednomu bratu („Co-

[1] Kukuljević: „Borba Hrvatah" (ali pravo: Hrvatska borba!) na 71 i na 73 str.

[2] „Ego M. *(Mirko ?)* filius *Comitis B.* de Veglia *(sic!)* testis", u nekakovoj izpravi za Rabske pravice. Illyric. Sacr. V. 238.

Digitized by Google

mitum") toga kneza Bartola držim da je bilo ime: *Vid*, pak da je ono „W" = *Widonis* = *Guidonis*. Jer njegovu *sinovcu* bijaše ime: *Gvid* iliti *Vid*, pak toga on, izgubiv nekako svojega sina „M.", posini, pak za njega 1209 godine izprosi u kralja Andrije potvrdu za modrušku županiju.[1] Da je to bilo isto ime „Gvid" i „Vid", to vidim po ovih riečih: „*quod iidem omnes supradicti nobiles nunquam deder nt aliquod tributum, nec dacia comitibus qui fuerunt hinc retro in Vegla, specialiter tempore quondam nobilium virorum Comitum Joannis,* **Vidonis** *et Emerici de Vegla . . . . . nos scimus, quod nobiles viri Comites Ioannes,* **Vido** *et Emericus de Vegla receperunt* dictum magistrum Lucianum de Vegla per nobilem virum", u izpravi za krčku vlastelu od 1248 godine a u Blagoslava Bartolia sborniku. Jer to bijaše onaj isti knez. Pak valja da je i otcu toga Vida ili stricu bilo ime: Vid, kako je i njegovu sinu, ter su i toga i ovako („Vid") i onako („Gvid") zvali.[2]

I tako sve odvjetuje za Ljubićev izpravak: „nonagesimo". I na tom ja mu liepo zahvaljujem. Pak sada je *slobodna* tvrdnja Račkoga, da je ono u sv. Luciji 1100 godine napisano.

Sada ću vas Svetolucijski napis ovamo prepisati onako kako držim da sam dokazao, da ga valja čitati i razumjeti i ovako ću mu ograditi [] pismena, kojih je koliko toliko poznati, a ovako (), kojih nije ni mrvice, kako je i Rački.

---

[1] . . . . „Quum . . . . pater noster Bela Rex fideli nostro *Bartholomeo* Comiti terram in Banatu tali libertate contulerit possidendam, ut eam, si filio caruerit, cuicunque de consanguineis suis voluerit, possit relinquere possidendam: nos eadem libertate sibi confirmantes, et petitionem ipsius benignius admittentes, *nepoti suo Comiti Guidoni de Veglia (sic?)* quem sibi heredem instituit, concessa, ut si ipsum predicto Bartholomeo Comite *patruo suo* supervivere contingerit, illo sine herede decedente, terram, quam ex regali beneficio idem Bartholomeus mereatur obtinere, ipse *Guido* eodem iure perpetuo possideat". Isto tote.

[2] „Quod nobiles viri Johannes, Leonardus et eorumdem filii, filii Comitis **Vid** de Vinodol, Modrussia et Vegla . . . 1289". Kukuljević: Jura, I. 97. Pak toga *trećega* Vida kneza krčkoga sin, ili bratučed, ili sinovac (imena mu ne znamo) 1299 god. bijaše Oglajskim kanonikom, po riečih: „Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono, ind. duodecima, die octavo intrante Aprili . . . . . Venerabiles viri . . . . . Varnerus de Cucanea, magister Ruonanus dictus Maninus, Philiponus et Napinus fratres de la Turre, Vido de Villalta . . . . *Comes Vieglae (sic)* Canonici Aquilejensis ecclesiae . . . . promiscrunt" . . . . De Rubeis: Monum. Ecclesiae Aquilejen. 803.

Digitized by Google

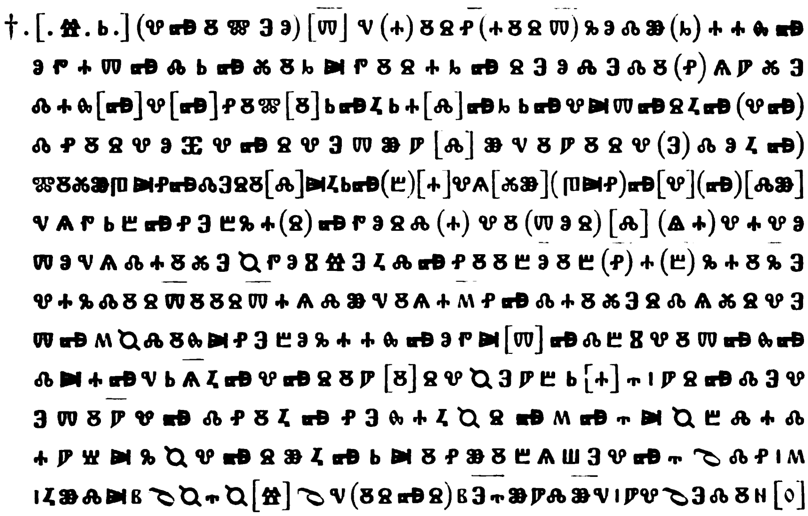

Pripomenak. U čitanju ovoga zlo sačuvanoga nadpisa prijatelj Črnčić odstupa od moga glavno na jednom mjestu, na ime na kraju četvrtoga redka. Ovdje su posljednja pismena poslije rieči „[illegible]“, te poslije sliedeća dva dosta čitljiva pismena Ⰸ i Ⰲ, na ploči tako izlizana, da se samo dviju sliedećih tragovi vide, a od ostalih triju ili č tiriju ništa nevidi. Ona dva pismena Ⰸ i Ⰲ ja sam popunio sa [illegible] te čitao cielu rieč [illegible] i protegnuo ju na kralja Zъvъnimira; jer sam u ostancih četvrtoga pismena nazirao pisme ш. Ja ne držim, da se može stvarni prigovor podići proti ovomu čitanju, tim manje što ne ima historijskoga dokaza proti tomu, da za kraljevanja Zvonimirova nije bilo na Krku svete Lucije. Da je ona „ledina“ darovana sv. Luciji, razumieva se po sebi. Črnčić voli ono satrto mjesto na kraju 4 redka izpuniti sa [illegible], pak čitati Ⰸ [illegible], prem sam priznaje, da je pravilnije [illegible], jer sliede dva osobna imena, ili [illegible]. Ostale razlikosti tiču se tumačenja a ne teksta. Što Črnić za potvrdu svoga čitanja obširnije dokazuje, da se je u starom hrvatskom jeziku, koji su nasliedovale u tom i latinske izprave, rabio u zapisih mjesto dativa akazativ stvari s predlozima *v* i *pod,* dakle „da vъ svetuju Luciju“ jest mj. svetoj Luciji, to je poznato svakomu, koji se iole bavio s našimi starimi izpravami, pak s te strane ne može biti prigovora njegovu čitanju i tumačenju. Ono dakle nečitljivo mjesto daje priliku nagadjanju više ili manje opravdanu. ***Dr. Fr. Rački.***

Digitized by Google

Izvještaj barskoga nadbiskupa Marina Bizzia o svojem putovanju god. 1610 po Arbanaskoj i staroj Srbiji.

Priobćio u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 15. prosinca 1886. god.

AKADEMIK DR. FRANJO RAČKI.

Medju mojimi bilježkami, koje sam si boraveći u Rimu sastavio o rukopisih u tamošnjih knjižnicah, nalazi se rukopis u knjižnici knezova Barberini pod br. 1160 „De Albania, Servia et Antibarensi provincia relatio Marini Bizzi, antibarensis archiepiscopi".[1] Taj rukopis poznavao je i glasoviti historik L. Ranke,[2] te je iz njega kratak izvod priobćio. Pregledao sam ga i ja; ali prepisanje odgodio na kašnje vrieme i drugu priliku, koja mi se medjutim nije pružila. S toga umolio sam kanonika sv. jerolimskoga A Friša, da mi ga dade prepisati, što je on rado učinio, na što mu budi iskrena hvala.

Dao sam pako taj rukopis prepisati i sada ga iznosim na svjetlo, što držim, da je posvema osnovana tvrdnja L. Rankea, kada je pisao: „Za poviest iztoka imade još jedno nikada netaknuto vrelo u izvještajih rimskih nuncija ili visitatora, koje su podastirali papi ili propagandi".

Prem su od ono doba njekoliki izvještaji javnosti predani: to jih još imade dosta, koje bi valjalo na svjetlo iznieti. Neka bude i ovaj izvještaj prilog k ovoj vrsti historičkih vriela za poznavanje balkanskih zemalja u doba turske vladavine.

Izvieštaj Marina Bizzia znamenit je osobito za to, što se tiče zemalja balkanskoga poluotoka, za koje su mršaviji iz prošlosti ove vrsti spomenici, na ime zapadnoga primorskoga okrajka od Bara do Drača, onda gorovita mu zaledja arbanaskoga te stare Srbije. Bar i Drač na zapadu a Prokoplje i Novobrdo na iztoku dvie su skrajne crte onih priedjela, koje je Bizzi posjetio. Prema tomu u tom se putopisu opisuju zemlje izmedju davnoga zetskoga i arbanaskoga primorja i Rieke Morave, a dotiču se uz Rašu, Zahumje, Trebinje i Konavlje. Uz mjesta, koja se na tom prostoru napominju,

[1] V. Rad XVIII, 227.

[2] Serbien und die Türkei im XIX Jahrh. Leipzig 1879. S. 539.

Digitized by Google

čine ovaj putopis zanimivim viesti u njem razsijane o žiteljstvu, osobito obzirom na vjeru, pak o turskoj vladavini i nasiljih pod njezinom zaštitom počinjenih proti kršćanskomu stanovničtvu. U osobah njekojih nasilnika crtaju se turski poglavari onih strana.

Pisac izvještaja bijaše rodom iz našega Raba, gdje se negdje oko 1570 godine rodi. Ovdje je bio takodjer nadpopom, dok god. 1608 posta nadbiskupom barskim. Primiv od pape Pavla V blagoslov dne 29 svibnja r. g. uputi se iz Rima u Mletke a odavle prieko Dubrovnika i Kotora u Budvu, kamo prispie dne 21. rujna, i gdje je imao stalno sielo, budući da je taj grad bio u vlasti Mlečana a Bar u turskoj. Kano barski nadbiskup bijaše po pravu metropolitom biskupije budvanske, olgunske, svačke, pulatske, skadarske, drivastske, danjske i (staro) srbske. Ovu je metropoliju Bizzi god. 1610 pregledao, da zadovolji svojoj dužnosti i svomu pravu, idući od župe do župe, svagdje izpitujući stanje katoličkoga puka i svećenstva te izdavajući prikladne naredbe, da zlo ukloni a dobro utvrdi. Vrativši se sa skrajne sjevero-iztočne točke, Prokoplja na rieci Toplici, pritoku Morave, prieko Novoga Pazara, Priepolja i Plevlja u Trebinje, a odavle u Konavlje, Kotor, Budvu i Bar, podje sliedeće godine u Rab i Rim, gdje podnese ovaj svoj izvještaj. U Rimu je Bizzi sproveo više godina kod kardinala Sabellia. Neželeći više u onih težkih okolnostih upravljati barskom nadbiskupijom zahvali se na časti (1624), te god. 1625 prestavi se u viečnom gradu, odkle biše mu umrli ostanci preneseni u rodno mjesto Rab i ovdje pohranjeni u crkvi sv. Antuna.

Glede priepisa imam samo to opaziti, da je mjestimice, pošto je pismo matice dosta nečitljivo, netočan, nu da sam ga nastojao izpraviti. U bitnih stvarih neće biti pogrješan.

Relatione della visita fatta da me Marino Bizzi, Arcivescovo d' Antivari, nelle parti della Turchia, Antivari, Albania et Servia. Alla Santità di Nostro Signore Papa Paolo Quinto.

Breve prefatione col sommario dell' opera.

Se dalla s. sede apostolica con desiderio s' aspetta, che i prelati del Christianesmo vengano al termino prefisso à dar relationi dello stato spirituale dei loro popoli, acciòche ella come madre amorevole raguagliata di quanto passa, o senta la debita consolatione dei buoni e santi progressi, o pur s' impieghi, quand o facci bisognio, alle provisioni necessarie per salute dell' anime, quanto maggiormente doveran aspettarsi, e con gusto sentirsi le relationi dello stato della Christianità dei paesi incogniti, che tali potiamo dir quei, che sono sotto la tirranide Ottomana per la parva cognitione, che senne hà, essend' ella sepolta dentro à quei confini infelici, nei quali puochi forestieri s' assicurano di conversare, ne essi possono avisar lo stato loro senza pericolo, che li vengano accresciute le loro miserie da quei barbari suspettosissimi.

*

Digitized by Google

Però havendo piaciuto a S. D. M.à servirsi della debolezza mia, che nel carico che porto habia potuto haver arco di penetrar dentro di paesi della Turchia, e visitar, e consolar con quanto sia stato in poter mio i popoli della mia giuridizione, non si hà parte disconveniente di havermi distrato alquanto in una minuta relatione. Se non che tutti i particolari, che mi occorsero in quei viaggi, pocchi haviano bisognio di maggior distesa almeno di molte cose curiose, e che con qualche piacere possono leggersi; havend' io presuposto non dover elle esser meno gustevoli, per la raggion sudetta, che le relationi annui mandate dai padri Giesuiti dall' Indie. E mi ho spiegato l' infrascritto somario, acciò in defetto di tempo, o di volontà d' impiegarsi in si lunga lettura, si possa da puochissimo intrar quanto si diffonde in molte carte, e poi in fronte dar l' occhiata à quella parte che torna a gusto, essendo il tutto compreso sotto carateri e numeri.

Però ho dato principio dalle cause, che mi tratenero alcune settimane in *Ven(ezi)a* e poi in *Ragusa* doppo la mia partita da Roma, come sotto la l(ette)ra A. carta 1.

Arivo mio a *Budua* con la relatione di quel luoco, e le operationi ivi incominciate fra li disturbi havuti da un prete, massime nella conversion dei Pastrovicchi. Lettera B. car. 3.

Il *Bassa* della *Bosna* mi da aviso della buona salute del Bassa *Mahmut d' Arbe,* et il già S. Cardinale s. Giorgio della satisfatione di S. Beatitudine, ch' io visitassi la Christianità dentro la Turchia. Lettera C. car. 6.

Arivo delle patenti del Gran Turco a mio favore, e la loro interpretatione coì novi disturbi dei fratelli Scorovei per la mia andata in Antivari. Lettera D. c. 7.

Il mio passaggio in *Antivari* el piede nell' arivo à quel porto; e come vi fui ricevuto; con la relatione di quella città, e dell' operationi ivi incominciate. Lettera E car. 8.

Nuovi disturbi dei *Scorovei,* onde fui licentiato dai Turchi, e come non dimeno io restassi nella città. Lettera F c. 9.

Visita delle *ville intorno Antivari,* et operationi ivi fatte. Il mio ritorno alla città per abboccarmi col Sanzacco di Scutari, che vi si aspettava. Lettera *G.* car. 10.

Risolutione di passar alla visita di *Albania,* e le difficoltà, che mi si presentavano al mio arivo a *Selitta,* e poi à *Sfazzi,* e quanto ivi si operò. Lettera *H.* car. 13.

Passaggio mio a *S. Giorgio* sopra la *Bojana,* e lo sualigiamento ivi fattomi dai Turchi di Dulcigno con la prigionia di noi tutti. Lettera I. car. 15.

Passaggio mio su per la fiumara a *Samarisi e Gorizza,* e quello, che ivi occorse col comessi del Metropolita scismatico, che andava estorquendo danari dai latini. Lettera K c. 19.

Passaggio a *Musante,* e *Daicci,* et alle ville di *Trunsi,* e quanto ivi occorse con la nuova spedita delle mie robbe occupate dai Turchi di Dulcigno. Lettera L. c. 20.

Digitized by Google

Passaggio a *Barbalussi*, *Giadri*, e *Blinisti*, e poi in *Allessio* alla solennità dell' Annunciazione della B. Vergine, che ivi solemnamente celebrai. Lettera M. c. 23.

Passaggio a *Baladreni*, *Cacaricesi*, e *Cucculi*, et alla benedizion delli ogli santi; con quanto occorse col cadi della *Zadrina* inanci che passassi a *Renesi*. Lettera N. c. 24.

Andata di mio nipote a *Costantinopoli*, per li servitij della mia chiesa. Lettera O. c. 26.

Passaggio mio alle ville di *Trassiani*, e *Fixta* con altre della *Zadrina*, con la relatione di quanto ivi occorse. Lettera P. c. 26.

Arrivo dei Turchi a dar il guasto alla *Zadrina*, e la mia ritirata oltre il *Drino*; la morte di Angelo mio nipote con quant occorse in quelle fationi; con la mia fuga a *Baladreni*. Lettera Q. carta 28.

Abboccamento mio con *Alaibeg* e la mia partita ad alcune ville d' *Allesio*. Lettera R. c. 30.

Passaggio alle parti di *Redoni* e *Durazzo* all' invito d' *Itelbegh*; e quanto mi occorse con *Alaibegh* passando a casa sua à Matthia. Lettera S. c. 31.

Arrivo nostro in *Redoni*, dove si comincia a predicar la restitutione del sacramento dell' estrema untione, che era in dissuso, con altre operationi ivi fatte. Lettera *T*. c. 32.

Pericoli che mi si presentaron al ritorno da *Redoni*. Lettera V. c. 38.

Passaggio a *Barbalussi*, e *Gliuban*, con la nuova della taglia impostami dai Turchi di Dulcigno. Lettera X. c. 41.

Passaggio di monti dei *Ducaini* con la relatione di quei popoli, et operationi ivi fatte massime intorno alla correttion dell' anno; e le difficoltà propostene per entrar in Servia, e come si superassero. Lettera Y. c. 42.

Arrivo nostro in *Servia* à *Cocius* et a *Prizreni*, e sua relatione. Lettera Z. c. 45.

Travaglio, che patij andando amalato a *Procupie* doppo i pericoli superati, nel passar a *Giagnevo*, e *Monte nuovo*. Arrivo del Vescovo di *Sofia* ad incontrarmi a *Procupie*, e la relatione della sua diocesi. Lettera AA. BB. c. 47, 49.

Passaggio à *Trepsa*, e poi *Novipaz r*, da dove in compagnia degli Ambasciadori di Ragusa tornai alle marine per il *Ducato di Chelmo*. Lettera CC. c. 50.

Ritorno di mio nepote da Costantinopoli con la relatione di quanto havea operato. Lettera DD. c. 52.

Ritorno mio in *Antivari* con la relatione dei pericoli, che vi scorsi, ed in quanto vi operai. Monitorio contro li detentori dei beni ecclesiastici, e contrahenti in gradi prohibiti et usurari. Lettera EE. c. 53.

Espedit oni per visitar i popoli *Clementi*, e mio ritorno a Budva col pericolo scorto da mio nepote in Antivari doppo la mia partita, con la conclusione della presente relatione. Lettera FF. c. 54.

Digitized by Google

Copie di diverse scritture intorno alla presente relatione cavate dagl' autentici epm.

Le constittutioni lasciate in Albania, et in Servia. Lettera GG. carta 62.

Alcune fedi circa le operationi della visita. Lettera HH. car. 65.

Alcune fedi della prigionia, e svaligiamento fattomi dai Turchi. Lettera II. car. 67.

Fedi della morte di Angelo mio nepote, e della taglia impostami dai Turchi di Dulcigno. Lettera KK. car. 64.

Lettera da Costantinopoli intorno l' arivo di Marino mio nepote a quella Porta per la recuperatione dei beni ecclesiastici. Lettera LL. carta 68.

Ordini del Gran Turcho contra l' estorsioni fatte di Latini dal Metropolita Scismatico. Lettera MM. carta 69.

Alcuni scismatici convertiti alla fede catholica. Lettera NN. carta 70.

Mandato del S. Provid(itore) di Cattaro ai Pastrovicchi contra il Metropolita scismatico. Lettera OO. carte 7.

Tre lettere dell istesso circa la conversion dei Pastrovicchi. Lettera PP. carte 71.

Fede del disturbo della conversione dei Pastrovicchi. Lettera QQ. carta 72.

Monitione fatta al Vescovo d' Allessio per la mia residenza. Lettera RR. carte 72.

Comissione al Vicario di Durazzo per insegnar le cerimonie della messa. Lettera SS. carta 72.

Monitorio per i matrimonii in Albania. Lettera TT. carta 73.

Mandati contro gli usurpatori dei beni ecclesiastici. Lettera VV. carta 73.

Patenti di nuovi Procuratori delle chiese create in Antivari. Lettera ZZ carta 74.

Patenti à frati d' Antivari da Sibenico per visitar i Clementi. Lettera YY. carta 76.

Beatissimo Padre!

Hav endosi compiaciuta la benignità della Santità Vostra imponer sopra la debolezza di me Marino Bizzi il carico della chiesa Metropolitana di Antivari, che porta seco la Primatia del Regno di Servia, e le raggioni sopra il Ducato di Chelmo, e Principato di Croazia, tutti hora essistenti sotto il duro dominio de Ottomani, mi ha parso convenevole di dar relatione alla Santità Vostra di quanto col divin agiuto è stato da me operato in quelle parti nel tempo, che vi son stato in servitio di S. D. M-a a consolatione spirituale di quelle anime, e sodisfattione et honorevolezza d' istessa Vostra Beatitudine.

Dalla quale havend' io presa la s. benedizione di 29 di Maggio 1608, tirai verso Venetia per spedir le lettere Ducali per fermar

Digitized by Google

la residenza in Budva suddita à quei signori, ai quali parve, che per non dar suspetto di me ai Turchi col mio arivo in quelle parti, mi tratenessi, finche si fosse vedutto il progresso dell' armata di Ponente, che era fuori con nuova, che ella minazzasse all' Albania.

Però spedij in questo mentre le solite lettere pastorali al prelato di Antivari, et à quello di Budva; e dovendomi tratener qualche tempo in Venezia mi furon inviati da casa danari, et alcuni argenti per farne certi lavori necessarii al grado, i quali tutti con infausto principio restaron somersi col vascello, che li portava, sopra il porto di Venezia. Ma doppo à cinquanta giorni della mia dimora in quella città, essendo passato il suspetto dell armata, speditte le lettere tirai per la riviera dell' *Istria*, e Dalmatia per spazio di quasi 600 miglia, finche arivai a *Ragusa,* dove mi fermai alcuni giorni per provar se havessi potuto placar gl' animi di quei signori alterati circa i Budvani in tanto, che haveano à tutti levata la pratica e comercio della loro città, et à molti imposte grosse tagle per haverli in mano o vivi o morti.

Et era la cagion di questa risolutione, perchè già erano scorse alcune settimane, chè Vuchsan figliolo del Capitan Nicolo Becicchio con Nicolo Suagogna suo germano, havendo ricevuto un affronto di bastonate in detta città, ne sen havendo potuto rissentir in altro modo, tornati a Budva alteraron talmente quei cittadini, per se stessi molto inclinati alla vendetta di qualsivoglia ingiuria e già assai mal sodisfatti di quei signori, che pocco prima haveano fatto apicar per la gola alcuni dei loro; e intanto chè alcuni di essi armata una fregata con 14 huomini disposti, sene passaron verso Ragusa per vendicarsi nella persona di qualsivglia dei maggiori che potessero haver in mano di quella Republica. Si che la notte del loro arivo vicino alla città, sbarcati in terra hebero nuova, che li vicino si travava à diporto uno dei presenti e più stimati soggietti di Ragusa, chiamato il S. Michele Sorgo gentiluomo ricco, e che per le sue buone qualità era senatore di conto e riverito da tutti. Et chi disegnando di farla à punto à costui con la scorta di uno del luoco sene entrarono tre di essi nel palazzo, dove egli senza suspitione alcuna sene era già andato quella sera à riposare; e fattolo levar e vestirsi lo conduceano verso la fregata, dissegnando alla matina sequente traghettar lo allo scoglio di Locruma, lontano dalla città poco più d' un tiro di arcibuso, ivi in vista dei Ragusei tagliarlo in pezzi; e poi confidati nella velocità della fregata, spinta dalla forza di tanti remi, dilleguarsi dalla vista loro, e tornarsene con questa vendetta à Budva.

Ma egli presago del suo male, tutto spaventato e tremante mancandogli i piedi sotto, seben era da loro solecitato. e battuto, acciò si afiretase à caminare, non potendo nell' oscurità della notte fra quelle strade sassose sforzarsi di far maggior camino, causò che essi dubitando di esser seguitati, fecero risolutione, onde in mezzo la strada cen molte botte atteratolo, l' uccisero, e laceraron tutto,

Digitized by Google

lasciandolo cosi à spetacolo dei cittadini per la matina sequente; et essi quell' istessa notte si levaron di lì e sene ritornaron con molta festa come vittoriosi a Budua.

Questo caso alterò gl' animi di quei signori in tanto, che ridottisi à consiglio, levaron la pratica à tutti i Buduani, et imposero taglia à tutti quelli, che intervenero in quel delitto, di 300 taleri per testa et agli interfettori mille e cinquecento per uno, ai quali la moglie del morto ne agginuse mille per ogn' uno di essi. E perchè ebbe grossa taglia anco colui, che li fece la scorta, fra puochi giorni egli il primo fu amazzato appresso Budua con tanto sdegno dei Buduani, che subito preso l' interfettore e condottolo sopra lo scoglio di san Nicolo vicino alla città, a furore populi lo lapidaron e levaron di vita, ne senza riconpensa ai figlioli et alla moglie, poichè i signori Ragusei li assignaron e casa di bando, e provisione sufficiente per il loro vivere; e missa all' ordine una loro galera con alcune barche armate le facevano girar intorno a quelle marine per haver in mano i malfattori, tenendo in tanto in gelosia i vascelli di Budua sichè nel passarli conveniva allargarsi in mare, e levarsi quasi di vista da terra, per non si lasciar ritenere, cercarsi fra loro se trovasse alcuno dei colpevoli al sudetto delitto.

In questo stato si trovavano quelle differentie, quand' io avisato di esse, e desiderando di trovarvi qualche temperamento, per esser l' anime di Budua sotto la giurisdizzione d' Antivari, mi parve di fermarmi in *Ragusa*, dove fui alogiato nel convento dei Padri di san Dom(enico) e regalato da quei signori di confettioni e cene; a quali con occasione di complire mi introdussi accompagna'o da un loro secretario, che di ordine loro venne à levarmi.

Risedono i magnati di quella Republica in un bello e suntuoso palazzo, dove alle porte sta sempre una guardia de alabardieri vestiti à livrea con honorevole vista; e nel collegio, dove fui introdotto, trovai sedervi oltra i secretarij, che assisterono, tra 24 gentilhuomini consiglieri vestiti di romani sotto i mantelli, il Doge overo Rettor di quella Republica in habito di damasco cremesino; et era allora il Sig. *Francesco Gradi,* il qual fra molte accoglienze fatto me lì seder acanto, doppo alcuni complimenti mi domandò quanto mi sarei tratennuto fra loro. Dalche prendendo io occasione di entrar nell' intercessione dei Buduani, che la matina seguente si sariano inviate le robbe per assister il mio alogiamento in Budua, e poi havrei aspettato, che alcuni di quei cittadini fossero venuti à levarmi, quando però fosse con buona gratia loro, ch essi vi potessero venire, essendomi gia stati riferiti certi disgusti occorsi per alcuni accidenti passati. Rispose il Doge, ch' essi haveano havto gran causa dai Buduani di disgustarsi, ed alterarsi contro essi, perche haveano fatto una crudeltà et una barbarie maggior, che se fossero stati Turchi, in persona del miglior e più innocente gentilhuomo, che fosse stato fra loro. Alche havend' io replicato, ch' essi sapendo chi erano stati i malfattori, haveano ragion di procurar il loro castigo; ma però non dovea patirne tutto il resto dei citta-

Digitized by Google

dini di Budua, poichè non erano tutti colpevoli à quel delitto. Rispose, che tutti si haveano resi suspetti, perchè non si haveano mai discolpati con loro con quella sodisfattione, ch' essi tutta via aspettavano. Della qual risposta havend' io dato aviso alla città di Budua mi furon subito rescritte lettere di molta sodisfatione in disgravamento del comune de'la città; pregandomi, che volessi tirar inanci questo negozio, poichè S. D. M-ta mi havea condotto alla presenza di quei signori. Ai quali credendo io per queste lettere doversi accomodar il tutto, mandai domandar audienza, la qual non potei haver quel giorno, trovandosi essi occupati in chiesa ai divini officii; et in una solenne processioni per interceder la salute di alcune lor navi, mandate in Soria, delle quali non poteano haver nuova alcuna; il resto del giorno impiegando à placar alcuni Turchi venuti da Castelnuovo per esser stato amazzato in Ragusa un loro soggietto di conto.

Finalmente redottomi di nuovo in Collegio, esposi il tenor delle lettere della città di Budua, mirando che però haveano occasione di relassar la pratica al resto di quei cittadini, tornando ella in benefatto dell' un' e dell' altra parte, salvo il risentimento, che si dovea di malfattori.

Ma in fine havendo animo quei signori di conseguir dai Buduani la sodisfatione d' haver in mano ò vivi ò morti coloro; ne potendo impettrar altra cenclusione da loro, tolta da essi licenza, mene passai verso *Cattaro*; dove fui alogiato da quell' illustrissimo Providitore, ch' era il S. *Francesco Moresini*; e di lì per terra arivavi finalmente ai 21 di Settembre in *Budua*, lontana 15 miglia oltra bocca di Cattaro verso levante e 18 di qua d' Antivari.

Haverà 600 anime in circa con mezzo miglio, ò puoco più, di lunghèzza, et altretanto di larghezza di territorio, cinto dai confini dei Turchi, et dalla marina; oltr' à quali confini vi e molta Christianità, ma quasi tutta lintorno scismatica.

Hebbe già il Vescovo particolare, ma non vi essendo entrata sufficiente per sustentarlo, è gran tempo, che non vi è stato alcun successore, si come im molte altre chiese suffraganee d' Antivari.

Vi trovai un solo prete, che serviva nella chiesa di S. Giovanni Battista con assai debole provisione, ma doppo il mio arivo si trovò tratenimento per altri doi preti, e si conferi la prima tonsura coi 4 ordini minori ad altri chierici.

Al mio arivo con occasione dell' indulgenza plenaria alla mia prima messa comunicai quasi tutto quel popolo con certificarrlo in sermon in quella lingua del continuo Paterno desiderio, che tiene V. Beat. della loro salute, essortand li però a viver col timor di Dio come si conviene â buoni Christiani.

Si diede ordini, che dai miei capellani si facesse la charità d' insegnar la dotrina christiana, e le lettere ai figlioli della città, poi chè non havevano il maestro di scola; e si cominciò à recitar in chiesa nelle feste, nelle quali s' introdussero anco le messe e i vesperi cantati con qualche musica dalla mia famiglia; nè si mancò,

Digitized by Google

massimo nell' Advento e quadragesima, consolarli con sermoni e prediche continue fra me e il Pre Himisi mio theologo, e D. Angelo mio nepote; poichè per la povertà del luoco non vi si conduce quasi mai il predicatore.

La detta chiesa di S. Giovanni Battista sarà capace di 300 anime, assai m.l in ordine di pavimento e di ornamenti, con doi calici di argento, e doi pianette, senza il battisterio, e senza sacrario; si diede ordine per l' un e per l' altro, et io stesso in quel sabbato santo vi benedissi l' aqua, consecrai l' altar maggiore, et alcuni altarioli, e si trovando danari scossi dai debitori della chiesa per incartarla e fornir di lastre per il pavimento; e si comprò una croce d' argento col suo stendardo. Vi tenni la cresma doppo il mio arivo et anco inanzi la mia partita, e furon quasi 300 d' ogni sesso ed' ogni ettade.

Vi è anco in Budua un' altra chiesa devota della beata Vergine con la sua imagine riputata di mano di S. Luca, la qual chiesa è servita da tre o quatro padri osservanti, che vi hanno il convento contiguo.

Al mio arivo in Budua vi trovai un prete di quel luoco chiamato Francesco Scoroveo, overo Picatovich, il qual seben mi era stato dipinto per soggetto di molte sinistre qualità, e di mala lingua; non di meno per esser egli di quei paesi, feci risolutione in Roma di compiarcerlo di pigliar me lo in casa. Ilche mi causò molti disturbi e travagli, mentre io dissegnavo andarlo drizzando alla giornata, e poi impiegarlo di servizio di quell' anime che hanno carestia di sacerdoti massime di qualche intelligenza, havendo costui imparato qualche cosa in Roma. Et essendo egli stato 4 mesi meco pur conoscendo il desiderio mio andava coprendo quanto poteva l' imperfettioni che lo dominavano, non però tanto, che non ricevessi spesso molti disgusti e richiami de suoi mali portamenti, pur da me tollerati con speranza di ridurlo al mio dissegno, quando per certa reprensione, che li feci alla Madonna di Loreto, per havermi al solito suo conturbata la famiglia con parole d' ingiurie, e talmente licentiatolo, essendomi io fermato à Rimini egli passò à Venezia, dove havendo fatto con diversi molte mormorationi contro me sene passò à Budua, dove andò persuadendo quei cittadini à non accetarmi, poichè la mia residenza fra loro non potesse non pregiudicarli, se essi pretendevano di conseguir un loro Vescovo particulare, procurando che quella Comunità proponesse lui stesso per Vescovo di Budua.

E nell' istesso tempo passatosene in Antivari, ancora con maggior malitia andò conturbando contro me gl' anime di quei cittadini Christiani, acciò non me accettassero. Dal che successe, che al mio arivo in Budua non riccevessi quelle accoglienze che essi per lettere mi prometevano; e che degli Antivarini, da me avisati del mio arivo a Budua, non solo non venisse ness' uno a trovarmi; ma à pena doppo molte settimane hebbi risposta, che fossi il ben venuto; ma che ness un di loro non s' haveria assicurato per le

Digitized by Google

solite suspitioni dei Turchi venir à trovarmi, ne meno aprir la bocca per domandar licenza ai padroni della città per la mia venuta in Antivari.

E nell' istesso giorno mi capitò una lettera scritta dal Vicario del mio precessore, remandatami da Venezia in risposta della lettera pastorale, che li havevo di là inviata in lingua Illirica, acciocche fossè letta al solito al popolo, e intesa da ogni uno, significando mi, che quella lettera era stata molto mal veduta in Antivari, perchè io l' havessi mandata in quella lingua ad una communità trattandoli da ignoranti, che non intendessero la lingua Italiana; et havessi mostrato di tener puoco conto di loro con haverla mandata aperta et inclusa in lettera di un prete privato; ond' essi haveano risoluto di non mi dar altra risposta.

Siche mi convenne andar destregando, et aquietando quegl' anime ingannate, e conturbate dal sudetto prete, si come finalmente mi successe; perchè seben quanto ai Buduani, essi restassero persuasi di procurar di haver un Vescovo loro particularmente e però chiamato il loro conseglio, vi presero per parte, che s' egli li fosse stato concesso, li haveriano dato tre per cento delle loro entrate del vino, che potea ascender à sessanta over 80 barili in circa, e che per li doi per cento à me promessi per la mia residenza a Budua, essendo già passate le vendemie, fossero per 4 deputati dal conseglio tassati tutti i cittadini à contribuir in denari secondo l' entrate di ciascuno quanto importavano quei duo per cento; la qual tassa però non fù mai scossa, ne io la procurai per il puoco gusto ch' hebbi, poiche doppo tanto tempo, ch' erano stati senza Vescovo, non haveano fatto quella risolutione, se non doppo che io ero venuto alla lor cura, parendo che non fossero restati sodisfatti delle operationi mie. Non dimeno essi risolsero per consiglio di supplir con un honorevole testimonianza delle opere, e sodisfationi, che da me riceveano. E gl' Antivarini finalmente vennero à Budua quasi tutti i principali à complir, e certificarmi esser necessarie le patenti del Granturco per il possesso, e per la mia venuta alla città, e che con tutto ciò ella saria stata pericolosa per le continue avaniè dei Turchi, per le quali non parve mai all' Arcivescovo precessore risicarsi di venir alla città pur una volta. Non dimeno io stabilii, di procurar lettere patenti e poi in ogni modo venir con essi alla città, e veder lo stato, nel qual si ritrovava quella Christianità, non potendo esser, ch' ella non fosse assai inselvatichita per le passate absenze del suo pastore.

Ne li fini la malignità del sudetto prete, perchè vedendo egli che questi successi intervenivano forse per la diligenza, che si faceva in chiesa di dar ogni consolatione spirituale à quel popolo, s' imaginò di andarlo divertendo à non intravenir all' operatione, che vi si facevano con andar egli la matina à bu n hora à celebrar inanci ch' io ci venissi; acioche puochi ò nessuno più resstasse in chiesa al mio arivo; essendo il solito di coloro, doppo udita la messa (concorrendo quasi tutti alla prima) ogn' uno poi andar per i fatti suoi. Però

Digitized by Google

feci publicar un mandato, che nessuno celebrasse la prima messa in quella chiesa senza mia licenza sotto pena d' incorrer nella suspensione a celebratione missarum; sopra il qual mandato il prete fece molte conventicole, e mormorationi tutto quell giorno, con dar ad intender, ch' io non havevo nessun' autorità ne giurisditione in Budua; e la matina seguente andò a buon hora a celebrar continuando cinque ò sei matine, finche li feci intimar un mandato, che desistesse sotto pena di cader nell' escomunicatione, e nella perdita dei benefici, sopra il qual mandato egli interpose l' appellatione inanci a mos. Illustrissimo Nuntio di Venezia, dove finalmente s' aviò, lassiando in Budua dei pretti, che sequitando gl' humori del prete, procedevan meco da nemici, in tanto che per alcune parole d' insolenza uno di essi fu bandito dal Podestà di Budua; et egli in Venezia oltra le continue maledicenze e detrationi, con le quali procurava di pormi in cativa considerazione per tutto, e facendomi ogni possibil incontro, fece un operation empia, e degna di molto castigo, che fu questa:

Nella diocesi d' Antivari verso la parte di Budua alla riviera della marina vi sono i popoli *Pastrovicchi* al numero di 5-m e più anime, quasi tutti scismatici, sudditi alla serenissima Republica di Venezia, i quali fin al principio del mio arivo a Budua desiderand' io di ridur sotto il grembo di santa chiesa Romana, vi usai ogni mezzo e destrezza p ssibile, incontrando ogni occasione di far carrezze, et alogiar in casa quando venivano alla città, specialmente i loro caloceri per farli capaci dell' inganno dello scisma, nel qual viveano mostrando à coloro, puoco informati di qualsivoglia lettere, l' origine di esso, acciò che restando capaci e persuasi s' inclinassero di ridur alla vera fede se stessi, e quei popoli, ch' assai dependevano da loro Nella qual impresa fui assai favorito, et agiutato dal sudetto illustrissimo Francesco Moresini Proveditor di Cattaro, che ne havea la giurisditione, intanto ch' essendo il negotio già assai ben incaminato, havend' io finalmente spedito ad una loro congregatione il Vicario di Budua, el Archidiacono d' Antivari col S. Giorgio mio fratello per haver da loro la conclusione certificandoli, che la riduttion loro sotto il grembo di santa chiesa Romana era la vera strada della loro salute, da me desideratali quanto la mia istessa; e che ogni giorno sariano più consolati di così santa risoluzione, la qual già haveano fatto tanti altri popoli del loro rito. Et essi risposero, che ringratiavano alla charità, con la quale io m' affaticavo intorno alla loro salute; e che però fra puoco io sarei restato sadisfatto della loro risolutione, la qual mentre s' aspettava, mi vien nuova che appresso i loro confini era arivato il *Patriarca di Pechi* da Servia scismatico per visitarli, e riscoter alcuni come tributi, che annuamente li pagavano. Del che diedi subito conto al Proveditor sudetto, ponendoli in consideratione, che se in di passati Cacenico sanzacco di Scutari si lasciava intendere di voler riscoter il tributo dai Pastrovicchi pretendendo, ch' essi fossero sudditti del Granturcho, adesso essendo arivato ai loro con-

Digitized by Google

fini quel Patriarca per l' istesso effetto, non sarà fuor di proposito, per gl' interessi publici prohibir à quei popoli di accetarlo, e r'conoscerlo col detto tributo, con il che seria anci affacilitato il negotio della loro conversione. Questo inteso, non mancò quel signor subito spedir e mandar ad intimar il detto mandato con pena di bando e di gale.a ai contrafattori. Onde veduto ch' hebbe il detto Patriarca non esser accettato, sene tornò da dove era venuto, con molte minazze contro essi Pastrovicchi, le quali puoco doppo egli pose in essequtione, perchè ritornato che fu à *Pecchi,* spedì un calocero à portarli la maleditione, ch' egli li mandava. E venne in tempo che dai Pastrovicchi erano stati mandati a detto sig. Providitore alcuni dei loro vecchi à domandar gli licenza di poter mandar à Venezia alcuni Ambasciatori per certi loro interessi, essi arivaron a tempo, ch' io li havevo dato conto della sudetta maledizione, con occasione dela quale havria havto materia di persuaderli alla risolutione di venir sotto il grembo di santa chiesa Romana, e levarsi dalla tirranide di quel Patriarca scismatico, e dissobediente alla chiesa catolica. Il qual offitio havendo fatto quel signore efficacemente, puoco doppo gl' Ambasciadori di quei popoli, che passavano à Venezia, vennero à trovarmi a Budua, e darmi conto della loro risolutione, ch' in quel viaggio doveano domandar licenza à sua serenità di poter mandar alcuni loro Ambasciadori a Roma à professar la fede Romana e prender la riconciliatione e beneditione dal Vicario di Christo. Nella qual occasione, cosi anco ricercato da loro, mi parve accompagnarli con una lettera à S. Serenità, nella qual dandoli conto della santa risolutione, che haveano fatto quei popoli suoi devotissimi, supplicai, ch' se fossero venuti in senato i loro Ambasciadori a trattar circa l' adempimento di quel santo proposito, si compiacesse di darli buon arivo e favorirli.

Hora essendo essi Ambasciadori arivati in Venezia et essendo stato avisato del tutto il sudetto prete Scoroveo, dissegnò d' incontrar questa mia attione ancora e disturbarla. Però abboccatosi in piazza di san Marco con un calocero dei Pastrovicchi, attacò seco il ragionamento, com' egli istesso poi mi riferì precisamente, restava maravigliato di haver inteso, ch' essi coloceri, e i loro popoli Pastrovicchi havessero fatto risolutione per dar nell' humore all' Arcivescovo di Antivari di farsi della fede Romana, e lasciar quella, nella quale erano vissuti per tanto tempo i loro antenati, e far una novità sì grande quasi dubitando, che la loro fede non sia cosi buona e sincera, quanto è la Romana. Ma perchè il Calocero, che assai ben sentiva il negotio della reconsiliatione di quei popoli, non li fece altra risposta, se non di non ne saper altro, il detto prete sene andò di tiro ad avisar di questo negotio un personaggio Greco di authorità e molto mal affetto per opinion, cioè contro la chiesa Romana, acciò egli agiutasse à distornar gli Ambasciadori da quella risolutione, onde non succedesse altro. E cosi fu, perche essi hebero di gratia, per le minazze fatteli, di non ne trattar

Digitized by Google

cos' alcuna, ma di tornarsene senz' altra conclusione e restar come stavano prima; come il tutto mi consta poi con atti publici.

Ne anco in questo si fermo la perversità di questo prete, ma havendo presentito, ch' io havessi formato processo contro lui per uno scandaloso sermone, che volse far al popolo di Budua fra la messa, nel qual concluse con molto sussurro del popolo, ch' egli ne haveva mai perdonato alcune pretense ingiurie fatteli da un suo fratello e dalla cognata, e per esser stato ordinato in Roma con una fede falsa fattasi far da alcuni, ch' egli havesse oltra 60 scudi di entrata di patrimonio, e non ne haveva dieci. Per questo dico scrisse da Venezia una lettera, o pur libello famoso, indrizzandolo à gl' agenti della città di Budua piena di tante ingiurie, e villanie contra molti, ch' egli credeva, ch' fossero stati testimonii in detto processo, specialmente circa me, e casa mia, che mosse a tanto sdegno fra gl' altri il S. Gio. Paolo Prubich Nobile di Budua, che non potè ritenersi di non aventarsi adosso al fratello di detto prete, che di ordine suo legeva detto libello famoso, e coi pugni e calzi gonfiargli gl' occhi e tutto il viso e poi caciato man all' armi egl' con altri della città, posero in fuga lui con l' altro suo fratello persequitandoli fin oltre li confini dei Pastrovicchi. E poi chiamatosi consiglio fu dechiarata nulla una falsa procura fatta a detto prete da alcuni, che spesero il nome della comunità e fu data comissione à gl' agenti, che dovessero dar à detto prete quella risposta, che meritava l' insolente suo procedere.

E io essendomene doluto con mons. Illustrissimo Nuntio sudetto e mandatali la copia di detto libello, acciò coi termini della giustitia vendicasse l' ingiuria fatta alla dignità, che porto, e reprimesse l' audacia di soggietto così scandaloso, mi rispose, ch' era pronto a farre giustitia, ma ch' era necessaria la presenza almeno de miei intervenienti per far le debite instanze, e recognitione dei carateri, che vanno fatte nei processi criminali. Et io già ero restato privo delli agiuti del Dottor Nicolo mio nepote, il qual havendome da Roma accompagnato à Venetia, et ivi essendo restato per alcuni miei affari, venne a morte di età di 30 anni, essendo assai amato dai padroni, et in particolare dall Illustrissimo S. Cardinale *Borghese*, che l' havea puoco prima creato Protonotario apostolico. Però non potei farvi altro, perchè indrizzai ad alcuni lettere, e danari indarno, poiche altro non operaron, che portar il tempo in lungo al costarmi di alcuni procuratori singulari.

Intanto io stavo con qualche maraviglia di non ritrovar per ancora risposta da Costantinopoli, dove per ottener la patente del Granturcho di pote praticar in Turchia et essercitar il mio carico, havevo gia piu volte scritto massime al Bassa *Mahmut mio patriotta di Arbe*, che nella guerra del 1571 fu preso sopra quell' isola con molti altri fanciulli di anni 8 dai Turchi di Obrovazzo, e condotto à Costantinopoli et impiegato alla disciplina militare, riuscì fra l' altre sue prodezze, cosi valente nel tirar l' arco, che fu diamato per sopranome Chiemanchis, cioe Principe degl arcieri. Per il che nell' ultime speditioni per Ungaria hebbe il carico di conduttier di

Digitized by Google

8-m spahoglani, poi tornato a Costantinopoli fu fatto Mirahur del Granturcho cioe gran marescialo, poi Bassa in Natolia, e parente di . . . . . Granturcho, che li diede per moglie una sultana del sangue. Del qual soggietto havend' io parlatto piu volte col cavalier Gio. Solimano in Budua causò, che con occasione si abboccò con Mustafà Bassa della Bosna sotto Castelnuovo, (dove) era venuto per restaurar le ruine di quella fortezza, causatevi dal terremoto di quell' anno, gli diede relation, ch' io ero patriotto, e parente stretto di detto Bassa Mahmut, ed stavo maravigliato di non haver sua risposta, stando in dubio s' egli era vivo. Il che produsse che detto Mustaffa Bassa mi inviò una mia lettera involta in una sachetta di rasa carmesina, nella qual dandomi titoli honorevoli mi significò la buona salute di detto Bassa Mahmut, e che se volevo, che li capitassero le mie lettere, li inuiassi a Costantinopoli nella contrata di santa Soffia con la mansion m Chiemanchis Mahmut Bassa, poichè con questo sopranome vien chiamato e conosciuto in quella Porta. Per il che valendomi dell' ordine di quel personaggio inviai le lettere in sue mani, acciò con le sue li capitassero.

Intanto havend io dato conto alla buona memoria del Sig. Card. s. Giorgio, alhoia Protettor di quelle parti, che all' arivo delle patenti da Costantinopoli non havrei mancato di andar, se ben il mio Predecessore non volse arisicarsi tanto, à visitar la Christianità d' Antivari, e sua diocesi, travandomi anco pronto d' espormi ad pericolo, e spesa di visitar, e consolar anco il resto di quell' amplissima giurisdizione, quando Sua Beatitudine havesse comandato. E mi rescrisse, ch' Ella havea conpiacer intesa la buona mente mia; e che però havea dato ordine, che me ne fosse spedito un breve, e per la conversione dei *Paulini sul Danubio* una patente dalla sacra congregatione del s. offi io. Il chè poi mi fù confirmato anco con lettere di Mons. di Lesina Fratanto finalmente mi capitò la patente da Costantinopoli con spesa di dodeci cechini e mezzo in lingua e carattere turcho secondo l' infrascritta interpretatione col segno, nel qual vien esser impresso il sigillo e nome del Granturcho.

„Il comandamento di questo nobile, sublime, signorile et esequitato imperial segno, dimostrator di prosperità, adornator, et aquistator del mondo, che per gratia e favor divino corre et è essequito, significa come l' aportator di questo imperial comandamento Marino Bizzi religioso et Antivarense delli Christiani franchi nella provincia di Antivari hora deputato in luoco del gia levato Vescovo, havendo alli... della luna di Zemat (Jomad) Achir l' anno *1018* dato e consignato in contanti al mio reggio errario per conto del solito et ordinario presente *880* aspri, onde al sudetto ho datto et concesso questo mio regio privilegio, dimostrator di prosperità, et accrescitor di allegrezza. E comando, che il sopradetto religioso deva andar ad esser vescovo della nation franca secondo l' ordinaria consvetudine e canoni e conforme il rito suo, e che tutti li preti e frati, che sono in quel luoco, lo debino conoscer per loro Ves-

Digitized by Google

covo e ricorrer a lui in tutte le cose appartenenti al Vescovo, ne debino trasgredir alle parole, et ordinationi sue. E se alcun frate, ò prete pertinente al suo Vescovato o qualche Calozero venisse a morte, e che la facoltà del morto fosse di 5-m aspre in giù, possi e debi es o vescovo secondo l' antico costume ricever e posseder detta facoltà; ma se quella fosse di 5-m et di 5-m aspri in sù, alhora li huomini del Maveafal lo devano tor e ricever per conto del publico. Et quelli Religiosi, che morissero, tutto quello che lasseranno per testamento secondo il rito et costumi loro alli poveri della chiesa, sia accetto, et approbato, ne niente sia impedito. Che il sudetto ve covo volendo dismetter, ò dar autorità a quelli frati e preti, ch' egli conoscerà meritare, possi egli conforme al suo rito et usanze m-tterli, e dismetterli, ne altro che lui se possa ingerire. Che li frati, e li preti delle ville non possino senza licenza di esso Vescovo sposar li Franchi. Che fuggendo alcuna donna dal suo marito overo volendo un franco lass r la moglie sua per divorzio, overo maritarsi, altro che esso vescovo possa in queste cose ingerirsi per somma secondo il rito latino. Tutti i giardini, vigne possessioni, prati, monasteri, fiere, aque sante, molini et altre cose simili, che fossero li beni di chiesa, debba esso Vescovo goder e posseder, secondo che fin hora sono stati soliti goder e possedere li altri Vescovi franchi suoi precessori. Et in questo persona alcuna non li possa esser di impedimento. Cosi hà noto e ha prestato fede al nobil segno. Scritto nella residenza di Costantinopoli alli 20 della luna di Zemasil Achir l' anno *1018.*"

Oltra questa patente, mi fù inviato anco un comandamento dirretto al Cadì d' Antivari, aciò egli facesse essequir quanto in esso si concedeva, sebene quanto alle possessioni, et entrate ecclesiastiche, essendo sene impadroniti i Turchi, non occorse ne anco farsi parola; poichè sarà stato un voler perder la vita ò almeno esser caciato da quelle parti, quando non havessi ottenuto altro preciso stretto ordine con essequatur da Costantinopoli chiamato Capici, il chè fù anco tentato da me, ma indarno con haver mandato à posta à quella volta mio nepote, come più sotto si dirà.

All' arivo delle sudette patenti spedi mio fratello a farle veder, et approbar dai capi dei Turchi di Antivari, i quali gratiosamente li approbaron con darmi licenza di venir alla città a mio beneplacito. Perilche i fratteli del sudetto prete Scoroveo vedendo, che mi ponevo all' ordine, essi passaron prima verso Antivari, e con molta malitia andaron seminando zizanie, e procurando di conturbar gl' animi, specialmente dei Turchi, acciò non me ammetessero affermando, ch' io venissi come esplorator ad aprir la via all' armate, ponentissi in quei paesi.

Delle quali sollevazioni ess nd' io stato avisato con lettere e fede dei Christiani et anco certificato dai testimoni, chè sopra ciò feci essaminare, suspesi la mia andata, finche dalle lettere del cadi restai assicurato, che j mali offitij di quei scandalosi, ne da lui, ne d' altri erano tenuti in consideratione sapendo, che procedevano

Digitized by Google

da loro malignità, e che pur venisse a mio piacere, poichè il Gran signore mi teniva per confidente massimo essend' io sudito dei signor Venetiani.

Però agli primi di Genaro del 1610 data in chiesa la beneditione al popolo concorsovi alla messa, col nome di Dio, e della gloriosa Vergine mi parti verso Antivari con la famiglia di otto persone, fra quali il P. fra Jeremia Himira dell' ordine de minori osservanti theologo, e predicatore con D. Giorgio Abolus (?) d' Arbe mio capellano accompagnato quasi da tutti presenti del luoco sin alla fregatta, che mi dovea condur al porto d' Antivari, dove essendo già per arivare ne furon tirate da quasi deci cannonate (ma per la Dio gratia senza offesa) da alcuni vasceli Perastini, credendo che fossimo corsari per veder quella fregata venir verso di loro contra mar e contra vento, tirata à forza di tanti remi, finché ne riconobero.

Quella notte havend' io mandato l' aviso del mio arivo ai Christiani della città venero la seguente matina molti di loro dei primati et anco molti Turchi di conto à condurmi, tra quali il luogotenente del Cadi col suo cavallo, sul qual di ordine del suo signor volse, ch' io cavalcassi, Assan begh Giemino, Alli Rais suo fratello, Assan Celebia, e già mi havea concessa la sua casa per habitarvi, Aissao di Solimano Voivoda; e passassimo verso la città per una campagna totta piena di olivari, da quali si cava gran quantità d' oglio.

Antivari restò nobilitata con la traslatione fattavi dell Arcivescovo, ch' era in Dioclia prima ch' ella fosse distrutta dai Barbari, si come anco Spalato dell' arcivescovato di Salona. È città assai forte dalla parte, che guarda alla marina, sedendo ella sopra una rupe altissima, et inespugnabile, ma dall' altra parte è alquanto dominata dai monti. Haveva *600* case in circa habitate indistintamente da Turchi e da Christiani, e questi latini e scismatici, di Christiani puoco prevale il numero de Turchi, et di scismatici quello dei latini, ma quelli ogni dì vanno calando dalle montagne del Monte negro ad habitarne. La chiesa archiepiscopale sotto titolo di san Giorgio di sontuosa struttura col suo campanile sopra la rupe fu convertita puochi anni doppo la perdita della città in moschea.

Nell' Archivescovato vi tengono i Turchi la stalla dei cavalli, el fieno, et una parte di esso vien habitata dal Cadi. Oltra questa vi erano tre collegiate: san Pietro, s. Elia, e la madonna extra muros nei borghi di sopra con sei canonici et un arciprete per ciascuna. Hora non sono restate se non tre prebende in s. Elia, e tre in s Maria; il resto coi beni di altre chiese, ch' erano dentro della città al numero di *18* e fuori di 48, sono state usurpate dai Turchi contra i patti dichiarati, quand' ella fu ressa; ecceto la chiesa di s. Elia sudeta dentro, e fuori della Madonna, e di santa Veneranda, con alcun altre puoche per le ville della diocesi lasciate dai Turchi per l' uso dei Christiani.

Digitized by Google

Erano nella diocesi tre Abbatie, cioè di S. Sergio appresso la villa di *Marcoevich*, di san Marco à *Turcinni*, e della Madonna di *Rotazzo*, che ancora ha alcune entrate dentro i confini dei Pastrovichi.

Doppo il mio arivo in Antivari finita la distributione dei presenti necessarij per comparir fra i Turchi, i quali senza essi restano come offessi, e non stimati; havendo presentati non solo i magistrati e soggietti di carico, ma quasi tutti quei, ch' eranno tenuti in qualche stima al numero sino a *30* in circa, con grave spesa, feci publicar l' indulgenza per la seguente dominica, nella quale feci il sermon al popolo, come in Budua, con soggiunger l' essortamento à tollerar con pazenza la servitù, nella qual era caduto, forse per la puoca ricognitione dei beneficij, che prima riceveva da Dio in go!er un territorio sì bello, e sì fecondo con tante comodità e delizie, e che Iddio sta sempre apparechiato di mutar sentenza e perdonar quando noi ci disponiamo di mutar vita. E comunicai quella matina quasi tutta la Christianità latina, di poi cresmate cento e venti anime si publicò il monitorio della visita per riconoscer lo stato spirituale della città, e come si trovavano governate le cose sacre, pascendo intanto quell' anime con sermone continuai le prediche già tralasciate da molti anni in Antivari.

In mezzo di queste attioni ecco i fratelli Scorovei venutimi dietro da Budua, di nuovo con loro mali offitij di mettermi a suspetto maggior di prima ai Turchi, causaron ch' essi congregatisi a conselio e discorrendo sopra le continue instanze, che farano col oro sopra la mia espulsione; e trovandosi mal sodisfatti ne solo di loro istessi ma dei Christiani forestieri circonvicini, che capitando in Antivari sen' intravano nella città a loro beneplacito, e caminavano per essa armati; dove a loro, quando arivavano a Budua over a Cattaro, ne vi si permetteva l' ingresso per spazio di hore e di giorni, e ben spesso li conveniva tornarsene senz' haver la pratica, non essendo ben certi della mia sincerità a non machinar qualche novità, fecero insolenza di publicar un bando, col qual levaron il comercio e la pratica in Antivari a tutti i Buduani, Pastrovichi e Cattarini, con ordine a quelli, chi si trovassero nella città, di sgombrar sin alla notte sotto pena di vita; et à me mandaron a dire, che in termine di tre giorni mi levassi via; poich' essi ne vedeano continuo suspitioni impresseli dagl' istessi Christiani della mia persona. Ricevuto che hebbi quest' ordine mandai subito à risponder à tutta la c ngregatione, ch' aspettava la mia risposta, ch' io non mi trovavo per alcun' altro effetto in Antivari se non per servir i nostri Christiani nelle cose appartenenti alla nostra fede, e per dar anco la beneditione alle campagne alli suoi tempi e che però ne havevo mai voluto entrar nei confini del Granturcho senza sua espressa licenza, anci anco di loro istessi che mi invitaron quando li mandai à mostrar le patenti, mandatemi da Costantinopoli, inanci l' arivo delle quali Isufbegh V. Sansacco di Scutari, ch' alhora governava tutti quei paesi, conoscendomi sud-

Digitized by Google

dito della republica di Venezia, e però tenendomi per confidente, mi haveva mandato anchor egli ad invitare, che mi entrassi a mio beneplacito, la cui patente mandai a mostrar alla congregatione, concludendo che prontamente farò l' obedienza con lev rmi dalla città, solo desiderando che si contentassero di concedermi altri cinque ò sei giorni di termino per rispetto dei giorni piovosi e fangosi, che regnavano.

Parve che i Turchi r stassero appagati dalla mia risposta et assicurati dalla c nfidenza, ch' havea mostrato di haver di me il sudetto V. Sanzaco per la patente, che lessero, e subito me la remandaron con risposta, ch' erano contenti, ch' io vi stessi e cinque e sei giorni, et anco otto; e que lo istesso dì vennero alcuni di essi a dirmi, che stessi di buon arivo, perchè quella risolutione non era stata fatta per me ma per il cativo proceder dei Buduani, et altri forestieri, e che saria stato sempre in mio arbitrio di star, e di andar, quando io havessi voluto.

Non dimeno fra ques o termino procurai di haver qualche maggior' assicuratione in scrittura almeno dal Cadi, e Dizdaro della città, per non incorrer in qualche avania de Turchi; ne potei haver altra maggior cautione che di sole parole, per le quali i Christiani consiglavano, che non mi movessi, se non fosse stato replicato quà de nuovo ordine Non però mene stavo senza suspetto, il qual maggiormente mi si accrebbe, doppo che una delle dame turche della città, chiamata per nome Fatemia, moglie di Dusli aga, che era uscito alhora dal Gieminato del Granturcho, la qual seben era giovine di aspetto assai nobile e vago, era non dimeno fiera e terribile oltra l' instinto feminile, avezza dalla fanciulezza a manegiar l' armi, e correr sopra ogni cavallo feroce, a par di qualsi voglia altro guerriero, e nel corso lanciarsi inanci rotolando in aria una mazzucca di ferro, e ripigliarsela con molta destrezza e galanteria. Mi si accrebbe, dico, il suspetto parendo che costei fosse restata mal sodisfatta di me con occasione, che ella mi mandò à ricercare di compiacerla à battezar una fanciu la, ch' puoche settimane inanci ella havea partorito, essendo in quei paesi l' usanza di quasi tutti i Turchi di far battezzar le loro creature, seben è contra gl' instituti della lor setta; perchè credono, ch' essendo battezzati, li fatuchieri cilupi non possono nocerli, oltrache si liberino da certo natural fettore della vita, al quale sono sottoposti i Turchi; havendole io mandato à risponder, che me havesso per escusato e mi comandasse qualche altra cosa che stesse in poter mio, poichè questo io non potessi farle, come all' istessa s' haveva certificato obstandone gl' ordini christiani e piani. Alla qual risposta ella chiamato uno dei nostri principali Christiani, seco si dolse con qualche alteratione, che io non me fosse degnato di fare lei questo piacere, il qual quotidianamente vien fatto dai miei preti a rechiesta di qualsivoglia plebeo. E esso dubitando, ch' ella mi procurasse qualche disturbo, al meglio che seppe l' andò certificando, ch' io non haveo ricusato ad una pari sua, perchè non me fossi

*

Digitized by Google

degnato di servirla, ma solo perchè tal cosa non stava veramente in poter mio, persuadendola a levarsi da questo desiderio

Fra cosi puocha assicuratione del mio star in Antivari non uscivo mai di casa, ne lassavo, che vagassero per la città, se non per cose necessarie, quei della mia famiglia, et non uscivo se non in chiesa, dove massime nelle feste si attendeva à pascer quelle anime con la frequenza dei sacramenti e, come dicessimo sopra, continui sermoni e prediche, non restando molti Christiani dei presenti spesso regalarmi di rifrescamenti, non so se più perchè campativano alle gran spese dei continui doni, che mi conveniva andar facendo ai Turchi, e banchettar i presenti per conservarmene benevoli, ò pur per mostrar segno della benevolenza loro verso il suo Pastore.

Fra gl' altri, che convitavo spesso, che mi mostrava gran segno di affetto, era uno dei presenti Religiosi della setta maomettana in quei paesi, il qual per ogni buon fine non si nomina. Questo con molta curiosità andava interrogando dei misterij della fede Christiana, et in tutto quel tempo, che stava con noi, haveva spesso in ragionamenti simili; nel che havend' io nel principio preso qualche ombra, che questo fosse qualche artificio per farne incorer in qualche avania turchesca, non essendo ne luoco, ne occasione di aspetar alla sua conversione, ma che si correva pericolo che restassero per questa via impedite le mie attioni, andavo troncando quei ragionamenti; ma egli accortosi della mia suspitione, si metteva la man sul petto et alzando gl' occhi al cielo giurava, che fra noi potessimo parlar liberamente, poichè egl' entrava in quei propositi sentendo mirabil questo intender simili cose, e spesso menava à pranzar seco il Padre Teologo, dove esso et altri Religiosi, pur di quella setta, andavano tratenendosi con simili ragionamenti, però con qualche circumspetione, non si fidando totalmente di quella generatione.

Le soprascrite suspitioni della puoca sicurezza della mia stanza in Antivari e l' eccessive spese, troppo alte alla possibilità mia, mi diedero occasione di uscirmene alle ville della diocesi essendo stato ricercato dai Christiani di *Tuiemille*[1] di andar à consecrargli la lor chiesa di san Nicolo, e cresmar molte anime per l' absenza degli Arcivescovi passati non ancora cresmate. Si che uscij dalla città ai 15 di febraio. Et era per il vero cosa di molta edificatione e consolatione spirituale di veder quei 20 huomini in circa, che venero armati à levarmi per condurmi sicuramente à Tuiemille. A penna essendo al quanto allontanati dalla città, accompagnati da molti cittadini ancora, quali venivano, essendo invitati da coloro a tenir alla cresma i loro filiogli, con continui canti in doi chori, facendo segni di allegrezza, non cessaron mai, finchè incontrassimo nella maggior parte dei vecchi del luoco venuti mi incontro per quasi mezza miglia sopra la strada, à ringraziarme della fatica presami, et à S. D. M. che gli havesse fatto gratia di veder nel

[1] Tudjemile.

Digitized by Google

lor luoco esser venuto il lor Arcivescovo, che non vi era stato più doppo la perdita della città. Et in tutti quei tre giorni, ch' io dimorai con loro, sempre continuaron à mostrar segni di allegrezza con canti continui fino à mezza notte sempre concludendo laude e gratie à Dio.

Questa villa di Tuiemille è lontana dalla città tre miglia in circa, consta di 40 case tutte de latini, ma redotte in moltà povertà, com' anco l' altre ville circonvicine, non li lasciando i Turchi à pena il vivere, tutto il resto delle loro entrate vanno in tributi, alogi et avanie. Consecrai la loro chiesa capace di sole cento persone. Ha il suo cemiterio intorno alla chiesa. Non hanno il capellano, parte non havendo copia di sacerdoti, nè meno possibiltà di mantenerli; ma uno dei preti della città viene qualche volta à celebrargli la messa, et administrargli i sacramenti; gli fu fatto il sermone per inanimargli à mantenersi costantemente nella fede christiana, e fatte le orationi et assolutioni per i morti, e cresmate 28 anime d' ogni sesso et ettade e datali la beneditione partij accompagnato dalla maggior parte di loro verso un altro villaggio lontano doi miglia chiamato *Zupza,*[1] havendomi quelli habitanti mandato ad invitar à venir aministrargli la cresma, e dar la beneditione alle lor campagne ancora.

Questa villa consta di 60 case, tutte pur de latini, i quali hanno la chiesa sotto tit. di S. Nicolo, capace di 200 persone, consecrata doppo la perdita della città da un vescovo di Albania, con doi croci nella fazzata dell' altar maggiore, e doi al dirimpetto e per ciascuna dell' altre doi fazzate. L' altar grande era parimente consecrato, ma per esser la mensa non maggiore di mezza canna di lunghezza, e per la sua bassezza incomoda à celebrarvi, era stata aggiunta una mensa grande p· sticcia sopra detto altare, e sopra questa senz' altro altariolo si celebrava la messa. Onde convenendo sodisfarli di unir quella mensa allo stipite dell' altare e consecrarla, mandai à levar le reliquie per servir messa in quella consecratione. Ma perchè, seben elle furon trovate assai ben conditionate (in) uno vasettino di piombo, ciascuna di grandezza di doi grossi di formente (?), essendo pero senza nomi, le feci salvare, e ripresi altre delle nominate, havendone io portate assai per simil bisogni da Roma

Dal che presero occasione i Scorovei di mandar la solita loro importunità, perchè doppo la mia partita per Albania empiron la testa à quei poveri villani semplici di tanta mala sodisfatione, ch' io havessi portato via quelle reliquie e che li havessi lasciate in poter loro, che essi dolsero discopertamente, che gli havessi portato via cosa, ch' importava più di 60 taleri, essendo essi persuasi, che li havevano potuto vender anco di più. E mi fù referto, ch' essi Scorovei per procurar di metermi al solito loro in mala

[1] Zubci.

Digitized by Google

conditione s' haveano fatto far una fede, che nel visitar la loro chiesa li havessi portato via le reliquie, che vi havessi trovato.

Li bene di detta chiesa furon usurpati dai Turchi, ne questa ha proprio capellano per le cause sudete, ma si servono di quei della città. Vi cresmai 91 persona, e fatte le solite funtioni, passai ai 20 Febraio verso un' altro villaggio contiguo chiamato *Susanni*[1] ricercato da quelli habitanti per consecrarvi la loro chiesa, che porta il titolo Sta. Veneranda, e tenervi la cresma.

Questa villa consiste di 80 case tutte de latini, et essi ancora per l' ordin(nario) e miserie della povertà del paese erano senza capellano, pure restaron persuasi per l' honesto numero delle case di dar tratenimento, si che potesse del continuo riseder fra loro un frat. d' Antivari, da Sibenico, franciscano, essendo quella villa più lontana dell' altre della città. Qui bisogniò tratenersi alcuni giorni di più, perchè havendo trovata quella chiesa col pavimento tutto diruppato, la feci isvalegiare, intanto ogni matina vi si celebrava e predicava con molto concorso, anco delle ville vicine.

Finite le solite funtioni, e cresmate 127 anime, hebbi nuova, che il dì sequente s' aspettava nella città Hebraim Sanzacco di Scutari con gran numero di Turchi seco, e che si credeva, che volesse alogiar nella casa, dov' io ero stato alogiato. Però feci subito risolutione di tornar alla città, sì per non mi trovar sicuro fra tanti Turchi forestieri per quelle ville, dove essi in tal occasione sogliono andar discorendo alla busca, e far molte insolenze, sì anco per abbocarmi col detto Sanzacco per assicurar meglio la mia stanza in Antivari, intendendo ch' egli era amicissimo del sudetto nostro Bassa Chiemanchies Mahmut de Arbe, del qual già passava la voce fra i Turchi, ch' io li fosse fratello germano.

Aviatomi dunque verso la città, hebbi nuova, che già vi era arivato con molta comitiva dei Turchi il Chiechaia avero luocotenente del Sanzacco, col qual puoco doppo il mio arivo in Antivari mi ero riconosciuto e fatto seco amicitia.

Nell' arivo al borgo venne Dede (?) capo dei Religiosi di quella setta in quei contorni, con la presenza et authorità sua fece allargar alcuni Turchi di questi adventitii, che già ad alcuni della nostra compagnia haveano cominciato à far alcune insolenze, et intrati nella città mi incontrai à punto col detto luocotenente, ch' era accompagnato da molti Turchi e Christiani alla grande; e qual come mi vide e riconobe da lontano, acortosi ch' io mi aviavo verso di lui per far complimenti seco, mi se spinse incontro, e m' abbraciò con molta festa e carezze significando ai suoi in lingua turca, ch' io ero l' Arcivescovo dei Christiani latini, e ch' ero fratello del Bassa Chiemanchies. Et havendoli io esposto, che trovandomi in visita dei nostri Christiani per il teritorio, et havendo presentito, che si aspettava nella città il Sanzacco, havevo tralasciato ogni cosa per venir a far il debito mio seco, massime sa-

[1] Šušanj.

Digitized by Google

pendo quanto sono amati e stimati i suoi meriti dal Bassa nostro. Rispose, che già più volte egli havea parlato seco di me, e che ancor egli era desiderato di conoscermi e favorirmi.

Ma perchè il giorno seguente venne una nuova, che conturbò tutta la corte di detto Sanzacco, cioè che fosse arivato da Costantinopoli già vicino à Scutari Alli Cascapan surrogato nel Sanzaccato in luoco di esso Hebraim, il qual puoco prima ne havea preso il possesso, causò, ch' egli non venne più oltre in Antivari, ne meno tornò a Scutari; ma com' è costume per lo più di quei magistrati Turchi, si levò mal dal paese per non star alla censura e sindicato del successore per le estorsioni, che sogliono commetere, e le quali essi successori puniscono prontamente per rimborsarsene se stessi.

È costume della Porta di Costantinopoli di vender quasi tutti i magistrati et officij di quell' Imp ro per certa summa da pagarsi annuamente in camera con l' esborso di alcune annate prima. Occorre spesso, che il prencipe tenendosi padrone dei sudditti ed delle facoltà loro, doppo simil esborsi, se qualunch' altro offerisse maggior summa per detto offizio ò magistrato, il primo ne vien spogliato et investito il secondo, anco con la perdita del sudetto esborso. Da qui aviene, che quando s' impossessano di detti offizij, attendono con ogni estorsione a cavar danari per venir prima sul suo capitale, e poi non essendo certi di quanto habbino da dominare, attendono accumular danari con la distruttione dei dudditti. Però si vedono la avanie perpetue in quella generatione, la puoca giustitia, ch' vi si administra, l' estorsioni continue, le miserie dei sudditti, la loro fuga dai paesi, e la desolatione delle provintie.

Mentre facevo i sudetti complimenti col Chiechaia del Sanzacco, vi era presente uno spahoghlano chiamato Musli begh da Selitta, il qual puochi mesi inanti si havea con sciuto e fattosi assai amico con Angelo mio nepote in Albania, mentr' era arivato in quelle parti per alcuni miei affari. Costui il giorno seguente doppo il mio ritorno in Antivari venne à trovarmi, e farmi sapere, ch' egli era stato tre volte sotto l' insegni di Chiemachia mio parente, desiderava d' impegnarsi a qualche mio comodo; poichè per amor di quel signore egli si trovava pronto à mostrar nella persona mia la riverenza, che li portava; che havend' egli presentito, che io do evo visitar anco i Christiani d' Albania, s' offeriva guidar et accompagnarmi, dove io stesso havessi comandato, e che se facessi risolution di spedir me fra doi o tre giorno, mi haveva aspettato.

Per la qual offerta accettai l' occasione di passar in Albania sotto la scorta di costui, havendo inteso dal nepote le carezze, ch' in quelle parte havea conseguitto da lui, e specialmente i Christiani di Antivari mi haveano dato buona relatione della sua persona. Solo mi faceva star con l' animo suspetto i protesti, che mi facevano molti amici, che mi esponeva à troppo gran pericoli, et ad una quasi certa e sicura perdita della vita mia, e della fa-

Digitized by Google

miglia, crescendo ogni dì maggior l' odio e l' insolenze dei Turchi contra i Christiani, essendo suspettosissimi, massime doppo che fu preso l' altr' anno, e sacchegiato Durazzo dall' armata Ponentina. Ma molto più mi travagliava il timore di non poter riuscire in così difficile impresa, ma convenirmene presto con puoco frutto ritornarmene à dietro, poichè seicento ori dati per il viatico di quella visita dalla fel. mem. di Papa Clemente[1] à monsig. Orsino mio predecessore parve, che non lo conducessero fino à mezza strada, che li convenne tornarsene à dietro. Tuttavia essendomi stati rimessi nuovamente danari da casa con qualche sentimento dei miei, ch' io già havessi speso più di doi milla ducati, et impegnatomi e dato ordine, che mene fossero rimessi degl' altri per ogni bisognio à Ragusa, mi partij col nome di Dio circa il principio di Marzo, lasciata la benedizione à gl' Antivarini et ordine, che fosse pregato per la mi salute, e che Dio sominstrasse le forze onde potessimo resister à gl' incontri, et effetuar il suo santo servitio.

Quella matina che montassimo à cavallo à pena descendessimo dalla porta della città al parte di sto Hilario, che il spahoghlano Musli begh con molta festa cominciò à mostrarvi le prodezze del mio corsiero, che sopra l' istessa salissata, ch' è oltra quel torrente chiamato Orciuli, con un solo grido postolo in cariera andava con tanta velocità e leggierezza, che parea, che non toccase terra. mentr' io dubitavo, ch' il Turcho forse di soverchio aggravato dal viso non conoscesse il pericolo, nel qual si haveva posto di stropiar quel cavallo, e forse romper il collo à se stesso in quella strada così saligiata di sassi, quando noi altri li venivamo dietro con suspetto, che non ne cadesson i cavalli sotto, seben andavamo à passo à passo; ma nei prati, che vi erano per la via, spesso si apportava à darli il maneggio, e farli tirar corbette e salto, seben per le passate pioggie vi era il terreno molle, si che à penna vi si poteva caminar sopra senza strissiar i piedi, anco spesse volte nell' uscir dalle fosse, e dai torrenti, senza riponerlo sul sentiero, li faceva salir argini, e pendici più che se fosse stato un capriolo non restando alcuni altri spahoglani e gianizzeri, ch' s' erano con noi accompagnati fino à Selitta[2] ancor essi di far molti scherzi sui loro cavalli, spesso battendo li corsieri abbracciati insieme à doi a doi con molta destrezza e lagiadria, senza che à nessun di loro in tanti moti pur arrivassero di moversi i turbanti, non che di caderli di testa, essendo pur mobili al paro di ogni nostro capello.

Quella sera dunque arivassimo à *Selitta,* villa tutta habitata da Turchi di 25 case in circa, et allogiassimo dal sudetto Musli begh in casa sua, ch' era tutta à pepiano con un cortino grande inanci senza nesun sollaro al costume di quasi tutti i Turchi, che puoco

[1] Clemente VIII. (1592—1605).
[2] Selita.

Digitized by Google

si curano, anci pare che schifino ogni comodità e politia domestica, in tanto che nella stanza, dove ne condusse, erano per terra sopra il fino panni per sedervi coi piedi incrociati, mangiar e poi dormirvi sopra, solo con aggiungervi à me un matarazzo sotto, e coperte à sufficienza per tutti; solo quando vi si dovea mangiare vi si stendeva sopra un bulgaro tutto tondo senz' altra tovaglia, o salvietta, per la quale serviva un panno di lino vergato di colori alla Moresca, con cucchiari, appresso tutti i Turchi, e ricchi e poveri, non di altra materia, che di legno, ma assai polito; ne adoperano altre forchette, che le sole dita. Nella medesima stanza sopra le mura pendevano tutte le armi del Turco, et vi stavano anco alogiati i cavalli incatenati alle mangiatorie, et un piede di dietro ad un paletto fisso in terra, acciò stessero queti.

Haveva il spahoghlano il padre allora vecchio tutto canuto, e di buon aspetto, il qual nella sua gioventù per alcuni interessi humani haveva rinegata la fede Christiana, onde tutti di quella famiglia assai numerosa con tre figlioli di garbo riuscitti assai valorosi erano tutti Turchi. Per il che seben il spahoghlano in casa sua mi faceva ogni sorte di carezze, e mostrando desiderio che mi trattenessi qualche giorno, come hebbi informatione che quel vecchio era rinegato, e ch' era causa della perdita delle anime di cosi bella famiglia, non vidi l' hora di levarmi di là e passarmene (come feci) à Sfazzi, lì vicina à 3 miglia, pur accompagnato dal spahoghlano sudetto.

Sfazzi[1] già fu città assai grande, e ben edificata, come tuttavia mostrano le sue ruine; e si dice, che già vi si contarono fino à 365 chiese, cioè tante, quanti sono giorni nell' anno. Adesso è ridotta in villaggio, accedenti ordinariamente degli aquisti dei Turchi, che ogni cosa desertano, e ruinano. Vi era già il vescovo, ch' era uno dei sufraganei d' Antivari. Sta situata sopra un colle à cavallier di un lago ameno, spatioso e pieno di pesci diversi, dei quali quegli habitanti per lo più si sustentano. Nell' invernate è tutto occupato e coperto da anadre, cigni, agironi e simili altri uccelli. È lontano d' Antivari circa 20 miglia; li sta all' incontro alla marina Dulcigno città, che nella guerra passata andò in poter dei Turchi insieme con Antivari, ch' erano della republica di Venezia. Haverà da 80 case quasi tutte habitate da Christiani latini con puochi Turchi. Ha la chiesa assai grande, e spatiosa sotto titolo di san Gio. Batt. oltra molte altre che sono discoperte. Ella è assai mal in ordine di ogni cosa. Sopra l' altare non vi è alcuna pala, se non una croce di legno; e nel muro sotto la tribuna alcune imagini de santi, senza battisterio, e senza sacrario; sic me quasi tutte le altre chiese d' Albania, scusandosi esser pericoloso il battisterio di esservi spondente l' aque dai Turchi. Vi è il curato residente d. Lorenzo Mezilli, che pocche settimane prima io vi posi. Gl' habitanti non parlano altra lingua, ch' l' Al-

[1] Sfači, Svač, Свачъ.

Digitized by Google

banese e la turca. Per esser in casa del prete à pie del colle alla riviera del lago, fui alogiato vicino alla chiesa in casa di Assan Turcho, il qual si haveva comprata la moglie, ch' era Christiana, vendutali di buona volontà dal proprio padre per 25 talari.

Accostei havendomi ella fatto domandar gratuite (?) Agnus dei, se ne haves e portato qualcuno da Roma, feci saper destro, ch' ella viveva in disgratia di Dio ad haver assentito di esser moglie d'un infedele, e che però haveria fatto bene di levarseli dinanzi; o se questo non poteva, almeno venendo il Turco inanci à lei, mai più assentisse à tal peccato, se desiderava di salvar l' anima.

Intanto arivò à Sfazzi d. Thoma Armani cap llano della villa di san Giorgio sopra la fiumara della Boiana per accompagnarmi à quella volta, siche havendo cresmate 53 anime e fatte l' altre funtioni e data beneditione al popolo, c' imbarcassimo per il lago in certe barchette incavate dagl' arbori intieri di lunghezza di 4 passa, e larghezza non più di mezzo, e queste s' adoperano per tutte le aque, che sono fra terra in Albania, in tant, che congiungendo e legandone insieme due, in esse si traghettano sopra le fiumare anco cavalli pur feroci che siano. Questa *villa di san Giorgio*[1] haveva 30 case in circa tutte habitate da Christiani latini, i quali come anco quei di Sfazzi pagano il tributo ad un spahi, che è come saria à dir un soldato veterano e benemerito del Granturcho, il quale però gli concede quell' entrate per il suo vivere; et egli per qu sto è obligato ad ogni comandamento del Prencipe andar alla guerra con tanti soldati senz' alcun altro stipendio. E era allora spahi di questa ville Isuf Chiaus, che nel viaggio, che poi fece à Costantinopoli puochi mesi doppo, quando vi mandai ancor io mio nipote, morì per strada.

La detta villa per esser sopra la fiumara, come si disse, et vicina anco al lago di Sfazzi abonda molto di pesci, massime di cefali, dai quali ai lor tempi si cavano le bottarghe. La fiumara sudetta è della grandezza del Tevere, pescosissima, perch'esce dal lago di Scutari, ch' è pieno di tanti pesci di ogni sorte, massime di cefali, saracchi, scoranzi. et anguille d' insolita grandezza, che stanca i pescatori, che vi attendono, et marinari che vi caricano i vascelli per la Puglia ad arrichirvi l' errario del Prencipe. Et in alcuni tempi dell' anno intorno alla bocca, dov' ella entra in mare, i pescatori vanno à botta salda, purchè non restino impediti dalla maretta, à buttarvi le reti, e caricarvi le barche di pesci d' ogni sorte, massime di cefali, e di varoli.

Arivati che fossimo à s. Giorgi il Spahoghlano mi domandò licenza di trasferirsi quella sera a Selitta à dar alcuni ordini alla casa, dovendo starsene tanti giorni lontano, e poi tornarsene il giorno seguente. Et essendomi stato affermato da lui, e da d. Thoma, ch' erimo in luoco sicuro, gl' diedi licenza. Ma feci errore, perchè per la sua absenza mi si causò un grave disturbo, cioè

[1] S. Giorgio, S. Zorzi.

Digitized by Google

che la matina seguente ai 12 di Marzo, nella festività di S. Gregorio, all' alba, mentre tutti fuori di suspetti riposavamo nella casa del prete, tutta terrena, io in una cameretta, e gl' altri tutti sopra panni distesi per terra all' Albanese, appresso l' ingresso della casa, ecco che ne arivarono à batter alla porta 25 Turchi armati, condotti da Solimano Aga, e da Sinam Rais, Voivoda di Dulcigno, dove stavano al presidio, quasi tutti corsari da mare, ma perchè puoco prima i Buduani gl' haveano abrugiata una loro fusta, che sola haveano, essi andavano per terra assassinando e botinando l' intorno per il paese i viandanti, che vi passavano, non senza inditij che fossero stati avisati, e spinti dai Scorovei con darli speranza di gran bottino.

Costoro entrati in casa con molti rumori e strepiti al costume dei Turchi, andavano scoprendo i nostri e domandano che gente erano, ne gl' davano tempo di vestirsi, facendo vista di v lergli legare e condur à Dulcigno. Ma mio nipote levatosi in piede così mezzo nudo, diede di mano la patente del Gransignore e spiegatala à vista di coloro, parve che aquetasse lo strepito, che faceano; perchè per il vero tutti i Turchi, che l' haveano veduta, confessavano di vederla con maraviglia, essendo scritta magnificamente con lettere Arabi distesse sul fondo dorato, col segno del Granturcho tutto d' oro, e miniato con varij colori in carta grande contra il solito dell' altre patenti simili.

Dunque presala in mano S nam Rais la lesse tutta inseme col comandamento per la sua essequtione al Cadi d' Antivari, che à punto era anco Cadi di Dulcigno. Al fin della lettura da tutti ascoltata attentamente parea che Sinam fosse di opinione, che fossimo lassati senza nessun disturbo stante quell' ordine et anco le lettere che li furon mostrate d' Isufbegh Ma perchè quella canaglia havea caminato tutta la notte con speranza di far buon botino, ne volendo tornarsene con le mani vuote, si cominciò attaccar alle assassie et ai garbugli. Onde Solimano Aga fu il primo à dire, ch' egli non essendo sicuro, che quelle patenti n n fossero false, non voleva restar di condurne tutti à Dulcigno e poi à Scutari, acciò che Isufbegh le havesse riconosciute, e poi deliberato di far quello, che gl' havesse parso. E così in un tratto cominciaron à portar fuori tutte le robbe nostre nel cortino e condur fuori i uomini et osservarle sotto custodia, mentr' io dalla cameretta sentendo il rumore levatomi di letto solecitavo à vestirmi, dubitando che i Turchi venissero à levarmi, cosi mezzo ignud · e finito attendevo à guardar per le fessure della porta quanto succedeva, quando la madre del prete tutta lagrimosa per tal accidente aperta la porta della cameretta, venne ad avisarmi di quanto si faceva. Il che die l' occasione ad uno di quei Turchi di entrar dentro per veder se altri vi era, ma trovando la cameretta scura andava tastando con le mani se si fosse imbatuto in qualcuno, et hebbi ventura che havendomi posta una mano sopra la schena sene tornasse fuori senza far altro motto, forse credendo essersi imbatuto nella

Digitized by Google

vecchia istessa; e subito doppo entrato anco il prete dentro, essendo già tutti i Turchi nel cortino coi uomini li domandai che volesse dire, ch' essendo stata mostrata la patente del Granturcho a coloro, mostrassero di non ne tenir conto; e che vedesse, che cosa pretendessero in somma da noi. E rispondendo, che quella era una man di canaglia avezza andar assassinando tutti, ne tenendo conto del lor Principe, ne de suoi representati, erano venuti per mangiar qualche cosa, li diedi ordine, che uscisse fuori, e li prometesse qualche paro de cechini, acciò sen' andassero al lor viaggio, e ne lasciassero in pace. Ma i Turchi tenero la mira alta, perch' essendo in tanto numero non volsero liberarme, finchè non videro che li toccava grossa mancia per ciascuno. Onde non solo ne levaron tutti i danari, d' alcuni in poi, che mi trovarono cusiti adosso, ma Solimano Aga havendo trovato un zacco di mio nipote di 40 scudi di valuta se lo pose indosso, e se ne tornò con essi verso Dulcigno, lasciandone tutti attoniti e confusi; l' ultimo à partirsi fu Sinam Rais, il qual protestò non haver assentito à quell insolenza, pretendeva di partecipar di un' aspro di quel' botino pregando che dove havesse fatto bisognio, facessero quella testimonianza.

A pena partiti i Turchi si empì tutto il cortile della casa, dove erimo, di gente armata della villa, come che fossero venuti à mia diffesa, scusandosi, che il caso era stato così a buon hora, che nesuno sen' era accorto se no finito il fatto. Ma quella fu una fintione, perchè essi non si curarono di opponersi ai Turchi, ch' ogni giorno pratticavano nella villa, per non soli far inimici, e patir del insolenza da loro, sicome poi sene vide l' effetto.

Andassimo poi in chiesa alla messa, dove doppo si terminaron alcune differentie matrimoniali, et altro. Ella è assai piccola ma bella, e ben in ordine sotto il titolo di S. Giorgio con le mura tutte dipinte intorno con varie imagini de santi, e sopra l' altar maggiore una madonna assai bella; era anco fornita di paramenti, e di calici assai decentemente. Ma non essendo consecrato l' altare, come non sono quasi per tutt' Albania, vi trovai l' altar portatile essecrato per frattioni enormi, che vi erano sopra, et il prete per la puoca scienza con esso celebrava. Però datogli ordine che apparechiasse un' altra pietra, e facesse egualegiar il pavimento della chiesa tutto dirupato al costume de Albanesi, che pongono pezzi de sassi sopra le sepolture per riconoscerle, mi inviai verso l' alogiamento, e fuori di chiesa trovai il spahoghlano, che havevo richiamato, il qual cosi à cavallo ascoltava da quei della villa il caso del numeroso sualegiamento. Onde accostatomisi mi essortò à non mene prender tra aglio, perchè al tutto s' haveria rimediato con danno di quei mal ndrini. Sichè doppo pranso montò egli à cavallo con Marino nipote mio, e sessi andaron di tiro à Dulcigno per procurar la restitutione, o almeno da quel magistrato la fede all' uso de Turchi, per comparir con essa inanzi al V. Sanzacco à Scutari, restandomene io nella villa ad aspettarli per la matina seguente. Ma verso le 22 hora si vide uno schifo è palischermo venirsene

Digitized by Google

giù per la fiumara dalla parte di *Samarisi*[1] e di Scutari verso di noi, e vi era dentro D. Theodoro Pasquali Archidiacono d' Antivari, il qual doppo che fu convertita in moschea la chiesa archiepiscopale di san Giorgio in Antivari et usurpate dai Turchi le sue entrate sene stava al servitio della *villa di Busante*[2] *e di Daicci*,[3] *D. Francesco* suo nipote (?) in Samarisi. Costui havendo havto nuova del mio sualegiamento, ne ben tenendome sicuro, che anco da altri non mi fosse levato il resto, era venuto à posta a persuadermi, che mi levassi di là, e m' inviasse à Samarisi, lontana otto miglia incirca, perchè in quel luoco sarei stato sicuro. Però diedi ordine che s' imbarcassero le robbe nelle sedie fo quanto prima, poiche di là dal fiume puoco piu di mezzo miglio contato si vedevano molti Turchi, che di tiro sene venivano per la pianura verso san Giorgio, ne furon i uomini (?) così presti, che a pena allargatici ad un tiro d' archibuso dalla villa, i Turchi erano già sopragiunti alla riva oltra il fiume, tutti con archibusi d' Algieri al numero di sette, i quali subito vi chiamaron à riva, e nell' istesso tempo dall' altra banda del fiume calavano pur verso la villa più di 20 altri Turchi archibusieri da Dulcigno. Quei sette primi imbarcatisi dentro nello schifo, quasi credessimo, che non volessero altro che esser traghestati oltra la riva, come furon dentro, volsero, che si vogasse più per il fiume, si che passata la villa oltra un miglio, senza che nessuno si movesse a nostra diffesa, me fecero accostar alla riva, et ivi congiuntisi con gl' altri Turchi, che dall' altra parte del fiume ne venivano dietro, scaricaron tutte le robbe, e ne fecero smontar tutti dai marinari in poi, i quali essendo Buduani et amici di uno di quei Turchi chiamati Safer, furon lasciati liberi, cosi anco D. Thoma e l Archidiacono, ma essi non volsero abandonarne, acciò quella canaglia non facesse a qualche sinistra risolutione di noi, sperando con la loro presenza assicurarne dalla morte. Et smontati che fossimo in terra cominciaron alcuni dei Turchi à cercar nelle saccocie, se vi havessimo denari ò altre cose di prezzo; e se ben io havessi alcuni ori cusiti in dosso, e nella saccocia sinistra alcune gioie, che portavo per qualche bisognio occorente, non dimeno volse Iddio, che i Turchi non li trovassero, havendomi posta la mano solo nella saccoccia destra, ne fecero altra diligenza in cercarmi in dosso. Dunque levate le robbe sopra le spalle s' avviaron i Turchi verso Dulcigno per la via d' un bosco vilisco, conducendone tutti seco, non mi giovando andar con le buone persuadendo quei che mi parevano esser i capi à non mi usar simili termini, essend' io suddito de Signori Venetiani, e trovandomi in quelle parte con le patenti del Granturcho ed' Isufbegh; la qual havendo appresso, la mostrai, e ne giovò assai, affermandoli, et andassimo verso Scutari invitati da lui, che portavamo alcuni presenti ponendoli in

[1] Samaris, Samriši.
[2] Bussanti (Bušat).
[3] Daiči.

Digitized by Google

consideratione che non sariano stati ben intesi ne da lui, ne meno alla porta di Costantinopoli quei strassi, perche ci havessimo per personaggi tali, e così potenti, che s' haveriano potuto risentir contra essi anco doppo la nostra morte, la qual saria stata da loro vendicata con loro gran danno. E seben l' Archidiacono e D. Thoma non restavano di farli sapere, ch' io ero parente del Bassa Chiemanschie Mahmut, e che mi ero posto in camino per andar à trovarlo in Costantinopoli, non di meno fingevano ò di non creder, ò di non curarsene; anco a mi rispose uno di essi capi, che volevano condurne tutti a Durazzo, e venderne. Già erano 23 hore in circa, et erimo assai vicini per entrar nel bosco, quando accostatosi ai preti dissi, che io havessi gran suspetto, che quei barbari all' arivo nel bosco havessero giocato di mano, e fracassateci le teste, perche s' avicinava la notte; tanto più che sentivo le editorne (?) instanti, che facevano à loro, acciò che non venissero piu oltre; e già uno della villa, che si era ancor egli accompagnato con noi, era ritornato à dietro, et Angelo mio nepote ne havea infesto haver sentito à parlar tra loro in turchesco. che voleano amazzarne tutti. Sicbe vedessero di placarli con darli qualche cosa in gola, contentandomi purche restassero salve le vite, che ne portassero via quanto havessimo. L' Archidiacono, pareva, che in somma havesse persa la serenità, ne poteva ritenerse da piangere vedendo il pericolo, che corressimo di perder le vite; il che mi dava gran travaglio tenendomi per spedito, giachè egli pratico del paese e degli humori di quei barbari havea quella opinione. Onde nel caminar restai aliquanto à dietro con D. Giorgio mio capellano à reconciliarmi inanci ch' entrassimo nel bosco, e poi subito passai inanci con lasciarli ordine, che vedesse di ascondersi tra quelle siepi, che forse i Turchi non si seranno di lui avertiti, e pregasse Dio per le nostre anime se havesse sentito, che coloro ne havessero levate le vite. Ma egli seben restò per esseguir il mio ordine, non dimeno tutto smarito e attonito sene restò in mezza la strada guardandone dietro come incantato senza saperse muover di là. Perilche un di coloro voltatosi, e vedutolo così fermato sopra la strada, tanto allontanato da noi, entrato in bestia, calò il cane dell' archibuso, e li andava correndo contra per amazzarlo, quando io accorsomi di quella risolutione fui subito adosso al Turco, et a pena lo aquietai con le buone e con affirmarli, che non voleva fuggire, ma far qualche bisognio, onde il capellano correndo più che di pressa, venne à rimettersi fra gl' altri.

Intanto D. Thoma era stato in continua pratica per aquietar quei barbari, hora trattando con Safer, al qual erimo stati racomandati dai marinari, hora con gli altri capi, sichè senza che io sapessi niente, poichè non hebbe tempo di riferirmi, havea concluso l' accordo in una parte delle robbe, lasciandone col resto in libertà di ritornarsene à S. Giorgio. Et erimo già entratti nel bosco, quando dentro esso ad un tiro di mano, vidi che in una piazzetta i Turchi si fermaron tutti, e posaron in terra tutte le robbe; ed uno di quei capi mi disse, ch' io sedessi sopra uno dei tamburi;

Digitized by Google

quand' io vedendo che alhora egli volesse por mano alla simitarra per troncarmi la testa comodamente pur dissimulando il timore risposi, che mi trovassi cosi travagliato da quell' inaspettato strussio, che non havessi voglia ne anco di sedere; pur tornando à po nerli in consideratione quello che per strada havevo detto prima. Et mentre tuti stavimo smaritti et impalliditi, colui ne tornò il fiato nel corpo con dirmi, che guardassi bene se ivi erano tutte le mie robbe, e che dicessi se vi mancava alcuna di esse, perchè essi voleano piglar solo quella parte, che li era stata promessa da D. Thoma, e che col resto potessimo tornarsene quando volessimo alla nostra via; ma che prima aprissi i tamburi. perche volevano il danaro, che vi era dentro. E rispostoli ch' ero contento, che pigliassero quello, che volevano e quanti danari havessero t.ovati, ma che mi credessero, che non ven' erano nei tamburi ne anco per un quatrino, perchè mi erano stati levati quella matina tutti, che per non haver le chiaui appresso, essendo in mano di mio nepote, che non era lì, non potessi aprirli i tamburi, pur se li pareva li rompessero, contentandomi in tal caso, se ne havessero trovato, che subito mi troncassero la testa.

Appagati di quella risposta non volsero romperli; ma levate in spalla alcune robbe piu importanti, ne lasciaron nel bosco tirando ad alogiar quella sera nella *vila di Recci*[1] puoco lontana. Et essendo già il sole à monte, bisogniò far risolutione di caricarsi tutte le dette robbe restate, et andarne pian piano ve so san Giorgio, finchè havessimo incontrato chi ne havesse agiutato à portarle, ringraziando à dio, che ne havesse scapolato dalle mani di quei barbari con manco male di quello che aspettassimo.

Giunti alla villa subito feci metter in ordine una barchetta e senza fermarsi più, se ne andassimo sù per la fiumara della *Boiana* fra il . . . dell' oscura notte à *Samarisi,* lasciando D. Thoma, che ne venisse dietro con le robbe, che non potevo capir nella barchetta, con ordine che subito mandasse à Dulcigno uno ad avisar il nepote spahoghlano di questo altro assassinamento. Ma seben il prete mandò un' huomo, essi non furon avisati, perchè colui finse, ma non volse andar à portargli l' aviso, non so se più per la puoca sincerità della maggior parte di coloro, ò pur per non incorrer in qualche persecutione di quei malandrini.

In *Samarisi* tr vassimo d. Franc. Pasquali sudetto, che serviva quella villa et anco *Gorizza,*[2] ch' è oltra il fiume; e quella notte ci ristorassimo alquanto dagl' affanni patiti nelle passate borasche: e la sequente mattina visitai la chiesa, ch' era oltra il fiume, di assai buona struttura, capace di più di 500 anime; assai ben ornata di pitture per tutte le fazzate. Ha il titolo dell' Annunziata della beata Vergine, assai fornita di calici e paramenti, un l' altariolo portabile, come quasi tutte le chiese di Albania senza battti-

[1] Reči.
[2] Gorica.

Digitized by Google

sterio, e senza sacrario, mal pavimentata per i sassi delle sepolture; dove anunciata la cresma per la mattina sequente si tornò à casa, dove trovassimo mio nepote col spahoghlano, tornati da Dulcigno con haver ricuperato solamente il sasso per haver affermato il spahoghlano esser suo, e circa i danari non havendo potuto rehaverli, haveasse portato un sigillato ò fede della sualegiamento, che poi si scoprì, che era un passaporto semplice essendo in lingua e caratere turco.

Si spedì subito alla volta di Scutari con alcuni presenti a Isuf begh con farli sapere l'assassinamento fattomi sotto l'ombra sua; onde mi favorisse per giustitia di farmi render quello che mi era stato tolto. E tornaron con riferirmi, ch' egli haveva mostrato di sentir con tanto dispiacer il danno fatomi, che havea risposto che quell' affronto, non essendo stato fatto a me, ma a lui istesso, non me pigliassi pensiero, perch' egli haveva mandato à chiamar quei capi, e me haveva fatto restituir il tutto, seben credesse di refarmi del suo proprio. Con loro venne anco Sinam Rais, il qual giudicassimo, che fosse stato à discolparsi con Isuf begh, essendo stato in compagnia di quei malandrini.

Di là a puoco ne venne nuova, ch' era arivato Cascapan Sanzacco di Scutari, il qual quella sera doveva trovarsi a Salitta, che tirava per andar alla sua residenza di Scutari; e puoco doppo arivò un altro amico, ch' alla detta chiesa dell' Anunciata oltra il fiume era arivato con alcuni Turchi un comesso del Patriarca di Pecchi scismatico à far le solite estorsisioni dai preti e ville latine, delle regalie, che si doveano agli Arcivescovi d' Antivari per la consuetudine antica et fermata dai Gran(signori), le quale regalie sono doi aspri per casa ogn' anno, 12 per ogni matrimonio, 22 per matrimonio di vedovo, 48 per il matrimonio della vedova, e per ogni chiesa un cechino all' anno; e sene venivano doi ò tre volte all' anno questi comessi, e qualche volta il Patriarca istesso, come di sopra; e col brazzo di Turchi, che conducevano seco, estorquevano anco dai latini le dette regalie, seben essi sono sudditi delli soli Arcivescovi di Antivari.

Alhora Sinam Rais, che, come dicessimo, era Voivoda di Dulcigno, e come Cadi quello (?) di campagna di quei contorni, spedì alcuni de suoi huomini, acciò conducessimo quel caluiero alla nostra presenza per sentir da lui, con che autorità andasse scodendo dai latini quello, ch' à lui non si dovea, con pensiero di fargli sborsar quanto havesse scosso, et egli guadagnasse la mancia. Condotto che fù il caloiero, presentò alcune patente del Gran(turco), per le quali pretendeva di poter andar scodendo dette regalie, come da lui concesse al Patriarca suo. Ma Sinam come l' hebbe lette, voltatosi verso il calogero, gli domandò, se haveva altra maggior autorità di quella; et gli rispondendo, quella esser sufficiente, montato in colera disse: dunque in virtù di questa sola patente tu vai estorquendo danari dai latini, che non hanno di fare col Patriarca tuo, non essendo a lui sudditi, ma all' Arcivescovo d' Anti-

Digitized by Google

vari; e subito ordinò, che fosse legato e tenuto sotto buona custodia fino all' arivo del Sanzacco. Ma mentre quei sateliti esseguivano l' ordine di Sinam, e cavati alcuni funicelli cominciavano à legarlo, io dissi, che trattandosi in quel negotio dell' interesse mio, mi contentavo, che senza che fosse legato il calogero si andasse inanci al Sanzacco, e fosse terminata quella differenza coi termini della giustitia. Perrò ch' essi andassero inanzi al Sanzacco, al qual fossero mostrate le patente, e le ragioni sue e mie. Con Sinam e Musli begh spahoghlano vi mandai anco mio nepote; quali tutti di compagnia conducendo seco il calogero, se ne tiraron verso Selitta; restando abandonato dai suoi turchi il detto calogero, dubitandosi di qualche risentimento di detto Sanzacco; la venuta del quale perchè non si verificò, il calogero havendo donato ai Turchi dieci tollari, fu da loro licentiato con promissione di trovarsi à Scutari per la domenica prossima, dove sarà stata decisa quella differenza inanci Isuf begh. Ma egli non ci venne, e già per questo erano comparsi alcuni dei miei preti à dolersi, ch' ogni anno venissero doi o tre volte indebitamente gravati di quelle estorsiani, non dovendo niente ai scismatici, ma all' Arcivescovo di Antivari loro superiore. E seben Isuf begh diede ordine, che di nuovo fosse chiamato il calogero, egli non comparse mai, ma attesse con maggior sollecitudine col brazzo de suoi Turchi a riscoter quello, che ancora gli restava. Il che mi diede occasione di non domandar de' regalie a nessuno, poichè per forza già li haveano dato, se non che ciascuno mi dava qualche parte volontatariamente non versavo di accetarle trovandomi in bisognio per li sualigiamenti passati, e per i doni eccessivi, che per tutto mi conveniva far a Turchi.

Fatte le debite funtioni in Samarisi e Gorizza, e lasciati qua gli ordini, che si convenivano per lo stato spirituale di quell' anime, passassimo verso Busanti e Daiči, dove serviva, come dicessimo, l' Archidiacono sudetto; e quì alla sequente mattina andassimo à visitar la chiesa lontana doi miglia dalla villa, per la qual lontananza il prete diriz ava spe·so un altar sotto una loggia della sua casa nella villa, e vi celebrava la messa per accomodar il popolo massime nei tempi fangosi e piovosi, il che trovai osservarsi quasi in tutti i luochi d' Albania, dov' erano le chiese lontane, senza che si potesse dar ordine di drizzar nelle ville almeno gli oratorij se non le chiese, poichè i Turchi non permettono nuova edificatione di essi, ne meno la restauratione, se non per forza di denaro.

Trovai quella chiesa sudetta, (sotto) tittolo di s. Nicolo, di buona struttura capace di 500 persone, ma assai oscura, e malinconica, seben honestamente fornita di paramenti e di calici, ma al solito mal pavimentata con le pietre sopra le sepolture ineguali, e dissordinate. Si celebrava sopra l' altariolo portatile assai polito, e galante; ma guardatone fisso, lo trovai rotto per il traverso, onde convenne mandar una posta verso Gorizza per haver l' alta-

Digitized by Google

riolo di quella chiesa, acciò quella matina si celebrasse almeno la messa, essendovi congregato gran popolo; ma non si havendo trovato il prete à Gorizza l' altariolo non si hebbe, perrò sene mandò un altra all' Abbatia di san Sergio,[1] lontana cinque ò sei miglia, da dove in puoco più d' una hora havendo portato l' altario'o, si celebrò la messa, e si fece l' oratione per i morti visitando le loro sepolture con assai consolatione di coloro.

Da quella chiesa, ch' è posta sopra le colline, si scopre la fortezza di Scutari, lontana otto miglia in circa, situata sopra un sasso inespugnabile, che guarda intorno tutte quelle campagne e l' lago.

Tornati alla villa quel giorno cresmai 150 persone ò puoco più. Poi passassimo verso la chiesa di *san Sergio* sudetta et alle tre ville di Trunci,[2] nelle quale erano capellani d. Giacomo Cressendeli, e d. Athanasio Vassij, e di esse tiravano il t ibuto tre fratelli (?), cioè Isuf begh, sudetto Soliman Aga et Hebraim Aga, tutti soggietti di gran conto, e stimati in quei paesi. Convenne visitar li doi ultimi e presentar secondo l' uso, trovandosi Isuf begh à Scutari, al mio carico. E discorrendosi con questi circa lo sualegiamento fattomi dai Dulcignani, diedero buone parole, che mi si haveva fatto render il tutto, se ben credessero di pagar essi del proprio; ma non si vide, che mai le loro promesse si effettuassero, non so se più per la puoca sincerità, con la quale i Turchi trattano coi Christiani, ò pur perchè essi haveano bisogno di conservarsi benevoli i Turchi di Dulcigno per l' inimicitia, che haveano con Isuf chiaus timariotto di Sfazzi e di s. Giorgio, e con Mustafa Celebi xabia della Sadrima, coi quali erano entrati in una importante rissa, che diede molto disturbo alla Christianità della Zadrima inanci che mi partissi da quei contorni con una percossa notabile, come di sotto si dirà.

Queste tre ville di Trunci non hanno altra chiesa, se non quella di san Sergio, lontana più di doi miglia, ma di struttura magnificca capace di 3 m. persone. Vi stavano per lo passato i monaci di san Benedetto con ampie entrate, che hora sono tutte usurpate dai Turchi, e la chiesa istessa mal trattata, essendovi stati levati e rotti i miglior marmi, che vi erano, cavati gl' occhi à tutte le imagine de santi, eccetto à s. Giorgio, et a s. Michele da loro tenuti in qualche veneratione. Riconciliai quella chiesa, perchè dissero, ch' era stata violata con alcune empietà. Gl' habitanti erano tornati à ricondurmi (?) mezza, e per il resto si soprasedeva, essendo entrate in grave discordia fra loro dette tre ville per alcune fattioni et homicidij successi con occasione, che dovendosi finir il coperto di detta chiesa, haveano gl' huomini di una di dette tre ville determinato di restringer le spese della fraterna, e specialmente quella, che si faceva assai grossa nella festa di s.

[1] Srč, Sirč, Sirgi.
[2] Trunši.

Digitized by Google

Sergio, nella quale si faceva apparecchio per dar da mangiare à tutti chi fossero concorsi da esse ville alla festa. Ma le altre, senza il voto delle quali era stata fata quella risolutione, non volendo assentirvi, hebero un protesto (da) essi li preti, che si celebrasse la messa, e si facesse la festa nelle ville, acciò nessuno havesse occasione di andar alla chiesa quel giorno et aggravarla di quella spesa. Ma per esser quelli di numero inferiori, non passò il loro voto per gl' altri, che volsero andar, e far secondo la consuetudine conducendo seco d. Athanasio a dirvi la messa, non vi havendo voluto venire d. Giacomo.

Finita la festa verso il tardo tornandosene costoro tutti allegri alle circonstanze, volsero passar per la 3-a villa, la qual non havea voluto intervenirvi. Il che parendo à coloro, che era fosse stato fatto per dispetto, fu occasione che si attaccassero di parole alcune di esse dall' un e dall' altra parte, trovandosi anco sdegnati circa il prete, ch' era andatto à celebrar contra il loro volere, e molto maggiormente s' alteraron, quando sentiron una donna à lamentarsi circa uno di loro, perche con una frezzata le havesse amazzata una gallina, presuponendo, che il tutto facessero per farli dispetti, in tanto che dalle parole venero ai fatti, e all' armi fra loro, dove oltra molti ferriti dell' un' e dell' altra parte caderon morti alcuni di questa 3-a villa, del tutto restando incolpato piu che nessun' altro il prete per esser andato quella matina à celebrar in chiesa. — Però alcuni di quei vecchi comparsero à instar per il suo castigo, asserendo esser stato egli il primo à menar le mani, et haver tirato cinque o sei frezzate. Et havendoli io risposto, che al ritorno del mio canceliere, ch' era tornato fino à Samarisi, producessero la querela e i testimonij, perche non havrei mancato di fargli giustitia, il prete subito fece ricorso à Hebraim Aga uno dei padroni, il qual fece con mi una gagliarda intercession per lui, acciò io non procedessi, ne facessi circa esso altro risentimento, affermando ch' egli sapeva, che coloro gli caricavano adosso per malevolenza, ma non perch' egli fosse in alcuna colpa, havendosene egli voluto molto ben chiaure (?). Concludendo ch' essendo il prete anco suo parente, quello ch' havessi fatto à lui, riputasse di far alla persona sua propria. Et havendoli io risposto, ch' essendomi cara ogni occasione di compiacerlo in tutte quelle cose, che stessero in arbitrio mio, in questo volontieri lo compiacerò, se coloro non produranno la querela, e i testimonij. Ma che facendo essi risolutione di prosequire, io non potevo per gl' instituti Christiani negarli la giustitia. Ma egli fece tal bravata agli suoi di detta villa, che seben mi tratenessi quasi una settimana fra loro, mai comparsero. E con questa occasione havendo io pregato il sudetto Hebraim Aga e Solimano suo fratello ad interporsi per repazificar quelle ville non passò un mese, che le parti fra loro s' aquetarono.

Qui feci cominciar à sermonegiar in quella lingua à D. Pietro Isij Abbate di S. Paolo alunno del Collegio Clementino, e ch' era venuto ad accompagnarme per quelle parti, dove non si tralasiò

*

Digitized by Google

quasi in nessun luoco di pascer quell' anime con la parola di Dio. E finite le cresme, e quanto si dovea, si fece risolutione di passar verso *Barbalussi*.[1] Ma perch' era la comitiva grossa, e le robbe molte, se pativa assai di cavalli, e i Turchi non vedevano volontieri quella grotta, mi parve di rimandar à dietro verso Budua D. Giorgio il capellano con alcuni altri della famiglia con quasi tutte le robbe, eccete quelle, ch erano più che necessarie in quell viaggio, e li fecci accompagnar fino alla Boiana, dove imbarcati in un navello da Budua, calaron verso la bocca della fiumara per uscir fuori in mare, e andar al lor camino; ma perchè il navello era assai grosso, e carco, e puoca aqua nella fiumara in quei giorni, vi stettero alquanti giorni à non poter uscir fuori, quando i Turchi di Dulcigno accortisi, ò pur essendo stati avisati, ch' io rimandavo à Budua in quel vascello tante robbe, sene vennero di tiro, e montativi sopra le andaron cercando per tutto; e seben parte di esse erano state salvate sotto le balle di lana, delle quali egli era carco, non di meno le trovaron e portaron vià tutte, eccetà una croce piena di diverse reliquie, ch' era stata salvata nella cassa del padron del vascello, à pena havendo tanto tempo D. Giorgio con gli altri di salvarsi in un bosco vicino. Ma mai se ne potè recuperar altro, ch' una mitra di tela d' argento con freni d' oro, et una croce di rami inargentata e indorata, perchè da Isuf begh finalmente non hebbe altro che promesse e parole, la speranzza delle quale mi trattenero per quei contorni più di quello havrej voluto senza nessun frutto, seben del continuo andai buttando il manico dietro la munara coi presenti continui, ch' li andavo faccendo, non mi havendo mai assicurato far ricorso al nuovo sansacco di Skutari per non mi pigliar à petto detto Isufbegh, dal qual pareva, che i Dulcignani dependessero.

Dunque poichè furon remandate via le robbe, come di sopra, con parte della famiglia, più speditamente poi cene passassimo da Trunsi verso *Barbalussi*, che sta sopra la riva del *Drino*, fiumara maggior del Tevere, che calando con lunghi giri dal lago di Ocrida divide verso la parte settentrionale l' Albania dalla Servia, e passando per il paese della Sadrima, ariva in Allessio, ove dividendosi in doi rami sbocca nel mar Adriattico formando un' isoletta di legnami d' ogni sorte. Quì trovai D. Nicolo Gramsi investito in quella capellania dal Vescovo *Zapatense* uno dei suffraganei d' Antivari, seben quell' luoco è oltra i confini della sua diocesi, essendo egli in quello di Scutari Però feci risolutione di rimoverlo, tanto più che mene mandaron à pregare i sudetti Hebraim e Solimano coi (ti)mariotti di quel luoco ancora, acciò vi ponessi alcuni preti da loro racomandati. Ma al fine per le molte instanze di quei Christiani, che me fecero pregar anco da Isufbegh nel mio ritorno da Redoni e Durazzo, le restituij con farlene nova patente.

[1] Barbalusi, Burbuluschi.

Digitized by Google

In *Barbalussi* vi è la chiesa di san Stefano capace di 300 anime con calice, patena, croce d' argento, mal pavimentata al solito. Vi trovai il sudetto Vescovo Zapatense mons. Nicolo Bianchi, prelato di buone e sante maniere, il qual era venuto ad incontrarmi essendo la sua diocesi confinante con Barbalussi, solo essendo divisa dal Drino, oltra il quale si entra nella *Zadrima*, che e' l' antica *Farsalia*, dove successe il fatto d' armi tra Cesare e Pompeo fra Scutari et Allessio, paese fertilissimo et ameno quanto qualsi voglia altra parte d' Albania, tutto dottato dalla natura di vaghezza di scito ed ogni bene.

Finite le funtioni in Barbalussi ci traghettassimo oltra il Drino, e passassimo quella sera à *Giadri,*[1] villaggio di 80 case in circa, tutte habitate da Christiani con sole doi ò tre case dei Turchi, tra quali era Ferat Aga, per sopranome chiamato Cotus, cioè arabiato, perchè dicevano i Turchi, che più volte si era egli veduto, quando entrava nelle battaglie, come se fosse stato arabiato, menar le mani valorosamente; lo andai à visitar e presentar al solito, poichè nel ritorno che feci di Servia monsg. Orsino mio precessore, non havendo usato i complimenti seco ch' egli aspettava coi presenti ordinarij, lo havea fatto prigione, onde quei Christiani hebbero fatica di levargli lo dalle mani. Costui ad instanza dell' Abbate sudetto, che in quei giorni era entrato in differenze con Muslibegh mio Spahoglano, li feci un rebusto (?), perchè si fosse impatronido del zacco di mio nipote, ricuperato dai Dulcignani, che subito sene havea posto in dosso, e se ben più volte se li era stato domandato, non di meno sene buttava in burla e andava indusiando e portando il tempo inanti. Però la matina sequente con scusa di arivar a Scutari per la risolutione del n gotio col calogero serviano, non lo vidi più, perche puoco doppo chiamato alla guera di Persia sene parti, ma e col sacco secondo l' ordinario proceder Turchesco, non havendo quella generatione, come si vol dire, ne fede ne legge.

Da Giadri passassimo à *Blinisti*[2] villa di doi centi e più case senza nessun Turcho, solo pagano i loro tributi à Mustafa Celebia di quella regione, del qual dicessimo di sopra, con entrata di 14 m. talari, dei quali per obligo ne rimette 2 m ad alcuni hospitali à Costantinopoli, huomo di buone et hamene qualità, le cui molte buone operationi quei Christiani non cessavano di lodare, il quale, havendo le sue case tre ò quatro miglia lontano, andai à visitare e presentar al solito; e lo trovai assisso alla mensa con più di 20 Turchi di conto. E fatto me li seder à canto me invitò più volte à pransar seco, essendo piena la mensa di pollami e carne. Però li feci sapere, che per l' instituto della fede nostra ci asteniamo da quei cibi per 46 giorni continui, nei quali osserviamo il digiuno à punto in quei tempi. Mi disse, ch' essendo egli informato, ch' io tanto appartenessi al Passa Mahmut Chiemanchies, si maravigliava, ch'

[1] Gjadri.
[2] Bliništi.

Digitized by Google

io non andassi à Costantinopoli à visitarlo, essendo egli di tanta stima e autorità in quella Corte, narando i suoi carichi e titoli sin hora havti, e ch' era predestinato di esser creato Capitan generale da mare, se si fosse fatta mutatione di quel carico; concludendo che se havessi fatto risolutione di andarvi, si offeriva con occasion, che fra 16 giorni dovea egli pon rsi in camino verso quella volta, di condurmi ancora à salvam nto. Risposi, che li rendevo gratie, e li havrei dato risposta.

Era à Blinisti capellano D. Primo Isij, che serviva anco alla villa di Giadri dove quando passai, hebbi da quei vecchi gagliardi instanze di provederli d' un capellano particulare, poiche D. Primo non poteva supplir a tutti doi quei luochi, proponendo essi D. Pietro Isij Abbate di san Paolo. Ma perche era comune la chiesa di s. Stefano vicina à Blinisti all' un' et all' altra villa, e quei, di Blinisti dicevano haverla essi provista di paramenti e di calici con altro che li faceva di bisognio, ci era dubio, se il prete di Giadri havesse potuto servirsene senza qualche difficoltà e dispendii Però così contentandosi tutti doi i preti, con l' intervento anco et autorizatione del vescovo si diede quel carico ad ambi doi in comune, del che anco le due ville restarono sodisfatte.

E perche s' avicinava la festa dell' Annunciatione della beatissima Vergine fui invitato ad intervenirvi in *Allessio*, lontano cinque ò sei miglia da Blinisti, dove con gran frequenza ella vien sollennizzata in una buona chiesa capace di oltra 2. m persone, fuori della città di là dal Drino, e vien officiata dai frati osservanti, che hanno nella città un cenvento con tre ò 4 di loro, misero e povero al possibile per li continui aggravij dei Turchi, li mangiano ogni cosa. Nella chiesa sudetta dicono esser sepolto il famoso Allessandro Castrioto, chiamato per altro nome Scanderbegh, che si segnalò con tante valorose fattioni contra Turchi, le quali ridotte in versi si cantano in quella lingua da tutti gl' Albanesi in pre enza anco dei Turchi.

Al mio Arivo in *Allessio*[1] andai secondo l' ordinario à visitar e presentar il cadia della città, al qual havendo fatto veder le patenti del Gransignor, egli in conformità di quelle mene fece spedir un' altra, acciò potessi liberamente praticar per tu ti i luochi della sua giuriditione.

Allessio à gl' anni passati era da qualche cosa, ma adesso è ridotta di edificij e di habitanti à tale, che è come un villaggio con le mura, che le erano intorno smantellate, con gran parte delle case ruinate e mal ridotte, habitate da Turchi più insolenti che in qualsivoglia altro luoco. Hà però un castello, che da una collina puoco forte guarda e domina la città.

Vi saranno da 30 case de Christiani, i quali per la maggior parte trovai molto mal affetti circa il loro Vescovo monsignor Innocenzo Stoilino, Monaco da Ragusa, uno dei suffraganei d' Anti-

[1] Alessio, Leš.

Digitized by Google

vari, per haver date alcune sinistre relationi di quei poveri Christiani alla fel. memoria di papa Clemente ottavo, toccandolo essi publicamente di mala lingua e di mala vista. E forse che per questo le havesse più v lte amorevolamente amonito indarno, che volesse trasferirsi da Ragusa, dove s' havea fermato, e andasse alla residenza, nella qual finalmente lo trovai nel mio ritorno di Servia puoco ben affetto circa di me, havendo io dato conto à Roma, ch' egli non risedesse.

Celebrassimo dunque la solenità sudetta con marivaglioso concorso de Christiani, che da tutte quelle parti circonvicine erano convenuti con molti Turchi ancora, che per curiosità entraron in chiesa per veder le nostre ceremonie della messa, nella qual al parer de tutti, e massimi del Vicario, ch' era il Gransignor dei frati, cantai col piu solenni apparati, che fu possibile, essendovi molto numero dei preti e di frati venuti da tutte le ville, ch' erano lì intorno.

Di là passassimo à *Baladreni,*[1] villa di 50 case ò puoco più. Vi serviva D. Andrea Julsi nativo del luoco nella chiesa di s. Anna. Ha calici e paramenti decenti. Ha campanile quadro, ma senza campane. Gl' habitanti sono tutti Christiani latini, eccetto doi case de Turchi.

Poi passassimo à *Cacaricchi,*[2] che per esser villaggio di 160 case ha doi preti, D. Christoforo Crutta e D. Giov. de Nizza con la chiesa di s. Niccolo, e col campanile ancor ivi quadro con una campana sopra, senza nessun Turco. Poi passassimo à *Cuculi*[3], pur oltra il Drino, ch' è mezzo nella diocesi di Scutari, e mezzo di Allessio, dove trovai Isufbegh fratello e molta comitiva de Turchi, venuto à ricreatione in casa di Tetta Mida uno dei (capi) di quel luoco. E con quell' occasione andai a visitarlo per veder se vi era risolutione per la restitutione delle robbe tolte dai Dulcignani, circa le quali egli si scuzò di non haver mai havto comodo di trattarne con coloro per molti impedimenti, ma che come fosse stato il tempo non haveva mancato di far ogni opera, acciò elle mi fossero restitute. Dalla qual risposta scarsegiata dalle prime mi accorsi, che era tempo puoco, e ch' egli solo mi dava parole per stancarmi, come fu in effetto, essendomi stato poi referto, ch' egli haveva havto la parte di quei botini, poichè gl' era stata veduta in casa tra l' altre cose una coperta di seta da letto assai vagamente lavorata, che quei malandrini lavaron l' ultima volta à D. Giorgio.

Volse, ch' io pransassi con lui quella matina, e fece seder anco mio nepote, eto à mezzo pasto fece seder anco l' Abbate, e D. Primo Isij ch' erano venuti accompagnarmi, sedendo egli pur in terra sopra tapeti in una pellicia di rale sguardo foderata di fuini

[1] Baldrin.
[2] Kakariki.
[3] Kukli?

Digitized by Google

con un gran turbante in capo; huomo di bella e nobil presenza, eloquente, et accorto oltre modo.

Quella sera tornati à *Blinisti,* venne il Vescovo Zapatense sudetto, con tutti i preti della sua diocesi ad invitarmi alla benedizione delli ogli santi nella sua chiesa di san Giorgio, lontana quatro ò cinque miglia, dove non volse assentir mai di far egli stesso quell' offizio, parendoli, che trovandomi io presente, a mi si convenisse, ne mi parue restar di sodisfarlo essendo da me amato, e stimato assai per le sue buone qualità. Et havendo me invitato, che volessi visitar la sua diocesi inanci ch' io passassi piu oltre, li promisi di sodisfarlo subito che fossi tornato da *Renati*[1] verso la riva del mare, dove essendo stata violata la loro chiesa di san Giovanni, erano stati hormai spesse volte alcuni di quei vecchi à pregarlo mi si trasferisse à riconciliarglela.

Inanci che partissi dal Vescovo, mi parve tempo et occasione di andar à visitar e presentar il Cadi della Sadrima, poichè si trovava puoco lontano da quel luoco nel villaggio di *Mieti,*[2] e mentre la matina del Venerdi santo si ponevano all' ordine i cavalli, arivaron dei Turchi à cavallo nel cortille del Vescovo esponendo, che il Cadi era mal sodisfatto, specialmente di lui, perche essendo arivato nella Zadrima, et anco in casa sua l' arcivescovo dei Christiani di quei paesi, egli non havesse procurato, ch' in tanto tempo fosse venuto à riconoscerlo, e mostrarli, che tenga di lui stima. Et essendoli stato risposto, che li potevano riferire, che a punto s' insellavano i cavalli per venir à sodisfar questo debito con lui, i Turchi però non volsero auiarsi inanci, finche tutti non ci ponessimo in camino. Et il Vescovo entratto in suspetto, che non ne fosse usata qualche stranezza, fece pigliar doi para de caponi, e non so che altro, oltre i presenti che io li portavo, acciò il barbaro meglio restasse placato.

E perchè era la matina del Venere santo, e D. Gius. Bianchi capellano di santa Maria di *Gallina* ne aspettava all' offizio in quella chiesa, ch' era su la strada di Mieti, come ci avicinassimo à detta chiesa, pregassimo i duo Turchi, che passassero inanci, e facessero al Cadi buona relatione, acciò non ne si mostrasse sdegnato al nostro arivo.

Io havessi remandato verso Blinisti la famiglia, e solo ed il Vescovo e l' Abbate et alcuni pedoni ci ponessimo in camino, e finito l' offizio s' accompagnaron con noi per ogni buon rispetto molti di quei vecchi delle ville circonvicine di *Haemille,*[3] e *Renesi,*[4] siche giunti à *Mieti* alla casa del Cadi, lo trovassimo con un gran turbante in capo assiso sopra un crovetto, ch' è come una scena tre palmi alto da terra, e sedeva sopra tapeti e cussini, huomo

[1] Manati?
[2] Mieta, Mjet.
[3] Haimeli.
[4] Renesi.

Digitized by Google

di bella presenza con una barba lunga nera, qual al mio arivo nella stanza subito si levò in piedi per honorarmi. Il che mi fu detto, che li Cadi fanno ai soli Sanzacchi, e persone grandi, et accoltome con belle maniere, me vi fece seder à canto sopra alcuni cusini, li feci la scusa, che veramente erano alcuni gi rni, ch' io mi trovavo nella Zadrima, senza esser venuto sin alhora à far il debito mio seco ritardato dalla speranza della ricuperatione di quanto mi era stato tolto dai Dulcignani, per che alhora (se) li haveria pareva di poter li comparir inanci senza rossore con quei doni, che si convenivano alla sua persona, ma che pur intanto accetasse con quel puoco il buon animo mio; e subito coi presenti li feci por inanci alcuni danari, acciò mi favorisse di un passaporto in conformità delle patente del Granturcho, le quali insieme con le altre che fin alhora havevo haute egli lesse tutte, e rispose, ch' all' arivo del suo s cretario l' baveria fatto spedir, e mandar fino à Blinisti, desiderando di farmi qualche maggior servitio per la riverenza, che porta al Bassa Chiemanchies Mahmut. Fece seder al suo dirimpetto anco il Vescovo stando tutti gl' altri in piedi, e doppo alcuni raggionamenti si licentiassimo et andassimo à pranso dal sudetto D. Giov., ch' era nepote del Vescovo, e vi stessimo fin al tardi; quando rimontati à cavallo, volse il Vescovo accompangarmi quasi fin à mezza strada di Blinisti. Et essendo già tramontato il sole, mi convenne usar dei sproni, et anci andar di galoppo per non caminar di notte per quelle campagne in terra de Turchi. Il che causò, che la spada, che havea l' Abbate à canto, havendo batutto via il fondo del cannone, dov' erano le patenti del Granturcho, e tutte le altre, havendosele egli posto alla cintura dalla parte della spada, et uscite fuori del cannone tutte caderon à terra senza che ce ne accorgessimo arivando senza esse à Blinisti, dove oltra che trovassimo la fameglia mezzo spaventata per l' indugio del nostro ritorno dal Cadi, dubitandosi di qualche incontro, restassimo tutti attoniti per la perdita delle p tenti. Però se ben erano passate doe hore di notte, spedij subito mio nepote con l' Abbate per l' istessa via à veder, se vi havessero potuto ritrovare. E volse Iddio col favor di un puoco di luna, che puoco più lontano di doi miglia trovaron il tutto con renderne gratie à s d. Maestà, che ne faceva superar tanti incontri.

Celebrassimo *la Pasqua in Blinisti* con gran divotione di quel popolo, dal quale ricevei molta consolatione in sentir in una processione, che tutto il popolo domandasse ad alta voce misericordia à Dio, con rispondersi gl' uni a gl' altri in doi chori soli con queste parole replicate del continuo: „Kirie eleison, Christe eleison", tanto le donne, quanto gl' huomini ed i fanciulli tutti, essendo per il vero nation assai inclinata alla devotione. Alorche entrano in chiesa, li prima s' inginocchiano a far oratione inanti la porta, e tutti generalmente si astengono nelli venerdi di tutto l' anno dalle uova e laticinij, e quando vedono passar un sacerdote, lasciano ogni cosa, e corrono à bacciarli la mano. Nelle messe sentendo

Digitized by Google

nominar Jesus tutti s' inchinano con replicar: „Jesus;" e molti altri atti di devotione.

Passai poi a reconciliar la sudetta chiesa di s. Gio. Battista à *Renesi,* dalla quale essa è più lontana di doi miglia dentro un porto capacissimo, e diffesso da tutti i venti, che prende il nome dalla chiesa sudetta di san. Giovanni col sopranome di ***Medua,***[1] dove alcuni vascelli da Budua, e da Perasto scancaron alcuni pezzi di artigliaria al nostro arivo in segno di saluti. E perchè quei di Renesi erano mal sodisfatti di D. Christoforo Cruta loro Capellano, che talvolta soleva venir a dirli la messa, e ministrargli i sacramenti, per le instanze, che mi fecero, gli concessi D. Andrea da Baladreni assai più vicino, poichè per la povertà del luoco non potevano mantener il capellano particolare, oltra che ne meno sene trovava.

In tanto s' avicinava la partita del xabia sudetto per la volta di Costantinopoli, onde feci risolutione di mandar seco Marino mio nepote per veder se si potesse cavar dalle mani dei Turchi le possessioni, e l' entrate dell' Arcivescovo, e dell' altre chiese d' Antivari, poichè circa i patti stabiliti nella perdita della città erano da essi state usurpate, et anco per proveder, che i Latini miei sudditi non fossero più molestati dalle indebite essationi del Patriarca Serviano scismatico, oltrache venivo à conservarmi nella riputatione della dependenza del sudetto Bassa per esser maggiormente rispettato dai Turchi, dove mi conveniva passare Onde il primo giorno di Maggio havendo il xabia al parer suo assicurata la Zadrima con haversi repacificato con Isufbegh suo nemico, e per maggior ratificatione dell' amititia havendo quella matina pransato seco nei suoi giardini à *Gramsi,*[2] cominciò à marchiare con comitiva di piu di 30 cavalli, aspettandolo io à Blinisti, dove egli dovea passare per racomandargli il nepote; e haveo posto sù una buona cavalcatura per si lungo viaggio, e per dargli anco in mano alcune lettere in favor mio al Bailo di Venezia, et anco per il suo paggio chiamato Pervana, che desiderava accomodarsi in certe loro scole in Costantinopoli.

Nell passar ch' egli fece, si fermò, e con piacer prese le lettere et accolto il nepote disse, che non meno pigliasse pensiero, che li saria stato à cuore quanto ogn' un altro de suoi più cari, e li assignò subito il sudetto paggio, acciò non servisse altri che la sua persona; sen' avertito passato che fu, che i Turchi quando sono montati à cavallo per qualche lungo viaggio, prendono à si mal augurio esser fermati sopra la strada quel primo gi rno, che quando questo li aviene, sogliono di nuovo tornar à casa, e rimontar à cavallo per fuggir quel mal augurio. Non di meno egli sene passò verso Allessio, dove quella sera s' alloggiò nei padaglioni sin alla matina seguente. Con quella comitiva si era anco accompagnato l'

[1] Medua.
[2] Gramši.

Digitized by Google

Archidiacono di Antivari sudetto per andar à reclamar alla Porta di Costantinopoli circa Cacenico Sanzacco di Scutari, che per certo preteso delitto di D. Francesco suo prette, havea fatto pagar all' Archidiacono sudetto 500 talari. Vi era nella cavalcata il Damiani Giemino d' Antivari e Dulcigno, che vi andava per assicurarsi meglio nell' offizio, che havea. Il che mi fu di gran piacere per ogni occasione che potesse occorer al nepote in sì lungo viaggio.

Doppo la partita del xabia, mi parve esser tempo di sodisfar al desiderio del Vescovo Zapatense, però mi trasferij alle ville di *Trasciani,*[1] e *Fixta,*[2] dov' era capellano D. Primo Zinzio nella chiesa sotto titolo della Madonna, assai honestamente fornita di paramenti e col calice d' argento. E gli si lasciò ordine, che apparechiasse un altra pietra maggiore per l' altariolo, e la portasse al Vescovo à consecrarla. Mercoledi venne un messo dalla parte di *Redoni* verso Durazzo, mandato da Nelbegh potente in quei paesi con una lettera invitandomi à trasferirmi in quella parte per consolatione di quei Christiani à lui sudditi, poichè essi li ne haveano fatto continue instanze, doppo ch' haveano inteso il mio ingresso in Albania, e che se havesse voluto farli questo piacere, mi haveria fatto la scorta l' istesso messo chiamato Gioanni Chieca al ritorno suo da Perasto, dov' egli lo mandava per alcuni suoi servitij. Risposi, che fatta quella visita nella Zadrima l' haverei compiaciuto, purchè mi assicurasse il viaggio con mandarmi ad accompagnar da qualche suo Turco di authorità.

Partito il messo verso Perasto, e finite le funtioni in Trasciani e Fixta, passassimo à *Zappa,* dove nella chiesa di s. Giorgio, nella quale facessimo la benedizione delli ogni santi, serviva D. Primo Cruesio assai compito, e di buona intelligenza.

Quì mi venne à trovar una donna Christiana moglie d' un Turco, esponendomi con molte lagrime, ch' ella era la più infelice e disperata di quei paesi, perch' era già molto, che trovandosi ella (seben era sua moglia) in potenza d' un Turco, che sel' havea presa per moglie, senza ch' ella si potesse liberar da lui, veniva esclusa dai sacramenti et anco dalla chiesa, non venendo per questo admessa dal prete, come le altre donne Christiane, supplicando, che trovandosi ella dolente della servitù, nella qual vivea in poter di quell' infidele, volessi dar ordine al prete, et al Vesco o, dal qual più volte havea fatto ricorso, ch' ella fosse admessa con le altre alla messa, et alla comunione, essend' ella in tale stato di confusione, che se non veniva consolata da qualche parte dubitava di ridursi à tale, e hauria causata la morte à se stessa per non viver nella miseria, nella quale vivea. Non mancai di andar con molte ragioni temperando la passion di costei, avertandola, che quelli, che per levarsi dalle miserie di questo mondo haveano fatto impiamente risolutione di esser homicidi à se stessi, sono

[1] Tražanj, Trošnjani.
[2] Fišta.

Digitized by Google

entrati nell' altro mondo in miserie cosi estreme, che meglio saria stato per loro di non esser nati, si che s' ella non poteva, come asseriva, levarsi dalle mani di colui, che havendo procreati seco alcuni figlioli, non poteva assentire di licentiarla, pregasse Iddio, ch' egli la liberasse, onde potesse colle altre esser admessa al suo desiderio; che in tanto s' haveria hauto consideratione con Mons. Vescovo almeno circa il suo entrar in chiesa con le altre Christiane, e s' haveua deliberato quello, che s' havesse potuto fare già che alla comunione per tutto elli venivano esclusi, come per consentienti al peccato nella concettione dei figloli, oltra che la forza è cosi assoluta, ch' elli non potrano farsi forza à quelli infedeli, quando se li prendono per moglie, s' essi non volessero assentire. Non di meno mi parve, che quelle donne, delle quali per tutt' Albania e per tutta Turchia è gran numero, non si dovessero escluder dalla chiesa, acciò con questo tratenimento almeno, poiche sono esclusi dalla comunione, si conservino nella fede Christiana, all' apostasia della quale pur troppo vengono solecitate dai mariti infedeli, e molto più facilmente lasciavano la fede, quando non havessero l' ingresso nella chiesa.

Et invero mi parve gran mancamento di quella Christianità à tollerar un abuso di tanto pregiudizio, circa il quale non si sono mai curati di far ricorso ai superiori; massimo al Mufti, ch' è capo spirituale della setta Mahumettana, che prohibisse espressamente le copule dei Turchi con Christiane. Et in più luochi non mancai di riprender questa loro puoca cura della salute corporale e spiritule delli lor figlioli, non che dell' honor violato delle case loro, sicuri che ne renderano conto a Dio.

Speditomi di Zappa andassimo alle ville di *Haemelli* e *Renesi*, dove dicessimo, che nella chiesa di santa Maria di Gallina serviva D. Gius. Bianchi, poi discendendo giù da quelle ville, che tutte erano sopra colline, venissimo alla villa di *Mireri*[1] in una bella pianura bagnata dal Drino, nel qual entra il fiume *Giadri*, dove nella chiesa della Madonna assai picola, ma con un portico inanti, era capellano D. Nicolo Cabassi, e nella villa di *Schielit*[2] contigua D. Gius. suo prette. Di là passassimo alla villa di *Babbi*,[3] dove pur serviva nella villa di s. Pantaleone D. Giov. Trunsi, detto per sopranome il Scanderbegh. La detta chiesa capace di 300 persone era consacrata con croci in doi fazzate, e doi nell' altre doi. Ha una croce d' argento, ma il calice con la patena di stagno.

Et perchè il Vescovo, ch' era lì col suo vicario, mi pregò che volessi amonir detto prette, acciò lasciasse una concubina, ch' egli teneva già erano molti anni, poichè esso l' havea più volte amonito, e cominciato à castigarlo indarno, poiche egli subito ricorreva dai Turchi, acciò li comandassero, che non lo travaglasse, lo amonij

[1] Mireri.
[2] Selčit.
[3] Baba.

Digitized by Google

sotto pena della suspensione dalla messa, e privatione della sua officiatura, che si separasse da essa. Il che egli fece subito, ma non prima intesa la mia partita per Redoni e Durazzo, che un' altra volta tornò al vomito. Onde al mio ritorno in Sadrima, havendomi si condoluto il vescovo con tutti gl' altri preti, che colui era incorigibile instando per il suo castigo, essequij circa esso la penna del monito lasciando secreta comissione al vescovo di restituirlo, se si fosse emendato, acciò che non andasse ramengopio (?) essendo vechio.

Et perchè erimo vicini ai giardini et habitationi d' Isufbegh, ch' essendo arivato al suo carico Cascapan Sanzacco di Scutari, si era ritirato à casa sua, andai per termini di creanza à visitarlo con alcuni presenti al solito, mi fece pur molte offerte di far e di dire in proposito dei Dulcignani. Ma tutte erano parole finte. Poi in progresso del ragionamento parlando egli con l' Abbate, ch' era meco, cominciò à scoprir la mala volontà sua contra il xabia sudetto, seben se erano pacificati come dicessimo; perche servendosi dell' occasione della sua absenza havea dissegnato di darli una botta notabile con dar il guasto alla Zadrima, e sacchegiar le case di esso xabia, come fra puochi giorni egli fece, dicendo all' Abbate, ch' egli era risoluto all' arivo del Sanzacco dai Ducaini, che havea chiamato à posta, e lo aspettava di breve di castigar quei della Zadrima, havendo lo essi impedito il passato inverno nell' incursione, ch' egli havea dissegnato con certa speranza di gran preda, e de bestiami, e chiassi de Ducaini nemici del Granturcho, per il qual impedimento havendosi essi mostrati come rebelli, defendendo i nemici del loro Principe, voleva lasciar (diceva egli) al mio giudicio, essendo io il loro capo spirituale maggior di nessun' altro doppo il Papa, che pena e castigo per questo essi meritassero. E passaron puochi giorni, che trovandomi io pur nella Zadrima nella villa di *Crucca*,[1] dove serviva D. Giorgio Bianchi, alunno del Collegio Clementino, Vicario e nepote del Vescovo nella chiesa di s. Demetrio restaurata dai fondamenti per la ruina, causatassi dal terremoto, ne venne nuova, che il Sanzacco sudetto era arrivato molto grosso, e già passato il Drino, et entrato nella campagna di *Mieti*, ereti i padiglioni puoco lontano dalle vestigie della città di *Degna*, già ruinata da Scanderbegh, ivi aspettava ad unirsi seco il Sanzacco di Scutari, et Isufbegh, ch' havea fatto chiamar sotto l' insegno tutti i Turchi e Christiani suoi dependenti d' Antivari, Dulcigno, Trunsi, Cacaricchi, Cuculi, e quelli che stavano sopra le rive della Bojana.

Questa nuova diede assai che pensar à tutti, ne io trovandomi fuori dei confini passar il *Drino*, e trattenir mi finche passassero quelle furie nella villa di *Cacaricchi*.[2] Ma si era amalato gravemente Angelo mio nepote di certi dolori di stomaco, che lo ha-

[1] Grũka.
[2] Kakarić.

Digitized by Google

veano ridotto à tali, ch' era già il quarto dì, che non havea potuto ritenervi cosa alcuna, pure ò perche fosse spaurito dal pericolo, ò perche egli si sentisse meglio, come diceva, volse montar à cavallo; poichè Cacaricchi non era lontano più di tre miglia. Et arivati tutti allegri per esser in parte secura, non passaron doi hore, che sentì romperlisi come una postema nel petto, e gonfiatalisi la gola solo con grand' instanza racomandandomi si à ricordar mi dell' anima sua, et invocando l' intercessione della beata Vergine e della s. Cecilia sua Avocata, à mezza confessione, che mi fece, non gli potendo piu intender le parole, che tuttavia con molto fervore andava quanto poteva esprimendo, tenendolo io in braccio, e facendoli animo à domandar misericordia à Dio, persa totalmente la favella, gli diedi l' assolutione, poi lassatolo alla cura del Padre theologo, e di quei preti, mi ritirai à buttarmi in ginocchioni à supplicar S. D. Maiestà, che mi facesse gratia della salute di quell' anima, la qual puoco doppo con gran segni di contritione sene parti dal corpo ai 13 di Maggio, lasciandome tanto adolorato, e attonito, che quasi non sapressi dove mi fosse, essendo giovine di 23 anni d' ingegno vivace, e di memoria felicissima, del qual mi servissi non solo per secretario, ma anco à certi bisogni; supplicai à sermonegiar gratiosamente al popolo, e venne à mancarmi nel maggior mio bisognio fra il molto patire di quei viaggi nell' incomodo dormire quasi in ogni luoco per terra senza lenzuola fra un' infinità d' imonditie, delle quali parea che nessuno potesse deffendersi, essendone pieno quel paese.

Sentit si il caso della sua morte, il Vescovo con molti preti veniero à trovar, e consolarmi di quella perditta, la qual venendo dalla divina volontà, conveniva sopportar con patienza, ringratiarne S. D. Maesta.

Intanto quei della Zadrima, vedendosi comparsi i nemici adosso, ci consigliaron prima che s' accendesse il fuoco, e che i Turchi cominciassero dannegiarli, mandar à placar il Sanzacco, e procurar, ch' egli senza fargli altro dispiacere sene tornasse a dietro, però fatta una raccolta di rinfresco et altri doni, mandaron alcuni dei principali lor vecchi à presentarli il tutto. Et egli, seben accettò il presente, non promise, ne diede alcuna intentione di tornarsene, ne meno apertamente disse il suo pensiero, fiuche le genti d' Isufbegh non fossero tutte all' ordine sotto l' insegni. Il che vedendo quei della Zadrima, si possero insieme sotto la condotta di Safer prefetto dell xabia, e pigliò la loro protettione anco Ferat Cotus Aga, del qual dicessimo di sopra, e si presentaron à fronte degli allogiamenti del Sanzacco, nei quali era già arivato con le sue genti Alli Cascapan Sanzacco di Scutari e la maggior parte delle genti d' Isufbegh, ai quali parendo di esser come disfidente à battaglia, usciron fuori, et attaccatasi la scaramuzza nel primo impeto restaron dall' un e dall' altra parte molti morti, e gran numero de ferriti, massime dalla parte dei Zadrimani, i quali vedendosi cosi gran quantità de Turchi adosso rispetto à loro, ch'

Digitized by Google

erano solo spallegiati da quei d' Allessio, cominciaron à piegar indietro, ne fu possibile ritenerli, seben Safer, ch' era giovine assai coragioso di anni 22 in circa, postosi inanci à tutti, per gran pezzo sostenne l' impeto dei nemici. Ma finalmente vedendo, che anche Fe at Aga con la sua squadra tutta dissordinata s' andava à più poter ritirando, egli ancora cede il campo ai nemici; e fini la fattion di quel giorno, tornandolessi il Sansacco vittorioso ai suoi allogiamenti, essendo già l' Haemilli e Ramsi, et altre circonviccine (ville) sacchegiandoli tutte sin alle case del xabia, che tutte andaron in preda ai nemici, e non vi lasciaron casa alcuna, tagliando i cerchi alle botte del vino, e facendo molti oltraggi alle donne, accesero il fuoco nelle case, che con miserabile spectacolo si vedeva da *Cacarichi*, non che dall' altre ville int rno, levar le fiamme sin al cielo. E perchè al primo arivo dei Turchi i Zadrimani haveanno caciati i loro bestiami verso i monti, acciò non andassero in lor potere, mentre soli quei di Giadri haveano mandato i suoi in salvo nella villa di Cacaricchi, essi doppo quelle fattioni non solo fecero preda di tutti quei, ch' erano sui monti, ma minazzarano di venir à sacchegiar il resto delle ville, e dargli il fuoco. Sichè bisogniò, che i Zadrimani facessero risolutione di far una grossa contributione di danari, coi quali doppo molte pratiche placaron i nemici, che aquetò il tutto.

Onde furon licentiate le genti, le quali mentre si avicinano alle case loro, una di quelle matine venne una nova nella villa di *Cacaricchi*, che erano passati di quà dal Drino più di cento Turchi da Dulcigno, che venivano alla villa per levar il bestiame di quei di Giadri, e che erano già vicini per entrarvi dentro. Per il che tutti quelli, che haveano bestiami, cominciaron con molta fretta à cacciarli verso *Baladreni*, o pur verso il monte, che sta à cavalliero à Cacaricchi. Et io che non potevo sentir nuova, che più mi potesse alterar di questa; poichè quei barbari sentivano male l' instanze, che si facevano per la restitutione di quanto mi haveano tolto, e già minacciavano, subito presa una camicia sotto il braccio, et un breviaretto nella saccoccia, uscitomene con molta fretta coi miei fuori di casa, trovai che D. Christoforo poneva in ordine una barchetta, nella quale entrati, si cominciò à spingerla sopra il canale verso Baladreni, ne potendosi per danari trovar chi ne agiutasse a farla andar inanti, parendomi, che ella facesse puoco viaggio alla fretta, che havevimo, feci risolutione di smontare dubitandomi di haver i Turchi vicini; e quanto mi potevano portar le gambe con gran fretta caminando et anche correndo ci allontanassimo dalla villa, volgendosi del continuo indietro per veder se ancora comparivano i Turchi a seguitarne. Ma giunti che fossimo vicini à *Baladreni* ad un quarto di miglio, non vi essendo barchetta nessuna da traghettarne oltra il canale, mi parve esserne ridotto nella rete; onde non pottevamo scampar dalle mani dei Turchi, se ci fossero discoperti, se non col buttarmi a nuoto non vene vedendo in alcuna parte il guado per guaciarlo. Il che mentre mi dava gran

Digitized by Google

travaglio, massime trovandomi tutto bagnato dal sudore con pericolo di una puntura per un venticello fresco, che tutto mi trapassava; ecco un barchetta venir dalla parte di Allessio, ma caricata di legni, che finalmente mi traghettò oltre la riva, se ben con intervalli di tempo, non potendo levar, se non un solo alla volta.

Giunti al *Baladreni* non vi trovassimo quasi nessuno, perchè havendone scoperti la guardia venir così frettolosi per la pianura, e sapendosi la moltitudine dei Turchi, che si trovavano in quei contorni con l' armi in mano, fossimo stimati esser una parte di coloro, che venissimo à sacchegiarli, e farli degli oltragi. Però sen' erano quasi tutti fugiti ad ascender nella selva vicina, presone li figlioli, con quante haveano potuto portar seco delle robbe delle lor case. Ma essendo noi stati sconsciuti, e sentendo quasi passavano à Cacarichi, mandaron subito à richiamar i fuggiti, e spediron un huomo per la via del monte ad esplorar gl' andamenti dei Turchi rinforzando le guardie in altri luochi ancora. E tornò il messo con riferir, che i Turchi senz' haver fatto altro danno sen erano andati verso Dulcigno. Ond' io levato l' una barchetta coi miei, tornassimo quella sera alla villa per aspettar ivi i messi d' Hezbegh per passar in Redoni; poi che senza essi non ardivo di andarvi, dovendo passar per il paese bagnato dal fiume Mattia, dov' era timariotti, e patronegiava Alaibegh, del qual havevo sentito, che si fosse lasciato intendere, che se in qualche luoco me havesse potuto haver in mano, mi havesse fatto prigione, e mandatomi subito verso Costantinopoli, non potendo esser, ch' io non andassi esplorando quei paesi con dissegno di qualche novità. E non compariva nessuno, perchè Gion Chieca mandatomi da esso Hezbegh, havendo fatto di ordine mio una levata di vasselli Perastini invitati andar a caricar formenti in Redoni, sen' era egli montato sù essi, e passatossene verso quelle parti per mare.

Non s' interposero molti giorni, che trovandomi tutto occupato da varij pensieri venne l' Abbatte a dirmi, che Boe Gianchi da Marchigna gli havea fatto sapere, ch' egli era stato quei giorni à trattar alcuni negozij col suddetto Alaibegh, e che non solo l' havea disgannato dalla sinistra opinione, che havea di me, ma fattolo entrar in desiderio di veder, e di favorirmi, massime havendo sentito da chi dependesse alla porta di Costantinopoli, e che tra puochi giorni egli dovea esser à Marchigna in casa sua, dove havrei havto occasione di abboccarmeselo. Per la qual nuova mi parve di tornarsene à *Blinisti*, dove per un messo dell' istesso Alaibegh intendessimo il mio arivo a *Marchigna*,[1] e l' invito che mi faceva che mi lasciassi veder prima che egli partisse di là per tornar à Biatzia. Onde subito apparecchiati i soliti presenti montai à cavallo con l' Abbate e mi trasferij à Marchigna doe miglia lontana non senza molto sospetto di qualche avania turchesca; pur confi-

[1] Markinje, Murkinje.

Digitized by Google

datami in Dio, nelle mani del quale mi havevo in quel viaggio totalmente rasignato, mi andai intrepidamente. E li trovassimo sotto certe ombre apresso una fontana essersi attendati con una grossa comitiva di Turchi con molti cavalli di pezza, et a punto stava assiso alla mensa distesa sopra l' herba, che vedendomi comparire mi consolò tutto con la grata cera, con la qual mi accolse, e subito fatto me li seder appresso, mi usò molte belle parole di complimenti assai graziosi invitandomi, che se havessi pensiero di passar verso Redoni e Durazzo, mi trasferissi la matina seguente in Allessio et ivi lo aspettassi, perchè saressimo andati a casa mia à Niathia (Nanschjat?), dove per assicurarmi in tutti quei paesi sono stato bene, che io havessi aspettato il ritorno del Chehaia del Sansacco di quelli parti per conseguir le mie patenti, non si trovando allora pronte per esser andato ad accompagnar alquante giornate il Sanzacco, che tirava alla guerra di Persia. E perchè sedessimo così a fianco, mi pregò che li sedessi al dirimpetto, acciò havesse potuto, come diceva, gustar più comodamente il piacer, che sentiva della mia presenza, usando parole e maniere cosi gravi, che restai non meno maravigliato, che sodisfatto del suo procedere.

Finalmente presa licenza col sudetto apontamento tornati à *Blinisti*, calassimo giù per il Drino la matina seguente in *Alessio* et allogiassimo nel convento, dove, come di sopra fu detto, era Guardiano et anche Vicario del Vescovo fra Lodovico Carli, al qual parve, che dovendosi aspettar in casa di Alaibegh il ritorno del Chehaia, in tanto si desse una vista, e si consolassero alcune villa, ch' erano fra Allessio e Biatzia, mentre dai preti di Redoni, e di Rendesia ricevevo continui ambasciate, acciò io non passassi più oltre dei molti pericoli, ch' io havrei corso in quelle parti, non solo perchè si fossi buttato per quelle campagne non più di 300 Turchi fuor usciti Idroman Derviš assassinando quanti passavano; ma anche perchè la presa e sacco di Durazzo fatto dall' armata di Ponente l' anno passato teniva cosi suspetti gl' animi dei Turchi, che li pareva, ch io fossi venuto tentarvi qualche altra novità, offerendomi molti doni, acciò io tornassi a dietro. Ma trovandomi haver il favor dei turchi, che erano Alaibegh e Hezbegh, oltra la testimonianza di tante patenti, ch' havevo meco, entrato anche in qualche inditio, che vi si trovaria qualche notabil dissordine, massime che detto Hezbegh m' invitava a venirvi, volsi ad ogni modo passar inanzi.

Siche la matina seguente ai primi *Giugno* lasciata in Allessio l' ambasciata ad Alaibegh, tirassimo col Vicario verso la villa di *Solamunt*,[1] dove nella chiesa di S. Biagio serviva D. Nicolo Giunsi, e havea la cura di un' altro villaggio ancora più dentro fra i monti, chiamato *Darda*[2] di 30 case de Cristiani per ogn' una. La chiesa sudetta è assai buona ma in parte montuosa, e lontana

[1] Solamunt.
[2] Darda.

Digitized by Google

dalle sudette ville al solito di tutte l' altre di Albania. Ha un calice con la patena d' argento, et un altro di stagno. Doi campane assai grandi, ma pendenti dentro la chiesa; una pianetta di damasco cremesino, senza batistero come tutte l' altre; la palla dell' altare con l' imagine di s. Nicolo con doi candelieri di cotone; l' altar era construtto di tavole, però fù lasciato ordine che fosse fatto di muro, che lavassero i corporali. Ha il cemiterio intorno alla chiesa, et essendo venuto a levarne D. Demetrio Zarpassi capellano della villa di *Zorino,* tirassimo verso quella volta ai 17 del mese.

Ivi è la chiesa sotto titolo di S. Nicolo non molto grande, ma in occasione d' alcuni pittori, che passaron per tutta Albania, è stata assai ben adornata di pitture, e specialmente un portico di fuori, capace di 200 persone ben fabricato con i suoi sedili intorno. La pala dell' altare con l' imagine della beata Vergine. Ha un calice con la patena, et una croce di argento; una pianeta di damasco cremesino; una campana dentro alla chiesa per sonar alla messa. Il prete mal informato di lettere e cerimonie della messa, e della forma dell' assolutione, la qual come per la maggior parte degl' altri preti, egli legge dal libro. Però gli fu data la forma in scriptis con termino di impararla à mente, come si fece à tutti gl' altri.

È posta questa villa su le cime di alcune colline, sotto le quali si profonda una valle, dalla quale poi essendo un' altra man di colline, al principio delle quali su la sumità vi è la villa di *Pedana,*[1] dalla quale riguardando in quella di *Zoime* si possono riconoscer le persone, et anche parlarsi insieme; poiche la distanza di esse non consiste in altro che nella discesa della valle, e nell' ascesa delle colline. Qui serviva D. Andrea Carli. Vi trovai una buona chiesa capace di 500 persone sotto titolo di Santa Barbara, con un bel portico grande inanzi. Ha il calice e la patena d' argento, et un altro di stagno. Ha la campana dentro la chiesa come le altre, di paramenti, e di tovaglie assai in ordine. In questa chiesa trovai l' altarilo portatile con la pietra di matone, ò pur di un pezzo di tegola, nel qual ne meno trovai alcuna reliquia nominata. E diceva il prete esser stata consecrata dal già Mons. Prusce Vescovo d' Allessio, che seben sapeva un puoco leggere, non però sapeva scrivere, come gran parte dei preti d' Albania. Siche ad instanza del Vicario e del prete gli vi consecrai un' altro, acciò quei preti non restassero senza messa; ed anche acciò che il prete non havesse occasione di dir la messa senza altariolo per esser ancor egli molto inerudito, à pena sapendo leggere, senza saper à mente la forma dell' assolutione, la qual fu data a lui ancora con termine di impararla. E ci affaticassimo più volte a dar ad intender à lui, et à quello di *Zoime,* le ceremonie della messa, e convenien cosi ineruditi tollerarli in quelle parti, non

[1] Pedana, sul fiume Mati.

Digitized by Google

vi essendo altri, a chi si potessero dar quelle cure. Intanto venne Gion chieaia con un' altra lettera d' Hezbegh ad invitarmi di nuovo; onde trovandosi le case di Alaibegh vicine à Pedana puoco più di un miglio, mi parve di andar da lui, e conferir gli, che facesse risolutione di passar verso *Redoni*, poiche Hezbegh m' invitava, e non ci era nuova fin' ora (?) del ritorno del Chiehaia. E lo trovai in un casamento grande in campagna, all' usanza de Turchi di potere diviso in due parti, una per gl' nomini, e l' altra per le donne. Era egli alhora assiso alla mensa con alcuni Hogi, overo sacerdoti della lor setta, se ben erano quasi 22 hore, non si essendo mai levati dal pranso al costume dei Turchi, che mai finiscono di mangnar, e bere, spendendo le giornate, e le notti intiere intorno alle mense. E si che una volta sedendo io in Antivari con quel Disdaro, over Castellano, quando credessi, che già ci volessimo levar da tavola, egli ordinò, che fossero amazzate alcune galline et apparecchiate; ne si levò di cibi, che nell' intervallo che si puo presuporre, essendo finalmente stati portati in tavola, non solo hebero magnati tutti, trattenendosi ancora un pezzo à discorrere e bere. E perche io, non potendo seder sì lungamente presi certa scusa di levarmi, e passar in altre stanze, fui avertito che il Disdaro havea notato quell' atto come che fosse stato puòco civile!

Hora subito che fui arivato alla presenza di Alaibegh, fatto mene seder appresso e postici in varij ragionamenti, mi pregò di favorirlo di due lettere, una ai Pastrovichi, acciò venissero à pacificarsi seco con l' esborso di molti danari per pagamento del sangue da loro sparso nell' homicidio d' un mio nepote al costume di quei paesi, dove i parenti dei morti o ferriti si fanno pagar il sangue nei trattati della pace; e l' altra ai Ducaini di Chtella, acciò li rendessero alcuni suoi homini fatti schiavi da loro durante il patto di non molestarsi. Poi subito fatta levar la mensa ne fu portata un' altra per segno di honorarmi, cioè un bulgaro tondo capace di x persone, il qual steso sopra tapeti, io vi era in quell' altro, fu riempito di nuove vivande di ogni sorte, e come che egli con gl' altri non havessero ancora magnati, si misero à menar le mani con molto gusto; ne io intendendo quell' atto di reapparecchiar nuova mensa per me, ne feci resistenza, senon quando mi sentij ad invitar da lui à cenar seco, essendo l' hora tarda, e non volendo egli accettar scusa alcuna, convenne sodisfarlo per un pezzo, e poi pigliata licenza per tornar à Pedana, disse che egli havesse fatto far molto, quando havesse voluto passar verso Redoni, perche ne haveva fatto accompagnar fino ai confini.

Ma quando ci ponessimo in camino per quella volta, non volse accostarmi a quella casa, perche intendessimo, che quella matina egli havea concitato Joroman Derviš fuor usciti, del qual dicessimo di sopra, egli era in casa con più di doi cento de suoi huomini, et io havessi gia sentito che colui, havendo sentito la mia venuta in quelli paesi, aspirava prendermi; ma spinto Gion Chièaia ad

*

avisar Alaibegh in secreto, che io passassi, mandandoli le lettere che desiderava per rimetterle ai Pastrovichi, et ai Ducaini. Rispose, ch egli poteva veder quanta moltitudine gl' era in casa, e che però non haveva tempo di ringraziarmi del servitio. Ritrovandosi quei malandrini così appresso, mi pareva ad' hor ad hora haverli alle spalle, feci trovar dei sproni gagliardamente, finche giunto il fiume *Mathia* puoco doppo sopragiunti da Gion arivassimo alla fiumara d' *Isimo*,[1] e poi quella sera à *Chiuresi*[2] nella diocesi Albanese, dove nella chiesa di S. Nicolo serviva D. Giorgio Bianchi detto Macedone, constituito per Vicario sopra i preti di Redoni dal Vescovo Stefanense, uno dei suffraganei d' Antivari.

La fazzata di detta chiesa era appontellata con travi per un ter remoto che l' havea conquassata. Però ad istanza del detto Vicario fu publicato un monitorio contra quelli, che venivano usurpare l' entrate di detta chiesa, acciò essi se levassero dal pecato, e la chiesa fosse restaurata. Ha un calice e la patena et una croce d' argento, et un calice di stagno, con una pianeta di damasco di varij colori. La mensa dell' altare di legno con l' altariolo portatile, il qual havendo la pietra picola, non volsi admetter, siche apertolo non si trovaron dentro ne reliquie ne altro, ne meno il sepolcro per esse, dicendo esso Vicario haverlo così comprato credendo che fosse consecrato, però gli ne consecrai un altro. Il detto Vicario neu havea la patente degli ordini, ma una fede et admissione fattali da Mons. Capitre (?) Arciv. di Antivari di buona memoria. Gli fu lasciata la forma dell' assolutione acciò la imparasse à mente, et ad instanza sua, e di quel prete, vi fezi la cresma con molto concorso. — Spediti da *Chiuresi* passassimo alla villa di *Rusili*,[3] dove nella chiesa di Santa ne serviva D. Marco nativo del luoco. La chiesa sudetta non è molto grande, ma assai mal in ordine, col calice e patena di stagno, una sola pianeta di bambasina bianca; fu ripreso il prete per i corporali imondi; l' altariolo portatile, non havendo la pietra maggiore di due dita di lunghezza, li fu prohibito, et aperto glielo non vi trovai ne reliquie, ne alcuna cosa dentro, dicendo egli haverlo trovato cosi, quando venne a servir in detta chiesa, però gli ne consecrai un altro.

Oltra questo trovai un altro dissordine, che nel visitar li ogli santi non vi trovai quello degli infermi, e domandata la causa, rispose il prete, che non lo teneva, per che quei popoli non lo volevano havendo rimorso di conscienza, come anche per tutto quel paese; perche credono, che se fossero guariti da quell' infermità, non gli sarà più stato lecito l' uso del matrimonio, ne andar piedi scalzi senza peccato mortale. Il qual disordine trovassimo in tutte quelle parti. Onde per levar dalle opinioni loro questo diabolico inganno, ne facessimo per tutti i luoghi ragionamenti publici per

[1] Išmi.
[2] Guresi
[3] Ruskuli (?).

Digitized by Google

disganar quei popoli dalla lor falsa opinione, e persuaderli a non tralasciar nelle occasioni di ricever quel santo sacramento, il qual essendo sprezzato causa peccato mortale, e per consequenza la dannatione dell' anima. Et all' incontro à quelli, che lo ricevono, opera (secondo le dichiarazioni dei Dottori) la annulazione dei peccati confessati; se deve morire di quella infermità, muore con minor travaglio; e se deve (s)capare, guarisce più presto. E per tutto lasciai ordine ai confessori, che quando havessero veduto l' infermo in grave pericolo di morte, gli administrassero ad ogni modo quel santo sacramento, intanto ordinandoli, che ne facessero subito provisione. Et in vero, quel popolo, e tutti gli altri, restando così disingannati per ogni luoco da quella falsa opinione, publicamente rispondevano, che sarano stati pronti per l' avenire di accetarlo secondo che si fa negli altri luochi di christianità ringraziando Iddio di esser venuti nella cognitione di questa verità, come il tutto consta per fede publica fatta da Vicario di Redoni et da Vicario di Durazzo, che quasi per tutti quei paesi ne accompagnaron e certificaron, che essi, come paesani, non haveano hauto credenza appresso quei popoli in disinganarli, ma che a mè come a forestiero et Archivescovo, haveano prestato fede pienamente.

Nelle patenti, che havea D. Ma·co, fatteli da mons. *Stefanense*, vien chiamata quella villa nella diocesi Albanense, il cui vescovato hora, come sono molti altri in Albania, si trova sottratto non senza grave incommodo del paese e molta diminutione del culto divino e della Christianità, non si trovando altri, che tre vescovati vi esser in tutto quel regno, cioè Capatense Allessiense e Stefanense et il ricorso à questi quando risedino è pericoloso ogni puoco, che il viaggio sia lungo per l' insolenze dei Turchi, e per gl' assassinationi delle strade. Donde deriva il puoco numero dei saceerdoti in quelle parti, e la puoca loro intelligenza in quel mestiero; il gran numero dei Christiani, che invecchiano, et anche morono senza il sacramento della confermatione et apostano dalla fede quasi per tutto.

In questo luoco ancora ad instanza del Vicario e del popolo tenissimo la cresma con maggior concorso, che nella villa di Chiuresi. Poi essondo già tempo di visitar Hezbegh, che sotto la villa di *Sporargni*[1] haveva le sue case in campagna, ci trasferissimo verso il tardi à detta villa, dove riposassimo in casa di D. Nicolo capellano di detto luoco. Poi la matina mi trasferij da lui coi soliti presenti, e lo trovai seder in terra all' uso turchesco sopra tapeti, vecchio di settanta e più anni, con la testa affato paralitica, occupato intorno alla fabrica d' una torrione, credo per assicurarsi da qualche incursione di chi havesse insidiato alla sua persona ò pur alla gran summa dei danari che haveva, come puochi giorni doppo quasi restò preda de fuochi di legna, che con la scorta d' alcunni del paese entraron nel fiume Isimo, e smontati per andar

[1] Sporagni.

Digitized by Google

ad assaltarlo all' improviso, furon scoperti d' alcuni d' Allessio, ch' erano in una fregata dentro à detta fiumara, che saltati subito in terra e levato il rumor per il paese, bisognò che gli scocchi tornassero ad imbarcarsi, e si ritirassero.

Egli lesse con gusto le patenti del Granturco amirando la magnificenza insolita di quella scrittura, ma quanto a gli altri passapôrti, che gli mostrai, rispose, che quelle erano tutte magnarie di quelli, che li haveano fatti, dovendo bastarmi solo il comandamento del Granturco senza che quelli altri mi havessero posti in spesa per concedermele. E fattemi grandi offerte dei suoi favori, e della sicurezza mia in quei paesi, dentro i termini della mia giurisditione mi esortò à castigar senza rispetto, chi havessi trovato colpevole, così preti come secolari, perchè egli mi haveva favorito sempre col suo brazzo, perchè se credeva il Turco, che io fossi venuto, come sogliono essi quando caminano per il paese, solo per cavar danari dai suditi condannandoli per ogni bagatella, credendo che io poi gli haverei fatto parte del danaro, che havessi cavato dalle condanne, come poi mi riferi il dragomano. Ma quando poi gli fu referito, che io non procedevo con quei popoli à nesuna condannatione, ne di dannari, ne d' altro, senon che solo con le buone per il più andavo rimendiando ai disordini, et agli abusi, intesi, che non solo non se prese sdegno per esser stato ingannato dal suo pensiero, ma comendò quel procedere, come benigno, e charitevole, e non restò di favorirmi nelle occasioni, che mi occorsero; se ben intesi doppo la mia partita da Redoni, che non era restato sodisfatto di me per non haverlo compiaciuto in una intercessione, che mi fece, come de sotto diremo, in tanto, che si lasciò poi intender essersi pentito di non mi haver fatto prigione e postomi al riscatto.

Visitassimo poi la villa sudetta di *Sporagni* consistente come le altre di 80 case, ò puoco più, quasi tutte de Christiani, come nell' altre ville, e tutti Latini. Ha la chiesa sotto titolo di sant. Elia, di assai buona struttura, capace di più di mille anime, ma tutta discoperta da una capella in fuori dalla parte sinistra. E perchè intesi, che si usurpavano da alcuni Christiani le entrate di detta chiesa, onde non si poteva ricoprire, feci publicar un monitorio circa quei tali, applicando dette entrate per il coperto, e poi per il vivere del prete, che le serviva con puoca provisione di contributione delle case, come per le altre ville. Havea la chiesa l' altar maggior di muro senza mensa con l' altariolo al solito, il qual essendo con pietra picola, ne consecrai un altro, come feci quasi in tutti i luochi, non ne havendo trovato dei buoni; et mi dissero i preti, che monsg. Stefanense, quando fu in quei luochi, havendo dato ordine per farvi una general consecratione, non hebbe tempo di farla, sopragiunto dalla persecutione di quei barbari, per la qual li convene levarsi da quel paese. La detta chiesa di S. Elia ha un calice con la patena di stagno, una pianeta di veluto cremesino vecchia, l' antealtare di coro d' oro, la campana nella chiesa per

Digitized by Google

sonar alla messa, senza battistero, e senza l' oglio infirmorum come l' altre.

Da questi vilaggi, ch' erano sopra colline, voltassimo verso la banda sinistra verso la pianura, che guarda alla citta di *Croia* alle ville di *Belagni,*[1] essendo venuto D. Domenico Voio sotto (?) — prete di Belagni inferiore ad incontrarne; questa è una bella e spatiosa pianura, da puoco in quà ritratta da una selva, che tutta la occupava, e tutta via ne occupa la maggior parte. Vi sta a cavalliero alle falde d' alcuni monti la città di *Croia,*[2] la qual con quella di Scutari mantien in devotione l' Albania, non vi essendo altra fortezza ne città, se non alcune di puoca conditione, cioè Dulcigno, Durazzo, Allessio, Isimo e Pressia, benchè queste doi ultime si possono chiamar più tosto castellotti, che città, tutto il resto del paese da Albassan in poi, chè è fra terra, consiste in villaggi, e quasi tutti habitati da Christiani con puochi Turchi.

In *Belagni* vi è la chiesa parimente con titolo di sant Elia assai capace, ma oscura per la sua bassezza; però si lasciò ordine, che ella fosse elevata acciò potesse ricever lume. Ha doi porte di fuori. Già vi stavano i frati osservanti. Ha una croce, calice e patena d' argento, ma per la sua vecchezza mal in ordine. Però fu comesso, che fossero fatte rinovate. L' altariolo fu trovato piccolo al solito, et anco con fratture enormi. Però apertolo non vi si trovò reliquie dentro. Gli ne consecrai un altro. Ha una pianetta di broccato. L' ante-altariolo di coro d' oro con l' imagine della beata Vergine. Fu lasciata la forma dell' assolutione al prete, acciò la imparasse a mente. Sopra questa chiesa trovai una campana à congregar il popolo con un' altra picuola nella chiesa per l' elevatione del santissimo sacramento. Non ha la palla dell' altare, ma nella tribuna vi è l' imagine della beata Vergine con altre diverse. La chiesa ha l' indulgentia plenaria perpetua concessa da Papa Gregorio 13. per la festa di S. Elia. Nelle patenti quella villa pur si chiama nella diocesi Albanese, che s' estende per longo tramite anco per i monti Ducaini ai confini della Servia. Vi sono *60* case tutte da Christiani. Intorno alla chiesa vi è un' ampio cemitero circondato di siepi, e vi risponde dentro una porta della casa dell' habitatione del prete, per la custodia della quale egli teniva doi cani mastini terribili. Però hebbi richiami, che molti temevano venir alla chiesa dubitando esser morduti da essi, onde li feci un mandato, ò che levasse i detti cani di casa, ò che trasferisse la porta della sua habitatione in altra parte lontana dall' ingresso della chiesa; et acciò fosse obedito il mandato ne applicai la pena ad Hezbegh (?).

Di qui ai 4 di luglio passassimo a *Belagni superiore,* dov' era prete D. Pietro La sede nella chiesa di S. Giovani Battista assai ben fornita, e fabricata, ma oscura con la campana sopra il tetto

[1] Belanji.

[2] Kroja, Kruja.

Digitized by Google

come nell' altra villa. Ha una croce, calice, e patena d' argento, un altro calice di stagno. Ha anche questa la pala dell' altare, ma imagini dipinte nella tribuna. Una pianeta di broccato. L' altariolo come gle altri, piccolo. Però gli ne consecrai un' altro. In questa villa sono 50 case de Christiani senza nessuna de Turchi. Al prete fu lasciata la forma dell' assolutione, acciò ancor egli la imparasse à mente.

In tanto si faceva sentir in quelle selve vicine Idroman Dervis sudetto coì suoi sequaci in numero di 300 non perdonando ne a Turchi ne a Christiani, indistintamente spogliando quanti trovava, et anche amazzandone molti, quando venne a trovarmi à Belagni con alcuni preti D. Giorgio, zio del sudetto prete, che era vicario di Croia, e di *Remlesia,* perche credeva, che io volessi passar à quella volta per accompagnarmi. Ma poiche da lui, e dagli altri pigliai le debite informationi dello stato spirituale di quei habitanti, è lasciatili alcuni ordini pertinenti al buon governo di quelle anime, non mi parve di risicar me e la famiglia spaventata a tanto pericolo. Onde egli vedendo la mia risolutione di alontanarmi da quelle selve, e tornar alle colline, presa licenza sene tornò ancor egli alle sue parti, dove havendo raccolti tutti gli altari diffetosi, venne à portarmeli, accioche in luoco di quelli, che non erano admissibili, ne consecrassi degli altri, come feci finalmente in *Calesi.*

Dalla pianura dunque tornando alle colline, passassimo di 3 à *Molocussi* [1] dove nella chiesa di S. Barbara serviva D. Michele Bianchi Questa villa haveva 50 case, tutte de Christiani, i quali fabricavano quella chiesa dai fondamenti, e già vi si faceva il tetto. L' altariolo essendo con pietra piccola fu aperto, e non vi si trovò alcuna reliquia, non ostante però gli ne consecrai un' altro. La chiesa ha un calice con la patena di stagno, una pianeta di broccado. L' ante altare di coro d' oro con l' imagine della beata Vergine. Hebbi molti richiami contro il prete, e fra gli altri che fosse concubinario di XV anni ostinato et incorrigibile, non havendo bastate molte provisioni fatte dal vescovo Stefanense per separarlo dalla concubina. Siche amonitolo li promisi di perdonar li il tutto, purche licentiasse la femina di casa, o pur non conversasse con lei.

Il che havendo egli prontamente promesso et esseguito subito volsi assicurarmi con un mandato, nel qual oltra la pena delle censure, applicai una grossa pena peccuniaria in caso, che tornasse al vomito con nuovo termino di seppararsi sotto l' istesse pene toties queties.

Prima che partissi da *Molocucci,* venne a darsi in colpa Gion Cusa, perche erano già cinque anni, che un giorno trovandosi alterato dal vino havesse battuto il Padre publicamente, supplicando che li volessi dar l' assolutione e la penitenza. Cosi anche com-

[1] Molocucci.

Digitized by Google

parsero 3 fratelli: Nicolo, Gion e Giorgio per domandar ancor essi l' assolutione, perchè tempo fa, che havendo per alcuni loro dispareri fatta rissa insieme, e datisi delle ferite, haveano causato, che il loro Padre vi fosse morto di dolore.

Di quì passasimo alla villa di *Masagni in Lacci* (?), dove nella chiesa di S. Biagio serviva D. Gioanni di Petralba. Questa villa haveva da 40 case de Christiani. La detta chiesa è capace di 600 persone col calice e patena di stagno, l' altariolo piccolo, però gli sene consecrò un altro. L' ante altare di coro d' oro. Una pianetta di cabino bianco con le fettuzze di seta rossa e bianca con l' arme di S. Beatitudine. Qui ancor fu publicato un monitorio contra quelli, che usurpassero beni ò entrate della chiesa.

Passassimo ai 13 di luglio alla villa di *Calevacci,* dove nella chiesa della Madonna sopra la cima d' un' alta collina serviva D. Primo, vecchio di 60 anni. Vi s no 60 case de Cristiani. La chiesa era coperta di tavole; promisero di coprirla quanto prima di tegole. Ha doi calici di stagno, uno dei quali prohibij per non esser stagno; ha solo nella tuluna alcune imagini dipinte. Ha un ante altare di broccato d' oro con le ciste intorno di raso verde.

Qui più efficamente, che negli altri luochi, fu fatto il ragionamento circa la restitutione del sacramento dell' estrema untione, poichè quel popolo diceva convenirsi ai soli preti e frati; ma restaron capaci con render gratia sino di haver conosciuta questa verità. Vi sono X case de Turchi, li quali ancor essi contribuiscono per sostentar il prete, poichè quasi tutti hanno le mogli Christiane. Fu fatto anco un ragionamento sopra le usure assai esercitate da coloro, e fu ordinato al prete a non assolver se non quei, che debitamente conosceva essersi emendati, e li fu lasciata la forma dell' assolutione, e consecratoli un altariolo per esser quello, e haver al solito picolo, e si tenne la cresma assai numerosa, e si fecero le altre funzioni necessarie.

In questo luoco ogni matina che io entravo in chiesa a celebrare vi trovavo un Turco assiso appresso l' altare, al quale, come a tutti gli altri, non si puo prohibir l' ingresso, quando ci vogliono intervenire. Costui, se ben teniva sempre il berettino in testa mentre si diceva la messa, non di meno quando si levava il santissimo sacramento, vedevo che voltata un puoco meglio la schena al popolo, alzava gli occhi all' adoratione battendosi il petto non volendo esser veduto. E perchè una matina venne à pranzo con noi, lo domandai, perchè faceva quelli atti, e che intentione fosse la sua. Rispose a confidenza, ch' erano alquanti anni, che alcuni Turchi havendolo fatto bene di soverchio, lo indussero à tanto, che mentre era fuori di se stesso, li haveano erstorto di bocca l' assenso di renegar la fede chistiana con farli alzar il dito verso il cielo all' uso loro, e che, se ben egli poi si lasciò intender non esser stata l' intentione sua di lasciar la sua fede, e che non pretendeva, che per quell' atto fatto in tempo di imbriachezza, egli fosse obligato alla setta maometana, non di meno essi gli haveano sempre fatto

Digitized by Google

sapere, che se tornasse alla fede christiana, il palo gli era apparechiato; siche era forzato di professar di esser Turco, ma che egli havea nel cuor suo la fede christiana, con la qual pretendeva voler viver e morire. Gli feci sapere, che havendo questa intentione rimediasse in altro modo per la sua salute, perchè non gli bastava haver nel cuore la fede christiana, e professar la maometana, dicendo Christo: colui, chi confessarà me appresso gl' huomini, confessarò ancor io lui appresso il Padre mio; e per questo i santi martiri hanno voluto prima perder la vita, che professar altra fede, che la christiana; e che se egli non la puo professar in Albania senza perder la vita, il mondo è grande, e la christianità abraccia volontieri et agiuta, chi a lei fa ricorso in simil occasione. Restò costui tutto pensieroso, ne potei saper, che risolutione habbi poi fatto doppo la mia partita.

E di questi infelici, che hanno fermata la conscienza in creder, che per rispetti humani possano professar il maomettismo con ritener nel cuore la fede christiana, ne sono pieni gli stati Ottomani, massime in Albania, dove hanno apostato vilaggi intieri per sottrarsi dal pagamento del tributo, seben puochi anni sono Cacenico sanzacco di Durazzo radoppiò il tributo ad un vilaggio, che per non gli lo pagar si havea dichiarato haver lasciato la fede christiana. Il che poi diede che pensar ad altri, che non facessero sì empia risolutione.

Da Calevacci passassimo verso *Durazzo* alla villa di *Lapsi,*[1] pur sopra alcune colline, che vanno continuando per molto spazio verso levante, ma da Lapsi fino alla marina, dove si vede la città, si estende una bellissima e spaziosa pianura molto ben coltivata, quanto si possa veder in mezza Italia. La dett *città di Durazzo*[2] siede al lito del mare sopra una ponta, la qual si va à puoco alzando verso ponente sopra certi colli, i quali perchè vanno continuando oltra la città, i Turchi vi hanno fabricato sopra doi forti, che la diffendono da chi volesse batterla da quella parte, restando tutta via le dette colline superiori di forti.

Era già città, che abrazzava gran scito, ma hora è puoca cosa, e male habitata, massime doppo che fu presa, e saccheggiata l' altro anno dall' armata Ponentina; sarà lontana dalle colline di Lapsi cinque miglia. Non è molto tempo, che i Turchi hanno fabricato sopra Lapsi un castelloto assai forte, su quelle colline chiamate *Preva* per tenirsi in devotione e rendersi più obedienti gl' Albanesi di quelle parte.

In questa villa serviva D. Scura de Scuris con doi compagni, D. Nicolo de Zanscolis, e D. Giorgio Scura, tutti tre malissimo informati di altro, che di un puoco di leggere, senza haver nemeno litteratura, ne meno sapendo le cerimonie della messa, come anco la maggior parte degli altri. Però lasciai il primo nell' officiatura

[1] Lapsi.
[2] Durazzo, Drač.

Digitized by Google

con obligo di presentarsi ancor egli ogni 15 giorni inanzi al Vicario, finchè da lui le havesse imparate competentemente con termine d' imparar la forma dell' assolutione, che ancor a lui fu lasciata in scriptis come a tutti gli altri, poichè usavano una forma, che doppo l' assolutione dai peccati, assolveva poi dall' escomunicatione e non prima. A qual' altri doi preti levai l' authorità anco di celebrare, finche dal Vicario havessero imparate le cerimonie ed altro. Vi è la chiesa fabricata de legnami, e per la vecchiezza tutta inclinata da una parte. Per il che diedi termine a quel popolo fino a Natale d' haverla ristaurata di muro e coppi, altrimento passato quel termine, se non volesse, che vi si celebrasse. E promissero di fabricarla quanto prima havendo già ottenuto la licenza di Turchi. Di qui passassimo verso la villa di *Calesi* arivando quella sera à *Sporagni* per la festa di S. Elia, dove mi arivaron lettere da Costantinopoli con alcune, che scriveva il Bassa Chiemanchies Mahmut à diversi in mia racomendazione e massime al sanzacco di Scutari di questo tenore secondo la tradutione mandatami, essendo scritta in lingua e caratteri Turchi: „Ad Alli Bassa, al potente Sanzacco di Scutari, Mahmut Chiemanchies suo amico amorevole. Doppo presentate le debite salutationi alla presenza dell' honoratissimo S. Bassa mio frattelo quello, che amichevolmente se gli fa saper, è questo, che poichè S. Signoria si trova al presente possessore del Sanzaccato di Scutari, l' antica amicitia, che è fra noi, et il desiderio, che ho, che i miei parenti, et altri dependenti, che in quelle parti si trovano, stiano sotto l'ombra della sua protettione, mi ha mosso di affettuosamente scrivere, et à S. Signoria inviarle presenti pregandola, che per l' occasione, che occorrono à Marino Arcivescovo dei Franchi apportator delle patenti, nostro stretissimo parente, di star in continuo moto et visita di quelli contorni conforme il loro rito insieme con Giorgio suo fratello di mai mancargli con l' occhio della sua protetione. Et essendo parimente nostro parente Christoforo al presente Jemino in quelle parti, tutti essistenti nella fortezza d'Antivari, la prego di prestargli ogni suo favore, si come spero, che usando ogni sua diligenza per sua gratia, da creatura niuna non saranno in maniera alcuna molestati. Et in somma tutti quelli favori, che dall' infinite sue gratie alli sopradetti saranno usati, causandoli grandissimo obligo senza dubio alcuno saranno tanto grati, quanto se personalmente à questo suo amico fossero fatti, e noi all' incontro ancora non mancaremo con ogni nostro studio di dar buona relatione al possibile della sua persona, facendo il debito, che si richiede all' amicitia. Nel resto Dio la conservi nei suoi honori. Di Costantinopoli alli primi della luna di Rabil e nel l'anno 1019 della trasmigrazioni del profeta etc."

Ho voluto inserir la soprascritta lettera, acciò si veda con che termine di creanze procedano tra loro i Turchi di conto, e con che forza di frasi sogliano persuader le cose loro.

Celebrata che fu la sudetta festa di S. Elia con gran concorso

Digitized by Google

di gente non meno Turchi che Christiani con esservi stato predicato fra la messa, passassimo verso *Lalesi*,[1] che è villaggio di 80 case in circa de Christiani, dove nella Chiesa di san Demetrio serviva Don Gion vecchio sessagenario, ma ancor egli di puochissima intelligenza, tenendosene in mano il messale, e da esso leggendo la confessione nel principiar la messa. Quella chiesa è assai capace, ma tutta conguastata dal teremoto, e minazzante ruina. Ha una croce d' argento, calice e patena di stagno. Li si consacrò l' altariolo per esser quello, che havea un due sole dita di pietra, et anco si alzava in mezzo con alcuni angoli, con la memoria dentro esser stato consecrato sotto il Prencipato di Scanderbegh. Ad instanza del popolo e del Vicario vi cresmai doicenti e più anime, gran parte già vecchi decrepiti. Vi ordinai anco alcuni chierici di varij luochi ai 4 ordini minori, et essortato il popolo alla contributione per separar la chiesa e disganatolo sopra il sacramento dell' estrema untione, e ripresolo dell' abuso di pigliar le mogli gran parte di loro senza celebrar il matrimonio, vi feci publicar un mandato a quelli, che haveano le spose in case, celebrassero il matrimonio in presenza del paroco, e testimonij secondo la forma del sacro Conc. di Trento, e che de cetero non si copulassero senz' haver prima celebrato il matrimonio applicando oltra la pena spirituale anco una pecuniaria ad Hezbegh, acciò il mandato fosse eseguito. Fu dato anche ordine ai confessori, che non mancassero riprender penitentia, et opponersi à quelli, che danno le figliole ai Turchi per mogli, et alle donne istesse, che vi consentono, con far capaci queste, che durante quel brutto concubinato non possono esser assolte ne admesse alla communione. E quei miseri hanno fermata la conscienza in creder di non pecear per simil concubinato per esser i Turchi signori del paese, e che però non si possa ne deva far altro, che obedirli quando comandano qualsivoglia cosa. Sicome anco nell' apostatar dalla fede per interessi humani le par esser sicuri in conscienza con ritener la fede christiana nel core, se ben nell' esteriore professino la maometana, come dicessimo piu sopra.

Intanto venne a trovarmi un Turco chiamato Cassun, che con un altro Christiano era Chiefalia, cioè Capo, di quasi tutte quelle ville di *Redoni* doppo Hezbegh sudetto. Il qual Turco col suo compagno mi havea fatto molti obsequij et accompagnatomi in molti di quei luochi cortesemente. Costui chiamatomi da parte appresso la chiesa sudetta di S. Demetrio mi mostrò un Turco armato, facendomi sapere, che quello era uno degli huomini di Idroman Dervis, venuto ad informarsi quando e per che strada dovevo uscir fuori dei confini d' Hezbegh, trovandosi egli in quelle selve nella pianura per andar in Allessio, credendo, che farò quella strada. Ma diceva il Turco, che chiamava il cielo in testimonio, che tanto gli dispiaceva ogni mio disturbo e danno, quanto

[1] Lalesi.

Digitized by Google

se fosse il suo proprio. Pero vedendosi, che quei malandrini dissegnavano di spogliar e mal trattarmi, sarà bene, che io facessi risolutiono di tornar in Allessio per mare, quando mi sarò spedito da Redoni, e che per arivar sicuro alla marina, se farà bisognio, egli haveria accompagnato con più di 300 huomini.

Da questa nova tanto più mi confermai nell' opinione di non passar più verso Croia, e Rendesia, ne oltra Durazzo al capo de Lacchi, tanto più che già era tornato di Rendesia quel Vicario con molti altarioli da lui ancora visitati, e trovati diffettosi, acciò gli sene consecrassero degli altari, et anco ordinati alcuni chierici ai 4 minori, come feci il tutto secondo il suo desiderio.

E dalle parti di *Cavo de Lacchi* mi era venuto a trovar D. Andrea Lopez, Vicario di Durazzo, e di quei contorni, il qual mi parve sacerdote di molto garbo e di buona intelligenza, essendo stato alunno del collegio Clementino in Roma, e puochi anni erano, che vi era tornato. Era ancor egli venuto a trovarmi con alcuni di quei preti portando molti altarioli, ancor essi per riconsecrar, e condotto seco alcuni chierici, che furon pur ordinati ai 4 ordini minori.

E lasciati molti buoni ordini pertinenti al culto divino e governo di quelle anime, come si vederà più sotto, e dato l' assunto specialmente à detto Vicario di Durazzo per i suoi luochi, et à quello di Redoni per i suoi d' insegnar le ceremonie della messa à gli altri preti, attendevo con ogni solecitudine à spedirmi, non mi parendo esser sicuro in quel luoco, poichè havendomi Cassun dato quell' aviso entrai in suspetto, e havendo voglia quei malandrini d' havermi in mano, giachè si trovavano così vicini, che senza esser scoperti potevano una notte venir a trovarmi, ne sarà stato chi havesse potuto deffendermi, facessi quasi risolutione di ritirarmi quella notte a dormir in bosco, se il Vicario di Rendesia non mi havesse dissuaso col pericolo delle fiere, e con avertirmi di haver gran sicurtà con Joroman Dervis, onde non havessi che temere essendo egli potente. Perrò essendo io con questo restato in casa quella notte, non dormij con quiete parendomi ad hor' ad hor di sentir qualche nuova

Quando a pena spuntata l' alba e trovandomi ancora in letto, sentij, che erano arivati alcuni Turchi alla porta della casa, dove erimo con dire, che essendo quì l' Arcivescovo dei Christiani mi fosse fatta l' ambasciata, che mi vestissi, e venissi con loro ai padaglioni, che erano tesi lì puoco lontano, perche havessi mostrato di tener puoco conto al mio arivo in quel paese. E domandando io più minutamente, chi fossero questi e haveano tesi i padaglioni, e mi chiamavano, fu detto, che' era il Cadi di Redoni, il qual aspettava esser visitato, e presentato al mio arivo; ma che havendo veduto d' havere tenuto conto di solo Hezbeg, e non di lui, voleva veder con che authorità io caminassi per quel paese. Ma perchè gia erano stati distribuiti tutti i denari (?), e confetti, non havendo con che placar quel barbaro, non mi bastò l' aviso di

Digitized by Google

andarli inanci, ma li mandai il Vicario di Durazzo, e quello di Rendesia a darli qualche paro de cechini, acciò sene andasse al suo viaggio. E seben il Turco voleva ad ogni modo, che io venissi in persona, essi non di meno l' aquetaron, e cosi parti via. Quel giorno venne a trovarmi il Voivoda, che è come barigello di compagnia d' Hezbegh, il qual havendo presentito il timor, nel qual mi trovavo per quei malandrini, mi mandò una poliza di sua mano, nella qual dechiarava, che egli haveva pagato ogni danno, che havessi patito mentre mi trovassi nei suoi confini. Ben mi esortava, che al ritorno in Allessio, poichè non facesse pensiero di passar più oltre, vi andassi per mare, poichè oltra i suoi confini egli non mi poteva assicurare da tanti malandrini, che erano per tutto, dicendo, ch' haveo fatto male di dar cosa alcuna al Cadi, per il che gli haveva dato delle bastonate, comme li fosse venuto inanci. E che desiderava da me un servizio di notabil piacere, cioè che essendo Ghega Chiusi suo amico e parente, che più volte mi erano comparsi inanci senza frutto, egli non poteva far di manco di interceder da me con tutto il cuore la grazia, che egli potesse ripudiar quella moglie, ch' haveva, e pigliarsi un' altra, poi che non era possibile, che egli si potesse confar con colei, havendoli con strigarie insidiato alla vita, e fattoli molte ingiurie, assecurandosi, che non gli haverei mancato per il desiderio, che egli ancor haveva di farmi servizio e compiacermi in ogni gran cosa. Risposi, che mi trovassi tanto obligato alla sua amorevolezza, che non era cosa, che io non facessi in suo servizio, purchè stesse in poter mio di farlo; sicome non mancarei di farli questo piacere, quando tal cosa non fosse espressamente prohibita nella fede christiana di ordine divino. Perochè pregasse et suo S. da parte mia, che prendesse informazione, che non solo io non ho tal authorità, ma ne anco il supremo superior spirituale nella Christanità, che è il Pontefice romano. Al che ripigliò il Voivoda, che sapeva Hezbegh, che senza peccato non si poteva fare, ma che però egli li haveva ordinato, che mi dicesse, che s' egli si contentava d' entrar in questo peccato con procurar questo ripudio, mi pregava, che ancor io vi entrassi per amoroso in concederglilo. Ad una si gagliarda instanza già infastidito dell' argutie di coloro, e per levarmi colui d' inanci risposi, che io essendo certo dell' affezzione, che mi portava Hezbegh, potevo anco esser sicuro, che di ogni mia disgrazia e travaglio haveria sentito dispiacere a par d' ogni altro mio amorevole. E che però gli riferisca, che quando io facessi tal cosa, sarei rovinato affatto, perchè oltra il castigo, che mi aspettarei da Dio, come transgressor dei suoi comandamenti, prima che arivassi alla presenza del mio superior supremo, sarei per strada da lui fatto morire senza alcun fatto, che però si appaghi della buona volontà mia di compiacerlo in ogni altra cosa possibile, dandoline io il segno con alcuni mandati, nei quali gli havevo applicata la pena pecuniaria, se non sarano obediti. E perchè subito li mi fece dar le copie, non mi replicò altro in pro-

Digitized by Google

posito del divorzio sudetto, ma con quelle copie assai sodisfatto si portò via, seben doppo la mia partita di lì intesi, che Hezbegh era restato alterato si di quella ripulsa, che se non mi fossi levato di là cosi presto, mi haveva fatto prigione, e posto al riscatto, havendosi egli di ciò lasciato intender con molti. E perchè non vedevo l' hora di levarmi da quei luochi, havendo congregati tutti quei preti insieme, quasi celebrando un sinodo, feci publicar gli ordini, overo constituzioni infrascritte, lasciando ordine ai Vicarij, che delle copie lasciateli ne dessero parte a tutti, racomandandoli la cura di quelle anime, delle quali doveano render conto stretto a S. D. M.

In tanto procuravo, che mi si apparechiasse qualche barca alla marina per imbarcarmi verso Allessio. Perchè venne a trovarmi un Turco chiamato Dervisbegh, fingendo di esser stato mandato da Hezbegh con ordine, che mi servisse con una barca, che egli haveva nella fiumara d' Isimo, ivi in Allessio. E io accorsi, che era sua fintione, perchè per un viaggio di puocche miglia di marina volse esser pagato con molti tallari, e non vi essendo al hora altra barca, et a me parendo ogni giorno un anno, mi convenne dargli quanto richiese. Ma vi concurreva una circonstanza considerabile, e piena di gran suspitione, poichè non voleva il Turcho assentire, che venissero in barca Christiani per marinari, ma tutti Turchi, al meno di sei e non meno, al qual numero non volendo io à modo alcuno assentire, ne lui volendo sminuirlo, dicendo non poter ne menar manco, restassimo finalmente d' accordo, che menasse tre marinari Turchi, e tre Christiani, e cosi havendo egli promesso e datali la caparra, si partì ad apparecchiar la barca, e condurla sulla bocca di detta fiumara d' Isimo, dove finalmente passassimo per imbarcarci accompagnati sin lì dal Vicario di Durazzo, da quello di Redoni, da D. Scura de Scurio, D. Gion nostro ultimo hospite, e da alcuni chierici, et altri huomini di detta villa di Calesi. E vi trovassimo apparecchiata la barca; ma dentro in essa sei marinari tutti Turchi armati contro l' accordo senza nessun Christiano. Per il che restai tutto sorpreso non sapendo che risolutione fare, se dovevo o non confidar la vita mia e dei miei alla discrettione di quei barbari, tanto più, che detto Dervis non era ben sodisfatto di me, per non haver io voluto à requisitione sua crear Vicario il prete di Belagni superiore, havendomene in quei giorni molte volte fatto instanza. Ma convenne far risolutione di partire, perchè in quel punto mi venne nuova, che Alli Gianizzero di *Presia*, parendoli di haver da me ricevuto un affronto, perchè non gli havessi voluto far una fede, che egli fosse stato quello, che havesse fatto amazzar Vuco Rubich da Budua, per poter con essa andar a riscoter la taglia di 300 talari impostali dai signori Ragusei, mi aspettava con molti Turchi puoco più di doi miglia lontano in certi boschi per amazzarmi, pensando, che io facessi la strada di Allessio per terra. E puoco doppo essendo arivato anco Gion mio Dragomano, mi riferì, che alcuni Christiani

Digitized by Google

gli haveano ordinato, che mi avisasse, che a nessun modo andassi per terra in Allessio, ne permettessi, che la barca si accostasse in nessun luoco a terra, perchè tutti quei boschi erano pieni di assassini di strada; ma appena ch' entrassi in barca, pregai il Vicario di Durazzo, che venisse fino in Allessio con noi per levarmi da una gran suspitione, che quei barbari non mi facessero qualche burla per strada, assicurandomi, che essendo egli del paese, non havevano fatto in presenza sua nessuna maligna risolutione, che forse havevano in animo essendo noi gente forestiera, la qual havevano non essendo egli con noi potuto levar di vita senza che si sapesse niente.

E Dio m' inspirò di far venir meco quel sacerdote, perchè non hebi da coloro altra offesa, senon che vollero più danari di quello, che s' era fatto l' accordo; perchè arivati in Allessio, et allogiatisi dai frati, il detto Vicario quasi subito usci col guardiano per far alcuni servitij nella città, dove s' incontrò in un turco da Croia, il qual riconosciutolo, gli dimandò che buone facende haveva in Allesio, et egli rispondendogli che niente altro, senon che haveva accompagnato l'Arcivescovo di Antivari dalli paesi di Redoni sin lì. E ripiglò il Turco: „dunque è arivato à salva mente? Io credevo, che non vedesse mai più Allessio, perche ieri m' imbattei dove Dervisbegh metteva in ordine la barca coi compagni, e mi confidò che come fosse stato in mare l' haveva quella notte affogato con tutti i suoi, e levatoli quanto havesse hauto seco."

Alla qual nuova ringraziassimo Signore, che ne havesse preservati da tanti pericoli et insidie; pur vedendo che il tutto sta in mano di S. D. M. non ostante la mala volontà e dissegni degli suoi perversi, restando essi vani e frustratorij, quando si ha la d vina protettione, nella quale in tutti quei viaggi e pericoli sempre confidententemente sperai trattandosi del suo servo.

Al *ultimo di luglio tornai à Blinisti* per passar verso i monti dei Ducaini, e visitar la Christianità della *Servia;* quando essendosi avicinata la festa di s. Stefano, che viene ai 20 di Agosto, venne D. Nicolo Gramsi, Cappellano di *Barbalussi*, ad invitarmi à consolar con la mia presenza quel popolo, che vi concorreva quel giorno con gran frequenza. Ma perchè la casa del prete era assai stretta, e vi era gran caldo, e già che in tutto quel viaggio mi ero già assuefatto à non attender ad ogni mio comodo, massime nell dormire, del qual perculto si pativa oltre ogni modo, mi parve di farmi aconciar sotto alcuni alberi al fresco sollevando il letto alto da terra più di sei palmi, et anco gl' altri si accomodarono al meglio che si poteva. Il che forse tra gl' altri patimenti causò al P. Theologo puoco doppo una gagliarda febre, che lo assaltò, senza lasciarlo per più di 20 giorni nella villa di *Gliuban* appo Scutari, dove mi ritirai per proveder inanzi la mia partita d' Albania d' un capellano nella chiesa di S. Maria Madalena, che è sotto la detta fortezza nella villa di Sirocco, essendone ella restata senza per la morte di D. Primo Gruimira.

Digitized by Google

In questa villa di *Gliuban*[1] nella chiesa di Santa Veneranda serviva D. Giorgio Arileti, vecchio di 60 anni, dove si numeran 30 case de christiani, et cinque de Turchi. La chiesa è piccola col cemiterio intorno, lontana dalla villa doi miglia. Ha un calice di argento con la patena di rame indorato. Vi trovai una pianeta di damasco cremesino, trovai l' altar portatile essecrato per esser stata mossa più volte la pietra per la pocca cura del prete. Però gli ne consecrai un altro. Cresmai anime in tutto 31 con molti anco decrepiti li ancora. Instavano anco i Christiani della detta villa di Sirocco, che è quasi burgo della detta fortezza di Scutari, che volessi arivar sin là per cresimar molti che non erano cresmati; ma essendo cosa di molto pericolo accostarsi à quella fortezza à gente farestiera, massime havendovi veduto l' esempio nel Vescovo *Sapatense,* ch' l' anno inanci vi fu ritenuto con avania che vi fosse andato per esplorarla, fu condanato in molta somma de denari, e quasi nella vita, io non volli andarse prima non havessi mandato a domandar licenza a quei capi, i quali risposero, e massime Solimano Aga, che quando io ci fossi venuto, haverei riceuto ogni cortesia da loro e da altre persone civili, poiche haveva la licenza dal Gransignor, ma perche sempre si trovano degl' imbriachi, et insolenti, che mi havevano potuto far qualche dispiacere, che sarà ritornato à vergogna di essi capi, se gli volevo bene (usaron questo termine) non ci venissi; per che restai di andarvi.

Et era già migliorato assai il P. Theologo, però all' invito di mons. Sapatense sudetto passassimo verso di lui, essendo egli sul passo dei *monti dei Ducaini* e perche l' istesso dovea venir ad accompagnarmi in Servia, partij da Gliuban, e gvazzato il *Drino,* trovai il Vescovo, che mi aspettava à *Mieti* dentro i confini della sua diocesi, da dove passassimo à *Sappa,*[2] dove convennero i preti di tutta la diocesi; tra quali anco D. Pietro Isio Abbate di san Paolo col suo compagno; e da questi doi mi fu referto, che alcuni turchi li haveano avertiti, ch' essendo venuta nuova ai Dulcignani, ch' in Costantinopoli era stato spedito ad instanza de miei intervenienti un ordine al Sanzacco di Scutari, che dovesse farmi restituir quanto mi haveano tolti con darline il debito castigo, e ch' l' istesso loro Mufti li mandava la maleditione se non havessero obedito, che però sdegnati contro di me, mi haveano imposto una taglia per havermi in mano, e lasciarmi di vita. Il che mi diede assai che pensare, et occasione di affretar la mia partita d' Albania. Perilche trovandosi congregati tutti i preti insieme, e fatto quasi un *sinodo* li ancora, come in Redoni, feci publicar gl' ordini e constitutioni infrascritte et ad instanza del Vescovo e de tutti levai dalla capellania e suspesi dalla messa il sopradicto. D. Gion Trunsi, per esser doppo la mia partita dalla Zadrima tornato ad habitar con la concubina; lasciando perrò secreta comissione al Vescovo

[1] Ljuban, Iubani.
[2] Sappa.

Digitized by Google

che se si fosse corretto, lo restituisse. Il qual ordine lasciai in secreto, anco il prete non se facesse restituir anco senza la correttione col grazia e favor dei Turchi, e che il Vescovo s' havesse potuto scusar di non haver autorità circa l' ordine da superior maggior. Il Vescovo intanto essendosi gravemente amalato, ne potendo (come si haveva offerto) venir meco in Servia, mi diede D. Giorgio, suo nepote, e Vicario, che supplisci in luoco suo, siche il *3 di Settembre* fossimo all' ordine di partire, essendo venuto D. Nicolo Reggio prete della villa di *Derfandena*[1] in *Ducaini* (secondo l' ordine datogli) ad accompagnarmi. Ne volse restar il Vescovo di montar a cavallo, e per alcune miglia accompagnarmi, facendo poi venir con noi per una giornata intiera fino *Duchmira* (Dushman?) D. Primo Cruesio e D. Primo Zinzio.

Alla salita dei primi monti perdessimo un cavallo, che traviato dal sentiero, andò con tutta la soma rotolando abasso, e altra mat na il P. theologo nel montar a cavallo havendogli inavertentemente attaccato uno sperone al fianco, et offesolo, si ch' egli saltando in aria, e inarborandosi fece cader a terra il Padre con grave percossa, che pareva che havesse perso i sensi con gran dispiacer de tutti, massime ch' essendo quei luochi pericolosi a fermarvisi, conveniva ad ogni modo andar inanci. Pur havendo fatto di necessità virtù, remessosi à cavallo, passassimo verso le *ville di Miriditti,* le quali lasciate su quei monti alla man sinistra, arivassimo la sera a *Bini* una delle ville di *Fandi,*[2] dove habitavano i principali capi di quei popoli, i quali servendosi dell' occasione dei sciti montuosi di quel paese, si sono sempre cnnservati in libertà senza sottoporsi al dominio dei Turchi, coi quali però havendo continua guerra, non cessano mai di andar cortegiando non solo l' Albania, che guarda verso la marina, ma la Servia, che è mediterranea, e ariva verso il Danubio. Onde non perdonando essi ne à Turchi, nè a Christiani loro suditi, hanno causato, che per le loro perpetue incursioni si sono dissertate gran parte di dette provincie, non meno che per il mal inteso governo dei Turchi, (come di sopra fu detto), essendo ad altro pur che non attendano, che all' estorsioni, et à scorticar li suditti, e cavar da loro per ogni via quanti danari possono. — Qui trovai uno di detti capi chiamato Giec lalos (?), il qual inanci ch' io passassi à Redoni era capitato con un salvo condutto del Xabia della Zadrima à Blinisti, dove in publico buttandomisi a terra inanci con le ginocchia nude, mi pregò, ch' essendo io il capo spirituale, doppo il Pontefice Romano maggior che sia in quei paesi, volessi dargli la benedizione riconoscendosi peccator grande, havendo amazzato di sua mano gran numero dei suoi d' ogni conditione, e molti di essi per sola avaritia. Et essendo io stato avertito, che costui haveva in casa già

[1] Nderfandina.
[2] Fandi, fiume.

Digitized by Google

molti anni la concubina, lo essortai doppo haverlo consolato al meglio che potei, che volesse sposar quella donna, contumace con S. D. M. et havendomi promesso di far ogni cosa al mio arivo in quelle parti, lo feci prontamente; e con l' essempio suo un altro capo suo compagno ancor egli concubinario di molti anni celebrò il matrimonio con l' istessa occasione. Nel quali caso tutti doi fecero un convito, nel qual intervenero quasi tutti i principali del luoco, con apparecchio di castrati intieri rostiti sopra i pali, e trinciati poi in piatti di legno, puoco essendo in uso in quei paesi politia ò delicatezza alcuna, essendo gente fiera, et avezza al patire, intanto che la maggior parte di essi caminnano e corrono coi piedi scalzi tanto sopra sassi, quanto sopra il terreno, e se pur alcuni portano le scarpe, se le fanno di cuoio crudo, tenendosi rivoltate le braghesse, aciò li restino le cosce ignude per esser più spediti e veloci al corso, portando cosi nell' estate, come nell' inverno puoco più in dosso, che le dette braghesse, e la sola camicia. Vanno armati di targhe, giavarine, frezze e scimitare, con le quali armi infestano, e si sono fatti formidabili a tutti i paesi circonvicini Puoco meglio veste la maggior parte delle donne, che si cingono solo sopra una cimara aperta, ma incrociata inanci con le brazza ignude, puoche portando la camicia, onde aviene, che nel caminare sventillando il moto, il vento i lampi, li si scopre il nudo in ogni parte. Del che feci consideratione à quei vecchi, acciò dovessero come Christiani correger quell' abuso per levar l' occasione al demonio di solecitar la gioventù alla libidine; e circa questo ordinai ai confessori, che dovessero proveder, che esse si vestissero con maggior modestia, seben tutti rispondevano, che in quei paesi non vi era alcuno, che ne pigliasse scandalo, essendo così l' uso del paese già antico; sicome anche forse con maggior dissonestà le donne delle ville bagnate dai fiumi in Albania entrando in essi à empir i vasi di aqua, ò per lavarvi alcuna cosa, senza nessun rispetto si alzano tanto le vesti, che tutte si scoprono, rispondendosi l' istesso in quelle parti ancora. — Hora tornando al convito, nei progressi dei ragionamenti, che con quella occasione si facevano à tavola, scoprij, che quei popoli mal sentivano la correttione dell' anno, cioè la diminutione dei X giorni fatta dalla fel. memoria di Gregorio 13, poichè affermavano, che dubitando quello esser stato un mero caprizzo, dal qual pareva à loro haver conseguiti molti incomodi, e specialmente la diminutione dell' entrate, che d' allora puoche volte erano state abondanti, quasi haveano fatti risolutione tra loro di ritornar all' osservanza antica. Sopra il che mi parve instruirli della raggion, che mosse quel sudetto Pontefice per far la detta corretione avertendoli primieramente, che toccando il governo di santa Chiesa Christiana ai Pontefici romani, come à Vicarij di Christo in terra, era debito dei buoni Christiani obedir in ogni loro commandamento, massimo procedendo essi in tutte le cose gravi et importanti con grandissima prudenza e consideratione, come à punto si fece in

*

Digitized by Google

quella occasione trovandosi, che non veniva celebrata la santa Pasqua di Resuretione con l' altre feste mobili nel giorno stabilito nella santa Chiesa dandoli ad intender il tutto, e che cosi si osservava da tutti i buoni e Catholici Christiani solo essendo dissobedienti al solito loro gl' heretici e i scismatici. E che à questa corretione dell' anno non si poteva dar colpa delle diminutioni dell' entrate, perchè Dio manda le carestie et altri flagelli di questo mondo per i peccati, ma non per le buone opere, come fu quella, che tutta tendeva al servitio di S. D. M.

E questo li fu insinuato con sì facili demonstrationi, che restando essi capaci della verità rendevano grazie, che li fosse stata data ad intender questa difficoltà c' havea tenuto in alhora ogn' un di loro suspeto.

Da questo si passò al grave error, che si faceva anco da loro in haver per vani rimorsi di consienza tralasciato il sacramento dell' estrema untione, e facendoli capaci di questa verità ancora, non solo lasciai al loro prete quel, ma anco gl' altri ogli santi, dei quali fin alhora non si era provisto, et io pressago di trovar questo dissordine per la lontananza de Vescovi gl' havevo portati meco.

Sono quei paesi parte nella *diocesi Albanese*, parte in quella detta *Polatensis*. Mons. Stefanense, che per timor de Turchi stette per alcun tempo ritirato fra coloro, li servi in molti bisogni simili, ma adesso non vi è nessuno.

Hanno la chiesa sotto titolo di S. Marco mezzo atterata dai Turchi, che gl' anni passati haveano pur penetrato, e fatto una incursion' in quei paesi; ma già haveano apparecchiata la materia per restaurarla. Ha la campana sopra il tetto, con un' altra dentro la chiesa per l' elevatione. Un calice con la patena d' argento. Il cemiterio intorno alla chiesa, nella qual serviva D. Gionzacuri sessagenario.

E perché non havevo tempo di fermarmi in quei paesi essendo già arivato il settimo giorno di Settembre, onde mi conveniva solecitar il viaggio per riveder la Christianità della Servia à tempo che pottessi tornar alle marine inanci che cadessero le nevi sui monti, fattomi dar alquanti giovani armati, che per lo o pagamento mi accompagnassero sino à *Collesi*, ch' era l' ultima villa di essi Ducaini verso la Servia, lasciata la beneditione à quel popolo con dar li speranza del mio presto ritorno à qualche loro maggior consolatione, alle 8 passassimo inanci, facendo una giornata laboriosa e rincrescevole non solo per la lunghezza della strada fino à Collesi, ma per le gran montagne, e luochi pericolosi, che passassimo.

E sono per il vero in tutte quelle montagne fortissimi sciti e quasi inacessibili per l' altezza dei monti, ch' in alcun luochi convien passar fino alle cime. E tutte le strade si vedono attraversate da grossissimi pini, i quali fanno gran selve sopra quei monti, e sono quasi per tutto atterati dai Ducaini, acciò i nemici restas-

Digitized by Google

sero impediti di entrar nel paese, e quando ci fossero entrati, e ricevessero la carica, non havessero tempo di ritornar senza gran danno. Quei popoli, come anco gl' Albanesi nelle pianure, si servono per lo più di quel legno redatto in schieggie lunghe per illuminar le case la notte, puochi adoperando altre candele ò lucerne, stando sempre uno à mezza la stanza soministrando le dette schieggie, che tiene in una mano alla fiamma limpidissima e che illumina quanto ogni torcia. A mezzo giorno cominciassimo salir un monte altissimo per un sentiero il più erto, che mai salissi, in tanto, che ai cavalli era laborioso, et anco ai pedoni attaccarvisi coi piedi, se questi non vi si fossero sustentati con le lanze, e giàvarine, c' haveano in mano; quando già passata l' hora del vespero essendosi appressati alla cima, li non gioveni più svelti che mai parendo tanti caprioli, si sparsero da per tutto allargandosi l' uno dall' altro per gran moltitudine di gente, che da ogni parte arivasse, se su quella cima, e correndo con li targhi, e giavarine in mano con molti piedi verso un bosco, che vi era, e tenendo in alto le giavarine quasi per lanciarle, et altri correndo con le scimitare snudate, domandai che voleano dir quegli atti inprovisi. Mi fu risposto, che essendo quel passo periculoso di urtar negli assassini, che in quel bosco solevano aspettar i viandanti stancati da quella salita, i non gioveni mostravano quella braura, acciò se coloro vi fossero, restassero spaventati, onde si ritirassero lasciandone libero il passo.

Finalmento arivassimo quella sera à *Collesi,*[1] dove allogiassimo in casa d' un prete di D. Athanasio capellano di *Giagnevo* in Servia, il qual nostrò maravigliarsi, che mi fossi assicurato di espormi ai pericoli di quel viaggio, certificandomi, che trovandosi tutte le strade della Servia piene di assassini atrocissimi correvo gran pericolo di non tornar ne io ne dei miei, perchè ne loro istessi si assicuravano di allontanarsi dalle lor ville, consigliando che tornassi in Albania, e per alhora lasciassi quell' impresa.

Per la qual nuova essendosi non puoco smariti gl' animi dei nostri, gli andai ponendo in consideratione, che tutti i nostri passati viaggi erano stati in ogni luoco con gravissimi pericoli, dai quali S. D. M-à per tutto ne havea preservati, trattando noi il suo s. servizio, e che non meno ne preservarà per l' avenir ancora, massime per l' intercessione di tanti santi, le reliquie de quali portassimo per servitio di quella Christianità, la qual senza dubio ogni dì andaria peggiorando, se non ricevessi l' agiuto di quelle visite, con le quali pur essa restava inanimata à conservarsi costantamente nella fede christiana, e consolata vedendo che S. Beatitudine tiene memoria di essa, e procurava come Padre amorevole la sua salute, essendo io certo, che se fossi tornato à dietro, havendo il favore di patenti così mag. che del Granturco, et oltra i sigillati e passaporti di tanti capi Turchi di Albania, anco la ripu-

[1] Collesi, Čeleza.

Digitized by Google

tatione della dependenza del Bassa Chiemanchnies Mahmut, havrei causato, che non si haveva forse mai piu assicurato nessun altro Prelato visitar per l' avenire la Servia, e così quelle anime restando come abbandonate, patiriano senza dubio gran peggioramento nel culto divino. Concludendo, che se anco fossimo fatti degni di spender il sangue e le vite in quel viaggio, sariano elle state ben spese, poichè tornava il tutto in servitio di quelle anime e di S. D. M-à; che perrò dovendo noi entrar in quel paese, saressimo andati con le debite circumspettioni, caminando per tutto da persone pratiche e fedeli. Onde mi pareva bene, che inanzi che ci movessimo da Collesi, mandassimo à chiamar alcuno dei preti di Servia, perchè da loro haveressimo tutte le informationi necessarie, e la scorta per i luoghi meno periculosi. Con questa conclusione non si poteva trovar nessuno nella villa, che per nostri danari volesse portar una lettera fino alla città di Prizreni, lontana manco d' una giornata, parendo, che non bastasse l' animo a nessuno; onde stassimo assai confusi, quando un giovine di 18 anni lasciandosi intender, che per buon pagamento egli vi saria andato; fattolo venir inanzi, e datoli quanto chiedeva, et oltre questo promettendoli buona mancia se fosse tornato coi preti, scrissi al capellano della città, et a quello della villa di Cocius, che li è vicina, che senza perder tempo venissero à trovarmi, essendo io risoluto doppo la visita d' Albania entrar con la scorta loro a visitar anche la Christianità della Servia. — Il giovane subito si pose in viaggio, restando noi in Collesi con qualche dissagio così nel dormire, come nel bere, perchè essendo sotto le vindemie, non vi si trovava pur una lacrima di vino, onde conveniva bere dell' aqua con assai pericolo. Il 3-o giorno tornò il giovine verso il tardi, e tutto allegro venne à darmi nuova, che i preti erano lì appresso et esso domandando la mancia promessa gli.

Venuti i preti, e di nuovo intesa la mia risolutione dissero, che veramente erano per tutto grandissimi pericoli così per la moltitudine degli assassimi, come per l' ordinarie insolenze dei Turchi, massime in Prizreni piena di Gianizzari e spahoghlani, de quali pur uno non era partito per la guerra di Persia, seben per tutto il paese erano state fatte grosse levate di loro, e che nella città si trovava il Metropolita scismatico, dal qual forse si riceveria qualche disturbo, come le ricevè il precessor Arcivescovo mons. Orsino, quando fu in quelle parti. Tuttavia che la mattina seguente saressimo andati alla villa di Cocus, da dove D. Marco uno di quelli preti si saria spinto verso la città per intender dai Christiani quello, che si dovesse fare per assicurar la mia venuta dentro. E così fu fatto essendosi fermati quella sera in Colesi, dove non era altro prete se non uno quasi affatto cieco, e però non celebrava, ma confessava, e battezzava. Il qual non havendo li ogli santi gli ne lasciai. E li ancora si fece il ragionamento circa l' estrema unctione, poich ancorè essi non l' haveano in uso.

Digitized by Google

La matina seguente ai X di settembre montassimo a cavallo, e ci aviassimo per guazzar il *Drino,* ch' era lontano doi miglia, e divide l' Albania dalla Servia; e non ci essendo ancora allontanati un miglio da Collesi, nell' etrar in un bosco scoprissimo, che vi era dentro gente armata al numero di 25. che ne spaventò assai, credendo, che fossimo urtati nei malandrini; ma furon conosciuti, che erano gente di quelle ville li intorno. E dissero, c' havendo hauto nuova, che alcuni assassini si fossero veduti in quei boschi, li andavano cercando. Per il che li donassimo una buona mancia, acciò ne accompagnassero fuori di quei boschi, e guazzassero con noi il Drino, oltre il quale per gran spatio ne accompagnaron fino alla riva del Drino piccolo, il qual cala giù dalla Servia, e sbocca nel grande, dove essendo noi passati all' altra riva, ch' era senza boschi, tirassimo per la riviera verso *Cocus*,[1] dove arivati passò inanti D. Marco con le patenti e con i passaporti, c' havevo per ritornarsene con la risolutione. E non tornò prima del terzo giorno, perchè quel sanzacco e cadi con tutta la cavallaria e fanteria erano usciti fuori contro alcuni assassini, che sula strada, che conduce à *Giogneuo*, haveano amazzato uno spahi, e doppo il suo ritorno alla città gl' erano state presentate le patenti e passaporti; onde il prete portò la nuova, che havessero risposto, che potevo venir sicuramente à mio piacere, e che gia essendosi sparsa la nuova del mio arivo molti Turchi li haveano domandato quando si aspettava il lor superiore. Onde ci apparecchiassimo di partir verso il tardi per entrar nella città di notte.

La villa di *Cocus* haverà 50 case, tra le quali cinque sono de Turchi, et il resto de Christiani e Turchi rinegati per non pagar i tributi. Vi è la chiesa sotto titolo di S. Allessio assai buona con un portico inanzi. Ha il calice con la patena, et un imagine d' un crucifisso piccolo di argento. Non ha la pala di altare, ma nella tribuna dipinta l' imagine della beata Vergine. Ha il sacrario, ma non il fonte battesmale, l' altariolo piccolo, però gli ne fu consecrato un altro. E dati al prete di ogli santi, perchè non li haveva, e lassatoli ordine, che administrasse il sacramento dell estrema untione agli infermi, havendosi fatti li ancora un ragionamento al prete per disgannarlo.

Da quella villa mi fu mostrato un luoco non molto lontano, dove quell' anno i Turchi in certe ruine d' un drennasto haveano trovato piu di 20 medaglie d' oro ascoste in uno di quei muri nella perditta del paese.

Quando fu l' ora, ci ponessimo in viaggio verso la città, *(Prizreni),*[2] nella quale, essendo ella senza mura come sono quasi tutte quelle città, entrassimo a doe hore di notte, caminando per essa il prete con qualche susspetto per essersi amallati fra loro in casa sua alcuni gianizzeri, che vi erano venuti a magnare, pretendendo

[1] Kukus.
[2] Prizren.

Digitized by Google

i Turchi la pena dal prete, poichè gli interfettori si erano absentati.

Questa città continendo 8600 case assai grandi havendo quasi tutte i soi cortili come le rustiche in Italia, non cede di grandezza à nessun altra, che a Scopia, che ne ha 40m. È irrigata tutta da fontane et altre aque vive, che voltano le ruote ai molini, e rendono la città comoda e piena di vaghezza.

Al nostro arrivo ne fu detto, che sino a un hora di notte erano stati appo la porta della casa del prete, dove allogiai, alcuni calloceri del Metropolita scismatico, che mi haveano aspettato per abboccarsi meco. Ma la matina sequente intesi poi, che per altro non erano stati che per vedermi. Ne in queli 3 giorni, che stetti a *Prizreni*, sentij altro moto da coloro, se non che una di quelle matine il detto Metropolito scismatico mandò un suo Gianizzero à far le solite sue estorsioni anco da quel prete.

In questa città sona una campana sopra uno dei molti campanili, che vi sono delle loro moschee, battendovi le ore in uno horologio fatto ai Turchi da alcuni Franzesi, cosa insolita in Turchia. Vi sono puoco più di 30 case de Latini con la chiesa sotto il titolo della Madonna dell' Assuntione, la qual tre volte in puoco tempo è stata abrugiata dai Turchi, e doe volte sacchegiata, massimo quando sequì il caso del' homicidio tra quei gianizzeri. Ha un bon portico dinanzi col cemiterio assai grande cinto di mura. Ha un calice con la patena, et un imagineta col crucifisso di argento, che si pone sul altare quando si celebra. Doi pianete di seta con doi tovaglie assai decenti con l' ante altariolo di coro d' oro, senza sacrario e battisterio, e senza ogli santi. Però gli ne furon dati dei nostri. Vi sono molti scismatici nella città, i quali superano di gran lunga i Latini, et hanno doi chiese sole di 80, che prima haveano.

Consecrai alcuni altarioli per quella, e per altre chiese. Vi cresmai puoco più di 25 anime, e comunicai quasi tutto il popolo, che in vero concorreva ogni mattina in chiesa con molta devotione.

In questi paesi della Servia si parla *la lingua Dalmata*, seben fra quelle provintie vi s' interpone im parte l' Albania, che ha il suo idioma particolare. Però giache senza interpreti eravamo intesi, le sermonegiai con accertarle della continua memoria e dilettione, che tiene verso di loro S. Beatitudine come Padre amorevole, e desideroso della loro salute, essortandoli à viver costantemente nella fede Christiana, non si lasciando vincer dagli interessi temporali per apostatar da essa, come già haveano fatto tanti fra loro, con eterna danatione delle lor anime, perchè Iddio ha apparechiate ai cativi pene indicibili, si come ai buoni Christiani ha preparato (gloria) del paradiso, all qual doveano aspirar tutti con osservar i divini precetti, e resister valorosamente ai nemici della lor salute.

Da *Prizren* dovendo passar à *Giagnevo*, città lontana una giornata e mezzo per strade assai pericolose, i Christiani mi posero per le mani uno spahoghlano, che con alcuni suoi compagni mi conducesse con i suoi compagni à salvamento à Giagnevo. Però

Digitized by Google

hauti coi soliti presenti e spese il passaporto dal sanzacco, ai 19 la matina doi hore inanti giorno partissimo, accompagnati fra gli altri dal prete di Cocus, e da quello di Serec armati al loro solito quando vanno in viaggio. Verso l' hora di terza havendo cavalcata un bella e ben coltivata pianura, tutta piena di villaggi de scismatici, salite alcune colline, e dovendo entrar in certe selve pericolose, ci fermassimo in una di quelle ville per levar altra gente con noi, et assicurar la strada; ma havessimo nuove molto fastidiose, e terribili, cioè ch' essi stavano con guardie continue, e poi la notte tutti si ritiravano à dormire nei boschi per gli assassini, che erano li intorno al numero di 20 a cavallo, e 40 pedoni, i quali in quella settimana haveano spogliati et amazzati alcuni viandanti puoco più di doi miglia lontano da li, essortandone à tornar à Prizreni, poichè essi tenivano per cosa certa, che ci saressimo imbattuti in loro in quelle selve, ne meno bastava l' animo ad alcuni di loro di venir ad accompagnarme. Ma il spahoghlano, ch' era huomo coragioso e valente vedendome star assai suspeso per tal aviso, mi disse, che lasciassi la cura a lui, che haveressimo superati tutti i pericoli. Però egli il primo essendo montato a cavallo coi suoi, sempre cavalcando inanci a tutti, all' entrar nella selva, spedì inanci uno de suoi Turchi chiamato Solimano beg à cavallo, anco si lasciasse veder per quella selva, dove se vi fossero gl' assassini, sariano venuti ad assaltarlo, ma ch' egli in tal caso desse dei sproni al cavallo, e tornasse ad avisarne, perchè se fossero in tanto numero, che non potessimo fargli testa, saressimo tutti tornati donde partissimo; in tanto noi seguitando Solimano à passo precedendo sempre il spahoghlano con l' arco teso in mano, e cosi tutti gl' altri, c' haveano gli archi stavano sempre apparecchiati per tirare; quando già havendo passate molte miglia di quella selva, trovassimo Solimano, che in una piacetta, che ella faceva à vista di alcune case de scismatici, ne aspettava, come che havessimo già passati i passi pericolosi. Ma perchè oltra quelle case si entrava in un altra selva, il spahoghlano risoluto di haver gente di quel luoco, che ne facessero scorta, di nuovo spinse inanci Solimano con ordine, che ritornasse qualcuno di coloro, fin ch' egli con gli altri fossero sopragiunti ad agiutarlo. E così fu essequito, perche gli fermò cinque suoi, che in una ara battevano il grano, e li trattenne finche il spahoghlano levatosi il turbante di testa per non scoprirsi turco, corse a tutta briglia à sopragiunger ancor esso quei villani, e levatine doi, e facendoli sempre caminar inanci ne guidaron fuori di quelle selve alla *pianura di Cossovo*[1] salva mente. Questo è un bellissimo piano più di 80 miglia di lunghezza, e 20 di larghezza, famoso per le fattioni fattesi coi Turchi da Gianco Vaivoda, e per il caso della risolutione, che fece Milos Cobilich contro la persona di Amurat Granturco, che ivi con le sue mani uccise, perchè essendo stato posto in suspetto di puoca fede al Despoto della Servia

[1] Kosovo.

Digitized by Google

suo signore, mentre erano entrati à guerreggiar contro esso in quei paesi i Turchi, egli per accertarlo della sua fedeltà uscitto dalle trincere a cavallo, sen entrò in quelle dei nemici, e come havesse portate ambasciate dal Despoto, smontato, e lasciato il cavallo alla parte del padaglione del Granturco, entratovi dentro, l' uccise prima che da nessun de suoi havesse potuto esser agiutato, e subito saltato a cavallo, e fuggendosene à tutta briglia fra gl' alogianti dei nemici, restò affermato da alcune targhe, buttate per strada, sopra le quali essendo gli caduto i cavallo, fu sopragiunto da Miloš, et amazzato ancor egli. Quella sera arivassimo ad una villa de scismatici in mezzo del piano, e la matina per tempo passassimo à *Giagnevo,*[1] che siede fra alcune colline già tutte sbusate per le minere d' argento, che vi si cava abondantemente.

Questa città ha 120 case de Latini, 200 de scismatici, e 180 de Turchi. Vi serviva D. Athanasio da Collesi nella chiesa di S. Nicolo non molto grande, ma ben fatta, e ben in ordine con un calice e patena d' argento di gran peso, et un altro simile ma mediocre, doi croci, turibolo, la pace et altri vasi pur d' argento, 8 pianete di seta et una di panno d' oro; piviale di brocato d' oro, 3 camisi, doi cotte sottili, e sette tapeti. All altare s' ascendeva per 4 scalini di pietra, sopra quali dall un' e dall' altra parte sono le colonnette con le cornici sopra, su le quali ardono alle messe sei candelotti di 15 libre l' uno, oltre gl' altri posti sopra l' altare sui candelieri di cotone.

La detta chiesa è tutta lastricata di quadri di pietra. Dal campanile sopra la porta della chiesa furon deposte 4 campane e sepolte dai Christiani in luoco secreto, acciò i Turchi non se le pigliassero. La chiesa ha alcune vigne, e terreni, ogni cosa gavernata da 4 procuratori, i quali hanno cura come quasi in tutti gl' altri luochi in Servia et Albania di raccoglier al prete la mercede fra loro patuita per la sua servitù, la qual è ad nutum dell' una e dell' altra parte.

A questo popolo ancora feci il ragionamento, come a quello di Prizreni, cresmai 164 an. comunicai quasi tutto il popolo, e fatte altre funtioni secondo il solito, partissimo verso la città di *Montenovo.*[2] Questa siede pur sopra colline assai alte, tutte piene di minere, delle quali il Granturco cava assai tirando egli la metà dell' argento, netto da ogni spesa, il resto va a quelli, che le cavano. In questo luoco sono 40 case de Latini, 60 de scismatici, e 100 fra Hebrei e Turchi, i quali hanno convertita in moschea una bella e sontuosa chiesa, ch' era dei despoti della Servia, lavorata con musaichi, et architetture ben intese. Hanno nondimeno i Latini una chiesa nei borghi assai ben intesa, capace di 1000 anime, il tetto della quale essendo coperto di tavole al costume di quasi tutte l' altre chiese e case di quei paesi, era allora atterato dalla furia

[1] Janjevo.
[2] Novo brdo.

Digitized by Google

dei venti apparecchiandosi però quei Christiani di repararlo. Là lontano à mezzo miglio, ci è un altra chiesa bella e grande sotto titolo della Madonna, capace di 3 mi. persone ed un bel portico grande adornato di belle pitture. Trovai in detta chiesa 12 calici d' argento con le sue patene, e doi croci d' argento, ben in ordine di paramenti. Serviva in dette chiese D. Marco vecchio sessagenario di buon aspetto, ma con la podagra. Fu gia Vicario generale di Servia fatto dal mio precessore; li procuratori li danno 30 talari per la sua servitù. Vi consecrai doi altarioli per dette chiese, e per quella di Giagnevo, trovati vi piccoli al solito. In questo luoco cominciai a travagliar con un poco di febre, la qual non mi havendo lassato andar in chiesa nella Domenica matina vi mandai il P. theologo, il qual vi disse la messa, e predicò, e pur desiderando partir la seguente matina verso *Procupie,* mi feci vestire per dar alcuni ordini minori à Gieronimo nipote di detto D. Marco al meglio che potei in casa prima che passasse quella matina di festa, acció non li convenisse venirmi dietro per questo à Procupie, ch' era lontana doi grosse giornate. Dunque partiti da Montenovo, hebbi che fare ad arivar a Procupie in tre giornate, havendomi sempre accompagnato la febre con tanta vehemenza, che fu molta grazia di Dio, ch' io non morissi per strada, dove essendo tutto il paese pieno de scismatici, Turchi, non vi era luoco da fermarsi, ma conveniva ò vivi ò morti caminar inanci. Arivati finalmente in *Procupie*[1] città di 1500 fuochi, dove per 20 giorni continui non potei levarmi di letto; e fra quel tempo il Vescovo di Sofia mons. fra Pietro Salinate, di nation Bosnese, uno dei suffraganei d' Antivari, havendo sentito il mio arivo, venne da Chiprouaz per spazio di 4 giornate a trovarmi, et abboccarsi meco in Procupie, e trovandomi in quel stato, onde non potevo arivar più nelle parti della Christianità di quelle parti, che oltra quella che si trova in Sofia e Ternovo, vi sono più di 600 case de Latini, et un convento de frati minori oservanti in Chiprovac, racomandato, come dissi, alla sua cura dalla fel. mem. di Papa Clemente 8. Oltra di questo che si era fatta una bella conversione alla fede Christiana e cattolica con la sua industria sula riva del Danubio di alcuni popoli, chiamati *Paulichiani,* nei quali per carestia dei operai era smarito ogni lume della fede christiana, della quale non era restata appo di loro informatione nessuna, onde non erano ne Christiani, ne Turchi, poichè come questi non si circumcidevano, e come quelli poiche si battezzavano. E che de 14 villaggi di costoro già in erano convertiti otto, e fabricatesi alcune chiese con l' elemosine raccolte dai Latini della Servia e provistola anco di alcuni sacerdoti, i quali servono con de elemosine senza alcuna provisione di detti popoli essendo poverissimi, et infelici tiranegiati da Turchi oltre modo.

Per il che havendomi pregato il Vescovo, che per agiuto di questa buona opera, volessi concedergli alcune regalie, che mi per-

[1] Prokoplje. Sulla Toplica.

Digitized by Google

venivano dai capellani di sua giuriditione, acciò potessi con queste supplir in parte alle spese di mantenir quella Christianità in fede, mi contentai donargli de cetero senza pregiuditio de successori. Dissi, che detto Vescovo è di nation Bosnese, dell' ordine de minori osservanti, i quali nella Bosna havendo molti conventi mantengono la Christianità di quel regno, che vi è in gran numero e quasi tutta latina, sotto un Vescovo, chiamato mons. fra Fran Balich dell' istesso ordine.

Hora havendo il Vescovo di Sofia dimorato meco 4 giorni in Procupie sene tornò à Chiprovaz alla sua cura, et io, havendomi per la divina grazia puoco doppo lasciato la febre, cominciai a levarmi di letto, non havendo mancato in tutto quel tempo il P. theologo consolar quell' anime con prediche continue con tanta consolatione di quel popolo, quanto che la predication già era in quel paese insolita, e non più sentita da molto tempo.

In Procupie i Latini non hanno alcuna chiesa, ma un oratorio nella casa, dove habita il capellano, e vi celebra la messa, et administra gli sacramenti, et era alhora fra Pietro Draghissa da Ragusa con licenza anco dei superiori. I Latini in quella città non sono se non 12 case di mercanti Ragusei per il più, e da puoco tempo in quà venuti ad habitarvi, si come tutti gli altri Latini, che sono per la Servia, sono adventizi Albanesi, Bosnesi, e Ragusei. dei quali puochi habitavano in quei paesi, mentre vi dominavano i Prencipi Christiani, poichè essi con tutto il popolo erano caduti nello scisma, che hoggidi continua ostinatamente; e se ben vi sono cosi puoche case in Procupie, non dimeno vi cresmai quasi 30 anime.

Da Procupie in doi giornate arivassimo a *Trepsa,*[1] accompagnati da alcuni di quei mercanti, e da fra Pietro sudetto, il qual fece venir dal convento di Chiprovaz un frate, acciò che servisse in luoco suo in Procupie.

Trepsa è città di 500 fuochi con 40 over puoco più case de Latini, e più di 200 de Scismatici, i quali vi hanno anco un loro Vescovo, che risiede fuori della città in un monastero de Caloceri. In questo luoco ancora vi è gran quantità di minere di argento. Questa Christianità assai buona e devota era alhora servita da D. Gregorio nepote di D. Marco da Montenovo. Non ha la chiesa nella città, ma fuori doi migli lontana, onde e per lo più si celebra in un oratorio, fatto in casa; quella chiesa è molto bella, e ben fabricata con pietre di travertino, e tutta adornata di dentro con pitture, fornita di calici, croci d' argento, e paramenti decentemente. In questa città mi trovai nella festa di ogni santi, però andassimo alla chiesa sudetta per celebrarvi quella solemnità, e vi si predicò con molto concorso dei nostri. E nel ritorno à mezza strada, c' incontrassimo nel Vescovo sudetto, che veniva dalla città, accompagnato dal Vicario suo, e da molti caloceri, quasi tutti andavano

[1] Trepča.

Digitized by Google

ad una loro casa vicina alla nostra chiesa. Il qual Vescovo come s' accorse, che io era, si affrettò di accostarmisi, e con allegra cera facendomi molti inchini, mi prese la mano, la qual volse baciar egli e tutti i suoi; e poi anco ingenochiò, usando complimenti di molte offerte con ogni maniera civile. E perchè la matina seguente alla commemoratione dei morti vi trovassimo, e dovendosi tratenere assai per visitar le loro sepolture quasi una per una secondo l' uso del paese, fu portata la provisione di pransar appo la chiesa, dove essendo assisi all' ombra su tapeti, il Vescovo, che era ivi nella sua casa vicina, ne mandò a regalar con qualche mia maraviglia di haver trovato quella benevolenza in colui, poichè il mio precessore hebbe da coloro incontri e travagli importanti.

Comunicai questo popolo ancora, e vi tenni la cresma con molto concorso. Et essendo comparso uno scanno di neve in quella notte, solecitavo a dar fine à quanto mi restava, non mi avanzando pur tempo di formarmi li intorno, ne meno mi dava animo indebolita mia complessione di trattenirmi in quei paesi nella prossima invernata, poichè suol esser fredissima. Siche essendo venuto D. Pietro Budi Capellano della Christianità di *Scopia*, che comprende puoco meno di case latine tra 40-m, che sono in quella città, per darmi conto della sua cura; et oltra le buone relationi haute della sua sufficienza, vedendolo sacerdote assai intelligente, e di buone qualità, mi parve lasciarlo (come havea fatto anco il mio predecessore) Vicario in Servia. E perchè mal puo un solo Vicario haverne il governo, poichè per la grandezza del paese è difficile la visita di tutti i luochi, et il ricorso da paesi lontani, mi parve col consiglio anco de altri lasciar nelle parti occidentali di quel regno un altro Viccario in alcune città, e villaggi distinti, ciòè il sudetto fra Pietro Draghissa da Ragusa dividendo à ciascuno di essi i luochi, dove havessero giurisdizione. E pubblicativi gl' ordini infrascritti, come s' havea fatto in Albania, e lasciatili ai doi Vicarij con commissione, che ne mandassero le copie a tutti gli altri preti della Servia, e le facessero eseguire, stavo con puoca risolutione di far la strada di Albania per tornar in Antivari, poichè tutti me la presuponevano assai pericolosa. Quando da Procupie hebbi nuova, che da Constantinopoli vi erano arivati li doi Ambasciatori della Republica di Ragusa, che vi erano stati per negotij publici, che fra doi ò tre giorni si doveano trovar alla Citta di *Novopazar* per tirar di là verso le marine per la Herzegovina, overo Ducato di Chelmo, cosi ben accompagnati, e rispettati per tutto, quanto se essi fossero i principali Passa della Turchia. Per la qual nuova tutto ralagratomi, vedendo che S. D. M. havea proveduto per la sicurezza del mio ritorno, data fuori la notte, che vedevo partir per trovarmi a *Novopazar*, si congregò tutto il popolo quella matina alla messa, e ricevè la benedizione. E montati à cavallo, et usciti fuori della città, non potei con molte amorevole instanze ritener massime alcuni vecchi presenti che non si affaticassero d' accompagnarmi per più di un miglio di strada, anco difficili a

Digitized by Google

salire, fin chè arivati sopra una collina, a tutti di nuovo posti ingenocchioni diedi la benedizione racomandandoli con tutto il resto della Christianità di quel regno à S. D. M-à. Con questi sensi tornaron, non (tutti) havendo voluto molti altri a cavallo et a piedi restar di accompagnarmi armati alcuni per tutta quella giornata, et alcuni altri fino a *Novopazar*,[1] dove anco fui allogiato da uno di loro.

Questa è una citta grande, e bella di più di 3-m fuochi, non vi sono altro che doi case di Latini, mercanti Ragusei. Ma gli scismatici sono in molto numero. Vi arivassimo giovedi *ai 4 di Novembre*, e il giorno seguente gli Ambasciatori, che erano il detto Pietro Proculi el detto Gioseffo Venli (?), vi arivaron con molta comitiva di gente a cavallo e a piedi con le bandirole sopra le lanze assai alla grande; perchè per il vero i Ragusei sono assai ben veduti, et accarezzati per tutti i paesi della Turchia, e i loro mercanti essenti dalle gabelle. Mi mandaron ad avisar, che domenica mattina voleano partire, che però mi ponessi al ordine.

Ascoltassimo quella matina la messa insieme e poi montati a cavallo passassimo fuori della citta, essendo concorso gran numero di gente à veder quella cavalcata.

A Novopazar comincia la *Herzegovina*, overo ducato di Chelmo ò di S. Saba, del qual Ducato tuttavia gl' Arcivescovi di Antivari s' intitolano, perchè il re di Servia havendolo soggiogato jure belli, applicò all' Arcivescovato di Antivari, essendo all' hora l' Arcivescovo Gran Cancellier di quel Regno. E se ben puoco doppo quel re usando clemenza à quel duca, lo rimise in possesso, si dice, che egli non poteva far questo, non essendo più suo, ma di quella chiesa. Si estende fino alla marina confinando coi signori Ragusei, passando fino a Narenta il fiume Cetina, circa 12 giornate di lunghezza e 4 di larghezza. Hora è tutto sotto la tiranide de Turchi.

Quella sera arivassimo à buon hora ad una Caravanssaria cioè allogiamento fatto per li viandanti, che consiste di una sola stanza terrena, dove indistintamente si aloggiano le persone e i cavalli, e si convien comprar, et apparecchiar da mangiare, essendo la stanza nuda. Quì trovassimo più di 60 Mori di Granata, che con le mogli e figlioli, anco nelle cune, sene passavano verso Costatinopoli essendo cacciati da Spagna dal re Catholico, e tutti erano vestiti alla spagnola, solo haveano i turbanti in testa come Maumettani, i quali subito al nostro arivo furon cacciati in un cantone di quella stanza (a ciò mi dessero luoco) dai Gianizzari, che gl' Ambasiatori vi menavano seco. La matina seguente inanci giorno si fece levata, cavalcando tutta quella giornata per paesi assai ameni, ma per lo più deserti e incolti; e la sera arivassimo appo *Rocca* partita in una Caravanseria simile; e nella seguente giornata verso Vespero lasciassimo à man destra la fortezza di *Milosevgrad*[2] si ben intesa e

[1] Novi pazar.
[2] Milošev grad.

Digitized by Google

ben fabricata in sito cosi forte sopra un sasso, che si può giudicar inespugnabile, al tutto simile alla fortezza di Cattaro de signori Venetiani, oltre la qual puoco più lontano d' un miglio si vede un bel *monastero* chiamato di *San Sabba* di più di 100 calozieri con la chiesa coperta di piombo, dove dicono quei calozeri trovarsi il suo corpo, ma non lo mostrano, e si dice, che Sinam Bassa, passando de lì per la guerra d' Ungheria, lo facesse abrugiar. La sera si arivò à *Pripoglie*[1] città senza le mura come tutte le altre. Passassimo poi alcune buone città come *Taslica*,[2] e *Focchia*[3], dalla qual partiti cavalcassimo quasi tutta quella giornata per strade tutte infrascate d' alberi fruttiferi, e specialmente di nocelle, e pomi, e poi la sera facessimo la posata in una picciola, e mal agiata Caravansaria sotto la montagna *Cemerna*[4], che suona in quella lingua: „dolorosa".

E per il vero oltra il patir che si fece quella notte in così stretto e mal comodo alogiamento, la seguente matina si fece una strada molto travagliata sì per le salite sassose e diruppate, come perchè vi passassimo in tempo che vi butava la neve con furia di vento accuto; e tutta la precedente notte havea piovuto gagliardamente; onde convenne mandar inanzi alcuni pedoni, e cavalli più spediti per spianar la strada rassettandovi sopra la neve, che vi era assai alta, però non si havendo potuto far molto camino arivassimo quella sera à Cerniza,[5] città non molto grande, e aperta come le altre.

A capo di 11 giornate arivassimo ai confini de signori Ragusei nel paese di *Tribigne*,[6] dove gl' Ambassiatori presero la via à man dritta verso Ragusa, e noi verso la marina arivando quella sera al Convento dei Fratti zoccolanti in *Canale*,[7] ch' è una valle bellissima pur sotto Ragusa, da dove arivati il dì seguente alla bocca di *Cattaro*, passassimo à *Budua*, dove si come fu improviso il nostro arrivo, così apperta maggior consolatione quasi a tutto quel popolo, havendone ogn' uno giudicati morti in così lunga e fastidiosa visita.

Fui avertito subito, che in quella mia absenza il prete Scoroveo, ch' era tornato à star à Budua, continuando nella solita sua perversità di procurarmi cativa consideratione, s' havesse fatto far alcune fede false in mio biasmo da certi marinari suoi parenti, che alhora haveano il sigillo della comunità di Budua in mano, e falsamente haveano speso il nome di essa comunità. Della qual cosa essendomi doluto con molti, si chiamò il consiglio, e si terminò,

[1] Priepolje sul fiume Lim.
[2] Taslidža, Plevlje.
[3] Foča.
[4] Čemerna.
[5] Crnica.
[6] Trebinje.
[7] Canale, Konavlje.

Digitized by Google

che si trovassero questi falsarij, e si querelassero à nome di essa comunità, e che in tanto gl' agenti di essa facessero publica fede, che se mai apparisse alcuna di simil fede c' intendano che sono state fatte falsamente e si ano di nessun valore, ritornando di nuovo à far testimonanza honorevole delle mie attioni. L' istesso anco era accaduto in Antivari. In oltre intesi che detto prete essendosi retirato à Ragusa, acciò da monsignor di Cattaro non gli fosse intimato un monitorio dell' illust. Nuncio di Venezia di andar à dar conto di tante scandalose sue operationi, havesse persuaso quel Vicario in absenza dell' Arcivescovo di quella città à spedir un monitorio ai Buduani, acciò non riconoscessero altri per superiori spirituali che l' Arcivescovo di Ragusa, havendo trovato in alcuni Provintiali (?), che il Vescovato di Budua già era sotto l' arcivescovato di Ragusa. Però mi convenne publicar un monitorio in Budua di dirritto contrario à quello, stante l' antica consuetudine della giuriditione, che sempre hanno esercitato in Budua gl' Arcivescovi miei precessori. E seben puoco doppo, essendo tornato da Ragusa, il Vescovo di Cattaro gli fece intimar detto monitorio, egli non di meno non volse obedirlo, ne meno fu possibile intimargli ne un altro simile, che al mio arivo in Venezia fu mandato contra esso à Cattaro et à Budua, havendo egli fatto ricorso inanci à quei Magnati, i quali s' interposero acciò non li s' intimasse.

Al mio arivo à Budua trovai, ch' era tornato da Costantinopoli Marino mio nepote, et che si trovava in Antivari doppo haver patito in quelle parti per il gran viaggio un lunga malatia, che nell' andar in là lo assali in Andrinopoli, e lo havea tenuto in letto la maggior parte del tempo ch' era stato in Costantinopoli, apena havendo hauto tempo di refarsi, inanci che calassero le nevi su i monti per il suo ritorno. Che però circa la recuperatione dei beni dell' arcivescovato e dell' altre chiese di Antivari non poteva far altro, che lasciarne l' informatione al Bassa Chiemanches; ma che quanto all' estorsioni fatte di Latini dal Metropolita scismatico, il Granturcho gli havea concesso un ordine da esser esseguito dal Sanzacco di Scutari, e dal Cadi di Antivari, che gli le prohibiva espressamente appartenendo quelle regalie alla Chiesa d' Antivari cosi per la consuetudine antica, come per il privilegio concessomi da lui. E che per lo sualigiamento fattomi dai Turchi di Dulcigno esso gli havea spedito uno stretto ordine, che il sanzacco mi facesse resarcire del tutto col castigo dei malandrini. Ma che essendosi accompagnato con detto mio nepote nel ritorno da Costantinopoli idrochicharia (?) Turco principale di Dulcigno, il qual per alcuni favori fattili da esso mio nepote in quella città haveva assai agiutata l' espedition di detto ordine con testificar il detto sualigiamento e dar anco in nota i nomi dei malfattori, quando arivaron à Scopia li cavò di mano detto ordine con scusa di volerne levar una copia, e subito hautolo in poter suo, senza volerglilo più rendere, voltò una per altra strada, e rilegrandosi dalla compagnia, sene passò verso Dulcigno, havendo hauto

Digitized by Google

di gratia detto mio nepote di tacer, havendo scoperto che i molti Turchi, ch' erano in quella compagnia, dissegnavano di amazzarlo per sualigiarlo, in tanto che se non fosse stato in quella compagnia il Damiani Giemino di Antivari e Dulcigno, haveva hauto fatica di scapolar dalle lor mani.

Havendo dunque esso mio nepote hauto aviso del mio arivo a Budua venne à levarmi, poichè dovendo io raccetar molte cose, che mi restavano alla mia partita, volevo tornar in *Antivari*, dove finalmente arivato mi dolsi con coloro, che in pregiuditio mio havessero fatte fede false ad instanza di quel prete scandaloso, non havendo hauto riguardo nè alla conscienza, nè all' honor loro, non che del loro Prelato, dal qual non haveano riceuto se non segni di charità, e di mausuetudine. Nè essi ciò negaron confessando de plano d' haver le fatte, ma contro la volontà loro, perchè esso prete haveva adoperato il favor e brazzo dei Turchi principali à fargli le far per forza. Ma vi rimediaron efficacemente con resarcir il pregiudizio fattomi, seben ancora doppo la mia partita egli tornò in Antivari à seminar nuove zizanie, non mi parendo per schifar molti inconvenienti fargli altro in quei paesi, che procurar di redur lo inanci alla giustizia di mons. illustrissimo Nuntio di Venetia.

In questo mio secondo arivo in *Antivari* scorsi i maggiori pericoli della vita, che in tutti gli altri luochi della passata visita, e ricevei più molestie della plebaia dei Turchi contra il solito loro, che l' anno passato, perchè alcuni e massime preti colpevoli di molti mancamenti, per i quali aspettavano qualche risentimento dalla giustitia ecclesiastica; e però acciò mi partissi presto dalla città, andavano sottomani concitando alcuni Turchi, e massimo un figliolo lunatico, anci furioso del Desdaro chiamato Mustafa à far à mi, e alla famiglia delle stranezze straordinarie, in tanto che ogni giorno havevo le frotte dei Turchi alle porte, che imperosamente domandavano chi una cosa, e chi un altra, contra i quali non mi parve che si dovesse far alcun richiamo al Cadi per non ricever qualche affronto, stimando essi puoco i superiori, e la giustitia; ma solo conoscendo l' origine di quelle straniezze insolite procuravo di aquettar ogn' uno con le buone. E non di meno era difficile potersi schernire da Mustafa, poichè l' istesso suo padre, il qual mi si mostrò sempre assai favorevole, non poteva ripararsi dalle sue insolenze. Onde veniva spesso à batter alla porta, acciò li si aprisse, e non potendo ottener questo, si tosto non li si buttavano danari, acciò si partisse, si metteva à far molte romanzine con villanie e bravate terribili.

Et un giorno havendo affrontato mio nepote in mezzo la piazza, e tenendolo stretto per la veste, finche gli diede alcuni danari, i quali essendo puochi a quello, che egli voleva, gli tirò d' un' pugno verso la testa, poi pigliato un sasso in mano, gli lo tirò con tanto impetto, che se non si abassava lo discuppava con esso. Ond' egli persa la pacienza, essendo giovine riterito et avezzo alle guerre, caciato man al pugnale haveva fertio il Turco, se non veniva ri-

Digitized by Google

tenuto da alcuni Christiani amici, che lo avertiron, che se lo havesse solo toccato, sarà subito restato morto dai Turchi. Però essendo venuto a casa tutto conturbato, e pieno di sdegno, lo amonij à star avertito per quei puochi giorni, che dovessimo star lì per finir il servizio di Dio a non si lasciar trasportar dell' ira, poichè questo era forse il dissegno di qualche malevole per fabricarne il precipitio con simili pravocationi. E perchè puoco doppo il mio arivo in Antivari alcuni Christiani della villa di *Susanni* [1] non potendo più longamente sopportar le gravezze ogni dì maggiormente accresciuteli da Assan Chaus loro timariotto, fecero risolutione più di 21 di loro levarsi da quel luoco, e passarsene con le loro famiglie in Christianità; onde la notte precedente alla loro partita acesero il fuoco in alcuni casamenti importanti, che havea il detto Chiaus in detta villa, abrusiandoli tutti senza che vi se potesse ricuperar cosa alcuna della maggior parte delle sue sustanze, che esso vi teneva dentro. Dal che presero occasione pur alcuni mal affetti di mettermi in suspetto à detto chiaus, di haverli io essortati à questo, perchè nel mio ritorno in Antivari mi ero fermato doi giorni in quella villa, la qual suggestione parve che assai empisse il capo al Chiaus, in tanto che non solo si lasciava intender à molti Christiani per la città parole di querele e di minazze contra di me, ma comparso inanci il Cadi gli espose la credenza, che egli havea contra di me, in tempo che per alcuni negotij io havevo mandato da esso Cadi mio nipote col Damiano Giemino, con la presenza dei quali il Chiaus molto maggiormente andò amplificando la sua essagerationo et querela, mostrando di pretender, che io gli pagassi tutti i suoi dauni, et interessi oltre la pena, che io meritavo per simil solevatione. E se ben essi gli risposero, che coloro, che gli haveano referto quella calunnia, erano persone mal affette contra di me, et l' istesso Cadi mio assai amorevole rispose di non poter creder tal cosa, egli non di meno havendo hauto in mano quell' istesso giorno uno dei complici, prima che con gli altri havesse potuto levarsi fuori di quei confini, e fattolo condur legato in casa sua, al primo arivo, trovandosi infuriato, gli diede con le sue proprie mani 300 bastonatte sui piedi, poi tutta quella notte lo fece variamente tormentare, acciò confessasse se io gli havevo persuaso a far quella risolutione; intanto che à pena cominciò a spuntar l' alba, che venne secretamente a battermi alla porta un Christiano molto mio amorevole ad avertirmi, che quanto prima facessi salvar le robbe di casa, e provedessi per la salute mia e della famiglia, poichè egli era stato avi ato, che havendo il Chiaus fatto tormentar tutta quella notte colui, et egli per tormenti havendomi incolpato, faceva una raccolta de Turchi per venirmi ad assaltar in casa, e forse levarmi di vita. La qual nuova havendomi conturbato assai, mi levai subito di letto, e senza perder tempo mandai a chiamar il S. M. Ant. Pasquali gentiluomo vec-

[1] Šušanj, Sušana.

Digitized by Google

chio, e di molta prudenza, il qual havendo inteso quel pericolo subito dato di mano ad alcuni rinfrescamenti da presentar il Chiaus se spinse verso casa sua, poichè era da lui ben visto, e fatto li il presente, lo pregò à non dar orecchie ad alcuni mali Christiani, che per i suoi mancamenti trovandosi colpevoli, e stando in paura di esser da me castigati, usavano ogni artifitio di farme perire, o almeno allargar d' Antivari. E che non havea occasione ne meno di suspettare, che io havessi comesso alcun mancamento circa la sua persona; poichè non lo havendo conosciuto se non per fama, havesse mirato la stima, che facesse di lui come di soggietto principale, e di meriti, perchè l' anno passato quando la prima volta venne in Antivari, l' havevo mandato à regallare di uari confettioni e christalli, e che se havesse informatione della mia mansuetudine e quiete, c' haveva certificati, che non solo non haverei fatto dispiacer a lui, il qual tenevo per mio amico, ma al maggior inimico, che potessi havere. E tanto seppe dire, che non se partì da lui, che egli restò aquetato e disgannato, anci mi mostrò ogni segno di affettione in quei puochi giorni, che io stessi ancora in Antivari; fratanto quel pover huomo, havendo di ordine del Chiaus ricevuto altre 300 botte sui piedi, fra puochi giorni rese lo spirito.

A pena aquetata quella burasca, mi risorse un altra non meno periculosa, perchè havendo io ripreso i due preti della chiesa di s. Maria, che da certo tempo in quà havessero incominciato admetter alla sepoltura nella lor chiesa gli scismatici, che ogni giorno in maggior numero calavano delle ville di Montenegro ad habitar nei borghi di Antivari con pericolo, che non havendo essi la loro chiesa particolare cacciassero da essa col tempo i Latini, avertendoli, che per l' avenire non li amettessero, poichè essi haveano il loro cemitero, dove si potevano sepelire. Dal che i buoni preti mi causarono uno scandalo molto pericoloso, perchè puoco doppo vedendo essi, che gli scismatici portavano un loro morto verso la detta chiesa, dove il loro caloiero doveva farli l' offitio, e poi sepelirlo nel cemitero loro, gli seraron la chiesa in forza, facendo restar tutti come affrontati. Per il che essi domandandone la cagione, risposero, che così haveva comandato l' Arcivescovo, perchè non voleva, che essi fossero più admessi in chiesa, nè meno lasciarli sepelire nè anco in quel cemitero per esser contiguo al nostro. Dalla qual cosa essendo restata fra coloro gran mormoratione vennero subito alcuni di essi a trovarmi per intender se questo era di mio ordine, e se mi contentavo, che almeno sepelissero quel morto nel loro cemitero. Et havendoli io amorevolmente risposto, che mi contentavo, che essi si sepelissero in detto loro cemitero, non essendo mia intentione ne ordine di . . . dispiacendomi di non li poter admetter anco nella nostra chiesa, si come si admettono quei del rito loro quasi per tutta la diocesi di Cattaro, perchè si sono levati dal scisma, e dalla differenza, che è tra noi e loro, havendo riconoscuto per Vicario di Christo il Pontefice Romano, abiurando lo scisma col Primato del Patriarcha di Costantinopoli nella chiesa

*

Digitized by Google

christiana, essendo essi restati nei loro riti, che non repugnano alla purità della fede Cattolica, poichè la s. sede Apostolica gli li permette concludendo, che se essi ancora faranno il simile, io gli admetterò alla participatione della nostra chiesa, e dei nostri Christiani latini. Sopra il che mi sarebbe stato, che fossero venuti a parlar meco alcuni dei loro Caloieri e vecchi, perchè forse ci saressimo accomodati insieme.

Con questa risolutione essendosi costoro partiti da me andaron a riferir il tutto alla turba, che aspettava fuori di chiesa la mia risolutione, mentre che tuttavia i preti facendo circoli tra loro, et incolpandomi di quella resistenza affermavano, che volevo, che si bavessero anco fuori di chiesa quelle ossa, che vi si trovavano sepolte dei loro. Il perchè insieme con l' esortamento di accettar la fede romana causò mormoratione e strepito fra coloro, anci alcuni turchi rinegati di loro et altri, che vi haveano dei suoi sepolti, (astermavano) che passandone la parola anco fra gli altri Turchi, e specialmente fra gli Poppi (?), che io fossi venuto in Antivari, come dicevano, per convertir alla fede Christiana quei del *rito serviano,* e che non li poteva aspettar altro se non che cominciasse a procurar, che anco i Turchi facessero l' istesso. Doppo haver fatto gran mormoratione in piazza, venero alle porte della mia casa molti scismatici e Turchi per entrarvi, e forse mal trattarmi, trovandomi io risentito in letto. Et haveriano forse effettuato il lor dissegno, se non si interponevano molti dei nostri Christiani, che con incolpar i preti, che per loro malignità con bugiarde assertioni havessero causato quel rumore, tanto si adoperaron, mentre le porte stavano serrate, che li aquetaron, e fecero tornar à dietro, non restando i Poppi (?) farmi indolenze inanzi il Cadi, il qual come mio assai favorevole procurrò non solo di aquetarli, ma essendo puochi giorni doppo arivato in Antivari il Chiehaia del sanzacco di Scutari, havendo fatto i Poppi (?) inanzi a lui ancora l' istesse indolenze il detto Cadi insieme col Desdaro, che si trovaron pronti, risposero per me con molte parole honorevoli, affe mando in fine, che essend' io parente stretto del Bassa Chiemanchies Mahmet, tanto racomandato da lui à tutti, non ero trattato in quella città come meritavo, ne meno i Turchi di Dulcigno haveano mai voluto rendermi i danari e robbe, che già tanti mesi mi tenivano contra l' intentione del Granturcho. Per il che il Chiehaia mi mandò a chiamar, et io dato di mano ad alcuni pani di zuccaro con alcune candele di cera da tavola, che mi trovavo in casa, andai alla sua presenza, dove stava attorniato da tutti i principali Turchi di Antivari e molti Christiani et altri della sua corte, e raccoltomi con molte accoglienze mi fece grand' officio, ch' essendo egli per partire al hora, e passar à Marcoevich quella sera, non molto lontano da Dulcigno, haveria ad ogni modo mandato à chiamar quei malandrini, e fattomi render ogni cosa. Ma ne anco costui fece altro.

Digitized by Google

Doppo questa burasca venne un giorno à trovarmi una donna Christiana, et avisarmi, che quanto prima facessi salvar le robbe di casa, perche Vesta Vaivoda, figliolo del Desdaro, che si trovava in rissa col padre, per fargli dispetto dovea venir fra mezza hora à saccheggiarmi la casa con una frotta de Turchi, che beveano in casa di detta donna, ma che che da alcuni di casa gli erano stati negati doi fiaschi di vino, c' havea mandato à domandar quella matina. Però mandai subito a chiamar molti Christiani, coi quali mentre mi dolevo della malitia, con la qual alcuni di loro mi andavano provocando adosso così insolitamente i Turchi, venne il Vaivoda, e sentendo tanta gente in casa non fece altro se non che domandò, che se li imprestassero alcune robbe, le quali mai più egli rese. E con quest' occasione egli negandomi haver hauto mal animo contra di me, e tuttavia fingendosi amico, venne un giorno solo à trovarmi, e subito che gli fu aperta la porta, egli la prese, acciò non si serasse, finchè fatto cenno ad altri Turchi, che erano in strada, li fece entrar tutti, ch' erano 15 e più, e dato di mano ad alcune robbe di valore, sene usciron tutti di casa, portandosele via, sebben doppo col mezzo del Cadi ne rese parte.

Fra tanti incontri solecitavo di spedir quanto dovevo per partire inanzi che me ne arivasse qualche altro adosso forse maggior dei passati. Intanto volsi veder, chi veramente (aveva) causato questi incontri, com' anco quello dei scismatici e Turchi con chiamar secretamente molti Christiani, quali feci essaminar in un processo, che sopra esso feci formar, e tutti dando la colpa ai doi preti, non solo di quelli, ma di alcuni altri mancamenti, e specialmente che e l' un' e l' altro celebrasse in irregolarità, essendo uno di loro bigamo, e l' altro havendo fatto morir per mano dei Turchi Ascanio Pasquale, nobile d' Antivari, che in certa rissa gl' havea amazzato un fratello. Le quali informationi haute, mi riservai di proceder all' espedition del processo in Budua, tenendolo in tanto secreto, acciò col brazzo dei Turchi essi non mi astringesser a strazzar quanto era contra di loro scritto, o almeno non mi concitassero adosso qualche altra borasca. E quando venne il tempo, servati i debiti termini, ne essi essendosi discolpati, li dichiarai ambi doi irregolari con sottoporli alla pena di paga al Cadi X taleri per ogni volta, che ardissero di celebrar, finchè non havessero ottenuta la dispensa dalla Sede apostolica, e per gli altri mancamenti bandij il bigamo per doi anni, e l' altro condannai a pagar alcuni danari ai poveri Christiani della città, secondo paresse ai procuratori delle chiese.

Intanto vedendo quant' era pericoloso il proceder contra alcuni colpevoli di varij eccessi nella città coi termini della giustitia ecclesiastica, pur vedendo molti dei puniti e di seguiti incolpati nel processo della visita, in particulare della distratione dei beni delle chiese, di usure, e di matrimonij in gradi prohibiti, havendo trovato in quest' ultimo mancamento involta la maggior parte dei nostri Christiani latini, non so se più per la pocca intelligenza dei

Digitized by Google

preti intorno à quei termini et anco di loro medesimi, ò pure perche credessero non v' intervenir tanto mancamento dalla parte loro, perchè essi dicono haver presi le parenti per mogli, acciò i Turchi non se le prendessero, come già haveano fatto più volte in Antivari, et in altri luochi di tutti quei paesi. Onde parendomi, che per rispetto del luoco e del tempo si dovesse piùttosto proceder con paterne admonitioni, che col rigor della giustitia provedendo con quel mezzo, che per alhora mi parve più espediente, feci publicar, e poi lassar affisso in chiesa un monitorio, che qui sotto sarà referito.

„Marino Bizzi, per la divina misericordia, e gratia della s. Sede apostolica arcivescovo di Antivari, Primate di Servia etc. Alla diletta nostra Christianità latina della città e borghi d' Antivari salute e beneditione nel Signore. Poichè per l' importunità dei tempi, e per li urgenti bisogni della nostra partita non habiamo potuto, come era nostro debito e desiderio, rassetar lo stato nostro spirituale, acciò havessimo col divin agiuto lasciativi nella beata e dolce quiete delle proprie conscienze, onde con maggior franchezza e minor trema haveste aspettato il giorno di render conto à S. D. M-à delle operationi vostre, nè ha parso di suplir coi presenti nostri paterni et amorevoli ricordi al desiderio nostro, et al vostro bisogno, acciò nel giorno del giuditio noi non restiamo colpevoli, massime di alcune nostre colpe principali, nelle quali con nostro dispiacer vi habiamo trovati, e con maggior dolore anco vi lasciamo involti. Però desiderandovi à tutti la pace e beneditione nel Signore vi amonimo, et esortamo per conservatione del culto divino e delle cose sacre, anci della Religion Christiana in voi stessi, e nei vostri figlioli, che non abandoniate, come par che fin hora habiate abondonate le vostre chiese, e quei puochi beni, restatili dalle usurpationi passate, aggravandone noi le consienze vostre, et in particolare dei Procuratori, che quì sotto dichiaramo, et altri, che d' anno successivamente si dichiareranno d' impegnarsi prontamente alla cura e conservatione et anco recuperatione, in quanto sia possibile, di detti beni, sicuri di conseguirne gran merito appresso Iddio, e la nostra patria, poichè anichilandosi i beni ecclesiastici si anihilerano anco i sacerdoti in Antivari, e restareste senza sacramenti e col tempo (il che Dio non permetta) anco senza la fede. Per tanto dichiaramo per Procuratori di quest' anno, videlicet della chiesa di s. Elia: P. Hieronimo Razzano, Marino Somma, Andrea Maria, e Giorgio Hidichien; e della Chiesa di s. Maria P. Antonio Proculiano, il Giacomo Alatovich, Pietro Cogliezin, e Nicolo Vintar, rimettendo specialmente nelle conscienze loro questa importante cura. Di più amonimo, et esortamo nelle viscere di Giesù Christo tutti quelli, che si trovano colpevoli, et hanno aggravate le loro conscienze nelle usurpationi e distrattioni de beni sudetti mobili, stabili, entrate, danari, livelli, e qualsi voglia altra cosa, pertinente alle chiese, che non si lasciando ingannar dall' avarizia humana, e dal nemico infernale, rimedijno, finchè possono,

Digitized by Google

allo stato loro, dovendo esser certi di esser in disgratia di Dio, e caduti nella scomunica maggior, fulminata contra essi non solo dai sacri canoni, ma dal Concilio di Trento, e dalla bolla in „Cena Domini", dalla qual scomunica non possono esser assolti da nessun confessore, ne vale alcuna assolutione data da altri, che da S. Beatitudine e da chi havesse da lei autorità, se non in articolo mortis, et alhora se haveran fatte le debite restitutioni e non altrimente. E perchè siamo restati con infinita maraviglia e dispiacere di havervi trovati, se non quasi tutti, almeno più che la maggior parte di voi, congiunti in matrimoni in gradi prohibiti dalla s. chiesa che comprendono il 4-o grado inclusive; e che puoco vi curate anco di rimediar a così pernicioso e scandaloso dissordine, quanto se dai sacri canoni non fossero escomunicati tali contrahenti, e anco gli istessi parochi, che intervengono alla celebratione di deti matrimonij in gradi prohibiti, vi essortamo et amonimo, che procuriate dalla s. sede apostolica le debite dispensationi quanto prima, poichè non potete esser admessi ai ss. sacramenti senza cader in maggior disgratia di Dio, ne meno esser sepolti in luoco sacro vivendo e morendo nella detta escomunicazione; altrimente procederemo, over daremo ordine al Vicario generale, che sarà da noi dichiarato, ch' egli proceda contra ciascuno coi soliti termini della giustizia ecclesiastica, acciò vi leviate da così gran mancamento. Avertendo quelli, che conoscono in conscienza loro di non poter andar ò mandar per povertà, ò altro impedimento à conseguir delle dispensationi, che se venivanno à darsi in nota et esprimerne le cause, non mancaremo noi stessi far ogni cosa appresso S. Beatitudine per rimediar al loro bisogno. Si sentono anco fra gli cristiani in questa città essere esercitate le usure con tanta sicurezza e libertà, quanto se non fossero proibite dalle divine e dalle humani leggi. Però amonimo, et essortamo tutti quelli, che si trovano macchiati da sì gran peccato, che rimedijno in casi loro empietà (finchè) hanno tempo, poichè vivono in scomunica, dalla quale non possono essere assolti senza la debita restituzione, morendo non possono essere sepeliti in sacro. Avertendo tutti che tra molti capi è ussura a imprestar denari, acciochè doppo il termine convenuto siano restituiti con guadagno di chi l' impresta. E che è contratto usuratico dar denari innanzi il tempo del raccolto, acciò il debitore renda formento, vino, oglio ò altra cosa tale per minor prezzo di quello che corre. Certificando ciascuno, che se per l' avvenire si sentiranno più contratti simili, si procederà anco contra tali coi soliti termini della giustizia ecclesiastica. — Et ex nunc comettiamo ai confessori, che nel principio delle confessioni interroghino i penitenti, che li veniranno ai piedi, se si trovino in alcuno dei casi sudetti sotto pena di suspensione ab audienda confessione. E se li troveranno colpevoli, non li administrino i Ss. Sacramenti, finchè non havranno rimediato prima ai sudetti mancamenti. Pregando noi e supplicando S. D. M. che per sua infinita misericordia illumini gli occhi di ciascuno di riconoscersi e dì ri-

Digitized by Google

mediar a sì gran mali e viver senza macchiar la propria conscienza e che conceda a tutti la sua santa benedizione. Dat. in Antivari alli 6-di Genaro 1611. Fù publicato nella chiesa di S. Elia, et lasciato affisso al muro di detta chiesa il di sudetto".

Già nel mio arivo in Antivari havevo dato conto del disordine di questi matrimonj in gradi proibiti all' Illmo Sign. Card. Borghesi, Miss. e Protettore di quelle parti, con le difficoltà, che quei Christiani presuponevano per ottener le dispense a Roma proponendo a SS. Illustrissima, che se li paresse bene farmi haver la facoltà almeno per il 4. grado dei già contratti, volesse parlarne con Vostra Beatitudine affermando essi Christiani, che la fel. mem. di Papa Clemente, havendo riguardo al luoco, in cui si trovano et alle miserie loro, havea date la facoltà di dette dispense all' Arcivescovo mio Predecessore, della qual esso non aveva mai conseguito nessun beneficio, poichè egli non venne mai in Antivari. E SS. Illustrissima mi rispose sotto li 29 Giugno 1610, che per dette dispense matrimoniali, cosi per i contrahendi, se scriverò i casi che mi ocorrono, e le cause, che si allegano per ricevere la dispensa, mi si darà di man' in mano facoltà per *lettere* di poterli dispensare in tutto quello, che si giudicherà espediente per salute loro. Però dopo la publicazione del sudetto monitorio comparsero inanti a me quasi tutti a supplicarmi, che essendo essi, si puo dir, tutti involti in matrimonij in gradi proibiti, ed essendo à loro impossibile trattar con Vostra Beatudine per le loro dispense, sì per non si rendere suspetti ai Turchi, che essi trattassero altro, come anco per la povertà loro, intercedessi in questa mia andata a Roma per qualche riparo al loro bisogno, dandomi in mano essi una supplica acciò a nome loro la presentassi.

In questo mentre, essendo entrati gli scirocchi, non poteva comparire la fregatta, che aspetavo, che mi venisse a levar da Budua in tempo, che gravemente premendomi non haver potuto per le gran nevi visitar gli Clementi popoli quasi tutti latini, e di lingua Albanese e Dalmata, distinti in dieci villaggi, cioè *Clementi, Gredi e Hotti Castratti, Sobriolli* (Brioli), tutti e questi latini; dipoi *Bilopaulichi, Piperi, Bratonossi(ći)*, e questi Dalmatini, et Cucci, la metà dei quali è scismatica, e l' altra latina, e tutti habitano sopra quelle montagne, dell' asprezza dei cui sciti essi servendosi non avevano mai resa nessuna obedienza ai Turchi, come ne anco i Buduani, che con loro confinano dalla parte orientale. E sentendo che anco erano privi dei Sacramenti, non havendo sacerdote alcuno, havendo io procurato molto tempo, che da Roma mi fossero mandate le obedienze per doi frati minori osservanti, c' havevo persuasi di andarvi ad essercitar la charità religiosa, cioè fra Ludovico Carli Guardiano del Convento d' Allessio e fra Gregorio Albanesi. Ma essendomi arivate le lettere senza le dette obedienze, essi non si assicurando andarvi senza esse, feci risoluzione di mandare fra Antonio da Sibenico, che habitava in Antivari, acciò li visitasse et administrasse i sacramenti et esortavo a trovar qualche provisione per

Digitized by Google

i sacerdoti, che li dovevano venire a servire e gli spedij una patente del tenore come qui sotto.

Fatto questo tenni di nuovo la cresima e consecrai alcuni altarioli; venne poi la fregata a levarmi, però mi fece avisato il Cadi col Desdaro, i quali diedero ordine, che li fosse fatto noto, quando fosse stata l' ora del partire, perchè mi haveriano fatto accompagnare fine alla marina. E venne a visitarmi Assan Chiaus sudetto presentandomi un' anguilla presa nel lago di Scutari la maggior che avessi veduto, con offrirmisi di voler venire in persona ad accompagnarmi alla marina. Il che avendo io ricusato disse, che almeno haveria mandati i suoi servi col suo cavallo proprio acciò vi montassi sopra. Ma perchè vennero a levarmi et accompagnarmi quasi tutti i Christiani latini, non volli che si facesse altro motto ai signori, ne al Chiaus. Però data la benedizione al popolo uscii dalla città avviandosi giù per la saliziata, attendendo in quell' ultima partita così per strada à componer alcune inimicitie antiche, e far che si rimettessero ingiurie fra loro e che in mia presenza s' abbrazzassero. Il che mi riuscì allora assai bene fra quelle tenerezze della mia partenza, se ben per lo passato mi vi ero affaticato senza frutto. E perchè non vedevo tante navi armate quante credevo, essendo la maggior parte senz' armi, non stavo senza sospetto d' essere aspettato per strada dai Turchi di Dulcigno; e che, come fu detto più sopra, m' aveano fatto bataglia; quando già allontanati più di un miglio, si videro dalla parte della città venirne dietro correndo alcuni Turchi, ma furono conosciuti essere i servi di Assan Chiaus, che conducevano a mano un cavallo di pezza con fornimenti tutti fregiati di prese d' argento, et arrivativi inanci si dolsero da parte di Chiaus, che non gli avessi fatto far motto, ma che mi pregava che non gli mancassi di non montar sù quel cavallo e cavalcarlo per amor suo fino alla marina; e se ben andavo ricusando la cortesia del Chiaus, poichè ero ben a cavallo, fu forza dargli soddisfazione per consiglio di tutti.

Giunti alla marina e di nuovo data la benedizione ai nostri brevemente essortandoli a vivere da buoni Christiani con pace e charità fra loro coll' osservanza dei divini precetti, guardandosi dai peccati, coi quali si provoca l' ira di Dio, e i travagli di questa e dell' altra vita, li assicurai, che invocando la divina misericordia sopra le loro miserie, egli come Padre clementissimo quando essi manco vi pensassero, gli havrà forse ritornati alla felicità di prima.

Con questo entrati in fregatta voltassimo verso Budua, dove trovai essermi morto un altro cavallo di buona razza, che con passo assai soave mi haveva indotto dalla Servia assai comodamente nella mia convalescenza. Et essi tornarono alla città con mio nepote, che restò a diffinir alcuni negotij, che mancavano ancora. Et in quel tempo ancho egli scorse un gran pericolo di vita, perchè essendo gli entrato in casa un giorno Mustafà figliolo lunatico del Desdaro, e posto mano alla scimitarra e spingendogli la punta verso la panza gli l' attaccò nel gipone forandolo insieme con la camicia senza

Digitized by Google

intaccargli la carne, havendo egli col sguainarsi con la vita schivato il colpo. Ond' egli abbracciatosi seco e levatali a viva forza la scimitarra di mano e buttatala da parte, havendo subito cinto il collo al turco con un braccio gli spinse il dito grosso dell' altra mano dentro un occhio, che spiccandolisi e restando egli tutto insanguinato cominciò ad alta voce gridare per il dolore ; ne havendo il nipote ordine di lasciarlo, acciò non ripigliasse la scimitarra et egli facesse male í fatti suoi tenendolo stretto lo condusse verso una finestra, che rispondeva sopra la strada; e per giustificarsi della perdita dell' occhio del Turco, cominciò ancor egli a gridare quanto poteva, ch' era assassinato a casa propria in una città del Gransignore senza che nessuno avesse a dargli ajuto. Per il che subito empitasi la casa di molti Turchi i quali vedendo Mustafa così insanguinato, mentre ne domandavano la cagione, il nepote riconoscendo il suo pericolo destramente calandosi giù per le scale se ne passò nella cantina della casa per salvarsi al buio, ma sentendo tuttavia crescere maggiore il tumulto dei Turchi in casa e che erano arrivati anco doi fratteli di Mustafa, che per casa lo cercavano per vendicarsi, ne si trovando sicuro nella cantina, aprì una porta ed uscito in strada passò in casa di Feris cursore del Cadi non senza resistenza delle donne di casa per la vergogna che di li ne potesse riuscire, se vi fosse stato trovato dai Turchi. Ma essendo il nepote amico del Feris le donne si lasciarono persuadere, che vi restasse, finchè avessero fatto avisato del caso e del pericolo il S. di Antonio Pasquali, il quale subito inteso quanto passava recatosi alla casa del Desdaro, procurò di scusare il nepote con le insolenze del figliuol lunatico, con le quali pochi giorni innanzi l' haveva quasi discoppato con un sasso in piazza, et che era andato anche per ammazzarlo in casa, pregandolo perchè non gli paresse a male, se il giovine per salute della propria vita, s' aveva difeso da lui, e più per disgrazia che per alcuna mala intenzione l' haveva offeso un puoco in un' occhio. Ne si partì da lui finchè il Desdaro appagandosi di razione mandò a dire ai figlioli, et ad altri Turchi, che non gli facessero dispiacere, poichè Mustafa per sua colpa haveva trovato quello, che aveva cercato. Nondimeno subito che questo intesi, gli mandai una barca, acciò se ne venisse a Budua, doppo averegli trovata la casa molto sacheggiata da Turchi, che concorsero a quel rumore.

Feci poi risolutione di lasciar mio Vicario generale S. F. Giacomo Pasquali Archidiacono d' Antivari, facendolo però ritornare d' Albania a quel governo; giacchè quei doi preti si trovarano impediti dalla irregolarità; e celebrata in Budua la settimana Santa con le feste della Pasqua, lasciando anco à quel popolo latino benedizione, c' imbarcassimo verso Arbe m'a patria a rassettar molte cose di casa, essendovi ivi, oltre un fratello, passata all' altra vita anco la madre, non so se più essendo aggravata dagli anni, o pur da continuo timore di sentir qualche mala nuova della mia vita in così pericolosa e fastidiosa visita.

Digitized by Google

Nella qual rendo gratie a S. D. M. che non solo mi habia preservato sempre in tutti i pericoli scorsi, ma anco armatomi di tanto animo. Che non mi spaventarono le gravi spese, alla mia puoca possibilità intollerabili, massimamente nei molti passaporti spediti con gran spese, e nei doni innumerabili, havendomi convenuto in Antivari solo più volte presentar più di 70 Turchi di conto, banchettarne molti. Ne meno stimavo i gravi patimenti nelle salite à piedi, et discender di montagne; di caldo, e di freddo; dissaggio massimamente nel dormire discomodo e fra imonditia, dalle quali non era possibile schernirsi essendo rare le case in Albania, che non ne siano piene. Ne mi atterirono qualsi vogliano incontri, ne aversità, di perdita di robba, di nepoti, di prigionie, d' infermità, di paura continua di trovarsi con gli assassini e perder la vita; parendomi che la vita e la robba e qualsivoglia cosa veniva ben spesa, spendendosi in servitio così rilevante di Dio e di numerose anime christiane, che massimamente in Albania, che è tutta latina e cattolica di 350-m e più anime; da quelli tre o 4 mille in poi che sono tra i Clementi, avanzano i turchi, si può dire, a dieci per uno; e quasi in ogni luoco petunt panem, et non est qui frangat eis; perchè vi sono pochi Vescovi, che con la loro dotrina e buon esempio potessero darli agiuto, non ve ne essendo in tutt' Albania altri che tre soli, e poi non sempre residenti, cioè il Zappatense, l' Albanense et il Stefanense, et in Servia un solo, cioè quello di Sofia; e per lo più i preti, i quali hanno la cura spirituale dei popoli, non havendo dove imparar le lettere, e non possedendo altra lingua, che la materna, fuori di tre o 4 alunni del Collegio Clementino, non hanno informatione nessuna dei sacramenti, nè delle cose sacre, se non quanto hanno imparato dagli altri per tradition m; e recitano i divini ufficij e le messe pure in lingua latina, ma rari sono che n' intendevano qualche puoco, e la maggior parte di essi non sanno scrivere. Onde s' introducono gli abusi delle usure, dei concubinati, dei matrimonij in gradi proibiti, di dar le figliole per mogli ai Turchi, di schifarsi dal sacramento della estrema untione; di apostatare dalla fede per non pagare i tributi, come già hanno fatto villaggi interi, et ogni dì vanno facendo, con opinion cioè che se l' Albania e la Servia non riceverà qualche maggior agiuto, in meno di 7 anni andrà a male quasi tutta quella Christianità per il puoco numero dei Vescovi, de sacerdoti di qualche intelligenza, non mancando intanto quei puochi, che vi sono, sostentarla in quanto possono, massime coll' agiuto dei frati osservanti, che in Servia hanno un Convento in *Chiprovaz*, et in Albania ne hanno XI, nei quali però non saranno più di 80 frati; e tra questi vi sono alcuni, che sono stati ammaestrati in Italia, dei quali era Ministro Provintiale fra Giovanni Collesio da Croia, soggetto di intelligenza e dotrina. E questi soli con la predicatione et essempio vanno dove possono arivare, provedendo ai bisogni, reparando ai dissordini, opponendosi agli abusi, e sostentando la fede; operationi, le quali senza dubio saranno efficacemente per tutto effettuate, quando i

Digitized by Google

Vescovi vi fossero in numero competente con un competente numero di sacerdoti di lettere, poichè si vede, che la Zadrima è assai meglio governata che l' altre parti d' Albania per la continua residenza e vigilanza del Vescovo zappatense con doi alunni del Collegio Clementino, e nella Servia il paese di Chiprovaz per la residenza del Vescovo di Sofia. Alla qual residenza saranno sempre più assidui i Vescovi del paese istesso, che forestieri, quando se ne creasse qualcun' altro; come pur sarebono di grand' utile in molti luoghi per la raggion sudetta, e massime essendo troppo pericoloso a chi ha da ordinarsi o provedersi di ogli santi andar lontano per il paese a cercare il Vescovo, e quelli che si devono cresimare non si muovono da casa per questo.

E però fu da me conferito questo sacramento ad infiniti vecchi decrepiti, non havendo essi havuto prima di allora da chi riceverlo, e distribuiti gli ogli santi in molti luoghi, che non havevano.

E quando fosse data comodità a qualche numero di chierici di quelle parti per essere ammaestrati nelle lettere, bisognava darla a paesani, et interessati nei patrimonii e nei parenti, acciò doppo lo studio andassereo a risedere e spendere il talento in benefitio di quell' anime. E con questi non solo potriano riuscir soggetti sufficienti alla cura di quella Christianità, ma anco a quei Vescovati; e non saria bisognio, che nelle visite si affaticassero all' estirpatione degli abusi i Prelati, che vi andassero.

E questo è quanto mi ha parso nella presente relatione humilimente esponer alla Santità V. con baciarli riverentemente il piede.

Seguono le constitutioni e gl' ordini lasciati in Albania e in Servia.

Marino Bizzi per la divina misericordia, e gratia della S. Sede Apostolica Arcivescovo d' Antivari, Primate di Servia etc. Alli Revd. Vicarij e Pastori spirituali delle Provintie di Albania e di Servia salute e benedizione nel Signore. Havendo noi in questa visita, alla quale col favor di S. D. M. finalmente habiamo imposto il debito fine, veduti e maturamente considerati i molti bisogni spirituali dell' anime Christiane di detta Provinzia di Albania e di Servia, habiamo deliberato per gloria di Dio, conservatione et augmento del culto divino e dello Stato spirituale di dette anime lasciare gl' infrascritti ordini. Primieramente con paterno affetto vi essortamo tutti nelle viscere di Gesù Christo N. S. che del continuo ricordandovi dell' officio e debito vostro siate vigilanti da veri Pastori spirituali alla salute dell' anime raccomandate alla vostra cura, delle quali havete a render conto a Dio, esortandole e promovendole con parole et buoni essempij ai tanti progressi, et al vivere da buoni e veri Christiani. — Però non vi allontanerete dalle vostre parochie, nè fuori di quelle pernottare senza grave causa oltra di doi giorni, et allora con licenza dei Revdi Vicarij, lasciandovi in luoco vostro qualche altro sacerdote idoneo, che potesse supplire à qualche bisogno occorrente. Avvertirete, che non passi alcuno dalla presente vita senza i debiti sacramenti, e non apostino dalla fede per vostra

Digitized by Google

negligenza o colpa; onde il danno che per tal causa pattissero quell' anime non causasse la vostra propria damnatione. E perchè, se ben sono detestabili e perniciosi i erratti dell' usura, essendo contrarij alle divine et alle humane leggi, non dimeno si vede, che quasi nella maggior parte di questi paesi ocorrono liberamente, forse più per difetto de' Pastori Spirituali, delle persone semplici, che senza avedersi dell' enormità di essi eratti usuratici gli essercitano. Però vi essortamo tutti nelle viscere del Signore, che per l' avenire usiate ogni debita diligenza coi mezzi oportuni così nelle confessioni come nei colloquij di estirpar questo enorme e pestifero vizio. — E così come in ogni luoco, dove ne ha parso bisogno, habiamo con ogni diligenza e studio procurato di disgannar gl' animi di quelli, che s' astenevano di ricever, quando fa bisognio, il sacramento dell' estrema untione per vano rimorso di conscienza, che guarendosi da quell' infermità non sarebbe lecito più l' uso del matrimonio nè andar coi piedi scalzi, così voi ancora, se ne troverete alcuno, che ancora gli facesse resistenza, procurarete con insegnar à tutti, non intervenire in tal caso peccato alcuno, che nessun resti in tal occasione quando sia bisogno ricevere quel tanto sacramento, gli effetti del quale andarete dichiarando secondo le annotationi dell' Ordo baptizandi nuovo. — Quelli, che per negligenza o per altri accidenti non si havevan fatto far le patenti degli ordini e delle loro cure, procurino fra il termine prescritto dai Revdi Vicarij farseli fare in forma autentica. — Quelli, che nelle confessioni recitano dal libro la forma dell' assolutione meritando molto biasimo per la negligenza di non impararla à mente, e castigo, se non si trovando il libro appresso, non potessero dar l' assolutione, massime in articolo di morte: la imparino a mente fra il termine prescritto ad ognuno secondo la capacità sotto pena di suspensione ab audienda confessione. E questa sarà la forma: „Misereatur tui etc. Indulgentiam, absolutionem etc. Dnus noster Jesus Christus per suam piissimam misericordiam ipse te absolvat, et ego auctoritate ipsius, qua fungor, absolvo te, imprimis ab omni vinculo excomunicationis, si quo teneris, quatenus ego possum, et tu indiges; deinde ego te absolvo ab omnibus peccatis tuis in nomine Patris, et Filij et spiritus s. Amen. Passio domini nostri Jesu Christi et merita beatae Mariae semper virginis, et omnium sanctorum, et quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, in augmentum gratiae et praemium vitae aeternae. Amen.“ — Nessuno si vadi a fare ordinar fuori della Diocesi senza le lettere dimissiorali del suo Vescovo ò Vicario sotto pena ipso facto della Sospensione ad arbitrium ordinarij secondo il decreto del sacro concilio di Trento. — Habiate cura di esortare i fideli alla confessione e communione, anco di oltre il tempo della Pasqua di resurretione in altri tempi e specialmente nelle feste principali. — Avertirete per schifar il sacrilegio, che non diate l' assolutione a quelli, che ne sono incapaci, nè a tali conferirete, nè administrarete alcun sacramento, acciò mentre mostraste di

Digitized by Google

voler sciogliere et agiutare le anime de' altri, non legaste, e condannaste le vostre proprie. — Esortarete i fideli all' osservanza delle feste di S. Chiesa, e frequenza delle messe, dichiarandoli l' obbligo di ciascuno sotto pena di peccato mortale, quando non siano legitimamente impediti. — Però acciocchè le chiese siano con maggior prontezza frequentate, fate che in ogni modo elle siano egualegiate, levando dai pavimenti i sassi et altri impedimenti, posti sopra le sepolture non senza grave deformità di esse chiese, et incomodo de fideli, facendo che in luoco di sassi siano posti altri segni per conoscere la sepoltura. — E per supplire alla negligenza di gran parte del popolo di queste Provintie in imparare il Paternoster, l' Ave Maria, il Credo coi comandamenti, ordiniamo, che nei giorni festivi doppo l' offertorio, quando annunciarete le feste, recitate le sudette cose, che insegnerete secondo la propria capacità il mistero dell' incarnatione e morte di Gesù Christo N. S. cose tutte necessarie di essere intese dai fedeli, ai quali dichiarerete gli evangelij correnti con qualche documento appartenente alla loro salute. — E per dar qualche rimedio per l' avenire ai tanti dissordini che sono in queste parti circa i eratti di matrimonij per non essere osservato intorno di essi il decreto del detto Sacro concilio di Trento, ordinamo, che de cetero li contrahenti non cohabitino insieme, finchè doppo che saranno fatte le denuncie in chiesa in tre giorni festivi, non sarà celebrato il matrimonio in presenza del paroco e testimonij. E se non sarà eseguito questo nostro ordine, che i contrafacienti siano esclusi dalla chiesa fintanto che lo haveranno eseguito, e che i Reverendissimi Vicarij publichino una pena pecuniaria contra tali, applicandola ai Signori di ciascun luoco, acciò essi se la faccino pagare, dove non è stata fin hora da noi publicata. Alle quali pene sottoponiamo anco il Padre e la Madre della donna, che sarà data in poter del marito inanzi la sudetta publicatione e celebratione del matrimonio. — E perchè non troviamo in nessuna parte di questi paesi osservato il sudetto Sacro concilio di Trento circa l' obligo imposto ai Parrochi di inscriver in libri particolari i matrimonij e battesimi; ordinamo che de cetero habiate i libri, nei quali siano scritti i nomi e cognomi dei contrahenti, del paroco e testimonij col tempo della pubblicatione e celebratione del matrimonio. Co i siano notati i nomi dei battezzati, del padre e della madre loro, come anco del battezzante, et delli compari col giorno del battesimo. Parimente ordinamo per la conservatione dei beni delle chiese, siano descritti in libri gl' inventarij dei beni di esse chiese così mobili come stabili, avertendo ogn' uno di non alienarli sotto qualsivoglia titolo, ne affittar o emphiteticar oltre tre anni sotto pena di escomunica ipso facto incurrenda; ma ogn' uno procuri non solo di mantenir i detti beni, ma di aumentarli ancora. — Così perchè non si può negar esser grave mancamento, che s' habino tralasciati in queste Provincie i fonti battesimali, administrando noi il Battesimo con l' acqua semplice, ordinamo per conservar questo Santo rito introdutto nella

Digitized by Google

chiesa Christiana per maggior benefitio e privilegio de battezzati; che quanto prima drizziate nelle vostre chiese il fonte battesimale, et ogn' anno nel sabbato Santo e nella vigilia della Pentecoste benedicite l' acqua secondo la forma prescritta nel messale. — E seben per il dominio di Signore di legge diversa dalla Christiana non si può à gl' infermi portar il Santissimo Sacramento con quella decenza e cerimonie, che li convengono, di cotta, stola, piviale, ombrella, associatione de fedeli, campanella e lumi, non dimeno non si può negare, che in molti luoghi esse potriano in gran parte eseguirsi, quando i parrochi vi usassero il debito zelo, vi essortamo tutti a non mancare in quanto potrete con pace de Signori almeno di associatione con qualche lume, almeno in lanterne. Cosi nelle chiese, nelle quali senza suspetto si più conservar comodamente detto Smo. Sacramento vogliamo, che si conservi, sì per devotione del populo, come per il bisogno dei morienti, acciò in tal articolo non passino senza il viatico. Ilche rimettiamo nelle vostre conscienze, sicuri che di questo ancora havrete a render conto a Dio. — E perchè le cerimonie introdotte da S. Chiesa intorno alla celebrazione delle messe apportano seco gran misterij, sarà anche grave mancamento ai sacerdoti a non le fare secondo il rito prescritto nel messale. E però desiderando noi, che esse siano imparate con ogni debita diligenza secondo l' obligo di ciascuno, ordinamo, che quelli, che al giudizio dei Reverendissimi Vicarij havranno bisogno di migliore informatione, ogni 15 giorni siano tenuti presentarsi inanzi essi Reverend. Vicarij, dai quali dette cerimonie saranno mostrate a ciascuno, finchè competentemente le habino imparate. Dando noi autorità à detti R. Vicarij di suspendere à nome nostro quelli, che saran negligenti à esseguir questo nostro ordine. — Avertirete di non vi lasciar indur à celebrar il Santo sacrifizio della messa, se prima con la S. confessione non haverete espurgata la conscienza dai peccati, massime dai mortali, non guardando per questo alcuna distanza di luochi per andare a trovar il confessore; acciò in cambio di placar l' ira di Dio per i peccati humani non la concitate contro i nostri proprij. — In oltre vedendosi la puoca cura di molti in tener nettì i corporali e purificatori e contentandosi di celebrar in calici di peltre molto squalidi, et indecenti, vi mettiamo in conscienza a tutti questo esser grave mancamento potendosi facilmente detti corporali e purificatori tener netti, et almeno con le contributioni dei popoli provedersi di calici di maggior decenza. E però ordinamo, che facciate nelle chiese i sacrarij da spander simil lavature e servirsene per gli altri usi, per i quali sono introdutti i sacrarij. Vi provederete ancora per le ampollette di vetro per le messe, cucuzze, che si adoperano ordinariamente sono indecenti e causano qualche nausa. — Ordinamo ancora, che sopra gli altari si tengano nella celebratione della messa gli candelieri almeno di legno, poichè non basta accender le candele sopra i muri od altri luochi non convenevoli. — E prohibimo à tutti espressamente di tener sopra l' altare, massime

Digitized by Google

finchè si celebra, robbe di alcuna sorte, se non pertinenti all' uso della celebratione. — E quanto spetta all' honestà sacerdotale, et al buon esempio, che si deve dare ai secolari, acciò sia glorificata S. D. M—tà, e noi tenuti da loro nella debita riverenza, prohibimo a tutti di tenir in casa sotto qualsivoglia pretesto, o scusa, donne suspette; ne siano da loro accettate se prima non saranno vedute et approbate dai N. Vicarii. E se ben nei viaggi di queste parti molte volte s' incontrano malfattori et altre persone insolenti, che non portano rispetto, anzi talvolta usano violenza anco ai sacerdoti, non dimeno vi ricordamo a tutti, che sempre sarete più rispettati da ognuno per la santità della vita, che per qualsivoglia sorte d' armi, con le quali solete andar armati, massime dovendo essere le armi dei sacerdoti e chierici le lacrime e l' oratione. — Vi essortamo et amonimo ancora, che ricordandovi quanto sia grande mancamento ai secolari, non che ai sacerdoti e chierici, attender alle crapole, nelle quali si sogliono spender le notti, ci giova in gran parte, non solo voi vi asteniate di seder longamente a tavola, ma con l' essempio, con le vostre essortationi procuriate di levar questo abuso dalle vostre parocchie. — Et essendo molto indecoro e grave mancamento agl' Ecclesiastici a portar gli habiti indistinti d. i secolari, onde ben spesso non sono conosciuti per quelli che sono, vi ordinamo a tutti, che quanto prima ciascuno secondo la possibilità propria si facci e porti la tonica almeno fino a mezza gamba, che servirà per qualche maggior gravità e decoro clericale, e sodisfatione dell' obligo in ciò imposto à ciascuno dai sacri canoni. — Et perchè habiamo con dispiacere trovato quasi in ogni luoco molta negligenza in conservar li ogli santi in luochi honesti, et sicuri tenendoli essi per le case esposti all' arbitrio di qualsivoglia mala persona senz' alcuna custodia; vi comettiamo sotto grave mancamento, che se detti ogli santi non si possono sicuramente tener nelle chiese per il pericolo de Infideli, almeno li teniate nelle vostre case in vasi e luochi decenti sotto chiave, acciò non possano esser maneggiati da ognuno, si per la riverenza che li si deve, come per schivar il pericolo che fossero adoperati in qualche empietà. — E vedendosi puoco numero di sacerdoti e chierici in queste Provincie, che a molti vecchi non si troverà facilmente successore nella cura d' anime, vi amonimo et essortamo tutti ad usar ogni diligenza e studio con ogni zelo e charità sacerdotale à elevar quanti più chierici potete insegnandoli così di lettere, come di costumi quello che potrà ogn' uno secondo la capacità di essi, et a conto proprio di ciascun di noi, sicuri che il mancare in queste sudette cose non può se non riportar grave pena; et all' incontro molto premio, se vi userete la debita diligenza, si come dovete esser certi, che delle buone e cative operationi darete conto a S. D. M. — Finalmente riuscendo vani e frustratorij qualsivoglia buoni ordini de superiori, se non vi si provede intorno alla loro debita essequtione, diamo l' assunto per essa essequtione dei sopradetti ordini ai R. Vicarij, sopra la quale aggraviamo le loro conscientie.

Digitized by Google

Seguitano alcune fedi, cavate dagli originali intorno alle operationi della sopradetta Visita.

Noi Giudici e Procuratori della comunità di Budua con il minor consiglio. Havendo parso à questa magnifica comunità di procurar che sia renovata in questa nostra città l' antica sua honorevolezza di haver, come havea per il passato, il vescovo particolar, et essendosi però fatte alcune proposizioni convenevoli per conseguir questo nostro desiderio in tempo, che s' attrova qui in Budua alla residenza et cura spirituale S. Ill. et Rev. monsig. Marino Bizzi Arcivescovo d' Antivari, acciò non paresse che tal provedimento sia stato fatto per non haver havuto questo popolo delle attioni di SS. Rm. perchè ci fosse intervenuto qualche suo mancamento, havemo voluto con le presenti far fede à qualunque elle perveniranno, qualmente il sud. Rm. Mons. Arcivescovo dopo che si trova in questa residenza non ha mancato del contìnuo adoperarsi in tutte quelle sante et honorate attioni, che si appartengono a buon prelato e zelante dell' honor di Dio e della salute delle anime con ottimi documenti ai nostri figlioli fàcendoli del continuo ammaestrare dall' honorata sua famiglia non solo nei buoni costumi e nella S. Dotrina Christiana, la qual ha introdotto, che nelle feste sia recitata in chiesa; ma anco nelle case senz' alcun premio; e facendo da detta sua famiglia massime nelle feste celebrare i divinij officij in canto con musiche, spesso havendo sermonegiato hora SS. ill. ora facendo sermonegiar suo nepote, massime nell' Advento e quadragesima passata con molta consolatione spirituale di tutte queste anime; non si havendo anco sparagnato non solo per la quiete e pace spirituale e temporale di queste anime, ma andar in persona à consolar molti, che stavano in transito di morte, confessarli con molta charità e desiderio della lor salute. Il qual desiderio ha mostrato del continuo anco verso i Pastrouichi scismatici nostri vicini, intorno ai quali si ha affaticato molti mesi con frutto per ridurli sotto il grembo di S. Chiesa chatolica, facendo queste et altre degne operationi di molta edificatione et universal soddisfazione di tutti. Però ne ha parso convenevole per sodisfar in parte all' obligo, che habiamo à SS. Ill. di honorarla con la testimonianza delle presenti sottoscritte di nostre proprie mani, e sigillate col solito sigillo di questa magnifica Comunità. In quorum fidem etc. Buduae die p-o. Julii 1609. Bare Ant. Bubich Giudice affermo. Battista Belglana Giudice. Franc. Angelouich Procuratore Marco Petcouich Giudice. Cav. Gio. Solimano uno delli Agenti. Io Hieronimo Ivanis uno delli Agenti. Io Carlo Radelich uno delli Agenti. Io Stef. Angelouich detto Henarda. Locus † sigilli mag., Communitatis. Il Canc. della M. Comunittà de mand.

Fede della Visita et Operationi fatte nel paese di Redoni.

Noi Giorgio Bianchi, Vicario Generale del Rev. Vescovo Stefanense nelle parti di Redoni in Albania, faciamo fede a qualunque spetta, qualmente l' illmo. mons. Marino Bizzi Arcivescovo di Anti-

Digitized by Google

uari prosequendo la sua visita di Albania è venuto in queste parti di Redoni et Croia, dove fra le altre buone operationi fatte con molto zelo e laude e gloria di Dio, conservatione et accrescimento del culto di Dio e stato spirituale di queste anime, con molta consolatione e sodisfatione di tutti, oltre haver consecrato in questi luochi la maggior parte degli altarioli mal conservati; et haver cresimati infiniti, ancora di età decrepita, ha per ogni luoco disgannato questi popoli, che resistevano al sacramento dell' estrema untione, e li ha resi pronti ad accettarlo, quando li sarà bisogno, siccome l' istesso anco ha persuaso in altri luoghi di questa Provinzia. E per fede di ciò e della nostra comune consolatione per i santi ordini lasciati in queste parti, lo habiamo accompagnato con la presente per supplir in parte all' obligo nostro con SS. IRma. In quorum fidem etc. Dato in Chialesi di Redoni alli 24 Luglio 1610. Fr. Giorgio Bianchi Vicario di mano propria. Io B. And. Lopez Vicario di Durazzo affermo, ut dictum; e fui presente quando il sopradetto S. Vicario scrisse di mano propria. Cum legalitate Episcopi Zappatensis.

Fede del Padre Ministro di Albania intorno l' istesse visite.

Frater Joannes Collesius Croiensis, Provintiae Albaniae Religionis Observantiae Minister, et servus, omnibus et singulis ad quos presentes nostrae pervenerint, his testimonialibus litteris fidem facimus ac in rei veritate attestamur, quod Illustrissimus et Reverendissimus D. Marinus Bizzius Archiepiscopus Antibarensis, visitans has nostras partes Albaniae, incipiendo ab Antibari, pertransiens Suazzum, Scodram, Zadrimam, Alexium, Redonium, et Durachium, aliaque loca, quo potuit accedere, ita honorifice, prudenter, et sancte se gesserit, atque cum animarum populi fidelis satisfatione et consolatione, quod melius et sanctius se gerere non potuit, sicuti proprijs occulis vidimus, dum plagas Allexii, Redone nec non in multis alijs locis ejusdem diocesis, ubi idem Illustrissimus et Reverendissimus aderat, presentes fuimus et ab alijs audivimus, qui quidem in hac visitatione multa bona opera in honorem Dei, et utilitatem animarum fecit, ordinavit, et sancivit, visitans cum magno periculo vitae, et damno suppellectilium, multas afflictiones, et erumnas a furtis cum tota sua familia fortiter patiendo. Ideo pro veritatis corroboratione has nostras propria manu subscriptas, solito sigillo nostrae Provinciae munivimus. Dat. Allexij die 20 mensis Julij 1610. Locus † Sigilli. Idem F. Io. qui et manu propria.

Fede del Vescovo Sappatense circa l' istesso.

Noi Nicolò Bianchi, per la grazia di Dio e della S. Sede Apostolica vescovo Sappatense e Sardanense faciamo ampla e indubitata fede à qualsivoglia, a chi perveniranno le presenti nostre lettere testimoniali, qualmente l' Illustrissimo e Reverendissimo Mons. Marino Bizzi Arcivescovo d' Antivari ha visitato quasi tutti i luochi di questa Provinzia di Albania con grandissimo suo incomodo, danno e periglio, e patimenti della sua compagnia, e con universal beneficio

Digitized by Google

e sodisfatione di queste parti, in molte dè' quali ha posto e stabilito ss. ordini, corretto e levato infiniti abusi, già da numerosa gente osservati; restituito il Sacramento della extrema untione nelle parti del Redoni e molte altre, renuenti voler pigliarlo quando fa bisogno, come appar anche per lettere testimoniali di quei Revd. Vicarij. In fede delle quali ci sottoscriviamo et sigillamo col nostro solito sigillo. Fatto in Procupie alli 17 di 8-bre 1610. Locus † Sigilli. Ita est Petrus episcopus. Can. de mand.

Fides capturae et spoliationis.

Nicolaus Blancus, Dei et Apostolicae sedis gratia Episcopus Sapatensis et Sardanensis Omnibus et singulis, ad quos praesentes nostrae pervenerint, fidem facimus et attestamus ob relationem fide dignorum testium ad casum infrascriptum presentium, quod Illustrissimus et Reverendissimus D. D. Marinus Bizzius Archiepiscopus Antibarensis, Primas regni Serviae et una cum Rev. Pre fratre Hieremia Himirico, ordinis minorum de observantia theologo, et concionatore S. D. Ill. et Rev. patre Georgio Malliceo capellano, atque etiam D. Angelo Bizzio, et D. Marino eius fratre familiaribusque alijs perficiens munus visitationis suae Dioecesis Archiepiscopalis Antibarensis cum peruenissent ad flumen Boianam in locum sancti Georgij muncupatum, huic nostrae diocesi confinantem, existens in domo patris Thom. Armani curati ejusdem loci in die sancti Gregorij istantis de mane ad auroram fuit agressus a quibusdam Turcis armatis ab Olchinio, a quibus post varias impietates factas contra eandem famigliam suam fuit spoliatus pecunijs, alijsque supellectilibus cum magno suo detrimento et incomodo, atque eadem die circa vesperas, cum in naviculam ingressus fuisset, ut inde discederet, alij Turcae armati ab eodem loco Olchinio eundem Illmum. Archiepiscopum una cum tota familia, atque cum eodem Rev. Hom. Armano, et Rev. D. Theodoro Pasquali Archidiacono Antibarensi agressi sunt, et captos duxerunt cum omnibus supelletilibus in silvam ab eodem loco Sti. Georgij circa duo millia passuum distantem; ibique postquam sepius obtruncationem capitum eorundem consuluissent, tandem eos ad preces et lacrimas eorundem presbiterorum in his partibus comorantium d. Ill. D. Archiepiscopum cum familia vivum, substantijs expoliatum reliquerunt. In quorum fidem. Dat. Blinisti die mensis Martij 1610. Ita est Nicolaus epus. qui supra Locus † Sigilli. Canc de Mand.

Noi infrascritti curati e parochiani d' Albania faciamo fede a qualunque pervenirano le presenti nostre, qualmente l' Ill. et Rmo. Mons. Marino Bizzi Arcivescovo d' Antivari, Primate di Servia etc. trovandosi nella visita della sua diocesi accompagnato dal M. Rev. Pre fratre Hieremia Himira de minori osservanti theologo e predicator di SS. B. et del Rev. B. Giorgio Mallicich Capellano D. Angelo Bizzi e del P. Marino suo fratello et altri della sua famiglia sopra il fiume della Boiana in tre volte è stato spogliato di tutti i denari e robbe, che portava seco, con gravissimo danno et

*

Digitized by Google

interesse di SS. Ill. oltre haver patito esso e tutta la sua famiglia varij stratij e pericoli della vita quasi concessa a tutti loro per grazia e intercessione delli Rvmi B. Theodoro Pasquali Arcivescovo di Antivari e D. Thoma Armani curato della villa di S. Giorgio presenti al caso. In quorum fidem etc. Dat. Sappati in Albania die 8 Aprilis 1810. Io D. Athanasio curato di S. Sergio affermo quanto di sopra. Io D. Juane curato di Cacaricchi affermo quanto di sopra. Io D. Primo Cruesin curato di S. Giorgio affermo ut supra. Io D. Ioanne Renesi di Raba affermo ut supra. Io D. Giacomo Vicario d' Albania affermo ut supra. Io D. Giessi Bianco curato di S. Maria di Gallina afferma ut supra. Io D. Thoma Armani curato di S. Giorgio affermo ut supra e fui pnte. al caso sud. Io D. Giessi Cabassi curato di S. Zuane affermo ut supra. Nos Nic. Blancus, Dei et Apostolicae sedis gratia Episcopus Sappatensis et Sardanensis, fidem faciamus et attestamur, suprascriptas subscriptiones esse de manu eorundem sacerdotum quum nobis presentibus fuerunt subscriptae. In quorum fidem etc. Dat. Sappate die 8 Aprilis 1610. Ita est Nic. epus qui supra. Locus † Sigilli.

Fede della morte del nepote D. Angelo in Albania.

Nicolaus Blancus, Dei et Apostolicae sedis gratia episcopus Sappatensis et Sardanensis. A qualunque perveniranno le presenti nostre faciamo vera et indubitata fede, qualmente fra gli altri interessi, incomodi e danni, che ha patito il servo di Dio e delle anime christiane di queste parti nella sua visita l' Illm e Rev. Mons. Marino Bizzi Arcivescovo di Antivari Primate di Servia, è stata la perdita, che ha avuto del Rev. P. D. Angelo Bizzi, suo nepote giovane di molta espettatione per le sue virtù e buone qualità. Il quale per i molti incomodi del viaggio, e specialmente del dormire quasi in ogni luoco, dove si arivava, per la povertà dei paesi caddè in alcuni dolori del petto e della gola, che lo strinsero a tanto, che doppo di essere stato dalli x di Maggio fine alli 13. senza poter ricever cibo di alcuna sorte, come habiamo vedutto in fatti, finalmente quella sera rottaglisi una postema nel petto e da essa soffocato, se ne portò in brazzio di esso Monsig. suo Zio con molta contritione all' altra vita nella villa di Zacovicchi. E di tal caso habiamo voluto far le presenti sottoscrite di nostra mano, e sigillate col solito sigillo nostro. In quorum fidem etc. Dat. Sappate 17 Maij 1610. Nicolaus episcopus, qui supra. Locus † Sigilli.

Fede circa la taglia imposta dai Turchi di Dolzigno.

Noi Nicolo Bianchi, per la gratia della S. Sede Apostolica Vescovo Sappatense e Sardanense, faciamo fede a qualunque perveniranno le presenti nostre, qualmente ritrovandosi in casa mia l' Ill. Mons. Marino Bizzi, Arcivescovo di Antivari, con tutti i preti della mia diocesi fu avertito dalli Revdi. D. Pietro Isio Abbate di S. Paolo e D. Primo Isio curato di Blinisti, che si dovesse guardare, et andar cauto dai malandrini di Dolcigno, i quali già lo spogliorno e sualigiorno; perchè essi erano stati avisati già più

Digitized by Google

volte dai Turchi, che essendo venuti ordini da Costantinopoli al sanzacco di Scutari, che deve persequitar e castigar questi malandrini per tal sualigiamento, essi havevano imposto una taglia à esso Monsignor Arcivescovo per amazzarlo, sdegnati che fosse stata fatta indolenza contra essi a nome suo. In quorum fidem. Dat. in Sappa alli 3 di 7-mbre 1610. Nicolaus Blancus, episcopus qui supra. Can. de Mandato Locus † Sigilli.

Lettera da Costantinopoli intorno all' arrivo del nepote per la recuperatione dei beni sulevati.

Illustrissimo et Reverendissimo Signore e Padron osservantissimo! Questa sarà per avisarla, come per gratia di Dio siamo giunti a salvamento quà con il S. Marino suo nepote, il qual m' ha pregato che trovandosi lui amalato in letto con flusso, il quale gli cominciò ancora in Andrianopoli, la dovessi avisare, qualmente ha trovato il Signor Bassa Chiemanchis Mahmut, Germano di V. S. Illustrissima, sano e molto desideroso di farle servizio, come per un' altra l' ha avisata per via di Cattaro. Ma esso S. Marino sta molto travagliato, dubitando che per questa sua malatia habia buttata via la spesa e le fatiche di così longo viaggio, e che essendo così impedito dal male non puol procurare il negotio principale, per il quale V. S. Illustrissima l' ha mandato quà per la recuperatione dei beni sulevatili, perchè già sono tanti giorni che siamo quì e doveressimo essere in Maggio di ritorno, perchè le nevi sono vicine. Però subito che potrà cavalcare, il che speriamo che sarà presto, li convien lasciare ogni cosa e mettersi in viaggio, se non volemo restar qui tutta l' invernata. Ma lassarà l' informazione al Bassa. Ella non si pigli pensiero della sua malattia, perchè ogni dì per grazia di Dio va migliorando, essendo governato quanto se fosse in casa propria. Il che è quanto mi occorre, supplicandola a pregar Dio per il nostro buon ritorno, che ne scapoli dai molti pericoli che sono per strada. Le bacio le mani. Di Costantinopoli alli 20 7-bre 1610. B. V. S. Illssm. e Revdssm. Affezmo Servitore Christoforo Damiani Emisso (?) d'Antivari e Dulzigno. All' Illstrsm. et Rev. S. e padron osservant. S. Arcivescovo d' Antivari.

Ordine del Granturco contra l' estorsioni del Metropolita Scismatico in pregiuditio dell' Arcivescovo d' Antivari, interpretato dalla lingua e caratere Turco.

All' honoratissimo Sanzacco di Scutari e sapientissimo Cadi d' Antivari. Al gionger dell' eccelso segno imperiale saprete, come il Bailo di Venetia per Arz. ha fatto intendere alla mia felice porta come l' apportatore di questo mio Imperial comandamento Marino Bizzi, Religioso, Arcivescovo della Nation, Chiese e Religiosi Francesi, che sono in Antivari e suo territorio, luoco sotto la giurisdizione di Scutari, volendo in virtù dell' Imperial privilegio, e nobil comandamento, che gli è stato concesso dalla mia Signoria, tor e scuoter una volta all' anno secondo l' antica consuetudine dalli Christiani e Religiosi habitanti nel detto paese, cioè 120 aspri per

Digitized by Google

cadauna chiesa di elemosina, e doi aspri per ogni casa de Christiani, e VI aspri per il primo matrimonio, e 24 per il secondo e 48 per il 3-o, li metropoliti dello rito Seruiano e Greco, andando con alquanti Giannizzeri e Spahi, per forza vogliono essi scuoter quelle elemosine e regalie, ed in vista del loro baratto pervengono ad esso Arcivescovo, e non cessano con ciò di dar molestia contro esso baratto, e nobil comandamento et antica consuetudine al sopradetto Arcivescovo. Per il che ha esso Bizzi richiesto, che li sia dato questo mio Imperiale comandamento, a fine che per l' avenire sia esequito iusta il privilegio e nobil comandamento di esso Arcivescovo, (che) tiene in mano, e conforme l' antica usanza li ha fatto havere dette elemosine e dretti (?), ne sia lassato farli alcun impedimento dalli Metropoliti Greci e Seruiani; i quali in caso che cavassero comandamento per voler tor loro e scuoter elemozine e dretti delli Christiani, e Chiese, purchè siano quelli onesti et essequite sempre secondo il comandamento, che Esso Arcivescovo ha nelle mani. Pertanto comando, che ogn' uno di voi habiate cura di questo e dando essequtione all' Imperiale privilegio e nobil comandamento, che detto Archivescovo ha in mano, e non lassarete, che contra esso baratto e nobil comandamento li sopradetti si possano ingerire nell' elemosine e dritti sudetti. Et in caso che di nuovo li Metropoliti Greci e Seruiani venissero con Giannizzeri e Spahi per voler tor loro li detti dretti et elemozine, voi li vietarete, e mi farete con Art. saper li nomi di essi e di quelli, che con essi venissero. Cosl saprete; e doppo visto questo mio honorato comandamento lo restituirete nelle mani di esso Arcivescovo, e prestarete fede all' Imperial segno. Scritto in Costantinopoli alla metà della luna di l' anno 1011 cioè 1610. Tradotto dal Borisso (?).

Sequitur quorundam Scismaticorum ad fidem reductorum professio. Desumpta e libro Estraordinariorum actorum Cancelariae Archiepiscopalis.

Constitutus in presentia Illustrissimi et Reverendissimi D. D. Marini Bizzij, miseratione divina Archiepiscopi Antibarensis, ita residentis cum pluribus nobilibus viris huius civitatis in sala suae solitae residentie, Radus Radonicic, de Braichio loco scismaticorum diocesis Antibarensis, humiliter exposuit, qod cum ipse usque ad hunc (diem) Scisma(te) Grecorum signatus fuerit, eorumque nonnulla falsa dogmata, superstitionesque (professus esset) humiliter supplicavit S. D. Illustrissimam, ut uellet eum accipere in gremium fidelium et reconciliare cum S. matre Ecclesia catholica Romana, atque a censuris absolvere; agnoscens atque professionem faciens, non esse id quod docet et credit ipsa Romana ecclesia, prout ipse credit et profitetur; detestans, et abiurans, videlicet alia dogmata, superstitiones et abusus tam scismaticorum quam aliorum quorumcumque hereticorum contra fidem catholicam Romanam introductos, cum pretendat velle quam diu ipse uixerit esse sub obedientia et potestate Romanae ecclesiae, atque Sanctissimi Romanorum Pontificis. Tunc idem Ill. D. Archiepiscopus, post probatam constantem

Digitized by Google

voluntatem et desiderium dicti Radi ad catholicam (ecclesiam) et sub potestatem Romanae ecclesiae veniendum, ab omnibus ibi presentibus bis supplicatus vigore facultatum sibi a sacra Congregatione illustr. DD. Cardinalium in universa Republica Christiana adversus hereticam pravitatem . . . . . in Urbe pridie calendis Maji 1608 concessarum, eundem Radum Radonicium humiliter genuflexum, et fidem catholicam professum, adhibita debita forma a censuris absoluit atque recepit in gremium S. Matris ecclesiae Romanae catholicae, eum restituendo sacramentis ecclesiae et unitati fidelium; praesentibus inter multos alios strenuis Capitaneis ac nobilibus hujus ciuitatis Buduae B. Babich et Simone Petcouich testibus rogatis. In quorum fidem etc. Dat. Budue, die 5 Epiphaniae Domini 6 Mensis januarii 1609.

Pariter fidei professionem emiserunt Buduae infrascripti a scismate reducti, pro ut in eodem libro. Videlicet: Babich Andrea, de Bozidar de villa Braichensi. Hirenes uxor Vuli fratris ei sdem. Michael de Monte nigro. Margarita Stephani de Spizza. Comes Allexander Tomianus de Maino. Vulinna eius filius. Margarita filia Georgij Vuenanzi. Anna Stefani de villa Pobori. Angelina uxor Nicolai de Spizza. Joannes q. Vuchich de Maino. Angelina Georgij de Spizza. Rodus Nicolai de Zuppa. Rodus Petri de Sasso. Andreas Nicolai Grelghi. Stanna Christofori de Zuppa.

Deinde in visitatione Maini castelli nuncupati regionis Pastrouichioris infrascripti fidei catholicae professionem emiserunt: Catherina filia Vincentij Medini. Angelica filia eiusdem. Elena filia eiusdem. Christina filia Nicolai Pastra. Stancha uxor Stefani Ruzzoenichi. Rosa filia Stefani, et Milize. Francesca filia Marci Medini. Flora filia Stefani Zarnouichi. Damianus filius Calle et Helene. Hieronimus filius Vuci à Monte nigro. Angelina Jacobi Pastrouicchi. Vincentia uxor Seculi Medini.

Sequitur il mandato del S. Proveditor di Cattaro contra il Patriarca di Pecchi.

Francisco Moresini. Rettor, e Proueditor. Alli nostri fideli Giudici e sboro de Pastrouicchi. Havendo noi presentito, che il Patriarca di Pecchi si vuole ingerire nelle nostre giurisdizioni in Pastrouicchi, e minazzando di fulminar scomuniche, vi commettemo, che dobiate poner pena a qualsi voglia di bando, galera et altre pene ad arbitrio nostro, che non ardisca di accettare esso Patriarca, nè alcuno de suoi, nè similmente portar sue lettere, ne accettarle, nè meno riferir sue parole sotto l' istessa pena. E così eseguirete. In Cattaro li 1 Febraro 1609. Aloisius Prodi V.

Sequitano altre lettere intorno la conversione dei Pastrouicchi.

Illustrissimo e Reverendissimo Signor, padron Colendissimo. Dalla Vostra di DD. Rev. delli 5 del corrente ho inteso il vostro desiderio, che tiene procurare, che quelle anime, che sono fuori del grembo di S. Chiesa, venghino alla recognitione della vera fede e del vero Pontefice, siccome è anco mia particolare intentione Però stij pur VS. Revma. sicura, che non mancherò in alcun conto di coadiu-

Digitized by Google

varla, in quanto le farà bisogno e che stimerò necessario E quando li Pastrovicchi veniranno da me per poter con mia licenza eseguir, quanto da lei gli sarà imposto per benefizio dell' anime loro, farò quant' ella desidera, si come anco ho fatto in comendarlo et ad essi Pastrouicchi et à quelli d' Antivari. Ho sentito infinita consolatione, che il mio mandato sia stato ben accetto da quei popoli, e parimente a lei grato. E senza più le bacio le mani. In Cattaro alli 8 Febraro 1609. Di VS. Illustr. e Rev. Serv. obbsmo. Francesco Moresini Rettor e Provid. All' Illustr. et Rev. S. S. colendissimo Mons. S. Arcivescovo d' Antivari. Budua.

Molto Illustr. e Rev. S. mio devotissimo. Non ho prima scritto a VS. Rev. perchè aspetavo opportuna occasione di far l' officio con quelli Pastrouicchi, et avisarli poi l' effetto et il frutto del mio offizio, essendogli venuti parte di loro Ambasciatori destinati a VS. et essendovi anco il Cap. Nic. Pecich (?) di esso luoco, mi dissero à punto quello che lei mi scrisse che quel Patriarca Serviano gli havea escomunicati per la negatione del tributo, che da loro ha richiesto. Io soggiungendo haver inteso, che molti si erano mossi a darglielo contra il mio mandato, acconsentendolo lor Metropolita. Non resto aggiunger, che li essortavo a star ressistenti in condescender a suoi voleri; e che questa occasione di escomunicazione sarebbe opportuna occasione di levarsi da quella chiesa scismatica, e sottomettersi a quella nostra Catholica e Romana, amplificando i quanti benefici che si ricevono da Dio. Mi si hanno mostrato di buona opinione e di voler operar con gli altri à voler risolversi; ma havendo in consequenza questo negotio la raggion di Stato, non mi pare molestarli, che trattandosi dell' anime vorei veder con pienna dispositione una spontanea risolutione; questo è quanto voglio e debbo fare; e tutte le volte, che mi si presenti opportunità, non resterò di repplicare l' offitio, e la buona dispositione di V. S. Rev. verso di loro. Che serva in risposta della sua lettera delli 29 del passato. E le bacio affettuosamente le mani. — In Cattaro alli 2 Luglio 1609. D. V. S. Illustr. e Rev. Serv. Obbsmo. Francesco Moresini Rettor Proveditore. All' Mons. Illustr. et Rev. S. S. colendissimo Mons. Arcivescovo d' Antivari. Budua.

Illustr. e Rev. S. osservandissimo. Mi duole, che gli Ambasiatori de Pastrouicchi siano ritornati senza aver operato quel tanto che V. S. Revma. desiderava per bene delle anime loro intorno all' articolo della loro conversione con S. Chiesa. E se è vero quanto le vien referto, Iddio perdoni a chi ha devertito sì buona e Christiana operatione. Quanto alla istanza fattami di essaminar detti Ambasiatosi trattandosi contra un religioso, non comparisse al mio foro admetter prova alcuna in questo fatto, come può ben lei considerare. Può valer i però del foro spirituale, che è quanto posso dirle. E le bacio le mani. — In Cattaro il 1-o 8-bre 1609. D. V. S. Ill.

Digitized by Google

e Rev. Serv. Franc. Moresini Rettor e Prov. All' Ill. e Rev. S S. mio devotissimo Mons. Arciv. di Antivari. Budua.

Fede del disturbo della conversione Dei Pastrouicchi.

Col tenor della presente faccio fede con mio giuramento io fra Girolamo . . . da Zara Minorita nell' Oratorio dello scoglio di S. Nicolo appresso Budua, qualmente parlando un giorno col superiore overo Igumeno dei Caloieri dei Pastrouicchi, mi disse, che essi havendo deliberato e fatto risolutione di riconciliarsi con la s. Chiesa Romana per l' essortatione dell' Illustr. e Rev. Arcivescovo Bizzi d' Antivari, e per questo effetto dovendosi domandar licenza da S. Sede di poter mandar a Roma, si l' aveva interposto P. Francesco Scoroueo da Budua, et havea turbato questo loro santo proposito, onde il negotio restò imperfetto. L' istesso anco mi fu detto da M. Francesco Gentilezza canc. dello sboro dei detti Pastrouicchi. Et in fede della verità ho fatto la presente scrittura di mia mano propria. In Budua alli 12 Febrario 1611. Io fra Gierol. sud. di mano propria. Io B. Gio. Fei fiorentino affermo con mio giuramento che la sopradette fede è fatta di mano delle stesso P. Heremita et esser vero quanto contiene, poichè ancor io l' ho sentito di bocca propria del sudetto Scoroveo, come anche ho deposto in processo, et ho sottoscritto di mia mano propria; e sigillato col mio sigillo.

Per la residenza del Vescovo d' Allessio.

Molto Illustr. et Rev. Monsig. mio devotissimo. Mi saria stato caro oltre modo haver potuto veder V. S. Rev. in queste parti, com' ella et altri d' Allessio già me ne diedero speranza, pur tuttavia assicurandomi il zelo e charità sua, che non mancherà, essendo il dovere doppo tanto tempo consolar le sue pecorelle con la sua presenza e dar questo contento a me ancora rimordendomi troppo la pena del Concilio Tridentino, quando mancassi a non comunicar con N. S. che ella ne ha in Allessio, mentre desidero servir e non attristarla. E si può andar allegramente, perchè al suo arrivo intendo che troverà molta soddisfazione in quelle anime, et un grosso avanzo delle mie entrate. E con questo à V. S. Rev. pregando l' accrescimento delle divine gratie li auguro ogni prosperità. Di Budua alli 29 8-bre 1609. D. V. S M. Ill. et Rev. per serv. affmo. Marino Bizzi Arcivescovo di Antivari. Ragusa. All' M. Ill. et Rev. Mons. R. Vescovo di Allessio.

Sequita la Comissione al Reverendissimo Vescovo di Durazzo per insegnar le cerimonie della messa.

Marino etc. a voi Rev. D. Andrea Lopez, curato di Croia, e Vicario di Durazzo, salute e beneditione nel Signore. Havendo noi nella presente visita di Albania veduto il molto bisognio, che hanno li sacerdoti di haver migliori informationi delle cerimonie della messa et essendo noi relativamente sodisfatti della vostra sufficienza in esse cerimonie, vi commettiamo in virtù della presente patente, che usiate la vostra solita charità coi sacerdoti,

Digitized by Google

che sono intorno a Croia, Rendesia e Durazzo con la Diocesi Stefanense in mostrarli con ogni pazienza e zelo le cerimonie sudette, finchè al vostro giudizio ciascun di loro le habbia sufficientemente imparate. Dandovi autorità, che quelli, che saranno negligenti di venir ad imparar le dette cerimonie, almeno in capo di 27 giorni, come li habiamo dato ordine noi, li possiate a nome nostro suspendere dal celebrar la messa, finchè etc. In quorum fidem. Dat. in Calesi ai 24 di Luglio 1610.

Sequita il monitorio per i matrimonij in Albania.

Marino etc. Havendo noi trovato per tutta Albania molti disordini nei contratti dei matrimonij, perchè non si habbia finora osservato il decreto del sacro Concilio di Trento circa la publicatione di essi, e perchè subito contratti gli sponsali habitano insieme i contrahenti, ne più si curano molti celebrar il matrimonio vivendo come in perpetuo concubinato. Però col tenor del presente nostro mandato, da esser publicato da tutti i parochi nelle chiese di questa Provincia di Albania, comettiamo a tutti quelli, che si trovano copulati con le loro spose, che debano in termine di un mese dopo la publicatione di detto mandato haver con effetto alla presenza del paroco et testimonij contratto il matrimonio sotto pena di escomunica e di pagare 25 tollari ai Signor del paese. E se per un altro, alla quale de cetero siano sottoposti anco i Padri e le Madri, che daranno in mano dei mariti le loro figliole inanzi che sia fatta la publicatione in chiesa nella forma del detto sacro Concilio e poi non haveranno, come di sopra, celebrato il matrimonio. In quorum fidem etc. Dat. in Calesi alli 24 Luglio 1610.

Sequitano alcuni mandati contra gli usurpatori dell' entrate.

Marinus etc. A tutti quelli, che lavorano le possessioni, vigne e terreni della chiesa di S Nicolo di Chialesi, comettiamo in virtù di S. obedienza e sotto pena di escomunica ipso facto incurrenda, che debano ripender al R. D. Giorgio Bianchi, Vicario, la giusta parte dell' entrate spettanti alla sudetta chiesa da esser applicate, si come ex nunc l' applicamo alla fabrica della detta chiesa, la qual minazza ruina sino all' intesa sua restauratione, dopo la quale detto Rev. Vicario e suoi successori debano goderle, e possederle come curati di detta chiesa. Et in quanto si sentissero gravati, comparir debano in termine di giorni 15 che non le li mancherà di giustitia. In quorum fidem etc. Dat. in Chialesi 25 di Giugno 1610.

Simile mandatum relaxatum fuit in villa Sporagni pro ecclesia eiusdem die 29 Junij 1610. Item simile mandato relaxatum fuit pro curatia s. Blasij in villa Mazani die 20 Julij 1610.

Sequitano le patenti et Commissioni fatte ai Procuratori nuovi delle Chiese d' Antivari.

Marino Bizzi etc. Alli diletti nostri figlioli in Christo li SS. Gieronimo Bazzano, Marino Summa, Andrea, Marino, e Giorgio Hilchion salute e benedizione nel Signore. Fra i più importanti ordini,

Digitized by Google

che si possono lasciar dai superiori in queste parti nelle loro chiese, senza dubio par che siano quelli, che appartengono alla conservatione dei beni ecclesiastici, acciò essendo mantenuti i sacerdoti, e per consequenza i ssmi. Sacramenti et anco l' istessa fede. Però havendo noi trovato con nostro dispiacere infinito haver patito per il passato le chiese d' Antivari gravissimi danni per non esservi stato chi si habbia interposto alla diffesa e conservatione di detti beni, habiamo deliberato di provedere, che almeno per l' avenire non succedano più simil disordini, con crearsi i Procuratori, che devano, come nelle altre chiese Christiane, haverne la debita cura. Però giudicando noi degni di così importante carico il vostro zelo, charità christiana, vi creamo, costituimo e pronunciamo Procuratori della chiesa di S. Elia di Antivari, dandovi piena et ampla authorità di soprastare alla conservatione di detti beni con la vostra solita prudenza in tutti i debiti modi, e specialmente negli infrascritti, videlicet: Farete il catastico dei beni stabili con inventariarli tutti con le pertications e confini, e siano notati in libri particolari. Non alienerete, nè permetterete che altri sotto qualsivoglia pretesto ò authorità, eccetto se fosse da S. Beatudine, alienino, nè oblighino detti stabili della chiesa, avertendo ogn' uno, che caderanno nell' escomunica maggiore fulminata in bulla cene Dni Non livellerete, nè permitterete che altri livellino detti beni, nè altrimente oblighino, perchè non si puo se non per tre anni secondo la bolla di Papa Paolo 2-o. Quelli che sono alienati, e distrattì, procurerete, per quanto potrete, recupararli per mantenimento della chiesa, e per levar quelli, che malamente li possedono, dalla scomunica contra essi fulminata, nel che vi diamo authorità coniunctim et separatim di procurar il suo benefizio con comparir inanti qualsivoglia giudice. Haverete custodia dei mobili, che noi stessi già havemo inventariati, secondo la poliza datavi in mano, con altri mobili, che forse vi saranno dati, et consegnati dal fedelli, che li hanno conservati. Scoderete gli crediti della chiesa, e ne conserverete il danaro per li suoi bisogni, nei quali non vogliamo, che si spendano, se non con saputa e consenso del Vicario Generale nostro, che dichiareremo, et con la maggior parte di noi. Al fin dell' anno della vostra administratione darete il conto di essa, e consegnarete per inventario quanto haverete manegiato al detto nostro Vicario, et ai Procuratori, che da lui saranno dichiarati. Dandosi piena et ampla authorità di procurar con ogni altro debito mezzo la conservatione et augmento di detti beni et utili di detta chiesa; e comettendo a tutti i fideli Christiani di tenervi per veri e legitimi Procuratori, con quella authorità, che hanno in ogni altro luoco gli altri Procuratori delle chiese, et noi vi esortamo di non mancar di adoprarvi prontamente incarico sì importante e per servitio di Dio, consolatione della nostra propria, sicuri che ne haverete merito appò S. D. Maestà. In quorum fidem etc. Dat. in Antivari alli . . . Gennaro 1611.

Un' altra simile fù fatta ai Proveditori della Chiesa Sta. Maria nei Borghi d' Antivari.

Digitized by Google

Sequita la patente spedita al Padre frat. Antonio da Sibenico per visitar i popoli Clementi.

Marinus Bizzius, miseratione Divina et Sanctae Sedis Apostolicae gratia Archiepiscopus Antibarensis, Primas regni Serviae etc. Dilecto nobis in Christo Rdo. Pri. fra. Antonio de Sibenico, ordinis Minorum Observantiae salutem et benedictionem in Domino sempiternam. Cum personaliter non potuerimus accedere, prout erat nostri muneris, et desiderii, ad montana Clementum nostrae Diocesis, et jurisdictionis, ut claritativo offitio Visitationis illi consolarentur populi, sacerdotibus destituti, ac sacris et sacramentis nimis indigentes, ideo in hoc discessu nostro, quo, faciente Deo, ad Romanam Curiam properamus, aliquo pacto, quantum in nobis est, utilitati et benefitio eorum consulamus, tibi predicto R. Prov. fr. Antonio, de cujus charitate et pietate satis confidimus, damus in mandatis, ut statim, ac in montibus dictorum Clementinorum nives cessaverint, te nomine nostro ad hos debeas, tanquam Visitator, transferre, assumendo tibi socios sacerdotes, quos elegeris. Ibique visites ecclesias, et sacra eorum; illos in Christiana pietate confirmes, arguas, obsecres, increpes in omni patientia et doctrina, eos maxime adhortando ad deputandam promissionem pro sustentatione sacerdotum, ut sacramentis aliisque spiritualibus in posterum longius non destituantur. Dantes tibi amplam facultatem baptizandi, confessiones audiendi, eandem seu limitatam auctoritatem socijs tuis sacerdotibus concedens, cemeteria eorum pro more patr ae benedicens atque nostram, imo Ss. D. N. . . . benedictionem impendentes. Quod si tantum munus ea pietate ac zelo, quo de te confidimus, diligenter ac solicite adimpleveris, ab omnipotente Deo retributionem merito sperabis. In quorum fidem etc. Dat. Antivari die 30 mensis Januari 1611.

Digitized by Google

Trnovsko tetrajevanđelije.

Priobćio u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 3. studenoga 1887. god.

AKADEMIK M. VALJAVEC.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu čuva rukopis iz Mihanovićeve zbirke u kojem su bugarsko slovenskim jezikom prevedena četiri jevanđelija. Sada nije više cio, sprijeda mu je nestalo sve do Mateja gl. IX 5; listova ima 247, a oni su od kože i od papira: prvi i četvrti list svakoga kvaterniona je od kože, a drugi i treći od papira. Pisano je jednim stupcem visokim 11 a širokim 7 i pô ctm. dočim je cijelim listima dužina 17 a širina 12 ctm. U stupcu ima po 23—27 redaka. Tinta je u običnom tekstu crnilo, a crvenilom označuje se na čelu, u dnu ili sa strane listova ono što se u koji dan imalo čitati. Pismo je ćirilsko dosta čitļivo, ali nije svuda jednako, na ńekim je listima krupno, a na drugim dosta sitno, ipak je sve od iste ruke.

Taj je rukopis bez ni jedne sumńe iz XIII vijeka, ali godina kad je bio napisan više nije izvjestna. Ima doduše ispod kalendarija pripis iste ruke koja je ostalo pisala, ali je žali bože poliven ńekom tekućinom koja je list tako oštetila i mjestimice izgrizla da je slabo što čitļivo. Što se dade naporom čitati to je Leskien u Jagićevu arhivu IV 512 ovako prepisao:

цртвоу ѱ благовѣрно
тантиноу оу
ѱоу всѣм рм ·:·
р ар арсѣ тин бльгар(м)ъ ·:·.
уа са и свршши са тетраегулъ
ьѱаинемь и цѣнѫ юромонаха
маѯнма л ржкоѫ проѯ ера драгоѫ
писань іже сѫть вь црнградѣ трь
новѣ да до его дондѫть
не кльнѣте писавшаго а.

Pod ovim pripisom prepisala je isti pripis druga ruka drugom tintom a jezikom do 400 godina mlađim od onoga kojim je ostalo pisano. Ta kopija glasi (в)ь лѣ [т] ,ѕ' ѱ. к а [на] ца(рьствоующоу благовѣрномоу царю (Ко)станд(ни)оу и Михаилоу сыноу его, обладоующоу всѣми Бльгари, и при патриарсѣ Ігнатии Бльгаромь ҙаүе се и сьвршши се тетраеүгль сии потыщанием и цѣною иеромонаха Маѯима а роукою прозвүтера Драгые. Писани же соуть вь цари градѣ Трьновѣ, да до его доидоуть, исправѣите, а не кльнѣте писавшаго ю. Miklošić, koji je imao naš rukopis u ruci na upotrebu za slo*v*nik, napomiňe ga u lex. X EV. TRN. i stavļa ga u XIII vijek i to u godinu 1273. Tu veli: saec. XIII. (1273): (в)ь лѣто ѕ ѱ. к а (litteris ка superinscriptum est на recte па). Leskien ono nad ка natpisano čita opet ка: „in dem abdruck der jüngern bei Sreznevskij steht die jahreszahl ѕ ѱ. п а d. h. 6781 = 1273. Das п beruht aber auf einer conjectur, denn die handschrift hat deutlich ѕ ѱ. к а, es ist sogar, da das ка ein wenig ve*r*wischt war, mit derselben hand noch einmal ка darüber geschrieben“. Ali ono što je nad ка natpisano ja ne mogu čitati za ка, nego čitam на kako je i Miklošić čitao. Svakako je ono nad ка natpisano slabije čitļivo nego ono u retku napisano razgovijetno ка pa ne vjerujem da je radi slaboga pisma, već radi ispravka ma i opet nevaljala nastao onaj natpis. Pošto se znade da je Konstantin vladao od god. 1258—1277, to ne može biti prava godina niti ѕ ѱ. к а niti ѕ ѱ. н а, jer ono daje 6721 = 1213, a ovo 6751 = 1243, oboje je prerano, a ѕ ѱ. п а, što daje 6781 = 1273 je samo konjektura Sreznevskoga i Miklošićeva prema vladańu Konstantina cara. Ali se ova konjektura meni boļe sviđa od one koju kao da Leskien pravi kad veli: aber da Konstantin von 1258—1277 regierte, bliebe, vorausgesetzt das а der zahl sei richtig, noch immer das jahr 1263 = 6771 ѕ ѱ о а möglich. Ja za to nagińem ka godini ѕ ѱ. п а, jer je u onom rukopisnom ostatku bugarskoslovenskoga prijevoda apostola, koji no je Daničić u Starinama I 86 sl. opisao, naznačena godina ѕ ѱ. п е = 1277: в лѣто ѕ ѱ. п е (6785 = 1277) при сватѣмь и прѣвисоцѣмь цари Костандинѣ и царици его Марии и ѡтьрасль ею Михаилѣ порфирородиѣмь. Sve naslućujem da je na isto poticańe nastalo trnovsko jevanđelije, na koje i taj aposto: jevanđelije je došlo da kako prije apostola na red, ali taj nije mogao dugo zaostati iza jevanđelija. Po tome bio bi apostol napisan četiri godine iza jevanđelija, a dosta je vjerojatno jer razmak godina nije prevelik, a po

Digitized by Google

Leskienovu naslučivańu bilo bi četrnaest godina razmaka, što je predugo i mańe vjerojatno.

Pismo. Za *i* piše se и i ї: иже i їже mt. 10. 4 слѣпиї mt. 10. 5 приїметъ itd.

Za *o* piše se o i ω, ω obično na početku, ali i u sredini riječi: ωбаче mt. 12. 24 ωпона mt. 27. 51 Іω(а)нъ malo ne svuda, a tako osobito u dat. sing. složene deklinacije na оωмоу: дроугоωмоу mk. 15. 21 слѣпоωмоу mt. 12. 22 itd. Kašto dolazi o s pikńicom ili zrnom u sebi: ⊙: ⊙баче lk. 18. 8 itd. kašto dolazi kao okrug sa četiri zrna na sebi: gore doļe s desna i s lijeva: ○ горе lk. 11. 52. Kašto dolazi kao okrug bez zrna ali sa slovom u sebi koje u riječi iza ńega ide: ⓣъ mt. 22. 29 lk. 13. 15 мⓙе = može lk. 14. 30 крамⓛѫ = kramolą lk. 23. 19 ѧзыкⓜь = ązыkomь itd ili sa dva ili četiri zrna na sebi: ⓣъвѣщавъ lk. 13 14 ⓣъвѣщавъ mt. 26. 33. Dolazi li iza slova koje je upisano u o opet o, to se ovo drugo o ne piše: Солⓜнъ = Solomonъ lk. 12. 27 itd.

Za *u* piše se uz оу i о na kojem sjedi kvaka načińena od ү: ȣ: ȣчить mt. 11. 1 ȣне jon. 18. 4 оусбрȣсъ jon. 20. 6 погȣбить mt. 10. 4 трȣждающии mt. 12. 28 Капернаȣмъ 12. 28 itd.

Za *ê* piše se uz obično ѣ kašto ѣ, to je ѣ bez ovojka u dnu s desne, ali tako nikada u retku nego samo nad retkom kad ide ê iza r: рѣшѫ = rêšą jon. 4. 52 прѣжде jon. 5. 7 вечерѣнии = večerjanii lk. 22. 20 врѣдная mk. 2. 7 грѣшникъ lk. 5. 30 прѣсташе lk. 8. 24 прѣдашѧ lk. 12. 48 крѣпкыи lk. 11. 54 прѣдъ lk. 4. 1 скорѣ lk. 18. 8 цѣсарѣ jon. 19. 5 кесарѣ lk. 3. 1, ređe kad ê ide iza drugoga slova: мѣстѣ jon. 5. 14 мнѣ = mnê jon. 6. 37 itd.

Za *m* dolazi kašto м sa široko izbočenom sredńom crtom: ⊓ kad se hoće da se u tu izbočinu upiše ono slovo u riječi koje ide iza m: ⊓ене = mene lk. 22. 34 ослабленоȣ⊓ mk. 2. 10 itd.

Za *dz* dolazi tri puta ѕ u riječi мноѕи lk. 14. 25 jon. 10. 20, 12. 49.

Za *t* dolazi uz т jednako visoko s ostalim slovima kašto tako nadignuto da mu je vrh nad retkom: достоинъ mk. 12. 14 старецъ lk. 9. 22. Često dolazi u obliku Т: косТь jon. 19. 36 радосТь jon 16. 24 юсТь mt. 22. 21. U tom se obliku spaja i sa и в р te bivaju ligature: Ѝ = ti Ѣ = tv Ѭ = tr: причасТие = pričęstie mt. 21. 38 Ѣоритъ = tvoritъ lk. 6. 2 благовѣсѢоуѫ = blagovêstvuą lk. 8. 1 сѬахъ = strahъ lk. 1. 64 пеѬъ = Petrъ jon. 18.27 itd.

Digitized by Google

Za *št* dolazi samo щ nikada шт.

Za *ps* dolazi u tuđim riječima ѱ: ѱалмѣхъ lk. 24. 44.

Za *ks* piše se ѯ u tuđim riječima: Ѧфаѯадовъ lk. 3. 36 Ѧлеѯандровоу mk. 15. 21.

Za *ng* dolazi u grčkim riječima *gg:* аггелъ = angelъ Наггеѡвъ lk. 3. 26 τοῦ Ναγγαί, еуаггелиꙗ = evangelija mk. 8. 35.

Za ы ы dolazi često ъї ili ьї ы̂: бъїлъї mt 11. 23 поустьїнѣ mt. 11. 7 изы̂досте mk. 7. 24. Dolaze mješovito jedno za drugo: чашѫ стоудены воды mt. 10. 4 itd.

U tuđim riječima rabi у za grčko υ: Сурнеꙗ lk. 2. 2 вусъпъ lk. 16. 29 a mjesto у dolazi въ u въсъпъ ὕσσοπος jon. 19. 29.; — ф za φ: фарисеи, ѳеофиле lk. 1. 4 — ѳ za ϑ: матѳаатовъ lk. 3. 24 Салаѳиилевъ lk. 3. 27 Єлисавеѳь lk. 1. 5. 13. 24. 36 Назареѳъ lk. 1. 28 itd., ali ѳ dolazi i za ф na rusku: Ѧлѳеова mk. 2. 14, 3. 18 lk. 6. 14.

Za *au* dolazi kašto ligatura od а i у: заутра.

Jotacija označuje se i ne označuje. Označuje se slovima: ꙗ za a: Марнꙗ lk. 1. 27 uz Марна lk. 1. 34 спасениꙗ lk. 1. 69 uz милосръдна lk. 1. 78 твоꙗ uz твоа lk. 1. 11 itd. ѣ za j a iza l r č št i vokala: дѣлѣ = dêlja, često, царѣ jon. 19. 15, čêšѫ jon. 18. 1 краѣ mt. 27. 51; — ѥ za je: ѥмоу lk. 1. 19 uz емоу lk. 1. 31 ѥстъ lk. 1. 61 uz естъ lk. 1. 36, nastavak иѥ piše se obično ие: веселие lk. 1. 14 видѣние lk. 1. 22 itd. — Ю za ju: сѣанию mt. 12. 1 царьствию lk. 1. 33 Іюдовъ lk. 1. 39 uz горенноу mk. 3. 17 шьдшою jon. 1. 41 uz слышавшооу jon. 1. 41, za юже dolazi samo оуже; — ю dolazi i iza ч u riječima чоудо чоудити сѧ i чоути: чюдо jon. 4. 54 чюдеса mt. 21. 15, 24. 24 mk. 13. 22 чюдесъ jon. 4. 48 чюдите сѧ jon. 5. 20 чюди сѧ lk. 7. 9 чюдишѫ сѧ mk. 12. 17 lk. 1. 63, 8. 25 чюждаахѫ сѧ lk. 1. 22 jon. 4. 27 чюдѧщи сѧ lk. 2. 33 чюдѧщемъ сѧ lk. 9. 43, 24. 41; чюеши lk. 7. 41 чюете mk. 8. 17 чюхъ mk. 8. 46 чю lk. 24. 18 чюста lk. 2. 48 чюлъ mk. 7. 24 — ѭ za ją: ѭ αὐτήν mt. 9. 25 uz ѫ mt. 10. 31 поѭтъ mk. 12. 21 uz поѫтъ mk. 5. 40 itd. — ꙗ za ję: ꙗзыкъ lk. 21. 10 uz ѧзыкъ lk. 21. 14 лѣвѫꙗ mt. 20. 21 uz лѣвѫѧ mt. 20. 23 itd.

Više riječi dolazi u skraćenom obliku n. pr. аг҃глъ = angelъ, бъ = bogъ ба = boga бы̂ = bьistъ гл҃а гл҃а глаше глще = glagola glagolę glagolaše, glagoljąšte, г҃ь = gospodь г҃нъ = gospodinъ дхъ = duhъ Іс҃ъ = Isusъ, ц҃рь = carь ч҃лвкъ = človêkъ, ѿ = otъ itd. U samom tekstu jevanđelija nema premnogo kratica, više ih dolazi ostraga u mjesečniku i kalendariju.

Digitized by Google

Gramatika. Ъ i ь dolaze mješovito jedno za drugo bez pravila: ѥстъ mt. 10. 25 ѥсть mt. 11. 14 въ имѧ i вь имѧ mt. 10 41 прииметь i припметъ mt. 10. 41 itd. ali došljedno ь u: чьсо инчьсоже.

Za ь dolazi često є, i to 1) u korijenu: бреннє jon. 9. 14 uz бръннє jon. 9. 5. 11 брьннє jon. 9. 6 — весь κώμη: mt. 10. 11, 21. 2, mk. 1. 33, 8. 26, 11. 2 lk. 9. 52, 10. 38, 17. 12, 24. 13. 28 jon 11. 30 веси mt. 9. 35 mk. 1. 38, 6. 56, 8. 23. 26. 27 lk. 8. 1, 9. 6. 12, 13. 22 jon. 4. 5, 6. 5 весєхъ mk. 6. 36 uz вьсь lk. 9. 56, 19. 30 вьсии lk. 5. 17 — весь πᾶς ὅλος: mt. 13. 38, 18. 30. 32. 34, 21. 10, 22. 40, 26. 59 mk. 1. 33, 2. 13, 4. 1, 7. 14, 8. 36, 9 15, 10. 15, 14. 55, 15. 1, 16. 15 lk. 7. 19, 8. 37 jon. 4. 53, 5. 22, 6. 14, 11. 27. 50, 12. 19, 13. 10, 18. 37 uz вьсь въсь mt. 13. 2, 20. 6, 22. 46 lk. 9. 25. 55 jon. 9. 34, 14. 27 въздє mj. въсьдє mt. 25. 29, nu nikada: весє весєго весємоу itd. nego вьсє въсє itd. — двєръ jon. 10. 7 двєри mt. 25. 10, 27. 60 mk. 15. 46 lk. 11. 7, 13. 25 двєрии mt. 28. 2 mk. 16 3 двєрємъ mt. 28. 33 mk. 1. 33 jon. 20. 19. 26 двєрєхъ mt. 24. 33 mk. 2. 2, 11. 4, 13. 29 jon. 18. 16 двєрьми mk. 2. 3 jon. 10. 1. 2 двєрница jon. 18. 17 двєрници jon. 18. 16 двєрникъ jon. 10. 8 — жєꙁла lk. 9. 3 mk. 6. 8 uz жъзла mt. 10 10. — легко mt. 11. 30 — мєншиихъ mt. 25. 40, 45 — мєчь mt. 10. 34 — обєщника lk. 5. 10 обєщници mt. 23. 30 — скрєжєтъ mt. 24. 51 — тємници mt. 14. 10, 25. 36 39. 43 44 mk. 6. 17. 28 lk. 3. 20 тємницѫ mt. 18. 30 lk. 12. 58 jon. 3. 24 тємницѧ mt. 14. 3 uz тъмницѫ lk. 22. 33, 23. 19. 25 тъмницѧ lk. 21. 12 — često u: ьм-: заємъ lk. 11. 5 изємъ lk. 10. 35 обьємъ mk. 10. 16 приємъ mt. 27. 49 lk. 9. 11 приємши lk. 13. 21 възємъ mt. 14. 19, 17. 24, 26. 24, 26 mk. 10. 21 lk. 10. 35, 19. 15 възємшє mt. 25. 2, 27. 6 възємшєи mt. 26. 52, tako u: пьи чьи мьр пьр стьр тьр: пропєнши mk. 15. 24 распєншє mt. 27. 35 начєнъ mt. 20. 8 lk. 23. 5 начєншоу mt. 18. 24 uz начьнъ lk. 24. 27 оумєрьи jon. 12. 1 оумєрша jon. 19. 33 оумєршаго jon. 11. 29 сѫпєрникомъ lk. 12. 58 простєръ mt. 12. 49, 14. 31, 26. 51 mk. 1. 41 lk. 5. 13 отєрши jon. 11. 2 — osobito često u: шьд: шєдъ mt. 18. 12, 25. 18, 26. 14, 36. 44 27. 5 mk. 1. 45, 14. 32 jon. 9. 7 шєдшє mt. 11. 4, 18. 31, 22. 15, 28. 7, 19 mk. 17. 20 lk. 9. 12, 13. 53 шєдша mt. 21. 6 lk. 7. 22, 12. 18 шєдшоу lk. 9. 59, 17. 7 шєдши mk. 7. 30, 16. 10 въшєдъ mt. 15. 29, 26. 58 mk. 1. 21, 7. 24, 11. 15 lk. 19. 1. 45 въшєдшє mt. 12. 45 въшєдшоу mk. 9. 27 ишєдъ mt. 14. 14, 15. 21, 18. 28, 20. 5, 24. 1 ишєдши mt. 15. 22 ишєдшє mt. 22. 10, 27. 53 lk. 8. 33 ишєдшоу mt. 26. 71 ишєдшѫѧ mk. 5. 30 ишєдшємъ mk. 11. 12 lk. 8. 27 изшєдъ mt. 26. 75 mk. 3. 27 изъшєдшии mt. 26. 71

Digitized by Google

изшедъшъ mk. 7. 30 изъшедшѫ mk. 16. 8 ошедшема lk. 7. 24 пришедъ mt. 12. 44 21. 28, 25. 16. 27 mk. 5. 23, 13. 36 lk. 4. 34, 8. 51, 12. 37, 14. 21 jon. 11. 17, 19. 33 пришедъше mt. 13. 27, 14. 12. 33, 16. 1, 20. 9, 26. 50, 27. 33, 28. 11 mk. 9. 1, 16. 1 пришедшоу mt. 21. 23 пришедшемъ mt. 17. 14. 24 пришедши mt 7. 25, 12. 42 пришедшии mk. 7. 1 jon. 11. 45 пришедъı jon. 19. 39, 20. 8 прошедъ jon. 8. 59 прѣшедъ mt. 12. 9, 15. 29, 24. 46, 26. 39 mk. 1. 19 прѣшедшоу mk. 5. 21 съшедъı jon. 6. 41. 58 отъшелъ lk. 4. 42 пришелъ mt. 26. 50 lk. 9. 55 jon 6. 17 прѣшелъ mt. 26. 39 съишелъ jon. 16. 30 шествие lk. 13. 22 пришествие mt. 24. 27. 39. — 2) u nastavcima: нь: дьнесь mk. 14. 30 inače дьньсь. — ispred ль: свѣтелъ mt. 17. 5 — ispred мъ: ꙗремъ mt. 11. 29 ꙗремница mt. 21. 5 — u ьнъ: благообразенъ mk. 15. 43 боленъ mt. 25. 43 бѣсенъ mt. 9. 32 lk. 4. 33 врѣмененъ mt. 13. 21 вѣренъ mt. 25. 21 lk. 16. 10 jon. 20. 27 невѣренъ mt. 17. 17 lk. 9. 41 jon. 20. 27 длъженъ mt. 18. 28, 23. 16 lk. 16. 5 истиненъ mt. 22. 16 mk. 12. 14 jon. 7. 28, 8. 16 миренъ lk. 1. 79 печаленъ mt. 14. 9 подобенъ mt. 11. 16 lk. 6. 47. 48 7. 6 jon. 4. 9 праведенъ lk. 2. 25 jon. 5. 30 неправеденъ lk. 16. 10 празденъ mt. 12. 44 противенъ mt. 14. 24 mk. 6. 48 равенъ jon. 5. 18 силенъ lk. 14. 30 чьстенъ lk. 7. 2 pa tako i imena mjesecima ostraga u mjesečniku: гроуденъ november стоуденъ december сѣчень februarius трѣвенъ majus чрьвенъ julius, tako i: стькленици lk. 11. 39 uz стьклѣница od stьklênъ, младениць lk. 2. 12. 16 младеньцемъ mt. 11. 25 lk. 10. 21 младеньца lk. 18. 15 младенищь mt. 21. 16 lk. 1. 14. 44 uz младьнъцъ lk. 2. 23. — tako u nastavku: ътъ: оцетъ mt. 27. 34 jon. 19. 30 uz оцътъ lk. 23. 36 скрежетъ mt. 25. 51 скръжетъ mt. 22. 13, 25. 30 lk. 13. 28 prema tomu: скрьжещетъ mk. 9. 18. — za tim u ьць: агнецъ jon. 1. 36 близнецъ jon. 11. 16, 20. 24 богочьстивецъ jon. 9. 31 вѣнецъ mt. 15. 14, 27. 29 mk. 15. 17 jon. 19. 5 жрѣбецъ mk 11. 4. 5 жърецъ lk. 1. 5 ковчежецъ jon. 13. 29 uz ковчежьць, конецъ mt. 24. 31, 26. 59 mk. 2 21 льстецъ mk. 27. 63 мрътвецъ jon. 11. 44 мытоимецъ mt. 10. 3 овецъ (pl. gen.) lk. 15. 13 jon. 10. 26 пръвѣнецъ lk. 2. 7 рожецъ lk. 15. 16 слѣпецъ mt. 14. 15 lk. 6. 34, 18. 35 старецъ mk. 7. 3. 5, 8 31, 14. 48 стоуденецъ jon. 4. 11 телецъ lk. 15. 23 tako i u mjesečniku: просинець januarius, uz сѫчъцъ lk. 6. 42 четврътовластьцъ mt. 14. 1 itd. — Jednom dolazi е и za ь: mk. 7. 31 приде межлоу прѣдѣлы декаполенскы.

Za ъ dolazi ńekoliko puta о: црьковъ mt. 21. 12. 23 lk. 2. 27 црьковнѣамъ lk. 4. 9 црьковнымъ lk. 22. 52 — д(ь)новнѫѭ mt. 20. 12 — крътопъ lk. 19. 46 — опрѣснокъ mk 14. 12 — смококница

Digitized by Google

mt. 21. 20 смоковницѫ mk. 11. 13. 20. 21. 28 lk. 13. 16 смоковници lk. 13. 7 смоковницѧ mt. 24. 32 lk. 21. 29 смоковницеѫ jon. 1. 41. 49 смоковничное mt. 21. 21. — то αὐτός mt. 12. 50 — тогда 6 puta od 100 puta: mt. 9. 37, 13. 26, 22. 2 , 24. 14 mk. 2. 20 jon. 8. 28 — когда mt. 25. 14 uz 13 puta: тъгда. — въсѣко lk. 1. 40 скръшенъ же въсѣко бѫдетъ, — ко мнѣ jon. 6. 35.

Za ъ dolazi jednom а: lk. 23. 48 в а ран.

ъ i ь u sredini riječi često se ne pišu: все всего uz вьсе въсе вьсего itd. a kad ispadu, onda od къде biva где mk. 14. 12, 15. 46 lk. 8. 25 itd. нигдеже jon. 5. 37 (a кте jon. 11. 57) od съде biva зде mt. 12. 6. 42, 17. 4, 20. 6 itd. възде mt. 25. 29 (зъде mk. 9. 1. 5) od съдравъ biva здравъ jon. 7. 23 здрава lk. 15. 27 a jon. 5. 5 зьдравь, od бъчелъ biva пчелъ lk. 29. 42. Otpadaju i na kraju riječi osobito u 3. sing. i plur. obično ispred enklitičnoga сѧ, же: събѫдет сѧ mt. 12. 17 надѣѫт сѧ mt. 12. 21 имже mt. 18. 28 ихже mk. 2. 26 itd.

ъ dolazi jedan put za е: бѫдътъ mk. 16. 16 što može biti pisareva griješka; jednom stoji za grčko о: въсъпъ ὕσσοπος jon. 19. 19.

ъ ili ь dolazi dva tri puta za и u infinitivu: емоуже хощетъ сынъ авитъ lk. 10. 22, и пакы начатъ оучить mk. 4. 1, кто можетъ спасенъ быть mk. 10. 26. To će biti rusizmi.

ь dolazi za и prije sloga koji počima sa j, ali dosta rijetko: жльчьѧ mt. 27. 34 жрѣбьѧ jon. 19. 24 (pamti: десатьї mt. 20. 24 mj. десатии).

ы ili ы nastaje često u riječima složenim s prijedlozi възъ i изъ koji se završuju na ъ, a same riječi počimaju vokalom и: изыдохъ mt. 12. 44 lk. 11. 25 jon. 8. 42 изыдосте mt. 11. 7. 8, 26. 55 mk. 14. 48 lk. 7. 25 изъїдосте lk. 7. 24 изыдоста mk. 14. 16 изыдошѧ mt. 12. 14, 25. 1 mk. 14. 26 изъıдошѧ lk. 8. 35 изыдошѫ mt. 26. 30 mk. 8. 11 lk. 8. 35 jon. 4. 30, 12. 13, 21. 3 изъıдошѫ mk. 3. 21 изыдѣте lk. 17. 23 възъıдошѫ jon. 7. 10, 11. 55, 18. 27 възъıдоста lk. 18. 10 възыгра lk. 1. 41 възыскати lk. 19. 10 възыщетъ lk. 12. 48, 17. 32.

Svršuje li se glagol na ъ ili ь a za ńim ide и, to od ъ+и, ь+и biva ыи ыи (ы—и, ы—и): осѫдатьи = осѫдатъ и lk. 11. 32 да поставатыи царѣ = поставатъ и царѣ jon. 6. 15; походатьїи = походатъ и mk. 9. 12; протешетыи польна = протешетъ и mt. 24. 51; оубиѩмыи = оубиѩмъ и mt. 21. 38 lk. 20. 14; ali se ыи ыи može sažeti na ы: ѩко хотатъ прити да въсхытаты и да поставатыи царѣ = въсхытать и jon. 6. 15; аще кто ѡщоутиты кте бѫдетъ = ѡщоутить и где . . jon. 11. 57; мнози же отъ Іюдеи пришли бѣахѫ

*

къ Марѳѣ и Марии да оутѣшѫты о братѣ = да оутѣшать и . . jon. 11. 19.

Ѣ dolazi obično pravilno na svojem mjestu. Za tim dolazi za glas j a iza vokala i iza l r: краѣ mt. 27. 51 погребениѣ jon. 12. 7 оутѣшениѣ lk. 2. 25 запоустѣниѣ mk. 13. 14, боурѣ mk. 4. 37 lk. 8. 23 прѣ lk. 2. 24 распрѣ jon. 7. 43 9. 16, 10. 19 царѣ lk. 2. 1 jon. 19. 5 кесарѣ lk. 3. 1 Лазарѣ lk. 1. 11 jon. 12. 10. 17 морѣ mt. 14. 24 mk. 6. 47 олтарѣ lk. 1. 11 пастырѣ mk. 6. 34, 14. 27 вечерѣхъ mt. 23. 6 mk. 12. 39 по вечерѣнии lk. 22. 20 вечерѣѫ lk. 17. 8 съмѣрѣѫ lk. 14. 11, 18. 14 прѣахѫ jon. 6. 52 творѣаше mk. 6. 21 творѣхѫ lk. 6. 23 творѣахѫ lk. 6. 26 разарѣаше jon. 5. 18; дѣлѣ (= dêlja) mt. 10. 18. 39, 12. 27. 31, 13. 21 lk. 12. 22 jon. 7. 13. 43, 10. 17, 12. 5. 11. 18. 39, 42, 15. 19, 16. 15 кораблѣ jon. 6. 19 родителѣ lk. 2. 43 землѣ mt. 24. 35, 27. 51 mk. 4. 28, 13. 31 lk. 21. 33 оукривлѣа mt. 20. 13 ꙗвлѣет сѧ mt. 23. 27 ꙗвлѣете mt. 23. 28 itd.

Ѣ dolazi kašto za а iza ч: чѣемъ mt. 10. 2 чѣѩщемъ lk. 3. 15 чѣѧщихъ jon. 5. 3 чѣсъ mt. 24. 44 mk. 6. 35 lk. 12. 40 чѣсѣ mt. 27. 46 mk. 13. 32 чѣшѫ mk. 10. 38. 39 jon. 18. 11 въ притчѣхъ mk. 4. 11 врачѣ lk. 5. 31 отѧжьчѣлѣ mt. 26. 43 оучѣше mk. 4. 2 льгьчѣе mk. 6. 11 растачѣетъ lk. 11. 28; tako i iza щ: мещѣмъ jon. 19. 24 ищѣте lk. 12. 29. 31 uz ищате lk. 11. 9. Na daļe u: трѣва mt. 13. 26 jon. 6 10 трѣвѫ mk. 4. 28 lk. 12, 28 трѣвѣ mt. 14. 19 mk. 6. 39, сицѣ jon. 9. 15, obratno а za ѣ: пцате mj. пьцѣте mt. 10. 19 i само za сѣмо 11 puta, a сѣмо samo jedan put mt. 14. 18. — Za ѣ dolazi i ꙗ: тꙗхъ mj. тѣхъ mt. 26, 73, къ молитвꙗ lk. 6. 12 на странꙗ lk. 15. 14, въ мѫчныхъ ситꙗхъ трехъ lk. 13. 21 простꙗ mt. 12. 13. — Za ѣ dolazi jednom е: jon. 21. 25 сѫтъ же ина многа еже (= ѣже) сътвори; — a jednom и: jon. 20. 30 многа ина знаменꙗ сътвори Ісоусъ, иже (= êже) нѣсѫтъ писана въ книгахъ сихъ (ovdje je и moglo nastati od ѣ koje bi pisac držao = е, a u nenaglašenom slogu napisao po svome izgovoru и).

Od nosnih vokala dolazi ѫ i ѭ, ѧ i ꙗ; ѫ i ѧ u tvrdom slogu stoje u opće na mjestu u kojem u staroj slovenštini, a u mekom se slogu veoma često zamijeńuju, i to ovako:

A. Ѧ ili ꙗ dolazi za ѫ i ѭ 1) u tvrdom slogu samo u glagola имѣти i вѣдѣти u 3 plur. praes.: имѧтъ mt. 15. 32 mk. 2. 19, 4. 17, 6. 36, 8. 2, 9. 17, 13. 31 lk. 9. 29, 14. 14 jon. 11. 17, 15. 22 u part. praes. act. имѧщъ mk. 9. 17 jon. 11. 17 имѧща mk. 1. 34, 11. 13 lk. 23. 12 имѧщоу mt. 18. 5. 25 mk. 9. 43. 47 имѧще mt. 15. 30 mk. 8. 18bis имѧщи mt. 9. 20, 26. 7 lk. 13. 11, 15. 8 jon.

Digitized by Google

5. 2 имащѫ mk. 1. 34, 6. 34, 11. 13 имащѫа mt. 9. 36 имащомоу mt. 25. 28 lk. 19. 26 имащ оѡмоу mk. 3. 2 lk. 3. 11, 6. 8, 19. 24. 26 имащааго lk. 12. 5, 19. 26 имащаго mt. 25. 29 имащеи mk. 10. 23 lk. 18. 24 имащемъ lk. 12. 14 имащимъ mk. 8. 1 имащема lk. 7. 42 uz имѫщи mk. 14. 3 имѫщоу mt. 18. 8; — бѣдаще mt. 22. 29 mk. 12. 24 lk. 8. 43 вѣдащи mk. 5. 33 вѣдащии jon. 21. 12. — 2) u mekom slogu a) na početku riječi (za ѭ): ѩ αὐτήν mt. 10. 39, 16. 25, 22. 2. 8 mk. 9. 43, 12. 22. 23 lk. 4. 6. 8. 54, 12. 25, 13. 8, 15. 4. 5 jon. 2. 19, 10. 17. 18, 12. 25, 15. 2, 17. 27, а: mt. 16. 25, 19. 7. 9, 26. 61 mk. 6. 28, 8. 35 lk. 4. 6, 7. 13, 14. 35 jon. 10. 18bis, 19. 27 uz ѭ mt. 9. 25, 10. 39 lk. 9. 24, 17. 33bis jon. 12. 25, 15. 2 uz ѫ: mt. 10. 39, 15. 23, 18. 13 mk. 1. 31bis, 6. 28, 8. 35, 9. 45 lk. 4. 39, 7. 13, 9. 24, 13. 7. 8. 9. 12. 14, 17. 33, 20. 31. 33 jon. 2. 20, 8. 3, 11. 31. 33, 15. 6; — ѩже ἥν: mt. 20. 22 mk. 10. 38. 39, 11 21 lk. 15. 9 jon. 8. 40, 17. 5. 22. 24, 18. 11 uz ѭже mt. 17. 27 lk. 13. 16 uz ѫже lk. 19. 20, 21. 10 jon. 4. 5. 14bis, 6. 51; — ѩдоуже mt. 25. 26 lk. 19. 22 uz ѫдоуже mt. 25. 24. — ѩглоу mt. 21. 42 uz ѭглоу lk. 20. 17 i ѫглоу mk. 12. 10. — ѩродивии mt. 23. 19 ѩродивъѩ mt. 25. 3. 8 uz ѫродивъ mt. 25. 2. — ѧтръ mt. 26. 58. — ѩтръѩдоу mt. 23. 25 ѩтръадоу mt. 25. 28 uz ѭтръадоу mt. 23. 27 lk. 17. 21. — ѩжа lk. 8. 29 ѧжемъ mk. 5. 4 ѧжи mk. 5. 4 uz ѫжи lk. 8. 29. — ѩжина lk. 1. 36. — b) iza vokala: α) acc. sing. fem. братиѧ mt. 19. 29, 22. 25 mk. 10. 29 lk. 22. 32 uz братиѫ lk. 18. 29, 21. 16 jon. 21. 23; виѳаниѧ mt. 21. 17 виѳфагиѧ mt. 21. 1 mk. 11. 1 Іліѧ mk. 8. 28; Мариѧ lk. 2. 16 jon. 11. 31 uz Мариѫ jon. 11. 28, параскевьгиѧ jon. 19. 42; благѫѧ lk. 10. 42, бывшѫѧ lk. 23. 19, вселенѫѩ lk. 2. 1, 21. 26, вѣчнѫѩ mt. 19. 16 jon. 12. 25 вѣчнѫѧ mt. 25. 46bis, гвоздиннѫѧ jon. 20. 25, деснѫѩ mt. 20. 21, 26. 64, 27. 29, 38 mk. 10. 37. 40, 12. 26, 14. 62, 15. 27, 16. 5 lk. 1. 11, 20. 42, 23. 13 деснѫѧ mt. 20. 23, 22. 44, 25. 33. 34 mk. 16. 19 lk. 20. 42, 22. 69 jon. 21. 6, достоинѫѧ lk. 15. 12, дроугѫѩ mt. 25. 16. 20bis lk. 6. 29. Єлеоньскѫѧ mt. 26. 30 lk. 22. 39, ишедшѫѧ lk. 5. 30 ишедшѫѩ lk. 8. 46 Іюденскѫѧ jon. 4. 7. 19. 42, киньснѫѧ mt. 22. 19 (кро)мнѣшнѫѧ mt. 22. 13, лѣвѫѩ mt. 20. 21, 25. 33. 41 лѣвѫѧ mt. 20. 23 uz лѣвѫѭ mt. 27. 38, новѫѩ lk. 5. 36, нощнѫѩ lk. 2. 9, огньнѫѩ lk. 12. 5 огньнѫѧ mt. 13. 42, отъстоѫщѫѩ lk. 24. 13 погыбшѫѧ lk. 15. 6 пръвѫѩ mt. 28. 1 mk. 16. 9 lk. 6. 1, 15. 22 прѣмьнѫѩ lk. 19. 30, реченѫѩ mk. 13. 14 реченѫѩ mt. 24. 15 рѫкотворенѫѩ mk. 14. 58, четвръtѫѩ mt. 14. 25, шоуѫѩ mk. 15. 27 lk. 23. 33 шоуѩѭ mk. 10. 40 шоуѭѫ mk. 10. 37; коѩ mt. 24. 43 jon. 18. 29 вскѫѩ lk. 13. 7 въ весь нѣкѫѩ lk.

Digitized by Google

17. 12, сна mk. 10. 5, 14. 27. 58 lk. 4. 6 сниѩ lk. 12. 20 uz сниѭ mt. 15. 15 mk. 14. 36 lk. 4. 20, 12. 41, 13. 6. 16, 15. 3, 22. 42 i сниѫ mt. 21. 23 mk. 11. 28 lk. 7. 44, 12. 44, 15. 3, 18. 9, 20. 2. 9 jon. 2. 19, 4. 15, 10. 6; своѩ mk. 10. 45 lk. 1. 36, 9. 24, 10. 2 своѧ mt. 20. 28 mk. 10. 11 jon. 11. 28, 12. 25 uz своѭ i своѫ mt. 9. 16. 38, 10. 35. 39bis, 16. 25bis 26bis, 19. 3. 9, 22. 5. 25 mk. 8. 34, 35. 36 lk. 3. 17, 12. 53bis, 16. 18, 22. 36, 24 26 jon 2. 9 6. 52, 10. 11, 15. 13 (своєѫ mt. 10. 35), твоѧ mk. 3. 5 jon. 17. 17 češće твоѫ mk. 9. 18 lk. 6. 10, 12. 20, 22. 32 jon. 4. 42, 13. 38, 20. 27 твоѭ mt. 7. 10, ali uz 11 моѫ ni jedno моѩ ili моѧ. — β) u instr. sing. fem.: властиѧ mt. 21. 24 mk. 11. 28 lk. 4. 36 uz властиѫ mt. 21. 27 mk. 11. 29. 33 lk. 4. 32, жльчьѧ mt. 27. 34 коустодиѧ mt. 27. 66, льстиѧ mt. 26. 4 mk. 14. 1, марнеѩ lk. 2. 5, мышцеѧ lk. 1. 51, нощиѧ mt. 17. 64 a нощиѫ lk. 21. 37 jon. 3. 2, 7. 50, 11. 10, 19. 39, пятиѧ lk. 7. 41 a пятиѫ ibid. правдоѩ lk. 1. 75. радостиѧ mt. 28. 8 a радостиѫ — стиѭ mt. 13. 20 mk. 4. 16 lk. 8. 13, 10. 17, 24. 52 jon. 3. 29, силоѩ lk. 4. 36 uz силоѫ mt. 24. 29 mk. 13. 26 lk. 1. 17, 21. 27, 24. 49, славоѩ mk. 13. 26 jon. 17. 5 uz славоѫ mt. 24. 30 lk. 21. 27, съмрътиѧ mk. 7. 10 uz съмрътиѫ mt. 15. 4, 18. 32, 21. 19 jon. 12. 33, сѣниѧ mk. 4. 32, Сѵрисѩ lk. 2. 2; многоѩ mk. 13. 26 a многоѫ lk. 21. 27, непраздноѧ lk. 2. 5, пророчьскоѧ mt. 23. 30, поущенѫѩ lk. 16. 18, сѫщеѩ lk. 2. 5, Трахонитьскоѩ lk. 3. 1, чистоѧ mt. 27. 59; єѧ jon. 11. 4 uz єѫ mt. 23. 21 mk. 6. 17 lk. 1. 73, ѥѩже lk. 1. 73 uz єѫже jon. 17. 26 ѩже lk. 6. 38, сиєѩ lk. 1. 56 jon. 11. 33 uz неѭ неѫ lk. 1. 58, 4. 39, 7. 12 jon. 27. 11. 31; миоѧ lk. 11. 23bis uz миоѫ миоѭ mt. 12. 30 lk. 4. 8, 15. 31 jon. 15. 27; коєѩ mk. 11. 33 uz коєѫ mk. 11. 29, въсеѩ lk. 10. 27bis uz всеѫ mt. 22. 37 mk. 12. 30bis. 33bis., твоєѩ lk. 10, 27. — γ) u 1. sing. praes.: благовѣствоуѧ lk. 2. 10, варѣѩ mt. 26. 32, велиѧ mk. 9. 25, даѧ jon. 10. 28, заклинаѧ mt. 26. 63, mk. 5. 7, исповѣдаѩ lk. 10. 21 uz исповѣдаѫ mt. 11. 25, кръщаѩ mk. 10. 38, наслѣдоуѩ lk. 10. 25, пиѧ mk. 10. 38. 39, 14. 25 uz пиѫ mt. 26. 9 испиѫ mt. 26. 42, оукривлѣѧ mt. 20. 14. — δ) u 3. plur. praes.: бываѧт mk. 4. 11, витаѩтъ lk. 9. 12, въсхытаѧтъ mt. 11. 12, даѧтъ lk. 6. 34 отъдаѩт сѧ lk. 7. 47 uz отъдаѫт lk. 7. 48, дѣѧтъ mk. 6. 14, знаѧтъ jon. 10. 14, испиѩтъ mk. 16. 18, оставлѣѩть mt. 24. 40, отъпоущаѧт сѧ mk. 2. 5 uz отъпоущаѫт mk. 2. 9 повиноуѩт сѧ lk. 10. 20, повѣдаѩтъ lk. 7. 32, помышлѣѧть mk. 2. 8 послоушаѩтъ mk. 1. 27, послоушьствоуѧтъ mk. 14. 60 jon. 10. 25 a послоушьствоуѫтъ mk. 15. 4, прѣбиѧть jon. 19. 31 свѣдѣтсльствоуѧтъ mt. 27. 13, съдолѣваѩть mk. 10. 42, трѣбоуѩть mk. 2. 17 lk. 5. 31,

Digitized by Google

оубиатъ mk. 10. 34, 14. 1, 55 lk. 11. 49, оуготоваѭть lk. 9. 52, оусрамлѣатъ mk. 12. 6, оутѣшаѭтъ lk. 8. 45, ѩвлѣат сѧ mt. 23. 27. — ε) u part. praes. act.: биѭще mk. 12. 5, възвращаѭщемъ lk. 2. 43, възглашаѧщемъ mt. 11. 16, възискаѭща lk. 2. 45 въпиѧще lk. 4. 41, въпрашаѭща lk. 2. 46, искоушаѧще mt. 19. 3, истираѭще lk. 6. 1, коупоуѭщаѩ mk. 11. 15, лаѭще lk. 11. 54, метаѭще mk. 15. 24, отъметаѭщемъ lk. 8. 45, падаѭщѧ mk. 13. 25 пиѭще lk. 10. 7, покываѭщеи mk. 15. 29, поспѣшьствоуѭщоу mk. 16. 20, прѣливаѧщѫ lk. 6. 38, слагаѭщи lk. 2. 19 спасаѧщихъ lk. 13. 23, сѣѭщоу mt. 13. 4 трѣбоуѭщѫѧ lk. 9. 11, оубиваѭще mk. 12. 5, оутвръждаѭщоу mk. 16. 20, чаѭщимъ lk. 2. 38 чѣѭщемъ lk. 3. 15, четврътовластъствоуѭщоу lk. 3. 1 ter. — ζ) u ѩдоу ѧдоу kad je složeno: вънѣѧдоу mt. 23. 27. 28 ѩтръѩдоу mt. 23. 25 ѩтръѧдоу mt. 23. 28. — c) iza л и р α) u acc. sing. fem.: волѧ mt. 12. 50, 21. 31 mk. 3. 35 lk. 12. 47 jon. 4. 34, 5. 30, 6. 38, 7. 17, 9. 31 землѧ mt. 10. 34 mk. 4. 26. 31, 6. 53 lk. 5. 11, 8. 26. 27, 22. 44, 24. 5 jon. 9. 6 21. 9 i bez л: земѧ mt. 14. 34, 23. 35 25. 18 mk. 4. 26. 31 lk. 12. 49, 13. 7, 14. 25 jon. 3. 22 uz землѫ lk. 12. 51, коуплѧ mt. 22. 5 lk. 19. 15, милостынѧ lk. 11. 41, поустынѧ mt. 11. 7 mk. 1. 12 lk. 4. 1, 7. 24, 8. 29; — господнѧ lk. 1. 9, кромѣщнѧѫ mt. 25. 30, въ нѧ mk. 11. 2, 5. 23, 10. 11 lk. 13. 13 jon. 8. 7 въ нѧже mk. 4. 24 lk. 12. 46, 19. 30, 24. 28 jon. 4. 53, 5. 28, 6. 21; вечерѧ mk. 6. 21 lk. 14. 12. 16 jon. 12. 2 — β) u 1. sing. praes.: глаголѧ mt. 11. 9. 11. 22. 24, 12. 6. 31, 13. 13. 17, 17. 12. 20, 18. 3. 13, 19. 9. 22. 24. 28, 21. 31. 43, 23. 36. 38, 24. 34. 37, 25. 40. 45, 26. 13. 29. 34. 64 mk. 2. 11, 3. 28, 5. 41, 6. 17, 8. 12, 9. 1. 41, 10. 15. 29, 11. 2. 23. 24. 33, 12. 43, 13. 30. 36bis, 14. 9. 18. 23. 30 lk. 3. 8, 4. 24, 5. 24, 6. 27. 46, 7. 8. 9. 14. 26. 28. 47 itd. възглаголѧ jon. 12. 49, ицѣлѧ mt. 13. 15 jon. 12. 40 люблѧ jon. 14. 31, 21. 15. 16. 17 възлюблѧ jon. 14. 21, молѧ lk. 9. 38, 14. 19, 16. 27 jon. 7. 9bis 15bis. 23 помолѧ mt. 26. 36 mk. 14. 32 оумолѧ jon. 14. 16, 16. 26, осыплѧ lk. 13. 8, оставлѧ mt. 18. 21 jon. 14. 18 поставлѧ mt. 25. 21. 23, погоублѧ jon. 6. 39, приемлѧ jon. 5. 34. 41 въземлѧ lk. 12. 49, славлѧ jon. 8. 54 прославлѧ jon. 12. 28, слѧ jon. 20. 21 послѧ mt. 11. 10, 23. 34 mk. 7. 27 lk. 11. 49, 20. 13, 24. 49 jon. 13. 20, 15. 26, 16. 17, тръплѧ mt. 17. 17 mk. 9. 19 lk. 9. 41, оуподоблѧ mt. 11. 16 lk. 7. 31, 13. 18 ѩвлѧ jon. 12. 41, 14. 21; жьнѧ mt. 25. 26, изгонѧ mt. 12. 27. 28 lk. 11. 19. 20, 13. 32, мьнѧ lk. 7. 43, 17. 9 jon. 21. 25, съѩлажнѧ mt. 16. 33; варѧ mk. 14. 28, прозьрѧ mk. 10. 51 lk. 18. 41 оузрѧ jon. 16. 22, разорѧ mt. 21. 24 lk. 12. 18, творѧ mt. 21. 24 mk. 11. 29. 33 lk. 13. 32, 20. 8

Digitized by Google

jon. 4. 34, 5. 36, 6. 38, 8. 28. 29, 10. 25. 36. 37, 13. 7, 14. 12. 13. 14, 31, 17. 4 с(ъ)творѧ mt. 19. 16, 20. 32, 26. 18, 27. 22 mk. 1. 17, 10. 17. 36. 51, 15. 12 lk. 12. 17. 18, 16. 3. 4, 18. 18. 41, 20. 13 jon. 14. 13. 14, 17. 4. — γ) u 3. plur. praes.: глаголатъ mt. 11. 18, 16. 13, 17. 10, 21. 6, 23. 3 mk. 8. 30, 9. 11 lk. 6. 46, 7. 32, 9. 18, 20. 41, 24. 23 jon. 7. 26, 19. 37 къзглаголатъ mt. 12. 10 mk. 3. 2, 16. 17 lk. 11. 54, исыплатъ lk. 14. 35, покѫплат са mk. 7. 4, ѥмлатъ mt. 17. 25 ѥмлатъ lk. 6. 44 роѥмлатъ mt. 24. 40 lk. 9. 5, 17. 34. 35bis приѥмлатъ mk. 4. 16. 20 lk. 10. 8. 10 jon. 5. 44 съѥмлат са lk. 18. 20. — δ) u part. praes. act.: глаголѧшъ mt. 14. 58 lk. 1. 37 глаголѧща mt. 20. 31 lk. 23. 2 глаголѧщоу mk. 5. 35 глаголѧщѥ mt. 14. 33, 19. 25 mk. 5. 12, 12. 18 lk. 4. 36, 5. 21. 30, 10. 17, 19. 7, 20. 5 глаголѧщѣмъ mt. 21. 4 mk. 1. 27 lk. 7. 32 uz глаголѧщѥ lk. 13. 25, гыблѧщѥѥ jon. 6. 27 коплѧща lk. 22. 44, ѥмлѧщи mt. 24. 41 lk. 17. 35, ѥмлѧща lk. 5. 27 ѥмлѧщи lk. 15. 1 ѥмлѧщѣи lk. 7. 29 ѥмлѧщиихъ lk. 5. 29 ѥмлѧщиимъи lk. 5. 30 отѥмлѧщаго lk. 6. 30 i bez л: отѥмлѧщомоу lk. 6. 29 приѥмлѧщѥ jon. 5. 44 приѥмлѧщѣи mt. 17. 24, tako i горѧщѥ lk. 12. 35 jer stsl. горѫшть kajk. goruč. — ε) adv. ѧдоу: отъѧдоуже mt. 12. 44. — d) iza ч ш шт ж: притѫ acc. sing. mt. 13. 18. 24. 33. 36. 53. 15. 15, 21. 33 45 mk. 12. 12, 13. 28 lk. 4. 23, 5. 36, 6. 39, 12. 16. 41, 13. 6, 14. 7, 15. 3, 18. 9, 19. 11, 20 19, 21. 9 jon. 10. 6 uz притѫ lk. 20. 9; отьѭ acc. sing. fem. mt. 21. 31 праѣдиниѭ acc. s. f. mt. 10. 41, пророѭ acc. s. f. mt. 10. 41; 3. pl. praes. ѧлуатъ lk. 5. 33. 35 късплауат са mt. 24. 30, марнуат са mk. 8. 27, part. praes. act.: ѧлуѧщии lk. 6. 21, плауѧщѫ mk. 5. 38 jon. 11. 33bis плауѧщи lk. 7. 38 jon. 20. 11 плауѧщии lk. 6. 21 плауѧщѣмъ mk. 16. 10; ш: юноша acc. sg. mk. 16. 5, створшаѫ mk. 5. 32; шт: пища acc. sg. mt. 24. 45, хоща 1. sg. praes. mt. 21. 29 mk. 6. 25 jon. 21. 23, ищѧщѥ lk. 11. 54 трепещѧщи mk. 5. 33, ищатъ 1. 37; ж: лобжа mk. 14. 44 поража mt. 26. 31 mk. 14. 27 скажа jon. 18. 26. — e) iza ц u acc. sing. fem.: багрѣница mk. 15. 17, житница mt. 13. 30, златница mt 22. 19, мѣшница mt. 23. 24, обца mt. 12. 11, плащаница mk. 14. 52 пшѣница mt. 13. 29 mk. 4. 28 lk. 3. 17, 22. 31 uz пшѣницѫ mt. 13. 30, смоковница mk. 13. 28 lk. 21. 29, теминца mt. 14. 3. — f) iza с: къса acc. sing. fem. mt. 14. 35, 27. 27, mk. 1. 28, 5. 33, 6. 55 lk. 3. 3, 4. 6, 5. 5, 10. 19, тысѧчъ mt. 14. 21 mk. 6. 44, 8. 19 lk. 9. 14, 14. 31 jon. 6. 10 тысѧщи mt. 5. 13 тысѧща mt. 15. 38 mk. 8. 9 тысѧщамъ mk. 8. 20 тысѧщама lk. 14. 32. тысѧщинкъ jon. 18. 12 тысѧщинкомъ mk. 6. 21, tako i: гласѧщѥ mk. 9. 43. 45 gdje je с za ш.

Digitized by Google

B. ѫ i ѭ dolazi za ѧ i ѩ 1) u tvrdom slogu samo: пѫть lk. 2. 44 uz пѧть, i зѫб- u: прозѫбиєтъ mk. 24. 32 uz прозѧбиєтъ mk. 13. 28, прозѫбѧєтъ mk. 11. 27 прозѫбє mt. 13. 26 mk. 4. 5 прозѫбь lk. 8. 6. 8. — 2) na početku riječi (za ѩ): ѫ plur. acc. masc. i fem. αὐτούς, αὐτάς: mt. 10. 1, 13. 28. 30 50, 14. 18, 15. 30bis 19. 2, 20. 2, 22. 41, 26. 40, 28. 19 mk. 3. 14, 4. 26, 5. 28. 34. 36. 48bis, 8. 9. 13. 31, 9. 2, 10. 1 lk. 2. 46, 5. 17, 12. 37, 13. 4, 17. 14, 19. 27, 22. 45, 24. 50bis jon. 12. 41, 14. 21, 17. 11. 14. 18, ѭ mk. 12. 28, 13. 12, 14. 37. 40 uz ѧ mt. 20. 12, 21. 14. 17. 41, 28. 20 mk. 3. 23, 6. 2. 28, 16. 8 jon. 10. 3 ѩ mt. 10. 21, 12. 15, 13. 15. 30. 42, 20. 25 mk. 2. 13, 6. 35 lk. 2. 9, 4. 40, 9. 2. 16. 18. 54, 11. 31. 48 jon. 8. 2, 10. 12. 27; ѫже mk. 3. 13 jon. 5. 21, 14. 10; ѫзыкъ mt. 24. 7bis mk. 7. 35, 10. 33 lk. 7. 5, 18. 32, 21. 10, 24. 25 jon. 48. 50 ѫзыка mk. 7. 35 ѫзыкы lk. 21. 24 ѫзыкомъ mk. 10. 33 lk. 18. 32 uz ѩзыкъ mt. 24. 9 14 mk. 7. 33, 10. 42, 11. 17, 16. 17 lk. 1. 64, 2. 32, 12. 30, 21. 10 itd. ѧзыкъ lk. 16. 24, 21. 24 itd.; — ѫти lk. 22. 52 jon. 4. 48, 10. 3 uz ѩти mt. 21. 45, 26. 55 mk. 3. 21, 12. 12, 14. 48 ѧти jon. 7. 29. 44, ѫстє mt. 26. 55 ѫшѧ mt. 26. 50 mk. 14. 51 ѫшѫ mk. 16. 3 jon. 21. 3 uz ѩшѧ mk. 14. 46, 16. 11. 14 lk. 5. 10 ѩшѫ lk. 5. 6 jon. 2. 22, 18. 1. 2 ѧшѫ jon. 9. 18, ѫтъ mt. 9. 25 jon. 8. 20 uz ѩтъ mk. 6. 17, ѫта jon 8. 4, ѫтѫ jon. 8. 8. — 3) u mekom slogu a) iza vokala α) gen. sing. fem.: Аримаѳєѫ mk 15. 43 lk. 23. 51, братиѫ lk. 14. 12. 26, 16. 28, 20. 29, Виѳаниѫ lk. 24. 50 jon. 11. 1, Ꙁахариѫ mt. 23. 35 lk. 1. 21, Галилєѫ mt. 27. 55 mk. 3. 7 lk. 23. 5. 50. 55 jon. 7 41. 52bis, Ісаиѫ lk. 3. 4 jon. 12. 38 іюдєѫ mk. 7. 8 lk. 6. 17 jon. 4. 47. 54, Кєсариѫ mk. 8. 27, Мѡѵсиѫ jon. 7. 22, пистикиѫ jon. 12. 3, Самариѫ jon. 4. 7; божиѫ mt. 22. 29 mk. 7. 9. 12. 24 jon. 5. 42, въселєныѫ lk. 4. 5, Галилєискыѫ jon. 12. 21, девѧтиѫ lk. 23. 44, земныѫ mk. 4. 5, єдиноѫ mk. 5. 26, 6. 5 lk. 23. 14 jon. 18. 38, поднєбєсныѫ lk. 17. 24, пръвыѫ mt. 27. 64; єѫ mt. 15. 28 mk. 1. 31 lk. 1. 41, 8. 55 jon. 10. 18, II. 1. 5 ѥѫ mk. 5. 29 lk. 1. 58 uz єѧ lk. 8. 56 ѥѧ mk. 7. 27 єѩ mk. 6. 22, єѫжє mt. 18. 19 mk. 7. 25, нєѫ mt. 26. 27 mk. 2. 4, 16. 11 lk. 1. 38, моєѫ mt. 19. 20 mk. 10. 20 lk. 7. 46, 18. 21 jon. 5. 30, 8. 43, 10. 28 uz моєѧ jon. 8. 50, своєѫ mt. 10. 10. 36, 25. 31 mk. 9. 41 lk. 1. 8. 15, 7. 38, 9. 62, 10 7, 14. 26 jon. 3. 4, 7. 17. 33, твоєѫ mk. 5. 34, 7. 29 lk. 4. 11, 14. 12, 15. 29, вашєѫ lk. 12. 7, 21. 18 jon. 16. 22, тоѫ lk. 6. 49, 15. 15, сєѫ jon. 4. 13, 15. 13, въсєѫ mt. 13. 35 lk. 21. 35, въсѣкоѫ mt. 23. 27 jon. 17. 2, нѣкоѫ lk. 11. 36, никоѫ lk. 23. 4, никоєѫжє jon. 6. 63, 16. 29, 19. 11.

Digitized by Google

— β) plur. nom. fem. i acc. masc. i fem.: архиереѫ lk. 23. 13, воѫ mt 22. 7, жрѣбиѫ lk. 23. 34, змиѫ mt. 10. 16 lk. 10. 19, иереѫ jon. 1. 19, Іюдеѫ jon. 11. 33 кингчиѫ mt 23. 13. 14. 23. 27 uz кингчиѧ mt. 23. 15, сѫдиѫ mt. 12. 27 lk. 11. 19 свиниѫ lk. 15. 16; ближиѧѫ mk. 1. 38 богатыѫ lk. 21. 1 божиѫ jon. 1. 52, 3. 34, болѧщаѫ mk. 6. 55, брачныѫ lk. 5. 34, бѣдныѫ lk. 14. 21, велиѫ mk. 4. 32, гвоздиниыѫ jon. 20. 25, добрыѫ mt. 13. 48, дроугыѫ mt. 20. 6 jon. 19. 3. 37, званыѫ mt. 22. 3, злыѫ mt. 13. 48. 49, Іюденскыѫ mt. 19. 1 небесныѫ mt. 13. 4, 24. 29 lk. 13. 19, 21. 6, недѫжныѫ mt. 14. 14 mk. 6. 56 lk. 10. 9, нищаѫ jon. 12. 17, нѣмыѫ mt. 15. 31, окръстныѫ lk. 9. 12, посланыѫ lk. 13. 34, продаѧщаѫ lk. 19. 45, распоустныѫ mt. 19. 7, скроушеныѫ lk. 4. 18 uz скроушеныѧ lk. 4. 19, слѣпыѫ lk. 14. 21, смѣреныѫ lk. 1. 52, стадныѫ mt. 26. 31, сѣдѧщаѫ mk. 3. 34, творѧщаѫ mt. 13. 41 lk. 20. 10; моѫ lk. 19. 27 jon. 10. 14. 27, 12. 47, 14. 15, 15. 10, 21. 15, 16. 17, 18. 36, 19. 24, своѫ mt. 12. 49, 13. 41, 21. 34, 22. 3. 16, 24. 49, 25. 1. 2, 26. 65 mk. 1. 5. 18, 6. 45, 7. 33, 8. 1. 3. 27, 11. 7, 14. 63, 15. 20 lk. 6. 13. 20, 11. 1, 15. 6, 18. 13, 21. 1, 23. 48 jon. 1. 11, 10. 3. 4. 12, 13. 12, 21. 17, твоѫ mt. 22. 44 mk. 3. 3, 12. 36 lk. 16. 6. 7, 20. 43, сиѫ mt. 10. 5 mk. 8. 4 lk. 24. 19, кыѫ mt. 19. 18 нѣкыѫ lk. 8. 2. — γ) part. praes. act.: благовѣствоуѫ lk. 8. 1, богатѣѫ lk. 12. 21, боѫ сѧ lk. 18. 2, възливаѫ lk. 10. 34, вълагаѫ lk. 4. 40, вѣроуѫи jon. 3. 15. 16. 18bis. 34, 6. 35. 40. 47, 7. 38, 11. 25. 26, 12. 46, 14. 12 uz вѣроуѧи jon. 12. 44, грѣѫ jon. 18. 20, доѫщимъ mk. 13. 17, доѫщиимъ lk. 21. 23, дрѧселоуѫ mt. 16. 3, дѣѫ lk. 1. 10, дѣлаѫи jon. 1. 3. 20, желаѫ lk. 16. 21, желѣѫ lk. 23. 8, запрѣщаѫ lk. 4. 41, знаменаѫ jon. 18. 32, имѣѫ mt. 19. 22 mk. 10. 22 lk. 4. 33, 17. 7 имѣѫи mt. 11. 15, 13. 9. 48 mk. 7. 16 lk. 3. 11, jon. 3. 29, 14. 21, искоушаѫи mt. 22. 35, кланѣѫ mt. 17. 14, начинаѫ lk. 3. 23, негодоуѫ lk. 13. 14, обидоуѫ jon. 12. 48, обиноуѫ mk. 8. 32 jon. 11 14, 16. 25, 18. 20, обрѣтаѫ lk. 11. 24, оживлѣѫи jon. 6. 35 uz оживлѣѧи jon. 6. 48, отметаѫи jon. 12. 48, падаѫ mk. 1. 40, пиѫ mt. 11. 18, пиѫи jon. 4. 13, 6. 54. 56, побиваѫ mt. 23. 27, lk. 13. 34, повиноуѫ lk. 2. 51, послоушьствоуѫи jon. 8. 18, проповѣдаѫ mk. 1. 7. 14. 39 lk. 3. 5, 4. 44, 8. 1. 39, прѣбываѫи jon. 14. 10, поущаѫи lk. 16. 18, радоуѫ сѧ lk. 15. 5, 19. 6, разарѣѫи mt. 27. 40, разврѣзаѫ lk. 2. 23, разоумѣваѫи mt. 13. 23, растачаѫ lk. 16. 1, свѣдѣтельствоуѫи jon. 5. 32, 21. 24, свѧщаѫи mt. 13. 19, скоушаѫ lk. 9. 39, слоушаѫи lk. 10. 16bis jon. 5. 24, послоушаѫ jon. 3. 29, срамлѣѫ lk. 18. 2, стоѫ lk. 18. 13 jon. 18. 18, стоѫща lk. 5. 2, 9. 32, стоѫщѫ mt. 20. 8 mk.

Digitized by Google

13. 14, стоѫща mt. 20. 6 mk. 3. 31, стоѫщоу mt. 24. 15, стоѫщи jon. 8. 9, стоѫщааго jon. 11. 42, стоѫщиихъ mt. 16. 28 mk. 9 1 lk. 9. 27, стоѫщиимъ mt. 26. 73. 27. 47 mk. 14. 20, отъстоѫщѫа lk. 24. 13 прѣдъстоѫщиимъ lk. 19. 24, строѫща mk. 1. 19, събираѫ mt. 25. 24, събираѫи lk. 12. 21, съблюдаѫ jon. 14. 21, съзидаѫ mt. 27. 40, съмѣрѣѫи lk. 14. 11, 18. 14, сѣѫи mk. 4. 14 jon. 4. 36, оукрѣплѣѫи lk. 22. 43, оумираѫ mk. 12. 20. 21, хлапаѫ mk. 10. 46 i 3. plur. praes.: стоѫтъ mt. 12. 47, оустоѫтъ lk. 22. 25. — δ) više puta u glagola ѩти kad je složen s prijedlogom: наѫти mt. 20. 1, объѫтъ jon. 1. 5, поѫ mt. 17. 1 mk. 14. 13, поѫхъ lk. 14. 20, поѫтъ mk. 5. 40, 9. 2 lk. 20 30 31 jon. 19. 27, поѭтъ mk. 12. 21, прѣѫша mk. 7. 4 uz прѣашѫ mk. 14. 65, приѫти mt. 21. 34 mk. 10. 30 jon. 6. 21, 7. 39, 14. 17, приѫхъ jon. 10. 18, приѫтъ mt. 14. 31 lk. 4. 19. 24, 8. 43, 15. 27, 19. 6 jon. 19. 13, 21. 12, приѫшѫ mt. 20. 9 jon. 12. 3 uz приашѫ jon. 1. 11, 17. 8, приаша mt. 20. 10, приѩша lk. 9. 53, прѣашѫ mk. 14. 65, приѫста jon. 19. 40, приѫлъ lk. 16. 25, приѫто lk. 4. 19, въсприѫхомъ jon. 1. 17. b) — iza ч ш щ ж жд a) u korijenu iza ж жд: жѫдиа mt. 25. 44, жѫтелемъ mt. 13. 30 uz жате(ле) mt. 13. 39, жѫтва mt. 13. 39 lk. 10. 2 jon. 4. 34, жѫтвѫ mt. 9. 33 lk. 10. 2, жѫтвѣ mt. 9. 33 lk. 10. 2 jon. 4. 35, жѫтьвныи mt. 13. 30, жѫждѫ jon. 4. 15, 19. 28, жѫждаетъ jon. 7 37, жѫждаща mt. 25. 37, въждѫдати jon. 4. 14, 6. 35, въжѫждет jon. 4. 13 въждѫдах са mt. 25. 35. 42. — b) u gen. sing. fem.: доушѫ mt. 10. 28 lk. 14. 16, одеждѫ mt. 12. 22 lk. 12. 13, пищѫ mt. 10. 10 lk. 12. 23, сѫщѫ jon. 4. 9 въслѣплѫщѫ jon. 4. 14, ногыбшѫа lk. 15. 4. — c) u plur. nom. fem. i acc. masc. i fem.: доушѫ lk. 21. 19 jon. 10. 24 мрѣжѫ mk. 1. 16 uz мрѣжа mk. 1. 18 lk. 5. 2. 4 нашѫ lk. 1. 79, вашѫ lk. 21. 28; въшедшѫ mk. 16. 8 lk. 24. 3, глаголащѫ lk. 24. 23, зращѫ mk. 14. 40, изъшедшѫ mk. 16. 8, имащѫ mk. 1. 34, 6. 34, множаишѫ mt. 21. 36, плачащѫ mk. 5. 38 16. 8, свѣдѣтельствоуѫщѫ jon. 5. 39, спащѫ mt. 26. 4 mk. 13. 36, 14. 40 lk. 22. 45 uz спаща mk. 14. 37, стазаѭщѫ mk. 12. 28, стоѫщѫ mt. 20. 3, страждѫщѫ mk. 6. 48, съвъкоупльшѫ са lk. 24. 33, сѣдащѫ jon. 2. 14; алчащѫѩ lk. 1. 53, богатащѫа lk. 1. 53, болащѫа lk. 9. 2, бывшѫа mt. 11. 23 lk. 10. 13, 24. 22, възметаѫщѫа lk. 21. 1, въсходащѫа mk. 4. 19, въшедшѫѩ mk. 15. 41 lk. 23. 49, глаголащѫа jon. 19. 24, заблѫждьшѫа mt. 18. 12, коупоуѫщѫа lk. 19. 45 любащѫѩ lk. 6. 32bis множаишѫа jon. 4. 1, нищѫѩ mt. 26. 11, нищѫа mk. 14 7 lk. 18. 21, поурьпшѫа jon. 2. 9, пришедшѫа jon. 11. 33, продаѭщѫа mk. 11. 15, продаѫщѫа jon. 2. 14, сѫщѫа jon. 13. 1, сѣдащѫа lk.

*

Digitized by Google

1. 77, 21. 35, творащѫѩ lk. 6. 28, трѣбоуѭщѫѧ lk. 9. 11 — d) u 3. plur. praes.: блажѫть lk. 1. 49, възложѫть mk. 4. 21 lk. 21. 12, дръжѫт сѧ jon. 20. 23, обложѫтъ mk. 9. 42 lk. 19. 43 послоужѫть mk. 10. 45, слышѫтъ mt. 11. 5 mk. 4. 10. 20 lk. 7. 22, оуслышѫть jon. 5. 25. 28 uz оуслышатъ mk. 4. 15, оутѣшѫть jon. 11. 19. — e) u part. praes act.: бльщѫщаахъ lk. 24. 4, възлежѫ jon. 13. 23, възлежѫи lk. 22. 27 uz възлежаи, ibid. възлежѫщоу mk. 2. 15, 14. 3, възлежѫще lk. 5. 27, възлежѫщемъ mk. 14. 18, 16. 14, възлежѫщиимъ jon. 6. 11, възлежѫщиихъ mt. 22. 10. 11 mk. 6. 26 lk. 14. 15 jon. 12. 2, 13. 28, лежѫ mk. 5. 40, лежѫщъ lk. 2. 12. 16 jon. 20. 7, 21. 9, лежѫща jon. 5. 5 21. 9, лежѫщѫ mk. 7. 31, лежѫще lk. 12. 19 jon. 20. 56, належѫщоу lk. 5. 1 дръжѫще mk. 7. 37, дръжѫщеи lk. 22. 63, одръжѫ lk. 14. 7, жѫждѫща mt. 25. 37, ищѫ mt. 12. 43 lk. 11. 24, 13. 7, ищѫи lk. 11. 10 jon. 7. 18, 8. 50, отъмещѫи lk. 10. 16, слоужѫи lk. 22. 26. 27, слоужѫще mt. 25. 55, слоужѫщи lk. 2. 37, слышѫи lk. 6. 47 uz слышаи lk. 6. 49, слышѫще mk. 4. 12 lk. 4. 28, слышѫщемъ lk. 19. 11, 20. 45, слышѫщиимъ mk. 4. 24 uz слышащеи mk. 4. 18. — f) u 3. plur. aor. veoma često: брѣгошѫ mt. 21. 42, бышѫ mt. 11. 22. 23, 17. 2, 21. 35, mk. 9. 3, 12. 3, 14. 40 lk. 4. 29, 5. 1, 6. 11, 10. 13, 22. 2, 24. 35 jon. 1. 3. 28. 86, 10. 22, 15. 22. 24, 18. 36, 20. 30 бѣжашѫ mk. 16. 8, варишѫ mk. 6. 33, ведошѫ mt. 26. 57, 27. 2. 31 mk. 14. 53, 15. 16 lk. 8. 29, 22. 54 jon. 18. 13. 28, 19. 16, видѣшѫ mt. 13. 17 lk. 2. 20, 9. 32, 10. 24, 19. 37, 24. 24 jon. 19. 6. 33, 21. 9, въвръгошѫ jon. 21. 6, възалкашѫ mt. 12. 1, въжделѣшѫ mt. 13. 17, възблюдошѫ jon. 15. 20 възвратишѫ lk. 24. 52, възвѣстишѫ mt. 14. 12 mk. 5. 14, 6. 30 lk. 7. 18, 8. 20. 34. 36, възгласишѫ mk. 10. 49 jon. 9. 18. 14, въздашѫ lk. 18. 42, възискашѫ lk. 20. 19, възлѣзошѫ jon. 6. 17. 24, възлюбишѫ jon. 3. 19, 12. 43, възложишѫ mt. 26. 50 jon. 19. 26, възмогошѫ lk. 2. 22, 17. 13, възненавидѣшѫ jon. 15. 24. 25, възнесошѫ lk. 2. 22, 17. 13, възникошѫ mt. 13. 15, възрадовашѫ lk. 22. 5, възъїдошѫ jon. 7. 10, 11. 55, 18. 28, възъпишѫ lk. 23. 18 jon. 18. 40, възашѫ mt. 14. 12. 20, 29. 9 mk. 6. 29. 43 lk. 9. 17 jon. 8. 59, 10. 31, 11. 41, 19. 23, 20, 2, 13, в(и)идошѫ mt. 27. 53 lk. 8. 30, въпросишѫ mt. 12. 10, 22. 23 lk. 21. 7 jon. 1. 20. 24, 5. 12, 9. 2. 19, 19. 31 въсадишѫ lk. 19. 35 въселишѫ lk. 13. 19 въсташѫ mt. 27. 52 въсѣдошѫ jon. 21. 3, глаголашѫ mt. 14. 17, 15. 33, 19. 7. 10, 21. 31. 40 mk. 6. 37, 11. 33, 12 14 lk. 17. 36, 24. 25 jon. 8. 4, 9. 17, 11. 8. 34, 16. 29, 21. 3 гнашѫ mk. 1. 36, дивишѫ сѧ mt. 22. 22 lk. 2. 18, доишѫ lk. 23. 29, забышѫ mt. 16. 5, задѣшѫ mk. 15. 21 lk. 23. 26, запльвашѫ mt. 26. 67, запрѣтишѫ mt. 19. 13,

Digitized by Google

заоүшиша mt. 26. 67, **идоша** mt. 14. 13, 19. 2, 20. 5 lk. 9. 55, jon. 6. 22. 66, 11. 31. 46, **избыша** jon. 6. 13, **изведоша** mt. 21. 39 mk. 15. 20, **изклѣкоша** jon. 21. 9, **изврѣгоша** mt. 13. 48 mk. 12. 8, **изгнаша** lk. 20. 12 jon. 9. 34. 35, **излѣзоша** lk. 8. 30, **изыдоша** mt. 26. 30 mk. 3. 21, 8. 11 lk. 8. 35 jon. 4. 30, 12. 13, 21. 3, **имѣша** mk. 12. 23 lk. 20. 33, **испльниша** mt. 22. 10 lk. 1. 23. 75, 2. 6, 5. 26, **кръстиша** lk. 3. 21, **коүпиша** mt. 27. 7 mk. 16. 1, **меташа** jon. 19. 24, **могоша** mt. 17. 16 lk. 20. 26, **молиша** mk. 5. 12 lk. 4. 38, 8. 32. 37, **напльниша** lk. 2. 22, 6. 11 jon. 2. 7, 6. 13, **нарекоша** lk. 2. 21, **насытиша** lk. 9. 17 jon. 6. 12, **нлоүстиша** mt. 27. 20, **наүаша** mt. 12. 1 mk. 15. 15 lk. 7. 49, 11. 53, 14. 18, **обидоша** jon. 10. 24, **облѣкоша** mk. 15. 20 jon. 19. 2, **обрѣтоша** mt. 22. 10, 27. 32 lk. 17 18, 24. 2. 23, **обѣдоваша** jon. 21. 15, **обѣщаша** mk. 14. 11, **одѣаша** mt. 27. 28, **опечаліша** mt. 17. 23, **оправдаша** lk. 7. 29, **оставиша** mk. 12. 22, **осѧдиша** mt. 27. 3 mk. 14. 64, **отидоша** mk. 12. 22, **отъврѣгоша** lk. 7. 30, **отъврѣзоша** mt. 27. 52 lk. 1. 64, **отъвѣщаша** lk. 20. 7 jon. 2. 18, 7. 46. 47. 52, 8. 39. 49, 9. 34, 10. 33, 18. 5, 19. 7, 21. 5, **отъкрыша** mk. 2. 4, **очистиша** lk. 17. 14, 14. 17, **падоша** mt. 13. 4. 5. 7bis, 17. 6, 22. 23 jon. 18. 6, **пиша** mk. 14. 23, **побиша** mt. 21. 35 mk. 12. 4, **повѣдоша** lk. 23. 26, **покѣдаша** mk. 5. 16 lk. 9. 10, 18. 37, **погрѣбоша** lk. 16. 22, **познаша** mk. 6. 33 jon. 16. 3, 21. 4, **позобаша** mt. 13. 4 mk. 4. 4, **покаша** са mt. 12. 41 lk. 11. 32, **положиша** mk. 6. 29, 8. 6, 16. 6 jon. 20. 2. 13, **помажаша** lk. 5. 7, **помѣниша** lk. 24. 8 jon. 2. 17. 21, 12. 16, **поржаша** mt. 27. 31 mk. 15. 20, **послаша** mt. 22. 16 mk. 12. 13 lk. 20. 20 jon. 1. 19, **послоүшаша** jon. 10. 9, **поставиша** mt. 26. 15, **пошла** mk. 12. 22, **приближиша** lk. 24. 28, **привѣдоша** mt. 19. 13 mk. 7. 32, 8. 22, 15. 22 lk. 22. 66, 23. 1 jon. 8. 3, **придоша** mt. 13. 4, 14. 15. 34 mk. 1. 29, 2. 3. 18, 3. 8. 20, 5. 14. 35, 6. 29, 11. 27, 12. 18 lk. 2. 16, 3. 12, 4. 42, 6. 17, 24. 1 jon. 3. 26, 4. 27. 40, 6. 23. 24, 7. 45, 10. 41, 12. 9, 19. 32, 21. 8, **придаша** jon. 19. 29, **присмажаша** mt. 13. 6, **присташа** mk. 6. 35, **пристѫпиша** mt. 13. 36, 15. 1. 12. 23, 17. 19, 18. 1, 19. 3, 21. 23, 24. 1, 26. 73 jon. 12. 21, **пронаша** jon. 1. 11, 17. 8, **пряжа** mt. 20. 9 jon. 12. 8, **прободоша** jon. 19. 37, **прозваша** mt. 10. 25 **проповѣдаша** mk. 16. 20, **пропаша** lk. 24. 21, **просиша** mt. 16. 1, **прѣбыша** jon. 19. 33, **предаша** mt. 27. 3 mk. 15. 1 lk. 1. 2, 12. 48, 24. 20 jon. 18. 35, **прѣаша** mk. 14. 65, **поүстиша** jon. 11. 54, **раздѣлиша** mt. 27. 35 jon. 19. 24, **разоүмѣша** mt. 17. 13, 21. 45 mk. 9. 32, 12. 12 lk. 1. 22, 18. 34, 20. 19 jon. 7. 26, 8. 27, 10. 6, **распаша** lk. 23. 23 jon. 19. 18, **рекоша** mt. 12. 2. 24, 13. 27. 28, 17.

Digitized by Google

19, 21. 88 mk. 3. 32, 8. 6 lk. 3. 12, 9. 13, 17. 5 jon. 6. 25. 30. 34, 7. 35. 38. 42. 52, 8. 39, 9. 24. 28. 34. 40, 11. 12, 18. 30. 31. 34, 19. 24, **родиша** mt. 19. 12 lk. 23. 29 jon. 1. 13, **рѣша** mt. 27. 4. 6. 25 mk. 8. 20, 12. 17, 16. 8 lk. 1. 61, 9. 12, 18. 26, 19. 25. 38, 20. 2. 16. 24, 22. 35. 38. 70. 71, 24. 14 jon. 1. 22. 24, 2. 18. 20, 3. 26, 4. 52, 6. 60, 7. 45, 8. 13. 41. 48. 52. 58, 9. 12. 26, 11. 46, 12. 19, 16. 17, 18. 7, **сказаша** mt. 18. 31, **скончаша** mk. 15. 27 lk. 2. 39 **слышаша** mt. 13. 15. 17 lk. 1. 58, 2. 20, 10. 24 jon. 7. 31, 9. 40, 12. 18, **сматоша** mt. 14. 26, **срѣтоша** jon. 4. 51, **сташа** lk. 7. 14, 17. 12, **стазаша** mk. 9. 34, **съблазниша** mt. 15. 12, **събраша** mt. 13. 2, 22. 33, 26. 3. 57, 27. 62 mk. 3. 30, 7. 1 jon. 6. 11, **съвѣсниша** lk. 5. 19, **съвѣщаша** mt. 26. 4 lk. 22. 5 jon. 11. 53, 12. 10, **съмидоша** mk. 14. 53 jon. 6. 16. 22, **състаша** lk. 20. 1, **с(ъ)твориша** mt. 20. 12, 21. 36, 22. 7. 15 lk. 9. 10. 15, 20. 17 jon. 12. 2. 6, 19. 24, **съхраниша** jon. 17. 6, **оубиша** mt. 22. 6 mk. 12. 5. 8, **оубоиша са** mt. 17. 6, 21. 45 mk. 5. 15 lk. 2. 9, 8. 35, 9. 34, 20. 19 jon. 6. 19, **оуготоваша** mt. 26. 19, **оудръжаша** mk. 9. 10, **оужасниша** lk. 24. 22, **оужасоша** mk. 1. 27, 9. 15, 16. 5, **оукориша** mt. 22. 6 jon. 9. 28 **оумлъчаша** lk. 14. 3, **оумрѣша** lk. 20. 31 jon. 6. 58, 8. 53, **оуслышаша** jon. 4. 1, **оусъхоша** mt. 13. 6, **оутвръдиша** mt. 27. 66, **хотѣша** mk. 9. 13 lk. 10. 24, **цѣниша** mt. 27. 9, **чтоша** jon. 19. 20, **чоудиша са** mk. 12. 17, **чюдиша са** mt. 9. 32 lk. 1. 36, **шкиша** lk. 24. 11, **ша** mt. 14. 20, 15. 37 jon. 6. 23. 31. 49. 58, **ша** lk. 5. 6 jon. 2. 12, 18. 12, **аша** jon. 9. 18, **жша** mk. 16. 3 jon. 21. 3. — A oblik -ша dolazi u ovim aoristima: **быша** mt. 11. 20. 21. 24, 24. 22, 25. 10, 28. 15 mk. 3. 6, 11. 18, 12. 13 lk. 10. 13, 20. 20, **бѣжаша** mt. 26. 56 mk. 5. 14, 14. 50 lk. 8. 34, **бѣша** mt. 22. 8 lk. 5. 9, 13. 2. 4, **вѣдоша** mk. 15. 1 lk. 4. 29, **видѣша** mt. 17. 8 mk. 6. 49, 9. 8. 9, 11. 20, 16. 4. 5, **възбоудиша** mk. 4. 38, **възвратиша** lk. 2. 20. 29, **възвръгоша** mt. 12. 44, **възвѣстиша** mt. 28. 11 lk. 9. 36, 24. 9, **възлѣгоша** mk. 6. 40, **възложиша** mt. 21. 7, 27. 37 mk. 11. 7. 14. 46, 15. 17, **възматоша** mk. 6. 50, **възрадоваша** mk. 14. 11, **възаша** mt. 25. 3bis, 27. 30 mk. 8. 8, **въкысоша** mt. 13. 33, **в(ъ)мидоша** mt. 25. 10 mk. 1. 21, 5. 13 lk. 9. 52, **въпросиша** mk. 4. 10, **въскрыѵаша** mt. 14. 26 **въсташа** mt. 25. 7, **глаголаша** mt. 13. 51, 20. 7, 22. 21. 42, 27. 22 mk. 1. 30. 37, 4. 38, 6. 38, 8. 19, 11. 28, 14. 12, **даша** mt. 27. 34, **дикиша са** mt. 21. 20, **забыша** mk. 8. 14, **задѣша** mk. 27. 32, **заложиша** mt. 27. 29, **идоша** mt. 27. 55, 28. 16 mk. 2. 15, 3. 13, 6. 1. 32 lk. 5. 12, 9. 11 jon. 18. 6, **избраша** mt. 13. 48, **изыдоша** mt. 12. 14, 25. 1 mk. 14. 26 lk. 8. 35, **исказниша** mt. 19. 12, **испльниша** lk. 2. 21, **напльниша**

Digitized by Google

lk. 4. 28, 5. 7, насытиша mk. 8. 8, наоучиша mk. 6. 30, начаша mt. 26. 22 mk. 2. 23, 5. 17, 6. 55, 8. 11, 14. 19. 65 lk. 1. 1, 5. 21, негодоваша mt. 26. 8 mk. 10. 41, 12. 10, облѣкоша mt. 27. 31 mk. 15. 17, обрѣтоша mt. 26. 60bis lk. 2. 16, 7. 10, 8. 35, 24. 8, оставиша mt. 26. 56 mk. 11. 6, отидоша mt. 22. 5 lk. 2. 15, 10. 30, отъвѣщаша mt. 25. 9 mk. 8. 4. 28, погребоша mt. 14. 12, позилша mt. 6. 54, поклониша mt. 28. 17, положиша lk. 1. 66, помѣнѫша mk. 15. 11, посадиша lk. 9. 15, послаша mt. 14. 35 mk. 12. 3. 4 lk. 19. 14, поꙗша mk. 4. 36, приведоша mt. 9. 32, 12. 22, 17. 24, 18. 24, прикръгоша mt. 15. 35, призваша mk. 15. 16, прилоучиша lk. 13. 1, принесоша mt. 14. 35, пристѫпиша mt. 24. 3, приꙗша lk. 9. 53, приꙗша lk. mt. 20. 10, прорекоша mt. 11. 13, прѣдаша mt. 27. 27 mk. 14. 10, прѣтекоша mk. 6. 55, раздѣлиша mk. 6. 52 jon. 17. 7. 8, разоумѣша mk. 6. 52 jon. 17. 7. 8, распаша mt. 27. 38, рекоша mt. 13. 10, 15. 12. 34, 17. 24, 21. 27, 25. 8, 26. 35 mk. 2. 18, рѣша mt. 26. 66. 73, 27. 41 mk. 6. 42, 10. 3, 12. 16 lk. 2. 15, 6. 2, 9. 19, 11. 15 jon. 18. 25, сказаша jon. 18. 12, скопиша mt. 19. 2, слышаша mk. 11. 18, смѣжиша mt. 13. 15, страсоша mt. 28. 4, събраша mt. 22. 10, 27. 27, 28. 12, съвлѣкоша mt. 27. 31, съвѣсиша mk. 2. 4, съжалиша mt. 18. 31, с(ъ)твориша mt. 26. 19, 27. 1 mk. 6. 30, 9. 13, текоша mk. 6. 33, троудиша jon. 4. 38, оубиша mt. 21. 35. 39 lk. 20. 15, оубоꙗша са mt. 27. 54, mk. 4. 40, 12. 12, оугасоша mt. 25. 8, оуготоваша lk. 24. 1, оужасоша mk. 5. 42, оукрадоша mt. 28. 13, оумльчаша lk. 20. 26, оусѫмнѣша mt. 28. 17, оутвориша mt. 25. 7, ꙗша mk. 14. 46, lk. 5. 10, ѫша mt. 26. 50 mk. 14. 51, k tomu još: бѣаша lk. 5. 29 (= бѣахѫ). Dakle: preko 530 na -шѫ prema do 220 na -ша. — 5) iza ц з: u gen. sing.: ползѫ jon. 6. 63, пшеницѫ mt. 13. 25, u acc. plur. fem: житницѫ lk. 12. 18, кънязѫ lk. 23. 13, овцѫ jon. 2. 15, 21. 17, стъзѫ mk. 1. 13 lk. 3. 4. — 6) iza с samo jednom: сѫ lk. 18. 9 рече же къ етеромь надѣѫщиимъ са на сѫ ἑαυτούς. — 7) iza и (= и̑) samo jedan put: жьнѫи jon. 4. 37 uz жьна mt. 25. 24 jon. 4. 36. — Amo nisu ubrojeni primjeri iz glavizana ni iz mjesečnika kao: отъ пендикостиѫ, на вьса истинѫ, сватыѫ мѫченицѫ Варкары, gen. sing. надеждѫ, софиѫ.

Dakle: 1) poslije vokala i iza ч ш щ ж i ц pa kašto na početku riječi i veoma rijetko u tvrdom slogu dolazi ѧ ꙗ za ѫ ѭ i ѫ ѭ za ѧ ꙗ; 2) poslije жд (с) dolazi ѫ ѭ za ѧ ꙗ, a ѧ ꙗ ostaje; 3) poslije л и р (с) dolazi ѧ ꙗ za ѫ ѭ, a ѫ ѭ ostaje.

Digitized by Google

Gdje je pisac mogao napisati ѫ za ѧ i ѧ za ѫ, tamo mu je moralo oboje ili jednako ili barem veoma slično glasiti. Koji je taj glas bio, može se naslučivati. Kad je pisac napisao въстръзаѫте mt. 13. 30 i помышлѣѫте mk. 2. 8, nije to napisao za въстръзаєте помышлѣєте, već za asimilovani oblik въстръзаате помышлѣате, kako je i нарицаатъ mt. 19. 6, 21. 43, прѣдаатъ mt. 26. 45 i разлѫчаать mt. 19. 6 asimilovano od нарицаєтъ прѣдаєтъ разлѫчаєтъ. Ѫ je dakle našemu piscu glasilo kao ńekako а, a tako mu je glasilo i ѧ ꙗ nalik na а ili ꙗ gdje je piše za ѫ, pa je za to jednom i napisao ꙗ za ꙗ: сили ꙗже сѫтъ на небесехъ mk. 13. 25.

Za ѫ dolazi samo jednom оу (о̑): вь истиноу lk. 24. 34, a i tu je но̑ natpisano nad zadńim u и исти: исти̑но.

Uz оусѫмьнѣ mt. 14. 31 оусѫмнѣша mt. 28. 7 ima i оусъмните mt. 21. 21.

Za ѫ dolazi vaḷda griješkom jednom и: бѫдитъ: трѫси же велици по мѣста и гладн и мори бѫдитъ lk. 21. 11. Ali je ono i moglo nastati od ѫ preko ѧ (vidi пѫть mjesto нѧть) koje je ѧ prešlo na є, kako to biva u današńoj bugarštini, pa je pisac mehanično preko predloge napisao i po glasu koje ima e u nenaglašenom slogu. Za нѫдитъ сѧ i нѫждьници mt. 11. 12 u Mar. dolazi ноудит сѧ, ноуждьници. сѫдѫщи mt. 27. 27 je griješka mj. сѫдищи.

Za ѧ dolazi jednom ꙗ: тꙗ mk. 10. 49. i jednom а: просадѧ(тсѧ) mt. 9. 17.

Za ѧ dolazi е: гл(аголѧ)ще lk. 24. 34, блъщѫще сѧ mk. 9. 3.

Za ꙗ dolazi jednom ꙗ: силы ꙗже сѫтъ на небесехъ mk. 13. 25.

Za є i ono od ь i ono od ѧ u nenaglašenom slogu dolazi kašto po današńoj bugarštini и: приимъ тѣло Іосифъ обитъ и (= є) плащеницеѫ mt. 27. 57, приимъ отроча по срѣдѣ ихъ и обьмъ и (= є) рече имъ mk. 9. 36; си (= се) вьсе сътворатъ вамъ jon. 15. 21; ище ἔτι (= єщє́) mt. 17. 5; не вѣдыи иже (иже́ = єже́ quod) глаголаше lk. 9. 33; и ины овца имамъ иже (иже́ = єже́ od ѧже quae) нѣсѫтъ отъ двора сего jon. 10. 16; паде ници (= ницє ili ниць) на лици своемь mt. 26. 39; богъ истининъ (preko истиненъ od истиньнъ) естъ jon. 3. 33; истинино есть свѣдѣтельство jon. 19. 35; младениць (preko младенець od младеньць) lk. 2. 12. 16, tako možda i: блистаниимъ za клистаниемъ lk. 11. 36. — Obratno dolazi е za и: придоша обрѣзати дѣтища и нарицаахѫ е (= и eum) именемъ отьца lk. 1. 59; роди сѧ намъ д(ь)нсь спасъ еже (= иже́) естъ хрьстъ lk. 2. 11; еже (= иже́) имаать вълагалище да възметъ

Digitized by Google

ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω lk. 22. 36; не имать остати зде камень на камени еже (= иже́) не разорит са mt. 24. 2; тъгда . . иже на кровѣ да не слазитъ възати юже юстъ въ домоу юго, и еже (= иже́) на селѣ такожде да не възвратит са mt. 24. 18; никтоже естъ еже (= иже́) сътворитъ силѫ mk. 9. 39; вьсѣкъ еже (= иже́) естъ отъ истины, послоушаетъ гласа моего jon. 18. 37; еденого о десиѫѩ а единого о лѣвѫѭ mt. 27. 38. Tako možda i jon. 10. 8 все (= вьси) елико же придеть ихъ татие сѫть; mat. 21. 16 слышиши ли что се (= си) глаголать τί οὗτοι λέγουσιν.

O kašto ostaje o i iza j i mekih suglasnih: Іиновъ lk. 3. 28, доухомъ божиомъ mt. 12. 28, Аньдреова jon. 1. 45, архиереомъ mt. 27. 8, иереомъ mt. 12. 4, Фарисеомъ lk. 11. 42, Мѡусеомъ lk. 9. 4. архиереовъ mt. 26. 3 itd. фарисеовъ lk. 7. 36 Несеовъ lk. 3. 32 кесаровъ mk. 12. 16 inače кесаревъ.

Ꙁ ispred c postavši c ispada: бе страха lk. 1. 24, и-съимищъ mt. 1. 29, исѣче mt. 27. 60, исѣченъ mk. 15. 46, исѣченѣ lk. 23. 53 исѣцѣте lk. 19 27; — з ispred ц postavši c ili ostaje c: исцѣлѣ mt. 15. 28, 17. 28, исцѣли mt. 15. 30 mk. 1. 34, ili ispada: ицѣлити mt. 17. 16 lk. 4. 18, ицѣлитъ mk. 3. 2 lk. 6. 7. 17 jon. 4. 47, ицѣли mt. 12 15. 22, 14. 14, 19. 2, 21. 14 mk. 3. 10, 6. 5 lk. 4. 23, 7. 21, 9. 42, 13. 14, 22. 51, ицѣла mk. 13. 15 jon. 12. 40, ицѣлены lk. 8. 2, ицѣлѣти lk. 8. 43, ицѣлѣетъ lk. 7. 7, ицѣлѣ mt. 13. 15 lk. 8. 47, 17. 15, ицѣлѣаше lk. 4. 40, ицѣлѣахѫ mk. 6. 13, ицѣлѣвыи jon. 5. 13, ицѣлѣвъша lk. 7. 10. — **Ꙁ** pred ч postavši c ili ostaje c: ис чрѣва mt. 19. 12, исчътени lk. 12. 7, исчисти mk. 1. 41, ili ispada: и-чрѣва lk. 1. 15, ичьтени mt. 10. 30, бечадъ lk. 20. 29, бечадинъ lk. 20. 28, бе-чьсти mt. 13. 57, бечьстьнъ mk. 6. 4, рачьтетъ lk. 14. 28, ili сч biva щ: бещьстна mk. 12. 4, бещадънъ lk. 20. 30 ищазе lk. 24. 31. — ispred ш ispada: ишедъ mt. 13. 1, 14. 14, 18. 28, 20. 3 itd. — pred жд postav ж ispada: ижденѫ jon. 6. 37, ижденетъ jon. 10. 4, ижденѫтъ jon. 15. 20. — ali pred ń ne biva ж: из него mk. 1. 25, 7. 15, вез него jon. 1. 3.

U riječi праздникъ može д ispasti: празникъ mk. 14. 12, 15. 6 jon. 11. 56, 12. 12 uz праздникъ mt. 26. 5 lk. 2. 41. griješkom dolazi ж za ш: кокожь lk. 13. 34 pamti mt. 25. 28 тъга mj. тъгда (uz тъкда mt. 24. 7); сръце, bez ikaka znaka skraćeńa mk. 7. 6.

Г umeće se u tuđim riječima između ѵ, в i и (υει): леѵги λευεί lk. 5. 29, левьгиѫ lk. 5. 27, левгиѫ mk. 2. 14, леѵгиинъ lk. 3. 29, пиневгитьции mt. 12. 41, параскевги παρασκευή lk. 23. 54 jon. 19. 31, параскевгии jon. 19. 14, параскевьгиа jon. 19. 42, tako i алгоѵино

Digitized by Google

ἀλόης jon. 19. 39. — Г je ispalo u бѣство mk. 13. 18 uz бѣгъство mt. 24. 14.

Epentetsko л se često zanemara: благословенъ (samo skraćeno влв҃енъ) mt. 21. 9, 23. 38 mk. 11. 9 lk. 1. 42 68, 13. 35 jon. 12. 13, благословена lk. 1. 28. 42. 68, благословено mk. 11. 10, благословении mt. 25. 34, благословенааго mk. 14. 61; корабь mt. 13. 2, 14. 24 mk. 5. 18, 8. 13 jon. 6. 22, 21. 3 uz корабль mt. 14. 22. 32 mk. 3. 9, 4. 1. 37, 6. 45. 47. 51, 8. 10 lk. 8. 22. 37 jon. 6. 21, корабн mt. 14. 33 mk. 4. 36, 5. 21 uz корабли mk. 4. 36 lk. 5. 7, корабицоу lk. 5. 3, корабицемъ jon. 25. 8 uz кораблица lk. 5. 2; любѣаше jon. 11. 36 uz люблѣаше jon. 11. 5, 13. 23, 19. 26, 21. 7. 20, възлюбенъ jon. 14. 21, възлюбеныи lk. 20. 13, възлюбенаго mk. 12 6 uz възлюбленыи mt. 17. 5 mk. 1. 11 lk. 9. 35, възлюбь jon. 13. 1; оставь mk. 14. 52 lk. 5. 28 uz оставль mt. 26. 44 mk. 8. 13, 14. 52, оставльше lk. 10. 30; отемѧщомоу lk. 6. 29, въземѧи jon. 1. 29 uz въземлѧ lk. 19. 22, приемѧ jon. 12. 48 uz приемлѧи mt. 10. 41; прѣломь mt. 14. 19 lk. 24. 30, прѣполовение jon. 7. 14; пристѫпши mt. 18. 9, пристѫпьше mt. 13. 10, mk. 10. 2 ali samo пристѫпль mt. 18. 21, 19. 16, 21. 30, 26. 49, 27. 58, 28. 2 mk. 1. 31 lk. 7. 14, 10. 34, 23. 52, пристѫпльши lk. 8. 44, пристѫпльша mt. 26. 60, пристѫпльше lk. 8. 24, 9. 12, 20. 27 itd. — земѧ mt. 13. 5, 14. 34, 23. 35, 25. 18, lk. 12. 49, 13. 7, 14. 35 jon. 3. 22, 21. 11 uz землѧ mt. 12. 40 mk. 4. 5 lk. 5. 3, 10. 21, 21. 35 jon. 3. 31, 12. 32, 21. 8 i землѫ lk. 12. 51, земи dat. i loc. mt. 9. 26, 11. 24, 13. 23, 23. 9 mk. 4. 1. 8, 13. 27 lk. 6. 49, 8. 15, 11. 2 jon. 12. 24 uz земли mt. 9. 31, 10. 29, 11. 25, 13. 8, 16. 19bis, 18. 18bis. 19, 25. 25, 27. 45, 28. 18 mk. 2. 10, 4. 20, 6. 49, 8. 6, 9. 3. 20, 15. 33 lk. 2. 14, 4. 25, 5. 25, 8. 8, 11. 31, 12. 56, 16. 17, 18. 8, 21. 23 25. 44 jon. 6. 21, 8. 6. 8, 17. 3, 18. 6, a nom. sing. samo ꙁемлѣ, Tako dolazi bez л i adj. земъстии mt. 17. 25, земна jon. 3. 12, земнаа mt. 24. 30, земныхъ mk. 4. 31.

Za сци сцѣ dolazi dosta često сти стѣ: Архиереисти lk. 23. 23, Галилеиетѣи jon. 2. 11, Галилеистѣмъ mk. 1. 16 uz Галилеисцѣ jon. 2. 1. Генизаретьстѣ lk. 5. 1, Гоморъстѣ mt. 12. 24, земстии mt. 17. 25, Єлеоньстѣ mt. 24. 3 елеоньстѣи mt. 21. 1, ѥлеоньстѣ mk. 13. 3 uz елеѡньсцѣ lk. 19. 37, ехидъньстии mt. 23. 32, ѥхидьньстии mt. 12. 34, Іюдеистѣи lk. 1. 65, Іюдеистии jon. 19. 21, людъстии mt. 21. 23, 26. 3 lk. 22. 6 uz людъсции mt. 20. 23, 27. 1, морстѣи mt. 18. 6, ниневгитьстии lk. 11. 31, Содомъстѣ mt. 12. 24, Тивериѩдъстѣмъ jon. 21. 1, Фарисеисти mk. 2. 18bis, фарисеистии lk. 5. 33, 19. 37,

Digitized by Google

ѵлокѣѵьстѣ mk. 9. 12 lk. 9. 44. — Tako i блистанимъ lk. 11. 36, блистающи са lk. 17. 24, блистам са lk. 9. 30.

Metateza ima u сѣѥтѣ za свѣтѣ: сѣѥтить lk. 17. 24 jon. 1. 5, сѣѥта jon. 5. 35 просѣѥтѣ mt. 17. 2.

Deklinacija. Od ъ-osnova dolazi sing. nom. црькъи mt. 23. 17, любъ mt. 24. 12, jon. 17. 26, свекръ lk. 12. 43, неплодъ lk. 1. 7 uz црькѵь jon. 2. 20, крькъ mt. 27. 25, — sing. acc. završuje se na ѥ: любьѵе lk. 11. 42 jon. 13. 35, свекрькѵе mt. 10. 35, lk. 12. 53, смокѵе mt. 21. 19, црькѵе mt. 26. 61, 27. 40 mk. 11. 11, 14. 58, 15. 29 lk. 18. 10, 19. 45, 21. 38 jon. 2. 19 uz црькѵъ (-кь) mt. 16. 9, mk. 11. 15 lk. 1. 9 jon. 7. 14, 8. 2 црькоѵь mt. 21. 12. 28. lk. 2. 27 крькъ jon. 6. 54. 56. — sing. gen. dolazi obično na ѥ ređe na и: крькѵе mt. 23. 35bis, mk 5. 25 lk. 11. 51, 22. 44 uz крькѵи mt. 27. 24, ѵнстъ єсьмь отъ крькѵи праѳдника сего jon. 6. 53, не пиѥте крькѵи эго (lk. 8. 44, ста тєчєнїѥ крькѵи ѥѫ može dativ biti), любьѵе jon. 5. 42, 15. 13 црькѵе mt. 24. 1 mk. 13. 1 jon. 2. 15, 8. 59 — sing. dat. црькѵи mt 18. 17 mk. 13. 3. — sing. lok. любѵи jon. 15. 9. 10, црькѵи mt. 21. 12. 15, 26. 55 jon. 2. 14, 5. 14, 18. 20 itd. — sg. istr. крькѵиѫ mt. 23. 30, црькѵиѫ mt. 23. 16. 21 — plur. nom. неплодѵи lk. 23. 29 — plur. acc. смокѵи lk. 6. 44 крькѵи lk. 13. 1 (?) — plur. gen. крькѵиѭ jon. 1. 13 — plur. dat. смокѵамъ mk. 11. 13 — plur. lot. жрѣнѣхахъ mt. 24. 41.

Od оѫ-osnova dolazi (osim ostalih padeža) sing. voc. сыноѫ mt. 20. 30 mk. 5. 7, 10. 48 — sing. gen.: колоѫ lk. 13. 15, домоѫ mt. 10. 14, 13. 1 mk. 13. 35 lk. 10. 7, 12. 39, 13. 25, 14. 21, полоѫ: съ оного полоѫ Іордана mk. 3. 8, младьнѣцъ мужьска полоѫ lk. 2. 23, съ крѣхоѫ jon. 19. 28, до крѣхоѫ горы lk. 4. 29 uz до. крѣха jon. 2. 7 из кѵноѫ mk. 7. 18, до долоѫ mk. 15. 38 — sing. loc. къ домоѫ mt. 13. 57, 26. 6 mk. 2. 1. 15, 6. 4, 9. 33 itd. на ономь полоѫ mt. 14. 22 mk. 6. 45, къ полоѫ ношн mk. 13. 35 lk. 11. 5, tako: крѣхоѫ mt. 21. 7, 27. 37 lk. 11. 44, долоѫ mk. 4. 9, низоѫ mk. 14. 66 — sing. dat. сыноѵи jon. 5. 23. 26, nastavak оѵи primaju iz druge deklinacije: Аньдреоѵи jon. 22. 12, богоѵи lk. 18. 43, господеѵи lk. 19. 8, доухоѵи lk. 8. 9, Іосифоѵи mk. 15. 45, Іродоѵи mk. 6. 18. 22, Ісоусоѵи mt. 18. 1, 21. 27 mk. 9. 5 jon. 21. 21, кесареѵи mt. 22. 17 mk. 12. 17 lk. 20. 25 jon. 19. 12bis. мужеѵи lk. 6. 8, Петроѵи mt. 26. 40. 73 mk 8. 33, 14. 37. 70, 16. 7 lk. 8. 51, Симоноѵи lk. 5. 10 jon. 21. 15 — plur. nom. сыноѵе mt. 12. 27, 13. 38, 23. 21 itd. — plur. gen. домоѵъ mk 10. 30, сыноѵъ mt. 27. 9 lk. 16. 8, грѣхоѵъ lk. 24. 47 tako i: врачєѵъ mk. 5. 26

*

Digitized by Google

— pl. loc. къ домохъ mt. 11. 8 (dual. po ъ-deklinaciji: сина оба сына моа mt. 20. 21, сыномa mt. 20. 20) — dual. istr. польма mt. 24. 51.

Po muškoj ŭ-deklinaciji dolazi sing. gen. господи lk. 1. 43, пѫти mk. 12. 14 lk. 20. 21 — sing. dat. къ господи богоу lk. 1. 16; — sing. loc. на пѫти mt. 10. 10, при пѫти mt. 13. 4. 19 itd. — sg. istr. господемь mt. 10. 24 lk. 2. 22, пѫтемь mt. 21. 32 lk. 10. 31 — plur. nom. господиие lk. 19. 33, людиие mt. 27. 25 mk. 7. 6 itd. татиє jon. 10. 8, трие mt. 18. 20 lk. 12. 52; po ovim dolaze tako: пастырие lk. 2. 8. 20 uz пастыри lk. 2. 15, дѣлателие mt. 21. 35 дьние mt. 24. 21 itd.; — plur. acc. голѣби mt. 21. 12 mk. 11. 15 lk. 19. 45 jon. 2. 14. 16, люди lk. 9. 13, 20. 1 itd. пѫти lk. 3. 5, 14. 23, трп mt. 12. 40 — pl. gen. господии mt. 15. 27, людии mk. 11. 32 lk. 2. 31 itd. — pl. dat. людемь mt. 27. 64 lk. 1. 68 itd. — pl. loc. людехъ mt. 26. 5 lk. 21. 23, по трехъ дьнехъ lk. 2. 46 — plur. istr. людьми lk. 20. 16, 24. 19, зкѣрми mk. 1. 13, трьми mt. 24. 61, 27. 32, четырьми mk. 2. 3. a десаты jon. 2. 20.

Od konsonantske deklinacije dolazi sing. gen. na e rijetko na и: дьне mt. 11. 23, 22. 46, 24. 38, 27. 8. 64, 28. 15 mk. 14. 25 lk. 1. 20. 80, камене mk. 15. 46 lk. 19. 44, 21. 41, коренє mt. 13. 21 mk. 4. 6. 17 lk. 8. 13, крѣмене mt. 26. 16 lk. 4. 13, 12. 56 itd. имене mt. 10. 22, 19. 29 itd. племене mk. 12. 21. 22, сѣмене mt. 22. 25, д(ь)ни mt. 25. 13, имени lk. 12. 12; небесе mt. 21. 26 lk. 9. 54 itd., очесе lk. 6. 42, словесе mt. 13. 21, 25. 23 itd., козлате lk. 15. 29, овчате mt. 12. 12; дъщере mk. 7. 26. 29, матере lk. 14. 26 mk. 10. 30; — sing. acc. дъщере mt. 10. 35. 37 lk. 13. 16, матере mt. 10. 35, 15. 4, 19. 19. 29 lk. 12. 53 jon. 19. 26 uz дъщерь lk. 12. 53, матерь mt. 10. 37, 19. 5 mk. 5. 40, 7. 10, 10. 7. 19 lk. 18. 19 jon. 6. 42; — sing. dat. д(ь)ни mk. 6. 21 lk. 6. 42, имени jon. 10. 3 сѣмени lk. 1. 55, небеси mt. 11. 25, словеси jon. 2. 22, дъщери mt. 21. 5, матери mt. 14. 11, 15. 5 — sing. loc. dočima na и i є: дьни mt. 24. 36 mk. 13. 32, jon. 11. 9, дьне jon. 11. 9, камени mt. 21. 44 mk. 13. 2 lk. 6. 48bis, 20. 18, 21. 6, пламени lk. 16. 24, имени mk. 9. 39 lk. 10. 17, сѣмени mk. glav. крѣмени lk. 8. 4, очеси lk. 6. 40. 42 (uz оцѣ lk. 6. 42bis), небеси mt. 28. 18, 22. 30, словеси mk. 10. 22 lk. 20. 20 jon. 8. 31, жрѣбате jon. 12. 15 a жрѣбати mk. glav. — sg. istr. дьнемь lk. 17. 4 uz д(ь)ни lk. 21. 37, имеиемь mt. 27. 32. 57 itd. словесемь jon. 17. 20, матерни mt. 14. 8. — plur. nom. дьние mt. 24. 22 mk. 13. 19 lk. 2. 6. 22, 9. 51, 19. 58, 21. 6. 22, 23. 29 — pl. voc. дъщери lk. 23. 28 —

Digitized by Google

pl. acc. дьни mt. 12. 40, 15. 32, 28. 20 lk. 1. 5 itd. — pl. gen. дьнии mt. 11. 18, 24. 29 lk. 2. 21, 4. 2, 5. 17, 8. 22 itd. a дьнъ iza broja mt. 17. 1 mk. 9. 2 jon. 12. 1, 20. 26; дъщерь lk. 1. 5 — pl. dat. словесемь lk. 1. 20 — pl. loc. д(ь)нехь mt. 27. 64 mk. 2. 1 itd. бременехь lk. 11. 46, небесехь mt. 10. 32, 16. 19 itd словесехъ lk. 4. 22, 9. 28, словесьхь mk. 10. 24 — pl. istr. дьньми mt. 26. 61, 27. 40 mk. 14. 58 itd. a словесы lk. 23. 9 — dual: два дьни jon. 4. 40, по двою дьню mt. 26. 2 mk. 14. 1 jon. 4. 43, очесоу mt. 9. 29.

Sing. nom. mjesto na ия izlazi na ии stegnuto и: мльнии mt. 24. 27, 28. 3 lk. 17. 24, сѫдии lk. 12. 58, 18. 2. 6, параскевгии jon. 19. 14 параскевги lk. 23. 54 jon. 19. 3, Леуги lk. 5. 29, Мѡсии jon. 1. 46, 6. 32, 8. 5, Мѡусии lk. 20. 28. 37, Мѡси mk. 1. 44, 6. 10 jon. 5. 45, 7. 19. 22, Моуси mt. 17. 3, 19. 7. 8, 22. 24 mk. 10. 3, 12. 19 lk. 5. 14, 9. 30 jon. 3. 14 (prema tomu dat. Мѡсии mk. 9. 6 jon. 9. 29, Мѡусии̑ lk. 9. 33, Мѡси mt. 17. 4 acc. Мѡусиѫ jon. 7. 22 i adj. Мѡуениихь mk. 12. 26, dočim gen. Мѡсеа lk. 16. 29, 24. 27 jon. 4 9 istr. Мѡусеѡмь mk. 9. 4 jon. 1. 17 a prema tomu i adj. Мѡусеѡвъ).

Sing. nom. mjesto na ыия dolazi na ыии: равыии mt. 26. 29, Хаиланыии mt. 55. 22, Самарѣныии jon. 4. 9, Сурыинфуникусаныии mk. 7. 26. — Аи(ь)дреа mt. 9. 2 jon. 6. 8 a Аидреи mk. 13. 3 jon. 12. 22.

sg. gen. Лазара lk. 16. 23 jon. 12. 9 uz Лазарѣ jon. 11. 5, 12. 10. 17.

sg. dat. иерсоу lk. 5. 13 архиереоу mt. 26. 57 mk. 1. 44 jon. 18. 15. 16. 22. 24, кесароу lk. 20. 22, 23. 2.

sg. loc. при Авиаѳарѣ mk. 2. 26.

sg. istr. алчъмъ lk. 2. 37, Даниилемъ mt. 24. 15 mk. 18. 14; Иеремиемъ mt. 27. 9 Исаиемь mt. 12. 7.

Plur. nom. dolazi na е u supstantiva na инъ i телъ: граждане lk. 19. 14, Єроусалимлѣне mk. 1. 5, Галилѣане lk. 13. 2, Самарѣне jon. 4. 40, Жидове mk. 7. 4, Румлѣне jon. 11. 48, благодателе lk. 22. 5, дѣлателе mt. 21. 38 lk. 20. 10. 14, законооучителе lk. 5. 17, свѣдѣтеле lk. 24. 48, тяжателе mk. 12. 7 pa tako i: царе mt. 17. 25 mk. 10. 24 lk. 22. 25 мытаре mk. 2. 15 lk. 3. 12, четыре jon. 4. 35; прѣлюбодѣе lk. 18. 11.

plur. gen. братии mt. 27. 9.

Plur. dat. Содомлѣнемъ и Гомор(омл)ѣнемъ mk. 6. 11, иниевгитѣнемъ lk. 11. 30, Содомомъ lk. 10. 12.

Digitized by Google

U nom. voc. acc. sing. složene deklinacije dolazi nastavak и na ъ ili ь a) bez promjene, ali veoma rijetko: нарицаемьи lk. 19. 2 sravni цръкьи mt 13. 7; b) ъ ili ь sliva se sa и na ы ili ы: клъны mt. 23. 21, възнесы mt. 11. 23, вѣчны jon. 4. 14, грады jon. 3. 31, sravni sprijeda 163 изыдохъ od изь идохъ itd. i malo niže: да въхытаты za въхытать и, itd.; c) najčešće ъ ili ь ispred и biva ы ili ы a и ostaje: бестѣлесныи mt. 14. 26, добрыи рабе благыи и вѣрныи mt. 25. 21. 23, възлюбленыи mt. 17. 5, въсѣꙗвыи mt. 13. 39, вѣчныи mt. 25. 41 jon. 5. 31 вѣчныи mt. 18. 8 lk. 18. 30 jon. 4. 36, глаголемыи mt. 26. 14 jon 4. 25, градыи jon 1. 27 градыи jon. 1. 15, девятыи mt. 20. 5, дроугыи mt. 10. 23, злыи mt. 24. 48, имыи mt. 22. 24, иноуадыи jon. 1. 18, Искариотьскыи mt. 26. 14, кльныи mt. 23. 22, клъныи mt. 23. 20, любимыи mt 12. 18, могыи mt. 19. 12, нарицаемыи jon. 11. 16, нарицаемыи mk. 15. 17 lk. 22. 1. 47 jon. 20. 24, небесныи mt. 18. 35, нѣмыи mt. 9. 33, обрѣтыи mt. 10. 39, падыи mt. 21. 24, пекыи сѧ mt. 19. 22, пославыи jon. 1. 33, принимыи jon. 3. 33, принареченыи mt. 10. 3, проныривыи mt. 18. 32, пръвыи mt. 10. 2, прѣтръпѣвыи mt. 13. 13, слѣпыи mt. 23. 26, сьшедыи jon. 3. 13 сыи često; сѫвотныи mt. 28. 1, сѫдныи mt. 11. 22, сѫдныи mt. 11. 24, оуготованыи mt. 25. 41, чловѣчьскыи mt. 10. 23, 12. 19, 18. 11, шестыи mt. 20. 5 lk. 1. 36 itd. sravni 163: осѫдѣтыи za осѫдатъ и, поставатыи царѣ = поставать и itd. — Isto biva u padežima na хъ i мь (мъ ми): нѣстъ богъ мрътвыихъ нѫ живыхь mt. 22. 32, глаголемыихъ lk. 2. 33, богатымъ lk. 6. 24, житинскыими lk. 8. 14; мрътвыими lk. 24. 5 itd.

Genetiv sing. složene deklinacije češće dolazi na аго nego stegnut na аго, n. pr. благословенааго mk. 14. 61, бѣсивъшааго сѧ mk. 5. 15, бѣсѧщааго сѧ jon. 10. 21, бывъшааго lk. 8. 35. 56 jon. 2. 9 виноградиааго mt. 26. 21, виѳлеемскааго jon. 7. 42, въпиѧщааго lk. 3. 4, jon. 1. 23, въсажденааго lk. 23. 25, вышнѣаго mt. 27. 51 mk. 5. 7 lk. 1. 32. 35, 6. 35, 8. 28, галилеискааго mk. 1. 9, глаголемааго mt. 27. 16 17, градѫщааго lk. 3. 7 jon. 6. 37, девятааго mt. 27. 45, драгааго mk. 14. 3, дроугааго mk. 15. 27 lk. 16. 13, дъбръскааго mt. 23. 33 дьнешнѣаго mt. 11. 23, единоуадааго jon. 3. 16. 18, живлаго lk. 25. 5 jon. 6. 69, имѧщааго lk. 12. 5, 19. 26 jon. 5. 41, иноуадааго lk. 6. 16, Іскариотъскааго mk. 3. 19, искрьнѣаго mt. 19. 19 lk. 10. 27, кадилнааго lk. 1. 11, котораaго lk. 11. 11, 14. 5, 20. 33, крѣпкааго mt. 12. 29, mk. 3. 27, коупльнааго jon. 2 16, лознааго mk. 14. 25 lk. 22. 18, малааго mk. 15. 40, морьскааго lk. 21. 25, нареченааго lk. 9. 10, нарицаемааго lk. 6. 15, 22. 3, Назаренскааго jon. 18. 5. 7, небесиааго mt.

Digitized by Google

13. 11, неправедиааго lk. 16. 8, новааго mk. 14. 24, повелѣнааго lk. 3. 13, погыбшааго lk. 11. 51, пославшааго lk. 10. 16 jon. 6. 38 39, 7. 16, 9. 4, 12. 45, 13. 16, 14. 24, правдиааго mt. 23, 35, праведиааго lk. 11. 51, прозрѣвшааго jon. 9. 18, пропатааго mk. 16. 6, прѣдаѫщааго lk. 22. 21 jon. 13. 11, реченааго mt. 22. 31, стоѫщааго jon. 11. 42, сѫдащааго jon. 12. 48, шестааго mt. 27. 45. stegnuto: ближнѣго mt, 22. 39 mk. 12. 38, болащаго lk. 7. 10, въпиѫщаго mk. 1. 3, вышнѣго lk. 1. 76, глаголемаго mt. 26. 3, грѧдѫщаго jon. 1. 9, истинаго jon. 17. 3, непотрѣбнаго mt. 25. 30, отемлѧщаго lk. 6. 30, погыбшаго mt. 18. 11, пославшаго mt. 9. 37, прокаженаго mt. 26. 6, оумершаго jon. 11. 39.

Dativ sing. složene deklinacije završuje se na оѡмоу i stegnuto na омоу, nestegnuto dolazi češće, n. pr.: бывъшоѡмоу lk. 24. 12, бѣсноѡмоу mk. 5. 16, водноѡмоу lk. 8. 24, въпадъшоѡмоу lk. 10. 36, Галилеискоѡмоу mt. 15. 29, дроугоѡмоу mk. 15. 21, жръскоѡмоу lk. 1. 9, законноѡмоу lk. 2. 27, идѫщоѡмоу lk. 7. 9, имѧщоѡмоу mk. 3. 3 lk. 3. 11, 6. 8, 19. 24, Іскариотъскоѡмоу jon. 13. 2. 26, ицѣлѣвшоѡмоу mk. 5. 10, котороѡмоу mk. 12. 23, лѫкавоѡмоу mt. 12. 45, нареченоѡмоу lk. 22. 22, нечистоѡмоу lk. 8. 29, 9. 42, нищоѡмоу lk. 5. 39, новоѡмоу lk. 5. 39, нѣмоѡмоу mt. 12. 22, ослабленоѡмоу lk. 5. 24, поставшоѡмоу jon. 7. 33, просѧщоѡмоу lk. 6. 30, пръвоѡмоу lk. 16. 5, реченоѡмоу lk. 2. 24, слѣпоѡмоу mt. 12. 22 jon. 9. 32, 11. 37, тлъкѫщоѡмоу lk. 11. 20, чловѣчьскоѡмоу lk. 9. 22 — stegnuto: вѣроуѫщомоу mk. 9. 23, вѣчномоу mk. 3. 30, дроугомоу lk. 7. 8, 9. 59, 16. 7, 20. 2 jon. 19. 32, зиждѫщомоу lk. 6. 48, зъвавъшомоу lk. 14. 12, имѧщомоу mt. 25. 28. 29 lk. 19. 26, нечистомоу mk. 9. 25, ослабеномоу lk. 5. 28, отемѧщомоу lk. 6. 29, ослабленомоу mk. 2. 5, 9. 10, понтьскомоу mt. 27. 2 lk. 3. 1, пославшомоу jon. 16. 5, пропатомоу jon. 19. 32, пръвомоу jon. 19. 32, рекшомоу mt. 12. 48, създавшомоу lk. 6. 49, чловѣчьскомоу mk. 8. 31. — Pamti: послѣдпемоу mt. 20. 14.

Lokal sing. složene deklinacije završuje se na ѣамъ: водиотрѫдовитѣамъ lk. glav. вѣчнѣамъ jon. 6. 27, глаголанѣамъ lk. 2. 17, грѣшнѣамъ mk. 8. 38 домовнѣамъ lk. 16. 2, дроузѣамъ lk. 5. 7, женьстѣамъ mt. 11. 11, небеснѣамъ mt. 13. 52, 18. 4, прокажснѣамъ mk. u glav. слѣпѣамъ mk. u glav. čudnovato da dolazi samo разоумѣеть nikada разоумѣатъ. uz to stegnuto na ѣмь: кръвнѣмъ lk. 8. 43, нарицаемѣмь jon. 19. 13, небеснѣмь mt. 11. 11, неправеднѣмь lk. 16. 11, новѣмъ mk. 27. 60, прѣлюбодѣннѣмь mk. 8. 38 u glaviznama mk. i lk. морсцѣмь mk. неповелѣнѣмь lk. неправеднѣмь lk. ослабенѣмь

Digitized by Google

mk. lk. прокаженѣмь lk. слѣпѣмъ lk. — oblik ѣемь dolazi rijetko: бѣснѣемь lk. glav.

Plur. nom. masc. složene deklinacije partic. i komparativa završuje se češće na ии nego na еи: алчащии lk. 6. 21, болящии mt. 9. 12 mk. 2. 7 lk. 5. 31, взлежащии lk. 7. 49, въходящии lk. 8. 16, вѣдѫщии jon. 21. 12, вѣроуѫщии jon. 6. 64, 7. 39, глаголащии mk. 13. 11, градѫщии mk. 11. 9, множаишии mt. 11. 28, мнашии mk. 10. 42, оцѣщаащии mt. 23. 24, плачащии lk. 6. 21, послоушаѭщии lk. 2. 47, приходащии mk. 6. 31 пришедшии mk. 7. 1, слышащии mk. 4. 18, стоѫщии mt. 26. 73, страждѫщии lk. 6. 18, троуждаѫщии mt. 11. 28, ходащии mk. 11. 9 . . uz мимоходащеи mt. 27. 39, стрѣгѫщеи mt. 28. 4, смѣѫщеи lk. 6. 25.

Pamti: lok. plur. fem.: (въ ризахъ) бльщѫщаахъ са lk. 24. 4.

Genetiv duala složene deklinacije završuje se na ою, ооу: бѣ же Аньдреа братъ Симона Петра единъ оть обою слышавъшооу оть Іѡ(а)на и по немь шьдъшою jon. 1. 41; единъ же отъ обѣшеноу злодѣю хоулѣаше и lk. 23. 39.

Pamti plur. acc. f. тыѩ: jon. 10. 16 и їны овъца имамь иже нѣсѫть отъ двора сего, и тьїѩ подобаеть привести.

Pamti sing. loc. вьсемоу: jon. 8. 26 въ всемоу мирѣ.

Pamti sing. istr. своѫ: mt. 14. 8 она же наваждена материѭ своѫ. — ѩже: lk. 6. 38 тоѫ бо мѣроѫ ѩже мѣрите измѣритъ са вамъ. — собѫ: междоу собѫ jon. 13. 16.

Uz obični sing. nom. masc. сь ima dva puta сии: lk. 14. 30 сии чловѣкъ начатъ здати lk. 17. 18, како не обрѣтошѫ са възвращьше са дати славѫ богоу нѫ толико иноплеменникъ сии. pamti съи lk. 1. 66, се lk. 1. 36. — plur. nom. masc. ima do 12 puta сии a 8 puta stegnuto си, a uz to tri puta се: mt. 21. 16 что се глаголать, mk. 14. 60 что се на та послоушьствоуѫтъ, lk. 21. 22 дьние мъщению се сѫтъ; pl. nom. neutr. samo си.

Pamti dual на nos duo: lk. 7. 20 Іо(а)нъ Кръститель посла на къ тебѣ; — ва vos duo: mk. 14. 13 сращетъ ва чловѣкъ; mk. 1. 17 придѣта въ слѣдъ мене и сътвора ва ловца чловѣкомъ.

Konjugacija. Nastavak za 3. duala ženskoga roda je obično тѣ ređe та, те: mt. 26. 48 бѣстѣ бо имъ очи отажьчѣлѣ; mk. 14. 40 бѣстѣ бо имъ очи тажьцѣ, lk. 4. 20 вьсѣмъ въ съборищи очи бѣстѣ зьращи на нь; mt. 28. 6 придѣте видитѣ мѣсто идеже лежа господь и бръзо шед҃ше ръцѣтѣ оученикомъ его ꙗко въста отъ мрътвыихъ и се варѣетъ вы въ Галилеи. тоу и оузрите; се рѣхъ вама. и отьшедъше бръзо отъ гроба съ страхомъ и радостиѧ великоѫ

Digitized by Google

текостѣ възвѣстити оученикомъ его; ѥгда же идѣастѣ възвѣстить оученикомъ его, и ее Ісоусъ срѣте и глаголѧ: радоуитѣ сѧ, онѣ же пристѫпьши ѩстѣ сѧ за нозѣ его и поклонистѣ сѧ емоу. тъгда глагола има Ісоусъ: не боита сѧ, идѣта и възвѣстита братиі моеи; — lk. 2. 30 ꙗко видѣстѣ очи мои спасение твое; — jon. 9. 10 како ти сѧ отъвръзостѣ очи? uz mt. 9. 30 отъвръзоста сѧ очи има; — lk. 24. 16 очи же ею дръжасте сѧ да его не познаетѣ; — jon. 11. 8 послаастѣ же сестрѣ его къ немоу; — mt. 13. 16 ваши же блаженѣ очи ꙗко видите и оуши ваши ꙗко слышитѣ.

Nastavak za plur. 1. мы ili мы dolazi u glagolima bez tematskoga vokala: есмы lk. 9. 12 jon. 9. 40 есмы lk. 17. 10, нѣсмы jon 8. 41 вѣмы mk. 11. 33 lk. 20. 7 вѣмы jon. 4. 42, 7. 27, 9. 24; имамы mk. 8. 16 lk. 3. 8. имамы jon. 8. 41, 19. 7.

Uz аетъ аѥтъ dolazi 3 puta asimilovano аатъ: нарицаать mt. 21. 43, прѣдаатъ mt. 26. 45 i разлѫчаать mt. 19. 6. — Za аате dolazi dva puta аѫте (što vaļda glasi aăte): помышлѣѫте mk. 2. 1 въстързаѫте mt. 13. 29.

Pamti имаать za имать lk. 22. 36.

Nastavak тъ za 3. ređe za 2. osobu dolazi u ńekim aoristima, i to u osnovama мрѣ, пѣ, ви, jьm, кльи i чьи: оумрѣтъ ἀπέθανε mt. 22. 27 mk. 9. 26 lk. 20. 29. 30 uz оумрѣ mt. 9. 24 mk. 5. 35 lk. 8. 58, 16. 22, 20. 32 jon. 8. 52. 53, 11. 14; — въспѣтъ ἐφώνησε mt. 14. 72; — обитъ ἐνετύλιξε mt. 27. 59 lk. 23. 53 mk. 16. 46 повитъ ἐσπαργάνωσεν lk. 2. 7, ѩтъ ἐκράτησεν 6. 17, ꙗже вѣрѫ ѩтъ ἡ πιστεύσασα lk. 1. 45, ѫть ἐκράτησεν mt. 9. 25 ἐπίασεν jon. 8. 20, наѫтъ ἐμισθώσατο mt. 20. 7, объѫтъ κατέλαβεν jon. 1. 5, поѭть ἔλαβεν mk. 12. 21, поѭть mk. 12. 21, поѫть παραλαμβάνει (= παρέλαβεν) mk. 5. 40, 9. 2 ἔλαβεν jon. 19. 27 lk. 20. 30. 31 uz поѧ jon. 19. 1 поѫ mt. 17. 1, 20. 27 mk. 14. 33, приѩть ἔλαβεν mk. 15. 23 lk. 7. 16 ἐδέξατο lk. 2. 28, приѧть ἔλαβεν jon. 1. 12, 6. 11, приѫть lk. 8. 40, 10. 38, 15. 27, 19. 6 jon. 19. 30, 21. 13 uz приѧ lk. 1. 54 jon. 13. 12, 19. 30, възѧть ἦρεν mt 24. 39 jon. 5. 9, начѧтъ ἤρξατο mt. 11. 20, 16. 22 mk 4 1, 6. 2, 7. 34, 8. 31. 32, 10. 28 32, 11. 15, 12. 1, 14. 53. 69, 15. 8 lk. 7. 24. 38, 12. 1, 14. 30, 15. 14, 19. 45 jon. 13. 5 uz начѧ mt. 11. 7, 16. 21, 26. 37. 74 mk. 1. 45, 5. 20, 10. 47, 13. 5, 14. 71 lk. 4. 21, 7. 15, 9. 12, 11. 29, 19. 37, 20. 9, зачѧть συνέλαβεν lk. 1. 24. 36, 2. 21; клѧть ὤμοσεν mk. 6. 23 lk 1. 73, проклѧтъ κατηράσω mk. 11. 21. — Osnova бы dolazi samo u kondicionalu bez тъ: бы, inače samo бысть obično skraćeno бы̑, tako veoma često, a i složena s pri-

Digitized by Google

jedlogom: **прѣбысть** lk. 1. 56 jon. 1. 32, 4. 40, 10. 40, 11. 6 — Od osnove **да** dolazi samo jedan put aorist: **да** lk. 7. 44, inače od osnove **дад**: **дастъ**: mt. 10. 1. 19, 15. 36, 21. 23, 25. 15, 26. 27. 48 mk. 2. 16, 5. 19, 6. 7. 28, 11. 28, 14. 22. 23. 44, 15. 45 lk. 6. 4, 7. 45, 9. 1 (10. 35), 19. 13. 15, 22. 19 jon. 1. 12, 3. 35, 4. 12, 5. 22. 26. 36, 6. 31. 32. 39, 7. 19, 10. 29, 12. 49, 18. 11 **подасть** lk. 3. 11, 11. 11bis jon. 6. 11 **прѣдасть** mt. 10. 4. 21, 18. 34, 21. 41, 24. 10 mk. 3. 9, 14. 10. 11. 18, 15. 15 lk. 1. 56, 12. 58, 22. 4. 6, 23. 25 jon. 1. 32, 4. 40, 10. 40, 11. 6, 13. 2. 3. 21, 19. 16. 30 **продасть** mt. 13. 46.

Osnova **кѣд** ima u 1. sing. praes. obično **кѣмь**: mt. 26. 70 itd. ali i **кѣдѣ** mt. 25. 12 lk. 13. 27 jon. 9. 12.

Konjunktiv, koliko ga je preostalo, dolazi za grčki konjunktiv i imperativ, za konjunktiv: **мещѣмъ жрѣбиа** λάχωμεν lk. 19. 34, **оубиимъ** ἀποκτείνωμεν mk. 12. 7 mt. 21. 38 lk. 20. 14; za imperativ: **възмлѣте** αἴρετε lk. 9. 3, **къмещате** χαλάσατε lk. 5. 4, **къмемлѣте** προςέχετε lk. 12. 1, 17. 3, 20. 46, 21. 34, **глаголѣте** λέγετε lk. 10. 9, 11. 2, **заколѣте** θύσατε lk 15. 23, **щѣте** ζητεῖτε lk. 1. 9, **щѣте** lk. 12. 29. 31, **осажате** ψηλαπέσατε lk. 24 39, **покажате** ἐπιδείξατε lk. 17. 14, 20. 24 uz **покажите** mt. 22. 19, **почимате** ἀναπαύεσθε mk. 6. 31. — U **не пцате са** μὴ μεριμνήσετε mt. 10. 9 stoji **а** za **ѣ** kao **само** za **сѣмо**.

Od osnove **кидѣ** i **кѣд** 2. sing. optativa za imperativ glasi samo **киждь кѣждь**; **киждь**: mk. 2. 24, 11. 21, 13. 1, 15. 4 jon. 1. 47, 11. 34, 20. 27, **покѣждь**: mt. 24. 3 mk. 8. 26 jon. 20. 15. — Od osnove **да** nikada **дан**, nego samo od osn. **дад**: **даждь**: lk. 6. 30, **подаждь** lk. 6. 29.

Što je **мь** lk. 21. 19 **въ трѣпѣнии вашемъ стажите мь доуша ваша** κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ne znam.

Nesigmatskih aorista nema do **идѣ** lk. 22. 39, 24. 24, **придѣ** lk. 23. 38, 24. 23 jon. 4. 45; lk. 2. 16, **обрѣша** biće griješkom za **обрѣтоша**; pamti: **отрѣ** jon. 12. 3 uz **отьрѣ** lk. 7. 44.

Imperfekat dolazi pretežnije na **ѧахъ ѣахъ** nego na **ахъ ѣхъ**. Na **ѧахъ ѣахъ** dolazi u glagola prvoga razreda a) s osnovom na suglasno: vêd(ѣ): **вѣдѣахъ** jon. 1. 31. 33 **вѣдѣаше** mt. 25. 26, 27. 18 lk. 19. 22 jon. 2. 9. 24. 25, 5. 13, 6. 6. 84, 13. 11, 18. 2, **вѣдѣахѫ** mk. 1. 34 lk. 4. 41 jon. 20. 9, **вѣдѣаста** lk. 2. 49, grę̑d: **градѣаше** mk. 2. 13 lk. 18. 43, dad: **дадѣаше** mt. 11. 16, lk. 15. 17, živ: **живѣаше** lk. 8. 27 jon. 1. 40, 11. 54, žьr: **жьрѣахѫ** mk. 14. 12, id: **идѣаше** mt. 24. 1, 26. 58 lk. 7. 6. 11, 8. 42, 22. 47. 54, 23. 27, 24. 15 jon. 4. 50, 6. 1, 8. 59, 18. 15, **идѣахѫ** mk.

Digitized by Google

9. 30 lk. 2. 3, 7. 11 jon. 4. 36 6. 17, 8. 2, 12. 11, идѣаста lk. 24. 28 jon. 20. 3, идѣасте mt. 28. 9 — mog: можаше mt. 11. 46, 22. 46, 26. 9 mk. 1. 47, 5. 3, 6. 5. 19, 14. 5 lk. 1. 22, 19. 3 jon. 11. 37, можаахѫ mk. 4. 33 lk. 8. 19 jon. 12. 39, 21. 6 — pek: пеѫаше са jon. 12. 6 — rast: растѣаше lk. 1. 80 — b) s osnovom na vokal: bi: бимаахѫ lk. 22. 64, — my: мыѭаше jon. 5. 4 — Glagoli trećega razreda: bolê: болѣаше jon. 4. 46, 11. 2 — vidê: видѣаахѫ mk. 1. 34, 3. 11 jon. 6. 2 немавидѣаахѫ lk. 19. 14 — drъža: одръжаваше lk. 5. 9, дръжааасте lk. 24. 16, дръжаахѫ lk. 4. 42 — zьrê: зьрѣаста mk. 15. 47, зазьрѣаахѫ mk. 7. 2 — imê: имѣаше mt. 13. 46, 18. 25, 27. 16 mk. 4. 5, 5. 3, 12. 6 44, 16. 8 lk. 13. 6, 16. 1, 23. 17 jon. 13. 29, имѣаахѫ mt. 13. 6, 14. 5, 21. 46 mk. 3. 10, 8. 7. 14, 11. 38 lk. 4. 40 — leža: лежаше mk. 1. 30, 2. 14 lk. 5. 25 належаваше jon. 11. 37 възлежаахѫ mk. 2. 15 прилежаахѫ lk. 23. 23 — mlъča: мльѫаше mt. 26. 63 mk. 14. 61 — mьnê: мнѣаахѫ lk. 19. 11, 24. 37 jon. 13. 29 — pьrê: прѣаахѫ са jon. 6. 52 — sêdê: сѣдѣаше mt. 26. 58, 28. 2 mk. 10. 46 lk. 18. 35 jon. 4. 6, 6. 3 — slъša: слышаваше lk. 10. 39, слышаахѫ lk. 16. 4 — sъpa: спаахѫ mt. 25. 5 — stъdê: стыдѣаахѫ са lk. 13. 17 — umê: оумѣаахѫ mk. 14. 40, — hotê: хотѣаше mt. 27. 34 mk. 6. 19, 7. 24, 9. 30 lk. 15. 28 jon. 7. 1, 12. 4, 18. 32 хотѣаахѫ mt. 22. 3, 27. 15 jon. 6. 21, 7. 40, 6. 19 — Glagoli četvrtoga razreda: blazni: блажнѣаахѫ mt. 13. 57 — vadi: важаахѫ jon. 8. 10 — vlači: облачаваше lk. 8. 27 — vodi: привождаахѫ lk. 4. 40 — goni: гонѣаахѫ jon. 5. 16, изгонѣаахѫ mk. 6. 13 — divi: дивлѣаахѫ са lk. 9. 43 — krêpi: крѣпѣаваше lk. 1. 80, 2. 40, 22. 59, крѣпѣаахѫ lk. 23. 5 — krъsti: кръщаахѫ jon. 3. 23 — lazi: влажаваше jon. 5. 4 — lomi: ломѣаахѫ mk. 11. 8 — ljubi: любѣаше jon. 11. 5, 13. 23, 19. 26, 20. 2, 21. 7. 20 — moli: молѣаше mk. 14. 35, lk. 7. 36, 5. 41, 11. 37 молѣаахѫ mt. 14. 36 mk. 7. 32, 8. 22 lk. 8. 31 — mlъvi: мльвѣаваше lk. 10. 40 — mudi: моуждаваше lk. 1. 21 — mъsli: мышлѣаваше lk. 12. 17, мышлѣаахѫ mk. 11. 31 lk. 20. 14 — nosi: ношаваше jon. 12. 6, възношаваше lk. 24. 51, изношаахѫ lk. 17. 12, приношаахѫ mk. 1. 32, поношааста mt. 27. 44, mk. 15. 32 — prosi: прошаахѫ mk. 15. 6 — sadi: саждаахѫ lk. 17. 28 — slàvi: славѣаваше lk. 13. 13, slovi: благословѣаваше lk. 24. 51 — služi: слоужаваше mk. 1. 31 lk. 4. 39 jon. 12. 2 — tvori: творѣаше mk. 3. 8, 6. 21, 15. 8 lk. 9. 43, 24. 28 jon. 2. 23, 5. 16, 6. 2, творѣаахѫ mk. 3. 6 — uči: оучѣаваше mt. 13. 54 mk. 9. 31 lk. 5. 3 — hodi: въхождаваше mk. 6. 56 захождаваше mk. 11. 19 lk. 4. 37, прохожда(аше) lk. 5. 15,

Digitized by Google

исхождаахѫ lk. 4. 41, приходаахѫ mk. 1. 45 jon. 3. 23 хождаста lk. 11. 41 — huli: хоуѣлаше lk. 23. 39 — cêli: цѣлѣаше lk. 9. 11, цѣлѣахѫ lk. 6. 19 — čjudi: оуждаахѫ са lk. 1. 21 jon. 4. 27 — Glagoli petoga razreda: arja: разарѣаше jon.5. 18, bira: избираахѫ lk. 14. 7, събираахѫ lk. 5. 15, bljuda: съблюдаше lk. 2. 19. 51, bъiva: бываше lk. 8. 29, jon. 5. 4bis, valja: валѣаше mk. 9. 20, vrašta: възвращтаахѫ lk. 23. 48, vêda: исповѣдаше lk. 2. 38, исповѣдаахѫ jon. 12. 42, проповѣдаахѫ mk. 6. 12, vęza: вязаахѫ lk. 8. 29, glagola: глаголаше, mk. 6. 4, 8. 32 itd. gnêva: гнѣваше са mk. 6. 19, gnêta: оугнѣтаахѫ lk. 8. 42, dvarja: оудкарѣаше са lk. 21. 37, draža: подражаахѫ са lk. 23. 35, zira: озираше mk. 5. 32, назираахѫ mk. 3. 2 lk. 6. 7, zъva: зваше mk. 10. 48 звахѫ mt. 21. 9 jon. 12. 13, zъda: здаахѫ lk. 17. 28, iska: искаше mk. 14. 11 lk. 9. 9, 19. 3, 22. 6, искаахѫ mt. 26. 59 mk. 11. 18, 14. 1 lk. 5. 18, 11. 16 jon. 5. 18, искаахомъ lk 2. 48, искаста lk. 2. 44. 49,, kasa: прикасаахѫ mk. 6. 56, kaza: сказаше mk. 4. 34 lk. 24. 32, klanja: кланѣаше са mt. 9. 18, 18. 26, кланѣахѫ са mk. 15. 19, konьčava: скончаваахѫ lk. 8. 23, laga: полагаахѫ mk. 6. 56, 15. 47, liza: облизаахѫ lk. 16. 21, lobъiza: облобъизаше lk. 7. 38, ląča: разлѫчаста lk. 9. 33, maza: мазаше lk. 7. 38, мазаахѫ mk. 6. 13, meta: отъметаше mk. 14. 70, метаахѫ lk. 23. 34, mira: оумираше lk. 7. 2, 8. 42, mъišlja: помышлѣасте mk. 9. 33 помышлѣахѫ mt. 21. 5, mąšta: възмѫшташе jon. 5. 4, pada: припадаахѫ mk. 3. 11, pira: прѣпираахѫ lk. 12. 1, pisa: писаше jon. 8. 6. 8, plaka: плакаахѫ (mrêžę) lk. 5 2 са lk. 23. 37, podoba: подобаше mt. 18. 33, 23. 23, 25. 27 lk. 11. 42, 15. 32, 24. 46, praša: къпрашаше mk. 9. 33, 15. 4, prêšta: запрѣшташе mk. 7. 36, pušta: отъпоущаше mk. 15. 6, rъpъta: ръпташа mt. 20. 11 lk. 5. 30, 14. 1, 19. 7 jon. 6. 41, rъida: ръдаахѫ lk. 8. 52, rêta: обрѣтаахѫ mk. 14. 55 lk. 19. 47, rêza: рѣзаахѫ mt. 21. 8, rąga: ржгаахѫ са mk. 5. 40 lk. 8. 53, 22. 63, saga: посягаахѫ lk. 17. 27, svita: свиташе lk. 23. 54, sluša: послоушаше mk. 12. 37, sъpasa: спасаахѫ mk. 6. 56, stavlja: оставлѣаше mk. 1. 34, stila: постилаахѫ mt. 21. 8bis mk. 11. 8, tapa: оутапаахѫ mk. 5. 13, tira: отираше lk. 7. 38, trъga: протръзаахѫ lk. 5. 6, къстръгаахѫ lk. 6. 1, tęza: стязаахѫ lk. 4. 36, užasa: оужасаахѫ са mk. 6. 51, 10. 24. 32, hulja: похоуѣаахѫ lk. 16. 14, hъišta: късхъщаше lk. 8. 29, cêlja: цѣлѣаше lk. 4. 40, цѣлѣахѫ mk. 6. 13 — Glagoli šestoga razreda: кърова-ахѫ jon. 7. 5, 12. 11, благовѣствоваше lk. 3. 18, коуповаахѫ lk. 17.

Digitized by Google

28, пльваахѫ mk. 15. 19, послоушьствоваахѫ mk. 14. 56. 57, радоваахѫ сѧ lk. 1. 58, 13. 17, трѣбоваашє jon. 2. 25, оуповаашє lk. 11. 22.

Tako i osnova бы, бѣахѫ mk. 2. 6, 5. 13. 17. 50 lk. 8. 23, бѣаста mk. 9. 4.

Samo ахъ ili ѣхъ: većina glagola kojim se osnova svršuje na vokal a primaju prezentni nastavak je: bi: биꙗшє lk. 18. 13, биꙗхѫ mt. 27. 30 mk. 15. 19 lk. 23. 27 jon. 19. 3, vъpi: въпиꙗшє mk. 10. 48, въпиꙗхѫ mk. 11. 9, grêja praes. grêje: грѣахѫ сѧ jon. 18. 18, daja praes. daje: даꙗшє lk. 9. 16, даашє mt. 26. 26 mk. 6. 7, 8. 6, даахѫ (= dajahą) mt. 13. 8 mk. 15. 23, продаахѫ (= prodajahą) lk. 17. 28 dêja praes. dêje: дѣашє mk. 1. 35 lk. 4. 41, pi: пиꙗхѫ lk. 17. 27. 29, staja praes. staje: въстаашє (čitaj въстаꙗшє) jon. 6. 18, прѣстаахѫ mk. 10. 48, spêja praes. spêje: спѣашє lk. 2. 52, sъmê: смѣашє mk. 12. 34 jon. 21. 12, смѣахѫ lk. 20. 40, sêja praes. sêje: сѣашє lk. 8. 5. — Inače glagoli prvoga razreda: bljud: блюдѣхъ jon. 17. 12, ved: ведѣшє lk. 4. 1, ведѣхѫ lk. 23. 32, vêd: вѣдѣхъ mt. 25. 24 вѣдѣшє mk. 15. 10 lk. 6. 8 вѣдѣхѫ jon. 2. 9, 6. 21 živ: живѣшє jon. 3. 22, id: идѣшє mt. 26. 58, идѣхѫ jon. 6. 21, rast: растѣшє lk. 2. 40 strêg: стрѣжахѫ mt. 27. 36, tek: теѵаста jon. 20. 4 jad: ꙗдѣхѫ lk. 6. 1, 17. 27. 28 — Glagoli trećega razreda: bolê: болѣхъ mt. 25. 36, boja: боꙗхъ сѧ lk. 19. 21, боꙗшє mk. 6. 20, боꙗхѫ mk. 9. 32, 11. 18, 32, 16. 8 lk. 9. 45, 22. 2, боꙗста jon. 9. 22, mlъča: млъѵахѫ mk. 3. 4, 9. 34, mьnê: мнѣхѫ mt. 20. 10, slъiša: слышахѫ mk. 11. 14, stoja: стоꙗшє jon. 6. 22, 18. 6, 19. 29, 20. 11, стоашє mt. 13. 2, 26. 69, jon. 1. 3 достоꙗшє lk. 6. 4, 13. 16 jon. 4. 4, стоꙗхѫ lk. 23. 10. 35. 49 jon. 19. 25, оустоахѫ lk. 23. 23, sêdê: сѣдѣхъ mt. 26. 55, сѣдѣшє mt. 13. 1, hotê: хотѣшє mt. 18. 30 lk. 18. 13, хотѣхѫ jon. 6. 11. — Glagoli četvrtoga razreda: divi: дивлѣхѫ сѧ mt. 12. 23, 19. 25 22. 33, mk. 1. 22 ženi: женѣхѫ сѧ lk. 17. 27, moli: молѣшє mt. 18. 29 mk. 5. 18. 23, 7. 26 lk. 15. 28, 22. 44, молѣхѫ mt. 15. 23 mk. 5. 10, 6. 56 lk. 7. 4, jon. 4. 31. 40 slavi: славѣхѫ mt. 15. 31, mk. 2. 12, slovi: благословлѣшє mk. 10. 16, taji: таѣшє сѧ lk. 1. 24, tvori: творѣхѫ lk. 6. 28, uči: оуѵашє mk. 2. 13, 10. 1, hodi: хождашє mt. 14. 29, исхождашє lk. 6. 19 хождахѫ mk. 15. 41, huli: хоулѣхѫ mt. 27. 39 mk. 15. 29. — Glagoli petoga razreda: vêda: повѣдаста lk. 24. 35, vêštava: отъвѣштаваше mk. 14. 61, glagola: глаголашє mk. 7. 6 itd. глаголахѫ mt. 3. 34 itd. глаголаста lk. 9. 31, gnêta: оугнѣтахѫ mk. 5. 24, zъva: звaста mt. 15. 47, 20. 31, iska: искашє mt. 26. 16, kaza: сказашє lk. 24. 27, mьšlja: помишлѣхѫ mt. 16. 7,

Digitized by Google

nužda: ноуждаста lk. 24. 24, paja: наплаше (= napajaše) mt. 27. 48 mk. 15. 36, plaka: плакахѫ сѧ lk. 8. 52, podoba: подобаше lk. 24. 26, praša: въпрашаше mt. 16. 13, rąga: рѫгахѫ сѧ mt. 27. 29, sьla: сьлѣхѫ mt. 12. 23, 22. 32, tęza: стѧзахѫ mk. 1. 27. — Glagoli šestoga razreda: бесѣдоваста lk. 24. 14, вѣровахѫ jon. 12. 37, пошлоушьствоваше jon. 12. 17, цѣловахѫ mk. 9. 15.

Tako i osnova bъı: бѣста mk. 1. 16 lk. 23. 12, бѣстѣ mk. 14. 40 lk. 4. 20. — Pamti бѣашѧ lk. 5. 29, иже бѣашѧ съ нимь възлежѫще.

Partic. praet. act. glagola četvrtoga razreda dolazi dosta često s tvorkom ъs: испрошь lk. 1. 63, вьзглашъ lk. 16. 24 itd. ali počima već prilično dolaziti s tvorkom vъs, vъšь: раздѣливь сѧ mt. 12. 25 uz раздѣль сѧ, ibid. отъпоустивъ mt. 14. 23 u Mar. otъpuštъ, пристѫпивъ mt. 17. 7, 25. 20. 22 mk. 12. 28 uz пристѫпль mt. 18. 21 itd. оставивъ mt. 21. 17 uz оставь mk. 14. 52 i оставль mt. 26. 44 itd. оставивше mk. 7. 8 uz поставльше jon. 8. 3, растоучивъ mt. 25. 24 u Mar. растоучь, напльнивъ mk. 15. 36 u Mar. i plъnь, створивъ lk. 10. 25 u Mar. sъtvorь, сътворивьи lk. 10. 37 u Mar. сътвории, въсадивъ lk. 10. 34 u Mar. въсаждь, оуꙗзвивше lk. 12. 12 u Mar. оуѣзвьше, оучивъ jon. 7. 15 u Mar. оучь, взложившоу jon. 13. 2 u Mar. възложьшю, омоучивъ jon. 13. 26 u Mar. омоучь.

Part. praes. act. uz сы, сыи dolazi сѫи mk. 13. 16, lk. 16. 23.

Pamti jon. 10. 7: аз есь дверь овцамъ; есь biće svakako griješkom napisano za есмь, jer tako dolazi mahom iza toga jon. 10. 9 аз есмъ дверь, ali есь sjeća živo na kajkavsko nis: vem ja nis norc kaj bi to činil.

Supina još ima: mt. 11. 1 прѣде отъ тѫдоу оучить и проповѣдать въ градѣхъ ихъ, mt. 13. 3 изиде сѣѧи сѣꙗть, mt. 28. 9 идѣастѣ възвѣстить оученикомъ itd. ali već mah preotima infinitiv: положити разлѫчити mt. 10. 34. 35, видѣти mt. 11. 7. 8, помолити mt. 14. 23, възискати и спасти mt. 18. 11, наѫти mt. 20. 1, коупити mt. 25. 10, спасти mt. 27. 49, погоубити mk. 1. 24, призвати mk. 2. 17, видѣти mk. 5. 14, помолити mk. 6. 46, възѧти mk. 13. 15. 16, сънѧти mk. 15. 36, кръстити lk. 3. 7, благовѣстити lk. 4. 18, ицѣлити lk. 4. 18, проповѣдати, отъпоуетити lk. 4. 19, призвати lk. 5. 32, видѣти lk. 7. 24, въврѣщи lk. 12. 49, искоусити lk. 14. 19, пасти lk. 15. 15, възѧти lk. 17. 31, помолити lk. 18. 10, възыскати lk. 19. 10, оубити lk. 23. 32, поурѣти jon. 4. 7, поуръпати jon. 4. 15.

Riječi koje nisu u Miklošićevu rječniku: богоуьстивецъ θεοσεβής jon. 9. 31 u Mar. Богоутецъ Zogr. Богоуьтьць. — Дьбрьскъ: отъ

Digitized by Google

огнѣ дъбръскааго mt. 23. 33 Mar: **отъ сѫда ѣеонъскааго.** — **камѣ-ница** κεράμιος mk. 14. 18 Mar. **скѫдльница.** — **Наръдънъ** νάρδου mk. 14. 3: **имѫщи стьклѣница помазаниꙗ нардъна и пистикинна драгаго-** — **отъдесатовати** = **отъдесатъствовати** mt. 23. 23 — **отъпоущеница** ἀπολελυμένη mt. 19. 3 Mar. **подъбѣга.** — **пистикинъ** πιστικός mk. 14. 3. — **сътошти соугоубъ** ἑκατονταπλασίων lk. 8. 8 Mar. **сътократицеѭ,** — **оукривлѣти** ἀδικεῖν mt. 12. 13 — **ꙗра** ἆρα lk. 18. 8 Mar. **оубо**; pak oblik **рождание**: **въ рождании женъстѣамъ** ἐν γεννετοῖς γυναικῶν mt. 11. 11.

Trnovsko jevanđelije nije samostalan prijevod iz grčkoga teksta, nego je samo ńekakav prerad staroslovenskoga prijevoda koji je ńekoliko prema bugarskim crkvenim potrebam prenačińen: ńeke su riječi zamijeńene drugimi vaļda poznatijimi u onim krajevima gdje bi to jevanđelije rabiti imalo. Koji je prerađivao, imao je više tekstova pred sobom, to kažu različite riječi za istu grčku riječ. lk. 7. 37 je riječ μύρου u: κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου opisana: **благовоньны масти,** a malo niže odmah v. 38 ostavļena je ista grčka riječ u: ἔλειφε τῷ μύρῳ **мазааше миромъ.** Da je pisac iz grčkoga prevodio a nije imao nikakva prijevoda pred sobom, jamačno bio bi istu riječ oba puta jednako preveo ili ostavio neprevedenu, to kažu i ispravci kašto nepotpuni: lk. 1. 30 je u **ниневгитѣнем(ь) ѣ** načińeno od **о**, imao je dakle prijevod pred sobom u kojem je stajalo **ниневѣитомъ** ili u Nik. **невѣытомь** varijanta **невгытомъ.** mt. 19. 5 je od duala **нѣсте** kako ima Mar. načińeno **нѣста** tako da se vidi da je od **е** ispravļeno **а**, mk. 7. 30 **изшедъшъ** načińeno je od **ишедъшъ** u predlozi tim da je з natpisano. lk. 2. 44 **сѫшта** ispravļeno je od **сѫштъ** u predlozi tim da je od **ъ** načińeno **а**. lk. 7. 39 i 8. 47 **емоу** načińeno je od **емъ** tim da je od **ъ** ispravļeno **оу**, jer se piscu lokal bez prijedloga već čudnim neobičnim činio lk. 10. 40 u **радиши** načińeno je **а** od **о** u predlozi **родиши.** lk. 24. 24 **обрѣтѫше** kaže da je u predlozi stajao nesigmatski aorist **обрѣтѫ.** mt. 13. 29 **ела въстръгаѭще плѣвелы въстръгнете коупно съ нимь и пшеницѫ** u predlozi **плѣвелъ** ispravļeno je prema ζιζάνια na plur. **плѣвелы** a zaboravļeno ispraviti i **съ нимь** na plural **съ ними.** — Grčko ἔθνος dolazi u stsl. prevedeno riječju: **ꙗзыкъ**, naš je preradilac zamijenio riječju **страна етранънъ** pa se je s početka ove riječi i držao tako da u mt. dolazi devet puta a kasnije sve to ređe: u mk. i lk. po jedan put, na ostalim je mjestima pridržao riječ **ꙗзыкъ** koju je našao u svojoj predlozi: mt. 24. 7. 9. 14 mk. 10. 33. 42, 11. 17, 13. 8 lk. 2. 32, 7. 5 12. 30, 18. 32, 21. 10 24, 22.

Digitized by Google

25, 23. 2, 24. 47 jon. 11. 45. 50. — Za grčku riječ χράσπεδον dolazi **къскрилие** mk. 6. 56 **подолъкъ** mt. 9. 20 lk. 8. 44 **подрагъ** mt. 14. 36. Da je pisac sam iz grčkoga prevodio ili da je imao samo jedan slovenski prijevod pred sobom, ne bi bio za jednu stvar tri različite riječi rabio. — ὥρα dolazi u stsl. prevedena riječju **година**, našemu piscu za to rabi **часъ** i to u mt. i mk. isključivo: mt. 14. 15, 20. 6. 9, 24. 36. 42, 26. 45. 46 mk. 6. 35, 15. 25. 33. 34, pa tako još jon. 8. 20, 11. 9, 12. 28. 27, 16. 4. 25. 32, na ostalim je mjestima pridržana riječ **година** iz predloge: lk. 12. 46, 20. 44, 22. 53. 59, 23. 44 jon. 1. 40, 2. 4. 6. 21. 52bis. 53, 5. 35, 13. 1, 19. 14. — συναγωγή ima stsl. **съмъмище**, našemu je piscu poznatija riječ **съборище** koja mu je i rabila, ali je **съмъмище** pridržao iz predloge i to tako da dolazi u mt. 6 puta **съборище** a 1 put **съмъмище**, u mk. 6 puta **съмъмище** a nijedan put **съборище**, u lk. 11 puta **съборище** a 4 puta **съмъмище**, u jon. 1 put **съборище** a 4 puta **съмъмище**. Tako ima za συνέδριον **съборъ** mt. 10. 17, 26 59 i jon. 11. 47, a **съмъмъ** mk. 14. 54, 15. 1 lk. 22. 6, **съборъ** ima i Ostrom. i Sav. — za μάρτυρ μαρτύριον μαρτυρεῖν dolazi u stsl. **свѣдѣтель свѣдѣтельство свѣдѣтельствие свѣдѣтельствовати**. U našem spomeniku dolaze i ove riječi, ali uz ńe i **послоухъ** mt. 18. 16 mk. 14. 63 (a **свѣдѣтель** mt. 26. 65 i još 3 puta), **послоушьство** mk. 6. 11. 14. 55. 59 jon. 8. 17 **послоушьствование** mk. 14. 56 uz 15 puta **свѣдѣтельство**; **послоушьтвовати** mt. 23 31 mk. 10. 19, 14. 56bis. 60, 15. 4 jon. 7. 7, 8. 18bis, 10. 25, 12. 17, 13. 21, 18. 37 (tako i Ass. i Ostr.). — εὐώνυμος ima stsl. **шюй**, našemu ispravļaču bila je poznatija riječ **лѣвъ**: mt. 20. 21. 23. 25. 33. 41, 27. 38, a **шоуи** je ostavio mk. 10. 4. 37, 15. 27 lk. 23. 33. — lk. 1. 59 **придоша обрѣзать дѣтищя и нарицаахѫ є именемъ отьца**. U prijevodu koji je pisac imao pred sobom stajalo je vaļda **отроуате** kako doista ima Mar. i Zogr. Piscu bijaše poznatija ili milija riječ **дѣтищь** od riječi **отроуа** pa je dakle mjesto **отроуате** metnuo **дѣтища**, ali ujedno ostavio є odnosno na **отроуате** ne ispraviv na и da bi se odnosilo na **дѣтищь**, riječ muškoga roda, bud što e zaboravio da je napisao **дѣтища** za **отроуате**, bud što je na novobugarsku nenaglašeno є čitao kao и, čemu inače doduše ima ali veoma malo primjera uz obilatu priliku. Takvoga bi se dalo više navesti da je potreba.

Prijevod onih predloga iz kojega je Trnovsko jevanđelije prerađivano bio je vaļda panonskoga izvora, jer lokal bez prijedloga dosta često u ńem dolazi n. pr. mt. 9. 20 **приносиѫ са ризъ**

Digitized by Google

ѥго 9. 21 аще тькмо прикосиѫ сѧ ризѣ его спасѫ сѧ, 9. 29 прикосиѫ сѧ ѡчесоу ѥю, mk. 10. 13 принесоша къ немоу дѣти да ихъ присѧжеть, mt. 14. 36 молѣахѫ и да тькмо прикосиѫт сѧ подразѣ ризъ его, mt. 17. 7 пристѫпивь Исоусъ прикосиѫ сѧ ихъ, mt. 20. 34 прикосиѫ сѧ очию има; mk. 4. 30 коеи притчи приложимъ е (царьствиѥ), mk. 3. 10 многы ицѣли ꙗко нападати емь да сѧ прикосиеть ѥмь ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτῷ ἅψωνται, mk. 5. 27 прикосиѫ сѧ ризѣ его, 5. 28 аще прикосиѫ сѧ понѣ ризѣ его спасена бѫдѫ, mk. 6. 56 молѣхѫ и да понѣ въскрилии ризы его прикосиѫт(и) сѧ . . . и елико аще прикасаахѫ сѧ ѥмь спасаахѫ сѧ, lk. 6. 19 весь народъ искааше прикасати сѧ емь, lk. 7. 39 жена ꙗже прикасает сѧ емь, грѣшица естъ, lk. 8. 44 косиѫ сѧ по(до)льцѣ ризы его, lk. 8. 45 къто естъ косиѫвъїи сѧ мнѣ, lk. 8. 47 прикосиѫ сѧ емъ (ali je ъ ispravļeno na оу), lk. 20. 36 не могошѫ зазрѣти глаголѣ его прѣдъ людьми, lk. 10. 35 прилежи емь, lk. 11. 46 сами ни единѣмъ же пръстомъ вашимь не прикасаете сѧ брѣменехъ, lk. 12. 25 къто можетъ приложити тѣлѣ своемь лакьтъ единъ, lk. 18. 15 принашаахѫ къ немоу и младеньца да би сѧ прикосиѫлъ ихъ, lk. 23. 51 сь не бѣ присталъ свѣтѣ и дѣлѣ ихъ, jon. 4. 9 не прикасаѫтъ бо сѧ Іюдеи Самарѣнехъ, jon. 20. 17 не прикасаи сѧ мнѣ; mk. 13. 18 молите сѧ да не бѫдетъ бѣство ваше зимѣ ни въ сѫботѫ, jon. 18. 13 иже бѣ архиереи томъ лѣтѣ, mk. 13. 35 не вѣсте къгда господинъ домоу придетъ вечеръ или полоу нощи, mt. 17. 18 и ицѣлѣ томь часѣ.

Razlike od Mar. različite su:

1) Riječi u Mar. neprevedene prevode se:

акриди: прѫгы mk. 1. 6.

алавастръ: стьклѣницѫ mt. 26. 7 mk. 14. 3 lk. 7. 37.

ароматы: вона mk. 16. 1 uz аромаѳы lk. 23. 56, 24. 1 ароматы jon. 19. 40.

архиереи: pl. gen. жръцъ mk. 8. 31, жрьци mk. 14. 53 жръци lk. 3. 2, uz архиереи sg. nom. mt. 26. 62. 63. 65 mk. 14. 60. 61. 63 jon. 18. 13, старѣишина архиереиска jon. 11. 49. 51, sing. loc. иереи mk. 2. 26; plur. nom mt. 21. 15, 23. 45, 26. 3, 27. 1. 6. 20. 62 mk. 14. 1. 11. 54, 15. 1. 3. 10. 11 lk. 19. 47, 20. 1. 10. 22. 66, 23. 10, 24. 20 jon. 11. 47. 57, 18. 35, 19. 6. 15. 21 старѣшины архиереискы jon. 7. 32, 12. 10 иереи mk. 11. 18. 27; plur. gen. mt. 16. 21. 26. 47 mk. 14. 43 оть старѣишинъ архиереискъ jon. 18. 3; — архиереоу dat. sing. mt. 26. 57 mk. 1. 44 jon. 18. 15. 16. 22. 24; архиереомъ plur. dat. mt. 20. 18, 26. 14, 27. 3. 12 16 mk. 10. 33, 14. 53 lk. 22. 3. 52, 23. 3. 4 jon. 7. 45, архиереѫ plur. acc. lk. 23. 13 (архиереовъ lk.

Digitized by Google

22. 54 jon. 18. 26 архиереова mt. 26. 51 lk. 22. 50 jon. 18. 10, архисреискъ mk. 14. 54. 66 архиереиска mt. 26. 58).

архисѵнагогъ: старѣишина събороу lk. 13. 14, отъ архисѵнагога: оть старѣишины съборъска lk. 8. 49, оть старѣишины съпъмищоу mk. 5. 35, архисѵнагогови: старѣишинѣ съньмищоу mk. 5. 22 uz архисѵнагоговъ mk. 5. 38.

афедронъ: проходъ mk. 7. 19, афедрономъ: проходомъ mt. 15. 7.

власфимиѣ: врѣдно слово mk. 7. 22, хоулно глаголание mt. 15. 19, власфимиѭ: хоуление mt. 26. 65, хоулѫ lk. 5. 21, врѣдиаа словеса mk. 14. 64, власфимиѭ рече: хоулно бесѣдова mt. 26. 65, о власфимии: о лъжи jon. 10. 33, власфимиꙗ: врѣдиаа словеса mk. 2. 7, 3. 28, власвимисаатъ: врѣдьнѣ глаголетъ mk. 3. 29, власфимисаѭтъ: врѣдънѣ глаголатъ mk. 3. 28, власфимлѣеши: съгрѣшаеши jon. 10. 36 uz власвимисаетъ lk. 12. 10.

газофилакиѭ: кровище имѣниꙗ mk. 12. 41. 43, газофилакеови: кровищоу имѣнии mk. 12. 41 uz: въ газофѵлакиѫ lk. 21. 1, въ газофилакии jon. 8. 20.

гнафеи: бѣлилникъ mk. 9. 3.

динарь: сребръникъ lk. 7. 41.

еик҃еинѣ: ноновлениꙗ jon. 10. 22.

отъ сфимериꙗ Авиѣиꙗ: по чрѣдѣ Авиани lk. 1. 5.

иереи: жърецъ lk. 1. 5 иерѣомъ: жърцемъ mk. 2. 26, lk. 6. 4 uz: иереи sing. nom. mt. 12. 5 lk. 10. 31, иереоу sg. dat. lk. 5. 14, иереѫ pl. acc. jon. 1. 19, архиереѡмъ lk. 17. 14; по обычаю иереискоумоу: по обычаоу жърскоѡмоу lk. 1. 9. za жрьчьскоѡмоу?

икономa: домоу строителѣ lk. 16. 8 (οἰκόνομος prevedeno je riječju строителъ i lk. 16. 1, a riječju приставъникъ lk. 12. 42).

въ ђеонѫ: въ ѥзеро огньно mk. 9. 43 ѡгньное 9. 45 въ ђеонѫ огньнѫѭ: въ ѥзеро ѡгньное mt. 9. 47 въ дъбрь ѡгньнѫѭ mt. 18. 9 въ ђеéинѣ: въ дъбри ѡгньнѣи mt. 10. 28, ђеоньнѣ: дъбри ѡгньнѣї mt. 23. 15, отъ сѫда ђеонъскаго: оть огнѣ дъбръскаго mt. 23. 33, uz геенѫ ѡгънинѫꙗ lk. 12. 5.

катапетазма: ѡпона mt. 27. 51 uz катапетазма lk. 23. 45, (a опона i mk. 15. 38.)

кентѵриона: сътника mk. 15. 45.

краниево мѣсто: главное mt. 27. 33 uz краниево mk. 15. 22 lk. 23. 33 jon. 19. 17.

кринъ: цвѣтца: смотрите цвѣтца како растетъ lk. 12. 27.

Digitized by Google

лептѣ: двѣ мѣдници mk. 11. 4 uz льптѣ lk. 21. 2 (sravni lk. 12. 59 дондеже и послѣднѧѭ мѣдьницѫ въздаси.)

мѵро: масть lk. 23. 56 масть благовоньнаа jon. 12. 5, мѵроу: благовоньны масти lk. 7. 37, мѵроѭ: вонеѫ благоѫханноѫ jon. 11. 2 uz мѵро mt. 26. 9. 12 мѵра mt. 26. 7 мѵромъ jon. 7. 46 миромъ lk. 7. 38.

олокавтоматъ: жеженыхъ жрьтвь mk. 12. 3.

олѣи: масло lk. 10. 34, олѣа: масла lk. 16. 6, олѣемъ: масломъ lk. 7. 46 олеемъ: масломъ дрѣвѣнынмъ mk. 6. 13 uz иолѣи mt. 25. 4 полѣꙗ mt. 25. 3 олѣꙗ mt. 25. 8.

параскевьђии: пѧтъкъ mk. 15. 42, по параскевьђии: по пѧтцѣ mt. 27. 62 uz параскевги lk. 23. 54 jon. 19. 31 параскевгии jon. 19. 14 параскевгиѫ jon. 19. 42.

наропсиди: блюдоу mt. 23. 25. 26.

пиры: мѣха mk. 6. 8 lk. 9. 3 uz пиры lk. 22. 35 пирѫ lk. 22. 36 (i lk. 10. 4 gdje ima Mar. врѣтишта.)

прѣторъ: сѫдильница mk. 15. 12 uz преторъ jon. 18. 28. 33, 19. 9.

равьви: оучителю mt. 23. 7 оучителе mt. 23. 8 uz равви mt. 26. 25. 49 mk. 9. 5, 11. 21 jon. 1. 50, 3. 26, 4. 31, ali dolazi obratno i za оучитель u Mar. равви jon. 6. 25, 9. 2, 11. 8.

сикера: всѣкого кваса lk. 1. 15.

сканъдѣлъ: съблазнь mt. 18. 7bis, сканъдали: съблазни lk. 17. 1, сканъдѣломъ: блазнемъ mt. 18. 7, сканъдѣлы: съблазьникы mt. 13. 41, сканъдалисаетъ: прѣблажнѣетъ mt. 18. 6, скандалисаатъ: съблазнитъ lk. 17. 2.

скиниꙗ: кѫщѧ mk. 9. 5 lk. 9. 33 (a mt. 17. 4 сѣни, lk 16. 10 храмы Mar. кровы.)

спира: народъ jon. 18. 12, спирѫ: народъ mk. 15. 16 jon. 18. 3 uz спирѫ mt. 27. 27.

стадии: пъприщь jon. 6. 19, 11. 18 uz стадии lk. 24. 18.

сѵкаминѣ: агодичинѣ lk. 17. 6.

тектонъ (сынъ): дрѣводѣлинъ mk. 6. 3 uz тектоновъ сынъ mt. 13. 55.

тетрархъ: четврътовластецъ mt. 14. 1.

хитонъ: котыга jon. 19. 23.

хламидѫ: ѡкронницѫ mt. 27. 31 uz хламидоѭ mt. 27. 28.

хризма: помазание mk. 14. 5, хризмы: помазаниꙗ mk. 14. 3 масти jon. 12. 3; хризмьныꙗ: мастьныꙗ jon. 12 3, гыбель хризмьнаѣ:

*

Digitized by Google

помазанию mk. 14. 4. (lk. glav. хризмоѭ: миромь). нохризмити: помазати mk. 14. 8.

ѵпокрити: лицемѣри mt. 22. 18, 23. 13. 15. 25. 27. 29 lk. 12. 46 съ ѵнокриты: съ лицемѣры mt. 24. 51.

I druge tuđe riječi zamijeńene su domaćimi ili poznatijimi, kao:

боѵкъви: книгы lk. 16. 6 7.

вельбѫдоѵ: камелю lk. 18. 25 uz вельбѫдъ mt. 23. 24 вельбѫдоѵ mt. 19. 24 mk. 10. 25 вельбѫжди mk. 1. 6.

мисѣ: блюдоѵ mt. 14. 8. 11 mk. 6. 28 блоѵда lk. 11. 39.

прапрѫдъ: багреница mk. 15. 17 багреницеѫ mk. 15. 20 прапрѫдьнѫ: багрѣнѫ jon. 19. 5 папрѫдьнѫѭ: багрѣнѫ jon. 19. 2.

пѣнѧзъ: златицъ mt. 18. 28 пѣнѧза: сребръника lk. 10. 35 по пѣнѧзоѵ: по цѧтѣ mt. 20. 2. 9. 10. 13 uz пѣпазъ mt. 22. 19 mk. 6. 37, 12. 15, 14. 5 lk. 20. 24 jon. 6. 7, 12. 5 пѣнѧза jon. 2. 15 пѣнѧзема lk. 12. 6.

склѧзъ: златица mt. 22. 19.

скриницѫ: ковчежьць jon. 12. 6, 13. 29.

скѫдѣль: покровъ lk. 5. 19, въ скѫдльницѣ: въ каменици mk 14. 13.

2. Supstantiva zamijeńuju se drugimi supstantivi:

балии: врачь lk. 4. 23 балиѩ: врача mk. 2. 17bis балии: врачевъ mk 5. 26 балиѣмъ: врачемъ lk. 8. 43.

брани: рати mt. 24. 6 mk. 13. 17, слышаниѣ брании: ратиаа mt. 24. 6 брании: рати mk. 13. 17 uz брань lk. 14. 3 , 21. 9.

варъ: зиои lk. 12. 55 uz варъ mt. 20. 12.

винареви: копачъмѣ (!) lk. 13. 7.

вода: потопъ mt. 24. 9.

воина: спекоѵлатора mt. 6. 27 (inače: воиноѵ jon. 19. 23 воини plur. mt. 27. 27 mk. 25. 16 lk. 3. 14, 23. 36 jon. 19. 2. 24. 32 вои jon. 19. 23 pl. acc. воины lk. 7. 8 pl. gen. воинъ jon. 19. 33 вои lk. 2. 13, воиномъ mt. 28. 12, pl. istr. вои lk. 23. 11.)

врътъ: градъ jon. 18. 1 врътѣ: градѣ jon. 18. 26.

врътъпъ: градъ jon. 19. 41 пещерѫ mt. 21. 13 врътъпѣ: градѣ 19. 41 uz врътъпъ mk. 11. 17 врътопъ lk. 19. 4.

врѣмѧ: лѣто lk. 13. 9, въ врѣмѧ: въ годъ mt. 11. 25, 13. 30, 24. 45 исплъни сѧ врѣмѧ: испльниша сѧ дьние lk. 1. 57.

врѣтишта: пиры lk. 10. 3, въ врѣтишти: въ ѩризѣ mt. 11. 21 lk. 10. 13.

вълагалиште: имѣниѩ lk. 12. 33 uz влагалище lk. 22. 36 влагалища lk. 10. 3, 22. 35.

Digitized by Google

вьскрилии: прикоснѫ са вьскрилии ризы его: подольцѣ ризѣ его mt. 9. 20, lk. 8. 44 подразѣ ризѣ mt. 14. 36 вьскрилиѣ ризъ: подолкы котыгъ, uz вьскрилии mk. 6. 56.

о въскрѣшении: о въстании mt. 22. 31.

вѣстьникома: оучeникома lk. 7. 24.

вѣтроу: морю mk. 4. 39.

главѫ: зачало mk. 12. 10.

глаголь: слово mt. 18. 16, (глаголъ бѣ: глаголемо бѣ lk. 9. 7).

година: часъ mt. 14. 15 mk. 6. 50, 15. 25 (чѣсъ) jon. 8. 20, 12. 28, 16. 4. 25. 31, 17. 1 годины: часа mt. 27. 45 mk. 15. 33 годинѫ: часъ mt. 20. 3. 5. 6. 9, 24. 42 mk. 15. 34 jon. 12. 27 годинѣ: часоу mk. 15 33 о годинѣ: о часѣ mt. 24. 36 чѣсѣ mt. 27. 46, дъвѣ годинѣ: два часа jon. 9. 11 uz година lk. 22. 53. 59, 23. 44 jon. 1. 40, 2. 4, 4. 6. 52, 16. 2, 19. 14 годинѫ lk. 12. 46 годины jon. 4. 52.

горьницѫ: ногатицѫ mk. 14. 15 uz горницѫ lk. 22. 12.

господь: Исоусъ lk. 11. 39 господемь: богомъ lk. 1. 15.

градъца: веси jon. 11. 1 градъца: веси mt. 14. 15 mk. 6. 6.

(гробѣхъ: клѣтѣхъ mt. 10. 27).

гръдыни: прѣзоръ mk. 7. 22.

доволъ: нынѣне lk. 14. 28.

дрѣво: дѫбь mt. 13. 32 дѫбие mk. 8. 24 uz дрѣво mt. 12. 33ter lk. 3. 9, 6 43. 44, 13. 19 дрѣва mt. 21. 8 lk. 3. 9, 21. 9 дрѣвѣ lk. 23. 31 дрѣвъ mk. 11. 8.

дѣвици: отроковици mt. 14. 11 uz дѣвица mt. 9. 25 mk. 5. 41.

дѣлателемъ: жателемъ mt. 13. 30.

жрътвами: трѣбами lk. 13. 1.

законьникъ: книжъникъ lk. 10. 25, 11. 45 законьници: книжници lk. 7. 30 законьникомъ: книгчиамъ lk. 11. 52 uz законьникомъ lk. 14. 3.

засѣдьникы: дѣлателе lk. 20. 20.

зракомъ: видѣниемъ lk. 3. 22, uz зракъ mt. 28. 3.

иго: яремъ mt. 11. 21. 30.

Июдеи: жидове mk. 7. 3 uz Іюдеи jon. 18. 31 itd.

Иωсифъ: отьць его lk. 2. 33 не чю Іωсифъ и мати его: не чюста родителѣ его lk. 2. 43.

иштадиѣ: ωтьроди mt. 23. 33 lk. 3. 7 отьроди mt. 12. 34.

каженици: скопци mt. 19. 12ter.

ковьчегъ: корабль mt. 24. 38.

Digitized by Google

кокотъ: коуръ mt. 26. 27 mk. 14. 30. 68· 72 lk. 22 34. 60. 61 jon. 13. 38 коури mt. 26. 34. 75, кокотоглашение: коуроглашение mk. 13 35.

колѣна: племена mt. 24. 30.

корецъ pl. gen.: мѣръ lk. 16. 7.

користь: плѣнъ lk. 11. 22.

кровы: сѣки mt. 17. 4 храмы lk. 16. 9.

кръштеньѣ: погрѫжениꙗ mk. 7. 4. 8.

коупла: тръжища mk. 7. 4.

кънигы: писаниꙗ mt. 26. 54. 56 писание jon. 13. 18, 19. 28. 36 въ кънигахъ: въ писании mt. 20. 21. 42.

въ ладиѭ: въ корабль mk. 4. 37 jon 6. 17 въ ладии: въ корабѣ mk. 1. 19. 20 въ корабли mk. 4. 36, ладиꙗ: корабѣ mk 4. 36, ладница: корабль mk. 3. 9 въ ладницѫ: въ корабь mk. 5. 18.

лишениѣ: недостатка mk. 12. 44.

лобъзаньѣ: цѣлованиꙗ lk. 7. 45.

на лозѣ: въ виноградѣ jon. 15. 4.

лѣта: врѣмена jon. 5. 4.

лѫкавъство: пронырство mt. 22. 18.

любодѣица: блѫдници mt. 20. 21. 31.

маломоштиѭ: бѣдникомъ mt 9. 43.

въсего мира: твари всеѫ mt. 13. 35.

млъва: пдищъ mt 26. 9, 27. 24 mk. 5. 38, 14. 2 мльвѫ: плищь mk. 5. 38.

мошъны: мѣшца πήραν mt. 10. 10.

мрѣжа: сѣть jon. 21 6.

мъзды: пищѫ mt. 10. 10.

мыслиѭ: разоумомъ mt. 27. 37 оумомъ mk. 12. 13.

наслѣдьникъ: причастьникъ mk. 12. 7 lk. 20. 14 наслѣдьника: ѡбещника lk. 5. 10.

неволѣ: ноужда mt. 18. 7.

въсѣкъ недѫгъ: въса ѩзѫ mt. 10. 1.

нечистоты: бесправдыѣ mt. 23. 25.

въ ножьница: въ мѣсто свое jon. 18. 11.

обѣдъ: хлѣбъ lk. 14. 25.

одромъ: ложемъ lk. 5. 19.

Осифъ: Іѡ(а)нъ mt. 13. 55.

отрокы: дѣти mt. 21. 15, ѳтроковица: отроча mk. 5. 41; uz отрочины: из дѣтьска mk. 9. 2, отроча: дѣтищь lk. 1. 66. 80 отрочате: дѣтища lk. 1. 59.

отъпадание: оставление mt. 26. 28.

Digitized by Google

отъноуштение: оставление lk. 1. 77, 3. 3 отъпоуштению: въ оставление lk. 24. 47.

въ пишти: въ крьили lk. 7. 25.

плаштаницж: понѣвицж mk. 15. 46.

плешта: рама mt. 23. 4.

подъбѣгож: отъпоуштеницеж mt. 9. 19.

подъметы въскрилнѣ: подолкы котыгъ mt. 23. 5.

полъ: странж mt. 19. 1, створи и искони мжжескъ полъ и женескъ: створи и испрьва мжжа и женж mt. 19. 4.

поношение: оукоризнж lk. 1. 25. (acc.)

постомъ: алканиемъ mt. 17. 21 алчъмъ lk. 2. 39.

призракъ: мъчьтъ mt. 14. 26.

приставьникъ: строитель lk. 16. 1. 3.

прѣльстение: пата jon. 13. 18.

пръта: льна mt. 11. 20.

въ пжтинѣ: въ ширинѣ mt. 18. 6.

разга: лоза jon 15. 32.

ремене: въстжгы mk. 1. 7 вязы lk. 3. 16.

ризѣ: котыгъ mt. 23. 5.

свѣта: вѣка mt. 13. 22.

при четврътѣи стражи ноштиѣи: четврътыи часъ ноштьныи mk. 6. 48.

стоуденецъ: кладазъ lk. 14. 5.

съвѣдение: послоушьство mk. 1. 44, съвѣдѣтель: послоухъ mk. 14. 63, послоухоу (dual) mt. 18. 16, съвѣдѣтельство: послоушьство mk. 6. 11, 13. 9, 14. 59 jon. 8. 17, съвѣдѣтельства: послоушства mk. 14. 55.

съкровиште: имѣние mt. 19. 21 lk. 12. 23, съкровиштю: имѣнию mt. 13. 44 съкровишта: житница lk. 12. 24, въ скровиштихъ: въ кровѣхъ mt. 24. 26.

съложениѣ: начала lk. 11. 56.

сънемъ: съборъ mt. 26. 59 jon. 11. 57 сонъмы: съборъ mt. 10. 17; въ сънымиште: въ съборище mt. 12. 9 lk. 4. 6 и-сънымишта: съ съборишта lk. 4. 38, сънымиштю: съборищоу lk. 8. 41 въ сънымишти: въ съборищи lk. 4. 20, сънымиштъ: съборищь lk. 13. 10 jon. 11. 42 на сънымиштихъ: на съборищихъ mt. 9. 35, 10. 17, 13. 34, 23. 6. 34 lk. 4. 15, 11. 43.

сѣма: племя jon. 8. 33. 37 сѣмене: племене mk. 12. 20. 21. 22 jon. 7. 42.

сжмьнениемъ: блюдениемъ lk. 17. 20.

Digitized by Google

точило: тѣскъ mk. 12. 1.

тръхътъ: мѣдьницѫ lk. 12. 59.

храмъ: домъ mt. 12. 44 клѣть lk. 5. 19, храма: клѣти mt. 24. 43 въ храмѣ: въ домоу mt. 24. 18.

христъ: господь mt. 28. 6.

хыштеннѣ: граблениꙗ mt. 23. 25 lk. 11. 39.

чловѣкъ: Галилеанъ lk. 13. 12, чловѣкови: мѫжеви lk. 6. 8.

чрѣвиемъ: сапогъ mk. 1. 7.

чрѣждение: гощение lk. 5. 29.

чада: дѣти mt. 18. 25 чадъ: дѣтии mt. 22. 24.

чюдо: знамение jon. 4. 25.

ꙗзыкоу: странѣ mt. 21. 43 ꙗзыци: страни mt. 11. 21, 25. 32 lk. 12. 30 ꙗзыкы: страны mt. 28. 19 ꙗзыкъ: странъ mt. 20. 25 ꙗзыкомъ: странамъ mt. 10. 12, 11. 18, 20. 19, ꙗзычьникъ: странникъ mt. 18. 17.

ѫтробы: чрѣва lk. 1. 42 въ ѫтробѣ: въ чрѣвѣ lk. 1. 44.

3. Supstantiva zamijeńuju se supstantivi istoga korijena ali druge tvorbe, kao:

Анъдрѣа: Андреи mk. 13. 3 jon 12. 22.

благодѣть: благодать jon. 1. 17 (tako i lk. 2. 36. 52 i svuda).

богочьтецъ: богочьстивецъ jon. 9. 13.

владичьства: владичьствиꙗ lk. 3. 1.

власть: область jon. 2. 2.

братьникоу: братарю mt. 13. 34.

въскръсновении: въскресении mt. 27. 53.

вѣтвье: вѣтьвь mt. 13. 20.

вѣне: вѣтви jon. 12. 13.

господь: господинъ mt. 18. 25, 24. 46, 25. 19. 21 mk. 12. 9, 13. 35 lk. 13. 25, 16. 3. 8 господа: господина lk. 12. 47 jon. 13. 16, 15. 21 господи: господина lk. 16. 5 господьма: господинома lk. 16. 13 a obratno: господинъ: господь mt. 25. 48. 49 господиноу: господеви lk. 12. 2, 14. 21 господоу mt. 9. 38.

дира: раздрание mt. 9. 16 mk. 2. 21.

дѣтиштемъ: дѣтемъ mt. 11. 16.

животъ: жизнь mt. 18. 8. 9, 19. 16. 17. 29, 25. 46 jon. 6. 51 житие mk. 9. 43 jon. 6. 63, живота: житиꙗ jon. 6. 33 житие jon. 17. 2. 3, въ животѣ: въ жизнь вѣчнѫꙗ jon. 12. 25; — жилиште: житие mk. 5. 3.

жрѣбецъ: жрѣба mk. 11. 2.

запоустѣние: опоустѣние lk. 21. 20.

Digitized by Google

зрънѣ: зрънии mk. 4. 31.

кодрантъ: кондратъ mk. 12. 42.

коньчина: кончание mt. 13. 39 конецъ mt. 26. 58 mk. 3. 20, 14. 41 на коньчинѣ: на конци mk. 5. 23.

кореннѣ: корене mk. 4. 6

коша: кошницъ jon. 6. 13.

кънижьници: книгчиа mt. 23. 27, 26. 57.

кѵринеа: кѵринеанина lk. 23. 26.

лихоимствие: лихоимѣниꙗ lk. 12. 5.

лицоумѣрие: лицоумѣрство mk. 12. 15.

льсть: прѣльсть mt. 13. 22.

милостынинѭ: милование lk. 12. 33.

младънецъ: младенищь mt. 21. 16 lk. 1. 41. 44.

мытарь: мытоимецъ mt. 10. 3, 18. 17 (мытарѣ: оучастие ѥмлаша lk. 5. 27) мытаре: мытоимци mt. 20. 21. 31. 32 (оучастие ѥмлащеи lk. 7. 29, 15. 1, мытарь: оучастие ѥмлащиихъ lk. 5. 29) мытаремъ: мытоимцемъ mt. 11. 19 (съ мытари: съ ѥмлащиими оучастие lk. 5. 30.)

наводию: поводии lk. 6. 48.

невѣрьствию: невѣрю mk. 9. 24; невѣрьство: невѣрствиꙗ mt. 13. 58 невѣрование mt. 17. 20.

обитѣль: обитѣльница mk. 14. 14 (обитѣли: обѣти jon. 14. 2.)

область: властть mt. 20. 21. 23 mk. 11. 20 lk. 20. 2 jon. 10. 18 области: власти jon. 19. 10 областиѭ: властиꙗ mk. 11. 28. 29 властиѭ lk. 20. 2.

овчꙗ едино: овцꙗ единѫ mt. 12. 11.

одѣание: ѡдѣждаѫ mt. 22. 11. 12; одѣние: одѣание mt. 28. 4 lk. 9. 29.

оплотомъ: плетомъ mk. 12. 1.

отьчьствие: ѡтьчьство mt. 13. 54 отьчьствии: отьчьствѣ mt. 13. 57 uz отьчьствие mk. 6. 1. itd.

пешть: пещера jon. 11. 38.

плиновение: плюновение jon. 9. 6.

попелѣ: пепелѣ lk. 10. 13bis.

поучръпала: поучрьпалника jon. 4. 11.

похоти: похотѣние jon. 8. 48.

по приключаю: по слоучаю lk. 10. 31.

проказа: прокажение mk. 1. 44.

пропадъ: пропасть lk. 16. 26.

пропатие: распатие mt. 20. 19. 27. 31 lk. 23. 23.

Digitized by Google

прѣгрѣшєнии: съгрѣшєнии mk. 11. 26.

прѣдъсѣданиѣ: прѣдъсѣдѣнии lk. 20. 46.

прѣждєзъканиѣ: прѣдъзканиа lk. 20. 46.

прѣмждрости: мждрость lk. 11. 31.

птєнъца: птєнца mt. 23. 37, птєнъца голѫбина: голѫбиуица lk. 2. 24.

раба єдина: рабыни єтера lk. 22. 56, obratno рабыни: раба mk. 14. 69.

раждє: рождє jon. 15. 5.

распрѣ: раєпрѣнє jon. 10. 19.

свѣдѣнє: свѣдѣтельство mt. 10. 18.

свѣтильникъ: свѣтила mt. 25. 7, свѣтильника: свѣща lk. 15. 7 свѣтильникы: свѣща mt. 25. 1. 2 съ свѣтильникы: свѣщами mt. 25. 4; свѣщънице: свѣтлѣ lk. 11. 33.

сєдмицєѫ: сєдморицєѫ mt. 18. 22: (сєдмєрицєѫ: сєдмици lk. 17. 4bis).

смоковьницѫ: смокве mt. 21. 19 uz смоковница mt. 21. 20.

статиръ: статиръ mt 17. 27.

сѫпремъ: сѫпериникомъ lk. 12. 58.

сѫсѣдыма: сѫсѣды lk. 15. 9.

токъ: тєуєнє lk. 8. 44.

въ тоуєнии кръвє: въ тєуєнии кръвиѣмъ lk. 8. 43.

оуѫасъ: оуѫасєнє lk. 4. 36.

оукроємъ: оукрѣнемъ jon. 11. 44.

въ оутрьнии: на оутрии mk. 11. 12 (въ оутрѣи: на оутрии mt. 15. 1 jon. 12. 12).

оутѣха: оутѣшєнє lk. 6. 24 оутѣхы: оутѣшєнии lk. 2. 25.

храмины: храмъ lk. 15. 8.

цѣсарь: царь svuda tako; цѣсарьствиє: царство mt. 10. 7, 11. 12, 13. 31 itd. uz царьствиє mt. 12. 28, 11. 11 itd.

чєтврътокластєцъ: чєтврътокластиникъ mk. 9. 7.

чловѣкооубииць: чловѣкооубиица jon. 8. 44.

шьстьє: шєствиє lk. 13. 22.

юноша: юнота mt. 19. 20. 22.

ютро: за оутра mk. 11. 20, 13. 15.

4. Za supstantiv u Mar. dolazi adjektiv, kao:

бѣсъ ли имашн: бѣсьнъ ли єси jon. 7. 20, доухъ бѣса: бѣсєнъ lk. 4. 33, о къназѣ бѣсѣ: кназємъ бѣсовскынымъ mt. 12. 24.

да бѫ и прѣдали области коєкодѣ: коєкодьнѣи lk. 20. 20.

силѫ врага: кражиѫ lk. 10. 19.

Digitized by Google

лице небеси оумѣете разлѫчати, а знамениѣ врѣменемъ не можете: а знамении врѣменииихъ не можете lk. 16. 3.

съѣдате домы вѫдовицѫ: домы вдовичꙗ mt. 23. 13.

въторицеѭ: второе mt. 26. 42 mk. 14. 30. 72 jon. 21. 16.

власи главы: главнии mt. 10. 30.

въ рѫкы грѣшьникомъ: грѣшныихъ mt. 26. 45. mt. 25. 45.

въ домоу Давида отрока своего: въ домоу Давыдовѣ lk. 1. 69.

десницѫ: десныѭ рѫкѫ mt. 27. 29.

дльгъ: дльжное mt. 18. 30.

таготѫ дьне: дьньвиѫѭ mt. 20. 12.

женихъ: женаи са mt. 9. 15, 25. 10 mk. 2. 19. 20 lk. 5. 34. 35 жениха: женащаго са mk. 2. 19.

скрьжеть зѫбомъ: зѫбьны mt. 13. 50.

цѣсарь Іюдеомъ: царь Іюденскъ lk. 23. 3, въ Іюдеѭ: Іюденскѫѭ jon. 11. 7.

село кръве: кръвное mt. 27. 8, въ теченини кръве: въ точении кръвиѣмъ lk. 8. 43 цѣна кръве: кръвнаа mt. 27. 6.

отъ витнины градъца марины и марты сестры ѩ: отъ весн Марины и Марѳины сестры еѫ jon. 11. 1.

мъножьство рыбъ: многы рыбы lk. 5. 6.

Ісоусъ Назарѣа: Ісоуса Назаренскааго jon. 18. 5.

опрѣснокъ: опрѣсъничьныи mt. 26. 17.

мы вы бес печали сътворимъ: васъ беспечалны mt. 28. 14.

имѫшти алавастръ хризмы нардъны пистикны драгы: имѫщи стькляницѫ помазаниѩ нардъна инстикиниа драгааго mk. 14. 3.

жена же бѣ поганыни Сурофиникиссаныни: жена же бѣ илиниска Сурыинфуникисаныни mk. 7. 26.

праведьници: праведнии mt. 25. 37.

пришельца: приходаща mt. 23. 15.

въ кръви пророкъ: кръвныѩ пророчьскѫѭ mt. 23. 30.

прѣлюбодѣина: блѫднаго mk. 8. 38.

идѣте на исходишта пѫтии: пѫтнаа mt. 22. 9.

сътвористе врътъпъ разбойникомъ: пещерѫ разбоиничьскѫѫ mt. 21. 13.

слѣпецъ: слѣпы mk. 10. 51.

овьцѧ стада: стадныѫ mt. 26. 31.

странѣ Июденстцѣи: горнѣи (ὀρεινῇ) Июденсцѣи lk. 1. 65.

третицеѭ: третие mt. 14. 41.

вѣнецъ отъ трънинѣ: трьновъ mt. 27. 29.

Digitized by Google

въ имѧ оучєника: оучєниче mt. 10. 42.

въ рѫцѣ чловѣкомъ: въ рѫкы чловѣчьсвы mt. 17. 22.

нѣсть пророкъ бе-чьсти: бечьстьнъ mk. 6. 4.

slično: дроугаа прозѧбѫ зане не имѣше глѫбины землѣ: възникошѫ за не не имѣаше глѫбины земныѧ mt. 13. 5.

5. Ređe dolazi obratno za adjektiv u Mar. supstantiv:

стадо свино: свинии mk. 5. 11.

въ рожденыхъ женами: въ рождании женстѣамъ mt. 11. 11.

въ Іѡръдаисцѣи рѣцѣ: въ Іѡрданѣ mk. 1. 5.

жена хананаиска: ханананыни mt. 15. 22.

грѣшенъ: грѣшникъ jon. 9. 24.

цѣсарѣ Іюдеиска: царѣ Июдеѧ lk. 1. 5.

Искариотьскы: Іскариѡтинъ mt 10. 4

отъ кроупицъ дѣтескъ: дѣтии mk. 7. 28.

мѣсто мѫченое: мѫчениꙗ lk. 16. 28.

исцѣли мъногы недѫжны имѫшта различъны ꙗѕа: недѫгы имѧщѫ различнами ꙗзами mk. 1. 34.

праведьнааго: праведника mt. 27. 24.

на соухо: на землѧ lk. 5. 11.

6. Adjektiva u Mar. zamijeńuju se drugimi adjektivi, ili istimi ali druge tvorke, i inim n. p.:

Аврамль: Авраамовъ mk. 12. 26.

архиереова: архиереиска mt. 26. 58 mk. 14. 27 архиереискъ mt. 14. 54. 66.

безоумьие: безоумле lk. 12. 20.

благо: добро mt. 19. 16, lk. 6. 35 благостьнъ (ꙗремъ) mt. 11. 13.

божие цѣсарьствие: царьство небесное mk. 10. 14.

больши (дира): горе (раздрание) mt. 9. 16, большинѣ заповѣдь: великаа заповѣдь mt. 22. 38.

боуи: ѫродивъ mt. 25. 2 ꙗродивии mt. 23. 17. 19. боуꙗ: ꙗродивыѫ mt. 25. 3. 8.

бѣдьноу: врѣдноу mt. 18. 8.

велии, велеи: великъ lk. 1. 15 великы lk. 23. 23 велики ихъ jon. 21. 11 вельѣ: велика mt. 15. 28 велиѣ: велика lk. 5. 29, 6. 49, 16. 26, 21. 23 велие: велико mk. 5. 11 lk. 5. 29, 6. 49 велиѭ: великѫ lk. 2. 10, 14. 6 jon. 6. 18 велию: великоу jon. 6. 18 велиеѭ: великѫѫ mt. 28. 8 великоѫ lk. 24. 52 многѫ mt. 24. 30 велисмъ: великомъ mt. 24. 31, 27. 46 mk. 15. 34 lk. 1. 42, 2. 7, 4. 38. 38, 8. 28, 23. 46 jon. 11. 43, i obratno: великъ: велии jon. 19. 31.

Digitized by Google

възможьно: мощно mt. 24. 24, 26. 39 mk. 14. 35 аже възмогѫтъ mk. 13. 22, вьсѣ възможьна: все мощно mt. 19. 26, не възможно: немощно mt. 17. 20, 19. 26 не възможъна сѫтъ: не мощно естъ mk. 10. 27.

вънѣщъннимъ: вънѣшнимъ mk. 4. 11.

вънѫтрънее: ѫтрънее mt. 23. 26.

вѧште: множае lk. 7. 43.

гадаринскѫ: галилеискѫ mk. 5. 1, гадаринскыꙗ: гергесинъскыꙗ lk. 8. 37.

галилеискѫ: Іюдеискѫ mk. 1. 28.

въ законѣ господьни: мѡусеѡвѣ lk. 2. 24.

вьсѣ готова: все оуготовано mt. 22. 4.

дивъна: славна lk. 5. 26.

добрѣа: добрѣ mt. 18. 8. 9, 26. 24 добрѣе mk. 9. 43 добрѣѥ mk 9. 47. добрѣе: оуне jon. 18. 14.

домаштьнии: домашнии mt. 10. 36.

достоинъ: подобенъ lk. 7. 6 достоина: подобна lk. 7. 7, не достоино естъ: не подобаетъ сѧ mt. 27. 6, не достоино бѣ: не достоꙗше mt. 12. 4.

дрѧхла: дрѧсела lk. 24. 17.

животъныи: оживлѣѫи jon. 6. 35. 48.

земльскаа: земнаа mt. 24. 30.

иноуѧда: единоуѧда lk. 8. 42, иноуѧдааго: единоуѧдааго jon. 3. 18.

искрънии: ближнии lk. 10. 36 искрънѣго: ближнѣго mt. 22. 39 mk. 12. 31. 33.

исто: право mk. 7. 35; **истовое**: истиньное jon. 4. 37.

Іюдеискъ: жидовъскъ mk. 15. 2. 26 жидовъскыи mk. 15. 18 Іюдеиска: жидовьска mk. 15. 9. 12 jon. 2. 13.

лозънааго: винограднааго mt. 26. 29.

лоучъши: оуиши mt. 10. 30 лоучьше: оуише lk. 12. 24 лоуче: оунеѥ lk. 5. 39 лоучеи: оуне mt. 12. 2.

лъжи: лъживи mt. 24. 24 mk. 13. 22 лъжиимъ: льживимъ lk. 6. 26.

лѣны: лѣнивыи mt. 25. 26.

лѫкавы: проныривыи mt. 18. 32 лѫкаво: проныриво mt. 20. 5.

лютьшь: лючьшъ mt. 12. 45.

маловѣри: маловѣрнии lk. 12. 28.

матоусаль: матоусаловъ lk. 3. 37.

мили емоу быша: милосръдова о нихъ mk. 6. 34.

Digitized by Google

милосръдъ: милостивъ mt. 16. 22 i obratno: милостиви: милосръди lk. 6. 36.

бѫдетъ млада: бѫдетъ ѡмладѣла mt. 24. 32.

Мѡсеовахъ: Мѡсиинахъ mk. 12. 26.

не по мъногоу же: мало же по томъ mt. 26. 73 мъножаишиихъ: мнозѣ lk. 11. 53 (мъного: зѣло lk. 7. 47).

мьнѣи: мьнии mt. 11. 11 мьньшими: маломъ lk. 7. 47.

насѫштъны: надневны lk. 11. 3.

невеское: небесное mt. 10. 7, 11. 12, 13. 24 небескааго: невеснааго mt. 13. 11 небесцѣмъ: небеснѣмъ mt. 11. 11 itd. небескымъ: иже естъ въ небесехъ mt. 18. 14.

неключимааго: непотрѣбнаго mt. 25. 30.

неповиненъ: чистъ mt. 27. 24.

несъмыслънаа: неразоумнаа lk. 24. 25.

ништии: оубозии mt. 11. 5 ништиимъ: оубогыимъ mt. 19. 21, 26. 9.

въ окръстьнаѩ: въ окръстныѭ веси lk. 9. 12.

отъраднѣѥ: льгьчѣе mk. 6. 11.

отъроучьна: отречена lk. 14. 18.

подънебескѫѭ: подънебеснѣи lk. 17. 24.

праведьни: правдиви mt. 23. 28.

прапрѫдьнѫ-нѫѭ: багрѣнѫ jon. 19. 2. 5.

въ прочии день: въ дьнь по семъ lk. 9. 37.

пръва: пръвѣиши mk. 12. 28. 30.

прѣдьнии: старѣи mt. 20. 7.

Салань: Салановъ lk. 3. 35.

самарьскъ: самаринскъ jon. 4. 5.

сватъ: благъ lk. 11. 18.

семеоновъ: семеинь lk. 3. 26.

силоуамсцѣ: силоамли jon. 9. 7.

симоню: симоновоу jon. 13. 26.

скръбии быша: опечалишѫ сѧ mt. 17. 23.

скѫдѣльничи: керамининчи mt. 27. 9 скѫдѣльниково: кераминьниче mt. 27. 7.

странънымъ: тоуждимъ mt. 27. 8.

стръпътънаѣ: криваа lk. 3. 5.

въ соуе: без оума mt. 15. 9 mk. 7. 7.

сырѣ: соуровѣ lk. 23. 31.

Сумеоновъ: Сумеонь lk. 3. 30.

Тарань: Ѳарановъ lk. 3. 34.

Digitized by Google

таготьнѣ: тажьцѣ mk. 14. 40.

тажьцѣ: отажьчѣлѣ mt. 26. 43.

оуселенѫѭ: вселенѫѭ lk. 2. 1.

чловѣчьскъ: чловѣчь jon. 12. 34 чловѣчьскы: чловѣчь lk. 17. 30 jon. 5. 27 чловѣчьскыи: чловѣча lk. 12. 16 чловѣчьскаго: чловѣча lk. 17. 26, 21. 27, 22. 48 чловѣчьскоумоу: чловѣчю jon. 12. 43 чловѣчьстѣмъ: чловѣчи lk. 18. 31.

шестаа: третиꙗꙗ jon. 19. 4.

о шюѭ: о лѣвѫѭ mt. 20. 21. 23, 23. 32. 41, 27. 38.

ꙗчьнъ: ꙗчмѣнъ jon 6. 9 ꙗчьныхъ: ꙗчнѣныхъ jon. 6. 13.

7. Razlike kod pronomina.

Za мене u Mar. dolazi ма: mt. 18. 5 иже колиждо приметъ отроча таково въ има мое, мене приемлетъ: ма. jon. 15. 24 възненавидѣша и мене и отьца моего: и ма. obratno dolazi мене za ма: mt. 26. 55 изидете ꙗти ма: изыдосте ꙗти мене. — Za мене dolazi ми: lk. 10. 5 да застоитъ мене: ми. — Za мьнѣ dolazi ми: mt. 26. 53 приставитъ мьнѣ ваште ли дъва на десате леѓеона анѓелъ: приставитъ ми. — Za ма dolazi мнѣ: mt. 26. 12 на погребение ма: мнѣ. — Za намъ dolazi вамъ: jon. 11. 50 оуне естъ намъ: вамъ; obratno намъ za вамъ: jon. 6. 27 еже сынъ чловѣчьскы вамъ дастъ: намъ дастъ. — Za тебѣ dolazi ти: mt. 26. 17 къде хоштеши оуготоваемъ тебѣ пасхѫ ѣсти: оуготоваѥмъ ти. jon. 5. 12 кто естъ чловѣкъ рекы тебѣ: рекы ти; obratno ти za тебѣ: mk. 2. 5 отъпоуштаѭтъ ти са грѣси: отъпоущаѫт са тебѣ, lk. 7. 8 отъпоуштаѭтъ ти са грѣси: отьдаѫт са тебѣ. — Za ти dolazi его: jon. 4. 51 сынъ ти живъ естъ: сынъ его. — Za въ тебѣ dolazi въ неи: mt. 23. 27 посланыꙗ въ тебѣ: въ нѣи. — Za ны (dual) dolazi на: lk. 7. 20 Іоанъ крьститель посъла ны къ тебѣ: на къ тебѣ. — Za вы (dual) dolazi ва: mk. 1. 17 сътворѭ вы быти ловьца чловѣкомъ: ва ловца; mk. 14. 13 идѣта въ градъ и сърѧштета вы (nom.) чловѣкъ (acc.): и срѧщетъ ва (acc.) чловѣкъ (nom.) — Za вамъ dolazi вашь: mt. 23. 11 болеи васъ да бѫдетъ вамъ слоуга: вашь слоуга. — Za васъ dolazi вамъ: lk. 6. 33 благотворите благотворѧштиимъ васъ: вамъ; jon. 15. 15 юже не глаголѭ васъ рабъ: вамъ раби. — Za васъ dolazi вы: lk. 11. 20 постиже на васъ цѣсарьствие божие: на вы, a obratno васъ за вы: mt. 28. 14 мы . . вы бес печали сътворимъ: васъ беспечалны. — Za вы dolazi вамъ: lk. 6. 37 отъпоуштаите и отъпоустатъ вы: отъпоустатъ вамъ; mk. 15. 9 хоштете ли да отъпоуштѫ въ (= вы) цѣсарѣ Июденска: вамъ царѣ жидовъска. — Za

Digitized by Google

себе dolazi сѧ: jon. 2. 24 самъ же Ісоусъ не въдааше себе въ вѣрѫ ихъ: не вдааше сѧ.

Za и dolazi мѧ: чловѣкъ повѣдѣ Іюдеомъ ѣко Ісоусъ естъ иже и сътвори цѣла: иже мѧ. Za иже dolazi ꙗко: lk. 7. 49 кто сь естъ иже и грѣхы отъпоуштаатъ: ꙗко и грѣхы отьдаетъ; za иже dolazi кто: mt. 10. 14 иже колижъдо не приметъ васъ: кто любо аще не приемлетъ васъ; za въ ньже dolazi въ кыи: mt. 10. 11 въ ньже колиждо градъ вънидете: въ кыи любо градъ. za е dolazi слово: mt. 13. 22 льсть богатьства подавлѣетъ е: слово; za еже dolazi егоже і кого: mt. 16. 19 еже аште съвѧжеши на земи бѫдетъ съказано на небесехъ, и еже аште раздрѣшиши на земи, бѫдетъ раздрѣшено на небесехъ: егоже . . свѧзанъ . . и аще кого раздрѣшиши . . раздрѣшенъ. za еже dolazi имже: mt. 20. 22 еже азъ кръштаѭ сѧ: имже азъ имамь кръстити сѧ; za еже dolazi ꙗже: jon. 2. 23 видѧште знаменнѣ еже творѣаше: ꙗже; za его dolazi того: mt. 28. 4 отъ страха же его сътрасѧ сѧ стрѣгѫштеи: отъ страха того страсошѧ сѧ; za ѣже dolazi ꙗкоже: mt. 21. 6 сътворьша ѣже повѣлѣ има: ꙗкоже. za ѩ dolazi osoba: mk. 9. 33 въпрашааше ѩ: въпрашааше оученикы своѩ; za имъ dolazi его: mt. 11. 20 въ нихъ же бышѧ мъножаншаѩ силы имъ: его; za съ нимъ dolazi съ неѫ: mt. 21. 2 обрѧштета осьлѧ привѧзано и жрѣбѧ съ нимъ: съ неѫ (držeći осьлѧ za осьлицѧ); za ею dolazi его: lk. 2. 22 егда исплъниша сѧ дьнье оучиштеннѣ ею: его; za ихъ dolazi нашихъ lk. 1. 77 отъпоуштение грѣховъ ихъ: оставление грѣхъ нашихъ.

Za цѣмъ dolazi нѣкымъ lk. 14. 8 егда зъванъ бѫдеши цѣмъ на бракъ: нѣкымъ.

Za не къто dolazi никтоже: mk. 13. 5 блюдете сѧ да не кто прѣльститъ васъ: да никтоже, mk. 9. 30 не хотѣаше да въто оувѣстъ: да никтоже; za чьто dolazi како: lk. 6. 30 что ти имѧ естъ: како ти естъ имѧ, za чесомоу dolazi комоу: чесомоу оуподобимъ цѣсарьствие божие: комоу; чьто: mk. 10. 51 чесомоу хоштеши да сътворѭ тебѣ: чьто хощеши.

Za ового-ового dolazi ового-оного: mt. 21. 35 ового бишѧ ового же оубишѧ: ового бишѫ оного оубишѧ; za онъ dolazi osoba: mt. 24. 2 i mk. 14. 61 онъ же: Исоусъ же, mk. 14. 31 Петръ же; za оно dolazi то: mt. 14. 1 въ врѣмѧ оно: въ то же врѣмѧ.

Za сь dolazi сии i stegnuto си: jon. 6. 56 сь естъ хлѣбъ: сии естъ хлѣбъ, jon. 7. 8 вы възидѣте въ праздьникъ сь: въ праздникъ сиї, jon. 3. 2 бѣ же чловѣкъ отъ фарисеи, сь приде къ немоу: си

Digitized by Google

приде, lk. 14. 30 ѣко сь чловѣкъ начатъ съдати: сии чловѣкъ, lk. 17. 18 како не обрѣтѫ сѧ възвраштьше сѧ дати славѫ богоу тъкъмо иноплеменикъ сь: иноплеменикъ сии; za сь dolazi се: mt. 13. 20. 22 23 сѣаное на каменни сь естъ слышаи слово: се естъ; za сии (pl.) dolazi се: mk. 14. 60 не отъвѣштаеши ли ничесоже что сии на тѧ съвѣдѣтельствоуѭтъ: что се на тѧ послоушьствоуѭтъ; za сь dolazi тъ: mt. 19. 11 не вьси въмѣстатъ словесе сего: словесе того, mt. 10. 23 въ градѣ семь: въ градѣ томь; za отъ сего dolazi отьтоли: jon 6. 66 отъ сего мьнози отъ оученикъ его идѫ въспать: отьтоли; za по сихъ по семоу dolazi такожде: lk. 6. 23 по сихъ бо творѣахѫ пророкомъ отьци ихъ: такожде бо. lk. 6. 26 но семоу бо творѣахѫ . . такожде бо . .

Za тъ dolazi сь: mt. 11 14 тъ естъ Ілиѣ: съ ѥстъ Ілиꙗ, za то dolazi се: mk. 13. 11 то глаголете: се глаголите; za ти dolazi сии: jon. 17. 8 и ти приꙗсѧ: и сии приѭшѫ, za тѣма dolazi онѣма: mk. 16. 13 ни тѣма же вѣры ꙗсѧ: ни онѣма.

Za цѣмъ dolazi нѣкымъ: lk. 14. 8 егда зъванъ бѫдеши цѣмъ на бракъ: нѣкымъ; za никыи dolazi никто: jon. 8. 11 никыи же ли тебе не осѫди? она же рече: никыи же: никто ли же тебе не осѫди? она же рече: никтоже.

Za вьсѣкъ dolazi često вьсь: mt. 9. 35 цѣлѧ вьсѣкъ недѫгъ: вьсь недѫгъ, mt. 10. 1 цѣлити вьсѣкъ недѫгъ и вьсѣкѫ болѣзнь: цѣлити всѧ ꙗзѧ и вьсѫ болѣзнь, lk. 10. 1 въ вьсѣкъ градъ и мѣсто: въ всѧ грады и мѣста, lk. 16. 19 на вьсѣкъ денъ: на всѧ дьни, lk. 20. 18 вьсѣкъ пады на камени томъ съкроушитъ сѧ: весь падыи, jon. 2. 10 вьсѣкъ чловѣкъ: весь чловѣкъ, jon. 3. 8 тако естъ вьсѣкъ рождены отъ доуха: весь рождены, jon. 3. 15 да вьсѣкъ вѣроуꙗи во нь не погыбнетъ: да весь вѣроуѫи, jon. 3. 20 вьсѣкъ дѣлаꙗ зъла: въсь дѣлаѫи, jon. 6. 40 вьсѣкъ видаи сына и вѣроуꙗи въ него иматъ живота вѣчьнааго: весь видаи, jon. 4. 13 вьсѣкъ пиꙗи отъ воды сиꙗ въжаждаетъ пакы: весь пиѫи; mk. 7. 18 вьсѣко еже из въноу въходитъ въ чловѣка: въсе еже; lk. 4. 18 съ коньчавъ вьсѣко искоушение днѣволъ отиде отъ него: въсе искоушение, lk. 6. 30 вьсѣкомоу просѧштоумоу оу тебе даи: всемоу просѧщоѡмоу оу тебе даждь, jon. 6. 39 се естъ волѣ посълавъшааго мѧ отьца, да вьсѣко еже дастъ ми, не погоублѭ: да все еже дастъ ми, jon. 17. 2 да вьсѣѣо еже еси емоу далъ, даетъ имъ живота вѣчьнааго: да всѧ ѫже еси емоу даль, jon. 1. 9 иже просвѣштаетъ вьсѣкого чловѣка: всего чловѣка, lk. 19. 26 вьсѣкомоу имѫштюмоу

Digitized by Google

дадатъ: всемоу имащомоу, lk. 4 5 показа емоу вьсѣка цѣсарьствиꙗ: вьсѣ царьствиꙗ.

Za мои dolazi свои: mt. 26 53 ли мьнитъ ти са ѣко не могѫ нынѣ оумолити отьца моего: отьца своего, lk. 7. 8 глаголѭ рабоу моемоу: рабоу своемоу, lk. 15 29 да съ дроугы моими възвеселилъ са бимъ: съ дроугы своими повеселилъ са бихъ, mt. 11. 10 азъ посълѭ анђелъ мои прѣдъ лицемь твоимъ: аггелъ свои, mt. 13. 35 отъвръзѫ въ притъчахъ оуста моѣ: оуста своа; — za свои dolazi твои: mt. 7. 10 чьти отьца своего и матерь своѭ: отьца твоего и матерь твоѫ, mk. 12. 30 възлюбиши господа бога твоего . . вьсеѭ доушеѭ своеѭ и вьсеѭ мыслиѭ своеѭ: всеѫ доушеѫ твоеѫ и всѣмъ оумомъ твоимъ; — za свои dolazi мои: lk. 12. 4 глаголѭ же вамъ дроугомъ своимъ: дроугомъ моимъ; — za твои dolazi свои: jon. 5. 8 възъми одръ твои: одръ свои, mt. 18. 33 не подобаше ли и тебѣ помиловати клеврѣта твоего: клеврѣта своего, mt 22 37 възлюбиши бога твоего вьсѣмь сръдьцемъ твоимъ: бога своего вьсѣмъ сръдьцемъ своимъ, mt. 25 21. 23 вънидн въ радость господи твоего: господа своего, lk. 2. 29 нынѣ отъноустиши раба твоего: раба своего, lk. 6. 42 изъми пръвѣе бръвъно из оучесе твоего: из оучесе своего, lk. 10. 27 възлюбиши искрънѣаго твоего ѣко самъ са: искрънѣаго своего, jon. 5. 10 не достоитъ тебѣ възати одра твоего: одра своего, mk. 19. 21 продаждь имѣние твое: имѣние свое, mt. 13. 27 не добро ли сѣма сѣлъ еси на селѣ твоемъ: на селѣ своемъ, lk. 6. 42 самъ бръвъна въ оцѣ твоемь не вида: въ оцѣ своемь, mk. 5. 19 иди въ домъ твои къ твоимъ: къ своимъ; — za твои dolazi сь: lk. 19. 9 дьнесь съпасение домоу твоемоу бысть: домоу семоу; — za твои dolazi dativ си: lk. 23. 42 егда придеши въ цѣсарьствии твоемь: въ царьствѣ си.

Za дроугыꙗ dolazi етеры lk. 24. 1 придѫ на гробъ несѫшта ꙗже оуготокаша ароматы и дроугыꙗ съ ними: и етеры съ ними.

Za единъ u Mar. dolazi дроугы етеръ, нѣкы, нѣкъто, нѣкоторы, инъ, a) дроугы: mk. 10. 37 даждь нама да единъ о десиѫѭ тебе и единъ о шюѭ тебе садевѣ: а дроугы; mt 24. 41 дъвѣ мелѭшти въ жрънъвахъ едина поемлетъ са и едина оставлѣетъ са: а дроугаꙗ оставлѣет са, mk. 15. 21 задѣша мимоходаштоу единомоу Симоноу: дроугоѡмоу Симоноу, mk. 2 6 бѣахѫ же едини отъ кънижьникъ тоу сѣдаште: дроузии, mk. 7. 1 събъраша са къ исмоу фарисеи и едини отъ кънижьникъ: дроузии отъ, mk. 9. 1 сѫтъ едини отъ съде стоꙗштиихъ иже . . : дроузии отъ . . ,

Digitized by Google

mk. 11. 5 єдини отъ стоѭштиихъ тоу глаголаша: дроузии, mk. 14. 4 бѣахѫ же єдини негодѫѭште: дроузии, mk. 14. 65 начаса єдини плькати на нь: дроузии, mk. 15. 35 єдини отъ стоѭштихъ глаголахѫ: дроузии, lk. 6. 2 єдини же отъ фарисѣи рѣша: дроузии, lk. 19. 39 и єдини фарисѣи отъ народа рѣша: дроузии же, jon. 9. 16 глаголахѫ же отъ фарисѣи єдини: дроузии, jon. 11. 37 єдини же отъ нихъ рѣша: дроузии, jon. 11. 47 єдини же отъ нихъ идѫ къ фарисѣомъ: дроузии, mk. 12. 13 посълаша къ немоу єдины отъ фарисѣи: дроугыа; — b) єтеръ: lk. 10. 31 иереи єдинъ съхождааше пѫтемь тѣмь: иереи єтеръ, lk. 11. 37 молѣаше и фарисѣи єдинъ, да обѣдоуоутъ оу него: фарисеи єтерь, lk. 13. 6 смоковъницѫ имѣаше єдинъ въ виноградѣ: єтеръ, lk. 18. 2 сѫди бѣ єдинъ въ єдиномъ градѣ: сѫди єтерь бѣ вь єтерѣ градѣ, lk. 18. 18 въпроси и єдинъ кънѧзь: єтеръ кнѧзь, jon. 5. 5 бѣ же тоу єдинъ чловѣкъ: бѣ же єтеръ тоу чловѣкъ, lk. 10. 38 жена єдина именемь марта приѭтъ и: жена єтера, lk. 11. 27 въздвигъши гласъ єдина жена рече: єтера жена, lk. 10. 38 вънидє Исоусъ въ весь єдинѫ: єтерѫ, lk. 21. 2 видѣ єдинѫ въдовицѫ: єтерѫ вдовицѫ, lk. 23. 19 иже бѣ за єдинѫ крамолѫ . . въвръженъ въ темьницѫ: za єтерѫ крамолѫ, lk. 23. 26 емъше Симона єдиного куренѣа: имшеи Симона єтера куренеанина, lk. 24. 22 жены єдины отъ насъ оужасиша ны: жены єтеры, lk. 11. 15 єдини же отъ нихъ рѣша: єтери, lk 20. 27 пристѫпьше же єдини отъ Садоукеи въпрашаахѫ и: єтери, lk. 24. 24 и идѫ єдини отъ насъ къ гробоу: єтери, jon. 7. 25 глаголаахѫ же єдини отъ Іероусалимлѣнъ: єтери, jon. 13. 19 єдини мьнѣахѫ: єтери, jon. 7 44 єдини же отъ нихъ хотѣахѫ и ѭти: єтерии, lk. 18. 9 рече же и къ єдинѣмь надѣѭштемъ са: єтеромь надѣѭщиим са на сѫ, lk. 21. 5 єдинѣмъ глаголѭштемъ о црькви рече: єтеромъ; — c) нѣкы: lk. 7. 36 молѣаше и єдинъ отъ фарисѣи: нѣкыи отъ, lk. 8. 27 сърѣте и мѫжь єдинъ отъ града: нѣкыи отъ., lk. 9. 57 рече єдинъ къ немоу: рече нѣкыїи, lk. 10. 30 чловѣкъ єдинъ съхождааше въ Єрихо: чловѣкъ нѣкы, lk. 11. 1 на мѣстѣ єдиномь: нѣкоємь . . рече єдинъ отъ оученикъ єго: рече нѣкы, lk. 12. 45 отъвѣштавъ же єдинъ отъ законьникъ глагола емоу: нѣкыи отъ книжникъ, lk. 12. 13 рече же емоу єдинъ отъ народа: нѣкы отъ народа., lk. 14. 15 слышавъ же єдинъ отъ възлежаштиихъ съ нимъ: нѣкыи, lk. 14. 16 чловѣкъ єдинъ сътвори вечерѭ велиѭ: чловѣкъ иккы, lk. 16. 19 чловѣкъ же єдинъ бѣ богатъ: чловѣкъ нѣкыи, lk. 19. 12 чловѣкъ єдинъ добра рода иде на странѫ далече: чловѣкъ нѣкы; lk. 17. 18 въходаштю емоу въ єдинѫ весь:

*

Digitized by Google

въ весь нѣкоꙗ, lk. 14. 1 вънидє Исоусъ въ домъ єдиного кънѧза: нѣкоєго кнѧза, lk. 11. 36 нє имы чѧсти єдины тъмъны: чѧсти нѣкоѫ, lk. 12. 16 чловѣкоу єдиномоу богатоу огобьѕи сѧ нива: чловѣкоу нѣкоємоу. lk. 11. 1 на мѣстѣ єдиномь: нѣкомь, mt. 27. 47 єдини же отъ стоꙗштиихъ тоу глаголаахѫ: нѣцни, lk 9. 27 сѫтъ єдини отъ стоꙗштиихъ съдє: сѫтъ здє нѣцни., lk. 13. 1 приключиша же сѧ єдини въ то врѣмѧ: нѣцни., lk. 13. 31 пристѫпиша єдини фарисѣи: нѣцни, lk. 20. 39 отъвѣштавъше єдини кънижьници рѣшѧ: нѣцни отъ книжникъ, jon. 6. 64 сѫтъ отъ васъ єдини иже нє вѣроуꙗтъ: нѣцни., jon. 12. 20 вѣахѫ же Єллини єдини отъ въшедъшиихъ: Ѥллини нѣцни. lk. 8. 2 жены єдины: нѣкы̑ѫ. — d) нѣкъто: lk. 13. 23 рєчє же єдинъ къ нємоу: нѣкто, lk. 14. 2 чловѣкъ єдинъ имы водъны трѫдъ: чловѣкъ нѣкто, lk. 16. 20 ништь же бѣ єдинъ имєнємь Лазарь: нѣкто, jon. 11. 1 бѣ же єдинъ болѧ Лазарь: бѣ же нѣкто. — e) нѣкоторы: mt. 12. 47 рєчє же къ нємоу єдинъ: нѣкоторыи, lk 8. 49 придє єдинъ отъ архисунагога: нѣкоторьїи оть старѣишины съборьска, lk. 10. 33 Самарѣнинъ єдинъ грѧды придє: нѣкоторыи. — f) инъ: mk. 9. 38 видѣхомъ єдиного имєнємь твоимь изгонѧшта бѣсы: видѣхомъ иного, mk. 14. 57 єдини въставъше лъжѫ съвѣдѣтєльствоваахѫ на нь: ини же послоушьствоваахѫ на нь. — Pamti: jon. 5. 44 отъ єдинааго бога иштєтє: иноѵѧдааго божиа.

Za єтєръ u Mar. dolazi дроугы: lk. 9. 7 глаголъ бѣ отъ єтєръ: глаголємо бѣ оть дроугыхъ; — нѣкы, нѣкто: lk. 16. 1 чловѣкъ єтєръ бѣ богатъ: чловкѣъ нѣкыи; lk. 9. 49 видѣхомъ єтєра о имєни твоємь изгонѧшта бѣсы: видѣхомъ нѣкого, lk. 7. 2 сътъникоу єтєроу рабъ болѧ зълѣ оумираашє: нѣкоємоу, lk. 7. 41 дъва длъжника бѣстє заимодавъцоу єтєроу: нѣкомоу, mk. 14. 51 єдинъ юноша єтєръ по нємь идє: єдинъ нѣкто юноша, lk. 7. 19 призъвавъ дъва єтєра отъ оучєникъ: два нѣкаа, mt. 12. 38 отъвѣшташѧ єтєри отъ кънижъникъ: нѣцни; нѣкоторы: jon. 11. 49 єдинъ же єтєръ отъ нихъ: єдинъ же нѣкоторыи; — ѥдинъ: mt. 19. 16 и сє єтєръ пристѫпь рєчє ємоу: и сє ѥдинъ пристѫплъ: — къто: mt. 18. 12 аштє бѫдєтъ єтєроу чловѣкоу: комоу чловѣкоу; — оньсица: mt. 26. 18 идѣтє въ градъ къ єтєроу и рьцѣтє ємоу: къ ѡньсици.

8. Razlike u glagolima i glagolskim izrazima.

авѧтъ сѧ: обличѧт сѧ jon. 3. 21.

алчѫшта: алчьна mt. 25. 37. 44.

бивъшє: тєпшє lk. 18. 33.

Digitized by Google

благовѣствоуѭтъ: благовѣстатъ mt. 14. 5 lk. 7. 22, благовѣстьствоуѭштю: благовѣствоуѭщоу lk. 20. 1.

благовѣштлѭ: благовѣствоуѩ lk. 2. 10.

благоизволихъ: благоволихъ mt. 17. 5, благоизволи: изволи mt. 12. 18.

блисцаѩ: блистаѩ lk. 9. 29.

блѫдите: прѣльщаете сѧ mt. 22. 29 mk. 12. 24. 27.

блюдѣте сѧ: бъдите mk. 13. 33.

болѧшта: болна mt. 25. 39.

бъдитъ: блюдеть mk. 13. 34.

бываетъ: бѫдетъ mk. 13. 22, бываемое: бываѫщее lk. 22. 49.

бимъ: быхъ mt. 25. 27 lk. 19. 27 jon. 14. 2 быхъ былъ jon. 18. 36, быхомъ mt. 23. 30 jon. 18. 30; бысть: еси jon. 5. 14; бѣ: бѣаше mt. 12. 10, 25. 2 mk. 6. 52, 14. 1 есгъ jon. 8. 44, бѣахѫ: бѣшѫ lk. 4. 27, 5. 17, бѣшѧ: бѣахѫ mk. 5. 40; бѫдетъ: испадетъ jon. 19. 24, прѣбѫдетъ jon. 15. 11, да бѫдетъ: бѫди mt. 18. 17, 20. 26. 27, 23. 11, бѫди: ѥстъ mk. 10. 43, бѫдете: бѫдѣте lk. 3. 14. бѣашете: бѣаста lk. 1. 6 lk. 1. 7.

бѣгаите: бѣжите mt. 10. 23.

бѣсноуетъ сѧ: бѣсит сѧ mt. 15. 22, 17. 15 бѣсновавъшааго: бѣсившааго mk. 5. 15 бѣсноуѭштааго: бѣсѧщааго jon. 16. 21.

веселимъ сѧ: възвеселим сѧ lk. 15. 22.

видиши: видѣ mk. 5. 31, видѧтъ: оузрѧтъ mk. 9. 1, видѧ: видѣвъ mk. 14. 30 видѧште: видѣти lk. 24. 37, видѣ: видитъ jon. 12. 45, 14. 9 видѣвъ: видѣ mt. 27. 3 видѣвъше: видивше lk. 18. 15, видѣаше: видѣ mk, 12. 41 видѣахѫ: вѣдѣахѫ mk. 1. 34.

вратисте: възвратиста lk. 24. 33.

не врѣдоу сътворишѧ: не брѣгошѫ mt. 20. 21. 42. негодовашѧ mk. 12. 10.

въвръженъ: въмсщемъ lk. 5. 5, въвръгѫтъ и: въвръженъ бѫдетъ mt. 9. 42.

въведе: въведи jon. 18. 6.

не въждѧдаатъ: не имать въждѧдати сѧ jon. 4. 14.

въжизаатъ: въжежетъ lk. 15. 8.

възбоѣшѧ сѧ: оубоѩшѧ сѧ mk. 4. 41.

възведетъ: изведетъ mt. 12. 20.

възвеселилъ сѧ бимъ: повеселилъ сѧ быхъ lk. 25. 9.

възвръзи: връзи mt. 21. 21.

възвѣси сѧ: оудави сѧ mt. 27. 5.

възглаголете: глаголете mt. 10. 19.

възгласити: възгласите mk. 10. 49.

Digitized by Google

къздати: **отъдати** mt. 18. 25 **къздамъ**: **отъдамъ** mt. 18 26. 29 **къздастъ**: **отъдастъ** mt. 16. 27, 18. 30 44 **къздадатъ**: **отъдадатъ** mt. 21. 41, **къздажды**: **даждь** lk. 16. 2.

къздвижє: **къздвигнєтъ** jon 13. 18.

къздрѣмаша: **къздрѣмахѫ** mt. 25. 5.

къздъхнѫ: **къздъхнѫвъ** mk. 7. 34.

къзємлѭтъ: **къзмѫтъ** mk. 6 8.

къзлєжє: **къзлегъ** jon. 13. 12, **къзлежаштихъ**: **иже къзлєжахѫ** mt. 14. 9.

къзлѣзъше: **къзлѣзошѫ** jon. 6. 17.

къзлюбиши: **къзлюби** mt. 17. 19, **къзлюблєны**: **любимы** mt. 12. 18.

къзможєтъ: **можєтъ** mt. 26 42 **къзмогомъ**: **могохомъ** mt. 17. 19 **къзможе**: **къзмогостє** mt. 26. 40.

къзмѣритъ: **измѣритъ** lk. 6. 38.

къзнєсєтъ: **къзноситъ** lk. 14. 11, **къзнєсєтъ са**: **къзкѫшит са** mt. 23. 12.

къзъка: **призка** jon. 18. 33, **къгласи** jon. 12. 17 **звалше** jon. 7. 28, **къзъка и**: **къзкакын** jon. 12. 44, **къзъкаша**: **къзка ѭ** mt. 6. 49.

къзъпиша: **къскрнуашя** mt. 14. 26 **къзъпикъ**: **къзъпи** mt. 27. 50.

къзьратъ: **оүзратъ** jon. 19. 37 **къзьрѣкъ**: **оүзрѣкша** mk. 16. 4.

къзѣди: **къзади** lk. 5 4.

къзатъ: **къземы** mk. 2. 12, **къзато бѫдєтъ**: **да са къзмєтъ** mt. 25. 29, **къземъ**: **надъ** lk. 24. 43.

къзлаы са: **мжүѫ са** mt. 14. 24 **къзлахѫ са**: **въ бѣдѣ бѣахѫ** lk. 8. 23.

къли: **къляы** jon. 13. 5.

къложь: **къложи** mt. 19. 5.

къмєтаѭтъ: **мещѫтъ** lk. 3. 9 **къмєтаѭшта**: **мещѫща** mk. 1. 16 **къмєтаємоү**: **мещемѫ** lk. 12. 28, **къмєтѣтє**: **къмещате** lk. 5. 5.

къмѣстить: **къмѣсти са** mt. 19. 2 **къмѣстаѭть**: **къмещѫщѫ** jon. 2. 6.

къмѣштахѫ: **къмѣщати** mk. 2. 2.

къниєшлѣтє: **къниманте** mt. 16. 6 **блюдѣте са** mt. 10. 17.

кънєсть: **кънесѫтъ** lk. 3. 19.

къпити: **къзъпити** lk. 19. 40 **къпиѣше**: **звалше** mk. 10. 48 **къпиѣхѫ**: **звахѫ** mk. 3. 11 **къниѣхѫ глаголѭште**: **къзглашающе глаголахѫ** lk. 23. 21.

къпраша: **къпрашалше** jon. 4. 52, **къпроси**: **къпрашалше** mt. 27. 11 **къпросиша**: **къпрашахѫ** mk. 12. 18.

Digitized by Google

въскысѣ: въскысоша mt. 13. 33.

въскрѣситъ: въставитъ mt. 22. 24.

въсмѣѭтъ сѧ: въсмѣете сѧ lk. 6. 21.

въспитѣнъ: въспитанъ lk. 4. 16.

въспиѣшете: зваста mt. 20. 31.

въсприѩти: пакы възати lk. 6. 34 **въсприимѫтъ**: пакы възмѫтъ lk. 6. 34 **въсприѩлъ**: приѫлъ lk. 16. 21.

въспѣтъ: възгласи mk. 14. 68.

въстати дати: въставъ дати lk. 11. 7 **въста**: въстанетъ mk. 3. 26 въставъ mk. 2. 12 lk. 6. 8.

въстръгнете. въстръзаѫте mt. 13. 29, **въстръзаахѫ**: въстргаахѫ lk. 6. 1.

въсходѧштю: вълѣзьшоу mk. 5. 18.

въсхытаатъ: въсхытитъ mt. 13. 19.

въсѣ: въсѣꙗ mt 13. 25. 31 **въсѣавы**: сѣꙗи mt. 13. 17.

въходѧтъ: въсходѧтъ lk. 24. 38 **въходѧштѧ**: въслѣплѫщѫ jon. 4. 14.

въцѣсаритъ: въцаритъ lk. 1. 38.

въшедъ: пришедъ mt. 9. 18 **въшедъшемъ**: въсходѧщемъ lk. 2. 42.

въѣдѫ: прѣꙗдошѫ lk. 8. 23.

вьвѣсте: възведосте mt. 25. 35.

вьздери: въстръгни lk. 17. 6.

вѣмь: вѣдѣ mt. 25. 12 jon. 9. 12 **не вѣмь**: нѣсъмъ lk. 22. 60 **вѣста**: вѣдѣаста lk. 2. 49 **вѣсте**: оувѣсте mk. 2. 10 **вѣдите** lk. 13. 28.

вѣрѫ имете: вѣроуете jon. 9. 35 **вѣрѫ ꙗ**: вѣроваше jon. 12. 38 **не имете вѣры**: не вѣроуите mt. 24. 23 **не ꙗсѧ вѣры**: не вѣровасте mt. 21. 6, **вѣроуѭштиимъ**: вѣровавшиимъ mk. 16. 17 **вѣроуоуте**: вѣровасте jon. 6. 36.

вѣсѧ: приведошѫ lk. 22. 6, 23. 1.

глаголати: повѣдати lk. 5. 14 **проглаголати** lk. 1. 22 **глаголѭ**: азъ повѣдѣ mt. 21. 27 **глаголете**: глаголите mk. 13. 11 **нарнчете** mk. 8. 29 **глаголати** mt. 10. 19 **глаголите**: глаголѣте lk. 10. 9 **глаголѭтъ**: нарнчатъ mk. 8. 27 **глаголѭште**: и глаголаахѫ mt. 12. 23 **глаголѭштюмоу**: рекшомоу mt. 12. 48 **глаголѭштемъ**: глаголѧтъ lk. 7. 32, **глагола**: бесѣдова mt. 13. 3 **рече** mk. 3. 5, 10. 14 jon. 21. 7 **отъвѣща** mk. 12. 29 **глаголаше** mk. 5. 8, **глаголааше**: глагола lk. 11 39, **глаголаше**: глаголетъ mt. 21. 45 **глагола** lk. 13. 6 **глаголаахѫ** mk. 11. 5 **глаголахѫ** mk. 5. 31, **глаголаашете**: зовете jon. 13. 13.

Digitized by Google

гласи: призка mk. 9. 35 глашаатъ: зоветъ mk. 15. 35 позываетъ jon. 10. 13 глашажште: зовжще mk. 3. 31.

гладаше: видѣти mt. 12. 22.

градж: идж lk. 14. 19 jon. 14. 12, 17. 13 придж jon. 8. 14 градеши: идеши lk. 12. 58 градетъ: идетъ lk. 3. 16, 14. 27 jon. 23. з придетъ lk. 14. 26 градан: градын lk. 13. 35 грады: приходаи lk. 6. 46 градъш: приходан lk. 7. 19. 20 градашта: ходаща jon. 1. 26 гради: приди jon. 11. 34 грѣди: гради mk. 2 14 градѣте: придѣте lk. 14 17 градѣахж: изыдошж jon. 5. 30.

даждь: отъдаждь mt. 18. 28 дан: даждь lk. 11. 3 дастъ: далъ естъ jon. 3. 16 подастъ jon. 13. 20, дано быти: дати mt. 20. 9 дано бждетъ: дастъ са mt. 25. 29 дано бъıстъ: дано бждетъ lk. 12. 48 даемое: ломимо lk. 22. 19.

дарова: дастъ lk. 7. 21.

даж: дахъ lk. 10. 19 дѣаше: дѣаше lk. 4. 41 дадѣаше lk. 15. 17.

дивиша са: чюдишж са mt. 9. 33 дивити са mk. 2. 12 ѣко дивлѣахж са емоу и глаголахж: ıако дивити са имъ и глаголати mt. 13. 54.

довлетъ: довольно юстъ mt. 10. 25.

докончалъ есмъ: доконхахъ mt. 19. 20.

намъ досаждаеши: ны корнши lk. 11. 15 досаждьше: нечьствовав"ше lk. 20. 11, досаднша: злѣ оукорншж mt. 22. 6.

доушжшть: вѣжщь lk. 12. 55.

дыхажштю: доушжщоу jon. 6. 18.

дѣла: съдѣла mt. 25. 16.

не дѣны: не дѣите юада jon. 12. 7, дѣаша: дѣахж mt. 26. 67.

желааше: желаж lk. 16. 21.

живлѣатъ: жпвитъ jon. 6. 63.

жаждашта: жадна mt. 25. 44.

завѣштаваж: завѣщаж lk. 22. 29.

заказажшта: строжща mk. 1. 19.

закла: заклалъ еси lk. 15. 30.

заклепе: заключи lk. 3. 20, 4. 25.

заматорѣвъши: застарѣвши lk. 1. 18.

заповѣдаж: заповѣда mt. 11. 1, заповѣдааше: запрѣщааше mk. 7. 36, заповѣдѣ: заповѣда mt. 17. 9 mk. 11. 6 jon. 14. 31.

запрѣти: заповѣда mt. 16. 20 запрѣтиша народи: попрѣти народъ mt. 20. 31.

запоустѣетъ: опоустѣютъ mt. 12. 25

засъвѣдѣтельствоуоутъ: свѣдѣтельствоуетъ lk. 16. 28.

Digitized by Google

знаѭ: вѣдѣ mt. 26. 72. 74.

зъвааше: възва jon. 7. 37, зъваахѫ: възгласишѫ mk. 10. 49.

зълословити: злословесити mk. 9. 39 зьлословитъ: злѣ словитъ mk. 7. 10 злословѣствитъ mt. 15. 4.

зьрѭ: виждѫ mk. 8. 24, зьраште: видѧще mt. 13. 14.

емлете: имете jon. 8. 24, емъше: имьше mt. 26. 57.

есмъ: бѣхъ jon. 8. 55 естъ: бысть lk. 16. 10.

ижденете: ѡтъженете mt. 23. 34.

иждивъши: раздаавши mk. 5. 26.

избиша: оубишѫ mt. 22. 6.

избьравъшю: събравшоу mt. 13. 47.

извлѣче: изьмъче mt. 26. 51.

извѣстованыхъ: извѣстныхъ lk. 1. 2.

да изгонатъ ѩ: ꙗкоже изгонити ѫ mt. 10. 1.

изити: изыди mk. 9. 25 изидетъ: идетъ lk. 11. 21 изиде вонъ: ишьдъ вънъ mk. 14. 68 изидѫ: излѣзошѫ lk. 8. 38.

изиштетъ: възыщетъ lk. 12. 48.

излѣзѫ: извлѣкошѫ jon. 21. 9.

изъметъ: иметъ mt. 12. 11 изъми: истькни mt. 18. 9.

именова: нарече lk. 6. 14.

аште къто иматъ: имѣѫи mk. 7. 16 не имамъ съдѣ: нѣстъ намъ зде lk. 9. 13 имѫтъ: имѣхѫ mt. 21. 26 могѫтъ mk. 2. 19 имѣи: имаи lk. 14. 18 имѣте: имѣите mk. 9. 50 имѣѩ-ѩи: имыи lk. 3. 17, 7. 8, имѫштоумоу: иже иматъ mk. 13. 12 имѣша: имѣхѫ mt. 22. 28 имѣ mk. 7. 25; имѣахѫ: имаахѫ lk. 24. 11.

имете: имате mk. 4. 40.

исказиша са: скопиша са mt. 19. 12.

неплъните: накончаваете mt. 23. 32 исилъни: напльни mt. 13. 48 lk. 1. 53 неплъниша: напльниша lk. 2. 22, 4. 28, 5. 7 напльнишѫ lk. 6. 11 jon. 6. 18.

исповѣдѣ: исповѣда lk. 22. 6 jon. 1. 20.

истръгнетъ: изметъ lk. 14. 5.

истаѕаѭтъ: истажѫтъ lk. 12. 20.

исцѣлѣахѫ: цѣлѣахѫ lk. 6. 18.

исходаштемъ: идѫщемъ mt. 11. 7, исходите: изидѣте mt. 25. 6.

исъше: оусъше mt. 21. 17.

ити: прити jon. 13. 36, иде: приде mt. 15. 29, идѫ: иди jon. 7. 3, иди: шедъ jon. 9. 7, идѣте: изидѣте lk. 21. 8, идѣаше: градѣаше mk. 2. 13 иде mk. 5. 24, идете: придоста mk. 10. 35.

Digitized by Google

ишедъ: излѣзъ lk. 15. 28.

иштетъ: проситъ mk. 16. 4.

иштистити: оучистити mk. 1. 40 иштисти: исчисти mk. 1. 41 иштистиша: оучистишѫ lk. 17. 14. 17.

клепла: знаменаѫ jon. 18. 32.

ключитъ: лоучить mk. 14. 31 ключи: лоучи lk. 1. 9.

коньчаѭ: окончаѫ lk. 13. 32.

коснетъ: присѧжетъ mk. 10. 13 коснѫ ѣ въ очи: прикосънѫ сѧ ѡучесоу ѥю mk 9. 29.

красите: оукрашаете mt. 23. 29.

кричѧшта: кличѧща mk. 15. 38.

кръштаѭ: кръщѫ mk. 10. 39.

коупоуетъ: коупитъ mk. 13. 44.

кьсинтъ: моудитъ mt. 24. 44 lk. 12. 45. кьсиѧштоу: моудѧщоу mt. 25. 5, къшнѣаше: моуждааше lk. 1. 21.

бѣ лежало: лежа jon. 20. 12.

лнѣти: вълѣати mk. 2. 22.

лъжесъвѣдѣтельствоуи: льжепослоушьствоуи mk. 10. 19 лъжесъвѣдѣтельствоваахѫ: льжевепослоушьствоваахѫ mk. 14. 56 лъжѫ съвѣдѣтельствоваахѫ: льжѫ послоушьствоваахѫ mk. 14. 57; — лъжесъвѣдѣтель бѫдеши: льжѫ свѣдѣтельствоуеши mt. 19. 18.

льштѧшта: блъщѧще mk. 9. 3.

иже любитъ: еже любити mk. 12. 33.

меташа: метаѭще mk. 15. 24 въвръгше mt. 27. 35.

мететъ: мещетъ mt. 12. 41, метемъ: мещемъ jon. 10. 33 мететє: мещете jon. 10. 32, метѣмъ: мещамъ jon. 19. 24.

мимоидетъ: прѣидетъ mt. 24. 35 прѣминетъ mt. 26. 39 не мимо идетъ: не иматъ прѣити mt. 24. 34 мимо идѫтъ: прѣидѫтъ mt. 24. 35 имѫтъ прѣити lk. 21. 33, мимо ходѧшть: приходѧщь lk. 18. 36.

минѫти: мимо ити lk. 19. 4, минѫвъшоу: бывшоу mk. 6. 35.

млъвите: плищоуете mk. 5. 39 млъвѧшть: плищоуѫщь mt. 9. 23

можетъ: възможетъ mk. 8. 1 може: можетъ mk. 9. 3 могѫштемъ: имѧщемъ lk. 12. 4.

моли: молѣаше lk. 5. 12 въпроси jon. 19. 8, молѣше: молѣхѫ mk. 5. 10, молѣхѫ глаголѭште: молѧще глаголаахѫ jon. 12. 21, молиша: въпросиша jon. 19. 31.

мръкнетъ: помръкнетъ mt. 24. 29.

иже аште мьнитъ сѧ имыи: иже иматъ mt. 25. 29 мьнѣша: мнѣахѫ jon. 11. 13.

Digitized by Google

наваждена: наоучена mt. 14. 8.

(**надѣемь сѧ**: надѣахом сѧ lk. 24. 25.)

назираѫште: блюдѫще lk. 14. 1, назьрѣахѫ: назираахѫ lk. 6. 7.

нападахѫ: нападати mk. 3. 10.

нареченъ: наричетъ jon. 20. 16, иже нареченъ сѧ: глаголемыи mt. 10. 2, нарѣшѧ: прозвашѧ mt. 10. 25; нарицати сѧ: звати сѧ mt. 23. 7 нарицаетъ сѧ: глаголет сѧ mt. 13. 55 нарицаемъ: нарицаемыи jon. 11. 54, нарицаемыи: нарекомыи lk. 7. 10, нарицаемои: глаголемыи jon. 21. 2, нарицаемы: глаголемы mt. 26. 14, нарицаемаѣ: нареченаа lk. 8. 2 нарицаемое: глаголемое mt 27. 33 нарицаемѫѭ: глаголемѫѭ mt. 26 36 нарицаемаго: глаголемаго mt. 26. 3, 27. 16. 17. 22 нареченаго lk. 9. 10, нарицаемѣи: нарицаѫщии сѧ lk. 25. 37.

наслѣдитъ: приметъ mt. 19. 29.

наслѣдъствоуѭ: наслѣдоуѫ lk. 18. 18 приимѫ mk. 10. 17.

натроухомъ: напитахомъ mt. 25. 37.

наоучь сѧ: оучивь сѧ mt. 13. 52.

начьнѫтъ падати: бѫдѫтъ падаѭщѧ mk. 12. 25, начасѧ негодовати: негодовашѧ mk. 10. 41, наченъ: начатъ mt. 14. 30.

непъштоуѫ: мьнѧ lk. 7. 41 непъштоуѭтъ: глаголатъ lk. 9. 18, непъштевашѧ: непъщевахѫ mk. 6. 49.

низведеши: съведеши lk. 10. 15.

низвѣсишѧ: съвѣсишѫ lk. 5. 19.

низринѫли: сърнижли lk. 4. 29.

носимъ: носѧщѧ mk. 2. 3.

нѣ: нѣстъ jon. 6. 63.

обемлѭтъ: емлатъ lk. 6. 44.

обиждѫ: оукривлѣѧ mt. 20. 13

обрѣштаатъ: обрѧщетъ mt. 12. 43 аште обрѧштетъ: аще бѫдетъ обрѧсти mt. 18. 13, обрѣтомъ: обрѣтаемъ lk. 23. 2.

обѣсѧтъ: повиснетъ mt. 18. 6.

обѧсѧ: ѩшѫ lk. 5 6.

одѣхомъ: одѣахомъ mt. 25. 38 одѣсте: одѣасте mt. 25. 35. 43 одѣшѧ: одѣашѫ mt. 27. 28 одѣна: облѣчена lk. 7. 25.

окоушаете: искоушаете mt. 22. 18.

омоучии: омакавыи mt. 26. 23.

омыкаѭтъ: оумикаѫтъ mk. 15. 2.

оправъдишѧ: оправдашѫ lk 7. 29.

опражнѣетъ: оупражнѣетъ lk. 13. 7.

оставитъ: оставилъ естъ mk. 10. 29 остави lk. 18. 19, оставльше: оставишѧ mt. 26. 56.

Digitized by Google

остани: прѣмльчи lk. 4. 34 не брѣзи mk. 7. 27.

осадѫтъ: объмѫтъ lk. 19. 43.

отиде: изыде mk. 1. 42.

отлъстѣ: оудебелѣ mt. 13. 15.

отъвръзи: връзи mt. 18. 8.

отъвѣштаваеши: отъвѣщаеши mk. 14. 61, 15. 4, отъвѣштавааше: отъвѣща mt. 27. 12, отъвѣштати: отъвѣщавати lk. 21. 14 отъвѣштаате: помыслите lk. 12. 11, отъвѣшта: отъвѣщавъ lk. 13. 15, отъвѣштавъши рече: отъвѣща и глагола mk. 7. 28.

отъдесатъствоуете: отъдесатоуете mt. 23. 23.

отъкрыѭ: ѡтъригнѫ mt. 13. 35, отъкры: отъкрылъ еси lk. 10. 21, отъкръвено бѫдетъ: отъкрыет са mt. 10. 26.

отъметаатъ: отъмещетъ lk. 10. 16 отъметаате: отъмещете mk. 7. 9 отъметаан: отъмещѫи lk 10. 16.

отъпоуштѫ: ѡставла mt. 18. 21, отъпоуститъ: оставитъ mt. 18. 32, отъпоуститъ са: оставлѣт са mt. 12. 31 ѡтъдастъ са lk. 12. 10, отъпоустите: отъпоущаете mk. 11. 26, отъпоусти: ѡстави mt. 18. 27 lk. 17. 4, отъпоуштати: оставлѣти lk. 5. 21. 24, отъпоуштаатъ: отъдаетъ lk. 7. 49, отъпоуштаате: оставлѣете mt. 13. 35, отъпоуштаѭтъ: оставлѣѫтъ lk. 5. 20. 23 отъдаѭть са lk. 7. 49 ѡтъдаѫтъ lk. 7. 48.

отърешти: отъвѣщати lk. 9. 61.

отъстѫпити: възыти lk. 5. 3.

отрасѣте: истрасѣте lk. 9. 5.

отърѣшаашете: отърѣшиста mk. 11. 4.

охождааше: отъхождааше lk. 2. 37, охода: ѡтъхода mk. 15. 34.

отагъчени: отажчени lk. 9. 32; отажаѭтъ: отажьчаѫтъ lk. 21. 34.

оуютиша: оувѣдѣша mt. 24. 39.

естъ писано: пишетъ mt 10. 11.

пискахомъ: свирѣхомъ mt. 11. 17 свирихом lk. 7. 32.

пиѭ: испиѫ mt. 26. 42.

плакати са: желѣти mt. 9. 15.

плинѫ: плюнѫ въ mk. 8. 23 плинѫвъ: плюнѫвъ mk. 7. 33 пльнѫвъше: пльвавше mt. 27. 30.

повѣдаѭ: даѫ jon. 13. 34 повѣдаи: повѣждь lk. 8. 39, повѣдѣ: повѣда lk. 8. 47, 14. 21, повѣдѣша: повѣдашѫ mk. 5. 16 lk. 18. 37; повѣдаеми бѣахѫ: проповѣдаеми бѣхѫ lk. 1. 56.

повѣлѣ: заповѣда jon. 8. 5.

поглъштаѭште: пожираѫще mt. 23. 24.

Digitized by Google

погрѣбати: погрибати jon. 19. 40.

погразнѫти: погрѫзити сѧ mk. 4. 37.

бѫ погоубили: бишѧ оубили mk. 11. 13.

погыблетъ: погыбиетъ lk. 21. 18 jon. 6. 12, погыблете: погыбиете lk. 13. 3, погыбнѫтъ: оумираѫтъ mt. 26. 53.

подрыти: подъкопати mt. 24. 43.

подрѣжаахѫ: похоулѣахѫ lk. 16. 15.

пожидѣте: прѣбѫдѣте mt. 26. 38 пожиждѣте: бѫдете mk. 14. 34.

полагаатъ: подаетъ jon. 2. 10.

положишѧ: възложишѧ mt. 27. 37, иде бѣ положенъ: иде положишѫ и mk. 16. 6.

помаваѩ: помаѩ lk. 1. 22 помаваахѫ: помаахѫ lk. 1. 62.

помниаате: помниаите jon. 6. 4.

помръче слъньце: сльньцоу омръкшоу lk. 23. 45.

понесъшеимъ: подъемшиимъ mt. 20. 12.

поносити градомъ: корити градъ mt. 11. 20.

посълавъ: посла mt. 11. 2.

послоушаеши: послоушааше jon. 11. 42, послоушаѩ: послоушавъ mk. 6. 20.

послѣдоуѭштоумоу: идѫщоѡмоу lk. 7. 9.

послѣдъствоуѭтъ: послѣдоуѫтъ mk. 16. 17.

посрамлѣѭтъ: оусрамлѣатъ mk. 12. 6.

постави: поставитъ mt. 24. 45.

постиже: достиже mt. 12. 20.

постимъ сѧ: алчемъ mt. 9. 14 постатъ сѧ: алчѫтъ mt. 9. 14. 15 алчатъ lk. 5. 33. 35.

пострадати: приѩти mt. 16. 21.

постълашѧ: постилаахѫ mt. 27. 8.

посѣтисте мене: присѣтисте мѧ mt. 25. 26 посѣтилъ естъ: посѣти lk. 1. 78.

посылаѭ: послѧ lk. 7. 27, посылаатъ: посла mk. 3. 14, посылаѭтъ: послашѧ mt. 22. 16.

потопатъ: погрѧзиетъ mt. 18. 6

поучиваате: поучиваите mt. 26. 45 поучиите: поучиѩте mk. 6. 31.

поѣстъ: потрѣбитъ lk. 9. 54.

пригласатъ: призовѫтъ lk. 19. 15 пригласи: призва lk. 6. 13, 13. 12 приглашаѭштемъ: повѣдаѩть lk. 7. 32.

придетъ: приходитъ jon. 3. 8, приде: идѣше mt. 12. 1 поиде mt. 18. 11 придоша mk. 9. 33 притекъ mk. 10. 17 придетъ jon. 10. 8 егда приде: пришедшоу емоу mt. 21. 23, придете: изыдосте lk. 22. 52.

Digitized by Google

призъватъ: зкать mt. 9. 13, призови: пригласи jon. 4. 16, призъва: призвавъ lk. 18. 16, призъваша: възгласиша jon. 9. 18. 24 призъвавъ: призва mt. 18. 32 mk. 6. 7.

приимати: приѫти jon. 7. 39 приемати jon. 3. 27, приемлетъ: приметъ lk. 11. 10, приемлете: приемете mk. 11. 24, приемлѭтъ: ѥмлатъ mt. 17. 25.

приключитъ: прилоучитъ lk. 21. 13 приключиша: прилоучиша lk. 13. 1, приключьшю са: приспѣвшоу mk. 6. 21.

принеси: простри jon. 20. 27; — приношаахѫ: принесоша mk. 10. 13.

приобрѣте: створи mt. 25. 16.

прискадѫ: присмѧнѫшѫ mt. 13. 6.

пристѫпиша: придоша mt. 14. 15, 17. 24, 22. 23, пристѫпьше: пришедше mt. 14. 12, 16. 1 пристѫпишѫ mt 15. 12. 23, 17. 19, 26. 73, пристѫпьша: пристѫпльше lk. 9. 12.

притѣша: текошѫ mk. 6. 33.

приходитъ: придетъ mt. 13. 19.

пришедъ: приде mt. 15. 39 прѣшедъ mt 15. 29 пришедъши: въпадши mk. 5. 25.

приѩти: възати lk. 19. 12 приметъ: приимлетъ mt. 9. 37 приемлеть jon. 16. 14. 15, приметъ: приемлетъ mt. 18. 5 възметъ mt. 19. 29, прими: възми lk. 16. 6, приѩтъ: приѩ lk. 1. 54, приѩхомъ: въсприѫхомъ jon. 1. 16, приѩса: възашѫ mt. 27. 9. 30 jon. 19 23 приѧса: прѣѫшѫ mk. 7. 4 приѩ: приимь lk. 6. 4, приемъ: въземъ mt. 14. 19, 27. 24, приимъ: въземъ mt. 26. 24. 26 lk. 19. 15, приемы: иже приѧ mt. 25. 18 иже възѧ mt. 25. 22. 24, приимыи: иже възѧ mt. 25. 20, приемъше: въземше mt. 27. 5, приемъшеи: въземшеи 25. 52.

прогнѣвавъ: разгнѣвавъ mt. 18. 34.

да продадатъ: продати и mt. 18. 25.

прозѧбѫ: възникошѫ mt 13. 5.

проливаемаа: изливаема mt. 26. 28, пролѣатъ са: проливает са lk. 22. 20.

проповѣдано бѫдетъ: проповѣстъ са mt. 26. 13 mk. 14. 9, проповѣдѣтъ: проповѣдати lk. 4. 19, проповѣдѣша: проповѣдашѫ mk. 16. 17. 20.

пропьнете: распнете mt. 23. 34 пропаса: распашѫ mt. 27. 37 lk. 23. 33, пропьньше: распенше mt. 27. 35, да пронатъ бѫдетъ распни и mt 27. 22. 23.

пророчьствова: прорече mt. 15. 7

Digitized by Google

бѣ прославленъ: бѣаше прославилъ сѧ jon. 9. 39.

простри: истагни mt. 12. 13.

прохождаше: ѡбхождаше mt. 9. 35.

прошиблѭтъ: прошиблѫтъ lk. 21. 13.

прѣбѫдете: прѣбѫдѣте mt. 10. 11.

прѣдаатъ: прѣдастъ mt. 14. 31, прѣдалъ: далъ mt. 25. 22 прѣданъ бѫдетъ: прѣдаст сѧ mt. 26. 2 mk. 9. 31, 10. 33, прѣданъ има быти: хощетъ прѣданъ быти mt. 17. 22, прѣдаѭтъ: прѣдадѧтъ mt. 10. 19.

прѣди: приде lk. 19. 28.

прѣдълагаѭтъ: прѣдъполагаѭтъ mk. 8. 6.

прѣжде рѣхъ: прорекохъ mt. 24. 25.

не прѣидѫтъ: не имѧтъ прѣити mk. 13. 31.

прѣкратитъ: ськратитъ mk. 13. 20, прѣкратилъ: съкратилъ mk. 13. 20.

прѣлиѣѭштѫ: прѣливлѧщѫ lk. 6. 38.

прѣльштени бысте: прѣльщени есте jon. 7. 47.

прѣрѣкати: ставлѣти mt. 16. 22.

прѣтити: ставлѣти mk. 8. 32.

прѣтръзаахѫ. прѣтръзати mk. 5. 4.

прѣѣдемъ: прѣидемъ lk. 8. 22, прѣѣкъше: прѣѩхакъше mt. 14. 34 прѣахакше mk. 6. 56, прѣѣкъшю: прѣшедшоу mk. 5. 21.

поусти: прости mk 18. 27, поуштьши: поуститъ mk. 10. 11.

пьцѣте: пцате mt. 10. 19.

радиши: родиши lk 10. 40.

разбиваатъ: разбиетъ mk. 9. 18.

развраштени: съвращенъ mt. 17. 17.

раздрѣшиши: раздрѣшите mt. 18. 18.

раздѣлилъ сѧ естъ: раздѣли сѧ mt. 12. 16 раздѣль сѧ: раздѣлѣѩ сѧ lk. 11. 17 раздѣльше: раздѣли сѧ mk. 15. 24.

разлѫчаатъ: ѡтълѫчаетъ mt. 25. 32.

разоумѣваатъ: разоумѣютъ mt. 24. 15, разоумѣваѭтъ: разоумѣѫтъ mk. 4. 12 разоумѣѭ: разоумѣхъ lk. 16. 4 jon. 5. 42 разоумѣете: разоумѣсте mk. 14. 13, разоумѣѭштю: разоумѣваѭщоу lk. 8. 4, разоумѣ: разоумѣвъ jon. 4. 53, разоумѣсте: съмыслите mk. 8. 21, разоумѣвъ: оувѣдѣвъ mt. 26. 10.

раскопа: въкопа mt. 25. 18.

распата: пропатаа mt. 27. 44.

растачи: растоуи lk. 1. 52.

растоучихъ: растоучикъ mt. 25. 26.

Digitized by Google

р а с т р ъ з а в ъ: растръзаѫ lk. 8. 29.

р а с х ы т и т и: разграбити mt. 12. 29 mk. 3. 27.

р е ч е т ъ: рече mt. 25. 40, речете: повѣсте mt. 21. 24 рекѫтъ: повѣдатъ mk. 16. 20, рьци: повѣждь mt. 18. 17, 27. 17 рьцѣте: повѣдите mt. 10. 27, рекомы: глаголемы jon. 4. 25 рече: глагола mk. 16. 6 jon. 20. 15 речетъ jon. 21. 23 рекъ mt. 14. 2 рече имъ глагола: глагола имъ рекы mt. 28. 18, рече дати: рече: дадите mk. 5. 43.

не р о д и т и начьнеть: прѣобидитъ lk. 16. 13 неродити: да не родитъ lk. 2. 6 аште о цръкви не родити въчнетъ: аще ѡслоушает сѧ mt. 18. 17, не родиши: не брѣжеши mk. 4. 38, 12. 14 не радиши mt. 22. 16, не родите о єдиномъ: не прѣобидите ѥдиного mt. 18. 10, не рождьше: не брѣгше mt. 22. 5.

р ы д а х о м ъ: плакахомъ сѧ lk. 7. 32.

р ѣ з а а х ѫ: ломлѣахѫ mk. 11. 8.

р ѫ г а х о сѧ: смиахѫ сѧ mt. 9. 24.

с а д и: насади mt. 15. 13.

с в ѧ ш т ѫ: освѧщѫ jon. 17. 19 свѧштаѭштиѣ: свѧтаѭщиѭ mt. 23. 17.

с к в р ъ н ѧ т ъ: оскврънѧтъ mt. 15. 18 осквръниѣѭтъ mk. 7. 23.

с к р ъ б ѧ: пекыи сѧ mt. 19. 22.

с л а в л ѣ а х ѫ: славити mk. 2. 12.

с л ы ш ѫ т ъ: оуслышѧтъ mk. 4. 15 слоушаѭтъ jon. 10. 3, слыша: оуслыша lk. 15. 24, слышавъ lk. 9. 7 jon. 9. 35, слышасте: слышите lk. 10. 25, слышавы: слышаали lk. 6. 49, слышавъше: слышаще lk. 8. 15.

с т о ѩ ш т а ѩ: сѣдащаѫ mk. 3. 34.

с ъ б и р а ѭ т ъ: свѧзаѭтъ mt. 23. 4.

с ъ б л ю д а х ъ: блюдѣхъ jon. 17. 11 съблюдаите: блюдѣте mt. 23. 3, съблюде: съблюдетъ jon. 12. 7.

с ъ б р а в ъ ш е м ъ сѧ имъ: събраномъ же имъ mt. 27. 17, събрании: съвъкоуплении mt. 18. 20.

с ъ б ы в а е т ъ сѧ: накончавает сѧ mt. 13. 14; — събыстъ сѧ: скончa сѧ mt. 27. 9 съкончашѫ mk. 15. 28, събѫдетъ сѧ: скончает сѧ jon. 13. 18 събѫдѫтъ сѧ: скончаѫтъ сѧ mt. 26. 54, (кънигы): скончает сѧ (писание) jon. 17. 12.

с ъ в ѣ д ѣ т е л ь с т в о у ѭ: послоушьствоуѫ jon. 7. 7, 18. 37, съвѣдѣтельствоуоутъ: свѣдѣтелюетъ jon. 2. 25, съвѣдѣтельствоуете: послоушьствоуете mt. 23. 31 свѣдѣтельствоуѭтъ: послоушьствоуѫтъ mk. 14. 50, 15. 4 jon. 10. 25 свѣдѣтельствоуѩ: послоушьствоуаи jon. 8. 18, съвѣдѣтельствоуите: послоушьствоуите lk. 11. 47, съвѣдѣтель-

ствова: послоушьствова jon. 13. 21, съвѣдѣтельствоваше: послоушьствоваше jon. 12. 17, съвѣдѣтельствоваша: послоушьствовахѫ lk. 4. 22.

съвѣштаваатъ: съвѣщаеть jon. 14. 31.

съгараатъ: съгоритъ jon. 15. 6.

созьрѣатъ: събираѫтъ mk. 4. 29.

съкроушаахѫ: скроушати mk. 5. 4.

сълазитъ: слѣзетъ lk. 17. 31.

сълѭ: посла mt. 23. 34 посылаѫ mt. 10. 16.

сълежааше: лежааше mk. 2. 4.

съложили: съвѣщали jon. 9. 22.

съмѣритъ са: обинжает са 23. 12.

сънемлѭтъ са: съберѫт са lk. 17. 36 съньмаахѫ: събирраахѫ lk. 5. 15; сънемъшемъ са: събракшем са lk. 12. 1.

сънѣсти: ıасти mk. 3. 20 сънѣстъ: снѣждь mk. 11. 14.

съпасти: спасати lk. 6. 9 съпасенъ быти: спасти са mt. 19. 25 еъпасенъ бѫдетъ: енасет са mt. 10. 22, съпассии бываахѫ: спасаахѫ са mk. 6. 56, съпасена бѫдѫ: спасѫ са mt. 9. 21.

съраштета вы чловѣкъ: сращетъ ва чловѣкъ mk. 14. 13.

сътворити: створисте mt. 23. 15, сътвори: съдѣла mt. 26. 10 творилъ jon. 15. 24 дастъ jon. 19. 9 сътворилъ естъ lk. 1. 50, сътворатъ: поставаты и jon. 6. 15, сътвориша: приимше mt. 12. 14 сътворъша ѣже: сътвориста ıако mt. 21. 6.

сътазати са о словеси: съпрѣти са словесы mt. 18. 23 сътажите: притажите mt. 10. 9, сътазаѭште са: питаѫще mk. 9. 10, сътаза са съ ними о словеси: възвѣща съ ними слово mt. 25. 19.

съхождааше въ кѫпѣль: мыıааше са въ кѫпѣли jon. 5. 4.

съхранихъ: съблюдохъ jon. 17. 12 сънабдѣхъ mt. 19. 20, съхранитъ: съблюдетъ jon. 12. 47.

сѣлъ: сѣалъ mt. 25. 24 сѣалъ еси: сѣа mt. 13. 27 сѣхъ: сѣахъ lk. 19. 22, сѣвъ: сѣıавъ lk. 19. 21 сѣвъшааго: сѣıавшаго mt. 13. 18 сѣвъшоу: сѣавшоу mt. 13. 24, сѣании: сѣемии mk. 14. 10, сѣное: сѣıаное mt. 13. 19.

сѣдѣте: садѣте mt. 26. 36 садете lk. 24. 49; сѣде: сѣдѣаше mt. 15. 29; сѣдѣаше: стоıаше mt. 26. 69, сѣдѣти mk. 4. 1 сѣдъше: сѣдаще mt. 27. 36.

сѫтъ: бѫдѫтъ jon. 17. 21 lk. 11. 41 ıавлѣѫт са mt. 23. 27, сѫште: сѫтъ lk. 20. 36 вечерь сѫштоу: вечероу бывшоу mt. 16. 2, сѫштеи: иже бѣхѫ mk. 3. 8 сѫштаıа: иже бѣшѫ lk. 5. 9 сѫштимъ: иже сѫтъ mt. 25. 41.

Digitized by Google

творити: дѣати mt. 19. 9 сътворити mk. 3. 4 lk. 6. 9 jon. 7. 17 творитъ: сътворитъ jon. 7. 19, не до връха плода творатъ: не свръшаѭтъ плода lk. 8. 14, молитвѫ творяште: молят сѧ mt. 23. 13.

тепе: би jon. 19. 1.

тлѣшти: тльщи lk. 13. 25.

чьто троуждаете женѫ: поуто троуды дѣете женѣ mt. 26. 10 поучъто ѭ троуждаате: чьто еи троуды дѣете mk. 14. 6

оубити: оуморити mt. 27. 1; оубиѩѭште: оубиваѩще mk. 12. 5, бѫ оубили: оубиѫть jon. 11. 53 оубыѧтъ: оуморатъ mt. 10. 21.

оубѣди: поноуди mt. 14. 22 mk. 6. 46.

оувѣдѣ: разоумѣ jon. 4. 1 оувѣдѣсте: видѣсте jon. 14. 7, оувѣдѣно бѫдетъ: оувѣстъ сѧ mt. 10. 26.

оугасаѭтъ: оугасошѧ mt. 25. 8

оугождьши: оугоди mk. 6. 22.

оуготоваатъ: оуготовитъ lk. 7. 27 естъ оуготовано: дано естъ mk. 10. 40.

оударен: оударивъıи mk. 26. 68, за ланитѫ оударишѧ: заоушишѫ и mt. 26. 67.

оудръжимъ: прѣимемъ mt. 21. 38.

оужасиѫшѧ: оужасошѧ mk. 5. 42.

оузьрѣ: видѣ mt. 26. 71 егда оузьрѣшѧ: оузрѣвше mt. 21. 38.

оукрасишѧ: оутворишѧ mt. 25. 7.

оукры: съкры lk. 19. 42.

оумлъчите: оумлькнета mt. 20. 31 оумлъча: оумльче mt. 22. 12.

оумретъ: оумираетъ mt. 15. 5, оумеры: мрътвецъ jon. 11. 44, бѣ оумеры лежѧ: лежааше мрътвыи jon. 11. 41 оумрѣтъ: оумрълъ естъ mk. 15. 44 оумираѫ mk. 12. 21.

оумѣѭ: знаѫ mk. 14. 68.

оуничьжатъ: похоулатьї и mk. 9. 15.

оупитѣнаа: оупитаное mt. 22. 4 оупитѣны: оупитаныи lk. 15. 27.

оуподовитъ: оуподоби mt. 25. 1.

оупъваѭтъ: надѣѫт сѧ mt. 21. 21.

оурѣзл: отьрѣза mt. 26. 51.

оуслышатъ: слышѫтъ lk. 8. 13, оуслышавъ: слыша mt. 14 1.

оустоѩтъ имъ: съвладаѫть ими mt. 20. 25 съдолѣвлать mk. 10. 42

оусѫмьнитъ сѧ: размыслитъ mk. 11. 23.

оутапати: погрѧзати mt. 14. 30.

оутвори: отвори mk 8. 25.

Digitized by Google

оутвръди сѧ цѣла: бысть цѣла mt. 12. 13.

хлабаѩ: хаапаѫ mk. 10. 46.

хлѫпати: иросити lk. 16. 3

ходите: творите mt 23. 13 хождаше: поиде mt. 14. 29 хождѣаше: идѣаше jon. 21. 18, хода: грады mt. 14. 25, ходѧшть: идѫщь mt. 14. 26, ходѧштю: ходити mk. 2. 23, ходѧштеи: грѧдѫщии mt. 21. 9 mk. 11. 9, хождаахѫ: идошѫ jon 6. 66.

хотѧтъ си: хощет се lk. 21. 7, хотѣаше: хотѣ jon. 21. 18, хота: хотѣаше mt. 14. 5 mk. 6. 48, хотѧи прѣдати и: прѣдаѫи его jon. 6. 64 хотѧште: ищѫще mt. 12. 47 хотѧще прикоснѫти сѧ емь: да сѧ прикоснетъ ѥмъ mk. 3 10.

цѣлите: (цѣ)лѣите mt 10. 8.

чешѫтъ: рѣжѫтъ lk. 6. 44.

нѣсте ли чьли николи же: николи же ли не почитасте mt. 21. 42.

иже чьтетъ: чьтыи mt. 24. 5.

шедъ: иришедъ mt. 25. 16, отъстѫпивъ mt. 26. 42.

ѣдъ: ѩды mk. 1. 6.

ѣдѣахѫ: идѣахѫ jon. 17. 21.

ѩтъ: приѫтъ mt. 14. 31, ѩсте: есте ѩли jon. 21. 10.

9. Razlike kod numeralia: mt. 14. 19 ириемъ пѧть хлѣбъ и дьвѣ рыбѣ: въземъ . . обѣ рыбѣ; mt. 10. 5 сиѩ оба на десѧте посъла Ісоусъ: сиѭ два на десѧте; mt. 20. 17 поѩтъ оба на десѧте; mt. 26. 47 Іюда единъ отъ обою на десѧте приде: отъ двою на десѧте; jon. 6. 71 единъ сы отъ обою на десѧте: отъ двою на десѧте; mt. 10. 2 обѣма на десѧте апостолома имена сѫтъ: двѣма на десѧте; mt. 11. 1 заповѣдаѭ обѣма на десѧте оученикома: двѣма на десѧте; mt. 19. 28 сѧдѧште обѣма на десѧте коленома: двѣма на десѧте; mt. 26. 20 вълеже съ обѣма на десѧте оученикома: съ двѣма на десѧте; jon. 6. 67 рече Ісоусъ обѣма на десѧте: двѣма на десѧте; — jon. 19. 14 година бѣ ѣко шестаа: третиѩ. — Glede sintakse pazi: mt. 20. 17 въсходѧ Ісоусъ въ Іероусалимъ поѫ два на десѧте оученикъ, u Mar.: оученика; mt. 26. 20 вечероу же бывшоу възлеже съ двѣма на десѧте оученикъ, u Mar.: съ обѣма на десѧте оученикома; mt. 26. 53 приставитъ ми вѧште ли дъва на десѧте легеонъ аггелъ. u Mar.: леђеона; mk. 6. 48 възѧшѫ оукроухъ два на десѧте кошь, u Mar.: коша; lk. 9. 12 пристѫпльше же оба на десѧте рѣшѫ, u Mar.: пристѫпьша . . рѣсте; lk. 9. 13 нѣстъ намъ зде вѧште пѧтии хлѣбъ, u Mar.: не имамъ съде вѧште пѧти хлѣбъ; lk. 9. 17 възѧшѫ избывъшиихъ оукроухъ кошиць два на десѧте, u Mar.:

*

възаша избывъшее имъ кошь ·бı·; lk. 10. 17 възврати же са седъмь десаты, u Mar.: възвратиша са; lk. 15. 7 радость бѫдетъ на небеси о единомъ грѣшницѣ кающим са неже о девати десатъ и девати праведникъ, u Mar.: праведьницѣхъ.

10. Razlike u broju:

Za plurale neutr. na grčku u Mar. dolazi sing. neutr. mt. 11. 27 вьсѣ мьнѣ прѣдана сѫтъ: вьсе мьнѣ прѣдано естъ; — mt. 13. 34 вьсѣ глагола Ісоусъ притъчами: въсе; — mt. 13. 56 отъ кѫдоу семоу вьсѣ си сѫтъ: все се (bez естъ); — mt. 17. 11 i mk. 9. 12 Ілиѣ оустроитъ вьсѣ: все; — mt. 18. 26 вьсѣ въздамь ти: все ти отьдамъ; — mt. 19. 20 вьсѣ си съхранихъ: вьсе то сънабдѣхъ; — mt. 19. 27 i mk. 10. 28 ми оставихомъ вьсѣ: все; — mt. 23. 36 придѫтъ вьсѣ си на родосъ: придетъ все то на родъ съ; — mt. 24. 33 егда оузьрите вьсѣ си: все се; — mt. 24. 34 i mk. 13. 30 не мимо идетъ родосъ доньдеже вьсѣ си бѫдѫтъ: все се бѫдетъ; — mk. 4. 11 вь притъчахъ вьсѣ бываѭтъ: все бываетъ; — mk. 4. 34 съказааше оученикомъ своимъ вьсѣ: вьсе; — mk 13. 4 егда имѫтъ съконьчати са вьсѣ си: егда иматъ ськончати са все се; — lk. 5. 28 оставъ вьсѣ въ слѣдъ его иде: все; — lk. 9. 7 слышавъ же Іродъ бываѫштаа отъ него вьсѣ: бываѫщее все; — lk. 15. 14 иждивъшю же емоу вьсѣ: вьсе; — lk. 18. 22 вьсѣ елико имаши продаждь: все; — jon. 10. 41 вьсѣ же елико рече Іванъ о семь, истина бѣ: все; — jon. 14. 26 тъ въспомѣнетъ вамъ вьсѣ елико же рѣхъ вамъ: все еже рѣхъ; — jon. 16. 15 вьсѣ елико иматъ отьць моѣ сѫтъ: все (ali ipak моа сѫтъ) jon. 16. 30 нынѣ вѣмь ѣко вѣси вьсѣ: вьсе; — jon. 17. 7 вьсѣ отъ тебе сѫтъ: вьсе (ali ipak ne естъ nego сѫтъ); — jon. 18. 4 Ісоусъ вѣды вьсѣ градѫштаа на нь: вьсе градѫщее; — mt. 24. 6 подобаатъ вьсѣмъ быти: вьсемоу; — lk. 2. 20 хвалаште бога о вьсѣхъ еже видѣша: о вьсемъ; — lk. 12 30 вьсѣхъ сихъ ѩзыци мира сего иштѫтъ: въсего сего страны ищѫтъ; — lk. 9. 43 чюдаштемъ са о вьсѣхъ ѣже творѣаше Ісоусъ: о вьсемь еже; — lk. 14. 17 оуже готова сѫтъ вьсѣ: готово естъ вьсе; — lk. 12. 48 не вѣдѣвы же сътворь же достоинаа ранамъ бьенъ бѫдетъ малы: достоино; — mk. 7. 4 и ина мънога сѫтъ ѣже приѩса: и ино много естъ еже приѫшѫ; — jon. 17. 10 моѣ вьсѣ твоѣ сѫтъ и твоѣ моѣ: мое вьсе твое есть и твое мое; — mk. 4. 4 егда сѣаше ова падѫ на пѫти и придѫ птица и позобаша ѣ: ово паде при пѫти и придоша птица и позобашѫ е; — lk. 17. 19 сътвори повелѣнаа: повслѣное; — mt. 21. 24. 27 коеѭ

Digitized by Google

властиѭ си творѭ: се твора; — mk. 11. 28 кто ти дастъ область да си твориши: власть да се твориши; — lk. 12. 31 обаче иштите цѣсарьствиѣ божиѣ и си вьсѣ приложатъ са вамъ: и се все приложит са вамъ; — lk. 14. 15 слышавъ же единъ отъ възлежѫштиихъ съ нимъ си рече: слышавъ . . се рече; — lk. 21. 7 когда оубо си бѫдѫтъ и что естъ знамение егда хотатъ си быти: когда оубо се бѫдетъ . . егда хощетъ се быти; — jon. 8. 30 си глаголѭштю емоу мъноѕи вѣроваша вь него: се глагол . . ; — jon. 12. 16 си сътвориша емоу: се; — jon. 12. 36 си глагола Ісоусъ: се; — jon. 13. 21 си реѣъ Ісоусъ възмѫти са доухомъ: се рекъ; — jon. 16. 3 си сътворатъ вамъ: се; — jon. 16. 4 поминаите си: се; — jon. 16. 33 си глаголахъ вамъ: се; — jon. 16. 4 сихъ же вамъ испръва не рѣхъ: сего же; — mk. 16. 12 по сихъ же двѣма . . ѣки сѣ: по сем же; — jon. 19. 36 быша бо си да събѫдѫтъ са кънигы: бысть бо се да събѫдетъ са писание; — jon. 16 32 разидетъ са кождо въ своѣ: къждо вь свое; — jon. 16. 32 никомоу же не възвѣстиша . . ниѵесоже о тѣхъ еже видѣша: о томъ; — lk. 7. 22 възвѣститъ Іоанови ѣже видѣста: Іоноу еже видѣста; — lk. 10. 7 въ томь же домоу прѣбываите ѣдѫште и пиѭште ѣже сѫтъ оу нихъ: еже естъ вь нихъ; — lk. 10. 23 блаженѣ оуи видѧштеи ѣже видите: еже вы видите.

11. I inače dolazi kašto singular gdje ima u Mar. plural: mt. 20. 29 по немъ идѫ народи мъноѕи: въ слѣдъ его иде народъ многъ; — mt. 21. 9 народи же ходѧштеи прѣдъ нимъ и въ слѣдъ зъвалахѫ осанна: народъ же грѧдѫщии въ слѣдъ; — jon. 6. 24 егда же видѣша народи: видѣ народъ; — lk. 23. 18 възъпиша въси народи: съ всѣмѣ народомъ; — mt. 25. 19 по мъоѕѣхъ врѣменехъ: по мнозѣ врѣмени; — mt. 25. 16 и бѫдѫтъ едино стадо: бѫдетъ; — jon. 2. 7 паплъните водоносы воды: водоносъ; — jon. 10. 7. 9 азъ есмь двьри: дверь; — jon. 4. 34 съвръшѫ дѣла его: дѣло его; — lk. 12. 45 отъ западъ: отъ запада; — mt. 13. 32 еже мьне естъ вьсѣхъ сѣменъ, егда же въздрастетъ, боле зелии естъ: боле вьсѣхъ зелиѥ ѥстъ; — lk. 10. 38 ходѧштимъ имъ: ходѧщоу емоу; — lk. 13. 32 исцѣлениѣ творѧ: ицѣление твора; — jon. 6. 24 въ корабла: въ корабль; — jon. 6. 51, 8. 57 въ вѣкъ: въ вѣкы; — lk. 23. 8 бѣ желѣѩ отъ мъногъ врѣменъ: отъ много врѣмене; — mt. 17. 15 на новы мѣсаца: на новъ мѣсацъ; — mt. 26. 47 съ орѫжии: съ орѫжиемъ; — mt. 24. 18 иже на селѣ такожде дане вратитъ са възатъ ризъ своихъ: възати ризы своа; — mt. 26. 64 глагола имъ Ісоусъ: емоу; — jon.

Digitized by Google

7. 40 мъноѕи слышавъши словеса си глаголаахо: слово; — mt. 11. 22 глаголѭ вамъ Тоуромь и Сидоноу: Туроу и Судоноу; — mt. 14. 30 вида вѣтры крѣпъкы оубоѣ са: вѣтръ крѣпъкъ.

12. Obratno dolazi plural gdje ima u Mar. singular: mt. 13. 54 отъ кѫдоу семоу естъ прѣмѫдрость си и сила: силы; — jon. 5. 34 азъ не отъ чловѣка съвѣдѣтельства приемлѭ: отъ чловѣкъ; — mt. 14. 53 вѣса Ісоуса къ архиереови: къ архиереѡмъ; — mt. 26. 47 Іюда приде и съ нимъ народъ мъногъ: народы многы; — mt. 15. 35 повелѣ народоу: народомъ; — mt. 15. 2 егда хлѣбъ ѣдатъ: хлѣбы; — mt. 21. 43 отыметъ са отъ васъ цѣсарьствие божие и дастъ са ѩзыкоу творѧштоумоу плодъ: дастъ еѧ странѣ творѧщии плоды его; — lk. 4. 3 рьци каменоу семоу да бѫдетъ хлѣбъ: да бѫдѫтъ хлѣби; — jon. 6. 7 дьвѣма сътома пѣнѧѕъ хлѣбъ не довьлѫтъ: хлѣби не довлѣѫтъ; — jon. 6. 11 приѧтъ хлѣбъ Ісоусъ: хлѣбы; — mk. 11. 8 вѣне рѣзаахѫ отъ дрѣва: ломлѣахѫ отъ дрѣвъ; — jon. 4. 20 въ Єроусалимѣ: въ Єроусалимѣхъ; — lk. 23. 7 въ Іроусалимѣ: въ Іроусалимѣхъ: — lk. 16. 1 оклеветанъ бысть ѣко растачаѩ имѣние его: имѣниѩ его; — lk. 13. 15 отъ избытъка комоужьдо животъ его естъ отъ имѣниѣ емоу: отъ имѣнии емоу; — lk. 8. 27 ишедъшю же емоу: ишедшемъ же имъ; — mk. 4. 5 а дроуго паде на каменьнѣемь: на каменьныхъ; — lk. 10. 6 аште бѫдетъ тоу сынъ мира: аще бѫдѫтъ тоу сынове мира; — lk. 18. 22 до небесе: до небесъ; — lk. 21. 27 тъгда оузьрите сына чловѣчьскаго на облацѣ: тъгда оузрѧтъ сына чловѣча грѧдѧща на облацѣхъ; — mt. 13. 29 въстръгаѭште плѣвелъ: плѣвелы; — mt. 13. 30 съберѣте пръвѣе плѣвелъ и съвѣжите и въ снопы: съберѣте плѣвелы и съвѧжате ѫ; — mt. 27. 54 сътъникъ же и иже бѣхѫ съ нимъ: сътници же и иже бѣахѫ съ ними; — mk. 11. 16 не дадѣаше никомоуже нести съсѫдъ сквозѣ цръквъ: да кто мимо несетъ съсѫды скозѣ црьквъ; — lk. 22. 40 по немь идѫ оученици его, бывъ же на мѣстѣ рече: бывше же; — lk. 1. 20 бѫдетъ се: бѫдѫтъ си; — lk. 1. 15 исплъни сѧ врѣмѧ: испльнишѧ сѧ дьние.

13. Dual za singular u Mar. dolazi lk. 4. 40 онъ на когожъдо рѫкѫ възлагаѩ исцѣлѣаше ѩ: възлагаѫ рѫцѣ.

14. Dual za plural u Mar. ima mt. 15. 20 не оумывенами рѫками ѣсти не скврънетъ чловѣка: не оумывенама рѫкама; — mk. 15. 9 прѣгыбаѭште колѣна кланѣахѫ сѧ: колѣнѣ; — lk. 23. 5 стоѣахѫ людие зьрѧште, подрѣжаахѫ же и и кънѧѕи глаголѭште съ ними: съ нима (je li to serbizam?).

Digitized by Google

15. Plural za dual u Mar. čita se kod jon. 13. 5 начатъ оумыкати нозѣ оученикомъ: ногы; — lk. 9. 34 въшедъшема има онѣма въ облакъ: въшедшемъ имъ.

16. Razlike u rodu: Za masculinum u Mar. dolazi neutrum u lk. 18. 10 чловѣка дъва вънидете въ цръквъ помолитъ сѧ, едии фарисѣи а дроугы мытарь: едино фарисеи а дроугое мытарь; — jon. 3. 6 рождены отъ плъти плъть естъ и рождены отъ доуха доухъ естъ: рожденое.

Femininum za masculinum u Mar. ima mt. 23. 37 Іероусалиме избивы пророкы: Іероусалимъ Іероусалимъ избивьшаꙗ пророкы; — lk. 10. 18 видѣхъ сотонѫ ѣко млъниѭ съ небесе падъша: падъшѫ; — jon. 2. 9 слоугы поуръпъшеи водѫ: поурьпшѫѧ.

17. Razlike u padežima:

Za akuzativ u Mar. dolazi genetiv: mt. 10. 37 иже любитъ сынъ ли матерь паче мене: сына; — mt. 18. 15 аште тебе послоушаатъ, приобрѧштеши братръ твои: брата своего; — lk. 20. 44 давидъ и оубо господь нарицаатъ: давидъ оубо господа нарицаетъ и; — jon. 10. 3 овъцѧ гласъ его слышатъ: овьцѧ гласа его слоушаѫтъ; — lk. 11. 5 къто отъ васъ иматъ дроугъ: дроуга; — lk. 17. 34. 35 единъ поемлѭтъ а дроугы оставлѣѫтъ: единого поемлѧть а дроугааго оставлѣѫтъ; — lk. 12. 6 власфимисаатъ на доухъ свѧты: на доуха свѧтаго; — mt. 26. 31 поражѫ настырь и разидѫтъ сѧ овъцѧ: поражѫ пастырѣ; — lk. 10. 30 оставльше елѣ живъ сѫшть: жива сѫща; — jon. 3. 36 вѣроуꙗи сына иматъ животъ вѣчъны: живота вѣчнааго; — mk. 7. 33 поемы-и единъ отъ народа: поимъ единого; — jon. 4. 16 призови мѫжь твои. пригласи мѫжа своего; — mk. 2. 3 придѫ къ немоу носѧште ѳслабленъ жилами: ослаблена; — lk. 18. 24 видѣвъ же Ісоусъ прискръбенъ бывъшъ рече: прискръбна бывша; — lk. 20. 10 посъла къ дѣлателемъ рабъ: раба; — lk. 12. 10 иже речетъ слово на сынъ чловѣчьскы: на сына чловѣча; — jon. 18. 21 въпроси слышавъшаꙗ: слышавшиихъ; mk. 16. 5 видѣшѧ юношѫ сѣдѧшть: юношѧ сѣдѧща; — lk. 2. 44 мьнѣвъша и въ дроужинѣ сѫшть: сѫща (uz и ne его); — lk. 11. 7 не твори ми троудъ (plur. gen. li?): троуда; — jon. 19. 33 видѣвъша и оуже оумьрьшъ: оумерша; — lk. 3. 13 ничтоже боле повелѣнааго творите: ничьсоже; — mt. 12. 10 въпросиша и: его; — mt. 26. 48 прѣдаꙗи же и дастъ знамение: прѣдаѫи же его; — mk. 3. 4 изидѫ ꙗти и: изыдошѫ ꙗти его; — mk. 7. 15 въходѧ во нь мо-

Digitized by Google

жетъ оскврънити и: его; lk. 9. 9 искааше видѣти и: видѣти его; — lk. 14. 1 ти бѣахѫ назираѭште и: блюдѫще его; — jon. 12. 17 въскрѣси и отъ мрътвыхъ: его; — jon. 1. 33 надъ ньже оузьриши доухъ съходаштъ: надъ негоже; — mk 10. 13 приношаахѫ къ немоу дѣти да ѩ коснетъ: да ихъ присѧжетъ; — mk. 12. 32 нѣстъ инъ развѣ его: нѣстъ иного.

18. Obratno za genetiv u M. dolazi akuzativ: mk. 1. 34 не оставлѣаше глаголати бѣсъ: бѣсы; jon. 20. 22 приимѣте доуха свѧта: доухъ свѧтъ; jon. 3. 15 да иматъ живота вѣчънааго: животъ вѣчныи; jon. 10. 10 азъ придъ да живота имѫтъ: азъ придохъ да животь имѫтъ; mt. 15. 5 не почьтетъ отьца ли матере своеѩ: матерь своѫ; jon. 16. 8 пришедъ онъ обличитъ мира: въсь мирь; jon. 16. 33 си глаголахъ вамъ да въ мьнѣ мира имате: миръ; lk. 14. 29 да не егда положитъ основаниѣ: основание; jon. 19. 30 егда же приѩтъ оцьта Ісоусъ рече: егда же оубо приѫтъ оцеть; jon. 15. 4 розга не можетъ плода творити о себѣ: лоза не можетъ плодъ сътворити; jon. 20. 27 принеси пръста твоего сѣмо: принеси пръсть твои само; jon. 8. 12 ходѧи по мьнѣ.. иматъ свѣта животънааго: свѣтъ животныи; jon. 12. 36 доньдеже свѣтъ имате, вѣроуите въ свѣта: въ свѣтъ; jon. 5. 9 азъ не отъ чловѣка съвѣдѣтельства приемлѭ: свѣдѣтельетво; jon. 9. 35 вѣроуеши ли въ сына божиѣ: въ сынъ божии; jon. 21. 13 Ісоусъ приѩтъ хлѣба и дастъ имъ: хлѣбъ; lk. 9. 54 боѣхѫ сѧ въпросити его о глаголѣ семь: въпросити и; jon. 6. 44 никтоже не можетъ прити къ мьнѣ, аште не отьцъ привлѣчетъ его: привлѣчетъ и; jon. 4. 39 11. 45 мъноѕи вѣроваша въ него: въ нь; jon. 6. 40 вѣроуѩи въ него: вѣроуѫи вь нь; jon. 7. 39 вѣроуѭштеи вь него: вѣроуѫщии вь нь; jon. 5. 45 на негоже вы оупъвасте: на ньже вы оуповасте; jon. 4. 18 пѧть мѫжь имѣла еси, и нынѣ егоже имаси нѣстъ ти мѫжь: иже имаси; jon. 3. 16 тако богъ вьзлюби мира: весь миръ; lk. 12. 15 мьните ли ѣко мира придъ дати на землѭ, ни глаголѭ вамъ, нъ раздѣлениѣ: раздѣление; lk. 17. 18 како не обрѣтѫ сѧ възвраштъше сѧ дати славы богоу: славѫ; jon. 19. 9 написа же и титла Пилатъ: титлъ; mk. 7. 18 еже из въноу въходитъ въ чловѣка: въ чловѣкъ; mt. 27. 19 ничьсоже тебѣ и праведьникоу томоу: ничьтоже; mk. 7. 12 ничьсоже сътворити отьцю своемоу: ничьтоже; mk. 14. 61 ничьсоже не отъвѣштааше: ничьто не отъвѣщаваше.

19. Dativ za genetiv u M.: mt. 12. 19 не оуслышитъ никтоже на распѫтихъ гласа его: гласа емоу; mt. 19. 14 таковыхъ

Digitized by Google

єстъ цѣсарьствие небеское: тацѣмъ єстъ цлрьствие небесное; mt. 13. 25 съпаштемъ же чловѣкомъ приде врагъ єго: врагъ ѥмоу; mt. 17. 1 поѩтъ Ісоусъ Петра и Іѣкова и Іоана братра єго: брата ємоу; mt. 22. 24 да въскрѣситъ сѣмѧ братра своєго: да въставитъ сѣмѧ братоу своємоу; mt. 26. 7 вьзльѣ на главѫ єго възлежѧшта: ємоу възлежѧщоу; mt. 26. 67 запльваша лице єго: лице ємоу; mt. 12. 45 и бѫдѫтъ послѣдънѣ чловѣка того горьша пръвыхъ: чловѣкоу томоу; mt. 21. 12 дъскы тръжникъ испровръже: тръжникомъ; mt. 28. 20 азъ съ вами єсмъ вьсѧ дьни до съконьчаннѣ вѣка: вѣкоу; mk. 5. 1 придѫ на онъ полъ морѣ: морю; mk. 1. 19 оузьрѣ Іѣкова Ꙁеведеова и Іоана братра єго: брата ємоу; mk. 7. 35 абье разврѣсте сѧ слоуха єго: развръзоста сѧ слоуха ємоу; mk. 12. 9 да въскрѣситъ сѣмѧ братра своєго: братоу своємоу; mk. 16. 3 къто отъвалитъ намъ каменъ отъ двьреи гроба: отъ двериии гробоу; mk. 13. 27 отъ коньца землѧ до коньца небесе: оть конецъ земи и до конца небоу: lk. 1. 10 въ годъ темьѣна: ѳимиѩноу; lk. 2. 32 свѣтъ въ окръвение ѩзыкъ: въ отькръвение ѩзыкомъ; lk. 6. 42 тъгда прозьриши изѧти єѫчецъ иже єстъ въ оучесе братра твоєго: иже єстъ въ оучеси братоу твоємоу; lk. 22. 25 цѣсаре ѩзыкъ оустоѩтъ имъ: царе ѩзыкомъ; lk. 23. 49 стоѣахѫ же вьси знаємии єго издалєчє: знаємии ємоу; jon. 4. 42 сь єстъ въ истинѫ съпасъ мира: спасъ мироу.

20. Obratno dolazi genetiv za dativ u Mar. lk. 1. 17 обратити сръдьца отьцемъ на чѧда: отьць; lk. 9. 51 съконьчаваахѫ сѧ дьнье въсхождению єго: дьние въсхождениѩ; lk. 13. 27 отъстѫпите отъ мене вьси дѣлателе неправьдѣ: неправды; lk. 19. 44 не разоумѣ врѣмене посѣштению твоємоу: посѣщениѩ твоєго; lk. 20. 36 въскрѣшению сынове сѫште: вьскрѣшениѩ сынове сѫтъ; mk 7. 27 нѣстъ добро отѧти хлѣба чѧдомъ: чѧдъ; jon. 11. 49. 51 Канѣфа иереи лѣтоу томоу: Канафа старѣишина архиереиска лѣта тога. (a jon. 13. 13 lokal: томь лѣтѣ). — Vokativ za nominativ u Mar.: lk. 10. 13 Хоразинъ: Хоразине.

21. Padež s prijedlogom za padež bez prijedloga u Mar.: mt. 20. 1 изиде наѩтъ дѣлателъ виноградоу своємоу: наѫти дѣлателѧ въ виноградъ свои; mt. 21. 32 не ѩсте вѣры ємоу: не вѣры ѧсте къ нємоу; lk. 1. 61 рѣшѧ єи: къ неи; mk. 7. 30 шедъши домови: въ домъ свои; lk. 5. 9 не обрѣтъше кѫдоу вънести и народомь: народа дѣлѣ; lk. 3. 19 Іродъ . . обличаємъ имъ: оть него; lk. 12 22 пьцѣте сѧ доушеѭ вашеѭ: о доуши

Digitized by Google

своеи; mk. 13. 35 не вѣсте бо къда господь домоу придетъ вечеръ ли .. ютро: или за оутра, mt. 20. 1 изиде коупъно утро: абие за оутра; lk. 3. 8 проповѣдаѩ кръщение покаанинѣ: на покаание. — Obratno: mt. 18. 6 вѣроуѭштихъ въ мѧ: мнѣ.

22. Ine razlike u padežima dolaze s druge konstrukcije ili možda s drugoga teksta. Tako n. p. uz ѣко = ὥστε s infin. i accus. delazi dativ s infin. za nomin. uz verb. defin. mt. 12. 22 ѣко слѣпъ и нѣмъ глаголаше и гладаше: ꙗко слѣпоѡмоу и нѣмоѡмоу глаголати и видѣти prema ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν; mt. 13. 2 ѣко вьлѣзъ въ корабь сѣде: ꙗко влѣзьшоу въ корабѣ сѣсти; mk. 2. 12 ѣко дивлѣахѫ сѧ вьси и славлѣхѫ бога глаголѭште: ꙗко дивити сѧ всѣмъ и славити бога глаголѧщемъ; mk. 4. 1 ѣко самъ вьлѣзъ въ корабь сѣдѣаше: ꙗко самомоу влѣзьшоу въ корабль сѣдѣти; mk. 9. 26 ѣко мънози глаголаахѫ ѣко оумьрѣтъ: ѣко многымъ глаголати. — Razlika uslijed druge konstrukcije: lk. 9. 60 остави мрътвымъ погрети своѩ мрьтвьцѧ: мрътвыѫ ἄφες τοὺς νεκρούς .. lk. 7. 25 чесо изидете видѣтъ, чловѣка ли мѧкъками ризами одѣна: мѧкы ризы облѣчена; mk. 14. 64 осѫдиша и повинъкоу быти: и быти повина; lk. 20. 48 доньдеже положѫ врагы твоѩ подъножию ногама твоима: подъножие; lk. 13. 24 Пилатъ посѫди быти прошение ихъ: прошению ихъ γίνεσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν; mk. 1. 34 исцѣли мъногы недѫжъны имѫшта различьны ꙗзы: различнами ꙗзами (tako i Nik.); mk. 7. 37 глоухыѩ творитъ слышати: глоухымъ; mt. 26. 28 омочии съ мъноѭ рѫкѫ въ солило: омакавьи съ мноѫ въ солилѣ рѫкоѫ; lk. 3. 4 ѣкоже естъ писано въ кънигахъ словесъ Ісаиѩ пророка: словесьї; mt. 12. 2 въ соботы: въ сѫботѫ; jon. 20. 19 въ единѫ соботъ: сѫботѫ; jon. 20. 19 сѫшти же ноздѣ: сѫштоу же; lk. 11. 8 горе вамъ, фарисеи: вамъ фарисеомъ; mk. 7. 6 добрѣ прорече Ісаиѩ о васъ, лицемѣри; о васъ лицемѣрѣхъ; lk. 6. 48 на храминѣ тои: на храминѫ тѫ; mt. 18. 12 не оставитъ ли девати десатъ и девати на горахъ: на горы; mt. 17. 15 падаетъ на огнь: на огни; lk. 13. 19 птица небескыѩ населишѩ сѧ въ вѣтви его: въ вѣтвехъ его; lk. 21. 24 падѫтъ въ острии меча: въ острие; mt. 24. 3 сѣдѧштю же емоу на горѣ елеоньсцѣ пристѫпиша къ немоу оученици его единомоу глаголѭште: единии (i zogr. едини). mk. 4. 19 слышаштеи слово и печали вѣка сего, и лестъ богатьствие и о прочиихъ похоти въсходѧшта: и льсть богатьствиѩ и о прочиихъ похотехъ въсходѧщѫѧ (похотехъ može biti pogrješka). lk. 1. 15 доуха свѧтааго исплънитъ сѧ: доухомъ свѧтимъ.

Digitized by Google

23. Razlika u deklinaciji adjektiva. Za supstantivni oblik adjektiva u Mar. dolazi složeni oblik: jon. 9. 32 отъвръзе оуи слѣпоу рожденоу: слѣпоѡмоу рожденоу; lk. 7. 21 въ тъ часъ исцѣли мъногы отъ недѫтъ и ранъ и доухъ зелъ, и мъногомъ слѣпомъ дарова прозьрѣние: доухъ зьлыхъ и многомъ слѣпыимъ дастъ прозрѣние; lk. 8. 2 отъ доухъ зьль: доухъ злыхъ; jon. 10. 41 еда бѣсъ можетъ слѣпомъ оуи отврѣсти: слѣпыимъ; mk. 9. 19 ѡ роде неверенъ: невѣръныи; lk. 10. 21 оутаилъ еси сѧ отъ прѣмѫдрь и разоуменъ: отъ прѣмѫдрыхъ и разоумныихъ; mt. 21. 38 приде бо Іоанъ кръститель пѫтемь праведномъ . . приде бо къ вам Іѡанъ пѫтемъ праведныим; lk. 2. 13 мъножьство вои небескыихъ хвалѧшть бога: хвалѧщихъ; lk. 8. 4 подобенъ естъ чловѣкоу зиждаѫштю храминѫ: зиждѫщомоу; lk. 8. 4 грѧдѫштемъ отъ вьсѣхъ градъ: грѧдѫщиимъ; lk. 18. 9 рече же и къ единѣмъ надѣѭштемъ сѧ на сѧ: рече къ етеромь надѣѭщиимъ сѧ; jon. 20. 31 да вѣрѫѫште живота вѣчьнааго имате: да вѣроуѫщии животъ вѣчьнї имате; mt. 9. 36 овъцѧ не имѫшта пастырѣ: имѧщѫѧ; mt. 19. 9 развѣ словесе прѣлюбодѣина: блѫднаго; mt. 11. 29 сынъ чловѣчьскъ: чловѣчьскыи mk. 20. 18 itd. — Obratno za složeni oblik u Mar. dolazi supstantivni: jon. 6. 27 сынъ чловѣчьскы: чловѣчьскъ; lk. 1. 17 противъныѩ: противны

24. Razlike kod prijedloga.

въ: jon. 19. 4. 6 въ немь вины не обрѣтаѭ: до него; — jon. 18. 39 азъ ни единоѩ вины обрѣтаѭ въ немь: ѡ немь; — mt. 26. 71 ишьдъшоу же емоу въ врата оузьрѣ и дроугаѩ: къ вратомъ; — mt. 18. 21 коль кратъ съгрѣшитъ братръ мои въ мѧ и отъпоуштѫ емоу: колижди съгрѣшитъ къ мнѣ братъ мои оставлѧ емоу; — lk. 17. 4 съгрѣшитъ въ тѧ: къ тебѣ; — mt. 27. 7 коупиша село скѫдельниково въ погрѣбание странънымъ: коупиша село кераминьниче на погрѣбание тоуждиимъ; lk. 24. 38 по что помышлаиѣ въсходѧтъ въ сръдьца ваша: на сръдьца; — jon. 6. 22 въ оутрѣи день: на оутриѩ; — mt. 26. 10 дѣло добро сътвори вь мьнѣ: съдѣла ѡ мьнѣ; jon. 6. 14, 7. 40 въ истинѫ: по истинѣ; — mk. 14. 4 въ чемъ гыбѣль си хризмьнаѣ бысть: по что . . помазанию бысть; — lk. 2. 9 анђель господьнь ста въ нихъ: оу нихъ; — jon. 10. 32 мънога дѣла добра ѣвихъ въ васъ: ѩвихъ вамъ; — mt. 23. 30 не бимъ оубо обештьници имъ были въ кръви пророкъ: не бихомъ . . кръвиѫ пророчьскѫѩ; — mt. 15. 28 исцѣли дъшти сѩ въ тъ часъ: часа того; — mt. 18. 16 да въ оустѣхъ дъвою ли трии съвѣдѣтель станетъ вьсѣкъ глаголъ: да оусты двою послоухоу или трии

Digitized by Google

станетъ вьсѣко слово; — jon. 6. 9 естъ отроучишть сьде единъ иже имать пать хлѣбъ ѩчьнъ и дъвѣ рыбѣ, нъ си чьто сѫтъ въ елико: селикоу; — mk. 8. 20 въ четыри тысѫшта: четыремъ тысащамъ; — lk. 5. 16 приде въ Назаретъ въ немь же бѣ въспитѣнъ: иде же вѣ въспитанъ.

до: lk. 4. 29 вѣса и до връхоу горы: ведоша и на врхъ горы.

за: jon. 16. 21 егда же родитъ отроча, къ томоу не помьнитъ скръби за радость: радости дѣлѣ; — mt. 24. 22 за избъраныѩ же прѣкратать са дьне ти: избраныихъ же ради прѣкратат са дьние тии — mk. 6. 26 прискръбенъ бысть цѣсарь за клатвы: клатвы ради; mk. 2. 4 не могѫште пристѫпвти къ немоу за народъ: народа ради; — mk 7. 29 рече еи за слово се иди: рече еи се ради слово(!); — mk. 14. 65 слоугы за ланитѫ прѣыса и: въ ланитѫ прѣашѫ и; — lk. 8. 6 дроуго оусъше, за не не имѣаше влагы: по не же; — lk. 2. 7 положи и въ ѣслѣхъ, за не не бѣ има мѣста: имже не бѣ; — mk. 6. 34 мили емоу быша, за не бѣхѫ ѣко овъца: бѣхѫ бо ико овца; — mt. 16. 23 mk. 8. 33 lk. 4. 8 иди за мьноѭ, сотоно: иди за мѫ.

изъ: lk. 18. 21 вьсѣ си съхраних из юности моеѩ: оть юности моеѫ; — mt. 15. 18 исходаштаа из оустъ отъ срьдьца исходатъ: ѡтъ оустъ; — mk. 1. 26 изиде иж него: из него.

искръ: jon. 4. 5 приде Ісоусъ къ градъ Сухарь искрь веси: блиꙁь веси.

къ: jon. 13. 28 къ чесомоу рече емоу: ѡ чьсомъ; — mt. 26. 17 глаголѭште къ немоу: глаголѫще ѥмоу; — mt. 12. 22 привѣса къ немоу: приведошѫ ѥмоу.

на: mt. 26. 69 петръ же вьнѣ сѣдѣаше на дворѣ: стоѩше въ дворѣ; — lk. 15. 18. 21 ни съгрѣшихъ на небо: къ небоу; — jon. 10. 40 иде пакы на онъ полъ Іоръдана: ѡб онъ полъ; — mk. 4. 4 ова падѫ на пѫтти: при пѫти.

o: mk. 4. 28 о себѣ землѣ плодитъ са: въ себѣ; — lk. 5. 14 принеси о очиштении своемь: за очищение твое; — jon. 9. 21 самъ о себѣ да глаголетъ: отъ себе; — mt. 12. 24 сь не изгонитъ бѣсъ о вельзѣволѣ: вельзавоуломъ; — lk. 9. 49 видѣхомъ етера о имени твоемь изгонашта бѣсы: видѣхомъ нѣкого именемь твоимъ; — lk 16. 13 единого дръжитъ са а о дроузѣмь не родити научетъ: а дроугаго прѣобидитъ; — jon. 13. 22 о комь глаголете: комоу; — mt. 12. 27 аште азъ о вельзѣволѣ изгонѭ бѣсы, сынове ваши о комь изгонатъ: вельзѣвоуломъ . . чимъ; — lk. 14. 34 аште же соль обоуѣатъ, о чемь осолитъ са: чимъ оубо; —

Digitized by Google

mt. 25. 16 шедъ же примы ·д· талантъ дѣла о нихъ и приобрѣте дроугѫѭ ·д· талантъ: пришедъ же пать талантъ възѧ съдѣла ими и створи дроугѫѭ пать талантъ.

объ: lk. 5. 5 об ношть вьсѫ троуждьше сѧ не ѩсомъ ничьсоже: въсѧ нощь.

отъ: lk. 11. 50 да мьститъ сѧ кръвь вьсѣхъ пророкъ проливаема отъ съложениѣ всего мира отъ рода сего: до рода сего; — jon. 12. 17 егда Лазара възъва отъ гроба: възгласи из гроба; — mt. 19. 20 вьсѣ си схранихъ отъ юности моеѩ: вьсе то сънабдѣхъ изъ юности моеѫ; — lk. 16. 21 желааше насытити сѧ отъ кроупицъ падаѭштиихъ отъ трапезы богатааго: съ трапезы; — lk. 20. 5 отъ небесе: съ небесе; — mk. 20. 20 пристѫпи къ немоу мати сыновоу Ꙁеведеовоу . . просѧшти нѣчесо отъ него: оу него; — jon. 1. 1. 2 слово бѣаше отъ бога и богъ бѣаше слово, се бѣ искони отъ бога: слово бѣ оу бога и богъ бѣ слово, се бѣ искони оу бога; jon. 4. 9 како ты Іюдѣи сы отъ мене пити просиши: оу мене; jon. 4. 52 въпрашааше же годины отъ нихъ: оу нихъ; — jon. 16. 23 аште чесо просите отъ отьца въ имѧ мое, дасть вамъ: оу отьца моего; — mt. 20. 23 имъже оуготовано естъ отъ отьца моего: отьцемь моимь.

по: mt. 14. 70 не по мъногоу: не въ длъзѣ; — mt. 18. 23 вьсь длъгъ твои отъпоустихъ тебѣ, понеже оумоли мѧ: за не оумоли мѧ; — lk. 1. 7 не бѣ нама чѧда, понеже бѣ Єлисаветъ неплоды: имже бѣ; — mt. 27. 6 не достоино естъ въложити его въ корванѫ, понеже цѣна кръве естъ: им же цѣна кръвнаа естъ; — mt. 19. 2 по немь идѫ народи мъноѕи: въ слѣдъ его идошѫ; — mt. 20. 29 по немь идѫ народи мъноѕи: въслѣдъ его иде народъ многъ; — 20. 34 по немь идете: въ слѣдъ егоже идоста; — mt. 26. 58 петръ идѣаше но немь: въ слѣдъ его идѣаше; mt. 16. 24 аште къто хоштетъ по мьнѣ ити: иже хощетъ въ слѣдъ мене ити; — mt. 19. 8 моси по жестосръдню вашемоу повелѣ вамъ отъпоустити жены ваша: противѫ жестосръдноу.

послѣдь: mk. 12. 22 послѣдь же вьсѣхъ оумрѣтъ и жена: послѣжде вьсѣхъ; obratno mt. 22. 27 послѣжде же ихъ вьсѣхъ оумрѣтъ и жена: послѣдъ же всѣхъ.

при: jon. 21. 4 ста Ісоусъ при брѣзѣ: на брѣзѣ; — jon. 19. 25 стоѣхѫ же при кръстѣ Ісоусовѣ мати его и сестра матере его: оу кръста Ісоусова; — mk. 3. 9 рече оученикомъ своимъ да естъ при немь ладица народа ради: да корабль бѫдетъ оу него; — mt. 15. 29 приде при мори галилеисцѣмь: къ морю галилеискоѡмоу.

Digitized by Google

прѣдъ: mt. 10. 18 прѣдъ владикы . . ведени бѫдете: къ владикамъ; mk. 2. 2 не въмѣштаахѫ сѧ ни прѣдъ дверьми: при дверехъ.

ради: mt. 10. 18 прѣдъ владикы . . ведени бѫдете мене ради: мене дѣлѣ; — mt. 10. 39 иже погоубитъ доушѫ своѭ мене ради обраштетъ ѭ: мене дѣлѣ; — mt. 12. 27 lk. 12. 22, 14 20 jon. 10. 17, 12. 18. 27. 29, 15. 19, 16. 15 сего ради: сего дѣлѣ; — mt. 13. 21 словесе ради: словесе дѣлѣ; — jon. 7. 13 страха ради: страха дѣлѣ; — jon. 12. 15 чесо ради: чьсо дѣлѣ; — jon. 12. 11 его ради: его дѣлѣ; jon. 11. 30 не мене ради: мене дѣлѣ; — jon. 12. 42 фарисѣи ради: фарисеи дѣлѣ; — jon 12. 9 придѫ Ісоуса ради: придошѫ Ісоуса дѣльма; — mt. 26. 8 чесо ради гыбѣль си: по что.

оу: mk. 6. 3 не ли сестры его сѫтъ оу насъ: не сестры ли его сѫтъ зде въ насъ; — jon. 11. 22 егоже колиждо просиши оу бога, дастъ тебѣ богъ: отъ бога.

25. Razlike u prislovima, veznicima itd.

аште: mt. 16. 24 аште къто хоштетъ по мѣнѣ ити: иже хощетъ

бо: mt. 9. 16 никтоже не приставлѣатъ приставленнѣ илата не бѣлена ризѣ ветъсѣ, възметъ бо коньчинѫ своѭ: възметъ же; mt. 28. 3 бѣ бо зракъ его ѣко млъниии: бѣ же; jon. 5. 21 ѣко бо отьць въсирѣшаатъ мрътвыѭ . . тако и сынъ: ѩко же.

съ више до ниже: mk. 15. 38 опона цръкъвънаѣ раздъра сѧ на дъвое съ выше до ниже: отъ горы до долоу.

вънѫтръ: mt. 26. 58 Петръ въшедъ вънѫтръ сѣдѣаше: въшедъ ѧтръ; — вънѫтръѫдѫ: mt. 23. 27 вънѣѭдѫ сѫтъ красьни, вънѫтръѫдѫ же плъни сѫтъ костии мрътвыихъ: ѭтръѧдоу.

въсѫдѣ: mk. 1. 45, 15. 20: въсѫдоу.

горе: mt. 18. 7 mk. 14. 21 lk. 6. 25bis. 26: лютѣ.

да: mt. 10. 1 дастъ имъ властъ на доусѣхъ нечистихъ да изгонѧтъ ѩ: ѩкоже изгонити ѫ; — mk. 5. 23 молѣшѧ и мъного глаголѧ: ѣко дъшти моѣ на коньчинѣ естъ, да пришедъ въложи на нѭ рѫцѣ: и пришедъ.

дале: lk. 24. 28 тъ творѣаше еѧ дале ити: далече пти.

добро: mk. 14. 21 добро би емоу было: добрѣ.

же: mt. 27. 22 глагола имъ Пилатъ: чтоже сътворѭ Ісоуса: чьто оубо створѧ; jon. 11. 6 егда же оуслыша ѣко болитъ, тъгда же прѣбыстъ на немь же бѣ мѣстѣ дъва дьни: тъгда оубо; lk. 1. 6 бѣашете же оба праведъна: бѣста бо.

Digitized by Google

зади: mt. 9. 20 жена . . пристѫпьши съ зади прикоснѫ сѧ въскрилии ризы его: пристѫпи съ зажда.

егдаже: jon. 7. 20 егдаже възидѫ братриѣ его: ꙗко възыдошѫ; mt. 21. 3 егда приде: пришедшоу емоу.

еда: mt. 13. 29 рече имъ: ни, еда въстръгаѭште плѣвелъ въстръгнете коупьно съ нимъ и пшеницѫ: ѥда како.

единаче: mt. 15. 16: ѥдинако.

елико: mt. 18. 25 да продадатъ и женѫ его и чада и вьсе елико имѣаше: вьсе ѥже; mk. 6. 11 елико аште не примѫтъ васъ: иже аще; mk. 11. 24 вьсѣ елико молѧште сѧ просите: вьсе еже.

елои елои лема mt. 27. 46: или или лима.

и: mk. 1. 22 бѣаше оутѧ ѣко власть имы, и не ѣко кънижьници ихъ: а не; lk. 9. 24 иже бо аште хоштетъ доушѫ своѭ спасти погоубитъ ѭ, и иже аште погоубитъ доушѫ своѭ мене ради, съпасстъ ѭ: а иже; lk. 17. 33 иже аште възиштетъ доушѧ своеѩ ѭ съпасти погоубитъ ѭ, и иже погоубитъ ѭ, живитъ ѭ: а иже; lk. 23. 49 стоѣахѫ же вьси знаемии его из далече и жены въшедъшаѩ съ ними: а жены; mt. 11. 27 ни отьца кто знаетъ тъкмо сынъ, и емоуже волитъ сынъ отъкрыти: ти емоуже; mt. 17. 3 ависте сѧ имъ моси и Ілиѣ: ꙗвиста сѧ имъ Мѡнеи ти Ілиꙗ; mt. 21. 21 аште имате вѣрѫ и не оусѫмьните сѧ: ти не оусъмните сѧ; mk. 3. 27 никтоже не можетъ съсѫдъ крѣпъкааго въшедъ въ домъ его расхытити, аште не прѣжде крѣпъкааго съвѧжетъ и тъгда домъ его расхытитъ: ти тъгда; mk. 8. 36 каѣ польѕа естъ чловѣкоу, аште приобрѧштетъ весь миръ и отъштетитъ доушѫ своѭ: ти отъщетитъ; sravni radi ти i mt. 19. 9 иже аще поуститъ женѫ своѭ развѣ словесе блѫдиаго ти възметъ инѫ.

иде: lk. 1. 3 ижде.

исплънь: mt. 15. 34 възѧсѧ избытъкы оукроухъ седмь кошъницъ исплънъ: наплъненъ.

како: mt. 12. 14 съвѣтъ сътвориша на нь како и погоубѧтъ: съвѣтъ приимше на нь изыдошѫ ꙗко да погоубѧтъ и; mk. 12. 37 самъ оубо Давидъ нарицаатъ и господа, и како емоу естъ сынъ: оть кѫдоу сынъ емоу естъ.

колижьдо: mt. 10. 42 иже колижъдо напоитъ единого отъ малыхъ сихъ: иже аще напоитъ; mt. 15. 5 иже колиждо речетъ отьцю ли матери даръ: иже аще речетъ; mk. 6. 10 идеже колижъдо вънидете въ домъ, тоу прѣбываите: идеже аще вънидете; mk. 6. 56 ѣможе колижъдо въхождааше: ꙗможе аще (a lk. 9. 57 ꙗможе колиждо); mk. 14. 9 идеже колижъдо проповѣдано бѫдетъ еванђелие

Digitized by Google

се: идеже аще проповѣстъ сѧ; mt. 10. 11 въ нь же колижъдо градъ ли весь вьнидете: въ кыи любо градъ (a lk. 10. 10 въ колиждо градъ); mt. 10. 14 иже колиждо не приметъ васъ: кто любо аще не приемлетъ васъ; lk. 12. 8 вьсѣкъ иже колижъдо исповѣстъ мѧ: вьсѣкъ иже исповѣстъ мѧ; jon. 14. 13 егоже колижъдо просите въ имѧ мое: егоже аще просите (a jon. 15. 16 егоже колиждо просиче).

коупьно оутро: mt. 20. 1: абие за оутра.

ли: za ли u Mar. dolazi obično или; pazi jon. 7. 17 аште кто хоштетъ волѭ творити, разоумѣатъ о оучении кое отъ бога естъ, ли азъ отъ себе глаголѭ: аще азъ; lk. 12. 47 тьже рабъ вѣдѣвы волѭ господа своего и не оуготовавъ ли не сътворь по воли его, бьенъ бѫдетъ мьного: не оуготовавъ ни сътворь; mk. 4. 21 еда приходитъ свѣтильникъ да подъ спѫдомъ поставленъ бѫдетъ ли подъ одромъ, не да ли на свѣштьникъ възложѧты-и: нѫ да на свѣтило вьзложѫть и.

низъ: lk. 4. 9 връзи сѧ отъ сѫдоу низъ: долоу.

никакоже: jon. 12. 19 видите ѣко никакоже польза естъ: ꙗко никаа же польза естъ.

николиже: jon. 1. 18 бога никъто же не видѣ николиже: нигдеже.

нъ: za нъ dolazi najčešće нѫ, ali i нъ.

овъде: mk. 13. 21 се съде Христъ се овъде: ѡиде; lk. 17. 21 рекѫтъ: се сьде ли овъде: зде ли ѡиде; lk. 17. 23 се сьде се овъде: се зде се оиде.

пакы: mk. 8. 1 въ ты дьни пакы мъногоу сѫштоу народоу: въ ты же дьни зѣло многоу . .

послѣди: lk. 18. 4 послѣди же рсче: по сихъ же.

пръвѣѥ: jon. 18. 13: прѣжде.

прѣди: lk. 19. 4 прѣди текъ възлѣзе на сукоморнѭ: прѣдъ текъ . .

прѣжде: mt. 23. 26 очисти прѣжде вънѫтрънее: пръвѣе.

сице: jon. 9. 22 сице рѣсте родителѣ его: се рекоста.

сквозѣ: mt. 2. 23: скозѣ.

съде: mt. 14. 36 съде ли съде: зде или ѡиде.

сътократицеѭ: lk. 8. 8: сътощи соугоубъ; сътоpицеѭ: mk. 10. 30: сто краты.

сѫдѣ: mt. 17. 20 прѣиди отъ сѫдѣ тамо: оть сѫдоу; i obratno: lk. 13. 31 иди отъ сѫдоу: оть сѫдѣ.

таи: jon. 7. 10 вьзиде не въ ѣвѣ нъ ѣко таи: нѫ ꙗко ѡтаи; jon. 11. 28 призъка сестрѫ своѭ таи: ѡтаи.

Digitized by Google

тако: mt. 25. 17 тако и иже дъва (таланъта приобрѣте): такожде и иже; lk. 24. 24 идѫ едини отъ наеъ къ гробоу и обрѣтѫ тако ѣкоже и жены рѣша: обрѣтоша такожде; mk. 2. 9 что тако помышлѣете: что си помышлѣѫте; lk. 24. 26 не тако ли подобаше пострадати Христоу: не си ли подобаше.

тачѣе: jon. 2. 10 хоуждее.

тожде: mt. 21. 36 пакы посъла ины рабы мъножѣиша пръвихъ и сътвориша имъ тожде: такожде.

толико: lk. 15. 29 се толико лѣтъ работаѭтъ: се колико.

третници: jon. 21. 14. 17: третицеѫ, mk. 14. 41 третие.

тоу: lk. 4. 15 и тоу оучааше: и тъ оучааше.

тъгда: mt. 13. 42 въвръгѫтъ ѩ въ пешть огньнѫ, тъгда бѫдетъ плачь: тоу бѫдетъ плачь.

тъкмо: mt. 16. 4 знамение не дастъ са имъ тъкмо знамение Іоны: нѫ тъкмо; lk. 17. 18 како не обрѣтѫ са възвративъше са дати славы богоу тъкмо иноплеменьникъ сь: нѫ толико иноплеменикъ сии.

тѫдѣ: mt. 9. 27, 12. 15, 13. 58, 14. 13, 15. 21. 29 mk. 6. 10: тѫдоу.

оу: lk. 21. 9 подоваетъ бо симъ прѣжде быти, нъ не оу абие коньчина: нѫ не тъгда абие. — оубо. lk. 18. 8 обаче сынъ чловѣчьскы пришедъ оубо обрѧштетъ ли вѣрѫ на земи: и пришедъ ꙗра обрѧщетъ; mt. 13. 30 оставите е коупъно расти оубо до жатвы: коупно ѡбое.

изоутръѭдоу: mk. 7. 21 изѫтръ.

ѣко: mt. 10. 16 бѫдѣте . . цѣли ѣко голѫбье: ꙗкы гол . . ; mt. 17. 2 просвьтѣ са лице его ѣко слъньце: акы слъньце; mt. 15. 23 отъпоусти ѭ ѣко въпиетъ въ слѣдъ насъ: понеже въпиетъ; ѣкоже: lk. 14. 22 бысть ѣкоже повелѣ: бысть еже повелѣ; mt. 23. 37 ѣкоже събираатъ кокошь птенъца своꙗ подъ крилѣ: цѣм же образомъ събираетъ.

(Svršiće se)

Digitized by Google

Ispravci:

157. 24 čitaj **цѣнож**.

161. 3 dodaj: nu **ь** dolazi češće nego **ъ**, tako n. p. 3. sing. praes. u jon. na **тъ** dolazi 137 puta, a na **ть** 246 puta, ne računajući **естъ есть**.

164. 2 dodaj: **мы оутолимъї** mt. 28. 4. Kašto **ъ ь** ispred **и** biva **ы ы a** da ono **и** ne gine: **възлюбитъї и** lk. 7. 42, **слышахомъї и глаголящь** mk. 14. 58.

165. 25 ispred **марна** dodaj: **коустодна** mt. 27. 65.

166. 5 ispred jon. 11. 28 dodaj: lk. 1. 58, a 12 čitaj **коустоднєа**.

167. 7 iza lk. 8. 45 dodaj: **оцѣцлящии** mt. 23. 24 opako za **оцѣждлящии**.

172. 1 : 1. 77 ispravi: 1. 79.

174. 22 lk. 1. 36 ispravi 1. 63, a 24 iza jon. 21. 3 dodaj: i **вѣшь** lk. 1. 21.

176. 25 dodaj: **д** dolazi jednom za **є**: **уатыри** jon. 19. 23.

179 iza 4 dodaj: Rijetko biva siniceza: **немлєте** jon. 5. 47 za **не емлєте**; **славоыже** jon. 17. 5 za **славоы ыже**, a to za **славоыж ыже**.

188. 2 ispred huli dodaj hrani: **хранѣаше** mk. 6. 20.

197. ispred **дрѣво** dodaj: **дрьколии**: **посохъ** mt. 26. 47 uz **дрьколъ** mk. 14. 43. 48 **дрькольии** lk. 22. 52; a ispred **дѣкиця** dodaj: **дєнь вєликъ**: **праздникъ** mt. 27. 15.

201. 21 iza 13. 58 dodaj: mk. 6. 6.

202. ispred tačke 4. dodaj: pamti još: **Каравва**: **Каравжа** mt. 27. 16; **Кинѣфа**: **Каифы** mt. 26. 3; **въ пасха**: **въ пасхж** jon. 2. 23; **отъ Мѡсѣа**: **Мѡусиж** jon. 7. 22; **Єрихона**: **Єриха** mt. 20. 9.

213. ispred **къвєдє** dodaj: **не придъ къврѣштъ мира**: **не придохъ положити мира** mt. 10. 34.

217. 23 za lk. 3. 17 piši 3. 11, a 24 iza 8 dodaj: **имъ**: **имѣжь** lk. 4. 33, je li slučajno da oblik **имъ** i **имѣш(и)** dolazi u Mar. i Trn. malo ne svuda na istom mjestu?

Digitized by Google

Борба Црногораца с Турцима

око превласти над Граховом.

(Један прилог за новију историју Црне Горе).

Читано у сједници филолошко-историјскога разреда јужно-славенске академије знаности и умјетности дне 15. просинца 1887. год.

НАПИСАО МАРКО ДРАГОВИЋ.

Војвода граховски Анто Јаковић дао ми је неке његове биљежке, у којијема је побиљежао многе догађаје, који се догодише на граници црногорско-ерцеговачкој у ово потоњих шестдесет — седамдесет година. Кад сам путовао по Грахову и Бањанима, распитивао сам старије људе о истим догођајима, те оно, што сам за истинито нашао, побиљежао у мојој записци. Доцније прикупио сам и неколико писама из преписке владике Петра II. Петровића са ерцеговачким и босанским пашама. У тим писмима говори се у опће о одношајима међу Црном Гором, Ерцеговином и Босном, али опет највише о Грахову, које је, за толико дуго вријеме било каменом спотицања међу Црном Гором и Турском.[1]

У 63—1 књизи „Гласника српског ученог друштва" наштампао сам једну групу писама из преписке владике Петра II. са Јеремијом Гагићем, руским консулом у Дубровнику, у којијем се на више мјеста говори о Грахову (стр. 126—145).

Тамо сам наштампао два трактата међу владиком Петром II. и везирима од Босне и Ерцеговине о уређењу ствари око Грахова (стр. 145—148).

Ја сам тамо нашгампао и неколико писама из преписке међу владиком Петром II и Али пашом Ризванбеговићем, везиром

[1] Види „Гласник срп. уч. друштва" књ. 63, стр. 13 (моја збирка материала за историју Црне Горе).

Digitized by Google

ерцеговачким, у којијем се већином говори о граховским стварима (стр. 158—172).

Тамо је и једно писмо Али пашино војводи Јакову Перову Даковићу и главарима граховскима, о томе, колико арача морају плаћати Граховљани Турцима (стр. 172—173). Додао сам и једно писмо Бецид-Мехмед паше, везира босанскога, владици Петру II. такође односеће се к питању о Грахову и одношајима са Ерцеговином (стр. 176—177).

Пошто сам наштампао вишеречену збирку у „Гласнику", трудио сам се нећу ли још што год прикупити из преписке владике црногорскога са везирима од Босне и Ерцеговине. У томе сам прилично успио те прикупио још око стотину писама преписке с једне и друге стране. Ове ћу у своје вријеме с оригинала преписане објелоданити.

На свршетку овога рада додајем 4 писма (број 1, 2, 3 и 4), која је босански везир Бецид-Мехмед паша писао владици Петру II. о пословима граховским, а у особитости о питању, кад је Али паша задржао главаре граховске у Мостару, кад су се ови враћали од везира босанскога. У овој мојој радњи о овоме наћиће читалац опширан опис. Даље додајем једно писмо Али пашино владици Петру II. (број 5) и једно писмо владичино Али паши (број 6).

Да учиним још ову примједбу. У вријеме, које обухвата ова моја радња, били су главари над Граховом кнез Перо Јаковов Даковић, за њим његов син Јаков Перов Даковић, а за овим Јаковов син Анто, војвода граховски, који је још и данас жив. Они, заједно са Граховљанима, много су муке и јада трпјели од Турака, те су многи као мученици пали жртвом турскога зулума.

Ова радња у особитости је посвећена тим граховским главарима и Граховљанима у опће, њиховој борби са Турцима и ваздашњој жељи да се придруже Црној Гори.

Говори се и о томе, какво је учешће у пословима граховскима примала Црна Гора и њени владаоци.

Документи, које наштампах у 63. књизи „Гласника", и документи, које још имам у рукама, са овом радњом заједно, дају нашему историографу најбогатију грађу за објашњење одношаја међу Црном Гором и Турском на црногорско-ерцеговачкој граници, за означено вријеме.

Digitized by Google

Борба око Грахова започела се је још за вријеме владе владике Петра I, онда кад су били ратови Наполеона I.

У мају мјесецу године 1807, у вријеме француско-руских ратова, један дио руске војске, под предвођењем рускога бригадијера,[1] и један дио црногорске војске, под предвођењем самога владике Петра I., изађе у Грахово, и у поље граховско учини војнички логор. Намјера је њихова била пренијети рат са Турском у Ерцеговину, те су кренули да најприје ударе на пограничнн турски градић Клобук, и на племе Корјениће. Владика и бригадијер позову и главаре граховске и бањске, да их наговоре да дигну и своја племена, те да у друштву са Русима и Црногорцима ударе на Турке. Главари од оба племена пристану. У Грахово у то вријеме био је племенски главар кнез Перо Вујачић, који је имао велики уплив не само у своме племену, него у опће на границу ерцеговачку.

18. маја Руси и Црногорци крену војску из Грахова и ударе на Клобук и почну га бомбардирати. У толико Турци, заједно са Французима, ударе од стране Клобука и жестоко се потуку са Русима и Црногорцима. Ови потоњи морали су одступити и том пригодом много руске војске погинуло је низ клобучке греде, које се и до данас зову *московске греде*. Турци су сашли у Грахово и попалили села: Долове, Вилусе, Заслап, Граховац, па и Грахово, а за тијем вратили су се натраг, а владика и бригадијер отишли су преко Кривошија у Рисан, а отуда у Котор.

Добро вели народна мудрост: „Лако је кавгу заметнути, али јој је тешко начин дати.“ Тако и Граовљани побише се с Турцима, Турци их разпршише, па сад нијесу знали што ће чинити. Договоре се главари, да иду за владиком Петром и руским бригадиром да их питају, како ће даље поступати. Ка граховским главарима пристану и главари од Бањана, те отиду к владици у Котор. Пред главарима је био Перо Јаковов. Пошто је био подужи разговор о пограничним стварима и о томе како ће се даље ратовање продужити, запитао је Перо Јаковов бригадијера, да каже, на какав их начин оставља сада, пошто је већ био покољ међу њима и Турцима, и пошто су Турци изгорели Грахово и све опљачкали. Бригадијер им је

[1] Мора да је то био руски пуковник Книпер, који је заједно са владиком Петром ударао на Опогошт (Никшић) у марту и. г. Види Милаковић, стр. 274.

Digitized by Google

одговорио, да ће Русија за њих мислити и да ће их бранити од Турака. За тијем дао им је свједочанство, како су се храбро борили противу Турака. У томе свједочанству говорило се је и о томе, да ће Русија ваздa за њих мислити и у свакој нужди и невољи бити им у помоћ. Савјетовао их је, да се до бољих времена примире с Турцима и што је боље могуће удесе с њима односаје.

Пошто су се главари вратили у Грахово и Вањање, гледали су да се како нагоде и примире с Турцима; али узалудно, јер су Турци продужавали обичне њихове зулуме, које Граховљани нису могли трпјети.

Не много послије овога времена дошао је у Грахово капетан никшицки Осман бег Мушовић да купи араче. Али му је мало било купљење арача, него даде затворити у тамницу једнога од граховских главара, по имену Саву Булаића, који је 1807. године, пригодом ударца на Клобук, посјекао клобучкога капетана Беговића. Граховљани молише Осман капетана да пушти Булаића, јер нема права окривити га за оно што је било у вријеме рата, који је већ подавно прошао и послије којега је мир учињен, али Мушовић је отклонио њихову молбу.

Кад Граховљани виђоше да молба ништа не помаже, окупи се стотину бираних момака, те ударише на тамницу, разбише врата и пустише Булаића. Послије овога догођаја капетан Осман вратио се је у Никшиће, заклевши се, да ће се жестоко осветити Перу Јаковову за све што чине Граховљани противу Турака. Како је рекао, тако је и учинио. Године 1826. главари никшицки подмитише некога Николу Иванова, Граховљанина, а при том и рођака Перова, те овај уби истога Перу, па за тијем побјеже к Турцима у Никшиће.

Послије смрти Пера Јаковова Али паша Ривањбеговић, везир ерцеговачки, поставио је за главара граховског Перовога сина Јакова. Јаков се је с почетка добро владао с Турцима, те му допуштио Али паша да суди Граховљанима без учешћа турскога у тим судовнма. Такође овластио га је, да сам купи араче и да их шаље њему у Мостар. Али не гледајући на то Јаково пријатељство с Турцима Граховљани, у друштву са Црногорцима, непрестано су четовали по Ерцеговини и много зла Турцима чинили. Али паша је писао Јакову, да савјетује Граховљане да се окане дружења са Црногорцима, јер су то

Digitized by Google

„али људи“. У случају ако га не би хтели послушати, пријетио им је жестоком осветом.

Пошто је Али паша видио да Граховљани неће да се одустану дружења и пријатељства са Црногорцима, почео је купити војску да удари с њом на Грахово. Писао је свим беговима од Ерцеговине, да дижу војске што је највише могуће. Од тадашњих бегова главни помоћници Али пашини били су Смаил ага Ченгић, у чији кадилук спадало је Гацко, Пива, Дробњаци, Шаранци, и Асан бег Ресул-Беговић заповиједник од кадилука Требињског. Сва Ерцеговина одазвала се је Али пашином позиву, те се је скупила доста велика војска, која се је кренула на рат противу Граховљана. Кад је све било готово за нападај, Али паша је написао писмо војводи Јакову и другим главарима граховскима, у којему им је препоручавао да се покоре и да покупе обичне араче, те да их понесу у Мостар. У исто вријеме написао је писмо и владици црногорскоме Петру II., да се прође Грахова, јер је то царска земља, а Граховљани царска раја, а он, Али паша, да је њихов господар по милости његовога величанства султана, који га је поставио везиром од Ерцеговине.

Владика је одговорио Али паши, да не признаје да је Грахово турска земља, него да је Грахово црногорско, па опет он од своје стране моли Али пашу да се прође Грахова. Граховљани такође не послушаше што им Али паша писа. Главари граховски на окупу ријеше одупријети се Али паши и напишу му одговор, који му пошљу по Бошку Тодоровићу у Требиње, ђе се је тада Али паша налазио. У томе писму, између осталога, било је овако речено: „Што нам пашо пријетиш, да ћеш с војском ударити на Грахово — ајде кад оћеш, ми те се не бојимо, него ћемо те јуначки чекати и дочекати, а арача ти не дамо нити паре ни динара. Ми нијесмо раја царска, нити признајемо султанске власти, него смо ми људи владике црногорскога, који је наш господар.“

Пошто је Али паша примио овакав одговор, исти час је наредио да се војска креће пут Грахова. Граховљани се нађу у невољи, јер се нијесу могли сами одупријети оволикој турској војсци, па пошљу протопопа Шћепана Ковачевића и писмо к владици на Цетиње. У писму су писали о намјери Али пашиној и тражили су помоћ.

Digitized by Google

Али Турци нијесу оклијевали, него се одма крену пут Грахова. Августа 6. године 1836 војска турска је уљегла у поље граховско и попалила и поробила све Грахово до куће Јакова Перова. Јаков са својом фамељом и рођацима затворио се је у своју кулу и у пећину, која је под кулом. Жене, ђеца, старци и немоћници побјегли су к аустријској граници, еда би пребјегли у Кривошије и тамо нашли уточиште. Људи способни за бој измакли су се по околним брдима, па су отуда нападали на Турке. У тој борби погинуло је доста Граховљана, међу којијема и брат Јаковов.

Јаков са дружином тукао се је са Турцима из своје куле и доста им јада задавао, али опет тежко му се било држати у затвору.

Већ су прошла три дана од како се је бој започео, али није било рјешавајућег резултата нити на једну, нити на другу страну. Трећи дан написао је Јаков писмо Смаил аги Ченгићу, у којему га је молио, да му допусти да изађе на вјеру да укопа свога брата и рођака, који су први дан погинули. Смаил-ага је одговорио Јакову, да може слободно изаћи, и сувише напише му да би желио с њим поразговарати се. Јаков Перов изађе из куле и пошто укопа брата и рођака, пође на разговор са Смаил-агом. Таман су се почели били разговарати, кад се појаве црногорски барјаци на Замаћево ждријело (ово је ждријело улазак у Грахово од стране Цуца). Кад је Смаил-ага видио црногорске барјаке и војску, онда запита Јакова: „Што је оно Јакове?“ — „Богме ето црногорска војска честити беже“, Смаил-ага тај час сједне на коња те пође пут Умца, ђе је Турцима био логор, и нареди да се диже чадорје и да се креће отоле војска горе уз поље к Никољској цркви и ка граховској ријеци, ђе ће моћи сигурније логоровати.

Кад су Црногорци вићели, да се миче уз поље турска војска, помислили су да Турци побјегоше, те ти они покликни: „Ај! ко је Црногорац! утекоше Турци, за њима, да се насијечемо глава.“ Пошто је црногорска војска уљегла у поље, најприје је дошла на кућу Јакова Перова. Отоле Његуши и Цуце кренули су пут Челине. Кад је Смаил-ага видио, куда су Црногорци окренули, тад је окренуо једну војску иза Курјаја (брдо), а једну војску остави код Никољске цркве. Пошто су Црногорци започели бој, онда једна војска турска (коњаници) јуриши низ поље к Челину, ђе су били Црногорци, а друга турска

Digitized by Google

војска удари озго од брда. Првом је заповиједао Али-паша, а другом Смаил-ага. Црногорци, опкољени далеко многобројнијом турском војском, виђеше, да се не могу држати, те узмакоше једни уз Дервиш (брдо), а други пут Кличевца. Остало је само неколико Црногораца у Челину, међу којијема су били: брат владике Петра II. Јоко Томов, и брат књаза Данила Сгево Станков. Ови оба погинули су у истом боју и с њима још око четрдесет Црногораца Све ове Црногорце Турци су посјекли.[1]

Пошто се је све ово догодило, и пошто су Црногорци оставили Грахово, изиде по ноћи Јаков Перов из затвора и крене да иде на Цетиње к владици. Кад је дошао у Цуцко село Трешњево, ту га зауставе неки његови познаници и наговоре га, да не иде на Цетиње, јер да има десет глава све би их изгубио на Цетиње, како се је владика на њега озлосрдио за погибију црногорску на Грахово. Тада се Јаков врати натраг у Грахово и опет се затвори у кулу.

Пошто су Црногорци отишли с Грахова, опет се поврате Турци из ријеке и учине логор код Умца, ђе им је најприје био. Јаков Перов, са дружином, још је био у затвору и имајући доста праха и таина, намјеравао је продужити борбу са Турцима. Но у томе дођу неки Граховљани, међу којијема и протопоп Ковачевић, те изазову Јакова на разговор. „Што сте дошли Граховљани?“ запита их Јаков. „Дошли смо Јакове, да се поразговарамо о овоме несрећноме народу. Видиш Јакове, да овај народ не може више живјети од глади и жеђе. Аустрија не да у њену земљу, а Црноторци нас оставише; но ајде Јакове, да се предајемо Турцима.“ На то је одговорио Јаков: „А дали ти ја нијесам зборио попе Шћепане, да се не свађамо с Турцима, но да им пошљемо арач и да ћерамо зле људе између себе? Ви ми тада рекосте да сам се ја на половину потурчио, и да ви нећете давати Турцима арача, нити им се покорити, него се бити с њима у здравље господара владике црногорскога и његовијех Црногораца? Да ли се нијесмо заклели да ћемо се бити с Турцима и да се нећемо предавати? а Лазар Тодоров предао се је Турцима још на Преображење.“ „Све је то истина, одговори поп Шћепан, али ко се је мога надати, да ће се овако с нама догодити. Него те кумимо Богом

[1] Виђи додатак број 1., ђе се говори о погибији у Грахово.

Digitized by Google

живијем, немој да несрећни народ пропада, но гледај да се примиримо са Али-пашом; а ја се надам, да ће нам он опростити те ће се тако наше робље моћи повратити кућама.“ На то ће одговорити Јаков попу Шћепану: „И мени је жао да народ страда, него ајде ти попе Шћепане к Али паши, и с тобом нека иду главари од свијех братстава, и ајте најприје к Смаил-аги и Асан-бегу и замолите да макну војску из Грахова.“

Послије овога поп Шћепан и по један човјек од сваке породице отишли су Смаил-аги, те му изјавили покорност Граховљана и замолили га да дигне војску. Смаил-ага, невидећи међу главарима војводу Јакова, одма је питао за њега, а поп Шћепан му је одговорио, да је још у затвору. „А што мисли он чинити?“ запита Смаил-ага. „Богме честити ага он мисли, ако мога, бјежати у њемачку земљу“, одговори поп Шћепан. „Богме прото залуду сте дошли овамо, јер без Јакова пословања нема, и док њега не видимо међу нама, ова се војска неће мицати из Грахова. Но хајте и доведите га овамо и задајте му Божју вјеру, да му ништа учинити нећемо, док га доведемо код Али паше, па како Али-паша учини с њим.“ За тијем се Смаил-ага крену уз ријеку к Али-паши, а поп Шћепан с Граховљанима к Јакову, те му кажу што је рекао Смаил-ага, те је и Јаков пристао да иде к Турцима.

Кад смо дошли у логор турски, прича војвода Анто по причању његовога оца Јакова, дођосмо пред шатор Смаил-агин и Асан-бегов. Главе граховске и црногорске, које су посјекли Турци, бјеху све метнуте пред шатором Смаил-агиним и Асан-беговим. Од главара турскијех, осим поменута два, ту бјеху: бег Љубовић из Невесиња, Реџепашић, такође из Невесиња, и један капетан из Љубушке. Ни један ништа не збораше, док подоцкан рече Асан-бег: „Ево дође и ти Јакове.“ „Ево дођох беже“ одговорих му ја. „Видиш ли те главе те су пред шаторима?“ — „Видим, честити беже.“ — „А колико је Граховљана погинуло?“ — „Погинуло је четрнајест.“ — „А знашли колико је Црногораца погинуло?“ — „Ту је свега педесет и двије главе, беже, од њих су дванајест граховскијех, а друго су све црногорске.“ — „А познајеш ли ону главу те је умивена и постављена над свијема главама?“ — „Не познајем беже.“ У толико пришапта ми на ухо поп Шћепан, да је то глава Стева Станкова Петровића Кад виђе Асан-бег, да ми нешто поп Шћепан шапће, запита ме: „Што ти то збори поп

Digitized by Google

Шћепан Јакове?" — „Он ми каже, да је оно глава рођака владике црногорскога, а именом глава Стева Станкова Петровића." — „И ми смо зборили Јакове, да је то глава некаквога господичића," рече Асан-бег. За тијем питао ме је Асан-бег још за неке главе, чије су. Кад је Асан-бег свршио питања, онда проговори ријеч Смаил-ага и рече: „Е Јакове! о твојој души, и о души онога владике црногорскога, оволика погибија. Зар не би боље било, Јакове, да су ови људи данас живи? Колико би дао ти за овога твога рођака, или владика за онога његовога?" Баш кад се ми овако разговарасмо, ударише бубњеви и свирке по војсци те се сва војска диже на ноге. Најприје је свак мислио, да ће посјећи мене и друге главаре граховске. Но мјесто тога даде се војсци заповиједь, да диже чадорје и све војничке припреме, па да креће с Грахова. Ја сам отишао дома, по допуштењу Смаил-агином, за неке домаће потребе, па, пошто сам свршио, кренуо сам и ја за Турцима и стигао Смаил-агу и Асан-бега у Корјениће на Шејовића главицу. Отоле се заједно кренемо и дођемо у Требиње, ђе затечемо Али-пашу. Сјутра дан кренули смо из Требиња и дошли на конак у Љубиње. Други дан пошли смо из Љубиња у Столац, па из Столца у Мостар."

Пошто се је свршио покољ на Грахово, и пошто је Али-паша отишао из Грахова, написао је исти писмо владици Петру II. у којему му је јавио о догађају и опет молио га, да се прође Грахова. Сувише писао му је, како намјерава уредити пограничне послове међу ћесаревом земљом, Ерцеговином, а такође и Црном Гором. Владика Петар одговорио је Али-паши слиједећим писмом:

„Од нас Петра Петровића, владике црногорскога и брцкога, Али-паши Ризван-беговићу. везиру ерцеговачкоме![1]

„Примио сам твоје нисмо још по прије, али ти нијесам имао кад одговорити на њем. Ти пишеш, да те је чествити Отмановић поставио везиром од Ерцеговине — то смо и ми чули. А што пишеш, да је Грахово у твој санџакат — то до сада није било, и ако си га превaром опалио. То си могао кријући учинити вазда, али никаквога поштења ни пред ким не можеш добити за такве твоје поступке. Ја ти кажем, да је Грахово наш ђед населио, и да је до сада било наше, а по сада бити

[1] Ово писмо саопштавам из моје збирке писама владике Петра II. М. Д.

Digitized by Google

ће онога, коме Бог суди. Што пишеш, да си се мислио састати са заповиједником од Котора и Дубровника, пошто Грахово умириш, да поставиш мир међу вашом краином и ћесаревом; а послије д и с Црногорцима — то је све била твоја пријевара, какву си и учинио над Граховљанима. Зашто, кад си мислио арати Грахово, нијеси написа мене, да идеш с војском арати моје људе и моју земљу, па да би се и ја могао спремити да браним моје границе? Ја знам добро, да његово величанство султан Махмуд није ти река да хараш погранични народ, но си ти кријући ударио и кријући побјега, а имао бога нијеси ни с ким до с неколико Граховљана, при помоћи триста и четрдесет Црногораца, који су пандурили на својој граници. Што говориш, да мислиш да сам и ја чуо да су два цара у мир, па у мир њихов ко има право метати прст у рају цареву — то ти одговарам, да ја моју дужност врло добро знам на конат тога, а знам добро и наредбу коју сам имао од мога покровитеља, да сједимо с миром од свакога. Ја би драге воље с поданицима високе Порте отоманске у миру живио, као што живим с људима цара аустријскога; али ти твоју дужност не знаш, но желиш славу добити харајући народ који није подвластан Порти отоманској, и то још с пријеваром. Али знај добро, да на Црну Гору још нико добио није славу, па нећеш ни ти, вјеруј ми, и ако се поводом твога славољубља много наше крви пролило, али ни турске није ништа мање. Што говориш, да не знаш јели то из моје главе било, да гвардија и неколико људи из Црне Горе дођу у помоћ Граховљанима и толико твојијех људи побију — то ти одговарам, да сам ја ово мало число људи послао у Грахово као пандуре, а чим су они дошли, твоја је војска ударила на Грахово и попалила, а они су дужни били бити се, и били су се, колико су могли, и толико твојијех људи, како ти кажеш, побили. И мене се међу тијема Црногорцима неколико момчади од моје исте куће нагнало и ту је двоје погинуло."

„Ја веома сажаљевам, да нијесам знавао твоје намјере, јер бих скупио неколико иљада Црногораца да те јуначки сретем на моју границу, како су се вазда научили Црногорци. Него сврх свега овога покоља и крви, која је пала, ја те молим, да се прођеш од Грахова; нећеш ли се проћи, а ти одговарај Богу и твојему цару за све што се је досад догодило и што ће се по сада око њега догодити. Цетиње 6 октомбра 1836 года "

Digitized by Google

Ово владичино писмо саопштавам, да се види, како се је он однио к догођају на Грахово. Сад ћу се опет повратити к причању Јакова Перова, што се је догодило пошто су дошли у Мостар.

„Кад нас доведоше у Мостар, смјестише нас у ан (крчма, гостионица) Чинојевића и метнуше неколико Турака да нас чувају, али нас не везаше. Ту смо стојали десет дана. Десети дан дођоше два пашина каваза те одведоше к Али-паши мене и попа Ковачевића. Кад дођосмо пред одају (собу) Али-пашину, ту нас дочека његова стража и узе нам оружје, па нас за тијем уведоше к Али-паши. Соба, у коју сједијаше Али-паша, бјеше сва застрта богатијем ћилимима Али-паша сједијаше на један диван, а око њега Смаил-ага Ченгић, Асан-бег и бег Љубовић. Ми се поклонисмо и метнувши руке на прси, кренусмо к њему да му пољубимо руку, али он не допусти. Ту постојасмо једно десет минута сви ћутећи, док Али-наша проговори: „Добро дошао ајдуче Јакове!“ — Ја му одговорих: „Још боље вас нашао Господаре.“ „А што ти хће Јакове да потежеш оволику војску на Грахово и да доводиш Црногорце да ти помажу?“ — „Ето зла памет наша Господаре!“ што смо тражили оно смо и нашли“ — „Вала Јакове не можеш платити ово зло, које се је догодило, па да имаш на себе двадесет глава. А тебе прото Ковачевићу што је хћело да идеш к ономе владици на Цетиње? Ти си одио да га зовеш, да ти поможе. Али не мисли, јадни прото, да је све тако како ти мислиш. Ја не пуштајем лако Ерцеговину, а ви сте царска раја“.[1] „Видимо Господаре, да смо заслужили велику каштигу, али ми нијесмо толико криви, колико Махмут агов Шеховић, којега си ти послао у Грахово да купи араче Ми имамо твоју бурунтију (карту, књигу), да на мушко дијете, које се налази још у колијевку, не дајемо арача, а Махмут агов узео нам је и на њих цијели арач, као на мушке главе које работају.“ „Добро Јакове, одговори Али-паша, није Махмут агов имао права да узима араче од ђеце, али сте могли доћи к мене па ми казати, па бих ја Махмуту запријетио да тако не чини.“ После овога за подуже времена Али-паша није проговарао ријечи, а такође не зборахуу ништа ни бегови, који око њега сједијаху. Послье једно по сата мучања окрену се Али-паша к Смаил-аги и рече му: „Е Смајо! чуо сам да је и тебе мало

[1] Виђи додатак број 5.

Digitized by Google

пушка дохватила, кад си хата нагонио на кулу Јаковову?“ „Јест, ме неко гађао из куле Јаковове и дохвати ме врло мало преко руке.“ — „Е видиш Смајо, да може бити и влах добар“ додаде Али паша.

За тијем Али паша дарова ми 24 товара кукуруза (урметина) и два товара каве и цукра и отпушти нас да се враћамо кући рекавши: „Сада Јакове и попе Шћепане ајте дома. До сада што сте зла учинили све нека вам је просто. Али по сада чувајте се, јер ако имасте посла са Црногорцима, и ако Граховљани продуже четовање, оба ћу вас на колац набити. Нађите добријех педесет момака, да чувају стражу од Црне Горе, и даваћу им на мјесец по цекин плате и по оку брашна на дан. Сад ајте због и запамтите да вам други пут опроштења нема, него ћу вам сву кућу ископати, ако преступите моју заповијед.“ Ми се на ове ријечи поклонисмо и кренусмо да му приступимо руци, али Али паша не даде.“

Сутра дан пошто се ово догодило главари граховски вратили су се у Грахово. Није прошло много времена, а Али-паша послао капетана Мушовића из Никшића, да купи араче, који су му уједно и предати. Пошто је пашин посланик покупио араче од Граховљана, отишао је и Граховљани га испратише до Омутића, у Рудине, ђе је била турска фортица (тврђава).

„Кад је ово чуо владика црногорски, јако се је расрдио, те је запријетио главарима граховскијема, да ће им се осветити. То је тако трајало до године 1837. Те године владика се је спремао да иде у Русију. Кад сам чуо да ће владика саћи у Котор, кренем и ја да идем к њему (прича даље војвода Јаков). Али да се Турци не би досјетили, зашто идем у ћесарову земљу, купих у Корјениће, у Шеховића, неколико волова, да их препродам у Рисан или Котор.“

„Кад сам дошао у Котор, нашао сам тамо много Црногораца, који бјеху дошли да прате владику. И ако сам се с многијема познавао, опет ни један није хтио приступити, да се са мном поздрави и пољуби, но су се сви одмицали од мене. Подоцкан поздрави се са мном сердар Рамо Манојлов. Ја га замолих, да јави владици да сам дошао, и да му желим приступити. Рамо, на моју молбу, пође и каже владици за мене. Владика, у мјесто да ме прими, пошље одма човјека у циркула, да овоме рече да ме прођерају из Котора. Циркуо (окружни капетан) испуни владичину вољу и пошље полицију те ме ова изведе из града,

Digitized by Google

па отоле све крајем допратила ме је до Рисна. У Рисан которска ме полиција преда полицији рисанској, која ме је пратила преко Леденица, па преко Дврена до на Плочу ђе је граница аустријска."

„Владика је већ био у Русију и вратио се у Црну Гору. Ја нијесам знавао што ћу чинити од себе. Хтио сам да идем к владици на Цетиње, али нијесам смио. Те ти ја напиши писмо Јоку Стијепову Петровићу, у којему писму молио сам га и кумио живијем богом, да ради код владике да ми допушти да дођем на Цетиње да му пољубим руку, па ако ће ме тај час мушкетати (стријељати). Не прође неколико дана, а ја добих одговор од Јока, да дођем у Котор, ђе ћу наћи његовога сина Драга, па да с њим заједно изидем на Његуше. Пошто примих ово писмо, ја ти одма кренух у Рисан, опет са неком трговином, из Рисна пријеђох у Котор, ђе нађох Драга Јокова, те с њим изидох на Његуше. С Његуша кренусмо пут Цетиња, али нијесмо смјели правијем путем, куда народ пролази, него окренусмо на десно, уз поточине, па преко Трешње. Кад смо сашли у поље Цетиње, опет не смјесмо пољем, него окренусмо кршима изнад Умаца, док смо дошли више манастира код табље, ђе се међу турске главе. Отоле сађосмо у манастир те уљегосмо у једну малу камарицу, под волат (свод), ниже звона, те ту сједјесмо, док је свануло. У саму зору Драго некуда изиде, а мене закључа у ону камарицу. Таман бјеше сунце огријало, кад се отворише врата, пак ево ти Јока Стијепова. Пољубисмо се, па сједосмо да се разговарамо. У то донесе једно момче каве и ракије. Пошто се написмо, Јоко отиде к владици. Не прође четврт сата, кад али се Јоко враћа са извјешћем да ће ме владика примити. Јоко и ја отидосмо заједно к владици. Кад уљегосмо у његову собу, ја му приступим и пољубим га у руку. Владика се окреиу к Јоку и запита га: „Јели ово Јоко Јаков Перов, твој пријатељ с Грахова?" „Јест, господаре" одговори му Јоко. Тад владика заповиђе, да се нареди стража на врата, да никога не пуштаје унутра у собу. „Зашто ти Јакове не посјече Мушовића, кад ти је недавно долазио у кућу да купи араче од Граховљана?" запита ме владика. „За бога господаре, како сам могао то учинити? што би јадно робље граховско, којега има до 2000 душа? Да сам посјекао Мушовића, Али паша би све, и мушко и женско, ставио под сабљу. Осим тога, господаре, ту није било Турака с главе до самога

Digitized by Google

Мујаге Мушовића, и с њим десетеро просте момчади. А да се је посјекао и Мујага, опет он неби могао поднијети, да се с њим освете ваша браћа, која погибоше на Грахово. Кад би се за њих могао погубити Асан-бег, или Смаил-ага, тада би била права освета.“ — „А ти Јакове посијеци Асан-бега, или Смаил-агу,“ рече владика. „Не могу господаре ни једнога, а ево зашто: Асан бег не иде никуда из Требиња до у Суторину прео Зубаца, и то врло риједко. Смаил-ага никада не долази ни у Бањане, ни у Грахово, јер ми нијесмо под његов кадилук, но под никшицки. Мени се чини, да би се могло наћи људи из Пиве или Дробњака, који су у кадилук Смаил-агин, да посијеку Смаил-агу, јер он често пута тамо долази да купи араче.“ На ово ми одговори господар владика: „Добро си рекао Јакове. Сад ти ајде дома и владај се с Турцима лијепо, немојте четовати; а реци Цуцама, да не долазе у Грахово, јер од њих неће бити никакве користи, ако неће штете. Немој кажевати никоме да си долазио код мене, да не би дознали Турци; јер би тада ти погинуо од Али паше.“ Тад ја приступих владици и пољубих га у руку, а за тијем изидосмо и ја и Јоко. Послије овога отидосмо у исту камарицу, те ту нешто ручасмо. Цио дан стојао сам у ту собу, и никуда излазио нијесам; јер ми владика бјеше рекао да се никоме на Цетиње не показујем, само је код мене долазио и сједио Јоко Стијепов и његов син Драго. Пошто мрче, кренусмо с Цетиња ја и Драго заједно и по ноћи сађосмо у Котор. Из Котора врати се Драго на Његуше, а ја продужих пут дома.“

Године 1838. отишли главари граховски и много народа на богомољство у манастир Косијерево. Баш кад смо били у Косијерево, дође нам глас, да је дошао на Грахово Махмут Шеховић са још десет Турака, и да су том приликом посјекли једнога Црногорца. Чим чусмо, похитасмо, нећемо ли застати Махмута на Грахово, да га посијечемо, те да тијем осветимо Црногорца. Али Махмут бјеше побјегао с Грахова прије него смо ми дошли. Убијени Црногорац био је родом из Цуца. Цуце одма пођоше на Цетиње, те дигоше жалбу противу Граховљана пред владиком, као да су Граховљани наговорили Турке да убију Цуцу. Пошто ово чусмо, договорисмо се сви Граховљани, да неколико од нас отиде на Цетиње, да се оправдамо пред владиком и да му докажемо, да Граховљани нијесу криви за погибију Цуце. На договору би ријешено, да идемо на Це-

Digitized by Google

тиње ја, поп Шћепан и још десет Граховљана с нама. На Цетиње дошли смо о Ђурђеву-дне, кад слављаше владика своје крсно име, и бива скуп Црногораца. Кад приступисмо руци господару владици, не проговори с нама ни ријечи, а такође нико други не проговори с нама ни ријечи за цијело четврт сата. Док на посљедку Филип Ђурашковић, обративши се к нама, рече: „Што вам хће Граховљани да пресијецате Црногорца на Грахово? Зар вам је мало било оне црногорске погибије назад двије године дана?“ На то му ја одговорих: „Коме то спомињеш Филипе, погибију црногорску на Грахово?“ „Ето тебе Јакове, ада коме“, одговори Филип. „Није истина, што зборишФилипе, одговорих му ја, јер нијесу Граховљани криви што су Црногорци изгинули. Граховљани су се били с Турцима колико су могли. Ми знамо добро Филипе, кад си дошао на Грахово са ријечком нахијом да се бијеш с Турцима. Ти си с војском починуо код Умца, а катунска нахија почела је била бој тек на једну уру пријед него си ти приспио. Ви сте гледали, како се бију у Челину, а нијесте се примакли једнога корака да поможете катунској нахији. Пошто сте видјели, да узмакоше испред Турака Његуши, Озринићи и Цуце низ поље, к мојој кући, а Турци се погнаше за њима: ви не хћесте измијенити Катуњане и побити се с Турцима но пријед Катуњана побјегосте пут Замаћева ждријела без боја.“ У толико чу господар разговор мој и Филипов, па рече: „Доста је те дакије, но оставите тај разговор.“ У толико ће проговорити поп Шћепан Ковачевић: „Дајте нам господаре неколико катунске нахије, па ћемо се одма побити с Турцима. Ударићемо на Корјениће и попалити их и насјећи се глава. Ми не жалимо што ћемо се разурити, само нека буду Црногорци с нама.“ У то ће владика одговорити: „ајде прото дома, а ми ћемо вам послати неколико Црногораца и Лаза Пророковића пред њима.“ Другога важнијега разговора о догађајима на Грахово није било. Ми смо одма сјутра дан кренули својим кућама

Не прође много времена, а ево ти нам писмо од Пророковића Пише нам га из Стоспуда са воде Калца. Ја и поп Шћепан, и још неколико људи с нама, пођосмо одма к Пророковићу. Нађосмо њега и неколико његове војске, ђе леже у ладовима. Пољубисмо се с познаницима, па за тијем и ми сједосмо. У толико ће проговорити Лазо Пророковић: „Ево прото Шћепане Црногораца, како си желио, да се кољемо

Digitized by Google

с Турцима.“ — „Добро нам дошли, и ајдемо одма напријед“; одговори поп Шћепан. „Лакше попе, нијеси погодио како мислиш“, одговори Пророковић, ова се војска одавле неће кретати док ви Граховљани не окрвавите руке турском крвљу; но хајте па ће год посјеците Турке, па ћемо се онда заједно бити с Турцима.“

Пошто разумјесмо ове Пророковићеве ријечи, вратисмо се на Грахово. Одма чим смо дошли посласмо неколико момака, нећемо ли ће око Корјенића наћи којега Турчина да утуку и посијеку, још док нијесу чули да су Црногорци дошли у Грахово.

Кад су ови момци изашли на Бојање брдо, спрама Граховца, срели су три Турчина ће иду нешто послом пут Грахова. На истоме мјесту, ће сретоше Турке, ту их похваташе и свезаше, и свезане их доведоше у Грахово, и ту их посјекоше, па им главе понесоше код Лаза Пророковића. Кад Лазо виђе турске главе, тад рече онијема те су их посјекли: „ајте ви носите главе на Цетиње, а ви Граховљани спремајте се да идемо на ударац на Турке.“

Сјутра дан, у саму зору, Црногорци и Граховљани кренуше се на војску. Војска је најприје логор учинила у граховску ријеку, те су ту и распоред учинили, ће ће која војска ударити. Једна војска би одређена да иде пут Клобука, и да сађе на Шеховића главицу. Друга је била одређена да иде на Нудо. Боја се је овога пута чинило врло мало, те после краткога времена војска се врати натраг; због чега ова војничка експедиција није имала никаквога успјеха. Само је војска црногорска и граховска запалила неколико турскијех кућа, из којијех су Турци били избјежали, те се затворили у боље куће ради одбране, и два три турска млина.

Ово је било око године 1838. Те исте године послао је господар владика мајсторе да граде кулу на Грахово на главичицу Умац. Али паша је чуо за ову грађевину, али се није чинио вјешт, те је тога љета био мир међу Граховљанима и Турцима, и нијесу се Граховљани мијешали с Турцима. Неколико пандура било је постављено, да паве да Турци неби ударили изненада на торине, ће је Граховљанима стока стојала.

Исте године писа ми владика, прича даље војвода Јаков, да дођем на Цетиње са неколико главара граховских. На позив господарев ја се кренем пут Цетиња са попом Шћепаном

Digitized by Google

Ковачевићем и још неколико Граховљана. Кад дођосмо на Цетиње, приступисмо руци господару, и он нас лијепо прими. Пошто нас распита за наше домаће ствари, и за Граховљане, окрену се к мене па ме запита: „Знаш ли Јакове, зашто сам вас звао на Цетиње? „Не знам господаре," одговорих му ја. „Звао сам те да те пошљем у Травник, у Босну, к моме пријатељу великоме везиру Вељид-Мехмед-паши, који ће вам дати о свачему лијепи начин. А ево ја ћу вам дати мога слугу Радована Пипера, да иде с вама ради више ваше сигурности, писаћу и ја за вас везиру писмо у којему ћу вас добро препоручити." На ово ја одговорих господару: „Господаре! смијемо ли ми одити у Босну од Али-паше? Ја се бојим, да ће нас Али-паша све метнути у тамницу, кад дозна да смо кренули да идемо к везиру босанскоме." На ово нас владика посоколи и рече, да се не бојимо ништа, и да нам се ништа рђаво догодити неће, јер он ће мислити за нас.

Овога пута стојасмо на Петиње четири дана, док је владика приправио писма за Мехмед-пашу и док се приправио за пут владичин посланик, перјаник Радован Пипер.

Прије него ћу окренути с Цетиња, прича даље војвода Јаков, све ме нешто мучаше. Питах себе: А што ће рећи људи, ако погинем овога пута? Могу помислити, да сам отишао да тражим мито од Турака, или још Бог зна што. Те ти ја владици: „Бих те нешто молио Господаре." „А што Јакове?" одговори владика „Да ми даш писмо твоје како нас шиљеш ти у Босну, да писмо оставим дома. Ако ме Турци објесе, као што мислим и да ће, да знаду људи да си ме ти шиљао; јер би свак рекао: што је тражио оно је и нашао. Нијесмо га шиљали, па би господаре остало рђаво име на моју кућу." Тада ми даде господар писмо и потписа својом руком.

Послије овога кренусмо с Цетиња и дођосмо на Грахово, ђе остадосмо два дана. Трећи дан петина нас Граховљана, и Радован Пипер шести, отидосмо из Грахова преко Гацка, те дођосмо у Травник у Босну. Везир нас дочека лијепо и нареди те нам се даде конак у један добар хан (крчму, гостиону). Јела и пића даваху нам изобила, такође и храну за коње. Пошто стадосмо неколико дана, позва нас везир на *конаке*, ђе нас лијепо прими и распита за владику и за Црну Гору. Тога пута даде мене бурунтију (писмо), да сам војвода од Грахова, а другу бурунтију даде, да Грахово даје само 250 талијера харача. Од

*

Digitized by Google

овога да узмем ја талијера 50, а 200 да дајемо у цареву касу, а агама да дајемо трећину са земље. Плати нам све трошкове и мене дарова један ћурак, попу Шћепану један бињиш до земље, и сувише 50 дуката за трошак. Посла по Радовану Пиперу једнога хата[1] зелена од три године, као дар владици на Цетиње. Пошто нас овако лијепо везир дочека, весело кренусмо из Травника. Кад бисмо на границу од Ерцеговине, рече Радован, да идемо преко Мостара; а ја му рекох да не смијемо од Али-паше, а Радован опет на ово рече, да се не бојимо, јер нам Али-паша не смије ништа учинити. Ми сви послушасмо Радована и отидосмо у Мостар. Кад дођосмо у Мостар, починусмо у хан Чинојевића. Таман бјесмо починули, кад ево ти Али-пашиног кавазбаше и одма запита: „ко је Црногорац Радован.“ Кад му казасмо које је, кавазбаша рече, да је Али-паша наредио да прије̂ње у другу бољу меану. Пошто Радован отиде, ми се досјетисмо што је Али паша наумио учинити и наредисмо да нам донесу ракије да се добро напијемо. Не потраја дуго, кад ево ти десет Турака са мушкетима и пред њима Хамет-ага Тузовића, којега смо лагумавали у Косијерево 1842 године.[2] Чим дође Хамет-ага код нас, завика: добро дошао кнеже Јакове! јесте ли здраво путовали у Босну? „Здраво вала Богу, честити беже, но јеси ли нам ти добро и здраво?“ „Мене је послао господар Али-паша Јакове, да вас причувам.[2] Има на вас од свакуда из Ерцеговине давија, па да ви не би ко што учинио, кад би сте одили кроз чаршију.“ — „Хвала Богу и Али паши када за нас тако мисли,“ одговорим ја. Сјутра дан позове Али-паша Радована и рече му да иде дома. „Ајде Радоване дома (рече Али-паша), и реци владици, да су ово моји људи, и ако он гради фортице у царску земљу.“ Прије̂д него је Радован кренуо из Мостара, дошао је к нама, те нам све казао што је Али-паша рекао.

Ми имадијасмо с нама неколико момчади, те их бјесмо узели да нам причувају коње. Ове посласмо у Грахово са коњима. Али-паша посла у Грахово Лазара Тодорова, да гледа што се тамо чини, и да види долазе ли често Црногорци, па да о свему често и точно пише Али-паши у Мостар.

Пошто прође осам дана, дође к нама један кавaз, послани од Али-паше и рече нам, да нас Али-паша зове к себе. Нема се

[1] Виђи додатак број 2.
[2] Виђи додатак број 3 и 4

Digitized by Google

куд камо, него пођосмо за кавазом. Кад уљегосмо у одају (собу) Али-пашину, поклонисмо се. Али-паша сједијаше на диван. Са мном не хтје зборити ништа, него поче зборити с попом Шћепаном, и најприје му рече: „Добро дошао прото из Босне.“ — „Боље тебе нашао Господаре.“ — „А јесте ли здраво путовали у Босну?“ — „Јесмо здраво у здравље ваше господаре.“ — Послье овога одговора Али-паша се насмија па продужи: „Богме прото, да сте ви одили у моје здравље, не би сте одили у Босну. А знаш ли прото, да сам ја и свога брата убио, јер очаше да буде господар од Ерцеговине, па не дадох ја, а камоли да пустим ономе босанскоме шљивару. Нијеси погодио попе ни ти ни везир босански, нити владика из Црне горе, код којега често идете.“ Послье овога отпушти нас да идемо кући. Ми се поклонисмо па изађосмо.

Тако стојасмо више но мјесец дана. Лијепо нам бијаше. Нијесу нас везали, а тајина имасмо доста. Кад нам је била воља, излазили смо по чаршији да шетамо; али вазда је уз нас била стража од неколико оружаних Турака. У вече, кад би пошли спати, закључали нас, па би ми спавали у једну собу, а чувари наши у другу.

Не даде нам несрећа мировати, но се почесмо договарати да бјежимо. Најприје углависмо овако: Да молимо Али-пашу да нам допушти да пошљемо једнога од нашега друштва дома на Грахово, да нам донесе што год од аљина и коју пару; а ми бјесмо вићели каква је брава на врата од одаје, у коју смо спавали, па очасмо да пошљемо овога друга код Ђоне Мијатова мајстора, не би ли нам направио кључ, којијем бисмо могли одкључати по ноћи и утећи. Ја бјех добро познат са кавазбашом, с којијем сам одио к владици на Цетиње, те га замолих, да моли Али-пашу да нам допушти послати кога у Грахово. Кавaз-баша пође право к Али-паши, да га моли за нашу ствар, и Али-паша допушти. Ми посласмо Луку Мијатова Вуичића, а његов исти брат Ђона био је ковач и умио је браве направљати.

Ђона, по каживању Лукину, направи кључ. Пошто је Лука испунио поруку, врати се у Мостар и с њим једна жена, која донесе нешто аљина, да Турци не би што посумњали, зашто је Лука одио у Грахово. Пошто је Лука дошао, један дан пођосмо сви, осим Луке, да шетамо по чаршији и наши чувари с нама. У то вријеме Лука је чинио прову, очели се кључ

Digitized by Google

угодити, и кључ се је угодио. Пошто смо се повратили из шетње, Лука нам каза да се може одаја отворити. После овога договоримсо се, да једну вече узмемо доста ракије по вечери и да опијемо наше стражаре; а сви Турци добро пију ракију, особито Ахмет-ага. Тако и учинисмо, и једну вече после вечере донесосмо доста ракије и почесмо надпијати се ко ће више попити. Турци пијаху сваку редовну, а ми све низа се просипасмо. Пошто се добро напише, не умјеше изаћи из наше одаје, но сви попадаше и не закључаше врата на одају. Пошто је био сат по поноћи, кренусмо да бјежимо. То је било уз часне посте (велике, ускршње посте) године 1839. Побјегосмо уз Мостарско поље, а свануло нам је код Благаја. Бјежали смо рђаво, јер поп Шћепан не могаше никуда крочити. По дану не смјесмо продужити бјежање, а киша бјеше почела падати, те се ми прибисмо уз један крш. Ту нас виђе један шокац, који ту бјеше код коза. Овај, чим нас виђе, поче викати: ко сте ви? Ја га молих да не виче, и од невоље побратимих се с њим, тек да мучи, и дадох му три дуката, па га закумих да не казује никоме да нас је видио. Он се закле да неће и да смо слободни од његове стране. Отоле нас поведе те нас остави у једну малу пећину и рече нам, да ту сједимо, а он да ће поћи да нам донесе хљеба. У то чусмо ђе пољем пуцају пушке. Одма се авизасмо да нас траже коњаници кроз лужине. У то рече Лука Мијатов: Војводо! тако ми Бога, ја се бојим од онога шокца, да нас не прокаже, но дај да се одавле мичемо ђе друго." Ја му рекох да нас неће проказати, а дали се нијесмо с њим побратимили. После овога Лука рече: „А ви тројица сједите овђе, а ја ћу изаћи на врх главице да видим куда су Турци и куда нас траже."

Не прође по сата док се зачу глас са врх главице: „О куме Јакове, о куме Јакове!" Ми извирјесмо из пећине, кад али нас Турци опколили. После тога опет ме неко зазва, ја на зов запитах: „ко ме зове?" Тад чух одговор: „Ево те зове Заир Тановић но оди овамо." — У мене и у Јована бјеше по мала пушка, а имасмо фишека доста, па рекосмо да не излазимо, но да чекамо на врата од пећине, да се бар замијенимо. — У то опет Заир поче звати и даде ми вјеру, да нам ништа неће учинити, док нас доведу к Али паши. — Ја га заклех да рече истину, оће ли нас довести живе код Али-паше. — Он ми даде божју вјеру и сувише рече, да ме пријед не би пуштио

Digitized by Google

да ми Турци што учине, прије Али-паше, него би погинуо он са његово пет брата, који су с њим. — Послије овога изидосмо, кад али имамо што видјети. Пред нама све на коњима више од сто и педесет Турака. Отоле поведоше нас мостарскијем пољем. Турци се посилили као да су ухватили, што но се рече, Марка Краљевића, па разигравају коње по пољу, а пуцају из кумбура (мале пушке).

Кад нас доведоше до Алијне сове, како се улази у варош, завика Заир Тановић: „Дај Јакове оружје, небој ми се ништа, послаћу ти га сину у Грахово.“ — Тад му дадох сребрни нож и сребрну пушку. Отоле поведоше нас уз чаршију. Изашло бјеше и мало и велико да нас гледа. Поведоше нас право на конаке Али-пашине. Кад нас уведоше к њему, он сједијаше на диван. За дуго нас је гледао и није проговарао ријечи. Послије се окрену попу Шћепану па му рече: „А што вам хће да бјежите попе Шћепане? Зар вам је рђаво било код мене? Зар нијесте имали што да једете и да пијете? Зар сте били у гвожђа свезани?“ На ово поп Шћепан одговори: „Нама је лијепо било господаре, и имали смо доста да једемо и да пијемо, а у гвожђа нијесмо били; али наша манита памет, а ко неће из тамнице бјежати?“ Тад се Али-паша насмија и рече: „И ја бих, прото, бјежао, да ме ко метне у тамницу, кад бих само могао.“ — Послије овога нареди, да нас воде у тамницу. Поведоше нас и метнуше у једну мрачну тамницу при земљи. Озгор кроз таван висаху троје гвожђа. Мене метнуше у једна гвожђа ногу, а на грло метнуше ми једну алку широку два прста, па ме закључаше кључем. Овако исто закључаше у гвожђа и прота, а Јована закључаше само у једну ногу. Тако стојаше нам гвожђа и на ноге и на грло цијелих петнајест дана. За ово вријеме молили смо и кумили кавазбашу да нам се макну гвожђа баре с грла; али бјеше узалудно. Петнајести дан нареди каваз-баша те нам макоше гвожђа с грла. Послије овога позивао нас је по који пут на каву и ракију. Пошто се мало ослободисмо, почесмо молити и кумити каваз-башу да моли Али-пашу, да нас пушти са стражом, да пођемо до у Клобук, а у Клобук да изађе ко од нашијех родијех: браће или синова, да остану у таоце, а ми да пођемо кућама, да видимо, је ли нам ко жив и да узмемо што год за арча. На ово ми одговори каваз-баша овако: „Јакове и попе Шћепане, слушајте добро што ћу вам рећи, турске ми вјере и бога, који

Digitized by Google

нас је јаратисао (створио), радићу за вас све што најбоље могах. А да ви није мене било кад сте оно бјежали, бисте били одма објешени. Ја пазим, Јакове, оно добро, које си ти мене учинио, знаш, кад ме посла Али-паша с тобом на Цетиње к владици, па кад смо се вратили из Црне Горе на Грахово и дошли у твоју кућу, кад оно дође Андрија Иванов (Перовић из Цуца) с Црногорцима да ме посијече у Грахово; а ти с Граховљанима не даде но ме испратисте здрава до у Клобук. Мене оно на ум пада, но ви ајте и не мислите ништа."

Послије овога разговора поведоше нас опет у тамницу и дуго у њу стојасмо, да нас нико не позива, нити нам се чини вјешт. Таман сјутра дан по Васкрсењу ево ти каваз-баше к нама. Чим уђезе у тамницу, нареди да се скину с нас гвожђа. Пошто нам скидоше гвожђа поведе нас код Али-паше. Кад изађосмо пред Али-пашу, рече нам: „Јакове и попе Шћепане! ево се моли за вас каваз-баша да вас пуштим да отидете до у Клобук, ће ће доћи ваша браћа или синови, да остану за вас у тајство, што вам и допуштам, али да одма, пошто свршите ваше послове, дођете у Мостар."

Отоле ми пођосмо са каваз-башом преко Ерцеговине, те дођосмо у Клобук. Тада поручих ја, да дође за мене у тајство мој брат Живко, поп Шћепан поручи, да му дође син Петар, а Јован поручи, да му дође брат Шћепан. Не потраја дуго, ево ти ће иду Петар и Шћепан, а Живка нема. Ја запитах, зашто мој брат није дошао. Одговорише ми, да није смио доћи, јер му је запријећено с Цетиња, да не иде у Ерцеговину. Поп Шћепан и Јован одма отидоше пут Грахова, а ја остадох и поручих, да ми пошљу сина у таоце за мене. Други дан дође ми мајка и доведе мога сина, те ја тада кренух пут Грахова

О своме бављењу у Клобук, као таоц за оца, војвода Анто прича овако:

Ја то знам као да је данас било, а било ми је тада тек петнајест година. Ту сам видио тога пута Смаил-агу Ченгића, Мујагу Мушовића из Никшића и Захира Тановића из Гацка. Они се разговараху често с мојом бабом и слобођаху је, да ми неће ништа учинити, па и ако се Јаков не врати, и да ме неће водити у Мостар.

Пети дан врати се мој отац и с њим дође његов брат Вук. За Јована Михаилова дође Милутин попов Булаић, а за попа

Digitized by Google

Шћепана исти Петар. Од Андријашевића дође Стеван Радов, од Вучетића Петар Ђураков, а од Вуичића Јаков Мијатов. Дође с њима у Клобук и Јоко Гиљен, перјаник владичин.

Пошто смо дошли у Клобук и довели таоце, продужава причати војвода Јаков, одма ме запита Смаил-ага, ко је дошао да остане за нас. Пошто Турци примише таоце, отпутоваше с њима у Мостар, а ми се вратисмо на Грахово. То бјеше управо 22. априла. Пошто дођосмо у Грахово, рече ми перјаник Јоко, да ми Црногорци пријете, и да се на Цетиње збори, да сам ја самовољно, без ичије наредбе, одио к везиру босанскоме у Травник. Кад ја то разумијех, узех оно писмо, што ми је владика дао, кад ме је справио у Босну, те ти ја и поп Шћепан пођи на Цетиње. Кад дођох на Цетиње, ниједан од главара црногорскијех не оћаше са мном говорити, док негђе подоцкан поче зборити са мном Филип Ђурашковић, и прве му ријечи бјеху: „Канда ти Јакове није танак врат, не познаје ти се што си стоја у тамницу Али-пашину.“ — Ја му одговорих: „Валај знам сердаре, да си ми ти давао да једем и пијем, да би ми био тањи врат. А што зборите ви Црногорци, да сам од своје воље одио у Травник к везиру босанскоме, то није тако, а ево читајте ово писмо, те ми га је господар дао, кад сам кренуо у Босну.

На Цетиње стојасмо три дана, да не приступасмо руци господару. Трећи дан посла перјаника да нас зове к себе. „Како си Јакове?“ запита ме господар. „Добро фала богу господаре“, одговорих му ја. — „А кад сте дошли из Мостара?“ — „Дошли смо у очи Ђурђевадневи.“ — „А ко је отиша на мјесто вас у Мостар?“ — Тада му ја поименовах све по реду, који су Граховљани отишли у таоце за нас. — „Ко је долазио од Турака с вама?“ — „Долазио је господаре Смаил-ага, кавaз-баша и Захир Тановић из Гацка, Мујага Мушовић из Никшића и још неколико кавааза.“ — „Чуо сам Јакове, кад сте бјежали из Мостара, па вас Турци ухватили, да вам је много добра учинио Захир Тановић.“ — „Јест, господаре! да њега није било, нећаху нас Турци живе доводити до Мостара.“ — „Сад Јакове ајте дома и владајте се добро с Турцима, не ћете ли оне избавити из Мостара, па ћемо се по сада другчије владати с Турцима.“

Пошто приступисмо руци господару владици, одма кренусмо пут Грахова. Одма по Петровудне кренусмо ја и поп Шћепан

Digitized by Google

у Мостар. Знајући ону народну пословицу „празна вреча узгор не може стојати“ узесмо, неколико новаца и других дарова, те ми око кавaз-баше, а кавaз-баша око Али-паше, док ево ти један дан зову нас к Али-паши. Кад дођосмо код Али-паше, поклонисмо се по обичају, па се одмакосмо натраг. „Ево Јакове и попе Шћепане, рече Али-паша, молио се за вас кавaз-баша, да ви пуштим таоце да иду дома, а он се је потписао за вас, да ви више нећете зло чинити, као што сте се научили. За то хајде дома и будите мирни; немојте да кавaз-башу за вас посијечем Добро знај прото, да Вам није било кавaз-баше, вјере ми Божије, и ти и Јаков, би сте били набијени на колац.“ На ове ријечи поклонисмо се Али-паши и захвалисмо му на милости, коју нам је учинио, па изидосмо и отидосмо к нашој дружини, да кажемо да нас је Али-паша опростио и дао нам слободу да идемо својим кућама. Послије овога сви заједно отидосмо код кавaз-баше, да му приступимо и захвалимо за добра која нам је учинио. Кавaз-баша рече нам: „Ајде, с богом Јакове и попе Шћепане. Вјера и бог, који је свијет саздао, сви кадилуци ерцеговачки подниjели су Али-паши давију на вас и молбу да вас никада не пусти, да се вратите својим кућама, ако мисли, да му је земља мирна. И не ћаше, вјера и бог, пуштити вас, да није мене било. Но ајте сада дома. Али пази ти Јакове, немојте чинити рђава дјела. До сада вас је два пута опростио господар Али-паша, а знајте да више неће.“

Послије овога кренусмо из Мостара и дођосмо у Грахово на сам Илин-дан. Од године 1839. па до године 1842. били смо у миру са Турцима. У ове двије године давали смо арач, али смо га сами купили, па га шиљали у Мостар. Али је свагда бивало чета, које су упадале у Ерцеговину. За ово вријеме Али-паша је више пута за мене поручевао да отидем у Мостар; али нијесам хтио, него сам вазда шиљао по којег другог Граховљанина.

Године 1842. у мјесецу јануару, покуписмо араче и посласмо их по попу Шћепану у Мостар, а у исто вријеме издаде заповиjед Мушовићу у Никшиће, Шоботи Авдићу, Асан бегу у Требиње, да се сви договоре и да скупе што више војске, па да ударе на Грахово и да га плијене. Једно јутро ударише сви тројица на Грахово са три стране. Мушовић удари на Пријеку љут на стоку Ковачевића, Булаича и нашу, Вујачића, у Поштреље, у Проданов нугао. Појавише Турци неколико крдова

Digitized by Google

стоке Ковачевића, а Ковачевићи посјекоше три грађанина. Послије тога Турци ударише на стоку Булаића на Пождрељe и посијекоше два Булаића и појавише два три крда стоке У толико удари Шобота Авдић на Ријечане и Балосаве на стоку Андријашевића и сваку појавише и посјекоше три Андријашевића, а Лазар Тодоров Андријашевић предао се је одма Турцима. Баш у исто вријеме удари Асан-бег са Требињанима и Корјенићима на Заслап, Граховац, Долове и Вилусе и појави сву стоку, одведи неколико робља Неколико од заробљеника посјекоше, а неколико одведоше у Мостар. Од овога робља има и данас у Ерцеговину, те се је тамо населило, а нијесу се враћали више у Грахово. Више реченога Лазара Тодорова, који се је предао Турцима и измамио на вјеру она три Андријашевића, те су их Турци посјекли, поведоше Турци у Мостар; али му Али-паша не учини ништа, нити га мета у тамницу, но га посла одма у Грахово са попом Шћепаном. Кад је влада црногорска дознала за предају и издају Лазара Андријашевића, и да се је повратио из Мостара у Грахово: посла одма перјанике, те га стријељаше у Грахово исте године. Тога су се љета опет Граховљани били с Турцима.

Кад је Али-паша видио, да се Граховљани све више и више придружују к Црногорцима, наумио је сасвијем поништити Граховљане, и безусловно их покорити под своју власт. Године 1843. покупи Али-паша велику војску, да удари на Грахово, и да развали кулу, коју је владика Петар оградио на Умац граховски.

Кад је за ово дознао владика, науми бранити Грахово од Али паше свом могућом силом. У мјесецу августу крене сам лично на Грахово, са свим својим рођацима, са намјером, да се затвори у кулу на Умац, те да је брани од Али-паше. Са собом поведе војску од све катунске нахије, од ријечке нахије и неки дио Бјелопавлића. Кад дође владичина војска у Грахово, владика са главарима отиде одма у кулу на Умац, а војска његова учини логор подно поља граховскога. У то вријеме дође и Али-паша у Корјенић у село Гранчарево, а посла војску у Грахово, која учини логор поврх поља Граховскога. Сјутра дан, пошто је војска турска и црногорска дошла у Грахово, побише се неке страже турске и црногорске Било је мало мртвијех са обје стране. Турци тога пута посјекоше два Граховљанина.

Digitized by Google

Чуј ти паша скадарски, да су Црногорци отишли у Грахово, те ти он крijући пошљи војску, да удари на Врањину и на Лесендро. Црногорске војске није било, да брани та мјеста, те их Турци узеше и посјекоше двадесет Црногараца, који су стојали у фортицу Лесендро. Кад је дочуо за то владика, послао је кућама сву војску од ријечке нахије, да се нађе тамо, ако би Турци крenули, да иду дубље у ријечку нахију. Послије овога започела се преписка међу владиком и Али-пашом око ствари граховски и око фортице, коју је владика оградио у Грахово. За ову преписку између Али-паше и владике није нико знавао од главара, осим Стеван Перков и Новица Церовић. На посљедку изашло је на јавно, да су се владика и Али-паша погодили око Грахова и то овако: Да владика иде с војском из Грахова и Грахово да остане Али-пашино. Да Али-паша развали фортицу, коју је владика оградио на Грахово, а да дâ владици за њу накнаду од 3000 мађарија. Да и Али-паша дигне сву војску из Грахова и да је поврати одакле је покупљена.

Једно јутро ево ти ће пртља и турска и црногорска војска да креће на пут. Ја то видјех из моје куће, која није далеко од Умца, ће је била фортица, у коју је стојао владика. Одма кад видјох кретање војске отидох к владици, да видим, што се је то догодило, и што владика чини. Кад ја у фортицу, али и тамо почели товарити што је било у фортицу муниције и другог. И ако бјеше владика иједак, опет се усудих запитати га, да ми каже, ће креће војска, и куда пртљају муницију из фортице. — „Бог ме Јакове, да ти право кажем: Ја се погодих са Али-пашом око Грахова.“ — „А како господаре?“ — „Бог ме Јакове Грахово оста Али-пашино, а фортицу да развали Али-паша. Што се тиче вас Граховљана, да давате араче Али-паши, а агама трећину са земље.“ — Кад ово чух, ударих се од жалости шакама у главу и закуках: А што учини господаре од овога несрећнога племена! — На ово ми господар одговори: „Не бој се војвода, ја за то мислим. Док је моје куће, никада те нећу заборавити, нити Грахово Сад се није могло другојаче, а ако бог дâ, брзо ће Грахово бити црногорско.“ — Кад се ја ово разговарах с владиком, бјеше ту и поп Шћепан. Господар са главарима врати се у Црну Гору преко Рисна, а ја и поп Шћепан остадосмо, кукајући по правној фортици. Док ево ти одма сјутра дан, пошто је отиша владика,

Digitized by Google

посланик Али пашин, Осман-ага, носи ми писмо од паше, у којему се заповиједа, да одма покупим Граховљане и развалим фортицу. Нема се куд камо, но ти ја поручи за Граховљане, те дође 200 људи да разваљују. Кад почеше разваљевати, сјетих се оне пословице: „Град градио за седам година, а дође вријеме развали га за годину дана.“ Тако и ми Граховњани градили смо ову фортицу готово за двије године, а развалисмо је готово за један дан.

Господар је отишао с Грахова 23. септембра 1843. Од те године, па све до 1852. стојали смо у миру с Турцима, и шиљали редовно Али-паши араче у Мостар. Више пута је Али-паша поручевао, да идем у Мостар, али нијесам хтио.

При свршетку ове записке војвода Анто Јаковов Даковић чини овакву примјетбу:

„Ово што сам овђе побиљежио за мога оца и за остале Граховљане, очима сам видио и све запамтио, па точно побиљежио. Нијесам само био очевидац разговора мога оца са Али-пашом и са владиком, али ми је отац све причао, па сам ја точно по његовом причању побиљежио. Што се тиче ствари, које се односе на мога ђеда, то сам такође побиљежио по причању мога оца и попа Шћепана, такође и по причању другијех старијех људи, који су добро знали мога ђеда и с њим дружили.“

Додатак.

I. Књига от мене везира босанскога Вецид-Мехмед паше царскога тајнога вијећника и голема властника и гуверна све Босне и краинско стојни паланака у Травник, на Високопреосвештенога господина и мога вијернога доста[1] *владику Петра владику Петра Петровића лијепи поздрав.*

У Грахову што се је зло догодило, ја сам вама посла писмо и допало вами је у руке прошасте године: како је Али-паша ударио с војском на Грахово и многе главе погубили у Грахову ваши и Царногораца, који су вама били у помоћ. Ви сте од ваше стране писали Али-паши да овакве ствари не

[1] Дост, пријатељ. Да примјетим: Писма саопштавам истим језиком, како су писана, само новим правописом

Digitized by Google

бивају, већ мир нека је. Али-паша није послушао. На овакво неваљаштво нијесте каил[1] на ове послове и уредбе. Потом изговор од моје стране заискалисте и једнога човјека за ове послове што сте ми послали књигу разабра сам кад ми је дошла у руке. Наш ћестити цар вазда је рад да није ни Турћин, ни раја у немиру него рајет, и од овога посла неваљала ништа не излази само поради раје има зарара и свакоме друго ништа. Управ како сте ми писали онако сам и ја на муселиме и на друге који имаду власт Што су под вашом руком да не чине неваљаштво, да лијепо живете. Од моје стране ја сам писао онијем људма и на Али-пашу писато је да на вашу страну војске не шиље . . . . Војеци запријетио сам, на Церну Гору неће ударити, а ти на ваше људе запријетите на Херцеговину да не ударају ни на једно мјесто. Од моје стране ако устреба људе шиљаћу, да се ови послови упуте. Ја сам написао једну турску, а једну сарпску, обе су једнаке Друго ништа. Да си ми здраво.

У Травнику овога мисеца года 1838.

II. Везир босански Вељид-Мехмед-паша лијепи поздрав моме досту Петру Петровићу црногорскоме владици.

Од Грахова нахије послове смиримо са Али-пашом и Херцеговином мир би — за ту сварху за увјероват и разумјети Црногорце и граховску рају да је мир учињен, послали сте ми свога човика Радована, да се са мном види и књигу ш њиме посласте и ш њиме се видисмо и од Грахова нахије да сте мир учинили драго ми је, а у исто доба врло ми је мило, да сте ми свога човека послали и овако будући јесмо од пријед дости и у напредак ћемо бити. И ето вам шаљем опета вашега човика Радована. Како ја вас милујем казаће вам ваш Радован, и за вашу драгост ову вам књигу пишем, која, желим, да вас у лијепому здрављу наиде. Једна сарпски, а једна турски — обе су једнаке. И да сте ми здраво.

У Травнику, по турски мјесеца Шевала 4. 1838.

P. S. Од моје стране како вас милујем и како смо и прија дости за ваше свако добро и драгост ето вам једнога коња шаљем и у здрављу и рахату да га јашете. Од мојих је атова.

[1] Каил, задовољан, сагласан.

Digitized by Google

III. Од мене везира босанскога Вељид-Мехмед-паше отоманскога тајнога вијећника и големa[1] властника, од све Босне заповједника, да сте ми здраво драги досту.

У Мостару Али-паша што је зауставио од Грахова Јакова војводу и остале кнезове, тако сте ми писмо послали, да их Али-паша пусти, и како је у сенату писано, да ће онако ћињети, јесте ми писали тако, и вако ми је ваше драгоцјено писмо дошло од вас, из кога сам разумио свако — ми смо ове послове по заповиједи и заповиједи свијетлога и ћестита цара учинили и поради факир-фукаре и раје за рахатлук. У Мостару што су устављени Јаков војвода и поп Шћепан и остали да их пушти, писао сам Али-паши, и Али-паша је мени отписао, да их није зором[2] онде уставио и како мусефире под пусатом (оружјем) стоје, нити сам вели за њихове ружне послове, ни за граховске раје њих уставио. Тако ми пише — није за друго него за увјероват се и за искоренути рђаве послове граховске раје николико људи да стоје у Мостару на начин реума, тако је Али-паша с Јаковом војводом и осталима имао еглену (разговор) и они су овако се подуфатили и укаилили (сагласили се) и от Грахова који буду на прилику реум (таоци) када дођу у Мостар, онда кнезове и попа сваки на своје мјесто хоће послати. Тако ми пише Али-паша. Друго ништа него ова два писма, једно турски, а друго славено-српски желим да вас наиђе у лијепому здрављу.

У Травнику по турску Зилџиде мисеца на 30. года 1839.

P. S. Међу вама и међу мном знате какво имамо лијепо пријатељство. За харђаве послове са други нека се наша љубав не распане.

IV. Од мене везира босанскога Вељид-Мехмед-паше пријатељски поздрав моме досту црногорскому владици.

Херцеговачки паша од Грахова људе уставивши и тако будући јесте ми писали књигу, која ми је у руке дошла и разумио сам сваку, коју ми пишете — да пишем Али-паши, да те људе пушти. Али-паша ове људе заради ружнога посла

[1] Големо, велико.

[2] Зором, на силу.

Digitized by Google

није уставио, него поради све Херцеговине људи и граховске раје да буде вјерност права међу њима и они рехуми да дођу Али-паши. Од Али-пашине стране никакве ружности њима бити неће. И овде нејма ништа него права вирност. И с тога будући ови послови од стране требињском муселиму Асан-бегу овако сам писао граховској раји да даде праведну памет да Али-паши реум пошаљу — а код Али-паше оне Јакова војводу и кнезове да пусти за тај разлог. Вама ову књигу пишем, нека знаш. И ове двије књиге једна турски, а вторија славеносарпски и да си ми здраво.

У Травнику дана 11. марта года 1839.

V. Од нас Али-паше везира херцеговачкога нашему побратиму Петру Петровићу, владици црногорском, пријатељски поздрав.

За чудо ми да немам од тебе никаква одговора на двије моје књиге, сто сам ти посло од скоро.

Сад да те авизамо (извијестимо) како је досо мој ћехаја онамадне из Цариграда и за Грахово било је дивно ћути (чути) и мому богодржавному старјесини, и свакоме великому двору будући да је свакому живу јавно и познато, да је царска земља од фети и у њему царска раја под мојом државом. За све сто смо ми разговарали у нашему састанку, и по књигама, и за сваки разговор сто си имао с нашијем послаником познато је међу нама. Сальемо и сада до тебе нашега послузника Басиља Колако и морес с њим слободно сваки разговор имати, колико с највјернијем нашијем послаником, будући да је вјерна наша слуга од његова ћетинства, колико да је од наше куће. Сувиси од потреба је мој драги пријатељу да буде опет међу нама пријатељски састанак преко наших најприбраних посланика, то јест или да ти пошљеш до мене једнога твога прибрана и разумна рођака и близњега, оли ја до тебе каква мога приличнога рођака, оли братића, и како гођ буде тебе повољито одпиши нам одма или ћеш ти нама послати, или ми тебе. И да си од Бога здраво.

У Мостару 1843. марта 1.

P. S. Сада смо примили и твоје писмо од 13. прошастога и вићесмо сто нам пишеш за онога лупеза Станка Туровића,

Digitized by Google

кога имамо послати теби док се врати амо Васиљ како смо му и наредили да дођу твоји перјаници до у Бањане и ту имамо ми њега послати и предати да га доведу теби, а ти како видиш прилично према његова дјела у толико година тако и кастигај. Ми смо тако насли за боље кога гођ би уфатили у нашу државу на рђаво дјело да тебе шаљемо. На исти начин уфамо се, да ћеш и ти чинити од свакога нашега подложника.

Нашао сам и једну копију од писма које је писао владика Петар II. Аџи-Али-бегу Ризванбеговићу, те ћу и то писмо овђе саопћити.

VI. Од нас Петра Петровића владике црногорскога и брдскога и кавалијера роускога цара Аџи-Али-бегу Ризванбеговићу пријатељски поздрав.

Примио сам јуче твоје писмо и разумио у њему све што ми пишеш. Ти кажеш да се чудиш што сам ја овде изашао. Мене су и стари вавда кад им је воља била овђе излазили; али ја сада ни изаша не бих, но знаш што учинише Турци зимус од Граховљана: преко моје погодбе и два везира на пријевару их посјекоше и поробише и плијенише. Па сврху свега тога дође ми глас из Дубровника, да се опет купе Турци да ударају на Грахово кријући. С тога сам и ја овден изашао. Али како смо изашли заповиједао сам војводи да немају никога тицати ни задијевати изван својијех граница. И доиста нете никога тицати ни задијевати доклен сам ја овдена, нако када би ко њих задио. Него ти пишем мој пријатељу, ако је вас каил као мене, да смиримо ове крајеве, да не гори сиротиња и с једне и с друге стране, у мене можете сваки лијепи начин од мира наћи, ако хоћете ви; ако ли не можемо сада одмаха учинити мир, ано за неко време да учинимо вјеру, а у тој вјери дако бисмо се и умирили. И на ову ми књигу отпиши, да се умијем владати. И да сте здраво.

На овој копији нема датума нити године, кад је писана, али то јој не губи баш ни мало од њене важности.

Digitized by Google

Digitized by Google

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI.

KNJIGA XXI.

U ZAGREBU 1889

U KNJIŽARI LAVOSLAVA HARTMANA NA PRODAJU.

Digitized by Google

Dionička tiskara u Zagrebu.

Digitized by Google

SADRŽAJ.

Strana

Trnovsko tetrajevanđelije XIII vieka. (Svršetak.) — Priobćio Matija Valjavec 1

Njekoliko izprava krčkih biskupa. — Priobćio dr. Ivan Črnčić . 69

Povelja bosanskoga kralja Tvrtka od god. 1366. — Priobćio dr. Franjo Rački 81

Bribirski nekrolog XIV. i XV. vieka. — Priobćio o. Stipan Zlatović 83

Kronaka O. Pavla Šilobadovića o četovanju u Primorju (1662—86.) — Priobćio fra Stipan Zlatović. 86

Slovenski rukopisi u Narodnoj biblioteci u Parizu. — Priobćio N. Dučić arhimandrit 116

Razni zapisi. — Priobćio N. Dučić arhimandrit 127

Izvodi za jugoslavensku poviest iz dnevnika Marina ml. Sanuda za g. 1526—1533. (Nastavak, 1532). — Uredio dr. Franjo Rački 133

Opisi i izvodi iz nekoliko jugoslavenskih rukopisa u Pragu. — Priobćio dr. Gjuro Polívka:

I. Nomocanon cum parergis 184

II. Dvanajest snova cara Šahinšaha 187

III. Pitanja i odgovori 195

IV. Priča o drvetu krstnom 216

V. Vidjenje sv. Pavla 218

VI. Priča proroka Jeremije o plijenjenju Jerusalima . . . 221

Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae saeculi XIII. — Sabrao i uredio Ivan Kukuljević Sakcinski . . 225

Digitized by Google

Digitized by Google

Trnovsko tetrajevanđelije.

Priobćio u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 3. studenoga 1887. god.

AKADEMIK M. VALJAVEC.

(Svršetak. V. Starine knj. XX, str. 157—241).

Razlike po glaviznama.

Mat. IX. 12 ꙁдравии, иѫ болѧщиї. 13 не придохъ бо ꙁвать. иѫ. 14. алчемъ mj. постимъ сѧ, алчѫтъ mj. постатъ сѧ. 15 желѣти mj. плакати сѧ, женѧи сѧ mj. женихъ. ѥгда (bez: же). алчѫтъ mj. постатъ сѧ. 16 ispred риꙁѣ ima: къ, же mj. бо. и горе раꙁдраине mj. и больши дира. 17 погыбнѫть. 18 сице же ѥмоу гл(агола)щоу къ нимъ се кнѧꙁъ пришед(ъ) кланѣаше сѧ. оумрѣ. iza пришедъ nema: въꙁьложи рѫкѫ своѫ на нѧ. 19 идѣше. 20 имѧщи je ispred двѣ на десѧте. пристѫпи съ ꙁажда mj. съ ꙁади, подольцѣ риꙁѣ mj. въскрилии риꙁы. 21 риꙁѣ. спасѫ сѧ σωθήσομαι. 22 спасе сѧ. отъ того часа. плищоуѫщъ mj. млъвѧщъ. 24 бо iza не. оумрѣ. смиахѫ еѧ mj. рѫгахо сѧ. 27 тѫдоу. идоста. 28 глаголаста. 29 прикосънѫ сѧ ѡчесоу ѥю. 30 ѡтвръꙁоста сѧ очи има. 31 прослависта. 32 приведошѫ к немоу. 33 нѣмыи. чюдишѫ сѧ mj. дивиша сѧ. 35 ѡбхождаше. веси. на съборищиихъ ихъ mj. соньмищихъ ц(а)рьствиꙗ. вьсь mj. вьсѣкъ. 36 имѧщѫѧ. 38 господоу.

X. 1 оученикъ своихъ. на д(оу)хы нечистыѧ ꙗко же иꙁгонити ѫ и цѣлити вса ѩзѫ и въсѫ болѣꙁнь въ людехъ. 2 двѣма mj. обѣма. си mj. се. пръвыи Симонъ г(лаго)лемыи Петръ Андреа брать его. 3 Іꙗкѡвъ Ꙁеведеѡвъ и Іѡ(а)нъ братъ ѥго Филипъ и Варѳоломеи, Ѳома и Матѳеи мытоимецъ, Ꙗкѡвъ Алѳеовъ и Леви принареченыи Ѳадден. 4 и Симѡнъ Кананитинъ, Іюда Іскариѡтинъ. 5 сиѫ два на десѧте. и г(лаго)ла въ пѫть странънь. 7 ц(а)р(ь)ство небесноѥ. 8 (цѣ)лѣите. 9 притѧжите. 10 ни мѣшца. двооу. жеꙁла. пищѫ своеѫ mj. мъꙁды своеѩ. 11 въ кыи любо градъ или въ весь. прѣбѫдѣте. доидеже. иꙁыдете. 13 миръ къ вамъ пакы въꙁвратит сѧ. 14 и кто любо аще не приемлеть васъ ни

Digitized by Google

послоушаѥтъ. нли mj. ли. 15 Содомьстѣ и Гоморъстѣ nema: вь день
сѫдъиъи. 16 посылаѫ mj. сълѭ. ꙁъмнѫ. ꙗкы mj. ѣко. гохѫби(ѥ?)
17 блюдѣте сѧ ѡтъ mj. вънемлѣте же. на съборъ и на събо-
(рищихъ оубн)ѫтъ. 18 и къ вл(ады)камъ (do 10 slova nečitļivih).
мене дѣлѣ (čitaj: дѣлꙗ) mj. мене ради. въ свѣдѣтельство имъ и стра-
намъ. 19 прѣдадатъ. гла(гола)ти. 21 оумората mj. оубьѭтъ. 22 nema:
вьсѣми. тъ спасеть сѧ mj. съ с(ъ)п(асе)нъ бѫдетъ. 23 томъ mj.
семь. бѣжите. дроугыи. nema: бо niti: ꙗко. чл(о)в(ѣ)чьскыи. надъ
господемъ (ispisano). nema: своимъ. 25 доволъно ѥстъ mj. довьлетъ.
ꙗко и господоу. аще ли. nema: домоу. вельꙁеволомъ проꙁвашѫ. 26
открыет сѧ. не оувѣстъ сѧ. 27 повѣдите mj. рьцѣте. mj. кровѣхъ
je druga ali nečitļiva riječ, možda: клѣтехъ. 28 не боите же сѧ отъ
оубиваѫщиихъ и д(оу)шѫ не могѫтъ. въ дъбри огньнѣи mj. въ ђеенѣ.
29 ѥста. 30 власи въси главини ичьтени сѫть. 31 оучшиꙗ ѥсте вы
mj. лоучъши вы есте. 33 а иже. 34 придохь. и придохъ. положити
mj. върѣщъ. 35 придохъ. раꙁлѫчити. дъщере на матере. на све-
кръве. 36 домашнии. 37 с(ы)на. дъщере. 38 приемлеть. идеть mj.
градетъ. 39 обрѣтыї и. мене дѣлѣ. 40 иже мѧ приемлетъ. 41 при-
емаи (po drugi put, ali prvi put sa л.) 42 аще mj. колиждо. ма-
лыихъ. оучениче.

XI. 1. ꙁаповѣда двѣма на десате оученикомъ свои(мъ), прѣде
(opako za прѣидѣте) тѫдоу. 2 посла два отъ оученикъ своихъ. 3 и
рече ѥмоу. или чѣемъ. 4 Iω(а)нноу еже слышите и видите. 5 оубоꙁии
благовѣстатъ 6 иже сѧ не съблаꙁнитъ. 7 идѫщемъ mj. исходащемъ
начѧ. чьсо иꙁыдосте въ поустинѫ видѣти. 8 нѫ чьсо иꙁыдосте ви-
дѣти. nema: ли. се же иже маккы. ц(а)рихъ 9 нѫ чьсо иꙁы-
досте видѣть. ima: еи ispred глагола. 10 пишетъ mj. естъ писано.
агг͞лъ свои. иже ispred оуготовитъ. 11 въ раждании женъстѣамъ mj.
въ рожденыхъ женами. а мьнии въ царьствии н(е)б(е)сиѣмъ болии
его ѥсть. 12 ц(а)р(ь)ство небесное ноудит сѧ и нуждинци въсхытаат
ѥ. 13 прорекошѧ. 14 съ ѥстъ. 16 комоу же оуподоблѧ родъ съ?
подобенъ ѥстъ дѣтемъ на тръжищихъ сѣдащемъ и въꙁъглашаѧщемъ
дроугомъ своимъ. 17 и гл(агола)щемъ: свирѣхомъ mj. пискахомъ
18 ни ꙗдъї ни пиѫ. 19 приде же. чл(о)в(ѣ)чъскыи. мытоимцемъ. 20
корити грады mj. поносити градомъ. его mj. имъ. 21 Витсандо. Тѵрѣ
и Сѵдонѣ. быша mj. бѫ. въ ꙗриꙁѣ mj. въ врѣтищи, пепелѣ 22 Тѵроу
и Сѵдоноу. сѫдиыи. 23 бышѫ силы былы бывшѫꙗ. прѣбыли бышѫ
до д(ь)нешнѣаго д(ь)не. 24 Содомъстѣ и Гоморстѣ. сѫдиыи. 25 въ
тъ годъ. исповѣдаѫ сѧ тебѣ о(ть)че г(оспод)и небеси и ꙁемли. 26
nema: ꙗ (ѣ). 27 вьсе мнѣ прѣдано естъ. nema: не. ти (= и mj.

и) емоу же. 28 nema: кь мънѣ. троуждаѭщии сѧ. 29 ꙗремъ мои mj. иго мое. на сѧ. кротъкъ. 30 ꙗремъ бо мои благостьнъ ѥстъ.

XII. 1 идѣше mj. приде. вь сѫботѫ по сѣанию, ‚вь сѫботѫ‚ je nad retkom pripisano. въѕалкашѫ сѧ и начашѫ. 2 Фарисеи. рекошѫ къ немоу. в сѫботѫ. 3 въѕалька. сѫщии. 4 не достоꙗше ѥмоу ꙗсти; ispred ꙗсти stoji: бꙗ vaļda = бѣ, jer u predlozi stajaše: достоино. сѫщиимъ. ispred тъкмо ima: нѫ. 5 или. въ сѫботѫ. въ црькви. сѫботѫ 6 г(лаго)лѫ же. болеѥ. ѕде. 7 и аще, bez: ли. чьто. милостыни. да не бысте осѫдили николиже неповинпиънихъ. 9 въ съборище mj на соньмище. 10 бѣаше mj. бѣ. ѥго mj. и. 11 nema: отъ. овцѫ ѥдинѫ. въ сѫботѫ въ ꙗмѫ и въѕдвигнетъ ли еѧ. 12 оуче mj. лоучеи. въ сѫботы 13 истагни рѫкѫ своѫ и простри и бысть цѣла ꙗко и дроугаа. 14 Фарисеи же съвѣть приимше на нь иѕыдошѧ ꙗко да погоубать и. 15 тѫдоу. идошѫ. 17 Ісаиемъ пр(о)р(о)комъ. 18 любимыи мои, на нь же иѕволи доуша моа. 18 странамъ mj. ꙗѕ(ы)к(о)мъ. 19 распѫтиихъ. емоу mj его. 20 льна въньмша сѧ mj. прѣта. иѕведетъ. 21 страны mj. ꙗѕ(ы)ци, надѣѫт сѧ mj. оупъваѭтъ. 22 приведошѧ ѥмоу бѣсноуѫщь сѧ. ꙗко слѣпоѡмоу и нѣмоѡмоу г(лаго)лати и видѣти, grč. ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. 3 и г(лаго)лахѫ. 24 рекошѫ. Вельѕавоуломь кнаѕемъ бѣсовъскыимъ, 25 вѣдыи же І(соу)съ. въсе царъство опоустѣѥтъ и весь домъ или градъ раѕдѣливъ сѧ. 26 раѕдѣли сѧ ц(а)р(ь)ство. 27 Велъѕѣвоуломъ. чимъ mj. о комь. сего дѣлѣ. 28 д(оу)хомъ божиомъ. ц(а)р(ь)ствие. 29 или како можетъ кто въ домъ крѣпкааго вьнити. разьграбити mj. расхытити. 30 събираетъ. растачаѥтъ. 31 оставлѣт сѧ mj. отъпоустить сѧ. poslije чловѣком nema: а ѣже на доухъ хоула не отъпоустить сѧ чловѣкомъ, а 32 ima ovako: и аще речечь кто на с(ы)нъ чло(вѣ)чъскыи, оставит сѧ ѥмоу, а иже речетъ на д(оу)хъ с(вѧ)тыи, не оставит сѧ ѥмоу ни въ сии вѣкъ ни въ бѫдѫщии. 33 или ѕлъ. 34 отъроди ѥхидьньстии (Mikl. lex. отродъ navodi: отьроди ехидновии ev. tru.) od 35 do 38 je tekst izlizan. 38 ima: ѥмоу нѣции mj. етери bez емоу фарисеи. 39 прѣлюбодѣи. 41 Ниневгитьсции осѫдать и. въ проповѣдь Іѡниинѫ εἰς τὸ κήριγμα Ἰωνᾶ. 42 izostavļeno u cod. mar. glasi ovako: царица ѭжьскаа встанеть на сѫдъ съ родомъ симъ и осѫдить и ꙗко приде отъ конецъ ѕемлѧ слышати прѣмѫдрости Соломона и се боле Соломона ѕде 43 обращетъ. 44 въ домъ свои mj. храмъ мои. отъ надоуже иѕыдохъ. обращетъ и 45 д(оу)хъ иниѣхъ лоучьшъ себе послѣдинѣа чло(вѣ)коу томоу. лѫкакоѡмоу 46 и ѥще же ѥмоу. мати ѥго и братиꙗ ищѫще г(лаго)лати къ немоу. 47 нѣкоторыи mj. единъ. мати твоа и братиꙗ твоа вънѣ стоѧтъ ищѫще

Digitized by Google

ти г(лаго)лати, 48 рекшомоу ѥмоу mj къ г(лаго)лѭщюмоу nema: кто сѫтъ. братиꙗ 49 dodaje iza рѫкѫ: своꙗ. братиꙗ моа. 50 nema: иже єстъ на нбсхъ. то мои братъ.

XIII. 2 ꙗко влѣзьшоу въ корабь сѣсти grč. ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι. въсь. на мори mj. помори. 3 бесѣдова mj. г(лаго)ла, сѣꙗть. 4 сѣꙗщоу ємоу. nema: оубо. падошѫ. придошѫ. 5 а дроугаа падошѫ на каменнихъ, идеже не имѣаше ꙁема многы, въꙁникошѫ mj. проꙁабѫ. имѣаше. ꙁемныꙗ mj. ꙁемли. 6 nema: же. присмаꙗшѫ mj. присвадѫ. имѣахѫ. оусъхошѫ. 7. а другаа падошѫ 8 а дроугаа же падошѫ на ꙁемли добрѣ и даахѫ плодъ. 9 имѣѫ 10 рекошꙗ. чьто. 11 рече имъ. таины ц(а)р(ь)ствиꙗ небеснааго. 12 иже бо имать дастъ сѧ ємоу. 14 и накончавает сѧ ими mj. събываетъ сѧ имъ. видѧще mj. ꙁьрѧще. 15 оудебелѣ mj. отлъстѣ. очеса своа. nema: очима и оушима оуслышатъ и сръдьцемъ разоумѣѭтъ. ицѣлѧ. 16 блаженѣ. слышитѣ. 18 сѣꙗвшаго 19 слово ц(а)р(ь)ствиꙗ. разоумѣваѥте. придетъ mj. приходитъ nema: же. въсхытитъ сѣанное сѣꙗнное 20 сѣꙗнное. се ѥстъ. 21 врѣмененъ. отгоненню словесе дѣлѣ. абие съблажнѣетъ 22 се ѥстъ. вѣка mj. свѣта. прѣльсть mj. льсть. nema: є. бѫдетъ mj. бываетъ. 23 се ѥстъ. nema: є, ni: ѣко подобаатъ. mj. р. м. ђ. ispisano: сто, шестьдесѧть, тридесѧть. 24 царствие небесное чло(вѣ)коу сѣавшоу. 25 ѥмоу mj. его. вьсѣꙗ. 26 проꙁѫбе. 27 раби къ домовноѡмоу влад(ы)цѣ рекошѫ. сѣа (2. s. aor.) своємъ. кѫдоу. 28 рекошѫ. 29 ѥда како. плѣвелы въстръꙁаѫте. 30 ꙗ mj. є odnosi se na плѣвелы. обоѥ mj. оубо. въ годъ жѫтьвныи рекѫ жѫтелемь. плѣвелы. ѫ = ꙗ, naime: плѣвелы mj. и, naime: плѣвелъ. 31. ц(а)р(ь)ство небесное. 32 iza сѣменъ ima: ꙁемныихъ. въꙁрастетъ bez д. боле всѣхъ ꙁелиѥ ѥсть и бѫдеть дѫбь ꙗко птицамь н(є)б(єс)нымъ прити. 33 ц(а)р(ь)ствие небесное. въ мѫчныхъ ситꙗхъ трехъ mj. въ мѫцѣ три сатъ. въскысошꙗ въса. 34 се въсе. nema: ничесоже. 35 своа и отригнѫ. твари всеѫ mj. вьсего мира. 36 селныихъ. 37 сѣꙗи доброе сѣмѧ ѥсть с(ы)нъ чловѣчьскыи. 38 сии mj. се. ц(а)рствиꙗ, плѣвели. 39 врагъ же въсѣавыи ꙗ ѥстъ диꙗволъ, а жѫтва кончание вѣкоу ѥстъ. жѧте griješkom mj. жѧтеле аггли сѫтъ. 40 nema: бо. nema: тако бѫдетъ. 41 чловѣчьскыи аггл҃ы своѫ. царьствиꙗ, съблаꙁнъникы mj. скандѣлы. беꙁаконие. 42 огньнѫѧ. тоу mj. тъгда grč. ἐκεῖ. 43 просъвтат сѧ. въ ц(а)р(ь)ствии. 44 ц(а)р(ь)тво небесное. имѣнию mj. скровищю. коупитъ mj. коупоуетъ. 45 ц(а)р(ь)ство небесное. бисеръ. 46 бисеръ. nema: имѣние. є mj. и. 47 ц(а)р(ь)ствие небесное. 47 събравшоу. 48 напльни сѧ. извръгошѫ вънъ. 49 въ скончанию. 49 праведныихъ 50 скръжетъ ꙁѫбъны. 52 он же mj.

Digitized by Google

І(соү)съ же. оүчивь сѧ къ ц(а)р(ь)ствии небеснѣамъ. подобиѣ повала
53 тѫдоү. 54 о(ть)чьство. оүчааше. на съборищихъ ихъ, ꙗко дивити
сѧ имъ и г(лаго)лати ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν, nema:
естъ. силы αἱ δυνάμεις mj. сила. 55 глаголет сѧ mj. нарицаетъ сѧ.
братиꙗ. Іω(а)нъ mj. Осифъ. 56 все се mj. вьсѣ си сѫтъ. блажиѣахѫ
сѧ. бе чьсти mj. бещьстии. о(ть)чьствѣ. ꙁа невѣрьствиꙗ многъ ихъ.
XIV. 1 въ то же врѣмѧ слъїша Іродъ четврътовластьцъ (mj. тетрархъ).
2 и рекъ. мрътвъıихъ. nema: о немъ. 3 nema: емъ, nego: Іродъ бо Іоана
свѧꙁа и въсади въ темница. 4 Іродиꙗди. брата. имѣти ти еѧ. 5 и
хотѣаше. и оүбоꙗ сѧ. имѣахѫ. 6 рождьствоү же творимоү Іродовоү
grč. γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρόδου, nema: по срѣдѣ. Іродоү. из-
рече (bez д). nema: еи. 8 наоүчена mj. наважденa. на блюдѣ mj. на
мисѣ. 9 ц(а)ръ. иже въꙁлежаахѫ mj. въꙁлежѫщиихъ. nema: и na
kraju. 11 принесошѧ. на блюдѣ mj. мисѣ. отроковици mj. дѣвици.
12 пришедше m̃. приступьше. nema prvo: его. въꙁашѧ. погребоша
mj. погрѣса. 13 тѫдоү. идошѧ. 14 многъ народъ. ицѣли 15 придошѧ
mj. пристѫпиша. ima: юмоү poslije г(лагол)аще. и часъ оүже минѫ mj. и
година минѫ юже. веси mj. градъца. 17 ꙁде. 19 въꙁемь mj. приемъ. обѣ
mj. дьвѣ. 20 въꙁашѧ иꙁбытьнъıихъ. 21 ꙗдѫщиихъ. nema: мѫжъ, nego:
аще. тысащь. дѣтии. 22 понюуди mj оүбѣди grč. ἠνάγκασε. корабль. 23
отпоүстивъ. на горѫ помолити сѧ едииъ. 24 mj. вълаꙗ сѧ ima druga
slabo čitljiva riječ, kao da je: мѫча сѧ. 25 nema: І(соү)съ. гради
mj. хода. 26 по морю идѫщь смѧтошѧ сѧ. бестѣлесныи мъчьть mj.
приꙁракъ. въскричаша mj. въꙁъпиша. 27 не боите сѧ, аꙁь есъмъ. 28
ima: юмоү iza же. къ тебѣ прити. 29 поиде по водамъ къ Іс(оү)-
с(о)ви mj. хождааше по водахъ и прити къ. 30 видѣвъ же вѣтръ
крѣпъкъ. начатъ погрѧꙁати и въꙁъпи mj. наченъ оүтапати воꙁъпи.
31 приѧтъ mj. ꙗтъ. оүсѫмьнѣ mj. оүсоүмьнѣ. 32 корабль. 33 сѫщии.
и пришедше. б(о)жии. 34 прѣꙗхавъше придошѧ на ꙁемлѧ Генесарит-
скѫѧ. 35 принесоша. 36 молѣахѫ. подраꙁѣ риꙁѣ mj. въскрилии риꙁы.
елико же сѧ прикосиѫ ихъ, ицѣли ѫ.

XV. 1 от Іерⷭ҇ммъ. фарисеи. 2 о(ть)цъ mj. старецъ. не бо оүмы-
вѫжть. хлѣбы. 3 прѣстѫпаюте. 4 матере. ꙁлословествиитъ. матере. съ-
мртиѫ да оүмираетъ. 5 иже аще bez: колиждо. или. nema: сѧ. и mj.
иже. о(ть)ца своего или матерь своѫ. 7 прорече mj. пророчьствова.
8 людеи сии оүстами čitaj оүстънами. 9 веꙁ оүма mj. въ соуе. ꙁа-
повѣдии чловѣчьскы. 11 nema: въ оүста. 12 пристѫпишѧ . . и ре-
коша. фарисеи слышавше. 13 небесныи. 14 nema: слѣпьцемъ. въ-
падета сѧ. 16 юдинако. беꙁъ раꙁоүма. 17 nema: не ю ли раꙁоүмѣ-
ваате. въмещает сѧ. проходомъ mj. афедрономъ. 18 исходащее отъ

Digitized by Google

оустъ. осквръиатъ. 19 nema: татьбы лъжесъвѣдѣниѣ, власфимиѣ, nego: хоулно г(лаго)ланиє. 20 оумъвенама ржкама. 21 тѫдоу. Тѵрскѫ. и Сидоньскѫ. 22 жена Ханааныни (γυνὴ χαναναία) ишедьши отъ . . възъпи к немоу. бѣсит сѧ. 23 пристѫпишѫ. понеже mj. ѣко. 24 Ізраилева. 27 nema: ибо. падаѫщиихъ. господии. 28 велика. ѵаса того mj. во тъ ѵасъ. 29 прѣшедъ отъ тѫдоу І(соу)съ приде кь морю Галилеискоѡмоу. сѣдѣаше. 30 врѣдны dolazi iza многы pripisano crnijom tintom. привръгоша. 31 ѵюдити сѧ mj. дивити сѧ. нѣмыѫ. и врѣдны mj. бѣдъныѫ. 32 рече к нимъ. о народѣ семь. оуже. ѵьсо. да како (bez: не). 33 оученици ѥго: отъ кѫдоу намъ въ поустыни хлѣбъ толико ꙗкоже насытити народъ толикъ. 34 рекоша: седьмъ и мало ръїбъ. 35 народомъ. 36 приимъ седьмь хлѣбъ и мало рыбъ. 37 възаша напльненъ mj. исплънь. 38 а ꙗдъшиихъ бѣ ѵетыри тысаща. дѣтии. 39 корабль, и приде.

XVI. 1. пришедше mj. пристѫпьше. фарисеи и садоукеи. 2 вечероу бывшоу. 3 дьньсь зимно. 3 знамении врѣменыхъ. 4 злъ. проситъ mj. ищетъ. 4 емоу mj. имъ. нѫ тькмо. 5 mj. онъ полъ biće: на онѫ странѫ, ali je to slabo čitljivo. 6 вънимаите. Садоукеиска. 7 възахомъ. od 8 do 19 sve skoro nečitljivo. 19 ц(а)р(ь)ствиꙗ. егоже mj. еже. на земли. съвазанъ. и аще кого раздрѣшиши на земли, бѫдетъ раздрѣшень. 20 заповѣда mj. запрѣти. повѣдатъ mj. рекѫтъ. 21 отъ толи наѵа. подобаетъ. приати mj. пострадати. оубиеноу. третии. 22 nema: и поемъ и, nego: Петръ же наѵатъ ставлѣти и (mj. прѣрѣкати емоу) г(лаго)лѧ: милостивыи . . не имаатъ быти се тебѣ. 23 Петроу. иди за мѧ. 24 nema: аще къто, nego: иже хощетъ въ слѣдъ мене ити. да възметъ. да вь слѣдъ мене градетъ. 25 а і иже хощетъ poslije своѫ opetuje se griješkom: спасти погоубить ѧ, а иже погоубит доушѫ своѫ, ali je opet izbrisano. 26 или. 27 ѵловѣѵьскыи. nema: съ анѣлы с(ва)тыми. отдастъ mj. въздастъ. 28 зде. стоѫщиихъ. въкоусити сьмр(ъ)ти. с(ы)на ѵловѣѵъскаго градѫща въ ц(а)р(ь)ствии.

XVII. 1 nema: бысть. поѫ емоу mj. его. 2 просьвтѣ. 3 ꙗвиста сѧ имъ Мѡиси ти Ілиа. 4 рече къ І(соу)с(о)ви зде. сѣни mj. кровы. тебѣ единѫ, Моуси единѫ и Ілии единѫ. 5 ище mj. еще. nema: се. вълюбленыи ми. благоволихъ. 6 падошѫ. 7 пристѫпивъ. 8 nema: же. никогоже не видѣшѧ. заповѣда. nema: не. 10 nema: его. книжници глаголатъ. подобаетъ. 11 вьсе mj. вьсѣ. nema: ѣко. оуже. 12 nema: въсѣ. 15 новъ мѣсацъ бѣсит сѧ. многажди mj. мъножицеѭ. на огни. многашди. 16 приведохомъ mj. привѣсъ gr. προςήνεγκα. могошѫ. исцѣлити. 17 невѣренъ. съвращенъ mj. развращены. 18 nema: отрокъ.

Digitized by Google

19 пристѫпишѫ. рекошѫ. могохомъ mj. възмогомъ. 20 невѣрованиe.
гороущно. отъ тѫдоу mj. отъ сѫдѣ. немощно mj. не възможьно. 21
съ же родъ. алканиемъ mj. постомь. 22 хощеть с(ы)нъ чловѣчьскыи
прѣданъ бытн въ рѫкы чловѣчьскы. 23 третии. 24 Капернаоумъ. при-
доша mj. пристѫпиша. къ Петроу. рекоша. 25 рече же еи. ц(а)ре
земъстии. кыихъ. юмлатъ mj. приемлѭтъ. или. отъ с(ы)новъ ли своихъ
или отъ тоуждиихъ. 26 рече же юмоу. 27 ѭже прѣжде имеши. статирѫ тѫ.

XVIII. къ І(соу)сови. волии. въ ц(а)р(ь)стви небеснѣамъ. 3 ц(а)р(ь)-
ство небесною. 4 въ ц(а)р(ь)ствии н(е)б(е)снѣамъ (a vidjeti je
slabo) 5 приемлеть. мa mj. мене. 6 прѣблажниаетъ mj. скандалисаетъ.
nema: малыхъ сихъ, nego: вѣроужщихъ сихъ мнѣ. да повиснетъ
жрънъвъ на выи его осьлъскы и погразнеть вь ширинѣ морстѣи. 7
отъ сьблазнь mj. скандѣлъ. ноужда бо юстъ прити съблазнемъ. лютѣ
mj. горе. съблазнъ mj. сканьдаль. 8 и mj. ли. връзи mj. отъврънsи.
добрѣ ти естъ въ жизнь вънити хромоу или врѣдноу. 9 съблажнѣетъ.
то истькни mj. изьми. добрѣ. съ еднѣмь. въ жизнь mj. животъ. въ
дъбрь mj. въ ђеонѫ. 10 не прѣобидите юдиного mj. не родите о еди-
номъ малыихъ. на небесехъ. н(е)б(е)сн(а)го. 11 поиде mj. приде.
възискати и спасити погыбшаго. 12 что са мьнитъ вамъ. комоу mj.
етероу. сто овьцъ. девать десатъ и деваты. 13 и аще бѫдетъ обрѣсти
ѫ. девать. 14 иже юстъ въ небесехъ mj. небескыимъ. 15 nema: же.
послоушаетъ. брата своего. 16 аще ли не послоушаетъ тебе, поими
съ собоѫ юще юдиного или два, да оусты двою послоухоу или трии
станетъ всѣко слово. 17 аще и не послоушаетъ ихъ, повѣждь цр(ъ)-
кви, аще ли цр(ъ)кве ослоушаеть са, бѫди ти ѭко и страниикъ и
мытоимецъ. 18 на земли (oba puta), свазанъ на небесих(ъ) раздрѣшите
mj. раздрѣшиши gr. λύσητε. разьдрѣшенъ на небеси (ъ u разьрѣшенъ
načiňeno od o). 19 съвѣщаета, на земли. просита. на небесехъ. 20
еста два или трие съвъкоуплени (mj. събрани). 21 пристѫпль. ко-
лижди mj. коль краты. съгрѣшитъ къ мнѣ брать мои оставла юмоу?
до седмижди ли. 22 до седьмижди (седьшди, a mї je natpisano nad
retkom nad ш.) до седьмь-десатъ краты седморицеѫ. 23 ц(а)р(ь)ство
небесное. ц(а)рю. съпрѣти са словесы mj. сътазати са о словеси. 24
nema: о словеси. приведоша. 25 отдати. mj. въздати. повелѣ
господинъ юмоу продати. дѣти mj. чада. все юже mj. вьсе елико.
отьда. 26 рабъ тъ кланѣаше са. все ти отдамъ. 27 прости mj. поусти.
остави mj. отъпоусти. 28 ишедъ же рабъ тъ. златицъ mj. пѣназъ.
отдаждъ mj. даждь. 29 падъ же оубо клеврѣтъ юго на ногоу емоу
молѣше. все ти отдамъ. 30 nema: ведъ. отдастъ дальжное mj. емоу
весь дльгъ. 31 nema: оубо. бывшаа 32 призва . . и г(лаго)ла. про-

Digitized by Google

ныривыи mj. лѫкавы. весъ длъгъ онъ оставихъ тебѣ, за не оумоли ме. 33 подобааше. своего mj. твоего. ꙗко же тѧ помиловахъ и азъ. 34 разгнѣвавъ сѧ отдастъ весъ дльгъ свои. 35 небесныи. оставлѣете (mj. отъпоущаате) къждо братоу своѥмоу отъ ср(ъ)д(ь)цъ вашихъ съгрѣшениꙗ имъ τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

XIX. 1 на онѫ странѫ mj. въ онъ полъ. 2 и въ слѣдъ его идошѫ. ицѣли ѫ. 3 фарисеи, ima: ѥмоу, ispred аще. 4 ис пръва mj. искони. мѫжа и женѫ mj. мѫжескъ полъ и женескъ. ima: ꙗ (acc. dual.) pred естъ. 5 nema: своѭ. бѫдета. 6 оуже нѣста (a načińeno od є). плътъ едина. съчьта. 7 Мѡуси заповѣда. 8 Мѡуси противѫ жестосръдноу. поустити mj. отъпоустити. испръва же mj. искони же. 9 nema: иже. блѫднаго mj. прѣлюбодѣина, za tim dodano: ти възметь инѫ. дѣати mj. творити. отпоущеницеѫ mj. подъбѣгоѭ. 10 аще така вина ѥстъ. 11 въмѣстъ griješkom mj. въмѣстатъ. того mj. сего. 12 скопци mj. каженици sva tri puta, ис чрѣва матернѣ. скопиша mj. исказиша. ц(а)рствиꙗ ради небеснааго. могыи. въмѣсти сѧ. 13 приведошѫ 14 тацѣмъ mj. таковыхъ. ц(а)р(ь)ствие небесное 15 възложи . . и отиде отъ тѫдѣ. 16 ѥдинъ пристѫпль mj. етеръ пристѫпь. благыи. добро mj. благо. жизнь вѣчьнѫꙗ mj. животъ вѣчъны. 17 въ жизнь mj. въ животъ. ни mj. не (ispred оукрадеши). 18 не лъжѫ свѣдѣтельствоуеши mj. не лъжесъвѣдѣтель бѫдеши. 19 матере. възлюби. ꙗко и. 20 юнота mj. юноша. вьсе то mj. вьсѣ си. сънабдѣхъ mj. съхранихъ. изъ mj. отъ. чьсо и еще не докончахь. 21 свое mj. твое. оубогымъ mj. нищимъ. имѣние mj. съкровище. на небесехъ. 22 юнота mj. юноша. пекыи сѧ mj. скръбѧ. 23 nema: аминъ глаголꙗ вамъ тако. въ ц(а)р(ь)ство небесное. 24 nema: ѣко. скозѣ иглинѣ оуши. ц(а)рство. 25 оученици его. дивлѣхѫ сѧ. спасти сѧ mj. сп(а)с(е)нъ быти. 26 немощьно ѥстъ. все мощъно mj. невъзможъно естъ. вьсѣ възможъна. 27 все mj вьсѣ. идохомъ. 28 nema: ѣко. чловѣчьскыи. двѣма mj. обѣма. 29 братиѧ. или septies mj. ли. матере, възметъ mj. приметъ. жизнь вѣчнѫ приметъ mj. животъ вѣчны наслѣдитъ.

XX. 1 ц(а)рствие небесное. абие за оутра наѫти дѣлателѧ въ виноградъ свои mj. коупъно оутро наѩтъ дѣлателъ виноградоу своемоу. 2 съ дѣлатели по цѧтѣ mj. по пѣнѧзоу. 3 въ третии часъ mj въ третиѭ годинѫ. 4 въ правъдѫ 5 идошѫ. въ шестыи и девѧтыи часъ. 6 въ единыи же на десѧте часъ обрѣте дроугыѫ празднꙑ стоѫщѧ. чьто зде стоите въсь дьнъ. 7 въ правдѫ. 9 nema: же. въ единъ на десѧте часъ приѫшѫ по цѧтѣ. 10 мнѣхѫ се ꙗко ваще приимѫтъ и приѧша и ти по цѧтѣ. 11 приимше. на господина. 12 nema: глаголѫще, nego:

Digitized by Google

ѩко сии послѣдини єдинъ часъ сътворишѫ. подъемшиимъ mj. понесъ-
шенимъ. д(ь)новнѧѩ mj. дьне. 13 не оукривлѣѫ ти, не по цатѣ ли съ
тобоѫ съвѣщахъ mj. не обиждѫ тебе, не по пѣназоу ли съвѣщахъ
съ тобоѭ. 15 сътворити еже хощѫ въ своемъ ми. пронырнво mj.
лѫкаво. 16 званни. 17 въ Ієроусалимъ, podpuno ispisano. два mj. оба.
оученикъ. 19 странамъ (mj. ѩзыкомъ) на поржганне. распатие mj.
пропатье. 20 с(ы)ноу. с(ы)нома. нѣчьсо. оу mj. отъ. 21 сиѩ оба
с(ы)на моа. о лѣвжѩ. 22 или. ни же азъ имамъ кр(ъ)стити са mj.
еже азъ кръщаѭ са кръстити єа. г(лаго)ласта. 23 и кръщенне. кръщѫ
са. о десиѫа мене и о лѣвжа нѣстъ . . оуготовано ѥстъ о(ть)цемъ
моимъ. 24 nema na početku: и, nego: слоушавше же десатьи. братоу.
25 рече имъ. кназн странѣ съвладѫть ими mj. ѩзыкъ оустоѩтъ имъ.
ими mj. малыими. 26 не тако же оу бѫдетъ. иже аще хощетъ въ
васъ вѧщии бити, бѫди вашъ слоуга. 27 старѣи mj. прѣдьнии. бѫди
mj. да бѫдетъ. 28 nema: бо. да емоу послоужатъ, нѫ да послоужитъ.
29 Єрихл. въ слѣдъ его иде народъ многъ. 30 възъписта. 31 народъ
же нопрѣти има да оумлькнета. звaста mj. въпиѣшете. 32 рече има.
33 г(лаго)ласта. отвръзета са очи наю. 34 абие прозьрѣста има очи
и въ слѣдъ ѥго идоста.

XXI. 1 елеоньстѣи. посла І(соу)съ. nema: своа. 2 гл(агол)ѫ mj.
и глагола. абие. с неѫ mj. съ нимъ. nema: е. 3 абие. 5 ц(а)рь.
кротъкъ. ѩремничя. 6 сътвориста, ѩкоже mj. ѣже. 7 приведоста.
връхоу єю. 8 а множаишии. nema: же. постилаахѫ dva puta. рѣзаахѫ. 9
народъ же градащии. nema: прѣдъ нимъ и. осаннаа с(ы)ноу. бл(а-
го)с(ло)венъ. 11 г(лаго)лахѫ. Назареѳа. 12 цр(ъ)ковъ. въ цр(ъ)кви.
тръжникомъ. продаѭщиихъ. 13 пещерѫ разбоиничьскѫѩ mj. врътъпъ
разбоиникомъ. 14 nema: въ цр(ъ)кве. цѣли. дѣти mj. отрокы. въ
цр(ъ)кви. с(ы)ноу. 16 рекошѫ. нѣсте ли николиже чьли из оустъ мла-
денищь и съсѫщиихъ. 17 оставивь. nema: из града. Виѳаниѫ. 18
оутро. 19 оузрѣ смокве єдинѫ . . и приде. листвие. отъ тебе плода.
оусъше абие. 20 абие. 21 ти mj. и (pred: не). въздвигни са и връзи
са. 23 и пришедшоу емоу въ цръковь mj. и егда приде . . 23 власть
mj. область. 24 и отвѣщавъ І(соу)съ рече. повѣсте mj. речете. се
mj. си. 25 кѫдоу. они же въ себѣ помышлѣахѫ. 26 ispred почъто
ima: речеть намъ. не вѣровасте емоу mj не ѩса емоу веры. grč.
ἐπιστεύσατε. имѣхѫ. 27 nema: же, nego: и na početku. рекошѧ. по-
вѣдѣ mj. глаголѭ. се mj. си. 28 nema: етеръ. имѣше. иди и дѣлаи
д(ь)нсь. 30 пристѫпль къ дроугомоу. господи, азъ идѫ. 31 кыи отъ
обою. мытоимци и блѫдиници mj. мытаре и любодѣица. въ ц(а)рствии.
32 приде бо въ вамъ Іѡ(а)нъ пѫтемъ праведнъиимъ и не веры асте

Digitized by Google

къ немоу мытоимъци же и блждиница ꙗша юемоу вѣрѫ. вѣры mj. вѣрѫ. 33 оплетомъ. създа стлъпъ и въдасть и. 35 и имше дѣлателие. оного биша, оного оубиша. 36 множаишѫ. такожде mj. тожде. 38 оуζрѣвше с(ы)на mj. егда оуζьрѣша с(ы)нъ рекошѫ. приѵастникъ mj. наслѣдъникъ. оубиѥмъи и прѣимемъ нриѵастие емоу mj. оубимъи и оудръжимъ достоꙗние его. 39 имше иζведошѫ вънъ. 40 nema: же. ispred 41 dodaje se: г(лаго)лашѫ емоу. 41 отдадать. 42 николи же ли поѵитасте въ нисании mj. нѣсте ли ѵьли николиже въ кънигахъ. не брѣгошѫ mj не врѣдоу сътвориша. ѫглоу mj. ѫгълѫ. се mj. си. 43 ц(а)рствие. странѣ творащиими mj ꙗзыкоу творащоумоу. плодꙑ̂. 41 падыи на камени. 45 глаголеть mj глаголаше grč λέγει. 46 ищѫще юего ꙗти.

XXII. глагола имъ. 2 ц(а)рство небесное. 4 nema: се. оуѵитаное исколено и все оуготовано. 5 не брѣгше отидоша mj. не рождъше отидѫ. 6 проѵии. ζлѣ оукоришѫ п оубишѫ ꙗ mj. досадиша имъ и иζбиша ꙗ 7 царъ. оубиица. 9 пѫтнаа mj. пѫтии. 10 nema: ти. на пѫть. елико обрѣтошѫ mj. ꙗже обрѣтѫ. ζлъ. възлежѫщиихъ. 11 ц(а)ръ. възлежѫщиихъ. одеждеѫ браѵноѫ mj въ одѣание браѵъное. 12 одеждѫ браѵныѫ mj. одѣаниѣ браѵъна. 13 царь. вьврьζѣте и. мнѣшиꙗа mj. кромѣщьиѫѭ. 15 фарисеи. 16 послашѫ mj. посылаѭтъ grč. ἀποστέλλουσιν. по истинѣ mj. въ истинѫ. не радиши ни о комже mj. ни о комьже не родиши. 17 повѣждъ mj. рьци. 18 проиырство mj. лѫкавъство. искоушаете лицемѣри mj. окоушаате ѵпокрити. 19 ζлатица киньсиѫа mj. склаζъ кинъсъиꙑ принесошѫ. 20 и онъ mj. онъ же. ѵии обраζъ съ. 21 кесаревъ. отданте mj. въζданте. юже юесть кесарево кесареви и еже юесть божие то богоу. 22 nema: и оставьше. отидошѫ 23 д(ь)нь. приидошѫ mj. приступишѫ. nema: глаголѭще, nego iza садоукеи: иже глаголѫть 24 Мωусн. имъиндѣтии mj. ѵадъ. братъ его. въставитъ mj. въскрѣситъ grč. ἀναστήσει. братоу своемоу. 25 братиѫ. пръвъи. имъи. братоу. 26 третии 27 послѣдъ же вьсѣхъ. 28 да оубо на въскрѣшении котораѥго. имѣхѫ mj. имѣша. 29 прѣльщаете са mj. блѫдите. 30 на н(е)б(е)си. 31 о въстании mj. вьскрѣшении grč. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως. мрътвыихъ. 32 Авраамъ. Ісааковъ. мрътвыихъ. 34 сами mj. срами, ali je o istrugano. на нь mj. въ коупѣ. 35 и въпроси его юединъ оть нихъ. 36 велика mj. больши grč. μεγάλη. 37 своего mj. твоего. своимь mj. твоимъ, вьсѣмъ раζоумомъ своимъ mj. вьсеѭ мыслью твоеѭ grč ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου. 38 пръваа и великаа mj. больши, grč. πρώτη καὶ μεγάλη. 39 ближнѣго своего mj. искрънѣго твоего. 42 ѵии. 43 д(оу)хомъ г(лаго)ла и нарицаатъ. 44 сѣди mj. сади. 45 аще оубо Давидъ доухомъ нарицаетъ и г(оспод)а, то како емоу юесть с(ы)нъ. 46 и никтоже емоу.

Digitized by Google

XXIII. 2 Мѡѹсеовѣ. сѣдоша. 3 все оубо ѥлико рекѫтъ. блюдѣте mj. съблюдаите. творите mj. ходите grč. μὴ ποιεῖτε. 4 свѧзаѫтъ же mj. събираѭтъ grč. δεσμεύουσι. бѣднѣ mj. не оудобь (бѣднѣ носимъ δυσβάστακτος). на рама mj. на плеща. 5 набъдимаа mj. хранилища gr. τὰ φυλακτήρια (набъдѣти). подолкы котьїгъ своихъ mj. подъметы вьскрилиѣ ризъ своихъ grč τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. 6 възлеганиꙗ, ali je sa strane pripisano: прѣжде. на съборищихъ mj. сонъмищихъ. 7 звати сѧ mj. нарицати сѧ. чловѣкъи: оучителю mj. отъ чловѣкъ: равъви. 8 оучителе mj равъви. єдинъ бо єетъ оучитель Х(ристо)съ, вы же вси братиꙗ ѥсте и о(ть)ца не зовѣте себѣ на земи, єдинъ бо ѥстъ вашъ о(ть)цъ, иже ѥстъ на небесехъ. 10 вы же не нарицаите сѧ наставници, єдинъ бо єстъ вашъ наставникъ. 11 а болии васъ бѫди вашъ слоуга. 12 а иже възвышит сѧ самъ, обнижлет сѧ, и иже обнижит сѧ, възвышит сѧ. 13 горе же. фарисеи и лицемѣри. снѣдаете. въдовичѧ mj. въдовицъ. молѧт сѧ mj. молитвѫ творѧще. 14 царьство небесное прѣдъ чловѣкы. оставлѣете. 15 о горе. фарисеи лицемѣри. створисте mj. сътворити ποιῆσαι. приходѧща mj. пришелъца. дъбри огньнѣи mj. ћеонѣ. 16 цр(ь)квиѫ. nema: а. цр(ь)кв(ъ)ныимь. 17 ꙗродивии mj. боуи. болии. свѧтѧщиꙗ mj. св(ѧ)щаѭщиѣ. 18 а иже аще кльнет сѧ даромъ 19 ꙗродивии mj. боуи. чъто боле ѥстъ. 20 и всѣмъ иже връхоу ѥго mj. и сѫщиимъ връхоу єго. 21 кльны сѧ. живѫщиимъ 22 сѣдѧщиимъ. 23 о горе вамъ. фарисеи. отдесѧтоуете mj. отъдесѧтъствоуете. се же mj. си же. 24 оцѣщаѧщии (οἱ καθαρίζοντες) opako sa щ mj. жд, mj. оцѣждаѭщеи οἱ διυλίζοντες. пожираѭще mj. поглъщаѭще. 25 лицемѣри mj. ѵпокрити. очищаете. вьнѣшнее mj. вьнѣщънее. стъклѣници. блоудоу mj. паропсидѣ (πάροψις.) ꙗтръꙗдоу же пльни сѫтъ граблениꙗ же и бесправдыѣ mj. ѫтрьѫдѫ же сѫтъ плъни хыщениѣ и неѵистоты, grč. ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. 26 фарисеоу слѣпыи, оучисти пръвѣе ѫтрънее стъклѣници и блюдоу, да бѫдетъ и вънѣшнее има чисто. вьнѣшнее mj вьнѣщьнеи. 27 о горе вамъ книгчиѫ mj. кьнижьници. фарисеи лицемѣри. вьнѣѫдоу. ꙗвлѣѫт сѧ mj. сѫтъ grč. φαίνονται. ꙗтръѧдоу mj. вънѫтръѫдѫ. 28 вьнѣꙗдоу сѧ ꙗвлѣете чловѣкомъ правдиви (mj. праведьни), ꙗтръѧдоу же пльни лицемѣриꙗ. 29 фарисеи лицемѣри. оукрашаете mj. красите. 30 быхомъ mj. бимь, oba puta. кръвиѫ пр(о)р(о)чьскѫꙗ mj. въ кръви пророкъ. 31 послоушьствоуете mj. съвѣдѣтельствоуете. 32 накончаваете mj. и вы исплъните. 33 отроди єхидьньстии mj. ищѧдьѣ єхидънова. огнѣ дъбръскааго mj. ћеонъскааго. 34 послѧ mj. сълѭ. распьнете. биете на съборищихъ. отженете 35 правдиаа. на земѧ. 36 ꙗко придетъ въсе то на родъ съ. 37 Іѥроусалимъ

*

Digitized by Google

(oba puta ispisano). избивъшаꙗ пророкы каменнемъ. къ неи mj. къ тебѣ. колижди mj. коль краты. цѣм"же образомъ събираетъ mj. ѣкоже. птенища своеа. 38 ꙗко не имате мене видѣти.

XXIV. 1 ис цр(ъ)кве. nema: къ немоу. цр(ь)квиаа. 2 Іcоусъ же рече к нимъ. всего сего остати зде. еже mj. иже. 3 елеоньстѣ. nema: его. единии. къгда се бѫдетъ. 4 да никтоже васъ не прѣльститъ. 6 рати mj. брани. слышаниꙗ ратиаа, и видите, нѫ не оужасаите сѧ, подобаетъ бо въсемоу быти. 7 ц(а)р(ь)ство bis. бѫдѫтъ тькда гладн. 8 болѣзни. 9 оубиѫтъ. 11 лъжи. 12 за оумноженниꙗ. 13 прѣтръпѣвыи. 14 ц(а)р(ь)ствиꙗ. 15 Даниилемъ. стоѫщоу на мѣстѣ с(вѧ)тѣ чьтыи, да разоумѣютъ, „ꙗко приближи сѧ запоустѣние", toga nema u grč., biće tumačeńa radi dodano. 16 сѫщии. 17 въ домоу ѥго mj. въ храмѣ его. 18 и еже mj. иже. възати ризы своеа. 19 доѫщиимъ. 20 бѣгъство. 21 и до селѣ. 22 аще не быша сѧ прѣкратили д(ь)ние тии, то не бы спасаа сѧ. избраниих же ради mj. за избъраныꙗ же. дьние тии. 23 зде Х(рист)ъ или оиде, не вѣроуите mj. не имѣте вѣры. 24 лъжи Христи и лъживи пророци. велика. аще бы мощно. 25 се прорекохь mj. се прѣжде рѣхъ. 26 nema: же. въ кровѣхъ mj. съкровищихъ. 27 млъниии. ꙗвлѣетъ. 29 помръкнетъ mj. мръкнетъ. силъи небесныѭ подвигнѫтъ сѧ. 30 чловѣчьскаго. на небеси. племена земнаа mj. колѣна землъскаѣ. чл(о)в(ѣ)ча. небесныхъ. многоѫ mj. велиеѭ. 31 агг҃лы своѫ. великомъ. съберѫтъ. 32 ѥгда оуко вѣꙗ. отмладѣла opako za омладѣла mj. млада. листвие прозѫбнетъ. 33 такоже. все се. дверехъ. 34 ꙗко не имать прѣити родъ съ доидеже все се бѫдетъ. 35 прѣидеть, не прѣидѫтъ mj. мимо идетъ, идѫтъ. 36 о д(ь)ни же томъ и о часѣ (mj. годинѣ тои). небесини. ima: мои ispred ѥдинъ. 37 ima: бѣ iza бо. въ mj. во. приходъ ἡ παρουσία mj. въ дьни. 38 ꙗкоже бо бѣахѫ. пиѫще. въ корабль mj. въ ковчегъ. 39 оувѣдѣша ἔγνωσαν mj. ощютиша. потопъ mj вода grč. ὁ κατακλυσμός. чл҃вча. 40 бѫдета. оставлѣѭть (bez сѧ). 41 единъ mj. едина. а дроугаа. оставлѣеть сѧ. 42 въ кыи часъ mj. въ кѫѭ годинѫ. 43 то mj. се. nema: храма. подъкопати клѣти своеа mj. подърыти храма своего. 44 и въ и же чѣсъ не мните. чловѣчьскыи. поставитъ mj. постави grč. κατέστησεν. да дастъ пища въ годъ. 46 г(осподи)нъ. 47 имѣниемъ. своимъ поставитъ и. 48 злыи. моудитъ mj. кьснитъ. г(оспод)ь мои. 49 stoji: бити poslije: своѫ. 50 придеть же г(оспод)ъ. д(ь)нь. 51 протешеты-и польма. лицемѣры mj. упокриты. скрежетъ.

XXV. 1 оуподоби сѧ mj. оуподовитъ сѧ ὁμοιωθήσεται царьство небесное. свѣща своѫ изыдоша mj. свѣтильникы своꙗ изидѫ. противѫ. 2 бѣаше mj. бѣ, ѫродивъ mj. боуи. пать же mj. и пать. 3

Digitized by Google

ꙗродивыꙗ же въземше свѣщꙗ mj. боуꙗ же приемъшꙗ свѣтильникы. иолѣꙗ. 4 мѫдрыꙗ же възꙗшꙗ иолѣи. съ свѣщами mj. свѣтильникы. 5 моудꙗщоу mj. вьсиꙗштоу. въздрѣмахѫ mj. въздрѣмашꙗ. nema: вьсꙗ. 6 изыдѣте mj. исходите. 7 тъда всташꙗ вьсꙗ дѣвы оныи и оутворишꙗ свѣтила своꙗ. 8 ꙗродивыꙗ же мѫдрыимъ рекошꙗ олѣꙗ. оугасошꙗ mj. оугасаѭтъ grč. σβέννυνται. 8 продаѫщиимъ. 10 коупити. женꙗи сꙗ mj. женихъ. виидошꙗ. двери. 11 придошꙗ. 12 вѣдѣ mj. вѣмь. 13 dodaje se na kraju: въ иже с(ы)нъ чловѣчьскыи придетъ ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. 14 nema: бо свое имѣние. 15 nema ni: и ni: же. 16 пришедъ же пꙗть талантъ възꙗ съдѣла ими и створи дроугѫꙗ пꙗть талантъ. 17 такожде. 18 а иже единъ приꙗ шедъ въ земꙗ въкопа и скры. 19 по миозѣ же врѣмени приде г(осподи)нъ рабъ тѣхъ и възвѣща с ними слово mj. сътаза сꙗ съ ними о словеси. 20 и пристѫпивъ иже пꙗть талантъ възꙗ. приобрѣтохъ к ними. 21 рече же ѥмоу г(осподи)нъ ѥго: добрыи рабе благыи и вѣрныи. надъ многыми. господа своего mj. господи твоего. 22 пристѫпивъ же иже два таланта възꙗ рече. далъ mj. прѣдалъ. се дроугаа два таланта приобрѣтохъ к нима. 23 рече же. добрыи рабе благыи и вѣрныи. вы mj. бѣ. вѣрнъ. господа своего. 24 пристани же и иже ѥдинъ талантъ възꙗ и рече сѣалъ. растоучивъ. 25 въ земли. 26 ima iza же: ѥмоу. злыи рабе и лѣнивыи. ꙗдоуже. растоучивъ mj. растоучихъ. 27 дати mj. въздати. stoji iza: сребро мое. пришедъ. бихъ оубо mj. оубо бимъ. na kraju ima: тъга рече рабомъ своимъ, grč. nema. 29 възде дасть сꙗ mj. весьде дано бѫдетъ а оть не имѧщаго и еже имать да сꙗ възметь отъ него. 30 непотрѣбнаго mj. неключимаго. 31 егда же. чловѣчьскыи. с(вꙗ)тии ангели (аггли). 32 вьсꙗ страны mj. вьси ꙗзыци. nema: ꙗ. отлѫчаетъ mj. разли. 33 о лѣвѫꙗ mj. о шюѭ. 34 ц(а)ръ. бл(аго)с(ло)вении (блгии). ц(а)рствие. мира всего. 35 страньнъ въ mj. кѣхъ. възведосте. 36 присѣтисте мꙗ. придосте 37 праведнии mj. праведьници. алчьна mj. алчѫща. напитахомъ mj. натроухомъ. или. 38 въведохомъ. ili. одѣахомъ. 39 болна mj. болѧща. придохомъ. 40 рече mj. речетъ grč. ἐρεῖ. nema: сихъ малыхъ. братии mj. братръ. меншиихъ. 41 иже о лѣвѫꙗ сѫтъ mj. сѫщиимъ о шѫѭ. вѣчныи оуготованыи диаволоу и анг(е)ломъ его. 43 страннъ, въведосте. одѣасте. 44 алчъна mj. алчѫща. или. жѫдна mj. жаждѫща. ili svuda za ли. 45 отвѣщаетъ. 46 праведнии mj. праведьници. въ жизнь вѣчнѫꙗ mj. въ животъ вѣчъны.

XXVI. 1 nema: вьсѣ. 2 д(ь)ню mj. дъноу. чловѣчьскыи. прѣдастъ сꙗ mj. прѣданъ бѫдетъ. 3 г(лаго)лемаго Канафы. 4 съвѣщашѫ сꙗ mj. съвѣтъ сътворишꙗ. 5 iza праздникъ dodano: въ сѫботѫ.

Digitized by Google

илищъ mj. мльва. 6 Виѳании. 7 жена стьклѣницѫ мѵра имѫщи драгѫ mj. имѫщи алавастръ мѵра драга. вьзлиа. емоу възлежащоу mj. его вьзлежаща. 8 поѵто гыбѣль си бысть mj. ѵесо ради гыбѣль си (bez: бысть). 9 можааше. дати оубогыимъ mj. дано быти нищиимъ. 10 оувѣдѣвъ mj. разоумѣвъ. поѵьто троуды дѣете женѣ, mj. ѵьто троуждаате женѫ, grč. τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί. съдѣла mj. сътвори. о мнѣ mj. въ мьнѣ. 12 възлиѩвши. мнѣ mj. мѧ. 13 проповѣстъ сѧ mj. проповѣдѣно бѫдетъ. 14 ѥдинъ оть обооу на десѧте. глаголемыи mj. нарицаемы. Іскариотьскыи. архиѥреомъ. 15 прѣдамъ и. они же ѥмоу. 16 врѣмене. 17 въ пръвыи же д(ь)нь опрѣснъѵныи. ѥмоу mj. къ немоу. где. оуготоваѥм ти. 18 идѣте къ оньсици mj. въ градъ къ етероу. ima: ꙗко iza ѥмоу. iza глаголеть ima: годъ мои близъ есть. 19 оуготовашѫ имъ пасхѫ. 20 двѣма mj. обѣма. оученикъ mj. оученикома. 22 скръблѧщемъ имъ зѣло начаша. къждо. 23 омакавыи съ мноѫ въ солилѣ рѫкоѫ mj. омоѵии съ мъноѭ рѫкѫ въ солило. 24 ѵловѣѵьскъ. прѣдаѥт сѧ παραδίδοται mj прѣдастъ сѧ. добрѣ ѥмоу (добрѣѥ моу?) би было, аще не бы родилъ сѧ. 26 въземъ mj. приимь. бл(аго)с(ло)вивъ, tako s natpisamim ŝ napisana je riječ na istrugano. дааше. 27 ꙗже за многы изливаема на оставление грѣхъ mj. проливаемаа за мъногы въ отъдание грѣхомъ. 29 оуже. nema: сего. винограднааго mj. лозънааго. пиѫ. nema: въ ispred: ц(а)рствии. 30 изыдошѫ. елеонъскѫѧ. 31 съблазните сѧ въ сиѫ нощь о мнѣ. пастырѣ mj. настырь. стадныѫ mj. стада. 32 по въскрьсении. 34 сиѫ. коури не възгласатъ трищи mj. кокотъ не възгласитъ три краты. grč. sing. 35 ключитъ, клю je istrugano, biće bilo: лоучитъ. рекоша. 36 приде с ними І(соу)съ въ весь глаголемѫѭ Гетсимани. сѧдѣте mj. сѣдѣте καθίσατε. 37 поимъ. наѵа mj. наѵатъ. 38 прѣбѫдѣте mj. ножидѣте. 39 прѣшедъ мало паде пици на лици своемъ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ. аще ѥстъ мощно да прѣминетъ mj. възможно естъ да мимо идетъ. 40 počińe: и въставъ оть молитвы, što nema grč. не възмогосте mj. не възможе prema grč. οὐκ ἰσχύσατε. 42 и пакы второе отстѫпивъ mj. пакы въторицеѭ шедъ. не можетъ си ѵаша. аще еѧ не исиѫ. 43 nema: пришедъ. бестѣ бо имъ оуи отѧжьѵѣлѣ mj. бѣсте бо оуи имъ тѧжьцѣ. 44 третиеѥ mj. третицеѭ. 45 оученикомъ своимъ. поѵиваите mj. поѵиваате. ѵасъ mj. година. грѣшныихъ mj. грѣшъникомъ. 47 и ѥще ѥмоу глаголащоу. двою mj. обою. народы многы съ орѫжиемъ и съ посохы mj. народъ мъногъ съ орѫжии и дрькольми. людьскыихъ. 48 его mj. и. 49 пристѫпьь. nema: емоу. 50 iza пришелъ dodano: створи. пришедше mj. пристѫпьше. ѫша mj. ꙗсѧ. 51 иже съ І(соу)сомъ mj. отъ сѫщиихъ съ Іс҃мъ. изьмъѵе

Digitized by Google

mj. иꙁвлѣче ἀπέσπασε. и отрѣꙁа mj оурѣꙁа. 52 въꙁврати свои ножь
въ мѣсто свое. въꙁемшеи mj. приемъшеи. оумирѫтъ mj. погыбнѫтъ.
53 или. своего mj. моего. ми mj. мьнѣ. легеои, pripisano sa strane
a nad tim: рече. 54 сконьчаѫт сѧ mj. събѫдѫтъ сѧ. писаниꙗ mj.
кьнигы. подобаше. 55 nema: ли. иꙁыдосте. орѫжиемъ и съ посохы
mj. орѫжьемь и дрьколъми. мене mj. мѧ. не по вѣе д(ь)ни ли въ
васъ сѣдѣхъ въ цр(ь)кви оуча и не ѩсте мене. 56 писаниꙗ пророчь-
скаа mj. кънигы пророчьскыꙗ. оставиша и и бѣжаша mj. оставльше
57 они же І(соу)са имьше ведошѫ и къ Каиафѣ архиереоу. книгчиа
mj. къниѫьници. 58 Петръ же въ слѣдъ его идѣше иꙁ далече. архие-
реиска mj. архиереова. ѫтръ mj. вънѫтрь. конецъ mj. коньчинѫ. 59
съборъ весь mj. сьнемъ вьсь. свѣдѣтельства mj. съвѣдѣтелѣ prema
grč. ψευδομαρτυρίαν. 60 обрѣтошѧ. и пристѫпльшемъ не обрѣтошѫ.
nema: лъжа. 61 рѣста. цр(ь)кве. съꙁдати. 62 ничтоже. 63 да намъ
речеши. 64 емоу mj. имъ. чловѣчьска. градѫща. небесныхъ. 65 хоулно
бесѣдова mj. власфимиѭ рече. хоулание mj. власфимиѭ. 67 емоу mj.
его. деахѫ mj. дѣаша. ꙁаоушишѫ и mj. ꙁа ланигѫ оударишѧ. 68 оу-
даривыи ὁ παίσας mj. оудареи. 69 стоꙗше mj. сѣдѣаше ἐκάθητο. въ
mj. на (дворѣ). 70 прѣдъ тѣми всѣми. 71 иꙁъшедшоу къ вратомъ
mj. въ врата. видѣ mj. оуꙁьрѣ. nema: чл(овѣ)къ. Наꙁарѣниномъ. 72
вѣдѣ mj. ꙁнаѭ. 73 мало же по том пристѫпишѫ стоѫщиї и рѣшѧ
къ Петрови. тѣхъ mj. ихъ. 74 нача mj. начатъ. nema: сѧ poslije
клати. вѣдѣ mj. ꙁнаѭ. коуръ mj. кокотъ. 75 прѣде даже коури не
въꙁгласать, трищи. иꙁшедъ вънѣ.

XXVII. 1 оутроу. nema: и старьци. оуморити mj. оубити. 2 сва-
ꙁавше mj. съвѧꙁавъше. ведошѫ. понтьскомоу. игемоноу. 3 видѣ и
mj. видѣвъ. 5 въ цр(ь)кви. оудави сѧ mj. въꙁвѣси сѧ. 6 въꙁимше mj.
приемъшь. не подобаеть mj. не достоино естъ. корванѫ. иже цѣна
кръвиаа ѥстъ mj. понеже цѣна кръве естъ. 7 кераминьниче mj. скѫ-
дельниково. на mj. въ. тоуждиимъ mj. страннымъ. 8 крьвное mj.
кръве. 9 тъгда сконча сѧ реченое Іеремиемъ пр(о)р(о)к(о)мъ. въꙁѧша
mj. приасѧ. цѣненаго. с(ы)новъ Іꙁ(раи)левъ. 10 кераминиичи mj. скѫ-
дельничи. 11 ѥгемономъ. въпрашааше ѥго игемонъ mj. въпроси и
иѥмонъ. ц(а)рь. nema: емоу. 12 и гда, kasnije nad retkom pripisano:
ѥ: ѥгда: и ѥгда г(лаго)л(ѧ)щемъ на нь архиереомъ и старцемъ ничь-
соже не отвѣща. 14 игемоноу. 15 праꙁдникъ mj. день великъ, иге-
моноу. 16 г(лаго)лемааго Вараавѫ. 17 събраном же имъ mj. събравъ-
шемъ же сѧ имъ. отпоущѫ. Вараавѫ. г(лаго)лемааго mj. нарицаемааго.
19 сѣдѧщоу. ничтоже д(ь)нсь. 20 народъ. Вараавѫ. 21 игемонъ.
поущѫ mj. отъпоущѫ. Вараавѫ. 22 оубо mj. же. г(лаго)лемаго mj.

Digitized by Google

нарицаемааго. nema: вьси. распъни и mj. да пропатъ нѫдетъ. 23 игемонъ же. върнахѫ: распъни и mj. да пропатъ бѫдетъ. 24 ꙗко не оуспѣетъ имъ ничьсоже. плищь mj. млъва. бываетъ. възємъ mj. приємъ. чистъ mj. неповиненъ. кръви mj. кръве. праведника сего mj. праведънааго. 25 людие. Вараавва. nema: же. 27 игемонови. въ сѫдѫщи mj. на сѫдищи. 28 одеждеѫ mj. хламидоѭ. одѣашѫ mj. одѣша. 29 тръновъ mj. отъ тръниѣ. въ десниꙗ его рѫкѫ mj. въ десницѫ его. рѫгахѫ са. ц(а)рю. 30 пльвавъше mj. плинѫвъше. възаша mj. приꙗса. биахѫ. 31 съвлѣкоша. окроиницѫ mj. хламидѫ. облѣкоша. ведошѫ, распатие mj. пропатие. 32 обрѣтошѫ. вѵриненска. 33 г(лаго)лемое mj. нарицаемое. главное mj. краниево. 34 смѣшенъ. хотѣаше. 35 распеише же и и раздѣлишѫ mj. пропьньше же и раздѣльше. въвръгше mj. меташа. 36 сѣдаще стрѣжахѫ. 37 възложиша mj. положиша. винѫ емоу. ima: І(соу)съ ispred: ц(а)рь иоудеискъ. 38 распаша mj. пропаша. еденого. о лѣвѫѭ mj. о шѫѭѫ. 39 хоулѣхѫ. 40 цр(ь)кве. д(ь)ньми. еси божии. 41 г(лаго)лахѫ. 42 ц(а)рь. 43 избавитъ и. nema: нынѣ. nema: ѣко. 44 пропѫтаа mj. распата. поношааста. 45 отъ шестааго же часа mj. шестыꙗ же годины. земли. до деватааго часа mj. деватыꙗ годины. 46 при деватѣмъ же чѣсѣ mj. деватѣи же годинѣ. великомъ. или или лима сабахѳани. боже боже мои. 47 нѣции mj. едини. стоѫщиихъ. г(лаго)лахѫ. 48 абиѥ. приимъ. възньзъ. напааше. 49 спасти mj. sup. спастъ. дроугыи. 50 І(соу)съ же пакы възъпи. велиѥмъ. 51 опона цр(ь)ковиаа mj. катапетазма. краа mj. краѣ = краꙗ. 52 отвръзошѫ са. 53 въскр(ъ)с(е)нии. въиидошѫ. миозѣмъ mj. мъногомъ. 54 сътници mj. сътьникъ. бѣахѫ. с ними. 55 идоша. слоужѫще. 56 Марна и Мариꙗ. Іаковлѣ. с(ы)иоу. 57 Аримаѳеѫ. 58 пристѫпль. 59 приимъ. 60 двери. 62 д(ь)нь. по петцѣ mj. по параскевьѣни. 63 тре mj. трехъ. 64 третиꙗго. nema его. льсть. 65 рече же.

XXVIII. 1 сѫботныи. дроугаа Марна. 2 пристѫпль. двери. 3 же mj. бо. одѣание. 4 того mj. его. страсоша са. 5 женамъ. боите са вы. ищете. 6 зде. придѣте. видите. г(оспод)ь mj. Х(рист)ъ. 7 бръзо mj. ꙗдро. шедше. рътцѣ, sa strane pripisano. варѣетъ. 8 отшедше бръзо mj. ꙗдро. великоѫ. текостѣ. извѣстити. 9 ѥгда же идѣастѣ възвѣстить оученикомъ его. радоуитѣ. ꙗстѣ са. поклонистѣ са. 10 братии 11 идѫщема. сы нѣми mj. се едини. 12 nema: же. 13 nema: нощиѫ. оукрадоша. 14 игемона. васъ mj. вы. беспечалны. 15 приимше. 16 единъ. идоша. 18 пристѫпль. г(лаго)ла mj. рече. рекы mj. г(лаго)ла. на небеси и на земли. 19 шедше. страны mj. ꙗзыкы. 20 вѣкоу.

Digitized by Google

Marko. I. 1 евангелиа І҃у҃хрістова. божиа. 2 писано ѥстъ. na kraju dodano: прѣдъ тобож. 3 въпиѫщаго. 5 Іоуденскаа. въ Іωрданѣ. 6 ѩдъі прагы mj. ѣдъ акриди. 7 проповѣдаше. въстагы сапогъ mj. ремене урѣвнемъ. 9 Назареѳа. 10 абие. 11 и гласъ бъістъ. ima: глагола iza небесе. 13 д(ь)нии. m. 14 ц(а)рствиѧ. 15 ц(а)рствие. покаите сѧ mj. каите сѧ. 16 галилеистѣмъ. Андреѫ брата емоу мещѫщѫ. бѣста. 17 ба mj. бы. nema: бъіти. 18 абие. идоста. 19 и прѣшедъ мало. Іакова брата емоу. mj. братра его. въ кораби строѫщѧ mj. въ ладии заваzаѫщѫ καταρτίζοντας. 20 абие. а mj. ѣ to je: ѩ αὐτῷ. Заведѣ въ кораби mj. въ ладии. съ наимники идоста. 21 въниидоша. абие. въ сѫботѫ въшедъ на съниміщи оучаше, a nema: ѩ. 22 дивлѣхѫ сѧ. бѣаше mj. бѣ. имъін а не. 23 на съниміщи ихъ. 24 погоубити. 25 оумлъчи и изыди. 26 nema: гласомъ велиемь. из него. 27 оужасошѧ сѧ вьси ѩко ω . . ытати въ себѣ grč. ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτούς. глаголаѫщемъ. (обласни, ta je riječ ispravljena od druge: в je načineno od drugoga slova, iza ла istrugana su do tri slova, с je crnije od ostaloga.) 28 и изиде абие слоухъ ѥго въ въса странѫ Іоуденскѫ mj Галилеискѫ. 29 и абие и съниміщѫ ишедьше придошѫ. Андреовъ. Іωаномъ. 30 лежлаше 31 прѣстѫвиль. имъ mj. емъ. за рѫкѫ еѫ 32 бывшоу. захождааше. 33 двереемъ. 34 иецѣли многы недѫгы имаѫщѫ различнами ѩзами. оставлѣаше. вѣдѣахѫ mj. видѣахѫ ἤδεισαν. 35 оутро. 38 веси. изидохъ. 40 г(лаго)ла mj. г(лаго)ла. оуистити mj. ишистити. 41 исчисти. 42 ремешоу. изыде. прокаженне его mj. отиде проказа отъ него. 44 иичьсоже. архиереоу. въ посλоушьство mj. въ свѣдѣние. 45 шедъ нача. бѣаше mj. бѣ. прихождаахѫ. всѫдоу.

II. 1 и вънидє І(соу)съ пакы. 2 абие. ѩко . . не въмѣщати сѧ ни при дверехъ mj. не въмѣщаахѫ сѧ ни прѣдъ дверьми prema grč. ὥστε μηκέτι χωρεῖν . . 3 придошѫ. ослаблена. носаща opako mj. носимъ. 4 въ немоу je sa strane pripisano. nema: за народъ, nego: народа ради. ослабленыи лежлаше. 5 ослабленомоу сѧ тебѣ mj. ти сѧ. 6 дроузии mj единии. 7 nema: съ. врѣдила словеса mj. власфимиѩ. нѫ тькмо. 8 си mj. тако. grč. ταῦτα. помышлѣѫте. 9 ослабеномоу. или. 10 оувѣсте mj. вѣсте. улов(ѣ)ческъ. на земли. ослабленомоу. 12 и въставъ абие възємъ одръ свои изыде. ѩко дивити сѧ всѣмъ и славити бога г(лаго)л(ѧ)щемъ. prema grč. ὥστε ἐξίστασθαι πάντας καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν λέγοντας mj. ѣко дивлѣахѫ сѧ вьси и славлѣахѫ бога г(лаго)лаѫще. 13 ima: І(соу)съ iza пакы. градѣаше mj. идѣаше. оучаше. 14 Левгиѫ. Алфеова. грѧди, mj. opakoga: грѣди. 15 nema: же. възлежѫщоу. грѣшиници и мытаре възлежаахѫ. nema drugo: съ идоша.

16 книжници же и фарисеи съ мытари и грѣшникы. пиетъ. 17 ꙗко не трѣбоуꙗть съдрави краꙋа (mj. балиꙗ) нѫ болѧщии, не придох бо призвати. покаꙗниѥ. 18 фарисеисти mj. фарисеи. придошѫ и рекошѧ. 19 дондеже женаи сѧ съ ними естъ. сьбоѫ mj. съ собоѭ. женѧщаго сѧ mj. жениха. не могѫтъ mj. не имѫтъ grč. οὐ δύνανται. 20 дьниѥ. женаи сѧ mj. женихъ. 21 и никтоже приставлѣетъ плата не бѣлена на ризѣ вет"сѣ. аще ли же не mj. ни. конецъ его. и горше раздраниѥ mj. горьши дира. 22 въливаетъ. новоѥ. мѣхы. вълиꙗти, za tim se dodaje: и обоѥ съблюдет сѧ. 23 и бысть мимо ходити емоу въ сѫботѫ скозѣ сѣаниꙗ, и начаша. 24 въ сѫботѫ. 25 ты. 26 при Авиаѳарѣ иереи. иѫ тькмо жърцемъ mj. иереомъ сѫщиимъ. 27 имъ І(соу)съ чловѣчьскыи

III. 1 и вънидѣ І(соу)съ пакы. имыи. 2 ицѣлитъ. 3 имѧщоѡмоу. 4 створити. nema: ли зъло творити. и доушѫ спасти или погоубити. млъчахѫ. 5 рече mj. г(лаго)ла 6 и ишедше фарисеи абиѥ съ Іродианы. творѣахѫ быша mj. бѫ. 8 Ідоумеа и иже бѣхѫ mj. и сѫщеи Сѵдонѣ. множьство много. творѣаше. придошѫ. 5 да корабль бѫдетъ оу него mj. да ест при немъ ладница. 10 ицѣли. ꙗко нападати емъ ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ mj. ꙗко нападаахѫ емь. да сѧ прикоснѧтъ ѥмъ, mj. хотѧще прикоснѫти сѧ емь. 11 и доуси нечистии егда видѣахѫ и. зваахѫ mj. въпиѣхѫ. 12 na kraju dodano je: ꙗко вѣдѣахѫ и Х(рист)а самого сѫща. 13 ѫже хотѣ самъ. идоша. 14 и посла ѫ mj. и да посылаатъ ꙗ. 15 nema: недѫгы. 17 брата воаниргесъ. 18 Андреѫ. Варѳоломеа. Матѳеа Ѳома. Іакова. Алѳеова. Ѳадеа. Канаиеꙗ. 19 прѣдастъ. придошѫ. 20 ꙗсти mj. сънѣсти. 21 nema: иже бѣахѫ оу него. изыдошѫ ѭти его 22 Кельзавоулъ. 23 nema: къ. 24 ц(а)рство. 25 домъ тъ. 26 въстанеть на сѧ самъ mj въста самъ на сѧ grč. ἀνέστη. раздѣль сѧ. концъ mj. коньчинѫ. 27 въ домъ его въшедъ разграбити mj. расхытити. 28 крѣдиаа словеса mj. власфимиꙗ. крѣдънѣ г(лаго)л(а)тъ mj. власфимисаѭтъ. 29 а иже крѣдьнѣ г(лаго)летъ mj. власфимисаатъ на д(оу)хъ с(ва)ты. повиньнъ. вѣчномоу. 31 братиꙗ его зовѫще mj. глашаѭще. 32 рекошѫ. братиа. 33 братиа. 34 сѣдѧщаѫ mj. стоꙗщаꙗ. братиа. 35 братъ. мати моа.

IV. 1 оучить при мори. ꙗко самомоу влѣзьшоу въ корабль сѣдѣти prema grč. ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι, mj. ѣко самъ вълѣзъ въ корабь сѣдѣаше. весь. бѣша ima iza: земи. 2 оучѣше ѫ. г(лаго)лааше. 4 ово паде при пѫти и придоша птица и позобашѫ е. 5 на каменьныихъ прозѫбе. и. 6 въсиꙗкшоу. корене. 8 даашѥ. десѧте. шестьдесѧть. 9 имѣа. 11 ц(а)рствиа божиа. вънѣшнимъ. въ притчѣхъ. все бываеть. 12 разоумѣѫть. 14 сѣетъ. 15 се же естъ

Digitized by Google

иже. оуслышатъ. сѣмное. 16 и се такожде ѥсть, на каменьнъıихъ. сѣмени. nema: авие. 17 или. гоненноу. 18 иже въ трънии сѣмени слъıшащии. 19 льсть. богатьствиꙗ. похотехъ въходащꙗ. въıважтъ 20 ꙁемли. nema: е. 21 г(лаго)лаше или. иж. да на свѣтило въꙁложжтъ mj. не да ли на свѣщьникъ. 22 потаѥно. ꙗвлениe. 24 къ иже. 26 ц(а)рствие. ꙗкоже аще. въмѣтаетъ. 27 въстаетъ проꙁжбаетъ. 28 въ mj. о. 29 сьбиражтъ mj. соꙁърѣатъ drukčije grč παραδῷ. 30 глаголаше комоу mj. чесомоу. ц(а)рствие или. 31 гороушноу ꙁрьноу. въсѣано. ima: ѥсть poslije сѣменъ. 32 въсѣано. мощно mj. мощи небесньıмъ. 33 многами, to je sa strane pripisano. 34 ima poslije нмъ: словесъ. скаꙁаше. вьсе. 35 д(ь)нь. 36 поꙗша. въ корабли mj. ладии. кораби mj. ладиꙗ. 37 вѣтрънаа вълнвлахж са. въ корабль mj. въ ладиж ꙗко оужс погржꙁнти са емоу prema ὥστε αὐτῷ ἤδη γεμίζεσθαι mj. погражнжти хотѣаше. 38 не бржжеши ли mj. не родиши ли. 39 морю mj вѣтроу grč. τῷ ἀνέμῳ. nema: и оулеже вѣтръ. 40 имате mj. имете 41 оубоꙗша са mj. въꙁбоꙗша са.

V. 1 придоша. морю. Галиленскж mj. Гадаринскж. 2 доухомъ нечистомъ. 3 житие mj. жилищд κατοίκησιν. и ни веригами (mj. желѣꙁномъ жжемь) никтоже не можааше ѥго съваꙁати 4 ꙁа не емоу много кратъı. жжи. скаꙁаноу сжщоу прѣтръꙁати са (prema διασπᾶσθαι) mj. прѣтръꙁахж са отъ него жжемъ желѣꙁномъ и пжтомъ скроушати са (συντετρίφθαι) mj. съкроушахж са. и никтоже не можааше его оумжчити. 5 вьїнж. д(ь)нь. бѣаше mj. бѣ. тлькъıи. 7 чьто есть мнѣ. и тебѣ. с(ъı)ноу. 8 г(лаго)лаше бо емоу. 9 въпрашааше. легеонъ има мнѣ естъ. 10 молѣхж mj. молѣша. 11 стадо свинии велико пасомо. 12 да вънидемъ въ на. 13 и повелѣ имъ авие I(соу)съ. вьидоша. бѣахж же ꙗко. 14 придошж видѣти. бъıвшеѥ. 15 придоша. бѣсивъшааго са. легеонъ. 16 повѣдашж. бѣсноꙿомоу. 17 начаша. 18 влѣꙁьшоу емоу въ корабь mj. въходащю емоу въ ладиицж. молѣше. 19 своимъ mj. твоимъ. 20 нача. 21 прѣшедшоу mj. прѣвъшю. I(соу)сови. 22 отъ архиереи съньмищоу mj. отъ архисинагогъ. 23 на конци ѥсть mj. коньчинѣ. и mj. да, oba puta. 24 иде mj. идѣаше grč. ἀπῆλθε. оугнѣтаахж. 25 и се жена. nema: едина сжщи. два mj. дьвѣ. 26 врачевъ mj балии. и раꙁдаявши свое все mj. иждивъши вьсе свое δαπανήσασα. въпадши mj. пришьдъши ἐλθοῦσα. 28 nema: ꙗко. 29 цѣлѣетъ. 30 ишедшжа. 31 г(лаго)лахж. вида mj. видиши βλέπεις. 34 он же mj. I(соу)съ же. дрьꙁаи, дъщи. 35 придошж отъ старѣишины съньмищоу mj. придж отъ архисинагога. оумрѣ. 36 старѣишинѣ съньмищоу mj. архисинагогови. 37 ima: нти poslije: же. брата. 38 плищь mj. мльвж. вличаща mj. кричаща. 39 плищоуете mj. млъвите 40

*

о(ть)ца и матере отроковица. бѣахѫ mj. бѣша. 41 имъ mj емъ отроча mj. отроковицѫ. талиѳакоум. 42 оужасоша са. 43 дадите mj. дати δοθῆναι.

VI. 1 о(ть)чьствие. идоша. 2 слышавшеи. дивлѣхѫ са о оучении его, г(лаго)лахѫ. отъ кѫдоу се емоу. или mj. и. таковыа. 3 дрѣводѣлинъ mj. тектонъ. и братъ же. не и сестры ли его сѫтъ сьде въ насъ. съблажьнѣахѫ са 4 бечьстьнъ mj. бечьсти. nema: въ рождении. 5 и не. възложь рѫцѣ ицѣли. ѫ. 6 за невѣрствиꙗ обхождааше веси mj. градъца. 7 призва. два два mj. дъва нъ дъва. нечистыа. 8 възмѫть. мѣха mj. пиры. 10 ima: аще poslije: идеже mj. колиждо. тѫдоу. 11 и иже аще mj. и елико аще. nema: васъ. тѫдоу. послоушьство mj. съвѣдѣтельство. льгьчѣе mj. отърадънѣе. Содомлѣнемъ и Гоморомлѣнемъ mj. Содомомъ ли Гоморѣнемъ. 13 многыи. масломъ дрѣвѣныимъ mj. олеемъ. недѫжныа ицѣлѣахѫ. 14 и оуслыша Іродъ ц(а)рь. ꙗвѣ бо. г(лаго)лааше. 15 и ини же г(лаго)лаахѫ ꙗко пророкъ ѥстъ ꙗко единъ пророкъ. 16 nema: сь естъ. мрътвыихъ. 17 съвязавъ. брата. 18 брата. 20 послоушавъ. творѣаше. 21 приспѣвшоу mj. приклоучьшю са γενομένης 22 дъщи еѫ mj. дъщери еꙗ. оугоди mj. оугождьши ц(а)рь. 23 аще просиши до полъ царства моего, дамь ти. 24 ima: рече poslije: своеи. чьсо. 25 ц(а)рю. да ми даси и(ы)нѣ на блюдѣ. 26 ц(а)рь клатвы ради mj. за клатвы. 27 царь. спекоулатора mj. воина. 28 на блюдѣ mj. на мисѣ. 29 оученици его придошѫ и възѧшѫ. 30 все. 31 поучиате mj. поучиите nema: и оходащии. 32 идоша. 33 и mj. ꙗ iza познашѫ grč. αὐτόν. текоша mj. притѣша. 34 и м(и)л(о)ср(ъ)дова о нихъ mj. и мили емоу быша. бѣхѫ бо mj зане бѣхѫ. 35 бывшоу mj. минѫвъшоу. пристѫшла opako napisano mj. пристѫпльше. оуже чѣсъ mj. година. 36 въ весехъ. чьсо. 37 nema: хлѣбы. 38 колико хлѣбъ имате. nema: хлѣбъ iza пять. 39 nema: на споды. 40 възлегоша. десати. 41 приимъ. nema: пятъ. хлѣбы. mj. хлѣбъ. дааше. 43 възѧшѫ. кошъ. 44 ꙗдшиихъ. 45 поноуди mj. оубѣди. корабль. Видсаидѣ. 46 молити. 47 корабль. на земли. 48 вѣтръ противенъ. и четвръты часъ нощныи mj и при четвръте стражи нощънѣи. хотѣаше ἤθελε минѫти ѫ. 49 ходащъ по морю. неньщевахѫ mj. непьщеваша ἔδοξαν. възва ꙗ mj. възъваша ἀνέκραξαν. 50 възматошѫ. 51 корабль. nema: въ себѣ. дивлѣхѫ. оужасаахѫ je riječ ispravljena ispred -хѫ. 52 бѣаше бо mj. нъ бѣ. окамѣнено. 53 прѣахавьше придоша mj. прѣѣвъше придѫ. Генисареѳъска. 54 nema: же 55 прѣтекоша. начаша. приносити stoji iza болащаѫ. слышахѫ. 56 (и ꙗможе) аще mj. колиждо. веси. или. распѫтиихъ. молѣхѫ. прикоснѫти. прикасаахѫ. спасаахѫ са mj. съпасени бываахѫ ἐσώζοντο.

Digitized by Google

VII. 1 дроуꙁии mj. єдинии. пришедшии. 3 Жидове mj. Іюдеи. аще
не търаще оумыѭтъ рѫкоу. прѣданиꙗ τὴν παράδοσιν. 4 тръжища mj.
коупиꙗ. и ино много єсть еже прѣѩша (mj. приꙗсѧ) дръжати, и по-
грѫжаниꙗ (mj. кръщениѣ) стъклѣницамъ. 5 въпрашахѫ и фарисеи. по
прѣданию. 6 о васъ лицемѣрѣхъ. си mj. сии. сръце, tako bez nijedne
oznake da je ispalo дь. 7 беꙁ оума mj. въ соуе nema: оучаще.
дръжѫще ꙁаповѣди чл(о)в(ѣ)чъскъ. 8 оставивше. погрѫжениꙗ mj.
кръщениѣ. стъклѣницамъ. nema: подобъна. 9 г(лаго)лаше. отъмещете
mj. отъметаате. 10 твоего mj. своего. твоѫ mj. своѭ. ꙁлѣсловитъ
mj. ꙁълословитъ. и mj. ли. смр(ъ)тиа. 11 и mj. ли. коварванъ mj.
корван. 12 оставлѣете. ничьтоже створи о(ть)цоу. или. 14 весь. г(ла-
го)лаше. раꙁоумѣите. 15 въ mj. во. не можетъ. єго mj. и. и та. 16
имѣли mj. аще къто имаатъ. 17 вьниде І(соу)съ. 18 раꙁоумѣєте.
въсе mj. вьсѣко. чл(о)в(ѣ)къ. 19 скоꙁѣ проходъ mj. сквоꙁѣ афедронъ.
21 иꙁ ѫтръ mj. иꙁ оутрьꙗдѫ. отъ ср(ъ)д(ь)ца исходатъ помышлениꙗ
bez чл(о)в(ѣ)ч(ьс)ка. 22 лѫкавства стоудодѣаниꙗ. око лѫкаво. врѣдно
слово mj. власфимиѣ, прѣꙁоръ mj. гръдыни. беꙁоумие. 23 оскврь-
нѣѫтъ. iza чловѣка dodaje se: иже имать оуши да слышитъ. 24
сидонъскы. и въшедъ въ домъ никомоу же хотѣаше да би и чоулъ.
25 ѭже имѣ дъщи доухъ нечистъ. 26 жена же бѣ Іллиска (mj. ѥ-
ili Єлиньска, c je natpisano), Сврыни фуиникисаныни mj. бѣ поганыни
Сурофоиникиссаныни γυνὴ Ἑλληνὶς Συροφοίνισσα молѣше. и да бѣсъ
ижденетъ иꙁ дъщере ѥѩ. 27 І(соу)съ же рече ей: не врѣꙁи mj. остани
ἄφες. чадъ mj. чадомъ. и поврѣщи псомъ. 28 отвѣща и глагола ѥмоу
mj. отъвѣщавъши рече ѥмоу. п'си дѣтии mj. дѣтескъ 29 ꙁа се ради
слово иди. 30 въ домъ свои mj. домови. 30 иꙁшедъшъ, ali je ꙁ
kasnije natpisano. 31 междоу. Декаполенскы. 32 приведошѫ. нѣма
mj. гѫгъника. 33 и поимъ единого. плюнѫвъ mj. плинѫвъ. 34 въ-
дъхнѫвъ г(лаго)ла. ефата. 35 раꙁврьгоста сѧ слоуха ѥмоу. каꙁание
ѫꙁыка mj. ѫꙁа ѩꙁыка. г(лаго)лаше право mj. чисто grč. ὀρθῶς. 36
тъ имъ mj. имъ тъ. ꙁапрѣщаше mj. ꙁаповѣдааше. проповѣдахѫ. 37
дивлѣхѫ сѧ. nema: вьсе. глоухыимъ. нѣмыимъ.

VIII. 1 въ ты же д(ь)ни ꙁѣло многоу народоу сѫщоу. и не има-
щимъ чьсо ꙗсти приꙁвавъ І(соу)съ. 2 народъ сии. оуже. чьсо. 3
пришли сѫтъ. 4 отъ кѫдоу кто сиѫ ꙁде въꙁможетъ насытити. 5 ре-
кошѫ 6 на ꙁемли. приимъ. nema: тѫ. далаше. прѣдъполагаѫтъ. 7
nema drugo: и. ꙗша. въꙁаша. 9 бѣахѫ же ꙗко ꙗдъшиихъ. 10 и
вълѣꙁъ абие въ корабль. Дальмаѳаискы (коу je zaostalo u peru). 11
иꙁыдошѫ. ищѫще. искоушаѭще. 12 родъ сь. ꙁнамие mj. ꙁнамение, ne
je u peru zaostalo. 13 оставль. 15 фарисеиска. 16 имаꙑ, ali je ı

Digitized by Google

od ы crnije od ostaloga. 17 помышлѣѥте. не оу ли. ima: ли iza ѥще, a ne iza: окаменено. 19 пати тысащь. исплънь pripisano je sa strane crnijom tintom, da ide iza приасте. 20 и егда седьмь четырем тысащамъ колико кошницъ оукроухъ приѫсте. 21 г(лаго)лаше. съмыслите mj. разоумѣсте συνίετε 22 Витсаидѫ. приведошѫ. 23 из веси. плюнѫвъ . . възложи. mj. плинѫ . . и въз . . 24 впждѫ mj. зьрѭ. чловѣкъ и дѫбие mj. чловѣкъи ѣко дрѣво. 25 емоу mj. и прозрѣти. отвори са mj оутвори са. 26 вь веси. 27 въ веси. nema: г(лаго)ла имъ. наричатъ mj. г(лаго)лѭтъ. 29 наричете mj. г(лаго)л(е)те. 31 подобаетъ. чловѣчьскомоу. отъ старецъ и книжникъ, и оубиеноу. третии д(ь)нь. 32 приимъ Петръ начатъ ставлѣти и mj. прѣтити емоу 33 за ма mj. за мъноѭ. божиа. 34 и по мнѣ градетъ. 35 nema: аще. ‚еѵаггелиꙗ' моего. nema: тъ. 36 каꙗ. ти mj. и. 37 что ли mj. что бо. 38 прѣлюбодѣинѣмъ и грѣшнѣамъ. чловѣчьскыи.

IX. 1 и г(лаго)лааше имъ: аминъ. дроузии mj. едини. зъде. оузрать mj. видатъ. ц(а)рствие. 2 дьнь (ispisano). особь ѥдины. 3 и ризы его бышѫ бльщаще са mj. льщаща са. ꙗцѣх же не можеть бѣлилникъ mj. гнафеи на земли. 4 Мѡисеѡмъ. бѣаста. съ І(соу)сомь. 5 зде. кѫща mj. скпиниꙗ. Мосии. 7 ima: г(лаго)ла iza: облака. възлюбленыи. 8 не видѣше к томоу нѫ І(соу)са. 9 ѥже из мрътвъихъ въскръснетъ. 10 и слово оудръжашѫ въ себѣ питаѫще mj. сътазаѭще са. 11 подобаетъ прити прѣжде 12 вьсе. чловѣчьстѣ. похоулатьї и mj. оуничьжатъ и. 15 абие. весь. оужасошѫ са. цѣловахѫ са. 16 стазаете са. 17 приведохъ. 18 и иже идеже. разбиетъ. скръжещетъ. оцѣпенѣѥтъ. рекохъ. възмогошѫ. 19 nema: емоу. невѣрныи. ima: вы ispred тръпла. 20 принесоша. 21 отнелиже. из дѣтьска mj. из отроучины παιδιόθεν. 22 многажи mj. мъножицеѭ. 23 вѣроуѫщомоу. 24 невѣрноу (ispred toga istrugana su tri četiri slova). 25 нечистомоу. изыди mj. изити. 26 ꙗко многымъ г(лаго)лати mj. мънози г(лаго)лахѫ. 27 имъ mj. емъ. 28 въшедшоу. въпрашаахѫ. възмогохомъ. 29 нѫ тькмо. 30 тѫдоу. никтоже mj. къто. 31 прѣдает са. mj. прѣданъ бѫдетъ. оубиѫтъ. оубиенъ. д(ь)нь. 32 боꙗхѫ са 33 придоша mj. приде ἦλθεν (vaļda je prevoditeļ čitao ἦλθον). оучениκы своꙗ mj. ꙗ αὐτούς. помышлꙗсте 34 млъчахѫ. nema: къ. стазашѫ са. болии. 35 призва mj. гласи. мини. 36 приимъ. nema: постави е обьмъ. и mj. е. 37 иже ли аще. приемлеть. мене не приемлеть нъ пославшаго ма. 38 иного mj. едпиого. 39 еже mj. иже. о моемъ имени. злословесити. 40 nema 41 въ има мое. 42 добрѣе естъ емоу. жрънъвныи. въвръженъ бѫдеть mj. въвръгѫтъ и grč. βέβληται. 43 съблажнѣеть. добрѣе. бѣдникомъ mj. маломощиꙗ grč. κυλλόν. въ

Digitized by Google

житие mj. живота. имащоу. въ ѥзеро огньно не гасащее mj. въ ѣеонж въ огнь не гашжщии. 44 оумираетъ. оугасаетъ. 45 съблажнѣеть. добрѣѥ. въ житие mj. въ животъ. имащи. въ езеро огньное негасащеѥ. mj. въ ѣеонж, въ огнь не гашжщии. 46 оумираеть. оугасаѥть. 47 съблажнаеть. добрѣѥ. ц(а)рствие. имащоу. въ ѥзеро огньное. 48 оумираетъ. оугасаеть. 49 вьсь mj. вьсѣкъ. 50 миръ имѣите междоу собож.

X. 1 придоша. обичаи имѣ. оучааше. 2 фарисеи. женж мжжоу поущати. 3 Мωусн. ispred: повелѣ ima: они же рѣша. 4 Мωусн. отпоустити mj. поустити. 7 poslije матерь ima: своѫ. nema: къ. 8 бждета оуже. нѣста. 9 разлжчаеть. 10 о сем же. 12 поустить mj. поущръши. ima: сии pred посагнеть. принесоша. да ихъ прикажеть mj. да ѧ коснетъ ἵνα ἅψηται αὐτῶν. 14 рече mj. г(лаго)ла. тацѣхъ: s prva bilo je samo цѣхъ, kasnije je visoko T sprijeda dopisano i a natpisano nad ц. ц(а)рство небесное mj. божие. 15 nema: аминь. приметъ ц(а)рствиа божиѩ. 16 обьемь е. благословлѣше. 17 исходащоу. притекъ нѣкто ѥдинъ поклони са προδραμὼν εἷς mj. прнде единъ и поклонь са. и въпрашааше и. благыи. приимж mj. наслѣдъствоуѭ κληρονομήσω. 19 прѣлюбы. не оубии. не лъжепослоушьствоуи mj. не лъжа съвѣдѣтельсвоуи. матерь твоѫ. 21 poremećeno je, iza емоу ima: аще хощеши съвръшенъ быти, единого еси не доконьчалъ; иди . . нищимъ. на н(е)б(е)си. и приидн. nema: ходи. 23 ц(а)рство. 24 о словесьхъ. nema: чада. оуповажщиимъ. ц(а)рство. 25 сквозѣ оуши иглинѣ. ц(а)рство. 26 быть. 27 възрѣвь же. не мощно mj. не възможъно. нж не отъ бога. все бо възможно отъ бога есть. 28 вьсе. идохомъ. 29 оставилъ есть mj. оставитъ grč. ἀφῆκεν. или mj. ли svuda. братиа. nema: ли отьца или матерь. nema: и еванѣелиѣ. 30 сто краты коле mj. сторнцеѭ bez: коле. nema: нынѣ братиа. матере. 32 ima: ѧ iza варѣѩ. nema: и послѣдь граджще боѣахж са. поимъ. nema: І(соу)съ. 33 чловѣчьскыи. прѣдасть са mj. прѣданъ бждетъ. nema: и къннжъникомъ. жзыкомъ. 34 д(ь)нь. 35 и прѣдъ нь придоста с(ы)на Зеведеова Іаковъ Іоанъ г(лаго)л(а)ща. просимѣ оу тебе. 37 рекоста. а дроугы о шоуѭж mj. и единъ о шюѭ. 38 чьсо. чѣшж. и mj. ли. 39 рекоста. чѣшж. кр(ъ)щж са. 40 о шоуѩѭ. дано ѥсть mj. есть оуготовано ἡτοίμασται. 41 негодоваша mj. начаса негодовати grč. ἤρξαντο ἀγανακτεῖν. Іаковѣ. 42 мнащии. сždолѣвають mj. оустоѩтъ κατακυριεύουσιν. nema: и pred: велицин. 43 nema: же. ѥсть mj. бжди. 46 придоша. исходащоу. Єрихона. с(ы)нъ слѣпца, а Тимеовь je hrđavijom tintom pripisano nad: слѣпца і Карѳимеи. хлжпаж mj. хлжбаѩ. 47 нача. І(соу)се. 48 наче зваше mj. изаиха въ-

пнѣше. с(ы)ноу. 49 рече имъ: възгласите и mj. възгласити φωνηθῆναι и възгласишѫ mj. зъваахѫ grč. φωνοῦσι. тѩ mj. тѧ. 51 тьто mj. тесомоу. слѣпыи mj. слѣпецъ. раввуни.

XI. 1 Витфагиѧ. Виѳаниѧ. елеоньстѣ. 2 г(лаго)ла mj. и г(лаго)ла въ на mj. нѫѭ. жрѣба привязано, на не же. 3 дѣета. трѣбоуетъ. абие пакы. само mj. сѣмо. 4 идоста и обрѣтоста. дверехъ. отрѣшиста mj. отрѣшаашете. 5 дроузии же mj. и едини. стоѧщиихъ. г(лаго)лаахѫ. дѣета. 6 рекоста. заповѣда Ісоусъ. 7 приведоста. 8 ломлѣахѫ mj. рѣзаахѫ. дрѣвъ. 9 ходѧщии mj. ходѧще. грѧдѫщии mj. ходѧщеи. 10 грѧдѫщее ц(а)рство. г(оспод)а. 11 въ цр(ь)кве. вьсѧ. оуже. Виѳаниѧ. 12 на оутриа mj. и въ оутрьнии. Виѳаниѧ. 13 листвие. оубо тьто. нитьсоже. nema: на неи. не бо бѣ. 14 отъ тебе никтоже въ вѣкъ не снѣждь (φάγοι) плода. слышахѫ. 15 и придошѫ пакы въ Іер(оу)с(а)(ли)мъ въ цр(ь)кви. 16 и не дадѣаше да кто мимо несеть съсѫды. скозѣ цр(ь)квъ. 18 ереи. быша оубили mj. бѫ погоубили. дивлѣше сѧ mj. дивлѣхѫ сѧ. 19 вънъ. 20 за оутра mj. ютро. (оусъхъ). 21 смоковницѫ. 23 аминъ бо. иже аще. размыслить mj. оусѫмьнитъ. бываетъ. nema: аще ispred юже. 24 юлико аще приимете mj. приемлете. 25 небесныи. 26 отпоущаете mj. отъпоустите. и(е)б(е)сныи mj. иже въ и(е)б(е)с(е)хъ съгрѣшении. 27 придошѧ въ цр(ь)кви. ходѧщоу. придошѧ. иереи mj. архиереи. 28 властиѧ mj. областиѭ. или mj. и. власть mj. область. се mj. си. 29 ima: вы iza: въпрошѫ. властиѫ mj. областиѭ. 30 кѫдоу. съ небесе. 32 пророкъ бѣ mj. пророка. 33 вѣмы, za tim dodaje se: І(соу)съ же отвѣщавъ г(лаго)ла имъ. ни азъ же. се mj. си.

XII. 1 плетомъ mj. оплотомъ. тѣскъ mj. точило. създа. въдл mj. въдастъ. 3 и имъше. 4 оубишѫ многы ины. 5 оубиваѭще mj. оубиѣѭще. 6 възлюбенаго. посла и того послѣди къ нимъ. оусрамлѣѧтъ mj. посрамлѣѭть. 7 они же тѧжателе видѣвше и грѧдѫщь. причастникъ mj. наслѣдъникъ. оубиѭмъ. причастие его mj. достоѣние. 8 и имъше и. извръгошѫ и вънъ. 9 господинъ (ispisano) mj. г(оспод)ь. 10 ни сихъ ли книгъ чьли есте. негодоваша mj. не врѣдоу сътвориша. въ зачало mj. въ главѫ. 12 къ нимъ притча рече. отидошѫ. 13 дроугыѧ mj. едины. фарисеи. Іродиѧнъ, да быша mj. да бѫ. 14 брѣжеши mj. родиши. вь истинѫ. iza оучиши ima: ръци оубо намъ. 15 лицемѣрьство. окоушаете. 16 принесеша. 17 кесарева въздаите кесареви а божиа б(ог)оу. 18 придошѫ. въпрашаахѫ и глаголѧще (ispisano). 19 не Моуси ли. брать. братъ емоу. братоу своемоу mj. братра своего. 20 седмь же братиѧ бѣ и пръвыи поѭть. племе(не) mj. сѣ-

Digitized by Google

мене. 21 и вторъи ножтъ. оумираж и ть mj. оумьрѣтъ. племене mj. сѣмене. 22 и пошиж ѧ. племене mj. сѣмене. послѣжде же и mj. послѣдь же. оумрѣ. 23 въскрьснатъ. которошмоу. nema: ихъ. 24 nema: ли. прѣльщаете сѧ mj. блѫдите. 26 sa strane pripisano: ѡ̑ѧк въсТаѫ̑ = ꙗко въстанѫтъ. Моусииниахъ. Аврамовъ. Ісааковъ. 27 мрътвыихъ. живыихъ. многи прѣльщаете сѧ mj. мъного блѫдите. 28 пристѫпивъ. прьвѣиши mj. прьва. 29 отвѣща mj. г(лаго)ла. прьвѣиши вьсѣхъ заповѣдии. 30 твоеѧ mj. своеѧ. всѣмъ оумомъ твоимъ mj. вьсеѭ мыслиѭ своеѭ. си естъ заповѣдь прьвѣиши всѣхъ заповѣдии. mj. си прьва вьсѣхъ заповѣдь. 31 ближнѣаго mj. искрьнѣго. больши сею заповѣдь нѣсть mj. больша сею иноѩ заповѣди нѣсть. 32 iza естъ ima: б(ог)ь. инъ mj. иного. 33 еже mj. иже. любити. ближнѣго mj. искрьнѣго. ꙗко и. жеженыхъ жрътвъ mj. олокавтоматъ и жрътвъ. 34 видѣвъ и. ц(а)рствиѩ. 35 г(лаго)лааше. въ цр(ь)кви. 36 Давидъ рече. г(оспод)оу 37 нарицаетъ. отъ кѫдоу с(ы)нъ емоу естъ. многъ народъ послоушааше его. 38 г(лаго)лааше. 39 на тръжищихъ mj. соньмищихъ. прѣвовъзлежании. 40 поѩдаѭщиихъ. 41 кровищоу нмѣнии mj. газофилакеови. видѣв же. мещеть въ кровище имѣниѩ mj. мететъ мѣдь вь газофилакиѭ. въметаахѫ много mj. въмѣтаахѫ многа. 42 мѣдиици mj. лептѣ. кондратъ mj. кодрантъ. 43 множае. въметаѭщиихъ въ кровище имѣниѩ mj. въмѣтаѭщиихъ въ газофилакиѭ. 44 въвръгоша. недостатка mj. лишениѣ ὑστερήσεως.

XIII. 2 и не. зде. 3 свеащоу. елеоньстѣ. Андреи. 4 егда имат' все се ськоньчати сѧ. 5 нача имъ г(лаго)лати. да никтоже mj. да не ꙗто. 7 рати mj. брани и бранни. подобаетъ. не оу есть. 8 ц(а)рство на ц(а)рство. 9 се mj. си. сънмищи. биени nema drugo: прѣдъ. ц(а)рьми. послоушьство mj. съвѣдѣтельство. 10 странахъ mj. ѩзыцѣхъ. подобаетъ. 11 не прѣжде пьцѣте сѧ. се mj. то. г(лаго)лите mj. глаголете. глаг(олѫ)щии. с(вѧ)тыи. 12 братъ брата. оубиѩть. 13 прѣтрьпѣвыи. 14 оузьрите мръзость. Даниилемъ. подобаетъ. чътыи да разоумѣетъ. 15 вазати. чьсо. 16 сѫи mj. сыи. възати. ризы своеа. 17 дьни. 18 бѫдеть. iza зимѣ ima: ни въ сѫботѫ. 19 д(ь)ние. скрьбь mj. скрьбьии. ꙗка же не. създанию. 20 съкратилъ дьнии тѣхъ. изъбраныихъ. ськратитъ. 21 аще вамъ кто речетъ: се зде Х(рист)ъ или онде. 22 лъживии Христи и лъживии. възмогѫтъ mj. възможьно избраниіа. 23 все. 24 омрачит сѧ. 25 звѣзды бѫдѫтъ съ н(е)б(е)се падаѭща mj. начьнѫтъ падати съ. ѩже mj. ѩже. 27 его mj. своѩ. отъ конець земи и небоу. 28 оуже. вѣтьвь. млада. листвие. вѣдите mj. вѣсте γινώσκετε. 29 дверехъ. 30 родъ сь, ali slabo čitljivo. вьсе

Digitized by Google

се бѫдеть. 31 а словеса моа не имѧтъ прѣити, οὐ μὴ παρελθῶσι mj. не прѣидѫтъ. 32 чѣсѣ. 33 iza блюдѣте сѧ ima: бъдите 34 ходѧ mj. оходѧ. оставить (biće za: оставивъ ἀφείς) mj. остави. братарю mj. братьникоу. блюдеть mj. бьдитъ. 35 г(осподи)нъ или. nema: въ ispred полоукощи. въ коуроглашение mj. кокотоглашение. ili за оутра mj. ли ютро. 37 а еже вам г(лаго)лѧ: бьдите, вьсѣмъ г(лаго)лѧ.

XIV. 1 бѣаше. дню mj. дъноу. льстиѧ. имше. 2 г(лаго)лаахѫ. празникъ. плищъ въ людехъ mj. млъва людемь. 3 сѫщоу. nema: емоу. Виѳании. възлежѫщоу. стъклѣницѫ помазаниꙗ mj. алавастръ хризмы. нардъна и пистикиина драгааго съвръшена и скроушивши стъклѣницѫ mj. алавастръ. 4 дроузии mj. едини. негодоуѫще. по чьто mj. вь чемъ. помазанию mj. хризмънаѣ. 5 се помазание продано mj. си хризма продана. сътъ. nema: сѧ. 6 чъто еи троуды дѣете mj. ѭ троуждаате. 7 ima: имъ iza творити. 8 помазати mj. похризмити. 9 идеже аще проповѣст сѧ еуанг(е)лие се. 10 Іскариотъскыи. 11 дати сребръникы. nema: въ. 12 пръвыи. опрѣснокъ. где mj. къде. ima: да ispred шедше. 13 сърѧщеть ва чловѣкъ mj срѧщета вы. въ камѣници mj. скѫдьльницѣ. 14 где обитѣльница mj. обитѣль. 15 ногатицѫ mj. горьницѫ. оуготоваите. 16 изыдоста. придоста. обрѣтоста. оуготоваста. 18 ꙗдыи. 19 начаша. nema: и тѫжити. 20 nema: съ мъноѭ. 21 писано естъ. лоутѣ mj горе. чловѣчьскыи. прѣдастъ сѧ mj. прѣдаатъ сѧ. добрѣ mj добро. емоу би было. чловѣкъ тъ. 22 приимъ. iza хлѣбъ ima: хвалѫ въздавъ б(лагос)л(о)вивъ (s natpisanim c.) 25 nema: же. оуже. пиѫ ново mj. пьѭ ино. въ ц(а)рствѣ. 26 изыдоша. 30 nema: ты. сиѫ mj. сьѭ. второе mj въторицеѭ. коуръ mj. кокотъ. 31 Петръ mj. онъ. лоучитъ mj. ключитъ. 32 придоша. Геѳсимани. зде. 33 поѫ. 34 бѫдѣте зде mj. пожидѣте съде. 35 мощно mj. възможно. часъ: nad часъ natpisano je kasnije: ша, te se čita: чаша. 36 въсе мощно тебѣ естъ. юже mj. ѣко. ты mj. тъ. 37 не възможете ли. 38 бьдите pisano za бьдите, a dodano je: оубо. nema: естъ. 40 бѣстѣ тѧжьцѣ mj. таготнѣ. оумѣахѫ. бышѫ mj. бѫ. 41 третие mj. третници. проучеѥ. коньць mj. коньчина. прѣдаетъ сѧ. 43 Іюда Іскариотъскыи. nema: мъногъ. съ дръколы. nema: и кънижъникъ. 44 г(лаго)лѧ имъ. тъ естъ, имѣте и и ведѣте и. 45 пришъдъ. пристѫни. г(лаго)лѧ. 46 ꙗша. 47 архиереиска. 48 изыдосте. съ орѫжиемъ и дръколы. 49 въ цр(ь)кви. 51 единъ нѣтко юноша. одѣанъ. ѫшѫ mj. ꙗсѧ. 53 ведошѫ. архиереомъ. сънидошѫ жрьци mj. архиереи. 54 и Петръ же архиереискъ. 55 съньмь. послоушьства mj. съвѣдѣтельства. оубиꙗтъ. 56 лъжеве послоушьствоваахѫ на нь и равнопослоушьствованиꙗ не бѣахѫ. 57 ини же послоушьствоваахѫ на

Digitized by Google

нь г(лаго)л(а)ще. 58 слышахомъї н. цр(ь)кве. 59 то н тако не бѣ.
послоушьство mj. съвѣдѣтельство. нхъ mj. нмъ. 60 отвѣщаешн. ннчь-
сожe. се mj. сии. послоушьствоуатъ. 61 І(соу)съ mj. онъ. ннчьто.
отвѣщаваше. пакы же. 62 чловѣчьска. небеснымн. растръза г(лаго)ла.
чьто н. послоухъ mj. свѣдѣтель. 64 хрѣдънаа слокеса mj. власфимнѭ.
nema: его. навѣтъ. осѫдншѧ mj. осѫдншѧ. н бытн повнна. 65 на-
чаша: ш je kasnije natpisano nad ч. дроузнн mj. еднин. оударнн.
въ mj. за. прѣашѧ 66 Петроу. архнерeнскъ 68 знаѧ mj. оумѣѭ. н
ншьдь вънъ mj. н нзнде вонъ. авне коуръ възгласн mj. н кокотъ
въспѣтъ. 69 н рабл внднвшн н пакы. съ отъ нннхъ естъ. 70 въ дльзѣ
mj по мъногоу. въ нстннѫ н ты. nema: нбо Галнлѣаннинъ есн. 71
нача. 72 второе mj. въторнцеѭ. коуръ mj кокотъ, oba puta. начьнъ
плакааше са mj. начатъ плакатн са.

XV. 1 авне. на оутрнѧ. сътворнша кнѣжннцн съ сънньмомъ. ве-
доша н прѣдашѧ. 2 ц(а)рь жидовъскъ. 3 н на нь г(лаго)лахѫ. ннчь-
сожe. отвѣщаваше. 4 ннчьсоже. послоушьствоуѭтъ mj съвѣдѣтель-
ствоуѭтъ. 5 не отвѣща ннчьсоже Пнлатоу. 6 празннкъ. 7 нарнцае-
мын Варавва разбонннкъ съ ковннкы своннмн съвазьнн. въ кровѣ mj.
ковѣ. 8 възъпнвъ народъ начатъ са mj. възъпнвъше начаса въсегда
mj. прнсно. 9 nema: да. вамъ mj въ. ц(а)рѣ жидовьска. 10 вѣдѣше.
11 да паче разбонннка отпоустн нмъ Варавѫ. 12 отвѣщавъ пакы.
ц(а)рѣ жидовьска. 14 г(лаго)лааше. что оубо сътворн зло. 15 Ва-
раввѫ. 16 ведошѫ. н mj. І(соу)са. сѫднльннца mj. прѣторъ. весь
народъ mj. вьсѫ спнрѫ. 17 облѣкоша н въ багреннца mj. въ пра-
прѫдъ. 18 начашѧ. ц(а)рю жидовъскын. 19 н бнюхѫ по главѣ н
тръстнѭ. колѣнѣ. 20 багреннцеѫ съвлѣкше н н облъкошѧ н. нзве-
доша. 21 дроугоомоу mj единомоу. Кнрннеоу. граждаоу. Алезадровоу.
н Роуфовоу je kasnije sa strane pripisano. 22 прнведошѫ. 23 даахѫ.
оторчено mj. оцьтьно. 24 пропеншен. раздѣлнша. метающе mj. ме-
таша. 25 бѣаше же часъ третнн mj. бѣ же година третнѣа. пропаша.
26 ц(а)рь жидовъскъ. 27 о шоуѭ mj. о шюѭ. 28 сконьчашѧ са пн-
санне mj. събыстъ са пнсаное. 29 хоулѣхѫ. iza покыва istrugana je
dobra trećina retka, a za tim nastavļa se: нщен. разарѣа. цр(ь)кве.
31 такожде же н архнерен рѫгаѭще са дроугъ къ дроугоу съ кнн-
жннкы. а себе лн не mj. алн себе не. 32 ц(а)рь пронатаа. поноша-
аста. 33 бывшоу же часоу шестомоу mj. бывъшн же годннѣ шестѣн.
земли. до часа ѳго mj до девятыя годнны. 34 н въ часъ ѳ mj. н
въ девятѫѭ годннѫ. велькомъ. елон елон савахѳанн сказаемо. на чьто
mj. въскѫѭ. 35 дроузнн mj. еднин. nema: внждь зоветъ mj. гла-
шаатъ. 36 напальннкъ mj. нспѫвнь, възьмъзъ. напааше. сънатн. 38
*

отъ горы до долоу mj. съ выше до ниже. 39 сътникъ. 40 бѣхѫ. въ нихъ же бѣ Мариꙗ Іꙗковлѣ малааго и Іоснова мати и Саломи. 41 хождахѫ. 42 оуже. бывъшоу. пятъкъ иже ѥсть къ сѫботѣ mj. нараскевьѣни пасцѣ 43 Аримаѳеѫ. ц(а)рствиꙗ божиа. 44 оумрѣ. iza: сътника ima: въпроси и. оумрълъ есть mj. оумрѣтъ. 45 сътника mj. кентѵриона. 46 понѣвицѫ mj. плащаницѫ. сънемъ и и обитъ и. въ понѣвицѫ mj. плащаницѫ. двери. 47 ꙁрѣаста где.

XVI. 1 коиꙗ mj. ароматы. пришедше. сѫботѫ. придоша. въсиꙗвшоу слъньцоу. 3 двери гробоу. 4 оуꙁьрѣвша и mj. въꙁьрѣвъша ἀναβλέψασαι. велии. 5 влѣꙁше. сѣдаща о десиꙗꙗ ихъ. оужасошѫ сѧ. 6 г(лаго)ла mj. рече. ꙁде. положишѫ и mj. бѣ положенъ ἔθηκαν αὐτόν. 7 идѣте и ръцѣте. варѣетъ. 8 иꙁъшедшѫ. ничьсоже. 9 въ пръвѫꙗ сѫботѫ. иꙁ mj. иж. седьмь mj. ·ж̄· 10 она же шедши. 11 отъ неѫ mj. еѭ. ꙗша. 12 по сем же. 13 въꙁвѣстиста. онѣма mj. тѣма. nema: же. ѫшѫ mj. ꙗса. 14 единомоу. жестосръдию. ꙗша. 16 бѫдътъ mj. бѫдетъ. 17 вѣровавъшиимъ mj. вѣроуѫщиимъ grč. τοῖς πιστεύσασι. послѣдоуѫтъ си mj. си послѣдъствоуѭтъ. 18 недѫжиꙗ mj. недѫжиникы. бѫдѫтъ mj. бѫтъ. 19 ѥмоу mj. его. nema: сѣде 20 шедше проповѣдашѫ въсѫдоу г(оспод)оу. 20 ꙁнамени.

Luka. I. 1 начаша. о иꙁвѣстиꙑпхъ. nema: въ. 2 словеси. 3 хождъшоу. славиꙑи Ѳеофиле. 5 ц(а)рѣ Іюдеꙗ жърецъ mj. ереи. по чрѣдѣ Авиани mj. отъ ефимѣриꙗ Авиѣнꙗ. Єлисавеѳь. 6 вѣста бо. 7 им же mj. по неже. Єлисавеѳь. ꙁаматорѣвьша сѧ. бѣаста. 8 nema: прѣдъ б(о)г(о)мъ. 9 по обычаоу жръскомоу лоучи сѧ mj. по обычаю перенскоумоу ключи сѧ. въшъдшоу. 10 вънь mj. вьнѣ. ѳимиꙗноу. 11 кадилиааго. 13 анг(е)лъ г(оспод)нь. Єлисавеѳ. 15 великъ. прѣдъ б(о)гомъ mj. г(осподе)мь. всѣкого кваса mj. сикера. д(оу)хомъ с(вѧ)т(и)мъ. 16 Іꙁ(раи)левъ bez д. 17 о(ть)ць. противны въ мѫдрости. 18 чьсомоу. ꙁастарѣвши mj. ꙁаматорѣвъши. 19 Гавриилъ. ima iza тебѣ: си ταῦτα. 20 могыи. бѫдѫть си. 21 людие. моуждааше mj. ньсиѣаше. nema: тъ. въ цр(ь)кви. 22 opako: ишъдше mj. ишедъ же ἐξελθὼν δέ. прог(лаго)лати къ нимъ mj. г(лаго)лати къ людемъ. помаꙗ mj. помаваꙗ. 23 д(ь)ние. 24 Єлисавеѳь. мѣсѧцъ пять. 25 мнѣ створи. оукоризнѫ моѫ mj. поношение мое. 26 шестыи. Гавриилъ. Наꙁареѳъ. 29 nema: въ себѣ. 30 рече анг(е)лъ еи. 33 въцарит сѧ. ц(а)рствию. 34 иждe mj. иде. 35 и еже 36 Єлисавеѳь. с(ы)нъ. се mj. сь. шестыи. 39 иде съ тъщаниемъ въ градъ 40 Єлисавеѳь. 41 Єлисавеѳь. младенищъ. радощами (ta je riječ dodana ovamo iz 44.) 42 великомъ. чрѣва твоего mj. ѫтробы твоеꙗ. 43 кѫдоу. 44 оушию. младенищь. въ чрѣвѣ моемь mj. въ ѫтробѣ моеи. 45 аже mj. ѣже. г(лаго)ланыимъ еи отъ

Digitized by Google

господа. 47 възрадова bez д. 49 величие. 50 на боѭщиим сѧ его. 51 сътворилъ естъ. растоуи. мысли mj. мыслиѭ. 52 силны. 53 наплъни. 54 приѩ. 55 Авраамоу. 56 nema: и ispred три. 57 Єлисавефи. исплънишѫ сѧ д(ь)ние mj. исплъни сѧ врѣмѧ. 59 осмыи. д(ь)нь. придошѧ дѣтища mj. отроуѧте. нарицаахѫ. 60 имѧ емоу Іо(а)нъ. 61 кь неи mj. еи. нарицает сѧ. 62 помаахѫ mj. помаваахѫ о(ть)цоу. его mj. е. 64 отвръзошѧ. nema: абие. 65 nema: окръсть ихъ. горнѣи mj. странѣ grč. ὀρεινῇ. Іюдеисцѣи. проповѣдаеми бѣхѫ. си mj. сии. 66 дѣтищь mj. отроуѧ. 69 Давыдовѣ. 70 ima iza пророкъ: ѥго. 71 изъ рѫкы. 72 с(вѧ)тыи 73 о(ть)цоу 74 изъ рѫкы. 76 вышнѣго. 77 оставление mj. отъпоущение. грѣхъ нашихъ mj. грѣховъ ихъ. 78 м(и)л(о)сръдиа. посѣти mj. посѣтилъ естъ. 79 въ сѣни съмрьтнѣи. 80 дѣтищь mj. отроуѧ nema: въ pred Із(раи)лю

II. 1 ты mj. тъ. царѣ. вселенѫѩ. 2 владѫщоу. Кѵриниоу. 3 къждо iza сѧ. 4 Назареѳъска. нарицает сѧ Виѳлеемъ. зане же. 5 nema: емоу женоѭ. 6 быста. да родить mj. родити. 7 им же mj. за не. 8 и пастырие бѣахѫ въ . . nema: и стрѣгѫще. 9 оу нихъ mj. въ нихъ. великомъ. 10 благовѣствоуѩ. великѫ. 11 д(ь)нсь. еже mj. иже ὅς. nema: г(оспод)ъ. 12 младениць. 13 небесныихъ вои хвалѧщихъ. 14 на земли. 15 отидошѧ. Виѳлеема. nema: съ. иже г(оспод)ь сказа намъ. 16 придошѫ. обрѣшѧ biće griješkom ispao slog то: обрѣтошѧ. nema: же младениць. 17 глаголанѣамъ. о дѣтищи mj. о отроуѧте. 18 г(лаго)ланыихъ. nema: вьсѧ. 20 пастырие. о въсемъ еже слышашѫ и видѣшѫ. 21 нарекошѫ. отъ ангела (аггла). 22 напльшѫ griješkom mj. напльнишѫ. д(ь)ние. его mj. ею. възнесошѫ. прѣдъ г(оспо)демъ. 23 младьнъцъ. 24 реченоѡмоу. Моусеовѣ mj. г(оспод)ни. грълиуища. или. голѫбиуища mj. птенъца голѫбина. 25 праведенъ. оутѣшениѣ. 26 бѣ. с(вѧ)тыимъ. не видитъ. 27 въ цр(ь)ковь. въведоста. законноѡмоу. 28 ima: Сѵмеонъ ispred: б(ог)а. 29 своего mj. твоего. 30 видѣстѣ. 31 griješkom dva puta: еже ѥже еси; 32 откръвение ἀποκάλυψιν. ѩзыкомъ. людии. 33 и бѣ о(ть)цъ его и мати mj. Іосифъ и мати его. г(лаго)лемыихъ. 34 iza ѩ ńešto je istrugano. падание. 36 Асѵриова. седьмь. 37 отхождааше отъ цр(ь)кве алчъмъ mj. охождааше постомъ. нощь и д(ь)нь. 38 чаѩщимъ. 40 растѣше. 41 хождааста. 42 въсходѧщемъ mj. въшедъшемъ ἀναβάντων. по обычаю. 43 и не чюста родителѣ его mj. не чю Іосифъ и мати его. 44 сѫща: а je od ъ ponačińeno. придоста д(ь)ни нѫть. искааста. 45 възвратиста сѧ. 46 обрѣтоста. 47 послоушаѭщии. 48 дивиста сѧ. рече ima ispred чадо. 49 искааста. вѣдѣаста. къ тѣхъ ima ispred ѩже. 50 разоумѣста.

Digitized by Google

III. 1 въ патое же. владичьствиꙗ. кесарѣ. Понтьскомоу. братоу.
Итиреѫ. 2 жрьци mj. архиереи. Каиафѣ. 3 въ mj. во. Іордань-
скѫ. на покаан(и)е. въ оставление mj. отъпоущение. 4 словесы. 5
крнвaa правaꙗ mj. стрънътънаѣ въ правaѣ. 7 крьстити. отъродие
ехидновии mj. нирадиѣ ехидьнова. 8 Авраама. 9 оуже. мещѫтъ mj.
въметаѭтъ. 10 pred что ima: оучителю. nema: оубо. 11 г(лаго)-
лаше λέγει mj. г(лаго)ла. нимащоомоу. имыи mj. имѣи. 12 придошѧ.
рекошѧ. 13 ничьсоже. 14 ima: не ispred: обидите. довольни бѫдѣте
mj. довольни бѫдете grč. ἀρκεῖσθε. 16 отвѣщаваше же Іо(а)нъ. и
идетъ mj. грядетъ. крѣплии. ѫзы mj. ремене. 18 мно. благовѣстко-
ваше. 19 отъ него mj. имъ. брата. 20 заключи mj. заклене. 21
людие. кръщъшоу сѧ и молѧщоу. 22 тѣлеснимъ видѣниемъ mj. тѣ-
лесънымь зраномъ. бысть съ н(е)б(е)се. nema: възлюбленыи. 23 сыи.
Илиовъ. 24 Матфатовъ. Леугиинъ Аннѣевъ. 25 Маттафиевъ. Езлимовъ.
Наггеовъ. 26 Маафовъ. Матафиевъ Семеинъ. 27 Іоаннаевъ. Рисаевъ.
Ѕалафиилевъ. 28 Алдиевъ. Косамовъ. Елмодановъ. Ісровъ. 29 Іосиевъ.
Маттафовъ. Леугиинъ. 30 Симеонь. Іоудовъ. Іоананеовъ. 31 Мелеановъ.
Маттафаевъ. Нафановъ. 33 Іоарамовъ 34 Іаковль. Ісааковъ. Фарановъ.
35 Саланвовъ. 36 Афазадовъ. 37 Матоусалань. Іенохововъ. 37 Каинановъ.
38 Сифовъ. божии.

IV. 1 ведѣше. 2 четыри десати д(ь)нии. ничьсоже. 3 диаволъ. да
бѫдѫтъ хлѣби. 4 iza г(лаго)лѣ ima: исходащиимъ изъ оустъ. 5 възъ-
ведъ. вьсѣ mj. вьсѣка. ц(а)рствиꙗ. 7 ima: падъ pred поклонишии.
бѫдетъ тебѣ вьсе. 8 рече емоу І(соу)съ. за ма mj. мъною. писано
бо естъ. г(оспод)оу. 9 кр(ь)ковнѣамъ. 10 долоу mj. низъ. 11 яко
на рѫкоу mj. и на рѫкахъ. да не пртъкнеши о камень ногы твоеѧ.
12 рече емоу І(соу)съ. 13 вьсе mj. вьсѣко. 15 тъ mj. тоу grč.
αὐτός. съборищихъ mj. сънъмищихъ. Назареѳъ. идеже mj. въ немь
же grč. οὗ. въспитанъ. nema: своемоу въ день соботъны. въ сбо-
рище mj. въ сънъмище. 17 nema: и разгънавъ кънигы. 18 благо-
вѣстити. ицѣлити. 19 проповѣдати (oba puta). 20 съборищи mj.
сънъмищи. вѣстѣ. 21 нача. д(ь)нь. 22 послоушьствовахѫ. 23 врачь
mj. балии. зде. 24 никоторыи. приꙗть mj. приꙗтенъ δεκτός. о(тъ)чь-
ствии. 25 яко многы заключи mj. заклене. земли. 26 ima: не ispred
посланъ. Илиа нѫ тъкмо. въ Сарептѫ Сидоньскѫѫ. 27 бѣшѧ mj. бѣ-
ахѫ. ima: не ispred: оучисти. тькмо. Сирьскыи. 28 наплъниша сѧ
вьси ꙗрости на съборищи (mj. сънъмищи) слышаще се. 29 въвъ.
ведошѧ. на връхъ mj. до връхоу. бѣ mj. бѣаше. да и вишѫ сърииѧли
mj. да бѫ и низъринѫли. 30 nema. 31 nema: І(соу)съ. 33 съборищи
mj. сънъмищи. имѣѫ mj. имы. доухъ бѣсенъ mj. бѣса. неучисть. бе-

вликомъ. 34 прѣмлъчи mj. остави ἔα. с(ва)тын. 35 nema: и поврьгъ и бѣсъ по срѣдѣ изиде иж него. 36 оужасенне. 37 шоумъ. 38 съ съборища mj. и -съньмища. Симонова. великомъ. 40 заходащоу. болащиа. възлагаѫ рѫцѣ и цѣлѣаше ѩ. 41 дѣаше mj. даѣше. 42 пыкшоу. придошѫ 43 благовѣстити ми подобаетъ царъствие. 44 съборищихъ mj. съньмищихъ. nema: Галилѣисцѣхъ.

V. 1 бышѫ mj. бѫ. Генисаретьстѣ. 2 корабльца. рыбари mj. рыбытвы. 3 корабицоу. възъити mj. отъстѫпити. 4 и яко же. nema: въ. въмади mj. възѣди. въмещате mj. вьметѣте. 5 въсѫ ношь mj. об нощь вьсѫ. троуждъше са ничьсоже не ахомъ, iza ничьсоже je nešto istrugano. въмещемъ mj. въвръжемъ. 6 ятѫ многы рыбы. потръзаахѫ же са мрѣжа. 7 бѣша въ дроузѣхамъ корабли. придоша. наполнишѫ. 8 І(соу)совома. 9 иже бѣша съ нимъ mj. сѫщаа. ятѫ. 10 бѣста обещника mj. вѣсте насаѣдьника. 11 на земла mj. на соухо. оставльше. идоша. 12 молѣше mj. моли. 13 абие проказениe mj. проказа. 14 повѣдати mj. г(лаго)лати. нѫ шъдъ. за оучищениe mj. о оучищении. твое mj. своемь. Моуси въ свѣдѣние mj. во съвѣдѣтельство. 15 прохождаше. събираахѫ mj. сънъмаахѫ са. и цѣлити. 16 nema: и. 17 д(ь)ни. бѣшѫ mj. бѣахѫ (oba puta) фарисеи. въсѣхъ вьси mj. вьсякои вьси. Іоудеискы. nema: отъ. 18 ima: носаще iza мѫжи 19 кадоу вънесѫтъ и mj. кѫдѫ вънести и. народа дѣлѣ mj. народомъ. кѣтъ mj. храмъ. покровъ mj. скѫдель. съвѣсишѫ mj. низвѣсиша. съ ложемъ mj. съ одромъ. по срѣдѣ Іс(оу)са mj. пр(ѣ)дъ І(соу)са. 20 оставлѣѫтъ mj. отъпоущаѫтъ. 21 начаша. фарисеи. кто съ естъ. хоулы mj. власфимиѭ. оставлѣти mj. отъпоущати. 22 nema: въ. помышлѣете. 23 iza рещи ima: ослабеномоу. оставлѣѫтъ mj. отъпоущаѫтъ. или mj. ли. 24 члов҄ѣчьскь на земли. оставлѣти mj. отъпоущати. ослабленомоу. 25 славла. 26 славна mj. дивъна. д(ь)нес(ь): с natpisano nad е. 27 по сихъ. оучастие емлаща mj. мытарѣ. Левгиѫ. сѣдаща 28 вьсе. 29 гощение велико Левги mj. учрѣждение велие Левьѣии. оучастие емлащихъ mj. мытарь. бѣаша mj. бѣахѫ. 30 съ емлащиими оучастие mj. съ мытари. янете. 31 врачѣ. болащии. 32 придохъ. призвати. грѣшникъ. на mj. въ. 33 алчать mj. постатъ са. фарисеистии. 34 женихъ са mj. женихъ, oba puta. съ ними естъ. тъгда же алчатъ mj. тъгда постатъ са. 36 nema: не приставлѣеть прилоучит са mj. приключитъ са. нокаго. 37 nema: не. въливаеть. 38 вливати mj. въливати. 39 новоомоу. оунее mj. лоуче.

VI. 1 вторѫѫ и прьвѫѫ mj. въторопрьвѫѭ δευτεροπρώτῳ. съниша. въстрьгаахѫ. идѣхѫ 2 дроузии mj. едини. фарисеи. сѫботы. 3 ни ли сего чьли есте. nema: са. 4 приимъ mj. прим. nema: и pred: ястъ.

достоıаше. жрьцемъ mj. иерѣомъ. 5 г(лаго)лаше ѵлов(ѣ)ѵьскыи. сѫбот: pisano сѫбо, а т̑ nad о. 6 съборище mj. съньмище. емоу десная. 7 назирааха, nema: и фарисѣи. ицѣлить (bez: и). 8 вѣдѣше. мѫжеви mj. ѵл(о)вѣкови. имащоомоу. въставъ ста. 9 аще mj. ѵто grč. τί. nema prvo: ли. сътворити. сп(а)сати или. 10 nema: м. простре. 11 напльниша са безоумия. 12 въ mj. во. въ мол(и)твы. 13 д(ь)нь. призва mj. пригласи. 14 нареѵе mj. именова. Андреа брата Вароѳоломея. Матѳеа, Тома и Іакова. Алѳеова. 17 nema: мъного. Тѵрска. придоша. ицѣлитъ. недѫгъ своихъ. 18 страждѫщии. неѵистыхъ. цѣлѣаха са mj. исц .. 19 весь. исхождаше и ицѣлѣаше. 20 г(лаго)лаше. 21 нищии д(о)ухомъ. ц(а)рство. алѵащии, плаѵаштии са. въсмѣете са. nema: во. на н(е)б(е)сехъ. такожде mj. по сихъ. творѣха. 24 богатымъ. ıако въ соѵе дѣлаете оутѣшение ваше mj. ѣко въсприıасте оутѣха вашѫ. 25 лютѣ mj. горе. ima: мнѣ pred ѣко. лютѣ mj. горе. въздрыдаете. 26 лютѣ mj. горе. добрѣ рекѫтъ такожде mj. по семоу во. лъжививмъ. 29 биѫщоомоу въ десную ланиѫ подаждь и дроугѫıа, и отемлащомоу. 30 всемоу mj. въсѣкомоу. просащоомоу. даждь. отемлащаго. твое. 32 аще. каа. nema: ихъ. 33 вамъ mj. васъ. каıа. 34 заемъ. даете. ѵаете. пакы възати mj. въсприıати nema: ибо. заемъ. пакы възмѫтъ mj въсприимѫтъ. 35 добротворите mj. благотворите. заемъ. иниѵьсоже вышнѣаго. 36 милосръди mj. милостиви. ıакоже bez: и. 37 вамъ mj. вы. 38 прѣливаıаща. измѣрит са mj. възмѣритъ са. 39 въпадета 40 въсѣко. 41 сѫѵьцъ. въ оѵеси. брата. брьвно. въ оѵеси. 42 братоу. брате. сѫѵьцъ, oba puta. своемь mj. твоемь. своего mj. твоего. въ оѵеси братоу твоемоу. 44 отъ своего плода познаетъ са. рѣжѫтъ mj. ѵешѫтъ емлатъ mj. обемлıѫтъ. 45 благыи. благааго. злыи. 47 приходаи mj. грады. моа словеса. nema: азъ. 48 зиждащомоу. на камени. поводии mj. наводнıю. бывъши. на храминѫ тѫ mj. храминѣ тои. подвигнѫти mj. двигнѫти. на камени. 49 слышаи створивъ. създавъшомоу. nema: разори са и. велико.

VII. 1 егда же 2 нѣкоемоу mj. етероу. емоу бѣ. 4 І(соу)соу. молѣхѫ. ima: емоу ispred: ıако. 5 nema: бо. 6 не далеѵе емоу. подобенъ mj. достоинъ. 7 подобна mj. достоина. ицѣлѣетъ. 8 азъ бо. подъ властиѫ mj. властѣлы. имыи mj. имѣа. воины mj. воıа. дроугомоу. своемоу mj. моемоу. 9 и слышавъ І(соу)съ. обращь са къ идащоомоу mj. послѣдоующоумоу. аминъ г(лаго)ла вамъ . въ Із(раи)ли толикы. обрѣтохъ. 10 обрѣтоша болащаго ицѣлевъша (ali je progrizeno). 11 нарекомыи mj. нарицаемыи. 12 единоѵадъ. 14 пристѫпль. юноше. 15 наѵа. nema: и дасты-и матери его. людии. 19 два нѣкаа mj. дъва етера. приходаи mj. градыи. или mj. ли. nema: мѫжа.

реꙁоста. 20 на mj. ны. приходаи mj. градыи. или mj. ли. 21 въ тъ же часъ ицѣли. ꙁлыихъ. слѣпыимъ. дастъ mj. дарова. 22 шедъша. Іо(а)нноу. еже mj. ѣже. благовѣстать. 24 оученикома mj. вѣстьникома. къ народомѣ г(лаго)лати. чьсо. иꙁыдосте видѣти. 25 чьсо. иꙁыдосте. мѧкы риꙁы облѣчена mj. мѧкъкыми риꙁами одѣна. въ крьмли множѣ сѫще mj. и инши сѫще. цр̂квнихъ. 26 иꙁыдосте. пр(о)р(о)ка. 27 сь бо. посла. оуготовить. 28 nema: же. рождєнныхъ. ц(а)рстви. болии естъ его. 19 людие vaļa čitati kraticu люе. оучастие емлащеи mj. мытаре. оправдашѧ. 30 фарисеи. книжьници mj. ꙁаконьници. отвръгошѧ. 31 nema: оубо. 32 тръжищи. повѣдаѭтъ mj. приглашаѭщемъ глаголатъ mj. глаголѭщемъ. свирихомъ mj. пискахомъ. и плакахом са mj. рыдахомъ. 34 чловѣчьскыи. ꙗдыи. съ mj. се 35 отъ всѣхъ чадъ: 36 нѣкыи mj. единъ. фарисеи. 37 фарисеовѣ. стъклѣницѫ благоконьны масти mj. алавастръ мνроу. 38 миромъ. 39 фарисеи. аще би пророкъ быль. 39 ima: иже iza: жена. прикасает са. емоу mj. емь, ali je od ъ načineno kasnije ν, dakla isprva: емъ. 40 nema: отъвѣщавъ. 41 бѣста давшоу ꙁаимъ mj. бѣсте ꙁаимодавъцоу. нѣкомоу mj. етероу. nema: бѣ. пати сътъ сребръникъ mj. патиѭ сотъ динарь. патиѧ. 42 nema: има. которыи. nema: оубо. 43 мьнѧ оубо mj. непьщюѭ. множае mj. паче. 44 Симоноу рече. вънидохъ. да mj. дастъ. сльꙁами ноꙁѣ мои имоучи mj. омоуи. 45 целованиѭ mj. лобъꙁаньѣ. от неліже вънидохъ. 46 масломъ mj. олѣемь. си же мνромъ помаꙁа ноꙁѣ мои. 47 отдаѭт са mj. отъпоущаѭтъ са. многпи. ꙁѣло mj. мънoго. nema: са iza: отъда. маломъ mj. мьньшьыи. 48 отдаѫт са тебѣ mj. отъпоущаѭтъ ти са. 49 начашѧ. ꙗко mj. иже. отдаетъ mj. отъпоущаатъ.

VIII. 1 весп. благовѣствоуѧ. ц(а)рствие. 2 нѣкыѧ mj. едины. бѣшѧ. ицѣлены отъ недѫгь и ранъ и д(оу)хъ ꙁлыхъ. нарече̂наа. иꙁ неѧже седьмь бѣсъ иꙁиде. 4 раꙁоумѣваѭщоу. градащиимъ. nema: г(оспод)ъ. притчеѭ. nema: сиѭ къ нимъ. 5 сѣꙗтъ. н(е)б(е)сныѧ. 6 на камени. проꙁѧбь. по неже mj. ꙁане. 8 на ꙁемли. проꙁѧбъ. сътощи соугоубъ mj. сътократицеѭ. 9 въпрашахѫ. 10 вамъ дано естъ. ц(а)рствиꙗ. не слышаать (ispravļeno je od druge riječi) mj. раꙁоумѣѭтъ. dodano je: и. 12 слово има iza слышѧщеи. ниже. 13 слышѧтъ mj. оуслышатъ. си mj. сии. 14 си mj. сии. отъ печалии и богатьствиꙗ. житинскыми. и не съвръшаѫтъ плода mj. и не до връха плода творатъ. 15 слышѧще. 16 покрываетъ. или. подъ одромъ подлагаетъ. въꙁлагаѫть. въходащии. 17 ꙗвиа са. 18 а иже mj. и иже. 19 братиꙗ. можаахѫ. 20 братиꙗ. 21 братиѧ. си mj. сии. 22 д(ь)нии. корабль. прѣидѣмъ. 23 прѣидошѧ mj. въ̂ѧдѫ идѫщемъ mj. ѣдѫщемъ. 23 боурѣ вѣтрънаа.

сконүаваахѫ са и въ бѣдѣ бѣахѫ mj. и вълаахѫ са. 24 пристѫпльше. iza наставниүе ima: сп(а)си ны. погыбиемъ. водноѡмоү. оүлаже 25 где. кто оүбо естъ съ. 26 прѣидошѫ. Гадаринѫ. Галилеѫ. 27 и ишедшем же имъ. нѣкыи mj. единъ. отъ многъ лѣтъ. 28 nema: и iza: І(соү)са. великомъ. 29 неүистоѡмоү. растръзаѫ ѫжа διαρρήσσων τὰ δεσμά mj. растръзавъ жѫзы.. скозѣ. 30 како mj. үто τί. ти естъ има. легеонъ. вънидошѫ. 32 na kraju dodano: въ ты внити εἰς ἐκείνους εἰςελθεῖν. 33 nema: же. nema: вънидѫ. 35 изыдошѫ. придоша. обрѣтошѫ үловѣка сѣдаща. изыдоша. 36 nema: и бѣсновавыи. 37 весь. Гергесиньскыа mj. Гадаринъскыа. корабль. 38 излѣзошѫ. отпоүсти же и І(соү)съ. 39 покѣждь. nema: и ispred иде. 40 приѧть и. 41 nema: къ І(соү)соү. съборницоү mj. съньмищѫ. nema: свои. 42 единоүада емоү бѣ. 43 въ теүении кръвнѣмъ. двою. враүемъ mj. балиѣмъ. издаавъши. имѣние свое. ицѣлѣти. 44 пристѫпльши. съ зажда mj. съ слѣда. польцѣ mj. вьскрилии. теүение кръви mj. токъ кръве. 45 косиѫвыи, oba puta. 46 ишедшѫѧ. емоү, ali je od оү kasnije načińeno ъ: емъ. повѣда. nema: емоү. ицѣлѣ. 48 І(соү)съ mj. онъ. 49 еще же емоү. нѣкоторыи отъ старѣишины съборъска mj. единъ отъ архисинагога. оүмрѣ. 50 нѫ тъкмо 51 не да вънити съ собоѫ никомоуже тъкмо Петроү. о(ть)цоү. матере. 52 плакахѫ nema: еѧ. iza оүмръла ima: д(ѣ)в(и)ца. 53 griješkom: рѫгаахѫ. оүмьрѣ. 54 вънъ вьсе. имъ mj. емъ 56 оүжасоста. никомоуже не повѣдати бывъшааго.

IX. 1 nema: І(соү)съ. 2 проповѣдати. ц(а)рствие. 3 жезла. мѣха mj. пиры. 4 тѫдоү. 5 nema: и ispred прахъ. истрасѣте. 6 скозѣ веси. благовѣствоүюще. всаждоү. 7 слышавъ үетврътовластиикъ. бываѫщее. вьсе. г(лаго)лемо бѣ отъ дроүгыхъ mj. глаг(о)лъ бѣ отъ етеръ. мрътвыихъ. 8 дроүгыихъ. нѣкыи. древьниихъ. 9 nema: же. видѣти его. 10 нареүенаѧго. Виѳсаида. 11 идоша. приемъ. г(лаго)лаше. о ц(а)рствии. 12 наүа. пристѫпльше. рѣшѫ mj. рѣсте. веси. зде. есмы̂. 13 рекошѫ нѣстъ намъ зде mj. не имамъ съде. пѧтии не шедше въ. 15 ѫ mj. вьса. 16 приимъ. даяше оүүеникомъ своимъ. 17 яша. избывъшиихъ оүкроүхъ кошиицъ два на десѧте. 18 г(лаго)латъ mj. непьщюѫтъ. 19 ть mj. единъ. въскръсе. 20 кого г(лаго)лете мѧ. 22 подобаетъ. үлов(ѣ)үьскоѡмоү. nema: и iza старецъ. оүбиеноү. д(ь)нь. 23 г(лаго)лаше. 24 а иже mj. и иже. 25 вьсь mj. весъ. или. 27 сѫтъ зде нѣцни mj. сѫтъ едини. ц(а)рствие. 29 молѧше. одѣание. его бѣло (λευκός) блистаѫ са. 30 бѣста. Мѡүси. 31 nema: ѣже. г(лаго)ласта же исхождение mj. исходъ. 32 отѧжүени. nema: же. 33 разлѫүааста. зде. nema: и iza быти. три кѫща mj.

Digitized by Google

скиниꙗ три. Моѵсии. вѣдыи. иже mj. еже ó. 34 nema: же. въшедшемъ имъ. nema: обѣма. 35 послоушаите mj. слоушаите. 36 ѵьсоже. о томъ. 37 nema: проѵии. въ д(ь)нь иже по семъ. griješkom: съшеджемъ mj. съшедъшемъ. 39 еметъ и въ неꙁаꙗпѫ. прѫжаетъ. nema: еъ. nema: отъ него. 40 въꙁмогошѫ. 41 невѣренъ. само mj. сѣмо. 42 градащоу. неѵистоѡмоу. ицѣли. о(ть)цоу. 43 ѵюдащемь сѧ имъ о вьсемъ еже творѣаше. nema: къ. 44 вложите вы въ. ѵловѣѵьскыи. ѵлов(ѣ)ѵьстѣ. 45 прикръвень. ощоутатъ. и mj. его. 46 вѧщии. 47 вѣдыи. приимъ. 48 иже аще мѧ приемлетъ. пославшааго мѧ приемлетъ. въ mj. во. вѧщии. 49 нѣкого mj. етера. именемь твоимъ mj. о имени твоемь. 50 не браните емоу. nema: бо iza иже. 51 д(ь)ние. въсхождениꙗ. ити въ Іер(оу)с(а)л(и)мъ. 52 шедъше. въиидошѧ. 53 приꙗшѧ. градыи. 54 рекоста. потрѣбить mj. поѣстъ. 55 iza ꙁапрѣти има stoji: и рече: не вѣста сѧ коего д(оу)ха еста вы. с(ы)нъ бо ѵловѣѵъскыи нестъ пришелъ д(оу)шъ ѵловѣѵьскъ погоубить иѫ сп(а)сть. 56 и идошѫ въ инѫ вьсь. 57 идѫщемъ имъ. нѣкыи. 58 небесныꙗ. ѵловѣѵьскыи. где главы подъклонити. 59 дроугомоу. шедшоу. 60 мрътвыѫ. царъствие. 61 дроугыи. nema: же повели ми отвѣщати сѧ mj. повели отърещи ми сѧ. 62 І(соу)сѣ къ немоу. ц(а)рствие.

X. 1 nema prvo i drugo: и. въ вса грады и мѣста. 2 господеви mj. г(осподи)ноу. 4 пиры mj. врѣтища. 5 г(лаго)лѣте. 6 аще бѫдѫтъ тоу с(ы)нове мира, поѵистъ миръ вашъ на немъ. griješkom: въꙁврат сѧ mj. въꙁвратитъ сѧ. 7 юже есть mj. ѣже сѫтъ. 8 и въ и же колиждо градъ. 9 г(лаго)лѣте. ц(а)рствие. 10 распѫтиꙗ. 11 прильпшии. iza вашего ima: въ ногахъ нашихъ. ц(а)рствие. 12 ꙗко Содомомъ въ тъ д(ь)нь отърадиѣе бѫдетъ. 13 Хораꙁине. о горе тебѣ Витьсаидо. Сѵдонѣ. въ ваю. въ ꙗриꙁѣ mj. врѣтищи. пепелѣ. покаꙗли. 14 Сѵдоноу. 15 да не до небесъ въꙁнесъ сѧ до ада съведеши сѧ. 16 слоушаетъ, и слоушаѫи мене слоушаеть пославшааго мѧ, и отмещѫи сѧ васъ, мене сѧ отмещеть, а отмещѫи се мене, отмещет сѧ пославшааго мѧ. 17 въꙁврати же сѧ седъмьдесатьи. 18 падъшѫ (сотонѫ). 19 дахь mj даѭ δίδωμι. вражиѫ mj. врага. 21 въꙁрадова сѧ. прѣмѫдрыхъ и раꙁоумныихъ и открылъ еси. nema: си. 22 въсе мнѣ прѣдано есть. о(ть)цъ. авитъ. 23 nema: единѣмъ. еже вы видите. 24 царе видѣти хотѣшѫ. юже. еже вы слышите. 25 книжникъ нѣкыи mj. ꙁаконьникъ етеръ. nema: къ І(соу)с(о)ви створивъ mj. сътворь. наслѣдоуꙗ mj. наслѣдъствоуѭ. 27 griješkom: отъ вьсе mj. вьсего, отъ je sa strane pripisano. и отъ вьсеꙗ крѣпости твоеꙗ и вьсего помышлениꙗ твоего mj. вьсеѭ крѣпостиѣ твоеѭ и вьсѣмь помышлениемъ твоимь. своего mj. твоего. 28 ima: І(соу)съ iza юмоу. u правѣ ne vidi se ѣ. 30

*

Digitized by Google

нѣкы mj. єдинъ. Єрихо. разбоиникы. ца нь отидоша. жива сѫща. 31 по слоучаю mj. приключаю. єтеръ mj. єдинъ. 32 левгинть. 33 нѣкоторыи mj. єдинъ. градыи. милосръдова. 34 пристѫпль. масло mj. олѣи. въсадивъ mj. въсаждь. u: прилежа ємъ natpisano je nad ає: ни te se opako čita: належаниємъ. 35 изємъ два сребръника mj. пѣнаsа. дас(тъ го)стиниикоу. дам ти mj. въздамь ти. 36 ближнии mj. искръниии. минтъ ти са. въпадшоѡмоу. 37 сътворивыи. рєчє жє. 38 ходащоу ємоу. nema: І(соу)съ. єтерѫ mj. єдинѫ. жєна жє єтєра mj. жєна єдина. Маръѳа. 40 nema: и nego: Марѳа жє. въставъщи. од родиши je načińeno радиши. 41 І(соу)съ рєчє єи. Марѳа Марѳа.

XI. 1 нѣкоємъ mj. єдиномъ. nema: ѣко прѣста. нѣкы оть оучєникъ mj. єдинъ оуч. 2 г(лаго)лѣтє. и(є)б(є)сєхъ. ц(а)рствиє. на и(є)б(є)си. 3 надиєвныи mj. насѫщъни. даждь. д(ь)нь. 5 дроуга. заємъ. 6 чьсо. 7 и тъ изь ѩтръѩдоу mj. и отъ из ѫтръѫдѫ. троуда. двєри. въставъ ἀναστάς. 8 ima: жє pred вамъ. трѣбоуєтъ. 9 азъ вамъ г(лаго)ла. ищатє. 10 приметъ. обрѣтаєтъ. тлъкѫщоѡмоу. 11 котораго. или mj. ли. 13 оумѣєтє даѩниѩ благаѩ даати. о(ть)ць вашъ. бл(а)гъ mj. с(вѧ)тъ. 14 нѣмыи. 15 єтєри mj. єдини. 17 ц(а)рствиє само раздѣлѣѩ са. запоустѣєтъ. падаєтъ. 18 ц(а)рствиє. 19 nema: жє. ispred сєго ima: бѣсы, ali precrtano. ти сѫдиѫ вамъ бѫдѫтъ. 20 вы mj. васы. ц(а)рствиє. 21 крѣпкыи. въоржжи je valda krivo prepisano i čitano za въ оржжи mj. въоржжь. 22 крѣпли. нашъдъ. nema drugo: и. отиметъ. плѣнь mj. користь. раздаєтъ. 23 събираєтъ. растачѣєтъ. 24 nema: жє. скозѣ. отъ нѫдоуже изыдохь. 25 обрѣтаєтъ. nema: и. 26 идєтъ mj. изидєтъ. горъщъ сєдьмь. nema: д(оу)хъ пръвыхъ. 27 г(лаго)лашє. єтєра жєна гласъ mj. гласъ єдина жєна. блажєно. ношъшєє. 28 блажєни. слышащє. хранящє є. 29 начѧ. родъ съ родъ. 30 Ниневгитѣнємъ: ѣ načińeno od o, kao da je htio napisati Ниневгитомъ. чловѣчьскыи. 31 ц(а)р(и)ца южьскаѩ. отъ коньцъ земли. мѫдрость. множає. здє. Ниневгитьстии. 32 осѫдатъ̂. множає. здє. 33 свѣщилѣ mj. свѣщъницѣ. въходащии. 34 око твоє. 36 nema: вьсє. имыи. нѣкоѫ mj. єдины. блистаниимь. просвѣщаєтъ. 37 г(лаго)ла. фарисєи єтєръ mj. фарисѣи єдинъ. обѣдоуєтъ. 38 фарисєи. видѣвыи. 39 рєчє жє І(соу)съ. фарисєи. стьклєницни и блоуда mj. мисѣ. очищаєтє. грабленниѩ mj. хыщєниѣ. 41 вьсє чисто вамъ бѫдєтъ mj. вьсѣ чиста вамъ сѫтъ. 42 фарисєомъ. даєтє. пигана. любъвє божиѫ. 43 фарисєомъ. съборищихъ mj. съньмищихъ. тръжищиихъ. 44 о горє. фарисєи. nema: и. nema: идє. єстє бо. 45 нѣкыи mj. єдинъ. кни жиикъ mj. законьникъ. и ны кориши mj. и намъ досаждаєши. 46

Digitized by Google

о горе. мкладаете. не прикасаете. 47 о горе вамъ книжници и фа-
рисеи лицемѣри. 48 послоушьствоуете бо mj. оубо съвѣдѣтельствоу-
оуте. nema: и волѫ имате, nego: дѣломъ о(тъ)цъ вашихъ и волите
сь ними. nema: оубо. 50 проливаемаа отъ начала mj. сложениѣ. до
рода сего mj. отъ р. с. 51 междоу. 52 о горе. книгчиамъ mj. за-
коньникомъ. въходѧщимъ. 53 начашѧ. фарисеи. о мнозѣ mj. о мънo-
жаищиихъ. 54 nema: его, nego: и ищеще. отъ него mj. отъ
оустъ его.

XII. 1 събравшем сѧ mj. сънемъшемъ сѧ. прѣпираахѫ mj. попи-
раахѫ. фарисеиска. 2 разоумѣетъ. 3 рекосте. 4 моимъ mj. своимъ.
имащемъ mj. могѫщемъ. чьсо. 5 кого оубоите сѧ. геенѫ огньнѫѭ.
7 исчътени. оунѣише юсте вы. 8 nema: колиждо. чловечьскыи. испо-
вѣстъ и. 9 отврьгыи. 10 с(ы)на чло(вѣ)ча. отдастъ сѧ mj. отъ-
поуститъ. еже mj. иже. власвимисаетъ на д(о)уха с(вѧ)таго. 11 съи-
мища. помыслите mj. отъвѣщаате. 12 въ mj. во. подобаетъ. 13 нѣкы
mj. единъ. братоу. 14 или mj ли. 15 лихоимѣниѣ mj. лихоимьствиѣ.
ima: не pred: отъ. имѣнии. нѣкоемоу mj. единомоу. 19 на многа
лѣта. почиваи и ꙗждь, пии и весели сѧ. 20 безоумле mj. безоумьне.
сиѭ. истѧжѫтъ. 21 nema: си глагола възгласи, имѣѭи оуши слышати да
слышитъ. 22 рече же. сего дѣлѣ mj. ради. о д(оу)ши своеи mj. д(оу)-
шеѭ вашеѭ. 24 житница mj. хранилища. питаетъ. оуше mj. лоучьше. 25
нѣкыи. лакътъ. 96 чьсо. прочихъ. 27 цвѣтца mj. крииь. растетъ.
троуждает сѧ ни прѧдетъ. въ mj. во. 28 nema: ли. д(ь)нсь. мещемѫ
mj. вметаемоу. тако одѣеть. маловѣрици. 29 не ищѣте μὴ ζητεῖτε
mj. ищете. или что mj. и что. 30 всего бо сего страны mj. вьсѣхъ
бо сихъ ѩз(ы)ци. о(ть)цъ. трѣбоуете. 31 ищѣте mj. ищите. ц(а)р-
ствиѭ. се все приложит сѧ вамъ. 32 ц(а)рствие. 33 милование mj.
милостынѭ. имѣниѣ mj. благалища. имѣние mj. съкровище. прибли-
жает сѧ. 36 къгда. nema: сѧ. 37 nema: г(оспод)ъ. 38 въ mj. во.
39 кыи. 40 чѧсъ. чловѣчьскыи. 41 или mj. ли. 42 мѫдрыи. 45
моудить mj. кьснитъ. 46 вь д(ь)нь въ и же не чаетъ. 47 рабъ же
тъ. г(оспод)на. ни mj. ли не. биенъ. 48 вѣдѣвыи. nema: сътворь
же. достоино. биенъ. мало. дано бѫдетъ mj. бысть. възыщет сѧ mj.
изищетъ сѧ. 49 придохь въврѣщи. что ли. аще и оуже. 50 коиѵдетъ.
51 придохъ. раздѣлениe. 53 на матере. на свекръве. 54 отъ запада.
бывbooаетъ. 55 вѣѫщь mj. доушѫщь. зиои mj. варъ. бываетъ. 56 лице-
мѣри mj. ѵпокрити. nema: лице. оумѣете. како не искоушаете. 58
идещи. сѫпериикомъ mj. сѫпьремь. 59 тѫдѣ. послѣднеѭ мѣдьницѫ
mj. послѣдьнии трьхьтъ.

Digitized by Google

XIII. 1 прилоучишѧ. нѣции mj. едини. кръви. съмѣ opako za съмѣси. съ трѣбами mj. жрътвами. 2 Галилеане. си mj. сии. грѣшнѣише. Галилеанъ mj. чл(овѣ)къ. 3 покаюте. погыбнете. 4 или. паде сѧ. живѫщиихъ. 5 покаете. 8 г(лаго)ла. етеръ mj. единъ. 7 копачьмѣ (!) mj. винареви. третие лѣто отъ не ли же прихождѫ. nema: и pred: не. посѣци ж оубо. ꙁемѧ. оупражнѣетъ. 8 осыплѭ ж. 9 лѣто mj. врѣмѧ. 10 съборищь mj. сонмищь. 11 бѣ имѫщи д(оу)хъ недѫжьнъ. 12 приꙁва ж mj. пригласи bez ѭ. 14 старѣишина събороу mj. архисинагогъ. ꙁане же. ицѣли. д(ь)нии. въ д(ь)нь сѫботьныи. 15 отвѣщавъ же . . рече. отрѣшаете. волоу своего или осла. напаѣетъ. 16 дъщере. nema: Авраамлѭ. nema: ѥѩ, nego: отъ ѫꙁы сеѩ. въ д(ь)нь сѫботьныи. противлѣѭще. радовааху сѧ. 18 ц(а)рствие. 19 nema: цствие небское. гороушноу. имъ mj. емъ. въꙁбрасте. небесныѫ. въ вѣтвехъ. 20 и пакы. ц(а)рствие. три сатъ. вьсе. 22 скоꙁѣ. веси. шествие mj. шьствье. 23 нѣкто спасаѭщихъ. 24 скоꙁѣ. г(лаго)ла вамъ. 25 г(осподи)нъ. двери. тьщи двери bez въ sprijeda. кѫдоу. 26 тъгда ꙗхомъ mj. ѣсмь. 27 вѣдѣ mj. вѣмь. неправды. Ісаака. Іакова. въ ц(а)рствии. nema: вы же иꙁгонимы вонъ. i cijeli 29 nema. 31 д(ь)нь. нѣции mj. едини. фарисеи. отъ сѫдѣ. 32 ицѣлениѥ. дись и оутрѣ и въ третии оконча ѫ. 33 подобаетъ д(ь)нсь и оутрѣ и въ онъ д(ь)нь. 34 иꙁбивыи. камениемь. opako: кокожъ mj. кокошь. nema: свое. 35 оставлѣетъ. nema: вамъ. мене видѣти. nema: придетъ егда. грѧдыи.

XIV. 1 nema: І(соу)съ. нѣкоего mj. единого. фарисеиска. блюдаще его mj. наꙁираѭще и. 2 нѣкто mj. единъ. имыи. 3 І(соу)съ рече фарисеомъ. 4 принимъ ицѣли и. 5 или mj. ли. кладаꙁъ mj. стоуденецъ. и абие не иꙁметъ mj. и не абие истръгнетъ. въ д(ь)нь сѫботныи. 6 въꙁмогошѫ. 7 г(лаго)лаше. ꙁъванымъ. 8 нѣкымъ mj. цѣмъ. 9 ꙁвавыи. opako: иного mj. оного αὐτόν. 10 послѣднемъ. прѣдъ всѣми сѣдѫщиими. 11 въꙁносит сѧ mj. вьꙁнесетъ сѧ. 12 и къ ꙁвавшомоу и. или mj. ли. братиѫ. такожде тѧ. 13 въꙁови. 14 чьсо. nema: ти. въ mj. во. 15 нѣкыи. mj. единъ. се mj. си (рече). хлѣбь въ ц(а)рс(т)вѣ mj. обѣдъ въ ц(ѣ)с(а)рствии. 16 нѣкы mj. единъ. великѫ. 17 придѣте mj. грѧдѣте. готово есть вьсе. 18 начашѧ. прѣкыи. ноуждѫ. имаи. отреч(е)на: drugo je є natpisano, a prvo ispravljeno na: o, mj. отъроучьна. 19 рече емоу. воловъ mj. воловъныихъ. идѫ mj. грѧдѫ. искоусити. отречена, isto tako kao u 18. 20 поѫхъ mj. поꙗсъ. сего дѣлѣ mj. ради. 21 пришедъ. nema: тъ. повѣда. г(осподе)ви. тьгда. скоро mj. ꙗдро. само mj. сѣмо. 22 еже mj. ѣкоже. 24 nema: мноꙁи . . sve do 25. 25 съ ним же идѣахѫ. 26 придеть mj. грѧдетъ. братиѫ. оученикъ мои. 27 идеть mj. грѧдетъ.

Digitized by Google

оучєникъ мои. 28 хота. създати. рачьтєть имєниє mj. ращьтєтъ доволь. єжє mj. иже. 29 основаниє. видащє. 30 сии mj. сь. 31 или mj. ли. ц(а)рь. ц(а)рю. съвѣщаєтъ. силєнъ. градѫшаго. nema: дєсатъма. 34 обаѣєть чимь mj. о чємъ. оубо ispred: осолит са. 35 зємла ли.

XV. 1 оучастиє ємлащєи mj. мытарє. 2 ръптаахѫ. фарисєи. 4 кыи. имыи. дєвати дєсатъ и дєвать. ꙗ обращєтъ. 5 и обрѣтъ ꙗ възлагаєтъ. 6 въ домъ свои съзываєтъ. сѫсѣды своѫ. nema: са iza радоуитє. обрѣтохь. 7 нєбєси. кажщим са. правєдникъ mj. правєдъницѣхъ. 8 или mj. ли. драгмъ дєсать въжєжєть mj. въжизаатъ. свѣщѫ mj. свѣтильника. храмь mj. храмины. 9 съзываєть. сѫсѣды mj. сѫсѣдына. обрѣтохь. 10 бываєтъ на и(є)б(є)си. кажщимъ са. 11 nema: г(оспод)ъ. нѣкы mj. єдинъ. мьнии mj. юнѣи. о(ть)цоу єю. 14 вьсє. крѣпькъ. на страиꙗ тои. 15 шъдъ. свинии пасти. 16 са mj. чрѣво своє. дадѣашє. 17 наємъ. 18 къ нєбоу mj. на нєбо. 19 наємникъ. 21 къ нєбоу mj. на нєбо. iza: с(ы)нъ твои dodano je: сътвори ма ꙗко єдиного отъ наємникъ твоихь. 22 скоро изнєсктє на нозѣ єго. 23 оупитѣныи. заколѣтє. възвєсєлим са. 24 начашѫ. 25 оуслыша. въпрашаашє и. 27 nema: ѣко. братъ. оупитаныи. здрава. 28 излѣзъ mj. ишєдъ. молѣшє. 29 къ о(ть)цоу. колико mj. толико своими mj. моими. повєсєлилъ са бихь mj. възвєсєлилъ са бимъ. 30 nema: сь изѣдыи. заклалъ ємоу єси тєльцъ питомыи. 32 počima sa: и. възрадовати са братъ.

XVI. 1 г(лаго)лашє. nema: и. нѣкыи mj. єтєръ. строитєль mj. приставьникъ. имѣниꙗ. 2 даждь mj. въздаждь. домовнѣамъ. 3 строитєль. г(осподи)нъ. просити mj. хлѫпати. 4 разоумѣхъ ἔγνων mj. разоумѣѭ. домъ свои mj. домы своꙗ. i grč. plur. 5 г(осподи)на mj. господи. г(лаго)лашє пръвоѡмоу. 6 nema: онъ жє рєчє. стомъ мѣръ масла mj. отъ олѣа. он жє рєчє ємоу: възми книгы твоѫ mj. и рєчє ємоу: приими боукъви твоꙗ. 7 nema: и. дроугомоу. а ты mj. ты жє. мѣръ mj. корєцъ. nema: и pred г(лаго)ла. възми книгы твоѫ mj. приими боукъви твоꙗ. 8 г(осподи)нъ домоу строитєлѣ нєправєднааго mj. г(оспод)ь икономa нєправєдънааго. ꙗко мѫдрѣ. 9 азъ г(лаго)ла вамъ. оскѫдѣєтє. храмы mj. кровы. 10 вѣрныи. быстъ mj. єстъ. нєправєдны. нєправєдєнъ. 11 нєправєднѣмь житии. 12 двѣма господинома работати нє можєтъ mj. нє можєтъ дъвѣма г(оспод)ьма работати. или mj. ли. а дроугааго прѣобидить mj. а о дроузѣмь нє родити начьнєтъ. 14 nema: си вьсѣ и. фарисєи и. похоулѣахѫ mj. подрѣжаахѫ. 15 жє mj. єжє. 16 ц(а)рствиє. благовєствоуєтъ са. iza toga ima: и вєсь вь нє ноудит са καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. 17 nema:

Digitized by Google

же естъ ꙁемли. 18 высѣкъ оубо. двєтъ. 19 нѣкыи mj. единъ. облачааше. и въ вусьнъ. на вса д(ь)ни mj. на вьсѣкъ день. 20 нѣкто mj. единъ. и mj. иже. 21 желаѫ mj. желааше. съ mj. отъ. 22 ѡнифоѡмоу. Авраамле. оумръ. погребошѧ. 23 въꙁведъ же. сѫи mj. сы. Авраама. Лаꙁара. 24 Лаꙁара. 25 прижль еси. nema: ты. ꙁде. оутѣшаетъ. 26 пропасть mj. пропадь. велика. отъ сѫдоу минѫти. 28 братиѧ. свѣдѣтельствоуетъ mj. ꙁасъвѣ . . мѫчении mj. мѫчьное. 29 nema: емоу. 31 мрътвыихъ. веры имѫтъ. (a nema: не).

XVII. 1 оучеником̃ъ своимъ. съблаꙁни mj. скан̃ъдали. обаче о горе томоу. 2 оуне. съблаꙁнить mj. скан̃ъдалисаатъ. nema: единого. 3 nema: же. nema: тебѣ. братъ. покаетъ са. 4 седьдмищи mj. седморицеѭ. къ тебѣ mj. въ та. nema: и. седмищи же mj. седморицеѭ. nema: дьнемь. обратит са къ тебѣ. остави mj. отъпоусти. 5 рекошѧ. гороушно. агодичинѣ mj. сукаминѣ. въстръгни mj. въꙁдери са. nema: и iza: море nego: то. 7 или mj. ли. и mj. иже. пришедшоу емоу съ села речетъ емоу. 8 или mj. нъ не. nema: ли. ясн ты и пиеши. 9 повелѣное. 10 повелѣное. есмы. nema: ѣко. 11 идѫщоу. междоу. и Галилеѭ 12 въходащоу же емоу въ весь. нѣкыи mj. единѫ. 13 въꙁнесошѧ. 14 шедше. покажате са архиереом̃ь. отчистишѧ са mj. ицѣлишѧ. 15 славла. даѫ mj. въꙁдаѧ. 17 очистишѧ са. обрѣтошѧ. славѫ. нѫ толико mj. тъкъмо. сии mj. сь. 20 Фарисеи. къгда. ц(а)рство. ц(а)рствие. блюдениемь mj съмьтѣниемь. 21 ꙁде ѿ онде ц(а)рство. мтръмдоу mj. вънѫтрьждѫ. 22 въждеавете. 23 се ꙁде се онде. блистаѫщии се отъ подънебеснѧѧ. на поднебеснѣи свѣтит са. 25 подобаетъ. 26 nema: и iza бѫдетъ. чловѣчи. 27 ѣдѣхѫ и пиѣхѫ, жанѣхѫ са и посагаахѫ. 28 nema: и iza такожде. ѣдѣхѫ. nema: и pred: продаахѫ mj. продаѣхѫ. 29 д(ь)нь. отъ Содомлѣ mj. Содомлѣнь. жоупелъ. 30 д(ь)нь. чловѣчь. 31 въ д(ь)нь. слѣꙁеть mj. сълаꙁитъ. въꙁати. 33 иже во. д(оу)шѫ своѭ. nema: ѭ iza своѭ: а иже mj. и иже. 34 бѫдета. единого поемлатъ а дроугаго оставлѣѭтъ. 35 бѫдета. дроугаѫ. nema: бѫдете ispred: на селѣ. единого поемлатъ а дроугаго оставлѣѭтъ. 36 где mj. къде. тоу и. съберѫт са mj. тоу орли сънемлѭтъ са.

XVIII. 1 nema: и. г(лаго)ла. подобаетъ. 2 nema: г(лаго)лѧ. сѫдии етеръ бѣ въ етерѣ градѣ mj. сѫди бѣ единъ въ единомъ градѣ. чловѣка. 4 по сих же mj. послѣди. чловѣка. 5 ми mj. мене. 6 и рече (bez же). праведныи. иꙁбранныихъ. въпиѭщиихъ. д(ь)нь. 8 мѣстѣ. чловѣчь. ира mj. оубо gre. ἆρα. ꙁемли. 9 рече же къ етероим mj. рече же и къ единѣмъ. надѣѭщиимъ са. 10 въꙁыдоста mj. вънидсте. въ цр(ь)кве. помолити. едино фарисеи а дроугое мытарь. 11 Фарисеи

же ставъ сице ταῦτα. молѣше сѧ. прѣлюбодѣе. 12 два крата. въ сѫботѣ. 13 хотѣше. биꙗше. 15 да би сѧ прикосиѫлъ ихъ и. nema: же. 16 приꙁвавъ. таковыихъ бо. ц(а)рстяо кожие ѥстъ. 17 приимєтъ. ц(а)рс(т)ва. 18 єтєръ mj. єдинъ. благыи. чъто створѧ въ животъ вѣчныи наслѣдоуѫ? 19 nema: є. 20 оубии. nema: твоѭ. 21 он же рєчє ѥмоу. 22 nema: сє. всє mj. въсѣ. на небесєхъ. 23 nema: сє 24 прискръбна бывша. ц(а)рство. 25 камєлю mj. вєльбѫдоу. скоꙁѣ. оуши иглинѣ. въ ц(а)рство б(ожи)є. 27 въꙁможнаа. 28 идохомъ. 29 остави. или mj. ли. братиѫ, ли сєстры, ли женѫ. ц(а)рс(т)ва. 30 вѣчныи. 31 писанаа. чл(о)к(ѣ)чи mj. чловѣчьсцѣмь. 33 тєпшє mj. бивъшє. трєтии д(ь)нь. 34 и ти отъ сихъ ничьсожє. г(лаго)лъ съ. mj. г(лаго)лось. г(лаго)лємыихъ. 35 nema: І(соу)съ. 36 nema: мимо. приходѧщь. 37 повѣдашѫ 38 и ть въꙁьри. 39 nema, sve je u peru zaostalo. 40 повєлѣ и привести къ сєбѣ nema: г(лаго)лѧ. 43 славлѧ.

XIX. 1 нарицаємьи. 4 прєдътєкъ. сикомориѫ. мимо ити mj. минѫти. 5 Ꙁаххєє. д(ь)н(ь)сь. подобаєтъ. 7 видѣвшєи. грѣшноу мѫжоу 8 Ꙁакхєє. къ г(оспо)д(є)ви. 9 д(ь)н(ь)сь. сємоу mj. твоємоу grč. τούτῳ. 10 чловѣчьскыи. въꙁыскати и спасти. 11 nema: имъ. приложъ рєчє притьчѧ. ц(а)рствиє. ꙗвити. 12 нѣкы mj. єдинъ. въꙁати mj. приꙗти. ц(а)рство. 13 nema prvo i drugo: и. 14 а граждане же. и послашѧ. царствоуєтъ. 15 въꙁємь ц(а)р(ст)во mj. приимъ ц(ѣ)с(а)р(ь)ствиє. приꙁовѫтъ mj. пригласѧтъ. 16 пръвыи. миасъ твоа дєсѧть придѣла миасъ. 17 добрыи вѣрнє. nema: область имы. дєсѧтиѫ. 18 въторыи. пѧтъ миасъ. 20 дроугыи. 20 боꙗхъ. сѣавъ. 22 ꙁлыи. сѣахъ, za tim dodaje: и събираѫ ꙗдоуже нє раꙁдаахъ. 23 поуто моєго нє въꙁдастъ срєбра коупцємь mj. пєнѧжьникомъ. бихь mj. бимъ. 24 имѧщоѡмоу дєсѧть миасъ. 25 дєсѧть mj. і. 26 всємоу mj. вьсѣкомоу. имѧщомоу. 27 да ц(а)рь быхъ былъ. само mj. сѣмо. 28 придє mj. идѣашє. 29 Виѳфагиѫ и въ Виѳаниѫ. два отъ оучєникъ. 30 въ прѣмьнѫꙗ вьсь. николиже mj. никтоже къдє. приведѣта ми. 31 въпрашаєтъ: поучьто отрѣшаєта. єго трѣбоуєтъ. 32 шъдъша. обрѣтоста. по что отрѣшаєта. 34 рѣста. єго трѣбоуєтъ. 35 приведоста. І(соу)соу. 36 риꙁы своꙗ. 37 єлєоньсцѣ. начѧ. 38 бл(аго)с(ло)вєнъ. грѧды ц(а)рь. на нєбєси. nema: въ pred вышъныихъ. 39 дроуꙁии же фарисєи mj. и єдини фарисѣи. 40 рєчє к нимъ. nema: г(лаго)лѭ вамъ. аще сии. въꙁьпити. 42 nema: твои. съкры сѧ mj. оукры. очию. 43 д(ь)ниє. объмѫть тѧ mj. осѧдѫтъ тѧ. въсѫдоу. 44 въ тєбѣ iza камєни. посѣщєниꙗ твоєго. 45 въ цр(ь)квє. продаѫщаѫ голѫби и коупоуѫщѫѧ вь нєи. 46 и бѫдєть храмъ мои храмъ молитвѣ. врътопъ. 47 въ цр(ь)кви. nema: же. nema: єго. 48 людиє. послоушаѫщє єго.

Digitized by Google

XX. 1 д(ь)нии. nema: тѣхъ. благовѣствоуѫщоу. 2 властиѭ. или mj. и. давыи. власть. 5 с небесе mj. отъ. речетъ оубо къ намъ: по что. 6 iza людемъ ima: о Іо(а)нѣ, ꙗко пророкъ бѣ. 7 вѣмы. 9 нача. чловѣкъ етеръ. 10 раба. бивше и αὐτόν. 11 дроугыи нечьствовав"ше ἀτιμάσαντες mj. досаждьше емоу. 12 оуꙗзвивше. 13 възлюбеныи. nema: видѣвъше. 14 помышлѣахѫ. причастникъ mj. наслѣдьникъ. nema: придѣте. оубиꙗмы-и mj. оубиѣмъ и. 15 вънъ. 17 ѭглоу. 18 весь mj. вьсѣкъ. падыи. на камени. сътретъ сѧ. 20 дѣлателѧ mj. засѣдьникы. творѧщаѭ сѧ праведникы быти mj. праведьници сѫще. бышѧ mj. бѫ. воеводьнѣи. 21 въ истинѫ. 22 кесароу. 23 льсть. nema: что мѧ оукоушавате. 24 покажате. они же рѣшѫ: кесаревъ. 25 nema prvo: ѣже сѫтъ. б(ог)оу. 26 могошѫ. людьми. дивлъше сѧ. 27 пристѫпльше етери mj. едини. 28 Моусии. братъ. бечадиь: иь je kasnije natpisano, dakle je bilo isprva: бечадъ. бѫдеть mj. оумреть. да поиметъ братъ его женѫ. брата. 29 братиѫ. поимъ. бечадънъ. 32 оумрѣ. 33 вь mj. во. 35 мрътвыихъ. 36 въскрѣшениа. сѫтъ mj. сѫще. 37 nema: а. Моусии г(лаго)ла mj. г(лаго)летъ. 38 нѣции отъ книжникъ mj. едини кънижъници. смѣахѫ. 41 книжници mj. едини. nema: быти nego: с(ы)на сѫща. 42 самъ бо mj. а самъ. псалмскыхъ. сѣди mj. сади. 43 подножие. 44 Давидъ оубо г(оспод)а нарицаетъ и то како с(ы)нъ емоу естъ. 46 прѣдъсѣдѣниꙗ. прѣдъзваниꙗ. nema: и на вечерѣхъ 47 осѫждение.

XXI. 1 газофулакиѫ. 2 видѣвъ же етерѫ. льпьтѣ. 3 nema od: си глаголѧ do 4. 4 сии mj. си. nema: своего. nema: б(о)жиꙗ. имѣние свое еже имѣаше. 5 и етеромъ mj. и единѣмъ. 6 се еже. д(ь)ние. на камени сьде. 7 г(лаго)л(ѧ)ще. къгда оубо се бѫдетъ. хощет се быти. 8 nema: да не прѣльщени бѫдете. nema: ѣко. изыдѣте mj. идѣте. nema: оубо. 9 подобаетъ. тъгда mj. тоу. 10 въстанетъ бо ꙗзыкъ на ѫзыкъ и ц(а)рство на ц(а)рство. 11 бѫдитъ mj. бѫдѫтъ. 12 сихъ всѣхъ. сьньмища и тъмнице ц(а)ремъ. имени. 13 прилоучитъ mj. приключитъ. 14 пооучати. отвѣщавати. 16 родители и братиѫ. 17 всѣми mj. отъ всѣхъ. 18 отъ главы. погыбнетъ. 19 въ тръпѣнии. сътажите мь (?) 20 nema: вои. тъгда. опоустѣние mj. запоустѣние. 21 тъгда. сѫщеи. 22 д(ь)ние. се mj. си. писанаа mj. написанаа. 23 о горе. непразднымъ. дожщиимъ. велика. на земли. 24 въ острие. плѣнены. 25 на земли. шоума. 26 градѫщиихъ. н(е)б(е)сныѫ. двигнѫт сѧ mj. подв . . 27 оузрать mj. оузьрите. ча(о)в(ѣ)ча градѫща на облацѣхъ. 29 и рече притча имъ. 30 прошиблѫт сѧ. 31 бываѫщаа. ц(а)рствие. 32 родъ съ. 33 не имѧтъ прѣити mj. не мимо идѧтъ. 34 nema: же. къгда. отѧжьчаѫтъ. объꙗдениемъ mj. обѣданиимъ.

Digitized by Google

пиꙗньствомь. житинскꙑми. 36 хотѧщиихъ. 37 д(ь)инѫ mj. въ дьне. въ цр(ь)кви. а нощиѫ исходѧ оудварѣаше mj. въд . . сѧ въ горѣ нарицѫщии сѧ елеонъ. 38 въ цр(ь)кве.

XXII. 1 опрѣснъкъ. нарицаемы. 2 бышѫ mj. бѫ. боꙗхѫ. 3 въ Іюдѫ. Іскариота. отъ обою на десѧте числа. 4 шьдъ. прѣдастъ и. 5 вьꙁьрадовашѫ сѧ. исповѣда. 8 шъдша. 9 рекоста. где. 10 скѫдѣлницѣ. 11 где, 12 nema: велиѭ. 13 шедша же оубо обрѣтоста пасхѫ. 15 желѣниемъ въжделѣхъ сеѫ пасхѫ ꙗсти. 16 кончает сѧ. въ ц(а)рствии. 18 лоꙁнааго. ц(а)рство. 19 ломимо mj. даемое. 29 новꙑи ꙁавѣтъ естъ. проливаетъ сѧ. 22 чл(о)в(ѣ)чь. нареченоѡмоу. 23 начѧшѫ. которꙑи. 24 болии. 25 царе ꙗꙁыкомъ. 29 ꙁавѣщаѫ. 30 въ ц(а)рствѣ. Іꙁраилевома. 31 да би и сѣлъ. 32 братиѫ. 33 рече емоу. въ тъминицѫ. 34 рече емоу. 34 коуръ mj. кокотъ. 35 ничьсоже. 36 nema: нъ. сже mj. иже. имаать 37 подобаеть. скончает сѧ. 38 ꙁде. nema: имъ. 39 ишьдъ. по обꙑчаю своемоу. елеонскѫѧ. 40 бывше. 41 камене. 45 и обрѣте. 47 пристѫпль къ І(соу)соу. 48 чл(о)в(ѣ)ча. 49 nema: и pred иже. бываѫщее mj. бꙑваемое 50 nema: нѣкꙑ. nema: и iza раба. 52 цр(ь)ковнымъ. иꙁыдосте. iza дръкольми ima: ѫти мене. 53 въ цр(ь)кви. на мѧ рѫкъ. 54 ведошѫ. nema: имъ. 56 рабыни mj. раба. етера mj. едина. и съ сънимь бѣ. 57 nema: его. 59 година. и сь сънимъ бѣ. 60 нѣсъмъ mj. не вѣмь. г(лаго)л(а)щоу емоу. коуръ mj. кокотъ. 61 коуръ mj. кокотъ. 62 ишъдъ. вънъ. nema: Петръ. 63 биѫще и. 64 биꙗхѫ. по лицоу. кто есть иже тѧ оудари. 66 людьстии. архиереи же и старци и книжници. приведошѫ mj. вѣсѧ. сънъмъ. 67 он же рече имъ. 68 отвѣщаете. 70 ты ли оубо еси. он же рече имъ.

XXIII. 1 приведошѫ mj. вѣсѧ. 2 начѧшѫ же вадити на нь. обрѣтаемъ mj. обрѣтомъ grč. εὕρομεν. кесароу. г(лаго)лѧща сѧ ц(а)рѣ бꙑти. 3 царь Іюдеискы. емоу рече. 5 раꙁвращаетъ. до ꙁде. 6 nema: и. Галилеискъ. 7 въ І(е)р(оу)с(а)л(и)мѣхъ. 8 отъ многа врѣмене. видѣти и. 9 ничьсоже. 10 стоꙗхѫ. 11 Пилатоу. 12 быста. Пилать же и Іродъ въ тъ д(ь)нь. бѣаста. 13 съꙁвавъ. 14 приведосте. аꙁъ прѣдъ вами истаꙁавъ ни единоѫ же не обрѣтохъ. 15 nema: нъ. послахъ. ничьсоже. 18 съ всѣмъ народомъ mj. въси народи. Вараавѫ. 19 етерѫ mj. единѫ. въ тъминицѫ. 21 они же въꙁглашѫще г(лаго)лаахѫ: пропии пропии и. 22 ꙁло сътвори сь. ничтоже. обрѣтохъ. 23 великы. распѧтие mj. пропѧтие. оустоахѫ. архиереисти. 24 прошеню. 25 имъ раꙁбоиника. въ тъминицѫ. 26 поведошѫ. имъше и. етера mj. единого. Кѵриниеанина. 27 nema: мѫжи. nema: и iza ꙗже. 28 рече къ нимъ. 29 д(ь)ние. 30 тъгда. начѧть s natpisanim на, da bi bilo: начнѫть.

*

Digitized by Google

31 соуровѣ mj. сырѣ. 32 вѣдѣхѫ. nema: съ І(соу)с(о)мъ. ꙁлодѣа два. оубити. 33 распашѫ mj. пропаса. а дроугааго о шоуѫѩ пропаша. 34 г(лаго)лаше. творѧще mj. творѧтъ. 35 стоѩхѫ. подражаахѫ. nema: и iza же. с нима. nema: сь iza аще. избраныи. 36 осътъ. придаѫще. 37 ц(а)рь. 38 Рѵмъскаии. ц(а)рь. 39 обѣшеноу ꙁлодѣю. 40 дроугыи. 41 nema: дѣломъ наю. nema: не. 42 г(лаго)лаше. І(соу)соу. въ ц(а)рстви си mj. твоемь. 43 д(ь)н(ь)сь ва mj. вь. 44 сл(ънь)цоу омрькшоу. na kraju iza двое ima: отъ горы до низь. 46 великомъ. nema: І(соу)съ. и рече. 47 праведень. 48 nema: народи. nema: сь. 49 стоѩхѫ. емоу mj. его. а жены mj. и жены. 50 съ mj. сы. 51 Аримаѳеѫ. иже и тъ чааше ц(а)рствиѩ. 52 пристѫпль. 53 nema prvo: е. никъгда же. 54 параскевги. 55 nema: его. 56 възвращъша са жены. аромаѳы: ѳ načińeno od т. масть mj. мѵро.

XXIV. 1 сѫботъ поидошѫ mj. придѫ. аромаѳы. етеры mj. дроугыѩ. 2 обрѣтошѫ. 3 обрѣтоша. 4 стаста. бльщѫщаахъ. 5 рекоста. 6 ꙁде. и еще. 7 подобаетъ. чловѣчьскоу. и пропатоу. д(ь)нь. 10 бѣ же Магдалы Марна. си mj. се. 11 не имлахѫ вѣры имъ. 12 nema: и pred иде. 13 бѣста. д(ь)нь. отстоѫщѫѧ. Еммаоусъ 14 бесѣдоваста на пѫти. nema: въ себѣ. приклоучшиихъ. 15 приближи са и идѣаше. 16 дръжаасте са. поꙁнаетѣ. 17 стаꙁаета. драсела mj. драхла. 18 не чю бывшиихъ въ немъ въ д(ь)ни сиѫ. 19 кыихъ. рекоста. 20 пропашѫ. 21 надѣахом са mj. надѣемъ са. избавити Іꙁраилѣ. nema: се. д(ь)нь nema: дънесь отъ нелиже си быша. 22 етеры mj. едины. бывшѫѧ. 23 обрѣтошѫ (možda griješkom) ѩвление. 24 етери mj. едини: обрѣтѫ а nad ѫ natpisano ше, da bi glasilo обрѣтошѫ. такожде. 25 о нераꙁоумиаа mj. несъмыслъиаа. моудна. 26 си mj. тако grč. ταῦτα. 27 начьнъ. Мосеа. въ всѣхъ книгахъ mj. кънигъ. 28 идѣаста. далече mj. дале. 25 ноуждааста. оуже. д(ь)нь. 30 приимъ. дааше. 31 отвръꙁоста. поꙁнаста. 32 рѣста. г(лаго)лаше. nema: и pred ѩко. скаꙁааше. 33 въ тъ часъ възвратиста са. обрѣтоста. иже съ ними бѣахѫ. 34 глаголѧще ѩко вь истиноу mj. глаголѭща въ истинѫ ѣко. истиноу pisano je: вь исти, а ну je natpisano. 35 повѣдаста. поꙁна са. 36 nema: въскресъ etc. što je u zaporci. 37 мнѣахѫ са д(оу)хъ видѣти. 38 вьсходатъ. на mj. въ. 41 ꙁде. 42 пчель mj. бъчелъ. 43 ѩдъ mj. въꙁемъ — ѣстъ. nema: прочее дастъ имъ, ali je istrugano polak vrste. 44 словеса си. nema: къ. ѥще съ вами сы. подобаетъ. 46 nema: и рече имъ. тако писано естъ. трети д(ь)нь. покаанию: od ю ispravljeno: ѥ. 47 въ оставление mj. и отъпоущению. начьнше. 49 сѧдете mj. сѣдѣте grč. καθίσατε. Іер(оу)-

Digitized by Google

с(а)л(и)мьсцѣ. 50 вьнъ. Виѳаниѫ 51 благословлѣаше. 52 великоѫ. 53 бѣхѫ. вѣ цр(ь)кви.

Joan. I. бѣ^ter. и mj. отъ. 2 и mj. отъ. 3 без него. 3 сьвтит сѧ. 9 истинныи. всего mj. всѣкого. грѧдѫщаго къ весь миръ. 10 въ всемъ мирѣ. весь миръbis. 12 область mj. власть. вѣроуѫщиимъ. 13 nema: ни отъ похоти мѫжьскы. 14 иноуѧдааго. 15 пръвѣе. 16 испльниꙗ mj. исплънениѣ. nema: вьси, въсприѫхомъ. 17 Моусеомь. бл(а)годать. 18 нигде же. иноуѧдыи. сы mj. сѧи. исповѣда. 19 Іюден, леѵгиты. 12 исповѣда и не отвръже сѧ, исповѣда. 21 пророкъ ли еси. 22 пославшиимъ. 24 фарисеи. 26 отвѣщавъ. nema: имъ. 27 nema: сь естъ. nema: иже прѣдъ мъноѭ бысть. 28 Виѳании. 29 въ оутрѣи же д(ь)нь. въземан. всего мира 31 вѣдѣхь. ꙗвитъ сѧ. Із(раи)лю. придохъ азъ. 33 надъ негоже mj. надъ ньже. 35 д(ь)нь. стоаще. 36 ходѧща и mj. грѧдѫща. идоста. 38 nema: и. 39 чьсо. рекоста. где. 40 придоста. видѣста. где. оу него прѣбыста д(ь)нь тъ. бѣ же ꙗко година деватаа mj. година бѣ ѣко деватаѣ. 41 Андреа. обою слышавъшоу. шьдшою. 42 брата. обрѣтохомь. 43 І(соу)соу. сказаетъ. 44 д(ь)нь. nema: І(соу)съ. Галилеѫ. 45 nema drugo: отъ. Андреова. 46 Наѳанаилѣ. обрѣтохомь. Назареѳа. 47 Наѳанаиль. Назареѳа. nema: и iza: быти. 48 видѣвъ. Наѳанаилѣ. вь истинѫ. 49 Наѳанаиль. 50 Наѳанаиль. nema: и pred ты. ты ц(а)рь еси. 52 и(е)бо отвръсто. чловѣчьска.

II. 1 д(ь)нь. 6 лежащь iza: Іюденскоу въмѣщаѫщъ mj. въмѣстащь. или mj. ли. 7 водоносъ. nema: ꙗ. 8 архитриклиноу. они же принесошѫ mj. и принѣсѧ. поурьпшѫѧ. 10 весь mj. вьсѣкъ. подает(ь) mj. полагаатъ. тьгда. хоуждее mj. тачѣе. 11 начатькъ. Галилеистѣи. въ нь. 12 nema: І(соу)съ братиꙗ. прѣбыстъ mj. прѣбыща. grč. ἔμειναν. 13 жидовъска mj. Іюденска. къ цр(ь)кви. 15 сътвори ꙗко бичь. ис црькве. пѣнѧза mj. пѧнѧзы. 19 цр(ь)кве. д(ь)ньми. 20 цр(ь)квь. д(ь)ньми. 21 г(лаго)лаше. ꙗшѫ. 23 пасхѫ. ꙗже mj. еже. 24 сѧ mj. себе. 25 свѣдѣтелюеть mj съвѣдѣтельствоуоутъ. nema: что бѣаше. о mj. въ.

III. 1 фарисеи. 2 си mj. съ. 3 ц(а)рствиꙗ. 5 не можетъ въ ц(а)рство божие вьнити. 6 рожденое, oba puta. 7 подобаетъ. 8 приходить mj. придетъ. весь mj. вьсѣкъ. 11 никтоже не приемлеть mj. не приемлете. 12 вѣроуете. небесная вѣроуете. 13 на небо. същедыи. сь небесе. с(ы)нъ чл(о)в(ѣ)чь сыи на и(е)б(е)си. 14 Моуси. подобаетъ възнести сѧ: ovo сѧ je natpisano, a na prvom je mjestu istrugano. чл(о)в(ѣ)чьскоу. 15 весь mj. вьсѣкъ. въ нь. животь вѣчныи. 16 тако вьзлюби богъ весь миръ ꙗко с(ы)на своего единоуѧдааго даѧъ естъ

Digitized by Google

въ весь миръ, да весь (mj. вьсѣкъ) вѣроуѫи въ нь не погыбнетъ, нѫ иматъ животь вѣчныи. 17 вь весь миръ, да сѫдитъ всемоу мироу. да спасетъ весь миръ. 18 въ нь. nema: юже. единоуѧдааго. 19 ꙗко свѣтъ приде въ весь миръ mj. приде бо свѣтъ въ миръ. 20 въсь mj. вьсѣкъ. ꙁлаа. 21 обличат сѧ mj. аватъ са. 22 ꙁемѧ и тоу кръщааше и живѣше с ними. 23 Салимави. 26 придошѫ. 26 nema: сь. кръщаетъ. 27 приемати. ничьсоже. 28 свѣдѣтельствоуете. 29 радоует сѧ. 30 подобаетъ. 31 грѧды. 32 nema: и na početku. свѣдѣтельствоуеть, свѣдѣтельства. 33 истининъ. 35 о(ть)цъ бо. рѫкѫ. 36 живота вѣчнааго. вѣроуетъ.

IV. 1 раꙁоумѣ mj. оувѣдѣ. фарисеи. множаишѫѧ. кръщаетъ. 4 достоꙗше. 5 nema: І(соу)съ. Самаринскъ. нарицаемыи. близь mj. искрь. веси. 6 Іаковль. година же бѣ шестаа. 7 поурѣти. г(лаго)ла еи. 9 сыи. оу мене просиши пити mj. отъ мене пити просиши. 11 поуръпаалника mj. поуръпала. кѫдоу. 12 болии. Іакова. пи mj. питъ. 13 весь mj. вьсѣкъ. 14 не имать вьждѫдати сѧ mj. не въждѫдаалъ сѧ. въслѣплѫщѫ. 15 само mj. сѣмо. поуръпати. 16 пригласи mj. приꙁови. мѫжа своего mj. мѫжь твои. само mj. сѣмо. 17 не имамъ мѫжа. 18 иже mj. егоже. 20 Є(роуꙁали)мѣхъ. 21 вѣрѫ ми ими. 22 кланѣете. 23 кланѣѫщиихъ mj. покланѣѭщихъ. 24 кланѣетъ. 25 глаголемыи mj. рекомы. егда же онъ mj. егда тъ. 27 придошѫ. чюждаахѫ. 30 иꙁыдошѫ. идѣахѫ mj. грѧдѣахѫ. 32 nema: къ. 34 дѣло. 35 оуже. 36 жьнѧ. сьбираеть. вѣчныи. nema: и iza да. радоует сѧ. 37 истиньное mj. истовое. 38 аꙁъ же виидосте. 39 въ нь mj. него. свѣдѣтѣльствоуѫщи. 40 придошѫ къ немоу. молѣхѫ. 42 оуже. вѣмы. мироу. 43 д(ь)ню. 44 въ своемъ о(ть)чьствѣ не иматъ. 45 Галилеѫ. приѫшѫ. Галилеане. nema: бо. 46 ц(а)рь. 47 Галилеѫ. nema: и iza снидетъ. ицѣлитъ. 48 nema: І(соу)съ. 49 ц(а)ръ. 50 емоу mj. къ немоу. имъ mj. емъ. 51 срѣтошѫ. его mj. ти. 52 въпрашааше годины оу нихъ mj. отъ нихъ. 53 раꙁоумѣвъ. ꙗко та година бѣ. вь нѧже. nema: ѣко и домъ его весь. 54 ꙁнамение mj. чюдо. Галилеѫ.

V. 1 нарицает сѧ. Виѳеꙁда. 3 чѣѫщиихъ. 4 врѣмена мыꙗаше сѧ въ кѫпѣли mj. лѣта съхождааше въ кѫпѣль ꙁьдравъ. 5 бѣ же етеръ тоу чловѣкъ. имыи. 6 юже. имааше. 7 недѫжныи. 8 свои mj. твои. 10 ицѣлѣвшоѡмоу. своего mj. твоего. 12 рекыи ти mj. тебѣ. 13 ицѣлѣвыи. 14 въ цр(ь)кви. цѣлъ еси mj. бысть. да не горе ти что бѫдетъ. 15 повѣда. иже мѧ mj. и. 16 гонѣахѫ І(соу)са Іюдеи. 17 отвѣщаваашe. дѣлаетъ. 18 паче искаахѫ его оубити Іюдеи. 19 творити о себѣ ничьсоже. творѧща о(ть)ца. 20 покаꙁаетъ. болша. nema: дѣла. 21 же mj. бо. въскрѣшаетъ. 23 иже и посла mj. посълавъ-

Digitized by Google

шааго и. 24 животъ вѣчныи. 26 животь (oba puta). 27 nema: и pred сѫдъ. чл(овѣ)чь. 28 въ нѧже. сѫщии. 30 слышѫ и сѫждѫ. праведенъ. пославшаго. 32 нѫ єстъ mj. инъ єстъ. свѣдѣтельствоуєтъ. 34 отъ чловѣкь. свѣдѣтельство. 35 съвта. възрадовати bez: д. 37 пославъıи. нигдеже. 38 посла тъ. 39 вѣчныи. 42 разоумѣхъ. любве. 43 придохь. 44 иночадааго mj. єдинааго. 45 на иже mj. на негоже. оуповасте. 46 Мосеоу. имете.

VI. 1 nema: Галилѣꙗ. Тивериꙗдъска. 2 по нем же. творѣаше. недѫжныихъ. 6 вѣдѣаше. 7 хлѣби. довьлѣтъ. 8 Андреа Симона Петра братъ. 9 зде. nema: єдинъ. ꙗчнѣнъ, ali je nad istrugano slovo и natpisano м, te glasi: ꙗчмѣнъ. nema: въ. селикоу. 11 хлѣбы хотѣхѫ. 12 nema: и. погыбнетъ. 13 напльнишѫ. кошницъ. ꙗчнѣныхъ. ꙗдшиимъ. 14 по истинѣ. nema: весь. 15 и да поставаты-и царѣ mj. и сътворатъ ц(ѣ)с(а)рѣ. 16 сънидошѫ. 17 възлѣзошѫ въ корабль и идѣахѫ mj. вълѣзъше въ ладиѭ ѣдѣахѫ. приде к нимъ І(соу)съ mj. оу бѣ пришелъ къ нимъ І(соу)съ. 18 великоу доушѫщоу mj. велие доухаѭщю. 19 пъприщъ mj. стадии. или л mj. ли ѣ-ти. бывшоу. 21 въ корабль. на земли. идѣхѫ mj. ѣдѣахѫ. 22 на оутриꙗ же mj. въ оутрѣи. стоѣаше. nema: въ ньже. вънидошѫ. идошѫ. 23 придошѫ. ꙗшѫ mj. ѣсѧ. въздаше г(осподе)ви. 24 егда же видѣ народъ. влѣзошѫ. въ корабль. придошѫ. ищѫще. 25 рекошѫ. равви mj. оучителю. къгда. само mj. сѣмо. 26 знамениꙗ. 27 nema drugo: брашъно. вѣчнѣамъ. чловѣкъ. намъ mj. вамъ. 28 рекошѫ. 29 вѣроуете. 30 рекошѫ. кое знамение оубо ты твориши. 31 ꙗшѫ mj. ѣсѧ. 32 рече же. Мосии. даеть mj. дастъ. 33 сходѧ. житие всемоу мироу mj. живота мироу. 34 рекошѫ. 35 оживлѣѫи mj. животъныи. градыи ко мнѣ. възалкати. 36 nema: не. вѣровасте ми mj. не вѣроуоуте. 37 opako: припридеть mj. придетъ. кь мнѣ mj. по мьнѣ. вънъ. 28 синдохъ. 39 все mj. вьсѣко. nema: и. д(ь)нь. 40 весь mj. вьсѣкъ. въ нъ mj. вь него. животъ вѣчныи. 41 съшедшыи. 42 г(лаго)лахѫ. синдох(ь). 44 и mj. его. 45 писано бо єстъ. наоучени mj. оучени. вьсѣкыи слышавыи отъ о(ть)ца. 46 iza ѥстъ ima: кто, нѫ тъкмо сыи (mj. сѫи). 47 животь вѣчныи. 48 оживлѣѧ mj. животъны. 49 ꙗшѫ. 50 аще кто отъ него ꙗстъ. 51 въ вѣкы. за жизнь мира всего mj. за животъ мира. 52 како можеть съ дати намъ плъть своѫ ꙗсти. 53 чл(о)в(ѣ)чьска. и не пиете кръви его, не имате живота въ себѣ. 54 ꙗдыи. животь вѣчныи. 56 ꙗдъıи. прѣбиваеть. 57 живи mj. живѫи. iza ради ima još: и ꙗды мѧ и тъ живъ бѫдеть мене ради. 58 сии mj. сь. съшедъıи. ꙗшѫ. ꙗдыи. съньмищи. 60 слоушати его. 61 вѣдыи. се ли вы блазнитъ. 62 чловѣчьска. 63 живить mj. живлѣатъ.

Digitized by Google

нѣстъ житие mj. животъ. 64 нѣции mj. едини. вѣроуѭщии. кто естъ прѣдажи его mj. хота и прѣдати и. 65 г(лаго)лааше. 66 толи mj. сего. идошѫ. 67 двѣма mj. обѣма. 68 житиꙗ mj. живота. 70 Іскариоѳа сыи. двою mj. обою.

VII. 1 хождааше с ними І(соу)съ въ Галилеи и. 3 братиꙗ. сѫдоу. иди. да mj. до. 4 ничьсоже. 5 братиꙗ. nema: его. не вѣроваахѫ. 7 весь миръ. послоушьствоуѫ mj. съвѣдѣтѣльствоуѭ. 8 сии mj. сь. не оу възидѫ. сии mj. сь. 9 се же рекъ имъ оста въ Галилеи. 10 ꙗко възыдошѫ братиꙗ. възиде въ праздникъ. отаи. 11 где. 12 они бо. 13 никоторыи. дѣлѣ mj. ради. 14 прѣполовение. 15 како сь оумѣетъ книгы не оучивъ сѧ. 17 сътворити. разоумѣетъ оучение. аще mj. ли. 19 сътворитъ. 20 бѣсьнъ ли еси mj. бѣсъ ли имаши. 22 отъ Моусиѫ. обрѣзаете. 23 Мосеовъ. гнѣваете. здрава. 24 праведныи. 25 етери mj. едини. 26 и се ꙗвѣ г(лаго)лет(ъ). nema: не обиноуꙗ сѧ г(лаго)л(е)тъ. ничьсо же. 27 вѣмы. кѫдоу. 28 зваше же въ храмѣ б(ож)ии І(соу)съ. nema drugo: и вѣсте. придохъ. 30 nema: не. на нь ржкы. часъ mj. годъ. 31 въ нь. г(лаго)лахѫ. 32 фарисеи. ръпщѫть. послаша фарисеи и старѣишины архиереискы. 33 пославшоѡмоу. 35 рекошѫ. сами къ себѣ. ima oba puta: съ pred: ити. Елины. 36 слово се еже рече. 37 въ послѣдныи же д(ь)нь. стоꙗше. възва mj. зъвааше. 38 рекошѫ. 39 приѫти mj. приимати. вѣроуѫщии въ нь. бѣаше mj. бѣ. бѣаше прославилъ сѧ mj. бѣ прославленъ. 40 слово mj. словеса си. по истинѣ. 41 еда ли. Галилеѫ. 42 рекошѫ. племене mj. сѣмене. iza Д(авидо)ва ima: и отъ Виѳлеемскааго града, идеже бѣ Давидъ. 44 етерии mj. едини. ати и. nema: не. 45 придошѫ. фарисеомъ. приведосте. 46 г(лаго)лъ естъ. 47 фарисеи. бѣсте mj. бысте. 48 въ нь или отъ фарисеи 49 народъ сь. 50 Никодимъ къ нимъ. пришедыи. 51 разоумѣетъ. 52 рекошѫ. Галилеѫ. iza: приходитъ ima: 53 и иде къждо въ домъ свои.

VIII. 2 за оутра. людие. 3 приведошѫ. поставльше. 5 Мосии. заповѣда mj. повелѣ. 6 бышѫ mj. бѫ. что на нь. на земли. 8 на земли. 9 nema: они nego: слышавши же. nema: І(соу)съ 10 где. каждаахѫ. никто ли же mj. никыи же ли. 11 никто же mj. никыи же. 12 рече имъ. всемоу мироу. нѫ иматъ свѣтъ животныи. 13 фарисеи. 14 придохъ. идѫ mj. градѫ. 16 и аще сѫждѫ. пославыи. 17 послоушьство mj. съвѣдѣтельство. 18 послоушьствоуѫи mj. съвѣдѣтельствоуꙗ. послоушьствоуетъ mj. съвѣдѣтельствоуоутъ. 19 где оубо бисте. 20 nema: І(соу)съ. въ цр(ь)кви. пришьлъ часъ mj. пришъла година. 23 азъ отъ сего мира нѣсмь. 24 имете mj. емлете. 25 г(лаго)лахѫ. начатькъ. 26 еже mj. ѣже. се mj. си. въ всемоу мирѣ. 27 г(лаго)лаше б(ог)а.

Digitized by Google

28 тогда разоумѣете. инчьсоже. се г(лаго)ла mj. мои си творѭ. 29 пославъıи. оугодиаа емоу твора. 30 се mj. си. 31 въ истинѫ. 32 разоумѣете. 33 племѧ mj. сѣмѧ. nema: не pred работахомъ. 35 рабъ же не прѣбываетъ. nema: въ домоу. nema: с(ы)нъ же прѣбываатъ въ вѣкъ. 36 въ истинѫ. 37 племѧ mj. сѣмѧ. въмѣщаетъ. 38 еже mj. ѣже. 39 рекошѫ. 42 nema: б(ог)ъ. изыдохь и придохъ. придохь. 43 разоумѣѥте. 44 похотѣние mj. похоти. о(ть)ца вашего диавола. чловѣкооубпица есть. въ истинѣ. 45 nema: за не. и не емлете мнѣ вѣры. 46 обличаеть. по что вѣры не емлете мнѣ. 47 послоушаетъ. сего ради вы не послоушаете, ꙗко отъ б(ог)а нѣсте. 50 ищѫ. 51 въ вѣкы. 52 оумрѣ. 52 не иматъ съмръти въкоусити въ вѣкы. 53 оумрѣ. 54 nema: естъ. славлѧи. 55 nema: ѣко. и mj. его. 58 рече же имъ. nema: аминъ аминъ глаголѭ вамъ. бѣхъ mj. есмъ. 59 възашѫ. изь цр(ь)кве. хождааше тако οὕτως.

IX. 1 рождеипꙗ mj. рождьства. 2 рлвви mj. оучителю. 2 ꙗватъ. 4 подобаетъ. д(ь)нь. 5 въ всемъ мирѣ. веемоу мироу. 6 се mj. си. пл'нѫ. брьние. плюновениꙗ. брьинемъ. 7 шедъ mj. иди. въ кѫпѣли Сѵлоамли. сказаетъ. 8 просаи. 9 ини же глаголаахѫ. подобенъ емоу есть mj. онъ же г(лаго)лааше ѣко азъ есьмъ. 10 г(лаго)лахѫ. отвръзостѣ. 11 бръние. Сѵлоуамлѫ. шьдъ. nema: и. прозьрѣахъ. 12 где. nema: тъ. вѣдѣ mj. вѣмъ. 13 ведошѫ же и къ фарисеомъ. инъгда. 14 брение. 15 фарисеи. бръние. 16 г(лаго)лахѫ. фарисеи. дроузии mj. едини. nema: грѣшенъ. сицѣ čitaj сицꙗ mj. сица. бѣаше mj. бѣ. 17 слѣпцоу. 18 ѧшѫ. о немь Іюдеи. възгласишѫ mj. призъвашѧ. 19 егоже г(лаго)ласта ꙗко слѣпъ роди сѧ mj. г(лаго)лете λέγετε. 20 отвѣщаста имъ. рекоста. роди сѧ. 21 nema: ли кто емоу отвръзе очи вѣ не вѣвѣ. отъ mj. о. 22 се mj. сице. рекоста. боꙗста сѧ. оуже. съвѣщали mj. съложили. аще mj. ѣще. съньмища. 23 рѣста. 24 възгласишѫ mj. призвашѧ. рекошѫ. вѣмы. грѣшникъ mj. грѣшенъ. 27 отвѣща имъ. рѣхъ. оуже. что пакы хощете. 28 рекошѫ. Мосиини mj. Мосеови. Мосии mj. Мосѣови. 31 послоушаетъ. богоучьстивецъ mj. богоутецъ. творитъ mj. сътворитъ. 32 слѣпоѡмоу. 33 аще сь не бы былъ отъ б(ог)а. инчьсоже. 34 рекошѫ. въсь. nema: и pred изгнашѫ. 35 слышав же. вънъ. въ с(ы)нъ б(о)жии. и видѣлъ и еси. 39 придохь. 40 и слышаша же отъ фарисеи сѫщии съ нимъ и рекошѫ. есмы. 41 прѣбываетъ.

X. 1 дверьми. nema: тъ. 2 дверьми. 3 дверникъ. отвръзаеть. гласа. слоушаѫтъ mj. слышатъ. позываетъ mj. глашаатъ. 6 еже mj. ѣже. г(лаго)лаше. 7 есь mj. есмъ дверъ mj. двьри. 8 все еликоже придеть ихъ. nema: прѣжде мене. 9 дверь mj. двьри. 10 придохъ. животь.

Digitized by Google

11 пастырь добрыи. полагаеть. 12 нѣсть. оставлаеть. бѣгаеть. 13
наимникъ (bis). 14 добрыи. nema zadńe: моя. 15 знаеть. 16 иже
mj. иже. нѣсть. тыя mj. ты ἐκεῖνα. подобаеть. nema: и pred
гласъ. бѫдать mj. бѫдеть. 17 дѣля mj. ради. 18 власть mj. область
(oba puta). nema: сиѭ. приахъ. 19 распрѣние же паки бысть mj.
распьрѧ. 20 послоушаете. 21 г(лаго)лахѫ. нѣсть. бѣсащаго сѧ. слѣ-
пыимъ. 22 поновлениа mj. еннения. въ цр(ь)кви. 24 обидошѫ. оби-
ноуѫ. вѣроуете. послоушьствоуать mj. свѣдѣтельствоуѭть. 26 вѣроуете.
28 въ вѣкы. всѣхъ болии есть. 31 въздашѫ. 32 вамъ mj. въ васъ.
за кое дѣло ихъ камение мещета на мене. 33 камение не мещемь. о
лъжи mj. о власфимии. nema: и pred яко. сии. 34 nema: яко. 35
разорити книгы. 36 ос(ва)ти mj. с(ва)ти ἡγίασε. въ весь миръ. съ-
грѣшаеши mj. власфимлѣеши. зане же. 37 вѣмлете mj. емлѣте. 38
разоумѣете. вѣроуете. 39 nema početno: и: рѫкы. 40 ос mj. ив.
идеже. 41 придошѫ. г(лаго)лахѫ. все mj. вьсѣ.

XI. 1 нѣкто mj. единъ. Виѳанинѫ. веси Марины и Марѳины mj.
градьца Мариина и Марѳи. 2 помазѫ благовоннoѭ mj. мѵромь. отерши.
ноѕѣ его. ея братъ. 3 посластѣ. 5 Марѳа. 6 оубо mj. же. 7 Ію-
деискѫ. 8 nema: его рѫкви mj. оучителю. искахѫ тебе Іюдеи. 9
два на десяте часа еста mj. дьвѣ на десяте годинѣ есте. 10 аще
свѣть о немь нѣсть. 11 се mj. си. да и възбоуждѫ. 12 рекошѫ.
13 мнѣахѫ mj. мьнѣшѧ. 14 оумрѣ. 16 Ѳома. нарицаемыи. 17 Виѳа-
нии и. nema: юже. 18 Виѳанина. пъприщь mj. стадии. 19 многи же.
пришли бѣахѫ. Марѳѣ. оутѣшать ю. о братѣ. 20 Марѳа. 21 Марѳа.
І(соу)с(о)ви. зде. не бы оумрьлъ братъ мои. 22 отъ mj. оу. 23 братъ.
24 Марѳа. 28 приде mj. иде. отаи. 29 бръзо mj. ꙗдро. 30 не оу
же бѣ І(соу)съ. и еще. Марѳа. 31 же оубо сѫщии. бръзо mj. ꙗдро.
по неи и идошѫ. 31 идеже mj. иде. зде. не би братъ мои. 34 где,
приди и mj. гради. 36 г(лаго)лахѫ. любльаше bez и. 37 дроузии mj.
едини. слѣпомоу. 39 пещера mj. вещь. 39 и г(лаго)ла. оумершаго.
Марѳа. оуже. четврьдни (opako mj. четврътни) вео се д(ь)нь емоу
естъ mj. четврѣдьневьнъ бо есть. 41 въздашѫ. идеже лежааше мрьтвыи
mj. идеже бѣ оумерлы лежѫ. възведе очи свои горѣ въ небо. 42
послоушааше mj. послоушаеши grč. ἤκουσας. 43 nema: се. велиемъ.
44 и абие изыде мрьтвецъ. оукроуемь mj. оубрюсмъ. 45 пришедшии.
въ нь mj. въ него. 46 дроузии mj. едини. идошѧ. фарисеомъ. 47
събрашѧ же сѧ. съборъ mj. сънемъ. nema: на І(соу)са. 48 оставимъ
и. nema: и pred мѣста, а за мѣсто ima: наше. nema: нашъ. 49
нѣкоторыи mj. етеръ. Каиафъ старѣишина архиереиска лѣта того
mj. Каиафа архиереи сы лѣтоу томоу. ничьсоже. 50 не mj. ни. по-

Digitized by Google

мышлаѥте. вамъ mj. вамъ. 51 старѣишина архиереискъ лѣта того mj.
архиереи сы лѣтоу томоу. 52 да и. 53 да и оубиѭть mj. вѫ оубиѭ.
54 не вѣ mj. не авѣ. въ Іюдеихъ. нарицемъмь. 55 възидошѧ. 56
nema drugo: же. въ цр(ь)кви. 57 оброутить и. opako: кде mj. где.

XII. 1 шестию д(ь)нь. оумерыи. 3 приимши. масти mj. хризмы.
мастьмь. 4 Іскариотскыи. 5 чьсо дѣлѣ масть си благовоннаа не
продана бысть. на трехъ сътѣхъ пѣназъ и дана нищимъ. 6 се же.
ковчежьць mj. скриницѫ. въметаема. 7 не дѣите ѥѧ да въ д(ь)нь.
съблюдеть. 8 вьсегда имате съ собоѭ, мене же не. 9 придошѧ. дѣлма
mj. ради. мрътвыихъ. 10 старѣишины архиереискы mj. архиереи. да
mj. до. Лаzарѣ. 11 дѣлѣ mj. ради. вѣровахѫ. 12 на оутрии. nema:
день. праzдникъ. 13 приѩшѧ вѣтви финичьскы mj. принесѧ вѣие отъ
финикъ. изыдошѧ bez и sprijeda. 13 градыи. ц(а)рь. 15 ц(а)рь. 16
се mj. си. 17 послоушьствоваше mj. съвѣдѣтельствоваахѫ. Лаzарѣ
възгласи mj. Лаzара възъва. из mj. отъ. и mj. его. мрътвыихъ. 18
дѣлѣ mj. ради. противѫ изиде емоу. nema: и pred створшъ. 19
никаа же mj. никако же. 20 бѣхѫ же Еллини нѣции mj. Еллини едини.
21 Виосаидꙑ. м(о)л(ѣ)ше и глаголаахѫ mj. молѣхѫ и глаголюще. 22
Андреови. Андреи. г(лаго)ласта. 23 часъ mj. годинѫ. чловѣчьскыи. 24
аще не . . падъ въ земи оумреть. прѣбываетъ. ima: то ispred многъ.
25 д(оу)шѫ своѭ. въ жизнь вѣчнѫѭ mj. въ животѣ вѣчнѣемь. 26
послоужитъ mj. слоужитъ. 27 отъ часа сего mj. отъ годины сеѩ.
его дѣлѣ придохъ на часъ съ mj. сего ради придъ на годинѫ сиѭ.
30 дѣлѣ mj. ради, dva puta. 31 вънъ. 32 nema: аще. 34 прѣбы-
ваетъ въ вѣкы. подобаетъ. чл(о)в(ѣ)чю. nema: сь. чл(о)в(ѣ)чь. 36
въ свѣтъ. се mj. си. отъидѣ. 37 вѣровахѫ въ нь. вѣроваше mj. вѣрѫ
и. мьнѣвша. 39 дѣлѣ mj. ради. 40 окрѣла. 41 се же рече mj. си
рече. 42 кнаzь и мноzи. въ нь mj. въ него. фарисеи дѣлѣ mj. фа-
рисѣи ради. отъ съборища mj. и съньмища. 44 възвавыи. вѣроуетъ.
45 видитъ mj. видѣ grč. θεωρεῖ. 46 придох'. 47 всемоу мироу. весь
миръ. 48 приемлѩ mj. приемлѩ.

XIII. 1 видѣвъ. възлюбь въ конець. 2 оуже. въложившоу. Іскариоть-
скомоу. 3 видѣвъ же. вьсе mj. вьсѣ. идетъ mj. грѧдетъ. 5 вълии
mj. вълиꙗ. ногы mj. ноzѣ. 8 моею ногоу. 10 трѣбоуетъ. 12 прия.
възлегъ . . рече mj. възлеже . . и рече. 13 zовете mj. г(лаго)ла-
ющете grč. φωνεῖτε. 14 nema: оубо. ima iza г(оспод)ь: сы. 16 бо-
лии г(оспод)ина. волне. 17 се mj. си. 18 писание скончаетсѧ яко
mj. кънигы съкѫдѫтъ сѧ. вьzвигнетъ на мѧ пѧтѫ своѭ mj. въzдвиже
на мѧ прѣльщение свое. 20 nema: и pred мѧ. 21 и се mj. сѧ. по-
слоушьствова mj. съвидѣтельствова. 22 съzираахѫ. домышлѣѩще сѧ.

*

Digitized by Google

комоу mj. о комь. 24 кыи то оубо mj. кто оубо. 25 nema: тъ, 26 омоучивъ (oba puta) подасть mj. дастъ. Симоновоу. Іскариотъскоѡмоу. 27 твори mj. сътвори. 28 възлежащиихъ о чьсомъ mj. къ чесомоу. 29 етери mj. едини. ковчежець mj. скриницѫ. въ mj. на. или mj. ли. да дастъ нѣчто. 30 приимъ же оубо. 32 прославитъ и. 34 заповѣдъ новѫ даѫ вамъ mj. заповѣдь повѣдаѭ вамъ. nema: да и вы. 36 любве. междоу. собѫ 36 отвѣща емоу. ты не можеши прити mj. не можеши нынѣ по мьнѣ ити. 37 г(лаго)ла емоу Петрь. 38 коуръ mj. кокотъ.

XIV. 1 смѫщает сѧ. ср(ъ)д(ь)це ваше. 2 обѣти opako mj. обитѣли. бихь mj. бимъ. 3 аще. nema: оуготоваѭ мѣсто вамъ. 4 nema: и nema: вѣсте. 6 нѫ тькмо. 7 nema: и pred отъ. познаите. видѣсте mj. оувѣдѣсте. 9 nema: ли iza: толико. видѣвыи мене mj. мѧ. видить mj. видѣ ἑώρακε. 11 въ мнѣ естъ. 12 болшаа. идѫ mj. градѫ. 13 аще mj. колиждо. 14 чьсо. то mj. азъ. 16 nema na početku: и niti pred иного. 17 весь миръ. знаетъ. знаете. прѣбываетъ. 19 весь миръ мене ктомоу не видитъ. 20 д(ь)нь. разоумѣете. 21 заповѣдь. възлюбла. 22 Іскариотъскыи. ꙗвити. 24 слышасте ἀκούετε. 25 сыи. 26 вьсе еже mj вьсѣ еликоже. 27 миръ мои. даетъ. смѫщает сѧ. ср(ъ)д(ь)це ваше. оустрашает сѧ. 28 възьрадовали. nema: рѣхъ. о(ть)цъ болии мене естъ. 29 iza имете ima: ꙗко азь рѣхь вамъ. 30 оуже. ничьсоже. 31 разоумѣетъ весь миръ. заповѣда.

XV. 1 въсѣка лоза о мнѣ не творащиꙗ плода посѣчетъ ꙗ и всѣ творащиꙗ плодъ отрѣбить ѫ. 4 ꙗко бо лоза mj. ѣкоже розга. плодъ сътворити. въ винограде mj. на лозѣ. 5 вы же рождие. 6 вънъ. съгоритъ mj. съгараетъ. 7 и емоуже. nema: хощете. 10 ꙗкоже и азъ. съблюдохъ mj. съблюсъ. любви. 11 въ васъ прѣбѫдетъ. 12 се же mj. си естъ. 15 оуже. вамъ раби mj. васъ рабъ. г(осподи)нъ. вьсе еже mj. вьсѣ ѣже. 16 отъ о(ть)ца моего. nema: въ имѧ мое. 18 прѣжде васъ мене. 19 ispred: миръ, мира istrugano je ńešto, vaļada: весь, всего. нѫ ꙗкоже. дѣлѣ mj. ради. 20 болии г(осподи)на. съблюдошѫ. 21 вьсе mj. вьсѣ. 22 быхъ mj. бимъ. бышѫ mj. бѫ. 24 быхь mj. бимъ. ихже никтоже инъ не творилъ. бышѫ mj. бѫ. мѧ mj. мене. 26 свѣдѣтельствоуетъ. 27 свѣдѣтельствоуете.

XVI. 3 се mj. си. 4 чась mj. година. поминаите се mj. поминаате си μνημονεύετε αὐτῶν. сего mj. сихъ. 5 пославшомоу. nema: не. въпрашаетъ. 6 се mj. си. скръбь исплъни сръдьце ваше. 7 въ инѫ mj. истинѫ. г(лаго)лѧ вамъ. оуне. 8 весь миръ. 12 и еще. 13 истиныи. nema: наставитъ вы. и на. griješkom: възвѣстъ mj. възвѣститъ. 14 приемлеть. 15 вьсе mj. вьсѣ. дѣлѣ mj. ради. nema: вамъ приемлетъ. 17 nema: се. 19 хотѣахѫ. и к томоу не видите мене. 20

Digitized by Google

възърыдаете сѧ вы, а весь миръ възрадоуєт сѧ. 21 придеть часъ mj. приде годь grč. ἦλθεν. nema: отроча. радости дѣлѣ mj. за радостъ. въ мирѣ. 22 възрадоуєтъ сѧ. 23 ничьсоже. аще чьсо просите въ имѧ моє оу о(ть)ца моєго, дастъ вамъ. 24 ничьсоже. 25 се mj. си. nema: нъ. часъ mj. година. 26 д(ь)нь. 27 nema: азъ. изидохъ. 28 изидохь. придохь въ весь миръ. весь миръ. 30 вьсе mj. вьсѣ. въпрашаєтъ. сь ишелъ mj. ишелъ єси 31 вѣроуєте. 32 часъ mj. година. къждо же. въ своѩ mj. въ своѣ. ima: и(ы)нѣ iza єдинъ. 33 се mj. си миръ. въ всемъ мирѣ. побѣдихъ весь миръ.

XVII. 1 се mj. си. nema: І(соу)съ ispred: оуи. часъ mj. година. 2 далъ єси ємоу. вса ѫже mj. бьсѣко єже, πᾶν ὅ. житиє вѣчноє mj. живота вѣчънааго. 3 вѣчноє житиє mj. вѣчънын животъ. истиннаго. 4 на земли. 5 nema: ты. оу себе mj. оу тебе. славоѩже skraćeno mj. славоѩ ѩже = славоѭ ѭже. весь миръ. 6 всего мира. 7 все mj. вьсѣ. 8 сии mj. ти. приѧшѫ. въ истинѫ. изидохъ. 10 и моє вьсе твоє єсть. 11 въ всемь мирѣ. въ всемъ мирѣ нѣсѫтъ с(ва)тын. бѫдетъ mj. бѫдѫтъ. 12 блюдѣхъ mj. съблюдахъ. съблюдохь mj. съхранихъ. погыбѣлнын. скончаєт сѧ mj. събѫдѫтъ. писаниє mj. кънигы. 13 нынѣ же. идѫ mj. градѫ. се mj. си. въ всемъ мирѣ. 14 весь миръ. нѣсѫтъ. всего мира. (dva puta). 15 всего мира. 16 всего мира. (dva puta). nema: не сѫтъ. 18 въ весь миръ. (dva puta). 19 за не. ос(ва)щаѫ mj. с(ва)щѫ. въ истинѫ. 20 нѫ о вѣроуѫщиихъ mj. нъ и вѣроуѭщихъ. словесемь mj. словомь. 21 бѫдѫтъ mj. сѫтъ. весь миръ. 22 єдино єсмъ. 23 ти mj. ты. разоумѣєтъ. 24 идеже mj. иждеже. всего мира. 25 и въсь миръ. 26 въ них же mj. въ нихъ (бѫдетъ).

XVIII. 1 се mj. си. градъ mj. врътъ. 2 многажды mj. мъножицеѭ. приимъ. народъ mj. спирѫ. и отъ старѣишинъ архиереискъ mj. и отъ архиереи. фарисеи. и съ свѣщами и съ орѫжии. 4 вьсе градѫщеѥ mj. вьсѣ градѫщаа. и ишъдъ. 5 Назареискааго mj. Назарѣа. 6 стоѩше. идоша. падошѫ. на земли. 7 Назарсискааго. 8 аще оубо. 10 nema: и iza извлѣче. 11 въ мѣсто своє mj. въ ножъница. чѣшѫ. 12 народъ mj. спира. ѩшѫ. 13 ведошѫ. прѣжде mj. пръвѣє. каѩфѣ. томъ лѣтѣ mj. лѣтоу томоу. 14 Каѩфа. Іюдеомъ. оуне mj. добрѣє. 15 архиереоу. 16 дверехъ. 16 архпереоу. дверници. въведи mj. и въведе. 17 дверница. 20 въ цр(ьк)ви. Іюдеи. ничьсоже. 21 слышавшиихъ. сии mj. си. ѩже рекохъ. nema: азъ. 22 прѣстоѧщиихъ. архиереоу. 24 nema: съвазана. архиереоу. 26 въ градѣ mj. въ врътѣ. 28 везошѫ. nema: въ притворъ. 29 изиде же Пилатъ къ нимъ. 30 рекошѫ. не быхомъ mj. не бимь. 31 рекошѫ. намъ не достоитъ. 32 знаменаѫ

Digitized by Google

mj. клепаа. съмрътиѫ. хотѣаше. 33 призва mj. възъва. ц(а)рь. 34 о себѣ ли се г(лаго)леши. рекошѫ. 36 ц(а)рство. быхѫ бьхѫ mj. биша. Іюдеомъ. 37 то оубо. ц(а)рь ли еси ты. придохъ. весь. послоушьствоуѫ mj. съвѣдѣтельствоуѭ. еже mj. иже. 38 Іюдеомъ. о немь mj. въ немь. 39 ц(а)рѣ. 40 Варавва.

XIX. 1 иел. би и mj. тепе. 2 opako: вони mj. вонии. багрѣнѫ облѣкошѫ mj. праврѫдънѫ облѣкша. 3 и прихождаахѫ к немоу и глаголаахѫ. ц(а)рю 4 вънъ (oba puta). разоумѣете. до него mj. къ немь. nema: ни единою. 5 вънъ. багрѣнѫ mj. праправдънѫ. 6 и архиерен и слоугы. поимѣте и вы, пропнѣте. до него mj. въ немь. 8 слово се. 9 и Пилат же г(лаго)ла: Пилат же pripisano je kasnije. отъ кѫдоу ты еси. дастъ mj. сътвори. 10 г(лаго)ла же. 11 власти mj. области. отъ толи mj. отъ того. 12 к немоу г(лаго)л(а)ще: ‚к немоу' pripisano je sa strane. кесарева (oba puta). ц(а)рь. 13 вънъ. лифостротъ. Еврейскы. Гаввата. 14 параскевгии. третиѥ mj. шестаа. ц(а)рь. 15 ц(а)рѣ. царѣ (po drugi put, ispisano). 16 І(соу)съ iza нимъ. поимше и ведошѫ. 17 нося себѣ крѣстъ. еврейскыи. голгота. 18 пропашѫ. 19 nema: и iza же. титлъ. Назарей. ц(а)рь. 20 сь же титлъ mj. сего же титла. чьтошѫ mj. чьтоша. Іюдеи. пропѧша. еврейскы. nema: и pred: латинскы. 21 г(лаго)лахѫ. Пилатоу. Іюдеиствии. 23 вои mj. воини. пропаша. възѧша mj. прияса. части. котыгѫ mj. хитонъ. котыга mj. хитонъ. шьвена. истъкана вся. 24 рекошѫ. мещѣмъ mj. метѣмъ. испадетъ mj. бѫдетъ. о матизни моеи. жрѣбьѣ. се mj. си. 25 оу кр(ъ)ста І(соу)с(о)ва mj. при крѣстѣ І(соу)с(о)вѣ. 26 матере. 26 nema: своен. 27 nema: же. 28 оуже. nema: о немь. събѫдет са писание mj. събѫдѫтъ са кънигы. 29 стоише. nema: они же испльньше гѫбѫ оцьта. на въсънъ mj. на усопъ. възиъзше. 30 егда же оубо приѧтъ оцеть. 31 парасвегги. велии д(ь)нь. въпросиша mj. молиша. 32 придошѫ mj. придѫ. прьвомоу. дроугомоу такожде пропатомоу. 33 пришедже mj. пришедъше. оуже. оумерша. 34 ребра емоу. nema: и iza видѣвъ. 35 истинино. вѣроуете mj. вѣрѫ имете. 36 быстъ бо се, да събѫдет са писание. mj. быша бо си да събѫдѫтъ са кънигы. 37 оузратъ mj. възьратъ. nema: на нь. прободошѫ mj. пробаса. 38 по сем же mj. по сихъ же. въпроси mj. моли. Оримафеа. сы mj. сьи. въза. 39 І(соу)соу. несыи. змирьнино mj. змрьнино. 40 приясте. обисте. Іюдеомъ. погрибати. 41 пропаша. градъ и въ градѣ mj. врътъпъ и въ врътьпѣ. 42 парасвегиѫ. Іюденскѫѫ. бѣ mj. бѣаше. гробъ идеже положиста І(соу)са.

XX. 2 дроугомоу. възѧшѫ. где. 3 идѣаста. 4 течаста. nema: же. 7 оуброусъ mj. соударь. 9 подобаетъ. 10 идоста. 11 nema: са iza

Digitized by Google

плакааше. 12 вежа mj. бѣ лежало. 13 г(лаго)ласта. nema: она. nema: сѧ iza плачеши. въꙁѧшѧ. где. 14 и се. 15 и кого. г(лаго)ла mj. рече. положилъ и мнѣ. где. 16 Мариѣ. равьвуни mj. раввоуни. нарицетъ сѧ mj. нарецаетъ сѧ. 17 въꙁидохъ. братии. 19 сѫщоу. д(ь)нь. сѫботѫ. дверемь. 20 въꙁрадоваша bez д. 21 рече же. 22 доунѫ. д(оу)хъ с(вѧ)тъ. 24 нарицаемыи. 25 г(лаго)лахѫ. гвоꙁдииныѫ. и вложѫ пръста моего въ ѩꙁвѫ гвоꙁдииниѫ и вложѫ рѫкы моеѫ въ ребра его, не имѫ веры. 26 д(ь)нь. приде же. дверемь ꙁатвореномъ. 27 пръстъ твои. само mj. сѣмо. вижду. простри mj. принеси. 28 отвѣща же. 30 иже mj. ѣже. писать. 31 nema: Х(ръст)ъ. вѣроующии. животь вѣчныи.

XXI. ima: самъ pred пакы. Тивериадъскымъ. nema: же. 2 глаголемыи mj. нарицаемои. Наѳанаилъ. Галилеискыа. 3 иꙁыдошѫ и въсѣдошѫ. ѩмѫ mj. ѩсѧ. ничьсоже. 4 nema: абие. на mj. при. nema: же. оученици его. 5 имате ли что сънѣдно. riječ мрѣжѫ je izbrisana, a napisana: сѣть. въвръгошѫ. ѫ mj. genet. ея. 7 iza оученикъ pripisano je nad retkom: тъ. любляаше. 8 корабицемь. придошѫ. 9 иꙁлѣꙁошѫ mj. иꙁлѣꙁѫ. р(ъ)ибѫ лежѫщѫ на немь. 10 ѩже есте н(ы)нѣ яли mj. иже ѩсте нынѣ. 11 на ꙁемлѫ. pogrješno: плъ mj. плъны. великыхъ. сѫщоу. 12 обѣдаите 13 хлѣбъ. 14 оуже. третицеѫ mj. трет(ици). 16 второе mj. въторицеѫ. г(лаго)ла емоу І(соу)съ. 17 третицеѫ mj. третиици рече третицеѫ емоу mj. рече емоу третици. рече mj. г(лаго)ла. ты все вѣси. 18 идѣаше mj. хождааше. хотѣ mj. хотѣаше. 20 nema početno: и. iza: сѧ je nešto istrugano. 21 того mj. сего. 22 что есть тебѣ. nema: ты. 23 братиѫ. рече mj. речеть. что есть тебѣ. 25 еже mj. ѣже. си же mj. ѣже аще. писана. мнѫ mj. мн(о)ѕѣ. а то mj. ашѥ. пишемыихъ книгъ сихъ.

Primjeri s razrješenijem kraticama.

Mat. 23. 1) тъгда Іс(оу)съ глагола къ народомъ и оученикомъ своимъ 2) глагола: на моусеовѣ сѣдалищи сѣдоша книжници и фарисеи, 3) вьсе оубо елико рекѫть вамъ, блюсти блюдѣте и творите, по дѣлом же ихъ не творите, глаголють бо а не творѧтъ, 4) свѧꙁаѫтъ же бремена тяжька и неудобь носима и въꙁлагаѫтъ на рамѣ чловѣчьскаа а пръстомь своимъ не хотѧть двигнѫти ихъ. 5) всѣ же дѣла своа творѧть да видими бѫдѫтъ чловѣкы̑, расширѣѫть же наблюдила своа и величаѫть подолкы̑ ризъ своихъ, 6) любѧтъ же прѣждевъꙁлеганиа на вечеряхъ и прѣждесѣданиѫ на сънорищихъ, 7) и цѣлованиѫ на тръжищихъ и ꙁвати сѧ чловѣкы̑: оучителю; 8) вы̑ же не нарицаите сѧ

оѹчителе, ѥдинъ бо ѥстъ оѹчитель Христъ, вы̂ же в^а^си братиꙗ ѥсте,
9) и ѡтьца не ꙁовѣте себѣ на ꙁеми, единъ бо ѥстъ вашъ ѡтьцъ
иже ѥстъ на небесехъ; 10 вы̂ же не нарицаите сѧ наставници, единъ
бо естъ вашъ наставникъ христъ, 11) а болиі̂ васъ бѫди вашъ слоѹга,
12) а иже възвы̂шит сѧ самъ обнижает сѧ, и і҆же обниꙁит сѧ въ-
звы̂шит сѧ. 13) Горе же вамъ книгчиѫ и фарисеи лицемѣри, ꙗко
снѣдаете домы̂ вдовичѧ и винѡѧ далече молѧт сѧ, сего ради примете
лише ѡсѫждение; 14) горе вамъ, книгчиѫ и фарисеи лицемѣри, ꙗко
ꙁатварѣете царьство небесное прѣдъ чловѣкы̂, вы бо не въходите ни
въходащиихъ ѡставлѣете вънити; 15) ⊙ горе вамъ книгчиа и фа-
рисеи лицемѣри, ꙗко прѣходите море и соѹшѫ створисте ѥдиного
приходаща, и егда бѫдеть творите и сына дъбри ѡгньнѣї соѹгоѹбѣиша
васъ; 16) горе вамъ вожди слѣпии глаголѭщиі̂, иже аще кльнет сѧ
цръквиѫ ничтоже ѥсть, иже ли кльнет сѧ ꙁлатомъ цръквиꙑ̈нымъ длъ-
женъ есть. 17) ꙗроднвии и слѣпии, кто болии ѥсть, ꙁлато ли или
цръкви свѧтащиꙗ ꙁлато? 18) и і҆же аще клънет сѧ ѡлтаремъ, ничтоже
ѥстъ, а иже аще клънет сѧ даромъ иже естъ връхоѹ ѥго, дльженъ
ѥстъ, 19) ꙗроднвии и слѣпии, чьто боле ѥстъ даръ ли или ѡлтарь
свѧщаѫи даръ? 20) клънꙑи сѧ оѹбо ѡлтаремъ клънет сѧ нимъ и всѣмъ
иже връхоѹ ѥго, 21) клънꙑ сѧ цръквиѫ клънет сѧ еѫ и живѫщиимъ
въ неи, 22) и клънꙑи сѧ небесемъ клънет сѧ прѣстоломъ божиемъ
и сѣдащиимъ на немъ. 23) ⊙ горе вамъ книгчиѫ и фарисеи лице-
мѣри, ꙗко ѡтъдесатоѹете матѫ и копръ и кѵминъ и остависте́ тажь-
шаа ꙁакона сѫдъ и милость и вѣрѫ, се же подобааше сътворити и
тѣхъ не ѡставити. 24) вожди слѣпии ѡцѣщаащии мъшица велъбѫдъ
пожираѫще, 25) горе вамъ книжници и фарисеи лицемѣри, ꙗко ѡчи-
щаете вънѣшнее стъклѣници і҆ блюдоѹ, ꙗтръꙗдоѹ же плънї сѫть гра-
бление же и бесправды̂ѣ; 26) фарисеоѹ слѣпꙑи, ѡчисти прѣвѣе ѫтръ-
нее стъклѣници і҆ блюдоѹ, да бѫдетъ вънѣшнее има чисто. 27) ⊙
горе вамъ книгчиѫ и фарисеи лицемѣри, ꙗко подобите сѧ гробомъ
повапненомъ иже вънѣѫдоѹ оѹбо ꙗвлѣат сѧ красни ꙗтръꙗдоѹ же пльни
сѫтъ кости мрътвꙑ̈ихъ и всѣкоѫ нечистоты̂; 28) тако и вы вънѣ-
ꙗдоѹ сѧ ꙗвлѣете чловѣкомъ праведни, ꙗтръꙗдоѹ же плъни есте ли-
цемѣрна и беꙁаконниꙗ. 29) горе вамъ книжьници и фарисеї лицемѣри
ꙗко ꙁиждете гробы пророчьскꙑѧ и оѹкрашаете ракꙑ̈ праведнꙑихъ. 30)
и глаголете аще быхомъ были въ дьни ѡтьць нашихъ не быхомъ
оѹбо ѡбещници имъ были кръвиѫ пророчьскꙑѧ, 31) тѣм же сами
послоѹшьствоѹете себѣ ꙗко сынове есте иꙁбившиихъ пророкы, 32)
наконьчаваете мѣрѫ ѡтьць вашихъ, 33) ꙁмиѧ ѡтъроди ехидьньстии,
како оѹбѣжите ѡтъ сѫда ѡгнѣ дъбрьскааго? 34) сего ради се аꙁъ

Digitized by Google

посла къ вамъ пророкы прѣмѫдры и книжникы и ѡтъ нихъ оубиете и распънете, и ѡтъ нихъ биете на съборищихъ вашихъ и ѡтъ града въ градъ, 35) да придетъ на вы всѣка кръвь правдиаа проливаемаа на земѧ ѡтъ кръве Авела правдиааго до кръве Захариѫ сына Варахиина ѥгоже оубисте междоу цръквиѫ и ѡлтаремъ. 36) Аминъ глаголѧ вамъ, ꙗко придетъ въсе то на родъ съ. 37) Їѥроусалимъ Иероусалимъ избившаꙗ пророкы каменнемъ побиваѫщи посланыѧ къ неи, колижди въсхотѣхъ събрати чада твоа, ꙗцѣм"же ѡбразомъ събираетъ кокошь птенища своа подъ крилѣ, и не въсхотѣсте; 38) се ѡставлѣет сѧ вамъ домъ вашъ поустъ, глаголѧ бо вамъ ꙗко не имате мене бидѣти ѡтъ нинѣ доидеже речете: благословенъ грѧды въ имѧ господне.

Mark. XII. 1) И начѧть имь притчами глаголати: виноградъ чловѣкъ насади и ѡградиі плетомъ и ископа тѣскъ и създа стлъпъ и вьда ї тѧжателемъ и ѡтиде. 2) И посла кь тѧжателемъ рабъ въ врѣмѧ да ѡтъ тѧжатель прии́меть ѡтъ плодъ винограда, 3) и имьше и бишѫ и послашѧ и тъщь. 4) И пакы посла кь нимь дроугыи рабъ и того каменнемъ бивше пробишѫ главѫ емоу и послашѧ бечьстиа. 5) И пакы иного посла и того оубишѫ и многы ины ѡвы биꙗще ѡвы же оубиваꙗще. 6) Ѥще же имѣаше ѥдиного сына възлюбенаго своего, посла и того послѣди к нимъ глаголѧ ꙗко оусрамлѣат сѧ сына моего. 7) ѡни же тѧжателе видѣвше и грѧдѫщь къ себѣ рѣшѫ ꙗко съ ѥсть причастникь придѣте оубиꙗмъ и и наше бѫдеть причастие его. 8) И имьше и оубишѫ и изьвръгошѫ и вънъ изь винограда. 9) Что оубо створить господинъ винограда? придеть и погоубить тѧжателѧ и дасть виноградъ инѣмъ. 10) Ни сихь ли кьнигъ чьли есте? камень егоже не годоваша зиждѫщеи сь бысть въ зачало ѫглоу. 11) ѡтъ бога бысть си, ѥсть дивна въ ѡчию нашею. 12) И искаахѫ ꙗти и и оубоꙗшѧ сѧ народа, разоумѣшѫ бо ꙗко к нимъ притьча рече и ѡставльше и ѡтидошѫ, 13) и послашѫ к немоу дроугыѧ ѡть фарисеи ї Іродиꙗнъ да быша ѡблъстили словомъ. 14) Ѡни же пришедше глаголашѫ ѥмоу: оучителю, вѣмъ ꙗко истиненъ еси и не брѣжеши ни ѡ ком же, не зьриши бо на лице чловѣкомъ, нѫ вь истинѫ пѫти божию оучиши, ръци оубо намъ: достоить ли дати книсъ кесареви или ни, дамь ли или не дамъ. 15) ѡи же вѣды ихь лицемѣрьство рече имъ: что мѧ ѡкоушаете? принесѣте ми пѣнѧзъ да виждѫ. 16) Ѡни же принесешѧ и глагола имъ: чии есть ѡбразъ съ и написание? ѡни же рѣшѧ емоу: кесаровъ. 17) И ѡтъвѣщавь Ісоусъ рече имъ: кесаревaа възьдадите кесареви а божиꙗ богоу, и чюдішѫ сѧ о немъ. 18) И придошѫ садоукеи кь немоу иже глаголѭть

Digitized by Google

не бꙑ̈ти въскрьшенью и въпрашаахѫ и глаголаше: оучителю, не
Мѡѵси ли написа намъ, ꙗко аще комоу братъ оумретъ и ѡставитъ
женѫ а чѧдъ не ѡставитъ, да поиметь братъ емоу женѫ его и въ-
скрѣситъ сѣмѧ братоу своемоу. 20) седмъ же братиꙗ бѣ и прьвꙑи
поꙗтъ женѫ и оумираѧ не ѡстави племе. 21) и вторꙑ̈и поѧтъ ѫ
и оумраѧ и тъ не ѡстави племене и третиі такожде. 22) и поꙗшѧ
ѫ седмь и не ѡставишѧ племене, послѣжде же и вьсѣхъ оумрѣ и
жена. 23) въ въскрѣшение оубо егда въскрьснѫть, которомоу ихъ
бѫдетъ жена? седмь бо имѣшѧ ѭ женѫ. 24) И ѡтъвѣщавъ Ісоусъ
рече имъ: не сего ради прѣльщаете сѧ не вѣдѫще книгъ ни силꙑ̈
божиѧ; 25) егда бо из мрътвꙑ̈хъ въскрьснѫтъ, ни женѧт сѧ ни по-
сагаѫтъ, нѫ сѫтъ ꙗко аггели на небесехъ. 26) а ѡ мрътвꙑ̈ихъ ꙗко
въстанѫт(ь) нѣсте ли чьли вь книгахь мѡѵсиинахъ при кѫпинѣ ꙗко
рече юмоу богъ глагола: азъ богъ Авраамовъ и богъ Ісааковъ и
богъ Іакѡвль. 27) нѣстъ богъ мрътвыихъ нѫ богъ живꙑ̂ихъ, вꙑ оубо
мнози прѣльщаете сѧ. 28) И пристѫпивъ едииъ отъ книжникъ слы-
шавъ ѩ стѧзаѭщѧ сѧ видѣвъ ꙗко добрѣ ѡтъвѣща имъ въпроси и:
каꙗ естъ заповѣдь прьвѣиши всѣхъ? 29) Ісоусъ же ѡтъвѣща емоу
ꙗко прьвѣиши всѣхъ заповѣдии: слꙑши Ізраилю, господь богъ нашь
богъ юдинъ естъ, 30) и възлюбиши господа бога твоего въсѣмъ
срьдьцемъ твоимъ и вьсеѫ доушеѫ твоеѫ и всѣмъ оумомъ твоимъ
и въсеѫ крѣпостиѫ твоеѫ, си есть заповѣдь прьвѣиши всѣхь запо-
вѣдии, 31) и вторaа подобна еи: възлюбиши ближьнѣаго своего ꙗко
самъ себе, болши сею заповѣдь нѣсть. 32) И рече емоу книжникъ:
добрѣ оучителю, въ истинѫ рече ꙗко едииь есть богъ и нѣсть инъ
развѣ его, 33) и еже любити и въсѣмь срьдьцемъ и всѣмъ разоу-
момъ и всеѫ доушеѫ и всеѫ крѣпостиѫ и еже любити ближьнѣго ꙗко
и себе боле юсть всѣхь съжеженыхь жрътвъ. 34) Ісоусъ же видѣвъ
и ꙗко съмыслѣно ѡтьвѣща рече юмоу: не далече еси ѡтъ царьствиꙗ
божиꙗ, и никтоже не смѣаше его к томоу въпросити. 25) И ѡтъ-
вѣщавъ Ісоусъ глаголааше оуча въ црькви како глаголѭтъ книжници
ꙗко Христъ сꙑнъ Давидовъ естъ. 36) тъ бо Давидъ рече доухомъ
свѧтꙑмъ: рече господь господоу моемоу: сѣди ѡ деснѫѭ мене дон-
деже положѫ врагꙑ твоѧ подножие ногама твоима, 37) самъ оубо
Давидъ нарицаетъ и господа, и ѡтъ кѫдоу сꙑнъ емоу естъ, и мног
народъ слоушааше его въ сласть. 38) И глаголааше имъ въ оучениі
своемъ: блюдѣте сѧ ѡтъ книжникь хотѧщиихъ в ѡдѣаниіхъ ходити,
39) и цѣлованиꙗ на тръжищихъ и прѣждесѣданиꙗ на сънимищихъ и
прьвовъзлежаниꙗ на вечерѣхь. 40) поꙗдаѭщии домꙑ вьдовицъ и не-
пьщеваниемъ далече молѧще сѧ, сиі приимѫть лише ѡсѫждение. 41)

И сѣдъ Ісоусъ прѣмо кровищоу имѣниі видѣв же како народ мещеть
вь кровище имѣнию, и мнози богатиі въметаахѫ много. 42) И при-
шедъши єдина вдовица оубога въвръже двѣ мѣдници, еже єсть
кондрать. 43) И призвавъ оученикы своа рече имъ: аминь глагола
вамъ, ꙗко вдовица си оубогаа множае всѣхъ вьвръже вьметаѫщиихъ
въ кровище имѣниꙗ, 44) вси бо ѡтъ избы́тка своего въвръгоша а
сии отъ недостатка своего все єлико имѣаше въвръже все житие свое.
Luka I. 1) Понеже оубо мнози начаша чинити повѣсть о извѣст-
нъїихъ (въ) насъ вещехъ, 2) ꙗко же прѣдашѫ намъ бывъшеи искони
самовидци і слоугы словеси, 3) изволи са и мнѣ хождъшоу испрьва
по всѣхъ въ истинѫ по радоу писати тебѣ, славныи Ѳеѡфиле, 4) да
разоумѣеши ѡ них же наоучилъ са єси словесехъ оутвръждение. 5)
бысть въ дьни Ирода царѣ Июдеа жърецъ единъ именемъ Захариа
по чрѣдѣ Авиании и жена его ѡтъ дъщеръ Арѡнь и имѧ еи Єлисавеѳь.
6) бѣста во ѡба праведна прѣдъ богомъ ходаща въ заповѣдехъ
всѣхъ и ѡправданиіхъ господниіхъ бес порока. 7) И не бѣ има чада
ниже бѣ Єлисавеѳь неплоды и ѡба заматорѣвьша са въ дьнехъ
своихъ бѣаста. 8) бысть же слоужащоу емоу въ чиноу чрѣдъ́і своеѫ
по обычаю жърскомоу, лоучи са емоу покадити вьшьдшоу въ цръквь
господьна, 10) и вьсе множьство людиі бѣ молитвѫ дѣѫ вънѣ въ
годъ ѳимиꙗмоу. 11) Ꙗви же са емоу аггелъ господнь стоꙗ ѡ де-
снѫѭ ѡльтарѣ кадилнааго, 12 и смате са Захариꙗ видѣвъ и страхъ
нападе на нь. 13) рече же къ немоу аггелъ господнь: не бои са
Захарие, за не оуслышана бысть молитва твоа, и жена твоꙗ Єлиса-
веѳь родить сынъ тебѣ и наречеши имѧ емоу Їѡанъ, 14) и бѫдеть
радость тебѣ и веселие и мнози ѡ рождьствѣ его възрадоуѭт са,
15) бѫдеть бо великъ прѣдъ богомъ и вина и всѣкого квѣса не
имать пити и доухомъ сватымъ исплъниит са юще и-чрѣва матере
своеѫ, 16) и многы сынов Израилевъ ѡбратить къ господи богоу
ихъ, 17) и ть прѣдъидеть прѣдъ нимъ доухомъ и силоѫ Илиинoѫ
ѡбратити сръдьца ѡтьць на чада и противны въ мѫдрости правед-
ныхъ оуготовати господеви люди съвръшены. 18) И рече Захариа къ
аггелоу: по чьсомоу разоумѣѫ се? азъ бо есъмъ старъ и жена моа
застарѣвши въ дьнехь своихъ. 19) И ѡтъвѣщавъ аггелъ рече юмоу:
азъ есмъ Гавріілъ прѣстоꙗи прѣдъ богомъ и посланъ есъмъ глаго-
лати къ тебѣ и благовѣстити тебѣ си: 20) И се бѫдеши мльча и
не могыи проглаголати до негоже дьне бѫдѫть си, зане не вѣрова
словесемъ моимъ, ꙗже събѫдѫть са въ врѣмѧ свое. 21) и бѣшѫ
людие жидѫще Захариѫ и чюждаахѫ са емоу еже мѫждаше въ црь-
кви. 22) и шьд же не можаше проглаголати къ нимъ и разоумѣшѫ

*

Digitized by Google

ꙗко видѣние видѣ въ цръкви и тъ бѣ помаꙗ имъ и прѣбываꙗше нѣмъ. 23) И бысть ꙗко испльнишѫ сѧ дьние слоужбы его иде въ домъ свои. 24) по сихь же дьнехь ꙁачѧтъ Єлисавеѳь жена его и таꙗше сѧ мѣсѧцъ пѧть глаголѭщи: 25) ꙗко тако мнѣ створи господъ въ дьни въ нѧже призьрѣ ѡтѧти оуколизнѫ моѫ въ чловѣцѣхъ. 26) въ шестыи же мѣсѧцъ посланъ бысть аггелъ Гавриилъ ѡтъ бога въ градъ галилеискъ, емоу же имѧ Назареѳъ 27) къ дѣвѣ ѡбрѫченѣ мѫжеви емоуже имѧ Иѡсифъ ѡтъ домоу Давидова и їмѧ дѣвѣ Мариꙗ. 28) въшедъ къ неи аггелъ рече: радоуи сѧ благодѣтиаа, господъ съ тобоѫ благословена ты̑ въ женахъ. 29) Ѡна же видѣвши съмѧте сѧ ѡ словеси его и помышлѣаше каково се бѫдеть цѣлованиє, 30) и рече агглъ еи: не бои сѧ, Марие, ѡбрѣте бо благодѣть ѡтъ бога 31) и се ꙁачьнеши въ чрѣвѣ и родиши сынъ и нарецеши имѧ емоу Ісоусъ, 32) съ бѫдетъ великъ и сынъ вышнѣаго нарецет сѧ и дастъ емоу господъ богь прѣстолъ Давида ѡтьца его, 33) и въцарит сѧ въ домоу Іаковли въ вѣкы и царьствию̑ его не бѫдетъ конца. 34) Рече же Мариа къ аггелоу: како бѫдетъ се ижде мѫжа не ꙁнаѫ? 35) И ѡтъвѣщавъ аггелъ рече ѥи: доухъ свѧтыи наидеть на тѧ ї сила вышнѣаго ѡсѣнитъ тѧ, тѣмже и еже родит сѧ свѧто нарецет сѧ сынъ божии, 36) и се Єлисавеѳъ ꙗжика твоа и та ꙁачѧть сынъ въ старость своꙗ и се мѣсѧць шесты естъ еи нарицаемѣи неплодьви. 37) ꙗко не изнеможеть ѡтъ бога всѣкъ глаголъ. 38) Рече же Мариꙗ: се раба господнѣ, бѫди мнѣ по глаголоу твоемоу, и ѡтиде ѡтъ неѫ аггелъ. 39) въставши же Мариꙗ въ ты дьни иде съ тъщаниемъ въ градъ їюдовъ и вънидє въ домъ Ꙁахариинъ и цѣлова Єлисавеѳъ, 41) и бысть ꙗко ѹслъїша Єлисавеѳь цѣлованиє Мариино въꙁыгра сѧ младенищъ радощами въ чрѣвѣ еѫ и їсплъни сѧ доухомъ свѧтымъ Єлисавеѳь 42) и въꙁъни гласомъ великомъ и рече: благословена тьї въ женахъ и благословень плодъ чрѣва твоего, 43) и ѡтъ кѫдоу се мнѣ да придет(ъ) мати господа моего къ мнѣ? 44) се бо ꙗко бысть гласъ цѣлованиꙗ твоего въ оушию моею, въꙁыгра сѧ младенищь радощами въ чрѣвѣ моемъ, 45) и блажена аже вѣрѫ ꙗть ꙗко бѫдеть съвръшениє глаголанꙑимъ еи ѡтъ господа. 46) И рече Мариа: величить доуша моа господа, 47) и въꙁърадова сѧ доухъ мои ѡ боꙁѣ спасѣ моемъ 48) ꙗко призрѣ на смѣрениє рабы своеѧ, се бо ѡтъ селѣ блажѫть мѧ въси роди, 49) ꙗко сътвори мнѣ величиє силъны и свѧто имѧ его. 50) и милость его въ родъ и родъ на боꙗщиим сѧ его. 51) сътворилъ естъ дръжавѫ мышцеѧ своеѫ, растоуи гръдыꙗ мьїсли сръдьца ихъ, 52) низложи силнъї съ прѣстолъ и бъꙁнесе смѣренꙑѫ, 53) алчѧщѫꙗ наплъни благъ и богатѧщѫꙗ ѡтъпоусти тъщѧ,

Digitized by Google

54) прия Израилѣ ѡтрока своего помѣнѫти милость 55) ꙗко же глагола къ ѡтьцемъ нашимъ Авраамоу и сѣменк его до вѣка. 56) Прѣбыстъ же Мариꙗ с неꙗ ꙗко три мѣсаца и възврати са въ домъ свои. 57) Єлисавеѳи же исплънишѫ са дьние родити еи и роди сынъ, 58) и слъїшашѫ ѡкръстъ живѫщеи ї рождение ѥѫ ꙗко възвеличилъ естъ господь милость своа съ неѭ и радовахѫ са съ неѫ. 59) и бысть въ ѡсмыи дьнь придоша обрѣзать дѣтища и нарицаахѫ е именемъ ѡтьца своего Захариꙗ, 60) и ѡтъвѣщавши мати его рече: ни нѫ да наречетса имѧ емоу Їѡанъ, 61) и рѣшѫ кь неи и ꙗко никтоже ѥстъ ѡтъ рождениꙗ твоего иже нарицает са именемъ тѣмъ. 62) Помаахѫ же ѡтьцоу его како бьї хотѣлъ нареши его, 63) и испрошь дъщицѫ написа глагола: Їѡанъ есть имѧ ѥмоу, и чюдишѫ са въси. 64) ѡтъвръзошѫ же са оуста его и ꙗзыкъ его и глаголаше благослова бога, 65) и бысть на всѣхъ страхъ живѫщиихъ (ѡкръстъ ихъ) и вь въсеи горнѣи Июденсцѣи проповѣдаеми бѣхѫ въси глаголи си, 66) и положиша въси слышавшеи на сръдьцихъ своихъ глаголѭще: чьто Ѹбо дѣтищь сьи бѫдеть? и рѫка господьнѣ бѣ с нимъ. 67) и Захариа ѡтьцъ его испльни са доухомъ сватымъ и пророчьствова глагола: благословенъ господъ богъ Низраилевъ, ꙗко посѣти и створи избавление людемъ своимъ; 69) и въздвиже рогъ спасениꙗ нашего въ домоу Давыдовѣ ѡтрока своего, 70) ꙗкоже глагола оустъї сватыхъ сѫщихъ ѡтъ вѣка пророкъ ѥго: 71) спасение ѡтъ врагъ нашихъ и изъ рѫкы всѣхъ ненавидащиихъ насъ, 72) сътворити милость съ ѡтьци нашими, помѣнѫти завѣтъ сватьїи свои: 73) клатвоѫ ѥꙗже клат са къ Авраамоу ѡтьцоу нашемоу дати намъ 74) бе страха изъ рѫкьї врагъ нашихь избавлшем са слоужити емоу 75) прѣподобиемъ и правдоꙗ прѣд нимъ вса дьни живота нашего, 76) и тьї ѡтроча пророкъ вышнѣго наречеши са, прѣдъидеши бо прѣдъ лицемъ господиемъ оуготовати пѫти его, 77) дати разоумъ спасениꙗ людемъ его въ ѡставление грѣхъ нашихь 78) милосръдиа ради ї милости бога нашего въ них же посѣти насъ въстокъ съ выше, 79) просвѣтити сѣдащѫꙗ въ тьмѣ и въ сѣни съмрьтнѣи направити погы̂ нашѫ на пѫть миръиъ. 80) Дѣтищъ же растѣа̂ше и крѣплѣаше са доухомъ и бѣ въ поустинѣхъ до дьне ꙗвлениꙗ своего къ Израилю.

Ivan 18. 19. (muka Isukrstova). 18. 1 Изы́де съ ѹченикы́ свои́ми на ѡнъ полъ потока кедръска, идеже бѣ градъ въиже въниде самъ и оу̂ченики е̂го. 2) Вѣдѣа̂ше же Июда и̂же и̂ прѣдаа̂ше мѣсто ꙗ́ко многажды́ събираа̂ше са Їсоусъ тоу съ ѹченикьї своими. 3) Їю́да же приимъ народъ и́ ѡтъ старѣи̂шинъ а́рхиѐреискъ и́ фарисеи̂и слоугы приде тамо съ свѣтилы̂ и̂ съ свѣщами и́ съ ѡ́рѫни́ 4) Їсоусъ же вѣды́ все

все грѧдѫщеѥ на нь и̂ и̂шьдъ рече и̂мь: кого ищете? 5) ѡтъвѣщаша
ѥ̂моу: І̂соуса назарейскааго. 6) Глагола имъІсоусъ: азъ есмь. сто-
ꙗ̂ше же Июда и̂же и̂ прѣдаꙗ̂ше съ ними, да ꙗ̂ко рече и̂мъ а̂зъ есмъ,
идоша въспать и падошѫ на земли. 7) пакы же ѫ въпроси І̂соусъ:
кого ищете? ѡни же рѣшѫ: Ісоуса назаренскаго. 8) ѡтъвѣща Ісоусъ:
рѣхь вамь ꙗко азъ есмъ, аще оубо мене ищете, не дѣите сихъ ити,
9) да събѫдет сѧ слово еже рече, ꙗко ꙗже далъ еси мнѣ не погоу-
бихъ никогоже ѡтъ нихь. 10) Симѡн же Петръ имыі ножъ извлѣче
и оударн архиерешва раба и оурѣза емоу оухо десное, бѣ же има
рабоу малхъ. 11) рече же Ісоусъ Петрови: вънъзи ножъ въ мѣсто
свое, чашѫ ꙗже дасть мнѣ ѡтьць не имамъ ли пити еѧ? 12) народъ
же и тысѧщникъ и слоугыі июденскыі ѩшѧ Ісоуса и сказаша и, 13)
и ведошѫ и къ Аннѣ прѣжде, бѣ бо тьсть каиꙗфѣ, иже бѣ архиереи
томъ лѣтѣ. 14) бѣ же каиꙗфа давыі съвѣтъ июдеѡмъ, ꙗко оуне есть
единомоу чловѣкоу оумрѣти за люди. 15) По Ісоусѣ же идѣаше Си-
мѡнъ Петръ и дроугын оученикъ, оученикъ же ть бѣ знаемь архиереоу,
и въниде съ Ісоусомъ въ дворъ архиерешвъ. 16) Петръ же стоꙗше
при дверехь вънѣ, изыде же оученикъ тъ иже бѣ знаемъ архиереоу
и рече двериници: въведи Петра. 17) Глагола же раба двериница Петрови:
еда и тыі ѡтъ оученикъ еси чловѣка сего? глагола онъ: нѣсъмь.
19) Стоꙗхѫ же раби и слоугы ѡгнь створше, ꙗко зима бѣ и грѣахѫ
сѧ; бѣ же с ними Петръ стоѧ и грѣѧ сѧ. 19) Архиереи же въпроси
Ісоуса ѡ оученицѣхъ его и ѡ оучении его. 20) ѡтъвѣща емоу Ісоусъ:
азъ не ѡбиноуѧ сѧ глаголахъ вьсемꙋ мирꙋ, азъ въсегда оучихъ на
съньмищи и въ цр(ъ)кви, идеже вьси Іюдеи сънемлют сѧ, и таи не
глаголахъ ничьсоже; 21) что мѧ въпрашаеши? въпроси слыішав'шиихъ
что глаголахь имъ, се сиі вѣдать ꙗже рекохъ. 22) Си рекшоу емоу
единъ ѡтъ прѣстоꙗщиихь слоугъ оударивъ ланитѫ Ісоуса рекъ: тако
ли ѡтъвѣщаваеши архиереоу? 23) ѡтъвѣща емоу Ісоусъ: аще зла гла-
голахъ свѣдѣтельствоуи о злѣ, аще ли добрѣ, что мѧ биеши? 24)
посла же и Анна связана къ Каиꙗфѣ архиереоу. 25) бѣ же Симѡнъ
Петръ стоꙗ и грѣѧ сѧ, рѣша же емоу: еда и ты ѡтъ оученикъ его
еси? ѡнъ же ѡтъврьже сѧ и рече: нѣсьмъ. 26) глагола единъ ѡтъ
рабъ архиерешвъ ѫжика сыи емоуже оурѣза Петръ оухо: не азъ ли
тѧ видѣхь въ градѣ сь нимъ? 27) пакыі же Петръ ѡтъврьже сѧ, и
абие коуръ възгласи. 28) Ведошѫ же Ісоуса ѡтъ Каиꙗфы въ преторъ:
бѣ же за оутра и ти не вьнидошѫ да не осквръниат сѧ, нѫ да ꙗдать
пасхѫ. 29) Изыде же Пилать къ нимъ вънъ и рече: кѫѭ рѣчь при-
носите на чловѣка сего? 30) ѡтъвѣщашѫ же и рекошѫ емоу: аще
не би былъ съ злодѣи, не быхомъ прѣдали его тебѣ. 31) рече же

имъ Пилатъ: поимѣте и вы и по законоу вашемоу сѫдите емоу. Рекошѫ же емоу Июдеи: намъ не достоить оубити никогоже; 32) да слово Ісоусово събѫдет сѧ еже рече знаменаѫ коеѫ съмрьтиѫ хотѣаше оумрѣти. 33) Вънидe же пакь Пилатъ въ преторъ и призва Ісоуса и рече емоу: ты ли ѥси царь июденскъ? 34) ѡтъвѣща емоу Ісоусъ: ѡ себѣ ли се глаголеши или ини тебѣ рекошѫ ѡ мнѣ? 35) ѡтъвѣща Пилатъ: еда азь жидовинъ есьмъ родъ твои? и архиереи прѣдашѫ тѧ мнѣ, что еси створилъ? 36) ѡтъвѣща Ісоусъ: царьство мое нѣстъ ѡтъ сего мира, аще ѡтъ сего мира би было царьство мое, слогы моѫ оубо подвизалы сѧ бышѫ да не прѣданъ бихъ былъ Июдеѡмъ, нынѣ же царьство мое нѣсть ѡтъ сѫдоу. 37) Рече же емоу Пилатъ: то оубо царь ли еси ты? ѡтъвѣща Ісоусъ: ты глаголеши ꙗко царь есьмъ азъ, азъ на се родих сѧ и на се придохъ въ весь миръ да послоушьствоуѫ о истинѣ, въсѣкъ еже естъ ѡтъ истины, послоушаетъ гласа моего. 38) Глагола емоу Пилатъ: что естъ истина? и се ренъ пакы изыде къ Июдеѡмъ и глаголл имъ: азъ ни единоѫ вины ѡбрѣтаѫ ѡ немь. 39) Естъ же ѡбычаи вамъ да единого вамъ ѡтъпоущѫ на пасхѫ, хощете ли оубо да ѡтъпоущѫ вамь царѣ июденска? 40) възъпишѫ же въси глаголѭще: не сего нъ вараввѫ; бѣ же вараввa разбоиникъ.

Ivan 19. 1) тъгда же Пилатъ поѧ Ісоуса и бии̂, 2) и во(и)ни съплет"ше вѣнецъ ѡтъ трънии възложишѫ на главѫ емꙋ и въ ризѫ багрѣнѫ облѣкошѫ и. 3) и прихождаахѫ к немоу и глаголаахѫ: радоуи сѧ царю июденскъ, и биꙗхѫ и по ланитама. 4) изыде же пакы Пилатъ вънъ и глагола имъ: се извождѫ и вамъ вънъ да разоумѣете ꙗко до него вины не ѡбрѣтаѫ. 5) Изыде же вънъ Ісоусъ носѧ тръновъ вѣнецъ и багрѣнѫѧ ризѫ и глагола имъ: се чловѣкъ. 6) Егда же видѣшѫ и архиереи и слоугы, възъпишѫ глаголѭще: пропни и пропни и. Глагола имъ Пилатъ: поимѣте и вы пропнѣте, аз бо не обрѣтаѫ до него вины. 7) ѡтърѣщашѫ емоу Июдеи: мы законъ имамы и по законоу нашемоу дльжънъ естъ оумрѣти, ꙗко сынъ божии творит сѧ. 8) Егда же слыша Пилатъ слово се паче оубоꙗ сѧ 9) и вниде въ преторь пакы, Пилат же глаголл Ісоусови: ѡтъ кѫдоу ты еси? Ісоусъ же ѡтъвѣта не дастъ емоу. 10) Глагола же емоу Пилатъ: мнѣ ли не глаголеши? не вѣси ли ꙗко власть имамь пропяти тѧ и властьимамь поусти(ти) тѧ? 11) ѡтъвѣща Ісоусъ: не имаши власти на мнѣ никоеѫже, аще не би ти дано съ више, сего ради прѣдавьїи мѧ тебѣ болии грѣхь иматъ. Ѡтъ толи Пилатъ искааше поустити и. 12) Июдеи же въпиахѫ к немоу глаголѭще: аще сего поустиши, нѣси дроугъ кесареви, всѣкъ иже сѧ творить царь, противит сѧ кесареви. 13) Пилат"же

слыїшавъ та словеса изведе вънъ Ісоуса и сѣде на сѫдищи па мѣстѣ нарицаемѣмъ лиѳостротъ еврейскыи же гавваѳа. 14) бѣ же параскевгии пасцѣ, година бѣ ꙗко третиꙗ, и глагола Июдеѡмъ: се царь вашь. 15) они же въпиꙗхѫ: възми възми пропии и. Глагола имъ Пилатъ: царѣ ли вашего пропиѫ? ѡтъвѣщашѫ архиереи: не имамъ царѣ тькмо кесара. 16) Тъгда прѣдастъ и имъ Ісоусъ да и пропънѫть, ѡни же поимше и ведошѫ и 17) носа себѣ кръстъ изиде въ нарицаемое скраниево мѣсто еже глаголет са еврейскыи голгоѳа, 18) идеже и пропашѫ и съ нимъ ина два сѫдоу и ѡвѫдоу, по срѣдѣ же Ісоуса. 19) Написа же титлъ Пилатъ и положи на кръстѣ, бѣ же написано: Ісоусъ назареи царь июдеискъ. 20) Съ же титлъ мнози чьтошѫ ѡтъ июдеї, ꙗко близь бѣ мѣсто града идеже и пропаша, и бѣ написано еврейскъї гръчъскъї латинскъї. 21) Глаголахѫ же Пилатоу архиереи июдеистиї: не пиши: царь июдеискъ, нѫ ꙗко самъ рече: царь есмъ июдеискъ. 22) Ѡтъвѣща Пилатъ: еже писахь писахъ. 23) Вои же егда пропаша Ісоуса възашѫ ризы его и сътворишѫ чатыри части комоуждо воиноу часть и котьїгѫ; бѣ же котьїга не шьвена съ връхоу ист҆кана в҆сѣ. 24) рекошѫ же къ себѣ: не прѣдерѣмь еѫ, нѫ мещѣмъ жрѣбиа ѡ на комоу испадетъ, да събѫдѫть са книгьї глаголѭщѫа: разделишѫ себѣ ризы̂ моѫ ї о матизмѣ моеи меташѫ жрѣбьа. Воини же оубо се творишѫ. 25) Стоꙗхѫ же оу кръста Їсоусова мати его и сестра матере его Марна Клеѡпова и Мариꙗ Магдальїни. 26) Їсоусъ же видѣвъ матере и оученика стоѧща, егоже люблѣаше, глагола матери: жено, се сынъ твои. 27) По томъ глагола оученикоу: се мати твоа: и ѡтъ того часа поѫть а оученикъ въ своа си. 28) По семъ вѣды Ісоусъ ꙗко всѣ оуже сьвръшишѫ са, да събѫдет са писание, глагола: жѫждѫ. 29) съсѫдъ же стоꙗше пльнъ оцта, на въсъпъ възнъзше придѣшѫ кь оустомь его. 30) Егда же оубо приѫть ѡцеть Ісоусъ рече: сьврьши са, и прѣклонь главѫ прѣдасть доухъ. 31) Їюдеи ѫе понеже параскевги бѣ, да не ѡстанѫть на кръстѣ тѣлеса въ сѫботѫ, бѣ бо велии дьнь тоа сѫботы, въпросишѫ Пилата да прѣбиать голѣни їхъ и възмѫть а. 32) Придошѫ же воини и пръвомоу прѣбишѫ голѣни и дроугомоу такожде пропатомоу съ нимъ, 33) на Їсоуса же пришедже ꙗко видѣшѫ и оуже оумерша не прѣбишѫ емоу голѣнию, 34) нѫ единъ ѡтъ воинъ копиемъ ребра емоу прободе и изьїде абие кръвь и вода, 35) и видѣвъ свѣдѣтельствова и їстинъино естъ свѣдѣтельство его и тъ вѣстъ ꙗко истинѫ глаголетъ, да и въї вѣроуете 36) бысть бо се, да събѫдет са писание: кость не скроушит са его, 37) и пакъї дроугыѫ книгьї глаголать: оузрать егоже прободошѫ. 38) По сем же въпроси Пилата Иѡсифъ иже вѣ ѡтъ Аримаѳеа, съї

Digitized by Google

оучєникъ Ісоусовъ таинъ же ꙁа страхъ июдєнскъ, да въꙁметь тѣло Ісоусово, и повелѣ Пилатъ; приде же и въꙁа тѣло Ісоусово. 39) Приде же и Никодимъ, пришедъї къ Ісоусови нощиѫ прѣжде несъїи смѣшение ꙁмирънино и алгоунино ꙗко и литръ сто. 40) Приѩста же тѣло и ѡбиста є риꙁами съ ароматы, ꙗкоже обыїчаи естъ Іюдеомъ погрибати. 41) бѣ же на мѣстѣ идеже и пропаша градъ и въ градѣ гробъ новъ 42) въ нем же николиже никтоже не бѣ положенъ, тоу же ꙁа параскев'гиѫ июденскꙑа, ꙗко близъ бѣ гробъ идеже положиста Ісоуса.

Главиꙁны еvаггелиꙗ ѡтъ Марка.

а҃. о бѣсноуащиим са; в҃. ѡ тьщи Петровѣ; г҃. о ицѣлѣвшиіхъ ѡтъ раꙁличиыихь недѫгъ; д҃. о прокаженѣамъ; є҃. о ослабенѣмъ жилам(и); ѕ҃. о Левги (и) мытари; ꙁ҃. о имащиімъ соухѫ рѫкѫ; и҃. о іꙁбранiи апостолъ; ѳ҃. о сѣмении притча; і҃. о ꙁапрѣщени водамъ; аі҃. о легеѡнѣ; ві҃. о дъщері архисинагоговѣ; гі҃. о кръвоточивѣи; ді҃. о повелѣнии ап(о)с(толомъ); єі҃. о Іѡанѣ и Іродѣ; ѕі҃. о пати хлѣбъ; ꙁі҃. о морсцѣмъ хождені; иі҃. о прѣстѫпен(ии) ꙁаповѣди божіа; ѳі҃. о фуникисиі; к҃. о глоусѣ и нѣмѣ; ка҃. о седьмиі хлѣбь; кв҃. о квасѣ фарисеисцѣ; кг҃. о слѣпѣамъ; кд҃. о въпрошені кесаревѣ; кє҃. о брѣображенїи (opako бр za пр) Ісоусовѣ; кѕ҃. о бѣсащиімъ на нов(ы) мѣсац(а); кꙁ҃. о помышлѣѫщіхъ кто болі юстъ; ки҃. о въпр(ш)онии фар(х)и; кѳ҃. о впрошиніимъ богатѣмъ; л҃. о сыноу Ꙁеведеѡвоу; ла҃. о вартимеи; лв҃. о жрѣбати; лг҃. о оусъхшиі смоковиіці; лд҃. о не помнѣ(ти) враждi; лє҃. о впр(ш)онi (х)ар(х)ереi и книжникъ; лѕ҃. о виноградѣ; лꙁ҃. о впрошшіхъ ль(стиѩ) о кинсѣ; ли҃. о садоукеихъ; лѳ҃. о книжницѣхъ; м҃. о впрошении господии; ма҃. о женѣ ꙗже ѡба пѣнаꙁ(а); м(в)҃. о сѫдиѣмъ дьиі рекше рекше о кончин(ѣ); мг҃. о дьии і о чѣсѣ; мд҃. о помаꙁавши господа мyромъ; мє҃. о пасцѣ; мѕ҃. о прѣданиі пророчьство; мꙁ҃. о ѡтъметаниі Петровѣ; ми҃. о испрошениі тѣлесе господьнѣ.

Еvаггелию главиꙁны ѡтъ Лоукы.

а҃. о наиисании; в҃. о стрѣгѫщиихъ пастырехъ; г҃. о Сумеонѣ; д҃. о Аннѣ пророчіци; є҃. о бывшим(ь) глаголѣ къ Іѡаноу; ѕ҃. о въпрошенихъ Іѡ; ꙁ҃. о искоушениї спасителевѣ; и҃. о имѫщи-

ни(ь) доухъ бѣсинъ; ѳ҃. о тьщи петровѣ; і҃. о исцѣлѣвшихъ ѿъ разлиѵенъ недѫгъ; а҃і. о ловитвѣ рыбъ; в҃і. о прокаженѣмъ; г҃і. о (о)слабенѣмъ; д҃і. о левгии мытари; є҃і. о имащіим(ь) соухѫ рѫкѫ; ѕ҃і. о избраниі апостолъ; з҃і. о блаженьїихъ; и҃і. о сътпнцѣ; ѳ҃і. о сынѣ вдовиѵи; к҃. ѡ ѝпосланыихь ѿъ Іѡана: к҃а. о помазавшеи господа мироимъ; к҃в. о притѵи сѣавшаго; к҃г. ѡ запрѣщеніи вѣтроу и морю; к҃д. ѡ легеѡнѣ; к҃є. о дъщери сѵнагоговѣ; к҃ѕ. ѡ кръвото-ѵивѣи; к҃з. ѡ посланиї обѣма на ·і҃· ·|· к҃и. о пати хлѣбъ; к҃ѳ. ѡ господьии къпрошении л҃. о прѣѡбраженииі Ісоусовѣ; л҃а. о бѣсноуѫщиим са на новы мѣсаца; л҃в. ѡ помышлѣѫщиихъ кто болии; л҃г. ѡ не-повелѣииѣмъ послѣдъствовати; л҃д. ѡ ꙗвленыхъ ·о҃·; л҃є. ѡ впрош-шим(ь) законниїцѣ; л҃ѕ ѡ впадшиимъ въ разбоиники; л҃з. ѡ марѳѣ и Мариї; л҃и. ѡ молитвѣ; л҃ѳ. ѡ нмѫщиимъ бѣсиѣемъ; м҃. ѡ възъ-пившии гласомъ ѿъ народа: м҃а. ѡ просащиихъ знамениа. м҃в. о фа-рїсеї оубѣждьшии(ь) Ісоуса; м҃г. ѡ окааниї законникъ; м҃д. ѡ квасѣ фарисеисцѣ; м҃є. ѡ хотащиимъ раздаати имѣнпе; м҃ѕ. ѡ бо-гатѣамъ емоуже оугобзи са инва; м҃з. ѡ галилеихъ иже бѣахѫ въ (си)-лоуамѣ; м҃и. ѡ нмѫщимъ доухъ недѫженъ; м҃ѳ. ѡ притѵахъ. н҃. ѡ въпрошьшиимъ аще мало спасаемыхъ; н҃а. ѡ рек″шиихъ Їсоусови Ирода ради; н҃в. ѡ водиотрѫдовитѣамъ; н҃г ѡ не любити пръвовъзлѣганиi; н҃д. ѡ зваиыхъ на веѵера; н҃є. притѵа о сьзданиї стльп(а). н҃ѕ. (п)ритѵа ѡ сто ѡвецъ; н҃з. ѡ ошедшим(ъ) на странѫ далеѵе; н҃ѳ. ѡ богатѣмь и Лазари; з҃. ѡ десати прокаженъ; з҃а. ѡ сѫдии неправедиѣм(ъ). з҃в. ѡ фарисеи (и) мытари; з҃г. ѡ въпрошьшим(ь) его богатѣмъ; з҃д. ѡ слѣпѣмъ; з҃є. о Закхеи. з҃ѕ. ѡ ошедшим(ъ) приати царьствие; з҃з. ѡ пришедшиихъ (opako za: приемшиихъ) десать мпасъ; з҃и. ѡ жрѣбати; з҃ѳ. о впрош-шихъ архиереихъ и ѡ книжницѣхъ; о҃. ѡ винограде. (4). ѡ лаѫщихъ кииса ради; о҃в. ѡ садоукеихъ; о҃г. ѡ въпрошеииї господьии; о҃д. къ фа-рисеѡмъ; ѡ давшиим(ъ) ѡба пѣназа; о҃є. ѡ кинсѣ; о҃ѕ. ѡ пасцѣ; о҃з. ѡ стаѫѫщиих са кто болии; о҃и. ѡ испрошении иепризииѣ; о҃ѳ. ѡ оукорении Їродовѣ; п҃. ѡ и(л)аѵащиих са женахъ; п҃а. ѡ пока-авшиим са разбоиницѣ; п҃в. ѡ испрошении тѣлесе господнѣ; п҃г. ѡ клеѡпѣ.

Pripisci. Pripisaka ima u tekstu, na čelu lista iznad teksta, sa strane teksta s desna i lijeva, u dno lista ispod teksta ponajviše crvenilom, ali i crnilom. Tako prvi sačuvani list nosi na čelu: сж. є҃. ѿ ма. во прѣхода Іс҃ъ видѣ чл҃ка; u dno lista crnilom: по-коусих(ъ) перо мастило и оуписах(ъ); taj pripis dolazi i na listu

Digitized by Google

134a kasnijom rukom i pismom: покусихь перо и мастило оуписахь. — Na l. 3a ima crven pripis porazdijeļen u tekstu nad vrstom i sa svake strane teksta: аще стмъ чтеши, прѣиди на па. с ѡба на десате, аще ли рад(ъ), не прѣстѫпаи нѫ рци имена.; na 4b l. na čelu: в пѧ .г. не ѿ ма се и всѣм(ъ) стым(ъ). ре гь всѣ иже . . s leva: егда чтеш(и) пѧ, то не прѣходї нигде, нѫ чти до где е ко пѧ, а всѣм(ъ) стым(ъ) прѣходи по глвамъ ꙗко ти ще казать і. Ovake pripiske mimolazim, navodim samo one koji kažu sadržaj tekstu. *U mt.* l. 8b ѡ просащиихь — 9b о притчахъ — 13a о Іѡанѣ и ѡ Іродѣ — 26b о ослати и жрѣбати — 37a о пришестви христовѣ. — *U mk.:* 64a о седми хлѣбѣхь — 66b о прѣображени Исоусовѣ. — *U lk.:* 71a на обрѣзание господа нашего И(соухрист)а — 93a на вечерне с(ва)т(а)го богоꙗвленна — 116a аггеломъ ѡбещь и апостоломъ ѥврафоу — 117a о вьпадших(ъ) вь разбоиникы — 119a с имащиимь бѣснѣм(ъ) — 130b притча о .р. ѡвець — 133b ѡ приставницѣ неправедиѣмь — 135a ѡ богатѣмь и о Лазарѣ — 138b о фарисеи и о мьїтари — 139b о вьпрошении его богатѣ — 140b о Закхеи — 141a о приемши(емши)мь ·г· мнасъ — 142a о жрѣбати — 134b ѡ виноградѣ — 144b ѡ садоукеихъ — 145b ѡ вьпрошении господни к нимъ — 155a ѡ испрѡшении тѣлѣ господи(н) — *U jon.:* 162a ѡ брацѣ вь капернаоумѣ (!!) — 162b о изгнаних(ъ) и цр(ъ)кве — 163b ѡ Никодимѣ — 165b о вьпрошении ѡчищению — 166a ѡ Самарѣныни — 168b о цари мѫжи — 169a о раслабенѣмь — о имащимъ ·ли· лѣтѣ вь недѫзѣ — 172b о пати хлѣбь — 175a о морсцѣмь хождении — 175b еѵаг(гелие) оумершим(ъ) — 180b сватѣи Ѳеѡдѡрѣ се ѡке женамъ — 184b о слѣпѣм(ь) — 186a о рожденѣмъ слѣпѣ — (187a сватомоу Костантиноу царю) — 187b ѡ бещьстлмъ — 188b на свѧщение цръкви — 190a сѫб(ота) Лазарова — 193b ѡ помазавше господа хрѵзмоѫ . . u dnu: ѡ них же рече Июна — 195a о пришедшихъ Єлинѣхь, u dnu: сщномо кѹ Климентоу — 195b на вьздвигь кръста — 197a еѵаггелие прѣжде оумивенна, a u tekstu: о оумивении — 197b еѵаггелие по оумивении — 197b s desna: по оумивени — (200b сватаго мокіа и бые царѣ града) — 203b о параклитѣ — 211a на вьздви(гъ) кръста — (212b мѣсаца мана -и. Іѡноу ѳеологоу.)

Iza Joanova evanđelija ima: Синаксаръ сирѣчь съборникъ четыремъ еѵаггелистомъ, a iza toga: мѣсачникъ. Iz mjesečnika vadim jošte imena mjesecima:

мѣсаць	септабръ	рекомы	роуинъ,
„	октабръ	„	листопадъ,
„	ножбръ	„	гроудень,
„	декабръ	„	стоуден(ъ),
„	генарь	„	просинець,
„	феврар(ь)	„	сѣчен(ъ), tuj ima dodatak:

Digitized by Google

вѣдомо да естъ и се, ꙗко феврарь мѣсаць три лѣта недостатъчьнъ есть єдинѣмь дьнемь, на ·д· є лѣто прибываеть емоу дьнь єдинъ, тогда нмать ·кѳ· дьниї а то глаголет са висекто.

мѣсаць	**мартъ**	**рекомъі**	**соухъі,**
„	**априлъ**	„	**брѣзѡвъ,**
„	**маи**	„	**трѣвень,**
„	**июнь**	„	**изокъ,**
„	**июль**	„	**ѵрънен(ъ),**
„	**авгоустъ**	„	**ӡаревъ.**

Znakova koji većinom ništa ne znače ima iz obila u tekstu nad slovima, glavni jesu: ′ rijedak: **достóить** jon. 5. 10 **ицѣлѣвшóѡмоу** jon. 5. 70 **мињáха** jon. 13. 29 . ., ″: **і″стъ** jon. 5. 12 . ., ‵: **фарисеѝ** jon. 7. 32 **некы̂ѝ** jon. 5. 12 . ., ʾ: **старѣ̇шинъі̂** jon. 7. 32 . ., ′: **прѣдаꙗше** jon. 18.. **Июдейскъ** jon. 5. 1 **И́юде(и)** jon. 7. 54 . ., ̏: **ѿтрока** lk. 1. 69 . ., ⁀: **ȇмлȇте** jon. 5. **ȇѵаггелиꙗ̂** lk. 1. 1 **рьпщꙗтъ** jon. 1. 32 . ., ˜: **о̃нъ** jon. 5. 11 . ., dvije pikńice nad ı: **дивїтє** jon. 17. 21 **фарїсеи** jon. 7. 32 **възъїде** jon. 5. 1 **възьїдѣте** jon. 7. 5 **възьїщете** jon. 7. 35.

Za nepisano slovo ili više ih, a to nije ъ ili ь, rabi kratica: ⁻: **бъ҃** = **богъ**; a za nepisano ъ ili ь dolazi znak ″ ″: **п″тици** mt. 10. 29 **ꙗвит″ са** jon. 1. 31 **видѣв″ше** jon. 4. 45 **по том″же** jon. 6. 13 itd. rijetko ʼ: **ишъд’ше** lk. 1. 22. — Mnogi su znakovi površno napisani te nije lako svuda razabrati što je.

Digitized by Google

Njekoliko izprava krčkih biskupa.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 19. studenoga 1887 god.

PRIOBĆIO AKADEMIK DR. IVAN ČRNČIĆ.

U biskupiji u Krku jest knjiga od 270 jednakih listova, ter je kožom pokrivena, a bez korica. Listi su joj napisani sve do 218-ga, i još 230-ti i 231-vi, a ostali su čisti. Na prvom je listu sprieda napisano: „Jura Ecclesiae Veglen(sis)ª", t. j. pravice krčke crkve, a zada mitra a pod njom četiri glave,[1] a na sriedi u kolu turan prekrižen kanoti dvima mačima. A to je grb krčkoga biskupa (od 1589 do 1623 g.) Ivana kneza Turanskoga (*„comes Turrianus"* ili „a Turre") iz Benetačkoga, sudeć po njegovu pripomenku, koji je talijanski zapisao za tim grbom a na prvi januara 1608 bilježnik Bernardin Klarić („Clarius"), a on se samo podpisao, jer je drugačije pismo Evo što kaže taj pripomenak:

„Dobar biskup, držim, da ima svakako skrbiti za bolje svojoj crkvi. Zato, pomisliv, koliko li vriede izprave povlastnice, pogodnice i oprostnice, a da su one veći diel razmetnute, pak da se lako mogu izgubiti, sakupih jih koliko sam mogao, ter prâvih i vjerovanih, pak je u ovu knjigu zato prepisah, da po njih bude laglje biskupom za menom vladati krčkom crkvom (biskupijom), koju je Gospodin Bog i papa apostolovac izručio našoj vjeri i pomnji.

U Krku na prvi januara 1608.

Ivan biskup krčki s. r."[2]

---

[1] Nisam zabilježio, kakove su; a to kada tu od 1861 do 1863 g. bijah tajnikom.

[2] „Parmi conuenirsi all' ufficio di buon Prelato d' attender al prosperare la Chiesa sua in tutti quelli modi, che dalla diligenza di lui possano auuenire. Et per ciò considerando, di quanto momento siano li priuilegij, prerogatiue, et essentioni, che per il più stando in carte sconcertate, et attissime al smarrirsi mi è parso, per quanto m'è sij *(sic)* stato lecitto *(sic)*, andarne raccogliendo alcune di esse benissimo munite di auttenticazione, legalità, et d' ogni altro necessario requisito, et unicamente riportando in questo Libro affine, che diano a' successori miei maggiore commodo nel reggere questa Chiesa di Veglia, raccommandata alla fede et diligenza nostra, cosi dalla Diuina Maestà, come dalla S. Sede Apostolica. In Veglia il primo Genaro 1608. Gio. Vesc°. di Veglia m. p.

Digitized by Google

Koja ruka je pisala taj pripomenak, ta je i drugo sve do 47. lista. A da je to bio neki Bernardin Klarić, bilježnik, taj to sâm na 46. listu očituje, pripomenuv, i to u Krku a na 13. aprila 1611 godine, da je sve to sâm svojom rukom vjerno prepisao iz svakakovih pisama, a ta pisma da su u presv. g. Ivana kneza Turanskoga, biskupa krčkoga, i da je zajedno pročitao matice i svoje prepise.[1]

Rekao sam: *Klarić,* zašto znam, da je taj pridjevak bio u naših krajih, i da je još i sada.

Tako taj biskup, rodom Talijanin a plemenom knez, liepo se domisli sakupljati pisma za pravice krčke crkve. I nije čudo, da se je to domislio on naučenjak, a to Farlat piše, u obojem pravcu. A kada je skupio nekoliko takovih pisama, udjela knjigu, koju sam spomenuo, pak dade ta pisma bilježniku Klariću prepisati u nju. A da je *bilježnik* umeo pravo pročitati ta pisma, i da je je „vjerno" prepisao, to držim da možemo vjerovati! No itako držim, da je on gdjekoju rieč shabio, i da je volio svoj (tadanji) pravopis.

Farlat je znao za tu knjigu, jer za toga istoga biskupa piše: .... „jura, privilegia, diplomata episcopalia in unum codicem congessit, ne dispersa et sejuncta interciderent, ac perirent"; no držim, da je samo *čuo* za nju i za ono, što je u njoj. Jer ona njemu za ovo i za ono, i to po pravu, prigovara.

Najprvo pismo totu kaže, kako je knez krčki, modruški i senjski Mikula 1410 godine[2] potvrdio Krčanom i njihovu biskupu taj i taj zakon. I tu izpravu ja onda, dašto, prepisah, i još nekoliko znamenitijih, a ne domislih se popisati sve što je u Klarićevih priepisih na prvih 46 listova. No sva je prilika, da česa nisam prepisao, da to malo vriedi. Najskorija izprava, koju je Klarić na 45 list prepisao, jest od 1605 godine, ter tu se je podpisao: Bernardinus Clarius.

A što je na ostalih listih te knjige napisano, to su drugi krčki biskupi, ter skorije, dašto, napisali, ili dali napisati. Pak lje u toj drugoj česti ima pismo udjelano 1258 godine, ter je tu dva puta napisano, najprije na 96. i na 97., pak na 114. i na 115. listu; a

---

[1] „Suprascriptas literas Ducales, Privilegia, et omnia contenta in his folijs 46 hoc comprehenso, excerpta ex diversis scripturis existentibus apud Illustrissimum et Reverendissimum D. D. Joannem Comitem Turrianum Episcopum Veglen. manu propria, nil addendo, vel minuendo, fideliter descripsi, factaque diligenti collatione, ego Bernardinus Clarius Publicus Imperiali Auctoritate Notarius in eorumdem fidem me subscripsi, appositis solitis signo, nomineque meis. Datum Veglae die 13 Aprilis 1611". (Znamen: †).

[2] Tada jošte se ne bijaše ne prozvao *Frankopanom,* nego nekada od 1420 do 1426 godine. U komgod je pismu taj pridjevak njemu ili komugod od njegovih prije tih godina, to je nekada kašnje ili izopačeno ili baš izmišljeno. I ja bih to mogao lako dokazati za nekoja takova pisma; no tomu ovdje nije mjesta.

Digitized by Google

kaže, kako je Palestrinski[1] kardinal-biskup Stjepan po naredbi pape Lesandra IV. krčkomu biskupu Bonakursu i njegovu kaptolu odsudio za zadušbine i za desetinu, za što su se pravdali. Po toj izpravi smo, i samo po njoj, doznali za toga krčkoga biskupa. Pak samo za to onda dosta vriedi. A tamo ju prepisa biskup Ivan Miroslav Ursin Roza na 2 februara 1733, no, a to sâm očituje, ne iz matice, nego iz priepisa, ter jošte skončana. Ja sam ju u svojoj Najstarijoj Povjesti dao na vidjelo, pak držim, da je ne treba opet dati.

A na 98. listu zada i na 99, tu su popisani krčki biskupi do Hijacinta Ignatija Pellegrina, koji je umro 1792 godine. I to je prozvano: „Nomenclatura Episcoporum Veglensium, quorum adest memoria". Ista ruka je zapisala Ivana Miroslava Ursina Rozu, koji krčkim biskupom bijaše od 1729 do 1738, i sve biskupe pred njim, t. j. koliko ih je u tom imeniku, izvan ovoga: „1280. Fr. Lambertus"; pak je očito, da su pri njem popisani ti biskupi. Pri njem možda je i „Lambert" tu zapisan, samo nekoliko kašnje. No sva je prilika, da je taj imenik samoga Ursina Roze. Dosta je siromašan, a i neistinit za nekoje biskupe sve do 1564 godine. Tu je prvi biskup 1059; no pisac valja da je znao ili sumnjao, da ih je i preda tim bilo, ostaviv prostora za dvanaestoricu. No itako držim da je vriedno dati ga na svjetlo, ali s primjetbami.

U Rimu na 19. avgusta 1887.

Dr. Ivan Črnčić.

I. 1410., 25. maja. U Jelovlku. *Mikula knez krčki, modruški i senjski potvrdjuje povelju svojih starijih, da ne budi tudjemu vinu slobodno u grad Krk na prodaju, izvan biskupova.*

Nos Nicolaus Veglae, Modrusiae, Segnaeque Comes etc. Ad perpetuam rei memoriam, uniuersis et singulis tam aliarum quarumcunque terrarum et locorum, quam nostrae dictioni (sic) subiect(is) salutem etc. in eo, qui est omnium vera salus. Curam debentes gerere Principes eorum (sic) fidelium subiectorum, ac eorum commoda procurare, quia in illis populi proficiunt, et eorum commoditates stabilita firmitate seruare. Sane ad dilectissimam ciuitatem nostram Veglensem, quam recolendae memoriae Progenitores nostri sinceritate paterna confouerunt, priuilegijsque et gr(at)ijs gratuit(ae) mentis velut ex sinu p̃tio[2] dotar(unt), nostrae mentis aciem oculis munificentissimis retorquentes, eam prosequi volentes fauoribus et gr(at)ijs spiritualibus,[3] eiusdem supplicationibus annuentes, qui[4] dictae nostrae ciuitatis ciues humiliter supplicarunt, ut pro commodo dictae nostrae ciuitatis statuta alias edita de consensu dictorum progenitorum nostrorum et signanter magnificorum domino-

[1] Latin. *Praeneste* a talijan. *Palestrina*, grad dalje od Rima na iztok do 25 kilometara.

[2] patrio? pretio?

[3] temporalibus?

[4] quia?

Digitized by Google

rum Fiderici[1] et Nicolai[2] Comitum Veglae praedecessorum nostrorum, quibus cauetur, ut vina forensia animo vendendi portari et introduci non possint, ut in illis ordinatum et statutum latius continetur, pro aug(ment)o et commodo dictae nostrae Veglensis ciuitatis stabilire et confirmare perpetuo de nostra munificentia et gr(ati)a spe(ciali) dignaremur. Et quia iuste deprecantibus non est denegandus assensus, videntes, ex dicta gratia dictae nostrae ciuitati plurimum commoditatis afferi, Episcopo Veglensi dumtaxat excepto, qui statutis temp(ora)libus non ligatur contra omnes alios et singulos nostros subditos, quam (sic) Veglen(ses), quam foren(ses) dictas ordinationes et statuta perpetuis temporibus duraturа confirmamus, et realiter approbamus, volentes, ut de caetero ullus noster subditus Veglensis, aut alius, nec forensis vinum forense causa vendendi (in) dictam nostram ciuitatem introducere praesumat. Qui vero contrarium fecerint, ex nunc (sciant) se poenas in dictis statutis contentas irremissibiliter incurrisse. Insuper volumus, quod praesentes literae nostrae confirmationis et approbationis statutis et ordinationibus dictae nostrae ciuitatis Veglensis de verbo ad verbum debeant annotari. Si autem alicui de praedictis subditis nostris, aut forensibus gratiam fecimus per litteras speciales de introducendo vinum forense contra statuta praedicta: illam gratiam solummodo pro praesenti anno usque ad proximas vindemias valere volumus, et non ultra. In quorum testimonium praesentes nostras patentes priuilegiales litteras scribi jussimus, et nostri soliti sigilli appensione muniri.

Datum in castro nostro Zelovich,[3] anno Domini millesimo quadrigentesimo decimo, die 25 maij, 3 indictione. (Locus sigilli s. Marci.)

---

[1] To držim da je bio njegov pradjed, Dujmov sin, komu je 1306, 1309, 1313, 1323 i 1332 godine spomena; a ne stariji, Vidov sin, koga 1242, 1253 i 1260 spominju, a možda još i 1284 (u mojoj „Poviesti“ na 152 s.) i 1288 (u vinodolskom zakonu), ako ono nije mladji.

[2] Pred njim su dva „Mikule“ u Krku knezovala. No ovo, držim, da je bio prvi, Bartolov sin, zapisan 1323 godine ovako: „Magnificus vir D. *Nicolaus*, Comes Vegle, Quaris (= Hvar) et Brazis (= Brač), filius bone memorie D. Bartholomei, Comitis Vegle, Quaris et Brazis“ (U Koletovu pridavku ka Farlatovoj V. na 644 s.); a ne drugi, Markov sin, a prvoga Mikule sinovac, komu je 1377 spomena (u mojoj „Poviesti na 156 s.)

[3] Shabno, kako je i „Idovikj“ u pismu, koje isto on na 6 prosinca 1426 godine dade senjskomu kapitulu za zornicu (U Farlatovoj IV. na 125 s.) Pravo je: *Jelovik*, sudeć po ovoj: „Mi gospoja (J)elža .... knegin(j)a senska i brinska i *(j)elovska* ..... 1461 (?), marca 26 dan, v *Jelovici*“ (U Kukuljevićevih Povjestnih Spomenicih na 90.) No tako zvana grada nije sada ni u senjskom šematizmu ni u zagrebskom. Možda je isto ono „Gelsa“: .... 1421 ... Nicolaus Russovich de Vegla, Vicecomes in Otocaz et in *Gelsa“ ?* (U mojoj Povjesti na 165.)

Digitized by Google

Joannes Daniel Terzago notarius et coadiutor Cancellariae Veglae, ex .... (exemplum?) literarum libri rubri foll. ex(empla)uit. In quorum fidem sigillo Diui Marci signauit.

Et ego Hieronymus Terzago[1] Veglensis notarius et coadiutor Cancellariae Veglae, fideliter exemplaui, et in fidem me subscripsi et sigillaui (?). In quorum fidem.

II. 1480., 7. maja. U Krku. *Antun Vinciguerra, mletački tajnik, spoznaje, da su njeki Krčani slobodni od carine i od svake tlake.*

Exemplo del reg(ist)ro V(erd)e (?) della Camera.

1480, adi 7 mazzo, a car. 17.

Quelli che mi Antonio Vinciguerra Secretario dell' illustrissima Ducale Signoria Nostra di Venetia ho trouati franchi da datij, immuni et esenti d'ogni grauezza del Isola di Veglia: il R. Ms. lo Vescouo è franco, et esente de tutti i datij delle sue intrade particolari; item Paulo de Bartholo Canc(ellie)re; item Zuan Francesco de Bōartinis[2] da Moncelise;[3] item Giacomo Graia;[4] item Ugo d' Ariosti; item Aluise Medei. Ego Antonius Vinciguerra, ducalis secretarius, in fidem praemissorum me subscripsi.

Io Baldin de Garzoni scriuan della Camera di Veggia ho copiato la presente scrittura dal reg(ist)ro V(erd)e, come ho predetto, et in fede di ciò me ho sottoscritto manu propria, et sigillato col sigillo di San Marco.

Ego Joannes Paulus Boninsegna V. Canc. Veglae exemplaui ex quodam alio ex(empl)o, manu ut dicitur, et in eo approbat. suprascripti D. Baldini olim scribae Camerae fiscalis Veglae cum impressione sancti Marci suptus, et in fidem praemissorum me subscripsi, et sigillo sancti Marci roboraui.

Hipp(olitu)s Andreas notarius et coadiutor Cancellariae Veglae ex quodam exemplo, ut supra corroborato sigillo Diui Marci, existenteque penes Dominum Bernardinum de Bommartinis praesentem copiam extraxit, et in fidem se subscripsit, appositis, sigillo diui Marci, et signo consuetis ad maius robor.

Blasius Zutt(ini)s[5] notarius pub. Veglen. suprascriptum exemplum aliena manu sibi fida ex simili exemplo manu D. Hippoliti Andreae olim cancellariae Veglae coadiutoris exemplari fecit, et cum dicto exemplo auscultauit et concordauit, et in fidem se subscripsit.

Dominicus Bembo Veglae et Insulae prouisor, fidem facimus et attestamur, antescriptum d. Blasium Zottinis esse notarium publicum et legalem bonae vocis et famae, cuius scripturis publicis hic

[1] Spomena mu je od 1521 do 1541 g., a „Danielu Terzagu" od 1488 do 1504.

[2] *Bomartini,* u krčkom štatutu. Uzporedi rieči četvrtoga podpisanika.

[3] *Monselice,* dalje od Padove do 25 kilometara?

[4] *Craia* u istom štatutu; a tako je i pravo, a ne „Crai" („Ser Jac(om)o *Crai* citadin de Veja"), kako je u arkivu u V. k. na 105 s.

[5] „Praesentibus Dominis Andrea *Zottinis* q(uondam) D. *Blasii,* judice comunis Veglae" ... u nekakovu pismu od 1565 g.

Digitized by Google

plena fides adhibetur, et ubique locorum merito adhiberi potest. In quorum fidem ec.

Veglae die X. mensis Junij 1575 (?) (L. sig. s. Marci). Jacobus Blasina coadiutor ms.

III. 1481., 18. **junija**. *Mletačka gospoda naredjuju, da valja davati krčkomu biskupu soli sa njegovu potrebu.*

Ex(tractu)m (?) dal libro vecchio delle lettere, car. 9.

Ex literis serenissimi Duc. Dominij Venetiarum directis magnifico D. Francisco Barbo olim prouisori Veglae,[1] datis sub die XVIII Junij 1481, et praesentatis pro parte R. D. Episcopi Veglensis magnifico D. Petro Calbo[2] dignissimo prouisori Veglae:

Insuper volumus, ut loco salis, qui in eius cauedinis solitus erat confici, de sale nostri Dominij eidem R. Paternitati singulo anno dari facere debeatis per usum tantum domus suae. (L. s. s. Marci.)

Io Francesco Dalogio scriuan della Camera fiscal di Veglia occupato in altri negotij per man del fante della Camera feci copiar, et in fede.

IV. 1481/2., 5. **oktobra**. *Benetački dužd Ivan Mocenigo poručuje krčkomu prividuru Franu Barbu, da ne valja uzimati poreza tu biskupu ni opatu sv. Lovrenca.*

Joannes Mocenigo Dei gratia Dux Venetiarum, nobilibus et sapientibus viris Francisco Barbo provisori nostro Veglae, et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Tam litteris Reuer. D. Episcopi ciuitatis istius nostrae Veglae, quam relatione Abbatis S. Laurentii nobis supplicatum extitit, (ut) cum per superiora tempora nunquam astricti fuerint ad solutionem aliquam reddituum ex propriis bonis ad ipsum Episcopatum *(et ad monasterium S. Laurentii)* spectantibus, quinimmo immunes fuerunt, dignemur eos similibus exemptionibus et immunitatibus de benignitate nostra donare et conseruare imposterum, ne deterioris conditionis sub dominio nostro sint, quam antea fuerunt.

Quare intendentes quoscumque in eorum iuribus conseruare et manutenere, et nulla in re grauari, aut inusitata grauedine seu onere afficere, quam fuerint per retroacta tempora: dicimus uobis uolentes et mandantes, quod si comperietis tam ipsum d. Episcopum, quam dominum Abbatem praedictum ratione reddituum et prouentuum beneficiorum suorum antehac soluisse, ipsos similiter eo modo ac pariter *(solvere)* compellatis. Si vero inuenietis, eos fuisse liberos et immunes, sicuti literis et relatione sua nobis affir-

---

[1] Isti bijaše krčkim providurom još i druge godine na 9. avgusta, sudeć po ovom: „1482, miseca avgusta dan 9, budući v Drazi Baškoj (= Bašćanskoj) . . . . . est dal Žan Jakov, kancilir krčski, ki biše va to vrime poslan . . . . . od gospodina *Frantriska provididura*“ . . . . . Kukuljevićevi Povj. Spom. na 118 s.

[2] „Pero Kalbo providur krčki i pročaja“, u Vrbanskom štatutu na 21 decembra 1483, i na 1 januara 1484 g.

Digitized by Google

marunt, illos in solitis jurisdictionibus, immunitatibus, ac iuribus praeservetis, ne sub dominio nostro homines deuoti atque fideles dispari ac deteriori conditione seu solutione aut grauedine sint, premantur, aut artentur, quam posthac *(antehac?)* fuerint, sed illis gaudeant ac fruantur, uti gaudere ac frui consueuerunt per tempora retroacta, ut eis via (?) in fidelitate ac deuotione solita magis praebeatur materia et facultas. Datum in nostro ducali pallatio die V. octobris, indictione XV. MCCCCLXX(XII).[1]

A t. Nobilibus et sapientibus viris Francisco Barbo prouisori nostro Veglae, et succesoribus suis. (Locus plumbeae bullae).

V. 1487(?), 12. **decembra. U Krku.** *Krčki providur Marin Moro naredjuje carinaru solaru, da daj tu biskupu star soli.*

Marinus Mauro Veglae et Insulae prouisor. Mandamus tibi Andreae Almerigoto daciario salis, quatenus exhibere debeas R. D. Episcopo Veglen. unum starium salis pro usu dicti D. Episcopi et familiae suae. Et hoc in executione literarum ducalium. Veglae XII. decemb 1481.[2] (L. sigilli s. Marci). P. Donat. Cancellarius.

VI. 1488., 8. **augusta. U Krku.** *Marko Loredan, sindik mletački, dopušća krčkomu biskupu prodavati svoje vino izvan otoka.*

Magnificus et generosus D. Marcus Lauredano hon. auditor, aduocator (et) sindicus illustrissimi duc. dominij nostri Venet. etc. Ad postulationem Reuerendissimi d. Episcopi Veglae, v(idelicet): Cum sit, quod episcopatus suus exigat singulis annis certam quantitatem vini ex decimis tam in ciuitate quam in insula, quod vinum durare non potest tres menses aut quatuor, cum sit mixtum ex variis generibus vinorum, liceat sibi vendere extra insulam in terra firma dictum vinum, prout melius poterit, ne dictus pauper episcopatus tantum damni patiatur; committitur vobis magnifico d. Paulo de Canali honor. prouisori Veglae, et successoribus, iuxta prouisionem etiam superinde factam per praedictum mag. d. sindicum, ut permittatis, ipsum d. episcopum extrahere omnia vina sua et vendere extra insulam, ut supra fuit postulatum, ne deuastentur, et episcopatus praedictus eam iacturam accipiat. Datum Veglae die VIII. Augusti 1488.

Aloysius Zuttinis coadiutor praetorius cancellariae supradict(a) ex(emplaui)t, subscripsit, et sigillauit. (L. sigilli s. Marci.)

---

[1] Da je ovaj moj pridavak (XII) bio u matici, to je očito. Jer mletčani 1480 godine na 22. februara osvojiše Krk, a Fran Barbo, kako ono 1481 bijaše krčkim providurom, tako mogaše biti još i 1482, kojoj godini i odgovara 15. indikcija. Ja sam jur obznanio ovu povelju u svojoj „najstarijoj peviesti;“ ali onomu broju za godinu pridao sam samo XI, i nisam pokazao, da je to moj izpravak. Zato ju opet dajem na svjetlo.

[2] Pravo 1587, koje godine i još druge bijaše providurom taj Moro.

Digitized by Google

VII. 1512., 22. marca. U Rimu. *Papa Lav X. naredjuje Omišaljskomu opatu i Dražkomu župniku razvidjeti nekakovu tužbu proti Martinu plovanu svetopetarskomu na Solinah i još proti nekim popom i svjetovnjakom.*

Leo episcopus seruus seruorum Dei. Dilectijs filijs Abbati secularis et collegiatae sancti Nicolai Castri Musculi, et plebani (sic) Vallis Beschae ecclesiarum Veglensis dioecesis salutem et apostolicam ben(edictionem). Conquesti nobis sunt Jacobus Brosomelich (?) et Joanues Lombardich eius nepos pbr. Veglensis dioecesis, quod Martinus plebanus ecclesiae Sancti Petri in Saline[1] et quidam alii clerici et laici ciuitatis Veglen. et dictae dioecesis super quibusdam bonis, fructibus, redditibus, et rebus alijs ad ipsos conquerentes ratione iurispatronatus dictae ecclesiae, cuius ipsi p(at)r(o)ni existunt, ac alias co(mmun)iter spectantibus . . . . . eisdem. Ideo discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus uocatis, qui fuerint uocandi, et auditis hic inde propositis, quod iustum fuerit, appellatione remota, decernatur, facientes quod decreueritis per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, censura simili, appellatione cessante, compellantur veritati testimonium perhibere. Quod si non ambo hisce exequendis interesse potueritis, alter vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Romae apud Sanctum Petrum anno incarnationis Dominicae millesimo quingentesimo duodecimo, undecimo Kl. Aprilis, pontificatus nostri anno primo. Andreas Verdesotto. (Locus plumbeae bullae).

VIII 1516., 10. maja. U Rimu. *Papa Lav X. daje krčkomu biskupu Natalu nekakove crkvice.*

Leo episcopus seruus seruorum Dei. Venerabili fratri Natali episcopo Veglensi salutem et apostolicam benedictionem. Juste petentium desiderijs dignum est nos facilem praebere assensum, et vota, quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter venerabilis frater, eius (tuis) iustis postulationibus grato concurrentes assensu, Sanctae Ursulae,[2] Sanctae Fusche,[3] Sancti Jacobi de Panigo,[4] Sancti Nicolai de Ogrullo,[5] Sancti Georgij, et Sancti Petri in Caneto[6] ecclesias et cappellas Veglensis ciuitatis et dioecesis, quae sine cura existunt, et quas

[1] Tu crkvu spominje knez Ivan Frankopan 1465 godine. Kukuljević: Povjestni Spom. 97. Sada je totu samo mirišće, kuda sam ja čudo putî prošao, hodeć u naše „Šugare", i vraćajuć se.

[2] Ne znam za tu crkvu.

[3] Krku na zapad, ter pokraj mora.

[4] „na Ponikvah" po našu; sada mirišće.

[5] „Ogrul" nekoliko dalje od Vrbnika na iztok za „Glavinom" pokraj mora naprama Senju. Sada je mirišće. Pripoviedaju, da su tu bili bieli fratri.

[6] „Canetum" bi moglo biti *Kanajt*, kako sada zovu nekakov biskupov vinograd blizu Punta; no ja nisam čuo za te crkve.

Digitized by Google

ex dispensatione apostolica proponis te canonice fore adeptas, sicuti eas iuste possides et quiete, tibi auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostram confirmationis et communitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicae millesimo quingentesimo sexto decimo, sexto idus maij, pontificatus nostri anno quarto. A. de Alexijs. (L. plumbae.)

IX. 1520., 14. marca. U Benetcih (?) *Mafej Leo benetački državni odvjetnik opominje krčkoga providura Marka Antuña Kontarena, da ne dodijaj krčkomu biskupu za carinu ni za porez preko njegove slobošćine.*

Spectabilis et egregie vir, amice carissime. Indoluit coram nobis d. fr. Franciscus Noados[1] nuntius et procurator D. Donati a Turre episcopi Bossonensis, et vicarii istius episcopatus, quod fraternitas vestra in materiis pertinentibus praefato episcopo se impedit, et molestiam infert contra formam literarum ducalium, nec non cogit suam Reuerendissimam P(aternitatem), siue eius agentes ad soluend. datia vini et aliarum rerum ex prouentibus episcopatus praefati contra formam suorum priuilegiorum, consuet(udinis), decisionis domini sindici, et terminationis nostrae Unde requirens opem magistratus nostri, cui spectat exequi et obedire facere literas ducales, et priuilegia, et reliqua suprascripta, vestram spect(abilitate)m enixe requirimus, ut praefatas literas ducales diei 15. Januarii 1510(?), et mandatum praefati D. Sindici, et terminationem nostram executioni mittere omnino uelit, nec amplius praefatum Reuerendissimum D. Episcopum, et eius agentes, siue eius bona aliquo pacto molestare permittat, et ita agat, ut supra, ne causam habeamus amplius rescribere. Mapheus Leo aduocator communis Venetiarum, die 14. Martii 1520.

A tergo: Spectabili et egregio viro D. Marco Antonio Contareno hon. prouisori Veglae, amico carissimo.

Dominicus Blasina coadiutor mandato.

X. 1540., 14. nov. U Krku. *Krčko vieće kroji zakon, da tu dva koludrička samostana imaju biti samo za Krkinje, i da nada tima samostanima imaju biti dva takova i takova skrbnika po tri godine. No benetačka oblast za taj prvi zakon odgovara, da neka koludrice primaju po svojoj volji, samo da neka prije Krkinje.*

Die 14. nouembris 1540. Cum conuocatum et congregatum fuisset consilium nobilium et ciuium Veglensium more solito in aula pallatii residentiae magnifici et clarissimi D. Joannis Aloysii Pisani pro illustrissimo et excellentissimo duc. dominio Venetiarum ec.

[1] Pravo: *Nenadich* = *Nenadić?* koji pridjevak je na otoku i to na Poljicih, gdje je i selo tako zvano.

Digitized by Google

Veglae et insulae prouisoris dignissimi pro capienda parte infrascripta, interfuerunt consiliarii, computata persona ipsius clarissimi D. prouisoris no. XXX. Ubi per spectabiles dominos Franciscum Marcouich et Dominicum Blasina honor. iudices Veglae posita fuit pars infrascripti tenoris, videlicet: Nulli dubium est, che li nostri monasterii delle monache de Santa Maria de i Angioli, et Santa Maria annuntiata[1] dalli nostri maggiori sian sta fondati, oltre la deuotione, a beneficio et commodo di questi cittadini habbianti figliole, o altre parente desideranti seruir alla Maestà diuina. Pertanto acciochè la mente et intention di essi nostri maggiori omnino sortisca il suo effetto, com'è conueniente l'anderà parte; che in detti monasterii, o alcuno di quelli de cetero modo alcuna forestiera, sia de che condition esser si uoglia, per assumer l'ordine monachal, senza espressa licentia di questo consiglio, acciochè le nostre intrar possino, come ricerca il douer.

Item che per esso consiglio crear si debba doui procuratori di essi monasterii, uno delli nobili, l'altro delli popolari de triennio in triennium perpetuis temporibus, quali sotto debito di sacramento debbino procurar il bene e utile di quelli, senza la presenza dei quali procuratori le venerande abbadesse di detti monasterii presenti et future deuenir non possino ad alcuna venditione, o alienatione d'alcuni beni di essi suoi monasterij, acciochè il tutto legitimamente proceda a laude dell' omnipotente Dio, utile delli monasterij, et decoro della città. Qual nostra deliberation et ottima proùisione sia intimata alle presenti ven. Abbadesse, accioche nell'auuenir non si commettesse cosa in contrario, nec non sia aggionto nella commissione delli moderni oratori nostri, che i uedino di ottener la confermatione di questo da quel clarissimo magistrato et officio dell' inclita città di Venetia, come meglio, et più ualidamente potranno.

Alla parte presa nel suo censeglio circa le monache di Veglia accetino nelli monasterij suoi quelle, che a loro pareranno, preponendo sempre le veglesane alle forestiere.

Datum in nostro ducali pallatio die XXIX Julij, indictione XIV. MDXXXXI.

XI. U Krku, *negda od 1729 do 1738 g., a nešto i kašnje. Nekoliko krčkih biskupa (od 1059—1792.)*

Nomenclatura episcoporum Vegensium, quorum adest memoria:

1059: Gregorius [2]

1069: Petrus, usque ad 1094.

---

[1] Prvi samostan još je totu, ter su unutri benediktovice, a drugi je propao, a bile su u njem Franovke, najprije trećega reda, pak drugoga (Klarinke), po pismu od 1510 godine a u mojoj Poviesti na 168 strani.

[2] Istina; no preda tim, držim, da ih je bilo više nego dvanaest. Do sada smo samo za jednoga doznali, za Vitala, koji bijaše 1018 g.

Digitized by Google

1100: Io: ex lap(ide) in tur(re) quadr(ata) ap(ud) episc(opale) pal(latium).[1]

1111: Dominicus, usque ad 1133.

1258: Bonacursus Ord. Min cuius meminit sententia Praenestina, lata dicto anno.

1280: Fr. Lambertus.[2]

1301: Joannes.[3]

1302: Fr. Thomas.

1453. Franciscus.

1490: Donatus a Turre.

1519: Natalis a Turre.

1528, 9. octobris Eusebius de Priolis, N(obilis) V(enetus), Ab. s. Michaelis de Muriano Ord. Camald(ulensis), per cessionem Natalis a Turre.

1531, 24 april. Joannes Rosa de Jadra episcopus scardonensis, Praelatus Domesticus et continuus commensalis Clementis VII, translatus ad Veglen. per obitum Eusebij.

— Joannes Rota.[4]

1550, 19 martij, Albertus Duimio Chatarensis. Ord. Praedicatorum, episcopus Modrusiensis, translatus per obitum Joannis Rotae,[5] possessione ecclesiae Modrusiensis minime habita. Interfuit Concil. Trid.

1564, 19 octob. Petrus Bembo N. V. per obitum Alberti.

1589, 25 septemb. Joannes Comes Turrianus, canonicus patauin., ac nepos B. M. Michaelis Card. episcopi Cenetensis, et Sixti V cubicularius intimus per obitum Petri.

---

[1] No na tom kamenu je napisano: . . . . . „a(nno) D(omi)ni M. C. na.m̄o i(n) t(em)po(r)e i. vegl(ensi)s e(pisco)pi et B(artholomaei) ac W(idonis) co(mit)u(m) (h)oc opus e(st) i(n)ceptu(m)", pak, ako je „I" = *Joannis* (u genitivu), nije „M. C. nā.m̄o" = 1100, nego 1190, jer „nam̄o" valja čitati: nonagesimo, kako je to drugdje dokazano.

[2] U V. Farlatovoj na 301, i u Theinerovoj „Monum. Slavor. merid." na 107 s. tu je pismo, kako je papa Mikula na 8. marta u trećoj godini svojega papovanja („VIII. Idus martii anno III.") imenovao krčkim biskupom franovca Lamberta; no „Mikula" je bez broja, a godine nije, a „na 8 marta treće godine", po tom ono pismo isto tako može biti trećega Mikule, koji je bio papom od 25 novembra 1277 do 24 avgusta 1288, kako i četvrtoga, koji je od 22 februara do 10 aprila 1292 godine. Zato je ovaj pisac pomislio trećega Mikulu, pak 1280 godinu, a Farlat, ter on za Vadingom, i Theiner četvrtoga, pak 1290. A tako i ja za njima (Najstarija Poviest, 121). No više je prilike, da je ono III Mikula.

[3] Nije istina, jer tada bijaše *Mato*.

[4] Ovo je onaj isti „Ivan Rosa". Pisac je negdje pročitao *t* namjesto *s*!

[5] Rosae.

Digitized by Google

1623, 10 mai, Aloysius Lippomanus, N. V., canonicus congregationis Sancti Gregorii[1] in Alga, per obitum Joannis, in saeculo Jacobus appellatus.

1640, 13 augusti. Constantinus de Rubeis Zacinthinus episcopus, translatus ad Veglen. per obitum Aloysii. Obiit 18 augusti 1649.

1653, 27 septemb. Georgius Georgiceus spalatensis, episcopus nonensis. Obiit 28 februarii 1660.

1660, 21 junii, Franciscus Marchius, spalatensis.

1669, Theodorus Gennari, vicentinus, Ord. Min. regularis observantiae S. Francisci. Maximus in theologia magister, qui multa typis mandauit opera, per obitum Francisci. Obiit 10 martii 1682.

1685, Stephanus Dauid, ciuis Caprularum.

1689, Balthasar Nosadinus, N. V., per obitum Stephani.

1713, Petrus Paulus Calore, venetus, clericus Reg. Congregationis de Somasca, episcopus tragurien. Obiit ultima Jul. 1717.

1720, Vincent. Lessius, canonicus curzolen. episcopus arben. translatus ad Veglen. Obiit 5 sept. 1729.

1729, 21 sept. Joannes Fridericus Ursinus Rosa, presbyter Dyrachien; origine venetus.[2]

1739, Petrus Antonius Zucchari, Forojulensis ex terra S. Viti. Obiit 12 junii 1778.

1778, Deodatus Maria Difnico, Cong. Canonic. Regularium Lateran., sibenicensis. Obiit 11 augusti 1788, aetatis suae 71.

1788, Hijacintus Ignatius Pellegrini, dominicanus, jadrensis. Obiit 6. Octob. 1792, aetatis suae 55.

---

[1] Georgii.

[2] Ovih 26 napisala je ista ruka, samo nije šestoga, a 27-ga druga; a tako i 28. i 29-ga.

Digitized by Google

Povelja bosanskoga bana Tvrtka od god. 1366.

Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 29. veljače 1888.

AKADEMIK DR. FRANJO RAČKI.

Medju listinami, koje je naša akademija prošle jeseni u ostavini pok. grofice Vjekoslave rodj. Sermage dobila, ima jedna povelja bosanskoga bana Tvrtka pisana na koži pismom cirilskim a izdana dne 11 avgusta god. 1366 pod Prozorom u Rami. Ona je dobro sačuvana, osim što je pečat, koji je na njoj visio, iztrgnut i pismo mjestimice pobliedilo ali čitljivo ostalo. Sa gledišta paleografskoga ne ima se što osobita primietiti, jer je ova povelja pisana onako kako i druge do sada poznate Tvrtkove (sr. Miklošić: Monum. serbica nr. CLIX, CLXXV, CLXXVI, CLXXXI, CXC, CXCVII, CCCLXXXVII).

Nu kako su pisma bosanska u obće, a bana Tvrtka napose, riedka, te je ova povelja medju cirilicom pisanimi dobom druga: zaslužuje, da se bez oklievanja na svjetlo iznese. Ali osim toga sadržaje podataka, koji će donjekle popuniti i razjasniti banovanje Tvrtkovo. Bijaše poznato, da je kralj ugarsko-hrvatski Ljudevit I vojskom unišao u Bosnu (Klaić: Poviest Bosne str. 147—8); ali iz spomenikâ nije se mogla razabrati ni okolina, u koju unidje, ni prava svrha ratovanja. Tumačilo se, da je ugarska vojska imala utvrditi vlast Tvrtka, a ovaj kaže u našoj listini: „kada se *podviže na me* ugarski kralj u ime Ludovik". Na dalje kazalo se, da je vojska unišla u dolnje kraje i gornju Bosnu; naša pako povelja točnije kaže: „i prihodi u *Plievu* pod Sokol". Plieva je kraj Bosne u poriečju rieke toga imena, a ondje blizu njezina izvora zapuštena tvrdjica Sokolac pokazuje gdje je stajao grad Sokol, pod koji je došla Ljudevitova vojska i gdje se je izkazao vojvoda Vukac Hrvatinić u službi bana Tvrtka. Skoplju na Vrbasu i Dlamoču na Vrbi, koji se u povelji navode kano granice Plievi, prama jugo-iztoku leži i danas grad Prozor na rieci Rami, gdje je izdana povelja. Plieva kano priedjel doziva nam u pamet Konstantinovu (Documenta p. 400) staru hrvatsku županiju „ἡ Πλεβα", te nalazi, koliko se u ovaj čas sjetiti mogu, prvu potvrdu u našoj listini.

Ovo budi u kratko dovoljno rečeno za ocjenu toga spomenika, koji izdajem onako, kako se danas takovi spomenici izdavaju, na ime posvema vjerno po matici samo izpunjujući kratice u zaporkah.

Digitized by Google

God. 1366, dne 11 augusta. Pod Prozorom u Rami. *Ban bosanski Tvrdko daruje vojvodi Vukcu Hrvatiniću za njegovu službu u ratu proti ugarskomu kralju Ljudevitu I grad Sokol u Plievi.*

Вь име ѡт(ь)ца и сина и св(е)тога д(ꙋ)ха аминь. азь рабь б(о)жи и с(ве)тога грьгꙋра а зовомь г(оспо)д(и)нь бань тврьтко, синь г(оспо)д(и)на кнеза владислава а синов(ь)ць великога и славнога г(оспо)д(и)на бана стѣпана, милостию б(о)жиѡмь г(оспо)д(и)нь многимь земламь, боснѣ и соли и ꙋсорѣ и дольнимь краемь и подринию и хльмьски г(оспо)д(и)нь, створихь милость свою господьскꙋ своемꙋ вѣрьнꙋ слꙋзѣ ꙋ име воеводѣ влькцꙋ хрьватининѣꙋ за негов ꙋ вѣрьнꙋ слꙋжбꙋ ꙋ ѡно врѣме, кьда се подвиже на ме ꙋгрьски краль ꙋ име лꙋдовикь, и приходи ꙋ плѣвꙋ подь соколь, и ѡньдази ми воевода влькць вѣрьно послꙋжи. и за негов ꙋ вѣрьнꙋ слꙋжбꙋ дах(ь) мꙋ градь ꙋ плѣвѣ ꙋ име соколь сь вьсомь плѣвомь ѡт(ь) мее до мее, ѡт(ь) ꙋскопла по крьтовꙋ елꙋ, а ѡт(ь) дламоча по витораю, а ѡт(ь) лꙋжць до рьчеве, а ѡт(ь) лꙋке по зламение. този дасмо градь соколь с(ь) вьсомь плѣвомь воеводѣ влькцꙋ за племенито немꙋ и негов ꙋ послѣднемꙋ ꙋ вѣке аминь безь вьсакога господьскога дохотка. а томꙋ свѣдоци добри бошнане: кнезь влаи добровоевнѣь и сь братиѡмь, казиць сьнько и сь братиѡмь, жꙋпань црьнꙋгь и сь братиѡмь, жꙋпань бранко прибининѣь и сь братиѡмь, тепьчнѣ вльчихна и сь братиѡмь. а ѡть ꙋсоре свѣдоци: воевода тврьтко и сь братиѡмь, казиньць стѣпое чельничнѣь и сь братиѡмь, тепчнѣ сладое дивошевнѣь и сь братиѡмь. а ѡт(ь) лꙋжьць свѣдоци: жꙋпань стѣпко вльковнѣь и сь братиѡмь, жꙋпань мильтѣнь хрьватининѣь и сь братиѡмь. а томꙋ приставь кнезь богдань бѣльханнѣь ѡт(ь) двора, а ѡт(ь) владанинѣ приставь драгошь шаньтнѣь. а тко ѣе сие порѣѣи или прѣтворити ѡт(ь) нась или ѡт(ь) нашихь послѣднихь сꙋродниковь или иноплеменьникь, да е проклеть ѡтьцемь и синомь и светѣмь л(ꙋ)хомь и материю б(о)жиѡмь и .д҃.ми ев(а)нѣел(и)сти и .в҃і.ма ап(осто)лома и .о҃.ми и .з҃.ми изьб(р)аними б(о)жими и вьсѣми б(о)гꙋ ꙋгодивьшими ꙋ си вѣкь и ꙋ придꙋщи аминь. и да е причестникь июдѣ скариѡтскомꙋ, кои прѣда сина б(о)жиѣ на распетие за .л҃. сребрьнѣхь пѣнези, и кои излиха ꙋпиѣше: пропии, пропии, крьвь на немь и на чедѣхь его. а се писа дражеславь днѣкь . . . по роеннѣ б(о)жиѣ лѣть .ч҃.т҃.ѯ҃.г҃. лѣто, и нашемꙋ господьствꙋ .г҃і. лѣто, мѣсеца авьгꙋста по книзѣ .а҃і. д(ь)нь. подь прозоромь ꙋ рамѣ.

Matica na koži, pečat odtrgnut. U knjižnici jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Digitized by Google

Bribirski nekrolog XIV. i XV. vieka.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 17. travnja 1888 god.

PRIOBĆIO O. STIPAN ZLATOVIĆ.

U samostanu franjevačkom kod sv. Frane u Šibeniku čuva se časoslov pisan na koži, koji je njekada pripadao samostanu istoga reda u Bribiru. Na tom rukopisu pobilježene su godina i dan smrti njekojih poglavitih plemića onoga starodavnoga hrvatskoga grada. A kako su se kod nas slabo sačuvale takove bilježke, iz kojih se saznaje često inače nepoznato vrieme smrti historijskih osoba, dobro će doći prijateljem poviesti i taj kratak nekrolog.

U tom nekrologu zabilježena je smrt od 30 osoba, koje su, ako se prva bilježka tičuća se god. 1200 izuzme, preminule od g. 1303 do 1453. Sve pako osobe bijahu od bribirskih porodica, imenito one pod 1—7, 9, 12, 13, 16, 19, 23, 24, 27, 28, 29 od roda knezova Šubića, one pod 10, 11, 14 od Flavogostića, one pod 17, 18, 21 i 26 od porodice Ugrinića, ona pod 15 od Stipanića, ona pod 20 od Matijevića, ona pod 8 i 22 od Petrovića, napokon ona pod 25 od Obrišića. Najviše dakle bilježaka imade se od knezova Šubića, predšastnika naših knezova Zrinskih, gospodara Bribira. Nu po opazci Zavorea i Flavogostići potekli su od Šubića, pak je tim imenom prozvana ona loza njihova, koja se je u Šibenik preselila. I Zavorei da su dolazili od Šubića, na ime od Bogdana Šubića, koji se je takodjer preselio u Šibenik. Godine 1388 bijaše Ivan Šubić upisan medju šibeničke gradjane po velikom vieću gradskom; a iste godine i Ivan Pavao Nikolić iz Bribira. K istomu rodu Šubića imali su pripadati i knezovi Ugrinići i Stipanići, pak valjda i Matijevići i Petrovići i Obrišići, sve knezovi bribirski, kojih je posebno ime poticalo od Stipana, Matije, Petra, Obriša, kano što se i knez Ivan Šubić piše još Marković (br. 28), po Marku od roda Šubića.

Taj nekrolog izpisa iz matice gosp. Ante Fosco, a odanle potječe ovaj priepis.

1. A. D. MCC, die XXI Junii obiit ven. dna. Helena, consors dom. Mathei de Breberio. 2. A. D. MCCCIII die III mensis octobris. Obitus comitisse Urse, consortis domini comitis Pauli. 3. A. D. MCCCIII die V octobris obiit magnifica dna. Ursa, inclita Croa-

Digitized by Google

torum Banissa.[1] 4. A. D. MCCCIV .... mensis Junii interfecerunt dnum. Mladinum banum Bos(nenses) heretici infideles.[2] 5. A. D. MCCCXXVIII, 15 decembris obiit venerabilis dnus. Georgius, qui fuit comes Dalmatie.[3] 6. A. D. MCCCXXXIII, I. Junii fuit depositus comes Duymus, filius comitis Pauli, de Banatu. 7. A. D. MCCCXXXVI, XV octobris obiit venerabilis vir, (do)minus Georgius, filius dni. comitis de Breberio.[4] 8. A. D. MCCCLXI die X mensis Madii obiit venerabilis dominus Nicolaus Petrovich. 9. A. D. MCCCLXXIIII, XIV mensis Augusti obiit venerabilis do(mi)na Margarita, consors domini Budislavi de Breberio. 10. A. D. MCCCLXXIV prima die mensis Novembris obiit venerabilis comes Marcus quondam Gregorii Flavagostich. 11. A. D. MCCCLXXV die XI mensis Septembris obiit domina Catharina, consors domini Gregorii Flavogostic, ac mater Joannis et Marci. 12. A. D. MCCCLXXVII, IV mensis Madii obiit Do(mi)na Proba, consors domini Nicolai, ac mater dominorum Joannis et Dobrusi. 13. A. D. MCCCLXXX, I die Februarii obiit venerabilis vir comes Matheus miles strenuus de Breberio. Obiit consors Brigitta comitis Mathei militis de Breberio sub anno MCCCLXXX. 14. A. D. MCCCLXXXII die XXVI mensis Martii obiit venerabilis domina Lucia consors domini Ma(r)conis, quondam domini Gregorii Flavogostich, cuius anima requiescat in pace. Amen. 15. A. D. MCCCLXXXIIII die VI mensis Decembris obiit venerabilis vir comes Gregorius de Stipanich de Breberio, qui dimisit fratribus[5] unam crucem argenteam et calicem pro anima sua et suorum. 16. A. D. MCCCLXXXV die IX mensis Martii obiit venerabilis vir bone memorie dominus comes Georgius de Breberio. 17. A. D. MCCCLXXXV. Obiit Gregorius Ugrinich comes de Breberio, die XIX mensis Martii. 18. A. D. MCCCLXXXVI, X die mensis Julii interfectus est comes Nicolaus, filius quondam Gregorii Ugrinich. 19. A. D. MCCCXCIX, XXX novembris obiit venerabilis vir, egregius, dilectus deo et hominibus, comes Munit filius quondam Pauli comitis de Breberio, cuius memoria sit in benedictione. Planxerunt illum planctu magno, quia dignus fuit. Anno MCCCLXXXXVIIII. 20. A. D. MCCCCI die X mensis Octobris obiit dominus Matheus quondam Gregorii Mathigevic. 21. A. D. MCCCCVII. Obiit comes Ugrinus, filius quondam Michaelis Ugrinich, qui fuit laudabilis vir Deo et hominibus. 22. A. D. MCCCCVII die XII mensis Novembris obiit venerabilis domina Pava, consors

[1] Rekao bih, da je ista Ursa dva puta, razlikom od dva dana, zabilježena, ili da je jedna Ursa žena drugoga kneza Pavla, sina Pavla bana, kneza trogirskoga.

[2] To bi bio Mladen I, sin bana Stjepka, brat bana Pavla, g. 1275 knez trogirski, kašnje spljetski.

[3] Ovaj bi bio Juraj sin bana Pavla, koji se je nazivao knezom Dalmacije. Lucić misli, da je umro stoprv u prosincu god. 1330.

[4] Juraj II, sin Jurja I, sina bana Pavla.

[5] se. ordinis s. Francisci.

Digitized by Google

domini Petri ac mater comitisse Joannis Petrovich de Breberio. 23. A. D. MCCCCXI die XXVI Januarii obiit nobilis vir comes Vladislaus filius venerabilis viri quondam comitis Mathei . . . niati inclite domus Subich comitum de Breberio. 24. A. D. MCCCCXIIII. Obiit venerabilis vir comes Johannes, filius comitis Petri de Breberio, qui fuit laudabilis deo et hominibus, die VIII mensis Augusti, cuius anima requiescat in pace. Amen. 25. A. D. MCCCCVIIII die XXVI mensis Madii obiit nobilis vir comes Michac, filius quondam comitis Mathei Obrisich, qui fuit laudabilis deo et huminibus; cuius anima (requiescat in pace). 26. A. D. MCCCCXIX die XI mensis Julii obiit venerabilis domina Sabetta, consors domini Nicolai Ugrinich, ac mater domini Ugrini de Breberio, cuius anima (requiescat in pace). 27. A. D. MCCCCXXVIII. Obiit venerabilis vir Stoisciza de genere Scubit de Breberio, qui fuit laudabilis vir deo et hominibus, die II mensis Januarii, cuius anima requiescat in pace. 28. A. D. MCCCCXXIX die V mensis Novembris obiit venerabilis vir bone memorie dominus comes Joannes Markovich Subich. 29. A. D. M. MCCCCLIII. Obiit venerabilis vir dominus Petrus Banus Cetinae,[1] die XI mensis Martii.

[1] Možda Petar Talovac.

Digitized by Google

Kronaka O. Pavla Silobadovića o četovanju u Primorju (1662—86.)

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 17. travnja 1888 god.

PRIOBĆIO FRA STIPAN ZLATOVIĆ.

Strašni dogodjaji četovanja u Dalmaciji krvlju su napisani u zgodopisih naroda! Oni su započeli još god. 1415., kadno Vojvoda Hervoja prizva Turke u pomoć protiva vojsci kralja Sigizmunda, i pošto mu razbi vojsku, biesni čopori turskih konjanika razletiše se po hrvatskih županijah i porobiše izmedju ostalih i kninsku okolicu i zapališe stolnu crkvu Sv. Mariju oblu u Biskupiji.

Turci su vojevali na osobiti način. Njihove predstraže sastavljene od brzih konjika, prvo su uhodile pute, klance i zemlju; robili, palili i sužnje odvodili, te kada upropastile i opustošile pokrajinu, onda bi ju uredjenom vojskom zauzeli i zaposjednuli.

Ove predstraže bijahu čete, o kojih pominjemo, i ove za Dalmaciju započeše susliedno, odkada su Turci Bosnu zaposjeli 1463. Tada je Dalmacija do Cetine razdieljena bila na dvoje: gorska i primorska. Gorska od Velebita do Novigrada zauzimala Bukovicu i kotare od Nadina do Skradina, kninsko i Petrovopolje, Zagoru i Cetinu do Biokove, što po ugovoru god. 1433 izmedju Sigizmunda i Mlečana pripadalo hrvatskoj krunovini, a ostalo sve pri moru od Novigrada do Omiša sa Otoci zadržavali Mletčani. Oni dio, što pripadao Hrvatskoj, bio je posve zapušten od ugarskih kralja: ni vojske, ni uprave, pa ni uredjene obrane, do pojedinih velmoža, koji su imali na svojih posjedih tvrde kule i gradiće, te ih donekle sa svojimi kmetovi branili, a tvrdi gradovi u kraljevoj vlasti: kao Sinj, Vir, Patrnoje i Vrlika na početku XVI. vieka ostali bez straže, kako su ih Turci mogli na volju preuzeti.

Kad su dakle Osmanlije Bosnu zapremili, onda su njihovi četnici danomice u hrvatsku Dalmaciju provaljivali, robili, palili i pustošili, a to im lasno bilo, jer nebijaše žive duše, da im na put stane, da brani sela i progoni dušmane. Velmože iz svojih gradova samo su mogli vidjeti mrke oblake gusta dima kako svrdlaju nebu po oblake iz zapaljenih sela i po njima znali pravac, kud su kruti četnici prolazili, ter prosudjivali, da jednaka sudbina i njih čeka na njihovih gospoštinah. Da ne padnu u sužnje Turkom, oni ostaviše

Digitized by Google

svoje gradove i gospoštine, te se zakloniše neki u primorske gradove, a drugi se povukoše u Hrvatsku kao Dražkovići, Martinuzići, Oršići, Utišenovići i t. d. — Ali i tako amo bilo junaka; i ako osamljeni i bez ičije pomoći, oni su okupljali ostanke naroda i predvodili na turske četnike kao što bijahu Kršul Škrbac Ostrovički, Marčinko Kninski, Dražoević Poljički i Kružić Kliški. Oni sa svojimi četami veće krat suzbiše i protjeraše Turke, pa im veće puta otvraćali nemilo za nedrago prodiruć svojimi četami u turska sela do Banjeluke i Travnika, do Livna i do Mostara, pa i oni jednako robili, palili i sužnje odvodili. Kad je Turska sila presvojila u Dalmaciji gorski dio, što Ungarskoj pripadao: onda Uskoci prosliedili iz Klisa pak iz Senja krvavo djelo četovanja, dokle Madridskim mirom 1627 četovanje prestade na obedvie strane.

Godine 1645 zapali se strašan rat medju Turcim i Mletčanim u Kandiji, pa taj silni požar morao je odsievati i na ovom kraju, kamo je bosanski vezir došao s jakom vojskom, da udara na Mletačke posjede i osvaja primorske gradove. Mletčani su imali dosta blaga i ratne sprave svake vrste; imali su mudrih državljana i vriednih vojvoda; ali nisu imali dosta svieta da urede dobre vojske na kopnu, kako su dosta dobru imali na moru: a ova im sada osobito trebovala, da obrane svoje posjede u Dalmaciji. U Dalmaciji gjeneral Vendramin navršivao kao vrhovni Providur uredovnu službu vladaoca pokrajine, ter mu starovieće posla zamjenika vitežkoga gjenerala Leonarda Foscolo. To je bio muž na svom mjestu; on je umom i junačtvom vriedan bio svoga položaja; on je spasio mletačke posjede na ovomu kraju. — Dovede sobom najvrednije stručnjake vojničkih utvrda i s njima obadje tvrdjave po medjašu i gradove po obalah, te naredi nove utvrde, poprave zidova i nasipa, za što ga Prejasna oskrbi velikimi svotami novca, te naveze u tvrdjave silu hrane i džebane, oružja i topova; ali opet uvidjaše mudri vojvoda, da nejma svieta, da nejma vojske, kojom bi odbijao dušmane, pa su i tvrdje i gradove lasno mogli podleći sili, kakovom su Turci razpolagali. Oblazeć gradove saznao je, da je silni broj kršćana turskih podanika uzduž njihove granice; to su ljudi krepki, jaki i srdčeni, koji svoju vjeru vrlo ćute i za nju bi svaka pregorili i žrtvovali, ako bi im se obećalo, da će biti izbavljeni turskoga sužanjstva, te da bi od njih mogao sastaviti najbolju vojsku protiva dušmanom kršćanske vjere. To je Foscolo dobro razmislio i poprimio, ter iste godine prizvao u Spljet guardiana Makarske o. Petra Kačića, koi do malo postade biskupom i nasliedi svoga rodjaka Bartula Kačića Žarkovića. Na vieću sa gjenerali Pesaro, Cocco, Caotorta i drugih vojvoda fra Petar se obveza: da će on i svi ostali guardiani i njihovi župnici vas svoj puk prevesti u mletačke podanike, koji će vojevati na Turke; samo da ih skupnovlada hrani i oskrbi oružjem i džebanom. Kad je na južnom kraju posao opremio, onda dodje u Šibenik i jednako prizva starešinu Visovca i župnika Mirlovića ter pred gjeneralom Zorzi utvrdiše pogodbu: kako će kršćani popaliti svoja sela i svi uskočiti u mle-

Digitized by Google

tačke podanike. — Kad su seljani ovršili svoju i silni se puk slegao okolo Zadra i Šibenika: Foscolo uredi zemaljsku obranu, naimenova serdare i harambaše, i opredieli svakomu krajinu, kojom bi vladali, istu od dušmana branili, i junake u rat na Turke predvodili.

Ovi serdari sa svojim pukom pomogoše osvojiti sve turske tvrdjave po kotaru od Nina do Skradina: Zadvarje, Drniš, Knin i Klis, razbiše tursku vojsku na Petrovupolju, na Kosovu i pod Ostrovicom, pa se digoše u čete na Turke i silne im kvare načiniše po Lici i Krbavi, po Bosni i po Hercegovini.

U Primorju odvrgoše se Turaka; velik broj puka sadje od Imote i iza Biokove, osvojiše Zadvarje, pa i oni urediše se u čete i udarahu na Turke u Hercegovini. Ovi četnici počiniše neprecienjene štete Turcim, ali bez svoje koristi, četujući pogibe sila svieta i slavnih vojvoda, kao serdari Smiljanić i Sorić u Lici, Janković u Duvnu, Sinobad kod Glamoča, Nakić u Neretvi, Mandušić, Šervilić, Močivun i Miljković kod Otresa i tako dalje . . .

Dignut puk sa svojih kućišta bez igdje išta na svietu, strpan okolo bedema primorskih gradova bez kuće i kućišta, bez hrane i najnuždnijih potreboća za uzdržanje života do škite podjele boba, soli i beškota, u najstrahovitijoj oskudici svega česa, kako te na plač gane čitajuć izviešća istih Providura, koji kažu Prejasnoj: da uz sva požrtvovanja i neprecienjena junačtva za skupnovladu *vivono nella più spaventosa mancanza di tutto,* prinuždeni, da ne skapaju od glada, prodavati svoju djecu; kojim biljetina služila za kuću i odjeću . . . Potjecan puk na vjerski fanatizam protiva Turcim, i nutkovan na četovanje, za koje primaše oružja, praha i olova: je li se čuditi, da nesretan narod prvo za ljutu nuždu, a kašnje omršen plienom, dragovoljno se zaliećao, pa turska sela palio, plienio i sužnje odvodio, i ove istim Mletčanim za galije prodavao?! Imamo pri ruci pismo gjenerala Foscola 22. siečnja 1647., kojim traži, da mu za galije dovedu turskih sužanja i za svakoga obećava 20 dukata; imamo i drugo pismo gjenerala Jerka Cornara 26. svibnja 1686 s kojim zakonom odredjiva: plieno i sužnje četnika te dio koji valja vladi opredieliti. Kada se sjetimo dakle, da niti se mogle zemlje raditi, ni plodovi sabirati, nego jedini izvor obstanka bila deračina i otimačina; a pak i onako kivan na Turke, što iz vjerske mržnje, što iz prepaćenih muka i nepravda, što i s toga, da su ih smatrali pravim izvorom i uzrokom svih svojih muka i nesgoda, što napokon prisiljeni od glada i od ljute potrebe: zar se je čuditi, da su četnici i hajduci onako se odlučivali na smrtnu borbu i onako mukotrpni život provodili? S druge strane u ratno vrieme to im se činilo pravo junačtvo i vitežko djelo, pa i poginuti u borbi bilo: *koga nije da kruha ne jide.*

Ovo smo cienili potrebito pomenuti, da što bolje razumiemo kroniku o. Šilobadovića o četovanju samo priedjela makarskoga Primorja, pa i za taj priedjel moramo razjasniti kako su stvari stajale u vrieme toga krvnoga četovanja.

Digitized by Google

Kad je god. 1646 pismeni ugovor utvrdjen izmedju mletačke vlade i pučkih poglavica Primorja, te po tom ugovoru Primorje se odmetnulo turske vlade i svojevoljno prešlo u podanike Prejasne: ova im svečano zajamči, da će ih od Turaka braniti, a oni da će odvažno na Turke vojevati. Dužd obeća, da će za obranu Primorja načiniti tri tvrdjave: na Dubcih, na klisuri sv. Petra pred Makarskom i u Gradcu; ali to bijahu laskave rieči. Mlečani iznevjeriše nevoljni narod, i najmanje se ne postaraše za njegovu obranu. Malo kašnje turska vojska krenu na Primorje (1648), da pozove na račun, kako se mogli iznevjeriti caru? Prestrašen biskup Makarske i sve poglavice poslaše čvrsta ulaka gjeneralu Pesaru u Spljet, tražeć pomoć i obranu prestrašenom puku. Gjeneral doplovi sa nekoliko brodova, ali bez vojske i bez moći odoljeti Turcim; posvjetuje sve kolike, da bježe, te on sa svojim i okolnim brodovljem pomože prevesti tužno pučanstvo na otoke Brač, Hvar i Korčulu. Ovaj velik broj puka, većim dielom gladna, gola i bosa, nije mogao živjeti na pustih ostrovih . . . Turska vojska sadje u Primorje i našavši ga pusta bez stanovnikâ, izkali sržbu i osvetu na crkvah, samostanih i kućah primorskih sela, ostavivši za sobom crne tragove pušećih garišta. — U sdvojnosti o svom obstanku tada se hrabreniji odlučiše na odmazdu, a još veće na robiju turskih sela, da plienom uzdrže u životu sebe i svoje obiteli. Okupiv se u čete od 20 do 60 junaka pod imenom hajduka prevezoše se sa otoka na kopno, derahu, ubijahu i sužnje dovodjahu. Kad ostali vidjeli, da se tim mogu pomoći, nasliediše krvavi posao i neprecienjene štete počiniše Turcim. To je drago bilo mletačkim vladarom, ter ih oni poticali i bodrili, dielili oružje i davali dosta praha i olova. Ovi su hajduci nemilo zastrašili Turke, a ohrabrili Primorce, kojih se veći dio opet povrati na svoja kućišta u Primorje, odakle počeše još veće četovati na Turke u družtvu dviesta, trista i do šest stotina drugova.

Ovoga vremena bijaše u Primorju župnik o. Pavao Šilobadović, i on nam vjerno opisa u svom dnevniku suvremena četovanja od god. 1662 do 1686 mjeseca ilištaka. Tada oboli i malo kašnje umri.

Ovaj *dnevnik* o. Šilobadovića napisan je bosanicom i čuva se u izvorniku u Arkivu samostana Franovaca u Makarskoj; mi ga vjerno prepisasmo latinicom s uzroka, kog ćemo drugdje spomenuti, razpravljajuć koje što u obće o bosanici.

U ime Gospodinovo 1662.

Ja fra Pava Šilobadović pisa ovi libretin, neka znate koja su se učinila ovoga rata.

1662., sičnja na 22. dodjoše Gabeljani s fuštami pod Lavčanj i smetnuše se na suho 48 da porobe rečeno selo; ali tako srića hoti, neuteče nijedan, nego ih 12 mrtvi, a ostale žive pohitaše Primorci. Tada naših pogibe 8, a raniše 4.

Digitized by Google

1662., **miseca srpnja na** 28. dodjoše Gabeljani i Ljubušani da porobe Lavčanj 140 Turaka, za osvetiti sramotu, i pogibe 12 a živih uhitiše 17, dvi harambaše Muju Voslinovića i Marka Vehića, i daše gjeneralu, a ostale pustiše, jere nike od vojske podmitiše, a sve bi ih pohitali.

1662., **miseca srpnja na** 30. hajduci u Kotišini užegoše kuću Domnja Glavišića i u kući 4 hajduka koji hotiju poći u Turke i odmetnuti se, za to ih zapališe i smakoše. Amen.

1662., **ilištaka na** 30. otidje naša četa pod Vrgorac i ubiše 4 Turčina a tri živa dovedoše.

1662., **miseca gospojštaka na** 24. U Igrane ubi brat brata iz puške Kuzombašić i ubi Nikola Ivana.

1662., **miseca rujna na** 7. dodje turska vojska da porobi Primorje, Skenderski beg samo tri hiljade vojske. Popali Lavčanj, Brist, u Podaci 4 kuće, ali se malo pofali, jere ih pogibe 13, a raniše 50 i oteše 2 barjaka Amen.

1662., **miseca studenoga na** 22. odidje naša vojska 300 ljudi na Metkoviće, porobiše i popališe, uhitiše robja 50 a što posikoše i potopiše i izgori 100. Naša 3 pogiboše. — Ovoga godišta bi suša šest miseci, to jest: srpnja, ilinšnjaka, gospoinšaka, rujna, listopada i studenoga.

1663., **miseca siečnja na** 11. podje naša četa pod Vrgorac i ubiše Bećira, ženu mu dovedoše tomu čelo, ako nevirueš podji pitaj.

1663., **miseca sičnja na** 13. podje naša četa pod Vrgorac i ubiše Mustapu i Bruljevića, a drugoga živa dovedoše tot tako.

1663., **miseca sičnja na** 25. otidje naša vojska i porobi Stolac, uhitiše robja 30 a posikoše ji 10. Turci naša dva ubiše a raniše jih 12.

1663., **miseca marča na** 3. Pava Orljaš, samo 12 junaka, dovede iznad Popova 6 kaludjera i uciniše svaki po dvisti groša, ali zaludu.

1663., **marča na** 9. bi šćemeren S. Anton na Gubavici.

1663., **marča na** 22. u veliki četvrtak dogodi se u Korčuli, da se pobiše dvi vojvode Ivan Leka i Stipe Marković, budući u zavadi i ubi jedan drugoga na mistu iz puške.

1663., **marča na** 24. harambaša Grgur Kuštrić, samo 30 junaka, dovedoše iz Dubrava robja 14 i dvi harambaše turske. Tako se šuti. Amen.

1663., **miseca aprila na** 11. Gabeljani oteše brod hajdukom i u brodu dva kaludjera ozgora rečena i još dosta robe svakojake.

1663., **miseca travnja na** 21. harambaša Juriša Lekić, samo 40 junaka, uze kulu u Lovići Hasan bega Vlahovića i u kuli robja 27, a Turci ubiše našega jednoga, a drugoga raniše.

1663., **miseca travnja na** 24. Alija Bojčić uhiti u Bašku polju 5 fratara živih a šestomu glavu osiče i 2 dice i momka, sve ji proda na Livno Janjičarom za 500 groša.

1663., **miseca travnja na** 26. harambaše primorske zatekoše Aliju Bojčića s bratom i još ji 8 š njime u Vrulji u špilji i jedva ji iz-

Digitized by Google

vadiše. Aliju pogubiše i još ji š njime 5, a 4 živa dovedoše. Turci naša 3 ubiše.

1663., miseca svibnja na 6. dodjoše Gabeljani s dvima vojvodami u Farski školj, ubitiše četvero dice sućuranske i odvedoše u Gabelu.

1663., miseca svibnja na 8. naša vojska otidje u Popovo, 80 ljudi, pogubiše harambašu Voina i još jednoga. Dognaše konja 56, goveda 35, male živine 360, naši svi zdravi. Fala Bogu tako.

1663., miseca svibnja na 28. naša vojska, 150 ljudi, otidje u Popovo i ubiše harambašu Hasana i još ji š njime 4 i dognaše goveda 50, konja 3, male životine 550, naši svi zdravo. B. f.

1663., miseca srpnja na 23. izadje iz Novoga harambaša Hasan Talin samo 26 ljudi u fušti i pohita čeljadi 31 na moru; ali mu zla srića priskoči, jere ga susrite Popović Nikola s družinom; fuštu mu uze, a nji pohita 13 živi a 7 mrtvi, a 3 jedva utekoše. Sve robje pusti brez ništa. Tako.

1663., miseca srpnja na 25. harambaša Pave Vukeljić samo 70 junaka porobi Rakitno i dignu goveda 120, konja 8 i dva čovika bolja od sebe kršćanina. Naši svi zdravo. Amen.

1663., miseca srpnja na 28. harambaša Grgur Kuštrić samo 80 junaka podje pod Vrgorac i dorenu male životinje 150, goveda 15, konja 8, jednoga Turčina živa dovedoše a drugoga pogubiše. Naši svi zdravo.

1663., miseca ilinščaka na 14. podje naša četa, 50 junaka, k Ljubinju i dovedoše robja turskoga 17, a posikoše ji 7. Naši svi zdravo. Fala Bogu.

1663., ilištaka na 25. harambaša Grgur Bašić, samo 25 junaka, zasidoše u Grabovicu Imoćanom koji čuvaju na Zadvarju i kako je dočekaše, živi 8 uhitiše, 2 pogubiše, ostali utekoše. Naša 2 poginuše a ostali zdravo. F. B. Amen.

1663., miseca gospoiščaka na 1. harambaša Pave Vukeljić i Grgur Kuštrić, samo 80 junaka, zasidoše kod Počitelja sajmarom i izadje na nje Turaka 120 goneći trgovine svakojake i onde se pobiše. 7 Turaka mrtvi, jednoga živa, 5 bula, konja 18 puni robe svakojake. Naš jedan pogibe a 2 raniše. Tako se biše.

1663., gospošćaka na 5. Cvitko Šarić iz Šibenika, samo 250 junaka, uze kulu na Poletnici i u kuli 4 Turčina, ki su je čuvali, razori je malo i osta, ali Turci opet ogradiše. Naši svi zdravo. F. B. Amen.

1663., gospošćaka na 8. Mati Baričić, Miailo Kovač Rušendić, samo 50 junaka, uzeše kulu u Proložcu Vazlaginu i u kuli robja 16 turskoga. Naši svi zdravo. F. B. Amen.

1663., gospošćaka na 16. dodje Alipaša Čengić, samo 6 hiljada vojske, na Primorje i pali Kotišinu, Tučepe i Podgoru. U Tučepi uze dvi kule Bušeljića i Lalića, a u Podgori druge dvi Batošića i u njoj nadjoše robja 36 i robe svakojake dosta. Takodjer u Marinovića kuli nadjoše robja 70 i blaga svakojaka, u sve što čini sto

Digitized by Google

i šestero, što pomanjka naših, a Turaka pogibe 26 a raniše ih 30, a konja oteše naši 10.

1663. Istoga dneva druga vojska udari na Igrane i na Dračnice, 1600 ljudi. Opališe oba sela, odagnaše goveda 50 a male živine 100, ali se malo pofališe, jer ji ubiše 40, a raniše 26. Poginuše dvi buljukbaše Halset Glize Kapo Karamilić, Kurbegović iz Gabele, a Turci naša dva raniše, veće ništa, ali jedva Turci utekoše, vele ji puče od žedje bižeći, nego od puške i od oružja, i to me čelo kako se dogodi.

1663., gospoinšćaka 18. harambaša Pave Vukelić svojom družinom od Mostara dovede Turčina, a drugoga posika, i dogna goveda 40, konja 6. Tako se plini i svi zdravo dodjoše, fala B. Amen, tako.

1663., gospoišćaka na 20. harambaša Juriša Lekić, samo 50 junaka, dogna iz Dumna 6 stotina male živine koza i ovaca, goveda 18, konja 3. Tako se robi i dobiva po turskoj zemlji, i dodjoše svi zdravo, fala B. Amen.

1663., miseca gospoišćaka na 22. harambaša Mati Koćkalo dovede iz Rame 15 turske čeljadi, samo 25 junaka i svi zdravo, B. f.

1663., miseca rujna na 11. harambaša Mati Koćkalo, samo 40 junaka, dovedoše 40 goveda od Mostara i svi zdravo, fala Bogu.

1663., miseca rujna na 17. u Tučepi ubi brat brata iz puške, Križan Juru, Radanovi sinovi. Istoga miseca na 19 u Dračnica ubi Nikola Cvitanov Mihu Alačevića biljom po glavi na mistu, koliko da se nije rodio.

1663., miseca rujna na 19. otidje harambaša Grgur Kuštrić samo, 46 junaka, pod Ljubuški i uhiti 4 robja i dovede. Istoga puta na 21 uze kulu na Norinu i u kuli sina dizdareva i još 2 posikoše i utopiše 6 lumbarada u Neretvu i 12 kadeta i osta jim 3 lumbarde što nemogoše uvaliti u Neretvu i svi zdravo.

1663., miseca rujna na 25. harambaša Ivan Delalija i harambaša Tadija Kulišić, samo 23 junaka, i podjoše pod Velež i dovedoše 7 robja turskoga, a tri posikoše, i dognaše 7 konja i još 2 ukomnice i svi zdravo, f. B.

1663., miseca rujna na 26. Jure Slipica, samo 14 junaka, dovede 13 robja turskoga, 6 posikoše iz Neretve od Konjica i svi zdravo fala Bogu.

1663., miseca rujna na 29. harambaša Pave Vukelić, samo 40 junaka, u goru i dovede 8 robja turskoga a 4 posiče i svi zdravo, fala Bogu.

1663., miseca listopada na 7. harambaša Jurić, samo 33, u Jezeru udriše na Turke, 5 živi dovedoše, 2 posikoše a raniše 4. Naši svi zdravo, f. B.

1663, miseca listopada na 12. podjoše primorske harambaše, samo 1250 junaka, i porobiše Goricu, Soviće i Lukavac i Jimotu i dovedoše 240 goveda, 15 konja, 720 živine, 4 turskoga robja i 3 kršćanina za galiju, a ubiše bandura 9 a naša dva raniše a ostali zdravo, f. B.

Digitized by Google

1663., miseca listopada na 13. Turci porobiše Žeževicu i odvedoše robja 30 a posikoše 8 ljudi.

1663., miseca listopada na 21. harambaša Jurić, samo 76 junaka, podjoše pod Vrgorac, dovedoše 20 goveda i 2 konja. Istoga dneva pobi se s Juraćem vojvoda Jakić i biše ranjena 3 čovika: Jurić, Nikola, Ivićev Jure Jakićev brat i još malo vraga ne bi.

1663., miseca listopada na 22. harambaša Ivan Katić, Ivan Delalija, Nikola Martičić podjoše u Popovo i dognaše goveda 35, konja 8, živine 60 i tri robja kršćanska bolja od sebe, virujte mi.

1663., miseca listopada na 24. harambaša Grgur Kuštrić podje, samo 18 junaka, i dogna iz Gabele 11 goveda, 8 konja, a iz Ljubuškoga 70 živine, 5 goveda, 3 konja i dite tursko i svi zdravo.

1663., harambaša Grgur Kuštrić podje u Gabelu i doćera 35 goveda i 1 Turčina, miseca studenoga na 12. samo 14 junaka i svi zdravo.

1663., miseca studenoga na 20. harambaša Mileta, samo 42 junaka, otidje u Jezerac s onu stranu Ilina brda, uhiti turske čeljadi 16 robja a posiče 10, a ostali svi zdravo.

1663., miseca prosinca na 6. Sekuju (?) samo 14 junaka iz Čitluka dogna 41 goveda i svi zdravo, f. B.

1663., miseca prosinca na 15. harambaša Ivan Katić i Kulišić Tadija i Nikola Martičić, samo 50 junaka, porobiše Banočiće i Mišljen kod Ljubinja i doćeraše goveda 60, konja 3, male živinje 600 i pogubiše 2 Turčina. Naši svi zdravo, f. B.

1664. Neka se zna što će se učiniti ovoga godišta.

1664., miseca sičnja na 4. harambaša Grgur Kuštrić, samo 70 junaka, porobi s onu stranu Gabele, porobi i mnoge isikoše, i dogna goveda 50 a konja 18, male živine 400 i svi zdravo f. B.

1664., miseca sičnja na 9. Mati Baričić, samo 15 junaka, otidje u Dumno i dovede 7 robja turskoga i 4 konja i svi zdravo f. B.

1664., miseca sičnja na 12. harambaša Ivan Zale, samo 60 junaka, dogna iz mostarskoga Blata male živine 250 a goveda 3 i svi zdravo f. B.

1664., miseca sičnja na 16. Primorske harambaše porobiše Orahovno, Ramno, Fialinu u Popovu i popališe svekoliko, dovedoše čeljadi 30, živine male 800, goveda 90, konja 3, i ostale robe što je moga tko doniti; a bilo je vojske naše 300 i svi zdravo f. B.

1664., miseca sičnja na 26. harambaša Mati Baričić, samo 6 junaka, na Vrlici pod Imoskim ubiše harambašu Ališaha i ćer mu, a 4 živi dovedoše čeljadi turske; naši svi zdravo f. B.

1664., miseca veljače na 13. harambaše Primorske, samo 260 junaka, podjoše na vlahe cetinske i zapliniše ovaca 5000, goveda i konja i ostaloga blaga dosta, ali zaludu, jere pritekoše Vlasi i oteše svekoliko i ubiše 2 a 6 živi uhitiše, a ostali utekoše, ali jedva dotekoše.

Digitized by Google

1664., miseca veljače na 16. turska četa dohodi na Makarsku, Jalibeg, samo 30 junaka, i odvede 1 babu i to mu čelo.

1664, miseca veljače na 19. harambaša Pave Vukelić, samo 16 junaka, dovede 4 čeljadi turske a 2 posiku iz Imockoga i svi zdravo fala Bogu.

1664., miseca veljače na 21. u Podgori svadiše se hajduci i pobiše se. Pade mrtav Petar Vasilivić, Ivan Koljučija grabovničan, još jedan soldat, da ne prispe ljudi vele bi zla bilo, jere su bili pijani.

1664., miseca marča na 9. harambaša Juriša Lekić i Mati Kojkalo, samo 90 junaka, dognaše iz Rakitna 70 goveda i 20 konja i 14 turske čeljadi robja a 3 posikoše, a kršćanske pet i svi zdravo fala Bogu.

1664., miseca marča 11. harambaša Mati Baričić, samo 26 junaka, dovede iz Buškoga blata 5 turske čeljadi a 2 posiče, a 3 kršćanske i svi zdravo f. B.

1664., miseca marča na 22. harambaša Pave Vukelić i Juriša Lekić, samo 230 junaka, podjoše pod Ljubuški i zasidoše Turkom u polju, štogodi izadje ne uteče, ubiše ji 7 a živi dovedoše 8, a naša 2 raniše a ostali zdravo dodjoše f. B.

1664., miseca travnja na 16. dodje na Makarsku turska četa 460 Turaka, ali se ništa ne pohvališe jere nikoga ne uhitiše f. B.

1664., miseca travnja na 28. dodjoše Gabeljani s fuštom u Farski školj i uhitiše 12 čeljadi, ali se malo pohvališe, jere jim naši pritekoše, fuštu jim oteše i sve robje i još tri Turčina Alibegovića Mehmetbega, uteče jih 20 u Pelišac, ne mogoše ji naći nikako a iskaše 4 dni. Naši fala Bogu zdravi svi.

1664., miseca travnja na 28. harambaša Mati Baričić, samo 12 junaka, dovedoše 4 sužnja, konja 8, goveda 10 od Imockoga i svi zdravo f. B.

1664., miseca svibnja na 6. Marko Vodanović, samo 5 druga, dogna 10 konja izpod Imockoga i svi zdravo.

1664., miseca svibnja na 24. dodje 5 konjikova Turaka na Makarsku i naši ji očutiše, tako srića hoti, nijedan ne uteče nego ji sve 5 uhitiše živi i na konji, da nijedan puške neizpali, naši svi zdravo f. B.

1664., miseca svibnja na 31. otidje naša četa 130 ljudi zasisti Zadvaranom, ali prvo prodjoše nego jim zasidoše, tako naši i porobiše Blace u Radobilji i dognaše male živine 230, a konja 20, a goveda 20, i svi zdravo; ali Grgura Bušeljića harambašu ujide zmija, jedva priboli.

1664., miseca srpnja na 6. otidje naša vojska u Imocki da porobi i popali. Zarobiše male životine 2000, konja i goveda 200, robja turskoga 3, posikoše Turaka 8, popališe kuća 100, a naša 3 raniše a biše vojske 800 naše, ostali zdravo f. B.

1664., miseca srpnja na 12. podje naša vojska na Kameno brdo i zarobiše dosta, ali zaludu, jer ji pritekoše Gabeljani i ubiše 3 naša, iz Omiša sva tri, a ostali zdravo. Turčinu nijednom ništa.

Digitized by Google

1664., **miseca srpnja na** 16. otidje naša četa **k** Mostaru u Blato **za** izmamiti Bandure, koji su im veće puta priticali i plino otimali; lipo ji izmamiše uput 4 pogubiše a 6 živi uhitiše **a** ostali se **sbi**goše **u** jednu kuletinu hotijući se ubraniti, **ali** se **malo** pomogoše, jerbo naši **kuletinu** prokopaše, vrlo ji izraniše, 12 mrtvi bi, a ostali **malo** koji neranjen izmače se. Našega 1 raniše a bilo je 140 junaka **a** Bandura 70.

1664., **miseca ilinšćaka na** 7. harambaša Parać, samo 60 junaka, otidje u planinu i namiri se u Zavelimu na Harapoviće, **onde** se pobiše, 3 živa uhitiše, 2 glavu odsikoše i Turci se dobro podniše, 1 našeg ubiše i Paraću ruku pribiše **a** ostali svi zdravo f. B. Gosp.

1664., **miseca ilišćaka na** 8. dodje Janković s galijom i 3 fuste na vrh Brača i porobi 2 kuće u sv. Martin, Ačevića i Janičića i ostalo selo, malo što i osta, jere su robili Dukalu, Blace u Radobilju i vratiše sve na sramotu nakon 3 miseca, to jest, hajduci što **su** godi u Blaci zarobili.

1664., **miseca ilinšćaka na** 12. harambaša Marko Lovićanin otidje, samo 22 junaka u Bosnu priko Neretve, i kada **su** onamo prišli, uput ji Turci nadjoše i ubiše 4, a 2 živa uhitiše **a** ostali dodjoše, 2 ranjena ostali zdravi.

1664., **miseca ilinšćaka na** 13. harambaša Ivan Katić i Kulišić Tadija, samo 27 junaka, i zarobiše u Cvačićici 20 konja, 4 čovika **kršćanina**, bolji od sebe viruj **mi**.

1664., **miseca ilišćaka na** 14. harambaša Juriša Lekić, samo 20 junaka, dovede 3 bule iz Raške gore.

1664., **miseca ilišćaka na** 26. harambaša Mati Kojkalo i Marko Lovićanin, samo 40 junaka, dognaše iz mostarskoga Blata goveda 36 i svi zdravo f. B.

1664., **miseca gospoinšćaka na** 1. podje Juriša Martinčević i Martin Rusandić, samo 28 junaka, i zasidoše u Radobilji Turkom. Srića jim iznese Alibega Matuzovića, tute ga vrlo raniše i nosiše ga daleko, a kada vidiše da krepaje, tako mu glavu odsikoše; i dočim je živio svakomu je junaku obećava 300 groša i još darove plemenite.

1664, **miseca gospojšćaka na** 17. harambaša Grgur Kuštrić, samo 40 junaka, uhiti pod Norinom čopula 5 a ljudi 10. Naši svi zdravo **fala** Bogu.

1664., **miseca gospojšćaka na** 23. harambaša Pave Vukeljić, samo 18 junaka, dovede iz Sovića 4 čeljadi turske i svi zdravo f. B.

1664., **miseca rujna na** 12. harambaša Pave Vukeljić, samo 20 junaka, s onu stranu Neretve u Jasensku udriše na bandure i ubiše ji 5, živi dovedoše u Primorje 5, naši svi zdravo f. B.

1664., **miseca rujna na** 15. Petar Zahočić, samo 4 junaka, izpod Imockoga i Spasika dovede Turčina i 3 magarenja i svi zdravo f. B.

1664., **miseca rujna na** 17. harambaša Marko Lovićanin, samo 18 junaka, dovedoše 6 čeljadi turske iz Rame; takodjer istoga dne Ivan Galijot, samo 15 junaka, dovede 2 čeljadi turske iz Drešnice i svi zdravo f. B.

Digitized by Google

1664., miseca rujna na 18. otidje naša četa da porobi Metkoviće, al ji oćuti straža, tako i ne udriše na selo na Sjenće i uhitiše 3 čopulje i 3 čovika, a 2 posikoše. Naši svi zdravo f. B.

1664, miseca rujna na 20. harambaša Ivan Galijot, samo 12 junaka, dovedoše 3 čeljadi turske iz Mostara i jedno kršćansko, koje se bilo reklo poturčiti, tako rekoše.

1664., miseca rujna na 21. Marko Vadanović, samo 6 junaka, dogna izpod Imockoga 8 goveda, male živine 20 i svi zdravo.

1664., miseca rujna na 23. Matijaš Čunjević iz Podgore uskoči u Turke i odvede tudju ženu od muža a svoju ostavi s dvoje dice, nevirno kolino Batošića.

1664., miseca listopada na 5. harambaša Juriša Lekić samo 25 junaka dogna iz Dumna konja 18 i dva čovika za sužnje.

1664., miseca listopada na 19. Vicko Kežic, samo 12 junaka, odagna konje svoje rodbine iz crljenoga grma 18 konja.

1664., miseca listopada na 20. biše tri mejdana pod Kozicom Mati Bilosaljić i Turčin iz Ljubuškoga i rani Turčina vrlo po ruci — i Grgur Perić iz Živogošta imenom Deranja, a Turčin od Mostara harambaša Harapović, ali Turčin rani našega po livoj ruci ter vrlo — i Jivan Medvidović imenom Galijot, a Turčin od Mostara harambaša od banduri, ali naš izbi Turčinu mač iz ruke pak se podiže po ruke pritišće Turčina i zakla bi ga zubi, a pritekoše diveri tako ji i raztaviše, nego zajitio jedan put jagodicu i ono odgriza, neka se zna da je bijo na mejdanu.

1664., miseca listopada na 25. harambaše Mate Baričić, samo 12 junaka, u Dumnu uhiti 8 turske čeljadi i nehtiše se voditi, za to ji sve izsikoše, nego jedno povedoše, tako i ono uteče, neka nije ni njega, naši svi zdravo f. B.

1664., miseca studenoga na 1. Ivan Medvidović Galiot, samo 20 junaka, dovede 2 Turčina i desetero konja, što razbiše turmu na Polji, i Turci se uciniše groša 500, naši svi zdravo f. B.

1664, miseca studenoga na 5. harambaša Mihalo, samo 8 junaka, dogna konja 25 iz Dumna od Stipanjića i svi zdravo f. B.

1664., miseca studenoga na 12. harambaša Juriša Lekić dovede 3 Turčina i bulu i 8 konja a bilo š njime junaka 20 na Posušju a Turci Imoćani. Istoga dneva Turci Zadvarani ubiše dvi harambaše hajdučke, Markonju Čalića i Vida Novalića, a raniše Grgura Picokarca a ostali utekoše, i ovo je bilo na Slimenu.

1664., miseca studenoga na 14. Buljukbaša Vujo Ćurčić, samo 9 konjika i deset pišaca, roba ne odvede nego 4 konja Brehaloski a čeljad utekoše, tako srića hoti.

1664., miseca studenoga na 14. Jure Slipica, samo 12 junaka, dovede čeljadi turske 5 iz Rame i svi zdravo f. B.

1664., miseca studenoga na 19. Jure Slipac pobi se s Turci u Tihaljini i Turci mu ubiše druga a 2 raniše; a oni Turkom oteše plino i uhitiše od 500 groša i raniše, koje su plino Turci bili oteli u Čorbini, a da Jure nedodje, baš bi i njih Turci bili pohitali sve-

Digitized by Google

kolike što je bilo 120 a Turaka je bilo 60. Ljubušani a s Jurom je bilo 30 hajduka.

1664., **istoga miseca na 22.** harambaša Mati Baričić, samo 7 junaka, dovede 3 bule iz Kupresa a četvrtu smakli, i sv zdravo, fala Bogu.

1664., **miseca studenoga na 29.** Gravran aliti Ivan otidje u četu, samo 6 junaka, i dočeka ji Mujo Ćurlić svojom družinom u Žeževici i uhiti Gravrana i još 3 a dva utekoše ter jedva brže noge odniše.

1664., **miseca prosinca na 5.** harambaša Pave Vukelić dovede 3 čeljadi turske iz Seonice i Duvna, a dva je Turčina pogubio, bilo je junaka š njime 16, svi zdravo.

1664., **miseca prosinca na 6.** otidje naša vojska na Popovo, 500 junaka a prid njimi Miloš Jelisavčić i zarobiše male životine 1700, goveda 130, konja 20. Naši svi zdravo, jer se nije niko ni bijo, nego našli sve pusto.

1664., **miseca prosinca na 15.** ukaza se jedna zvizda čudnovata, prid sobom nosi kako radje vele duge, a ona nije svitla nego tavna i duga, traja do 20. sičnja.

Ovoga godišta 1665. što se čini u Primorju.

1665., **miseca sičnja na 29.** harambaša Pave Vukelić otidje, samo 10 junaka, u Boćno, i uhiti dve čeljadi turske, i posla ji amo, a on udari na drugu kulu, samo 8 junaka, i dočekavši ji Turčin tako nožem u glavu, i jedva ga duhata doniše amo. Tako pogibe Pave veliki harambaša, koga se bojaše Turci dosta zemana.

1665., **miseca veljače na 7.** harambaša Juriša Lekić, samo 14 junaka, dogna male životine 80, a goveda 18 od Mostara.

1665., **miseca marča na 1.** Jure Dauka, samo 9 junaka, dovede jednu bulju i 8 konja od Mostara, i svi zdravo f. B.

1665., **miseca marča na 9.** Matijaš Kraljević, samo 12 junaka, dovede tursko čeljade iz Imockoga a troje ji posika, jer se nehtili voditi, naši svi zdravo.

1665., **miseca marča na 15.** harambaša Juriša Lekić, samo 15 junaka, dogna iz Imote, iz Lukovca goveda 6, a male živine 40. Istoga puta od Mostara dogna 6 goveda, i svi zdravo f. B.

1665., **miseca marča na 20.** u Podgori ubi Stipan Tolić svoga pastorka na mistu radi njegova otčinstva.

1665., **miseca marča na 21.** Petar Zaočić, samo 6 junaka, dogna izpod Imockoga 6 goveda i 3 konja. Svi zdravo f. B.

1665., **miseca marča na 21.** Vicko Kežić, samo 12 junaka, pobi se s Vrgorčani na Voškopolju u Podoborju. f. B. 2 živa dovedoše, a jednoga pogubiše. Naši svi zdravo f. B. Amen. ita fiat.

1665., **marča na 29.** Jure Lahuca, samo 8 junaka, dogna 6 goveda, 2 konja, jednu bulu od Mostara, naši svi zdravo f. B.

1665., **miseca travnja na 3.** harambaša Matijaš Kraljević, samo 15 junaka, iz Ljubuškoga, posla 8 konja po družini, a on se vrati

Digitized by Google

samodrug u Vrgorac prijatelju, tima dodje Ljuljević s Ljubušani, onde ga raniše i ufatiše i odniše u Ljubuški, a drug mu uteče.

1665., miseca travnja na 12. Grgur Vranješ, samo 6 junaka, dogna izpod Imockoga i Slavine goveda 18, kljuse i svi zdravo f. B.

1665., miseca travnja na 17. bura odnese drivo Kucetića iz Makarske, i u drivu ljudi 6, ljudi fala Bogu skampaše u maloj ladji a drivo bura privali još na srid konjala, biše puno žita.

1664., miseca travnja na 24. Nikola Bembelja samo 4, otidje u četu i dočekaše ga Turci na Privornici, ubiše Juru Larzića a 3 utekoše.

1665., miseca travnja na 26. Ivan Galijot i Marko Lovićanin, samo 30 junaka, dovedoše 5 robja turskoga od Mostara i 4 kršćanina, 2 iz Konja a 2 iz Duvna, i 9 konja, naši svi zdravi f. B.

1665., miseca maja na 2. igrajući se dva hajduka, to jest Jakov Vrlje i Karača Andrija, i tako maskareći se ubi Jakov Andriju iz puške na mistu.

1665., miseca maja na 3. Udari grad, vijar i pomete tolike ptice brez broja, samo naša dica uhitiše i nakupiše 600, a kamo ostali narod, tome broja ne ima, niti je nitko sazna ovo čudo koe se učinilo o tica i prikor.

1665., miseca maja na 6. nadje snig po Baškoj planini.

1665., miseca maja na 7. Martin Glumčević sam otišao u Duvno, dovede jedno turško dite i proda za 70 groša, bila bi velika ištorija sve kazati.

1665., miseca maja na 8. harambaša Juriša Lekić, samo 25 junaka, dovede 3 Turčina iz Imockoga i ubi Antuna Grančića na mistu, i dovede 1 konja i 3 vola, 30 male živine, i još uskočiše 2 tri Bistovljanina i ovi Turke izdadoše.

1665., miseca maja na 8. Grgur Vranješ i Srako Vehgić uplivavši u otok u Proložcu ubiše Merčana Turčina, neprijatelja fratarskoga po mnogo načina.

1665., miseca maja na 18. nadje snig po primorski planina od Staze do Baške planine, tako je viruj mi.

1665, miseca maja na 22. harambaša Mati Baričić, samo 16 ljudi, dovede 2 čeljadi turske i posiče ji 8, jere se nektiše voditi iz Livanjskoga polja, i toga puta dovede Luku Karljića i dvoe konja. Naši svi zdravo.

1665., miseca maja na 28. Jakovac Božić, samo 5 druga, dovede iz Ljubuškoga Turčina i jednoga kršćanina, boljega od sebe i 2 konja, tako srića njegova.

1665., miseca srpnja na 8. Grgur Vranješević, samo 6 drugova, dovede izpod Imockoga divojku Turkinju i dvoje dice kršćanske, oni svi zdravo.

1665., miseca srpnja na 19. trčaše Turci prid Omiš, 150 junaka Livnjana i pred njima Mujo Ćurčić, ali tako hoti srića, nikoga ne uhitiše, nego 2 Turčina pogiboše a 4 raniše, naši svi zdravo f. B.

1665., miseca srpnja na 21. harambaša Mati Baričić, samo 20 druga, dovede Turčina, a drugomu glavu odsiče izpod Imockoga. Amen.

Digitized by Google

1665., **miseca srpnja na** 26. harambaša Juriša Lekić, samo 45 druga, uhiti u Posušju 3 bandura i barjak, a bilo je bandura 35, a ostali utekli, tako se biži ko more uteći; istoga puta dogna 10 goveda iz Blata izpod Mostara, naši svi zdravo.

1665., **miseca srpnja na** 29. Jura Lucić, večer na Petrovdan, opi se, koliko mu godi volja donosi i leže spati u brodu na Makarskoj, kad bilo u pitele da ga bude, tot on mrtav budući zdrav vrlo.

1665., **miseca ilinšćaka na** 12. Alibegović iz Gabele, samo 18 junaka u tri čopule, otidje na more u Korčulanski školj, i uhiti 2 divojke, vrativši se opet od onuda u Pelišcu, uhiti Grgura Žarkovića, vojevodu, i još š njime 4 vojnika i dvi ladjice, dosta velike, odvede u Gabelu.

1665., **miseca ilinšćaka na** 15. harambaša Grgur Kuštrić, samo 25 druga, ukobi tri čopula di idju na more, onde se pobiše, 2 Turčina poginuše a trećega živa dovedoše, i čopule oteše i dovedoše, naši svi zdravo f. B.

1665., **miseca gospoišćaka na** 13. otidje naša četa, 12 ljudi, zarobiše u Vlašići malo goveda i pobigoše put Tihaljine; ali ji dočekaše Turci u Tihaljini i ubiše Marka Vodanovića na mistu, a drugom oteše kabanicu, a ostali Turci i nevidiše tako plino i prognaše.

1665., **miseca gospoišćaka na** 20. harambaša Mati Baričić, samo 22 druga, u Glavini, uze kulu Begovića, ali se privari, jere turske čeljadi ne nadje, a osta ji pet što ne nadjoše, tako srića hoti. Naši svi zdravo.

1665., **miseca gospoišćaka na** 25. harambaša Juriša Lekić, samo 25 druga, dogna s Bile od Mostara male živine 300, a goveda 30, i ovo učini na svoju viru svomu sužnju, za to nikada u hajduku ne drži vire.

1665., **miseca rujna na** 3. fra Stipan, samo 4 druga, dovede 2 čeljadi turske, 1 pogubi.

1665., **miseca rujna na** 7. Turci uhitiše Šimuna Milanovića u Podbrehalju na dugomu ratu i odvedoše ga na Zadvarje.

1665., **miseca rujna na** 8. harambaša Mihalo i Dujam Lović, samo 20 druga, pobi se s Turci u Breli, ubiše dva čovika, a Turci našega jednoga, tot sva tri kršćanina.

1665., **miseca rujna na** 12. harambaša Marko Lovićanin, samo 9 druga, dovede 6 turske čeljadi iz polja Saraskoga, i svi zdravo dodjoše, f. B.

1665., **miseca rujna na** 21. harambaša Juriša Lekić, samo 40 druga, dovede od Čerina male životine 700, goveda 30. I ovo je učinio na svojoj viri, jer jim je viru dà, da ji neće robiti, pak ji je porobijo, toliko je uzdanje u hajduku.

1665., **miseca listopada na** 8. Otidjoše primorske harambaše k Mostaru, 136 druga, Grgur Bušelić, Ivan Galijot, Jure Slipica, Ivan Katić i zarobiše goveda 100, konja 35, i udariše za njimi Mostarani u potiru, stigoše ji na Vučjaci, onde se pobiše vrlo. Turaka uhitiše živi 16, ubiše 4 a raniše ji 5, a Turci našega jednoga

*

Digitized by Google

ubiše a raniše 3. Tako se tira iz Mostara na Vučjake, hotijući plino oteti, tako i nabasaše, pazi se vrlo svak.

1665., **miseca listopada na 18.** Juriša Lekić, samo 12 druga, dovede jednoga Turčina i 2 kršćanina, i šestero konja iz Doljana, prvo toga posla 6 konja i 2 čovika iz Imote na svojoj viri hajdučkoj.

1665., **miseca listopada na 23.** pogibe harambaša Grgur Kuštrić, i još 2 raniše banduri iz crkve u Zažabju, a naši nji dva ubiše a raniše ji 7 i tako na viri pustiše, jere inako nemogoše.

1665., **miseca listopada na 26.** harambaše Mati Baričić, samo 15 druga, izpod Imockoga dovede 4 turske i ubi Zulfikar agu i dogna goveda 10 i jednoga kršćanina, 2 konja, naši svi zdravo.

1665, **miseca studenoga na 4.** harambaše primorske, samo 140 druga, dovedoše čeljadi turske 3 iz gornje Drežnice, a pogubili ji 3, i dognaše goveda 30 a male živine 150, i još robe koliko je ko moga nositi. Naša raniše 2, a ostali svi zdravo f. B.

1665., **miseca studenoga na 25.** otidje naša četa 160 ljudi i dognaše goveda i konja 120, male živine 450. Ubiše 2 čovika, a naš jedan pogibe.

1666. ovoga godišta što će se učiniti.

1666., **miseca siečnja na 18.** harambaša Mati Baričić, samo 20 druga, dovede iz Dumna 2 roba kršćanina i 8 konja. Istoga puta iz Imockoga dovede 2 robja turskoga, naši svi zdravo f. B.

1666., **miseca veljače na 20.** jedan Turčin odnese Ivanu Galijotu iz Podgore 50 cekina i 2 ječerme s tokami veliki, i jedno 30 groša, a druge 25 groša i spone 12 groša, i još robe što je moga nositi, i budući se krstijo, ter mu rodjak: zato se svak pazi Turčina kako vraga paklenoga.

1666., **miseca marča na 18.** Turci Zadvarani uhitiše dva popa i jednoga štampatura od figura u Podbrehalju s brodom i bili su iz Omiša, i hotijući ukrcati malo drva; tako se drva plaćaju.

1666., **miseca marča na 23.** harambaša Mati Baričić s družinom, ubi jednoga bandura a drugoga živa dovede, u Slivnu se našli, tako srića hotila.

1666., **miseca marča na 24.** Matijaš Lunjević, samo 15 druga, odvede iz Tučepi Ivana Jajinovića i još troje čeljadi.

1666., **marča na 31.** pobi se naša vojska i turska u Cetini kod Sinja i pogibe naši 450, a Turaka pogibe 150. Vrlih Turaka pogibe baš po izboru što valja, ali zaludu, jer Turci dobiše i bi njihovo junaštvo.

1666., **miseca travnja na 6.** harambaša Juriša Lekić, samo 50 druga, dovede Turčina i bulu, još dite iz Duvna iz Crljenica, a naš jedan pogibe ondi na mistu.

1666., **miseca travnja na 7.**, Marko Harar, dovede 3 čeljadi turske iz Dumna iz Mandina sela, sam i njegova žena i dovede u Kotišinu sve troje. Tako se vojuje i dobiva.

Digitized by Google

1666., **miseca travnja na 14.** Grgur Vranješ otidje, samo 6 druga, i dočekaše ga Turci kod Turije, onde ubiše 2 a trećega živa uhitiše, a Vranješa malo raniše.

1666., **miseca svibnja na 7.** harambaša Mati Baričić, samo 14, dovede 2 čeljadi turske, a jedno posikli u Glavini. Istoga dana uhitili jednu bulu i posla po dva druga, kad došli u Biokovu, tako i zaspali, a bula unatrag doma.

1666., **miseca svibnja na 9.** u Podbrehalju Turci ubiše 3 hajduka a 2 raniše u brodu, a malo i broda ne uzeše; da nebude druge pomoći, baš bi se zgodilo da nebi nijedan uteka.

1666., **miseca svibnja na 16.** harambaša Mihalo i Luka Zdilarić, s družinom 40 ljudi, dočekaše Ljubušćane, koji su gonili trgovinu, 3 Turčina ubiše a četvrti uteče, a dognaše goveda 15, konja 3, male životine 50.

1666., **miseca svibnja na 25.** Mati Janičić, samo 6 druga, uhiti 2 Turčina i trećemu glavu odsiče na Posušju, i bili su iz Imockoga Turci, i tako ji vodeći, dočekaše ji Turci svrhu strana Bosta, sužnje jim oteše, jednoga ubiše, 2 raniše, a jednoga živa uhitiše; tako se vojuje.

1666., **miseca svibnja na 30.** Marko Harar, samo 10 druga, dovede 4 čeljadi turske iz Rame a peto posikli, naši svi zdravo.

1666., **miseca srpnja na 26.** dodjoše Turci Gabeljani, Ljubušćani, i na svojoj viri porobiše Baćinu i odvedoše čeljadi 35 u sve, a njimi ništa, jer nije niko ni bio.

1666., **miseca ilinšćaka na 8.** Grgur Vranješ otidje u Bosnu, samo 7 druga, 4 dovedoše, 3 Turčina od Maglaja a 3 ostala da još što uhite, hitali ali ne dovedoše, veće posikli 2 Turčina ter bogata.

1666., **miseca ilinšćaka na 14.** primorske harambaše, samo 300 druga, otidjoše i porobiše Donju Dešnjicu i uhitiše čeljadi turske 18, a posikoše 4, zajaše male živine 1500, goveda 70, konja 20; naš 1 onde pogibe. Ali ji dočeka Halajbeg kod Krenice, samo 70 konjika i 300 pišaca, onde se dobro pobiše i ubiše 2 spajie a raniše ji 5, pak drugi put pobiše se u Tihaljini, ubiše 3 Turčina a 4 uhitiše; ali Turci ubiše harambašu Jurišu Lekića, i tako se vojuje aliti bije.

1666., **miseca gospoišćaka na 22.** Marko Lovićanin, samo 12 druga, dovede 6 čeljadi turske a 3 posika u Rami, naši zdravo f B.

1666., **miseca rujna na 10.** Grgur Vranješ, samo 6 druga, dovede Alijim Ćućka i uciniše ga 500 groša, ali jim uteče, tot zaludu.

1666., **miseca rujna na 13.** dodje bosanski vezir i hercegovački paša, samo 40.000 vojske i 6 lumbarada, da razori Gradac i porobi sve Primorje *quidquam;* nego se opri gjeneral Katarin Korner i ubiše mu 1000 ljudi, ako li i vele veće, ko zna. Naša 2 pogiboše, a 5 raniše i naši Gradac minoše, pak se Turci vratiše, jere naprid nesmidoše i tako se ta vojska razadje, ne odvede ni diteta ali kokoši. G. B. fala i slava po sve vike vikom, amen, i u napridak okoristijo. Vele bi bilo pisati sve pišući.

Digitized by Google

1666., **miseca studenoga na 25.** Grgur Vranješević, samo 18 druga, dovede turske čeljadi 5 iz Duvna od Županja potoka a jedno posikli, naši svi zdravo f. G. B. tako budi.

1666., **miseca studenoga na 26.** u Dračnica pobi se Matijaš Ćikić sa hajduci i ubiše mu sina, a kad on to vidi izvadivši mač rani tri hajduka i jopet hajduci ubiše Matijaša sutra dan, ali umriše dva hajduka, koje on izrani a treći priboli; tako se bije.

1666., **miseca travnja na 2.** utopi se Toma Kordjanović samo 12 druga i brod i sve štoe u brodu, na Punti sućuranskoj podaleko, ne izpliva, jer je bilo obnoć.

1666., **miseca prosinca na 14.** harambaša Mati Baričić, samo 56 druga, dogna male živine 430, goveda i konja i svi zdravo.

1666., **miseca prosinca na 19.** Grgur Vranješević, samo 25 druga, dovede čeljadi turske iz Dumna 8, a 2 posiče, naši svi zdravo f. G. B. Amen.

1667., **miseca sičnja na 15.** harambaša Mati Baričić, samo 12 druga, dovede 4 čeljadi turske iz Imockoga, a 2 posiče, goveda 8, i svi zdravo.

1667., **miseca veljače na 8.** Ivan Galjihot dovede 6 čeljadi turske iz Mostara a 4 posika, i biloe druga 30 i svi zdravo f. G. B.

1667., **miseca veljače na 11.** harambaša Mati Aničić otidje, samo 5 druga, u četu i dočekaše ga Turci kod Zavelima, Mijija živa uhitiše, Juru Kovača ubiše, a 3 utekoše.

1667., **miseca aprila na 5.** Mati Baričić, samo 15 druga, dovede 2 Turčina izpod Imockoga.

1667., **miseca aprila na 6.** bi velika trešnja zemlje, da se mnoge crkve razpukoše i kuće, a čeljad pobiše. U Podgori crkva Svisveti pade je polovica i u jednoj kući ubile stine dite. U Dubrovniku malo što i osta, tako glas dodje, da ji je mrtvi 8 hiljada prvoga puta, a tresla se onda zemlja veće puta u malo vrime i vazda je ubilo, a jedna kuća se prosula duboko 40 sežanja, a veće gori više čudo se čuda učinilo, ja nekti pisati.

1667., **aprila na 10.** Marko Lovićanin, samo 7 druga, dovede 4 robja turskoga iz Prozora, a 2 posika, naši svi zdravo f. B.

1667., **madja na 12.** pade snig tiha do srid stina po Primorju i dura 8 dana, toliko veličak bi, viruj mi.

1667., **miseca srpnja na 6.** Martin Jagmić, samo 35 druga, dovede Aliha Papučića i ženu mu i još njegove 5 dice iz Vrgorca. Naši svi zdravo, f. G. B.

1667., **miseca srpnja na 13.** Žaper, samo 10 druga, dovede 4 čeljadi turske iz Grahovice kod Drežnice.

1667., **miseca srpnja na 13.** Jure Hercegovac, samo 4 druga, dovede jedno dite tursko izpod Imockoga. Istoga dneva uhitiše Turci Pilipa Terzića u Gorici, a ostali utekoše harambaše Jakova Kazumovića.

1667., **miseca srpnja na 22.** Marko Lovićanin, samo 12 druga, dovede 8 turske čeljadi iz Drežnice a 2 porobiše, naši svi zdravo, f. G. B.

Digitized by Google

1667., miseca ilinšćaka na 12. svadi se Marko Kurtović i Vicko Kordić na Makarskoj i ubi Marko Vicka iz Kule na putu tako, da ništa nereče, nego skoči 3 puta.

1667., miseca ilinšćaka na 15. bi ubiven Ivan Kadobiljac od nevirni hajdukova na vrati od kule na Makarskoj. Opaki Petar Poljičanin za pravdu.

1667., miseca ilinščaka na 18. Marko Harar, samo 4 druga, dovede iz Banjeluke 3 Turčina, a dva pogubili, tako se vojuje na daleko.

1667., istoga **na 19.** dodjoše Gabeljani s fuštom pod Zaostrog i posikoše 5 čeljadi, a 5 odvedoše, svi zdravo otidjoše.

1667., miseca gospojšćaka na 12. Zdilarić, samo 14 druga, dovede 6 čeljadi turske iz Ljubuškoga a jedno posikli, a naši svi zdravo f. G. B. Amen.

1667., miseca gospojšćaka na 20. Matijaš Ljuljević, odmetnik, uhiti Grgura Klaića iz Igrane, i još jednoga i odvede u Ljubuški.

1667., miseca gospoišćaka na 22. Kovil, samo 20 druga, uhiti Turčina u Proložcu i ucini ga 500 groša, ali zaludu, jer ji neda nego 250.

1667., miseca gospoišćaka na 23. harambaša Marko Biljanića i Jure Slipica, samo 40 druga, dovede čeljadi turske 6 iz Jablanice.

1667., miseca gospoišćaka na 28. nevirni Matijaš Ljuljević dodje, da s Turci porobi jednu kulu u Podgori, porobi, ali se ne ofali, jere pogibe kako pas, i tilo i duša, a Turci posikoše 2 dice malahne i čovika izraniše koji je Matijaša ubio, a drugoga odvedoše živa. Istoga dneva pobiše se dvi čete hajduka u Zavelima medju se mniduci da su Turci i ubiše Mihovila Duraka, a da se nepoznadoše, još bi bilo i veće.

1667., miseca rujna na 7. Jakov Lelekić i Jure Jercegović, samo 33 druga, udariše u Borčane u Dumna na Cigane i uhitiše živi 8, i dovedoše u Primorje, a posikoše ji 10, jer se ne dali voditi. Naši svi zdravo f G. B.

1667., miseca listopada na 20. Mati Baričić, samo 40 druga, dogna iz Bogodola male živine 550, goveda 21, i sve to učini na svojoj viri.

1667., miseca studenoga na 5. Marko Harar, samo 34 druga, dogna iz Seonice iz Dumna goveda 10 i tirali ji Turci do samoga Posušja, ali jim ništa nemogli, jer ji noć otela.

1667., miseca studenoga na 9. Vid Lekić, dogna iz Dunica, iz Vlašića male živine 350 na svojoj viri lipo, a bilo je družine š njime 35.

1667., miseca studenoga na 10. Marko Lovićanin i Jure Slipica, samo 12 druga, dovedoše 6 čeljadi turske iz Rame i pobiše se s banduri ramski i ubiše bandura 8 na mistu. Naši svi zdravo, fala Gospodinu Bogu. Amen.

1667., miseca studenoga na 28. podjoše sve primorske harambaše samo 360 druga, ali ji ocutili, tako s blagom utekli, veće ništo malo zatekli 550 male živine, goveda 10, konja 4, opalili kuća turski 52, mnogo žito i sino kako nije broja, koliko je šćeta. Našega jednoga raniše, Marka Harara.

Digitized by Google

Ovoga godišta što se čini 1668.

1668., **miseca sičnja na** 21. Jure Hercegović otidje u četu, samo 12 druga, i dočekaše ji aliti nadjoše, Imoćani u Vinjani, a oni vino piju, ter se opili; Nikolu Hercegovića ubiše, Juru Knezovića živa uhitiše, a ostali utekoše; tako se vojuje.

1668., **miseca sičnja na** 23. Jure Slipica, samo 30 druga, otišli k Mostaru i porobili jednu tursku kuću i uhitili 4 čeljadi a peto posikli; ali ji Turci privarili, jere koja su dva na straži ostali čuvajući kabanica i toraba, one Turci pohitaše žive, a kad oni s robom izadjoše, tu i Turci dočekaše u busiji, ali f. G. B. ne ubiše ni jednoga, neg jednoga raniše i ubiše jednu bulu što su naši vodili, a 3 dovedoše u Primorje.

1668., **miseca veljače na** 26. Mujo Veslinović, samo 12 Turaka, dočeka 5 hajduka na Radosalju kamenu, jednoga ubiše, drugoga raniše, ali uteče, i ostali utekoše, ali jedva.

1668., **miseca marča na** 4. Ivan Komarić, samo 10 druga, dognaše 19 goveda, iz Vlaha ukrali, ali jim ko dokučio.

1668., **miseca veljače i marča** do polovice, prodaše hajduci mnogo kršćana na galiju mletačku, vele 100 ljudi; ali skočiše fratri, iztiraše ji iz crkve, njih i njihove žene i svakoga, ko je njihov pomoćnik, tako se i ostaviše i na sramotu.

1668., **miseca marča na** 4. otidje Mati Kojkalo, samo 4 druga, u četu, a kada bili u Mostarskomu Blatu, onde se dva odmetnu u Turke, tako ona druga dva i ubiju, to jest ubiju Matija Kojkala i Vida Bogisalića, i odnesu im glave u Mostar, ter ji Turci vrlo pomiluju, jer im je Mati čudo jada zada i turske čeljadi proda.

1668., **miseca marča na** 5. Salibaša Vrgorčanin, samo 6 druga, odvede iz Podme 4 čeljadi i vrati se zdravo doma u Vrgorac.

1668., **miseca marča na** 5. ukaza se na nebu kako jedna greda iz priko Fara i dura 2 dana.

1668., **miseca marča na** 8. Marko Harar, samo 14 druga, dovede 5 robja turskoga iz vrh Duvna i Turčina posikli; jer je star bijo, i još jednoga kršćanina ubili iz puške u Gorici, ali su ji tirali Goričani po šumi, to se tako i dogodi.

1668., **miseca aprila na** 10. Grgur Vranješ, samo 15 druga, dovede iz Buka kneza i još dva kršćanina i posla u Primorje, a on se vrati, samo 8 druga, i podju u Dumno i uhite 2 čovika kršćanina i 15 goveda: idjući amo dočekaše ji Turci na Vrlici, onde uhitiše Vranješa Turci, a oni raniše jednoga Turčina ter dobro.

1668., **miseca aprila na** 22. Parać, samo 7 druga, u Dumnu u Stipanići uhiti 7 čeljadi turske, pak se nehtili voditi, te ji isikli sve, nikakve koristi.

1668., **miseca travnja na** 23. Otidje Guvernatur Bencun, samo 460 ljudi, i udrili na Tribinje u Popovu, uhite čeljadi 30 kršćanske a turske 3, goveda 250, male živine 550 i svi zdravo došli na Sućura i plino dognali i razdilili. — Pak ji se opeta vrati 260 pod Dubrovnik, u selo koje se zove Orah, ondi se izmetnu i po-

Digitized by Google

robe selo, da nakrcaju tolike brode robe svakojake i posiku čeljadi niko veli 15, a niko 20, to se nezna koliko. Bog zna najbolje.

1668., **miseca svibnja na** 2. Marko Harar i Bože Vudraković dovedoše jedno tursko čeljade iz Županja potoka, a troje ji posikoše i još dovedoše 2 kršćanina iz Dumna.

1668., **miseca svibnja na** 4. Dujam Sovulj, samo 25 druga, porobiše Brele i Slime, dognaše goveda i konja 40, i ovo učiniše na dobroj viri svojoj, kakono ti hajduci.

1668., **miseca svibnja na** 8. Salibaša s družinom uhiti Nikolu Cvitanovića i Tadiju Masnicu, a posika na Dračički stina, a Turkom ništa.

1668., **miseca svibnja na 10.** Mati Baričić, otidje na rok, samo 13 druga, k' Mustavagi Imonović na sinski most, al ne bi na roku, jere ga dočeka Stojan Kukavica, samo 40 druga: Matija živa uhitiše i još 3, a Božu Vudragovića rani i uteče, i ostali jedva utekoše, tako rekoše, i uciniše Mati 700 groša, a Filip Bogović 300. Tako ti je turski rok, pazi se svak.

1668., **miseca srpnja na** 1. sve harambaše primorske, samo 400 ljudi, otidjoše pod Imocki za izmamiti Turke iz grada, ali zaludu, Turci nedošli u busiju, a naši zapovrnuli 110 goveda i 3 konja živa a trećega ubili iz puške. Naši svi zdravo a Turčina uciniše 5 stotina groša.

1668., **miseca srpnja na** 6. izašli Gabeljani u fušti i pristali pod Bristom, ter ih se izmetne na suho 30 i podju u Lovčanj, ter uhitiše čeljadi 28, a jednoga posiku, a naši ubiju jednoga Turčina tome čelo. Istoga dneva pošla turska četa 300 i naših opaze: onde se š njimi pobiju, Turaka pogibe 6 a 16 živi uhite, naša Turci 2 raniše.

1668., **miseca srpnja na** 8. Grgur Vehić, izašavši s Makarske pijan obnoć i nadje Jeru, Terzića Grgura ženu u mlinici svojoj, izvede je iz mlinice, pak je ubije, neznam zašto, koji je uzrok bijo.

1668., **miseca srpnja na** 18. Marko Lovićanin, samo 14 druga, dovede iz Rame turske čeljadi 5, naši svi zdravo f. G. B.

1668., **ilišćaka na** 7. harambaša Muja Čurčić iz Livna, samo 40 ljudi, dodje k' Makarskoj i uhiti 3 čeljadi, goveda 18, male živine 60, i podjoše svi zdravo.

1668., **miseca ilinšćaka na** 14. Mati Baričić, Vid Lekić, Dujam Sovul, samo 80 družine, dočekaše Imoćana kod Žeževice, koji idjahu na Prominu na Zadvarje: onde se pobiše, Turaka živi uhitiše 5, a mrtvi 3. Što oteše robe zahire 18. Svi naši zdravo f. B.

1668., **miseca ilinšćaka na** 18. Jure Svraka, samo 13 druga, dovede čeljadi turske 4 iz Imockoga, a 2 posikoše, naši svi zdravo dodjoše f. G. B.

1668., **miseca ilinšćaka na** 21. otidje vojvoda Ivan Cucić s fuštom u Neretvu i dočekaše ih Gabeljani na Osinju, jedni po suhu a drugi po moru s fuštom, i ondi se pobiše; ali Turci našu fuštu uzeše i ubiše 2 vojvode i 4 soldata, a ostale žive povedoše u Ga-

Digitized by Google

belu 21 i Baptistu Stričića, a naši ubili 2 Turčina. Bilo ji Turaka 120 a naši u sve 27, tako srića hoće.

1668., miseca ilinšćaka na 25. Loze, samo 12 druga, dovede 4 čeljadi turske a 2 posikli, naši svi zdravo f. G. B.

1668., miseca kolovoza na 18. Jurica iz Popova, budući amo doša i privirio se, odvede sobom 10 druga da idju u četu, tako ji izda Turkom. On ubijo Ivana Katića i ostala vojska ubila dva, a uhitili ji 3 živa a 2 jedva utekla. To ti se uzdati u svakoga.

1668., miseca kolovoza na 23. Otidje Marko Harar, samo 60 druga u Dumno, i dognaše od Ponora male živine 600, goveda i konja 100, i 2 čovika starovlaha. Naši svi zdravo.

1668., miseca studenoga na 14. Marko Harar, samo 20 druga, uhiti u Slani Doci 12 Dumnjana i sve ji dovedoše u Primorje, 8 kršćana, 3 okomnice i Turčina, a 2 ranili pak ostavili.

1668., miseca studenoga na 16. Nikola Žaper, samo 15, uhiti 2 Imoćanina, golema četnika, i uciniše ji pasti.

1668., miseca studenoga na 28. Marko Harar otidje, samo 33 druga, na Ravno u selo, koje se zove Kukavice i uhitiše robja dosta, ali zaludu, jer Marka Turčin harbom ubode. Kad vidila družina, da je Marka harba krozi prošla, tada posikli čeljadi 12 i dovedoše ji 3, koga nije, da nejide kruh.

1668., miseca decembra na 31. Pilip Crnoborovčić, samo 4 druga, dovedoše 2 kršćanina i Turčina, i pogubiše Mehmedagu Nuhagića, naši svi zdravo.

Što se čini ovoga godišta 1669. neka se zna.

1669., miseca sičnja na 9. dodje Ibro kapetan na Makarsku, samo 30 konjika i 40 pišaca, i zasidoše u Biloševu potoku, da pohitaju čeljad; ali tako srića hoti, naši ji opaziše, ter jim pritekoše, 4 Turčina uhitiše i 4 konja, a 2 raniše, naši fala G. B. svi zdravo.

1669., miseca veljače na 2. Uskočiše 2 Bogdanovića i još 3 š njim, i dovedoše 2 kršćanina bolja od sebe i uciniše ji 500 groša, tako se bogati.

1669., miseca veljače na 25. Otidje naša četa u Zažabje, 4 stotine ljudi, i dognaše konja 80, goveda 120, male živine 200. Opališe kuća 15, izgori u kuća čeljadi, ja neznam, niko veli 20 a niko 15, ja znam što dovedoše na more harambašu Nikolu Novkovića i još 4 bandura i čeljadi ostale, ženska i mužka 10. Naši svi zdravo.

1669., miseca marča na 3. dodjoše Gabeljani i Ljubušani, 7 stotina ljudi, i udriše na Podacu, opališe kuća 30, zajaše male živine 300, goveda 60, konja 10, jednoga starca uhitiše i odvedoše, a 2 raniše i oba umriše. Naši Turaka raniše 5, tako kaza jedan od njihove vojske koji dodje amo k nami i uskoči, budući se poturčio.

1669., miseca marča na 17. budući otiša Ilija Bogdanović u četu, samo 6 druga, ter ošpija Turke na Zadvarju i poruči po ostale četnike da dodju, i podje ji 80 ljudi k njemu i uzeše kulu na Poletnici i u kuli 3 kršćanina. Kulu opališe, izašli Turci iz Zadvarja

Digitized by Google

na pomoć, ali ji naši dočekali u busiji, 3 ubili a jednoga živa dovedoše. Ubiše Hasanagu Arapovića i to tako.

1669., miseca marča na 24. Sdilarić, samo 10 druga, dovede iz Ljubuškoga bulu i još 2 kršćanske, svi zdravo dodjoše.

1669., miseca marča na 26. harambaša Stojan Kukavica uhiti 4 hajduka u Vrhdolu u Papratnici Stipana Žarkovića i još tri njegova druga i odvede ji u Četinu.

1669., miseca travnja na 14. dodje turska vojska na Drvenik, 15 stotina ljudi, ali se malo pofališe, jer nezarobiše ništa nego 15 koza, a nji pogibe 10 a raniše ji 15, to ti fajda, naši f. G. B. svi zdravo.

1669., miseca svibnja na 10. Otidje naša četa, 450 ljudi, na Bilje i dognaše male živine 1200, goveda 90, konja 30, ubili 2 čovika, a dovedoše ji 6, a oni naša 3 raniše, tako jedan i umri, ostali svi zdravo, f. G. B.

1669., miseca svibnja na 18. naša četa otidje pod Imocki, 390 ljudi, dosta zla učinili, jere kuće popalili, sebi fajde ne učinili, jere malo zaplinili, 2 naši na mistu pogiboše, a ostali zdravo dodjoše, oni jednoga njihova ubiše, 50 kuća opališe, 30 goveda dognaše, ali se malo pofališe.

1669., miseca srpnja na 4. Stipe Stipićević vojvoda, uhiti fuštu Gabojoku u Besdiji, ali Turci uteku u Pelišac, a skočivši se hajduci i Primorci pritekoše im, ter ji u Pelišcu pofataše sve žive i odvedoše gjeneralu u Split, a Turci našemu nogu pribiše, veće nikomu ništa f. G. B. Amen.

1669., miseca srpnja na 7. kapetan Ibro, samo 120. ljudi konjika, dohodi na Makarsku da porobi; ali se malo pofali, jer neuhiti veće jednoga čovika i jedno paripče i jedno goveče, to jim vas dobitak, ali zdravo podjoše, to je velik dobitak.

1669., miseca srpnja na 8. naša četa podje pod Vrgorac i na Orahovje, 180 ljudi, i dobro se podniše; Turaka živi dovedoše 5 a kršćana 7, još jednu ženu i dite, volova 24, konja 4 i još robe što su mogli naći, a što je najbolje svi zdravo f. G. B.

1669., miseca ilišćaka na 8. naša četa podje na Vinicu i palili dvore Dizdara od Zadvarja, i našli dosta robe svakojake, donili svekoliko što vridi i svi zdravo.

1669., miseca ilišćaka na 16. naša četa podje u Imotu pod Stipanju crkvu, u Vučidoli susritiše se s banduri, ondi se pobiše kako mogoše, ali banduri zlo podjoše, jer jednoga ubiše, sedamnajst ji živi dovedoše a jedno 2 utekoše. Naši svi zdravo dodjoše f. G. B. vazda. Amen.

1669., miseca ilinšćaka na 26. naša četa 280 ljudi, otidjoše k Ljubuškomu za izmamiti Turke; ali Turci u busiju ne smiše, nego drugim putom obrnuše, skočivši blago dognaše, 450 male živine a velike 120 a 6 čobančenja sve kršćanskoga, ovi svi zdravo dogjoše f. G. B. Amen.

1669., miseca gospoišćaka na 8. naša četa, 72 ljudi, podjoše pod Imocki u Glavinu, ondi uhitiše 4 čeljadi turske, a peto kršćansko

Digitized by Google

i male živine 100, popalili kuća u lugu 12, i svi zdravo dodjoše f. G. B. amen.

1669., **miseca gospoišćaka na** 22. naša četa, 650 ljudi, podjoše pobiti se s banduri i s Ljubošani; ali se malo okoristiše i jedni i drugi, naši pogibe 3, a dva živa uhitiše. Naši Turaka pogubiše 15, a raniše ji 5, pot tome čelo amen.

1671., **miseca januara na** 9. dodjoše Turci da uzmu Risan na sramotu; ali se naši dobro podniše, jere im nedaše ulizti, nego se š njimi pobiše kako godi mogoše i tako rekoše, konja da dovedoše 100, akoli i veće, naši 15 ubiše i gjenera vrati konje paši, a ko je mrtav neka ne jide.

1671., **miseca novembra na** 24. kako Dužd pusti Primorje Caru; a budući se zakleo zakletvom, da ga neće pustiti nikada, i budući odnio Misal na kom se kleo: to mi ostajemo kako riba na osekli, i to ti uzdanje u svakomu.

1676., **miseca maja na** 10. dodje carev kapižija na Makarsku, samo 450 Turaka, da mu Primorci dadu poharačicu; ali je ne dadoše i otidje priteći da će porobiti i sve smaknuti.

1676., **miseca ilišćaka na** 25. padoše čadi, da se nemogoše viditi na moru brod milju, i dura dan da se ne diže.

1678., **miseca januara na** 22. udari garbin, koga nisu zapamtili starci 80 godišta, i čini ruinu od brodova da nemore niko u Dalmaciji znati ni u Istriji takoga garbina.

1678., **miseca januara na** 26. dodjoše na Makarsku vezirovi čauši i uhitiše guardiana fra Šimuna Ribarevića, još ljudi š njime 12, uciniše te groša šesnadeste stotina. Tako se Caru daje poharačica i dva umriše u sužanjstvu.

1682., **aprila na** 25. Učiniše viće Primorci da nadju koje medju njimi muževi da digoše glas na Ivana Urlića i na Žunu Radobilčevića. Urlića ondi ubili, a Žune jedva u crkvu uteče, te se uhiti svetoga sakramenta, ter ga otihu onde ubiti i pritekoše fratri, tako škapula život.

1682., **miseca maja na** 10. dodjoše Imoćani, Gabeljani i Vrgorčan na Makarsku, 350 ljudi, tako rekoše, da kupe paše bosanskoga večeru, odniše 6 stotina groša i porobe manastir tako, da se nemogaše nikakove stvari naći; što nebijahu odnili, to sve bi razbili, neka znamo ko je ondi bio, a to je mučno virovati, po pazaru razbiše vrata i odniše sve što nadjoše. Tako Turci sve stvari čine, a mi ostasmo plačući.

1682., **miseca septembra na** 20. podje Durak Begović da gradi Zemunik, samo nikoliko Turaka i kršćana, ali izašli kauri iz Zadra, da jim zabrane graditi i da ji otiraju. Turci se nemariše što oni govoraše, za to se ondi pobiše kako valja; ubiše Durak Begovića i još njegove družine Turaka kršćana u sve što manjka 218 ljudi. Tako se pobiše, Turci 2 ubiše a tri raniše veće ništa.

1682., **miseca oktombra** 14. izgori u Rami manastir, tako da jedva fratri izadjoše, da neizgoriše i ostala familia koja je ondi bila. Bog zna kolika šteta učinjena.

Digitized by Google

1682., miseca agusta na 25. poče se dilati lis da se pokrije manastir što su Turci užegli još u ratu, i nemogosmo udilati ni pokriti. Drugoga godišća do aprila i vas aprio f. G. B. pokrismo i popodismo donje pode, ogradismo vrata, ambare lipe i još bi, ali neda smrt, jer umri trećega godišta januara na 11. Otac f. Šarić budući guardijan.

1683., miseca aprila na 10. U Vratku kopajući put 8 ljudi, odtišće se zemlja i pritišće 3 čovika, jednoga išto po nogu, ovi se lasno izvadi i nebi mu ništa f. G. B. Juras Peić, a drugoga pritišće svega, jedva ga izvadiše kako mrtva ali f. G. B. oživi i leža mnogo, Luka Grakić; trećega pritišće, ovoga jedva nadjoše, a tot on mrtav, platiše globu Jeminu i kadiji, ovi je bio Petar Kačić.

1683. Ovoga godišta bi studen taka, da se nemogaše starac naći koji bi sazna takovu studen. Poče u Primorju na 17 januara i dura do 7 Marča, tako da se nediže snig niti tinu bura; nego je bio snig 8 pedlji na ravnu, a di su smeti, onde se ne zna, ko će miriti? Mnoge kuće padoše pod snigom na vele mista i podušiše dosta čeljadi, ja što je pometeno, tome konta nejma, i živine veće više; ako ne viruješ da si zdravo i procini koja je nevolja bila ovoga godišta od leda.

1684., miseca januara na 13. dodjoše Kotarci na Makarsku da izvade Jemina; ali ga nedaše Primorci, nego ga puste na viru, i tako učiniše, pustiše ga na viru i podje na Vrgorac s mirom Alibeg Bekzadić budući Jemin.

1684., miseca marča na 13. dodje iz donje krajine 250 ljudi, a toliko se skupi u Primorju i udariše na Sućurju na bale, ondi ji prijaše i dovedoše na Makarsku. Ubiše 4 Turčina na mistu a raniše ji 6, zdravi dovedoše 23. Razdiliše mnogo blago, da budu pravo dilili, došlo bi svakoga po hiljadu groša. Mnogo blago komu nije konta nije tako blago oteto, toliko jaspre, toliko svile i svite, cukra i papra i sapuna i svaki čudesa, tako da se mogaše oka papra uzeti 8 jaspri.

1684., miseca marča na 29. podje naša četa Vrgorcu i na Orahove i okolo što ko more ujagmiti. Dovedoše jednoga Turčina, drugoga ubili i jednoga šismatika. Dognaše konja 120 a goveda 140, i svi zdravo dogjoše f. G. B.

1684. miseca aprila na 9. Otidje naša četa pod Imocki, četiri stotine ljudi, dosta vlaha zapliniše, ali zaludu, jere nemore hoditi kako ista, veće nego dognaše, a ti mah Turci pritekoše, ubiše naša 62 i raniše ji, a živa 2 uhitiše 4 i tako rekoše. Dognaše goveda 60, konja 15, magarenja 10. Naši Turka ubiše 2, a raniše ji 8 tome čelo.

1684., miseca aprila na 21. dodje od donje krajine 500 ljudi, jošće se sasta od Primorja s Brača toliko i podjoše na Dvarje; uzeše Poletnicu, u njoj 6 ljudi kršćana, ali se sami pridali. Odovle pošli na Zavalju, učinili škaladu te je uzeli i u njoj 6 Turaka i

Digitized by Google

jedan kršćanin; pošli svi na grad, dali skaladu na bedene; ali se Turci zatvore u kulu, naši jim ne mogu ništa učiniti i tako ji hrvu do podne, pak prokopaju kulu i bace granatu unutra: užeže jim prah, opali ji kako miše, tako ji izvade 14 Turaka, 2 Age i Hasan Aga Raljića iz Sahovića što je bio Dizdar, posiku ji 5, a ostale žive dovedu, a kršćane sve pustiše, bilo ji e 30. Našega 1 ubiše Turci, raniše ji 10, tot tome čelo; tako se uze Zadvarje.

1684.. miseca aprila na 29. otidje naša vojska s Zadvarja Bušku Blatu do Kamešnice, 700 ljudi, mnogo plino zaplinili, male živine 7 tisuća, goveda i konja na 250, tako rekoše, čeljadi turske 30, a toliko ji posikli. Naša 2 poginuše a 1 raniše.

1684., miseca magja na 10. otidje naša četa pod Vrgorac, ondi se pobiše, 3 Turčina ubiše a 3 živa dovedoše. Ubiše serdarova sina a drugoga živa dovedoše, naši svi zdravo f. G. B.

1684.. miseca maja na 30. otidje s Dvara vojska pod Kamenšćicu, da porobi vražjega . . . Ali za nje Turci znali, tako ji i dočekali, a da budu naši u polje ulizli, neznam bili iko uteka, a tako srića hoti da ji opaziše ter u polje ne ulizoše, ali ništa nemanje 2 naša uhitiše a dvama glavu odsikoše, a Turci svi zdravo, a bilo je naše vojske 600.

1684., miseca setembra na 13. otidje naša vojska na Vrgorac, 400 junaka, porobiše, dosta zla učiniše, užegoše koliko mogoše kuće, dovedoše čeljadi 10 a posikoše ji 6, tako rekoše, i robe što su našli, a Turci našega jednoga ubiše a drugoga raniše.

1684., miseca otobra na 21. otidjoše primorske harambaše pod Pelišac i uzeše jedan patać robe svakojake trgovačke i turske, žudinske, jermenske, kršćanske i dovedoše pod Živogošću, ondi počeše izkrcavati, izkrcaše tri dila; ali dodjoše 2 fušte, što ne bi izkrcano ono odvedoše Faru, a bilo je naše vojske 600 i svi zdravo.

1684., otombra na 18. dodje Anton Buloni prvi Providur od Makarske i Primorja.

1684., novembra na 19. Uzeše kulu na Narinu izdajom, i u kuli 3 Turčina, municiona svakoga. Drugu kulu uzeše u Metkoviću i u kuli 7 Turaka, 2 ubili a 7 živi dovedoše. Našega 1 Turci ubili a 2 ranili, ter vrlo, i ovo je bilo na 20 novembra.

1685., miseca veljače na 1. otidje četa s Makarske, 560 ljudi, na Buk kod Buška blata i dognaše male živine 4 hiljade, konja i goveda 8 stotina, i svi zdravo; s obi strane tako govore.

1685., miseca veljače na 10. kod Imockoga stotina ljudi, ali se malo pomogoše, jere ništa ne učiniše, opališe ništo kuće, sina i mline na Vrlici i ubiše 4 kršćanina, to ti korist, a Turci našega jednoga ubiše a 2 raniše, ter vrlo. Istoga dneva druga četa udrila na Roškopolje pak se ovom sdruži; ali se tako dogodi, da se namire mnogi Turci, ter ji obujmu i posiku 25 a živi ubite 120, tako rekoše, a naši ubiše 4 Turčina, Ibru kapuša i kadiju županskoga i tome čelo, teško onome koga nije, tako reko.

1685., miseca aprila na 7. dodje turska vojska k Sinju, a naši bijahu Sinj s dvima lumbardami i 3 petarda, i bili su razorili

Digitized by Google

vele, ali zaludu, jere Turci učiniše juriš, tako naše i razbiše, oteše lumbarde, petarde, pobiše vojske, nemore se istinom znati, niki rekoše 500, a niki 300, ali živi uhitiše 180. Turaka rekoše da je veće mrtvi nego naši, ali zaludu, jer njihovo junaštvo bi. Ubiše vikara od Makarske i jednoga kapucina, popa rekoše 14 živi i mrtvi, toti vojska, neka znaš kako Turčin vojuje ter plaši.

1685., miseca aprila na 10. turska vojska otišla na Vlaje u Boraji do Kaštela i plina dosta zapline, ali plati, jer ji pogibe 20, a drugi rekoše 30, a Turci odvedoše robja, niki rekoše 50 a niki 60, a plina 600 ali 7 stotina.

1685., miseca aprila na 23. izgori Drvenik grad tako, da su jedva čeljad utekla s onizim što je na njih bilo, veće sve izgorilo, toliko oružje, žito, vino, rakija, haljine, nije broja šteti što se učinilo, a to je užegla jedna žena pekući kruh rano na Jurjevdan svecu. Za to se svak nauči, kako ćeš u svečani dan poslovati, tot tako se dogodi.

1685., miseca jula na 15. Dodje turska vojska da uzme Zadvarje, bosanski Paša i Jercegovački paša i bilo je toliko halajbega. Uzeše Poletnicu, Zavalu i Male Dvore, a brzo bi i grad; ali naša vojska otidje da se pobiju, tako srića hoti, da Turci daše pleća, tere pobigoše. Uhitiše ji živi 16 a ubiše ji 100, zatekoše ji u Poletnici 47 u kuli i sve ji izvadiše i povedoše u Vrulju gjeneralu. Naša pogiboše 3 a raniše ji 8, a živi uhitiše 5: Tadiju Kulišića, Ivana Povodu, Antičića iz Igrane; a naši tako rekoše, da su ji ranili 50, i ostaše 2 petarda i šta se bombe meću, alaj barjak i ostale robe, pušaka, sabalja, kopja, kabanica, to se nezna. I bi veliko veselje u svemu Primorju i u svoj Dalmaciji, jere se oslobodiše od velika zla, amen alleluja.

1685. Istoga na 23. pade snig po Baškoj planini, što niko nezna da je u ta doba pao snig onda.

1685., miseca jula na 27. Mijovijo Vodanović, samo 30 junaka, dogna goveda 45 iz Imote od Stipanje crkve i tiralo ji je 60 bandura, nikomu ništa, tako srića hotila.

1685., miseca ilinšćaka na 4. otidje naša vojska na Gabelu, 4 hiljade, ali se malo okoristi, jer ji pogibe 15, a niki rekoše 20, a raniše 20, ako li i veće, a naši dovedoše robja kršćanskoga 60, a niki rekoše 80, a turskoga 4. Robe svakojake, tome se broja nezna. Koji su u varoš ulizli i u turske kuće, da neće zaboraviti do smrti, koji li nisu, tot njimi ništa od turskoga. Nezna se koliko ji ubijeni, koliko li ranjeni.

1685., miseca ilinšćaka na 10. Naša četa otidje u Imotu, 200 junaka, i porobiše Goricu, Lobiće, dognaše konja i goveda 50, male živine 40, ubiše 3 čovika a dovedoše 3, a naši svi zdravo.

1685., miseca agosta otidje naša četa pod Livno na 18., junaka 280, zaplinili male živine hiljadu, konja i goveda 250, turske čeljadi 20, kršćanske 50, robe svakojake što je ko moga nositi; ali jim pritekoše Turci, malo da se nije zlo zgodilo da nisu izginuli,

Digitized by Google

tako srića hoti, da naši odsikoše 2 glave turske i oteše 80 konja pod sedli, a Turci 2 naša raniše, na tome svrha.

1685., **miseca agusta na 20.**, otidje Abrajam u četu svojom nevirnom družinom koji ga Turkom izdaše, njega i družinu, bilo ji e 8, jedan uteče, 5 pogubiše a 2 u Turke otidjoše, koji ji izdadoše, neka je svakom za nauk uzdati se u nevirnu družinu. Amen.

1685., **miseca otobra na 2.**, ubiše Gabeljani na Krvavcu fra Petra Matića i još š njime 6 soldati, sve glave odniše na Gabelu, neka se diče prid Turci, što su učinili junaštvo.

1685. Istoga dneva u Kotišini obisi se Mande, žena Domnjana Glavičića, budući veće od 50 godišća, izgubi ufanje, za to se obisi.

1685., **otobra na 10.**, otidje naša vojska, 1600, da digne sva sela, koja su s ovu stranu vode. Digoše Zagvozl i opališe oba sela, takodjer oba Vrdola digoše i pališe i Slivno, Runović i Drinovce svekoliko digoše i dovedoše u Primorje, jer je taka zapovid biše od gjenerala i dovedoše čeljadi u sve, tako rekoše, hiljadu i dvisti.

1685., **otobra na 22.**, Leh dogna izpod Imockoga goveda 6, male živine 20, a bilo je 5 druga, i svi zdravo, jer Turci nesmili za njima poći, scineći da je pomama i vidili su ju.

1685., **miseca novembra na 3.**, podje naša vojska na Vrgorac, hiljadu i trista ljudi, opale varoš; ali gradu nemogli ništa, udari toliko *diluvio* da se svak čudio i tako ostavivši vratiše se u Primorje. Istoga dneva druga vojska udari na Ledinac, hiljada i dvista junaka, na bandure, a prid njimi Vodanović Mićo to jest Marundelić, i onde se pobiše s banduri, naši ji ubiše 17 a uhitiše 14, i dovedoše male živine 1600, a velike, konja i goveda, 300, banduri našega 1 ubiše a raniše ji 6; opalili kuća 45, ako li i veće, oteše bandurom kabanica 80, pušaka 60 i mali 8 pušaka, a toraba veće od stotine što rekoše, ako lažu, to ti im na čast. Ja nisam onde bijo, nego kako sam čuo u kući Ivana Ljubotića. Užegu i kuću i toliku čeljad ki se nektili pridati, nego su govorili: volimo i poginuti nego se vami pridati, i tako izgorena dva izadju, jednoga posiku a drugoga tako opaljena odvedu za sužnja, jer je pravo, nek svi znate, što je pravda.

1685., **miseca novembra na 14.** otidje naša vojska, hiljadu i šest stotina, da prikrate na Zadvarje; ali kada su bili na Studenci, onde i *špia* dočeka i reče jim da se vrate, ima 10 dana od kada za nje znadu i skupila se je mnoga vojska. Tada se naši vrate na Zadvarje, a nikoliko ji otidje niz Imotu ter porobe Ružiće, Zakline, ništo koza, goveda, čeljadi i robe što su bili dobro zaplinili; ali jim na vrime Alibeg u Tihaljini priteče, ote ostalo što su odnosili i jednoga uhiti živa a dva rane malo, naši ubiju 1 konja i rane Turčina i dovedu jednoga bandura; tako rekoše.

1685., **novembra na 22.** Dodje povodanj, aliti vijavica u Živogošću, tako da malo osta manastir; ali učini čudo štete, tako da i neznaju, niti će se spominjati za vele vrimena.

1685., **miseca decembra na 5.** Sužnji izsikoše čeljad Nikole Durakovića, ali f. G. B. nebi nijednomu ništa, jere ljudi pritekoše čujući viku i sužnje pohitaše; svoj dug platiše mučno.

Digitized by Google

1685., **miseca decembra na 20.** otidje naša vojska da porobi Vinjane, hiljada i pet stotina ljudi, porobiše i popališe sve Vinjane, Mehmedoviće i oko Imockoga što su mogli. Mnogo plino odagnaše, tako rekoše, 5 hiljada male živine, konja i goveda veće od 8 stotina dovedoše, kuća 36, što čini čeljadi 360, a bilo naši pogibe 5 a raniše ji 8, i još rekoše da su ji ubili 3 Turčina. Istoga dneva druga vojska podje Gabeli, četiri stotine ljudi, porobiše Glušce i još okolo, onda što su naši opalili 50 kuća i veće dovedoše čeljadi 26, dognaše plina male živine hiljadu i pet stotina, goveda i konja 95; još su veće bili zaplinili, ali Turci pritekli, ter oteli i uhitili 4 soldata, a da ji pomoć ne izruči, čudo bi bilo zla od njih, tako rekoše, a ja neznam.

1686., **miseca januara na 4.** podje naša četa, 180 ljudi, u Dumno i porobe u Brešniku 3 kuće, zapline male živine 230, goveda i konja 30, i ono što su našli po kući, jednoga čovika dovedu, a drugoga ubiju, naši svi zdravo dodjoše f. B. Amen.

1686., **miseca januara na 19.** naša vojska otidje na Vitinu, 7 stotina ljudi, opale svu Vitinu; ali nemogli kula, zašto Turci biju iz nutra, ter nesmiše pristupiti. Dognaše male živine 300, goveda 100, konja 20, sužanja oliti čeljadi 15, jednoga čovika ubiju iz puške, naši svi zdravo. Istoga dneva druga vojska udari na Posušje, 1500, prid njimi Nakić Mati vojvoda. Opali Posušje, Gradac, Grude, Kočerin. Dognaše male živine 3 hiljade, goveda 800, konja naprćenih svake robe veće od sto, a što nije naprćeno 50, posikli ljudi 6, uhitili 30, pak ji puste nikoliko što nemore hoditi; tima ih pristignu banduri kod Gruskoga vrila, ovde nikako odvrnu ji 6, dva uhite živa a 2 ubiju, a 2 utope u blato, a jedan pripliva, ostali zdravo dodju i plino dognu i banduri otmu 150 goveda, i tako se vojuje i otimlje jedan drugomu. Amen.

1686., **miseca februara na 4.** Šenkeber Grgur, samo 6, otidje pod Imocki i dogna 6 volova, ter veliki, ta je svaki valja 10 groša i svi zdravo dodjoše, zašto nije niko ni vidio.

1686., **miseca februara na 12.** Kebel, samo 25 druga, s Vrlike i Muhića kule dognaše male živine 40, konja i goveda 5, i svi zdravo dodjoše.

1686., **miseca februara na 20.** otidje naša četa, 300 ljudi, prid njimi Tiro Lekić, porobe kod Vidonje jedno selo, dognu male živine 150, goveda 50, konja 60, poginu 2, ostali zdravo dodju, rekoše da su Turci ubili, a oni 7 Turaka, a neznam jeli istina nijeli, oni znaju, koji nije doma doša.

1686., **miseca veljače na 21.** Podjoše Klišani u livanjsko polje, 100 ljudi, i porobe selo kod Atlagića dvora, zapline male živine 130, goveda i konja 50, i polete za njimi Turci na konji i pišaci, i dostignu ji u planini; ali se naši opru, ter ji dočekaju, tako srića oti i 6 živi uhitiše, uhite i bega Perdusovića, a 12 glava odsiku, naši svi zdravo f. B.

Digitized by Google

1686., miseca veljače na 27. podje četa iz Primorja s Makarske, 300 ljudi, zastadoše kod Vrgoca da dočekaju Turke. Izašla 3 Turčina, tako ji uhitiše brez rane i svi zdravo dodju f. B.

1686., miseca na 20. marča bi smrt pokojnoga fra Petra Delivića čudna tako, da bi s nami na kumplitu u crkvi zdrav i dobre noći. Umri, što je mučno virovati, takovu smrt strašnu.

1686., miseca marča na 22. otidje naša četa, 340, u Imotu, odrenu male živine 70, i čeljadi, pak čeljad puste, a oni danuju u Slivnu, pak se vratiše pod Imocki, pridju vodu 16, ostali u busiji. Kada bilo u jutro zapovrnu iz polja konja i goveda 30, skoče se za njimi Imoćani; sve što more trčati, ali oni pridju vodu s plinom i dočekahu Turke u busiji, onde ubiju 2 velika četnika, uhite nikoliko hrdeži, nešto je hodilo za vojskom kupiti, ako što ostane, naši svi zdravo f. G. B.

1686. Istoga dneva banduri Rakitski i Tribinski nadju naša 4 di su se umorili, te počivali i onde na nje navale, 3 ubiju a četvrtoga živa uhite; ali se i oni dobro podnesu, ubiju Iliju Crnobora harambašu Tribinstova i rane bandura Rašu od Rakitnoga, ter vrlo.

1686., miseca aprila na 3. podje naša četa pod Imocki, 60 ljudi, uzmu kulu na Vrbici i u kuli 2 čovika i robe svakojake, tako da naprte 6 konja robe i dognu na Makarsku, male živine 30 i svi zdravo f. B.

1686. Istoga dneva druga četa iz Podgore, 8 ljudi, udri u Veljaci u Lug na goveda, zaplini nikoliko goveda i konja, tako da su ji došla pod groša, ali plate, jer banduri 4 rane tot tako.

1686, miseca maja minaše kulu na Norinu kršćani i došavši Turci tuji ulizu muktice, a lumbarda nije mogla sinuti ništa, nego se naši kopaše, pa i tada mine sinu malo.

1686. Na 10. istoga miseca da poplaši Turke na Norinu, ali se Turci ne poplaše, nego naši toliko vrlo, da ih uhite 120, a mrtvi 80, a ostali utekoše na brode, ter jedva, tako da i ni je dosta poginulo; ali zaludu, jer njihovo junaštvo osta. Raniše serdara Mijovila Vodanovića, a ostale neću spominjati, koji nije doma doša, tot se zna da je poginujo.

1686., miseca maja na 18. Klišani i Splićani, j š vojske što se skupilo onda. uzeše Otok u Cetini, koji je vele jada zadava kršćanom, i dovedoše mnogu čeljad i robe svakojake, i ubiju 3 Turčina i ostali uteku, i dovedu čeljadi turske 30, a kršćanske će pustiti, tako rekoše, naši svi zdravo f. B. Amen.

1686., miseca junia na 3. haramaba Nakić Mati, samo 2 hiljade ljudi, porobi Župan, Potop i Stipanjiće u Dumnu; popali, porobi, smače tako kako valja, posika Turaka veće od 50, živi odveo 25, dice, bula što su mogli, robe svakojake, što je moga ko nositi, male živine 800, konja velici 20, a ostali konja i goveda 200. Ubiju kadiju, još gospode turske koliko su mogli, tako se dobiva. Turci naša 2 ubiše a 7 raniše, veće ništa i Kula Vlahovića i ona se ne dala užeći i još je bilo u njoj 7 čeljadi, sužanja kršćanski, ter vrlih. Amen.

Digitized by Google

1686., **miseca juna na** 4. Grgur Leh, samo 20 junaka, zavide u planinu u Vranići jednako izadje i otidje 13 turaka i kršćana, što se zna tko je Turčin, tko li kršćanin, gonili su iz Mostara robe svakojake a najviše trišanja 13 konja, onde na nje udare, jednoga ubiju a drugoga živa dovedu, a ostali uteku, i dovedu 12 konja, nu trinadesti se nikako izmakne, nemogli ga naći, na komu je roba i bila, tot tako i donesu 13 kabanica, neka nisu goli.

1686., **miseca juna na** 17. otidje naša četa prid Imocki, 120 junaka, dobro se podniše, dovedoše 2 Turčina živa a ubiju jednoga kršćanina nehote, dognu goveda 48, tako rekoše, i svi zdravo dojoše, to je dosta dobitka.

1686., **miseca jula na** 28. Zadvarski junaci, 45 ljudi, na svojoj viri hajdučkoj porobiše, što nadjoše u Lukovcu, u Sovići i u Gorici, životine, to i odagnaše amo priko Blata, ter u Slivno. Kada su bili u Luka kod Budalića kuće, onde ji Turci dočekaju, plino jim otmu, 4 ubiju i jednoga živa uhite, to ti vira, i ko je mladji i nepazi.

1686., **miseca ilinšćaka na** 4. dodje turska vojska u Cetinu, 7 hiljada ljudi, a niki rekoše 6, što se zna koliko je, stiže ji nikoliko priko Mosora u Poljica, porobe Dolac i zapline plina dosta, sto ali veće opale kuća, on zna čija je izgorila; ali žalosno platiše jer i Poljičani u klanac pritekoše, pravi svoj put izgubiše, onda se vrlo pobiše, Turaka pade mrtvi tri stotine, a živi uhitiše dvi stotine, ranjeni ko zna, — konja dovedoše 50, a toliko su ji ubili, tako rekoše, ja što čuh to kazah, naši da je manjkalo u sve 7, tako rekoše. To ti robiti Poljičane.

1686., **miseca ilinšćaka na** 7. Dodje turska vojska na Lovčanj, hiljada ljudi, popali, porobi, posiče, odvede robja, odagna plina dosta, tako rekoše, male živine i velike hiljada, čeljadi u sve manjka 38, što su posikli i odveli. Turaka 5, veće ništa, akoli je koji ranjen bio, neka nosi doma.

1686., **miseca ilinšćaka na** 15. Otidje naša vojska na Livno, 7 hiljada, a prid njimi Stojan Janković i ostali serdari i harambaše od Kotara, od Šibenika i od ostale krajine, dobro se podnesu, na prvi udarac, nikoliko Turaka metnu pod ćordac, Muselima ali Ćenju, pak ulizu u varoš, zapline blaga svakojako što je moga tko nositi i ko se šta dobavio, rekoše, da su naprtili, dosta opale kuća, ko veli što ko neće, (Ovo je pomršeno, jer se odnosi na Poljica); ali se naplate, jer im klanac Poličani pritekoše, put svoj izgubiše, onde se pobiše, tri stotine mrtvi Turaka pade, a živi dvista uhitiše, 50 konja dovedoše, a toliko ih ubiše, tako rekoše.

Digitized by Google

Словенски рукописи у Народној библиотеци у Паризу.

Приложио у сједници филологичко-хисторијскога разреда дне 17. априла 1888.

Н. Дучић архимандрит.

У одјељењу за рукописе у опште у Народној библиотеци (Bibliothèque Nationale) у Паризу прегледао сам књижевне старине: српске, бугарске и руске редакције. Од њих је 27 приредио за каталог тога одјељења др. Јов. Ристић и доцније прослављени српски државник. Он је те старине описао 1854 год., колико их је тада било, и штампао у „Гласнику" VI. ст. 161—179.

У „Le cabinet historique" 3, године 1857, бр. 3.100 на 81 ст., гдје почињу словенски рукописи, налази се: „Le catalogue du fond slave de la bibliothéque impériale[1] a été dressé par Mr. le docteur Ristitch de Belgrade".

Њих су прегледали и из њих исписивали, мање или више, што су находили да је вриједно за науку: Добровски[2], Строев[3], Вершински[4], Мартинов[5], Даничић[6] и т. д.

Отац Мартинов описао их је на француском језику опширно с великом марљивошћу, и штампао засебно у Паризу 1858 г. Ну, тај је његов вриједни опис сада, жали боже, риједак, и не може се наћи у парискијем књижарницама; а у нашој књижевности, зна се за њ само из историје књижевности народа хрватскога и српскога од V. Jagića 1867 год. ст. 182.

[1] Тако се звала до постанка садашње републике; отада „Nationale".

[2] Inst. ling. slav.

[3] Описаніе памятниковъ славяно-русской литературы, хранящихся въ публичныхъ библиотекахъ Германіи и Франціи . . . Сергіемъ Строевымъ Москва 1841.

[4] Památky dřev. pisemn Праг 1851.

[5] Manuscrits slaves de la bibliothèque impériale. Martinof. Paris 1858.

[6] Даничић животопис Немањин 1875 г., који није још штампан.

Digitized by Google

На пошљедку и сâм сам набирчио по њима гдјешто, што има своју књижевну или историјску вриједност, исписавши из изворника записе, које отац Мартинов у својему опису није споменуо, као и оне, које је са гријешкама штампао.

У једному је од тијех рукописа, бр. 10, знаменити животопис Немањин од сина му, првовјенчанога краља Стефана, што га је штампао, као што се зна, П. Ј. Шафарик по пријепису Д. Вершинскога у „Památky“, Праг 1851 г.; али са гријешкама. Тако исто и друго издање 1873.

Кад је славни Даничић био послан из Биограда у Париз 1875 г., да учи српски садашњу краљицу српску Наталију, упоредив тај животопис с издањем Шафариковијем, нашао је у томе издању таких гријешака, да ради њих није штедио труда да га својеручно препише с изворника.

Вративши се те исте године у Биоград, предао је тај свој пријепис с усменијем објашњењем писцу овијех редака, да га изнесе пред одбор Српскога ученог друштва ради штампања, на чије састанке Даничић тада не долажаше с неких ранијих личнијех разлога. Одбор не усвоји оно, како је Даничић желио, и пријепис му би враћен!

Даничић доцније умрије; а тај његов пријепис ни до данас није штампан.

Боравећи у Паризу године 1887, наумих, да препишем Немањин животопис, тијем прије, што нијесам знао, куд се дио Даничићев пријепис. Ну, да не бих узалуд уложио у то толики труд, напишем неколика ретка својему поштованом пријатељу, дру. Петру Матковићу, тајнику Југослов. академије знаности и умјетности у Загребу, еда ли зна што год о томе Даничићеву пријепису, као извршитељ његове пошљедње воље и завјештања.

Г. Матковић својом добротом одговори ми ово:

„Glede rukopisa o životu Nemanjinu, što je pokojni Daničić u Parizu prepisao, čast mi je javiti, da sam ja u smislu pokojnikove oporuke i ustmene odredbe sve preostavše rukopise, o kojih nije bilo izrične odredbe, predao u biblioteku naše akademije. Prema vašemu pismu potražih one rukopise, i nadjoh priepis, i taj je sada u našoj akademiji, koja će ga s vremenom, kao posmrtni trud Daničićev u Starinah izdati. Prema tomu šteta bi bila vašega dragocijenoga vremena, kada bi ga prepisivanju toga rukopisa žrtvovali“.

Док је овај одговор стигао у Париз, био сам већ преписао више од поле животописа, те га доврших.

Digitized by Google

По што Југосл. академија намјерава штампати и тај Даничићев труд, ја ћу свој пријепис тргнути. Ну, упоредио сам Шафариково издање с изворником и побиљежио разлике и гријешке, које ћу овдје под Ш изложити.

Ваља да напоменем још и то: по што сам довршио пријепис, нађох се, након мјесец дана, с оцем Мартиновим, и у разговору казах му, како сам преписао Немањин животопис са гријешака, које се находе у Шафарикову издању. А он ми одговори, да га је и он преписао и штампао у „Памятники Древней Письменности, выпускъ III. С. Петербургъ 1880".

Захвалећи неуморному оцу Мартинову, ово је његово прво издање онако, како је у изворнику. Али ни учени Мартинов није побиљежио гријешке у Шафарикову првом и другом издању, којим су се до сада служили многи: историци, филолози и књижевници у опште. И поред свега његова старања, труда и савјесности да га препише са скраћеницама и свијем знацима тачно онако, како је у изворнику, поткрале су му се, жали боже, многе и крупне гријешке, које ћу изложити на крају под IV.

I.

Записи штампани у Мартинова са гријешкама.

1. Записи, које је отац Мартинов штампао: два ћирилицом; два у пријеводу на француски у своjему опису,[1] од веће су вриједности. Находе се у србуљи, бр. 21, (минеј за фебруар), коју је писао српски калуђер Никодим у манастиру Кончулском светога Николе. Остали су мање вриједности.

Ова је србуља на хартији in folio; корице су јој дрвене у црној кожи без спбнâ; има 121 л. и сви су унаоколо крпљени. Нема године кад је писана; али по знацима у њој могло би се рећи, да није старија од XV в.

На првој је корици унутра прилиjепљен биљег Народне библиотеке, у којему је штамнано „Slave 21". На првом листу: „Livre d'Eglise à l'usage de la communion Ruténique". Мало ниже прилиjепљено парче хартије и другом руком написано: „Euloge du mois de fevrier ecrit par un moine russien,[2] nomé Nicodim.

[1] Manuscrits slaves de la bibliothèque impériale de Paris. Par le p Martinof. Paris 1858 p. 89, 90—94.

[2] Ова ријеч превучена другом руком и мастилом и додато „Serbe".

Digitized by Google

Ce livre a appartenu à un couvent de st. Nicolas. (Voir le bas du feuilles 121, et le haut du verso du même feuilles.)" По дну дометнуто трећом руком: „Ms. du commensement du XV-e sciècle".

Из овијех се биљежака јасно види, како они, који су их биљежили, нијесу знали ни србуљски ни у опште словенски језик.

У тој је србуљи и служба св. Симеону и Сави српском. По великој вечерњи и стиховни црвенијем словима: „**На, агрипиний** (т. ј. бдјеније) **каӣѡ общь спсоу Хоу и стомоу Сумеѡноу и Савѣ. Өеѡдосиѥ монаха.**"

На пошљедњем листу и свршетку служаба свецима за мјесец фебруар има запис истом руком и мастилом, која је писала србуљу, само с мањим словима. Овај је запис, као што споменух, исписао и ћирилицом штампао отац Мартинов; али са гријешкама.

По што је књига оца Мартинова, у којој су описи тијех србуља сада, као што мало прије рекох, веома ријетка, и нема је никако у продаји; а удешавана за француску ужу публику, те се до тијех записа не би лако дошло; исписао сам их из изворника тачно, како су у њему.

„**Млтию стыѥ тройце и прѣстго и великаго, архыерѣѧ**[1] **хва и оудтворца ѡца нашего**[2] **николаѥ. скораго помощника сѣверинаго. иже вь коноуоулѣ митрополить прькопрѣстолний**[3] **арьсениѥ**[4] **сь хотѣнием и всесрдною**[5] **любовиню**[6] **напнсах синиѥ**[7] **книгы вi мць. рекомыѣ минѣй: да ме простите стьни ѡци:**

Простите и мене грѣшнаго и троудвшаго се[8] **никодьїмь:** —

Слв съвръшителю воу аминь:"[9] —

На пошљедњој страници задњега писанога листа запис:

„**Сїи месеукии приложи сима жупань ктиторо монастирꙋ стго николѣ григорїа тмѡ да мꙋ бꙋде вь вѣчнꙋ памет:**" —

---

[1] У Мартинова на крају „а".
[2] „ „ нема „нашего".
[3] „ „ на крају „ін".
[4] „ „ нема „ь" послије „р".
[5] „ „ „всеродною" (?).
[6] „ „ једно „н".
[7] „ „ једно „н".
[8] „ „ „є" послије „ш".
[9] „ „ овога завршетка нема.

Digitized by Google

Овај је запис отац Мартинов погријешно прочитао и изопачено у француском пријеводу штампао: „Ces Ménées ont été données en mémoire perpétuelle, par le Joupan Grégoire fo . . (?!) fondateur du convent de st Nicolas“.[1]

Гиљфердинг спомиње у Зборнику „Боснія, Герцеговина и Старая Сербія“ на 208 и 209. ст. цркву св. Ђорђа близу митрополије у Призрену. У њој је нашао миней за декембар српске рецензије с овијем записом:

„Написа же се цркви стыје бце градцке. повелѣнијемь послѣдняго въ иноцех тогда соуща. игоумена градцоу Ермонах грѣшнаго варлаама. Вь дни кнеза великаго лазара. проуитаюи бгомь наставлѣюеми. да реу бг да прости.

На дну:

„Сїи месхци декемврїе приложи сима жупань монастирѹ стго николи грїгорїа тwм, въ вѣчную памет“.

Гиљфердинг вели, да је ове записе једна рука писала. Може бити, али се по правопису разликују: први је, заиста, из доба кнеза Лазара; а други из XV в. који се подудара са записом париске србуље. Оба минеја париски и призренски приложио је „Сима жупан“ истоме манастиру „св. Николе „Григорїатwм;“ а париски је постанком из XV вијека.

На сриједи пошљедње странице листа други запис другом руком и мастилом брзописом лијепо написан:

„✝ благоуъстивомѹ и хлюбивомѹ гнѹ десптѹ гюргю срьблем и поморїю задѹшникъ цртва тї смѣрении мпрwлїтъ генадїе“.

И овај је запис отац Мартинов штампао само у пријеводу на француски:

„Gennadius, métropolitain et zélateur du royaume au pieux et très-chrètien Grégoire Despote de la Serbie et des contrées maritimes“.[2]

II.

Записи мање вриједности.

2. Србуља, бр. 8, (из XVI. в.) у 8ни на дебелој хартији, различне аскетичке и моралне поуке. Овака збирка штампана је први пут у Москви 1795. г. с натписом „Добротолюбіе“.

[1] Manuscrits slaves . . . ст. 91. и 92.

[2] Ib. ст. 90.

Digitized by Google

На пошљедњем листу брзописом: „*ƒ* **Дионисїє грѣшни писа на Кальницѣ по адѡно. тужє прѣбыва сь ѡцемь моимь кѵр Θеѡтисто. и сь братїами моими Сїмономь и сь Θомомь. по повѣлѣнїю ѡца и гнада нашєг кѵр ромила срца:**“ —

Србуља, бр. 9, (из XVI. в.) у 8-ни на хартији. На 218. л. запис:

„**Съврши се сиꙗ лѣствица вь свѣтꙑи петка монахомь грѣшнимь Ѥнимꙑѥ в Ѯенофе слава сьврьшителю боу ами. да простите**“.

Србуља, бр. 10, (из XIII. в.) у малој 8-ни на пергамену, у којој је Немањин животопис. У њој је ла (31) свежњић по 8 листа; у пошљедњем је 7, и тако свега 247 л. Немањин животопис почиње на 202, а свршује на 243 л. Остала јој је садржина:

На л. 1. **Повѣсти стыхь ѡць, ꙗко подобаѥть безмльвиꙗ сь всакымь тьщанинѥмь искати. вѣдомо бывь.**“[1]

На л. 39. „**Повѣсти разлнчныи вь оутврьждению в'стающимь бранѥмь на ны ѿ любодѣꙗниꙗ**“.

На крају ове повјести на 66. л. по дну другом руком:

„**Сїю книгоу коупи Θеѡфань вь стѣй горѣ адон'стѣи, оу лаврѣ срьп'ской бь да га прости: — Хїландарскѣи**“.

На л. 67. „**Повѣсти различ'ны вь памети и моужьствоу оучениꙗ**“.

На л. 83. „**Ꙗко не подобаѥть дѣль своихь прѣдь чловѣкы творити**“.

На л. 90. „**Ꙗко подобаѥть хранити се ни ѥдиного же ѡсоуждати**“.

На л. 116. „**Ꙗко подобаѥть бьд'роу быти ѡ в'семь**“.

На л. 117. „**Ꙗко подобаѥть страннꙑѥ приимати и кротостыю млкати**“.

На л. 121. „**Ѻ смѣрѥнѣи моудрости**“.

На л. 141. „**Ѡ прозор'ливыхь**“.

На л. 160. „**Слово исправ'лѥниѥ ѿцьь**“.

На л. 168 „**Ѯаповѣди стго ѡца нашего стефана. число вı. Слово стго ѡца нашего Ѥфрема ѡ пользи д'ши и смѣрени**“.

На л. 172. „**Слово ѡца нашего моисѣа. соущаго к' скытѣ кь пимниоу бѣжень бысть ѿ нѥго писать ѥмоу**“.

[1] Сви су натписи црвенијем словима.

Digitized by Google

На л. 175. „Іѡ҃а мниха игоумена горы синаискые сло҃ ѡ покаꙗнии ѡ климака҃“.

На л. 189. „Сло҃ стго снмеѡна месопота. мынскаого (sic) ꙗко побаꙗе имѣти вь оумѣ дьнь исхоии иже ѿ житиꙗ“.

На л. 199. „Повѣсть Өеѡфила архиеппа алеѯан'дрьскаго ѡ исхождени д'ни“.

На л. 202. „Житие и жиꙁ'нь стго и блаженаго и прѣподобнаго ѡца нашего сүмеѡна прѣжде быв'шаго наставника и оучителꙗ си в'се срьб'скыние земле и помор'скые. Бл҃ко блви“.

На л. 243. и 4. „Мца фер'варіа вь. гі. дьнь память вь стынхь прѣподоб'наго ѡца нашего сүмеѡна, и новаго мүротоуьца ср'бскаго й х'титора великые лаври стоуденичьскые“.

По свршетку на истом листу била су још неколика ретка по свој прилици, име писца и година; али су, по несрећи, избрисани, и другом руком и мастилом написано нешто, што се не може прочитати.

Још су до краја 4 листа пергамена, на којима је другом руком и мастилом 12 злијех петака. Њих је издао академик А. Н. Веселовскій на крају својега врло интереснога истраживања: „Опыты по исторіи развитія христіанской легенди“ у Журналу министарства народне просвјете за мај 1877. г.

3. Србуља, бр. 22. (из XV. в.) у 4-ни на хартији (минеј за јануар). У њему је служба св. Сави српском 14. јануара.

На крају запис:

„Изволениемь ѡца и поспѣшениемь сна, и сьврьшениемь стго дха. азь послѣдиыи вь иноцѣхь монах. многогрѣшиіи лидовиє. имже ми ѿчьство гробь. и богатьство грѣси. распалив се любовию бжиею. кь стомү. прьвомүчинку и прьвомү стмь слоужителю. стефаноу. и вьспомѣноувь множьство своих грѣхов пріидох кь стомоу храмоу. прьвомүчиника стефана. многыми грѣхы ѡбрѣменень. имѣꙗ надеждоу кь стомоу, и любовию раждеже се кь немоу, и видѣвь запалиень домь стго прьвомүчиника. завистию бѣсов'скою. пожежено книжие. имы же се бѣ славлꙗше, и стіи млꙗше. потроудих се ѡ книзѣ сей. стомоу прьвомүчинкоу й стмь

слоужителю стефаноу. Вь похвалоу й чьсть. мнѣ же ѡкаꙗномꙋ ѿ ба кь ѿпоущениѥ грѣхѡ. и стго млть. Писа же се сиꙗ книга вь ль. ѕ ц к з (= 1419) при блгоутивѣмь цремь грьчьскыи кр манонлѣ. тога монастира того начельствоуѥ бѣше стар'ць Меѳѡдиѥ. нь млю и мили се дѣю проучитающе испра(в)лꙗите, а не кльнѣите ме. а ѡва бь; прости".[1]

4. Минеј за август, бр. 23. (из XV. в) у 4 ни на пергамену с бугаризмима.

На крају запис истом руком и мастилом:

„Си заповадоу вамъ да любите дрꙋгь дрꙋга, аще ли миръ васъ въ не нави . . . Азь бихь на горе хорив'цеи й бы гла кь мнѣ. и ре сне чловачь иди и рьци людемь симъ. слꙋхомь ꙋслышите и немате разꙋма . . . ѡдолѣ бо срце ихь. к ꙋшима тешко слишаше, и ре доколѣ ги. донъдеже запоустеатъ гради. и бадетъ живѫщихь: — Вьсавидащомоу окоу кои зрить на помазаніи . . . смареніа раби своа река же стѣи троици единосащиеи азь многогрешніи ромилъ недостоини. и грѣшніи и многострасніи и расодеръ. на молаан въ . . . съ безаконі моими".

5. Тројеванђеље, бр. 25. (из XIII. в.) на пергамену у 4-ни српске редакције, 163. л.

На првом листу друге стране испод арабеске: „С бгмь поучинаѥ тетраѥчгль". На 22. л. по дну: „О колика ми ѥ тꙋжица, проса чемамо. а за пшеницꙋ не говорꙋ". На. 44. л. друге стране по дну: „гноу кра". На 65. л. другој страни: „† гнꙋ кралю ѡ гагата (?) раваюла". На 79. л. по дну: „† мца ню кв. ѥга взе кра табанꙋ ѡвце. а него свеза. азь пиша (sic) ꙋ сирики латорꙋ". На 82. л. по дну: „мца ню кг. ꙋспековелица (?). Ѥга сиѥ пиша:"

[1] Ова ријеч дометнута другом руком.

III.

Погрјешке у Шафарикову пздању „Památky drev. pisemn. . . .“ Праг 1851[1] према рукопису Париске народне библиотеке бр. 10.

Шаф. ст. I. врста 22. светыим: рук. светыимь. Шаф. I., 26. жезль: рук. жьвль. Шаф. I., 30. нема: рук. иего. Шаф. I., 30. правда: рук. правьда. Шаф. I., 32. прѣстоуплении: рук. прѣстоуплѥнии. Шаф. I., 36. неизреченныимь: рук. неизрен'ныимь. Шаф. II., 1. инимь: рук. ини. Шаф. II., 2. земльныимь: рук. земльныи. Шаф. II., 8. процвьтоуть: рук. проц'вьтоуть. Шаф. II., 17. своюе: рук. своюѥ. Шаф. II., 22. латиньскымь: рук. латиньскимь. Шаф. II., 23. изволениюм: рук. изволениюм'. Шаф. II., 28. вѣщаѥть: рук. вещаѥть. Шаф. II., 38. плетеше: рук. плетѣше. Шаф. III., 2. пекаше: рук. печаше Шаф. III., 4. изщьнѣ: рук. изщьнѣй. Шаф. III., 7. оузрѣв: рук. оузрѣв'. Шаф. III., 14. владыки: рук. влкы. Шаф. III., 21. топлици: рук. топ'лици. Шаф. III., 30. многоцѣннаго: рук. многоцѣн'наго. Шаф. III., 33. многоцѣнныхь: многоцѣн'ны. Шаф. IV., 2. чюдотворца: рук. чюдотвор'ца. Шаф. IV., 13. непрѣстанно: рук. непрѣстан'но. Шаф. IV., 17. землею: рук. землюю. Шаф. IV., 26. мышцею: рук. мыш'цею. Шаф. IV., 26. старпе: рук. стар'це. Шаф. V., 7. оуслыша: рук. оусліша. Шаф. V., 14. ѡбещавшоумоу: рук. ѡбещав'шоумѹ. Шаф. V., 17. оугодно: рук. оу́год'но. Шаф. V., 19. оуслышавьшоу: рук. оуслышавьшоу же Шаф. V., 20. испольншоу: рук. испольн'шоу. Шаф. V., 21. прошенаꙗ: рук. прошенияа. Шаф. V., 25. црьковьными: рук. цр̃ковными. Шаф. V., 28. расѣꙗвшоу: рук. расѣꙗвшоу же. Шаф. V., 32. конци: рук. кон'ци. Шаф. VI., 22. бѣ: рук. вь. Шаф. VI, 23. нема: й великаго. Шаф. VII., 24. нема: отпадьшомоу. Шаф. VII., 25. немогоущи: рук. немогоущии. Шаф. VIII., 6. нема: рук. вь. Шаф. IX., 34. оугодьникомь: рук. оугодьнікомь. Шаф. X., 5. ѥже: рук. иже. Шаф. X., 19. неѡстави: рук. неѡставі. Шаф. X., 23. глоубины: рук. г'лоубины. Шаф. X., 33. веселе: рук. веселе. Шаф. XI., 3. невьзлюби: рук. невьз'лоуби. Шаф. XI., 16. нанеть: рук. нанесеть. Шаф. XI., 38.

[1] По што је овај посао мрдљив, ласно је могла која грјешка остати неопажена; али их, јамачно, не ће бити много.

Digitized by Google

притча: рук. прит'ча. Шаф. XII., 6. встани: рук. вьстани. Шаф. XII., 9. кончавшоу: рук. кончавшоу же. Шаф. XII., 10. приставники: рук. пристав'ники. Шаф. XII, 20. скончаи: рук. скон'чаи. Шаф. XII., 30. моюе: рук. мою. Шаф. XII., 31. човѣколюбию: рук. чловѣколюбиа. Шаф. XII., 33. мнѣ: рук. м'нѣ. Шаф. XIII., 3. прѣподобнѣ: рук. прѣподобне. Шаф. XIII., 9. прѣчистие: рук. прѣстые. Шаф. XIII., 9. частьны: рук. чтьныи. Шаф. XIII., 16. милостивы: рук. млтивыи. Шаф. XIII., 19. праведнюго: рук. приведи юго. Шаф. XIII., 25. владычное: рук. влч'ње. Шаф. XIV., 14. тѣмь: рук. тѣм. Шаф. XV., 5. повелѣниа: рук. повелѣнаа. Шаф. XV., 7. сьгрѣзивь: рук. сьгрѣзив. Шаф. XV., 15. прѣлагаю: рук. прѣлагаю. Шаф. XV., 19. расточенаа: рук. расточениа. Шаф. XVI., 7. неѡскоудьно: рук. нескоуд'но. Шаф. XVII., 19. свѣдоущемоу: рук. свѣдоущоумоу. Шаф XVII., 35. хладнѣ: рук. хлад'нѣ. Шаф. XVIII., 2 прооуготова: рук. прооуготоваа. Шаф. XIX., 38. пославшоу: рук. послав'шоу. Шаф. XX., 23. нема: юго млть. Шаф. XXI., 12. разбоиникы: рук. раз'боиникы. Шаф. XXII., 9. нема: твоюмь. Шаф. XXII., 9. недаст: недажь. Шаф. XXIII., 7. нема: и в'сѣхь блгыихь насищьма и. Шаф. XXIII., 13. ѡбѣща: рук. ѡбеща. Щаф. XXIII., 15. прозбение: рук. провебение. Шаф. XXIV., 11. тьи: рук. тои. Шаф. XXIV., 36. прѣподобнии: рук. прѣпоб'ни. Шаф. XXV., 2. нема: хва. Шаф. XXV., 25. ты и: рук. тыи. Шаф. XXVI., 16. наимьники: рук. наимники. Шаф. XXVII., 4. грѣшпаго: рук. грѣш'наго. Шаф. XXVII., 6. прѣсветоую: рук. прѣчтю. Шаф. XXVIII., 18. нема: и. Шаф. XXVIII., 32. прѣложено: рук. прѣложено. Шаф. XXVIII., 35. сладкыи: рук. слад'кыи. Шаф. XXIX., 7. и кони: рук. икони.

IV.

Погрјешке у Мартинову издању „Памятники древней письменности, вынускъ III, С. Петерб. 1880. г.“ према рукопису Париске народне библиотеке, бр. 10.

Мар. ст. XXXIV., врста 19. неизреньыимь: рук. неизрен'ныимь. Мар. XXXV., 29. топлицо: рук. топлицоу. Мар. XXXVI., 4. вь: рук. кь. Мар. XXXVI., 20 ин малы: рук. нималы. Мар.

Digitized by Google

XXXVII., 21. пребываше: рук. прѣбываше. Мар. XXXVII., 30. скрбьмьми: рук. скрьбьми. Мар. XXXVIII., 11. сѣдещо: рук. сѣдещоу. Мар. XXXVIII., 13. мльбь: рук. мльбы. Мар. XXXVIII., 23. ра: рук. рꙗ. Мар. XLVI., 15. слоугы: рук. слоугьь. Мар. XLVII., 31. мое: рук. моѥ. Мар. XLVIII., 1. бицѣ: рук. бце. Мар. XLVIII., 8. млтии: рук. млти. Мар. XLVIII., 16. тебѣ: рук. тебе. Мар. XLVIII., 16., оуповающихь: рук. оупвающихь. Мар. XLVIII., 19. тебѣ: рук. тебе. Мар. XLVIII., 29. слезами: рук. сльзами. Мар. XLIX., 2. чрьн'ческаго: рук. чрьн'чьскаго. Мар. XLIX., 9. изволиль: рук. из'волиль. Мар. L, 12. слезами: рук. сльзами. Мар. L., 27. изьглаголеть: рук. изьглаголѣть. Мар. LI., 24. наоучии: рук. наоучи и. Мар. LI., 29. приносим'ми: рук. приносимыми. Мар. LII., 14. тебѣ: рук. тебе. Мар. LII., 26. воимь: рук. своимь. Мар. LII., 33. протеже: рук. протеже се. Мар. LIV., 1. прѣоускь: рук. прѣоускыи. Мар. LIV., 2. забыб'шаа: рук. забыв'шаа. Мар. LIV., 5. англь: рук. англы. Мар. LV., 31. гле: рук. гле. Мар. LVIII., 1. слоужбоу: рук. слоуж'боу. Мар. LVIII., 2. прѣвыѥ: рук. прѣстыѥ. Мар. LVIII., 27. свои: рук. твои. Мар. LVIII., 27. прежѥ: рук. прѣжѥ. Мар. LX., 34. нема: да вьзасть ми злаꙗ за блгаꙗ и ѡзлобити ме и ѡчьствиѥ моѥ. Мар. LXI., 7. шь: рук. шь. Мар. LXI., 16. сил'ныѥ: рук. сил'ныѥ. Мар. LXII., 12. странь: рук. страны. Мар. LXIII., 2. Си ѥже: рук. Си же Мар. LXIV., 15. нема: свезаниѥ. Мар. LXIV., 18. поустыне: рук. поустини. Мар. LXIV., 19. цвѣть: рук. цвѣты. Мар. LXV., 14. плѣниць: рук. плениць. Мар LXVI., 5. напастѣхь: рук. напастехь. Мар. LXVI., 10. погьбѣл'ныи: рук. погыбѣл'ныи. Мар. LXVI., 24. ѡзлоблениѥ: рук. ѡзлоблениѥ. Мар. LXVI., 28. доброповѣд'ноѥ: рук. добропобѣд'ноѥ. Мар. LXVII., 10. пришьствиюмь: рук. пришьствіюмь. Мар. LXVIII., 23. немогьи:[1] рук. немогыи.

У Паризу 1887. г.

[1] Међу овијем гријешкама, јамачно, има их и штампарскијех.

Digitized by Google

Разни записи.

Приложио у сједници филолошко-хисторијскога разреда дне 17. априла 1888.

Н. Дучић архимандрит.

У опису Морачкога монастира[1] само сам споменуо, да има у малој цркви, што је у авлији, на виду унутра пријепис с крисовуља основачева, како ми ондје рекоше о манастирским земљама. Је ли тај запис из онога крисовуља, што га је Е. П. Ковалевски имао у рукама,[2] не може се знати, јер га сада нема у Морачи, а из тога се ни по чему то не види. Овај је из XVII. вијека.

Г. Љуб. Ковачевић наведе из њега само два ретка у „Starinama“ X. knj. c. 265., а ја га сада прилажем овдје цијела. Ако ништа друго, има барем топографијске вриједности.

1. „Бже вь име твое, нека се ꙁна црковнаꙗ мѣѣа с морачкїемь сели ѡколо цркве: издно Грли и Ꙁаградаць на Нрагь над Прьпоринцоу оу брїегь, оуз Льско брьдо оу водоу надно Скока оу крш вишe Макарїевачe, страномь право ꙋ плоуꙋ на врьхь Бурнцаа, право низа брїегь оу водꙋ надно Китошекинe оу плоуꙋ на врьхь Никоновца управо ꙋ Прѣсьлцꙋ на брдꙋ путемь изнад Црьнїина оу водꙋ надно Сеоца право страномь ꙋ Прѣтуьско брьдо, оу Пѣкь вишe Вончꙗ оу Крков виноградь право ꙋ Водицнцꙋ оу Мюли оу Багринь слапь оу виноградь, оу Іевь кршь, оу Гриднинꙋ посрѣдь Юрашꙗ оу Вѣлики крьшь надно иза Новїехь вратаа, право прѣко Глоди оу врьхь Барѣ, паки потокомь иза Чвилаць оу рїекꙋ, оу Врьчелнию, паки низь водꙋ низь Морачꙋ оу Грьломѣћe:

И паки да се зна црьковнаа землꙗ оу Горной ѡба полꙗ и доню и горню и Ꙁаградаць и на рьть Блатища Ричнна нива границе до брьда и Равнин свѣ и Црѣмтища. И паки да се зна на Лѣшнию црковнаа землꙗ, поле свѣ и Ꙁапрѣкорue свѣ, и паки що е извание землe оу

[1] Гласник 43. с. 59.

[2] Черногор. и славян. земли с. 119.

послѣд врѣме прикуплѣно, проигумень Стефань приложи землю оу Серогощу, а (оть) други людїи куписмо: и Любитиће куписмо у свїехь Равнина: Тогда правѣщу кирь Паисею патрїарху прѣстоломь вьсе срьбскые земли и митрополиту Херцеговскомь кїрь Лонгину. и кїрь Паїсею митрополиту Будимлянскомь — И стго мѣста сего їгумень кїрь Анѳонїю їрмонаху свѣтлѣиши патрїархь сь митрополїти и їгуменомь и сьборомь стго монастира вьси сьборно рѣше: аще кто ѡбрещеть се їгумень или проїгумень или любо кто продати или пременити. или ѿнимити ѿ сїихь выше реченнїихь бащїинь такови имать судь себе сьтворити и сь прьвими законопреступнїици причьстьти се ѿ више реченїихь бащинахь тако гпоствующимь бысть по сїихь же сы сщенны сьборь завѣща тако быти. В лѣто ҂з. р. м. и. а ѿ рждства хва а. х. л. ѳ. круг сл и лоуне д."

У ризници на Цетињу:

2. Дарак (ваздух) свилен; на сриједи образ Вазнесења; ниже распетије Христово; а на угловима 4 јеванђелиста.

Све су слике везене свилом различне боје и златом весма умјетно. По дну овај запис:

„Сїи стыи и бжтбныи аерь монастыра Милешеве хрм Вьзьнсенїе хво стго Сави срьбскаго арьхїепкпа. Сему бы ктрь Гавриль, Анѣа, Плиа, и о семь труди се Мардарие иеромонахь.

Вь лѣто ҂з р ѯ и (= 7168 = 1660)."

3. Крст окован сребром владике црногорскога Руфима ҂з р м и (7148 = 1640.)

---

4. „Родословь светїихь срьбскыихь господь" у Хиландару. Писан у Милешеву 1553. г.

Кад сам приређивао за штампу „Хиландарске старине",[1] нијесам га споменуо, јер је запис из њега био затурен међу артијама, те сам га доцније нашао.

Кад сам био у Хиландару 1882. г, нијесам имао при руци Даничићево издање, да га упоредим; исписавши му завршетак, види се да је само садржином једнак с њим. Нема сумње, да је преписан из Данилова „Родослова" с правописом Константина философа, и ако преписивач вели „съписа се" и т. д.

Овај је старији од сва три, које је Даничић употријебио у својему издању. Може бити, да су оба Карловачка преписани из онога у Хиландару преокренуто на садашњи црквено-словенски језик.

[1] Гласник 56.

Digitized by Google

Завршетак:

„Сїи же светїи и чьстнїи и прѣподобнїи сьборь бысть оу Пекы оу патрїархїи лѣто ҂ѕ҃. ѡ҃. п҃. д҃. (= 6884 = 1376), мѣсеца октомврїа г҃. дьнь на паметь свещеномоученика Дїонисїа ареопагита.“

Запис на крају:

„Съписа се сїа божьствнаа книга глаголѥми родословь светїихь срьбскыихь господь. съписа се въ лѣто ҂з҃ ѯ҃ а҃ (= 7061 = 1553). Въ храмѣ светаго Възнесенїа господа Бога и спаса нашего Іисуса Христа идѣже почивають светые и чьстные мощи, иже въ свѣтыхь отца нашего прьваго архїепископа Савы срьбскаго. троудомь и настоанїемь раба божїа проїгѹмена Никанора їеромонаха, и старца Нектарїа. и приложише ю оу светѹю горѹ, храмоу прѣсвѣтѣи владычице наше богородыце и присно дѣвы Марїе, иже ѥсть Въходь ѥе въ светаа светыихь монастырѹ глаголѥмомоу Хиландарѹ. и аще кто дрьзнеть отьнеимити сию вышереченноую книгоу оть светаго монастира, любо каковаго чина боудеть. таковыи да боудеть проклеть оть Бога нашего Іисуса Христа и прѣчистые его матере и да поразить его сила чьстнаго и животворещего крста и да боудет причестныкь Іоудѣ прѣдателю господию. и съ онѣмыи иже рѣше възми възми и распни его. и пакы преподобныи и богоносныи отци наши Сѵмеѡнь и свѣтитель Сава да моу боудеть въ мѣсто помощи съпьрници на праведнимь и неоумитныимь соудѣ. и въ часъ страшнаго испитанїа, да оулишеи боуоеть чести изьбранныихь иже получише прѣподобие поживши о Христѣ Іисусѣ господи нашемь. аминь“.[1]

---

5. У типикарници св Саве у Караји минеј за декембар на хартији писан у Студеници:

„Сїи мѣсеци написани быше домоу прѣсветыѥ богородице Стоудениѵьскыѥ великыѥ лавры светаго Симеѡна потроужденїѥмь и всесрьдьчьнымь поспѣшениѥмь великаго архимандрита игоумена Никодима“.

6. Служабник штампан у Млецима: „Божидар Вуковик оть Гюрик Труди се ѡ сем Пахомиѥ оть Црнїе горе год. оть Христа а҃ ф҃ и҃ д҃ (1554) у Бнецїех“.

7. Триод штампан у Млецима а҃ ф҃ ѯ҃ а҃ (1561).

8. Минеј за јун на хартији. Писан по запов. „Кир Герасима архиѥпископа Пекскаго ҂з҃ п҃ д҃ (= 7084 = 1576)“.

9. Служабник штампан у Млецима 1551. г.

---

[1] Скраћенице сам исписивао попуњене. Друго је све, као у изворнику.

Digitized by Google

10. Зборник штампан у Млецима ҂з г (= 7003 = 1495) при Вавиле, најстарији штампан, за који се до сада зна.

11. Минеј за септамбар (у Хиландару) штампан у Млецима ҂з м д (= 7044 = 1536) „**Труди се монах іеродіакон Моѵсе**“ из манастира Дечена, родом из Будимља близу манастира Шудикова.

Овај исти ђакон трудио се је и над Зборником такођер у Млецима 1538. г.

12. Јеванђеље на хартији (у Хиландару) с бугаризмима; шаре и натписи са златом. Приложио га Григорие митрополить рашки ҂з с л ѳ (= 7230 = 1731.)

13. Игумански сто у саборној цркви хиландарској:

„**Сіи столь сътвори митрополить босански кѵрь Ісаіа злато ҂з р м г** (= 7143 = 1635) **при игѹмени Филимонѹ**“.

14. Десна пијевница од ораховине ишарана седефом. Платио Васије митрополит Темишварски 1688“.[1]

---

15. Запис на полеђини једне старе иконице, која се чува у олтару хиландарске саборне цркве. Нема године;[2] али се по језику и правопису може рећи да је с краја 14 вијека.

„✝ **Малию иконѹ нь велиѣь дарь имоущи, прѣстыи ѡбразь владчици и преѹтию бгомтере. ихже велиѣь и сть моужь дарова младомоу**

---

[1] И ове сам записе исписао, кад сам био у Светој Гори 1882. г. Али су међу артијама били затурани, те их нијесам могао штампати с осталијем у „Хиланд. Старинама“.

[2] Овај ми је запис с још неколика послао доброхотно Високопреосвештени г. митрополит српски Михаило из Хиландара 1883. г., које овдје уврштујем, на чему сам му врло захвалан. Кад сам био у Хиландару 1882. г. ради хиландарских посала, узгред сам прикупио неке књиж. старине и штампао их у „Гласнику“ 56. Али с краткоће времена и других посала нијесам могао све прегледати и, како сам желио, прикупити. У једному од овијех записа спомиње се српски патријарах Јелисије, за којега се до сада није знало. Пада у очи, што је тога истога времена био на Пећском патријар. пријестолу Паисија. Та сумња потакла ме је, те сам набавио нов тачан препис изнад врата хиландарске трапеварије, у којему стоји: „Илисей“. Сада је јасно, да је то погрјешно записано, а ваља читати: Паисеи. — Из другога се записа дознаје за једнога српскога новог свеца до сада незнана. — Прилажем овдје онако, како сам их примио.

младенцоу Оуглеши Деспотовикю югоже и неωскврьньша се младьхта прѣставише вь вѣчнию ωбители тѣло же гробоу преда се егоже изделаше прѣωци престоуплюниа ради.

☩ Сиодоки же вλко хрте и ти ω пресчтаа бгомти и мене ωкоан-ноую всегда ω исходѣ дше моюе скрьбѣти егоже оузрѣхъ на рожшних ме и на рожденноиь ω мене младенцв югоже жалость непрѣстанно горить вь срци моюмь ωбичаюмь итриимь побѣждаюма".

16. Запис над вратима унутра хиландарске опште трпеварије. Види напомену на ст. 130.

„Благоволенїемъ отца, и поспѣшенїемъ сина, и свър'шенїемъ пресвтаго дѵха. ωбнови се и пописа се сїа трапезарїа повелѣнїемъ отьць и братїй, и всегω собора хилендарскаго. при отцв ігвменв кѵрь Іларїωнв Єромонахѵ трвдомъ же и накладомъ малѣйшаго и хвдаго во иноцѣхь; оубогагω ва добродѣтелей; богатаго во гресѣхъ, рекв же Геωргїа Зографа Митрофановича. трвдники се ω семъ дѣлв въ лѣтв ,з. р. л. (= 7130 = 1622). И сьврши се мѣсеца ноемврїа ѕı (16) день. тогда содержащв прѣстоль сербских земль архїепископв кѵрь Єлисею. Гречеcкое же скиптро (sic) прѣдержащв великомв свлтанв мѵстафе ⁘ рьци ωслвимениτв (?) Вѣчнаа паметъ смиреномв старцв Митрофанв прѣставльшемв сѧ вь лето ,з. р. к. ѳ. (= 7129 = 1621)."

17. Запис на икони светога Рафаила, која се чува у олтару хиландарске саборне цркве:

„Сей святый Рафаил родомъ Сербинъ свѧщенонинокъ хиландарскїй, на таксидъ послан на монастырское послѵшанїе ѵ Банатъ и тамо преставися, и прослави его Богъ даръ чѵдотворенїе оть честныхъ его мощей приходѧщимъ къ немѵ съ вѣрою". — Нема године.

18. Запис на цистерни с десне стране саборне цркве хиландарске:

„Сїю истернв (тако) соgради протосиггелъ сербскїа патрїаршїй кѵрь Висарїωнъ за своюю двшв при ігвменв кѵрь Геωргїю Єромонахв, вь лѣто ,з. р. в. (= 7102 = 1544)."[1]

19. Запис на вратима опште трпезарије:

„Сьградише се врата сїа при игвменв Филимонв Єромонахв маздо-въздаанїемъ Гаврїилъ Єромонах въ лѣто ,з р м (= 7140 = 1632)."

20. Запис на једноме столу пред црквом св. Димитрија:

„Сей столь сьгради се во славв Богв небесномв въ лѣто ,з р г (= 7103 = 1595) при блаженомв игвменв и архимандритв кѵрь

[1] Ја сам био прибиљежио само име и годину, те се не подудара с овом. У мене је ,з р ч (= 7190 = 1682).

*

Григорію Ѥромонахꙋ да мꙋ є на здравіє и спасеніє са всеми братіами. аминъ".

21. Запис на вратима друге паперте у саборној цркви:

„Въ лѣто ҂ζрми (= 7148 = 1640) сїѧ врата сограднше се при игꙋменꙋ кир Ѳеѡдосїю Ѥромонахꙋ иже и Ктиторъ бысть".

22. Запис на боници:

„Въ лѣто ҂ζрнд (= 7154 = 1646) при игꙋменꙋ кирь Ѳеѡдосїю".

23. Запис у камену на дохијарници:

„Въ лѣто ҂ζрξ (= 7160 = 1652) поновисѧ игꙋменарїѧ при їгꙋменꙋ Викторꙋ."

24. Запис на зиду више врата у црквици св. Јована претече у Пиргу:

„† Изволеніємъ отца и поспѣшеніємъ сына и совршеніємъ свѧтаго дꙋха сый Пиргъ свѧтаго Саввы обнови митрополитъ Белиградски кирь хаџи Симеонъ при игꙋменꙋ Гавріилꙋ лѣто ҂ζрл[1] (= 7130 = 1622). Паки послѣжде тогожде митрополїть хаџи киръ Симеонъ и писа се и ꙋкраси сей храмъ свѧтаго Предтече Іоанна при игꙋменꙋ Симеонꙋ Ѥромонахꙋ въ лѣто ҂ζрлв (= 7132 = 1624)".

---

[1] Година је врло не читко записана. И послије дугог обртања, прочитао сам је, као што је горе. Написана је тако, да би се могло читати: 7170 (= 1662).

Izvodi za jugoslavensku poviest iz dnevnika Marina ml. Sanuda za g. 1526—1533.

UREDIO DR. FRANJO RAČKI.

(Nastavak. Vidi Starine XV, 180. XVI, 130—208.)

A dì **22 Aprile 1532**. Da Udene di S. Tomà Contarini, locote- 1532
nente di la Patria di Friul, di 16. riceute a di 19. April. Hessendo zonto in questa città uno Jiacomo Visentin, venuto di Lubiana, et mandato per lui, li dimandai: qual era di novo, disse: el zonse li in Lubiana uno capetanio nominato Mr. Zuam Cocianar, electo dal re di Romani, li andò in contro il vescovo di Lubiana con tutta la nobiltà in gran numero di persone; disse era l' ambassador dil ditto re, che andava al Turcho. Item zonse de quì Nicolo Busom, qual è di questa terra, et provisionato dal re di Romani per inzegner, habita in Trieste, et dimandato di novo, disse, esser venute lettere da Ragusi di primo, che avvisava, il Turcho si dovea partir di Costantinopoli, e andar a la volta di Vngaria; et che tutti questi paesi sono in grandissima trepidazione, et fin hora è stà fatte poche provvision, et che inteso questo spazione una posta al ditto re: dubitano, Turchi non vadino in Cragno, et in Histria, per esser avisati, chel farà tre campi per far ditta impresa. Questui va a Viena alla fortification, di dove se parti zà mesi otto, domandato come era fortificata, disse: la non era fortificata, le mure mal sufficiente, fatto li terragii dentro, e di fuora, et si ben le mure fusseno per terra, non li faria gran danno, et era stà da principio a cavar le fosse molto larghe, e profonde, et haveano trovato l' acqua, che resorzea. Disse: l' imperator, et il re preditto ha ordinà, tutte le zente si prepari et siano in ordine. Il Turcho uol venir in persona et l' imperator etiam lui vol esser in persona a quel conflitto; ma li soi consieri son di altra opinion. Il re di Romani andava in Boemia, perchè Bohemia li ha fatto grandissime profferte di darli soccorso. Ozi è capità de qui Mr. Gasparo fiol de Mr. Antonio de Lubiana, vien de Goritia, et li ho parlato: dice, che Zuane Cocianer è sta fatto capitanio zeneral dil Haustria, Stiria, Carinthia, Tirol, Echadombraz (sic) per il re di Romani per l' impresa di Turchi alli confini di Germania, et qual capitanio dia andar in Transilvania. Dubitano, che Turchi non vadino de li questi paesi; dice, hanno provvisto dar a S. Michiel raines 200 m., e che ditto capitano avrà un grande exercito di le terre

Digitized by Google

1532. franche. Si ha nova certa, esser zonti da 20 m. Turchi a Belgrado, et menano gran numero di gambelli cargi de molti sachi di Gotom; et disse esser sta fatto ambassadori di l' imperator quattro al Turco: Mr. Joseph Lamberger governador dil re di Romani, un Visentin fuoruscito chiamato il conte Nogarola, il qual prima fo destinato et era a Lubiana et do altri conti Todeschi; ma si stima non anderà, et mandono per avanti per il salvo conduto, et stetteno molto li messi a ritornar; et chel Bassà di Bossina li rispose, haver lui autorità di far ditto salvocondutto fino in Varhbosam, et che loro ambassadori non si hanno fidati. Scrive, hessendo sta io richiesto da Gasparo Baldegara, qual è bandito da le terre nostre, di volermi parlar, li feci salvo condutto per do giorni, il quale provisionato a Maram, et venuto mi ha ditto esser stato a una dieta fatta in Gorizia, et che quelli voleva si tolesse legnami di Rovere appresso Goritia in uno bosco taiati per l' arsenal, ma poi mutono opinion, et che il capitanio di Maram ha fatto taiar 2000 legni in quelli boschi, et si continua a taiar per commission dil re, qual li ha commesso, che fazi un modello di galia, et ne vol far fare 12 galie a Maram, et x a Trieste con il conseio dil Vituri, e a so requisition se dia far, ma non sa a che effetto; il qual Gasparo si ha dolesto molto dil suo caxo etc. L. LVI, c. 31—32.

A dì **22 ditto.** Da Udene del locotenente di 20. riceuute ali 22. E venuti qui molti delle ville di sopra, dicendo haver sentito molti colpi di artellaria a Goritia e Gradisca trazer; et che Turchi erano corsi a quelle bande; unde per certificharmi mandai uno de li ritornato dice, è vero il trazer, et anno questo ordene, quando senteno trar di sopra che anche lora trazino, per far redur le robe di quelli sta dì fuora, nelle fortezze; et che di li non era moto alcuno, ma si tien di sopra ha corso Turchi, come molte volte fanno. Tutti questi vicini stanno in gran spavento. LVI, 34.

Ad 22 Aprilis. Di Spalato di S. Lunardo Bolani, conte e capitanio di x April, ricevute a di 23 dito. Ozi x dil istante gionse in questa terra con bona compagnia Nicolo Querini, fo di Vincivera, dragoman dil rev. Alvise Griti, e mi porto letere da Constantinopoli dil orator Zen. Scrive, venir costui per tuor il possesso di Clissa e territorio e di Poliza per la concession, li fece il re Zuane, confirmata dal Gran Signor Turcho, perho non dagi vituarie ni favor alcuno al conte Piero Crusich, il qual mi disse havea hauto il possesso de Poliza. Et dimandato dile cose di Constantinopoli dise: al suo partir da Constantinopoli erano in hordine 150 vele; et si scrivea zurme per armar fino al numero di 300 vele per andar al impresa di Cicilia, et ezercito potentissimo ala impresa di Hongaria, et havea fato preparar da 600 falconeti per l'armata e per il campo da terra. LVI, 34.

Ad 22 Aprilis 1532. Di S. Zuam Diedo, proueditor zeneral in Dalmatia, date a Spalato adi 6. April, ricevute adi 13 ditto. Scrive: adi 4. Marzo gionse il commesso dil reverendo Gritti im Poliza, et

Digitized by Google

aue il possesso dil tutto. Adi 3 zonse a la fortezza di Salona un capi con cavali e fanti 300 con fama venir per custodir quella fortezza. Ozi li ditti hanno corso sotto Clissa et preso anime xxx, che erano in campagna et animali grossi et menuti, tra li qual da cai x. erano di questo territorio, et per il modo l' ha tenuto tutto e sta restituito. LVI, 34. 1532.

Da Spalato di S. Lunardo Bolani, conte e capitanio, di . . . Di questo fo letere et ne erra drizate ali cai di x, fo mandato per S. Nicolo di Prioli cao di x, era a cha di Ms. Polo Capello procurator, qual vene a palazo dal serenissimo, aperse le letere, fo mandate a lezer al coleio, e che Clisani a tolto termine zorni xx a rendersi. LVI, 37.

Ad **25 Aprilis 1532**. De poi disnar li savij si reduseno a consultar di risponder a Spalato ala proposta fata per Nicolo Querini, comesso dil rev. d. Alvize Griti, rechiede alcune cose et ducati 500 et aiuto a tuor Clisa etc. iusta la letera scrita ali cai di x; e terminorono scriverli per il conseio di x con la zonta doman e darli la negativa di tutto . . LVI, 38.

Ad **26 Aprilis**. Da poi disnar fo conseio di x con la zonta per scriver a Spalato, et proposto di scriver fu disputation dicendo alcuni: e materia di Pregadi e non di conseio di x; e cussi fu posto di venir con la materia in Pregadi, et lezere la letera et per quello risponderli. LVI, 38.

Ad **27 Aprilis 1532**. Da Ratisbona di oratori nostri di 18, riceuute adi 26. April: hora vedendo questi la dieta senza risolutiom ancora andar in longo . . (Ommissis). Il re di Romani fa una dieta questo san Zorzi proximo in Strigonia; e il re Zuane ne fa un altra a posta per disturbar quel Rachos de Vngari, et a quella de Strigonia. Fer. *(Ferdinando)* manda uno conte Alexio Tors barom di principali di Hongaria . . LVI, 42 . .

Ad **27 Aprilis 1532**. Copia di la lettera da Ragusi al proveditor dil armada. Magnifice et Clarissime Domine, semper honorande! Habbiamo per bona via advisi, come el Corsaro Iudeo e in ordine in compagnia de Cazadiavoli con velle xx fra galie et fuste, expedite di gran quantità di panaticha, et fornito di ogni altra cosa necessaria a qual se voglia impresa, et come ditto Iudeo et Cazadiavoli minaziano intrar in colfo con animo di far male a più poter et vendicarsi di le injurie, qual dice altre volte haver ricevute in colfo. El qual adviso cognossendo esser di grandissima importantia e per non manchar ponto di la observantia, habbiamo verso la illustrissima Signoria, azio di tale gente di male affar ala sprovista non riceva qualche manchamento, havemo voluto notificharlo a V. M. azio a tale incursione possa obviare, secondo meglio gli parera, facendoli intender, che secondo dicti auisi a noi dati dil armata morescha douea intrar in queste aque per tutto lo meze di febraro proximo passato; et questo auiso habbiamo per una persona a noi notissima

Digitized by Google

1532. e digna di fede, quale si trova in captivita de li ditti, e fa loro progressi et intendando altro di momento faremo V. M. ne sia advisata, quali resti felicissima. Data in Ragusi die XXI martij 1532. Sottoscrita: Rector et consilium Ragusie. *A tergo:* Magnifico et clarissimo Domino Prouisori Classis Illustrissimi Dominij Venetiarum. LVI, 40.

Ad **27 Aprilis**. Da Constantinopoli di S. Piero Zen, orator e vice baylo, di 21 Marzo, riceuute adi 25 April. Da poi le ultime mie di 5. non e innouato piu il campo e per ussir adi 12 april cussi ragionano armata se va ponendo ad ordine gia galie 52 tra bastarde e sotil sono in aqua palmate, et sollecitano far presto galie XX per mandarle a Rhodi sotto il fratello di Curtogoli per le noue aute dil galion e galie in Arzipelago, poi ussira il Capitanio con le altri. Si stima al tutto hauerano 100, e più l' armata di Barbarossa da vele 60 insuso, et le cose se solicitano sopra questi tempi e questa armata sara benissimo in ordine de artillarie e bombarde. Tutte le sotil hauerano pezi da 30, le bastarde da 100, poi falconeti in ogni canto oltra alcune petrare. El capitano e nudo de ogni praticha, mai fu in mar, gentil persona e di la sua vita valentissimo, cugnato dil magnifico Imbraim, et fu miralem, et per tal rispetto ha gran fauor. Patroni sono quelli che tochano el fiascheto e fanno l' officio di comito. Di officiali non hanno cosa che bona sia. Le zurme hanno salvo l' arco e certi dardi, e poi di questi legni, che chiamano palli di ferro, con la sua simitara, ne hanno altra arme. E tutta zente greza, li patroni di li bastarde hanno aspri X al di, di le sotil aspri 8, di le fuste aspri 6, hanno copia di biscoti, le zurme aspri 500 per tutto il viazo; ne tochano piu danari, se non se vadagnano, di vele et sartie molto mal ad ordine solicitano molto queste XX galie, e tardano per manchamento, doue habinno a ferir questi non hanno ancor fondati li pensieri soi; ma credo, dove la fortuna li mostrera miglior vista, li si ponzerano. L' è venuto qui da me Do. Zuam Francesco Justiniam, mi ha ditto: questo capitano mai lo lassa, non sta horra senza lui o in arsenale o a le fucine di le artillarie. Il Bassa volea, al tutto l' andasse con queste prime XX galie a Rhodi; lui dice averli risposte, non voler rispetto di questi soi capitanij; Curtogali li ha parlato dicendoli: non habbi rispetto, tutti semo obedienti al gran Signor, e che contra el suo voler forzato convenira andar col capitanio, e li ha promesso gran cose. Lui non voria andar dicendo: e bon christiano, amator di la sua fede, e pensa li contrarij cercha li principi christiani, e quello che dirano li populi, li quali non sanno come pasano le cose, ma e sforzato convenir andar. Io laudai e li dissi, chel tochaua bene. Tornato poi disse: son ne le sue man, non posso far altrimenti, non li puti parlar et dir altro; concludo: Idio sia quello che illumini l' animo vostro, siamo in pace con questo Signor, desideramo ogni suo ben, come sapete sete venitiano e nobile e per le virtù vostre tenite bon nome, pensate quello dirano li emuli vostri e li amici. Disse: cognosse il tutto,

Digitized by Google

ma la forza non cognosse la raxom. Poi li dissi di le cose de India, 1532.
che sara, disse: havemo parlato questo e il tempo di tuor x nave di quelle, ne capitorno e acompagnate con larmata tirarme fuor dil stretto di Zibilterra, e andar a quella impresa. Li dissi: avertì a le nave nostre, non le impedisti in queste e quelle messe per qui e per altri viazi. Poi di la condition dil armata disse, quasi quello di sopra e scritto; e di più, chel capitano mena pedoni. Dissi: qual impresa torra? rispose, non lo sanno loro medemi certo sopra le cose del imperator e dil Papa e non de altri; e qualche pensier di andar a *Segna* per dar favor per quella via al impresa di Vienna, e cussi sono sta consigliati. Li dissi: non e possibile li si metti armata in quel Quarner, saria pericolo grande. Rispose: dite il vero, sonno zanze, fara danno in Sicilia e Puia, e forsi in riviera di Zenoa, e quella spiaza romana, e doue miglio li mostrara la fortuna, e secondo li capitani corsarij li saperano ben persuader; in ogni canto cussi si ragiona. Questi pensano non hauer scontro, non havendo l' imperator favor cha altri cha dil Papa. Tengono il re di Franza et il re de Ingalterra per lhoro, et di la Signoria nostra non parlano altramente, che come de se medesimi. Doman bei capitano fu del Suffi rebello, e favorito da queste parte de qui adi 8 dil instante parti molto honoratamente, acompagnato con il stendardo di sanzacho passo sopra Anatolia, va a la volta di Diarbech con animo di voler intrar in la Signoria, che tien Seresbei, la qual possede come beni proprij che vanno di herede in herede; e questi voleno, che questo Domanbei habbia sotto di se quel paese per esser sopra il confin di Tauris, et perche il paese e forte, e dubitano de difficulta, perho hanno comandato al Sanzacho di Aleppo, al bilarbei di la Caramania, a quel di Maraso e al bilarbei di Diforbech, e a tutti quelli Sanzachi, che tutti vadino a darli ajuto, e li danno 500 Janizari; per il che e sta fatta de li grande provision di vituarie et in tanta abondantia, che è fama, questo Signor vadi a quella impresa, e il sophi per spie lo crede; si ha per spie, chel sophi manda soi oratori; e questi ha certo aviso. Si tien, questi non leverano de qui fino la profetione dil aviso dil campo, che si acertava, el biglarbei di la Grecia con stendardo dovea levar a li xv. di marzo e non e levato e lui non lo sa quando. Un mio amico mi ha fatto intender, come per spie hanno, che l' arziducha ha messo gran gravezze a li soi subditi, li quali con cative parole si rendono dificili a pagar; e perche si dice, vien quì soi oratori, esso Baylo li disse, senza salvo conduto, lui rispose: se lo domanderano, potria esser lo havegeno; le cose vanno cussi atorno fra quelli che simil cose pratichano. Questa letera erra tutta in zifra. LVI, 40.

Dil dito di 24. marzo ricevute ut supra. Poi scrita mi e sta fatto intender, li oratori dil Soffi erano gionti al Tochato, giornate cercha xx lontan de qui, e sta mandato a incontrarli con li danari per le spese dil camin, et si aspetano con grande piacer da questi, li quali non leverano se prima non si adatino queste cose. Ho auto aviso, le fuste andavano per Barbarossa, erano ancora a queste bande, si

Digitized by Google

1532. crede sarano tarde fato il comandamento dil armar nove, ussirano de qui, et con quelle 8 dil Moro e queste di Gallipoli in compagnia di 84 galie, di le qual xx sarano bastarde. El Justiniam va certo sopra il armata. Il reverendo Gritti già giorni x parti di Andernopoli, si tiene sia gionto in Valachia. Di le robe di la caravana robata ho auto aspri 23 m., 6. verge doro, una simitara et altre frasche, restano de anelli, fra li qualli un bel diamante. Le cose di Mori con Damaschini si meterano a fine. Mando il mandato di 500 mi era di saluitrij, et etiam traduto in vulgaro li comandamenti di Molini di Scardona per Sibinico et per Antivari et Dulcigno li avero. L' è intravenuto un gran caxo alli XXI. che dormendo el Biglarbei di la Grecia da alcuni soi schiavi lo scoporono e sono sta presi, uno si dice esser todesco et giovane et do altri Albanesi. Non e sta deliberato, chi dia esser Beglarbei; si crede restera nel Bassa. Ho mandato a la Porta per haver li comandamenti, et per questo intrigo non si pote averli, li qual e fati resta a signarli, ma li havero a questa altra Porta, che sarano le feste di Pasqua. Li rectori di Antivari e Dulzignò hanno fatto richiamo di quel Sanzacho di Scutari, el comandamento e sta ordinato, e lo mandara al Sanzacho di Bossina; el suo Prothogiero mi ha ditto, a tirato le fuste di Obrovazo in terra, e fatto che non le potrano armar e molto scusa Morat Vayvoda. LVI, 40—41.

A di **27 ditto**. Da Sibenico di S. Bernardo Balbi di 14, riceute adi 27. Adi ultimo Marzo zonze de li il nontio dil re Zuanne dno. Antonio Vrantio, preposito di Buda vecchia, stato al papa, et li portò lettere nostre di 7. al qual li fe bona ciera; et di 12. parti, et pre Zorzi abbate l' accompagnoe fino ali confini e lo ricomanda a Murath, so fradello, che lo trovò a campo da Pivo, e lo mandò con scorta dal Bassà. Questo Murath e il Basà sono in travagli per convegnir restituir li captivi, et robe depredate a Anconitani. Per una staffeta, venuta da Costantinopoli, parti adi 27. Marzo, si ha, il Bassa Beyram quarto esser sta amazato da li soi schiavi, molti di loro è sta presi, e tirati a coda di cavallo et squartati, e che il Signor per tal caso era tutto sopra di se, nè si sà certo sil cavalcherà con lo exercito, o non. LVI, 43.

Adi **27 Aprile 1532**. Da Sibenico di S. Bernardo Balbi conte e capitanio di 8 Aprile, riceute a di 17 dito. In questa hora e zonto de qui il rdo. Abate Pre Zorzi, parti a di primo da Clisino; referisse, che essendo per passar in Bossina li vene uno messo dil mco. Murath suo fradello a dirli l' asspetasse de lì, dove è stato molti zorni. Et poi a dì 4 el vene, il qual avea grato di la balia hauta per la Signoria nostra; et concluse, che a li di passati haueano hauto stafette di la Porta per star preparati; ma non sapeano che viazo ni da terra ni da mar, dicendo chel pensa, che questo anno non sia altro. E disse: hessendo ti el tuo conte lo intenderite primo di altri (disse era sta molto rebufato, et cussi el bassa dal gran Signor per le fuste di Obrovazzo). Li oratori dil re Ferdinando an-

Digitized by Google

davano a Constantinopoli; li fo fato per il bassa dila Bossina salvo conduto, volendo darli il passo, ma non haueano voluto fidarsi. E hanno mandato una stafeta a la Porta per haverlo dal Signor di andar e tornar; et erano retirati con li cariagi a li confini aspettando la resolutione dil salvo conduto dala Porta. LVI, 43. 1532.

Adi 27 Aprile 1532. Dil ditto di 15, riceute a di ditto per via di Scardona, dove è il magn. Murath chiehaia, si ha, che a di 12 dil instante corseno molti cavalli a questi lochi, confini al gran Signor, sopra S(T)enina, dove hanno depredato molti animali, e questi conduti in Croatia insieme con alcuni morlachi. Per il che esso Murath e Turchi sono molto sdegnati. Dilo esercito et armata nulla si ha, solum tutti stanno preparati; judicano l' armata andara ala volta di Malta, et havia fato capitanio dil armata Aiax bassa. LVI, 43.

Adi 27 Aprile 1532. Fu posto per li Savii tutti armar x galie in Dalmatia in li lochi notadi di soto; e sia scripto a li rectori, mandano de qui li soracomiti a tuor le galie, ut im parte. E dove si armano: a Cao d' Istria una, Veia, Cherso e Ossero una, a Sibenico una, a Spalato una, Zara do, Curzola una, Liesna una, Cataro una. LVI, 44.

Dil dito di **29 April.** L' amico non è in questa terra, fin zorni x. sarà de qui, al presente è venuto un mio amicissimo, qual me dice, che Venerdi da mattina fevano le mostre di cernede a Malborgetto et la Trevesa; e che intendeva, si fevano anche in li lochi circumvicini; più oltra è venuto uno da Staier, qual dice, non haver inteso, che Turchi siano gionti in Ongaria, ma che se ragionava, che in Belgrado era duplicata la guarda per appressimarse il fin della tregua, che è a San Zorzi; et chel Gritti era gionto a Buda, e quasi governava quel contorno. Altro per hora non se intende. LVI, 60.

A di 30 April. Di Ratisbona alli 17 di April 1532 al Sir Duca di Ferrara: la maesta Cesarea dapoi lessersi rivalsa . . . (Ommissis). In Strigonia si fa una dieta per li Ongari dil paese, che tiene il Ser. re di Romani, et in Pest se ne fa una per quelli di la parte dil vajvoda Questa mattina dovea partir di quà il vescovo di Jesi, che a questi di fu mandato qui da nostro Signor, et un gentilomo di la cesarea Maestà, che si tenea seria D. Petro de la Cueva, et uno di quelli dil re di Romani, per esser presente ala dieta di Strigonia unitamente, et il vescovo di Jesi poi, et l' homo di la Maestà cesarea devono trovarsi anche in quella dil vajvoda. Piaccia a nostro Signor Dio, che partorisca quell' andata loro qualche buon frutto. LVI, 48.

A di 30 Aprile 1532. Da Sibenico di Sr. Bernardo Balbi conte e capitanio di 22 Aprile, riceute a di ultimo ditto. Come a di 18 aue letere dal Dasdar di Scardona, che si duol, che certi tristi con una barcha la note andarno sotto il castello di Vellim, e depredorno tutto uno casal de soi morlachi, prese do fradelli, uno nepote, una dona,

Digitized by Google

1532. un altra amazorno; et mando uno di quelli, che fu presi, et scapolato, pregandomi fazi bona provision. Unde per visinar ben con ditti Turchi quello morlacho examinai. Disse: il Sabato santo esser venuti do morlachi fugiti da Fiume con 14 homeni incogniti con barche a una porta per mezo lo mortaro; e smontati andono al casal di morlachi, e li comessono tal deliti; et nomina in quelli do nostri subditi da Velim; e non crede sia vero; pur scrive: zercherò averli nelle man. Et par, questo Dasdar el magn. Murath voleno di questo dar notitia a la Porta. E ben scriver la cosa al orator Zen, et faria, che a Zara, Arbe, Veia e Nona, che a li passi ditti morlachi non fusseno lassati passar, et fuseno presi; tamen si remete al sapiente voler di la Signoria nostra. LVI, 47.

A di 3 **Maggio**. Di Cividal di Friul di S. M. Grimani proveditor di 29 April, riceute adi 3. Ozi a me e venuto una persona degna di fede, e mi ha ditto, che M. Nicolò da la Torre, capitano di Gradischa, nelli passati giorni ando a Lubiana, e fatte alcune cernede de contadini e altri soldati con il capitanio Cocianar fece trarne ne li carssi et lochi successivi vicini molte artellarie per veder, se li Turchi, che erano alla Piucha oltre la Lirentia, datoli dal re Ferdinando fesseno movimento alcuno di partita; perche se havesseno dimostrato segno di levarsi, ditto S. Nicolò havea deliberato taiarli a pezi; onde ditti Turchi non essendo mossi dal trarre di le artiglierie, forno lassati in ditto loco, et M. Nicolò ritornò a Gradischa.

A di 3 **Maggio 1532**. Da Traù di Sr. Alvixe Calbo, conte e capitanio, di 6 aprile, receute a di primo Mazo. Io ha hauto heri, che il conte di Spalato havia dato principio a fabrichar Salona. Et li Turchi andorno e li dovendo (?), et e voce per via di Sibenico, che 5000 cavalli dil arziducha havea corso propinquo a quel teritorio et depredato diversi bovi dil Signor Turcho. LVI, 60.

Ad **3 Maggio**. Da Sibenico di Sr. Bernardo Balbi, conte e capitanio, di 25 Aprile, riceute a di 3 Mazo. Scrive hauer avuto aviso a di xx dil instante: il magn. Murath vayvoda cavalcho verso Chinino, et ho inteso li fa una grande preparatione di molte cavalchature et pedoni. La causa non si sa; si dice per correr in Croatia; altri per taiar certe strade a quelli monti, per dove Coruati potrano venir a so danni, accio cavalchando il suo bassa verso Vienna non li sia facile ali Coruati venir a correr e depredar li subditi dil Signor Turcho. Di novo risona: il gran Signor fata questa luna et il so bayram caualchara con ezercito verso Vienna. Heri ho auto un altra letera da Spalato da dno. Nicolo Quirini gubernator di Poliza. Avisa: il Signor si parti da Constantinopoli per verso Vienna fata la pasqua, che al fin di questa luna et manda la dita lettera. — Ibid.

Ad **3 Maggio**. Da Traù dil conte preditto di 12 April, riceute a di primo mazo. Avisa, tra Clisani e quelli di Salona è stata trieva con promission 6 giorni avanti farglelo intender. Il comesso dil Gritti ha mandato a dimandar la terra di Clissa justa il mandato dil Gran

Digitized by Google

Signor e dil re Zuane. Li ha risposto, vuol scriver al suo signor conte Piero Crusich, qual è al governo di Posonia; e si tien habbino scritto al re di Romani. Son auisato, Milach vayvoda di Bosina auer rebelato e fugito dal re di Romani con 1000 homeni, e fatoli gran oferta, che come passera il Turcho nel Hongaria, con il suo favor vol far voltar quel regno di Bosina e ruinar il castello di Salona: e li sia taja la testa, sil non fa questo con queli morlachi, i quali, partido sara il bassa, hanno mal animo a Turchi per la graveza noviter messa chiamata il tebs, che insuportabile. E dito vayvoda e sta molto acharezato dal re. A inteso, ditto bassa e Murat chiehaja fanno più numero di cavali poteno, tolendo più li ronzini ali morlachi; e dicono, il Gran Signor ussira questo san Zorzi, e lhoro aspetano ordine, a qual volta debino andar. Scrive, aver hauto letere dal Zen orator nostro a Constantinopoli, favorissi le cose dil Gritti; e cosi, scrive, exequira. *Ibid.* 1532.

A di 8 **Maggio 1532.** Da Sibinico vidi letera particular di 2 mazo 1532 scrita per uno franciscano Alberto Sibinzam al rdo. pre. Piero Matisio primicerio di Sibinicho, la qual dice cosi: Eri, che fu a di primo mazo, 4 fuste, si dise di Barbaria, fu alli Azuri e fu scoverte, e feze un poco di danno alle caxe delle robbe; ma le brigate fuzireno; qui era una galia Contarina, videlizet Sr. Domenigo, sula qual montò molti di nostri Sibinzani e ando fuora dil porto, et si trovo con le fuste nostre, una el capitanio Bondimier, et M. Ambroso Contarini. E le sopra dete 4 fuste deteno la caza ale do fuste nostre, le qual do fuste e la galia non pote investir per non esser la fusta Contarina interzada; da poi le fuste de inimici erra quattro benissimo in hordine; i nostri veneno ala terra et quela sera fu ben armato di assai zente, poi la matina al alba si partino, et pocho avanti mezo zorno vedeno 4 velle, et volseno andar ala volta di lhoro, et cusì aprosimati zercha miglia do longi vedeno esser da velle 7, li fu forzo fuor la volta de qui et a hore 19 quelli dil castello hanno visto 7 velle ala volta dila porta di Slarim. Si judicha, siano più velle di Barbaria, credo faranno quello voranno per questi scoglj, benche la magnifica dil conte ha fato intender a tutti, si vardino con quelle debite provisione, li convien; le dite fuste, se disse esser alli Azuri, hanno preso prima la marziliana di Furlanich, che andava oltra con certi mercanti Puiesi, et ha tolto li armisi il resto dile robbe e tutti li homeni menati via, sono carge sina ali spironi; altro non ze. LVI, 61.

A di **10 Maggio 1532.** Di Sr. Francesco Dandolo capitanio dil colfo, data in galia Antivari a di 25 April, receuta a di 4 mazo: come a Budua trovo tanti homeni, che mancha solum sei a interzarsi; qui ho trova 4 navilij da parti da Brazola apreso Saragosa e zorni 4 patroni. Jacometo da Liesna dice, aver visto fuora di Saragosa galere 4 barbaresche; e da uno schiavo fuzito a inteso, voleno venir in colfo, et esser benisimo armate. A nova di Corfù, il proveditor del armata esser venuto verso il Sasno, a inteso 4 fuste dila Valona za zorni do si atrovano a S. Zuane di Medoa, per il che

Digitized by Google

1532. esso capitanio non vol andar a Corfù per paura, perche lui e la galia Sagreda non a pan per zorni 4, ne modo di averne, ha tolto stara 300 formento di ditta nave, e a Budoa fara mesurar e far biscoto; poi masenato et andara verso la Puja; il soracomito da Ponte e a Cataro non anchora interzato e lo intertenira con lui; suplicha, a Cataro sia provisto di biscoti e remi 50 et barili 20 di polvere per esser la galia Sagreda inuda di tutte queste cose et io lo socorso. LVI, 67.

A di **10 Maggio 1532**. Da Sibinicho di S. Bernardo Balbi conte e capitanio di 2 Mazo, riceute a di 8 dito: Eri matina fo visto verso lisola di Azuri fuste 4 moresche, qual trovo uno navilio mia 8 in mar di questo loco, e lo preseno et 200 homeni smontorono et depredo; poi andono alle Coronate, scoglio di Zara. Et paso il capitanio dile fuste Bondimier con la conserva Contarina; non molto lontano che venivano qui, fo sequitato da 4 di quele fino a questo porto; et havendo scoperto questo quelli dil castello et hessendo qui la galia sorocomito D. Domenico Contarini, qual erra ben disposto datoli homini volendo unirse con le fuste, ando in bocha dil porto mezo mio, ma la fusta Contarina erra disarmata, e ritornorono tutti 3 qui a hore una di notte, per haver socorso di homini et refreschar le zurme et venendo il giorno ritornar fuora al combater con esse fuste. Hor datoli homeni questa matina parti con le 2 fuste et andati mia x in mar scoperse le 4 fuste, et poi altre 4 che li seguirono drieto, zerchando trapolarli, non parse al capitanio andar più oltra e tornono di qui. Dubito farano prede ali Scoglij; ho scrito per barcha a Zara di questo; e qui atorno tutti se salvi in questa terra. LVI, 71.

Ad **10 Maggio**. **Da Liesna** di S. Alexandro Badoer conte e proveditor di 3 mazo, riceute a di 8 dito: Questi ozi venuti da Lissa dicono, la sera avanti et ogi haver veduti lontan da terra mia xx una galeota, do fuste e uno bregantin; questo ho etiam per uno bregantim raguseo, qual il patron dice averle vedute, et aver trova sopra Lissa uno navilio di zercha stara 400 afondato cargo de vini, di qual e sta recupera bona parte, e il navilio etiam si recuperera et sara conduto qui, sopra il qual non erra alcuno; si judicha, ditte fuste lhabi preso et sta trova le casse rotte e hanno tolto cosse di pocho imbroio il resto abandonando.

Dil dito di 4, riceute ut supra: per barcha aposta venuta da Lisa ho inteso, le fuste fuzendo aver messo in terra li homini et bruza più caze, menato via assa anime, e parte dile persone fugiteno ala montagna hanno combatuto per do hore continue el campaniel di S. Nicolo; quelli si ha difeso virilmente, morto uno moro e assa feriti, le qual fuste elevate andate ala volta di Bua, scoglio li proximo, dove hanno preso una marziliana grossa. Vanno fazendo quanto danno ponno; io per barcha aposta ho da notizia al capitanio dil colfo, qual se trova ala volta di Cataro scrivendo: mi e soprazonte lettere dil zudexe di Lisa, qual mando incluse, el qual eri lo mandoe

Digitized by Google

de li con una barcha et provisioni, ha expedito etiam letere alla 1532.
Braza, dove a inteso esser de li una nostra galia; et per morlachi di morlachia si ha che de li sono do galie nostre, et ha inteso, ditte fuste voler dar uno asalto al borgo di questo locho, ma non dubitemo per esser ben provisti; ben richiede, se li mandi tre barili di polvere. *Ibidem.*

Da Lisa di Mathio Zucharino, zudexe, di 3 mazo, al proveditor e conte di Liesna: avisa, come zonze li una hora avanti sol a monte et a examinato 2 homini stati in Camusa, qualli hanno visto il tutto; dicono in Lissa le fuste, zoe li homini di quelle, auer bruza la caza di Antonio Pribeie, chi e di Stephano e di Nicolo; altre caze non ha bruza, sacheza tutto fino le serature dile caze, amazato Michiel Marchesich e Andrea Rozanich, ferito a morte la moier de Michiel Ostoich, et menato via uno so puto picolo, menato via Bogdam Ronciezat, Nicolo Repanciach e tutta la fameia di Andrea Bizanich, el puto di Antonio di Mafio, qual ge sta donado. Le fuste e a Buzi la vardia la visto a preso do marciliane, una barcha veniva di Puia, si stima sia la barcha di Antonio Plebeich. Antonio de Mafio e resta in Camusa, cargava il resto dile robe per Liesna. Doman andaro in Camusa a veder il resto; dimanda, se li mandi arme, non posso aver uno cavalo da homo vivente, non e barcha, voria, se li mandase una barcha. *Ibid.*

Dil dito conte di Liesna di 4, riceute a di 8 mazo. Manda letere aute da Ragusi per bregantim aposta con letere da Constantinopoli dil orator Zen. Le fuste hanno fato gran danni sul isola di Lisa, sopra di queste sonno assa turchi dilla Vallona.

Di Sr. Alexandro Bondimier, capitanio dile fuste, date im porto di Sibinico a di 7 mazo, riceute a di 8 dito. Serenissime princeps etc. Heri havendo hauto notitia di uno galiom di Ancona, qual da poi fu cargato di molte merchadantie de diversi merchadanti in ditto locho, si subditi di vostra serenita come di nui valevano ducati (sic) 10 m., el qual lasado ditti merchadanti in tera et patron fugirono via con valuta de ducati 100 m., qual fu visto la note avanti sopra la Incoronata; onde levatomi da Zara provizando me transferi in quelle acque con dno. Ambruoso Contarini, et hessendo zercha mia 4 luntam de ditto locho discopersi le fuste barbaresche (3 di banci 12 et una di 18), per tanto valendome chiarir di quanto mi parea haver visto, presuponendome, fusse troppa arrogantia et presontiom a fuste venir fino a Sibinico; ma zertifichando da quelli pastori dile ixole esser fuste, ut supra, deliberai venir verso Sibinico fanzando intender per quelli scoglij Morter, Trabacho e altri lochi, come venira la lor venuta, di che fui salute di molte anime. Unde ditte fuste se misseno a sequitarme, del che più volte dubitai dila fusta di dno. Ambruoso Contarini per non esser interzada, come per altre mie a vostra Serenita significhai, et quello di continuo penzeva avanti, fino che preveni in bocha dil canal di Sibinicho, dove vidi venir la galia di dno. Domenico Contarini, essendomi gia propinque le fuste in getto

Digitized by Google

1532. de artegliaria, e per non patir qualche danno me voltai a quelle; dove subgionse la notte, et monito da dno. Ambruoso Contarini, che lui non li trovava il modo di poter combater, mi fu forza venir alla terra et darli xx homini a remo et do scapoli, ne zonzesemo alquanti sopra le fuste come per la galia; et dato parte alla notte se levassemo tutti tre, quali volentorosi di far il debito andasemo per ritrovarle, quale erano sopra cao Costa; et aproximandose a ditto locho discoverzissemo fuste 7 et una erra al largo; quale iterum se aviorno verso de nui, dove per il murmurar de ogni uno poi visto lo acreser di altre 4 fuste grosse, etiam dubitandome de altre conserve come se dice esser con questo, mi fu forzo tornar in driedo exortando il mco. conte, che con ogni presteza debbi expedir a la volta dile ixole di Zara; perche si ha hauto per molte vie, esser una compagnia di 18 fuste qui in colpho, azio non predesseno quelli lochi, come hanno fato qui ali Azuri. Io vedero di conzonzermi con quelle 4 galie, qual ancora non sono passate a Zara; et con quelle posendolo esser adrio tentero iterum a trovarme con dite fuste et far quanto son tenuto per obligo ho con vostra Serenità. Mancando il modo non so quello debbo far, solum suplichar quela, che volendomi tenir fuora mi dagi il modo, la possi servir justa il desiderio mio. *Ibid.*

A dì 11 **Maggio** 1532. Su posto per i Sauj dil conseio e T. F. Item una letera a S. Lodovico Bolani conte a Spalato in risposta di soe, non se ingerissa, ma permetti, vadi per il territorio vituarie in Clisa, come da lui ma non per la terra, ne tolte dalli lochi nostri. LVI, 77.

A dì 11 **Maggio** 1532. Da Zara di rectori di 2 marzo, receute a di x. Come hano auto letere dil conte di Sibinico et l' aviso dile fuste, e aver perso uno navilio etc. E fazi intender al capitanio dile fuste, vadi li; qual capitanio eri parti de qui, et ando ala volta di Ancona per certo galione, a tolto roba di merchadanti este via. LVI, 78.

Da Sibinico dil conte di 4, receute a di XI. Come le fuste moresche esta viste a di 3 a Lisa verso Liesna; non sa se siano state solum 4, ma si tien le siano più presto dila Valona cha moresche. A di primo uno povero religioso con persone 4 di qui con una brazera se parti per andar alla volta di S. Andrea di Pelago per coglier certi falconi a nome dil rdmo. Pre Zorzi abate per comandamento dil bassa di Bosina e scontrato nelle fuste esta captivato. Ibid. c. 79.

Da Zara di S. Alvixe Bon conte e S. Vicenzo Zantani capitanio Di 3 receute adi XI mazo. Come havendo hauto letere dal conte di Sibinico e dal capitanio dile fuste, la copia dile qual mandono incluse, et hessendo zonto de qui D. Zuam Batta Justiniam, qual si ha interzado di homini 80 li manchava, ai qual haveano dato uno mocenigo per uno; et e partito questo notte; e va verso Sibinico per unirse con la galia Contarina et le do fuste. Havemo scrito a Pago, Arbe, et Vegia, trovandose galie de li le mandino qui a Zara, fatto intender a queste ixole il tutto, ale qual non e sta fato danno; et

Digitized by Google

a hore 24 venuto uno nostro citadim venuto da Panetole loco di- 1532.
stante dali Azuri mia x dice, fin quel hora non si hauea inteso cosa alcuna dile fuste. LVI, 79.

Deli diti di 5, receute adi dito. Il sopracomito Justiniam parti de qui, come scriseno, et scontro una barcha con letere dil capitanio dile fuste; lo avisava, tornase adriedo, perche le fuste erano divise in più lochi; scriveno, e zonto etiam dito capitanio dile fuste e la conserva, et ozi a hore XX gionse la galia soracomito D. Zacaria Zantani con solum homini 60, ma non potra interzarsi per la nova venuta, si vol armar de li a ruodolo. Ibid.

Di S. Gregorio Pizamano proveditor zeneral di Dalmatia, date a Zara adi 5, receute adi XI ut supra. Come per la contrarieta di tempi son stato zorni XV a venir, heri sera zonsi de qui, a di 6 partira per Sibinico et exequira li ordeni zercha meter li confini etc. dile fuste; non scrive altro. E fama, le zente turchesche nela Bosina siano per far la impresa di Segna.

A dì 11 **Maggio** 1532. Questa e la copia dila comision dil rdo. Griti mandato in letere dil conte di Spalato di 13 April 1532.

Nos Lodovicus Griti comes perpetuus terre marmarusensis, commendatarius episcopatus agriensis regni Hungarie, dominus civitatis *Segnensis,* castri clisiensis et comunitatis politiensis et consiliarius regius etc. memorie comendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod nos considerata sincera fide, probitate et sufficientia magnifici Nicolai Quirini Veneti eisdem de causis motu nostro proprio in generalem administratorem, comissarium, et procuratorem nostrum in castro clisiensi et comunitate policiensi creavimus, ordinavimus et fecimus, dantes et concedentes eidem Nicolao omnimodam potestatem et auctoritatem nomine nostro sumendi possessionem predicti castri clisiensis et dicte comunitatis policiensis, introitus omnes recoliendi, delinquentes puniendi et omnia alia faciendi ac si esset nostra propria persona; mandantes preterea omnibus et singulis officialibus et hominibus dicti castri clisiensis et comunitatis predicte politiensis, quatenus eidem Nicolao, nostro generali administratori, comissario et procuratori in omnibus suis requisitionibus et mandatis pareant, obediant, honorificenter manuteneant et tractent et contrarium minime faciant sub ira et magna indignatione nostra ac pena florenorum duorum milium capiant evitare. In cuius rei testimonium presentem fiere iussimus manu nostra propria subscriptas et nostro sigillo consignatas, presentibus vero perlectis presentata restituatur. Dat. in opido Cyoilo (sic) sub dominatione invictissimi et potentissimi Cesaris Turcarum die secundo mensis marcij anno domino 1532. Subscriptus Ludovicus Griti, gubernator regni Hungarie etc. manu propria. LVI, 80.

A dì 12 **Maggio**. Domenega la mattina venne in collegio l' orator cesareo con il nontio dil conte Piero, al qual herisera poi (da) pregadi fo mandà Nicolò Sagudino secretario a lezerli la risposta del senato, di la qual non si contentava; e cusì questa mattina usò alcune parole dicendo: non si pol mandar vittuarie in Clissa, si non passa per

Digitized by Google

1532. la cita, et nui non volemo darli il transito; zercho il serenissimo justificar la risposta fattali; e il nontio dicendo alcune parole il serenissimo andò in collera, e disse: Piero ne vuol metter alla guerra col Turco con altre parole; hor fo concluso; questa erra la risposta del Senato. LVI, 80.

A dì **17 Maggio**. Di S. Gregorio Pizamano Proveditor general in Dalmatia, date a Laurana a di 8. Mazo, riceute a di 17 ditto. Si parti 200 cavalli di Turchi con 800 fanti dil paese, et veneno ali danni di Segna; eri sera intesi quì, le zente Turchesche arrivate ali passi apresso Bichachi (sic), loco dil re di Romani, forno assalite da cavalli 500 et archibusieri 300 di esso re e posti quelli in fuga, morti la maggior parte, et esser venuto comandamento dil Sanzacho a questi territorij qui vicini, che tutti, che pol portar arme, stagino preparati, che al tirar di artillarie di loco in loco si redugino provvisti di pan per 8. zorni a Tenina; et heri poi mezodi se vidite tirar diversi colpi; questi stanno in sospetto. LVI, 88.

A dì **17 Maggio 1532**. Di Zara di rectori di 13, receute a di 19 mazo: Li soracomiti pocho sperano poter armar le sue galie; la Justiniana parte sta notte per Cataro, mancha 80 homini e tra tutte tre galie hanno trova 16. homini, et alcuni sono fugiti; et S. Beneto Valier vien retor di Cataro zonto di qui dice, non poter armar a Cataro per il morbo, che in quelli contorni e non vi e homini de li per esserne sta levati dalle do prime galie. Il Griti va ozi a Sibinico; il Zantani restera qui per aconzar la soa galia, la qual fa da secchij 100 di aqua al giorno et il biscoto dila Giava si e guastato. LVI, 88.

Da Sibinico di S. Bernardo Balbi conte capitano, di 4 Mazo, receute a di 13 ditto: le fuste barbaresche preseno 3 in 4 navilij, altri verso lizola di Azuri sotto Cao Costa largo in mar mia x fato presoni e tolto laver e lasato i navilij, altre ixole non hanno fato danno, solum hanno depreda li Azuri la chiexia, tolto le croci paramenti et caleci, ma molte persone si salvarno, forno solum 4 fuste, benche il capitano Bondimier dicha 8. Qui come sara zonto il soracomito Justiniam, dicto capitano si unira per veder di auertir. LVI, 88.

Dil dito pur di 4 receute a di 15 mazo: Per alcuni uenuti di Bosina si ha inteso, li morlachi e altre gente feno quel butim de animali et anime sopra listur (sic), li turchi hanno deliberato andarli a trovar da nro 12 m. cavali et 6000 pedoni per convenir ascender quelli monti, et che la massa si fa a Tenina. Questi Turchi dil castello di Salona apocho apocho sonno quasi tutti partiti, questo instesso mi ha ditto il capitano, qual e stato di sopra per saper la cosa, heri le 4 fuste si apresento al ixola di Solta sotto questo contado et hauendo trova quella in hordine dalli ixolani, li quali le vedeno venir ditte fuste, scorseno di longo, hozi li ho mandato de li monitione etc. Ivi.

Da Trau di 4, receute a di 14 ditto: questi di passati una barcha di Turchi, andono alla volta di Fiume a depredar per vendicarsi dil botim fato, menò via quelli da animali ut dicitur 30m. si dice il

Digitized by Google

forzo il Sr. Turcho non cavara la sua armata fuora. Eri matina si ave nova dile fuste state a li Azuri; et questa note ho di Spalato, esser state al ixola di Solta, ma nulla feno; dile cose di Clisa nulla e sequito, il nontio dil Griti e im Poliza, aspetta li xx giorni passim scrivendo. È venuto do servitori dil emim di Macherischa, dice: il Turcho non ussira, ma solum manda exercito per cagion di la rebeliom di uno capo grande in la polato (sic) fato contra Sua Maestà. Ibid. 1532.

A dì 18 detto. Venne S. Vicenzo Capello electo capitano zeneral di mar, et parlato zercha l'armada, et parte del collegio li disse, voleva el mettesse banco, et si mettesse ad ordine; et qual disse esser pronto, ma non era zurme in quella terra, et che el Proveditor di l'armada Canaletto non potria armarsi per non haver zurme, et bisognava scriver in Dalmatia per haver zurme, etc. Et sopra questo fo parlato assai, et fatto notar la parte, chel metti banco a di 2. zugno, et ali 9 darli il stendardo, et vadi via; in questo mezo si expedirà i soracomiti Dalmatini. E venuti do di Cao d'Istria a tuor le galie; e quel di Cherso, e Ossero, zoe il fratello dil soracomito; i fo mandati all'arsenal a tuor le galie; si aspetta li altri, et si armerà il Canaletto. Et venne ditto S. Hironimo da Canal proved. dil armada, dicendo non pol haver homini a ruodolo per armarlo, o barcaruoli, o mandar a tuor per le terre e isole, dove non si arma huomini a ruodolo per armarlo e interzar le galie; fo gran disputation, e terminato prender parte tuor homini 250 a ruodolo, ut supra. LVI, 92.

A dì 19 detto. Fo Domenega zorno di Pasqua di Mazo il Sermo vestito di veludo cremesin, et bareta di raso cremesin con li oratori (dell') Imperator, Francia, Anglia, e Milan, mancho Ferrara, qual è andà con lo Sr. e lo episcopo di Veja e quel di Puolo Vergerio, citato nuovamente, i qual do ancora non hanno hauto la possession di detti vescoadi. Ibid.

A dì 21 Maggio 1532. Da Sibinico dil conte e capitano di 14, receute a di 20 hore 20. E zonto qui il reverendo Zorzi abbate, qual il mco. provedittor et io mandassemo acompagnar il nontio al sanzacho di Bosina. Per li confini, dice, trovò Murath chachaia suo fradello apresso campo di Pida(?), al qual eri a hore 23 li vene una stafeta dil bassa, chel dovese cavalchar subito per Bosina per hauer nova, il Signor havea fato il suo bayran in Andernopoli et cavalchara col campo potentissimo di mano in mano. E cussi questa matina per tempo parti a stafeta per Bosina e menò con lui il nostro nuntio prometendo far etc. El dito P. Zorzi li dimando limpresa, fava il gran Signor, rispose: con certeza non sapeva; judica per Viena, et contra el Carabodam, larmata si teneva per custodia dil regno più cha far impresa alcuna. Item manda la lettera di Antonio Dobroviza; scriue di campo di Piero a lui, conte, et al proveditor zeneral. LVI, 95.

A dì 23 Maggio 1532. Vene in (coleggio) Rd. Dno. Thoma Negro episcopo di Trau, olim di Scardona, dolendosi dili soi preti,

*

Digitized by Google

1532. quali a Trau hanno fatti molti mali con pocha soa obedientia, maxime di uno, tra le altre cose posto il piso in l'impolete, con il qual un prete dicendo messa lo consagro e bevete; voleva fosse castigati, li fu ditto, desse una scritura di questo et si faria provisione. LVI, 105.

A dì 29 **ditto**. Fu posto per li ditti (savij) la commission a Girolamo da Canal, va proveditor in armada, vadi in Histria con S. Zuan Moresini soracomito, al qual fazi dar la galia fo da Domino Antonio Zaroto el cavalier, et di Cao d'Istria, e li se armi solum quella di lanto di Gavardo; e l'altro si fazi dar li danari, et il grosso, e havendo fatto speze in la galia, poner aconto e larmi di altri luogi d'Histria con desterità, e dil resto tuij su la soa galia, et cussi li homeni di la fusta di S. Ambroso Contarini, et vadi per la Dalmatia a sollicitar le galie se armi, et uscito il zeneral fuora vadi a lui, e li con altre clausule, ma questa è la sustantia, e fu presa. LVI, 101.

A dì 31 **Maggio 1532**. Da Dulzigno di Sr. Alvixe Zigogna conte et capitanio di XI mazo, receute a di 25 dito. A di 8 sopra la Boiana fo scoperto fuste 4 barbaresche, dile qual e sta delibera uno schiavo et uenuto de qui dice: e mezi do manchano di Barbaria et e zorni XV che introno in questo colfo, il capitanio di esse e nominato Delisof da Zerbi, et su una fusta di banchi 22, le altre 3 sono di banchi 21, 19 et 18 l'una; e da cao Costa in qua hanno spoia e depreda asaissimi navilij et marzilliane, fatto gran danno nel porto di Antivari, preso una marziliana, su la qual erra homini assai, il forzo donne, carga di oglio e altro preso e spoia tutto, sopra la Boiana trovono uno navilio cargo di sal dil Turcho levato ala Vallona, che si mandava alo emim e salaro di Scutari, tolseno li homini lassato il navilio, il qual inteso lo feci remurchiar in questo porto, et ho scrito a Scutari lo mandino a tuor; ancora hanno preso una barcheta con homini doi di questa cita, le qual fuste hanno tenuto la volta di Rodoni e di Durazo. Si dubita non habino a tornar in queste aque e non si vede alcuna galia nostra; et aricorda, saria bon che da marzo fino zugno si tenisse galie, che scoresse dalla bocha di Boiana fino a Liesna discorendo su e zo; aliter questi nostri subditi e ruinati. LVI, 113.

Da Spalato di Sr. Lunardo Boldu conte e Sr. Gregorio Pizamano pr. zeneral in Dalmatia, data adi 16, receuta adi 27 mazo: Come erano cavalchati ala torre di Salona, dove erra principiato a far uno revelin per habitar stratioti, qual loco e il trar di uno arco dil castelo noviter fabricato de li per Turchi, e li Turchi e la guardia di ditto castelo hanno preso sospetto et venuti per do volte a impedir il lavorar, unde hauemo fato soprastar il lavoro, azio non seguissa qualche scandolo essendo tanto vicini aspetando ordine nostro. Ibid.

Di Sr. Gregorio Pizamano sopraditto da Spalato di 15, receute a di sopraditto: Come partito da Sibinico vene a Traù, poi qui a Spalato; et quanto a meter li confini avisa, altri non confina con Spalato cha il Rdo. Griti per le cosse di Clisa, dil qual e suo governator Sr. Nicolo Querini, che governa la Poliza; et si confina

Digitized by Google

con pocho con Salona. Eri sera a hore 2 di note vene a me uno colateral di credenza dali agenti in Clisa dil conte Piero Crusich, et poi mi parlo: dariano quello locho ala Signoria nostra, overo se li aiutasse, perche hanno aviso, Turchi di brieve dieno venir a combaterlo. Li ha risposto bone parole dicendo: per la pace, havemo con il Sr. Turcho, non podemo impedirli. Intendo, il magnifico Murath vayvoda il cadi e lo emin dieno venir a Salona per fabrichar e far li una gabella per dispensar sal. Scrive, haver fato le rasegne di fanti a trova assa mediocrimente, ma in li stratioti sonno alcuni de questi lochi, si chiamano Croati, e sono boni homini, li fanti di Sibinico e Spalato per la magior parte sonno dil paese, ne ha cassato alcuni, e ben li contestabili li refazi le compagnie a Trau, tutti li fanti sonno dila terra, et questo provede per li scarsi pagamenti Ibidem. 1532.

Dil dito di 30 da Trau, receute a di 27 dito. Come a di 18 receute 4 lettere dal senato drizate a lui e alli rectori de queste terre di XI dil instante; onde hessendo a Spalato parlo a Sr. Nicolo Querini, qual habita in Almissa et li expose, quanto e il voler dila Signoria si che resto satisfato, e li promise, non si lassaria trar di Spalato vituarie per Clisa, il qual si meraviglio, che la Signoria nostra non havesse risposto a sue letere. Li disse, la Signoria non usava responder, ma scrivea ali so ministri, li dicesse il voler suo; come hanno fato hora. Disse il dito, aver aviso dali sanzachi qui vicini, il Signor Turcho potentissimo cavalchera in Hongaria, e havea scrito al re Zuanne, chel veniria di fermo e inverneria in Hongaria. Disse, quelli di Clisa li danno speranza, se tra 6 zorni non li venira socorso dal re Ferdinando, che li daria il castelo; et lui tien, il re li mandara danari, il che non pol, deve dar non li mandi, perche Turchi medemi li aiuterano a portar. E disse, haver in comission di tuorli tuto lo arcolto; et quello non potrano tuor, brusarlo. Scrive, il comandamento al sanzacho di Bosina e cadi di Scardona per li molini de Sibinico mandoe; et laltro al sanzacho di Carzego si mandara con la instrutiom di danni receuti in questi teritori di Trau e Spalato e procurar il restante. Ibid.

Da Zara di Sr. Alvixe Bon conte e Sr. Vincenzo Zantani capitano, di 17 etc. di 20 receute adi 17 mazo. El capitano dile fuste Bondimier ritornato de qui porto il morlacho preso, qual si ha tolto taja ducati 300, et li 6 cavali ala barcha, li qual cavali li trovo in Albona. Et andato a Buchari parlò a Hieronimo da Zara capitano nel Danubio, qual era a Fiume per far homini per larmata dil Danubio etc., et restitui etc. Di novo si dicea, come adi 8 scriseno, Turchi e morlachi esser sta rotti sopra Segna; hora hanno, ditti Turchi et morlachi esser tornati con più anime e botini assai, e hanno corso fino sopra le porte di Fiume e Segna; e di lhoro non e capitato mal, solum doi; il butim capito prima a Obrovaz, dove Murath vayvoda mando a tuor la sua parte. Et havemo, queli di Fiume et Segna sonno venuti a Novegradi per rescato di anime tenute fin XX; scriveno, haver dato li 6 cavali ali murlachi e fato brusar la barcha

Digitized by Google

1532. con gran contento loro, e manda la letera, li ha scrito il dasdar di Obrovaz Juran Aga, ringratiandoli etc. LVI, 114.

A di 31 **Maggio 1532.** Di Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitano, di 23 mazo, receute adi ultimo ditto. Adi 14 scrive, quanto li havia detto il rdo. Pre Zorzi abate hora per uno Raguseo, persona di fede, parti il giorno avanti, da Cliuno si ha il medemo, et che il gran Signor fato il suo bayram in Andernopoli procedeva avanti, ma non tanto potente dilo exercito come e sta dito; et di aver inteso dal magnifico Murath e altri Turchi, chel Signor non andara per questo anno al impresa di Viena; ma solum mandera a dani dil Carabogdam. Domeniga pasata, fo alli 19, esser lettere dil sanzacho di Bosina, che l' or(ator) dil re Ferdinando con cavali 40 per andar dal gran Signor per adatar le cose sue havia hauto salvo conduto. LVI, 117.

Di Sr. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia da Sibinico adi 24, receute adi ultimo dito: Come eri ritorno in questa cità aspetar il suo nontio, fo mandato dal bassa dila Bosina, per li confini etc. Da Trau ho lettere di eri, come erano sta trato dil castelo noviter fabricato a Salona per Turchi 8 pezi di artellarie; et che furono descriti 150 homini dil contado di Poliza secondo l' ordine di D. Nicolo Querini governador di Poliza, quali intrerano alla guardia dil dito castelo domeniga prozima et Turchi anderano via de li. *Ibid.*

Di Sibinico dil conte e proveditor zeneral sopradito, di 26, receute adi ultimo dito. È ritorna il nontio, fo mandato al sanzacho di Bosina, ben visto da lui il comandamento dil gran Signor; e ditoli, come conveniva cavalchar, ma chel manderia Murath chiechaja over Chiemal vayvoda, ma non cavalchando vera lui impersona, et aspeta da soi vlachj ha mandato per saper quello ch' abbi a far; dice, che Murath e quelli primarj li hano dito la malitia di questi teritorj e gran faticha (quasi dicat bisognaria darli largi doni), si che il presente, porto esso proveditor con lui, e pocho, la Signoria comandi. Li do oratori dil re di Romani ali 19 partirono dal dito sanzacho con cavali 40 et 8 cariazi con presenti al gran Signor et vano conpartito e hano dito publice, sil Signor Turcho sara in viagio, tornera in driedo; chano dona una copa doro al sanzacho di valuta di ducati 500 et a Murath vayvoda uno vaso di ducati 80 con gran satisfation lhoro. Item mandano una lettera dil dito sanzacho a loro scrita, et una altra al Serenissimo nostro; quella dil conte e proveditore dice: Al honorevole et nobile Signor Chusref beg bassa di Bossina allo egregio et honorato et a noi molto caro amico conte di Sibinico e proveditor di Dalmatia, che habiati da dio santo et de noi grande amore. Vene a noi el vostro ambassador conte Antonio de Broeuich e non presento il comandamento dil gram Signor, e la lettera dila Signoria nostra, non andando in campo cavalchare, si non mandero uno di doi etc. E cosa grande importantia e non pizola, si ben apresso di voi la sia pizola, per Dio apresso di noi la

Digitized by Google

e grande; dio ve guardi amoreuolmente. Questo e il tutto so dila 1532.
lettera, scrive ala Signoria: Chiusrebeg bassa e governador per dio gratia di Bossina all' Illustrissimo Andrea Griti dux Venetiarum salute. Dio prosperi in sanita longo tempo. Et scrive in consonantia, ut supra, data in Bosina adi 21 mazo. A tergo illustrissimo et excellentissimo D. D. Andreae Griti Venetiarum duci. *Ibid.*

A dì **31 Maii 1532.** Da Ciuidal di Friul di S. Marco Grimani proueditor di 27. riceuute adi ultimo mazo. E uenuto uno da Gradisca et mi ha ditto, alli 28 gionse de li D. Zuam Vituri con uno suo fiol per far gente; et che a Gorizia et per tutti li lochi de li si feua gente. Manda una letera da Venzom.

Di Venzom di 26. scrita per Zuam Antonio Michisoto al dito proueditor. Vene heri sera da Vilacho uno mio amicissimo; dice, che mercore passato e sta fata la mostra di tutti li castellani parte a Clanfort et parte a san Vito di Carantano. Si ragionaua far li etiam 400 cauali; et doue siano per mandarli, non si sa. E uenuta noua di lo hauer tolto uno castello al conte *Piero Herdu* seguaze dil re Zuane; e si feua zente da una parte e d' altra.

Da Udene di S. Thoma Contarini locotenente di 28, riceute adi sopraditto. Per uno nostro citadino, heri parti da Gorizia et Gradischa, dice esser zonto in Gradischa D. Zuam Veturi, qual sta priuatamente senza alcun cargo, alozato in caxa de M. Nicolo de la Torre, capitano di ditto loco, col qual Veturi parlo di diverse cose in general ditto nostro citadino. Item dice, che heri mattina si fece la mostra a Gorizia di 70. cavali armati in quel contado alla todescha non molto ben in ordine. Et per noue letere venute di Lubiana: Sono sta sospesi il cavalcar loro, che prima haueano ordine, e ditti cauali dieno caualchar alla uolta di la Croatia. LVI, 116.

Ad **1 Junii.** Vene in colegio l' orator dil Imperator, et monstro una letera, li scriue il re di Romani de . . . zercha Nicolo Querini, qual per nome di Domino Aluise Gritti vol tuorli il castello di Clissa. LXI, 121.

Adi **3 Zugno 1532.** Relatione di Stancislao do Cracouia, partito da Cinque Chiesie alli 17 dil mexe preterito: Come il Signor Turco mando uno ambasador con caualli 40, che lui ha ueduto da Perim Peter, ad farli intender, chel debba metter in ordine ad andarli incontro a ritrouarlo a Belgrado; e che Perim Peter si mette in ordine con la sua gente, ma non sa quello che fara. Riferisse, hauer inteso, come in el loco, che fo fatta la giornata con el re Lodouico, erano allogiati Turchi nelle ville circumvicine alle Cinque chiesie; et che i uoleuano intrar in la terra, ma quelli Cinque chiesie non voleno, ben erano contenti che allogiaseno per le ville; ma credo, che la terra non si pora defender; et che piu presto serano intrati che altramente, et che diceuano li Turchi uoler intrar in la terra; et che facessero un alta (sic) li apresso che li fariano bona compagnia, come hanno fatto a quelli di Esech. Referisse, che si diceua,

Digitized by Google

1532. il re Zuanne esser a Buda; ne ha inteso quanta gente che l' hauesse, ne altro, ma solamente esser gionto a Buda. Referisse, come a Petouia ha inteso, che l' imperador era infermo. Item che l' ha inteso, l' imperador e suo fradello hanno mandato con li oratori soi al Turco de bellissimi presenti, che solamente in manifatura hanno speso ducati x m. e che per ogni locho di Alemagna, doue le stato, si fanno monstre di caualli tutti alla leziera; et che molti di le ville circumvicine a Viena scampano et vengono nelle montagne di Graz e di Petouia; et per le terre sono molti fanti, ma non danno danari ad alcuno. Item referisse, come se re Ferdinando se meteua impersona contra il Turco; et che per tutti vien ditto, chel Turco venira im persona sotto Vienna. Che l' ha ritrouato in due lochi, videlizet tra Petouia et Lubiana et tra Lubiana et Trieste, do mandre de boui, quella mandra tra Lubiana et Petouia era boui 310, l' altra non sa il numero perche erano ali pascoli. LVI, 125.

3 Giugno 1532. Da Trau di Sr. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia, di XXI, receute adi 2 zugno (piu vecchia dile altre). Eri zonse qui uno merchadante di questa terra, partito da Fiume alli 12 di questo mese, referisce: come alli 5 arivo li Hieronimo da Zara, comissario dil armata nel Danubio dil re Ferdinando, et havia posto banco, et mandato il tamburo per la terra, che vol andar al armada a Viena, li dava do page et havia trovato homeni e aver spaza una brazera in Dalmatia fino apresso Ragusi per far intender questo instesso. LVI, 123.

5 Giugno 1532. Da Spalato di Sr. Lunardo Bolani, conte e capitano, di 30: Come D. Nicolo Querini per nome dil rdo. Griti havia hauto il castello di Clisa a pati con questo: avanti se dagi, ruini il castello di Salona noviter fabricato et che non vi entri Turchi. LVI, 138.

8 Giugno 1532. Da Spalato di Sr. Lunardo Bolani, conte e capitano, di 30 mazo, receute adi 5 zugno, per barcha spazada aposta: Ozi Dno. Nicolo Querini comesso dil rdo. dno. Aloisio Griti e intrato in la forteza de Clisa con comandamento da quelli capi: non debbi levar la bandiera sua fina tanto non fazi ruinar la forteza fata a Salona per Turchi. LVI, 140.

Da Zara di Sr. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia, di ultimo mazo, receute adi 6 zugno: Come non potendo aver aviso avanti XV zorni, ne alcuna nova dal sanzacho di Bossina zercha meter li confini, son venuto qui a Zara per dar le page dil gropo mandato a questi stratioti. Risona da queste bande, Turcho venir con lo exercito in Hungaria, e fara la strada piu bassa di altra fiata, e venir piu verso noi; et questo perche dove pasono l' altra fiata e sta tuta ruinata, et il sanzacho dil ducato con le sue zente e cavalchato alo ezercito. LVI, 140.

8 Giugno 1532. Da Trau di Sr. Alvixe Calbo, conte e capitano, di 29 mazo receute adi 7 zugno per uno citadino di Poliza, venuto

Digitized by Google

qui, qual a parlato con dno. Nicolo Querini e li ha dito: Clisani 1532.
doman li dieno consignar quella forteza a nome dil rdo. dno. Alvixe Griti, il qual ha fato instantia a Turchi, sono in la forteza di Salona, vadino via, perche non li corera piu soldo; ma che se devulga im Poliza, che in dita forteza di Salona voleno far una gabela. Item da uno patron di schierazo, qual fu preso dale 4 fuste, veneno in Colpho, qual a mandato qui per aver danari per pagar la sua taja, perche che fu venduto a uno Turcho, e in Durazo, dice: dite fuste esser fate richisime per eser partite et andate a disarmar et haver preso xv nostri schierazi. Item si dice de qui, il Signor Turcho esser cavalchato e cussi esser partita larmata. LVI, 140.

8 Giugno 1532. Exemplum unius capituli e litteris episcopi Segnensis ad rmum. Cardinalem Campegium, legatum in Germania: Noverit rma. Dominatio vestra, qualiter in regno Hungarie singulis diebus tot mutationes et mala contingunt, que nunquam similia fuerunt: primo Joannes rex obsidet castrum Vicegrad, quod est in ripa Danubij, duo enim sunt ibi castra, unum est in monte natura muni, tissimo, ubi corona servari consueverat, et hunc Joanes possidet; aliud est in pede ipsius montis in ripa Danubii Vuzvar vocatum, et hunc habet regia Majestas Ferdinandi, quod castrum nunc obsidetur. Acceperunt igitur ipsi Joannes rex naves nazad vocatas a nostris subtus (sic) castrum et iam unam partem castri possident; nec nostri nisi in una turri fortiori manent et nisi adiuvati fuerint, ibi diutius se tenere non poterunt. Item obsedit castrum, quod Cibar appelant; hoc castrum est valde forte et inter utilissima regni castra, quod fuit relicte condam (sic) palatini, que nunc nupsit dno. Lodovico Petri Tot, castrum primo proditorie accepit Bathor Andreas, qui sese videtur tenere partes regias, sicut prefatus dominus Ludovicus Cibar. Verum postquam est in manibus prefati Bathor Andree, illud obsedit tanquam partes adverse. Item obsidere fecit castrum Zeruarnich, quod pertinet ad episcopatum Agriensem, tum natura tum arte munitum, et alia multa castra. Item alia novitas est: quidam servitor Pauli Bacijchi nomine Tompa, qui ut de captura castrum quodam habere posset, tali arte usus est: ligavit quosdam ex servitoribus suis et accesit ad castelanum castri, quod appellatur Z. Zobauer, et est cuiusdam dni de Paniza pueri, habet circa decem annos etatis, et dixit castellano: dnus meus rogat te, quatenus hos homines in castro detinere velis, quousque de eis iudicium faciat, ut interficiantur; nam sunt digni morte ob eorum scelera; nosti enim, quod dnus meus non habet castrum forte, ubi eos possit detinere; ille tanquam noto homini credidit et vinum portare iussit, ut biberent, simul introducebantur illi simulate captivi per ejusdem servos in castrum, ubi cum venissent statim absoluti sunt a quorum servis, illi qui videbantur captivi; et dato suis signo prefactus illico captivavit castellanum; et sic castrum cepit. Hi ambo tam Paulus Bacijch, quam ille dominus de Paniza tenent partes regias et tamen nullam habent advertentiam ad suam maiestatem. Simile his diebus per eundem

Digitized by Google

1532. Tompam de alio castro factum est. Preterea Hispani pedites, qui hic manent, quia a multo tempore nullam habuerunt solutionem, omnia depredant, que possunt; itaque si civitatem ingredi possent, preda distraherent omnia; unde horum timore occluse sunt omnes porte civitatis, nec sinitur quispiam ingredi, non aliter stamus quam in obsessa civitate. Hec pro nunc de novitatibus. Ex Posonia feria quarta infra octavam pentecostes jejunantibus omnibus nobis, quia pisces omnes Hispani abstulerunt. Subscripta: Ejusdem Reverendissime dominationis vestre: Franciscus Josefit servitor episcopus Segnensis. LVI, 143.

8 **Giugno 1532.** Fu posto per li savij tuti poi leto una suplicatiom di Andrea Andriol, olim conte di Pastrovichij: come quella forteza ruina, dove e il reduto di molte anime, et vol lassar uno credito, lha ala camera di Cataro, di ducati 80 f., et sia aiutato a conzar ditta forteza; pertanto sia scrito al conte et capitano di Sibinico: li dagi tanti sali al sopradito per lamontar di ducati 200, dil tratto di quali si fortifichi ditta forteza; e si tegni conto sicome a conseja Sr. Hironimo da Canal, stato capitano al colfo etc. e scriveno a Cataro per meter in la suma di ducati 80. LVI, 144.

11 **Giugno 1532.** Fu posto per i consieri cai di 40 e sauj tutti, la parte dil clero di Cataro, che non ave il no. le altro conseio tansa di ducati 500, e non hanno intrada 450, che li x savij in Rialto li aldi intervenendo Marim de Marino stato nodaro ali tansadori. LVI, 149.

11 **Giugno 1532.** Da Zara di Sr. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia di 5, receute a di 11 dito: Come Obrovazo, poi sono fati subditi Signor Turcho, erano exenti, ma hora finito il tempo di tal gratia il Signor ha mandato de li uno, chelo dimandano il numistra, per scuoder la x-ma di animali et altro, sicome scuode in li altri soi lochi. Et si intende, dito esser partido za zorni 16 di Andernopoli, dove erra la persona dil gran Signor, e lo exercito tutto erra in la campagna di Sophia; e si crede, per questo anno non farebbe inpresa alcuna; e che Tartari e Valachi sono manchati al gran Signor; e certo nro. di janizari, erano al Cayro, fugirono dal Sophi. È fama, larmata di esso Signor haver fatte danno ad alcune ixole dil Arzipelago, dil che il Signor hauto grandissimo dispiacer, et ha mandato uno a modo per castigar li malfatori. Scrive, questa gente e di natura mendaze, pur alle fiate vi interpongono alcuna verita. *Ibid.*

Da Sibinico di Signor Bernardo Balbi conte capitano, di 4 receute adi XI dito: In questa hora è zonto qui uno servitor dil rdo. Pre Zorzi abbate, parti eri sera al tardo di Cliuno; referisse: domeniga pasata, fo ali do dil presente, gionse de li Murath chiechaja vayvoda, venuto di Bosina, el qual expedi subito tre staphete per quelli lochi e castelli contorni con comandamenti a tutte cavalchature, doveseno soto pena di esser impaladi cavalchar subito ala volta

Digitized by Google

di Bosina; e si ha lasato intender, che il gran Signor era con il 1532.
campo a Sophia e dovea dar ordine di proveder piu a bon camino, ne ha voluto dar audientia alcuna ali orator dil re di Romani; ma latoli dir, aspeti il ritorno suo; altri dicono, che restino a Sophia; fatri che erano sta mandati ala excelsa Porta. Dito Murath a dito, chel si partiria con parte dile gente di Bosina adi 7, o andaria ala polta dil tragetto Chobaz sopra il fiume Sava, e il basa di la Bosina vartiva ali xv con il resto di le gente e andaria a quela volta; si judica, li pasera lo ezercito; et etiam che farano usir le fuste di Obrovaz per acompagnarsi con il resto dil armata per eser cusi lordine dil gran Signor. LVI, 149, 150.

Da Trau di S. Alvixe Calbo conte e capitano di 3, receute adi XI dito: come con grandissima fatica et mormoratiom grande ha preparato homini 50 a ruodolo per meterli sopra la galia dil proveditor dil armada Canal. Li Clisani hano jurato fidelta a domino Nicolo Querini per nome dil rdo. Griti e dali Morlachi, hano seminato, havera il suo dreto di quel teritorio, il forzo di qual perho era sta dato in timaro per il Signor Turcho a diversi. Dito teritorio e grandissimo, vicina con questo locho e con Sibinico, il qual Querini ha mandato uno homo dal sanzacho, che più non si impazi nel teritorio di Clisa. Li Turchi, sono a Salona nel castelo, hauendo hauto il comandamento di dito Querini, si lievino, sdegnadi diseno: non mancha altro, che il Signor si fazi christiano. Eri capitò qui uno Polo Amandaro venuto da Ragusi, referisse esser nova da li, che galie 30 turchesche erano gionte a Modoni; et era fama, larmata venir in canal di Corphu, e li aspetara ordine; item che Turchi haveano tolte Sijo, e che Ragusei molto temevano di perder la sua liberta venendo larmata con corsari. Scrive: io temo venendo la dita in colfo li scogli elle izole non habino danno; da qui non ne munitiom, ne soldato alcuno e dila banda di mar le mure e triste; e si pol dir esser senza, et sono fenestre suso come el abazia e il vescovado el lanno passato lo episcopo calo per dite fenestre, tolse la note biave, et le mando dove el volse. Item manda lettere aute dal conte di Sibinico. *Ibid.*

Di Signor Francesco Dandolo capitan al colfo, date ala Valona adi 23 mago, receute adi XI Zugno: Le 4 fuste barbaresche, fo vedute far vela sopra cavo santa Maria, si tien siano andate im Barbaria. Eri fui a Tronto, dove si atende a fortificar e a Brandizo e altre tere dila Puia; et mi disse M. Rocho Iseo che tutti i baroni dila provintia erano sta chiamati a Napoli, che vengino con le arme et cavali. Hor zonto poi de qui ho inteso da uno patron di navilio nominato Michiel Telasino da Venetia, qual parti ali 5 dil instante da Constantinopoli, dice esser ussite vele 70 et vanno ala volta di Modom, dove aspetera il resto dil armada, et sara bon numero di vele et li aprira la lettera dil gran Signor zercha il viago suo; questi dila Valona aspectano che dita armata zonzi da di in di; ma poche preparationi fano di biscoti; ben hanno comandamento le ville, che

Digitized by Google

1532. si fazi et quelli hanno formenti, non li vol vender aspectando; mandano assai calzine a Durazzo per fortificar quella terra. Esso capitano arricorda, che Cattaro si fazzi provisiom, trovi biscotti etc. *Ibid.*

Ad 11 Junii 1532. Da Ragusi alli xxx. di Maggio 1532. Per le mie ultime harete inteso, quanto havea di novo dil Turco. Hora e venuto un corier qual son xv. giorni, cha lassato il Turco con lo exercito in Philipopuli, loco di qua di Andirnopoli x giornate, quali dicono che camina solum x. miglia al giorno con lo exercito, e che in questa hora debbe essere in Sophia, e che li fara consiglio, perche da poi che e partito da Constantinopoli, mai ha fato conseio. Non tacero dirve, che dicono, che quando esso Signor parti di Constantinopoli, chel volse veder prima inviar tutto lo exercito, maximo quelli di la Natolia et Romania, quali sono in magior numero, che non vi siano stati in guerra; et sono usciti con la magior pompa, che mai ussisscono: con sopra veste alli cavalli de drapi, cosa a lhoro insolita; et che quando uscivano quelli Signori Turchi, alli Christiani, che dimorano in Constantinopoli, come Venitiani, Fiorentini, Genoesi et altre nationi, gli levavano le barette et le gittavano in terra, quasi per un desprezo dilla christianità. Del armata di mare, quando il Turco e stato in Andirnopoli, l' ha fatto ussir fora, che sono piu de 150 velle, et l' ha ditto al Capitano, chel vada a Modom, che li gli sara chi gli dira dove si ha a drizare, per sin che non e li, non vuole che sapia quello che ha da fare. Infra dieci giorni noi saperemo di certo qualle camino vole pigliare; e li ambassatori di questi Signori heri partivano, et quelli che sono la apresso lo Signor Turco, che portorno lo tributo questi mexi passati, sono sta ben visti; benche per non esser li ducati venetiani, hanno voluto una angaria de 200 ducati, quale si e pagata volontieri per non far rumor con essi, perche non e tempo. Di quello succedera, non mancaro darvi aviso. Questa matina l' ambassatore, zoe quello che si chiama ambassatore dil christianissimo, e venuto im processione; questi Signori gli hano dato loco honorevolissimo, perche sin heri non e stato da loro Signorie a dir, che fusse homo dil christianissimo; benche prima l' havevano ben presentato, dove allogiava come Signor privato, tamen si dubitava dil caso suo, per che procedendo il Turco tanto stava a partir di qua; e hoggi io gli ho mandato a dire, che havendomi ditto li Signori, che elli erra ambassatore dil christianissimo, che come servitore di soa maesta gli offeriva la caxa, et pregava venisse alloggiare con me e cenar; ha risposto, non poter de qua partir, perche era infermo; io non mancaro; ma a me et a questi Signori ha dato maraviglia, che sia costui ambasiatore del christianissimo, il qual si nomina Signor Antonio Ranchono; quel piu, che sapero, daro aviso. LVI, 152.

14 Giugno 1532. Da Dulzigno di Signor Alvixe Zigogna conte e capitano di 30 Mazo, receute adi 14 dito. Per via di Scutari è nova, il Signor Turcho eser gionto in Sophia, et perche sequiva il suo viago ala volta di Viena. Avisa, sopra la Boiana mia zercha 12 lon-

Digitized by Google

tano de qui ala vila di Belagni e fate calchare XL di calzine, e di zorno e di note el chadi de Scutari e li a far solicitar et mandarle a Durazo; si dice per far repari ala tera et diffensione. LVI, 154. 1532.

18 **Giugno** 1532. Di Cataro di Signor Trifom Gradenigo retor e proveditor di 25 Mazzo, receute adi 16 zugno: In questi zorni sono sta condute a Castelnovo some 50 tra archibusi, polvere et freze, et si aspectava di hora in hora x pezi di arteleria grossa con una nave ragusea, li qual erano sta cargati suso a Constantinopoli per munitiom di loco. Scrive, lui convicina ben con questi agenti circunvicini dil Signor Turcho e li usa cortesia et lhoro li corispondono bene. Avisa, esser venuti de qui Signor Nicolao Bernardo et Signor Domenego Contarini soracomiti per interporsi, ma al Bernardo mancha assa homini, ne ha trovato da 40; ma al Contarini manca solum homini XX ad interzarsi. LVI, 159.

18 **Giugno** 1532. Da Sibinico di Signor Bernardo Balbi conte e capitano di 13 zugno, receute adi 17 dito: In questo giorno è gionto uno come explorator, persona degna di fede, partito mo quarto giorno di Bosina; et referise, de li se divulgava, il gran Signor partito di Sophia con lo ezercito senza dar resolution aluna ali oratori dil re di Romani ita, che essi si trovano travagliati; e cavalchava con lo ezercito a la volta di Belgrado; e al partir suo si judicava fusse pocho lontano; che quatro sanzachi, zoe de Bosina e Ducato e do altri, non si sa il nome, doveano pasar con le soe gente al tragetto Chobas tra Sava et Drava ver Xagabria et Slovigno, etiam Lubiana e Fiume e tute altre tere maritime; e redurle a la devotiom soa; che luni ali x il basa di Bosina partite con le gente ala volta di dito tragetto, alli XI in viagio scontro m. Murath chiechaia pocho lontano di Bosina con molte altre cavalchature, che lo seguiva; e dove prima si ragionava, chel gran Signor voleva spinger una bona banda di gente ala volta di Carabodam, li ha dato ogni obedientia ed ajuto, si di bon numero di cavali come di vituarie e altre cose, e cusi hano fato quele altre provintie contrarie de Valachi e Tartari. LVI, 170.

Di Signor Gregorio Pizamano pr. zeneral in Dalmatia, data a Novegradi adi 18, receuta adi 18. Fui advertito, che li capitani turchi cavalchando alo exercito alcuni giorni disegnava di venir a robar anime di questo contado; unde mi levai da Zara con li stratioti e tuta questa settimana son stato a cavalchar per questi teritorj mostrando andar per solazo; e ho dato ordine per tuto a star ocultati. Eri arrivato un messo, qual mandai di sopra, referisse: parti da Cliuno ali 9, et visto li gran numero di Turchi, che se reducevano li dove era Murath chiechaia, e feva la massa per andar al basa di Bosina, et molto pomposi si de homini, cavali et paramenti, et ha visto condur gran numero di targe da cavalo, feri di lanze, feri da cavalo ormezim per bandiere con certo numero di celade. che dava alli soi soldati a conto delle sue provisioni. Se divulgava, chel basa

Digitized by Google

1532. di Bosina partiva con tutte le genti ali XV over XVI di questo con lo ezercito per Iayza, et havia da cavalli 7000, tutta bona gente; lo exercito faria el camin ala bassa tra Sava et Drava; et andara a Slovigno, dove e do strade: luna va verso Buda, laltra verso Xagabria; e publica fama nel vulgo, che hora non fara l' impresa di Vienna, ma tendera uerso Xagabria e quella parte ove al tempo invernera. LVI, 170.

28 **Giugno 1532.** Da Spalato di S. Lunardo Bolani conte e capitano di XI zugno, receute adi 17 dito: Per piu vie ho inteso, che Murath chiechaia locotenente di Bosina espedise tutte le gente a cavalo, e in questi confini ala volta dil basa di Bosina, qual si dice dia cavalchar ala volta di Belgrado et ivi aspetar la persona dil gran Signor. LVI, 183.

Di Zara di Signor Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia di 22, receute adi 28: Come per via di Zorzi Grimani capo di stratioti a Novegradi a inteso per messo expedito a posta, come ha m. da Obrovazo, che nelli zorni passati erano andati 200 in 300 cavali di Turchi con 800 fanti dil paese per depredar li teritorj di Fiume et Segna; et guadagnorono molti prigioni et animali; eri tornando a casa se alogiorno ala campagna, dove da Gaspar Perusch nepote dil conte Zuane di Corbavia, forono asaltati al improvisa con cavali 400 et certo numero di fanti, et recupero la preda et dissiporno la maior parte de queli Turchi; et questo dicono li instesi Turchi di Obrovazo, delli quali furono a questa fatione numero XV, et sono ritornati non piu che 4; il resto malmenati. Li sanzachi di Bosina e Carzego mesi superior fevono descriver tuti li cavali di contadini, che erano in ambe le ditioni per il bisogno dil condur lartelarie, hora hano levati di Charzego 800, di Bosina 1400. LVI, 183.

Di Zara di Vicenzo Capello capitano zeneral di mar di 20, receute adi 28 dito: come adi 19 si levo di Puola col proveditor Canal, il qual tolse la volta di Quarner, et io navegando heri gionsi de qui a hore 10, et solecitato lo armar di quele do galie: et ozi li e sta dato li danari et spazato da matina col soracomito Morosini mi partiro per Corfu, il qual a tutti li homini daremo, ma deli scapoli li mancha 12 per galia. Scrive: e gran dificulta dil armar in questa Dalmatia, e la zonta sono L. 100 ali balestrieri, L. 40 e piu alli scapoli; pezo asai o trovato qui do galie, la Grita mancha 70 homini a remo, e piu, e zercha X scapoli ala Veniera, 120 hano solum 45 homini per galia 14 scapoli, e senza speranza di averne, la Gradeniga, quando parti de qui manchava homini 96 e di scapoli, la Iustiniana 8, il Zantani e zonto hora et li mancha 110 homini et 10 in in 12 scapoli, si che in queste 5 galie ha bisogno di homini da remo 470 a interzarle. Scrive, non si pol haver homo per via di banditi, in Ystria ne have solum do, in questa terra 8, voluntarie non si havera alcun homo, il tempo e dato al sirocho con pioza; spero bonazara, che mi potro levar la fusta, Bondimiera lassero di qui, e zonta

Digitized by Google

la fregata, voria almen do bregantini, uno deli pizoli di meza coperta laltro di mazor fatione con coperta; le galie di Cao Distria, Vegia e Cherso non apareno. *Ibid.* 1532.

28. **Giugno 1532.** Fu posto per li savij tuti: atento il muro di Dulzigno sia caschado, sia preso, chel dito muro sia refado, perho li sia mandato de qui ducati 100 di bagatini et taij deli ducati 50 dil clero et 50 dil clero a Cataro; e tutti questi danari spendi il conte in dita refazion dile mure cascade, ne in altro, soto pena di furanti, fu preso. LVI, 184.

28 **Giugno 1532.** Di Signor Hironimo da Canal proveditor dil armada, data a Zara adi 24 zugno, receuta adi 29 ditto: Come partito dal clarissimo zeneral ando a Veia, solicito siche la galia fu expedita di armar, et poi a Cherso, e tutte do andate a trovar il zeneral, fo in Arbe, ave homini 50 et page 50, poi vene qui a Zara, dove zonse questa matina, et ha interza S. Batta. Griti, qual questa note si parte, la Zantana et Veniera menara lui per farle interzar e si partira da matina. LVI, 188.

Di Trau di S. Alvixe Calbo conte e capitano di 20, receute ali 29 ditto: Come sa, il mco. conte di Spalato scrisse il successo di Clisa, hora avisa eser venuto qui Alvixe Vendramim natural ben noto ala Signoria nostra, venuto ozi da Clisa et mi ha dito, che poi che D. Nicolo Querini, nontio dil rev. Griti, auto le chiave dela forteza, il di sequente fece far comandamento dil conte Zimbrich et a pre Simone, che prima erano vice-conti de li, ma reduti nel borgo, che in termine di tre hore fuseno partiti di quel teritorio soto pena dila vita; il prete ando subito via et li Turchi, erano nel castelo di Salono, inteso lo partito dil dito, li andorono drio per amazarlo, el qual fugite et azonzeno al homo, che lo acompagnava, e lo ferisero; et il prete dito si salvo in la tore di Ochouch sopra il teritorio di Spalato. Embrich partiva molto mal voluntieri et pregava il Guerini per mezo di esso Vendramim, chel potese restar dicendo non saper dove andar; il che li fu recusato per esser cussi sta il voler de Clisani; licentio etiam li transfugi al numero di xx in xxx, dandoli tre zorni di tempo; e andorono via, sono intrati in Clisa da 80 Polizani e andavano via di altri essi transfugi. ancor non erano partiti, judicasi questi verano sul nostro teritorio; desidera saper il voler dila Signoria nostra, se li die aceptar, questi e soliti far danni a Turchi. Scrive, alcuni soldati de qui, tra i qual uno Fabio, voleno andar a star in Clisa, et si hanno mandati a offerir al Querini; dito Vendramin mi ha dito, chel Querini si duol di la Signoria nostra, che li ha scrito alcune lettere per aver hauto et non hauto mai risposta dicendo: senza di lhoro ho auto Clisa, et chel vol andar verso Segna per veder di averla, e dia andar con alcuni bregantini con li homini di Poliza e tratar con la man destra di averla. Scrive, il basa di Bosina cavalcho alli 14 con celerita; va a incontrar lo exercito dil gran Signor, se dice e di 600 m. persone; e si tien, fin hora sia

Digitized by Google

1532. zonto a Belgrado. Et avanti si levasse, il bassa fece far comandamento general a tutti li soi subditi, sotto pene stretissime alcun non andasse con vituarie di sorte alcuna ale marine; et si dice perche vol per lo exercito; unde li morlachi circunvicini assai se agravano, hanno mandato tre soi capi drio il basa per far revochar tal hordine con dirli, non porano pagar altramente le graveze imposteli. Scrive, ditto basa non ha lassa alcun in suo loco per metter li confini di questa terra e di Sibinico, e ha scrito al proveditor zeneral di Dalmatia etc. LVI, 188.

A di 28 **Giugno**. Da Cividal di Friul di S. Marco Grimani di, 29, ricevute a di ultimo zugno. In questa hora è ritornato uno mio amico fide digno de Goritia, mandato a posta de li, et e amicissimo di Dno. Raymondo Norimberg, qual è conseier regio, et partì ali 8. di questo da Vienna, refferisse le nove di el ditto Dno. Raymondo in quella hora... Che alli 15 dil instante lo exercito dil Signor partitto di Belgrado per venir alla volta di Viena; et dice, dicto Dno. Raymondo dubita che nel ritorno suo non potra intrar in Viena, se non intra per il Danubio. Scrive, haver auto lettere ditto Dno. Raymondo, di le qual mando la copia, e non il nome di chi scrive, le qual lettere latine sono queste: Magnifice Dne Dne. mi observande. Post servitiorum meorum recomandationem (caeteris omissis). De ponte, sicut magnificentia vestra scribit, quod super Dravam eadem magnificentia vestra cum domino meo vellet obstare, ne disponeretur, credat eadem magnif. vestra, quod hoc nullo modo jam per vim fieri potest, quia si omnes partes inferiores incinerauerunt et in predam verterunt, non aliter ista terra nonisi et prece et astutia conservare ad tempus poterit; ego, de voluntate Dni. mei, ex nunc ad basam Ibraim sum iturus, pro hac re quidquid possum omnem meam industriam ponere volo; et cum me deus redigerit, omnia eidem significabo, quo iterum Majestati regie ad scitum dare poterit; sed amore dei rogo has meas literas, et alias si quas misero custodiat, et ipsas non perdat, ut ad Turchum non veniat, quae bene valeat. Dacta in Octava Corporis Christi 1532. Egregie Dne. et amice honorande salutem. Hac hora venit erga me novus nuntius, cui fides adhibenda est, dicit, quod jam quatuor diebus preteritis Ibraim bassa ad Zendre pervenisset, quem Cesar Turchus duo miliaria sequitur, neque dubitare quin proxima septimana in Serimio erunt; festinate enim dicit venire, ut perveniat Vienam, antequam credatur; adventum suum oratores regie Majestatis dicit non audisse, sed in Serimio legationes eorum vult audire; quare rogo dom. vestram, ut rmo. dno. episcopo hoc novum cito significet sine mora, nam ego servitorem meum pro nunc Possonium mittere non possum. Valete. Ex castro nostro in die sanctorum Viti et Modesti anno 1532. LVI, 189, 190.

A di 3. **Luglio 1532**. Da Sibinico de S. Bernardo Balbi conte e capitano di 26. receute adi 3 luio: Come adi 13 scrisse, il zonzer di uno suo explorator, e stato in Bosina e di la partita dil Signor

Digitized by Google

Turcho di Sophia con lo exercito alla volta di Belgrado, e il caval- 1532
char dil sanzacho di Bossina con il m. Murath chiechaia et sue gente, et quello si divulgava (le qual lettere non si haute). Ozi e ritorna uno altro, qual mandai con lettere al sanzacho predito zercha il meter li confini, qualle lordinava, el qual nuntio parti ali xx di Bosina, dice: quel bassa con una banda de cavali se ritrovava alogiato a uno vilagio chiamato Michiasano doe giornate distante dal Seragio over stanzia soa, dove al continuo giongevano gente e cavali assai e aspectava altri sanzachi per andar a passar al tragetto Chobas di fiume dila Sava, per scorsizar verso Xagabria et quelle terre et lochi. Et si ragionava publice, che il Signor in una terra chiamata Nis distante di Sophia tre giornate havia dato audientia ad oratori dil re Ferdinando e comesseli dovesseno far intender al suo re, dovesse venirli al incontro per far giornata, aliter lui andara a trovarlo dove el sara. Dice insuper, al partir di esso explorator gionse una stafeta al sanzacho, chel Signor Turcho, parti da Nis alli 17, erra verso il Danubio rispetto dile aque per uso dil exercito e che adi 26 si trovava a Belgrado, et havia fato condur assa numero di artelaria per il Danubio sopra certe barche, che lhoro apelano sayche. Che disegno sia il suo, non si pole intender, si dice, vol invernar una bona banda dilo ezercito in quel regno per destruzer quelle provisioni et redurle ala devotion soa. LVI, 200.

11 Luglio 1532. Fu posto per li diti (consiglieri) e li savj ai ordeni: havendo alcuni di Veja dona il suo credito, hano al magistrato, ale monache di Veja di Santa Maria di Anzoli per riparar la chiesia et monastero, venuta la badessa de qui: per tanto sia preso, che deli danari dil armar a dite monache siano dato li ditti danari, che sono in tutto L. 380 di pizoli, ut imparte, fu presa ave 163. LVI, 206.

A di 11 Luglio 1532. Di Cividal di Friul di S. Marco Grimani lettere di primo Luio, riceute 4 ditto. Ozi i venuto uno mio amicissimo da Villaco, qual parti ali 29. dil passato; referisse, come parlo de li longamente con M. Zuanne Zanus dotor di quel loco, et gran riccho, qual li disse, haver hauto lettere in quelli giorni di Vienna, come per exploratori haveano, che lo exercito Turchesco di persone 200 m. era zonto a Belgrado, et altrettanta zente era non troppo lontan con il Signor, et 100 mille persone erano alla volta di Moravia et Slesia, et 100 m. alla volta dil Carantano e Lubiana, et il Signor Turcho con il resto dovea andar all' assedio di Vienna, et che fino ad hora non erano soldati in Vienna, ma ben che alli 8 di questo si dovea trovar certo fanti 10 m. in Viena per guardia di quel loco, et chel re di Romani era di partito di Praga in Boemia, et venuto a Ratisbona dal fratello. Item manda una lettera avuta da Venzom. Da Venzom di Zuan Antonio Midrisoto di 27 zugno al proveditor di Cividal. Clarissimo Signor. Son venuti alcuni Spagnoli, che dicono, nel partir loro di Viena era fama costantissima, Turchi venir et esser certificati per exploratori, che lo campo Turchesco

Digitized by Google

1532. era zercha sei zornate lontano da Belgrado, ma che non vi era ancora lo exercito nel regno; et dicesi ancora, che Ferdinando in Boemia de ogni 15 homini tuorne do a questa impresa, et che le terre franche sono rimase d'accordo con l'imperator, videlicet promettono a questo bisogno 40 m. fanti et 8000 cavalli, pagati per 8 mesi; ma che cesare ha volesto piu presto 80 mille fanti et 16 mile cavalli, pagati per 4 mesi; et cosi esser rimasti per composition per quanto se divulgava; tamen fin hora non se intende movesta alcuna. Se altro intenderassi degno di notitia, subito avviserò V. M. overo in persona porterò meco. Dal ditto di 2 ditto, riceute adi 4 ditto. Hozi è venuto uno cittadin de quì, parti da Trieste alli 28 dil passato, refferisse: erano in ordine li 500 homini da remo, che aspectavano d' hora in hora dno. Raymondo Norimberg per haver danari, dove auti si partirano per Viena per montar nelle barche sopra il Danubio. Dice, che in Lubiana tutti quelli castelli haveano adunata molta gente parte a cavallo, e parte a piedi, et similmente nel Cragno, essendo stati exortati da quelli martelosi, che stanno tra la Piucha e Lubiana, quali tutti sono da 4000. E referisse, che dicti martelosi hanno lassato li soi fioli per pegno a ditti castelli, dimostrando voler fidelmente servir in questo, et in brieve sono per ritornar, dil successo avvisero. Item è venuto uno di Lubiana degno di fede, dice: ha passato con uno, veniva da Viena, conferma, che parte dell'essercito Turchesco era partito di Belgrado, et l'altra parte si aspettava insieme con il Signor di hora in hora. Aspetto fra pochi giorni uno mio, andato a Vienna et avvisarò. LVI, 207.

Adi **11 ditto. Di 6. Luglio 1532**. Relation d' uno mercadante da Bergamo, alevato (sic) a Petavia, qual referisce: esser partito di quella citta ali 25 dil passato, et che al partir suo se intendeva per certo, il Signor Turco con tutto l' esercito esser gionto a Belgrado, et che non se intendeva per qual camino era per venir et che l' havea fatto buttar el ponte a Osich, dove el passò hora tre anni, et ditto ponte ha fatto buttar Peri Pether per comandamento de Ibraim bassà, et ditto ponte è fermo, sopra el qua potria passar do carri al paro; et dice, che al suo partir da Petavia li gionse uno suo parente, che venia da Buda, partito de li alli 18 de Zugno, et li ha riferito, che in Buda erano solamente fanti 500 per la maggior parte Bohemi per guardia delli posti per il re Zuanne, et afferma, che il castello e fatto fortissimo, et che anche la terra si fortifica di e notte, et chel re Zuanne era apresso le Pathes terra fra la Sylvania e Belgrado, la qual provincia de Transilvania erra tutta pervenuta ala devotion dil re Zuanne, eccetto che Sibin, che è capo di la Transilvania, la qual terra havea fatto triegua, e tolto tempo di far deditione. De Ms. Alvise Gritti, et de Vlachi e Moldavi si diceva ben, che erano assoldati, ma che non sapeva con fondamento. Item dice, che sono 4 Capetani hungari, che sieguono la parte dil re di Romani, li quali potevano far 2000 cavalli, quando siano pagati, ma per non haver danari dal ditto re di Romani; e che tutti quelli paesi subditti all' Austria hanno timor de ditti Hungari più che di Turchi, et che

Digitized by Google

non havendo danari anderiano a depredar; item refferisse che uno ca- 1532.
pitano nominato Plucher de Carniola insieme con altri nobeli di Carniola con 1000 tra cavalli e pedoni erano andati a depredar in quel di Bossina; dice in Viena non era fatta provisiom alcuna, che in Stiria non era un uomo da guerra, et che tutti stanno con grandissimo timor. LVI, 212.

Adi **11 Luglio 1532.** Da Udene dil Locotenente di 8. receute alli 10 d. Scrive: in questi paesi Carso, Cragno, Carintia, Piucha et altri loci di cernede e taje di castellani e altre gente, sono partiti da Viena in fora quantità, perhò ma la mazior parte in grosso numero sono andate sopra la Sava all'incontro d'un passo contro di la Bossina, per venir a queste bande per guardarlo. Et 2500 fra piedi et cavallo sono partiti per Lubiana za 6. giorni, et andati ali confini di Bossina per robar et far danno, non li hessendo custodia; quelli di Lubiana haveano gran paura per esser voce, che una banda di cavalli Turchi erano andati a quella volta, ma tre nostri mercadanti zonti sabbato sera, partiti dalla fiera di Lubiana, e uno frate, parti vicino a Zagabria, afferma, nulla si sente de Turchi in quel paese, a Trieste è stà fatto 600 fanti per Vienna. Aspetto uno mio explorator, mandai a Vienna, et un' altro expedito a Petovia et Buda. Zonti aviserà. Scrive, questa camera è povera, et quelli vanno, volleno esser strapagati. LVI, 215.

17. Luglio 1532. Da Sibinico di S. Bernardo Balbi conte e capitano di 1. Luio, receute adi 12 ditto. Ozi zonto uno mio explorator e qual parti ali 14 dil passato di Bossina, dice, come erano coniunti li do sanzachi di Bossina et ducato e sue gente li in Milo Draseuo, e cavalchati ala volta dil tragetto Cobas, dove subito furono tragetati di la, et procedevano per quanto Turchi affirmano verso Sermin per incontrar il gran Signor, quale celerando il camino piu dil solito erra passato Belgrado e procedeva nel dito paese de Sermin. Dice, che tutti quelli spachi e altri martelossi, si della Bossina come da tutti altri luogi contigui, hanno auto comandamento dal substituto et locotenente dil ditto bassa di Bossina, el qual e nominato Giubenzich, di cavalchar et ritrovarsi in Granhovo, loco confinato con Corvati; alcuni judicano, azio stiano ali confini, azio essi Corvati non depredano li soi subditi Turcheschi. LVI, 219.

17. Luglio 1532. Di Sibinico dil conte e capitano di XI, receute adi 16 Luio. Eri al tardo e gionto qui uno servitor dil rdo. pre Zorzi abate, mandato per mi, il qual parti eri da Cliuno, referisse: luni, fo adi pmo. del instante, uno capitano over gubernator di Lubiana, nominato Chocianer, con zercha 4000 cavali et pedoni, sapendo la partita dil bassa di Bossina e sue zente, esser corso fina per mia 4 in 5 arente Cliuno, e haver sachizato Unaz et Olamez, vilazi turcheschi, e depredato grandissima quantita de animali, si grossi come minuti, et brusato le stanzie, et fato captivi molti de diti morlachi ita, che, dice ditto nuntio, tutti quelli lochi turcheschi confinanti erano in fuga, et li volseno sequir alcuni cavalli Turchi et Morlachi a piedi sperando recuperar qualche parte dila preda;

Digitized by Google

1532. e furono morti molti di lhoro, maxime li pedoni fono malmenati con pochissimo dano deli depredanti; quelli subditi del re Ferdinando si vedeno la ruina adossavano tentando la fortuna; dubito, non si lauderano dil mercha; il sanzacho di Bossina e il ducato e gente lhoro e cavalchati alla volta di Serim. LVI, 223.

A di 17. ditto. Da Cividal di Friul di S. Marco Grimanni proveditor di 13, receute adi 17 dito. Ozi è venuto uno da Cremons, dice, haver parlato con persona degna di fede, et li disse avvisi di Viena, che parte di lo exercito andara alla volta di Boemia, altri dice tutto lo exercito Turchesco; et uno mio amico venuto di Gorizia mi ha ditto, quelli 4000 de Lubiana et Cragno, che andorono nella Bossina a butinar, haveano fatto preda grande de animali, et fatto ditto buttim volseno proceder più oltra, per sorte se incontro in bon numero de Bossinesi, dove furono ale mano, e da cercha 60 di quelli del Cragno furono amazati, ni si sente il ritorno. Scrive, ozi è zunto il mio successore, lo informaro dil tutto, diman aspetto il ritorno d'uno mio mandato a Goritia etc. LVI, 323—4.

Ad 17. Luglio 1532. Di Ratisbona dil orator nostro di 9. etc. .... scrive mandar la copia di do lettere, heri aute con non pocha difficulta, per le quali si vedera li progressi di lo exercito dil Signor Turcho. Sacra regia Majestas, et dne clementissime, fidelium servitiorum meorum perpetuam post commendationem. Istud re vera Mti. Vestre possum significare, quod hodie quidam homo et familiaris meus ad me rediit, quem ego ad explorandum Cesaris Turcarum facta miseram; qui quidem certissime mihi refert et indubitanter pronuntiat, Cesarem Turcarum feria secunda in festo nativitatis beati Joannis Baptiste proxime preterito in Andoralba suis propriis occulis vidisse, et ibidem reliquisse, omnesque vires Cesaris in Serimo consedisse, qui quidem dies octavus est ad hodiernum. Majestas autem Vestra exinde poterit elicere, ipsum Turcarum Cesarem his octo diebus propinquis potuisse accedere. Quidam autem amicus meus de Cesaris exercitu mihi id verissime significavit, voluntatem Cesaris esse Vienam obsidendi atque expugnandi, ita quod ex parte agri nititur comportatis agentibus vallum civitatis complere usque ad superficiem valli, eaque ratione irruptionem facere, ex parte vero Danubii minoris hanc invenisse rationem dicitur, ut ipsum Danubium minorem ex suo alveo, si est possibile, avertat in alium locum ex ipso Danubii loco, ingeniorum viribus, quam etiam caniculis factis civitatem oppugnet. Hec autem omnia memoratus amicus meus mihi fideliter et pro certissima re denunciavit, istud autem pro comperto reffert, Cesarem Turcorum vehementissime festinare, idque habere animi, ut prius quam tota Christianitas conveniat, ipse suum opus perficiat; que omnia volui Majestati Vre tanquam dno meo clementissimo certissime per litteras manifestare, cui me officiaque mea fidelia toto corde commendo. Data ex arce Jauriensi feria secunda in Vigilia festi visitationis beatissime Virginis Marie anno 1532. (subscripta) fidelis servitor Paulus Bachig. LVI, 224.

Digitized by Google

22. Luglio 1532. Da Trau di Signor Alvixe Calbo conte e capi- 1532.
tano di 9 luio, receute adi 20: Come dila coraria fata in Bossina ha inteso, esser stata, che li imperiali, inteso li do sanzachi dil Ponte et Bosina doveano pasar la Sava si spenseno xv m. per asaltarli et obviarli il passo, 4000 dili qual fra pedoni e cavali andati avanti atrovono li sanzachi, che passavano, non li volseno investir per esser pochi aspetando il resto di soi, quali non sorseno; per il che, chi li guidava, falo la strada; poi questi 4000 veneno a depredar e hano menato via gran numero di anime, maxime done Turche con li fioli, et alcuni Turchi, Morlachi pochi, perche di loro non fevano conto; e molti di essi sono andati di volunta per fugir langaria, che pagano al armata del telos, graveza insuportabile et animali numero infinito, et hanno lassa molti per strada, hano bruza biaue in campagna, e fato dano grandissimo, e minazano di ritornar piu grossi, e li remasti sono in gran fuga e zerchano redursi per salvarsi etc. LVI, 242.

22 Luglio 1532. Di Signor Gregorio Pizamano proveditor general in Dalmatia, date a Trau adi 2 luio, receute . . . Scrive adi 2 dito: questo conte mandomi uno citadim con sue lettere, exortandomi al venir de qui rispetto li Morlachi, che lavorano le terre nella iuridition di questa cità, non voleano dar la intrate, videlicet terratici spectanti a questa camera; unde vini; et li Morlachi volseno li fosseno promesso restando le terre sotto la Signoria non essi cazadi. Et io gionsi de qui ali 29 dil passato, et eri chiamati li Morlachi principali, et sono contenti a darle, ali qual di quello rechieseno li desseno bone parole. Da merchadanti, stati con lhoro trafici in le parte di Bosina, tornati riportano, esser partiti di Bosina ali 27 dil passato; et che quel giorno se intese, che era venuto uno vlacho al sanxacho di Bosina, qual era lontano do zornate de li et portoli alcune letere dil gran Signor suo, per le qual lui e li soi capi tutti mostrano grande alegreza, e partitosi li dono 300 aspri, ne se intese il perche. Si divulgava, haveano ordine di levarsi per andar e passar la Drava, qual paseriano ali 29 over 30 dil passato, che insino ali 26 zugno el Signor era a Serim provintia di la di Belgrado in Hongaria, reputata asai per eser fertile e deli mior vini dil regno; dove havea uditi li oratori dil re Ferdinando acceptati li presenti et donato li diversi doni: che si affirmava il Signor anderebe a far limpresa de Praga; e percio mandava il sanzacho di Bosina con do altri a queste parte piu basse con grande banda di gente, per dar sospeto a Viena e queli altri lochi. Che da Cluyno e da Dumno si mandavano et doveano partir questa setimana guastadori 400 per andar a fortificar Dernis, castelo verso Scardona, et 300 altri a Scardona per dito effecto; che dalli instessi do lochi e sta mandati altri 400 guastadori in Albania, diceasi a Durazo, per aconzar il porto; ove anche vi erano sta mandati de li altri de altri lochi, che sarebero da numero 2000. Et dicono, larmata Turchescha doversi redur in quel loco. Che erra venuto nova ferma, che il conte Piero Crusich con cavali 500 dovea corer neli teritorj di Bosina: unde per

Digitized by Google

1532. esser partiti li soldati di quelle parte si stava in gran sospeto e venirebbe questa settimana, che per questo e altro che potesse ocorer in Morlachia fate le proclame, chi poteano portar arme, si dovesse redur subito a Lansoch (sic), ove si fa la massa delle cernede, che sarano deputade ala guardia dil paese; chel sanzacho di Bosina ha lasato in locho di Amurath chiechaja uno chiamato Slobonzoinitz, persona che ha malisima fama. LVI, 235.

Dil dito da Zara alli 8, receute ali 19. drizate ali cai dil conseio di X e lete impregadi. Referisse, esser gionto a Verbosana, che il Seragio di Bosina ali 28 la matina, ove stato infino ali XXX da sera, haver inteso al partir suo per messi venuti de li sanzachi, che l'intero giorno doveano pasar con le gente sue la Sava; et il Despotovich li havea preparato il ponte al trageto Cobaz sopra le barchiete, che dimandavano gemie; che se intendeva, il sanzacho, chiamato Vachobruschim, con gran bando di gente erra andato a Buda, ne havea trovato il re Zuane ivi, come credea; et sopra cio se diceano molte cose; et che si dubitava dila fede sua etc. Che parea nel ezercito tutto et era maraveia, che la Ill. Signoria facese cusi gran provisiom di armata da mar hessendo in bona pace con il Signor suo e tutti li altri principi. Et molto di cio anco si ragionava, che il Signor Turcho havea bona et grande intelligentia con il re christianissimo, al quale havea promesso, se cusi piacera ali Signori Venitiani, et che non lo impediscano farlo imperator di christiani. Che era fama publica, che intendendo il Signor Viena esser ben munita et stimar dificulta in questa impresa, andara ala expedition di Praga, il qual Signor era a Serim, ove fassi la massa di tutto lo exercito; che il sanzacho di Bossina ha lassato uno in locho suo, che chiamano Harpasi, che de li confini di Sibinicho e Trau non parlasse ne facese altro, perche lui anderebe a Serym a basar la man al Signor, e intenderebe il suo voler et subito li direbe quanto havesse a far; che in tuta Bosina non era stato alcun spachi, salvo Casumbech Copach, per esser indisposto et ha cavali 130; che de li Radich famoso capo de martelosi era venuto di Scopia, ch' avea hauto hordine dal Harpasi predito di far quanto piu potea di martelosi per andar a corer in Istria et verso Lubiana e quelle parte; che Turchi dila Bosina, che erano andati alo ezercito haveano hauto mal augurio, perche il teremoto nei giorni pasati a Verbosana havea ruinata in tutto la loro moschea, et anche diceano di loro pronostici, che dimandano chamalie, li significavano non bene; che il capitano Chocianer con alcuni altri capi dil re di Romani, deli quali non sa il nome, con gram numero di Croati erano corsi a Tlamoz et Unaz di la da Gracovo, lochi di Bosina, hano brusato il borgo di Tlamoz et Biograd, a li quali si opose Cassumbech sopra ditto con la sua compagnia et cavali dil paese insino al numero di 500, et furono roti doe fiate, morti et presi la major parte, et dila compagnia di Cassumbech erano salvati se non 7. il resto furono presi et morti; che essi Croati hanno fato preda de anime 700, cavali dile mandrie 1500, animali bovini in numero piu di 2000, menuti extremo numero, erano processi a Cliuno per XX

Digitized by Google

mia et esso nuntio trovosi con lhoro nel camino, e per esser vestito 1532.
a la Croata si salvo, e do Turchi che erano furono presi; che furono presi dali Corvati 4, e conduti a Clyuno; diceano, che erano 4000, il che perho non si crede; che a Clyuno et in Bosina tuti si staua in grandissimo spavento, et haveano ordinate et poste grandissime guardie per il paese; che li morlachi sono ala strada, e con gran dificulta, se non vi sara altre provisiom, si potra andar a camino. LVI, 245.

Dil dito di Zara di x, receute adi 19. Come hauto questa matina una letterra da Zuani Volami (sic) et Zorzi Grimani capi de stratioti alla custodia di Novegradi et una altra, qual mandano et qui scriveno il sumario la lettera di 2 capi e de 9 hore 24 da Novegradi: ozi semo zonti, qui vene uno homo da Pago, veniva da Obrovaz; dice, chel capitano di Turchi chiamato Anan con 9000 persone a fato la coraria in Dilamezo, tolto asai morlachi turcheschi e asai amazadi e bestiami infiniti, brusono il borgo di Valgrado, che uno castello in dito Dilamezo; el vicebassa chiamato Glubucich a sunado assa zente a cavalo e a pè, andete drio per recuperar la preda; dito capitano li a fato imboschada et li a fato tal rota che a mala pena le scapolo dito vice bassa, molti amazadi et presi; apreso di questo dise: che queli de Obrovazo stano in gran paura e messo le robe di valor dil borgo in la fortezza fini li remi dile fuste e lui vedendo tal paura vene qui a Novegradi.

Et la altra letera, li scrive uno, chiamato Conzim, data in Britam ali 9 di luio. Avisa: sono corsi in Bosina, brusa il borgo de Glamon de fuogi piu di 300, brusa tute biave, erano in campagna li cavali, erano 700 archibusieri, fanti 500, fato inextimabel danno. Havemo per li morlachi, che se hanno trovato li il capitano, e Cozianer, Toda, il conte Pietro Crosichio, Gasparo Perosich de Corbavia et Slobonzovich vice basa de Bosina e Onsumbech vayvoda, volseno combater con lhoro, e sono sta rotti e amazati e presi quasi tutti, li capi sono scapolati per haver boni cavali, li cristiani hano menato via de morlachi turchesci piu de 1500, gran numero di cavali, che stanno im pascolo, et boi et altri animali pizoli grandissima quantita, tanti, che hanno convenuto lassar la più parte per poter menar. Tutto il paese è in fuga e scampano alle montagne, perche le dise, che tornerano presto. Questo, Signor mio, e una gran ruina e ogni di se intendera meio.

Dil dito da Zara di 16, receute adi 20 luio. Uno mio messo, tornato questa matina, riportasi, come ha di Sponich di nation Ungaro, capitano di cavali dil re: alli 13 corse insino Gracovo locho di Bosina distante da fiume miglia xx, dove se reduse gran numero de animali grossi et menuti, linstanto a paser, et ha fato grandissima preda, a che il conte Clais capitano Corvato di dito re di Romani, che ora a tolto per mojer quella fo consorte dil conte Zuane di Corbavia, e il re la fata bano, come erra dito conte Zuane, di anni 32, famoso nella guerra e venuto a Bochali, ove fa grandissima adunation di zente per venir in Bosina; unde per questo e per le incur-

Digitized by Google

1532. sion passate sono in gran trepidation, la Bosina non havendo alcun soldato, tutti e andati in campo; poi chel vice bassa fu ferito nel conflitto di una lanzata et era im ponto di morte, tutavia si facea gran provisiom di cernede per il paese; et erra fama, verebbe presidio di Albania, e se dice, le gente christiane dovea venir a depredar in quelli lochi vicini a questi nostri territorj; per il che molti voleno fuzir sul nostro; et questo potra esser causa, venisseno sul nostro li inimici lhoro a far incursion etc. LVI, 245—6.

A di 22. **Luio**. Di S. Marco Grimani proveditor a Cividal di 18. receute adi 21. data in porto Gruer. Ozi, essendo arivato qui, è ritornato un mio amico, qual io havia mandato a Goritia, et dice, haver parlato con uno, che veniva di Belgrado, partite ali 29. dil passato, homo di fede, et li ha ditto, chel Signor Turco se ritrovava in Belgrado, et parte di lo esercito era partito, et andava alla volta di Bohemia, per divertir quelle gente, che doveano andar al presidio di Viena, et a quelli casteli sopra il Danubio, il numero de quali era di 40 m. Che li ambassatori dil re di Romani si erano a Belprado dal Signor, al qual li aveva fatto intender, che erano securi zercha le persone lhoro et fameglie, è con loro, e che li voleva aldir, et ditti Oratori judicano sieno fatti venir li, accio i vedessero la potentia dil suo exercito, qual è grande, ma molte zente sono inutili; et dice, che quelli 600 fanti, andavano a Viena per esser posti nelle barche dil Danubio, tra loro sono venuti alle mani, et molti ne sono morti. Che quelli dil Cragno e Lubiana, che erano andati in Bosina, come scrissi per mie di 13. per depredar, erano tornati fatto buttini di 400 m. capi di animali grossi e minuti, et hanno presi e morti 700 homini di Bossina, et di lhoro ne sono morti da circa 100. Che se diceva, che le zente, quale erano state promesse dalle terre Fiandre, et altri lochi all' imperator et al fratello, in brieve sarebbero in ordine, che sariano da 150 millia. LVI, 240—1.

28 **Luglio 1532.** In gran conseio vene il serenissimo; fato conte e capitano a Sibinico, et in scrutinio fossemo zio che mai piu e sta tanto numero; et questo per le gran pregierie fate di quelli, voleano esser electi et fate altre 8 voze. LVI, 249.

30 Luglio 1532. Da Sibinico di Signor Bernardo Balbi conte e capitano di 20 luio, receute adi 27 dito: Come non potendo mandar messi per esser li passi intercepti da martelosi, che non si pol pasar, persuasi il rdo. pre Zorzi abbate, andasse fino a Cliuno, dove dimora la fameia di suo fratelo Morath chiechaia, el qual andò, licet con pericolo, et ozi mi ha mandato uno suo servitor, qual parti eri de li, avisa il zonser suo, che tutti queli lochi di la Bosina e contorno sono in grandissima fuga per le incursiom di Corvati e altre gente, che non cesano per giornata molestarli; e noviter hano scorsizato ad uno castelo chiamato Chamengrad, qual e ali confini dila Bosina, et brusato il borgo facendo molte prede et guasti; et quele reliquie di Turchi atendeano a salvarsi aspetando risposta dil gran Signor e suo bassa dila Bossina. Item a uno locho, distante de qui

Digitized by Google

do zornate, chiamato Grachovo sono adunati cavali Turchi di quelli contorno al numero di 600 et pedoni 2000, si judicha per tutela di loro lochi; altri dicono, per voler corer et vendicarsi contra Corvati. Zercha il Signor Turcho et suo exercito nulla se intende con certeza; si dice, a li confini di Sirim, e aver menato tre sanzachi con una bona banda di cavali tra la Sava e Drava, per scorsizar e depredar etc. Dito, che di zorno in zorno aspetavano li olachi, mandati i qual se intenderia qual cosa. LVI, 250. 1532.

Da Zara di Sr. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia, di 22 luio, receute adi 30 dito: Come in Bosina persevera la sospition di Corvati, e si dice questa setimana sono per venir a loro danni; faranno la via più bassa dile altre fiate; unde li desderi di Obrovazo, Con et Ostroviza hano fato intender a loro subditi christiani, in pena dila vita alcuno non ardischa intrar in li borgi dili lochi con arme, et quelli di Obrovazo ha spoia le do fuste, sonno in terra de li, di tutte cose et condute nela forteza; questa matina son avisato, molti de li morlachi turcheschi deli confini a noi vicini fuzeno le loro robe in questo contado, e con li animali se reducono verso Nadim et Novegradi. LVI. 261.

30 Luglio 1532. Da Sibinico dil conte e capitano di 24, receute adi ultimo luio: in questa hora 17 e zonto qui il rev. pre Zorzi abbate, parti eri da Cliuno; dice, al suo partir zonse li do olachi, fo mandati dal gran Signor per le incursion etc. quali ali 18 partirono da Possega et dicono, il Signor col suo exercito ali 13 parte da Serim, alli 17 principiorno a zonzer a Possega di man in man ala volta di Slovigna e Zagabria; e li si dice a firmarsi per rispeto di vituarie per esser paesi uberteschi, fino havea certa resolution dil re Zuane per unirli con il resto ungarico; altri judicano, havesse a destruzerli e depredarli e proceder piu oltra. Queli dila Bosina stano mo di mior animo, e hano mandato subito uno di queli olachi in Grachovo dal sustituto di Morath chiechaia, chiamato Glibonich capitano di queli 600 cavali et 2000 pedoni; e inteso quello eri per tempo tutte ditte zente corseno inver la Corvatia per vendicarsi dila preda loro. Ditti Valachi (sic) disse: il Signor haver dato benigna audientia alli 4 over 8 di questo al orator dil re christianissimo arente Belgrado, e inmediate fo licentia, el qual heri paso a mezo zorno con do bregantini ragusei per queste aque verso Zara. LVI, 262.

30 Luglio 1532. Da Zara di Sr. Gregorio Pizamano proveditor zeneral di Dalmatia, di 7 luio, receute di . . dito: Da poi le ultime ha convenuto cavalchar, et stato fuori giorni x, et manda questo riporto. Hassi di Bosina, che quel sanzacho cum dui altri doveano con gran banda di gente pasar la Drava alli 29 over 30 dil pasato, che in fino ali 26 di zugno il Signor Turco era a Serim provintia di la di Belgrado, ove havea uditi li oratori dil re di Romani, et havea acetati li presenti et alo incontro li havea fati diversi doni; che si affirmava el Signor anderebe a far la impresa de Praga et perciò mandava il sanzacho di Bosina a queste parte più basse per

Digitized by Google

1532. dar sospeto a Viena et a queli altri luogi; che da Cliuno et da Danino si mandavano et doversi partire subito guastadori 400 per andar a fortificar Dernis castello verso Scardona, et 300 a Scardona per il medesimo effetto; che da li stessi dui lochi haveano mandati 400 altri guastadori in Albania, dicevasi a Durazo, per aconziar il porto, oue ancho erano sta mandati deli altri da altri lochi, et che sarebeno al numero di 2000; et questo perche dicono larmata turchescha doveasi redur in quel locho; che era venuta nova ferma, che il conte Piero Crusich con cavali 500 dovea corer nelli teritorj di Bossina, onde per esser partiti li soldati da queste parti, atrovasi non senza suspetto, perche erano certificati, che questo venirebbe a mano a mano, che per questo suspetto et altro, che potesse ocorer in Murlachia, furno fate le proclame, che tutti che potevano portar arme, si dovesse redur subito a Clansoch, ove si fa la massa dile cernide, che sarano deputate ala guarda dil paese.

Dil dito, data adi x dito, receute ut supra: Questa matina e arivato qui lo Emim di Macarscha e partito di la Porta infino di dicembre, hora se ha imbarchato a Cataro, et dice haver hauto nove commissione, et percio venirsene a Venetia, manda un sumario di novo et il dano dila Bosina, e quello di piu che si puo dire, et credo Turchi la sentirano sino al core; se intende, el sanzacho di Bosina con altri dui sanzachi cum le lor gente passorono la Sava ali xxx di zugno, ove era il ponte sopra le barchiele, che se intendeva, chel sanzacho chiamato Viche-Tarchim cum banda grande ero andato a Buda; che era fama publicha, il Signor Turcho, intendendo Viena esser ben munita, non andara a quela impresa, ma faralla a Praga; il quale era a Seryn, provintia di la da Belgrado, ove si faceva la massa dilo ezercito, che in tutta Bosina non e restato alcuno spachi, solum cha Siambech Copicichi con 300 cavali; che de li Radich famoso capo di martelosi havea hauto ordine di far quanto piu martelosi poteva per andar a corer in Istria et verso Lubiana et a quelle parte; chel capitano Cozianner cum altri capi del re de Romani et gran banda de cavali, 700 archibusieri et 500 altri fanti sono venuti in Bosina et arivati insino a Cliuno per miglia xx loco non molto lontano da Sibinico, hano brusato li borgi de Talmozo, che era molto groso locho, dicesi, era di fochi 300, e quelo di Biograd abrusorono apresso tutte le biave, che erano tagliate a la campagna, et fato altri dani inestimabili, hanno quadagnato anime più da 1500, cavali delle mandre oltra 200, animali bovini in magior numero et extrema quantita de animali menudi; il perche tutta la Bosina e in grandissimo spavento, perche dicono haver cum certeza, che questi, conduto che haranno la preda nei lor paesi, ritornerano a soi danni. LVI, 264.

Da Ratisbona dil orator nostro, di 18 luglio, ricevute adi 30 d. Heri a mezo giorno per uno corrier todesco ho hauto lettere di 4. Di novo non vi è cosa di momento; si afferma, il Signor Turcho alli 8 gionse a Esech loco alla mità dil camin di Belgrado a Buda; si tien avanti S. Giacomo sarà in Buda. LVI, 261.

Digitized by Google

3 Agosto 1532. Di Zara di S. Gregorio Pizamano proveditor ze- 1532.
neral in Dalmatia, di 24 luio, receute adi 3 Avosto. Son avisato, Turchi fan gran adunation di zente si da pè come da cavalo a Gracovo, e quelli lochi vicini; e danno fama, farano 8 in x m. minazano andar in Corvatia per vendicarsi di dani. Eri sera di note a Obrovazo fo dito, che a Virbosano, dove suol habitar il sanzacho di Bosina, erano gionti cavali 500, menati dal dito sanzacho, e che ne verano di altri; risona, lo ezercito dil Signor Turcho venir verso Slovigno e quelle parte piu basse, per haver comodita dile vituarie, per esser lochi ubertosi, si che la Bosina tutta è in grande alegreza. Diman aspetto, chi sapera la verita et auisero. LVI, 269.

Di Cao Distria di Sr. Lodovico Venier podesta et capitano, di 29 luio, receute adi 3 dito. Per alcuni contadini di questo teritorio, venuti qui et per alcuni pratici, veneno per comprar sali et vini, si ha aviso, che cavali Turchi erano corsi eri fino apresso Castel Novo, lontano de qui miglia xxv, et hanno sachizato e depredato e fato presoni in bon numero, e tutti li vechj hanno mandato a fil di spada, bruzato Borgodaz, loco lontano dala Nischia mia tre; dove i fa i nostre remi (Clana, Pasonch, Castoua, Inblangar, Gotinch, Prea et diverse altre vilette). Sono gente di Bosina, venute per vendicarsi di la coraria, fu fata. LVI, 269.

Di Cividal di Friul di S. Nicolò Vitturi proveditor di 28 luio, riceute adi 1 Agosto. Ozi mi è sta rifferito da uno gentiluomo di qui, degno di fede, qual ha parlato lungamente, con uno venuto da Vienna; et li ha ditto, il Signor Turcho alli 13 dil instante gionse con 400 m. combattenti a Buda; et che alli 14 Cesare ed il fratello adunate le genti alla summa di 300 m. li sarà incontro; e che in Vienna fin hora erano da persone 7000; item refferse, che tutti quelli cavalli, che erano in Gradisca, Gorizia, et nel Cragno, et molti altri di quelli, che andorono al buttino in Bossina, sono partiti per andar a Viena; in tutto saranno da cavalli 1500. LVI, 267.

Ad 7 Augusti 1532. Relation di una persona fide digna fata in colegio adi 5 luio (sic), qual hauto lettere di 28. da Petouia, come Turchi corseno da Muaz, che in Hongaria apresso Cinquechiesie, e veneno a Calmaco, locho dil conte Stephano Palatino, verso Petouia; et lo sachegiorno e brusono, et poi sono tornati al campo grosso. Item si diceuva li im Petouia, qualmente una parte dil armada di quelli legni ditti nasade veniuano per il fiume di la Draua verso Petouia, che sopra ditto fiume per questo stevano in gran timor, et scampauano li animali, zoe tutti li boui, verso Lubiana; et perche ogniun fugiua, hanno fatto comandamento sotto pena di rebeliom, che ogniun ritorni a caxa. Che lo episcopo de Xagabria, qual per il passato era sta con il re Zuane, al presente, per quello che veniua ditto, era ritornato ad acostarsi con il Ferdinando, et ge hauea mandato 700 fanti. LVI, 273.

Digitized by Google

1532. Ad **7 Augusti 1532.** Da Veja di S. Lunardo Justiniam proveditor, di primo Auosto, ricevute adi 7. im Pregad: Come ha noua, lo exercito turchescho, venuto per depredar Vinodol e lochi vicini, erra sta rotto apresso Segna. Unde per intender la verita mandai subito S. Andrea Acuta citadin de qui a Segna; et questa mattina e ritornato. Referisse: che adi 27 dil passato vene uno capitano Turco con zercha 2000 Turchi, tra cavalli et pedoni, per depredar et depopular Vinodol Chilimcastria (sic) et altri lochi circumvicini, li qualli essendo scorsi per tutti quelli lochi fin apresso Fiume, et ritornando alla volta di Segna con non molto bottino, perche la gente di la preda erano avisti, et il conte Bolfango Franchapani e uno capitano Todesco nominato Pulga con altri capitani ditti lochi feceno uno altro campo di christiani di 1500 fanti et 500 cavali, et se deviseno in doe parte: l'una di le qual ando aspettar ditto campo turchescho ad uno locho chiamato in lingua slaua Chenesa Goriza, distante da Segna per zercha tre mia, et laltra parte continuamente li seguitavano. El martidi matina a hora di terza, che fu adi XXI dil passato, lo campo turchescho fu assaltato nel ditto loco da li christiani, che lo aspetavano, et poi vene da drieto dil altra banda quelli altri, e lo tolseno de mezo, Turchi si perseno et non fenno difesa, et fono frachassati et rotti, scampono solum cavalli 200, et il resto morti et fatti prigioni; nel qual conflito e morto uno capitano Turcho e presa la sua bandiera, riscata li botini e presoni di christiani, cosa miraculosa, non e morto alcuno, salvo doi feriti. Questo e il sumario di la nuova. LVI, 277.

Di Caodistria di S. Lunardo Venier podesta et capitano di 3, ricevute adi 7. im Pregadi: per persona venuta di sopra si ha, li proximi zorni corseno Turchi et danificiorno a Castea et altri lochi, et da zercha 2000 Turchi sono sta da Todeschi asaltati a certi passi stretti, e tutti rotti et morti et presi, non e scampati de quelli oltre cavalli 50. LVI, 277.

7 Agosto 1532. Da Dulzigno di Sr. Alvixe Zigogna conte e capitano di 29 luio, receute di 7 avosto, ut supra. Ho per via di Scutari, il Signor Turcho di novo a mandato soi olachi per il dominio et paese suo a recoglier gente et venturieri inviando queli dietro il campo con celerita grande, la qual per via sono passati al numero di x m. gente inubile disarmata et mal, a cavalo la maior parte; e si dice, el Signor e per desender in Italia. Ancora mi e sta referito za zorni 22 esser passato per via de Scopia una stafeta di Modon, che va al Signor Turcho, mandata per il capitano zeneral dila sua armata, per haver hordine dove el si debba con larmata conferier et quello lhabbi da far. LVI, 277.

7 Agosto 1532. Da Ragusi vidi lettere di primo Avosto, receute adi 7 dito, di Rocho Faxam scrite a Bartolameo di Nicolo: E venuto di Salamandra certi merchadanti de qui con alcuni fanti, venuti di Bosina in un medemo giorno; dicono, che lantiguarda dil Turcho,

Digitized by Google

la qual era cum dui sanzachi, son sta roti dal imperador, et il re Zuane a rebelado; et per questo e stato la sua rota, per tanto fin hora il gran Turcho non ha passato la seconda fiumara, li fanti e merchadanti gionse heri sera. LVI, 279. 1532.

Dil dito di 2. Li mei signori manda avisi al zeneral per lettere ante di questo tenor: del campo a di 20 luio, el Signor Turco passo Drava e Ibraim bassa avanti lui, e quattro giorni, in questo vene uno baron dil Ongaro e tributario dil Signor Turcho con grandi presenti davanti el Signor e fu ben acetato; e di poi per sospetto de tradimento fo impresonato et mandato a Belgrado in ferri e posto in la torre di Belgrado, e poi passato el Signor la Drava mando ala volta de Viena uno Turcho di bona condition e con lui uno christiano per spiare lo campo del imperador, li quali furono presi dali imperiali soto Viena; e questo cristiano fo incarzerato, e lo Turcho fo menato per le gente, e presentato da queli Signor, fo remandato al Signor Turcho; e referi haver visto uno grossisimo campo del imperador, e tutavia creseva et per acqua una grossisima armada nel Danubio; si iudico nel campo, chel Signor Turcho andara a Buda, e li si stima fara la giornata neta (sic). *Ibid.*

9 Agosto 1532. Fu poi leto una suplication di uno Bartolo Bajo bombardier di Spalato, era su la galia, menava Sr. Toma Mocenigo orator a Constantinopoli, soracomito Sr. Hironimo Contarini fo ale man con fuste di corsari, et la prese et morite. LVI, 282.

A di 9 **dito.** Da Udene de M. Ant. Contarini locotenente di la patria del Friul, di 7, receute ali 8 Avosto. Questa matina è capità qui un Bohemo, parte da una terra de Boemia, non Praga, la vigilia di S. Giacomo, gionse a Linz . . . Dice: il gran Signor era a Buda con forzo dil suo exercito, ma li lizieri erano venuti vicini ad Altemburg; et havea mandato 40 in 50 mille cavalli alla volta di Petovia, per correr la Stiria, Carintia et il Cragno, zonto in questa hora uno Bergamasco, parte da Lubiana adi 4. afferma, aver veduto et parlato con corrieri, parteno di Petovia, et dicono, 40 mille cavalli Turchi erano andati a Ronchispurch, certo loco piccolo sopra Petovia XX mia verso Danubio, et aspettavano artellarie per batterlo; et cussi ogni altro loco, che facesse diffesa, et tutte le biave, potevano trovar, le inviavano al campo, il resto brusavano; a Petovia verso Villaco et altri lochi, che poteano; questo si scontra col Bohemo: ho mandato explorator, dil suo riporto avvisarò. LVI, 283.

Dil ditto di 4, riceute adi 8 ditto. E capitò de qui uno, parte ali 17 da Viena. Dice el ditto di Viena, che al suo partir si affirmava, il bassa have in Buda cavalli 50 mille, il Signor con il resto da persone 400 mille era a Cinque chiesie, et caminava a gran camino verso Buda. In Viena erano da 4000 persone fra fanti e cavalli, ma che di giorno in giorno vi azonzeva altri; poi venuti da questi loci fugiti da Alemania dicono, Turchi hanno fatto corrarie; ma di questo non ho molta certeza. Uno altro partito da Pozim, terra in Histria,

Digitized by Google

1532. alli 28. dil passato dice: Turchi di la Bossina et confini di Corvatia da do in tre millia cavalli sono corsi sopra la Piucha, et menato via da anime 600, e quelli poi messi insieme con ditti Turchi fatto una gran scaramaza al primo di questo, nè si sapeva l' exito. LVI, 283.

Da Trau di S. Alvixe Calbo conte et capitano, di 28 luio, riceute adi 9 Avosto. Avvisa: errano adunati l' imperiali per venir in Bossina a danno de Bossinesi, quali sono in grande timor. Heri passò per questi confini uno corrier turchesco, venuto a far comandamento a morlachi soi sudditi, che in pena della vita dovessero caminar a la volta; et da alcuni morlachi venuti de qui è sta dito: il sanzacho del Ponte è corso fra Sava et Drava, et era sta roto, fugito solum di quelli 100 cavalli, si diceva, il bassa di Bossina fra tre giorni tornaria in driedo per venir a guardar dita provinzia. In questi zorni Bernardim di Castro con uno capitano todesco venne qui per comprar cavalli, et el di sequente si partirono per Spalato et molto a inquerito di l' esser di Clisa, e come era custodita et chi la guardava. LVI, 280.

9 Agosto 1532. Di Zara di S. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia, di 30 luio, receute adi 8 Avosto: Le zente adunate in Gracovo sonno levate con fama andar in Corvatia a danni de christiani; il conte Clare bam a Bicachi (Bichach) feva massa di gente, e sta preso 4 vilani, referiscono, li christiani erano ad hordine per andar a corer in Bosina. LVI, 284.

9 Agosto 1532. Da Spalato di Sr. Domenego Bolani conte e capitano di 3, receute ut supra. Ozi a terza Clisani tornati alla devotion dil conte Piero Crusich; Nicolo Querini non era li et li soi e fugiti, che erano dentro, e par segnava meter Turchi, e sta reauta con ducati 500 fo menati dentro etc. In Clisa si fa grande feste; la causa e sta uno Thomaso, che qui, dil qual manda la suo depositiom; quale dice cussi in sumario: conte Thomaso Guosdanovich venuto ozi in questa terra dice, che abandonata Clisa ando verso l' Histria a Lupoglavo castello dil ditto signor conte Piero; e intese, e andato a Roma (sic), poi ando ali scogli di Sibinicho a uno monasterio dito Crepano di frati zocolanti; e lo trovo, e in quel locho mi dete ducati 500 d' oro con ordine, si havesse la forteza di Clisa, il qual ha con se homini xx, e cussi vini, et mandati li danari, la forteza mi ha manda uno homo questa matina a chiamarmi, et hanno leva lo vesilo dil conte Piero, ho spaza uno messo al dito conte Piero. LVI, 284.

Di Zara di Sr. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia, di 3 Avosto, receute a di 9 dito: Son avisati, il sanzacho di Carzego, andato a corer fra Drava e Sava, fu ale mano con circa 3000 di Corvati; e fu roto con molta strage, morti tra li altri homini da campo di questo nominato Cusim vayvoda, qual vene con li Turchi im Lombardia conduto da M. Hironimo da Canal; et e venuti deli

Digitized by Google

Turchi feriti, ad Duuino, tra li quali e Dana Basonouich e vivi e altri famosi in queste parte nella guerra. Si ha di alcuni, che il Signor Turcho era vicino a Belgrado. LVI, 285. 1532.

Dil dito di 3 receute adi dito: Son avisato da Obrovazo esser venuti 3 Turchi, uno fiol dil desdar vechio di quel loco, ferito di 3 ferite; porta, che le gente di Bosina, che andono a corer verso Segna e stato ale man con queli dil re di Romani apreso Brigne, castello propinquo a Segna, e stati roti e maltratati; di cavali 800 erano salvati 150, et di pedoni 3000, 400; il resto morti et presi et Slobenzovich vice bassa di Bosina e fugito cum grand faticha. *Ibid.*

13 Agosto 1532. Sumario di una lettera da Ragusi particular di 2 luio 1532, receuta adi 12, scrita per uno chiamato Io di Rocho a Bartolo di Nicolo in Venetia. E andato via di qua quelo imbasador di Franza al so viazo per avisarvi li honori, e stato in caxa di M. Iacomo de Zuliam, mio patron, XI giorni; et ogni giorno fu apresentato de presenti da manzar da questi Signori, e dopo il corpus dni li asalto uno affano al stomacho, et non si potendo star in caxa per lo gran caldo lo fessemo andar in caxa dil arziepiscopo, e li con remedj mioro; in questo mezo lui mando uno suo zentilhomo napolitano al sanzacho per nonziarli la sua venuta, el qual subito lo spazo al gran Signor; e zonto li, li dono tuto il presento, li haveva mandato re Ferandim, si stima val ducati x m. e questo e certo, il dito ambasador ave lettere e io le portai e legendole mi feze partecipe presente il medico di questa cita, el gran Signor subito spazo una cavalchata di Turchi sin qui a tuorlo con grandissima instantia, lui non si volea partir da Belgrado fino nol veda; e si per sorte el fosse morte, lo debi portar alzio el veda la sua persona, hessendo amalato li fazi far una letica over portarlo sule braze, come li sara più comodo; e questo e certo, sempre li son sta presente, el dito Signor ambasador e usito con grandissima pompa e li honori di questa tera, et merita grande honor, e piacevole e liberal a tuti, chi lha servito, li ha meritati di danari, principalmente M. Jacomo mio padrom, et a Juliam et a mi hebbi zerche ducati 8; noto, il dito ambasador si chiama il capitano Rigom. LVI, 295.

Ad 18 Augusti 1532. Copia di la lettera per S. Zuam Vituri da Viena a sua moier et leta in colegio et im Pregadi. Marietta carissima! Adi 17. dil instante te o scrito da Plez, e adi 18 ti scrissi da la Treuexa; hora per questa ti fo intender, come per gratia del nostro signor missier Jesu Christo adi 24 dil presente azonsi in Viena sano con tutti li mei seruitori; et cusi priego il nostro Signor, questa ti atroua sana con li figli et tutti li nostri parenti et amici. Per il reuerendissimo monsignor di Lubiana locotenente insieme con tutti questi Signori mi è stato fato gran chareze, et ho troua il ordine de la Maesta dil re, che vol, che io sia de li conseieri de la guerra. O trouato tutto quello mi ha scritto il magnifico M. Vido da la Torre, e per la commission ha dato il re a questi signori; io

Digitized by Google

1532. mi ho apontato con sua Maesta con prouixiom de fiorini 4000 al anno; si che mi ha conuegnuto far quello non ho voluto fare za molto tempo; si che ti priego, tu uogli star di bona voglia, perchè i Turchi non sono piu de homini; chi li mostra i denti, come si farano, perche questa terra e in gran forteza respetto de quando vene il Turcho a combaterla; prima lhaueua tutti i borgi in piei, che i Turchi steua molto sicuri e comodi, et non potea esser noxesti con le artillarie. Hora le nostre artelarie i baterano, et qui ne e una gran quantitade et grandissima quantitade di polvere et balote, che ti prometto, se si acostera a questa terra, li costerano. E per deffensiom de questa terra sin hora ne son piu di fanti x m. et sarano al numero di fanti 14 m.; et la terra e ben in ordine de vituarie; et tutte le donne et puti de questa terra e fora, e non sono rimasti nome persone da faziom, che pol esser da 3000 schiopetieri di la terra; siche tutti stanno in bona voglia, et aspetta il campo allegramente. si per esser ben in ordine, come per la promessa di la cesarea Maesta et del re, el vegnera a socorer questa terra con grandissimo exercito, sel Turcho vegnira; e sel non vegnera, la cesarea Maesta et il re vol andar a trovar il Turcho; e tutto lo exercito di lo imperator adi xv di auosto sarano insieme a Linz, et a un locho sopra il Danubio, chi si chiama Prespurch, che mia 40 italiani, et hanno fatto una bastia sopra il polesene (sic), che e in mezo il Danubio, una bastia grandissima, ben fornida di artillarie. Alla guarda d' essa ne son molti Spagnoli et in la terra da fanti 4000, che questo passo el bixognera del bon a spontarlo, et non spontandolo il Turcho non si pol seruir de la sua armada; et nui seruiremo grandemente et con gran auantazo dil armada, che se hanno qui, che infra fuste et bregantini et tre barbotte ne sono da 40 nauilij, oltra da cento nasate del paexe, et per armar le fuste et bregantini Hieronimo da Zara et Marin da San Stefano da Venezia et de falidi di le galie da 900 galioti et ogni sorte de officiali et maistranze, che mi aparso un miracolo a condur queste zente tanto lontane con tre ducati per uno. Et eri serra il reverendissimo monsignor de Lubiana hanno abuto auixo, come il lo exercito dil Turco adi 22. de questo el compite di pasar la Draua, et ste zorni 6 a pasarla, et vogliando venir qui el vol uno mexe, et hano fato corer la Schiauonia et parte di la Carinthia, et fatto grandissimi danni et amazar quanto i trouauano et inspaurir questi populi, siche tegno, che lo imperator e il Turcho habiano a far fatto d' arme, perche il Turcho non pol vegnir tanto presto a questa osidion, che lo imperator hauera il suo exercito insieme, si che si uedera questo anno et presto gran cose; et spiero ne la bonta di M. Jesu Christo, che vorano far, che lo imperator habia vitoria per defender la sua santa fede et che tanti santi martiri, che ha patido morte et passiom per lui, pregerano per nui. Si che per hora non te diro altro, saluo recomanda a mei cugnadi et cugnade con tutto il resto de li nostri parenti et amici. Data in Viena adi 30 luio 1535.

Digitized by Google

Mi sforzero di far, quanto potro piu spesso habi mie letere, sotto- 1532.
scritto il tuo consorte etz. Adi ultimo dil presente tegnimo et non e piu di quello ti ho scritto, ma ben ti priego che uxi ogni diligentia in far hauer recapito a le lettere, che son qui aligate per esserne molto recomandate.

A tergo: A la magnifica d. Marieta Veturi consorte carissima in Birrigrando ne la contra di San Canziam in Venezia. LVI, 296.

16 Agosto 1532. Da Sibinico di Sr. Bernardo Balbi conte e capitano, di 4 Agosto, receute adi 15. Si ha per piu vie, che di bocha di Turchi proprj, come sono stati ala volta di Segna, dove con lhoste andorono trapolati et tajati a pezi, et pochissimi di pedoni e scapolati, cosa molto a proposito, in questi era uno capo nominato Gliobouach, qual fu capitano dile fuste di Obrovaz, persona di mala natura, et e scapolato di pocho. LXI, 300.

16 Agosto 1532. Da Zara di S. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia, di 7 Avosto, receute adi 17 dito. Damiam Clocozich, fu soldato nostro altre fiate, venuto dil campe dil Turco e con lui uno suo nepote amico dil castelam nostro di Nadim et li ha referito alcune nove di ditto campo, et mando la propria lettera di esso castelam; ancora intendo esser arivati in Bosina 300 spachi, mandati dal Turcho per guarda del paese dubitando, che christiani ritornino a soi danni in quele parte; et hanno ordine di star da Zetina in qua; et se intende, che ciascum di essi spachi hano con se tre cavalli. LVI, 302.

Di Nadim di Francesco Justiniam castelam, di 6 Avosto al proveditor zeneral di Dalmatia. In questa hora di terza e venuto quel soldato, vien dil campo dil Turcho, za zorni XX si parti lassando quello ala fiumara di Sava, e dice, che non havea ancora passado tutto lo exercito, salvo le zente dila Romania erano passate, et haveano li ponti soto una tera, che se del gran Signor, e dovea passar drio le zente dila Romania, e passate che sara, andara di longo alla volta di Viena. Per quanto se divulga dil re Zuane, si aspetava con le sue zente, donde fo fato il conflito, quando fu morto il re pasato di Hongaria; piu assa lochi dila Slovigna a da obedientia al Signor Turcho, da queli, che prima non dava; per fin questa cavalchada assai de queli Signori di dita provinzia sono andati in campo dil Turcho, et hano conduto assa vituarie talmente, chel campo dil Signor Turcho e fornito di vituarie, e di tutto quello, che li bisogna al sue viver; se dice, il Signor non ha voluto, chel se faza dano nisun per il paese, e a volesto, che con danari si compra ogni cosa. Dil campo dil imperador non dice nulla, salvo che se divulgava, Ferdinando se trovava in campagna sotto Viena, lui judicha fina hora sia il campo dil Signor Turcho sotto Viena, ne altro disse saper. (Questo Damiam e sopra nominato Chochozicho.) LVI, 302.

Dil ditto (orator nostro da Ratisbona) di 7 tenute fino 8, receute adi 18 Avosto da mattina. Za tre zorni venne nova in questa corte

Digitized by Google

1532. in uno baron di Ungaria, nominato Turco Valente, persona di autorità in quelle parte, qual soleva favorir il vayvoda, hora e dalla parte di questo serenissimo re di Romani, et za 8 zorni e qui, il piu bell' homo vedessi mai: como da poi zonti Turchi in Buda, che fo adi 20 dil passato, il Signor non arrivo, se non sei giorni da poi, ne volse intrarvi; et Imbraim bassa attese a procurar fare jurar fidelta al Signor Turcho per quelli grandi et popoli di Ungaria aderito da ogni uno, et infiniti fugeno per non jurar, et quelli jurano, lo fanno con le lacrime agli occhi, li par esser assassinati; alcuni non credono, il Signor Turcho fazi tal movesta a questi tempi, ma io credo la sia vera, perche il Signor Turcho non haveria tolto tal impresa a petizion del vayvoda; et za più di un anno il Gritti scrisse a queste Maestà, exortando la composition e pace, azio il Turco non piase di mezo. L' arzivescovo de Colotia, si dice, el Francapane e stato il primo ha jurato obbedientia al Turco, et uno altro episcopo, non scrive il nome, qual e fugito per non jurar, tutte quelle parti è in grandissima confusion. Sono lettere di lo episcopo di Agria date in Possonia, et scrive di la correria fatta fino a Iavarino, e Pugna appresso, il castello di Strigonia, come scrissi alli 2 del presente; e specifica il Banderaro di Norimberg, che fu uno di quelli, che uscì fora dil castello, è sta menato prigiom in Buda, ma si tien sia nova falsa; et la verità è fiola dil tempo. Questo far alto dil Turcho, et fermarsi in Buda fa star ognunno suspeso: si dubita voglia invernar per quest' anno in Ongaria. Hanno per altra via, ditto Signor Turco ha mandato un numero di cavalli fra il Drava et Sava a devastar e ruinar la Stiria e Carintia. Il Zabata è in Ungheria, scrive: ditti cavalli essere sta revocati, il che fa star questo sermo re di mior animo. LVI, 301.

A di 16 ditto. Di Francesco Justiniam castellam di 6 Avosto al proveditor zeneral in Dalmatia; item il d. proveditor manda quest' altra depositiom, qual dice cussi: 1532. adi 8 Avosto in Zara. Depositiom di uno venuto, referisse, esser arivato a Sasesagne castello del vescovado di Zagabria una giornata alli XXI del passato, dove ritrovò il vescovo con Urbam Bochiam barom Ungaro, molto stimato, con 100 cavalli, nè potendo andar per quella strada al suo camino, per non esser sicura, se ne andò a Virovitiza, cità di Banfionus conte (Banfi Janos) palatin vicina alla Drava per do miglia, ove era esso conte con cavalli 1800. del qual per esser amicissimo del suo patron fu ben accettato, et intese da lui, come anche havea da lo episcopo de Zagabria inteso, che il Signor Turco havea passato la Sava e la Drava con tuto lo exercito alli XX dil passato, et si era firmato a le rive della Drava a Osoch, villagio grosso, et molto ben abbundante; et ha aspettato il sanzaco di la Natolia, che era poi arrivato con molta gente; che ad esso loco de Osoch venne Perim Peter Signor Ungaro di molta reputatiom, mandato dal re Zuanne con cavalli 2800 ben in ordine a far reverentia al Signor Turco per nome de S. M. et poi con S. Excellentia et con l' exercito s' era avviato verso Buda, et solicitavasi molto il caminar, che di loco de Osoch a Buda vi sono

Digitized by Google

cinque zornade di camino; che il re Zuane ora in Transilvania con 1532
il rdo Gritti; e secondo l' ordine come il Signor havesse passato la Drava, dovea cavalcar con il suo exercito verso Buda per congiongerse, et doveano esser un tempo a quella città; che con il re Zuanne erano tutti grandi de Ongaria et la Transilvania tutta una, et che affirmavano lo episcopo de Zagabria et conte palatin predicti, che sarno persone 60 m. et più; che in Buda per nome dil re Zuane era Simon di Och per guarda di quella con 5000 persone; che se affirmava da tutti, che il Turcho farà la impresa di Viena, et che ha numerosissimo et potentissimo esercito et grossa armata nel Danubio, ne la qual oltra la numerosa artellaria, che conducea con lui per terra, ne conduce anche molta per acqua; che per l' avviso, che l' hebbe il Signor da Buda, in Viena erano fanti xv m. et era provista de le cose necessarie, e perciò si credeva imprese più difficile; che nell' exercito era questa fama, fra tutto che l' imperator ha gran promessa di haver gente alla sua diffesa, ma che ancora non havea campo in campagna di momento, et se dicea, che faria la massa di lo exercito a Linz, ove dovea venir il re di Romani; che ne lo exercito era grandissima abbondantia dil viver, et il numero delli gambelli, che conduceano le vittuarie, era moltitudine quasi infinita; che da tutti si credea piu presto che il Signor Turcho invernera in quelle parte de Ungaria, che non; che affirmavano li predicti, episcopo et conte, che il re di Polana veniva con il suo exercito a Casavia, città alli confini de Polonia, et di l' Ongaria; di la causa del suo venir diceano variamente, ma par che dicesseno, non si lassando ben intender, per boni effetti; che esso conte Banfianus aspettava 3000 cavalli de Turchi, con li quali andava alla recuperation di la terra di Zagabria, e di Varadim, città ricca spettante al re Zuanne, et la istimavano poca impresa; poi à ordine di andar nella Carintia et correr nel Cragno alli confini di Friul; che li capetanij Pugliar et Slouinscho, che sono in Corvatia soldati dil re di Romani, restano in quelle parte per continuamente infestar la Bossina, et che lor do capetanij hanno ben 1000 cavalli. LVI, 302, 303.

Da Ratisbona di 8 Avosto 1532. Al Signor Duca di Mantoa. Le cose turchesche sono talmente raffredate, che niuna nova certa se ne tiene, et sono ben diversi avvisi... Uno barone Ungaro, che per sopra nome si chiama el Turcho Valente, che a sua instantia amazo uno di Principali di quel regno, che era per competer de la corona con esso vayvoda, venuto in sdegno con lui, già alcuni dì si è partito, al presente si è condutto quà, et fa offerto di 3000 boni cavalli, al quale sono fatte molte carezze. Uno Vescovo de Xagabria ha fatto la medessima pratica de venire in quà, ma non se gli presta intera fede, perche altre volte ha fatto delle mutationi. Si va confirmando, che in Buda il Turcho fa pigliar giuramento di fedelta da tutti quelli, che vi si trovano, et il primo, che ha giurato lo hommagio al Turcho, o chi e intervenuto per esso, è stato il Vescovo Colose (sic) dela caxa di Franchapani, del quale ognuno si è maravigliato. LVI, 304.

*

Digitized by Google

1532. **19 Agosto 1532.** Da Sibinico di Sr. Bernardo Balbi conte e capitano di 9 Avosto, receute adi 18. Hora e zonto uno mio explorator, parte adi 27 dil pasato di Zagabria, referisse, il Signor Turcho ali xx dil passato col suo exercito passo la Drava per mezo la terra di Osich et procedeva il camim ala volta di Posonia et Buda; che in imediate tragetato che hebe, mando uno suo capitano Ungaro chiamato Bamphi Janus con 32 m. Turchi a corer et brusar alcuni lochi dil re Ferdinando, ita che si vedea li fochi e tuti si atrovano in grandissimo spavento et timore; che in Xagabria per via di uno secretario dilo episcopo ha inteso, il re Zuane venir al incontro dil grande Signor a Posonio, qual si judicha al tuto andara ala impresa di Viena, e poi invernera li in Hungaria e non far giornata; et havendo mandato il re di Romani a rechieder homini et danari a quele parte di Xagabria, Slovigne e Carintia, li hanno risposto, non haver danari et voler atender a defendersi con quele poche forze haveano, et li mandava pochissimo ajuto. Dicesi, aspetarsi il re di Polana in una terra dil re di Romani chiamata Casouia, ove tratar acordo tra esso re di Romani et il re Zuane per rimouer il Turco di tal impresa, la qual judicano molto pericolosa; et si pensa la cosa sara tarda. LVI, 311.

26. Agosto 1532. Da Dulzigno di Sr. Alvixe Zigogna conte e capitano di XI Avosto, receute adi 22 dito: Io ven zerchando saper nove per poter avisar, za 4 zorni dal Signor Arcon capitano dila cesarea maiesta a Brandizo e venuto sue letere a uno citadin de qui, li avisasse quelo ha, perche larmata si fa a Mesina, vora far campo in questi lochi; tutto questo paese turchescho sopra Scutari fin a Scopia e Andernopoli ho aviso trovarsi in gran confusione; et fato alcune sette vanno depredando le ville, et si mete ala strada con presuposito, chel Signor mai più non sia per tornar in Scutari; li Turchi mormorano e si doleno, chel Signor Turcho sia venuto a questa impresa, dicendo che la perso il cervelo. LVI, 322.

Da Sibinicho di Sr. Bernardo Balbi conte e capitano di 12 Avosto, receute adi 22 dito: In questo zorno per via di uno explorator, parti ali 20 di Osich, afirma il medemo, che scrisse adi 9 del instante di veduta per haver visto tragetar li a Osich li di avanti et quel zorno, e si dicea per Turchi, il Signor haver fato levar da Belgrado li orator dil re di Romani; e li facea venir col campo, azio che zonti a Buda dovea licentiar uno di essi con la risposta al dito re, e la difuculta bateva, che volevano, il Signor Zuane fusse levato di Hungaria, e che il magnifico Imbraim bassa erra stato in Belgrado a parlamento con lhoro, da poi fato audientia al orator dil re di Franza, e dato li licentia, il qual disse al gran Signor, dovesse celerar il suo camino e non lassarsi dar promesse, perche el saria inganato; e dice, il Signor col campo arivo in Buda alli 25 dil passato; lassato uno bassa con zente alla impresa di Prach piu presto cha Viena, et che Ibraim havia dito, sequendo acordo il gran Signor voleva sotometer la Valachia e il paese dil Charabodam, e meter li uno basa al governo e con questo presuposito partite da Constantinopoli. *Ibid.*

Digitized by Google

Dil dito di 14. receute ut supra, per via di Scardona: Ho inteso, 1532.
quel magnifico Desdar ha hauto lettere di uno suo fiol, e col campo turchescho, date adi ultimo dil pasato arente Buda, avisa, il Signor ha scoperto certo tratato contra il suo exercito fato per alcuni capi Ungari con l'imperator e re di Romani; e interveniva etiam il re Zuane, unde fato retenir alcuni di lhoro li ha fatti decapitar; e scrive, judicha il campo, lassato in Buda uno basa con bona custodia e fortificata quella cita, tornera senza procieder a impresa alcuna contra limperador; questo medemo e afirmato per altre vie; item manda una lettera, li ha scrito dito Dasdar di Scardona, la qual dice cussi: Al molto gloriosamente da dio honorato et donato nostro amico, conte et capitano di Sibinico, molto cara et amorevole salutation da mi Dasdar di Scardona come fradello. Et da poi sa V. M. come ha guerra il nostro Signor imperador Turcho cum l'imperador et suo fradello re di Romani; et essendo adesso suso apresso Buda il prefato honorato S. imperador nostro ha trovato una gran cativita e manchamento de alcuni Signori, li quali haveano pace con el Signor imperador Turcho, quello Despotevich et alcuni del bam Primi Peter, et quel di Ardilg, zoe di Transilvania, se ha trovato in lhoro alcuna grande cativita a manchamento. V. M. intendera da poi quello e sta fatto, si che quelli sono sta con essi li servitori lhoro, ne venuta la nova, che sono fuziti ali confini di questo paese atorno Gliubliana apresso Ystria; et ne venuto nova, come meteno in hordine alcune preparationi alli confini di questo paese. Hora V. S. ben sa, qual pace hano il gran Sr. imperador nostro con la illustrissima Signoria di Venetia fra lhoro adesso; questi dui casteli, sono davati Sibinico, V. M. fazia siano ben custoditi et guardati, perho che habbiamo inteso nove verisime, V. M. fazi che de li non passino barche ne navilij salvo de la S. V. di V., ne vi fidate de ogni uno non cadanno chome chi ha la testa; et se V. M. vora intender quello vi dira il portador dile presente per nome Mussia, li prestarete fede. Dio ve alegri amen. Receute adi 14. *Ibid.*

Da Zara di Sr. Antonio Michiel conte, et Sr. Vicenzo Zantani capitano e Sr. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia de 11 Avosto, receute adi 22 dito. Mandano inclusa una lettera, auta da Zuane Ulami et Zorzi Grimani capi di stratioti a Novegradi, quali mandano un altra, scrita li per il Desdar di Obrovaz, el qual Desdar scrive, voler etiam mandar de qui uno suo nontio. Il sumario dil altra dice cussi: Da Novegradi di Zuam Velami al proveditor zeneral di Dalmatia. Mando a V. S. una lettera, mi ha scrito il Desdar di Obrovazo. Eri vene una barcha nostra di Fiume, referisse di questa rota di Turchi sopra Segna, et hano mandato al imperador 8 in 12 nasi deli morti e vivi piu di numero 500, tutti morlachi turcheschi, e pochi Turchi; e dicono, che li cavali tolti pochi sono boni, tutti ronzini morlachi. Il Desdar vol licentia di certi soi manzi, possi menar per il contado di Zara e Pago e vol licentia.

Digitized by Google

1532. Di Obrovaz scrive il Desdar a Zuani Ulami capo di stratioti. Carissimo, salutatiom a vuj Signor Zuane da mi Nazuff Desdaro de Obrovaz: quanto fratello honorando per questa intenderete, come ho nove, che quelli di Fiume e Segna debbono venir qui per mar in barche, avise il proveditor et respondeme di manzi etc. LVI, 322.

26 Agosto 1532. Di Zara di Sr. Gregorio Pizamano proveditor zeneral in Dalmatia di 16 Avosto, receute adi 22 dito, drizate ali capi dil consejo di X. Adi 8 dil instante scrissi a Vostre Signorie il riporto di uno messo per mi in Hongaria, come lo exercito dil Turcho passò la Drava adi 20 luio, il zorno di Santa Malgarita; hora aviso, havendo inquerito meglio, che passono pur ha dito di Santa Malgarita, ma in questi paesi si fa la festa adi 12 luio, siche adi dito passoe la Drava. Questa matina e ritornato laltro messo, qual non ha possuto passar la Drava, perche le strade sono rote et il Sr. Turcho ha fato levar tutti li ponti e barche, si pasava in ogni loco, et manda la sua relatione qual e questa: Referisse, esser stato in quelli lochi alle rive dila Drava infino ali 28 dil passato et che tutto lo ezercito dil Signor Turcho infino al giorno dito, che fu il suo partir, era alozato di la dila Drava et a Bobavista, Zacom, infino a Varadim, e stava tutavia per levarsi per andar verso Buda; et che in quelli giorni pocho avanti il conte Bulfar Svetaschi e il dispot di Servia, capetani Ungari, furono ale man con Turchi con le lor compagnie, che erano da cavalli 700, et furono roti et ruinati tutti et essi capi prediti rimaseno presoni, ali qual el Signor Turcho havea fato bona ciera prometendoli molte cose, se voleano servir fidelmente, ef lassauali andar liberi per il campo; unde il conte Bulfar si erra fugito e ritornato salvo di qua dila Drava, qual passo sopra uno legno conduto da uno vilano con esso relator; dice, aver con lui gia molta domesticheza, hessendo stato suo servitor longamente, da chi ha inteso, che racontava con queli capi Corvati, che non havea rispeto di lui e si erano reduti in una chiesia, zoe chel Signor avea mandato a Belgrado Peri Peter, grande homo in Hungaria, e si credea li farebe tagliar la testa. Chel Signor ha fato brusar molti lochi et amazar tuti li prisoni, che pasavano la eta di anni XX, li altri retenuti; et che e stato usata gran crudelta; et questo fu da poi che suo Signor intese deli dani, che haveano fato li Corvati in Bosina, di che parea molto risentirsi et cussi tuto lo ezercito. Che li avea udito dire da Turchi di conditiom, chel Sr. faria quanto potra, e li bastera il tempo; poi vole invernar et alogiar la sua persona con la sua guardia, e il Sr. Ibraim basa con la sua gente a Serim, provintia di la di Belgrado, qual e la piu fertile e piu comoda del regno di Hungaria; e mandara do sanzachi, luno alogiera a Zagabria et quelle terre e lochi vicini, laltro disegnano che vadi a Lubiana, ciascum con cavalli XXX m.; et pensano al tuto expugnar Lubiana, il resto dilo ezercito nel resto dil regno facendosi una bona festa a Buda. Che li soldati, particular Turchi, non ardivano parlar dile imprese, se hanno a far, perche il Signor percio havea fato taiar la testa a tre, che haveano ragionato, che lo

Digitized by Google

ezercito venira in Italia, et cose simile. Che tuti li Frangepani tengono la parte dil re di Romani, et cosi li signori et gentilhomeni di Croatia, ezetto el vescovo di Zagabria, Banfianus, Tacha Janus et Nadasgi Thomas, che sono dila parte dil re Zuane; et fano ogni lor poter in suo servitio. Che li prediti dila parte dil re di Romani hano fato le liste di quanti cavali pono far tuti insieme, et che ciascuno si storno di far quanto gli da il posibile, et hanno fato le liste di quanto da ciascuno, qual esso relator ha vedute et lete; et dice per quelle paserano il numero di 8000 cavalli. Che disegnano, se altri ordini non li sopragiongono, ¦metersi tutti insieme et far anche deli pedoni et venir a ruinar et brusar tutta la Bosina, e tornar poi ove bisognera; et laserano a Bichachi et Merlim Pugliar capitano con cavalli 400. Che il conte Miclaus da Srym, fu cugnato dil conte Zuane di Corbavia, che ha sua cognata, sorela di soa mojer e dil conte Zuane predito, monacha qui in Zara, e carazaro dil Turcho et habi pagato sempre il carazo, salvo questo anno passato, anzi con li Corvati, che fonno li zorni passati a corer in Bosina, vi ando im persona et uno suo fiol; et perho hora teme molto di casi soi, ha con ogni instantia instato esso relator, con chi ha cognition, che faza intender a essa monacha sua cugnata, che a gram quantita de arzenti, per esser in quelli lochi soi le miniere de arzenti, ove ne traze molta utilita, ma voria saper, se poi la illustrissima Signoria si lassera liberamente trazer il suo, et che essa monacha di questo debbi parlar con mi. Dice esso relator, che nelo andar al suo viaggio fece la via di Fiume, ove ando per mar, et uso questa astuzia, che ando da quel capitano, et fense andar a trovar uno suo fratello in Slovigno, che e soldato in queste parte, et si fece far una fede in scritura, e nel ritorno hessendo esso capitanio absente et in suo locho uno vice capitano, qual lo fece prender et poner in ferri in fondi di una torre, dove lo ha tenuto 6 zorni a pan et aqua, opponendoli che erra spia di Turchi, in fine havendo hauto fede, che costui erra subdito dila Signoria nostra et habitava nel suo stato in Dalmatia, lo ha relassato ma li ha retenuto il cavalo. LVI, 325. 1532.

(Nastavit će se.)

Digitized by Google

Opisi i izvodi iz nekoliko jugoslavenskih rukopisa u Pragu.

Predano u ejednici filologičko-historičkoga razreda dne 3. studenoga 1887. god.

PRIOPĆUJE GJ. POLÍVKA.

I.

„Nomocanon cum parergis."

U biblioteci narodnoga muzeja u Pragu nalazi se sada u zbirci jugoslavenskih spomenika pod br. 19 rukopisa srpskih „Nomocanon cum parergis" veoma zanimive sadržine. Ovaj je rukopis, po mnienju Šafařikovu, iz XV. v., u 12° pisan na hartiji, ima sada 349 l. Quaternion 1. sasvim se je izgubio, a od drugoga sačuvala se samo 2 lista. Nomokanon počima u ovom rukopisu ustanovom .кє., prvi list svršuje se ustanovom .лд. a drugi počima česti ustanove .ог. — izgubiše se dakle listovi sadržavajući ustanove .лє. do .ов., t. j. cijelom 28, medju prvim i drugim listom izgubiše se 3 l. po svoj prilici.

Ovi izgubljeni listovi bili su poznije, no prije neg je bio svezan, nadomješteni novijim listovima. Na sadašnjem 1. listu i na početku druge mu strane čita se сказаниє о царих тврскых, колико кои царствова и когда придоше на калиполє лєт .s. тысящно осам сат и .ѯ. и.ѯ., te se ne može sada bolje pročitati; onda njeke ustanove iz nomokanona; 4 lista su prazna. Na dolnjem kraju l. 2*a*, 3*a*, 4*a*, 5*a*, 6*a*, 7*a*, 8*a*, 9*a* je napisano: Монахіа мнѣ, вѣлку презвитеру, поповичу родомь от бльгарскіе земли от места Кратова на .л.ѫ.д. у будимскои долнои вароши. Na l. 348—349 napisana je sadržina cijelog rukopisa, te ju priopći već g. *Gr. Voskresenskij* u knjizi „Славянскія рукописи, хранящіяся въ заграничныхъ библіотекахъ: Берлинской, Пражской, Вѣнской, Люблянской, Загребской и двухъ Бѣлградскихъ" (СПет. 1882 Akad.), i tu je napisao „таково по оглавленію предполагаемое содержаніе раз-

Digitized by Google

сматриваемой рукописи; на самомъ же дѣлѣ въ ней содержатся далеко не всѣ перечисленныя статьи" (str. 28). Ova izreka svjedoči, da je gosp. pisac rukopis veoma površno prolistao Naprotiv rukopis sadržava više nego li оглавленїе ѥже ѥст вь кнїзы сеи na l. 348*a*—349*b*. Sadržava naime naš nomokanon-zbornik ove članke:

Номоканонь сїрѣчь законикь о многих вещех расѹжденїе l. 1—66*b*. молитва раздрешеннаа за грѣхьї l. 67*a*—69*b*. оглавлѥнїе и сказанїе о законикѹ l. 69*b*—74*a*. Посланїѥ господа бога и спаса нашего ісѹса христа ка патрїархѹ їерѹсал(и)мскомѹ великоѥ поѹченїе и велика заповедь кь прѣстѹпающимь законь господьнь. 75*a*—90*a*. Сказанїѥ ·ві· петких вѣликих. 90*a*—90*b*. тлькованїе о крьстьным слови(ви)ма что кое глаголеть. 91*a*—91*b*. Повесть ѕѣло полазнаа, ѡбаче и вьсакого страха и ѹжаса исплнена ѡ страшнем и ѹжасьнем и грознем дне страшьнаго божиꙗ втораго пришастьвиꙗ, иже бѹдѣть всем чловѣком, иже родише се на землїи. Видѣниѥ и ѡткрвениѥ светаго ѡца нашего Григорна новаго, иже показа емѹ господь богь аггелом своим посланнїим ка немѹ. 92*a*—146*b*. Сь богом починаѥм летописаньникь ѡт Адамѹ вь кѹпѣ летѣ. 147*a*—150*b*. Се же родословь ѡт Адама до Аврамаа. 151*a*—161*b*. Се летопись когда ѹзеше се градѡви подѹнавсцїи, тѹрци кадь их примише. 161*b*. Слово о самрти лазарѣве како вьскреси его господь ѡт мртвиихь и быст живь ·л· лет по вьскрсенїю. 161*b*—162*a*. О вьпрошенїю цени христовѣ. 162*a*. житїе чловѣка божїꙗ Алеѯїи. 163*a*—170*b*. слово о прѣкраснемь иѡсифе. 170*b*—179*a*. слово како живеше жидовинь сь христьꙗниномь. 179*a*—181*b*. Слово ѹчително ѡ притчи 182*a*—184*a*. вьпросы прѣсветые богородице ѡ ·з· грѣховь 184*a*—185*a* слово светого ефрема 185*a*—187*b* слово ѡца нашего Исаиѥ 187*b*—192*b* видѣниѥ ѡца нашего Меленѳиꙗ 192*b*—195*b*. ѡткрвениѥ светаго Апостола Павла и видѣнїе мѹкам чловѣчаским, еже показа емѹ архаггель Михаиль 195*b*—198*b*. Слово о д(в)ою на десетѣ разбоиникѹ 198*b*—201*a*. Слово светаго нашего Иѡана златоѹстаго ѡ страшнем сѹдѣ и ѡ сконьчании века сего житиа 201*a*—208*b*. Иже вь светых ѡца нашего Їѡана архиепискѹпа костантина града, Златоѹстаго слово: вь ѥже изми ме господи ѡт чловѣка лѹкава 208*b*—214*b*. Поѹчениѥ вь светѹю и великѹю нѣдѣлю пасхи. еѵаггелїе ѡт Їѡанна 214*b*—219*b*. Поѹчениѥ вь светѹю и великѹю нѣдѣлѹ пасхи. иже вь светых ѡца нашего Їѡанна Архиѥпискѹпа Константина града, Златоѹстаго слово ѹчително 220*a*—221*a*. Слово Шакыша цара и сказание како виде ·ві· ськовь вь ѥдинѹ нощь 221*b*—226*b*. Слово ѡ прѣпренїю дїавола сь господомь нашимь Їсоѹсом Христом 227*a*- 231*a*. Слово Їѡанна милостїваго 231*a*

Digitized by Google

—234*b*. Слово Иωанна Ȥлатоѹстаго на ѹсекновенїє главї іωана предитеѵе 235*a*—240*b*. Слово о вьсѣх вещѣх ходѣщих и летающих 240*b* —254*b*. Прѣмоудрость некоюго философа 254*b*—260*b*. Тльнованїє о црквы ѵто юст 260*b*—261*b*. Тльнованїє о вожьставиеи лтѵргїи светаго григорїа юже видѣ некои страцинь 261*b*—266*a*. Слово Їωана Ȥлатоѹстаго, прїѵта о дѹши и телѹ 266*a*—266*b*. Тльнованїє семѹ о дѹши и телѹ 266*b*—267*b*. Ѵьстьнїи параклись иѣваюми прѣсветеи владиѵици нашеи богородици 267*b*—275*a*. Повесть ω плаѵы и ридамїи пророка Июремїє о юрѹсалиме ї о ȥапѹстѣнїю его по пстѹпленїю Авимелѣхове и Карѹхове 275*b*—287*a*. Тльнованїю ȥавета ветхаго и новаго 287*b*—289*a*. Вьпросы и ωтвѣты некоих старацъ о сих вещех 289*a*—291*a*. Прѣнїє елевтерїеко сь евреи о вѣре и сказанїє о · вı · тых пѣтцѣх вь годищи иȥвестьно обрѣтох вь бѹбакерди о сем 291*a*—296*a*. Слоѵжба освещенїю водѣ 296*b*—306*a*. Повесть Афродитїана персенина ωт Филїппа прѣȥвитера, сапнсавшїи сїа сниггла бывшаа великаго Іωана ȥлатоѹстаго о рождастве христове и о ѕвѣȥдѣ и о поклоненїи вльховомь, иже ωт Пѣрсиди 306*b*—313*b*. Скаȥанїа раȥлиѵна светыих и раȥѹмнїихь моѵжь и мѹдрїихь елинь и мѹжїи дрѣвнїих словеса о жителсцѣи добродѣтелы и ȥлоге и проѵїих вещеи еѵаггельскых и апостолскыих 314*a*—339*b*. Слово о кресте ѵьстьнѣм и о двою крстѹ раȥбоиниѵю 340*a*—343*b*. Слово како быст · а · е · исповеданїє о помислѣх и грѣсѣх 344*a*—347*b*.

Svi su članci do ovog pošljednjeg pisani jednom rukom, i to onom, kojom je pisano i „oglavlenie“ na l. 348*a*—349*b*. Pošljednji je članak pisan drugom, pozdnijom rukom na drugoj hartiji, te nije dopisan do konca. Medju ovim l. 347 i l. 348 ima jedan prazan list.

Crkvenim jezikom prodira već dosta znatno jezik narodan: mj. ѣ pisano є i naprotiv, u dat. loc sg. и: обеды 259*a*, вь рѣци 196*b*, вь книзы 348*a*, no dat. sg. днѣ od дьнь.; mj. ь—а: корабаль 162*b*, ѵатаць 281*b*, acc. g. ѵатца 281*b*, nom. sg. аганаць 91*a*, nom. sg. мртаваць 3*b*, 294*b*, partic. рѣкаль 281*b*, 3 sg. praes. цавтеть 91*b* i dr. v.; mj. вь—оѵ: ѹзь 342*b*; хторы mj. вьторы veoma često, 196*b* i dr. Gen. sg. крви христове 198*a*, instr. sg. водомь 341*a*, nom. pl. сыновїи 286*b*, gen. du. до ωѵнюх, loc. du. по ωѵнюх, gen. pl. смоквїих 283 i svuda pisano х nad redak. loc. pl. о словима 91*a*. Praes 1 l. sg. поспїим 281*b*, aor. 1. pl.: оѵтврдисмо.

Na l. 341*a* čita se (ωт дрѣва) младьлице, ove rieči, kojih neima Daničić u „Rječniku iz književnih starina srpskih“; na l. 314*a* loc. sg. ȥлоге, po svoj prilici pogrešno je napisano г mj. к.

Digitized by Google

U slijedećem saopćiti ću iz ovog zbornika njeke članke zanimive za historiju legenda, apokrifa i crkvene literature u opće.

Prijepis naš je sasvim vjeran. Pokraćenja ima veoma mnogo, no radi teškoća tipografičnih razrieših je. Gdješto nemože se sigurno reći, znači li na pr. ч҃а: *čas* ili *časa*; u takovim slučajima stavih samoglas u zaporke. Mjesto ь ima vrlo često znak, na takovim mjestima ne napisah ništa, odatle čita se u mom prijepisu: црковь, слнце i pod. Iznad rieči često su akcenti: gravis, lenis i dvostruk, što može biti zanimivo za historiju akcenta srpskoga; ali jih radi teškoća tipografičnih izostavih.

II.

Dvanajest snova cara Šahinšaha.

U ruskoj je književnosti vrlo često obradjivano ovo „slovo“, te se je sačuvalo u mnogim priepisima od XV v. do XVIII pod raznim naslovima: „Слово о снѣхъ Мамеря царя“, „Сказаніе о 12-ти снахъ Мамера царя“, „Слово о послѣднихъ днехъ видѣнія царя Иринея, именемъ Матера, зѣло пречудно и ужасно“, „Повѣсть, како видѣ царь Матеръ едино нощи 12 сновъ“, „О некоторомъ мудреце ерихонскомъ именемъ Мамера слово о последнихъ днехъ и летех“, „нѣкоего мудреца Ерихоньска, нарицаемаго именемъ Мамера, слово о послѣднихъ лѣтехъ и днехъ“ i dr. O tom „slovu“ napisao je glasoviti učenjak akad. *A. V. Veselovskij* osobitu knjigu „Слово о двѣнадцати снахъ Шахаиши (2. приложеніе къ XXXIV. тому Записокъ Имп. Акад. Наукъ 1879). Veselovskij ovdje kao i kašnje u djelu *A. Galahova,* Исторія русской словесности (2. izd. 1880) u česti, koju je on sastavio (sv. I, str. 431), daje ovomu „slovu“ osobito mjesto medju pričama, koje su prešle u rusku književnost iz slavenskoga juga, i pričama, koje su prešle iz zapada jevropskoga. Izvor ovoj priči traži na istoku. Glavnim razlogom ovog mnijenja, osim drugih, jest, što do sada nije bilo poznato, da je ovo „slovo“ bilo takodjer raširено u jugoslavenskoj književnosti. Ja sam našao u gore opisanom nomokanonu слово шакыша цара и сказаниє како видє .ві. сновь вь єдинꙋ нощь. Odavle može se predpolagati, da će se ovo „slovo“ naći i u drugim jugoslavenskim rukopisima. Ova se starosrpska recenzija, koju potpuno saopćujem, slaže u glavnom sa staroruskim tekstom iz XV. v.,

Digitized by Google

koji je naštampao Veselovskij u pomenutoj knjizi (str. 4—10). Razlike naše recenzije od ove staroruske saopćujem pod crtom.

To dakle svjedoči, da je i priča o dvanajestim snovima cara Šahinšaha, koju su dosele učenjaci poznavali kao rusku, poreklom istočnu, prodrla u rusku književnost takodjer iz slavenskog juga. Ne može se misliti, da bi naprotiv pisac naše srpske priče bio ju crpao iz ruskoga izvora, jer je jezik čist srpsko-slovenski bez ruskoga upliva.

Слово шакыша и сказание како виде · ві · сьновь вь ѥдинꙋ нощь.

Први сань еже видѣ: бѣ царь вь градѣ ерихонѣ именем шакышь.[1] и видѣ · ві · сновь вь ѥдинꙋ нощь. и быст печалань ѕело. и не бѣ емꙋ[2] кто разьдрѣшити[3] сновь тѣх.[4] и ѡбрѣте мꙋжа мꙋдра и[5] книжника хитра[6] именем мамерь. и рѣче мамерь први сань како видѣль еси царꙋ. и рѣче царь видех стлпь златань ѡт земле до небесь.[7] и рѣче емꙋ мамерь.[8] моудрыи царꙋ шакиша[9] тебѣ мꙋдрѣи нѣст никтоже.[10] Сїе сновы еже еси видѣль[11] несоуть на те ни на градь твои Ерихонь.[12] царꙋ еже ѥси видѣль стлпь златань.[13] егда[14] придѣть[15] тоѥ злое врѣме вь последнеѥ дни.[16] ѡт вастокь слньца[17] до запада боудоуть по васех градѣх злаа многа и метежы вь[18] чловецех и небꙋдѣть права цара[19] и несахранеть заповедїи божїе. дрꙋгь дрꙋгꙋ врагь бꙋдѣть. царь на цара вьстанеть.[20] и не бꙋдѣть добро твореннꙗ, ни ѥзиком ни деломь. и враговь крщених много бꙋдѣть.[21] и[22]злаа творещїих,[23] а добра ни[24] мало. законꙋ оучеще[25] а[26] по законꙋ не ходеще[27]

---

[1] Бъıстъ в нѣкоих странах древнихъ град бѣ именемъ ириинъ (rkp. O. L. Dr. Rus. pism.: Ерихонъ), и бѣ в немь царь именемь шахаиша. [2] Om. є. [3] Раздрѣшаꙗ. [4] ихъ. [5] Mj. м. м. и: нѣкоего философа. [6] Om. х. [7] Mj. и рѣче do небесь: и сказа емоу всѧ сны по рѧдоу ꙗкоже бѣ видѣлъ. И слышавъ мамеръ философъ оу царѧ ꙗкоже емоу сказа. [8] М. рѣче е. м.: и отвѣщавь емоу глагола. [9] Великы царю шахаиша. [10] Тебе нѣст моудрѣиша в мирѣ семь, а. [11] Є. є. вид. om. [12] Mj. на гр. itd.: въ твое царство, ни соуть тебѣ на зло, ни твоему градоу на пакость пакы рече емоу мамеръ философ царю мудрыи, первы сонъ како еси видѣлъ? [13] Глагола емоу царь: видѣхъ столпъ златъ от землѧ до небесе стоꙗщь рече мамеръ. [14] Om егда. [15] Пріиде. [16] Вь посл. д. om. [17] Сл. om. [18] Add. всѣхъ. [19] Права сердца ни мысли. [20] А кнѧз боудет на кнѧзь и старѣишины такоже. [21] Mj. и не б. itd: и в то времѧ злое небоудеть кто добра смыслити или сьтворити, ꙗзыком глаголеть добро. а въ сердцих мыслит злаꙗ и пакы брази боудоут мнози. [22] Многа. [23] Сьтворѧт. [24] Om. ни. [25] Mj. оуч.: боудоуть оучители. [26] Add. сами. [27] Творѧще. [28] Д. om.,

Digitized by Google

и инех добрꙋ ꙋчеще[28] а сами га не творещѣ.[29] и боудоут глады мно-
зїи по земли.[30] и тиѥ днїи прѣстꙋпить лето на зимꙋ а зима на лето[31]
и бꙋдѣть зима вь средь лета и хотеще чловѣци[32] сѣꙗти[33] и сьбла-
знеть се ѡ врѣмены[34] а неразꙋмеюще,[35] и много сеюще[36] а мало
живуще[37] и земла маздꙋ вьзищет[38] а не бꙋдѣт на неи роси.[39] и плода
недасть хищениꙗ[40] радї чловѣчьскаго.[41] и дрꙋгь дрꙋга неразлюбить
ни бꙋдѣть почитаниꙗ ѡт чедь родителем нї иным ближним своим.[42]
и ѡт своего рода ѡтидꙋть вь инь родь. и нов акы бꙋдꙋть.[43] и[44]
жени поимꙋть[45] ѡт блꙋдьниць.[46] и родитель своих неꙋстидѣтсе.[47] и
вь тождѣ врѣме кнезы и сꙋдие[48] и ратаи и всы ты[49] кꙋпьци бꙋдꙋть. и
проидꙋть дална места вса и бꙋдꙋть им близь[50] и вѣтхи ѡбичаи из-
менитьсе[51] вьсь и мачы[52] прѣкратеть се. и потом ꙋмалить се[53] мирь.

Въпроси[54] · в̄ · сьнь како видѣль еси царꙋ.[55] и рѣче[56] царь. видѣх сѣрь
ꙋбрꙋсь[57] висещь ѡт небесь до земле. и рѣче мамерь[58] егда бꙋдѣть
тоѥ злоѥ врѣме.[59] тогда по васем мирꙋ[60] ветхы сꙋдь и правы[61]
прѣстанеть.[62] и не сатворить добраа никтоѡ никомꙋждо[63] скꙋпосты
радїи.[64] и брашнаа радї своѥго[65] ѡтвржетсе рода своѥго.[66] и чю-
ждимь людѣмь прилепить се. и прьбꙋю любовь сь чюждими сьврь-
шаѥть. а свои родь забꙋдѣть.[67]

оучат. [29] Om. га, не творат; add.: бремена налегают, а сами единѣм перстом не прикосноуться, вси боудоуть оучители, а оучащагося нѣст обрѣсти. [30] Мн. по з. om. [31] Mj. и тиѥ itd.: стихіа премѣнат обычаꙗ своа, осень престоупить на зимоу а зима оупадет на весноу. [32] Хотащіи, чл. om. [33] Add. сѣмена, и om. [34] Сьблазнить их врѣмѧ. [35] Занеже неразумѣють времени подобна. [36] Всѣють. [37] Пожноуть. [38] Просит аще. [39] Гноѧ. [40] Лихоимьства. [41] Mj. члов.: дроуг дроуга. [42] Mj. и дроугь itd.: любы престанет тогда, чада оца и матере не почтат, ни рода ни ближикъ. [43] Mj. и отъ itd.: от своих градовъ въ иныѧ грады поидоут, акы обноватьсѧ. [44] Add. ины. [45] Пріимоуть. [46] Add. чада приживоут. [47] Оца и матерь не помнат. [48] Mj. суд.: боларе и старци. [49] Mj. ты: люди. [50] Mj и проидуть itd.: землѧ съкратитсѧ, далечны поуть близь боудет. [51] Престанет; add.: и вси велможи боудоут крамолници, которници ветхы соудь престанет и соудити имоут по мъздѣ, съ праваго сѧ поути сьвратат а не правы пріимоуть. в тоже времѧ злое солнце премѣнит обычныи поут, солнце и мѣсаць померкнета и звѣзды спадоут, и различнаꙗ знамеиіа боудоут, и звѣзда хвостатаꙗ ꙗвитсѧ, шоуми и громи безчинни боудоуть и земли трѧсеніе, гради падоут мнози и птици рыбы оумалитсѧ а овоща скоудость боудеть. [52] Лѣта и мѣсаци. [53] Изгыбнет. [54] Пакы рече мамеръ философъ къ царю. [55] om. цару. [56] Глагола емоу. [57] Сыръ брюхъ. [58] Add. цареви. [59] Егда пріидеть година та злаꙗ въ весь миръ. [60] т. по в. м. om. [61] И пр. om. [62] Add. и роди и племена от божіа слоужбы оукланатсе. [63] Ник. om. [64] Add. брашенныꙗ. [65] И бр.

Digitized by Google

Въпросіи[68] ·г҃· сьнь како видѣль еси царꙋ.[69]

и рѣче[70] царь. видѣхь[71] ·г· котьлы[72] кѵ̈пеще единь лоꙗ и дрꙋгы маслаа а ·г҃· водѣ.[73] и лои кѵ̈пеше и прѣлиѥваше се вь масло̀. а масло̀ кипеше и прѣлиѥваше се вь лои.[74] а вода самаа ѡ себѣ враше.[75]

и рѣче мамерь.[76] егда[77] придѣть тоѥ ꙁлоѥ врѣме.[78] бꙋдꙋть едини людиѥ богати а дрꙋꙁїи ꙋбоꙁыи.[79] и[80] богаты богатаго ꙁоветь[81] на любовь и на трапеꙁы.[82] а ꙋбогаго никтоже приꙁиваѥть. нь сам ѡ себѣ страждѣт.[83] и вси людїѥ[84] бꙋдꙋть лицемеры. и вьсїи начнꙋть скаредьно жити.[85] и никтоже вьꙁищеть своих сьродьникь.[86] и ѡца и матерь вьꙁиенавидить.[87] а свою женꙋ[88] вьꙁлюбить. и свои родь ꙁабꙋдѣть. и жена млада мꙋжа полꙋчивьшїи ѡставит ѡца и матерь, и последꙋѥть моужоу своѥмꙋ. да ѥлико любещїи мꙋжа своѥго и пакы иного ѡбрѣщеть любаꙁиеншаго. и мꙋжа своѥго ꙁабꙋдѣть. и прилепить сс последнемꙋ моужꙋ. и мꙋжа радї ꙁабꙋдеть. ѡца и матерь и сыни и дащеры тькмо прилепит се мꙋжꙋ своѥмꙋ.[89] и тогда вь четири[90] тисꙋще жень неѡбрѣщеть се ни ѥдина[91] чистаа.[92]

Въпроси[93] ·д· сьнь како видѣль есї царꙋ[55] и рѣче[70] царь видѣхь старꙋ кобилꙋ сь ждребетем и ѡрла чрна скꙋбеща травꙋ и вьлагаше прѣд кобилꙋ да ꙗсть. а ждребе рꙁаше.[94]

---

d. св. om. [66] Своих плешанъ отлоучатса. [67] Mj. у чюжд. люд. itd.: и своих дроуговь, видаще их въ оубожествѣ телеснѣ, и аще видать кого богата или въ власти к тѣмъ присваивають са и дарове ихъ приносат гортани ради своего и любовъ древнюю своих сродникъ с чюжими людми держати начноуть а оубогаго рода забоудоуть. [68] Паки рече мамеръ книжник цареви. [69] om. цару. [70] Глагола. [71] Add. висащи. [72] Add. полни. [73] Въ едином масла, въ дроузѣм лои, въ третіемъ среднем водоу. [74] Да масло кыпа вьскраплашеса въ лои, а лои кыпа вьскраплаше (са) в масло. [75] А средніи котелъ кипаше, нъ не въкраплашеса в него ничтоже. [76] Отвѣща мамеръ рече царю. [77] Когда. [78] Година та злаꙗ. [79] Боудет на единои странѣ силенъ и на дроузѣи, а средніи единъ оубоги родъ. [80] Да. [81] Призываеть. [82] Mj. на л. и н. пр.: и пакы онъ богаты призывати начнет богатаже. [83] А съ оубогы среди их не имат ничтоже, миноуют его, нь с. о с. стр. om. [84] Чловѣци. [85] Add. владѣти всѣмъ миром. [86] Никтоже рода своего ни племени ни оубога соуща взыщет, add. моужъ женоу пріимъ. [87] Оуничижит, add. и прочіи родъ свой. [88] Жены свое(а) родъ. [89] Mj. и свои родъ itd. и послѣдоуетѣ женъ своеи въ всем. [90] Омчет. [91] Add. жена. [92] Add. ли посагнет за свои моужъ чиста жити с нимъ. [93] И рече мамеръ философ царю. [94] Mj. орла чрна itd.: орь бронъ накоупь травоу ꙗдоущь, да орь травоу, тережа, даꙗше кобылѣ а жеребѧ лизааше орь. [95] Отвѣща философъ о. [96] Add.

Digitized by Google

Рѣче мамерь. слиши[95] царꙋ. егда придѣть тоѥ ꙁлоѥ врѣме[78] мати свою дащерь предасть на блꙋдь.[96] своѥго радї гртана да егда[97] бы се наситила[98] и сестра свою[99] сестрꙋ начнеть такождѣ[100] нꙋдиты.[101] а мати[102] начнеть стрѣщи[103] стида ради да кто не ꙋꙁрить.[104] и тогда снахѣ начнꙋть не стидѣти се свекровь ни свекрвь своих.[105] и вь тождѣ врѣме жени начнꙋть чꙋждиѥ мꙋжи своим родомь нарѣкꙋть. и пакы послеждѣ ѡбличит се еѵ̈ мꙋжь. и тогда ѡт тисꙋще дѣвиць вь то̀ врѣмѐ неѡврѣщеть се чиста ни ѥдина да посагнеть се двою. и вь себѣ неваꙁдрьжьна бꙋдѣть. и мꙋжем сама се нꙋдить.[106] и неѡбрѣщеть се дѣвица чиста по ·ꙁ̄· мь летꙋ.[107]

Въпрось[108] е· сьнь како видѣль еси царꙋ.[55] рѣче[56] царь. видѣхь кꙋчкꙋ лежещꙋ на гноищи и щеници лаꙗхꙋ вь чрѣве ѥѥ.[109] и рѣче мамерь[110] егда придѣть тоѥ ꙁлоѥ врѣме. родителы[111] начнꙋть ꙋчити чеда[112] добрꙋ делꙋ и ꙁаконꙋ[113] а она же неслишеть[114] их. нь начнꙋть ꙋкарати их глаголюще.[115] стари естѣ а не самислны и не весте что глаголетѣ.[116] ѡни же ꙋмлчеть срама радї.[117]

Въпроси[118] ·ѕ· сьнь како видѣль еси царꙋ.[55] рѣче[119] видѣх множаство поповь[120] ѡгрѣꙁьнꙋвьшїих вь калѣ.[121] и горко вьпиющїих и немогꙋщїих иꙁлесты. и рѣче мамерь.[122] егда придѣть тоѥ ꙁлоѥ врѣме.[78] патриарсїи и ѥпѵ̈скꙋпы и попови.[123] начнꙋть людї[124] ꙋчиты добрꙋ дѣлꙋ и[125] ꙁаконꙋ благоверну.[126] а сами добра дела не творѣще ни по ꙁаконꙋ ходѣще и бꙋдѣть ꙋчениѥ их мрьтьво. понеже инехь добрꙋ ꙋчеще а сами добра нетворѣще.[127] имениꙗ ради и пищѥ. сьметающе дꙋше свое вь ѡгань вечнїи. слави радї тслесниѥ ꙁабивающе божїю ꙁаповедь. понеже прьвеѥ ѡны прѣд ѡльтарем ѡтрѣкьше се сꙋѥтьнаго света и богатастьва ластьнаго. и пакы ѡны паче вьсех мирꙗнь бꙋдꙋт срѣбролюбьци и начнꙋть клети се и пакы клетвꙋ прѣстꙋпати. и аггельскы

чоужемоу моужоу. [97] Om. є. [98] Сыта была. [99] Om. св. [100] Om. так. [101] add. иа дѣло злое. [102] add. свою дщерь водити начнет къ блоуженію и сама двери оучнеть. [103] add. Присѣдащи и не стыдащиса. [104] Ст. р. itd. om. [105] Сноха не стыдитса свекра ни свекрови. [106] Вь т. вр. ж. om. [107] Тогда в тысащи женъ не обращетса .і. женъ чистых, седми лѣт дѣвою не обращетса чиста. [108] Пакы рече мамеръ царю. [109] Видѣхъ сице, ꙗко едина щеница бережа лежааше на гноищи и брешоущи и въ чревѣ еа брехахоу щената. [110] add. философ. [111] Оци. [112] add. своа. [113] Mj. д. д. и з.: разоумоу доброу. [114] Послоушають. [115] Рекоуще. [116] Mj. а не сам. itd. и себѣ не смыслите. [117] И оуслышавше то оци ихъ оумолкноут от срама. [118] Рече философ царю. [119] Глагола емоу царь. [120] їереи. [121] В калъ впадша до горла. [122] Книжникъ, add. царю послоушаи. [123] Патр. и еп. и поп. om. [124] Всѣхъ начноуть. [125] Д. д. и om. [126] Бл. om. [127] Mj.

Digitized by Google

ѡбраꙁь научуть сим попирати вь каль ꙗдѣнием и богатастьвом и клѣтвопрѣступлениюмь.[128]

Въпроси[129] ·ꙁ· сьнь како видѣль еси царѹ.[55] рѣче[56] царь: видѣх конь красань ѕело[130] ꙗдѹщы травѹ двема главами. една глава напредь[131] а дрѹга наꙁадь. и рѣче мамерь.[132] егда придѣть тое ꙁлоє врѣме. кнеꙁы и епускѹны[133] и сѹдие[134] несѹдеть[135] по правди. нь по кривдѣ мита радї.[136] и бога не боеще се ни чловѣкь срамлающе се. ни самрти поминающ. ѹ права и ѹ крива мито въꙁимающе.[137] вьметающе свое дѹше вь тмѹ кромешнѹю.[138] богатастьва радї своюго егоже сь собою вь гробь непонесѹт.[139]

Въпроси[140] ·и· сьнь како видѣль еси царѹ.[55] и рѣче[56] царь: видѣхь по васеи ꙁемлїи расипато драго камение[141] и бисерь и венци царсцїи все раꙁличное.[142] и сьниде ѡгань сь небесь[143] и пожеже все и быст ꙗко прах.[144] рѣче мамерь:[145] егда придѣть тое ꙁлоє врѣме[78] вси чловѣци клеветници[146] бѹдѹт богати и ѹбогы. и вси[147] лажою и клетвою и лащением[148] богатастьво стежеть[149] и тѣм богатаством ни богѹ послѹжеть ни ѹбогим. ни своеи дѹши.[150] нь[151] вьꙁрадѹють се ѡ богатастьве своем[152] сьбраньном сь грѣхы. да егда погѹбеть богатастьво бѹдѣть им плачь. а грех своих неплачѹть се по неже сь грѣхом сьбраше богатастьво.[153]

Въпроси[154] ·ѳ· сань како виделъ еси царѹ.[55] рѣче[155] видѣх многие боларѣ давающе делателем ѡвы ꙁлато ѡвы срѣбро ѡви риꙁи пакы придоше кь ним просеще своюго положениꙗ. и не обрѣтоше ничесоже.[156]

а сама добр. д. itd.: а сами закона не брегоуще, ходать и оученіе разоумоу разорат. [128] Славы ради телесн. заб. itd. om. [129] И пакы рече мамеръ царю. [130] С. om. [131] Едина бѣ спреди. [132] Add. цареви. [133] И еп. om. [134] Add. и старци. [135] Соудити начноут не. [136] Нѣ по мздѣ. [137] Ни сам. itd. om. [138] Сами са мещоуще въ тмоу кромѣшноую, add. оу праваго и оу виноватаго посоулы вземлюще [139] Бог. ради itd. om. [140] И рече ѳилосоѳ царю. [141] Видѣхъ по вселенѣи баше рассыпано каменіи драгых множьство. [142] Mj. и венци itd. и женчюгъ и всѣхъ различных оуворочіи. [143] Пріиде огнь великъ, сь неб. om. [144] И б. ю. пр. om. [145] Add. философ царю. [146] Коупци. [147] И вси. om. [148] Лестію. [149] Стажют богатьство много. [150] Оуслоужать, ни доуши своеи помогоуть, ни убогимъ. [151] Mj. нь: в мало врѣме. [152] О имѣніи том. [153] Mj. даюгда пог. itd.: и по имѣніе шедше погребоут в горѣ и пріидоуть татіе и вьзмоуть е и боудет плачь великъ. [154] И рече мамеръ книжникъ цареви. [155] Глагола царь. [156] Видѣхъ ꙗко многым ремественником принесоша дѣла своа людие, дающе дѣлати из нима кождо еже хоташе, златом и сребром и мѣдію и порты, пакы пріидоша просити своего и не обрѣтоша ничтоже. [157] Философ, add. разоумѣи царю. [158]

рѣче мамерь[157] егда придѣть тоѥ ꙁлоѥ врѣме богати людие предадꙋть[158] имениѥ своѥ инем людѣмь на саблюдѣниѥ.[159] ѡни же егда вьꙁмꙋть и вьꙁрадꙋють се велми ꙗко добитакь дають им.[160] да егда придꙋть просеще положениꙗ своего.[161] ѡни же[162] вьметающе дꙋше своѥ вь вечнїи[163] ѡгань. и начнꙋть клети се глаголюще ꙗко неꙁнаю имениꙗ твоѥго и невем что глаголеши.[164]

Въпроси[55] ·і· сьнь како вид(и)ль еси царꙋ.[56] рѣче[165] царь: видех многиѥ стены слеꙁшеѥ се и ходѣще по ꙁемли ꙁло ѡбраꙁнїи сꙋще.[166] рѣче мамерь:[167] егда[78] придѣть тоѥ ꙁлоѥ врѣме[168] бꙋдѣть[169] вьсь мирь[170] неистовь ходити[171] и прѣластить се лажою и клетвою и тьще величаниѥм[172] тако бꙋдѣть вьсь мирь.[173]

Въпроси[174] ·аі· сьнь како видѣль еси царꙋ[55] рѣче[56] царь: видех .г. дѣвице вь единꙋ врьстꙋ носеще сльначниѥ веньце на главахь своих. и благоꙋханиꙗ цвети вь рꙋках их. и бѣ ако вона благоꙋханиꙗ држаниꙗ их.[175] рѣче мамерь:[176] егда придѣть тоѥ ꙁлое врѣме бꙋдꙋть вси чловѣци[177] маꙁдоимци[178] скꙋпы лаживи и лаже глаголивы[179] и небꙋдѣть вьних права глагола[180] вь вьсем мирѣ. и мати вьꙁненавидить чеда своꙗ[181] и брать брата вьꙁненавидить[182] и егда начнеть ꙋбогь мꙋжь глаголати. аще сꙋть и велми мꙋдра словеса его. нь не послꙋшають его понеже ꙋбогь ѥст[183] а егда богати начнеть глаголати аще и велми сꙋть беꙁ-

---

Принесоуть. [159] Имѣніа своа дроугомъ своим на съхраненіе. [160] Они же слышавше ꙗко даеть имъ имѣніа своꙗ възрадоуютса велми. [161] Пакы же по днехъ нѣколицѣхъ пріидоут своего проса полженое, add. и не дадать имъ ничтоже. [162] Они же om. [163] Вечніи om. [164] И начн. кл. itd. om. [165] Рере мамер книжник царю. [166] Видѣх .г. жены съшедша съ степени с высоты, по земли ходаща, злообразны соуща. [167] Add. вѣды боуди царю. [168] Когда. [169] Б. om. [170] Add. боудоут вълсви. [171] И ходити нагноуть неистово. [172] Вса люди прельстать лжами величающеса. [173] Т. б. в. м. om. [174] Пакы рече мамер къ царю. [175] Видѣхъ .г. дѣвкы зрачны ходаща, възрастом лѣпы в верстоу .еі. лѣт соущи, различны вѣнца носаща на главах и въ роуках и благоюханныа цвѣтца держаще, се есть божіа вола держаніе ихъ. [176] Философ о царю. [177] Людие. [178] Мазд. om. [179] Om. лажегл. [180] Никтоже боудет глаголаи право. [181] Mj. вь вс. м. itd. ни кротости сътворат окаанніи, нъ сверепіи, мьздоимци, таково боудет врема то злое, видащи жена своа чада мертва лежаща не въплачеть, мати видащи дщеръ свою мертву не въстоужит. [182] На брата враждоует, add. видащи жена смерть моужа своего не жалитси, братъ брата самъ оубіеть. [183] Mj. и ег. нагн. itd. оубогъ моужь слово речеть моудро зѣло, не слоушають его, нъ и оукорат его. [184] А богатъ моуж слово речеть аще и безоумно велми, не лѣпо есть и слыша-

Digitized by Google

умина словеса его то его послушают. и рѣкуть помлчи боларинь глаголеть. и мудро его сьтворѣть богатастька радї.[184] а убога и мудра ип вь чтоже.[185]

Выпроси[186] ·ві· сьнь како видѣль еси цару.[55] рѣче[56] царь: видѣх множастьво людихь[187] тесна ѡчеса нимуще и власи ѡстри[188] а нокти[189] суще сурови и ти бѣху[190] служеще дїаволу. и рѣче мамерь[191] егда придѣть тоѥ ѕлоѥ врѣме.[78] богати людїѥ[192] поперуть убогиѥ сь насилиѥм[193] метежь вьстанеть многи[194] и тогда начнуть глаголати мнoѕи[195] почто прѣжде врѣменѣ[196] сего не умрѣсьмо. да не виднмо коначниѥ дни сїѥ[197] и начнуть глаголати ѡ[198] блаѕе тѣм еже прѣждѣ[199] сїнх днїнх умрѣше[200] добро творѣще[201] душе своѥ спасли суть.[202] и вь ѡгань вечнїи не введуть их[203], иже ѥст уготовань нам грѣшником.[204] ѡни богатаством своим богу послужнше. и убогим. и на брата своѥго не враждуи. и имения своѥго да не хранишн нь да растакаѥши да не будѣты удавлениѥ твоѥ и души понеже нѣст понести имения своѥго сь собою вь гробь.[205]

и по сих[206] поклони се мудрїи книжникь мамерь цару шакушу и рѣче сїе провидѣниѥ и тлкованиѥ сїнх снов сбудѣть се вь последькне днїи.[207]

богу нашему слава ва веки и веком аминь.

сему ѕде коньць

нію чловѣчю, то вси послоушають его и моудра взывають его. [185] А оуд. и. м. н. ч. om. [186] И пакы рече мамеръ цареви. [187] Видѣхъ люди ıако оу мновѣхъ бахоу. [188] Mj. ос.: въ въстренъ. [189] Add. великы. [190] Сіи соуть. [191] add. Послоушаи царю. [192] Om. людие. [193] Сь нас. и om. [194] Многа матежа и насиліа вьстанетъ. [195] И сіи людие възглаголють сице. [196] Вр. om. [197] Да сіа злыа дни видѣхом конечныа. [198] И н. глаг. о om. [199] Кромѣ. [200] Оумр. om. [201] Сътворатъ. [202] И доушю свою спасоуть. [203] Не впадоуть. [204] Иже е. оуг. н. гр. om. [205] Mj. о. богат. св. б. itd. паче бо всего аще кто милостыню подаеть, ни на своего брата не враждоуетъ, ни своего имѣніа хранить нѣсть бо ти пороты о томь. [206] И по скончаніи показаніа сего и потом. [207] Поклон са мамеръ книжникъ ша(ха)иши царю и глагола емоу тако стотысащны рабъ есмь, и пакы глагола цареви, сегочтеніа и толкованіа и раздрѣшеніа боудеть в послѣднее время злое, ıакоже глаголахомъ. И нынѣ царю великыи молю ти са грѣшны азъ, не боуди ты повиненъ. и отиде въ своа си аминь.

Digitized by Google

III.

Pitanja i odgovori.

U staroj književnosti nalazimo pod raznim naslovima zbirke pitanjâ i odgovorâ ponajviše biblijskoga sadržaja. U indeksima lažnijeh knjiga spominju se „О Василіи Кесарійскомъ“, и о Иванѣ Златоустѣ, и о Григоріи Богословѣ вопросы и отвѣты о всемь по ряду (Tihonravov Пам. отреч. русской лит. I, str. VII) i pripisuju se bugarskomu popu Jeremiji (Пам. древней письмен. t. III, 1880 вып. 1. str. 71, Русск. филолог. вѣстникъ XVII, 133-4). O postanku ovog apokrifa ima raznih mnijenja. Već iz XI. vijeka imamo Въпроси и отвѣти Григора богословьца и Василиа u poznatom Izborniku Svjatoslava god. 1073, koji sasvim odgovara grčk. Διάλογος τῶν ἁγίων Βασιλέος καὶ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου X. v. (P. Ф. B. l. c. 127). No medju ovim tekstom i našim poznijim tekstovima „Razgovora trojice svetaca“ ima vrlo znamenitih razlika, tako u tekstu Sbornika čitamo sasvim drugačija pitanja nego li u našijem tekstovima; samo oblik pitanja je isti. Po tome bilo je izrečeno mnijenje, da se je u pomenutom grčk. tekstu i u Izborniku sačuvala prva redakcija „Razgovora trojice svetaca“, sadržavajuć samo apokrifično tumačenje sv. pisma. U kasnije doba preinačivala se je prvašnja sadržina „Razgovora“, jer su u nj prodrla razna pitanja krivovjerska. Prema odnošaju ovih poznijih elemenata k prvašnjemu obliku „Razgovora“ razlikuju se jošte dvije redakcije (V. Močuljski Историко-литературный анализъ стиха о Голубиной книгѣ P. Ф. B. XVII, 126 sl.). No i pristajući na ovo mnijenje nastaje ipak novo pitanje: kojim načinom i iz kojeg su vrela prodrla krivovjerska pitanja u stari tekst? kojim je načinom postala knjiga pravovjerna knjigom lažnom? je li je već imala ova lažna knjiga svoj uzor u grčkoj književnosti? ili je postajala samostalno u književnosti (jugo)slavenskoj?

U srpskim se je rukopisima ostavštine P. J. Šafařika sačuvalo nekoliko tekstova „Razgovora trojice svetaca“, koje ovdje čast imam saopćiti. Nalaze se pod raznim naslovima. U pomenutom već nomokanonu nosi naslov „въпроси и отвѣты некоих стараць о сих вещех“. U inom srpskom rukopisu, ostavštine Šafařikove br. 12, koji sadržava „Synaxaria, Annales, Vitae sanctorum etc.“ nosi nadpis Сказаніе о прѣмудрости Грігорія, Василіа, Іоанна Богослова (l. 119b—122b). U ovom rukopisu pisanom na hartiji u 12°, l. 190 poslije synaxara nalazimo slijedeće sastavke: Паскалія ѡд сѣдмь

Digitized by Google

тисѹщь напрѣдь l. 93*a*—97*b*, А се колѣдара вѣди l. 98*a*—99*a*,[1] исправленіе зодіѡмь l. 99*a*—103*b*.[1] Лѣтописьць l. 103*b*—104*b*, Лѣтописьць господь срьбскыхь l. 104*b*—114*b*, слово ѡ небесы и ѡ земли l. 115*a*—119*b*, Сказаніе ѡ прѣмѹдрости Грігоріѥ, василіа, іѡанна богослова l. 119*b*—122*b*. Исчитаи лѣта прѣсветыѥ богородице l. 123*a* ѡ сьзданіи храма господнꙗ, соломѡн l. 123*a*, Сказаніѥ некоѥго философа о лѣтѣх и мѣсецѣх и неделꙗх и днех и часѡм и высиктѹ и индикту l. 123*a*—125*a*. Сіи светыи моужіѥ, иже ѡт жень пострадаше l. 125*a*, Сіа же вьнимаи слыши сказаніа прѣмѹдрыхь мѹжь l. 125*a*—127*a*. ѡ іерѹсалиме 127*a*, ѡ сьгрѣшени Давидове 127*a*—127*b*, ѡ сьгрѣшени Соломоновѣ 127*b*—128*a*, ѡ сьздани Рима 128*a*—130*b* Слово како ѡсоуди Марѳа Пилата прѣдь царемь. Кесаромь 130*b*—133*a*, Мѣсеца марта .ꙁı. житіе чловѣка божіа Алеѯе l. 133*a*—140*b*, Моученѥ светаго и славнааго вѣликомѹченика и побѣдоносца Геѡргіа 141*a*—157*b* Маіа. .ѕ. житіе и жизнь светаго и правѣднааго Іѡваа l. 158*a*—176*b* Мѣсеца Іюліа .єı. дьнь мѹченіе светаго мѹченика Кѵрика и Оулиты матери его l. 177*a*—190*b*. Ovaj se život nije ovdje sačuvao cijeli, a sličan je tekstu saopćenom u Novakovićevim Primerima str. 405 sl. Osim toga Razgovor trojice svetaca nosi jošte naslov Слово светаго отца Ефрема; tekst je s ovim naslovom objelodanio St. Novaković u Primjerima str. 443 i čita se u našem nomokanonu l. 185*a*—187*b*. Isti naslov s dodatkom о святем Василии о всем исправлении imade jošte tekst naštampan u poznatoj knjizi Tihonravova (II, 448 sl.).

Sadržaj je ovog apokrifa duboko prodirao u život literarni, upravo u vjerovanje prostoga puka, osobito u ruskoj književnosti, te su iz njega izašle Повѣсть града Јерусалима i poznati Стихъ о голубиной книгѣ (Buslajev Очерки рус. нар. слов. I, 455, II, 15, Porfirjev Исторія рус. лит. изд. 4. ч. I, str. 283—4. V. Močuljski op. cit.).

U kasno jošte doba taj se apokrif prepisivao; tako na pr. recenziju bugarsku g. 1805 čuva M. S. Drinov (Р. Ф. В. XVII, 137), i u maloruskoj se književnosti pripominje iz god. 1713 „Катехизисъ“, kojeg pisac crpio je iz knjigâ що есть на небѣ и на земли, и въ облакахъ и водахъ и що которій тіи книги пишетъ, то Духъ святійотповѣдаеть (Огоновскій: Исторія рускои лит. 1887. I, 335).

---

[1] Ovo je već V. Jagić priopćio u Star. X, 118.

Digitized by Google

Pitanje o postanju Razgovora trojice svetaca riješiti će se, kad se uzporede razni tekstovi jugoslavenski i ruski. Ovim ćemo načinom spoznati, koja su pitanja prodrla u Razgovor još na slavenskom jugu, koja stoprv u Rusiji; ovim ćemo načinom poznati i oblik najstarije već lažne recenzije „Razgovora". Toga radi sravnjivao sam tekstove, koje tuj štampam sa tekstovima dosele izdanim, i navesti ću u opazkama, koje se pitanje nalazi u drugim tekstovima, i važnije razlike medju recenzijama već izdanim i ovima, koje štampam.

Sravnjivao sam pako naše tekstove s tekstovima naštampanim u pomenutoj knjizi Tihonravova (II, 429—457), u knjizi A. N. Pyріна Ложныя и отреченныя книги русской старины (str. 169 go 178), s tekstovima naštampanim kn. P. P. Vjazemskim u sborniku Памятники древней письменности т. III, 1880, вип. I, str. 88—123 (rim. br. znači tekst, arab. br. stranu), s rkp. bos.-ćiril. g. 1620 naštampanim u Jagićevim Prilozima (Arkiv za povjest. jugosl. IX, 105—108), s tekstovima naštampanim u knjizi St. Novakovića Primeri knjiž. i jez. st. i srp.-slov. (str. 442—447), s mladom bug. recenzijom saopćenom St. Novakovićem u VI. knj. Starina str. 47 do 55, s ruskim tekstovima naštampanim u Русск. филолог. вѣст. 1887. sv. XVIII str. 171—188.

ВЬПРОСИ И ѠТВѢТЫ НЕКОИХ СТАРАЦЬ О СИХ ВЕЩЕХ.

вьпрось: кое хꙋдожьство быст прьвее на ꙁемлїи?

ѡтвѣть: шавь; егда адам и ева шиста листїе смоковное ва раи, когда обнажиста се прѣтꙋплѫнїа ради.[1]

вьпрось: кто оучи кланати се на востокь?

ѡтвѣть: Моѵсїи на горѣ агаринсцѣи.[2]

---

[1] Кое художество первое? шев, егда Адам сши листвіе смоковное Tihonr. II, 432, pod. Vjaz. IV, 107. Которое рукодѣлие бысть первое на земли? Егда Адам и Евва преступиста заповед божию в раю, снѣдоша яблокъ за то преступление и спаде с них ризы и позна наготу свою, сошиста себѣ смоковное листвие и покрыша таиныя своя уди Р. Ф. В., XVIII, 179. pod Arkiv. IX, 106. Кое бысть дѣло первое рукама на земли? Адамъ и Ева сшиста себѣ листвіе смоковное Рур. 170. Отъ каде са наиде хитрина наипрьво? Шефъ, егда Адамъ и Ева сошиха листе смоквино и сотвориха себе облека. Star. VI, 49. [2] Кто первіе научи кланяти ся на востокъ? Моисѣи на горѣ аравитстѣи. Tihonr. II, 434. Кто научи кланятися на востокъ? Моисеи на горѣ синаистѣи. Vjaz. V, 116, pod Р. Ф. В. XVIII, 183, Star.

Digitized by Google

вьпросьь: кои 'двaa бориста се сапостата?

ѡтвѣть: дьнь и нощь.[3]

вьпросьь: кто ли сльгавь спасе се? кто ли истинꙋ рѣче и погибѣ?

ѡтвѣть: петарь сльга и спасе се, їоуда истинꙋ рѣче и погыбѣ, егда жидовом прѣдаст господа. тогда їоуда рѣче имь: егоже лобыжꙋ, ты ѥст, имените его: а петарь рѣче: не вемь чловѣка того.[4]

вьпросьь: кои праведникь не глагола .ѳ. месець и .и. днїи?

ѡтвѣть: ꙁахарїа ѡтць їѡана прѣдитече егда виде видѣнїе вь црквы.[5]

вьпросьь: коего праведника иꙁбави богь ѡт смрти?

ѡтвѣть: лота егда иꙁьбеже ѡт содома.[6]

вьпросьь: кто ѡт чловѣкь нерождѣнь оумрѣть, кто ли рождѣнь не ꙋмреть?

ѡтвѣть: адам нерождѣнь оумрѣть, илїа рождѣн неꙋмрѣть.[7]

вьпросьь: кто двaщи оумрьль ѥст и пакы васталь ѥст?

ѡтвѣть: лаꙁарь.[8]

VI, 54. Кто ся научи первѣ на земли Богу кланяти на востокъ? Моисей пророкъ егда видѣ неопалимую купину. Рур. 170. [3] каа два супостата? нощь и день. Tihonr. II, 432, pod Vjaz. IV, 98, Р. Ф. В. XVIII, 181. кои се два борца бораше оть века до века? дьнь и нощь борето. Star. VI, 54. которыи борюща супостати два? живот со смертію или нощь со днемъ. Vjaz. IV, 99 кая два супостата борется на свѣтѣ день и нощ? смерть и животъ. Рур. 170 каа ся два борето? животъ и смерть. Tihonr. II 431. [4] Кто солгавъ спасеся а хто истинну рекъ да погибе? Петръ солгавь спасеся а Іюда истинну рекъ погибе. Tihonr. II, 434 pod Vjaz. I, 88; V, 116, Р. Ф. В. XVIII. 185. Кто солгавъ спасеся? Петръ рекый: незнаю чловѣка того. Кто истинну рекъ погибе? Іюда предавый, рече бо: его же азъ лобжу того имѣте. Tihonr. II, 432. Kod Vjaz. IV, 98 odgovara na ovo pitanje. Петръ солга спасеся, Июда жадом правду рекъ погибе. Kod Vjaz. VI, 104—5 samo prva čest кто солга спасе ся: Петръ апостолъ при распяти господни отверже ся христа спасе ся. Opširnije Star. VI, 52. Кто солгаля а истинну рекъ погибе? Петръ солгалъ спасе ся а Іюда, Иродъ истинну рекше погибоша. Рур. 170, Arkiv IX, 106. [5] Pod Star. VI, 54. Кто праведен сый нелга .ѳ. месецъ и осмьнадесят дпіи? Захаріи видѣвъ видѣніе. Tihonr. II, 432. [6] Pod. Star. VI, 54. Коего праведника градъ сей спасе ся от смрьти? Сигоръ градъ и Лот, егда избѣжа от Содома и вниде въ Сигоръ. Tihonr. II, 432. [7] Pod Tihonr. II, 432, 442. Кто не рожденъ умре? Адам не рожденъ умре. Vjaz. I, 89. pod Arkiv IX, 106. Кои не рожденъ живь би? Адамь не рождень живь би. Star VI, 54. Кто не рожденъ? кто не умерь? кто умер неистлѣ? Адамъ не рожденъ умре,

Digitized by Google

вьпрось: колико пожить адам вь раи?

ѡтвѣть: ѡт шестаго ѵаса до ·ѳ· го.[9]

вьпрось: кто нерождѣнь рождѣнь ѡт матерѣ?

ѡтвѣть: адамь.[10]

вьпрось: кто по рождаствѣ своем сьстарев се и пакы вь ѵрѣво матѣрие сїи вьиидѣ?

ѡтвѣть: адам ѡт ꙁемлѣ сьꙁдань быст и пакы вь ꙁемлю вьиидѣ.[11]

вьпрось: кто ѡт пророкь погрѣбѣнь быст, и гробь его ношаше и вь гробѣ мрьтавь поꙗше?

ѡтвѣть: їѡна вь ѵрѣвѣ кѵтовѣ.[12]

вьпрось: когда вьꙁрадова се вьсь мирь?

ѡтвѣть: егда иꙁыдѣ нои иꙁ ковѵега.[13]

а Лотова жена умре, не истлѣ из Содома идучи от погубления, стала каменемъ и до ныня. Vjaz. IV, 106. U Р. Ф. В. XVIII, 179 odgovara na ovo pitanje: не рожденъ умре Адам, а рождень не умре Илия пророкъ взятъ бысть на небо, а умре не исътлѣ Лотова жена, приложи ся в столпъ сланъ, kraće Tihonr. II, 435, pod. Vjaz. V, 120, Pyp. 170. [8] Pod Tihonr. II, 432. Кто двожды смерти вкуси? Лазарь четверодневпый. Tihonr. II, 434, pod Vjaz. IV. 106; V, 117, Р. Ф. В. XVIII, 185. Кто двѣ смерти вкуси? Лазарь. Vjaz. IV, 99. Али кои умре и ште воскрьсна? Лазарь Star. VI, 54. Кто дважды рожденъ, кто дважды умре? Иона и Лазаръ. Vjaz. V 117—8. Кто дважды смерть вкусн? Лазарь, другь божіи и Захарія пророкъ. Pyp. 170. Vjaz. I, 88. [9] Pod Tihonr. II, 432, 433. Pyp. 169. U Vjaz IV 112, još dodato: столко христос на крьстѣ распятъ быст, i u Vjaz. I 90 dodato: а инныя написали больше. — Колко ли би лета Адамь вь раи доиде сь грѣши? .л. лета. Star. VI, 51, pod. Arkiv IX, 106. [10] Pod Star. VI, 55. [11] Pod. Tihonr. II, 432. Pyp. 170. Vjaz. I, 90; IV, 107, 116. Star. VI, 55. Arkiv. IX, 106. Кто сотворися и пакы вниде во чрево матери своея? Сотворися Адам и умре от земли взять бысть, вню и поиде. Р. Ф. В. XVIII, 179. [12] Pod Star. VI, 55. Кто живъ въ гробъ вьниде и гробъ ходеше а мрьтвие въ немь пояше? Іона въ чрѣве китове вьпиаше: вьзупих вь печали моеи кь господу и оуслиша ме. Tihonr. II, 443. Что есть: гробь хождаше а въ немь мертвець пояше? Китъ въ мори хождаше и Іона во чревѣ пѣснь Богу пояше. Pyp. 171, pod Arkiv 171. U Vjaz. I 91 odgovara se na ovo pitanje: Иона во чреве китове, opširnije kod Tihonr. II, 436. Іона во чреве три дни и три нощи, живъ изиде нсъ чрева китова, kraće kod Vjaz. IV, 110. гробъ китъ а мертвець Иона во чревѣ, pod Р. Ф. В. XVIII, 185, još kraće Vjaz. 117. Мертвецъ непогребенъ, гробъ ходитъ, а мертвецъ поеть? Мертвецъ непогребенъ Иона, гробъ ходитъ китъ, мертвецъ поетъ Иона въ китѣ поетъ. Vjaz. V, 120. [13] Pod. Tihonr. II, 434. Pyp. 170. Vjaz. IV, 99; V, 118. Star.

Digitized by Google

вьпрось: колико лѣт работаше ісраилитенѣ вь егѵпте?

ѡтвѣть: .ѹ.[14]

вьпрось: на колико ѵести раздѣли се морѣ?

ѡтвѣть: на .ві.[15]

вьпрось: коего месеца саздань быст адам?

ѡтвѣть: месеца марѳа .ке. дьнь вь ѵась .ѕ.[16]

вьпрось: коего ѕвѣра не быст сь ноем вь ковѵеѕе?

ѡтвѣть: рибы.[17]

вьпрось: единого искахѹ и неможахѹ обрѣсты, нь мрьтва дѣвица показа его?

ѡтвѣть: егда светаа елена обрѣте .г. крста и неможаше поѕнати, кою юст крсть господьнь, нь положїи .в. разбоиничѹа на дѣвицѹ ѹмаршѹ и не васта. а егда положи крсть господьнь тогда мрьтваа дѣвица вьста.[18]

вьпрось: ѵто юст ѡт ѕемлю .е. а ѡт мора .в.?

ѡтвѣть: .е. хлебь и .в. рибы благословы богь.[19]

вьпрось: кто понесѣ крсть господьнь?

ѡтвѣть: симеѡн киринеи.[20]

вьпрось: ѵто юсть висота небесна́а, и широта ѕемльнаа и гльбына морскаа?

VI, 55. Arkiv IX, 106. [14] колко лета работиха и рабуваха на мисиръ? .ул. лета. Star. VI 55. [15] на колко делове раздели се морето? .м. делове. Star. VI, 55. [16] Star. VI, 55 neudaje sahata. [17] Pod Tihonr. II, 434. Vjaz. I, 106. Star. VI, 51. Р. Ф. В. XVIII, 182. Который звѣрь въ ковчезѣ не быль? Рыба китъ. Рур. 170. [18] Кто искаша и едино радоваше се? Елен(а) искаше се крьстъ и радоваше се и обрѣте три крьсты, два разбоинича, едимъ живодовечъ крьстъ и восплакася велми понеже не познаваша крьстъ господьнь. Tihonr. II, 451. pod Novak. Prim. 444. Единаго искахомъ а три обрѣтохомъ, обрѣтомъ и непознахомъ, но показа намъ мертвая дѣвица? Егда царица Елена во Иерасалимъ искала крьсть господьнь, наиде и два разбоиничи и невѣдаетъ, которыи крьстъ Христовь н клала по единомоу ко крьсту, от разбоиничыхь ничтоже бысть, когда положиша ко кресту господьню, тогда воскресе дѣвица. Vjaz IV 101—2. Na drugom mjestu odgovori na ovo pitanje u kratko: царица Елена искаше крьста господьня: наиде три крьста и позан мертвою дѣвицею. Vjaz. V, 114. podobno opširnija Р. Ф. В. XVIII, 184. [19] Что есть пять от земли, двѣ от моря, ҂е от мира .ві. от пяти земныхъ? Іже от земли, то есть пят хлѣбь, двѣ от моря, то сут двѣ рыби а от мнра ҂е мужа ихъ Господь напита от .е. хлѣбовъ, от .в. рыбъ, а два на десят то сут .ві. кош избыть. Vjaz. VI, 108. [20] понесъıи крьстъ Господьнь, что ся слыша?

Digitized by Google

ѡтвѣть: сила и мѹдрость и разѹмь, троица светаа.[21]

вьпрось: что юст .ꙅ. и стоꙗше, двaa глаголаста, петих се обличаше, .ві. дивлаше се?

ѡтвѣть: чась .ꙅ. бѣше, егда христось сь самаритниною женою глаголаше .є. мѹжїи имѣлаше еи, .ві. апостоль дивлаше се.[22]

вьпрось: что юст ѡтьць ме роди, азь родих себѣ женѫ, и жена моꙗ роди сыны и дъщеры, и ѿт них родй се богородица, мати бога нашего?[23]

вьпрось: что юст: посланнїкь силнїи не наѹчень и принесе книги не писаннѣ?

ѡтвѣть: егда нои испѹсти голѹба из ковчега и принесе ною листь масли на нь вь ѹстѣхь.[24]

Симеонъ кѵринѣи. Tihonr. II, 430. Кому жидове повелѣша понести крестъ господень? Симеону киринеискому Р. Ф. В. XVIII, 181. [21] Что высота небесная и широта земная и глубина морская? Отецъ и Сынъ свѣтый Духъ. Tihonr. II, 436. Рур. 169. Vjaz. I, 88; V, 112. XVIII, 180. Novak Prim. 446. Что е далбина морска и висота небесна и широта земна? Отець и Сынь и Духь. Star. VI, 49. [22] Шесть стояста а два глаголаста а пять обличаше а два на десять давляху ся? Христосъ бесѣдова въ женою Самарянынею. Tihonr. II, 435. Что есть 2 стояше, 5 обличаше и 12 дивляхуся? Христосъ обличи жену самарянынию пятію мужу, апостоли же дивляхуся. Рур. 171. Что есть: единъ глагола, пять облічи, та .вı. дивляху ся? Единъ глагола Господь женѣ блудницѣ, пять обличаше пят мужеи имѣла еси, .вı. дивляху ся .вı. апостоловъ. Vjaz. IV, 108. [23] Что есть: азь не родих се и родих сынове, и сыновѣ мои родише матере мою и мати моя роди оца моего? Адамь не роди се, нь създа се от земли и роди сыновѣ и от сыновь его роди се прѣчиста и от прѣчиста роди се Христось, иже сьздаде Адама. Tihonr. II, 442. — Что есть роди мя отець, азь же родихъ себѣ жену, жена же мя родиша дѣти а дѣти же родиша отцу моему матерь? Отець есть Христосъ, созда Адама и от ребра его жену, Евва же родиша ему дѣти а дѣти его родиша святую Богородицу, матерь Христа бога. Рур. 176. Отецъ мя роди, аз рожду жену, жена родит дѣтеи. дѣти же родять оцу моему матерь? Отецъ Саваоѳъ роди Адама, Адам роди Евву, от Еввы же роди ся прѣсвятая Богородица. Vjaz. V, 114—5. Na drugom mjestu odgovara na ovo pitanje: Егда сотвори богъ Адама а изъ ребра его жену ему Евву и родиша сына и дщерь и даде родъ до сибри а от сибрителскаго колѣна родися Иоаким Иоанна, от того бо племени Христосъ роди ся отъ прѣчистыя дѣвѣ (sic!) Марии богородицы Р. Ф. В. XVIII 179. [24] Идетъ посолъ нѣмъ в непостоянен градъ, несетъ грамоту неписанную? Посолъ голубь, непостояненъ градъ ковчегъ

СКАЗАНІЄ Ѡ ПРѢМѢДРОСТИ ГРІГОРІЄ, ВАСИЛІА, ІѠАННА БОГОСЛОВА.

Synaxar br. 12, l. 119*b*—122*b*.

ГРИГОРІЄ РЄЧЄ: КОИ БЫСТ ХЫТРОСТЬ НА ЗЄМЛИ? ВАСИЛІЄ РЄЧЄ: ШЬВЬ, ЄГДА ЄВВА И АДАМЬ СЬШИСТА ЛИСТВІЄ СМОКОВНОЄ, СЬТВОРИСТА ѠДѢЖАНІЄ СЄБѢ.[1] КОИ ЛИ ЄСТ ПОСЛѢДНИ ДУША. ГРІГОРІЄ РЄЧЄ: ЧІИ ГЛАС СЛЫШАН БЫСТ ѠТЬ ВЬСТОКА ДО ЗАПАДА? ВАСИЛІЄ РЄЧЄ: ЄВВЫНЬ, ЄГДА РОДИ КАИНА.[2] ГРИГОРІЄ РЄЧЄ: КТО ПРЬВО БОГА НАРЄЧЄ? ВАСИЛІЄ РЄЧЄ: САТАНАИЛЬ ПРЬВІИ АГГЄЛЬ, СЬВРЬЖЄНЬ СЬ НЄБЄСЬ, ПРѢЖДЄ СЬЗДАНІА АДАМОВА .Д. ДНИ, А ЗА ГРЬДОСТЬ НАРЄЧЄ СЄ ИМЄ ЄМЬ САТАНАИЛЬ.[3] ВАСИЛІЄ РЄЧЄ: УТО ЄСТ ГЛЬБИНА МѠРСКА И ВЫСОТА НЄБЄСНА И ШИРОТА ЗЄМЛЬНА?[4] ІѠАН РЄЧЄ: УТО ЄСТ ЄДИНЬ ПРИТЕКЬ И КИДЄ РИЗЫ ЄДИНИИ ЛЄЖЄЩЄЮ, И СОУДАРЬ ИЖЄ БЄ НА ГЛАВЄ ЄГО, НЄ СЬ РИЗАМИ ЛѢЖЕЩЬ, НЬ ѠСОБЬ СВЫТЬ И НА ИНОМ МѢСТЄ ЛѢЖЕ? ГРІГОРІЄ РЄЧЄ: СОУДАРЬ ѠСЬ ПЛАТНА СЛОУЖЬБНАГО НА БЛЮДЄ, А ДАРИ ЄГО ВРЬХОВНО НЄБО ДО ПРѢНСПОДНЫ БЄЗДНЫ, И ТОУ ЄСТ БЄЗДНА ЯКО РИЗА, А СТИХАРЬ ЄСТ, .Ѕ. НЄБЄСЬ А ПОЯСЬ ЄСТ СТЛЬПІЄ ЖЕЛѢЗНОЄ, ѠКО ВЕЛИКАГО МѠРА, НА ИЄМЖЄ ЗЄМЛЯ ПОКОЇТЬ. ПЕТРАХИЛЬ ЄСТ ВЬХѠД И ИСХѠД, А СЄЄ ПОД ПОЯСОМ ЗЄМЛЯЄ ТОН ТЛЬСТОТА ЄН, ЄЛИКО ѠТ ВЬСТОКА ДО ЗАПАДА И ПОКЄЛѢ ГОСПОДЬ СЬГНАТИ ПЕНѢ МѠРСКЫЮ, И СЬТВОРИ ЗЄМЛЮ НА ЧЄТИРЬХ КИТАХ ВЕЛИКЫИХ, НА .Г. ДЄВЄТИ МАЛИХ ѠТ КОНЬЦЬ ЗАЛЄЖИТ, А ДѢШЄВЫИХ ТРЄТІА ЧЄСТЬ, РАНСКЫИХ КОНЯ, ИДЄ РИБА НА ТѢ КОНЮ. ГЛЬБИНА ЖЄ ТОГО МѠРА ВѢЛИКА ЄЛИКО ЄСТ ѠТ ВЬСТОКА СЛНЦА ДО ЗАПАДА. И ДНО ЄСТ ТОГО МѠРА ПРИТИ-

---

ноевъ, принесъ виноградъ маслячеиъ, тогда весь миръ возрадова ся. Идетъ посолъ нѣм не путем не дорогою а несетъ грамоту неписанную? Егда быст потопъ на земли, тогда посла нои ис ковчега врана на отвѣтствие осушения водъ, ест ли оскудѣние водѣ обрѣте вран мертвую скотину на горах и невозвратися въ ковчегъ, онъ же жда четыредесять дней, потом посла голубицу, она же обрѣте древо масличное и принесе и ною. P. X. B. XVIII, 182—183. — Немь елачиа книги неписани вь градь вьноси и градь стои и пать нема внавтре? Кога то отпусти Ное гулиба изь кораба и донесе му листо маслиново во уста Star. VI, 51.

[1] V. predjašnja pitanja op. 1. [2] Чіи глас сниде от въстока и до запада? Егда роди Евга Каина. Tihonr. II, 432, Arkiv IX, 106, na ovo pitanje odgovara drugčije: Егда Господь прокля Каина. Tihonr. II, 434, P. Ф. B. XVIII, 181. Кій гласъ изыде оть востока до запада? Уби Каинъ Абеля, брата своего. Pyp. 170, još drugačije Star. VI, 51. [3] Pod. Novak. Prim. 446, Pyp. 169. Star. VI, 51. Arkiv. IX, 106. Кого нарече богъ первее Адама на земли? Когда сверженъ бьістъ сатана прежде совдания Адамля за четыре дни тогда за гордость свою отпаде славы божия и нарече ся сатана дияволъ. P. Ф. B. XVIII, 178, srv. ib. 174. [4] V.

Digitized by Google

щеть се кь желѣзномꙋ стльпꙋ. тльстота ѥсть того мѡра. ꙗко мѡре вь гльбине ѥст, тогоже дно ѥст стоить на седмих стльпѣх, и тꙋ ѥст адово жилище, и тоу антихристь лежить свѣзан и амнь. и аггель по оутврьждаѥть ѥго. а тожде стльпїѥ стоить на ѡгны негасимем. и по том небо и дьница свѣтлаа. ꙗже прѣжде слнца сьтворенна. тоуже соуть людѥ, лѣтающе мыслїю, ꙗко паꙋчина, и несть имь сьмрьть ни землѥ, еже нѣст тоу и стоин, ино что бо тоу ѥст бѣздна ꙗко риза.[5] василїѥ рече: гдѣ беше прѣжде богь, егда не беше свѣта. їѡань рече: есть .г. камаре на небесѣхь, и тꙋ беше вь тѣх камарах агнцѣм, тоу и ѥго соут дари, свѣтꙋ же ѥго нѣст конца. іѡань рече: вь тѣх камарах ѡтьць и сынь и светы дꙋхь, аггель ѥст.[6] василїѥ рече: ѡт чта соут аггелы сьтворени? іѡань рече: ѡт дꙋха господнꙗ.[7] іѡань рече: ѡт чта ѥст гром, ѡт чта ли мльнїе? василїѥ рече: дваа аггела ѥста громнаа и два мльнина.[8] грїгорїе рече: колико ѥст вѣтрь? іѡаннь рече: .бі.[9] василїе рече: протлькꙋи ми четири горы. Грїгорїѥ рече: лоука на вьстоцѣ чловѣчьскым ѡбразом, маѳтеи на юзе телчим ѡбразомь, марко на западѣ ѡрлѡвем ѡбразом, іѡаннь на сѣвѣре львовем ѡбразѡм, вьси крилати соуть.[10] їѡаннь рече: како се назва име адамꙋ. василїе рече: посла богь аггела своего и вьзет .д. словѣ: азь на вьстоцѣ, добро на западѣ, мыслѣте на юзѣ, ерь на сѣвере, и нарече име ѥмꙋ адамь.[11] василїе рече: колико ѥст високыих горь и мѡрь всѣх, и вѣликыих рекь? грїгорїѥ рече: Морь ѥст .ві. и мѡрь .ві., идꙋть скроз всꙋ землю, и великыих рекь .л. едина изь раꙗ истичет и раздѣлꙗѥт се на четири рекы.[12] іѡаннь рече: колико ѥст ѡстровь мѡрскыих? василїѥ рече: .л. всѣх и вь тѣх ѡстровѣх по .о. ѥзык разлычныих, по толикожде и птиць, по толикожде и рыбь, по толикождо и дрѣвь вьсѣх.[13] їѡаннь рече: кто наꙋчи кла-

---

predjašnja pitanja op. 21. [5] Pod. Novak. Prim. 446. Tihonr. II, 436. [6] Pyp. 169. Vjaz. II, 91, drugačije Star. VI, 53. srv. P. Ф. B. XVIII, 173. [7] Star. VI, 53. Pyp. 169. još dodaje: отъ свѣта и от огня, Vjaz. I, 88. dodaje samo: и огня, P. Ф. B. XVIII, 178: от трехъ частей, от солнца, от вѣтра и от свѣта; srv. P. Ф. B. XVIII, 174—5. [8] Отъ чего громъ и молнія сотворена бысть? Гласъ Господень вь колесницѣ огненной утверженъ и ангела громная приставлена; drugačije Star. VI, 54. [9] Pyp. 169. Star. VI, 54. [10] Что есть четыре роги на земли, на востокь Матѳей чловѣческимъ образомъ, на югь Лука тельимъ образомъ, на западе Марко лвовымь образомъ, на севере Іоаннъ орлимъ образомъ и все суть крилаты. Vjaz. I, 86, pod. Pyp. 169. P. Ф. B. XVIII, 184. m. Tihonr. II, 431. [11] Novak. Prim. 446. Arkiv. IX, 106. Vjaz. V, 118. Tihonr. II, 444. P. Ф. B. XVIII, 178. [12] Tihonr. II, 433. Novak. Prim. 446. Pyp. 169. P. Ф. B. XVII, 387. [13] Drugačije Tihonr. II, 433. Novak. Prim. 446. Pyp. 169. P. Ф. B. XVIII, 181. [14] V. pre-

Digitized by Google

ꙗти се лицѣм на вьстокь? василїѥ рече: мѡуси на горе синаисцѣи.[14] грїгорїе рече: кои пророкь не погрѣбень быст? Їѡани рече: мѡуси на горѣ синаисцѣи, и вьзнѣсоше ѥго аггелы вь раи.[15] василїѥ рече: ѡт чта быст просфѹра? Іѡан рече: Єгда мѡуси проведе люди скроꙁе чрьмноѥ море, тогда честь полагахѹ велматись на славѣ своеи и печаше се ѡт слнца, и богоу жрьтвѹ приношахѹ и то быст на главѣ просфора.[16] Іѡаннь рече: Ѡткоудоу вьꙁет се миро? Василїѥ рече: егда кѹпаше мѵроносице господа, тогда марїа вьꙁет вь кѹпели тои и помаꙁа брата своего сїмона, лежал бо бе мѣсець .s. болѣщїи.[17] Грїгорїе рече: Коꙗ мати дѣцѹ ссѣть? Їѡани рече: мѡре рѣкы ссѣть.[18] Грїгорїе рече: Кто прьвеѥ сына божїа на ꙁемли нарече? Іѡаннь рече: Ісаїа ѡт чр҄ва матере своѥе, и вьꙁет быст аггелы и несен до седмаго небесы. и сьнидѣт реч вь ѹтробѹ дѣвые. исаїа же бѣ вь чрѣвѣ матерс своѥе вь ложеснах.[19] Грїгорїе рече: Коꙗ два сьпостата борита се ѡт искони и до вѣка. Василїе рече: дьнь и нощь.[20] Григорїѥ рече: кои чловѣкь .р. лѣт не бывь на ꙁемли седѣ и небеса не видѣ, и небесем повѣда до .д.го лѣта? Василїѥ рече: Илїа прї евьꙁавель, егда царствоваше и не ѡдьжди по ꙁемли лѣта три и мѣсець .s.[21] Григорїе рече: кои праведникь не глагола .ѳ. мѣсець и дни .и ? Василїе рече: Ꙁахарїа ѡтьць Іѡанна прѣдтече, егда виденїѥ видѣ.[22] Грїгорїе рече: коѥго праведныка богь иꙁбави ѡт сьмрьти? Василїѥ рече: Лота, егда иꙁбѣжа ѡт сьмрьти.[23] Василїе рече: Кои чловѣкь не рождень ѹмрѣть, кои ли рождень живь быст? Василїе рече: Адам не рождень ѹмрѣть а Илїа рождень живь быст.[24] Грїгорїе: Кто дващи ѹмрьл, и пакы вьсталь ѥст? Василїѥ рече: Лаꙁарь.[25] Григорїе рече: кто сьмрьть не видевь вь смрьть вьбеже? Василїе рече: Єльꙁавель егда царствоваше.[26] Григорїе рече: гдѣ стѹдено и горѣщеѥ смѣшаѥт се? Василїе рече:

djašnja pitanja op. 2. [15] Tihonr. II, 434. Pyp. 170. Star. VI, 54. Кто от апостол погребенъ быстъ а живъ ходитъ? Иоанъ богословъ. Р. Ф. В. XVIII, 185. [16] Novak. Prim. 447. Star. VI, 54. [17] Pyp. 170. Star. VI, 54. [68] Tihonr. II, 437. Vjaz. IV, 107; V, 119. Novak. Prim. 447. Star. VI, 54. Р. Ф. В. XVIII, 185. [19] Который пророкъ неродися и господа видѣ? Ісайя во чревѣ матерни Господа видѣ. Vjaz. V, 116. Star. VI, 54. [20] V. predjašnja pitanja op. 3. [21] Star. VI, 54. Хто Бога на земли не вѣде, а Богу поклоннся? Исаиа пророкъ отъ чрева матерня взятъ быстъ ангеломъ и несенъ до седьмаго неба и опять во чрево матери своя вложенъ быстъ. Tihonr. II, 435. Кый чловѣкъ пол четверта столпа постави на земли? Іліа при Езавели .г. лѣта и .s. мѣсець не одожди. Tihonr. II, 432. Pyp. 170. Vjaz. IV, 107. [22] V. predjašnja pitanja op. 5. [23] V. predjašnja pitanja op. 6. [24] V. predjašnja pitanja op. 7. [25] V. predjašnja pitanja op. 8. [26] Кто смерти не вкуш

Digitized by Google

оуглїе горещє и град.[27] Григорїє рєчє: кто нє рождєнь ѡт матєрє? Василїє рєчє: Адамь.[28] Григорїє рєчє: Кто нєрождєнь сьстарєв сє и пакы вь чрѣво матєрє своє вьнидѣ. Василиє рєчє: Адамь от ꙁємлє сьꙁдань, и вь ꙁємлю пакы вьнидѣ.[29] Григорїє рєчє: колико лѣт жит Ноє по потопѣ? Василїє рєчє: шєсть лѣть.[30] Грїгорїє рєчє: кои пророкь нє погрѣбєнь быст, гробь єго ношашє и вь гробѣ мрьтвь поꙗшє? Василїє рєчє: Іѡна вь чрѣвѣ кытовє.[31] Григорїє рєчє: когда вьсь мирь вьꙁрадова сє? Василїє рєчє: єгда Ноє иꙁыдѣ ѡт кораба.[32] Грїгорїє рєчє: колико лѣт работашє Єгѵптєнѡм ісраилтєнє? Василїє рєчє: чє(тири) ста лѣт.[33] Грїгорїє рєчє: На колико раꙁдѣли сє морє? Василїє рєчє: на .ві. пѵтовь.[34] Грїгорїє рєчє: колико их тисоущь прѣидѣ морє? Василїє рєчє: .м. тисоущь.[35] Григорїє рєчє: колико их тисоущь прѣидѣ їѡрдань? Василїє рєчє: чєтири ста тисоущь.[36] Григорїє рєчє: гдѣ вьꙁєт богь прьсть, вьнєнжє сьꙁда Адама? Василїє рєчє: ѡт ꙁємлє мадїамьскыє.[37] Грїгорїє рєчє: коєго мѣсєца сьꙁда богь Адама? Василїє рєчє: марта .кє. дьнь вь час .ѕ.[38] Григорїє рєчє: єдиного исках и нє ѡбрѣтох єго, нь покаꙁа ми єго дѣвица мрьтва? Василїє рєчє: свєтаа Єлєна єгда вьꙁыска чьстноє дрѣво и ѡбрѣтє трї крстє, и нє вѣдѣшє кои єст жиꙁнодавьчь, и положи двaа крста раꙁбоиничa на дѣвици ѹмрьшои и нє вьста. Єгда жє положи чьстнїи крсть христовь, тогда ѹмрьша дѣвица вьста.[39] Что єст ѡт ꙁємлє .є. а ѡт мора .в. Василїє рєчє: ѡт ꙁємлє .є. хлѣбь, а ѡт мѡра .в. рибѣ, єжє благослови господь.[40] Грїгорїє рєчє: кто ꙁаѹши господа на прѣанїи. Василїє рєчє: расслаблєнїи, єгожє при ѡвчи кѹпѣли исцѣли имєє мѹ гь самь.[41] Григорїє рєчє: кто сьтвори пєтрѹ ѡтврѣщи сє? что сє ꙁовєт? Василїє рєчє: басисаль.[42] Григорїє рєчє: дрѣбо на нєм жє

смерти бѣга? Іліа в Елзавели. Tihonr. II, 432. Star. VI, 54. [27] Гдѣ студено и тепло смѣсистеся? В Содомѣ и въ Гоморѣ, град угліе горющіи. Tihonr. II, 432. Vjaz. IV, 112. Star. VI, 54. [28] V. prediduća pitanja op. 10. [29] V. prediduća pitanja op. 11. [30] Star. VI, 55. odgovara na ovo pitanje: .т. лета. [31] V. prediduća pitanja op. 12. [32] V. prediduća pitanja op. 13. [33] V. prediduća pitanja op 14. [34] V. prediduća pitanja op. 15. Star. VI, 54. [35] Star. VI, 54. А колико люди проидѣ по моисею чрѣз' морѣ чрмное? 6. тисоущи на 12 поути. Arkiv IX, 107. [36] Sr. Pypin str. 12., u sbirkama pitanjâ i odgovora nisam ga našao. [37] Srv. kod Pypina: Сказаніе како сотвори Бог Адама str. 12. [38] V. prediduća pitanja op. 16. [39] V. prediduća pitanja op. 18. [40] V. prediduća pitanja op. 19. [41] Srav. Vjaz. IV, 101. [42] Рабыни ꙗже сотвори Петра отврещи се, что ся нарече? Лѣчица, ꙗже сказается просящія. Tihonr. II, 430. Кто обличи Петра? Асала, раба Пилатова, спросящи его у вратъ: ты еси ученикъ его Петръ. онъ же

Digitized by Google

ѡбеси се їꙋда, что се ꙁовет? Василїѥ рече: брекыня.[43] Григорїе рече: кто прободѣ господа? Василїе рече: Логгїнь сьтникь.[44] Грїгорїе рече: коя два аггела ѡтвалиста камень ѡт двереи гроба? Василїе рече: едино Аꙁаиль, ѥже нарицаѥт се крѣпкь богь а дрꙋгїи Калоиль, еже нарицаѥт се правьдьнь богь.[45] Григорїе рече: что ест висота небесная и широта ꙁемльна и гльвина мѡрска? Василїе рече: самь моꙋдрость и раꙁоꙋм троица света.

„Slovo sv. Efrema“, koje se čita u nomokanonu srpske kolekcije Šafařikove br. 19. sudara se sasvim uz malene razlikosti sa „slovom“, koje je objelodanio St. Novaković u svojim Primjerima str. 443—5, samo što je nešto punije i opširnije od teksta Novakovićeva. Ovu čest, koju ima naše „slovo“ više, ovdje štampam

U pitanju o carici sv. Eleni čita se u našem slovu оскрьбе и вьсплава се, mj. чего ради str. 445 jest ꙁащо, mj. еже иштетити str. 445, r. 11 napisano — izpravnije moguće — ищеши тп.

Slovo naštampano u Tihonravova sasvim se razlikuje.

СЛОВО СВЕТОГО ЕФРЕМА.

(l. 186*b*—187*b*) Почто ꙁоветь се иꙗковь брат божїи? егда быст рождаство господне, тогда сынови иѡсифовїи ѡтрекоше се господа. Іꙗковь рѣче: се брать мои сынь оца моѥго и аꙁь мою честь раꙁделꙋ сь ним. того ради нарѣче се їꙗковь брать господьнь.[1] почто рѣче иѡанꙋ: се мати т(в)оꙗ и богородици рѣче: се сынь твои? Іѡань бо бѣше, егоже любьлаше їсоꙋсь, благовещениѥм родиль се ѥст ѡт светого дꙋха.[2] колико лѣт имаше богородица до благовещениꙗ гаврилова? .ді. лѣт и .д. месеца.[3] колико лѣт быст богородица вь домꙋ іѡана богослова по вьꙁнесению господнꙋ? .ді. лѣт.[4] и вьсех же лѣт, еже прѣбысть богородица на ꙁемлїи? .иѳ. лѣт.[5] что ѥст аллꙋи? хвалите господа.[6] вь кои дьнь

начатъ клятися, яко не знаю человѣка. Pyp. 170. [43] Древо на немже ся Іюда обѣси, что ся слыша? Мирнихи. Tihonr. II, 430. како имя древу тому, на немъже Іуда удавися? Имя древу тому славенски дубъ. Pyp. 172. u bos. rkp. Kuk. zove se мирика Arkiv. IX, 107. [44] Tihonr. II, 430. Pyp. 172, Arkiv IX, 107. [45] Оба аггела иже отвалиста камень, како еста имена има? Един Заил, еже сказается праведенъ Богъ, а другій Капуилъ, еже сказается крѣпокъ Богъ. Tihonr. II, 430. Кто отвали каменъ отъ гроба Господня? — Ангела Господня: (единому) ангелу имя Калоилъ, другому Азаилъ. А како име бѣ онима анђелома ка отвалиста камен от гроба? едному Азаил' а другому Агдоил'. Arkiv IX, 106. [46] V. prediduća pitanja op. 21.

[1] Tihonr. II, 453. [2] Tihonr. II, 453. [3] Tihonr. II, 440. [4] Tihonr. II, 445. [5] Tihonr. II, 445. [6] Tihonr. II, 453: что есть алелуꙗ,

Digitized by Google

сьтвори богь небо и ꙁемлю? вь недѣлю сьтвори богь небо и ꙁемьлю, вь понедѣльникь слнце и месець, вь хторникь раи насади, вь средꙋ сьстави водьниѥ сьтвари, вь четвртакь повеле гадом и сьꙁдаше се, вь петакь сьꙁда богь адама, вь сꙋботꙋ дꙋшꙋ емꙋ вьдасть.[7] Ѡт колико чести сьтвори богь адама? ѡт .ꙁ. чести: .а. честь тело ѡт ꙁемле, .в. ѡчи емꙋ ѡт води морскиѥ, .г. кости ѡт камена, .д. дꙋшꙋ ѡт ветьра, .е. ꙋмь ѡт брьꙁости аггельскиѥ, .ѕ. раꙁꙋм ѡт ѡблака, .ꙁ. крвь ѡт росе ꙁемльниѥ.[8] На колико чести раꙁдели богь добротꙋ адамовꙋ? нь .ꙁ. чести; .а. честь дасть аврамꙋ гостолюбие, .в. самсонꙋ снагꙋ, .г. богатастьво їѡвꙋ, .д. лепотꙋ їѡсифꙋ, .е. кротость давидꙋ, .ѕ. мꙋдрость соломонꙋ, .ꙁ. косе авесалꙋмꙋ сынꙋ давидовꙋ.[9] Колико ѥст тело чловѣчьско пльно крьви? тако и ꙁемла ѥст плна водѣ.[10] Толико обрѣтох ꙁдѣ ѡсем вь сем иꙁводѣ. богꙋ нашемꙋ слава.

ꙗкоже глаголеть? Алелуꙗ еврѣискимъ ꙗзикомъ хвалимъ господа. [7] Tihonr. II, 448. [8] Tihonr. II, 448. Star. VI, 48. drugačije Tihonr. II, 433. Pyp. 169. Vjaz. IV, 111: Отъ коликых частей сътворенъ бысть Адамъ? Отъ осми частей: 1) взято от земля тѣло; 2) от камени кости (mj. t. u Vjaz.: от моря утроба, а Р. Ф. В. XVIII, 178: от глазъ душа, u Arkivu IX, 105: очи от слнца); 3) от (Pyp. add. чермнаго) моря кровь (mj. t. u Vjaz.: от солнца очи, u Arkivu IX, 105: кости от камене.) 4) от солнца очи (mj. t. u Vjaz.: отъ камени кости, u Р. Ф. В. XVIII, 178: от духа теплота, u Arkivu IX, 105: мисал от облака); 5) от облака мысли (от солнца очи Р. Ф. В. XVIII, 178: душа от вѣтра Arkiv IX, 105; 6) Tihonr.: отъ вѣтра духъ, Pyp.: отъ востока дыханія власы, Vjaz.: отъ огня теплота, Р. Ф В. XVIII, 178: от вѣтра дыханіе, Arkiv IX, 105: власи от травѣ (više ovdje nema ni 7. ni 8. česti); 7) Tihonr.: отъ огня теплота, Pyp.: отъ свѣтą духъ, Vjaz.: отъ вѣтра дыханіе, Р. Ф. В. XVIII, 178: от облакъ мысли; 8) самъ Господъ вдохнулъ ему душу (Vjaz. дахъ), Р. Ф. В. XVIII, 178: осмое от камени кости, от духа святаго в человѣке благодат воста яко чловѣкъ, (srv. ib. XVII, 147—9, 175—7, XVIII, 175.) drugačije još Pyp. str. 11. srv. jošte u Pypina Сказаніе како сотвори Богъ Адама str. 12., lat.-anglosas. rkp. X. v. u Buslajeva Истор. очерки рус. нар. слов. I, 144, i st.-njem. u Or. Millera. Опытъ истор. обозрѣнія рус. слов. I², 336, Pypin Очеркъ истор. стар. пов. 140 Р. Ф. В. XVIII, str. 169 sl. [9] Tihonr. II, 448. Star. VI, 49. [10] Tihonr. II, 453.

Digitized by Google

СЛѠВО Ѡ НЕБЕСЫ И Ѡ ЗЕМЛИ.

Synaxar br. 12. l. 115*a*—118*a*.

Что прьво изыдѣ изъ ѹсть божїихь? слово, сынь божїи.[1] что прьво сьтвори богь? небо и землю, и до .з.маго дне сьврьши дѣло свое.[2] ѡ(т) чеса быст небо? ѡт води.[3] колико ѥст небесь? .з.[4] ѡ(т) чеса быст слнце и лоуна и звѣзды? ѡт свить божїих.[5] ѡт чеса быст земля? ѡт тины водиїѥ.[6] что држить землю? вода.α) а водѹ что држит? камен вѣликы.β) а камен что дрьжит? брави четворокрилати.γ) а брави четиреδ) что дрьжит? ѡгнь, ѡтноудоуже баниѥ истечють.ε) а ѡгнь что дрьжить? дроугы ѡгнь горчаши того .ві. крат.ζ) а ть ѡгнь что поддрьжит? доубьη) прьво всѣх насаждень, а коренїѥ дѹба того стоить на силѣ божїе. господь же и сила божїа зачела и конца не имат.[6*]) колико ѥст высоко небо? колико горе толико и вь широтѹ.[7] колико ѥст дебела земля, колико ли вода? вода ѥст .з стадиовь, а земли (?)[8] ѡткоудоу быст чловѣк? ѡт землѥ. како сьтворен быст? ѡд .и. чести, .а. ѡт землѥ, .в. ѡт мора, .г. ѡт слнца, .д. ѡт ѡблака, .е. ѡт вѣтра, .ѕ. ѡт камене, .з. ѡт светого дѹха, .и. ѡт сего свѣта. тако сьтвори богь ѡт .и. чести вь ѥдина, рече аще изыдет семе чловѣче и аще бѹдеть семе ѥго ѡт мора, то бѹдет лаком; аще ли бѹдет ѡт слнца, то бѹдеть мѹдрь и почтен и сьмысльнь; аще ли ѡт ѡблака бѹдет, то прѣльстивь, аще ли ѡт вѣтра, то сильнь и срьдить, аще ли ѡт камене

---

[1] Novak. Prim. 442. [2] Novak. Prim. 442. [3] Drugačije Star. VI, 47. [4] Star. VI, 47. [5] Drugačije Pyp. 160 Star. VI, 48 i u dvijem bug. rkp. XVIII. i XIX. v. M. Drinova Р. Ф. В. XVII, 155—6, от чего сотвори господь богъ солнце? от свѣтлия рывы господни Р. Ф. В. XVIII, 178. pod. u Povijesti grada Jerusalima: Buslajev Истоп. очерки I, 462. srv. Р. Ф. В. XVII, 155, XVIII, 174. [6] Tihonr. II, 443. (α) вода висока β) камень плосень велми γ) .д. китове златы δ) кѵтове златы ε) рѣка огньнаа ζ) други огнь, еже ѥст пожечь того огня .в. чести η) дубь желѣзны). Star. VI, 48 sličnije recenziji u Tihonr. — на чемь земля основана бысть? на трех китах и на тридесяти малѣхъ. Отчего тѣ киты суть бывают? находятъ онѣ себѣ раиское благоухание, вынимают от того десяту часть на пропитание. На чемъ земля стоит и утвердится? Слыши творца Иоана Дамаскына глаголюща яко воздрузивши богъ на ничесом же землю повелѣнием своим и повѣсивши неодержимую тяготу на водахъ. Р. Ф. В. XVIII, 179—180. pod. lat., provenç. i hispan. Archiv f. slav. Philologie I, 128, 335—6. Р. Ф. В. XVII, 159, 160; XVIII, 41, 174. Pypin Исторія слав. литер. I, str. 78 op. 4. O. Ohonovskyj. История литер. руськои I, 335. — [7] Srv. Tihonr. II, 454: колика естъ глубина земнаꙗ? колика ест высота небеснаꙗ. [8] Novak. Prim.

*) Ovo je mjesto V. Jagić već saopćio. Archiv f. slav. Philologie I, 95.

Digitized by Google

боудет, то милостив и твердь, аще ли ѡт светаго дѹха боудет, то смѣрень и добровольнь кь вьсѣмь.[9] колико жить адам на ꙁемли? .цл. лѣт.[10] колико ѥсть рода птичиѥга? .рм. рѡдовь.[11] кто сьтвори .а. ѡброк богѹ? авел, агнца ꙁакла.[12] кто быст прьвїи пастирь ѡвцам? авел[13] кто быст прьвїи ратан? каинь, и начет ѡрати.[14] ѡткоудоу вьꙁе пшеницѹ? михаиль ю иꙁнесе из раꙗ и поврьже на ꙁемлю.[15] кто прьво наче бога молити? енѡх[16] кто прьво наѹчи книгѹ? меѳасоул.[17] кто прьво иꙁѡбрѣте кныгѹ грьчскѹ? меркѹрїе.[18] а словенскѹ книгѹ кто иꙁьобрѣте? кѵриль.[19] коꙗ планина виша ѡт всѣх планинь? алфеѡва, и та быст вь потопе не покрьвена, а не погрѣꙁла ѥст.[20] ꙁа колико иꙁдѣла ноѥ ковчегь? ꙁа .р. лѣт.[21] колико бе вь дльготѹ? .т. лакть, а вь широтѹ? .н.[22] кто ꙁамысли хлапа? ноѥ, прьво хама братома своима работати.[23] кто раꙁдѣли ꙁемлю на .д. чести? ноє г. сыновомь симѹ, хамоу и афетѹ.[24] кто сь богомь беседова лицем кь лицѹ? мѡѵси.[25] кто ѹмрѣ и гробь ѥго не ѡбрѣте се? мѡѵсеѡвь.[26] кои грѣх не имат прощенїѥ? светого дѹха хѹлещеѥ. колико ꙁвѣри не быст вь ковчеꙁе и живи быше? риба и дїавол.[27] кто ꙁатвори небо .т. лѣт и .ѕ. мѣсець? Илїа.[28] кто спа .ѯѕ. лѣт? авимелѣх. кто постави прьво црьков богѹ? соломон.[29] кои ѥст град срѣдѣ ꙁемлѥ? іерѹсалимь.[30] коꙗ быст прьва црковь христїанска? Светы Петрь вь Риме. Коы быст быст прьвїи епискѹпь? іаковь вь іерѹсалиме.[31] чесо ради богь не пѹсти дѹшамь, да се би вьꙁвращали сь ѡного свѣта? да бы повѣдали, како ѥст тамо. демони се прѣображали и прѣльщали иꙁьбраниѥ, и била би сьблаꙁнь, того ради не пѹсти.[32] како не даст богь чловѣкѹ, да би ꙁнал кончинѹ свою? не би бо прѣстал грѣхь створе, раꙁбои, блоуд, и напокои се покаꙗл.[33] понѥже христось рече: ѹчимь те ѡб-

445. [9] V. Slovo sv. Efrema op. 8. [10] Novak. Prim. 442. [11] ib. [12] ib. Star. VI, 50. [13] Novak. Prim. 442. [14] ib. Star. VI, 49. [15] Novak. Prim. 444. Star. VI, 49. [16] Novak. Prim. 442. Star. VI, 50. [17] Novak. Prim. 443. Star. VI, 50. [18] Novak. Prim. 443. Star. VI, 50. Р. Ф. В. XVII, 367. [19] Novak. Prim. 443. Star. VI, 50. [20] Novak. Prim. 443. Star. VI, 51. [21] Novak. prim. 443. Star. VI, 51. [22] Novak. Prim. 443. Vjaz. V, 120. [23] Novak. Prim. 443. [24] ib. [25] ib. Star. VI, 52. Br. 10—25 slijede za sobom istim redom u Slovu: О небеси и о земли протлькь naštampanom u Novak. Prim., samo da je medju br. 22. i 23. u našem tekstu ispušćeno jedno pitanje. [26] Star. VI, 52. V. Сказаніе о прѣмудрости op. 15. [27] V. Бьпросы и отвѣтъı op. 17. sposob, kojim je djavo prodirao u korabalj, pripovijeda ruski apokrif naštampani u Buslajeva Истор. Очер. I, 439—440. [29] Star. VI, 50. [30] Pyp. 175. Vjaz. I, 88. Star. VI, 52. Р. Ф. В. XVII, 372, XVIII, 180. [31] Р. Ф. В. XVII, 375. Star. VI, 50. [32] Drugačije sasvim odgovara se na ovo pitanje u rkp. Kukuljevićevu

Digitized by Google

рѣщꙋ, ꙋ том ти сꙋждꙋ. когда богь сьꙁда адама? ꙗко слово сьꙁданїа вь .ѕ. днь поꙁнавает се адам[34] колико лѣт сьтвори адам вь раи? .ѕ. час, и кь вечерꙋ оубо ськры се, ꙗкоже пишет се, понѣже дїаволь жене пошьпта и абїе не трьпѣ ꙁавистї. богь бо чловѣка на испльненїе ѿт падшаѧго аггелскаго чина сьꙁданїе.[35] кто всѣх прѣжде именова бога на ꙁемлы? ꙗвлꙗемо ꙗко дїавол рече кь жене: что ти рече богь ѿт сего сада не ꙗсти.[36] кто неродив се ꙋмрѣт? адамь.[37] кто сьтворивь се, вьнидѣ вь чрѣво материне? адам ѿт ꙁемле ꙋбо сьꙁдави се и пакы вь ꙁемлю вьнидѣ ѿт нее же вьꙁет быст.[38] кто покаꙁа каинꙋ оубити брата своего? прьвее оубо бога прогнева, второе ѿца ѿскрьбы, трѣтїе матерь бесчедствова, четврьто брата ꙋби, пето крьвь пролїа, шесто ꙁемлю ѿскврьни, седмо ада ѿбнови.[39] когда ꙋмрѣть единою .д.-та часть мира? егда ꙋби каин брата своего.[40] колицем лѣтом ное бе, егда сьтвори се потоп? пети стомь. колико сьтвори ное вь ковчеꙁе? мѣсец .е. когда ѿбрадова се вьсь мирь вь кꙋпе? егда иꙁыде ное ис ковчега сь женою и сьнымь дрꙋгомꙋ вѣликомꙋ сꙋщемꙋ животиꙋ.[41] колико работаше сынове иꙁраилевы вь египтѣ? четири ста лѣт.[42] колико сьтвори мѡчси лѣт, ꙗко да иꙁбавит исраилтеии ѿт ꙁемле египтскые? .м. лѣт. колици проидоше море сь мѡчсеѡм? .ѕ. тисоꙋщь.[43] на колико раꙁдѣли море? по пророцѣ, на .вї., ꙗко коеждо колѣно свои поꙋт ходит прѣходе море.[44] вьчловѣченїе божїе вь кои ѡбласти быст? при авгꙋсте кесаре.[45] како име быст жене, иже ѡбрѣте се на рождьство христово, ꙗже миро ськрывшїа? саломи. ѿкоꙋдоꙋ быст мꙋрѡ, еже помаꙁа марїа ноꙁе ісоꙋсове, и испльни се дѡм ѿт воне мира? егда роди се господь нашь ісꙋсь христось и ѡмы се и баба вьꙁмьши помывенїе, вьлїа вь сьсоꙋд и погрѣбе е вь врьтпе, и егда благоволи богь по .л. тих лѣтѣхь и трех и ѿкри се мѣсто ꙗви се сьсоꙋдь, испльни се мѣсто ѿт воне мира, ꙗко чюдити се пастирꙋ, и поискавь ѡбрѣте сїе, иꙁет ѿт ꙁемле, и нераꙁꙋме что есть, по прикаꙁчченїи же ѡбрѣтши се марїа, наче благоволенїем божїем вьꙁети сїе, и сьхрани доиде ѡного, и егда вьнидѣ ісꙋсь вь домꙋ симона прокаженнаго.[46] когда вьскресе

XVII. v. Arkiv. IX, 105. [33] ib. 105. [34] V. Вьпроси и отвѣты op. 16. [35] ib. op. 9. [36] V. Сказаніе о прѣмудрости op. 3. [37] V. Вьпросъı и отвѣты op. 7. [38] ib. op. 11. [39] Которая 7 отмщеній на Каина? Убивый Каинъ Абеля брата своего: 1-е Бога разгнѣви, 2-е отца опечали, 3-е матерь безчадну сотвори, 4-е брата уби, 5-е кровь пролия, 6-е землю оскверни, 7-е адъ обнови Рур. 172. [40] Tihonr. II, 432, 434. Vjaz V, 120. [41] V. Вьпросы и отвѣты op. 13. Сказаніе о прѣмудрости op. 32. [42] Вьпр. и отв. op. 14. Сказ. о прѣм. op. 33. [43] Сказ. о прѣм. op. 35. [44] Вьпр. и отв. op. 15. Сказ. о прѣм. op. 34. [45] Tihonr. II, 429. [46] Сказ.

Digitized by Google

христось? .кє. днь марта мѣсеца недели прьвыѥ. и вь тьжде дьнь ʒачеть светаа богородица, господа нашего ісуса христа, и вь тьжде дьнь вьскрьсе сего ради —[47] ѡтвет: на .л. тих еже стоѥніѥ едниному срѣбрьнику литрь .ві, всѣх же литрь .тѯ. срѣбрьникь имеаше, .р. динара вь .л. тих же срѣбрьницѣх .ҁг. динарь, ʒлата же .р. перпер. колико сьстоит се, ѡ еже ·о· седмицею прашати сьгрѣшающими? ус. чловѣкь некы сьтвори бракь сыну своему: чловѣкь ѥст богь, сынь же вьпльтиви се слово божїѥ. кто ʒвани? пророци. кто ѡтрекоше се? жидове. кто идоше? людиѥ еʒыци. кто вь ѡдѣжды скврьнне? іюда. что брак? вѣчера господиѣ. что ѥст скровище ськрьвенно? христос. а селѡ? богородица. купиви же селѡ? їѡсифь.[48] на колико чести раʒдѣли богь доброту адамову? на .ʒ. чести; прьвоѥ авраламу гостолюбство, .в. нѡву богатьство, .г давидоу кротость, .д. сѡломону мудрѡст, .е. їѡсифу лѣпоту. s. самсону ѩкость, .ʒ: авесалому косе.[49]

Medju biblijska pitanja i odgovore spadaju takodjer alegorijska tumačenja evangjeoskih priča. Njeka je od njih jur objelodanio akad. V. Jagić u Starinama V, str. 67—68. Ovakovo se tumačenje nalazi takodjer pod naslovom Тлькованіе ветхаго и новаго завета u pomenutom nomokanonu na l. 287*b*—289. Ina recenzija ovoga tumačenja nalazi se jošte u drugom rukopisu ostavštine Šafařikove, t. j. u hronografu njekoč Magaraševićevu v. XVI. na l. 165*b*—167*a* pod naslovom Сказаніе вь малѣ ѡт евaггелiа притче. Razlike ovoga teksta od prvoga štampam u opazkama pod crtom.

Ovih tumačenja imade u raznom obliku. U tekstovima, koji se čitaju u nomokanonu i u hronografu, pripoviedaju se najprije u njekakvom redu evangjeoske priče, i onda se tumače. Sasvim različit oblik ima tumačenje, koje štampam iz pomenutog već synaxara. Čita se u njem na l. 118*a*—119*b* kao druga čest „Slova o nebesi i o zemlji“ pod naslovom Исправленіе о новом завете. Oblikom svojim podudara se sasvim s pitanjima i odgovorima, koja navadno su nadpisana „razgovor trojice svetaca“, a i sadržinom ponajviše se podudaraju.

о прѣм. op. 17. [47] Ovdje se je list (117) izgubio. [48] Ovo je mjesto izeto iz alegorijskih tumačenja evangjeoskih priča, kakova odmah ćemo saopćiti. [49] Slovo sv. Efrema op. 9.

*

Digitized by Google

ТЛЬКОВАНЇЄ ВЕТХАГО И НОВАГО ꙀАВЕТА.

Чловѣкь некїи[1] исхождаше[2] ѡт ерꙋсалима вь ерихонь и вь раꙁбойникы вьпадѣ.[3] Что ѥст чловѣкь: Адамь. Что Ієрꙋсалимь? рай. Что Ієрихѡн? мирь. Что ꙗꙁва? грѣси. Что раꙁбойници? дїаволи. Кто ѥрей? Моѵсїи. Кто левїи? Іѡань.[4] Кто Самарѣнинь? Христос. Что масло и вино? тело[5] и крвь христова.[6] Кто гостилникь? Павль. Что гостилница? црква. Что пенеꙁы? вѣтхїи и новы ꙁавѣть.

Что ѥст рѣченїє: вьꙁдам ти егда вьꙁвращꙋ се[7] вь хтороє пришаствїє, егда вьꙁдасть[8] комꙋждо по дѣлом его. Чловѣкь некый[9] наєт[10] делателѣ вь виноградь свой. Кто чловѣкь? Богь. Что виноградь? мирь. Что делателы? апостоль. Кто пришады[11] вь .аі. часѣ? Мафей причатень[12] быст вь[13] .аі. часѣ ка[14] апостолѡм.

Чловѣкꙋ нѥкоємꙋ[15] оугобꙁи се нива и помишлаше[16] вь себѣ,[17] что сьторꙋ.[18] Кто чловѣкь? Іоуда,[19] о немже давидь прорѣче:[20] рѣче бѣꙁꙋмань вь срдци своем.[21]

Рѣче господь своим оучеником: идѣте вь вьсь[22] и обрѧщете ослѣ привеꙁано и ждрѣбе.[23] Что вьсь: мирь. Что ослѣ? жидови Что ждрѣбе? христьꙗны Что привеꙁанїє?[24] ꙁаконь. Что ѡтрѣшивый? Христось. Что вьпрашавїи? ꙁаконь, ѡт рабние бо ꙁаконь,[25] еже и[26] ѡт свободнїє.

Рѣче господь: идете вь днне.[27] Что ѥст градь? Адамь. Что ѥст днна?[28] Адь. Оу тебѣ сатворꙋ пасхꙋ са ꙋченикы моими. Послꙋшаи Павла глаголющаа, ибо пасха наша по нась ꙁаклана быст христось.[29]

Рѣче господь ка апостолѡм:[30] вы ѥстѣ свѣт мирꙋ,[31] се[32] бо секира при корѣнийи дрѣва лежить.[33] Что корѣнїє?[34] вера. Что дрѣво? чловѣци. А секира? чловѣчьскаа[35] кончина и[36] огнь и[37] мꙋка.[38]

---

[1] некто. [2] сьхождаше. [3] add. иже быше и сьвлѣкше и ѡставише еле жива. [4] кто л. іѡ. om. [5] светое тѣло. [6] хр. om. [7] а еже рече егда вьꙁвращꙋ се вьꙁдам ти тогда. [8] вьꙁдамь, add. рече. [9] некто. [10] иꙁыде наѧти. [11] а кто прїиде. [12] причестникь. [13] б. вь om. [14] ч. ка om. [15] add. богатоу. [16] мышлꙗше. [17] add. глаголѥ. [18] mj. что сьтв.: раꙁорꙋ житницꙋ мое и болше сьꙁиждꙋ. [19] add. искарїѡтскы. [20] mj. о н. д. пр.: ꙗко. [21] add. нѣст бога а нива сьбранїꙗ неситы. [22] add. ꙗже ѥст прѣмо вама. [23] add. сь нимь. [24] приꙁвавые. [25] om. ѡт раб. боꙁ. [26] иже ѥст. [28] кь ѡнисци вь град и рцете емꙋ: врѣме мое близь ѥсть, оу тебѣ пасхꙋ сь оучениикы моими сьтворꙋ. [27] з ѡнисца. [29] оу тебѣ do. хр. om. [30] своим оученикꙋ. [31] add. апостольми просвѣти вас мирь. рече господь своим оучеником, вы есте соль ꙁемли, ꙁсилꙋ нарече чловѣкы, а соль вѣрꙋ. [32] не. [33] add. и всꙗко дрѣво не творещеѥ плода добра посѣкает се и вь ѡгнь вьмѣтает се. [34] корѣнь ѥст. [35] члов. om. [36] а. [37] om. и. [38] add. вѣчнаа.

Digitized by Google

Чловѣкь[39] саздаа храмину[40] на камены. Что ѥст чловѣкь? Петарь. Камень? Христось. А храмина? вера. А ветры? дїяволы. Кто[41] на песцѣ?[42] Іоуда.[43] А песакь? бѣсп(л)одиаа душа.[44]

Оуподоби се царство небесноѥ жене имущои .і. драхам.[45] Что ѥст жена?[46] црькви. А светилникь? крсть.[47] А драхьми? аггелы и архаггелы прѣсветлы десетоѥ адамь. Оставїи христос, иде ка адаму.[48]

Чловѣкь же[49] сьтвори бракь сыну своему. Кто чловѣкь? богь. Что ѥст сынь вьпльтивїи се? слово божїе.[50] Кто званиїи? пророцїи. Кто ѡтрекшеи се? жидовы. Что идоше людїи[51] Кто вь одѣждыи скврнеи? иоуда.[52] Что ѥст скровище сакривенноѥ на землїи? Христось. Село? богородица. А купивы? Іосифь.[53]

Оуподоби се[54] царство небесное квасу, ѥже прїемшїи жена ськры вь муцѣ сьта трїи, доидеже вьскисе. Что ѥст жена? земля. А квась? богь.[55] А три сати? тридневноѥ вьскрсенїе.

Что суть .е. дѣвь мудрних?[56] мудрость,[57] вера, надежда, любы, мирь, милостина. Что ѥст .е. буих?[58] неразумїе, нетрьпенїе, немилосрдїе, прѣступанїе заповеды божїе,[59] и неустроенїе.[60] Кто невестьникь?[61] Христось. Что ѥст[62] масло мудрых?[63] милостина. Кто масло[64] продающеи? нищїи.[65] Кто прїнемшеи .е. манась?[66] апостолы[67] два[68] еѵаггелисти,[69] .д. а иже[70] единь[71] Іоуда.[72]

---

[39] add. некто. [40] add. свою. [41] а иже. [42] add. създа храмину. [43] add. искариѡтскы. [44] а п. б. д. om [45] рече господь своим оученикомъ: жена нека имѣѥ .і. драхмы, и погоубы ѡт нихь едину, и въжегшїи свѣтилникь свои възыскавшїи обрѣть. [46] жена ѥст [47] хс. [48] аггелы прѣстолы господствїа власти хероувїими и серафїими. възьшьд христос на крсть и сънидe на ада и въскрѣси адама. [49] рече господь: оуподоби се царство небесное чловѣку, иже. [50] а сынь? слово, въпльщеи се ѡт богородице. [51] а пришьдшеи ѡт езыкь людїи. [52] add. искарїѡтскы add. а бракь? вечера господня. [53] рече господь оуподоби се царство небесное скровищу съкрьвенну на селѣ, егоже шьдь чловѣкь продасть имѣнїе свое. искоупи село то. скровище христось ѥст а село светаа бц҃а а коупивї е Іѡсифь дрѣводѣля. [54] рече господь оупод. се. [55] христось. [56] рече господь: оуподоби се царство небесное .і.мь дѣвамь, .е. боуих и .е. моудрїих моудрїих .е. [57] om мудростъ. [58] боуих .е., что .е. om [59] ѡтстоупленїе. [60] гнѣвь [61] а несвѣтилникь [62] mj. что ѥ: а. [63] om. муд. [64] om. масло. [65] add. а въздрѣмавшеи безнаметници дрѣмливїи и не бдѣщїих ѡ душах своих, а изгнанїе: немилостивїи. [66] рече господь: чловѣкь некы бѣ богать и призва рабы свое, ѡвому даст .е. талаить, ѡвому же два, ѡвому же единь. прїеми .е. талаить. [67] add. сут, а прїемши. [68] add. свети. [69] add сут. [70] иже om. [71] add. прїеми. [72] add. искариѡтскы, и съкривы въ оубрусе. [73] add. шьдь въ морѣ и. [74] вь м. nm., add. и еже имѣши прьвѣе

Digitized by Google

Рѣче господь Петрови:[73] врьзы оудицꙋ вь морѣ.[74] Что ѥст морѣ? мирь.[75] А оудица? слово божїе, статирь крсть. А еже вьздаси[76] за ме и за се, понеже Петарь хотеше пропеть быты стрьмоглавь.[77]

Что ѥст чловѣкь?[78] богь. А виноградь? вьсь[79] мирь. А оплоть? законь. А точило? крьщенїе. А стльпь? вера. А делателїе? жидовѣ. А рабы посланы? пророци и апостолы и мꙋчѣници.

Оученици идоше вь галилею вь горꙋ и видевше поклонише се, а ови же ꙋсꙋмнеше, петарь ї иꙗковь и їѡань. нь ис ꙋсꙋшнеше се, прѣобрази бо се прѣд нимы. тогда рѣче овыи поклонише се а овїже ꙋсꙋмнеше се. Что сꙋть жрьвны? мирь. мелꙋщїа? дꙋша и тело. дꙋша поемлѥт се а тело оставлѥт се. Что марѳа и марїа образь слꙋжбы закона моѵсеова носить? марїа же образь црьковь, новїе благодѣты христовы носеще ногамь владычнїимь прїиседить.[80]

ИСПРАВЛЕНЇЕ Ѡ НОВѠМ ЗАВЕТЕ.

Кого наимнѡго господь пожалова? Іюдꙋ.[1] ѡткоудоу бѣхꙋ срѣбрьници, ѥже даше їюде на проданїѥ? людѥ иже вѣровахꙋ вь дрѣво, ѥже посади лоть, .г. главиѥ, и приковаше кь дрѣвꙋ и подаше іюдеѥ.[2] Поуто рече господь: примете и ꙗдите, пїите ѡт нѥе всы, се ѥст крьвь моꙗ? егда прѣломи хлѣбь и даст ꙋченикомь своимь, тогда

рыбꙋ и ѡтврьзы оуста и ѡбрѣщеши статирь. тан възмь даждь за ме и за се. [75] морѣ ѥсть мирь. [76] вьзд om. [77] распѣти се долꙋ главою. [78] чловѣкь некы домовит насади виноград и ѡгради ѡплотомь. чловѣкь ѥст. [79] вьсь om. [80] mj. оученици идоше do прїиседить: рече господь: изыдѣ сѣеи сѣꙗти сѣме свое. сѣме ѥст: слово божїе, а еже на поути и птице небеснїе позобаше е, а еже въ трьнїи: жидовѣ непрїемшеи слово божїе, а иже на добрѣи земли: пророци и апостолы и мꙋченици и праведнїи въси. рече господь: идѣте на странꙋ далече прїети царство. и възвращ се призва рабы свое, и ѡкомꙋ даст .і. миас, ѡкомꙋ же .е., ѡкомꙋ же два окомꙋ, ѡкомꙋ единь. кто ѥст чловѣкь? богь, а страна небеса, а рабы пророци, и апостолы и мꙋченици. прїемшеи .ї. а два еѵаггелисти а единь іоуда искарїѡтскы. Въпрос: что ѥст прѣмоудрость създа себѣ храм и оутврьди стльпь .з. прѣмоудрость бога глаголѥть: създа себѣ храминꙋ, еже ѡт дѣвы пльть, прорече: стльпи .з. соут: чиновѣ носеще вѣрꙋ, .а. пророци .в. апостолы, .г. оучителѥ, .д. патрїарсїи, .е. мꙋченици, .ѕ. прѣподобны и праведнїи, .з. постници. И закла своꙗ жрьтьвна мꙋченикь глаголѥть и растворїи въ чаши своеи вино и водꙋ, еже истече из ребарь спасовїи. и оуготовы свою трапезꙋ: глаголѥть тѣло христово, и светꙋю лꙋтꙋргїю и посла свое рабы проповѣдникы глаголѥть, апостолы проповѣдавшеи ѡ правѣи вѣрѣ.

[1] Tihonr. II, 457. Star. VI, 52. [2] Tihonr. II, 457. Star. VI, 52.

Digitized by Google

Тюда не юде, того ради иꙁволи реч быти. Почто принесоше христоѹ вльсвы дары? ꙁлато и ливан юко богоѹ, и ꙁмирнѹ и юко мрьтвьцѹ. Ꙁащо рече: Самаранине, .е. мѹжи имела юси? Самаранина имаше велїю моѹдрост и хранюше дѣвьство, и .е. пророкь имаше, пророчьство вь срьдци своюм пророка давида, исаие и еꙁекылю и аввакѹма и наѹма, тѣх пророчьстьво дрьжаше вь срдци си, а мѹжа своего, егоже имаше, непримешаше се кь июмѹ, наѹчаше его божьствѹ, и видѣ богь чистотѹ юе, и придѣ кь июи на источныкь и юви чюдеса свою.[3] кто бога видѣ? Авраамь.[4] да кто сь . . . . . беседова? пророкь аввакѹм.[5] Кто сь богомь беседова лицѣм кь лицѹ? мѡѵси на горе синаисцеи.[6] Кто раꙁдѣли жьꙁлом мѡре и пронде кроꙁе ню по соѹхоѹ? Сынове Їсраилевы и мѡѵси.[7] Чи гроб не ѡбрѣте се? моюсиовь.[8] да кто видѣ бога нага? светы Мартинь.[9] Кто своꙁа ꙁмиа? светаа Марина.[10] да кто вь ѡбраꙁь беседова сь аггелы? еремїа пророкь.[11] Како да иꙁбавит се чловѣкь дїавола? постом и милостинюю и молитвою.[12] Кою полꙁа чловѣкѹ иже ѡ себѣ пость постеи? таковїи ѡбрѣщет се на сѹдищи христовѣ, под кровом светые богородице.[13] Кою полꙁѹ имат чловѣкь, иже почитаеть светыих? Чловѣкь почитают светыих, светыи же десеткѹют юмѹ грѣхы прѣд богомь на страшнем пришьствїи.[14] бежит ли аггель ѡт телѣснаго смрада? не бежить ѡт телѣснаго, нь ѡт дѹшевнаго грѣха бежить не видимь аггель, ѡт чюждаго блѹда .г. ньприще бежить аггель плачющи се.[15] Како приходит аггель кь праведникѹ или кь грѣшникѹ на сьмрьть? Аггель приходит кь грѣшникѹ львовем ѡбраꙁѡм. чрьнь ѡгнюꙁрачьнь, а к праведникѹ тих, голѹбиным ѡбраꙁѡм, сь вѣликою лѣпотою.[16] Кто сь пльтїю вьꙁыдѣ на небо? Илїа на ѡгнынх колесницах.[17] Почто сьтвори богь дрѣвеса дивїа? да питомою мило чловѣкомь.[18] Рече риторь философ, что се ꙁоветь едино? рече дрѹгы: и юдин богь на небесѣхь. да что .в.? двѣ свѣтилѣ на небесѣхь. да что соѹть .г.? ѡтьць и сынь и дѹхь светы. да что рече .д.? ветри. Да что юсть .е.? .е. прѣстоль господьнь. Да что есть .ѕ.? .ѕ. херѹвим и серафим. Да что есть .ꙁ.? .ꙁ. небесь, на седмем ѡтьць не выдими. Да что юст .и.? ѡт искони прѣбывают вь вѣкы. Аминь.[19]

---

[3] Tihonr. II, 456 drugačije. [4] Star. VI, 52. [5] Кто сась муле думаше? Пророкъ Авакумъ. Star. VI, 52. [6] V. Слово о небеси и о земли ор. 25 [7] V. Слово о небеси и о земли ор. 42. [8] Star. VI, 52. [9] Star. VI. 52. [10] Star. VI, 52. [11] Star. VI, 52. [12] Star. VI, 53. [13] Star. VI, 53. [14] Star. VI, 53. [15] Star. VI, 53. Tihonr. II, 451. [16] Star. VI, 53. Tihonr. II, 450. [17] Star. VI, 53. [18] За коя работа Богъ сотвори диви звери? Да л миль добитакь. Star. VI, 53. [19] Star. VI, 53. Istim redom idu za sobom br. 9—19 u bug. tekstu štampanom u Starinama VI, 52—53.

Digitized by Google

IV.

Priča o drvetu krstnom.

Tihonravov i Pypin naštampali su u svojim zbornicima lažnih knjiga razne recenzije Слова о крьстѣ чьстнѣи и о двою крьсту разбоиничю. Recenzija se ove priče, koja se čita u pomenutom nomokanonu l. 340*a*—343*b*, podudara u glavnom s recenzijom srpskog rukopisa XV v., koju je naštampao Tihonravov u poznatoj svojoj knjizi I, str. 308 sl. Kao prilog ka kritici ovog Slova priopćujem ovdje recenziju pomenutog nomokanona; no samo na toliko, na koliko se razlikuje od pomenute recenzije srpske.

СЛОВО Ѡ КРСТЕ ЧЬСТНѢМ И Ѳ ДВОЮ КРСТѸ РАЗБОИНИЧЮ.

Адамь бѣше вь Едеме прѣд дверми раисками, егда приближи се дьнь его кь самрти, одрьжим быст болезнию великою. сынь его Снть рече: о мати мою, повѣждь нам, что отьць мои болезнуеть. Евва рече: о сыну мои, желають блага раискаа, того ради болить. Сить рѣче: идем вь раи и принесем ѿт благых раиских моему оцу . . . . . болезань ему . . . . . аггель . . . . . дрѣво есть раздрешаю . . . . . прогонить . . . . . черуви вань не и та заблудить. прїем Снть, еже му дасть аггель господьнь . . оцу своему Адаму. и рече Адамь: се дрѣво его же ради изгнань быx из рая и вьзеть и сакить венаць себе и вьзложи на главу свою и умрѣть. и положише его с венцем вь землю. и израсте дрѣво из венца и из главе Адамове и бысть велико и прѣчудьно растом. на три растеще и вь едино стоюще се . . . . .

СЛОВО О РАЗУМИНѢМЬ ДРѢВѢ НА НЕМ ЖЕ РАСПЕТ СЕ РАЗБОИНИКЬ ВѢРНЫ.

От тогождѣ . . . . . и ты огань боудѣть не угасими до века и лютїи звѣрїе стрѣгуть ты огань . . . . . егда слиша авраам ужасе се и пусти лота яко погинеть и рече ему: иди и принеси . . . вь нилїи рѣце. шадь лоть и обрѣте . . . . . главню . . . . . и виде авраам и позна и рѣче ему: посади на горници местѣ и полѣвати водомь повѣлѣ. егда прорастут главнѥ тогда еси прощень ѿт грѣха твоего. и вода бѣше на далече. и .г.щи на дьнь доношаше и полеваше главню и израсте дрѣво чюдьно и прѣкрасно ѕѣло.

Digitized by Google

О ТРѢТЇЄМ ДРѢВѢ НА НЕМЬ ЖЕ РАСНЕТ СЕ РАЗБОННИКЬ НЕВЕРНЇИ.

Ѡт тогождѣ . . . . . егда ѹступи вода дрѣво оста при мерсцеи реци . . . . . не имехѹ . . за не вода бѣ горка и моѵсїи бѣ скрьбань и сьтвори молитвѹ кь господѹ . . . . дрѣво потопно и вьзам моѵсїи ѡт дрѣва младьлице и крьста образно . . . . . дрѣво прѣкрасно и ѵюдно.

вьпрос. Како зачехѹ се та дрѣва и како растехѹ.

ѡтвѣт . . . . не бе тоу тогда ни аггела ни никого иного такмо самь господь и сатанаиль. и крадеше сьтанаиль ѡт господа и просипа по срѣдѣ раꙗ. и рече господь емѹ: да бѹдѣть то тебѣ на прогнанїє. и иде сьтанаиль да видить дрѣво своє и дрѣво его изгнаа из раꙗ и поѵрьне сатанаиль и бысть дїаволь. дрѣво же израсте на .г. стльпа: единь стльпь адам, дрѹги стльпь евва, трѣти стльнь но срѣдѣ сам господь . . . . . при рѣце тигрь и изнесе его дрѣво оста при рѣце мерсцеи.

вьпрѡс. Како сьбраше пе такы вь іерѹсалимь?

ѡтвѣт. Єгда хотеꙗше господь богь, да сьзиждѣть соломѹнь дом божїи светїи сиѡнь, спѹсти господь печать соломѹнѹ и владаше демони вьсеми . . . . . моѵсїи вь мерръ ишадь посѣче . . . дрѣво .н. биволь . . . . . потонѹ дрѣво вь іордане . . . . и иде на дрѣво єже посадї лоть главиє и посѣче дрѣво и принесе вь іерѹсалимь ка црькви и не приста гдѣ хотеꙗхѹ поставити его и печалань быст соломѹнь. единь же мѹжь именемь елисеи дрѣво делꙗше надь іорданѡм и спадѣ емѹ секира и падѣ вь іордань и вьглбе вь дрѣво єже потопи іордань и иде и поведа соломѹнѹ. и шьдь и изеше дрѣво и принесоше вь іерѹсалимь. и не приложи се и прислонише ть дрѣва ѹз црькву и вьпроси демони єже дрьжаше печатїю господнею. оны рѣше емѹ: знаем дрѣво на далече вь едеме велико и ѵюдно, нь страшно есть нам о том глаголати. соломѹнь же рече: заклинаю вась печатїю господнєю . . . . идете и вьзмете завршїе и закорѣнїе и обрѣтоше адамовѹ главѹ вь корѣни . . . . . дрѣво и корѣнь . . . на земли и на црькви не приста не досеже мерѹ. Соломѹнь рече: о велїе ѵюдо, .г. дрѣва . . обрѣтают се . . . . . творѣть, на земли мѣрѹ прѣсежѹть, на црькви недосежѹт и вса .г. дрѣва ꙗко от единого соуть дрѣва и прислони всѣх кь црькви.

СЛОВО О ГЛАВЕ АДАМОВЕ.

Глава же адамова стоꙗше вь корѣнѹ никомѹ ведома. Соломѹнь изыдѣ на полє и вьзеть бѹра его напрасна единь пендопѹль носещи царѹ горнѹю свитѹ и не ѵгоди се сь царемь видѣвше же пещерѹ и

Digitized by Google

вьнидѣ вь ню. ть пещера бѣ кость а не камень. егда прѣста бꙋра, изыде отрокь и обрѣте цара и повѣда како виде пещерꙋ кость а не камн. на ꙋтрїа посла царь и оуистишѐ корѣнь ѡт прсти. и позна соломꙋнь ꙗко ѥст адамова глава, и како сь дрѣвом изнесена быст, и како архаггель даде ситꙋ, егда ꙋмираше адам.

въпрос. Како бысть то дрѣво, гдѣ ли възеть архаггель и дадѣ сиѳꙋ?

ѡтвѣт . . . . . дадѣ сиѳꙋ. иже свить адам венаць себѣ . . . . . по срѣдѣ їерꙋсалима и сьидоше се вси людїе и поклонише се са царемь сице глаголюще: покланꙗѥмо се прьвомꙋ божїю сьзданїю, и пакы врькше по камень глаголюще и пакы побїем каменїем божїе заповеди прѣстꙋпника. и сьтворише лилостротонь, да егда бысть же прѣданїе господа бога нашего и приведоше кь пилатꙋ христа и два разбоиника и тогда повѣлѣ и сьтворише вь тѣх дрѣвѣх .г. крьсти. и распѣше христа на дрѣвѣ, ѥже израсте̇ из главе адамовѣ. а разбоиника вернаго распѣше, ѥже израсте из главань, що посади лоть; о десниꙋю христа распѣше его. а неверьнааго разбоиника о шꙋю христа на древѣ, ѥже израсте вь мерскои рѣцѣ, еже посади моѵсїи.

До здѣ конаць семꙋ обрѣтох вь изводѣ сем. слава богꙋ о васем.

V.

Vidjenje sv. Pavla.

Stojan Novaković u „Primjerima“ saopći „Слово св. Павла апостола о исходѣ душевнѣмь“ naštampano g. 1520 u zborniku za putnike Božidara Vukovića. Ovaj se tekst podudara s ruskim tekstom Слово о епистоліи св. апостола Павла, како бывъ въ дусѣ святѣ и видѣ, како души праведныхъ и грѣшнихъ представляются, koji je naštampan u Pypinovu zborniku lažnih knjiga (str. 129). Drugi tekst priopćio je Tihonravov u svojoj poznatoj knjizi (str. 40—58). Sasvim ini tekst, ne sudarajući se ni s prvim ni s drugim, nagjoh u pomenutom nomokanonu l. 195*b*—197*b*, koji evo saopštavam, ne upuštajući se radi nedostatka literarnih sredstava u literarno-historijsko objašnjivanje ovog „Slova“.

Ѡткрьвенниѥ светого апостола павла и видѣниѥ мꙋкам чловѣчаскым, еже показа емꙋ архаггель михаиль. благословы ѡче.

Послꙋшаите братиѥ и разꙋмеите провидѣниѥ светаго павла, ѡткрьвениѥм мꙋкамь чловѣчаскым. Єгда повелѣ господь и възнесоше его до трѣтиꙗго небесы и еже видѣ исповеда. Слишитѣ братиѥ, азь на-

валь скаꙁȣю вамь: дьнь светыѥ недѣлы великь ѥсть и подобьно ѥсть ѡтлȣчити и праꙁновати болшѣ вьсех днїи, ꙁане бо недѣла прьвїи дьнь божїи ѥст, вь ню же повеле богь просветити се вьсеи вьселеннеи. понеже сы дьнь божи ѥст, сего ради повеле богь почитати дьнь светыѥ недѣлы. а иже непочитають дьнь светыѥ недѣлы, сїи людиѥ, не сȣть божи и покоꙗ неимають им дȣше на оном светȣ, нь вь днȣ адовȣ мȣчеть се иже вь светȣю недѣлȣ не вьстают на ȣтрьнȣ и литȣргїю не(с)лишають светыѥ недѣлы, богь ȣчестиꙗ не имать ѡт них и не хощȣть имати милость божию. Пакы аꙁь павель вьпросих архаггела михаила, колико ѥст великих мȣк. и рѣче ми: их ѥст много, елико нѣст мощно чловѣком иꙁрещи анеже сьписати. да нам право ѥст ȣгаждати богȣ. ꙁане бо се есмо нарѣкьли христьꙗни. Пакы видѣхь павель, кои бехȣ распели христа, дрѣва их и листие реꙁаше, ꙗко бритва. а ѡни горѣхȣ на ѡгнених дверех ѡбешены ꙁа еꙁикь. И ѥще видѣхь пещь ѡгна горѣщаго ѡт .ꙁ. ѡгнь и ѡт многех ѡбраꙁь чюдьнехь мȣкь: .а. пещь снега, .в. леда, .г. ѡгна, .д. ѡгна, .е. ѕмиꙗ, .ѕ. ѕвиѥвь великих, .ꙁ. смешена всех мȣкь, и вь тех пещерах бехȣ дȣше коѥ се не бехȣ покаꙗле ѡ грѣсех своих, того ради тако мȣчет се и ты бехȣ поврꙁени ꙁа ѥꙁикь. дрȣꙁи же вьпиꙗхȣ се и молꙗхȣ се и не ȣслишаше се их глась. инижс плакахȣ велми ѡт горких моукь. И ѥще видѣхь братиѥ рѣкȣ чрьнȣ ѡгнинȣ и бехȣ вь неи чрви, коиждо пожирахȣ чловѣкы. А врхȣ рекы ѡноѥ бѣше мость танакь ꙗкоже влась и по нем прѣхождахȣ дȣше праведьныѥ а грѣшныѥ падахȣ вь рѣкȣ и тȣ бехȣ ȣготовлениие мȣкы великыѥ: блȣдьником и крвопролиꙗтелем. І еще видѣхь врага единого стоѥща на краи моста и ꙁиниꙗюща и иꙁхождаше емȣ иꙁ ȣсть пламень ѡгны и пожираше грѣшникы. и ѥще видѣх павель вь хторои рѣци ѡгниеи дрȣгиѥ дȣше стоѥще, единиѥ до врха, дрȣгиѥ до ѡчиюх, .г. до поꙗса, .д. до колень. И вьпросихь аꙁь павель архаггела михаила водѣща ме кто сȣть сиѥ дȣше? и рѣче ми: то сȣть скȣпи, лакомци и немилосрьдїи, и ѥже не почиташе дьнь скетыѥ недѣли и скетых книгь непослȣшаше ни вероваше им. ни дȣши ѡт своѥго имениꙗ неполȣчише ни свои мрьтвихь непоменȣше ни памсть им сьтворише, ни се исповедаше ни покаꙗше ни поделише ȣбогим. того ради милости божиѥ лишише е. И еще видѣхь калȣгерѣ кои не ношахȣ по ȣставȣ чина скоѥго, ты бехȣ вьвржены вь пещерь ѡгнинȣю сь ꙁмиѥвы вь кȣпѣ коиждо несатворише добродѣтелы вь жити своѥм. И ѥще видѣхь некоѥ жены и бехȣ им ѕмиѥ по ѡчиюх. и вьпросих михаила: кто сȣть сиѥ жены? и рѣче ми: то сȣть жени блȣдьинице, еже крашахȣ лица своꙗ билиѥм и готовлахȣ се на прѣлащение блȣда. Їеще хощȣт имети аггелы проклетиѥ коиждо хощȣть им начи-

нить лица ѡгнемь негаснимимь. І ѥще видѣхь на ѥдинемь месте множастьво мѹжїи и жень и ꙗдѣхѹ своѥ ѥзикы. и рѣче ми михаиль: се сѹт кражалище и прорицатели ꙁемлиы. И ѥще видѣхь вь пламени ѡганием горѣще множаство мѹжи. и въпросих и рѣче ми михаиль: се сѹть коиждо давахѹ имениѥ вь лихвѹ а бога не васпоменовахѹ ни ѹбогих номиловахѹ. И ѥще видѣхь на ѥдином местѣ ледь и ѡгань сьмешень и бехѹ вьнемь калѹгеры и кьпросих и рѣче ми михаиль: се сѹть епискѹпы и игѹмены и ерѣи и калѹгери, кои повргоше чинь свои и живехѹ ꙗко свиниѥ вь кале И се видѣхь павалъ и вьсплаках се ѕело. и рѣче ми михайль архаггель: ї еще не си видѣль великих мѹкь. и показа ми едино место и бѣше на нем .ѕі. печаты. и рѣче ми михаиль: павле, павле, нѣст ты мощно трьпети смрад(а) еже изходить ѿт сего места. и ꙁдѣ сѹть дѹше вьложене, коѥ немогѹть изити вь векы. и въпросихь кто сѹть и рѣче ми михаилѣ: се сѹть проклеты їюдѣие, еже распеше господа и невероваше, когда роди се ѿт богородице ни се причестише частьнаго тела и крви христове. И ѥще видѣхь множастько мѹжи и жень стоѥщих вь тескоте, и видех едину дѹшѹ хотещѹ прѣити мостом таиким. и рѣче ми михаиль: пождимь мало, да видимь, како прѣидет дѹша сїꙗ и начеше чатиты едину книгѹ и бехѹ вь неи написании грѣси чловечасцїи. и рѣше: сиꙗ дѹша грѣшьна ѥсть неможеть прѣити моста сего и видѣхь павалъ ꙗко сынь божїи хощеть сьнити на ꙁемлю ѿт небесь сь единемь венцемь пльнь светого камениꙗ. и рѣче им: аꙁь бых распеть и прободѣнь вь рѣбра и показа им своѥ рѣбра и раны по рѹкѹ и по ногѹ. и пакы рѣче им: вїи напоисте ме ѡцьта сь жлчию и вса прѣтрьпех вась ради, понеже мртьви бисте. и тогда вьꙁѹпише грѣшници единемь гласомь: помилѹи владыко тварь своѭ, помилѹи нась грѣших. и пристѹпих аꙁь павалъ сь архаггелом михаилом кь господѹ молеще се и глаголюшти ꙁа грѣшникы: помилѹи владыко мирь свои. тогда глагола: даю им покои дьнь светыѥ недѣли. ѿт ѳ.-го часа сѹботе до расвитающаго понедѣльника. и вьꙁѹпише вси единем гласом: Слава вь вишних творцѹ, сынѹ божию и светомѹ дѹхѹ, просветиви вась иꙁбави нась ѿт горкиих мѹкь всех вь векы аминь. Богѹ нашемѹ слава кь векы аминь.

VI.

Priča proroka Jeremije o plijenjenju Jerusalima.

Recenziju ove priče iz jednog srpskog zbornika polovine XIV s. naštampao je St. Novaković u VIII knj. Starinâ (str. 40—58). Ova se recenzija podudara s ruskom recenzijom naštampanom u poznatoj knjizi Tihonravova (I, 284—297). U pomenutom nomokanonu iz ostavštine Šafařikove l. 275*b*—287*a* nalazi se drugi variant iste priče, različit od ove recenzije i sudarajući se s recenzijom naštampanom u pomenutoj knjizi (I, 274—284). Saopćujem ju ovdje, no samo u koliko se razlikuje od one recenzije ruske, onim načinom, kojim je štampao Daničić Hvalov rukopis. Slična, sudarajuća se mjesta izostavih i naznačih je piknjama.

Повесть ѡ плаүы и риданїи пророка Їеремїе о Ѥрүсалиме ї о запүстѣнїю его и о иступленїю Авимелѣхове и Варүхове. Благослови оүе.

Їеремїа сїи . . ѡт иалеора сьлоүүае се вьси . . . . . пророүаствїа . . . . . вьпльщенїи христове, вь нѣм же крѣпкоє пророүаствїє юавлают се . . нахорь сынь єинровь . . . , . низ үстыю стлбѣ инзринүвь . . . . . ва какьтарактиие изостави . . пахорү . . . . . проповедүеть се . . . проклѣть юст иже дѣло господнє неприлежно творѣи . . . . . сего потрѣбиты їереи наүүавахү. Сынь же сафановь харакавь . . . . . сь иже сьтворы и положи . . . . . сице глаголюще: господь ка мнѣ рѣүе . . . льстива соүть үста твоюа, понеже ти сїе адь и-с-рдца своего изригиүвь, нь слыши истиниү и разүмеи, понеже оүзы дрѣвенїе . . . . . глаголеть вьседрьжитель; и на вью . . . . . изврьгнеши . . . . . послѣдствоваше и вь .з. ми мѣсець Ананїа . . . . . по глаголү Їєремииү, вь осмое же и десетое . . . . . плаүүщү же . . . . . не вѣдѣ . . . . . идѣ . . . венииаминовы . . . . . вьсаждаюм бывает иза много ємү тамо . . . . . отаи . . . . . и пророкь реүе; не азь царү глаголюи нь юже юст вь мнѣ глаголюи, и юаже писах писах и по сих . . . . . ѡтвѣдень быст, сьбор же о нем крамүлаше се сь царѣм сице глаголюще: поүто сы и вь тамницү затварает сеи ратиикѡм срдца затварают не проповедүю . . . . . рѣүе царь: се бь роүкы ваше прѣдаю єго. тогда поеше Їерѣмїю и вькргоше его вь ровь мелхїевь . . гльбоце . . . үвѣдѣвь . . . . . и царь ка немү рѣүе: не са волею се сьтворых, нь бою се народа . . . . . .л. моүжы силных . . . . . из рова . . . . . промислѡм божїем невредима . . . . . и тогда царь постави его близь себѣ и рѣүе ка немү: не сакри ѡт менѣ юже вьзыщү ѡт тебѣ. и рѣүе пророкь . . . . . живь господь ѡтьць моих . . . . . аще үто рѣүеши . . . . . тебѣ . . . . . и изыдеши противү . . . . . да веси юако ѡт рүкү . . . . . блѣды же

Digitized by Google

седекїа . . ни ва чтоже вьменивь . . . . . не угонезнувь . . . . . града градоу прѣнесоше . . вьнѥшнюю пагубу видѣ и начеть бегати нощїю сь сущимы его и путь его обрѣтоше халдеѩны и гнаше вь слѣдь его и постигше его сь васемы и прѣд очима его сыны его мачем убыше, сѣдекии же очи изамше . . . . . тамо даже и . . . . . Навузардан . . . вь зшадь вь їерусалимь и запаливь его огнѣмь и дѡм господьнь вьс ꙗко прахь сьтворы по Іеремину глаголу . . . . . прѣнѣсе и по седам дѣсеть же леть пакы же вьзврати се плѣнь . . ꙗкоже ширше ѥст по напрѣде сказанно. И еже быст прѣждѣ запустенїа ѥрусалимскаго, слыши ежс рѣче господь ка їеремїи глаголѥ: . . . . . хощу градь погубиты множаства ради грѣх живущїих вьнѣмь, нь молитвы ваше ꙗко стльпы тврьды соут у посрѣдѣ его и ꙗко стѣна каменѣ жестока окрочають его. нь нынꙗ убо изыди ѡт нѣго, прѣждѣ даже не обьступить его сила халденскаа. и рѣче їеремїа ка господу сице глаголѥ . . . . . господи мои аще волꙗ ти ѥст . . . . . да потрѣбыть се . . . . господь же кь нему рѣче: ты вьстанїи и изыдїи и они нехвалѣт се . . . . . нь иди ка вароху . . . . . ка стѣнамь градьскыим и гледаите, ꙗко аще азь не откору имь врать градьских . . . . . рекь . . . . . на главы своѥ, горко плачуще на многыи часы и вь .s. чась нощїи прїидоше ка стенам градьскїимь и слышаху гласы трубьнїе и прїидошѣ . . . . . свѣще горѣще . . . . . градьскых. и видѣще их и еще прилагаху плачь горчаишїи глаголюще: нынꙗ познахѡм . . . . . градь, доиде же вьзглаголѥм богу. тогда їеремїꙗ рѣче: молю ти се господи . . . . . да камо имам . . . . . и глаголы. слыши землѥ . . . . . врьху водь . . . . . вь сѣдамь времѣнѣх . . . . . рѣче пакы їеремїа молю ти се . . . . . еѳиопланину . . . . . твоему. сьи ме извѣде из рова . . . . . бѣх . . . . , да не устрашит се, за не малодушань ѥст. и рѣче господь кь їеремїи . . . . доидеже пакы вьсхощуть . . . . . доидѣже пакы вьзвращу их . . . . . поемше сьсуды . . . . . смокви недужнїимь . . . . . поидѣ на село . . . . . сльнцу дьнь покрившу, и се сила . . и обступы великы градь . . . . . извань града . . . . . и поидѣ їеремїа са людми . . . . . вьнь града прѣбыст сѣдеще на гробѣ даже до вазвращенїа и вьзбудѣнїа авимелехова . . . . . сльнцу вѣлми вьсїавшу и притекшу ему обрѣте дрѣво . . . . . главу на кошницу и успѣ . . . . . еже рѣче кь їеремїи . . . . . и по спани же своемь вьставь авимѣлѣхь и рѣче: сладько поспахь нь мало, и сего радї тешка ѥст глава моꙗ, понеже . . . . . и ѡдькривь смокьвы и обрѣте их їеще млеко клплющеѥ ѡт ных ꙗкоже скоро браньнїих. и пакы рѣче і еще бых мало поспаль, нь на скорѣе посла ме ерѣмїа . . . поспим, укаснути имам и окарають ме . . . труд и варь . . . нь да . . . . . и угожду пославшому мѣ . . . пакы спати имам . . . . . коего

Digitized by Google

. . ми . . . . . нь ꙁаблꙋдѣх . . . . . ѡт сꙋседь своих, и рѣче благословень господь велмїи ꙋжась ми быст и скрьбѧщее горко неведꙋще что сатворити . . . . . старць некои сь села идѣше и глагола емꙋ Авимелѣх: . . . . . стáраць рѣче . . . . . Авимелѣх рече: да гдѣ ѥст Їеремїа Їерѣи божїи . . . . . понеже не обрѣтох их . . . . . что глаголеши чедо, ты неси . . . . . ѥремїю Їереа и вароха чатца и въпрашаеши о ных . . . . . плѥнены сꙋть навахоꙋдоносором . . . . . толико ѥнь сїи, иже иникоже тогда рождѣнь бывь, и ѥже . . . их и въпрашаеши о ных . . . . аще не бы старь быль . . . . . болшемꙋ ѡт себѣ а подсмеꙗл бых ти се и рѣкал бых ти: по что лажꙋ глаголеши . . . . . аггелы божїи не бы дошлы сь силою и областїю похвалити их, не бы мощно было вавꙋлонанѡм пленити градь сы и людї божїе повести вь вавꙋлонь. нь повѣждь ми, кои ѥст час ѡт ѥтрѣѥ, ѡтнелиже посла ме ѡтьць мои . . . . . ꙁа смоквы . . недꙋжнимь людѣмь. и приидох подь дрѣво . . . . . поспах . . . ꙋкаснѣх . . . . . каплющеѥ млеко ѡт них . . . . . плѥнении сꙋть . . . да о семь и . . . . не лажꙋ ми тебѣ, прїиди и виждь смоквїи и еще каплющꙋ млекꙋ ѡт них. и прїишадь стараць и видѣ сїа прѣславна и чꙋдьнаа и рѣче стараць: слыши чедо праведнаа чловѣка сынь еси ты . . . . . нь наведѣ на тѣ обꙋоумрьтїе сїе нь раꙁꙋмеи чедо и аꙁь тѣбѣ истинꙋ повѣдаю: оуже ѥст .о. лѣт ѡтнелиже сꙋть людїе града сега вь вавꙋлоне са еремїемь, ѡтнелиже плѥнѣны сꙋть . . . . . ест . . . . . врѣмѣ и ваꙁрасть плодꙋ . . . . . поꙁнаваи . . . . . ꙁемлю и градь испитно . . . . . хьторїи на десетѣ ѥст мѣсець сьи . . . . . и благословивь его и ѡтиде ѡт него стараць . . . . . емꙋ подобаѥть . . . . . хвалѧще бога . . . . . набранїи и ѥще млѣкꙋ каплющꙋ ѡт ных и благодаривь бога велмїи сь оужасом . . . . . подати Їеремїи . . . . . прѣславнемь вьꙁбꙋждѣнїи . . . . . ꙗкоже аꙁь рѣх вам . . . . ꙗже . . . . . и еще мало дни прѣбꙋдѣтѣ и богь иꙁвѣдсть вы ѡт вавꙋлона . . . . . на шїю его . . . . . ѡтиде ѡт ных . . . варꙋ(х) сь авимелехѡм посланїе и благословише бога и помолше се и навеꙁоше посланїе и .і. смоквїих на шїю орлꙋ и благославише его послаше порꙋчивше емꙋ: пакы ваꙁврати се ка намь. он же шадь ва вавꙋлонь и сѣде на стльпѣ вьнь града по сьмотрѣнїю божїю и иꙁыдѣ еремїа иꙁ града са васемы людмїи иꙁносеще мртавьца на погрѣбѣнїе его на месте еже испроси еремїа оу навахꙋдороносора цара погрибанїа ради Їюдѣм. тогда вьꙁвавь ораль вь Їеремїи чловѣчьскыим гласѡм глаголюще . . . . . слышавь же се Їерѣмїа и вси людїе и прославише бога. и абыѥ надѣ ораль на мртавца и вьнеꙁапꙋ вьставь мрьтвїи и сїе вси видѣвше поꙁнаше ꙗко сїе посланїе ѡт бога ѥст и паки вси прославише бога о бывшемь чюдѣси и пристꙋпаль еремїа и ѡтрѣшивь посланїе и прочат прѣд васеми и слышавше людїе скорос

Digitized by Google

своє вьзвращенїє и вазрадоваше сє радостїю вѣликою ѕело. и пакы написавь єремїа своє посланїє и всє скрбы находѣщеѥ и нападающеѥ на ных и навєзавь на шїю орлꙋ и благословивь єго и посла єго пакы ка ним вьспѣть. он же пакы ѡтнѣсь писанїє ка варꙋхꙋ и авимелехꙋ и прочатше и плакаше сє горко и пакы благодарѣще бога ꙗко непрїєше таковїє скрьбы и напасты . . . . . ѡт них вси исцелише сє и постигшꙋ . . . . кь їєремїи . . . . . поѥмшїимь жены ѡт твоєго єзыка . . . . . да не прѣидꙋт . . . . . и вьзвратише сє вь вавꙋлонь . . . . . нь рѣкше им . . . . . оутврдисмо . . . . . приносэще жрьтвы . . . . . помоли сє . . . . . изоставивь . . . . . и скоро притекоше кь ним . . . . . лежеща . . . . . на главы своѥ и плачꙋще сє вси . . . . . стрѣжахꙋ єго сьблюдающе за .г. дны и по трѣхь днѣхь вьниде дꙋша єго вь тело . . . . . не ꙋгасимаго . . . . . дрꙋгаа лѣта. т. о. з. лѣто . . . . . дрѣвенем трьзꙋбом разтрьше єго. нь прїидете ꙋбо да и сєго . . . . . и истꙋпленїємь. он же разꙋмєвь . . . рєчє имь оумлькьнєтѣ вы . . . . . пакы рѣчє имь: принесєте ми камень великь ѕело и принесоше ємꙋ камень . . . . . да бїють . . . . . прїєть . . . и биꙗхꙋ єго каменїємь . . . . . видѣвь . . . . . прїєть . . . и вьзꙋпы ка людємь о ꙋродиви . . . . . истрѣзвише сє и видѣвьше . . . . . текоше нань . . . ѡт саплѣненнїих . . . . . рѣчє им . . . . каменноѥ ꙋдарѣннїє ꙗко каплѣ даждѣвнїє сь небесь нисходещеѥ и сїимь побїєннїємь пророкь єремїа богꙋ дꙋхь свои прѣдасть. и пришадьшꙋ же вьрꙋхꙋ и авимелѣхꙋ и погрѣбоше светоє тѣло єго . . . . . и вьзамше камень иже быст помощникь єремїи и положише на гробь єго. Свещенны иже сьсꙋды положїи єремїа . . . . . запечати . . . . и ꙗко желѣзним изваꙗнїємь быст и облакꙋ осѣнающꙋ каменꙋ знаємꙋ томꙋ быти. . . . . слава ва вѣкы и вєкѡм. Аминь.

Digitized by Google

Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae saeculi XIII.

Collegit et digessit I. Kukuljević de Saccis.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 25. lipnja 1889.

I. **Cathari,** *3. Januarii 1200.* Lupinus Lupanae, Maurus Jacobi Leocae, Ursacius Simeonis, Euticius Michapag, Paschalis Dragus, Rille Dobrazza, Nicolaus Graban cum populo civitatis Cathari et domino . . . . archidiacono Micha cum suo capitulo ibi existentes, recolentes, quod cum sub tempore comitis Benesae, veniente legato a curia romana Gualterio, totus populus civitatis reclamaret coram eo de superfluitate laboris, quem sine misericordia exigebat (idem comes) a suis debitoribus. Decretum igitur fuit, ut pro decem annis de labore non possit plus quaerere exactor nisi duplicatos solidos ad rationem de quinque ad sex, quoniam in antiquo tempore idem fuit usus civitatis. Hoc igitur decretum communitas Cathari confirmavit. Actum sub tempore domini regis Velcani, et comitatum regente Desimiro.

Farlati: Illyricum sacrum. T. VI. p. 435.

II. **Romae. Laterani,** *4. Januarii 1200.* Innocentius III. papa scribit fidelibus christi in Ragusana provincia constitutis, quia maior instat necessitas quam unquam, ut terrae sanctae celeriter succuratur, et de succursu speratur maior quam unquam provenerat utilitas proventura; recepit enim litteras ab Antiocheno et Jerosolomitano patriarchis, archiepiscopis item et episcopis utriusque provintiae, sicut et a carissimis filiis suis A. Jerosolimi et L. Armenici regibus, similiter et a magistris Jerosolomitarum hospitalium et militiae templi, quibus ei exposuerunt necessitates et miserias Terrae sanctae, asserentes inter alia, quod cum hactenus dominus per discordiam Saracenorum, qui se ipsos impugnant, orientali provinciae pepercisset et iam nunc inter eos de pace tractetur, si prius quam redeant ad concordiam congruum subsidium mitteretur, sperent pro certo quod facile posset hoc tempore orientalis provincia liberari. Si autem prius redierint ad concordiam quam subsidium devenerit, timent quod residuum terrae Saraceni de facili valeant obtinere, cum peregrinis ad propria iam reversis terra remanserit et viris et viribus destituta. Monet igitur eos papa, ut crucem et arma aripiant et ad succursum Terrae sanctae veniant, communicat in fine quod decimam partem proventuum et redituum suorum ad subsidium Terrae sanctae duxerit deputandam.

Ex transumpto bullarum et instrumentorum archivi publici de Ragusa MSC. pag. 426. In mea collectione. Farlati ibid. p. 87. Idem scribit archiepiscopo ragusino et suffraganeis. Ibid. p. 84. Monum. hist. Diplom. XI, 205.

Digitized by Google

III. **Romae. Laterani,** *25. Januarii 1200.* Innocentius III. papa confirmat magistro et fratribus militiae templi in Slavonia constitutis confinium compositionem cum monasterio SS. Cosmae et Damiani anno 1194. initam.

Theiner: Monumenta Slavorum meridionalium. I. p. 11.

IV. **Romae Laterani,** *2. martii 1200.* Innocentius papa recomendat capitulo et suffraganeis ecclessiae Spalatensis suum in Hungariam missum legatum G(regorium) sanctae Mariae in Aquiro diaconum cardinalem, virum literatum et de nobilioribus Romanis oriundum, quem praecipit honorifice tractari et ipsius monita firmiter teneri ac servari.

Carrara: Archivio capitulare di Spalato, p. 8.

V. **Spalati,** *13 Julii 1200.* Bernardus archiepiscopus Spalatensis notificat Chazae abbatissae S. Benedicti, quod intellecto plenius instrumento Grubessae b. m. comitis, ex consensu majoris partis nobilium Spalatensium confecto, de his quae fuerant in controversia actitata inter abbatissam s. Benedicti et Vulcinam filium Biti Nasitorti super territorio quod est in Dilato super Viperam, quod vocitatur Lugoperscina et est in curia spalatensi constitutum, quod territorium datum fuit jure haereditario ecclessiae s. Benedicti et traditum ei in perpetuum a rege Suinimiro, sicut per publicum instrumentum eius apparet. Constituto in praesencia sua advocato abbatissae Borislavo filio Nicolai comitis Cacicli et Vulcina adversario sine aliquo advocato, controversia hoc modo decisa est, quod Vulcinae judiciali sententia silentium impositum et ei prohibitum monasterium in posterum ullatenus molestare. Metae fuerunt: a Vipera quomodo vadit Predel s. Domnii usque ad viam supra mare, qua itur Tragurium, deinde ad occidentem usque ad terras Messagalinae et sursum sicut vadit potoc superius ad montem, quem potoc assignavit villicus regis in praesentia nobilium Srecae Bogdani, Kalendae Nicola, Cassari Radae, Pisuale Sabatii com. notarii et pristaldi archiepiscopalis Vulcasii.

Farlati: Illyr. Sacr. T. III., p. 233. Orig. in archivo monialium S. Mariae Jaderae.

VI. **Romae. Laterani,** *11. octobris 1200.* Innocentius III. papa significat Henrico regi Hungariae, quas poenas in haereticos constituerit, mandatque ut Patarenos, quos spalatensis archiepiscopus de Spalatensi et Traguriensi civitatibus expulerat, Culinus autem banus Bosnae illis non solum tutum latibulum sed et praesidium contulit, una cum bano a regno expellat; contra Nicolaum vero Farensem episcopum in metropolim jadertinam intrusum procedat.

Theiner: Mon. Slav. merid. I. p. 12.

VII. **Romae. Laterani,** *14. Octobris 1200.* Innocentius III. papa iniungit archiepiscopo Spalatensi (Bernardo) ut Nicolaum quondam farensis ecclesiae episcopum, qui duos necdum in minoribus ordinibus constitutos, in provincia spalatensi episcopos eligi fecerat, et in Jadertina provintia post latam in eum suspensionis sententiam quosdam ad ordines non erubuit promovere, una cum suffraganeis suis singulis diebus dominicis et festivis per universam Spalatensem provinciam excommunicatum publice nuntiet, ordinatos ab eo clericos ab officio et beneficio suspendat, et per Jadertinam provinciam faciat idem publice nuntiari, quod nisi resipuerit infra mensem, non solum a dignitate verum etiam ab ordinibus deponendus sit.

Theiner: Vet. Mon. Slavorum merid. I. p. 13.

Digitized by Google

VIII. *15. Octobris 1200.* Andreas, Dalmatiae, Croatiae Chulmaeque dux attendens servitii fidelitatem, quam illi Baranus zagrab. decanus exhibuit, dedit illi in recompensationem servitii terram, quae fuit Jerosae hominis, haeredum omnino carentis, et cum talium haereditates ad ius ducatus devolvi debent, ius idem in Baranum totaliter transferri decrevit. Iobagiones qua testes subscripti: Mog comes, Nicolaus banus, Dominicus episcopus zagr., Nicolaus archielectus zadertinus, Ata comes, Cristol comes, Crasun comes, Isep comes, Cersen comes et caeteri complures. Metae autem terrae fuerunt: Ex una parte fluvius qui vocatur Dulus, ex alia parte villa Pete et Vete, ex tertia antiqua regia strata, et protenditur usque ad pontem, ubi terminatur. Datum per Jacobum praepositum magistrum ducis et cancellarium.

Tkalčić: Mon. episcopatus zagrab. I. p. 9.

IX. **Romae. Laterani,** *21. Novembris 1200.* Innocentius III. papa iniungit B(ernardo) archiepiscopo Spalatensi et Johanni capellano suo, cum in terra Culini bani quorundam hominum multitudo moretur, qui de Catharorum haeresi sunt suspecti, ut ad terram praefati Cullini accedant, de fide ac conversatione tam ipsius quam uxoris et hominum terrae suae inquirant, si quos haereticos invenerint ad fidem reducant, contra renitentes autem secundum edictum adversus haereticos procedant. Una communicat, quod Henrico regi Hung. scripserit contra illos. Idem rex Culinum arguens et obiurgans praecepit, ut huiusmodi homines de tota terra sibi subiecta proscriberet, bonis eorum omnibus confiscatis. Culinus tamen semetipsum excusavit, quod eos homines non haereticos sed catholicos esse credebat, paratus quosdam ad sedem apostolicem destinare.

Theiner: Mon. Slav. merid. T. I., p. 15.

X. **Romae. Laterani,** *5. Decembris 1200.* Innocentius III. papa significat (Joanni) antibarensi archiepiscopo, quod ad audientiam eius ex litteris Vulcani Diocliae regis et eiusdem archiepisci pervenerit, quod Dominicus quondam suacensis episcopus, qui coram capellano S. subdiacono et legato sedis apost. de homicidio accusatus fuerat et in concilio apud Antivarum pontificalem resignaverat dignitatem, ad praesentiam ejus (pontificis) accessisset et rediens quasdam litteras archiepiscopo praesentavit, quibus sibi asserebat a pontifice episcopale officium restitutum, quibus visis ille eum in ipsa ecclesia restituit, electum vero episcopum svaciensem G. ab eadem ecclesia removit. Sed praefatus rex non credens litteras papales emanasse, tam ipsum Dominicum, quam electum episcopum praecepit pontificis conspectui praesentari, petens edoceri, quid duceret papa de ipso negotio statuendum. Praefato Dominico fugam arripiente in Hungariam attulit solus episcopus mentionatas litteras, quas Romae pro falsis agnoverunt, quocirca mandat pontifex, ut episcopum G. in officium restituat, Dominicum vero, si rediverit, in quoddam monasterium includat.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., 13.

XI. *A. 1200.* Andreas dux Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae intrans civitatem Traguriensem, ubi una a clero et uniuerso populo in honore et gaudio receptus laudes hymnidicas recepit, confirmat civitati privilegia ei ab antecessoribus suis concessa.

Lucius: De regno Dalmatiae et Croatiae Schwandtner. T. III., p. 119.

*

Digitized by Google

XII. *A. 1200.* Johannes capellanus et Symon subdiaconus, domini papae familiares, et ap. sedis legati concedunt Constantio abbati de Acrumina (Lacroma) et suis successoribus, salva auctoritate apostolica, ad instantiam cleri et populi ragusiensis, mitram, baculum et sandalia, quam concessionem iam Andreas quondam archiepiscopus a papa Eugenio pro abbate eiusdem monasterii impetravit.

Farlati: Illyr. Sacr. T. VI., p. 88.

XIII. *A. 1200.* Hemericus rex Chasmam, quam rex Ladislaus ecclesiae zagrabiensi contulerat, per clericum Thomam canonicum albensem peragrari faciens, eidem ecclesiae confirmat, et populum in ea constitutum ad instar Dumbrogensium et aliorum eidem ecclesiae subditorum in marturinarum et annonae pensione sive hospitii debito non bano sed soli episcopo respondere decernit. Terrae meta prima fuit pons regis Colomani, secus quem nomen Prodani episcopi in corticibus arborum insculptum est. Hinc via dicti regis super magnum montem usque ad puteum eiusdem. A puteo inde ad Rosuk, inde ad montem Sythva, inde ad fluvium Dobouk, deinde ad Balablata, hinc ad fluvium Prestika, qui jungitur fluvio Chasma. In villa vero Zelina prima meta est versus septemtrionem juxta puteum, a quo per vallem usque magnam viam dividentem terram Bereslai et tendit ad ecclesiam S. Johannis et ad terram Vgrini et versus occasum ad pontem Vratislai de Lomni, sub quo currit fluvius Zelina. Hinc ad magnum montem usque metam Razumeni, inde ad puteum, ubi terminatur. Datum per manus Desiderii aulae cancelarii et praepositi de Scibin. Subscripti inter caeteros Calanus episcopus quinqueecl., Dominicus Zagrab, Benedictus banus et comes de Zala.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. I. p. 9.

XIV. *A. 1200.* Andreas dux Dalmatiae, Croatiae Chulmaeque causam, quae versata fuit inter Dominicum zagr. episcopum et Petrum fratrem Zadur de terra Graboniza cum suis magnatibus ordine judiciario decidit in commodum episcopi, convicto Petro in iure plurium testimonio, relinquendo terram episcopo in perpetuum. In testimonium subscripti iobagiones: Mog comes, Nicolaus banus, Ata comes, Martinus comes, Isep comes, Cresen comes. Prestaldi vero Welceta de Gora et Wrodislaus de Zagrabia. Datum per manus Jacobi prepositi magistri ejusdem ducis et cancellarii.

Tkalčić: Monumenta epp. zagr. I., 8.

XV. *A. 1200.* Andreas Dalmatiae Croatiae Chulmaeque dux, ad preces abbatis et fratrum de monasterio Ss. Cosmae et Damiani, dedit eorum ecclesiae S. Grisogoni terram, quae est in suburbio Sibenig, perpetuo possidendam. Terra autem vocatur Dub ab arbore ibidem exorta. Praedicta vero capella S. Grisogoni erat fundata a civibus praedicti castri Sibenik et praefato monasterio tradita; terram proclamat dux esse liberam: ut nemini liceat ab ea exigere quidquam ex debito nec in decimis, nec in aliis, salvo jure dioecesani episcopi. Datum per manus praepositi et cancellarii ducis magistri Jacobi. Prestaldus erat comes Domaldus. Jobbagionum vero nomina, qui tunc aderant et facto testimonium perhibuerant, haec sunt: Bernardus Spalatensis archiepiscopus, Nicolaus Jadertinus archielectus, Georgius Tiniensis episcopus, Mog comes, Nicolaus banus etc.

Farlati IV. p. 8. Katona Hist. r. H. IV. p. 592. Fejer Codex diplom. Hung. II. p. 375.

Digitized by Google

XVI. *Circa 1200.* Hemericus rex Hung. et Croatiae capitulo spalatensi et totius urbis conventui intimat, quod litteris per eorum nuntios receptis intellexerit, quod Jadrenses jactent se episcopatus scardonensem et nonensem a modo possessuros. Quia igitur non vult jura eorum minuere aut privare, confirmat totaliter omnia eorum jura, mandatque eorum suffraganeis regia auctoritate, quatenus debitum honorem et reverentiam spalatensi ecclesiae exhibeant.

Lucius: De regno Dalmat. et Croatiae Lib. III. cap. XIII.

XVII. *Circa a. 1200.* Gregorius de sancto apostolo, sanctae Mariae in Porticu diaconus cardinalis, notificat clero et populo spalatensi, quod fratrem Micham farensem episcopum benigne receperit et in iis, quae sibi novit expedire, auxilium ei impendit et favorem, et quia illius promotio honorem illorum videtur respicere, consulit illis, ut defensionem ejus efficaciter adiuvent, credit enim, quod si ea, que in litteris apostolicis continentur, probata fuerint, quod in dicto episcopo per spalatensem ecclesiam constitutum fuerat, optatum finem consequetur.

Farlati Illyr. sacr. T. IV. p. 247.

XVIII. *Circa a. 1200.* Belcenus sacerdos s. Mariae de Salona atestatur, quod propriis auribus audiverit et suis oculis cognoverit, qualiter Adrianus Ungarus et judex regis Ungariae, ac tempore illo banus regis Ungariae, quodam furore afflictus ascendit super equum suum, et dum contra honorem ecclesiae sancti Benedicti equitaret, nutu divino de equo suo cecidit recognoscens se malum fecisse, dedit praedictae ecclesiae s. Benedicti de Spalato terras de Saline et terras de Bellau...to, quae fuerunt ante Saloninae, pro remedio animae suae. Testes, qui terras ostenderunt, fuerunt: Dragus de Constantino, Duimus de Salsamina, Rade de Spinola, Dessa de Istra, Dessa de Hungaro, Jura filius Mathiae, sacerdos et magister Gabriel, sicut ex ore iadrensis presbiteri Tisceni audivit, ita veraciter scripsit.

Orig. in perg. in archivo monialium S. Mariae Jaderae.

XIX. **Bari,** *8. februarii 1201.* Garganus de Cortisio justiciarius barensis, Leo Mancinus judex, Rogerius Madii ammiratus, filius et Leo Utcius cives Bari, voluntate omnium civium jurant ad sacra evangelia firmam pacem ad 12 annos tenere cum Ragusinis. Regnante Frederico rege Siciliae duce Apuliae et principe Capuae.

Ljubić: Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium I p. 20.

XX. *1201.* Hemericus Hung. Dalm. Croaciae Ramaeque rex ad instantiam Dominici episcopi zagrabiensis, terras ac praedia, quae monasterio zagrabiensi devota contulit antiquitas, per clericum Thomam albensem canonicum fecit collustrari, munitque donationes regia auctoritate. Terrae autem sunt: Primum locum ratione dignitatis vendicat Zagrabia. Ejus meta incipit in loco Kerec ad rivum Circueniza. Inde usque fluvium Sava. Per cursum Savae pervenit ad molendinum episcopale, ubi rivulus Ternava influit in Savam, versus septemtrionem dividit metam terra hominis Cena. Deinde per sylvam et campum ad vinitores regis. Illinc per sylvam ad rivum majorem Blisna, et rivulum minorem Blisna. Deinde versus septemtrionem ad villam ecclesiae, quam tenuit Baranus decanus Inde ad Turpignam, inde per magnum montem ad magnam stratam, deinde per vallem ad fluvium Deze, qui in fine montis Ixes influit fluvium

Digitized by Google

Circuenizam, qui fluit per Zagrabiam. In villa Ziseria prima meta fons fluens, qui dividit terram Bogdan. Inde ad magnum montem versus occasum, inde ad septentrionem ad viam. Hinc ad rivum Tristenec, hinc per vineam Dobre, ad quercum quae est in vertice montis, et dividit terram Lastei. Inde arbor castanee dividit terram servorum regis. Deinde per montem versus meridiem meta cum Meriad, quae protenditur ad montem lapideum, qui dividit metam Bratognae et dicti Bogdani. In Ugra prima meta est fluvius Scepnicha. Illinc ad rivum fluentem de ponte Lutac, deinde meta Bolozad (Bolezad). Inde ad montem Mesco. Per montem meta Murgico ad fluvium Scepnicha (qui dividit metam canonicorum). Inde iuxta portum Lixeu rivi, ubi dividit terram Mical. Idem rivus fluit ad domum Zunislav. Tendit ultro ad locum Lisina, qui dividit metam Petri filii Tance. Hinc per silvam ad magnam stratam, hinc ad fluvium Scepnicha, ubi est praedium canonicorum. De villa Camenic prima meta ad rivum Bogaxaum Transiens rivum Camenic dividit terram Tosimer et Kineginci, ad rivum Bogaxaum dividit terram Desislav porro terram Bartholomaei comitis. Inde per magnam viam supra montem dividit terram Bogdan. Occurrunt adhuc terrae Isany, terra ad rivum Clenovnic Soulad. — In Gavrastino (Varasdino). Prima meta iuxta magnam viam terra Stane. Inde ad Plitvizam rivum supra pontem versus meridien per eandem viam ad villam Suetosclav Inde ad viam in modum crucis est terra Sargas, et Vogriza. Transiens silvam ad flumen Bensiza dividens metam Hvalimer. Hinc ad vadum Plitvize, hinc ad villam hospitaliorum. In Camarniza prima est meta terrea versus occidentem. Hinc ad rivum qui dicitur Semerdeia, et terra Tolimeri. Per rivum ad metam magnam Prodani episcopi, versus meridiem ad montem et per viam ad rivum Mocilniza, et ad magnam stratam. In Zdelia dividit rivus terram templariorum. Rivus Hausta dividit metam Cernoglav, vadit ad rivum Zdelia. In Dombro (Dubrava) rivus Glogovniza iuxta pontem Prodani episcopi, versus occidentem terra Belae ducis. Ad meridiem aqua Sernes (Črnec) et rivus Camnciza ad terram Keneginci. Inde locus Prilesia, meta Isani, rivus Preteca, terra cum subulcis regis. Locus Lupoglav, terra filiorum Semerce, hinc per magnam silvam ad rivum Zelina, qui iungit se rivo Cernez, qui dividit terram Macharii comitis et influit flumen Cesma. Ad septentrionem rivus Velika iungit se rivo Cesme et Velika dividit terram Sumugiensem. Inde ad rivum Cognici, ad fontem Studens, inde ad rivum Cirqueni et Sigleni, qui influit in Xabiniza. Hinc ad magnam viam ad metam Prodani episcopi, per montem ad rivum Lubenizam, ad rivum Jalceniza iterum ad magnam viam. Hinc ad rivum Glogovnica, ubi fuit pons Prodani episcopi. — In Gorra apud s. Clementem prima est meta iuxta villam Oropoc rivus Lescovz, qui influit in Petrinam. Tendit ad portum Zebedei et ad montem Gradez, versus meridiem est meta s. Ladislai regis, a qua tendit ad magnam fossam. Inde ad rivum Ponique, hinc ad montem ad salicem iuxta viam. Hinc ad vallem, ubi est fons Mirogna. Inde ad rivum Cremenitez. Inde ad magnam stratam in monte ad dictum rivum Lescovez. Iuxta Odera (Odra) prima meta est rivus Dobon versus meridiem ad flumen Culpa et ad rivum parva Mosceniza. Hinc ad sepulcrum Seledini, ad paludem Piauisemam, ad locum Pridaca (Priulaca?) versus orientem rivus Zepniza. Transiens Savum ad mortuam Odram, quae dividit terram cum Machario comite. In Potgoria prima meta est iuxta fluvium Volavla ad Lada. Inde per vallem ad rivum Locauc, qui ad meridiem

Digitized by Google

dividit metam cum Stephano comite. Hinc meta Sculis ad montem Istenec hinc meta in Wlc, versus occasum per viam ad pontem Tolomas in fluvio Svibini. Versus septemtrionem ad montem ubi est meta predicti Lada. Ad orientem vinea Helapognae, qui est decimator episcopi. Ad rivum Heuni (Heunc?), qui jungitur rivo Volaule. — In Dusa prima est meta locus Vrcuta, versus orientem ad Obres. Hinc terra Tolimer, versus meridiem locus Macra et terra Zuluc. Hinc locus Bogatofeu. Versus orientem meta inter ecclesiam, s. Jacobi et s. Stephani. Hinc terra Radozlau. Terra Petri filii Tatar, terra Hensa. In Gasca prima meta tendit ad rivum Bresniza, hinc ad rivum Jagen qui iungitur Bresnizae, usque ad piscinam quae dicitur Gasca dividens terram Deuneser, porro ad paludem Sered, qua versus occidentem influit rivum Zomou, qui fluit usque ad portum Lovrui. — In Wasca prima meta est Drawa. Hinc ad finem silvae Lovnuc, per silvam ad magnam stratam, versus orientem ad terram civilium Albensium. Deinde ad rivum Zagaviza, qui fluens versus orientem tendit usque sepulturas Sclavorum. Inde per silvam ad rivum Losenica. Porro per diversas metas terreas transiens stratam, quae dicitur Wersemort (Versemost) usque ad Dravam. Iem in Virtus (Vercus) prima est meta ad terram Quirtus, quae est sacerdotis Mozou. Hinc per multas metas ad terram carpentariorum civilium versus orientem ad rivum Sud. Hinc ad nemus comitis, ubi est terra comitis Sumugiensis. Hinc terra servorum regis. Hinc terra Beu, terra Brenc, rivus Toutsit (Toutsic). Item terrae Chesma, donationis videlicet gloriosi regis Ladizlai, prima meta est pons regis Colomani, secus nominatus episcopi Prodani. Hinc via dicti regis dirigitur supra magnum montem ad puteum eiusdem, a quo Rosur. Hinc ad montem Zythva. Hinc ad fluvium Dobohuc, deinde Belablata. Hinc ad fluvium Pritiska qui fluit in Chazmam· Populus vero in terra Chasma ad instar Dumbrogensium, immo omnium zagr. ecclesiae attinentium, in marturinarum collecta, annonae provisione, hospitii debito, immo universaliter et in iudiciis, non bano, vel cuicunque alteri, sed soli episcopo respondeat. Villae Zelinae prima meta inchoatur iuxta puteum, a quo protenditur per mediam vallem usque magnam viam dividentem terram Berislai, et tendit ad ecclesiam s. Johannis. Hinc ad terram Hugerini, hinc versus occasum ad pontem Wartislay de Lomi, sub quo ponte currit fluvius Zelina. Hinc ad magnum montem usque ad metam Ragemani.

Inter alia dedit idem rex ecclesiae zagr. insulam Cahianyc in Sava sitam et dispensavit a marturinarum persolutione, de quibus et de porcis episcopus decimas percipiendas habeat. Datum per manus Desiderii aulae regis cancellarii et Scybiniensis praepositi.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. p. 11—16.

XXI. *A. 1201.* Andreas Dalmatiae, Chroatiae, Chulmaeque dux ad ammonitionem fratris sui Hemerici regis, et ad petitionem Dominici episcopi zagrab. donavit ecclesiae zagr. insulam Cagnis cum his metis: ab oriente ubi fluvius Sava in duas distinctiones se dividit, prima meta arbor populea, ad meridiem dividitur cum meta Carachuna, ad occidentem iuxta dictum fluvium ad rivum Seregna, ubi intrat Savam, et idem rivus dividit metam a filiis Zesa, versus occidentem exit de Sava et meta est ulmus, verum Sava dividit omnes metas a filiis Zesa. Testes fuerunt Iobagiones: Mog comes, Nicholaus comes, Martinus comes, Ata comes, Cresen comes, Crasun comes et pristaldus rei. Cancellarius Jacobus praepositus et magister.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. p. 10.

Digitized by Google

XXII. **Clugii,** *m. Februario a. 1202.* Rainaldus una cum suis haeredibus, donat Johanni Bolso et eius haeredibus in praesentia Bacileri Veneti gastaldi Clugiensis et eius iudicum portionem de terra et vinea in Cissone posita. Testes fuerunt: Vitalis Zambonus decanus, Petrus de Putheo et Matheus Buffi, Dominicus Silvus, diaconus et notarius scriptor.

Orig. in mea antiqua collectione, modo in bibl. accad. scient. Zagrabiae.

XXIII. **Clugii,** *mense Februario a. 1202.* Vitalis Zambonus decanus, testificat: quod die quinto intrante mense Februario praecepto Bacaleri Veneti gastaldionis Clugii et lege iudicum investivit unam proprietatem terrae et vineae in Cissone positam ad nomen Johannis Bolso filii Matthaei Bolzo (sic). Quae proprietas advenit sibi a Jordano filio Johannis de Putheo. Testificantur: Matheus Silvus filius quondam Martini, Leo Bolso filius Mathaei, porro testis Petrus de Ragona et Varimbertus Venetus. Dominicus Silvus sub-diaconus et notarius complevit.

Originale in mea antiqua collectione, nunc in bibl. academiae zagr.

XXIV. **In Absarensi palatio comitissae,** *15. martii 1202.* Daria[1] Dei gratia absarensis comitissa una cum filiis suis Roberto et Petro comitibus, promittit arbensi civitati pro se et suis omnibus filiis, quod si arbenses filium eius Robertum fecerint comitem arbensem, omnia jura veterana, quae habet in Kessa eis vellit concedere, quousque dictus comes Robertus in eodem existeret comitatu, dicto vero Roberto decedente vel defficiente, si filius eius vel frater comes fuerit, praedictum locum Kessae praedicto modo teneat, sin minus, jura comitissae ad ipsam redeant et Arbenses apud Arbenses remaneant.

Lucius: De regno Dalmatiae et Croatiae. Lib. IV., cap. VIII.

XXV. **Romae. Laterani,** *21. Novembris 1202.* Innocentius III. papa significat B(ernardino) spalatensi archiepiscopo et Johanni capellano et legato suo, cum in terra Cullini bani multitudo hominum moretur, qui de Catharorum haeresi sunt vehementer suspecti et graviter infamati, quocirca scripsit papa Henrico regi Hung., qui Culino bano praecepit, ut huiusmodi homines proscriberet. Sed excusans se banus respondit, quod eos non haereticos sed catholicos esse credebat, paratus quosdam ad sedem apostolicam destinare, ut fidem suam exponerent. Nuper ergo Culinus banus archiepiscopum et archidiaconum ragusinum cum praefatis hominibus Romam destinavit petens, ut papa aliquem virum de latere suo in Bosnam mitteret, qui homines de fide examinaret et plantanda plantaret. Mandat igitur praefatis Johanni capellano et B. archiepiscopo, ut Romam procedant et de fide tam bani, quam ejus uxoris et hominum terrae inquirant.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., p. 15.

XXVI. *A. 1202.* Hemericus Ung., Dalm., Croat., Ramequae rex, agit gratias consulibus et populo civit. spalatensis, quod ei fidelitatem servaverint et servent, et Bernardum archiepiscopum amore quo decuit honoraverint. Libertates et honores eorum paratum se declarat protegere omni tempore.

Farlati: Illyr. sacr. T. III., p. 234.

---

[1] Filia Leonardi comitis Absari et ejus uxoris N. filiae ducis Dessae. Huius Leonardi frater Nicolaus (filius Vitalis Michaelis ducis Venet.) habuit uxorem Mariam Ladislavi de stirpe regali hungarica.

Digitized by Google

XXVII. *A 1202.* Andreas dei gratia Dalm., Croat., Chulmaeque dux terram Kaiani castrensis, quam pater illius rex Bela III. Barano zagr. decano perpetuo contulerat, assignans eam per suum hominem Woychna, eidem confirmando resignavit per suum hominem Stephanum. Metarum autem prima fuit ab oriente terra Abraami cognati Gurkonis comitis. Procedendo contra meridiem ad magnum pirum penes terram servorum regis, contra occidentem super fontem lapideum iungens se castrensibus, ac versus septemtrionem iuxta castrum Nicola annectitur publicae stratae zagoriensi, disiungens se a terris castrensium. Testes: Mogy comes, Nicolaus comes, Martinus banus, Crasun comes, Cresen comes, Ata comes, Cristol comes, Paul comes. Datum per Jacobum praepositum magistrum et cancellarium.

Tkalčić: Mon. epp. zagr. I., p. 16.

XXVIII. *A. 1202.* Innocentius III. arguit crucesignatos, quod civitatem Jaderam occupaverint, et cum crucem tulerint proptem Christum, in eum arma converterint, cum debuissent Saracenorum provinciam expugnare. Accepit enim, quod cum ante Jaderam navigio venissent signa contra civitatem protinus expandentes, tentoria in obsidione fixerunt, undique civitatem vallaverunt et muros ipsius non sine multa effusione sanguinis suffoderunt. Cumque cives subire cum Venetis judicium pontificis vellent, neque in hoc etiam apud eos potuissent misericordiam invenire, et circa muros suos armis imagines suspenderunt. Sed crucesignati in injuriam crucifixi non minus civitatem impugnarunt et cives, sed eos ad deditionem violenta dextera coegerunt, nec illos a nequissimo proposito abstinuit reverentia crucis assumptae, nec Henrici regis Hungariae et Andreae ducis fratris eius devotio, qui pro Terrae sanctae subsidio crucis signaculum assumpserunt, nec apostolicae sedis auctoritas, quae illis curavit districtius inhibere ne terras christianorum invadere vel laedere tentarent. Veneti in occulis eorum subverterunt muros civitatis, spoliaverunt ecclesias, destruxerunt aedificia, et cruesignati cum eis spolia Jadertinorum diviserunt. Gaudet tamen papa, quod culpam suam cognoverint et eam per poenitentiam expiare intimaverint. Monet ergo illos, ut universa reddant, quae de Jadertinorum spoliis ad illos devenerunt; sententiam tamen excommunicationis sedis apostolicae, de qua absolverunt illos contra auctoritatem sedis ap. episcopi in exercitu constituti, relaxatam non agnoscens; mittit suum legatum G. s. Marcelli praesbiterum cardinalem, ut ab eis juramentum recipiat et absolutionem impendat. Monet illos insuper et mandat illis, ut regi Hungariae humiliter supplicent, ut super offensa, quam commiserunt in eum, pro Deo et propter Deum illis dignetur misericordiam exhibere.

Wenzel: Codex dipl. Arpad. T. VI, p. 236.

XXIX. **Jaderae,** *mense Februario 1203.* Capitulum Jadrense, Domaldus comes et universitas civitatis, tradunt et concedunt Dominico abbati ss. Cosmae et Damiani de Monte, quoniam tempore suae desolationis et exilii in monasterio ejus agnoverunt fore asilum et auxilium, ad memoriam beneficii exhibiti ecclesiam s. Demetrii martyris in eorum civitate sitam. Subscripti: Marinus plebanus s. Mariae, Petrus plebanus s. Stephani, Joannes plebanus s. Michaelis, Stephanus plebanus s. Petri, presbyter Michael, presbyter Grisogonus. Scripsit: Camasius diaconus s. Anastasiae et com. notarius.

Farlati: Illyr. sacr. T. V., p. 70.

Digitized by Google

XXX. *A. 1203.* Missi Jadertinorum petunt a Reinerio filio ducis Venetiarum et a consilio, pro communitate Jadrensium, ut habeant respectum misericordiae erga illos. Approbant omnes conditiones pacis et subjectionis.

Tafel et Thomas Urkunden zur älterer Handels- und Staatsgeschichte Venedigs. I. 421. Wenzel: Codex dipl. Arpad. VI. 261.

XXXI. *Mense Martii a. 1203* Joannes de Casamaris legatus apostolicus scribit pontifici, quod tractato negotio Patarinorum in Bosna fuerit aliquantis diebus in Ungaria, unde sperat cum nunciis bulgaricis ire ad regem Caloiohannem. De Bosna refert, quod ibidem unicus episcopatus sit, episcopus vero mortuus est. Cum hoc regnum sit adminus dietarum decem et plus, possent ibi creari tres vel quatuor episcopi, necessarius autem esset et unus Latinus.

Theiner: Mon. Slav. merid. I, p. 19.

XXXII. **Apud Jaderam,** *mense Aprili. 1203.* B. Flandriae et Hainoviae, L. Blezensis et Claromontensis et H. s. Pauli comites, Oddo de Chanliet et W. frater ejus notificant, quod super eo, quod apud Jaderam incurrerint excommunicationem apostolicam vel incurisse timent, tam ipsi quam successores eorum sedi apostolicae se obligent, quod ad mandatum ejus satisfactionem curabunt exhibere. Sequuntur aliae litterae eorum ad pontificem et huius ad illos in eodem merito.

Wenzel: Codex dipl. Arpad. VI., p. 240, 241, 242, 248.

XXXIII. **Jaderae,** *mense Aprili. a. 1203.* Henricus Dandulo Venetiarum dux quietat Rogerium Maurocenum absarensem comitem cum suis haeredibus de toto, quod sibi dare et solvere debuisset pro castro Kessae annuatim. Testes: Marcus Dandulo, Lellovillo, Andreas Conradus presbyter et notarius atque plebanus roboravit, Joannes ecclessiae s. Silvestri presbyter et not. testis.

Lucius: De regno Dalm. et Croat. Lib. IV., cap. VIII.

XXXIV. **In insula Regia,** *30. Aprilis 1203.* Priores (Bogomilorum), qui hactenus singulariter christiani nominis praerogativa vocati sunt, in territorio Bosnae constituti, omnium vice, qui sunt de eorum societate fraternitatis, in praesentia Joannis de Casamaris capellani pontificis Romani in Bosna delegati, praesente bano Culino promittunt stare ordinationi et mandatis Romanae ecclesiae. Abrenuntiant schismati, agnoscunt Romanam ecclesiam qua caput suum. In omnibus locis, ubi fratrum conventus commoratur, habebunt oratoria. in omnibus ecclesiis altaria et cruces, libros etiam tam novi, quam veteris testamenti legent. Per singula loca habebunt sacerdotes, qui celebrabunt missas, audient confessiones et tribuent poenitentiam. Cemeteria habebunt juxta oratoria. Septies de anno accipient corpus domini de manu sacerdotis. Jejunia observabunt. Foeminae, quae de eorum erunt religione, a viris separatae erunt tam in dormitoriis quam refectoriis, et nullus fratrum solus cum sola confabulabitur, unde possit sinistra suspicio suboriri. Neque recipient aliquem vel aliquam coniugatam, nisi mutuo consensu, continentia promissa, ambo pariter convertantur. Festivitates sanctorum celebrabunt, et nullum Manichaeum vel alium haereticum ad habitandum secum recipient. Et sicut separantur ab aliis saecularibus vita et conversatione, ita etiam secernentur vestimentis, quae vestimenta erunt clausa, non colorata, usque ad talos mensurata. Promittunt etiam de caetero se non christianos, sicut hactenus, sed fratres nominari ne

Digitized by Google

singularitate nominis aliis christianis iniuria inferatur. Mortuo vero magistro priore cum consilio fratrum eligent praelatum a Romano pontifice confirmandum. Actum apud Bosnam iuxta flumen loco, qui vocatur Bolino poili (polje) 6. idus aprilis. Subscripti: Dagite, Lubin, Brageta, Pribis, Luben, Rados, Bladosius, banus Culinus, Marinus archidiaconus Ragusii. Deinde Lubin et Drageta ex voluntate fratrum et Culini cum eodem Joanne capellano ad Henricum Hungariae regem euntes in praesentia ipsius regis et colocensis archiepiscopi et quinque ecclesiensis episcopi et aliorum multorum jurarunt haec statuta servare.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., p. 20.

XXXV. **Ferentini,** *15. Maii 1203.* Innocentius III. papa ad desiderium Joannis regis Angliae et supplicationem Bernardi archiepiscopi Ragusini duxit eundem a. episcopum a cura et solicitudine Rag. archiepiscopatus absolvendum, quod ibi non poterat secure morari, et si regressum habet ad illam, mortis sibi periculum imminebat. Ne igitur idem in vituperium ministerii defectum in temporalibus patiatur, episcopatum Karleolensem et ecclesiam de Meleburn de beneficentia dicti regis et concessione Gulfredi Eborum a. episcopi, benigne collatis de benignitate sedis apostolicae concedit. Quam collationem rex Angliae Johannes confirmat in Merleb 10. Januarii 1204.

Farlatti: Illyr. sacr. VI, 89. Fejer: Cod. dipl. Hung. T. VII., vol. 5, p. 156.

XXXVI. **Termulis,** *29. Maii 1203.* Regnante Frederico rege Siciliae, Mainardus Rogerius et Guillellmus Lombardus judices civitatis Termulae et Trasmundus miles camerarius cum universo populo civitatis, recipiunt omnes Ragusaeos in cives suos, volentes veram amicitiam cum eis manutenere. Praeterea remittunt illis omnem plataticum et arboraticum in sua civitate.

Ljubić: Mon. hist. Slav. merid. I., p. 20.

XXXVII. **Ferentini.** *18. Junii 1203.* Innocentius III. papa mandat capitulo Ragusino, quod cum Ragusinus archiepiscopus in eius praesentia constitutus archiepiscopatum suum ideo, quod morari secure non posset in eo propter inimicitias capituli, quas sibi imminere dicebat, in eius manibus resignavit, quatenus ad electionem novi pontificis canonice procedant, et talem eligant personam, quae non tantum praeesse quam prodesse studebit.

Ex transumpto bullarum archivi Ragusani. MSC. p. 364 in mea collectione.

XXXVIII. **Spalati,** *16. Novembris 1203.* Anno 1203. die 16. novembris existente Bernardo archiepiscopo, Martinuso comite, Cazetta nepote, Pilosi vicario. Cum Santius Dabrane Gumay domum molendinarum Salonae laborasset et archiepiscopus Bernardus in eadem domo proprias molas ponere voluisset, Santius ei proprias molas ibi ponere, nisi de expendio domus refunderet, contendebat Archiepiscopus autem nihil sibi de dispendio refundere debere dicebat. Unde ambae partes arbitrios elegerunt, promittentes coram illis firmiter stare. Archiepiscopus itaque elegit judicem Forminum, Michaelem Sulizae atque Pezzam; Santius elegit Johannem Marci, Dragonem de Pinosa atque Galonem Quibus electis et habito multorum nobilium consilio, et audita eorum ratione, suscepta a Santio manu arbitrati sunt, quod dictus Santius alterum molendinorum, quodcunque sibi placet, suscipiat, et archiepiscopus

Digitized by Google

in altero proprias molas ponat. Si autem ille et eius successor proprias molas ibi ponere noluerit, nulli extraneo nisi Santio molas ponere tribuat. Si ipsa domus post haec defecerit,, de communi dispendio eam reparent. Si archiepiscopus cavalagiam suam reparare voluerit, ita eam reparet, quod cavalagia Santii non offendatur. Presbyter Sabatius juratus notarius communis hoc breve scripsit. Martinus examinator manum misit, magister Gregorius spalatensis notarius jussu dominorum judicum, Duimi, Formini et Miche Madii Jore et consiliarii et totius curiae spalatensis hanc cartam ex autentica carta Sabatii notarii exemplavit et signo consveto signavit. A. 1247. 23. Sept.

Ex archivo aulico viennensi. Acta Spal. XVI., I., 154 Carrara: Archiv. capit. P. 13.

XXXIX. *A. 1203.* Hemericus rex Hung. et Croatiae notificat, quod ad petitionem Zlandi wesprimiensis episcopi, ipsos, qui super terram beati Michaelis, quae inter Muram et Dravam consistit, commorantur, de totius debiti incumbentis et juris ad regem seu ad banum pertinentis obligatione absolvit, et eos ordine excipiens, quod de caetero marturinas non persolvant, praeterea neque banus neque curialis comes, neque aliquis alter, illos exactione, sive ad regem sive ad ipsos spectante, audeant ulterius aliquatenus aggravare.

Fejer: Codex dipl. R. H. T. II.. p. 414.

XL. **Anagniae,** *5. Novembris 1203.* Innocentius III. papa compositionem inter Andream ducem Slavoniae et Emericum regem Ungariae in G. tituli s. Vitalis presbyteri cardinalis, tunc apost. sedis legati manibus versatam et ab eo postmodum confirmatam, sicut ab utraque parte sponte recepta est, auctoritate apostolica confirmat.

Katona: Historia Hung. T. IV., p. 690. Fejer l. c P. 412.

XLI. **Anagniae,** *5. Novembris 1203.* Innocentius III. pontifex promittit duci Sclavoniae Andreae, cum voto peregrinationis emisso proposuerit in terrae sanctae subsidium proficisci, eius personam cum omnibus suis bonis sub beati Petri et suam protectionem suscipere. Disponit quoque, ut si dominus interim masculum ei dare dignaretur haeredem, in eius ducatu succedat, et donec ad legitimam aetatem pervenerit, apostolicae sedis praesidio specialius foveatur.

In vaticana bibliotheca descripsit Josephus Garasupi. Katona l. c. 669. Fejer l. c. 415.

XLII. *A. 1203.* Hemericus rex nuntiat pontifici Romano, quod cum Johannes ejus capellanus, qui de terra Culini bani duos principaliores ex haereticis secum in praesentiam regis adduxisset, rex inspectis articulis, quos susceperant, eadem capitula sub suo sigillo contenta memorato Culino, qui tunc apud eum erat, dedit districte praecipiendo, ut ea et alia, si qua Romana sedes transmittere decreverit, ab omnibus in terra faciat observari. Qui se in manu regis et archiepiscopi Colocensis obligavit, quod si de caetero haereticos in terra sua manutenere praesumpserit, mille marcas argenti persolvet, quarum una medietas pontifici, alia vero fisco regio obveniet. Illi praeterea duo priores, qui cum legato venerant, jurarunt, quod constitutiones dictas firmiter observaturi sint.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., 22.

Digitized by Google

LXIII. **Anagniae,** *25. Februarii 1204.* Innocentius III. papa hortatur Venetos ad resipiscendum et poenitentiam agendam de facinore, quod adversus Jaderam commiserant cum exercitu Gallorum crucesignatorum; commemorat insuper qualiter Hemericus rex et Andreas dux, frater ejus, assumpserant signum crucis, in Terrae sanctae subsidium proposuerant transfretare, quorum profectus Venetis impendientibus hactenus est dilatus.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., 22.

XLIV. **Romae,** *15. Septembris 1204.* Innocentius III. papa notificat legato suo Leoni inter caetera: significavimus quoque tibi, ut apud Jaderam, quae hactenus cum tota provincia sua subiecta fuit patriarche Gradensi, faceres electionem canonicam de persona idonea celebrari, et electum ad nos consecrandum et palleandum dirigeres, ut sic inciperemus punire superbiam Venetorum.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., p. 37.

XLV. **Romae,** *1. Octobris 1204.* Innocentius III. papa scribit regi Emerico, quod ad apostolicam sedem venerint monachi s. Egidii de Ungaria (in Simigio) lacrimabiliter conquerentes, quod eorum abbate defuncto alium sibi secundum antiquum morem elegerint; quod hactenus tam abbates quam monachi consueverint habere Latinos, sed rex electioni huic noluit praebere consensum, affirmans, quod in alium, quam Ungarum, minime consentiret; frater autem B(ernardus) spalatensis archiepiscopus hoc attendens, monasterium ipsum a rege velociter impetravit. De quo pontifex valde miratur, quia licet professione sit monachus et natione Latinus, quum tamen pontificis gerat officium, abbatis non debuit ministerium usurpare, praesertim in aliena dioecesi, et per laicam potestatem idem episcopus, in merito thesauri ecclesiae, opportunitate capta in monachos armata manu irruit violenter, et quosdam ex ipsis manu propria flagellavit, quosdam vero coniecit in vincula monachosque Ungaros, pro sua voluntate, instituit. Quia vero nec novum est, nec absurdum, ut in regno regis diversarum nationum conventus uni domino, sub regulari habitu, famulentur, licet unum sit ibi Latinorum coenobium, quum tamen ibidem sint multa Graecorum, rogat et monet regem, ut non impediat monachos, ut sibi eligant abbatem. Archiepiscopo autem spalatensi minatur cum excommunicatione.

Fejer: Codex dipl. T. II., p. 446.

XLVI. **Jaderae,** *8. Novembris 1204.* Tempore Hemerici regis et Domaldi comitis, Michael filius Dobre Carbonis una cum filio suo Dobre commutat cum Domine filio Martini allodium suum, in platea s. Mariae positum, iuxta domum, quae fuit Andrae filii Gurone, cum omnibus suis terris, terminis et pertinentiis, suscipiens vice versa illius terram, quae est inter vallem Plichuli et vallem Dragsani. Testante: Vitali plebano s. Petri veteris, Cossae Gregorii, Nicolai Lampridii et Bogdani filii Martini. Scripsit Camasius s. Anastasiae diaconus et Jadrensis notarius.

Originale in mea ant. coll.

XLVII. **Venetiis,** *a. 1204.* Henricus Dandulus dux Venetiarum excusat se pontifici Romano: Quod cum crucem assumpserat et transmeandi gratia iter arriperet, necessitate temporis hiemalis ingruente opportuit eum cum stolio

Digitized by Google

suo et perigrinorum apud Jaderam hiemare, quae cum esset rebellis ei et Venetiis longo tempore, de civitate et civibus, secundum quod moris est invicem se inimicantium, iuste sumpserit ultionem. Propter quod sententiam excommunicatias contra eum et Venetos placuit pontifici promulgare, quam patienter sustulit, usque dum per cardinalem s. Marcelli legatum suum meruit absolutionem.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., 38.

XLVIII. **Venetiis,** *a. 1204.* Pactum inter Jadrenses et Dominium Venetiarum. Primo volunt eligere archiepiscopum de Venetia, eiusque electionem patriarchae Gradensi pro confirmatione representare, qui etiam fidelitatem duci jurabit. 2. Archiepiscopus habebit antiquum jus de Dalmatinis episcopis, et omnes introitus, quos et antea, et insuper a communi Jadrae omni anno in kalendis martii unum miliarium et dimidium cunicularum. 3. Clerus bis in anno cantabit laudes domino duci et patriarchae, archiepiscopo et communitati in maiori ecclesia. 4. Comitem eligent Jadratini semper de Venetia, et representabunt electionem duci. Comes jurabit etiam fidelitatem duci. Habebit omnes redditus et honorificentias, quas habere solebant de insula Pagi et insuper Scherdam insulam. 5. Omnes homines comitatus a 14 annis et supra jurabunt fidelitatem duci. 6. Si contigerit ducem aut nuntios suos applicare Jaderam, suscipient eos honorifice. Dux potest hospitari in domo archiepiscopali aut in alia domo honorabili. 7. Quoties fecerint Veneti exercitum usque Ragusium et infra, facient et Jadratini secundum numerum suorum virorum. Si vero fecerit exercitum a XXX galeis et supra, quae dabent transire Ragusium, facient inde Jadratini tricessimam partem. 8. Jadratini debunt domino Michaeli, qui factus erat comes Pagi et aliarum insularum, 1350 libras in quatuor annis in singulis kalendis Martii. 9. Jadratini tollent de omnibus navibus extraneorum, quae illuc applicuerint ad portum, illam dationem, quam Venetia tollit ab extraneis navibus, dividentque illas in tres partes: unam archiepiscopo, aliam comiti, tertiam communitati. 9. Omnes amicos Venetorum habebunt pro suis amicis sicut et inimicos pro inimicis. 10. De muris civitatis ruinandis vel non, nihil concludant sine voluntate ducis. 11. Omni anno dabunt communi Venetiarum perperos centum et quinquaginta, calendis Martii, aut tria miliaria bonarum cunicularum. 12. Jadratini restituent omnes illos, qui exiverunt e civitate propter discordiam cum Venetis. 13. Pro obsidibus dabunt Jadratini triginta et infra, qui stabunt semper in Venetia, ad expendium Jadrae. 14. Comes quisque debet habere suam domum Jadrae pro habitatione. 15. Pro conservatione pacti jurabunt omnes Jadratini.

Ljubić: Monumenta hist. Slav. merid. I., p. 21.

XLIX. *Circa a. 1204.* Benedictus gradensis patriarcha et Dalmatiae primas ad petitionem Dominici abbatis s. Damiani de Monte et ejus conventus, ecclesiam s. Dimitrii martyris in Jadertina civitate positam monasterio ab universo clero et populo collatam, confirmat. V. nr. XXIX.

Farlati: Illyr. sacr. T. V., p. 70.

L. **Anagniae**, *4. Februarii 1205.* Innocentius III. papa ad petitionem abbatis et conventus b. Grisogoni Jadertinensis, personas et monasterium ipsorum cum omnibus bonis, quae possidet, aut in futurum adipisci poterit, sub b. Petri et sua protectione suscipit. Specialiter autem: ecclesias s. Petri de

Digitized by Google

Diculo, s. Jacobi, s. Martini, s. Michelis de Brauzo (Obrovac), s. Georgii de Cameniani, s. Johannis de Tilago, ss. Cosmae et Damiani de Berbin, s. Michaelis de Pusimano (Pasman), s. Laurentii de Locorano, cum pertinentiis earundem, insulam Mauni, terram de Berda, terram de Sihovarra et terram de Ceperlane.

Originale in pergam. in archivo gubernii Jadertini, nro. 11., masso A., caps. I.

LI. **Jaderae**, *11. Februarii 1205.* Tempore Petri Ziani ducis Venetiarum, Leonardi jadrensis archiepiscopi et Vitalis Danduli civitatis eiusdem comitis, Manfredus clericus ex donatione capituli jadrensis et assensu fundatorum, suscipit ecclesiam s. Damiani, quae est iuxta forum, suo studio regendam. Cum assensu et consilio subscriptorum virorum permutavit postea idem Manfredus cum Stana filia Sekire, vicina dictae ecclesiae quinque passus terrae eiusdem capellae cum decem passibus terrae eiusdem Stanae. Praesentibus et assentientibus Marino s. Mariae, Prodicio s. Stephani, Johanne s. Michaelis plebanis et Luca de Augusto ac Crisogono presbyteris. Scripsit: Vitalis s. Petri veteris plebanus et jadrensis notarius.

Orig. in mea ant. coll.

LII. **Venetiis**, *3. Aprilis 1205.* Petrus Ziani dux Venetiarum significat, quod venientes in praesentiam ejus haeredes quondam nobilis Rogerii Mauroceni conquesti sint super nobilem Joannem Sisindolum comitem Arbi et eiusdem communitatem, ostendentes unum privilegium continens in feudum eis concessum castrum Chissae cum pertinentiis, quod violenter molestatur ab Arbensibus. Unde praedictus comes arbensis pro predicta communitate ostendit rationem, videlicet privilegia antiqua, quae facta fuerunt tempore Cresimiri regis Croatiae. Quibus auditis privilegia arbensia confirmavit, alia vero repudiavit.

Lucius: De regno Dalm. et Croat. Lib. IV., cap. VIII.

LIII. **Arbae**, *mensis Madii 1205.* Prodanus arbensis episcopus, Joannes Sisinulus loci rector cum suis judicibus Duimo et Philippo et nobilibus civitatis Madio Tiane, Sergio Carine et Marino Dimigne Blasii ac universa communitate arbensi, Terrinus Fr. templariorum segniensium dominator, Crivosia segniensis setnicus, Laisnic curiae dvornicus, Brifani Vertiglavi, Moyses judex, Sribren Curnaviz, Crasiz filius Rastinne, Radoslaus Prestiz, et multi alii, qui negotii hujus causam tractandam Arbam venerunt, fecerunt quamdam recordationis et constitutionis cartam, (quam Farlatus, ad historiam ecclesiasticam non pertinentem, non reproduxit).

Farlati: Illyr. sacr. T. V., p. 239

LIV. *1. augusti 1205.* Andreas II. rex Hungariae Croatiae etc. ad supplicationem civium nonensium designat et confirmat metas eorundem civitatis una cum eorundem antiquis libertatibus et consvetudinibus. Et quidem, quod possint in perpetuum omni tempore eligere comitem sibi undecunque voluerint, qui comes et non alter habet potestatem judicandi eos. Item quod nullus dux, banus vel vicebanus ipsos cives possit ad suum iudicium vocare, neque audet aliquod servitium vel exactiones quascunque a civibus petere, nisi tantum semel pro anno, si eum pervenire contigerit in civitatem Nonae pro regiis aut

Digitized by Google

regni negotiis, expensam pro triginta personis unius prandii sive coenae: neque audent supradicti dux, banus vel vice banus cum maiori numero personarum introire civitatem contra voluntatem civium. Item si aliquis de regno cives nonenses in aliquo offenderit, subjaceat idem offensor iudicio comitis sicuti alii cives. Item quod nullus dux, banus, vicebanus possit in civitate Nona, regio vel suo nomine, munitionem quamcumque construere, vel constructam in suam vel regiam custodiam postulare sed ipsi cives civitatem ad suam custodiant voluntatem. Item a dandis obsidibus perpetuo sint exempti, suisque iuribus et consvetudinibus antiquis uti libere valeant, et eas sicut eis visum fuerit in melius commutare. Tenentur autem laudes regio nomini, sicut est consvetudo fidelium de maritimis, pro honorificentia regia consvetis diebus observare, et per suum clerum et populum deprecare; neque audent ullo infideli vel rebelli regis dare quodcunque auxilium. Regem si ad partes maritimas veniret et civitatem intrare vellet, cives pro posse suo in portis civitatis excipere et decentius quod fuerit hospitium eidem exigere debent. Caeteri vero qui in regis fuerint comitiva, nullum possunt occupare vel recipere hospitium intra muros civitatis, nisi suis propriis expensis et eum civium voluntate. — Metas civitatis fecit rex designari per comite (Li) Oberinum in hunc modum: incipit a capite insulae vocatae Vir, deinde per litus maris ad s. Andream, deinde in quendam locum protensum in mare, qui dicitur Drugozay, deinde in Dicla, deinde in locum Crux parva, deinde in palludem Cugnacovoblato, deinde in parte australi ad Brischiane, deinde ad rivum Potoch, in quodam nemus Iblan et per vallem Budisgna usque ad Chernicza, versus Boream in Cazinagoriza ad quandam Quitivirnizam ad austrum ad vocatas Quinque vias, versus boream ad vallem Romogiaza ad locum Radogn; deinde ad vallem Veprina usque ad lapidem apud mare, super quem est crux descripta. Excepta tamen possessione castri Lubae, quae est hospitalis sancti Johannis. Item pascua in loco Tribras versus occidentem usque ad locum equus (konj) et usque ad cacumen magni montis. Datum per manus Gotfredi otochiensis ecclesiae praepositi aulae regiae cancellarii; existente inter caeteros Calano Quinque ecclesiensi episcopo electo, Gotardo zagrab. epo., Mitrario bano et comite simigiensii.

Idem privilegium confirmavit Bela IV. rex 7 kal. sept. a 1244 deputans ad pristaldum nonensibus Dionisium ducem totius Sclavoniae.

Copia mea ex archivo archiepisc. jadrensis. Habet quoque Fejer cod. dipl. Hung. T. VII., vol 5., p. 166.

LV. *A. 1205.* Zellovellus dei et ducis Venetiarum gratia comes ragusensis scribit Velcinno spalatensi potestati et traguriensi comiti et nobilibus eiusdem civitatis: quoniam Judas olim ragusensis comes nec illis, nec suis civibus justitiam facere voluit, et ideo dissensio inter eos in dies crescebat, nunc autem, quia civitas ragusensis de confinibus Venetiarum habet (comitem), volunt ut mala omnia quae usque nunc acta sunt, extirpentur et plena justitia invicem administretur, ut inter fratres et amicos convenit.

Carrara: Archivio capitulare di Spalato. P. 73.

LVI. *A. 1205.* Andreas rex contulit pro anima sua et dei intuitu terram Gora cum omnibus suis pertinentiis, eo jure et ea libertate, qua eam tempore

Digitized by Google

ducatus sui tenebatur, cum omnibus hominibus, servis et liberis, beatae Mariae, ad abbatiam construendam de domo Clarevallensi ordinis cysterciensis.

Tkalčić: Mon. eppisc. zagr., I., p. 17.

LVII. **Ferentini,** *16. Junii 1206.* Innocentius III. pontifex confirmat conventionem amicabilem inter archiepiscopum et clericos et canonicos ecclesiae spalatensis de assensu et voluntate utriusque partis factam.

In archivo aulico viennensi. Spalatensia. — Carrara: Archiv. capit. di Spalato p. 71.

LVIII. **Ferentini,** *5. Augusti 1206.* Innocentius III. papa corripiens nuntios Venetorum, reprehendit de novo ducem et populum Venetorum propter invasionem Jadertinam, et super multis et magnis offensis, quas non solum in deum et Romanam ecclesia verum etiam in populum christianum ac proximos suos nequiter commiserunt, praesertim in Jadertinae civitatis excidio et de multis iniquis operibus apud Constantinopolim perpetratis. Preces illorum, quas pro pallio destinando abbati s. Felicis, quem Jadertinum electum appellarunt, per praefatos nuntios porrexerunt, admittendas non duxit, quia ex iis, quae per eos acta sunt contra Jaderam nimis contra eos scandalizatus est populus christianus.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., 42.

LIX. **Venetiis,** *mense Septembri. 1206.* Rogerius Premarius de confinio s. Pauli et Petrus Michael de confinio s. Sophiae faciunt plenam securitatem duci Venetiarum Petro Ziani, et communi Venetorum de eo, quod continetur in una concessionis et dationis charta facta a. 1203. mense Julio, Rivoalti, quam Rainerius Dandulo, filius quondam Henrici ducis, qua eius vices gerens cum suis iudicibus dedit pro eo, quod a Jadertinis capti et rebus spoliati cum irent qua legati ad imperatorem Constantinopolim, per quam potestatem dedit illis de proprietatibus terrarum et casarum positis infra civitatem Arbensem vel de vineis et terris insulae Jadertinorum in valore nongentarum librarum Veneticarum ad arbitrium curiae Arbisanae.

Ljubić: Monumenta hist. Slav. merid. I., 20.

LX. *A. 1206.* Bertoldus dei gratia dux Dalmatiae et marchio Istriae confirmat beneficia per parentem suum Cartusiae Seitzensi collata.

Fejer: Codex dipl. Hung. T. VIII., v. I., p. 189.

LXI. *A. 1206.* Treguanus episcopus Traguriensis jurat fidelitatem beato Domnio et Bernardo archiepiscopo spalatensi et omnibus eius successoribus secundum omnia quae continentur in canone de forma fidelitatis.

Farlati: Illyr. sacr. T. IV., p. 335.

LXII. **Jaderae,** *21. Martii 1207.* Bartholomaeus episcopus Scardonensis exaudiens postulationem Dominici abbatis s. Damiani de Monte ecclesiam s. Petri de Bubniano, quae voluntate et assensu fundatorum eius, eidem abbati et eius monasterio cum omnibus pertinentiis tradita est, confirmat donationem. Statuit autem et complevit haec traditione Sloviniae filii Boricii et Grubessae fratris ejus, Radoslavi et Dragoslav filiorum Stephani, Yrace Binboli filii Tollicii, Jungii fili Radosci, Nikole et Prodanizi filiorum Dominici Gussikiorum,

Digitized by Google

praedictae ecclesiae fundatorum. Praesentibus Mirgo et Dessidrago, Stojano, Negosso, Dragovano, presbyteris; Duymo Mogoroviko, Tataro Chlevnanino, Chodimiro Caciclo, Jutrosso etc. Scripta sunt haec a Vitale s. Petri veteris plebano et Jadertino notario.

Farlati: Illyr. sacr. IV., p. 14.

LXIII. *A. 1207.* Andreas II. rex manifestum facit, quod tempore sui ducatus in Slavonia pro salute animae suae et progenitorum suorum contulerit septem villas domui s. Sepulchri et in manus praepositi Nicolai, qui tunc temporis eidem domui tam in Polonia quam in regno Ungariae praeerat, per pristaldum suum Oser de villa Pagh fecit assignari. Postmodum in regni solium sublimatus collationem suam confirmavit. Harum septem villarum erant tres super Glogonicam, videlicet: villa Cosmae, Poren et Vysumer. In Strazila duae, scilicet villa Proklancza et Sidovina et ibi prope est villa Durbe. Super Raszinam fluvium est septima villa Druse. Metae sunt hae: de territorio Cosmae prima in monte cumulus de terra, qui incipit dividere a territorio templariorum, procedit usque ad fluvim Glogonicza. Ex alia parte dividit territorium Pridanczy a dicto monte. Ascendendo per montem descendit ad rivulum Bridin ac venit ad lacum ranarum et descendit iterum ad Bridin; inde ad montem occurit a parte villae ducissae, descendit in vallem Kusinte et a cumulo descendit in Glogovniczam et ad rivulum Szumech usque ad montem Lippa gora et descendit ad Glogoniczam, deinde ad montem Grades usque terminos Zadrec et ad minorem Glogoniczam, in quem cadit rivulus Strassila, procedit ad montem vinearum et inter vineas per montem ad alium rivulum Strassila, transeundo iuxta Alamnii cumulos usque in Razinam; deinde usque ad terram Vranis, et incipit terra de Dolsa eundo per viam usque ad terram Priodanko, descendit ad fluvium Quopurnice, ad montem ubi est cumulus, a quo incipit terra templariorum usque ad terminos Cosmae. Rex concedit etiam populo villarum eadem gaudere libertate, qua faventur villae templariorum et hospitalariorum, praeterea domui donat praerogativam, ut nullus tributariorum eam aliquo exactionis genere audeat aggravare, neque de rebus et vineis exigere tributum aut aliam pensionem. Domum quoque eiusdem dominici sepulchri in Marchia simili privilegio duxit muniri, quod ei etiam condam frater eius (rex Emericus) contulerat. Datum per manus Roberti albensis praepositi et aulae cancellarii. Inter subscriptos: Calanus quinqueeclesiensis episcopus, Gotardus zagr., Petrus sirmiensis episcopus, Chepanus filius Michal banus et simegiensis comes.

E transumpto capituli chasmensis de anno 1375 et comitis Sigismundi Erdödy bani de anno 1629. Orig. perg. in mea collectione; nunc in acad. Slav. merid.

LXIV. *A. 1207.* Andreas II. rex confert Almissanis simile privilegium sicuti aliae civitates Dalmatiae possidebant.

Lucius. Schwandtner: scriptor. rer. Hung. III., p. 257.

LXV. *A. 1207.* Andreas II. rex ad preces patris Bernardi archiepiscopi spalatensis confirmat jura spalatensis ecclesiae, et omnes ecclesiasticas seu rerum saecularium possesiones, jurisdictiones quoque episcopatuum et quarumlibet ecclesiarum. Subjicit illi ad instar privilegii romanae ecclesiae nominatim

Digitized by Google

segniensem, nonensem, scardonensem, traguriensem, corbaviensem, tinniensem, farensem et bosenensem episcopatus; item ecclesias s. Moysi et s. Stephani de Salona, cum omnibus pertinentiis. Villas etiam Srenine et Gethe et montem Crassum, villam s. Georgii et Ostrohe. Item ecclesiam s. Stephani ante Spalatum, s. Bartholomaei de Tini, villam Coriza et Lavena et totum regale praedium Byacce et totum territorium s. Vitalis, quod ad idem praedium spectat, non obstante privilegio, per falsi sugestionem impetrato, quod dedit Tragurinis, quando gerebat ducalia. Item omnia molendina in Salona fluvio sint libera ab omni exactione tributi; et omnes sextarios farinae, qui septem analiter pertinebant ad banum, confert ad usum ecclesiae spalat. Item Ziminam et Cethinam, Clevnam et totum Masarum. — Inter magnates subscripti: Calanus episcopus quinqueccl., Gothardus zagr., Stephanus filius Mic banus et comes Simegiensis, Chuz comes Posonien.

Farlati: Illyr. sacr. III., 237.

LXVI. *A. 1207.* Andreas II. rex jurat spalatensibus super sanctam crucem firmam pacem et libertatem; regi, filio ejus aut successoribus ejus tributarii non sint. Episcopum et comitem, quem clerus et populus elegerit, confirmabit. Lege antiquitus constituta cum eorum judice eos uti permittit, praeter quam introitus portus civitatis de extraneis duae partes rex habeat, tertiam vero comes civitatis. In civitate eorum neminem Ungarorum vel alienigenarum habitare permissurus, nisi quem voluntas civium expetierit. Cum autem ad eos coronandus aut regni negotia pertracturus cum eis venerit, nemini civium vis inferetur domorum suarum, judicem extra civitatem proficisci non concedet. Omnibus civibus terra marique et per totum regnum negotia exercere liberum sit, neque ex commercio debitum aliquod nec regi nec homini regio persolvant. Obsides ab eis nullo modo recipiet, sed in curia servire volentibus morandi et discedendi facultatem obtineant. Cuivis e civitate et regno cum uxore et regno emigrare licitum sit. Datum per manus cancellarii Roberti praepositi albensis. Existentibus inter caeteros Calano quinqeeccles., Gottardo zagr. episcopis, Cheffano filio Michae bano et saguriensi comite.

Kukuljević: Jura regni I, 40. Fejer: Codex dipl. Hung. T. II., p. 118. Signatum bulla aurea. Liber pactorum reip. venet.

LXVII. *A. 1207.* Andreas II. rex jurat super s. crucem Almisanis firmam pacem et libertatem. Ei aut filio suo et successoribus eorum tributarii non sint. Episcopum et comitem, quem clerus et populus elegerit, confirmabit et lege antiquitus constituta cum eorum judice eos uti permittet. In civitate eorum neminem Hungarorum aut alienigenarum habitare permittet, nisi quem voluntas eorum expetierit. Cum ad eos coronandus aut cum eis negotia regni pertracturus venerit, nemini civium vis inferetur domorum suarum nis; quem soli susceperint. Judicem inter eos et extraneos a se constitutum in civitate sedulo morari permittet. Si quis eorum per ejus regnum terra marique negotia exercuerit, regi aut alicui ejus hominum ex proprio commercio nullum persolvet debitum. Obsides ab illis nullo modo recipiet, sed in curia eius servire volentibus rogam impendet, et morandi sive discedendi ad suum velle facultatem optinebit nullaque eis super hoc molestia inferatur. Si dominium regis aliquem aggravare videbitur, et ex ejus urbe exire voluerit, secure cum

*

Digitized by Google

uxore et filiis et familia et omnibus bonis suis quocunque sibi placuerit eat. Haec omnia sine fraude et ingenio observabit.

Wenczel: Mon. Hung. historica. Codex Arpadianus. I., p. 93. Signatum aurea bulla. Ex libro privilegiorum communitatis almissanae. MSC.

LXVIII. *A. 1208., 21. Martii.* Tempore perturbationis et diebus malorum, in quibus civitas Jadertina solotenus prostrata est, necessitate cogente ad capellam S. Petri apostoli fundatam in loco Bubiani, quae quondam fuit monasterii S. Dimitrii, in quo parvus grex (monialium) Deo famulabatur, confugerunt Dragasa, Girda, Premilla et Dabrosa moniales et quaedam aliae, quae jam carnis viam ingressae sunt, volentes in eodem loco Christo servitium exhibere, sed propter instans schisma, quod ortum est inter potentes Slavoniae, multa et gravia incommoda ab omnibus quotidie perpessae fuerunt. Erant tunc sine rectore, et usque ad unum non erat, qui eis faceret bonum. Accesserunt tunc ad patrem Dominicum abbatem S. Damiani de Monte et fratres eiusdem monasterii, rogantes ut eis subveniret, qui habito fratrum consilio suscepit illas in consortium fraternitatis suae, pollicens eis, tam in victualibus quam et indumentis et omnibus necessariis, prout sororibus suis, providere; ideoque de communi voluntate fundatornm ejusdem ecclesiae s. Petri, scilicet Sloviniae et Grubessae filiorum Boricii, Radoslavi et Dragoslavi filiorum Stephani, Grace Binboli filii Polissi, Jurgii filii Radosti, Nicolae et Prodanizi filiorum Dominici tradiderunt ipsam ecclesiam s. Petri monasterio s. Damiani in perpetuum. Praesentibus: Bartholomaeo episcopo scardonensi, Mirco, Desidrugo, Stoyano, Negoso, Dragovano praesbyteris, Duymo Mogorovikio, Tartaro Chlevniano, Chodimiro Cacicli, Sutroso, et Slavomiro Lisnicikig, Privoso et Trebeso Virevikig, Stroyco, Dalmozaymo, et Uste Cuddomirikio; scriptum a Vitale s. Petri veteris plebano et jadrensi notario.

Farlati: Illyr. Sacr. T. V. p. 70. Cf. supra nr. LXII.

LXIX. **Rivoalti,** *mense martio 1208.* Roberto, Petro, Johanni atque Andreae filiorum Rogerii Mauroceno, quondam comitis absarensis, conceditur a dominio Venetiarum carta concessionis de comitatu Absari cum insula Leporaria et Auriola et Seracana, cum omnibus redditibus et honorificentiis ad dictum comitatum pertinentibus. E converso obligant se Robertus et Petrus, comitatum et insulas regere, conservare et defensare ad utilitatem dominii Venetici sine eius auxilio, contra omnes, exceptis coronatis personis et eorum exercitu manifesto. Insuper solvent omni anno communi Venetiarum libras denariorum veneticorum 400 Ad haec observanda praestitit pro tunc sacramentum Petrus, donec frater eius Robertus venerit in Sclavoniam vel in Venetiam infra tres menses de custodia, qua tenetur. Cum duo juniores fratres Johannes et Andreas non habuerant adhuc legitimam aetatem, receperunt comitatum solummodo dicti duo seniores. Petrus Mauroceno cum scribere nesciret, pro se scribi et signum facere rogavit. Testes: Joannes Juliani et Stebhanus Enzo.

Ljubić: Mon. hist. Slav. I. p. 24.

LXX. **Molficti,** *mense maio 1208.* Cives Molficti civitatis concordarunt mutuam dilectionem et consanguineitatem cum civibus Ragusii; et statuerunt, quod nec Ragusini in Molficta plazam tribuerent vel scalaticam, nec Molfictenses Ragusii plazam vel scalaticum, et familiam vel ancoraticum. Privilegium

Digitized by Google

hoc, ante 60 annos reciproce factum, renovarunt Aecarnus episcopus molfictensis cum omnibus civibus.

Ljubić: Mon. hist. Slav. mer. I. p. 26.

LXXI. **Anagniae,** *11. Junii 1208.* Innocentius III papa mandat archiepiscopo ragusiensi et archidiacono traguriensi, ut sententiam excomunicationis in episcopum Nonensem latam, irritam denuntient, cum fratres militiae templi de Vrana (Urania) ei significaverint, quod cum ad episcopum tinniensem contra nonensem papales litteras impetrassent, idem nonensis amicabiliter super iis, de quibus inter ipsos quaestio vertebatur, composuit cum eisdem; tinniensis autem episcopus praefatum nonensem, contra quem rancorem conceperat, eisdem fratribus nescientibus propriae voluntatis arbitrio excommunicavit.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., p. 44.

LXXII. **Almissae,** *20 junii 1208.* Sebenna comes Almissae una cum fratribus et propinquis suis, cupiens reformare . . . (pacem?), transmisit Sincam fratrem suum nobili viro L. Querino ragusino comiti, qui S. coram eo pro eis pacem habere juravit, et quae Venetis citra festum s. Lucae ablata forent, reddere constituit. Misit etiam farensem episcopum qua legatum ad ducem Venetiarum Petrum Zianum, ut ea, quae acta fuerant cum dicto comite, ei notificaret et ipse confirmaret, quod ille etiam fecit. Placuit ad haec duci supradicto mittere ad eum Suanum plebanum s. Joannis ev. qua nuntium, ut pacem cum eo statueret et confirmaret, quem laete suscepit, volens eius voluntati parere cum voluntate omnium suorum propinquorum et totius populi sui dominii. Et hoc firmant ipse comes Sebenna et Desislaus, Rados, Dragan, Bogdanus et Sinca comites. Savinus, Maurus, Sifante, Damianus, Gervasius, Mathaeus Ragusaeus, Chodina, Gardogna, Braynech, Tulcus, Poclad, Drasizoto, Mathaeus Catarinus, et jurant firmam pacem et amicitiam semper observare, promittentes quod nunquam velint Venetos per mare molestare a Samsico usque Venetias et a Fano etiam usque Venetias. Huic tostes praesentes: dictus episcopus farensis, presbyter Otto venetus, Nichola jadertinus presbyter, Stancius, diaconus Dragogna, Mathaeus Marinus, omnes tres de Kerso, et multi alii.

Hormayr: Geschichte Tyrols I. Th. p. 212. Fejer Cod. Dipl. Hung. T. VII. vol. 5. p. 172.

LXXIII. *1208. 3 julii.* Georgius rex Diocleae etc. et Bladinus frater eius et Stranco et Petruslav consobrini ejus, jurant Petro Ziani duci Venetiarum, quod terram, quam nunc habent, et illam, quam acquirent in antea, tenebunt per eundem ducem et suos successores; et quod in omni districtu eorum homines dominii Venetiarum erunt securi in personis et rebus. Et si Demetrius se non converterit ad fidelitatem ducis, si a duce solicitati erunt, praestabunt ei contra illum auxilium Amicos autem et inimicos Venetiarum pro suis amicis et inimicis habebunt.

Ljubić: Monumenta hist. Slav. merid. I., p. 27.

LXXIV. **Jaderae,** *mense Septembri 1208.* Viola monialis s. Mariae, quondam abatissa s. Dimitrii, post desolationem civitatis Jadertinae, cum non esset aliquis, qui de voluntate ducis Venetiarum in ea quiesceret habitare, relicto parvo

Digitized by Google

ovili suo divertit ad civitatem arbensem, ubi in monasterio s. Andreae permansit; sorores autem illius confugerunt, bonis omnibus expoliatae, ad ecclesiam s. Petri in Bubiano, capellam sui monasterii, et ibi miseram vitam ducentes per aliquod tempus manserunt. Cumque Deus Jadertinis facultatem reddeundi ad loca propria tribuerit, et sorores propter fervens schisma, quod inter nobiles Slavoniae ortum fuerat, diurnis et nocturnis efficerentur incommodis, et nullam reddeundi facultatem ad ecclesiam s. Dimitrii haberent, quae a quibusdam Jadertinis habitabatur, illustrissimus vir Domaldus comes, capituli et populi consilio habito, optulerunt eam monasterio s. Damiani de monte habendam in perpetuum, cui etiam sorores illius cum praedicta capella sua sponte se subdiderunt. Caeterum cum civitas praedicta de die in diem in melius cresceret et dicta Viola multis indigeret, rediit et illa; et cum quaereret ecclesiam suam pro voluntate capituli et Vitalis Danduli comitis et totius communitatis nequivit illam habere, cum Benedictus patriarcha gradensis eam monasterio s. Damiani tradidisset, Viola autem benigne et misericorditer a Talia s. Mariae abbatissa, cum sororibus suscepta, cum ibidem maneret ad exhortationem capituli et communitatis, Dominicus abbas s. Damiani ad sustentationem illius tribuit ei XX perperos et pro illis, quas illa secum eduxerat e monasterio s. Dimitrii. Ideoque ipsum monasterium in perpetuum reddit securum, nullamque loquellam vel rixam contra eum et fratres ipsius excitaturam. Actum in praesentia Mathaei presbyteri s. Mariae majoris, praedicti S. Stephani, Manfredi s. Michaelis plebani, Crisogoni presbyteri s. Anastasiae, Camosii diaconi, Cossae Grisogoni, Michae Pecenegi, Dessae de Pezze, Vitaza Petrizii, Nicolai de Lampredio, Leonardi de Ossinico, et aliorum multorum. Scripsit Vitalis s. Petri veteris plebanus et jadrensis notarius.

Farlati: Illyr. sacr. T. V., p. 71.

LXXV. **Jaderae,** ***21 Marti 1209.*** Temporibus Petri Ziani ducis Venetiarum, Leonardi jadrensis archiepiscopi ac Petri Michaelis comitis Coscia Gregorii, commissarius Bonae filiae Madii, consanguineae suae et eius haeredum, una cum Gabriele Quirino viro Inglese genero ejus, post multas contentiones, quas habuerunt cum Drasce Balbo et cum ejus sororibus, Agape et Dabrizza, de terris de Jimano, venerunt ad convenientiam pacis in hunc modum: quod medietatem Dragae Bona et alias (partes) Drasce et sorores suae habeant et possideant. Actum in praesentia Cosce, Crisogoni Dimine, Martini Lampridii de Valentino et Dimine Scidani. Scribit Vitalis s. Petri veteris plebanus, jaderensis notarius.

In collectione mea antiqua. Privil. Bibl. acad. Slav. mer. Zagrabiae.

LXXVI. *A. 1209.* Andreas II rex considerans fidele servitium hospitum in villa Varasd commorantium, quod ei fideliter, dum in Kene detineretur in carcere, exhibuerant, eis ad petitionem Poch palatini et comitis musuniensis perpetuo jure contulit statum libertatis, ac terram circumdatam undique metis praecepit eis assignare. Libertas autem haec est: quod comes vel suus comes curialis non habeat potestatem eos judicandi, sed inter se quemcumque volunt judicem constituant, quem richtardum solent appellare. Nullus burgensis tributum aut tricesimam soluere teneatur, nisi qui vadit in Teutoniam cum suis mercimoniis de quolibet curru ponderato solvet tres denarios; de singulis

Digitized by Google

equis venalibus duos denarios, a duobus bobus 1 denarium; de tribus porcis 1 denarium. In portu Dravae de quolibet curru 1 denarium. Si quis haerede carens decesserit, libere disponat possessionem suam, sive ecclesiae sive cuilibet suorum cognatorum. Si quis voluerit de villa discedere, venditis omnibus aedificiis libere possit abire. Quicumque per aliquem extraneum in rebus suis damnum pateretur, et idem malefactor ab eodem burgensi in villa sua recognosceretur, rictharus eiusdem loci inter eos faciat iustitiam. Metarum autem prima terrae Iwancz incipit ab oriente et tendit versus meridiem et arborem nyarfa, et procedit usque ad aquam Plinz infra capellam s. Petri; in occidente venit ad rivulum Blizna, vertitur ad meridiem ad quamdam vallem et ascendit ad magnam viam, per quam itur ad Thoplich, ubi tenet metas cum Zelko et cum terra Thoplich; inde tendit ad montem, qui dicitur Pechyze, ubi sunt cavernae in eodem monte; progreditur versus occidentem usque viam levatam, ubi tenet metas cum Wekozlau et cum Burdon in quodam loco aqueo; ad aquilonem pertransit pontem muratum et duos lacus, conterminatur villae episcopi, et tenet metas in ea in quodam lacu, versus meridiem cadit ad fluvium Plinz, exit ad viam levatam, et per eandem cadit in aquam Breznicze, ad occidentem conterminatur villae Berac; inde ad caput aquae, ubi cum Radomer tenet metas; in aquilone cadit ad aquam Plinez, conterminatur villae Domse; deinde tendit ad magnam viam, per quam itur ad terram cruciferorum; in aquilone itur ad dumum Coruli; inde ad magnam viam, per quam itur ad Teutoniam; inde ad metam arboream, ubi est commetaneus Iner jobagio castri; deinde ad portum Dravae, per quem fluvium magnum circuit insulam, quae dicitur Zrepiczar, quam nunquam aqua separare possit ab hospitibus; per maiorem cursum fluvii magni venit ad praedictam villam Iwancz, in qua gradiens conterminatur primae metae. Prestaldi regis: Gurdon de castro Grebin et Zelko terrigena de villa Pliticze. Datum per manus magistri Thomae aulae cancellarii. Existente Stephano episcopo zagrabiensi, Zacharia comite varasdiensi.

Kerchelich: Not. Prael. p. 188. Mea: Jura regni I. p. 41. Monum. Hung. hist. VI, 125.

LXXVII. *A. 1209.* Andreas I. rex. recordans, quod comes Wratislaus tempore, quo ducatus fruebatur dignitate, quando inter eum et fratrem Hemericum regem discordia vertebatur, ob fidele servitium, quod ei exhibuit, non modicam jacturam tam domus suae combustae, quam rerum caeterarum, praecepto dicti fratris et regis, passus fuisset; denique susceptis regni gubernaculis ad praesentiam regiam accessit, rogitans ut patrimonium suum et fratrum suorum cum omnibus praediis et possessionibus suis sub tenore privilegii corroboraret, praebens auditum petitionibus dedit in mandatis Bank bano, ut terram et possessiones Wratislai diligenter inspiceret. Qui banus per regium pristaldum et suum capellanum Cyprianum de meta ad metam possessiones inspicere curavit, praesentibus pluribus castrensibus et canonicis zagrabiensibus, nullo prohibente aut contradicente. Rexque possessum confirmat, concedens ei libertatem, quod nullus banus, nullus comes, sive quilibet alius, super illam terram, nisi ex bona voluntate possessoris, descendere praesumat. Metae autem hae sunt: Prima meta praedii Dobra incipit a Sava et tendit ad lapideum portum, inde per varias metas arboreas ad cacumen montis,

Digitized by Google

ubi metatur cum terra ecclesiae zagrabiensis et vertitur ad locum Calz, inde ad rivum; inde ad ecclesiam omnium sanctorum, inde ad rivum Studenz, inde ad Savam; ab ecclesia oo. ss. dividit Wratislav terram suam, quam absque consangvineis possidet. Ibi etiam habet praedium pro se, ubi est ecclesia S. Martini, cujus praedii meta incipit a Sava, et tendit usque ad Crapina, deinde ad Gypka; inde ad verticem montis Zelemen. Praedii Poloniza, ubi Vratislaus comes aedificavit ecclesiam s. Nicolai, prima meta est versus occidentem aqua Crapina, inde ad rivum Ded potoka, qui descendit de monte Ursi (Medved), ubi dividitur a terra fratrum suorum. Frater Petus habet praedium nomine Lubenic infra metas s. Nicolai; Dobucha vero et Berislav fratres comitis habent praedium Bistra, cujus meta incipit penes Crapina et tendit usque ad rivum Jerana, inde ascendit ad montem Ursi. Vratislaus habet etiam praedium iuxta Crapina nomine Cherniz, cuius meta est iuxta aquam et tendit ad rivum Kamna, inde ad magnam viam, quae venit de calida aqua, et vadit ad Pritiskam. Aliud praedium Vratislai Ztubiza, ubi aedificavit ecclesiam s. Georgii, cuius meta, quam ostendit metarius Nesdist pristaldo, incipit ad arborem abietis, et vadit ad rivum Cladnik; deinde ad Topliza; inde ad montem; inde meta arborea, quam ostendit metarius Nisk, et alia quam monstravit Nomoy; inde ad metam Martini; inde ad locum Holm; inde ad magnam viam, quae dicitur Torda (tvrda) via, inde ad caput rivi Cassina; inde ad locum Planina, inde ad locum Dubiza: abhinc ad caput Vidak, et revertitur ad primam metam. Aliud praedium Bistricza habet Vratislaus, cujus metas monstravit Petku, incipit ubi Sitomeria cadit in Crapinam; inde iuxta aquam ad rivum Zdeed; inde ad locum Claz; abhinc ad Globouecz; et per montem, vineas et metas arboreas ascendit ad magnam viam, deinde vadit Bystrizam, ubi est magna meta, et transiens aquam ad vineam et caput rivi ad cacumen montis, deinde revertitur ad domum Martini; vadit ad caput rivi Lubenik, et ubi idem cadit in alium rivum, vadit ad locum Calze, et ad locum ubi rivus cadit in Crapinam. Cosina autem frater Vratislai habet terram et praedium Pihina in loco, ubi dictus rivus cadit in Crapina, quam metam monstravit Nemog et vadit ad locum Zavej, et per varias metas ad aquam Pichina; inde ad montem, ubi coniungitur metis Vratislai, quarum fuit metarius Cuplen. Vratislaus habet quoque praedium Horsovcz, cujus meta incipit ad rivum Zelnik, quam monstravit Boyla metarius, et vadit ad caput Zelnik, ubi fuit metarius Gerizlav; et porro arboreae metae, quarum metarius fuit Bolarin, vadit ad rivum Lucilnica ad metam domus Crisan et cadit in Crapinam. Aliud praedium Vratislai Plesiviza incipit ad caput Javoroz, et tendit ad Lipovz, deinde ad Drenez et ad caput Brigana, et revertitur ad primam. Habet Vratislav et praedium Horonguza inter Zavam et Cherniz, quod est commune fratribus, cujus meta incipit apud Drenec, metarius fuit Baran, inde ad Zavam. Vransa etiam cognatus W(ratislai) est particeps praedii, Toma vero et Petrus fratres Wratislai habent praedium Otok, metarius Zobola, meta vadit ad rivum Biztua, inde ad rivum Pioisa, inde ad Mlacam et Savam. metarius Crisan. Troceil frater Wratislai habet praedium Orehovez iuxta Savum. Stephanus habet praedium Poiatna, metarii sunt Uresc, Berislav et Posdis. Strizmer habet praedium Lipouz; metarius Martinus, Berislav et Drascy. Datum per manus Thomae v. cancellarii. Bertholdo colocensi electo. Calano

Digitized by Google

Quinqueeccl. Gothardo zagrabiensi, Bank bano, Moche posoniensi, Ochuz suproniensi.

Tkalčić: Mon. episcopatus zagrab. I. p. 17.

LXXVIII. *A. 1209.* Andreas II rex agnoscens, quod Bela rex pater ejus Bartholomeo comiti (de Veglia) terram in Banatu tali libertate contulerit possidendam, ut eam, si filio caruerit, cuicunque de consangvineis suis relinquere possit, modo eadem liberalitate admittit ad petitionem ejusdem Bartholomei, ut eandem terram nepoti suo comiti Guidoni de Vegla iure perpetuo possidendam tradere possit. Datum per manus Roberti aulae cancellarii; subscripti inter caeteros: Calanus episcopus Quinqueeccles, Guthardus zagrabiensis, Banco banus, Ochuz supruniensis comes.

Wenczel: Cod. diplom. arpadianus XI, 95. Originale pridem in archivo regnic. zagrab. nunc Pestini.

LXXIX. *A. 1209.* Andreas II rex agnoscens, quod regia celsitudo hiis popotissimum opera misericordiae propensiori cura debet impendere, qui et crucem salutiferam et sepulcrum dominicum contra paganos effusione sanguinis confovent, considerans igitur miliciae templi religiosam devotionem et assiduos labores contra Christi hostes, duxit omnes templarios, qui infra regni terminos, et tam in Dalmatia quam in Chroatia, et omnia eorum bona mobilia et immobilia contra quemlibet hominem protegere. Constituitque, ut nullus banus vel banilus vel aliquis alius descensum vel aliquod tributum, vel collectam, vel liberos denarios, sive marturinas, vel denarios ponderis, vel exaccionem aliquam, sive aliquod onus, a fratribus templi et eorum jobagionibus ac hominibus pro quibuslibet rebus exigere praesumat. Confirmat quoque omnia illis a praedecessoribus suis collata privilegia, sicut illa et rex Hemericus frater eius confirmaverat; scilicet villam Pisana in comitatu Gore; cujus meta prima vadit usque Belox et deinde in Cuthinam usque ad pontem Chaoval, postea ad Jamitha, sicut via regis est, ad Banc et de Banc usque ad Noac, et sicut est via, quae ducit ad fontem iuxta Gustunt. Terrae vero de Cuthina meta est: per rivulum de Wolchenis ad montem usque ad magnam viam. Iobagiones etiam et omnes homines, quos habebant tempore magistri Gaufridi, Marcel et Kalani bani, tam in Dalmatia quam in Croatia, sicut Bela rex eis concesserat, confirmat. Villam quoque Cupam, quam ex concessione Belae regis comes Wolchis erogavit; pro qua villa ex parte regis fuit pristaldus Petrus frater Georgii Moici eo tempore vice regis iudicis, et Jurk de Brichina pristaldus dicti comitis. Hi sunt testes super hoc donum: Michen pater Wolchete de Belina et Bramtho de Boniche et Brisano centenarius. Insuper confirmat quoddam praedium Haco, quod illis dedit comes Gutimerus, qui erat comes Gorre, et ex concessione regis Stephani, qui eodem tempore regnavit. Pristaldus fuit Johannes de Drawa et comes Burili de Gorice. Forum etiam, quod eis pater Bela rex pro luminari ecclesiae b. Mariae dedit, confirmat. Insuper quamdam terram civilium in comitatu de Gora cum suis hominibus confert, cujus metae: prima publica strata, quae via exercitus dicitur, tendit ad Treztenic; deinde ad viam antiquam cementario opere supereffusam; deinde usque ad Cepeni et ad fluvium Glina cum utraque eiusdem ripa. Adjungitur deinde terrae Bris, tendit ad Lipechena et revertitur ad dictam muratam viam. Hominum nomina sunt:

Digitized by Google

Oche, Budil, frater ejus Slanem, Drasila, Wasete, Wolche; qui nulli servire tenentur nisi fratribus, et immunes sint omnium exactionum et collectionum, quae per Slavoniam habentur, sive pro necessitate ducatus imponentur. Dat quoque villam Cresseno, quam pater eis contulerat, et villam de Tresina, cuius metae: flumen Cremekysa, vadit usque ad Cupam, ex alia parte magna via regis, quae vadit Zagrabiam; ex parte Boniche usque ad Cupam, superius mons, inde ad locum Selath. Civitatem vero Scen, quam illis rex Bela contulit, cum pertinentiis et ecclesia s. Georgii in eiusdem civitatis territorio, quam Petrus archiepiscopus Saloniae dedit, confirmat. Villam quoque Glogonice, quam Prodanus zagrabiensis episcopus sua pecunia emit, et rex Bella concessit, etiam rex concedit, cujus meta incipit de rivulo Zelina, qui fluit in aquam Glogoniza, et ducit ad metam Cuthe et per silvam ad metam cuiusdam proceris Vinislav et ad viam, quae ducit ad locum Crisiensem; inde vadit ad Zopoc per silvas et fluit aqua, quae vadit in aliam aquam Vertilena et transiens montes ad viam Rostinaz, inde ad minorem Vertilena usque ad viam, quae ducit ad Kemyheth, et per montes et valles itur ad terram Veysa, ad aquam Zelna, et terras Batha, Bocko et Cramca quas rex Hemericus dederat fratribus. Quarum metae prima prope Dumbovach (Dubovac) inde in Glonice aquam ad terram Logdon, per montem descendit in Grazenam aquam; a latere montis ad pothoc Liscoviche et descendit ad Copronice et per montes et varias metas ad terram, quae dividit terras templi et sepulchri, per viam ad foveam, quae slavonice Kalicha nuncupatur. Villam quoque Esdel (Zdelja), quam banus Boricich de Bosna pro remedio animae suae domui miliciae templi e concessione Stephani regis et munimine Belae regis contulit. Terram etiam quam ejusdem Boricii nepotes domui dederant. Terram etiam s. Martini a castro zagrabiense exemptam in puram dedit elemosynam. Templariis, licet eandem terram Crakoni Valpo, cum adhuc fidelis existeret, donasset, versa autem fide et caput et omnia propria infami fraude perdidit. Hujus terrae prima meta est: Prelistia per rivum Oriconox descendendo ad Licoos, deinde ad Cuchia, hinc ad Schernet magnam, usque dum cadit in Polica, de Polica in magnam Schernet et inde in Zelina, ubi est terra episcopalis, inde ad parvam Chernet, ad Terbensapole, inde ad Choren; dein ad Lupoglave, ad siccam Loignam iuxta terram Petconis, de sicca in magnam Loignam, et iuxta terram Philippi usque ad magnam viam, quae ducit Zagrabiam; deinde iuxta terram Hertconis ad Babina gora; inde ubi Bogorod cadit in Zelinam; inde per medium Clenoyze vadit ad Dumbro, deinde ad Chernichina et cadit in Glovice et in Chernecz; per silvam protenditur in Cassina. His metis circumscriptis iubet illos rex in possessionem induci per comitem Vanleginum conturbenarium Banconis bani. Praeterea ad petitionem fratris Cononis dictae domui templi dat servitium duorum hominum liberorum de Gora, quos a communi servitio sex generationum excipit, videlicet Velizlaum et Chudislavum, ut servitium pro rege vel bano teneantur. Caeterum sicut rex Bela templariis per totum regnum dedit singularem libertatem, ut a nullis invadantur hospitibus, nec banus, nec aliquis alius in illis praesumat hospitari, ita et ille confirmat. Hoc privilegium communit rex aurea bulla. Datum per Thomam praepositum albensem et aulae cancellarium; subscriptis inter caeteros Calano episcopo quinqueecclesiensi, Gothardo zagrabiensi, Bank bano, Ochiuz supronienši.

Tkalčić: ***Monumenta epp. zagrab. I, 20.***

Digitized by Google

LXXX. *A. 1209.* Andreas II rex nobilibus Croatiae: Albus (Bela) Slavogost comiti de Corbavia et Dragoslavo concedit privilegium sub bulla aurea sui patris regis Belae, qui pro eximiis servitiis dedit illis terras Possedaria, Suerdlac, Sevellata, Brisniza, Jamma, Loqua, Budalia, Mircha, Zachlum, Nova, Bletchyane, Jutra. Testes: Thomas banus, Nicolaus filius, Borch palatinus.

Ex originali dominorum de Possedaria. Bulletino di archeologia e storia Dalmata (Notae Joannis Lucii) anno V. N. 2. Febrajo 1882.

LXXXI. *A. 1210.* Andreas II rex commendat memoriae laudabilem fidelitatem Domaldi comitis de Subenig, filii Saraceni comitis, quia cum quidam principes Hungariae adversus eum machinantes consilium in Graeciam ad Geychae cartas et nuntios transmisissent, ut et illos in Hungariam venientes, eorum consilio et auxilio adiuti, regnum usurparent, Domaldus cognitae perfidae legationis tenore, ipsos nuntios cum iam Spalatum pervenissent, coepit et ad regem una cum cartis suis compeditos adduxit. Ideoque terram Zetinam et Tril cum omnibus pertinentiis eidem Domaldo et haeredibus in perpetuum donat. Cuius terrae metae: ab oriente Chrisova, Cameniza et Ymot, Sutozel, inde versus mare ad Wrulas; inde ad Zernounizam; inde ad Stilpez (Stlpec), inde ad Zer usque ad Stiber puz (put?); inde currit ad Prel, ad Jaxim, ad Laeten, a Crabonala Cameniza, ad Zavalam usque ad Beloy.

N. R. A. archiv. regnic. zagr. fasc. 483, Nr. 31. Nunc Pestini.

LXXXII. *A. 1210.* Andreas II rex agnoscens multiplicia et diversa servitia Domaldi comitis de Scibenik, filii Saracheni, donat eidem Domaldo et suis haeredibus terram Chetyne et Tryl cum omnibus suis pertinentiis, eundemque per pristaldos suos Ulricum Teutonicum et Sclovignam introduci facit.

Kukuljević: Jura regni CDS. I, 44.

LXXXIII. *A. 1210.* Andreas II rex considerans sacrae militiae templi religiosam devotionem et assiduos labores, quos ab hostibus crucis Christi incessanter perferunt, terram Lesnissa de comitatu de Posega exceptam, quam Chepano Bachiensi et palatino comiti primitus contulerat, et ipse regio consensu militiae templi in testamento erogaverat, eidem militiae concedit et confirmat. Prima meta terrae incipit a loco Starsa et tendit ad fluvium Dobrareka usque dum cadit in fluvium Lesnissa et usque quo ea cadit in Zovam; Zova vero inferius descendit usque ad Tortina; in aquilone vadit usque ad torrentem Wieperyell, protenditur usque ad viam Ban; deinde ad collem magnum Pizun, inde ad collem Scelemen, unde revertitur ad Starsa. Sicuti comiti palatino Chepano concesserat, quod omnes homines super eandem terram habitantes, regi sive bano in marturinis vel aliis fiscalibus accionibus solvere tenentur, sibi soli et post eum suis haeredibus solvere annuatim, ita pro remissione suorum peccatorum concedit rex nunc militiae templi. Super hanc donationem dedit rex duo privilegia cera et auro bullata; sed cum fratres templi mittere voluissent ei privilegia pro confirmatione, privilegium auro bullatum non invenerunt, ideo proclamat rex idem privilegium in futuro pro omnibus vanum et superfluum. Contulit etiam rex templariis sicut et Chepano adiunctam terram Racessam Petri filii Thatar, cujus meta incipit penes aquam Lesnica (sic), ubi est via Ducanta, quae descendit de Potus et ducit Rudmam, et in cacumine montis Zoym ad tres fontes, per locum Eruk ad album fagum, et vadit ad tres dumos et ad locum, ubi dum ducatum regeret (rex Andreas), aprum

Digitized by Google

interfecit ac propriis manibus crucem in arbore incidit, iuxta quem locum sunt tres metae filii Marii, et ducunt ad fontem, cuius rivulus Raconicha vocatur. Concessit etiam illis rex terram, quam Odolla nepos Borichii bani cum ecclesia s. Mariae ibi fundata fratribus domus templi donavit. Terram quoque Wodicha quam templariis Stephanus condam comes de Goriza donavit. Terram quoque, quam eis Damaldus comes in comitatu de Goriza pro remedio animae donaverat. Concedit etiam rex ad pretium fratris Cononis magistri servitium hominum Velislai et Chudislai, qui regi et soli bano a progenitoribus suis servire tenebantur.

Wenzel: Codex dipl. Arpad. T. XI., p. 105.

LXXXIV. **Romae. Laterani,** *22. Januarii 1211.* Innocentius III papa ad petitionem Pontii magistri et fratrum militiae templi in Ungaria praebet assensum, ut commutationem inter eos et (Gothardum) episcopum zagrabiensem super quibusdam decimis et aliis rebus inire possint.

Katona: Hist. crit. V, 123. Fejer: Cod. Dipl. II, p. 104.

LXXXV. **Vigiliis,** *6. Junii 1211.* Vita nauclerus civis ragusinus, coram B. episcopo vigiliensi et imperiali secretario comparens, deponit quaerelam contra aliquos cives vigilienses, qui astrinxerunt eum solvere de anchoratico, arboraticho ac plateaticho, dicens, iam ex antiquo cives Ragusii applicantes litora civitatis vigiliensis nihil solvisse de dictis tributis aut mercibus emptis aut venditis, sicut nec vigilienses solvisse Ragusii. Pro conservatione bonorum morum introductorum tempore Friderici regis et suorum praedecessorum, cum revera extet pactum cum Ragusio, declararunt judices supradicti liberum esse Vitam et quoscumque cives ragusinos venientes Vigilias ab omni exactione. Propterea ordinatum est Bartolomaeo notario communis, ut istam resolutionem ponat in scriptis.

Ljubić: Mon. hist. Slav. merid. I., p. 27.

LXXXVI. *1211.* Andreas II rex manifestando probata in eum creatoris benignitatem, cujus misericordia a tot et tantis fuit periculis liberatus et de exilio ad regnum, de carcere ad solium, mirabillter sublimatus, devotionis voto inductus, monasterium ad honorem beatae dei genitricis Mariae in Toplica duxit construendum, fratribusque clarevallensis domus, ordinis cysterciensis, idem monasterium cum omnibus possessionibus et libertatibus, quibus illud dotavit, contulit. Dedit vero ei in dotem totum comitatum gorensem (de Gora) cum omnibus pertinentiis, praeter pertinentias templariorum et praeter sex generationes cum tenutis, quas ad iurisdictionem castri voluit pertinere. Statuit porro ut ecclesia B. V. M. de Toplica omnia iura comitatus de Gora possideat, quae duces Slavoniae seu comites de Gora antea possederunt. Nomina piscaturarum haec sunt: Ilovenie, Bratchovycha, Lubin, Vustiloygne, Cherneth, Terdeche, Bukovia. Principales autem metae: Toplica, Golina, Bouicha et Podegas ultra fluvium Cuppam, ab eo loco ubi fluvius Crauazcha cadit in Cuppam usque ad terminos Pescenyce, quae est villa fratrum hospitalis, dein Hothina, Strysov, Dossice, Maladece, Brestet, Crastevyze super Savam, Moschenyze et terra Strepiz, Bachus quoque, Peche, Stanko, terra Bodilo, quae est super Glinam, Obet cum suis metis, terra Mogon, Berkis et Chultych, Melinoga, Stresyche, Visoka, terra Rados et Graduner (Gradimir), Jalsevniza, Murta, Brebroviza, Ozelsko, Gradissa, terra Provinja, Chavche, omnes cum

Digitized by Google

suis metis; in Vernycia et Cherniha et terra Slavoygna et Copachia, insula Bogdan et terra Holdice et Zelobeth et Delym, Gozna et Chava, Ruiske et Cudina et terra Crete, Slaven, Raten, super fluvium Gliniza, terra Godimeri et Stebencha, terra quoque Goztove et fratrum suorum et Riwkova et Leskova et Verkouyla; terra Veychenich et Gaigna, terra Myzeloygna et Vulkan super Vustymaie et Gracheniza scilicet Boylenie, terra de Brochina, ubi sita est prima Grangia de Toplica; insuper Slatygnich, Tersa, Stresigna, terra Cranko filii Hlapoygna, Lochoviza, terra scilicet Musconis, Chernech, quae fuit Lesconis cum portu super Savam. Principaliores redditus, quos rex tempore ducatus sui percipiebat: pro marturinis unaquaeque mansio 24 frisaticos solvere tenetur annuatim. De his exempti sunt saltem quinque: Breminer (Branimir) in Bouicha, Vulkan, Verkis, Bogdan et Goztove. Hi quinque Jobagiones cum nepotibus suis teneantur ecclesiae de Toplica annuatim tres pensas et descensum dare. Porcos regios debet ecclesia de tota terra colligere. Caeteras nominatim adductas praestationes solvant sicut prius duci solvebant. Monasterium hoc regale declaratum est immune et liberum ab omni alia iurisdictione praeter regis iudicis. Abbas vero habet plenariam et irrefragabilem potestatem universum populum suum vel per se vel per suum comitem curialem judicandi, sicut comites de Gora antea judicabant. Existentibus Calano Quinqueecclesiensi, Gothardo zagrabiensi episcopis, Bertoldo colocensi archiepiscopo et bano Bancone bichoriensi qui et curialis est comes reginae. Ochuz supruniensi etc.

Tkalčić: Monumenta epp. zagr. I., 25.

LXXXVII. *A. 1211.* Andreas II rex declarat, quod cum Simon banus, frater Michaelis bani, novo et inaudito genere iniquitatis et nequitiae, adinventionibus detestabilibus crudeliter ac enormiter armatus, una cum suis complicibus, mortis bonae memoriae Gertrudis reginae, consortis regis particeps extitisset, habito communi filiorum et episcoporum ac omnium banorum consilio, universas eiusdem possessiones decrevit confiscandas.

Fejer: Codex dipl. Hung. III. p. 152.

LXXXVIII. **Arbae,** *3. Januarii 1212.* Temporibus Petri Ziani ducis Venetiarum, Prodani episcopi arbensis, nec non Marci Mauroceni comitis arbensis. In palatio episcopi arbensis congregato cum episcopo et capitulo ejus, vir nobilis Albertus quondam Mathaei Gauzigna (Gozinić) tamquam senior stirpis cum omnibus propinquis domus suae exposuit suam magnam erga s. Stephanum devotionem, et orat capitulum facultatem supra Turrim ad eos spectantem et existentem supra Catribum aedificandi unam ecclesiam ad honorem praedicti sancti. Item ut ipse et progenies sexus masculini habeant in eamdem ecclesiam iuspatronatus cum facultate eligendi capellanum per episcopum confirmandum. Episcopus et capitulum consentit petitioni sub conditionibus 1. ut ecclesia sit congrue dotata; 2. si capellanus non eligatur intra sex menses, electio ad episcopum intelligatur devoluta.

Farlati: Illyr. Sacr. T. V., p. 239.

LXXXIX. *A. 1212.* Tempore Bernardi archiepiscopi, Domaldi comitis, Drago nepotis Danne vicarii, Madius filius Jorre, cum Stoje longo et uxore sua, facit cambium? (ganbitum) et more paterno assignat in Hilco eis de terra

Digitized by Google

sua tres barcos per longum et latum, et insuper addit XX romanatos auri pro finito precio. Illi autem dant ei quandam vineam de XX vretenis ibidem in Hilco possidendam. Testes: Rade Pisaule, Bracco peliparis. Scripsit Sabatius communis juratus notarius.

Orig. in archivo monasterii S. Mariae Jaderae.

XC. **Romae. Laterani,** *19. Martii 1213.* Innocentius III papa significat veglensi episcopo, quod causa, quae inter eum et clericos castri Musculi vertebatur, per exmissos abbatem de Melta, plebanum s. Mariae majoris Jadertinae et archidiaconum veglensem composita sit, qui dictos clericos ad omnia petita exolvenda ei sentialiter condemnarunt.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., 46.

XCI. **Rivoalti,** *mense Maio 1213.* Petrus Ziani dux Venetiarum facit plenam et irrevocabilem securitatem Johanni veglensi comiti et suis haeredibus de omnibus, quae ei dare tenebat anno transacto ad festum s. Michaelis, tam pro regaliis quam pro comitatu Veglae et insulae totius atque pro insula de Perviki, secundum cartam promissionis, quam fecerat Rivoalti Henricus Dandulo anno 1199. mense aprilis. Si autem unquam contra hanc cartam tentaret componere aliquid, dux promitit comiti Johanni et suis haeredibus solvere quinque libras auri. Testes: Joannes Vituri, et Henricus Polani, Michael Bonifacius plebanus s. Mariae Jubianici notarius complevit et roboravit.

Ljubić: Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium I p. 28.

XCII. *A. 1213.* Andreas II rex affirmat, quod licet omnia monasteria cisterciensis ordinis specialiter diligat, monasterio tamen de Toplica, quod de proprio suo fundavit regni sui anno primo, ampliori dilectionis praerogativa teneatur, eo quod clarevallenses fratres inibi convocaverat. Illis itaque contulit totum comitatum de Gora, sicut illum ipse possedit, dum dux fuisset ultra Dravam. Repetit ex suo privilegio illius monasterii libertates et immunitates ac solutiones et praestationes populi. Inter Jobagiones, qui annuatim tres pensas frisaticorum solvebant, nominat Gostve cum parentela sua, Breminer cum parentela, Berkis cum parentela, Vratislav cum parentela, Petrus filius Murta cum parentela et Bogdan cum parentela. Insula solvet etiam tres pensas, Holdi cum parentela, Vlchota cum parentela, Zrepic cum parentela, Berglez cum fratribus ultra Culpam, Zlobez cum parentela, Dilin cum parentela, Nestursa cum parentela, Vicho cum parentela, Hemelcho cum parentela. — Gostve et Petro de Murta, quia abbati Theobaldo legitime servierunt, concessit rex libertatem, ut de suis praediis saltem terciam partem marturinarum solvant. Praedia Gostue: Maya et Stebenche. Praedia Petri: Ielsevnenica, Serno et Celna. Hospites de Toplica singulo anno decem pensas frisaticorum solvere habebant, praeter marturinas, quas solvunt sicut alii. In foro Templariorum de Gora habebant fratres de Toplica medietatem tributi, praeter pisces et peccora et primum denarium. — Existentibus: Bertoldo archiepiscopo colocensi et vojvoda Transil. Kalano quinqueeclesiensi, Gothardo zagrabiensi episcopis, Banc palatino, Martino bano, Alexandro sumuniensi.

Tkalčić: Mon. epp. zagr. I., p. 28.

XCIII. **Albonae,** *24. Februarii 1214.* Temporibus Petri iupani, Pervogna filius Joannis, et Joannes filius Negom et Sabnic Slavogost cum aliis nobilibus

Digitized by Google

iuraverunt tenere pacem et concordiam hominibus de Arba ita, quod sint salvi et securi in partibus eorum, tam in personis quam in rebus, dehinc ad annos 20 sub poena Bizantiorum 20. Et si aliquis eorum habuerit aliquam inquisitionem contra Albonenses vel hi contra Arbenses, deponant quaerimoniam ante sapientes suos. Et si aliqua pars contra iusiurandum ire temptaverit, aut sacramentum corruperit, vel per vim, sive furto aut per pignorationem, componat aliam partem cum supradicta poena, et pax firma remaneat. Jurant: Petrus vicecomes, iupanus Petrus supradictus, cum ambobus iudicibus Mathaeo filio Slavogost, Bogesila filio Biticha, Ivanaz filius Sedeslai plebanus. Insuper rogant Albonenses, ut si piratae Cazichi eos praedaverint et bona eorum abducerent vel personas, arbenses si possunt redimant eas, per bonam concordiam. Si autem noluerint, ut eos emant, dimitant eos abire. Et si aliquis ex partibus Albonae eos pignoraverit aut ceciderit in manus eorum, debeant eos tenere et bona, quae ablata fuerunt et mittere eis nuntium infra quindecim dies. Consimile facient eis et Albonenses.

Lucius: Memorie di Trau. p. 61 in additamento.

XCIV. *Circa a. 1214.* Andreas II rex mandat omnibus comitibus in Slavonia, quatenus monasterium suum de Toplica custodiant, et a malefactoribus et raptoribus deffendant, quia qui male fecerit monasterio, erit quasi qui tetigerit pupillam eius oculi.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. I. p. 33.

XCV. *Circa a. 1214.* Andreas II rex abbati de Toplica (Theobaldo) licentiam concessit forum faciendi in Bachusa.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. p. I, 34.

XCVI. *A. 1214.* Tempore Bernardi archiepiscopi, Domaldi comitis, Thomae nepotis Messagalinae vicarii. Stephanus Ustinna et Drasil, olim filii Ruzinne de Hilco, vendiderunt cuidam Duimo terram, quae fuit sub ecclesia s. Johannis de Hilco iuxta vineam eius, pro duobus romanatis et medium pro fine. Testes: Michacius, Lucarus Stresi et Barbatus. Scripsit Sabatius communis juratus notarius.

Orig. in archivo mon. s. Mariae Jaderae.

XCVII. *A. 1214.* Andreas II rex donat Barano decano zagrabiensis ecclesiae in recompensationem fidelis sui servitii terram Cehna (Čhehlinec vel Čulinec) et Wereck castrensium castri zagrabiensis perpetuo iure possidendam sibi et suis successoribus. In possessionem idem introducitur per Martinum banum, qui tunc temporis in illis partibus banatus fungebatur dignitate. Prima meta fuit villa Scepnicha praedii eiusdem Barani decani; deinde versus aquilonem venit ad quandam publicam stratam, quae in illis partibus via regis vocatur, usque dum eadem via intrat in quandam aquam nomine Tornua (Trnava), et per eandem viam derivatur, donec Tornua defluit in Zawam; versus australem partem eadem Zawa circuit omnes alias terras eiusdem Barani. Indulget etiam rex Barano et suis haeredibus perpetuo marturinas centum mansionum de parte, quae regem contigerat, ita ut nullus homo bani ad colligendas marturinas transmissus, super praedictas. C. mansiones de populo dicti decani descendere, aut collectam marturinarum exigere praesumat. Datum per manus Thomae aulae regiae cancellarii et albensis praepositi. Inter pro-

Digitized by Google

ceres: Kalanus episcopus quinqueecclesiensis, Gothardus zagrabiensis. — Ochuz banus et comes symigiensis.

Tkalčić: Monum. episc. zagr. I, 35.

XCVIII. *1214—1217.* Stephanus magnus iupanus (Rasciae) cum filiis suis iurat comiti Ragusii Johanni Dandulo et toti communi ragusinae civitatis, quod futurus sit eorum amicus et eius filii, donec ei recti fuerint; et si aliquis eorum inimicus fugerit ad eius terram, tradet eum iis; si coeperit eos molestare de terra eius. Tribuit eis libertatem veniendi cum mercimoniis et vendendi et comparendi libere. Slavus non audeat comprehendere ragusaeum sine judicio et si fuerit aliqua causa inter civitatem Ragusii et terram eius, ponentur iudices, uti est consvetudo, et iudicent.

Ljubić: mon. hist. Slav. mer. I, 31.

XCIX. *A. 1215.* Andreas II rex confirmat perennalem fassionem Villermi quoad terram olim reginalem Dravae et Murae interjacentem, sibi per regem collatam et comiti Buzad venditam.

Acta mixta in archivo regni Croatiae, fasc. 516, nr. 45.

C. **Cathari,** *mense Augusto 1215.* Cum pro quodam debito fuissent datae aptagiae (pignora) super presbyterum Michaelem comiti Tupzae, et postquam hoc factum nuntiatum fuisset archidiacono Sergio, qui tunc primatum ecclesiae catarensis tenebat, venit in curiam coram judicibus Drago Potis Basilii cum Petro Potis Triphonis atque Simeonis Junii, coram quorum judicio convinceruntcomitem Tupzam. Et iudicatum, quod comes non audeat recipere aptagias super ullum clericum, nisi episcopus vel archidiaconus. Scripsit Junius communis notarius.

Farlati Illyr. sacr. T. VI. p. 436.

CI. *A. 1215.* Bertholdus archiepiscopus colocensis ad petitionem N. electi episcopi zagrabiensis et canonicorum eiusdem ecclesia, confirmat privilegium Stephani episeopi zagrabiensis, in quo ecclesiae et capitulo zagrabiensi confert praedia Sciteh (Sisek) et Odra, Pribisev et Drencina, sicut in magno privilegio Hemerici regis habebatur, non obstante eo, quod eadem praedia in dicto prilegio inter bona episcopalia computentur. Existente Joanne bano Sclavoniae.

Tkalčić: Mon. epis. zagr. I, p. 36.

CII. **Sibenici,** *12 Octobris 1216.* Temporibus Petri Ziani ducis Venetiarum, Venantii arbensis episcopi et Marci Mastropetri comitis Domaldus spalatensis et sibenicensis comes pro se suisque hominibus de Sebenico et Marcus comes arbensis cum tota communitate instrumentum pacis et concordiae perpetualiter habendum fieri jubent, tali modo, quod quidquid offensionis ex utraque parte huiusque extitit, ex toto penitus remittatur, praeter quod homines de Sebenico Marco comiti et communitati arbensi hinc ad festum bb. apostolorum Petri et Pauli primitus venturum centum perperos aureos bonos justi ponderis pro damno ab ipsis facto dare teneantur.

Farlati: Illyr. sacr. T. V., p. 239.

CIII. *Circa 1216.* Comes Bachater in lecto aegritudinis constitutus, tale statuit testamentum coram fratribus minoribus de Gorbonuk, videlicet fratre Nicolao, fratre Cosma et fratre Blasio, nec non Georgio sacerdote ecclesiae

Digitized by Google

ecclesiae s. Adriani, Tiba comite, magistro Endrey, magistro Herrico filio Mikov, ac consorte sua. Imprimis ob remedium animae suae, fratribus de Gorbonok, apud quos requiem suam elegit, legavit unum equum palefridum zug (?) coloris, 16 cabulos tritici et 32 cabulos vini. Item possessionis suae Alazta legavit filiae suae dilectae medietatem, aliam vero partem consorti suae karissimae pro dote sua. Item possessionem suam s. Dominicum in Zegeria iuxta Scelniche sitam reliquit filiae et consorti suae. Item possessionem magnam Zaragad, quam pro fidelibus servitiis rex Bela ei contulerat, »Ladislao ac Andrea regibus, privilegiorum suorum munimine firmantibus«. Porro terram Crokay et partem de Ruicha, Conzka vocatam, porro terram Poloncha. Omnes terras reliquit filiae et consorti suae. Item terram Luky Zarakad, quae a Stephano filio Ochuz, obligata erat in pignore, legavit Andreae filio Petrus filio sororis suae. Item equum zug coloris legavit filiae una cum sua sella et abena pro vestitu, et alium equum zug coloris legavit pro die subaracionis suae; soceri sponsi sui in die nuptiarum filiae suae reliquit galeam suam et gladium suum. Item diversos equos pey, rufi et zeu coloris reliquit filiae, consorti et zombot servienti. Item cyphum argenteum et cingulum argenteum legavit filiae suae. Item quandam ancillam suam Elenam ob remedium animae suae permittit libertati. Totam vero familiam suam in servili famulatu obligatam reliquit filiae et uxori suae; et quidem relictam Bodolo nomine, Zorcam cum suis filiabus, Dragelka et Kuna cum 5 filiis, scilicet: Cyce, Buden, Budivoy, Georgio et Wlohoyk, filiam quoque Dragelkae nomine Parva; item Denisam cum filio Stephano; item duas ancillas Cywtna (Cvitna) et Cruppa, nec non Mikov fratrem eorundem pariter cum matre Dragna; Malsam, Johannem et Ivan filios Damasa; item Elisabeth filiam Almand; item Zvanimer cum conjuge sua Zuwaycha, et cum tribus filiis Paulo, Zordilo et Danimer; item Zombot et Wolk cum fratre, item Jurk cum filia et Mersa.

Pridem in archivo regni Croatiae Zagrabiae (n. r. a. f. 1675 nr. 1.) nunc in archivo Pestini.

CIV. **Anagniae,** *25 Maii 1217.* Honorius III papa veglensi et traguriensi episcopis significando, quod N. subdiaconus et canonicus spalatensis, apud sedem apostolicam constitutus magistro G. capellano suo proposuerit, cum in episcopum nonensem fuisset electus, quod archiepiscopus spalatensis G. archipresbiterum spalatensem non electum a clero vel a populo expetitum, pro sua voluntate praesumpserit in episcopum nonensem consecrare, et licet tam consecranti quam consecrato a praedecessore suo (Innocentio III) mandatum fuerit, ut se apostolico conspectui praesentarent, quia tamen illi constituti Romae tempore generalis concilii, de praefata re mentione non habita, recedere praesumpserunt, mandat, ut eundem episcopum nonensem se conspectui apostolico praesentandum compellant.

Theiner: Mon. Slav. merid. I, p. 70.

CV. **Cathari,** *mense Octobris 1217.* Blasius catharensis episcopus una cum suo clero et communitate tempore regis Radoslavi facit breve Matthaeo de Bovali propter bonum servitium, quod adduxerint caput beati Tryphonis, patroni civitatis, donat ei agrum de s. Theodoro, et concedit, ut ex omni collectione, quae fuerit in civitate, de magna sive minima, una cum filiis suis et haeredibus sint absoluti ab omni datione communis in perpetuum. Ad hoc jurant: Tryphon archidiaconus cum archipresbytero, presbytero Jacobo et pres-

Digitized by Google

bytero Junio communis notario et multis aliis presbyteris, cum Triphone Bolizae et Milesa Dino juratis judicibus civ. Testes: Serga Ludinus, Andreas cath. Marinus Moschae, Joannes Eurici, Joannes, Jacobus et Petrus filius Joannis Dubionis, Junius presb. not. scripsit.

Farlati: Illyr. sacr. T. VI., p. 439.

CVI. *mense Septembris 1217.* Tempore Slavici archiepiscopi spalatensis electi. Domaldi comitis, Mengazae nepotis, Maravennae vicarii, Micatius notum facit, quod de controversia, quae illi erat cum coenobio s. Stephani et abbate Deodato arbitris, episcopo Tragurii et abbate Crana, ita convenerit, ut ille omne jus dimitteret, quod habere posset in vinea supra Calametum, quam Stana uxor Joannis donavit s. Stephano; item in praediis insulae Soltae, quae sunt apud Cernovam; abbas autem quod ei dederit duodecim perperos. Testes: Dragov filius Nicolai, Gregorius Michudus, Debiana Desaze, et Murga. Scripsit presbyter Sabatius, notarius communis.

Farlati: Illyr. Sacr. T. III., p. 243.

CVII. *A. 1217.* Andreas II rex, cum esset in susceptae peregrinationis ad terram sanctam praecinctus, ad petitionem Ciriaci praepositi ecclesiae zagrab. cum canonicis suis, confirmat omnia privilegia, signanter autem metas terrarum et possessionum ecclesiae zagrabiensis. Metae autem fuerunt haec: Prima meta terrae, quam illis rex Bela, pater Andreae donavit, incipit ab oriente juxta quam est aqua Corusca, et ibidem est meta crisiensis. Inde protenditur ad occidentem supra montem, ad metam, sub qua est via, per quam tendit ad aquilonem versus terram Nicolai, deinde ad occidentem ad aquam Camesnice, per illam superius ad metam clavigerorum ad finem montis in aquam Siprach; deinde ad Camesnica, ubi iungitur cum aqua Celnik (Celnic) usque ad fenum Bogdani; inde ultra siccum Celnic ad rivulum Ozchorch; inde superius versus Malinam, inde ad montem et piros iuxta terram Isani; inde per viam usque Bresnicam, et ad sinistram ad locum Vinodoli; inde ad magnam stratam et versus occidentem in vallem et supra ad villam sacerdotis (Popovec?) et ad inde supra viam iuxta vineas Vitalis, ad occidentem et ultra magnum montem ad castrum Gregorii (Gregurovec), et iterum ad montem, ubi est forma sellae; inde ad vallem Peregasce (Pegker), et per quandam viam ad finem montis, qui vocatur dorsum Caprae (kozji hrbet); deinde ad orientem per viam Vorosd supra pontem, et ad vallem ultra rivulum Camescam ad cacumen; inde ultra magnam vallem ad Las et ad viam Petku et ultra sylvam ad vallem, ubi minor Corusca exit; inde ad maiorem Coruscam et per montem versus orientem ad vallem Brestoua et inferius ad Glogonicam, deinde ad piscinam cruciferorum, deinde ad Calissam (Tkalec) et ultra viam per vallem et supra montem ad Sabia loca (Žabja lokva) usque ad metam templariorum et per montem ad rivulum Copronich usque ad metam crisiensem, ubi terminatur cum priori meta. Item terrae, quam nobilis Catar (Tatar) contulit ecclesiae est meta: a porta lapidea versus occidentem ad rivulum Bogaceua, inde per viam ad montem Pescenic, inde ultra sylvam ad rivulum Lubesiza, et per viam sub monte Lubel, super eundem montem tendit ad montem dorsum Caprae, et per viam redeundo ad locum Pethce, ubi terminatur. Meta terrae Topliza, quam Alexius quondam banus contulit, incipit a rivo Globociza et participat metas cum terra Mutimeri comitis; inde ad montem Wlcomerii, ubi protenditur per

Digitized by Google

viam et per dorsum montis descendit ad vallem, ad »nasum eiusdem montis«; deinde ascendit montem, ubi est via, et ascendendo et descedendo venit ad viam, ubi junguntur metae cum varasdiniensibus et per illam (metam) itur ad magnam viam, et descendit ad acquam Bigne, super ripam Prognibrod, et iungitur metis zagrabiensibus. Terrae Babuch, quam rex Bela, pater Andreae, contulit ecclesiae zagrab., prima meta incipit a cacumine montis, ubi est fons, ibi solent viatores quiescere, hinc in dorso montis per viam ad Bela Bokonia, inde ad Calissam, inde ad montem Ingelowcz, inde per montem descendit ad rivum Prodani, inde ad montem Gremla, et montem Adumoli, et descendit in campum ad rubum in medio viae per mediam sylvam ad Lomka, inde per medium flumen in insulam ad sambucum, et juxta sylvam ad Zavam; deinde ad metam Waratizlai juxta viam ad ecclesiam, protenditur per viam usque Goli verh et per cacumen montis ad priorem metam. Terrae Gremla, quam contulit nobilis Petrus, meta incipit versus orientem et dividit terram cum populo regis transiens magnam stratam et dividit terras cum populo regis et centurione Petro mons Pantelouth versus orientem. Terrae Zawarsia, quam Joannes praepositi C(iriaci) avunculus contulit, meta inscipit a terra filiorum Nicolai iuxta viam per montem ad terram castrensium. Terrae Opor, quam contulit Blasius quondam abbas s. Martini, meta incipit versus orientem in via regia, deinde ad terram civis Cihene, et versus occidentem ad ecclesiam s. Mariae; versus septentrionem ad magnam viam, quae venit de Suseria et vadit Zagrabiam, inde ad fluvium Johan potoka, superius ad terram episcopi, per montem ad viam, a qua descendit ad metam terrae comitis Egidii; per vallem et montem ad fluvium Jelseuch et descendit ad viam. Terrae Casina, quam quidam Wtha cum suis fratribus contulit, prima meta incipit a magna strata per fluvium Casina, ad viam quae ducit in Guinam, quae est meta inter terram Casina et terram templariorum; deinde per magnam sylvam versus montem, qui est iuxta ripam Zavae; inde ad fluvium Johan, ad terram canonicorum, et in regressu ad viam exercitualem, quae fuit prima meta casina; per eandem tendit versus occidentem ad quadrivium, inde per eandem viam septentrionem versus per vallem ad viam et versus orientem usque ad quadrivium; in septentrione transit rivum Zepnica ascedendo usque ad viam, quae ducit ad aliam viam, qua itur ad Wgram et inde ad magnam stratam. Podgoriensis praedii, quod Martinus banus contulit, incipit meta a rivo Trstenik potok, qui currit in aquam Gradna, tendit ad locum Gradez; deinde iuxta ecclesiam ad magnam stratam, et per illam ad rivum Gosseva, et per medium campum versus meridiem ad magnam viam ad priorem metam. Terra, quam quidam Zomar filius Dozlai contulit, incipit a fluvio Wlica, ascendit sursum in viam Pomneu usque ad metam Egidii comitis. Terra, quam Vladislaus contulit, incipit a rivo Cosniza, de quo exit Mlaca, inde iuxta portum filiorum Chuale ad magnam viam, quae ducit ad Monoslov, ad metam Scopiza et Selin, ubi sunt sex metae Terra Blata, incipit de fluvio Ocrogluc, qui tendit ad paludem Blato versus orientem, et inde ad terram Cupal, deinde juxta sylvam ad paludem Gluboca Mlaca, et sylva dividit terram Zechi a Blata, quae sylva Wlci log dicitur; inde ad aquam Wlachun; inde ad pontem, in quo pedites transeunt; Brestua Mlaca dividit Blatam a terra Narad, et tendit ad viam Konhod, inde ad aquam Petoisa. Sunt porro terrae, quas Baranus decanus contulit: Resnik, Scepnica, Brest, Sihenek, Werecht et Tarnowa cum

*

Digitized by Google

terra Cocani et quam Nues bachiensis praepositus ecclesiae contulit, cum insula Preulaca et tribus clausuris piscaturae a Barano decano collatis. In his omnibus praecepto regio procuratorem egit Buzad comes. Insuper episcopus zagrabiensis Stephanus contulit ecclesiae terras Pribisceu, Drencina, Odra, Scisech. Refert praeterea rex Andreas: »Cum ecclesiam zagrabiensem, quod iam dudum desideravimus, dedicari fecimus, et eam in majori dotare non possemus, compacientes suis necessitatibus, et maxime, quod sita sit in regni nostri confinio, has illi libertates concessimus: quatenus universi populi ad eam pertinentes nec bano, nec vice-bano, nec alicui in victualibus vel descensibus, in marturinis, vel in iudiciis vel ulla unquam occasione rei respondere teneantur.« Insuper memoratus Ciriacus praepositus terras suas et suorum fratrorum Quinciani et Bocani Casina cum Blagusa et insula iuxta fluvium Zawa cum terra Tupal (seu Cupal), quam rex eis dedit, et cum praedio Dolsiza cum territorio Bcelich capitulo zagrabiensi contulit. Metae autem terrae Casina sunt: ab occidente a fluvio Liseu, deinde a vertice montis ad quercum, quae est supra ecclesiam s. Petri, deinde terra Budiz, inde descendit in Casinam, et per transitum ascendit ad vineas praepositi; inde descendit in Blagusa et per viam ad montem, ubi iungitur cum meta Bozir; inde per verticem montis ad fagum, et descendit ad fluvium Jasenouiz, qui cadit in fluvium Glavniza, per illam descendit ad magnam viam, ubi est pons, et per eandem revertitur ad primam metam. Meta insulae et terrae Cupal incipit a Zawa et per certas metas de villa Sechi (Čehi) usque ad Narad ad metas Blata; abhinc ad metas Jaroslai et per viam vadit ad Vedridol et terram Wechezlai et cadit in Zawa. Meta in Dolsiza cum sylva incipit versus orientem ab Odra, vadit per Lihciniche (Lekenik?), deinde per sylvam directe ad paludem Obed. Confirmat etiam donationem Egidii (comitis) et annihilat privilegium, si quod in his terris haberet Banco (banus) vel Ochuz (Okić) comes. Datum per cancellarium Ugrinum. Inter praelatos et magnates Stephanus zagrabiensis episcopus; Ochuz curialis comes, Banco banus.

Idem privilegium confirmatum per Henricum III papam 1227 et per regem Stephanum IV. a 1272. Transumptum per capitulum chasmensem a. 1657. per capitulum zagrabiense a. 1767. in archivo capituli zagr. acta antiqua. fasc I. nr. 38. fasc. 55, nr. 1.

Theiner: Mon. vet. hist. Slav. I, p. 73. — Tkalčić: Mon. zagr. II, p. 11.

CVIII. *A 1217.* Andreas II rex, ad petitionem Desiderii episcopi chanadiensis et Ciriaci praepositi zagrabiensis, donat cuidam Egidio, qui a primogenitoribus suis ad banatus dignitatem servitio pertinebat, perpetuam libertatem, ita, ut tam ipse quam eius successores nec bano nec cuiquam hominum ratione pristinae conditionis respondere teneatur, sed cum omnibus haeredibus inter servientes regis computabilis habeatur. Praedia etiam illius confirmat, et quidem: Insula, Crasteniza, Prevlaca, Selin, Chernelec, Rucha, Quiquinik. Metae autem Insulae sunt: a rivo Ztrugna, et desinit in viam, quae ducit in campum Surina, et transit in magnam silvam, et venit ad rivum Mlaca et desinit in pontem Zavnca (Savica), et finitur in magna Sava. Meta terrae Cresteniza incipit in rivo Mertunice et vadit iuxta rivum Zovichka glava, et transit alium rivum Dulga mlaca, et tendit in Savam, ubi finitur. Terrae Prevlaca meta incipit in oriente in ipsa Sava in loco, qui vocatur transitus leprosorum,

Digitized by Google

ducit in rivum Mertuvica, deinde ad rivum Obonin, et per varias metas arboreas ad rivum Costniza et siccam Costnizam, et ad rivum Mlaca, et ad ripam Ztrugua usque ad Savam. Terrae Selin prima meta a fonte Zlatousti iuxta ecclesiam s. Joannis Babtistae, vadit ad rivum Odra, venit ad rivum secundum dicti fontis Zlatousti et finitur in capite ipsius. Terrae Chernelec prima meta in magna arbore fagi iuxta rivum Jelseuc per montem ad vallem et in viam in cacumine montis, ad magnum hornum et per varias metas arboreas iterum ad rivum Jelschevec. Terrae Rucha meta contermina est terrae Munuzlov, scilicet filiorum Macharei comitis, inde ad Zavam, inde in Lachinam, inde per silvam ad primam metam. Terrae Quiquinik meta descendit a loco in Lomnizam, ascendit ad fluvium Ses, ascendit ad bivium Pomnev, inde in Revicam fluvium, inde per vallem redit in Calnuez. Datum per manus Hugrini cancellarii, Bertoldo colocensi, Calano quinquecclesiensi, Stephano zagrabiensi episcopis, Bancone bano, Ochuz curiali comite.

Tkalčić: Mon. epis. zagr. I, p. 36.

CIX. *A. 1217.* Andreas II rex, cum esset in exequendo itinere assumptae crucis ad sanctam terram proficiscens, venit Zagrabiam et ad monasterium zagrabiense a s. Ladislao rege constructum, qui terram Sclavoniae sive Banatum ab errore idololatriae ad christianitatem convertit et coronae Hungariae subiugavit, qui etiam in eodem Banatu episcopatum instituit et monasterium s. Stephani regis construxit, supplicationibus episcopi et capituli zagrabiensis, ut omnia privilegia super praediis, possessionibus et libertatibus, tam a s. Ladislao rege, primo fundatore, quam etiam a praedecessoribus suis, praesertim a fratre et rege Hemerico ecclesiae zagrabiensi collata, secretioris et solemnioris sui sigilli, videlicet aureae bulae munimine, confirmaret, grato volens accurrere assensu, habito consilio omnium magnatum suorum, omnia privilegia ecclesiae per cancellarium Ugolinum coram multitudine perlegi fecit, et aureo sigillo suo confirmavit, adjungens porro, ut nullus banus, sive sit de regali progenie sive de magnatibus, praesumat populos ecclesiae coram se in iudicium trahere, aut descensum petere, aut marturinas seu quamcumquae collectam exigere, iniungens bano seu duci pro tempore constituto, quod decimas marturinarum omnium collectarum episcopo plenarie persolvat; decimam etiam omnium tributorum forensium, seu decimas proventus portuum, solvere compellat. Statuit porro, ut populus ecclesiae in nullius foro tributum solvere cogatur. Disponit etiam, »quod licet nunquam moneta regalis in regno Banatus seu ducatus facta fuerit ab aliquo rege«, tamen si a successoribus suis fieri contigerit, quod rex non credit, populus ecclesiae mercimonia sua emendo vel vendendo dare non compellatur pro eadem, nec etiam monetarum aliquod forum episcopi causa exercendae monetae accedere aliquo modo praesumant; si inventi fuerint, in carcere detineantur et omnes res suas ammittant. Datum per manus magistri Ugolini aulae r. cancellarii.

Inter subscriptos Calanus 5-eccles. et Stephanus episcopus zagrabiensis, Banko banus, Ochus curialis comes.

Idem privilegium confirmarunt: Rex Bela IV a 1269 aurea bulla; rex Stephanus IV a, 1272; Carolus Robertus a. 1318, Stephanus dux 1353; rex Ladislaus IV a. 1492.

Tkalčić: Mon. episcopatus zagrab. I. p. 44.

Digitized by Google

CX. *A. 1217.* Andreas II rex, zagrabiensis dioecesis monasterium per s. Ladislaum regem fundatum, huius largitionis stipendio dotavit: quatenus salinarii super Marisium fluvium constituti de salibus aquaticis eiusdem ecclesiae canonicis nec non episcopo, valens 50 marcas de salibus in loco, qui votur Zegedin annuatim ante festum s. Stephani persolvere teneantur, ac iam dictis canonicis usque Zagrabiam absque omni tributo deportandis, et si eis expedierit venditioni exponendis.

Tkalčić: Monum. episc. zagr. I, 46.

CXI. *A. 1217.* Cum tempore pracincepti itineris ad libertationem terrae sanstae et ad componendam discordiam et controversiam pro Jadertina terra rex Ungariae Andreas II legatos suos P. priorem domus hospitalis totius Hungariae et Alexandrum praepositum transilvanae ecclesiae Venetias ad ducem Petrum Ziani misisset, factum est sequens inter eos pactum: Dominus rex debet dare privilegium securitatis et finis, bulla aurea insignitum, domino duci et communitati Venetiarum, quod contentiones habitae de civitute Jadra et ejus pertinentiis perpetuum finem habeant. Insuper debet renunciare canonieo vel legali et utroque juri reali et personali super Jadram civ. Idem privilegium debet insuper auctoritate apostolica muniri. Haec omnia confirmat praepositus et legatus regius sacramento. P. autem prior in habitu suae religionis. Praeterea stabilivit dux cum legatis, quod homines ambarum partium in veniendo et redeundo liberi sint ab omnibus solutionibus, salvo illo quod de rebus suis octuagesimum tam in Venetia, quam in Ungaria, solvere teneantur. Petierunt insuper legati, ut regi concederentur naves ad transportandum, quod dux annuit ea racione, quod navis, quae erit miliarorum 500, debet habere marinarios 50, caeterae autem naves habebunt competentes marinarios plures vel pauciores, secundum rationem magnitudinis vel parvitatis earum; et rex debeat solvere pro navibus 500 miliarium 550 marchas argenti monetae Venetiarum; si navis maior fuerit, plus solvetur, si minor minus; sed nulla tamen erit minor, quam trecentorum miliarium. Naves debent esse paratae usque ad festum beati Jacobi et ibunt Spalatum recepturae dictum regem et suos cum rebus suis et equites, ad portandum eum ultra mare.

Ljubić: Mon. hist. Slav. merid. I., p. 29.

CXII. *A. 1217.* Andreas II rex concedit libertatem Tragurinis, ut in nulla causa debeant respondere, nec Domaldo (comiti spalat.) nec suo filio, nec alicui alteri personae. Praecipit insimul dicto Domaldo et suo filio et eorum hominibus, ne in futurum molestent praedictos cives, nisi velint incurrere regis indignationem. Comendat etiam magistro domus templi, ut cives defendat contra praedictos comites. Datum per manus Ugrini aulae cancellarii.

Lucius: Memorie di Traù. p. 29.

CXIII, *A. 1217.* Frater Pontius de cruce, humilis magister militiae templi per Ungariam et Slavoniam, et locumtenens regius in Croatia et Dalmatia, notificat, quod cum in causa, quae vertebatur inter comitem Domaldum et civitatem traguriensem, evocasset una cum aliis nobilibus Croatis ambas partes in praesentiam suam ad domum suam (militiae templi) in s. Petro de Boischie, positam in terreno inter Jaderam et Vranam, miserit Domaldus hominem suum et Tragurienses Dessam de Luca, qui produxerunt litteras regias, in quibus illos rex liberavit a judicio tam Domaldi quam ejus filii et eorum

Digitized by Google

hominum, praecipiendo dictis comitibus, ne audeant molestare praedictos cives. Praefatus igitur Pontius de cruce, agnoscens cum consilio multorum nobilium Croatorum ibi praesentium dictum privilegium regium, confirmat Tragurinis possessionem omnium terrarum et privilegia illorum. Praesentes: Joannes episcopus nonensis, comes Bodemir, comes Gregorius cum suis fratribus, comes Georgius Desivoy de Lika, Bratko et multi alii. Fuerunt quoque ibi frater G. capellanus, frater Jacobus de Pecoraria, frater Paulus de Oriol et Madius judex de Spalato.

Lucius: Memorie di Trau. p. 30.

CXIV. **Spalati,** *24. Nov. 1217.* Tempore Slavici (Slavizo) electi archiepiscopi spalatensis, Domaldi comitis et Mengazza nepote Maravennae, Talia uxor Dragovani dat praedium Deodato abbati s. Stephani sub conditione, ut sibi e coenobio alimenta suppeditarentur, filium autem suum monachi educandum atque erudiendum susciperent.

Farlati: Illyr. sacr. T. III., p. 244.

CXV. *A. 1217.* Andreas II rex notificat, quod cum esset in spalatensis civitatis portu ad implendum votum assumptae crucis, supplicarint eum canonici spalatenses, ut eis terram, non amplius quam murus destructae et antiquae civitatis Salonarum circuit, libenti animo conferret, quam illis rex pro remissione peccatorum suorum gratuite contulit et per Martinum comitem tradidit possidendam. Datum per manus magistri Ugrini aulae cancellarii, existente inter caeteros Calano quinqueecclesiensi, Stephano zagrabiensi episcopis, Bancone bano, Ochuz curiali comite etc.

Farlati: Illyr. Sacr. T. III, p. 243.

CXVI. *Circa 1217—1219.* Andreas II rex notificat civitati traguriensi et populo siccensi, quod super quaestionibus s. Petri de Clobiczo, territorio Biachio et s. Vitalis, pro quibus electus archiepiscopus spalatensis et episcopus parati erant litigare, omnis quaestio sopita sit, et ut territorium sicut hactenus ita a modo pacifice possideant.

Farlati: Illyr. sacr. T. III. p. 246.

CXVII. *13. Januarii 1218.* Cum ecclesia spalatensis archiepiscopo careret, Treguanus episcopus traguriensis a Grupcio archidiacono et canonicis ecclesiae spalatensis nec non a Deodato abbate et monachis s. Stephani accersitus fuit, ut initiaret primum lapidem subjiciendum fundamentis ecclesiae s. Nicolai de Saranda, quam aere suo aedificandam statuerat Racca, civis Spalati cum Elisabetha ejus conjuge, et ab illis percontatis, quid et quantum in dotem et administrationem ejusdem ecclesiae contribuere vellent, uterque respondit corum clericis et laicis utriusque sexus, qui sane frequentissimi convenerant, sibi in animo esse locum illum et quidquid agri circa erat offerre et tradere pro expiatione animae suae et suorum parentum; Deodato abbati et monachis s. Stephani praeterea terras, quas possidebant in Marnano, cum quatuor bovibus ad excollendas terras omnes frugiferas, cum grege ducentorum ovium ac decem apiariis. Decreverunt etiam cisternam ibi fodere, et haec omnia se facturos polliciti sunt sub ea conditione, ut monachi tres clericos aut minimum duos constituerent, qui perpetuo eidem ecclesiae custodiendae praeessent et divinis mysteriis operam darent. Quibus auditis episcopus lapidem consecravit. Testes: Andreas et Petrus diaconus.

Farlati: Illyr. sacr. T. IV., p. 336.

Digitized by Google

CXVIII. **Romae, Laterani,** *29. Januarii 1218.* Honorius III papa confirmat s. Basilii coenobiarchae multa monasteria et possessiones tam in Asia quam in Europa, inter caetera: apud Ungariam monasterium s. Demetrii juxta flumen Savi, cum omnibus rationibus et libertatibus suis a Bela rege eis indultis — cum conducta aquae fluminis Savae cum piscaria, nemoribus, iure passagii et omnibus aliis pertinentiis suis. — Item ecclesiam s. Mariae de Corosca, cum casali santofola, cimbris, terris et pertinentiis suis.

Theiner: Monum. Hungar. I, 9.

CXIX. *A. 1218.* Andreas II rex considerans constantem fidelitatem et strenua multifaria servitia Baboneg et Stephani comitum de Vodicha, filiorum quondam comitis Stephani de Goricha, quos veriloquax praeconii fama de originali domo et stirpe generosa Ursinorum romanae urbis senatorum propagatos testatur, enumerat illorum merita, inter caetera, quod, cum in terram sanctam profectus fuisset comes Stephanus frater Baboneg cum suis et fratris sui proximis familiaribusque, satis honesto coetu et congruo armis condecenter fulcito, equitibus ducentis et quinquaginta, suis propriis expensis per iter continuum in aditu et reditu cum rege procedere, diuturna et nocturna custodia persistere, gravesque labores suferre non dubitavit. Ob quorum fidelitatem praedictos fratres et corum haeredes in praefato eorum dominio Vodicha, quod frater ejus Henricus rex de commissione regis Belae patris sui pro fidelibus servitiis eis contulerat, novae donationis nomine sicuti et in caeteris eorum possessionibus confirmat, comitesque liberos eos nominat, eximiam quoque gratiam eis largiendo, ut a judicio et jurisdictione ducis Slavoniae, atque hani aliorumque iudicum regni et iustitiariorum, praeter solummodo regiae majestatis, prorsus sint exempti. Praeterea liberat eos a collectione mardurinalium per ducem, banum aut alios officiales exigi solita, prohibetque in eorum dominio et comitatu ducem, banum, praelatos, barones et iustitiarios descendere, aut generales congregationes celebrare. Datum per manus magistri Ugrini aulae cancellarii, existentibus inter alios magnates Calano quinqueecclesiensi, Stephano zagrabiensi episcopis, Bankone bano, Ochus curiae reginalis comite.

Walvazor: Ehre d. Herz. Krain L. XII, p. 37.

CXX. *A. 1218.* Tempore Slavici electi archiepiscopi spalatensis, Domaldo comite, Mengaza nepote, Maravini vicario etc legitima possessio cuiusdam molitrinae, quam olim Lapsicus coenobio s. Stephani donaverat, testificatione juridica firmatur.

Farlati: Illyr. sacr. T. III., p. 244.

CXXI. **Spalati,** *mense Martio 1219.* Tempore Slavici electi archiepiscopi spalatensis, Domaldi comitis, Marini nepotis, Palubellae vicarii, quaedam praedia donata coenobio s. Stephani.

Farlati: Illyr. sacr. III., 244.

CXXII. **Romae,** *25. Mai 1219.* Honorius III papa mandat archidiacono et capitulo jadertino, nisi velint consentire, ut patriarcha gradensis confirmet et consecret electum jadertinum, ad curiam procuratores suos mittant.

Theiner: Mon. Slav. merid. p. 71.

Digitized by Google

CXXIII. **Viterbii,** *12. Novembris 1219.* Honorius III papa concedit patriarchae gradensi, ut iure suo in confirmando et consecrando electo jadertino utatur.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., 71.

CXXIV. **Apud urbem veterem,** *28. Julii 1220.* Papa Honorius III capitulo spalatensi terras, quas Andreas rex Hungariae infra muros civitatis Salonae ei donavit, auctoritate apostolica confirmat.

Farlati: Illyr. sacr. T. III, p. 248.

CXXV. **Apud urbem veterem,** *29. Julii 1220.* Honorius III papa scribit capitulo spalatensi: Licet in dilectum fratrem (Guncellum), hospitalis s. regis Stephani de ordine cruciferorum, ecclesia spalatensis viduata pastore, contulerint vota sua et electiones fratrum huiusmodi sedes apostolica non admittat electioque de eodem fratre contra formam fuerit concilii generalis attemptata, quia tamen iam e sex electis nullus illorum, propter nimiam paupertatem eiusdem, suscipere voluit eius ecclesiae curam, duxit septimam electionem tolerandam, si electio ecclesiae videatur expedire. Dedit tamen F. Rudolpho, episcopo wesprimiensi in mandatis, ut inquirat, an sit electus idoneus pro dicta dignitate.

Farlati: Illyr. sacr. III, p. 247.

CXXVI. *A. 1220.* Honorius III papa, precibus cleri et capituli spalaiensis praebet suum assensum quod, rege Andrea, dum proficisceretur in terrae sanctae subsidium, per civitatem spalatensem transitum faciente, comes et populus civitatis collectam facientes pro exhibenda digna honorificentia regi, petierunt, ut tam haereditatum capituli quam ecclesiasticorum proventuum contingentem tribuerent in collecta portiones, cui petitioni idem capitulum assenserat.

Farlati: T. III, p. 248.

CXXVII. *A. 1220.* Andreas II rex ad petitionem uxoris suae reginae Yoles contulit terram Vidhor ad sexaginta aratra, in comitatu de Wolkov sitam, cuidam puellae Ahalyz ex ingenui sanguinis parentibus oriundae, quam ipsa regina de Franciee partibus pro suis servitiis in Hungariam adduxit, et postea nobili viro Borez in uxorem tradidit. Ipsa enim reginae, antequam ex Graecia ad regem adduceretur, innumerabilia tam in mari quam in terra exhibuerat fidelia servitia, et etiam indefessam circa filium regis Andream sedulitatem demonstravit. In terram ipsam fecit rex eam per Ochiucz tunc temporis Sclavoniae banum introduci. Metae ipsius terrae: Prima de aqua Boza, scilicet de orto Wrachulla; item in exitu sylvae, communem habet metam cum comite Michaele; inde ad arborem piri, ubi fuit congregatio puerorum in octavis pasce, et ibi incipit meta cruciferorum, et meta Ludex, postmodum jungitur terrae Holmos usque ad terram Georgii ad magnam viam, ubi jungitur terrae Jardan, et per mediam sylvam vadit ad Mlaka et praedium Georgii, usque ad Boza apud ortum Milova. Datum per manus Cleti aulae r. cancellarii et agriensis praepositi. Existentibus inter caeteros Stephano episcopo zagrabiensi. Ochiuz curiali comite reginae, bano et comite Worostienzi, Borez comite musuniensi.

N. R. A. Fasc. 1501. N. 4. Ex actis per banum c. Khuen-Hedervary e regni archivo Pestinum missis.

Digitized by Google

CXXVIII. *A. 1220.* Martinus episcopus corbaviensis notificat, quod cum ordini consecraret ecclesiam s. Stephani in Vernice recognitum sit de hominibus abbatis de Toplica, qui eandem ecclesiam per concessionem suam construxerant, quod praedictus abbas et monachi Toplicae habeant eandem iurisdictionem in dicta ecclesia, quam debet habere dominus vel patronus in ecclesia fundata in terra sua.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. I, 48.

CXXIX. *Circa 1220.* Andreas II rex jubet Malducco duci Kachetorum totiquae suae cognationi, quod a latrociniis in insulis duabus maritimis et Zernovniza se abstineant, piratas et patarenos ejiciant, aliter cum robore regni et filiis duobus, B(ela) et C(olomano), in persona eum castigabit.

Lucius: De regno Dalm. et Croat. Lib. IV., cap. IV.

CXXX. *A. 1220—1224.* Stephanus I Serbiae rex monasterio s. Mariae donat in insula Melita locum Babinopolje, in insula Corcyra (Corzula) ecclesias s. Viti, Stephani et Georgii, in Stagno ecclesiam s. Nicolai.

Miklosich: Monum. serb. p. 8.

CXXXI. *A 1220—1224.* Stephanus I rex Serbiae confert Ragusinis libertatem mercandi in regno suo, et constituit župam, in qua si mercatori damnum inferatur, debet aut damnificatores tradere aut damnum compensare.

Miklosich: Mon. serbica, p. 16.

CXXXII. *A. 1220—1224.* Stephanus I rex Serbiae confert Ragusinis libertatem mercandi, et quod possint sine ulla molestia visitare eius regnum et loca eiusdem, controversias autem inter Ragusinos et Serbos se ipsum dirempturum esse constituit.

Miklosich: Monum. serbica. p. 16.

CXXXIII. *A. 1220—1224.* Stephanus I rex Serbiae constituit posse Ragusinos vinum merum et mel cum datio (**в вѫтрь**) in Brskovo vendere, vinum vero mixtum et mel sine datio (**прѣзь вѫтрь**) deprehendendum esse.

Miklosich: Monum. serb. p. 17.

CXXXIV. **Romae, Laterani,** *2. Januarii 1221.* Honorius III papa scribit abbati de Curc (Zircz) in Bokan vesprimiensis dioecesis et strigoniensi praeposito, quomodo olim inter abbatem s. Martini de Pannonia et episcopum et canonicos zagrabienses quaestio suborta fuisset super decimis quarundam possessionum in comitatu simigiensi existentium. Praedecessor suus Innocentius papa dedit super hoc in mandatis, ut contestata causa illam ad concilium remitterent generalem. Pars zagrabiensis malitiose declinans examen, recessit contumaciter ab eisdem. Demum abbate s. Martini et procuratore adversae partis in praesentia G. s. Theodori diaconi cardinalis constitutis, idem abbas omnes decimas comitatus simigiensis, quae est ultra fluvium Dravum, sicut ipsius partis cingitur limitibus comitatus, nec non decimas capellarum s. Barnabae, s. crucis et s. Trinitatis ex parte castri simigiensis in dioecesi wesprimensi existentium, cum fructibus perceptis ex eis, quibus fuerant, ut dicebatur, per eundem episcopum spoliati, sibi restitui postulavit, producens privilegium s. Stephani regis et confirmationes Alexandri, Urbani et Clementis pontificum. Procurator autem ex adverso proposuit, episcopum dictas decimas inconcusse diutius possedisse, asserens nihilominus, quod dicta pars, quae

Digitized by Google

ultra Dravam existit, tempore dati priveligii de comitatu non fuisset eodem; et quod praedictae capellae, quae circa Dravam erant, cum parochianis suis essent in zagrabiensi dioecesi constitutae. Innocentius papa causam episcopo vaciensi et collegis suis commisit fine debito terminandam. Verum cum propter obitum mandatoris et alias circumstantias negotium procedere non potuisset, mandavit papa ad instantiam abbatis praepositis vesprimiensi et albensi, ut super hoc negotio procedant. Sed illi in hac re minime procedentes ipsam causam ad sedem apostolicam remiserunt. Mandat itaque papa, supradictis suis mandatariis in his litteris, ut dictam causam quo otius ad finem perducant.

Wenzel: Codex dipl. Arpad. T. I., p. 116.

CXXXV. **Spalati,** *25. martii 1221.* Temporibus Guncelli archiepiscopi spalatensis, Buisseni comitis, Michae filii Cosmae, Zulae (Zadali) vicarii, Spalatenses, Tragurienses et Clissenses jurant firmam pacem Sibenicensibus et promittunt fraternam amicitiam, si sibenicenses pyraticam non exercuerint. Scripsit presbyter Sabatius juratus notarius communis de praecepto judicum et omnium nobilium.

Lucius: Memorie di Traù. p. 31.

CXXXVI. **Romae, Laterani,** *29. Martii 1229.* Honorius III papa confirmat nobilibus viris H. et S. comitibus de Vegla donationom regis Andreae quatuor insularum inter Spalatum et Ulmes sitarum, videlicet: Faram, Braczam, Corzuram et Laugustam.

Theiner: Mon. Hung. I. p. 27. Krčelić: Not. praelim. p. 208. Katona: Hist. crit. V, 349. Fejer: Cod. Dipl. III, p. 306.

CXXXVII. **Romae, Laterani,** *13. Aprilis 1221.* Honorius III papa scribit comiti et populo spalatensi, se audivisse quomodo novi contra Christum hostes, proditorie insurgentes, legem ejus dissipare nitantur, quia quidam Sclavi et Dalmatiani, quamvis censeantur nomine christiano, crucesignatos transfretantes in terrae sanctae subsidium et alios Christianos piratica rabie spoliant, capiunt et occidunt et veluti vulpes, habentes proprias foveas, latitant capta praeda. Rogat igitur universitatem eorum, ut manu valida studeant hos insurgentes a suis finibus profligare. Misit etiam magistrum Acontium subdiaconum et capellanum suum ad partes eorum, cui vult ut pareant, sententiam autem quam idem tuleritre in belles seu etiam contemptores ratam habebunt et facient inviolabiliter observare.

Farlati: Illyr. Sacr. T. III. p. 249. Katona: Hist. crit. V. 357. Fejér: cod. dipl. III. 1. p. 307.

CXXXVIII. **Cathari,** *15. Septembris 1221.* Tempore regis Radoslavi et comitis de Soli, episcopi vero Blasii Leo(nis) stabilit civitas catarensis, ut in antea nulla carta de lege scribatur, nisi in curia coram iudicibus; et quicunque voluerit facere aliquam cartam (credatizam) alicui homini de aliquo negotio, non possit facere nisi praesentibus ambabus partibus, et testes et iudices debeant adesse. Mos de venditione haereditatum conseruetur sicut in antiquo tempore.

Ex collectione D. Papafavae vendita exc. d. episcopo Strossmayer. Habet quoque. Rad jugosl. akademije I p. 129.

Digitized by Google

CXXXIX. **Romae, Laterani,** *3. Decembris 1221.* Honorius III papa communicat magistro Acontio subdiacono, capellano et legato suo, quod, cum audiverit quod in partibus Bosniae tamquam in cubilibus structionum haretici receptati, velut lamiae nudatis mammis catulos suos lactent, dogmatizando palam suae pravitatis errores, volens pestilentes huiusmodi effugare, regi Ungariae et universis archiepiscopis et episcopis illius regni direxerit scripta, ut cum ab illo (legato) fuerint requisiti, ad profligandos illos procedant viriliter et potenter.

Theiner: Mon. Vet. Hung. I. p. 31. Fejér: cod. dipl. III., 1. p. 350.

CXXXX. **Romae, Laterani,** *4. Decembris 1221* Honorius III papa notificat Guncello electo archiepiscopo spalatensi, quod, cum Vulcasius canonicus spalatensis nuncius ejus ad sedem apostolicam accedens supplicasset, ut pallium pontificale ei concedere dignaretur, in eiusdem instantium assenserit, et pallium miserit, episcopo autem vesprimiensi commiserit, ut ab eo suscipiat juramentum et cum pallio consecrationem.

Farlati: Illyr. Sacr. T. III 251. Theiner, Mon. Slav. I 72. Fejér: cod. dipl. III., 1 p. 348.

CXXXXI. **Romae, Laterani,** *4. Decembris 1221.* Honorius III papa scribit vesprimiensi episcopo, quod illi dederit olim in mandatis, ut electionem de G(uncello), fratre hospitalis s. Stephani regis a spalatensi capitulo celebratam examinet, et si personam invenerit idoneam, eum confirmet, quod eum fecisse nuper intimavit. Cum nunc ipse electus pallium a sede petierit, misit illum per canonicum spalatensem Wleasinum, mandatque episcopo ut nunc ab eo juramentem recipiat.

Theiner: Mon. Vet. Hung. I. 31. Farlati: Illyr. sacr. III. 251.

CXXXXII. *A. 1221.* Andrnas II rex testificat, quod Ochuz banus, consentiente rege, Thomae comiti filio Macharei terram Horestuncha (Hrastovica), quam haereditario jure possidebat, dederit in concambium terrarum Duruichs, Lasna Pola et Russa, quas ipsi comiti Thomae rex per bullam auream contulerat. Rex confirmans cambium dedit dictam rerram Horostuncha metis circumscribi per Boko N. fratrem Ciriaci praepositum zagrabiensis Ecclesiae. Huius terrae prima meta incipit a fluvio Sava et vadit ad locum Maho; inde per mediam villam ante domum Joannis pastoris; inde per viam ad caput aquae Chladniche; inde ad Lanham usque ad locum, ubi fluvius Prepo.. cadit in dictum Lanha; inde ad fluvium Sepchina, qui cadit in fluvium Sava. Datum per manus cancellarii Cleti praepositi Agriensis. Subscripti: Stephanus episcopus zagrabiensis. Ochuz banus, Laurentius filius Ochuz de Kewe (comes). Thomas de Wolkov, Ladislaus marescaleus et comes de Posegua.

Codex Dipl. patrius t. VII. p. 8.

CXXXXIII *A. 1221.* Acontius apostolicae sedis legatus declarat, spalatensibus in nullum praejudicium imputandum, quod illi benevole eidem pro secura navigatione Jaderam ligna sua paraverint propter instantem necessitatem gverrae nefandorum Cazethorum (Kačić), qui pro ipsorum posse legato insidias ad nocendum parabant.

Farlati: Illyr. sacr. III. 250.

CXXXXIV. *A. 1221.* Andreas II rex considerans, quod frater Pontius de g(r)uce (cruce) per Hungariam et Slavonium domorum militiae templi magister ob regis securitatem tam eundo ultra mare, quam redeundo per Gretiam de

Digitized by Google

bonis domus magna ei servitia fecerit, per cujus consilium et auxilium, post Deum, sicut credidit, ad propria remeavit. Labores quoque assiduos, quos cum eo et propter conjugem quoque reginam Y(olantam) sustinuit, prae oculis habens, ad petitionem reginae et pro salute tam corporum, quam et animarum suarum, terram quandam in Croatia terrae castri de Scen et terrae de Modrus et de Bozane contiguam, Gazke nomine, cum omnibus pertinentiis in recompensationem expensarum et laborum, quos dictus magister sustinuit sacrae militiae templi, ita libere sicut caeteras elemosynam, quas in regno possident, nullo obstante privilegio supra predicta terra prius aut posterius forsitan impetrato, in perpetuum contulit, inhibendo, quod nullus banus, nullus comes, nullus baiulus, sive quilibet alius, super populum in dicta terra commorantem, absque litentia fratrum templi audeat descendere, vel exactione alicuius collectae molestare. Introduci fecit fratres domus templi per jobagionem regium Dodomerium comitem. Prima meta terrae iuxta rivulum Gernovize, inde ad locum Cedelov usque ad Wrata; hinc tendit versus Busan usque Bame (Banove?) Camenice, quae est divisio inter Busan et Gvesche, ubi lapis est fixus; ibique est area triturandi. Protenditur usque ad Crastino, ubi est ecclesia s. Georgii et s. Marci, inde ad aquam iuxta Vatenic ad montem Malecenic in Chesche (Gesche) et Vinador (Vinodol) versus occidentem; inde vadit ad Jeceniçe (Jesenice) et protenditur ad Cherniche versus orientem; inde versus divisiones de Gvechke et Modrus ad lapidem, qui vocatur Pes Ursi; inde ad montem Plaz; inde dividitur in montem Plaz et Gvechke, tenditque ad Gernevize (Černevice). Datum per manus Ugrini aulae Cancellarii et collocensis archielecti, existente inter caeteros Stephano episcopo zagrabiensi, Necka vojvoda etc. Confirmatum est hoc privilegium per Honorium III papam 4-o Maii 1226.

Theiner: Mon. hist. Hung. resp. T. I. p. 68.

CXXXXV. *A. 1221.* Andreas II. rex ad instantiam Ochuz bani terram Kemesnice sub Keymuk (Kalnik, Kamnik), quam pater ejus rex Bela a maiore Ochuz, patre videlicet Ochuz bani, abstulerat et zagrabiensi ecclesiae contulerat possidendam, maxime quia in ducentis marcis persolvendis, quas ei (regi) de ultramarinis partibus remeanti accomodaverat, sibi tenebatur, eodem iure, quo ecclesia eam possidebat, restituit, scilicet, ut nec marturinas sive alias exacciones, quae sunt, vel quae forte in Banatu emerserint, nec victualia banatui nec vicebano, incolae earundem terrarum solvere teneantur. In possessionem fecit illum rex introduci per Reinolt, filium Pertolt. Ecclesiae autem zagr. dedit rex in concambium de suis propriis terris: Rodos, Vidusa, Cupuc et Braten a castro zagr. exceptas. Metas quoque idem Reinolt circumscripsit, et sunt hae: Terra Rodos egreditur de Sava et venit ad fossatam Mlaca usque viam, et tendit in longam Mlacam et per varias metas arboreas ad terminos Girymla, quae est terra ecclesiae ab antiquo, a dextra terra populorum regis a sinistris ecclesiae et iterum per varias metas intrat Savum. Terrae Cupuc et Viduse incipit iuxta metas episcopi, inde ad puteum Lubavod, inde per viam ad caeumen magni montis, et in vertice vadit ad Jazanovc, descendit ad puteum, inde intrat aquam Blizna, ascendit montem Sterma pec, descendit ad Blizna potok, exit ad viam Struscogoy, vadit ad aquam Zucher et finitur. Terrae Bratonis meta vadit per varias metas, ubi conterminatur terrae Banconis,

Digitized by Google

ad aquam Jelsove et per montem, inde ad viam ad Hodud, inde ad Cravavelg et in Hodud, ubi terminatur. Per manus Cleti cancellarii et praepositi agriensis. Existentibus Stephano zagr. Bartholomaeo quinqueecclesiensi episcopis Ochuz bano, Bancone curiali comite regis et comite albensi, Laurencio filio Ochuz magistro pincernarum. (Confirmatum est hoc priv. per Honorium III, papam. A. 1227.)

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, p. 49. Theiner: Mon. Hung. I, p. 77. Transumptum in Bulla Honorii papae de A. 1227 in archivo Capituli zagr.

CXXXXVI. **Catari.** *A. 1221* Memoriae commendatur, quod ecclesia s. Mariae de Flumine et ecclesia s. Johannis de Portello semper fuerint sub regimine horum haereditariorum, videlicet de comite Johanne, et de Dersa cum his, qui sunt de Bisacca, quas ecclesias rexerunt ipsi per plurimos annos; denique veniente in vetustate ipsa ecclesia erat opus reedificandi eam, tum successores de dictis propagationibus cupientes renovare ecclesiam s. Mariae. diruerunt veterem, et in loco eius fabricaverunt aliam, quae post multa annorum curricula, hoc ess anno 1221 mense octobris in vigilia s. Lucae, sub tempore d. regis Radoslavi et d. Blasii catharensis episcopi, completa fuit. Homines, qui de illorum progenie egressi fuerunt, studuerunt dedicare ecclesiam s. Mariae virgini, adiungentes etiam ecclesiam s. Joannis de Perzano. Homines autem, qui ecclesiam dedicaverunt, de superiorum veterum origine, fuerunt: Inprimis praesbyter Jacobus, abbas eiusdem ecclesiae s. Mariae, qui originem ducebat de iis de Bisacca, et presbyter Angelus cum fratre suo Calenda filio Tryphonis, Nichiforus et Draghihna cum Leonardo, qui processerunt de comite Johanne, cum Martholo filio Dobrazae, et ejus fratribus et Tryphon Ratislavae cum Prodano Sclepi, genero Marini Ratislavae, et filii Marta cum filiis Marcellae et filiis Sabadazi, qui exorti sunt de iis de Dersa, et presbyter Marinus Taponi cum fratribus suis, et Simon Odalae et Margarithus natus ex filia Grubinae cum Georgio filio Vitae. Bello et Johanne. Et Donatus de Rys et Petrus natus de filia de Palmicae de Rys, cum filiis Mengazae de Rys et Matovona Draghi, et Georgius cum Bogdano diacono nepote archipresbyteri et filii Veturi eum filiis Marci de Stephano. Et filia Andreae Zaponi, et filii Romani cum filia Ursacii de Stephano. Suprascripti igitur haereditarii s. Mariae considerantes bonum adiutorium Georgii Simeonis, qui in ipsa ecclesia misit Strabinum cumque coniuge sua Raislava, concesserunt ipsis dedicare ecclesiam cum ipsis abbatibus s. Georgii et s. Petri Budvensi. Presbyter Michael Paschae, testis archipresbyter chatarensis copiavit, fuitque testis M. archidiac. cathedralis, presbyter M. Stoici testis.

Ex collectione d. Papafavae. Exemplar litterae repertae per d. Antonium episcopum catharensem in altari s. Mariae Fluminis a. 1420 mense octobri.

CXXXXVII. **Anagniae,** *12. Martii 1222.* Honorius III papa capitulo ecclesiae ragusinae. Considerans, quod inhabitatores castri almisiensis eam in christianos immunitatem exerceant, ut non ecclesiis aut personis earum, viduis, pupillis et senibus, nec cuilibent parcant sexui et aetati, sed paganorum more universa vastantes in perditione rerum et hominum gloriantur, ex compassione his malis occurrere desiderat; audiens porro, quod vicini castro praedicto, ex partibus de Bossina, ubi haeretici quidam dogmatizando pallam suae pravitatis errores sacrosanctam orthodoxam ecclesiam exterminant, ecclesia autem

Digitized by Google

ragusina pastore vacet, monet, quatenus ad electionem archiepiscopi procedat et contra haereticos et almissenses magistro A(concio) subdiacono et capellano suo apost. sedis legato assistat.

Farlati: Illyr. Sacr. T. VI, p. 92.

CXXXXVIII. **Jaderae,** *22. Mai 1222.* Temporibus Petri Ziani, ducis Venetiarum et Joannis Venerii jadrensis archiepiscopi ac Petri Michaelis comitis, Joannes Gardiaza promotus ad sollicitudinem ecclesiae jadertinae, cum ex officio suo multum in eadem ecclesia ob diutissimam pastoris absentiam invenisset evellenda et plantanda, comperit ecclesiam s. Dimitrii a clero et populo jadertino monasterio s. Damiani de monte collatam esse, quam collationem ad preces Roberti abbatis et ejus conventus, confirmat. Testes: Aconcius papae subdiaconus et capellanus atque sedis ap. legatus, Treguanus tragur. episcopus Chranus s. Joannis ejusdem dioecesis abbas, Damianus abbas s. Grisogoni jadrensis, Manfredus archidiaconus, Camasius archipresbyter s. Petri veteris plebanus, Dobre s. Stephani, Marinus s. Petri novi, Zancius s. Michaelis, plebani jadertini; ac nobiles viri Laurentius de Joseph, Coscia Gregorii et Desa Pisiza advocatus praedicti monasterii, Vitalis s. Mariae majoris plebanus et iuratus notarius jadrensis scripsit.

Farlati: Illyricum sacrum. T. V. p. 73.

CXXXXIX. **Cathari,** *mense Junio 1222.* Coram juratis judicibus Joanne Jacobi et Desa, Blasius catharensis episcopus mittit quaerimoniam super naucleros navium, praetendens reditum tam de maioribus quam de minoribus navibus, ad quam quaestionem respondit Andreas Catenae, se non scire quod episcoqo unquam aliquid datum fuisset de minoribus barcellis; ad quod Simeon nauclerus testificatus est, quod ille dederit episcopo reditum. Idem teatificarunt et alii homines: Lampridius Zizae cum Vitalio Faronis et Martino Moscae, ad quod judices cum consensu aliquorum nobilium judicarunt, ut deinceps tam maiores naves quam barcellae darent reditum episcopo; et quidem de uno arbore medium modium et de duobus unum modium.

Farlatti: Illyr. sacr. T. VI., 436.

CL. **Romae, Laterani,** *7 Julii 1222.* Honorius III papa ad petitionem Yolae reginae Hung. personam eius cum omnibus bonis suis suscepit sub b. Petri protectione, specialiter banatum cum omnibus pertinentiis suis, (utpote) comitatum de Warasdin cum pertinentiis, comitatum sumugiensem; comitatum de Zala, comitatum de Serem, et alia que vir eius (rex Andraeas) in dotalitium ei concessit.

Fejer: Cod. dipl. T. III., p. 388., Theiner: Mon. Hung. I., 35.

CLI. **Ragusii,** *mense Octobris 1222.* Acontius d. papae subdiaconus et capellanus et sedis apostolicae legatus, residens in aula ragusina, fert sententiam pro Jordano abbate et pro monasterio lacromensi, ut vineas Juppanae et earum pertinentias, quae olim Savini Pincioli fuerunt, in perpetuum habeant et nunquam a se alineare queant. Testes: Dandulus comes, Matthaeus Ballislavae, Lucarius Naimeri, Matthaeus Budatiae judex juratus et presbyter Gataldus communis notarius, qui scripsit.

Farlati: Illyr. Sacr. T. VI, p. 95.

CLII. *A. 1222.* Joccelinus archiepiscopus spalatensis notificat, quod Gnepa quondam uxor Armos, confessa sit, quod filius ejus Timpor, qui etiam Be-

Digitized by Google

rengerius, filius eiusdem Armos, dedit b. v. Mariae et domui de Toplica in morte sua totam suam terram, quae fuit patris sui Armos, sicut est in privilegio, quod contulit eidem Armos rex Andreas, et hoc pro remedio animae suae et patris sui. Testes: Gostve et Azarias, Toycelaus et Zyth, Henricus teutonicus et plures alii.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. I, 52.

CLIII. *A. 1222.* Bela rex junior et dux totius Slavoniae donat terram Pzer (Psarjevo) de castro zagrabiensi exemptam Stephano episcopo zagrabiensi, cuius discretione procurrente prae caeteris regni primatibus discordia inter patrem ejus Andream et illum olim exorta et ad inextimabile regni detrimentum succrescens, est ad concordiam revocata, et universa gens variis perturbationum procellis fluctuans in pace collocata. Metae terrae sunt: Prima dividit terram Petri, filii Gurch super montem, et terra, quae dividit terram populorum castri; inde vadit ad magnam viam et a capite ejusdem viae vadit super verticem montis et per alium montem ad vallem, quae licet sit pastus ferarum tamen est meta; et per metas arboreas ad fluvium Biztricha et inferius ad fluvium Breszovica, ubi uterque in unum conveniunt, superius ad magnam viam, inde versus meridiem per magnam viam usque ad locum Predolia; inde descendit ad fines terrae Zelinae prope s. Johannem, ubi conterminatur terrae propriae episcopi (Biškupec?). Praesentibus iobagionibus; Jula palatino et budrugiensi comite, Petro de Crapuna, Screcmerio de Zala, Cosma de Wolcov comitibus, Vaievoda camerario. Pristaldus metam assignans et metas erigens Bissenus de Hotvon nomine Kochobur, magister Hemo cancellarius.

Tkalčić: Mon. eppisc. zagr., I., p. 50.

CLIV. **Ragusae,** *1221—1223.* Zellovellus ducis Venetiarum gratia comes ragusiensis scribit nobili viro Velcinno, eadem gratia potestati spalatensi et comiti traguriensi, et communitatibus earundem civitatum, quomodo non sit occultum, quod Judas, olim ragusiensis comes, nec illis, nec suis civibus iustitiam facere voluit, et ideo dissensio et pignora inter eos et Ragusinos de die in die crescebant; nunc autem sub dominio Venetiarum positi vellent Ragusaei, ut mala omnia extirpentur, et parati sunt omnibus iustitiam plenam facere ut fratribus et amicis.

Carrara: Archivio capitolare di Spalato, p. 73. — Ljubić. Mon. Slav. merid. I., 31.

CLV. **In Planio,** *2. Julii 1223.* Conradus portuensis episcopus et in partibus Galliae apostolicae sedis legatus, scribens Rothomagensi archiepiscopo et ejus suffraganeis episcopis implorat illorum auxilium contra quemdam haeresiarcham, quem haeretici albigenses papam suum appellant, habitantem in finibus Bulgariae, Croatiae et Dalmatiae iuxta Hungarorum nationem; ad eum namque confluunt haeretici albigenses, ut ad eorum consulta respondeat. Etenim de Carosano oriundus, vices illius antipapae gerens, Bartholomaeus haereticorum episcopus, exhibendo ei reverentiam, sedem et locum concessit in villa Porlos et se ipsum transtulit in partes Tolosanas; ipse etiam Bartholomaeus creat episcopos et ecclesias perfide ordinare contendit; rogat itaque, ut veniant Senonam octavis Petri et Pauli proxime futuri, ubi et alii praelati Franciae congregabuntur, et consilium praestabunt super negotio albigensi.

Fejer: Codex dipl. Hung. T. VII. 5, p. 231. Wenczel: Cod. dipl. Arpad. XI, 173.

Digitized by Google

CLVI. **Spalati**, *mense Martio 1223.* Existente Guncelo archiepiscopo spalatensi, Buyseno comite, Gregorio nepote, Vangigo (Vanlegino?) vicario, Stephanus Cazzetta vicecomes, iudices Drago de Pinosa, Lucarus Stresi, consules Bauclius Jornae, Lucarus Michaelis, Duimus Peccetae cum toto populo sacramentum perpetuo conservari firmarunt, quod a modo nullus civis vel extraneus vinum Spaletum, nec per mare neque per terram, apportet; e contrafacientibus solvet extraneus communi de uno centenario decem yperperos, civis autem bannum duodecim romanatorum; in vindemiis nullus partem sui socii emat, suam partem afferat et partem socii derelinquat; similiter qui frumentum attulerit, hic vendat et extra non portet, qui aliter fecerit solvat banum 12 romanatos. Presbiter Sobanus notarius scripsit.

Lucius: Memorie di Trau. p 191.

CLVII. **Signiae**, *10. Julii 1223.* Honorius III papa Primogenito subdiacono et praeposito zagrabiensi, exusta ecclesia cathedrali et propter exiles eius proventus oblatum a georiensi (jauriensi?) episcopo canonicatum acceptandi facultatem largitur.

Katona: Histor. crit. V, 410. Fejer: Cod. diplom. III, p. 416,

CLVIII. **Signiae**, *11. Julii 1223.* Honorius III papa accepto nuntio a magistro Primogenito subdiacono suo et praeposito zagrabiensi ac capitulo de Chesma, quod zagrabiensis episcopus (Stephanus) ecclesiam ipsam incendio devastasset, homicidium perpetrasset, et pro iniectione manuum in quosdam ipsius ecclesiae canonicos violenta, vinculo excommunicationis astrictus, divina temere celebraverit, absolutionis beneficio non obtento, multisque aliis criminibus irretitus, committit abbatibus s. Egidii, s. Jacobi et s. Petri (de Posega) vesprimiensis et quinqueecclesiensis dioecesis super praemissis inquisitionem. Sed sicut dictus praepositus nuper exposuit, licet praefati abbates in negotio diligenter processerint, referentes fideliter sedi apostolicae, quae invenerunt, praefigentes partibus terminum, quo se conspectui pontificis praesentare debuissent; accedente praeposito cum quibusdam suis concanonicis ad sedem apostolicam, memoratus tamen episcopus, utpote sibi conscius nec venit nec misit aliquem responsalem; mandat igitur dictis abbatibus, ut ipsum episcopum cogant, ut in festo nativitatis dominicae proxime futuro per se vel per idoneum responsalem suo se conspectui praesentet.

Katona l. c. p. 408. Fejer: Codex dipl. III, p. 416. Farlati: Illyr. sacr. V, 361.

CLIX. **Signiae**, *27. Julii 1223.* Honorius III papa Guncello archiepiscopo mandat, ut abbatem monasterii s. Stephani de Spalato ex eo, quod illo apud sedem apostolicam constituto, per capitulum ejus confirmationem electionis obtinuerat et per suffraganeos ecclesiae spalatensis munus benedictionis acceperit non molestet, quia id in contemptum eius factum non extitit.

Farlatti: Illyr. sacr. T. III, p. 254.

CLX. **Signiae**, *27. Julii 1223.* Honorius III papa notificat magistro Acontio capellano et legato suo, quod per Guncellum electum olim spalatensem per scripta sua mandaverit, ut ei, quem restituta sibi gratia sua, remisit ad ecclesiam spalatensem, pallium dudum transmissum sine mora tradat, una cum bulla pontificali, et juramentum fidelitatis ab eo recipiat.

Farlati: Illyr. sacr. T. III, 254.

Digitized by Google

CLXI. *A. 1223.* Andreas II rex, cognita infidelitate jobagionis sui Domaldi de Chroacia, quam contra regiam coronam perpetraverat, consilio omnium jobagionium suorum, quandam possesionem suam, quae incipit ab aqua Cerca, descendens ad mare et venit usque Zadur, fidelibus comitibus Gregorio et Stephano (de Bribir) et fratribus eorundem propter indeciduae fidelitatis obsequia, maxime autem, quia dictus Domaldus praenominatorum fidelium terram, viribus exterorum regnorum requisitis, adducto exercitu devastavit, in recompensationem tantorum meritorum ipsis perpetuo contulit possidendam; quam terram nominatus Domaldus et cognati eiusdem ab avo suo caeco Zoloyna obtinuerunt. Introducti sunt iidem fratres per Georgium filium Jaduch in praedictam possessionem. Datum per manus Cleti cancellarii et agriensis praepositi, existente Stephano zagrabiensi episcopo, Salamone bano.

Wenzel: Cod. dipl. Arpadianus. T. VI, p. 419.

CLXII. *1223.* Andreas II rex donat Gvidoni, comiti de Vegla, et ejus haeredibus totam terram pertinentem infra ducatum Slavoniae, Vinodol et Modrus vocatam, cum omnibus pertinentiis et redditibus; una confirmat donationem praedictae terrae Modrus per regem Belam III factam.

Ex transumpto Mathiae regis de a. 1458. in actis pridem archivi regnic. croatici. N. R. A. Fasc. 371. nr. 34. Nunc Pestini. Fejér: cod. dipl. Hung. III, p. 403.

CLXIII. *A. 1223.* Andreas II rex confert fratribus s. sepulchri de Polonia terram Laga (Tkalec) in Slavonia in pertinentiis castri Kriss cum designatione metarum, quas Jonas filius Pauli de villa Gyog in parochia sumugiensi consignavit. Et quidem incipit prima meta iuxta fluvium Kamasnicha; et procedens per magnam viam, quae ducit versus Zagrabiam, venit ad arborem Gertayn, exinde ad fluvium Velyka, qui separat terram Gozthouch; deinde ad locum, ubi fluvius Wogircza incidit in fluvium Velika, et separatur a terra comitis Petko; deinde per fluvium Wogirzka superius ad terram subulcorum regis et ad Zopoth potoka; exinde super montem et viam, versus orientem ad vallem transit nemus Kamasniccha et cadit in fluvium Kamasnicha et per eundem ad primam metam redeundo. Datum per manus Cleti aulae cancellarii ecclesiae vaciensis praepositi. Existentibus: Stephano episcopo zagrabiensi, Salamone bano, Bothez curiali comite.

Ex transumpto capitali chasmensis de a. 1641. In archivo regni Croatiae: acta Jesuitarum zagrabiensium. Fasc. VIII, nr. 1.

CLXIV. *Circa 1223.* Philippus Palatinus comes de Scepus exactionem dimidiorum fertonum Johanni filio Uz et Lucachio filio Petri servientibus magistri Thomae proximi et castellani sui de Scepus relaxare petit universos exactores, quia ipsi servientes cum eo in Croatia in praesenti exercitu ei in suis seruitiis exstiterunt laborantes.

Fejer: Codex dipl. T. III. vol. II, p. 480.

CLXV. *9. kal. Januarii 1224.* Bela junior rex Hungariae ad preces Radus et fratrum suorum de Klokoch, videlicet Zonyan, Damiani, Cristani, Simeonis, Zlabech, Vrancho, Vlcaz, Friedrich, Dobrogost et Wlchan una cum omnibus fratribus suis, qui de filiis jobagionum s. regis de Goricza oriundi fuerant, ob fidelitatem ei et patri ejus praestitam donat praerogativam libertatis et terram de Klokoch; ita quod abhinc ad castrum (Goricha) nullum habeant respectum.

Digitized by Google

Meta prima inter Gorizam et Gay est Glave, inde ad campum Brezopolje, inde super caput fontis Illavecz, ad caput rivi Knezepotok, ad rivum Koranna, inde ad pedem montis Ozlycze, inde per cacumen montis descendit ad rivum Ivanpotok, et per viam ad campum Chistepole et ad dumum Velike greche, inde per viam ad Glinam ad caput rivi Pestenoga, inde per viam ad locum Poluchyscha, ubi antiquitus fuit ecclesia; inde ad montem Vtokanerch, ad locum, ubi rivus Tolstipotok cadit in Coraniza; inde ascendit montem Sucho, venit ad rivulum Gerstina et ad salicem super Glinam, et inde supra caput rivi Skopechna ad viam, quae venit de Seyne; et per viam supra silvam Krote Buchovia ad primam metam Glave. Porro constituit rex, quod ad exercitum quindecim loricatos et centum pedites vernaculos expedire debeant. Terram autem per pristaldum Petrum filium Jorcho de Zagrabia assignari facit. Testes: Chak comes bodrogiensis, Alladar magister, Martinus banus, Bachia comes zagrabiensis, Andreas magister terrae indigenae Guncellus archiepiscopus spalatensis, Martinus episcopus corbaviensis, Michus episcopus tiniensis, Herebertus abbas Toplicae, Boncelaus comes goricensis. Datum per Mathiam praepositum zagrabiensem aulae regiae cancellarium.

Hoc privilegium confirmatum est a rege Ludovico I a. 1381, Sigism. 1412, Ferd. I a. 1550.

Orig. in archivo comitum Wojkfi.

CLXVI. **Venetiis,** *15. Martii 1224.* Marcus Contarenus de confinio s. Silvestri stat plegius et pagator domino duci ad partem communis Venetiarum pro Stepacia et Zunio de Ragusia et de eorum duobus platis, qui fuerunt ad ripam ipsius Marci, sub pena 1000 librarum veneciarum.

Ljubić: Mon. hist. Slav. mer. I. p. 32.

CLXVII. **Veneciis,** *mense aprili 1224.* Dux Venetiarum facit recordationem cum suo consilio de eo, quod, sicut dicit Leonardus Semitecolo de s. Vito, cum jam dudum transiisset in quadam barca Ancona versus Piscairam, homines de Spalato, et homines, qui dicuntur esse Cacicii, existentes in uno barcoso in mari supra montem Anconae, agressi et persecuti sint eum, sagittando et proeliando usque in terram, et tunc dimissa barca fugit in terram et ipsi Spalatini et Cacicii coeperunt barcam et negociationem dicti Leonardi et Dominici Valerii de s. Raphaele. Inter drapum et ferrum et ramum fuerunt res in valore 1600 librarum veneticarum. Dux mandaverat per litteras Mafeo Feriolo capitaneo gallearum inquirere in Spalato de praedictis rebus ablatis; sed quid postea super praemissis factum ignorat; Leonardus autem dicit, quod Mafeus nullam inde potuerit consequi vel habere racionem.

Ljubić: Monumenta hist. Slav. merid. I., p. 33.

CLVIII. **Toplichae (Topusko),** *26 Mai 1224.* Domaldus comes notificat, quod in praesentia regis Belae et B(elus) bani (aut potius Banco bani) et Julae comitis et multorum nobilium Hungarorum, fratres Toplicae conquaesti sint, quod ille quandam terram dederit templariis, nomine Mogos in comitatu Gorae, quae in privilegio dictorum fratrum continetur. Interrogatus coram rege et nobilibus testatus est, illum nunquam aliquam terram in Gora possedisse vel templariis dedisse; et si templarii aliquo modo litteras impetraverunt, litteras falsas esse, et per fraudem impetratas declarat.

Tkalčić: Mon. epis. zagr. I, p. 52.

*

Digitized by Google

CLXIX. **Venetiis,** *28. Maii 1224.* Dux Venetiarum cum suo consilio ordinat, quod infrascripti homines de Arbe per sacramentum teneantur venire ante praesentiam suam, eius mandatis parituri die 20 intrante mense Junio et quidem Doimo filius de Zofolino, Gualcina Zamoga, Gambe Grosse, Filippus judex, Filiol, Marinus Papamilio, Bertaldus filius de Grade, Petrixa de Mace Bobe Cristoforus de Malo Dener, Madius de Alberto, Galzegna, Petrus Pelenga, Nicola de Rufaldo, Flascon, Vizeni de Gotopalgna, Zorzi filius Mathaei de Candi, Madius Bertaldo, P. de Perina, Calenda, P. Bozola.

Ljubić: Mon. hist. Slav. merid. I., p. 33.

CLXX. **Venetiis,** *16. Julii 1224.* Johannes Verero de Ragusia promittit duci Venetiarum et communitati sub paena totius heris eius et suae personae, quod in viatico, quod facturus est cum suo panzono, in terram Alexandriae vel Egipti iturus non sit, et ita jurat per s. evangelia. Idem sacramentum fecerunt et Petrus Novelo nauclerus dicti patizoni, qui Petrus Venetus est, ac Paulus et Dominicus de Ragusio.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 33.

CLXXI. **In monasterio s. Stephani,** *26. Mai 1224.* M. sancti Stephani, D. sancti Petri abbates et J. canonicus traguriensis suscepta delegationis auctoritate a pontifice in cuiusdam terrae causa, quae inter canonicos s. Domnii (Spalatenses) et conventum monasterii s. Benedicti vertebatur, curarunt audire allegationes utriusque partis. Canonici proponebant, quod quaedam domina Strija, olim Gaudii Kalendae relicta legavit terram canonicis et hoc testamentum publico instrumento firmavit, quod canonici ostendebant. Moniales respondebant hanc terram monasterio prius a viro ipsius Strijae esse legatam et hoc testimonio quarumdam feminarum probare conabantur. Demum cum Strija iterum ad exitum propinquasset, ab abbatissa monachalem habitum postulabat. Abbatissa vero minime concedebat, nisi monasterio conferret ipsam terram, quam a suo viro collatam asserebant. Super hoc introducebant testes presbyterum Sabe Calixti, et Petrum Ruffum. Legati pronuntiarunt hanc sententiam: Cum mulieres secundum antiquam civitatis consuetudinem in conficiendis testamentis ad testimonium admitti non possint, maxime in civitate, ubi clerici vel fideles laici possent vocari, alii autem testes ad irritandum instrumentum canonicorum non sufficiunt, praesertim cum Petrus Ruffus nota furti infamatus sit, adjudicatur ipsa terra canonicis perpetue possidenda. Pars adversa appellavit ad sedem apostolicam. Testes: Apollinaris Cacanfolli, Mathaeus Maurutae, et quam plures clerici et monachi ejusdem monasterii s. Stephani.

Ex archivo aulico vindobonensi. Acta spalatensia. Carrara: Archivio capit. p. 11. habet quoque Wenczel: Cod dipl. arpadianus. I, p. 206.

CLXXII. **Venetiis,** *11. Aprilis 1225.* Joannes Contareni filius Marci Contareni stat plegius et pagator domino duci pro Desa de Prodanello, de Jadra, sub poena librarum C. videlicet quod ipse Desa monstraturus sit in Jadra coram M Dandulo aut ejus Joanne suo vicario homines, qui sibi vendiderunt ceram, de qua erat quaestio inter eum et Stephanum Babilonium, quae erat de navi et quae, ut dicitur, rapta fuit in partibus Sibenici.

Ljubić: Mon Slav. mer. I, p. 34.

Digitized by Google

CLXXIII. **Tiburae,** *15. Maii 1225.* Honorius III papa scribit Ugrino archiepiscopo colocensi, gratum se accepisse, quod catholicae fidei ductus amore, ad profligandos haereticos de Bozna, Soy (Sol) et Vssora, ubi tamquam lamiae nudatis mammis publicae catulos suos lactant, ad exhortationem bonae memoriae Acontii legati et aliorum virorum viriliter se accinxerit.

Farlati: Illyr. sacr. T. IV., p. 48. Theiner: Monum. Hungar. hist. I, p. 55.

CLXXIV. **Crapinae,** *2 Junii 1225.* Guncellus archiepiscopus spalatensis et Martinus episcopus corbaviensis attestantur, quod terra Mogos, quam comes Domaldus ignorans et incaute contulerat templariis, quod idem etiam ipse comes Domaldus affirmavit et confessus est, esset castrensium comitatus de Gora et in nullo sibi aut cognatis pertineret. Actum in praesentia d. regis in loco Crapinae in festo beatorum Marcellini et Petri in capella domini regis. Pristaldo Medilo existente.

Tkalčić: Mon. episcopatus zagrab. I. p. 54.

CLXXV. **Venetiis,** *3. Julii 1225.* Bartholomaeus Barocius de confinio s. Mariae Formosae stat plegius d. duci ad partem communis Veneciarum pro Miroslavo de Jadra sub poena librarum mille ven., quod ipse Mirus intra xxx dies aut in propria persona rediturus sit Venetias pro obside aut vero mittet filium Bogdani de Xigla de Jadra. — Item Bartholomaeus de Canale stat plegius pro Simone Desa Zotto de Jadra sub poena librarum 500 ven. et Joannes Badoaro stat pro Marino de Bertholdo de Jadra sub poena 1500 librarum ven. scilicet 1000 pro Marino et 500 librarum pro Simone — qui potest mandare pro obside nepotem suum Petrignam, Marinus vero filium Michae de Picenigo de Jadra. Item Andreas Georgio stat plegius et pagator pro Johanne Zavata de Jadra sub poena mille libr. ven. — Joannes de Jadra de confinio s. Mariae novae recipit a duce obsidem filium Dese de Picega de Jadra. — Idem Desa dimittit filium suum pro plegio pro eo in manu Joannis de Jadra de confinio s. Mariae Formosae.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 35.

CLXXVI. **Venetiis,** *3. Julii 1225.* Marinus Michael de s. Sophia stat plegius et pagator d. duci ad partem communis Veneciarum pro Martino de Melgaca de Jadra sub poena mille librarum veneticarum, videlicet quod intra xxx dies ipse Martinus rediturus sit in virtute domini ducis pro obside in Venetias vel unum filiorum ejus mittet. — Eodem die stat plegius d. duci L. Gradenigo de confinio s. Silurii pro Stefano de Picega de Jadra sub poena librarum 1000 veneticarum, quod intra xxx dies in propria persona rediturus sit pro obside Venetias, aut mandabit suo loco Prestem filium Michae de Jadra.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 34.

CLXXVII. **Venetiis,** *mense Augusto 1225.* Per ducem Venetiarum et minus consilium ordinatum, quod Arbenses pro questione Golli et Arte solvant pro duobus annis, qui elapsi erant, libras ccc. et a mense 1. Augusti usque vi annos dictae insulae inter comitem M. arbensem et arbenses communes remaneant secundum datum eis factum a d. duce.

Ljubić: Mon. Slav. merid. I, p. 36.

Digitized by Google

CLXXVIII. *A. 1225.* Bela rex junior primogenitus regis Andreae considerans multitudinem servitiorum Budunae et fratrum suorum Iwan et Leucha, nec non cognatorum suorum Georgii, Iwan filii Ladizlai, Birbizlai, Nicolai, Dobche, Miluani, Rodus, Tole, Roscoe et aliorum iuxta eiusdem generationis lineam descedentium, eximit eos ab obligatoria servitute castri zagrabiensis, volens ut in futurum honesta societate servientium regis gaudeant, et libertatis nobilitas in totam successionis posteritatem transfundatur. Datum per manus Mathiae praepositi zagrabiensis aulae cancellarii; existentibus Stephano episcopo zagrabiensi, Alader totius Slavoniae, Vonic de maritimis banis.

Fejér: Cod. dipl. T. III, v II., p. 481.

CLXXIX. *A. 1225.* Bela rex junior, ecclesiae b. M. V. de Topulcha cisterciensis ordinis, a patre rege Andrea fundatae, pro salute matris suae Gertrudis confert in usus fratrum et pauperum sustentationem, marturinas sex generationum comitatus de Gora, et quidem Pribislai de Bojna et fratrum, Alpreth, Martini filii Brochonis, Ratae, Bislai et Trucha et fratrum et cognatorum suorum; donat etiam xx marcas, quas annuatim iidem jobagiones solvere debebant. Testes: Guchulinus (sic) archiepiscopus spalatensis, Micha tiniensis, Martinus corbaviensis episcopi, N. marchio Istriae avunculus ac rector regis, nec non comes mosoniensis, Chak bodrugiensis, Pousa castri ferrei, Michael symigiensis, Wakiam zagrabiensis, Aladanus tavernicorum mag. Andreas dapiferorum, Bagamerius pincerna, Mathias zagrabiensis ecclesiae praepositus et aulae cancellarius, Stephanus electus episcopus zagrabiensis.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. I. p. 54.

CLXXX. *A 1225.* Bela rex junior concedit hospitibus de Pernia (Perina) hanc libertatem: ut per septem annos in nullo ei teneantur, nec forum quod ibi celebratur per septennium tributum persolvat; transactis vero his annis, annuatim centum pensas regi persolvant, vel dexterarium tot pensis valentem; tributi autem tertia pars maiori eiusdem villae spectet jurisdictioni, residuas autem partes regi debeant administrari, nec aliquis eos praeter defensorem ipsorum, a rege statutum, audeat iudicare, appellatio autem causae fiat ad regem. Si Banus eis ad valorem unius marcae dampnum fecerit, in centuplo restituere debet, bano non aliud quam domos suas occasione descensus dare teneantur, pro aliis necessitatibus praecium recipiunt; bona sua quilibet cuilibet testandi habeat facultatem; si prolibus caruerit, domum suam vendere et emigrare cuiquam licitum. Sacerdotem, quemcumque voluerint, recipere possunt. Praeterea assignat illis montem Grachie nec non terram Zalac pro plantandis vineis. Terrarum autem termini hi sunt: ab oriente, ubi minor Chemenica cadit in magnam Pernia; exinde minor Pernica, dirigitur versus occidentem per viam, quae ad cruciferos vadit; ubi ipsa via et Prichlisnica et Perna simul veniunt, ibi est meta: Prichlisnica autem ascendit ad caput ipsius fontis, ibi est meta; iuxta semitam dextrorsum vadit ad caput aquae Jelesnicha; aqua autem ista confluit iuxta villam Drasen, cadit in viam, quae venit de foro regis; et villa ascendit iuxta minorem Chemernicha et coniungitur cum prima meta. Pristaldi: Petrus comes pilisiensis, et Mirizlaus de Goricha terrigena. Datum per manus Mathiae praepositi zagrabiensis aulae cancellarii. Existentibus Ugrino colocensi, Gunzulino spalatensi archiepiscopis, Stephano zagrabiensi, Martino corbaviensi, Micus piseciensi (tinniniensi) episcopis, Chak

Digitized by Google

budrugiensi, Pol bachiensi, Buzad ferrei castri, Gecha zaladiensi, Mikka simigiensi, Paulo tavernico, Andrea dapiferorum, Bogomilo Pincernarum, Johanne agazonum magistris.

Ex transumpto capituli zagrabiensis de a. 1362 N. R. A. fasc. 1531. N. 2. Per banum Khuen-Hedervàry ex archivo regni Pestinum transmissum.

CLXXXI. *A. 1225.* Bela rex primogenitus regis Hungariae notificat, quod cum Motmirus quandam terram suam circa Toplica canonicorum zagrabiensium via iudicii contra Christianum perdidisset, tunc mater ejusdem Motmiri de iniuria et verecundia sibi illata graviter impetebat. Est quoque ad duellum adiudicatum et compositio in praesentia regis tali modo facta: ut duas partes terrae dictus Christianus matri M. restituat; mater autem M. eandem terram capitulo zagrabiensi pro remedio animae suae assignet retentis proventibus vita durante. Rex habito consilio jobagionum tam Ungarorum quam Sclavorum annuit hanc dispositionem. Metae terrae: A Bedna usque rivulum Cocosinec cadentem in illam, inde sursum per rivulum ad caput ejusdem, et ibidem est meta, quae dividit terram crisiensis castri, inde ad latus montis Lubel, usque semitam pastoralem; inde versus orientem ad viam magnam Coziherbet, qui de Cris ducit in Worosd; inde descendit in vallem et ascendit in Studenc, inde a via magna divertit ad sinistrum et vadit, ubi Camieniza et Yelsavec oriuntur, et conjungitur terrae Petconis (Petkovec), per montem venit ad Cerovoberdo et descendit ad metam Osl, protenditur ad ulmum, ubi oritur rivulus Slatynic, per quem vertitur in Bedna. Pristaldus super his Petco comes crisiensis, cancellarius Mathias praepositus, banus Aladar.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. I, 53.

CLXXXII. **Venetiis,** *initio mense Aprilis 1226.* Petrus Ziani dux Venetiarum scribit Joanni Dandulo propinquo suo et comiti ragusiensi et toti populo ragusino, quod litteras eorum per missos acceperit magna cum displicentia, cum ex iisdem litteris et missis intellexerit, quod de obsidibus et caeteris, quae fieri et transmitti expetivit, nihil adimplere velint; at cum missi eorum assererent, quod illi parati sint obsides destinare et inimicos venetos verius et non ficte pro suis inimicis habere; et contra Cacicios totum id facere, quod Zadra et caeterae insulae Venetorum facerent, ragusinae civitati a gravedine eius retraxerint manus. Qua de causa mandat, quatenus quae dicta sunt adimplere studiosus satagant. Si autem infrascriptos obsides non miserint, solvent de omnibus rebus, quas Venecias adduxerint, quadragesimum, et quae de aliis partibus adduxerint, illa facient aufferi. Nomina obsidum sunt haec: Nicoliza filius Jacobi de Corvo, Grobissa de Balisclava, Grai filius comitis Zudae (Judae), gener de Bubbagna Susinus, Stefanus filius comitis Luccari. filius Laurencii de Pisino, filius de Damiano de Gondola, filius de Domegna de Ragno, filius Nicolae de Morexa, filius de Damiano de Bucego, filius Todori Grosso, filius Mathaei de Bodaza, filius de Baglaza, Kalendus de Cerneca, filius de Benzola de Bodaza, unus ex illis de Gaglopa, unus de Ostiglia, filius de Damitro de Rusfis, Blasius gener de Jacobo, de Cerva, filius Petri de Morexa. Mandat dux insuper, ut omnes suas ballistas dirigant Venetias; in terram inimicorum veneticorum non pergant et cum inimicis non faciant mercatum.

Ljubić: Mon. Slav. merid. I, p. 37.

Digitized by Google

CLXXXIII. **Venetiis,** *25 Aprilis 1226.* Per ducem Venetiarum et consilium minus et mais ordinatum est, quod nullus Venetus, neque forinsecus, per se vel ejus nuntium audeat comparare de rebus vel mercibus Ragusiensium, neque de illis, quae fuerunt in navisollis Ragusiae, quae noviter venerunt in Zadra, vel contritis illis, videlicet de Zadra intra et quicumque repertus fuerit habere vel comparasse de mercibus ipsorum de illis, quae fuerunt de Slavonia, solvet quadragesimum.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 37.

CLXXXIV. **Phari,** *30. Aprilis 1226.* Existente Micha episcopo pharensi, Pribislavo comite, Desislavo jupano et Nicolao judice. Idem Desislavus jupanus cum iudice et omni populo pharensi donat monasterio s. Silvestri de Busi quemdam locum, tali tenore, ut frater praedicti monasterii tempore hyemis usque ad carniprivium, vel si aliquando humor extiterit, nullatenus vetet adaquare bestias pharensium. Testes: jupanus Antomirae filius, et Dragoslaus, Petrus filius jupani de Slavogostis, Cheperna Chranco filius Nicolai, Stanoje filius Robe, Vladimirus filius Veleche, Drasemur Chranotta filius Cepcone, Bernardus notarius.

Ex antiquo manuscripto prof. Sim. Ljubić.

CLXXXV. **Venetiis,** *29. Mai 1226.* Petrus Ziani dux Venetiarum concedit mercatoribus ex regno Ungariae, qui Venetias venire vellent, quod secure veniant et recedant in personis et rebus, ita tamen, ut fisco persolvant ad rationem cujusquam centenarii xxx libras venetas.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 38.

CLXXXVI. **Romae Laterani,** *11. Juni 1226.* Honorius III papa acceptis litteris archiepiscopi spalatensis et eius suffraganeorum intellexit, quod Caeclii Almissiani piratae ad eorum praedicationis instantiam promiserint se piraticam tirannidem de caetero dimissuros, dummodo ecclesiae romanae gratiam valeant rehabere, ac per eam possint sedes patrimoniorum suorum a rege recipere, quibus ab eo se asserunt spoliatos; mandat ergo praefatis, quatenus Caciclos prudenter inducant, ut cessent a malo, quia mater ecclesia poenitentibus veniam tribuit.

Theiner: Mon. Slav. merid. I., 73.

CLXXXVII. **Spalati,** *1. Augusti 1226.* Colomanus Ruthenorum rex et dux Dalmatiae atque Croatiae, cum ad partes maritimas descendisset, postulavit eum Treguanus episcopus traguriensis, ut ob salutem animae suae et ob requiem matris suae Gertrudae reginae locum Drid ecclesiae traguriensi intuitu elemosynae donet, cujus postulationi assensum praebens dictum Drid cum omnibus pertinentiis fato episcopo et ecclesiae in perpetuum donat, reducens in irritum omnem actionem et jurisdictionem, quam Ulcinna Tragurii quondam comes in eum locum ex commissione patrui sui Henrici quondam regis, vel Petrus de Chelmo ex concessione fratris sui Belae regis, seu alii quicumque dignoscuntur habuisse. Metae autem sunt: ab oriente maria, ab occidente Stelpona, ab aquilone terrae Tragurii quae Mezlime appellantur, ab austro vero terrae monasterii traguriensis. Hanc autem donationem contulit dux episcopo per Stephanum comitem. Acta iu praesentia Guncelli archiepiscopi spalatensis, Mikussi episcopi tiniensis, Nicolai scardonensis, Valegini bani, Sala-

Digitized by Google

monis Dimici comitis, Joannis comitis, Pauli comitis, Vladislai comitis, Gregorii comitis de Breberio. Scriptum in archiepiscopali palatio per manus magistri Barnabae aulae regiae vicecancellarii.

Farlati: Illyr. sacr. T. IV., p. 337.

CLXXXVIII. *Post 1. Augusti 1226—1242.* Bela rex, ad petitionem Treguani episcopi traguriensis, Cherne rectoris et omnium civium Tragurii confirmat privilegium Colomani regis et ducis totius Slavoniae a. 1226 extradatum super praedio Drid civitati Tragurii collato et etiam per regem Andream confirmato; extinguit quoque omnem iurisdictionem, quam comes Budislauus aut alii usurparunt. Eandem terram facit rex Bela restitui per comitem Petrum filium Gil, magistrum tavernicorum filii sui ducis Stephani, Colomanus autem ex largitate gloriosi patris sui Andreae regis dux Dalmatiae atque Croatiae contulit dictam terram cum ad partes maritimas descendisset, pro salute animae suae et matris suae Gertrudae, reducens in irritum omnem iurisdictionem, quam Volcinna traguriensis quondam comes, ex commissione regis q. Henrici, vel Petrus de Chelmo ex concessione regis Belae dignoscuntur habuisse. Testes privilegii Colomani regis erant: Gunzello archiepiscopus spalatensis, Michussa episcopus tinniniensis, Nicolaus episcopus scard., Valeginnus banus, Salamon banns, Dimitria comes, Michael comes, Paulus comes, Vidislav comes, Gregorius comes de Berberio, Barnabas vicecancellarius ducis.

Privilegium Belae regis fuit consignatum aurea bulla pendente. Cancellarius Benedictus electus archiepiscopus colocensis. Dionisius banus totius Sclavoniae et Maritimarum.

Ex transumpto Joannis cancellarii tragur. a. 1323. In mea collectione.

CLXXXIX. **Venetiis,** *8. Augusti 1226.* Joannes archiepiscopus Jadrae iurat in praesentia ducis et Jacobi de Molino, M. Storlati, P. Barbi, S. Mariglioni et Petri Barbi consiliorum suorum, quod per ullum ingenium per se vel ejus nuntium nec aliquam personam hujus mundi aliquam conventionem vel conspirationem cum hominibus aliquibus Jadrae vel alterius partis non fecerit, nec fieri fecit, nec consensit, quae aliquo modo esse possint in damnum et detrimentum Venetiarum aut Jadrae; item nec in futurum facturum aliquid contra damnum dominationis venetae.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 39.

CXC. **Venetiis,** *9. Octobris 1226.* Andreas Marino stat plegius et pagator d. ducis et communis Venetiarum sub poena librarum 50. ven. pro Johanne filio Mathaei de Cherso, qui venerat Venetias cum obsidibus Chersi, videlicet quod idem Johannes sine mandato d. ducis et consilii de Veneciis non sit exiturus et quando quaesitus fuerit se presentabit.

Sequuntur et alii obsides chersani: 1. Prema de Cherso. — 2 Ceprian nepos Mathaei Marini de Cherso, qui venerat pro obside occasione crudelis mortis nobilis viri comitis N. 3. Dominicus Mathaei Marini de Cherso, qui venerat pro obside eadem occasione.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 39.

CXCI. **Venetiis,** *10. Octobris 1226.* Obsides Ragusii, quos dux et consilium Venetiis petiit sibi dari: Unus ex fratribus Baisclavae, unus filius Jacobi de Cerna, unus filius de Martinuso, unus ex fratribus de Gaglopis, unus filiorum

Digitized by Google

Todori de Crosse, unus filiorum et fratrum de Naimerio, unus de Raigna unus de Rosigna, unus de Dobranica, unus de Gondola et de Morra, unus filius Damiani vel Junii de Gleia, unus de Bucignola nomine, filius Damjani; praeterea Nicolaus de Moresa et Petrus eius frater, unus de Stiglo et Slaba de Lampo, unus de Bonaza, Mathaeus vel Mencola, unus de Vitali Prasso et de Carnixe, unus de Macino, unus filiorum de Lampi et de Stopacha, unus filiorum de Pecoraro (Ovčarević) et de Rastij, Nicolaus de Pecenico cum fratribus dent unum ex filiis, unus de Manduca vicina et de Zars-Zers.

Ljubić: Mon Slav. mer. I, p. 40.

CXCII. **Venetiis,** *29. Octobris 1226.* Per ducem Venetiarum et suum consilium ordinatum et stridatum est publice super scalas Rivoalti: quod nullus homo Venetiarum, nec forensis, audeat in antea per se vel suum nuntium per aliquod ingenium recipere in sua domo aliquem Ragusinum, nec aliqua mercimonia Ragusanorum nisi in prima vel seeunda die fecerit hoc notum vicedomino Venetiarum sub poena librarum xxx et solidorum xu et duplum quantum solverit Ragusinus.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 41.

CXCIII. **Venetiis,** *29. Novembris 1226.* Ordinatum fuit, quod nullus Venetus aut forensis audeat comparare aut facere comparare in Jadra nec a Jadra infra mercimonia deducta in Venetias in poena xxx libr. ven. et solidos xii.

Ljubić: Mon. Slav. merid. I, p. 41.

CXCIV. *A. 1226.* Colomanus rex Rutheniae nec non Croatiae Dalmatiaeque dux confert ecclesiae s. Laurentii de Hoy (Háj), quam avia ejus construxit, portum qui dicitur Paul pro remedio animae defunctae matris suae Gertrudis. concedente patre ejus rege Andrea.

Fejer: Cod. dipl. T. VI, vol. 2, p. 363.

CXCV. *A. 1226.* Bela rex junior, cum quidam Egidius propter privationem oculorum sui fratris per Muterinum filium Moterini ad judicium regis petiisset, judicavit illos rex cum consilio suorum jobagionum ad examen duelli exequendum. Et quia dictus Muterinus ad dictum terminum non venit, nec misit, ipsum in CC marcis tam pro privacione oculorum quam in factis damnis condemnavit. Sed quia magistro Stephano episcopo zagrabiensi attinebat, ad petitionem ipsius commisit, ut inter eos pacem laeviorem reformaret, et ut dictus Muterinus adversario CL. marcas persolvat; sed quia non habuit unde posset persolvere, praefatum episcopum coram pristaldo regis Chete comite et coram multis aliis rogavit, ut ipse pro toto suo praedio, quod inter Dravam et Muram habebat, praefatam pecuniam adversario suo solveret, tali conditione, ut si usque ad nativitatem domini proxime venturum non redderet, tunc et totum praedium perderet et contra episcopum reclamationem non haberet. Et quia dictam pecuniam nec usque dictum terminum, nec ad prolongatum usque pascham solvere voluit, habito consilio omnium magnatum regis et consensu dictum Muterini praedium Bistric et Otok Sciget, rex episcopo in perpetuum adiudicavit Pristaldo comite Chete, et cancellario Mathia praeposito zagrab.

Tkalčić: Monumenta epp. zagrab. I, 57.

Digitized by Google

CXCVI. *A. 1226.* Stephanus episcopus zagrabiensis concedit cruciferis s. sepulchri decimas de villa eorundem Caluch (Thalec) dicta, cum omnibus suis pertinentiis.

Ex actis Soc. Jesu zagr. in archivo zagr. fasc. VIII, N. 2.

CXCVII. *A. 1224—1226.* Andreas II rex jobagionibus suis Wegeslov filiis Welcheta, filiis Beriov, et Dachun filio Vislov, et filiis Mortunus in Banatu existentibus, eo quod coronae regiae in solita fidelitate eos perseverasse compererit, illos quadraginta duos fresaticos, quos pro denariis marturinalibus de populis suis de singulis mansionibus fisco debebant, liberalitate regia ellevat et disponit, ut in posterum duodecim tantummodo frisaticos de qualibet mansione populorum suorum sicut tempore regis Colomani consvetum fuerat usui regio dare teneantur. Subscripti: Thomas strigoniensis, Ugrinus calocensis archiepiscopus, inter episcopos Stephanus zagrabiensis. Salamon banus et comes saladiensis. Datum per manus magistri Stephani, d. papae subdiaconi et aulae cancellarii. Confirmatum per Karolum regem a. 1326.

Originale in mea collectione.

CXCVIII. *11. Januarii 1227.* Honorius III papa adjudicat Ugrino archiepiscopo et capitulo colocensi castrum Posega cum suis pertinentiis, specialiter pro haereticis de finibus illis penitus profligandis, consentientibus rege Ungariae et Bela ejus primogenito.

Tkalčić: Monum. episc. zagr. I, 57.

CXCIX. **Venetiis,** *9. Februarii 1227.* Consilium venetum facit recordationem, quod Andreas II rex Ungariae per litteras significaverit, ablationem rerum mercatorum Venetorum in illius terra ignorari, dedit tamen in mandatis, ut per episcopum georiensem illos, per quos damna sunt illata, plenius intiment.

Ljubić: Mon. Slav. merid. I, p. 42.

CC. **Romae, Laterani,** *15. Januarii 1227.* Honorius III papa monet Joannem (ulterioris Sirmii dominum) et natum Margaritae quondam imperatricis constantinopolitanae, ad implementum voti expeditionem sacram contra haereticos de Bosna suscipiendi, cum ab archiepiscopo colocensi ducentas marcas receperit eo fine, ut se crucis signaculo insignet; sed ab eo pluries requisitus, contra haerettcos procedere non curavit. Mandat insimul praeposito et magistro Ypolito, canonicis albensibus, vesprimiensis dioecesis, ut eum ad complendum promissum per censuram ecclesiasticam compellant.

Fejer: Cod. dipl. Hung. t. III, vol. II, p. 101. Theiner: Mon. Hung. I, 72.

CCI. **Venetiis,** *mense Martio 1227.* Petrus Ziani dux Venetiarum cum suo consilio, ad petitionem legatorum jadrensium Cerne de Carboro et Joanne Ragni ex parte comitis et communis Jadrae, concedit, quod Jadra possit dare a tribus usque sex obsides romano imperatori, si evenerit, quod ipse faceret eos per suos nuntios requiri pro facto guerrae Caciciorum.

Ljubić: Mon. Slav. merid. I, p. 42.

CCII. **Spalati,** *14. Aprilis 1227.* Temporibus Guncelli archiepiscopi spalatensis, Gregorii illustrissimi comitis, Michae Zadali vicarii, Petrus filius quondam zupani Ursici recognoscit, quod a Gregorio comite et tota commu-

Digitized by Google

nitate nobilium populoque spalatensi receperit castellum de Clissa pro conservatione ad honorem coronae regni Hungariae et ad salutem civitatum Spalati et Tragurii, promittens se conservare velle idem castellum contra quemlibet hominum. Pro majori autem cautella et securitate deposuerunt titulo pignoris quidam nobiles mille perperos; et quidem Madius civis spal. socer dicti Petri 150, Micha frater ejus 50, Stepo cognatus ejus 50, Cuzeta 50, Dessa Michaelis 50, Cusan 50, Leonardus Michae 50, Stire Mager 50, Martinus Luccari 50, Vulcinna Desazzae 50, Bucassin 50, Theodosius nepos Drimi 50, Petrus de Camercio 50, Stanicca Jancii 50, Jacobus Leonardi 50, Forminus Tessae 50, Jacobus traguriensis 50. Hi omnes juraverunt quoque in praesentia Gregorii dicti comitis, Stephani et Michae iudicum, Dragonis de Pinsa, Georgii Mattaei de Grute, Dirmi Formini, Dragonis Nicolae, Gregorii Lucae, Murgia et aliorum. De Tragurio: Desa de Luca, Casotti Milae etc Scripsit Thomas clericus juratus notarius communitatis de Spalato.

Lucius: Memorie di Traù. p. 34.

CCIII. **Romae, Laterani,** *a. 1227.* Honorius III papa ad petitionem magistri et fratrum templi in Ungaria grato concurrens assensu, domum de Luz cum portu et piscariis suis, Rassan et Kar, piscariam Soroud, Vesice, Licenica, Odohila et Wodicha villas cum pertinentiis, apostolica auctoritate confirmat.

Wenzel: Codex dipl. Arpad. T. XI., p. 201.

CCIV. **Spalati,** *11. Mai 1227.* Gregorius comes spalatensis et Guncellus archiepiscopus spalatensis terminant causam inter fratres domus militiae templi de Urana et Forminum nepotem Petri Strisii et alios patronos ecclesiae circa possessionem ecclesiae s. Petri de Bada. Praesentibus Stephano et Micha judicibus, Drago Primore, Lucaro Stresii, Duimo Formino et aliis.

Farlati: Illyr. sacr. T. III., p. 255.

CCV. **Anagniae,** *25. Junii 1227.* Gregorius IX papa confirmat episcopo et capitulo zagrabiensi ad petitionem illorum privilegia collata ecclesiae zagrabiensi per reges Hungariae et Croatiae, per duces et alios fideles, in specie privilegium Emerici regis de a. 1201, Andreae regis de a. 1217, et Belae ducis de a. 1222.

Theiner: Mon. Slav. merid. I, 79.

CCVI. **Anagniae,** *9. Julii 1227.* Gregorius IX papa confirmat capitulo zagrabiensi omnia privilegia et donationes possessionum, collata ei a regibus et aliis et in specie a Hemerico et Andrea rege (a. 1199 et 1217).

Theiner: Monum. Hung. I, 73. Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, p. 59.

CCVII. **Anagniae,** *10. Julii 1227.* Gregorius IX papa confirmat episcopo zagrabiensi privilegia et donationes, collata ei per reges Hemericum, Andream II, et Belam regem juniorem.

Theiner l. c. 79. Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, 60.

CCVIII. **Anagniae,** *18 Julii 1227.* Gregorius IX papa edoctus, quod clarae memoriae Ladislaus rex Ungariae populum de Dumbroa cum terra et silva

Digitized by Google

ecclesiae zagrabiensi contulerit, cum eadem silva fuisset per quemdam Sudegnam ecclesiae subtracta, bonae memoriae Felicianus archiepiscopus strigoniensis, causa sibi super hoc regia auctoritate commissa, per sententiam ecclesiae restituit. Super qua processu temporis Adilbreth frater Kaladini comitis symegiensis et quidam alii moverunt contra dictam ecclesiam coram dicto archiepiscopo quaestionem. Qui pro ecclesia sententiam promulgavit. Hanc sententiam factam a 1134 approbat nunc papa.

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, p. 61. Theiner: Mon. Hung. I, p. 85.

CCIX. **Anagniae,** *24. Julii 1227.* Gregorius IX papa annuens postulationibus Aringerii archiepiscopi ragusini, ad exemplum praedecessorum suorum Innocentii, Anastasii, Adriani, Alexandri et Urbani pontificum suscipit illum sub b. Petri et suam protectionem, possessiones ecclesiae eius confirmat, uti et omnes parochias ad eam pertinentes, scilicet regnum Zachulmiae, regnum Serviliae, quod est Bosna, et regnum Tribuniae, civitatem quoque catarinensem seu Rosae, budvanensem, antivarensem, liciniatensem, scodriensem, drivastinensem et polatensem cum abbatiis, ecclesiis et parochiis suis, ratas habet et confirmat; pallii quoque usum ultro quoque concedit. Subscripserunt cum Gregorio pontifice Gelagius albanensis episcopus, Conradus portuensis et s. rufiensis episcopus, Gvidus praenestinensis episcopus, Oliverus sabinensis episcopus, Stephanus basilicae 12 apostolorum presb. cardinalis, Thomas s. Sabinae presb. cardin., Octavius ss. Sergii et Bacchi dioec. card., Rainerius s. Mariae in Cosmidin diac card., Stephanus s. Adriani diac. card., Petrus s. Georgii ad velum aureum diac. card. Per manus magistri Sinibaldi s. rom. eccl. vicecancellarii.

Farlati: Illyr. sacr. VI, 96. Ex transumpto bullarum archivi ragusini. MSC. p. 8. in mea collectione.

CCX. **Reate,** *30. Julii 1227.* Gregorius IX papa accepta quaerimonia a magistro et fratribus militiae templi in Hungaria et Slavonia, quod ipsi domibus, villis, possessionibus et rebus aliis a Colomano rege et duce Slavoniae fuerfnt spoliati, mandat Bartholomaeo episcopo et praeposito, ac abbati cisterciensis ordinis, dioecesis quinqueecclesiensis, ut ipsi factam jam pridem inter ambas partes compositionem, remota appellatione, per censuram ecclesiasticam faciant firmiter observari.

Fejer: Codex dipl. Hung. III., vol. II, p. 112.

CCXI. *20. Augusti 1227.* Magister Nicolaus filius Petri de Ludbregh, volens saluti animae suae et proximorum suorum providere, donat suam possessionem empticiam Vrazilaz in districtu zagrabiensi de comitatu Morocha ecclesiae beati regis Stephani, et hanc offert in festo eiusdem, maioris missae officio existente. Si autem capitulum processu temporis voluerit hanc terram dare alicui, praediali more, non possit dare alteri, quam alicui de eius haeredibus; castra vero sua et suorum haeredum Zelna et Bistricha cum suis pertinenciis non possint aliquo colore per detentores eiusdem possessionis in aliquo offendi vel turbari.

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, p. 57.

Digitized by Google

CCXII. **Venetiis**, *29. Septembris 1227.* Ordinatum est per ducem et consilium venetum, ut P. Maurocenus qua legatus ducis eat ad Chersum pro facto comitis N. Quirini. Pro qua legatione recepit CL libras pro tribus mensibus.

Ljubić: Mon. Slav merid. I., p. 44.

CCXIII. **Venetiis**, *9. Octobris 1227.* Petrus Ziani dux Venetiarum cum suo consilio facit recordationem, quod J. Dauro, M. Donato et Filipus Julianus confessi sint, quod, quando ipsi de mandato consilii iverunt ad comitatum abserensem pro facto crudelis mortis N. Quirini, audiverint Marinum vicecomitem ab ore podzupani Permanae de Cherso, quod ante mortem dicti comitis fuerint interfecti boves et vaccae CXL ab hominibus de Cafisolo, comitis peccora cum lacte 80, multoni 184, agnelli 80, caprae 143, bici 38, caureoli 38. Ab archidiacono autem et a Mathaeo Marino vicecomite intellexerunt, quod 22 jumenta sint in insula, quae fuerunt comitis et quae sunt in custodia communis. Ab ore Draxicae podzupani de Absero audiverunt, quod ipse habeat dicti comitis peccora 930 sine fructu huius anni. Et Drubagus fuit confessus, quod habuerit bestias 400 minus 6 a comite.

Ljubić: Monumenta Slavorum meridionalium. I. p. 44.

CCXIV. **Cathari**, *mense Octobri 1227.* Blasius catharensis episcopus una cum omni catharensi clero et communitate, sub tempore regis Radoslavi, faciunt breve Mathaeo de Bovali propter bonum servitium, quod gessit ecclesiae et civitati adducens caput sanctissimi Triphonis, patroni et protectoris sui, propter quod donant ei agrum de s. Theodoro. Absolvunt eum et haeredes suos ab omni datione communis in perpetuum. Et dum gesta de hac translatione scribere facient, ipsum in eisdem commemorabunt. Haec omnia jurarunt: Notarius capitularis Tryphon archidiaconus cum presbytero Jacobo, archipresbytero et presbytero Junio communis notario et multis aliis presbyteris et Triphone Bolizae et Milessa Dino judicibus juratis in civitate eo tempore. Testes: Serga Zudinus, Andreas catharensis, Marinus Moschae, Joannes Eutici, Joannes Jacobus, Petrus filius Joannis Dabronis.

Farlati: Illyr. Sacr. T. VI., p. 439. Trans. ex collectione D. Papafavae. MSC.

CCXV. **Venetiis**, *16. Novembris 1227.* Yvanus zupanus et Andreas de Petrizo de Jadra legati stant plegii d. duci et communi Venetiarum pro Domaldo de Volcina de Jadra et Petro Pogano filio Laurentii de Jadra sub poena yperpeporum auri 500 pro unaquoque ipsorum, si contigerit eos facere aliquid contra honorem ducis vel comitis Jadrae aut ejus fflii.

Ljubić: Mon. Slav. merid. I, p. 45.

CCXVI. *A. 1227.* Andreas II rex confirmat donationem Colomani ducis filii sui factam episcopo et ecclesiae traguriensi de praedio et terra Drid prope civitatem Tragurii, cassans omnem jurisdictionem, quam vel Vulciuna quondam traguriensis comes, vel Budislaus Gregorii comitis consobrinus, vel alius quispiam in eundem locum dignoscitur habuisse.

Farlati: Illyr. sacr. T. IV., p. 337.

CCXVII. *A. 1227.* Stephanus episcopus zagrabiensis proventus decimarum suarum, cultelli scilicet zagrabiensis parochiae provenientes, exceptis eis quae

Digitized by Google

ad cellarium eius solent deputari, scilicet frumento, avena, cera, melle, lino, fabis, agnis et nucibus, nec non fertone cancellarii et una marca pincernae, concessit capitulo zagrabiensi pro cappis suis singulis annis renovandis. Decimas quoque de Gercha (Gverche, Gorica?), exceptis supradictis accessoriis, et ducentos porcos et ducentos cubulos vini de cellario zagrabiensi eis contulit. Praeterea, cum canonici non habuerint habitacula communia, in qua convenientes ad divina officia in domo domini expedicius possint concurrere, curiam suam et omnes domos in eadem existentes eisdem perpetuo contulit inhabitandas, ut in unum convenientes valeant salubriter cotidianum officium decantare.

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, p. 58

CCXVIII. *1225—1228.* Cum nonnulli ex iis fratribus praedicatorum, qui ad terram sanctam destinati fuerant, Ragusium appulissent, Arringerius Romanus archiepiscopus et Nicolaus de Sorrento rector seu comes Ragusii ditinuerunt illos in civitate, et tradiderunt illis quoddam sacellum ad moenia civitatis s. Jacobo apostolo sacratum, domosque, quae circum erant, pro conventu destinaverunt. Cum autem numerus fratrum in brevi usque ad 40 crevit, donavit illis a. 1228 nobilis civis de Palmota ecclesiam b. virginis in coelos assumptae et domum et hortum extra muros civitatis iuxta sacellum s. Jacobi.

Farlati: Illyr. sacr. T. VI. p. 95.

CCXIX. **Braciae,** *21 Martii 1228.* Temporibus regis Andreae II, Drasinae comitis Braciae, Dragoslav jupani, et Parvoslov et Gregorii Dragosii judicum, comparuit ante curiam in Nerezi Ivan Bloy et praesentavit pecuniam prout in sudbina, pro vinea viverinae, et licentiatus fuit. Barnabas archipresbiter juratus scriba communitatis scripsit.

Cicarelli: Osservazioni sulla Isolla di Brazza, p. 106.

CCXX. *27. Augusti 1228.* Capitulum zagrabiense attestatur, quod Volcheta nobili viro, una cum fratribus suis Szida et Merga filiis Mezten ab una parte, et Roberto comite filii Abel personaliter constitutis, idem Volcheta cum fratribus confessi sint, quod ipsi vinculum proximitatis cum ipso comite Roberto contrahere volentes, per filiam praefati Volcheta nomine Dragozt, possessionem suam culpateum cum omnibus pertinentiis contulerint eidem Roberto. Pro maiori cautela exmiserunt magistrum Dragozlaum pro inspiciendis metis. Cui commissioni astiterunt etiam proximi Vlchetae comitis et fratrum suorum, scilicet: Cocurina et Volchetk filii Mestina, Gerdimer et Vranesco filii Crisan, Volk et Nork filii Norsa, Junosa filius Kobeda, Predizlaus cum fratribus et proximis, Orcun, Dragos, Ertesa, Cherneht, Odola, Zorislav filii Chuchuk, Volkouoy et Volk filii Stoislai, qui donationem ratificarunt. Metarum prima incipit ubi quidam alveus Szavae Struzeht vocatus cadit in Savam, per quem venit ad unum Cheret, a quo vadit ad fluvium Cerita; inde venit ad quoddam ium(?) inde ad locum Pyavichna per unum fluvium ad silvam Megnakea, inde ad fluvium Cherenchina, per viam vadit per unum Siget bona longitudine et venit ad viam antiquam versus septemtrionem, per quam procedit nimia longitudine a sinistra parte terra abbatis de Toplica, a dextra terra Roberti comitis. Per eandem viam ad rivum Szlepeht et per eundem cadit in fluvium Moschenicha, per quem cadit in Culpam, hinc per eandem

Digitized by Google

Culpam exit directe inter Rakov et Goricha, venit ad locum Vruit et per quandam viam versus Sciteht et ad rivulum Cozopor cadit in Culpam, et in eodem fluvio descendit et pervenit ad eum locum, ubi Sava et Culpa coniunguntur seu commiscentur; per Savam in magno spatio venit ad lacum Lokov et per medium lacum in magna longitudine venit ad lacum Crepche, et per medium vadit ad arborem Dobri dub — per terram Loca in fluvium Scepcina, ubi limites nobilium Domonoslav a metis Roberti comitis separantur; hinc per Scepcina, ubi nobiles de Blina commetantur, per quem fluvium cadit in Savam, et per magnum spatium iterum ad alveum Struzeht (Stružec).

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, p. 61.

CCXXI. **Perusii,** *9. Julii 1228.* Gregorius IX papa mandat omnibus praelatis ecclesiarum per Istriam, Dalmatiam et Slavoniam, quatenus devotionem fidelium ad venerationem beati Francisci institutoris fratrum minorum excitantes festivitatem eidem 4 nonis Octobris annis singulis excolant et pronuntient.

Fabianich: Storia dei frati minori in Dalmatia e Bosna. I, 407.

CCXXII. **Venetiis,** *25. Decembris 1228.* Ordinatum est per ducem et consilium venetum, minus et maius, et stridatum publice Rivoalti in scalis, quod nullus Venetus a modo in antea usque ad s. Petrum proximum in Junio in persona vel per suum missum audeat ire aut mandare per terram vel per aquam a Jadra supra, nec a civitati Firmi nec in Ancona.

Ljubić: Mon. Slav. merid. I, p. 45.

CCXXIII. *A. 1228.* Andreas II rex notificat, quod comes Marcellus filius Petri filii comitis de Pukur (Pakrac) et de genere Tecun, una cum Mychaele et Benedicto fratribus suis quaerulando supplicarint, ut cum idem comes Marcellus in regiis servitiis ultra mare cum rege fuisset, quidam vicini possessionis ipsorum Oziagh metas eiusdem in multis locis destruxissent, supplicarunt itaque regem ut easdem veras et antiquas metas de novo circumdari facere dignaretur. Rex confirmando eis possessionem praefatam, misit hominem suum cum homine capituli quinqueecclesiensis, qui dictas metas reambularunt et segregarunt. Prima itaque meta incipit in littore Dravae a parte septentrionali, in vicinitate possessionis nobilium de Raholka, Bogonov vocatae, in fine cuiusdam silvae ilicum Tulherdeu nuncupatae; ab occidente vadit ad plagam meridionalem per lacus et per prata ad dumos viminum, Requitye (Rakitje) dictorum; inde ad unum portum penes terras possessionis Bogonov et Ozyagh; ibi transit magnam viam in meridie; inde tendit ad stagnum Stoysentherith ad magnam viam, per quam itur de Ozyagh ad villam Wyllow: inde ad puteum Hvalen et silvam Saas (šaš), et tendit in parte meridionali in lacum Ivahon malakya, et intrat ad unam viam magnam, per quam itur de Ozyagh in Willow, deinde ad silvam Slosye. Tendit ad terras minor Palana dictas, et venit ad lacum Ragtonicha. In magno spatio cadit in fluvium Crasow, transit ad lacum et fluvium Clocochuch et de ipso ad lacum Rezna et ad alium lacum Pezye mlaka; inde prope magnam viam, per quam itur ab Raholcha ad Ozyak. Eundo prope lacum Cheruch vadit ad maiorem et minorem Dragoztryuch et iuxta pontem Scurubuch hyda, cadit ad fluvium Pezchyna, et ad alium fluvium Wlchyche procedendo ad fluvium Lokanech, ubi terrae nobilium de Raholcha

Digitized by Google

terminantur. Incipit tenere cum Matuchyna, in parte septentrionali venit ad lacum Rogtouicha et silvam memorosam Kanachyn, cadit in fluvium Mathuchyna et per unam silvam ad magnam viam in qua itur ad Ozyagh. In bono spatio cadit in oriente ad fluvium Fluniz bekoyk et per fluvium Bakoyk tenet metam cum Nekche (Našice) et cadit in magno spacio in fluvium Nekche. Venit in oriente ad lacum Byztra et ad alium lacum Machlyn. Deinde ad lacum Kathkona et cadit in fluvium Brezthnyche. Incipit tenere cum terra Kos et cadit ad fluvium Wlchyche. Intrat ad aquam Medves, tenet commetaneitatem cum cruciferis de dicto Crassov et intrat ad fluvium Crassov ubi meta cruciferorum terminatur. In magno spatio venit ad metam terrae Serech usque ad unum monticulum, sub quo est magna via per quam itur de Ozyagh ad Serech (Šerec?). Intrat in stagnum Martyna. Inde ad duas magnas arbores iuxta fluvium Dravae cadit in ipsum fluvium et contra cursum eiusdem nimis longe pergit in suo abyssu et pervenit ad priores metas in littore Dravae ineoatas, ubi terminantur. Datum per manus Alberti aulae cancellarii praepositi orodiensis. Existentibus Stephano episcopo zagrabiensi, Jula bano et comite supruniensi, Ocys (Ochich) curiali comite reginae.

Fejer: Cod. dipl. Hung. III, vol. II, p. 134.

CCXXIV. *A. 1228.* Dionisius comes palatinus manifestat, quod inter Rubinum filium comitis Job de genere Woyk et ejus generationem ab una parte, ab altera comitem Petrum filium Marcelli de genere Thethen (Tecun?) et totam generationem suam, fomes discordiae per longum tempus pro terra inter fluvios Puxker (Pakra) et Thopolcha (Toplica) adiacente et aliis rebus ac damnis processisset, tandem ad regem fuit deducta, quum rex, vice sua, eidem commisit audiendam et fine debito terminandam, Rubinus allegavit quod dicta terra per comitem Petrum sit vi occupata, produxitque instrumenta authentica Stephani et Belae Belyn regum condam Hungariae, quae comes Petrus improbare conabatur. Sed quia nullum privilegium ad juris sui defensionem produxit, nec proceres inter Dravum et Savum commorantes pro parte ipsius quidquam responderunt, sua improbacio locum habere non potuit. Appellavit ergo Petrus iteratim ad regem et astiterunt ambae partes in praesencia domini regis et exposita fuerunt instrumenta filiorum Woyk, quorum vigore spanatum sive knezatum iam in fata terra tenuerant, altereantibus ambobus partibus inventus fuit comes Petrus tamquam calumniator, rex tamen ei poenam remisit, et ambas partes ad concordiam revocavit. Comes ergo Petrus partem praedictae terrae, supra quam villa Keresztor ad generationem Woyk pertinens extitit fundata, cum omnibus pertinentiis Rubino concessit, aliam vera partem terrae, supra quam villa Megeriwch (Medjurečje) exstitit fundata, cum omnibus pertinentiis Rubinus comiti Petro annuit. Litteras quoque mortuas et innanes proclamarunt. Ad revidendas metas terrarum comes Zochud exmissus. Et quidem incipit prima meta terrae Woykonis in fluvio Toplicha, ubi aqua Mechchencha cadit in eandem et per longum spatium pervenit ad locum, ubi rivulus Zuha Mechencha cadit in Mechencham et per varias metas ad viam magnam, quae venit de Pukur, et per vallem nemorosam in aquam pluvialem Werbnichapothok et iterum in Toplicha. Consensum quoque praebuerunt: Woyna filius Woynae, Johannes filius Fabiani, Zazlan et Mark filii Buza, filii comitis Job

Digitized by Google

de generatione Woyk. Item Arnoldus f. Peterd, Leukus f. Deschan, de generatione comitis Petri et Stephanus et Ivan de genere Tholonygh.

Feyer: Croatiae et Slavoniae. p. 128 Wenczel. Cod. arpad. VI, p. 457.

CCXXV. *A. 1228.* Ugrinus archiepiscopus colocensis suscipiens delegatam a rege causam cognoscendam inter abbatem s. Martini de Pannonia et abbatem s. Demetrii de Sirmia super quadam piscina sita juxta Knesa, quae vulgariter Miruth vocatur. Cum enim ventum esset ad processum negotii, abbas de Pannonia piscacionem in dicta piscina violenter esse factam a jobbagionibus abbatis s. Demetrii ad damnum marcarum XVI et hoc testimonio provincialium comprobavit, asserens per autenticum (privilegium) s. Ladislai se probaturum, quod piscina sit monasterii s. Martini, abbas tamen s. Demetrii et ejus populi reclamarunt et dixerunt, quod eadem piscina esset jus eorum ecclesiae, et quod hoc demonstrare velint privilegio, quod haberent apud episcopum quinqueecclesiensem et comitem Cletum. Statuto termino abbas de Pannonia exemplar sui privilegii praesentavit, paratus etiam autenticum praesentare, altera parte nullo innitente instrumento. Terminus abbati s. Demetrii prolongatus fuit usque ad pascha. Usus tamen piscinae relictus abbati s. Martini. Damnum et judicium persolvere habuit abbas s. Demetrii. Hanc sententiam confirmavit et rex Andreas II pro Urio seu Urosio abbate s. Martini.

Wenczel: Codex dipl. Arpad. T. I., p. 248.

CCXXVI. *Circa 1228.* Treguanus episcopus traguriensis scribit Guncello archiepiscopo spalatensi: cum propter valetudinem corporis lecto affixus Spalatum adire non posset, et cum audiverit eum curiam romanam visitare velle, sed cum plures ecclesiae spalatensis archiepiscopatus suo pastore vacent, opportet extendere sollicitudinem ad subrogationem earum, dat ei propterea consilium, ut per nuntios et litteras studeat efficere, ut ad vacantem sedem nullus eligatur absque sua conscientia et capituli spalatensis.

Farlati: Illyr. sacr. T. IV., p. 338.

CCXXVII. *Circa 1228.* Treguanus episcopus traguriensis scribit C. archidiacono spalatensi et capitulo, rogans propensius, quatenus suorum obsequiorum intuitu Prodanum servientem suum et concanonicum in jure beneficiorum sibi ab illis collatorum manutenere dignarentur.

Farlati: Illyr. Sacr. T. IV., p. 338.

CCXXVIII. *Circa 1228.* Colomanus rex Ruthenorum et dux totius Slavoniae statuit primo Laurentium filium Ompud in comitem de Gerha (Gora?); sed cum nihil boni, multa tamen mala fecisset, abstulit ab eo eumdem comitatum, inferens ei poenam ut meruit. Postmodum ad preces fratrum eiusdem Dionisii palatini et Michaelis magistri recepit illum in gratiam suam et contulit ei comitatum Maris de Podogola (Podolja?). Sed ille non oblitus nequiciarum 24 villas ad idem castrum pertinentes personaliter combussit, ac duas ecclesias, putans pecuniam in ea invenire, destruxit. Ad hoc statuit dux, licet de eo sibi satisfacere potuisset, ipsum coram patre suo rege Andrea ac omnium jobagionum suorum judicio tradere. Quem pater suus et omnes fere barones regni reum proclamarunt et ad ammissionem omnium suarum possessionum condemnarunt. Ad multas tamen preces, maxime patris sui, pepercit illi dux et de possessionibus eius solummodo praedium Lipow (Lipovac), cum

Digitized by Google

idem Laurentius et pater ducis et alii instantes rogassent, accepit. Quod praedium Demetrio magistro alienatum fuit cum aggravatione patris eiusdem. Vendidit ergo illud dux pro mille marcis.

Wenzel: Cod. dipl. Arpad. I, p. 256.

CCXXIX. *A. 1228.* Bela rex junior confert Stephano episcopo zagrabiensi ad recompensationem ejusdem servitiorum villam Vertus cum suis cohabitatoribus a castro symegiensi exceptam, et fecit illum per comitem Iseph filium Joanis introduci. Datum per manus Mathiae praepositi zagrabiensis aulae cancellarii.

Ex archivo archiepiscopi zagrabiensis. Liber privileg. p. 39. Tkalčić: Mon. episc. zagr. p. 56 ad a. 1226.

CCXXX. **Jaderae,** *circa 1228.* G. archiepiscopus spalatensis promittit se firmiter stare ad omnia, quae inter eum et capitulum eius frater Gvarinus cum suis fratribus decreverit ordinandum. Libros autem, quos apud se habet, promittit firmiter, quod absque omni lite usque ad festum s. Martini ecclesiae restiturus sit, scilicet: . . epistolare, ordinarium sermocinale, institutiones et tapetem. Praesentibus procurantibus causam capituli Vita primicerio, Petro et Desa diaconibus, Thoma subdiacono testimonio Bartholi nonensis et Nicolai scardonensis, Nicolai et Jacomini fratrum minorum et abbatis Chranae, laicorum vero Grubae spalatensis et Cernae carl. civis jadrensis.

Ex archivo aulico viennensi. Act. spal. cap. Carrara: Archiv. capit. p. 11.

CCXXXI. **Perusii,** *20. Januarii 1229.* Gregorius IX papa concedit Ugrino archiepiscopo colociensi facultatem novam sedem episcopalem in monasterio Cuchet (Ku, Kow, Kö) statuendi authoritate apostolica.

Farlati: Illyr. sacr. T. VII., p. 544. Theiner: Mon. Hung. I, 88.

CCXXXII. **Arbi,** *3. Februarii 1229.* Temporibus Jacobi Teupolo ducis Veneciarum, et Jordani episcopi arbensis et Petri comitis, dictus episcopus scriptum recordationis fieri jubet de terris et vineis et aliis jurisdictionibus episcopatus arbensis et cum penitus ignorentur jura episcopatus et ecclesiae, fecit jurare tres clericos et tres laicos, quorum nomina sunt: Ursus quondam abbas s. Petri, Designa archipresbyter, Stephanus presbyter, Philippus filius quondam Fusci judex, Julianus atque Designa filius quondam Micali, ut secundum suum scire jura ei probarent et demonstrarent. Inprimis Designa archipresbyter juravit, quod locus Salbinus iuxta montem s. Damiani, cum loco Potueto et Pulveraria tota usque ad Lapisum, et vinea, quam tenet potestas Andreas prope fontem Bonifacii et totus mons de Sciro, et locellus Catilla et totum Pluginum usque ad Drinduli et campus de Pino et terra de Vallicella et terra de Pertamo et terra Sassi sint et extiterint ecclesiae s. Mariae. Item vinea, quam tenet Ugolus frater quondam Prodani episcopi de Lauro, ac quondam episcopus Andreas eam tenebat. Et vallis plana et vinea uxoris Lampridii qu. de Bagnolo et Gurgum quondam Catalella de Marano, et monticellus de Cupellago, quem tenet Marius Gissani.

Designa dixit, quod cum esset quartarius episcopi Prodani, vendidit terram, in qua presbyter Drasimerus habet vineam in Sabuno, vinea Marinae Gerdussae et vinea quondam Fanfognae et vineae Bivaldi, Petri Buzolae, Cipriani veglensis, Joannis Fligulini, Locavae, filiorum Maltravae, Nicolae Mignorelli, Joannis presbyteri de Bencina et Drasignae Stannae . . . . et vendidit locum,

*

Digitized by Google

quem tenet Ragaza cum episcopo Andrea et cum Brugnolo quondam quartario et vineae Madii Bertaldi et Calendae et pastinum orient et vinea Designae Vilzi et filiorum Lampridii Costizzae, quae omnes sunt in Galbano et fuerunt in terris ecclesiae s. Mariae.

Philippus judex juravit, se a patre suo audivisse, quod a via, qua venitur a monte s. Damiani usque ad viam publicam et eundo versus austrum usque ad vineam s. Petri et Cotopagnae, totum fuit de quarto et vinea Vezoli et vinea uxoris Lampridii et Gurgium Vazatrichi, quod tenet Vitus Zadolini, erant ecclesiae s. Mariae. Item Salinae in capite Comorcarii et molendinum prope monasterium s. Petri et terra in Marano. Testis Stephanus archidiaconus etc.

Farlati: Illyr. sacr. V. 246.

CCXXXIII. **Perusii,** *3. Martii 1229.* Gregorius IX papa scribit legato suo Egidio subdiacono et capellano, quomodo colocensis archiepiscopus in sua praesentia fecerit recitari, quod nobilis mulier . . soror regis Ungariae acquisiverit terram ulteriorem Sirmiam, ratione partis Ungariae quae citerior Sirmia nuncupatur, quae ad nutum dictae sororis regis regitur adeo, quod quidam de clericis archiepiscopo ipsi subjectis, per eam in maiori ecclesia, quam terrae illius homines episcopalem nominant, provisor sit deputatus ad tempus, donec de ipsa, quae Graecorum ritum tenet et nondum sedi apostolicae obediuit, ipsa sedes disponet. Quare archiepiscopus supplicavit, ut cum praefata ecclesia colocensis vicinior et conterminata esse noscatur, ipsam novo episcopatui, qui de licéntia pontificis in citeriori Sirmia debet creari, per ipsum annectere dignaretur. Cum ad honorem apostolicae sedis pertineat, ut Sclavi et Graeci, qui terram illam inhabitant, ad latinorum ritum et obedientiam romanae ecclesiae, si fieri potest, convertantur; mandat legato, si in ecclesia illa sit episcopus et sub obedientia ecclesiae romanae esse voluerit, eum recipiat, si autem non sit episcopus, vel si noluerit obedire Romae, dicto novo episcopatui adjiciat ecclesias.

Theiner: Mon. Hung. I. p. 88. Farlati: op. cit. VII, 545.

CCXXXIV. **Venetiis,** *6. Martii 1229.* Jacobus Teupolo dux Venetiarum post suam electionem et introitum statuit, quod debeat habere qua dux annuatim 2800 denariorum venetorum quousque in ducatu steterit, et 350 romanatos de redditu comitatus Vegloe et pro regaliis eiusdem comitatus romanatos 60 eo tempore annuatim, quo continetur in promissionibus illis, quas Joannes, Vido et Henricus comites Veglae fecerunt praedecessori suo Henrico Dandulo — et habere debet inter caetera regalia tam Chersi et Auseri quam de comitatu Arbae, Ragusii et Sansegi.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 46.

CCXXXV. **Jaderae,** *8. Augusti 1229.* Tempore Jacobi Theupuli ducis Venetiarum, Johannis archiepiscopi jadrensis, Marini Danduli comitis, Gaja abbatissa monasterii s. Nicholai una cum monialibus Marina, Dobrica, Denza, Stana, Dessa, Velcilla, Honorata, Procha, Duna, Fumia et Honorata affirmat, se accepisse a Jurcone pro libertate Milae disti monasterii formulae emptae pro perperis sex, uxoris vero eiusdem Jurconis perperos duodecim, nec sit illis licitum eandem pro servitio repetere. Praesentibus abbate s. Chrisogoni, presbitero Michaele s. Eliae, Desa presbitero dicti monasterii s. Nicolai, pres-

Digitized by Google

bitero Bartholomaeo, laicis Bubeo, Mendino, Draximir. Scripsit Filippus filius Jacobi Petri mortui, interfuit Rainerius, jadrensis notarius.

Ex mea collectione.

CCXXXVI. *Mense Septembris 1229.* Guncellus archiepiscopus commemorat qualiter sit processum in causa, quae inter templarios ex una parte et Robertum abbatem de Rogova ex parte altera levata fuit. Quoniam cum nuper in curia d. Colomani regis et Julae bani ejusdem multa controversia super quibusdam possessionibus ad Rogovam pertinentibus inter templarios et R. abbatem orta fuisset, pro bono pacis ambae partes, videlicet magister Ranardus argentarius et Johannes de ... cum fratribus suis, et Stephanus comes Tragurii procurator ejusdem abbatis solemniter compositum scripserunt; nimirum: quod in festo nativitatis b. M. virginis magistro et fratribus domus militiae templi ex parte una et abbati et monachis s. Cosmae et Damiani in Dalmatia ex altera super quibusdam possessionibus de Rogova, pro quibus inter partes coram Jula bano totius Sclavoniae questio vertebatur, tandem magister domus templi stante pro parte sua ac Stephano de Breberio comiti, Tragurii procuratore stante pro abbate et monachis coram archiepiscopo spalatensi de forma pacis in hunc modum extitit ordinatum: quod dictus magister venerit ad partes maritimas in Vranam, convocatis praefato archiepiscopo nec non aliis tam spiritualibus et ecclesiasticis personis quam saecularibus bonis viris, quos partes voluerunt communiter evocare. Si de plano potuerit fieri compositio de sexaginta romanatis aureis, quos dictus comes S. pro liberatione bonorum monasterii ex parte bani confiscatorum eidem bano solvere promisit, dicti magister et fratres templarii sive partem sive totum cum ratione praevia abbati et monachis reddere teneantur. Quod si autem causa amicabiliter non potuerit terminari, electi sunt arbitri: dictus archiepiscopus, R. nonensis episcopus cum fratre monacho de Thopliza et alio fratre domus hospitalis, nec non duobus fratribus praedicatorum et duobus fratribus minoribus, a quorum judicio appelata ultro non permittitur; juraverunt namque ambae partes judicio arbitrorum penitus se subjicere velle; annotatur etiam, quod electus Stephanus comes nomine etiam fratris sui Gregorii comitis spalatensis et nomine fratrum et cognatorum suorum manu firmiter promisit, quod de possessionibus ad Albam maritimam desolatam spectantibus, quae civitas ad fratres templarios pertinere dignoscitur, in subsidium seu patrocinium abbatis et monachorum contra templarios non opponent. Templariis tamen non comparentibus ad iudicium, lata est sententia per arbitros in favorem monachorum.

Farlati: Illyr. sacr. T. III., p. 257.

VVXXXII. **Cathari**, *11. Octobris 1229.* Blasius episcopus catharensis cum Triphone archidiacono et reliquis clericis cum judicibus et nobilibus civitatis instituunt decretum, ut in antea nullus homo ex ciuitate praesumat credere aliquam causam abbati Matthaeo s. Georgii, nec ipsius monachis super causis s. Georgii. Nec ullus homo audeat emere terras aut vineas de s. Georgio ab illis, nec credere illis aliquam pecuniam super paramentis monasterii. Qui contra fecerit, perdat pretium illis datum et subiaceat poenae excommunicationis.

Farlati: Illyr. sacr. T. VI, p. 439.

CCXXXVIII. *A. 1229.* Andreas II rex donat servienti suo Michaeli filio Abrahe, qui a primis suae pueritiae temporibus tum in regno, tum extra

Digitized by Google

regnum et maxime in expeditione Rasciae, rege personaliter ibidem existente, indefesse perservissent, et totiens se suaque mortis exposuisset periculo, terram Chokol, vacantem incolis et a castro albensi exemptam.

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I., p. 64.

CCXXXIX. **Spalati,** *1229.* Michael farensis episcopus, Treguanus episcopus traguriensis et Cataldus electus archidiaconus spalatensis cum Vita primicerio et cum toto capitulo, electi per Guncellum archiepiscopum spalatensem, ad consecrationem Nicolai electi scardonensis, consulunt ei et suggerunt modis omnibus, ipsum qua episcopum tertium, absque dubio procedere posse consecrationem. Et hoc fecerunt ex consensu omnium suffraganeorum, qui consultationi interesse non potuerant, propter Slavos totam Dalmatiam destruentes.

Farlati: Illyr. Sacr. T. III. p. 256.

CCXXXX. *A. 1229.* Andreas II rex accedente ad suam curiam et in conspectum suorum etiam jobagionum Stephano episcopo zagrabiensi, qui a rege postulavit, ut aut secundum instituta veteris testamenti totam suam dioecesim iustas decimas omnium frugum, aut secundum antiquam consvetudinem Ungariae singula pondera pro singulis capeciis persolvi faceret. Rex autem statuit, licet hoc episcopo grave videbatur, habito consilio jobagionum, ut iustas decimas omnium frugum in specie, aut pro duabus capeciis unum pondus persolvatur. Ita tamen, ut quicunque solvere noluerit, excommunicari possit. Per Bulchu gevriensem praepositum et aulae cancellarium; existentibus Stephano zagrabiensi episcopo, Ochuz curiali comite reginae etc.

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, p. 63.

CCXXXXI. *6. Decembris 1229.* Capitulum chasmensis ecclesiae commendat memoriae, quod comes Germanus a parte una, ab altera autem Paulus et Gregorius filii Ilij coram constituti, idem comes Germanus quandam terram in Kamacha (Kamarcha) prope ecclesiam b. Virginis iuxta aquam Kamarha, ad ipsum ex parte dicti Pauli pro 25 marcis titulo pignoris devolutam, quam Paulus in termino non redemerat, amore cognationis reliquit eidem Paulo, relaxatis quinque marcis; pro residuis 20 marcis iidem fratres Paulus et Gregorius confessi sunt terram ad quinque aratra cum sessione Ilija patris eorum in monte et fundo unius molendini pignori obligasse Dominico filio comitis Garmani.

Wenzel: Cod. dipl. arpad. VI, p. 479.

CCXXXXII. *A. 1229.* Colomanus Haliciae rex ac dux Slavoniae notificat, quod terram quandam exceptam de villa Thomae, ad quatuor aratra, quam Dominicus quondam comes filius Rugas, Don et Mathiae contulerat, ab eis non abstulerit verum cognita fidelitate eorum, eis possidendam et suis haeredibus contulit, assignatis metis per pristaldum Polen.

Wenzel: Cod. dipl. arpad. VI, p. 477.

CCXXXXIII. *Circa 1229.* Colomanus dux Croatiae et Dalmatiae mandat comiti et communitati spalatensis civitatis, ut cum omnibus suis navibus, tam parvis quam magnis, decenter apparati, dum nuntium ad eos miserit contra Domaldum inimicum regis in auxilium occurrant et de rebus eiusdem Domaldi nihil in suam custodiam recipere praesumant.

Ex archivo aulico vindobonnensi. Acta spal. XII/124. Carrara: Archiv. capit. di Spalato p. 73.

Digitized by Google

CCXXXXIV. *A. 1229.* Magnus iupanus (Rasciae) Stephanus cum suis filiis iurat comiti Ragusii Johanni Dandulo et toti communi ragusinae civitatis, quod eorum amicus cum suis filiis futurus sit donec ei recti fuerint. Si aliquis eorum inimicus ad eius terram fugerit et de illa ceperit eos molestare, dabit illum eis. Homines cum mercimoniis possunt venire sine ullo timore, quod est mercatorum consvetudo, dabunt ei. Et Slavus non apprehendet Raguseum sine iudicio. Si factum fuerit iniustum, inter civitatem ragusinam et terram eius positi erunt judices, ubi est consvetudo et judicabunt.

Ex archivo aulico vindobonensi. Ragusa rub. serb. 163/5.

CCXXXXV. *Circa 1230.(?)* Zellovellus gratia Venetiarum ducis comes ragusiensis, scribit nobili viro, eadem gratia spalatensi potestati Velcinno et traguriensi comiti et nobilibus eiusdem civitatis: cum Judas olim ragusiensis comes nec suis nec illorum civibus justitiam facere voluerit, et ideo dissensio et pignora inter eos et Raguseos de die in diem crescebant, nunc autem quia civitas ragasensis gratia dei de confinibus Venetiarum habetur, volunt ut mala omnia cessent et pax firma perduret.

In archivo aulico viennensi inter acta ragusina. Carrara: Archiv. capit. di Spalato p. 73.

CCXXXXVI. *9. Februarii 1230.* Farcasius praepositus quinqueecclesiensis et totum capitulum notificat, quod Abraam comes filius Marcelli, homo magistri File praepositi zagrabiensis et cancellarii Colomani regis, coram illis fuerit protestatus, quod terras ipsius Donat et Drauch, quas habuit iuxta Ruch (Rovišće?) emptitias et terram ex altera parte Ruch nominatam Cudumred, regi Colomanno, duci totius Sclavoniae in commutationem terrarum Pucruch ab eodem rege receptarum, predicto magistro File eo tenore remisisset, ut ipse comes Abraam praedictum magistrum File super terris iam praefatis, si aliquis eas impetere praesumeret, ab eius vexatione eximere et liberare teneatur.

N. R. A. Fasc. 1501. N. 8. ex actis archivi regni per banum Khuen-Hedervary deportatis.

CCXXXXVII. **Colocae,** *m. majo 1230.* Ugrinus archiepiscopus colocensis, cum inter Stephanum episcopum zagrabiensem et eius ecclesiae capitulum ex una parte, ex altera autem inter magistrum et fratres domus militiae templi per regnum Ungariae et Slavoniae super quadam terra Rasecha coram Colomano rege (et duce) quaestio diutius verteretur, tandem amicabiliter ita composuit: Quod dicti magister et fratres totam illam terram, quam habent ultra Dravam versus Slavoniam, terrae dicti episcopi, quae Vasca dicitur, contiguam, quam Benedictus quondam banus dictae domui templi pro salute animae suae contulit, zagrabiensi ecclesiae dimiserint, tali conditione, quod dictus episcopus zagrabiensis et capitulum bona fide promiserint, quod super Rasecha permanente templariis nihil de caetero reclamabunt. Sub paena 200 marcarum illius partis, quae a composicione recederet.

Tkalčić: Mon. ep. zagrab. I. p. 65. Farlati: Illyr. sacr. T. V, p. 363.

CCXXXXVIII. **In Arascia,** *15. Juli 1230.* Radoslaus rex Serbiae et maritimi una cum fratribus suis Vla islavo et Urosio, attendentes servitia nobilium de Catharo, quae patri eorum Stephano primo coronato regi et avo eorum s. Simeoni Nemagnae praestiterunt et ipsis nunc praestant, confirmat eis privilegium regis Georgii de dato 15 Augusti a. 1215. super collatione terrae

Digitized by Google

Prevlacha cum concessione reaedificationis ecclesiae s. Archangeli et donatione locorum Lustiza et Pasiglav et cum tota planitie usque ad confinium de Gasral.

Rad. akad. jugosl. I, p. 130. Nani: De duobus nummis regis Rassiae, p. XLV.

CCXXXXIX. *A. 1230.* Nemilus vicebanus et comes zagrabiensis testatur, quod cum venisset ad eum jobagio Tersa cum litteris Colomani, ut praeceptum adimpleret, venit ad terram Zlatenich (Slatinić?) ad perambulandam eam. monachi autem prohibuerunt ei terram illam perambulare dicentes, quod esset data ecclesiae de Toplica per privilegium regis Andreae, quod etiam ostenderunt. Quo perlecto coram Martino corbaviensi episcopo et coram sex generationibus, invenit vicebanus dictam terram Terse in privilegio monachorum; Martinus tamen episcopus affirmavit, quod dicta terra esset castrensium. Habito consilio cum jobagionibus adiudicata est terra monachis. Ad hoc nominati sunt duo pristaldi, unus terrigena Yaresclav et alter Ungarus nomine Kesseu.

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, p. 68.

CCL. *A. 1230.* Capitulum ecclesine zagrabiensis notificat, quomodo Zibisclaus filius Cojan cum suo fratre Marco et cum parentibus suis agnovisset, quod terram Slatennic, ad monasterium de Toplica pertinentem, per aliquod tempus indebite occupasset. Impetente vero ipsum abbate, recognoscentes praefati terram non sui juris esse, coram capitulo dicto abbati resignassent. Metae terrae sunt: prima ubi Dramonin cadit in Glinam, inde descendit ad caput rivuli et vadit ad fossas Crenichischa, deinde ad rivulum Vulchi, inde supra domum Torse ad locum Caliche, inde ad locum Zlobinocancep, inde per viam in monte, quae vadit a Bayne a Bachuse, inde per eandem viam ad locum Prohod, inde supra magnam vineam ecclesiae toplicensis ad montem Vruit, inde ad arborem clenik, ubi terminatur. Existentibus: Andrea rege Belae filio eius regnum Hungariae gubernante, Colomanno totius Sclavoniae ducatum tenente, Stephano secundo episcopo zagrabiensi, Mathia praeposito, Pugrino cantore, Gabriele custode, Simeone decano et caeteris.

Tkalčić: Mon. ep. zagr. I, p. 66.

CCLI. *Mense Maio aut Junio 1231.* Colomanus Ruthenorum rex et Slavoniae dux considerans fratrum militiae templi religiosam devotionem et assiduos labores quos ab hostibus crucis Christi incessanter perferunt, dignum duxit omnes templarios, qui infra ducatum Slavoniae sunt, et omnes eorum terminos tam in Dalmatia quam in Croatia et omnia eorum bona mobilia et immobilia contra quemlibet hominem protegere. Concedens illis insignia privilegia et libertates.

Theiner: Mon. Hung. vetera I, p. 97. Ex confirmatoriis litteris Gregorii IX papae.

CCLII. **Reate,** *8. Julii 1231.* Gregorius IX papa ad petitionem fratrum militiae templi confirmat compositionem inter eos ex una parte et Colomanum Ruthenorum regem ex altera super quibusdam villis, domibus, possessionibus, animalibus et rebus aliis, quibus illi ab ipso causabantur, factam amicabiliter eodem anno 1231 In productis Colomanni regis et Slavoniae ducis litteris commemorat idem, quod considerans fratrum militiae templi religiosam devo-

Digitized by Google

tionem et assiduos labores, necessarium duxerit omnes templarios, qui infra ducatum suum Slavoniae sunt et terminos eorum tam in Dalmatia quam in Croatia et omnia eorundem bona mobilia et immobilia contra quemlibet hominem ubique protegere, ut regali gratia securi tranquilla pace Christo deserviant. Constituit itaque, ut nullus dux, nullus banus, nullus comes vel baiulus nec aliquis alius in ducatu Slavoniae, descensum, vel tributum, collectam, vel liberos denarios sive marturinas, vel denarios ponderis, vel hominum computum vel exactionem aliquam, a fratribus vel eius jobagionibus praesumat exigere. Confirmat illis omnes collationes praedecessorum suorum regum sive ducum Slavoniae. Insuper cum iidem fratres litteras apostolicas ad V. archiepiscopum colocenses, Bartholomaeum quinqueecclesiensem et S(tephanum) zagrabiensem episcopos obtinuissent, qui eum ad ablatas possessiones restituendas coercere debuissent, ille pacem litibus praeponens, eis omnia ablata in integrum restitui decrevit. Datum per manus Farcasii agriensis praepositi et aulae suae cancellarii.

Theiner: Mon. hist. Hung. vet. T. I. p. 97.

CCLIII. **Ragusii,** *15. Novembris 1231.* In ordinata curia, cum sonitu campanae, in praesentia d. Joannis Danduli militis Ragusii comitis, et coram subscriptis testibus comes Helias filius Grubessae, quondam comitis, concordavit cum communi Ragusii de omnibus suis causis et suorum hominum, quas tulerunt in Corcira. Testes sunt: comes Draganus de Almisso, Borco judex de Clissa, Joannes Gundulae, Gervasius Marini, Andreas Dabranae et Babona Petri, jurati judices et Petrus Ballislavae et Damianus Bocinolli et Thomas Pezane, consiliarii et Petrus Zicla, et presbiter paschalis juratus notarius qua scriptor.

Ex archivo aulico vienensi. Acta ragusana nr. 962. Ljubić: Mon. Slavor. merid. I, 46.

CCLIV. **Spalati,** *15 Octobris 1231.(?)* Temporibus Guncelli archiepiscopi spalatensis, Gregorii (de Briberio) comitis, Stephani curiae vicarii, ... inna relicta Gaudii concessit filiae suae Chatenae monachae tenere burnum in vita sua, post mortem autem eius vadit in proprietatem ambarum sororum eius, Marae et Slavae. Praesentes: praesbiter Ivan, Jurra, Mathias et alii. Scripsit notarius comitis Choas(?).

Ex archivo monialium s. Mariae Jaderae.

CCLV. *A 1231.* Colomanus rex et dux totius Sclavoniae concedit hospitibus juxta castrum Volkow, Teutonicis videlicet Saxonibus, Hungaris et Sclavis, talem libertatem, ut omnem causam, praeter effusionem sanguinis, major villae eorum, quem ipsimet exposuerint, iudicare teneatur, effusionem autem sanguinis cum janitore castri possit judicare. Porro, quod de qualibet porta dimidium fertonem dare teneantur. Item si quis sine haeredibus decedere contigerit, pecuniam suam cuicumque vellet possit disponere Item, quod nullus absque serie judicii de villa eorum ligatum aut vinctum possit quempiam extrahere; item contulit illis rex terram T. et libertatem piscandi in Danubio et fluvio Walkow, conceditque jus liberae emigrationis. Praesentibus jobagionibus: Jula bano, filioque ejus altero Jula, magistro tavernicorum suorum, Nicolao de Zala, Opoi de Simig, Petro de Walkow, Georgio de Barana, comitatus tenentibus. Per manus magistri File notarii.

Fejer: III, 237.

Digitized by Google

CCLVI. *A. 1231.* Bela rex (junior) primogenitus regis, cum per divinae dispositionis gratiam voluntate et auctoritate patris et maturo principum suorum consilio praesente suo Colomano rege et duce totius Slavoniae causam perpetuitatum discuteret, in detrimentum regiae coronae donationes terrarum factas revocans, Thomas quondam banus, Macharei comitis filius, super haereditatibus, pascuis et terris titulo emptionis, possessionis privilegia ei exhibuit, in quibus continebantur merita sua et fidelitatis obsequia, vulnerum in hostili conflicto receptorum, sanguinis effusio etc. Rex ergo communicato fratris sui et principum terrae consilo, omnia eius instrumenta et possessiones confirmat. Datum per manus Mathiae praepositi zagrabiensis aulae cancellarii.

Wenzel: Cod. dipl. Arpadianus. T. XI, p. 234.

CCLVII. *A. 1231.* Andreas II rex considerans indeciduum et indesinens meritorum obsequium, quod Thomas comes filius Macharei comitis a primaevis iuventutis suae temporibus semper exhibuit, et maxime propter eximia opera, quibus semper claruit et cum inter eum et Hemericum regem multiplices adversitatum fluctuationes emergerent, nec carceris erumnas pro eodem Andrea sustinere expavit, nec minas, nec vulnera, nec aliquod genus mortis, aut laborem et viarum tedia trepidavit, et demum cum rex ultra mare in subsidium sanctae terrae profectus fuisset et postea de ultramarinis partibus domum reversus, quam plurimis regnum hostiliter affligentibus Thomam comitem in solita fidelitate constanter perseverasse invenit. Propter quod confert ei primo terram Souncha in bachiensi comitatu, quae fuit terra Vros sine haerede defuncti, item terram et piscinam Sowala in comitatu volcoyensi, iuxta Danubium; item terram cum silva, quae fuit piscatorum de Zagrabia, cujus meta incipit in Odra, ubi cadit Rybnicha in Odram et venit ad Timenera Mlaca, dein in Zavam et descendit inferius, ubi exit de Zawa Netusla Mlaca et vadit in Chyrnich et ubi exit Golina Mlaca et ad Caminam, ubi eadem Mlaca cadit in Zavam et super Zavam ubi exit Mortincastrug et ad Ruscam et ubi Rusca venit in Odram. Haec sunt nomina camporum: Pola, Durnye, Lysnic, Ruffa, Pala, Polana, Crisna. Rex quoque facit per Petcu de villa Barasuha omnes possessiones Thomae comitis et fratrum et consangvineorum circumscribere. Et est in Syrma terra Solt, ubi stetit ecclesia s. Laurentii, alias tres partes donarunt fratres Nicolaus Stephanus et Egidius monasteriis s. Spiritus et s. Crucis. (Thomas nominatur in textu et banus.) Ultra vero Dravam in loco Monislov Thomas comes habet quartam partem, cujus prima meta est a confinio montis Garig, qui vocatur Rusych et vadit usque ad locum Chasma Berke iuxta domum Dragos, et per quandam viam ad fluvium Lakauch, super quem sedet Didislav et per viam in fine Las ad Chasma usque ad Johannem Scelpe; item terra Thola, cuius meta est iuxta Chasmam locus Protisca subtus Dragos fenery et inde usque ad caput Zidriach, ad locum Galgeia et ad locum Cheret, et in domum Cresse, item ad unam Mlacam, quae intrat in Golgovam. Porro praedium Cheresnew, quod vocatur Vni; item quarta pars in Nuach, quae est iuxta Dravam et villam Michaelis et villam Scelku. Aliam partem habet Johannes filius sororis Thomae Cheva, qui vendidit villam Dragun et Gongay comiti Thomae. Tertia soror est Jecha. Occurunt in metis villa Veretne, terra Lakavcy, praedium Bosol iuxta aquam Olma, villa Nigosloy et

Digitized by Google

Blasey, fluvius Zogovca, villa Pelesev et Varatie, vicus Mort et vallis Slatinik et portus Nuach et terra episcopi zagrabiensis.

Wenzel: Cod. dipl. Arpad. T. XI, p. 218.

CCLVIII. **Ragusii**, *13. Januarii et* **Venetiis**, *mense Maio 1232.* Cum Binzola Bobatiae et Gervasius Naimerii, viri nobiles et nuntii civitatis Ragusii ad praesentiam ducis Jacobi Teupoli venissent, petentes concordiam et reconciliationem et ostendentes commissionem quam habuerunt super hoc de dato 13 januarii a. c. quam illis dederant jurati judices civitatis ragusinae: Joannes Gundula, Gervasius Marini, Andreas Dabranae, Mathaeus Bobatiae, Bubanna Petri et consiliarii Damianus Bocinoli, Balatia Gervasii, Petrus Balislavae, Thomas Pezzanae, Joannes Lampri et totus populus ragusinus, dux et commune Venetiarum assenserunt in concordiam et pactum ad tres annos et tantum plus quantum dux voluerit. Inprimis subdunt se Ragusini veneto dominio et petierunt, ut possint eligere comitem de Venetis, Ragusani eligent semper et archiepiscopum ex Venetis, parati sunt etiam cum assensu sedis apostolicae confirmationem expetere a patriarcha gradensi, archiepiscopus jurabit fidelitatem dominio veneto, clerus ter in anno duci laudes cantabit. Omnes homines a tredecim annis et supra jurabunt etiam fidelitatem duci et comiti per Venetos posito. Dux habebit liberum in Ragusa descensum et hospitium. Exercitum usque Durachium et infra usque Brundusium et infra augent Ragusini secundum numerum virorum suorum. Si Veneti facient exercitum cum 30 lignis armatis, Ragusini facient tricesimam partem. Daciam de navibus extraneorum tollent in Ragusio eandem, quam et Veneti in Venetia, amicos et inimicos habebunt communes. Si Venetia miserit contra Caciclios et Dalmesanios (Almissanos), galleas, Ragusini debent mittere lignum cum 50 hominibus decenter armatis. Pro regaliis dabunt duci omni anno in festo oo. sanctorum yperperos 12, et communi Venetiarum yperperos aureos 100 et comiti yperperos 400. Obsides dabunt 12 de 12 nobilibus parentatibus, e quibus morabuntur Venetiis semper 6 cum cambio omni medio anno. Si aliquis moreretur aut fugerit dabunt alium in loco ejus. De mercibus romanis apportatis Venetias dabunt Ragusini quinque pro centenario. De mercibus ultramarinis et terris Egipti, Tonissi et Barbariae dabunt quintum, de mercibus Sclavoniae in Ve neciis nihil solvere debent. Tantum cum quatvor navigialis debent Ragusini venire per annum et si aliter venerint, solvent quintum de omnibus mercibus Romaniae. Tempore guerrae et pacis licitum est Ragusinis ire ad mercandum a Culfo Coranti infra. In aliis partibus vetitis non audent ire, nisi secundum quod fecerint Veneti. Venetiis non audent facere mercatum cum foristeriis.

Ljubić: Mon. Slav. mer. I, p. 46. In variis exemplaribus varie. Suspectum.

CCLIX. **Reate**, *20. Martii 1232.* Gregorius IX papa in litteris ad Ugrinum archiepiscopum colocensem datis miratur non modicum, quod cum ex monasterio de Cuchet suae dioecesis ecclesiam erexerit cathedralem, episcopum ad titulum eiusdem ecclesiae in episcopum (Innocentium) consecrando archidiaconus sirmiensis (Oliverius) in tantam proruperit temeritatis audaciam, ut in eundem episcopum et ecclesiam suam iurisdictionem exercere praesumat. Cum igitur idem episcopus supplicaverit, ut super hoc sibi providere dignaretur, mandat archiepiscopo, quatenus praefato archidiacono, ne in eum et ecclesiam iuris-

Digitized by Google

dictionem aliquam exercere praesumat, ex parte rom. pontificis districte studeat inhibere.

Farlati: Illyr. sacr. T. VII. p. 548. Theiner: Mon. vet. Hung. I, p. 103.

CCLX. **Jaderae,** *14. Aprilis 1232.* Temporibus ducis Venetiarum Joannis Theupolo, archiepiscopi jadrensis Johannis et comitis ... Petrus de sancto Georgio, habens commissionem a Bonsegno percipiendi ab Andrea de Petrizo quandam pecuniariam summam pro eodem Bonsegno, aut cartam securitatis, fatetur, quod acceperit a dicto Andrea libras denariorum veneticorum quadraginta, unam minus, denarios decem et octo, et confirmat hoc cum carta securitatis. Praesentibus testibus Michaele Gastaldo et Negoy proprio nepote, Dumnus Martini examinator subscribit, Rainerius jadrensis notarius cartam scribit et signo consveto roborat.

Ex mea collectione.

CCLXI. **Tragurii** *20. Aprilis 1232.* Tempore Treguani episcopi, Stephani comitis, Casotto et Luca Theodosii judicibus, Stana uxor Petrissae cum filiis suis profitetur, se percepisse a domino episcopo 20 perperos pro domo, quae fuit viri sui. Sita est domus iuxta illam, quam Venna obtulit beato Laurentio. Testes: Urso archidiaconus, Innocentius presbyter, Theodorus Rugia et Elias filius Mathaei, Joannes juratus notarius traguriensis et canonicus s. Laurentii.

Farlati: Illyr. sacr. IV, 338.

CCLXII. **Quinqueecclesiis,** *mense Aprili 1232.* Garinus praepositus et totum capitulum quinqueecclesiense notificat, quod Ivanka filius Abraham de genere Sudan ex una parte, et Mortun et Wolko filius Gordassa, Christofol filius Kyris et Laurycz fiiius Mycola ex altera confessi sint, quod quatvor postremi iam dicti sub testimonio et voluntate colocensis archiepiscopi terram Bedech et Terpycz, quae ad 30 aratra protenditur, Ivanka filio Abraham pro 50 marcis vendiderint. Meta incipit in Zelemen et subtus est puteus, qui vocatur Kenez kuta et inde iuxta terram Drusko ad locum, ubi rivulus Papugh cadit in Cirkonik a parte orientis sub Fenes berek et pervenit ad rivulum, qui cadit in Cirkonik et ibi terra Drusko finitur et commetatur Abraham jobagionis castri. — Per varias metas pervenit in occidente ad Pales potoka, venit ad siccam vallem et in magno spatio ad Zelemen et iterum in magno spatio cadit in magnum potok et in Pukur et iuxta montem Suoysam in aquilone ad magnum Zelemen, ubi commetatur terrae magistri Julae et ad primam metam. Subscripti: Georgius cantor, Lyka custos, Pethe decanus et Thomas lector quinqueecclesiensis.

Wenzel: Cod. dipl. Arpad. VI, p. 512.

CCLXIII. **Laterani,** *30. Maii 1232.* Gregorius IX papa mandat Jacobo prenestino electo, apostolicae sedis legato, ut episcopum de Bosna, qui, prout ex processu inquisitionis eiusdem legati didicit, legem Christi damnabiliter praevaricavit, a regimine ecclesiae amoveat, et tam in eadem ecclesia quam in locis aliis bosnensis dioecesis, quae ut dicitur non modicum est diffusa, duos vel tres aut quatuor, prout viderit expediens, doctos in lege domini, studeat in episcopos ordinare, eidem iniungendo, ut cum habitatores illius terrae dicantur in facultatibus tenues et in malititia locupletes, qui pro magna parte sunt infecti haeretica pravitate, eos ab errore exemplo boni operis et documento sermonis revocet.

Theiner: Mon. Hung. I, p. 113.

Digitized by Google

CCLXIV. **Spoleti,** *5. Junii 1232.* Gregorius IX papa scribit archiepiscopo colocensi, episcopo zagrabiensi et praeposito s. Laurentii colocensis dioecesis: Cum graves et enormes episcopi de Bosna excessus et maculas non potuisset obaudire; idem enim, utpote litteralis expers scientiae ac haereticorum publicus defensator, per quemdam haereticum simonie vitio in episcopum procuravit assummi, item nullum in ecclesia sua celebrat divinum officium, nec ministrat ecclesiasticum sacramentum, adeoque factus esse dicitur ecclesiasticis officiis alienus, quod baptismi ferme penitus sit ignarus, et sicut asseritur in quadam villa moretur et fratrem suum carnalem manifestum haeresiarcam in suo ore foveat et defendat. Idcirco mandat, ut super hanc rem inquirant, et veritatem diligenter referat.

Wenzel: Cod. dipl. Arpad. I, p. 298.

CCLXV. *A. 1232.* Jula banus totius Slavoniae, comes curiae regiae, declarat, quod cum coram eo inter comites Marcellum et Abraham de Pukur et totam cognationem eorum, ex una parte, et inter Dursan, comitem Martinum, Devcher et Wlchie, filios Radovan, ac comitem Hodos et eorum cognationem ex altera parte, causa super terra Topolovec in Pukur habita, fuisset ventilata, cum consensu eiusdem bani ad pacem pervenerunt tali conditione: Quod si altera pars iterato litem moveret, 200 penzas aliae parti persolveret, terram autem comiti Dursan et fratribus suis in pace dimiserunt possidendam. Meta terrae incipit in monticulo Babina Gorycha, inde versus meridiem transeundo viam descendit ad silvam Raven, inde ad aquam Pukur, inde per cursum ipsius ad aquam Mlakam et iterum in Pukur et per eius meatum in commetatione terrae Toide et Retzlan venit, ubi fluvius Zdenichnik cadit in Pukur. Tendit contra Zdenichnik et venit in bono spatio ubi fluvius Rakovez cadit in ipsum, inde in caput eiusdem ad metam terream in magna silva Raven et per multas metas arboreas ad siccam Mechenicam ad fluvium Gradinovecz et per campum in quandam vallem ad fluvim Bucovecz, per cuius decursum intrat in aquam Mechenicza et eundo superius venit ubi fluvius Dobovecz cadit in ipsam aquam et sursum usque ad vadum Rigi brod, inde per viam in oriente supra montem in bono spatio venit ad fluvium Radmis et transiens eum venit per viam ad vallem et tendit ad caput alterius vallis Clopetnik et per viam magnam ad priorem metam. Pristaldus bani Daniel, pristaldus nobilium Cacanus comes terrigena de Cus.

Wenzel: Cod. dipl. Arpad VI, p. 507.

CCLXVI. **Reate,** *23. Julii 1232.* Gregorius IX papa abbatibus de Bochon et de Tichon et archidiaconis de Roba vesprimiensis et jauriensis dioecesis scribit, quod tempore Innocentii III papae praedecessoris sui abbas s. Martini de Pannonia pro se ac suo coventu petierit ab episcopo et canonicis zagrabiensis ecclesiae, quorum procurator ad hoc in judicio comparebat, decimas omnium frugum et aliarum rerum partis comitatus simigiensis, quae est ultra Dravam, nec non et capellarum s. Barnabae, s. Crucis et s. Trinitatis existentium in vesprimiensi dioecesi citra Dravam, producens privilegium s. Stephani regis et confirmationes Alexandri, Urbani et Clementis pontificum. Procurator partis adversae respondit in contrarium. Post longi temporis tractum, post diversa rescripta a pontificibus obtenta, tandem ad apostolicae sedis examen deventum est, cui finalem sententiam dare non potuit eo, quod litis

Digitized by Google

contestationem legitimam acta judicii non haberent Tandem partes concordi tractatu inter se habito ad compositionem pervenerunt: Abbas videlicet pro se et monasterio suo decimas et omnia alia, quae comprehendere poterat eius petitio, ultra fluvium Dravam, infra zagrabiensem dioecesim versus Slavoniam episcopo et ecclesiae zagrabiensi ex toto pacifice dimisit. Episcopus vero pro se et sua ecclesia decimas quatuor capellarum scilicet s. Mariae, s. Trinitatis, s. Barnabae et s. Crucis versus Hungariam et quidquid juris in iis capellis habebat abbati et monasterio praedicto dimisit pacifice et quiete. Caeterum pro quibusdam fructibus et expensis 500 marcas argenti ad pondus Hungariae bonorum et electorum frisaticorum vendentium et ementium abbati se promisit episcopus soluturum.

Mikotzy: Hist. banorum. Farlatti: Illyr. sacr. T. V, p. 366. Theiner: Mon. Hung. I, p. 105. Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, 73.

CCLXVII. **Anagniae,** *22. Augusti 1232.* Gregorius IX papa inclinatus precibus nobilis mulieris Helenae uxoris Julae bani indulget illi, ut cum generale interdictum terrae fuerit, liceat ei audire divina in ecclesiis, monasteriis seu capellis, quibus est eo tempore ex pontificum permissione concessum divina officia celebrare, dummodo causam non dederit interdicto.

Fejer: Codex dipl. Hung. III, vol. II, p. 303. Theiner: Mon. Hung. I, 106.

CCLXVIII. *Circa 1232.* Gregorius spalatensis et sibenicensis comes cum judicibus et universo populo, scribit Joanni Dandulo comiti et communi ragusinae civitatis, cum inter eos antiqua amicitia et societas stabilita sit, oportet etiam ut inter eos justitia fiat, ut dum fuerunt in guerra cum suo communi inimico comite Petro, dederunt omnes eorum res de illius insulis et eius districtibus ragusinis, et restituerunt omues res ragusinas, sed ragusini non ita fecerunt, nec restituerunt, quae ab illis ablata fuerunt, idcirco miserunt Ragusium Johannem judicem cum domino Cazetta, cui sunt res ablatae et rogant ut eas restituant. Gaudent, si resistere poterint inimico regi, qui et illis insidiatur.

Ex archivo aulico viennensi acta ragusana. Ljubić: Mon. Slav. I, p. 55.

CCLXIX. *A. 1232.* Colomanus rex Ruthenorum et dux totius Sclavoniae ad petitionem Dragani et filii eius Draguech adolescentis jobagionibus castri sui de Roicha (Rovišće), qui magnum illi servitium cum effusione sanguinis tempore illo, dum frater eius Andreas dux a quibusdam vesano ductus consilio, in regnum eius Sclavoniae violenter irruisset, praebuerunt, donat terram quamdam Konzka vocatam in comitatu de Roicha consilio omnium jobagionum, praesertim Julae bani, Julae magistri tavernicorum, Demetrii magistri dapiferorum, Nicolai comitis de Zala, Opoy comitis de Symigio, Petri comitis de Wlkow, Georgii comitis de Barana, per cancellarium Farcassium praepositum agriensiem (sic).

Krčelić: Not. Prael. p. 497. Historia Illyrici Msc.

CCLXX. **In ponte Kehid,** *1232.* Universi servientes regis citra et ultra Zalam constituti notificant, quod dum in partibus suis multa mala, iniuriae, damna et gravamina perpetrabantur et multi potentiores opprimebantur, qui ius suum prosequi non poterant propter distanciam judicum et multa alia impedimenta, petierint a rege licentiam judicandi, quorum preces rex ex-

Digitized by Google

audivit Obtenta licentia dum inter se discutere malefacta cepissent, Bartholomaeus episcopus vesprimiensis, Ochuz banum, qui unus erat ex eis, traxit in causam coram eis, quia quamdam terram ecclesiae vesprimiensis nomine Wesmech a prima fundatrice ecclesiae suae regina Gysla donatam, quae est inter Dravam et Muram citra portum Worosd, iniuste occupasset et detineret. Ochuz autem banus respondit, quod eadem terra esset sua haereditaria. Evocatus banus ad praestandam comprobationem, ad iudicium non comparuit nec testes produxit, episcopus autem produxit testes pro parte sua, inter quos fuerunt: capitulum zagrabiense, Buzad banus et Michael frater eius Wulchuk, Marcus de genere Gordon, Georgius filius comitis Lucae, Jacobus major exercitus zaladiensis etc. Cum autem ipsi judices misissent pristaldum Ondornuch de Opath et duos socios suos ad introductionem episcopi in possessionem, ipsi manu violentia per Ochuz banum prohibiti sunt. Et sic banus in nullo penitus sententiam judicum observavit contra suum juramentum

Wenzel: Cod. dipl. Arpad XI, p. 249. Fejer: C. d. III, vol. II, p. 315.

CCLXXI. *A. 1232.* Stephanus II episcopus zagrabiensis licet inter silvestres et indomitas gentes positus, in primo introitu suo, quaedam bonae spei principia incipiens inchoare, nolens terrori supradicti populi cederc, »quos licet per multos labores Christi fides iam suscepit diligendos«, construxit ecclesiam s. Spiritus in nova Chasma, in villa per eum congregata, ubi creavit et stabilivit praeposituram et capitulum ex duodecim canonicis. Pro sustentatione praepositurae annectit ei archidiaconatum de Gesse cum quarta omnium proventuum, item praedium Byenig cum omnibus suis redditibus, capitulo autem confert terram de veteri Chasma cum omnibus redditibus, pertinenciis et marturinis. Hujus metae sunt: a ponte super fluvium Morovcha per viam ad s. Elisabet, inde per eundem fluvium et rivulum Pothoc inter dumos avellanorum versus occidentem ad fluvium Ravenn, inde versus ecclesiam s. Crucis inferius ad Pothoc, qui dicitur Botha potocha, deinde per fluvios Scelna et Morovcha iterum ad pontem jam dictum. Praeterea donat terram Radicha de s. Martino pro concambio terrae de Kasna, cujus metae vadunt per pontem super Dobnichizam per magnam viam, quae ducit in Garig, usque terram Dursan, inde versus novam Chasmam et versus septentrionem cadit in fluvium Raquitnicam parvam, ad quemdam fluvium, qui cadit in Dobnichizam ad dictam partem. Confert etiam immunitates populo capituli. Liberat eum ab exactione et descensu suo et banorum et omnium aliorum. Tribuit capitulo omnes decimas, omnia judicia spiritualia, item omnes decimas de Monoslov simul cum tributo, qui pohisna dicitur, decimas de Sabnicha; item tres vineas: Jalsova, Dobnicha et terciam super veteri Chasma; item quamdam clausuram piscium in Chasma, quae Scelep dicitur; item molendinum in Grabronca juxta magnam viam, praeterea quaedam mancipia una cum suis haeredibus et successoribus et quidem Dragilo, Malca, Stanka, Precana, Cakan, Cacumera, Danco, Quoislav, Brathovan, Stoislav, Stoidrag, Banko, Dragona, Zoimera, Cupivoy, Pervech, Lubna, Goden, Godislav, Pethco, Gudislava, Pethna, Dominco, Stanislava, Curisa, Demenca, Stanko, Deslov, Dreghna, Svethina, Dragonica, Suoyha: item confert pulsatores, quorum nomina: Rufus et filius eius Stojan, Pelesch et filius Halaputa, Wlchina, Cerne et frater eius Seinarc; item

Digitized by Google

duas capellas s. Joannis Batt et s. Martini, praeterea ecclesiam s. Crucis de Kyriz confert cantoriae.

Ex archivo archiepiscopatus zagrabiensis inter fundationalia et archiv. capit. časm. Transumptum de a. 1544 Fasc. I, nr. 1. Tkalčić: Mon. episc. zagr. I, 68.

CCLXXII. **Jaderae**, *1. Decembris 1232.* Temporibus Jacobi Theupoli ducis Venetiarum, Joannis archiepiscopi jadrensis, Joannis Michaelis comitis jadrensis, pertractata est in curia comitis civitatis, praesentibus judicibus Bogdano de Zloradi, Georgio fratre Jurislavi, et aliis nobilibus causa inter Duimum de Ragia et Pellegrinum de Valle super facto cuiusdam muri sedilis positi inter casamatum dicti Duimi et Pellegrini, quem mediante sententia pro comuni ambarum partium declararunt communiter reparare et sustentare velle Subscripti cum signo crucis Joannes Michael dei gratia comes jadrensis et Gregorius judex, Rainerius jadrensis notarius scripsit.

In mea collectione.

CCLXXIII. **Venetiis**, *mense Decembri 1232.* Johannes, Gvido et Henricus comites veglenses, consanguinitatis vinculo connexi, citati per ducem Veneciarum et eius consilium, et coram eis personaliter astantes ad componendas inter se discordias et litigia, convenerunt in hoc pacto: I. quod regimen totius comitatus Veglae taliter regatur per eos, quód unus eorum regat civitatem a kalendis mensis Januarii proxime venturi usque ad festum ss. apostolorum Petri et Pauli primo venturum, et alius castellum Muscum, Dobregna, Verbenicum et Besca, tertius autem insulam Parviki, et qui rexerit eandem insulam regat et civitatem. II. Hoc tenentur observare usque ad sex annos. III. Si aliquis eorum absens fuerit, vel aegritudine aut aliquo negotio praepeditus, liceat ei vel eis vicem suam committere uxori, sorori, filio vel filiis, filiae vel filiabus, fratri, nepoti, genero, sive consanguineo germano. IV. Quilibet in regimine tenetur facere justicias et rationes de suis hominibus terrae secundum consvetudinem ejusdem, exceptis hominibus propriae familiae et iis qui aluntur eorum pane et vino. Hi debent judicari per tres homines ad hoc ordinatos per eos, quorum unum quilibet per se eligere debet, sententia autem secundum consvetudinem terrae enuntiabitur per comitem. V. Electione omnes debent fieri justae. VI Redditus et proventus comitatus communiter sine fraude inter eos dividetur. VII. Inter duos litigantes habet tercius jus judicandi usque ad 50 Bizantios valoris; quod fuerit supra, liceat appellare ad curiam ducis. VIII. Remittunt sibi omnes offensas et injurias factas vicissim et omnibus hominibus ejusdem terrae, salvis sententiis quondam latis. IX. Si vero aliqua quaestio inter eos orta fuerit, tam in faciendo pacem vel guerram, quam in faciendis bannis supra terra alterius, et in mutandis rebus ipsius terrae, illam sententiam, quam Martinucius frater comitis Johannis tulerit supra praemissis, firmam et ratam habebunt. Si autem ille nolluerit aut praepeditus esset, alium eligere infra unum mensem debent. Ad haec omnia juraverunt sub poena 1000 librarum veneticorum. Subscripti testes venetici.

Ljubić: Mon. Slav. merid. I, p. 49.

Digitized by Google

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI.

KNJIGA XXII.

U ZAGREBU 1890.

U AKADEMIČKOJ KNJIŽARI L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH) NA PRODAJU.

Digitized by Google

Dionička tiskara u Zagrebu.

Digitized by Google

SADRŽAJ.

	Strana
Chronicon observantis provinciae Bosnae Argentinae ordinis s. Francisci Seraphici. — Priobćio o. E. Fermendžin	1
Putopis Marka Antuna Pigafette u Carigrad od god. 1567. — Priobćio dr. Petar Matković	68
Opisi i izvodi iz nekoliko jugoslavenskih rukopisa u Pragu. — Nastavio dr. Gjuro Polívka:	
VII. Afroditijana Persijanca priča o rogjenju Hristovu .	195
VIII. Priča o prepiranju Isusa Hrista sa djavolom . . .	200
IX. Pitanja o sedam glavnih grijeha	203
X. Dvanaest petaka	204
XI. Život čovjeka božjega sv. Aleksija	208
Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae saeculi XIII. — Sabrao i uredio Ivan Kukuljević Sakcinski. (Nastavak)	221

Digitized by Google

Digitized by Google

Chronicon observantis provinciae Bosnae Argentinae ordinis s. Francisci Seraphici.

SASTAVIO O. E. FERMENDŽIN.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 17. travnja 1888. god.

Ovaj Ljetopis redne države Bosanske reda sv. Franje (od godine 1339—1735) sastavljen je iz raznih spomenika do sada većom stranom ne tiskanih. Ti spomenici su ili kronike ili pako druge manje isprave, razprave i bilježke, koje eto nabrajam:

1. *Ljetopis Gyöngyöški* „Cronica seu origo fratrum minorum de observantia Bozne et Hungarie Christo Jesu militantium". Počima doduše godinom 1313. te se bavi jedino opisivanjem zgoda zbivših se u Francezkoj i drugdje, a o Bosni neima ni riečice sve do god. 1339.; završuje pako viešću o Luterovoj smrti († 1546), te se iz toga i drugih podataka pravom izvadja, da je oko godine 1547. dovršena.

Spisatelj, komu imena neznamo, bi franjevac redne države presvetoga Spasitelja, koja u predtursko doba posjedova jedno trinaest samostana po Slavoniji i Hrvatskoj.[1] Bijaše inače muž bistre glave, poduzetna duha i hrabra srca. Godine 1500 vidimo ga, gdje nuz svoga provincijala neumorno radi oko rješavanja zakučastih pitanja svoga reda, koja zanimahu i isti sabor na Rakošu.[2] God. 1523—5. nalazimo ga u Sriemu kod Slankamena u vojsci Tomorijevoj.[3]

---

[1] Registar tih samostana je u jednom rukopisu iz 16. stoljeća knjižnice biskupijske u erdeljskom Beogradu pod br. 133. Samostani su ovi: „Vijlak, Atya (Opatovac), Pereczke (Berak), Diako, Alsany, Atyna, Polyancz, (Poljanska u Požeškom polju), Zent-Laszlo, Varallia, Petrocz, Remetincz, Ivancz, Gyergi (Sveti Gjuragj).

[2] „In cuius legatione in hac parte fatigatus ego laboravi non modicum. (Chronicon Gyöngyösiense). Radilo se je o ujedinjenju franjevaca observanta sa konventuali (Minoriti).

[3] „Egregius Paulus de Thomor . . . . in inferioribus partibus Hungarie . . . . . habitum religionis semper tulit . . . . . et ita humiliter vixit, ut si vidisses, miratus valde fuisses; cuius testis ego ipse sum, qui cum sua paternitate in confinibus dictis socius existens quasi per annum et medium steti. (Ibid.) Tomori pošao je u Sriem oko 10. Jula 1523., te se je ondje zadržavao neprekidno do početka 1525. (Fraknoi: Tomori Pál Élete. p. 31. seq.)

Digitized by Google

Glavna namjera piscu je bila pobijati njeke predsude o začetku vikarije i provincije presvetog Spasitelja, pak to ga je prinukalo, da je i začetak bosanske vikarije izpitao.[1]

Izvori, kojimi se je bezimeni pisac služio, često puta sám napominje, a to su:

a) Bilješke otca Blaža Zalke,[2] vikara bosanskoga (1420—1425)., kojih, na žalost, danas neimamo.

b) „Chronica XXIV. Generalium" pisana u Francezkoj g. 1373., koja do danas još nije tiskana;[3] pisac ju je izcrpio, a na mjestih doslovce prepisao.

c) Razne pečatnice svetom stolicom izdane u prilog bosanskoj vikariji.[4]

d) Zvanične naredbe izdane na glavnih skupštinah franjevačkih.[5]

e) Živo pripoviedanje očevidca poštovanoga starca, otca Grge iz Iloka.[6]

Jedan priepis toga ljetopisa nalazi se u knjižnici častnih otaca franjevaca u samostanu Gyöngyöškom. Chronic. Gyöngyösiense.

2. Drugi izvor je *Ljetopis otca Leonarda Losteinera,* erdeljskog franjevca, pisan godine 1786—9. na temelju isprava, koje se čuvaju u samostanskom arkivu častnih o. o. franjevaca u Kološvaru; naslov mu je „Propago vitis seraphicae in Transilvania . . . seu Historia Chronologico-topographica Provinciae seraphicae Transilvaniae ord. s. Franc . . . . Chronic. Losteiner.

3. *Ljetopis otca Ivana Velikanovića, Brodjanina,* koji je na kraju istoga zabilježio: „Haec omnia ex variis memoriarum reliquiis atque fragmentis studiose collegit . . . pater Joannes Velikanovich, actualis minister provincialis [Provinciae Capistranae] anno 1774". Otac Velikanović poznat je inače ne samo kano uzoran redovnik, nego

---

[1] . . . Ut innotescat universis et audientibus patefiat ac latrantium ora obturentur et dicentium, quod minorum sancte observantie de Hungaria fundatorem neminem haberet, sed quidam fratres contra suorum prelatorum voluntatem fugientes in Ceri [Čerević u Sriemu]. Ibidem in Prologo. O mjestu „Ceri" vid. Acta Bulgariae p. VI.

[2] „Cogitavi . . . ut solum gesta vicariorum [Bozne scriberem] sicut in libro reverendi patris fr. Blasii de Zalka, quondam vicarii de Bozna in loco Ozora . . . . resignato comperi". (Chronic. Gyöngyösiense in Prologo).

[3] Prepisa ima mlogo, jedan u Rimu u knjižnici „Angelica" iz 15. stoljeća, nije označen brojem. O toj kronici vidi P. Denifle Archiv für Litteratur und Kirchengeschichte I. p. 147. Analecta Franciscana, Quaracchi prope Florentiam 1887., tom. II. XXIV—XXV.

[4] Vidi u ovom ljetopisu godine: 1408. i 1420.

[5] Vidi godinu 1514.

[6] . . „Et [gesta quae] a venerabili sene videlicet fratre Gregorio de Vylac didici, qui sub obedientia omnium vicariorum observantiae de Hungaria, dempto . . . fratre Fabiano . . . primo vicario eiusdem familie, vixit laudabiliter [od prilike od god. 1452. —] duxi ut describerem". (Chronic. Gyöngyösiense in Prologo).

Digitized by Google

i vrstan hrvatski i latinski spisatelj († 1803.)[1] Ljetopis mu počima godinom 1406., pa dovršuje god. 1690. Pisac se posve držao o. Andrije Šipračića iz Dubočca.[2] — I. Chronicon Velikanović.

4. *Drugi Ljetopis istim otcem Velikanovićem* napisan počima sa godinom 1702., a dovršuje god. 1735. Pisac se je služio podatci povadjenimi iz arkiva bosanske države u Šibeniku i Osieku; pisao ga je u Vukovaru; a kano ovaj, tako i onaj prvi, čuva se u budimskoj knjižnici častnih o. o. franjevaca. — II. Chronic. Velikanović.

5. *Bezimeni Ljetopis redodržave Dubrovačke* „Origo et progressus primo custodiae, deinde huius Ragusinae provinciae minorum de observantia s. Francisci", pisan je oko godine 1779.; važan je u toliko, u koliko je pisac svoje podatke, koje se tiču bosanske vikarije, povadio iz službenih zapisnika te za franjevački red i katoličku crkvu na Balkanu veoma zaslužne republike. Rukopis se čuva u knjižnici Jugoslavenske akademije u Zagrebu pod brojem: II. b. 81. Orig. etc. Prov. Ragusinae.

Da pako mnoge praznine popunim rabili su mi još i sliedeći izvori:

6. Trideset debelih svezaka *iz arkiva Vjeroplodnice* (Sacr. congregatio de fide propaganda) obilježenih brojevi: 56, 57, 72, 73, 75, 79, 80, 85, 87, 90, 94, 127, 148, 152, 157, 160, 172, 178, 179, 218, 219, 305, 310, 330, 382, 384, 385, 388, 390, i jedan, koji je označen samo nadpisom „Relazioni". Svi ti svezci sadržavaju mnoge izvorne dopise iz Bosne ili o Bosni, te spadaju u red „Scritture Originali". Ako Bog dragi bude htjeo, ja sam voljan u svoje vrieme izdati ih. Sve podatke iz tih svezaka pocrpane navadjam riečmi: Vol. n. pr. „Vol. 305. fol. 91."

7. *Codex mss. Politicorum CXXIX.* u tajnom arkivu Vatikanskom.

8. *Lettere di Vescovi* mss. Vol. 10. Ibidem.

9. *Epistolae catholicor. Bosnae* et mercatorum Ragusinorum. Armar. VII. Capst. VII. N-ris. 3. 4. 5. 7. 8. 9. mss. Ibid.

10. *Epistolae Gregorii XIII. ad Principes* mss. Vol. 28. Ibid.

11. *Acta Capituli generalis fratrum minorum an. 1639.* u arkivu franjevačkog reda u Rimu u samostanu S. Isidora. — Tabularium Ordinis.

12. *Comportata de miraculis s. Joannis Capistrani* notatis et examinatis 1521. mss. Ibid.

13. *Acta Canonizationis b. Jacobi de Marchia* mss. Ibidem.

14. *Diversae epistolae Brevia etc.* mss. Ibid.

---

[1] O njemu i njegovih knjigah vidi: Ivana Kukuljevića Bibliografiju hrvatsku str. 170. i Šematizam redodržave sv. Ivana Kapistrana od godine 1886., gdje su u Prilogu zabilježene knjige redovnicima te države napisane; Batinićevo: Djelovanje Franjevaca III. str. 104.

[2] Godine 1885. službeno pohadjajuć bosanske samostane vidih Šipračićev Ljetopis, kako ga je vele zaslužni otac Benić († 1785) bio prepisao; ali poslovi zapriečen nisam mogao, van samo nješta malo iz njega zabilježiti. Čuva ga u Sutjesci mlogopoštovani otac Dominik Andrić, vriedni eksprovincijal bosanske redodržave.

Digitized by Google

15. *Cod. Ottob.* mss. 927. komu je naslov: „Compendio delle attestationi e privilegij della casa Bernacovich, quali sono esibiti alla sacra Congregatione di propaganda fide . . . . Autentiche originali u 8-mini ima 53 lista. Čuva se u knjižnici Vatikanskoj.

16. *Cod. mss.* XXXVI. 22. u knjižnici knezova Barberini u Rimu.

17. *Cod. mss.* X. V. 19. u knjižnici „Casanat"-skoj ad Minervam u Rimu.

18. *Regesta cismontanae familiae ord. s. Francisci.* mss. kod o. Prukuratora reda.

19. *Epistolae s. Joannis Capistrani,* mss. u knjižnici našeg kolegija pri sv. Antunu u Rimu.

20. *Chronica* XXIV. Generalium, mss. Ibid.

21. *P. Bartholomaei a Pisa.* Liber Conformitatum s. Francisci mss. (saec. XV.) Ibid.

22. *Constitutiones familie Hungarie fratrum minor.* nr. 133. mss. saec. XV. in 8° fol. 101. u biskupijskoj knjižnici u Erdeljskom Beogradu (Karlsburg.)

23. *Liber Consiliorum Reipublicae* (Ragusinae) de anno 1334—35. mss. u knjižnici častnih o. o. franjevaca u Dubrovniku.

24. *Liber Consilii Rogatorum,* mss. nr. 416, 266. Ibid.

25. *Libro del Consiglio de Pregati,* mss. Zibaldone 416, 267. Ibid.

26. *Epistolarium fratrum minor. Provinciae ss. Salvatoris* (od god. 1470—1545.) mss. u knjižnici častnih o. o. franjevaca u Pešti.

27. *Ljetopis o. fr. Nikole Lašvanina* mss., prepisan nalazi se u sbirci fra Mate Mikića, čuva se u samostanu Sutjeskom.

28. O. *Filipa Lastrića* „Catalogus episcoporum qui assumpti fuere ex religiosis Bosnae" mss. u Mikićevoj sbirci. Ibid.

29. *Necrologium conv. Sutjescensis* mss. prvobitno za svu redodržavu sastavljen otcem Antunom Bačićem, Slavoncem, († u Našicah 1758.) Ibid.

30. *Recensio conventuum Provinciae observ. s. Joannis Capistranensis ord. minor.* e veteribus mss. collecta a P. Fr. Joseph Pauissevich, lectore iubilato et eiusdem Provinciae Custode 1783., mss. Čuva se u knjižnici častnih o. o. franjevaca u Budimu. Pavišević Recensio Conv. Prov. Capistr.

31. Periphrastica et topographica *expositio totius . . Provinciae Bosnae Argentinae . .* ex antiquis manuscriptis fratrum [Fr. Nicolai a Plumbo, episcopi Bosnen. et Fr. Andrea a Dubocsacz] . . Velicae 1730. mss.; čuva se u Vukovaru u knjižnici častnih oo. franjevaca.

32. *De limitibus ecclesiarum Zagrabiensis et Bosnensis,* Mss., u knjižnici Jugoslavenske Akademije u Zagrebu pod brojem IV. C. 10.

33. *Liber memorialis conv. Vukovariensis,* mss. u vukov. samostanu.

34. *Historia domus Požeganae* fratrum minorum mss. čuva u Požežkom samostanu.

35. *Izvodi* iz njekih isprava, koje se čuvaju u Gyöngyöškom arkivu. — Tabularium Gyöngyösiense.

36. *Necrologium convent. Beckoviensis* in Hungaria superiori. Mss., u istom samostanu.

Digitized by Google

37. *Historia domus fratrum minor. Kremniciensis,* mss. čuva se u istom samostanu.

38. *Historia domus convent. Maria-Gyüdensis.* mss. u istom samostanu.

39. Njeke bilježke *iz arkiva redodržave sv Ladislava u Zagrebu* kod častnih oo. franjevaca.

40. Njeke opet *iz arkiva franjevačkog u Baji.*

41. Njeke takodjer *iz arkiva rimskog sbora* nazvanog „Brevium".

Knjige tiskane, kojima sam se služio za popunitbu ili razjašnjenje:

Acta Sanctorum, mens. Maii, tomus V., Parisiis et Romae, 1866.

Analecta Franciscana tomus II. Quaracchi, 1887.

Arturus a Monasterio, Martyrologium franciscanum, Parisiis, II. Ed. 1653.

Batinić Mijo, Djelovanje Franjevaca u Bosni i Hercegovini, svezak III. Zagreb 1887.

Brüsztle I. Recensio Cleri Quinqueecclesiensis, 1873.

Csaplovics Johann: Slavonien, Pesth 1819.

Čevapović Gregor. Catalogus . . Provinciae s. Joannis a Capistrano Budae 1823.

Civezza (da) Marcellino, m. o. Saggio di Bibliografia Sanfrancescana, Prato 1879.

Fabianich Donato m. oss. Storia dei Frati minori in Dalmazia e Bossina. Zara 1863.

Farlati Daniel S. J. Illyricum Sacrum, tomus IV. Venetiis 1769.

Fasciculi Ecclesiastico-litterarii, tomus II. 1841. Pestini.

Fejér Georgius, Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis, tomus IX. Budae 1833—42.

Fermendžin E. Acta Bulgariae ecclesiastica. Zagrabiae 1887.

Fraknoi Vil. Tomori Pál Élete, Pest. 1881.

Danko Joseph: De S. Scriptura eiusque interpretatione commentarius, Vindobonae 1867.

Denifle Heinrich O. P. Archiv für Litteratur und Kirchengeschichte des Mittlalters etc. Berlin I.

Döbrentei, Régi Magyar Emlékek, Budán 1838.

Ganóczy Anton. Episcopi Varadienses. Pars I-a Viennae 1776.

Glassberger Nicolaus, O. minor. ob., Chronica etc Quaracchi, 1887.

Glavinić Francisc. Or. min. Ob. R. Origine della Provincia di Bosna etc. Udine 1648.

Gubernatis (de) Dominicus, Ord. min. Ob. Ref. Orbis Seraficus, tomus III, Romae, 1684.

Horváth Stephanus, Tudományos Gyüjtemény, Pesten 1830 svezčić V.

Hueber Fortunatus, O. min. Obs. Ref. Menologium franciscanum, Monachii 1698.

Jireček Constantin, Geschichte der Bulgaren, Prag, 1876.

Istvanfi Nicolai Pannonij, Historiarum de rebus Hungaricis libri XXXIV. Coloniae Agrippinae 1622.

Klaić V. Poviest Bosne. Zagreb, 1882.

Klaić V. Slavonija od X. do XIII. stoljeća. Zagreb, 1882.

Digitized by Google

Kemény I. u „Magazin für Geschichte Siebenbürgens", II. Band. I. Heft, Hermanstadt.

Kovachich M. G. Supplementa ad Vestigia comitiorum. Tomus III. Budae 1801.

Krčelić A. B. De regnis Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Notitiae Praeliminares. Zagrabiae.

Lampe Fridericus (pravo mu ime: Paulus Ember) Historia .. Reformatae Ecclesiae in Hungaria et Transilvania, Trajecti ad Rhenum, 1728.

Magliano (da) Pamfilo min. Oss. R. Storia di S. Francesco e de Francescani. Roma 1876.

Magyar Könyvszemle od godine 1883. Pest.

Miklosich Fr. (Dr.) Monumenta Serbica, Viennae 1858.

Monumenta Ragusina, tomus II. Zagrabiae 1882.

Očevja (de) Philippus, Epitome Vetustatum Bosnensis Provinciae, Anconae 1776.

Péterfy Car. Collectio Conciliorum Hungariae, Posonii 1741.

Rački Fr. (Dr.) u Radu Jugosl. Akademije svez. VII., VIII., — u Starinah I., V., XIV., — u Književniku III. god.

Sbaraglia Hyacinthus Supplementum ad scriptores trium ordinum s. Francisci, Romae 1806.

Sirmiensis Georgius, Epistola de perdicione Regni Hungaror. edid. Gustav Wenzel, Pest. 1857.

Theiner Aug. Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia, tomus II., Romae, 1859.

Theiner Aug. Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia, tomus I., Romae, 1863. tomus II., Zagrabiae, 1875.

Ughelli Italia Sacra, Romae 1643—62.

Ulysipponensis Marcus, Chroniche.

Waddingus L. Annales Minorum, Romae 1731. Neapoli 1680.

Van den Hauten P. Breviarium Historicum ordinis, Romae, 1777.

Vitezović P. Kronika aliti spomen svega svieta vikov, u Zagrebu 1696.

Zlatović Stjepan franjevac „Franovci" u Zagrebu 1887.

A. 1339. Incipit vicaria minorum observantium de Bozna. Anno igitur 1339 fuit Assisii capitulum generale[1] celebratum, et post

[1] Mlogi pišu, da je taj kapitulum prije Gerardovog polazka u Bosnu bio držan god. 1340. Marianus Florentin. (Chronic. antiqu. cap. 11.) Marcus Ulyssiponen. (Chronc. P. II. libr. 8. cap. 44. p. 482.) Dominic. de Gubernatis (Orbis Seraph. tom. III. p. 47.); ob istom kapitulu te godine govore sliedeći priepisi 15-og stoljeća kronike 24. gjenerala, i to: Asiški del sagro convento, Asiški samostana degli Angeli (sada se nalazi u rimskoj knjižniei zvanoj Angelica) i Fiorentinski knjižnice Lorenziane. Iz toga se vidi, da se je naš ljetopisac služio sasma drugim i to korektnijim priepisom kronike 24 gjenerala; jer da pomenuti kapitulum nije mogao godine 1340. držan biti, već je Wadding opazio razmatrajuć odviš kratko vrieme, za koje bi o. Gerardo morao na kapitulumu biti, Ugarsku i Bosnu pohoditi, papu u Avignonu pismeno izviestiti i odgovor primiti, a to sve za dva mjeseca. S toga je

Digitized by Google

idem capitulum, dum idem generalis [Gerardus Oddonis] ad provinciam Hungariae pergeret per Sclavoniam, transivit per Boznam, quam videns quasi totam hereticis populatam, zelo fidei succensus ad dominum banum eiusdem Bozne principem accessit et ipsum ad fidem convertit et ad ecclesie romane unitatem reduxit; deinde multos fratres illuc ad predicandum hereticis de diversis partibus ordinis destinavit, qui ibidem multos converterunt et ecclesias erexerunt; et diversis captis ibi locis facta est una et prima familia minorum vicaria, que hodie Boznensium appellatur,[1] cuius bona fama crevit in tantum, ut postea, scilicet tempore Ludovici regis Hungarie, devoti Hungari eiusdem familie fratribus propter eorum sinceram paupertatem et vitam omnibus admirabilem laudabilemque et multis divinis miraculis coruscantem, in Hungaria plurima construxerunt domicilia, quorum primus locus in Cheri erat constructus, unde et familia minorum observancie de Hungaria Cheriensis usque modo nuncupatur.

Quando ergo frater Gerardus predictus minister generalis ad visitandos fratres suos, scilicet conventuales,[2] in Hungariam veniebat, quia tunc observantia minorum in toto mundo non inveniebatur, scribebant autem tunc anno domini 1339. et eodem anno idem generalis, ut predixi, transeundo ad Hungariam primam vicariam observancie minorum in regno Bozne instituit et socium sui itineris

---

Wadding dvojio, da li je u obće medju godinom 1337. i 1340. u Asisu kapitulum držan bio. (Annal. Minor. tom. III. p. 465. Edit. I.). Sve pako poteškoće izčezavaju, ako uzmeš god. 1339. našim ljetopiscem navedenu.

[1] Što naš ljetopisac od početka sve dovle piše, izvadio je skoro doslovce iz kronike 24 gjenerala. Pošto mnogi pisuć o Bosni (Očevija Epitome Vetusta p. 1. Čevapović Catalog. Prov. Capistranae p. 9. i. t. d.) navode Marka Lisbonskoga rieči, pak ih zatim na svojü tumače, evo što on sam piše: Celebrò si in Asisi dal medesimo ministro generale l' anno 1340., dopo il quale andando il ministro in Schiavonia, nella provincia d' Ungar'a, passò per la Bosna, dove erano de gli heretici. Questo buon padre, ch era acceso di vivo zelo della fede, alla presenza del principe e popolo di quella terra predicando i misterij della fede cattolica lo converti ridducendo all' ubbidienza della chiesa santa. Dopo mandò de' Frati di diverse provincie a predicare la parola di Dio a quegli heretici, che non erano convertiti, e fecero gran frutto, edificando molte chiese e monasterij. Ivi si fece una vicaria chiamata Bosnese et haveva sotto di se sette custodie . . . . . (Chron. P. II. libr. 8. cap. 44. pag. 482—3.). „1339. Doidosse sada najpri u Bosnu i tu se nastanisse Bratya Reda sz. Ferencza, kim Ban Stefan uzida Klostar u Millesevom, u komu se i zakopat učini.“ Vitezović Kronika. str. 102.

[2] U vrieme Gerardovo red nije bio razdieljen, te nije ni bilo u tom smislu konventuala, kakvi su danas i kakvih je bilo u ljetopiščevo vrieme t. j. oko 1518—1540. U vrieme Gerardovo franjevci su bili jednostavno nazivani „fratres minores“.

Digitized by Google

fratrem Peregrinum primum vicarium prefecit . . . Primus vicarius in observantia Bozne fuit frater Peregrinus de Saxonia a fratre Gerardo XVIII. ministro generali post beatum Franciscum institutus, qui Boznam personaliter intravit tempore Stephani bani, patris regine Hungarie et ibi observantiam minorum primus incepit, et dictum fratrem Peregrinum vicarium fecit anno domini 1339. quinto die Octobris; et rexit familiam decem annis et fuit episcopus Bozne,[1] ut dicunt, et depositus quiescit in Diaco in ecclesia minorum observancie. *Chronic. Gyöngyösiense.*

A. 1349. Secundus vicarius frater Martinus de Asth, institutus a Gulielmo [ministro generali] anno domini 1349. octavo die mensis Aprilis. *Ibid.*

A. 1360. Tertius vicarius frater Franciscus de Florencia, institutus a predicto Gulielmo anno domini 1360. die Maii . . . *Ibid.*

A. 1361. Quartus vicarius frater Lucas de Hungaria, institutus a fratre Marco generali ministro anno domini 1361. *Ibid.*

---

[1] Godine 1335. kalugjeri Stonski svojevoljno ili pako prisiljeni ostaviše samostan sv. Nikole, a Dubrovački senat iste godine naredbom od 22. kolovoza pošalje tamo jednog svećenika katoličkog: „M. Min. C. quod debeat eligi unus presbyter, qui teneatur celebrare divina officia in episcopatu Stami cum uno clericello et recipere eos ad confessionem et dare eis poenitentiam et alia divina offitia prout precipit sancta mater ecclesia romana . . . (Ex libro Consil. de an. 1334—35. Mss. bibliot. Fratr. Min. Ragusin. pag. 79). God. 1346. Dubrovčani ponudiše bosanskim franjevcem taj samostan, vikar o Peregrin zamoli od Pape dozvolu da ga smije primiti, a sveta Stolica odpisom dne XII. kal. Aprilis 1347. *Ex dono caelesti* dozvoli mu primiti taj u *Stonu* i drugi u *Djakovu.* (Theiner. Mon. Hung. I. pag. 736).

Nu redovnici još neunidjoše u stonski samostan sve do god. 1349., jer god. 1346. 4. kolovoza u senatu (Cons. Rogator.) bje zaključeno „quod presbyter Nicolas Arbaness pro presenti habere debeat a Communi ypp. 20. et teneatur officiare continue ecclesiam monasterii Stagni et ab isto anno in antea nichil habere a Communi, nisi usum fructum vineae Communis, que est apud dictum monasterium. (Liber Consil. pag. 103. mss. biblioth. fratrum minor. Ragusin); a i god. 1348. bje potvrdjen „Dompnus Petrus Albanensis . . . presbyter monasterii de Stagno . . . qui [ibi] moratur ad serviendum monasterio . . . et ad cantandum divinum officium in ecclesia ipsius. (Monum. Ragusina tom. II. p. 35. i 54.). Istom god. 1349. 18. veljače bi u senatu konačno zaključeno: „quod frater Pelegrinus habeat licentiam possendi construere et construi facere unum monasterium de ordine fratrum minorum in puncta Stagni . . (Monum. Ragusina. tom. II. pag. 62.).

O. Peregrin bje iste godine 1349. imenovan spljetskim nadbiskupom (Farlati Illyr. Sacr. III. p. 325. Katona Histor. R. Hungar. X. p. 181.) a u skoro opet premješćen u Bosnu za biskupa. „Dum ad universas" Dt. Avinion. V. Kat. Febr. 1349. (Annales Minor. tom. III. ad hunc ann. Edit. I.). Umre pako god. 1356. 28. siečnja (Dr. Rački u Radu VII. str. 126. 3.) te počiva u Djakovu.

Digitized by Google

A. 1363. Quintus vicarius frater Zoltaldus de Florencia, *secundario* institutus a predicto Marco generali ministro anno domini 1363. et rexit vicariam per duas revolutiones. *Ibid.*

A. 1366. Sextus vicarius frater Franciscus de Florencia predictus. Istius autem tempore, videlicet anno domini 1366, invictissimus et devotissimus dominus Ludovicus rex Hungarorum Bulgariam et regna in confinibus Hungarie sue subiecit potestati, et tunc misit epistolam romano pontifici una cum vicario Bozne predicto, ut ad Bulgariam et alia regna in confinibus Hungarie eidem regi subiecta fratres mitteret in multa copia, in qua epistola narrabat quomodo vicarius predictus octo fratres misisset, ut inter schismaticos et hereticos verba vite predicando seminarent et [eos], qui ex ipsis converterentur, baptizarent; quorum predicatione dominus Jesus, sicut in primitiva ecclesia abundancius graciam sue immense pietatis effundit, ita quod ipsi octo fratres ad baptizandos scismaticos et hereticos in partibus illis non sufficerent.

Tunc summus pontifex admodum gavisus fratri Marco generali misit hanc epistolam: Carissime minister! Hesterno die ab inclito rege Hungarie et a vicario Bozne quasdam litteras[1] . . . *Ibid.*

A. 1368. Septimus vicarius frater Bertholus [Bartholomaeus] de Alverna anno 1368. ab eodem fratre Marco institutus, qui iam cardinalis erat[2] et vicarius ministri, quoad usque minister ordinis eli-

---

[1] Ne sveti otac papa, nego franjevački gjeneral je pisao taj list provincijalu „Provinciae Seraphicae"; isti list je doslovce otisnut kod Waddinga (Annales Minor. tom. VIII. p. 196. Edit II.).

[2] O. Marko je mjeseca rujna imenovan kardinalom, pak tim je prestao redom upravljati. Svjedok nam je kronika 24 gjenerala, koja piše: „Eodem anno [1366] 18 die Septembris supradictus fr. Marcus generalis factus est . . . titulo s. Praxedis presbyter cardinalis; dominus autem papa quamuis requisitus noluit dare aliquem vicarium, sed dominus protector [Nicolaus cardinalis Lemovicensis] facto speciali sigillo offitii quoad multa quasi vicarius ordinem gubernabat." Dakle ne Marko nego Nikola je Bartola potvrdio za vikara. Usljed čega držim, da je godina potvrde krivo pisana 1368. mjesto 1367., jer od 6-oga srpnja 1367. već novo izabrani gjeneral, Tomo iz Fariguana, braćom upravljao. (Annal. Minor. tom. VIII. p. 201, II. Edit.)

Iza Peregrina fra Bartol najdulje obnašao čast vikara bosanskoga, a u Bosni djelovao blizu 40 godina. On bje jedan od velikana franjevačkih na slavenskom jugu, koji ustroji vikariju, pak tim razvi ono opsežno djelovanje svoje braće, s kojega postigoše veliki ugled i upliv ne samo u Bosni nego i na čitavom Balkanu, od jadranskog mora sve do Besarabije, ondašnje Tartarije.

Još godine 1373. upravljao je (Theiner Mon. Slavor. Meridion. II. p 327.), god. 1376. 12. Juna bio je u Aquili na kapitulumu (Annal. Minor. VIII. p. 334.); iste je godine zvanično pohodio sv. zemlju. (Ibid. p. 335.); god. 1392. (Fabianič Storia dei Frati Minori p. 154.) i godine 1400. vikarovao je u Bosni (Annal. Minor. t. IX. p. 161.); god. 1404. još kao takav je djelovao, a to doznajemo iz sliedeće

Digitized by Google

geretur . . . Huius temporibus fuit magna guerra in confinibus Hungarie, quia devotissimus dominus rex Ludovicus, postquam defunctus est [an. 1382.] omnia regna, que ipse rex predictus debellaverat, contra Panoniam insurgentes ex omni parte [contra] eam bellare ceperunt; tunc eciam quinque fratres minores de vicaria Bozne in Bulgaria, Bodon martirizati sunt[1] per hunc modum.

---

bilješke Nikole biskupa Stonskoga, kojom te godine privoljuje: Che Dabissa e Tvardissa sua compagna possa e debbia con la gratia di Dio stare nella Chiesa di ss. Cosma e Damjano posta nelli confini di Vino (Vico?) in Stagno, possino stare le dette recluse in la di chiesa, o vero in recluso che e al presente o vero se fara . . . et pregare Dio per tutto della vita loro, et che nessuno per nessuno tempo le possa molestare; Padre misser lo vicario delli frati di Bosna Bartolomeo Aduumna [Alverna] concede tutto quello che e scritto di sopra per l' autorita che ha con li frati della vicaria di Bosna." Zibaldone (rukps. otaca franjevaca u Dubrovniku pod br. 416. 267.)

Dapače iz bule pape Martina V. *Sacrae religionis.* Datum V. kal. Augusti pontf. an. 8. = 1425. razabira se, da je isti još i godine 1407. vikarovao: „Exhibita siquidem pro parte vestra petitio continebat, quod dudum pro parte quondam Bartholomaei de Alberna, tunc vicarij quondam Antonij de Pereto, generalis ministri ordinis minorum, in provincia seu vicaria Bosnae . . . infra limites dictae vicariae tunc degentium, bonae memoriae Angelo, in universali ecclesia episcopo, tunc Gregorio XII. in eius obedientia, de qua partes illae tunc erant nuncupato . . . (Priepis n mojoj sbirki.) Papa Grgo XII. [prije zvan Angelo Corario] bi u prosincu god. 1406. izabran, a 18-og istog mjeseca i godine okrunjen; dakle Bartol je mogao samo god. 1407. podnieti molbu u ime vikarije. Te godine još kano vikara navadja ga o. Fr. Glavinić (Origine della prov. di Bosna Argentina p. 9.) i ljetopisac Veličkog samostana u Slavoniji (Paraphrastica Expositio . . . provinciae Bosnae Argent. p. 3.) o njegovoj smrti primeće: ille . . . post plurimos exantlatos pro ecclesia romano-catholica et instituto seraphico labores, cum opinione sanctitatis vita functus est in conventu nostro Cettinensi, in Croatia superiori, ibidemque in capella s. Catharinae sepultus. Koje li godine je umro, neznamo; godine 1414. 16. listopada u jednom listu čini se da ga kao mrtvoga spominje gjeneral o. Anto de Pereto pišuć: Item omnia statuta per venerabilem fratrem Bartholomeum de Alverna, *olim vicarium Bosgne,* auctoritate generalis capituli, Aquilae celebrati anno 1376. 12. die Junii, super . . . regimine fratrum sacri conventus Syon (Hierusalem) confecta de novo confirmo. (Izvornik u Arkivu Reda u Rimu).

Izvan pomenutih statuta za svetu zemlju napisao je „Tractatus, quomodo debemus nos ponere ad recipiendum corpus Christi. (Hyacinthi Sbarateae Supplementum ad Scriptores trium Ordinum s. Franc. Romae 1806. p. 112. i Montfaucon tom. I. Biblioth. mss. p. 305.).

[1] Naš je ljetopisac mučeničtvo petorice redovnika u krivu godinu ubilježio: oni su bo umrli god. 1369. a ne istom po smrti Ljudevitovoj 1382.) Kronika 24 gjenerala veli: Eodem anno [1369] in Bulgaria in

Digitized by Google

Passio quinque fratrum de observancia in civitate Bodon [Vidin]. Eodem anno in Bulgaria civitate Bodon passi sunt pro defensione vere fidei quinque fratres perfectissimi, videlicet: Anthonius de Saxonia, homo igniti eloquii et magne contemplationis et raptus. Fr. Georgius de Tragurio, interpres et sacerdos solemnis, humilitatis profundissimae et magnus zelator fidei orthodoxe. Fr. Nicolaus Hungarus, sacerdos, qui per XVI annos non comedit nisi semel in die post vesperas panem tantum et aquam, portando semper ad carnem circulos ferreos et loricam. Fr. Thomas de Fulgineo, laicus, vir devocionis maxime et penitencie rigidiose.

Cum christianissimus rex Hungarie Ludovicus portam ferream transiens supradictam Bodoni civitatem cepisset, que sita est in ripa Danubii fluminis, et per fratres nostros, ut in parte dictum est superius, quam plurimi fuissent baptizati et uniti ecclesie orthodoxe, processu temporis eadem civitas per regem Bozorad[1] scismaticum, consencientibus eidem nonnullis civibus, proditorie fuit capta; dictus enim rex [in] regione civitatis Bodon ultra Danubium principabatur. Morabantur tunc in civitate decem fratres minores perfectissimi, quotidie contra sacerdotes et calugeros, hoc est religiosos hereticos, disputando.

In ipsa igitur captione quinque ex eisdem decem fratribus cum multis christianis ad duo fortalitia dicti regis Hungarie, que ibi erant, pro tuitione suorum corporum confugerunt; supradictos tamen quinque fratres inimici fidei in quadam ecclesia invenerunt orantes, et in ipsa furioso impetu unum ex eis in frusta divisum crudeliter peremerunt, alios autem quatuor ligatis manibus ipsi regi Bozorad presentarunt; quos cernentes supradicti Calugeri, fidei catholice inimici, gaudentes et eis insultantes dixerunt: nunc est hora disputandi de fide, nunc audemus vobis respondere. Sancti vero martyres spiritus sancti unctione, qua ipsi, ut ita dicam, quasi vinculis ligati, audaciores effecti fidem catholicam viriliter defendebant et viribus totis eorum errorem cum audacia maxima condemnabant. Audientes autem eos quasi insanos de tanta constantia et vite presentis contemptu mirando nihilominus furore torquebantur. Cum igitur fratres sancti nollent fidem negare, inimici fidei, ut occiderentur, a rego Bozorad petierunt; rex vero de spoliis et captione civitatis magis sollicitus erat, ab eis faciem avertens penitus nihil respondit. Illi vero diaboli ministri statim sanctos martyres

---

civitate Vindin passi sunt pro defensione vere fidei perfectissimi quinque fratres, videlicet etc . . . I Wadding pristaje uz tu godinu: Hoc anno (1369) die XII. Februarii in Bulgaria et civitate Bindim passi sunt in testimonium fidei fratres quinque . . . (Annal. Minor. tom. VIII. p. 215. Ed. II.), a slažu se i drugi učenjaci o tom pišući. (Hueber Menolog. franciscan. p. 2384. — P. Pamfilo da Magliano Storia di s. Francesco e de' Francescani II. p. 487. — Dr. Jireček Geschichte d. Bulgaren. p. 324.)

[1] Bozorad = Bazarad, a na mjestih i Basaraba (Sravni Jireček Geschichte d. Bulg. p. 391. 13.) je Vlajko, Rumunjski vojvoda.

Digitized by Google

extra civitatem ad ripam Danubii fluminis adduxerunt [et] cum cognovissent eos a soliditate fidei non posse amoveri, eis capita amputaverunt et sic cum palma martirii Deo animas suas reddiderunt Et post hoc descendit super eorum corpora lux copiosa de celis, et audite fuerunt voces melodiose quasi resonancium puerorum; postea excrevit Danubius fluvius et dictorum quatuor martyrum corpora extra tulit; et post hec visa sunt ibi quatuor sepulcra non sine admiratione omnium, qui aderant et videbant; multis autem signis significavit dominus sanctus, cum quo regnabunt in eternum et ultra. *Ibid.*

A. 1366. Peractis igitur predictis per generalem ministrum, videlicet fratrem Marcum, secundum mandatum domini pape, multi fratres et zelo fidei et aliorum salute accensi ad summum pontificem veniebant, ibique adepta benedictione, cum humili obediencia ad presenciam devotissimi regis Hungarorum et patris vicarii de Bozna veniebant cum gaudio, quibus secundum paupertatem, sicut ipsi volebant, plurima loca in confinibus Hungarie construxerunt, videlicet: Orsova, Hatzhak,[1] Kw,[2] Kwnium, Alsan[3] vel Luko (sic) Harako, et in Hungaria: Cheri, Sebes, Jenuw de quo, scilicet Cheri,[4] eisdem simplex populus ad aliorum fratrum precipue conventualium differentiam nomen invenit, nec ipsos usque nunc Cherienses[5] nominare desinit. *Ibid.*

---

[1] Današnji Hatszeg u Erdelju.

[2] Kw čini se da je pogriešno pisano na mjesto Kwnium t. j. Kwvium, današnji Kovin u Banatu pri Dunavu.

[3] Alsan bijaše samostan posvećen sv. Franji, a oko god. 1376. podignut troškom i nastojanjem Valentina, biskupa Pećuskoga. Papina bula otiskana je u Fejérovom Cod. Doplom. IX. 5. p 104., i kod Theinera Mon. Slav. Merid. I. p. 301. Naš ljetopisac ne veli gdje je ležao, nu iz papine bule znamo, da je Alsan bio obkoljen pučanstvom grčko-neujedinjenim i bogomilskim (inter scismaticos et infideles), dakle svakako medju Savom i Dravom a u biskupiji Pecujskoj. U najstarijem katalogu samostana vikarije bosanske (Barthol. Pisani Liber Conformit. Mss.) Alšan je zabilježen na prvom mjestu u kustodiji Mačvanskoj. U buli Eugenija IV. *Romanus pontifex* od god. 1433. krivo je metnuto *Resan* mjesto *Alsan* (kod Wadding. Annal. Minor. XI. p. 288.) Izvornik te bule nalazeći se u arkivu ugarske redodržave Salvatorijanske ima: Alsni.

[4] Cheri današnji Čerević u Sriemu. „Emericus Therek de Ziketwara . . . concesserunt sibi in quarto loco iuxta Danubium flui [in] insula Sirmiensi arcem Cherwgh cum pertincijs suis . . . Gjuro Sriemac Epistola de perdicione regni. p. 35.

[5] Cherienses. „Ubi (kod Varne u Bugarskoj) et . . dominus Julianus cardinalis et legatus pontificius multique alii religiosae vitae visi maxime de ordine fratrum Cheriensium castra inter eadem ultima solvisse debita feruntur 1444 anno. „Joan. de Thwrocz (Chron. Hung. P. IV. pag. 422.) Ganóczy (Eppi. Varadienses, 1444. Viennae 1776. P. I. p. 336.) krivo misli, kada mjesto *Cheriensium* čita *Cisterciensium.* — [Paulus To-

Digitized by Google

A. 1382. Post mortem Ludovici († 1382) . . multi fratres Itali, qui de mandato generalis ministri fratris Marci . . . in Pannoniam et eius confinia regna venerant, propter meritum laboris inter infideles et scismaticos, et propter regularem observanciam, nam tunc sola vicaria Bozne de observantia minorum nominabatur, ad Italiam, patriam eorum, redierunt; de quibus quidam devotissimus frater, qui triginta annis in vicaria Bozne laboraverat omni virtute clarus et sanctitate fulgens, cum senesceret ad patriam Senensem remeavit; qui vita et sanctimonia clarus totam Senarum civitatem decorabat,[1] ita ut eius audita fama multi ad eum iuvenes devoti veniebant humiliter supplicantes, ut eos ad ordinem reciperet, de quibus quidam devotissimus iuvenis scientia preclarus et forma decorus nobili genere sed nobilior virtute nunc gloriosus in celis Bernardinus de Senijs[2] . . .; ad cuius exemplum . . . etiam quidam iuvenis et ipse [iam] beatus in celis, sicut miracula testantur, Joannes de Capistrano ordinem predictum intravit; qui postea pro magna parte mundi inquisitor heretice pravitatis et fidei catholice defensor maximus exstitit, sicut hec habentur in eius vita, ubi quiescit, in Uylak. *Ibid.*

A. 1393. Conventus Visitationis B. Mariae Umblae in littore maris fratres vicariae Bosnae sibi domicilium posuerunt, contemplationi et mentis tranquilitati opportunum. *Origo etc. Provinc. Ragusinae Mss.*

A. 1399. Conventus Slani, divo Hieronymo, Illyricae nationis lumini atque ornamento, consecratus, aedificatus fuit a fratribus vicariae Bosnae, eleemosynis Ragusinorum ex redditibus Bastiarum . . . de Lisacz. *Origo et Provinc. Ragusinae Mss.*

A. 1406. In quibusdam A. R. P. Marini de Spalato vicarii Bosnae vicariae anno adhuc 1406. manuscriptis legitur celebratum Scopiae fuisse per ipsum capitulum, ad quod regem Bosnae Ostojam venisse atque in eodem multa domus Omuchjevich et provinciae privilegia confirmassé, ex eodem habetur P. Marino; haec inter antiquissimas conventus Sutiscensis scipturas[3] reperta fuere. *I. Chronic. Velikanović.*

---

mori] . . Vilacum se contulit ad *Cherium* [monasterium] . . . ubi celebre Capistrani inter divos relati templum sepulchrumque habebatur. Istvanfi (Histor. R. Hung. lib. VII. p. 69.)

[1] Demum accessit (s Bernardinus) . . quemdam venerabilem virum religiosissimum ordinis minorum Joannem Restori, Senensem, probatum senem, fama celebrem, longa austeritate maceratum et experientia circumspectum, qui triginta annis in Bosna contra haereticos pugnando multos ad fidem attraxerat, et senio gravatus, terra sancta peragrata, Senas redierat . . . S. Antoninus († 1459.) III-a Parte Histor. tit. 24. cap. 5. §. 1. Vidi i Artura Martyrolog. Franciscan. pag. 71.

[2] Cum autem esset (s. Bernardinus) XXII. vel circa ab utero matris, id est anno circiter MCCCLXXXVI. fr. Joannem Ristorii in suum consultorem et confessorem assumpsit". Vitae a s. Bernardino actae Chronotaxis. *Acta Sanctor. Mens. Maii,* tom. V. p. 61. et 260.

[3] To je jedan list, koji počima riečmi: Nos frater Marinus de Spalato, vicarius totius Bosnae . . . . . a završuje: „Scriptum Veselae

Digitized by Google

A. 1408. Octavus vicarius fuit fr. Petrus de Skena,[1] institutus a fratre Antonio de Pereto anno domini 1408., qui anno 1411. fuit depositus in Diako, in festo beati Marci Evangeliste, et ibidem fuit electus vicarius frater Ambrosius[2] de Senijs; post huius electionem [in vicaria] fuit magna briga et divisio, nec fuit meritus confirmari, sed confusibiliter deiici et vicariam exire.[3]

---

decima quinta Maii a nativitate Christi 1406.“ U njemu se pripovieda, kako se je kralj Ostoja sa svom dvorskom pratnjom onud putujuć svratio k franjevcima u Veseloj Straži, koji su baš to vrieme držali kapitulum, te je pred vikarom i ostalima Brajanu Omućević-Grguriću i sinovom njegovim potvrdio sve povlastice, i to: propter illorum fidelia servitia tempore, quo me expulit Bosna, quo in sola civitate Bobovac detinebar“. Taj list je otiskan u djelcu Ivana de Rosatis (Napulj 1663.), u kom opisuje pleme Omućevića. Ja imam latinski prepis. Taj list a i njim navedeni vikar čini mi se veoma sumnjivimi. Medjutim sravni Fejéra (Cod. Diplom. IX. vol. I. p. 657—8.), koji iztiče povelje o plemenu Omućevića pod istom godinom 1406.

[1] Pietro Schiena Veneziano . . . della veneta provincia . . . rilevasi che fosse uomo dotto e virtuoso P. Sigismundo da Venezia Biografia serafica p. 190. Uslied papinog razkolja zametne se razdor i u samoj vikariji; svakako da su njeki stajali uz razkolnog gjenerala Janettia, a drugi se držali pravoga gjenerala Antuna Pereta, koga bje doduše Grga XII. god. 1408. s časti gjenerala skinuo, a Pisanski sabor 1409. i zatim Aleksandar V. iznovice ga u časti potvrdiše. Medjutim vidi se, da je skinuti Petar bio pristaša Grgin, jer ga ovaj imenuje još iste godine biskupom Fossae Clodii (Chiozza). Die XVI. Julii ad Clugien. in provincia Gradensi fratrem Petrum Schenam (Gregorius XII.) promovit. (Annal. Minor. tom. IX. p. 348. Edit. II.) Vidi i Pietro Antonio de Venezia (Gloriose Memorie. p. 12.) † 1414. (Ughelli Italia Sacra tom. V. pag. 1353.)

[2] B. Joannes Ristorius Senensis . . . et Ambrosius Conti concives, in regno Bosnae annis 30 contra haereticos praesert m Manchaeos strenue decertarunt, plurimos ad fidei veritatem reducerunt et indefesse in evangelio adlaborantes uberes dederunt fructus; tandem Ambrosius illis in partibus, Joannes vero in patria migrarunt ad Christum. Terrinca Theatr. Etrusco-Minoritic. p. 119.

[3] Ambrosij jamačno bi još pristaša Grgine stranke, te s toga nemogav se održati protiv vikaru, koga bje iste godine imenovao pravi gjeneral Antun, pristaša saborski i pape Aleksandra V., morade izaći iz Bosne, te se preseli u Mletke u samostan della Vigna. Tuj ga nalazimo još godine 1421., kako nam sviedoči jedna bilješka na rukopisu knjižnice sv. Marka u Mletcih označenom: Mss. lat. Class. II. LXIV. koju je izdao veleuč. dr. Rački: „Ego fr. Ambrosius conventus de Venetiis . . . concessi istum librum et dedi ad usum fr. Stephano de Tergestis, vicario Bosne, ex caritate et pro suis fidelibus servitiis mihi exhibitis, de licentia rmo. patrio magistri Angeli de Bonis [pravo: de Senis] generalis ministri [1421—23] decima die Septembris anno domini 1421. (Starine I. str. 100. i XIV. str. 4.) Naš ljetopisac

Digitized by Google

Sed unde fuit ista briga de Cronica Generalium non invenio, quoniam gesta ministrorum [generalium] non habeo nisi viginti quatuor, quorum iam cronicas excessi; sed secundum meam existimationem, sicut in quadam bulla Martini [V.] pape invenio, quod frater Blasius de Zalka, undecimus vicarius Bozne familie, in capitulo eiusdem Bozne presentaverat, cuius copiam idem capitulum vicario predicto et fratribus suis pro defensione contra ministrum generalem tradidit; quoniam ipse minister generalis vicariam Bozne sibi subiugare volebat; hoc idem patet ex gestis sanctorum Bernardini de Senijs et Joannis de Capistrania; eo namque tempore quidam zelatores ordinis, precipue qui de vicaria Bozne Italiam intraverant . . . modo . . . predicte regularis observantie informati et assueti, secundum regulam viventes, superflua abiicientes, sanctum Franciscum imitantes, insolentes [vero] et contra paupertatem viventes redarguendo, precipue et ipsum ministrum generalem; quare ipse minister voluit ipsum nomen vicariatus in nomen ministri provincialis mutare; et forte in hac sua voluntate ipse fr. Ambrosius de Senijs predictus condescenderat, ideo confusibiliter fuit deiectus et vicariam propter hanc perversam voluntatem exire compulsus tanquam [in]dignus. *Chronic. Gyöngyösiense.*

A. 1411. Nonus vicarius frater Henricus de Polonia, ab eodem fratre Antonio de Pereto ministro generali fuit institutus anno domini 1411. et donec ad eum venisset littera confirmationis mortuus fuit. *Ibid.*

Decimus vicarius frater Matthias de Anglia, ab eodem fratre Antonio ministro institutus. *Ibid.*

A. 1420. Undecimus vicarius frater Blasius de Hungaria[1] sive de Zalka, anno domini 1420. in festo annunciationis virginis gloriose[2] fratribus vicarie in Diako electus, et tandem per dictum fratrem Antonium de Pereto ministrum generalem confirmatus, qui constitutiones[3] papales, generales ac Bozne observanciales, quas

---

držao je o. Ambrosiju i Stjepana za šizmatičke vikare, pa s toga i nije njih u brojevnom redu naveo.

[1] Obnašao je tu čast za izviestno od god. 1420. do početka 1424., a vjerovatno je da je još i 1425. vikarom bio, ako se u obzir uzme bula Martina V., koju je on, po ljetopiščevoj tvrdnji, predao kaptolu bosanskomu.

[2] 25. Ožujka.

[3] Antun a Pereto umrie negdje u drugoj polovini god. 1420. (Annal. minor. t. X. p. 53.), a redovnici sakupljeni na kapitulu u Forliviu 1421. god. izabraše fra Angjela Salveti-a iz Siene gjeneralom (Van den Haute Breviarium historic. Ord. Minor. p 227.); tuj je većina t. j. stranka od god. 1415. službeno zvana „konventualskom“ (conventuales) radila, da glede siromaštva ublaži regulu u smislu već dobivenih raznih privilegija; njoj se je opirala manjina, koja je htjela da regulu obdržaje u svojoj prvobitnoj strogosti doslovce; ovoj god. 1415. zvanično ime je bilo „observanta (observantes)“. Da većina svoju svrhu postigne, pokuša kako bi najprije samoupravu observanta uništila. „Et quod ipsi

Digitized by Google

secum portabat loco Ozore,[1] tunc noviter per dominum Piponem, comitem de Tömösvar, fundato resignavit. Iste etiam frater Blasius multum laboravit pro sancta observantia contra ministrum generalem, qui bullam pape Martini quinti capitulo Boznensi presentavit, et eius transsumptum accepit, que habetur in loco minorum in Kosal[2] . . . *Ibid.*

A. 1422. Martinus V. concedit, ut fratres minores Bosnenses conventum pro ipsis in loco Kabol dioecesis „Baciensis" et alium in alio loco recipere possint. *Tabularium Gyöngyösiense.*

A. 1426. Nicolaus de Gara, palatinus regni, pro remedio animae suae fratribus minoribus vicariae Bosnae aedificat conventum in loco Vrok super fluvium Vágh. *Tabularium Gyöngyös.*

A. 1429. Sigismundus rex omnia privilegia guardianis conventuum Cherij (Čerević), Sebes, Hatsag et Orsova vicariae Bosnae, a Ludovico I. concessa, confirmat et declarat. *Tabularium Gyöngyös.*

Eodem anno conventus s. Blasii Canalium in ditione reipublicae Ragusinae originem habuit; die enim 15. Julii eiusdem anni a senatu Ragusino data fuit fratribus minoribus vicariae Bosnae ecclesia s. Georgii in Popovichie cum facultate inibi conventum pro ipsis construendi, ut in libro Viridi capit. 241. Anno supradicto die 29. Octobris ab eodem senatu permutatus fuit supradictus conventus s. Georgii in commodiorem s. Martini de Pridvorje, ut in eodem Viridi cap. 242., quam aediculam fratres permutarunt in ecclesiam s. Blasii ipsam simul cum conventu aedificantes ex proventibus Bastiarum de Popovichi et Uscopglie . . . . . *Origo Provinciae Ragusinae.*

A. 1432. 1. Aprilis. Fr. Guilelmus „*de Casali*" minister generalis ordinis „*fratrem Jacobum de Montebranduno de Esculo*" provinciae

---

conventuales quandoque fecerunt ipsos [ministros provinciales et custodes] iurare in electione, quod ipsos observantes ad modum aliorum reducerent, sicut magister Angelus de Senis generalis minister fecit et super hoc dispensationem diceretur se accepisse a Papa. (Glassberger Chronica p. 297) Da o. Blaž samoupravu svoje vikarije obrani, poče sakupljati o tom sloveće isprave i naredbe, koje u jedno sabrane sačinjavahu ono, što ljetopisac zove „Constitutiones papales et Bozne". Na temelju tih isprava dobi Blaž od Martina V. potvrdu neodvisnosti vikarije. Sacrae religionis. dat. Romae V. kal. Aug. an. octavo. 1425. te ju sjegurnosti radi pokaže kaptolu bosanskomu. Izvornik se nalazi u arkivu provincije ss. Salvatoris u Ugarskoj.

[1] Ozora mjesto u Ugarskoj na rieci Sió (Klaić Slavonija str. 39.); taj samostan je za Blaževog vikarijata predan redovnikom, kano što sam bilježi na jednoj pergameni. Ego fr. Blasius de Zalka vicarius Bozne anno 1423. undecimo die mensis Decembris presentavi istam Bullam Dno. Henrico Episcopo Quinqueecclesien. in specie, et ipse concessit viva voce locum de Ozzura ad usum nostrum, iuxta voluntatem apostolice sedis, ubi presentes fuerunt fere omnes Domini de capitulo ante valvas templi. Arkiv provincije ss. Salvatoris u Ugarskoj.

[2] Kosal mjesto u Erdelju.

Digitized by Google

Marchiae, nominat suum commissarium visitatorem vicariae Bosnae, cum plena potestate fratres in ea existentes „expropriandi et reformandi." *Ex Origin. in Tabulario Ordinis.*

A. 1433. Stephanus rex Bosnae epistola 1. Aprilis vertente anno scripta „Reverendissimo in Christo patri Jacobo de Italia sacri ordinis minorum" commendat eidem loca Bosnensium ad extirpandos haereticos et paganos. *Ex Actis Canonisationis b. Jacobi in Tabular. Ordin.*

A. 1434. Sacra Synodus Basiliensis edito decreto peculiari omnia monasteria vicariae Bosnae in Bosna, Dalmatia, Hungaria etc. existentia confirmat decernitque, ut ipsa vicaria Bosnae per proprium vicarium et deinceps gubernanda immediate a ministro generali ordinis dependeat. *Ex Orig. Tabularium Gyöngyösiense.*

A. 1434. Duodecimus vicarius frater Joannes de Korzula,[1] confirmatus per reverendissimum patrem Guilelmum ministrum generalem, qui tandem fuit electus in episcopum Varadinensem.[2]

Iste episcopus in spiritu apparens, si ita est sicut Farkas[3] eiusdem ecclesie episcopus narrat, circa annum domini 1499. vel 1498.; quando [enim] ipse predictus Farkas, episcopus Varadiensis, in suo cubili, in lecto post epistolas quiesceret, venit quidam vir ignotus, habitu minorum indutus et corda succinctus ac infula episcopali ornatus, [et] ipsum Varadiensem episcopum predictum Farkas flagellis cesum et verberatum reliquit in lecto, qui tunc morte preventus, in eadem infirmitate defunctus finivit dies suos. *Chronic. Gyöngyösiense.*

A. 1435. Tertius decimus vicarius frater Jacobus de Marchia, missus ab eodem fratre Guilelmo, ministro generali, qui vicariam visitavit[4] et utriusque sexus homines poenitentiales tertii ordinis in Papa constituit, et tandem factus vicarius,[5] et confirmatus a domino papa. *Chronic. Gyöngyösiense.*

[1] Vidi o njem dra. Miklošića Monumenta Serbica p. 379 i dra. Račkoga Bogomili u Radu VIII., str. 143.

[2] Biskupom Varadinskim bje imenovan god. 1435., Apostolatus officium, datum Florentiae anno 1435. VI. kalend. Augusti anno V. (Annal. Minor. tom. X. p. 545.) On držaše sjajni sprovod kralju Sigismundu 1437. 8. prosinca umrvšemu, a u Varadinu zakopanomu. Ganóczy (Episcopi Varadienses P. I. pag. 323.). Umrie pako na bojištu kod Varne u Bugarskoj 1444. (Thwrocz, Chronic. Hungar. P. IV. pag. 422,)

[3] Valentin Farkas je biskupovao od 1491. do godine od prilike 1494. Ganóczy l. c. p. 454 i 462. Dakle i godina ljetopiscem navedena ima se prema tomu izpravitĭ i to: „1493. vel 1494." na mjesto „1499. vel 1498."

[4] God. 1432. (Annal. minor. tom. X. p. 194).

[5] God. 1435. (Annal. minor. tom. X. p. 231).

Digitized by Google

A. 1436. Idem frater Jacobus habuit inquirere in hereticos, in qua inquisitione vicariatum resignavit.[1] Veniens autem ad Kamancz et in utraque parte Danubii subiacentes urbes et villas, ubi multos hereticos Hussitas nomine convertit, et effodere fecit et comburi; ubi etiam magister Blasius, magister capelle in predicto Kamancz, propterea [se in] fugam dedit; veniens autem Bachiam, ubi prepositus maior erat, vitam revocando finivit dies in bono laudabiliter. Item idem frater Jacobus plebanum de Zent Marton defunctum effodi fecit et comburi versus eandem Kamancz, et multos similiter. Item plebanum de bulchen contra fwtak et alios ibidem defunctos similiter.

Ita enim hec heresis Hussitarum, ut dicunt, venerat in Pannoniam, quod dum magister Blasius predictus puer docilis erat, tunc cives de Kamancz eidem subvenientes, miserunt eum ad studium, promittentes eidem ut plebaniam de Kamancz, si merebitur, eidem condonarent; tunc ipse puer ex desiderio studii transiens Bohemiam, intravit civitatem magnam Pragam, ibique humana sapientia [imbutus] et diabolica Hussitarum videlicet heresis pravitate infectus, tandem cum quibusdam suis ad Pannoniam tempore competenti regressus in suam patriam scilicet Kamancz, ibique illa Hussitarum heresis, sicut idem magister Blasius incusando se inquisitori predicto dixerat, non ab ipso, sed a suis in illa patria disseminata fuerit; et ipse dies suos ut predictum est laudabiliter finivit.

Tunc etiam duo litterati de eadem Kamancz, videlicet Thomas et Valentinus[2], cum quibusdam hominibus insanis et mulierculis, consilio inito, nocte recedentes ad regnum Modue [Moldaviae] intraverunt, ubi iidem duo clerici heresim predictam seminantes, utriusque testamenti scripta in hungaricum idioma transtulerunt. Quot ergo et quanta in eis apparet heresis, sicut et ego legi, nemo hominum numerare possit, ex quo fuerunt simplices litterati, iuxta proverbium vulgare *simplex theologus purus hereticus est;* nam istam dictionem *spiritus sanctus* exposuerunt sic *zent zelleth*; tunc iidem clerici iterum consilio inito, ut Christi discipuli, quod absit, unus eorum, videlicet Thomas, apud eundem populum per eosdem ad heresim conversum pro informatione remansit; alter, videlicet Valentinus, Turciam intravit et [ut] dum litteras eorum didicerit, tunc socium suum post se vocaret, et cum ibidem labori se dediset, ita ut eius fama usque ad imperatorem Turcorum venisset, tunc mandavit idem imperator ex consiliariorum suorum decreto, ne tale quid in detrimentum legis eorum exsurgeret, ut idem Valentinus vivus decoriaretur et sic factum est. Alter autem, videlicet

[1] Annales Minor. tom. X. p. 268.

[2] Toma i Valentin, Beočinski župnik, bijahu svjetovni svećenici, kako nam svjedoči izvornik ob iztragi proti njima povedenoj, koj imam pri ruci, premda ih Danko (De s. scriptura Commentar. p. 244) drži za Franjevce. Oni prevedoše sveto pismo na magjarski jezik u duhu husitskom. (Döbrentei Régi Magyar nyelvemlékek.)

Digitized by Google

Thomas, cum suo populo immobilis permansit, et tandem moriens secundum merita suorum operum diabolo cui famulatus est, animam tradidit, cuius penam nemo dicere posset. *Ibid.*

A. 1436. Die 2. Junii [in consilio Rogatorum Reipublicae Ragusinae captum est] de faciendo tres nobiles, qui forment litteras supplicationis Domino Pape pro conventibus vicarie Bosne, qui in iurisdictione nostra sunt. *Ex libro Consil. Rogator. Cod. Mss. pag. 24.*

Eodem anno die 25. Januarii Stephanus Tvrtko coram magnatibus Hungariae Albae regiae congregatis edito scripto promittit se loca fratrum minorum ordinis s. Francisci de observantia vicariae Bosnae . . . ac fratres in eisdem nunc et in futurum[1a] protecturum . . . *Katona: Historia Regni Crit. XII. p. 736.*

A. 1440. Quintus decimus vicarius fr. Joannes de Hungaria sive de Vaya electus fuit et ab eodem Guilelmo ministro generali confirmatus.[2] Haec usque ad hoc ex libro fratris Blasij de Zalka accepi, et que sequuntur a venerabili sene predicto [Fr. Gregorio de Uylak] qui sub obediencia omnium vicariorum familie observancie de Hungaria usque hodie militavit cum honore.

A. 1444. Quando iste frater Joanes de Vaya predictus foret vicarius Boznensium familie minorum, tunc inter reges Hungarorum et Bozne fuit magna guerra exorta, propter quod pro pace habenda frater Joannes, vicarius predictus, missus fuit ad regem Hungarorum eo videlicet anno, quo capitulum celebrare debebat;[3] veniens

---

[1] Na isti način je god. 1431. mjeseca veljače Ivan Vlad, Vlaški vojvoda, u Nürnbergu pred Sigismundom i velikaši obećao, da će bosanske franjevce u svakom pogledu braniti i štititi. (Vidi Magazin für Geschichte Siebenbürgens, II Band, I Heft, p. 45.)

[2] Ivan Vajac bje najprije imenovan komisarom Bosne. *Ex iniuncto* Datum Florentiae 9. Maii 1439 (Annal. Minor. tom. XI, pag. 7. II Edit.) sliedeće pako godine u srpnju mjesecu već je kao vikar djelovao „aliquos fratres . . . vicariae Bosnae deputatos per fratrem Dionysium de Uilach et fratrem Joannem de Waya, vicarium Bosnae, ad eundum ad regna Scythiae etc. Eugenius IV. *Cum ad salutem.* Datum Florentiae 1440 III kalend. Augusti an. 10. (U mojoj sbirci.) Njeki pišu: *Baja* mjesto *Vaja*, nu držim, da je vjernije Vaja. Tako god. 1484. dolazi „Andreas plebanus de Waya" Szabo K. Székely Oklevéltár, I. sv. str. 243. Medjutim šokci po Bačkoj rado meću b mjesto v, n. pr. kažu: Bukovar mjesto Vukovar, sravni današnji *Bukin* na Dunavu, preko od Šarengrada, na mjesto Vokin (Vochin), selo koje je njekoč ležalo, gdje je danas Šarengrad.

[3] T. j. 1443. godine, koje je bio znameniti rat medju ugarskim kraljem i Turčinom; u proljeću, dakle prije odlazka kraljeva u Srbiju i Bugarsku, morao je fra Ivan vikar u Budimu biti, da u ime dvora Bosanskoga obavi svoje poslove kod Vladislava i Hunyadia. (Sr. V. Klaića, Poviest Bosne. Zagreb 1882. str. 280.)

*

Digitized by Google

ergo in Hungariam et fratribus subtilioribus convocatis exhortabatur eos dilacionem capituli petens ab eis in hunc modum:

Fratres dilectissimi! novistis bonum pacis, pro quo et filius Dei altissimi veniens in hunc mundum plurima usque ad mortem pati voluit, ut inter Deum et hominem pacis tranquillitatem stabiliret, quod etiam nobis manifestum est et omnibus, quoniam inter regem Hungarorum et Bozne iam bella plurima fuerunt facta, ig tur ut capitulum ad annum futurum transferamus necesse est, ui inter reges predictos pacis concordia habeatur, que et in eis virtute Dei permaneat, pro qua et ego nunc missus sum. t

Hec dixit et statim inter fratres ex desiderio religionis et eorum simplicitate magnus rumor ortus fuit in consistorio, dicentibus quibusdam, quod non ideo facti sumus fratres, ut regum curas et principum varia verba specialiter curiosa proferamus . . . Et tunc quidam frater Hungarus nomine Michael de Szond irruit inter alios et manu violenta sigillum ab ipso vicario rapuit. Et ex tunc dominos Hungaros et barones adeunt, quos petunt humiliter, ut pro eis regi supplicarent, ut a domino papa impetrarent, quod in Hungaria fratribus de observancia minorum vicarium concederet, ipsi parem; et sicut fuit supplicatum ita et impetratum a domino papa Eugenio IV. et concessum, cuius bulla habetur Bude in conventu fratrum minorum de observancia; et hec facta fuerunt anno 1444.[1] *Ibid.*

Quo facto primum capitulum celebratum est in Jenew et ibi primus vicarius eligitur frater Fabianus de Kenieres et rexit familiam per quatuor revoluciones[2] . . . Item ut predicta credant esse vera, legitur in cronica Hungarorum, quod dum dux Bozne militaret, in curia regis Hungarorum factum est, ut a quodam barone, videlicet Paulo Chupor, delusus fuisset in hec verba: Bey thot nem ember, pogacza nem kenier; tunc ipse dux ita commotus exivit de curia regis et intravit in regnum Bozne indutus pelle bovina cornibus erectis et asinam in manu tenens dicebat: ego videbo, si thot nem ember, pogacza nem kenier, et sic commovit bellum aggrediens, in cuius conflictu multi milites regis Hungarorum fuerunt interfecti, sic hec habentur in cronica Hungarorum.[3] De quibus unum mili-

[1] Oni su se faktično odciepili od Bosanaca, te izabrali o. Fabijana Bačvanina svojim vikarom Hungariae; ali ga papa ne potvrdi kao takvoga, nego bulom *Et si ex debito.* Datum IX. kal. Februarii an. 1444. (Annal. Minor. XI. p. 474, II Edit.) digne razdieljenje vikarije, ujedini obe polovine, te ga potvrdi za vikara vikarije bosanske, kojom je dalje upravljao sve do god. 1447. (Annal. Minor. t. XI. p. 284—9.)

[2] Kao vikar vikarije bosanske upravljao je samo tri godine; vidi o njemu rečena za vikara Ivana Vajca pod 1.

[3] Thwrocz Chronica Hungar. P. IV. cap. XVI. p. 375. Inter cetera bella Dominicae Incarnationis, cum *quindecimus post mille quadringentos* instaret annus, magna vis armorum gentis Hungaricae adversus ducem Spalethi Herwoya denominatum mota est. Ovaj dakle ljetopiscem napomenuti boj spada u godinu 1415.

Digitized by Google

tem in armis cum puero suo fratres minores ad eorum claustrum in Diako portaverunt et ibi sepelierunt cum honore; et tunc frater Nicolaus de Hathad custos custodie Diako,[1] quando in nocte ante matutinum oraret ante altare, ecce miles, mirabile dictu, cum suo puero surrexerunt et cum predicto custode certare ceperunt per multum tempus, ita ut membra militis mortui in manibus custodis in illo certamine semper manerent, et tandem cum miles puero suo precepisset, ut gladio ipsum fratrem in tibijs percuteret, tunc predictus Nicolaus custos celeriter in crucifixi imagine inspexit, que et nunc habetur ibidem in pariete scripta, suspiravit et exclamavit dicens: Domine Jesu adiuva iam! et sic illi disparuerunt, ipse autem custos cecidit in terram; et circa matutinum venerunt fratres et invenerunt eum iacentem quasi mortuum et accipentes portaverunt ad lectum; et mane facto expergefactus et viribus reassumptis convocatisque fratribus predicta eis fideliter et conscientiose narravit, affirmans quod si effoderitis invenietis in corpore militis ipsa signa, quoniam putrida eius membra semper in manibus meis remanebant, et sic effossa ipsa corpora invenerunt, sicut ipse custos narraverat et tandem extra cimiterium proiecerunt; et sic propter predicta, ut ipse Hungarorum ipsi duci Boznensium condescenderet frater Joannes vicarius predictus missus fuit, ut dictum est supra.

Eo tempore omnipotencia Dei per fratres observantes de Hungaria multa miracula operabantur, de quibus aliqua adhuc narrare decrevi, quoniam multi ex fratribus divina suavitate repleti erant, ut aliquando raptum patiebantur, ita ut ipse imperator et rex Sigismundus ad videndum Dei magnalia sepius ad claustrum in Cherij fundatum accedebat et talia ibi patientes et diligenter comprobando auscultabat; et sic visis miraculis dominica virtute factis in singularem et eorum prerogativum exarsit amorem, ut ipsis et eorum desideriis apud summum pontificem paratum se promittendo offerebat; et sic eisdem omnia, sicut placitum erat, impetravit. *Ibid.*

1453. S. Jacobus de Marchia a ministro generali tertium mittitur in Bosnam, qua commissarius visitator cum potestatis plenitudine ad componenda iurgia inter Dalmatinos et Bosnenses circa coenobia Ragusina, qui auctoritate pontificia utrumque coenobium Ragusinum et Daxense Bosnensibus adiudicavit. *Origo etc. Prov. Ragusinae MSS.*

A. 1455. Die 21. Junii Jaurinum ad despotum Rascie venit tabellarius annuncians: civitatem Novobrdo a Mohameto iam esse occupatam. Erat in hac civitate auri et argenti fodina, quae domino suo annuatim, ut ferunt, centum et viginti millia ducatorum

[1] Kustodije Djakovačke nije bilo, nego je Djakovački kraj sa samostanom pripadao kustodiji Usorskoj (Bartholomaei a Pisa Conformitat. fol. 128): što se ona ovdje pojavlja, dokazuje, da je razkol po vikariji daleko razširen bio. Iz pripoviedanja razabira se, da je god. 1415. bojište bilo i medju Savom i Dravom.

Digitized by Google

reddebat. *Epist. S. Joannis Capistran. MSS. Bibliotheca Colleg. S. Antonii Romae.*

A. 1457. Calixtus PP. III. die 25. Octobris scribit b. Jacobo de Marchia, in Hungaria expeditionem „cruciatae" in Turcas praedicanti, se — ex consilio cardinalium — regnantes principes catholicos provocasse, ut Romam mittant oratores idoneos suffultos plena potestate, ut simul cum eis . . . consilium et auxilium, quod cito exequi possit, capiatur; hortaturque beatum, ut et ipse hoc sensu agat apud „Imperatorem, reges Hungarie, Bosne et Polonie et Datie". *Ex originali.*

A. 1459. . . In attestatione factà de anno 1459. patrum Franciscanorum Casini degentium [legitur], patrem Philippum a Cressevo fuisse vicarium vicariae Bosnensis, ut videri potest in archivio conventus [Sutiscensis].[1] *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1462. Pius II. fratri Ludovico de Vincentia, vicario generali observantium, edito Brevi die 13. Maii praecipit, ut quamprimum commode fieri poterit, in Dalmatiam et Bosnam concederet, et ibidem pacem inter fratres Bosnenses et Dalmatinos componeret; fratres vero „*in loco Tersati et Vegle*" inobedientes compesceret. *Ex Origin. in Tabulario Ordinis.*

Senatus Reipublicae Ragusinae hoc anno 1462. die 5. Septembris decernit: ut „Fratres conventuum Racusii et Daxae curent impetrari loca eorum regulae: Stagni, Slani, Umble et Canalis, et amoveri a regimine fratrum Bossine, et cum eorum locis uniri; et in dicta impetratione animadvertant inseri, quod fratres, qui pro tempore erunt in dictis quatuor locis, possint et debeant ministrare curam animarum eo modo, quo habent fratres vicarie Bossine, et rector et consilium faveant eis pro dicta unione obtinenda". *Estratto del Consiglio de Pregati MSS., pag. 242.*

A. 1463 Pius II. edito die 16. Februarii Brevi statuit: a) Ut de duabus Provinciis Dalmatiae et Bosnae fiat una, quae vocetur Bosnae et Dalmatiae. b) Ut eidem praesit vicarius Italus per generalem vicarium et suos definitores eligendus. *Ex Orig. in Tabulario Ordinis.*

---

[1] O. Filip iz Dubrovnika bio je g. 1457. 21. travnja vikarom Bosne. [Theiner, Vet. Mon. Hungar. II., p. 291.] U jednom pako listu Stjepana Tomaševića kralja „Datum in nostra solita habitatione Bobovacii anno . . . 1461. Septembris die 18.", od kojega je jedan stari priepis u Vukovarskoj knjižnici franjevačkoj, medju ostalima je pisano: „omnia suprascripta tradimus in manus multum venerando patri Philippo vicario apostolico (?) regni nostri, ut scribat in annalibus ecclesiae . . . ut nullus audeat dicere aut disdicere, nec diminuere . . . quod non inquireret dictus vicarius et inquisitor sancti officii Bosnae cum suis fratribus s. Francisci . . . [I ovaj list mi je sumnjiv.] Godine pako 1462. podpisuje se „Ego fr. Philippus de Ragusio vicarius Bosnae" [Annal. Minor. tom. XIII. p. 250]. Sudeć po navedenih držim, da se mjesto *Kreševa* ima čitati Filip „a Ragusio".

Digitized by Google

A. 1464. Ragusini fratres . . . . Pio II. humillime supplicarunt, adiuvante ipsos fratre Mariano Resti, patricio Ragusino, eiusdem pontificis capellano . . . [et] pontifex annuit quatuor . . . coenobia: Slani, Umblae, Stagni et Canalium a Bosnensibus separari, eademque Ragusino et Dacensi uniri independenter a Bosnensibus et Dalmatinis. At fratres Bosnenses et Dalmatini iterum se in unam provinciam univerunt sub nomine Bosnae-Dalmatiae, ut sic et tertio fratribus Ragusinis dolo nocerent; et revera post tot iurgia cum Ragusinis ultimo moverunt P. [vicarium] generalem in Illyricum, qui convocato capitulo provinciali Pasmani Ragusinos voluntati Bosnensium et Dalmatinorum subiecit. *Origo etc. Prov. Ragus. MSS.*

Eodem anno Paulus PP. II. sub dato diei 18. Novembris scribens ad generalem congregationem Assisii habitam acta provincialis capituli, Pasmani celebrati, omnia rata habuit. *Ex Orig. Tabular. Ordinis.*

A. 1468. Paulus II. decernit, ut P. vicarius generalis fratrum minorum Ragusinos fratres a Bosnensibus et Dalmatinis separet. *Origo etc. Prov. Rag. ut supra.*

A. 1469. In capitulo generali in conventu Insulae Bisentinae, lacus Vulsenii, celebrato Bosnenses a Dalmatinis separantur. *Origo etc. Prov. Ragus. ut supra.*

A. 1498. Die 7-a. Junii. Fojnicae sanctissime obiit beatus frater Angelus Zvizdović, vitae sanctitate et zelo communis boni promovendi clarissimus. *P. Nicolai a Lašva, Chronic. Bosnense. MSS.*

A. 1504. In eodem capitulo [Mantuae celebrato] fuit quaestio mota contra Boznenses, qui citra[1] Zavam locum novum acceptarunt, super quo habita contencione coram quinque patribus . . . [qui] . . . determinarunt, quod Boznenses supersedeant ab omni fabrica praefati loci in castro Gywletiz[2] cepti ultra Zavam, sed veniant ad capitulum nostrum provinciale supplicaturi; quod si que cedetur, possint prosequi fabricam et alias non. *Chronic. Gyöngyösiense.*

A. 1514. 29. Junii divisa est totaliter et adaequate vicaria Bosnae Argentinae ab illa, quae olim Bosnae, Croatiae nunc vero Carnioliae dicitur.[3] *I. Chronic. Velikanović.*

---

[1] Ljetopisac ovdje a i pod godinom 1514. mieša sad *ultra* sad pako *citra* Zauam, čitatelji pako ne će se buniti znajući, da se u toj razpri radi o zemljištu ležećem medju Savom i Dravom.

[2] Taj samostan bi posvećen blaženoj Gospi, nu gdje li je ležao Gywletiz, ne znam; godine 1606. spominje se „Andreas Osztrossithy de Ghylethincz“ medju pristašami Stjepana Bočkaja. (Kovačić, Supplem. advestigia comitior. tom. III, p. 340.)

[3] Razdjelba je učinjena pod stanovitim uvjetom. „La qual scrittura della divisione (piše o. Franjo Glavinić, Origine della provincia Bosna Croazia, pag. 11.) si trova hoggi anco nel monasterio di Tersatto fatta con conditione però, che se di nuovo si ricuperasse il Regno di Bosna, devono parimente le provincie unirsi insieme“. Uzrok razdieljenju vidi kod Krčelića. (Notitiae Preliminares, pag. 420.)

Digitized by Google

A. 1514. Item in capitulo [Assisii die 13 Iunii celebrato] certatum est coram auditoribus causarum ... circa loca quae pretendebant Boznenses sive Croatini capere ultra [citra?] Zavam, et propterea coram eisdem auditoribus ex parte provincie nostre Hungarie oblate fuerunt bulle Nicolaij et Sixti[1] cum allegacionc molestiarum nostrarum contra ipsa privilegia, presentibus vicario, discretoque vicarie Bozne, per quos exhibita fuit bulla parva dicti Nicolay surreptitia; contra quam allegantibus nobis illam subreptitiam et consequenter litteras Sixti posteriores, allegarunt contra et ipsi se habere posteriores a Sixto[2] quasque non quieverunt ostendere, et eciam a Julio, quas in forma ibidem exhibuerunt, quibus concedebatur, inter alia, ipsis loca posse assummere usque ad Drauam et eciam acquirere posessiones et alia, nullam tamen faciebant mentionem saltem specialem de nostris privilegiis, faciebant autem de bulla Sixti, quam ipsi Boznenses se habere pretendebant; contra quas eciam alia allegata ipsorum Boznesium obiecta fuerunt plurima, partim ibidem allegata, partim vero seorsim inculcata; tum quia decisio facta fuit Mantue in contrarium, tum quia littere tam Nicolay quam Sixti eciam Julii subrepticie forent; et Breve Julii post decisionem iam dictam et eciam sine scitu generalis et commissarii sui et contra possessionem ipsorum procuratum, tum eciam quia non est habita mencio illius Brevis nec de aliis predictis nostris Bullis, sed neque [de] divisione consensione pape super metis, et quod littere ipsorum fuissent tacita et suspensa veritate obtente; nec quod quibusdam bullis, saltem sufficienter derogatum, presertim cum nostre fuerint eciam per Sixtum et Leonem X. modernum confirmate, neque possent pretextu Brevis et aliarum [bullarum] interrumpere questionem, propterea quod esset perpetua siue perpetuata, nec reclamatum [est] contra eandem saltem palam et legitime ab annis pluribus, hinc eciam prescriptio essent perpetuata obiecta. Fuerunt et alia, ast quia non poterant Boznenses accipere locum sine scitu et consensu vicarii generalis et contra constituciones cismontanas, et quia litteras Sixti et Julii hactenus semper occultarunt et plura hinc inde proposita.

Determinatum itaque fuit in capitulo iam fato ... quod stent sentencie date in capitulo Mantue celebrato 1504., videlicet locus s. Marie apud Zauam de benignitate concessus in confinibus Hungarie captus ab ipsis Boznensibus teneatur, et quod deniceps nullum

[1] Bula Sikste IV-oga. izdana u prilog vikariji ugarskoj je: *sedis apostolicae*. Datum Romae 1476., pridie kalend. Maii an. 5°.

[2] Bula istoga Sikste IV-oga., koju je bila dobila vikarija bosanska, glasi: Romanus pontifex. Datum Tibure 1473. pridie idus Augusti. Obje u priepisu kod mene. Izvornik prve je u arkivu oo. Franjevaca države Salvatorijanske u Ugarskoj, a druge original prošlog stoljeća nalazio se je u Ljubljani, odkale je biskup Nikola Olovčić priepis donio u Slavoniju i Budim, a ima ga i u nadbiskupskom arkivu u Zagrebu.

Digitized by Google

amplius locum capere debeant non obstantibus indultis et concessionibus, quas ostendunt Boznenses ... superinde exstant memoratorum auditorum in conventu Budensi sigillate per prefatum generalem vicarium cum apposicione manus proprie; similes littere habentur in eodem conventu Mantue et in aliis capitulis generalibus date super hac eadem re; huius tamen rei clarius et plenius habetur in Italia, in matrica, sive libro patrum cismontanorum, in quo solent acta capituli generalis annotari.

Item cum ex utraque parte delate fuerint querele, quod videlicet utrique uadunt ad ciuitates et provincias; consocii uadunt ad seculares absque licentia guardianorum et ibi comedunt et ueniunt domum etc. De mandato, quorum supra, determinatum est, quod deinceps si contigerit patribus de Hungaria accedere ad patres Croatos aut Boznenses, et e contra, non declinent ad seculares, nec discurrant huc illuc, sed primo se presentent guardiano loci, antequam discurrant, [et dein] cum sua bona licentia exeant domum et visitent et pertractent negocia sua; et hoc servetur inviolabiliter ex mandato reverendi patris vicarii generalis et sub pena ad arbitrium reverendi patris, et privationis officiorum, si sunt prelati. Ego fr. Xoferus q. s. manu propria scripsi. *Chronic. Gyöngyösiense.*

A. 1523. A. R. P. Stephanus Kucich electus minister provincialis fuisse legitur. Kucich vero villa est prope Aluvisium. Provincialatus sui tempore Plumbi peste moritur, et in villa Rujevicza sepelitur. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1524 Hic (P. Stephanus) apud Turcas inique accusatus, cum aliis duodecim fratribus capitur et Seraglium perducitur; sed dum ille fugiendo se salvat, hi ut illum prodant fustibus gravissime vexantur; horum constantia et in superiorem suum fidelitas multis tentata fuit ludibriis, sed incassum. Sequentes praeterea conventus diruuntur: Cognici videlicet, Sutiscae, Vissokij, Foiniczae et Cressevii; sed omnes, excepto primo, paulo post reaedificantur. Successores huius provincialis itidem desiderantur. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1526. Cum curreret annus 1526., venit iterum Turcus cum ducentibus millibus, ut dicitur, hominum ad Hungariam et obsedit castrum Petri Varadini et fortiter expugnans, licet cum periculo magno sui populi, tamen finaliter per pulveres pixidicos murum ipsius castri sursum ponere fecit; et ita ingredientes Turci cum Hungaris de castro exeuntibus acriter pugnaverunt,[1] quod, ut dicitur, sanguis

[1] Petrovaradin pade u turske ruke dne 28. srpnja. (Fraknoi Tomori Pál Élete, p. 62.) Barun Burgo u svom listu od 5. kolovoza 1526. (kod Theinera, Mon. Hungar., II. pag. 793) piše ob istoj zgodi ovako: „Ali 3 (d' Agosto) scrissi a V. S. di la perdita di Petrovaradino, che Turchi havendo minato il castello e dato foco dirupatolo, la gente che era dentro si fece forte in su l' area seu piazza del castello et li cum l' armi e le mani si difese in sino alla morte, in tanto che lo sangue di Turchi e di christiani veneva in sino alli ginochi; novanta persone solamente restando vivi si ritirarno in una torre seu campanile di la chiesa che era sola rimasta in piedi, in animo di difendersi anchor loro sino alla morte

Digitized by Google

occisorum fluebat ad modum rivuli circa portam castri et usque ad tibias pugnatores utrinque in sanguine ambulabant, sed finaliter Turci prevaluerunt. Non tamen vivos de Hungaris, qui remanserant, occiderunt, sed retinuerunt et cesari ipsorum portaverunt, ille vero ipsis liberam concessit vel transeundi ad regem vel cum suis Turcis remanendi facultatem; ex quibus pauci ibidem manserunt, alii omnes ad predictum dominum Paulum de Thomor, archiepiscopum Colocensem et capitaneum suum, venerunt. Deinde Turcus paulatim ascendens omnia castra circa Danubium situata obtinuit et [populum] vel captivavit vel occidit et omnem igne et gladio vastavit terram.

Tandem rex et principes Hungarorum tarde evigilantes, et segniter convenientes castra metati sunt in campo Mohacs, ubi dictus Pater frater Paulus de Thomor . . . ut supremus capitaneus regni cum magnifico domino Georgio de Zepes (adfuit) presente ibidem et Ludovico, rege Hungarorum; ibique exspectato cesare cum suo exercitu, tandem inito conflictu, victi sunt Hungari. Ibi rex Ludovicus occisus est, ibi Ladislaus, archiepiscopus Strigoniensis interiit. Similiter Philippus More, episcopus Quinqueecclesiensis, Franciscus de Peren, episcopus Varadiensis, Franciscus de Chahol Chanadiensis, Georgius, episcopus Bosnensis, et multi alii ecclesiarum prelati interempti sunt. Ibi occisus est et predictus frater Paulus de Thomor.

Et tandem Turcorum cesar sic magnifica victoria potitus ascendit usque Budam, cuncta igne et gladio consumens accepit Budense castrum sed non combussit, civitatem tamen totaliter igne concremavit. Tunc Turcorum exercitus ex parte Bude ascendit . . . [usque] Jaurinum omnia igne vastando, ex alia [autem] parte usque ad Szeczen . . . ex altera [item] parte per planiciem versus Titziam ascenderunt usque ad Mezekövesd et tandem descendentes venerunt ad Szegedinum et infra omnia vastaverunt et perdiderunt igne, et homines et captivos abduxerunt vel occiderunt . . . . . Et tandem cesar Budam sic vacuam [relinquens] rediit ad Turciam. Tunc eciam perierunt multa claustra nostri ordinis videlicet: Fwtak, Vylak, Athia,[1] Alsan, Pereczke[2], Kewlud, Pakos, Ozora, Geergij

---

tal che ebber per bene di pigliarli a patti salva solamente la vita et data la fede solamente in camisia l' hanno mandati salvi a Colocense, lo resto che erano feriti . . . tutti l' hanno fatto decapitare e buttare in Danubio . . . .".

[1] Athia današnji Opatovac u Sriemu; o tom samostanu vidi Starine knj. V. str. 130. U crkvi samostanskoj bje zakopan Ladislav Grebenski (de Gereb) nadbiskup Kaločki, inače član plemena „Bitthovecz" (srav. Čaplovićevo djelce Slavonien pag. 60). Na tablici jednog starog brevijara je zabilježeno: „Ladislaus Gereb . . . Colocensis archiepiscopus [qui] in pago hereditario Telek nuncupato in die sancte Anne diem obiit. Sub arce sua Attya apud fratres minores sepultus [est] 1507.". (Vid. Magy. Könyvszemle 1883. str. 108.)

[2] Pereczke i Perethke (vidi sbirku čudesa zbivših se na grobu sv. Iv. Kapistrana, a god. 1521. u Rimu sv. stolicom izpitanih. MSS.) je

Digitized by Google

Budensis, Pestiensis, Thata, Giongios, Bereny, locus de Zegedino .... *Chronic. Gyöngyösiense.*

A. 1529. Eodem anno (1529) in Slavonia in contratis Rementincensibus per Turcas interfecti sunt: Fr. Martinus de Rascia sacerdos, Fr. Balthazar clericus in loco Petrocz, Fr. Petrus de Diako, laicus in loco Athina. *Chronic. Gyöngyösiense.*

A. 1532. Anno igitur [1532.] in estate cum maxima potentia equestri cesar Turcarum, videns quod Allemani nolent pacem reformare cum Johanne rege, exivit et per Semigium et Zalam ascendit ad Austriam et vastavit illam partem Hungarie iterum igne et gladio, et incolas illius terre partim occidit partim captivos duxit; et stetit in Austria per tres menses vel ultra exspectans Carolum cesarem et Allemanos contra se ad pugnam, sed nullus venit; et vastavit similiter Allemaniam usque ad Aquis granum (?), sicut ipse Turcus post descensum dixit in Pest, et nullum habuit conflictum. Et sic iterum revertitur in autumno circa festum s. Michaelis per adiacentem terram circa fluvium Mura et Drava, et sic totam Slavoniam Turci vastaverunt igne et gladio, et homines vel occiderunt vel secum captivos abduxerunt.[1] Tunc temporis ex parte altera Turci ascenderunt cum multis navibus et galeis .... et Strigonium obsederunt ... *Chronic. Gyöngyösiense.*

A. 1539. Hoc anno Fr. Georgius „Diuoevich" minister provincialis Bosnae indicit capitulum celebrandum, ad quod praeter ceteros, citantur guardiani „Zuo(r)nich" et „Salinarum superiorum" .. Easdem litteras circulares anno 1639 vidit Fr. Hieronymus Lucić, episcopus Drivastensis. *Vol. 124. fol. 34.*

A. 1544. Michael Starinus, in oppido Sztara[2] comitatus Baranyensis natus, doctrinam Lutheri in Slavoniam inducens catholicos

---

današnji Berak takodjer u Sriemu. Tuj bje oko god. 1420. Filipom od Korogja sazidan franjevački samostan. (Arkiv Gyöngyöski.) U toj samostanskoj crkvi bijaše znatna grobnica pomenute velikaške obitelji Korogjske; redovnici popraviše g. 1526. razoreni samostan, ali kada ga Turci po drugi put zapališe god. 1533., moradoše ga ipak ostaviti. (Epistolarium fratrum minor. Prov. Salvator. MSS.) Beračani i danas zovu to mjesto gdje je samostan ležao „svetinjom".

[1] Na tablici jedne knjige iz 15. stoljeća je zabilježeno „Liber fratris Thomae de Zabochina: „Anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo secundo impiisimus caesar Turcorum intravit in regnum Hungariae iuxta Drawam et Muram, combussit maximam partem regni eiusdem, et aliam partem regni Alemaniae; in festo vero Matthaei Apostoli et Evangelistae, cum reversus fuit, combussit maiorem partem regni Slavoniae, qui caesar Turcarum cum sua potestate et exercitibus una nocte pernoctavit in campo Warasdinensi (Magy. Könyvszemle 1883. pag. 105.) (Sravni: Chronic. Nicol. Oláh kod Péterfia Concil. Hungar. II, p. 188; i dra. Račkoga, Ob obrani hrv.-slav. granice u Književniku. God. III, str. 513.)

[2] „In pagis . . . Sztára . . . omnes (nunc) sunt catholici nationis croaticae". Brüsztle Recensio Dioeces. Quinqueccl. II, p. 261.

Digitized by Google

sacerdotes dire persequi incipit. Sacerdotibus catholicis haud paucis in Bosniam et Banatum Temesiensem aufugientibus, ipse Starinus multas catholicorum Slavoniae ecclesias occupat. *Frider. Lampe Historia Eccl. Reformatae in Hungaria pag. 103.*

A. 1551. Lutherani Slavoniae[1] circa festa Pentecostalia in loco Tordinci dioecesis „Valkouiensis .... quae olim Posegiensis .... vocabatur, synodum celebrant. Ecclesiae Lutheranae in Slavonia magna fautrix est Hedviga Artandi. *Ibid. pag. 674.*

A. 1561. Fr. Bonifacius Drako ica a Ragusio a sancta sede mittitur ad Hungariae, Transilvaniae, Poloniae, Moscoviae partes, „quarum vulgare idioma intelligit et intelligibiliter loquitur", ut ibidem verbum Dei contra „Lutheranos" praedicet, et fideles ad resistendum „imminenti turcicae potestati" excitet. *Regesta Cismontanae familiae fol. 219.*

A. 1564. Pius PP. IV. fratribus provinciae Bosnae eadem privilegia concedit, quibus et fratres gaudent, in locis terrae sanctae commorantes. *Ibid.*

A. 1568. In ministrum Bosnae electus fuit admodum reverendus pater „Marianus[2]" Kosovich de Zaostrog. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1570. Eiusdem ministeriatus tempore, guardiano vero fr. Gregorio Bukovac, Turcae, subiecto igne, monasterium in loco Osinj incendio delent, fr. Petrum Grabković exdefinitorem perimunt et fr. Nicolaum Kević vicarium vulnerant. *Zlatović, Franovci str. 45.*

A. 1571. Admodum reverendus pater Gregorius Dulmensis (est minister provincialis, qui) Romae moritur. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1572. Fr. Bonifacius a Ragusio, episcopus Ston ensis, iussu Pii PP. V. qua visitator apostolicus multa agit pro reformatione vitae religiosae fratrum Bosnensium. *Tabularium Vaticanum secret. Brevia Gregor. XIII. et Sixti V. vol. 28 pag. 474.*

A. 1573. Die 26. Augusti fr. Antonius Matković nominatur episcopus Bosnae, cum potestate administrandi sacramenta et peragendi pontificalia etiam in locis infidelium, in quibus ordinarii episcopi actu non commorantur. *Biblioth. Barberini Cod. mss. XXXVI. fol. 48. Vol. 310.*

A. 1574. Minister provincialis Bosnae admodum reverendus pater Gregorius Kucich; sed duorum eius successorum nulla exstat memoria. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1575. Agente in primis fratre Antonio, custode et commissario Bosnae Gregorius PP. XIII. permittit, ut fratres provinciae Bosnensis possint occupare antiquum conventum s. Augustini in loco „Velika" in Slavonia, cum omnibus adnexis terrenis, a gubernio Turcico iam concessis. *Annales Minorum tom. XXI. p. 479.*

---

[1] Sravni Tudományos Gyüjtemény god. 1830. sv. V, str. 55—101; i *Fasciculi Ecclesiastico-Litterarii* od godine 1841., tomul. II., pag. 183.

[2] Ljetopisac ga zove Matom, a Lastrić u svom Epitome vetustat. ga piše Martinom.

Digitized by Google

A. 1576. Sancta sedes fratrem Antonium, custodem, a ministro generali qua commisarium visitatorem ad Bosnenses missum commendat per litteras datas „Reverendis in Christo Simoni a Ponte ministro et aliis fratribus ordinis minorum de observantia in loco s. Catharinae Cressevi degentibus, provinciae Bosnae Argentinae.“ *Tabularium Vatic. secret. Vol. 28.*

A. 1578. Fr. Joannes Mathaeus ab Ulmo a s. sede mittitur ad catholicos oppidi Dračanica in Hercegovina, ut iis in rebus spiritualibus assisteret. *Annales Minorum tom. XXI. p. 506.*

A. 1579. Fr. Antonius „Mathei“ consentiente ministro generali instat apud s. sedem, ut in Bosnam quam primum mittatur Visitator apostolicus. *Tabular. Vatican. Secret. Cod. Mss. Politicorum CXXIX. fol. 195.*

A. 1580. Mense Februario frater Antonius „Mathaei“. Roma discedit ad peninsulam Ston in Dalmatia ad eiusdem peninsulae episcopum. *Ibidem.*

A. 1580. Fr. Bonifacius Drakolica a Ragusio, episcopus Stoinensis a sancta sede romana mittitur ad catholicos Bosnae, Hercegovinae, Serbiae et Hungariae, Turcis subiectae, tanquam visitator apostolicus. *Tabularium Vatic. Secret. Codex XXIX. Politicorum fol. 145—210.*

Die 15. Decembris. Idem visitator apostolicus communicat cum summo pontifice visitationem Hercegovinae et Bosnae iam esse peractam, quin expertus fuisset „satanam aut aliquem malum occursum“; episcopum semendriensem, qui plura voce referret, pro sede scardonensi impense commendat. *Tabul. Vaticanum Secret. Lettere di Vescovi Vol. 10 fol. 27.*

A. 1581. Die 2. Martii. Mercatores catholici civitatis Sarajevo significant sanctae sedi visitatorem apostolicum a se tanquam angelum de coelis fuisse receptum, qui eos admodum consolatus est et in fide sancta confirmavit, gratiasque agunt summo pontifici maximas. *Tabularium Vatican. Secret. Armar. VII. capsa 7. Nr. 9.*

Die 11. Junii. Pariter et fratres ord. s. Franc. ceterique catholici Bosnae scriptis litteris gratias reponunt summo pontifici .... (mi) sinovi pravovierni karstiani stare viere rimske ... biskup bosanski i ministar ... provincie s ostaliem otci definitorni, i sa sviemi fratri i karstiani pribivaiućiemi u kralestvu bosanskomu i hercegovini, i u dielu od hrvata i srbske zemlie i podunavia ... u miestu Olovo ... et praeter ceteros subscribit: frater Gregorius Masnovich, minister provincie Bosne Argentine. *Ibid . . Nr. 8.*

Item die 10 Julii eodem gratitudinis sensu scribunt et catholici Salinarum Inferiorum ... Dolnih soli i od svih sela, koii su okolo otiu Soli, okolo pedeset mila Karstiani ..... subscribunt autem: Ja Mihal Atević; Ja (J)anko knez od Jasinice; Ja Knez Vraneš Ivanović, knez od Kalatče sa svom moiom knežiiom; Ja fra Stipan Milešić gvardia(n) od dolnih soli, koi i pisa ovo pismo; Ja (J)anko i Mato u Seočasci. *Ibidem . . Nr. 7.*

Digitized by Google

A. 1581. Diebus 28 et 29 Augusti eiusdem anni, in ecclesia s. Mariae in Babska, loco Sirmiensi, habetur sacra synodus, ipso Bonifacio in ea praesidente. Epistolis pietatis plenis, quo ex eadem synodo ad summum pontificem datae sunt, subscribunt die 30 Augusti: Ego predicator et presbiter atque oppidi plebanos Caspar . . . Ego frater Noris plebanus ivanconi; Ego (M)ateus plebanus de morovig; et ego christoforus plebanus de dragorino; Ja fra gargur kapelan od tompoienac; Ja fra ierolim bapski kapelan; Ego fr. nicolaus plebanus de gorriani; Jo fra marcho de uarse plebanus; Ego Antonius episcopus Bosnensis presens fui in omnibus istis et rogatus, ab illis ut meo digitto munirem has presentes sic et feci; Ita est, ego Gaspar qui supra manu propria as conscribsci *Ibid. Nr. 5.*

Eodem anno Gregorius PP. XIII. quatuor conventus fratrum Bosnensium propriis, expensis fecit aedificari (reacdificari?) et fratres in iis habitantes rebus necessariis provideri. *Romae Biblioth. Casanat. Co. Mss. X. V. 19.*

A. 1582. Circa exitum anni praecedentis vel initio vertentis Temesvarini apud mercatores Ragusinos, praesente episcopo Bosnensi et aliis itineris comitibus, pie in Domino moritur fr. Bonifacius, episcopus et visitator apostolicus *de cuius morte* datis ad s. sedem epistolis, retulerunt dicti mercatores Ragusini, quorum exemplum imitati sunt et catholici cives Temesvarienses nationis hungaricae. Scripta defuncti visitatoris et libri mansere apud Ragusinos in quadam cistula recondita. *Tabularum Vatic. secret. armar. VIII. Capra VII. n. 3 ex 4. et Politicorum Cod. CXXIX.*

A. 1584. Admodum reverendus pater Marianus Haglinich de Sutiska, minister provincialis. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1586. Sixtus PP. V. fratrem Gregorium a Salinis mittit consolandum catholicos in partibus Savi et Sirmii, sub iugo Turcico gementes. *Annal. minor. tom. XXII., p. 80.*

A. 1587 Adm. R. P. Franciscus Bolichjevich de Ricice, postea episcopus Bosnensis; multa cum provincia iurgia habuit atque lites; pax eo vivente nulla erat. Fojniczae sepultus iacet. Custos eius P. Marcus Bosnjakovich definitor generalis creatur Romae. *I. Chron. Velikanović.*

Idem episcopus pro partibus Sirmiensibus circa Ilok, Ljuba, Sot etc. in suum vicarium generalem nominat fr. Vicentium Štipančić, cuius opera usus novi calendarii [dicti Gregoriani] acceptatus est. *Vol. 152, fol. 394.*

Fr. Bernardinus a Ragusio cum aliis sociis, ut fidelibus in provinciis Požega et Temesvar, quoad res spirituales subveniret, a summo pontifice mittitur. *Secretaria Brevium in mense Decembr. p. 350.*

A. 1590. Minister provincialis admodum reverendus pater Petrus de Salinis. *I. Chron. Velikanović.*

A. 1593. Minister provincialis admodum reverendus pater Marianus Haglinich secundo. *I. Chron. Velikanović.*

Digitized by Google

A. 1596. Minister provincialis admodum reverendus pater Gregorius Masnovich. *I. Chron. Velikanović.*

Fr. Petrus a Bosna [a Salinis = Gradovrh] auctoritate s. sedis apostolicae in Serbiam transit et Bulgariam, ut christianos ibidem in catholica fide instrueret. *Secret. Brevium in mense septembris, p. 119.*

A. 1599. Admodum reverendus pater Antonius Milanovich definitor generalis. *I. Chron. Velikanović.*

A. 1600. Admodum reverendus pater Blasius a Gradac, vir ob eximias virtutes magnae etiam apud Turcas auctoritatis, in locis „Gradac, Jassabia, et Chelmo" quinque ecclesias aedificavit, et auctoritate Clementis VIII. illius regionis populum ad fidem catholicam reduxit *Vol. 382, fol. 113.*

A. 1602. Minister provincialis admodum rev. pater Stephanus Zlatarich. *I. Chron. Velikanović.*

A. 1605. Minister provincialis admodum reverendus pater Jacobus Slapnicza de Sutiska *Ibid.*

A. 1608. Admodum reverendus pater Elias Csakalovich a Fojnicza vir mirabilis in operibus suis. *Ibid.*

A. 1611. Admodum reverendus pater Martinus Bielavich de Sutiska, sub huius gubernio guardianus conventus s. Mariae Argentinae per Mahometanam seductus, Christo abnegato Mahometo subscribit. *Ibid.*

A. 1614. Minister provincialis adm. rev. p. Gregorius Marinovich.[1] *O. Stjep. Zlatović, Franovci pag. 72.*

A. 1615. Ministrum provincialem agit Fr. Gregorius Marinović Dulmensis. *P. Zlatović, Franovci, str. 72.*

S. 1617. Hoc anno fuit minister Provincialis Bosnae fr. Thomas Ivkovich de Bagnaluca, subinde episcopus Bosnensis, qui varias habuit cum Provincia dissensiones. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1618. Petrus Katić, episcopus Prizrenensis (Vol 219, fol. 10. Vol. 56, fol. 280), praesentibus Ludovico de Molost, legatto caesareo, et Casparo Gratiani, legato Othomanico, magno catholicorum in Slavonia fautore, occupat ecclesiam s. Petri Belgradiensem fratrum minorum Bosnensium. *Vol. 388, fol. 73.*

A. 1620. Minister provincialis Bosnae hoc anno fuisse legitur fr. Lucas Kačić, germanus frater Bartholomaei, episcopi Macariensis. *P. Zlatović, Franovci str. 72.*

A. 1622. Fr. Petrus a Salinis, episcopus Sophiensis, Romam petit (Vol. 390, fol. 491), ubi et obtinuit, ut fratres Bulgariae, qui interim eius gubernio obnoxii erant, a Bosnensibns penitus separentur. *Vol. 310, fol. 224.*

A. 1623. Minister provincialis Bosnae fr. Marianus Olovcich. *I. Chronic. Velikanović.*

---

[1] Chron. Velikanović pogriešno ga piše „Masnovich".

Digitized by Google

Eodem anno Fr a Salinis, episcopus Sophiensis, redux Roma ad conventum loci Gradovrh devertit, ubi et adstantibus fratribus die 4-a. Aprilis piissime moritur. *Vol. 384, fol. 75.*

Turcae, audita episcopi morte, manasterium invadunt et fratres, ut defuncti thesauros, quos Roma tulisset, proderent, variis tormentis excruciant; tandem promissis 2000 scutis fratres liberantur. *Očevija, Catalogus episcopor. Prov. Bosnae. MSS.*

A. 1624. Fr. Paulus Papić a Sarajevo et Gregorius Bosnensis (sic) Romam ad sacram congregationem fidei propagandae de tristissimo statu provinciae Bosnensis relaturi mittuntur. Sacra Congregatio, auditis relationibus, die 24. Octobris decrevit: scribendas esse litteras quaestuarias ad Principes pro fratribus Bosnensibus, easque quamprimum expediri mandavit, quia secus exactionibus Turcicis resisti non posset. *Vol. 384, fol. 74.*

Emericus Losy, nominatus episcopus Bosnensis, agente Nuntio s. sedis Viennensi, resignat titulum dicti episcopatus in favorem episcopi Scardonensis. *Vol. 330, fol. 406.*

Instituuntur hoc anno delegati apostolici, qui regiones Turco subiectas, in quibus ordinarii episcopi non resident, visitarent et animarum curam gererent. *Vol. 85, fol. 295.*

A. 1625. Fojnicae moritur fr. Antonius „Mattei" a Požega, episcopus Scardonensis et Bosnae administrator, vir promovendae rei catholicae studiosissimus. Vide et annos: 1575., 1576., 1579., 1580. *Historia domus Požeganae. MSS.*

Decreto s. Congregationis de fide propaganda die 5. Septembris edito proponitur, si sanctissimo placuerit, fr. Thomas Ivković, ante paucos menses in ministrum provincialem electus, pro episcopo Scardonensi et administratore Bosnae. *Vol. 385, fol. 543 et 610.*

Die 28. Octobris fr. Albertus Rengjić Ragusinus, episcopus Semendriensis, venit Belgradum ad locum ordinariae suae commorationis. *Vol. 56, fol. 210.*

Die 17. Novembris Urbanus PP. VIII. patribus definitoribus actualibus et exministris provincialibus provinciae Bosnae concedit — pro hac vice tantum — ut sine capitulo in locum fr. Thomae Ivković, alium ministrum provincialem eligere possint[1]. *Vol. 385, fol. 469.*

A. 1626. P. Marcus Bandulavić a Skoplje et P. Elias a Požega undant missionem australis Hungariae in locis Karaševo et Lipova (Lipa ad Marusium). *Vol. 147, fol. 103.*

In Gradovrh moritur P. Thomas ab Olovo, vir aetate grandaevus vitaeque sanctitate clarus; et dum fratres locum sepulturae quaererent, corpus defuncti episcopi Sophiensis, Petri Saliensis, incorruptum et flexibile inveniunt. *Vol. 124, fol. 34.*

Moritur Fojnicae fr. Antonius a Požega episcopus. *Historia domus Požeganae fratrum minor. MSS.*

---

[1] Nu imena tomu provincijalu ne znam, ako li nije fr. Marian Olovčić (?)

Digitized by Google

A. 1627. Fr. Albertus Rengjić, episcopus Semendriensis, occupat ecclesiam s. Petri Belgradiensem, in qua fratres Bosnenses sacra peragebant. *Vol. 388, fol. 65.*

A. 1628. Mense Martio Pater N. N. minister provincialis Bosnae una cum P. Andrea Tomanović a Kamengrad Romam discessit ad congregationem generalem. *Vol. 142, fol. 78.*

In capitulo provinciali hac aestate celebrato in ministrum provincialem eligitur P. Andreas a Kamengrad. *Vol. 57, fol. 25, 27.*

Hic minister provincialis „maleus fratrum" dictus (fuit), quia eos in virga ferrea rexit, et quoddam speciale disciplinae genus discolos componendi adinvenit et adhibuit. *I. Chron. Velikanović.*

A. 1629. Fr. Albertus Rengjić, episcopus Semendriensis, mense Septembris Belgrado Viennam discedit, ut, terminatis quibusdam in aula imperiali negotiis, munus visitatoris apostolici inter Valachos [seu Uskokos] Croatiae, quorum numerus 20.000 exaequabat, perageret. *Vol. 385, fol. 510.*

Mercatores Bosnenses, ob ecclesiam Belgradiensem litem agunt acerbissimam adversus mercatores Ragusinos. *Vol. 57, fol. 23.*

1630. Viennae inter mensem Januarium et Aprilem (vol. 72, fol. 1) moritur frater Albertus Rengjić, episcopus Semendriensis, destinatus visitator apostolicus apud Valachos. *Vol. 148, fol. 294,*

Die 15. Aprilis Romae a Cardinalibus s. congregationis de fide propaganda fratris Pauli Papić, Bačiensis parochi, laudatur zelus et solicitudo circa procurandam animarum salutem. *Vol. 75, fol. 249, 251.*

Frater Dominicus „Andreassi", episcopus Stephanensis et fr. Bartholomaeus Kačić, episcopus Macariensis, conveniunt, ut catholici in orientali parte fluvii Neretva habitantes deinceps ad Stephanensem (Narronensem), alii vero in occidentali plaga eiusdem fluvii ad Macariensem pertineant dioecesim. *Vol. 148, fol. 216.*

Abbasa, ferocissimus gubernator Bosnae, catholicos crudelissime persequitur; guardianus in Dolnji Soli a Turcis occiditur, multi fratrum incarcerantur. (Vol. 148, fol. 325.) P. Matheus a Jajce et P. Gabriel a Poljana ab obviis Turcis baculis saevissime caesi, perimuntur. *Vol. 148, fol. 323.*

A. 1630. . . . . Religiosi de provincia Bosnae Argentinae . . . . anno 1630. . . . veste saeculari induti in Transilvaniam appulerunt numero quatuor: Stephanus de Salinis, Stephanus aliis Seraphinus a Lopara, Marianus a Sarajo, et Elias; verum postremi duo . . . vix salutata provincia ad suos rediverunt. . . . Die inaugurationis [Georgii Rakoczy] religiosi ex Argentina Bosna, hospites praedicti Stephanus a Salinis et Stephanus a Lopara, lege Transilvaniae provinciam intrare prohibiti, ut in regno praexstitisse palam comprobarent, pro saecularibus vestibus religiosas sumpserunt, et se in publico stiterunt, toleratique deinceps ali ienigeni fratres liberius etiam per titulum confirmati nuper Csikiensis monasterii spiritualem operam regnicolis locarunt. . . . Pater Stephanus in id animum intendit, ut pro depasta vinea domini a sacra congregatione missionariam exoraret

Digitized by Google

facultatem, qua brevi impetrata, per provinciam, licet non absque metu, religiosus tamen inter furentes haereticos incedebat, operamque in sacris, magnatibus praecipue, cum linguam patriae [adhuc] non novisset, addicebat. *Chronic. Losteiner.*

A. 1631. Die 25 Aprilis Požegae, P. Marcus, servis Bašae Kanisiensis non valens illico agnellum assandum procurare, 713 ictus baculorum sustinere cogitur. *Vol. 73. fol. 163.*

Die 24 Junii in capitulo provinciae in ministrum eligitur pater Martinus „Barguglianin", cuius cognati fere omnes Mohametanam fidem amplexi erant. (Vol. 73. fol. 163). In tota provincia hoc anno erant fratres numero 350. *Vol. 391. fol. 149.*

Joannes Tomcus Mrnavić confirmatur episcopus Bosnensis, eodem vero tempore administratio Bosnae committitur fr. Thomae episcopo Scardonensi. *Vol. 310. fol. 322.*

A. 1632. Princeps Georgius Rakoczy sub dato diei 10. Junii Albae Juliae fratribus Bosnensibus, qui ut missionarii apostolici in Transilvania laborabant, litteras protectionales concedit. *Chronic. Losteiner*

A. 1633. Fr. Andreas a Jajce, olim officialis in aula imperiali Viennae et ottomana Constantinopoli, Bononiae edit quaedam opera, a se conscripta. *Vol. 75. fol. 286—290.*

Dum Fojnicae extraordinaria provinciae congregatio praeside episcopo Macariensi haberetur, frater Thomas Ivković, episcopus Scardonensis et administrator Bosnae, die 17-a Junii in loco „Lucna", qui a Fojnica itinere duorum dierum distat, piissime moritur.[1] Duo patres definitores et quatuor sacerdotes, cum defuncti corpus ad ecclesiam Jajcensem portaretur, a Turcis capti incarcerantur et nonnisi numeratis 160 scutis libertati restituuntur. *Vol. 75. fol. 245.*

Fr. Hieronymus „Lucich" etiam „Bozoslavich" (Vol. 385. fol 610) dictus, a populo et fratribus in Olovo congregatis pro episcopo Scardonae commendatur (Vol. 75. fol. 243.) Nonnulli tamen contradicebant ideo, quod eius fratres germani: Behrem, Alia et Pervan, cum suis, Muhamedanismum amplexi fuerint. (Vol 152. fol. 350). Is initio huius saeculi plurimum pro fide catholica operabatur in Slavonia, ubi et antiquum conventum Našicensem, a patribus provinciae s. Mariae, ad quam pertinebat, (P. Eugenii Kossa Antiquarium Prov. Marianae Mss. Part. III. pag. 453.) circa annum 1532 derelictum (conf. Književnik III. God. p. 513) pro fratribus Bosnensibus occupavit et restauravit. *Vol. 75. fol. 288*

P. Georgius Pranić, dictus „Paleologus", commendatur pro episcopo Belgradiensi vel Budensi. *Vol. 75. fol. 419.*

Hoc anno imago s. Antonii Pad. in ecclesia Našicensi adcursu populorum frequentissimo depingitur. *Pavišević: Recensio Ms. conventuum provinciae Capistranae.*

---

[1] Otac Nikola Lašvanin bilježi u svom ljetopisu, da je biskup Ivković umro u Jajcu god. 1634.

Digitized by Google

A. 1634. Catholici locorum: Iloch, Gliuba, Sot, Barkasovo, Bacinczi, Seleus, Kalotinczi, „Gibara, Higge, Lasz", tres viros Romam mittunt, qui a sua Sanctitate peterent fratres minores Bosnenses pro cura animarum. *Vol. 152. fol. 393.*

Die 20. Junii in capitulo provinciali, praeside P. Philippo a Kamengrad, commissario provinciae, in ministrum eligitur P. Nicolaus Brajković. *Vol. 152. fol. 354.*

Administratio Bosnensis episcopatus committitur fr. Hieronymo Lucić, episcopo Drivastensi. *Vol. 310. fol. 322.*

A. 1635. Patres Bosnenses Stephanus a Salinis et Stephanus a Lopara anno 1635 tumultus aulicos iam deseruerant et ad parochialem siculicalis sedis Maros ecclesiam in Köszvényes dictam, alias pastoris solatio destitutam, ambo convenerunt et consequenter opera imprimis religiosi pro tunc laici conversi, provinciae s. Mariae alumni, Casimiri Domokos . . . in tantum sibi demeruerunt, ut locum mansionis in vicino pago Mikháza beneficio praecipui viri Michaelis Tholdalaghi et consortis eius Elisabethae Mihálcz obtinuerint, ecclesiamque et cellulas e lignis aedificare coeperint. Ceterum religiosi isti in dioecesi, cuius antistes exul erat, ut liberius et fructuosius sacramenta ministrarent . . . alter eorum P. Stephanus a Lopara ad romanam curiam venit . . . [et 1636.] obtinuit facultates . . . missionis apostolicae . . . *Chronic. Losteiner.*

A. 1635. Cyrillus, patriarcha Constantinopolitanus, et vezirius Budensis, ferocem movent in catholicos et franciscanos persecutionem. Gubernator Bosnae decernit: conventum Fojnicensem igne delendum, fratres perimendos. (Vol. 152. fol. 302.) Fratres Fojnicenses tamen 4000, Našicenses vero 2800 scutis numeratis mortem evadunt; multi fratrum in vinculis gemunt. (Vol. 152. fol. 356.) Multi ex fratribus censuerunt: Joannem Tomcum Mrnavić, nominatum episcopum Bosnensem, in Bosnam vocandum. (Vol. 152. fol. 320.) P. Nicol. Brajković, minister provincialis Bosnae, post habitam 12-a Martii congregationem Romam concessit cum proposito non revertendi amplius ob persecutiones et difficultates (Vol. 152. fol. 363.), qui tamen, agentibus in primis mercatoribus Sarajevensibus, mense Julio in Bosnam rediit. *Vol. 152. fol. 331.*

Fr. Elias „Bulich de Darnissa", clericus provinciae Bosnensis, edidit libellum inscriptum „Privilegia provinciae Bosnae Argentinae . . . Anconae apud Marcum Slavioni 1635 " in forma 12. folia habentem 8, quem dedicavit „Patri ac Praeclarissimo viro Andreae Tomanovich Camengradensi . . . olim Ministro dignissimo . . .".

A. 1636. P. Philippus a Kamengrad, qui nuper Budae parochum agebat, mittitur visitatum ecclesias ad lacum „Balatinum" sitas. *Vol. 79. fol. 174.*

A. 1637.[1] Tempore [P. Nicolai Brajković] casus Foiniczae contigit pessimus, talis quidem, ut Turcae et conventum solo aequare et fratres perimere intenderint [an. 1635]. Casus autem iste fa-

[1] I Chronic. Velikanović meće taj slučaj u god. 1635. ali krivo.

*

Digitized by Google

talis ita contigit: P. Marianus Maravich, conventus Sutiscensis guardianus, cum summa cuidam Sinanovich, turcae potentissimo, imperatoris Turcorum intimo, et magnae apud omnes aestimationis viro coniungeretur necessitudine, a provincia et discretorii Foinicensis patribus rogatus, ut rem cum turcis interventu sui patroni in bonum coenobii ageret, se velle reposuit, si in futuro mox capitulo provinciale sibi munus deferetur; patres etsi minus iustae petitioni acquiescunt, et fidem datam maiori provinciae sigillo munitam petenti exhibent; sed rebus cum Turcis compositis et conventu a maioribus eliberato expensis, patribus capituli, sibi illudere volentibus, maxime illudit cum eorum periculo. Amicum quippe suum accedit pristinum, eique provinciae patrum fidei iussionem porrigit. Sinanovich visa fidei iussione et audita P. Mariani interpellatione, suum ad locum capituli, quod tunc Cressevii celebrabatur, ministrum delegit; minister Cressevium cum cohorte advolat, tentoria ad coenobium erigit et dira atque extrema minatur patribus, ni patrem Maravich provincialem iubeant. Quare necessitate constricti etiam nolentes promissum servant, et ut petebatur, ad electionem procedunt . . . *I. Chronic. Velikanović.*

Praefatum capitulum primo dimidio mensis Augusti an. 1637. habitum fuit (Vol. 157. fol. 251.), praesidente P. Nicolao Kuljenović (Vol. 157. fol. 219.), et electus in eo minister provincialis P. Marianus Marović totum definitorium deinceps in gubernio habuit sibi adversum. *Vol. 157. fol. 193.*

A. 1637. P. Georgius „Bielavich" nominatur episcopus Tininiensis. *Vol. 79. fol. 157.*

Die 1-a Aprilis (Viennae vel Tyrnaviae?) moritur Joannes Tomcus Mrnavić, episcopus Bosnensis, qui tamen ante mortem episcopatum Bosnensem resignavit in favorem Fr. Thomae „Marhnavich" (Vol. 79. fol. 361.) nepotis sui. *Vol. 160. fol. 332.*

Die 26-a Junii Fr. Thomas „Marhnavich . . . biskup obrani od Smedereva . . ." et administrator Bosnae cedit parochias „Carascevo" et „Morovich" conventui s. Mariae in Srebernica. *Vol. 157. fol. 259.*

A 1638. P. Hieronymus Lucić, episcopus Drivastensis et interim administrator Bosnensis, rogat a sacra congregatione fr. Johannem „Mihailovich" a Požega, nepotem suum (Vol. 157. fol. 251.) et actu vicarium generalem, sibi in „*suffraganeum*" dari. *Vol. 157. fol. 241.*

Quidam saecularis lucri causa falsificavit litteras bullarum apostolicarum, nec non sigillum episcopale et provincialis ordinis minorum de obs. in Bosna, qui usque ad mortis articulum celavit scelus suum, ab aliquot annis, quo confesso et conditionaliter absoluto, convaluit et hoc anno a summo pontifice absolvi humiliter postulat. *Vol. 157. fol. 194.*

A. 1639. Hoc anno in provincia Bosnensi erant conventus 17, hospitia 100, fratres vero universim 412. *Ex Actis capituli gener. Tabularium Ordinis.*

Digitized by Google

A. 1640. Hoc anno, altero dimidio mensis Junii, in capitulo provinciae in ministrum eligitur P. Martinus „Barguglanin“. *Vol. 124. fol. 39. et 133.*

P. Bartholomaeus Kačić, episcopus Makariensis, instat apud s. sedem, ut fr. Petrus Kačić sibi in coadiutorem detur. *Vol. 127. fol. 178. et vol. 124. fol. 132.*

P. Elias a „Rodgna“ (Radna), qui a Turcis multa pro Christo passus, saepiusque baculis dire caesus fuerat, in Italiam concessit. *Vol. 124. fol. 89.*

P. Joannes Dežmanić a Darniš ut missionarius mittitur Karašovam, ubi sequentibus annis et in primis Lipae plurima bona in incrementum fidei catholicae operatus est. *Vol. 85. fol. 396.*

Hoc anno florebat gymnasium conventus Velicensis in Slavonia, magistro P. Joanne Mihailović a Požega, viro erudito, pio, et rerum agendarum dexteritate claro, qui dein ad sedem Prizrenensem postulatus fuit; alumni erant 40. Eodem anno in ecclesia s. Augustini Velicensi erutus fuit lapis cum inscriptione fere deleta, in qua nonnulli arguebant dictam ecclesiam ante 600 annos exstructam fuisse. *Vol. 124. fol. 43.*[1]

A. 1641. Die 6 Decembris fr. Joannes Baptista Doaria, ord. s. Franc. observ., Italus ex dioecesi Cremonensi, praeconisatur episcopus Semendriensis.[2] *Cod. mss. XXXVI. 22. Biblioth. Barberini. Romae.*

A. 1642. P. Andreas Stipančić ab Omiš, non obstantibus impedimentis et diris persecutionibus, Radnae, in suburbio Lipensi, ad dextram Marusii ripam, aedificat ecclesiam Ascensionis Domini. *Vol. 87. fol. 187.*

A. 1643. In monasterio Sutjescensi die 15. Januarii. (Vol. 87. fol. 188.) piissime moritur P. Hieronymus Lučić, episcopus Drivastensis et aliquando administrator episcopatus Bosnensis. Is natus 1575, post studia in Italia absoluta circa annum 1601 in patriam rediens, in primis in Našicensi et vicinis partibus indefesse et magno cum fidei incremento laborabat. (Vol. 179.) Guardiani, definitoris provinciae. (Vol. 385. fol. 610), item commissarii provinciae, et vicarii generalis munere tempore episcoporum Baličević et fr. Alberti Rengjić preclare fungebatur; vir scientia, pietate et religionis zelo clarissimus. *(Vol. 118. fol. 339. et Historia domus Požeganae fratrum Minorum, ubi agit de Conv. Sutjescensi.*

Petrus Sabatinus Jadrensis, parochus Niemcensis in Sirmio, et episcopi Semendriensis, qui absens erat, vicarius generalis, franciscanorum parochias in *Laz* et *Vukovar* violenter occupat. *Vol. 179.*

[1] Velička crkva stara bila je u gotičkom slogu sazidana, kano što je još i sada opaziti na ostancih i na vratih, koja vode iz sakrištije u svetište; a vjerojatno je, da je zidana u drugoj polovici 15 stoleća.

[2] Ali nikad nije u svoju biskupiju zavirio.

Digitized by Google

P. Marcus Bandulavić Bosnensis nominatur archiepiscopus Marcianopolitanus (Preslav) in Bulgaria eo addito, ut resideat Silistriae. *Vol. 87. fol. 188. Vol. 127. fol. 412.*

Mense Junio vel primo dimidio Julii in capitulo Bosnensi, praeside P. Marino Imbrišinović a Požega, P. Franciscus Lipanović eligitur minister provincialis Bosnae. *Vol. 179.*

P. Johannes Mihailović a Požega, electus Prizrenensis episcopus, in itinere Romam versus disparuit, nec amplius quidquam de illo, facta etiam sedula indagatione, certo resciri potuit. *Vol. 179.*

Mense Maii P. Jacobus Bon-Carpi, Italus, Ord. s. Francisci conventualium, olim per plures annos parochus loci Seghoras in Germania (Vol. 80. fol. 46), episcopus Nimeriae et administrator Semendriensis, venit Belgradum ad suam residentiam. *Vol. 87. fol. 267.*

A. 1644. Alaybeg Sirmiensis insidiatur vitae episcopi Nimeriae, qui eapropter aufugit Ragusium, et inde Viennam, ubi anno 1646 episcopatui resignavit. *Vol. 94. fol. 17.*

12. Augusti in pago Szent Maria, dum pestiferis inserviret, mortem oppetiit P. Philippus a Kamengrad, olim commissarius provinciae Bosnensis, qui plurimos a daemone obsessos liberasse traditur. *Necrologium conventus Beckoviensis provinciae Salvatorianae.*

Mense Decembri, Velicae in Slavonia pie in Domino obiit P. Thomas Mrnavić, episcopus Bosnensis. *Vol. 90. fol. 295.*

A. 1645. Pontifex P. Marcum Bandin, anhiepiscopum Marcianopolitanum et administratorem Bakoviensem, principi Moldaviae Basilio commendat..... praelaudatus Marcus Bandinus Scopia ortus ac subinde regulam s. P. Francisci in provincia Bosnae Argentinae professus, scripsit Moldavicae missionis suae *Itinerarium,* ab alma provincia [Transilvaniensi] in originalibus haereditatum. *Chronic Losteiner.*

A. 1646. P. Stephanus ab Imotta exdefinitor, P. Georgius guardianus Živogostae, P. Joannes a Poljica, guardianus Macarscensis, P. Paulus Kačić, guardianus Zaostrogensis, P. Georgius Kačić, pater provinciae, P. Thadaeus Vukasić excustos, P. Nicolaus Rusić, nomine 120 fratrum Hercegovinensium rogant auctoritate s. sedis apostolicae a fratribus Bosnensibus separari, prout et olim saepius petebatur. *Vol. 172. fol. 325.*

Commissarius provinciae hoc anno fuit: P. Lazarus a Fojnica. *Vol. 172. fol. 396.*

A. 1647... Primam in Transilvania.. sub praesidio admodum reverendi P. Gabrielis Thomasii.. fuisse in Csik die 19 Martii anno 1647 celebratam fratrum synodum, colligo ex originalibus litteris obedientiae, quibus.. recens electus fr. Marianus Saraënsis ... patrem Casimirum Domokos.. confirmat guardianum conventus s. Francisci Albae Ecclesiae [Carolinae].

Eodem anno P. Stephanus a Salinis vicarius generalis [episcopi Transilvaniae] et archidiaconus nominatur a principe sub dato Albae Juliae 20 Aprilis. Ut cunque autem vi a principe saeculari et quidem

Digitized by Google

heterodoxo sit nominatus vicarius generalis, munus susceptum naviter gessit; obibat provinciam, de vita et moribus cognoscebat, et ut mala curaret, leniora prius adhibuit remedia, in improbos mores gravius dein animadvertit, et hinc odia incurrit curionum, qui ut censoriae auctoritati sui vicarii modum ponerent rem ad principem . . . detulerunt . . cuius favore insanae deliciae protegerentur atque fides etiam, quod in curionibus Siculicalis sedis Sepsi tristis experientia probavit, periclitaretur . . . princeps Salinum per epistolam graviter admonuit, ut . . auctoritate moderate uteretur. Ad quae Salinus principi facti sui rationem exposuit se in administranda sacra republica ad decreta conciliorum egisse, neque modum in his excessisse . . . . Dein Salinus mortuis parochis saecularibus viros sui ordinis administrandis parochiis praeposuit, qui populum verbo et vitae castigatioris exemplo informarent et liberioris temporis infamiam levarent. *Chronic. Losteiner.*

A. 1648. P. Georgius „Veich" ab Olovo, ordinis minorum prov. Bosnensis, a Georgio Lippay, archiepiscopo Strigoniensi, sede Colocensi vacante, designatur, qui in vasta Danubii ora oppressam sub iugo turcico religionem sustentaret. *Historia conventus Kremnicensis MSS. pag. 43.*

Dira in catholicos et fratres Bosnenses a Turcis movetur persecutio; conventus omnes, excepto Olovo, depraedantur et partim diruuntur; episcopus Maravić ad lacum Balaton, seniores provinciae patres ad partes Požeganas aufugiunt. *Vol. 178.*

A. 1649. In conventu Csikiensi die 15. Martii . . . fuit congregatio, in qua [electus fuit] Gvardianus Mikházensis P. Stephanus a Lopara fr. Marianus Sarai definitor, fr. Stephanus de Salinis definitor.

P. Stephanus a Salinis [vicarius generalis] imperio principis fratres suos e parochiis ad claustra revocavit, afflictis [vero] ecclesiae rebus consulturus et melioris cleri defectus suppleturus peculiares viros probos et disciplinatos, quos *licentiatos* dixit, instituit, qui populum fidelem ad Deum salubrius ducerent. Haec eius ordinatio etiam in publicis comitiis Albae Juliae ann. 1649. 23. Januarii rati habita est. *Chronic. Losteiner.*

A. 1650. Admodum reverendus pater Thomas Juracich de Zaesda prope Sutiscam commissarius, eligit adm. rev. patrem Matthaeum Benlich de Bagnaluca in ministrum provincialem. *I. Chronic. Velikanović.*

Princeps Transilvaniae decreto die 22. Februarii huius anni edito iubet, ut P. Stephanus de Salinis, generalis vicarius Transilvaniae, causas matrimoniales catholicorum cognoscat, et partes pro munere suo componat. *Chronic. Losteiner.*

A. 1650. Mense Februario Velicae in Slavonia moritur P. Marinus Imbrišinović a Požega, episcopus Belgradensis et aliorum episcopatuum Hungariae et Slavoniae sub turcico dominio existentium zelosus administrator. (Vol. *218. fol. 295.* et Vol. *310. fol. 30.)* Se-

Digitized by Google

pultus quiescit in ecclesia s. Augustini. *P. Nicolai a Lašva Chronicon MSS.*

Die 15. Junii P. Mathaeus Benlić, minister provincialis, rogat sacram congregationem de fide propaganda, ut filium provinciae Bosnensis pro episcopatu Belgradensi proponere non dedignetur. *Vol. 218. fol. 162.*

A. 1651. Loco P. Mathaei Benlić, electi episcopi Belgradensis, in vicarium provincialem eligitur P. Andreas a Jajce.

Die 25. Junii in ecclesia s. Mariae in Olovo per episcopum P. Marianum Maravić. P. Mathaeus Benlić consecratur, assistentibus P. Paulo Posilović, episcopo Scardonen. et praefato P. Andrea a Jajce, vicario provinciali. Vol. 218. fol. 263, et Vol. *Relazioni.*

Reverendissimus pater Petrus Manero, minister generalis totius ordinis minorum, olim concessam provinciae Bosnensi facultatem. suos clericos Romam et ad alios Italiae conventus mittendi, renovat. *Vol. 305. fol. 53.*

A. 1652. Incertum qua die obiit P. Stephanus a Salinis . . . . P. Adalbertus Ujfalvi aetate coaevus laudes eius sequentibus in suis manuscriptis memorat: R. P. Stephanus a Salinis fuit primus custos conventuum Csik es Mikháza, qui etiam fuit vicarius generalis catholicorum in Transilvania, natione Bosnensis, per interpretem tamen concionabatur, tandem etiam per se, sed hungaricam linguam non poterat bene exprimere, qui litteratos homines conabatur *licenciatos* facere, ut populus audiret verbum Dei ob penuriam sacerdotum. Hic Pater . . . gratus et acceptus erat apud dominos et plebem, imo etiam apud principem regni, ita ut eum ad mensam adhiberet, erat enim exemplaris et bonae vitae; verbo: Religiosus devotus, et prudenter gubernabat visitabatque tam monasteria quam parochias, qui multum in ecclesia et religione laboravit . . . . . Hic in via vocatus ad domum Francisci Bethlen, filius cum in periculo mortis esset et mater ploraret, dixit ei: noli flere, sanabitur; flexit, oravit, [filius] coepit melius valere et convaluit. Hic Pater cuidam nobili saeculari sapienti dixit: melius esset, ut animae provideres, tu enim ante annum morieris. Hic [saecularis] erat sanus, dicebant[que] ei, non credat; et cum iam prope esset annus, non credebat, tamen tristis erat [et] mortuus est ante annum.

Hic principi Rakoczy seniori in venatione laeso anno 1647. dixisse fertur: non sanaberis sed morieris. Hic reverendus pater multarum virtutum obiit in conventu Mikháza et sepultus est ibidem in crypta ante maius altare, quam ipse curaverat et primus intravit. Ita scribit de illo et P. Michael Balasffi ordinis minorum in suis manuscriptis. *Chronic. Losteiner.*

A. 1652.[1] P. Andreas de Jajce, commissarius provincialis, [in capitulo Sutjeskae habito] creat admodum reverendum patrem Phi-

[1] U izvorniku krivo je ubilježena godina 1653 na mjesto god. 1652.

Digitized by Google

lippum Tarnovicsanin ministrum provincialem. *I. Chronic. Velikanović.*

Definitorium praedicti Ministri Provincialis componebant: Fr. Franciscus Banić custos, fr. Mathaeus Vučković definitor, fr. Gregorius Vojković definitor, fr. Stephanus Djakovlia definitor, fr. Georgius Vuić definitor [fors idem qui an. 1648. scribitur Veić] definitor, fr. Joannes a Kamengrad secretarius provinciae; Fojnicensis guardianus: fr. Franciscus Dobretić. *P. Nicolai a Lašva Chronicon. Bosnense. MSS.*

A. 1653. Andreas Brnjaković, vir nobilis Olovensis, filius Bernardi et Mariae, de patria Bosnensi optime meritus et fidei catholicae defensor intrepidus, ab episcopo Bosnensi Maravić Imperatori Romano et aliis principibus impense commendatur. *Codex Ottobonian. MSS. 927. fol. 46.*

A. 1654. Episcopus Benlić, dum visitaret suam dioecesim. a Turcis captus in carceres coniicitur, et nonnisi solutis 400 scutis eliberatur. *Vol. 310. fol 76.*

A. 1655.[1] P. Philippus Trnovčanin ad finem vergente sui ministeriatus officio omnes pro celebrando Velicae capitulo praeparavit impensas; sed neque vocales Velicam venire volebant, neque gubernium Turcicum facultatem illud celebrandi dedit . . . .

Tempore capituli, quod Sutiscae habitum fuit, tres viri nobiles a Musselim cum mandatis, ut patres congregati patrem Libanović eligerent, accedunt. Turbantur ad hoc haud leviter patres, sed capto consilio, dum 200 aureos enumerant et vexam gravissimam solvunt, capitulum suo modo pacifice servant. *I. Chronic. Velikanović.*

Hoc anno in provincia Bosnensi erant fratres numero 300. — Conventus in Olovo pro tuendo ecclesiae decore, tutanda episcopi et catholicorum libertate 600 scuta solvere cogitur. — Ab initio episcopatus Fr. Mariani Maravić usque ad praesentem annum 2000 familiarum e regno Bosnae in Hungariam transmigrarunt. Vol. inscriptum *Relationi.*

In capitulo praefato minister provincialis elegitur fr. Georgius a Salinis, custos fr. Petrus a Požega; definitores vero: fr. Joannes a Brod, fr. Nicolaus . . . . . a Banjaluka, fr. Stephanus Glumčić. fr. Petrus Guganović, Fr. Franciscus Ogramić; Fojnicensis guardianus fr. Joannes a Kamengrad. *P. Nicolai a Lašva Chronicon Bosnense MSS.*

A. 1657 [2] Admodum reverendus pater Georgius Dungerović de Salinis, minister provincialis in secunda congregatione Modricae habita, stante eo tum penes provinciam ex indulto capituli generalis iure, patrem Joannem Dragnimlia provinciae commisarium

[1] Ovaj kapitul bje držan god. 1655, kako se razabira iz jednog lista biskupa Benlića (Vol. 218. fol. 18); ljetopisac je krivo ubilježio godinu 1653.

[2] Ljetopis piše god. 1656 mjesto god. 1657.

Digitized by Google

nominat, duobus actualibus provinciae definitoribus eidem contradicentibus, patribus nempe Stephano Glumčić et Nicolao Ačžić, qui perditis oleo et opera definitorio sponte se subii iunt. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1658. Commissarius interea fungitur officio, verum tamen cum Fojniczam venisset, a patre Nicolao mox dicto definitore, ostio in faciem clauso, ingredi prohibetur Pater tamen Joannes de Kamengrad et portam eidem aperuit, et illum cum tota familia solemniter excepit. Peracta visitatione canonica capitulum Gradovarini convocat, in quo [15. Septembris][1] terminato (P. Franciscus Ogramić) provincialis creatus est.

Tempore vero capituli conventus Sutiscensis cum eclesia, archivio provinciae et nobilissimis memoriis, totus igne consumptus, interiit. *I. Chronic. Velikanović.*

Praefati ministri provincialis definitorium constituebant: custos fr. Joannes a Kamengrad; fr. Andreas Zovičaniu definitor, fr. Stephanus Gradiščanin, fr. Petrus Raduljevčanin, fr Martinus Brogjanin, fr. Josephus Vitanović. Secretarius Provinciae fr. Hieronymus Varedoljanin; Gvardianus Fojnicensis fr. Franciscus Miletić. *P. Nicolai a Lašva Chronic. Bosnense MSS.*

Hoc anno adhuc vigebat liturgia slavica apud Bosnenses et quidem ita, ut principales partes missae primum latine et dein slavice recitarentur; partes principales considerabantur: Gloria in excelsis, Epistola, Evangelium, Passio, Credo, Pater Noster. *Vol. 305. fol. 60.*

Patres familiae Olovensis, videlicet: Philippus Trnovčanin exminister, Stephanus Glumić definitor act. Nicolaus a Banjaluka def. provinciae, Georgius ab Olovo gvardianus in Olovo, Georgius a Seočanica guard . . . Elias a „Turbiciho", Antonius a Sutiska, Vincentius Mendunić guardianus Ramensis etc. instant apud s. Congregationem, ut parochias: Laz. Nimci et Babska, conventui Olovensi vi ereptas, restitui faciat. *Vol. 305. fvl. 91.*

A. 1659. Sacra congregatio de fide propaganda ordinat, ut fr. Matthaes Benlić, episcopus Belgradensis, et episcopatuum in Hungaria atque Slavonia sub dominio turcico existentium administrator, possit apud fratres minores Velicae vel vero Szegedini residere. *Vol. 310. fol. 87.*

A. 1660. Patri Bernardino, Bosnensi dicto, conventus s. Nicolai in Visoki guardiano, quum tempore belli suppellectilia ecclesae ab inimicis Turcis defenderet, Turca manum dextram gladio abscidit. Is proin sic mutilatus rogat in conventum Venetiarum recipi, ubi confessarium mercatorum Bosnensium ageret. *Vol. 305. fol. 100.*

---

[1] Tako piše o. Mato iz Dervente, gvardijan Srebrnički, dne 1. ožujka god. 1661 da je i sam došao na kapitulum: veni ad capitulum provinciale . . . . . celebratum anno 1658. 15. Septembris. (Vol. 305. fol. 149.)

Digitized by Google

A. 1660. Die 14. Septembris in conventu Olovo piam mortem obiit P. Fr. Marianus Maravić, episcopus Bosnensis, qui et die 15. ibidem sepultus est. *Vol. 305. fol. 133.*

A.1661. Provincialis et fratres Bosnenses rogant summum pontificem, ut praecipiat ministro provinciali provinciae Dalmatiae, ne audeat illa quatuor hospitia Dalmatiae, olim a Bosnensibus erecta, occupare, cum tempore novissimi belli quatuor monasteria in Bosna sint combusta et fratrum plurimi occisi. (Vol. 305. fol. 141); item prohibeat, ne christiani catholicos, qui Turcis subiecti sunt, vi capere, abigere et tamquam sclavos tractare et vendere audeant (Vol. 305. fol. 208); item, ut fr. Mathaeus Benlić, ab imperatore et rege nominatus episcopus Bosnensis, confirmetur. *Vol. 305. fol. 174.*

Civitas Smederevo hoc anno incendio deletur. *Vol. 305. fol. 455.*

A. 1661. Admodum reverendus pater Franciscus Ogramić de Požega, minister provincialis, Velicae cum omnibus expensis parabat capitulum (anno 1661. celebrandum); sed postquam patrem Georgium a Quinqueecclesiis pro obtinenda facultate, sine qua congressus huius modi celebrari non potuit, ad Bassam Temesvariensem, Seida nomine, qui autoritate eandem tribuendi pollebat, destinasset, nobilis quidam Turca Bosnensis Čakalović, dicti Bassae cancellarius maior, in tantum impediri fecit exinde, quod capitula fratrum extra Bosniam in partibus Slavoniae aut alibi celebrari nunquam consveverint; suspicantur plerique, patres franciscanos transavanos [Bosnenses] per hunc cancellarium capituli Velicae celebrandi suspensionem procurasse. Et id quidem merito, commotum enim erat Turcas inter et Croatas bellum, cum quibus Nicolaus Zrinsky strenue pugnabat. Suspecti proinde patres Bosnenses potuissent esse et plura a Turcis incommoda perpeti. Animadvertens igitur P. Provincialis intentum suum undique impediri, supradictum P. Georgium a Quinque ecclesiis Romam pro obtinendo Brevi, vi cuius electio totius definitorii sequatur, determinat, et post eundem P. Anicium [Ančić] de Dulmo multorum librorum auctorem mittit. Agebat vero tunc temporis Romae P. Marianus Lisnić pro episcopatu Macariensi et eidem adiunctus socius P. Gregorius Kovačević, ambo Imotenses, qui horum provinciae procuratorum designationem impediunt. Illi vero ad propagandam recurrendo praesidem capituli Bosnensis P. Seraphinum de Bulgaria, commissarium apostolicum accipiunt, cui a P. Mariano Lisnić P. Franciscus Miletić a Banjaluka plurimum commendatus erat, tanquam vir inter omnes Bosnenses zelo, religiositate et scientia plenus. *I. Chronic Velikanović.*

A. 1662. Pater itaque Seraphinus, commissarius apostolicus, primum Seralium venit, fratrem Joannem a Derventa, loci parochum, pro secretario assumit, recta Fojnicam progreditur et patres vocales ad capitulum citat. Omnes quidem ad eius mandatum comparent, sed maxime inter eos circa novi provincialis electionem lites exoriuntur et dissensiones. Commissarius cum patribus Bosnensibus pro Patre suprafato Miletić, transsavani (Slavonitae) cum provinciali et patribus Salinarum Inferiorum et Superiorum pro Patre Joanne de

Digitized by Google

Darniš acriter decertant. Et postquam uniri nequivissent Transsavani cum Salinarum patribus . . . in commissarium, caeterosque Bosnenses patres varia improperia convitia atque minas mirum in modum spumantes e congressu capitulari exierunt. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1662. Commissarius P. Seraphinus reliquis vocalibus unitus sine provinciali capitulum celebrat 1662. die 14 Februarii [et eligit] provincialem adm. rev. patrem Franciscum Miletich, custodem patrem Georgium Sabich de Guber in campo Clevna seu Livno. Definitores: P. Philippum Runovich de Imota, P. Petrum Tuoglanin de Plumbo, P. Marcum Alkovich de Kreševo, P. Marcum Vasiljevčanin de Sutiska, P. Joannem de Derventa secretarium.

Gvardianos: Sutiscae P. Michaelem Brexann; Ramae P. Georgium Vojkovich; Foiniczae P. Franciscum Prudlia; Kreševii P. Petrum Dubocsanin; Vissokii P. Marcum Guberović; Plumbi P. Joannem Jerić; Argentinae P. Antonium Travisić; Gradovar Salinis P. Bernardinum Galias, quem Turca per crepaturam ianuae conventus gladio transfixit; Salinis inferioribus . . . ignoratur; S. Eliae Modricae P. Petrum Barglianin. Gvardianos Sibenicensem, Macharensem, Imotensem, Xivogostensem, Zaostrogensem, Velicensem, Nassicensem non reperii notatos.

Patres interea Transsavani [i. e. Slavoniae etc.] cum patre provinciali et supradictis Bosnensibus, obtenta a patre Sebastiano Neapolitano, olim commissario generali et ordinis patre atque discreto perpetuo, facultate, adunatis Velicae patribus capitulum celebrant et patrem Joannem de Darnis [ministrum provincialem] salutant. Sed cognita per congregationem de Propaganda supradicti commissarii generalis fraude, eundem sacra congregatio in propria cella unius anni spatio sequestrat. Pro transsavanis agebat generalis Sambuca, patris Sebastiani partes tuitus, et congregatio sacra Bosnensium acta defendebat et protegebat.

Trassavani duos Romam agentes expediunt, patrem videlicet Stephanum Radovanjčanin et patrem Georgium a Quinqueeclesiis, qui forti animo et sufficientibus rationibus Bosnensibus contradicebant, sed mandato sacrae congregationis carceri mancipantur. Intellecto hoc infelici suorum procuratorum casu alios duos, nempe patrem Josephum Vitanović et patrem Georgium Skontrić de Saraglio, Romam mox intrepidi mittunt transsavani. Hlorum [horum] duorum primus dilapidando res conventus Visokiensis tempore sui guardianatus terras inhypothecando et multa alia conventui debita causando ad patres transsavanos transiit.

Cum vero pro transsavanis in Propaganda agerent, pater Josephus Vitanovich haec verba haeretica protulit: „*potius omnes fidem negabimus, quam P. Francisci Miletić provinciali Bosnensium subditi vocabimur*“; quod in Propaganda valde notatum erat.

Hoc ipso tempore patres agentes transsavanorum patrem Marianum Lisgnich in curia nostra romana quaerebant, quod ratas vestiarii portiones e camera Neapolitana, quas Hispaniae rex pro singulis

Digitized by Google

annis in tanta pecuniae summa pia beneficentia erogabat, de sex annis fraudulenter usurpaverit.

Supradicti duo agentes inquisitionis causa iter Neapolim adsumunt, si furti arguendus esset pater Marianus Lisnić. Interea sacra congregatio de Propaganda episcopo Neapolitano mandat, ut tales religiosos carceribus tradat. Hinc primo episcopalibus, deinde conventus carceribus pater Josephus includitur, socio per fugam salvato.

Erat hoc etiam tempore Romae pater Michael Jelavić, pro episcopatu quoque Macharensi competens, qui patri Gregorio Skontrić, qui manus inimicorum Neapoli evaserat, scripsit, ut salutem in fuga quaereret, *quia quaereris ubique.* Hanc epistolam casu apertam P. Stephanus Gluntich, cum Anconae studens generalis esset, percepit, et P. Mariano Lisnić Romam transmisit, qua habita illum detentum Neapoli in carcere liberum dimitti curavit, seque ab imposturis egregie purgavit et provinciae rationem de repetitione dicti vestiarii optime reddidit.

Post haec sacra congregatio de Propaganda ad examinanda Bosnensium et commissarii [P. Seraphini] et provincialis Ogramić acta patrem Franciscum Soimirović [archi-]episcopum de Ocrida in partibus et patrem Vitalem de Ragusa delegavit, qui cum Anconam pervenissent, multa de provincia Bosnensi sinistre loquebantur, non ut iudices sed ut actores. Quae P. Stephanus Gluntić dissimulando, cuncta patri Mariano Lisnić perscripsit. Hic porro, ut primum haec intellexit, illorum *iter et opus impediri fecit.* Reversis itaque supradictis sacra congregatio omnem quam praedictis dederat commissionem cum plenitudine potestatis patri Michaeli Jelavich contulit, qui potestate munitus ad Bosniam iter direxit cum expresso sacrae congregationis mandato, ut P. Francisco Miletić sigilla restituantur.[1] *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1663. Ad provinciam ingressus litteras a studente generali Romae patre Michaele Radnich, vulgo Usun, percipit, ex quibus mentem et firmam intentionem reverendissimi ministri intelligit, ut si patrem Joannem de Darnis stabilire in officio non valeret, acceptis ab utroque provinciali sigillis se ipsum provincialatus dignitate condecoraret. Sed ambitiosus et gubernandi avidus sine consideratione atque reflexione s. congregationis, cuius mandato delegabatur, tentare coepit. Et licet a P. Joanne de Darnis, transsavano provinciali, sigilla evulserit, a patre tamen Miletich, provinciali Bosnensium, nullo modo potuit. Interim habitis sigillis imperare, obedientiales formare litteras, religiosos commutare et similia praeter intentionem s. congregationis coepit. His quippe auditis sacra congregatio omnia eius in provincia facta una cum potestate illi tradita annihilavit; imo etiam definitoriatum, quem loco patris Petri Tuoglianin de Plumbo vita functi obtinuerat, privavit. Omnes pro-

[1] O. Jelavić počeo je svoju službu kao povjerenik obavljati god. 1663. (Vol. 305. fol. 376.)

Digitized by Google

fessos et ad religionem ab ipso Jelavich receptos pater provincialis Miletich revalidare debuit.

Vocatus tandem a sacra congregatione pater provincialis Miletich, ut in plurimis accusatus responderet, ratione et innocentia fultus, intrepide ad omnia argumenta reposuit, et fortioribus in adversarios retortis, victor tandem ad provinciam rediit. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1663. P. Joannes Ančić colligendis indulgentiarum decretis, quae in favorem Provinciae Bosnensis emanaverant, sedulo intentus, rogat sacram sedem, vellet alias adhuc ad decennium concedere sequentibus ecclesiis: a) S. Mariae Gratiarum oppidi de Plumbo. b) B. Mariae Virg. prope oppidum Plumbi in monte. c) Ecclesiae s. Eliae Proph. in villa Jelaschae. d) B. Mariae V. prope oppidum Morovich Sirmien. dioecesis. e) S. Margarithae Virginis et Martyris villae de „Luba" Sirmiensis dioecesis. f) S. Catharinae V. et M. villae de „Soth". *Vol. 305. fol. 252.*

Fratres Bosnenses, mortuo parocho in Babska, occupant illam parochiam, et in festo nativitatis B. M. Virg. sacras functiones ibidem peragunt. *Vol. 305. fol. 252.*

A. 1664. Tartari in Bačka, Sirmio et comitatu Baranja saeve grassantur, oppida Ilciz (Ilača) Babska, „Gliuba" depraedantur; multi catholicorum occiduntur, haud pauci in servitutem abiguntur. Sacra imago B. Mariae V. Babscensis in partes secatur, ecclesia vitiatur. *Vol. 305. fol. 455.*

Conventus Fojnicensis hoc anno die Jovis hebdomadae sanctae incendio deletur, qua occasione et bibliotheca antiquitatum dives interiit. *Ibid.*

A. 1666. Sub hoc provincialatu [P. Francisci Miletich] 1666. die Jovis, in caena Domini, hora meridiana, conventus s. Spiritus Foiniczae, cum secundo provinciae archivio seu memoriis ab origine provinciae Bosnensis et omnium rerum, regni etiam successibus, et a rege Bosniae occiso ibidem relictis, igne consumptus est totus. Extant quaedam adhuc a flamma ignis intacta fragmenta sed valde exigui momenti.

Sub eodem provincialatu quosdam provincia conventus, qui custodiam[1] eiusdem formabant, resecuit, et provinciae *Bulgariae* a tot saeculis subiectam anno adhuc 1644 sub provincialatu P. Petri Lippanovich reliquit, quo tempore in provinciam crevit.

Item sub eodem provinciali maxima persecutio, minae atque tentationes variae contra conventum Sutiscensem opera cuiusdam Turcae,

[1] Bugarska kano kustodija odciepi se od Bosne još god. 1622 . . . sub qua vicaria Bosnensi multae adhuc erant custodiae . . . quae sunt in Bulgaria, Valachia etc. . . separatae de anno 1622 (Ark. Vjeroplod. vol. 310. fol. 224). Ovo odieljenje od Bosne bi istom godine 1624 službeno potvrdjeno (Acta Bulg. Ecoles. p. 24). Provincia Bulgariae . . anno 1676 die 11. Junii a Clemente X in provinciam [erecta fuit] (P. Dominic. de Gubernatis Orbis Seraphicus tom. IV. p. 395.

Digitized by Google

Osman Uxigovich et in Ricsice Usem Kolakovich exortae, adeo, ut proximam conventus ruinam propter nimias expensas minarentur.

Die 10 Decembris admodum reverendus pater Georgius Sabich de Rama [eligitur minister] provincialis, commissario et capituli praeside patre Joanne de Camengrado; custos (fit) P. Stephanus Glumcsich de Dubocsacz, alii volunt, de Sutisca, ex eadem familia; definitores: P. Petrus de Dubicza e familia Cressevii, P. Nicolaus Ruxich e familia Vissovatii, P. Lucas Maruncsich de Possega, P. Antonius Travnik de Foinicza, P. Joannes Duhno de Derventa, e familia Sutiscensi.

Quinque electi fuere, ast commissarius generalis, audita quinque definitorum electione, illum, qui pauciora tulerat suffragia, excludi iussit. Hinc provincialis neoelectus, immediatus et commissarius, celatis electionis votis dicunt hunc miserum pauciora habuisse suffragia, quare etsi ii, qui ei sufragati sunt, testimonio perhiberent, istius vota aliorum votis plura fuisse, tamen definitoriali dignitate privatus remansit; sic fit, ubi conscientia fortiora pectora mala tenet.

Gvardiani: Imotae P. Philippus Runovich; Ramae P. Andreas de Sovichi; Foiniczae P. Joannes Rankovich de Maidan; Cressevii P. Martinus de Borovicza, sub hoc liberati sunt a supradictis Turcis, conventus extirpatoribus, fratres: Plumbi P. Michael Radnich, alias Uzum, factus contra totius familiae illius mentem. De credito invenit numeratae pecuniae octingentos aureos zechinos, turcice arslanias, sed spatio duorum annorum totum id, quod acceperat, consumpsit et conventum 345 aureis zechinis indebitavit.

Argentinae P. Stephanus Milics de Sutisca; Salinis P. Michael Imeonicsanin (?); Gradovarh P. Josephus Sibich; Modricse P. Mathaeus Vasich; Nassicis P. Marianus Resich de Captol; Vellicae P. Josephus de Brod.

Conventus maritimos hic non nominavit, qui ista notavit.

Hic provincialis anno sui officii primo morte praeventus occubuit, in cuius locum non vicarius sed provincialis sufficitur. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1667. 20 Augusti admodum rever. pater Thomas Juracsich, de Zajezda, e conventu Sutiscensi. Hic optime suum gubernium explevit, adeo ut a pluribus annis talis administratio provinciae facta non fuerit.

Tempore huius provincialis venerunt Turcae, Acsamogliani vocati, id est infantium catholicorum raptores, a suo imperatore expediti, et multos eorum cum maxima christianorum aerumna et lachrimis abstulerunt.

Eodem moderante provinciam Pacchjara schismaticorum sive patriarcha Pechyensis Constantinopoli cum imperatoris ordine venit ut omnes catholicos aut ritum graecum aut sectam Turcarum amplecti cogeret; multa proinde conventus Bosniae pro sui et catholicorum liberatione expendere debebant, et si diabolicus homo a nostris christianis cum universa cohorte sua una noctium Possegae occisi non fuissent, Deus novit, quae adhuc contigissent. *I. Chronic. Velikanović.*

Digitized by Google

Sacra Congregatio de fide propaganda ministro provinciali Bosnae et episcopo Belgradensi mandat, ne permitteret P. Joannem a Derventa, missionarium, capella Arad exturbari. *Vol. 310.*

A. 1668. Radnae in aedicula sacra coloratur imago B. Mariae V. deinceps miraculis clara. *Pavišević Recensio Conventuum provinc. Capistranae MSS.*

A. 1669. Sacra congregatio prohibet, ne iuvenes in conventu Velika, Slavoniae, ad novitiatum recipi et ad solemnia vota nuncupanda admitti possint, Vicario provinciali fratre Thoma Juračić. *Vol. 124. fol. 141.*

28 Augusti Sutiscae celebratum fuit capitulum, in quo factus est provincialis P. Gregorius Kovacsevich de Imota, commissario et capituli praeside P. Francisco Miletich; custos P. Andreas de Dubocsacz e conventu Sutiscensi.

Definitores: P. Joannes de Camengrado excustos, P. Gregorius Voicovich secundo, P. Georgius Dungerovich de Salinis exprovincialis, P. Paulus Kunich de Macharska. P. Franciscus Zlacsevich secretarius.

Gvardiani: Sibenici P. Franciscus Kovacsevich; Macharskae P. Franciscus Nimicsich; Xivogostae s. crucis P. Nicolaus Knezevich; Zaostrogii P. Andreas Jurisich; Imotae P. Joannes Runovich; Vissovatii adhuc non erat conventus, quia illa familia propter Turcas anno adhuc 1646 Sibenici cum omnibus coenobii rebus, inde nunquam repetendis, profuga erat.

Foiniczae P. Franciscus Prudlia; Cressevii P. Petrus de Dubicza, pater provinciae; Visokii P. Antonius Kesserovich de Saraglio; Sutiscae P. Josephus Bilopoglacz; Plumbi P. Joannes Jerich; Argentinae P. Petrus Pigliuxich de Sutisca; Gradovarh P. Joannes Catussich de Basinio; Salinis inferioribus P. Andreas de Brodio: Modriczae s. Eliae P. Petrus Oraovcsanin, pater eximius; Nassicis P. Andreas Jelacsich; Velicae P. Josephus de Velica.

Sub hoc provinciali celebratum fuit capitulum generale 1670 24 Maii Vallisoleti in Hispania, ad quod ex provincia ista prominister destinatus fuit P. Stephanus Milich de Sutisca cum custode actuali. [Hi] obtinent a capitulo generali, ut generalis vel eius commissarius cum alumnis provinciae commissarios visitatores eligat, cum antea auctoritatem definitorii patres cum provinciali commissarios denominandi haberent. Hoc porro privilegium in dicto capitulo generali moderatum fuit.

Ultimo huius provincialatus anno episcopus Bosnensis creatus est P. Nicolaus Ogramich de Possega, olim de Plumbo, qui ad secundam Modricsae habitam congregationem venit et a patribus petiit, ut sibi a parochis *agnus paschalis*, videlicet unus aureus, detur. Cuius petitioni contra alios admodum reverendi patres exprovinciales Franciscus Miletich et Georgius de Salinis consenserunt.

Sub eodem provinciali Turcae Candiam sive Cretae regnum magno cum totius Europae catholicae dolore subiugarunt. *I. Chronic. Velikanović.*

Digitized by Google

A. 1672. Die 28 Augusti capitulum Foiniczae celebratum fuit, in eo commissarius et praeses P. Petrus Guganovich de Imota provincialem fecit P. Antonium a Travnik de Foinicza; custodem P. Nicolaum Pessich de Macharska; definitores: P. Michael Brexanin de Sutisca; P. Georgius a Quinque ecclesiis de Vellica; P. Petrus Oravuglanin de Modricsa; P. Franciscus Zlacsevich. P. Petrus Vucovich de s. cruce secretarius.

Gvardiani [electi]: Sibenici P. Antonius de Sibenico; Macharskae P. Joannes Sarich de Vardo; Xivogostae P. Marianus Lerotich; Zaostrogii P. Petrus Thomassevich; Imotae P. Joannes Margnavacz; Foiniczae P. Joannes Garkovich; Ramae P. Antonius Huch; Cressevii P. Gregorius Dogancsich; Vissovatii P. Stephanus Turcsich; Sutiscae P. Andreas de Dnbocsacz; Plumbi P. Joannes Jerich secundo; Argentinae P. Andreas Sassanin de Argentina; Salinis P. Jacobus Suknovich; Gradovarh P. Augustinus de Varess; Modricsae P. Blasius Pejakovich; Nassicis P . . . Suknovich; Vellicae P. Lucas Ibrissimovich alias Shoko.

In hoc capitulo episcopus Bosnae P. Nicolaus de Plumbo discordias cum provincia suscitavit, totum definitorium cum patribus Gregorio de Imota et Andrea de Dubocsacz excommucationis iaculo percussit, quos tamen eius anathematis sagitta minime laesit. Missa namque a definitorio Romam ad sacram congregationem iustificatione excommunicatio desiit et episcopus reus inventus loco mitrae pileum cardinalitium, quem non cum iubilo sed cum moerore accepit, a sacra congregatione obtinuit, nec non et agno paschali, quem primo acquisierat, privatus fuit.

Hoc anno Turcae a Polonis Camnitium vi accipiunt.

Item eodem anno Bassa Bosnensis omnes provinciae conventus quadam impositione, dicta „csulos“ aggravavit, ideo quod P. Matthaeus de Foinicza, in multis conventus Foiniczensis locis parochus, solita festiva celebraret sacra, annunciaret missas, et cum populus confluerent, cum eo de loco ad silvas et montes recederet, ibidem eadem ministraret sacra, ab oculis Turcarum se absconderet, ut certam singulis annis pro publica missarum celebratione dari solitam evaderet solutionem. Sed Turcae aliter iudicabant, dicebantque, quod cum populo in remotis locis contra Turcas oret. Et haec eorum erat ars politices, qua magnam pecuniae summam singulis annis Bassae dandam conventibus imposuerunt, servaturque id ipsum usque in hodiernum diem.

Tempore huius provincialis moritur Vellicae episcopus Benlich de Belgrado, qui multam charitatem omnibus provinciae conventibus reliquit, bonus et sanctus praesul.

Eodem tempore sectam turcicam amplexus est P. Petrus Bucaras cum Turcis vinum potando.

Stante adhuc eligendi commissarios penes provinciam auctoritate, quamvis moderata fuerit, patres provinciae in commissarium eligunt P. Philippum Runovich. Sub idem tempus Romae agebat pro episcopatu P. Lucas Maruncsich, quem tamen, contraria sibi provincia,

Digitized by Google

non obtinuit. Generalis ergo volens consolari eundem, patentales pro commissario huius provinciae patri Joanni a Camengrado exmisit, et patrem Lucam, ut, si fieri posset, provincialem faceret, eidem commendat. Porro commissarius a provincia electus cessit, nec amplius hac facultate provincia utebatur. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1674. Philippus Brnjaković, interventu suo et factis expensis propriis a gubernio turcico obtinet scriptum mandatum: a) Quod catholici Mitrovicenses in Sirmio non teneantur in posterum milites gubernatoris turcici hospitio exscipere. b) Ut libere possint celebrari sacra et cetera, quae ad cultum catholicum pertinent. c) Similiter ut catholici in oppido „Radna" (ad Marusium) libero religionis catholicae exercitio gaudere possint. *Cod. Mss. Ottobon. 927. pag. 40.*

A. 1675. Die 25. Augusti Foiniczae congregatum fuit capitulum, et provincialis electus est P. Marcus de Vassiglievo polje, e familia conventus Sutiscensis; custos P. Petrus Vucovich seu *lupus* de Xivogosta.

Definitores: P. Stephanus Glumcsich secundo et excustos; P. Philippus Runovich secundo; P. Martinus Bura de Vellica; P. Antonius de Sovichie secundo.

P. Nicolaus de Plumbo secretarius.

Gvardiani: Vissovatii P. Marcus de Vicia de Dobretichi, e familia Foiniczensi, et hic primus erat guardianus hic loci a tempore, quo se Sibenicum receperant. Sibenici P. Franciscus Kovacsevich secundo; Macharskae P. Simon Ribarevich; Xivogostae P. Paulus Marticsich de Zaostrog; Zaostrogi P. Stephanus Tvartkovich; Imotae P. Michael Runovich; Ramae P. Stephanus Mattich; Foiniczae P. Athanasius de Foinicza; Cressevii P. Antonius de Gabella eiusdem conventus; Visokii P. Petrus Guvich de Gradisca; Sutiscae P. Josephus Novcovich; Plumbi P. Joannes Vidich de Plumbo; Argentinae P. Michael de Temesvar; Salinarum inferiorum P. N. (sic); Gradovarh seu Salinarum superiorum P. N. (sic); Modricsae P. Franciscus de Czarkvisste; Nassicis P. Josephus Sumgliak de Bakovicza; Vellicae P. Nicolaus Kurssevich.

Sub hoc provinciali apostatavit P. Lucas Maruncsich, exdefinitor, male contentus quod provincialatum non obtinuerit, et multo tempore Budae cum Turcis traditorie vivendo, provinciam coram ipsis denigrat, multaque damna eidem infert. Is postea [ad provinciam rediens] voce activa et passiva in perpetuum privatus fuit.

Tempore eiusdem provincialatus episcopus Bosnensis cum provincia lites movit; volebat enim supprimere facultatem provincialibus et guardianis instituendi parochos et amovendi eosdem; sed episcopus in sacra congregatione perdidit; provincialis vero eiusque successores dicta facultate semper usi sunt.[1] Introductus est usus

[1] Sveta kongregacija vjeroplodnice odgovorila je 10. lipnja 1677.: Continuent fratres Bosnenses in proponendo parocho Episcopo, donec et quousque sedes apostolica aliud super hoc duxerit ordinandum ....

Digitized by Google

ab episcopo pro baptismate masculi sex accipiendi nummos, femellae autem quatuor nummos turcicos.

Sub hoc etiam provinciali magnas lites patres nostri Imotenses cum Xivogostensibus habuerunt ratione parochiarum, magnam pecuniae summam perdiderunt, aliis poenis exceptis, et multorum de Imota exilio. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1678. Die 20. Julii capitulum Cressevii celebratur, in quo commissarius et praeses P. Andreas de Dubocsacz provincialem eligit P. Gregorium de Imota secundo; custodem P. Nicolaum de Ilok. Definitores: P. Simonem Tuartkovich de Zaostrogh; P. Antonium Gabeglanin de Cressevo; P. Lucam Ibrissimovich de Possega.

Patrem Michaelem Radnich secretarium.

Guardianos: Vissovatii P. Lucam Boghich; Sibenici P. Paulum Grabovacz; Macharskae P. Joannem Marich; Xivogostae P. Nicolaum Dubocsanin; Zaostrogii P. Andream Marsich; Imotae P. Lucam Vuknich; Ramae P. Michaelem Vicich; Foiniczae admodum reverendum P. Antonium de Travnik exprovincialem; Cressevii P. Laurentium de Cressevio; Visokii P. Gregorium Dogancsich; Sutiscae P. Michaëlem Brezanin; Plumbi P. Franciscum Zlacsevich; Argentinae P. Hieronymum de Maidan; Salinis inferioribus P. Philippum Marirovich; Gradovarh seu Salinis superioribus P. Michaëlem Lukignanin; Modricsae P. Blasium Peakovich; Nassicis P. Georgium de Podgora; Velicae P. Bartholomaeum Popich. *I. Chron. Velikanović.*

A. 1679. Hic provincialis [P. Gregorius] ad congregationem generalem die 20. Mai celebratam cum custode Romam concessit. Eius loco commissarius provincialis electus est P. Stephanus Milich, qui ultra anni spatium in officio permansit, donec provincialis Roma rediisset. Provincialis custos privilegium antiquum proprios alumnos ab ipso definitorio commissarios denominandi confirmandum secum ferre volebat, sed advertentes, ut fertur, Foiniczae a P. Francisco Miletich aliisque absconditum ab ulteriore tentamine supersederunt. Non fuerunt tamen desides pro bono provinciae operari tantum quantum possibile fuit; nam privilegium in capitulo *Vallisoletano* commissarios proprios alumnos a generalibus superioribus destinandi atque denominandi emanatum ampliari fecerunt, quamvis auctoritatem pristinam nunquam obtinere potuerint. Sunt et alia in praefata congregatione generali edita decreta, quae in Chronologia ordinis ultimae impressionis facile videri possunt.

Eodem anno die 13. Martii Anconae in Italia, dum Romae consecratus ad episcopatum Belgradensem accederet, morte praeventus est illustrissimus ac reverendissimus Pater Matthaeus, ex illustri prosapia lib. baronum Brnjaković, origine Plumbensis. *Necrologium conv. Sutjescensis MSS.*

Continuent fratres Bosnenses in proponendo ad singulas parochias parochos approbandos ab Episcopo . . . (Priepis medju spisi pok. otca Benića, revnog sabiratelja starina redovničke svoje provincije.)

*

Digitized by Google

A. 1681. Die 10. Julii celebratum fuit capitulum Foiniczae commissario et capituli praeside P. Antonio Gabeglianin, [in quo] provincialis iussus est P. Andreas de Dubocsacz, custos [vero] P. Michael Radnich.

Definitores: P. Joannes Katussich de Gradovarh; P. Paulus Grabovacz de Imota; P. Gregorius Dogancsich de Cressevio; P. Stephanus Mattich de R«ma.

P. Athanasius de Foinicza secretarius.

Gvardiani: Vissovatii P. Simon Bracnovich; Sibenici P. Andreas Ressicza; Macharskae P. Joannes Marich; Xivogostae P. Elias Mamich; Zaostrogii P. Bonaventura Pirkovich; Ramae P. Antonius de Dumno; Foiniczae P. Philippus de Camengrad; Cressevii P. Antonius Gabeglianin; Sutiscae P. Michael Barissich; Argentinae P. Nicolaus de Lasva; Salinis inferioribus P. Bernardinus de Salinis; Gradovarh Salinis superioribus P. Bernardinus Doglianin; Nassicis P. Marcus Odobassich; Modricsae P. Simon de Maglaj; Vissokii P. Georgius Sko(n)trich; Vellicae P. Philippus Copanich; Budae praesidens P. Simon Varess; Tukuljae prope Budam parochus provincialis P. Stephanus Milich. Sub hoc provinciali Turcae occiderunt mulam Saraglii, et fuit inde maxima confusio et persecutio in christianos. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1682. Item eodem gubernante 1682. die 18. Octobris conventus Ramae combustus fuit, sed melius reaedificatus est. Item sub eodem expediti sunt duo Constantinopolim religiosi, ut alleviaretur iugum Turcarum, quod miseri religiosi ferre nequibant. Et quidem multum effecerunt, sed etiam multum expenderunt. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1684. Leopoldus edito decreto inhibet, ne quis episcoporum vel prelatorum alios in suis iuribus pacifice consistentes turbare audeat, quousque hac in re per competentem iudicem determinatum non fuerit. *De limitib. ecclesiar. Zagrab. et Bosnen. MSS.*

Celebratum fuit capitulum Cressevii dic 26 Novembris, commissario et capituli praeside P. Michaële Radnich,[1] in quo electus est provincialis P. Antonius Gabeglanin; custodis aliorumque officialium memoria nul'a est. Hic provincialis sui gubernii anno decedit et in eius locum electus est: *I. Chronic. Velikanović.*

---

[1] Isti piše 20. svibnja god. 1682. iz Makarske velikom vojvodi Toskanskom: „io vado circospetto visitando la provincia che abbraccia tre mila miglia comminciando in Dalmazia e finisce in Transilvania, comprendendo la Bosna, Buda, Belgrado e tutta l' Ungheria che è sotto il Turco. Nelli luoghi nuovamente presi alli Turchi io ho messi parrochi e capellani, i quali celebrano nelle loro gia moschee . . . . Ultimamente e stata presa la considerabile fortezza di Duare (sic) a di 21. die Aprile, dove io ho posto capellano, il mio compagno che e stato meco a Roma per le lingue Italiana et Ilirica. (Arkiv Medicejski u Firenzi filza 1116. kod O. Marcelina da Civezza, Bibliografia Sanfrancescana, Prato 1879. p. 482.)

Digitized by Google

A. 1685. P. Michael Radnich, qui gubernavit per quinque annos, propter bella Turcas inter et imperium romanum; in nullo enim conventu unio vocalium fieri potuit. Terminato igitur anno quinto obtinuit Breve, cum Romae eo tum esset, per quod totum definitorium eligi fecit. *I. Chronic. Velikanović.*

Eodem anno die 24. Julii. In Italia piam vitam finivit P. Joannes Ančić a Duvno, lector et concionator generalis, vir doctus et multorum librorum scriptor. *Necrologium conv. Sutjescens. MSS.*

A. 1687. Nostri, Turca Osiekino profligato, mesquitam in fortalitio obtinent pro ecclesia ibidem exstruenda. *Pavišević. Recensio conventuum provinc. Capistran. MSS.*

A. 1688. Fratres Bosnenses derelicto conventu Gradovrh, Bačini considerent, ideo et monasterium Bačiense erectum usque ad annum 1705 appellabatur „conventus Gradovariensis". *Pavišević l. c.*

A. 1690. Itaque electus per Breve apopolicum P. Gregorius Stanich. De definitorio aliisque officialibus nulla memoria exstat, quia, ut coniicio, neque scripti sunt; siquidem provincia archivio formali carebat ab eo tempore, quo Sutiscae et Fojnicae combustum fuerat, ut supra memini, et usque ad Paulum . . archivium non fuit formatum, nisi in chartulis hinc inde quaedam reperiebantur. Ferunt multi, P. Michaëlem Radnich ivisse ad capitulum generale in Hispania 1682 celebratum, qua custodem, et si non scripsisset familia Plumbensis, definitor generalis evasisset. Id porro probari non potest, cum sine prominstro vel ministro vix ivisset. *I. Chronic. Velikanović.*

A. 1691. Leopoldus annuit, ut fratres Bosnenses Budae in „Aquatica civitate", „inter gentem et nationem rascianam" residentiam et capellam exstruere possint. *Ramus Virid. Oliv. p. 204.*

A. 1700. Die 16. Junii. Fr. Franciscus a Travnik, minister provinciae Bosnae Argentinae, et fr. Alexius Buziaković, minister provinciae s. Ladislai, Romae conveniunt inter se de conventuum et residentiarum possessione: 1. Ut fratres provinciae s. Ladislai libere possideant conventus et residentias: Szigeth, Kanizsa, Quinqueeccleslas, Siklos, Virovitica, Koprivnica, Hrastovica et Szegust. 2. Bosnenses vero maneant in: Gradiška, Dubočac, Brod, Kopanica, Vočin (Šarengrad), Našice, Velika, Požega, Cernik, Zrin, „Pougnia" Novi, et s. Catharina. 3. In Osiek et Mohač utraque pars suam residentiam habere possit. *Tabularium provinc. s. Ladislai fratrum minorum.*

A. 1701. Joannes Ferdinandus Car. Carafa, camerae aulicae delegatus, concedit, ut fratres minores conventus Petrovaradiensis „ob . . sedulitatem et charitatis fervorem . . . . vineam in loco Shrin situatam et pratum in parte cisdanubiana" possidere possint. *Pavić Ramus Viridantis Olivae pag. 250.*

A. 1702. In conventu s. Augustini Velicae fuit electus proprovincialis A. R. P. Gabriel Gabrich, qui in conventu s. Joannis a Capistrano Illokini incoepit restaurare eundem conventum. Custos illius temporis erat RP. Michaël a Possega, qui item *vicarii foranei*

Digitized by Google

his in partibus munere fungebatur. Et cum de more visitasset curam, qui habent per pagos animarum, contigit Petrinum quemdam in pago Vetovo scandalose repertum vixisse. Eundem carceri Vellicae mancipavit, post paucum tempus et ad formales Zagrabiam versus carceres expedivit, franciscanum eidem suffecit, et ultra non redivere Petrini ad eundem locum. *II. Chronic. Velikanović.*

Milites Brodii consistentes rogant suam maiestatem, ne sinat eos a patribus provinciae Bosnae separari. *Pavić Ramus Virid. Olivae. p. 188.*

A. 1703. Die 21. Julii. Goriani in Slavonia: venerabilis servus Dei P. Nicolaus de Novi, parochus loci, a schismaticis interemptus. *Necrologium Conv. Sutjescens. MSS.*

Conventu Olovensi in Bosna per quemdam Seffer Bassam succenso, fratres franciscani Ilokinum transeunt, ubi conventum — erat enim hucdum residentia — de novo erigunt. *Pavišević. Recensio Conv. provinc. Capistr. MSS.*

A. 1704. Hoc anno, dum rebellio Rakoczyana immanitate fureret, statua thaumaturga B. Mariae V., quam anno adhuc 1698 P. Thomas Kraljević ex conventu Koprivnicensi Gyud-inum tulerat, ne in manus impiorum deveniret, Osiekinum ad patres franciscanos prov. Bosnensis transportatur, qui eandem contra mentem partis confidentis in ecclesia sua venerationi exposuerunt. Dum vero cessante revolutione eadem statua repeteretur, denegata et retenta est. Pia haec disceptatio Romae sacrae concregationis decreto sublata est eo, ut statua Osiekini permaneat, timenda enim erat seditio inter populum, si inde asportaretur. *Liber Memorab. Conv. Mariae Gyud-ens.*

Iam anno 1697 patribus familiae s. Petri Salinarum data fuit facultas intrandi Šarengradinum et erigendi conventum de Vočin penes Danubium, tamen patres Srebernicenses S. Mariae, qui primum Mohačini consederant, hoc anno Mohačino Šarengradinum translati sunt. *Pavišević Recensio conventuum prov. Capistr. MSS.*

A. 1705. Hoc anno fuit flos et solidum decus, cui hactenus non secundus, electus pro provinciali admodum rev. P. Marcus Bullaych, qui ab ante per quinquennium secretarius multum laudabilis fuit; vir vere dignus honore et laude, nam dum fuisset tempore adm. rev. patris Provincialis supra memorati *Ussum* in Ercsin parochus, plurimas mortificationes, quas praetereo brevitatis causa, tolleravit et sustulit patienter ab eodem. Iste in suo provincialatu abusus religiosorum fratrum et maxime eorum, qui parum aut nihil professionis memores exstabant, correxit et extirpavit, nimirum: portantes coturnos caeruleos aut flavos, calligas diversi coloris et arma gestientes eliminavit. Huius secretarius fuit R. P. Hieronymus Labudich, qui recommendatitiis vicecommissarii ordinis litteris promotus fuit, sed tantum per annum in eodem (ob sui immorigeram vitam) passus. Hic missus fuit Ragusium pro ultima sua consolatione pro redimenda et revehenda sacristia, quam patres Bosnenses conventus s. Nicolai Visoki vendiderant, acceptis a RP. Bernardino Csurcsibassich, guardiano ad s. Michaelem Gradiscae, 140 i. e. centum

Digitized by Google

quadraginta aureis redemit a mercatoribus, et consignavit suprafato guardiano Gradiscensi; nimirum tres argenteas cruces, calices duos, thuribulum unum argenteum, casulas tres, et reliqua sacristiae suppellectilia, sed maxima ruina et defectu ob putrescentiam et in similitudinem thesauri neo effossi, subterranee tenti, offuscata obtritave fuere. R. P. Provincialis iste quemdam Matthiam a Bajna Luka, qui per nonnullos suae sceleratae vitae in vitiorum Charybdi haeserat, et latrocinantium more cum silvestribus vitam duxit, sua igitur prudentia ac perspicacia eundem e vitiorum hoc coeno ad bonam reduxit vitam et expiat medii anni carceribus peccatum.

Custos illius provincialatus R. P. Stephanus Cserkovich, qui bis diffinitor, homo pius ac mitis, qui multa bona Sibenicensi conventui in guardianatu suo praestitit, Budae egit guardianum quoque et tractum secus plateam antiquum videlicet sua industria fecit.

Antefatus adm. rev. P. in suo guardianatu post provincialatum Nassiczis tractum illius conventus e parte meridionali ex integro perfici curavit. Et s. seraphico ordini multos tam opifices germanos, quam sacerdotes in dicto conventu induendo peperit, omniumque ferme nationum pater communis appellari visus fuit, et obiit eodem in conventu sub provincialatu ARP. Philippi Surkovich.

Etiam silentio non est praetereundum, quod ante provincialatum turrim erexit modernam, campanam majorem introponendo, et post suum provincialatum etiam horologium ad eandem turrim posuit et multa alia.

Romana curia eundem ad provinciam exteram quoque pro commissario delegavit, videlicet provinciam Croatiae s. Ladislai 1711. ubi et in hodiernum illius boni regiminis mentio fit. *II. Chronic. Velikanović.*

A. 1707. Josephus I. hortatur fratres provinciae Bosnensis, ut in proximo capitulo in ministrum provincialem eligerent unum ex nativis Hungariae vel Slavoniae filiis, quo fine commendat P. Bonaventuram Posegaj, multorum annorum provinciae Bosnen. procuratorem etc. doctrina et pietate commendatum. *Pavić Ramus Virid. Olivae p. 153.*

Požegae in ecclesia fratrum minorum erigitur confraternitas chordigerorum. *Ibid. p. 283.*

A. 1708. Electus fuit hoc anno per patres congregatos Nassiczis, commissario ex Italia existente, pater adm. rever. Andreas ab Imota, lector actualis Budae canonum, vir pius et humilis, doctrina sat praeditus ac cantor praeclarus, remotus a saeculo nec correspondentias amabat aulae. Sed quia ad latus habebat peritum Bullaych, qui cum curia romana et camera bellica et aulica correspondebat, facile proin erat ei gubernare, nam comes facundus pro vehiculo est.

Secretarius illius fuerat rev. pater Lucas Karagich, vir pro certo doctus, potens loquela et compositione in provincia moderno aevo nulli secundus, hungaricam linguam sicut nativus calens. Hinc fors et stimulabatur (quia scientia inflat), ut patres majores conventuum

Digitized by Google

et etiam curiam romanam requisivisset, ut immediate illius temporis provinciali succederet, sed irritus evenit conatus.

Pro commissario visitatore venit ARP. Antonius Nokich, qui alternativam provincialium in Bosnensi provincia et Dalmatiae ac Hungariae electionem decretaliter instituit, id est, dum provincialis est ex aliqua parte, custos fiat ex altera; dum autem nec provincialem nec custodem pars aliqua habet, habeat duos deffinitores. Hunc subsecutus fuit Adm. P. . . . *II. Chronic. Velikanović.*

Našicis in conventu erigitur Schola Grammaticae, ad quam iuvenes ex Bosna aeque et Slavonia, sacrum ordinem amplecti volentes, conccurrere possent. *Pavić Ramus Virid. Olivae p. 63.*

A. 1710. Conventus s. Eliae Modriciensis in Bosna anno 1699. Kopanicam, et hoc anno 1710 Djakovam translatus est. *Pavišević Recensio conventuum prov. Capistrand MSS.*

Georgius Patačić, episcopus Bosnensis, fratribus provinciae Bosnensis concedit moscheam turcicam, propriis tamen expensis in ecclesiam B. Mariae Virg mutatam, ut penes eam conventum aedificare possint. Item et parochiam civitatis Djakovo cum filialibus Budrovac, Piskurevac, Selci, Pavezinac et Nabergje. *Pavić Ramus Virid. Oliv. p. 312.*

A. 1711. P. Petrus Pastirovich, qui Venetiis in lectoratu Philosophiae plurimos ex magnatibus habuit patronos, vitam quoque inibi ducens piam, devotam ac exemplarem. Paduae unam nobilem personam a vexatione daemonis liberavit et ad capitulum Nassicziense ex Italia venit; tumque pro concionatore Essekinum missus laudabiliter per biennium exercuit; tertio vero anno Valkovarinum pro guardiano missus etiam laudabiliter exercuit; et tandem per religiosorum suffragium in provincialem electus. Hic Posonium perexit et adfuit coronationi Josephi caesaris in regem Hungariae, a quo diplomate benigne fulcitus, ut imperturbate possideamus loca, adhuc sub jugo saevo turcico data, quia a parochiis praelati nitebantur exturbare; et ex post inperturbata mansit provincia usque ad Adm. rev. patrem Andream a Cuttievo. Hic fecit capitulum Diakovae. *II. Chronic. Velikanović.*

A. 1714. Diakovae fuit electus admodum reverendus pater Petrus a Lasva, commissario existente adm. rev. patre Bullaych. Hic provincialis barbam rufam nutriebat more Bosnensium; vir pius, morum integritate et prudentia satis praeditus, laudabiliter gubernavit provinciam. Secretarius illius fuit admod. rev. pater Franciscus a Sigetto.

Sub illius provincialatu Turcae intendentes Viennam usque proficisci, sed irrito eorum connatu, quia Petrovaradini sub primo et quidem strenuo conflictu percussi ad caput usque, relictis tentoriis, signis bellicis ac tormentis, arripuere, Deo sospitante fortunam, fugam. *Ibid.*

A. 1717. Fuit electus Vellicae admod. rever. pater Philippus Surkovich, commissario existente admodum reverendo patre Joanne a Sirmio, qui provincialis (fuit) obesus, ita quod vix ambulare quibat.

Digitized by Google

satis doctus, lector theologus. Vir erat praeterea, cui nunquam satis, inhians semper rebus alienis, et multos extulit hujus nostrae partis libros ad Dalmatiae partes.

In illius provincialatu ex hac discessit vita Pater admodum reverendus Marcus Bullaych; Vissovaczi capitulum fuit, ubi non modica confusio orta, prout infra videre licebit.

Secretarius fuit Rev. Pater N. Junakovich. *Ibid.*

A. 1720. ARP. Andreas a Cuttievo, vir sanctae vitae, doctrina moribusque praeditus fuit optimis. Ante ejusdem electionem visitavit provinciam admod. reverendus pater Borojevich et in pace quieteque quievere omnia. Ad maritimas vero cum se contulisset partes, adinvenit reverendum patrem Nikolich authoritate commissarii generalis pro Praeside capituli; qui cum inchoasset convocare capitulares vocales, sibi praeprimis pro custode, suisque adhaerentibus pro provinciali conabatur exprimere vota; sed in vanum, quia vocales ejusdem recommendationi indignissimae et mere interessatae et non piae noluere adhaerere; bene vero tali conscientia elegerunt pro provinciali admodum reverendum patrem a Cuttievo. Pro custode vero RP. Simonem Thomassevich; pro diffinitoribus rev. patrem Georgium Margich, rev. patrem Bonaventuram Macsukati, rever. patrem Javich et rev. patr. Dobretich; et tandem pro secretario unanimi voto et consensu patrum provinciae rever. patrem Michaëlem Pavunovich.

Suprafatus Nikolich cum suis nonnullis ex his partibus atque Bosnae sibi adhaerentibus Romae ita intricarunt, quod per duos menses suspensi fuerint reverendus pater Macsukati et Dobretich. Sed superveniente pleniori ac lucidiori informatione Romam admodum reverendi patris ministri provincialis, omnino eosdem canonice fuisse electos, et sic restituti pristino statui fuerunt, manente adversariorum irrito conatu.

Dictus provincialis a Cuttievo in suo provincialatu Viennae et Posonii per quinque menses suo cum secretario propter parochias, ecclesiam *Mohacsiensem* Valkovariensemque, contra tres impetitores multum insudarunt, nempe episcopos Bosnensem Bakich, Quinqueecclesiensem Neslerod, Syrmiensemque Virnich, qui nitebantur unanimi consensu surripere quaedam, turbareve multum provinciam pauperculam; sed superveniente augustissimi caesaris Caroli VI. benignissimo diplomate resipuere illico, extemploque se mitigavêre veluti agni mansuetuli, et in pace mansit provincia ex tunc ad annum usque 1735 prout ab infra.

In illius provincialatu emanatum decretum fuit, ut ex aliena commissarii non suscipiantur (in) provincia. Pannificina Vellicae erecta.

Idem ad capitulum generale Romam perexit sibi adhaerente custode et secretario, ubi non modica disturbia in cancellaria propagandae fidei rev. pater Secretarius sua solertia ac circumspectione adinvenit, quam confusionem duo senes, Ivacsich et Jaranovich, qui decretum iam exceperant, ut in satisfactionem eorum et poenam

Digitized by Google

nostram, parti Bosnensi unus adaugeatur diffinitor, surripiendo parti nostrae, eo quod quasi demonstrassent, alternativam nos non servasse provincialium electionem. Sed subdole falsissimeque relatum fuisse, praefatus secretarius publice docuit; remanserunt duo senes Susanovezi cum . . . pudore. *Ibid.*

A. 1722. Incipit aedificari conventus ss. Philippi et Jacobi apostolorum Vukovarini. *Liber Memor. Conv. Vukovar. MSS.*

A. 1723. Capitulum generale fuit anno 1723 May 6-a. In quo electus fuit reverendissimus Pater Laurentius a Sancto Laurentio; in dicto capitulo admodum reverendus pater a Cuttievo provincialis, pro definitore generali 40 vota (habuit), disquisitorem in eodem capitulo causarum egit.

Capitulum provinciale suum fecit in conventu S. Spiritus Possegae, quod promulgatum fuit per circiter 20 dies propter quandam confusionem ortam per P. Ivacsich et Juranovich, ubi omnes iam patres congregati fuerant.

Pro capitulo procuravit staneos orbiculos 60, scutellas 40, portiones, salvietas, orbiculos magnos, amphoras vulgo Majolikas duas, cultros et cochlearia.

Ab hoc anno libera regiaque civitas Possegana decreto nuper emanato augustissimi imperatoris Caroli VI. nuncupabitur.

In fine provincialatus patris admodum reverendi a Cuttievo horrendissimus Tolnae contigit casus a quodam patre Joanne Mittrovich, filio Budensi, origine autem Erczegovacz, qui eodem anno mense vero circa finem augusti threnodiam suo cum deflebili casu expertus. Id est, qui in croceis vexabantur, amplexati sunt stercora. Ad seditiosam quippe vitam se subduxit, sed, ut originaliter ordiar, praeprimis casum priorem enarraudum censui.

In oppido Tholnensi perpetrato peccato, Essekini dein detentus, diu apud superiorem . . . . . tandem iterum redux Tolnam, quasi medio desperatus, fatalem quemdam et iniquum Lovro latronem cum suis sociis nocturna in conversatione diu habuit, vestimenta eorum ad normam fieri curabat et tandem una noctium cum ipsis appositus est, ut peccet.

Insidiabatur fatali et misero hoc in statu uni patrum non procul Illokino, sed occasione non subsequente, subsecutus illi fuit iactus glandine sclopi, prorupit voce pro confessario; venit quidam plebanus Dum Matho nomine, qui eum absolvit, et sic misere eo mortuo, occultabant quidem religiosi ex nostratibus eum non fuisse religiosum; sed alia via plebanus pandebat. Administrator igitur Illokensis tanquam infamem . . . . prostibulo vel patibulo dare volens intermediatorem se posuit Pater admodum reverendus Pastirovich, et eum in privatum inhumarunt locum.

Tolnam igitur suffectus anno 1723 cum patentalibus suis litteris quidam pater Simon Butkovich in mense septembri. Accedit proiude capitulum Quinquecclesiense pro iurisdictione obtinenda, ibi quid passus per dies 21. et qualia obiecta impostualiter Provinciam Bosnensem erga habuerit, calamus praesens ac vires simul nequeunt

Digitized by Google

enarrare. Eidem pro ulteriori suo progressu ac iuvamine veniunt Admod. Reverendus P. Minister Provincialis cum secretario. Qui vere genutenus submisissimeque postulabat, ut saltem suo in provincialatu haec non fierent; iam parochiam libenter cedimus asserebat; sed residentiam locumque imperturbate possessum a tot annis nobis condonent; sed nihil effecit. Dicebat enim episcopus, Pater! si quid fecero, faciam specialiter vestrae paternitati in gratiam et neutiquam Provinciae. Presidentem tandem ambiguum ac ancipitem ibi reliquit, cui retrocessus illicitus ex parte suorum superiorum fuerat, ulteriorem vero progressum custodia episcopalis non sinebat. In festo S. Francisci non habebant illi patres Ladislaianae provinciae germanum confessarium; dixit una dierum quidam pater Laslo, Lector actualis, patri praesidenti, tentabo unam rem pro confessione obtinenda, et accesit una simul reverendissimum vicarium Capuchi, hostem et Amen Provinciae Bosnae, qui erat infensissimus et obtinuit totaliter, ut eidem eo in instanti indulserit, sed affigendo neque excipiendo aut nominando locum. Praesidens obtenta jurisdictione paratae occasioni se posuit et Tolnam versus dirigit gressus; ubi se igitur videt Capuchi deceptum, cum militibus ad eum attingendum in via Tolnam versus etiam dirigit viam, et nisi in bivio errasset, neutiquam praedictus praesidens Tolnam vidisset; tribus horis non completis intrat vicarius generalis praedictum, et residentia aggressa et accessa, affatur praesidentem: cujus authoritate attentaverit petens clavim de ecclesia; negativum replicat praedictus; ille vero episcopali illo magno sigillo eccle-iam obsigillat duppliciter et suspendit illos tres sacerdotes a celebratione et tandem omnibus functionibus dicens in discessu suo: Vestra ecclesia non est, residentiam non habetis nisi domum parochialem; et mansit obligatio 30 diebus et aliquot, [et] nemo sacramentalia administrabat, nemo baptizabat et sic misere vivebatur.

Praesidem intimat episcopus qualiter ecclesia viduata sit a pastore; et ecce Capuchi citat eum ad sacrum tribunal, et hoc sub praetextu eum absentandi a residentia; sed praesentiens praedictus se excusabat, non posse venire absque expressa licentia provincialis. Tandem non multo interiecto tempore veniunt duo capitulares ad residentiam cum excommunicatione lata in Simeonem Butkovich ob sui refractionem et obstinacitatem clausula sequenti expressa, Et si ille non acceptaverit, affigatur ad valvas ecclesiae; praedicti utrumque attentantes neutrum sinebat praesidens fieri asserens: ecclesiam non debere quidquam pati. Delictum personae non debet in detrimentum ecclesiae redundare.

Repulsi bonis et malis modis abeunt, sed iterum fit Segsardini congregatio generalis comitatensium, ad quam citantur religiosi Tholna omnes ut compareant; sed praesidens cum P. Marco a Lippa comparent, iratum vident sed non pertimescunt episcopum, et fiunt disceptationes longissimae inter vicarium Capuchi et Praesidentem; hic ostentat fasciculum litterarum contra nos et quod

Digitized by Google

non sit ibi fundata residentia sed domus parochiae; ex alia vero parte iam in contrarium habebatur, quod omnia, quae data fuerant per benefactores, non qua parochis sed qua franciscanis indulta et data fuerant. Tandem et ultimo episcopus concludit, ut si cras fueritis inibi reperti, pro certo brachio saeculari vos extraham, et a facie sua abegit utrosque. Illustrissimus dominus noster bene addictus Petrofski scribit ad residentiam, ut eam muniant, quia pro certo iam etiam comitatum requisivit pro assistentia, ut si opus fuerit, vi etiam extrahantur.

Aliud medium non occurrit superius dicto, quam ut precibus se cum suis daret et firmaret omnes tres atrii portas clavis ferreis. Veniunt cras in vigilia sanctorum Simonis et Judae reverendissimus vicarius generalis, praepositus maior Bakich, et transmigrator Jesuita futurus parochus et directe ad residentiam suis rhedis tendentes, ast videntes obicem redeunt ad domum civicam, inde nunciatur Praesidenti, ut clavim ecclesiae mitteret, ille renuntiat cum solus reverendissimus minus pendeat suam obsignationem et maioris clavim ecclesiae, sic illa statim utetur, annectens praeterea: sciat reverendissimus, me non ex aliqua debitali aut mancipali obligatione triginta et ultra diebus ecclesiam eleemosynario subsidio erectam, proinde nostram omni iure tenuisse obsigillatam, non inquam alio motivo nisi mero respectu Amen.

Accessit ecclesiam et reseravit illam solennissime. Tunc iterato mittit nuntium, ut saltem permitteret in ea illos tres hodie celebrare; replicavit: Praesidens non est pacifice ingressus, non permittam; et sic finem litium habuimus: illi iverunt Seksardinum properantes ad celebrationem et nos una cum incolis laeti mansimus tribus ferme diebus tripudientes, quod ita evaserimus minas hostium. Referunt quidam fide digni, quod dum nuntius redivisset ac dixisset negativam etiam ad celebrationem, tum barbam suam cepit prae nimia furia trahere ac vellere, militibus fuerat stipatus, sed non comitatensibus nisi suis solummodo svevis, qui ad horas Quinquecclesiis clamantes sunt. Misere post hoc tempus ibi vivebatur, obiiciebant enim saepe nobis fugam et sceleratam vitam defuncti, eleemosynarum etiam minus devenerat largitio.

Commissario existente patre admodum reverendo Petro a Lasva, fuit electus pro provinciali P. Adm. rever. Augustinus a Salinis, qui per suprafatum senem informatione falsa Romae in congregatione de propaganda fuit infamatus, eum non fuisse natione Bosnensem et *tamen Salinae sunt in Bosnia*: *ideo unanimi* consensu patrum vocalium ille fuit electus in isto capitulo; P. A. R. Vucskovich, cum tribus sibi adhaerentibus ex Dalmatia machinabantur separationem provinciae, praepeditum tamen per a. rev. patrem a Lasva et P. A. R. Surkovich fuit, ubi etiam quasi omnes ex vocalibus nostrae parti consenserunt.

In eodem capitulo pro custode fuit electus rev. pater Joannes a Sirmio pro parte imperiali.

Digitized by Google

Et ex deffinitoribus RP. Antonius a Brodio, rever. P. Michaël Pavunovich ex Dalmatia, rev. pater Antonius Radich et rev. P. Babich. Pro secretario rev. pater Marianus Lekussich, qui causam sibi lusit, quod in definitorem non evaserit et vel ideo, ut cum ad aliquam civitatem vel suburbium, relicto provinciali et socio ad libitum accepto, ad utriusque sexus domos pro confabulationibus accessit, non quidem scandala suborta fuere, at patres provinciae omnia non recto aspiciebant oculo.

In gubernio suprafati patris provincialis pro prima congregatione facienda decretum emanavit Roma, ut patres de uno conventu ad alium se transferant, quod et factum sua incineratione multi in alia vita testantur. Nam motio dicta multis mortem repentinam aut diutinam infirmitatem causavit. RP. Bartholomaeus Vellikam, ubi tactus appoplexia obiit munitus omnibus sacramentis in Domino. P. Admod. rever. Pastirovich Bacsinum, sed ne ibi bene, iterum Ilokinum se transtulit. P. Admod. rever. a Cuttievo Nassiczas. PR. Bonaventura a Possega Buda translatus Possegam et ibi rupto interiit filo.

Conventus S. Antonii Baiae comburitur, et vel ideo, quia alibi imbricibus et secus caminus arundinibus tectus fuit et guardiano illius temporis adscribitur, et ipse fuit rever. pater Lucas Karagich, qui eum iterum texit, generali tamen mendicatione per Bacskam facta; [hic] vitam communem non servavit, carnes prout etiam alter saecularium diebus etiam vetitis manducabat, et in podagra et chiragra et subinde, uti ille dicebat, *sciatica* semper haesit infirmus. In familia illius vicarius fuit P. Georgius Dubravcsevich, incorporatus Dalmata. P. Lucas Gurcsevich concionator, P. Simon Butkovich, qui loco guardiani causa deponendae reverentiae exmissus fuerat Colocsam ad eminentissimum cardinalem Csaky.

Eodem in provincialatu lis orta fuit observantes inter reformatos, quis eorum videretur esse major: decretum igitur observantium in favorem tunc temporis venit, ut praecedant observantes in publicis semper functionibus.

Sub idem tempus P. Provincialis venit Czernekinum cum Patribus adm. rever. P. Petro Pastirovich, Andrea a Cuttievo ac Antonio a Brodio ad RP. Michaelem Pavunovich, definitorem actualem et praesidem loci suprafati, adhortabanturque eum, ut apud excellentissimam dominam Petrassianam, terrestrem nimirum gubernatricem, instaret pro spatio conventus extensiori latiorique, insimul etiam pro fornace latericia, quod et factum est; et ista modalitate (qua summe semperque pollebat) religiosa obtinuit et ut successu temporis hortum cum apertinenciis pro sacris centum celebrandis ad intentionem dominae suprafatae gratum habuerit. Igitur dum spatium illud occupabatur, volens excellentissima domina, ut et praesentibus incolis installatio solemnis fundi neo dati fiat, quod et praesentibus praeprimis incolis Czernekiensibus et dein plenipotentiario dictae dominae domino Josepho Springrlsklee factum fuit. Duobus praeterea hominibus, quorum domus spatium dictum occu-

Digitized by Google

pabat, exsolvit, videlicet Francisco Rusich et Antonio Messar, unicuique per quindecim florenos, quamvis in attestatione infra annexa floreni non sint positi, sed quod homines sponte cesserint; tamen testes exsolutionis fuerunt sequentes nimirum: Marcus Sagovacz, Joannes Jelivich, Petrus Szokolich, Mathias Tievich, Nicolaus senex Drebrich pro spatio. Imo illarum domus curavit praedictus Praesidens sumptibus residentiae propriis transportari, unicuique superaddendo octo occas laridi, centum occas kukuriczae ac centum tritici. Antefatus praesidens in suo hinc discessu successori reliquit quadraginta millia laterum et octingentos florenos procuratos sua industria, diversis in locis a benefactoribus, pro aedificio novi conventus. Qui in capitulo Nassicziensi translatus fuit pro praesidente Valkovarinum, ubi item non modica suum per triennium reliquit beneficia; nam ecclesiam ex integro circummuravit, quia antea fuerat lignea, et in uno tractu cellas in superiori contignatione sex et in inferiori quinque cum fornicibus in integrum usque ad cohabitationem perfecit, suppellectilibus etiam omnibus intellectis.

Hoc anno orribilis evenit Diakovae casus, ita, quod episcopus illustrissimus Bakich, qui osor semper pacis et discordiarum amator fuerat; orta igitur lis eundem inter et franciscanos parochos de uno cadavere, quod intus ecclesiae nostrae latum iam fuerat, ut illud vi eriperet, non erubuit ille sacris suis delibatis manibus aggredi, securi valvas ecclesiae nostrae secare sua; qui casus eum in tantum praecipitium . . . dedit, quod exiliatus a loco praedicto suo, coactus superius fuerit querere aliud domicilium sibi.

Hic provincialis fecit suum capitulum Nassiczis et huic successit in provincialem adm. rev. P. Paulus Nikolich, origine Sibenico. *II. Chronic. Velikanović.*

A. 1725. Annus Jubilei apertus per totam christianitatem fuit, et demum etiam per illustrissimum ac reverendissimum Georgium Braniug, episcopum Zagrabiensem, hic in Slavonia publicatus et quidem, ut omnes crucibus, vexillis labarisque suis Zagrabiam accedant.

Hic autem ARP. Andreas a Cuttiva, exprovincialis et actualis in spiritualibus vicarius foraneus supradicti episcopi, impossibilitatem praesentiens ob arduitatem itineris locique nimium distantis accessit, solus exponens genuine, et obtinuit, ut Possegae tanquam in metropoli Slavoniae loco fiat, et visitent tres ecclesias, societatis Jesu etc. Vide in protocollo illius coenobii. *Ibid.*

Prohibetur religiosis deinceps adoptare compatres, commatres, fratres vel sorores etiam iuratos. Eriguntur studia philosophica Našicis, Gradiscae, Djakovae et Bajae.

Item commonentur fratres, ne novalia statutis temporibus ex Italia sibi mittenda procurent, ob periculum perdendi favorem postalem et status nostri puritatem. *Tabularium convent. Bajensis.*

A. 1726. Vigesima quarta Junii ARP. Paulus Nikolich, dalmata, pro provinciali eligitur Nassiczis, commissario existente P. A. R. Hieronymo a Rama, qui commissarius valde iuvenis fuerat, in actuali

Digitized by Google

tamen lectura Sibeniczensi; qui ita laxus suis habenis, veniens ad provinciam, patres quasi ludibrio habens, puerili quodam modo tractabat; cum patribus provinciae modo alta nimium sapiendo praesumendo tuisationibus aggrestibus, quod totum in tantum vidimus dissimulatum per patres fuisse.

Hic ex parte Admod. rever. patris Provincialis tunc temporis existentis fuit missus Romam cum conscriptionibus conventuum, parochiarum et residentiarum, quid, quantum suprafata possideat loca, abs quibus religiosi vix aut nullo modo sustentari possint. Et a sancta sede emanavit apostolica, ut per syndacos apostolicos conventus et residentiae possideri possint abs scrupulo omnia ea, quae indultu suae Maiestatis habuimus et quae a temporibus Turcarum quoque possidebamus. Cum ipso destinavit quoque provincia PR. Stephanum a Quinquecclesiis qua definitorem neo electum. Ceteri vero patres definitores erant:

Definitores: RP. Joannes Narancsich, RP. Joannes a Straxemano, RP. Stephanus Brakucz, RP. Lucas Csolich, Custos vero RP. Matthaeus Delivich.

Pro secretario suo habuit RP. Bonaventuram Radnich indutum in Provincia reformatorum S. Ladislai, sed incorporatum in nostra.

Provincialis altefatus suum gubernium habuit per menses tantum 9, et Budae ante visitationem suam canonicam, filo a dira morte succiso fatis cessit, sepulturam inibi adeptus in conventu eodem.

Ad viduatum gubernium suffectus eidem fuit ARP. Simon Thomassevich pro vicario provinciali, secretario sibi assistente RP. Antonio Bachich, qui congregationem Illokini 11. Augusti primam fecit. *II. Chron. Velikanović.*

A. 1727. Administratio Serbiae fratribus provinciae Bosnen. Belgradi concedit locum pro aedificandis monasterio et ecclesia. *Pavić Ramae Virid. Olivus p. 376.*

A. 1728. Comes Kufstein a Carolo VI. obtinet arcem et dominium Vukovar. *Liber Memor. conv. Vukov. MSS.*

A. 1728. Octobris 30 fatali die obiit in Domino etiam antefatus vicarius provincialis Sibenici in Dalmatia. Cuius in locum suffectus fuit ARP. Petrus Caparancsich, lector generalis actu primae classis, et mansit sua in functione quatuor per menses.

Pro commissario futuri capituli ARP. Pastirovich et capitulum, quod debuisset fuisse factum in Dalmatia, factum est in residentia Csuntich, et non aliunde, nisi propter capitulum futurum generale Romae.

Die 29 Aprilis elegitur in provincialem ARP. Joannes a Straxeman, lector iam sexennalis; custos aevi eius erat RP. Andreas Barisich ex Dalmatia, quia uniti adhuc fuerant nobis.

Definitores: RP. Georgius Ivanovich, RP. Hieronymus Labudich, RP. Lucas Chabich, et Petrus ab Eszek alias Olocsky; post hoc capitulum pro romana cinxere se via generalis capituli causa die 6. Junii Millanum versus, videlicet: ARP. Provincialis secretariusque illius RP. Michael Perkovich. Et electus fuit in generalem

Digitized by Google

Rmus. P. Joannes de Sotto, Hispanus genere, priore existente eo Rmo P. Matthaeo a Pareta. *II. Chronic. Velikanović.*

A. 1730. Suprafatus minister provincialis redux Roma facit primam congregationem Signii in Dalmatia mense Majo.

Hoc anno coepit hic locus[1] nomen adipisci conventus et primus guardianus meruit nuncupari RP. Michaël Pavunovich et continuavit strenue aedificationem conventus in tantum, quod per suum triennium meridionalem partem perfectam reddiderit. *Ibid.*

A. 1731. Secundam suam congregationem fecit Brodii in Slavonia, in qua pro commissario creant PR. Joannem Narancsich, qui sibi annexit pro secretario PR. Antonium Bachich. Hic visitat provinciam, sed benefactores nullos, et ideo properanter peragebat sua; finito suo munere ponit se iterum in nidum suum pristinum Brodium. *Ibid.*

A. 1732. Fit capitulum Diakovae in Slavonia in Augusto et eligitur in provincialem ARP. Antonius Markovich, jam iubilatus, ex parte Bosnensium; pro secretario [assumptus fuit] RP. Petrus Knexevich Dalmata.

Definitores: RP. Nicolaus Gojak ex Dalmatia, RP. Paulus Ivanovich a Sibenico, RP. Antonius Bacsich, RP. Joseph Mihich, hunc promovit P. Straxemano, qua illius secretarium, quia moriente P. Perkovich Possegae hic erat Petrovaradinii guardianus. Custos vero RP. Michaël Pavunovich, hic in suo custodiatu legatur Temesvarinum versus, unde conabamur extirpari, et obtinet 40 passus spatii in arce penes nostram residentiam.

Praeterea custos dictus hoc anno procuravit provinciae nostrae valde utilem ab excellentissimo archiepiscopo Patacsich attestationem, quae iam semel, dum accusabamur apud apostolicum commissarium, inservivit. *Ibid.*

A. 1733. Hic primam suam congregationem fecit Vissovaczii in Dalmatia anno sequenti; et quia quidam religiosi mali sua [non] contenti sorte multis annis machinabantur via coactiva introduci inter patres provinciae, effectu tamen non assecuto, ac dolose tandem scriptitare cepere et ad summum pontificem; hic dein legat pro re aut negotiis inquirendis ad provinciam nostram commissarium apostolicum, sibi adnexo secretario, prout ab infra videbis; suprafata sub congregatione hic venit Budam ad nostrum conventum, figit sedem, praetendit ad se sisti omnes patres, aut ad minimum decanum P. Pastirovich, a quo summa auctoritate atque prosopopaea accipit sigilla, perlustrat provinciam visitatione canonica, ablegat suum secretarium ad partes Banath; redux provincialis ad provinciam inaudit dictum etiam partes Bosnenses visitasse. Hic visitat, at visitat et ille. Hic igitur immane chaos hos inter et eum ordivisse. *Ibid.*

[1] To jest Vukovar, gdje je vriedni pisac puno godina prebivao napokon umro dne 21. kolovoza 1803. Vid. Šematizam države Kapistranske od god. 1886. Appendix str. 22.

Digitized by Google

A. 1734. Hic facit divisiones in provincia. Valkovarini in Julio dividit provinciam in tres partes: in partem S. Joannis Capistrani, cui praefecit in provincialem P. Lucam Karagich; in partem S. Martyris Caii, quae est Dalmatia, cui praefecit provincialem ARP. Hieronymum a Rama; et tandem Bosnensem adunavit Slavoniae, cui praefecit ARP. jubilatum Simonem Mecsich, qui in capelania simplici Pleternicii diu deguit, fors vel ut liberius petulesceret, vel vero ut liberioris disciplinae sit.

Tunc oriuntur disceptationes et discordiae, quia provinciae S. Joannis Capistrani nolunt ullos dare conventus, qui sunt ex parte ista Danubii. Hi praetendunt illi negant, hi agunt illi laborant. Tandem morte, optima mediatrice superveniente, subsecat ARP. Mecsich pedem, et moritur Possegae. Et tunc quis laetior patre Karagich? hic acquirit per breve ab reverendissimo patre ab Ebora partes divisas adunari et praefici munere praelatus. Breve perlectum fuit crepantibus patrum quorumdam buccis; et dicunt quidam, non fuisse impressum, sed scripturam ordinariam a Rmo. Generali ab Ebora procuratum. *Ibid.*

A. 1735. Die 10 mensis Julii in conventu ss. Philippi et Jacobi PAR. Lucas Karagich se se propalat sequenti tenore canonice evectum:

Fr. Lucas Karagich, ord. minor. de observantia SP. Francisci, lector theologus, concionator generalis et exdefinitor et ad praesens in hac observanti Bosnae Argentinae provincia minister provincialis et servus.

Admodum, reverendis, multum venerandis, venerandis patribus ac fratribus in Christo dilectissimis salutem, caelistium donorum uberrimam affluentiam.

Ineffabili divinae maiestatis providentia, quae omnia suaviter disponit ac gubernat, ad hujus almae provinciae gubernium evecti, cuncta salubriter exequi iugi vigilantes anhelantesque almam provinciam nobis concreditam circumspecta providentia gubernare, ac, quantum ex alto conceditur, eandem dirigere satagentes, in eam praecipue curam sollicitis studiis incumbimus, ut admodum reverendis, reverendis, multum venerandis, venerandis patribus, ac reverentiis vestris hanc institutionem electionemque nostram a reverendissimo patre Josepho Maria ab Ebora, cismontanae familiae commissario generali ac reformatore apostolico, factam, ac die 10 mensis Julii in conventu nostro ss. Apostolorum Philippi et Jacobi Valkovarini per admodum reverendum patrem Cajetanum ab Interaquis, provinciae hujus commissarium apostolicum, adhibitis de more caeremoniis publicatam, communi omnium beneficio, religiosoque commodo obsequiosissimis respective animis significemus et insinuemus, prout et praesentibus nostris denuntiatoris litteris idipsum praestare intendimus, desuper intimantes, altefatum reverendissimum patrem commissarium generalem Josephum Mariam ab Ebora summum suum officium, ob alia publica negotia, renunciasse, ejusque vices titulo vice-commissarii generalis apostolica

Digitized by Google

authoritate assumpsisse reverendissimum patrem Joannem Antonium a S. Cruce; quibus praeprimis intimatis, ut omnia studiis nostris omniumque votis correspondeant, queis videlicet alma haec provincia regularibus foveatur institutis, omniaque in Dei gloriam, religionis honorem, saeculi aedificationem, provinciae utilitatem et regularis disciplinae incrementum iuxta exigentiam officii nostri, quo fungimur, facilius praestemus, sequentia ab omnibus curae nostrae subiectis observari volumus . . . . . .

Datum 17. Julii 1735 Vukovarini.

Definitores illius aevi fuere hi: nimirum ARP. Laurentius a Buda, lector iam iubilatus; RP. Stephanus Villov, qua actualis lector generalis studii Budensis conventus; RP. Antonius Bibich a Vukovar; et RP. Bonaventura Mechich a Possega.

Secretarius vero RP. J. Capistranus Neypert, Franco natione. Hic ante annos duos fuerat PAR. Joannis a Strazemano, qua commissarii per provinciam S. Ladislai regis, scriptor Est sacerdos bene in calamo latinitatis peritus, iuvenis attamen, quia in sacerdotio quintum tantum agebat annum et in habitu 9-um.

Custos autem fit eo anno ex partibus Bosnae RP. Philippus ab Ochjevia ex pago et nativo solo juxta Sutiskam.

Hoc in anno fit tumultuaria iniectio militum confinariorum ex districtu Brodensi solummodo in officiales suos Orliavae in mense Novembri in pago Orljavacz; et periit dominus supremus capitaneus Jancsikovich cum auditore suo et uno capitaneo iaculo globi; coeteris officialibus arripientibus, sicut quisque quiebat, uni pedes, uni absque framea, pileo, equo, vel vero apparamentis, aliis fuga salvum quaerentes conductum in conventu nostro Possegano. Fit demum militia redux et rabiose quaeritare coepere, num aliqui sint superstites officiales in conventu praedicto, desiderantes pari eosdem afficere poena. Nostri dein religiosi tali quali industria mitigant eos, qui redeunt Brodium; factores verae necis salvos sese faciunt in partibus turcicis. Post perpetratum enorme scelus coepit spargi commissio aulica ventura, quae et intrat anno sequenti et prandet in nostro conventu. (Possegano).

Anno praedicto Adm. RP. Provincialis suam inchoavit visitationem primam et peregrat personaliter totam (provinciam), et dum fuisset Bajae, intermisit solitam deponere reverentiam excellentissimo archiepiscopo Colocensi, qui coepit moleste ferre; invehitur dein in surripiendum parochias, et accepit successive varia loca.

Hic legat suos definitores nimirum ARP. Laurentium et P. Villov, num velit desistere, neutiquam vero intercedendi aut supplicandi causa, qui acerbe eisdem replicuit: libere tantum agere, illum proin iam fore capacem in quocunque foro demum respondere. *Ibid.*

A. 1736. Praedicto anno taliter qualiter elapso, fit prima congregatio ejusdem provincialis congregatio Nassiczis et e medio venerabilis definitorii mittitur ARP. Laurentius Viennam versus et inibi agendi [causa] contra illegitimos impetitores et etiam ratione Paxensis residentiae pro licentia futurae capellae erigendae; sed

Digitized by Google

nihil obtinuit, imo axacerbavit ita, quod nullibi bonum patronum Viennae invenerit.

Hoc anno intrat inclyta commissio Slavoniam et morantur diebus aliquot Possegae, publicatur viarum grassatoribus gratia; mittitur RP. Pavunovich ad eosdem per modum intermediationis, introducit quinquaginta, eorundem fratres obtinent gratiam, et redeunt quisque ad suam stationem.

Porro conventus Nassiczensis (introduxit) quinquaginta duos, quorum harambassae plurimi, eorum inter sed Coskes capitaneus supereminebat, qui et in suo praedicato post gratiam obtentam mansit, obligato tamen semper similes grassatores extirpare viarum.

Suprafatorum vero supereminebat *csicsa harumbassa*, qui 14 annis suo in scelere haesit; hic ducit in Ternava uxorem, et ex lupo, sed utinam, ovis mansueta factus (est). *Ibid.*

Digitized by Google

Putopis Marka Antuna Pigafette u Carigrad od god. 1567.

Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 11. svibnja 1889.

PRAVI ČLAN DR. P. MATKOVIĆ.

Uvod.

Jur njekoji pisci prošloga vieka, koji su o Turskoj pisali, osobito Lüdecke i Meussel,[1] spominju Pigafettin putopis (naštampan u Londonu 1585) kao dobru, ali vrlo riedku knjigu. Hammer navodeć u svojoj historiji osmanskoga carstva takodjer Pigafettin putopis, pripominje, da je znamenito i riedko bibliografijsko djelo; ali štampanoga izdanja nije nigdje mogao naći, nego je upotriebio priepis Pigafettina štampanoga putopisa iz knjižnice sveučilišta u Göttingenu.[2] Budući da je isti putopis bio na kronologijskom redu, da ga razpravim u mojih studijah o „putovanjih po Balkanskom poluotoku": dadoh si truda, ne bi li se gdje na njega namjerio. Pošto sam ga bez uspjeha tražio po knjižnicah u Beču, Gradcu, Pešti, Pragu, Draždjanih, Lipskom, Wolfenbüttelu, Berlinu i dr., zamolih u Göttingenu, da mi se iz sveučilišne knjižnice na kratko vrieme pozajmi pomenuti priepis Pigafettina putopisa; ali uprava knjižnice mi na to odvrati, da su s najvećom pomnjom pregledani imenici knjiga i rukopisa, pak da Pigafettinomu putopisu niti štampanomu, nit u priepisu neima nigdje ni spomena ni traga. Tim je dakle odgovorom konštatovano, da onoga priepisa, što je rabio Hammeru, neima više u sveučilišnoj knjižnici u Göttingenu. Putujuć po Italiji god. 1878—81 pretraživah knjižnice i propitivah za Pigafettin putopis u Mletcih, Milanu, Bologni, Fiorenci, Genovi i u Napulju, a u Rimu su mi prijatelji pretražili mnoge knjižnice (Vatikanu, Angeliku, Casanelesu, Alessandrinu, Vittorio Emanuele, Vaccelianu i Sveto-apolinarsku); ali sav moj i tudji trud bijaše bezuspješan. Uz to se tražilo i propitkivalo kod čuvenih antikvara u Lipskom, Frankfurtu, Monakovu i Rimu; ali odgovori obično su glasili,

---

[1] Lüdecke Ch. W. Beschreibung des türkischen Reiches nach seiner Religions- und Staatsverfassung in der letzten Hälfte des achtzehnten Jahrhunderts, mit Kupfern. Neue Auflage, Leipzig 1778; II. Bd p. 110 u. 111. — Meussel, Bibliotheca historica, Lipsiae 1787, vol. II., P. I, 249.

[2] Hammer, Gesch. d. Osman. Reiches, III, 517.

Digitized by Google

da je Pigafettin putopis danas velika bibliografijska riedkost, koja se ni za velike novce nemože kupiti.

Na to se obratih u London, kao na glavni izvor, jer je pomenuti putopis g. 1585 ondje naštampan. Na prvo pismo mi je odgovoreno, da se u bibliografiji Lowndesovoj[1] spominje eksemplar Pigafettina putopisa, što se čuva u biblioteci britanskoga muzeja, a taj eksemplar da je bio englezkoga kralja Jakova prvoga; al ga žalibog neima u imenicih pomenute biblioteke. Za tim mi je javljeno, da se Pigafettin putopis pomnjivo tražilo po starih imenicih i inventarih; dali su si njekoji činovnici knjižnice truda, nebi li mu se u trag ušlo. Uz to se izučavalo specijalne imenike onih knjiga, koje su u Englezkoj prije god. 1640 štampane, a tim se došlo do tražena eksemplara Pigafettina putopisa u biblioteci britanskoga muzeja (Sign. 790. G. 5.). Ne samo, da mi je to javljeno, nego mi je priobćena sadržina (naslovi pojedinih glava) putopisa. Na to zamolih, da se na moj trošak dade cio putopis prepisati; al na tu molbu nisam više nikakova odgovora dobio.

Pored svega dopisivanja s Londonom nisam prestao još i drugdje propitkivati, i napokon podje mi srećno za rukom ući željenu putopisu u Monakovu u trag; uprava ondašnje dvorske i državne knjižnice veledušno mi ga pozajmi za naučnu porabu, a u to ime izričem joj najsrdačniju hvalu.

Ove sam podatke naveo, da se vidi, kako je putopis M. A. Pigafette danas tako velika bibliografijska riedkost, da se smatra kao rukopis. Buduć da je Pigafettin putopis, kao što drugdje dokazujem (Rad, knj. C., 69—73) ne samo dobom, nego i sadržinom vrlo znatan, i željeti je, da bude i za naučne poslove pristupniji: toga radi priredih novo izdanje, a slavna jugoslavenska akademija odluči da se štampa.

Tekst Pigafettina putopisa prepisan je doslovce iz pomenutoga londonskoga izdanja od g. 1585, izuzev interpunkcije i velika pismena, što je udešeno prema današnjemu stanovištu izdavanja starih spomenika. Buduć da se o istom putovanju sačuvao i putni dnevnik Antuna Vrančića,[2] popunio sam njim u bilježkah Pigafettin putopis, da se može Vrančićev popis puta s Pigafettinim putopisom lasnije porediti. Pošto je moja razprava, koja razsvjetljuje Pigafettin putopis, naštampana u C. knj. „Rada“ (str. 65—168), dakle odieljeno od teksta, za to sam kod znatnijih i manje poznatih topografijskih imena, koja se u putopisu spominju, u bilježkah dodao radi udobnije porabe dotična današnja topografijska imena. I kod citacija starih pisaca naveo sam glave i dr. dotičnih mjesta, da se uzmognu citacije lasnije poredjivati. Glede ostaloga o putopisu i njegovom piscu upućujem na pomenutu moju razpravu.

[1] Lowndes W. T., The bibliographer's manual of english Literature; London 1834, 4 vol.

[2] Monum. Hung. hist., Scr. VI, 78—88.

Itinerario

di

Marc' Antonio Pigafetta.

gentil' huomo vicentino.

Londra apresso Wolfio Inghlese 1585.

All' illustrissimo et eccellentissimo signore il signor Eduardo Seymer, cavaliere, conte d' Hertford, et signore di beau champe.

Non v' é dubbio alcuno, illustrissimo et eccellentissimo signor mio, che la congnitione dell' historie non apporti grandissima consolatione et diletto agl' animi generosi, et che non sominístri non poco d' utile all' attioni humane, et che la geografia non sia la vera luce, che ci guida a tal cognitione. Per ciò che, con l' aiuto di quella noi ci rappresentiamo avanti gli occhi l' imagine di tutta la terra con li suoi mari, golfi, et e con tutte le regioni, città, monti, et fiumi, et con tutti gl' altri luoghi, che in quella principali si contengono, et ne quali sono stati fatte, et trattate tutte le cose, che nell' historie leggiamo. Et per ciò, quanto più la geografia è copiosa, et meglio rappresentata et in disegni et in parole, tanto più ella arreca et d' utile et di splendore. Ma malagevolmente essa può esser trattata et posta in verisimil figura, se non vi sono gran coppia di diligenti et fideli itinerarij, ne quali siano descritte le minime particolarità et le distanze giuste et i siti de luoghi con i nomi loro proprij et natij, et stranieri. Quest' itinerarij in vero, oltra che sono la vera sostanza della geografia (perchè senza essi ella non può esser composta), danno immediatamente anchora grande intelligenza agli scrittori dell' historie generali. Percioché se essi vogliono descrivere un luogo, dove sia stata fatta una battaglia, overo un assedio et oppugnatione d' una città, o qualche altro simil fatto illustre, essi ciò commodamente non ponno fare, se non hanno l' aiuto di questi. Medesimamente nel voler descrivere gl' habiti et i costumi delle genti, et quali armi usino in guerra, pur bisogna che riccorrano al favor di questi itinerarij, et che di quelli si prevagliano. Pertanto havendo io, già sedici anni sono, descritto un viaggio, ch' io feci da Vienna a Constantinopoli, più per tenerlo in privato, e per poterne far partecipe qualche amico, che ch' io havessi havuto pensiero alcuno di mandarlo a luce, ho hora per essortazione d' alcuni amici diliberato contra il mio primier instinto, di lasciarlo andar libero et sciolto, dove ei si vuole. Io in vero havendolo, si come accade, in alcuni luoghi et ad alcune persone dimostrato, fui alle volte essortato a farlo stampare, ma io a ciò, come a cosa molto aliena da me, non dava punto d' orrechia. Hora essendo io venuto in questo regno, et havendolo in

Digitized by Google

Londra, et in Ossonia, pure secondo l' occasione dimostrato ad alcuni gentil' huomini miei amici, fui da loro con non poca instanza essortato a mandarlo in palese, dall' hora a impoi cominciai a pensare sopra la richiesta loro, et sopra quello, che di già altri detto m' haveano. Dall' un canto l' impressione mia, che di già havea fatta di tenerlo così in privato, et il sapere che delle cose de Turchi molti haveno scritto, et il considerare, che mettere alle stampe un viaggio di non molte miglia, et fatto, si puo dire, sopra le porte della Christianità, et tutta via facendosi da altri, dovesse esser giudicata cosa troppo leggiera, et cosa che fosse più tosto per arrecarmi nome di vano, et poco considerato che altro. Queste cose, dico io, pensando, mi tenevano indietro, et m' essortavano a lasciar questo libro ne' termini suoi privati, si come fin' alhora stato se n' era. Ma d' altra parte poi, essendo pur stato di nuovo essortato, et principalmente da messer Ricardo Hakluyt, gentilhuomo Inglese, et maestro nell' arti in Oxonia, giovine dotato d' un' animo cortese, et generoso, et non solamente dotto nella sua professione, et in altre scienze, ma ancora molto intendente et amantissimo delle cose di geografia et ancora considerando io l' utile, che sogliono portare gl' itinerarij alla geografia, et quanto pochi se ne trovano, et come quei pochi per la maggior parte sono sommariamente et confusamente descritti, et come alcuni poco avedutamente nel descrivere i loro viaggi hanno tralasciate alcune parti et luoghi come noti et troppo vulgari, havendo pensato questi tali, che si come quei luoghi erano noti a loro, et a quegl' altri, che sovente la dovevano andare, che essi ancora dovessero essere manifestati a tutti gli altri, et alli posteri loro, il che si vede per prova non essere avvenuto. Perchè sappiamo, che già fa dugento, et ancora cento anni molti luoghi erano noti, che adesso sono ignoti o almeno superficialmente conosciuti. Considerando io dunque queste cose, ciò è che se si ha poca cognitione del sito della terra, che d' altronde non procede, che perchè gli scritori della geografia hanno mancamento de buoni itinerarij, et che haverebbono desiderato, che quelli c' hanno scritto, piu chiaramente havessero scritto, et che quelli che sono andati a cerca, et ch' erano idonei alla scrittura, non havessero così disprezzato di notare i viaggi loro fatti in parti lontane; mi son contentato dico considerando tutte queste cose, di posporre ogn' altro rispetto, et di mandare in luce questo viaggio, sia di qualunque poco momento si voglia. Al che fare tanto più volentieri mi son messo, quanto più conosco, che quasi tutto questo tratto di terra (ancor che sia in Europa, et messo in pratica ogn' anno d' alcuni) è stato dagl' antichi geografi male over oscuramente descritto, et da moderni pochissimo conosciuto. Mi spinge ancora oltre a ciò, a far questo il considerare, che nel narrare le cose turchesche non mi sono messo nell' altrui fatiche, et il sapere, che pochi o niuno habbia fin hora investigato: in che principalmente consista la potenza et debolezza dell' impero Turchesco, et perchè più in un tempo, che nell' altro sia venuto a tanta grandezza, et

Digitized by Google

io in questo libro ne disputo alquanto insieme con altre simili cose, et della vera origine loro. Ancora m' essorta a questo il vedere, che alcuni hanno scritto della guerra ultimamente fatta nella Ungheria, et per ingnoranza hanno dette alcune cose non bene, per non dir false, et inconvenienti alla gravità dell' historia, la quale principalmente non vuole, che nelle cose si puo dire troppo chiare, vi si interponga manifesto errore. Io dunque in questo libro, non per descrivere la guerra d' Ungheria, ma per dar più chiara notitia della cagione di questo viaggio, ho scritto sommariamente et veritevolmente (comme co lui che vi fu presente) tutto quasi quel tanto, ch' appartiene alla vera cognitione di cotale historia. Da queste considerazioni dunque mosso, et dall' esortationi statemi gia fatte più volte da gl' amici, ho voluto compiacere et a loro et a me, et lasciare andare in luce quanto ho scritto in questo itinerario sotto il nome di V. S. I. et honoratissima, la quale con l' auttorità et chiarezza della persona sua potrà supplire all' imperfetione di cotal mia opera. Et non si meraviglierà, che uno, il quale non tiene seco alcuna corporale servitù, ne conoscenza, habbia ardimento di venirle avanti co' scritti suoi. Perchè si come il sole senza haver risguardo a cosa veruna, offerisce la virtù sua a qualunque si voglia picciola cosa, che di quella vuole participe farsi, così io invitato dallo splendore et calore, che procede alla virtù di lei, confidentemente ho spinto avanti al cospetto suo questa operetta, acciochè ella pigli vigore da quella et possa sostentarsi, et vivere al pari dell' altre. Et ciò credo molto bene le verrà fatto; perciochè ella portando in fronte il nome di un tal signor illustre, non tanto per nobiltà et chiarezza di sangue, quanto honorato per bontà di costumi et per l' affettione et favore, che porta verso tutte le terre buone, ella dico, portando in fronte un tal nome, non potrà far altrimenti, che ricevere vita, et esser rispettata ancora da tutti coloro, i quali tai lettere da lei favorite, in rispetto hanno. Supplicandola dunque, che voglia ricevere l' animo mio in buona parte, altro non le dirò, se non che se questo itinerario non è descritto di quella sorte, della quale io desidererei che fosse, che non s' ha da darla colpa ad altro, ch' all' inesperienza dall' hora, come a cosa che il più delle volte non suole essere molto dalla giovinezza lontana, et al non haver io a que' tempi pensato a quelle cose, che necessarie sono ad uno itinerario, che abbia da portare il nome di bene, et scientificamente descritto. Ma sia come si voglia, io supplico di nuovo V. S. I. a riceverlo co' quella pura volontà, con la quale io gliele appresento, et con la quale io la mando fuori, ciò è che, se non in molto, almeno in qualche parte habbia d' aiutare a quelli, che nell' historie et nelle cose di geografia sogliono impiegare per utile et consolatione del mondo l' opera loro.

Digitized by Google

Cap. I. La cagione perchè Massimiliano II. imperatore mandò suoi ambasciatori à Constantinopoli per contrattar la pace con Selino II. imper. de Turchi, l' anno 1567, dove si dimostra brevemente in parte il soccesso della guerra d' Ungaria, fatta l' anno innanzi.

Perchè nel viaggio, che abbiamo fatto per lo paese d' infedeli, nella legatione, che mandò l' anno passato 1567 Massimiliano, imperatore secondo di questo nome, per contrattare la pace co' Turchi, a Selino imperator di quelli, pur secondo anch' egli di quel nome, habbiamo visto, et inteso molte cose, et particolari di quelle genti, et habbiamo ancora in parte conosciuto, su quai fondamenti et base sia fermo l' imperio della casa ottomana, che già tanti anni potentissima regna sopra il paese de Christiani, tenendoli in miserabil servitù opressi: mi ha parso non essere al tutto inconveniente cosa di formare non ad altri, ma a me stesso un memoriale, et di scrivere, riducendomi in memoria, con quel meglior modo et forma, che mi dettera l' inesperienza mia, tutto quello che abbiamo visto et caminato del paese et tutte quelle cose, che in piu luoghi e da più persone abbiamo intese, cosa che forse a qualche tempo potrà giovar ad' alcuno, et che reccherà non picciola meraviglia, considerando come poca et vil turba di Turchi tenga opressi et servi tante migliaia di Christiani con tanto nobile et fertil paese a confusione et vergogna di tutti i principi nostri. Ma avanti che si cominci descrivere il viaggio, non serà fuor di proposito il narrar la causa di tal legatione, tocccando in brevità il soccesso non solamente della passata guerra d' Ungaria, ma ancora quello, che per lo passato è accaduto in quel regno, per le pretensioni, che gli arciduchi d' Austria v' hanno havuto di già gran tempo sopra.

Gli arciduchi d' Austria infino al tempo di Federico III. et Massimiliano I, imperatori, pretesero d' haver ragioni sopra il regno d' Ungaria, et perciò non poche guerre furono tra essi et il re di quella. Dopo la morte del re Lodovico, il quele fu rotto et occiso con tutto il suo essercito a Moacch l' anno 1526 da Solimano, re de Turchi, Giovanni sucesse nel regno. Questo Giovanni di vaivoda, ciò è governatore della Transilvania co'l favore dell' essercito, ch' egli haveva, et de suoi partigiani et amici si fece creare et incoronare re d' Ungaria. Contra costui Ferdinando (il quale molto più che gli antecessori suoi non havean fatto, pretendeva sopra questo regno) mosse l' armi et lo privò di quello, scacciandolo di Buda, et di tutta la Transilvania ancora. Ferdinando, poi che ebbe aquistato il regno di Ungaria, si fece incoronare re di quella in Alba Regale nel mese di Novembre, nell' anno mille cinque cento et venti sette. Et Giovanni se ne fugì in Polonia, et ricorse con ambasciarie a Solimano, supplicandolo, che lo volesse con gli aiuti suoi restituire nel regno, promettendo di volergli pagar tributo. Per il che Solimano nel 1529. entrò in Ungaria et prese Buda, et scorrendo oltre con l' armi vittoriose pose l' assedio a Vienna, città principale d' Austria, ma sforzato

Giovanni vaivoda di Transilvania si fece re d' Ungaria.

Digitized by Google

di partirsi, si ritirò a Buda, dove costituì Giovanni di nuovo re d' Ungaria. Solimano ritornato a Costantinopoli non molto tempo vi soggiornò. Perciochè con grandissimo esercito rientrò di nuovo in Ungaria con animo di prender Vienna. Ma intendendo li grandi apparati, che Ferdinando et l' imperatore Carlo suo fratello avevano fatti, non hebbe ardire di adprossimarsi, et così senza haver fatto cosa alcuna di momento, se ne ritornò a Costantinopoli. Dopo questo il re Giovanni et il re Ferdinando fecero pace con questa conditione, che Ferdinando dopo la morte di Giovanni dovesse soccedere nel regno d' Ungaria. Ma la cosa passò ad altro modo. Perchè Giovanni prese per moglie Isabella, figliuola di Sigismondo, re di Polonia, et sorella di questo presente re Sigismondo Augusto II. che a quest' hora regna. Di questa hebbe un figliuolo in tempo, ch' egli era ammalato, et così nell' allegrezze della natività di quello se ne morse. Questo figlio fu ad un tratto et battezato, et con la corona di Stefano, primo re d' Ungaria, incoronato in Alba Regale, et fu chiamato Stefano. Ferdinando subito, intesa la morte di Giovanni, pretendendo d' esser leggitimo soccessore, mosse l' armi nell' Ungaria, et mandò un essercito per prendere Buda. Ma la regina Isabella et gli altri governatori del figliuolo re, ricorsi per aiuto a Solimano, fecero venir i Turchi. I quali venuti distrussero l' essercito di Ferdinando. Essendo poco doppo la vittoria giunto Solimano, prese pacificamente Buda per se, et mandò la regina et il figliuolo in Transilvania, acciò vivessero, et dominassero in quella provincia, et questo fu nel 1541. Et così i Turchi finalmente si fecero patroni del regno d' Ungaria, eccetto però quella parte, ch' era posseduta ancora da Ferdinando, et la quale era contigua alli regni suoi. Ma non contenti li Turchi di haver tutto quello, ch' era stato del re Giovanni, seguitando la vittoria, occuparono Pesto, Vicegrado, Strigonia, Tata et Alba Regale, et altri lochi, di sorte che secondo il Danubio s' avicinarono a Comara circa una lega. Il figluolo del re Giovanni, chiamato Stefano, si come è ancora da Turchi chiamato, essendo cresciuto in età, si fece chiamare Giovanni II., eletto re d' Ungaria. Ferdinando con questo Giovanni et con li Turchi hebbe ancora molte discordie, ma finalmente fece pace, e s' acquetò co' Turchi, pagando loro per conto del paese, che possedeva in Ungaria, quarantacinque mila talari per ciascuno anno di tributo. Questa pace durò infino alla morte di Ferdinando, la quale fu nel mese di luglio 1564. Ma subito dopo la sua morte nacque tra suo figlio Massimiliano (il quale et nello stato, et nell' imperio gli socesse) et tra Giovanni principe in Transilvania guerra, et dissessione. Per la qual cosa Massimiliano cominciò sotto la condotta di Lazaro Suendi a danneggiare il paese del Transilvano, et ancora quel de' Turchi, et ritenne il tributo, che soleva mandar a Costantinopoli ogni anno Ferdinando suo padre. Questa guerra durò così tutto l' anno 1564., et nel seguente nel mese di febraio lo Svendio prese Tokai, for-

Stefano figliuolo di Giovanni.

Stefano si fece chiamare Giov. II. eletto rè d' Ungaria.

Guerra tra Massimiliano, per la quale nacque la guerra d' Ungaria co' l Turco.

Digitized by Google

tezza di importanza. In questo anno il gran Turco mandò la sua armata per occupar l'isola di Malta, sotto il governo di Mustafa, uno de suoi bassavisir, et di Piali, capitan del mare, la qual armata poco men che rotta et priva del maggior et miglior gente, che vi fosse sopra, vergognosamente (se ben con mortalità di molti cavalieri) fu costretta a partirsi, et tutta conquassata a Costantinopoli ritirarsi. Il Transilvano dunque dubitando et temendo di Massimiliano cercò d'incitare il gran Turco contra di quello, et a questo suo intento hebbe fautore molto il bassa di Temisvar. Questi due instigavano et solicitavano Solimano a mover la guerra, parte mettendoli innanzi apparenti ragioni, et parte dando molte et false imputationi a Massimiliano, ponendolo in sospetto la potenza di quello. Dicendo essi, qualmente egli non solamente havea l'animo suo intento per insignorirsi di tutta la Transilvania, ma che volea co'l favore di tutta l'Alemagna et di buona parte della Christianità in questo principio del suo imperio tentare ogni sforzo, et ogni suo potere per scacciare, e dispogliare i Turchi di tutto 'l regno d'Ungaria, et d'altri luoghi appartenenti a quello. Il che così essere chiaramente da questo potea apparere, che esso subito dopo la morte del padre Ferdinando havea rotto le conventioni della pace, et haveva denegato il tributo, che pagar solea dell'Ungaria. Solimano, oltre il suo naturale desiderio di guerreggiare co' Christiani, et lo sdegno et rabia concetta, per lo cattivo soccesso dell'armata sua, che con vergogna et danno s'era ritornata di Malta, acceso dagli stimoli di costoro et d'altri, che l'accendevano alla guerra, si diliberò nell'ultima sua vecchiezza, preparandosi con il maggior sforzo di gente a se possibil, et in persona volere nel l'esta seguente 1566. entrare nell'Ungaria a danni di Massimiliano, promettendo et dicendo più tosto di volervi lasciar la vita, che staccarsi senza vittoria da quella impresa. Tra tanto che il Transilvano da un canto incitava la guerra il Turco. et che preparamenti per quella si facevano, non cessava dall'altro per intertener Massimiliano, di trattar la pace con quello, et per questo effetto mandò a Vienna per ambasciator suo, Stefano Battori, signore Unghero. Ma Massimiliano, avendo per diversi mezi intesa la mala volontà del Transilvano et la risolutione del Turco, di voler venir in Ungaria, si lamentò con il Battori ambasciatore, che con esso seco trattasse una cosa a Vienna, et che il patron suo ne trattasse un'altra in tutto contraria con il Turco, et così egli lo fece custodire in prigione nella casa, dove egli abitava in Vienna. Intralasciati adunque i negotij della pace, l'imperator, per difendersi cominciò preparare aiuti e dall'imperio et da altri principi christiani, et a far tutto ciò, che per lui possibile era. Mandò genti al conte Echio di Salma, il quale era governatore di Giavarino et generale di quelle parte d'Ungaria, che è sotto à cotal governo. Il conte con quelle genti prese Vesperino, terra di non molto conto, et dove fu fatta pochissima preda. Poi se ne andò a Tata, lontana da Comara circa

Giovanni principe di Transilvania et il bassa di Temisvar incitarono il Turco contra Massimiliano.

Stefano Battori, ambasciator del Transilvano, custodito in Vienna.

Vesperino et Tata prese dal conte Echio.

Digitized by Google

venti due miglia, picciola fortezza, et la quale era diffesa da trecento Turchi, et a venti uno di luglio fù espugnata, et tutti li soldati ammazzati, eccetto che circa cinquanta, i quali insieme con il governatore loro furono fatti prigioni. Tata fu già alli tempi delli rè ungari una bella et piacevole terra, ma essendo poi stata presa da Turchi, anni sette avanti questo tempo, fu tutta da loro rovinata et distrutta, eccetto che la fortezza, la quale è lontana da quelle rovine, circa un gran tiro d'arcobugio. In questo giorno, che fu presa Tata, venne soccorso al conte Ecchio di due mila fanti italiani, pagati dal papa, sotto la condotta del sig. Gio. Alfonso Castaldo, coppiero dello imperatore, et del conte di Camerano. In questo medesimo giorno ancora, overo il sequente, giunse a Tata da cinque cento et cinquanta cavalli del duca di Savoia, parte con gli archibusi, et alcuna parte con lancie, l'imperator in questo mezo stava a Vienna mettendo in ordine le genti, che tuttavia gli venivano in soccorso. Solimano, havendo congregato grandissimo esercito, si partì da Costantinopoli et certo più tosto con scontentezza de suoi soldati, che altrimente, parendo alla maggior parte di quelli et a non pochi capitani ancora più tosto d'esser condotti al macello, che alla guerra. Et per lo vero, secondo che ci fù referto da poi, essendo noi in viaggio, et in più luoghi, et da più persone, tanto erano grandi et spaventevoli le nove, che venivano referte delle forze dell'essercito christiano à quelle bande, che in tutto non erano privi di ragione di temere. Conciosia cossa che tra l'altre nove, che dell'essercito nostro si dicevano, una era questa, che tante erano le genti d'arme a cavallo condotte in persona da diversi duchi d'Italia, et nominavanli, coperte tutte et i loro cavalli d'armi bianche et risplendenti, che quando il sole in quele percoteva, indietro molto et di lontano ne rifletteva un tal splendore, che alli risguardanti et meraviglia et timore poneva ad un tratto. Anchora ci fu referto, che nel loro stesso essercito essendo sotto a Zighet, più volte di notte fu datto all'arme con grandissima paura della venuta de Christiani, se ben erano lontanissimi da loro, ritrovandosi allhora solamente l'arciduca Carlo con non molte genti poco lontano da quel loco, più tosto spettatore, che difenditore di quello. Et medesimamente intesi da alcuni schiavi christiani, i quali furono sopra la loro armata nel Danubio (interrogandoli io) che per paura dell'armata nostra, la quale una volta si avicinò a Strigonia, essi con la loro paurosamente si ritirarono appresso Buda, et quei di Strigonia continovamente stavano apparecchiati, che avicinandosi l'essercito nostro (il quale allhora era a Comara) alle mura della città, di partirsi da quella. Talchè è cosa chiara, et da non dubitare, che ancora in essi risiede la lor parte di paura: et per conseguenza s'ha da giudicare, che se bene le lor forze sono grandi, che però non siano così formidabili et tremende, come la fama ci rapporta all'orrechie, fondata più per le vittorie acquistate de loro, per la poca disciplina et meno obedienza et patienza delle genti nostre, che per virtù et

I soldati di Solimano mal volontieri andarono alla guerra in Ungaria.

Digitized by Google

valore delle loro, ancorchè moltissime et di ciò non altro. Ma Solimano con tutto questo come ben esperto delle forze et de soldati christiani, et della poca concordia de principi nostri, et rissoluto di far gran fatti, o di morire, si ridusse a Belgrado, et là fece la rassegna di tutti i suoi soldati. Quivi il principe di Transilvania, essendo venuto a far riverenza a Solimano fu raccolto humanissimamente da quello. Et havendolo abbraciato, et nella fronte basciato, chiamandolo figliuolo, gli disse, che dovesse star di buono animo, et che, si come era stato vero amico di suo padre, che così parimente sarebbe suo, et lo difenderebbe da ogni ingiuria degl' inimici suoi.

Di quì Solimano partito (havendolo di già mandato Pertau, suo secondo bassa visir all' assedio di Giula verso le parti di Transilvania) si dirizzò con il resto dell' essercito, che in vero era grandissimo, verso Zighet, posto in Ungaria, alli confini di Crovatia, distante tre leghe dal fiume Dravo et quattro dal laco Balaton, in loco circondato da paludi; et circa il principio d' agosto vi pose lo assedio. L' imperatore, ò fosse che havesse inteso l' andata de Turchi verso Zighet, o fosse per altro, scrisse al conte Echio, che si ritirasse a Comara. Il conte poco dopo la presa di Tata prese ancora Vitan et Ghestes abandonati da Turchi, castelli posti tra le colline 20 o 25 miglia lontani da Tata. Dopo la presa di questi si ritirò à Comara alli 27 di luglio, et s' accampò di qua dal Danubio, sopra la ripa destra, dirimpetto alla fortezza di Comara. L' imperatore poi con la maggior parte della cavalleria, circa la prima settimana d' agosto partito di Vienna, passò Giavarino, credendosi, che dovesse venire a ritrovare l' essercito nostro a Comara, ma egli si fermò a mezza strada tra Giavarino et noi. Et così gli esserciti nostri distanti l' uno dall' altro per lo spazio d' una giornata in campagna rasa si fermarono, et senza far cosa di momento, dalli 27 di luglio infino il 14 di settembre noi dimorammo a Comara, espettando: qual fine dovesse havere l' assedio di Zighet. Li Turchi havendo fatte molte batterie, et dati molti assalti, finalmente alli 7 di settembre 1566. presero la fortezza di Zighet, che fu proprio tre giorni dopo la morte del vecchio Solimano. Non sarà intutto fuori di ragione, quando si congetturasse, che la morte sua principalmente accadesse per questo, chè havendo egli veduto, che i suoi soldati erano stati con grandissimo danno molte volte rigettati, si havesse non solamente disperato della vittoria, ma si havesse ancora recato a petto, che la difesa di quella fortezza gli dovesse ridondare in grandissimo vituperio et vergogna; et apportargli ancora non picciolo danno, et che perciò l' afflitto cuor suo, et indebolito per l' indispositione et vecchiaia non fosse stato atto a supportare così aspro et grave colpo, ma che vinto et abbatuto havesse dato fine a giorni suoi. Questa cosa mi dò facilmente a credere, considerando io, che li Turchi non confessano Solimano

Giula, Zighet.

Vitan et Ghestes presi dal conte Echio.

Il conte Echio si ritira a Comara.

Massimiliano si fermò tra Giavarino et Comara.

Presa di Zighet.

Morte di Solimano.

Digitized by Google

esser morto avanti, ma dopo la presa di Zighet, et questo ho io udito dire dalla propria bocca di Hebraino, il quale veniva con esso noi nel ritorno, ambassatore del gran Turco all' imperatore. Costui venendo dire all' ambasciatore nostro, qualmente Solimano era morto tre giorni avanti la presa di Zighet, rispose nò. Egli morsë tre giorni dopo la presa di quello, al che l' illmo. ambasciator rispose di nuovo che nò, ma ch' era morto avanti. L' imper. havendo inteso la presa di Zighet, ritornò indietro a Giavarino, et scrisse al conte di Salma, che ancor egli con le genti sue vi si ritirrasse. Per il che il conte alli 14. di settembre, levato il campo da Comara, giunse il seguente giorno à Giavarino. Questa è citta e fortezza del' imperatore in Ungaria, et è distante da Vienna miglia ottanta. Dalli Ungheri è chiamata Jurr e da Tedeschi Rab. Massimiliano, havendo congiunto le sue genti insieme, non si sapendo per ancora la morte del gran Turco, et dubitando che gl' inimici non lo venissero a ritrovare, fece per più sua sicurezza cominciare un ponte, fatto sopra le barche, che passasse all' altra ripa del Danubio, tutto vicino a Giavarino. Et essendo munito l' essercito suo dalle spalle, cioè verso tramontana dalla fortezza di Giavarino, et dal Danubio, et dal destro lato da un picciolo fiume, che corre in quello, chiamato Rab, fece che il sinistro lato et la fronte fosse fortificata parimente d' argini, et di fosse. Ma intesasi finalmente la morte di Solimano, et perciò non dubitandosi più della venuta de Turchi, et il ponte et le trincee furono lasciate imperfette. Le genti così a piedi, come a cavallo, che si ritrovavano alhora nell' essercito dell' imperatore appresso Giavarino erano queste. Di Bohemia eran tre mila cento et cinquanta cavalli, di Slesia due mila, di Moravia altri due mila, et d' Austria due mila cento et cinquanta. Tutti questi sopradetti erano armati di corsaletti, et morioni, et per offesa havevano le pistole et la spada. Dell' Ungheria poi v' erano quattro mila et cinquecento cavalli, i quali havevano la targa, et il morione, la lancia, scimitara, et stocco, et alcuni oltre a ciò qualche camiscia di maglia over corsaletto. Tra costoro v' erano alcuni (o che ciò derivi da i costumi loro antichi di Scithia, overo ad imitatione de Turchi), i quali haveano grandissime ali d' acquila sopra le spalle, et pelli d' orsi o d' altri fieri animali così ad armacollo, cercando di trasformarsi in vista più spaventosa, che sia lor possibile. Questi tali apresso de Turchi sono chiamati *Deli,* cioè pazzi. Tutti questi cavalli, che di sopra habbiamo nominati, erano stati raccozzati insieme dagli stati sudditi all' imperatore. Oltre à questi v' erano stati dal duca di Savoia mandati cinque cento et cinquanta cavalli, armati, come di sopra s' è detto, sotto la guida di monssieur *de Levi.* V' era ancora il duca di Ferrara in persona, accompagnato da una honoratissima cavalleria, la quale insieme con i cavalli della casa sua perveniva al numero de cavalli mille cento et cinquanta. Erano parimente il duca di Guisa, et li-

Hebraino diceva Solimano esser morto tre giorni dopo la presa di Zighet.

Gli eserciti si ritirano a Giavarino.

Giavarino. Rab.

Quanto et quale fosse l' essercito dello imperatore.

Monsr. de Levi conte di Socastro.

Digitized by Google

venturieri italiani, i quali faceano il numero di settecento et cinquanta cavalli. Oltre a questi v' erano ancora altri principi alemani, et ambasciatori, et venturieri, cavalli, de quali in tutto aggiugnevano il numero di mille cento et cinquanta. L' arciduca Ferdinando, fratello dell' imperatore et luogotenente suo in questa impresa, haveva seco mille cento et cinquanta cavalli, computatevi quelli della casa sua. Et li cavalli, ch' appartenevano al proprio imperatore, et alla casa sua arrivavano al numero di due mila cento et venti cavalli. Otra tutte queste sopradette genti a cavallo, v' erano poi i soldati, i quali dagli stati dell' imperio erano stati mandati, che facevano il numero di otto mila cavalli armati con le pistole, come di sopra. Et questa era tutta la cavalleria, ciò è trenta mille settecento et novanta cavalli. La fanteria poi era questa: d' Ungheria v' erano due mila fanti, d' Austria altre due mila, d' Italia due mila fanti, pagati dal papa, et tre mila mandati dal duca di Fiorenza sotto la condotta del signor Aurelio Fregolso. Poi v' erano sedici mila fanti mandati dalli stati dell' imperio; talchè in tutto erano fanti venticinque mila. Et questa era la somma dell' essercito dei Christiani, ancor che in vero così nelle compagnie de soldati a piedi, come nelle quadre de cavalli vi mancassero non pochi, ma tanto è che secondo questa somma furono fatte le provisioni, et compartiti gli allogiamenti. Per il bisogno di questo essercito v' erano quatro mila guastatori, i quali allogiavano appresso il fiume Rab, a lato il campo. Hora li Turchi, avendo preso Zighet, et ammazzati tutti li soldati, ch' erano al presidio, fu spiccata la testa al corpo del conte di Zerino, governator del luogo, et de tutte quelle parti, il quale essendo vissuto valoroso, valorosamente combatendo volse morire. Il begh d' Alba Regale, essendo stato per l' adietro amico di conte di Zerino (pero quanto lice) volse con barbara pietà dimostrare di tenere conto di un tale huomo valoroso. Per il che presa la testa di quello, la mandò sopra un carro coperto di velluto negro a donare al conte di Salma, mandandogli a dire, che non sapeva far cosa più grata, che mandar la testa di quel valoroso huomo, acciò potesse essere honoratissimamente sepolta dalli suoi. In questo medesimo tempo ancora Pertau, bassa visir, prese Giula, essendosi reso il governator di quella Keretzkein, signor di Nikelspurg, il quale, non essendogli osservate le promesse fatte, perciò che fu saccheggiata la città, et fatte schiave et taglieggiate di molte persone, non molto tempo dopo da dolore, et da vergogna oppresso, tardi pentendosi della viltà sua, infame tra Turchi se ne morse. Mehometo, primo bassa visir, subito dopo la morte di Solimano (la quale egli tenne nascosta, più che gli fu possibile) espedì in posta un chiaus in Natolia a Selino figliuolo di Solimano, il quale alhora risedeva in Cuteh, città in Galatia, non distante da Angora, dandogli nova della morte del padre et che tutti erano pronti alli comandi suoi et obbedienti per servirlo, riconoscendolo per lor signore. Il che inteso Selino subito si partì per Costantino-

La testa del conte di Zerino mandata al conte Echio.

Pertau preso Giula.

Selino.

Digitized by Google

poli, dove giunto et dimoratovi quattro o cinque giorni, s' incaminò verso Zighet per pigliar il possesso dell' essercito et dell' imperio insieme. Mentre che l' imperatore stava così attendato appresso Giavarino, accade che un giorno, nella mattina circa l' hora del disinare, s' appicciò un gran fuoco nella città, et fu così inopinato et vehemente per lo gran vento, che allhora tirava, che non solamente la maggior parte delle case della città furono abbrusciate, ma ancora li gabbioni, che per diffesa dell' artiglieria sopra le muraglie erano, furono quasi tutti dal fuoco consumati. Et gli allogiamenti nostri, i quali erano più vicini alla città et quelli d' alcuni cavalli ungheri, furono con gran fatica da noi soccorsi, portando via tende et padiglioni et simili cose, acciochè in quelli il fuoco non s' appicasse. Come si accendesse così di giorno questo gran fuoco non ci è noto. Alcuni hanno detto, che fu veduto uno a cavallo a fugirsi via nell' istesso tempo, che la città si abbrusciava, argomentando perciò, che sia stata alcuna spia et fautor de Turchi, che cotal fuoco accendesse; ma alcuni altri, alla quale opinione più adherisco, diceano, che sapendosi, che molti signori Ungheri, et mercanti havevano condotte la, come in luogo più sicuro, le cose che più care tenevano, alcuni soldati, spinti dalla moderna militar disciplina, che gl' incita, non potendo predare gl' inimici, a robare et danneggiare gl' amici, accesero nascostamente, vedendo l' occasione del vento, il fuoco nella città, con quest' animo, che tratanto che il fuoco lavorasse (imaginandosi essi, che così facilmente non si potrebbe estinguere) eglino facendo mostra d' aiutare, havessero quasi una honesta facoltà di robare et così proprio accade, che ritrovandosi ivi gran quantità di soldati tedeschi, corsero non ad ajutare, ma in effetto a saccheggiare. Il che volendo imitare alcuni pochi soldati italiani, che pur la si trovavano, furono essi stessi dalli Tedeschi et d' altri malmenati et saccheggiati, et questo intervenne ancora ad altri, che meno poteano. Non solamente in questo luogo si conobbe l' ignominiosa militia de soldati nostri, ma in molti altri, perciochè molte case et ville de gl' Ungheri furono abbrusciate. Et là dove noi caminando le decine di giornate per lo paese, donde era passato l' essercito turchesco, non abbiamo visto pur una minima capanuccia rovinata dalli soldati turchi, così all' incontrario caminando noi da Giavarino verso Vienna si potean vedere molte rovine in poche miglia fatte. In questi giorni ancora, che l' imperatore s' interteneva così a Giavarino, fu tentato di tirare nelle imboscata circa quindici o venti mila cavalli turchi, che ad Alba Regale soggiornavano. A questa impresa si mosse gran parte della cavalleria tedesca et ungaresca et i cavalieri venturieri et quei di Savoia accompagnati da alcune insegne di lantzchenech et aiduchi, et dalle fanterie italiane di Fiorenza et del papa. Marchiarono mezo un giorno et una notte quasi continuamente, infino à tanto, che la matina seguente si ritrovarono in una pianura tutta circondata da boschi, et non molto distante d' Alba Regale. In questo luogo i condottieri si fermarono, et così

Digitized by Google

cavallo a cavallo stettero più di tre hore di longo a batter consiglio. Et finalmente circa due hore avanti mezo giorno si mossero per andare a trovare gl' inimici. I cavalli ungheri, et altri non molti scorsero infino appresso alla città, essendo il resto dell' essercito rimasto nascosto ne' boschi. Li Turchi più savij di noi, veduti i nostri soldati, non si mossero ponto fuori de i loro alloggiamenti, ò fosse perchè conjetturassero ciò ch' era, ò che fossero di già stati avertiti dell' imboscata, non essendo gran cosa che di già l' aviso fosse pervenuto a loro; considerando il disordine de nostri, et lo streppito che menavano, perchè havendo essi caminato di notte, et molti divisi da gl' altri in picciole compagnie, venuto il giorno, non sapevano ritrovare gl' amici et il luogo loro, et così chi chiamava Pietro, et chi Martino, et chi vociferava in un canto, et chi in un altro. Havendo noi gran spazio di giorno espettato nei boschi gl' inimici, et vedendo che si perdea il tempo, et che la notte s' approssimava, ritornammo indietro, et alloggiammo quella notte in quella pianura, cinta di selve, donde eravamo partiti, et il seguente giorno pervenimmo, che di già era notte, al campo à Giavarino. In questa impresa non si acquistò altro che perdita di molti cavalli, et d' huomini ancora, come dapoi si vide, per haver essi patito molta sete et bevuto acque immonde et sporche. Era di già giunto Selino all' essercito, il quale non avendo concorrente alcuno nell' imperio, essendo già stato morto in Persia Bajazith suo fratello, fu ricevuto universalmente et riconosciuto da tutti per Signore. Narrasi, che essendo entrato il sopranominato Bajazith ne i confini del regno di Persia, il re Thamas gli venne incontra, accompagnato solo dalla corte sua ordinaria et disarmata, et l' accolse amorevolmente consolandolo delle sue miserie, et promettendogli aiuto et forze per ripararsi dalle insidie del padre, et che impiegarebbe ò in vita del padre Solimano, ò dopo la morte di quello, tutte le sue forze per rimetterlo nell' imperio paterno. La qual amorevolezza forsi gli vietò (portò?) la morte. Perciochè un bassa di detto Bajazith, vedendo, che il re era disarmato, et con poche genti, essortò il suo signore con simili parole. Vuoi tu signore, ch' io ti dia un consiglio buono, et seguitò. Tu vedi qualmente noi siamo scacciati e perseguitati, et per necessità siamo costretti di metterci nelle mani dei nostri nimici naturali, de quai costui è il re, i cui maggiori quanto siano stati nimici, et alle volte di danno all' imperio turchesco et alla casa ottomana, tu lo puoi sapere. Hora pigliando l' occasione della fortuna, che ha posto adesso nelle tue mani questo re con quasi tutta la nobilta di Persia, tu puoi ad un tratto e vendicarti dell' ingiurie d' un perfido re, et rebelle della tua religione, et acquistarti medesimamente un imperio, co 'l quale tu pottrai ancora poscia castigar altri. Tu hai appresso di te cinquemila valorosissimi Turchi, affinati alle guerre. I popoli, udita che havranno la morte del re, et di buona parte della nobiltà loro, penseranno noi esser molti più, che non siamo, et che habbiamo, havendo usato noi questo stratagema ancora favore

Historia della morte de Bajazith fratello di Selino.

Digitized by Google

d' altronde. Et di più tutti i malcontenti, che di tali in ogni paese ve ne sono, si conguingeranno con esso noi: di sorte che, dico, tutti i popoli smarriti et confusi dalla novità della cosa ti riceveranno per loro re et signore. Che se stiamo a questo modo tu sai l' infedeltà loro, e l' insidie degl' aversarii tuoi, che non cesseranno mai infino a tanto, che non ti habbino oppresso. Baiazith udito questo parlare, gli disse: non piaccia a dio, che a costui, che m' ha dimostrato tanta prontezza in aiutarmi et confidenza in me, et che sotto salvo condotto m' ha ricevuto nel suo regno, usi cotale scelleratezza et perfidia. Et così ò dubitando di non poter esseguire cotal disegno, ò pur per altro, egli non volse assentire al consiglio del suo bassa. Ma il re di Persia poco da poi non volendo, che quei cinque mila Turchi stessero insieme, in diversi luoghi gli diede le stanze, lasciandone cinquecento al servitio di Baiazith. Ma non passato molto tempo, sia stata qual si voglia la cagione, il re Thamas fece occidere Baiazith con tutti li suoi. Dicesi medesimamente, che quando quel bassa hebbe udita la novella, che et il suo signore, et egli doveva morire, voltatosi a quello tutto furioso gli disse: vedi mò hora poltrone Baiazith, huomo vile et traditore alli tuoi, che per non haver voluto credere al mio consiglio, porti hora la pena della tua bestialità: che piacesse a dio, che fosse roversciata tutta sopra a te solo, et non sopra a tanti valent' huomini, che morranno teco. Et così furono fatti tutti morire.

I giannizzari tumultuarono alquanto alla venuta del gran Turco lor nuovo signore.

Ma ritornando à proposito, Selino giunto all' essercito fu obedito da tutti, et conosciuto per signore. Egli è ben vero, che li gianizzari un poco tumultuarono, volendo essere confirmati nelle preminenze loro, che sogliono haver nelle morti et creationi de loro signori, domandando un grandissimo donativo di danari, invece delli saccheggiamenti lor concessi di fare a mercanti Giudei et Christiani, ma poi si acquetarono infino alla giunta loro in Constantinopoli. Selino pochi giorni dopo la giunta sua si partì, havendo lasciato grosso presidio a Zighet, et conducendo seco il corpo del padre Solimano, si dirizzò con tutto l' essercito suo verso Constantinopoli. Il quale essercito veniva in vista più tosto di perditore, che d' altro: conciosia cosa che molti soldati n' erano morti, et tutto 'l dì per la strada ne andavano morendo et venivano fiachi et disordinati con perdita di molti cavalli et mezzi disarmati et disposgliati et in fine con poca allegrezza. Certo è cosa verisimile et affirmata da molti habitatori, che stando molti disordini loro, se qualche buona somma et espedita sorte di soldati gli havesse daneggiandoli nella coda seguitati, gli havrebbe condotti a qualche grave danno et pericoloso partito, et massime non essendo gli giannizari alhora in buona disposizione con li bassa, e co 'l lor proprio signore. Il che ben dimostrarono subito giunti a Costantinopoli; perchè volendo Selino dismontare al suo alloggiamento, et entrare nel serraglio, li gianizzari se gli opposero tumultando, et non volsero che intrasse, dimandando

L' essercito turchesco pareva più tosto perditore che vincitore.

Giannizzari non volevano lasciar entrar il signore nel serraglio.

Digitized by Google

le lor preminenze. Et volendogli li bassa placare, se gli voltarono incontra, et co'l calce de gl'archibugi a Mohametto et a Pertau, ch'erano i primi fra li bassa, gli dierono di matte bastonate, come a quelli, che erano causa, che non fossero largamente donati dal signore. Selino non poco inpaurito dimandò al capitan di giannizzari, chiamato da loro gianizzar aga: che cosa vogliono questi giannizzari? a cui l'aga, ch'era già dismontato a piedi per placare i suoi soldati piangendo disse: soltano! essi vorebbero denari. Et tuttavia cercava con fraterne et amorevoli parole, et lacrimando sempre di quetargli, dicendoli, che non vollessero con questi strani modi et indiretti macchiare il nome di obedientissimi soldati, et sopra tutto amatori del lor signore, et a se lor capitano di far perder miseramente la vita, et che il signor non era per mancarli d'una minima parola, et che sarebbono largamente donati et premiati; et finalmente placati, et rimasti d'accordo s'aquetarono. Ma con tutto questo Mahometto, temendo di qualche inconveniente, per qualche giorno non vi uscì fuori di casa, ne venne secondo il costume nel serraglio al consiglio, chiamato dal lor divano.

I giannizzari bastonarono Mahometto et Pertau, primi bassa visir.

Ma nell'essercito dell'imperatore non solo tanti, ma molti più disordini v'erano, morendo ogni giorno grandissima quantità di soldati, ma molti più di campo continuamente partendosene, essendo già cominciati a venire i freddi et i cattivi tempi. Per il che l'imperatore, senza aver fatto cosa alcuna di momento, dopo che fu verificata la morte di Solimano, et la partita dell'essercito turchesco, non si dubitando più d'altro, circa le fine d'ottobre, essendo hoggimai poche più genti, levò il resto del campo dalle mura di Giavarino, et disciolto l'essercito si condusse a Vienna, portando in vece di triomphi un pestifero morbo, che cominciato al campo, finì dentro dalle mura di Vienna et deli in circa, amazzando per tutto l'inverno d'ogni sorte gente, facendoli in prima impazzare che morire. Et cotal fine hebbe questa guera d'Ungaria, la fama grande della quale haveva dato che dire a tutt'il mondo, e per la quale da tutte le nationi de Christiani ivi erano concorsi molti signori et cavalieri honorati e gentilhuomini et gente d'ogni sorte, credendosi che l'opere et il fine dovesse essere corrispondente alla fama di così grandissima guerra, dovendosi massime oltra molti signori et condottieri di gran preggio, condurvisi principi tali et potenti imperatori.

L'imperatore dissolve il campo, et si ritira a Vienna.

Disciolto che fù a questo modo l'uno dall'altro esser- cito, poco da poi mettendosi di mezo alcuni dell'una parte et della altra si cominciò a trattar d'accordo. Tra questi fù il bassa di Buda et il conte Echio, il quale dal detto bassa (tentati gli animi dell'una parte et dell'altra) hebbe intelligenza, che se si mandassero da Massimiliano ambasciatori a Costantinopoli con il tributo, che si pagava gli anni adietro dell'Ungaria, et con intentione di far pace, che facilmente con honestissime conditioni si potrebbe ottener quella dal gran signore. Così dopo mandati per

Si comincia a trattar d'accordo.

*

Digitized by Google

questo effetto alquanti mesi in su et in giù a Costantinopoli, si conchiuse, che l' imperatore manderia con pienissima commissione et con il tributo, suoi ambasciatori, i quali havendo sicurissimo salvo condotto di andare et ritornare in ogni caso di guerra et di pace, anderiano a Costantinopoli a contrattare la pace over tregua, che la si sia. Conchiuso con promesse ch' ebbero questo, uno dimandare, et l' altro d' assicurare gl' ambasciatori. Li Turchi messero in libertà il signor Alberto de Vuis, il quale già sei anni rissedeva prima per Ferdinando, et poi per Massimiliano ambasciatore in Costantinopoli, et già 22 mesi erano, che strettamente era stato da i Turchi serrato in casa, di modo che ne egli ne alcuno della famiglia sua poteva uscire, havendo et di notte e di giorno sempre le guardie attorno, havendogli oltre a ciò chiuse con dell' asse tutte le fenestre, tal che solo per lo spiraglio di sopra havevano un poco di luce, acciò no potessero guardare fuori, ne vedere altrove, che nella corte di dentro. L' una parte et l' altra per diversi rispetti disiderava la pace. Quasi impossibile era al nostro imperatore poter metter in campagnia l' anno vegnente uno essercito tale, qual l' anno passato hebbe in essere. A Selino poi oltre i disturbi d' Oriente, essendo li ribelli in Arabia i popoli dell' una et dell' altra Gemen, i quali havevano amazzato i bassa et alquanti sangiachi, ch' erano al governo loro, et i Persiani che gli erano poco amici, anzi venuti in manifesta guerra haveva disiderio più tosto con la pace, che con la guerra confirmarsi nell' imperio: et tanto più che gli era impossibilissimo condurre per l' anno futuro in Ungaria essercito di valore alcuno, mancando alli soldati per la guerra passata molte cose necessarie, et al paese consumato et distrutto le vettovaglie bastanti a somministrare a tanta moltitudine di gente. Et tanto gli era di possibilità far guerra in Ungaria nell' estate vegnente, ne quell' altra appresso, che mai non credono i Turchi (ancorchè havessero havuto promessa) che dovessero venire ambasciatori de Christiani a trattar di pace, et mentre che erano in viaggio, ancora in Costantinopoli si teneva quasi per fermo, che non dovessero venire più altrimenti ambasciatori. Et alcuni Ragusei mi dissero in Belgrado, che un spahi della porta renegato gli disse (nel passar che fece l' essercito turchesco nel tornar indietro): io starò pur a vedere questo anno, se li Christiani hanno cervello, et se verranno in Ungaria. Egli è cosa chiarissima, che con la metà dell' essercito passato si havrebbe l' anno che venne poi, fatto progresso grandissimo in quelle parti. Ma essi sapevano i lori disconzi, et ignoravano i nostri, i quali erano tali, che l' imperatore era disposto al tutto di voler pace et non guerra, per poterla poi fare a miglior tempo et a miglior occasione, mancandoli in tutto li danari. Per il che egli diliberò di mandar suoi ambasciatori con il tributo et altri denari et honoratissimi presenti sì per lo gran signore, come per tutti li bassa visir, et per lo bassa di Buda ancor. Et pensando molto tra se, et ruminando, chi gli paresse atto et

I Turchi non credevano, che imperatore dovesse mandar ambasciatori.

Digitized by Google

idoneo per condurre a fine con prudenza et honore un maneggio di simil' importanza, havendosi a trattare con grande interesse dell' utile et dell' honore con barbare genti potentissime et avarissime, di due gli parve d' elegere uno, il signor Antonio Verantio, vescovo d' Agria, consigliero suo del regno d' Ungaria, prelato di grandissima riputazione et esperienza, il quale essendo vecchio di sessantatre anni, oltra la scienza delle lettere, haveva la pratica di ventisette legationi, nelle quali aveva conseguito nome honoratissimo sempre, et ultimamente dieci anni innanzi a questa legatione era stato mandato da Ferdinando primo a Solimano primo, padri, come hora da Massimiliano secondo a Selino secondo, figliuoli, imperatori quelli de Christiani, et questi de Turchi, ambasciatore a Costantinopoli. Di donde felicemente ritornato l' essaltò al principato et vescovato d' Agria. A questo huomo avendo dato il carico di questo importantissimo negotio, Massimiliano imperatore, il quale all' hora si ritrovava a Praga, per più honorare questa ambascieria, et dargli più riputatione, oltra la dignità della persona di quello, gli volse dar per compagno uno honoratissimo cavaliere il signor Christoforo Thaimphimpoch di Stiria, consigliero di guerra di S. M. Questi ambasciatori finalmente per esser scorso già molto tempo, et perciò dubitando li Turchi di non esser tenuti a parole, et solicitando l' imperatore la partita, molto in fretta pigliarono licenza da S. M., la quale all' hora faceva una dieta in Possonia. Et essendo accompagnati da una grande et honorata famiglia, si misero in viaggio il dì primo di luglio 1567.[1]

Ambasciatori del imperatore.

Cap. II. Si descrive il viaggio da Vienna infino a Belgrado, giù per lo Danubio.[1]

Ancorchè noi ci siamo partiti da Possonia, quando partimmo dalla corte cesarea, nondimeno il primo nostro montar in barca fù in Vienna, et è perciò io comincierò da quella

Vienna. Juliobona.

[1] Monumenta Hungariae histor. Scr., VI, 78.

[2] 1567. Ratio itineris in Turciam facti per Danubium. Julii die primo Posonio, 10 milliaria. — 9. Comoranio, 5 mil. — 10. Strigonio, 8 m. — 13. Buda, 5 m. Raczkewy, 5 m. — 14. Feldwar, 3 m. Pax, 6 m. — 15. Tolna, 5 m. Baja, 1 m.; Zeremlyen, 6 m. — 16. Weresmarth, 8 m. Ostium Dravi fluvii, 2 m. Erdewd, arx, 4 m. Fluvius Valpo, unde incipit Syrmium. — 17. Walkowar, arx, 2 m. Atthyawar, indigenis Otthyn, arx diruta, 1 m. Wylak, indigenis Illok, arx, 2 m. Hic incipit mons Almus, quem indigenae appellant Frusca gorra. Banmostra, indegenis Banowczy appellatum, arx destructa, 1 m. Cherwgh, arx destructa, 1 m. Kamonecz, turris vetustae arcis sine incolis, 4 m. Varadinum Petri, 1 m. — 18. Karom, indigenis Karlowczy dictum, oppidum magnum et frequens, 3 m. Zalonkemen, arx et oppidum, indigenae Rasciani vocant Zlani kamen, hoc est: „salsus lapis". — Zemlyn, 4 m. Ubi exacta die 19. venimus Belgradum. Mon. Hung. hist., Sc. VI, 78, 79. Rad, knj. C, 87—95.

Digitized by Google

Vienna, principal città d' Austria, è posta sopra la ripa destra d' un ramo del Danubio, et è cosi detta da un picciolo rivetto d' acqua, nominato ancor egli *Vienna*, da gli abitatori detto *Wien*. Questo rivetto le corre lontano un buon tirar di sasso, et la circonda dalla parte meridionale et orientale, et poi entra nel Danubio. Questa città non è di molto circuito, il quale è più tosto rotondo che altramente, et andando di fuori longo la fossa, caminando a buon passo si puo circondare in tre quarti d' ora. Dopo che Ferdinando imperatore si pose quivi ad habitare, cominciò ad essere adornata d' ottime et splendide case, di sorte che ora è popolantissima et bella. Le sue mura sono state da architettori italiani fabbricate di mattoni cotti, alla moderna, fortissime et robustissime con baluardi spessi et reali, et è la più forte città di tutte quelle frontiere. Fuori della città, per alquanto di spazio, così di quà come di là dal Danubio, vi sono borghi grandissimi et popolatissimi, le cui case sono tutte fatte di legno, le qual ad un bisogno di guerra possono tutte con poca fatica esser levate via, et passata quella con poco dispendio di nuovo riposte. Il paese circonvicino è fertile e bello, et la città di pane buonissimo, vini, carni, legne e di tutte l' altre cose v' è abondanza grandissima, et più che in ciascuno altro luogo d' Alemagna. Questa città senza dubbio alcuno è *Juliobona*, situata da Tolomeo[1] appresso il monte *Cetio*, hora chiamata *Calenbergh*, dove era già il cominciamento della superior Panonia. Da Vienna dunque partendoci venimmo con sette leghe di navigazione a Peternel. Questa è una rocca, posta sopra una picciola collinetta alla destra del Danubio. Et fu ne' tempi passati una assai buona città, la quale fu rovinata (come si dice) dal re Mathias. Quivi è il confine d' Austria, et comincia d' Ungaria. L' Austria è ancor divisa dall' Ungaria, più discosto dal Danubio, da un picciolo fiumetto, chiamato *Laita*, et principalmente in quella parte, dove è Pruch città. Ma questo fiumetto, andando poi verso oriente, corre tutto per l' Ungaria, infino che si va à metter nel Danubio. Da Peternel poi con tre leghe venimmo a Possonia posta alla sinistra del Danubio. Questa città è da Tedeschi nomata Pespruch, et hora è capo di quella parte d' Ungaria che posseduta dall' imperatore. Quivi si fanno l' incoronationi et le diete di quel regno. Il monte Carpatho comincia qui, et dopo che ha circuito tutta l' Ungaria di là dal Danubio et la Transilvania, va poscia a finire sopra le cattarate del Danubio, in un luogo chiamato Almasca.[2] L' illustrissimo ambasciator dunque non essendo ancor ben in ordine, messa la famiglia sua nelle barche, l' impose, che dovesse andare a Comara, et ivi fermarsi. Esso il sudetto giorno con alquanti di noi ascesi ne cocchi, si partì da Possonia, et havendo passato poco discosto da quella il Danubio sopra le barche, et entrato nell' isola di Comara giunse ad alloggiare

Monte Cetio. Calenbergh. Peternel. Confine tra l' Austria, et l' Ungaria. Possonia. Pespruch. Monte Carpatho.

[1] Ptol., l. II, c. 14, ed. Mülleri, p 291. [2] Halimaska, Sc. VI, 83.

Digitized by Google

quella notte ad una villa chiamata Nagie Magiar, che vuol dire „Villa Ungara", havendo fatto in tutto circa tre leghe ungare, che corrispondono a ventiuna miglia a queste nostre d' Italia. Da Nagie Magiar partendo noi venimmo a Megier, terra grossa senza muraglie, con cinque leghe di viaggio. Et di quivi pervenimmo con quattro leghe à Comara, nominata città dalli Ungari. Comara.
Questa dà il nome all' isola, la quale è più grande di ciascuna altra che il Danubio faccia, è cinta di mura, ma triste. Nell' ultimo angolo della città et dell' isola vi è fabbricata una fortezza alla moderna con tre baluardi, bagnata da due lati da due rami del Danubio, l' uno de quali, ciò è il sinistro, è chiamato Vaga. Et è ivi frontiera de Turchi. Quivi dimorammo fino ai 7. di luglio, facendo tratanto intendere al begh di Strigonia, che mandasse genti ad incontrarci, et a riceverci per sicuri nel paese inimico, et così nel sudetto giorno essendo ogni cosa appostata, intrammo nelle barche, ch' erano state parrechiate capacissime in Vienna, et in Possonia per portarci in fino à Belgrado con li cavalli et carri et robe nostre insieme. Et posciachè noi fummo pervenuti, lontani da Comara circa una lega o poco più, su 'l tenere del Turco, essendo noi stati infino a quel luogo accompagnati dalle nassade et soldati di Comara, ci venne incontra uno aga de Turchi, et un chiaus detto Becran, mandati dal bassa di Buda, con alquante nassade armate de soldati Turchi. A costoro, dismontati noi in terra, l' illustrissimo ambasciatore parlò et diedesegli per consignato, dicendoli, ch' eglino lo dovessero condurre insieme con tutti i suoi sano e salvo al bassa di Buda. Il che essi affirmarono. I Turchi invitati da gli ambasciatori entrarono nella barca di quelli, et disinarono con essi loro quella mattina insieme. Li nostri lasciatici nelle mani de Turchi, et pigliata licenza se ne ritornarono indietro. Noi havendo navigato in quel giorno cinque leghe, arrivammo a Strigonia, dove non ci fu permesso di scender in barca, non consentendo il begh di quella città, che noi andassimo attorno. Di che poi ne fu aspramente ripreso dalla bassa di Buda, che havesse usata verso noi una cotal villania. In quella sera, che noi dimorammo là, alcuni sonatori Turcheschi per honorarci, et guadagnar la mancia, su la ripa del fiume ci fecero una gran sonata con quei barbari loro et strepitosi stromenti. Et molti giovani con diversi salti, saltandosi sopra le spalle et gettandosi per terra, et con giochi di braccia non fecero altro tutta quella sera, che dimostrarci allegrezza, et farci vezzi così di lontano. Questa città è posta alla destra ripa del Danubio, et è in pianura, eccetto il castello, ch' era già l' arcivescovato, che soprasta alla città sopra una rupe. Di questa città et d' altri luoghi ancora, li quali et nel ritorno habbiamo visti, non ne dirò altro per hora, se non quello, che mi parra, riservandomi dirne di sotto nel ritorno, come meglio informato. Da Strigonia (lasciando a dietro due leghe lontano Vicegrado, castello, posto sopra un monte alla destra riva del Danubio) giungemmo a Buda, città

Turchi venuti a ricever gli ambasciatori.

Strigonia.

Vicegrado.

Buda.

Digitized by Google

regale, cinque leghe da quello lontana. In questa città fa residenza il bassa, il quale governa tutta l' Ungaria, et altri paesi a quella appartenenti. Questa città è posta sopra una collina, alla destra del fiume, et ha in capo dalla parte di mezzo giorno il castello, posto in luogo molto più alto di quella e molto risguardevole. In questo vi dimora un castellano con cinquecento soldati, come dicono, ma a me non parve, che dovessero essere tanti. Costui ha pena la testa a partirsi di là, et ha comissione medesimamente di non vi lasciar entrar il bassa, se non con poca gente. Quivi si vede il palazzo regale, che occupa quasi tutto quel loco, il qual palazzo fu restaurato dal re Mathias in buona parte, e per quello che appare dimostra, che fu un superbissimo palaggio, et sarebbe ancora, se fosse tenuto in affeto et governato. Quivi si vedono amplissime sale et portichi grandi et camare magnificamente costrutte. Tra queste vedemmo le reliquie d' una belissima libraria con molte pitture et inscritioni latine. Tutte cose che rappresentano a gl' occhi, di chi le mira, un certo che di grave et di nobile antichità, et che ad un tratto medesimo, sentendosi tutto rissentire, gli porge horrore et compassione, veggendo l' alta gloria di quei rè tutta distrutta et rovinata. La mattina dietro gli ambasciatori andarono a parlar al bassa. La sua casa è secondo la foggia loro assai bella, posta sopra il Danubio nelle radici della collina, sopra la quale è la citta murata. Fu presentato di due coppe d' argento indorate et de uno horologio tutto lavorato d' oro, et mille talari appresso. Esso bassa ci riceve in una assai ampia sala, chiamata da Turchi divano, perciochè in quella fano il loro divano, ciò è consiglio. Questa attorno ha molte panche, le quali coprono di tapetti; nel mezo è libera d' ogni impedimento. Sopra queste panche in luogo più apparente de gli altri siede il bassa. Dall' una mano et dall' altra gli seggono appresso per ordine i suoi consiglieri et officiali et altri personaggi turchi, vestiti tutti superbamente di vesti di seta di varij colori et fatture et longhe infino a taloni, secondo il costume loro, et coperti il capo con i suoi bianchissimi et ben fati turbanti. Et non si vedendo, se non ordine et silentio, mi sembrarono tanti gravissimi et riputati senatori. Dinanzi al bassa erano poste due picciole sedie, dove dopo che egli s' hebbe un poco levato in piedi et fatte l' accoglienze alla giunta de gli ambasciatori, li fece ambe due sedere. La conclusione del parlare, che gli fece in italiano il reverendissimo ambasciator nostro, fu, dopo data la lettera et referte le salutationi dell' imperatore, qualmente egli lo pregava, che per beneficio commune dei sudditi d' Ungaria dovesse continovare nel buono proposito suo et trattamento della pace, et che oltre a ciò gli dovesse concedere buonissima compagnia et guide, che lo potessero condur sano et salvo alla porta del gran signore, acciò potesse trattar et dar compimento alla pace per commodo di tutti et publico interesse. Finiti con lieta fronte questi ragionamenti, molti di noi gli basciammo le mani. L' interprete di questo ragionamento

Palazzo regale.

Presenti dati al bassa di Buda.

Divano.

Digitized by Google

fu un Giudeo padovano, che in turchesco al bassa, et in italiano all' ambasciatore esponeva tutto ciò, che s' era stato detto. Et ancorchè volendo essi, havessero potuto l' uno all' altro parlar in crovato, nondimeno il bassa per più reputatione et per altri rispetti ancora, volse che in turchesco gli fosse referta la proposta, e'n quella medesimamente farli la risposta. Et ciò usossi parimente a Costantinopoli sempre eccetto che ne i ragionamenti più particolari et di meno importanza, over in qualche disgressione, che allhora senza dragomani in crovata lingua parlavano, la quale è familiare à tutti quasi i Turchi, et specialmente a gli huomini di guerra. Dinanzi a questa sala, dove ci ricevè il bassa, nel cortile da basso, si vedevano medesimamente in bella ordinanza tutti li suoi giannizzari, et li suoi schiavi con la zarcula rossa (le quali tutte cose s' intendevano poi meglio in altri luoghi) et altri soldati con pennacchi alti et longhi, i quali tutti facevano bella vista, et la corte del bassa adornavano molto. Costoro non si sogliono mai mover del lor loco, et se quattro hore durasse bene il negotio, altre tante essi ne dimorarebbono in piedi. Finite queste cose gl' ambasciatori andati a casa, noi fummo condotti a veder il castello, dal quale ritornando, et andando noi verso la città, vedemmo non longi dalla porta di quello l' arme della famiglia d' Este sopra la porta d' una di quelle case, ch' era quella, ove soleva già habitare il cardinale Hyppolito da Este al tempo di Mathias. Il qual cardinale fu vescovo d' Agria, havendo imprima per haver quel vescovato, per causa delle campagne più belle et più atte alla caccia, renunciato l' arcivescovato di Strigonia, senza comparatione di molta più entrata et riputatione, sendo che l' arcivescovo dopo il re è il primo personaggio et gran canceliere del regno. A basso, dirimpetto a questo castello vi è sopra il Danubio un ponte su le barche di longhezza circa un quarto di miglia, o più, passato il quale per altretanto viaggio s' entra nella città di Pesta, posta con un lato, sendo di forma quadrata, sopra la sinistra ripa del Danubio; et è di circuito più grande di Buda, et cinto di mura basse et triste, rifatte in buona parte dalli Turchi di Creta solo et di vimini con teste, di modo che sembrano più tosto ad un muro fatto dalli contadini nostri a qualche lor cortile, che à muraglia di città. Di dentro è bene accasata, et habitata da Ungari, et dà Turchi, et vi sono diverse sorti di mercantie, et in più abbondanza assai, che non è in Buda. Dimorammo à Buda due giorni. Il bassa mandò con noi il chechaja suo, che viene a dire mastro di casa, huomo di riputatione grande, con buona compagnia et Becran chiaus, che fu quello che ci venne ad incontrare appresso Comara con alquanti gianizzari, acciochè et havessero cura di noi, et ci accompagnassero sicuri, e ci preparassero gli alloggiamenti, et ci provedessero di loco in loco, a spese del gran signore, tutte le cose necessarie al vitto per noi e per li cavalli nostri. Noi dunque accompagnati da costoro alli dieci del sudetto mese ascendemmo le barche, ciascuna delle quali era re-

Casa dove habitava il cardinal Hyppolito da Este.

Digitized by Google

morchiata da una nassada de Turchi, di sorte che oltra la velocità del fiume con gran corso ci conducevano giù à seconda. Di quivi partendoci, lasciammo alla destra Sulex castello, et
Sulex. Chevi. poscia Chevi alla sinistra Questa è buona terra, posta in una isola, che fa il Danubio assai grande, la quale ha sotto di se da otto o più ville, et è habitata da Crovati, huomini, i quali non sono troppo angariati ai Turchi. Da poi arrivammo havendo fatto in tutto circa dieci o più leghe a Fulduar, la qual è più tosto villa che altro, alla destra del Danubio. Quivi v' è un castello de Turchi fatto, come di sotto si dirà. Et l' altro giorno passando Tolna, terra grossa, et città secondo gli Ungari, posta alla destra, pigliammo alloggiamento ad una foresta sopra il Danubio, havendo fatto di viaggio circa dodici leghe. Da poi partendo et
Seremble. lasciando a dietro Seremble,[1] villagio grosso alla si-
Veresmarton. nistra, ci fermammo la seguente notte a Veresmarton[2] villagio ancor egli, non troppo distante da Moach, ove fu morto il re Ludovico in battaglia da Solimano, posto sopra l' altro ramo del Danubio verso mezogiorno, perciochè quivi è una isola, havendo navigato in questo giorno circa dodici leghe. Et poi da Veresmarton partendoci, avanti che fermassemo le barche per lo disi-
Erdeudy. nare a Erdeudy, rocca alla sinistra, vedemmo la
Drava. Drava, da Tolomeo[3] *Darus* nomato, fiume famoso, dalla parte di mezogiorno, venendo, alla banda destra scarricare l' acque sue nel Danubio, et rendernelo vi è più grosso che prima. Et
Valcovar. havendo noi scorso circa tredici leghe, ci riposammo a Valcovar,[4] terra grossa over città, sotto le mura della quale il fiume
Volco. Volco,[5] da cui ella prende il nome, entra dalla parte destra nel Danubio. Sopra questo fiume Volco, il qual non è di troppe acque ripieno, Solimano venendo all' impresa di Zighet, fece un ponte di legno assai longo. il quale è ancora in piedi. Da quella città, venendo giù a seconda, lasciammo a man destra circa quattro
Vyllach. leghe lontano Vyllach,[6] città posta sopra una collina, bagnata dal Danubio, cinta di mura, la quale ha un castello posto da oriente, et fu già ducato, et tra li più potenti di Ungaria. Più oltre poi altre tante leghe lontano, vedemmo pur sopra una col-
Petrovaradinó. lina, longo la ripa destra del Danubio Petrovaradino, picciola ma bella città, quanto alla vedeta, che di fuor dimostra, molto vaga, cinta di muraglie con le sue torri in forma circolare, nel cui mezo vi si vede una picciola fortezza inalzata con le mura a quel medesimo modo fabricate. Lasciate a dietro queste città con
Charon. dieci leghe in tutto di viaggio, fermammo le barche a Charon,[7] buon casale, o terra ch' ella si sia. Gli habitatori di questa sono Rasciani, hanno un prete, et otto monache, et in tutto osservano gl' ordini greci. Di quivi navigando vedemmo venire

---

[1] Vrančić Zeremlyen. [2] Weresmarth; Scr. VI, 78, 79. [3] Ptol. l. II, c. 15, ed Mül. p. 297. [4] Vukovar. [5] Vuka. [6] Ilok. [7] Karlovci.

Digitized by Google

dalla parte di tramontana il fiume Tibisco, hora chiamato Tissa, et dalla sinistra sponda entrar con l' acque sue nel Danubio, et poco più oltre dalla parte destra lasciammo a dietro Salumchieme,[1] città posta sopra una collina, la quale ha un castello da occidente. Poco più innanzi circa un miglio italiano, o più, dalla parte destra, dentro fra terra, si vede le ruine d' una città distrutta, chiamata Bozainasfricch,[2] la quale fu già grande, et nominata tra le prime d' Ungaria. Poscia havendo fatto di viaggio in tutto circa leghe nove, et ponendo fine al navigare, giungemmo a Belgrado, città principale, a diciotto luglio. Quivi entrammo la bocca del fiume Savo, da Tolomeo Saus,[3] et alla destra ripa di quello fermammo le barche, et piantammo li nostri padiglioni in una bella prateria, discosta dalla città un terzo di miglio italiano. Questo fiume Savo venendo di mezo giorno si mescola co 'l Danubio in quel proprio luogo, dove è posta la città, come di sotto meglio si potrà vedere. Oltra questi due fiumi comincia la Rascia, la quale è parte dell' antica Misia superiore. Et quivi finisce l' Ungaria, havendo la Rascia da oriente, intendendosi però quela parte sola, ch' è divisa dal Savo; perchè il Danubio, seguendo il suo viaggio verso oriente, lascia a mezo giorno la Rascia, et a tramontana il paese di Temisvar, ch' è parte dell' Ungaria.

Tissa. Tibisco. Salumchieme. Bozainasfricch. Belgrado. Savo.

Belgrado è chiamato da Tolomeo[4] Taururum, et da Plinio[5] Taurunum, posto nel confluente del Savo e del Danubio. El considerando io, che tutti gli antichi scrittori situano Taurunum nelle parti della Pannonia inferiore et non nella Misia superiore, dove veramente è posto, mi par credere ancora, che Possonia sia Carno, ancorchè sia di là dal Danubiò alla sinistra. Et in vero se Plinio non facesse mentione Taurunum esser nel confluente, io non crederei mai quello esser Belgrado, ma pensarei più tosto esser Singidunum. Et ancora se il sito, ch' è nel confluente dalla parte d' Ungaria, ciò è tra la sinistra del Savo et la destra del Danubio lo comportasse, io direi ancora, che Taurunum non fosse Belgrado. Ma vedendo, che quel luogo non è sito buono per città, ne apparendovi segno alcuno d' edifizio, non posso se non credere Taurunum essere Belgrado, et d' altro canto maravigliarmi, che gli scrittori tutti l' habbiano situato nella Panonia et non nella Misia, dove egli è. Se dunque tutti gli antichi hano scritto a questo modo, non sarebbe gran maraviglia ancora, se Tolomeo havesse posto *Carno* nella Panonia superiore, ancorchè fosse alla sinistra ripa del Danubio nella Germania Magna. Quivi si potrebbe medesimamente andar congetturando il resto delle città situate da Tolomeo sopra 'l Danubio, considerando la distanza dell' una dall' altra, et il sito del fiume, et accomodarle alli moderni nomi, come

Possonia. Carno.

[1] Slankamen. [2] Banmostra i. e. Banovci; Sc. VI, 79. [3] Ptol. l. II, c. 15. p. 296. [4] Ptol., l. II, c. 15, ed. c., p. 300. [5] Plin., III, 148. Rad, knj. C., 94, 95.

Digitized by Google

sarebbe a dire, che Valcovar fosse Cornacum, Vyllach Acumincum, et Petrovaradino Rittium, ma perchè è cosa incerta, lasciarò il giudicio ad altri, si come son per lasciarlo ancora circa gl' altri luoghi, che più oltre si tratteranno di mano in mano. Ma ritorniamo al viaggio.

Cap. III. Viaggio per la Rascia.[1]

Dimorammo quivi a Belgrado due giorni, et alli 20. del sudetto mese lasciando le barche, et montati ne i cocchi, pigliammo il camin nostro per terra, et venimmo con tre leghe di viaggio a Parchan,[2] castello de Turchi, posto ancor egli su la destra del Danubio. Di quivi il giorno seguente venimmo con leghe quattro ad alloggiare appresso Zenderuu, città, la quale fu già chiamata Samandria, et da Tolomeo[3] *Tricornio* posta alla destra del Danubio, et alla sinistra di Morava; è assai grande et popolata, ma ha le case basse, et la maggior parte di legno secondo la costuma del paese, non ha cinte di mura, et è habitata da Christiani et da Turchi. Vi sono ancora alquanti Ragusei per causa di contrattar mercantie. Questa città ha dalla parte di tramontana un castello di forma quadrata, di circuito circa un mezo miglio italiano, cinto di assai buona muraglia all' antica con spessissime torri, che la fiancheggiano; di dentro è di vilissime case ripieno.

Parchan.

Zenderuu.

Da occidente et da tramontana è bagnato dal Danubio, et da oriente dal fiume Morava, il quale ivi entra nel Danubio. Questo fiume da Tolomeo è chiamato *Moschio*. Quivi appresso il castello di là da Morava sopra la ripa destra, v' è l' arsenale, dove il gran Turco suol tenere l' armata sua per servirsene nel Danubio, guerreggiando. Noi ci fermammo oltra il fiume Morava in un alloggiamento, tutto pieno di peri, essendovene più di trecento piedi, carichi di frutti, i quali allhora quasi tutti erano maturi. Ivi ci attendammo a guisa d' un picciolo essercitetto. In un quartiero ponendosi il checchaia con li suoi Turchi, et in un altro con li Tedeschi il signor Christophoro, et noi altri Ungari coll' illustrissimo d' Agria in un altro. Bene è vero, che

Morava.

Arsenale del Turco sopra il Danubio.

---

[1] 20/VII. Belgrado movimus et venimus ad castellum Grodzka per 4 milliaria. — 21. Ex Grodzka venimus Samandriam, 4 mil. — 22. Ex Samandria venimus ad pagum Clenovacz, 4 m. — 23. Ex pago Clenovacz venimus ad pagum Bathyczna per 8 m. — 24. Ex Bathyzna venimus ad Jagodnam, oppidum, per 3 m. Ex Jagodna venimus ad Parathyn oppidum per 2 m. — 25. Ex Par. venimus ad pagum Bolywan, 6 m. — 26. Ex Bol. venimus ad oppidum Nys, olim *Nessum*, per 5 m. — Ibidem 27-ma quievimus. — Mon. Hung., Sc. VI, 79, 80. Rad, knj. C., 131—140.

[2] Grocka; Rad, knj. LXXI, 20. [3] Ptol. III, c. 91, p. 433.

Digitized by Google

per dubbio, di non essere robati una qualche notte, con li carri facendo noi un picciolo steccato, secondo il costume degli Alemanni alla guerra, ci metemmo ad alloggiare poscia più ristretti insieme, commettendo oltre a ciò il checchaia, che una parte de gli huomini del luogo dove alloggiavamo così Christiàni come Turchi, facessero la guardia armati all' alloggiamento nostro, per levar l' animo a quelli, che per fare un ricco bottino, pensassero di assalirci. Et quivi lasciammo a man sinistra il Danubio, il quale correndo verso greco, dopo bagnate molte provincie, nell' ultime contrade di Valacchia con più bocche entra nel mar Maggiore, le quali secondo Arriano historico sono cinque, ma Tolomeo ne pone se non quattro, et altri geografi antichi ne pongono più.

Noi partiti da questo fiume pigliammo il camino verso scirocco. Ma innanzi che più oltre si proceda, non serà forsi disdicevole cosa il ragionar alquanto di questo fiume, si per la nobiltà sua, si per havendo io navigato da Ulma a Belgrado tutto di longo in tre miei viaggi, ch' è la longhezza di più di mille et cento miglia. Il Danubio, si come ben scrive il Glareano, nasce in Suevia, nella provincia di Brisgoia, in una selva detta in tedesco *Swarzwald* cioè „negra selva", la qual selva è parte dell' antica Hercinia, in una campagna piana lontana da ogni monte una lega tedesca, che sono cinque miglia italiane, in una villa chiamata dal nome del fiume, Don Eshingen, perciochè i Tedeschi chiamano il Danubio „*Donaw*". Questo fonte del Danubio hà dopo se un picciolo colle, alto circa dodici cubiti, il quale è più tosto una parte più alta della pianura, che altro, et questo fonte non è di poche acque, perchè subito muove alcune ruote di molini et non corre per meza lega tedesca, che dificilmente si può passare a cavallo, essendo augumentato d' altri torrenti, i quali da circonvicini monti discendono, et è così largo, ch' appena con un trar di sasso si può arrivar l' altra ripa. Così correndo per alquante leghe et augumentandosi di continuo, giunge ad Ulma, città franca, la quale gli sta alla sinistra. Quivi comincia ad essere navigabile, et è largo come il Bacchiglione nostro, over la Brenta. Passato che ha Ulma di circa dieci leghe di sotto da Tonabert,[1] et avanti che giunga a Neuburg, entra della Svevia, nella Baviera. Poscia bagniando Ingelstad,[2] Neuburg, Hienam[3], giunge à Kelam[4], tutte città. In questo spatio, ch' è circa nove leghe, il Danubio va molto stretto tra monti, ma slargatosi poi alquanto, et scorso circa quatro leghe passa per mezzo Ratisbona, da Tedeschi detta Regenspurg. Da poi correndo più oltre, bagna Strauba,[5] Filshoven et Passau, dove dalla parte destra l' Eno, dalla sinistra l' Ils fiumi riceve, et havendo corso da Regenspurg circa leghe ventiotto, entra dalla Baviera nell' Austria superiore, un poco di sopra a Lintz, città principal di quella. Di quivi seguitando il suo corso, ch' è verso oriente per dieci leghe

Del Danubio fiume.

[1] Donauwörth. [2] Ingolstad. [3] Hienheim. [4] Kehlheim. [5] Straubing.

Digitized by Google

Luogo pericoloso del Danubio.

in circa il Danubio perviene ad un luogo stretissimo tra monti detto Strauben,[1] dove è una pericolosissima voragine, la quale con non poca paura de passagieri, et de naviganti si lascia a mano destra, contigua ad una torre disabitata. Finalmente havendo passato Crems, et da quella voragine corso circa diciotto leghe, esce fuori dei monti (i quali da Tolomeo[2] son chiamati *Cetii* et hora *Calenbergh*, ciò è in quel luogo, perchè forsi in altri luoghi debbono haver altri nomi) et entra nella campagna aperta, et come disideroso di quella subito in due rami si divide. Il destro ramo ch' è il più picciolo si volta verso mezo dì, et si divide ancor egli in altre due, il più picciolo de quali, et il più meridionale va a bagnar le mura di Vienna, la qual lascia a mano destra, et è lontana da quel sboccamento che fà il Danubio fuori de i monti circa due leghe. Questo fiume dunque uscito alla campagna per la pienezza et moltitudine dell' acque sue non potendo andar tutto unito insieme, si va spargendo in molti rami, allagando molti popoli, di sorte che non solo le grandissime isole fa, come è quella di Comara, et molte altre di molti popoli ripiene, ma ne fa infinite ancora che non sono da veruno habitate. Et oltre a ciò ne suoi rami particolari non si fa mai due leghe di viaggio, che qualche isoletta non vi si vegga nel mezzo riposta. Molto famoso fa questo fiume ancora, che ancor ch' egli sia di corso molto veloce et di moltissime acque abondante, non di meno egli se ne va quieto molto et riposato, et chiuso da ripe pianissime et verdeggianti, non esce fuori del letto suo a daneggiar i campi vicini et le città e villaggi posti sopra quelli, se però non è il tempo più che straordinariamente cattivo, et allhora ancora, pochi luoghi eccetuati, non è dannoso molto. Sopra questo fiume pochi ponti si veggono, et di pietra niuno, cioè da Passau in giù, et anco più sopra, i quali tutti ponti essendo di legno, nel principio della primavera (perciochè nel verno i boreali venti domando la potenza di quello, lo fanno, agghiacciandolo star immobile, et tale che non solo i piedi dei piccioli fanciulli et delle donne lo possono calcare, ma i cavalli et i buoi con pesantissimi carri a mal grado suo come per sodissima terra, non si veggendo vestigio alcuno di fiume, gli passano per di sopra), tutti dico questi ponti nel principio di primavera, et alle volte inverno ancora il Danubio aiutato da venti siroccali, et dalla sua propria possanza scuotendosi da dosso così dure squamme, et rompendo il ghiaccio tutto sdegnato per gl' oltraggi passati urtando in quei miseri ponti rotti et fracassati con i grandissimi pezzi di ghiaccio, via ne gli porta, et con danno tal volta di quei miseri huomini, che sopra vi si ritrovano. Et a questo proposito non voglio già restar quello, che m' è stato affirmato per vero esser accaduto sopra il ponte di Vienna. Un piscatore (nel tempo che il ghiaccio era già disfatto, et mi-

Cetii monti.

Vienna.

[1] Struden. [2] Ptolom., lib. II, c. 14.

Digitized by Google

naciava ruina alli ponti) per sua sciagura conducendo un carro, sopra il quale v' erano botti piene di pesci per venderli al mercato, si fermò non longi dal ponte per urinare. Tratanto le bestie che tiravano il carro, non si fermando, passarono il ponte. Strano accidento d' un pescatore. Il piscatore finito il suo bisogno, seguitando il suo carro, s' inviò per passare il ponte ancor egli. Ma passato il mezo e avicinatosi al fine, ecco che un pezo di giaccio urtò in una parte del ponte, et rompendola via ne la porto; lo sciagurato vedendosi il camino interotto di mezo, si volto, e cominciò a ritornarsene indietro, ma avanti che s' avvicinasse al fine: ecco pur di nuovo un ghiaccio, che ruppe una parte del ponte, che davanti gli stava. All' hora l' infelice vedendosi da ogni parte rotta la strada per uscir di mezo del ponte, il qual ancor restava in piedi, cominciò a cridare, et a dimandar aiuto, ma in vano perchè poco da poi altri pezzi di giaccio urtando nel resto del ponte et rompendolo, via con esso lui ne lo portarono. Egli è accaduto ancora in questi simil tempi, ciò è quando il ghiaccio cominciava un poco a rissentirsi, li carri, mentre vi passano di sopra tutti carichi, staccandosi i pezzi et allargandosi, esser stati inghiotiti et sommersi insieme con gli huomini, et buoi, che li tiravano. Et ciò è accaduto alcuna volta nell' Ungaria, et mi soviene d' haverlo udito raccontare et affirmare. Questi ponti poi, quando non si dubita più di nuovo ghiaccio, si rifanno, et si ripongono di nuovo in piedi. Di questo fiume poscia si cavano pesci saporitissimi et in grande abondanza, tra quali gli storionj et le carpe sono molto apprezzati, et si vendono massime nelle giurisditioni del Turco a vilissimo prezzo.

Da questo fiume dunque accommiatandosi noi, et prendendo il camino verso sirocco, venimmo ad alloggiare in questo giorno con tre leghe a Clenovaz, villa. Ma perchè li Turchi non usano di mesurar li loro viaggi ne con miglia ne con leghe: et medesimamente ancora passata l' Ungaria, gl' habitatori di que' paesi poco conto tenendone, mesurando solo le distanze da alloggiamento ad alloggiamento. Io perciò da qui innanzi dirò solamente l' hore, che mettevamo d' indugio nel camino, che per ciasche d' una hora non facevamo più di due et meza, o al più tre, come io mi penso, miglia italiane delle nostre. Da questa villa dunque passando oltre in hore nove ci ponemmo ad alloggiare a Batizina, villa. Di quì partendoci in hore sei, ci fermammo al quanto per disinare a Giacodina, terra grossa, posta appresso il fiume Morava, ciò è alla sinistra; partiti di quì una lega in circa, più oltre guazzammo questo fiumme, et in quella sera havendo ancor caminato quattro hore venimmo ad alloggiare à Parrachin, città secondo loro, posta sopra il fiumiscello Scermasca. Da poi alloggiammo a Polyban, villa in hore nove, a canto la quale un' altro fiumiscello nomato Moravizza, venendo dal monte Gotscena le scorre vicino. Et da questo loco in altre tante hore pervenimmo a Nissa, città, la quale è nel fine della Rascia, intrandosi da quì innanzi nella Bulgaria, la quale ancor ella è parte della Misia Superiore. In

Digitized by Google

Nissa dimorammo per tutto il giorno seguente, sì per riposarci un poco, come perchè anco il checcaia volse andar à visitar sua madre, che non era lontana di gran lunga di quivi.

Cap. IV. Seguita il viaggio per la Bulgaria e Thracia infino à Costantinopoli e l' aboccamento con il bassa.[1]

Da Nissa partendoci arrivammo a Zuha Clissura, villa, in hore undici, passando prima un monte, che nasce dal monte Scardo ivi vicino, passato il quale a mano sinistra scoprimmo il monte Emo

[1] 28. Ex Nys venimus ad pagum Clyzzurica, saltu *Kunovizae* trium milliarium superato, acclivi et difficili, per 5 mil. — 29. Ex pago Clyzzuricza mox ingressi saltum *Szuha Clyzzura* appellatum, bene duum milliarium longum, altum et lapidosum, venimus ad oppidum Pyroth, sub monte Haemo situm, vetusta arx est despotorum, per 3 mil. Et ab eo via strata est, opus antiquum, quod indigenae Trajanum appelant. — 30. Ex Pyroth venimus ad pagum Kollatin, per 3 mil. — 31. Ex pago Collatino mox ab ipso hospitio ingressi tertium saltum, *Irsevicza* muncupatum, venimus ad pagum Bilicze, 4 mil. — Augusti prima. Ex pago Bilicze venimus Sophiam per 2 mil. Ibidem propter aegritudinem utriusque oratoris exegimus dies 2. et 3. — 4. Ex Sophia venimus ad Bela Czrekva via montana per 4 mil. — 5. Ex Bela Czrekva pago venimus ad campum *Jetiman* sub Rhodope saltu et quievimus in pago Stipos per 2 mil. — 6. Ex pago Stipos venimus ad Novum-Pagum per saltum Rhodopen, 5 mil. — 7. Ex Novo-Pago venimus ad oppidum Tatarpazarczyth per 2 mil. — 8. Ex Tatarpazarczyth venimus Philippopolim per 4 mil. — 9. Ex Philippopoli venimus ad pagum Konyws per 3 mil. — 10. Ez pago Konyws venimus ad pagum Kajaly per 3 m. — 11. Ex Kajaly venimus tota nocte per sterilem campum imprimis Zumzgiova dictum, deinde per Derventhavraly, ad pagum Havraly per 8 mil. — 12. Ex p. Havraly ultra quem paulo post apparuit nobis Nesus, venimus ad Muztaphae-Pontem per 3 mil. — 13. Ex P. Muztaphae movimus et venimus Hadrianopolim per 3 mil. — 15. Hadrianopoli movimus et venimus ad pagum Awsa per per 3 mil. — 16. Ex p. Awsa movimus et venimus ad pagum Babaezky per 4 mil. — 17. Ex p. Babaezky movimus et venimus ad pagum Bergaz per 2 mil. — 18. Ex p. Bergaz venimus ad oppidum Cyurly per noctem totam, 6 mil. In medio praeteriimus primum Karizteram pagum, deinde fluv. Hebrum, perexigua aqua nixum, Graecis Ergene, immo et Turcis dictum. — 19. Ex op. Cyurly venimus Selymbriam civitatem per 5 mil. — 20. Ex Selymbria venimus ad Pontem-Magnum, Turcis Bywkczekmegze dictum, per 5 mil. — 21. A P. Magno venimus ad Pontem-Parvum per 3 mil. — 22. A P. Parvo venimus Constantinopolim per 2 mil. Mon., Scr., VI, 80—83. Rad, knj. C., 100—131.

Digitized by Google

verso tramontana. Poscia alloggiammo a Pyrota, casale, o terra grossa, interposta hore sette e meza di viaggio, accanto il quale passa il fiume Nissafa. Et di quivi a Calatino, villa, in hore nove, posta tra le fauci del monte Scardo et Emo. Da poi l'altro giorno arrivammo in altre tante hore a Bellizza, villa. Et l'altro giorno con il viaggio di quattro hore e meza a Sophia, città, nella quale fa ressidenza il primo beghlerbegh, che si chiama della Grecia, over della Romania. Di questa città, si come di tutti questi altri lochi, di sotto si dirà qualche cosa. Quivi dimorammo due giorni per la grave malatia, che allhora teneva grandemente oppresso l'ambasciator nostro. Ma affrettando il checaia molto la partita, dicendo che il troppo indugiare portava pericolo alla sua testa, fu necessario alli tre d'agosto seguitare il viaggio. Per il che quindi partendoci in hore otto pervenimmo a Vacarel, villa; et da questa il seguente giorno ad una altra chiamata Hyctiman, passando prima Hiscaro picciolo fiume, il quale venendo dal monte Orbelo, il quale è a mezo giorno, corre verso l'Emo, il quale è a tramontana, quattro hore di viaggio mettendo in tutto. Di quivi partendoci passammo il monte Rhodope, monte famoso et celebrato dagl'antichi poeti, del quale più oltre si farà mentione; et intrammo, venendo fuori d'i confini di Bulgaria, nella Thracia, la qual diciamo ancor Romania.

Da Hyctiman dico partitici noi, et passati il monte, ci ponemmo dalla stanchezza d'hore dieci et dal caldo, che non fu picciolo in quei giorni canicolari, a pigliar riposo nella villa di Novazzella; et dapoi il seguente giorno in due hore arrivammo a Taatarpassarsich, casale, et poscia nell'altro a Filipopoli, città, interponendovi hore cinque di viaggio, et alloggiammo nella città, havendo noi in fino a questo loco sempre alloggiato alla scoperta vicino a qualche terra o villa. Di quivi venimmo ad alloggiare in hore cinque et meza a Cognus, villa; et passando oltra poi a Zurissa, villa; et il seguente ad Arambli, villa, havendo caminato hore quattordici et meza. Et poscia in hore sette venimmo ad alloggiare a Mustafa-Most, terra grossa, posta sopra la Marizza; et in altretante poi in Andrinopli, città, et quivi dimorammo due giorni. Alli quindici partendoci in hore sei pervenimmo ad Hapsa, casale; et poi in hore sette ad Eschibaba, casale. Et di quindi poscia l'altro giorno in hore cinque di viaggio pervenimmo a Bergaz, città. Da Bergaz poi passammo ad alloggiare in hore dodici a Chiurli, buon casale. Et dapoi in sette hore et meza ci conducemmo a Silivrea, città posta sopra la marina in quel golfo di mare, nomato da Tolomeo Propontide, et poscia a Buicchzechmege in hore sette, casale buono, et da questo ad un altro, detto Cucciuchzechmege, interpostevi hore sei. Et di quindi partendoci in hore quattro arrivammo finalmente all'imperial città di Costantinopoli il dì vigesimo secondo d'agosto 1567.

Digitized by Google

Molti spahi et chiaussi della corte del gran signore, et giannizzari et altri soldati per cagion d'honore un gran pezzo fuori della città ci vennero ad incontrare. Gl'ambasciatori montati a cavallo honoratamente furono accompagnati da quelli all'alloggiamento loro, posto quasi nel mezo della città, ove il signor Alberto de Vuis, che rissedeva colà ambasciatore, havendo molto espettato la lor venuta, allegramente gli raccolse. Non così tosto giunti fummo all'alloggiamento, che (per esserdì di venere, dì festivo et tra gl'altri osservato da Turchi, et avanti l'hora, nella quale essi vanno a far le lor'orationi, circa le dieci hore, due hore avanti mezo giorno) il gran signore (dovendo come il suo costume era d'andare alle volte ad udir le cerimonie della sua religione alla moschea di Solimano suo padre) passò per dinanzi la nostra porta, strada sua però ordinaria, con tutto l'ordine della corte sua, et forsi qualche cosa di più, per dimostrarci la potenza et pompa sua grandissima, acciochè noi le tenessimo sopra la persuasiva nostra in essistimatione di gran principe et potente imperatore. Di questa sua corte poscia più a basso dirassi qualche cosa. Egli ci passò dinanzi senza guardarci ponto, non considerando nè che fossimo genti, quali eravamo et straniere et giunte se non all'hora, ma in vista di sprezzarci, et di non saper miga cosa alcuna di noi, passò oltra. Ma all'incontrario Mahometto suo primo bassa visir, et gl'altri signori et personaggi Turchi sempre inpassando gl'occhi adosso ci tenevano. Dopo l'arrivar nostro passati sei giorni alli 28. tuttatre gl'ambasciatori andarono a visitare et a parlare a Mahometto, secondo il costume, salutandolo, et presentandolo in nome dell'imperatore. Il presente fu quatro coppe d'argento indorate, di fattura bellissime; le due maggiori erano di altezza di tre spanne, et l'altre di due, nelle quali minori dentro v'erano posto due mila ducati d'oro. Et oltre à ciò gli donarono ancora un horologio sottilmente lavorato et tutto messo ad oro. Dopo le salutationi, oltra il contenuto della lettera di S. M. così in generale li esposero la causa della lor venuta, et la buona disposizione dell'imperatore alla pace, et il bene, che da quella all'una et all'altra parte ne rissultarebbe, et roversciando la colpa dell'armi mosse tutta adosso ad altri, raddolcivano le pratiche. Il bassa non mancò ancor egli di buone parole, et egli rispose in turchesco, essendo l'interprete Hebraino primo dragomano, il quale poi in latino, overo in italiano, secondo che prima l'ambasciatore haveva parlato, gliele esponeva. Finiti questi ragionamenti, andammo a farli riverenza, bascandoli le mani. In quel medesimo giorno salutarono ancora, e presentarono Pertau secondo bassa et Farat il terzo. A Pertau donarono due coppe d'argento indorate et uno horologio della medesima fattura del sudetto, et due mila talari; et a Farat due mila talari et due coppe. Il giorno sequente poi andarono à visitare gl'altri tre bassa, Acomat il quarto, et Piali il quinto, et Mahumut il sesto, a ciascuno de quali fu donato mille talari, et date due coppe. Et

Il gran Turco, subito giunti gli ambasciatori a Constantinopoli, passo per dinanzi la porta del loro alloggiamento.

Presenti dati alli bassa.

Digitized by Google

questi sono li sei bassa visir, che al presente hà nella corte sua Selin secondo, huomini che di potere et d'autorità, ancorchè pericolosa avanzano tutti gl'altri dell'imperio turchesco, come nel discorso si potrà vedere. Havendo visitato noi tutti costoro in generale per dar cominciamento al negotio, gl'ambasciatori poi si ristrinsero a dì quattro settembre con Mahometto, il quale i Turchi chiamano Mehemet, appresso il quale tutto il maneggio delle cose è riposto; et fatto questo primo abboccamento, per esser necessario innanzi che si cominciasse a squitinare il negotio: in prima far riverenza et presentare il gran Turco, et darli le lettere scrittegli dall'imperator nostro, per un poco di tempo non si contrattò cosa veruna. Bassa.

Cap. V. Quivi si narra il modo, che si tenne a far riverenza al gran signore, et a presentarlo con la descritione del suo serraglio et della pompa, con la qual ci riceverono.

Il gran signore, essendo dopo la giunta nostra andato diportandosi alla caccia, si stete, dopo presentati li bassa senza far altro infino alli 21. di settembre, nel qual giorno, essendo di già egli ritornato, fu appostato, che gl'ambasciatori dovessero andar a corte. Essi elessero, chi della lor famiglia dovessero basciare le mani al gran Turco, che più di dodici ne furono. Perciochè quei Turchi, che di ciò haveau la cura, dissero, che non è costume, ne licito, che molta turba vadi dinanzi a tal signore, et che più di tanti non ne dovessero condurre. Onde essi sei per uno ne elessero. A questi di quindici coppe d'argento indorate, et sottilissimamente lavorate, e di due pretiosissimi horologij della grandezza, ma molto più di valore dei sudetti (tutte cose, ch'erano state ordinate per appresentare il gran Turco, oltre quarantacinque mila talari, che di tributo se gli davano) una per ciascuno delle più belle, che vi fossero, furono date a portare, et che a due a due precedendo gl'altri dovessero andare. La maggior di queste coppe poteva essere di sei palmi et mezzo, et la minore di due palmi di altezza, sette delle quali erano dopie al modo tedesco. Gli ambasciatori (essendo espettati da bassa avanti il loro alloggiamento da gran moltitudine di giannizzari et da molti spahi, e chiausi et altri personaggi di conto, i quali per honorarli et accompagnarli al serraglio erano venuti) la mattina a buona hora, messisi in ordine, et montati a cavallo, s'aviarono verso il serraglio del gran Turco. Noi con li presenti in mano andammo innanzi, et ritrovammo per tutte le strade moltitudine di gente, che grandissima v'era concorsa, per vederci. Et in vero in quelle parti una cotal sorte di ambascieria non si vede così d'ogni tempo. Con ciò sia cosa che oltra la fama, che d'ogni intorno era sparsa, noi esser genti mandate da uno de i più potenti principi, che tra Christiani vi fossero, nel nostro picciolo numero il vestito diverso rendeva alli risguardanti vi è più che altro ancora degno di maestà l'imperator nostro, scorgendovisi Presente al gran Turco.

*

Digitized by Google

perciò quello essere di più provincie signore. Imperciochè noi Ungari dell' illustrissimo d' Agria, vestiti di panno morello finissimo con longa veste et grave, et con le scarpe ferrate, et testa meza rasa non ci dimostravammo noi da loro molto diversi. Ma all' incontro li Tedeschi vestiti di nero et con barette di velluto et tabarri curti frangiati d' argento, et con calze poco men che alla Lanzchenech et con le collanne d' oro al collo si rendevano a Turchi molto stranieri. A questo modo dunque honoratissimamente accompagnati intrammo la prima porta del serraglio del gran signore, fabricata di marmi molto magnificamente, et di superba altezza, havente di sopra certe inscrittioni nel lor linguaggio, scolte ne' marmi et messe ad oro. Et passata una corte (alla cui destra vi sono latissimi giardini, et alla sinistra molte habitationi di gran quantità di legne ripiene, et una picciola moschea) arrivammo alla seconda porta, all' entrar della quale fà di mistieri, che chi è a cavallo, schavalchi, et passata questa entrammo in una spatiosissima corte, in forma quasi d' un perfetto quadro, circondata da habitationi con li suoi portici. A mano destra vi sono le cucine et altri alloggiamenti per genti del serraglio, et alla sinistra vi sono pur medesimamente stanze da habitare. Ma di più vi sono molte sale, et ridotti, ove fanno i lor divani, et ove vi si esseguiscono, et vi si maneggiano i publici negotij sì della corte, come dell' imperio, et d' altri affari, et ove li bassa et altri officiali vi si vegono a raddunare insieme. Nell' entrar dunque di questa porta in questa larga piazza, in una parte vedevamo in bella ordinanza posti tutti li solachi, i quali sono gli arcieri, che di continuo stanno appresso il signore, quando egli cavalca, et gli sono come staffieri. Questi portano alti penacchi et diritti sopra la fronte. In un' altro luogo vi si vedeva medesimamente posti con ordine li capici, con li lor bastoni negri in mano, fatti di canna d' India, et questi sono li portieri, et guardiani delle porte del serraglio, di habito poco differenti dalli giannizzari, i quali ancor essi in un' altro canto pur fermi un a paro dell' altro vi si vedevano. Oltra tutti questi poscia et molti altri sparsi fuori di ordine così della corte del signore, come d' altre sorti di genti, vi si vedevano i cavalieri cortigiani, che ci havevano accompagnati, et altri gran personaggi ancora di simili ordini, come i mutefarachà, che sono huomini liberi, i quali tutti stavano in veste di damasco, et di velluto, et di brocato d' oro, et d' altre varie sorti di sete, et di diversi colori adorne, molto pomposi con li loro bianchissimi turbanti in capo, di sorte che di sè rendevano bellissima vista. Et in generale finalmente, et in particolare così nell' ordine, come et nella pompa senza streppito et romore alcuno, et la somma obbedienza ci rappresentavano et la grandezza et magnificenza della corte ottomana. Stando tutti con questo ordine, gli ambasciatori furono condotti al divano, ove erano li bassà, et gli altri grandi huomini della corte, et noi fummo posti in uno appartamento adorno di tapeti, sotto ad una di quelle loggie. Poco dappoi sendo così di

Prima porta del serraglio.

Seconda porta.

Digitized by Google

costume loro, ci apprestarono da mangiare, distendendo per terra sopra i tapeti i mantili longhissimi, et seminando poscia sopra quelli una grandissima quantità di cucchiari di legno, et pane in abbondanza, come se ben trecento persone ivi da mangiare havessero havuto. Dapoi posero le vivande ordinatamente poste in quarantadue piatti grandi di terra, dentro li quali vi era minestra di risi, di tre o quattro sorti, diversa l'una dell'altra, qual condita con mele, et di color di qualla, et qual bianca con latte agro, et qual con zuccaro. Vi erano delle frittelle ancora pur fatte di quella medesima mistura; et oltre a ciò v'era poi la sua dilicata carne di castrato, o più tosto di pecora alessa.

Noi senza altro lavamento de mani, tutti postisi a sedere in terra, cominciammo a mangiare di queste lor vivande, dandoci a berre in scodelotti di terra, acqua con zuccaro acconcia, quale è da loro chiamata serbet. Non così tosto levati dalle vivande ci fummo, che alcuni giovani detti giamoglani et da noi giannizzeroti, et altri circonstanti, come lor regalia, d'indi rapitele, qual famelici arpie in uno istante le divorarono. In questo di mezo gli ambasciatori con li bassa nel divano mangiarono il disinare ancor essi. Il qual finito alcuni capici vennero per noi dodici, che a far riverenza al gran signore eravammo dessignati, et havendo essi di già portati via li presenti nostri, ci levarorno di là, et ci menarono più oltre sotto ad una loggia, da la quale si saglie al divano, dove dimoravano li bassa con gli ambasciatori nostri. Poco appresso gli ambasciatori ancor essi uscirono, et si posero nelle panche a sedere espettando. Nel qual mezo tempo li bassa andarono a ritrovar il gran signore, il quale già ancor egli havea mangiato, et s' era messo in una camera espettandoci in pontificiale. Essendo il tutto in ordine et mandato per noi, ci inviammo verso la terza porta, per la quale s' entra al secreto serraglio del signore, nel quale niuna altra persona vi dimora, che egli et gli eunuchi suoi, et i giovani paggi del serraglio, posti sotto alla custodia di quelli. In questa più intima parte solo vi entra il capicibassi, il quale ha in custodia quella terza porta, et li cesigniri, che portano le vivande al gran signore, et li bassa, et qualche d' un altro principale, quando però hanno da negotiar seco qualche cosa. Noi dunque entrati per questa porta, la quale è assai magnificamente costrutta, li capici, che ci conducevano, di subito ci fecero fermare, et ci disposero per ben cinque passi l' uno lontano dall' altro, sotto ad una picciola ma vaga loggietta, che è tra la porta et l' appartamento delle case, di varij colori minutissimamente dipinta. Da ambedue i capi di questa loggia, stando il tutto cheto et in sommo silentio, s' udivano soli dolcemente cantare, et scherzando volare per quelle verdure, che de lì in circa ombreggiavano, alcuni uccelletti, che ben parevano che essi soli del così fare sola licenza havessero. Il gran Turco rissedeva in una camera terrena, la quale da un solo parete da questa loggia era divisa, dove per una picciola fenestra poteva in essa risguardare. L' an-

Il luogo, dove era il gran Turco.

Digitized by Google

tiporta di questa camera rispondeva in contro alla terza porta, di cui di già habbiamo detto. Gli ambasciatori entrati dentro ad uno ad uno furono condotti a far riverenza dinanzi il gran signore. Nel qual tempo di mezo alcuni capici, havente in mano li presenti, fatta una giravolta avanti la fenestra, glie le fecero vedere.

Quivi tratanto non si sentiva suono di cosa veruna, ma d' ogn' intorno vi si scorgeva una veneranda taciturnità, come è più, se qualche luogo santissimo di Gierusalem si fosse andato a visitare. Et io, perchè io non haveva commodità di ragionar con altrui, prima non m' hebbi aveduto, che il gran Turco fosse là dentro, stando pur ad espettare, che più oltre condotti fossimo, ch' io vidi ritornar indietro i primi delli nostri, che già separatamente haveano fatta la riverenza loro; perchè oltra gl' ambasciatori, che si fermarono in una parte della camera, tutti gli altri ad uno ad uno eran mandati fuora, et ritornavano nella corte. Ne l' uno poteva veder l' altro compagno, che gl' era dinanzi, quando di dentro egli era andato a torre la perdonanza sua; ma subito che quello indietro era stato ricondotto, esso si faceva innanzi sopra l' uscio, dove isnam primo capicibassi et l' odda bassi, l' uno per un braccio, et l' altro per l' altro pigliandolo et per lo collo insieme, et in fretta conducendolo, pianamente con le mani gli tastavano i polsi, se per caso qualche arma corta stesse nascosta sotto la manica di quello. Questa atione però intesi non esser stata fatta a tutti, ma questo fù fatto a me et ad alcuni altri ancora.

Il modo, che tennero in appresentarci dinanzi al gran Turco.

Et ciò essi hanno usato di fare, dopo che fu ammazzato Amorath primo in Bulgaria l' anno 1373.[1] da uno di dieci gentil' huomini Ungari, i quali havevano destinato di ammazzarlo; costui con un pugnale, che teneva nascosto, andandogli a basciar le mani, lo privò della vita. A questo modo dunque più a simiglianza d' esser condotti da i birri in prigione, che alla presenza di un tanto signore ad uno ad uno fummo appresentati dinanzi a quello. Egli sedeva sopra quel palco da Turchi detto mastabè, il quale essi usano di fare nelle camere loro per dormirvi, et mangiarvi sopra, coperto di finissimi tapeti di seta, come era anco tutto 'l pavimento della camera. Questa era di non troppa grandezza et oscura, non havendo altra fenestra che quella, che di sopra habbiamo detto, le cui mura (per non usar eglino figure ne razzi, ne altra sorte di adornamento) erano di finissimi colori con sottil arte, et vaghezza molto dipinte. Li sei bassa visiri erano in piedi alla sinistra nell' entrar dell' uscio posti in un lato della camera l' uno dietro all' altro, et gli ambasciatori nostri alla destra del l' uscio, in un capo della camera ancor essi in piedi con le berette in mano. Li dragomani erano verso l' altro capo della camera, dove era il signore pomposissimamente vestito. Egli haveva una veste di brocato d' oro, tutta di gioie ricamata. Giunti ch' era-

Amorath I. ammazzato.

[1] Na Kosovu g. 1389.

Digitized by Google

vammo al cospetto suo, inchinati in terra, quegli che al destro lato ci era, pigliata la sinistra fimbria della veste riverentemente, in mano ce la dava a basciare, stando lui nel resto immobile et con gravità et superbia grandissima senza punto guardarci. Questo fatto indietro, senza voltargli le spalle però, ci riconducevano. Il che havendo ciascuno di noi esseguito, et partitici di là, gl' ambasciatori dierono le lettere di Massimiliano a Selino, et gli esposero brevemente la lor ambasciata, a quali con quattro parole rispondendo, subitamente furono licentiati et usciti fuori dell' una et dell' altra porta, montarono a cavallo, et si dirizzarono verso l' alloggiamento loro. Nel ritornar nostro indietro fummo accompagnati da tutto l' ordine di giannizzari, essendovi l' agà et gl' altri capitani loro. Tra costoro v' erano ancora alcuni huomini chiamati haagi, i quali caminano e seguitano il passo de giannizzari, ma vanno di continuo voltandosi attorno con la persona, che mi meraviglio, che non si stracchino, et balordi cadano in terra Costoro vanno cantando, o più tosto cridando alcuni salmi et precationi, et sogliono così andando pregare per il signore loro. Et questi tali furono mandati per più honoratamente accompagnarci. Oltra questi ancora molti più cavalli di quelli, che al venire ci accompagnarono; onde gionti a casa gl' ambasciatori per sodisfare alla lor avara cortesia, a molti de loro furono destribuiti più di quattrocento talari di donativo, et non si contentavano ancora.

Cap. VI. Si descrive la città di Costantinopoli con tutte le cose notabili, che vi sono dentro, et la città di Pera.

Dopo passate queste cose, trattando gli ambasciatori con il bassa nel negotio loro, a noi più liberamente ci fu licito andare per ogni luogo spasseggiando. Ma dovendo Selino tosto partirsi per Andrinopoli, dove era qualche mese per dimorare, ma più perchè nel maggior articolo discordavano, s' intermesse il maneggio della pace, fin che un messo spedito in posta fosse ito, et ritornato dall' imperatore con qualche rissoluta risposta alla corte turchesca. Durando l' imperio di Ferdinando era, che li sudditi del Turco pagassero il loro censo et tributo alli patroni et signori loro, ch' erano et viveano nel paese dell' imperatore, et così vicendevolmente facevano i sudditi di Ferdinando verso i patroni loro, ch' erano nel paese. turco. Ma hora li Turchi nel trattar della pace volevano, che i lor sudditi fossero essenti, et che quelli dell' imperatore pagassero, si come solevano, cosa, che tornava in grandissimo danno de i sudditi Ungari a S. M. Et perciò gl' ambasciatori nostri non ne volevano far nulla, se prima non havevano qualche risposta, per il che espedirono un gentil' huomo Mantovano, il signor Odoardo, huomo pratico et della lingua turchesca, et di simil affari, come quello che per questo negotio, et per altri ancora era stato mandato dall' imperatore più volte da Vienna a Costantinopoli. Partitosi dunque il gran signore alli 20.

In che principalmente discordavano nel trattar della pace.

Digitized by Google

della luna d' ottobre, et passato dinanzi alla porta nostra con tutta la corte sua armata, et con quell' ordine medesimo, ch' egli cavalcando in qualche viaggio suol tenere, come di sotto vederassi, parlando specialmente di questo, i signori ambasciatori nostri essendo già venuta la fine d' ottobre e rimanendo otiosi, si disposero d' andare a vedere la bocca del stretto del mar Negro. Ma avanti la descrittione di cotal viaggio, meglio sia dire qualche cosa di questa città di Costantinopoli, la quale et per antichità et per grandezza, per ogni altra qualità di eccellenza, ha ad esser anteposta, presso che ad ogni altra famosa città del mondo. Questa città dunque fu chiamata anticamente *Bizantio*. Ma poi che Costantino Magno, lasciando l' Italia, et Roma, andò ad habitarvi, fu chiamata dal nome suo Costantinopoli, et hora è nomata da Turchi (accorciando essi et corrompendo il vocabolo) *Stambol*. È posta in Europa nella provincia già chiamata Thracia, et hora Romania, et con nome più generale Grecia, parlandosi greco quasi per tutto; è posta dico in Europa in una punta di terra, la quale sporge in fuori verso l' Asia, chiamata da Plinio et da Solino ancora il promontorio *Chrysoceras*.[1] Quivi è il confine della Propontide et il principio di quello stretto di mare, che divide l' Asia dall' Europa, nomato dagl' antichi Thracio Bosphoro et alle volte *fauces Ponti* et os *Ponti*, et da noi è detto stretto di Costantinopoli, et dalli nostri avi già fa ducento et più anni era chiamato il *braccio di S. Georgio*. Questa punta è più oltra verso tramontana circa due buone miglia italiane, dell' antica città di Calcedonia, et è lontana dalla bocca del mar Negro, il quale è a tramontana più di trenta miglia, et dallo stretto di Gallipoli, ch' è a mezzo giorno, miglia ducento. Tutta questa città, la quale da i cosmografi è posta in gradi 43. di altezza, giace sopra sette colline di non grande, ma piacevole ascesa, et di forma triangolare. Il maggior lato, tirando da greco a garbino, è bagnato verso mezo giorno dalla Propontide verso il cui fine, ciò è verso le sette torri, è un poco ripiegato indietro; et in tutto può esser circa miglia otto di longhezza, come è la commune oppinione. L' altro lato corre da levante a ponente, di longhezza miglia cinque, bagnato dal porto, il quale è longo infino all' acque dolci circa otto e più miglia. Largo può esser un quarto di miglio, e forsi manco. Di là da questo porto dalle parte di tramontana dirimpetto a Costantinopoli è posta Pera, chiamata volgarmente da gl' habitatori: Galata, già città et colonia de Genovesi. Questo porto è di acque molto profonde, et per ciò molto commodo, potendosi approssimar le navi cariche tutte vicine alla ripa, et iscaricar le mercantie con pochissimo incomodo. Questo luogo di mare, dove è questo porto, da Strabone è nominato il Corno di Bizantio[2], longo 60 stadij, che sono quasi otto miglia.

Costantinopoli.

Promontorio Chrysoceras.

Porto di Costantinopoli.

Il Corno di Bisantio.

[1] Plinius, ed. Detl. IV, 46. Solinus, ed. Momms. p. 78.
[2] Strabo, VII, 320.

Digitized by Google

Il terzo lato poi giace quasi ostro tramontana, di longhezza ancor egli miglia cinque, et questo guarda verso terra ferma. Li due lati, posti sopra il mare, sono cinti da una simplice muraglia, fabricata all' antica con spesse torri et alte, che difendono, la fiancheggiano, oltra le quali mura, massime verso il porto, v' è una strada posta di mezo tra esse e la marina. Ma l' altro terzo lato, che guarda la campagna, oltra 'l fosso, il quale hora è poco men che munito, è fasciato da tre cinte mura. Il primo muro posto sopra il fosso è basso, il secondo poco da quello distante è più alto, et il terzo tutti due li signoreggia: di modo che stando sopra quello, come nel più alto grado si viene a difendere ambedue li muri con tutto il fosso di fuori, adoperandovisi arme da trarre. Ma questi antimuri col loro spatio di mezo vengono hora mal tenuti da Turchi, sendo pieni di terra, et d' altro ruinazzo, et appaiono di poco valore, come ancor furono al tempo de Greci, che quanto più di difese abondevoli furono, tanto più mancò lor la virtù in difender quelle. Et certo è cosa degna di meraviglia, et di notabile viltà, mettendo da canto il giudizio divino, il considerare con quanto disordine et dapocagine lasciarono a Turchi nel primo assalto, che gli dierono in un atimo di tempo, et quasi avanti che apparisse l' alba, in miserabil preda le mura, et la città, et se stessi, cadendo del tutto l' antico imperio loro, et questa ruina fu alli 29. maggio 1453.

Nell' angolo più orientale della città ciò è nella punta del capo di S. Demetrio, che così al tempo de Greci si chiamava quel luogo, non più che un picciolo mezo miglio distante dall' Anatolia, è posto il serraglio del gran Turco, nella cui lingua è detto *serserrai*. Questo serraglio dentro di se cinge con una muraglia simile a quella della città una buona parte d' una collina, et abbracia lo spatio di circa due o poco più miglia di terreno. In cima la qual collina sonvi poste l' habitationi, che di sopra habbiamo detto essere, et nel resto giù per la spiaggia dall' una et dall' altra parte vi sono amenissimi giardini, che si distendono infino all' ultima punta, che fa angolo a quelli et alla citta parimente. In questa punta vi si vede acanto la marina una bellissima loggia da pigliarsi appiacere, et una porta secreta ben parata d' artigliarie, per la quale esce il signor alle volte, montando su una fregata, quando egli vuol andare diportandosi per quelle marine. Nel mezo questo luogo et in lito dell' Asia, sopra un scoglietto vi è fabricata una piccola torre, che serve in vece di phanò a chi vuol entrar nel porto, che ivi comincia, diffesa da qualche soldato con alcuno pezzo di artigliaria. Et questo luogo il nostro ambasciatore diceva esser quello, che da gl' antichi era chiamato propriamente Bosforo da traghetare i buovi dall' una all' altra parte.

Serraglio del gran Turco.

Thracio Bosforo.

Medesimamente mi par di tener di certo, che questo scoglio sia quello, che narra Strabone[1] della gran presa,

Quel che narra Strabone della presa delle

[1] Strabo. XII, 545, 549. Rad, knj. C., 156.

Digitized by Google

palamede nel Corno di Pizantio. che si faceva delle palamede nel Corno di Bizantio, dicendo, che questi pesci venendo dal mar Eussino et approssimandosi a Calcedonia per entrar nella Propontide, si faceva lor inanzi certe pietre bianche, dalle quali inpediti, et spaventati, di subito si voltavano nel prossimo golfo, ch' egli chiama Corno di Bizantio, dove erano poi prese, et certo egli non può intender d' altro, che di questo scoglio, il quale è tutto dirimpetto alla bocca del porto. Ma che questo scoglio fosse la causa di far entrare le palamede nel porto, io non so, considerando che il medesimo accade a questo pesce, quando del mar Oceano entra nel Reno, et monta all' insù. Perciò che giunti alla bocca del fiume Necher, voltandosi essi entrano per quella, et in tanta abbondanza, ch' empiono tutto quel fiume, il quale si vede carico di barchette di pescattori, che ad altro non attendono, che cotai pesci pigliare, i quali (perchè questa pescaggione si fà nel mese di maggio, negl' altri mesi non ve se ne trovando) sono dagl' habitatori di quei luoghi chiamati *Maifisc*. Il resto della città è in parte da varie sorti di genti habitata, et in parte coltivata per giardini, i quali essendo pieni di alti cipressi rendono, a chi li mira di lontano, gratissima vista. Bezestani. Sonovi nel mezo quasi della città due bezestani, un grande et un piccolo, luoghi ne quali si vendono ogni sorte di mercantie, fatti di forma quadrata, ma più longhi che larghi, e di non troppa grandezza, divisi per di dentro in tanti volti, che vanno per ogni verso. Hanno due porte per ciascuno, le quali passato vespero si serrano, et le merci ivi sicurissime rimangono. Questi si ponno in verità parragonare alla merzaria di Venetia. Perciochè quivi sonovi in grandissima quantilà et mocagiari, et ciambelloti, et panni di diverse sorti di sete, et brocati d' oro, et damaschi mischiati di più colori bellissimi, et altri panni, e tele turchesche et briglie, et selle fatte, et lavorate eccellentissimamente et tante altre cose di gran preggio, chè una infinità, et una bellezza da vedere. Quivi non solo si vende ciò, che alle botteghe si ritrova, ma ogni cosa, che vi si porta. Schiavi christiani venduti nelli bezestani. Ma quello che poi è di compassione, è che vi si conducono huomini et donne, vecchi et giovani, et d' ogni conditione christiani schiavi, i quali come se fossero tanti branchi di bestie li vanno mirando tastando et per ogni verso ponendo le mani, così alle misere madri con i fanciulli in braccio, come alle mal nate giovanette, che ancor non hanno conosciuto huomo, per conoscere, se elle oltre alla bellezza sono sane et disposte delle membra loro; et il medesimo fanno agli huomini, et a i miseri fanciulli, adornandoli delle più honorevoli veste, che hanno. D' intorno poi a questi bezestani vi si veggono politissime boteghe, Boteghe. così di mercanti Turchi, come di Giudei, distribuite secondo la diversità delle mercantie, in certe strade, de quali assaissime ve ne sono, apprestate solamente per tai boteghe, et coperte tutte per di sopra di legnami a guisa di tetti di casa, ne quali sono pertugi et fenestrelle assai, che rendono luce a sufficienza, et difendono gl' huomini et dalla pioggia et dal

Digitized by Google

sole. Et a questo modo per tutto 'l paese del Turco, et nelle città, et nell' altre terre, dove sono molte botteghe, vi si scorgono simili strade coperte fatte solamente per quelle, dimorando poi gl' huomini la notte per altre parti della città nelle lor case. E ivi sono poi in questa città bellissimi bagni, moschee magnificamente fabbricate, tra le quale vi è quella di soltan Baiazith, et di soltan Selin bellissime. Ma sopra tutte vi si dimostra superba molto, et di finissimi marmi construtta la moschea del passato Solimano, posta in un molto risguardevol sito della città. Da una parte a basso mirando si discuopre il porto tutto, et di là Galata, con le circonstanti marine, et da un altra parte dinanzi alla vista di cui mira, gran parte della città se gli rappresenta. Questa moschea (si come appare in tal fabbriche esser il costume lor d'operare) è fatta in forma rotonda, nel cui mezo sopra quattro grandissime colonne di marmo, et quattro vastissimi pilastroni interpostivi, tutti di marmo lastricati, sostentata giace una grandissima cupola, per di sopra coperta di piombo, d'intorno alla quale, tra li sostegni et il muro del tempio, molte altre minori, et tutte d'una foggia, come picciole capelle riposte vi sono. In detta chiesa, dalla parte orientale (che verso l'occaso vi è una superbissima porta alta, et di marmi lavorata tutta) vi si vede alla parte sinistra un palco, come una cameretta, chiuso attorno da una gelosia di marmo, et sostentato da nove picciole collonne, ancor esse di marmo, di altezza, come una statura d'huomo, al qual palco ascende per certi marmorei scaglioni il gran signore, quando egli va a detta moschea a far orationi. Quivi dirimpetto a questa cameretta, alla destra parte v'è un spatioso pergamo, dove ascende il sacerdote a leger l'alcorano, tenendo la spada in mano, et questi è detto antipo. Vi sono medesimamente altri pergami più piccioli, come anco nelle chiese nostre. Sopra il pavimento, nel corpo della chiesa vi sono distese per tutto finissime store et netissime: sopra le quali, chi vuol caminare, gli è di mistiere il prima da piedi cavarsi le scarpe, o portarsele seco in mano, riponendole poi ivi a canto tra l'una stora et l'altra. Vi si veggono poscia non troppo in alto posti in grandissima copia et per ogni verso le lampade et cesendeli, i quali di notte nelle lor più celebri orationi tutti si sogliono accendere. In queste lor moschee non si vede imagine di sorte alcuna, ma solo in fronte del tempio alcune note et scritture in lettere magiuscule, et grandi molto in turchesco vi si leggono, verso le quali et il sacerdote et gl'altri orando rivolti stanno, oltre a ciò vi sono molti libri, i quali trattano cose della lor legge, i quali sono scritti a mano, perciochè essi usar la stampa non vogliono. I sacerdoti di questi tempij, molto netti et politi li mantengono. Quando i Turchi sono nella moschea per orare, che altrimenti eglino non vi sogliono andare, stanno divoti molto, et non apron la bocca per parlare, ma si bene per dire, seguitando il sacerdote a tempo qualche divota parola, basciando la terra in fine d' ogni lor salmo. Hora stanno in ginocchioni, sedendosi però a lor modo sui piedi,

Il modo et come vanno ad orare.

Digitized by Google

et hora diritti, et hora piegati star si veggono, et tuttavia senza far altro motto attenti molto alle ceremonie loro. Queste sono brevi, et per udirle cinque volte tra 'l giorno: et la notte chiamati alla moschea sono, nell' aurora, nel mezo giorno, tre ore dopo, et nell' occaso, et circa la seconda hora di notte. Ogni volta, che vanno a far dette orationi, primieramente tentano di scarricar il corpo, et dopo, lavatesi le parti vergognose, essi si vanno alla fontana, la quale è posta nel cimiterio, avanti la porta della chiesa. Li Turchi, dirincontro alla principal porta di ciascun lor tempio, sogliono per acquedotti (quando non v' è naturale l' acqua) fabricare una fontana di marmo grande et ricca secondo la qualità del tempio. Quivi, dico, pervenuti essi si lavano (essendo tal fontana acconcia a ciò fare) tre volte le braccia sino al gomito, le gambe, et li piedi: et oltra di questo il collo, la bocca, et gli orrecchi, et gli occhi, et la cima del capo legiermente. Et se alcuno non si vuol discalzare le calze dalle gambe colla mano bagnata, tenendo le dita larghe et distese si bagna alquanto la scarpa, et il collo sopra il piede. Ma gli huomini grandi, et quelli, che si tengono in qualche riputatione, tali superstitioni alle lor case forniscono. Lavati che s' hanno, se ne vanno con passo lento poi et pieno d' hipocrisia à far dentro la chiesa l' oratione. Et così credono et tengono, che come han lavato il corpo d' haver lavato ancor l' anima, et chiamano noi altri infideli non lavati, et questo per hora basti. Ma tornando alla moschea di Solimano, dico, che dalla parte d' occidente, innanzi che s' entri la porta del tempio, si trovava un belissimo antrio, o claustro che si chiami, di forma quadrato, con colonne grandi et magnifiche di diversi finissimi marmi, le quali sostengono i volti pur tutti di marmo lavorati; et il pavimento et li muri, e 'n fine tutto ciò, che si vede, è di marmi adorno. Nel mezo di questo antrio di ben lavorati marmi appare una bellissima fontana, fatta a similitudine d' una lettiera, dal cui cielo, riposto sopra le cortine pur di marmo, fatte a gelosia, piove per sei buchi l' acqua, ch' è poi ridotta in certi canaletti, et nel mezo giace una bella et ampia coppa di marmo bianchissimo, alta fino al petto d' un' huomo, che con l' acque sue abondanti riempie tutta la fontana. Nei quattro angoli di questo antrio altre tante torri si veggono altissime, che ivi stanno in luogo de campanili, in ciascuna delle quali vi sono tre corritoi discoperti, sopra i quali salgono i sacerdoti chiamati *meizini*,[1] et con voce più volgare talismani, quando all' hore determinate vogliono chiamare il popolo all' oratione. Di fuori da questo luogo, pur dalla banda d' occidente, passata che s' ha una stradella, s' entra in un capacissimo hospitale, chiamato da loro *amorath*,[2] nel quale dicono, che ogni giorno per almeno vi mangiano cinquecento poveri. Quivi

I Turchi ci chiamano infideli non lavati.

[1] Muesin. Hammer, Staatsverfassung, I, 135, 419; II, 395. [2] Imaret, Hammer, St. I, 156, 283.

Digitized by Google

vedemmo il loro refettorio, la dispensa molto ben fornita, et la lor cucina, dove ci erano grandissime caldaie, le quali, senza fatica dei serventi, s' empiono d' acqua condottavi per alcuni abbondantissimi canali, i quali, dovunque fa di bisogno, a gran commodità tirati vi sono. Et in vero così la moschea, come l' hospitale, et altre habitationi fatte per li sacerdoti di quella, ben appare esser opera del re grande et magnanimo. Dalla parte poi orientale della moschea si vede il sepolcro della soltana Rossa, madre del presente Selino, dove continuamente ardono candele et lampade et vi stanno sacerdoti a dir orationi per l' anima sua. A canto quello, poco più presso alla moschea, hora si fabbrica il sepolcro di Solimano, quasi condotto alla fine, di pietre vive, et marmi, in forma rotonda. Quivi è il corpo suo riposto in una cassa di piombo, coperta di un panno nero con certe verghe bianche per di sopra, et co 'l suo turbante dal capo, et di continuo vi dimorano sacerdoti facendo orationi. Tra molte pietre, et marmi, che quivi erano per compimento di detta fabrica, io vidi quatro lastre di marmo, longhe circa nove et più piedi l' una, antiche molto, et intagliate tutte di lettere greche, et queste furono levate di S. Sophia il 8 mese d' agosto 1567. Imperciochè pochi giorni dopo la giunta nostra in Costantinopoli, venne una notte un terremoto molto grande, il quale fece qualche danno. Di che li loro interpreti et mophti dissero, che perciochè in S. Sophia si ritrovavano alcuni sassi, ne quali erano scolpite certe lettere profane, et non conformi ponto alla lor religione, era cosa inonesta et empia molto il consentire, che più longo tempo vi dimorasse, et che di ciò dio ne dava spesso segni, acciò gli levassero via. Per le quali parole gli cavarono di là, et gli porranno, come dicono, nel pavimento di detto sepolcro. In questi marmi si leggono alcuni decreti, et constitutioni di un concilio, celebrato in Costantinopoli a tempi d' un Emanuelo imperatore, et altre cose pertinenti alla nostra religione. Oltra tutte queste superbissime moschee evvi d' all' oriente della città l' antica et mirabil chiesa di S. Sophia, fabricata già da Giustiniano, imperatore il Grande, la quale hora è ridotta in forma di moschea, dove spesso suol andare il gran signore a far oratione.

Questa, che al presente si vede, è posta tutta vicina al serraglio del gran Turco, et dicesi, che solamente il sanctuario della chiesa, essendo stata per lo passato grandissima, et è rotondo, et molto alta, in guisa della rotonda di Roma, ma più grande, et non scoperta, come dicono coloro, che ambe due hanno veduto. Li muri et il suolo di questa tutti sono crostati di marmi finissimi. Nel mezzo v' è un grandissimo cerchio di colonne grandi et grosse à proportione di varie sorti finissimi marmi. Da queste è sostentato un grandissimo volto, sopra il quale vi sono parimente in quella medesima guisa poste, et perpendiculari altretante colonne di quella quasi medesima grandezza et finezza di marmo, che sono quelle da basso. A queste sta sopra il secondo volto, dal quale è suffolta la gran cupola, che fa coperchio a tutto quello spatio della chiesa,

Digitized by Google

ch' è circondata dalle colonne. Questa cupola, che viene ad essere il cielo del tempio, è tutta fatta a smalto, et miniata d' oro, et lavorata sotillissimamente con figure di santi a modo nostro, alle quali figure, perchè i Turchi non hanno voluto guastar così fatto lavoro, hanno cavato gl' occhi, non volendo essi figure nelle loro moschee. Li muri, medesimamente del volto di sopra, sono lavorati et figurati a simil modo, et in alcuna parte sono per la vechiezza ruinati et distrutti. Nell' andito di questo volto over portico si veggono molte cose antiche, et dove solevano stare gl' imperatori greci ad udir messa, ch' era dirimpetto all' altar grande verso l' oriente. A questo volto di sopra si monta per due ascese larghe et facil a montare, per le quali gl' avari sacerdoti turchi ci menano separatamente, mostrandoci la metà per volta, acciò tanto più gli doniamo di mancia. Da basso poi vi è come in quella di Solimano un palco, dove monta il signore ad orare, et un pulpito dove leggono i lor libri sacri, et store et lampade per ogni verso. Vedesi di più attorno la chiesa ancora da diciotto o venti porte di bronzo belle, et magnifiche, che vengono a dimostrare la grandezza del tempio ne gl' antichi anni. Perciochè dicono, che più di ducento porte erano di simil struttura et grandezza. Infine, a chi la considera bene, appare oltra quello, che al presente, esser stata una magnifica et grande opra. Questa, oltra la gran fabrica della chiesa, haveva monasterij, et habitationi da monaci grandissime, dicendosi, che si ritrovarano più di sei milla sacerdoti, et che le stantie loro si distendevano per tutto quasi, dove è il serraglio del signore, in altri lochi vicini alla detta chiesa, che hora è lor moschea, pur chiamata con quel proprio nome di S. Sophia. Imperciochè et da noi, et da loro parimente si predica la sapientia d' iddio esser incomprehensibile et infinita.

Oltra queste lor moschee vi si veggono ancora superbissimi bagni di diverse sorti, grandi et piccioli, tutti saligiati di marmo. Il primo luogo, dove s' entra, è una camera spatiosa, et alta co 'l pavimento di marmo, nel cui mezo v' è una abondantissima fontana fatta di marmo di aqua fresca, condotta ivi per acquedotti, et appresso li muri di quella attorno attorno vi sono palchi alti infino al petto d' un huomo, di sopra coperti di panni, ove ascendono coloro, che si vogliono spogliare per lavarsi: et da indi in sù poscia infino sotto al tetto, il quale è molto alto, in ciascun de lati, vi sono stanghe longhe da uno angolo all' altro, poco distanti l' una dall' altra dove pendono assaissimi drappi azuri et bianchi per asciugare, et per lo servigio di coloro, che si lavano. Più in dentro poi vi sono diverse camerette, tutte calde, acciò molti in una volta si possano lavare separatamente, et sono di marmo ben fabricate con li lor canaletti, che conducono ora l' acqua sporca, in ciascuna delle quali vi ha una fonte di acqua fredda, et un altra di calda, dove chiunque si può commodissimamente lavare. Quivi vi stropicciano, vi lavano, vi fregano, vi fanno mille ceremonie. Fanno il fuoco da basso, et per di sotto scaldano tutte le camere. Di più vi si

Digitized by Google

scorge ancora in questa città serragli assaissimi, come mo- Seragli.
nasterii di monache, con altissimi muri senza pertugio veruno. Tra questi vi n' è uno chiamato le „sette Torri" perciochè tante ve ne sono, ove si suol tenere grandissimo thesoro di denari del signore; et quivi fu portato il tributo, che noi conducemmo. Questo serraglio è posto appresso le mura della città nel fine del maggior lato, havente la Propontide da mezo giorno, et era chiamato già la Nova Roma. Et penso, che quì propriamente fosse l' antico Bizantio, et dove Costantino venne ad habitare; oltra questo il signore ve ne ha ancor due altri: nell' uno (il quale è lontano dal suo un miglio et mezo) vi dimorano le donne et concubine sue, con molte altre fanciulle, et nell' altro vi dimorano fanciulli, et altri giovinetti tenuti et governati, come nel suo proprio, si come si dirà di sotto.

Gli altri serragli poi, che si veggono per l' altre parti della città, sono delli bassa, et d' altri gran personaggi turchi, per tenervi dentro chiuse le lor donne et vergini, ponendo a guardia loro gl' eunuchi. Evvi ancora una piazza longa et larga, et molto grande, nomata come già l' hyppodromo, ove anticamente vi si solevano maneggiare cavalli. In questa piazza si vede un obelisco, ch' è come l' aguglia di Roma, fatto di una sola pietra a modo di piramide, et scolpito di figure, di altezza, credo, più di 80 braccia. Egli è posto sopra quattro palle di bronzo, et fu fatto fare, si come per alcuni versi latini intagliati nella base si può vedere, dal magno Theodosio per ostentatione, et magnificenza. In questa base ancora si vede scolpiti il mastro di quello, et a che modo fu dirizato in piedi. Sonovi altri edificij ancora, come una colonna di bronzo, attorno la quale è involto un serpente con tre teste, fatta fare da un mago per memoria, ch' egli in quel medesimo luogo, pur a tempi di Theodosio il primo, liberò Costantinopoli dalla persecution di quello, constringendolo a venire in un circolo per arte Colonna di bronzo.
magica. Di più vi si vede una colonna alta come l' obelisco, di forma quadra, fatta per memoria inalzare dal Magno Costantino, di pietre minute, commesse insieme senza calcina o mistura d' altra sorte, et per mirabile artificio contra tanti terremoti è rimasta in piedi, et ancora rimane. Vi erano parimenti alcune belle statue di bronzo, che levò Solimano da Buda, ma per esortation del mophti et d' altri suoi sacerdoti furono disfatte, facendone poi tante artigliarie. Dall' oriente di cotesta piazza vi è una già chiesa di Christiani, ma hora distrutta, et stanza di varie sorti d' animali feroci. Quivi vedemmo leoni, pardi, leopardi e lupi et altri animali di simil sorti. Dall' occidente poi v' è una casa fabbricata già da quel nominato Hebrain bassa così favorito di Solimano, secondo il lor modo bellissima; ha una sala molto bella et grande, ove sogliono far il lor divano; questa è posseduta hora da Mahumut, sesto bassa visir. In diversi lochi della città tra altre memorie vi sono due colonne mirabili, come altissime torri: l' una è posta appresso quel caravazara, dove dimorano gl' ambasciatori di S. M. C., et dove anticamente soleva essere il luogo di giustitia, et questa

Digitized by Google

è tonda et fatta di diversi pezzi di marmo, che tira al verde, molto grossa et cinta con cerchi di ferro, et verso la cima sta un poco pendente, di sorte che anco ad un tratto potrebbe cadere. Questa colonna fu fatta fare da Costantino quarto di casa Paleologa (come dicono) per memoria della vittoria, ch' ebbe contra Bulgari Costantino terzo, specialmente per l' aiuto che gli diede David imperator di Trebizonda, il qual Costantino terzo, il terzo giorno dopo ch' entrò nella città di Costantinopoli, se ne morse, et per ciò quell' altro Costantino fece poi inalzare questa colonna. Alla qual historia non così facilmente assentisco, perciochè nè il terzo, ne manco il quarto fù di casa Paleologa, et sopra ciò non altro. L' altra colonna è posta in un loco detto all' Aurat bazar, cioè al mercato delle donne, et è molto più bella et alta di quella, che di sopra dicemmo, essendo tutta lavorata di bellissime figure di marmo. Questa fù innalzata al tempo di Honorio, et Arcadio imperatori. Nell' occidental parte della città appresso le mura, verso terra ferma, vi si vede poi il patriarcato, dove ancora fà residenza il patriarca de Greci, che vive secondo le leggi antiche di quelli, et consacra vescovi et altre sorti di prelati; et questi mentre noi dimorammo là, consacrò l' arcivescovo di Valachia et altri sacerdoti. Poco lontano dal patriarcato, ma più basso verso il porto, ch' è a tramontana, vedesi pur appresso le mura le vestigia del palazzo de gl' imperatori greci, posto in bel sito, tutto minato e distrutto, non vi si vedono cosa alcuna di momento. Quivi sono stalle et altri luochi vili. In queste stalle noi vedemmo una giraffa, chiamata da gli antichi *camelopardalis*, animal raro et bello da vedere. Egli è di altezza, quando tiene alta la testa circa dieci piedi, o poco meno; dinanzi egli è più alto che di dietro forsi un piede et mezo: di longheza è poco più d' un cavallo, ha la testa picciola, quasi a modo di cervo con due cornetti non troppo acuti; la coda sua è come quella d' una vacca, l' ugne sue sono fesse. Egli è di pelo curto et mole, di color bianco con macchie spesse, quasi tra 'l gialo et rosso, cioè come naranzato. È di mansueta natura et piacevole, di poca agilità, et molto tardo nel camminare. Questo animale, quando vuol torre di terra quache cosa con la bocca, ancorchè ei sia di collo molto longo, non di meno perchè ha le gambe dinanzi tanto alte, non la può pigliare, se non se slarga, et che le venga quasi che ad accorciare. Mahometo bassà havea promesso al signor Alberto di donare questa bestia all' imperatore à nome del gran Turco, et fatta la pace gl' ambasciatori di nuovo gliela dimandarono, ma il bassa s' escusò, dicendo, che il gran signore havea se non quella, et che gl' era molto cara, ma che n' espettava un' altra d' Egitto, et che se quella venirà, che gli donarebbe poi questa. Gl' ambasciatori havean determinato di mandar questo animale per lo mar Negro alla bocca del Danubio, et che poi all' in sù del fiume fosse condotta infino à Vienna. Non si ha memoria che tale animale sia stato in Italia se non due volte, l' una fu fatta condurre da Giulio Cesare, e l' altra a tempo de

Giraffa.

Digitized by Google

nostri avi fù mandata dal soldano d' Egitto a donare a Lorenzo de Medici, che all' hora era capo della republica Fiorentina.

Case di Costantinopoli. Le case di questa città di Costantinopoli communemente sono basse et vili al modo turchesco, fabricate di legno, over di pietra, o di mattoni crudi posti insieme con terra et fango, opera che tosto se ne va per terra. Ve ne sono ancora delle alte et fabbricate assai civilmente, ma poche et queste tutte sono habitate da Christiani et da Giudei, e sono vecchie. Li Turchi o per usanza o per avaritia o per qual si sia altra cagione non hanno in costume di fabricare cosa alcuna di momento per l' uso lor particolare, ma edificij publici si bene sogliono essi con qualche pompa et grandezza innalzargli, come di sopra s' è detto, et massime le moschee, et in queste certo generalmente essi ne avantaggiano forsi. Oltre a ciò edificar sogliono i grandi huomini con spesa grande et commodità molta bagni, hospitali, caravazara, che sono le lor ostarie et scuole, et ponti sopra fiumi et stalle et simili altre cose, le quali appartengono al ben publico et commodità de viandanti. Li bassa pur sogliono fare le lor case molto ampie et magnifiche, in ciascuna delle quai fanno una sala grandissima con panche attorno, come s' è detto di sopra, ove suol il bassa far residenza et render consiglio, et questa si chiama il divano. Fannovi ancora un' oratorio in un capo, a canto alle stanze, dove il bassa insieme con altri secondo l' ordinario và a far orationi. Li caravazara sono fatti per aloggiare le persone, che vanno a cerca. In questi non ritrovano altro, che 'l nudo aloggiamento, stalla per li cavalli, et qualche cameruzza od altro coperto per loro; ma il più delle volte dimorano nelle stalle, in quelle massime, le quali attorno hanno un palco alto al petto d' un huomo, con camini da far fuoco, l' uno poco distante dall' altro. Quivi vicino si vende il fieno et altre cose necessarie al viver humano. Ciascuno per ciascun giorno paga un aspro, et quasi sempre; quando non sono di persone particolari, servono per le rendite delle moschee, o di qualche hospitale. Perciochè quando alcun bassa od altro personaggio turco fabrica qualche moschea, o che l' addota di qualche possessione, ò che le fabbrica un caravazara, se gli viene à proposito. Negl' hospitali poscia ciasched' uno per tre giorni vi può alloggiare, i ministri del quale danno alli forestieri, siano di che conditione si vogliano, il mangiare et il bevere secondo il lor costume. Et se il gran Turco istesso alloggia in questi hospitali, gli presentano l' ordinario loro, et così presentarono gli ambasciatori nostri, quando alloggiavano in quelli. Et questi appresso le moschee fabricar si sogliono. Questa città è distinta in tante contrade, le quali o ch' elle tengono il nome antico, o che l' hanno appreso di nuovo, nominandosi la tal contrà per la tal moschea, distinguendosi l' una dall' altra col nome dell' edificatore.

Edificij de Turchi.

Gli habitatori naturali di questa città sono Greci, Turchi et Giudei; infiniti poi altri huomini d' altre varie et longinque nationi dimorandovi. Passate che sono le tre hore di notte, in tre parti

Digitized by Google

della città suol suonare alcuni tamburi, i quali intimano, che niuna persona debbia andare più fuori di casa senza portarsi seco il lume; perchè altrimenti se viene presa, è castigata secondo la qualità sua. Et ciò a bastanza. Hor non sarà cosa disdicevole il dire ancora di Pera quattro parole. Pera (come di sopra dicemmo, et come dimostra il nome suo, perchè però in Greco vien a dir di là) è posta di là dal porto dirincontro à Costantinopoli verso tramontana, et è volgarmente da Turchi et da Christiani detta Galata. Questa città, distendendosi per di sopra una collina, è cinta di mura, et in cima ha una torre tonda, et grossa molto, et alta, che scuopre assai di lontano, dove vi tengono prigioni. Oltra le mura verso occidente, a ripa del porto, egli vi si vede l' arsenale, dove si fabricano et dimorano le galere del signore Turco. Quivi sono da cento et più caselle di tanta grandezza, che sotto vi può capire una galea. Oltra questo arsenale pur lungo il porto vi è un bellissimo giardino del signore, pieno di molte piante et boschetti, ove egli alle volte diportandosi suol andare. In cima la collina poi passate le mura et quella torre de prigionieri vi sono molte case con grandissimi giardini, così di Turchi, come di Greci, pieni di viti et fichi, et altri soavi frutti, i quali giardini si distendono giù infino allo stretto. Et quivi il sito rende di se vaghissima vista. Et quì d' intorno suol alloggiare l' ambasciator di Francia. Dentro poi della città vi si veggono assai buone case alte et fabricate all' italiana. Il bailo de Venetiani fa la sua dimora quì dentro. Il più degl' habitatori sono Greci, poi Venetiani, Francesi, pochi Turchi et moltissimi Giudei, di quelli massime, che con grandissima utilità de Turchi furono scacciati di Spagna da i re catolici Ferdinando et Isabella. Questi Giudei tengono ancora la lingua spagnuola. In Pera sono due conventi di frati, l' uno di S. Francesco, et l' altro di S. Domenico, i quali osservano gl' instituti propri, come se fossero in Italia. Fanno le processioni a tempi debiti per la città et celebrano senza impedimento alcuno la natività di Christo con tutte le ceremonie appartenenti. Poco tempo ha, che gli Turchi gli hanno levato l' uso delle campanne. Quivi in somma vi par d' essere in una città d' Italia. Vi è ancora un serraglio del signore, nel quale vi stanno giovani fanciulli, posti sotto 'l governo de gl' eunuchi. V' è medesimamente un bezestano et moltissime botteghe piene di mercantie, de quali in Costantinopoli non se ne trovano. Nel porto sono, come a Venetia, molti traghetti, dove si veggono una infinità di schiavi christiani a travagliare in quelle barche, dette da loro perme, nelle quali ciascuno, che vuole, pagando un dannaio può commodissimamente passare.

Cap. VII. Si descrive lo stretto di Costantinopoli et il viaggio alla bocca del mar Maggior o Negro.[1]

Havendo di sopra detto assai del sito, et della città di Costantinopoli, hora dirassi qualche cosa del viaggio, che facemmo sù

[1] Gl. Rad, knj. C, 157—160.

Digitized by Google

per lo stretto alla boca del mar Negro. Essendo venuto il dì trigesimo d' ottobre, noi montati su le perme, che sono quelle barche, che s' usano per quelle marine, primieramente traversammo la bocca del porto, et costeggiammo quei giardini di Galata, i quali sono sopra lo stretto, et vedemmo la moschea di Barbarossa,[1] lontana circa due miglia da Galata, et il suo sepolcro ivi a canto, dove egli è sepolto. Poi lasciammo a dietro Ordocchi,[2] Arnodocchi[3] et Uromega (?), villaggi et casali de Greci, ove sono per tutto belissimi orti. Poi arrivammo a Hernaugh,[4] dove lo stretto più che altrove si ristringe, et quivi la correntia è rapidissima et tale, che le perme a gran fatica possono passare, et le navi, che vogliono andare alla bocca, fa di bisogno quivi il remorchiarle. Di questo luogo fa mentione Strabon,[5] et scrive esser largo stadij cinque, che sono cinque ottavj di miglio, lontano da Costantinopoli stadij trenta. Nondimeno non è così largo, perchè non è più, che un quarto di miglio, o poco più; passammo poi un castelletto detto Giannizzarà,[6] posto sopra un colle, cinto di mura et fatto in forma triangolare con tre torri negl' angoli. Quivi tengonsi custoditi i prigioni di qualche importanza. Chi lege diligentemente gli scrittori antichi et principalmente Strabone,[7] troverà, che questo luogo è, dove era già il tempio di Bizantio, posto dieci stadij lontano dal più stretto luogo del Thracio Bosforo verso il mar Eusino, ciò è lontano da Hernaug, dove habbiamo detto esser il loco più stretto. Poco longi di quì, in una villa di Schender Bassa[8] (che fu quello, che essendo andato Solimano all' impresa di Zighet, rimase alla custodia di Costantinopoli), in un bellissimo giardino copioso di molte belle fontane, mangiammo el desinare. Quinci poscia partendoci andammo a Biuchterre, buon casale de Greci, a riposar quella notte, dove trovammo buonissimo vino nuovo di quell' anno, simile al nostro vino marsimino. Quivi lo stretto fà un golfetto, che tira verso occidente, di longhezza tre, o quattro miglia, il qual golfetto non può esser altro, che quel sino, che Plinio[9] nomina *sinus Casthenes*. Questo luogo può distare da Costantinopoli circa ventiquattro miglia. Quivi lo stretto si volta verso oriente, et si può veder la bocca del mar Negro, circa dieci miglia lontana. La mattina dietro, l' ultimo d' ottobre, poi passammo il monasterio di S. Maria de Castagna così detto, perchè ivi sono molte castagne, ma più tosto credo io che sia nomato dall' antico nome Casthenes. Egli è posto tra monti, ch' appena si vede. Poco più oltra lasciammo adietro le ruine d' una rocca, chiamata Leandro,[10] fabricata già, come si dice, da Dario re di Persia, e poi pervenimmo alla bocca del detto *mar Negro*, il qual è ancora detto *mar Maggiore*, et da gl' antichi fu chiamato

Sepolcro di Barbarossa.

Hernaugh.

Giannizzarà.

Tempio di Bizantio.

Sinus Casthenes.

[1] Besiktaš. [2] Ortaköi. [3] Arnautköi. [4] Rumeli hisar. [5] Strabo, VII, 319. [6] Jeni köi. [7] Strabo, VII, 319. [8] Tarapia [9] Plinius, IV, 46. [10] Rumeli-Kawak; Rad, knj. C, 157—59.

*

Digitized by Google

Eussino, et certo con miglior significato, che de moderni, volendo essi significare il contrario nella lingua greca antica di quello, che il vocabolo suona, ciò è inhospitale. Mela nondimeno scrive questo mar esser stato primieramente nomato *Assenus* ciò è „inhospistale", per la ferità de gl' habitatori di quello, ma che poi essendo navigato da forestieri e gli habitatori divenuti più humani, fu chiamato *Eussino*, ciò è „hospitale". L' esser hora chiamato Negro questo mare, over Maggiore, io per me altra ragione non vi saprei dire, se non che vedendo che dalla qualità dell' acque Negro non può esser chiamato, che egli perciò sia così detto, quasi che con tal nome si volesse dimostrare, lui non solo esser spaventoso. a chi lo solca, ma pericoloso molto per le spesse fortune et gran tempeste, che si sogliono creare in quel rinchiuso mare. Egli è forza che non potendo l' onde mosse da venti boreali, a quali è sottoposto molto questo mare, slargarsi et humiliarsi, difondendosi in altri mari, non havendo altro esito, che quella picciola bocca di cui parliamo hora, forza è, dico, che ritornando indietro queste onde più furiose che prima, et ricontrandosi in altre, che elle tra se urtandosi et rompendosi causino quella ruina et naufragio che nei tempi passati patirono, et ne moderni tutto dì veggiamo patire a quei miseri navigli, che di così superbo mare et a naviganti funesto et negro ardiscono solcar l' onde. Il che ben dimostrò egli così tosto che lasciammo il suo pericoloso albergo, che se ben mi racordo, fu il giorno di tutti i morti, nel quale venuta una tempestosa fortuna, più di sessanta vasselli patirono estrema sorte. Et ciò considerar puossi ancora avertendo alla natura de i laghi posti tra le valli de monti, i quali si provano esser molto più pericolosi che i mari, et all' incontrario il resto del mar Mediterraneo, et più di tutti il Grande Oceano, come testificano coloro, che l' hanno navigato, non sono così pericolosi come questo. Mela[1] scrive, che la cagione, per la quale questo mare Eussino è così fluttuoso et tempestoso, è per esser egli di poco fondo. Mar Maggiore poscia forsi debbe esser chiamato per questo, che oltra che di circuito non sia de mediocri, anzi secondo Tolomeo[2] il maggiore tra tutti gl' altri golfi mediterranei, non richiude dentro dal seno suo se non pochissime isole, per il che a tutti i modi egli può esser maggior degl' altri. Arriano[3] historico, il qual navigò, per quanto appare questo mare a cerca a cerca, scrive in una sua lettera ad Adriano imperatore, che questo mare gira 2784 miglia et che l' acqui sue sono più dolci di quelle de gl' altri mari, per caggione delli molti et gran fiumi, ch' entrano in quello; alcuni hanno scritto, che verso i liti settentrionali questo mare si congela per tre miglia. Il sudetto Arriano nell' istessa lettera descrive questo stretto molto brevemente, dicendo che da Bizantio al porto della furiosa Daphne

Mar Negro.

[1] Pomp. Mela, I, 19; ed. Parthey, p. 28, 29. [2] Tolomeo da Ruscelli-Malombra. Ven. 1574, p. 155, 230, 235. [3] Arriani Periplus, I, 370—401.

Digitized by Google

sono stadij 80, et da questo porto al tempio di Giove Urio stadij 40, che in tutto fanno miglia quindici, et pone questo tempio nella bocca del mar Pontico, nel luogo dove pare, che Tolomeo ponga il tempio di Diana. Et in vero se questi scrittori intendono di quella bocca, della quale noi intendiamo, io mi meraviglio molto, considerando, che in così dirupati et alpestri monti non è verisimile, che vi sia mai stata fabrica di momento alcuno. Ma torniamo donde ci partimmo. Pervenuti a questa bocca, che di larghezza non passa un terzo di miglio, tenendoci a mano sinistra, non longi dal lito, intrammo dentro, vedendo dall' una parte et dall' altra dilatarsi molto il mare. Et fatto poco meno d' un miglio, fermammo la perme a quel loco, dove è posta la torre, la qual havendo in cima una grandissima lucerna, a navigli che di notte solcano l' onde, et che vogliono entrar la bocca, dimostra il viaggio, et è chiamata il *Phanò*.[1] Da questo luogo, ch' è posto sopra una altissima ripa, per quanto si può stender la vista longo il lito, non si vede spiaggia alcuna; et quivi (dove sono poste alquante habitationi de Greci et quella torre, che dicemmo) stemmo a desinare. Lontano circa un trar di sasso da questo lito egli vi si vede sopra un scoglio una colonna di marmo di onesta grandezza dirizzata per memoria, come si dice, dal Magno Pompeo, et poi di nuovo da Ottaviano Augusto ristaurata.[2] Tutta questa costa di Europa da Costantinopoli infino a Biuchterre è benissimo habitata, et piena di belissimi giardini, ma da quel loco infino alla bocca, per esser di monti alti et dirupati, non vi si vede ne giardini ne habitatione alcuna. La costa dello stretto verso l' Europa.

Di quindi poi partendoci, per ritornar indietro, venimmo costeggiando li monti dell' Asia Minore, chiamata hora Natolia, più alti che non sono quei verso l' Europa et più scosesi, et pervenimmo alla rocca di Hero,[3] dirimpetto a Leandro, pur fabricata da Dario, le cui muraglie, una gran parte, si veggono distese sù per lo monte. Credo io, che queste due rocche poste una di qua et l' altra di la dallo stretto, fossero così chiamate per memoria di quei due amanti Leandro et Hero, che uno in Abido, et l' altro in Sesto dimoravano nell' altro stretto, chiamato già Hellesponto, ove hora sono posti li Dardanelli, castelli che vietano il passo, a chi sfuorzatamente vuole dell' Arcipelago entrare nella Propontide. Et quivi, come è fama, fù fatto il ponte di Dario padre di Xerse, quando con tante migliaia di persone passò per quello di Asia nell' Europa. A piedi poi del monte sopra il lito vi è hora un buono et grosso casale de Greci. Quindi partendoci pervenimmo ad un altra rocca chiamata Eschizara,[4] all' incontro di Giannizarà, fabricata da Turchi. Et quivi dove è questa rocca Eschizara pur tengo io, che fosse, dove era già il tempio, over Eano (Fano) di Calcedonia dirimpetto al tempio di Bizantio. Questo Leandro. Eschizara.

[1] Phanarion, Anad. Fener. [2] Leunclavius, Pandectes, 169, 170. [3] Anadoli Kawak. [4] Anad. Hisar; Rad, knj. C, 159.

Digitized by Google

tempio di Calcedonia si chiamava il tempio di Giove, et come scrive Mela,[1] fabricato da Giasone. Da questo luogo partendo venimmo, che già era notte, a Scintelchin,[2] buon casale de Greci, ove cenammo quella notte e dormimmo. In questa giornata verso sera incontrammo più di mille dolfini, i quali contro la corentia dell' acqua, sollazzandosi insieme, venivano. Questo casale non è mezo miglio discosto dal luogo, dove era la città di Chrizopoli,[3] posta più di sopra verso 'l monte, la qual così era chiamata in lingua greca. Chrizopoli ciò è città d' oro, perciochè aveva molti torri, il cui tetto tutto di lame indorate era coperto, di sorte che quando il sole sopra quelle percoteva, pareva che la città tutta d' oro fosse. In questo loco e 'vi si vede ancora una chiesa molto antica, officiata da sacerdoti greci, il cui tetto pur anch' egli tutto d' oro risplendeva, et perciò era chiamata *Chrizochieromos.*[4] Niente dimeno sono alcuni ancora, ma al parer de più dotti et esperti, meno intendenti, che dicevano, che Chrizopoli non fù in questo luogo, ma dove hora è lo Scutaretto. Da questo casale, che può distare da Costantinopoli circa tre o quattro miglia, partendoci la mattina di tutti i Santi, lasciammo a dietro molti casali et lo Scutaretto anc' egli grosissimo casale, il quale è posto per mezzo la bocca del porto di Costantinopoli. Questo Scutaretto quasi da tutti i moderni è tenuto esser Calcedonia, per haver essi letto over inteso quella città esser stata dirincontro a Costantinopoli, ma di gran lunga errano. Lasciato dunque questo addietro venimmo a Cadecchie,[5] buonissimo casale, dove era già, come apertamente si vede, l' antica e nobil città di Calcedonia. Questo casale è lontano dallo Scutaretto poco più di due miglia, et è su 'l lito della Propontide fuori d' ogni stretto, come di sopra s' è visto. Tutta questa costa dell' Asia, la quale fin quì habbiamo descritta, si conteneva in quella provincia, che gl' antichi nomavano Bitinia. Quivi longo il lito si veggono molte ruine di mura, et per quello che appare, le ruine del molo, et d' altri edificij, ma molte più ruine si veggono verso la campagna, per le quali appare esser stata, come fu, una grandissima città. Nel luogo poscia, dove è il casale, si veggono ancora molte antichità di edificij, tra quai v' è una antichissima chiesa, nella quale vi si officia, e fuvi già celebrato il concilio Calcedonense a tempi di Martiano imperatore, ne gl' anni del signore quattro cento et cinquantacinque. Evvi ancora in piedi un pozzo, molto profondo et antichissimo per quello, che si può conoscere per l' incavature, che grandissime hanno fatto le funi, et altri instromenti da tirar acqua, nel marmo, ch' è posto alla bocca del pozzo, il quale è di buonissima acqua et di tanta abondanza, che essendo stato ivi più di due mesi continui Solimano attendato con un grandissimo essercito, quando egli era per andare alla guerra di Persia, et non adoprandovisi in buona parte altra acqua

[1] Mela I, 19; ed. Par. p. 27. [2] Džengel köi. [3] Skutari. [4] Leunclavius, p. 168. [5] Kadi köi; Rad, knj. C., 159, 160.

Digitized by Google

che di questo pozzo, mai mancò, et sempre stette abondante. Da queste antichità dunque, che si veggono, et dalla similitudine del nome del casale, et dall' autorità de gl' huomini pratichi di quei luoghi, noi constantemente teniamo questa esser Calcedonia. Imperciochè si come Stambol, Edrene, Fililè sono nomi corrotti, et dedutti dalli intieri ciò è Costantinopoli, Andrinopoli, et Filippopoli, così ancora Cadecchie è dedutto et corrotto da Calcedonia. Il sito di questo luogo e piano et fertilissimo, et molte cose, che mancano a Costantinopoli, quivi si trovano. Et se furono guidicati ciechi i fondatori di questa città, non furono già perchè non havessero bello et fertil sito,, ma sì bene perchè non conobbero il belissimo, ancor che non così fertil sito di Costantinopoli, et massime per la commodità di quel comodissimo porto, nel quale agiatissimamente una nave tutta carica si può accostare al lito, dove a loro era necessario, che avessero un molo. Alcuni di noi andarono quivi un poco così diportandosi, et li giannizzari, ch' erano con noi, dierono la caccia con alcuni leurieri ad un animale detto volgarmente da noi zaccalà, gli antichi lo chiamavano hiena. Questi zaccali sono come lupi principalmente nel pilo, ma sono per lo più minori di corpo. Sono di così ladra et rapace natura, che non solamente robano, come le volpi, galline, et altre cose per mangiarsele, ma robano tutto ciò che se gli appresenta davanti, et che possono portar via, et veste et drappi et vasi d' ogni sorte o di legno o di metale che si siano, et queste tali robe le ripongono in qualche caverna fatta da loro sotto terra; di modo che è accaduto tal volta, che essendo stata ritrovata qualch' una di queste caverne, gli habitatori vi hanno conosciuto dentro le loro robe, et massaricie, che già gran tempo havevano perdute, pensando, che qualche huomo gliele havesse robate. La pele di questi animali è acconciata, come quella del lupo et della volpe, per fodrarne vesti. Ma non è così fina et ha un certo odore, che non satisfa troppo. Si vendono il terzo et meno di quello, che si fanno le pelli de lupi. Quivi Cadecchie disinammo et poi verso sera partendo ci conducemmo a casa.

Cap. VIII. Della vera origine de Turchi, et perchè più in un tempo, che nell' altro siano accresciuti di forze, et dove consista la principal potenza loro, et come tutte le provincie ursurpate da quelli alli Christiani in generale et in particolare conoscono, et obbediscono ad un solo signore; et de lo stato de Christiani sudditi al gran Turco.

Volendo discorrere in parte sopra la gran potenza et tirrania di questo gran signore, et medesimamente dimostrare, quanto vilmente vivono i Christiani sotto di quello, dico primieramente, che tutto 'l paese così negli antichi tempi, come ne moderni occupato da Turchi, la cui grandezza è nota ad ogn' uno con gl' huomini suoi et publiche et private sostanze tiene, ne veruno altro conosce hora per patrone, ne per soprano signore, se non colui, che della stirpe

Digitized by Google

ottomana solo tra gl' altri è conosciuto et riverito per signore. E questo è accascato dopo, che i Turchi ad un solo Ottomano con tutto l' imperio loro si sottomisero. La qual cosa acciò meglio s' intenda mi pare, et non fuori di proposito, qualche cosa degl' antichi Turchi ragionando farmi a dietro un poco.

Questi Turchi uscirono di Scitia, ciò è da quella parte, che fù da gl' antichi pochissimo, et da noi ancora non troppo bene conosciuta, esposta molto verso greco di là dal fiume Jassarte. La provincia, donde uscirono, ci è stata fatta alquanto palese da Marco Polo[1], gentil' huomo vinitiano, il quale passò per quella circa gl' anni del signore mille dugento et settanta due, et la nomina la Gran Turchia per essere provincia grandissima, come quella che arriva dal paese di Samarchan, andando verso greco levante alla volta del Cathaio, infino alla città di Lop, la quale è nel cominciamento d' un deserto molto grande, ancor egli detto Lop, il quale divide questa gran Turchia dalla gran provincia di Tanguth. Altri scrittori hanno chiamato questo paese Turquestan, il che è tutt' uno, conciosiacosa che *istan* in lingua turchesca significa regno, et perciò Turquestan non viene a dir altro, che regno di Turchia, si come Franchistan significa regno de Franchi, essendo che li Turchi et li Greci chiamano tutti noi altri Franchi. Uscirono dunque i Turchi di questi luoghi incogniti a quei tempi circa gl' anni della salute nostra settecento e sessanta, et entrarono nell' Asia maggiore per Derbent, che sono le porte Caspie, et vennero per quella banda, perchè dalla parte orientale del mar Caspio dificilmente poteano passare nella Persia, essendovi di mezo grandissimi deserti, i quali impediscono a chi con grandi esserciti vuole entrar in quei paesi. I Turchi in quei primi tempi conbatterono con i Saraceni settatori di Mahometo (sendo così stati chiamati da lui tutti quei popoli d' Arabia, che seguitano la sua legge) e firmarono le loro sedie circa le porte Caspie, ma essendo si poi adherriti alla Mahometana legge de Saraceni (i quali furono i primi distruttori della parte orientale dell' imperio romano) occuparono alcuni luoghi et provincie nell' Asia maggiore et minore, et principalmente circa l' Eufrate, et la dove si estendono le montagne del Tauro nella Capadocia, nell' una et nell' altra Armenia et nella Cilicia. Questi popoli erano chiamati dalli Christiani Turchi, et il paese da loro occupato Turchia, ma li Tartari et li Saraceni li chiamavano Turcomani et il paese Turcomania. Et perciochè si come essi non erano sotto un capo solo, ne habitavano in un sol luogo, essendo divisi sotto più capi, et sparsi per tutti i luoghi montuosi di quelle contrade in fino là sopra i monti del lago *Vastan*. così accadè ancora, che il nome di Turcomania è stato posto da diversi scrittori diversamente. Perciochè non solo è stata chiamata Turcomania, si come ancora è adesso, quella parte dell' Armenia Maggiore, ch' è

[1] M. Polo; Venezia 1847, p. 196. Yule, Trav. of M. Polo; I, 198; II, 451. Rad, knj. C., 160.

Digitized by Google

vicina alla Giorgiana, et alli fonti dell' Eufrate, ma fu detta ancora Turcomania tutta quella parte del monte Tauro, dove è hora il paese d' Aladouli, i cui monti si chiamano *Carathas* et questi sono al settentrione et all' oriente della Cilicia campestre, ch' è la Caramania Ancora fu chiamata Turcomania quella parte alpestre della Cilicia detta Trachea et tutti quei luoghi montuosi del Tauro, che sono tra Tarso et Sivas.

Tutto questo io ho voluto dire, acciochè si sappia, de quai Turchi noi parliamo, et intendiamo che sono quelli, che habitano questa ultima parte, ch' era la più occidental di tutte, et la maggiore et più bellicosa. Perciochè quelli altri, che habitarono verso li fonti, dell' Eufrate furono quasi sempre et ancor sono soggetti, et l' altra parte ch' habitava, si come s' è detto al settentrione della campestre Cilicia, dove è hora il paese d' Adouli, luoghi montuosi dell' Armenia Minore, era un principato da se stesso, il qual durò infino a tanto, che Selino primo lo distrusse.

Questi Turchi dunque vissero molto tempo con varia fortuna, niun progresso di memento facendo, perciochè hebbero molti rincontri, che li tennero indietro Ma lasciando da canto tutto ciò, che loro accade et davanti et dopo l' andata di Gottifredo Boglione con tanta moltitudine de Christiani nell' Asia, per la quale li Turchi insieme con gl' altri Mahometani furono per un tempo molto abbatuti, ma parlando dei tempi sussequenti, dico, che per tre cagioni principali, per quanto pare a me, li Turchi non poterono per molti anni spontare innanzi nel paese de Christiani, come poscia fecero in brevissimo tempo con tanta loro prosperità, et danno nostro. La prima cagione fù, che essi non erano uniti tutti sotto ad un capo et sol signore, ma essi erano divisi sotto a più capi et signori, i quali non accordandosi tra loro, si come il più delle volte accade, venivano ad indebolire le forse communi. La seconda fu, ch' essendo intrati nell' Asia i Tartari popoli potentissimi, et venuti ancor essi dall' estreme parti della terra esposta verso greco, fecero di molti danni alli Turchi, et se gli resero tributarii, et dando favore alli principi christiani, che a quelle parti orientali regnavano, furono cagione, che gl' Armeni circa l' anno 1230. levarono dalle mani de Turchi la Cilicia, la quale poi essi chiamarono Armenia Maggiore. La terza cagione fu, che essendo stati scacciati Greci da Francesi et Venetiani di Costantinopoli, et di tutta la Romania, essi si ritirarono nell' Anatolia con tutta la nobiltà loro, et là crearono uno imperatore, il qual fu di casa Lascari nominato Theodoro. Questi Greci dalla necessità costretti non solo si difendevano contra latini, ma valorosamente ributtavano i Turchi, et li constringnevano a starsene nei luoghi montuosi del Tauro, et dificili ad essere occupati. Per il che è cosa certa, che li Turchi a que tempi, i quali furono dal mille et dugento infino al mille et trecento, non possedevano nell' Asia Minore cosa alcuna nelle pianure, ma si difendevano ne luoghi forti et quasi inaccesibili de monti in quelle parti, che di

Cagioni, per le quali i Turchi più in un tempo che nell altro sono accresciuti di forse.

Digitized by Google

sopra habbiamo detto ch' erano tra l' imperio de Lascari et del re d' Armenia. Stando dunque i Turchi in questi termini ristretti, avvenne, che le cagioni sopra dette nello spatio di non molti anni tuttatre cessarono. Perciochè li Greci havendo a tradimento scacciato di Costantinopoli i Latini, se ne vennero sotto Michele Paleologo, primo di questa casa imperatore, ad habitare nella Romania, et involti ne piaceri della patria, et fatti più lontani da i pericoli non attendevano con quella diligenza et valore a custodire i confini dell' Anatolia, come per lo passato dalla necessittà astretti havevano fatto. Parimente in quei stessi tempi li Tartari, i quali sotto Casano re di Persia, lor signore solevano favorire gl' Armeni, et gl' altri Christiani nelle cose di Soria contra il soldano, fu costretto più volte d' abbandonargli per andar a difendere il suo paese contra un suo parente, ancor egli re de Tartari, nominato Baido Calfach; ancora capitano di Casano si ribellò dal suo signore al soldano, et fece ribellare con esso lui Damasco, et tutte l' altre città, che havevano occupate i Tartari in Soria. A queste disgratie vi si aggiunse poi la morte di Casano et successione di Carbanda, il che fù circa gl' anni del signore mille trecento et tre, il quale essendo si adherrito alla legge Mahometana fu inimico de Christiani, i quali persero ogni speranza di potersi più prevalere delle forze tartariche. I Turchi ancora in questo stesso tempo, ciò è nel mille trecento, si come tutti gli scrittori affermano, considerando essi, come la disunione loro gli ritornava in grandissimo danno, elessero sopra di se stessi Ottomano, huomo valoroso, per assoluto re et soprano signore, alla quale elettione adherrirono gl' altri capi et signori, i quali scrivono esser stati principalmente quattro. I Turchi dunque liberi dagl' ostacoli, che li tenevano deboli et ristretti, et dall' altro canto facilitati per la negligenza et discordia de Christiani, maravigliosa cosa è a considerare, come sotto questi Ottomani, loro soprani signori, accrescessero in poco tempo et quasi in un momento et di forze et di riputazione insieme. Imperciochè molto più paese et imperio acquistarono in cinquanta o sessanta anni i Turchi di que' tempi, che non havevano fatto in seicento (ne quai più tosto vissero, che dominarano nell' Asia) gl' antecesori loro, havendo eglino non solo domati i confini dell' Asia Minore, ma essendo passati nell' Europa, et soggiogate le principali città di quelle frontiere, (posero) i fondamenti del' imperio loro in Andrinopoli. Ma posciachè Amorath II. pervenne al regno l' anno 1419., huomo di giudizio et esperieza molta, per confirmare molto più nella casa l' imperio acquistato da suoi maggiori, et tor via l' occasioni e levar Amorath II. le forze a quelli, che volessero contra di lui tumultuare e massime a quelle quattro famiglie nobili, con le quali (come è fama publica) pattuì Ottomano, quando fu assunto al regno sopra i Turchi ciò è, che mancando la sua stirpe il dominio cadrebbe sopra di quelle. Costui dico comiciò a poco a poco, obligandosi nuovi huomini et mettendogli al maneggio delle cose, allontanarsi dalli suoi Turchi naturali. Et ciò gli venne fatto senza che quelli se ne accorgessero punto.

Digitized by Google

Imperciochè gl' Ottomani dopo che cominciarono et forsi anco prima, ad haver imperio nell' Europa, per indebolire le forze de' Christiani, et accrescere la loro, pigliavano de fanciulli del paese, et egli facevano instruire nella lor religione, et poscia fatti grandi, gli mettevano all' essercito dell' armi, et di quelli si servivano. Ma costui, considerando a nuova cautella, imaginossi di formare una nuova sorte di militia, et fare un essercito di simili persone, riputando et non vanamente, che gli dovessero esser come tanti figliuoli soldati, acciochè non solamente formidabili a gl' inimici, et a se fideli si rendessero oppressi et soggetti non pure i Christiani, ma li suoi Turchi naturali ancora. Per il che egli fece fare molti serragli et empielli di fanciulli christiani, facendoli amaestrare da huomini valenti et nelle lettere et nell' armeggiare, et medesimamente in molti altri lochi facendo nutrire altri di simili fanciulli, allevavagli in ogni durezza, et fatica di vita, et in tutto lontana da ogni delicatezza, i quali poscia cresciuti et datili gli stipendij et obligatisigli formandone una valorosa battaglia, gli chiamò g i a n n i z z a r i, quasi nuova fortezza overo come pare ad altri quasi nuova gente, et gli pose alla guardia della persona sua: et altri mettendoli a cavallo, et dandoli grossa provisione et ordinandoli sotto diversi ordini, gli pose pure alla guardia della persona sua, et gli nomò *spahi oglani*[1] cioè figliuoli cavalieri, et di questi medesimamente cominciò a creare suoi bassa et fargli capitani de gl' esserciti et governatori delle città. Li quali tutti non conoscendo altro patrone ne signore, che lui et medesimamente ciò, che havevano dalla gratia sua sola riconoscendo, gli rimanevano obligati et fideli, et tenevano gl' altri in officio et soggetione. Ma perchè di questa materia più in oltre difusamente s' ha da trattare, quì non ne starò a dir altro, bastandomi solo haver detto la cagione, per la quale furono creati i gianizzari et gl' altri soldati tutti figliuoli de Christiani. Dalchè si può vedere, che non sono formidabili questi giannizzari nè per esser fatti quasi a simiglianza della falange macedonica, ne della legion romana, come alcuno ha lasciato scritto, ma solamente per la loro fedeltà, et obbedienza verso il signor loro, conoscendolo come padre, et come suo proprio et particolare beneficatore, et dal qual gli è concesso poi di usare verso i miseri popoli una licentiosa libertà; et più tosto furono creati a simiglianza de mamaluchi, che sotto il soldano tirraneggiavano l' Egitto et la Soria, o vero a simiglianza di quei trecento giovani, che Scipione andando alla guerra cartaginese, condusse seco d' Italia in Sicilia. Costoro essendo senza armi et senza cavalli, hebbero gratuitamente et in dono da Scipione cavalli et armi, dispogliandone altretanti nobili et richi giovani Siciliani, i quali più tosto che andare alla guerra, furono contenti d' esser privati di quelle. Questi giovani poi di pedoni di sarmati fatti cavalieri armati furono sempre in ogni occasione a Scipione obedientissimi et fidelissimi. Così sono

[1] Sipahi oglu, Hammer, St., I, 57.

Digitized by Google

costoro, de quali hora parliamo, perchè non conoscendo essi altro bene, che quello che gratuitamente hanno havuto dal lor signore, non possono, se non essergli obbedienti et fideli. Questa consuetudine adunque osservando, et accrescendola i soccessori di Amorath di mano in mano, non solo nella lor casa han mantenuto l' imperio acquistato, ma appresso li suoi son divenuti in tal maestà et riverenza, che non come re, ma come dei sono temuti, obediti et riveriti.

Et in vero i popoli loro ogni giorno più perdendo l' animo, et divenendo vili, non essendo ammessi all' essercito dell' armi, et i soldati non conoscendo cosa alcuna propria, ma il tutto riconoscendo dal gran signore, lo tengono come re et signore di tutte le cose, et quasi regnante a similitudine de faraoni, antichi re di Egitto, i quali delle publiche et private sostanze, come nell' historie si legge, assolutissimi patroni ne erano, et gl' huomini servi servivano a quello. Dalle quali cose dette facilmente puossi giudicare, per qual cagione i Turchi (i quali vogliono esser chiamati *Musolmani,* nome preso da i Saraceni, che significa huomo pio et religioso) habbiano a schifo di esser chiamati Turchi in particolare. Perciò che essi veggendo, che di tutti coloro, che hanno governo et che tra gl' altri più riputati et honorati sono (et questi sono gl' huomini militari et cortigiani), niuno ve ne ha che Turco naturale sia, ma o ch' egli è nato Christiano o di padre o di avo almeno, come di sopra s' è visto, et nel discorso meglio si potrà vedere. Essi dicono, che Turchi sono quelli, che stanno nella Natolia, mercanti tutti, et mecanici vili, et zappatori di terra et altri inetti alla militia. Et si tengono per un honorato fregio l' esser nati di stirpe christiana. Et ancorchè il gran Turcho istesso sia per linea mascolina disceso di progenitori Turchi naturali, non è però che li più di loro non siano nati di madre christiana, come di molti cominciando dal presente Selino, si potria se non fosse cosa chiara andar dicendo. Ma oltre tutte queste cose, et acciochè meglio s' intenda, qual signore sia costui, et a quai sudditi egli domina, soggiungnerò qualche cosa delli Christiani sudditi a quello.

Christiani sudditi al Turco.

Primieramente dico, che non è provincia alcuna, che li sotto giacia, che tutta non sia stata prima habitata et dominata da Christiani, et ch' egli come usurpatore non ce la tenga. Costui quando egli ha mosso l' armi contra ad una qualche provincia de Christiani, et che presa l' ha et è cosa meravigliosa, che infino a quest' hora presente a veruna mai più s' è visto levar il capo) subitamente s' intende gl' huomini di quella esser schiavi, et le loro robe, terre e possessioni essere perse et confiscate. Et perchè tal conditione gl' huomini generosi et nobili et usi a commandare et non a servire con grandissima difficultà si potrebbero far star soggetti, et che per ogni via cercarebbero cose nuove, et sarebbero un stimolo sempre a gl' uomini bassi et plebei a vendicarsi in libertà, tutti quei, che nell' armi non sono stati morti, et che a tempo non se ne sono fu-

I nobili Christiani sudditi non sono lasciati vivere.

Digitized by Google

giti, cercati et presi per ogni banda da Turchi sono crudelmente ammazzati, come si vide già nella presa di Costantinopoli, che Mahometto per averli nelle mani, cercò con false promesse et dimostrationi di voler haver et tener di grandissima stima gl' huomini grandi, et nati di nobil sangue, purchè a qualche modo et con segni apparenti autenticassero la lor nobil genitura. Il che essi credendo allettati, et persuasi per tai fittioni, si faticarono (essendo in prima nascosti) di far palese et illustre il sangue loro. Costoro poscia tutti, palesati che si furono, credendo di andar a nozze, barbaramente furono tagliati a pezzi. Ma gl' altri come contadini, mercanti, et simili basse persone (osservando i Turchi quel precetto della setta loro, che dice: ammazzate coloro, che non credono in Mahometto fino a tanto, che credano, o che paghino l' araz, ch' è il tributo) sono lasciati vivere nella loro legge. I contadini, lavorando la terra, concessali dal signore, come sua riconosconla da quello per gratia, et sogliono pagarli (ciò è ciascuno da quatordici anni in su) sessanta aspri per testa, ch' è un ducato d' oro, d' araz per ciascuno anno. Pagano di più ancora lo spanzi a colui, il quale per special gratia del signore, et a suo beneplacito è dato per lor patrone, et della lor villa. Questo spanzi è una angaria et uno riscotimento d' una parte di tutti i frutti della terra, et d' ogni sorte animali, peso a lor gravissimo. Araz. Spanzi.[1]

Perciochè questi patroni Turchi, il più delle volte non havendo di bisogno per l' uso loro, et de' loro cavalli, di tanta roba, quanta gli perviene, essi vogliono, che quei miseri la vadino a vendere a tanto pretio, et che gli portino i danari. Il che essi non potendo adempiere sì per carestia di compratori, et massime del vino, come per non potere aggiungere, a cotal pretio sono sforzati, se debiti gliene sono uno, dargliene due et più, et alle volte non potendo ritrovare tanto di rendita sono necessitati vendere li proprij figliuoli per satisfar quelli. Et oltre a ciò bisogna, che facino a questi lor patroni molti altri servigij, come far sogliono i servi al signore loro. Costoro di più sono costretti ancora ad ogni tanti anni, che non vi è tempo determinato, quando il gran signore manda per le sue provincie gli officiali suoi a riscuotere il tributo de figliuoli christiani, a concederli secondo la volontà loro i più disposti et bei figliuoli, che habbiano, acciochè poi cresciuti et renegato che hanno la fede nostra tengano a freno et tirraneggino i padri et fratelli loro. Queste ville et questi luoghi concessi a Turchi, si dicono date in timaro, et i possessori Turchi sono chiamati *timarioti*,[2] essendo ciascuno di questi patroni per cotal gratia havuta dal signore, obligati di mantenere, per ogni sessanta ducati d' oro d' intrata, un huomo armato a cavallo, et di questi più abasso parleremo. Questi villani christiani in verità me- Miseria de Christiani. Timaro.

[1] Haradž i pendžik (petina), Hammer, St. I, 212, 213. [2] Timar, timarli, Hammer, St. I, 210; II, 189, 275.

Digitized by Google

nano una dura vita, habitando case vili di paglia et picciole et strette, et patendo molto più di quello, che s' è detto. Ma quello ch' è peggio, è, che quasi tutti dal battesimo infuori hanno poca cognitione della religione nostra. Perciochè a molte ville mancano il prete, et non vi si trova chiesa, perchè cadauna che ruini una volta (che dificil cosa non è, che vadino per terra, essendo di paglia et di terra composte, poche di legno trovandosene) gli è poi da Turchi prohibito il reedificarla di nuovo. Nondimeno fanno la quadragesima, et altre devotioni osservano; et si meravigliavano molto di noi, quando in quella stagione ritornando indietro, ci vedevano mangjar de gl' ovi et del formaggio, et tanto più della carne. A quai noi rispondevano, che ciò ci era licito per lo viaggio, et massime havendo la dispensa del papa. Et quì ci adimandavano, chi fosse questo papa, et dove era Roma; che le genti del mondo nuovo n' hanno più cognitione, che questi infelici che stanno nella cattività di Babilonia, espettando pur che noi un giorno andiamo a redimerli. Ritrovansi però alcune ville et terre grosse, che per gratia concessagli dal signore non sono sottoposte a tante angarie, ne contribuiscono i lor figliuoli, ne meno pagano lo spanzi, cioè non hanno timarioti sopra di loro, ma solo pagano l' araz, ciò è tributo al gran signore, et questi sono luoghi proprij di quello, et perciò sono obligati in tempo di guerra seguire il campo, operandovisi come guastatori et specialmente per tagliar herba, et far altri simili servitij. Ancora alcune di queste ville vicine a lochi pericolosi et malsicuri per gli assassini sono obligate ad assicurar il passo, facendo buona guardia. Perciochè sono deputati alcuni, i quali stando sopra certi cengj et rupi de monti, spiano i cespugli de i ladroni, et ne danno aviso a viandanti con un tamburo, et perciò quando si sente a sonar quello, segno è che la strada è sicura, et quando tace, se non s' è in grossa carovana, pericoloso è molto passar per quei luoghi. Gli altri Christiani poscia, che non lavorano la terra, e che habitano le terre più grosse, et che vivono di arte, pagano quel che pagano ancora gli altri Turchi artisti, et di più l' araz, et sono tenuti alla decima de figliuoli, et di poco migliorano da gl' altri la lor conditione. Et questo è in generale (intendendosi però oltra l' Ungaria et la città di Costantinopoli, et altri luoghi principali) lo stato de Christiani sudditi al Turco nell' Europa. Da che si può tener per fermo, che queste genti per permissione del giusto iddio siano mandate sopra il paese de Christiani per punire in parte quelli delle sceleratezze loro e delle loro tante heresie, et non per disperderli in tutto, et far grandi li suoi inimici, perchè si vede, che per dieci Turchi ve ne sono più di cento Christiani e dio consente agli scandali, et gli lascia scorrere, ma guai a quelli poscia, che gli commettono. Et perciò tanto regneranno i Turchi sopra di noi, quanto noi gli daremo materia di regnare, et finchè a sua divina maestà parrà di far un bel colpo, che per ragioni humane et divine si ha da credere, che longamente non habbiano da durare.

Alcune ville et terre non così soggette.

Digitized by Google

Cap. IX. Del vestire de Turchi in generale, et di qualche lor costume et delli sacerdoti loro, et si tratta ancora alquanto delli Ungheri.

Ma per venire a dire hoggimai in parte qualche cosa di costoro, io dico, che essi, ancorchè habbiano appreso molte cose dalli Saraceni, s' hanno conservata nondimeno la loro lingua natia, la quale scrivono nel modo, che gl' Hebrei fanno la loro, et de carateri penso, che non sia molto diversa. Et in questa non sono scritti i loro libri religiosi, ma nell' arabica, ch' è lingua molto antica et nobile. Tutti questi Turchi, per quanto pare a me in quattro sorti di genti generalmente distinti sono: in soldati, sacerdoti, artisti, et villani. Di questi ultimi, che lavorano la terra molti più in abondanza ve ne sono in Natolia, che nell' Europa, i quali ancor essi molto soggetti stanno costoro, non portano in testa turbante per lo più, et vestono come gl' altri contadini christiani del paese; il vestito de quali non accade andar descrivendo, perchè nel vestire i poveri huomini per tutto 'l mondo mi sembrano tutti esser d' una foggia et d' una linea. Li Turchi contadini dalli Christiani solo nel color del capello differenti si conoscono, perchè i Christiani di pavonazzo over morello lo portano et i Turchi di color rosso. Questo capello over beretta ha quatro ponte, che gli pendono dinanzi, et di dietro, simili alle ponte delle vele, et perciò è chiamato ghielchentacchie, ciò è beretta a vela, et questi tali capelli portano ancora i soldati, che stanno alli confini verso i Christiani, et gl' achanzi[1] medesimamente, de quali di sotto parleremo, et in vero ha molto del bizzaro et militare. Di questi villani si fanno gl' assapí,[2] soldati a piedi, gente di poco conto, et che servono più tosto per guastatori, et per spontare primieramente le spade de gl' inimici, et per servigio dell' armate, et in fine per sp ngerli alla morte, facendone quasi come ponti a gl' altri, chechesiano, adoperati come soldati et tenuti degni di quel nome. Di artisti poi et d' altri mercanti le città tutte, et grossi casali ripieni si veggono: et questi vivono delle lor' arti. Queste due sorti d' huomini, da pochissimi in fuora sono Turchi naturali, et tutti, si come i Christiani, soggetti al bastone. Questi mercanti et massime quelli di Costantinopoli et Andrinopoli, et d' altri simil luoghi principali così della Natolia, come dell' Europa, quando il gran signore va alla guerra, sono obligati ancor essi, seguendo il campo d' andarvi, ciò è a questo modo, che ogni quattro capi di botega d' una medesima mercantia sono tenuti tutti in sieme mandar tanta roba al campo, sotto ad alcun di loro, o non volendovi andar niuno pagar un altro che vadi a nome loro, et che quel tale sia bastante a mantenere una buona bottega. Di modo che d' ogni sorte mercantia, sia di qual sorte si voglia, sotto questi mercanti nel campo si ritrova. Et tutta la carovana di questi mercanti si chiama *ordi*, voce

Contadini.

[1] Akindži, Hammer, St., II, 241. [2] Asab, Hammer, Staatsw. I, 280; II, 235.

Digitized by Google

loro antica et tartaresca, che significa congregatione, over compagnia di gente.

Quivi innanzi che più oltre si proceda, mi pare luogo di dire alquanto del vestire turchesco, sì per chiarezza delle cose dette, come di quelle, che s' hanno da dire. Li Turchi portano tutti le camiscie loro senza colaro, come medesimamente tutte l' altre vesti loro. Queste hanno le maniche larghe, et si fanno non solamente di telle bianche, ma di azzurre ancora, et d' altri colori, et massime quelle delle donne. Le più grandi et nobili le portano fatte di sotilissimi veli, qual di color cremesino et qual pavonazzo et qual turchino, perchè questi sono i colori più apprezzati. Queste camiscie sono lavorate nell' estremità d' oro e di seta. Portano poi li Turchi sopra la camiscia un giupone imbottito longo a mezza coscia, et con le maniche, che gli arrivano solo al gomito. Le calze molti le portano scavezze al ginocchio, et altri le portano intiere quasi all' ongaresca, ma più larghe et non così assetate, senza braghetto et senza allacciamento alcuno, le quali con una cordella corrente se le cingono. Portano le scarpe chiamate da loro pasmach di cuoio cotto et duro co 'l calcagno basso et con poca coperta di sopra, et acute in ponta con una suola durissima et afferrata. Adoprano ancor stivaletti infino al ginocchio di cuoio, come è quello delle scarpe, di color rosso et giallo et rovano et d' altri colori, il negro non adoprando et ancor essi afferrati. Non portano ne pantofole ne pianelle ne meno guanti in mano, et di ciò scherniscono noi et ci biasimano. Sopra questo giuppone portano il dolimano, detto da loro dulamà, largo di busto et longo infino a piedi, affibiandoselo dinanzi con bottoni, et cingendoselo con una cinta longa, et larga di seta di diversi colori, o de altra sorte. Le maniche di questo sono larghe et longhe, et tali, che fra il gomito et il polso molte falde vi vengono. Sopra questo dolimano, quando vanno fuori di casa, portano una veste più larga et più longa infino a taloni aperta dinanzi, et con le maniche curte infino al gomito. Sono però alcuni de i più honorevoli et cortigiani, che a cotali veste usano maniche longhe et strette, che gli pendono giù infino a piedi et queste vesti per lo più sono di seta. In testa poi portano li turbani, detti da loro tulbent, fatti d' una tela bianchissima et sotilissima di cotone, che alcuni de nostri mercanti chiamano tocche, et vengono d' India, ciò è da tutta quella parte, ch' è da Cambaia infino a Bengala, da gl' antichi chiamata India dentro al Gange, et il Decam si fanno eccellentissime. Sopra queste tocche vi pongono poi della tela finissima di Cambrai, et dopo che l' hanno ristrette insieme, maestrevolmente involgono tutta la longhezza della tela, ch' è molta sopra una certa cuffia di cotone alquanto grossetta imbottita et dura, chiamata *gialma*. Et li fanno talmente grossi, che divengono come gran baloni, et sogliono costare infino cinquanta scudi et più. Et questo è in generale il vestir de Turchi, ma chi veste bene et chi male, et chi d' uno colore, et chi d' un altro, secondo il potere, et la qualità

Il vestito de Turchi.

Digitized by Google

dell' huomo così nelle vesti, come ne i turbanti. Tutti costoro et le donne ancora (che nel vestire in nulla o poco differiscono, eccetto che nel coprimento del capo) si tengono rasi li pelli di tutti quei membri del corpo, che comunemente si sogliono tener coperti, et perciò i Turchi molto frequentano i bagni, nondimeno le donne non si radono già i capelli della testa, come fanno gl' huomini, ma li portano come le nostre donne. Soleva già essere, che li soldati e principalmente li giannizzari portavano la barba rasa, lascianosi solamente crescere li mostacchi, ma hora tutti la portano longa eccetto che alcuni soldati a cavallo alli confini d' Ungraria, et d' altri luoghi christiani, i quali ad imitatione degl' Ungheri hanno li mostacchi solamente. Quivi mi par bene, così per disgressione, parlar alquanto degl' Ungheri, et insieme del vestito loro, sì per essere habito molto diverso dal nostro, sì perchè anco non poche volte ho veduto, che li pittori in vece di un Turco sogliono dipingere un Unghero. Questi Ungheri, si come è la commune opinione degli scrittori, sono discendenti di quei famosi Unni, i quali già fa più di mille e cento anni entrarono sicome di già altri popoli erano entrati a rovinare l' imperio d' occidente, et uscirono ancor essi di quelle parti incognite della Scythia settentrionale posta sopra l' Oceano, i cui popoli hora sono chiamati dalli Moscoviti *Juhrici,* et la provincia *Juhria,* et sono sudditi del grandissimo duca di Moscovia, dandogli tributo di perle et pelli pretiose, et dicono, che la lingua di costoro è conforme all' ungaresca, ma di ciò per esser essi lontanissimi da noi, non ne potiamo haver certezza alcuna.

Il parlar loro è diverso da tutti i circonvicini, perchè ne alla lingua tedesca, ne alla crovata, o vogliamo dir schiavona, ne ad alcun' altra dell' Europa non ha conformità alcuna. Hanno di costume gl' Ungheresi di radersi la metà della testa, lasciando nell' altra metà, ch' è la parte più superiore, crescere li capelli longhi mezza spanna. Hanno la barba rasa, ecceto che il labro superiore. Si coprono il capo con un capeletto fatto di un panno piloso, et di forma simile alle berette de Venetiani, salvo che questi hanno un poco di ale, le quali nondimeno stanno voltate all' insù, et serrate come le sudette barette, di sorte che non vagliono ne per difenderli dalla pioggia, ne dal sole, ne dal vento, et li usano in ogni luogo. La camiscia loro è curta di tal modo, che non li può coprire le vergogne; ma hanno un paio di calze di tela bianca larghe et longhe infino a meza gamba, et se le allaciano alla cintura, et così vengono a coprirsi le vergogne. Sopra queste tirano un paio di calze di panno, fatte propriamente, come è la gamba et coscia dell' huomo. Vestono il dolimano (per usar il vocabolo turchesco) subito sopra la camiscia, non usando essi altro giupone. Questo è ancor esso fatto, sicome è il corpo dell' uomo, et di sorte assetato et fermo, che con dificultà si può pizzicare alcuno, et è longo infino a mezza gamba. In somma gl' Ungheri studiano di fare gl' habiti loro, sicome iddio ha fatto i corpi, non cercando ne di aggrandirli, ne di sminuirli in conto veruno. Et sicome in questa

Digitized by Google

parte fanno meglio di noi, che vogliamo essere più savij di dio, così essi molto peggio nel vestir delle scarpe si dimostrano. Queste loro scarpe sono di cuoio giallo e dure, come le turchesche, ma la suola non è piana, anzi è torta et concava, et verso il calcagno è quattro buone dita più alta, che verso la punta, di modo che se alcuno non è accostumato, con quelle dificilmente può caminare. Queste di dietro sono ferrate con un mezo cerchi di ferro e dinanzi con molte broche, per il che li camminanti fanno, come quasi cavalli fossero, risonare il calpestio de piedi loro. Nel cavalcare non usano altri stivali, che quelle scarpe, fatte però più grandi et tali, che gli arrivano infino a meza gamba, et in vero paiono scarpe più tosto de satiri, che d' huomini. I lor speroni stanno sempre attaccati alle scarpe et sono longhi più d' una spanna, con una rotella molto grande, la quale non ostante che le scarpe siano molto alte, nondimeno tocca infino in terra, talchè quando vogliono andare a piedi con queste scarpe da cavalcare, non ponno far altrimenti, che con la rotella degli speroni percotere in terra. Cavalcano curto, come li Turchi, et usano lancia et targa et scimitara, et di più hanno un stocco longo, come un' huomo et più, il quale sogliono usare, quando hanno rotta la lancia. Usano ancora la mazzaferrata. Questi soldati a cavallo nella lor lingua sono detti *usaroni*, et sono huomini forti et valenti. Li pedoni detti da loro *aiduchi* hanno schiopetti, aste et scimitarre et mazzaferrate, et altre armi a similitudine di accete, et marteli. È gente bestiale, agile et veloce. Tutti dormono duramente, non usano letti di piuma, ne linzuoli; se non fosse per sorte qualche gentil' huomo capo di casa, ma in vece de linzuoli dormono in quelle lor braghe di tela, et sopra tapeti, et alcuni sopra matarassi.

Ma torniamo alle cose de Turchi. Quelli che più honoratamente et pomposamente vestono, sono i cavalieri di corte, et altri officiali grandi, con gli schiavi loro, et vanno a cavallo. Costoro portano vesti di seta di più colori, qual di razo, qual di damasco d' un sol colore, et qual mischio et qual di veluto et qual di broccato d' oro. Medesimamente li lor turbanti portano molto garbati et differenti da quei de gl' huomini bassi; perchè oltra la bianchezza et finezza del drappo, et oltra il dargli una certa galante attilatura con alcune pieghe grandi et vistose, portano di più un' adornamento dritto nel mezzo della cima (chiamato metevanchia et da noi corno) fatto di bambagio, imbotito et grosso, come un braccio d' huomo, coperto di velluto, la maggior parte rovano et cucito nella gialma (ch' è quella cuffia, sopra la quale si ravoglie quella longa pezza di bambagio), et avanza di sopra dall' avoglimento del drappo un mezo palmo, appresso al qual adornamento, come anco in altri luoghi del turbante pongono de pennacchi longhi di penne di struzzo, adornandone alcuna d' oro, e d' altre dindarelle. Et questo metevenchia possono portare tutti quei, ch' hanno paga dal signore, e che portano turbante, come spahi, chiaussi, et simili, et li portano a cavallo, che a piedi il più delle volte, et sempre forsi portano

Digitized by Google

quei, che non l' hanno, come fanno anco stando in casa, et questi sono più piccioli. Gli schiavi loro più honorevoli lo portano ancor essi medesimamente. Costoro nel cavalcare in viaggio longo, non portano stivali grossi, ne simil' altra cosa, ma alcune sopracalze di panno larghissime così nella coscia, come nella gamba a simiglianza di quelle braghesse, che portarono di tela li nostri zanni, ma più longhe, venendogli giù infino alle calcagne, et sono infaldate. Il gran signore le porta di veluto cremesino. Gli speroni loro sono corti, et non hanno rotella, ma un ferro che ponge: et li portano quasi tutti attaccati agli stivaletti, overo alle scarpe. Cavalcano cortissimo, et riposano il loro piede in una staffa, che tutto gliele arma et tiene coperto, di modo che appena si vede un poco del calcagno con lo sperone. Usano ancora questi cavalieri spahi et altri personaggi turchi, quando cavalcano per la città, di porre al colo dei cavalli loro un certo adornamento a guisa d' un gran garzuolo di lino bianchissimo, il quale gli viene a pendere giù sopra il petto: Et dicono ch' è di coda di bove marino, et di valuta circa sette, over otto talari. Pongono ancora sopra la groppa del cavallo un drappo di seta, od altra cosa fina, lavorato alla turchesca. Non usano di far ramponi alli ferri dei lor cavalli, ne troppo apritura in mezo vi lasciano, ma alli chiodi fanno una gran capella, che gli serve invece di ramponi. L' unghia del cavallo non la tagliano in concavo, come fanno i nostri mareschalchi; ma tagliandola coi lor ferri, la lasciano piena et eguale. Usano grandemente i Turchi di dar il colore ai lor cavalli con quella mistura detta archenda, che a quelle bande si vende a pregio vile, da noi vendendosi molto cara. Gli stalieri governano i cavalli a diverso modo dei nostri, facendoli il letto con il lor proprio sterco seccato, nettato et polverizzato che l' hanno, et non adoprano paglia in conto alcuno per simile effetto. Medesimamente gli danno la biada non in mangiatoie, ma in sacheti di tela ponendogli al lor mostazzo et ligando gliele al collo. Et i nostri stallieri non havendo paglia erano costretti ancor essi di governarli a tal modo, che senza dubio, secondo che i Turchi affermano, è più sano per li cavalli. Dalle sopradette cose narrate circa il vestir loro manifestamente appare, che questi Turchi, si come dalli Saraceni appresero la legge macometana et il nome di musulmano, che essi ancora appresero il vestito, come più comodo et ispediente alle superstitioni della lor legge. Perciochè essi i turbanti portarono in testa, essendoli prohibito andar co' capegli, et perciò tal copritura più gli si conviene. Tutte le lor vesti senza colaro portano, acciò più facilmente si possano il collo lavare, et così delle meze maniche può si dire et delle lor scarpe facili a schalciarsi. Et se bene vedesi et Greci et Giudei portar ancor' essi l' habito a simil modo, ciò è p ù tosto ad imitation loro, che essi anticamente l' usassero. Li Christiani portano il turbante azurro, et gli Giudei giallo, acciochè et tra loro et dalli Turchi, che lo portano bianco, siano differenti, et si conoscano. Tra Turchi ve ne sono

Li Turchi non usano stivali.

I Turchi danno il colore ai lor cavalli.

*

Digitized by Google

alcuni, che portano il turbante di color verde, e questi sono tutti della schiatta del loro profeta Mahometo, come dicono, il quale soleva haver per proprio et particolare questo colore, et perciò i Turchi in gran riverenza l' hanno. Et se vedessero alcuno, che lo portasse nelle scarpe, o che se ne adornasse i piedi, o che lo adoprasse in qualche vil servigio, gravemente lo punirebbono. Perchè dicono, ch' è grave errore et peccato calpestare et avilire quel colore, che fu proprio del profeta Mahometo. Costoro parimente hanno in gran riverenza la carta, et se alcuno netandosi le parti vergognose fosse visto adoprarla, sarebbe molto biasimato et ancor punito. Essi in quel servigio adoprano l' acqua, et perciò cavalcando sempre con esso loro cercano di haverne. Et quando veggono qualche pezzo di carta in terra, la ripongono in qualche buco, o che l' abbrusciano et gliene danno quel rispetto, che noi abbiamo verso il pane. Et dicono che il nome di dio si scrive in quella, et ch' egli l' ha data agl' huomini per lo scrivere, et non perchè l' adoprino in così bruto servigio. In molte cose invero costoro s' affaticano in dimostrarsi differenti da noi, ritrovando qualche galante inventione, come è nel bever loro, et nell' orinare, che mai stando in piedi bevono, ne orinano, et dicono che noi imitiamo le bestie, quando in piedi facciamo qelle operationi. Ma essi, se sono in piedi s' inchinano, et si sedono su i piedi al lor costume, et così bevono et orinano. Ancora nel honorare gli huomini essi non li pongono alla destra, come noi, ma alla sinistra. Risguardano molto di non bagnarsi la carne in verun luogo con l' orina, essendo avertiti dai loro teologhi, che quella parte della carne toccata dall' orina, dopo la rissuresione delli corpi, sarà abbrusciata di continuo dal fuoco. Et certo nell' allevare i loro piccioli fanciullini o sia per questa cagione, o per tenerli più netti, io ho visto usare una estrema diligenza, et ho visto vendere alcuni instromenti di legno, accommodati per portar via l' orina de picciolini, così maschi, come femine, senza che le carni loro possino esser bagnate da quella. Medesimamente essi mangiano in terra, ma però sopra i tapetti, o sopra qualche altra cosa. Costoro nelle loro case o picciole, o grandi che si siano, sogliono in alcuna delle lor camere inalzare, infino al ginocchio per lo meno, una parte più che l' altra del pavimento, et sopra questa parte innalzata chiamata da loro mastabè porvi de tapeti, od altri simili panni, et quivi montando senza scarpe sogliono dimorare et mangiare et dormire ancora. Essi non adoprano lettiere, ma quando è venuta la notte, distendono i lor materassi per le camere, et ivi si colcano, et venuta la mattina nell' alba, che per rispetto dell' oratione i Turchi sogliono levar a buon' hora, ciasched' uno pigliando il suo letto, in un luogo appartato l' uno sopra l' altro li ripongono tutti, e sgombrano la casa da simili impedimenti. Io non voglio andar raccontando le particolarità tutte, per le quali differiscono da noi, ma se ragionando me ne verra a preposito alcuna, non starò di dirla. Ma venendo alli sacerdoti io dico, che questi sono

Riverenza circa la carta.

Sacerdoti.

Digitized by Google

divisi in molte sorti, i quali tutti di habito non sono punto differenti dagl' altri, solamente il turbante portano per lo più molto grande et piano senza quelle apparenti pieghe, che per pompa si sogliono fare i cortigiani. Et quel corno over metevenchia molto più basso portano, et tale ch' appena si vede fuori di quel drappo. Et questo già a tutti non si vede portare. Ponnosi maritare et mercantantare et fare simili essercitij. Sotto a quest' ordine mettonsi ancora tutti quei, che danno opera alle lettere. Le controversie si espediscono secondo l' interpretatione di costoro, et perciò due grandi huomini et di riverenza grandissima, nomati *cadileschieri*,[1] che viene a dire giudici de gl' esserciti, uno delle cause d' Europa, et l' altro di quelle d' Asia, administratori vengono creati. Ma sopra tutti costoro i Turchi hanno uno, il quale tengono in quella riputatione quasi e' n quella riverenza, che appresso noi nelle cose spirituali è tenuto il papa, et chiamasi *mophri*.[2] Et questa dignità nell' imperio turchesco sola tra l' altre è concessa a vita, et non si da, se non ad huomini di vita probata et dotti nella lor legge. A costui è data autorità d' interpretar la legge, et il gran signor suol riccorrere nelli dubij appartenenti alla legge, nel trattamento delle guerre, et delle paci, come fu nel maneggio passato, perciochè i Turchi si rendevano difficili a condescendere che l' imperatore ritenesse Vesperino preso dal conte di Salma quasi nel principio della guerra, dicendo che i luoghi, dove sono state moschee, per le leggi loro non possono concedere a Christiani. Et in vero quando vogliono qualche cosa, che al tutto si vede esser illicita, l' attaccano subito alla lor legge et alli lor libri, come medesimamente diceano, pur in questo negotio della pace, che voleano porre i confini tra l' imperatore et il gran Turco non come era l' onesto, ciò è come dicevano i nostri ambasciatori, ma come era scritto nè lor libri et altre simili cose. Oltra questi di riputatione assai minore sonovi li *cadi*, che sono li giudici particolari di loco in loco, i quali determinano le cause civili.

Cadileschieri.

Mophri.

Cadi.

Vi sono ancora altri sacerdoti, che celebrano gl' offici alle lor debite hore et hanno cura delle moschee, et che accompagnano i morti alla sepoltura. Vanno cantando alcune loro orationi, et portano il morto, ch' è nel cataletto con la testa innanzi ponendovi appresso il suo turbante. Vi sono ancora altri chiamati antipi, i quali su 'l pergamo leggono il libro, tenendo la scimitarra detta da loro chilich in mano, perchè Mahometto ha lasciato, che con la forza si deve far osservar la sua legge, et non con le dispute, o con i miracoli, et che dio ciò gli ha commesso. Vi sono poscia quei che in vece di campane chiamano, montando sopra le lorri delle moschee, gl' huomini all' orationi, nomati *meizini*. Costoro montati che sono su 'l corritoio del campanile, primiera-

Meizini.

[1] Kadiasker, Hammer, St. II, 373.

[2] Mufti, Hammer, St., II, 7.

Digitized by Google

mente si voltano verso mezo giorno, et atturandosi l' orrechie con ambe le mani, per mandar fuori la voce più alta, et più sonora, gorghezando con alta voce cridano un certo lor salmo, co 'l quale danno segno agl' huomini, che debbiano venir alla moschea, et poi voltatisi alle altre parti principali del mondo il medesimo salmo cridando esprimono. Et ciò fanno ogni giorno alle debite hore senza differenza alcuna.

Bene è vero, che il dì di venere, giorno festivo, et lor principale sogliono in sette persone (bastando una gl' altri giorni) cridare due hore inanzi mezo giorno. Et in cotal dì le ceremonie vanno più longhe del solito. Finite l' orationi non si astengono già i Turchi da lavorare, et aprono le boteghe, ma non li bezestani. Li Turchi hanno per costume et non è se non buono, circa l' aprir le boteghe et il serarle, ciò è che non l' aprono mai, che non siano passate due o tre hore di sole, et le serrano tre hore dopo mezo giorno, quando il meizino ha cridato la terza volta. Et li bezestani medesimamente non più di due o tre hore sogliono star aperti. Si che fa di bisogno, che chi vuol comprar, tosto si espedisca. Et li mercanti l' altre parti del giorno ponno attendere ad altri lor esserciti, senza penare tutto dì rimanendo in bottega, et tanto vendono essi in quelle poche di hore, quanto fanno li nostri dall' alba infino alla scura notte. Questi meizini ancora oltra i loro ordinarij, straordinariamente cridano o come quando è fuoco, overo che far volessero a gl' uomini prender l' armi, o per altra simil cosa; cridano ancora alla morte di qualche valent' huomo, che sia stato ammazzato, invitando le genti, che vengano al sacrifizio, che fanno per placar l' anima del morto, come fecero quando fu ammazzato il chiausbassi in Andrianopoli dal sangiaco di Curter, l' ultimogiorno di gennaio 1568. Questi sacerdoti turchi oltra il loro ordinario, pochi altri giorni tra l' anno osservano. Hanno due quadragesime o digiuni, che si debbiano chiamare, detti da loro *urrucchie* ciò è digiuno. Il primo et principale dura una intiera luna, et non si celebra ogni anno in una medesima luna, ma si va anticipando successivamente, perchè se questo anno sarà il digiuno nella luna di febbraio, l' altro vegnente sarà in quella di marzo. In questi trenta giorni tutti li Turchi digiunano, et non che si astengono dai cibi lor' ordinarij, ma gli è prohibito il mangiar mentre il sole sta sopra la terra. Finita la luna poscia et il digiuno, celebrano la pasca solennemente, chiamata da loro barian. Et questa pasca et questo digiuno celebrano per questa cagione (secondo che il volgo dice) che Mahometto, volendo haver da dio l' alcorano, nel quale è scritta la lor legge, digiunò tanti giorni, finiti i quali gli venne l' angelo Gabriele mandatoli da dio, portando gli alcorano, et in tre giorni gli espose tutta la legge, e tanti dura il loro barian. Celebrano ancora meza luna avanti questo digiuno con grande honore in una certa notte (che questo presente anno 1568 venne alli 12. di febraio) la festa della confirmatione

Digitized by Google

della predestinatione, dicendo che in quella notte iddio in cielo confirma, et predestina tutto quello, che gli huomini qua giù in terra debbono fare nell' anno futuro. In cotal giorno pongono alle due hore di notte, quando crida il meizino, sopra il corritoio delle torri alla parte verso mezzo giorno molte lampade, acconciandole ordinatamente, che di lontano vedendosi, rendono belissima vista, et le lasciano ardere per tutta la notte, quasi di continuo cridando i meizini certi salmi a proposito della confirmatione. Ogni notte medesimamente della lor quadragesima accendono a simil hora le lampadi sopra le torri, ma non in tanta abbondanza, come in quella notte. L' altra pascha poi celebrano alcune lune dopo questa, et la fanno per rispetto de pelegrini, che vanno alla Mecca, et al sepolcro di Mahometto: et la chiamano *cazilarbarian*,[1] perchè cazi vuol dire pelegrino. Oltra tutti questi sacerdoti ce ne sono ancora di molte altre sorti, i quali non hanno stanza ferma, et sono come heremiti. Tra questi sono i dervisi et i torlachi, che in tutto sono simili, eccetto che gl' ultimi vanno co 'l capo discoperto sempre. I dervisi sono una certa generatione de mascalzoni, che i Turchi tengono per santi. Costoro vanno per le cittadi nudi quasi di tutto 'l corpo, coprendosi solamente con una o più pelle di castrato le spalle et le parti vergognose, dimostrando per tutto 'l resto del corpo molte ferite et tagli datisi da se stessi per lo petto, per le braccia, su 'l capo et per ogni verso. Costoro si danno queste ferite in certe lor cerimonie, come dicono, per amor di due figliuoli d' Ali, il quale fu uno de i quattro principali discepoli di Mahometto, i quali due furono tagliati a pezzi da Christiani in una battaglia; et perciò dicono, che per amor di que' due valent' huomini, et heroi a salute dell' anima loro si vogliono dar quelle ferite. Et costoro per lo più sono gran ladroni. Io ne vidi ancora alcuni per lo viaggio, ma non di questa regola, i quali venivane a chieder l' elemosina agl' ambasciatori nostri, vestiti honestamente di panni vili di color bianco e di pelle di castrato, et nella vista asciuti, magri et palidi, che certo dimostravano fare un austera et aspra vita.

Cap. X. Si tratta dell' ordine de soldati, ma primieramente della corte del gran Turco, et specialmente di quelli, che albergano et che hanno paga dentro del serraglio.

Ma venendo a dire dell' altra sorte, che sono i soldati, primieramente hassi da intendere, che questi o che sono soldati della porta, cioè della corte del gran signore, o no. Quelli della porta sono i giannizzari; soldati a piedi, et quelli che propriamente si chiamano spahi, soldati a cavallo. Et spahi viene a dire quanto cavaliere. Ma innanzi che più oltra si proceda, è da sapere, che tutta la corte del presente soltan Selino secondo, hora (come ci è

[1] Hadži bairam.

Digitized by Google

stato affirmato) arriva al numero di quaranta mila persone, delle quali una parte, ma picciola, alberga et è pagata dentro dal serraglio, et un altra, ch'è la maggior parte, altronde dimora. Coloro che nel serraglio albergano, sono (come s'è detto di sopra) i giuovani paggi del signore, et gl'eunuchi posti così per servigio della persona sua, come per governo et ammaestrare i putti così nelle lettere et nelle cerimonie della lor legge, come nel saetare et cavalcare et essercitij militari. Questi paggi tutti sono figliuoli de Christiani, che niuno figliuolo di Turco, o rinegato è posto la dentro, et sono tolti dalle braccia delle madri christiane suddite al Turco, come s'è detto. Perciochè ad ogni cinque anni, o come pare al gran signore, egli suol mandare suoi officiali per la Grecia, Bossina, Crovatia, et altre provincie adherrenti suddite a quello, a decimarle dei fanciulli christiani, togliendone d'ogni cinque uno, o come gli paiono, havendo poco risguardo in ciò, o regola alcuna, perchè ogni volta che un padre ha due figliuoli, e che non siano maritati, gliene ponno torre uno. Et perciò i padri s'affrettanno di maritar i loro figliuoli presto, acciochè non gli siano tolti e menati via, et per questo crescono in gran famiglia, et stentano più di quello, che farebbono; pur hanno questo di buono, che in quella casa, dove ne pigliano, per parecchi anni poi non vi ritornano. Tolti che hanno questi figliuoli et i più belli ne fanno più cernide. Primieramente una parte dei più belli et più disposti, et atti a riuscire et più generosi pongono nel proprio serraglio del signore, et gli altri in altri diversi seragli, come in Pera, in Andrinopoli, et altrove appropriati solamente per questo effetto, dove sono trattati et governati dagli eunuchi, come se fossero in quello del proprio signore, et alle volte secondo il bisogno ne cavano fuori di questi, et li pongoni in quello. Il resto di questi fanciulli poscia disperdendoli per tutte le città et per tutti i luoghi di Turchia, li destinano a diversi essercitij, affaticandoli et addurandoli sotto la fatica, che qual zappa la terra, et qual scuortica buoi et pecore, et qual fa altro mestiero mecanico pur espediente per la guerra ne animaestrano ancora di questi nel saetare et nel tirare l'arcobugio. Medesimamente pur di questi tali sono i giardinieri, che governano i giardini del gran Turco, et sono chiamati *bostangi*.[1] Tutti costoro vestono ad un modo; acciochè siano conosciuti, portano un dolimano d'un pannaccio grosso di color turchino et in testa un capelletto di panno o feltro naranzato della forma propria di un pane di zuccaro, et altro vestito non portano, et gli chiamano *giamoglani*, che nella lingua italiana viene a dire quanto figliuoli grezzi cioè novizzi, overo inesperti, ma noi li chiamiamo gianizzeroti, perciochè di costoro et non de altra sorte si creano li grannizzari. Questi sono creati di mano in mano secondo l'età, et secondo che riusciscono, et come m'ha parso di considerare secondo che dalli grandi favoriti sono, perciochè

Decima del figliuoli christiani.

Bostangi.

Giamoglani.

Il giamoglani desiderano guerra.

[1] Bostandżi, Hammer, St., II, 34.

Digitized by Google

molti di loro invecchiano senza esser admessi all' ordine de' giannizzari. Et perciò costoro più di tutti gl' altri disiderano la guerra, perchè venuta quella, molti di loro tolti fuora di quei vili mestieri, sono posti su l' armate et con questi si suplisce all' ordine de giannizzari creandone di nuovo, che quasi è tutto 'l grado, al quale sperano arrivare. Dell' Ungaria i Turchi non pigliano fanciulli, et perciò pochissimi Ungari si trovano giannizzari, et questi pochi sono di putti presi, o venutili nelle mani ad altro modo, et posti poi nei giamogliani. Ma tornando a quelli del serraglio dico, che oltra questi fanciulli tolti per tributo, ve ne pongono ancora di quei, che prendono o che robano a qual sia si modo et specialmente se sono nobili et nati di gentil sangue. Perchè li Turchi, ancorchè tra loro non habbiano questa nobiltà, et che non lascino regnare nel lor paese nobili di sorte alcuna, se non straordinariamente, non di meno ne fanno molto conto, et tengono molti cari, quando nobili christiani gli pervengono nelle mani, come è hora il figliuolo del Cicala preso in un galeone insieme co 'l suo padre patrone et capitano del galeono. Questo giovine è nel serraglio del signore et nel numero dei giuovani camerieri di quello, et intimi favoriti; et medesimamente un' altro gentil' huomo Mantovano infame et degno d' ogni vituperio della famiglia de Pavesi, nomati Carlo et pur anc' egli nel serraglio et favorito, et come scrisse, egli nel medesimo grado co 'l Cicala. Ma acciochè s' intenda meglio quanto si dee credere, che i Turchi facino conto della nobiltà, io voglio scriver quello, che ci intravenne con costui, mentre eravammo a Costantinopoli. Costui per quanto ci fu referto, da chi lo conoscea benissimo, fu per li suoi cattivi portamenti privato dal padre suo, poi andato se ne in Ungaria, si trovò a Palota l' anno della guerra 1566. Costui spinto da diabolica instigatione finse di andar ad uccellare con un sparviere, et così essendo sui confini di Palota, si fece prendere alli Turchi volontariamente. Gli ambasciatori nostri havevano carico di riscotter costui, pensandosi che non a volontà, ma per forza fosse stato preso. Hor avenne, ch' essendo noi a Costantinopoli, uno de nostri parlò con un spahi et gli adimando, se conosceva un tale: lo spahi rispose, che sì et che poco tempo era, che l' havea veduto et parlato con esso lui. All' hora il nostro soggiunse: Io volentieri gli parlarei, egli è mio parente, costui parlò più a caso, che veritevolmente, perchè nè era suo parente, nè lo conosceva meno; lo spahi partitosi fece intendere a colui tutto ciò, che gl' era occorso. Il rinegato havendo a male questa cosa, scrisse di là a pochi giorni una lettera a gl' ambasciatori nostri, in cotal tenore: che havendo inteso, qualmente nella lor corte era uno, che diceva esser parente suo e conoscente, et il quale desiderava di parlarli, che perciò egli con licenza del gran signore lor scriveva la presente, acciò sapessero, chi egli si fosse et qual cercasse colui, scrivendo loro, ch' egli era il conte Hyppolito fratello del conte della Mirandola, conte di Ostia, et signor di Casal Maggiore, i quali

L' Ungaria manda tributo de figlioli.

I Turchi fanno gran conto de i nobili Christiani non loro sudditi.

Digitized by Google

luoghi sono due castelli nel Mantovano; di più lor scriveva, che gli dovessero mandar colui, il quale diceva esser suo parente, che altrimenti egli lo manderebbe a torre. Soggiungea poi qualmente il Cicala, et egli erano dei quattro primi camerieri et favoriti del gran signore, et che havevano diliberato, et non passeranno, scriveva molti anni, di venire a distrutione della nostra maledetta setta, et essaltation della loro. In tutta la lettera parlava arrogantemente, e senza riverenza alcuna. A questa lettera gli ambasciatori havendo inteso la verità, e sapendo essi bene chi egli era, non gli volsero rispondere altrimenti, ma dissero, che non haveano scienza d' alcun altro, che di un Carlo Pavese Mantovano, il quale era stato preso. Costui non havendo altra risposta gli tornò a scrivere dicendo, ch' egli avea inteso qualmente lo chiamavano per altro nome, et che cercavano di mutargli il nome, havendo essi detto, ch' egli non era quel desso, il quale diceva esser, et che perciò guardassero bene, quel che dicessero, che altrimenti gli farebbe fare un strano scherzo. Gl' ambasciatori facendosi beffe di cotal bestia, non gli dierono altra risposta, ne meno volsero intender altro di costui. Ma per raguaglio certo de spahi, che l' havevano conosciuto, et visto nel serraglio, egli non è altrimenti dei quattro favoriti, ma è nel numero di quei che nella seconda camera, detta asnaodda, posti sono della quale quì di sotto intenderassi. Ma ritornando a proposito, dico, che tutti questi giovani paggi, quando eravamo là ne gl' ultimi mesi, arivavano al numero di cinquecento, distribuiti in sette camere, ciascuna delle quali et di nome et d' essercitio è differente dall' altra. La prima si chiama asodda, che viene come a dire camera favorita, nella quale vi sono quaranta paggi, et questi sono proprij della camera del gran signore, dividendosi tanti al giorno di guardia; hanno cura di fare il letto et tener netta la camera del signore, et altre simil sorti di servigij. Sono sotto alla custodia di un capo, detto da loro agà, il quale è eunuco. Costui ha di paga cento aspri al giorno, che sono due scudi d' oro, et oltre a ciò vesti di seta per suo uso di due o tre sorti. Li giovani, li quali sono detti asoglani, hanno per ciascuno di paga ogni giorno aspri venti, ch' è un mezo talaro, et otto vesti all' anno fatte di seta alla turchesca, et quattro scoffie d' oro, e due centure di seta, fatte come s' è detto di sopra. La seconda si chiama asnaodda, che viene a dire camera del tesoro, perchè odda in turco suona camera nella nostra lingua, et asna thesore, o come altri dicono, casna. Li giovani asnaoglani sono in tutto ottanta, et hanno in custodia le vesti et suppelettile del signore. La lor paga è di otto aspri al giorno, et quattro vesti et altre tante scoffie d' oro, et due cinte all' anno. Il loro agà ha di paga come il primo. La terza camera si chiama doganciodda, cioè camera dei falconi; vi sono quaranta cinque giovani, che hanno di paga otto aspri al giorno, et vesti come quelli della seconda. La quarta camera si chiama chilerodda cioè camera della dispensa. Vi sono quaranta gio-

Paggi del gran signor.

Digitized by Google

vani con aspri otto al giorno di paga, et per ogni anno due vesti di panno detto da loro cioa, et due scoffie d' oro, et una cinta. Il loro aga ha di paga aspri cinquanta. Questi giovani hanno in governo la dispensa come tutte lo cose appartenenti alla cucina, di spetierie, di zuccari di sciloppi, et acque, et cose medicinali. La quinta camera si chiama capioglanodda, cioè camera dei figliuoli eunuchi. In questa vi sono quaranta giovani tutti eunuchi, che hanno di paga quindici aspri al giorno, et il loro capo n' ha novanta. Et questa propriamente non è nel numero delle camere, et questi riusciscono a gradi, che appartengono ad eunuchi, come ad esser posti al governo delle donne del signore, nel serraglio di quelle, et a divenir capi et governatori di questi altri giovani, et ad altri maneggi fuori del serraglio. La sesta si chiama biuchodda, cioè camera grande, nella quale sotto il governo d' uno agà, che ha di paga cinquanta aspri al giorno, vi stanno ducento giovani con otto aspri al giorno per ciascuno. La settima si chiama cucchiucodda, cioè camera picciola, nella quale vi dimorano cinquanta giovanetti piccioli pur con aspri otto al giorno di paga. Il loro aga n' ha trenta, et otto vesti all' anno. Questi fanciulli per esser di picciola età non si partono mai dal serraglio, ne seguitano la persona del signore in guerra, ne in altro viaggio di sorte alcuna, come fanno gl' altri, i quali però senza la persona del signore mai non escono fuori.

Le camere, dove dormono costoro, sono fatte a foggia di corritoi longhi. Distendono per terra secondo il turchesco costume sopra tapeti o stuore, od altro molti schiavinotti di buona lana uno dietro all' altro che il secondo cuopre la metà del primo, et il terzo la metà del secondo, et cosi sucessivamente che quando essi si coricano di mano in mano coprendosi, ciascuno rimane in uno schiavinotto, mezo di sotto et mezo di sopra. Et tra ogni cinque di questi giovani vi dorme uno eunuco, havendo et dal capo, et da piedi un torcchio acceso, che per tutta la notte non si spegne. Et ciò fanno per buon rispetto, et vigilano a buona guardia. Questi figliuoli stando a questo modo, secondo l' ancianità, over nobiltà et buoni portamenti loro, overo per l' affetione, che ad alcuno gli viene a porre il gran signore, vengono cavati d' una camera et posti nell' altra, vacando qualche piazza, finchè pervengono alla prima camera favorita del signore, et di più alli quatro intimi et favoriti, li quali quando il gran signore cavalca, sempre lo seguitano subito dietro la persona sua, l' uno portando l' arco et il turcasso, l' altro il pugnale, et un' altro l' acqua, et il quarto le vestimenta sue. Il capo di questi si chiama l' oddabassi, che fu quello, che ci condusse con il primo capicibassi a basciar le mani al gran Turco. E costui non è già eunuco, ma è un di questi giovani. Quando poscia sono nell' età d' uscire questi giovani pervenuti, et che hanno fatta la barba, il signore licentiandoli et oltra quello, che si hanno avanzato nel serraglio, donandoli danari et altre cose, gli pone agl' officii della corte, come gli pare, facendone qual ca-

Digitized by Google

picibassi, qual cesignir et qual chiaus et qual agà de giannizzari, et quale ancora come è avenuto qualche fiata ma rare volte, bassa visir. Il minor grado, che se gli dia, è fargli spahi della porta, al qual grado medesimamente ascendono ancora quelli, che negl' altri serragli, come habbiamo detto, dimorano. Et niuno di questi pongono nel numero de giannizzari, si come molti pensano, perchè quegli sono cavati fuora dell' ordine, che di sopra s' è detto. Vi habitano ancora in questa parte del serraglio per governare et coltivare i giardini da ducento giardinieri, chiamati bostangi, il cui agà et capo detto bostangi bassi è huomo di riputatione et ascende a gradi honorati. Questi bostangi sono tutti giamoglani, et Bostangi. perciò di questi si creano giannizzari. Medesimamente hassi d' intendere, che vi habitino altre genti più basse, per lo servigio necessario di costoro, et specialmente medici et barbieri. Nell' altre parti poi del serraglio habitano li capici in numero circa trecento, posti sotto tre capitani d' autorità però ineguale, nomati capicibassi, et questi sono portieri et guardiani delle porte del serraglio, et vestono quasi come li giannizzari, da quali principalmente si conoscono per lo bastone nero, che portano in mano, quegl' altri portandonelo bianco et tale, qual nasce di quelle canne d' India, dandoli solamente un poco di vernice per di sopra, costoro vanno a piedi, eccetto quando si ha da cavalcare in qualche viaggio et non accompagnano altrimenti il signor, quando va fuori di casa, ma stanno a guardia del serraglio. Ma li capicibassi loro vanno a cavallo, accompagnati da buone famiglia, et vestono pomposamente, et quasi sempre di broccato d' oro. In questi appartamenti ancora vi habitano, cuochi, sguatari, aquaruoli et altre simili genti di poco conto. Et questi sono quelli che habitano, et che alloggiano dentro dal serraglio del gran Turco.

Cap. XI. Di quelli, che albergano fuori del serraglio, et che sono della corte del gran Turco, cioè delli cesignir, delli chiaussi, delli dragomani, et delli mustafaracha et d' altre sorti genti et degli loro officii.

Quegli, che dimorano fuori del serraglio, ch' è la maggior parte et i più reputati, in diversi ordini sono distinti. Tra questi vi sono i *cesignir*[1] sotto all' obedienza di un capo detto cesigniris bassi. Costoro portano le vivande in tavola al gran Turco. Et come uno di loro referse alli nostri, in fare simile essercitio portano pregiudicio grande alla lor vita. Et è, che quando per qualsivoglia cagione nel portar li piati, se li lasciano cader di mano, o che li ripongano in terra, gli va la vita. Et costui dimostrò ad alcun de nostri una mano abbrusciata, la quale una volta portando un piatto boglentissimo, et sapendo la cosa come andava, se lo riponeva; volse più tosto sofferire et lasciarcela abbrusciare, che riporlo, et perder poi

[1] Chasinedar, Hammer, St. II, 247.

Digitized by Google

la vita. Costoro vanno a cavallo, et vestono superbamente et come li capacibassi. Sonovi ancora da quattrocento chiaussi sotto al governo di un capitano detto chiaussaga, il quale et in pace et in guerra è di grande autorità. Costoro pur vanno ancor essi a cavallo, et portano in mano mazze ferrate, con le quali (quando sono con il gran signore, così ne tempi bellicosi, come ne pacifici) fanno star le genti di parte, et andar gl' huomini et i soldati di corte in ordinanza, et servono questo conto come i sergenti. Non sono tutti di equal auttorità, ne meno hanno paga equale, ma alcuno et nel timarro (che alle volte in vece di paga hanno) et nella riputatione secondo l' età, overo il favore et buoni portamenti loro è avantaggiato più di qualche d' un' altro. A costoro, a quelli massime di più autorità, sono commesse l' ambascierie, specialmente a principi Mahomettani, che a Christiani mandano quasi sempre i dragomani, che sono gl' interpreti. Usano ancora mandar costoro, ciò è quelli di minor grado, invece di poste, et di corrieri, anzi quando in qualche luogo vogliono mandar commissione alcun altro, che questi non ispediscono, et in tal caso vengon detti *vlachi*, cioè poste, et osservano un cotal costume nel correre. I Turchi non usano, et non tengono lochi ordinati, ne quali di mano in mano possano rihavere cavalli freschi a vettura, et perciò tirranicamente facendo Modo nel correr le poste. et da barbari hanno in costume di pigliare, ogni volta che si sentono sotto li cavalli stracchi, il primo, sia di qual si voglia persona, che incontrano. Costoro ordinariamente non vanno di galoppo, ma di buonissimo passo, caminando il dì et la notte. Et alle volte avviene, che ritrovandosi in luoghi lontani dall' habitationi et deserti, non possono haver li cavalli così alla prima richiesta, ma bisogna, che vadino con buone parole, et s' è ritrovato anco di quelli, ch' hanno battuto li chiaussi, et infiniti che quando li veggono venir di lontano, se ne fuggono, se ponno. Ma quando questi vlachi sono in luoghi habitati, et dove possono usare la loro auttorità, subitamente sono obediti, et battono infino il subassi, quando non è diligente. Nel rapir li cavalli su la strada hanno questo di buono, che quando hanno pigliato il cavallo di qualche d' uno, menano a mano il cavallo stracco in fino al primo alloggiamento, overo che lo lasciano in mano di qualche persona, dove poi colui, di cui è il cavallo, se lo può andar a pigliare. Sogliono ancora usare costoro, quando si veggono lontani dai villaggi, et che sanno, che con quei cavalli, ch' hanno sotto, non vi potranno arrivare, ancorchè siano freschi, incontrando qualche carovana, o cavalcata, pigliano di nuovo altri cavalli freschi, et li conducono a mano in fino a tanto, che sentono li loro esser fiachi; all' hora scendono, et ripongono le selle alli freschi, et via cavalcano. Egli è vero, che li servitori di questi vlachi, per guadagnar qualche quattrino, usano delle forfantarie alle volte. Da che si può considerare, quanto questi vlachi ordinariamente debbiano andar più tardi, che le nostre poste non fanno. Oltra questi corrieri a cavallo il gran Turco n' ha ancora un' altra sorte a piedi, et sono in nu-

Digitized by Google

mero circa sessanta, nomati *peichi*.[1] Costoro vestono con un dolimano corto, et portano in testa un certo capello di argento masciscio, ma legiero, indorato per di sopra, alto più di due spanne, senza punto di ale, con un fregio dinnanzi sopra la fronte, pur d' argento anc' esso indorato; costoro corrono tanto velocemente, ch' è una cosa incredibile. Et fu uno (che per cosa verissima mi fu affirmata), che in un giorno venne da Andrinopoli a Costantinopoli, ch' el viaggio di cento et cinquanta miglia; ma ritorniamo all' officio de chiaussi. Egli è officio ancora di costoro di andare ad incontrare et accompagnare gl' ambasciatori, i quali caminano per lo paese del lor signore, togliendo seco in compagnia alquanti giannizzari. Et giunti gl' ambasciatori alla corte, sogliono sedere per custodia alla porta, dove essi dimorano, et specialmente quando sono de principi non amici. Oltra di ciò hanno una auttorità questi huomini, che appresso di noi sarebbe vergognosa, perchè fanno quasi l' officio de sbirri, et è che quando il signore ha distinato di condanar qualche d' un' alla morte, manda uno o più di costoro a citarlo, che s' appresenti al divano, et il reo immediatamente obedisce; ma se il colpevole è di grande auttorità, vi suol mandare il chiausaga con alquanti chiaussi, et l' obedisce. Nondimeno non fu obedito dal sangiacco di Curter, che sono popoli di Armenia confini al sofi; et credo, che siano quelli, che anticamente erano chiamati Cordi. Costui essendo una mattina l' ultimo giorno di gennaio 1568. alla moschea in Andrinopoli, fu dal chiausagà citato da parte del gran signore a comparire al divano. Egli sapendo, come andava la materia, et che lo farebbono morire per le gravi imputationi, che gli erano state date, cacciato mano al pugnale, ammazzò il chiausaga, (et aiutato da alcuni della sua famiglia), due o tre altri chiaussi appresso; et poi montato su una mula, che per la mala sorte sua non haveva alcuno de suoi cavalli, scampò fuori della città, et si allontanò per una buona lega. Ma non potendo far affretar il passo alla bestia, fu prima ferito, che preso, et la mattina dietro in presenza del gran signore et de bassa insieme con otto over nove delli suoi principali gli fu tagliata la testa, et il resto della sua famiglia al numero infino di sessanta due huomini, come ci fù affirmato, furono per tutte le strade della città, parte impalati, et parte decapitati, et non che gli spicassero la testa netta dal busto, ma tagliandoli con un colpo infino mezo il collo gli lasciavano là nel fango. Oltra costoro vi sono li *mutefaracha*,[2] che sono come gentil' huomini del signor, liberi da ogni servigio, godendosi le loro entrate, che sono grossissime, senza aggravio alcuno, et senza esser obligati a persona veruna. Non vanno alla guerra, se non vogliono, ne meno si appresentano a corte, se non gli è d' appiacere. Tengono famiglia assai, et vestono superbemente. Et quando il gran signore in persona và alla guerra, ancor essi

[1] Peik, Hammer, St. I, 53; II, 52. [2] Muteferrika, Hammer, St., II, 23, 54, 69.

Digitized by Google

lo seguitano. Et si può dire, che in tutto l' imperio turchesco non vi sia altra sorte d' huomini, ch' habbia sembianza di franchigia, che questa, ma però conditionata. A questo grado pervengono spahi et chiaussi et simil persone per gratia, o per qualche merito loro. Li dragomani, come s' è detto, sono gl' interpreti delle lingue. Di questi non vi è numero determinato, ma sono quattro, cinque, sei et più secondo che ve ne hanno copia. Costoro secondo il loro valore, et secondo il favore, che hanno, ascendono in essistimatione et riputatione appresso gl' huomini. Hebraino, che tra questi tiene il primier loco, è di natione Polono, et natto nobile, et secondo che egli dice parente hora di Andrea Dudicio, huomo celebre, il quale in Polonia ha preso per moglie una stretta parente di costui. Intende la lingua italiana, latina et tedesca, ma niuna come si deve. Ma per esser favorito da Mahometto bassa, oltra la grossa entrata, ch' egli ha, è anteposto a Mahometto, pur anc' egli dragomano, nobile Tedesco, et di maggior età et di più prontezza nel parlar delle lingue. Parla benissimo latino, et è huomo che dimostra haver giudizio, et essere destro ne maneggi. Costui essendo paggio di Lodovico, re di Ungaria, dopo la rotta di Moacch fù preso da Turchi, et posto nel serraglio. Questi dragomani debbono essere huomini molto fidati, perchè in tutte l' attioni che passano con principi christiani, è necessario, che vi intervenga l' opera di costoro.

Hebraino dragomano.

Mahometto dragomano.

Il gran signore poscia, come è cosa ragionevole da credere, oltra questi detti di sopra, de quai pur habbiamo havuto qualche conoscenza, ha molti altri ancora, come scrivani, scrivanelli, thesorieri, cancelieri et simili altre genti, pagate nella sua corte, et destinate a diversi essercitij, come bombardieri, chiamati topici, sotto ad un capo detto topicibassi, et da cinquecento et cinquanta gebesi[1] co'l suo gebeslbassi, che hanno cura dell' armature, et da cento sei mengi,[2] che sono i cacciatori et altretanti xacargi,[3] ch' hanno in custodia li brachi, et molti altri strozzieri et falconieri, tutti sotto al govorno del seimengibassi, ch' el capo di tutti i cacciatori. Non voglio scordarmi di dire, che v' è un altro personaggio nella corte di questo gran Turco di auttorità non poca, et di grande entrata, detto emitalem, il quale ha in governo tutti gli stendardi et insegne dell' imperio turchesco. Et quanto è eletto qualche bassa, o beghlerbegh al governo di qualche provincia, egli li consegna lo stendardo di quella, ricevendo poi da lui molti presenti. Il gran signore ha ancora due mastri di stalla. Uno ha in governo le bestie da fatica, et è detto cucchiuc imbraorbassi, ciò è picciolo capo di stalla. L' altro detto imbraorbassi è di molto maggior auttorità, e cavalca sempre vicino al gran signore. Tiene molta famiglia, et veste pomposissimamente. La cura di costui è sopra la stalla del Turco, et con l' aiuto d' altri suoi officiali, all' altre stalle appartenenti alla famigliare corte del signore.

[1] Džebedži, Hammer, St., I, 88, 438; II, 224. [2] Seimen ili Segban, Hammer, St., II, 207. [3] Sakardži, Hammer, St., I, 468.

Digitized by Google

Cap. XII. Delli soldati della porta del gran Turco, cioè delli giannizzari et solachi, et delli spahi et loro ordini.

Si è detto fin' hora di diversi ordini della corte del gran Turco. Hora dirassi dei soldati di quella, soldati suoi particolari et in tutto o almeno in buona parte simili a quegli pretoriani de gl' antichi imperatori, et perciò sono chiamati soldati della porta, non si partendo dalla guardia del gran signore, quando è in guerra et quando egli cavalca. Et questi sono i giannizzari, et i solachi, soldati a piedi, et gli spahi,[1] soldati a cavallo, gl' ordini de quali distintamente diremo. Gli spahi (che tanto viene a dire cavalieri, ma per eccellenza s' intende sempre di questi) sono distinti in sei ordini, tre de quali cavalcano alla destra, et tre alla sinistra del
Ordine primo. signore. Nel primo ordine sono gli spahiogliani, al numero di due mila et cinque cento. Questi in nostra lingua suonano quanto figliuoli cavalieri, perchè tutti costoro furono nutriti et allevati nel serraglio del signore, et cavalcano alla destra di quello.
Secondo. Nel secondo ordine vi sono i *silictari*[2] di numero pari al sudetto, et cavalcano alla sinistra parte, armando come gl' altri,
Terzo. et in nulla da quelli differendo. Nel terzo sono gli *vlofagi*,[3] che nella nostra lingua significa salariati, et sono due mila et ducento, et vanno alla destra di dietro alli spahiogliani.
Quarto. Nel quarto sono li *solulefagi*, mille et ducento, et ca-
Quinto. valcano alla sinistra dietro alli silictari. Nel quinto luogo sono li *sarugaba*,[4] mille et ducento, et seguitano alla destra
Sesto. li vlofagi. Nel sesto et ultimo loco cavalcano alla sinistra seguitanao li solulefagi, mille et quatrocento solguraba.

Et questi due ultimi ordini sono di riputatione manco assai de gl' altri. A ciascuno di questi ordini vi ha il suo capitano. L' armi di costoro sono per lo più archi, pochi portando le lancie et targhe. La loro paga è da quattordici infino quaranta aspri al giorno. I Turchi non usano di pagar tutti ad un modo. Et è d' avertire, che ad alcuni gli viene dato invece di questa paga qualche villa in timaro, secondo che più si contentano, ma però quasi tutti hanno paga. Et questi sono i cavalli della porta. Li giannizzari, il cui nome appresso tutte le nazioni è molto celebre, sono in tutto do-
Giannizzar aga. dici mila, contenuto in un medesimo corpo, sotto all' obedienza di un capitano detto giannizzaraga, di auttorità et riputatione molte grande, ancorchè ei sia sempre giovine. Costui vien creato dei *capicibassi*, o dell' *oddebassi*[5] over di qualche altro giovine favorito, come di sopra s' è detto. Li giannizzari tutti portano archibugi da fuoco, eccetuati alcuni pochi, i quali adoprano qualche arma inastata. Di sopra s' è detto, di che ordine si creano questi giannizzeri, et come vestono i giamo-

[1] Solaki i sipahi, Rad, knj. C., 162. [2] Silihdar, Hammer, St., II, 238. [3] Ulufeldžiani, Hammer, St., II, 239. [4] Ghurebai, Hammer, St., II, 240. [5] Kapidži- i oda baši, Hammer, St. II, 196, 224, 446.

Digitized by Google

glani, acciò conosciuti siano da gl' altri; hora mi par luogo di dire del vestito di costoro, et a che servono. Portano in capo una certa beretta (o sia che esser si voglia, perchè non ha forma ne di baretta, ne di capello) chiamata zarcula, et è di feltro bianco incolato et duro, di longhezza circa un braccio et mezo, et larga una buona spanna, a similitudine d' una manica longa.

Questa manica dal capo (il quale è aperto, et il quale gli circonda, et copre la testa) è cerchiata da una lama d' argento, indorata un palmo larga, alla qual lama o verga dalla parte dinnanzi sopra la fronte pongono un certo fregio pur anc' egli d' argento indorato, longo una spanna et meza, che viene ad avanzare quattro o cinque dita di sopra dalla zarcula; et questo fregio è largo tre buone dita, et è concavo in foggia d' una zarabotana, sfesa per lo mezo, et gli pende di sotto infino sopra le ciglia. Egli è tutto lavorato et carico di diverse pietre pretiose, di poco pregio, perchè sono quasi tutte false, et è detto da loro giugluch, et vale venti, trenta et più ducati d' oro, secondo che vi sono di pietre buone o cattive. Sotto a questo giugluch d' argento gliene incastrano un altro di legno di quella medesima forma et grandezza. In questo fanno un buco, dove vi ficcano i loro pennacchi, i quali stanno diritti et alti sopra la fronte. Questa zarcula habbiamo detto esser longa circa un braccio et mezo, et incolata et dura, et aperta da un capo, con tutto ciò non si debbe intendere, che tanta longezza stia diritta sopra la testa, perchè la fanno piegare, di sorte che di dietro gli pende fino a meza spalla, a similitudine di que' sciaperoni, che alcune donne portano in Francia. Et penso, che tale copritura portino invece d' un morione, perchè essendo di feltro duro et incolato, et cinta da quella lama d' argento et pendendogli giù alle spalle, gli viene a difendere et la testa et il collo da i colpi delle spade, o almeno in grandissima parte. Altri che giannizzari non portano questa zarcula e giugluch, come parimente altri che essi non possono portare in mano quel bastone bianco, fatto di canna, et se lo veggono portare ad altri, gli danno delle bastonate. Li capici portano pur anc' essi la zarcula bianca di feltro fatta a quel modo, ma gli pende di dietro solamente infino al collo, et non portano il giugluch, si come ancora alcuni giannizzari non lo portano, ancorchè lo possono portare. Li giannizzari tutti vanno a piedi, ma li capi loro cioè li *aiabassi*, che sono posti al governo di cento, vanno a cavallo, et i *boluchbassi*[1] ancora, ma li oddabassi, che sono capi di dieci, cioè d' una camerata, non sono punto differenti dagl' altri. Questi aiabassi, che vanno a cavallo, portano in capo una zarcula fatta ad un altro modo, senza quella manica, che gli pende di dietro, et è quasi simile alla beretta, che portano i dogi di Venetia: ma si come a quegli il corno si gli piega dinanzi, così a questi più acuto si gli inalza di dietro. Queste sono ancor esse fasciate da una lama d' argento, sopra le

[1] Aga- i buluk- baši, Hammer, St. II, 45, 46.

quali vi pongono alti et diritti i lor pennacchi fatti di piume bianchissime et sottili di quell' ucello detto da Latini *Ardea*, et da noi *Aerone*, a similitudine quasi di quegli ventagli, che usano o che usavano le nostre donne, ma molto più longhi et men grossi. Questi tai pennacchi si vendono infino sessanta et settanta talari l' uno. Di dietro appresso questi pennacchi ve ne pongono ancora un' altro molto più picciolo, et quasi per adornamento del grande, fatto di quelle penette nobili et fine, che usiamo noi di porre sopra le barette nostre. Alcuni giannizzari, che hanno il modo di spendere, portano ancor essi tai penacchi, volendoli però portare.

Costoro hanno di paga da cinque infino dieci aspri al giorno, et ponno ascendere ad alti gradi, secondo che hanno buona o cattiva la sorte et il favore. Questi giannizzari quando il gran signore cavalca, tutti l' accompagnano senza l' armi, perciochè essi non le portano mai, se non in viaggio longo et alla guerra. Questi soldati ancorchè siano il nervo et la vera fortezza del signore et del suo essercito, pur alle volte gli sono pericolosi et di timore, et bisogna, che li tenga contenti, et ben sodisfatti, senza troppo guardarla per sottile con essi loro.

Et in vero se non fosse quasi che rassicurato il gran Turco dalla somma riverenza, che pur gli vien portata da costoro, et che non sapesse, come essi riconoscono ogni lor bene da lui, overo che volendosi essi ribellare, havessero a chi appoggiarsi, di continuo et sempre gli immionarebbe pericolo grande. Et perciò mentre vedono questi gran signori turchi vivere alcuno della lor casa Ottomana non riposano mai, ne mai stanno così l' animo quieto, finchè non lo veggono appresso. Imperciochè che partito pigliarebbono o a chi rifugiarebbono, se questi giannizzari si ribellassero. Et di ciò se n' è visto più volte l' esperienza. Per la qual cosa in tempo di pace non se ne curano haverne molti nella corte loro, che per quello, che più volte vedendoli, m' ha parso, non credo che in conto alcuno passassero di poco il numero di tre mila. Ma ve ne sono per tutti i confini dell' imperio Turchesco posti molti alle guarnigioni sotto alli beghlerbegh. Et medesimamente gli spahi, per quanto s' è visto, non arrivano al numero soprascritto, ma ciò non è maraviglia, perchè questi non sono mai tutti alla corte, ma in tempo di guerra tutti vi si ritrovano. Questi giannizzari per tutto sono rispettati molto, et quando alcuno Christiano, od altra persona ha alcuno di costoro per guardia sua, se ne può andar dove gli piace, che di offenderlo in un minimo cenno alcun non ha ardimento. Costoro, quando vanno col signore per la città, caminano dietro alli spahi. Vi sono ancora quattrocento arcieri detti solachi sotto quattro capitani, i quali, cavalcando il signore, di continuo gli stanno appresso, staffeggiandoli innanzi et dalle bande del cavallo, sempre tenendo la freccia sopra la corda, la quale tirano, non come facciamo noi con le dita di mezo della mano, ma con il police circondato da un' anello d' osso, over d' avorio, fatto di tal forma, ch' aiuta grandemente la corda a fare l' officio suo.

Digitized by Google

Costoro portano il dolimano alquanto più curto delli giannizzari, et portano la zarcula con li pennacchi alti et diritti et bianchi, come s' è detto che portano gli aiabassi, di modo che sembrano ad una folta selva. Hanno più paga delli giannizzari, et si creano di quelli. Li capitani loro vestono di broccato d' oro, et stando due alla destra et due alla sinistra tolgono in mezzo la persona del signore, et sono sottoposti all' aga de giannizzari. Et questi s' intendono esser i soldati della porta. Ma avanti che degli altri soldati si scriva cosa alcuna, sia meglio, quasi chiudendo la corte del gran signore dir qualchecosa delli bassa visir et del gran Turco ancora.

Cap. XIII. Delli bassavisir, et loro riputatione, et ordine.

Li bassavisir[1], i quali per richezza, per splendore di famiglia et autorità grandissima i primi sono dopo la persona del gran signore tra tutto l' imperio turchesco, sono pur ancor essi nati di padri christiani et usciti del serraglio, et passati per altri gradi sono ascesi alla suprema dignità. Et perchè questo nome di bassavisir viene a dir propriamente nella lingua nostra capo, consigliero, si dovrebbe dire et scrivere passa e non bassa, perciochè questi due nomi tra se diffferiscono, che passa significa capo, et bassa signore et meno che signore. Visir poscia viene a dir consigliero, et a questi soli è dato il nome di visir. Imperciochè ne al passa di Buda, che suona, come capo di Buda, nè a quel di Aleppo, nè a quel di Misir, ne a gl' altri simili, i quali più tosto sono beghlerbegh che passà, non gli viene dato questo nome di visir, et di gran lunga sono inferiori di dignità a costoro. Et qui non sarà incoveniente a dire, che nella turchesca lingua vi sono quattro titoli di dignità, lasciando stare i principali come di re od imperatore, od altri simili se ve ne sono, cioè ephendi, bassa, begh et soltanephendi è più tosto dedotto dall' aphendi greco, chechesia Turco naturale, et si da a persone mediocri et di vita quieta, et mi pare, che habbia quasi quella significatione, che ha il nostro sire. Bassa è un poco più alto, et sarebbe come messere, et si da alli soldati turchi per honorarli, come Mustapha bassa, Amorath bassa, et simili. Et medesimamente si dice giannizzarbassa, chiausbassa etc. et non che significhi capo de giannizzari, ne meno de chiaussi, che questo al vero lor solo principale s' intende, et in quel caso si doverebbe scrivere chiauspassa o passi come dicono essi. Ma questo nome di giannizzarbassa etc. vuol dire messer giannizzaro, messer chiauss. Beg propriamente significa signore come Schanderbeg, Hebrain beg etc., et si da a persone più honorate. Medesimamente dicesi il begh di Strigonia, il begh d' Alba Regale, che sono li sangiachi, et significa signor di Strigonia etc. Soltano poscia si da specialmente alli nati di casa Ottomana. È dato ancora alli passavisir et simili personaggi

Che cosa significa bassavisir.

Passa et non bassa si doverebbe scrivere.

[1] Zinkeisen, Gesch., III, 59—62.

Digitized by Google

grandi, ma dalli loro servitori et d' altri abusando essi cotal titolo, come vengono ancora appresso di noi abbusati questi titoli di dignità. Parimente alle donne nate di casa Ottomana, se le da il nome di soltana, et al resto delle donne grandi per abusione, che nelle scritture et cose publiche a gl' Ottomani soli cotal nome dato gli viene. Ma già che qui habbiamo fatto mentione di donne, se ne dirà una parola. Queste donne delli bassa la maggior parte sono di casa Ottomana, et perciò chredo, che per questo conto ancora li passa sono chiamati per nome di honore soltan. Sono tenute molto strette (et parlo di quelle, che stanno nelle case loro, non ne serragli) et di continuo hanno la custodia de gl' eunuchi, et mai o raro si vedono, perchè se vanno ne cocchi, tutte le portelle sono serrate, et se a cavallo, pur sono mascherate, di modo che ne pur anco gli occhi si veggono, coprendo quelli con un velo negro et con faccioli bianchi il resto della testa. Le donne grandi, per quello che m' ha parso, non vanno mai a piedi ne meno a cavallo, ma sempre in cocchio, se non sono in villa; ma l' altre vanno a piedi e a cavallo tenendo le gambe, come gli huomini. Si tingono l' unghie et le mani ancor et li piedi di quella archenda, con la quale si tingono i cavalli, et ciò fanno per parer più belle. Il colore, che procede da questa archenda è di color di quadrello.

Quelle che sono maggiori et mogli di passa, et altri grandi stanno in casa molto diliciosamente. Portano i lor zoccoli, o scarpe che si siano coperte tutte d' oro finissimo con delle gemme et pietre pretiose per di sopra. Dormono in pelle di zibellini morbidissime, et portano le camiscie di sottilissimi veli di diversi colori, lavorate d' oro et di seta, et altri abbigliamenti belli et sontuosi. Et di queste donne basti. Ma ritornando alli passa, dico, che gl' imperatori turchi non ne tengono appresso di loro un numero determinato, perchè et tre et quattro et cinque et manco sono stati. Alla morte di Solimano erano cinque cioè: Mahometto, Pertau, Farat, Acomath, et Mustafa, il quale fu quello, che andò capitano sotto Malta delle genti di terra. Ma dopo che fù assunto all' imperio questo presente soltan Solino, per esser Mustafa vecchio, ma molto più per esser calonniato di non essersi portato troppo bene in quella impresa, et haversi guadagnato poca riputatione, fu deposto del magistrato, et in suo luogo posto Piali, che in quella medesima impresa di Malta fu capitano delle genti di mare, et in tempo di pace era, si come ancora è di tutte l' armate turchesche. A questi cinque Selino volse aggiungere il sesto, il quale è Mahumut genero suo, havendo per mogle una sua figliuola. Questi sei passa dunque consiglieri del signore sono quei, che tutto l' imperio turchesco governano. A questi tutti s' inchinano, et a questi le maggiori importanze delle cose s' indirizzano. Secondo il parer di costoro il gran signore et le guerre et paci et tregue suol determinare. I principi esterni, oltra l' ambascierie, et presenti che mandano al gran Turco a costoro ancora, et lettere mandano et grandi donni. Ma con tutto ciò non si arrogano più, di quello che se gli conviene, et il tutto con-

Digitized by Google

feriscono con il gran signore, et per ogni minimo sospetto o vero, o falso che sia, che entra nel capo al signore, o che gli fa morire, o che li depone dell' officio, facendoli goder in patienza la vita privata. Tutti costoro non sono però d' una egual autorità, perchè v' è il primo, il secondo et così di mano in mano anzi pare che l' autorità di tutti rissegga nel primo, ch' hora è Mahometto nato nobile di padre Bossinese. Ha per moglie una sorella del signore, figliuola di Solimano. Quando si ha da negotiar cosa alcuna da altri, non si va, che da costui, il quale poi alli giorni deputati, ne quali si va a corte nel divano, riferisce la cosa alli compagni in presenza del gran signore se vi è, et sopra di quella difiniscono. Questi passà non s' adunano mai insieme, se non in questo luogo, perciochè v' è pena la vita, se duè di loro solamente a parlar insieme convenissero, o negotiassero cosa alcuna con le lettere, perchè se tra se v' hanno differenza, o facenda alcuna, nel divano gli è necessario trattarla. Et perciò non convitano, ne conversano insieme, come fanno questi nostri favoriti cortigiani, et di congiurarsi insieme al tutto gli è tolta la facultà. Et chi sarebbe colui sì ardito, che osasse fidare un talento suo ad' un altro, sapendo che colui col scoprirlo diventa accettissimo al signore, et a lui non rimane un buco da salvarsi veruno? Talchè et mancandogli la facoltà oltra la buona volontà, che hanno, per necessità sono astretti d' esser fideli et obedienti ancora. Solevano per lo passato questi passa sole tre volte alla settimana andar a corte al divano, ma dal principio di febraio del 1568. in quà il signore ha ordinato, che quattro volte vi si venghino a radunare. Et oltra costoro vi vengono ancora cadileschieri et il mophti, et seggono di sopra dalli passà per la riverenza, che come supremi sacerdoti et dottori vien portata alle persone loro. Medesimamente a questo divano molti altri personaggi et officiali grandi di corte vi si adunano, et li chiaussi, et molti delli spahi ancora.

Alli chiaussi il signor ha concesso che possano portare nel divano i lor pugnali, i quali sono curti et torti come le scimitare, essendo (innanzi che fosse morto da quel sangiacco il chianspassa) prohibito a ciascuna persona fosse, di qual sorte esser si volesse il portare arme in quel luogo. Ma ciò gli ha concesso, acciochè si possano difendere, da chi offendere gli volessero, essendo mandati in comissioni tali. A tutti quei, ch' entrano in divano, il gran signore fa apprestare (così è di ordinario) un disinare, nel quale per ciascuna volta vi spende ducento ducati d' oro. Oltra questi quattro general divani, che si fanno dal signore in ciascuna settimana, ogni uno delli passà da per se alle case loro in ciascun giorno dopo disinare ne fanno un' altro, mettendosi a sedere in quella sala grande, la quale s' è detto farsi da loro per simil effetto, quando fabbricono le lor case. Quivi all' hora deputata quelli che qualche cosa da negotiar hanno seco, o con altri, vi vengono et molti cortigiani ancora per cortegiar il passa vi sogliono venire. Il passa ha il loco suo apparente nel mezo fuori da gl' altri. Subito che

Digitized by Google

alcuno entra sopra l' uscio del divano piegandosi, et con la testa et co 'l corpo riverentemente fa riverenza alli circostanti, et il simile fa un' altra volta, quando egli è al mezo della sala, et poi và a sedere al loco suo deputato sopra quelle panche, le quali sono poste attorno la sala, essendo il resto sgombro d' ogni impedimento. Quivi costoro adunati non spasseggiano, che spasseggiare in luogo alcuno i Turchi non sogliono et ancorchè molti siano, stanno nondimeno con molto silentio ne fannosi dinanzi quelle sputate, ma tacitamente nel facioletto e gentilmente sputano, et hanno noi a schifo, quando ci odono far quei sgargatamenti. Stando così tutti nel luogo loro e adorni di belle vesti et con i lor turbanti in capo rendono vista di gravi et ben ordinati senatori. Quando poi è venuta l' hora, et che ogn' uno è posto al loco suo, il passa esce fuori, et viene nel divano, alla cui venuta tutti in piedi levandosi et riverentemente piegandosi lo salutano.

Questi passa nel loco l' uno all' altro soccedono, secondo l' ancianità et ordine loro, perchè mancando il primo o per morte o per depositione, ordinariamente il secondo è admesso nel loco di quello, et così soccessivamente. Et se per sorte il gran signore vuol aggiungere un' altro al numero di costoro, quegli tiene l' ultimo luogo. Bene è vero che si come il signore è signore di tutti et patrone, et tutti da lui riconoscono, ciò che hanno, ch' egli a volontà sua turba questo ordine alle fiate et depone, et mette chiunque gli viene aggrado.

Cap. XIV. Della persona del gran signore.

Dalle cose già dette, et da quelle che di sotto dirassi, in parte si può intendere: quale potenza et quale signoria sia quella di questo gran Turco Selino secondo. Egli discende per linea mascolina da quell' Ottomano, il quale creato re sopra i Turchi, ha dato il nome alla potentissima casa Ottomana. Questo Ottomano sicome narra lo Spandughíno[1], seguitando l' historie turchesche, discese da un pecoraio chiamato il pazzo, di natione Tartaro. Costui al tempo, che il Saladino soldano facea guerra con Cognino imperator di Costantinopoli, ammazzò in singolar battaglia un valoroso cavalier greco, il quale molti Saraceni haveva occiso. Per il qual merito Saladino gli diede poi in guiderdone una villa chiamata *Ottomazich*, posta nel territorio del Congo città anticamente detta *Iconium*, posta nella Licaonia. Da questa villa Ottomazich pigliò poi il nome Ottomano, et gli antecessori suoi ch' erano discesi dal pazzo. Questo Selino non è ne' da Turchi ne da altri tenuto in quella essistimatione, e 'n quel valore, ch' era tenuto Solimano suo padre. Perciochè oltra che è tenuto d' animo poco bellicoso et abhorrente dai travagli et dedito molto a piaceri et al vino, l' esser di corpo molto greve, et di faccia più tosto enfiata che grassa, et

[1] Spandugino ap. Fr. Sansovinum, p. 154, 155.

Digitized by Google

infiammata dal vino et simile ad un Bacco, lo rende a gl' huomini in men conto di quello che per lo passato gli antecessori suoi principi bellicosi tenuti erano. Egli può essere di età circa quaranta tre anni, di corpo grasso, di statura non troppo alta, di faccia rossa, et accesa con la barba bionda et rara: et nacque della soltana Rossa.

Questi tral' altre donne tiene una moglie propria, chiamata Assacchi, che vuol dir principessa, della quale ha un figliuolo di età di venti tre anni, nomato Amorath, il quale fa la ressidenza sua nel sangiaccato di Magnesia. Questo Amorath ancor' egli ha un figliolo di tre anni, nominato Mahometto. Ne altri per hora che questi tre della casa Ottomana vi sono. Questo signore quando cavalca per la città, che è quando egli va alla moschea o a pigliarsi appiacere in qualche luogo, cavalca colla corte disarmata, eccetto che i solachi, che guardano la persona sua. Costoro portano li archi con le saette sopra la corda. Li chiaussi portano ancora le mazzeferrate in mano. Gli altri portano solamente il pugnale, il quale non è più longo di due spanne. Quando il signore va alla caccia in lochi vicini, non si conduce dietro costoro, ma se ne va privatamente pur con i solachi appresso. Ma quando egli cavalca in qualche viaggio, tutti portano le loro armi. Precede in prima una grandissima moltitudine di cameli et in tanta quantità, che per due giorni continui dì et notte non fanno altro, che passare et portano le robe, padiglioni et vittovaglie del signore et della sua famiglia. Seguitano poi gli ordini de gli spahi, la maggior parte con archi, et alcuni con lanze et targhe et morioni in testa. Vegonsi medesimamente ad alcuni portare qualche camiscia di maglia, et qualche corsaletto, arme tolte a Christiani. Passati che sono oltra questi spahi, et gli altri cavalieri di corte, seguitano li giannizzari a piedi con gli archibugi in spalla, et alcuni con spedi et ronche et altre arme in asta, portandole credo più tosto per ostentatione, et per trofeo, come spoglie tolte a gl' inimici, che per armarsene. Questi giannizzari non marchiano in ordinanza tanti per fila, ma caminano alla sfilata, senza tumulto però o disordine alcuno, udendosi solamente il calpestrio de cavalli, et delle scarpe ferrate de gl' huomini. Sparsi tra questi giannizzari cavalcano i loro aiaspassi, et i boluchpassi. L' aga quasi nella fine accompagnato et vestito honoratamente seguita costoro. Li chiaussi non vanno uniti insieme, ma cavalcano per ogni parte facendo l' officio loro, come s' è detto. Seguitano poi li solachi, et nell' ultimo attorniato da questi il gran signore. Li passà cavalcano per ordine avanti il gran Turco et Mahometto poco distante da quello. Avanti li passa vanno li cavalli, che suol far condurre a mano il signore tanti in numero, quanti principi di casa Ottomana stati sono. Et questo costume non è molto tempo ch' è in uso. Solimano ne faceva condurre dieci, et questo Selino ne conduce undici, cioè nove a mano superbamente guerniti, i quali mai si cavalcano. Il decimo cavalca l' imbraorpassi, et l' undecimo cavalca la propria persona del signore, et tanti principi sono stati non vi connumerando lui ch' è il dodecimo. Cioè Ottomano, Orcanno, over

Digitized by Google

Corcan, Amorath I., Baiazith I., Calapino over Ciriscelebi, Mahometto I., Amorath II., Mahometto II., Baiazith II., Selino I., Solimano, Selino II. Egli è il vero, che Teodoro Spandughino imitando, credo, l' historie de Turchi non vi connumera Ciriscelebi, per il che sarebbono solamente undici, ma tutti li nostri historici ne contano dodici, cioè con il presente. Per questa diferenza et perchè io non ho numerato li cavalli io non voglio affirmare più oltre circa la cagione, che ci è stata detta per vera, per la quale conducono questi cavalli a mano, non havendo io mai potuto di ciò certificarmene. Dietro la persona del signore seguitano subito quei quattro giovani favoriti, de quali s' è detto di sopra, dietro a quali poi seguita la moltitudine de gl' altri giovani paggi del signore con i lor eunuchi, vestiti di varii colori di panni turcheschi di seta et d' altra sorte. Costoro portano in testa la zarcula rossa, di quella propria forma, che portano gli schiavi delli passa et d' altri personaggi, le quali simil sorti di genti per servirsene et per far corte, sogliono havere. Questo zarcula non ha quella coda, che gli pende giù come alli giannizzari et alli capici, ma è ristretta insieme et è più alta. Dietro a questi paggi seguita poi una gran turba di falconieri (i quali portano l' uccello nella mano destra) et d' altri cacciatori, et una infinità di diverse sorti di cani et dietro questi seguitano altre genti di servitio, et camelli et simili altri impedimenti. Uscito ch' è il gran signore alla campagna aperta, gli va precedendo una gran frotta di guastatori, che vanno segnando la strada: per donde egli ha da passare, facendo tumuletti di terra di quà et di là acciochè le genti che seguitano, sappiano che strada tiene la corte et i cavalieri et corrieri non errino la strada.

Cap. XV. Il numero delli soldati con i loro beghlerbegh, che ha il signor Turco nell' Europa et nell' Asia.

Questi principi ottomani di mano in mano secondo ch' hanno augumentato il loro stato così et il numero de soldati et degli officiali hanno accresciuto. Già soleva essere, che in tutto l' imperio del gran Turco vi erano solamente due beghlerbeg,[1] i quali erano come generali sopra le genti di guerra. L' uno havea in governo di tutte le provincie, che haveva il Turco nell' Europa et l' altro quelle della Natolia, ch' è l' Asia Minore. Ma Selino primo augumento l' imperio suo grandemente in Asia et Solimano poscia non poco l' ha accresciuto, et nell' Asia et nell' Europa ancora. Talchè egli molto più di quello, che haveva fatto suo padre Selino, il numero dei beghlerbeg fece maggiore, mutandoli ancora in molte parti. Il primo beghlerbeg adunque è quello della Grecia o Romania, chiamato da Turchi Urumeli beghlerbeg, perciochè essi chiamano la Grecia Urumeli. Costui ha sotto di se quaranta mila timarioti spahi. Li timarioti sono tutti soldati a cavallo, così detti

Timarioti.

[1] Zinkeisen, Gesch., III, 128—38.

Digitized by Google

per lo timaro cioè stipendio, che hanno havuto dal signore, ch' è il possesso di ville et terreni, come di sopra s' è inteso. Costoro per detto timaro sono obligati di mantenere per ogni sessanta ducati, che hanno d' intrata, un' huomo armato a cavallo delle lor armi, che sono o freccia o lancia et targa et questo o sia tempo di guerra o di pace. Tutti costoro con i lor capitani particolari sono soggetti alli sangiacchi (che sono quali appresso le fanterie nostre i capitani collonelli), i quali hanno in governo le provincie particolari, stando poi in tutto obedienti alli commandamenti de beghlerbegh, come a loro capitano generale.

La ressidenza principale di questo beghlerbegh è in Sofia città di Bulgaria, ma il più del tempo anzi quasi sempre sta alla corte, il che gl' altri non ponno fare, conciosia cosa che essi sono tenuti di non partirsi dal governo delle loro provincie, nel qual governo ordinariamente non stanno più che tre anni, mutandoli il signore, o deponendoli come aggrado gli viene. Li sanghiacchi di questo beghlerbegh sono in numero . . . Evvi poi il Beghlerbegh di Buda, il qual si chiama il passa di Buda. Et è d' avertire, che ancorchè siano tutti beghlerbeg et che l' uno massime in tempo di pace, nel maneggio delle sue genti et del suo paese non sia sottoposto ad un altro, ma solo obediente alli comandamenti del signore, nondimeno in tempo di guerra, dove è il beghlerbegh della Grecia, tutti obbediscono a quello, perchè egli è il maggiore degl' altri. Et medesimamente niuno è chiamato per questo nome di beghlerbegh volgarmente, se non li due primi antichi cioè quel della Grecia, et quel della Natolia, nomandosi gli altri passa di tal luogo et tale, come il passa di Buda, di Aleppo etc., se bene sono in effetto beghlerbegh et così scritti su 'l libro loro. Questo passà di Buda ha ottomila timarioti sotto di se et dodici mila soldati, pagati con tanta paga al giorno, i quali stanno a guardia dei confini d' Ungaria et di Crovatia, et de gl' altri luoghi, che sono frontiere a Christiani. Il passa di Temisvar ha sotto di se sette mila timariotti. Costui governa quel paese, ch' è di la dal Danubio et la Valachia. Oltra questi due passa, che da Solimano furono aggiunti all' imperio Turchesco, vi è il Transilvano, il Moldavo et il Valacho principi di nome christiano, i quali sotto la prottetione del gran Turco regnano, et i quali ad ogni richiesta sua il numero di trenta mila soldati, dieci per uno gli somministrano.

Il signor Turco v' ha ancora in Europa gl' achanzi, i quali sono in numero ottanta mila et questi sono pur anc' essi tutti a cavallo, ma male in ordine. Non hanno timaro et vanno alla guerra a spese loro, con speranza di predare, robare et assassinare il paese. Costoro trascorrono quaranta et cinquanta miglia avanti l' essercito, et portano vittovaglia al campo. Sono essenti da ogni gravezza et pagano solamente al signore, un tanto della preda che robano. Nel libro della militia evi ancora scritto ottantamila Tartari, i quali habitano circa la palude Meotide, et sono in lega con il Turco, et queste sono le genti et i soldati, che ha Selino nell' Europa.

Digitized by Google

L' essercito dell' Asia è questo sotto i lor beghlerbegh Il primo
Natolia. è il beghlerbegh della Natolia, che ha trenta mila timarioti. La Natolia anticamente era l' Asia Minore, ma egli è vero, che sotto il nome di Natolia non vi si comprendono tutte le regioni, che in quella si comprendeano; perciochè vi si esclude la Cappadocia, l' Armenia Minore, et la Cilicia, cioè il paese dove è hora Amasia et Sivas, et il paese d' Aladouli et la Caramania. I Greci chiamano questa regione Anatoli, et li Turchi Anatoldan Memliche, cioè paese over regno di Anatolia. Il beglerbeg di questa risiede in Cutheia, città di Galatia non molto distante da Angori, et è quasi nel mezo dell' Asia Minore. Questa Natolia è stata, et è ancora da molti chiamata Turchia, ma invero troppo volgarmente: perciochè è stato sempre costume del volgo de Christiani di nominar Turchia quei luoghi, che sono stati over sono soggetti alli Turchi. Et così vediamo quelle regioni esser state nominate Turchia, le quali di sopra habbiamo detto, ch' hanno portato il nome di Turcomania, et che ancora alcune portano, et ciò perchè i Turchi all' hora altro non possedevano, che quelle. Ma posciachè i Turchi si dilatarono per tutta l' Asia Minore, incontinente il volgo cominciò a nominare tutta quella parte Turchia; et ultimamente essendo poi sparsi per molte provincie dell' Europa i Turchi, il volgo non lascia di nominare generalmente ancora tutte quelle parti Turchia, sicome veggiamo tutto dì da molti esser così nominate. Questo ho voluto avertire, acciochè si sappia, che non vi è provincia alcuna di queste occupate da Turchi, che propriamente sia nominata Turchia, ma che solamente il volgo indiferentemente cotal nome attribuisce a tutti quei luoghi et provincie, che da essi soggiogati
Caramania. sono; ma seguitiamo l' ordine. Quel della Caramania ha venti mila timarioti. Questa regione è stata chiamata diversamente, gli antichi nostri la chiamavano Cilicia, poi fu nominata circa l' anni del Signore 1230. Armenia Minore, perciochè Robino et Leone, fratelli della Maggiore Armenia havendola levata dalle mani de Turchi, che la possedevano, et essendosene fatti signori, la chiamarono della patria loro Armenia Minore, et cotal nome l' era attribuito solamente dalli Christiani, perchè li Saraceni chiamavano quella il paese d' Araman, che forsi è l' istesso che Caraman, ancorchè sia scritto da altri, ch' ella è così denominata da Caraman signor Arabo, il quale la dominò insieme con i suoi descendenti, infinchè fu presa dal Turco. Hora è da tutti chiamata Caramania. In questa v' è *Tarso*, et la *Jazza* famose città. Quel di Sivas ha dieci mila timarioti. È posta vicina al monte Tauro in Cappadocia, et lontana dall' Eufrate miglia cento, et è sopra un fiume grosso detto *Lais* et da Tolomeo *Iris*, il quale viene dalle montagne di Trebisonda. Questo fiume (già fa più di cento anni al tempo di Ussucasano et di Maometto II) era il confine tra li Persiani et li Turchi: ma hora hanno di tal sorte i Turchi disteso i loro confini, che sono quasi vicini a *Tauris*, la qual città è lontana da questo fiume miglia sei cento et quarantacinque.

Digitized by Google

Sivas medesimamente è lontana da Costantinopoli miglia sei cento et cinquanta, et così veniva ad esser quasi nel mezo tra que due potentissimi principi. Sivas.

Quel di Maras ha ancor egli diecimilla timarioti. *Maras* è città regale in Anadoule, paese montuoso, et quale participa et della Capadocia et dell' Armenia Minore, et l' Eufrate passa per questo. Confina con il governo di Sivas, che si dice ancora il paese d' Amasia, et con la Caramania, et co 'l paese d' Aleppo. Alcuni dicono che questa Maras è la città Celeni, posta sopra il fiume Marsia. Questa regione fu soggiogata da Selino primo, occisone il signor di quella ch' era di natione degl' antichi Turcomani, o vogliamo dir Turchi, di quei che di sopra habbiamo detto, che non adherrirono ad Ottomano; questi quattro sopradetti beglerbeg si contengono tutti nell' Asia Minore. Quel di Carahemit ha trenta mila timarioti. Questa città di *Carahemit* è in Diarbech, ch' anticamente era la Mesopotamia, circonda miglia dodici et ha grosse mura et spesse torri. La maggior parte è habitata da Christiani Greci, Armeni et Giacobiti. Da levante ha il fiume *Setche,* anticamente si dicea *Tigris,* il qual fiume viene d' Asanchif città discosta giornate sei. Questa Carahemit è lontana da Costantinopoli giornate trenta, et è di la dall' Eufrate giornate sette, nella strada, che và d' Aleppo a Tauris. Già apparteneva al sofi, ma poi che Selino primo ruppe Hismaelesofi, re di Persia nella campagne Calderane non molto lontane da Tauris, fù sottoposta all' imperio ottomano. Quel di *Arsrum* ha ventimila timarioti. Questa città è alli confini de Persiani, nel paese di Diarbech. Maras.

Quel di Vano ha dodici mila timarioti. *Vano* è un castello di circuito un miglio, posto sopra un colle alla parte orientale del lago *Vastan,* nella strada d' Aleppo a Tauris, et lontano da Carchemit giornate diciotto, et da Tauris circa sette over otto. Quel di *Ceheresul* ha dieci mila timarioti. Quel di *Bessara* ne ha quindici mila. Questa città è sopra il fiume Tigre, posta in Assiria. Questa fu presa l' estate passata del 1567. da Persiani et ammazzaronvi circa due mila giannizzari; hora è di nuovo in poter di Turchi, ma distrutta et desolata, et è ivi frontiera de Turchi contra Persiani, come è Comara appresso di noi contra i Turchi. Quel di Bigdat ne ha quaranta mila. *Bigdat* è l' antica Babilonia et è da molti chiamata Bagadet et da i nostri più antichi, cioè già fa ducento et trecento anni era detta Baldach. È grandissima città, non dimeno non è habitata tutta, et dicono esservi circa dieci mila fuoghi. È lontano da Tauris miglia circa quattrocento. Il fiume Eufrate passa per questa, dalla quale al golfo Persico, navigando per il detto fiume, vi pongono dicisette in venti giornate, ma per terra espediscono tal viaggio in sette, over otto giorni. — Quel di Ladza ha dieci mila timarioti. — Quel d' Aleppo ne ha venticinque mila. *Aleppo* è una delle nominate et famose città, che sia in tutta la Soria, et in tutto 'l Levante. E di quà dall' Eufrate tre giornate lontana dieci miglia da un picciolo fiume anticamente detto Singa

Digitized by Google

et è lontana dal mare cioè da Barutti giornate otto. Questo passa, ch' era in Aleppo negl' ultimi mesi dell' anno 1567, andò al governo d' Egitto, perchè il passa di quella provincia fu occiso per sedition militare et per passa in Aleppo vi è stato mandato Schender questo gennaio passato 1568. Questo Schender fu colui che rimase al governo di Costantinopoli, quando Solimano venne alla guerra in Ungaria. Quel di Sam ha quaranta mila timarioti. Sam è detto da noi *Damasco*, città bellissima et nobilissima nella Soria. È lontana d' Aleppo nove over dieci giornate, posta più verso mezo giorno, et ha un castello grande et forte.

Il passa di questo loco fu spedito l' anno passato per capitano generale in Arabia contra i Mori di Gemen, i quali si sono ribellati, et hanno ammazato i loro passa, cioè dell' una et dell' altra Gemen, con cinque loro sangiachi appresso. Et si dice che il signore l' ha aggiunto ancora settimo alli passavisir. Quel di Misir

Misir. ha sotto di se cento mila timarioti. Misir da Turchi è chiamato il *Cairo*. Questi governa l' Egitto con le provincie sue adherrenti. Costui ogni anno manda al signore di netta entrata trentaquattro muli con due cassette per ciascuno tutte piene di ducati d' oro. Quel della magior Gemen ha trenta mila timarioti,

Cesair. et quel della minore ne ha venti mila. Quel de Cesair quaranta mila ne ha sotto il governo suo. Tutti questi, che habbiamo nominati, sono tutti beghlerbegh, et hanno più sangiachi sotto di loro, i soldati delli quali in tutto fanno il numero di settecento et diecinove mila persone da combattere et tutte a cavallo. Ducento e cinquanta sette mila in Europa, et quattrocento et sessanta due mila in Asia.

Oltra tutte queste genti vi è poi il capitan del mare, il qual

Piali passavisir, capitan dell' armata. hora è Piali, quinto passavisir, et ha sotto di se cinquanta mila soldati computandovi ancora tra questi leventi che sono i corsari. Questi è quel Piali, che ruppe l' armata christiana et prese il forte delle Gerbe l' anno 1560., nella qual rovina furono perse ventiotto mila persone tra morti et presi. Costui rare volte seguita la corte con gl' altri passa, ma rimane a Costantinopoli per cura dell' armata et per haver il maneggio di tutte le genti marittime. Costui ogni volta, che per commadamento del signore conduce fuori l' armata (uscita ch' è fuori del porto in ordine d' armi et di genti, come dee stare) primieramente va, innanzi ad ogn' altra cosa fare a visitare la sepoltura di Hairiadeno Barbarossa, posta su lo stretto, lontana da Galata circa due miglia, si come di sopra abbiamo detto. Quivi sta per un giorno et una notte orando et sacrificando et pregando dio, che per amor di Barbarossa, et degl' altri fanti voglia favorirli contra gl' infideli et conceder loro benigna fortuna et vittoria contra gl' inimici. Questo Piali è nativo Ungaro et come si dice figluol di un ciabatino, il quale mentre che Solimano andava alla caccia fu trovato da lui, che infante picciolino piangeva, è 'n quella caccia non volse altra preda, che costui. Fattolo poi porre nel serraglio suo et

Digitized by Google

cresciuto in età, gli diede per moglie una sua nepote, figliuola del presente Selino.

Cap. XVI. Breve consideratione sopra quello, che s' è detto.

Non parrà forsi fuori del verissimile a chi considererà la grandezza dell' imperio turchesco, et con quai spese si mantengono tai soldati, che tanta moltitudine di gente il gran signore tenga parata alli comandi suoi; perchè et se bene in effetto questi soldati di sopra numerati non corrispondessero al numero statoci affirmato, di gran distanza certo non vi debbono esser lontani, perchè et la inveterata credenza, et l' isperienza ci dimostrano, quanta moltitudine di soldati abonda negl' essercíti loro. Et ciò tanto più debbiamo credere, non essendo pagati dalla borsa del signore, ma dalle sostanze de miseri popoli Et quando in qualche grandissima guerra la terza parte di costoro è unita insieme, non è poco; imperochè a guardia di tanti confini et di tanti popoli malcontenti è necessario non spogliare i paesi dei presidij loro ordinarij, oltra che sarebbe cosa quasi impossibile il poter nodrire in un luogo tanta moltitudine di gente. Da che si può considerare, che se il gran Turco tutta la potenza sua unita insieme potesse spignere contra Christiani, che malagevolmente le disunite forze de principi nostri potrebbono ressistergli; ma egli verso l' oriente ha sempre stimoli molti, ch' el tengono a freno, et i popoli suoi, massime quegli di Europa, ad ogni rivolta di fortuna alzarebbono la testa, non vi essendo fortezze, che ritener li potessero; rispetti, che alle volte gli hanno messo non poca paura, et che nel venire alle mani co' inimici a battaglia reale, lo fanno andar risguardevole molto et co 'l piede pesato, se però non si vede più che superiore et la vittoria quasi nelle mani. Oltra tutte queste cose, lasciando da canto il giudicio di dio, come di sopra ho detto, et come mi par di fermamente tenere, cioè queste genti esser mandate a castigare i Christiani, vicendoli et tenendoli opressi fin tanto, che si emendino, per poi tanto più maggiormente opprimere quelle et dispenderle, ma lasciando dico questo, et parlando humanamente mi pare che ancora, che questo tiranico regno sia potente per le cose che habbiamo detto, non sia però atto et potente per mantenersi longo tempo, quando contra di quello s' inalzasse un principe, se bene di gran lunga et di paese et di soldati et di richezze gli fosse inferiore, pur che di virtù et di valore essergli superiore si sforzasse. Perchè non altrimenti egli resisterebbe a quello, di quello che fece il richissimo Dario con tante sue genti ad Alessandro di soldati pochi, ma valorosi fornito, et di quello che finalmente fece il mondo alli piccioli esserciti de Romani, ma abondantissimi et di disciplina et di fortezza. Ma per fornire ciò, che in questa materia m' ha parso di dire, io dico che questi soldati di questo gran signore per lo più non disiderano la guerra; perciochè godendosi nella pace i beni, che gli sono stati concessi con buon occhio non si veggono

Digitized by Google

ad esser spinti, dove partire estremamente et spendere molto più dell' ordinario loro gli è di bisogno. Solamente gli giamoglani et gl' achanzi la disiderano, et ancora gli asapi, gente a piedi, et più tosto guastatori che soldati, i quali al tamburro si fanno turba di poco conto, e de quali il signor ne fa vilissima stima, non si curando per salute de gl' altri, se di questi ne muoiano una infinità grandissima. Et ne gli assalti delle città, et altri simili pericoli sono spinti innanzi a straccar le braccia, et amaccar il filo delle spade degl' inimici. Costoro sono quasi tutti villani della Natolia in somma generalmente pochi appetiscono la guerra, ma solo quegli, che per quella più tosto avanzare che perder possono. Si vede medesimamente, che l' obedienza et patienza di costoro non è hora tale, quale per lo passato ci è stata predicata. Et ciò o sia perchè ogni buona disciplina, et arte co 'l tempo si corrompe, et tanto più quando i fondamenti, che le tengono in piedi, mancano overo che 'l zelo della religione, se vi è stato mai zelo alcuno apresso coloro, sia raffredato, come si vede manifestamente, che per quella non si pongono così facilmente alla morte. Et hora a rispetto di quella povertà et durezza di vivere, che era al tempo dei primi imperatori Ottomani, vi si vede assai luxuosità et splendidezza. Et sicome a Romani le richezze d' Asia, così agl' Ottomani le vittorie d' oriente et le spoglie dell' Egitto gli hanno portato non poco di danno et di delitie nella corte loro. Ma con tutto ciò sono obedienti per le cause sopradette, che più tosto obedienza servile, che generosa, et che a tempo et loco non gli sarebbe meno pericolosa, che la mala satisfatione dei popoli loro. Vi è ancora una cosa negl' esserciti di questo gran Turco et nella sua corte, anzi in tutto l' imperio suo, che gli porta non poco, ma estremo pericolo, quando da vero incominciasse haver qualche sinistro. Et è che oltra quella sua qualità de soldati, i quali quasi tuttti, come s' è detto, sono di stirpe christiana, v' è una moltitudine di schiavi christiani et non solo di quelli, ch' hanno la catena alli piedi, et che non hanno rinegato, ma di quelli proprij, che portano la beretta bianca, et che si cuoprono con il nome di Mussulmano, che farebbono, et che desiderano ogni male alli Turchi, et che il maggior appiacere che potrebbono havere, sarebbe d' ammazzare il patrone loro; et di ciò s' è ne visto esempi molti, che quali co 'l fuggirsene di campo, et quali co 'l dare avisi, s' hanno sforzato di nocere alli Turchi, et dimostrarsi favorevoli alli Christiani, et non solo ciò hanno fatto i minimi soldati, ma li grandi huomini ancora, sicome di Hebraino passa di Solimano si potrebbe dire, il quale è cosa certa, che favoriva li Christiani, et di Cali passa di Mahometto II., il quale avisava l' imperatore di Costantinopoli (mentre quella città era assediata) di tutto quello, che si facea nell' essercito. Et io essendo a Costantinopoli, et per lo viaggio ho parlato con molti nostri Italiani Turchi (ancorchè essi mi affirmassero non esser fatti Turchi) et mi dicevano le sopradette cose, et la mala volontà, ch' havevano verso quella natione, ma che non potevano, ne have-

Digitized by Google

vano facoltà di tentare cosa alcuna. Quando dunque sarà venuto il tempo tutte queste cose, et molte altre si scopriranno, tal che mi pare, che in un atimo di tempo quel tiranico et formidabil imperio, veggendosi male sopra male avvenire, et in vece di rimedij incappar negli spini, et vedersi hora da uno amico, o più tosto servo, hor dall' altro tradito, et hor ribellarsi questo popolo, et hor quell'altro repentinamente, et quasi dal cielo fulminato disperdersi tutto, et andar in ma l' hora godendo sopra la ruina di quello i popoli et le genti state tanto longamente tirranneggiate et oppresse. Ma lasciando tutto questo da parte mi par tempo di narrar il ritorno nostro a casa.

Cap. XVII, Quivi si descrive il viaggio, che noi femmo nel ritorno nostro, cioè da Costantinopoli infino ad Andrianopoli.

Dimorando il gran signore in Andrinopoli, et gli ambasciatori espettandolo, perchè si dicea, che colà era una gran peste, et che perciò egli dovea ritornare a Costantinopoli, furono avisati, che senza altro attendere, essi tostamente si dovessero partire per Andrinopoli, dove già era arrivato il messo, ch' era stato mandato all' imperatore, con la risposta di ciò che havessero a fare nel negotio del trattamento della pace. Per la qual cosa essi apprestati i loro cocchi a dì cinque di Gennaio 1568. si drizzarono al viaggio loro, havendo primieramente presa licenza da Pialipassa, che per haver cura dell' armata era rimasto a Costantinopoli.

Di Costantinopoli dunque partendosi a dì cinque genaio venimmo in quattro hore di tempo circa diecimiglia a Cucchiuchzechmege,[1] che viene a dire in nostra lingua, „ponte picciolo"; perciochè quivi è un ponte di pietra, fatto sopra un golfetto di mare essendovene molti per questa costa della Propontide, et questo luogo è un casale assai buono. Et quivi l' altro giorno in hore sei di viaggio, miglia circa diciotto, pervenimmo a Buichzechmege,[2] cioè „ponte grande", abenchè zechmege in turchesco propriamente significhi una tirata come sarebbe a dire, overo una longhezza, perchè volendosi dire ponte, si dice chiupri. Quivi è un ponte di pietre belissimo, il qual si può eguagliare et anteporre ad ogn' altro ponte d' Europa, longo passi ordinarii, cioè caminando a buonissimo passo, settecento et cinquanta. Questo ponte è pur posto sopra uno di quei golfetti di mare, nel quale penso che il fiume Bathinias entri, et è appresso i fondamenti del ponte vecchio, il quale era di legno ruinato, et mandato giù da un dilluvio d' acqua, che venne l' anno 1563, causato da quelli fiumi vicini i quali gonfiatisi repentinamente inondarono tutto ciò, che si ritrova da questo luogo infino a Costantinopoli, di sorte che rovinò molte case et annegò bestiami et huomini molti. In quel tempo ritrovandosi Solimano fuori di Costantinopoli

Cucchiuchzechmege.

Buichzechmege.

[1] Küčük Čekmedže. [2] Böjük Čekmedže, Rad, C., 103.

Digitized by Google

in un luogo chiamato l' acque dolci, che sono in capo del porto alla banda destra, hebbe fatica a scampare alla furia delle acque, et salvo ridursi in loco sicuro. Ruinato quel ponte di legno, Solimano poi fece fabricare questo grande di pietra, fondato sopra palli, con buonissimi fondamenti. Egli è a guisa di quattro ponti, l' uno dietro all' altro, con quattro somità. Vi ha speso, oltra molte opere di sopravanzo, cento et cinquanta somme d' aspri, che vengono ad essere trecentomila ducati soltanini. Fu finito circa un' anno o poco più innanzi, la nostra venuta. Dal canto del ponte verso Costantinopoli hora si fabbrica, per valor del testamento di Solimano un bel caravazara, molto capace con stalle grandi et commode. Et dicono, che ancor dall' altro canto del ponte verso Andrinopoli ne fabricherano un' altro, et edificherannovi medesimamente un' altro casale, di modo, che verrà poi ad esser un luogo molto grande et bello. Il terzo giorno partendoci di quivi, venimmo in hore sette, circa miglia venti a Silivrea, città, posta s pra il lito della Propontide. Questa città fù nomata già *Selimbria* et è picciola. Ha un castello, le cui mura sono tutte ruinate, dentro al quale sono due monasteri, l' uno de frati, et l' altro di monache. Hanno i lor messali in lingua greca, come medesimamente tutti quei, che osservano i ritti greci costumano d' havere. Passata Silivrea su 'l lito del mare appresso il fiume Chiurli, vedemmo le ruine di *Heraclea* detta ancor *Perynthus*. Et poscia lasciando in questo luogo alla sinistra la Propontide, et allargandoci fra terra, pervenimmo in hore otto et mezza, miglia venticinque, a Chiurli,[1] grosso et buono casale. Ma perchè io ho fatto mentione di sopra dello stretto di Galipoli et della Propontide, voglio qui soggiungere quattro parole. Quel mare, che dagl' antichi fu detto Propontide, posto tra due stretti, cioè tra quel di Costantinopoli et quel di Galipoli, hora è detto Marmora, denominato così da quattro o cinque isole dette Marmora, le quali sono distanti da Galipoli miglia trenta, et dal lito della Romania miglia quaranta, et da Costantinopoli cento et settanta. Galipoli ha un porto, et un castello mediocremente forte, et la città circonda miglia tre. Quivi comincia lo stretto, il quale in quel luogo è largo circa un miglio, et è longo miglia diciotto, cioè infino alli Dardanelli, che sono due castelli l' uno in Europa et l' altro in Asia, chiamati da Turchi Giegniazar,[2] che significa nuovo castello, et la distanza dall' uno all' altro è circa un miglio et mezo. Da Galipoli a Silivrea si fanno giornate quattro, consumandosene una del passar la montagna detta *Gainola*,[3] quale è distante da Silevrea due giornate. Ma torniamo al nostro viaggio. Appresso Chiurli passa un fiume del medesimo nome. Questo fiume è chiamato da Tolomeo[4] Arzo, sicome era nomato ancora il luogo, che all' hora era città Egli è il vero, chi considera la situatione di Tolomeo, che non quadra molto, che

Silivrea. Propontide.

[1] Čorlu, Rad, kn. C., 104. [2] Jenišehr, Rad, knj. C., 105. [3] Gani montes, Rad, C., 105. [4] Ptol., l. III., c. 11, § 4, § 7.

Digitized by Google

Arzus sia Chiurli, ma io credo più tosto che o li numeri, o la posizione sia falsa. Poco innanzi, che si arrivi a questo luogo, et propriamente dove sono le sepolture di Selino I., avo di questo presente signore, attaccò il fatto d' arme con Baiazith suo padre, dove fu rotto. Medesimamente Selino venne a morire quivi l' anno 1519. Da Chiurli venimmo a Caristran, casale, in hore sette et miglia diciotto. Et di quivi partendoci in hore cinque, et miglia quatordici venimmo a Berghaz, buon casale, il quale fù già città, Berghaz. è nomata Bergola. Poco innanzi l' arivar nostro a questo luogo noi vedemmo sopra una collina alla parte destra le ruine di *Drusipera*, città ove si veggono ancora alcune torri, hora vi è un casale . . . In questo Berghaz Mahometto passa fa fabricare un grande et bel caravanzara con uno hospitale capacissimo, dove a tante camere diputate, o sianovi forostieri o no, saranno portate le vivande ordinarie. Dirimpetto poscia alla porta di questo caravazara, vi fa fabricare la moschea di marmi et pietre vive et faranvi ancora fare alongo il detto caravazara una longhissima fila di boteghe, per dinanzi alle quali passerà la strada ordinaria da Costantinopoli ad Andrinopoli. Quivi vi lavorano con la catena ai piedi più di ducento schiavi christiani, i quali espettano finita che sarà la fabrica, la quale tosto doveva esser al fine, di esser tutti senza altra taglia liberi. Mahometto (quando il gran signore passò ad Andrinopoli) conducendolo più di due miglia lontano da questo luogo, gli fece far altra strada, o fosse per non fargliele vedere, se non finito, o per schivar l' impedimento delle pietre, che ingombravano tutte vie, o pure per schivar l' invidia in ogni minima cosa a costoro molto pericolosa.

Da Berghaz in hore sette, miglia diciotto, venimmo ad Eschibaba, casale, che in nostra lingua suona padre vecchio. Eschibaba. Quivi si vede una parte d' una chiesa molto anticha, da Christiani già nomata S. Nicolò, dentro alla quale vi è sepolto, come dicono i Turchi, uno gigante loro, il qual fece molte opere et sante et bellicose contra Christiani. Alcuni sacerdoti turchi co lumi accesi di continuo vegliano sopra il suo corpo, conservato in una cassa (se però vi è dentro) molto grande. Attorno a questa cassa vi pende un arco grandissimo et veramente da gigante, con una freccia proportionata a quello, la quale, dicono, che essendo egli a Galipoli, la qual città è distante da questo loco circa ducento miglia, spinta da lui con quell' arco in fino quivi pervenne. Pendevi ancora una mazzaferrata et altre armi gigantesche. Di quivi poi partendoci in hore cinque, miglia quatordici ad Hapsa, casale pervenimmo. Et 'l giorno seguente in hore sette, miglia sedici, et forsi manco, venimmo ad Andrinopoli città principale, dove era il signore con tutta la corte. Quivi stemmo infino alla conclusione della pace, che fu alli 17. febbraio, la quale fu fatta con simili conventioni: che fosse pace, over tregua per otto anni, et che in quella Conventioni della pace. s' includesse il Transilvano; che l' imperatore pagasse trenta mila ducati soltanini di tributo per l' Ungaria, che sono

Digitized by Google

quaranta cinque mila talari, et che il tributo cominciasse nel principio di gennaio 1568, che i sudditi del Turco non pagassero più a quelli dell' imperatore, ne quei dell' imperatore a quei del Turco. Et sopra questo mi soviene, che nel ritorno nostro essendo noi vicino a Comara nel paese del Turco, passammo per alcune ville, le quali solevano pagare il loro censo all' arcivescovo di Strigonia, et alcuni Ungari di nostra compagnia mi dissero: queste ville non pagheranno più all' arcivescovo. Nel trattar di questa pace i Turchi volevano oltra 'l Transilvano includervi ancora tutti i loro amici et principalmente i Vinitiani, et gl' ambasciatori risposero, che se così volevano, includesseronvi ancora gl' amici dell' imperatore et principalmente il re Filippo. Volevano ancora i Turchi, che lor fossero so Vesprino, et che i confini fossero al lor modo, per le ragioni, che di sopra s' è detto. Di più volevano, che il tributo cominciasse alla giunta degl' ambasciatori in Costantinopoli, che fù l' agosto 1567., et gl' ambasciatori volevano, che incominciasse il giorno della conclusione, essendovi diferenza di sei mesi, finalmente la pace fu conchiusa, come di sopra. Ma suscitando i Turchi dapoi altre difficultà et innovationi, rettrattando quello, ch' haveano affirmato, fù prolongata la partita nostra infino alli venti di marzo, nel qual giorno, havendo gl' ambasciatori presa licenza dal gran signore et da tutti li passa disiderosi tutti noi di partirsi per conto della peste, che di già era entrata in casa, pigliammo il cammino verso christianità per ritornarsene alla corte cesarea.[1] Ma avanti ch' io incominci a descrivere il viaggio, che nel ritorno femmo, prima dirò alcune cose circa la città d' Andrinopoli.

Cap. XVIII. Si parla della città d' Andrinopoli et delli fiumi, che le corrono vicini.

Per esser stata questa città d' Andrinopoli, se non per altro almeno per l' edificator suo, famosa assai, e per un tempo innanzi la presa di Costantinopoli capo dell' imperio turchesco, et essendovi noi ancora dimorati per due mesi continui, non sarà se non bene il dirne qualche cosa. Questa città d' Andrinopoli, dalli Turchi chiamata Edrene, fu da Adriano imperatore edificata, o più tosto reedificata, chiamandosi prima *Orestiade,* et fu presa da Turchi sotto Amorath primo, circa gl' anni del signore 1363., et poi Mahometto primo ne gl' anni 1412.[2] in circa vi trasportò la sedia sua. Questa città è posta, come alcuni vogliono et massime moderni, sopra il fiume Hebro; ma lasciando per hora questo da parte, la città cioè l' antica, et quella ch' è circondata di mura, è posta al mezo giorno d' una collina di piacevole salita, et è di forma quadrata, ma più longa che larga, di circuito circa due miglia italiane. La longhezza sua tira da oriente verso occidente. Le

[1] Mon. Hung. hist., Scr. VI, 249—75. [2] 1365, Rad, knj. C., 108, 111.

Digitized by Google

mura sono all' antica con le torri, senza fosso veruno, et più deboli et minori di quelle di Costantinopoli. Negli angoli delle muraglie vi sono quattro grandissime torri, una per angolo, di forma rotonda. Queste usano per carceri, imprigionandovi et Turchi et Christiani et d' ogni sorte genti. Questa città verso occidente nel bastione più meridionale è bagnata da un fiume chiamato Tonsa, il quale toccato che ha quella torre over bastione, si allarga dalla città, et le corre discosto circa un trar d' arcobugio, andando verso oriente. In questo spatio cioè tra il fiume et la muraglia della città vi sono le sepolture. Usano i Turchi, come i Giudei ancora, di porre per ciascun morto, over sepoltura, una pietra longa et sottile, diritta in piedi alta o bassa, bruta o bella secondo la qualità et il potere della porsona. Fannovi alcuni nel capo di cotal pietra intagliare un turbante. Ma alcuni altri di quelli, che sono più grandi et richi, fanno in quel campo, dove sono i sepolcri, un cimiterio a parte, ponendo il corpo in qualche arca grande di pietra o di marmo, intagliandovi ancora lettere in Turchesco per di sopra. Per cotali effetti usano i Turchi subito fuori della città over d' altro luogo di porre le boteghe, dove i petraiuoli lavorano tali pietre da morti. In alcuni luoghi vi sepeliscono ancora i Christiani a simil modo, intagliandovi una croce nel mezo della pietra. Dentro di questa città non vi stanno se non Giudei et Greci, pochi Turchi dimorandovi et perciò non vi sono boteghe di valore alcuno. Ha le case co 'l solaro assai buone, rispetto alle turchesche, fatte di mattoni, secondo la costuma del paese. Non vi si vede reliquia alcuna di antichità et nobiltà di città famosa, o se vi è, quelle persone ignorano. Vi è solamente una chiesetta di Ragusei posta in assai remoto loco. Ma il più bello et frequentato luogo et pieno di boteghe et d' ogni sorte merci, è per tutto quel spatio per quanto si distende la collina, la quale dopo che Andrinopoli venne in potestà de Turchi, di tempo in tempo fu ripiena di case, di moschee, di bagni, et d' altri edificij, talchè in breve tempo divenne molto piena d' habitatori et mercatanti.

Questa collina, la quale di sopra s' è detto esser alla settentrionale parte della città, è circondata da tre parti dal fiume *Tonsa*, cioè da tramontana, da ponente et da mezo giorno oltra la città murata, come s' è gia detto. Questo Tonsa è fiume assai vago et della grandezza del nostro Bacchiglione, et viene dal monte Emo, ch' è a tramontana, et corre verso mezo giorno, ma quando poi si avvicina alla collina corre verso ponente infino all' ultimo di detta collina; dove giunto, circa una buona ballestrata lontano dall' habitationi, riceve in se un' altro fiume, poco di se minore, detto *Arta*,[1] il quale come si può congetturare, che intenderlo non ho potuto, viene anch' egli dall' Emo, et corre massime in questo loco verso levante. Quivi un pochetto avanti, che questo fiume Arta entri in Tonsa, et che venga a perdere il suo nome, vi

Tonsa.

Arta.

[1] Tundža i Arda, Rad, knj. C., 112.

*

Digitized by Google

è fabricato sopra un ponte di pietra longhissimo, il quale ponte tira da tramontana a ostro verso la città. L' Arta dunque, passato che ha questo ponte, entra come s' è detto quasi di subito in Tonsa, e quivi perde il suo nome. Questo Tonsa piegandosi un poco verso mezo giorno, seguita il viaggio suo allongo quel ponte, bagnandolo da un lato. Andato alquanto a questo modo si divide poi in due rami. Il maggior ramo, ch' è il destro, subito sottentra il ponte. Il minor ramo ancor' egli un poco più oltre entra sotto a questo ponte, et poi si avicina ad un bastione della città, et lo bagna come s' è detto. Correndo così alquanto di nuovo si congiunge con il ramo più grande et così unito insieme corre una archibugiata, come s' è detto, lontano dalla città, essendosi voltato verso oriente. Oltra questo fiume, dalla parte verso mezo giorno per altretanta distanza, corre pur verso oriente il fiume *Marizza* in lingua crovata così nominato, *Naricch* i Turchi dicendolo et *Marogna* i Greci, da moderni creduto l' *Hebro,* fiume molto celebrato da poeti. Questo fiume Marizza viene da occidente, et nasce in uno loco del monte Orbello chiamato Zamocho, ove sono fodine d' argento et per le quali i Turchi fecero guerra co 'l despoto della Servia.

Marizza.

Coloro che vengono da Scopia per andare a Filippopoli, cavalcato che hanno poco meno di cinque giornate, havendo sempre a mano destra il monte poco lontano, passano a guazzo il fiume Marizza, miglia cinque avanti ch' egli arrivi ad un vilaggio posto tra 'l Rodope et l' Orbello. Et poi scorso ch' egli ha quel vilaggio, et uscito fuori della stretezza de monti, havendo sempre l' Orbello alla mano destra, sbocca nella Thracia, et con circa due giornate perviene a Filippopoli, et di quindi bagnando altri popoli et terre grosse, andando pur sempre verso l' oriente, viene infino a questo luogo. Egli è più grande assai di Tonsa, ma corre men velocemente. Questi due fiumi così correndo l' uno distante dall' altro circa una archibugiata, come s' è detto di sopra, passato che hanno la città d' un miglio italiano, si congiungono insieme, et Tonsa perde il nome, venendo detto Marizza, il quale seguitando il suo corso, et innavigabile per esser molto vadoso, vassi poi a mettere nel mare detto Arcipelago, disotto ad una terricciola ancor ella detta Marogna, dal fiume prendendo il nome, et posta alla ripa simistra di quello et più in sù della sua bocca miglia cinque, le quali sono navigabili. Da questa terra di Marogna si va in tre giornate per terra a Silivrea. Hora che Andrinopoli sia posta sopra il fiume Hebro, io non so, come si posse affirmare, perciochè è cosa chiara, se vogliamo credér a Tolomeo, et al resto degl' antichi, che Tonsa non può esser ne il fiume Hebro, ne meno il Nesto, fiumi famosi della Thracia, perchè et l' uno et l' altro separatamente correndo, sboccavano nel mar Egeo, ma Tonsa entra in Marizza come s' è detto. Anzi il signor ambasciator nostro, il cui giudicio et se non da laudare, constantemente affirmava ancora Marizza non esser l' Hebro, ma il Nesto, et dicea non poter sapere ne congetturare, qual si fosse questo Hebro. Ma quali in vero fossero tutte le sue

Digitized by Google

ragioni a me non sono note, ne meno mi saprei totalmente risolvere a darne giudicio. Perciochè se noi consideriamo il nascimento suo: egli appare più tosto esser il Nesto che l' Hebro, sicome l' ambasciator nostro dicea. Ma se dall' altro canto risguardiamo lo sboccamento suo nel mare disotto da Marogna, cagiona, che noi non possiamo quasi far altramente, che tenere Marizza esser l' Hebro. Et ciò tanto più facilmente mi do a credere, sapendo io, che a Chrizopoli, città distrutta, et hora una picciola villa, posta sopra il mare, sbocca in quello un gran fiume, ma tuttavia minor di Marizza, il quale considerata la distanza, verso ponente andando, cioè giornate tre di viaggio, che sono da Marogna a Chrizopoli, viene a manifestarsi esser il Nesto, situate dagli antichi quasi in quel proprio luogo. Ma sì per l' autorità dell' ambasciatore, che tiene altramente, si perchè ancora gl' antichi hanno molto oscuratamente et imperfettamente descritta questa Thracia, et tutto 'l tratto, che habbiamo caminato, et li fiumi et monti che sono in esso, non voglio affirmar altro ma solamente mi basta haver avisato questo poco, acciochè qualche altro meglio vi possa pensar sopra.

Nell' alto della collina v' è come in Costantinopoli molte case et boteghe et un bezestano, ma non così grande ne così ripieno di mercantie d' ogni sorte, come è quel di Costantinopoli. Sonovi ancora molti bagni, caravazara, et moschee, tra le quali la più principale è quella di soltan Amorath, padre di soltan Mahometto, posta in cima nel mezo della collina. Ve ne è ancora un altra di là da Tonsa verso tramontana, belissima di soltan Baiazith, con molte colonne di marmo. Evvi ancora oltra questo fiume pur dalla parte verso tramontana, ma più orientale, che non è la moschea di Baiazith, passato che si ha un ponte di pietra, una strada molto longa et polita, coperta di sopra al modo turchesco, piena d' ambedue le bande di boteghe, ove si vendono solamente selle, briglie, archi, carassi, sofra (che sono quei corami tondi, sopra i quali sogliono mangiare, della grandezza di un fondo di tina et più et meno) et altre simili cose, et in somma tutte quelle cose, che di cuoio si fanno. Perciochè quivi più che altrove perfettamente si lavora. In capo di questa strada si ritrova poi la casa over serraglio del signore, dove suol alloggiare quando egli è in Andrinopoli. Dall' altra parte della collina verso mezo giorno, cioè tra essa et la città murata, vi è un belissimo portico longo circa un ottavo di miglio et più, fatto a volto et coperto di piombo, da ambe le parti pieno di boteghe, tutte ad una misura, ove si vendono diverse mercantie di cose minute. Di queste boteghe gli heredi di Ali passa, precessore di questo Mahometto, il quale lo fece fare, gran rendita ogni giorno ne cavano. Questo volto passato vespero, come li bezestani si serra. Sonovi ancora molti altri vecchi et altre strade (sicome ve ne sono ancora oltra 'l fiume Tonsa) piene di cose grosse et drappi vecchi, ma il più bello è circa questo volto

Digitized by Google

et sopra la collina. Et questo sia a bastanza circa il dir di questa città di Andrinopoli.

Cap. XIX. Dell' ambasciaria, che mando il sofi al gran Turco per concluder la pace, et d' una lettera, che narra la pompa di quella et il ricevimento, che le fu fatto dalla corte turchesca.

Mentre che trattandosi la pace dimoravamo in questa città, giunse alli sedici di febbraio una honoratissima ambasciaria mandata da schac Thamas, re di Persia al gran signore Selino per trattar la pace tra quelli, anzi più tosto per concluderla, essendosi tra loro poco innanzi fatto accordo delle differenze, per le quali già quasi eran venuti ad aperta guerra.[1] Et volendo io scrivere alcuna cosa di questa ambasciaria, per più intelligenza porrò prima una lettera, la quale fu mandata ad Arsrum, ch' è una città alli confini del Persiano, et scritta da un chiaus a Mahometto passa. Questo chiaus s' era partito a posta da Costantinopoli per incontrare questo ambasciator persiano. Questa lettera giunse avanti la venuta dell' ambasciatore, et fu tradotta di turchesco in italiano da dragomano nostro.

Lettera scritta alli passa visir tradotta di turchesco in italiano.

Dopo la salutatione questo è quello, che si fa sapere alle signorie vostre. Adesso con sanità e venutto al principio della luna di Giuma Sulacchir l' oratore di Persia, il suo supremo consigliero, chiamato *schac Culi soltan*, che ha cento et venti gentil' huomini con schuffie, o corni d' oro riccamate, con suoi cavalli, che fanno tirar a mano, e più di dugento altri cavalieri, vestiti di drappi d' oro, et circa quattrocento mercatanti Persiani, che fanno in tutto settecento huomini et mille et novecento cavalcature tra cameli, muli et cavalli, et cinque nacare, tre trombette, cinque flauti, et altri instrumenti. Et oltra di questo due cantori dell' alcorano, uno organista, uno sonatore d' un instromento turchesco, come liuto, due sonatori di pifferi et due musici, che fanno in tutto otto sonatori et uno lutinista, et quattro schiave, donne servitrici della propria camera del schac Culi. Con questa pompa essendo alloggiato una giornata vicino ad Arsrum da questa nostra parte, tutti li saym et spahi se congregarono et si uscì contra di loro con ottomila huomini, tra quali più di cento vestiti con veste d' oro et razzo, et appresso due mila huomini con celate indorate et argentate. Et in conclusione con questa pompa si uscì incontra. Il quale ornamento vedendo l' ambasciatore si stupì et disse, che tutto l' essercito, ch' era in Costantinopoli era venuto quivi, et così venuto nella città dalla matina alla sera fece suonare gli suoi instromenti. Et l' altra matina seguente l' ambasciatore invitò il passa con tutti

[1] Mon. Hung., Scr. VI, 267—73. Hammer, Gesch., III, 517—22.

Digitized by Google

li signori et officiali et fece udire la sua musica et similmente il signor passa invitò essi Persiani. Et andando così l' ambasciatore al convito, venne un' altro soltan del re, et portò all' ambasciatore schac Culi soltan un corno indorato et una veste tessuta d' oro, et se la fece vestire. Et il re di Persia ha mandato tutte l' armature di soltan Baiazith, con li suoi camelli tutti, et anco tutta l' altra roba. Et la tardanza dell' ambasciatore infino a questo tempo sono queste due cause: l' una è questa, che il re di Persia ha fatto fare due padiglioni di un pezzo tessuta la cortina di sopra d' oro, et li arbori recamati; et oltra di questo due libri d' historie, et due perle, che pesano dieci mesali et un balasso grande, come un picciolo pero, et oltra di ciò ottantadue volte cento mila tumenlich di robe, che fanno ottantadue some d' aspri, che il re di Persia manda al gran signore, rifugio del mondo et quaranta falconi Et il maggior dopo il re e schac Culi, ch' è restato del tempo di schac Ismaele et li più principali eletti, et ben ornati soltani del re, et cortigiani, et huomini suoi, per dimostration di lor pompa et possibilità si vestirno et son venuti. Ma con tutto ciò questa pompa venendo appresso all' essercito ad Arsrum tutti li Persiani si stupirno a veder la bella ordinanza delli Ottomani, et una parte di loro se ne ritorno indietro in Persia, et volendo iddio, andando l' ambasciatore la V. S. vederà de che modo et qualità principi sono et signori, et delli due più gran soltani. Hanno per huomo sei tumoni, che fanno al conto di Ottomani sei mila aspri. Il resto secondo il conto le signorie vostre faranno il conto. Et l' altra causa della tardanza dell' ambasciatori è questa, che in Servan li Persiani fecero una seditione, et vennero all' arme, et morsero parecchi, et il schac Culi soltan fù ad esaminar quelli, et così adesso è venuto. Scritta nel principio della luna di Giuma Saluchir nell' anno di Mehemet 975.

Alcune dichiarazioni sopra questa lettera.

Schac Culi soltan non è suo proprio nome, perciochè nella nostra lingua suona tanto, quanto principe servo del re, o del signore, non dandosi questo titolo di schac appresso Persiani, se non alli re. Luna di Giuma Salacchir nell' anno di Mehemet 975. viene ad esser il mese di decembre della natività del redentor del mondo mile cinquecento et sessanta sette. Ma per più chiara intelligenza dell' anno macometano egli è da sapere, che Macometo, il quale dagl' Arabi e detto Mahoma, et dalli Turchi Mehemet, nacque nella città di Mecca, posta tra l' Arabia Felice, et Deserta, de padri idolatri et gentil' huomini, circa gl' anni di Christo cinquecento et settanta, ne tempi di Mauritio imperatore. Et quivi essendo d' età di quaranta anni, incitato dal diavolo cominciò a publicarsi a suoi cittadini se esser profeta di dio. Et così persuadendo le genti, continuò nella città di Mecca dieci anni, nel qual tempo fece scrivere molti capitoli del suo alcorano, il quale nome in arabesco

Digitized by Google

significa tanto quanto congregatione o radunamento di capitoli over salmi, essendo tutto l' alcorano fatto in versi. Ma finalmente i cittadini più potenti di Mecca et principalmente nove suoi zij, tutti fratelli di suo padre, tenendolo per uno huomo pazzo, indemoniato, et solevator del popolo procurarono d' incarcerarlo et ammazzarlo. La qual cosa presentendo Macometo, se ne fugì con tutti i suoi seguaci in Almadina, la quale ancora è detta Medina Talnabi, cio è città del profeta, città posta nell' Arabia deserta più verso il settentrione di Mecca et lontana da quella circa dieci giornate da carovana. Quivi seguitato da molti cominciò poi per forza d' armi a farsi temere et obedire, et quivi diede ancora fine al suo alcorano. Da questa sua fuga dunque over esilio, che in lingua arabesca è detto alhegera, i Mahometani presero poi il cominciamento dei loro anni. Questa fuga la quale fu anco il principio del regnare di Mahometto, accade nel cominciamento dell' anno del signore sei cento et ventidue nel tempo di Heraclio imperatore, come si può ragionevolmente affermare, considerandosi la debita difalcatione, che dagl' anni nostri agli anni loro si dee fare. Perciochè gli anni turcheschi lunari, i quali sono di doci lune intere, vengono ad esser più brevi degl' anni nostri solari; presupponendosi dunque, che li sudetti anni, cioè novecento et settantacinque di Mahometo, e mile cinquecento sessantasette del nostro salvatore siano compiutamente finiti, l' anno de Mahometani verrebbe a cominciare nel primo mese dell' anno sei cento et ventidue della salute nostra. Il che si confronta ancora con gli anni della vita di Mahometto, il quale era di circa cinquanta anni, quando si fugì di Mecca, et cominciò a regnare in Almadina. Poi nel sei cento et ventitre cominciò (come i nostri historici affermano) a molestare l' imperio romano nel duodecimo anno del regno di Heraclio. Et poi, dopo haver occupate molte provincie, morse, essendo di età di anni sessanta tre, et fu sepolto in Almadina, dove tutto dì li Mahometani vanno in peregrinaggio per visitare la sepoltura sua. Secondo questo anno dunque lunare, il quale contiene trecento et cinquanta quattro giorni, li Turchi notano l' ationi loro, et le tregue, che fanno con i principi nostri, et li tributi, che si fanno pagar da quelli, vogliono che siano misurati secondo questo et non secondo il nostro, et perciò quando sono scorsi trentacinque anni delli nostri, essi vogliono che in vece d'un tributo, se gliene diano due. Et ciò osservano principalmente, quando vogliono usar straniezza et rigorosità con qualche d' uno.

Donde cominciano gli anni loro i Turchi.

Saym nella Natolia si chiamano quelli soldati, che arrivano al compiuto numero dell' intrare assignategliele per stipendio, cioè ch' hanno d' intrata venti mila aspri all' anno. Et questo grado é più honorevole di quello dello spahi.

Un miscale viene ad esser dieci sycli, overo quattro drame. Tumenlich in Persiano è tanto quanto a dir aspro, et tumen mille, et aspro in greco significa bianco, et i Turchi chiamano questa moneta akcia, che pur significa bianco, et cinquanta di queste mo-

Digitized by Google

nete fanno un scudo d' oro. Servan è un nome di provincia, et dicesi esser la Media. Questa provincia si distende sopra la ripa del mar Caspio, hora Bachu, per giornate sette, cioè da Maumutaga over Mamurcagi, porto celebre, infino a Derbent, città ancor essa, celebre passo, nel qual tratto v' è la città Bacchù, posta sopra il mare. La principal città di Servan è Sumachia lontana da Derbent giornate cinque. Questa Servan provincia potrebbe forsi haver preso il nome da Sabran, bella città, lontana da Derbent giornate quattro. Era già regno a parte, ma fu soggiogato poi da Ismaele, padre di questo presente Thamas.

La dove il chiaus scrittore di questa lettera parla della qualità di questo ambasciatore et di quell' altro soltan, et delle loro entrate, si fa beffe di loro.

Questo ambasciatore si partì di Thebris città regale di Persia. Et dicesi che dopo che cominciò a toccar il paese del Turco infino all' arrivar suo in Andrinopoli, vi è andato di spesa cento et sessanta mila ducati.

Il gran Signore per ricevere questo ambasciatore honoratissimamente, oltra la grandissima moltitudine dello popolo, che dentro et fori della città Andrinopoli, sparso per quelle strade attendeva la venuta sua, vi mandò incontra tutti i cavalli della sua corte con molti begh et aga l' emitalem, ch' è sopra a gli stendardi, et quasi tutti li giannizari et aiabassi, et altri d' altre sorti. Nel ritornar indietro che fecero, venivano innanzi molti spahi et altri cavalieri, cortigiani, poi l' emitalem con la sua squadra Dapoi molti begh et altri capitani turchi con le lor famiglie in ordine. Poscia seguitavano sei huomini a cavallo, i quali sopra la groppa dei lor cavalli havevano sei leopardi, i quali suole usare alla caccia il gran Turco. Poi seguitavano alquanti altri pur a cavallo, i quali nelle mani tenevano longhissime aste, huomini giocatori all' egittiana, et moresca. Dapoi seguitava il chiausbassi con alquanti chiaussi et Persiani, et dietro a costoro una gran moltitudine de giannizzari, dietro a quali subito veniva l' ambasciatore, il quale Isnam primo capicipassi teneva a mano destra et era acompagnato da sessanta, over settanta Persiani, i quali dimostravano esser di honesta conditione. Pervenuto che fu l' ambasciatore persiano alla vista nostra (dove erano ancora di dentro riposti gl' ambasciatori nostri) dimandò ad Isnam, che gente eravamo. Egli gli rispose, che la erano gl' ambasciatori mandati dal maggior principe, che tra Christiani fosse nomato imperatore, il quale volea far pace con il gran signore. L' ambasciatore soggiunse, che volentiera li salutarebbe. Isnam udito ciò subito voltò il cavallo verso dove eravamo noi. Gl' ambasciatori nostri, i quali erano di dietro ad alcune gelosie, vedendoli venire alla volta loro fuori sopra l' uscio si fecero, et così et con parole et con cenni si salutarono. Tra l' altre il Persiano disse alli nostri, che volentieri parlerebbe con essi loro, piacendo però ciò al gran signore. Hebraino dragomano ch' era con i nostri ambasciatori era l' interprete. Fatta questa salutatione si

Digitized by Google

partì, et non si parlarono più. Lo seguitava poi di dietro molta turba et di Turchi et di Persiani. Passati due giorni questo ambasciatore presentò secondo il costume tutti li passa visir, mandando i presenti per lo suo checaia. Il giorno dietro presentati li passa, egli stesso poi andò a visitarli, dove nell' andare gl' intravenne un caso strano. Un giamogliano (mentre l' ambasciatore s' era inviato per andar a visitar Mahometto per lo primo) se gli fece incontro, et gli sparò un' archibugiata, per ammazzarlo, ma non lo colse, ma fu colto in vece sua, legiermente però, un gentil' huomo, principal suo, in un braccio. Il Persiano spaventatosi, credendo di esser tradito, voltò il cavallo per ritornarsene all' alloggiamento. Il passa tra tanto saputo il caso, mandò subitamente gente ad incontrarlo et a iscusarsi seco. Di che l' ambasciator rassicurato seguì il viaggio suo. In questo mezo fu preso il malfattore, et fù condotto alla presenza del Persiano et del passa, il quale gli domandò, per qual cagione egli gli havesse sparrato quell' archibugiata. Il giamogliano senza turbarsi rispose, che ciò per altro egli non haveva fatto, che per esser quello ambasciatore un eretico, et mandato da un re eretico, et inimico delli lor santi, et che per ciò non era conveniente, che venisse a far pace co 'l suo signore, et che di quella non ne era degno. Il che udito dal passa, fu condannato il giorno dietro ad esser strassinato per la città a coda di cavallo, et tagliatali una mano esser decapitato L' ambasciator persiano andò poscia alli ventidue del sudetto mese a presentar et basciar le mano al gran signore, mandando inprima innanzi li presenti sopra quaranta quattro cameli, dieci de quali erano suoi. Il presente del re fu un alcorano con l' autorità sola d' Ali, secondo che essi tengono, et ciò è di costume loro sempre appresentargliene uno. Haveva le coperte ricamate d' oro et di gioie. Presentò gli ancora un libro d' historie pur' anch egli ricamente coperto. Di più una cassettina, nella quale v' era dentro un balasso bellissimo, et due perle molto grosse, et oltre a ciò due borse un palmo longhe tutte piene di gioie. Otto piati firuarij, i quali si disfanno, se gli vien posto dentro veneno. Questi piati firuarii sono quelli, che noi chiamiamo di porcellana, et sono fatti nella China, provincia nell' ultime contrade d' Oriente, et sono di terra, la qual viene conservata più di cinquanta anni sepolta sotto terra, acciochè divenga fina, et il padre la sotterra per il figliuolo, et così di mano in mano. Di più v' erano due padiglioni bellissimi, come si contiene di sopra, venti tapeti di seta grandi et molti altri piccioli pur di seta et d' oro, figurati tutti d' uccelli et d' altre sorti animali, nove ombrelle, che si tengono dinanzi alle porte de i padiglioni, cosa che tra Christiani non ho visto usare, nove tapeti di pelo di camelo bellissimi. Nove selle tutte lavorate alla Persiana con gioie et sette bastoni d' argento, sette scimitare che haveano li fodri rossi, sette archi con le lor freccie et carcassi, tutti lavorati d' oro et di gioie. Presentogli di più altri tapeti nomati teftich,

Il Persiano fu quasi ammazzato da un giamogliano.

Presenti al gran Turco.

Digitized by Google

fatti di lana finissima et grandi talmente, che sette huomini un solo ne portavano. I falconi morsero per lo viaggio.

Il presente, che a nome suo al gran signore fece l' ambasciatore, fu uno alcorano, un padiglione grande et bello, scimitare, archi, et carcassi et alquanti tapeti di seta et di pelo di camelo. L' ambasciatore veniva honoratissimamente accompagnato così da Turchi, come da suoi gentil' huomini. Andavano innanzi oltra molti altri, in bella ordinanza una pomposa cavalleria de spahi et chiaussi et altri cortigiani, tutti bene a cavallo et riccamente vestiti, molti con vesti di broccato d' oro et di veluto, et altri con damaschi et altri sorti di sete. Dietro a costoro poi venivano da trenta persiani a cavallo, vestiti alla persiana con vesti tessute di varij colori di lana et altre di varij pezzetti di cremesini et taffettà di diversi colori, facendone minutissime figure d' huomini et donne, di cavalli et d' altri animali, et altre vesti fatte a foggioni. Ve ne erano ancora uni con vesti di broccato d' oro, ma non così bello, come il turchesco, et qualche d' un altro con vesti di velluto, et pochissimi con vesti di panno, perchè et di questo et di quello, ancorchè abondino, et di seta, et di lana, non ve ne hanno, se non lo pigliano da Portoghesi, che trafficcano a quelle parti per lo golfo Persico. Et il più delle vesti loro sono di lana imbottite de bambagio, overo figurate. Dietro a questi cavalli venivano molti Persiani a piedi, forsi tutti servitori, et da poi venivano altri cavalieri Turchi et in ultimo un cavallo dell' ambasciatore, condotto a mano da alcuni Persiani. Dietro al cavallo seguitavano poi da ducento giannizzari, et nella fine di questi veniva solo l' ambasciatore, egli et il cavallo pomposissimamente addobato. Haveva di sopra una veste di velluto cremesino, ma con altri colori mischiata. La sella et le redine et la testiera del cavallo nei debiti luoghi erano tutte lavorate di gioie, et quel drappo medesimamente, che vi usano con essi, come i Turchi et gli Ungari di porre per ornamento sopra la groppa del cavallo, era tutto ricamato di Turchine. Quel corno, che avanza di sopra dal turbante dei Persiani più d' un palmo et mezo, da Turchi chiamato metevenchia, era tutto lavorato d' oro, et di diverse sorti gemme. In somma per tutto v' eran gioie.

Dietro all' ambasciatore seguitavano da cento et quaranta cavalli persiani gentil' huomini, et altri della sua corte, vestiti al modo di sopra, chi bene et chi male secondo il potere. Parecchi di loro havevano quel corno lavorato d' oro, ma la più parte l' havevano coperto di panno rosso, come è 'l loro costume, et perciò i Persiani da Turchi sono chiamati Chezilbassi, cio è capi rossi, et ciò più tosto per ischerno, che per altro; perciochè i Turchi soleano chiamare i Persiani al tempo di Ussucanzano et degl' altri re, Agiamini cioè huomini Grezzi et rozzi. Ma poichè Ismaele sofi cominciò a regnare, havendo scacciato i veri heredi et che fece portare alli suoi quel corno sopra la testa di color rosso, furono cominciati a chiamare Chezilbassi, come s' è detto, ma torniamo a proposito.

Digitized by Google

Seguitavano ancora altri a piedi dietro a costoro di sorte, che tra tutti, cioè quelli ch' erano andati innanzi, et quelli ch' andarono ancor dopo al mangiare, che fecero nel divano, arrivavano al numero di cinquecento. Ma con tutto ciò ancorch' essi (come s' ha da credere) havessero dimostrato tutta la lor pompa, pur non facevano così bella vista, come i Turchi, nemeno sono così begli huomini come quei, essendo quasi tutti bruni, et più tosto piccioli che grandi, et hanno gran simiglianza con gli Spagnoli. Vestono quasi al modo turchesco, solo i dolimani sono più scollati dinanzi, et non se li affibiano dalla parte davanti, come i Turchi, ma tirando la parte sinistra sopra la desta con tre o quattro stringhe se gli allacciano sotto il braccio destro: et quella veste che portano di sopra, non vestendo le meze maniche di quella, la portano così ad armacolo, ne nelli turbanti loro non invogliono poi tanto pannolino, ne li fanno su la forma dei turcheschi; et il corno loro è più longo et più sottile assai di quello, che usano i Turchi, nella cima essendo più grosso che nel mezo. Et questo cotal corno i Persiani tutti egualmente lo portano. Disinato che tutti hebbero, l' ambasciatore con trenta otto suoi gentil' huomini tutti vestiti di broccato d' oro figurato alla persiana, andò secondo il costume a far riverenza al gran signore. Il suo checaia portava in mano un vaso d' oro, nel quale era la lettera del re di Persia al gran Turco, al qual poscia, partiti che si furono i Persiani, tutti i presenti furono portati davanti. Il gran signore ordinò, che per le spese ordinarie del viver loro si numerassero ogni giorno cinquecento ducati d' oro, perchè in vero erano molti, et molte bestie haveano. Queste spese, che fa il gran Turco agl' ambasciatori, cominciando subito quando sono entrati nel suo paese, et finiscono incontinente che hanno dato compimento al negotio, per lo quale sono venuti. Et così fu fatto a noi, perchè alli 17. di febraio si conchiuse la pace, et alli 18. non mandarono la provisione, che mandar soleano.

Il presente re di Persia si chiama Thamas, et fu figliuolo d' Ismaele. Ha dodici figliuoli tra maschi et femine, et è ancora di buona età; perciochè quando cominciò a regnare, che fù nell' anno 1522. havea solamente dodici anni. Nell' imperio del persiano vi sono molti gentil' huomini, signori et baroni, ma sono poverissimi di denari, consistendo tutta la lor richezza nelle gioie, sete et lane et altre simili cose, abondando ancora di bestiami grandemente. Costoro et se bene di nobiltà avanzano i Turchi, di civilità di costumi credo io, che poco gli vadino innanzi, conciosiacosachè nel divano molto ingordamente mangiavano, et oltre a ciò riponevano ne mocechini pezzi di carne di castratto, et empievanoli di quelle minestre di riso, come usiamo far noi delle confettioni. Cosa, che a Turchi dava, che dire. Et ancorchè appresso loro siano gran signori, non stanno però di contrattar mercantie. Io vidi uno, il quale havea per moglie una figliuola del re, che dimostrò nel nostro caravazara alcune gioie che havea, per venderle. Gli ambasciatori havendo inteso, che costui era nel loro alloggiamento, lo

Digitized by Google

riceverono per raggionar con lui così all' improvisa et dimesticamente in una camera insieme con suoi compagni. Egli si maravigliava hor di questa, hor di quella cosa, ch' era nella camera, et del letto, et delle cortine di quello. Ma sopra tutto gli piacque uno horologietto indorato, che pendeva ad un parete. L' illustrissimo nostro glielo donò, ma esso ne all' hora ne dapoi non dimostrò segno alcuno di gratitudine verso quello, come da genero di tal re conveniente cosa era d' espettare.

Cap. XX. Seguita la descrittione del viaggio, cioè d' Andrinopoli infino al monte Rodope.

Ma ritornando al viaggio nostro io dico, che fatta la pace, over tregua et presa licenza dal gran signore, noi alli venti di marzo 1568. partimmo d' Andrianopoli per la corte cesarea, et venimmo in hore sei et meza, et miglia sedici a *Mustafa most* Mustafa most. in crovato, che in turco dicesi *Mustafa chiupri*[1] cioè Mustafa chiupri. ponte di Mustafa, grosso et buon casale. Quivi questo Mustafa fabricò un bellissimo ponte sopra il fiume Marizza, di longhezza più d' un ottavo di miglio, il qual ponte dà il nome al luogo. Fabricò ancora qnivi una grandissima et commoda stalla con un caravazara et una moschea con molti marmi et una scola ancora. Questo Mustafa era passa visir di Selino primo. Narrasi, che il gran Turco commise una volta a costui, che dovesse tor la vita a Solimano unico suo figliuolo. Il passa essendoli venuto a compassione della casa ottomana, la quale era già spenta per la crudeltà di Selino, nascose Solimano, et ammazzò un altro giovinetto in vece di quello, et mandò dir al signore, qualmente havea esseguito tutto ciò, che gl' havea imposto. Selino di là a qualche tempo, credendosi esser solo rimasto della casa ottomana, et ramaricandosi una volta con questo passa, che non havea figliuolo alcuno, et che sopra ad ogn' altra cosa desiderava di lasciar morendo l' imperio a qualche herede, fu dal passa (il qual non volse preterire tal occasione, havendo preso animo per la doglienza et melanconia che vedeva nel signore) avertito con simil parole. Signore se tu vuoi et se sopra la tua testa mi prometti di perdonarmi, io bene t' insegnerò un herede. A che acconsentendo il signore, il passa gli discoperse tutta la cosa. Di che Selino ne fù grandemente contento, et abbracciandolo gli fece grandissima festa. Questo passa poco da poi se ne morse. Tale historia il nostro ambasciatore raggionando con altri Turchi et altri mentre a piedi passavamo il ponte, andava raccontando. Da Mustafa most venimmo ad Arambli, overo Armali,[2] villa de Turchi. In questa giornata incontrammo più di cento et cinquanta prigioni, tra huomini, donne et fanciulli tutti Crovati, presi da Turchi pochi giorni innanzi contra le conventioni, che stanno. Da Arambli in hore undici, miglia 28, venimmo ad Arambli.

[1] Mustafa Paša Köpri, Rad, knj. C., 118. [2] Harmanlija.

Digitized by Google

Zemische. alloggiare a Zemische,[1] villa di Bulgari Christiani. Da Costantinopoli infino a questa villa sempre ritrovammo habitatori greci, et da quì innanzi si trovano Bulgari. Questa villa Zemische è libera dal tributo de figliuoli et da pagar lo spanzi, et è obbligata solamente al signore, pagandoli l' arraz et servendolo alla guerra, tagliandoli l' herba et facendogli simil servigi.

Da Constantinopoli infino a questo luogo è pianura molto ineguale, et campagna mal coltivata et poco fortile. Di quivi in hore
Cagiali. quattro et meza, et miglia dieci pervenimmo a Cagiali[2]
Zurizza. in turco, et Zurizza in bulgaro, villa de Bulgari et Turchi. Quivi si comincia a trovar campagna piana, ma poco coltivata. Et da poi venimmo in hore sette et meza, et miglia diciotto
Cognus. a Cognus[3] buona villa. Gli habitatori sono Bulgari et Turchi. In questa villa vi è una moschea di pietra et marmi, secondo il luogo assai bella. Di quivi poscia in altretante hore et miglia aggiungemmo a Filippopoli città. Avanti il giungere a questa città, circa un miglio, vi si trovano alquante grandissime stalle, ove sogliono dimorare parte delli camelli del gran signore. Questa città (che da Turchi è chiamata *Filibe)* fu fabricata, o rehedificata da Filippo re di Macedonia, et come appare era posta sopra tre monti over colli, et perciò fu chiamata ancor *Trimontium.* Questi colli sono alla destra di Marizza, l' uno dietro all' altro da greco a libecchio over garbino, lontani dal monte Orbello (che gli sta a mezo giorno, et oltra il quale è la Macedonia) circa due o tre miglia italiane. Plinio[4] pone Filipopoli sotto il monte Rodope et tace così celebre fiume. Et certo se quel monte fosse il Rodope, io non saprei poi qual si fosse l' Orbello. Per il che appare quanto oscuramente per non dir altro, gl' antichi habbiano descritto questa regione. Nel maggior de sudetti monti, cioè quello ch' è più vicino al fiume et più verso oriente degl' altri, era la rocca et il palazzo regale, come per le vestigia si conosce, ove gl' habitatori dicono, che nacque Alessandro Magno. Vedesi ancora certe reliquie di chiesa.

Questa rocca era in parte cinta di mura, delle quali ancora una gran parte con due porte rimangono in piedi, et in parte era munita da rupi et da balzi dific lissimi ad esser ascesi. In questo luogo vi stanno solamente Greci et alquanti Giudei, et quivi è una belissima vedetta. Si scopre per ogni verso un gran spatio di campagna et massime di là dal fiume verso settentrione infino al monte Emo. In questa campagna nell' orientale, ma molto più nell' occidentale parte della città, per spatio di più di venti miglia si veggono infiniti tumuli di terra, et quasi tutti alla sinistra del fiume, per i quali appare senza dubbio ivi esser stata qualche grandissima battaglia, come anco affirmano tutti gl' habitatori. Per il che pensano alcuni, che quivi combatessero quei quattro gran Romani: M. Antonio, et Ottaviano da una parte et Bruto et Cassio dall' altra,

[1] Semizče, Rad, C., 118. [2] Kajali; [3] Konjštica ili Kemer Kiupriju; Rad, knj. LXX, 51; knj. C., 116, 119. [4] Plinius, IV., 11, 14.

Digitized by Google

credendo essi quivi esser li campi Filippici, ma di gran longa s' ingannano, perciochè la città di Filippi, ne' cui campi in verità combatterono, è posta dagli scrittori in Macedonia, et Filippopoli in Thracia. Oltre a ciò la descritione della battaglia et del sito, il qual pongono gl' historici, a patto alcuno non può convenire con questo, et non havrebbono taciuto così famoso fiume. Il resto poscia della città si distendeva sopra que' due altri monti, contenendo in se la pianura adherrente, come per alcune rovine si puo congetturare. Ma hora li Turchi habitano solamente circumcirca il primo monte, ove sono moltissime case fatte al modo loro basse et con legni et terra composte. Queste case il fiume Marizza (facendo ivi una picciola volta) le divide in due parti, lasciandone la maggior parte verso oriente alla sinistra ripa, dove è il bezestano. La campagna, che si vede quivi d' intorno, è piana et fertile, ma poco coltivata. Lasciando questa città, dove per un giorno dimorammo, venimmo in hore otto et meza et miglia venticinque a Taatarpasarsich, buon casale. La campagna è piana, ma poco coltivata. Et di quivi poscia in hore sette meza et miglia ventiuno ad una villa, detta in bulgaro Vaterna et in Turco *Dervent.*[1] Questa villa è posta sopra le radici del monte Rhodope infestato alle volte da assassini. Questo monte è chiamato in Bulgaro *Bucovagora*, che nella nostra lingua suona „monte di frassini", perciochè quivi ve ne è in moltissima abondanza. Alcuni hanno lasciato scritto il monte Rhodope chiamarsi *Vasigliza*, ma non debbono intender di questo. In questa giornata passammo Novazella,[2] dove alloggiamo nell' andare. Da Costantinopoli infino a questo monte si contiene la Romania, ch' è la principal parte della Thracia, cioè quella che guarda verso ostro, et che risponde alla marina infino all' Elesponto, cioè stretto di Galipoli. Egli è ben vero, che in tutto questo tratto non si parla greco sempre, parlandosi bulgaro da Zemischè in quà, et perciò questa parte secondo la lingua non nella Romania, ma nella Bulgaria si doverebbe porre. È da sapere ancora, che spesissime volte sotto questo nome di Romania dalli scrittori è compresa tutta la Grecia. Questo tratto, che noi abbiamo fatto per la Romania, è posto tutto in pianura. Bene è vero, che da una giornata, passata Filipopoli in là, verso oriente, è tutta pianura ineguale, dimodochè non è ne colline, ne pianura, non vedendosi un mezo miglio di campagna piana, et è più tosto sterile, che altramente. In questi luoghi, i quali io chiamo casali, vi habitano generalmente et Turchi et Christiani. Vi sono mercanti di diverse boteghe, molte et poche secondo la capacità del luogo. Le case sono di legno et qualch' una di mattoni crudi, congiunti con terra o fango, che si sia, case basse et triste. Sonovi ancora li caravazara et alcuna moschea, ma non già bezestani. Nelle ville non vi sono ne caravazara ne moschea, ne vi

Taatarpasarsich. Rhodope. Bucovagora.

[1] Tatarpazardžik i Vjetren, Rad, C., 120. [2] Bukovagora, Vasilica i Novoselo, Rad, C., 121.

Digitized by Google

habitano mercanti et le più sono habitate solamente da contadini christiani. Le loro case, o più tosto capanne, sono fatte di paglia, et di gratici incretati, picciolissimi et tristi, et non se ne vede pur una di muro o di legno, se per sorte non è la chiesa, sicome in alcune ville si ritrovano. Et vivono secondo la greca religione.

Cap. XXI. Seguita il viaggio per la Bulgaria, dal monte Rodope infino a Nissa città.

Da questa villa di Vaterna partendoci noi pervenimo in undici ore et meza, et miglia venticinque a Vaccarel in Bulgaro, et *Allagiaclisse* in turco, villa posta in Bulgaria. In questa giornata
Rodope. passamo il monte Rodope, monte celebrato molto da poeti greci et latini. Egli non è di troppa altezza, ma è largo con le spesse montate. Tende da garbino (il fiume Marizza separandolo dall' Orbello) infino al monte Emo verso greco, incantenando quasi questi due monti insieme. Nella cima di questo monte v' è una rocca
Noacch Debelle. distrutta et una villa nomata porta di Noacch Debelle,[1] perciochè quivi è una porta, la quale fece far questo Noacch, che fu despoto di Bulgaria, per ostare alli Turchi, che non venissero più innanzi, et per un tempo co' l suo valore difese quelle parti. Questo luogo i Turchi chiamano Capi Dervent, cioè „porta
Hyctiman. della guardia". Passammo in questa giornata Hyctiman[2] villa, ove nell' andar alloggiammo. Da questo monte Bucovagora comincia la Bulgaria. Da Allagiaclisse partendoci venimmo in hore
Sofia. otto, miglia venti a Sofia, città, havendo inprima passato un picciolo fiume, nomato *Hiscaro,* il quale corre dal monte Orbello verso l' Emo. Una lega innanzi il giunger nostro a questa città vedemmo così da lontano, dove principia il monte Orbello et dove finisce il monte Scardo, vedendosi tra l' uno et l' altro un spatio, over una bocca aperta, senza che vi sia monte alcuno. Questo monte Orbelo è chiamato dalli Turchi . . .[3] cioè *Monte Negro* et comincia con un capo quivi, et andando verso oriente, et poi verso mezo giorno voltandosi, et facendo quasi un cercchio (da che da Latini fu detto Orbello) và poi sopra l' Arcipelago a finire.

Questa città di Sofia fu fabricata da Ulpiano Traiano imperatore, et da lui nomata *Ulpianum,* et poscia al tempo de Christiani fu detta Sofia dalla chiesa di S. Sofia, una buona parte della quale si vede ancora in piedi, dimostrando, esser stata una grande et bella fabrica. È posta in piantura senza vestigio alcuno di muraglia, lontana da monte Scardo circa un miglio et mezo italiano. Questo monte, cioè quella parte più vicina alla città, è chiamata da Turchi cioè „monte secco", perciochè in quel luogo non vi si vede verdura alcuna. La città è grande et molto mercantile. Le case et le botteghe sono al modo solito. Quivi si lavorano feltri finissimi, et s' hanno a

[1] Vrata Novak-Debeljaka, Rad, C., 126. [2] Kapu Derbend i Ihtiman, Rad, C., 126. [3] Kara dagh.

Digitized by Google

buon mercato. Acconciavisi ancora ottimamente il cuoio, cioè quella sorte, che si chiama bulgarino di color rosso et gialo, et ha un soave odore. È abondantissima d' ogni sorte frutti, di pane et carne et di tutto ciò ch' appartiene al vitto humano. Non ha fiume, ma è copiosa di molte fontane. Il beghlerbeg della Romania quando non sta a Costantinopoli, quivi fa la sua residenza et quivi più che altrove i Ragusei molto vi trafficcano. Dimorammo in questa città due giorni, essendo il bariam, cioè la pascha de Turchi, ne quai giorni venne un sì grandissimo vento, che ruinò molte case et ammazzò più di quindici persone. Quelle genti dicevano, che mai più sentirono vento così grande, et certo fu grandissimo. Nel venire a questa città vedemmo ancora molti tumulli dalla parte di tramontana verso l' Emo. Il paese è piano, fertile et sofficientemente habitato et coltivato.

Il primo d' aprile partendoci di quivi venimmo a Belizza villa in hore quattro, et miglia dodici; gli habitatori sono Bulgari et Turchi. La campagna è assai coltivata et habitata. Et da poi l' altro giorno arrivammo in hore otto, miglia venti a Calatino, villa.[1] Questa è posta tra le fauci del monte Emo et Scardo, i quai monti quivi vengono molto a ristringersi insieme, facendo una picciola vale. Calatino.

Il fiume Nesso dagli habitatori nomatto *Nissafa*, nasce vicino a questa villa, in una rupe del monte Scardo, chiamata in Bulgaro *Stara planina*, che vuol dire „monte vecchio", et corre tra mezo questi due monti lasciando l' Emo alla destra et va verso ponente. Gl' habitatori sono Bulgari et franchi d' ogni cosa, eccetto che dall' arracch, et altri servigij, come di sopra s' è detto. Da Calatino in hore sei et meza, miglia dicinove venimmo a Pyrota in bulgaro, et in turco Zarchuù, buon casale, posto alla sinistra ripa del fiume Nissafa, il quale gli passa a canto nel fine d' un colle detto *Cunorovice*, il quale colle viene dal Scardo. Quivi è una rocca, che adesso è quasi tutta per terra, dove quasi sempre soleva stare il deposto. Di quivi havendo il sudetto colle alla mano destra et costeggiandolo venimmo fino appresso lo Scardo, et poi lo passammo, et arrivammo in hore sei, et miglia diciotto a Zuha Clisura,[2] ch' è quanto a dire „secca clisura", villa de Bulgari, et è così detta dalli monti contigui sterili et sechi. In questa villa vedemmo assaissime putte, che molte di loro erano belle, le quali tutto quel giorno (perciochè era di domenica) non fecero altro, che ballandoci attorno, festeggiare, ma però chiedendoci sempre degl' aspri. Tre o quattro di loro cantavano a vicenda, rispondendosi a modo di cori, canto barbaro, et rusticale, et altre a due a due pigliavansi per mano. L' una portava in testa quella sorte di capello, over beretta, che ha quelle punte fatte a vela, la quale di sopra habiamo Pirota. Zarchuù. Stara planina. Zuha Clissura.

[1] Bjelica i Kolatin, Rad, C., 128. [2] Pirot, Kunovica i Suha Klisura, Rad, C., 129.

Digitized by Google

descritta, et questa faceva da huomo, et l' altra imitava quello, ch' era cioè donna, et così danzavano, venendosi sempre ad incontrare. Nel principio cominciano pianpiano, et poi soccesivamente andando crescendo il passo vengono infino a tanto, che fortemente galopano, seguitando tuttavia il canto loro, il quale ancor egli proportionevolmente va crescendo infino al cridare altamente di sorte, che quale è il ballo, tale è il canto aspro et barbaresco. Queste donne et fanciulle usano di portare le maniche et il colaro et il da basso delle camicie lavorato di lana di diversi colori, et qualche d' una di seta. Al collo et alle braccia portano molti manili, composti di varie sorti monete d' argento cioè d' aspri, et d' ongarini, et d' altre. Pendono le ancora all' orecchio di simil monete in gran quantità, et altre pongonosi orrecchini d' argento di sopra indorati grandi, et alla guisa fatti di quelle rottellette, che si pongono per ornamento alli morsi delli cavalli.

Et in vero portano gran peso all' orecchio, et tale, che gliele fa grandi et pender giù più assai del naturale. Oltre a ciò portano in capo una molto strana foggia di capello o beretta, che la si sia. Questo è fatto a similitudine d' un piato over catino, il piede del quale pongono sopra la testa, et il vacuo, il quale è molto più largo et concavo del piede, risguarda il cielo, propriamente al riverscio di quello, che usano alcune donne della Fiandra, che ancor esse portano un capello a similitudine d' un gran catino. Questo capello è contesto di vimini, et bachette sottili, et lo coprono di quello, che più le aggrada. Adornano la parte dinanzi, cioè dalla circonferenza di sopra infino al piedi del capello, che le sta sopra la testa, di molte file delle sudette monete d' argento, facendole pendere ordinatamente. La parte di dietro poi adornano con una frangia di seta o di lana, la quale lor copre tutto 'l collo. Alcune ancora adornano questi lor capelli così dinanzi, come di dietro, di penne di pavoni, che gli circondano d' ogni verso. Et tai capelli le maritate et le donzelle portano. Accostumano ancora cioè quelle, che non hanno havuto marito, di portar le treccie giù per le spalle avolte con mirabile arteficio, facendo molti trecciolini, che ad acconciargli non poco di tempo vi debbono consumare. Adornano ancor questi di simili monete d' argento. Per questo vestito appare, che cotesta gente doveva andare anticamente molto pomposamente adobata. Di tal' habito vestivano ancor le nobile et gentildonne, come habbiamo visto per alcune pitture et specialmente in una chiesa de calogieri, posta in Rascia, ove si vede ritratta dal naturale la moglie del beato Lazaro, despoto di Bulgaria et di Servia, del qual monastero più di sotto.[1] Da questa villa Zuha clissura dunque partendoci in hore nove, et migla ventisette arrivammo a Nissa città,

Nissa.

posta alla destra di Nissafa, nelli confini della Rascia, et quivi finisce la Bulgaria, la quale anticamente era la Dardania, parte della Misia superiore. In questa giornata passammo un monte

[1] Mon. Hung , Scr. II, 312—24. Rad, LXXI, 30, 32, C., 130.

Digitized by Google

di poca altezza, che deriva dallo Scardo, chiamato *Chunozagora,*[1] nel passar del quale, così la prima, come la seconda volta noi divenimmo di color verde, quasi come se fossimo stati ammalati, discesi poi dal monte, si partiva da noi tal colore. Questo paese di Bulgaria è assai bello, pieno di monti piacevoli. Et Bulgaria. la pianura rispetto agl' altri paesi è habitata molto et coltivata. Gli habitatori parlano crovato, ch' è lor naturale, ma più corotto. Questi popoli Bulgari (sotto 'l qual nome si comprendono et li Serviani et Rasciani, Bossinesi, Crovati, Schiavoni, et altri che hanno la medesima lingua) uscirono di Scithia circa gl' anni del signore 670, et come ragionevolmente si può tenere, da quella parte, ch' è posta sopra la Volga tra Cazano et Citracan, dove ancora v' è una terra, che si chiama Bulgaria, et il paese secondo che testificano alcuni frati[2], ch' hanno scritto già fa trecento e cinquanta anni, era chiamato il paese de *Byleri*, interpretato da loro la grande Bulgaria, et questo tanto più affirmo, quanto che essi stessi Bulgari dicono esser venuti da luoghi vicini alla Volga. Questi popoli dopo esser stati un gran tempo vagabondi et senza ferma stanza non consentendovi gl' imperatori di Costantinopoli, che quelli si fermassero in parte alcuna, finalmente nella Thracia vinsero, con una buona bataglia Constantino quinto[3] imperatore, per la qual rotta egli fu sforzato a concederli il paese della Moesia et della Panonia, et che in quelli habitassero. Et così essi secondo le loro nationi particolari si divisero, et habitarono il paese, il quale si vede hora esser da quelle nationi denominato, usando tutti una medesima lingua, over poco diferente.

Cap. XXII. Seguita il viaggio per la Rascia, cioè da Nissa a Belgrado, et la descritione di quella città.

Questa città di Nissa, nella quale dimorammo per due giorni, è posta in Servia, o più tosto Rascia, perchè la Servia s' intende propriamente quella parte meridionale, per la quale si va a Ragusi, et fù detta anticamente *Nessum* dal fiume Nesso, ch' è *Nissafa,* il qual bagnava le mura della città, come appare per i vestigi, che pochi rimangono in piedi, vedendovisi solo un poco di mura. Subito che s' è passato il ponte, il quale è ad oriente, veggonvisi ancora certe altre reliquie di muraglia, nella parte più alta, che propriamente appare esservi stato una fortezza. Il sito è bello discoprendosi una bella compagna con una collina, che non le sta troppo lontana. Hora questa città, la quale da Tolomeo[4] è situata ne' Dardani è un picciolo casale, et vi sono poche boteghe. Di questo loco alli d' aprile partendoci, venimmo in hore sette, et miglia dicinove a Spahicchiova in turco, et in rasciano Spahicchiova. Alessinzi[5] villa, la quale il fiumicello *Moravizza* Alessinzi. Moravizza.

[1] Niš i Kunovica, Rad, C., 130. [2] Plan Carpin, ed. D' Avezac, Recueil des Voyages, t. IV., 492. [3] Constantino IV. Rad, C., 131. [4] Ptol. l. III., c. 9. § 4; ed. Mülleri, p. 435. [5] Aleksinci, Rad, C., 135.

*

Digitized by Google

parte per mezo, lasciandone una parte di là, dove habitano i Turchi. Quivi gia eravi una rocca, posta sopra una collinetta a lato alla sudetta villa. Assambegh, ch' era passa di Temisvar, faceva all' hora in quel luogo fabricare un caravazara. Per di qui oltra vedesi molte rizare. Da questo luogo pervenimmo in hore nove, miglia venticinque a Paracchin,[1] buon casale, et città secondo loro, lasciando alla mano destra Polibam, dove alloggiammo nell' andare. Corre a canto questo luogo un fiumicello detto *Scermasca,* il quale entra poi in Morava, fiume di grandezza honesta, nel quale medesimamente entra Moravizza di Nissafa. Questo Scermasca et Moravizza vengono dal monte *Gotscena,* il quale è parte dell' Emo, et comincia a Nissa. Per di quivi sono molte colline. Et poscia venimmo in hore sette, miglia diciotto a Giaccodina, grosso casale. Passamo molte rizare. Vi è pianura con assai colline. In questa giornata ci partimmo di strada per vedere il monastero *di S. Ravanizza*[2] de frati calogieri, dove giace il corpo del beato Lazaro, despoto della Servia, il quale ce lo mostrarono, cioè una mano solamente, perciochè dicono, che per privilegi strettissimi sono prohibiti di poterlo mostrare intiero, et perciò ci mostrarono solamente una mano, tenendo il resto velato. In un dito di quella mano vi vedemmo un belissimo rubino. Per cotesta mano et per l' efiggie, che dal naturale si vede dipinta, dimostra esser stato un' huomo robusto et di gran persona, con barba grande, folta et nera. Questo monastero è posto tra monti, et è circondato di mura assai alte et grosse, con una entrata sola, ma hora sono quasi tutte rovinate. Eranvi ancora quattro buone torri, come per li vestigi si conosce. Quivi soleva habitare il detto Lazaro, il quale fece fabricare questo tempio, adottandolo di buona entrata. Non è mai stato tocco in parte alcuna da Turchi, anzi per privilegij d' alcuni imperatori turcheschi è stato alli frati di questa chiesa concesso, che liberamente possano stare et vivere a lor modo et secondo i ritti della lor religione, eccetto che non debbiano sonar campane, ancorchè alle volte le suonino, ma pianamente. Ordinariamente usano in vece di campana certi travi longhi et grossi, i quali, stando pendenti a traverso d' altri travi et asse, et percotendo in quelli fanno gran strepito. La chiesa è fabricata con bella architettura et tutta coperta di piombo. Nell' entrar della porta (la quale è bella di marmi lavorati) si vede dalla parte di fuori molte belle pitture, le quali appaiono se non hora di nuovo esser fatte, et di dentro alla destra mano v' è l' archa dove è il corpo del B. Lazaro, et dalla sinistra sono novi ritratti dal naturale egli et due suoi figliuoli piccioli Stefano et Lupo, et Maria sua moglie et il suo suocero, ch' era despoto di Bulgaria, il quale lasciando il principato al genero, si messe nell' ordine de calogeri, nell' habito de quali è ritratto. Finalmente et nel cielo

Paracchin. Polibam.

[1] Paraćin i Bovan, Rad, C., 135. [2] Jagodina i Ravanica, Rad, C., 136.

Digitized by Google

della chiesa et ne' muri vi sono belissime et finissime pitture così di Santi come di capitani antichi greci. In capo del tempio di dentro al choro v' è la sacrestia, dove è una imagine della Vergine Maria fatta, come dicono essi, da S. Luca, et è bruna et di grandezza, et di forma è simile a quella di Loreto, et affirmano, che fa miracoli. Poi vedemmo il lor refertorio, la lor cantina, cose che dimostrano, che non vivono alla fratesca. Il lor pane sono faccaccie fatte senza lievito, et cotte non nel forno, ma sopra mattoni scaldati al fuogo, i quali sono di forma rotonda come le foccaccie. Per il che non essendo levate et mal cotte, vengono ad esser un pane duro et non troppo buono, ancorchè siano di farina bianca et buona. Et cotal pane mangiasi per tutta la Bulgaria. Questi monaci vivono travagliando con le lor mani.

Partitici di quivi venimmo poscia a passar il fiume Morava sopra le barche, non potendosi a quella stagione guazzare. Questo fiume nasce nel monte Scardo, et ricevendo in se alquanti fiumicelli correndo verso maestro, entra nel Danubio appresso Zenderuù, ch'è Samandria, la quale è detta da Tolomeo *Tricornio*, et il fiume nomina *Moschio*. Da Giaccodina dunque partitici in hore quattro et meza, et miglia 12 venimmo a Bathizina villa. Passammo molte colline con boschi et un fiumicello chiamato Leponizza, che corre in Morava. Gli habitatori sono Turchi et Rasciani. Dapoi venimmo a *Poturechie* in turco, ch' è Clenovac in Rasciano villa, la quale è anco detta Palottna[1] in Unghero; è habitata da Turchi et Christiani. Passammo per pianura, con qualche collina, et di quivi arrivammo a Parcham overo Crosca[2], castello de Turchi, dove v' è anco una villa, in hore sette et miglia diciotto. Questo castello è posto alla destra ripa del Danubio, fabricato da Turchi di gratici et terra per assicurarsi (al tempo che il Temisvar et l' Ungaria non era a loro) dagl' insultij degl' aiduchi soldati a piedi et dalle scorrerie degl' Usaroni, soldati a cavallo ungari. Questo Temisvar si conteneva nella Dacia, et hora è parte dell' Ungaria. Li Turchi nelli confini, cioè ne' luoghi sospetti dalle scorrerie di questi cavalli et fanti, per poter resistere ad un subito empito, sogliono fabricare un castello di forma quadra, et lo cingono di legni et di vimini composti con terra, facendo nelle cortine qualche torricuola di legno per poterli difender per fianco. Et la dentro si ripara qualche compagnia di soldati per danneggiare et resistere alli danni. In questa giornata passammo pianura con qualche collina.

Partendoci da Parcham venimmo in hore sei, et miglia quindici, a Belgrado, città. Lasciammo a mano destra molto lontana Samandria, et medesimamente due leghe più oltra Samandria verso tramontana, vedemmo il fine, over principio del monte Emo, il

Bathizina. Leponizza. Poturcchie. Clenovac. Palottna. Crosca.

[1] Smederevo, Batočina i Palanka, Rad, C., 137. [2] Grocka, Rad, C., 138.

Digitized by Google

qual con un capo viene infin là sopra il Danubio, et con l' altro tendendo verso il mar Maggiore, finisce pur sopra 'l Danubio, ma secondo che scrive Arriano, perviene in fino sopra il mare lontano dalla più meridional bocca del Danubio dugento et sessanta due miglia. Questo monte per quel che noi habbiamo veduto, non è così alto, come scrivono gl' antichi. A mano sinistra poi lasciammo un monte, sopra 'l quale era una rocca chiamata dalli Turchi
Avalla. Aualla, dalli Ungari *Zarno,*[1] la quale dopo molto di-
Zarno. fendersi fu finalmente presa da Solimano et espugnata. In questa giornata andammo sempre sopra colline, discoprendosi così di quà dal Danubio, come di là verso Temisvar grandissime campagne dell' Ungaria.

Belgrado. Questa città, la quale noi chiamiamo Belgrado, è chiamata ancora da alcuni *Alba Greca.* Gl' Ungheri la nominano Feirvar cioè bianca città, over rocca, perciochè var più tosto rocca, che città significa. Belgrado ancora in rasciano significa il medesimo. Dagl' antichi fu chiamata *Taururum.* Fu presa da Turchi l' anno mille cinque cento et ventiuno. Ella è posta in Rascia alla destra del Danubio, in quel proprio loco, ove la Sava entra nel detto fiume. La città, cioè quella parte, ch' è cinta di mura, insieme con il castello, il quale è sopra una collinetta et congionto con quella, non è di troppa grandezza. Il Danubio bagna questa città da ponente et da tramontana. Il castello, il quale come ho detto, è sopra una collina, sta all' oriente della città, et è in fronte proprio del Danubio. Da questo castello giù per la collina, descende da levante a ponente una cortina di muraglia, et viene infin sopra 'l Danubio in quel proprio loco, dove il fiume Sava entra nel Danubio. Questo fiume corre in questo luogo da ostro a tramontana. Hora il Danubio ricevuto in se il fiume Sava, et fatto più grosso corre verso tramontana infino all' angolo della muraglia della città, et poi vi si volta verso oriente pur bagnando la città, la quale è tutta in pianura posta sotto alla collina sopra la quale è il castello. Questa città dalla parte che risguarda tramontana si slarga più dalla collina, che da quella che risguarda verso ponente, nella quale più larga parte verso l' angolo più orientale v' è il datio della pescaria. Da questo angolo è tirata un' altra cortina, la quale ascendendo da tramontana a mezo giorno, si va a congiungere con il castello, il quale è di forma quadra, ma più longo dalla parte d' oriente verso occidente. La muraglia del castello è assai buona, circondata da una fossa, che poco munita tengono. In un angolo di detto castello, cioè il più occidentale, et settentrionale v' è un' altra fortezzetta pur di forma quadra con quattro torri, et quivi tengono la monitione, la quale questi anni ultimamente passati accendendosi l' abbrugiò tutta, et io vidi che la reedificavano. Giù al basso della collina all' oriente di quella fuori della muraglia della città, vi sono molte case de Turchi, Giudei et Rasciani, et

[1] Žrnov ili Avala, Rad, C., 138.

Digitized by Google

molte boteghe di mercanti Ragusei et d' altri. Et questa è la parte più frequentata et piena di mercantie, et non è cinta di mura. Dalla parte poi di mezo giorno vi è un poco di pianura cinta da alcune basse colline, et dal fiume Sava, il quale come s' è detto, corre da ostro verso tramontana. In questa città Mahometto (perchè vuol fare un bezestano et un caravazara et altre fabriche) fece gettar per terra tre chiese de Christiani Rasciani et le sinagoge de Giudei. Non le ha fatte buttar giù tanto per lo fabbricare, quanto perchè non osservino i ritti delle lor religioni, come alcune povere donne piangendo ci raccontavano insieme con dell' altre lor tirranie. Conciosia cosa che non vogliono, che le rifaccino in altro luogo. Con tutte le vie ancora lor possibili, ricercano di ritrovar la chiesa de Ragusei, la quale è in luogo secreto sotto terra, et perchè non la ritrovarono, gli prohibirono sotto gravissime pene di denari et di carcere, che non dovessero ne tre ne quattro adunarsi insieme a far oratione. Questi Ragusei perchè era la settimana santa, et perchè si confidavano forsi nella nostra venuta, celebrarono i sacri offici, ma con voce piana et sommessa. Et certo che per tutto questo viaggio io non vidi, ne intesi cosa simile, se non quivi. La Rascia ha fine in questo loco, dividendola il Savo, et il Danubio dall' Ungaria. Questa provincia ancor che sia un bellissimo paese et pieno di piacevoli colline, et che per tutto scaturiscano rivetti d' acqua, non è però così coltivata, ne habitata come la Bulgaria. Rascia.

Oltra l' haver io descritto più copiosamente questa fortezza di Belgrado, che alcun' altra, ho vogliuto ancor dilineare questo sito, acciò si puossa vedere, che fortezze sono nell' imperio Turchesco, essendo questa la principale, che habbiamo vista. Et in vero quanto a me, questo mi pare esser un sito, che fabricandolo con ragione diverebbe fortissimo.

Cap. XXIII. Seguita il viaggio da Belgrado a Vienna per l' Ungaria.

Havendo noi passato il fiume Savo su le barche alli sedici d' aprile partimmo da Belgrado, et posto li piedi in Ungaria venimmo in hore sei, miglia diciotto, a Mali carlovci, villa, che significa quasi picciola Carlovzi. Questa villa è nel contado Sirmiense, il qual comincia subito passato il Savo. Gli habitatori sono Rasciani. La campagna è tutta rasa et pochissimo coltivata. Da questa villa in hore sette, miglia diciotto, pervenimmo a Mitroz, over Mitrovizza in Rasciano, et in Ungaro Sava S. Demeter,[1] cioè *S. Demetrio della Sava,* città, la quale fu già chiamata *Sirmium* da Latini, di donde fu detto il contado Sirmiense parte principalissima d' Ungaria. Ma ancorchè secondo la situatione di Tolomeo[2] appaia questa città Contado Sirmiense. Mitroz, Sava S. Demeter.

[1] Karlovčići i Mitrovica, Rad, C., 148. [2] Ptol. lib. II, c. 15, § 4, ed. Mülleri, p. 302.

Digitized by Google

non poter esser Sirmio, non di meno debbiamo credere, che o che Tolomeo l' abbia mal situata, over che li numeri delli gradi siano stati corotti, come più tosto credo, sicome ancora in altri luoghi. Perciohè si lege in Plinio:[1] Sirmio esser posto sopra il Savo, lontano da Tauruno quarantacinque mila passi, il che non è difforme molto dalla nostra descrittione, et da quello che ci narrava l' ambasciator nostro. Questa città (la quale hora non havendo muraglie viene ad esser più tosto un casale che città) è posta in sito bellissimo alla sinistra del fiume Savo, oltra il quale è la Bossina, la qual provincia, cioè in quella parte vicina a Mitroz dimostra esser silvosa molto. Questa città, dico, fu già grande et honoratissima, et residenza d' alcuni imperatori romani, tra quali fu Probo; il quale, oltra le buone opere, ch' egli quivi fece, et forsi anco per ricordarsi dell' officio del padre, il quale fu ortolano, fece piantare il monte, ch' all' hora si chiamava *Almo,* di buonissime viti, come di malvasie et altre simil sorti. Questo monte è lontano da questa città circa dieci miglia, et distendesi da oriente ad occidente tra la Sava et il Danubio, et è hora chiamato in lingua crovata *Fruscagora.* Dimostra esser un monticello tutto vago et tutto piacevole et fruttuoso, se fosse hora, come già per l' adietro tenuto coltivato. Vedesi questa città esser stata habitata da Romani et da huomini grandi per molti vestigij, che appaiono, et per l' antichità, ch' alle volte si ritrovano, come pochi mesi innanzi la giunta nostra un contadino turco, lavorando la terra, ritrovò nel terreno un' arca grandissima, con il suo coperchio, si come era d' usanza di sepelire qualche nobile romano, dentro la quale non vi si ritrovò altro, che due teste di morto. Nella parte dinanzi in lettere latine vi era scolpito l' infrascritto epitafio.

P · AEL · RESPECTO · EQ · R
A · MILIT · FILIO · PIISSIMO
ET · STVDIIS OMNI PREDITO
P·AEL·TROPHIMIANVS·PATER
V E POSVIT[2]

Si vede ancora le ruine d' un bellissimo edificio, come di qualche rocca con una chiesa congiunta. Quivi sonovi molte case assai commode secondo il costume d' Ungaria, et vi fa ressidenza un sangiacco. In questa città soggiornammo per tutto 'l giorno di pascha. Da Mitroz partendoci venimmo in hore nove et meza di tempo, et miglia trenta a Zotin[3] villa. In questa villa v' era una fortezza, et chiamavasi Zata, posta sopra una rupe molto difficile ad ascendere alla destra d' un ramo del Danubio. Di quà et di là risguardando si discopre un gran tratto di campagna. Vedesi la città Bacciense, dalla quale è denominato il contado, il quale è dirimpetto a quel di Sirmio, di là dal Danubio. Vedesi ancora risguardando verso oriente Villach[4] non molto distante. Questa

[1] Plin., III, 148. [2] Mommsen. Corp. Ins. Lat., vol. III, 419 n. 3240. [3] Sotin i [4] Ilok, Rad, knj. C., 149.

Digitized by Google

rocca et Mitroz con molti altri luoghi furono posseduti da Lorenzo, che fu figliuolo di Nicolò, ultimo re di Bossina, et dapoi da Ladislao, signore nobile Ungaro. Quivi habitano Turchi, Rasciani et Ungari. Da questo loco partendoci in hore sette et meza et miglia venti pervenimmo ad Ossech, città. Questa città (che Ossech. appresso di noi non sarebbe buona per villa) è posta alla destra del fiume Drava, et è cinta di mure basse senza torri et in buona parte da Turchi rifatte di gratici. Le case di dentro sono tutte di paglia et di legno, et le strade saligiate de travi (et intendo, che così è ancora Zighet) circonda poco più di un miglio italiano. Gli habitatori sono Ungari et alcuni Rasciani, et tutti della confessione d' Augusta; Cazzianer fu sotto a questa terra et sconfitto da Turchi.

Sopra la porta di detta città v' erano intagliate in pietra l' infrascritte lettere, le quali ho vogliuto porre per dimostrare, che al suo tempo fu forsi anch' ella da qualche cosa.

D M
AVGENIS · DVIC
IS · ANIMÆ · QVAE
VIXIT · ANN · VIII
D · XXV · VAL · AVG

Queste lettere erano alla mano sinistra dell' entrare.

M
IVLI
II SANC
AE · ANN
ICLAE · FL
ME · EPI
E FECIT
BASSA MA
FELICISSIMA[1]

Queste lettere erano in una meza lasta mancandovi il fine di ciascuna linea, et erano alla mano destra.

Quivi passammo la Drava. Solimano andando all' impresa di Zighet venne infino a questa città, et passato ch' egli hebbe il fiume, si tenne sempre appresso a quello, non discostandosi molto dalla sinistra. Da Ossech pervenimmo in hore quattro, miglia dieci a Lasco, villa grossa, ma secondo gl' Ungari città. Questa Lasco. lor città è senza muraglia, et ha case quasi tutte coperte di paglia assai grandi et buone, con li pareti di muro, et con le stuffe all' ongaresca. Queste case a risguardo di quelle de Rasciani et Bulgari sono belissimi palagi, nondimeno hanno le porte tanto basse et picciole, che a gran fatica un' huomo per di sotto vi può entrare. Et ciò fanno affin, che li Turchi non possano entrare con i lor cavalli ad allogiare in casa loro. Perciochè nell' Ungaria o niuno o pochissimi caravazara si trovano, nemeno altre opere turchesche. Et questo è, perchè ella è ancor novella nel dominio de Turchi, et ancora perchè è più sottoposta agl' insulti de Christiani, che l' altre provincie non sono. Questa città è chiamata Lasco da un ramo del Danubio del medesimo nome, il quale, lasciandola a destra,

[1] Marsilius, Danubius, II, tab. 43, p. 111. Mommsen, Corp. Ins. Lat. v. III, p. 425 n. 3289 i 3290.

Digitized by Google

le corre a canto, et propriamente appartiene al gran signore. Gli habitatori sono ben tenuti da Turchi, et non sono ponto molestati. Quando passò tanto essercito con Solimano, andando sotto a Zighet, non fù pur uno, che in conto alcuno gli desse noia et malnato sarebbe stato colui, che havesse tolto un pane et non l' avesse pagato. Gli habitatori portavano al campo le vittovaglie et mandavano, ogni picciolo fani portava quelle infino al loco, dove passavano. Molti di questi habitatori vivono assai civilmente et massime li giovani, i quali attendono agl' studij, sono tutti della confessione augustana, hanno un predicatore et una scuola publica, dove imparano la lingua latina, greca et hebraica; hanno uno et alle volte due lettori, che gli leggono l' arti liberali, rhetorica, arithmetica, et geometria et simili. Possono venire in queste nostre parti et ritornarsene, come a loro è di piacere, et portano libri di Virtembergh et d' altri lochi, et di Vienna ancora, dove vengono a studiare. In fine per sudditti de Turchi stanno benissimo et tanto meglio hora, ch' è presso Zighet, perciochè i soldati di quel luogo gli davano grandi et spesse molestie con le loro incursioni. Costoro, per quanto pare, poco si curano, che le cose de Christiani vadino bene o male, anzi essi, per quanto si potea comprendere, dimostravano non esser ponto scontenti, che Zighet fosse stato preso, dicendoci, che non temeano più d' esser molestati et perturbati. Da Lasco partendoci pervenimmo in hore otto et meza, et miglia ventiquattro a Moacch.[1] Quivi è un castello de Turchi posto alla destra d' un ramo del Danubio, et è simile a Parcam et fatto per tale effetto.

Stavi a guardia un capitano con alquanti fanti et cavalli turchi. Sonovi poscia oltra questo castello assai case d' Ungari, et per lo passato era un buon luogo, et vi si faceva una buonissima fiera, la qual ancor dura, ma non con tanta frequenza, come ne' tempi adietro. La fiera cominciò proprio in quel giorno, che noi si fermammo là per espettar Hebraino, il qual veniva ambasciator del Turco a Vienna. In questa giornata, che femmo per venir a Moacch, Baragnavar. passammo Baragnavar,[2] il quale già era castello. Hora poco distante da quello ve n' è uno de Turchi. Vedesi ivi le ruine d' una rocca, et d' una chiesa con due torri, ogni cosa edificata da S. Stefano, primo re christiano d' Ungaria, il quale il più delle volte soleva quivi dimorare. Questo re edificò molti tempij per tutto il suo regno, et in ciascuno vi faceva due torri, et usavanle per campanili, et perciò l' Ungaria porta per insegna un gran tempio due torri. Appresso questo loco vi sono certi paduli, i quali si passano sopra un ponte di legno, ne quali dicono gli habitatori esservi una campana nascosta, della quale et del re narrano miracoli assai. — Nella campagna per mezo Moach fù la battaglia nell' anno 1526. alli 29. d' agosto tra Solimano et Lodovico re d' Ungaria. Questo re fugendo dalla bataglia dopo la

[1] Muhač, [2] Baranja, Rad, C., 149.

Digitized by Google

rotta del suo essercito, per la via comune verso Buda, s' affogò in una boglia d' acqua, nella quale non vi starebbon dentro otto cavalli morti. Questa boglia o palude che si sia, è lontana dal loco, dove si fece il fatto d' arme circa un buon miglio italiano, posta nel fine d' una collinetta poco distante dal Danubio. Tra il fine di questa collina et il Danubio, ch' è un spatio d' un trar d' arco et meno, vi sono certi paduli et intrichi, i quali non si ponno passare, se non sopra un ponticello di legno molto stretto, il quale è contiguo a quella boglia cioè della banda verso il Danubio. Il re volendovi passar sopra, lo trovò tutto pieno di carri et altri impedimenti, che fugivano dalla battaglia, di modo che esso stimolato dalla freta, et volendo pur passare si cacciò per quella boglia, che tocca il ponte, et per mala sorte sua affogovisi dentro insieme con il cavallo. Dicono i Turchi, che solamente fù trovato due giorni dopo la giornata, et che Solimano lo fece sepelire in una chiesa, la qual noi vedemmo non troppo distante. Da Moacch partendoci in hore sei et meza, et miglia venti venimmo ad Ethi,[1] villa. Passammo Zecchiu,[2] rocca et Bata,[3] ch' era una richa et bella abatia, et Batazi.[4] Venimmo per una campagna assai ben coltivata, posta tra una bellissima collina et il Danubio, et questa m' ha parso esser la più bella parte d' Ungaria, ch' io habbia visto. Di quivi poscia pervenimmo a Tolna, terra grossa, over città in hore tre et miglia nove. Questa è una terra grande et posta alla destra del Danubio. Ha buone case all' ongaresca. Gli habitatori sono ben tenuti dal Turco, et come quelli di Lasco. La maggior parte di costoro sono della confessione augustana, hanno scuola et studiano come s' è detto di sopra. Passammo Sexuar,[5] ch' era una richa abatia, et hora è ridotta come in fortezza, standovi dentro soldati turchi. La campagna è coltivata, et è vi qualche collina. Questo loco è sangiacato, et quivi tra tutto 'l paese del turco udimmo campanne. Da Tolna pervenimmo ih hore 9, miglia ventisei a Fuldvar,[6] villa, che viene a dire come rocca di terra. Quivi è un castello de Turchi, posto alla destra del Danubio. Passammo Paxivilla,[7] ove era una bella chiesa cinta di muraglia. Hora vi stanno soldati turchi. La campagna ha qualche collina et alcuni boschetti. Gli habitatori sono Ungari della sudetta confessione. Da Fuldvar in hore sette, miglia venti venimmo ad Adom,[8] villa, dove è un castello de Turchi. La campagna è ineguale, poco coltivata, et poscia ritrovasi colline. Da questa villa in hore otto, miglia ventiquattro pervenimmo a Buda, città regale. Lasciammo a dietro un luogo nomato Tertuù,[9] il quale apparteneva già alla famiglia Sarcam, ove è un bel palaggio rispetto al paese et una bella chiesa Hora è di Assambeg sangiacco di Bossina. Quivi è una descesa grandissima, descendendo d' una pianura

Dove s' affogo il re Ludovico.

Ethi. Zecchiu. Bata. Batazi.

Tolna.

Adom.

Tertuù.

[1] Ebesi (?), [2] Szekcsö, [3] Bata, [4] Bataszék, Rad, C., 150. [5] Sexard, [6] Földvar, [7] Paks, [8] Adonj, [9] Erd; Rad, C., 150.

Digitized by Google

in un altra. La campagna è poco coltivata et appressandosi a Buda si ritrovano molte colline. Questa città (che da Tolomeo[1] è chiamata *Curta*) fu edificata o più tosto reedificata da Buda, fratello di Attila, di cui tiene il nome, et è posta come quasi tutte sono, sopra una collina, alla destra ripa del Danubio. La sua longhezza è da tramontana a mezo di, et di circuito è picciola. Oltra il castello, dove è il palaggio regale posto, come habbiamo detto di sopra, nella più rilevata parte della collina in capo della città, vi si inalza pur dalla parte di mezo giorno un' altro monte molto più alto, il quale signoreggia la città et il casale tutto, che gli sta sotto non troppo discosto. Nelle radici di questo monte verso ostro scaturiscono alquante vene d' acqua calda, che corrono poi nel Danubio ivi contiguo. Da questa parte venendo a Buda per andare a Strigonia si ritrova un stretto et difficile addito, essendovi da una banda il Danubio et dall' altra il detto monte, che gli sta sopra. Quivi già era una porta, che custodiva q esto passo. Il Danubio corre da tramontana a mezo dì, et lascia la città a ponente. Medesimamente dalla parte occidentale di Buda vi sono molti altri monti, tra quali ve ne uno, ch' è fertilissimo, et il quale già era in buona parte piantato di viti, et nel quale spesso solevano andare i re a diporto cacciando. Da tramontana poi vi sono pianure et campagne grandi, che risguardano verso Strigonia. Li Turchi per assicurar i borghi della città, i quali si distendono giù per la collina infino al Danubio, hanno tirato un muro, il quale cominciando dal fiume et andando verso ponente, ascendendo la collina si congiuge con l' ultime parti della muraglia della città, et così divide le campagne sopradette dalli borghi et case di Buda. Et cotal muro non è buono se non per resistere alle repentine incursioni de nostri. Dalla parte occidentale di Buda per esservi molte vali et monti, difficilmente si può entrar dentro. Nelle case di questa città i Turchi non vi hanno fatto male alcuno, perciochè vi entrarono pacificamente.

Restavi ancora in piedi la chiesa episcopale vicina al castello et molte altre, nelle quale tutte vi sono predicatori della confessione augustana. Di fuori dal muro novo sopradetto, dove è la strada commune che conduce a Strigonia, sopra la ripa del Danubio i Turchi hanno tutte le case, le quali appaiono esser state belle et buone, distrutte et gettate per terra. Tra queste vedemmo la casa, ove già habitava mons. nostro reverendissimo, quando egli haveva prepositura in quella città; alongo questa strada vi sono ancora bagni d' acque calde, dove guariscono molti infermi. Quivi dimorammo due giorni et il passa ci fece grandissimo honore. Questo passa distese (più per farcelo vedere, che per altro) un belissimo padiglione di pregio di tre mila ducati d' oro, tutto lavorato alla persiana, donatoli da Mahometto passavisir. Nell' arbore v' erano sottilissimamente dipinti con finissimi colori, huomini et donne, et

[1] Ptol., lib. II., c. 15, § 3., ed. Müller, p. 229.

Digitized by Google

altre varie sorti d' animali; tra quali noi vedemmo quell' animale, il quale genera il *belzuaro,* o lacrima di cervo, come d' alcuni è volgarmente chiamato, antidoto contra veneni et morbi contagiosi, pestilentiali sopra tutti eccelentissimo et famoso. Come si genera il Belzuaro, et sua virtu.

Questo animale è tutto simile ad una capra di pelo bianco, et nasce nelle parti d' India. Quando egli è vecchio, genera appresso il cuore uno humore grosso come una castagna o poco più, o meno. Il cacciatore, quando ha preso la capra, che per altro non la cerca, subito l' apre, et spicatole dal cuore quell' humore, se lo getta così caldo in bocca, dove si congela et diviene duro, come si vede. Dicono ancora, che per vechiezza cotai animali lo generano ne gl' occhi, et che lo lacrimano fuori, da che forsi è detto lacrima di cervo. Ma questa generatione non è così conosciuta per vera, come quella del cuore. Questo belzuaro senza dubio alcuno è quella pietra da Odoardo Barbosa[1] nel suo libro dell' Indie orientali nominata *Paxar,* la quale egli scrive esser portata a vendere da alcuni popoli vagabondi del regno di Dely, detti Joghi, alli re d' India. Egli scrive così: „questi Joghi, che vengono dal detto regno di Deli, portano alli re d' India dell' alicorno, et alcune pietre dette paxar, che hanno gran virtù contra i veleni. Questa tal pietra è berettina et tenera, di grandezza d' una mandorla, la qual viene detto, ritrovarsi nel capo d' un animale, et è di grandissima riputatione tra gl' Indiani" fin quì egli. Questo belzuaro dunque, ch' è forsi nome corrotto da paxar, è di grandissima virtù et fatto in polvere, una minima parte mescolata in alquanto di vino, od acqua et bevuta vale evidentissimamente contra i veleni et la peste, et contra ad ogni altro morbo venenoso, facendo sudare tutto 'l corpo. Perciochè è di costume, che il patiente si metta nel letto, et ivi per sudore scaccia il male. Per il che come cosa rara è tenuto da Turchi in grandissimo prezzo, ma molto più appresso di noi et massime appresso li principi et signori grandi, et appresso quelli, che di ciò cognitione hanno, essendo a pochissimi l' uso di questo in Italia manifesto. Essi venduto a Costantinopoli, l' anno ch' eravamo là, quatordici, quindici aspri il carratto, et ancora venti, ch' è un mezo talaro, che verebbe ad essere settantaquattro talari l' oncia, il che non è meraviglia essendosi venduto a Roma, tanto come una picciola castagna ottanta et cento scudi d' oro. Bene è vero, che se ne vende ancora a miglior mercato, ma forsi non debbe esser di tanto valore et così efficace. Vendesi ancora in Costantinopoli un' altra mistura di terra fatta, chiamata *terra sigilata,* perciochè è signita d' un bollo turchesco. Questa terra l'accomodano in picciole cilele, et sono del colore d' un quadrello over mattone cotto. Questa è della medesima virtù del belzuaro, ma di non tanta efficacia, nè così potente, et intendo della buona, perchè infinita se ne vende, che nulla vale. Difficil cosa è, et mas- Terra sigilata.

[1] Ramusio, Delle navigationi et viggi, 2. edit., Venetia 1554.; v. I., p. 336. Rad, c, 151, 152.

Digitized by Google

sime all' inesperti a conoscerla, se non col farne la prova. Questa terra sigilata non si vende troppo cara, pagandosi per una cilela un' aspro o due. Appresso gl' antichi medesimamente questa era in uso, et chiamavanla terra Lemnia, perciochè si faceva nell' isola di Lemno, la quale hora si chiama Stalimene.

Lontano da questa città di Buda circa due miglia, sopra la ripa destra del Danubio, pur dietro alla strada, che va a Strigonia, vedesi le ruine di Buda vecchia. Dicono che da questo loco infino a Tertuu, dove è quella grande descesa, ch' è lo spatio di più di quindici miglia, tutto era accasato et habitato et chiamavasi Buda. Da Buda partendoci pervenimmo in hore otto, et miglia ventisei a Strigonia, città, la quale è dalli Ungari chiamata *Istereron*, denominandola da due fiumi, de quali uno la bagna, et l' altro le corre vicino, cioè é bagnata da un ramo del Danubio, il quale ancora è chiamato Istro, et Cron fiume venendo dalla sinistra ripa entra nel Danubio poco lontano dal castello. Noi corrompendo il vocabolo Istereron, la chiamiamo Strigonia. In questa giornata passamo poca pianura, ma veninimo quasi sempre tra colline, monti et boschi. Questa città è divisa in due parti, l' una lontana dall' altra un buon trar di balestra, et ciascheduna cinta di mure. Nel mezo tra queste vi corre un picciolo fiumetto, il quale verso occidente andando entra nel Danubio ivi vicino. La parte più grande risguarda verso mezo giorno, et è in piano in un bellissimo sito. Questa da levante ha certi monti non troppo lontani et altresi da mezo giorno. Passato che s' ha un poco di pianura, vi si trovano monti. In questa vi sono assai buone case et strade belle et non è ponto inferiore a Buda. Vi è una bellissima chiesa, alta et grande di marmi tutta lavorata, la quale i Turchi tutta via vanno rovinando, cavando i marmi et i sassi grandi per le fabbriche loro. L' altra parte sta a tramontana di questa, et è più picciola. Ha da oriente una rupe scocesa molto et impossibile dalla parte, con la quale soprastà alla città, esser ascesa. Sopra questa rupe v' è il castello, il quale è picciolo et era già l' arcivescovato, et non è guasto in parte alcuna. Da questa rupe over dal castello descendono due cortine di muraglia infino al Danubio, le quali cingono la città, che sta sotto a questo castello. Il Danubio, avanti che giunga alla maggior città, si divide in due rami. Il minore correndo verso tramontana bagna le mura della città, la qual lascia ad oriente, et passata riceve in se quel picciolo fiumetto, il quale habiamo detto, che separa l' una parte dall' altra, poi voltandosi un poco verso ponente, entra nell' altro ramo maggiore, et così tutto unito insieme, et di nuovo andando verso tramontana bagna le mura dell' altra città, la qual pur gli sta ad oriente. Il Danubio passato poi che ha Strigonia voltandosi verso ostro siroco corre verso Buda. Da Strigonia con miglia trenta di viaggio, uscendo fuori del paese del Turco, pervenimmo nell' isola a Comara, fortezza dell' imperatore. In questa giornata passammo tre volte il Danubio, una a Strigonia, la seconda a meza strada

Strigonia.

Istereron.

Digitized by Google

per passare un rametto di esso Danubio, il quale nell' estate si suol guazzare, et la terza ivi a Comara per entrar nell' isola. Per tutto, dove caminammo questo giorno, è campagna piana et è possessa dal Turco infino appresso Comara. Da Comara, ove dimorammo due o tre giorni venimmo in hore cinque et meza, miglia venti a Nagiemagiar[1], terra grossa. Passammo paludi et campagna assai coltivata. Di quivi in hore otto, miglia trenta a Samarin,[2] terra grossa. La pianura è habitata et coltivata sofficientemente. Poscia venimmo a Princhirchin,[3] villa, che significa in lingua tedesca chiesa ardente, con quattro leghe tedesche di viaggio, che sono miglia venti delle nostre. Lasciammo a dietro colline et pianura assai ben coltivata. In questa giornata passammo il Danubio et venimmo fuori dell' isola et intrammo ne confini di Austria. L' Ungaria è posta quasi tutta in piano, poche colline vendendosi et pochissimi monti, fertile et buon paese, ma hora poco habitato et meno coltivato. Nelle giuriditttioni del Turco, oltra gl' Ungari naturali, et i Turchi vi habitano ancora già gran tempo fa in molti luoghi Rasciani, i quali vivono alla Greca. Medesimamente i Turchi hanno levato d' Ungaria le ville intiere et disperse per la Rascia et altri paesi, et per la Natolia ancora oltra mare. Da Princhirchin con quattro leghe di viaggio pervenimmo a Fissermin,[4] grossa et buona villa, con buone case et hostarie. Di quivi poi venimmo alli dieci di maggio 1568 a Vienna, città principale d' Austria, con leghe tre di viaggio. Hebrainbegh, dragomano ambasciator del signor Turco, il quale venne di nostra compagnia, fece l' intrata sua solamente alli dodici, et fu accolto con gran pompa et honoratissimamente. Alli dicisette di detto mese l' imperatore diede audienza alli suoi ambasciatori, et noi li basciammo le mani, et fu finita la legatione.

Nagiemagiar. Samarin. Princhirchin. Ungaria.

Dimorammo nel viaggio in tutto da Andrinopoli infino a Vienna giorni cinquantadue, de quali ne caminammo quaranta, senza le nove giornate da Costantinopoli ad Andrinopoli, che in tutto sarebbono quarantanove.[1] Secondo il computo, che a me è parso di fare delle miglia, et non senza ragione, egli vi può essere da Vienna a Constantinopoli quasi da maestro a siroco nove cento et sessanta miglia, overo metendovi ogni intropo mille o poco più, da le quali levandone poi la festa, over al più la quinta parte, rimarebbono miglia ottocento, et questa serà la distanza per linea retta dall' una all' altra città. Da Nissa a Costantinopoli metto, che vi siano quattrocento et cinquanta miglia, il che si confronta con uno itinerario, il quale io ho letto in stampa, il qual pone quattro cento et quaranta cinque, anchorchè nei particolari da quello a questo vi sia non poca differenza, essendo posto in quello da Nissa a Sofia miglia 137, dove io ne pongo solamente novantasei; et da Sofia ad Andrinopoli cento et settanta, et io ducento et dieci. Et

[1] Nagy-Megyer, [2] Sömmerein, [3] Fischament, Rad, C., 152, 153. [4] Monum. Hung., Scr. VI., 78—83. Rad, knj. C., 153, 154.

Digitized by Google

da Andrinopoli a Costantinopoli cento et trenta otto, et io cento et cinquantatre. Medesimamente io pongo da Vienna a Buda miglia cento et sessantauno, il che pur si confronta con' un altro itinerario, che pone leghe tedesche trentadue, che dando cinque miglia per lega, viene quasi l' istesso. Et in vero solamente con la congettura dell' hore et del caminare forte, o piano si può alla verità delle miglia mediocremente avicinarsi. Et quì sia il fine.

La valuta delle speciarie et d' altre mercantie in Costantinopoli l' anno mille cinquecento et sessantasette di novembre et prima.

Il pepe l' ocha	aspri	43	
Il zenzero fino	„	33	
Li garofoli	„	135	
Il zuccaro fino bianco	„	32	
Il zuccaro grosso	„	28	
La canella fina integra	aspri	100	et meno
La canella grossa in scavezzoni	„	80	
Le noci moscate fine	„	75	
Fior di noce moscati	„	25	
Il zaffarano	aspri	100	più et meno secondo.
Le mandole ambrosine	„	12	
Li capari	„	12	
Li datale	„	1	
Li fichi	„	2	
Il zibibo grosso	„	2	
L' uva passa	„	2	
Il rhambarbaro buono	„	400	et manco.
L' archenda	„	2	
Un migliaio d' agucchie damaschine	„	60	
La seta cremesima torta	„	400	et manco.
Il moccagialo negro cioè la pezza picciola di 12 braccia si ha per	aspri	60	
Il zambellotto la pezza grande s' ha per 6, sette, otto ducati e più	ducati	8	
Il broccato la pezza de undici pichi, cioè braccia, in circa il bellissimo s' ha per	ducati	80	

Il belzuaro, il qual noi chiamiamo lacrima di cervo è stato venduto il caratto aspri sei, otto, dodici, et quindici il grosso et bello, et v' era uno che non ne valeva meno d' aspri venti.

Sedici carati fanno una dramma, et quattrocento dramme fano un ocha, la quale è la libra, che s' usa per tutta Turchia. Nove dramme fanno una oncia, di sorte che un' ocha è quaranta quattro oncie et quattro dramme di quelle di Venecia.

Digitized by Google

Il ducato d' oro turchesco et il zechino venetiano vagliano aspri sessanta. — Lo scudo vale aspri cinquanta, ma pochi vi corron. — Il ducato ungaro vale aspri cinquanta sette. — Il talaro aspri quaranta. — L' aspro è una moneta d' argento picciola et grossa, et vale sedici, venti quattro et alle volte più manguri, che sono monete di rame simili agl' aspri quanto alla forma. La valuta di questi manguri non è sempre ad un modo.

Tavoli dei capitoli.

La cagione perchè Massimiliano II. imper. mandò suoi ambasciatori a Costantinopoli per contrattar la pace con Selino II. imper. de Turchi l' anno 1567. dove si dimostra brevemente in parte il soccesso della guerra d' Ungaria fatta l' anno innanzi. Cap. I. (c. 1.) . . . . . p. 73
Si descrive il viaggio da Vienna infino a Belgrado giù per lo Danubio. Cap II. (c. 16.) . . . . . „ 85
Viaggio per la Rascia. Cap. III. (c. 22.) . . . . . „ 92
Seguita il viaggio sommariamente descritto infino a Costantinopoli, et l' aboccamento con li bassa. Cap. IV. (c. 27.) . „ 96
Quivi si narra il modo, che si tenne a far riverenza al gran signore et a presentarlo, con la descritione del suo seraglio et della pompa, con la quale ci riceverono. Cap. V. (c. 30.) „ 99
Si descrive la città di Costantinopoli, et di Pera etc. Cap. VI. (c. 35.) . . . . . „ 103
Si descrive lo stretto di Costantinopoli et il viaggio alla bocca del Mar Negro. Cap. VII. (c. 48.) . . . . . „ 114
Della vera origine de Turchi, et perchè più in un tempo, che nell' altro siano accresciuti di forze, et dove consista la principal potenza loro etc. Cap. VIII. (c. 53.) . . . . . „ 119
Del vestire de Turchi in generale, et di qualche lor costume etc. Cap. IX. (c. 61.) . . . . . „ 127
Si tratta dell' ordine de soldati, ma primierante della corte del gran Turco etc. Cap. X. (c. 73.) . . . . . „ 135
Di quelli, che albergano fuori del serraglio et che sono della corte del gran Turco. Cap. XI. (c. 79.) . . . . . „ 140
Delli soldati della porta del gran Turco, cioè delli giannizari etc. Cap. XII. (c. 83.) . . . . . „ 144
Delli bassa visivi etc. Cap. XIII. (c. 87.) . . . . . „ 147
Della persona del gran signore. Cap. XIV. (c. 91.) . . . . „ 150
Il numero delli soldati con i loro beghlerbegh etc. Cap. XV. (c. 93.) . . . . . „ 152
Breve consideratione sopra quello che s'è detto. Cap. XVI. (c. 99.) „ 157
Quivi si descrive il viaggio da Costantinopoli ad Andrinopoli. Cap. XVII. (c. 102.) . . . . . „ 159

Digitized by Google

Si parla della citta d' Andrinopoli et delli fiumi, che le corrono vicini. Cap. XVIII. (c. 106.) . . . . . p. 162
Dell' ambasciaria, che mandò il sofi al gran Turco etc. Cap. XIX. (c. 110.) . . . . . „ 166
Seguita il viaggio d' Andrinopoli al monte Rhodope. Cap. XX. (c. 119.) . . . . . „ 173
Seguita il viaggio dal monte Rhodope a Nissa. Cap. XXI. (c. 123.) . . . . . „ 176
Seguita il viaggio da Nissa a Belgrado etc. Cap. XXII. (c. 127.) „ 179
Seguita il viaggio da Belgrado a Vienna etc. Cap. XXIII. (c. 130.) . . . . . „ 183

Digitized by Google

Opisi i izvodi iz nekoliko jugoslavenskih rukopisa u Pragu.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 3. studenoga 1887. god.

PRIOPĆUJE DR. GJ. POLÍVKA.

(V. knj. XXI, 185—224.)

VII.

Afroditijana Persijanca priča o rogjenju Hristovu.

Priča se ova nalazeća se u pomenutom nomokanonu biblioteke muzea češkoga (l. 306*b*—313*b*), podudara u glavnom sa recenzijom, koju je saopćio St. Novaković u X. knjizi Starinâ (str. 74—80). Ali u malenkostim i pojedinostim ima dosta znatnih razlika: mj. **кѵмирница** ima **светилище**, mj. **Оуранıа-небесниа**, obično ima **источникь** gdje ini tekst (Star. IX, 16—19; X, 73) ima **пїгїи**, no ovo ima i naš na jednom mjestu, i još na inom mjestu mj. toga: **стоуденьць**, mj. **раздрѣшаюштн знаменїе**: **знаменорешителѣ** i i. v. Pojedine izreke su izostavljene; onda ih ima više nego u prvom tekstu (Star. X), osobito izostavljen razkaz o udesu perskih poslova kod Iroda (Star. X, 77—78). Ovog razkaza nema takodjer u struskoj recenziji ove priče. Moguće je, da je recenzija, koju evo štampamo, drugi prijevod, nego li tekst saopćeni Novakovićem.

Повесть афродитїана персенина ѿт филлїппа прѣзвитера. сапнсавшїи сїа снигла бьвшаа великаго іѡана златоустаго о рождастве христове и о ѕвѣздѣ и о поклоненїи вльховѡм иже ѿт пѣрсиди.

благослови ѡче.

Ѿт персид(и) оувѣдѣ се христось, изначела иничтоже оуталенно ѥст ѿт закѡноучителюи иже вь нем и о словѣсех тащещїих се вьсако, и иже на златих щитовех извааиила лежѫть вь светилищїих царскынхь. и поведати хощѫ ѥко и прьвеѥ ѿт нхже тамо свещенїих сасѫдь и иже вь них свещенне слѫжещїих. сания се име христово. Свѣтилище бо Ирн, иже всакого благочастїа вежд вывь и постави вь нем богы

*

Digitized by Google

иствканніє, ꙁлати и срѣбрьнніи, мвжаскаа поль и женскаа, вкрасіи их каменїєм многоценни. Да не о вкрашеннїи глаголю и продльжв слово.

Вь онѣх оубо днѣх, ꙗкоже писаніє книгы оучеть, вьшадьшв же царв вь свѣтнлнще по обычаю раꙁдрѣшеніє саном прієти. И рѣче емв ієрѣи пропіє: сарадвю ти се владыко царв, ꙗко Ира ва чрѣве ꙁачеть. и царь вьсміак се глаголаа емв: оумрьшіа вь чрѣве ꙁачеть? Он же рече емв: оумрьшіа ожнве и жиꙁань раждаѥть. Царь же рече что ѥст се, пропіє, повѣждь ми. Он же рече емв: вь истннв, владыко царв, достигаль єси дньсь, ꙗже ꙁдѣ сьдеваѥмаа; вь сію бо нощь истѵканнаа прѣбыше играюще мвжїє и жены и дрвгь кь дрвгв глаголахв сице: прїидете, сьрадвим се Ире. Рекоше и мнѣ ієрѣю: прїиди, сьрадви се са нами Ире, ꙗко лобꙁа се. Аꙁь же рѣх: кто хощеть ѥє целовати несвщїи ѥє. Глаголаше же они ка мнѣ: ожнве Ира и жиꙁань раждаѥть, и к томв ненаречет се Ира, нь небеснаа; велико слнце целова ею. Жени же ка мвжем истѵканнаа глаголахв, ꙗко подобне вещь оумалꙗюще; источникь ѥст целовави се а не Ира, дрѣводелѣ обрвчи се Ира. И реше мвжаскы поль истѵканна ка женам, ꙗко оубо источникь ѥст, праве рекосте, прїемлѥмь. Кaрїа же име ѥст ей. иже марїа глаголѥт се ꙁа нѥ вь оутробѣ ꙗко поуниа корабаль богатство носить слово божїє. Аще источникь ѿт нас рече се: источникь ѥст вь истинв живїє воды, источникь води присно текѵщеѥ, единв тьчнвю имвщїи рибв, вож(а)ставною вдицею ємлющїи вьсего мира ꙗко вь морїи прѣбывающїи, своѥю пльтїю питающїв. Добрѣ бо рекосте, ꙗко ꙁа дрѣводелꙗ обрвчи се Ира; но не ѿт смешенїа мвжаскаа ꙁачеть, егоже раждаѥт дрѣводелꙗ, нь ѥст рожд(е)инїи ѿт неѥ беꙁначелнаго делателꙗ, начелника оца сь беꙁначелноѥ слово и сынь, иже три сьставныи покровь ѿт небытїа оуделавь прѣмвдрѡстьними хитростьми иже сьех трїех небесь словѡм оутврдивы покривало. Прѣбыше оубо истѵканнаа вьсв нощь бесѣдвюще о Ире и пигїи, и вькупѣ рѣше ꙗко оскитающв дню истинненше вьси вьсе оучемы. Ныне оубо државныи царю: прѣбвди проучеѥ до дие; вьсако бо ꙗвить вещь сьврьшенное покаꙁаніє, ꙁа нѥ ꙗвивше се нѣст беꙁделно. Прѣбывшоу же царв тамо, ꙁрѣщв истѵканнаа сама о себѣ двнжвща се, жени вбо дрьжещеѥ гвсли начеше гвсти и пѣснопѣвнцѣ пѣснети; нь ѥлика бѣхв вьнвтрь храма четвероногa и птице, срѣбрьнїи и ꙁлати, коиждо своим гласом поꙗше.

Тѣмже вво о сем дивещв се царв и вьсь страхѡм испльни се и хотѣщв бежати, не трьпеше бо самодвнженїа мльвы, глагола емв ієрѣи пропіє: пожди царв, доспѣ бо сьврьшеное ѿткровеніє, иже богь

богом обꙗвити нам иꙁволи и вьсхоте. Сым ȣбо реченном ѡткры се покровь сь выше и сьниде велїа ѕвѣꙁда свѣтла, и ста врьхȣ источника, и глась ѡт нѥго слышавьше сицевь: Владичице, источниче, великое слнце посла ме вьꙁвѣстити тебѣ, и послȣжити вь рождаствȣ, нескврьннїи бракь творѣ к тебѣ, мати бывшїи прьваго цара вьсех чиновь, невѣста бывшїи триименнаго божаства, нарчет же се несеꙗннїи младѣнаць, начело и конаць, начело ȣбо спасенїа, конац же погыбелы. И семȣ гласȣ бывшȣ вса истȣканнаа падоше на лици своѥм, тачїю же стльпа источника прѣбысть стоѥ, на немже венаць царьскы имеѥ врьхȣ себе ѡт чьстнїих камены, о(т) анѳраꙁа и иꙁмарагда ѕвѣꙁдȣ ȣстроѥннȣ; выше же ѥѥ стоꙗше ꙗвльшїа се ѕвѣꙁда.

И вь тѡм часе повеле царь привѣсти вьсе прѣмȣдрїе ꙁнаменорешителѣ, елици бѣхȣ подь царствѡм его. Проповѣдници же тьщахȣ се трȣбами сьꙁывающе и вьси прїидоше вь светилище. Да ꙗкоже ѕвѣꙁдȣ врхȣ источника стоѥщȣ видѣхȣ мȣдрїи ꙁнаменорешителѥ, и вѣнаць иже ѡт камены частьнїих сь ꙁвеꙁдою, истȣкана же на ꙁемли лежеща, рекоше царȣ: кѡрѣнь божаственїи и царскыи прорече небеснааго и ꙁемльнааго цара обраꙁь носещїи; прочеѥ же аще хощеть дрьжава твоꙗ да слышить сїа: Источникь ȣбо марїе виѳлѣемскы ест дьщи, вѣнаць же ѥст царскы обраꙁь, ѕвѣꙁда же ѥст небесноѥ посланїе на ꙁемли чюдоденствȣемо, ѡт июди ꙗвлꙗѥ, ꙗко вьстанет царьство, иже вьсе памети июденскїе потрѣбыть; богы иже надшеѥ се конаць части их доспеѥть. пришади бо на ꙁемлю пльтїю богь дрѣвнеѥ части сы, како новїе богы на неи оставить. Ныне ȣбо царю пошли вь иерȣсалимь и обрѣще(ши) сына вьседржителꙗ бога телѣснѣ дѣвичаскима рȣкама носима.

Прѣбысть же ѕвеꙁда врхȣ стȣденца, стоѥщїи наречение небесна, доидѣже послани быше вльсвы ѡт кура цара перскаго. Тогда и та ѕвѣꙁда сь инии поиде. Вечерȣ же глькокȣ бывшȣ, ꙗви се вь томжде светилищи дїонись сь салѳири, глаголѥ прѣдлежещїим истȣканнїимь о источнице: ꙗко источникь сьи нѣст единь ѡт нас, нь нас ѥст некоѥго раждающи чловѣка божьственїе чести сȣща. ꙁачетїе иерею пропїе: что сѣдиши ꙁдѣ двѥ светлаа, деꙗнїе писателно доспѣ нь нась и хощем о праведнем и делнѣм и истинем лици ꙗко лье облич(и)ти се, ꙗже мачтахѡм мачтахѡм и ꙗже начинахѡм начинахѡм. Не ктомȣ ꙗвлѥнїа дами, ѡтѥть се ѡт нась часть, беꙁславни и беꙁчастни быхѡм; единь есть богь надь васемы вьꙁам свою чьсть. Рѣх ти, пропїе: не прѣлащаи се не ктомȣ пѣрси ѡт ꙁемлѥ и вьꙁдȣха данїи стежеть. Ибо ѡт небытїа вь бытїе вса приведы слово божїе, прїиде дѣиственїе данїи пославшомȣ и ѡцȣ принести, и дрѣвнїи обраꙁь новь творе, и по подобїю

Digitized by Google

вьображаѥ и не подобноѥ пакы подобины давь. Небо сь землею радуѥтсе, земліа же хвалитсе небесною пріемшіи хвалу: иже не быше горѣ, долѣ быше; егоже блаженніи чинь невидѣ, злобніи видѣ. О нѥм же огнь и прѣщеніе, сым же роса и благодѣт. Каріина благаа чьсть, источникь вь вифлеѥме раждаѥть, источника благодѣти, небесемь любымаа быст ꙗкоже благодѣть благодѣти. Зачинщіи іудеꙗ процвате; сіа же звѣдоше наша, езыкѡм спасеніе пріиде, страждущим покои оумножаетсе, дѡстоинно жены сь песнами ликстьв(у)ють глаголюще: каріа источниче водоносиіи, небеснаго свѣтилника бывшіи мати, иже ѡт зноꙗ мирь орошающіи облаче, помени своих рабни. прѣчистаа владычице, ѡ мати безмужнаа, владичице. Царь убо сіа видѣвь и слышавь, никако же потрьпевь пославь иже подь царствѡм его вль(с)ви са дари. (Сы рече рекомаго елимелеха (е)лесчера елиака; елимелех бо тьлкуетсе асирускому езыку: божіе благоволеніе и царство (ем)у же даде злато; елесчр же божіе спасеніе и вьселеніе, (ем)уже даде ливань; еліавже тьлкуѥт се богь мои и ѡтьць мои, і осененіе емуже даст змирну.)[1] Ѕвѣзда же наставлꙗющіи не ластивно вь ѥрусалимь, ꙗкоже вьзвратише се, пакы шадше исповедаше иже тогда соущіим ꙗже видѣше, ꙗже и написаше се на златих дасщичицах сице: доспевшим убо нам рече вь ѥрусалимь, знаменіе убо ѕвѣзди вь купѣ пришаствіем нашим вьсѣх подвиже. И глаголаху: что ѥст се персом мудріим сь ꙗвленіем ѕвѣзды пришадше, и вьпрашаху нас прьвы ѡт іудѣи о бывшем, и о чесого ради пріидохом, и рѣхѡм къ ним: егоже глаголѥте месіа роди се. они же слышавше смутише се, и сапротивь глаголати нам несмеꙗху; рекоше же ка нам: такови соуда небеснаго, рьцете нам что оуведесте. И рѣхѡм ѡтвещавше: невѣріем недругуете и не без клѣтвы, ниже сь клетвою верьете, нь безумному вьшему сьмислу послѣдуѥте; обаче да повѣмы вам васу истину, вышнаго бо отрокь роди се Ісоусь христось, разараѥ законь вашь и сабори ваше; сего ради ꙗко ѡт зависти прѣмногии сьстрѣлꙗюміи не сладце. послушаѥте о имени сем, иже вьнезаапу вьста на вас. Они же между собою сьвещавше се молише нас пріети дари и потаити главизну сіу ѡт страни тѣх, да не метежь вь них боудѣть. ка нимже ѡтвещавше рѣхѡм: мы дари вь часть ему принесохом, вь ꙗже выше велнчіа егда родити се ему. ви глаголѥте пріети дари, и ꙗже ѡт невеснаго божаства ꙗвлѥннаа потаити, и цара нашего повелѣніе прѣзрѣти, или невесте колики ѡт асирен пріесте муки. они же убоꙗвше се, и много умоливше нас ѡтпустивше. и царствующ

[1] Ovo je napisano in margine.

же Їꙋдею Їродꙋ посла призвати нас и бѣсѣдоваvь некаа и выпросивь, ѡ иих же ѡтвѣщавше рѣхом емꙋ, за их же смꙋти се вьсма. ѡттидохѡм ѡттꙋдꙋ, не внемше емꙋ ꙗко единомꙋ последьнемꙋ, и пришадше, идѣже бѣхѡм и послани, видѣхѡм рождьшꙋю и рождьшаго се из неѥ ѕвѣзда показающїи владычны младѣньць. рѣхѡм еи: како наричеши се прѣхвалнаа мати. она же рѣче ка ним: марїамь владыкы. и рѣхѡм еи: ѡткꙋдꙋ еси. Она же ѡтвѣща: ѡт сьѥ страни виѳлѣемскїе. глаголахѡм еи: не кажет ли мꙋжа кого любо. ѡтвѣщавши же кь нам и рѣче: вьзамшꙋ ме тачїю прѣдобрꙋчениꙋ бывшꙋ образне, и разлꙋчающи же ми се мыслымо еи не васхотѣх до конца вьспрїети, ѕѣло прѣнемагающи ми сꙋботе освитающои и слицꙋ вьснавающꙋ вьнезаапꙋ прѣдста ми аггель благовѣщаѥ рождаство некое. и смꙋтивши се вьзвах: никако се боуди ми господи, мꙋжа ꙋбо не имам. и ꙋвери ме сьвѣтом божїем, каково рождаство иметн. ми же рѣхѡм еи: мати матерем, вьси бози персцїи ꙋблажише те, хвала твоꙗ велїа прѣвазшьла еси вьсѣх прѣславнїих жень, ꙗко вьсем царица ꙗви се. Отроуче же на земли сѣдѣше, вьторое лето ꙗкоже глаголаше та, близь мал иметн; но чести нечто мало рождьшꙋю его вь ображенїе имеѥ. бѣше та вьзрастѡм о чести мꙋжанша тѣло младо имꙋщїи, лице бело, прѡсти власи, и красиын имеѥ и благовидни ꙋкрашенїем. Имꙋщи же сь собою юношꙋ живописца, обоих подобїе написа и вь странꙋ нашꙋ прѣнесохом, и постави се на свѣтилищи, вь немже ꙗвлениа быше. сице пише: Вь дїопѣтовѣ храме диоинсь и ира слицꙋ богꙋ великомꙋ царꙋ Їсоусоу перскꙋю дрьжавꙋ наложи. вьзамше же отроуче кьждо нас вь рꙋках носеще, и поклонивше се, дадохѡм емꙋ дари злато и ливань и измирнꙋ рѣкше: твоꙗ тебѣ принесохѡм, небесно синїи ісꙋсе. никтоже бы нинь ꙋправиль не исправлѥнна, аще не бы пришаль, ниже бы нинь смесиль горнꙗ сь нижними, аще не бы сам сьнишаль. не бы толика сакрьшила се слꙋжба ѡт раб(а), елико егда сам прїидѣть господь, ниже царь посилаѥть воины на брань, елико егда сам прїидѣть. лѣпо бѣ сде твоеи и прѣмꙋдрѡстьнеи хитрѡсти. сьпротивникы своѥ побѣдивѣ низложи. Ѡтроуче же смеꙗше се и играше любленїю нашемꙋ и словѣсем радꙋесе. И поклонивше се марїи и та нас поучатшїи, и мы тоу славивше и изидохѡм, ꙗкоже прїидохом на месте идѣже обытахѡм. Вечерꙋ же бывшꙋ прѣдста нам некто страшань глаголѥ: вь скорѣ изыдѣте, да не некою напасть подьимете. мыже рѣхѡм емꙋ: и кто ѥст напаствꙋеи таковїе посланникы божїе воини. Он же рѣче: иродь, нь вь сем часе вьставше шьствꙋите сь мирѡм спасаѥмы. Мы слышавше словѣса оускорихѡм, и на брьзех конѣх вьседше, и изыдохѡм ѡттꙋдꙋ сь тащанїем, и вьса повѣдахѡм, ꙗже видѣхом вь Їерꙋсалимѣ.

Се толика о христѣ сказахѡм вам видѣвше христа спаса нам бывьшаго. Не трьпеше бо образь зрѣти истлѣнїа, на множѣ папиракы могаща грѣховиниа. сего радї пїеть образь рабы, иже вь образе божїи сїи, ꙗко да рабы ѿт грѣха искупить, и ѿт самрьти избавить. сьмрьтїю вь прьвоѥ дѡстоꙗнїе вьзведѣть и небеснаго оца покажеть сии по образу егову пакы вьобразившее се. Сего радї вь послѣдиыихь времених вьсїа иже правдѣ слнце. ꙗко да лучѣюе благости своеѥ обиовить вьсу тварь уловѣуьскую. емуже слава вь вѣкы аминь.

VIII.

Priča o prepiranju Isusa Hrista sa djavolom,

koja se čita u često već spomenutom nomokanonu pražke kolekcije (1227*a*—231*a*), razlikuje se dosta znatno od recenzije ovoga apokrifa, koj je saopćio St. Novaković iz jednog rukopisa XVI v. u XVI. knjizi Starina (str. 86—89), a neće biti suvišno, ako ga ovdje saopštimo. Neće biti nezanimiv za kritiku ovog apokrifa u jugoslavenskoj književnosti, pa i svojim jezikom zanimati će jezikoslovce.

СЛОВО Ѡ ПРѢПРЕНЇЮ ДЇАВОЛА СЬ ГОСПОДОМЬ НАШИМ ЇСУСОМЬ ХРИСТѠМ. ОУЧЕ БЛАГОСЛОВИ.

Пришадьшу Ісоусу на гору елеѡньскую, и глагола ученикѡм своим: алчем здѣ дни .м., понеже хощу прѣипрати се сь дїаволѡм, занеже вьоружаетсе на нась велми. и алкавь се Їсоусь сь ученики своими ꙗко да прѣпреть дїавола. и слишав же се дїаволь и разгнева се велми и облече се прѣд Ісусѡм. и рѣче ка господу: заклинаю те богом живим, да ми рѣчеши ѿткуду еси ты. Їсоусь рѣче: ѿт прѣвишнаго. и рѣче дїаволь: да сынь лїи еси ты прѣвышнаго? и рѣче Ісоусь: ꙗко ты рѣче дїаволѣ. и рѣче дїаволь: да аще ты еси сынь божїи, поуто придѣ семо? нь иди на небеса и седы на своем прѣстолѣ, понеже твоꙗ суть небеса а моꙗ ѥст земла. и рѣче ісоусь: пришаль есам погубыть тебѣ ѿт лица землїи ꙗко единого уловѣка. и рѣче дїаволь: иды ты на свои прѣстоль, твоꙗ суть небеса а моꙗ ѥст земла. ащели то не хощеши, аггелы мои аггель твоих горшии сут и силны, и изгубеть тебѣ ꙗко единого ѿт уловѣкь а тело твоѥ погубѣть. и рѣче Їсоусь: о горѣ тебѣ дїаволѣ и са аггелы твоими и сь светилници твоими! понеже азь пришаль есам на землю погубиты тебѣ и сь аггелы и сь светилници твоими и потрѣбыты ѿт лиц

Digitized by Google

землѥ. и рѣче діаволь: а что сѹт светилници мои? ісоусь рѣче: творѣщи дѣла твоꙗ. рѣче діаволь: что сѹт дела моꙗ? Ісоусь рѣче: твоꙗ дела сѹт разбоиничаство, блѹд, завист, ревность, оганно ꙗрѣніє, тма, трѹсы, свары земльніє и раты и скаждѣніє междѹ братїєю, лажи, ненавист, и всакаа неправда. и рѣче діаволь: право рѣче, ꙗко то сѹт дѣла моꙗ; нь паче тебѣ силны есам и аггелы мои аггель твоих. Ісоусь рѣче: горѣ тебѣ дїаволѣ, ꙗко прѣластникь еси всем человѣком, нь посрамити те имам вь скорѣ. и рѣче дїаволь: ти ли мои прѣластникь еси, ꙗко ѡт жены рѡдїл се еси. Їсоусь рѣче: добре веси и ꙗко ѡт жены родих се. да ва ѡны час слово мое сьблюдѣтсе, егоже ради чловѣка сьздахь вь образѣ своѥм, и нехощѹ ѡтстѹпити ѡт него вь кекы. и рѣче дїаволь: о чловѣце ли, егоже саздаа глаголеши. ꙗко не ѡтстѹпити вь кекы ѡт него. да аще тебѣ сьгрѣшить и слакѹ и часть твою оставить а колѹ мою и дела моꙗ сьткорить, тогда что сьтворишїи емѹ? и рѣче їсѹсь: слышїи дїаволѣ! аще человѣкь сьткорить колѹ твою, а мою слакѹ и часть оставить и живеть .м. лѣт или .и. и пакы на конаць покаѥтсе, и страниїе начнеть прїимати вь дѡм, нагїе одевати, алчних напитати и жедьнїих напоити, сь иною доьродѣ(т)елїю и прѣждѣ вьсех ѡтсечетсе дель твоих и начнеть глаголати: господи помилѹи ме сьгрѣшившаго тебѣ. и того помилѹю и пошлю емѹ благѹю сьмрьть. и предамь его архаггелѹ михаилѹ сь слѹгами и вьведѹть его вь место покоино. и еще слыши дїаволѣ! аще ли живеть чловѣкь .м. лѣт или .и. вь делѣх твоих и ктомѹ ка мне не обратить се ни сатворить прежде рѣченїих моих добродѣтелых, и рѣчеть: господи помилѹи и прости ме сьгрѣшившаго тебѣ, томѹ пошлю сьмрьть лютѹю и напраснѹ и прѣдам его аггелѹ моемѹ, емѹже лице пламеное и ведеть его вь тмѹ кромешнѹю вь ѡгань негасими мѹчитї се с тобою дїаволѣ. и се рекь їсѹсь, обрати се ѡт него, и вьзыдѣ на горѹ высокѹ. и тѹ вси дїаволы сьвакѹпише се тмѣ тмами и тисѹще тисѹщами дїаволь. и вьорѹжише се на господа, и рѣче дїаволь: чюдеса и силы моѥ ѹкрѣпитесе, и поидите прѣд мною, азь же поидѹ по вас. христось бо великь сѹпостать пришаль ѥст на ны, и славѹ и чьсть нашѹ погѹбиты хощет. Єгда бо ѡтьць его сьзда адама, то азь не рачих поклонити се ни целовати его. и того радї сьврьже ме сь небесь ѡтьць его. и тога радї хощѹ вьздати ѡтмащеніє сынѹ его христѹ. нь поидѣте вїи прѣд мною и азь по вась идѹ. и тако идѹщим им на господа, и вьзыдѣ прах ѡт дїаволь. и видѣвше ѹченици господни, горы трѣпещѹще се и морѣ сьмѹщающе се ѡт силы бесовскые. и рѣше ѹченици господни: видѣхом трѹсь ѡт бесовь и гласы их слишахѡм и трѣпеть нась прїеть.

Digitized by Google

и иꙁьшадше .м. паприщ. и видѣвже петарь вьпаль их ꙋжасе се и ѡтбѣже ѡт господа .г. паприща. и рѣче емꙋ господь: петрѣ что твориши? и покаꙗвже се петарь и ваꙁврати се ка господꙋ, и ста иꙁа рамꙋ его ꙁрѣти. и видѣв же Їсоусь ꙋжасающе се ꙋченикы и рѣче им: что ꙋжасаете се? кто сьвьрже сьтанꙋ сь небесь? и рѣче емꙋ петарь: ты единородьнїи сынь и ѡтьць твои сь светимь дꙋхомь .г. лица едино божьство и една слава вь .г. собьства нераꙁлꙋчима, ѡтьць и сынь и светы дꙋхь. и повелѣ Їсꙋсь прїити облакꙋ сь небесь на ꙁемлю ꙗко мльнїи, и вьсхитити сьтанꙋ и обесити стрьмоглавь ꙁа ноꙁе его на облацѣх небесних и быст тако. и силы его раꙁгнаа ꙗко дим. и бежеще вьпїахꙋ: что сьтворим хꙋдїи или гдѣ сакрити се имамо вь нещерах или вь гльбинах морскых. юже бо кнеꙁа нашего христось на облацѣх небесних обесы! о горѣ нам! и тогда видѣвь дїаволь, ꙗко скончა се слово, еже христось рѣче, и вьꙁꙋпивь велїем гласѡм глаголюще: помилꙋи ме господи, непогꙋбы менѣ, нь спꙋсти ме на ꙁемлю, да иже вь име мою неподобьное верꙋеть, да творꙋ им пакосты, и таковы вси обратет се вь тебѣ. и се рекшꙋ дїаволꙋ вь Їсꙋсꙋ сьмислившꙋ се емꙋ, и повелѣ облакꙋ ѡтрѣшити дїавола и падѣ на ꙁемлю ꙗко мльнїа. и напльнише се ꙋста емꙋ храпанїа великаго и ваплꙗ. и вьсклони се хитити се господа. и рѣче емꙋ Їсꙋсь: пакы ли тожде слиши дїаволѣ? и идꙋ ни плꙋнꙋ на те, слина бо моꙗ света ѥст и ветарь ѡт ꙋсть моих свеṭь ѥсть. и рѣче емꙋ дїаволь: аще непоборꙋ се с тобою, не бꙋдꙋ тачань вишнемꙋ, нь вьлеꙁꙋ кнеꙁꙋ жидовскомꙋ вь срдце и сьтворꙋ, да те на крьсте пригвоꙁдѣть, и ꙋморѣт те. и рѣче емꙋ Їсꙋсь: право сꙋдиль еси, дїаволѣ вьпасти ми ѥст вь рꙋце človѣkѡм грѣшникѡм и крстꙋ на немже распьнꙋт ме, тꙋ начнꙋть емꙋ кланати се, а на тебѣ вьсплꙋють. и рѣче дїаволь: аꙁь сьтворих Їѡана ꙋсекнꙋты прѣд ирѡдомь царемь. и рѣче емꙋ Їсꙋсь: Їѡань же ме крьсты, нь нѣст ꙋмрьль, нь живь ѥст. рѣче дїаволь: да бых видѣль, когда си се родиль, то вих пришаль на место то, и матер бых твою погꙋбиль а тебе вих раскривиль. и пакы рѣче емꙋ Їсꙋсь: кто можеть пшеницꙋ жети на вльчьци, вино сьбирати ѡт трьнїа. и не ѡтвеща емꙋ ничесоже. и повелѣ Їсꙋсь растꙋпити се ꙁемлїи .т. сежених вь широтꙋ, и потрѣсе ꙁемла на четири страны и растꙋпи се по повелѣнїю божїю. и рѣче Їсꙋсь: виждь дїаволѣ величастьво ꙁа тобом. и оꙁрѣ се дїаволь и видѣвь ꙁа собою пропасть великꙋю. и жасе се и рече: что се ѥст господи? и рѣче ісꙋсь: вьниди и виждь дїаволѣ! рѣче дїаволь: глyбоко лы ѥст се? рѣче Їсꙋсь емꙋ: бывьшїи юноша ѡт .л. лѣт вьꙁрастом. и да ваꙁметь камень противꙋ силы своѥ и вьврьжеть и идеть. ꙁа .г. лѣт и не можеть на дно сьнити, идеже ты хощеши прѣбивати

дїаволѣ, тꙋ хощꙋ те свеꙁати ꙋꙁами нерѣшининими и посаждꙋ те вь прѣисподьнїихь ꙁемли, и прѣбꙋдеши тꙋ до сконьчанїа века сего. и рѣче дїаволь: а потом что бꙋдеть? рѣче ї҆сꙋсь: а. лето родить се жито много и вино, .в. лето сьтворꙋ да не обрѣщетсе ни сиꙋдь жита, ни мера вина по васеи ꙁемли. и рѣче дїаволь: а потом что? рѣче ї҆сꙋсь: сьтворꙋ .г. лета ѩко .г. мѣсеца а .г. мѣсеце ѩко .г. нѣдѣлѥ, а .г. недѣле ѩко .г. днїи, а .г. днїи ѩко .г. часы, а .г. часы ѩко .г. чрьте. и рѣче дїаволь: а потом господи чтю пакы? рѣче ї҆сꙋсь: сьвїю небеса ѩко свитакь, и раждѣгꙋ ꙁемлю ѩко огань, и рѣкꙋ морꙋ, да исахнет ѩко камень, и прїнти имам на место свое, еже нарицает се хижина. тꙋ имать прїнти мати моꙗ, иже ме роды, и ї҆ѡань богословь, и илїа і енох, иже несꙋт вькꙋсили сьмрьты. и тогда те имам погꙋбиты дїаволѣ сь всемы аггелы твоими. богꙋ нашемꙋ слава и часть и поклананїе оцꙋ и сынꙋ и светомꙋ дꙋхꙋ и нинꙗ.

IX.

Pitanja o sedam glavnih grijeha.

Ovakav apokrif je St. Novaković iz jednog srpskog rukopisa XVI v. naštampao pod naslovom **Слово о ·ꙁ· грѣсѣхъ непростенихь** u XVI. knjizi Starina str. 91—92. U glavnom slični tekst imaju **Вьпросы прѣсветые богородице о ·ꙁ· грѣховь**, koje ovdje iz tog istog nomokanona (l. 184*a*—185*a*) štampam. U indeksima lažnijeh knjiga ne nalazimo ovakoga apokrifa. Čini se, kao da je ova priča uzeta iz raširenoga pokrifa **Обьхожденїе моукамь прѣсветые владычице наше богородице**. (Sravn. Tihonravov Памятн. отреч. русск. лит. II, 30—39.)

ВЬПРОСИ ПРѢСВЕТНЕ БОГОРОДИЦЕ Ѡ ·Ꙁ· ГРѢХОВЬ.

Ѡтреши ꙋбрꙋсь свои прѣсветаа богородица. и поставїи на лоне господини, и молаше се светла богородица глаголющїи: господи, скажи ми кои сꙋть ꙋбистакиїи грѣси. и рѣче господь: ꙁа сльꙁы и ꙁа вьꙁдиханне твоѥ ѡтпꙋщꙋ грѣхы чловѣком и ѩже ·ꙁ· грѣховь не ѡтпꙋщꙋ. и рѣче светаа богородица: господи, повеждь ми, кои сꙋть грѣси ти. и рѣче: слиши мати моꙗ. ·а· грѣхь еже вь недѣлꙋ блꙋдь творїт, неимать прощениꙗ. ·в· еже бога хꙋлить и ѡтметаѥть се светого дꙋха, сы свеꙁань вь векы. ·г· грех, еже некастаѥть вь недѣлꙋ и не идеть вь црковь и нецелꙋѥть светое еѵаггелїе. ·д· грѣх, иже досаждаѥть светны црькквам и ꙋкараѥть слꙋжеще им. ·е· грех, иже творить блꙋдь сь материю или сь сестром или сь кꙋмою своею, сего ꙁемла пожи-

Digitized by Google

раѥть. ·ѕ· грех, иже вь богатастьве живеть и бога не вьспоменꙋѥть и не идеть вь црьковь сь страхом и сь говениѥм и не плачеть се ѡ грѣсех своих и не мислить ѡ црькви, нь трѣпьлеть ногами и рꙋками плещеть и ѡчима помизаеть и ꙋстьнами нечастивими глаголеть и смеѥть се и кривоприца сы дꙋшегꙋбаць ѥст и свезань сы ѡтидеть ѡт бога вь сьмое дно адово. ·з· грѣх вьсех сїих горши ѥст ѡчаѩниѥ, еже не покаѥть се и не ѡтстанеть се грѣхь творити, нь прилагаѥть зло кь злꙋ и грех кь грѣхꙋ, и глаголеть понеже погинꙋль есам. сы не имать вери кь богꙋ. неразꙋмен безꙋмне чловѣче: и ѡтстани се грех творити. ѡ ѡбрати се кь богꙋ постом молитвою ꙋсрьдно сь сльзами и сь вздиханиѥм и крѣпькою любовию, понеже богь милостивь ѥст а богꙋ вса вьзможна сꙋть. нь притеци чловѣче и покаи се. и тогда рѣче светаа богородица и падѣ прѣд ним глаголющїи: помилꙋи ме, господи, и скажи ми кои аггель снегь и градь носить. и рѣче господь: архаггель михаиль снегь и градь носить, гдѣ сꙋть злїи чловѣци, погани крвомешцїи, дꙋшегꙋбьци, насильници, тѣх слана и снегь и градь биѥть.

Богꙋ нашемꙋ слава вь векы. аминь.

X.

Dvanaest petaka.

Al. N. Veselovskij u svojem članku Опыты по исторіи развитія христіанской легенды. IV. Сказаніе о 12-ти пятницахъ (Журналъ мин. народ. просв. 1876, іюнь) razlikuje dvije redakcije ove priče: 1) Elevtherijevu i 2) Klimentovu. Osim nekoliko malo priča, kao u knjizi Tihonravova (Пам. II, str. 337—8 br. IV i dr.) sve ostale do sada poznate pripadaju redakciji prvoj. No i medju ovim ima razlike, po kojim dijeli je Veselovskij na dvije skupine *A* i *B*. Ove se skupine razlikuju raznim naredjivanjem petaka i nekolicijem osobujnostima. U prvu skupinu *A* spadaju priče izdane Tihonravovim (пам. отреч. литер. рус. br. I T^1), rukopis Undolskog i rukopis Pariški (Martinof Les manuscrits slaves de la bibliotheque impériale de Paris br. 10). U skupinu *B* spadaju rukopisi izdani Porfirjevom (srp. red. Православный Собесѣдникъ 1859 г., февраль, str. 190—195), Novakovićem (u IV knj. Starina), rukop. br. 2 u izdanju Tihonravova i rukopis izdani V. Jagićem u Prilozima k historiji književnosti str. 55—7. U skupinu *B* pripadaju još dvije priče, koje se čitaju u spomenutom nomokanonu, jedna

Digitized by Google

kraća na l. 90*a*—90*b* i jedna dulja na l. 291*a*—296*a*. Ova se dulja priča podudara u glavnom s pričom izdanom Novakovićem, samo se u više manje neznatnim pojedinostima razlikuje. Evo štampam ju samo u toliko, u koliko se razlikuje od pomenute priče:

Прѣнїе елевтерїско сь еврѣи о вѣре. и сказанїе о ·ві· тых пѣтцѣх вь годишѣ. изъвестьно обрѣтох вь вавлкерди о сем.

Господи Ісоус христе. боже нашь, помилуи нась. аминь. вь за-падней страны землю ѥст зокома лавтра, вь неже градь ѥст драчь именем. живеху же вь нем христїане и еvрене; и прѣхоу же се жи-дове сь христїаны по вьсе днїи, овы на тржищїих, овы на горах, овы же на улицах градьскыих и вь вратѣх. и бысть же сьборь велеи вь днїи карманїа цара. Сьбраше жидове и рекоше ка христїаниωм: мы неможем злобы сїє трьпети, детїи своих избываемых от вась . . . . да се прѣпираю . . . . мы вьси да крстим се; аще ли се не крстимо . . . . еже глаголаху жидовѣ надеюще се на прѣмудраго философа своего. Христїани же обрѣтоше бога бо-ѥща се ѕѣло философа именем елевтерїа, еврѣискому же име беше тарасїє. Сьбравшим же се имь вь единои храмини и начеше прѣпи-рати се и егда третїе сьбраше се, повѣль беше еврѣинь . . . . именѣм малєха. Єгда же вьнидоше вь гльбыну прѣмудрости прѣще се вьсевидаць же и владыка христось поможе елевтерїю и одолѣ еврѣину. Рѣче же жидовинь сь гиеком: вѣдѣхь ѥко . . и вѣмь ѥко истинна ѥст . . . . . наша вѣра свѣта . . . . на горах . . . . проповѣдаше пророци . . . . . прѣмудраа . . . . . душамь христїан-ским. Что рекь и изъвеже немогы . . . . елевтѣрїє: дети . . . . рѣче ему вѣмь . . елевтерїє: заклинаю те богомь живым исповѣждь ми их И пристрашань быст отрокь сь трѣпетωм . . . . Рѣче: егда оухватили беху оци наши . . . . и вь том свитцѣ беху писаниїи пѣтци и . . . . нь желаєть доуша моѥ вѣры вашеѥ, да того ради скажу вамь, ѥко да прїиму тобою крь-щенїє. И сказа ему вьсе ωт ·ві· тих пѣтцѣх и паки вьнидѣ жидовинь . . елевтерїски . . . . пѣтцѣх, да скажи ми их кое сказуєши. Тогда начеть елѣвтерїє сказовати:

·а· петка месеца сентемврїа . . честнаго и животворѣщаго креста . . . . сьвлить и езыци и гради . . . .

·в· петакь . . честнаго креста . . . . вь ·г· часъ дне . . . . вьсакому христїанину . .

·г· петак . . . . вьзеть быст аггелωм и поставлень быст . . . . пришьствїа (nema **христова**).

·д· петакь . . . . . велить се всакомꙋ христїанинꙋ . . понедѣлникы и срѣды и пѣткы . . . . . .

·є· петак месеца мартїа прѣд ·м· мꙋчѣникь. . . . . сего радї повелевают (с)е христїаннѡм постити.

·ѕ· петакь . . прѣсветїе . . . . . .

·ꙁ· петакь . . . . . христось распѣтїе прѣтрьпѣ пльтїю вьꙁыскавь . . . . . испꙋстыи . . . .

·и· петакь . . . . . .

·ѳ· петакь прѣд пентикостїем . . . . . вь ·і· чась дне . . . . стоꙗ пꙋсть ·ѯ· лѣт Іерꙋсалимь . . . . . рѣче имь аннанїа . . . . вьспѣти ѡт пѣснеи сїѡнскых . . . . и пакы нетворити нам . . . . . небꙋдемь . . . . . ведѣхꙋ их вь единѡм оужꙋ по острѡм каменїю . . . и когда их се набодоше ·є· и тогда их се ·р· вьꙁвращахꙋ . . . . . страсты прѣтрьпелы. о тѡм давидь пророкь прорицаше глаголе . . . . . петакь двоврѣменны. ostalog nema.

·і· петакь . . . . . нападоше . . . . . .

·аі· петакь . . . . . прѣсветїе богородице, вьи двигоше се . . . . . вь корабѣх по морꙋ . . . . . ꙁивои и ꙁевеа . . . . . .ѯ. лѣть . . . иꙁыдоше . . . . . повелѣ господь гедѣонꙋ иꙁгна . . . етрївь . . . . . владати пакы ·мв· лета.

·ві· петакь прѣд оусекновенїемь главы прѣдитечеви вь дрꙋгы час дне.

Ї да ви скажꙋ братїе, егда чюють дїаволь прѣпостивша се христїанина вь сїе петкы, и вѣлми плачеть, и абїе рикнꙋвь ѳарасїе великѡм гласѡм и рѣче: тако ми бога адона, ꙗко нѣст повѣданно преждѣ вь христїанох . . . . . самь себѣ . . . . . елевтерїе . . . . . слышавь сїе . . . . . и дꙋшам их. Сыих ·ві· петакь, их же подобаеть христїаннѡм блюсти . . . . . вькꙋшати . . . . милостиню да твореть и ѡт пльтаскыих похотїи да се блюдꙋт. и аще що . . . ꙁачнет се, то егда родить се, бꙋдѣть неꙁдраво или беспо или хромо или слѣпо, или иниою некоюю прокаꙁою прокаженно бꙋдѣть . . . . . до ·г· дини и тако оулꙋчити нам, да бꙋдѣть оуготованїе вечнїих благь о христѣ ісꙋсѣ господи нашем, емꙋ же подобаеть всака слава, часть и поклꙗнанїе кꙋпно сь оцем и светымь дꙋхѡм, и нинꙗ и присно и вь вѣкы вѣкѡм аминь.

Priča kraća podudara se u glavnom sa „skazanijem“ izdanom u knjizi Tihonravova pod br. 3. (koje je izvadjeno iz dulje priče Elevtherijeve i spada po mnijenju Veselovskoga u skupinu A.), no u pojedinostima znatno se od njega razlikuje, dapače raznim nare-

Digitized by Google

djivanjem petaka. Nemožemo ipak kazati, da bi ove razlike bile tako znatne, da bi ju trebalo pribrojiti skupini B.

Prva tri petka isto se tako čitaju kao u drugim, osim recenzije Novakovićeve.

·а· месеца марта, вь ню же прѣстѹпи Адамь ꙁаповедь божїю.

·в· петка. пред благовещенїе, вьнюже ѹбы Каинь Авела брата своего.

·г· петка. прѣд васкрсенїе страстнаа, вьнюже распет се Господь нашь Ісѹсь христось и испѹсти на крсте дѹхь свои.

U 4. petku čitamo u našoj recenziji nešto sasvim drugo. U pričama skupine A pripominje se ovdje propast Sodome i Gomorre, koja se u našoj recenziji spominje pod 9-im petkom. Čita se naime: ·д· петка: прѣдь марковь дьнь (takodjer u Novak. i našoj 1.), вьнюже плени Нахавардоносорь царь Ієрѹсалимь. Ovo je ovamo došlo po svoj prilici nepažljivošću pisčevom (? ili sastavljačevom?) iz slijedećeg petka, u kojem čitamo: ·е· петка прѣдь сьшастьвїе светого дѹха, вь ню же пленише Агараны многїе страны. U nekolicijem recenzijama, kao u Porfirjeva, Novakovića rečeno je, da Agarjani plijeniše ca Навьходоносоремь царемь, u Jagića плиени нечастиви Навахадоносорь царь Ерузалимь . . . itd. Što u našoj priči čitamo pod 5-tim petkom, nalazi se na istom mjestu u pričama skupine A, drugačije u skupini B. U ovim pripominje plijenjenje Jerusalima Kaldejcima, ·ѕ· петка. прѣдь Петровь дьнь, вь нюже посла господь ·ꙁ· каꙁнїихь (sic!) на ꙁемлю. Na ovom istom mjestu čitamo u pričama skupine A i u Tihonr. br. 2, u skupini B ima ovo pod 7-im petkom, no pripominje se na objema mjestima „*deset* kazni“, u Novak. pod 10-im petkom.

·ꙁ· петка: прѣдь оуспенїе богородице, вьнюже иꙁидоше иꙁмаильтени вь галїахь по морѹ. Ovo ima u skupini A, Tihonr. br. 3. pod petkom 8-im, na istom mjestu Tihonr. br. 2, Novak. pod 11-im p.

·и· петка: прѣд оусѣкновенїе, вьнѹже ѹсекнѹше главѹ Іѡанѹ. Ovo čitamo na istom mjestu u skupini B, u Novak. pod 12-im petkom, u skupini A pod 9-im, u Tihonr. br. 3. čitamo, što naša priča ima pod 7-im.

·ѳ· петка прѣд вьꙁдвиженїе крста, вьнюже потоплѥнь бысть гоморь и инехь много градовь. Ovo ima u skupini A, Tihonr. br. 3 pod 4-im u Tihonr. br. 2 pod 10-im petkom.

·і· петка по ваꙁдвиженїю крьста вь нѹже раꙁдели мѡѵсїи жаꙁломь морѣ. Tako isto u skupini A i Tihonr. br. 3, i u skupini B osim Tihonr. br. 2 gdje ima pod 9-im petkom.

Digitized by Google

·лі· петка. прѣд андреовь дьнь, вьнюже знаменова пророкь кѵвоть светиие господне. Tako u skupinama A i B osim Novak., gdje ima pod 3-im p.

·кі· петка по рождастве христовѣ, вьнюже Иродь царь изби .ді. тисуць младѣнаць христа ради. Ovo isto u skupini A i B, osim Novak., gdje ima pod 4-im.

Ovo сказание ·кі· петких (sic!) великих savršuje se slovima: дльжно ест поунтати сіе светіе петки и кто их поунтает, неимат видети страха на суду божію ни божзніи нимат.

XI.

Život čovjeka božjega sv. Aleksija.

Legenda o sv. Aleksiju obratila je u pošljednje vrijeme opet na sebe pažnju istraživalaca literature jugoistočnih plemena slavenskih. U IX. sv. Archiv-a für slavische Philologie (str. 593—604) napisa St. Novaković članak „Über die Entstehung mancher Volkslieder", te je u njem govorio o sudbini ove legende u najnovijoj književnosti i u ustima prostog naroda. Srv. jošte Извѣстія С.-Пет. слав. бл. общества 1887 br. 7—8, str. 352. Poznajemo već nekoliko sredovječnih tekstova ove legende. Iz triju u Biogradu čuvanih rukopisa sastavljeni tekst naštampa St. Novakovaković u svojim „Primjerima" (str. 396). Ovaj tekst po mnijenju pomenutog učenjaka sadržaje ini prijevod, nego li staroruski tekst naštampâni I. I. Sreznevskim kao br. XXXI. Свѣдѣній и замѣтокъ о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ (Сборникъ II. Отд. Имп. Акад. Наукъ т. I, 1867). Taj isti prijevod s ovom staroruskom recenzijom ima ini srpski tekst u kolekciji Hludova opisani A. Popovom, „но есть интересныя разночтенія" (V. Archiv f. slav. Philol. IX, str. 595, op. 1). Ova se legenda nalazi još u dvjema rukopisima kolekcije Šafaříkove, u često spomenutom nomokanonu (l. 163*a*—170*b*), ter u rukopisu br. 12 (l. 183*a*—140*b*) spomenutom više u gl. III. Ovaj se tekst istina podudara većinom s tekstom Novakovićevim, većma nego sa staroruskim Sreznevskoga, no u mnozijem se pojedinostima razlikuje od obiju tekstova, na pr. kod Novak. i Srezn.: vjenčaše se zaručnici u crkvi sv. Vonifantija; toga nema u tekstu nomok., ali ima u tekstu br. 12; kod Novak. i Srezn.: vnide Aleksije vъ riznicu, takodjer u tekstu br. 12, no u tekstu nomk. „vъ polatu", kod Novak. i Srezn.: sjedješe Aleksij

Digitized by Google

„jako prositelj“ ili „niščij“ vь priprate crkovnej, toga nema u tekstu nomok., ali ima u tekstu br. 12; otroci Efimijanovi dogjoše kod Novak. i Srezn.: u Edesь gradь Mesopotamije (vь Mosopotamiju), Mesop. ispuštena u tekstu nomok., no jest u tekstu br. 12; u tekstu nomok. čitamo, da Aleksije „kogda ih vidê proslavi boga“ itd., ‚kogda ih vidê‘ nema kod Novak. ni kod Srezn., tekst br. 12 ima drugačije.

Novaković:	*Sreznevski:*	*Tekst nomokanona:*
mati že jego .... ide vь ložnicu svoju, otvrzьze okьnьce svoje, vьzglavi svojemь postavivьši vrêtište, pepelomь posypa, i molaše se ...	mati že jego .. všedъši v ložnicju svoju, i zavêsi okonce i postьlavši vretišče i glavu pepelomь posypa, moljaše se ...	mati že jego ... vьšadši vъ polatu svoju i otvrzši okańce prêmo vьzglaviju svojemu i plaskavši prêd nim i posipa pepelom vьzglavije svoje i molaše se .... vь hrame prêsvetije b.
vь papratê sv. bogorodice	vъ papertê sv. b.	crkovniku, br. 12: panamonarevi
panamonaru	panamanarju	vь domь moj, br. 12: vь crьkovь
vъ crьkъvь moju		ot sego časa služaše jemu. I razume se o človêce sem po vasemu božij jest. tekst br. 12 kao kod gradu, jako človêkь Nov. i Srezn.
otь tolê služaaše jemu I velьmi proslu slovo to človêka božija vь vъsemь gradê tomь.	ottolê čьstnê služaše jemu. Velmi že proslu slovo o nem vь vьsemь gradê tomь.	
Vidêvь že (človêkь božij), jako (i tu) poznaše i vьsi		videvь že jako obličenь byst blagodêtiju vь grade semь. tekst br. 12 kao u Nov. i Srezn.
priide vь Rimь		prêide vь Rim, ideže bêše otačastvo jego. — tekst br. 12 kao kod Srez. i Nov.
jako i tu neznajemь jesmь		poneže nevazmogut poznati me. tekst br. 12 kao u Srezn. i Novak.

Digitized by Google

Novaković:	*Sreznevski:*	*Tekst nomokanona:*
i slyšavъ otьcь jego o stranьnyihь, i vьvede i vъ domь svoj	slyšavъ že otьcь jego, jako (pače) ot stranyihь jestь i radъ (tъštьnêj) bystь i povelê vvesti jego vъ domь svoj	slyšavъ že otьcь jego jako ot stranniih jest i rad byst vьvesti jego vь dom svoj.
mati ... ne ishoždaše svojeje	(ne izide) iz ložnice	mati neishoždaše iz polati svojej. tekst br. 12 kao Nov. i Srezn.
dondeže uvêmь o ženisê mojemь čьto mu bystь	dondeže uvižju (uvêdê) o muži (ženisê) mojom kamo sę jestь dêlъ (čьto jemu bystъ).	donьdeže uvemь, kamo mi se denu, čto li jemu byst
... dijavoljemь naučenijemь to jemu byvajetъ	kao kod Novakovića	dijavolim učenijem vse to tvorêt jemu. tekst br. 12 kao u Nov. i Srezn.
ne znajemь, kto bê	neznajemь nikimь že	i nikto že zna, kto jest; tekst br. 12 pod. kao u Novak.

Ovakih se miesta može navesti više, no budi to dosta. Kadkad slaže se tekst nomok. sa staroruskim i razlikuje se od Novakovićeva teksta, na pr. u objema šalje Efimijan „.т. otrokъ“ iskati Aleksija, u Novak. nije broj spomenut; u objema čitamo, da Aleksij „učestije imatь vь domu mojemь“, u Novak. „otь domu mojego“; u našem tekstu nomok. čitamo „po sem izvoli se gospodevi prêstaviti se jemu ot samrti k životu“, pod. u Srezn. „jegda že izvoli sę gospodevi da prêdstavitъ sę človêkъ božij“, ali u Novak.: „i jegda se izvoli gospodevi vьzeti ot njego dušu“, u tekstu br. 12 čitamo kao u mladjoj ruskoj legendi, iz koje navodi Sreznevski u pomenutom izdanju razlike, „vzeti predanije ot njego mj. da predst. itd.

Sravnjujući srpske recenzije sa staroruskimi nemožemo pristati uz pomenuto mnijenje St. Novakovića, da je u srpskoj njegovoj recenziji sadržan ini prijevod, no mislimo, da su ovo razne redakcije toga istoga prijevoda, kojeg se je najstarija redakcija sačuvala u ruskom tekstu XII v. izdanom I. I. Sreznevskim. Neupuštajući se u potanje razjašnjivanje odnošaja raznih redakcija ove legende, naštampati ćemo samo kao prilog tekstove u rukopisima Šafařikovim. Najprije štampam tekst iz nomokanona, u primjetbama dodajem

Digitized by Google

razlike teksta iz rukopisa br. 12, sudarajuće se većinom, kano što smo spomenuli, s tekstom Novakovićevim; no uz to je jasno, da ovaj tekst je mladji, jer jezik narodni većma prodira, a i slova mladjeg kulturnog života prodiru, na pr. Efimijan predao je Aleksija „*majstoriju*“ na učenje gramatike. Pod konac dodajem još život sv. Aleksija, koj se čita u prologu, rukopisu Šafařikove kolekcije br. 8.

ЖИТЫЄ ЧЛОВѢКА БОЖЇѦ АЛЕѮІИ.

Ѡтьчє благословы.

Беше чловѣкь благоверань вь градѣ римсцемь[1] именем Єфимиѧнь. славань беше[2] римскимь царемь Нероном и Аркадиемь.[3] Беше же богать ѕело,[4] имаше .р[5] рабовь домачедаць и[6] .т. вь свилиних ризахь[7] и вь златих поѩсех. И не имаше чеда, за нѣ жена его не плодьна бешѣ.[8] благоверань же[9] беше[10] и заповеди божиѥ твораше и пощаше се[11] по васе днїи до .ѳ. -го часа, и по васе днїи .г. трапезы сталаше:[12] прьвꙋ вь .г. час дне сиротамь и недꙋжним, а дрꙋгꙋю вь .ѕ. чась дне вьдовицамь и страним мимоходѣщимь и ꙋбогим,[14] съмь же вь .ѳ. чась вькꙋшаше хлеба[15] сь калꙋгеры;[16] ї егда похождаше[17] вь полатꙋ ка царꙋ[18] по васегда милостинꙋ твораше и глаголаше:[19] ꙗко несамь достоинь ходити по божїѥи землы. И жена его именем акланка вѣше[20] верна и боѥще се бога и заповеды божиѥ твораше молещи се и глаголющїи:[21] помени[22] ме господи недостоинꙋ рабꙋ свою, и[23] даждь ми плодь ꙋтробы[24] моѥи[25] да[26] бꙋдеть вождь старости моѥи и ꙋтешениѥ[27] дꙋши моѥи. И поменꙋ их[28] богь по добродетелы их,[29] и зачеть се ѡтроче[30] и вьзвеселише се о боѕѣ. И роди се ѡтроче мꙋжаськы поль, и нарѣкоше име емꙋ Алеѯа.[32]

Єгда вьзрасте ѡтроче[33] и даше[34] его на прьвое ꙋчение ꙋчити се книзе.[35] И егда быст врѣме[36] женитбе[37] его, рѣче же Єфимиѧнь кь[38] жене своѥи: да[39] сьтворимо[40] бракь сынꙋ своѥмꙋ. И вьзьдрадова[41] се

[1] быст чловѣкь вь риме градѣ [2] бывь [3] царемаа иѡарїа аркадїа цароу римьскы [4] благоверьнь си [5] om. .р. [6] om. и [7] и исхождахꙋ вь ризах бысерних [8] за не подрꙋжїѥ неплодно бе [9] om. же [10] сїи [11] постеше се [12] и поставлѧше .г. трапезы вь домꙋ своем [13] прьваа сиротам и страннымы [14] и дрꙋга нищим и мимоходещим, трѣтїа болнимь и вьдовицамь [15] ѡт хлѣба своего [16] сь чрьноризцыи и мимоходѣщимы и сь оубогыми [17] идѣше [18] царевꙋ [19] милостыню прѣд собою ѡтсилаше глаголѥ [20] им. ак. бѣ. om. [21] глаголаше [22] помилꙋи [23] нед. р. св. и om. [24] црѣвꙋ [25] м. om., недостоинен рабѣ твоен add. [26] да ми [27] оутеха [28] om. их [29] добраа дѣланїа ѥе [30] зачет и роди сына [31] и вьзвѣсели се жена и моуж [32] и роди се . . . do алеѯа om. [33] егда же быст врѣме ѡтроченꙋ оучити ѥ [34] вьздаше [35] на оученїе грама тикыѥ црковнꙋю маисторїю и ѡт риторска мало. и быст ѡтроче прѣмꙋдро ѕѣло [36] вр. om [37] женити [38] кь om. [39] om. да [40] сьтвори

*

Digitized by Google

жена его[42] ѡ словеси мꙋжа своюго, и паде на ногꙋ его глаголюще:[43] да ꙋслишить господь[44] богь глаголь твои[45] еже глагола,[46] да сатворимо[47] бракь сынꙋ своюмꙋ,[48] понеже възрадова се дꙋша моꙗ.[49]

И ѡбрꙋчише дѣвицꙋ[50] ѡт[51] царьскаго рода и сътворише бракь сынꙋ своюмꙋ,[52] и въведоше его вь чртогь.[53] И сѣде на прѣстоле злате[54] и възе[55] прьстень златань[56] и ѡбьвивь[57] копреною и дасть ѡбрꙋчьници своюи и рѣче еи се: възми и храни[58] да бꙋдѣть[59] богь междꙋ мною и тобою, доньдеже изьволить господь[60] по глаголꙋ, еже глагола ка нен.[61]

Пакы излезе вьнь из чрьтога и вьиде[64] вь полатꙋ[65] свою и възеть ѡт имениꙗ[66] своюго, и изиде нощию таи из Рима.

И сьшадь иис катетолию[67] и ѡбрѣте корабь вь рѣце стоюшь. И вьлезь[68] вьнь, и доплава до града литиѡтска рекомаго Генерѣꙗ.[69] И тꙋ излезе из корабьла и помолисе вь богꙋ[71] и рѣче: господи[72] боже сьтворивы небо и землю и спасе ме из чрѣва матерѣ моею,[73] спаси ме[74] ѡт сꙋютьнаго житиꙗ сего ї избави ме[75] и дарꙋи ми небеснаго твоюго стоꙗниꙗ[76] сь вьсемы ꙋгождьшими ты,[77] ꙗко ты юси богь миловати и спасты,[78] и тебѣ славꙋ възсилаѡмо ѡтьцꙋ и сынꙋ и светомꙋ дꙋхꙋ.[79]

И вьста вь та чась ѡбрѣте[80] ѡшальникы[81] некоюю[82] и иде сь иимы, и доиде до юдеса сꙋриньскаго,[83] идеже стоить[84] ѡбразь иконы господне,[85] еже дасть се[86] Авгарꙋ царꙋ[87] вь животе сем. И вьлезши емꙋ[88] вь градь и продасть все,[89] еже имаше, и раздасть[90] нищим. И ѡблече се вь хꙋдию ризы и ста[91] вь припрате црковиеи[92] светыю[93] богородице, и пощаше се ѡт недѣле до недѣлѣ[94] и причещаше се светых таинь, и вькꙋшаше[95] .в. кꙋса[96] хлеба и пиꙗше .в. чаше[97] воды

---

[41] възвѣсели [42] ж. е. *om.* [43] глаголю [44] гь. *om.* [45] слово твою [46] рѣче [47] створиве [48] *add.* възлюблюнномꙋ [49] понеже *do* моꙗ *om.* [50] юмꙋ невѣстꙋ [51] *om.* ѡт [52] с. св *om.* [53] вь црковь, *add.* и вѣнчаше юю сь светыми свещенникы вь црквы светого инфонтаа. и вѣдоше и вь чрьтогь и възвѣселише се дьнь ть до нощи. и вьлезше [54] *add.* и ѡблїꙗ се сь сльзами [55] ѡбвить [56] свои [57] и ѡб. *om.* [58] рѣче: възмьши и сьхрани [59] и боуди [60] *add.* юдии таини изкѣщаюи [61] *om.* по г. е. г. к. и. [62] и [63] *om.* вьнь [64] идѣ [65] ризницꙋ [66] възмь ѡт богатьства [67] изьшьдь искапа долѣ [68] вьлѣзе [69] доплꙋва до алаокыю рекомаго магдара [70] тꙋ *om.* [71] помоли бога [72] ги. *om.* [73] и спасе *do* моюю *om.* [74] *add.* ныниꙗ [75] ї избави ме *om.* [76] и сподоби ме дѣснаго стоꙗнїꙗ [77] тебѣ [78] милостивь спасаѥи [79] ѡ. и. с. и с. д. *om.* [80] и срѣте и [81] посланникы [82] *om.* иек. [83] до землю сирїискїю [84] лежить [85] господа бога нашего исоуса христа [87] се *om.* [88] сьи [89] емꙋ *om.* [90] все *om.* [91] даст [92] сѣдѣше ꙗко и проситель [93] црк. *om.* [94] владычице наше [95] ѡт дны до дны [96] ꙗдеше [97] чести [98] мало

до живота своѥго и вьсȣ нощь нєспашє,[98] а ѥже мȣ[99] даваxȣ милостинȣ[100] то вьсє подаваше нищим.[101]

И искаxȣ єго вь градѣ римсцє и посла ѡтьць єго искаты .т. ѡтрокь своиx[102] и нє ѡбрѣтошє[103] єго. И приxодишє[104] и вь Єдѣсь градь[105] и милостинȣ ємȣ дашє свои ѡтроци и нєпознашє єго. А ѡнь жє иx позна и когда иx видѣ,[106] прослави бога и рєчє: xвалȣ тєбѣ[107] вьздаю господи божє мои,[108] ꙗко сподобиль мє єси приѥти[109] милостинȣ ѡт своиx домачєдаць имєны твоѥго ради. И вьзвратишє сє ѡтроци вь Рим ка господинȣ своємȣ,[110] и сказашє ємȣ[111] ꙗко[112] нє ѡбрѣтошє[114] єго.

Мати жє єго ѡт того часа[114] брачнаго, когда[115] искашє[116] и нє ѡбрѣтошє єго вьшадьши вь полатȣ[117] свою[118] и ѡтврзьши[119] ѡканьцє прѣмо вьзьглавию своѥмȣ[120] и пласкавьши[121] прѣд ним[122] и посипа пєпєлом вьзглавиє[123] своѥ[124] и моляшє сє[125] господȣ богȣ глаголющи: нє имам вьстати ѡтсȣдȣ, доньдєжє ȣвєм о ѥдиночєдьном сынȣ моѥм, камо ми[126] сє дєнȣ.[127] Ѡтьць жє єго, ѡт нєлижє роди сє[128] сынь єго, нє прикоснȣ сє[129] жєны своѥи, нь[130] глаголашє[131] вь нєи: да[132] молимо сє[133] господȣ богȣ,[135] да нам(а)[136] пощєдить ѡтрочє сїє єжє нам(а) дасть сам да нє страждѣмо єго.[137]

Сьтворшȣ жє отрочєтȣ вь xрамє[138] прѣсвєтиє[139] богородицє .зı. лѣть и ȣгодїи богȣ своѥмȣ и[140] ꙗви сє[141] црковникȣ[142] свєта богородица глаголющїи: вьвєди чловѣка божиꙗ вь домь[143] мои,[144] ꙗко[145] достоинь[146] ѥст царствиꙗ нєбєснаго, ꙗко миро добровонно,[147] и[148] молитва єго сиꙗєть[149] ꙗко сланцє[150] вь вьсєм[151] мирє, и тако просвєтитсє[152] житиѥ[153] єго прѣд аггєлы божими.

И пзидѣ жє паламонарь ищȣщїи[154] таковаго чловѣка и нє обрѣтє. И ѡбрати сє вьспєть[155] молєи сє[156] прѣсвєтєи[157] богородици, да

---

[99] и вь всємь жити своѥм нє спашє прѣзь всȣ нощь [100] чєда [101] даꙗшє нищимь всє [102] .г. ѡтрокы своє искати ѥго [103] ѡбрѣтаxоȣ [104] пришьдьши [105] add. мєсопотамїє [106] нєпознашє ѥго и видѣвь жє иx просльзи сє [107] xвалю тє ги [108] б. м. om. [109] приємати [110] ка г. св. om. [111] господинȣ своємȣ [112] ꙗко [113] ѡбрѣтоxомь [114] того om. [115] єгда [116] add. ѥго [117] ложницȣ [118] св. om. [119] нє ѡтврьзѣ [120] пр. в. св. om. [121] постави врѣтищє [122] п. и. om. [123] главȣ [124] св. om. [125] и м. с. om. [126] ми om. [127] дєдѣ [128] ѡтидє [129] нє прилєпи сє вь [130] нь om. [131] глаголє [132] да om. [133] молиꙗє [134] гȣ. om. [135] бога [136] и om. [137] дан. с. є. om. [138] вь припратѣ [139] свєтыѥ [140] св. и om. [141] add. вь снѣ [142] паламонарєви [143] црьковь [144] м. om. [145] ꙗко om. [146] add. бо [147] мирѡблаговонно [148] om. и [149] ѥст, add. ꙗкожє вєньць на главѣ, царєвє, тако почиваєть дȣxь свєты на нѥмь [150] add. вьсїаѥт [151] вьсєм om. [152] просїаѥть [153] жизнь [154] ищє [155] om. вьспєт [156] помоли сє [157] пр. om. [158] om. п

ꙗвить ѥмꙋ чловѣка божиꙗ. И пакы[158] ꙗви се[159] ємꙋ света[160] богородица глаголющи[161] вьтороѥ: ꙋбогы сже[162] седить прѣд двермїи[163] црковьнїмы сы[164] ѥст чловѣкь божїи. Ї изиде же пакы панамонарь[165] вь припратꙋ и ѡбрете его седеща.[166] И ѥмь за рꙋкꙋ. Єго[167] и вьведе[168] вь црковь пресветые богородице[169] и ѡт сего часа[170] слꙋжаше ємꙋ[171] и разꙋме се [172] ѡ чловѣце сем[173] по васемꙋ градꙋ[174] ꙗко чловѣкь божїи ѥст.[175]

И видевь же ꙗко обличень быст[176] благодѣтию вь граде семь[177] и ѡдьбеже[178] ѡт града того. И пришадь вь Ладиѡкїю[179] и вьлезе вь корабаль. хотещꙋ же ємꙋ[180] прѣити[181] вь тарась,[182] идеже незнаѥмь бѣ.[183] Нь[184] волею божиею прѣгнана[185] быст корабь ветромь бꙋриимь[186] и прѣиде[187] вь Рим, идеже бѣше ѡтачастьво его.[188] И излезе[189] из корабьла и рѣче: живь господь богь мои, да[190] не бꙋдꙋ тежакь никомꙋждѣ,[191] нь да[192] ваиидꙋ[193] вь дом ѡтьца моѥго, понеже не вазмогꙋть познати ме.[194]

И вьиде[195] и срете ѡтьца своѥго[196] грѣдꙋща ѡт[197] полати вь врѣме ѡбеда. И поклони се ємꙋ глаголѥ: рабе божїи, помилꙋи ме[198] и пощеди[199] ме вь домꙋ твоѥм,[200] да се и азь насищꙋ сь рабы твоимы ѡт крꙋпиць падающїих ѡдь трапезы твоѥи.[201] И рѣче ємꙋ[202] ѡтьць его, не познавь его: богь твои да благословить лета твоꙗ и да даст ты царстьво небесноѥ, еже имашы на страннїе землїи, да благословить те и да насити-т-ѣ ꙋпованиꙗ твоѥго.[203]

Слышавь же ѡтьць его, ꙗко ѡт страннїих ѥст, и радь быст вьвести его вь дом свои, за не бога боꙗше се.[204] И рѣче ка[205] ѡтрокѡм своим:[206] кто[207] ѡт вась хощеть слꙋжити ємꙋ, да аще ꙋгодить ємꙋ живь господь[208] бог мои,[209] ꙗко свободань бꙋдеть,[210] и ꙋчестиѥ имать вьзеты[211] вь домꙋ моѥм. Нь вь припрати вьхода моѥго сьтворите ємꙋ хижицꙋ да валазѣ[212] да[213] зрꙋ[214] ѥго и даваите ємꙋ одь трапезы моеи ꙗстїѥ.[215]

---

159 рече 160 св. om. 161 гл. om. 161 еже om. 162 еѣдѣ 163 враты 164 то 165 пан. om. 166 сед. om. 167 его om. 168 add. ѥго 169 пр. бог. om. 170 ѡт толи 171 add. вѣлми 172 прослꙋ се 173 слово чловѣка божїа 174 add. том 175 ꙗ. чл. б. ѥ. om. 176 прознаше ѥго вьси 177 бл. вь гр. с. om. 178 бежа 179 ладокїю 180 хотеше 181 прїити 182 тарсиликїю 183 ꙗко тоу не знахꙋ ѥго 184 и 185 прѣгнань быст 186 бꙋр. sm. 187 прїиде 188 ид. б. ѡт. є. om. 189 излѣзь 190 да om. 191 иномꙋ никомꙋ 192 да om. 193 идꙋ 194 ꙗко тоу незнаѥмь ѥсмь 195 пришьдь 196 om. св. 197 с 198 add. оубогаго страннꙑка 199 вь вѣди 200 вь дом свои 201 add. богь же твои да благословыть лѣта твоꙗ и да те наситить ѡть оупованїа твоего 202 слышавшїи 203 не позн. do твоего om. 204 знае б. б. om. 205 om. ка 206 св. om. 207 кои 208

Мати же[216] нищии[217] стокание и печаль[218] не исхождаше[219] иꙁ-молати своѥи.[220] Такождѣ[221] и снаха сь нею[222] прѣдстояше ѥи и глаголѹщїи:[223] не ѡтидѹ ѡтсѹдѹ до смрьти моѥи, нь ѹподоблю се пѹстиннеи птици[224] грлици єдиномѹжнщїи,[225] нь[226] аꙁь сьтрплю[227] ѡ мѹжѹ своѥмь,[228] доньдеже ѹвемь, комо ми се денѹ,[229] что ли[230] емѹ быст.

Сьи же быст вь домѹ ѡтьца своѥго[231] Ї ѡтроци же емѹ по васе днїи[232] пакосты творахѹ[233] рѹгающе се:[234] ѡви[235] пихахѹ[236] на нь,[237] инии же помиыми полевахѹ его, дрѹꙁи же ꙁаѹшахоу его.[238] Видѣвьже васе то[239] чловѣкь божїи, яко дїаволии ѹчениѥм все[240] то творѣть емѹ,[241] ѡнь же вь се то трьпяше и са радостию и веселиѥм примаше[242] И бивьшѹ же емѹ вь домѹ ѡтьца своѥго .ꙁı. лѣт и никтоже не ꙁна кто ѥст.[243]

По сем[244] иꙁволи се господевы[245] прѣставити се емѹ ѡт смрьты вь животѹ.[246] И глагола[247] ѡтрокѹ слѹжещѹ емѹ: брате, принеси[248] мы хартию и чрнило. И ѡнь же[249] принесе[250] и вьꙁам и написа вса тайна еже имаше сь ѡтьцем и сь матерїю,[251] и ѥже глагола ка ѡбрѹчници своѥи[252] и како ѥи[253] дасть прстень и како ѡт неи иꙁ-леꙁе.[254] И вьсе житиѥ своѥ написа ѥже быст,[255] да поꙁнають[256] яко сынь их ѥст.[257]

Быст же вь єдинь дьнь сѹщѹю недѣлѹ[259] по свонычаны[260] светыѥ литѹргие и еще сѹщѹ Марвиниыниѹ въ цркві и благоверинма цареми и вьсем людѣмь,[261] глась же слишавьше[262] иꙁь ѡльтара глаголющїи: придѣтѣ вьси[263] ѡбрѣмененнїи грѣхи, трѹждающе се,[264] аꙁь вїи покою. Слышавьше же сїе слово[265] и ѹжасоше се, и вьси[266] падоше ниць[267] вь

гь om. [209] м. om. [210] яко соколь [211] прїѥти [212] add. и иꙁлаꙁѣ [213] om. да [214] глѣдамь [215] м. ю om., add. и бе ѥмоу оурокь присьно [216] add. ѥго [217] имеющи [218] плач [219] иꙁлеꙁѣ [220] ѡт ложнице ѥго [221] так. om. [222] сьн. om. [223] прѣдставши рече [224] пѹст. пт. om. [225] єдиномѹжинице [226] и [227] трплю add. и пождѹ [228] ѡм. св. [229] оувѣм ѡ женисе моѥмь [230] ли om. [231] сь do Ї om. [232] вечери [233] емѹ делахѹ [234] add. ѥмѹ [235] ии иже [236] пхахѹ [237] ѥго ногама [238] а дрѹꙁы ꙁаѹшающеи. инии же иꙁливахѹ пань помїѥ [239] в. то om. [240] вьсе om. [241] бываѥть [242] mj. ѡнь же itd.: радостїю все примаше трьпѣ [243] mj. и бивши itd.: и конча вь домѹ ѡчинѹ .ꙁı. лѣт неꙁнаѥмь кто быст [244] егда же [245] богоу [246] mj. прѣст. itd.: вьꙁети прѣданїѥ ѡт нѥго [247] рече вь [248] донеси [249] ѡнь же om. [250] add. ѥмѹ [251] маи-кою [252] add. вь чрьтоꙁѣ [253] om. ѥи [254] и в. ѡ. н. иꙁ. om. [255] ѥже б. om. [256] add. его [257] ею быст [258] быст [259] соуши недѣли [260] кон-чиие [261] mj. и ѥще itd.: свькоупльшим се вь црковь благовѣрнїимь царемь и всемь людемь [262] оуслышаше [263] вьси om. [264] тв. om. [265]

пиюще: господи помилуи нїи. Тогда[268] пакы вь хторое[269] слишахꙋ[270] глась глаголющь:[271] поищете чловѣка божиꙗ, да помолить се за лꙋдїи.[272]

Свитающꙋ же петкꙋ, исходещꙋ емꙋ[273] ѡт телесы своего бь четвртакь же вечерь сьбраше се вьси[274] вь црьковь светаго Нетьра, молеще се богꙋ, да ꙗвить им[275] чловѣка божиꙗ. И быст глась глаголющь: ищетѣ вь домꙋ Єфимиꙗновꙋ, тꙋ[276] его тело ѡбрѣщете.[277] И ѡбратиста[278] се ѡба цара и рекостаа Єфимиꙗнꙋ: понеже[279] имель еси[280] таковоу благодѣть вь домꙋ своем, чесо ради ѡт нась ꙋтаиль еси и нам(л) невазвестїи.[281] Єфимиꙗнь же кь ним[282] рѣче: живь господь[283] богь мои, ꙗко не вем[284] таковаго чловѣка[285]. И призваа[286] старѣишаго[287] ѡт рабовь своих и глагола[288] ка немꙋ[289]: не веси лїи кого[290] вь дрꙋжини своеи[291] такова сꙋща. Ѡнь же рече: живь господь богь мои, ꙗко не вем таковаго чловѣка, нь[292] вьсе[293] пꙋстошници сꙋть.

Тогда повелеше цариѥ[294] иты вь дом Єфимиꙗновь, да изїщꙋть[295] чловѣка божїа. И[296] повеле Єфимиꙗнь рабом своим положиты прѣстолы златыѥ[297] и сь свещамы и кадилїи[298] срѣсты их. И придоше цариѥ и архиѥпискꙋпьи вьсїї царьскы мꙋжїе[299] и быст мльва велїꙗ[300] вь домꙋ Єфимиꙗновꙋ.

Мати же его бѣше завесила[301] ѡканьце[302] да не видить никого ждѣ[303]. И рѣче: что ѥст мльва сиꙗ[304] и метежь[305], что сꙋть пришлїи царие и мꙋжи их семо[306]. Снаха же зрѣщїи вса бившаа[307].

Пришадь[308] слꙋга чловѣка божїꙗ и рѣче кь Єфимиꙗнꙋ[309]: господине[310], еда сы чловѣкь божїи ѥст нищїи, еже прѣдаль еси мнѣ[311] слꙋжити емꙋ[312], понеже велика знамениꙗ видех ѡт него[313], ѡт недѣле до недѣле причещаше се светых таинь и ꙗдѣше .в. кꙋса хлеба и пиꙗше .в. чаше води и вьсꙋ недѣлꙋ не ꙗдѣше[314] и вь нощи ве-с-наа прѣбиваше И етерии[315] сь клеврѣты[316] многие[317] пакости

ємꙋ ткорахꙋ, ѡви пихахꙋ на нь[318], дрꙋзи же рꙋгахꙋ се[319] ємꙋ[320], ини же помиꙗми посипахꙋ[321] єго, ѡви заꙋшахꙋ єго[322] ѡнь же все то трилаше и сь радостию примаше[323].

Слишавь же то Єфимиꙗнь[324] и тєчє кь чловѣвꙋ божию, И пришадь ка дверѣмь[325] и глагола ка немꙋ и не быст глас(а) ѡт него. И ѡтврзє дверь и притєчє ка немꙋ[326] и ѡткри[327] лице єго[328] и видѣ[329] светеще се ꙗко слньце[330] и хартию држещꙋ[331] вь рꙋце. Єфимиꙗнь же хотеꙗше вьзети хартию[332], да видить[333] что ѥст[334] вь неи, ѡньже[335] не пꙋсти[336].

Єфимиꙗнь же тѣчє кь царем и рѣчє[337]: єже искасмо[338], ѡбрѣтохом єго, и сказа[339] им ꙗко имать[340] .ꙁі. лѣть, ѡтколе[341] пришалч єст[342] ка мнѣ. И вса по редꙋ сказа им, како жиль ѥст ꙋ него[343], и ѥще хартию држить бь рꙋце своѥи[344] и не дасть мї ю.

Тогда павелеше цариѥ[345] ѡдарь принесты[346] и положиты[347] светоѥ тело єго. И пакы[348] вьсташе цариѥ[349] и архиѥпискꙋпь и вьси мꙋжїи царьскы[350] и стаꙗхꙋ прѣд ѡдром[351] єго молеще се[352] и глаголюще: рабѣ божїи[353], аще и грѣшнїи єсмо, на царїє наричем се[354], а се ѡтьць вьсего мира ѥст[355]; даждь нам хартию, да видимо, кто єси[356] и что ѥст[357] вь неи[358]. И вьзамше ю и даше ю[359] хартоларꙋ[360] црковномꙋ прочатить[361]. И седьшима царемь и архиєпискꙋпꙋ и Єфимиꙗнꙋ[362] и всем бившим слишать[363]. И начеть хартоларь[364] чатить хартїю.

Да ѥгда слиша Єфимиꙗнь, ꙗко сынь єго ѥст[366], скоро вьставь[368] сь прѣстола сбоєго[369] и растрза[370] ризы своѥ и сединнїи своѥ трзаше[371] и припадѣ[372] на прси ємꙋ[373] любазно целꙋюще и глаголюще[374]: ꙋви мнѣ, чєдо моѥ, почто сицева[375] сьтворилъ ѥси, почто ми нанесе такавоѥ[376] вьздиханиѥ! ѡ[377] люте мнѣ, чєдо моє, колико лѣт сєтовах[378]

ми. om. [318] же попихающе [319] рꙋгающе се [320] ємꙋ om. [321] полѣвахꙋ [322] ѡ. ꙁа. є. om. [323] ѡнь do примаше om. [324] ѡи же слыша всѣ [325] ка дв. om. [326] и ѡтв. do немꙋ om. [327] ѡткрывь [328] л. є. om. [329] add. лице єго [330] аггелоу [331] дрьжаше [332] add. ѡт рꙋкоу ѥго [333] и видѣти [334] add. писанно [335] и [336] add. ю [337] ѡи же ѡрбащ се и шьд рєчє царемаа [338] ищемо [339] повѣда [340] ꙗко се юже ѥст [341] ѡтнелиже [342] прїидѣ [343] какож. ѥ. ꙋ и. om. [344] св. om. [345] повелѣста цара [346] на стлати [347] add. на нѥмь [348] om. п. [349] вставше оба цара [350] цар. om. [351] сташе оу ѡдра [352] єг. мол. и om. [353] add. мы [354] аще и цара ѥсва нь грѣшна ѥсвѣ [355] вьселѥньскыи [356] add. тїи [357] add. писанно [358] add. тогда дасть имь хартїю [359] вьꙁмьше дадоше хартїю [360] add. царевꙋ [361] ир. om. [362] сѣдѣста же цара и архїѥписпꙋпь и ѥфимїань [363] и в. б. сл. om. [364] харт. om. [365] чисти [366] да do ѥст om. [367] и [368] скочи єфимїань [369] сь пр. св. om. [370] раꙁдра [371] add. и текь на тѣло єго [372] падѣ [373] ѥго [374] цѣливаше глаголѥ [375] ми сико [376] так. om. [377] ѡ om. [378] пꙋст бых [379] чаѥ

Digitized by Google

чающе[379] слишати гласа твоѥго[380] или беседы твоѥѥ и не ꙗви ми се! Ꙋви миѣ вождꙋ старости моѥи, како могꙋ[381] ꙋставити[382] сетованиѥ срьдьца моѥго! нь ѡтселѣ имам плакати се ѡт ѡкаꙗниѥ мы дꙋше[383].

Слишавьши же мати его, ꙗко сынь ѥи[384] ѥст, и ѡтврзе[385] ѡканьце своѥ и растрьза[386] ризїи своѥ и власи[387] своѥ проснпа скоро текꙋщи видети ѥдиночедьнаго сына своѥго, и[388] жалосно[389] народꙋ глаголаше: ꙋви миѣ братие[390] дадите ми место пристꙋпити[391] да видимь[392] вьзлюбленаго ми чеда[393], ѥдиночедне ꙋтробы моѥѥ, и ꙋтешениѥ дꙋши моѥи[394], птеньца гнезда моѥго, вьздоѥниѥ[395] сьсцꙋ моѥмꙋ[396] любазно лобизающе и глаголюще[397]: ꙋви[398] миѣ, чедо моѥ[399], вождꙋ старосты моѥи ѡт[400] ꙋтробы моѥѥи[401], по что ми сице[402] сьтворїи[403]! колико[404] лѣт[405] прѣбиль еси вь домꙋ ѡтьца своѥго и не ꙗви ми се!

Снаха же слишавшїи скоро[406] текьшїи и вь скврнавихь[407] ризах[408], плачꙋщїи и глаголꙋщи[409]: ꙋви и мне пꙋстиниеи птици грлици[410]! любазнаа моꙗ птице грлице[411] колико[412] лѣт пꙋста бих[413], слишати гласа твоѥго[414] невьзмогох[415], камо ми[416] денꙋ[417] и не ꙗви ми се[418]! ꙗже ѡт[419] дьньсь вьдовица есам и нѣст ми юже на кого[420] вьзирати, нь ѡт селе вьсплачꙋ се ѡт гꙋбини срьдьца моѥго[421]!

Людие же дивеще се зрѣще[422] сь сльзами припадахꙋ лобизающе[423]. Тогда повелеше цариѥ[424] и архиѥпискꙋпь понести ѡдарь и ставити[425] по срѣде града. Слишавше же граждане и сьидоше се[426] вси на прѣславное чюдо. И елико недꙋжиних приде кь немꙋ вси исцелише се[427].

Цариѥ же видѣще такова чꙋдѣса[428] сьмїи[429] ѡдарь понесоше[430] сь арьхиѥпискꙋпом, да ѡсветиста се[431] прикосновениѥм чловѣка божиꙗ[432].

---

380 глас твои 381 имам 382 ꙋст om. 383 mj. нь ѡтс. itd.: ѡт ею же достоинь ѥсмь плакати се ѡстрꙋплѥниꙋ мою дꙋшꙋ 384 ѥю 385 ѡтврьѕши 386 растрьѕавши 387 add. главы своѥѥ 388 проснпа do и om. 389 глаголаше 390 mj. нар. гл. ꙋ. м. бр.: глѥдающи сына своѥго и народа ѕреще много, оувїи миѣ мꙋжїѥ 391 прист. om. 392 вьѕрꙋ. add. жалостно 393 любимое си чедо 394 mj. ѥдиноч.: люте миѣ, братїѥ моꙗ, да си вижд8 ѥдиночедаго сына, агньца дꙋше моѥѥ 395 вьѕдоѥнноѥ 396 моемꙋ 397 mj. люб. itd.: надѣжда мышцѣ моеи, жалостно лобиѕаѥ глаголаше 398 ѡхь 399 м. om. 400 в. с. м. ѡт om. 401 м. om. 402 сико 403 сьтворниь ѥси 404 толико 405 add. поусть 406 си. ск. om. 407 чрьних 408 add. соуще 409 плакаше се и глаголаше 410 пꙋстиниѥ любиа грьлице 411 люб. м. пт. гр. om. 412 толико 413 желах 414 твои, add. или слоухь твои 415 не вьѕм. om. 416 ми om. 417 дель ѥси 418 ꙗвиль се ѥси менѣ 419 ѡт om. 420 mj. юже на к: иного 421 ѡстроуплѥннаго ми срдца 422 mj. див. ѕр.: видѣвьше 423 mj. пр. лоб.: вьсплакаше се. 424 и повелѣста цара 425 поставити 426 стекоше се 427 mj. вси на прѣсл. itd.: над нѥго: всы исцѣлевахꙋ, неми про-

А ѡтьць его дрьжаше се за рѹце емѹ[433] колеблѹщи се и стенѹщѹ (sic!) и биющи се вь прси своѥ[434]. Мати же[435] его такождѣ власи своє[436] прострьшїи над нимы колебаше се[437], и снаха же их[438] пакы сетѹющїи и ридающи вь следь ѡдра идѹщїи[439].

Людиѥ же гнетахѹ се ѡ ѡдре. И не можахѹ пронести[440] ѡдь належещаго народа[441]. И тогда повелеста цариѥ исипати злато и срѣбьро по пѹти, да ѥгда вьзвратеть се людиѥ сьбирати злато[442], да казможьно бѹдѣть им[443] погрѣбьсты[444] чловѣка божиꙗ. Ѡле чюдо велиѥ[445]! никтоже не вазврати се сьбирати злато[446], нь паче притецахѹ и лобизахѹ тело светаго[447].

И много же трѹдь быст[448] пронести светое его тело[449]. Позде николи бившѹ и[450] принесоше[451] его[452] вь црковь светаго[453] Вонефаньѳиꙗ[454]. благоверни же цариѥ повелеше[455] ковчегъ ѹкрасити златом[457] и срѣбром[458] сь бисером и камениѥм многоценимь[459]. И положише светоѥ тело[460] Алеѯїи чловѣка божиꙗ[461] мѣсеца марта .ꙁі. дьнь и празновавши же[462] дни, ѡтьць же и мати сь ѡбрѹчницею его тѹ прѣвивьшїи[463], божиѥю благодѣтию доидеже[464] искипе из ковчега миро благоѹханьноѥ.

И семѹ же чѹдѹ бившѹ сьбирахѹ се мнози недѹжнїи[465] и мазахѹ се и быст приходѣщи[466] исцелахѹ се ѡт недѹгь своих[467] славеще ѡтца и сына и светаго дѹха, емѹже подобаѥть всака слава вь векы и веком аминь[468].

МѢСЕЦА ТОГО .ꙁі. ПАМЕТЬ ПРѢПОДОБНАГО ОЦА НАШЕГО АЛЕѮЇА ЧЛОВѢКА БОЖЇА.

Чловѣкь на земли божїи единь нарек се. вьспрїель еси новѹю благодѣть на небесы оче. вь .ꙁі. прїеть Алеѯїе сьмрьть.

глаголахѹ, бесни исцѣлеваахѹ [428] цара же сїа чюдеса выдѣвши и [429] с. om. [430] ѥго вьꙁмьше [431] спасоут се [432] mj. чл. б.: тѣла ѥго [433] mj. а ѡт itd.: идеше бо ѡтьць его дрьже се ꙁа ѡдрь ѥго [434] колеблѥ и стенѥ и плаче [435] а мати [436] св. om. [437] над нымь плакаше се [438] ѥго [439] mj. пакы itd.: ридающе и стенющи вь црьних риꙁах плакаше се и идеше [440] и тїи дрьжещеи [441] ѡт. нал. нар. om. [442] да се людїе ѡбратеть на ꙁлато и на срѣбро [443] еда вьꙁмогоуть [444] add. тѣло [445] ѡ. ч. в. om. [446] нь не ѡбрати се никто же на срѣбро [447] нь паче любеще тѣло светое его [448] многѹ же троудѹ бывшомѹ [449] пр. св. т. om. [450] бив. и om. [451] вьꙁнѣсе [452] om. его [453] om. св. [454] инфонта [455] благовѣрна же цараа повелѣста [456] mj. к. ѹкр.: сьтворити киворь [457] add. оукрашень [458] и ср. om. [459] и каменїѥмь бесценимь и бисеромь [460] св т. om. [461] чловѣка божїа алеѯоу [462] add. .ꙁ. [463] ѡтьцѹ и матери и сньсе тоу прѣбивающоу [464] д. om. [465] и всы недоужны сьбраше се [466] и маꙁ. с. ив. пр. om. [467] и исцѣлевахоу сьꙁымающе и мажѹще се [468] ем. itd. om.

Digitized by Google

Сь бѣше ѡт Рыма, сынь Ефимїана патрикїа и матере Агланды, богатыих ѕꙋло и благородныих, единородинь имь си. Чрьтогоу же врачномꙋ ѡт оца томꙋ оуготованиꙋ и вь врѣме вьиегда подобаше присѣдѣти невѣстѣ, даст еи обрꙋчены прьстѣнь. и изыдѣ из домꙋ таи и вь Едѣсь шьдь, присѣдѣше вь црькви .ні. лѣт вь нищероубных рызах, милостинию и члоѣколюбїемь питаемь ѡт тамо приходещих. двиг же се ѡт тоудоу, небо хотѣше оутаити се, иже по вьсегда сьврывати се добродетелы. оуже вь иемꙋ многыми приходещими и того ѡскрьблѧющими и, хотѣ вь тьрсь кꙋликїискыи сьити вь црькви светого Павла, и таковаго желанїа неполꙋчїи, вѣтрꙋ соупротившꙋ повѣавшꙋ и того вь Рымꙋ обратившꙋ, и доидѣ вь домь оца своего. и непознань бывь, прочее живота своего тамо прѣпроводивь при вратѣх сѣде, ѡт своих рабь роугаемь. и толико настрада ꙗко чловѣк невѣжда и страниикь, и никоемꙋ же приобщив се дрьзновенїю. наставши же емꙋ блаженныи кончинѣ, испросивь хартїю. и кто бѣ и ѡт коудоу написавь и вь рꙋцѣ дрьжаше, донелиже цароу ѡноурїю божьствены ѡткрьвенїемь пришьдшꙋ. и помоливсе емꙋ оуже оумрьшꙋ, прїеть хартїю и прочьтьше вь послоушанїе вьсемь, познана быше ꙗже ѡ иемь, ꙗко вьсѣмь оудывити се. светое же тѣло его чьстиѣ и великолѣпие погрѣбоше вь црькви светаго апостола Петра, мꙋро благооуханное и цѣлбы приходѣщїимь неоскоудно подавае.

Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae saeculi XIII.

Collegit et digessit I. Kukuljević de Saccis.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 25. lipnja 1889.

(Continuatio v. Starine XXI, 225—304.)

CCLXXIV. **Bach,** *28. Januarii 1232.* Colomanus »dei gratia rex et dux totius Slavoniae« manifestat, se vidisse litteras Andreae regis patris sui, et notasse capitula singula super compositione habita inter Patrem Jacobum Praenestinum electum apost. sedis legatum ex una parte et praedictum Andream regem ex altera, super negotiis ecclesiarum Hungariae, et iurat, quod omnia in compositione adducta, quae illum tangunt, et in futurum observaturus sit; quae autem tangunt regem Ungariae, dabit operam rogando et consulendo, ut ab eo observentur.

Fejer: Cod diplom. Hungar. III. vol. II., p. 350.

CCLXXV. *28. Januarii 1233.* Jula magister tavernicorum, Demetrius magister dapiferorum et Opoy de Rasinja de Symigh promittunt, quod omnia capitula deducta in compositione, facta inter Jacobum Praenestinum electum et legatum apostolicum et Andream regem, quae illos tangunt, observare velint.

Ibid. t. III. vol. II., p. 352.

CCLXXVI. In **Pesth,** *14. Februarii 1233* Buzad, quondam banus, nunc ordinis praedicatorum frater significat, quod praedium suum Szobor filio maiori Buzad tradiderit.

Ibid. t. III. vol. II., p. 334.

CCLXXVII. **Tragurii,** *17. Junii 1233.* Existente Treguano episcopo traguriensi, Stephano comite, judicibus Casotto et Saladino. Praesentes in judicio Silco, Draginna et Bulcus, fatentur, se a Nicolao Cacicio accepisse vineam suam, quam ille plantare coepit in terra sua apud Resinicum, ad plantandum propriis viribus pro medietate vindemiae. Testes Stephanus Cernottae, Desa, Usiç, Mica de Grado, et Desa Cernottae Scripsit Joannes notarius Traguriensis.

Ex mea collectione.

CCLXXVIII. *22. Julii 1233.* Gregorius IX papa confirmat pactum concordiae (factum 23. julii 1232) quoad decimas comitatus Simegiensis citra et ultra Dravam.

Tkalčić: Monumenta episcop. zagrab. p. 73—4.

Digitized by Google

CCLXXIX. *22. Septembris 1233.* Colomanus, rex et dux totius Sclavoniae, confirmat litteras patris sui regis Andreae super compositione habita inter patrem Jacobum electum episcopum Praenestinensem et legatum apostolicum ex una, et regem Andream ex altera parte super negotiis ecclesiarum Ungariae et aliis; promittitque et jurat, se omnia puncta compositionis stricte observare velle.

Theiner: Mon. vet. Hung. I, 119. Cf. nr. CCLXXIV.

CCLXXX. **Jaderae,** *6. Octobris 1233.* Temporibus Ducis venet. Jacobi Teupoli, Joannis archiepiscopi Jadrensis et Joannis Michaelis comitis. Cancius filius Cosmae ex reverentia, quam habuit in dominam Bonam abbatissam monasterii S. Mariae, donavit ei quamdam suam terram in piscina iuxta terras Grabae uxoris quondam Germani, quam illi consangvineus David donavit. Bona dedit autem pro talione libras denariorum parvulorum 45. Testibus Vocena, Domatasayi et Grube de Lisiza. Firminus filius Marini examinator scripsit. Rainerius jaderensis notarius consveto signo signavit.

Ex mea collectione.

CCLXXXI. **Anagniae,** *10. Octobris 1233.* Gregorius IX papa mandat fratribus praedicatorum in Bosna, ut filium nobilis viri Ubani dictum Priesda consangvineum Ninoslavi ducis de Bosna, qui P. nuper rediit ad catholicam fidem, et cuius filius obses Romanae ecclesiae fuerat, duci restituant.

Fejer: Cod. dipl. III. v. II., p. 344. Theiner: Monum. vet. Hung. I., p. 120.

CCLXXXII. **Anagniae,** *10. Octobris 1233.* Gregorius IX papa scribit Colomano regi et duci Slavoniae, quod referente Ninoslavo duce de Bosna ei innotuerit, quod cum progenitores sui de antiqua consvetudine comitatus et alias villas terrae suae concesserint et abstulerint quibuscumque secundum suam voluntatem, eo nuper ab haeresi ad fidem catholicam converso et haereticos expugnante, detentores comitatuum et aliarum terrarum ducatus sui praedictae consvetudini refragentur, comitatus et terras easdem contra voluntatem ducis temere detinendo, supplicante ab eo auxilio, injungit, ut praefatam consvetudinem faciat firmiter observari.

Fejer: l. c. 343. Theiner: Mon. vet. Hung. I., pag. 120.

CCCLXXXIII. **Bathiae,** *27. Novembris 1233.* Innocentius episcopus Sirmiensis et magister Albertus Physicus capellanus legati manifestant Jacobo Prenestino electo et sedis apost. legato, quod litteras eius ad Belam juniorem regem directas, in quibus illum monet, ut compositionem factam inter eum et Andream regem et per Belam etiam iureiurando sancitam, firmiter servet, eidem exhibuerint, et viva etiam voce monuerint de omnibus, quae in dictis litteris continentur, monuerit quoque Pous ipsius regis Tavernicorum magistrum, Julam banum et Mathiam comitem, ut eandem compositionem observent.

Theiner: Mon. vet. Hung. I., p. 121.

CCLXXXIV. **Laterani,** *3. Decembris 1233.* Gregorius IX papa communicat archiepiscopo Jadrensi, quod illius litteras receperit, quae continebant, quod dudum recepto super reformatione morum et correctione excessuum subditorum suorum, praesertim incontinentiae vitio laborantium, a sede apostolica mandato, ut ad executionem ipsius procederet, associatis sibi M. archidiacono, C archipresbytero et G. Primicerio Jadrensi contra abbatem S. Grisogoni et Passerenum presbyterum Jadrensem, publicae infamatos de ipsorum excessibus,

Digitized by Google

veritatem inquirens, tot et tantis eos plenos flagitis invenerit, quod pudori sit referentibus, et audientibus horrori. Idem enim abbas, sicut equus et mulus, totum in lapsum carnis se effudit. Duos quoque suos filios monachos vel verius demoniacos, quasi testes suae incontinentiae, circa se retinet, qui tabernas armati et prostibula frequentant, committunt rapinas, presbiteros verberant, auferunt spolia, ludunt aleas publice in plateis, excommunicati celebrant, officia divina prophanant, mandata ecclesiae contemnunt, nullam agunt poenitentiam et satisfacere cuidam spoliato et ab eis vulnerato presbytero contradicunt. — Excommunicatus per episcopum absarensem delegatum sedis ap. abbas ascitis sibi excommunicatis cantando discurrit cum mitra et baculo per plateam. In ipso monasterio, florente ab antiquo, vix religionis vestigia remanserunt, unusquisque graditur post desideria cordis sui, omnes utuntur carnibus, dormire in dormitorio simul nolunt, et alia mala committunt enormia. — — Praefatus presbyter Passarenus de periurio, adulterio etiam in ecclesia commisso, furto et sacrilegio ac multis aliis criminibus est convictus. Excomunicatus solemniter missam cantare non expavit. In omnibus Traguriensis episcopi dicitur esse manus, qui abbatem et alios supradictos absolvit praetextu cuiusdam rescripti pontificis. Intellexit etiam papa, quod in partibus Dalmatiae fuerint falsae litterae sub nomine ejus confectae, et quod abbas S. Michaelis Jadrensis dioecesis etiam in suspitione habeatur una cum episcopo Traguriensi, qui erat de falsitate bullae pont. gravissimae infamatus et ab offiicis remotus. Citati ab archiepiscopo non venerunt, et seditionem contra eum excitarunt. Papa ergo citat episcopum ad suam praesentiam, contra abbatem autem S. Grisogoni iuxta mandatum apostolicum erit procedendum.

Theiner: *Vetera Mon. Slav. Merid. I. 74. Monum. Hung. historica. Diplom. XI, 525.*

CCLXXXV. **Laterani**, *10. Decembris 1233.* Gregorius IX papa accepta relatione archiepiscopi Jadrensis, quae continebat, quod cum ad monasterium S. Grisogoni adiunctis sibi viris accessisset visitationis causa, ipsum monasterium invenerit ob malitiam habitantium spiritualiter et temporaliter esse collapsum; nam abbas et nonnulli monachi demoniacis cedentes insultibus bona monasterii multipliciter dilapidant, statuta regularia non observant, ducentes vitam Deo et hominibus displicentem, discurrentes vagis pedibus per lupanaria, relaxant frena claustralis observantiae in omnem desiderii libertatem, ita ut universis s religionis cultibus abiuratis de Christiano nomen, de monacho solum habitum habere videantur. Excommunicati divina celebrare non verentur. Mandat itaque archiepiscopo, ut personaliter ad locum accedat, corrigatque et reformet in capite et in membris.

Theiner: Mon. Slav. Merid. I. 75. Mon. Hung. hist. Diplom. XI, 528.

CCLXXXVI. **Laterani**, *23. Decembris 1233.* Gregorius IX papa commendat Colomano illustri regi Slavoniae Violam viduam ducissam in Opal ac eius filios, hortans eum, ut illos tam a duce quam ab aliis, qui eos molestare praesumpserint, defendat

Fejer: Cod. Dipl. T. III. vol. II., p. 373. Theiner: Monum. Poloniae I., 25.

CCLXXXVII. *A. 1233.* Capitulum Wesprimiense notificat, quod banus Ocuz terram de villis Miley et Lengel vendiderit hominibus de ipsis villis praefatis,

Digitized by Google

qui eamdem emerant, cognatis suis se emere posse non fatentibus, quia magnus Ochuz, pater dicti Ocuz bani, emerat dictas villas Milley et Lengel, et certas metas assignaverat et sigillo Vesprimensis capituli roboraverat. Quas litteras patris sui cum homines repeterent, Ochuz banus juramento probavit, quod amissae fuissent.

Wenzel: Cod. dip. Arpad. VI., p. 532.

CCLXXXVIII. *A. 1233.* Andreas II dedit in mandatis Bartholomaeo episcopo Wesprimiensi, ut circuiret et metis distingueret illas terras comitatus Vesprimiensis, pro quibus filius eius Colomanus rex et dux tocius Slavoniae, nec non populi de Bokon (Bakony) litem habuerunt cum Andrea comite de genere Wigman. Harum terrarum una erat Seg sive Band, quae erat bonae memoriae Salamonis bani, ab Ochuz bano, qui super dote uxoris ipsius Salamonis ordine judiciario convictus fuerat, pro 120 marcis argenti comparata. Altera tera Byluga erat ab ipso Salamonae bano Belae primogenito filio regis in morte sua relicta, et ab eodem Bela magistro Pous collata et ab ipso magistro per banum Salamonem pro 300 marcis empta. Tertiam terram Vesun legaverat ipse banus Salamon militi suo Andreae calvo pro redemptione voti crucis.

Codex. Dipl. patrius T. IV., p. 14.

CCLXXXIX. In villa **Curbo**, *1233.* Bartholomaeus episcopus Wesprimiensis, attestatur, quod cum nobilis vir Michael frater comitis Buzad (Bani) contraxisset matrimonium cum domina Henthe matre Laurentii et Virunth filiorum comitis Michaelis, et eandem pluribus annis tanquam legitimam uxorem habuisset, ipse postmodum a se eam alienare fecerit, quia illa, ipso nesciente, erat patris sui filia spiritualis, et cum ea nec secundum Deum contrahere poterat nec de iure. Hoc ipsum probaruut eius fratres et consanguinei, videlicet Hahold, Arnoldus, comites Peneth et Tristan coram capitulo Geuriensi solemni juramento. Ad haec decrevit et episcopus, ut eadem domina uxor Michaelis de iure esse non possit.

Fejer: Codex dipl. T. III., vol. II., p. 330.

CCXC. **Spalati,** *10. Januarii 1234.* Tempore Guncelli archiepiscopi spalatensis, Gregorii comitis, Mengace Majnucii vicarii, Ugo(nis) prioris. Chatena abbatissa s. Benedicti vendidit magistro Posil quandam terrullam, quae est in Laureto iuxta terram ecclesiae s. Pauli et s. Johannis de Postigno, pro 4 perperis. Pro cambio autem et in signum stabilis emptionis accepit abatissa tres barcas de terra illius in Dilato sub Cosize. Testes fuerunt: Forminus Testa et Andreas capellanus. C(olo)manus clericus comitis Spalatensis notarius scripsit.

Ex archivo Monialium s. Mariae Jaderae.

CCXCI. *A. 1234. 25. Februarii.* Joannes filius Michaelis Gundulae, una cum uxore sua Dobroslava filia Mauri Mananae, firmato inter se consensu per fidei sacramentum, fecerunt ultimum testamentum de omnibus suis rebus mobilibus et immobilibus. Et commiserunt epitropis suis presbytero Sabae, patri suo spirituali diebus suis, et Valio nepoti Joannis et haeredibus fratris eiusdem et Grubessae fratri ejus et haeredibus in perpetuum et praesbitero Eliae Joannis Viviani diebus suis, ut in loco de propriis suis personis habeant plenam potestatem faciendi, dandi et ordinandi illud, quod subtus ordinave-

Digitized by Google

rint pro remedio animarum suarum et mortuorum suorum Volunt autem, ut pro primitia dent perperum unum et ustam decimam. Item ut monasterium, quod cum suis denariis in loco Brelas construxerunt ad honorem s. Jacobi ap., perpetualiter sit sub protectione Pontificis Romani, sicut continetur in privilegio Honorii papae et in carta domini Acontii, subdiaconi d papae, et capellani legatique sedis apostolicae, et in carta, quam presbiter Gataldus notarius in archiepiscopali palatio scripsit; volunt, ut idem monasterium consistat sub regula s. Benedicti et sub custodia abbatis et fratrum ibi degentium. — Donant ei vineas et terras, quae sunt in Brelo, et vineas in Vergatto et terras, quae incipiunt a spelunca Mauritii et vadunt usque ad monasterium, et domum, quae est in Pusterula cum molendino, et post mortem suam domum, quae fuit patris Dobroslavae, quae est ad latus domus Dabranae Prochuli et est super viam, quae descendit ad magnum mercatum. Et domum, quam emit J. a Marino Zrieue, quae domus fuit Capalii et de Jachna et est de latere pelagi et confinat domui Catenae Debigi et domui, que fuit patris Johannis; et istam domum patris dederunt Grubessae fratri J. quae domus confinat etiam aliae domui patris Michaelis, in qua nunc manet idem Grubessa. Vaccas et pecora, quae sunt in terra nova, relinqunt post mortem coenobio et vineas de Gionchetto cum omnibus pertinentiis et mobilibus rebus. Et omnes libros, et quartam partem navis Striga et tertiam partem alterius navis, et naviculam, et arscanam et retia. Et pes s. Jacobi laboretur de una libra argenti et detur monasterio. Testantur etiam pecuniam omnibus fere ecclesiis Ragusanis, nominatim adductis. Servos et ancillas proclamarunt liberos, et scapuli vadant per 4 partes mundi. Testes: Mathaeus Bodatiae judex, Vitalis filius Joannis Coledae. Presbyter Paschalis notarius scripsit.

Farlati: Illyr. Sacr. T. VI. 93.

CCXCII. **Ragusii,** *4. Februarii 1234.* Stephanus (Radoslav) rex totius Rassiae et Tribuniae veniens Ragusium et honorifice receptus a Comite Petro Boleslavich et Theodoro Krusich et a tota communitate civitatis et omnibus nobilibus a parvo usque ad magnum consideransque eorum servitia et exhibitos honores, tribuit eis libertate veniendi, eundi et redeundi cum suis mercibus per totum regnum suum et per terram Zachulmiae et Zetae, et liberat eis a portoriis, quibuslibet dationibus et a datio de vineis, quas plantarunt in eius terra.

Miklosich: Mon. Serbica p. 19.

CCXCIII. **Laterani,** *13. Febr. 1234.* Gregorius IX papa mandat omnibus archiepiscopis et episcopis, abbatibus et aliis praelatis ac universis Christi fidelibus, per Carneolae, Istram, Dalmatiam, Bosnam, Croatiam, Serviam et alias partes Slavoniae constitutis, ut priorem s Bartholomaei de Trisulto, tanquam sedis apostolicae legatum, recipiant; cum in Bosnia et vicinis provinciis magna copia perfidorum excreverit, quod iam tota terra velut deserta lugeat.

Theiner: Mon. vet. Hung. I, p. 122. Fejer: Cod. dipl. III. v. II., p. 379.

CCXCIV. **Tragurii,** *18. Februarii 1234.* Praesidente summo pontifice Gregorio IX, Andrea tertio (II) regnatore Hungariae gubernante, Treguano episcopo, Stephano comite, judicibus ser Casoto et Saladino Tragurii existentibus. Dessa Lucae quondam filius, assensu Stanae uxoris suae disponit testamento, quod

Digitized by Google

post obitum suum vult irrefragabiliter observari. Operae pretium ducit Domino inservientibus universa quae possidet largiendi, adoptans loco carnalium filiorum, quibus caret, spirituales filios, immo patres, fratres scilicet Minores, ad quorum receptaculum ecclesiam B. V. M. cum murorum ambitu et domibus fabricavit prope Tragurium.

Farlati: Illyr. Sacr. T. IV., p. 338.

CCXCV. **Laterani,** *12 Maii 1234.* Gregorius IX papa abbati et conventui honestae vallis de Posega cisterciensis ordinis praecipit, ut ad hospitale in territorio Bachiensi, pro receptione infirmorum et pauperum ab archiepiscopo colocensi erectum, duos conversos e monasterio suo ad dicti hospitalis regimen, cum necesse fuerit, transmittant.

Theiner: Mon. vet. Hung. I., p. 381. Fejer: Codex dipl. T. III. vol. II., p. 381.

CCXCVI *Mense Junio 1234.* Temporibus Guncelli archiepiscopi spalatensis, Gregorii comitis, Dessae nepotis Palumbellae vicarii. Dobromil sr. Colonus et Bonscuterus cum sua uxore Perva vendunt Juriso clerico filio presbiteri Volenine terram suam sub Heilco iuxta Spillam pro 4 perperis. Testes: Sirvianus, Marcus Lucari, Slavco et Budic de Heilco. Cumanus cancellariae spalatensis iuratus scripsit.

Ex archivo Mon. S. Mariae Jaderae.

CCXCVII. **Reate,** *13. Julii 1234.* Gregorius IX papa mandat episcopo et magistro Gregorio canonico Traguriensi, ut quum archiepiscopus Ragusinus conquestus sit, Svaciensis et Drivastiensis episcopi suffraganei sui obedientiam et reverentiam sibi debitam exhibere denegent, partibus convocatis audiant causam et apellatione remota fine debito terminent.

Ex transumpto bullarii Archivi Ragusini Msc. p. 379. In mea collectione.

CCXCVIII. **Jaderae,** *29. Julii 1234.* In praesentia Michaelis episcopi absarensis Michae et Theodori praesbiterorum et aliorum multorum clericorum Jadrensium et Absarensium Joannes archiepiscopus jaderensis et Johannes absarensis archipresbiter delegati papae, praesentibus partibus archipresbitero jaderensi ex una parte et Marino Bertaldi atque Jochanne Michae laicis civibus Jaderae ex altera, sedentes pro tribunali in prato, quod est inter ecclesias s. Mariae et s Felicitatis, fecerunt recitari rescriptum apostolicum Gregorii papae, in quo dicitur, quomodo dictus archipresbiter judex sua petitione monstravit falsam esse quaerelam supradictorum civium, quod ille quaedam eorum vasa aurea et argentea furtive subripuisset, illumque indebite in judicium episcopi traguriensis evocassent. Papa mandat dictis legatis, ut inquirant in rem et super illo ei notificent. Advocatus archipresbiteri nobilis Jurislaus civis Jaderensis allegavit, quod episcopus tragurinus publicus sit falsarius bullae Papalis, quod sit excommunicatus et fautor haereticorum, adeoque false judicaverit, ut illius possessio ei auferatur, idcirco appellavit ad papam Altera pars firmavit, quod dicta possessio illis a legatis papalibus adjudicata sit, denique lata est sententia in emolumentum archipresbiteri

In mea collectione.

CCXCIX. **Zagrabiae,** *mense Septembris 1234.* Colomanus rex et dux totius Slavoniae attestatur, querelam et discordiam inter abbatem et conventum de

Digitized by Google

Toplica ex una parte, et Rata et omnes filios suos ita pacificatam esse, quod Rata cum tribus suis filiis Gamaticia, Martin et Usanj promiserint sub sacramento, quod domui Toplicae et suis jobagionibus de caetero non nocerent, et tam de terris quam de rebus pax esset inter eos. Et Rata cum filiis tenetur reddere litteras bani, quas dicebant habere contra tres jobagiones Custue, Vicol et Szelane. Et si in futuro occureret inter partes aliqua quaestio, debeant ipsam tradere ad pertractandum tribus bonis viris, scilicet praeceptori Gorae, comiti Babonic et judici de Perna.

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I., p. 74.

CCC. **Perusii,** *14. Octobris 1234.* Gregorius IX papa instigat Colomanum regem et ducem Slavonie, ut ad convertendum infectos macula haereticae pravitatis se versus partes Slavoniae ita potenter accingat, quo et alii huiusmodi sanctitatis opus animo prompto suscipiant et sedentes in perfidiae tenebris ad lucem catholicae properare fidei non postponant sicque fiet, ut numerus dei filiorum augeatur, honor suae celsitudinis amplietur et ille tandem in beatorum collegio conquiescat.

Theiner: Mon. Hung. I., 128.

CCCI. **Arbi,** *mense Octobris 1234.* Temporibus Jacobi Teupoli ducis Venetiarum et Jordani arbensis episcopi. Idem episcopus, Christoporus Maldi, Nicolaus de Rufaldo, et Ciprianus de . . . . pro tota communitate Arbensi sunt electi ad resecandam controversiam inter civitates Arbensem et Segniensem, et frater Radoslaus domus templi de Segna etc. simili modo pro sua communitate electi ad eandem controversiam resecandam. Quam recordationis cartam firmiter habendam per manus notarii fieri jusserunt, concorditer affirmantes, illud instrumentum confectum esse per manus quondam Pot. diaconi arbensis notarii anno 1222. 5. mense madio tempore Prodani episcopi arbensis.

Farlati: Illyr. Sacr. V. 240. Wenzel: Cod. Arp. VI. 560.

CCCII. **Perusii,** *17. Octobris 1234.* Gregorius IX papa episcopum Bosnensem de zelo contra haereticos Slavoniae et Bosnae collaudat, indulgentias terrae sanctae largiendi facultatem ei concedit omnibus catholicis per regnum Hungariae constitutis, qui ad haereticorum exterminium signo crucis se accinxerint

Fejer: Cod. Dipl. T. III. vol. II., p. 397. Theiner: Monum. Hung. p. 129.

CCCIII **Perusii,** *17. Octobris 1234.* Gregorius IX papa ad petitionem Colomani regis et ducis indulget, ut ad quemcumque locum ecclesiastico interdicto suppositum devenerit, nominatim interdictis et excommunicatis exclusis, non pulsatis campanis, clausis januis et voce suppressa sibi divina faciat celebrari, dummodo causam non dederit interdicto.

In eodem scriptum est Salomeae reginae uxori Colomani ducis.

Theiner: Mon. Hung. I. 129.

CCCIV. **Perusii,** *17. Octobris 1234.* Gregorius IX papa scribit episcopo Bosnensi, Zagrabiensi et crucesignatis contra haereticos Slavoniae in partibus Ungariae constitutis, cum zelo fidei accensi, signo crucis assumpto proposuerint in Slavoniam contra haereticorum perfidiam proficisci, suscipiendo omnes personas illorum cum omnibus bonis sub b Petri et sua protectione. — In eodem sensu scribit papa etiam episcopo zagrabiensi sub eodem dato.

*

Digitized by Google

In eodem merito scribit idem papa 17. octobris Colomano duci et iterato zagr. et bosnensi episcopis.

Theiner: Mon. Hung. I., p. 129, 130.

CCCV. *A. 1234.* Keled vice-banus et comes zagrabiensis notum facit, quod Junosa, accepto pristaldo, Chrahonum super terra Mosochana traxit ad suam praesentiam, et proposuit, quod Chrachonus memoratam terram vi usurpasset, quamvis ei jure haereditario pertineret. Cum diversis modis hinc inde tractatum fuisset, vicebanus cum nobilibus terrae, qui aderant, scilicet Petro, Jaroslav et aliis multis, probationem indixit hoc modo, ut ipse (Chrachon) adhibitis secum quinque testibus idoneis et praestito sacramento iustificaret sibi, quae impetebantur. Termino ad hoc deputato dictus Crachonus viribus testium omnino deficiens adiudicatam sibi probacionem exhibere non potuit. Judicium igitur eum convictum esse decernens actorem misit in possesionem. Cui pristaldus Vidomer datus, qui metas circumvalavit. Prima incipit ab aqua Mosochana, inde versus meridiem per viam quae dicitur Borchi. Inde per varias metas descendit in vallem Jazinne et per aquam Mosochana venit ad primam metam. Acta sunt haec domino Colomano rege et duce Slavoniae et Jula bano existentibus

Wenzel: Cod. Dipl. Arp. XII. 681.

CCCVI. *A. 1234.* Capitulum ecclesiae Zagrabiensis notificat, quod Elias et Symon frater ejus, filii Petri, Johanni duellatori, filio Rados, quia pro ipsis suam personam periculo duelli exposuerat, in precium hujus laboris terram Budindol, quam olim pater duellatoris patri ipsorum vendiderat, jure perpetuo reddiderint possidendam. Destinatae per hominem capituli metae: quarum prima incipit apud rivulum Melnicha, quem transit via, procedens per eam versus orientem venit ad quendam montem ubi dicta via iungitur cum alia, inde versus aquilonem ad montem Jazovine, et a prima usque huc vicina est terra Guerdine filii Ladise et fratrum eius. Post latus eiusdem montis ad orientem venit ad rivulum Ribnik, apud quem est fons et duae metae terrae. Inde ad vallem, in qua proceditur ad Crapinam et usque huc a monte, qui Jazovina dicitur, vicina est terra Turdae comitis. Inde iuxta Crapinam venit ad rivulum Riutna, qui iungitur cum Crapina et ultra Crapinam vicinatus terrae Eliae et Cosmae, et cum ipsa Crapina venit ad molendinum Domozlay et ultra eam accedit terrae Hraschinae, venit ad caput rivuli Ribine et ad Melnicham. A Crapina autem et Melnicha vicina est terra Johannis et fratrum suorum. — Fideiussoriam cautionem praestitit Jacov filius Martini, Hrane filius de Ragos. Existente secundo Stephano zagrab. episcopo, Mathia praeposito, magistro Pangracio archidiacono et cantore, magistro Johanne lectore, Cornelio decano, Gregorio custode.

Wenzel: Cod. Dipl. Arpad VI., p. 558. XI., p. 272.

CCCVII. *A. 1234.* Ugulinus archiepiscopus colocensis et Aulae regiae cancellarius innotescit, quod cum Hozuga abbas de Grab et Bertolo ministerialis eiusdem ecclesiae convenissent in eius praesentiam Ivankam filium Abraam de Sudan, conquerentes de ipso, quod terram dictae ecclesiae Zelbarovna sitam ad Oravam per violentiam occupatam detineret, responderit Ivanka, non volienter sed iure emptionali in possessionem eiusdem se venisse. Ad hoc

Digitized by Google

probandum filios Budur Jacobum et Petka patronos dictae ecclesiae constituit, qui publicae professi sunt, dictam terram Ivancae vendidisse. Ad maiorem exaccionem iuris visum est archiepiscopo et eius assessoribus Baradlao (rectius »Borislav«) episcopo Senensi et Danieli archidiacono Bachiensi, et Martino bano et Andreae comiti, ut dicti Jacobus et Petka suam assertionem iuramento confirmarent Praestito igitur sacramento in sua capella archiepiscopali restituta est terra Ivancae, abbas autem et curialis comes pro merito condemnati. Clericus Benedictus introduxit eos in terram, cujus meta prima posita est super montem Camuna burda, ab eo per quemdam clivium Cuesbere procedit inter duas fontanas, quae Jelove vocantur, usque ad aquam Pukur et per eandem ad fontem Luplan, exinde ad montem Stoyla in metam de Noac et tendit versus orientem Kenelbere usque Bedech.

Wenzel: Cod. Dipl. Arpad. VI., p. 557.

CCCVIII. *A. 1234.* Colomanus rex et dux totius Slavoniae tribuit magnae villae Wereuiche sequentem libertatem: ut libere et venire et recedere possint cum omnibus pecuniis suis quo voluerint absque diminutione rerum suarum, venditis domibus et aliis necessariis Si quis siue haerede decesserit, potest omnia sua legare cui cumque voluerit. De qualibet porta sua debent solvere duci quatuor pondera cum statera loci. Nullus judex audet eos judicare nisi villicus eorum cum civibus villae et juratis. Majorem villae ex suis eligant, quem dux confirmabit. Tributum non teneantur dare extraneo. Item neque currus, qui povoz vocantur, nec legationes deferre, nec victualia quaedam, nisi una die pro munere, nec victualia bani quae zalusina vocantur praestare teneantur. Factum consilio omnium iobagionum, videlicet Julae bani filiique ejusdem Julae magistri Tavernicorum ducis, Nicolai comitis de Zala, Opoy comitis de Symigio, Georgii comitis de Wolko etc

Ex Actis deportatis Pestinum e regni archivo. N. R. A. Fasc. 590. N. 19.

CCCIX. *A. circa 1234.* G(uncellus) archiepiscopus spalatensis promittit firmiter stare omnibus, quae inter illum et capitulum frater Quarinus cum suis fratribus decreverit ordinandum. Libros, quos apud se habet, promittit usque ad s. Martinum restituere. (Vide Doc. 1228)

Ex archivo aulico viennensi. Carrara: Archiv. capit. p. 11.

CCCX. **Ragusii,** *1234—1238.* Joannes Dandulus comes Ragusii cum omnibus nobilibus et tota communitate jurant regi totius Rassae et Maritimae Vladislavo, quod ab hodierna die velint esse eidem veraces amici, et inimici eius inimicorum; et si aliquis ex eius regno fugerit ad eos, non nocebit ei; et si aliquid offenderit, ipsi component aut illum regi tradent, et si fugiens aliquid adduxerit ad civitatem, reddent illud. Et si ipse rex fugerit ad civitatem, recipient illum sicut dominum suum cum honore et amore cum omnibus magnatibus eius et conservabunt eos sine ullo damno Et quando rex per mare adiutorium quaesiverit, ibunt ei in adiutorium, illo tamen anno dimittet rex illis totum illud, quod habent in usu dandi; et eorum mercatoribus, qui ambulant per terram illius, dimittet datium sicut avus eius et pater eius fecit. Si autem non potuerint ire in adiutorium, tollet totum illud quod est de consvetudine. Et hoc iurant sicut jurarunt eorum nuntii Mathaeus Bodaciae (Budačić), Gervasius Naymeri (Mangjerević) et Petrus de Sretta (Srječić). Signa

Digitized by Google

dederunt, qua testes, Petrus Balislavae, Johannes Bogdani, Veleius Bladimiri, Martinusius Gervasii, Andreas Bolislava, Jacobus Negamiri, Dabrana Proculi, Cerne Vitanoe, Michael Pezanae, Petrus Strettae, Grubessa Gundulae, Calenda Cernechae, Niciphorus Strettae, Marinus Calendae, Grubena Balislavae et Goislavus Theodori.

Ex Archivo reip. Ragusinae. Miklošić: Mon. Serbica p. 22 orig. slav.

CCCXI. *A. 1234—1238.* Johannes Dandulus comes Ragusii cum nobilius et toto communi Ragusino jurant regi totius Rassae et Maritimae Vladislao, quod ab hodierna die erunt ei veraces amici, sicut iam prius juraverant eorum nuntii Mathaeus Bobatiae, Gervasius Neimerius et Petrus de Stretta. Et secundum quod erat consvetudo avi regis et patris ejus, civitas cum terra habeant legem inter se de S. Michaele usque ad Georgium Subscripti sunt: Petrus Ballislave, Joh. Bogdani, Velcius Bladimiri, Martinusius Gervasii, Andreas Ballislavae, Jacobus Negamiri, Dabrana Proculi, Cerne Vitanae, Michael Pezanae, Petrus Stretta, Marinus Calendae, Grubessa Ballislavae, Goislavus Theodori. Confirmavit cum cruce Vladislavus cum divino adiutorio rex totius terrae de Rassa, Dioclitiae, Tribuniae, Zaculmiae et jurat coram nobilibus et communi Ragusii, ipsos habere pro amicis corumque privilegia, quae ab avo et patre ejus obtinuerant, inviolabiliter tenere, dummodo et ipsi hoc faciant.

Wenzel: Cod. Dipl. Arp. XI. p. 319. Translatum de Slavonico in latinum.

CCCXII. *A. 1234—1238.* Stephanus Vladislaus rex totius terrae de Rassa, Diocliae, Dalmatiae, Tribuniae, Zachulmiae jurat Ragusinis avi et patris sui amicis, quod ab hodierna die, si steterint ei in sacramento, quod jurarunt, eos in omnibus diebus suis tenebit in omni justitia, qua tenuerunt eos avus et pater eius et nullum malum eis faciet, donec tres sententias cum eis fecerit.

In archivo reip. ragusanae. Ex slavonico translatum in latinum.

CCCXIII. *A. 1234—1238.* Andreas magnus comes chulmensis paciscitur amicitiam et societatem cum Joanne Dandulo comite Ragusii et tota communitate ragusina.

Miklošić: Mon. Serbica p. 24.

CCCXIV. *A. 1234—1238.* Matthaeus Ninoslav Bosnae magnus banus confirmat Joanni Dandulo comiti Ragusii et toti communitati Ragusii privilegium libertatis, concessum eis a Kulino bano quoad liberum commercium; et si Serbus quaerelam habuerit contra Latinum (vlah), ferat judicium comes, et si Latinus contra Serbum, judicabit banus Scripsit Desoe gramaticus bani Ninoslai.

Miklosich: Mon. Serb. p. 22.

CCCXV. *A. 1234—1240.* Stephanus Vladislaus rex totius Rasiae, Diocleae. Dalmatiae, Tribuniae et Zachulmiae confirmat privilegia Ragusinis concessa a patre et avo suo.

Miklosich: Mon. Serbica p. 25.

CCCXVI. *A. 1234—1240.* Stephanus Vladislaus rex Serbiae remittit Ragusinis Žrnovnicense territorium.

Miklosich: Mon. Serbica p. 27.

Digitized by Google

CCCXVII **Jaderae.** *2. martii 1235.* Temporibus Jacobi Teupolo ducis Venetiarum, Johannis Jadrensis archiepiscopi, Johannis Michaelis comitis. Petrinna filius Bitte de Pece confitetur, quod cum Cancione Petrici venerit ad concordiam pro quodam muro apud s. Stephanum et ejus proprium palatium Testibus: Josepho filio Laurenchine, Carnasario. Andreas de Petrico examinator scripsit, Petrus diaconus et s. Anastasiae canonicus et iadr. notarius signavit.

Ex mea collectione.

CCCXVIII **Almisii.** *17. martii 1235.* Colomanus comes Dalmisii cum suis consanguineis et parentibus et cum toto communi Dalmisii iurat firmam pacem Ragusanis im praesentia Petri Balislave viceconitis et Bubanae et aliorum plurimorum nobilium Ragusaeorum, qui tunc temporis Dalmisii erant cum lignis suis. Hi fuerunt jurati: comes Colomanus, Pribislavus, Calimannus, Osor, Negoslaus, Strieslaus, Nicolaus Choslimiri, Nicolaus Belcit, Bela de Volcoe, Radoslaus de Stepco, Jesda cum fratre, Rados de Bogdanit, Prodanus de Dracano, Dragoslaus Spue, Bratoslaus cum fratre, Radovan de Obrad, Velcoslav de Miroslav, Tupsa de Mauro, Negoslav, Bratoslav de Belize, Rados Lizerta, Dragotin, Bosdarius de Poclat, Gerdavez, Russota, Merzona, Velcan, Predimir, Ludemir, Alexi, Zarabatan, Radoslav, Marmus, Oblegan, Desco, Strance, Bellos, Obrat, Milos Arcer, Dobrona, Velichna, Radinez, Bratona, Bela, Cernecha, Budislav, Velce, Damian, Dragan, Serben, Lubomir, Martin Seraver, Preven, Desimir, Volemir, Bastant, Ambrosi, Stregona, Vellis, Recinna, Nicola de Bel, Gnevota, Bellen, Desirat.

Ljubić: Mon. Slav. merid. I. p. 51. Ex archivo aulico vindobonensi. Acta Ragusana. Wenzel: Cod. dipl. arpad. XI, 281.

CCCXIX **Ragusii.** *13. Aprilis 1235.* Petrus de Bellislava vicecomes Ragusii cum judicibus et consiliariis de parvo et magno consilio et populus Ragusii statuunt, ut a modo in antea nullus dare debeat alicui mulieri plus quam ducentos perperos nomine parchivii; et non debet dare nisi decem pensas auri pro ornamento capitis, aurium et manuum, et hoc in auro vel argento vel perlis, secundum voluntatem suam, non computatis fazeolis et zepeis. Alia ornamenta a desponsatis deponantur Sponsa vero possit indui more nobilis dominae secundum consvetudinem civitatis Ragusii, quae talis est: Clamis de sciarlato, pellis de fuinis cooperta de viridi, vel de bruno, dipleis vel zuppa de zendato, vel de oramita, clamis de saja, pellicia de leporini et sancilla. Quae consuetudo nullatenus debeat multiplicari sed minorari possit. Zepeque, quae factae sunt, maneant sed a modo in antea non faciant aliam. Nec apportari aliunde faciat aliqua zepequam, quae est deaurata vel habeat telam de seta Nuptiae non celebrentur nisi uno die et quidem eo, quo nupta vadit ad domum viri Panis melatus amplius fieri non debeat, nec bocha portari post sponsam, et oxerium gallinarum, vel ovariorum, vel anatrorum Donaria, quae loco mandiliorum faciebant, qui non habebant mandilia, cessare debent, item donaria, quae faciebat sponsus et sponsa discalciantibus, et torta, quae fiebat, et quae sponsus faciebat de castratto vel sponsa sponso. Eo die quo sponsa vadit ad domum viri, coronetur et ornetur secundum voluntatem suam et sic possit manere per octo dies et non plus Item consveverat sponsus tenere alios socios per totam hebdomadam, et sponsa duas socias. Hoc in antea non faciant nisi per tres vel ad plus quatuor dies Item consveverat ire

Digitized by Google

sponsa ad ecclesiam et ibi facere expensas, quod amplius non fiat. Item in annulo sponsae non ponatur pasta levata, nec ruta, nec cum vadit ad domum viri detur ei enez ad manducandum, et in pectore viri non ponatur pasta, vel ruta amplius. Item galleta plena aqua et cathedra ferrea, et pellis montanea amplius fieri non debeant. Item orphana, quae non habet fratres, cum omni sua possessione nubat, et mulier vidua cum omni dote sua et cum omni eo, quod dedit ei vir defunctae. Et si habet patrem, vel matrem vel fratres, nihil amplius detur ei. Quicunque voluerit accipere vel dare uxorem extra civitatem, vel alio modo matrimonium contrahere, non teneatur ad praedicta sed faciat quod melius potest. Et quicunque contra praedicta fecerit, sit perjurus et incidat in excommunicationem, quae facta est per D. Arangerium archiepiscopum et abbates Desam de Lacromono et Joannem de Meleta et Georgium de S. Jacobo de Viscgniza, et per quosdam monachos et canonicos S. Mariae, videlicet presbyterum Petronam filium Theodori, diaconum Mathaeum filium Theophilae, per clericos Marinum filium Sabatini et Stantium filium Simeonis, praesbiterum Paschalem filium Petri, praesentibus fratre Xisto tunc temporis in Dalmatia fratrum minorum ministro, fratre Andrea diacono, qui sunt de Venetiis, fratre Joanne, qui fuit de episcopatu Brixiae, scilicet de Minizno et in conspectu virorum et mulierum in ecclesia S. Mariae. — Et hoc statutum et excommunicatio cum aliis memoratis poenis durat usqu, ad viginti novem annos et non possit mutari nec per consilium parvum, vel magnum vel per iudices vel alio modo.

Farlati: Illyr. Sacr. T. VI. p. 96.

CCCXX. **Ragusii,** *1. Augusti 1235.* Temporibus Gregorii papae et Frederici imperatoris. Theodorus Cresii et Petrus Ballislavae vicecomites Ragusii cum consiliariis et parvo et magno consilio conferunt libertatem omnibus personis civitatis Riminensis veniendi et abeundi de civitate secundum eorum voluntatem. Testes: Joannes Bogdani judex juratus, Velcius Joannis Bladimiri judex, Binzola Bobatiae judex, Andreas Ballislava judex et missus civitatis. Petrus Pascalis Zonus notarius civitatis Ragusii.

Wenzel: Cod. Dipl. Arpad. XI., p. 280. Ljubić: Slav. merid. Mon. I., p. 52.

CCCXXI. **Perusii,** *28. Julii 1235.* Gregorius IX papa Colomano regi et duci Slavoniae concessionem redituum de terra Bosna, a rege Andrea patre ejus ei factam, auctoritate apostolica confirmat.

Theiner: Mon. Vet. Hung. I., p. 133.

CCCXXII. *A. 1235.* Andreas II rex, donationes priorum regum ecclesiae quinqueecclesiensi factas recensens et confirmans, manifestat inter caetera: Quod alias etiam metas et limites, quibus zagrabiensis ecclesia commetata est Quinqueecclesiensi ecclesiae a sanctissimo rege Ladislao progenitore suo duxerit inserendas, hoc modo: Quoniam ultra Dravae fluvium limes seu terminus quinqueecclesiensis ecclesiae nondum fuerat stabilitus, cum sanctus Ladislaus rex primus transiverat Dravae fluvium, et partes sibi Slavicas regno primum occupaverat, adducto, ubi et sedem fundavit episcopalem, videlicet zagrabiensem, cuius sedis diocesim a sede quinqueecclesiensi super Lysniche fluentum, quod alio nomine Wolko vocatur, terminavit, abinde per Zavam descendendo; quidquid autem Zavae concludit fluvius, ad ius dioecesanum et iustam decimam

Digitized by Google

quinqueecclesiensis ecclesiae commetatur, et ab illo fluento Lysniche, totam circuando Posogam, et ad quinqueecclesiensem dyocesim regirando revertitur directio ad metam seu terminum super Dravam ex opposito fluvii Olma dicto, qui de parte septemtrionali in eundem Dravae fluvium cadens ab occasu solis quinqueecclesiensem ecclesiam a Wesprimiensi ecclesia metaliter dividit.

Fejér: Cod. Dipl. T. III. vol. II., p. 422.

CCCXXIII. *A. 1235.* Stephanus episcopus zagrabiensis attestatur, quod magister Pangracius cantor zagr. utpote vir spiritualis et homo totius religionis et honestatis, quamdam terram Crogh in zagrabiensi territorio, quae ad episcopi aratra pertinebat, de qua frequentissima discordia oriebatur inter episcopi familiam et capitulum, pro 30 marcis ab eo emerit, et capitulo perpetuo possidendam tradiderit. Cui rei episcopus suum assensum praebet.

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I., p. 75. Farlati: Illyr. T. V., p. 367.

CCCXXIV. *A. 1235.* Stephanus episcopus zagrabiensis, considerans sui capituli nimiam paupertatem et inopiam, videlicet quod unusquisque fratrum in redditibus non possit habere plus in anno nisi valens marcam et dimidium, episcopatus autem et episcopus abundaret in omnibus bonis, de eiusdem bonis donat capitulo terrulam quamdam de Podgorja cum populis suis, decimis, marturinis et omnibus pertinentiis, solo hoc servitio retento, quod singulis annis, sicut ex antiqua consvetudine tenentur, ad consecrationem crismatis emant oleum pro dimidia marca, et deportent die ramis palmarum Zagrabiae. Insuper donat decimas comitatus de Podgorja, valentes annuatim decem marcas. Et hanc donationem contulit capitulo praesertim ideo, cum idem iuvisset eum dum laboraret in curia romana pro deliberanda ecclesia contra abbatem S. Martini in 120 marcis argenti.

Tkalčić: Mon. episc. zagr. I., p. 75.

CCCXXV. *A. 1235.* Gregorius Spalatensis et Sibinicensis comes, judices, consiliarii et populus civitatis, amicis suis et cognatis Johanni Dandulo comiti et universo consilio civitatis Ragusinae, scribunt, quod memores esse credant eos guerrae, quae fuit inter eos et comitem Petrum, quem nihil de rebus eorum penes se habere voluerunt, et omnia quaecumque erant eorum (Ragusinorum) in insulis et in districtu salva essent apud eos, quia inimico suo comiti Petro in omnibus, in quibus potuerant offendere, non parcant, sed res corum, quae oblatae fuerunt, statim omnes reddiderunt, quod etiam vicissim de illis petunt. Quod queruntur de inimico rege, valde gaudebunt, si ei resistere potuerint. Mittunt Johannem judicem cum domino Cazetta, cui sunt res ablatae, et rogant ut eum benigne recipiant.

Wenzel: Codex Dipl. Arpad. XI., p. 276.

CCCXXVI. *Circa a. 1216—1235.* Thadaeus Urbini et Montefeltri comes et nunc Ravennae et Cerviae potestas cum consilio et communi civitatus Ravennae, audiens per nuntium ragusanum dominum de Balislava, quod Ragusani velint facere pactum amicitiae cum Ravennatis, consentit in hoc pactum et dat illis securitatem eundi et redeundi per forciam et districtem Ravennae pro voluntate eorum, reservato jure et vicissim.

Ljubić: Mon. slav. merid. I., p. 57.

Digitized by Google

CCCXXVII. *Circa 1235.* Bela rex primogenitus regis Andreae notificat, quod cum de voluntate patris sui et consilio principum donationes inutiliter factas revocaret, obtulerit ei Chama filius Lob nobilis privilegium Belae regis concessum super donatione novem possessionum, quod postmodum apud regem est amissum; considerans ergo excellentissimum servitium dicti Lob patris ipsius et Thomae fratris eiusdem, quod exhibuerunt in Graecia, dimicando se morti tradere non formidantes, quorum probitatem et insignia facta fideliter exhibita Ompudinus tunc banus et Leustachius wayvoda ad aures Belae regis retulerunt, cum quibus dicti homines in Graecia militaverunt, propter quod donavit eis Bela rex avus regis praenotatas possessiones in comitatu de Doboka, quam donationem rex confirmat per manus Mathiae zagrabiensis praepositi aulae regiae cancellarii.

Fejer: Cod. Dipl. Hung. T. VII. vol. 4., p. 32.

CCCXXVIII. **Venetiis**, *die 6. Januarii et mense Junio 1236.* Bogdanus Gojslavi, Nicolaus Maurus, Gervasius Marini, Petrus Ballislavae, judices civitalis Ragusae, et Grubessa Gundulae, Martinusius Gervasii, quondam comitis, Clemens Sersii, Paulus Damiani Bucinoli, Micha Petrus Malussi, Andreas Domanae Rapanas, consiliarii, et cunctus populus ragusanus committunt Matheo Bobatiae et Cerne Vitatiae nobilibus viris plenam potestatem ordinandi de novo pactum cum duce Venetiarum Jacobo Teupolo et cum toto communi. (Vide pactum a. 1232, 13 Januarii et mense Maio)

Ljubić: Mon. Slav. merid. I. 53.

CCCXXIX. **Viterbii,** *16. Januarii 1236.* Gregorius IX papa scribit Belae IV. regi, quod cum turbatione mentis et stupore audiverit, quomodo ille manus suas ad ecclesiarum et religiosorum locorum gravamen extenderit; gravem siquidem Egrensis et aliorum abbatum cisterciensis ordinis, hospitalis quoque Jerosolomitani, militiae templi, S. Lazari, S. Sansonis in Ungaria magistrorum et fratrum recepit questionem, quod cum Aimericus et Andreas pater ejus, Ungariae ac Slavoniae reges, et alii Christi fideles per regnum Ungariae et Slavoniae constituti, quosdam redditus, terras, possessiones et res eorum ecclesiis et domibus contulissent, ille, oblitus eorum memoriae recolendae, ipsorum vestigia relinquens, eos predictis omnibus, pro suae voluntatis arbitrio spoliaverit. Hortatur igitur eum, ut ablata restituat et de illatis damnis satisfaciat.

Theiner: Mon. Hung. I. 142. Wenzel: Cod. arpad. II., p. 37.

CCCXXX. **Viterbii,** *16. Januarii 1236.* Gregorius IX papa audiens, quod rex Hungariae Bela contra progenitorum suorum consvetudinem manus suas ad ecclesiarum et religiosorum locorum gravamen extendat, praecipue cisterniccnsis ordinis, hospitalis quoque Jerusolomitani et militiae templi spoliando, quosdam reditus, terras et possessiones eorum, quas Emericus et Andreas pater ejus Ungariae et Slavoniae Reges et alii Christi fideles per regnum Ungariae et Slavoniae constituti ecclesiis contulissent, mandat episcopis Vaciensi, Nitriensi et Bosnensi, ut ad regem personaliter accedant, illum attente moneant et inducere procurent, ut a praedictis spoliationibus abstineat.

Theiner: Mon. vet. R. Hung. I., p. 143. Fejer: Cod. Dipl. T. IV. vol. I., p. 33.

Digitized by Google

CCCXXXI. **Viterbii**, *25. Jan. 1236.* Gregorius IX papa Colomano regi Ruthenorum et duci Slavoniae scribit, quod magister et fratres militiae templi in Ungaria et Slavonia contra eum conquesti sint, quod ab illo quibusdam suis villis, domibus, possessionibus terris et rebus aliis spoliati fuerint; et licet postmodum per archiepiscopum colocensem amicabilis compositio, a sede apostolica confirmata intervenerit, eam tamen servare non curet. Quocirca illum rogat et monet, quatenus compositionem ipsam studeat firmiter observare.

Theiner: Mon. Hung. I. p. 143. Wenzel: Cod. arpad. II. p. 39.

CCCXXXII. **Tragurii**, *6. Februarii 1236. (et Spalati anno 1111.)* Cum de Ecclesia S. Leonis diuturna controversia inoleverat, succedente concordia tali fine sopita est. Episcopus traguriensis conquestus erat coram consilio spalatensi contra filios Ad(aleni) propter ecclesiam (S. Leonis), quam beato Laurentio (Traguriensi) donaverat Bicula uxor Vitalis, qui illam etiam donaverat eo tenore, ut beatus Laurentius eam possideat post obitum eius. Unde utrique vocati sunt (ad tribunal) praesente archipraesule Crescentio; fuitque definitum, ut episcopus et clerus B. Laurentii possideant in perpetuum tres partes (territorii ecclesiae) unam in Balanzana, aliam in Scalavaria, et tertiam ad S. Stephanum contra partem austri; filii autem Adaleni habeant saltem illam partem, quam eius avus, id est Vitalis, fabricauerat Promiserunt etiam filii Adaleni dare ecclesia de propria possessione aliam terram, quae aequivaleret illis terris, quas concesserunt B. Laurentio. Acceptarunt concordiam Johannes episcopus et abbas Damianus; clerici Mar. Duimus, diaconus, Fuscus iudex Spalati, Gauzulo Scanacani filius Dra . . . N. Mesagalinae filius, Fuscus, Pace, filius Duimus, electus Dabro diaconus, Johannes presbyter, Duimus Tulae filius. Acta fuerunt haec in Palacio S. Domnii coram archiepiscopo Crescentio anno domini millesimo centesimo undecimo tempore papae Paschalis II. Verum postquam praefata ecclesia per longa annorum spatia per manus nepotum Adaleni pluribus clericis ad regendum collata fuisset, post obitum Pauli archipresbiteri Trag qui eam habuerat, Marinus clericus Bodini nepotis, Adaleni filius ab eodem patre suo et ipsius propinquis, Treguano episcopo et capitulo Trag fuit ad eiusdem ecclesiae beneficium praesentatus et demum confirmatus, qui tenorem suprascriptae concordiae, quae in vetusta pagina scripta fere deleta erat, rescribi fecit, et terras eiusdem ecclesiae hoc ordine fecit annotari: Est autem in Balanzana terra trium vretenorum, prope terram Dobreuoy, ad pontem eundo ad laculum est terra trium vret apud terram rufam est terra 4 vret., apud Loquiza 8 vret, alia in Loquiza 4 vret., apud Lepinum 9 vretenorum Gausinna Trag. primicerius rogatus a praefato Marino clerico scripsit.

Lucius: Mem. di Traù, p. 491.

CCCXXXIII. **Jaderae**, *7. Maii 1236.* Georgius Bravanus, Cranizius frater Brathoni episcopi, Stana uxor Rechisseni, Damianus Grunvez affirmant, quod a Buna abbatissa monasterii S Mariae cum voluntate Gregorii fratris Jurislavi advocatoris illius acceperint in terra de Bresta vineas plantare pro decimo modio praestando in civitate Tina, similiter de oleo et ficubus. Testibus Dragossio Ingrissino, Ceprenna fratre Cevetanae. Gregorius filius Steppe examinator, Petrus diaconus, canonicus et notarius scripsit

Ex archivo Monasteri S. Maria iaderensis.

Digitized by Google

CCCXXXIV. *A. 1236 3. Julii.* Rogerius et Leonardus, filii quondam Petri Mauroceni comitis absarensis, renuntiant comiti Arbi castrum Kessae et Novaliam.

Lucius: De regno Dalm. et Croat. Lib. IV. cap. VIII.

CCCXXXV. **Anconae,** *11. Julii 1236.* Ugo Ugolini Latini potestas Anconae voluntate consilii generalis eius terrae, antiquam pacem et amicitiam inter Traguriense et Anconitanos renovat, ad cujus amicitiae foedus stabile renovandum. Treguanus Traguriensis Episcopus et vir nobilis Dessa Luciae ad civitatem Anconae venere, quibuscum pactum statutum fuit, ut civis Traguriensis nunc et semper in civitate Anconae et in omni ejus districtu sit securus, salvus, honoratus et receptus sicut quilibet Anconitanus; civis quoque Anconitanus in civitate Tragurii et ejus districtu illud idem habeat Testimonium autem litterarum sigillo Communis Anconae annotatum tradiderunt Carno filio Dant portandum universis Traguriensibus civibus, suae Communitatis bulla Rasavare roboratum.

Farlati: Illyr. Sacr. T. IV. p. 339. Makušev: Monum. hist. Slavorum merid. I., 110 apud quem Treguani loco legitur „Gregorius".

CCCXXXVI. **Reate,** *30. Julii 1236.* Gregorius IX papa mandat episcopo et praeposito quinqueecclesiensi, et abbati de Ciccador, cisterciensis ordinis quinqueeccl. diocesis, ut compositionem, inter Colomanum ducem Slavoniae et magistrum ac fratres militiae templi in Ungaria et Slavonia factam, faciant per censuras ecclesiasticas, appellatione remota, firmiter observari, et quidem non obstante indulgentia, quae sibi a sede apost. sicut dicitur, est concessa, ut nullus in eum absque speciali mandato sedis apostolicae sententiam excommunicationis audeat promulgare; cum autem iidem in promisso negotio procedere voluissent, excusavit se Colomanus, quod non auctoritate sua, sed Belae regis, fratris sui, a quo terram se habere asseruit, dicti milites templi spoliati fuerint. Quocirca ablata non solum restituere noluit, sed executoribus sedis apost., dicto praeposito et abbatibus de Ciccador et Varadiensi, graviter comminatus fuerit, qui cum apud eum nihil proficere valerent, processum non sine fratrum militiae praeiudicio ad sedem apostolicam remittendum duxerunt. Ad hoc monuit papa per litteras iteratim Colomanum, ne irrita faciat quae de suis labiis processerunt, suis autem legatariis iniungit, ut si Colomanus eius monitioni et factae compositioni non satisfaceret, ecclesiastico interdicto puniant.

Theiner: Monum. Hung. I. 146. Wenzel cod. arpad. I., p. 46.

CCCXXXVII. **Reate,** *8. Augusti 1236.* Gregorius IX papa suscipit sub protectionem suam Sebislaum knezium de Woscora (Usora) natum quondam Stephani Bani de Bosna, et injungit archiepiscopo et praeposito Strigoniensi et episcopo quinqueecclesiensi ut illum molestari non permittant.

Suscipit quoque sub suam protectionem A(nnam) relictam Stephani Bani.

Theiner: Mon. vet. Hung. I. 147.

CCCXXXVIII. **Reate,** *8. Augusti 1236.* Gregorius IX papa scribit A(nnae?), relictae quondam S(tephani) Bani de Bosna, quae inter principes Bosnensis diocesis, infectos macula haereticae pravitatis, existit quasi lilium inter spinas,

Digitized by Google

quod personam et terram illius cum omnibus bonis, quae possidet, sub beati Petri protectionem assumpserit et districte inhibuerit, ne quis illam in fide et devotione romanae ecclesiae persistentem in supradictis, terra et bonis, praesumat temere molestare, iure regis Ungariae semper salvo.

Theiner: Mon. Hung. I. p. 147. Wenzel cod. arpad. II. 49.

CCCXXXIX. **In ecclesia B. Adalberti,** *29. Augusti 1236.* Robertus archiepiscopus strigoniensis ius patronatus ecclesiae S. Gerardi M. in parvo Pest seu Creynfeld, a Bela rege Abbatiae B. M. V. Belae fontis in diocesi Colocensi de novo pro monacis Ord Cisterciensis extructae, confirmat

Fejer: Cod. Dipl. Hung. T. IV. vol. I., p. 60.

CCCXL. **Viterbii,** *22. Novembris 1236.* Gregorius papa improbat archiepiscopo jadrensi, quod cum quidam ex fratribus ord. minorum ad civitatem Jadrensem, haereticae pravitatis infectam maculis, propagare fidem accessissent: eos, laicorum multitudine ilariter admittente, contumeliarum aculeis ipsorum pectora pupugerit et ipsorum ordini graviter detrahere praesumpserit, ianuas ecclesiae claudi fecerit, ne ad praedicationem ministri provincialis eiusdem ordinis populus conveniret. Praeterea cum in partibus illis paucae vel nullae congregationes existant, in quibus disciplina vigeat regularis, in quasdam mulieres inibi constitutas pro eo, quod capillorum abscissa caesarie ac relicto saeculari habitu elegerint sua crimina in domibus propriis deplorare, in eorundem fratrum opprobrium, quorum exortationibus anhelant, excomunicationis sententiam promulgaverit, divina auctoritate praecipiens, ut cum apostolus tonsuram prohibeat mulierum, quod illarum aliqua sive in domo propria commoretur, vel religionis sit habitum susceptura, tonsuram prohibeat mulierum. Mandat igitur ei, ut sua facta emendet et a molestatione dictarum mulierum et fratrum ordinis minorum abstineat et desistat, datis ad archiepiscopum Spalatensem litteris, ut eum ab huiusmodi praesumptionibus compescat.

Fabianich: Storia dei Frati minori in Dalm. et Bosna. I. 408. Farlati: Illyr. Sacr. T. V. p. 73. Ad annum 1235.

CCCXLI. *A. 1236.* Bartholomaeus episcopus vesprimiensis, Arnoldus comes Saladiensis, Ladislaus comes, magister Zlandus lector Albensis ecclesiae, et plures comites notificant, quod cum essent inquisitores in parochia Zaladiensi super terris, vineis et aliis iuribus ecclesiarum, servientium regis, castrensium, udvornicorum, populorum reginae et aliarum diversarum conditionum a rege Bela constituti, accesserunt ad terram magistri Michaelis, sitam inter Dravam et Muram, et ibidem multorum testimonio et occulta subtilique inquisitione invenerint, quod dicta terra fuerit quondam Rapolti et Sulc, sed ipsi amiserint eam pro interfectione cuiusdam nobilis de partibus illis, videlicet Friderici, et scientes, quod illa terra fuerit a magistro Michaele de jure possessa, restituerunt illi possidendam. Introductus fuit per hominem regium Mathiam canonicum quinqueecclesiensem.

Wenzel: Cod. Dipl. Arpad. III. p. 23.

CCCXLII. *A 1236.* Capitulum ecclesiae zagrabiensis notificat, quod Belko ex una parte ex alia autem Damald et Ivan filii Wogsa intimaverint, quod Endrey et Sepina de genere ipsorum dicto Selk terram suam Ebus pro ducentis pensis argenti, item aliam terram Zbogcina idem Ivan et Damald

Digitized by Google

praefato Selk pro 300 pensis, item aliam terram Sbogcina Orisco et Sarcas filii Sarcas (Farcas?) pro 200 pensis dicto Selk vendiderint Fideiussores statuerunt: Crachun et Florian filios Crachun, Cristan filium Zeuchey, Woychin filium Peter de Zagoria, Stephanum filium Rados, Wichen filium Wolchech, Martin filium, Nezdesa, Iwahen filium Moncha, Ivan filium Binch, Damasc filium Tomas, Volihka filium Isan, Wlchizlau filium Giubrina Metae autem terrarum haec fuerunt: Prima iuxta viam, quam tenet cum populis castri Bolotyn Inde descendit ad vallem, et per montem et aliam vallem et duas vias, tenet cum populis castri Macolsyn (? Melen?) et per varias metas ad magnam vallem, in qua est rivus Sabige, per eandem aquam tendit ad magnam viam, et ad septemtrionem in magnam silvam et ad flumen Cirinik et tenet metam cum jobagione castri Zulich, et pervenit ad metam castri, quae vocatur Polona Et per fluvium Cyrinik ad rivum Obrusiensem et ad priorem metam. Meta terrae venditae per Ivan et Damald inscipit ad rivum Obrys, vadit ad magnam silvam usque ad flumen Chernych, per eum ad terram episcopi, et per campum et magnam viam transit ad montem et tendit ad maiorem viam Varasdiensem, ibi deficit meta episcopi et vadit ad metam Selconis (Zelco). Meta terrae, quam Orisco et Sarcas vendiderunt, incipit iuxta magnam viam, tendit ad caput fontis, qui currit ad rivum Globuscis in magnam vallem, ascendit ad montem, transit viam, tendit ad vallem et ad aquam Globusciz et per varias metas ad aquam Bynna (Bednja) iuxta aquam puteus crucis, tenens metam cum comite Goiden (Gardun) et iuxta aquam Bigna ad terram castri Beletincy et ultra Bigna ascendit ad magnum montem et venit ad caput fluvii Obris. Existente secundo Stephano episcopo Zagr. Fila praeposito, Pangratio cantore, Johanne lectore, Gregorio custode, Petro decano.

Wensel: Cod. Dipl. Arpad. VII. p. 19.

CCCXLIII. *A. 1236.* Bela IV rex confirmat civitati varasdinensi privilegia et libertates concessas illi ab Andrea II rege, cum eadem privilegia per incendium domus combusta perdiderint Rex de veritate certior factus per jobagiones suos: Stephanum episcopum Zagr., Salamonem Banum, Petrum comitem fratrem Orle comitis, libertates civitati restituit hoc privilegio: Quod comes vel suus comes curialis non habeant potestatem eos iudicandi, sed habeant potestatem quemcumque volunt judicem seu richtardum constituere. In litigio cum exstraneis curialis comes simul cum rihtardo discutiant. Nullus burgensis tributum solvere teneatur, nisi qui vadit in Theutoniam cum suis mercimoniis, tum solvet pro quolibet curru tres denarios. Quoties comes castri renovatur, tenentur ei dare 20 cubulos vini, 100 panes et unum bovem. Si quis sine haerede decesserit, libere disponat cum sua possessione Si quis vellet de villa recedere, venditis omnibus suis, libere abeat. Si quis per extraneum damnum pateretur, rihtardus eiusdem loci inter eos faciat justitiam Metae autem terrae sunt: Prima de villa Ivanec et conterminatur villae Tvrda, deinde vadit ad villam Johannis (Jankovec). inde ad villam episcopi (Biškupec), deinde conterminatur villae Gurdon et villae Vecuslav et vadit ad villam Tusoy (Tužno?); deinde ad terram Cruciferorum, deinde ad magnam viam, in qua gradiens conterminatur priori metae (Ivanec) Pristaldi fuerunt: Otochur de villa Tesen, et Zelco terrigena de villa Pritice Inter praelatos et magnates Stephanus zagr, Martinus Corbaviensis episcopi, Jula comes et magister, Zacharia comes Varostiensis, Salamon Banus, Stephanus filius Nicolai bani

In Archivo civitatis varasdinensis Fasc. III N. 23.

Digitized by Google

CCCXLIII *Spalati mense Januario 1237.* Temporibus Guncelli archiepiscopi spalatensis, Marci comitis, Michae nepotis Budici vicarii. Archidiaconus et capitulum petunt ab archiepiscopo justitiam fieri de Monachis s. Stephani, quos dicebant ecclesiam S Michaelis de Mari de jure ad se spectantem contra justitiam detineri. Monachi noluerunt respondere, quia suspecta illis erat audientia archiepiscopi, sed appellarunt ad pontificem. In praesentia Dominici praesbiteri, Marini et Dese clericorum. Cumanus clericus spalat iuratus notarius scripsis

Ex archivo aulico Viennensi acta Spalatensia. Carrara: Capit. arch. p. 12.

CCCXLIV. **Viterbii,** *10. Maii 1237.* Gregorius IX. papa ad petitionem Ioannis archiepiscopi antibarensis, quod episcopi, abbates, et alii praelati nec non presbyteri et clerici suae provinciae dignitates et ecclesiastica beneficia de manu receperint laicali, et quod idem episcopi absque missarum celebratione conferant ordines extra tempora constituta, ipse quoque archiepiscopus, gravissimo metu domini temporalis, quemdam episcopum consecraverit et abbate cuiusdam monasterii vivente nec amoto alium substituerit et benedixerit contra sanctiones canonicas, quidam praeterea Drivastensem quondam episcopum ausu diabolico occiderint, nonnulli principes etiam matrimonia in quarto gradu contraxerint; super quibus omnibus petit misericorditer provideri, ad celerius obviandum talibus abusibus mandat papa priori ordinis praedicatorum in Romana provincia, quatenus sine mora aliquot fratres ad dictam provinciam antibarensem destineat pro inquisitione et dictos episcopos ad sedem Romanam citet.

Farlati: Illyr. Sacr. T. VII., p. 35.

CCCXLV. **Arbae,** *11. Maii 1237.* Tempore Jacobi Teupoli ducis Veneciarum, Jordani episcopi arbensis et Rogerii Mauroceni comitis Cum fuerit consvetudo civitatis Arbensis, ut defuncto capellano cuiuscunque ecclesiae fundatores eiusdem ecclesiae capellanum eligere debeant, et electum episcopus confirmet, idcirco subscripti fundatores ecclesiae S. Martini de Barbato arbensis diocesis, qua debitores communis, disposuerunt pignori locare redditus ecclesiae ipsi communitati. Haec autem videns, quod cathedralis ecclesia S. Mariae plurimum indigeat reparatione nec in ipsius aedificio propriae sufficiant facultates, possessiones dictae ecclesiae S. Martini in usum cathedralis ecclesiae condonavit; verum quia ecclesia S. Martini duobus annis capellano vacabat, instituit jadrensis archiepiscopus Jordanum episcopum in capellanum, quod facere minime debuisset, quia institutio capellani, elapsis duobus annis, non ad ipsum sed ad apostolicum spectabat; qua de re episcopus duos canonicos D. et M. sibi malitiose sociavit, in quos a paucis fundatoribus electio dicitur facta fuisse, volens cum ipsis dividere possessiones, defraudata maiori ecclesia. Communitas postulavit episcopum, ut eius donationem cathedrali ecclesiae confirmaret, sed ille renuit et totam terram supposuit interdicto. Idcirco communitas appellavit ad sedem apostolicam. Fundatores ecclesiae S. Martini fuerunt: Christophorus Maldius, Christophorus iudex, Albertus Duimus etc. (quos Farlati omisit describere). Subscripsit Christophorus Cotopagne examinator et judex, Sergius notarius arbensis.

Farlati: Illyr. Sacr. T. V. 241.

Digitized by Google

CCCXLVI. **Spalati,** *10. Junii 1237.* Temporibus Guncelli archiepiscopi spalatensis, Marci comitis, Petri Pinose vicarii. Marinus arbensis filius Laurentii positus in Spalato confitetur se debere Petro filio Jacobi Sabacii 17 libras denariorum parvorum, quos obligat se solvere usque ad Julium mensem Fideiussor fuit Germanus Purnos filius Sabatii. A Malle. Testes: Gregorius Zamboni, Micha filius Sabae Guseli. Cumanus clericus et notarius scripsit.

In archivo Monialium S. Mariae Jaderae.

CCCXLVII. **In Sebus,** *24. Junii 1237.* Bela IV rex transmittens conventum ordinis Cisterciensis de Monasterio Triumpontium de Campagna in Hungariam, contulit ei locum Ukurd ad aedificationem monasterii, cum quibusdam possessionibus. Et quidem in comitatu Syrimensi de possessionibus haereditariis Petri filii Gurwey, quae, quia crimen laesae maiestatis, matrem regis Belae occidendo, comiserat, ad manus regias fuerunt devolutae; imprimis locum Ukurd, qui modo Belafons appellatur, cum omnibus pertinentiis, cum parte Danubii fluentis super terram illam et cum viginti quinque villis sub una meta existentibus, scilicet: villa Comonch (Kamenica?), Chuda, Achad, villa Teutonicorum, Bratach, Incud, Lazar, Ukurd, duae villae Monorous, Lesemer, Luaz, Chervet, Erdeol, Warolea, Turny cum insula, Perben cum piscina, et viginti duabus mansionibus servorum piscatorum, villa Scepholu, Oziun, Haranch, Pokoy, Bratycha, Comolous, Stenc, Oyfolu. Has omnes villas donavit pro remedio animae interfectae matris et suae. Contulit insuper in Sirmia terram Narad cum omnibus pertinentiis. In Petend octo mansiones servorum vinitorum, cum suis terris, et quinque vineas super terra Nicolai filii Theodori, quas ipsi vinitores tenentur colere et vindemiare annuatim ad integrum propriis sumptibus et vinum portare ad claustrum, tali modo quod vinum purum, quod pedibus bene exprimi potest, recipiat ecclesia, et quod in torculari torquebitur, habeant vinitores. Contulit etiam vineam in Sirmia, quam emit propria pecunia de Mychaele officiali Botez, quae vinea est sita in terra abbatis de Dombo. Item contulit ultra Danubium possessionem Peturvarad et regale palatium ibi constitutum cum omnibus pertinentiis et tribus villis Zoyl, Byvolon, quae fuerat Petri de crimine condemnati et villa udvornicorum, contulit etiam allias villas in comitatibus Bachiensi et Budrugiensi sitas. Contulit etiam villam Borica, quae fuit Dionisii comitis Palatini, qui de regni dilapidatione et infidelitate evidenter est convictus. Insuper plebanias utriusque Pesth et multas libertates, utpote dispensationem a solutione omnis tributi, libertatem emptionis et venditionis per totam Hungariam, proprii judicatus etc.

Wenzel: Cod. Dipl. Arpad. VII 27.

Izpravak k str. 82. r. 35, knj. XXI. Starina.

Prigodom izpravljanja listine bana Tvrdka ostala je poradi velike sličnosti cir. pismena **ѕ** i **г** neopažena štamparska pogreška u njezinom predposljednjem redku, i to upravo u godini, koja ima se čitati .ѵ҃.т҃.ѯ҃.ѕ҃. mjesto .ѵ҃.т҃.ѯ҃.г҃. dakle 1366 mjesto 1363, koja bi pogriešno sliedila. Prem je pomnjivi čitaoc, sravnivši i naslov i uvod, gdje se po tri puta navodi god. 1366, mogao sam opaziti i izpraviti ovu tiskarsku pogrešku, ona se ipak ovdje izpravlja, da se svaka pometnja ukloni.

Dr. Fr. Rački.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

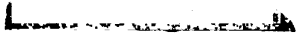

Digitized by Google

DATE DUE

FACULTY

GAYLORD

PRINTED IN U.S.A.

Digitized by Google

DS 363
.J 93
v. 18-22

3 0000 041 683 834

Digitized by Google

Digitized by Google